

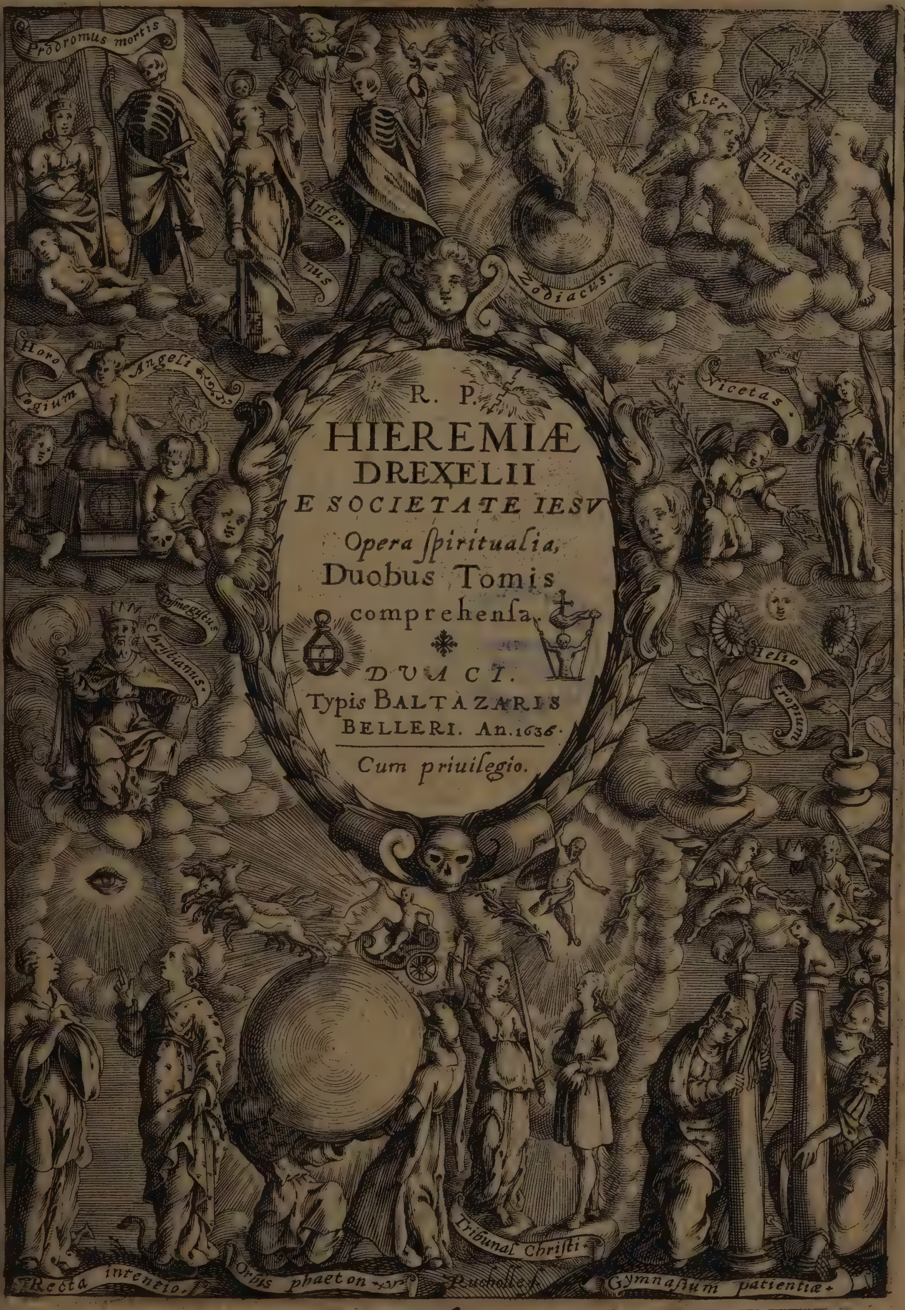
1864

A. L. Mathewd

1859

AW

78162

R. P.
HIEREMIÆ
DREXELII
E SOCIETATE IESV
Opera ſpiritualia,
Duobus Tomis
comprehenſa.
DVACI.
Typis BALTAZARIS
BELLERI. An. 1636.
Cum priuilegio.
Prodromus mortis
Infernus
Zodiacus.
Æternitas
Horologium Angeli
Nicetas.
Trismegistus Chriſtianus.
Heliotropium
Tribunal Chriſti
Recta intentio.
Orbis phaeton
Pucholle f.
Gymnaſium patientiæ

1710

Sept 19. 1843 – 9/6

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

10

LIBRORVM,

QVI IN HOC PRIMO TOMO Continentur, ordo ac ſeries; & vniuſcuiuſque libri Capitum immediatè ſequitur Indiculus.

ÆTERNITATIS PRODROMVS, SEV MORTIS NVNCIVS:

Cuius hic eſt Syllabus.

Cap. I. Mortis memoria proponitur ſanis. fol. 1

§. 1. Lectori lux & ingreſſus ad ſermonem. ibid.

§. 2. Quotidiana Mortis memoria. ibid.

§. 3. Memoria Mortis, potens in omnia peccata pharmacum. 2

§. 4. Bona vitæ clauſula, quanti: è Seneca. ibid.

§. 5. Omnis homo, nullus homo: ex Arbitro. 3

§. 6. Mortales vnius dieculæ. ibid.

§. 7. Idem confirmatiùs traditur. ibid.

§. 8. Longę vitæ ſpes, & vota inania. 4

§. 9. Homo puluis. ibid.

§. 10. Homo verè miſer. 5

§. 11. Quid igitur eſt Homo? ibid.

§. 12. Ad rei funebris oſores. 6

§. 13. Omnis vita lacrimę. ibid.

§. 14. Lacrimas ſolatur Deus. 7

§. 15. Mors Natiuitas. ibid.

§. 16. Vbique Mors. 8

§. 17. Mors ſua cuique domi eſt. ibid.

§. 18. Mors inexorabilis. 9

§. 19. Mors certiſſima eſt incertiſſima. ibid.

§. 20. Mors plurimis repentina, pænè omnibus inſperata. 10

§. 21. Mortis repentinæ Antidotum. 12

§. 22. Dies vitæ pauci & mali. ibid.

§. 23. Qua ratione iuuenis poſſit mori ſenex. 13

§. 24. Paradoxum: Quiſquis voluit, diu vixit. ibid.

§. 25. Moriendum eſt, moriendum. 14

§. 26. Mortis memoria variè refricanda. ibid.

§. 27. Nouum induſium; nigræ litterę. 16

§. 28 Omnis dies obſervandus. ibid.

§. 29. Sandapila, vltimum humanæ ſuperbiæ ſolium. 17

§. 30. Vita quid eſt? 18

§. 31. Vita Mimus. ibid.

§. 32. Vitæ humanæ typus. 19

§. 33. Vitę prologus, narratio, epilogus. ibid.

§. 34. Omnis vita breuis, etiam longiſſima. 20

§. 35. Non longiſſima, ſed honeſtiſſima, vita optima. ibid.

§. 36. Magnam vitę partem non viuimus. ibid.

§. 37. Maxima vitæ labes, Procraſtinatio 21

§. 38. Venatus Mortis. 22

§. 39. Cur quotidiana ſpectantes funera, mortem non cogitemus. ibid.

§. 40. Compendioſiſſima Mortis præmeditatio. 23

§. 41. Hodie mihi, cras tibi. ibid.

§. 42. Ergo dum viuis, viue. ibid.

§. 43. Si cras, quare non hodie. 24

§. 44, Cur mors horribilis ibid.

§. 45. Inopina, ſed formoſa mors. 25

§. 46. Vigilandum & orandum. 26

§. 47. Deo fidendum. ibid.

§. 48. Quando Domino viſum. 27

§. 49. Ad Deum in omnibus recurrendum. ibid.

§. 50. Orationes. 28

Cap. II. Mortis memoria commendatur ægrotis. 30.

§. 1. Ingreſſus ad ſermonem; & an morbus, malum. ibid.

§. 2. Ægrotus ad Amicos, ad Morbũ ad Morbi lethalis initium, ad Mortem, ad Chriſtum Dominum. 31

§. 3. Mœroris antidotum. 32

§. 4. Non ſemper mulſum. ibid.

§. 5. Chriſtiana generoſitas, Mortis contemptus. 33

§. 6. Mortis contemptæ ſpecimen. ibid.

§. 7. Animus ad mortem promptus. 34

§. 8. Mortem timent qui non præuident. 35

§. 9. Mortem timent, qui vitam negligunt. ibid.

§. 10. Tria Morbi grauia. ibid.

§. 11. Morbus virtutum ludus. 36

§. 12. Morbus animi ſalus. ibid.

§. 13. Morbus Æternitatis monitor. ibid.

§. 14. Morbus igitur optandus. 37
§. 15. In morbo quid legendum. ibid.
§. 16. In morbo ſemper orandum. 38
§. 17. In doloribus, & aliàs per diem quid cogitandum, quid agendum. 38
§. 18. Aliter ſentimus ſani, aliter ægri. 39
§. 19. In omni ægrimonia pia ad Deum ſuſpiria. 39.
§. 20. Ægroti quædam vitia. ibid.
§. 21. Tres theſes omnibus viribus ęgroto propugnandę. 40
§. 22. Ægroti ſitis quî curanda. ibid.
§. 23. Ægroti ſudarium. 41
§. 24. Ægroti lectulus. ibid.
§. 25. Ægroti deliciæ, Chriſti Hortus. 42
§. 26. Chriſti inter oliuas lectulus. ibid.
§. 27. Mater Chriſti Domini ęgrotum alloquitur. 43
§. 28. Humanæ voluntatis cum diuina conſenſus & conſpiratio. 44
§. 29. Deſperationi occurrendum. ibid.
§. 30. Spes vitæ melioris miſerias mitigat. 45
§. 31. Spes vera vitæ beatiſſimæ. ibid.
§. 32. Tranquillitas è vera ſpe. 46
§. 33. Solatium è doloribus. 47
§. 34. Dolores omnes frangit Patientia. 48
§. 35. Patientiæ ſpecimen, mendicus. ibid.
§. 36. Patientiæ typus, Princeps magnus. ibid.
§. 37. Patientiæ ſpeculum Rex maximus. 49
§. 38. Patientiæ ſpecimen, typus, ſpeculum, exemplar abſolutiſſimum Chriſtus Dominus. 50
§. 39. Panoplia ægroti, Patientia. ibid.
§. 40. Tandem migrandum eſt, hoſpites ſumus. 51
§. 41. Certus vitæ terminus. ibid.
§. 42. Prima, & altera Ægroti obiectiuncula. 52
§. 43. Contra alias ægroti querimonias. 53
§. 44. Ægrotus ad ſeipſum, contra ſeipſum. 54
§. 45. Ægrotus ad Deum. ibid.
§. Ægrotus cum Deo paciſcitur. 55
§. 47. DEO GRATIAS, aſſiduum ægroti ſit canticum. 56
§. 48. Ægroti vera in Deum fiducia. 57
§. 49. CONSTANTER. 58
§. 50. Orationes. 59
Cap III. Mortis memoria repræſentatur moribundis. 65
§. 1. Ars bene moriendi compendio traditur. ib.
§. 2. Tempus malè perditum, quomodo recuperandum. 66
§. 3. Breuis vita quomodo extendenda. ibid.
§. 4. Finis rerum omnium, Æternitatis nullus. 67
§. 5. Hominis moribundi conſideratio. ibid.
§. 6. Stantes mortui. 68
§. 7. Ante mortem mortui. ibid.
§. 8. A ſeipſis ſepulti. 69
§. 9. Conſideratio ſepulchri. 70
§. 10. Teſtamenta nouem. ibid.
§. 11. Epitaphia nouem. 72
§. 12. Cur æquo animo moriendũ, cauſſæ nouẽ. 74
§. 13. Mors igitur non formidanda. 75
§. 14. Quomodo ſancti mortem deſiderent, & tamen formident. 76
§. 15. Mors mala vitam malam ſequitur. ibid.
§. 16. Mors bona vitam bonam ſequitur. 77
§. 17. Qualis vita, talis mors. 78
§. 18. Bonæ mortis votum. 79
§. 19. Somnus mortis frater. ibid.
§. 20. Mortis prodromi. ibid.
§. 21. Quid ad mortis nuntium reſpondendum. 80
§. 22. Mors dulciſſima, ſed peſſima. 81
§. 23. Melior mors quam vita amara. ibid.
§. 24. Beatitudo mortis. 82
§. 25. Valedictio morientis ad viuos eadem via ſecuturos. 83
§. 26. Morientium extrema monita. ibid.
§. 27. Chriſtus inuitatur. 85
§. 28. Moribundus animatur. ibid.
§. 29. Reſurrectionis Fides. 86
§. 30. Spes reſurrectionis ſolatium maximum. 87
§. 31. Spes cæli. ibid.
§. 32. Suſpiria ad cælum. ibid.
§. 33. Solatia aduerſus mortem cõpendio dantur. 88
§. 34. Contra inuitè morientes. 89
§. 35. Moribundi ſcopulus, dilatio. ibid.
§. 36. Moribundi dolores & terrores. 90
§. 37. Moribundi promptus animus. 91
§. 38. Moriturus Fide, Spe, Charitate ſe armat. 91
§. 39. Ægro & moribundo quid ſemper corde ac ore verſandum. 92
§. 40. Moribundo ſingulariter obſeruanda. ibid.
§. 41. Moribundo quid faciendum, è Bloſio. ibid.
§. 42. Moribundum refrigerantia. 93
§. 43. Moribundi ad Deum preces & ſuſpiria. 94
§. 44. Moribundi vera in Deum fiducia. 95
§. 45. Moribundi accenſus cereus. 95
§. 46. Moribundi verba vltima. 96
§. 47. Humanæ voluntatis ad diuinam conformatio, ſummi momenti eſt, pręcipuè ſub vitæ finem. 97.
§. 48. Moribundus alterum in Golgotha latronem æmuletur. 97
§. 49. Heliotropium, contra omnes morbos & mortem pharmacum. 98
§. 50. Orationes. ibid.
Epilogus, & monitum Lectori. 102

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIONES.

Cuius hic eſt Syllabus.

Conſideratio I. Quid ſit Æternitas. 106
§. 1. Varij veterum de ęternitate ſenſus & picturæ. 108
§. 2. Arcanus ſcripturę ſenſus aperitur. 110
§. 3. Æternitatis locus, cur MANSIO dicatur. 111
Conſideratio II. In quibus natura repræſentet Æternitatem. 112
§. 1. Quænam apud inferos ſint ęterna. 113
§. 2. Cur gehenna ipſa ſit æterna. 115
§. 3. Alij ad æternitatem naturæ ductus. 116
Conſid. III. In quo potiſſimum æternitatem ſuam Romani veteres collocarint. 117
§. 1. Quantum Romani à vera ęternitatis via aberrarint. 119
§. 2. Melior priore ad æternitatem via. 123

§.1. Hanc viam ſollicitè eſſe indagandam. 123
Conſid. IV. Quomodo B. David æternitatem ſit meditatus & quæ illius in hoc imitandi ratio. 125
§. 1. Diverſæ ad æternitatem cogitandam admonitiunculæ. 126
§. 2. Omnes Arithmeticę numeros & leges tranſilit Æternitas. 127
§. 3. Conſideratæ ęternitatis effectus. 128
Conſid. V. Quomodo alij, etiam improbi æternitatem ſint meditati. 130
§. 1. Hominis & araneæ labores collati. 131
§. 2. Quæ in mundo ſit omniũ optima quæſtio. 132
§. 3. Quomodo Deus hic puniat vt ibi parcat, inauditum exemplum. 132
Conſid. VI. Quomodo Scriptura, ſancti patres, Eccleſia æternitatem meditandam ingerant. 134
§. 1. Sanctorum Patrum & Eccleſiæ circa hoc reſponſa. ibid.
§. 2. Scripturę diuinæ clara de ęternitate teſtimonia. 137
§. 3 Omnia MODICVM pręter æternitatem. 138
Conſid. VII. Quomodo Chriſtiani pingant Æternitatem. 140
§. 1. Chriſtus inuitans. 141
§. 2. Adam lamentans. ibid.
§. 3. Coruus crocitans. 142
Conſid. VIII. Quomodo Chriſtianis non tam pingenda, quam meditanda ſit Æternitas. 145
§. 1. Non rem tantum ſed ſpem omnem præſcindit æternitas. 146
§. 2. Æternitatis guſtus quanti ſit, illuſtri exemplo declaratur. 147
Conſid. IX. Concluſiones ſeptem circa has de æternitate conſiderationes. 150
§. 1. Æternæ mortis ſupplicium. 154
§. 2. Æternæ vitæ præmium. 156
§. 3. Epilogus dictorum omnium. 159
Memoriale æternitatis, complectens Propoſitiones ſeptem Mane & Veſperi perpendendas. 165
Concluſiones VII. de Æternitate. 169
Quæſtiones VII, circa Æternitatem, earumque ſolutiones. 172

INFERNVS DAMNATORVM, Carcer & Rogus Æternitatis.

Cuius eſt hic Syllabus.

Cap. I. Qvo hic liber collineet & inſtructio lectori. 183
Cap. II. Primum Æternitatis Tartareæ tormentum, TENEBRÆ. 187
Cap. III. Alterum Æternitatis Tartareę tormentum FLETVS. 193
Cap. IV. Tertium Æternitatis Tartareę tormentum FAMES. 197
Cap. V. Quartum Æternitatis Tartareæ tormentum FOETOR. 202
Cap. VI. Quintum Æternitatis Tartareæ tormentum IGNIS. 208
Cap. VII. Sextum Æternitatem Tartareæ tormentum VERMIS CONSCIENTIÆ. 213
Cap. VIII. Septimum, Æternitatis tartareæ tormentum LOCVS & SOCIETAS. 218
Cap. IX. Octauum Æternitatis Tartareæ tormentum DESPERATIO. 223
Cap. X. ÆTERNITAS piorum iuge ſuſpirium. 227
Cap. XI. ÆTERNITAS Sceleratorum formidabile ſomnium 231
Cap. XII. ÆTERNITAS Damnatorum inexpugnabilis & nonum ſupplicium. 236
Cap. XIII. Concluſiones tres in præmiſſa capita. 243.
Cap XIV. Quæ ligna quodve pabulum ignis ſit æterni: vbi de pęccati mortiferi inexplicabili grauitate. 247
Cap XV. Cui vnita lætalis noxa ſupplicio afficiatur æterno. 260
Cap. XVI. Humanę gentis cœcitas incredibilis & horribilis ſtupor tam in peccatis, quam in ſupplicijs peccato debitis, expendendis. 255
Cap. XVII. Compendium dictorum & Epilogus. 269

ZODIACVS CHRISTIANVS, ſeu XII. ſigna Prædeſtinationis.

Quorum hic eſt Indiculus.

Primum, CEREVS ARDENS. 283
Secundum, CRANIVM, ſeu CALVA. 285
Tertium, AVREA EVCHARISTIÆ HIEROTHECA. 188
Quartum, ALTARE NVDVM & DEVELATVM. 291
Quintum, FRVTEX ROSARVM. 295
Sextum, FICVS. 296
Septimum, FRVTEX TABACI. 300
Octauum, CVPRESSVS. 303
Nonum, HASTIS PER OLEAGINVM SERTVM CONIVNCTIS. 305
Decimum, FLAGELLO & VIRGIS mõſtratur. 312
Vndecimum, ANCHORA. 317
Duodecimum, CITHARA. 315

HOROLOGIVM AVXILIARIS Tutelaris ANGELI:

In eo continetur Officium Angeli Cuſtodis cum diuerſis orationibus & documentis ſuper XII. horas diei ſuper hæc verba: DISCE MORI, DISCE VIVERE, DISCE ORARE. 329
Horæ noctis XII. in quibus ſunt variæ conſiderationes ſuper hæc verba: DISCE MORI, DISCE VIVERE, DISCE ORARE, cogita & conſidera. 352. & ſeqq.

NICETAS SEV TRIVMPHATA Incontinentia.

Cuius hic eſt Indiculus.

LIBER PRIMVS.

Cap. I. Sermonis ingreſſus. 393
Cap. II. Illuſtriſſimum NICETÆ facinus, paullò fuſiùs.

fuſiùs narratum. 394.
Cap. III. Primum Incontinentiæ inuitamentum, OTIVM. 395.
Cap IV. Secundum Incontinentię inuitamentum, MENSA LAVTIOR. 397.
Cap. V. Tertium Incontinentiæ inuitamentum, IMPVRI LIBRI. 398.
Cap. VI. Quartum Incontinentiæ inuitamentum, PICITVRÆ INHONESTÆ. 400.
Cap. VII. Quintum Incontinentiæ inuitamentum, OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII. 402.
Cap. VIII. Sextum Incontinentiæ inuitamentum, VERBA PRÆTEXTATA & IMPVDICA. 407.
Cap. IX. Septimum Incontinentiæ inuitamentum, MALI SOCII. 411.
Cap. X. Incontinentię primi effectus, CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT. 413.
Cap. XI. Incontinentiæ effectus alteri, ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT. 416.
Cap. XII. Incontinentię effectus tertij, FAMAM INQVINAT, VIRTVTES OMNES EXTIRPAT. 419.

LIBER II.

Cap. I. Geminus NICETÆ Benedictus, illuſtriſſimo itidem facinore. 420.
Cap. II. NICETÆ pugna & victoria, Epicis deſcripta. 424.
Cap. III. Primum Incontinentiæ Antidotum, LECTIO SACRA. 427.
Cap. IV. Secundum Incontinentię Antidotum, CORPORIS AFFLICTATIO. 431.
Cap. V. Tertium Incontinentiæ Antidotum, PRECES, & ORANDI STVDIVM. 436.
Cap. VI. Quartum Incontinentię Antidotum, CREBRA PECCATORVM CONFESSIO 440.
Cap. VII. Quintum Incōtinentiæ Antidotum, IEIVNIA, & ABSTINENTIÆ EXERCITIVM. 445.
Cap. VIII. Sextum Incontinentiæ Antidotum, LABORES, & AMOR EXERCITII. 449.
Cap. IX. Septimum Incontinentiæ Antidotum, Sollicita SENSVVM exteriorum CVSTODIA. 452.
Cap. X. Octauum Incontinentiæ Antidotum, Aſſiduè cogitata DEI PRÆSENTIA in omni loco. 457.
Cap. XI. Nonum Incontinentiæ Antidotum, Nouena ÆTERNITATIS ſupplicia. 466.
Lacrymæ æternitati Sacræ. 472.
Cap. XII. Dictorum de Triumphanda Incontinentiâ EPILOGVS. 473.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS, Cuius hic eſt Syllabus.

LIBER PRIMVS.
De cultu animi.

Cap. I. Ingreſſus ad ſermonem de Animi cultu & Examine Conſcientię. 491.
Cap. II. Examen Conſcientiæ, qui iam olim, & quomodo fecerint. 493.
Cap. III. Examen Conſcientiæ, quantæ vtilitatis ſit, & quam id à ſanctis impensè commendatum. 595.
Cap. IV. Examen Conſcientię quantę ſit neceſſitatis, & quod diſpendium, illud negligere. 499.
Cap. V. Examinandę Conſcientiæ quis ſit modus. 501.
Cap. VI. Examinandæ Conſcientiæ quot, & quæ ſint partes. 506.
Cap. VII. Examini Conſcientiæ obijci ſolita, diluuntur. 513.
Cap. VIII. In Examine Conſcientiæ quò potiſſimum collineandum; Et quanta humanæ voluntatis ſit inconſtantia. 516.
Cap. IX. Examen conſcientiæ commendatur Religioſis, Beatiſſimæ Virginis ſodalibus; Quibuſcunque demum alijs. 526.

LIBER SECVNDVS.
De Cultu Cælitum.

Cap. I. Ingreſſus ad ſermonem de Cultu Cęlitum. 533.
Cap. II. Cultus Cælitum contra opiniones aſſeritur. 534.
Cap. III. Quinam Cælitum præcipuè colendi. 537.
Cap. IV. Quanam potiſſimum ratione colendi Cælites. 540.
Cap. V. Origo menſtrua ſortitionis Cęlitum. 546.
Cap. VI. Cęlitum nomen in menſtrua ſchedâ expreſſum quid ſibi velit? 545.
Cap. VII. Quo fine menſtruis Cęlitibus ſententioſum dictum addatur? 549.
Cap. VIII. Quo conſilio preces indicantur in menſem proximum. 552.
Cap. IX. In charta menſtruorum Cęlitum, adſcripta Virtus quid moneat? 554.
Cap. X. Inconſtantia in cultu Cælitum exemplo inaudito coarguitur. 555.

LIBER TERTIVS.
De cultu Corporis.

Cap. I. Animone potius an corpori cultus debeatur? 562.
Cap. II. Quid ſit corpus, & vnde tam dignum coli? 565.
Cap. III. Quantus noſter hoſtis ſit CORPVS? 566.
Cap. IV. Quantus labor impendatur à nobis corpori, hoſtium noſtrorum maximo? 568.
Cap. V. Quàm varius ſit cultus corporis exterior. 572.
Cap. VI. De cultu corporis, quid ſacrę paginæ, & ſancti Patres ſentiant? 581.
Cap. VII. Cultus corporis ſuperuacuus, quàm à ratione, & priſci æui legibus alienus ſit. 584.
Cap. VIII. In cultu corporis, quanta maximorum virorum fuerit modeſtia. 587.
Cap. IX. Cultum corporis, ſanctiſſimi homines, quàm & oderint, & fugerint. 592.
Cap. X. Cultus corporis quantorum malorum cauſa ſit.
Cap. XI. Dictorum ratio, confirmatio, Coronis. 603.

HELIO-

HELIOTROPIVM SEV CONformatio humanę voluntatis cum Deo,

Cuius eſt hic Syllabus.

LIBER PRIMVS.

De Diuinæ Voluntatis cognitione.

Cap. I. Hypotypoſis omnium quinque librorum: Duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à volūtate Dei prouenire oſtenditur. 619.

Cap. II. Quid, quomodò, quare, hoc illudve permittat Voluntas Dei. 625.

Cap. III. Quomodo per arcaniſſima iudicia Dei, cognoſcenda ſit Voluntas diuina. 628.

Cap. IV. Quòmodo Dei Voluntas in rebus omnibus agnoſci poſſit. 632.

Cap. V. In quibus præcipuè conſiſtat Voluntas Dei. 636.

LIBER SECVNDVS

De humana voluntatis ad Diuinam Conformatione.

Cap. I. Ingreſſus ad Conformationem humanæ voluntatis cum Diuina. 619

Cap. II. Quæ Voluntas hominis ad hanc cum Dei voluntate Conformationem ſit maxime idonea. 641.

Cap. III. Quomodo voluntas hominis ad Dei voluntatem ſit conformanda. 645

Cap. IV. Quo animo precandum: Fiat Voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. 650

Cap. V. Quæ ſint indicia & ſigna humanæ voluntatis ad Diuinam conformatæ. 654

LIBER TERTIVS.

De humanæ voluntatis ad Diuinam conformatæ Emolumentis.

Cap. I. Quantam animo tranquillitatem conciliet, humanæ voluntatis ad diuinam conformatio. 662.

Cap. II. Fietine poſſit, vt quis nunquam triſtetur, & an id arte illa impetrandum, qua noſtram diuinæ Voluntati conformamus. 665

Cap. III. Humanæ voluntatis cum diuina conformitatem, Deo gratiſſimum eſſe ſacificium. 669

Cap. IV. Omnem hominis perfectionem conſiſtere in Conformatione humanæ voluntatis ad diuinam. 673

Cap. V. Conformationem humanæ voluntatis cum diuina, ſummum vitæ bonum eſſe. 676

Cap. VI. Conformationem humanæ voluntatis cum diuina, cęlum eſſe extra cęlum, & veram vitæ beatitudinem. 679

LIBER QVARTVS

De humanæ voluntatis ad Diuinam conformandæ Impedimentis.

Cap. I. Conformationem humanæ Voluntatis cum diuina quæ maximè impediant. 685

Cap. II. In quod exitium pertrahat voluntas propria, ſi non patiatur ſe frangi. 688

Cap. III. Voluntas propria qua ratione ſubiungenda ſit diuinę, in rebus aduerſis omnibus. 693

Cap. IV. Exemplum illuſtriſſimum hominis recuſantis diuinæ Voluntati ſuam ſubiungere. 697

Cap. V. Quæ Voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment. 699

Cap. VI. Quam nihil propriæ voluntatis retinendum, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quam in ipſa morte. 702

LIBER QVINTVS.

De humanæ voluntatis ad Diuinam conformandæ Adiumentis.

Cap. I. Conformationem humanæ voluntatis ad diuinam conſiſtere non poſſe ſine magna in Deum Fiducia. 707

Cap II. In quo Fiducia in Deum conſiſtat. 710

Cap. III. Qua ratione in aduerſis firmanda & erigenda ſit ad Deum Fiducia. 713

Cap. IV. Quanta in Deum Fiducia omnes ſancti fuerint. 717

Cap. V. Quantis præmijs Deus humanam in ſe Fiduciam remuneretur. 722

Cap. VI. Fiduciam in Deum ſine cogitatione diuinæ Prouidentiæ vacillare. 725

Cap. VII. Quanta Dei Prouidentia ſit circa vitę neceſſaria.

Cap. VIII. Quanta Dei prouidentia ſit in amicos. 730.

Cap. IX Quanta Dei Prouidentia ſit tam in amicos quam inimicos. 739

Cap. X. Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo ſit diffidentia. 744

Cap. XI. E cognitione diuinę Prouidentię, magnam in Deum Fiduciam, è Fiducia veram cum Deo diuinaque Voluntate concordiam naſci. 752

Cap. XII. epilogus, ſeu omnium in his quinque libris dictorum Compendium. 757

RECTA INTENTIO OMNIVM Humanarum actionum amuſſis.

Cuius hic eſt Syllabus.

LIBER PRIMVS

Cap. I. Quid ſit RECTA IMTENTIO, 775

Cap. II. Quæ ſit INTENTIO RECTISSMA. 777

Cap. III. Quam neceſſaria ſit RECTA INTENTIO. 780

Cap.

780.

Cap.IV. Nullam humanarum rerum actionem Deo placere, ſine RECTA INTENTIONE. Vbi ſtrictim de Vana gloria. 784

Cap. V. In quo potiſſimum RECTA INTENTIO conſiſtat, vbi aliquid de actuali & virtuali Intentione. 787

Cap. VI. Vtrum RECTA, ſeu bona INTENTIO, poſſit opus malum facere bonum? 791.

Cap. VII. Quinam gradus ſint puræ RECTÆQVE INTENTIONIS. 795

CAP. VIII. Quid ſit MALA INTENTIO. 799

Cap. IX. Qua ratione MALAM INTENTIONEM prodat operis publicatio. 803

Cap. X. Quam varia ſit & multiplex MALA INTENTIO. 807.

Cap. XI. Exemplar nobile INTENTIONIS MALÆ, fuiſſe Herodem Magnum Aſcalonitam. 813

Cap. XII. Quid INDIFFERENS, quid NVLLA INTENTIO à nobis vocetur. 816

LIBER SECVNDVS.

Cap. I. RECTAM INTENTIONEM, eſſe bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam. 822

Cap. II. RECTÆ INTENTIONIS actioni, à ſolo Deo perſolui poſſe præmium. 825

Cap. III. RECTA INTENTIO quantum à Diabolis impugnatur. 828

Cap. IV. RECTÆ INTENTIONIS hoſtem maximum à cacodæmone, eſſe Vanam gloriam. 833

Cap. V. Quid demum ſit Vana gloria, & quam ea RECTAM INTENTIONEM fœdè iuguler, ni præueniatur. 842

Cap. VI. Aliquot ſuper RECTA INTENTIONE Queſtiones. 848

Cap. VII. E dictis circa RECTAM INTENTIONEM quæ conſequantur: vberiùs de Temerario Iudicio. 854

Cap. VIII. Quæ ſit RECTÆ INTENTIONIS praxis. 868

Cap. IX. Quæ ſint RECTÆ INTENTIONIS ſigna. 876.

Cap. X. Aliquot de RECTA INTENTIONE Concluſiones. 883

Cap. XI. Adhortatio RECTÆ INTENTIONIS exercendæ, ad Religioſos, Ad omnis ordinis homines. 886

Cap. XII. Epilogus dictorum de RECTA INTENTIONE. 892.

SERE-

INDEX
RERVM PRÆCIPVARVM,
QVÆ IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

Vbi nota, Lector, numerum denotare paginam; Litteram autem A, primam columnam, B verò ſecundam columnam denotare.

A

AARONIS *ſummi ſacerdotis veſtis quàm pretioſa.* A 784

Abrahamus decies rigidè tentatus fuit. A 695

Abſtinentia & ieiunijs laſcivire dediſcit caro. B 447

Actiones humanæ eiuſdem ſunt bonitatis aut malitiæ cum intentione, quæ illarum & radix & fons eſt. B 779

Accipiter olim irriſit trochilum. A 840

Actiones ſuas qui nulla intentione regunt pueris ſimiles ſunt. A 818

Actiones bonas an aliquis ſimul & eodem tempore exercere poſſit. A 849

Actiones noſtræ Chriſti actionibus ſunt iungendæ. B 874

Actus amoris in Deum. A 344

Adami lamentatio. B 141

Adami primi parentis veſtis qualis fuerit. A 385

Admonitiones variæ, quæ æternitatem nobis inculcant. A. B. 134

Ægrotis quid cogitandum, quid agendum. A. B 38

Ægroti vitia. B 39

Ægroti ſudarium quale debeat eſſe. A 41

Ægroti ſitis quomodo curanda. B 40

Ægroti delitiæ, hortus Chriſti. A 42

Ægrotis utilius nihil, quàm velle quod vult Deus. A 44

Ægrotorum plerumque plurimæ ſunt querelæ. A 53

Ægroti canticum quale eſſe debeat. A 56

Ætatem diſponere ſtultum eſt. B 4

Æterna veraque felicitas qualium rerum obſervatione à principibus obtinenda ſit. A. B 118.

Æternitas repræſentata ab antiquis per annulum ſeu circulum. A 108

- *Eadem repræſentata per ſpheram & globum.* ibid.
- *Item per ſellam, quæ æternam quietem deſignabant.* B ibid.
- *Per ſolem & lunam.* ibid.
- *Per baſiliſcum animal venenatiſſimum.* A 109
- *Per antrum à ſerpente circumcinctum.* B ib.

Æternitas quid ſit. B 110
Æternitatis locus cur manſio dicatur. A 111
Æternitatem agnouerunt idololatræ. B 112
Æternæ gloriæ amiſſio, Virtutis neglectus, noxarum cumulus, aſpernatio diuinæ gratiæ, mirum in modum damnatos torquent. B 214. A. & B. 215. A. & B 216.
Æternitas qualiter quotidie meditanda. A. & B 238
Æternitatis expendendæ ratio. A. & B 242
Æternitas piorum iuge ſuſpirium eſſe debet. A. & B 230
Æternitas multis ſomnium eſt. B 231
Æternitatis ſomniatores multi, interpretes pauci. B 234
Æternitatis ſupplicia nouem deſcribuntur. B. 466. & *ſeq.*
Æternitatis via aſſiduè & ſollicitè indaganda. A 123
Æternitas omnes arythmeticæ numeros ſuperat. A. & B 127
Æternitatis ſeria conſideratio multa hominum millia ad viam ſalutis reduxit. B 128
Æternitas deſcribi ſufficienter non poteſt. B 140
Aeternitatis teſtimonia clara ſunt ex ſcriptura. A. & B 137
Aeternitas non tam pingenda Chriſtianis, quàm imitanda. A 145
Æternitas ſpem omnem præſcindit. A 146
Æternitatis guſtus quanti ſit illuſtri exemplo declaratur. A. & B 147 & 148
Æternitatem eſſe non credunt pars magna Chriſtianorum. B 150
Æternæ mortis ſupplicium. B 154
Æternæ vitæ præmium. B 156
Æternitas duplex ab vnico momento dependet. B 167
Æternitatem definire quàm ſit difficile. A. & B 169
Æternitas quid ſit ex Angelico Doctore. ibidem
Æternitatem metiri nemo poteſt. ibidem & *ſeq.*
Æternarum pœnarum immenſitas damnatos adigit ad deſperationem. B 170
Æternitatis tormentum, aliud fames & ſitis. B 197. & *ſeq.*
Afflictio perpetua & exercitatio perpetua alterum eſt prædeſtinationis ſignum. B 293
Alfonſus Ioannis Secundi Luſitani regis filius in equo iuueniliter exultans excutitur, & letali plaga obtrito capite datur ad terram & animam efflat. A 11
Alexander Macedonum rex venenum à Philippo medico ei porrectum intrepidus hauſit. A 91. & 619
Alexandro Macedoni oculi pudici fuere. B 404.
Alexander Macedo Calyſthenem Olynthium ferrea cauea incluſum circumferri iubet. A 220
Alfonſus Neapolis & Aragoniæ rex epiſtolas Senecæ in Hiſpanicum idioma tranſtulit. B 668
Amaranthus (vt eſt in fabulis) roſæ adſitus, quid dixerit. A 20
Amor vitæ, catena ponderoſiſſima. A 24
Amor ſui deteſtandus. B 812
Amor purus non eſt mercenarius. A 788
Ambroſij & Auguſtini ad mortis nuntium reſponſiones. B 80
Ambroſius Fernandez frigoribus affectus conſtanter interijt. B 205
Amaſis Aegypti rex factus, ob natales obſcuros ægrè toleratur à ſuis incolis. A 563
Ambitio inſana eſt fimum operire purpura. A 582
Animus ad mortem promptus eſſe debet. B 34
Anaxagoræ peregrè morientis egregium dictum. A 37
Anaxagoras in vinculis conſtitutus eſt ab Athenienſibus. B 895
Angelorum natura qualis. B 357
Angelorum numerus quantus. ibidem.
Angeli qua ratione pingantur. B 359
Angeli cur pingantur excalceati & zones ſuccincti. B 362
Angelorum veſtis qualis. A 360
Angelis quare appingantur alæ. B 361
Angelorum cantus & officia qualia B 363 & *ſeq.*
Angelorum in homines officia. B 366. 367.

367. 368. 369. A & B
Angelorum in ipſum Chriſtum officia varia. A & B. 370. & 371
Angelus & homo inter ſe collati. A. & B. 372. 373
Angeli averſantur quidquid vitium redolet, ſed maximè oderunt in vitijs calorem, fumum & fœtorem. A. & B 374. & 375
Angeli aliquid in nobis ſummè mirantur. ibid. *Aliquid etiam in nobis admodum amant.* A 376
Angelorum virtutes quales & quantæ. A. & B 377. & ſeqq.
Angeli quo honore & cultu affici poſſint. B 380
Angeli caſtitatis & integritatis ſunt amatores. A 381
Angelis honorandis quid operis quotidie fieri poſſit. A. & B 383
Andronici Orientis Imperatoris ab Iſaacio Angelo in bello victi inaudita & incredibilis patientia. A 133
Anima & corpus fratres ſunt, ſed valde diſpares. B 200
Antiochi regis lecto affixi fœtor inauditus & inſupportabilis. B 204
S. *Antoninus Florentinus Archiepiſcopus feminas petulantiori habitu incedentes non tulit.* A 599
Animam quid eſſe contenderint olim antiqui philoſophi. B 563
Animi cultus præferendus omnibus rebus. A 564
Animæ nobilitas quanta ſit nobis ſerio cogitandum. A 571
Animus plerumque vacuus iacet ſi marſupia ciſtæ &c. rerum omnium referta non ſint. A & B. 734
Aniti hæretici in Hiſpania. A 125
Annuntatiuncula de divinæ & humanæ voluntatis conformatione. B 347
Apoſtoli & alij ſancti viri laborarunt vt Chriſtiani quoad cultum corporis modeſtè ſe continerent. A 607
Appelles canem qualiter pinxerit. A 727
Aquila cervum prœlio aggreſſura quid faciat. A 5
Artis bene moriendi compendioſa traditio. A 65
Aranearum architectura quales. B 264
Arſenius poſtquam annis quinquaginta quinque iugiter ſervijſſet Deo, mortem tamen timuit. B 76
Asbeſtor Arcadiæ lapis vbi flammam ſemel concepit, continuis penè ignibus ardet. A 113
Aſtomorum gens qualis B 840
Attendendum ſibi. A. & B 894. & ſeqq.
Auguſtus Cæſar habitum veſtitumque priſtinum reducere ſtuduit. B 608

B.

B*Altazar Chaldæorum rex dextram in pariete ſcribentem vidit & exhorruit.* B 232
Barlaam eremita. A 13
Beati illi qui in Domino moriuntur. B 82
Beati omnium ſenſuum beatitudinem ſunt percepturi. B 199
Beata Virgo Maria nullius preces aſpernatur. B 537
Beati in cœlo copioſius lætantur de executione Voluntatis divinæ quàm de magnitudine ſuæ gloriæ. B 651
Bernardinus impudicorum verborum oſor. A 409
S. *Benedicti contra dæmonem lucta.* B 421
Eiuſdem inter ſpinarum ſcorpiones iacentis conſtantia. B 422
Benedictus XI. ſummus pontifex creatus non erubuit ſuæ paupertatis rudimenta. B 589
Bona vitæ clauſula quanti ſit è Seneca. B 2
Bonifacij Romani ciuis pœnitentia & martyrium. A 228
Brocardus de locis Palæſtinæ rem miram narrat. A 677

C

C*Alanus ſophiſta Indus, mortis contemptor eximius.* B 33
Caligulæ Rom. Imperatoris ſeveritas in furtis puniendis. B 402
Cambyſis regis exercitus fame opprimitur. A 199
Canes ſuos etiam habet infernus. A 219
Carolus V. Imperator diu ante mortem relictis curis ſæcularibus in Hiſpania S. Iuſti mona-

monaſterio ſe abdit. B 17
Idem ſarcophagum ſibi conſtrui iuſſit cum funebri ſupellectile. ibid.
Idem legatum quale reliquerit filio ſuo Philippo II. A 84
Eiuſdem leges latæ circa veſtium abuſum. B 586
In cultu veſtium valde moderatus fuit. A 590
Caroli regis Siciliæ ante mortem dicta. B 84
Carolus IV. imperator clericum reprehendit quod pileo auro gemmiſque nitente uteretur. B 595
Caroli Borromæi abſtinentia. A 449
Carolus Spinola Societatis Ieſu vivus in Iaponia comburitur. A 205
Eiuſdem carcer qualis. ibid.
Carcer damnatorum quomodo ante oculos animumque proponendus. A 221
Carcer apud Perſas lethe dictus. 154
Caro noſtra lentis rigoribus frangenda eſt, & quandoque flagellis præferenda ſunt cilicia, idque exemplo plurimorum ſanctorum. A & B 433
Caro capitaliſſimus nobis hoſtis eſt. A. & B. 434
Cari imperatoris admiranda frugalitas. A 588.
Carnis vitium vitiorum omnium compendium eſt. A 480
Caſtitas ardentiſſimis precibus à Deo poſtulanda eſt. B 436
Catharinæ Senenſis conclave. B 694
Caunus Cariæ oppidum peſtilente cœlo & iniquo incolis A 30
Cerberum canem ad ingreſſum Balnei avernalis priſci affingebant. A 219
Cœlitum cultus contra varios aſſeritur. B 534
Cœlitum præcipuè quinam colendi. A 537
Cœlites quanam potiſſimum ratione colendi. B 541.
Cœlitum nomina in menſtrua ſcheda expreſſa quid indicare velint. A 546
Chriſti inter olivas lectulus. A. & B 42
Chriſtus exemplar abſolutiſſimum patientiæ. A 50
Chriſtus Sanctæ Gertrudi viſibilem ſe præbet. A 683.
Chriſti veſtis qualis fuerit. B 592
Choreas ducere an ſit licitum. A 447
Chlotildis regina Francorum Childeberto fratri candidum linteum mittit ſuo ſanguine infectum. A 41
Chryſoſtomi de cultu corporis diſertum monitum. B 583
Clades & calamitates à Deo immittuntur. B 695
Conciones frequentare etiam doctiſſimi quique lubenter debent. A 299
Concionibus ſacris libenter non intereſſe quàm turpe ſit. A. & B 297
Confeſſionem quantum licuit creberrimè iterarunt plurimi ſanctorum. B 442
Conſcientia crebriori confeſſione purganda cur ſit. A. & B 441
Conſpicilia duplicis generis. A. & B 183
Conſcientia delictorum maxima eſt animæ tribulatio. B 213
Contritionis actus qualis eſſe debeat. A 332
Conradi Hildemenſis epiſcopi ſtupenda viſio. B 217
Corporis locus ſepulchrum. A 166. & B. 565
Corpus nimium iuris ſibi tribuit in animam. A 563.
Corpus caſtigandum, & in ſervitutem redigendum. A 568
Corpus eſt ornatius quo minus ornatur. A 569
Corporis & animi litigatio qualis futura ſit in die iudicij. A & B 570
Corpori ornatus non plus dandus quàm quantum animæ prodeſſe poſſit. B 582
Corvus crocitans æternitatem aliquouſque repræſentat. B 142
Cor rectum & pravum quomodo differant. B 624
Cordis rectitudo commendanda. A 693
Craſtinandum numquam. A 90
Credere ſe non videri accerrimus ad omne flagitium perpetrandum eſt ſtimulus. A 458
Crocodili induſtria & aſtutia. B 566
Cultus cui potiſſimum debeatur animo an corpori. A 562
Cultus corporis nimius, non ſolum peccatum eſt, ſed etiam multorum malorum cauſſa, vel effectus. A & B 597
Cultus corporis exterior animi neglecti penè indicium eſſe ſolet. A 595
Cultus corporis non alium reſpicit finem quàm vanam gloriam. B 600
Cypreſſus perpetui viroris arbor. B 302

D.

Damnatos cruciabit id quod beatos omnes oblectabit. A 194
Damnatorum fletus animo verſare cogitatio eſt ſaluberrima. A. & B 196
Damnati cernent beatorum, quos contempſerunt, gloriam. B 214
Damnatorum querelæ quales in inferno. A. & B 284
Danielis Archiepiſcopi Moguntini pia monita. A 7
Eiuſdem abſtinentia. B 448
Davidis in Deum fiducia urbe Siceleg ab hoſtibus ſuccenſa. B 748
David voluntatem ſuam cum divina arctiſſimo conſenſionis nexu copulavit. B 649
Darius Perſarum rex in exercitu ſuo aliàs copioſiſſimo decem millia Perſarum habuit quos immortales vocavit. A 121
Deſperatio in morbo maximè cavenda. B 44
Deſperatio damnatis tormento eſt. B 223. *& ſeqq.*
Deſperatio ſibi omnem malitiæ conſummationem vendicat. A 226
Deteſtatio præteritorum peccatorum prædeſtinationis ſignum eſt. A 312
Deum placat duplici ratione qui ſeipſum condemnat. B 173
Deum videre immenſæ voluptatis eſt oceanus. ibid.
Deus cur pro lapſis Angelis non ſit factus angelus. B 353
Dei exacta iuſtitia in puniendis peccatis. A 256
Deus nobis eſt omnia. B 292
Dei præſentia in omni loco aſſiduè cogitata incontinentiæ antidotum eſt efficaciſſimum. A 457
Dei oculus omnia etiam abditiſſima videt. A 457
Dei nutu imperioque fit quidquid in orbe fit, ſecluſo peccato. 621
Deus eſt auctor pœnæ quæ in peccato eſt, ſed neutiquam culpæ. A 621
Dei iudicia occulta circa Nabuchodonoſorem & Pharaonem, circa Davidem & Saulem. 628. *& ſeq.*
Deo agendæ ſunt in omnibus eventibus gratiæ. B 632
Deus ludimagiſtro comparatur. B 729
Deo qui non fidit in his caducis, quanto minus fidet in alijs æternitatem ſpectantibus. B 730.
Deus quæ ad vitam ſunt neceſſaria omnibus providet. B 731
Dei favore non hominum eſt innitendum. B 746
Deus cur permittat peccata B 625
Deus cur permittat homines maleficis artibus devinciri & necari. B 751
Deus cur innumeros hominum milliones æternæ mortis damnavit ob eſum unius pomi. A 845
Democles egregiæ formæ iuvenis Demetrij regis vim impudicam eludens in bulliens ahenum inſiluit. A 259
Dies vitæ pauci & plerumque mali. B 12
Diana cur virgo fingatur. A 450
Dilectio inimicorum alterum prædeſtinationis ſignum. A & B 305
Diffidentiam in ſuis diſcipulis caſtigavit Chriſtus. A 744
Diogenes Cynicus à Platone reprehenditur. A 804
Dormire ſimul & precari an aliquis poſſit. B 850

E.

Ditha Edgari Anglorum regis filiæ corpus repertum integrum exceptis manibus & pedibus, quibus olim puellari levitate abuſa fuerat. A 456
Edere & bibere, qua ratione quis poſſit ad Dei gloriam. A 789
Eleemoſyna benigno affectu data alterum eſt prædeſtinationis ſignum. A 300
Eleemoſyna per tabaci fruticem repræſentata. ibid.
Eleemoſyna ſcelerum medicina. B 300
Eleemoſyna qualiter & quem ob finem facienda. B 301
Eleemoſynam benigno affectu danti quale præmium promiſſum. A 302
Elzearius comes Ariani quas leges in aula ſua condiderit. A 410
Elcearius comes ea in Deum fiducia pollebat, ut periculis omnibus eſſet excelſior. A. & B. 721
S. Elyſabetha regina, plerumque trita & panniculis ſarta veſte induebatur. B 596

Elia Theſbitis cum Baalis ſacerdotibus contentio. B 672
Eliam Theſbitem cur Deus à corvis cibos voluerit accipere. A 690
Elephas è muſca quomodo fiat. B 852
S. Emmeranus Ratiſponenſis præſul de turpiſſimo facinore falsò delatus eſt. A 685
Encomia noſtra ſine aurium vulnere audimus. B 841
Epicteti dictum egregium contra invitè morientes. B 82
Epitaphia nouem clarorum virorum. A. & B 72. 73.
Epitaphium pernobilis adoleſcentis morte repentina ſurrepti. B 165
Ephrem Eremitæ votum. A 404
Epicteti ſupellex qualis fuerit. A 647
Epictetus presbyter & Aſtion religioſiſſimam vitam agentes in Oriente à Latroniano Almiridenſium Duce comprehenduntur. A 671
Erminigildus Hiſpaniæ regis filius religionis verè tenaciſſimus. A 192
Erodius aſtutiſſima avis, ad aquas raptu vivit. B 830
Eunuchus Candacis Æthiopum reginæ commendatur ab induſtria ſacræ lectionis. A 428
Euchariſtia quales in ſe contineat theſauros. A 290
Eudoxia Theophili Imperat. coniux ob vnum plurimum commendanda. A 754
Europa regis Agenoris filia Iovis in taurum mutati ſit præda. B 567
Europam, animam Dei ſponſam interpretatur Auguſtinus. ibid.
Euſtachius cum vxore ac liberis in candentem æneum Bovem incluſi diriſſimè cruciantur. B 211
Exempla varia eorum qui etiam ſtantes mortui ſunt. A 68
Exempla eorum qui ſibi ſepulchrum elegerunt, & ſeipſos quodammodo ſepelierunt A. B 69
Examinandæ conſcientiæ quot & quæ ſint partes. B 506. & ſeq.
Examini conſcientiæ obijci quæ ſolita. 513. & ſeq.
Examinare conſcientiam quàm ſit vtile. A 495
Quàm neceſſarium. A 499
Examinandi conſcientiam modus aſſignatus. B 501. & ſeq.
Examen conſcientiæ religioſis commendatur. B 526
Idem ſodalibus Beatæ Mariæ Virginis. A 528
Idem alijs quibuſcunque. B 529
Eximius nullus neque venuſtus cum eſt moriendum. A 610
Exechielis prophetæ viſio. A 832

F.

Fabulis ineſt non raro ſua ſapientia. A. B 562
Falconis avis natura. A 188
Famæ & nominis iactura plerumque ex luxu veſtium. B 604
Fœtor infernalis intolerabilis ex ſcriptura. B 202
Fœtoris inferni cauſæ quales. A. & B 203
Fœlicitas quo pacto obtinenda. 263
Feminarum comptus res infinitæ obſervationis eſt. A 611
Feminæ fuerunt quæ crocodili excrementis faciem polirent. B 585
Feminæ plus cæteris corporis cultui deditæ ſunt & indulgent. A 586
Ferdinandus magnus Caſtellæ rex mortem obijt memoratu digniſſimam. B 84
Ferdinandus primus Imperator mirè olim delectatus horologijs affabrè factis. A 465
Fiducia in Deum habenda B 26
Fides reſurrectionis nobis maximè neceſſaria eſt. A. & B 86
Fiducia neminem fallit, aut pudore afficit.
Fiduciæ remuneratio altera eſt maxima vitæ tranquillitas. A 723. dein
Robur in adverſis. B ibid.
Immunitas à plurimis vitijs. A 724
Omnipotentes per eam efficimur. B ibid.
Fidere ſibijpſi ſæpius periculoſum eſt. B 744
Vnde grande malū eſt ſui confidentia. A. 745
Fidendum non tantum ſibijpſi, ſed nec alteri facilè. B ibid.
Fiduciam in Deum habenti quid promittatur. A. & B 707
Fiduciam habendam eſſe in Deum Chriſtus ſæpius inculcavit. A 709
Fiducia quid ſit, & qualiter à ſpe differat. B 710
Fiducia Ioſaphati regis in Deum cum pugnare debe-

deberet adverſus Moabitas & Ammonitas. A 711
Fiducia in Deum quàm ſit neceſſaria in oratione. B ibid.
Fiduciam habendam in adverſis docet Cyprianus. B 713
Fiducia in Deum elucet quàm maximè in periculis. B 714
Fiducia in Deum quomodo in adverſis erigenda. B 715. & ſeq.
Fiducia Abraham quanta fuerit. A 718
 Quanta Ezechiæ regis. ibid.
 & aliorum SS Patrum. A. & B. 719
Fortuna & infortunium neminem lædunt niſi volentem. A. & B 639
Fons eſt in Idumæa qui ter in anno mutat colorem. A 612
Fortuna priſcis bicolor fuit. A 648
Franciſcus Borgias ardentiſſima febre correptus didicit nihil in rebus humanis eſſe ſtabile. B 269
 Aſſiduus conſcientiæ ſuæ ſcrutator fuit. A 498
 Cælitum cultor eximius fuit. A 546
 Cum coniuge Leonora mira concordia duodeviginti annos exegit. B 649
Franciſcus Xaverius Iaponum apoſtolus quanta pro Deo auſus fuerit aggredi pericula. A 659
Fulgentij Ruſpenſis pontificis ante mortem precationes. B 55

G.

Georgio Clarentiæ Duci à fratre Eduardo IV. Angliæ rege ob ſuſpicionem affectati regni datur optio mortis. A 81
Gehenna ignis cur æterna, & an illa divinæ bonitati non repugnet. A. & B 115
Genas fucare & oculos delinire quàm turpe ſit. A 580
Gedeonis milites pugnaturi adverſus Madianitas, læva lagenam, dextra buccinas tenuere. B 805
Gloria mundi ab homine repudianda. A. 839
Grues nocturnis temporibus excubias habentes quid faciant. A 5
Græcia viris illuſtribus non caruit qui cultum in animo non in corpore poſuerunt. A. & B 588
Gulielmi III. Bavariæ Ducis ſomnium. B 22
Gula omnibus vitijs patrocinatur imperij cum ſit ampliſſimi. B 198

H

Hemerocallis flos cuius vita & pulchritudo diaria eſt. A 3
Hemerobios volucris. ibid.
Henricus II. Galliarum rex in equeſtri certamine pariſiis interficitur. B 10
Heliotropium herba ſeu flos, abeuntem ſolem ſemper intuetur. A 98
Herodes Agrippa Iacobum Zebedei filium occidi iubet. B 833
Heſebon vrbs regia eaque nobiliſſima. B 784
Hippolytus Quartinonius medicus illuſtris. A 414
Hominem nudum in nudam humum natalis dies abijcit. A 5
Homo quid ſit ex Seneca & ſacris ſcriptoribus. A 6
Homo folijs ſimillimus. B 30
Hominis moribundi conſideratio. B 67
Hominis & araneæ labores non abſimiles. 131
Homo non è facie vel veſte iudicandus. B 591
Homines morti vicini plerumque ſapientiores efficiuntur. B 83
Homines in rebus fluxis curandis attenti & aſſidui, inertes & ſtupidi cum pro cœlo laborandum eſt. A. & B 217
Homo dicendus beatus ſi à Deo corripiatur. A 296
Hominesne tot futuri ſint in cœlo, quot angeli. A 354
Homo iuſtus in adverſis æquè ac proſperis hilarem vultum præ ſe ferre debet. A 665. 666
Hominum eventus in divinæ providentiæ horologio ad amuſſim & ad numerum exactiſſimè deſcripti ſunt. A 750
Hominis pulchritudinem præcipuam poſuerunt veteres in oculis B 883
Homo ſynceræ intentionis, immutabilis & inconcuſſus manet. A 885
Honorem omnem ſpernere qui poteſt magnanimus eſt. A & B 804
Hoſtis nullus maior homini quàm corpus. B. 366
Humilitas & vilis ſui æſtimatio prædeſtinationis eſt aliquod ſignum. B 302

I.

Iacoponi viri ſanctitate præditi verſiculi de mundi vanitate. A 67
Eiuſdem de conſideratione ſepulchri facetũ ſed religio-

religioſum dictum & documentum. B. 70
Iacobus Alphai ab abſtinentia & aſſiduitate orandi commendatur. A 593
Iahel Siſaram bello iam fractum domi ſua decumbentem interficit. A 431
Iacobonus è S. Franciſci familia eleganter quinque hominis ſenſus exteriores deſcribit. A 456
Iaponum carceres ob fœtorem intolerabiles. B 204
Ieiunia & abſtinentia exercitia alterum ſunt incontinentia antidotum. A. & B 445
Ignoſcere nobiliſſimum vindicta genus. A 306
Ignis ſuppliciorum omnium graviſſimum. B 208
Ignis infernalis & noſter qualiter differant. A 209. & 210. A
Ignis igni remedio eſt. B 212
Ignatij Loyola converſio qualiter contigerit. B 727
Infernus mirè capax. B 113. & 219
Incontinentia & libidinis invitamenta quanam ſint. B 395
Incontinentia animam necat, & ingenium impedit. A 416
Eadem famam inquinat, virtuteſque omnes extirpat. A 417
Incontinentia effectus quales B 412
Incontinentia pharmacum lectio ſacra. A 427
Incontinentia antidotum corporis afflictio. A 431
Incontinentia antidotum alterum ſollicita ſenſuum exteriorum cuſtodia. B 452
Item precationes & orandi ſtudium. A 436
Indorum ſuperſtitio cadaveribus exornandis. B 584
Inconſtantia in animi & cælitum cultu exemplo inaudito arguitur. B 555
Intentio recta oculus eſt rectus. B 775
Intentio noſtra quotupliciter ad Deum dirigi poſſit. B 777
Intentio rectiſſima qualis ſit. ibid.
Intentio noſtra ſi recta ſit, recta erunt & actiones ex ea procedentes. A. 781
Intentionis oculus non eſt in rem quamcumque creatam defigendus. A 785
Intentione recta opus eſt ei, qui vanam gloriam vult effugere. B 786
Intentio mala ſemper caducum vanumque quid ſpectat. A 788
Intentio alia eſt actualis, alia virtualis. A 789
Intentio noſtra ſæpius in die renovanda. B 789
Intentionis primus gradus eſt rerum conditarum oblivio. A 696
Secundus oblivio ſuÿpſius. B ibid.
Tertius ita ſervire Deo quod ſibi ſic ſervienti placeat Deus. ibid.
Intentio recta quoties renovanda ſit. B 851
Intentio ſyncera tener eſt fructus. B 797
Intentionem noſtram diabolus ſemper vitiare conatur, aut ſaltem terrere. B 798
Intentio mala venenum potens. B 799
Intentio mala bonum opus conterit. ibid.
Intentionis recta emolumentum. B 852
Intentio mala videri non vult mala. A 808
Intentio bona & mala qualiter differant. B 809
Intentio indifferens qualis ſit. B 816
Intentio recta à dæmone quàm maximè impugnatur. B 828
In intentione qui errat, errat in omnibus. B 854.
Intentio quando purior & impurior. B 855
Intentio plerumque ſola aut pramio aut ſupplicio afficitur. A. & B 856
Intentionis dirigenda praxis primò ad auſpicium diei. A. & B 868
Et ad ſingulas horas. ibid.
Intentiones quales præfixerit ſingulis horis canonicis ſacerdos quidam. B 869
Intentio qualis requiratur ad quaſlibet actiones. B 870
Intentio qualis ad labores etiam rectè tolerandos. B 872
Qualis ante ſtatus mutationem. A. & B 873
Intentionis recta ſigna qua ſint. A. 876
Intentio actionem etiam excellentiſſimam vitiat. B 884
Intentionis alter hoſtis eſt appetitus humana laudis. A 886
Intentione recta ad Deum ſeſe ſemper attollere, cælum eſt extra cælum. B 886
Intentionis recta exercitium religioſis commendatur. B 886. *& aulicis.* 888
cuiuſvis denique ordinis hominibus. B. 890
Ioannes Godefridus Bambergenſis & Herbipolenſis præſul æternitatis aſſiduè memor. B 229.
Ioannis Alexandrini pontificis lepidum factum dum agros inviſeret. A 111

Ioannes

Ioannes Thebæus Ammoni ſeni & ægro ſerviijt mirabili & patientia & ſedulitate. B. 378
Ioannes Carrera caſtiſſimus iuvenis Angelo tutelari perquam familiaris. B 381
Ioannis Godefridi Bambergenſis & VVurzburgenſis epiſcopi caſtitas eximia. B 434
Ionas propheta ſuper hedera lætatur. A 746
Ionas nobile fuit paradigma hominis recuſantis divinæ voluntati ſuam ſubiungere. A. & B 697
Ioſaphat Abenneri regis filius adverſus libidinem eximiè decertavit. B 438
Eiuſdem vacillatio. A. & B 439
Ioſeph Ægypti prorex qualiter ad talem gradum pervenerit. A. & B 736
Ioſephus Anchieta. A. & B 674
Iudicia Dei alia quàm hominum. A 167
Iudicia Dei nulli hominum ſcrutanda. B. 648
Iudicare hominem aut damnare ſceleris eſt aperti. A 858
Iudicanti hominem temerariè, quid eveniat. B 865
Iudicare noſmetipſos monet Apoſtolus. A. & B 867
Iuo è S. Dominici familia à ſancto Ludovico Galliarum rege ad Damaſci Sultanum mittitur. A. & B 813

L.

LAbor nullus moleſtior quàm labor irritus. A 820
Labor & amor exercitij incontinentiæ ſunt antidotum. B 449
Lachares Athenienſis philoſophus. B 192
Lachryma initium vitæ noſtræ. B 6
Lachrymas ſolatur Deus. A 7
Lachrymæ dum vivimus lavant, poſt mortem cruciant. A 197
Lachrymæ noſtræ angelorum ſunt delitiæ. A 193
Lachrymas damnatorum Chriſtus in concionibus ſæpius ingeſſit. B 193
Lachrymæ æternitati ſacra. 472
Lacon voto ſe obſtringit è rupe Leucade præcipitem ſe dare. B 257
Lacedæmoniorum reſpublica quare olim adeo floruerit. B 223
Laconum ſevera lex circa veſtium abuſum. B 599
Lex temperantiæ qualis eſſe debeat. B 335
Lex manſuetudinis. A 542
Lectori pio cavenda in legendo celeritas. B 429
Cavenda quoque varietas. A 430
ſed & vanitas. ibid.
Libri quinam legendi in morbo. B 37
Litaniæ ægrotis moribundis accommodatæ. A & B 61
Libri qui potiſſimum perlegendi. B 399. & 429
Libros calamo minus verecundo aliquando exaratos plurimi deplorarunt. A. & B 400
Liberorum educatio quàm ſit laborioſa. B 689
Libidinis impetum qualiter vir religioſus in eremo ſcythica repreſſit. B 203
Libido & incontinentia vitia ſunt inſatiabilia. A 476
Immedicabilia. B ibid.
Communiſſima. A 477
Inviſiſſima. ibid.
Fugaciſſima. A 478
Damnoſiſſima. ibid.
Fallaciſſima denique & turpiſſima. A. & B 479
Libri impuri & obſcœni aliud incontinentiæ ſunt incitamentum. B 398
Locus & ſocietas ſunt æternitatis luctuoſiſſima ſupplicium. B 218
Longævitas unde potiſsimum oriatur. B 414
Lumen rationis non tantùm à beſtijs nos ſecernit, ſed etiam Deo iubet eſſe ſimiles. A 283
Lucia religioſiſsima virgo oculos ſibi eruit. A 406
Luxuriæ currus quatuor habet rotas. B 446
Luxus quantum olim vel in calceis Priſcorum fuerit. A 573
Lyduyna Schiedamenſis virgo ſancta A 58 & B. 236
Eadem exactè ſemper voluntatem ſuam divinæ conformavit. B 706
Lyſimacus eo ſiti redactus fuit, ut ſeipſum cum toto exercitu in poteſtatem hoſtium dederit. B 259

** *Mala*

M

Mala non ſunt facienda ut eveniant bona. A. & B 794
Malorum genera duo ſunt. A 625
Malum grande vicinus malus. B 218
Manus ſiniſtra ſcire non debet quid faciat dextra. B 806
Marci Arethuſiorum epiſcopi martyrium & patientia. B 220
B. *V. Maria aſſiduè intenta fuit lectioni ſacra.* B 430
Maria Ludovici Pij Galliarum regis filia Campaniæ Comitiſſa luxum veſtium aſſiduè coluit. B 613
Marius Imperator è cultrarij officina pervenit ad diadema. B 690
Martyrum varia & atrocia ſupplicia. B 240
Maximiliani I. Imperatoris teſtamentum. A 17
Meditatiunculæ de angelis. A. & B 355
Memoria mortis pharmacum potentiſſimum adverſus omnia peccata. A. & B 2
Memoria mortis variè refricata etiam à viris illuſtribus A. & B 14. & 15
Memoria mortis ſæpius renovanda. B 16
Mezentius rex Tyrrhenus plurimos fœtore iugulat. B 204
Michael Angelus pictor celeberrimus Iuly II. pontificis. 560
Milvus natura rapaciſſimus & famelicus B 6
Mithridatis antidotum quale fuerit adverſus quodcunque venenum. A 420
S. *Monegundis ob initam ſanctitatem illuſtris.* A 737
Morbus mortis eſt nuncius. B 31
Morbum tria ſequuntur incommoda. B 35
Morbus virtutum ſchola. A 36
Vitiorum quoque macellum dicitur. ibid.
Morbus corporis animi ſalus. B 36
Morbus quamuis deterrimus optabile tamen ſubinde malum eſt. A. & B 37
Moribundo quid ſingulariter obſervandum. B 92
Moribundo quid faciendum è Bloſio. ibid.
Moribundum refrigerantia ex ſcriptura. A. & B. 93
Moribundi ad Deum ſuſpiria & preces. A. & B 94
Moribundi vera in Deum fiducia. 95
Moribundi cereus qualis. 96
Moribundi verba vltima qualia eſſe debeant. A. & B 96
Moribundus alterum in Golgotha latronem imitari debet. B 97
Morientium extrema monita. B 83
Morientium ſuprema ſalutatio. B 23
Mori eſt omnium miſeriarum officinam claudere. A 75
Moriendum ante mortem. B 68
Mori ſemel præſtat quàm ad mortem ſæpius accedere. B 81
Mori metuunt qui vivere neſciunt. B 35
Mors ubique eſt. B 8
Mors inexorabilis A. 9
Mors certiſſima, incertiſſima tamen hora. B. 9. & 165.
Mors infinitos habet aditus, quibus in ædes noſtras irrumpat, quod varia teſtantur exempla. A. & B. 10. & 11
Mortis neceſſitas quanta. A. & B 14
Mortem cur non timeamus quotidiana ſpectantes funera. B 22
Mortis varia genera. B 24
Mors cur horribilis nobis videatur. 24
Mortem timent qui non prævident. A 35
Mors bona maximus ſupremi regis favor eſt. A 74
Mors quare optanda, & quæ cauſæ ad moriendum nos inducere poſſint. A. & B. 74. 75
Mortem viri ſancti deſiderarunt, ſed tamen formidarunt. A 76
Mors mala vitam malam ſequitur, & è contra. A 77
Mors bona vitam bonam ſequitur. ibid.
Mortis præſagia habent ſubinde viri principes. A. & B 80
Moriturus fide, ſpe, & charitate armare ſe debet. B 91
Mors appetenda potius quàm peccatum mortale committendum. B 258
Moriuntur multi, ſed non ſine querela. B 686
Moyſis virga miraculorum & prodigiorum multorum operatrix. A & B 775
Mundum univerſum adeptum eſſe nil iuvat ſi quis ſeipſum perdat. A 246

N.

Naas Ammonites quale fœdus inire deſideravit cum viris Iabes Galaad, tale Lu-

cifer nobiſcum deſiderat. B 787
Natura meliorne homini mater, an triſtior noverca fuerit? A 5
Nicetæ adoleſcentis Ægyptij facinus illuſtriſſimum. B 393. & 394
Nicetæ pugna adverſus libidinem metro deſcribitur. B 424
Nichanetus Prætor Malacenſis in India egregius mortis contemptor. B 33
Noë de infinita Dei providentia inſtrui debuit. B 752

O.

Oculi primi vincuntur. B 422
Oculos hominũ magis obſervamus quàm Dei. B 463
Oculi vagi & curioſi libidinis ſunt incitamenta. B 402
Oceani fluxus & refluxus Philoſophorum ingenia fatigavit; quantò magis iudicia Dei fatigabunt. B 631
Odoribus artificialibus delectari indecorum eſt. A 454
Olfactu peccant qui ſua peregrinis odoribus imbuunt. A 207
Olympus mons admirandæ altitudinis 682
Omnia mundi pretioſa umbra ſunt ſi cum æternitate comparentur. A 245
Opera noſtra nullius ſunt valoris ſi ſyncera intentione non veſtiantur. A 776
Opera indifferentia bona intentio efficit vitæ æternæ meritoria. A 884
Opus quodnam Deo gratiſſimum. B. 851. & 883
Opus bonum bona intentione omitti qualiter poſſit. A 855
Oratio pro felici exitu ex hac vita. B 28
Oratio pro obtinendo SS. Euchariſtiæ viatico in extremis. ibidem.
Orandum ſemper in morbo. A 38
Orationes ægrotis moribundis inculcandæ. A. & B. 59. & 98.
Oratio pro timore Dei obtinendo. B 168. & 175
Oratio pro retinenda memoria æternitatis. A 172
Orationes variæ pro venia peccatorum obtinenda. 332. & ſeq.
Oratio potens eſt adverſus tentationes, præcipuè carnis telum. B 437
Origenes auſus eſt docere damnatos & dæmones gratiæ tandem aliquando reſtituendos. A 125.
Ornatus quicunque in veſtibus non eſt accuſandus. B 595
Otium & reges ſimul & beatas perdidit urbes. B 396

P.

Pachomius Fabennenſis Abbas. B 371
Pallas & pietas pro excolendo animo ſunt nutrices. B 564
Pariſiis vir litteratus dum inferiæ eius canuntur in templo è feretro aſſurgit. B 212
Paſchaſius Diaconus Anachoreta quid potiſſimum contemplatione expenderit. B 211
Patientia dolores omnes frangit. A 47
Patientiæ ſpecimen inſigne fuit paralyticus ille iuxta probaticam piſcinam. A 48
Patientia mira in morbo Philippi II. Hiſpaniarum regis. B 49
Patientia nulla ſi deſit conſtantia. A 58
Pauli eremitæ veſtis. 393
Paupertas multos fecit cæli mercatores. A 292
Peccato ſummum bonum læditur. B 247
Peccatum mortale hominem gratia divina ſpoliat. A 252
Peccatum cauſa vnica omnium miſeriarum. B 253
Peccatum hominem in omnes æternitates perdit. B. 256
Peccatum unicum mortale cur æternam pœnam mereatur. 260
Peccatorum venia poſt exitum vitæ nullatenus ſperanda eſt. B. 261
Peccati mortalis malitia infinita eſt. A.B 262
Peccatorum crebra confeſſio aliud incontinentiæ antidotum. B 440
Phalangium animal tactu venenatiſſimum. B 479
Phengites miri nitoris lapis B 461
Pictura inhoneſta alterum libidinis invitamentum. B 400
Pictores laudatiſſimi fuere qui caſto penicillo vſi ſunt. A 401
Pigritia omnino deteſtanda eſt. A 451
Pigmenta quæ ad ſpeculum prælinuntur vultui damnanda. B 579

Philemonis Poetæ mors inopina, ſed formoſa. A 25.
Philippus Macedo per Ephebum quovis mane ter ſibi dici iuſſit: Philippe homo es. A 126
Philippus Nerius angelis admodum fuit familiaris. B 560
Piſcis eſt in Boreali oceano iuxta Moſcoviam, cui nomen mors eſt. A 9
Phocion Athenienſium illuſtriſſimus quo genere veſtis vſus ſit. A 589
Phocylides primus omnium fertur mortales docuiſſe quotidie ſeipſum ad conſcientiæ tribunal citare B 493
Polycarpus Smyrnenſis præſul divinam circa ſe providentiam expertus eſt non ſemel. B 753
Pœnitentia vera non eſt, quæ non eſt ſtabilis. A 313.
Pœnitentiam procraſtinare nullus debet. B 335
Prædeſtinati pauci. A. & B 320
Priſci Perſæ ad panem nil niſi naſturcium adhibere ſoliti ſunt, & varia tamen tunc virtute floruerunt B 448
Prodigi adoleſcentis frater acerbè tulit decoctorem patrimonij tam lautè excipi à patre. A 676
Providentia quid ſit ex Boethio. A 726
Providentiæ divinæ qui non acquieſcit tranquillo animo eſſe non poteſt B 728
Providentia Dei mirabilis erga ſanctos ſuos. B 732
Providentia Dei admiranda in Ioſepho prorege Ægypti & Charitonte. A. & B 736
Providentia Dei omnia gubernantur, & ſæpe quæ putatur pœna medicina eſt. A. & B 738
Providentia divina qualiter proponi poſſit. B 739
Providentia Dei admirabilis erga Saulem. B 741
Providentiæ divinæ eſt facere bona & mala permittere. B 742

Q.

Quæſtio omnium optima qualis. A 132
Quinam plorandi poſt mortem. A 8
Quotidiana mortis memoria commendatur. B 1

R.

Remigius Rhemenſis præſul maximam annonæ caritatem prævidit. A 696
Robertus primus Moliſmenſis abbas providentiæ divinæ ſtudioſiſſimè ſemper ſe ſubiecit. B 737
Rodulphi epiſcopi Eugubini in fratrem ſeveritas ob verbum impudicum prolatum. A 410
Romani æternitatem quibus in rebus potiſſimè collocarint A. & B 117
Rodolphus I. Auſtriacus Imperator in veſtitu valde moderatus ita ut à Plebeio nihil differret. A. 590

S.

Sacramentorum confeſſionis & communionis vſus aliud prædeſtinationis ſignum. B 288
Scaphiſmus ſupplicium olim horribiliſſimum B 41
Salamandra in ignibus viva aliquamdiu durare cur poſſit. A 113
Salutationes duodecim ad B. V. totidem ſtellis aſſimilatæ. B 342
Sancta mater eccleſia cur filiorum capitibus initio quadrageſimæ cineres aſpergat. B 4
Sanguinem victimæ in lege cur Deus vetuerit ſumi. B 782
Saul rex ſanguinem Davidis perpetuis inſidijs petit fruſtra renitente ſc. providentia divina. A. & B 735
Saul regum optimus ſi tam bene finiſſet quàm cœperat. B 740
Sebaſtianus Chimura patria Iaponus tres hovivus ſtetit in ardente rogo. B 209
Semiramis olim regij Vernæ apud Babylonios ancillæ aviditas imperandi. B 566
Senecio Cornelius eques Romanus homo ſummæ frugalitatis. A 4
Seneca conſcientiæ ſuæ examen nunquam omiſit. B 494
S. Severini Colonienſis epiſcopi de eremicola è principum ſtirpe oriundo narratio. A 831
Sigiſmundus II. rex Poloniæ ob perpetuam cunctationem ac ſegnitiem rex craſtinus vocatus. A 22
Simonides interrogatus ab Hierone Siculo quid Deus eſſet, diem unum huic conſiderationi petijt. A 107

Simo-

Simulare & diſsimulare principibus penè quotidianum eſt. B 800
Smindyrides perditiſsimus iuvenis in lecto aut menſa perpetuò occupatur. A 35
Smyndyrides Sybarita à mollitie vitæ infamis. B 41.
Societas mala libidinis ſubinde invitamentum. A. 411
Societas damnatorum qualis. B 222
Solatia adverſus mortem. B 88
Somnus frater eſt mortis. B 79
Somnus tutus eſſe non poteſt ei qui conſcientiæ examen non præmiſit. B 495
Speculo quali, & qualiter uti debeamus. A. & B. 578
Spes reſurrectionis ſolatium maximum. A. 87
Spes longæ vitæ inanis. A 4
Status & miſeria hominis recenter nati præ cæteris animantibus. B 5
Stephanus flos martyrum merces poſuit ſolos lapides. A. & B 825
Stultitiæ genus eſt ornamenta virtutum ſibi adſcribere. B 836
Suſannæ ad perdendam pudicitiam invitatæ conſtantia. A 233
Superbia virtutum omnium ruina. B 303
Suſpiria ad Deum pia in omni ægrimonia. A 39
Suſpiria ad cælum ex ſcriptura ſacra. B 88
Struthio avis ſymbolum eſt ſtultitiæ. B 843
Sybaritarum invitantium feminas ad convivium conſuetudo. A 573

T.

TActus omnium ſenſuum deterrimus eſt. A 455
Tarquinius piſciculi ſpina ſuffocatur. A 10
Taurus Phalaridis ſupplicium olim horrendum & eius origo. A 187
Templum Turcicum Moſchæam vocant, qua ratione Caÿri in Ægypto ædificatum ſit. A. 16
Tempus malè perditum quomodo recuperandum. A 66
Temporis iactura irreparabilis. A 342
Temporis multum amittitur in cultu corporis. A. 600
Tenebræ apud inferos duplices. B 187
Teſtamenta novem illuſtrium & ſanctorum virorum. A. & B 71
Thais Alexandrina à Paphnutio convertitur. A 461
Themiſtoclis filius gloriatur Athenienſium rempublicam à ſe gubernari. B 676
Theologia Chriſtianorum vitam habere in patientia, mortem verò habere novit in deſiderio. B 286
Thomæ Mori Angliæ cancellarij in carcere conſtituti conſtantia. B 171. & A. 229
Idem de Dei bonitate diffidere nunquam voluit. B 708
Eiuſdem in veſtibus ſimplicitas & in menſa frugalitas. A 608
Thomas Aquinas audire meruit à Chriſto has voces: Bene ſcripſiſti de me Thoma B 727
Thomas Aquinas eximius caſtitatis cultor. A 438
Trauſi, Cauſiani, & Getæ puerperia luxerunt, funera verò plauſu proſecuti ſunt. B 7
Tribunal Dei omnibus formidandum. B 166
Tudertinus pontifex fortunatus vir miræ ſanctitatis. B 802

V.

VAlerianus Imp. Rom. à Sapore Perſarum rege capitur & inhumaniter tractatur. B 220
Vanitas eſt nomenclaturas ingentes ſpecioſiſſimorum titulorum texere. A 6
Vanitas quanta ſit in ipſis vel collaribus communibus adaptandis. A. & B 576
Vana gloria quid ſit. B 842
Vana gloria vitium eſt pericoloſiſſimum. B 785
Velle quod vult Deus nil melius. A 704
Verba impudica alterum libidinis invitamentum. A 407
Vermiculus ſuperbiæ quàm ſit efficax A 785
Verſiculi ex pſalmis Davidicis à S. Bernardo ſelecti, quos ipſe pro felici mortis hora dixiſſe traditur. A 28
Veſtium hodie novitates innumeræ. B 576
Veſtium luxus & nummos diſsipat, & rem domeſticam frangit. A 602
A veſtium luxu magnum qui ſibi ornamentum credit accedere in ſtultorum triremes meritò primum locum obtinet. B 606
Veſtium varietas & mutabilitas fugienda. B 613
Veſuvius mons in Campania horribilis propter flammarum eruptiones. B 116
Via ad inferos expeditiſsima, libido & luxuria. A 269

Viam ad cœlum plerique aiunt eſſe trium milliarium. B 675
Vigilandum omnibus & orandum. A 26
Vindicta ab homine non exigenda. B 308
Victoria tentationum prædeſtinationis eſt ſignum. A 317
Victimis cur in lege veteri adhibita ſit impoſitio manuum. A 782
Vita noſtra creſcendo decreſcit. A 3
Vita hominis breviſſima. B 3
Vita quid ſit. A 18. & 165
Vita comœdia eſt. B 18
Vitæ humanæ typum Barlaamus eremita Ioſaphato regi proponit. A 19
Vitæ humanæ prologus naſci, epilogus mori. B 19
Vita brevis quamvis longiſſima. A 20
Vitæ exigua pars quam nos vivimus. A 21
Vitæ labes maxima procraſtinatio. B 21
Vitam nemo bene rexit niſi qui contempſit. A 33
Vita noſtra hoſpitio ſimilis. B 51
Vita brevis quomodo extendenda. B 66
Vitæ noſtræ præfixus terminus certus. B 51
Vitijs facile fucum invenimus. A 609
Vltionis non longa eſt delectatio; miſericordia verò ſempiterna. A 307
Voluntatis in bonum propenſio alterum eſt prædeſtinationis ſignum. A 315
Voluntas humana cum divina in omnibus conſentiens panoplia eſt omnium virtutum. A 763
Voluntas humana tetriorem in orbe peſtem nullam invenit ſeipſa. A. & B 765
Voluntas bona, actionis anima eſt. A 822
Voluntas bona quid ſit. B 824
Voluntas Dei noſtra eſſe debet. A 833
Voluntas Dei an in terra ſicut in cœlo adimpleri poſſit. B 650
Voluntatem Dei qua ratione aliquis exequi poſſit. A 651
Voluntati divinæ qui ſe devovit nihil invitus aut coactus ſed omnia lubens facit. A. & B 652
Voluntatis humanæ ad divinam conformatæ indicia ſeu ſigna. A 654
Et quidem I. Omnia cupere ad divinæ voluntatis nutum facere. ibid.
II. Ærumnas & calamitates non expaveſcere. A 655
III. Suijpſius diffidentia. A 656
IV. Fiducia in Deum maxima. B ibid.
V. Omnia generoſo ſilentio poſſe concoquere. B 657
Voluntatem ſuam divinæ conformando quantum promeruerit Cœnobiarcha quidam. A 663
Voluntati divinæ devotus homo qualiter ſeſe offerre debeat ad omnem penuriam. A 684
ad contemptum & ignominiam. B ibid.
ad morbum quemcunque. A 685
ad mortem etiam quamcunque. A 686
ad omnia denique omnino. A 687
Voluntas propria grande malum. B 691
Voluntas propria ceſſet, & infernus non erit. A 689
Voluntatis humanæ inconſtantia & mobilitas in Iona propheta ſpectatur. A. & B 698
Voluntas propria etiam ſanctiſsimos in errores pertraxit. A. & B 699
Voluntatem propriam roborant conſuetudo prava. A 700
longanimitatis defectus. B ibid.
mutabilitas perpetua. B 701
Voluntatem noſtram divinæ non attemperamus in rebus ſubinde leviſſimis. B 702
Voluntate hominis ſub cœlo nihil liberius. A 703
Voluntas noſtra ſemper & in omnem eventum prompta eſſe debet erga Deum B 703
Voluntatem noſtram conformare divinæ in morbo letali nil ſalubrius. B 704
Voluntatem noſtram ut conformaremus divinæ Chriſti præcipuum documentum fuit. B 620
Voluntas in Deo duplex. B 637
Voluntas Dei cooperatur in omni re quam permittit. B 626
Voluntas hominis ut conformet ſe divinæ inſons eſſe debet. A. & B 641
Tolerans. ibid.
Hilaris A 642
Longanimis. B 643
Voluntas noſtra inſtar Heliotropij eſt. A 643
Voluntas ardens in quo conſiſtat. B 644
Voluntas omnipotens qualis ſit 645
Voluntas noſtra non eſt ſtatuenda contra divinam. A 646
Voluntatis divinæ interpretes quales ſint. A. & B 633
Voluntatem divinam explorare volenti quid

facto

facto opus ſit. B 634
Voluntatem divinam nullus melius explorat qui ſincerius ad illam in omnibus ſe conformare deſiderat. B 635
Voluntas divina quid præcipuè exigat à ſuis cultoribus ex Cypriano. B 636
Voluntatem Dei remunerantem affectu pronisſimo recipimus, caſtigantem non ita. A 637
Voluntati divinæ inhærere vera eſt in hac vita felicitas. A 640
Voluptas fallaciſſima eſt glacies. B 195
Vtilitas & dignitas in cunctis Dei operibus. A 834
VVolfgangi LVIII. Archiepiſcopi Moguntini abſtinentia. B 48
VVolſtani epiſcopi VVigormienſis abſtinentia. B 454

X.

Xenocrates magna dicitur fuiſſe verecundiæ. 395
Xerxes exercitum ſuum copioſum ſupra modum non ſine lachrymis perluſtrabat. A 121

FINIS.

SERENISSIMÆ PRINCIPI ELISABETHÆ SERENISSIMI PRINCIPIS MAXIMILIANI, COMITIS PALATINI, Vtriuſque Bauariæ Ducis, & Electoris coniugi; LOTHARINGIÆ AC BARRÆ DVCI, *Dominæ clementiſsimæ.*

ANTE annos non adeo multos. Sereniſſima Princeps, initium felix accepit laudatiſſimi exempli ſodalitas, quæ Sereniſſimi nominis auſpicijs & nata, & maximis iam incrementis educata eſt. Ita prorſus Aula Theodoſiana, pia, ſancta refloreſcit. Nouus hic rerum ordo eſt. Iam ab Aula Philoſophia, ſeu, Mortis meditatio prodit, quæ olim è ſcholis petebatur. Nimirum Serenitati Veſtræ parum fuit hactenus, Mortem meditari; alios etiam eadem vtiliſſima meditatione imbuere; ipſos etiam mortuos immortalibus beneficijs ornare inſtituit.

Suidas, velut rem miriſſimam recenſet, quod mortuus viuum occiderit: mirer ego magis, ſi viuus mortuum vita donarit. Niconi pugili, qui mille quadringentas coronas varijs certaminibus obtinuit, ſtatua fuit locata. Hanc Niconis ęmulus iniquiſſimis oculis ferens, etiam verberare cœpit, perinde ſi Niconem ipſum plagis expoſitum sauciaret. Statua vi verberum quaſſata, & loco mota in furentem aduerſarium ruit, miſerumque obtriuit.*a* Ita viuum iugulauit mortuus, memorando ſupplicio.

E diuerſo nobiliſſima Sodalitas (cuius fundamenta, cum Sereniſſimo coniuge, Serenitas Veſtra poſuit) quicquid Mortis aut mortuorum eſt, non tantùm non probro afficit, nec inter nauſeanda numerat, ſed ampliſſimis inſuper honoribus illuſtrat. Auſim dicere: Veſtra Serenitas amabilem facit Mortis memoriam. Atque hic fides oculis haberi poteſt. Quiſquis templum illius, quam dixi, ſodalitatis ingreditur, quid niſi meram Mortis imaginem cernit: Mortem omnia loquuntur; ſubſellia, picturæ, parietes, aræ, epicedia, inferiæ, labara, veſtes ſacræ; quicquid demum oculos incurrit, Mortis ad-

tis admonet. Neque tantum parietes & altaria, in ritum lugubrem atro velamine veſtiuntur, ſed exeſas mortuorum caluas, & pictos cadauerum cineres, vbique monſtrant ingreſſis, & mortalitatis memoriam tacitè inſtillant, non ſine ſuaui ad Libitinam affectu.

Hoc laudabiliſſimum eſt ſtudium, in Principibus ſummè admirandum; hoc agitur, vt viuos memoria mortuorum, & mortuos ſuffragia viuorum quàm plurimum iuuent: tam præclaro quàm pio conſilio, & de illis, & de iſtis optimè merendi. Ita viui ad beatam mortem erudiuntur, mortui ad vitam beatam prouehuntur religioſiſſima munificentia. Hoc enim huius eſt inſtituti, pijs Manibus exilium deprecari, & mortuos ad vitam non hanc mortalem, ſed immortalem illam è pœnis euocare.

Neque in vnam ſolummodo hanc vrbem, hæc ſeſe beneficentia effundit. Omnem hunc Orbem Principalis iſta liberalitas complexa eſt, neque enim pro vnius tantum oppidi, aut prouinciæ defunctis, eleemoſynæ & preces funduntur: longiùs abeunt, vlterius excurrunt, Orbem vniuerſum amplectuntur tam pia in defunctos ſubſidia.

Sed ego hic loquendi vices dignioribus tribuo. Loquantur nobiliſſimi viri feminæque, magno numero, & ardentibus ſtudijs ſuorum Principum exempla æmulantes. Illorum omnium pænè vnus hic ſermo eſt. *Quod Sereniſſimus Elector Maximilianus, & Sereniſſima coniux Eliſabetha liberaliſſimè cœperũt, id religioſiſſimè etiamnũ perſeuerant. Et pecunias ſuas, & ſuas lacrimas pijs Manibus impendunt, inter ſe certantibus Liberalitate & Pietate. In leui fuit Sereniſſimis Ducibus opes ad hoc inſtituti affundere; ſua ipſi etiam virtute, & luculentis exemplis iſtud in defunctos ſtudium mirificè in dies confirmant. Plurimum darent, etiamſi nihil præter exemplum huc conferrent. Nunc illud Eccleſiaſtæ, & oculis & animo noſtro fixiſſimum inhæret*: Melius eſſe, ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij. *b Hoc nos pietas noſtrorum Principum docet, quos in lugubri hac æde tam crebros, & pœnè quotidianos habemus comprecatores. Quin ergo ſequimur tantorum Principum veſtigia? an ſequi nos pudet, cùm præeunt, viamque ſignant ſidera tam illuſtria?* Hos ſermones eſt audire: ſermones tantum? è verbis facta fiunt. Nam ſodalitium illud florentiſſimum in eam nunc amplitudinem excreuit, vt locus cetera non anguſtus confertæ multitudini non rarò deſit, nunquam deſint homines loco. Ipſi hic teſtes oculi loquuntur.

Neque verò nouitium, quod fortè quis putet, hoc inſtitutum eſt. Ante annos ſexcentos, Ioanne XIV. ſummo Pontifice, Anno Chriſtiano 984. Romæ ſodalitium eiuſcemodi coaluit, in quo etiam maximi præſules ſua nomina profiteri non erubuerunt. Extat hodieque in ęde ſanctorum Coſmæ & Damiani tabula marmorea, quæ ſodalitatem illam, defunctorum bono, afferit conſtitutam. *c*

Reuixit hoc æuo tam pia in defunctos commiſeratio, quam Monachium, ad ſuorum Principum exempla compoſitum, certatim exhibet, docetque *ſanctam & ſalubrem eſſe cogitationem pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* d

Sunt qui ſuam in alios miſericordiam teſtentur, ſed in rebus corporis tantum, ſuam alij ſolum in rebus animi, ſodalitas illa vtrumque amplexa, & hoc & illud ingenti cum laude præſtat; neque enim defunctos precibus tantum ac votis, ſed etiam cenſu ac eleemoſynis liberaliter ſtudet adiuuare. Quid ni beatos eſſe dixerim hos tales, nec vno nomine beatos? Multiplici ſanè oraculo, *Beati miſericordes*, ij præſertim qui ſic curant mortuos vt viuis minimè deſint; ita iuuant viuos, vt mortuis benigniſſimé ſuccurrant. Eo ſpectat hæc ſodalitas, cuius aſſiduum eſt exercitium, *Mortem meditari, & mortuis opitulari.*

Hæc verè Chriſtiana philoſophia eſt, quotidie Vaſa conclamare; quouis momento Mortis falcem expectare; diem vltimum non quaſi pœnam, ſed quaſi naturę legem aſpicere, animo ſemper ad Æternitetem intento. Vtinam hanc philoſophiam tandem

capiant,

capiant, ij præcipuè, qui per omnem vitam nec viuere diſcunt, nec mori: omnia tanquam immortales concupiſcunt, nec quidquam minus cogitant, quam quod maximè diſcendum, MORI. Alia præcepta tradit hæc Sodalitas, cuius omnes conuentus non aliud habent initium, non finem alium, quàm *Memoriam mortis*.

Et hæc me cauſſa impulit, cur hunc Æternitatis Prodromum, Moritis nuntium Serenitati Veſtræ potiſſimum inſcriberem, quæ mortuorum tam benignam ſuſcepit curam. His certè iam Chriſtianis ſtudijs iam pridem debebatur hęc ſcriptio, à mortuorũ ſacris minimè aliena. Varia hic monita ſunt, ſed quæ omnia vnum hoc doceant, *Mortem prauidere, & mortalia deſpicere*. Quod verò alias, hoc iterum ſubmiſſiſſimè rogo, vt ſub Sereniſſimi nominis tutelâ, quæ Æternitatem in publicum eduxit, etiam Æternitatis Prodromo in lucem euolare liceat. Monachij die alterâ Nouembris, piorum Manium memoriæ ſacrâ. Anno à Virginis partu M. DC. XXVII.

Serenitatis Veſtrę.

infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIV
è Societate IESV.

a *Suidas, mihi pag. 647. col. 1.* b *Eccleſ. c. 7. v. 3.* c *Baron. to. 20. An. 984. n. 5.* d *2. Machab. c. 12. v. 46.*

PIO AC VERITATIS STVDIOSO
LECTORI
Typographus Salutem.

ITerum, Beneuole Lector, in hac, vt ita loquar, vitæ meæ clauſula bono & vtilitati tuæ, nec non omnibus propriæ & æternæ ſalutis cupidis hominibus volui conſulere. Quamquam nemo ſit (quod ſpero & conſcientiâ certus ſum) qui neſciat me nullis vnquam laboribus aut ſumptibus peperciſſe, vt melioris notæ auctorum libros aut imprimerem, aut alijs etiam in vltimis regionum angulis impreſſos ad bonum publicum recuderem; cùm ætatem vitamq́ue pœnè iam conſumpſerim in centenis ac centenis libris euulgandis, ſeptemque vitæ meę ætates me iam conſumpſiſſe omnes intelligant. Quod ſi vnquam aliàs, hac dubio procul HIEREMIÆ DREXELII *redimpreſſione me feciſſe nemo ingratus inficias ierit; Præſertim his tot tantorumq́; bellorum toto Belgio, Europæoq́ue graſſantium orbe fluctibus ac tempeſtate, quibus terra mariq́; omnis mercimonia præpedita conquieſcit, ceſſatq́ue omnis mercatorum induſtria, adeo vt nullum negotiationis cum exteris hominibus commercium liberum, aut certè ſatis tutum habeatur. Quo fit vt omnium rerum ad vſum & humanæ vitæ commoditatem & quotidianæ mortalium induſtriæ ſeruientium valor ad tantum pretium excreuerit, vt charta hodierno die triplo & amplius maiori pretio, quàm antea vnquam, diuendatur; adeoq́; fit rara & cara, vt timendum ſit, ne breui his in partibus reperiri non poſſit: niſi flamma illa Martis Belloneq́ue flabellis ſuſcitata planè reſtinguatur. Quibus quidem iure merito apud omnes excuſatum habendum me fore confido, quod ſerius quàm quiſque deſiderabat tantus auctor, adeoq́; vtilis & perneceſſarius omnibus omnium ordinum ac ſtudiorum hominibus, imo & vniuerſis ad beatam cæleſtium manſionum æternitatem adſpirantibus hac formâ & veſte decorus magis quàm aliàs prodeat in publicum. Prodit ergo bono tuo, prodit ære meo & expẽſis maximis, prodit omnium ſcientiarum doctrinâ plenus, omnium conquiſitione rerum diues & opulentus, dictione ſanus, ſermone perpolitus, grauiſſimarum ſententiarum pondere grauis, hiſtoriarum fœcunditate gratus, humanioris etiam literaturæ, poeſeos hilaritate iucundus, & pietate mirabilis; ita enim in eo omnes ſcientiæ & doctrinæ admirabili quadam mixtura ſimul & architectura elucent; vt in qua excellat magis difficillimum ſit conſtituere, ſed quid opus tantum virum à me laudari, qui nullius ſum auctoritatis; ſed ſeruus omnium inutilis, atque vtinã ſaltem gratus: cùm ſatis opus ipſum ſuum laudet Auctorem, in quo nihil, quod non vel ad vitæ mores componendos, vel ad animæ virtutes acquirendas, aut ad optimè feliciſſimèq́; moriendum, tuncq́; ad beatam æternam cæleſtis gloriæ æuiternitatem conſequendam maximè iuuet & conducat, facillimumq́; hominibus ad eam iter commonſtret. Vis etenim ſanus, ſed com-*

munibus

munibus vitæ miſerÿs pertæſus ; aut æger lecto adfixus dolorum & ægritudinum mole oppreſſus diſſolui & eſſe cum Chriſto , & in æterna illa cæleſtis gloriæ felicitate conquieſcere ? Prodromum æternitatis vel à limine ſaluta & te ad feliciter moriendum perdocebit , in beatæque vitæ veſtibulum collocabit , è quo ter beatus & felix , nihil in hac vniuerſitate mundi ſtabile , nihil firmum , nihil longum , nihil perdurabile præter vnam æternitatem,vnùmque Deum proſpectabis. Sed fortaſſis iterum terrenis affectibus depreſſus ad terrena deuolueris , ſequentibus de Æternitate conſiderationibus , & memorabilibus eiuſdem ęternitatis à R. P. Muſart collectis non minùs pÿs quàm doctis,ad æterna & immortalia te reuoca. Mirum enim in modũ animum ſalutis ſuæ cupidam ad ęternitatis amorem incendunt & incitant. Pergere placet vlterius, ad hæc pennas dabunt prædeſtinationis ſigna , alaſq; faciet Horologium Angeli cuſtodis , animos & vires ſubminiſtrabunt Nicetas , ſeu triumphata incontinentia , & Triſmegiſtus Chriſtianus , tandemq; apertum iter demonſtrabunt , tutumq; facient Heliotropium ſeu conformatio humanæ voluntatis cum diuina, & recta humanarum actionum Intentio. Si aueas ſcire vtrum in hac, vel in futura vita pati melius ſit , libros de Patientia perluſtra , & ſatis ſuperq; intelliges ſatius eſſe toto vitæ humanæ momento tormenta perferre , quàm in futura vel minima damnatorum pœna cruciari. Orbis Phaethon vnius, quæ eſt omnium malorum fons & origo, linguę vitia enumerat, fugiendaq; proponit ; perlege tu vt fugias : quo omnibus humanæ contagionis impedimentis liberatus ad Chriſti Tribunal in particularis & arcaniſſimi illius iudicÿ die purus & innocens deducaris. Quid exhorres , mi Lector ? quid expalleſcis ? quæ de Tribunali Chriſti elegantiſſimè perſcribit , te ad Aram diuinę miſericordiæ ſiſtent, & in ipſius Æternitatis arcana ſecreta deducent ; mox breui Cęlum ipſum Empyreum donaturus. Quæ cum ita ſint , Amiciſſime Lector , nonne me ingratum iudicares , ſi tantum tanta diuinioris humanioriſq; ſapientiæ lucè illuſtratum opus , tot bonorum votis expetitum denuò ,ſed auxiore cumulo & nitidiori charactere formaq; capaciori, non recudiſſem ? Immortales itaque meo tuoq; nomine Deo Opt. Max. gratias ago nec non ſanctiſſimę Matri meæ Mariæ Virgini Deiparæ cæteriſq; Patronis meis tutelaribus , qui tam vtilem omnibus , adeoq; neceſſariam vniuerſis menti meæ cogitationem iniecerunt , & inter tot bellorum & negotiorum tumultus perficiendi facultatem vireſque præſtiterunt. Tu igitur Domine Rex meus , & Deus meus ne dedigneris hoc ſenile & exiguum immenſi erga te officÿ & debiti muneris argumentum gratis manibus lubentibuſq; animis ſuſcipere , ac me ſeruum tuum inutilem viliſſimumq; peccatorem , quamdiu huius lucis vſura fruar, cùm ab omni animæ tum corporis periculis immunem conſerua , potiſſimum in extrema vitæ illa periodo , cum tota ęternitate decertanti , velis mihi contra omnes tartarei inimici thecnas benignè opitulari , nomenq; meum in æternæ vitæ palimceſto inſcribere , vt cum ſeruis tuis promiſſam Beatorum recipiam hęreditatem. Amen.

AVCTOR

AVCTOR
BENEVOLO
LECTORI.

Mortis nuntium tibi ſiſto, mi Lector; ſed nuntium forſan ingratum. Ne trepida, fiet gratiſſimus. Ægrotas? ſuo hic nuntius venit tempore Moreris? tempore tunc maximè ſuo adeſt. Atqui, ais, ſanus ſum. Nihilominus hunc tibi nuntium ſiſto, & quidem tuo bono. Sanus hunc longè vtilius noſſe diſces, quàm ægrotus, quàm moribundus. Quare, rogo te, liceat, Reginæ maximæ legato familiarius tecum agere, dum ſanus es; & auſim promittere ægrotum te, moribundum te vix quidquam terrebit. Ergo,

Viue memor mortis, vti ſis & memor ſalutis. a

Neminem mors magis perterrefacit, quàm à quo minus exſpectatur. Hoc te, Lector, volui non neſcire, & optime valere: tibi & Deo viuere.

a Auſonius.

SVM.

SUMMA PRIVILEGII.

EGo infraſcriptus Societatis IESV in Gallo-Belgica Prouincialis iuxta Priuilegium eidem Societati conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque Superiorum permiſſione imprimant; Facultatem do BALTAZARI BELLERO Typographo Duacenſi imprimendi vno vel altero Tomo Opera omnia hactenus edita R. P. IEREMIÆ DREXELII è Societate IESV, ad ſex annos proximos. In cuius rei fidem has manu propria ſubſcriptas, & officij mei ſigillo munitas dedi. Duaci 24. Decembris 1635.

FRANCISCVS DE LA CROIX.

AD

AD CAPVT I.

Imago I.

SANIS SIC CONSIDERANDA.

A. *Mors ſanis fortaſſe dormit? cauete, euigilabit ſubitò.*

B. *Sani tripudiant, non ægri; viaticum ad vitia eſt ſanitas,*

C. *Coturnicum pluuiæ, ſanorum & otioſorum ſubſeruiunt gulæ.*

D. *Fauonius blanditur, & flores ſpirat: ſed hoc quamdiu?*

E. *Nunc Phœbus ridet, ſed riſum hunc ſequetur nubium fletus.*

F. *Virtuti ſanus ſæpe contumax aries; vitijs cerea virgo eſt.*

G. *Inſaniam hilarem ad momentum inſaniunt; ſed pendet ab hoc momento* ÆTERNITAS.

Tomo primo folio primo.

ÆTERNITATIS PRODROMVS MORTIS NVNTIVS HIEREMIÆ DREXELII.

CAPVT I.

MORTIS MEMORIA PROPONITVR SANIS.

§. I.

Lectori lux, & ingreſſus ad ſermonem.

MORBO & Morti ſolatia innumeri ſcripsêre. Idem ego facere meditor. Sed tantum abeſt, vt illi me abſterreant, vt etiam prouocent ad ſcribendum. Aliqui horum ſcriptorum (cum veniâ dixerim) prolixi nimis ſunt, & ægrotum aut ægrotaturum infinitis præceptionibus onerant. Alij breuitatis non adeo obliti, ſed ordinis, quem nimis concinnum volunt & accuratum, minus offendiſſent, ſi ſciuiſſent manum amouere de tabula, quod in Protogene Apelles deſiderabat *a*. Alij multa præclarè diſſerunt, ſed non ſatis, ſic dicam, practicè: Theoriam alibi commendemus; hîc agere oportet, & pro verbis monſtrare facta. Alij ægris aut moribundis meros pænè terrores, formidines meras objiciunt, & exanimant etiamnum ſpirantes. Voti tui, mi Lector, ſcio eſſe, ad mortem præparari quàm fieri poteſt leuiſſimis impendijs. Voto tuo reſpondere conabor, & *Breuiter, Ordine, Hilariter*, ad Mortis oſtium te ducam, vt pęnè non ſentias te duci. *Breuiter* quidem, nam libellum ſcripturus ſum non librum, & libellum manuarium, qui ſuo domino nunquam non ad manus ſit: *Ordine* non ſtricto illo & exquiſito, ſed, vt ita dicam, confuſo. Ordo viæ eſt, etiam cùm per ambages itur, præſertim ſi ſint amœnæ. *Hilariter*, nec enim religioni ducam, etiam verſiculos & epigrammatia rei opportuna miſcere: ſtilum iacentem illum & flaccidum ſubinde temperare expediet erectiore, & hilaritatem non abhorrente. Hæc in anteceſſum debui pręmonere.

a *Plin. lib.* 35. *c.* 10. *poſt init.*

§. II.

Quotidiana mortis memoria.

BEatus ille, qui ſemper & vbique ſic viuit, vt vltimam quamque lucem tanquam non redituram conſumat. Epictetus ſapientiſſi-

pientiſſimè hoc docens: Mors, inquit, & exilium, & omnia quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie verſentur; omnium verò maximè mors. Sic nihil vnquam humile cogitabis, nec impensè cupies quicquam. *a*

Miſelli homunculi, quid longas ſpes præcipitis, quid tantam ſuſcipitis rerum molem? cras forſitan futuri fauilla & cinis. Cautos fige pedes, ò homo; illa atra diua, cuique noſtrûm ſuper caput quotidie ſtat, & vltimas Vitalis clepſydrę arenulas inſopito & peruigili oculo expectat, & tu non expectes illam?

Ortum quicquid habet, finem timet;
Ibimus omnes,
Ibimus; immenſis vrnam quatit Æacus vmbris.

Neque ætas vlla delinit Mortem. Cùm naſcimur, ſubijcimur huic tributo, & Mortis ſimus ſtipendiarij: Imo

—cùm tremuli ſeſe oculi exerunt
Primæuamque auidi percipiunt diem.

Tunc ſanè incipimus mori. Eadem mors reginę imminet, quæ ancillæ. Itaque, omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum *b*. Dic omni veſpere: Hodie ſto ad oſtium Æternitatis.

a *Epictet. Enchir. c.* 28. b *Horat. l.*1. *epiſt.* 4.

§ III.

Memoria mortis, potens in omnia peccata pharmacum.

OMnem ſenſum voluptatis excutit ſeria mortis recordatio, & in abſynthium mella vertit. Chryſoſtomus id aſſerens: Mortis futuræ expectatio, inquit, haudquaquam ſinit, vt quas in manibus habent voluptates, ſeu delitias ſentiãt *a*. Et verò quid non poteſt, non extremis digitis, ac quaſi per capillum, ſed toto mors corpore cogitata? Nulli hæc ætati parcit, nulli dignitati. Hic decedit iuuenis, infans alter, ſenex alius. Ille ferro, veneno alius aut lapſu, lento alius ſtillicidio, celeri alius, & tanquam valido imbre aut fluctibus oppreſſus, aut fulmine tactus iacet. Inter tam dubia, tam varia, tam ſubita, quæ ſecuritas? aut quis peccandi animus inter tam incerta? Quid? quod quotidie morimur. Clepſydram cogita, ſiue veterem aqueam, ſiue recentiorem arenariam: nonne per ſtillicidia & arenas pars ſuperior euacuatur, impletur inferior? Idem de vitâ cogita, delabitur momentis ſingulis aliquid, & euacuatur præſens vita, ac aliò diffluit. Nihil hic tutum, non hora horæ, non momentum momento. Beatus, cui omnis dies poſtremus, beatior, cui omnis hora; beatiſſimus, cui omne momentum. Abſtinebit à ſcelere manum, quiſquis omnem horam decretoriam putat, quiſquis omne momentum vltimum. O ſpes inanis, quantos in fraudem impellis? quantos, dum promittis, ſenectam, in medio tollis curſu? Euenire proinde credas poſſe tibi, quod multis. Quanti iacent nocente mente, innocente licet manu? quàm multi meditato tantùm crimine, mortem repererunt! quàm multos medio in ſcelere mors occupauit, & medium ſecuit crimen! quàm multi in ipſo ſceleris conatu abrepti, temerarij auſus pœnas dedererunt! quam multi in ipſo inchoati ſceleris momento, ſcelus morte clauſerunt! Quid, ſi ex horum numero ſis vnus? aut quæ certior tibi hora, aut momentum, quàm alteri? Iam quis ab illâ mente crimen expectet, quæ cum crimine mortem expectat, cum morte pœnam? Nemo prudens inter Oceani fluctus in tabulâ ludit: Nemo ab ingenti præcipitio pedulus ſcelera meditatur: nemo inter medios armatos hoſtes inermis hilareſcit. Stollidior his eſt, qui in perpetuo mortis metu, omni horâ dubiâ, omni momento incerto, ea audet quæ æternum infelicem afferunt mortem. O fatui! quouſque ruimus in æternum punienda *b*? Quin Siracidæ conſilio paremus? In omnibus, inquit, operibus tuis, memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. *c*

a *Chryſ. tom* 5. *ſer. de nequitia depulſa. inetio, mihi pag.* 678.
b *Scribanius in Polit. Chriſt. lib.*1. *c.* 27.
c *Eccli. c.* 7. *v.* 40.

§. IV.

Bona vitæ clauſula; quanti ſit: è Seneca.

DIc, mi Seneca, quem magnus ille Plinius Principem eruditionis inuidendo elogio appellat, *a* dic quid ſentis de Morte, præſertim immaturâ? Audite iuuenes, audite queruli ſenes: Quomodo fabula, ſic vita, non quàm diu, ſed quam bene acta

ne acta ſit, refert. Nihil ad rem pertinet, quo loco deſinas, quocumque voles, deſine: tantum bonam clauſulam impone *b*. Non aliter Epictetus: Memento, inquit, actorem te eſſe fabulæ, qualem doctor eſſe voluit: ſi breuem, breuis; ſi longam, longæ *c*. Nec aliter Varro dixit: Non eos optimè vixiſſe, qui diutiſſimè, ſed qui modeſtiſſimè vixerint. Planiſſimè ſic eſt: Non refert, Vbi aut quando, aut quomodo deſinamus. Cùm Deus volet, deſinendum eſt; modò nos clauſulam apponamus bonam.

a *Plin.l. 14.c.4. med.*
b *Senec.epiſt. 77. fine omnino.*
c *Epiſt.Enchir.c. 23.*

§ V.

Omnis homo, nullus homo: ex Arbitro

Heu,heu nos miſeros, quàm totus homuncio nil eſt!

VErè ſic eſt. Sed heu miſeriores multò, quò minus agnoſcimus, eſſe miſeros! Nil eſt totus homuncio (vt rectè priſcus ſatyricus) ſed auſim dicere, tunc aliquid eſſe incipit, cùm ſe nil eſſe cognoſcit. O homo noſce teipſum; noſce & σωφρόνη. *a* Mors namque lilia ſentibus æquat.

O miſeri & vani, quid nos, doctrina, fama, fumus? Ipſi puluis, illa opinio, iſta ventus. Et nos quoque qui viuimus, qui vigemus & floremus, dicemus breui: *Viximus*. Hic omnes exitus vnus habet. Vita noſtra creſcendo decreſcit: & hunc ipſum quem agimus diem, cum Morte diuidimus. quotidie enim demitur aliqua pars vitę. Quemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed quicquid antè defluxit: ſic vltima hora, qua eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. *b*.

a *Sapi.*
b *Seneca epiſt. 24 poſt med.*

§ VI.

Mortales vnius dieculæ.

FLos eſt, Hemerocallis, cuius vita & pulchritudo diaria eſt. Sed & volucris ad Hypanim fluuium eſt, Hemerobios dicta, quę non vltra diem viuit, *a* ſed eâdem omnino luce, quâ lucem inchoat, finit; moriensque ſoli commoritur: eodem die pueri, iuuenis, ſenis ætatem experta. Manè naſcitur, meridie viget, veſperi conſeneſcit; & moritur. Sed & hoc magis mirum in hoc alato quadrupede, quod non minus vnicæ dieculæ alimenta prouideat, quàm ſi corui aut cornicis annos eſſet viſurum. Animalculo huic ſimillima eſt humana vita. Ad fluuium illa eſt perpetuò fluentis temporis, ſed & volucris eſt, magis quàm auis vlla vel ſagitta: & ſæpe omnis ſuæ pompæ diem vnicum; terminum habet, ſæpe horam, ſępe paulò productius momentum. Quid ergo annos meditamur & ſæcula, ſæpe breuioris æui quàm flores, aut florum vmbrę, aut ſi quid vmbrâ vanius, breuius.

Grande profectò mirum eſt, hanc vitæ volucerrimam breuitatem à tot diuinis vatibus proclamari, ab omnibus omnium ſęculorum ſcriptoribus confirmari, nihilominus miſellos homunciones adeò ad omnium voces obſurdeſcere. Clamat Ezechias per Iſaiam: De manè vſque ad veſperam finies me. Clamat regius pſaltes: Dies mei ſicut vmbra declinauerũt. Clamat Huſſæus princeps: Homo quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra. En homo bulla, vita tua omnis, vmbræ fuga eſt, & tu manſionem cogitas, ac quietam habitationem? Quid auarè congeris? Quid corradis, velut annos Neſtoris victurus? Mors tibi à tergo hæret: Abibis hinc, priuſquam abiturum te metuas, ni metuas maturè. Accelera, inſtat Æternitas,

a *Plin. l. 11. c. 36 Hoc culicum genus etiam in Arari naſcitur, eodemque die mortuum aquis innatat, piſcibus auidiſſimè conſectantibus. Lugdunenſes piſcatores vocant de la manne.*

§ VII.

Idem confirmatius traditur.

NVllius vita non breuis eſt, illorum breuiſſima, qui præteritorum obliuiſcuntur, pręſentia negligunt, de futuris non metuunt. Optimè Iobus: Et qui eum, inquit, viderant, dicent: Vbi eſt? Velut ſomnium auolans non inuenietur (ſomniare inaniſſimum, volare celerrimum) tranſiet ſicut viſio nocturna *a*. Idem de ſeipſo: Dies mei, ait, velociores fuerunt curſore, fugerunt & non viderunt bonum (hoc dixit hominum o-

pulentiſſimus) pertranſierunt quaſi naues poma portantes; ſicut aquila volans ad eſcam *b*. Heſterni quippe ſumus, & ignoramus, quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram *c*. Verè, dies noſtri ſicut vmbra ſuper terram, *& nulla eſt mora*. Nos epulamur, & choreas ducimus, *& nulla eſt mora*. Nos quieti liberaliſſimè indulgemus, & ad ipſam vſque meridiem ſtertimus, *& nulla eſt mora*. Nos temporis prodigi fabulamur, & aliud ex alio delicatum otium comminiſcimur, & tamen *nulla eſt mora*; labuntur, fugiunt, auolant anni. Nemo tam diuos habuit fauentes vnquam, vt ſibi craſtinum poſſent polliceri. Ita dum ſomniamus, ad æternitatem tranſimus, vel illam cælitum, vel inferorum alteram. Præclarè dixit Suidas: O mortales vnius dieculæ, quotidianorum gnari, futura non proſpicientes, *d* perpendite, ad quam tenditis, Æternitatem.

a *Iob cap.* 20. *v.* 7. *&* 8.
b *Idem cap.* 9. *v.* 25. *&* 26.
c *Et cap*, 8. *num*. 9.
d *Suidas, verbo* ἐφημέριοι βροτοὶ: *mihi pag*. 358.

§. VIII.

Longæ vitæ ſpes, & vota inania.

QVid faciam, dicebat apud animum ſuum opulentus ille, quia non habeo quo congregem fructus meos? Hoc faciam, deſtruam horrea mea, & maiora faciam *a*. Miſer heu! bis miſer. Tune horreum ampliabis? ſepulchrum habitabis craſtina, & ô ſi non tartarum. Hac nocte anima tua repetetur à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Virtus, ſi quam amaſti; Vitia quæ patraſti; tecum ibunt: nec alios hinc habebis comites. Huic diuitis fato ſimillimum illud Senecionis apud Senecam, qui vitam hanc volucrem, quam per momenta ſingula precariam ducimus, ſæpius reputans: Omnis dies, inquit, omnis hora, quàm nihil ſimus, oſtendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cum æterna meditantes reſpicere cogit ad mortem Senecio Cornelius, eques Romanus, homo ſummę frugalitatis, non minus patrimonij quàm corporis diligens, cùm per totum diem amico grauiter affecto, & ſine ſpe iacenti, vſque in noctem aſſediſſet, cùm hilaris cenaſſet, genere valetudinis præcipiti abreptus, anginâ, vix compreſſum arctatis faucibus ſpiritum traxit in lucem. Intra pauciſſimas ergo horas, poſtquam omnibus erat ſani ac valentis officijs functus, deceſſit. Ille qui & mari & terrâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæſtûs, acceſſerat; in ipſo actu bene cedentium rerum, in ipſo procurrentis pecuniæ impetu raptus eſt.

Ita fit, dum maximè agunt homines, agunt animam, vti venti, qui cum vehementiſſimè flant, efflant vim ſuam, tunc plerumque celerrimè poſituri, cùm plurimùm ſæuierint. Admirabundus Iob à Deo quærit, & pænè conqueritur: Et ſic repentè præcipitas me? *a* Pulchrè Tertullianus, & verè: Vis eſt, inquit, & illa à nauigijs, cùm longè à Caphareis ſaxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quaſſata decumanis fluctibus; adulante flatu, labente curſu, lętante comitatu, inteſtino repente perculſu cum tota ſecuritate deſidunt: Non ſecus ſunt naufragia vitæ, & tranquillæ mortis euentus. *b*

Quàm ergo ſtultum eſt ætatem diſponere? Ne craſtino quidem dominamur. O quanta demẽtia eſt ſpes longas inchoantium! Emam, ædificabo, vendam, exigam, honores geram, tum demum laſſam ſenectutem in otium referam. Omnia, mihi credite, etiam felicibus dubia ſunt. Nihil ſibi quiſquam de futuro debet promittere: id quoque quod tenetur, per manus exit, & ipſam quam premimus horam, caſus incidere poteſt & abrumpere. Nos verò nauigationes longas, & ſeros in patriam reditus proponimus: militiam, curiam, lentas actiones, prolixa negotia, longam laborum ſeriem, officiorumque per officia proceſſus deſtinamus, æuum Neſtoris, & fortunam Metelli ſperamus, cùm interim ad latus mors eſt, & è vitæ colliculo in mare nos præcipitat Æternitatis.

a *Lucæ cap*. 12. *v*. 18. b *Iob cap*. 10. *v*, 8.
c *Tertull. lib. de Anima*.

§. IX.

Homo puluis.

MEmento homo, quia puluis es, & in puluerem reuertêris *a*. Triſte hoc carmen, noſtra nobis mater occinit Eccleſia, cùm filiorum capitibus cineres inſpergit, monetque

neſque mortalitatis, & eo quidem tempore, quo illa plerumque minimè cogitatur. Aquilam hîc imitatur Eccleſia: illa ceruum prælio aggreſſura, multum puluerem alarum volutatu collectum, excutit in oculos cerui, cornibus media inſidens, & pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes *b*. Sic Eccleſia hominem in vetita ruētem, mediâ quaſi viâ adoritur, ſternitque ferali hoc puluere. Idem ſacerdos facit, cùm ad exequiarum epilogum, cadaueri iam intra ſuum conditorium repoſito, ter glebam iniiciens: Memento, inquit, homo, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Hęc non iacenti iam & mortuo, ſed viuis & etiamnum circumſtantibus opportunè, & ſuo loco occinit.

Sapuit in hoc & Philippus Macedo, qui quotidiano illo carmine monitus (*Philippe homo es*) moderatiorem ſe geſſit.

Sed & grues hoc nos doceant. Hæ cùm nocturnis temporibus excubias habent, lapillum pede ſuſtinent, qui laſſatis ſomno decidens, indiligentiam ſono coarguat. Eædem, cùm Pontum tranſuolant, arenam ferunt gutture. Mortales vanitatis arguat ſepulchrale ſaxum, & arena qua conteguntur. Vitulus ab Hebæis adoratus, aureus quidem fuit, ſed in puluerem redactus: Statua Nabuchodonoſori viſa, terribilis fuit, ſed ictu lapilli contrita: Poma Gomorrhæa pulchra quidem ſunt, ſed cùm franguntur, in vagum puluerem fatiſcunt: formam & opes oſtentat faſtuoſus homo, demum hæc omnia in cineres rediguntur. Hoc humanæ pompę principium, hic finis. Ergo age quod agendū eſt; inſtat Æternitas.

a *Gen.c.3.19*. b *Plin.l.10.c.4.*

§. X.

Homo verè miſer.

NOn eſt ſatis æſtimare, Natura meliórne homini mater, an triſtior nouerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum alienis velat opibus: ceteris variè tegumenta tribuit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera. Truncos etiam arboreſque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata eſt. Hominem tantùm nudum, & in nuda humo, natali die abijcit ad vagitus ſtatim & ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrimas, & has protinus vitę principio. Ab hoc lucis rudimento, vincula excipiunt & omnium membrorum nexus: itaque natus, manibus pedibuſque deuinctis iacet, flens animal ceteris imperaturum, & à ſupplicijs vitam auſpicatur, vnam tantùm ob culpam, quia natum eſt. Heu dementiam ab his initijs exiſtimantium ad ſuperbiam ſe genitos! Prima roboris ſpes, primumque temporis munus quadrupedi ſimilem facit. Quando hominis inceſſus? quando vox? quando firmum cibis os? quamdiu palpitans vertex, ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi tot, atque medicinæ tot contra mala excogitatæ, & hæ quoque ſubinde nouitatibus victæ. Videmus animalium cętera, mox naturam ſuam ſentire, alia nare, alia ire, alia volare, alia ſerpere: hominem ſine doctrinâ nihil ſcire, non fari, non ingredi, non veſci, breuiterque non aliud naturæ ſponte, quàm flere. Vni animantium luctus eſt datus, vni luxuria, vni ambitio, vni auaritia, vni ſuperſtitio, vni immenſa viuendi cupido. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pauor confuſior, nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in ſuo genere probè degunt: congregari cernimus, & ſtare contra diſſimilia: Leonum feritas inter ſe non dimicat: ſerpentum morſus non petit ſerpentes: ne maris quidem belluę ac piſces, niſi in diuerſa genera, ſęuiunt. Homini plurima ex homine ſunt mala. *a*.

a *Plinius, proæmio in lib.7. hiſt.nat.*

§. XI.

Quid igitur eſt Homo.

SI priſcas gentes audiamus, Homo eſt Fortunæ luſus, Inconſtantiæ imago, corruptionis ſpeculum, Temporis ſpolium, Mortis mācipium, verſatile ſepulchrum, fragile ſimulachrū, tenuis vmbra, vmbrę ſomnium, ſpirans cadauer, viua mors, pilâ quâ ludit Deus. *a*

Si Senecam interroges, *quid eſt homo*? reſpondebit. Imbecillum corpus & fragile, nudum, ſuapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam proiectum, cuiuſlibet feræ pabulum, cuiuſlibet victima &c *b*.

Si ſacros ſcriptores interrogemus, Homo eſt eſca vermium, ſaccus ſtercorum, calamitatis ludibrium, imbecillitatis exemplum; eſt nuntius præcurrens, nauis pertranſiens, auis tranſuolans, fumus euaneſcens, gracilis ſpuma, Inuidiæ trutina, ſtilla ſitulæ, momentum ſtateræ, gutta roris antelucani, hoſpes vnius diei; eſt flos, fænum, vniuerſa vanitas, puluis & cinis inane & nihilum. *c.*

Interim nos miſelli nomenclaturas ingentes teximus ſpecioſiſſimorum titulorum: grandia nomina operosè ambimus, & ſine omni aurium vulnere audimus Magnifici. Perilluſtres, Felices, Pij, Potentiſſimi, Auguſtiſſimi, Inuictiſſimi, Optimi, Maximi. Quid reſtat niſi vt Saporem Perſarum Regem imitemur, qui epiſtolam quam ad Conſtantinum imperatorem dedit, ſic exorſus eſt: Rex Regum Sapor, particeps ſiderum; frater Solis & Lunę, Conſtantino fratri meo ſalutem plurimam *d.* Aut ſi malumus, nomina trahamus ab rege Biſnagenſi qui ſalutabatur, Sponſus bonæ ſortis, Magnarum Prouinciarum Deus, Regum potentiſſimorum Rex, omnium equitatuum dominus, magiſter & doctor loqui neſcientium, trium Imperatorum Imperator, omnium quę videt. Conquiſitor, conquiſitorum conſeruator; quem octo Mundi partes metuunt. Eques cui nemo par, & fortiſſimorum quorumque debellator, Elephantorum venator, Dominus Orientis, Auſtri, Septentrionis, Occidentis & maris. Hæc Petrus Iarricus percenſet *e.* Nunquid titulorum ſatis? Si lubet, addamus elogiorum ſeriem quam Soldanus in litteris præmiſit hunc in modum: Salmanderomnipotens ante Carthaginem, dominus Iordanis, dominus Orientis, dominus Bethlehem, dominus paradiſi, præfectus inferni, maximus Imperator Conſtantinopoleos], dominus aridæ ficus, dominus quâ Sol & Luna meant, protector primi ſacerdotis Ioannis, Imperator, Rex Regum, dominus Chriſtianorum, Iudæorum, Turcarum, amicus Deorum. Non multò aliter Solymannus noſtro Cæſari ſcripſit his verbis: Carolo Quinto Imperatori ſemper Auguſto Belgę coæuus, Solyman ex victrici nobiliſſimaque Ottomannorum proſapiâ ortus, Imperator Turcarum, Rex Regum & dominus dominantium, Imperator Trapezuntinorum ac Conſtantinopolitanorum, dominator mundi, & terræ domitor &c. Quid vultis amplius? O verè ſplendida miſeria, ô cinis & nihilum, ô vanitas vanitatum! Turpiſſima eſt ignorantia, cùm homo ſe hominem eſſe obliuiſcitur.

a *Ariſtoteli, Triſmegiſto, Plauto, Sophocli, Pindaro.*

b *Sen. Conſol. ad Marciam c.* 11 *Ariſtot adſcribunt hæc: Homo quid eſt: Imbecillitatis exemplum, fortunæ ludicrum, inuidiæ & calamitatis trutina &c. pituita & bilis. In hæc verba Georgius Poſſ. Mucus cornicē, egregiam edidit cantionem in ſuo Orpheo mixto.*

c *Iſaiæ, Dauidi &c. Bernardo, alijs.*

d *Marcellin. l.* 7.

e *Iarric. tom* 1. *theſauri rer. Indicar. mihi pag* 653.

§. XII.

Ad rei funebris oſores.

Abite igitur non homines, ſed Milui, qui etſi rapaciſſimi, ſemperque famelici, nihil tamen eſculenti rapiũt vnquã ex funerum ferculis: Vos, etſi cetera curioſiſſimi, nihil tamen, quod funus oleat aut pollincturam, facilè vnquam tangitis. Gratior vobis eſt quæuis cena ſub quacunque arbore, quam vel lautiſſima ſub taxo aut cupreſſo. Omnem Libitinæ apparatum peſſimè odiſtis, nec quidquam malletis quàm omnem Mortis memoriam abolere. At videre quàm hic largiter deliretis, cùm ſacra pagina clariſſimè moneat, Melius eſſe ire in domum luctûs quàm conuiuij *a.* Vobis verò alia omnia potiùs agere lubet quàm ſanctè lugere, & Mortis meminiſſe. At cauete, ne dum breuem luctum cauetis, non caueatis Æternum.

a *Eccleſ. cap.* 7. *v.* 3.

§. XIII.

Omnis vita lacrima.

Vnuſquiſque noſtrûm, inquit Cyprianus, cùm naſcitur, & hoſpitio mundi huius excipitur, initium ſumit à lacrimis *a.* Quiuis de ſe dixerit:

Vt lacrimis cœpi, lacrimis ita finio vitam.
Totum pœnè meum viuere, flere fuit.
Sic omnes vitam ordimur, ſic claudimus omnes;
Ad fletum flentes naſcimur, & morimur.
Naufraga nos iſtis tempeſtas mergit in vndis,
Quiſque ſuis merſus ſic ſepelitur aquis.

Ille vnus felix, qui fletum iam egerit omnem.
Ne lacrimas ſtillet poſt ſua fata nouas.

Vis totius humanæ vitæ ſummam & epitomen? Daniel *b.* Archiepiſcopus & Imperij Roman. Elector Moguntinus, in precum libello, ſuâ manu hęc viuendi monita ſcripſit:

1. *Vita breuis.*
2. *Forma decipiens.*
3. *Pecuniæ fluxa.*
4. *Imperium inuiſum.*
5. *Bellum pernicioſum.*
6. *Victoria anceps.*
7. *Concordia fallax.*
8. *Senectus miſera.*
9. *Mors Felicitas.*
10. *Sapientiæ fama perennis.*

Illius vtique, cęleſtis ſapientiæ. quæ regna donat, nunquam deſitura, nemini expugnanda, ęterna.

a *Cypr. ſerm. de Patientia.*
b. *Daniel 97. Epiſcopus. 57. Archiepiſcopus, 41. Elector Moguntinus, Serarius in rebus Mogunt, mihi pag. 942.*

§. XIV.

Lacrimas ſolatur Deus.

AGnoſce vocem conſolatoris ſimul, & promiſſoris: Cum ipſo ſum in tribulatione eripiam eum & glorificabo eum. Et verè, Iuxta eſt Dominus ijs qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit. De his promiſſis luculenter Auguſtinus: Noli timere, inquit, quando tribularis, ne quaſi non tecum Deus ſit: iuxta eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde. Adiuuat certamen (conſidera) qui certamen indixit. Non te ſic ſpectat Deus in agone certantem, vt populus aurigam; clamare enim nouit, adiuuare non nouit: coronæ veniam parare poteſt, vires ſubminiſtrare non poteſt, homo enim non Deus eſt: & fortè dum ſpectat, plus laborat ſedendo, quàm illle luctando. Deus quando ſpectat certatores ſuos, addiuuat eos innocantes: nam vox athletæ ipſius eſt in pſalmo: Si dicebam, motus eſt pes meus, miſericordia tua adiuuabat me. Cùm ergo turbari cœperis, erige fidem tuam, & noueris, quia te non deſerit. Sed ideò putas te deſeri, quia non, quando vis, eripit. Eripuit tres pueros de igne. Qui eripuit tres pueros, deſeruit Machabæos? abſit. Et illos eripuit, & iſtos. Illos corporaliter, vt infideles confunderentur: iſtos ſpiritaliter, vt fideles imitarentur *a.* Iuxta eſt Dominus ijs qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit. Altus eſt Deus, humilis eſt Chriſtianus. Si vult vt altus Deus vicinetur illi, ille humilis ſit. Magna myſteria, fratres: Deus ſuper omnia eſt. Erigis te? non illum tangis. Humilias te? ipſe ad te deſcendit *b.* Hunc ergo fidiſſimum adiutorem in vota voca, aderit que vocatus, gemitu etiam vnico, modò ſerio. Abſterget Deus omnem lacrimam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque dolor erit vltrà, quia prima abierunt. *c* Veriſſime dixit idem Auguſtinus: Cum quanta ſuauitate plorat in gemitu, qui orat. Dulciores ſunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum. *d*

a *Aug. tom. 8. in Pſ. 90. ante finem.*
b *Idem in Pſ. 33. conc. 2, Poſt. med.*
c *Apoc. cap. 21. v. 4.*
d *In pſal. 127. circa med.*

§. XV.

Mors Natiuitas.

NOn finis (ait moriturus Thebanus) vitæ meæ, ſed auctius initium & melius aduenit. Nunc enim, commilitones, veſter Epaminondas naſcitur, quia ſic moritur. Etenim quid attinet, aut humano dolori indulgeri, aut diuino Numini inuidiam fieri, quòd immortalitatem ſuam nobiſcum partiri voluerit. *a*

Trauſi, gens Thracibus finitima, quæ cùm Thracum moribus cetera quidem concordat, vnum illud habet peculiare, quòd edito infante propinqui circum ſedentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi ſit perferendum, vitam ingreſſo. Contra defunctum hominem cum luſu lętitiaq; efferunt, recenſentes quàm multis malis ſubductus ſit *b.* Sapientiæ laudem merito ſibi vendicauerit hæc natio, quæ natales hominúm flebiliter exequias cum hilaritate celebrauit. Idem Cauſiani & Getæ dicuntur feciſſe, qui puerperia luxerunt, funera plauſu proſecuti *c.* Remoueatur itaque naturalis dulcedo vitę, quę multa & facere & pati turpiter cogit, & vitæ finis beatior principio reperietur. Mors non timenda, vt malum, ſed vt malorum finis, excipienda

cipienda. Sanè Plinius Secundus: Itaque, ait, multi extitere, qui non naſci optimum cenſerent, aut quàm ocyſſime aboleri *d.* Ita Silenus, à Midâ captus, rogatus eſt, quid eſſet homini optimum? Diu tacuit. Tandem vt diceret adactus, reſpondit: Optimum eſt nunquam naſci; proximum, quàm celerrime extingui.

Illud non omiſerim ter mirum, inauditum, & narratu iucundum. Ludouicus Cortuſius Iureconſultus Patauinus, lamentationes & lacrimas teſtamento ſuis omnibus interdixit; voluitque adeſſe ad funus aulædos, citharædos, & omnis generis muſicos, qui vnà cum candidato clero funeris pompam partim præirent (numero quinquaginta) partim ſequerentur: ſingulis dimidium aureum dari pręcepit. At feretrum portari iuſſit à duodecim innuptis puellis, quæ praſina aut viridi veſte indutæ, altâ voce cantarent, quicquid lætitia ſuggereret. Harum virginum ſingulis certa pecunia dotis loco deſtinata. Ita ſepultus eſt in templo S. Sophiæ Patauij; centum funalibus, dum efferretur, ſtipatus præeunte omni Clero, & totius vrbis monachis, ijs tantum excluſis, qui nigri habitus eſſent, hos enim teſtamento à ſuo funere amouit, ne hilaritatem publicam atris cucullis funeſtarent. Atque hac ratione exequiæ in nuptias migrarunt. Obijt nuptialis hic homo, Anno Chriſtiano 1418. 17. Iulij, die diui Alexij.

Præclarè dixit Bernardus: Illi mortuos ſuos lugeant, qui Reſurrectionem negant? Illi ſunt plorandi, qui poſt mortem à dæmonibus ſepeliuntur in inferno, non illi qui ab Angelis collocantur in cælo. *e* Pretioſa mors ſanctorum, pretioſa planè tanquam finis laborum, tanquam victoriæ conſummatio, tanquam vitę ianua, & perfectæ ſecuritatis ingreſſio *f.* Apertè Hebræus Sapiens: Melior eſt, inquit, dies Mortis, die Natiuitatis. *g.*

a *Valer. Max. l. 3 c. 2. & l. 2. c. 6.*
b *Herodotus l. 5. hiſt. Valer. l. 2. cap. 1. Quintil. l. 6. inſtitut.*
c *Stobæus in Encomio Mortis.*
d *Plin. Præfat. in l. 7. hiſt.*
e *Bern. de modo bene viu. ſer. 70.*
f *Idem de tranſitu Malachiæ.*
g *Eccleſ. c. 7. v. 2.*

§ XVI.

Vbique Mors.

TOrqueant ſe miſeri, quibus extingui quàm ſupereſſe vtilius eſt, trepido & anxio, quanam ratione vita exeant, quęrentes; Ferrum acuant, venena temperent, laqueos apprehendant, vaſtas altitudines circumſpiciant: tanquam magno apparatu aut exquiſitâ molitione opus ſit, vt corporis atque animi infirmo vinculo cohærens ſocietas dirimatur. Nihil horum Coma ille Diogenis frater, ſed intra pectus incluſa anima finem ſui reperit. Euimuerò minimo ſtudio retinendum bonum eſt, cuius caduca poſſeſſio tam leui afflatu violentiæ concuſſa dilabitur. Vbique Mors eſt, omnibus locis, omnibuſque momentis inſidiatur; quaquà venias, paratam inuenies; nuſquam non pręſto eſt, occurrit vndique.

Cùm verò vna tantum mors vni homini ſit oppetenda, quid eſt quod ante mortem illam vltimam, tot miſellum hominem mortes ingulent, vt quis non immeritò quæerat: *Guttula cum mihi ſit vita tantum vnica; cur me*
Mille necis ſpecies, funera mille premunt?
Bernardum audi: Summa tibi ſit philoſophia, Mortis meditatio aſſidua *a.* Et ideò varia te Mors vellicat. Quicquid alijs accidit ait Bernardus, tibi accidere poteſt, quia homo es. Homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra viuis, & in terram reuerteris, quando venerit dies illa vltima, quę ſubitò venit, & forſitan hodie erit. Certum eſt quia morieris, ſed incertum quando, aut quomodo, vel vbi. Quoniam Mors vbique te expectat: tu quoque, ſi ſapiens fueris vbique eam expectabis. *b.* Nec aliter Annęus: Incertum, quo te loco mors expectet. Itaque tu illam omni loco expecta. *c.*

a *Bern. l. de honeſtate vitæ.*
b *Idem in meditation. c. 1. de dignitate animæ.*
c *Sen. epiſt. 26. poſt med.*

§ XVII.

Mors ſua cuique domi eſt.

N*Vgamur; mortemque procul, procul eſſe putamus.*
At medijs latet hæc abdita viſceribus.

Scilic

Scilicet ex illa qua primum naſcimur hora,
Prorepunt iuncto vitaque morſque pede,
Partem aliquam furtim, qua ſe metitur & ipſa
De vita filo qualibet Hora rapit.
Paullatim morimur, momento extinguimur vno.
Vt lampas oleo deficiente perit.
Vt nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors
eſt:
Et nunc intereà dum loquimur, morimur.

In Boreali oceano iuxta Moſcouiam piſcis eſt, cui nomen MORS. Hęc maris bellua maximè dentata eſt, ideò ex eius dentibus, quòd Cardanus refert, *a* gladiorum capuli conficiuntur. Corpus cuiuſque noſtrum, ò mortales, viuarium eſt, in quo piſcem, hunc, *Mortem*, alimus. Ideo non procul nobis hęc bellua quærenda eſt: *Mors ſua cuique domi eſt.*

a *Hier. Cardan. l.* 10. *de ſubtilitate, mihi pag.* 136.

§. XVIII.

Mors inexorabilis.

SVrda ſit & cautes, & cæca tigridis ira.
Sit licet & rabidi vis furioſa freti,
Hanc Zephyri mulcent, componitur illa receptis.
Pignoribus, ſcopulos vnda manuſque domant,
MORS habet indomitos precibuſque miniſque furores.
Et ſaxo, & pelago, & tigride ſæua magis.

Parcas, in quarum colos, licia, ſtamina, forfices, vitæ neciſque mortalium ius omne tranſtulere ſuperi, inexorabiles eſſe, profana finxit antiquitas. Cùm enim,

Certo veniant ordine Parcæ
Nulli iuſſo ceſſare licet,
Nulli ſcriptum proferre diem.

Sed nec Lanificas vlli exorare ſorores fas eſt: quem ſtatuere diem, ad amuſſim obſeruant. Atque hoc ingenio *Mortem*, omnis vt ita dicam, hominis expertem, & pictorum pingunt pueri, & alijs fingunt artifices. Caret auribus, ne precantes obaudiat; caret oculis, ne lugentium miſeratione moueatur, caret fronte ac genis, ne ſæuitiam ipſa ſuam erubeſcat; caret lingua ac labijs ne ſolatiolum aliquod vocale ab ea expectes, caret denique carne, vt humanitatis ſenſu careat: Soli nerui & artus, & muſculi, ſola oſſa ſuperſunt, arcus videlicet & ſagittæ ſpicula & amenta ad miſeros mortales ex deſtinato feriendos. Et ſanè ſi quando, tunc maximè ea feritate oſtentauit, adeoque inſultauit Orbi ea Bellua, cùm Chriſtum filium Dei, vitaque omnis auctorem, fruſtra gementibus ſaxis, trepidante terra lugentibus ſtellis, expalleſcente ſole, mœrentibus Angelis, infando auſu ſuſtulit, heu in ipſius Vitæ vita diriſſimè paratragœdians. Quiſquis es, ſi homo es, mors tibi inexorabilis eſt. Ergo, Viue memor lethi, fugit hora, hoc quod loquor, inde eſt *a*. Ergo dies omnis velut vltimus ordinandus eſt, aut velut primus Æternitatis.

a *Perſ. ſat.* 5.

§. XIX.

Mors certiſſima, eſt incertiſſima.

QVid in rebus humanis certius morte? (exclamat Bernardus) quid hora mortis incertius inuenitur? Senibus quidem in ianuis, adoſcentibus in inſidijs eſt *a*. Ergo, ne gloireris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies *b*. Sed nec Venuſinus vates hoc neſcit:

Quis ſcit, an adijciant hodiernæ craſtina ſummæ
Tempora Dij ſuperi? —— *c*

Iacobus Apoſtolus luculentiſſimè: Ecce nunc, inquit, qui dicitis, Hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus (qui ignoratis quid erit in craſtino. Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor eſt, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: & ſi vixerimus, faciemus hoc aut illud. *d*

Omnes ibimus, omnes, omnes. Siquidem, Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur *e*. Neque tu ignorare potes, ita te eſſe procreatum, vt memineris à rerum natura, & accipiendi ſpiritûs, & reddendi, eodem momento temporis legem dici: atque vt mori nemo ſolet qui non vixerit, ita nec viuere quidem aliquis poteſt, qui non ſit moriturus; quando ſit moriturus, incertiſſimum. Idcirco Chriſtus fideliſſimo præmonitu nos excitans: Videte, inquit, vigilate & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. Et hoc ipſum mox repetens: Vigilate

ergo, inquit, neſcitis enim quando dominus domus veniat: ſero, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè, ne cum venerit repentè, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, VIGILATE. *f*.

a *Bern. de Conuerſ. ad Clericos c.* 14.
b *Prou. cap.* 2. *v.* 1.
c *Horat. lib.* 4. *ode* 7.
d *Iac. c.* 4. *v.* 13. *&* 14.
e 2. *Reg. cap* 14. *v.* 14.
f *Marci c.* 13. *v.* 33. *&* 26 *ad finem.*

§. XX.

Mors plurimis repentina; penè omnibus inſperata.

QVis non ſtabit in vigiliâ contra impetus mortis, quæ omnibus horis imminet, quæ & nullum ſibi deſtinauit tempus quo debeat occurrere? quæ repit, volitat, inſilit, nixu tacito, gradu ſuſpenſo, nullis ante cedentibus ſignis, nullâ cauſſâ, nullâ cautione, in morbo, in valetudine, in periculo, in ſecuritate ita nihil ab eius vnguibus ſanctũ eſt aut tutũ.

Sanus erat & hilaris Tarquinius cum piſciculi ſpinâ ſuffocatus eſt. Sanus quoque Fabius, cùm ei tenuis pilus, quẽ cum lacte hauſerat, vitæ reſcidit filũ: Muſtela Ariſtidem momordit, & momento tẽporis extinxit: Cæſaris dictatoris pater hilariter ſurgebat è lectulo, & dum calceatur, egit animam: Alius Cæſar dum pede impingit in limen, properantem ſpiritum excutit: Legatus Rhodiorum cauſſam in ſenatu magnâ cum admiratione orauerat, in lime curiæ protinus expirauit: Anacreontem poëtam, & (ſi fides Luciano) Spholoclem etiam vuę acinus necauit *a*: Luciam Marci Aurelij filiam acus punctiuncula occidit Cn. Bebius Pamphilus, præturâ functus, cùm à puero quæſiſſet horas, ſenſit illicó horam ſibi vltimam adeſſe. Multorum animas præceps & inſperata lætitia excuſſit, quod Chiloni Lacedæmonio, & Rodeio Diagorę contigiſſe accepimus, qui cum filios in ludis Olympicis victores complecterentur, eodem loci & temporis veſtigio ſunt exanimati. Denique Mors infinitos habet aditus, quibus in ædes noſtras irrumpat, & irrepat. Modo enim per feneſtras; modò per hypogæa, modò per proiecturas, modò per tegulas ſeſe traijcit, & niſi in vrbe aut ædibus proditores repererit, humores dico corporis, morbos, catarrhos, pleuritides, & ceteras cauſſas, quibus ad ſua conſilia tanquam miniſtris vti ſolet, tormentario puluere portas conuellit, igne, aqua, peſte, veneno. belluis, hominibus, cunctis denique machinis tentatam hanc vitam eripit.

Miphiboſeth Saulis Regis filius à domeſticis latronibus, cum meridiaret in lecto, eſt interfectus. Fulco Rex Hieroſolymorum cum leporem venaretur, equo lapſus eſt, eiuſque pedibus conculcatus, egit animam. Ioſias omnium regum Iudæ (Dauidem excipio) pietate, ſanctimonia, liberalitate facile princeps, cùm Nechao Ægyptiorum Regi exercitum ducens occurriſſet, inopinato ſagittæ ictu vulneratus, in caſtris mortuus eſt. Diuus Ludouicus annum agens quinquageſimum ſeptimum, in ora Africę, in medio exercitu, quem peſtis populabatur, extinctus eſt. Egillus Rex Gothorum, princeps optimus, à turiali tauro, quem facinoroſi populares, qui legum ſeueritatem ferre non poterant, emiſerunt, crudeliter necatus eſt. Malcomus primus Rex Scotorum poſt multa iuſtitiæ ſpecimina, noctu cum regnum luſtraret, ſuffocatus eſt. Nonne multi ſani dormierunt, & obdormierunt, reperti mortui? In procinctu ſlet animus neceſſe eſt. Oza, vir in Dauidis ſatellitio non ignobilis, nutantem Arcam, cùm Ieroſolyma triumphali curru veheretur obiectis manibus fulcire tentabat, repentè tactus eſt de cęlo. In prophetam qui cibum iniuſſu Dei ſumpſerat, eductum è ſiluâ leonem Domini manus armauit, à quo eſt interfectus. Ananiam & Sapphirã Chriſto primũ initiatos, repentina vox Petri quaſi fulmen in delicti expiationem perculit: quorum animos æternis ſupplicijs hac pœna ſubductos, bona pars theologorum ſentit. Omittam vetera.

Anno 1550. Henricus II. Rex Galliarũ in ludis, in triũphis in cõmuni hominum lætitia eſt interfectus. Dũ enim Pariſijs filię nuptias celebrauit, in equeſtri certamine, pars fractę lanceæ per illius oculum eâ vi adacta eſt, vt expulerit animam *b*. Anno 1491. Alfonſus Ioannis II. Luſitani Regis filius, annum agens decimum ſextum, ſplendidiſſimi ingenij, & ſummæ expectationis princeps, Iſabellam Ferdinandi Hiſpaniarum Regis filiam duxit

vxorem,

vxorem, cuius dos erat, ampliſſima paternorum Regnorũ hæreditas. Celebrantur nuptiæ ſexcentorum triumphorum apparatu; vbique ludi, Troiæ, equeſtres pugnæ, conuiuia; tantus autem erat luxus, vt calones & mediaſtini in Attalicis veſtibus fulgerent, quibus ſubſerica & holoſerica vilioris videbantur pretij. Sed prô dolor! vix menſis erat ſeptimus, cùm miſer adoleſcens ad ripam Tagi fluminis in equo iuueniliter exultans excutitur, & lethali plagâ obtrito capite datur ad terram, defertur in caſam piſcatoris, quæ vix illum cum duobus famulis caperet. Decumbit in ſtramentitiâ culcitrâ, ibi efflat animam. Accurrit Rex adoleſcentis pater cum Reginâ matre: vident ſpectaculum miſerabile, verſas in lamentationem pompas, ſurgentem filij adoleſcentiam, virtutes, opeſque, quaſi naſcentes floſculos ab improuiſo Borea, decuſſas, infeſto tumulo ſepeliri omnia. O ſubitos rerum turbines! ô præcipites vel firmiſſimorum lapſus!

Quid alios memorem? Baſilium Imperatorem ceruus inter venandum, ramoſo cornu impetitum traiecit, quo vulnere non multo poſt extinctus eſt. Vetus monimentum in caſtro Ambroſſ prope Oenipontum teſtatur equum ab ephebo nobili ſubditis calcaribus admiſſum vt foſſam viginti pedes longam tranſiliret; tranſilijt, ſed eques & equus ſubitâ pœnè morte conciderunt. Id equi exuuiæ & ephebi veſtes hodieque loquuntur. *c*

Sed repentinum hoc fatum probis cum improbis commune eſt, neque infelicem animę arguit ſtatum, niſi fortè quempiam in ipſo flagrantis ſceleris concurſu, diuinæ vindictæ feriat telum. Talis fuit Dathani & Abironis exitus, quos in Moſen perduelli animo obfirmatos, hiatu diſcedens terra miſerabiliter abſorpſit. Talis Mors Abſalonis, quem Maieſtatis pertinacem reum feralis haſta confixit. Tale quinquaginta ſatellitum, quos in Eliam parum reuerentes, cælum flammarũ globis armatum deuorauit. Tale fuit Hebræi hominis exitium, quem cum infami Madianitide vindex traiecit gladius, & lectulum genialem miſcuit cum funebri. *d*.

Quot pori corporis, tot oſtiola ſunt Mortis. Non vbique ſe Mors propè oſtendit, vbique tamen propè eſt. Quid autem ſtultius, quàm mirari id vllo die factum, quod omni poteſt fieri. Stat quidem terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorum neceſſitas fixit: ſed nemo ſcit noſtrum, quàm propè verſetur. Sic itaque formemus animum tãquam ad extrema ventum ſit: *nihil differamus*. e

a *Pli. l. 7. na. hiſt. c. 7.*
b *Iacobi Gordoni Chronol. in hunc ann.*
c *Hippol. Guarinonius l. 6. de Abominandis gentis hum. c. 20.*
d *Vide Iuſta Henrici IV. Regis Gall. à Ludouico Richeomo ſcripta.*
e *Sen. epiſt* 101. *med.*

NOTÆ.

In priorem paragraphum.

MORS INFINITOS HABET ADITVS) Ita prorſus eſt; & dictis addo. Quidam, vt memorant, ſomniauit leoninis faucibus ſe necatum. Surgit, ſomnij negligens, ædem ſacram cum ſocijs adit, & in veſtibulo videt leonem ſaxeum hiante rictu, qui columnam fulſerat: Hic ille ſomnium inter comites non ſine riſu narrans: Et en, inquit, hic ille leo eſt, qui me hac nocte lacerauit. Cum dicto manum in ſaxeas fauces immittit: Et, hic habes, ait, tuum hoſtem, ſtringe dentes, ſi potes, mi leo, ac manum hanc præmorde. Vix iſta dixerat, & lethale vulnus accepit in hoc innoxio, vt putabat, hiatu, ſiquidem latebat imâ fauce abſtruſus ſcorpio, qui vbi manum ſenſit, aculeum exeruit, tetigit, extinxit. Itáne lapidi etiam ſua bilis eſt? aut vbi mori non eſt, ſi vel ſaxei leones perimunt? Similis fato perijt Hilas adoleſcens quem in ſaxeę vrſæ faucibus deliteſcens vipera occidit. Quod lethi genus Martialis deſcribit libro tertio, epigrammate decimo quarto.

Quid memorem puerum ſtiriâ è tecto in ſubeuntis caput decidente occiſum? Quem idem Martialis eleganti hoc carmine defleuit.

Qua vicina pluit Vipſanis porta columnis,
Et madet aſſiduo lubricus imbre lapis,
In iugulum pueri, qui roſcida templa ſubibat,
Decidit hiberno prægrauis vnda gelu.
Cumque peregiſſet miſeri crudelia fata.
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non ſæua ſibi voluit fortuna licere?
Aut vbi mors non eſt ſi iugulatis aqua? a

Sic omnino Mors infinitos habet aditus, tunc ſæpe viciniſſima, cùm minimè putatur.

a *Martial. l.* 4. *Epigr.* 13.

§. XXII.

Mortis repentinæ antidotum.

HIc ego, lector, extra ordinem tres tibi precationes velut paradigma propono, repentinæ morti deprecandæ factas. Tui arbitrij eſt, aut omnes aut vnam ſolùm quotidie ex animo pronuntiare. Eo numero factæ ſunt, vt velut ſupplices, ter ad Chriſti Domini genua prouoluamur, tanti momenti rem petituri. Atque hoc ſciamus, hîc poſſe neminem, aut ſatis cautum, aut nimis eſſe prouidum.

AD

Repentinam mortem auertendam

ORATIO I.

O Miſericordiſſime Domine IESV, per lacrymas tuas, per agoniam & ſanguineũ ſudorem tuum, per mortem tuam rogo te, à ſubitanea & improuiſa morte libera me.

II.

O Benigniſſime Domine IESV, per acerbiſſimam & ignominioſiſſimam flagellationem ac coronationem tuam, per crucem & paſſionem tuam amariſſimam, per omnem bonitatem tuam humillimè te deprecor, ne permittas me ſine ſacramentis morte repentina ex hac vita migrare.

III.

O Mi amantiſſime IESV, ô Dominus meus & Deus meus, per omnes labores ac dolores tuos, per pretioſum ſanguinem tuum, per ſacroſancta vulnera tua; per illas tuas, ô mi dulciſſime IESV, ſupremas in cruce voces: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me; per validum illum clamorem tuum: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, ardentiſſimè te rogo, ne ſubitò hinc tollas me. Manus tuæ, ô mi Redemptor, fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu, ne quęſo ſic repentè præcipites me. Da, oro, ſpatium pœnitentiæ, da felicem & in gratia tua obitum, vt ego te tota mente diligam, laudem, & benedicam in ęternum.

Verumtamen, ô bone IESV, in manu tua ſita ſunt omnia, nec eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati. Vita mea pendet à tuo nutu: deſinet illa cùm tu volueris. Neque ego aliud volo, mi amantiſſime Deus, quàm hoc ipſum tuum velle. Quocumque loco, tempore, morbo extingui me volueris, ita fiat: hæc omnia ſummæ bonitati tuæ, & diuinæ prouidentiæ committo. Nullum locum, tempus; nullum mortis genus quantumuis ignominioſum & acerbum excipio. Illud vnicum rogo Chriſte Deus, ne improuiſâ & ſubitaneâ morte finiam. Verumtamen non mea, ſed tua voluntas fiat. Si ita placitum eſt in cõſpectu tuo, vt morte ſubitâ tollar, non recuſo. Fiat voluntas tua in omnibus, ô Deus. Spero enim & confido per magnam miſericordiam tuam (per quam hoc ipſum vnicè precor) me tunc in gratia & amicitia tua moriturum, in qua ſi moriar, non me mors quantumuis ſubita ſeparare à te poterit. Nam, Iuſtus: ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit a. Improuiſa mors non eſt, cuius vita fuit prouida.

Quod ſi ergo ſpatiũm ibi & tempus futurũ nõ ſit (tibi ſoli, ô Deus, hoc notum) quo me tibi commendem: Ecce illud iam facio, & quàm poſſum ſubmiſſiſſimè atque ardentiſſimè ad te in cælum de profundis clamo: *Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam; Fiat voluntas tua Domine, ſicut in cælo & in terra: In manus tuas commendo ſpiritum meum; redemiſti me Domine Deus veritatis.* Benedicant, & laudent te, Deus, creata omnia. In te, Domine ſperaui non confundar in æternum. b

a *Sap. cap.* 4. *v.* 7.
b *Pſalm.* 30. *v.* 1.

§. XXII.

Dies vitæ pauci & mali.

QVot es annorum? ſexaginta. Et quot tu? ſeptuaginta. Dic & quotum tu agis annum? Octogeſimum. Ah, ô boni, vbi ſunt veſtri anni? Vbi ſunt tui ſexaginta? Vbi tu tuos ſeptuaginta reliquiſti? Et vbi tu octoginta tuos inuenies? Quid numeratis iam amiſſos? Eleganter Lælius ille ſapiens dicenti cuidam: Sexaginta annos habeo: Hos, inquit, dicis ſexaginta, quos, non habes? Nec quod præterijt, nec quod futurum eſt, tuum eſt. In puncto fugientis temporis pendemus, & magni eſt modicum fuiſſe.

Ægy-

Ægyptiùs Rex Pharao patriarcham Iacob interrogans: Quot ſunt, inquit, dies annorum vitæ tuæ? Reſpondit ſenex: Dies peregrinationis vitæ meæ, parui & mali. *a* Audite Tentali, qui ſititis perituræ vitæ extenſiſſimos annos. Peregrinos vos ſcitote, non incolas. Sed neque diuturni itineris peregrini eſtis. Via veſtra & breuis, & mala eſt: breuis, quia forſitan priùs finienda, quàm hæc ipſa, quam cum morte diuiditis, hora: malam eſſe neſcire non poteſt, quiſquis etiamnum in illa eſt. Rubos ſæpius, quàm roſas offert calcandos. Et tamen miſelli adhuc hæretis, & immoramini his vepretis, tam immemores patriæ! Egregiæ docet Gregorius, vitam hanc viam eſſe ad cælum; viatorum autem multos viæ amœnitate ſic paſci, vt magis eos diu pergere, quàm citiùs peruenire delectet. *b* Heu nos deliros homulos! floſculis capimur, & ſpecioſiores lappillos legimus, negligimus immenſas gazas. Terræ ſordes & cauernarum ſpumam corradimus, obliti quantos & quàm veros theſauros perdamus, dum falſos quærimus. Miſeri & vani! Quid peregrino cũ floſculis & lapillis, ſi ad patriam non perueniat? quid hæc reliquiſſe oberit, ſi patriam contingat? Laborare in hac viâ, laſſeſcere, moleſtiarum quàm plurimum pati, in maximo lucro ponendum. Tantò enim patria placebit magis, quantò magis diſplicuerit exilium.

a *Gen. c. 7. v. 8. & 9.*
b *Gregor. l. 21. mor. c. 24.*

§. XXIII.

Quâ ratione iuuenis, poſſit mori ſenex.

VTi ſenes non ſenes, ſed pueros, ita iuuenes teperias non iuuenes, ſed ætate profectos. Barlaam eremicola, ſenex ſeptuaginta annorum, Ioſaphato Regi de ętate ſciſcitanti, annum quadrageſimum quintum ſe agere reſpondit, ac miranti adiecit, tacuiſſe ſe ſtudio viginti quinque annos, quòd eos in Mundi vanitates impenſos, crederet omnino periſſe. Ita Similius qui curis Curię ſepultus, & potiùs Imperatori ſuo vixerat, quàm ſibi, ſepulchro ſuo inſcribi iuſſit: *Hic iacet Similius vetulus ſeptennis.* Regum faſti de Saule Hebræo rege hæc memoriæ prodiderunt: Filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnauit ſuper Iſrael *a*. Saul regni principio, tam ſceleris purus fuit, atque infans eſt vnius anni, in hac tamen puritate vitę, vnico tantum anno perſtitit, licet vniuersè viginti annis imperarit. Seniũ multi maturè, & ante ſenectutem, adipiſcuntur; plerique nunquam, qui etiam ſenes vitia retinent puerorum. Hinc pueri centum annorum moriuntur. Vitæ bonum non eſt poſitum in ſpatio eius, ſed in vſu: poteſt fieri, imò ſæpe fit, vt qui diu vixit parũ vixerit. Quare nihil turpius eſt quàm grandis natu ſenex qui nullum aliud habet argumentum quo ſe probet diu vixiſſe, quàm ætatem. *b* Eleganter S. Ambroſius de Agnete Virgine: Computabatur, inquit, in annis infantia, ſed erat ſenectus mentis immenſa *c*. Diuinæ Sapientiæ oraculum proclamat: Senectus venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. *d* Idcircò mores potiùs quàm crines venerandi. Reuerentia planè vberiore dignus eſt quiſquis ante annos fit ſenex. Proba vita, ſenectus optima.

At potuit, inquis, tam immaturè mortuus, euadere vir magnus & Reipublicæ perquam vtilis: At potuit etiam (quod iuſtiùs timetur) fieri pluribus ſimilis. Aſpice iuuenes quos luxuria in omne vitium propellit, quibus nullus dies ſine aliquo inſigni flagitio exit. Ergo ille raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Conſummatus in breui, expleuit tempora multa *e*. Quicumque ad extremum ſui fati venerit, hic moritur ſenex. Sæpe in longiſſimâ vitâ minimum eſt quod viuitur. Glorioſus multò eſt ſuâ virtute quàm temporis dono ſenuiſſe. Satis diu vixit, qui bene vixit: ſatis diu pugnauit, qui vicit.

a 1. *Reg. cap.* 13. 1.
b *Seneca epiſt.* 49 *ad finem, & lib. de tranquil. cap.* 3.
c *Ambr. ſer.* 90. *qui eſt de S. Agnete.*
d *Sap. cap.* 4 *v.* 8. *&* 9.
e *Sap. cap. eod. v.* 11. *&* 13.

§. XXIV.

PARADOXVM.

Quiſquis voluit, diu vixit.

BReue tempus ætatis, ſatis longum eſt ad bene viuendum, inquit Tullius. *a*

Nemo nimis citò moritur, qui diutiùs aut meliùs victurus, quàm vixit, non fuit. Satis annorum vel ephebus numerat, qui virtuti Æternitati ad quam natus eſt, vixit. An non ſatis locutus eſt, qui verbulo aut nutu perſuaſit? An non ſatis cucurrit, qui palmam obtinuit? An non ſatis nauigauit, qui in portum feliciter peruenit? Optimè enim omnium qui citiſſimè. Modo mors præmeditationem noſtram non præueniat; quò velocior, eò felicior, erit.

Verùm ego(ait apud Curtium Rex Macedo) *qui nõ annos meos, ſed victorias numero, ſi munera fortunæ bene computo, diu vixi.* b Quantò veriùs is, qui vitam ſuam omnem Deo conſecrat, ſuoque ſolùm domino placere ſtudet & ſeruire, fidenter dicat: Ego, qui non annos meos quibus Deo ſeruio, ſed deſideria mea numero, ſi beneficia domini mei bene, computo, diu vixi.

Sic eſt profectò. Centum, imò mille annos, imò ſæcula viuit, & Deo ſeruit, quiſquis ex animo vereque cupit centenis vel millenis annis, aut multis ſæculis Deo ſeruire, ſi viuere tot annis liceret. Nam apud Deum voluntas pro facto ſumitur, apud quem ſeriò voluiſſe facere, ſæpe tantundem eſt, quantum feciſſe. Sic & martyr eſſe poteſt, ſanguinemque Chriſtianâ nobilitate profundere, licet ſuâ morte in lectulo defungatur: ſic & diu viuere, atque pro Chriſto fortiter & agere & pati poteſt, quiſquis ardenter cupit ideò diu viuere, vt multum & agat pro Chriſto & patiatur. Nemo non ſuo die moritur, quiſquis diuinæ voluntatis decreto moritur.

a *Cic.l.1.Tuſc.qq.*
b *Curt.l.9.c.12.med.*

§. XXV.

Moriendum eſt; moriendum.

AVguſtus Imperator capta Peruſia in plurimos animaduertit. Orare veniam vel excuſare ſe conantibus, hanc vna occurrit voce. *Moriendum eſt.* Ita trecentos *a* ad aram Iulio Cæſari extructam, hoſtiarum more mactari iuſſit. *b*

Iuſtinus & Irenæus è priſcis nobiliſſimi ſcriptores, acute obſeruant, poſt latam mortis ſententiam in Protoplaſtũ, mortalium omnino neminem, *ſecundum Dei Calendarium*, diem integrum vixiſſe. *c* Nam Prophetis & Apoſtolis teſtibus, Vnus dies apud Dominũ ſicut mille anni, & mille anni ſicut vnus dies *d*: Atqui nullus hominum mille annis vixit, ergo nec diem totum vllus, *Moriendum eſt*, etſi ad nongentos & amplius annos ætatem produxeris, *Moriendum eſt.* Hoc ab oraculis diuinis humana ratione & experientia certiſſimum. Oracula diuina ſexcenties proclamant, *Moriendum.* Ratio ſeipſam demonſtrationibus euidentiſſimis conuincit, rem è contrarijs compoſitam, interitui obnoxiam, adeoque *Moriendum eſſe.* Experientia, ſtultorum ac ſapientum magiſtra, digitum in immenſos mortuorum cumulos intendens, vel oculis perſuadet, hactenus neminem vnum ex omni numero, Mortis impetum eluſiſſe, *Moriendum eſſe.* Sole ipſo clarius eſſe, *Moriendum eſſe.* Sed an vllum cæli tonitru tam validè aures omnium percellit, atque hoc ipſum: *Moriendum eſt.* Hic nemini licet eſſe ſurdo. Velis nolis, admittere cogeris has voces; vel inuitas aures penetrat hoc tonitru: *Moriendum eſt* irato Deo propitioque.

Æſchylus olim: Sola, inquit Dearum Mors munera non amat, non admittit dulcis partem ſpei. Quare ſapienter Seneca: Hoc inquit, affigamus animo, hoc nobis ſubinde dicamus: *Moriendum eſt.* d Quando? Meliùs hoc neſcies. Mors naturæ lex mors officium tributumq; mortalium eſt tunc dandum, cùm exigitur. Quapropter omnibus omiſſis, hoc vnum meditare ne mortis nomen reformides: effice illã tibi cogitatione multa familiarem: vt ita tulerit, poſſis illi vel obuiam exire.

a *Dio. ait quadragentos.*
b *Sueton. in Aug. c. 15.*
c *Iuſti. Mart. in Treph. Iren l. 5. cont. hæreſ.*
d *Pſ. 39. v. 4. 2. Pet. c. 3. v. 8.*
e *Sen. nat. qq. l. 6 fine.*

§. XXVI.

Mortis memoria variè refricanda:

1. AIunt craneum in furno arefactum, & piſtollo in farinam redactum, admixto oleo, grangrænæ ac carcinomati feliciſſimè mederi. Caluas & mortuorum oſſa ſeria contemplatione velut commolere, & vnguẽti loco adhibere, omnem animi peſtem perſanat.

2. Plato

2. Plato tantò aliquem euadere ſapientiorem cenſebat, quantò viuaciùs conſideraret mortem. Ideò diſcipulis ſuis Philoſophiæ ſtudioſis hanc legem dixit, vt iter ingreſſi pedes nunquam operirent *a*. Voluit vir ſapiens hoc ritu ſignificare, extremum vitæ aſſiduè cogitandum.

3. Nicolaus Chriſtophorus Radziuilius, Princeps Polonus affirmat, in Ægypto, eos qui prudentiâ & ætate ceteris antiſtarent, oblonga mortuorum oſſa, ebore aut ligno efficta, aut etiam vera hodieque circumgeſtare, mutuò ſibi monſtrare, & ad meditandum obitum cohortari. Menſis etiam memoriam mortis inferunt Ægyptij, conuiuiaque claudunt triſti hoc acroamate: Memento mori. *b*

4. Calipha Rex Tartarorum in vrbe Bagdad, die feſto, quem ipſi Ramadam vocant conſpiciendum ſe populo daturus, mulâ vehens, & veſtibus ex auro, argento contextis conſpicuus; fulgentibus in cidari gemmis pretioſiſſimis progreditur. Supra cidarim verò nigram calanticam geſtat, quoquidem ritu, omnem corporis ornatum, mortis tenebris occulendum ſignificat.

5. Iuſtiniano Imperatori mortuo, inſtrata veſtis ſtragula, in quâ opere Phrygio, victarum vrbium, & barbarorũ Regum, quos ipſe debellarat, effigies textæ *c*. Ecce tibi inter pugnas, triumphos, victorias, Mortis ſimulacrum. Ludit certè Mors in imperijs, & æquo pulſat pede pauperum tabernas, regumque turres. Martinus V. ſummus Pontifex, *d* hoc habuit ſymbolum loquentis picturæ, ſeu tacentis poëſeos: In pyrâ iam accenſâ iacebant, breui etiam arſura Pontificis tiara, Cardinalium galerus, Antiſtitum infulæ, Imperatoris diadema, Regum coronæ. Ducum pileus & gladius, adſcriptum lemma: *Sic omnis Mundi gloria.*

6. Nautæ, neſcio cuius reſponſione probo, quem cùm quidam interrogaſſet; Vbinam pater eius abijſſet? in mari, dixit. Cumque ille idem de auo & proauo, atque atauo nominatim quæſiſſet ex ordine, reſponſumque idem de ſingulis accepiſſet, ſubiecit: Et nunquid tu, ait, mare ingredi non times? Reſponſum nauta diſſimulans. Et vbinam, inquit, tuus obijt pater? Suo, ait iſte, in lectulo. Sed vbi auus, vbi proauus, vbi ceteri maiores tui? Omnes, inquit iſte, ſuis in lectulis obiêre. Tunc nauta: Non tu, inquit, times lectulũ conſcendere, omnibus maioribus tuis fatalem? Eleganter quidem, aliquantoque plus quàm nauticum fert ingenium. *e* Quotidiana ſit cogitatio noſtra quæ Iuſti Lipſij fuit, qui correptus morbo, decubiturus dixit: *Ad lectum, ad lethum* Sæpe qui dormiunt, ducuntur ad Mortem Somni ſororem,

7. Ioannes, Patriarcha Alexandrinus qui ab eleemoſynis nomen traxit, ſuperſtes & ſanus monumentum ſibi extrui iuſſit, ſed ideò non abſolui, vt diebus ſolemnioribus, præſente iam clero, rem ſacram facturus, ab vno aliquo ſic moneretur: Domine, ſepulchrum tuum imperfectum eſt, iube igitur inchoatum abſolui, neſcis enim qua hora fur veniat. *f*

8. Imperatorem Orientis recens creatum nemini prius alloqui licebat, quàm latomus aliquot diuerſi coloris marmora exhibuiſſet interrogaſſetque: E quo genere lapidum, Maieſtas Tua monumentum ſibi vult fieri? Quid hoc aliud erat, quàm dicere: Ne ſupercilium tollas Imperator: homo es, morieris, ſicut poſtremiſſimus mendicorum: Sic ergo regnum adminiſtra quod perditurus es, ne regnum perdas ęternum. *g*

9. Domitianus Imperator primoribus ſenatorum & equeſtris ordinis, epulum dedit huncin modum. Apparauit ędes omni ex parte nigerrimas. Laquearia, parietes, pauimentum, ſedilia, atra omnia & luctum ſpirantia. In hoc mortale triclinium nocte introducti conuiuæ, abſque comitibus, iuxta ſingulos collocatum feretrum, inſcripto cuiuſque nomine: additus & lychnuchus, qualis in monumentis ſolet. Miniſtri menſæ & ipſi colorem noctis vultu & veſte referebant, cenateſque ſaltatione funebri cingebant. Cena interim magno ſilentio peragebatur; Domitiano inſuper ſermonem de ijs quę ad mortes & funera ſpectarent, ſuper menſam ingerente, conuiuis extrema metuentibus, metuque pænè iam exanimatis. Quid itaque? Salubre ſibi & ſenatoribus documentum paraſſet Domitianus: ſed montes parturiebant, natuſque demũ ridiculus mus. *h* Rectiùs Ægyptijs; qui conuiuij riſus lugubri caſtigant epilogo.

a *S. Hieronymus huius meminit in c.* 10. *Matth.*

b *Radzi-*

b *Radziuilius epiſt. 2. de itinere in Palæſt. mihi 134.*
c *Baron. tom. 7. anno 565.*
d *Anteà Otho Columna dictus.*
e *De remedio vtriuſque fortunæ l. 1. dial. 121. Franc. Petrarcha, cuius opero ſæpius hic vtendum.*
f *Leontius Cypror. epiſc. cap. 19. in vita Ioann.*
g *Idem ibid.*
h *Xiphilinus in Domitiano, qui hoc epulò non mortis memoriam, ſed riſus vanitatem quæſijt.*

§ XXVII.

Nouum induſium, nigra littera.

CAyri in Ægypto templum Turcicum (Moſchæam vocant) hac ratione ædificatum eſt. Aſſanus Baſcha vir tam vafri quàm auari ingenij, nomen ſuum in Orbem vulgaturus, grandi aliquâ ſubſtructione, ſed nullis ferè ſuis ſumptibus, hoc inuenit conſilij. Vbiuis locorum proclamari iuſſit, conſtituiſſe ſe ingens Deo templum condere. Vt autem hoc opus feliciore ſucceſſu eat, omnibus vndecumque aduentantibus liberaliſſimam ſtipem erogatum iri, dictuſque eſt certus & dies & locus patriendæ eleemoſynæ. Euocauit hæc res immenſum populum ex Ægypto vniuerſa: ſed & alijs è regnis Cayrum plurimi confluxerunt. In Aduentum horum Aſſanus maximum induſiorum & tunicarum numerum parari iuſſit. Eos autem qui ſtipem accepturi venerant, ex ampliſſimo atrio in aliud ęquè amplum, per aliquot oſtiola, & non niſi ſingulos tranſire voluit. In hoc tranſitu ſingulis ſuæ veſtes ademptæ, & induſium tunicaque noua vi obtruſa. Hoc eo aſtu factum, vt quicquid à tot millibus hominum, in viaticum fuiſſet aſſumptum, id omne dicto loco relinqueretur. Solent enim illic locorum pecuniam, quam itineri deſtinant, induſijs aut pileis inſuere. Et quammuis nemo non maluiſſet ſuum induſium & tunicam etſi laceram retinere, cogebantur tamen vniuerſi ſuis relictis, nouâ ſed vacuâ tunicâ ſuperbire. Ploratus tandem ingens & vlulatus populi coortus, veteres ab Aſſano veſtes petijt. At ille arriſis plebeculæ clamoribus & lacrymis, quicquid veſtium collectum eſt, rogo vno comburi iuſſit. Pecuniæ vis tanta è buſto ſublata, vt ea ædificio tam nobili ſuffecerit *a*. Simillimè nobiſcum Mors agit, veſtem veterem vel innuitis eripit, & nouā ſepulchralem obtrudit. Nos quidem, vti Paulus loquitur ingem. ſcimus grauati, eò quòd nolumus expliari, ſed ſuperueſtiri *b*. At fruſtra renitimur. Clamores & lacrimas noſtras Mors ridet. Velis nolis, exuendum vetus amiculum. Exue, & abi. Omnes eadem conditio deuinxit. Cui naſci contigit, mori reſtat. Interuallis diſtinguimus, exitu æquamur.

Sed audite, quomodo auariſſimi hominis crudelitas ſit vindicata. Imperator Turcicus Aſſani nequitiâ intellecta, Imbraimum Baſcham ad eum miſit cum litteris, quibus Aſſano feriò præcepit: quàm primum ab Imbraimo litteras accepiſſet, ipſe ſuum caput Conſtātinopolim mox mitteret. Fatales eiuſcemodi epiſtolas Turcarum Imperator ipſe ſua manu ſolet ſcribere, & holoſerico nigro obuoluere. Harum expiſtolarum ſemper ſummarium eſt: *Mitte mihi tuum caput.* Quiſquis es, Rex an Cęſar, quando Imperator cæli nigras eiuſcemodi litteras tibi miſerit, reſiſtere non potes, excuſare non licet, deprecari nil iuuat, effugere non vales, tergiuerſari nequis, actum eſt. Hoc ergo age, & ipſam calca neceſſitatem: quod inuitus facere cogereris, fac iſtud ſponte animi. Mitte caput tuum, non tyranno, ſed patri, non homini, ſed Deo. Non tantum morere, ſed & velis mori. Cur enim quod neceſſe eſt, voluntas non occupet? Acquieſcere neceſſitatis, velle virtutis eſt.

a *Radziuil. epiſt. 3. Itineris in Palaſtinam, mihi pag. 176.*
b *2. Cor. cap. 5. v. 4.*

§. XXVIII.

Omnis dies obſeruandus.

MVſonius apud Stobæum: Non eſt, inquit, præſentem diem recte tranſigere, niſi ſtatuis eam quaſi vltimam tranſigere. Et Auguſtini ſapientiſſimum monitum eſt. Latet vltimus dies, vt obſeruentur omnes dies. Diem mortis incertum ſalubriter conſtituit Deus, vt vltimum ſuum quiſque ſalubriter cogitet *a*. At inquies, triſtis hac cogitatio eſt

ſuper

ſuper morte, & ipſam adducit mortem. Falleris. Sapiens cum tranquillitate de eâ cogitat: non aliter quàm in mari aut naui, ventos & vela ſpectat, quibus fertur in portum; nec tamen ipſa cogitatio eum transfert. Hæc ſtultitia & omnis error noſter eſt. In fluctibus, & inter vndas iactari volumus; reformidamus quò naturâ & ratione ducimur, peruenire. De naturâ ſcimus: Omnes eodem ducimur, Omnium.

Verſatur vrna———

Sed & de ratione, quis eius compos abnegabit? Quid hic niſi iactationes, curæ, miſeriæ, corporis atque animi dolores? Ecce finẽ: quid reformidas? Ecce portum: cur non intras? Sed reuera, vt ij qui in carcere ſunt, elabi vellent & ſubinde poſſent, niſi cuſtos carceris teneret, ſic in hac vitâ nos impedit phylaciſta ille. Amor vitæ. Pellendus eſt, & vt poſſit, ſæpe cogitandum eſt, quod ſemel faciendum eſt. Et quia incertus ac ignotus eſt vltimus dies, ſuſpectus ſit omnis dies. Animus hoc modo fortior, vita tamen latior, imò & lætior, quid enim terreat aut turbet, quem

———ille timorum
Maximus haud vrget, lethi metus. Præuiſum iaculum minùs ferit; Mors ſæpe cogitata molliùs ſternit.

a *Auguſt tom.* 10. *l.* 50. *homiliar. hom.* 13 *init.*

§. XXIX.

Sandapila vltimum ſuperbiæ noſtræ ſolium.

ABrahamus ille magnus, cum Dei iuſſu peregrinabundus huc illuc commearet, nihil potius habuit, quàm vbi ſtabilem locum reperiſſet, animum adijcere ſepulchro emendo. Hoc ita voluit eſſe ſuum, vt id omni iure modoque poſſideret. Hinc omnem pecuniam à venditore deſignatam ſine cunctatione adnumerauit, *probata moneta publica*. Nec illi ſatis emptionem publicè tranſigi, voluit inſuper omnes loci incolas adeſſe teſtes emptionis *a*. Qua in re vir fide plenus monſtrauit, ſepulchrum eſſe hominis locum proprium, quem is verè, ſi quidquam aliud, ſuum diceret, Abrahami exemplo, optimus quiſque inter primas curas numerat, rem ſepulchri curare.

Maximilianus I. Imperator, Auſtriacus, triennio ante mortem, capulum funebrem è querno ligno, arcæ viatoriæ incluſum, circumferri ſecum iuſſit: cauitque teſtamento vt exanime corpus ſuum, rudi linteo inuolutum, ſine vllâ exenteratione, illi imponeretur, naribus, ore, auribuſque viua calce oppletis. Quid ſibi voluit magnus vir? niſi monumentum illud aſſidue in oculis habere quod diceret, *Cogita mori*. Quod amplius diceret, quid te dilatas & extendis, quid multa poſſides, plura appetis? Quem tot prouinciæ & regna non capiunt, loculus iſte capiet. Cur autẽ & calcem cauis illis partium immiſit? en aromata quibus condiretur. Maximiliane magnus fuiſti & res tuæ dicunt, tum & hæc circa mortem. *b*

Quid memorem de feretro Ablauij, qui Præfectus Prætorio, inter Conſtantini Magni aulicos princeps, auri inſatiabilis vorago, aurum ſæpius cogitauit quàm tumulum, quàm cælum. Hunc manu prehenſum affatus Conſtantinus: Quouſque tandem ô bone, inquit, theſauros accumulamus: atque ſimul cum dicto, haſtâ, quam manu tenebat, feretri figuram in terrâ deſcripſit, &: Orbis, inquit, opes vniuerſas habeas, non maiorem tamen poſt fumus locum poſſidebis aut loculum, quàm ego hic depinxi. Si tamen tantum terræ ſpatium ſis occupaturus. Vates fuit Conſtantinus, nam Ablauius fruſtatim diſſectus, non habuit quod daret tumulo. *c*

Carolus V. Auguſtæ memoriæ Imperator, Maximilianum, quem dixi, ſanctiſſimè æmulatus diu ante mortem Reipublicæ adminiſtratione ſe ſponte ſubmouit: & cùm in filium iam validum æui & animi, curas tranſtuliſſet, in Hiſpaniâ S. Iuſti monaſterio ſe abdidit, cum duodecim duntaxat familiaribus, Deo & quieti vacaturus. Interdixit autem aliter ſe quàm Carolum appellari, Cæſaris atque Auguſti nomina cum rebus animo exuens, quicquid honorarij eſt contempſit. Imò hoc amplius ferunt, diu ante Imperium abdicatum, ſarcophagum ſibi conſtrui iuſſiſſe cum funebri ſuppellectile, deportandum, clanculum tamen, quocunque iret. Hunc apparatum mortualem habuit apud ſe quinque annis, vbicunque locorum eſſet, etiam dum Mediolanum contra Gallos proficiſceretur, illũque diligentiſſimè ſingulis noctibus in ſuo cubiculo reponi iuſſit. Arbitrabantur quidam qui circa eum erant, theſaurum illic aſſer-

uari; alij nonnihil librorum, in quibus hiſtoriæ veteres continerentur, alij aliudpiam magni. Cęſar vero ſibi conſcius quo animo eam arcam circumferret, ſubridendo dicebat: In rei ſibi chariſſimæ vſura, id ſecum deferri. Sic aſſiduè mortem cogitabat Carolus, poteratque diebus ſingulis dicere, VIXI; ita quotidie ad lucrum ſurgebat.

Carolum Imperatorem complures alij feliciſſimè imitati, qui ſandapilam mortis ſuæ monumentum quot diebus religiosè ſunt contemplati. Genebaldus Laudunenſis Antiſtes, inſtar ſepulchri lectulum habuit ſeptennio toto, quo quidem tempore in magnâ aſperitate vitam traxit. *e*

Ida probatæ ſanctitatis femina, diu ante ſupremum diem feretrum ſibi conſtrui curauit; quod quotidie bis pane & alimentis impleuit, idem in pauperes bis liberaliſſimè depletura. *f.* Virtutis ſtudium, optimus ad mortem apparatus eſt: Virtutem nulla mors inquinat. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

a *Gen. c. 11. toto.*
b *I. Lipſius in Monit. polit. lib. 2. cap. 14.*
c *Baron. tom. 3. An. 326. n. 96.*
d *Zach. Lippeloe tom. 3. in vita S. Remigij 1. Octob.*
e *Idem tom. 3. in vita S. Ida 4. Sept.*
f *Hiero epiſt. 103.*

§. XXX.

Vita quid eſt.

FLos eſt, Fumus eſt, Vmbra eſt, & Vmbræ vmbra; Bulla, Puluis, Spuma, Ros, Stilla, Glacies eſt. Iridis arcus, deficiens Cereus, Sacculus pertuſus, ruinoſa Domus; Ciniſ doloſus. Dies vernus, Aprilis inconſtantiſſimus, vnicus teſtudinis tinnitus eſt? Hydria fracta, fontis Rota, aranearum Tela, maris Guttula, vilis Stipula, ſolſtitialis Herba, breuis Fabula, volucris Scintilla, triſtis Nebula, Veſica vento plena, rutilans ad ſolem Columbula, Vita Vitrum tenerrimum, Folium leuiſſimum, Filum ſubtiliſſimum, Pomum aureum eſt, ſed intus putridum &c. *a* Si nihil eſt vmbra, dic quid vmbræ ſomnium? Sexcenta, mille talia, de vitâ humanâ rectè pronuntiatur Mihi omnium rectiſſimè videntur dixiſſe, qui vitam vocant, *Somnium vmbræ breuiſſimum*. Compendio rem dicamus: Vita eſt,

Somnus, Bulla, Vitrum, Glacies, Flos Fabula, Fœnum;
Vmbra, Cinis, Punctum, Vox, Sonus, Aura, Nihil.

Ah, miſeri! quas opes ſtruere, quantos honores gerere, quas & voluptates percipere nobis videmur? quicquid horum eſt, Somnium eſt, ſed heu quàm breue & quàm ludicrum! Dormierunt ſonum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis *b.* Diuites & beatos ô viri vos eſſe ſomniaſtis, ſed ex ijs omnibus quæ habuiſtis, quæ ſperaſtis, quid rerum obſecro retinuiſtis? hæc vigilantium ſomnia, hæc ſomniantium ludibria erant meriſſima. Oculos nunc aperit pœna, quos olim clauſerat culpa.

Vita igitur quid eſt? Compendio dicam. Vitæ humanæ tempus, punctum eſt natura, inconſtantia: ſenſus obſcurus: corporis vniuerſi concretio putreſcere facilis: Animus vagus: honores, fumus: diuitiæ, ſpinæ, voluptates, venenum. Et vt verbo dicam omnia, corporis quidem, fluuius; animi vero, ſomnium: Vita bellum, & hoſpitis in peregrinâ ciuitate mora, & innumerabilium miſeriarum officina; fama poſt obitum, eſt obliuio, hoc Auſonio credamus:

Miremur periſſe homines; monumenta fatiſcunt;
Mors etiam ſaxis nominibuſque venit. a.

Ante mortem conſummare vitam virtute, res pulcherrima eſt.

a *Vide P. Maximiliani Sandæi Symbola vita hum. Anno 1626. edita Francofurti.*
b *Pſal. 75. v. 6.*
c *Auſon. epigr. 34.*

§. XXXI.

Vita Mimus.

COmœdia eſt omnis vita. Nos hiſtriones ſumus; hic regem agit, ille medici, mendicum; iſte principis perſonam ſuſtinet, ille medici, hic ruſtici. Quamcunque Deus impoſuerit, eam decorè exſequi oportet. Neque in eo laus ſita eſt, vt Imperatorẽ, agas vel Ducem, quamcunque egeris, plauſum feres, modò eâ bene agas. Opportuniſſimè hoc Epictetus ſubmonens: Actorẽ, inquit, eſſe fabulæ, talis qualis magiſtro probata fuerit, te memẽto, Si

ro, Si mendicum agere te voluerit; fac eam quoque perſonam ingenioſè repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebeium Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem eligere, alterius. *a*

Auguſtus Imperator, ſupremo vitæ die, admiſſos ad ſe amicos percunctatus eſt, ecquid ijs videretur, mimum vitę commode tranſegiſſe? Adiecit & clauſulam: Ergo plauſum date &c. *b*.

Seneca præclarè de hac vitę comœdiâ: Sępius, inquit, hoc exemplo mihi vtendum eſt: nec enim villo efficacius exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis partes has, quas (noſtra culpa & inſcitia) male agimus, aſſignauit. *c*.

Laertius in Zenone, bono hiſtrioni ſimilem eſſe ſapientem ait, qui ſiue Agamemnonis perſonam accęperit, vtramque decenter exprimit & imitatur.

Non igitur attendendum eſt, qui iam ſimus, ſed qui futuri ſimus, vbi laruam & perſonam poſuerimus: nec refert, primi an vltimi actoris partes ſuſceperimus, modò bene agamus.

a *Epictet. Enchir. c.* 23.
b *Sueton. in Auguſto c.* 99.
c *Sen. epiſt.* 20, *med.*

§ XXXII.

Vitæ humanæ typus.

IOſaphato Regi Barlaamus ſenex, humanæ vitę fallacia gaudia proponēs: Vnicornem, inquit ferocem belluam fugit quiſpiam. In fuga foueā irruit ingentem, in ipſa verò ruinâ, protenſis manibus apprehendit arborē, & ita lapſum præcipitem ſtitit. Dum in arbore hæret ſui periculi iam contemptor, duos mures conſpicatur, album vnum, atrum alterum: hi arboris radicem, certante morſu vellicarunt, iamque ad ipſam pænè medullam penetrarunt dentibus. Sed oculis inſuper in imam ſcrobem deiectis, horribilem vidit draconem igneas minas ſpirantem, Dumque miſer huc illuc oculos circumuolit, quatuor aſpidum capita è pariete preminentia obſeruat. At his ille omnibus neglectis attolit vultum, & aliquid mellis ab arbore ſtillantis cernit. Quare ſui ſecurus, iamque & vnicornis inſectantis, & draconis minantis, & murium rodentium, & ſerpentum imminentium, & breui caſurę arboris oblitus, melleam dulcedinem auidiſſimè lambit. Et hæc, inquit Barlaam, pręſentis vitæ ſunt ludibria, quæ ſic explico: Vnicornis Mortem repræſentat, quæ humanam gentem vbique inſequitur Scrobs, hic Orbis eſt calamitatum refertiſſimus. Arbor quam preſſis manibus tenemus, vita eſt certis limitibus concluſa; Duo mures nox & dies, qui arborem illam paullatim excindunt rodendo. Quatuor aſpides, quatuor elementa ſunt, quorum pax ſi turbetur, animus corpore pellitur. Igneus ille ac truculentus draco, inferorum fauces deſignat, quę nunquam non apertæ ad glutiendum. Mellis guttulæ, putidas corporis voluptates, & lethalem vitiorum dulcedinem ſignificant. Hac noxiâ promulſide ineſcati, nec inferos horremus, nec cælum aſpiramus, contenti ſuauiter perire. Hæc Barlaamus Ioſaphato. *a* O vera veriſſima omnia! ſi ſapimus, omnem horam credimus extremam; Ab omni vitæ momento pendet Æternitas.

a *Ioan. Damaſcen. hiſt. de his cap.* 12. *ad finem*

§. XXXIII.

Vitæ prologus, narratio, epilogus,

HVmanæ, vitę prologus eſt *Naſci*, narratio *Dolere*, epilogus *Mori*. Orationis huius lumina ſunt, gemitus & fletus, aut gaudium fletu deterius. Egregiè Seneca; Omnes agedum, inquit, mortales circumſpice, larga vbique flendi, & aſſidua materia. Alium ad quotidianum opus laborioſa egeſtas vocat; alium ambitio nunquam quieta ſollicitat; alius diuitias quas optauerat, metuit, & voto laborat ſuo; alium ſolicitudo, alium labor torquet, alium ſemper veſtibulum obſidens turba: hic habere ſe dolet liberos, hic perdiſſe, ille nunquam habuiſſe. Lacrymæ nobis deerunt, antequam cauſſæ dolendi. Non vides, qualem vitam nobis rerum Natura promiſerit, quæ primum naſcentium omen, fletum eſſe voluit? Hoc principio edimur, huic omnis ſequentium annorum ordo conſentit; ſic vitam agimus. *a*

Illud lacrymis digniſſimum, nec vllis vnquam ſatis eluendum, quòd neme noſtrûm ſeriò cogitat, quandoque ſibi ex hoc domicilio migrandum. Cogitamus hoc quidem, ſed obiter, & velut ſomniantes. Hinc, viuimus tan-

quam ſemper victuri, vix vnquam fragilitas noſtra profundiùs ſubit animum, nec obſeruamus, quantum temporis tranſierit, ſed velut ex pleno & abundanti, perdimus tot & horas, & dies, & menſes, & annos. Profuſiſſimi ſumus in tempore, nec illius irreparabilē iacturam æſtimamus, cuius vnius honeſta eſt auaritia. Sic magna pars vitæ malè agentibus elabitur, maxima nihil agentibus, tota ferè aliud agentibus. Quis eſt qui tempori pretium ponat, qui diem æſtimet, qui intelligat ſe quotidie mori? Hunc præteritorum obliuiſcimur, præſentia negligimus, futura non præuidemus. Cùm ad extrema venerimus, ſerò intelligemus miſeri, tamdiu nos, dum nihil agimus, malè occupatos fuiſſe. Hoc ergo agamus, ſingulas horas amplectamur, tanquam hodie morituri; ſic vitæ noſtrę narrationem tractemus, tanquam ſtatim peroraturi. Dum differtur vita, tranſcurrit.

a *Sen. Conſol. ad Polyb. c. 23.*

§. XXXIV.

Omnis vita breuis, etiam longiſſima.

VEriſſimè Annæus: Nulla, inquit, vita non breuis eſt. Nam ſi ad naturam rerum reſpexeris, etiam Neſtoris & Statiliæ breuis erat, quæ monumento ſuo inſcribi iuſſit: ſe annis nonaginta nouem vixiſſe. Et, vt anicula glorietur ſenectute longâ: quis eam ferre potuiſſet, ſi centeſimum impleſſet? *a*

Amaranthus (vt eſt in fabulis) roſæ adſitus dixit: O qualis flos Roſa, quàm formoſus, quàm amabilis! beatam te iure dixerim, ob odorem, ob formam, & ob colorem, ô regina florum? Cui Roſa: Ego quidem, inquit, ô Amaranthe, formâ pręniteo, ſed tempus breuiſſimum viuo; & quamuis nulla me manus violet, nihilominus tabeſco. Tu verò cōtinuò flores, ſemperque recēs viuis: malim ego minus habere formæ, & plus vitæ. Mortalium vita eſt quæ Roſę breuis, & fluxa. Et licet aliunde vis nulla eam extinguat, ſuo tamen defluxu ſenſim euaneſcit. Iure medicorum maximus *b* exclamat? Vitam breuem eſſe, artem longam. Vitam ire non intelligimus, ſed tranſiſſe ſentimus. Temporis nobis conceſſit ſpatia tam velociter, tam rapidè decurrunt, vt exceptis admodum paucis, ceteros, in ipſo vitæ apparatu vita deſtituat. Exiguū tēporis habemus, & ex hoc multum inſuper per luxū aut negligentiam perdimus. O mortales improuidi, corpus quod circumferimus, non domus eſt, ſed hoſpitium, quod relinquendum, vbi te hoſpiti grauem eſſe videas. Ideò, mi Chriſtiane, propera piè viuere, & ſingulos dies ſingulas vitas puta. Qui hoc modo ſe aptauerit, cui vita ſua quotidie fuerit tota, mortem ſecurus prouocabit, malè morietur nemo, qui vixit bene.

a *Sen. epiſt. 87. fin.*
b *Hippocrates, initio Aphoriſmorum.*

§ XXXV.

Non longiſſima, ſed honeſtiſſima, vita optima.

NOn vt diu, ſed vt ſatis viuamus, curandum eſt. Sat longa eſt vita, ſi plena eſt. Impletur autem, cum quis ſuâ voluntate in diuinam pleniſſimè tranſit, & quantulumcunque temporis, quod datur bene impendit. Quid illum octoginta anni iuuant, per inertiam exacti? Non vixit iſte, ſed in vitâ moratus eſt. Nec ſerò mortuus eſt, ſed diu. Nam imprudenter & impiè viuere, non tam eſt malè viuere, quā diu mori. Sed, ait, octoginta annis vixit. Intereſt, mortem eius ex quo die numeres. Alius viridis & in medio curſu raptus eſt, ſed officia boni ciuis, boni Chriſtiani exſecutus eſt, licet eius ętas imperfecta ſit, vita tamen perfecta eſt. Ille alter octoginta annos numerarit, certè tot annis non vixit, ſed fuit: niſi fortè ſic eum vixiſſe dicas, quomodo arbores dicuntur, viuere. Actu & virtutum officijs metienda eſt vita, non tempore. Laudemus itaque & in numero felicium reponamus eum, qui quod vitæ habuit bene collocauit. In memoria æterna erit iuſtus *a*. Memoria iuſti cum laudibus *b*. Vidit enim veram lucem, non fuit vnus è multis. Et vixit, & viuit nunc in cęlo. Quid quæris, quamdiu vixerit? vixit ad immortalitatem, tranſilijt ſæcula, & ſe in memoriam dedit. Et quemadmodum in minore corporis habitu poteſt homo eſſe perfectus, ſic & in minore temporis modo poteſt eſſe perfecta vita. Bonum non eſt in tēporis diuturnitate ſitum, ſed in virtute, neque enim qui plurimum cithara cecinit, ſed quid bene, commendatur. Quamdiu ſis, alienum, quamdiu bonus Chriſtianus ſit, hoc tuum eſt. Id à teipſo exige, ne-

ge, ne ignobile æuum per vitia emetiaris; vt agas vitam, non vt præteruehari. Quæris, quod ſit ampliſſimum vitę ſpatium? Vſque ad veram ſapientiam viuere. In omnibus velle, quod vult Deus, veriſſima eſt ſapientia: qui ad illam peruenit, quandocunque moritur, attigit non longiſſimum finem, ſed maximum. Mors it per omnes nec magno ſpatio alter alterū præcedimus. Qui occidit, conſequitur occiſum. Minimum eſt de quo ſolliciti ſſimè agitur. Quid enim ad rem pertinet, quamdiu vites, quod euitare non potes *c*. Optima vita, non quæ longiſſima eſt, ſed quæ honeſtiſſima.

a *Pſal.* 111. *v.* 7.
b *Prouerb. cap.* 10. *v.* 8.
c *Sen. epiſt.* 93. *paucis mutatis.*

§. XXXVI.

Magnam vitæ partem non viuimus.

QVod à priſco poeta *a* dictum eſt, verum eſſe non dbitem:

Exigua pars eſt vitæ quam nos viuimus.

Ceterum quidem omne vitę ſpatium, non vita, ſed tempus eſt. Vrgentia nos circumſtant cum negotia, tum vitia, & in cupiditatibus infixos premūt. Vix vnquam nobis ad nos recurrere licet; nobis ipſi rariſſimè vacamus, ſed alijs: nemo ferè ſuus eſt. Qui pecuniam ſuam diuidere velit nullus eſt; vitam miſerrimè laceramus, & modo in hæc, modò in illa negotia partimur, ſæpe vana & inutilia. Ita magnam vitæ partem exigimus non viuendo; certè non cælo, non Deo viuimus. Et quā multum temporis menſa, relaxatio, luſus; colloquia, ſomnus, otium, quantum lites & morbi nobis eripiunt? Heu quot hoſtes vitam noſtram ſuffurantur nobis? non ſentientibus, quid perdamus. Hoc verſiculi, licet parum teretes aut delicati, ad calculum ſic reuocant:

Viuit homo octoginta (haud plus communiter) annis.
Ex quibus ille decem in menſâ potuque ciboque,
Ac totidem ludo, viginti inſumere ſomno
Dicitur, atque nouem & ſeptem puerilibus annis
Nil opera faciens; dein morbis quatuor. Ergo,
Quâ ſtudeat Muſis, ſtudeat quæ rebus honeſtis,
Illi quarta datur totius portio vitæ.

O quàm exiguum nobis de noſtro relinquitur! Multos reſpirare vix ſinunt mala ſua, plurimos ſua bona. Non enim apprehendimus tempus, nec retinemus, nec velociſſimæ omnium rei moram facimus, ſed abire vt rem ſuperuacuam ac reparabilem ſinimus. Quis eſt qui nullum non tempus in vſus ſuos conferat, qui omnes dies tanquam vltimum vitæ ordinet? Ecquis cuſtos temporis tam parcus, vt nihil reperiat dignum, quod cum tempore ſuo permutet? Cum re omnium pretioſiſſima luditur, & pænè nullum eius pretium habetur, quod ſatis æſtimari non poteſt. Quemadmodum qui in nauigijs dormiunt, à ventis celerrimè aguntur, etiamſi nihil ſentiant; cùm euigilauerint, mirantur ſe iam in portu exponi: Ita vitæ noſtrę curſus properat, prouehimur velociſſimè, dieſque annique recedunt; nos interim dormimus, & pretium temporis inęſtimabile negligimus. Cùm ad meliorem vitam euigilandum eſt, miramur nos iam ad exitum perductos. Mors eſt homini quod nauiganti portus. Bene nauigauit, qui in hoc portu naufragium non facit.

a *Publio Mimographo.*

§. XXXVII.

Maxima vitæ labes procraſtinatio.

OMnia differimus, exceptâ nequitiâ, quæ plerumque hodiernum diem occupat, non craſtinum. In ceteris ſemper promiſſores ſumus, & dicimus: Cras hoc fiet, alterâ hebdomade nulla erit mora, ſequenti anno iſtud expedietur. Ita dies, ita menſes, & anni labuntur, dum procraſtinamus, dum promittimus, & nunquam promiſſis ſtamus. Optimè Seneca: Audies, inquit, pleroſque dicentes: A quinquageſimo in otium ſecedam: ſexageſimus annus ab officijs me dimittet. Et quem tandem longioris vitæ prædam accipis? qui iſta ſicuti diſponis, ire patietur? Non te pudet reliquias fæcemque vitæ reſeruare Deo, & id ſolum tempus bonæ menti deſtinare, quod in nullam rem conferri poſſit? Quàm ſerum eſt, tunc viuere incipe-

incipere, cum deſinendum eſt? quæ tam ſtulta mortalitatis obliuio, in quinquageſimum & ſexageſimum annum differre ſana conſilia; & inde velle vitam inchoare, quò pauci eam perduxerunt? *a*

Sigiſmundus II. Rex Poloniæ ob perpetuam cunctationem ac ſegnitiem in grauiſſimis negotijs *Rex craſtinus* vocabatur. Tales certè nos ſumus *homines craſtini*: Omnia differimus, omnium libentiſſimè, ſi liceret, dilaturi etiam Mortem. Sed moriendi negotium moram non fert, dilationes non admittit. Cùm Mors pulſat, illico trahendum eſt peſſulum. Ergo, quod veteri verbo dicitur: Si diu ſenex eſſe velis, maturè fias ſenex, quod eſſe potes, nihil differendo. Rex Macedo ad tantum victoriarum numerum peruenit hac vnâ re, nihil differendo. Nos, optima quæque differendo, omnia perdimus. Verè dixit Chryſologus: ſemper homo bona facere tunc cupit, quando Mors faciendi tempus ademit *b*. Ad mortem his plerumque gradibus, velut qui ambulando dormiunt, peruenimus. Primò ſalubria differre quotidie ac procraſtinare incipimus, dein aliquantò lentiùs agere, poſtremò penitus obliuiſci & omittere facienda, ita ſuauiter obdormire & perire.

O mortales, ſera nimis vita eſt craſtina, viuite hodie: ſtipem hodie date, de peccatis hodie dolete: quis enim vobis ſpopondit craſtinum? quod hodie fieri poteſt, cur in alios fors nunquam ſecuturos dies differtur? Differre honeſta, ſemper ſerum ac noxium ſui.

Iactura vitæ maxima, eſt dilatio:
Noluiſſe viſus interim eſt, qui diſtulit. c

Properemus ergo & cogitemus, quantum celeritati addituri eſſemus, ſi à tergo inſtaret hoſtis, ſi equitem aduentare ſuſpicaremur, ac fugientium premere veſtigia. Fit hoc, premimur, acceleremus & euadamus. Perducamus nos in tutum, & ſubinde conſideremus, quàm pulchra res ſit conſummare vitam ante mortem. Maximum mortis ſolatium eſt NIHIL DISTVLISSE.

a *Sen. lib. de breuit. vitæ cap. 4. adiectis pauculis.*
b *Pet. Chryſol. ſer. 125. med.*
c *Iamb. vet.*

§. XXXVIII.

Venatus Mortis.

GVilielmus III. Dux Bauariæ, Pater pauperum, hominumque religioſorum omnium tutor, quem vitâ functum, etſi omnium voces ſiluiſſent, pro funere ſatis laudaſſent tot complorantium voces & lacrimę: Hic inquam, laudatiſſimus princeps, vbi è Concilio Baſileenſi, *a* cui Cæſaris loco præerat, Monachium rediijt, ſomnium tale habuit. Videbatur ſibi videre eminentiſſimæ ſtaturæ ceruum qui altero quidem cornu campanulas, altero accenſos cereos præferret. Fugientem hanc feram venator & canes certatim inſequebantur. Interclusis omnibus euadendi vijs territum animal in cœmeterium Diuæ Virginis profugit. Hic ſepulchrum inhumando homini apertum, præcipiti curſu irruens ceruus, captus, & occiſus eſt. Euigilauit his viſis princeps, & quid ſibi hoc ſomnij vellet, ſecum ipſe deſquiſiuit. Altero die, quid ſomniaſſet, ſuis etiam proceribus narrauit. Varias habuit interpretationes hoc ſomnium. Quibus auditis Dux Guilielmus: Ego, inquit, ſum ceruus iſte, mortalem hanc vitam breui finiturus; in illo ipſo beatę Virginis templo humari volo. Omnia ordine facta, & præſagia euentum habuerunt. Breui morbus & Mors Guilielmi principis corpus in ſepulchri latebras coëgerunt, animo vtique in cæruleas illas oras euolante. Bona mors initium eſt Æternitatis beatiſſimę. *b*

a *Baſileenſe generale Concilium cœpit an.* 1431 *& durauit ad an.* 1449.
b *Ioannes Nyaer lib.* 1. *Formicarij cap.* 3. *qui quæ narrat, probe ſibi cognita affirmat.*

§. XXXIX.

Cur quotidiana ſpectantes funera, Mortem non cogitemus.

DIabolus, pictor peritiſſimus, ita pingit ad Optices legem, vt quod ante nos, quod proximum nobis eſt, putemus remotiſſimum. Hinc quaſi mille annis victuri, longiſſimam nobis ſecuritatem à morte pollicemur. Hinc funera ſpectamus & ridemus, quaſi nos nunquam futuri funus. Quotidie morimur, tamen nos eſſe æternos credimus.

Tho-

Thomas Morus, illud Angilæ ſidus, ne vlla cuiquam ætas liberalius viuendi ſpatium promitteret, hac hypotypoſi ſubmonens: Sicut qui è carcere, ait ducitur ad patibulum, etſi longiore ducatur viâ, non tamen ideò patibulum metuit minùs, quia eò peruenturus eſt tardiùs; & licet firmis ſit pedibus, vegetis oculis, valido pectore, cibus potuſque etiamnum ei ſapiat, hoc tamen illum extreme angit, *iam in via eſſe*: Et nos omnes ducimur ad Mortis patibulum, in viâ iam ſumus omnes, & interuallis exiguis deſiungimur. Non deſerunt nos morientes, ſed antecedunt. At dicas: ſaniſſimus ſum, nec quicquam Mortis ſentio. Quicquid dixeris: In viâ es, & nos vnà tecum in viâ ſumus, iam imus. At ego, ais, annum triceſimum nondum exceſſi, In viâ iam eras anno viceſimo, imò decimo, imo & primo anno, primaque horâ; perge tantùm, breui erit in termino. At ſomnus, cibus, potuſque adhuc mirè ſapiunt. O delire, hæc Mors non curat: Iam in viâ ſumus, reſpice, iam tibi minatur patibulum; duceris; exiguum ſupereſt temporis, & expiraſti tecumque omnis tua pompa, aut luxuria. Omnis noſtr a vita, ad mortem eſt via.

§ XL.

Compendioſiſſima & optima Mortis præmeditatio.

VT tibi mors felix contingat, viuere diſce:
Vt felix poſſis viuere, diſce mori.

Hæc ſumma rerum; hæc ars artium eſt. Bene viuere, totâ vitâ diſponendum eſt, & quod magis fortaſſe quis miretur, totâ vitâ diſcendum eſt mori. Tot maximi viri, relictis omnibus impedimentis, cùm diuitijs, voluptatibus, officijs renuntiaſſent, hoc vnum in extremam vſque ætatem egerunt, vt viuere ſcirent: plures tamen ex his, nondum ſe ſcire confeſſi, è vitâ abierunt. *a* Et quâ ratione hoc illi ſcient, qui nunquam id diſcere conati ſunt? Plurimi mortalium non curant, quàm bene viuant, ſed quàm diu, cùm omnibus poſſit contingere, vt bene viuant, vt diu nulli. Quidam tunc viuere incipiunt, cùm deſinendum eſt. Hinc inanes omnium bonorum ſumus, quorum deſiderio, in fine vitæ laboramus, timidi Mortis, inſcij vitæ. Quiſquis igitur diſcere cupit artem viuendi, diſcat prius moriendi. Superuacuum forſitan putat quis diſcere, quo ſemel tantum eſt vtendum? Hoc ipſum eſt, quare omni ſtudio in hanc curam incumbere debeamus. Semper enim diſcendum eſt, quod an ſciamus, experiri non poſſumus. Res magna non eſt viuere, res magna eſt mori.

§. XLI.

Hodie mihi, cras tibi.

FRanciſcus I. Rex Galliarum à Carolo Quinto captus, cum Madriti in pariete legiſſet Caroli ſymbolum: *Plus vltra*, adſcripſit: *Hodie mihi, cras tibi*. Non ſuccenſuit victor, ſed intellexiſſe ſe teſtatus ſubſcripſit: *Homo ſum, humani nihil à me alienum puto. a*

Eleganter Gregorius Nazianzenus: Caput, inquit, iam caneſcit, propè eſt æſtas vitæ, in nos fortè falx acuitur, & timeo ne nobis dormientibus, & in vna ſpe occupatis, repente accedat meſſor terribilis. Sed dices: Senes metuant, ego iuuenis ſum: Noli decipi, non definitur mors certo tempore ætatis. Idem feretrum hodie ſenem, cras elegantem adoleſcentem, perendie virum robuſtum, dein virginem aut vetulam effert *b*. Ad rem Annæus Philoſophus: Mors, inquit, tam iuueni ante oculos debet eſſe quã ſeni *c*. non enim citamur è tabulis cenſualibus, in quibus iuniores, ſenioreſque notati, & cuiuſque adeo æuum. Talis autem citatio in militia & dilectu obtinebat; at non in morte. Omnium morientium ſuprema ſalutatio & monitum eſt: *Hodie mihi, cras tibi*. Sed & mortuorum hoc carmen eſt, qui è tumulis acclamant: *Mihi heri, tibi hodie*. Memento mortis, memento Æternitatis, quàm ego heſternâ, tu hodierna incipies aut craſtina, vterque nulla finiturus.

a *Delrij adagia tom. 2. mihi pag. 176.*
b *Gregor. Nazianz. orat. contra baptiſmum dilatum.*
c *Seneca epiſt. 12. med.*

§. XLII.

Ergo dum viuis, viue.

NOn genio, non corpori, non voluptati, ſed virtuti, ſed Cælo, ſed Deo. Viue & age, tam patiendo pro Deo, quàm faciendo

&

& laborando. Neſcis enim quamdiu ſubſiſtas,& ſi poſt modicũ tollat te factor tuus *a*. Saluberrimè monet ſapientiſſimus concionatorum: Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quo, tu properas *b*. Bonum ergo facientes non deficiamus (hortatur Apoſtolus) tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. *c* Cæpiſti laborare: laborem cæptum induſtria vrge, continua, nunquam quieſce, nunquam nec interrumpe quidem laborem illum qui cęlum poteſt mereri. Nam vitæ tuę momentum nullum eſt quo non poſſis lucrari, & cæleſtem tibi theſaurum augere. Hoc igitur modo ſine ceſſatione labora, veniet tempus quietis, quam labor nullus vnquam interrumpet. Militia eſt vita hominis ſuper terram, & ſicut dies mercenarij dies eius *d*. Mercenarius, inquit Gregorius, quod graue perpendit ex labore, leue æſtimat ex remuneratione. Mercenarius, ne dies ab opere vacuus tranſeat, ſolicitè curat, nam noctem quieti, diem verò labori ſcit eſſe deſtinatum. Tu ergo labora dum dies eſt, dumque licet laborare. Venit nox, (clamat veritas) quando nemo poteſt operari *e*. Ergo dum operi ſol fauet, operare. Eſt qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentiſſimum inſpectorem Deum, qui vti capillos tui capitis habet numeratos, ita & minimas noxas tuas, ita & minima opera tua, quæ ipſius honori facis: ne dubita, cunctos greſſus tuos dinumerat *f*. Vno ſaltu, imo paſſu vnico peregiſti totum iter ad Æternitatem. Sed vide vt pedem bene ponas. Talis eris in omne æuum, qualem te in morte geſſeris.

a *Iob cap.* 32. *v* 12.
b *Eccleſ. cap.* 9. *v.* 10.
c *Gal. cap.* 6. *v.* 9. *&* 10.
d *Iob cap.* 7. *v.* 1.
e *Ioan. cap.* 9. *v.* 4.
f *Iob cap.* 31. *v.* 4.

§. XLIII.

Si cras, quare non hodie.

VNa eſt, ſed ponderoſiſſima catena, quæ nos alligatos tenet, AMOR VITAE, qui vt non eſt abiiciendus, ita ſemper minuendus eſt: vt quando res exiget, nihil nos detineat, nec impediat, quominus parati ſimus, quod quandoque faciendum eſt, *ſtatim facere*. Vita non eſt imperfecta, ſi honeſta eſt. Vbicunque deſines, ſi bene deſinis, tota eſt.

Hipponenſis Præſul Auguſtinus, ad alium ſibi familiariſſimũ præſulem in extremis fatiſcentem reuiſebat, cumque æger elatâ manu ad ſuperos ſe migraturum, ſignificaret, ſubiecit Auguſtinus; Eum Eccleſiæ neceſſarium, vita longiore dignum. Ad hæc reſpondit æger: *Si nunquam bene: ſic autem aliquando, quare non modo? a*

Mors omnes æquè vocat. Eodem citiùs tardiuſve veniendum eſt. Hoc ſcimus: nec de re, ſed de die querimur. Quid ergo? Non tibi timidiſſimus omnium videtur & inſipientiſſimus, qui magno ambitu rogat moram mortis? Nonne indignareris illi, qui inter perituros conſtitutus, beneficij loco peteret, vt vltimus pręberet ceruicem? Hoc ipſum nos facimus. Magno æſtimamus, mori tardiùs. In omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium, & quidem conſtitutione iuſtiſſimâ. Nam, quod maximum ſolet eſſe ſolatium extrema paſſuris omnium cauſſa eadem eſt. Quid iam intereſt, priores alijs an poſteriores è vita, quam è theatro, exeamus: exeundum eſt. Si ergo aliquando, quare non modo? Hodie forſan. Mors parcit? Non effugiſti: cras irruet. Petet te gladius, petet lapis, petet febris. Nunquam & nullo loco tutus es. Exeundum eſt. Si ergo cras, quare non hodie? ſi aliquando quare non modo?

a *Poſſidonius in vita Aug. c.* 27.

§. XLIV.

Cur mors horribilis.

MOrs quidem omnium par eſt, ea tamen per quæ venit, diuerſa ſunt. Alius inter cenandum expirat, alterius mors ſomno continuatur, aliquis in ipſo flagitio extinguitur: hic ferro transfoditur, iſte in flammis finit: aliqui ſerpentum morſu exanimantur, aut ruinâ franguntur: alijs per longam neruorum contractionem minutatim extorquetur anima, aliorum vita in medio flore præſcinditur, aliorum interrumpuntur principia: alter adoleſcens decedit, alter ſenex, alius prę-

ter hos

ter hos infans, cui nihil amplius contingit, quam vitam ſalutaſſe. Aliquorum melior, aliquorum peior dici poteſt exitus. Sed quantuncũque placida ſit & mitis mors, ſemper tamen aliquid horroris adfert, idque ob eã cauſam, quia videtur multa nobis bona eripere, & nos ex hac, cui aſſueuimus, rerum copia educere, hoc ſui amor, & permanendi conſeruandique ſe inſita voluntas valde refugit. Naturalis præterea tenebrarum metus eſt, in quas adductura mors creditur hinc multorum ingenijs certatum eſt ad augendam mortis infamiam.

Illud autem morti nos maximè alienat, quòd præſentia hæc iam nouimus; illa ad quę tranſituri ſumus neſcimus qualia ſint, & horremus ignota. Ideò multa exercitatione durandus eſt animus, ne horreat, ad quam tranſeundum eſt, Æternitatem. Æternitas diu noctuque cogitanda eſt, ſicut qui famis tolerantiam vult condiſcere, quotidie nonnihil eſuriat neceſſe eſt: ſic animus è fluxu huius temporis in ſtabile regnum transferendus, ad Æternitatem quaſi patiendam quotidie ſeipſum aſſuefaciat: Æternitatis oſtium quotidie ſalutet, imò ſingulis momentis ad illud ſe ſtare credat: quicquid operis facit, Æternitati faciat, vt actionum ſuarum hanc vnam vnicam habeat formulam: Æternitati lego, Æternitati ſcribo, Æternitati pingo, meditor, vigilo, loquor, omnia operor Æternitati. Quiſquis triumphos aſpirat Æternos, pugnare diſcat Æternitati.

§. XLV.

Inopina, ſed formoſa mors.

CHeremon, vti Palladius Helenopoleos epiſcopus teſtatur, dum ſedet, dum opus facit, dum omnia pro ſano agit, moritur: ita ſedens, & opus manibus tenens repertus eſt, ſed mortuus *a*. Omne genus mortis honeſtare poteſt virtus.

Philemon vetus Comœdiarum ſcriptor, fabulas cũ Menandro in ſcenâ dictauit, certauitque cum eo, fortaſſe impar, certè æmulus. Hic, fabulæ partem quam recens fecerat, in ſcenâ recitabat. Cumque iam tertio actu, quod genus in comœdiâ fieri amat, iucundiores affectus moueret; imber repentinò coortus, differri auditorij cœtum & auditionis ceptum coëgit. Reliquum autem varijs poſtulantibus, ſine intermiſſione ſequenti die perlecturum: Poſtridie igitur maximo ſtudio ingens hominum frequentia conuenêre. Seſe quiſque exaduersùm quàm proximè collocat, Serus adueniens amicis annuit, locum ſeſſui impertiunt: Extimus quiſque excuneati queruntur. Farto toto theatro, ingens ſtipatio. Occipiunt paullatim inter ſe queri. Qui non affuerant, percontari ante dicta: qui affuerant, recordari audita, cunctiſque iam priorum gnaris, ſequentia expectare. Interim dies ire, neque Philemon ad condictum venire. Quidam tarditatem poëtæ murmurari, plures defendere. Sed vbi diutius æquo ſedetur, nec Philemon vſpiam comparet, miſſi ex promptioribus qui accirent. Atqui eum in ſuo ſibi lectulo mortuum offendunt. Commodum ille animâ editâ obriguerat, iacebatque incumbens toto, ſimilis cogitãti. Adhuc manus volumini implexa, adhuc os recto libro impreſſum. Sed enim animæ iam vacuus, libri oblitus, & auditorij ſecurus. Stetere paulliſper qui introierant, perculſi tam inopinatæ rei, tam formoſæ mortis miraculo. Deinde regreſſi ad populum, renuntiauere, Philemonem poëtam qui exſpectaretur, vt in theatro fictum argumentum finiret, iam domi veram fabulam conſummaſſe. Enimuerò iam dixiſſe rebus humanis VALERE ET PLAVDERE; ſuis vero famaliaribus dolere & plangere. Heſternum imbrem lacrymas illi auſpicatum; comœdiam eius priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem veniſſe. Proin quoniam poëta optimus perſonam vitæ depoſuerit, recta de auditorio eius exequias eundum, legenda eius eſſe nunc oſſa, mox carmina. *b*.

Si vitam ſolùm præſentem ſpectemus, optatiſſima mors eſt, ſine metu mortis mori: longè tamen optatior eſt, agendo agere animam, & operi ſuo immori, vt mors ipſa non ſit otioſa *c*. Cypriani martyris votum fuit, dum, de Deo verba faceret, iugulari pro Deo *d*. Maximæ profectò laudis eſt, non tantùm à diabolo nunquam, ſed nec à Morte otioſum inueniri.

a *Pallad. hiſt. c. 91.*

b *Madaurenſis Philo. in Floridis mihi pag. 579*

c *Sen. de Sapientis otio.*

d *Lippeloo. 14. Septemb. mihi pag. 720.*

§. XLVI.

Vigilandum & orandum.

QVia neſcitis quâ horâ filius hominis venturus ſit. Romani in armis vigilarunt, aliquando tamen ſine ſcuto, bene haberent quo fulcirentur ad ſomnũ. Vigilandum tibi, ô homo & armato vigilandum. Ardentia ad Deum vota vera Chriſtianorũ arma ſunt, Scutum quod ſomnum, ſuadeat, vana ſomnioris vitæ ſpes eſt. Fuerunt & illę Romanorum militum in vigilijs frequentes voces. *Vigila, Vigila; Mars Vigila.* Hoc ſe mutuo hortatu ad vigilandi conſtantiam incitarunt. Hac te voce, ô mea mens, omnes ſuperi ad ſacram inſomniam animant. Cælum ipſum noctes atque dies peruigil ac laborans ſine quiete, vigiliarum te monet. Obſurdeſcis aut in ſomnum declinas; Chriſtum ipſum audi proclamantem: Vigilate & orate. Beato Marco narrante, Chriſtus concionem habuit, in cuius ſolum epilogo; hoc ipſum ter pronuntiauit: Videte, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. Hæc prima Domini admonitio. Altera: Vigilate ergo, neſcitis enim quando Dominus domus veniat, ſerò, an media nocte, an galli cãtu, an mane; ne cum venerit repentè, inueniat vos dormientes. Tertia demum: Quod autem vobis dico, omnibus dico. Vigilate. Idem ſæpius monens, & quidem Matthæi ore nos inclamat: Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit. Et repetit: Vigilate itaque, quia neſcitis neque diem, neque horam. Nec aliud ad cliuum Oliuarium inculcat: Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem *a*. Hoc ipſum beato Lucâ præcone promulgat: Vigilate itaque, omni tempore orantes. *b* Ipſiſſimum iſtud, *Vigilate*, & quoties Paulus ingeminat: In nos fragores hi tonant, vt ſoporem nobis & torporem excutiãt. Surdi ſumus, imo mortui, niſi ad has voces euigilamus. Quicunque vitijs indormis, euigila. Fatum Ægyptiorum noſti? Mediâ nocte percuſſor Angelus Ægyptum ingreſſus eſt, & ſtragem immenſam dedit. Sortem illarum decem virginum recordaris? Media noctè clamor factus eſt, & quæ paratæ à ſponſo ad nuptias admiſſæ, ſtertentes aliæ ſunt excluſę. Stultitiam ſerui illius heluantis meminiſti? Venit Dominus illius die qua non ſperauit, & horâ quâ ignorauit venturum. Bonum patrem familię conſideras? Omni hora vigila, vt nulla hora fur ſuffoſſor domum irrepat. Seruatorem tuum cogitas? Media nocte natus eſt. Idem poſt mediam noctem (quod credibile) ad ſupremum Orbis iudicium venturus eſt *c*. Vigila, itaque, vigila; & omnem diem tibi puta vltimum.

a *Matth. c. 24 v. 42. & c. 25. v. 13. & cap. 26. v. 41.*

b *Luc. c. 21. v. 36.*

c *Supremi iudicis tubam media nocte audiendam, putat Barradius tom. 3. Concord. Euang. l. 16. c. 16. mihi pag. 653.*

§. XLVII.

Deo fidendum.

CVi Deus adeſt, ſtet ille licet medijs irati maris fluctibus, forti pectore procellas excipiet; Moleſtiæ vexent, dolores lancinet; diabolus frendeat & fremat, Mors minetur & ſpiculum dirigat, non eſt quod expaueſcat animus Deo confiſus; moueat Acheron, ruat Orbis, impauidum ferient ruinæ; victor emerget, & vt cautes Marpeſia inanes pelagi minas deſpiciet. Ita Iobus, ita Dauid ſe geſſerunt. Deum Iobus animo fidentiſſimo allocutus; Pone me, inquit iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me *a*. Prouocat, inſultat exprobrat caſtris hoſtium Dei; veniat qui volet, prodeant gigantes, duello de pugnabimus.

Dauid autem; Nam etſi, ait, ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es *b*. En, fiduciam? Quamuis in ſummo vitæ diſcrimine ſim; etſi me, ait, noctis ęternæ nigror horridus vndique inuoluat, & Mors iam aurem vellicans, tam propinqua ſtet, quã eſt vmbra corpori ſecurus, ſola Dei præſentia fretus, contemnã illa omnia, Certiſſimus ſum, in hac præsẽtia tutiſſimum mihi refugium, validiſſimumque eſſe, præſidium. Nam quia Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra non timebit cor meum; Si exurgat aduersũ me

prælium,

prelium, in hoc ego ſperabo. c Deo fidendum eſt, idque tantò magis, quantò minus ſibi ipſi. Sub hoſtium muris aciem ſtruit, qui Deo ſincerè fidit. Deo fidere, eſt omnibus hoſtibus ſuperiorem eſſe.

a *Iob cap.* 17. *v.* 3.
b *Pſalm.* 27. *v.* 4.
c *Pſal.* 26. *v.* 1. 3. *&* 4.

§. XLVIII.

Quando Domino viſum.

AD beatam vitam nil facit longa ſeries annorum: neque enim annis aut rugis æſtimanda eſt vita, ſed actionibus præclaris. Verùm illud, QVANDO, pleroſque omnes homines ęgrè habet. Moriendum ſibi ſciunt, & mori volunt, ſed nondum: cupiunt naturæ ſoluere quod debent, ſed nondum, deſiderant ſolui corporis vinculis, ſed nondũ. Adeo miſelli ingenioſè inſanimus; vt cupiamus deſinere eſſe miſeri, ſed nondum, vt felices & beati eſſe velimus, ſed nondum. Ita mori nolumus, qui mori optamus. Iniqui prorſus ſumus, qui ſimul dolemus, & miſeros nos eſſe, & miſeriā noſtram deſinere. Non eſt dolendi, non eſt flendi locus, vbi deſinis eſſe quod inuitus eras. Quid, homuncule, tam altum ipſe tibi patibulum ędificas, vt multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutiùs ſcias? quid vitæ tuę tot optas annos, quibus funus tuum proſpicias, cogitationum lento tormento? Eundum eſt ſeu hodiernâ, ſeu craſtinâ.

Tobias laudatiſſimi ſenis, non degener filius & cognominis, ſed & ipſe ſenex, ætate proceſſit vſque ad annum nonageſimum nonum. Sacræ paginæ teſtatur: Et completis annis nonaginta nouem, in timore Domini cum gaudio ſepelierunt eum *a*. Potuiſſet Tobias, ſenſu noſtro, expoſtulare cum Deo & queri: Cur Domine iam mihi abrumpis vitam, cur non pateris me complere annos centum? Quid hîc alius Deus reſponderit, quàm hoc ipſum: Sic mihi viſum; tu iam morere, & annos omnes præteritos in luctu pone. Ergo moriendum, Quando Domino viſum, non quando Tobiæ, aut Ragueli, aut Ananiæ, alijſve placet.

At ſcio, quid multos decipiat: cùm Mors pulſat, ante tempus adeſſe putant importunum exactorem. Stulti; tunc tempus eſt, *Quando Mortis Domino viſum eſt.* Quid tergiuerſaris, mi homo, quid immaturam ætatem obtendis, quid inducias poſcis, quid moram rogitas? Ad mortem maturus pridem fuiſti: ſed nec conceſſa mora te paratiorem faciet aut promptiorem. Nam & poſt hanc morari voles, minùs forſitan paratus, quò plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio eſt, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando is, qui nihil mali vult. Excutienda vitæ cupido eſt, diſcendumque nihil intereſſe, quādo patiaris, quod quandoq; patiendum eſt. Quàm bene viuas, refert, non quamdiu; ſæpe autem in hoc eſt bene, ne diu. *b* Ergo tergiuerſationem tolle, & dic animo; Quando Domino viſum, ſic fiat.

a *Tob. c.* 14. *v* 16.
b *Sen. ep.* 101. *fine.*

§. XLIX.

Ad Deum, in omnibus recurrendum.

HEu nos miſellos! imò, heu nos ſtultos! Cùm nobis ægrè eſt, ſæpe totum Orbem cogitationum noſtrarum alis peruolamus: à rebus creatis ſolatiola mendicamus planè pudendâ mendicitate. Amicos, inimicos, in noſtri ſubſidium laceſſimus; opem omnium imploramus; ſolum Deum præterimus, aut omnium adimus vltimò, aut ſępe nec adimus quidem rogando ſolatio. Quæ hæc inſania eſt, iuuari velle à quibus non poſſis: ab eo iuuari non cupere, à quo vno & poſſis & debeas?

Ergo quandocunque & quotieſcunque tibi malè eſt, primus omnium gemitus, primæ preces, primæ querelę & voces ad Deum eant: Deo expone tuam cauſſam, tuaque omnia quę præteris. Quid diſcurſas per Orbem, & ante mendicorum tuguriola mendicus ſtipem flagitas? Quid tranſuolantibus rhedis blanda iactas baſia incaſſum? Ad diuitis illius ianuam procumbe, qui ſaluare poſſit animam tuam de neceſſitatibus *a*. Ita Moſes fecit qui in omni dubio recurſum iterauit ad tabernaculum, in quo Deum audiuit conſultorem. Sic Ioſue deceptus à Gabaonitis eſt quia os Domini nō priùs interrogauit *b*. Ad Deum in omni re, præſertim aduerſa recurrendum. Mulier il-

la quæ erat in profluuio ſanguinis annis duodecim,& fuerat multa perpeſſe à compluribus medicis, & erogauerat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deterius habebat c: tandem ad medicorum medicum venit, à quo vno, momento vnico impetrauit, quod à pluribus non potuit per totum duodecennium. Maximi refert ſcire, à quo beneficia poſtules. Extremæ inopiæ argumentum eſt, mendicis mendicare.

a *Pſal.* 30 *v.*8.*lege totum*,
b *Ioſ.cap.*9 14.
c *Marci c.*5.*v.*25.*&* 26.

§. L.

DIximus recurrendum ad Deum in omni re. Ergo etiam felix obitus, non ab alio quàm à Deo petendus. Eius rei breuiſſimum paradigma ſubijcimus.

I. ORATIO.

OCTO VERSICVLI PSALMIS Dauidicis à Sancto Bernardo ſelecti quos ipſe quotidie pro felici mortis hora dixiſſe traditur.

ILlumina Domine oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: Ne quando dicat inimicus meus, Pręualui aduerſus eum. *Pſal.* 12. *v.* 4.

In manus tuas commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine DEVS veritatis. *Pſal.* 30.*v.*6.

Locutus ſum in linguâ meâ, Notum fac mihi Domine finem meum. *Pſ.* 38.*v.* 5.

Et numerum dierum meorum, quis eſt vt ſciam quid deſit mihi. *Pſal.eod.v.*6.

Fac mecum ſignum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuiſti me & conſolatus es me. *Pſal.*85.*v.* 17.

Dirupiſti Domine vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo. *Pſal.*115.*v.*7.

Perijt fuga à me: & non eſt qui requirat animam meam. *Pſal.* 141. *v.* 1.

Clamaui ad te, Domine, dixi, Tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium, *Pſal. eod. v.* 6.

Omnipotens ſempiterne DEVS, qui Ezechiæ Regi te lacrymabiliter deprecanti, vitæ ſpatium protendiſti; concede mihi indigno famulo tuo ante diem mortis meæ tantum vitæ ſpatium, vt omnia peccata mea valeam, deplorare, & veniam ac gratiam te miſerante merear accipere.

Omnipotens, benigne ac miſericors DEVS, te oro humiliter per mortem Filij tui, concede mihi horam felicem ac beatam, cùm anima mea diſceſſura eſt è corpore.

Domine IESV Chriſte crucifige, per illam amaritudinem mortis, quam ſuſtinuiſti pro me in cruce, maximè cùm anima tua egreſſa fuit de corpore tuo, miſerere animæ in egreſſu ſuo. Qui viuis & regnas, cum Deo Patre, & ſancto Spiritu, per omnia ſæcula ſeculorum. Amen.

II. ORATIO.

Pro felici exitu ex hac vita.

MIſericordiſſime Domine IESV, ſi ſic agitur cum homine morituro, & in talibus periculis & anguſtijs erit vita ſpiritus mei ex hoc ſæculo migraturi, quò fugiam niſi ad te DEVS meus? tu erue animam meam, vt non pereat in horâ illâ tremendâ: præſta mihi obſecro ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum, & per illum amoris ęſtum & dolorem, quo ipſe, qui vita es, mori pro me voluiſti, vt mortis corporalis agonem ſemper præ oculis habeam, & hoc agam modò viuens, quod moriens optarem me egiſſe, vtque nullâ in re tantum operæ ac ſtudij ponam, quàm vt mihi ipſi ſpiritualiter moriar, & cunctas ſenſuum meorum mortificem paſſiones, ſicque tecum poſt hanc vitam felix ac beatus viuam in æternum.

III. ORATIO.

Efficaciſſima Hugonis de Sancto Victore, pro obtinendo SS. Euchariſtia viatico in extremis.

O Dulciſſime ac benigniſſime Domine IESV Chriſte, ob tui ſanctiſſimi corporis reue-

ris reuerentiam quod ex intacta Virgine Maria ſumpſiſti, concede mihi miſero peccatori, vt corpus tuum pretioſiſſimum animæ meæ finalis ſit refectio. Amen. Pater noſter &c. Aue Maria &c.

O dulciſſime & amantiſſime Domine Iesv Chriſte, propter nomen tuum ſanctiſſimum, concede mihi miſero peccatori, vt glorioſiſſimum nomen tuum, quod eſt Iesvs, ſit mea finalis locutio. Amẽ. Pater noſter. Aue Maria.

O dulciſſime ac clementiſſime Domine Iesv Chriſte, propter paſſionem tuam acerbiſſimam, concede mihi miſero peccatori, vt tuum in cruce ineffabile tormentum ſit mea finalis cogitatio. Amen. Pater noſter. Aue Maria.

O dulciſſime ac miſericordiſſime Domine Iesv Chriſte, propter tuam omnem ſanctiſſimam vitam concede mihi peccatori miſerrimo omnes affectiones, cogitationes, locutiones, & operationes meas in ſancta tua vulnera defigere. Amen. Pater noſter. Aue Maria.

O dulciſſime ac piiſſime Domine Iesv Chriſte, propter omnes miſerationes tuas, imprime cordi meo tuę mortis exinanitionem, & omnium vulnerum tuorum paſſionem. Amen. Pater noſter. Aue Maria.

CORONIS PRIMI CAPITIS AD LECTOREM.

Hoc age, hoc cogita, mi homo, & dum ſanus es, diſce ægrotare, diſce mori. Vtrumque raræ artis eſt, quam vtrum ſcias, experiri non licet, niſi cùm errare non licet ſine diſpendio æternæ felicitatis. Malè moriendo ſemel tantùm erratur; ſed hic error nunquam emendatur in omnes ęternitates.

Quapropter tanquam migraturus ſemper habita: ex parte verò maximâ tecum habita, *& quotidie omnes conſcientiæ tuę latebras explora. Quicquid circa te iacet rerum, tanquam hoſpitalis loci ſarcinam ſpecta. Non licet plus efferre, quàm intuleris. Ergo age & ſatage, Deo te proba. Tranſeundum eſt Omni momento ad oſtium Æternitatis te ſtare cogita.* a *Tranſeundum eſt. Tota nobis imminet Æternitas. Breuis eſt voluptas, ſupplicium æternum; modicus eſt labor, præmium ſempiternum.*

Sanum ergo inſtruximus: Mortem contemnendam, ſed mortis memoriam nunquam deponendam eſſe monuimus. Idem nunc monebimus Ægrotum.

a Ioannes Godefridus Bambergenſis, & Herbipolenſis Epiſcopus, qui Anno Chriſtiano 1622. die 29. Ratisbonę in comitijs ſancte obijt: hic optimus Antiſtes, Æternitatis aſſidue memor, dicere ſolebat: *Omni momento ſto ante ianuam Æternitatis.* Atque hæc iſtius dicti origo eſt.

AD CAPVT II.

Imago II.

ÆGROTIS SIC CONSIDERANDA.

A. *Inſtat hyems, cadunt folia; Mors vigilat, & ſecurim tollit; Tu quoque vigila ægrote.*
B. *Quod Torcular vuis, hoc Morbus eſt ægrotis; modò neutris deſit maturitas.*
C. *Quædam aues cadendo vincunt; plurimi hominum ægrotando ſanantur.*
D. *Grando ſpicas, inualetudo ſternit homines: præſtat ſic cadere, quàm malè ſtare.*
E. *Hæ rerum vices ſunt; Poſt nubila Phœbus, poſt Phœbum denuò conſurgunt nubila.*
F. *Aculeus Morbi, & mortis ſpiculum vitari non poſſunt, vinci poſſunt patientiâ.*
G. *Eques in vndis, æger in morbis fluctuat; incertum, an euadant.*

CAPVT II.

MORTIS MEMORIA COMMENDATVR ÆGROTIS.

§. I

Ingreſſus ad ſermonem, & an Morbus, malum.

CAVNVS, Cariæ oppidum eſt, peſtilente cælo, & iniquo incolis. Hos Stratonicus citharœdus, homo facetus cum eſſet intuitus Homeri verſiculum in eos recitauit:

Tale quidem genus eſt hominum, quale eſt foliorum.

Nimirum luridos omnium vultus, pallidoſque ſugillabat. Caunij verò cùm hominem inhumaniùs ſalutaſſent, quod eorum vrbem vt morbidam infamaret, Stratonicus eis iterum: Ego, inquit, morbidam dicere non auſim, vbi & mortui ambulãt? Vrbanius multò ſalſiuſque illos notauit quàm antè. *a*

Sed quid negamus, aut quid ſupercilium attollimus? folijs ſimillimi ſumus. Dilucidè Iobus: Contra folium, inquit, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam. *b* Ac ſi dixiſſet: Cum folium ſim, quod vitę incommodis omnibus obnoxium eſt, quod ventos omnes timet, & vel ad leuiſſimam aëris commotionem tremit ac difflatur, ne tu, ô DEVS, indignationis tuæ vento me præcipites; cadam vltro, te etiam non impellente. An non folia ſunt homines, quos morbi tanquam exſuccos flores aridaque folia huc illuc vario ludibrio impellunt? Nec aliter clemens Alexandri-

xandri-

xandrinus hac de re ſentiens: Agite, inquit, obſcuræ vitæ homines, generationi foliorum ſimiles, imbecilles, ceræ figmenta, gens inſtar vmbræ euanidi, inuolucres, vnius tantùm diei vitam habentes c. Certè folia ſumus, ad omnem auræ motum decutimur. Vnica quandoque febricula: quid dico, tuſſicula, imò guttula vnica oſtiolo non ſuo illapſa, hoc tale folium peſſundat, & in tumulum abijcit.

Sed nunquid ſanitas bonum eſt, Morbus malum? Non, mi homo, non eſt, inquit Epictetus. Quid ergo? Rectè ſanitate vti, bonum eſt; male, malum. Licet ergo vel è morbo capere fructum Deo tuo. An non & è morte? De morbo quid ſtatues? Oſtendam eius naturam, excellam in eo, tranquillus ero, bene mecum agi putabo; medico non adulabor, mortem non optabo. Quid requiris amplius? Quicquid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetẽdum. Sed eſt qui abnuat, dicatque: Caue ne ęgrotes, mala res eſt. Cui denuò Epictetus: Perinde, ait, iſtud eſt, ac ſi quis diceret: Caue ne quando tibi fingas tria eſſe quatuor; malum eſt. Quomodo malum? Si de eo ſic exiſtimaro, vt decet; quid porrò mihi nocebit, ac non potiùs proderit? Si ergo de paupertate, de morbo, de perturbatione ſtatûs publici, ita ſenſero, vt decet, nónne id mihi ſatis eſt, nonne profuturum? d

Veritas te amet, Epictete, quàm hæc omnia verè, & ad amuſſim Chriſtianæ legis! Hoc fundamento poſito nos hic docebimus, in Morbo Mortis meminiſſe, & aduentum eius non expaueſcere.

Sed quęſo te, Lector, ne hęc eò ſcripta putes, vt ſolùm ea legas ægrotus? tu ſanus lege, vt tibi proſint ęgroto.

a *Strabo l.* 14. b *Iob c.*13.*v.*25.
c *Clem.Alex. l.* 4. *Strom. ex Ariſtoph.*
d *Epictet. l.*3.*diſſert.c.* 20.

§. II.

Aegrotus ad Amicos, ad Morbum, ad Morbi lethalis initium, ad Mortem, ad Chriſtum Dominum.

AD AMICOS

Abite cum vano luctu intempeſtiui. Non hic querelis locus aut precibus. At immaturus à vobis abeo? Immaturus? videte ne erretis. Maturus ad mortẽ fui, quàm primùm natus, imò antequam natus. Quid enim quærar? Quid natus ſim, ſcio: imbecillum corpus, fragile, ad omnem contumeliam proiectum, morbi pabulum, mortis victima. En, quiſquis es, ſume ſpes aut res animo cras non future, aut alibi future.

AD MORBVM.

Ergóne iam ægrotandum? Venit tempus quo experimentum mei caperem. Non in mari tantùm aut in prælio vir fortis apparet. Exhibetur etiam in lectulo virtus. Ægrotandum itaque? Non poteſt iſtud toto ſæculo fieri. Aut ego febrim relinquam, aut ipſa me. Sẽper vnà eſſe non poſſumus. Hactenus fruebar ſanitate; nunc cum Morbo mihi res erit. Morbus, non neſcio, primus Mortis nuntius eſt. Gregorio id credo, qui piè ac verè: Dominus pulſat, inquit, cùm per ægritudinis moleſtias mortem vicinam eſſe deſignat. Cui confeſtim aperimus, ſi hunc cum amore ſuſcipimus. a

Primum hunc mortis nuntium ęquo animo admittere, etiam apologi me docent. Senem aiunt grauiter decubuiſſe. Cumque iam Mors raptura hominem adeſſet, rogauit æger feralem manum tantiſper à ſe abſtineret, dum teſtamentum conderet, ceteraque pararet quæ tanto itineri forent neceſſaria. Cui Mors: Eho ſilicernium, inquit, parare te non poteras tot annis, toties à me admonitus? Ad quæ ſenex, Obſecro, ait, fidem tuam, non commemini, me vnquam à te monitum. Cui mors iterum: Vt audio, etiam ſenes mentiuntur; Centies, ſexcenties, millies te monui, cùm non ſolùm æquales tuos, quorum vix vllus ſupereſt, ſed & iuuenes pueros, infantes te ſpectante, te ingemiſcente raperem. Sed & ego tuam fidem appello, obliuioſe ſenex, non te monui, cùm oculi tui hebeſcerent, pili caneſcerent, nares ſtillarent, aures ſurdeſcerent, ceterique ſenſus deficerent, omneque corpus tabeſceret? Hi nũtij mei ſunt, hi fores tuas pulſarant, ſed tu negaras te eſſe domi. Sat crebrò, ſat diu monitus es; nil differo. Veni, & vnà mecum choreas ingredere. Ad Mortem rarò bene ſe parat, qui ſe parat tam ſerò.

a *Greg. hom.* 13. *in Euang.*

AD

AD MORBI LETHALIS INITIVM.

CVm vitam meam cogito; cum vitiorum meorum multitudinem, raritatem virtutum conſidero, eheu, Deus, coarctor nimis, & anguſtiæ mihi ſunt vndique *a*. Sed melius eſt, vt incidam in manus Domini (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) quàm vt annos augeam, & ſimul vitia. Quis futurus eſſem, tu, ô Deus, noſti. Fortaſſis gratia tua exciderem, ſi non iam vitâ. Mors ades, irrue in me, vitam promptus paratus amittam, modò ſeruem Dei mei gratiam, aut illa me ſeruet potius, quod vnum toto pectore à te, Chriſte Iesv, & per te flagito.

a *Dan. cap.* 13. *v.* 21.

AD MORTEM.

Q Via lenta me tabe necas, mors ſæua, paratu
Non opus eſt tanto, vincere nolo, feri.
Cur in me pharetram ſic vis conſumere? vita
Ferre poteſt ſpolium ſola vel aura mea.

Quid enim eſt homo? Nauis quaſſa & rimoſa, quæ ſola iactatione vehementiore ſoluitur, non magna tempeſtate opus eſt; vbicumque arietaueris diſſipatur. Humanum corpus ex infirmis fluidiſque contextum, lineamentis exterioribus nitidum, frigoris, æſtûs, laboris impatiens, ipſo rurſus ſitu & otio iturum in tabem, alimenta metuens ſua, quorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur, ſoli ſemper ſibi nutrimentum vitioſum & inutile, anxiè tuendum & ſeruandum, precarij ſpiritus, & malè hærentis, morbis innumeris obnoxium, & abſint morbi, à ſeipſo paullatim depaſcitur, & ad mortem defluit. Miramur hoc ſemel mori, in quo mille reperias Mortis latibula? Numquid enim vt concidat, res magni molimenti eſt? Odor illi ſaporque & laſſitudo, & vigilia, & humor, & cibus, & ſine quibus viuere non poteſt, mortifera ſunt.

AD CHRISTVM DEVM.

CHriſte mori nolo, ſed viuere. Viuere quærit;
Chriſte tuo quiſquis quærit amore mori.

Non ſanè ſum in metu eorum, quæ ex decreto, ô Devs immittis. Sequor te, benigne parens, ſequor. Et quidni faciam, cùm propius ad te vocas? Diſſolui & eſſe cum Chriſto, multo magis melius. Et hoc ipſo deſidero. Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. *a*

a *Philip. cap.* 1. *v.* 22. & 23.

§. III.

Mœroris antidotum.

QVid turbaris, aut quid angeris? In manu Dei es; & ipſi de te cura eſt. Atqui malè afficeris & ęgrotas? Quid hoc tandem mali, cùm ſit à ſummo Bono? Deus te ſuum eſſe vult, & ideo quibuſdam quaſi morbi cancellis ſepit & coërcet, ne abeas in diuerſa, & à via aberres, quę ad cęlum.

Auicula caueam quidem indignatur, libertatem quęrit, & reluctatur: at dum in cauea capta eſt, ab hero ſuo & amatur & alitur. Quis liberè errantem ab aucupis ſeu viſco, ſeu laqueo ſecuram dicat? Ita, mihi crede, magnum quid eſt, *Domini Dei captiuum eſſe*, vt eſt ęgrotus. Maximi beneficij loco cenſendum, exiguo tempore, vinciri, vri & ſecari ab eo, qui vult æternùm parcere.

§ IV.

Non ſemper mulſum.

DEvs tibi, mi æger, calices nunc ingerit amariores; mulſum biberas, dum ſanus eras: iam bibendum eſt abſynthium. Quid os torques, & auerſaris hoc poculum? amarum eſt, fateor, ſed ſalubre. Illud Iobi cogita. Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus *a*? Ingrati mortales, bona noſtra vix aliter cognoſcimus quàm perdendo: amiſſę valetudinis bonus æſtimator eris impoſterum. Et meminiſti vtique, quod dum valeres, ſæpius te pluſculum inuitaueris, ſubinde etiã ſobrietatis metas egreſſus. Nunc ergo, me ſuaſore, amarulentum hoc poculum lætus capies, & comeſſationibus anteactis honorariam hanc mulctam irrogabis. Olim Latinarum ferijs (teſte Plinio *b*) cùm quadrigæ certarent in Capitolio, abſynthium bibit, qui vicit: tu iam bibe, vt vincas.

Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara.

a *Iob c.* 2. *v.* 10.
b *Plin. l.* 27. *nat. hiſt. c.* 7. *ante med.*

§. V.

§. V.

Chriſtiana generoſitas, mortis contemptus.

NEmo vitam bene rexit, niſi qui contempſit. Tam imperiti non ſumus, vt neſciamus, nobis quandoque moriendum eſſe, tamen cùm propiùs Mors acceſſerit, tergiuerſamur, tremimus, ploramus. Sed nonne tibi ſtultiſſimus videbitur, qui fleuerit, quòd ante annos mille non vixerit? æque ſtultus eſt qui flet, quòd poſt annos mille victurus non ſit. Hæc paria ſunt: non fuiſti, nec eris. Vtrumque tempus alienum eſt. Iniſtud, quo viuis, punctum coniectus es, quod vt extendas, quouſque extendes? Quid fles? quid optas? perdis operam. Eo ibis quò eunt omnia. Quid tibi nouum eſt? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc maioribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus poſt te. Ratum & fixum eſt, Mors graſſatur in *omnes* In hoc naſcimur vt defungamur. Cerne animo longam præeuntium, longamque ſequentium te, & hac ipſa hora tecum obeuntiũ cateruam. Multa millia hominum & animalium, hoc ipſo momẽto, quo tu mori trepidas, animam varijs lethi generibus emittunt. *a* Pulchra hæc contemplatio eſt & vera. Totum Orbem vide, notum, ignotum: multa millia omnibus momentis naſci, mori certum eſt; & quoſdam eodem mortis genere. Tu autem fortaſſe non putabas te aliquando peruenturum ad id, ad quod ſemper ibas? Nullum ſine exitu iter eſt. Mors ad quietem perpetem tutum eſt iter; nec in morte aliquid mali eſt, niſi timor mortis. Proinde ſi volumus tranquillè degere, anima in expedito eſt habenda. Ego mei finem timeam, cùm ſciam me ſine fine non eſſe, imò cum ſciam omnia eſſe finita? Ego vltimum ſuſpirium, quod finem dabit omnibus ſuſpirijs, formidem? Eccur reddere dubitem, quod ea lege accepi vt reddam? At difficile eſt, inquis, animum perducere ad contemptum animæ. Eſt facile, ſed ſcienti viuere.

Summum diem probus nec optat, nec timet.

Quin Mors habeat aliquid terribile, non negamus, ſed ideò diſcendum quâ ratione Mortem non timeamus. Nemo diſcit, vt ęquo animo in roſa iaceat, vt hilaris ad offertam menſam accumbat, ſed in hoc duratur, vt doloribus non cedat. Hilaris venientem mortem excipit, qui ſe ad illam diu compoſuit. Et hoc maximum animi generoſioris argumentum eſt, ſi exire non metuit. Scit enim quò exiturus ſit, qui vnde venerit meminit. Theodoſius Imperator talis; de quo Ambroſius dicere ſolebat: Dilexi virum, qui cùm moreretur, magis de Eccleſiarum ſtatu, quàm de ſuis periculis angebatur. Tu ergo Mortem vt nunquam timeas, ſemper cogita.

a *Senec. epiſt.* 77.

§ VI.

Mortis contemptæ ſpecimen.

NINACHETVS, prætor Malacenſis in Indiâ iuſſu magiſtratu ſe abdicare, non tulit ignominiam, veri honoris & ſolidæ virtutis ignarus. Confeſtim ex aloë alijſque odoratis lignis extructâ pyrâ, quadratum iuxta ſuggeſtum nobiliſſimis aulæis, ceteraque pretioſa veſte conſtrauit. Ex eo ſuggeſtu ipſe aureâ togâ gẽmiſque præfulgens; ad circumfuſam concionem de rebus ab ſe geſtis totoque vitæ ſuę curſu diſſeruit: expoſitiſque beneficijs, quæ in captiuos Luſitanos difficilimo tempore contuliſſet, nullo ſuo delicto, ſpoliari ſe dignitate, dolenter admodum & acerbe conqueſtus eſt. Tum Luſitana ingenia deteſtatus (adeò funeſtas humano pectori ſubdit faces ambitio) ſe in ardentem rogum iniecit, mortis contemptor. *a*.

De non abſimili mortis contemptu Ælianus. Eſt, inquit, & Calani finis dignus quem laudemus, alius dixiſſet, quem admiremur. Fuit autem eiuſmodi. Calanus Sophiſta Indus, cum Alexandro, Macedonibus, inſuper & vitæ longum vale dixiſſet, in pulcherrimo Babylonis ſuburbio pyram è lignis odoratis Cedro, Thyo, Cupreſſo, Myrrho ac Lauro extruxit, obitoque conſueto curſus exercitio, pyram conſcendit, mediaque ſtrue lignorum ſtetit coronatus, affulgente, quem ipſe adorabat, ſole. Quo facto ſignum Macedonibus dedit, vt pyram incenderent. Ardente iam rogo, flammis inuolutus Calanus conſtitit immotus, neque ante collapſus eſt, quàm expiraſſet. Alexander viri animum obſtupeſcens dixiſſe fertur: à Calano potentiores hoſtes debellatos quàm à ſe. Nam Alexander cum Poro, Taxilâ, Dario bellum geſſerat,

rat, Calanus cum Labore & Morte *b*.

Ergone tantum robur vaniſſimis hominibus fuerit in Mortem, & Chriſtiani Deo adiutore freti trepident concidantque animis? Non eſt malum mors, ſed malum eſt Mortis metus. Obſecro res ipſas examinemus; non vmbras rerum. Si Senecæ credimus, Mors optimum naturæ inuentum, malorumque omnium remedium eſt *c*. Quid ergo ad extrema trepidamus? Excipiet nos magna & immortalis pax, voluptas æterna. Inuicti eſſe poſſumus, inconcuſſi non poſſumus. Tranſeundum eſt. Ex ipſa igitur longioris æui deſperatione ſumendus eſt animus, fiat virtus quod foret neceſſitas. Certè Chriſtianus ſapiens nihil facit inuitus, neceſſitatem omnem effugit, quia vult quod ipſa coactura eſt: Ergo libenter faciamus, quod non poſſumus, non facere: æquo animo expectemus noſtri aut finem, aut potius initium. Sereno ſemper eſt animo, qui Mortem ſcit contemnere.

a *Ælianus l. 5. var. hiſt. c. 6.*
b *Pet. Maffei l. 5. Ind. hiſt. mihi pag.* 150.
c *Sen. Conſol. ad Marciam c* 20. *& lib. 6. nat. qq. fine omnino.*

§. VII.

Animus ad Mortem promptus.

ZEno Citticus, vt Suidas memorat *a*, ſchola exiens impegit, digito pedis vulnerato. At ille vocari ſe ratus *ad plures*, terram manu pulſauit, hac voce adiectâ: *Venio, quid me vocas?* Ita nonaginta annorum ſenex, nunquam ægrotus, deceſſit. Fames Zenoni amiciſſima fuit, nam ea ſe inedia frequenter confecit, vt deficeret. Sed libenter ſic ægrotabat Zeno, ne ægrotaret, & vt ſenectutem obtineret tranquillam atque à morbis immunem. Vtrumque aſſecutus eſt ex voto. Ne miremur nos breuis æui, & incertę valetudinis eſſe; nimirum inter menſas & pocula valetudinem ac vitam conſumimus, neque enim cenaſſe nos credimus, niſi venter ad omnem ſatietatem fartus tumeat vt tympanum. Ridiculi, imò inſani homines, quo vitam producere deberemus, eo præſcindimus. Sed hoc inde eſt, quia perſuaderi nolumus, tantas eſſe vires abſtinentiæ ad extendendam ætatem. Sed quotidiana loquitur experientia, optimè dictum eſſe: Quantum adimes eſcæ, tantum adijcies vitæ *b*. Sed ad lineam.

Vrſinus ſacerdos (B. Gregorio teſte *c*) in morbo cæleſtibus viſis recreatus, ſæpius exclamauit: *Venio, venio, gratias ago*. Cumque adſtantibus, quos cælites videret, expoſuiſſet, eaſdem voces iterauit: Ecce venio, ecce venio. Inter quæ verba abijt è vita.

Promptus ad mortem animus ita loquitur: *Venio, ecce venio.* Hic diu tricari velle, ſerum nimis eſt, fruſtra te reluctamur. Natura mater, non nouerca. Ecquid naturam accuſas, mi Theophraſte, quaſi minus homini quàm beſtijs fauentem? magis certè huic quàm illis voluit. Quid enim meliùs, citò pati quod non timeas amplius, quàm diu timere quod tardè patiaris? Longum homini tormentum demit natura, cum vitam ei concedit breuem.

—*ſcilicet omnibus vna*
Expectanda dies ſemper—

Quid ergo cohorres? vita tibi eripitur? Sed ſimul & mortis metus, & mala vitæ plurima. In omni pænè re, omnibus hic ſenſus eſt: malle citò pati, pati quod debeas, quàm patienda tamdiu timere, quamdiu differre. Paruulum differt, ait Plinius ſecundus, patiaris aduerſa, an expectes: niſi quod tantum eſt dolendi modus, non eſt timendi; doleas enim quantum ſcias accidiſſe; timeas quantum poſſit accidere *d*.

Ergo adſis, ô Mors, habes me tuum ſtipendiarium: ſoluam quod debeo, quandocunque Deo meo viſum me debere. Ergo libens volens

—*explebo numerum reddarque tenebris:*

è quibus tamen ad lucem eamque immortalem me rediturum erectiſſimus ſpero. Non mors malum eſt, ſed poſt mortem pœnas dare, hoc malum eſt *e*.

a *Suid. mihi pag.* 155. *col.* 1.
b *Vide Leonardi Leſſij Hygiaſticon.*
c *Greg. l. 4. dial. c.* 11.
d *Plin. ſec. l.* 8. *epiſt.* 17.
e *Chryſoſtomus hom.* 3. *in epiſtolam ad Philippenſes.*

§. VII.

§. VIII.

Mortem timent, qui non prauident.

RES certa eſt: Nil æquè terret quàm inopina moriendi neceſſitas. Aſpice, quemadmodum qui alieno imperio parent, ſubitò iuſſi longum iter agere; ſolliciti ac triſtes complicandis raptim ſarcinulis inhiant: Vide quàm queruli & indignanter abeant, quod non maturius moniti: dum diſcedunt, ſæpe in tergum ſe vertunt, & nunc hoc, nunc illud obliti murmurant. Atqui nulla via eſt longior quàm *Mori*; nulla durior, nulla obſcurior & incertior, nulla ſuſpectior & latronibus infeſtior: quæ vt cuncta ceſſarent, certè irremeabilis via eſt. Tantò igitur attentiùs prouidendum, ne quid obliuiſcamur, quoniam hinc digreſſis, non ſubſiſtere, nec diuertere multò minus reuerti licet. Ire illò neceſſe eſt, milites, aiebat dux Romanus, vnde redire non eſt neceſſe. Vnum hic remedium eſt, vt parati animo ſimus ſemper, & vocati reſpondere, & iuſſi obtemperare, compoſitiſque omnibus ad primum ducis imperium, iter illud ingredi. Heu! quàm malè ſibi conſulunt, qui præparationem ad iter hoc inter minimas curas habent; cuticulam curant, & vt ſibi bene ſit, cetera committunt aleæ.

Smindyrides, perditiſſimus ille iuuenis iactare ſolitus eſt, ſe à viginti annis ſolem nec orientem, nec occidentem vidiſſe aſſiduè ſcilicet in lecto aut in menſa occupatus. Neſcio an non ſimiles ei reperias inter Chriſtianos, quorum maximum negotium, menſa, luſus, otium. Nimirum, ita nos Morti paramus, ſic Æternitati præludimus. His eueniet, quod Bruto in epiſtolis verè olim vaticinatus Cicero: Mihi crede, inquit, opprimemini, niſi prouideritis: Sic accidet incautis omnibus, qui futura non prouident. In cunctis quidem rebus neceſſaria eſt prouidentia, in ijs tamen maximè, quæ ampliùs quàm ſemel fieri nequeunt: vbicunque pes lapſus fuerit, actum eſt: vnus error multa trahit errorum millia. Hæc ratio mortis eſt, vnicus in ea error, infinitos trahit errores; hic ſemel erraſſe, æternùm eſt periiſſe. O cæci mortales! Eueniet vobis, quòd his, qui contra hoſtilis ferri aciem oculos claudunt; quaſi periculum quod non vident, nec ſenſuri ſint. Feriemini; moriemini, ſentietis, an cæci autem, an videntes, id in veſtra manu eſt. Recuſatis ecce mortem cogitare, quàm breui & cogitare oportebit, & pati. Eius perpeſſio faciliùs ſequeretur, ſi cogitatio præceſſiſſet.

§. IX.

Mortem timent, qui vitam negligunt.

NEque hic res dubia eſt: Illi potiſſimum mori metuunt, qui viuere neſciunt, quibus omnis felicitas eſt in corpore; quibus hoc vnum ſapit, bene comedere, bene bibere, bene dormire; qui cælum ſuum interpretantur, nunquam extra voluptatem eſſe, homines certè obedientiſſimi, ſed ſuo ventri, non diuinæ Voluntati, quorum maximum eſt negotium, cuticulam in bona pace curare, & indulgere genio, dum licet. De his veriſſimè dixit Gregorius: Deſiderium cœleſtium neſciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt *a*.

Chriſtianus ſapiens, cui non alia corporis, quàm vilis mancipij cura, mortem non aliter quàm digreſſum matutinum è nocturno quopiam inamœno & incommodo prorſus hoſpitio ſpectat. Quiſquis es, poſſes vitæ huius exitum non timere, ſi alterius ingreſſum ſperare poſſes; tuus hic timor inde oritur. Quamuis enim formidari vulgo exitus multæ eradantur cauſſæ, omnes tamen ſpe beatioris vitæ propoſitâ euaneſcunt. Qui cælum ſeriò aſpirat, ad hæc ludicra non trepidat. Huic tali homini labor, mœſtitia, dolor, contemptus, ignominia, damnum, Orbitas, ſeruitus, paupertas, ſenium, mors ipſa nihil aliud ſunt niſi experientiæ ſchola, campus patientiæ, gloriæ palæſtra.

a Greg. lib. 14. *mor. c.* 13.

§. X.

Tria morbi grauia.

IN omni ferè morbo grauia ſunt, *Mortis metus, Dolor corporis, intermiſſio voluptatum. a* Quemadmodum verò calida frigidis, frigida calidis curantur, ſic & illa ſuis curanda ſunt antidotis. Videat hic æger, ne erret, & æſtum æſtu mitiget. Adoleſcens fuit qui medicamentis egebat frigidis, hic tamen clam medicis, domeſticorum ſuaſu, diebus non paucis ius bene piperatum ieiuno ſtomacho traſmiſit, & pectus balſamo inunxit, alia-

que calidiſſima fomenta ſuo morbo admouit, & ſeipſum pœnè morti, Ergo *Timorem mortis*, amore curabimus, ſed diuino: modicum diuini amoris omnem vanæ formidinis fumum diſpellit. Qui Christum amauerit, minus amabit vitam, Chriſtumque ſentiet redamantē. Hoc non fit verbis? Marce, vt ameris ama. *b*

Dolor corporis demulcendus eſt conſcientiæ tranquillitate. Mens bene ſibi conſcia ægrum mirificè ſolatur, ſiquidem pura conſcientia potens eſt pharmacum in omnes cruciatus. Illud etiam dolorem lenit, quod Gregorius ſuggerit his verbis: Mitigat vim doloris, conſiderata æquitas ferientis. Longè faciliùs dolores æger tolerabit, ſi altè in animum admiſerit hoc vnum: Iuſtiſſimus Deus vult me hoc pati.

At *voluptatum intermiſſio* nihil affliget eum qui voluptates cogitauerit æternas, illæ quas relinquimus, vanæ, breues, & plerunque fœdæ ſunt, & ſæpiſſime priuſquam deſerantur, ipſæ ſuos amatores deſerunt: eæ quas patria pollicetur, immenſæ, ſtabiles, æternæ ſunt. Facile ſpernit voluptatem fluxam, qui ſincerè ſperat æternam.

a *Sen. epiſt.* 78.
b *Martial. l. 6. epigram.* 9.

§. XI.

Morbus virtutum ludus.

BEne pungeris, inquit Bernardus, ſi compungeris *a*. Morbus, virtutum ſchola; vitiorum quoddam veluti macellum dicitur. Quiſquis ægrotus eſt, in hoc ludo diſcipulus eſt. Valetudo contrà plurimis virtutum macellum eſt, & ſchola vitiorum: dum valent, furunt: ſi malè valerent, rectè agerent; dum ſani ſunt, ſexcentis negotijs intricantur, Dei negotium in poſtremis habent. Quã multi caſti ſunt dum ægroti ſunt: cum conualeſcunt, in priſtinas libidinum ſordes reuoluuntur. Hi longè tutiùs ægrotarent, quibus tam periculoſa & peſtilens ſanitas eſt. Hos ergo Deus in lectum compingit, vt ſibi vacent, & rem ſalutis curent; vana vanis relinquant, & cęlum ſuſpirent, Infirmitas grauis ſobriam facit animam *b*. Vt ad calculum res redeat; Morbus multis quidem tædijs implicat corpus, ſed multis explicat animum. Diuini Pauli vox eſt. Et licet is qui foris eſt noſter homo corrumpitur; tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diem *c*. Hinc quamuis mala; quamuis peſſima ægritudo videatur, optima eſſe incipit, cum ægrum ſanctiorem efficit. Multi cum ſentiunt pœnam, corrigunt culpam. Nuſquam peiùs quàm in ſano corpore æger animus habitat.

a *Bern. in Pſal.* 31. b *Eccli. cap.* 31. *v.* 2.
c 2. *Cor. cap.* 4 *v.* 16.

§. XII.

Morbus corporis, animi ſalus.

INualida valetudo hortatrix parſimoniæ, dehortatrix libidinũ, & magiſtra eſt modeſtiæ. Tu pone ſollicitudinem, quicquid corpori euenerit, ſaluus es, ſi modò valetudo animi ſit bona. Enimuerò plurimis ad animi valetudinem profuit ægritudo corporis. Ille vir altus ex humili, ex aquis euectus ad ſidera, cæliqùe clauiger, *a* cuius vel ſola vmbra moleſtias morboſque corporum pellebat, interrogatus aliquando, cur ſuam ipſe filiam graui morbo preſſam ſineret, reſpondit: *Sic expedit ei.* Tu quid ſcis, an non & tibi ſic expediat? Ille idem, de quo loquor, filiam mox vt tutò ſanam fieri poſſe cognouit, & ſanauit, & ſanandis alijs habilem fecit. Et tu quoque facito, vt tua tibi ſecura ſit ſanitas, fortaſſe ſanabere. Denique quod tuum eſt, animum ante omnia cura, eumque cœleſti medico curandum offer. De reliquo, ſi non quod optas, at profectò quod expedit, ſpera. Miſera valetudo comes eſt quidem iniucunda, ſed fidelis, quæ te crebrò vellicet, iter ſignet, & conditionis tuæ admoneat. In periculis tutiſſimum eſt preſidium, fidus monitor. Quod ſi morbus ſine remedio ſit, ſile & gaude; è carcere ruinoſo faciliùs ac citiùs egredieris. Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: Anima morbo affecta, Deo propinqua. *b*

a *Petrus Apoſtolus.*
b *Grego. Naz. orat. ad ciues.*

§. XIII.

Morbus Aeternitatis monitor.

QVantum hoc boni eſt quod mala vitæ pręſentis, breui guſtu perennis admonent ſupplicij? Æger itaque infinitas amaritudines declinare ſtudeat, quando horis pauculis tam impatienter hęc amariuſcula tolerat; doloribus non longis diſcat euadere ſempiternos, quibus nec pharmacopola, nec medicus,

dicus, nec herba, nec dies criticus, neque mors ipſa medebitur, malorum hic omnium medicina. Vię ad mortem diuerſæ, vnus omnium terminus eſt Æternitas.

Anaxagoras peregrè moriens, An in patriam referri vellet, amicis interrogantibus: Nihil neceſſe eſt, inquit, & adiecit cauſſam: Vndique enim ad inferos tantundem viæ eſt. Hoc reſponſum non minus conuenit ad cælum aſcenſuris, quam caſuris ad inferos. O febrium felix incendium, ac vtile, quia breue! O inferorum rogi formidabiles, quia æterni!

Ex quibuſdā malis remedia conflantur; & ſæpe paruus præſenſque dolor, vt venturis ac grauibus occurreretur admonuit, fuitque vtilis qui moleſtus erat: ita morbus quicunque, quò magis infeſtat & torquet, eò magis Æternitatis admonet: ſiue in delitijs ſiue in flammis ducendę. Videant ſani, attendant ęgri quò eant. Voluptas omnis, ſed & omnis mœror breuiſſimis clauduntur ſpatijs. Mortale eſt omne mortalium bonum; eodem hoc circo mala omnia coërcentur.

Carceres metaſq; neſcit glorioſa Aeternitas;
Comparatum Aeternitati tempus omne perbreue eſt.

§. XIV.

Morbus igitur optandus.

OPtanda ſæpe eſt, inquam, corporis imbecillitas, quò maturiùs liber ſis ac victor. Optauit hanc qui dixit: Pro me autem nihil gloriabor, niſi in infirmitatibus meis. Cùm enim infirmor, tunc potens ſum. Nam virtus in infirmitate perficitur. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus *a*. Vt in vaginâ lacerâ ſępe bonus gladius, ſic in corpore imbecilli ac morbido fortis ſubinde animus latet. Hoc robur eſt optabile, quod nec dies minuit, nec fortuna. Ægrotus non quidem idoneus eſt vectandis oneribus, aut aruo fodiendo, ſed exercendæ patientiæ, ſed erigendę fiduciæ. Sic in naui robuſtior quiſque remum agit, at prudentior clauum regit. Vita quaſi nauis, rerum fluctibus & Mundi pelago iactata ſuos remos habet ſuumque gubernaculum: ſi à vilioribus repulſus es officijs ad nobiliora conuertere. Vera & generoſa vis hominis in animo eſt. Corpus animi domus quàm robuſta, quàm fragilis ſit, nihil ad hoſpitem, paucorum præcipuè dierum: ſi domus corruat, migrandi neceſſitas in aliud, idque perpetuum domicilium hinc excluſos transfert. *Virtus in infirmitate perficitur.* Et quāuis morbus videatur deterrimus, optabile tamen hoc malū eſt, quod mali remedium ſit maioris. Plurimorum ſanè valetudo tunc eſt proſperrima, cum maximè aduerſa.

a 2. *Cor.* c. 12. v. 5. 9. & 10.

§. XV.

In morbo quid legendum.

ZEno Demij filius, quem proximè nominaui, cùm oraculum conſuluiſſet, quâ ratione optimam vitam duceret, reſponſum ei ferunt: ſi mortuis concolor fieret. Vel: Si mortuorum conſuetudine vteretur, hoc eſt eſt, vt Suidas explicat, ſi veterum ſcripta legeret *a*. Cum libris habitare, eſt inter mortuos degere. Atqui hæc cum mortuis conſuetudo, vita optima. Sed ſicut ægrotis plena macella aut penora, ſic & plenas ijs bibliothecas aperire, & grandia obtrudere volumina inſanię eſt: iuſculū illis aut oluſculū quandoque ſatis eſt in lautiſſimam cenam, ſic & libellus vnus alterve in aliquot menſes. Subinde legendum aliquid eſt, etiam ægrotis, ſi morbus aut dolor id ferat: ſed legendum ijs ſicut comedendum. Quod comedunt, non ſtatim glutiant, ſed prius mandant, & cibum pœnè in ore, velut ſtomacho primo, concoquant: ſic etiam quod legunt, non oſcitanter tranſiliant, ſed vnam alterámve ſententiolam expendant, & velut digerant. Aliter legere; eſt negligere. Sed vt ægrotis librorum, quos lecturi, delectus ſit, ſyllabum ſubijcio breuiſſimum.

E LATINIS.

Robertus Bellarminus de Arte moriendi.
Aut de gemitu Columbæ.
Aut de Æternâ felicitate Sanctorum.
P. Steph. Bineti Schola & Recreatio ægrorū.
P. Antonij Balingemij ſolatium afflictorum.

E GERMANICIS.

Academia Ægrotorum Neoburgi Anno 1625. edita.
Liber de Imitatione Chriſti, omnium pœnè linguarum, omnibus vtilis eſt.

Ex horum librorum aliquo æger velut apis libare poterit quæ ſolentur, quæ erigant, quæ doceant pati. Si morbus aut vitæ ratio alios libros reſpuat, liber ægroto vnicus ſit, Ieſus Chriſtus crucifixus. Hunc ille librum

aſſiduè legat, tot in eo reperturus ſolatia, quot verba, quot vulnera.

§. XVI.

In morbo ſemper orandum.

ITa aio: ſemper orandum in morbo. Neque hoc difficile morbido, ſi velit. Aut enim linguâ (ſi ea tam potens) ad Deum diuoſque fundendæ preces: aut, ſi lingua torpeat, vel vocem dolor intercludat, animus ad Deum attollendus ſupplex & obſecrans, quieto corpore: niſi quòd ardentiores ſubinde gemitus tam ſecreta cum Deo colloquia rectè diſtinguunt. Sed is ſæpe morbus eſt, qui non ſolùm vocem impediat, ſed & animum deprimat, iubeatque ſibi pœnè ſoli attendere: atque tunc patientia & tolerantia dolorum pro precibus offerenda ſunt Deo, gratum illi ſacrificium eſt Dolor, cui iungitur Patientia. Bene precatur, qui bene patitur. Neque orare tantùm, ſed & exorare Deum credendus eſt is, qui ad illum legatos mittit tam diſertos Dolorem & Patientiam. At ſit ægrotus, cuius vocem quandoque ſupprimat, & animum frangat, & patientiam vincat dolor, etiamnum tamē modus eſt quo oret. Circumſpiciat ſaltem; videbit aſſidentes, adſtantes, paratos iuuare, promptos ſuccurrere. Quàm facile tunc ægro vnam alteramve voculam mittere: Quæſo te, mi amice, mi frater, linguam meam dolor hebetat, tuā tu mihi commoda, & has preces percurre, hos & hos pſalmos recita, hoc aut illud è libello prælege. Quis tam durus ſit, qui hanc operam neget decumbenti? Ergo, cùm æger ſuis ipſe verbis precari non poterit, poterit alienis. Ergo & repeto: *In morbo orandum ſemper.*

Nunquam Deum importunè adire poſſumus.

§. XVII.

In doloribus, & alias per diem quid cogitandum, quid agendum.

HOmo, Deo fretus, tametſi ærumnis preſſus, doloribus plenus non malè dixerit: Dum ſpiro, ſpero, & ſemper meliora, quò mea ſcilicet fini propiora cerno. De dolore optimè philoſophatus Seneca: Nemo inquit, poteſt valdè dolere, & diu. Sic nos amantiſſima noſtri natura diſpoſuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret *a*: Nam ſummi doloris intentio inueni finem *b*. Hoc itaque ſolatium vaſti doloris eſt, quod neceſſe eſt deſinas illum ſentire, ſi nimis ſenſeris. Illud autem eſt, quod imperitos in vexatione corporis malè habet: Non aſſueuerunt ſolo animo eſſe contenti, nimis multum negotij eis tum corpore eſt. Quocirca, mi ægrote, aſſueſce paullatim animum à corpore deducere, & multum cum meliore ac diuinâ tui parte verſari; cum corpore, parte fragili & querulâ, non plus quàm neceſſe eſt. Et quia rarò tam aſſiduus dolor eſt, vt non ſubinde intermittat, ſubinde etiam remittat, ideò non ſtatim omne animi exercitiū omittendū cenſe, cū in morbo cubas, cū dolores ſentis. Ante omnia, vide, vt ſi vllo modo poſſis, preces matutinę, & aliquod conſcientiæ examen veſperi ſuúm habeant progreſſum: ſi vox langueat, ore animus. Rei diuinæ intereſſe non potes, & Deum panis albedine velatum cernere? in lectulo tuo tibi tempus deſtina, quo Deum animo præſentem aſpicias. Noctem verò & ſomnum nunquam ordire, quin prius conſcientiam per nota quinque capita diſcuſſeris. Interdiu, cùm nullus dolor, aut remiſſior eſt, pium libellum cape, vnam alterámve periodum perlege, & lecta expende. Quotidie, vnam ſaltem horulam tibi ſelige, quam ordiaris orando, & labentem illam pijs gemitibus aut iaculatorijs precatiunculis diſtinguas, eandemque orando finias. Sic horam integram oraſſe cenſeberis in cælo. Si nec hoc potes (quod vix vllus dolor coget non poſſe) ſaltem mediam tibi horulam defini, qua aliquoties ad Deum mentem erigas, & per interualla cęlum ſuſpires, hoc enim dolorem (quemcunque tandem) & mitigabit & minuet.

Ad omnium precum tuarum principium & finem, diuinæ Voluntati te totum & ad omnia paratum conſecra. Hæc omnia tam non difficilia ſunt, vt ea vel moribundus præſtet, ne dum is qui in dolore eſt non adeò ſæuo. Quòd ſi horum omnino nihil poſſis, aut rectiùs, nihil velis, ſaltem vnica illa hora, eum quem pateris dolorem, fer patientiùs. Noli obſecro mala tua facere tibi ipſi grauiora, & te querelis onerare: leuis dolor eſt, ſi ni-

ſi nihil illi opinio adiecerit. Contra, ſi exhortari te cœperis, ac dicere: *Nihil eſt, aut certe exiguum eſt, duremus, iam deſinet*: leuem illum, dum putas, facies. Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt; ad opinionem etiam dolemus. Tam miſer eſt quiſque quàm ſe eſſe credit.

a *Notum illud poetæ: Si longus, leuis eſt, ſi grauis illa, breuis.*

b *Sen. epiſt. 78. ante med.*

§. XVIII.

Aliter ſani, aliter ſentimus ægri.

LAcides philoſophus, cū plurima rei domeſticæ amiſiſſet: Nos, inquit, aliter in ſcholis diſputamus, aliter domi viuimus: ita ſani ſolatiorū copiam ægris ſuggerunt; vbinam eſt æger ille qui ſeipſum ſatis ſoletur? Nimirum, tu ſi hic ſis, aliter ſentias. Ah, quàm vitrea eſt virtus noſtra, leui colliſu frangitur! Ænei nobis videmur, cùm ſani ſumus: dicta fundimus ſpecioſiſſima, & dolores pænè prouocamus: cùm adſunt, fugimus, cadimus, iacemus ante vllum cum hoſte congreſſum. Sumus homines, inquis, & moribunda corpuſcula vim doloris ferre non valent. Humana corpora non negem fragilia, ſed non vſque adeò quin ad tolerantiam omnis aduerſi ſat virium habitura ſint, niſi multò maior infirmitas eſſet amorum. Hæc noſtra mollities eſt quæ virtutis inumeros deſertores facit, dum omne difficile tanquam intolerabile reſpuitur. Virtus perijt, ſi tollatur eius materia, difficultas.

§. XIX.

In omni ægrimoniâ, pia ad Deum ſuſpiria.

DOmine, fortitudo mea & robur meum, & refugium meum in die tribulationis. *Hier. c. 1. v. 6 19.*

Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. *1. Reg. c. 3. v. 18.*

Pater mi, probetur ſeruus tuus vſque ad finem; ne deſinas ab homine iniquitatis. *Iob c. 34. v 36.*

Bonum mihi, quia humiliaſti me vt diſcam iuſtificationes tuas. *Pſal. 118. v. 71.*

Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtijs pro Chriſto. Cùm enim infirmor, tunc potens ſum. *2. Cor. c. 12. v. 10.*

Nunc Domine, ſecundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum. *Tob. c. 3. v. 6.*

O IESV & Maria, amor meus, ſinite me pro amore veſtri, & pati & mori; non ſim meus ampliùs, ſed veſter TOTVS.

Sic orabat bonæ memoriæ Alphonſus Rodriqueſius. *a*

a *Qui obijt anno 1617. ipſa nocte Sanctorum omnium, dum vltima hac verba pronuntiaret: Ah, IESV. Annum vitæ 87. compleuit.*

§. XX.

Ægroti quædam vitia.

PRimum. Libenter audire curioſa, noua, nugatoria.

II. Non libenter audire Mortis monita.

III. Conqueri de ijs, qui ſui curam gerunt.

IV. Cibos vt malè paratos non probare, reijcere.

V. Lectum vt malè ſtratum exprobrare.

VI. Credere non ſatis ſe curari; ideò murmurare & indignari.

VII. Rariùs de Deo & diuinis cogitare & loqui.

VIII. Non in omnibus *Reſignatum*, ſeu diuinæ Voluntati ſubiectum eſſe.

IX. Quædam cenſere intolerabilia, nec omnia, Chriſtiana patientia concoquere.

Et quæſo, quid ad te, mi æger, quid in Gallia, Belgio, Italia aut Hiſpania fiat? Tu potiùs quære, quid fiat in cælo, quid inter diuos, quid rerum agatur apud inferos: Hoc tu quære, quicquid demum alij inter ſe ſciſcitentur. Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos *a*. Iam tibi curæ ſit, cura ſalutis tuę vnica; Vnum enim eſt neceſſarium *b*. Quid tibi cum curioſis illis aut nouis plerumque fictis? Tibi his non prodes, alijs offenſioni es. Et quid eos auerſaris, qui vicini te periculi monent: agnoſce illos, feciales ſunt Mortis. Obſecro te, ſenes illos, quorum fors plures nouiſti, ne imiteris, quibus de morte loquentes audire, mors fuit. Et amabo te, non plus hactenus profeceris, quàm ſic pueriliter mortem timere? Non didiceris tot annis, libenter, tranquillè, & imperturbatè mori? Quid trepidas? Voluntati Dei quàm integerrimè te cōmitte, & negotium

tium hoc pænè omne confeciſti. Si velis credere altiùs veritatem intuentibus, *Omnis vita ſupplicium eſt.*

Romanum ſapientem hîc tibi opportunè ingero: In hoc, inquit, profundum inquietumque proiecti mare, alternis æſtibus reciprocum, & modò alleuans nos ſubitis incrementis, modò maioribus damnis deſerens, aſſidueque iactans, nunquam ſtabili conſiſtimus loco: pendemus & fluctuamur, & alter in alterum illidimur, & aliquando naufragium facimus, ſemper timemus. In hoc tam procelloſo, & in omnes tempeſtates expoſito mari nauigantibus, nullus portus niſi Mortis eſt.

At ſua quemque crudelitas ſeducit, & in eis quæ diligit voluntaria mortis obliuio. Quotidie præter oculos noſtros tranſeunt notorum ignotorumque funera: nos tamen aliud agimus, & ſubitum id putamus eſſe, quod nobis tota vita denuntiatur futurum. Non eſt iſta Naturæ iniquitas, ſed mentis humanæ prauitas, rerum omnium inſatiabilis, quæ indignatur inde ſe exire, quò admiſſa eſt precariò. Iniquus eſt qui muneris ſui arbitrium danti non reliquit: auidus qui non lucri loco habet quod accepit, ſed damni quod reddiderit. Ingratus eſt qui iniuriam vocat finem voluptatis: ſtultus, qui nullum fructum eſſe putat bonorum, niſi præſentium. Nimis anguſtat gaudia ſua, qui eis tantummodo quæ habet ac videt, frui ſe putat. Cito nos omnis voluptas relinquit, quæ fluit ac tranſit, & pænè antequam veniat, aufertur *a*. Gaudeamus ergo omnes eò quòd datur, reddamuſque id cum repoſcemur. Alium alio tempore Mors comprehendet, neminem præteribit. In excubijs ſtet animus, & id quod neceſſarium eſt, nunquam timeat, quod incertum eſt, ſemper expectet. Vtrumne ſtultius ſit, neſcio, legem mortalitatis ignorare, an impudentius, recuſare. Omnes imò omnia in vltimum diem ſpectant. Quiſquis ad vitam editur, ad mortem deſtinatur, ad Æternitatem præparatur.

a *Sen. Conſol. ad Polyb. c.29. & 30.*

§. XXI.

Tres theſes omnibus viribus, ægroto propugnanda.

I. CIRCA DEVM.

NEfas contra Deum, optimum parentem, quidquam queri, quaſi morbum, aut nimis moleſtum, aut intempeſtiuum immiſerit. Cum Iobo potiùs dicendum: Sicut Domino placuit, ita factum eſt: Sit nomen Domini benedictum. Et cum pia turba ſucclamandum: Bene omnia fecit. Siue enim vulneret, ſiue ſauet Deus, ſemper benigniſſimi patris erga nos curam gerit, & adfectum.

II. CIRCA IPSVM ÆGRVM.

MOrbus grauior, non longas aut aſſiduas vult preces, ſed longam & aſſiduam patientiam; quâ facile fit, quicquid difficile cenſetur. Morbi condimenta ſunt, crebri ad cælum gemitus, malorum à ſanctis omnibus toleratorum memoria, iteratæ & iaculatoriæ precatiunculæ, quibus modò Sanctiſſimæ Trinitati, modò ſoli Chriſto; nunc beatiſſimæ Virgini matri, nunc alijs Diuis ſupplicandum pro conſtanti patientia, & felici ex hac vita tranſitu.

III. CIRCA ALIOS HOMINES.

MEdicis tam corporis, quàm animi parendum integrè. Ad ægrotum reuiſentibus, patientiæ, & animi bene compoſiti ſpecimen præbendum. Et licet morbus affligat, multa turbent; quædam diſpliceant, plurima non ſapiant, aliqua ad nutum non fiant, nunquam tamen murmurandum: ſed omnia moleſta, ſpe præmij condienda; dicta factaque omnia ſubmiſſione & patientia commendanda.

§. XXII.

Ægroti ſitis quî curanda.

ÆGrotorum plerique cruciantur ſiti, præſertim febrientes: nos illis fontes monſtrabimus, vnde hauriant pro libitu.

Latro plurimorum cęde nobilis, in Auſtria inferiore *a* in rota actus eſt, cruribus ſolùm confractis, producendę morti in grauiùs reo ſupplicium & teſtatius ceteris exemplum. Sed virum

vitum ſe præſtitit hic reus, & religioſiſſimus Chriſtianus eſſe cœpit in tam diris ſupplicijs, nam quicquid dixit patientiam ſpirauit & pœnitentiam. Aſſiduis vocibus Deo ſupplicare, ſcelerum veniam orare, patronos cælites implorare, imo & concionatorem agere, atque à flagitijs adſtantes dehortari inſtituit. Iamque dies in veſperam ibat, cum numeroſus populus affluere; aderant etiam, ſua opinione ſolatores tam grauia patientis, reipſa tam generoſæ patientiæ ſpectatores. Nam ille in pœnas ſuas pronus, vt vitam quęreret meliorem, ſpe futurorum dolorem miteſcere iubebat, præſentem: Sed gratias Deo agebat, qui dum iraſceretur, clementiæ meminiſſet, & ſic caſtigaret vt parceret. In illo tamen tam lento tormento, quod vltra triduum putabatur duraturum, alterutrum orabat, vel maturitatem obitus ad finiendos dolorum furores, vel imbris opportunitatem ad mitigãdos ſaltem æſtus & ſitim. Vtrumque auxilium adfuiſſe obſeruatum eſt. Nam ſub occaſum ſolem copioſa defluxit pluuia, & ipſe paullò poſt pęna ſimul & vita defunctus eſt.

Et mi Chriſtiane, & tu tuam hic rotam habes, ſed lõgè molliorem, tuo tu lectulo, velut rotæ implexus es. Neque dubium, quin non tantùm dolor, ſed & ſitis te premat. Quare vt opportunus in te imber defluat, in Golgothâ monte lectulum tibi parari iube, ad pedem illius crucis, in quâ pendet Seruator Orbis, è cuius toto corpore cruenti depluunt imbres. Hic bibe, hic reficere, hic ſaturare: tantò futurus ſanior, quantò hinc biberis intemperantiùs.

a *Anno* 1590.

§. XXIII.

Aegroti ſudarium.

CHrotildis Regina Frãcorum, vti Gregorius Turonicus refert ab Amalarico coniuge crudeliter habita, Regi Childeberto fratri candidum linteum miſit ſuo ſanguine infectum, quod loco litterarum eſſet, & hoc quaſi fratri diceret. Videſne hæc Childeberte, & pateris cerniſne quid ſoror patiatur, & conniues? non vindicas, non defendis? a

En ægrote, Chriſtus ſudarium tibi quoque mittit, & quidem duplex, alterum ad Oliuiferos colles, cruore ſuo liberaliſſimè pinxit, in altero faciem ſuam ſudore, ſputis, ſanguine, lacrimis, plagis deformatam impreſſit, dum ſub cruce in Golgothæum montem duceretur. Hoc geminum tibi ſudarium mittit Chriſtus, qui vtrumque ſuo ipſe ſanguine purpurauit, & hęc quaſi verba inſcripſit? Hunc mihi ſudorem, ô mortales, ſcelera veſtra expreſſerunt: videtis iſta, & vitam priorem improbam non deſinitis? Vtinam nos Childeberti nunc ſimus, & in noſtrâ ipſi vindictam animemur. Certè patientem Chriſtum nemo luget veriùs, quàm qui ea, ob quæ paſſus eſt Chriſtus, odiſſe incipit.

a *Greg. Tur. l. 3. hiſt. Franc. c. 10. initio.*

§. XXIV.

Ægroti lectulus.

VRit ægrotum lectulus, etiamſi ſupra Sardanapali plumam, ſupra Smindyridis roſam ſit mollis. Smindyridem Sybaritam nemo non nouit mollitie vitæ infamem iuuenẽ, quem cum molliſſimæ plumæ inclementiùs fodicarẽt, experiri voluit, molliuſne indormiret ſolutis roſarum foliolis. Sed hic etiam odoratiſſimus iuxta & molliſſimus torus, rigidus nimiùm erat & aſper in tenerrimũ latuſculum. Nam bonus iuuenis queſtus, per proximam priorem noctem adeò dura ſibi fuiſſe lectiſternia, vt etiam cicatriculas puſtulaſque, intractabilis ſtrati argumenta poſſit monſtrare. a

Æger tametſi cubet in culcitris quę vel pilum leporinum, vel plumas perdicum habeant, tamen rigidum dicet accubitum. Venia illi danda eſt; dolores hanc querelam extrudunt. Sed alios lectulos monſtramus longè duriores. Laurentius Martyr candentem pro lecto craticulam habuit, poſt illum Vincentius Martyr, & alij complures hoc ipſo repoſiti ſunt lecto, heu nimium quantum aſpero; eum tamen amor perſuaſit eſſe tolerabilẽ.

Supplicium olim de Chriſtianis horribiliſſimum ſumebant Perſæ, quod *Scaphiſmus* dicebatur. *b.* Nam Chriſtianus excarnificandus geminis ſcaphis, velut ciſta oblonga & arcta ſupinus includebatur, capite ſolùm, manibus ac pedibus extantibus, pro cibo mel & lac vel inuito infundebatur, protrahendæ vitæ & augendis cruciatibus immaniſſimis. Nam interdiu ardentiſſimo ſoli opponebatur incluſus, oculi vi deducebantur, caput inſuper, manus,

nus, pedeſque melle ac lacte perungebantur, hinc culicum, ac muſcarum ingentia examina partes illas velut atro panno tegebant; potus autem ingeſtus, vitam quidem ſeruabat, quia verò facilè perfluebat, fœdam in ipſa ciſta putredinem, & inde vermes generabat. Ita hominem in hoc lectulo iacentem foris crabrones & veſpæ, intus lumbrici & vermes miſerrimè laniabant. Hinc fiebat, vt cum mortui corpus aperiretur, fœdè à vermibus eroſum inueniretur. Atque hoc inauditum tormentum ad quindecim, ad ſeptemdecim, ad plures etiam dies producebatur inter immaniſſimos martyris dolores. Hunc mihi lectulum, mi æger, hoc martyrum cubile heu miſerabile, & cruciatibus pleniſſimum conſidera. O quàm ſuaues ſunt dolores tui ad iſtos, quàm mollis eſt lectulus tuus ad iſtum, quàm nihil eſt morbus tuus ad hæc tormenta! Sile igitur, & patienter perſeuera. Qui ſocius eſt crucis, ſocius erit & paradiſi. Et optimè dixit beatus Saluianus: Mihi genus quoddam ſanitatis eſſe videtur; hominem interdum non eſſe ſanum.

a *Aelianus l. 9. var. hiſt. c. 20.*
b *De quo vide Anton. Gallonium de martyrib. c. 1. mihi pag. 21.*

§. XXV.

Aegroti delitiæ, Chriſti ortus.

HÆc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat *Hortus*, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius *a*. In hunc Hortum, mi ægrote, omnes Cælites te inuitant: hic audies mira, videbis miriſſima. In hoc Horto ipſa cæpit Lætitia triſtari. Triſtis eſt, ait, anima mea vſque ad mortem. Suſtinete hic & vigilate mecum. Permitte obſecro, mi æger, ad te quoque ſpectare hæc verba; Suſtine hîc & vigila pauliſper cum tuo Domino, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Atque iam orantem audi. Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Paullò pòſt hoc ipſum repetens: Pater, inquit, ſi vis transfer calicem iſtum à me; verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat. Sed & tertiùm eandem precationem ingeminat: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua. In ſupremis his anguſtijs, nemo vnus hominum eſt, ô Chriſte, qui dolorem tuum vel minimùm refocillet, nullus qui vicem tuam participet, qui mœrorem tuum vel verbulo ſoletur, etiam amiciſſimi deſerunt; ipſi etiam diſcipuli lingua quàm animo meliores deſtituunt, paullò antè vinciri tecum & mori parati iam ſtertunt, breui & fugam circumſpecturi. Solus, ô Chriſte vigilas, ſolus precaris, ſudas, & laboras. O felicem te, Hortule à Domino tuo purpurate, & ſanguineis notis velut roſis ſtellate, tu arcanas illas voces atque gemitus, tu ſuſpiria lacrymis diſtincta, tu preces ſingultibus interruptas audiuiſti, conſcius mœroris, qui Chriſtum; ſoporis, qui ſocios oppreſſerat. Garriant alij Adonidis aut Alcinoi hortos; nugæ ſunt, & mera dumeta ad te comparati: Elyſij campi, elyſij non ſunt præ tua dignitate. Non errem, ſi te feliciorem primo illo paradiſum dixerim: Et quis me transferat, vt olim Adamum, in noua hæc & beata tempe? Sed & ô felicem te terram, quæ Domini tui cruorem combibiſti, nunquam tam pretioſo rore irrigata. Quis mihi det vt ſexcentis oſculis fatigem locum, quem Seruatoris veſtigia preſſerunt, genua contigerunt, cui ſeſe os, oculi appreſſerunt. Sed ô terra an non erubuiſti te premi tam ſacro pondere, te aſpergi tam nobili liquore? Imò certè rubere cæpiſti *minio* nimis pretioſo purpuraſcens, poſtquam rubentem tibi ſtillam nouus hic hortulanus irrorauit. Ab hoc hortulano diſcat precari æger: in hoc Horto flores legere, eſt actus patientiæ varios coniungere. Sed hoc iam explicatiùs docebimus, ad iſtius Horti lectulum.

a *Ioan. c. 18. v. 1. Mat. c. 26. v. 36. Marci 14. v. 22. Luc. c. 24. v. 42.*

§. XXVI.

Chriſti inter oliuas lectulus.

ÆGrotum vix quidquam efficacius ſoletur quàm ille Chriſti in Oliuifero vireto lectulus, ſed heu rigidus nimis, & pleniſſimus dolorum. Videte & attendite. Vix hortum Chriſtus ingreditur, & mox pauere, pallere, angi, gemere; triſtitiam aperire, tædium non diffiteri, angores vultu prodere, vigiliarum & precum ſocietatem poſcere, à ſocijs abire & redire ſæpius, quie-

tem

rem tamen aut ſolamen nuſpiam reperire. Et en, vt auellatur à ſuis, procumbat in genua, terræ faciem allidat, iratum Patrem exoret, verba ſuſpirijs diſtinguat, precationem perſeueret, imminentem ſibi mortem auerti poſtulet, non tamen ſuæ potius quàm ſummæ voluntati ſatisfieri flagitet, preces eaſdem ter repetat, ad ſuos ter reuiſat, toties ſe terræ aſternat, cruentum denique liquorem membris omnibus manantem exprimat, in hoc rigido terræ lectulo. O ſpectaculum hominibus, & vel ipſis Angelis luctuoſum! *Et factus eſt ſudor eius, ſicut gutta ſanguinis decurrentis in terram* a. Ita Chriſtus toto plorabat corpore: vndique prorumpebant lacrymæ, & quidem ſanguineæ. Ita nimirum Amor diuinus feſtinabat in noſtram ſalutem, vt illi tarda nimis viſa ſint vincula, columna & flagra cunctari, morari vepres & claui, crux ipſa nimium differri videbatur. Sic Deus dilexit mundum *b*. O amorem immenſum, cui explendo mors vna ſatis non fuit, qui ante mortem Vitam ipſam mori coëgit, ita quidem vt noſtri amantiſſimus IESVS membratim interire, guttatim contabeſcere, & per lenta ſanguinis ſtillicidia diuerſis vijs animam abire voluerit: & tamen plus diligebat ille quàm perferebat, plus perferre cupiebat, quàm per humanam naturam valebat. Mors illi pœnarum eius leuiſſima videbatur, nec ei ſufficiebat, ſi ſemel tantùm moreretur in Golgothæ cœmeterio, niſi prius fuiſſet, etiam mortuus in Gethſemani viridario: parum ei erat ſi inter latrones exſpiraret medius, niſi & ante ſudore ſanguineo ſic fumaret, vt iam flagellatus videri potuiſſet. O Chriſte! nondum hic vllus eſt è Brutiorum gente Romanus carnifex; nondum humata te flagella lacerant; nondum aculeati ſentes diuinum verticem perfodiunt, nondum prægrandes claui manus pedeſque configunt, & tamen iam nunc tam vberes cruoris fonticuli fluunt. Quid cras fiet, cùm totum corpus vnus erit liuor, vulnus vnum? nimirum hodie riuuli currunt, cras dabis cruoris maria: atque hic lectulus inter oliuas ceſpite ſtratus, mollis videri poteſt, præ illo crucis rigidiſſimo.

In alterutro horum teipſum, mi ægrote, colloca, & mox omnes dolores tuos ſenties miteſcere. Longè ſuauiùs tuos perferes, ſi tui Domini cruciatus æſtimaueris.

a *Luc. c.* 22. *v.* 44.
b *Ioan. c.* 8. *v.* 16.

§. XXVII.

Mater Domini ad ægrotum reuiſens, his eum compellat.

ERige & ſurge; ambulandum eſt. Et, niſi poſſis aliter, in hac lecticula tua ab angelis tutelaribus deferri te curabo ad mortem, in quo Mundi medicus habitat, qui pharmaca non è pharmacopolio emit, ſed è corpore ſuo promit, imò corpus ſuum porrigit in pharmacum, & ſanguinem ſuum propinat in medelam omnium non tantum morborum, ſed & mortis. In Golgotham ergo deferri vis? En delatus iam es, quia deferri voluiſti. Hîc mihi ſolos præbe oculos: nullum aliud membrum à te poſtulo in opus; nullum laborem impero: ſolùm hîc *videre*, laborare eſt. Attolle igitur oculos; & en oculos tui creatoris ſanguine & lacrymis plenos; in morte natantes. Sed & ceteras capitis partes vide. Nares fœtore, os felle & aceto, aures ludibrio, vertex vepreto cruciatur. Vultum iam dignoſcere difficile eſt, per hoc palloris, cruoris, liuoris velum. Cetera membra omnia numera, vulnus vnum reperies. Nihil hîc ſanum, nihil dolore liberum.

At tu, mi cliens, dolores ſentis? Hic meus filius maiores. Angeris? Filius meus magis. Paum ſolatij habes? Minus iſte. Multum pateris? Plus iſte. Non adeo multum tibi videris peccaſſe? Nihil iſte, & tamen quicquid peccatis omnium debebatur, vnus iſte & ſolus excepit. Vide caput, brachia, pedes; vide totum corpus: nullum membrum, pars nulla cruciatibus vacat. Non tantum manus, pedeſque, clauorum tormenta ſentiunt; ſui ſunt & auribus, & linguæ, & oculis claui. Nec quicquam in eo deſignare eſt, cui non ſuum ſit tormentum. Vide ergo, fili mi, filium meum, & ipſius doloribus tuos mitiga. Cruciatus tui guttulas, cum hoc tormentorum Oceano miſce, ita dolores tui plus habebunt præmij, minus tormenti.

 §. XXVIII.

§. XXVIII.

Humanæ voluntatis cum diuina conſenſus & conſpiratio.

VTi ſanis, ægrotis, moribundis, nihil eſt factu facilius, ita nihil omnino vtilius, quàm *Velle quod vult Deus.* Hoc dies noctesque, hoc manè, meridie, veſperi, hoc horis omnibus, hoc aſſiduè, hoc ſanis & ægrotis hoc nemini non inculcandum. Epictetus ſolâ præceptrice naturâ ſapientiſſimus hac in re magiſter effectus: Melius, inquit, illud iudico quod Deus vult, quàm quod ego. Adhęreo illi vt miniſter & pediſſequus: cum illo deſidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipſe volo *a*. Atque vt modum oſtendat, quo in rebus humanis omnibus. Voluntas diuina eſt ſequenda, iſtud inſuper addens: Semper, inquit, illud potius volo quod fit. Quicquid enim fit (peccatum excipimus) diuinâ Voluntate fieri certum eſt. Hoc ergo fieri potius velimus quod fit, quicquid denique nobis ipſis vel alijs quibuſcunque fiat. Ea de cauſſa hic ipſe ſapientiſſimus Philoſophus quemlibet monens: Ne poſtules, inquit, ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ſi ſapis, ita fieri quaque velis, vt fiunt. Neceſſitati qui probè ſe accommodat, ſapit, eſtque rerum diuinaruum conſcius *b*.

Hoc ipſum de humana voluntate ad diuinam conformanda longè confirmatiùs docens Epictetus: Mihi quidem, inquit, optabile eſt à morte inuadi, nullâ aliâ re niſi voluntate meâ curandâ occupatum; vt perturbatione vacuus, & citra impedimentum dicere poſſim Deo: Nunquid præcepta tua violaui? Nunquid ad alia ſum abuſus facultatibus, quas mihi dediſti? num ſenſibus? num te vnquam incuſaui? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotaui, quia voluiſti. Ægrotatunt & cæteri, ſed ego volens. Pauper fui te volente, ſed lætus. Non imperaui, quia tu voluiſti. Nunquam appetiui imperium. Nunquid me vnquam hac de cauſſa triſtiorem vidiſti? Nunquid vnquam vultu minus hilari te acceſſi? Paratus, ſi quid mandes, ſi quid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quàm poſſum maximam habeo, quò me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc ſcribentem, hæc legentem occupet mors.

Superi! quàm hoc Chriſtianè, quàm hoc ſapienter, quàm diuinè! Quid agimus, Chriſtiani, aut quæ frons noſtra, ſi ad hęc talia non erubeſcimus? Bruta ſumus pecora, imò ſaxa ſumus & duriſſimæ cautes ſi ſenſus nobis non redeat ad luculentiſſimam hanc Naturæ informationem. Sed audiant diuinę Voluntati rebelles, audiant & reſpondeant Epicteto ęquiſſima poſtulanti: oſtendite mihi aliquem, inquit, qui & ægrotet, & beatus ſit: qui & in periculo ſit, & beatus: qui & moriatur, & ſit beatus: qui in ignominiâ ſit beatus? Animam oſtendat aliquis veſtrûm hominis, qui idem cum Deo ſentire velit, poſthac nec Deum nec homines culpaturus, qui nulla re fruſtretur, qui nullo caſu lędatur, qui non iraſcatur, qui inuideat nemini, qui non æmuletur: qui (quid enim ambagibus eſt opus?) ex homine Deus fieri deſideret. Certè fieri licet hac voluntatum coniunctione. Quocirca ægrotus cum eodem Epicteto ſapere non recuſet, dicatque: Duc me, ô Deus, & tu Volũtas diuina, eò quò ſum à vobis deſtinatus. Sequar enim alacriter. Quod ſi noluero, & improbus ero, & nihilominus ſequar coactus. Ergo, ſi Deo ita viſum fuerit, ita fiat *c*.

Aut igitur velimus in rebus omnibus, in morbo etiam & morte, quod vult Deus; aut fateamur, nos datâ operâ quod bonum & rectum eſt, auerſari & NOLLE. Malus eſſe vult qui recuſat eſſe bonus.

a *Epictet l. 4. diſſert. c. 7. circa med.*
b *Idem Enchir. c. 13. & c. 78.*
c *Idem Enchir. c. 77. & c. 79.*

§. XXIX.

Deſperationi occurrendum.

NIhil deſperatione periculoſius, nihil peius ſalutis hoſtis inuenit. Cetera enim ſuis cuncta remedijs leniuntur, hoc malorum maximum atque vltimum, vbi abeuntem animam oppreſſerit, nullus iam remedio locus eſt. Huic ergo cùm ſemper, tum in fine vehementius obſiſtendum eſt, quòd & tunc vrgere acrius ſolet, & nihil iã eſt reliqui quo ſalutis conſilia cunctãdo reijcias. Extremæ horæ negligentia prorſus irreparabilis eſt: non reſurget qui lethaliter ceciderit. Ergo vel tandem

dem euigila, ęgrote; peius eſt nunquam quàm ad veſperam expergiſci, & omnino quicquid malè differtur, peius omittitur. Oculos in altum erige, cerne patulum crucifixi Domini pectus, aperta ad amplexum brachia, parata ad medendum vulnera. Neque hîc oratione longâ eſt opus: Pœniteat te erraſſe, & peroraſti; Dic ex animo, *Peccaui*, & Deum tibi propitiaſti; *a* emendationem ſponde & veniam impetraſti. Nullum tam magnum eſt hominis peccatum, quin multò maior ſit Dei miſericordia. Hanc ſpera; ſpes non confundit *b*. Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius *c*. Ipſum Dominum audi: Nunquid abbreuiata, inquit, & paruula facta eſt manus mea, vt non poſſim redimere? aut nō eſt in me virtus ad liberādū. *d*.

Sed nos frequenter omni ex parte fallimur: in peccato feruidi, poſt peccatū gelidi, peccādo quidē exultamus, memorando peccata deſperamus. Multi ſpe venię peccāt, cū peccauerint, veniam deſperāt. Vtrumque malè, ſed hoc alterum multò peſſimè. Ergo infauſtam peccatorum ſarcinam quàm primum abijce, eſt qui exoneratus ab humeris illam tuis transferat, qui grauiora iam tranſtulit; cui nil graue, nil difficile eſt. Tu tantum ne diffide. Et quāuis pigra dilatio excuſatione careat, laude tamen non caret vel ſera emendatio. Satius eſt ſerò quàm nunquam reſipiſcere. Ergo animo præſenti vtere, & reſpira; paucæ lacrymulæ inferorum incendium extingunt. Cor contritum & humiliatum DEVS non deſpiciet *e*.

a *Exhomologeſi non neglectâ.*
b *Rom. cap. 5. v. 5.*
c *Pſalm. 144. v. 9.*
d *Iſ. cap. 50. v. 3.*
e *Pſal. 50. v. 19.*

§. XXX.

Spes vitæ melioris, miſerias mitigat.

CVm Senecâ ex te quæro, mi ęger Quid miraris miſerias tuas; Ad hoc genitus es, vt perderes, vt perires, vt ſperares, vt metueres, alios teque inquietares, mortem & timeres & optares, & quod eſt peſſimum, nunquam ſcires, cuius eſſes ſtatus, nec vnquam in eodem ſtatu durares. Præter hoc quod omne futurum incertum eſt, & ad deteriora certius: facilius ad ſuperos iter eſt, animis citò ab humanâ conuerſatione dimiſſis, ſic enim minus fæcis ponderiſque trahunt. Nempe leuiores ad originem ſuam reuolant, ſi liberentur antequam altiùs terrena concipiāt. Nec vnquam magnis ingenijs chara in corpore mora eſt. exire atque erumpere geſtiunt; ægrè has anguſtias ferunt, vagi per omne ſublime, & ex alto aſſueti humana deſpicere. *a* Inde eſt quod Plato clamat: Sapientis animum totum in mortem prominere; hoc velle, hoc meditari, hac cupidine ferri in exteriora tendentem. Et quàm illud clarè Plato de meliore vita: Mihi videtur, inquit, vir qui reuera vitam in ſtudio ſapientię poſuerit, cum fiducia moriturus, plenus bonæ ſpei, quòd magna ibi præmia conſequetur, ſi obierit *b*. Hoc priſci viderint in tenebris, tu in ſole id non videas? Quid ergo, mi æger, res terræ te turbant? breuî cælum habitabis. Illuc aſpira, & quicquid miſeriarum ſentis, minus ſenties.

a *Seneca ad Marciam conſ. c. 17. & 23.*
b *Plato in Phædone.*

§. XXXI.

Spes vera vita beatiſſima.

POëtas aut Philoſophos tibi hic non ingero: res ſeria eſt. Ex ipſo diuini eloquij fonte, propinabo tibi puriſſima fluenta. Ergo mœrorem mitte, ſpeque certa dic cum doctore Orbis: Scio cui credidi & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. *a Quid trepidas curta ſpei homo? Siracidem etiam audi*: Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit; quoniam ipſe eſt ſpes eius. Timentis Dominum, beata eſt anima eius. Ad quem reſpicit, & quis eſt fortitudo eius? Oculi Domini ſuper timentes eum, protector potentię, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, deprecatio offenſionis, & adiutorium caſûs, exaltans animam & illuminans oculos, dans ſanitatem & vitam & benedictionem *b*. *Regius vates quàm hic fortis, quàm intrepidus, etiam funus ſuum proſpiciens*: In pace *inquit*, in idipſum dormiam & requieſcā; quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me *c*. *Quænam illa? alibi exprimit*: Quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimi-

inimici : inhabitabo in tabernaculo tuo in ſæcula: protegar in velamento alarum tuarum *d.* *At dicas: Impatientia mea, malè me iubet ſperare. Hic iterum tibi remedium, cum Dauide clama:* Quoniam tu es patientia mea Domine; Domine ſpes mea à iuuentute mea *e.* *Neque ſatis huic regi, frequentiſſimè exclamaſſe*: Spes mea in Deo eſt, Deus ſpes mea. *Sed & alios ad idem hortatus*: Sperate, *inquit*, in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda veſtra *f.* *cur tu non ſequaris, toties voce præeuntem? dic ergo animo:* Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti, hæc me conſolata eſt in humilitate mea *g.* *Et cum Hieremia vate*: Et ego non ſum turbatus te paſtorem ſequens, & diem hominis non deſideraui, tu ſcis. Non ſis tu mihi formidini, ſpes mea tu in die afflictionis *h.* *Tandem alibi monentem audi*: Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia eſt merces operi tuo, & eſt ſpes nouiſſimis *i.* *Iobus in hoc confidentiſſimus*: Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo. *Idem iam in mortis vicinia degens*: Rurſum, *ait*, poſt tenebras ſpero lucem *k.* Scitote, *clamat Siracides*, quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? quoniam pius & miſericors eſt Dominus, & remittet in die tribulationis: & protector eſt omnibus exquirentibus ſe in veritate *l.* Et *Oſeas*: Spera in Deo tuo ſemper *m* Nam, Omnes qui ſperant in eum non infirmantur *n.* *Siquidem*, Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animę quærenti illum. Bonum eſt cum ſilentio prę ſtolari ſalutare Dei. *o* *Verè.* Bonus Dominus & confortans in die tribulationis, & ſciens ſperantes in ſe *p.* *Sed & nos*, ſcimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt *q.* Spem ergo firmiſſimam concipe de Dei bonitate; & ille ſperantem in ſe non deſeret. Videbis Deum in regione viuorum *r.*

a 2. *Tim. cap.* 1. *v.* 12.
b *Eccli. cap.* 34. *v.* 16.
c *Pſal.* 4. *v.* 9.
d *Pſalm.* 60. *v.* 5.
e *Pſalm.* 70. *v.* 5.
f *Pſalm.* 61. *v.* 9.
g *Pſalm.* 118. *v.* 50.
h *Hierem. cap.* 17. *v.* 17.
i *Hierem. cap.* 31. *v.* 16.
k *Iob c.* 13. *v.* 15. & *c.* 17. *v.* 12.
l *Eccli. c.* 2. *v.* 11. 12. 13.
m *Oſee c.* 12. *v.* 6.
n 1. *Machab. c.* 2. *v.* 61.
o *Thren. cap.* 3. *v.* 25. & 26.
p *Nahum cap.* 1. *v.* 7.
q 1. *Ioan. c.* 3. *v.* 2. & 3.
r *Pſal.* 114. *v.* 9.

§. XXXII.

Tranquillitas è vera ſpe.

CONuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi *a.* Quid fatigaris per tam varia laborum genera? En adeſt Dominus, omni labori tuo finem impoſiturus. Deſine ergo, mea anima, velle miſera eſſe, & tot laboribus intabeſcere. Quietis tuæ initium Morbus & Mors. Laborioſa, inquis, initia. Ita eſt; ſed ſcis; plerumque nulli dies minus quieti, quàm qui quieti proximi; nulli minus feſti, quàm qui feſtos antecedunt. Idem hîc. Requies tua, æterna requies: Nunc Paraſceue te fatigat; breuì ſequetur Paſcha nunquam finiendum. Age, & breuem adhuc ſeu laborem, ſeu dolorem exhauri: iam portam ſpectas, non tantum illam per quam è vita hac egreſſus, ſed & per quam ingreſſus eſt in illam æternam. Etſi vix laborare cæperis; tunc tamen ſatis eſt laboratum, quando id ille cenſet, cui laboratur. Tu ergo, mea anima, vanis vana dimitte, & ad Deum te verte qui benefecit tibi. Beneficia illius in te ſumma & innumera: arenam maris citius numeraueris quàm iſta; quibus vtique ad cælum tibi viam (ita bene ſpera) non ad inferos voluit aperire. Bernardus Clareuallenſis hoc ante obitum ſuis vnicè commendauit, vt in tutiſſimo diuinæ clementiæ ſinu ſpei anchoram firmarent. Illud igitur carmen regium in corde & ore verſemus aſſiduè: In te Domine ſperaui, non confundar in ęternum *b.*

a *Pſal.* 114. *v.* 7.
b *Pſal.* 30. *v.* 1.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Solatium è doloribus.

ET hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam ſermonibus ſancti a. Hoc igitur ſolatio, interim dum me dolores vrunt, incaleſcam, & animum vireſque colligam, quando cruciatuum magnitudo certam mihi mortis ſpem eſt allatura. Scio enim dum me dolores velut parturientem excruciant, fore vt tandem ſalutis & incolumitatis ſpiritus, vitæque alterius requies atque tranquillitas parata mihi ſit, vt Dei miſericordia ſuper me reſplendeat, ſiue cùm mortem infert, ſiue cùm vitam tuetur. Nullâ igitur mei commiſeratione retardetur Deus, nam ſi moriar, liber & ſecurus à peccandi metu euadam, nec vnquam deinceps Dei Voluntati reſiſtam, vt qui ex huius vitæ & mortalium inconſtantiâ receſſerim. Valde videlicet imbecillitati meæ timeo, ne forſan in viâ rectâ & propoſito ſancto deficiam. Cùm itaque hactenus per ſummam Dei miſericordiam & gratiam, in bono permanſerim, aut inde auulſus, citò redierim, nollem ab vitæ innocentia recedere; quamuis ſpes mihi firma ſit fore vt nunquam Deo contradicam. Non eſt igitur cur mortem timere debeam, ſed potius eſt cur eam conſtanter expetere ac expectare poſſim quam cum tandem immittere in me voluerit DEVS, tantum abeſt vt illam deprecari velim, vt pro magno potiùs beneficio eam ſim habiturus. Sanctus enim eſſe, cùm conari debeam, à ſanctiſſimo & puriſſimo ſpiritu, Deo, nihil iniqui, aut parum mihi vtile accipere poſſum. Adeſte igitur dolores, exercete me, prout vobis à Deo conceſſum. Incipere mori & non dolere, vix vlli contigit. Scio; hæc ſacra aliter non conſtant. Per dolores ad mortem itur, hæc via regia eſt. Exiguo tempore dolemus, vt non doleamus æternùm.

a *Iob c. 6. v. 10.*

§. XXXIV.

Dolores omnes frangit Patientia.

DOlor res acerba, inimitis, horrida, triſtis, amara, naturæ aduerſa, ſenſibus odioſa, ſed quæ virtutis ope ſi non dulceſcere, certè leniri, frangique, fors etiã ſi virtus animum armauerit, aut ſentiri parcius, aut quodammodo nec ſentiri quidem poſſit. Ita dico: qui in hac lucta non volens terga dat, ſed toto niſu ac bonâ fide reſiſtit, ſemper eſt ſuperior, ſemper abit victor. Quid ô lutum murmuras contra tuum figulum? Illi ab æterno deſtinatum, vas iſtud in honorem, hoc in contumeliam, aliud in alium vſum, omnia tamen fragilia fingere & mortalia. Quid ergo indignaris? Querelæ & indignatio nil aliud quàm acceſſio mali ſunt. Nihil enim tam exaſperat feruorem vulneris quàm ferendi impatientia. Omnis indignatio in tormentum ſuum proficit. Sic laqueos fera dum iactat, aſtringit; ſic aues viſcum, dum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt. Nullum tam arctum eſt iugum, quod non minus lædat ducentem, quàm repugnantem. Vnum eſt leuamentum malorum etiam ingentium, PATI, & neceſſitatibus ſuis obſequi a. Quid igitur morbo corporis, animi morbum addere iuuat, teque miſeriorem facere murmurando, & illum tibi reddere infeſtiorem, qui labores hominum ex alto videt, patientiamque conſiderat, remedio illam compenſaturus & præmio.

Sed obijcit æger: Quicquid dixeris, non facies vt non ſentiam quod ſentio. Mi delicate æger, ſaltem in tuis auribus, ſi non alibi apud te, permitte habitare patientiam. Non ego dolorem, dolorem eſſe nego, ſed eum opprimi poſſe dico patientia. Hæc ſi non omnem doloris ſenſum eripit, at doloris certè victoriam concedit, dum vires ſufficit ad illum viriliter ferendum. Quapropter excitandus & armandus eſt animus, contraque ſuos hoſtes in aciem educendus. Lentus, imparatus, atque impatiens animus ſæpe minimis deijcitur. Sicut pauidus miles, qui hoſte viſo diffugiens abijcit arma, & ipſe ſibi periculum facit, vbi periculum non fuiſſet impauido: ſic ignauum animum, & ſenſibus obſequentem ſola cogitatio doloris exanimat, qui ſi patientiam, vt ſcutum obieciſſet, doloris victor euaſiſſet. Patientia non modò animi vim auget, ſed ipſam doloris aſperitatẽ imminuit. Quod ſi dolor ſit acerrimus & maximus, ſperare incipe, ipſa doloris magnitudo finem promittit: quod iam ſupra demonſtratum eſt. Nam ſicut ad extrema gaudij perueniſſe principium eſt doloris, ſic extremitas in dolore principium

pium gaudij ſit oportet. Contrariorum hæc lex eſt; alterum ex alterius fine naſcitur.

Sed an non erubeſcimus, tot è Chriſtianis pueros ac puellas tuliſſe cum gaudio, quod nos viri ſine fletu & queſtibus non ferremus? Nos ergo non poſſimus, quod iſti & iſtæ?

Quid trepidas? erige te anime, ſpera in Deo; mox erit finis. Grauia ſint iſta; ſed ſunt breuia. Noli, oro, ſuccumbere. Pulcherrimum eſt & verè Chriſtianum nec voluptati cedere, nec dolori.

a *Sen. l. 3. de Irac. 16.*

§. XXXV.

Patientiæ ſpecimen mendicus.

Vide mihi, obſecro, ad Hieroſolymęum illum probaticum amnem, iacentem mendicum. *a* mendicum tantum? ægrotum etiam. Heu! ipſa ex ſe ſola paupertas, & diuturnus & grauis morbus eſt: ſi corporis dolores accedant, geminatur malum, quod tolerari non poteſt niſi geminata patientia, qualis certè in hoc paralitico. Pauper fuit & pænè extra legem aliorum. Nam adeo æris & opis inops erat, vt hominem non habuerit qui ipſum turbatis vndis admoueret. Seruulum ſibi conducere non poterat, omni Codro & Iro pauperior. Sed nec fuit qui miſericordia ſe moueri ſineret, vt tam indigenti opem ferret, aut manum ſuam commodaret. Nullus miſerabatur, nemo ſolabatur: nemo iuuabat, reſpiciebat nemo; deſerebant omnes, quiſque rem ſuam agebat. Ad hoc paupertatis malum acceſſit ſæua paralyſis. Ah! quàm difficile eſt ſimul & pauperem, & ægrotum eſſe! Neque morbus iſtius hominis, vnius menſis aut anni fuit. Ipſos triginta & octo annos, membrorum vſu deſtitutus, grauiſſimè iacuit, quid niſi ſpirans cadauer, & funus ante mortem, & pænè dum viueret, ſepultus? Ægrotis plerumque dies vnus menſe ſtat, menſis anno, annus ſæculo. quot ergo ſeculis putes ſtetiſſe huic ægroto tot annos? Et tamen (vide patientiam & imitare) animi manſuetudinem non perdidit, poſtquam omnia perdidit. digniſſimus erat cui alij primas deferrent, in piſcinæ motæ acceſſu, & cuius valetudini ſuam omnes alij poſtponerent, & tamen nullus ceſſit: Omnes properarunt morbum ſuum primi in vndas excutere, & qui ſecundus eſſe vellet, nullus erat. Neque tamen hic deſperatę valetudinis homo ſpem omnem & patientiam conſumit: ſed nec vlli inuidet, nulli indignatur, nulli conuitiatur; neminem accuſat, neminem crudelitatis damnat, nulli alteri ſortem ſuam imprecatur: ſed nec ſibi malignus eſt; non ſe diris deuouet, non execratur ſuum ortum, non turpiter lamentatur, non culpat fortunam, non ſuos parentes: multò minus in Deum eſt impius, non obmurmurat, non ſuperos nimis rigidos clamat, non ſe immerentem affligi queritur, non mortem lentam increpat, non laqueum parat, ſed opem patienter expectat; poſt longam deſperationem etiamnum ſperat; non importunè ſanitatem à Chriſto poſtulat, non contumaciter vrget, contentus ærumnas ſuas ſeruatori non celaſſe. Tu, qui ægrotas, imitari hæc potes, imò debes, aut cælum non ſperes.

§. XXXVI.

Patientiæ typus. Princeps Magnus.

Queri poſſes: aut nimis cœleſtes, aut etiam nimis viles & plebeias animas tibi in exemplum patientiæ proponi. Quid iam, mi homo? Chriſtum in cruce imitari non potes aut Laurentium in craticula? imitare Lazarum ſemeſis ſtipulis immorientem: æmulare Alexium anguſtis latebris immorantem, & in ijſdem finientem. Nimium, inquis, duri lectuli, & exempla nimis priſca. Ergo recentia vis? Non deſunt certè quę ſequi poſſis. Scio te tam delicatum qui craticulas & cruces æquo animo non tantum non feras, ſed nec aſpicias quidem vel audias. Ergo blandiùs tecum agam, & docebo in rebus arctioribus non queri.

Sunt (fortaſſis tu illorum vnus es) qui vt valetudinem ſeruent, aut læſam reparent, nullos ſumptus, nullas aliorum moleſtias, ſed nec decorum aut leges vllas penſi habent; modò illi ſani ſint, etſi leges violatę.

Vide mihi magnos principes, qui paucis abhinc annis, ſic corporis ſanitatem quærebant, vt animi non amitterent.

VVolfgangus LVIII. Archiepiſcopus Moguntinus, Elector XLII. extrema inualetudine

dine laborabat, incidit hęc incommodum in ipſum annuum ieiunium. Carnes morbus poſcebat, lex Eccleſiæ prohibebat. Suadebant aulici, amici monebant, medici pænè præcipiebant, Pontifex ipſe annuebat, vt morbi cauſſa potiùs carne quàm piſce veſceretur. At ille ſolus ſuæ cauſſæ aduerſarius, maluit offenſiorem habere Hygeiam quàm Eccleſiam: & ne ſibi plus quàm alijs ſacræ leges indulgere viderentur, nihil ille indulſit corpori.

Idem fecit in eodem ſacro ſolio proximus ante ipſum, notus ille cælo terræque Daniel, hic in tanto diuitiarum & dignitatis faſtigio, in tanta curarum & negotiorum mole, & in tanto morbi & dolorum incurſu, ſibi hoc perſuadere non potuit, vt vernum illud ieiunium vel vnico auiculę aut ouiculæ fruſtillo minimum violaret, pręſertim cum per morbum vel naturam, nec piſcibus quidem veſci poſſet: Ouis igitur & iuſculis contentus tantus princeps, omnem aliam aulę lautitiem menſâ ſuâ excluſit; voluitque non ſolùm non alijs, ſed nec ſibi eſſe offenſioni. Sic Eccleſiam matrem, ſe verò filium profeſſus eſt, cuius ſcilicet eſſet, matris leges ſanctiſſimè potius ſeruare, quàm eas explicare in ſuum fauorem: Ergo in lethali morbo ab omni pecude tam ſquamoſa quàm piloſa conſtanter abſtinuit. Atque hoc primum. Alterum, in eodem morbo preces Canonicas nunquam omiſit. Sed & illud in illo præclarum: Cum querela eſſet ad ipſum delata, feras ſegetibus nocere: Bene eſt, inquit, facilè huic incommodo medebor: malo ego ferinâ omni carere, quàm propter illam ſubditos in dãno eſſe.

Vbi iam illi queruli ægroti, ſibique tam indulgentes, qui cùm non omnia ad nutum fluunt, cælum terræ miſcent. Vel ſaltem purpuras ſequantur, ſi nolunt centones, mendiculos nudâ humo cubantes æmulari renuunt? duces & principes in lectulis decumbentes imitentur. Lazari aut Laurentij exempla nimis antiqua ſunt aut ardua? Tantorum præſulum recentiſſimis factis paria facere conentur. Nimis ignaui militis eſt, non tantùm non commilitonis, ſed nec ducis exemplo moueri.

§. XXXVII.

Patientiæ ſpeculum, Rex Maximus.

BOno animo nulli cruciatus corporis ſunt extimeſcendi, ac ne mors quidem. Cur hanc vel illos metuat? qui ſibi probè conſcius eſt, nouit homini nihil hîc timendum præter peccatum. Mortem deſiderant boni, vt portum naufragij, vt finem dolorum, vt belli diuturni ac periculoſi lauream; ſciunt ſe probari hac ratione, non damnari.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex, grande poſteris exemplum, tam iniquâ valetudine conflictatus eſt, vt omne genus deterrimorum morborum in eum vnum coniuraſſe videri potuerit: totius corporis doloribus grauiſſimè oppreſſus iacebat, quid niſi ſpirans cadauer *a*. Dixiſſes hunc Principum Regumque maximum, *Calamitatis trutinam & Morborum tabernam* congruè vocari. Morbi quibus ſimul eodemque tempore conflictabatur, hi præcipuè numerantur. 1. Arthritis, ſeu Morbus articularis. 2. Manuum pedumque vlcera. 3. Apoſtema genu & dextri muſculi. 4. Febris continua. 5. Hydrops, & ſitis perpetua, maxima. 6. Febris Tertiana. 7. Dyſenteria. 8. Inſomnia. 9. Acceſſit, quod nullam in partem moueri potuerit. Horum morborum pænè ſinguli ſatis fuerint ad cruciatus & mortem inferendam: quid non fecerit omnium ſimul incurſus? Sed ille animo, quo valebat, generoſiſſimo, & verè Chriſtianâ patientiâ, hos omnes morborum impetus ſuſtinebat, tantò ſanior ac vegetior mente, quantò minus corpore, illuſtriſſimum prorſus patientię Chriſtianæ ſpeculum. Hoc Philippus à Iobo didicit, magno illo in terra Hus principe, quem tot abacti greges, tot ademptę opes, tot ruinâ oppreſſorum pignorum inopinatus interitus, ſtatu mouere non potuerunt. Nudùm ipſa nuditas, miſerum ipſæ miſerię quaſi oblectabant. Nudum ſe ingreſſum, nudum egreſſurum canebat, & tanquam pro beneficijs Deo gratias agebat, & laudes pſallebat: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum. Non illum criminationes amicorum, non aliorum contemptus, non vxoris blaſphemia, irriſio, & acerbiſſima inſultatio vincebat: hanc increpabat, illos refellebat, omnes monebat: diceres etiamnũ in throno ſedere regnantẽ. Plagâ peſſimâ totum corpus percuſſum ſcatebat vlceribus, ſanies defluebat, omnibus mẽbris velut cauernulis erodentes vermiculi erũpebant, viuum erat cadauer: his cruciatibus nec tan-

tantillum frangebatur: ſaniem veluti otioſus ſui ſpectator teſtâ radebat; putredinem ſororis, vermium agmina fratrum loco amplexabatur; & (Tertullianum agnoſce) erumpentes beſtiolas in eoſdem ſpecus & paſtus foraminoſæ carnis reuocabat. Vnde murus hic aheneus, & robur triplex circa pectus tam calamitoſum! Quia nihili ſibi malè conſcium erat, nullis culpis palleſcebat. Fortunæ illud regnum diabolus abſtulerat; proprium animę patientis & aquæ imperium nec abſtulerat Iobo, nec vlli noſtrûm poteſt auferre. Vis videre & audire Iobo potentiorem? Attende, nam & ipſe attentionem poſtulat.

a *Deſcribit hoc Ceruera Turrianus de felici exceſſu Philippi II. Hiſpaniarum regis, idiomate Hiſpano, Franciſcus Guillimannus Latino.*

§. XXXVIII.

Patientiæ ſpecimen, typus, ſpeculum, exemplar abſolutiſſimum Chriſtus Dominus.

O Vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus *a*: ad te Chriſtus de cruce clamat. Per viam hanc Caluariæ tranſis, cum aduerſa pateris; ſed tranſis tantùm, quia dolores tui quicunque, ad hoc dolorum æſtuarium ac pelagus nihil ſunt; doloris imagines ſunt. Iſtius crucifixi verus eſt dolor, in quo toto nihil eſt quod dolore ſit liberum. Oſſa, nerui, venę, & ſi quid horum à flagris & ſpinis illęſum, per funium vltimam extenſionem, immaniter iam cruciatur. Nec eſt qui hæc tormenta tanta vel verbulo molliat. Amici plorantes (& quot eorum?) nil proſunt; fugitiui diſcipuli deſerunt; inſultantes inimici affligunt, & quem antea clauis, iam probris & & linguâ configunt. Sed nec afflictiſſima mater iuuare poteſt. Ipſe Pater iratus derelinquit in tormentis filium, cuius oculi ſputis, tabo, lacrymis pleni nil niſi lacrymantem matrem & triumphantes hoſtes aſpiciunt, aures contumelijs ſaturæ nil niſi ſarcaſmos & blaſphemias audiunt; lingua felle corrupta, ſiti exuſta, frigidam rogat, nec impetrat; nares cadaueroſus fœtor ad extremum vſque halitum cruciat; flagella & vepres recentiſſimos etiamnum riuulos ſanguinis protrudunt; membrorum compagine luxata, oſſa numerari cupiunt; purpurati claui dimiſſuros ſe negant niſi mortuum. Quicquid deſignes toto corpore, certum cruciatum oſtendis; animum extremè afflictum omne ſolamen deſtituit. Et tamen in tantis ſupplicijs non queſtus, non indignatus, nulli malè imprecatus, imò veniam deprecatus eſt omnibus; tot patientiæ dedit documenta, quot tulit vulnera, quot iniurias. Attende iam & vide, ſi ſit dolor tuus, ſicut dolor tui Domini, tui Seruatoris. Chriſtum non amas, ſi pati recuſas.

a *Tren. c.* 1. *v.* 12.

§. XXXIX.

Panoplia ægroti Patientia.

INterrogatus Demoſthenes, quid in eloquentia iudicaret præcipuum, reſpondit: *Actio*, Roganti quid proximum? reſpondit: *Actio*, Roganti, quid tertium? Nil aliud reſpondit, quàm *Actio*. Ita primum præmium Actioni; ſed & alterum ac tertium eidem attribuit. Si quæratur, quid ęgroto maximè ſit neceſſarium? optimè reſponderit qui dixerit: *Patientia*. Si denuò quæratur quid vtiliſſimum ægro? Idem quod ante reſpondendum: *Patientia*. Iterum quęrenti quid decentiſſimum in morbo? Hoc ipſum repetendum: *Patientia*. Vna ſibi patientia triplex hîc præmium depoſcit: vni eidemque prima, & altera, tertiaque eſt aſſignanda laurea. Hoc ori diuino credamus. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras *a*. Nec aliter Paulus: Patientia, inquit, vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes reportetis promiſſionem *b*. Ecquid tibi vis ô impatiens? Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *c*. Quo pungeris, inde naſcitur roſa quâ coroneris. Veritas proclamat: Qui non baiulat crucem ſuam & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus *d*. Igitur Auguſtini conſilium admitte; &, Patere quod non vis, vt aſſequaris quod vis. Hoc ipſum Salomon inculcat: Diſciplinã Domini, fili mi, ne abijcias: nec deficias cùm ab eo corriperis, quem enim diligit Dominus, corripit; & quaſi in filio complacet ſibi *e*.

A tutelari tuo Angelo idem tibi quod Tobiæ dictum crede: Quia acceptus eras Deo, ideo neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. Hoc

autem pro certo habet omnis qui te colit (ô DEVS) quòd vita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur; ſi autem in tribulatione fuerit; liberabitur: & ſi in corruptione fuerit, ad miſericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Iſrael benedictum in ſæcula *f*.

Ergo, Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis *g*. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis *h*. Ægrotus igitur ad omnem patientiam compoſitus dicat: Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei: donec cauſam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iuſtitiam eius *i*. Quòd ſi diuina ira tam grauis eſt quę purgat, quàm erit grauis quæ damnat? Hanc nulla; illam vel mediocris flectit patientia. Quapropter, mi ægrote, ad omnigenam te patientiam compone: Patientia tibi ante omnia ſummè neceſſaria eſt *k*. Cibus tibi fortaſſe non ſapit? Patientia: commune hoc ægrotis eſt, & plerumque primum, eduliorum guſtum non habere. Somnus tibi breuis & interruptus? Patientia: ægroti vix vnquam tam bene dormiunt ac ſani. Dolores te vrunt? Patientia: hoc morbi proprium, hoc ægrotare eſt. Fortaſſe negligentius tibi miniſtratur? Patientia: ægroto in omnibus ſatisfacere, difficillimum. Fortaſſe deſunt qui recreent & ſolentur? Patientia: Chriſtus Dominus conſolator eſt optimus. At multa deſunt, quę neceſſaria videntur? Patientia: deſint omnia, vnica modò adſit Patientia, & ſalua erunt omnia. Ad Carolum V. Imperatorem articulari morbo laborantem Elector Brandeburgicus Ioachimus reuiſit, monuitque medicorum operâ vtendum. Cui Carolus: Optimum hîc remedium, inquit, eſt patientia. Ita prorſus: Ægroti Panoplia eſt Patientia, hâc ille ſe armet, & nec morbum, nec dolores, nec mortem nimium formidabit. Cum his ille hoſtibus fortiter congredietur, & certò vincet: Nam Patientia vincit omnia.

a *Luc cap. 21. v. 19.*
b *Heb. cap. 10. v. 36.*
c *Act. cap. 14. v. 21.*
d *Luc c. 14. v. 27.*
e *Prou. cap. 3. v. 11. & 12.*
f *Tob. cap. 12. v. 13. & c. 3. v. 21. ad 24.*
g *Luc. c. 6. v. 21.*
h *Eccli. cap. 27. v. 6.*
i *Mich. cap. 7. v. 9.*
k *Sit illud fortaſſe minus elegans, certè prudens Antonij Gueuarij dictum eſt: Non erit clamor in valetudinario, ſi patientia fuerit in infirmo, & charitas in infirmario.*

§. XL.

Tandem migrandum eſt, hoſpites ſumus.

VIta noſtra hoſpitio ſimilis. *a* Nos in domo alienâ & precariâ verſamur; vix in eam admiſſi dimittimur, & cum abeunte abit recordatio, *tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis* b. Non credis? redi poſt dies pauculos, & narra te ibi pridie hoſpitatum, negabit diuerſitor, ſe tot ſuperuenientibus vllius meminiſſe: ſic fluctus fluctum elidit, nubes nubem. Luculentiſſimè Auguſtinus: Omnes, inquit, peregrini ſumus. Ipſe eſt Chriſtianus, qui & in domo ſua, & in patria ſua peregrinũ ſe eſſe cognoſcit. Patria noſtra ſurſum eſt, ibi hoſpites non erimus. Nã vnuſquiſque hic & in domo ſua, hoſpes eſt. Si nõ eſt hoſpes nõ inde tranſeat. Si tranſiturus eſt, hoſpes eſt. Non ſe fallat, hoſpes eſt: velit, nolit, hoſpes eſt. Sed dimittit illam domum filijs ſuis? hoſpes hoſpitibus. Quare? Et in ſtabulo ſi eſſes, non alio veniente diſcederes? Hoc facis & in domo tua. Ceſſit tibi locum pater tuus; ceſſurus es locum filijs tuis. Nec manſurus manes, nec manſurus relinques. Si omnes tranſimus, aliquid quod tranſire non poteſt, operemur, vt cùm tranſierimus, & illò venerimus, vnde non tranſeamus, opera noſtra bona ibi inueniamus *c*. Quando igitur hoſpites ſumus, migrare non recuſemus. Non eſt lætius iter peregrino quàm in patriam.

a *Cicero in Catone.*
b *Sap. c. 5. v. 15.*
c *Auguſt. tom. 10. ſer. 31. fine. De verbis Domini.*

§. XLI.

Certus vitæ terminus.

NVmerus menſium eius, apud te eſt, Conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt *a*. Quicquid agas, ô homo, quic-

quicquid molliaris, vitæ tuæ dies iam annumerati ſunt tibi. Orbis medicos ad te conuoca; Podalyrios, Machaonas, Æſculapios, Hippocrates & Galenos omnes reuiuiſcere iube, non hi omnes vel horulam annis tuis apponent, vltra quàm velit Deus. Pharmacopolia exhaurias, aurum & vniones glutias, vt vitam extendas, tamen terminos qui præteriri non poterunt non promouebis. Cautus ſis, quantum velis, vitæ pericula omnia declines, morborum principijs obſtes, numerum menſium tuorum non augebis. Optes, voueas, roges nihil agis; vitæ tuæ termini iam conſtituti ſunt, nec vnquam (quicquid reſiſtas) præteriri poterunt. Arenam maris tu quidem innumerabilem credis, ſed & hanc numeratam habet is, qui vitæ tuæ annos, menſes, dies, horas, momenta habuit numerata, iam ab æterno quicquid vel ars tua, vel induſtria tibi promittant, ſpatium viuendi nec vnico momentò tibi reddent auctius. Ciborum tibi prę̄ſtantiſſimorum copia ſit & ſelectus; vini florem bibas; nunquam labores niſi ad ſanitatem, tantū ſomni capias quantum & lex archiatrorum, & ratio valetudinis poſcit; ad numerum & caleas & algeas, nihilominus mortalis eris, & vbi vitæ tuæ metam (quam Deus ab æterno præuidit) contigeris, age valedic rebus humanis, & ad rationem reddendam te para; tribunal te vocat. Nullam hîc moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære, eundum eſt; ne tergiuerſare: ratio reddenda eſt; ne excuſa: mora omnis præciſa eſt; ne dilationem poſtula. Numerus menſium cuiuſuis hominis apud te eſt, ô Deus: conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poſſunt, non poſſunt, non poſſunt. Neque Senecam hoc latuit: Nemo, inquit, nimis citò moritur, qui victurus diutiùs quàm vixit, non fuit. Tulit ſuum,

—— metaſque dati peruenit ad æui.

Fixus eſt cuique terminus: manebit ſemper vbi poſitus eſt: nec illum vlterius diligentia aut gratia promouebit. Lecticam tuam centum medici, ſexcenti amici, mille cognati ſepiant, eorū tamen nemo iuuare te poteſt, vnus & ſolus Deus poteſt. Actum eſt de te, ô homo, actum eſt, & quidem actum eſt in æternum, ſi tunc hoſtem habeas Deum. Æternum perijſti, ſi hoc mortis momento à Deo receſſiſti, aut, ſi prius receſſeris, ad Deum non acceſſiſti, receptus in gratiam. Vltimum vitę tuæ momentum ſententiam de te pronuntiat. Qualis moreris & cadis, talis reſurges, talis viues in omnem æternitatem. Ah, ſapere incipe, & Deo viuere. Quicquid agis memento Æternitatis.

§. XLII.

Prima ægroti Obiectiuncula.

FAcilè meipſum ſolari potui cùm ſanus & valens fui; facilè prouocabam mala abſentia; ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebam; ecce mors, contra quam multa animosè locutus ſum;

Nunc animis opus Ænea, nunc pectore firmo.

Nimirum aliud ſenſi cum ſteti, aliud nunc ſentio cùm iaceo, in lectum deiectus. Extra arenam hoſtem laceſſere facile eſt; in hanc inferre animum illum quem extra hanc conceperis, difficile. Mortem paſſim cōtemnimus, ſed cum extra mortiferi teli iactum nos eſſe credimus. At verò cùm homo ſe in eodem cum Morte circo concluſum videt, hoſtem quem ſpreuerat, timere incipit. Atque adeo aliud eſt, luctam meditari, aliud luctari: illud etiam timidi norunt; hoc non niſi fortium eſt.

Quid ais, mi ægrote, quid contra teipſum quereris? quid priſtinam eamque bonam mentem mutas? Quaſi verò pugilis ſit, cum in vmbra eſt, ſapere, & animos altos gerere; cum luctæ ſuæ puluerem ingreditur, deſipere & animo collabi? Bonus gladiator etiam in arena conſilium capit, etſi prius inops conſilij. Sta, mi homo, & aude: viciſti, ſi velis vincere; ſi poſſis non deſperare. Editorem & Munerarium tuum Chriſtum aſpice te aſpicientem. Certaminis tui non ſpectator tantùm eſt, ſed & adiutor; & omnia arma quibus ipſe vſus, quaſi manu tibi porrigit. At tibi illa forſan, vti Saulis Dauidi, habilia non ſunt? flagra, ſpinas, crucem recuſas? Scutum cape PATIENTIAM; hoc tectus eris & tutus. Cetera bono Deo committe. Noſti illud Abrahami ad filium: DEVS PROVIDEBIT.

Obiectiuncula altera.

ECce morior, qui diutius viuere poteram. Imò certè non poteras; nam ſi poſſes, pu-

to viueres. Sed hoc dicere vis, volebam ſeu ſperabam. Et hoc tibi crediderim, prout animus mortalium vitæ auidus, ſpei credulus eſt. Modicum vixi, ais. Quid ſi plus vixiſſes, nunquid ideo non vixiſſes modicum? Spatia vitæ huius imparia & incerta ſunt, cuncta tamen breuia: vixit aliquis octoginta annis, quid hic quæſo plus iam habet, quàm qui octoginta? ſi fortè curas, laboreſque, & dolores, & tædia ac peccata in lucro ponimus. Aut quid plus haberet ſi vixiſſet octingentis? niſi virtutes illius numeremus, non annos. Certè etiam Mathuſalæ nongenti ſexaginta nouem anni, quid fuerunt, niſi *vapor ad modicum parens a*? Nullus omnino tamdiu vixit aut tantum, vt non ſibi modicum vixiſſe videatur, & eſt planè modicum quicquid hîc viuitur: itaque ſi diu viuere delectat vita illa quærenda eſt, vbi ſemper viuitur, quæ etſi hic non ſit, tamen hîc quæritur. Sed ego morior, inquis, dum bene agere cogitabam. Quid agere cogitabas, nec agebas? Sic forſitan in perpetuum cogitaſſes. Sunt qui bene agere ſemper cogitent, nunquam tamen incipiant, nunquam agant. Tu, credo, vnus illorum eras. Quòd ſi bene agere cœperas, ne dubites, quamuis boni operis finem mors præuertat, apud infallibilem rerum æſtimatorem nil tibi ſubtrahitur: integra merces tua eſt, non actuum modò, ſed & votorum. Bono ſis animo: Rectum & breue iter ad præmium eſt Mori.

a *Iacobi c. 4. v. 14.*

§. XLIII.

Contra alias ægroti querimonias.

Ægrotum innumeræ plerumque querelæ ſunt. Vix loquuntur, quin ſimul & querantur. Quoties illę voces ægroti andiũtur? Heu me miſerum, me afflictum, me oppreſſum doloribus! quoties ex alto ſuſpirioſum. Ah, & , Heu, ęger ingeminat? Sed ſi rem ad veram trutinam examinarit, ſtilum vertet, dicetque ſæpius: Bene eſt, bene habet, ſic Deo placet; ſic meo creatori viſum eſt: me felicem, beatum me inter verbera non tyranni, ſed patris: Deo laus, Deo gloria: cælum ſit in pręmium omnibus mihi bene facientibus. Sic, ægrote, ſic decet, ſic oportet. Seneca ſapienter hoc monens: Noli, ait, mala tua facere tibi ipſi grauiora, & te querelis onerare. Detrahendas pręteritorum dolorum conqueſtiones puto, & illa verba: Nulli vnquam fuit peius, quos cruciatus, quanta mala perfuli? nemo me ſurrecturum putauit, quoties deploratas ſum à meis, quoties à medicis relictus? In equuleum impoſiti non ſic diſtrahuntur. Etiamſi ſunt vera iſta, tranſierunt. Quid iuuat præteritos dolores retractare, & miſerum eſſe, quia fueris? Quid, quòd nemo non multum malis ſuis adiecit, & ſibi ipſe mentitur. Circumcidenda igitur duo ſunt, & futuri timor, & veteris incommodi memoria; hoc ad te iam non pertinet, illud nondum *a*. Quid ergo fruſtra quereris, & dolores ipſe tuos impatientiæ vngue fodicas? Miſer ſum, inquis, Imò beatus es; Bono loco res humanæ ſunt, quod nemo niſi vitio ſuo miſer eſt. Beatus homo qui corripitur à Deo; quem enim diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi *b*; flagellat autem omnem filium quem recipit *c*. Increpationem ergo Domini ne reprobes, quia ipſe vulnerat & medetur; percutit, & manus eius ſanabunt *d*. An neſcis, vulnus quod à chirurgo eſt, medicamentum eſſe & initium valetudinis? Tu ergo non vulnus, ſed manum vulnerantis attende, & fateberis te iam eſſe multò ſaniorem (certè animo, ſi velis) quàm cùm eſſes ſaniſſimus. At dolorem, inquis, grauem ſentio. Quid ni ſentias, ſi illum muliebriter tuleris? Quemadmodum pernicioſior eſt hoſtis fugientibus, ſic omne incommodum magis inſtat cedenti & auerſo. Sed grauis eſt cruciatus. Non eſt fortium, leuia tantum tolerare. Cogita, non dicam tot centena millia fortiſſimorum martyrum; ſed alios tibi non ignotos doloris victores. Narrat Seneca fuiſſe quemdam, qui dum varices prȩberet exſecandas, legere librum perſeuerauit. Martyres aſpicis? mutilatos, ſectos, laceratos, vſtos, confoſſos, frixos, ſtillatim & guttatim mortuos vides. In hos memoriam ſparge, & mirare te illis cetera ſimillimum, illorum tamen patientiam diſſimillimam eſſe impatientiæ tuæ. Sed nihil, inquis, agere me ſinit morbus. Itane, nihil omnino? Vide quæſo; corpus tuum inualetudo tenet, non animum. Itaque, ſi curſor ſis, tibi pedes ſunt ligati; ſi ſutor aut faber, manus impeditæ. Quod ſi animus tibi eſſe in vſu ſolet, ſuadebis, docebis, audies, diſces, quęres,

res, recordaberis etiam ægrotus. Quid porrò? nihil agere te credis, ſi temperans æger ſis? ſi oſtendas morbum poſſe ſuperari, vel certè ſuſtineri. Eſt, mihi crede, virtuti etiam locus in lectulo. Habes quod agas; bene luctare cum morbo, & ſatis egiſti.

a *Sen. epiſt.* 78. *med.*
b *Prou c.* 3. *v.* 12.
c *Hebr. c.* 12. *v.* 7.
d *Iob cap.* 5. *v.* 17. & 18.

§. XLIV.

Ægrotus ad ſeipſum, contra ſeipſum.

QVid ago? ſiccine ante canos morior, nec mihi, quod alijs conceditur ſeneſcere? Sed num, ô bone, adeo pulchrum aut iucundum eſt ſeneſcere? Nimirum in hoc omnes errore verſamur, vt non putemus ad mortem, niſi ſenes inclinatoſque iam vergere: cum eò ſtatim infantia, & iuuentus, ętaſque omnis nos ferat. Ætas ſenectutis vita immaculata *a*; & ſenectus omnium pulcherrima eſt, *proba vita*. Melius eſt cani ſint ſenſus hominis quàm caput. Senectutis dotibus abundè diues eſt qui coluit Deum, qui prudēter vitam inſtituit, qui bene vixit. Et porrò glorioſius eſt virtute ſua, quàm temporis dono ſenuiſſe. Quicunque ad extremum fati ſui venerit, diu vixit, & ſenex moritur. Stat ſua cuique dies, ad quam cùm venerit metam attigit. Sed ea vitæ auaritia eſt, vt, cùm moriendum, omnes nobis iuuenes, hoc eſt immaturi ad mortem videamur, etiam octogenarij ſenes. Sed quid fruſtra annorum tuorum paucitatem numeras? Deus tibi viuendi ſpatium ſcripſit in tabulis prouidētiæ ſuæ: iſtud tu non ampliabis. Hoc iudicium à Domino omni carni, & qui ſuperueniēt tibi in beneplacito Altiſſimi: ſiue decem, ſiue centum, ſiue mille anni. Non eſt enim in inferno accuſatio vitæ. In Orbe altero nulli Deum accuſant quòd vitam non dederit longiorem; ſeipſos accuſant, quòd vitam non vixerint meliorem. Tu igitur hoc age, & annos æternos in mente habe. Nulla eſt iactura punctum temporis amittere, & æternitatem lucrari. Generoſiſſimè dixit Rex Macedo: Ego me metior non ætatis ſpatio, ſed perennitatis. Tu quoque te metiaris non annorum termino, ſed æternitate, quæ nullum habet terminum.

a *Sap. cap.* 4. *v.* 9.

§. XLV.

Ægrotus ad Deum.

DEus meus & deſiderium cordis mei. Ego miſellus homuncio, & vermiculus viliſſimus, hic lectulo affixus iaceo, ſine manuum & pedum vſu: otioſus, iners, torpidus, inutilis ſeruulus; terræ graue pondus, nullos pro te labores perfero. Deſidero tamen, ô Deus, deſidero tui cauſſa quam plurimum laborare: deſidero pro te algere, æſtuare, fatigari, vexari, cruciari pro te: famem & ſitim, moleſtias pro te quàm plurimas perferre, dolores pro te acerbiſſimos tolerare deſidero.

Hoc me deſiderare docuit beatus Dominicus, qui cum maximis doloribus ſolito grauiùs vrgeretur, monitus eſt à ſocio, rogaret Deum mitiùs ſecum agi. Cui vir ſanctus ſubiratus; Niſi, ait, de tuâ ſimplicitate mihi conſtaret, te protinus hinc expellerem, quòd hęc dicere non veritus ſis. Et mox in nudam humum ſe abijciens: Gratias, inquit, tibi ago, mi amantiſſime Deus pro his quæ mihi dediſti perferenda. Auge dolores, multiplica cruciatus, da centum morbos: dabis etiam, ſat ſcio, ſimul patientiam *a*.

Ecquid ergo aliud dixero, quàm hoc ipſum: Exiguum nimis eſt, quod patior, ô Deus, his doloribus alios atque alios adde. Sæuiora longè verbera ſum meritus, quàm tu mitiſſime Deus parcente manu infligis. Hîc Domine ne parce, hîc vre, hîc ſeca, hîc lacera, modò parcas æternùm. Si mihi ſint centum corpora, centum ego cruces, tui amore, veſtire velim: modò tibi placeam, modò inter tuos numerer, ô Pater amantiſſime, quicquid mihi tandem doloris aut laboris ſit ſuſtinendum. Nullos labores, nullos dolores reſpuo, nullos excipio. Tua in me Voluntas, Domine, integrè fiat. Scio enim, quàm bonum ſit & facile, tibi, Deus, ſeruire; apud quem opus, & operis faciendi voluntas æquali ſæpe præmio afficiuntur: apud quem voluiſſe facere, & feciſſe eiuſdem eſſe pretij & meriti poteſt.

Ego iam ad quietem à te, ô bonitas, componor: nox mea mihi venit, quâ nil ampliùs operari poſſum. Sed tamen, licet poſſe operari morbus mihi eripuerit, non tamen eripuit; vel-

velle operari. Volo, Domine, volo, & dum in me ſupereſt vel halitus, tui amore & facere & pati paratus ſũ, quicquid cẽtũ, quicquid mille famulorũ tuorum tuo amore flagrantiſſimi faciũt & patiũtur. Dic tantũ Domine quid me vis facere? quid pati me vis? Plenos ego tibi bonorum deſideriorum Mundos offero. Ad Indos curram & extremos Iaponas, ſed voluntate curram & deſiderio: non obſtabunt huic montium iuga, non præcipitia vallium; illa conſcendam, hæc ſubibo: animum meum non morabuntur niuium cumuli, non eluuiones aquarum; hos tranſmeabo, illas perrumpam: non ſaxa, non ignes reuocabunt; illa percalcatum, hos ſuppreſſum ibo: irriſiones etiam, contemptum, conuitia, falſas accuſationes pro te lubens volens patiar; propter te, ô æterna Sapientia, ſtultus haberi non tantùm non recuſo, ſed ambio; ſed & verbera pro te & tela excipere affecto, millies pro te mori ardenter concupiſco. Nihil nimis arduum, nimis acerbum; nihil nimis difficile, nil erit inexpugnabile: Omnia ſuperabo; peruincam & expugnabo omnia, te duce & adiutore. Et quicquid per vires non licebit, quocunque pedibus aut manibus perreptare non potero, illuc deſiderio accedam, eò expeditis cogitationibus pertingam, id voluntate ſaltem & animo euincam.

Sed nunquid hæc tanta deſideria ſi in opus prodeant, cælum mihi reſerabunt? nunquid ſi hæc omnia factis repræſentaro, aſpectu Dei dignus ero? Ah! Domine Deus meus, ſi patiar & faciam, quicquid omnes vnquam ſanctiſſimorum hominum paſſi ſunt & fecerunt; quicquid etiam pati aut facere voluerunt, non tamen ideo dignus ſim, qui vel momento te fruar; quantò minus ero, cùm hæc exigua & opere caſſa deſideria tibi offero. Quibus ergo modis iter ad cælum mihi expediam? O infinita bonitas, ſi mei miſereri nolis, actum eſt de me: in cælum nunquam admittar, ſi tua miſericordia excludat. Vnicum ergo mihi aſylum reſtat, vnicum refugium ab ira tua & iuſta in me indignatione. Miſericordia tua, Domine, Oceanus eſt & immenſiſſimum mare, in hunc ego me Oceanum, in hoc mare præcipitabo, cùm me voluerit Mors de hoc vitæ colliculo deijcere. Sed etiam nunc dum colliculum hunc occupo, in inexhauſtum tuæ, ô Deus, infinitæ miſericordiæ pelagus me abijcio, certa ſpe, in his aquis tutum me fore ab inferorum incendijs. Clamo igitur cum Dauide:

Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam.

Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.

Sed & in extremis meis anguſtijs, in ſuprema & vltima vitæ meę horrula, cùm animæ meæ iam iam erit é veteri ſua tabernula migrandũ, hoc ipſũ pro me clamare volo ſingulas reſpirationes meas: imo iam ſuperſtes & ſanus deliberatiſſimè & ardentiſſimè volo & iubeo, vt in ipſo mortis meæ momento, aut proximo ante illud tempore, ſingultiens ſpiritus meus, tam angelis quàm hominibus vel ſingultiendo ſignificet, ſe ad te, ô Deus clamare, neque verò aliud quàm hoc ipſum: MISERERE MEI DEVS, SECVNDVM MAGNAM MISERICORDIAM TVAM.

a *Chronic. S. Dominici.*

§. XLVI.

Ægrotus cum Deo paſciſcitur.

SVmmum illud ac pænè vltimum Eccleſię Africanæ decus, Fulgentius, Ruſpenſis Pontifex, doctrinâ & vitæ ſanctimoniâ conſpicuus, ſeptuaginta diebus ante obitum, aſſiduè ingeminabat has voces:

Domine, da mihi modò patientiam, poſtea indulgentiam.

Hoc vir ſanctiſſimus contra vim morbi, velut ſcutum objiciebat. Imò quò vehementiùs vrebat dolor, eò ardentiùs precabatur hic præſul:

Patientiam, ô Domine, patientiam, poſtea da indulgentiam.

Hoc eſt cum Deo ſuauiſſimè paciſci; nec præmium ante laborem, nec triumphum cupere ante victoriam, nec amœniſſimum montis iugum ſine ſudore velle conſcendere. Obiit Fulgentius ipſis Ianuarij Calendis, nouum vtique annum exorſus in cælo nunquam finiendum.

Beatus Richardus Ciceſtrenſis Antiſtes, ille alijs tam benignus, ſibi rigidus, qui tria millia pauperum pane vnico refecit, qui non hiſpido ſolùm cilicio, ſed & ferreâ corpus loricâ domuit, hic in fatali morbo, iam vltimæ lineæ admotus, illud Chriſti Domini cre-

crebertimè repetijt:

In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum.

Subinde & Matrem Domini his vocibus inclamabat:

Maria, Mater gratiæ,
Mater Miſericordiæ,
Tu nos ab hoſte protege,
Et hora mortis ſuſcipe.

Inter quas voces animam reddidit Conditori. Nimirum quibus dura vita eſt, vix dura mors eſt. Et quemadmodum mori, pœna improbis, ſic portus eſt probis, & ingreſſus ad immortalem vitam. Ita mors inuitis imperat, volentibus ſeruit.

§. XLII.

Deo gratias, aſſiduum ſit ægroti canticum.

Virgo beatiſſima, Domini mater, MARIA, ne vnquam Deum benedicere ceſſaret, vti Bonauentura loquitur *a*, illud vnum in ore ſemper habuit: *Deo gratias.* Neque aliud ferè reſpondere ſolita eſt, quàm hoc ipſum, *Deo gratias.* Hanc loquendi conſuetudinem Eccleſia in tali auctore piè reuerita, ſuis omnibus voluit eſſe vſitatiſſimam. Hinc illa Chriſtianis olim, vti iam Religioſis, in omni ſalutatione & congreſſu familiaris vox: *Deo gratias* b.

Diuus Cyprianus cùm à Proconſule Galerio interrogatus breuiſſimè reſpondiſſet, recitata tandem è tabella ſententia: *Thaſcium Cyprianum gladio animaduerti placet*: dixit Cyprianus, *Deo gratias.* Siculatori verò aureos viginti quinque numerari iuſſit à ſuis diaconis. Laurentius martyrum anteſignanus, in candente craticula aſſatus gratias egit. Thelica quoque fortiſſimus martyr dum vngulis laceratur, hoc ipſum inter carnificum rabiem ingeminauit: *Deo gratias c.* Euplius etiam martyr qui demum ſuſpenſo ad collum Euangelio plexus eſt capite, ſæpius iterauit hoc vnum, *Deo gratias.* Bonifacius itidem martyr, in ſæuiſſimis cruciatibus: Gratias, inquit, tibi ago, Domine IESV. Beata clara continuis viginti octo annis, morbo intabeſcens, aſſiduè *Deo gratias* retulit. Anima quę benedicit, impinguabitur *d.* Veriſſimè dixit Auguſtinus: Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm *Deo gratias*? Hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuoſius poteſt. *Deo gratias*, qui te tam fideli pectore ditauit &c. *e* In aduerſis, inquit Chryſoſtomus, infideles maledicunt, Chriſtiani gratias agunt. Vide quanta ſit hæc philoſophia, tum Deum lætificas, diabolum pudefacis, quod malè factum eſt, nihil eſſe facis. Nam & tu ſimul gratias agis, & Deus dolorem amputat, & diabolus abſcedit. Nihil hâc linguâ ſanctius eſt, quæ in aduerſis *Deo gratias* agit. Certè non eſt inferior linguâ Martyrum; vtraque pariter coronatur *f.* Tertullianus Iobum commendans: Cùm ille homo, inquit, ad omnem acerbum nuntium, nihil ex ore promeret, niſi Deo gratias *g.*

Ioannes Auila peritiſſimus interioris hominis magiſter, dicere ſolebat: Plus valet in ærumnis & doloribus vnum *Deo gratias.* quàm ſex millia in rebus proſperis & bona valetudine. Nam *Deo gratias* agere, inquit, tempore conſolationis, eſt omnium; atqui tempore calamitatis, propriè proborum.

Quare, mi optime ægrote, per tuam te ſalutem oro, ſic animum, ſic linguam forma, vt quò peius tibi eſt, hoc tu promptius dicas: *Deo gratias.* Tum denique imitator crucifixi Domini cenſeberis, cùm etiam in doloribus audebis dicere: Faſtidia vexent, mœrores angant, deſint plurima, *Deo gratias.* Sequiant dolores, augeant cruciatus, tormenta creſcant, *Deo gratias* Diſcerpar, dilanier, occidar, *Deo gratias.* Hę voces cælum penetrant, hęc muſica Deo gratiſſima, gratiarum actio inter aduerſa & tormenta. Ad hoc hortatus Paulus: In omnibus, inquit, gratias agite *h*: tam in morbo, quàm in valetudine commoda, tam in inopia quàm in copia, tam in perturbatione quàm in tranquillitate, tam in aduerſis quàm in proſperis. *In omnibus gratias agite.* Non enim minus, imò plerumque maius beneficium Dei eſt, morbus, inopia, ſolatij deſtitutio, honoris priuatio, quàm ſi omnia ad nutum fluant. In omnibus ergo agendæ gratiæ. In quacunque mentis poſitione ſit ægrotus, dicat tamen: Benedicam Dominum in omni tempore ſemper laus eius in ore meo *i.* Nullum ſit momentum, nulli ſint dolores, in quibus ægroto graue ſit dicere: *Deo*

Deo gratias. In omnibus gratias agite. Tantò gratiarum actio nobilior, tantò patientia eſt glorioſior, quò morbus aut dolor vehementior.

a *Bonau. de vita Chriſti c.* 33.
b *Vide hic c.* 3. *§.* 21.
c *Baron. to.* 2. *An.* 303. *n.* 39 *& n.* 146.
d *Prou. c.* 11. *v.* 25.
e *Aug. to.* 2. *epiſt.* 77. *ad Aurelium Pontific.*
f *Chryſ. tom.* 4. *hom.* 8. *in c.* 3. *epiſt. ad Coloſſ. mihi pag.* 1159.
g *Tertul. de Patient. c.* 13.
h 1. *Theſſ. c.* 5. *v.* 18. i *Pſal.* 33. *v.* 1.

§. XLVIII.

Ægroti vera in Deum fiducia.

MOri, ſerium eſt negotium, & ars minimè ludicra. Et meritò poſſit ex ægroto quæri: Viſne te totum æternitatis aleę committere? Viam inis & longam & ignotam, & quò peruenies? His optimè reſponderit æger, qui non miſerorum illud muſſitârit: *Debeo, Cogor.* Sed illud potiùs erecta mente dixerit: Spiritum meum Deo meo libens volens impendam: ita me committo Æternitatis, ita lętus abeo.

Sic prorſus, ſic & ani ſentiant, præſertim ij, qui velut moribundi obeunt. Ex horũ numero rectè quis dixerit: Iam pridem mori cæpi, iam morior, iam delibor & conſumor, iam iter ad Æternitatem inſiſto. Et quia Dei miſericordia finem neſcit, & menſuram omnem excedit, ſic pergo intrepidus. In te, Domine, ſperaui, non confundar in æternum *a* (ſic ſpero) in æternum, in æternum. Et quamuis è diuinis paginis mille me oracula confirment, largiſſimam tamen rationis lucem, quam hic Romanus Sapiens allucet, non ſpreuerim. Quid de morte, & verò etiam quid de reditu à morte ad vitam ſit ſentiendum, à priſcis ſic docemur.

Cùm venerit dies ille qui mixtum hoc diuini humaniq́ue ſecernat, corpus hoc, vbi inueni, relinquam: ipſe me Deo reddam. Nec nunc ſine illo ſum, ſed graui terrenoq́ue detineor. Per has mortalis æui moras, illi meliori vitę longioriq́ue proluditur. Quemadmodum nouem menſibus nos tenet maternus vterus, & pręparat, non ſibi, ſed illi loco, in quem videmur emitti, iam idonei ſpiritum trahere, & in aperto durare: ſic per hoc ſpatium quod ab infantia patet in ſenectutem, in alium naturę ſumimur partum. Alia origo nos expectat, alius rerum ſtatus. Nondum cælum, niſi ex interuallo, pati poſſumus. Proinde intrepidus *b* horam illam proſpice: non eſt animo ſuprema ſed corpori. Quicquid circa te rerum vides tanquam ſarcinas non aſportandas aſpice. *Tranſeundum eſt.* Dies iſte quem tanquam extremum reformidas, ęterni natalis eſt. Depone onus. Quid cunctaris? tanquã non prius quoque, relicto, in quo latebas, corpore exieris? Hæres & reluctaris? tum quoque magno niſu matris expulſus es. Gemis, ploras, & hoc ipſum flere, naſcentis eſt. Sed tunc debebat ignoſci; rudis & imperitus omnium veneras, ex maternorum viſcerum calido molliq́ue fomento emiſſum afflauit aura liberior. Deinde offendit durę manûs tactus, tenerq́ue adhuc & nullius rei ignarus, obſtupuiſti inter ignota. Nunc tibi non eſt nouum ſeparari ab eo, cuius ante pars fueris: æquo animo membra iam ſuperuacua dimitte, & iſtud corpus diu inhabitatum pone: Scindetur, obruetur, abolebitur. Quid contriſtaris? ita ſolet fieri. Pereunt ſemper velamenta naſcentium. Quid iſta ſic diligis, quaſi tua? iſtis opertus es. Veniet, qui te reuelet dies, *c* & ex contubernio fœdi atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu quantum potes, ſubuola: vtique etiam neceſſarijs, quæ cohærebunt, alienus. Iam hinc altius aliquid ſublimiuſq́ue meditare. Aliquando tibi naturæ arcana retegentur, diſcutietur iſta caligo, & lux vndique clara percutiet. Nulla ſerenum vmbra turbabit: æqualiter ſplendebit omne cæli latus: dies & nox aëris infimi vices ſunt. Tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucẽ totus aſpexeris, quam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. Quid tibi videbitur diuina lux, cum illam ſuo loco videris? Hęc cogitatio nihil ſordidum in animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deum omnium rerum eſſe teſtem ait, illi nos approbari, illi in futurum parari iubet, & *Æternitatem* proponere, quam qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tubâ, nullis ad timorem minis agitur *d*.

Quid quęſo ſanctius Chriſtiani? Hęc cogitemus,

temus, hæc meditemur. Nemo bonus malè moritur, nemo malus, benè. Breuis ad ÆTERNITATEM via eſt Mors.

a *Pſal.* 40. *v.* 1.

b *N. B.*

c *Quis obſecro Seneca, hæc myſteria expoſuit?*

d *Senec. epiſt.* 102. *fine.*

§. XLIX.

Conſtanter.

Conſtanter, obſecro, conſtanter. Nulla eſt patientia, ſi deſit conſtantia. Sed erit, qui dicat: hæc iam altera, iam tertia, iam quarta vel quinta, iam nona hebdomas eſt, quâ decumbo. Obijciet alius: hic iam ſextus, iam decimus, iam decimus ſextus menſis agitur, ex quo malè habere cæpi. Non deerunt qui querantur iam ſe altero, iam tertio, iam octauo, iam decimo tertio anno, & pluribus in morbo eſſe. O boni! non valde patientis eſt animi, ad calculum tam exactum, dies, & menſes, & annos reuocare. Durate, quæſo, durate, & ad voſmet rebus ſeruate ſecundis. Verè patiens, etſi annos plurimos decubuerit: Temporis punctum eſt, inquit, quo morbus me tenet, cùm æternitatem ſpecto. Omnis labor breuis eſt, requies ſempiterna. Fuerunt, qui pænè tamdiu ægrotarunt quamdiu vixerunt.

B. Seruulus qui Gregorium Magnũ *a* habet encomiaſten, à prima ætate vſque ad finẽ vitæ plurimis annis paralyſi detinebatur, ita quidem vt nec manum ad os mouere, nec in alterum ſe latus verſare potuerit: nihilominus tota pænè biblia memoriæ mandauit audiendo. Iſtius viuere quid erat, niſi diu mori? Dũque ſic quotidie tot annis moreretur, illud vnum, *Deo gratias*, aſſiduè vſurpabat. Huic omnes in morbo anni, licet tam ærumnoſi, nihil eſſe viſi ſunt ad Æternitatem.

Beata Lydvvina *b* virgo Schiedamenſis, ipſos triginta octo annos diuerſis morbis conflictabatur, mendicum illum ad probaticam piſcinam æmulata. Hanc virginem rectius dixiſſes mori quàm viuere tot illis annis, quos inter grauiſſimos, inauditos, & pænè continuos dolores exegit. Omnis cruciatuum varietas in illam coniurauit. Annis triginta vix tantum panis comedit, quantum viro robuſto in triduum ſuffecerit; vix etiam tribus noctibus aliquid quietis cepit. Acceſſit ad tantam morborũ ſæuitiem extrema paupertas, grauis & ipſa morbus. In hac ærumnarum congerie Lydvvina hoc vnum aſſiduè pronuntiauit: *O bone IESV miſerere mei.* Huic etiam virgini triginta octo anni per maximos dolores acti, vix punctulũ videbantur ad Æternitatẽ *c.*

Sed eſt quæ & Seruulum & Lydvvinam annorum in morbo conſumptorum numero ſuperet. Beata Coleta, *d* virgo Corbeiana incredibilem dolorum vim annis amplius quinquaginta patientiſſimè ſuſtinuit. Subinde octiduo toto vix horulam vnam dorminit. Feſtis ac dominicis diebus dolores plerumque augebantur. Quandoque tam corporis quàm animi ægritudine quatiebatur. Et quod illa ſingulares Dei fauores interpretabatur, omnia ſanctorum martyrum tormenta ſanè horrenda gradatim experta eſt, alijs cruciatibus ſuper alios diuinitus immiſſis. Inter hos illa ſæpius dixit: O ſi ego vna omnium febrium æſtus ac frigora pati poſſim. Theatrum eſſe cupio, in quo genus omne morborum ludat, vt inde Angelis & Deo ſpectaculum fiat. Lectulus aliorum ægrotorum fomentum, clauis illi ac vepribus ſparſus videbatur. Hanc illa formidabilem dolorum continuationem ac feriem, annis, vt dixi, amplius quinquaginta, admirabili patientia tolerauit. Verùm & huic virgini tot anni vix vnum momentum viſi ſunt ad Æternitatem. Potuit & hæc virgo cũ beato Bernardo dicere: Opus meum vix vnius eſt horæ: & ſi plus, præ amore non ſentio *e.*

Quare, mi ægrote, ſi dies & annos tui morbi computes, momentum voca; ſi patientiam atque conſtantiam, beatorum æternitatem ſpera. Labor eſt exiguus, breuis dolor, æterna merces.

a *Greg. l.* 4 *dial. c.* 14.

b *Seu Lidvvida.*

c *Ita Zachar. Lippeloo & Franciſ. Haræus* 14. *April. obijt hæc virgo anno* 1433.

d *Alij Nicolaam nominant, de qua Surius & Haræus* 6. *Martij, obijt anno* 1447.

e *Bern: ſer.* 34. *in Cant. med. ferè.*

§. L.

Vt tam ſanus quàm ægrotus ea quæ ſanctè apud animum ſuum ſtatuit, in opus

poſſit

poſſit producere, & è verbis facere facta, ſequentes orationes addimus, animo confirmando.

I. ORATIO.

Sanis, ægrotis, moribundis aſſiduè dicenda.

DVlciſſime Domine Ieſu Chriſte, in vnione illius charitatis, qua teipſum Patri obtuliſti in mortem, offero tibi cor meum, vt de me, & per me fiat beneplacitum tuum. Dulcis Ieſu, hoc beneplacitum tuum eligo & deſidero, quantalibet aduerſa, morbus & mors inſtent, & me totum fideliſſimæ Prouidentię, ſanctiſſimæque Voluntati tuę committo. Spero enim, & rogo, vt me, & omnia quæ circa me ſunt; tu dirigas ad gloriam tuam, & animæ meæ ſalutem.

II. ORATIO.

Ad conſeruandam cum diuina Voluntate Conformitatem.

DOmine Ieſu Chriſte, qui ad gloriam tuam, & ſalutem noſtram læta permiſces triſtibus, & ad profectum noſtrum ſecunda aduerſaque euenire permittis, bonitati tuæ gratias ago, quod mei fueris recordatus, & hac exiguâ Cruce ſeruum inutilem viſitaueris. Peto autem gratiam, vt ex hac qualicunque viſitatione tua, fructus & prouentus, quē tu deſideras, conſequatur, neque impatientiâ vel ingratitudine meâ impediatur. Tuam quæſo manum porrigas, infirmo mihi, meque ſicut Petrum Apoſtolum; cùm mergi cæpiſſet marinis fluctibus, potenti dextrâ erige, ne ſub hac cruce labaſcam & concidam. Quod autem potes, id velis etiam rogo, vt præſentem & amarum, carniique moleſtum calicem à me transferas, ſicut Regem Ezechiam cum lacrymis orantem exaudiſti, & lethali morbo mirabiliter liberaſti; Verumtamen non mea, ſed tua (quæ ſemper iuſta eſt & ſancta) voluntas fiat. Penes te ſtat omnis auctoritas de filijs iudicandi atque decernendi, nec quiſquam te rectius nouit, quæ pharmaca morbis noſtris curandis conueniant. O mi amantiſſime Pater, argue, corripe, caſtiga, vre, ſeca, hoc tempore, vt in æternum parcas, neque in furore tuo peccata noſtra inferni flammis exuras. Scio multis prodeſſe virgam tuam, cùm dilectos filios corripis, & corripiendo, purgas, exerces, probas priuſquam electos corones. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, quomodo & quamdiu tibi placuerit, me virgæ tuæ paternæ ſubijci, meamque patientiam in cruce probari. In te Domine ſperaui, non confundar in æternum. Me totum ſanctiſſimæ voluntati tuæ ſubmitto, atque committo. Etiamſi me occideris, tamen in te vitæ fontem ſperare non deſinam. In manibus tuis ſunt ſortes meæ.

III. ORATIO.

Ad acquirendam Patientiam.

NOſti omnipotens Deus, quàm vile ſit & fragile hoc manuum tuarum figmētum, quod ex puluere formatum, à leui vento concutitur, frangitur. & tandem iterum in puluerem euaneſcit. Adeo nihil eſt quòd meis ego viribus fidam, qui carne contra ſpiritum ſemper reluctante, tot ſentio motus indignationis, impatientiæ, puſillanimitatis, diffidentiæ, aliarumque perturbationum, quando vel leuiter tangor. Tuam igitur opem imploro, cœleſtis medice, diuinum tuum pharmacum, quod PATIENTIA dicitur, mihi cupio communicari ſummum nempe in morbis etiam acerbiſſimis leuamentum eſt PATIENTIA.

Da mihi quæſo, Domine, præſenti & æquo eſſe animo, vt velut ambidexter læta & triſtia, ſuauia & aſpera non aliunde quàm de paternis tuis manibus profecta ſuſcipiam, mihique diuinitus eſſe immiſſa certiſſimo credam, quoniam ad filiorum tuorum exercitationem ac profectum dirigis omnia.

Doceat me obſecro ſpiritus tuus, quo confortante poſſumus omnia, vt ſciam animam meam in patientia poſſidere vſque ad mortem. Tu es Dominus qui aculeos & dolores omnium & ſingulorum laborantium conſideras: ego verò licet nondum ad ſanguinem vſque reſtiterim, tamen carnis imbecillitatem & recalcitrantis naturæ vim ſæpe vel inuitus experior. Tanto igitur magis adiuua, Domine, imperfectum meum, vt virtus in infirmi-

firmitate perficiatur, & ego ſincerè teſtari poſſim, Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Ad hæc gratia tua duce reſpiciam ſæpe in faciem Chriſti mei, & Filij tui crucifixi, qui ſe patientibus omnibus abſolutum PATIENTIAE ſpeculum & exemplar præbet. Sed & lectiſſimi ac fideliſſimi amici tui in cruce mea me conſolentur, qui tanquam aurum in ardenti fornace à te probati ac purgati, atrociſſima quæque ſupplicia pro te, vti patientiſſimè ita & fortiſſimè pertulerunt, tanto nunc Capiti ſimiliores in cæleſtibus delitijs quanto antea patientiores fuerunt in grauibus tormentis.

IV. ORATIO.

Ad augendam Patientiam.

VIta hæc noſtra peregrinatio eſt ab exilio ad patriam. Et ne detineat nos amœnitas viæ, quò minus ad te, Deus, rectà & celeriter contendamus, excitas nos ſtimulis, & ſpinis pungis, vt concupiſcamus requiem & finem itineris. Sunt ergo morbi, fletus, luctus, mœror, aduerſa omnia, velut calcaria, quibus ſegnis hic equus, vel verius, aſinus vrgeretur, ne ſemper in via ſubſiſtat. Fac nos, Domine, obliuiſci vię, meminiſſe patriæ, atque ſi adijcis pondus aduerſorum, adde etiam robur ne ſuccumbamus oneri, ad te perpetuò intenti & erecti. Ceterum, tua, Domine, ſunt omnia; fac de omnibus ſine exceptione, quod inſcrutabili tuo iudicio viſum fuerit, hoc vno dempto, ne me tibi inimicum eſſe patiaris.

V. ORATIO.

Reſignationem ſui in diuinam Voluntatem complectitur, è Ludouico Bloſio.

DVlciſſime Domine Deus meus, memor eſto quæſo, benigneque conſidera me pauperem creaturam tuam eſſe, te verò Dominum & creatorem meum. Ecce ego me in æquiſſimum iudicium tuum offero, & gratiſſimæ Voluntati tuæ integrè reſigno, paratus hunc & alium quemuis cruciatum, quamdiu tibi placuerit, ſuſtinere. Vtere me ſicut vis, in tempore & in æternitate. Quicquid tu Pater cæleſtis in me & de me facere decreueris, facito, nam ad omnia quæ poſſum humilitate, me totum tibi offero, trado, & reſigno, libenter patiar pro te quicquid ſuper me venire volueris, indifferenter enim volo de manu tua bonum & malum, dulce & amarum, lętum & triſte ſuſcipere, & pro omnibus gratias agere. Cuſtodi me ſolum, ô Deus, ab omni peccato, & non timebo mortem nec infernum, dummodo in æternum me non proijcias, nec deleas de libro vitæ, non mihi nocebit quicquid venerit tribulationis ſuper me. Adeſto mihi Domine Ieſu, in omni loco & tempore, ſitque hæc mihi conſolatio, libẽter pro te velle carere omni humano ſolatio. Et ſi tua mihi defuerit conſolatio, tua Voluntas & iuſta probatio erit mihi pro ſummo ſolatio. Sit nomen ſanctum tuum nunc & in ęternum ſuper omnia benedictum.

VI. ORATIO.

Eiuſdem ſenſus, ſed breuior.

O Amor ineffabilis, ô dulciſſime IESV, Deus meus, ſi mihi dares optionem & promitteres, quæcunque peterem, te daturum, non aliud peterem quàm hoc ipſum quod patior, & hoc millies peto, vt laudatiſſima Voluntas tua ſecundum optimum beneplacitum tuum in me, de me, per me, & in omnibus ſemper fiat.

Hîc legi poſſunt in Imitatione Chriſti l. 1. c. 29. & c. 50.

VII. ORATIO.

Litaniæ ægrotis & moribundis accommodata è ſacris litteris.

KYrie eleiſon.
Chriſte eleiſon.
Kyrie eleiſon.
Chriſte audi nos.
Chriſte exaudi nos.
Pater de cælis Deus. Miſerere nobis.
Fili Redemptor Mundi Deus. Miſerere nobis.
Spiritus ſancte Deus. Miſerere nobis.
Sancta Trinitas vnus Deus. Miſerere nobis.
Qui ſanas contritos corde. Miſerere nobis.
Qui vulneras & mederis. Miſerere nobis.
Qui mortificas & viuificas. Miſerere nobis.

Qui

Qui deducis ad inferos & reducis.
Qui orantes in ſua infirmitate curare conſueuiſti.
Qui propter miſericordiam tuam magnam, ſaluos facis omnes ſperantes in te.
Qui Iob vlcere peſſimo percuſſum ſanaſti.
Qui Ezechiam ad te clamantem à morbo liberaſti.
Qui dæmonium à Sara depuliſti.
Qui Tobiam lumen cæli videre feciſti.
Qui Chananæam pro filia deprecantem exaudiſti.
Qui ſocrum Petri à febri liberaſti.
Qui mulierem ſpiritu infirmitatis annis octodecim inclinatam, ad ſanitatem perfectam erexiſti.
Qui filium principis iam mori incipientem à febri ſaluaſti.
Qui puerum Centurionis verbo ſanaſti.
Qui paralyticos & leproſos curaſti & mundaſti.
Qui à ſpiritibus immundis vexatos & obſeſſos liberaſti.
Qui mulierem per tactum fimbriæ tuæ à ſanguinis fluxu ſanaſti.
Qui ſurdos audire feciſti.
Qui claudis greſſum reſtituiſti.
Qui mutorum ora aperuiſti.
Qui cæcos illuminaſti.
Qui omnes infirmos & ægrotos tangendo ſanaſti.
Qui omnes oneratos & laborantes reficis.
Qui omnes langores noſtros portaſti.
Qui filium mortuum matri viduæ viuum reſtituiſti.
Qui filiam Archiſynagogi ad vitam reuocaſti.
Qui Lazarum quatriduanum à mortuis reſuſcitaſti.
Qui ægrotos viſitaſti, & viſitantibus præmia æterna promiſiſti.
Qui per vmbram Petri multos ab infirmitatibus ſuis liberaſti.
Qui per ſudaria & ſemicinctia Pauli multos infirmos curaſti.
Qui per oſſa Eliſæi mortuum ad vitam reuocaſti.

Miſerere nobis.

Deus adiutor & protector noſter. Miſerere nobis.
Suſceptor & liberator noſter. Miſerere nobis.
Refugium noſtrum, & cornu ſalutis noſtræ. Miſerere nobis.
Fortitudo & Patientia noſtra Miſerere nobis.
Saluator & Redemptor noſter. Miſerere nobis.
Propitius eſto. Parce nobis Domine
Propitius eſto. Exaudi nos Domine.
Propitius eſto. Libera nos Domine.

Ab omni malo.
Ab omni peccato.
Ab omni morbo & languore.
Ab omni impatientia & puſillanimitate.
A peſte & omni contagione.
Ab inſidijs diaboli.
A periculis mortis.
A doloribus inferni.
A ſubitanea & improuiſa morte.
A damnatione perpetua.
Per tentationem tuam.
Per lacrymas & ærumnas tuas.
Per labores & defatigationes tuas.
Per triſtitiam & tædium tuum.
Per pauorem & mœrorem tuum.
Per ſitim & famem tuam.
Per agoniam & ſanguineum ſudorem tuum.
Per ſacroſancta vulnera tua.
Per pretioſum ſanguinem tuum.
Per Crucem & Paſſionem tuam.
Per mortem & ſepulturam tuam.
Per glorioſam Reſurrectionem tuam.
Per admirabilem Aſcenſionem tuam.
In die Iudicij.

Libera nos Domine.

Peccatores. Te rogamus audi nos.
Vt nobis parcas. Te rogamus audi nos.
Vt nobis indulgeas. Te rogamus audi nos.
Vt ſpatium veræ pœnitentiæ nobis concedas. Te rogamus audi nos.
Vt compunctionem cordis, & fontem lacrymarum dones. Te rogamus audi nos.
Vt nos viſitare & conſolari digneris. Te rogamus audi nos.
Vt ſanctitatem mentis & corporis largiaris. Te rogamus audi nos.
Vt indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum impertias. Te rogamus audi nos.

Vt gratiam & conſolationem ſancti Spiritus infundas. Te rogamus audi nos.
Vt veram ac Chriſtianam patientiam tribuas. Te rogamus audi nos.
Vt nobis in omni tribulatione noſtra ſuccurras. Te rogamus audi nos.
Vt nos in hora mortis contra omnes inſidias diaboli protegas, Te rogamus audi nos.
Vt nos in tua gratia mori & ad finem vſque perſeuerare facias. Te rogamus audi nos.
Vt extrema noſtra benedicas & ſanctifices. Te rogamus audi nos.
Vt ſpiritum noſtrum in manus tuas ſuſcipias. Te rogamus audi nos.
Vt poſt obitum noſtrum paradiſi ianuas nos gaudenter introire iubeas. Te rogamus audi nos.
Vt nos exaudire digneris. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi. Parce nobis Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi. Exaudi nos Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi. Miſerere nobis.
Chriſte audi nos.
Chriſte exaudi nos.
Kyrie eleiſon.
Chriſte eleiſon.
Kyrie eleiſon.
Pater noſter &c.
Verſ. Saluos fac ſeruos tuos.
Reſp. Deus meus ſperantes in te.
Verſ. Adiutor noſter eſto, ne derelinquas nos.
Reſp. Neque deſpicias nos Deus ſalutaris noſter.
Verſ. Adiuua nos Deus auxiliator noſter.
Reſp. Et propter gloriam nominis tui libera nos.
Verſ. Domine exaudi orationem meam.
Reſp. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS

Deus qui vnigeniti tui patientiâ antiqui hoſtis ſuperbiam contriuiſti; da nobis quæſumus, quæ idem pro nobis pertulit, dignè recolere, ſicque exemplo eius cuncta nobis aduerſantia æquanimiter tolerare.

Deus humani generis benigniſſime conditor, & miſericordiſſime reformator, qui hominem inuidiâ diaboli ab æternâ felicitate deiectum, Vnigeniti Filij tui pretioſo ſanguine redemiſti, viuifica nos famulos tuos gratiæ tuæ vigore, & iacentibus manum porrige ſalutarem: reple nos gaudio cordis & lætitiâ ſpiritûs; expelle à nobis omnes hoſtiles inſidias, & mitte nobis medicum ſalutis, Angelum pacis, qui nos in anguſtijs poſitos conſolationibus tuis attollat, quibus in præſenti conſequamur auxilium, & in futuro præmia obtineamus æterna.

Miſericordiam tuam humiliter deprecamur, omnipotens Deus, quæ amiſſam gratiam nobis reconciliet, atque munus patientiæ in illatis omnibus, ſemper & vbique protegendo impertiat. Deus ſub cuius nutibus vitæ noſtræ momenta decurrunt, ſuſcipe preces humiliter ad te clamantium, vt de omni aduerſitate & ægritudine liberati, perpetuâ te gratiarum actione laudemus. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filium tuum, &c.

VIII. ORATIO.

Ad ſtabiliendam humanæ voluntatis cum diuina conformitatem.

O Dulcis Ieſu, neque vitam, neque mortem, ſed tuum beneplacitum deſidero, te expecto: fiat mihi ſecundum voluntatem tuam. Si vis vt moriar, dulcis Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Et licet ad veſperam venerim omnium nouiſſimus, da mihi, vt tecum, & in te requiem accipiam ſempiternam. Si verò vis, vt diutiùs viuam, dulcis Ieſu, hoc propono, & pro hoc gratiæ tuæ ſuffragium rogo, reliquum vitæ meæ corrigere, atque in holocauſtum tibi totum offerre in gloriam tuam, & ſecundum beneplacitum tuum.

IX. ORATIO.

Ad hoc idem impetrandum, quod ſummè & vnicè eſt neceſſarium.

Domine Ieſu Chriſte, obſecro te per amorem quo omnium hominum onera portaſti, vt facis me onus triſtitiæ meæ cum gratitudine ſuſcipere de manu prouidentiæ tuæ, & de voluntate paterni cordis tui, & pro tui amore, quamdiu tibi placuerit, cum pleniſſi-

pleniſſima mei ipſius reſignatione, longanimiter ſuſtinere, ita dumtaxat, vt me tua gratia confirmes, ne vnquam te vel in modico offendam, aut à ſanctiſſima voluntate tua vel minimum recedam. Atque vtinam poſſem omnium & ſingulorum, qui pro te paſſi ſunt, hominum preſſuras ſolus ſufferre, vt qualemcumque vicem redderem infinitæ charitati tuæ. Eia benigniſſime Ieſu, ita quæſo vnias voluntatem meam, cum ſanctiſſimo beneplacito tuo, vt aliud optare nequeam, quàm quod tu vis.

X. ORATIO.

Ad impetrandam Patientiam

O Domine Deus meus, confiteor me non vixiſſe, proh dolor, ſicut debuiſſem & per gratiam tuam potuiſſem. Vnde iam toto corde doleo, & me non ſatis dolere doleo. Obſecro igitur te Domine, & ſuppliciter rogo, vt non facias mihi ſecundum peccata mea, ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam, quæ ſuperat peccata totius mundi. Tu Domine, qui exterius flagella irrogas, da interius indeficientem patientiam, ita vt laus tua nunquam recedat de ore meo. Miſerere mei Domine, miſerere mei & adiuua me, ſicut tu noſti quòd mihi neceſſe eſt in corpore & animæ. Scis omnia, potes omnia, qui viuis in ſæculorum ſæcula.

XI. ORATIO.

Poſt ſumptam in morbo SS. Euchariſtiam.

Ad Ieſum Chriſtum Mundi Saluatorem.

Gloria tibi Chriſte, qui in dulcedine tua pauperem mam animam viſitare & refocillare dignatus es. Nunc dimittis ſeruũ tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Iam te teneo, dulcis amor, iam vltra non dimitto te, iam Mundo & omnibus quę Mundi ſunt, lubens valefacio, iam gaudens ad te venio, Deus meus. Nihil amodo, nihil, ô bone Ieſu, me ſeparabit à te: tibi enim Chriſte coniunctus ſum, in te viuam, in te moriar, & in te, ſi volueris, in ęternum permanebo. Viuo iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Tędet nunc animam meam vitæ meæ; cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto: mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Iam non timebo mala ambulans in regione vmbræ mortis, quoniam tu mecum es Domine, & ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus: ſitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?

Benedic mihi, Ieſu amantiſſime, & nunc in pace dimitte me, quoniam verè tuus ſum ego, & in æternum vltra nunquam dimittam te. O ſi felici tibi copulâ nunc ſocier in æternum, ô ſi totus in te immergi, totus abſorberi & ſepeliri in te merear, ô ſi anima mea inter amplexus tuos ſuauiter requieſcens abſorbeatur tota in te, & feliciſſimè fruatur te Deo amatore ſuo. Quid mihi iam vltra cum Mundo, mi amantiſſime Ieſu? Ecce nec in cælis quicquam præter volui. In manus tuas, Domine Ieſu, commendo ſpiritum meum. Recipe me, dulcis amor, vt in æternum mihi bene ſit in te, & in pace ſuauiter in te obdormiam & requieſcam.

XII. ORATIO.

Ad Beatiſſimam Virginem Mariam matrem Domini.

O Mater miſericordiæ, mater æterni Regis, perueniant ad te preces meæ. Scio me peccatis meis graues pœnas commeruiſſe, ſed tamen impetra tu mihi à Filio tuo miſericordiam, vt antequam moriar, ex animo conuertar, & ſinceram agam pœnitentiam. O mater Domini, aſſiſte mihi & adiuua me patrocinijs & meritis tuis, in omnibus doloribus meis & præſertim in vltimâ neceſſitate meâ ſuccurre mihi. O mater afflictorum non me deſeras in hora mortis meæ.

AD SS. ANGELOS.

O Puriſſimi ſpiritus Angeli beatiſſimi, aſſiſtite quæſo mihi migranti ex hoc ſæculo, & potenter eripite me ab immundorum ſpirituum inſidijs, & animam meam in veſtrum conſortium aſſumite. Tu præcipuè Angele bone, qui cuſtos es meus fideliſſimus, defende me in prœlio, vt non peream in tremen-

tremendo iudicio. O vos omnes ſancti Angeli Dei, veſtris obſecro interceſſionibus defendar, vt infernalis canis mihi non noceat, & vt anima mea, ad ſuum creatorem pura perueniat.

Ad Patronum, aut Patronos cælites.

O Patrone optime, ſancte N. etiam in te ſpem aliquam ſubſidij & confidentiam collocaui. Tuis obſecro deprecationibus apud Deum, & nunc mihi adſis, & præſertim in extremæ neceſſitatis articulo, impetra mihi quæſo benignam ſententiam, vt à iudice meo audire merear. Veni Benedicte Patris mei, accipe regnum quod paratum eſt ab initio Mundi. Vt ita tecum ô ſancte N. communem & immortalem Dominum glorificem in ſæcula ſeculorum.

CORONIS CAPITIS SECVNDI AD LECTOREM.

HÆc eò diximus, ſanis & ægrotis partim recreandis, vt reſpirent, partim excitandis vt vigilent, partim roborandis vt vincant, ad omnem Mortis occurſum parati. Cuncta profectò experiri præſtat, quàm mori malè. Mala mors errorum omnium non ſolùm peſſimus, ſed & indelebilis, inexpiabilis error eſt.

Itaque nunc moribundos accedimus, & ijs documenta ſcribimus, non vt ea tunc primùm legant, cùm moriendum, ſed vt à ſanis lecta, proſint moribundis.

AD CAPVT III.

Imago III.

MORIBVNDIS SIC CONSIDERANDA.

A. *Ab hac ſecuri, vno cadunt ictu vel altiſſimæ quercus* : FERIO.
B. *Ruit vetuſta domus, veteres migrate coloni, ſub terra tutiùs habitaturi.*
C. *Piſces capiuntur hamo, volucres viſco, mortales Mortis ſpiculo: hic nemo eſt eximius.*
D. *Neminem hic ventus terreat: mortalitas, illius ſemen eſt; ſed ſeges immortalitas.*
E. *Vt aqua effunditur ſic & vita : ſed expectat libri, quæ vitæ appendat opera.*
F. *Sol quidem occumbit, ſed vt reſurgat: homo moritur, ſed vt reuiuiſcat.*
G. *Actum eſt; vndique iam capta fera eſt: nihil vſquam effugij*; MORIENDVM EST.

CAPVT III.

MORTIS MEMORIA REPRÆSENTATVR MORIBVNDIS.

§. I

Ars bene moriendi compendio traditur.

NESCIRE mori, inſcitia omnium miſerrima eſt. Vt ergo id diſcamus, quod totâ vitâ diſcendum eſt, quinque potiſſimum obſeruanda ſunt, quæ mortem faciant bonam.

Primum, *Animus liber & intrepidus.* Res ſummi momenti hoc eſt, & ex quo pendeant cetera. Magna pro noxis ſatisfactio eſt, rem omnium chariſſimam tam promptè dediſſe. Ideo Dauid: Voluntariè, inquit, ſacrificabo tibi [a]. Nihil hîc æquè Deo placet, & hominem iuuat quàm imperterritus, liber, promptuſque animus, & generoſa in Deum fiducia. Tergiuerſatio hac in re ſignum eſt voluntatis humanæ cum diuina non conſentientis. Ergo, ſi aliquando, cur non modò? Huic animo ad promptè moriendum comparando facit ſingularis affectus ad *Domini paſſionem*, quæ ſingulis diebus Veneris, certis precibus ac operibus colenda.

Alterum, *Teſtamenti ac debitorum expeditio.* Error eſt de teſtamento non cogitare, niſi cùm mors in foribus eſt.

Diſpone de bonis, dum adhuc mentis tuæ es [b].

In ijs porrò legandis quæ noſtri arbitrij ſunt, regulam D. Ambroſius hanc ſuggerit: Fides ſincera ſit, & prouidentia perſpicax:

Seu charitas cum prudentia, Prudentia cum charitate. Videat etiam qui dat eleemoſynam, aut dari curat, vt apud Deum bono loco ſit, & in gratiâ.

Tertium, *Cura ſalutis vnica*; Hîc illud maximè locum habeat: Porrò vnum eſt neceſſarium. Beatus Auguſtinus exemplar bene morientium, decem ante mortem diebus neminem ad ſe admiſit, niſi ſtatâ horâ medicum, & eum qui cibum deferret; ipſe in continuas precationes, gemitus, lacrymas effuſus, cum Deo de vita ſua pertractabat, monebatque nos alios omnes his verbis: Nullus Chriſtianorum hinc emigret, ſine digna & competenti pœnitentia.

Quartum, *Sacramentorum trium petitio*, nimirum Confeſſionis, Communionis, & extremæ Vnctionis. Non cogi velit ęgrotus, ſed vltro hæc petat, nec eò rem differat, dum animus in extremis labris hæſerit. Multi malè moriuntur, quia videri nolunt breuî morituri. In hoc negotio ſalutis diſtuliſſe, ſemper fuit noxium. Ergo qui de malè actis ſeriò vult dolere, maturè doleat. Hîc crebra & robuſta *Contritio* locum habet, de qua conſule Bellarminum *c*.

Quintum, *Suimet in diuinam Voluntatem oblatio quàm integerrima*. Animus intrepidus forſan non ęquè ab omnibus exhiberi poteſt, ſed animus cum diuina Voluntate conſentiens à nemine non poteſt. Quocirca millies, etiam vno die, repetat ęgrotus illud Chriſti Domini: Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te *d*. Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater, &c. Vix perire poteſt, qui ſuum ſibi iudicem tam efficaciter conciliat, ne pereat.

a *Pſal.* 53. *v.* 8.
b *Vet. Iamb.*
c *Bellar. de arte moriendi l.* 2. *c.* 6. *mihi pag.* 181.
d *Matth. c.* 11. *v.* 26.

§. II.

Tempus malè perditum, quomodo recuperandum.

AMiſſum tempus quiſquis reuocare cupit, auertat ſe totis viribus, ab omni loco & tempore, ſeque in illud *Æternitatis Nunc* recipiat, in quo Deus: hîc in Deo deperdita omnia reperiuntur; hîc in Deum homo ſe immergat hoc modo:

O Æterne Deus, vtinam, ô vtinam omni eo tempore, quod à Mundi origine ad vſque finem durabit, tam purè, obedienter, & ſanctè vixiſſem, ſicut omnes ij homines vixére, qui in omni virtutum exercitio, in ęrumnis & laboribus aſſiduis tibi placuerunt. Vtinam ex gratitudine & amore in te, omnes pelagi vndas per oculos meos deducere, egenos omnes opportunè iuuare, mœſtos vniuerſos conſolari, & te Deum meum ijs laudibus, eoque amore proſequi poſſem, quo te Beati omnes, & Angeli tui proſequuntur. Hæc enim omnia, Domine amori tuo promptiſſimè impendere par eſſet. Nunc autem, mi Deus, miſerre mei ſicut ſcis, & ſicut vis.

De his talibus iam olim pronuntiauit pſalmographus: Et dies pleni inuenientur in eis *a*. Plenus dierum moritur, inquit Gregorius, qui per hæc tranſeuntia tempora, id quod non tranſit, operatur. Amiſſas horas reparauit, qui amiſiſſe ſincerè doluit.

a *Pſalm.* 72. *v.* 10.

§. III.

Breuis vita quomodo extendenda.

BOnæ mentis homini viuendum, non quamdiu iuuat, ſed quamdiu oportet Sapientia clamat: Conſummatus in breui, expleuit tempora multa *a*. Benè multa, quia & vniuerſa complectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui tranſit ad Æternitatem? Quanta ſanè tempora non longæuitate, ſed longanimitate, hoc eſt, non annorum ſerie, vel dierum numero, ſed mentis deuotione, & inextinguibili ſemper proficiendi deſiderio percurrere potuit, tanta ſibi in meritis non immeritò vindicauit. Retinet quippe virtute quod amiſit in tempore. Meritò multorum, imò omnium temporum recipit vicem, qui nullo tempore voluit mutare bonam voluntatem, & *Intentionem*. Itaque indefeſſum proficiendi ſtudium, & iugis conatus ad perfectionem, Perfectio reputatur *b*.

a *Sap. c.* 4. *v.* 13.
b *Bernardus epiſt.* 253.

§ IV.

Finis rerum omnium: Æternitatis nullus.

APud moribundum etiam hilareſcere, & lætum canere quid vetat? præſertim ſi id ex vſu noſtro ſit. Beatus Iacoponus vir feſtiua ſanctitate præditus, verſiculos ſcripſit, quibus Mundi deliria, & mortis præcipitia non illepidè deſcripſit; ex ijs & hi ſunt:

I.

Cur Mundus militat ſub vana gloria,
Cuius proſperitas eſt tranſitoria,
Tam citò labitur eius potentia,
Quàm vaſa figuli, quæ ſunt fragilia.

II.

Dic vbi Salomon olim tam nobilis,
Vel vbi Samſon eſt dux inuincibilis,
Vel pulcher Abſalon vultu mirabilis,
Vel dulcis Ionathas multùm amabilis?

III.

Quò Cæſar abijt celſus imperio,
Vel diues Epulo totus in prandio,
Dic vbi Tullius clarus eloquio,
Vel Ariſtoteles ſummus ingenio.

IV.

Tot clari proceres, tot rerum ſpatia,
Tot ora præſulum, tot regna fortia,
Tot Mundi principes, tanta potentia,
In ictu oculi clauduntur omnia.

V.

Quàm breue feſtum eſt hæc Mundi gloria,
Vt vmbra hominis ſunt eius gaudia,
Quæ ſemper ſubtrahunt æterna præmia,
In ictu oculi clauduntur omnia a.

Omnia hæc vera ſunt, illud longè quàm veriſſimum: *In ictu oculi clauduntur omnia.* Vox beati Gregorij eſt: Omnis longitudo temporis vitæ præſentis punctum eſſe cognoſcitur, cùm fine terminatur. Quod idem Gregorius confirmans: Parum eſt, ait, quicquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod curſu ſui temporis tendit, vt non ſit: quod dum per momenta ducitur, ipſa hoc momenta ſua quæ differunt, impellunt: atque vnde teneri cernitur, inde agitur, ne teneatur *b*. Auguſtinus explicatiſſimè: Totum hoc tempus, inquit, non dico ab hoc hodierno die vſque in finem ſæculi, ſed ab Adam vſque in finem ſeculi, exigua gutta eſt comparata Æternitati *c*. Rerum omnium exitus eſt, Æternitatis nullus, heu nullus! In Orbe nihil eſt, cui non ſuus immineat finis: conuiuia & choreæ finiunt, luſus omnis & riſus finiunt, nunquam finiet Æternitas: Momento, vbi luſerunt, ſorbentur nauigia, momento confertiſſima hilaritatis theatra corruunt; momento vnico iucundum omne euaneſcit; vnicum momentum, rerum omnium ſepulchrum eſt. Quid ergo tam vana ſectamur & breuia? Magnum animum delectare non poteſt, quod non duret. In ictu oculi clauduntur omnia. Quicquid cæpit, finiet, ſola non finiet Æternitas.

a *Hos verſus elegantibus modis muſicis incluſit Sebaſtianus Ertelius.*
b *Greg. lib. 15. mor. c. 24. initio & l. 7. mor. c. 14. poſt med.*
c *Aug in Pſal. 101. Con. 2. med.*

§. V.

Hominis moribundi conſideratio.

MAgiſter patientiæ Iobus: Lapides, inquit, excauant aquæ, & alluuione paullatim terra conſumitur: & homines ergo ſimiliter perdes. Roboraſti eum paullulum, vt in perpetuum tranſiret: *Immutabis faciem eius, & emittes eum* a. Quàm non multis cæremonijs vtitur Deus, hominem ex hoc in alium Orbem emiſſurus: immutat faciem eius, & aliò iubet proficiſci. Tunc certè cum Mors euocat, facies tota immutatur (& vt Hippocrates in ſuo prænotionum libello) ſibi ipſi maximè contraria redditur: Acutus fit naſus, oculi caui & reconditi, tempora collapſa, aures contractæ, aurium extremitates auerſæ, cutis in fronte dura & rugata, color totius faciei pallidus, cereus, aut etiam plumbeus, niger, liuidus, labra reſoluta, pendentia, albicantia, dentes aduſti, collum exeſum & gracile, mutata omnia, ita vt noua homini perſona videatur inducta. Sic vbi Deus hominis vultum mutauerit, emittit eum. I nunc, mi homo, I modò in domum Æternitatis tuæ. A tantillo Mortis punctulo, tot ſeculorum pendent volumina, nullis euoluenda ſæculis.

a *Iob cap. 14. v. 19. & 20.*

§. VI.
Stantes mortui.

VEſpaſiani Imperatoris ſcitum eſt: Imperatorem non decere niſi ſtantem mori. Ego dixerim, nec decere Chriſtianum aliter mori, quàm ſtando. Sed quænam hic optima ſtandi ratio.

Anno milleſimo ſexcenteſimo quinto Viennæ ipſa naſcentis Chriſti nocte miles excubitor in ligneâ ædiculâ frigore obriguit, mane ſtans quidem, ſed non vigilans repertus eſt, iam enim & noctis & totius vitæ vigiliam finierat. Simili fato alius quiſpiam obijt, gelu itidem exanimatus, qui viuere deſijt antequam equitare. Nam equus viæ gnarus fideliter Conſtantiam in publicum hoſpitium, peruexit ſuũ dominum, ſed mortuum *a*. Q. Curtius atteſtatur, quoſdam ex Alexandri Macedonis militibus applicatos arborum truncis obriguiſſe frigore, eos tamen non viuentibus ſolùm, ſed etiam inter ſe colloquentibus ſimiles eſſe conſpectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. *b*.

Leodegarius martyr capite plexus erexit ſeſe, & vltra horam immotus ſtetit *c*. Petrus itidem martyr decuſſo iam capite, ſubmiſſis genibus corpore reliquo manſit erectus *d*. Sancta Oſitha virgo regia ſuum ipſa caputiam amputatum recto tramite ac firmis veſtigijs incedens ad ædem Apoſtolorum ad tria pœnè ſtadia tulit *e*. Seuerinus Boëthius & ipſe martyr, cùm regius ſpiculator vulnus ei lethale inflixiſſet, ille vtraque manu diuulſum caput ſuſtinuit, & interrogatus, à quo percuſſus eſſet, reſpondit: Ab impijs; progreſſuſque eſt in templum vicinum, vbi flexis ante aram genibus ſacra percepit & paullò poſt expirauit *f*. Dionyſius Areopagita inter primos martyrum, caput ſuum ceruicibus abſciſſum, ſuis ipſe manibus velut præmium accepit, & obuiæ mulieri in manus tradidit *g*. Idem hoc fecerunt ęuo Diocletiani & Maximiani, inuicti martyres, Vrſus & Victor, cum ſexaginta ſocijs, quorum quilibet caput ſuum à ceruicibus reſectum, ad certum viç ſpatium ſuis manibus geſtauit *h*. Atque hi profectò non tantũ ſtãtes ſunt mortui, ſed & ſteterunt poſt mortem. Hic accenſendus B. Simeones, de quo Theodoretus admiranda commemorat; quę vitæ probauit exitus. Siquidem hic ipſe Simeones ſtans mortuus eſt, manſitque in ſtatu ſuo poſt mortem immobilis: animus quidem iam cęlum penetrarat, corpus ab inquilino ſuo deſertum, ne ſic quidem cadere ſuſtinuit, ſed locum ſui certaminis mole preſſit erectâ, tanquam ſi inuicti athletæ victorias & triumphos loqueretur. Sic & Benedictus numeroſiſſimæ familiæ laudatiſſimus pater, animam Deo ſtans reddidit, verè magnus Imperator, qui, quod glorioſiſſimum, in ſe maximam poteſtatem habuit, & ſeipſum inter ſpinas triumphauit ęternâ victoriâ.

Chriſtianum non niſi ſtantem decet mori. Standum & pugnandum eſt morienti. Rectè ſtetit, bene pugnauit, quiſquis Deo nixus, mori non timuit.

a *Poggius l. 1. de miſeria hum. qui hoc à ſe viſum ait.*
b *Curt, l. 8. cap. 9.*
c *Lippeloo 2. Octob.*
d *Baron. tom. 3. An. 310. n. 10.*
e *Lippeloo 7. Octob.*
f *Baron. tom. 7. An. 526. n. 7.*
g *Surius die 9. Octob.*
h *Sur. tom. 5. die 30. Septemb. & Thom. Bozius de ſignis Eccleſiæ l. 15. c. 9.*

§. VII.
Ante mortem mortui.

SApiens Alexandridę dictum eſt: Moriendum eſſe, antequam mori cogaris. Tarſenſis Paulus, non ſemel dumtaxat aut ſæpius, ſed quotidie mortuus eſt. De ſeipſo id affirmans: Quotidie, inquit, morior *a*.

Gregorius Magnus, qui quantò ſublimius occupauit ſolium, tantò clariores ſanctitatis emiſit radios; hic vigilantiſſimus paſtor ſæpius ante mortem fuiſſe mortuus videtur. Siquidem non multò ante obitum, ſuam ipſe conditionem deſcribens: Me, inquit, amaritudo animi & aſſidua exacerbatio, atque podagræ moleſtia ſic afficit, vt corpus meum tanquam in ſepulchro ſiccatum ſit: vnde fit vt iam rarò de lecto ſurgere valeam *b*.

Coſmus Medices, iam morti vicinus, cùm à coniuge interrogaretur, Cur ita clauderet o-

culos,

culos, etiam vigilans? Reſpondit: Cuperem eos aſſuefacere, vt diutius claudi non moleſtè ferrent. Optimum hoc genus mortis eſt, oculos tunc præſertim claudere, cum eos mortifera voluptas illicit. O claude, & vel ſic morere, ne moriaris, quiſquis pudicitiam amas. Sapientiſſimè ſuaſit Seneca Lucilio: Hoc denique tibi citra diem mortis præſta: moriantur ante te vitia *c*.

a 1. *Cor.* 13. *v.* 11.
b *Greg. epiſt. ad Ruſticanum patric.*
c *Senec. epiſt.* 27. *init.*

§. VIII.

A ſeipſis ſepulti.

PAcuuius Tiberij Cæſaris procurator in Syria, vino & epulis tam largiter ſibi quotidie parentauit, vt à cena in cubiculum ferretur, inter famulorum plauſus, qui ad ſymphoniam velut mortuo iſtud accinebant: *Vixit, vixit.* Quid hoc aliud erat, niſi quotidie ſeipſum efferre, & ſepelire? Optimè Seneca. Hoc, ait, quod ille ex mala conſcientia faciebat, nos ex bona faciamus, & in ſomnum ituri, læti hilareſque dicamus: *Vixi.* Craſtinum ſi adiecerit Deus, læti recipiamus. Ille beatiſſimus eſt, & ſecurus ſui poſſeſſor, qui craſtinum ſine ſollicitudine expectat *a*.

Labienus, quia omnes dicaci ore lacerabat, Rabienus dictus, eò exoſus fuit, vt omnes eius libri fuerint combuſti. Non tulit hoc Labienus, nec voluit ſuo ingenio ſuperſtes eſſe, ſed in monumentum ſuorum maiorum ſe iuſſit deferri & includi: nec tantū finiuit ipſe ſe, ſed ſepeliuit *b*. Itaque Labienus à ſeipſo ſepultus eſt. Sed plus habet admirationis, *Viuus ſepultus, inſepultus mortuus*. Storax Neapolitanus, paucis abhinc annis, homo locuples, delicatus, faſtuoſus annonæ præfectus, cùm mala fide munere ſuo fungeretur, plebs famis impatiens in hominem irruit. Ille latebras quærens in diui Auguſtini æde ſepulchro ſeſe abdidit: inuentus tandem, lapidibus petitus, & fruſtillatim diſcerptus, adeo vt ſanguinem eius non pauci lamberent, & oſſa deeſſent ſepulchro. Epitaphium illi hoc ſcriptum eſt:

Storax qui viuus ſubijt ſepulchrum,
Mirum, defunctus caruit ſepulchro. c

Sed profanæ ſunt hę ſepulturę; miſceamus ſacras. Albertus Magnus æui ſui miraculum, depoſitâ vltrò Ratiſponenſi mitrâ Coloniam redijt, ad ſuæ Religionis eruditam paupertatem. Hic omnium pęnè rerum memoriam, vti ei olim prædictum amiſit. Tam obliuioſus tamen non fuit quin quotidie feliciſſimè meminiſſet, ſepulturæ ſuę locum accedere, vbi pro ſeipſo ceu mortuo precationes funebres diebus ſingulis, octoginta ſeptem annorum ſenex recitauit *d*.

S. Seuerus Rauennas præſul, viuus conditorium ingreſſus, ſeque medium collocans inter filiam & vxorem quam olim habuerat, expirauit.

Macarius Romanus collo tenus in terra ſtetit ſepultus triennio *e*.

Philoromus Galata presbyter annis ſex in ſepulchris mortuorum habitaſſe dicitur, vt mortis formidinem ſuperaret. *f*.

Seria hæc eſt & admiranda ſuiipſius ſepultura, cui ſeriam ſimul & ridiculam attexo.

Bonziorum in Iaponia princeps Combendaxis nomine, iam maturus æui, ſeipſum vltro defodit ſcrobe cubitorum quatuor profūdâ quadratæ formę, hanc aperiri ſeueriſſimis verbis vetuit, nec enim in præſentia mori ſe, poſt aliquot millies millena millia annorum, virum quendam doctrinæ laude pręſtantiſſimum in Iaponis regna venturum nomine Mirozu, tum ſe quoque demum è fouea proditurum: interea diuturnis laboribus feſſum corpus velle reficere. Circa ipſius ſepulchrum lampades complures ardent è varijs eò miſſæ prouincijs, fatuâ prorſus ſuperſtitione *g*.

Polemon Laodicenſis, Suidâ teſte, Timocratis philoſophi diſcipulus, Ariſtidis oratoris magiſter, cùm annum ageret quinquageſimū ſextum, ſe ipſe in ſepulchrum coniecit, ob arthritidis cruciatus, inediâ ſolutus. Cùm autem amici & propinqui lugerent cuperentque ſic ſepultum refodere, dixiſſe fertur: Date mihi aliud corpus, & aſcendam *h*.

Sed ſanctioris exempli eſt, quod addo. Duo Anachoretæ in rupe Pterigia prope fluuium habitabant. Horum alter iam ſenex obijt, à ſocio ſepultus in monte. Paucis poſt diebus defuncti ſenis diſcipulus ad agricolam, dum is aratrum duceret, deſcendens; Oro te, mi frater, inquit, hanc mihi gratiam pręſta, ligonem ac ſarculum ſume, & ſequere me

præeuntem. Non grauatè ſecutus ruſticus, in montem peruenit cum duce. Anachoreta ſepulchrum ſenis digito monſtrans: Hîc, inquit, fode, dum ego interim oro. Effoſſo ſepulchro finitiſque precibus anachoreta complexus agricolam: Ora, inquit, pro me frater. Et viuum ſe ſuper magiſtrum ſuum inijciens, à ſeipſo ſepultus, animam efflauit *i*.

Mirari hæc licet, non item imitari, niſi hac ratione quam diuinus Paulus ingerens: Mortui eſtis, inquit, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo *k*. Optimū eſt illud philoſophi monitum: LATENS VIVE. Siquidem benè vixit, bene qui latuit. Hic talis à ſeipſo honeſtiſſimè ſepelitur & magno ſuo bono *l*. plerunque. Qui notus nimis omnibus moritur ſibi. Quietiſſimè viuit, quiſquis ſeipſum viuus ita ſepeliuit.

a *Sen epiſt. 12. med.*

b *Cal. Rhodigin. l. 11. Antiq. c. 13.*

c *De presbytero qui viuus ſepultus, iterum in auras emerſit, Gregor. Turonenſ. lib. 4. hiſtor. Franc. c. 1. Viui ſepulti ſunt SS. Chryſanthus & Daria, S. Marcellus, S. Caſtulus, de quibus vide Baron.*

d *Ferdinandus Caſtilius in hiſt. S. Dominici, & ord. Prædic. par. 1. l. 3. c. 47. med.*

e *Roſweid. l. 1. mihi pag. 230.*

f *Palladius c. 113. Heraclides c. 32.*

g *Pet. Maffeius lib. 4. epiſtol. Indic. mihi pag. 151.*

h *Suidas V. Polemon.*

i *Io. Moſchus in prato ſpiritali c. 90. Roſweid. l. 10. mihi pag. 882.*

k *Coloſſ. c. 3. v. 3.*

l *Ouid. Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra Fortunam debet quiſque manere ſuam.*

§. IX.

Conſideratio ſepulchri.

Tertia me Phthia tempeſtas læta locabit: Dicebat Socrates iam de morte ſua præſagiens, & verè. Phthia hic ciuitatem non aliam ſignificat, niſi illam quam in ignea turri iacentes ſubimus & ſupini, hoc eſt, ſepulchrum, quo quicquid ſpirat properat. De magno Macedonum rege Alexandro vetus Poëta cecinit:

Cùm tamen à figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit. Mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula — a

Nulla domus noſtra, tam verè noſtra eſt atque ſepulchrum. Hoc beatus Iacoponus vir tam religioſus quàm facetus reipſa ſic docuit. Ciuis Tudertinus par pullorum gallinaceorum emerat; domum miſſurus fortè Iacoponū in foro conſpicit, ad quē verſus: Quęſo te, inquit, hanc mihi gratiam gratificare, & hos pullos domum meam defer; ſed caue mihi imponas. Iacoponus excipiens: Tu verò mihi fide, ait, domum tuam, vti iubes, hos deferam. Et rectà in templum S. Fortunati abit, vbi ciuis illius ſepulchrum fuit. In hoc Iacoponus pullos, vt potuit, abſcondit. Ciuis domum reuerſus, primo ingreſſu de pullis quærit. Domeſtici omnes negare, ſe quidquam horum vidiſſe. Ita in forum recurrit ciuis, conſpectoque Iacopono: Nimirum hoc verebar, ait, ne faceres quod ſoles, & mihi illuderes: ſed dic vbi pulli mei ſunt? Huic Iacoponus: Domum tuam, inquit, detuli, prout iuſſeras. Atqui, ait ciuis, domeſticorum nullus id fatetur te feciſſe. Hic Iacoponus: Veni mecum, ait, virorum optime, & vel oculis tuis fidem faciam. In templum ergo hominem deducit ad notiſſimum ſepulchrum, & ſepulchrali ſaxo nonnihil leuato: Amice mi, ait, *Nunquid non tua hæc eſt domus?* Ciuis negare non auſus, & pullos recepit, & animum optimis cogitationibus imbutum. Iobus ergo veriſſimè dixit: Scio, quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti.

a *Iuuenal. ſat. 10. v. 171.*

§. X.

Teſtamenta nouem.

Veriſſimè dixit Plinius Iunior. Falſum eſt nimirum quod creditur vulgò, teſtamenta hominum, ſpeculum eſſe morum.

1. Ziska notæ improbitatis miles, pellem ſuam tympano, carnes volucribus ac feris teſtamento legauit, ſimulque ſuis præcepit ne templis aut monaſterijs parcerent. Imperio hîc nullo fuit opus; iniuſſi & ſponte animi hoc feciſſent hæredes. Peſte Ziska obijt Anno Chriſtiano 1424. Ita

Tabulæ ſupremę affectus veros indicant.

2. Femina fuit, quæ feli ſuæ teſtamento legauit quingētos philippeos, videlicet vt honeſtâ ſemper menſâ frueretur felis. O ridiculas hominum inſanias, ô quantum eſt in rebus inane! De Herode olim Auguſtus dixerat: Herodis ego porcus eſſe malim quàm filius: Quis hic non ſimili voto precetur: Huius ego feminæ felis eſſe malim quàm famulus.

3. Illuſtris fœnerator morti proximus, Notario & teſtibus accitis, ſupremam voluntatem conceptiſſimis verbis ſic ſcribi voluit: Corpus meum reddatur terrę, è qua ſumptum eſt: Mea verò anima dęmonibus detur. Cohorruerunt amici ad tam diras voces; monuerunt & increparunt. At ille iterum ac tertium: Mea, inquit, anima detur dæmonibus, quia iniuſtè plurima corraſi. Iiſdem debetur anima vxoris meæ, & animæ filiorum meorum, qui vt haberent quod in veſtes, in epulas, in luxuriam inſumerent, in fœnus tam varium me impulerunt. Iiſdem debetur anima confeſſarij mei, qui tam miti ſilentio improbitatem meam animauit. Dixit, & efflauit animam. O miſer! hæredes quidem habebis, quos voluiſti; funus autem & exequias, quales meruiſti?

4. Diuus Hieronymus heredum auaritiam perſtringit hoc apologo: Porcellus parentis ſui mortem acerbo grunnitu fleuit. At cum lectis teſtamenti tabulis, glandis aceruum & aliquot farinę modios ſibi legatos audiſſet, obticuit. Rogatus, cur tam ſubitò fletum omnem compri meret? Farina, inquit, & glandes os mihi obſtruunt. Verè hic hæredis fletus, ſub perſona riſus erat. Ea mens eſt hodie plurimorum hæredum; legata inhiant, ſupellectilem aſportant, monetam numerant, quicquid Manibus fiat legatoris: quieſcat, vt meruit. Sed tabellas teſtamentarias ſanctiores inſpiciamus.

5. Sanctus Hieron. martyr, quarto die antequàm ad mortem educeretur, matri & ſorori facultates ſuas, Ruſticio autem, qui Ancyræ Rempublicam adminiſtrabat, ſuam manum iam abſciſſam teſtamento legauit *a*. Sic Nicodemus Gamalieli ligneam Chriſti crucifixi ſtatuam, legatum nobile reliquit.

6. Sanctus Hilarion cùm annum ageret octogeſimum, hæredem ex aſſe ſcripſit Heſychium abſentem holographâ hâc ſcripturâ: Omnes diuitias meas, Euangelium ſcilicet & tunicam ſaccineam, cucullam & palliolum Heſychio amantiſſimo relinquo. Hæc totius ſupellectilis nomenclatura.

7. Antonius Magnus teſtamentum nuncupauit in hæc omnino verba: Locum tumuli mei, pręter veſtram dilectionem, nemo nouerit. Veſtimentorum autem meorum ſit iſta diuiſio: Melotem & pallium tritum, Athanaſio Epiſcopo date, quod mihi nouum ipſe detulerat. Serapion Epiſcopus aliam accipiat melotem; vos cilicinum veſtimentum, Et valete viſcera mea, Antonius enim migrat. Vix verba finijt, ruentibus in amplexum diſcipulis, pedes paullulum extendens, mortem hilari vultu admiſit *b*.

8. Sanctiſſimus Alexandrinus patriarcha Ioannes Eleemoſynarius, vltimæ voluntatis tabulas in hunc ſenſum conſcripſit: Gratias tibi ago, Deus, qui me moriente non niſi vnum tremiſſem ex omni theſauro, quem habui, ſupereſſe voluiſti. Cùm Alexandria me ſuum dixiſſet antiſtitem, inueni octoginta centenarios auri: his addiderunt amici Chriſti pecuniam pęnè innumerabilem, quam omnem, vt quæ Dei erant, Deo darem, in pauperes erogaui. Vnde qui remanſit tremiſſis, ijſdem dandus eſt. Hic illud veriſſimum: expeditiſſima teſtamenti ratio eſt, ſi priuſquam finias, omnia in ſtipem conferas.

9. Hîc addendum cuiuſuis Chriſtiani hominis teſtamentum: ſolum mutetur nomen, annus, dies; cetera omnia omnibus ſunt æqualia.

Ego Achatius Victor, curro ad Æternitatem ab anno 1581. à menſe Auguſto, à die 15. Auguſti, & annos æternos in mente habui. Nunc ſpiritum commendo Deo; & quia rem ſuam terræ negare non poſſum, corpus tabi & vermibus lego. E bonis nihil iam meum, niſi bona voluntas, quam mecum defero ad Dei tribunal. Cetera ſic diſpono:

1. Inimicis meis omnibus IGNOSCO de corde meo.
2. De peccatis meis omnibus ſincerè DOLEO.
3. CREDO in Chriſtum IESVM redemptorem meum amantiſſimum, & in hac fide, Eccleſiæ ſacramenta expeto.

4. SPE-

4. SPERO à Dei bonitate vitam æternam.
5. DILIGO Deum meum ex toto corde meo, ſuper omnia, & in ſanctiſſimam Dei voluntatem me totum pleniſſimè RESIGNO; Valere, ægrotare, viuere, mori, quandocunque Domino viſum, paratiſſimus: Fiat voluntas Dei.

Niſi Chriſtianus quilibet, & vitam, & ſuprema ſua ſic ordinet, malè vixiſſe, peius mortuus fuiſſe cenſendus eſt. Conſummat hora mortem extrema non facit.

a *Lippeloo. 7. Nouemb.*
b *S. Athan. in vita S. Antonij c. 58.*

§ XI.

Epitaphia nouem.

EPitaphia, Næuij ſuperbiſſimum, Plauti vaniſſimum, Pacuuij modeſtiſſimum ſcriptor Atticarum Noctium proponit legenda *a*. Nos ad alia.

1. In primaria Germaniæ ciuitate duo ſunt ſibi proxima ſepulchra; ſenis & iuuenis, atque idem, quod multi putent, epitaphium habent. Senis tumulus hanc habet inſcriptionem: ET MORTVVS EST. Quod & Adami, & complurium aliorum cenotaphium eſt *b*. Idem hoc etiam iuuenis tumbæ inſcriptum: ET MORTVVS EST? Sed obſerua, Lector, huic alteri additum interrogandi ſignum, quod à priore abeſt. Proinde prudens ſcriptor hoc voluit de ſene dicere: Senex iſte, plurimas æſtates, hyemes quoque plurimas vidit, tanquam ei mors parſura videretur; expertus varia; per humanas demum miſerias & ætatis fluxum, redactus eſt ad capulum, ET MORTVVS EST.

At verò iuuenis epitaphium, ET MORTVVS EST? ſic interpretandum: Hic iuuenis ab opibus, à forma, à corporis viribus præſtans, Muſis & Apollini charus, Gratiarum & Fortunæ pullus, nondum annos viginti natus, Mortis ſecurus, tanquam immortalis, omneſque Parcas decepturus vixit, ET MORTVVS EST? Capularem illum ſenem eſſe mortuum pauci dolent, nemo miratur: florentiſſimum hunc iuuenem à morte abreptum mirantur omnes, plurimi dolent. Ergo mortuus eſt, quærunt, tam formoſus, tam vegetus, tam gratioſus iuuenis? heu dolor! quàm Parcę neſciunt vlli parcere!

Huic ſepulchralem inſcriptionem addo, inter ceteras non numerandam, ideo illam velut in marginum notas reijcio, curioſo ſolùm Lectori ſpectandam.

Extat epitaphium antiquum Bononię, quod multorum fatigauit ingenia; verba epitaphij hæc ſunt.

AM. PP. D.

Ælia, Lælia, Criſpis, nec vir, nec mulier, nec Androgyna, nec puella, nec iuuenis, nec anus; nec pudica, nec impudica, ſed omnia; ſublata neque fame, neque ferro, neque veneno, ſed omnibus; Nec cælo, nec aquis, nec terris, ſed vbique iacet.

Lucius Agatho Priſcius, nec maritus, nec amator, nec neceſſarius, neque mœrens, neque gaudens, neque flens, hanc nec molem, nec pyramidem, nec ſepulchrum, ſed omnia; ſcit & neſcit, quid poſuerit.

Hoc eſt ſepulchrum intus cadauer non habens, Hoc eſt cadauer, ſepulchrum extra non habens: Sed cadauer idem eſt, & ſepulchrum ſibi.

Sunt qui hoc ægnima interpretentur animum hominis, alij nubium aquam, alij Niobem in ſaxum mutatam, alij alia. Commentarios in hoc epitaphium ſcripſerunt Ioannes Turius Brugenſis, & Richardus Vitus Baſinſtochius Iuriſconſultus, Anglus, cuius liber editus Durdrechti apud Ioannem Leonem Berevvout, Anno 1618.

Sed mittamus has vmbras & nebulas; feliciùs exercetur ingenium in ſole. Hæc autem ideo miſcemus, ne meros luctus & pauores ſedulo lectori obijciamus, & vt ſubinde feſſo faſtidium detrahamus. Quòd ſi mores ſpectemus & ſalubria mortuorum monita, en aliud epitaphium, quod Neapoli tale viſitur.

2. Hæc mihi lapidea memoria poſita eſt, imò tibi, qui hæc legis. Quiſquis es, vigila dum vigilas; & in rem tuam maturè propera. Horas ſcit nemo. Vale.

3. Caietæ breuem hanc inſcriptionem ſaxum exhibet.

Fui, non ſum: eſtis, non eritis;
Siluius Palladius.
Vt moriens viueret,
Vixit vt moriturus.

4. Non omiſero breuiſſimum illud, ſed ſenſu non infœcundum.

Quò

Quò vadam neſcio. Inuitus morior. Vale-te Poſthumi. M. Poſthumius Eques.

5. Præ ceteris ſapere nos doceat, & vana ſpernere, epitaphium hoc, viro religioſo & gente nobili ſcriptum:

Heus viator, adſta, & perlege, pauca te volo.

Hoc ſaxum viuus morituro mihi poſui qui hîc anguſtè iaceo, & te hoſpes, atque fatalem Angeli tubam in tenebris expecto. At fors quæris meam proſapiam? Ab Adami purpurâ ſerus nepos ſum. Fors rogas & patriam meam? Mundus fuit. Doctrinam meã? Vmbra fuit. Famam meam? Fumus fuit. Ætatem meam? heu punctum fuit, aut paullò productius momentum. Noſſe vis & opes meas? paupertas fuit. Honores meos? contemptus fuit. Libertatem meam? obſequium fuit. Votum meum? mors fuit, & poſt mortem VERA VITA, quam ego, tibi viator, tu mihi reciprocâ prece ſeriò adprecare, & abi, LETI MEMOR.

6. Addo mœſtiſſimum illud & verè lacrymabile, fratris à fratre occiſi epitaphium.

Heu, Heu!

Hic ante annos iuuenis iaceo, Morti ludibrium, Fratri funus, Patri mœror, Matri lacruma, Muſis luctus, Iuuenibus exemplum, Senibus ſuſpirium, Mihi tabum, cinis, nihil: Deo quid? Ah! viator cur rogas? Eheu iam audiam quod timeo, quod ſpero. Tu cras ſcies. Curioſe ciuis abi.

7. Richardus de Mariſco Dunelmenſis antiſtes, funebrem epigraphen ipſe ſibi ſanè piam ſcripſit, nec ſine illius qui vſitato lepore; inſcriptio hæc eſt:

Culmina qui cupitis, laudes, pompaſq; ſititis;
Eſt ſedata ſitis, ſi me penſare velitis;
Qui populos regitis, memores ſuper omnia ſitis.
Quòd mors immitis, non parcit honore potitis.
Vobis præpoſitis ſimilis fueram; bene ſcitis.
Quod ſum, vos eritis, ad me currẽdo venitis.

Nempe hæc priſci ſæculi venuſtas amabilem ſpirat ſimplicitatem. Sed addo viri doctiſſimi monumentum.

8. Iuſtus Lipſius è ſcriptis notus, è ſepulchro cum viuis ita loquitur:

Quis hîc ſepultus quæris? Ipſe ediſſeram. Nuper locutus & ſtilo & linguâ fui, nunc altero licebit. Ego ſum Lipſius, cui litteræ dant nomen & tuus fauor: Sed moriens ipſe abiui, abibit hoc quoque; Et nihil hic Orbis, quod perennet, poſſidet. Vis altiore voce me tecum loqui? Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas, & ſcenæ imago, & verbo vt abſoluã, NIHIL. Extremum hoc te alloquor; Æternum vt gaudeam, tu adprecare. Iuſtus Lipſius vixit Annos 59. Obijt Anno Chriſtiano 1606. ipſo die Chriſti morientis.

Ita demum docti indoctique, opulenti ac pauperes, vnum omnes habent epitaphium, quod illis Moſes ſcripſit: ET MORTVVS EST *d*. Imperatores olim recèns inaugurati rogabantur, quod ſaxi genus placeret in ſepulchrum? Ego pænè idem ex te, Lector, quæro. Quæ forma placet epitaphij? Elige. Velis, nolis, hoc officij prǽſtabunt alij vel inuito, & linguam apponent tibi mortuo, ſi viuus tacere malis quàm loqui funebria. Vnam inſuper formam ſepulchralis inſcriptionis exhibeo, quam ego mihi, quam tibi, quam Chriſtianorum plurimis accommodatam cenſeo, ſi paucula mutentur: ea hæc eſt:

Quiſquis es, Lector, eſt quod ex te quærã. Noſtin' quis hoc arcto ſubterraneo carcere habitet? Ego putredinis filius, & frater vermium. Hæc ſtirps mea: Nomen meum ne quære; euanuit cum vita, quam poſt lacrymas & cunas in libris conſumpſi, quos pæne ſimul cum vita clauſi. Iam etſi viuere, non deſij tamen vouere. Ah! hoſpes: quàm vellem plus virtuti, & minus me permiſiſſem vitijs: quàm cuperem, ſæpius ante mortem, fuiſſem mortuus affectu! Nunc iſta mihi non niſi optare, tibi etiam etiam prǽſtare licet. Quiſquis es (nam te non video in tenebris) dum potes, tuam ante mortem maturè morere. Hoc vita tua erit probatior, quò in illa mors iſta crebrior. Vale, Lector, vſque dum cæli canat claſſicum, ad quod vt lætus reuiuiſcam, tu iam precare. Anno à pariente Virgine 1617.

Sed ne iſtud neſciamus: Mortem beatam non faciunt purpureæ exuuiæ, non funebres pompę, non tegmen holoſericum, non longus ordo comitantium, non ſexcentæ faces, non numeroſæ imagines, non inuerſi clypei, non lugentes cognati, non vulgi præconia, non coniugis lamenta, non funereus laudator, nec defuncti titulus in marmore victurus, donec

nec ſua quoque lapidibus mors veniat: ſed virtus, ſed animus inter mortis minas infractus & imperterritus. *Bene vixiſſe*, pulcherrimum omnium epitaphium eſt.

a *Gel. l. 1. cap. 24.*
b *Gen. c. 5. pluribus verſibus.*
c. *Sim. Maiolus tom. 2. Canic fine libri; mihi pag. 548.* d *Gen. c. 5. ſæpius.*

§. XII.

Cur æquo animo moriendum, cauſſæ nouem.

CAVSSA I.

ANte omnia Seruatoris tui mortem cogita, & tuam feres æquiſſimo animo. Confer, obſecro, tuum lectulum cum ipſius cruce; culcitras tuas cum ipſius ſpinoſo diademate; cibos tuos cum ipſius felle, potum tuum cum aceto illius; dolores tuos cum illius tormentis. Tu inter amicos & ſolantes, ille inter inimicos & conuitiantes obijt. Tu inter tot auxiliares manus, ille deſertus ab omnibus expirauit. Pro tua valetudine tot pharmaca laborant, illius extremæ ſiti ne quidem frigida ſuccurrit. Et ille tamen Dominus, & ſummus, tu ſeruus & quidem infimus atque viliſſimus. Illi hæc omnia inſonti & immerito, tibi ſonti eueniunt & meritiſſimo. Quare quod conquerari, ſanè non habes.

II. Maximus ſupremi Regis fauor eſt, *Bona mors*. At bene mori, eſt effugere malè viuendi periculum. Bene autem moritur, qui moritur libenter. Quis è rigido ſtrato non promptè ſurgit? ij ſolùm cunctantur qui plumeo calore molliùs foti, ægrè deſerunt calentem nidum. Si tibi ægrè fuit in hac vita, quippe ni ad meliorem lubens tranſeas? Si bene, tempus omnino eſt, vt finias, ne te proſperitas, vt multos, præcipitet; ſera quidem ſed graui ruinâ. Difficillima eſt mors felicium. Ad rogum non perueniſſet Crœſus, ſi non ad ſenium. Plurimi ſeruorum, ſi in iuuentute, fuiſſent etiam in libertate mortui. Heu quot & quanti mortalium ad æternos rogos damnantur, quibus pueris aut iuuenibus ſi vitam mors rapuiſſet, contuliſſet cælũ.

III Cælites & chariſſimi quique ad ſe nos inuitant. Atqui, ais, à socijs & amicis abeundum. Improuidè: adeundi ſunt. Parentes tui vbi? In cælo ſperas nonne? Sed & te quoque illuc peruenturum. Multos tuorum ſeu amicorum ſeu cognatorum in cælo eſſe non credis? Atqui & tu ideo viuis, vt eò è viuis ad illos transferaris. At hæc certa non ſunt ſperata ſunt tantum. Rectè. Neque enim quiſquam ſperat, quod videt, aut certum habet. Et ideo Deus, etiam huius virtutis materiem tibi ſuggeſſit: Sperare te iuſſit cælum, nunquam illud certa ſecuritate tibi polliceri voluit. Sed & hoc ſcias, te certa ſpe ferri, etſi in rem tibi adhuc incertam. Fideli debitori non habet quod diffidat creditor Deus, ſe tibi, affirmatè dico, debitorem conſtituit. Vide tu, cuius ſis creditor. An non ille hoc ipſo lætus qui clamat: Scio cui credidi *a*.

IV. Cogita, parui animi homo, egregiam animi alacritatem, & ardens moriendi ſtudiũ diuinorum Martyrum, qui omnem mortis apparatum contempſerunt, qui ſæuiſſimos quoſque cruciatus ore renidenti ſubierunt. Certè non mors aut labor eſt terribilis, ſed laboris aut mortis timor. Propterea laudamus eum, qui dixit: Mors non eſt malum, ſed turpiter mori. Pueri laruas horrent ob imperitiam: Mors quid eſt? Larua, Incertè, & ita eſſe cognoſces. At verò nec infantes, nec pueri, nec mente lapſi mortem timent; turpiſſimum ergo eſt, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad quam ſtultitia perducit. Mors tributum, & vectigal eſt ab omnibus pendendum. Quid ergo triſtaris, cùm pendis quod debes, & facis quod nemo nõ facit? Neque quiſquã hîc vllũ ſibi fingat priuilegium: nullus hactenus ab hac lege eximius fuit, nullus erit. Non eſt vnus omnium qui euadat. Mundus, inquit Baſilius, mortalis eſt, & regio morientium.

V. Longus mortis metus, quid niſi longũ tormentum eſt? Diu viuis? diu etiam torqueris. Non poſſum, inquis, non timere malum, quod imminere video, tametſi lento paſſu. Ergo ſaltem tunc timere ceſſa, cum in eo res eſt, vt tibi omnis timor adimatur. Optimè dixit Tertullianus: Non eſt timendum quod nos liberat ab omni timendo. Atqui, ais, res formidoloſa eſt, in morbo ſic præuidere mortem ſenſim adrepentem. Homo vermicule, quid tibi vis? An non tuus Seruator triginta tribus annis & amplius, ſuam ipſe mortem, & eam quidem acerbiſſimã præuidit? tune illo melior? Sed quia non ſolam mortem, ſed præuia mortis in-

tis incommoda times, Epictetum audi: Tu verò, inquit, nõ animo firmo egredieris, ſed tremens propter veſtimenta tua, propter vaſa argentea. Infelix, itáne hactenus omne tempus perdidiſti? Quid ergo ſi ægrotaro? Ægrotabis honeſtè. Quis me curabit? Deus, amici. Duriter decumbam. Sed vt vir, domicilium commodum non habebo. In incommodo ægrotabis. Quis autem mihi victum parabit? Qui etiam alijs parant. Quis verò erit morbi exitus? Quis niſi mors? Non igitur cogitas, caput hoc malorum omnium, & degeneris animi, & timiditatis eſſe, non mortem, ſed mortis metum: aduerſus hunc igitur te exerce: huc inclinent diſputationes omnes, omnia quæ audis, quæ legis. Tum ſcies, hac ſola ratione aſſeri homines in libertatem.

VI. Quantis heu malis per mortem liberaris? Mori eſt officinam omnium miſeriarum claudere. Optimè dixit Plinius: Ea vitæ cõditio eſt, vt mori plerumque etiam optimis portus ſit, *b* & præcipuum naturæ bonum. Quapropter hoc primum quiſque in remedijs animi ſui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua morte. Cæſar apud Salluſtium: In luctu atque miſerijs, mortem ærumnarum requiem, non cruciatũ eſſe aſſerit; eamq; cuncta mortaliũ mala diſſoluere. Ideo ſapiens ſemper cogitat, qualis vita, non quanta ſit. Nã cõmorandi nobis natura, nõ habitãdi diuerſoriũ dedit; & vitę vſuram ſicut pecunię, nulla præſtituta die. Quid eſt igitur quod querare, ſi repetit, cùm vult? ea conditione acceperas.

VII. In morte carcer panditur, quid trepidas exire? Gaude potius & geſti; hucuſque captiuus fueras, nunc liber eris: patet iam carcer; euola. Quid hactenus philoſophatus es, ſi hanc philoſophiam MORI tantopere reformidas? Ideo hoc corpus accepiſti vt redderes, & ideo reddes, vt & denuò recipias cum ampliſſimo fœnore O quàm fatuum eſt illi ſpei, illi beatitudini non inniti, vt hinc lætùs exeas ad id quod ſemper maneat, & mortis compendio mutes, quod in perpetuum non tollatur. Patet carcer, euola ad meliora.

VIII. Mors via eſt, imò ianua eſt per quam admittimur in patriam, ad æternam vitam, ad immortale gaudium. Mors enim non tam vitæ finis, quàm ad vitam tranſitus eſt. Præclarè dixit Bernardus: Moritur quidem & iuſtus, ſed ſecurè: quippe cuius mors, vt præſentis eſt exitus vitæ, ita introitus melioris. At dixeris: diu viuere quàm iucundum eſt! ſed ah, quàm incertum eſt, an diuina gratia non prius tua culpa te ſit deſertura quàm vita. Et quis eſt qui non ſubinde trepidet de ſua perſeuerantia, quam nulla vitæ ſanctimonia mereri poteſt. Donum eſt hæc, & gratuitũ. Ideo qui donum hoc ambit, donantẽ ſibi conciliet.

IX. Cauſſarum cauſſa eſt Voluntas Dei, cui ab æterno placuit te hoc tempore, hoc loco, hoc morbo naturæ concedere. Quid vis amplius? Deo ſic placet, ita Deo viſum eſt. Hæc illa eſt voluntas quæ nihil velle poteſt mali. Ergo quod Siracides ſuadet, In tempore infirmitatis oſtende conuerſationem tuam *c* Sed has omnes cauſas in compendium ſic confero. 1. Mors Chriſti. 2. Gratia Dei. 3. Inuitatio Cęlitum. 4. Exempla præeuntium. 5. Finis timendorum. 6. Finis omnium malorum. 7. Egreſſus è carcere. 8. Ingreſſus in paradiſum. 9. Voluntas Dei.

a 2. *Tim.* 1. *v.* 12.
b *Plin. l.* 25. *nat. hiſt. c.* 23. & *l.* 28. *c.* 1. *fine.*
c *Eccli. c.* 18. *v.* 21.

§. XIII.

Mors igitur formidanda non eſt.

FAc ergo libens, mi Chriſtiane, quod vel nolens faceres. Quicquid fit à volente, fit leuius, & deſinit eſſe neceſſitas, vbi voluntas acceſſerit. Sapiens ſic inſtructus eſt, vt, quibus non poteſt obſiſtere, conſentiat. I ergo ſecurus, nil timeas, Natura parens benigniſſima, nihil fecit horrificum; mortem adeo formidabilem error hominum facit, non natura rei prouida. Mortem exhorreſcimus, non quia mala, ſed quia hominibus non eſt nota. Si quid magnum voluis animo, ſi quid altum ſtruis, humiles & ineptas vulgi voces deſpice, verùm illos ſuſpice, quorum imitatio ad veram gloriam via eſt. Apud nos lętè feliciterque morientium innumerabilia ſunt exempla. Non te terreant illorum verba, qui mortem vicinam affirmant. Imitare vel illum è priſcis, qui mortis monitori minimè aſper hunc dedit dialogum. *Morieris*: Iſta hominis natura eſt, non pœna. *Morieris*: Hac conditione intraui vt exirem. *Morieris*: Gentium

ius eſt quod mutuum acceperis, reddere *Morieris*. Peregrinatio eſt vita; cum multum deambulaueris, domum redeundum eſt. *Morieris*: Putabam te aliquid noui dicere. Ad hoc veni, hoc ago, huc me ſinguli dies adducunt. Naſcenti mihi Natura protinus hunc poſuit terminum. Quid habeo quod indigner? in hæc verba iuraui, *Morieris*: Stultum eſt timere, quod vitare non poſſis. Iſtud non effugit, etiam qui diu diſtulit. *Morieris*: Nec primus, nec vltimus. Mihi me anteceſſerunt, omnes ſequētur. *Morieris*: Hic eſt humani officij finis. Quis ſanus exauctorari moleſtè tulit? Quò tranſit Orbis, ego tranſibo. Ad hanc conditionem cuncta gignuntur. Quod cœpit, deſinet. *Morieris*: Non adeò graue eſt, quod tantum ſemel patiendum eſt: Æterna verè cruciant. Nunc certè minus mors formidanda quàm olim: Siquidem olim obſtructo cæli aditu, hoc vnum omnes ingemiſcebant.

Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.

Nunc verò læti canimus:

Noctes atque dies patet alti ianua cæli.

Ingenti itaque animo mors prouocanda eſt, ſiue nos horribili vaſtoque impetu aggrediatur, ſiue quotidiano & vulgari exitu: nihil refert quàm minax veniat, quod à nobis petit minimum eſt. Nunquam malè de morte ſenſit, qui bene vixit; neque aliquid perdit, qui acquirit omnia.

§. XIV.

Quomodo ſancti mortem deſiderent & tamen formident.

Videamus Paulum, inquit Gregorius, quomodo amet quod refugit; quomodo refugiat quod amat. Ecce & mori deſiderat, & tamen carne expoliari formidat. Cur hoc? quia etſi victoria in perpetuum lætificat, ipſa nihilominus ad præſens pœna perturbat, & quamuis vincat amor ſubſequentis muneris, tangit tamen non ſine mœrore animum pulſus doloris. Sicut enim vir fortis cùm vicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat & feſtinat, tremit & ſæuit: quaſi pauere per pallorē cernitur, ſed per iram vehementer vrgetur: ita vir ſanctus cùm paſſioni ſe propinquare conſpicit, & naturæ ſuç infirmitate concutitur, & ſpei ſuæ ſoliditate roboratur & de vicinâ morte trepidat, & tamen quòd moriendum veriùs viuat, exultat. Ad regnum quippe non poteſt niſi interpoſita morte tranſire: & idcirco confidendo quaſi ambigit, & quaſi ambigendo confidit: & gaudens metuit, & metuens gaudet, quia ſcit quòd ad brauium quietis non perueniat, niſi hoc quod interiacet, tranſcendat. Hinc etiam ſanctiſſimi viri ad Mortis occurſum nonnihil trepidarunt. Ezechias Rex inualeſcente ægritudine tabeſcens flebiliter lamentatur, *quod in dimidio dierum ſuorum vadat ad portas inferi* a. Quid? nonne ab ipſo Dauide, vocem illam expreſſit mortis formido: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum *b*. Quid de Abrahamo, Iacob, Eliâ dicemus, qui etiam, vt è paginis ſacris diſcimus, mortem timuerunt, ſed moderatè. Elias mortis fugitans mortem tamen ſub iunipero inuitauit.

Arſenius, vir centum viginti annorum, nullo vnquam morbo tentatus, poſtquam annis quinquaginta quinque ſeruijſſet Deo, iam migraturus è vita, nonnihil trepidare cœpit; imò & lacrimis madere. Præſentes hoc mirati: Etiam tu pater, aiunt, mortem metuis? At ille: Reuera, inquit, ex quo monachum indui, hanc horam formidare nunquam deſiji *c*. Ad rem præclarè dixit Seneca *d*: Itaque & fortiſſimus plerunque vir, dum armatur, expalluit: & ſigno pugnæ dato, ferociſſimo militi paululum genua tremuerunt: & magno imperatori, antequam inter ſe acies arietarent, cor exiluit: & oratori eloquentiſſimo dum ad dicendum componitur, ſumma riguerunt *e*. Hoc prorſus videtur eueniſſe Carolo V. maximo Imperatori, qui in omnibus bellicis expeditionibus animoſiſſimus, ad omnia pericula impauidus qui ad nullum curulis tormenti tonitru expalluit, nec pedem mouit, nec caput ſubmiſit: nihilominus cum ante prælium thorace ferreo armaretur, nonnihil cohorreſcere ſolebat, & pallore ſuffundi. At verò vbi iam galea capiti, gladius lateri, lorica corpori hærebat, leonem ſpirans, in hoſtem velut ferreus gigas ferebatur.

Ita mortem optimi quique & deſiderant & formidant, cupiunt exire & metuunt. Sed prçſtat cum Catone mori quàm cum Antonio viuere. Mortem vicit qui dextrè paſſus eſt à morte

morte ſe vinci.

a *Iſaiæ c. 38. v. 10.*
b *Pſal. 101 v. 25.*
c *Surius in vita Arſenij cap. 27. die 19. Iulij.*
d *Sen. l. 2. de Ira c. 3.*
e *Summa, hoc eſt, extremæ partes, manus, pedes, labia.*

§. XV.

Mors mala vitam malam ſequitur.

QVemadmodum arbor inciſa illac ruit, quà propendet; ita plerunque quà propendemus dum viuimus, illac cadimus cùm morimur: pede quo cœpimus, ſemper imus. Monſtro ſimile, ſi vitam peſſimè actam mors claudat laudabilis. Quæ viuenti fuere in delitijs, eadem recurſant morienti. Aulicus Regis Cœnredi famulus qui magis ſuo domino, quam Seruatori Chriſto placere ſtuduit, cùm ad extrema veniſſet, conſcientiæ curam non tam negligere quàm differre videri voluit. demum vbi cacodæmones cum ingenti flagitiorum codice triumphãtes vidit, deſperãs ſalutis obijt. *a* Dum impius Chryſaorius, *Inducias*, clamat, *inducias vel vſque mane*, negatis inducijs expirat *b*. Herodes Agrippa prout flagitijs vitam impleuit, ſic & mortem. Herodias ſaltatrix quę Baptiſtæ caput carnifici ſecandum obiecit, etiam ſuum caput glacie ſectum amiſit. Sic Iezabel & Athalia Reginæ, ſic Reges Benadad & Balthaſar, ſic Antiochus, ſic alij ſexcenti, qualem egerunt vitam, talem habuerunt & mortem.

Mors ſapientum gemenda, ſed multò magis ſtultorum vita. Mors peccatorum peſſima, *c* & Æternitatis luctuoſiſſimæ ingreſſus ſine vllo exitu irreuocabilis. Stultè mortem timet, qui vitam negligit: Qui luxuriæ viuit, viuus moritur.

a *Beda l. 5. hiſt. Anglor. c. 14. initio.*
b *Greg. hom. 12. & l. 4. dial. c. 38.*
c *Pſal. 33. v. 22.*

§. XVI.

Mors bona vitam bonam ſequitur.

VEriſſimè dixit Auguſtinus: Mala mors putanda non eſt, quam bona vita præceſſerit. Neque enim facit malam mortem niſi quod ſequitur mortem *a*. Nimirum boni ſeminis, bona meſſis eſt. Regia ad bonam mortem via eſt, vita bona: is gradus ad eam primus, is medius, & vltimus eſt. Vitam & mortem non malè ſyllogiſmo comparem: ſyllogiſmi finis, concluſio eſt: vitæ, mors. At verò concluſio vera eſt aut falſa, pro antecedentium naturâ: ſic omnino mors bona vel mala eſt, prout anteceſſerit bona vel mala viuendi ratio. Ita diuinus Paulus ſeuerè pronuntians: Quorum finis, inquit, erit ſecundum opera eorum. *b*

Memorãda mors fuit ſanctiſſimi martyris Felicis, qui cùm ad ſupplicium duceretur, ſibi ipſe gratulatus altâ voce: Virginitatem, inquit, cuſtodiui, Euangelia ſeruaui, veritatem prædicaui, nunc flecto ceruicem Deo victima *c*. Narrant religioſiſſimæ vitę virum ſubitâ morte occupatum, repertum eſſe mortuum in muſeo, illo quidem corporis habitu, vt digitum ſeruaret intentum ſacris biblijs, & illi etiam paginæ, in qua Sapientia præmonet: Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *d* Pretioſa in cõſpectu Domini mors ſanctorum eius, ſeu lenta ſeu ſubita. *e*

Mellifluus ille Bernardus Æternitati iam vicinus, ſuos vltimum affatus: Quia, inquit, non magna religionis exempla vobis relinquo, tria tamen, quæ magis à me obſeruata memini, ſedulò imitanda commendo. 1. Minus ſenſui meo quàm alterius credidi. 2. Læſus à lædente vindictam non expetij. 3. Neminem vnquã offendere volui: quicquid cõtra euenit, ſedaui vt potui. Iam proximus morti, epiſtolam tamen ad Arnaldũ Bonæ vallis abbatem dictauit in hæc verba: Spiritus promptus eſt in carne infirmâ: Orate Saluatorem, vt tempeſtiuum iam exitum non differat, ſed cuſtodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis: vt is qui inſidiatur, inuenire non poſſit vbi figat dentem, & vulnus infligat. *f*

Gerardus & genere & religione Bernardi frater, hoc ipſum quod affirmamus (mortem bonam bonæ vitæ coniungi) affatim demonſtrauit, ſed de hoc Bernardum ipſum, quem ipſe dolor diſertum fecit, loquentem audiamus? Vtinam, inquit, non te amiſerim ſed præmiſerim, vtinam vel tardè aliquando ſequar te quocunque ieris. Non enim dubium quin ad illos ieris quos circa medium extre-

mæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cum in vultu & voce exultationis, ſubitò erupiſti in illud Dauidicum, ſtupentibus qui aſſiſtebant: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelſis. Iam tibi, frater mi, nocte adhuc media dieſcebat, nox ſicut dies illuminabatur. Accitus ſum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & inſultantem morti: Vbi eſt mors, victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus? Iam non ſtimulus, ſed iubilus. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vſurparis ad lætitiam mater mœroris, vſurparis ad gloriam gloriæ inimica, vſurparis ad introitum regni, porta inferi, & fouea perditionis, ad inuentionem ſalutis, idque ab homine peccatore. Iuſtè nimirum, quia tu iniquè in hominem innocentem & iuſtum poteſtatem temerariā vſurpaſti. Mortua es ô mors & perforata hamo quem incauta glutijſti, cuius illa vox eſt in propheta: O mors ero mors tua, morſus tuus ero inferne *g*. Illo, inquam, hamo perforata, tranſeuntibus per medium tui fidelibus latum lætumque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat, larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas tranſit ad patriam, non modò ſecurus, ſed & lætabundus & laudans. Cùm ergo ſuperueniſſem, & extrema iam pſalmi me audiente clara voce compleſſet, ſuſpiciens in cęlum ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et repetens eundem ſermonem, ac frequenter ingeminans Pater, Pater, conuerſus ad me exhilarata facie. Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum eſſe? quanta hominum gloria, Dei filios eſſe & hæredes! ſic cantabat, quem nos lugemus, in quo & meum (fateor) luctum pœnè in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ ferè miſeriæ obliuiſcor. Mori malè non poteſt, qui non malè vixerit.

a *Aug. l.* 1. *de ciuit. c.* 118.
b 2. *Corinth. cap.* 11. *v.* 15.
c *Baronius tom.* 2. *an.* 302. *n.* 124.
d *Sap. c.* 4. *v.* 7. *Io. Raulin. theol. par.* 1. *ſer. quadrag. mihi pag.* 345.
e *Pſalm.* 215. *v.* 15.
f *Auctor vitæ l.* 5. *c.* 2.
g *Oſeæ c.* 13. *v.* 14.

§. XVII.

Qualis vita, talis mors.

Venator defeſſa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad ſiluas & ſua luſtra redit.

Nimirum quæ diurnis agitamus curis, recurſant nocturnis. Eodem prorſus modo, quibus in vita inſueuimus, ea placent & in morte. Hinc talis plerunque mors eſt, qualis præceſſit vita.

Aurifabrum aiunt fuiſſe, cui etiam in ipſa fati linea libuit eſſe negligentem ſalutis, & plus curare argentum quàm cælum. Huic argentea Chriſti crucifixi ſtatua veneranda atque oſculanda porrigebatur, monebaturque mortem illius cogitaret, qui humanam gētem ab interitu reuocaſſet tam acerbo leti genere. At ille inferorū ac cæli, ille ſui atque Dei, ille omnium ſanctiorum cogitationū oblitus. Et quæſo, aiebat, quod pondo eſſe cenſetis hanc imaginem? Aurifex miſerrime, non ſanctiora cogites, in hoc ęternæ ſalutis punctiſtitio, in illo quo vita & mors diſtinguitur momento? Ita prorſus quod diurnis verſamus ſtudijs, ea nocturnis ſomniamus ludibrijs, & quod in vita agimus, in morte cum agimus animam, rarò deſinimus. An non hos tales vulpi ſimiles eſſe dixeris? quę cum ad patibulum duceretur, vltimum adhuc plateam anſerum tranſire cupiebat: Ita qui aurum amant, qui voluptates inhiant, oculis iam morte preſſis, & ſpiritu ſupremos anhelitus reddente, etiamnum aurum, etiamnum voluptates ſomniant. Sic viuimus, ſic perimus.

Quantò meliùs Socrates, qui nec ipſo quidem exceſſu vitæ, ſui & honeſti potuit obliuiſci *a*. Quantò ſanctius ille Chriſtiani ſanguinis, nec infimæ ſortis famulus? Aulicum erat ſeruitium Oeniponti grauiter decumbens; iamque rationes cum ſacerdote putarat, cum vſu venit vt ſiti leuandæ frigidam poſceret. Datur: & cum porrecto poculo, dicis cauſſa, iubetur ei, quem amiciſſimum haberet, propinare. Lectulum fortè aulica turba coronabat. Tum ille circumferre oculos, & ex aduerſo Chriſti patientis iconem contemplari, atque: Chriſto, inquit, propino, chariſſimo meo qui me ab inferis vindicauit. Cuius dicti ſuaui-

ſuauitas omnium animos mirè permulſit, at ille poſtridie ad amiciſſimum feliciter migrauit. Non ſic impij, non ſic *b*.

Antiochus Rex Syriæ Iudæos immaniſſimè vexauit: Maximinus verò Imperator crudeliſſimus edictis & atrociſſimis cruciatibus fūditus Chriſtianos delere ſtatuit; quorum vterque tandem diuinâ ſe exerente iuſtitiâ in morbum deterrimum lapſus, cum aliūde nullà ſe auxilij ſpes oſtenderet, ille Iudæos, hic Chriſtianos enixiſſimè rogauit, vt pro ſalute ipſorum ſupplicarent Deo ſuo, ſimillimi planè coruo Æſopico, qui cùm lethali morbo vrgeretur, matrem aſſidentem monebat, ne aploraret ſibi: quin potius ſanitatem ſuam precibus commendaret Dijs. Cui illa: O mi fili, quem Deorum tibi propitium fore confidis, cum nullus ſit, è cuius arâ, victimæ partem non ſis furatus.

Ergo quales viuimus, tales morimur, tales & iudicamur, tales aut Orco aſſerimur, aut Cęlo.

a *Valer. l.7.c.8.*
b *Pſalm. 1. v. 4.*

§. XVIII.

Bona mortis votum.

MOriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia; Exclamat vates Balaam *a*. Quanto rectiùs voluiſſet: Viuat anima mea vita iuſtorum, vt & mori poſſit morte iuſtorum. Ridiculum eſt, mortem bonam appetere, & bonam vitam fugere. Bene viuere laboris, bene mori felicitatis eſt, ſed iſtud ab illo pendet. Qui recuſat rubrum pelagus tranſire, non poterit manna comedere; qui Ægyptiam ſeruitutem amat, terras beatas non continget. Piè hic & eleganter Bernardus: Vtinam inquit, hac morte ego frequenter cadam, & euadam laqueos mortis, vt non ſentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, vt non obſtupeſcam ad ſenſum libidinis, ad ęſtum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ ſtimulos, & angores ſollicitudinum & moleſtias curarum. Bona mors quæ vitam non aufert, ſed transfert in melius. *b*

Nimirum hæc illa mors eſt, quam ſibi votis omnibus expectat, qui vitam ambit mortis ignaram. Ante mortem mori vitijs, mors omnium optima eſt.

a *Num. c. 23. v. 10.*
b *Bern. ſer. 52. in Cant. med.*

§. XIX.

Somnus Mortis frater.

REfert Pauſanias, Olympię viſam à ſe ſtatuam, NOCTEM, figurâ habituque muliebri: hæc puerum album dormientem dextera tenebat, læua nigrum dormienti ſimilem: hornm primum appellari Somnum, alterum Letum, vtrumque autem Noctis eſſe filium *a*. Hinc Maro conſanguineum Leti ſoporem facit. *b*

Gorgias Leontinus, iam ſenio confectus, & ad vitæ metam ſpectans, aduerſa valetudine correptus eſt. Ad hunc amicorum quidam reuiſit, reperitque optimum ſenem in ſomnum prolapſum: euigilantem interrogauit, quî haberet: Cui Gorgias reſpondit: Iam ſomnus incipit ſuo me fratri tradere. *c*.

Quiſquis eſt Chriſtiani ſanguinis, nunquam ſe ſomno permittat, quin ſuam prius conſcientiam conueniat & noxas dolendo detergat. Multi dormire cœperunt & ſimul mori, qui priùs vitam quàm ſomnum finierunt. Itaque ipſe etiam ſomnus Leti frater timendus, & quàm fieri poteſt, non cautiſſimè tantùm, ſed & caſtiſſimè adeundus. Qui non caſtè dormit, vix caſtè vigilabit.

a *Pauſan l.1. Eliacor.*
b *Virg. l.6. Æneid.*
c *Ælian. l.2. var. hiſt. c.35.*

§. XX.

Mortis prodromi.

ÆTernitatis prodromus Mors, Mortis prodromi notiſſimi, dolores & ſigna letalia. Letale ſignum, ſi Plinio credimus, in furoris ægritudine, riſus eſt; in alijs verò morbis, inæquabilis & formicans venarū percuſſus, ſed & oculi ac nares indubitata mortis ſigna exhibent *a*. Cum Plinio experientia quoque loquitur, vicinæ mortis eſſe indicia, cum periculosè ęgroti itinera diſponūt, & fu-

gam

gam moliuntur è lecto, cùm ſtragulam veſtem plicant, aut operimenti quaſi villos decerpunt. Præter hęc ſubinde quædam velut pręſagia ſunt, quæ mortem approperantem non vanè nuntiant. Auguſtus Imperator ante efflatam animam ſubitò pauefactus, à quadraginta ſe iuuenibus abripi queſtus eſt. Id quoque magis præſagium, inquit Suetonius, quàm mentis alienatæ ſignum fuit. Siquidem totidem Prætoriani milites, eum mortuum in publicum extulerunt.

Cùm Alexander Rex Macedo ad Babylonem nauigaret, exortus ventus regium capitis ornamentum & alligatum ei diadema rapuit, ornamento in aquas delapſo, paluſtri arundini adhæſit diadema. Hoc è nautis quidam allatum ijt, ſed ne illud natando madefaceret, capiti impoſuit, atque ſic Alexandro retulit. Muneris loco talentum accepit nauta, ſed mox Chaldæorum monitu capite plexus eſt. Sed nec Alexander mortem effugit, quàm ei ablatum diadema proximam portendit.

Anno Chriſtiano 1185. cùm ingens, idque vltimum Andronico Comneno Imperatori exitium immineret, Conſtantinopoli in templo ſtatua beati Pauli, quam ei Andronicus poſuerat, vbertim fleuit. Nec vanę fuerunt lacrymæ, quas Imperator ſanguine ſuo diluit.

Præſagum ſomnium Guilielmi Ducis Bauari iam ſupra narrauimus. Huic ſanguinis cognati virginem adſtituimus. Barbara Bauariæ princeps, quinquennis Cœnobium virginum Monachij eſt ingreſſa. Hanc Rex Galliæ coniugem ſibi petijt à duce Alberto, fratre germano Barbaræ. Hoc cùm innotuiſſet puellæ, triduum petijt deliberationi. Et iſto quidem tempore remotis à ſe arbitris, cum ſolo Deo egit, ardenter ſæpius precata in templo, diuinę voluntati explorandę. Elapſo triduo reſpondit: Mei parentes me Deo donarunt, hoc ego donum non reuocabo. Ita in Cœnobio permanſit. Inter alia ſibi conceſſa habuit amaracum tam prodigioſæ magnitudinis, vt huic portandę vix duo viri ſuffecerint. Grandem deinde caueam auibus plenam aluit. Sed & torquem aureum ſub ſacro velamine, nudo corpori applicitum geſtauit. Verum, quatuordecim diebus ante obitum Barbaræ, amaracus omnis exaruit; nocte altera omnes aues repertę ſunt mortuæ; tertia demum nocte medius torques rupit. Barbara præſagi animi virgo, Antiſtitam conueniens. Hæc omnia, inquit, me petunt. Et paucis poſt diebus, cum annum ageret decimum ſeptimum, obijt, die diuo Ioanni Baptiſtæ ſacro, Anno 1472. Poſt illuſtriſſimæ huius virginis mortem decimo quarto die, alia è moniali ũ numero defuncta eſt, hanc iterum alię atque aliæ ſecutæ ſunt moriendo, dum viginti virgines, ex eadem ſacra familia certis interuallis obierunt.

Habent ſubinde viri principes fœminæque mortis ſuę pręſagia, inſolitos latratus canum, rugitus leonum, intempeſtiuos in horologijs ſonitus, nocturnos in arcibus tumultus, aliaque propinquę mortis indicia. Rectiſſimè dixit Plinius: Cùm innumerabilia ſint mortis ſigna, ſalutis ſecuritatiſque nulla ſunt. Quid verò illa omnia monent, niſi hoc ipſum: Memento te eſſe hominem, ô homo: Æternitatem cogita ad quam properas: Breuî eſt eundum, nam hoſpes es, quære viam: Age ſis, para te, ad Dei tribunal reorum omnium ſcopulum vocaris. Qualis vixiſti, talis iudicaberis.

a *Plin. l. 7. nat. hiſt. c. 51. toto.*

§. XXI.

Quid ad mortis nuntium reſpondendum.

Beatus Ambroſius accepto mortis nuntio, cùm amici lugerent rogarentque vt longius vitæ ſpatium à Deo poſceret: Non ſic vixi, ait, vt me pudeat inter vos viuere; ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.

Sapientiſſimum hoc reſponſum Auguſtinus plurimùm ſuſpexit, & apud ſuos tanquã elimata prorſus & librata verba maximopere commendauit. Ideo enim dixiſſe cenſemus, *Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.* Ne crederetur de purgatiſſimis ſuis moribus præfidentiùs ſentire, qui magis Domini voluntati, quàm ſuis meritis fidebat *a*.

Ipſe Auguſtinus, ad mortis nuntium nil turbatus: Non erit magnus, inquit, magnum putans quòd cadunt ligna & lapides, & mortales moriuntur.

Aurei oris orator Chryſoſtomus paullò ante mortem, exul ad Innocentium ſcripſit: Nos tertium iam annum in exilio verſamur, expoſiti peſtilentiæ, fami, bello, continuis

incur-

incurſionibus, ſolitudini inenarrabili, quotidianæ morti, Iſauricis gladijs. Cùm verò iàm eſſet acturus animam, claré pronuntiauit: Gloria tibi Domine de rebus omnibus. *b*

D. Cyprianus ob Chriſtinam religionem capite damnatus, ingenti ſpiritu dixit: *Deo gratias, qui me à corporis vinculis dignatur abſoluere.*

Hos ſanctiſſimos viros imitetur moriturus, dicatque hoc ipſum ſæpius: *Deo gratias, Gloria tibi Domine de rebus omnibus.* Sat mihi vigilatum inter ſpinas, ſat luſum inter feras, ſat laboratum inter procellas. Nunc, quia vigiliarum, & luſûs, & laboris finem video, *Deo gratias, Gloria tibi Domine de rebus omnibus.* Nimirum, quibus vita eſt tædio, mors eſt lucro.

a *Poſſidon. in vita Auguſt. cap. 27. Paulinus in vita Ambroſij.*

b *Niceph. l. 13. c. 37.*

§. XXII.

Mors dulciſſima, ſed peſſima.

GEorgius Clarentiæ dux à fratre Eduardo IV. Angliæ rege ob ſuſpicionem affectati regni iuſſus eſt mori, data tamen mortis optione. Ille ſuauiſſimam mortem electurus, labrum vino Cretico impleri præcepit, in hoc ipſe ſe collocauit, atque vt alij per ſtillicidia emittunt animam, ſic ille dulciſſimum liquorem ſorbendo, ſtillatim admiſit mortem, ſubmerſus tandem in hoc tam ſuaui, ſed letali balneo.

Si mores ſpectemus, ah quanti ſic moriuntur? Voluptatum melleam potionem tam intemperanter bibunt quàm ſitiunt, nec vllum faciunt aut ſitiendi aut bibendi modum. Ita dum lambunt, dum ſorbent, dum ſugunt, dum tota anima in ſe trahunt voluptates vanas, breues, fœdas, pœnitendas, heu miſeri guttatim *a* exitium combibunt, ventris ac libidinis mancipia. Atque quò auidiùs melleam hanc mortem hauriunt, eò citiùs ſe ſubmergunt. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

a *Singulæ enim guttæ iugulant.*

§. XXIII.

Melior mors, quàm vita amara.

PRæſtat ſemel mori, quàm ad mortem ſæpius accedere. Quotidie morimur, infantiam amiſimus, deinde pueritiã, deinde adoleſcentiam: vſque ad heſternum, quicquid tranſijt tẽporis, perijt, nec ſine labore ac ærumnis plurimis. Has Greg. Nazian. compendio complexus: *a* Nullum, inquit, inter homines bonum eſt, quod non aliquid habeat admixtum vitij: Opes, ſunt inſidiæ; paupertas, pedica eſt; dignitatum faſtus, mera ſunt inſomnia. Imperare periculoſum, alterius imperio ſubeſſe, moleſtum: iuuentus eſt temporis feruor; canities, triſtis vitę occaſus: Gloria, eſt aër; nobilitas vetus ſanguis; matrimonium, eſt vinculum; liberi ſunt ſeges curarum: ſatietas, petulantiam; egeſtas impatientiam ſuadet. Omnia denique mortalibus laborioſa ſunt; omnia humana merus metus, riſus, fluctus, merus flatus, fumus, volatus: quicquid in Orbe cernitur, orbis quidam eſt perpetua conuerſione ſimilia omnia voluens, qui modò videtur ſtabilis, modò dubius eſt, modò labilis, diebus, noctibus, laboribus, morbis, mœroribus, voluptatibus, calamitatibus ſemper incertus ac varius. Et quid demum poſt illa tam incerta? Mors certiſſima. Eleganter prorſus Auguſtinus: Mors ſola, inquit, certa eſt; cetera ſunt incerta omnia. Conceptus eſt puer, fortè naſcitur, fortè non naſcitur, ſed abortu perit. Si natus ſit, fortè creſcit, fortè non creſcit; fortè ſeneſcit, fortè non ſeneſcit; fortè diues erit, fortè pauper; fortè honoratus erit, fortè abiectus, fortè vxorem ducet, fortè non ducet; fortè habebit filios, fortè non habebit; fortè ægrotabit, fortè non ægrotabit; fortè à beſtia deuorabitur, fortè non deuorabitur. Nunquid poſſumus dicere? fortè morietur, fortè non morietur.

Diuinæ paginæ Regis Alexandri fatum ita depingunt: Et poſt hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. *b* O quanta vis verbulo, *Poſthac*, & illi *decidit*, ſed & iſti, *quia moreretur.* Orbem, imò Orbes plures victoriarum ſpe iam deuorauerat Alexander; Æternis annalibus digniſſima geſſiſſe ſibi viſus eſt:

 Nihilo-

Nihilominus poſt tot tantaſque victorias, victus cecidit non modò in lectum, ſed & in tumulum, ſarcophago contentus. Refert Petrus Alfonſus, Alexandro iam vitâ functo, complures Philoſophos confluxiſſe, qui ſuper regio funere varia pronuntiarunt. Fuit, qui diceret: En, modò quatuor vlnarum ſpatium ei ſatis eſt, cui ſpatioſiſſimus terrarum Orbis non ſuffecerat *c*. Subiunxit alter: Heri potuit Alexander, quos voluit à morte liberare, hodie non poteſt ſeipſum. Aureum defuncti loculum contemplatus vnus: Heri, aiebat, Alexander ex auro fecit theſaurum, iam mutatis vicibus theſaurum ex Alexandro facit aurum. Ita dictis eruditè certatum eſt; omnium tamen vna vox erat quæ diuini oraculi; *Poſt hæc decidit in lectum, & mortuus eſt.*

En, in quantas ſæpe cogitationes, obliti conditionis noſtræ venimus! Immortalia (vtinam cæleſtia) volutamus animo, & in nepotes pronepoteſque diſponimus, cùm interim longa conantes mors opprimit, & hoc quod ſenectus vocatur, pauci ſunt circuitus annorum. Eccur, obſecro, morti fidimus? Circumſpicite quàm leuibus cauſſis amittamus vitam; Non cibus nobis, non humor, non vigilia, non ſomnus ſine menſura quadam ſalubria ſunt. Morti ad nos aditum pandunt pes leuiter offenſus, auriculæ dolor, dens verminans, cibus ſtomacho parum obſequens, humoris corrupti guttula. Nunquid vt extinguamur, res magni molimenti eſt? Odor, ſapor, laſſitudo; nutrimentum ipſum, & ſine quibus viuere non poſſumus, mortifera ſunt. Humanum corpuſculum imbecille, fluidum, putre, morbidum. Quocunque ſe mouet, infirmitatis ſuæ ſtatim conſcium, non omne cælum fert, aquarum nouitatibus, flatuque non familiaris auræ, & tenuiſſimis cauſſis læditur. Ergo Siracidæ credamus. Ergo melior mors eſt (ô mortales) quàm vita amara; & requies æterna quàm languor perſeuerans. Ergo, melior habitatio eſt in cælis, quàm perigrinatio in terris.

a *Greg. Nazian. tract. de vita itineribus extat ſub finem operum illius.*

b 1. *Machab. c.* 1. *verſ.* 6.

c *Vnus Pellæo iuueni non ſufficit Orbis. Iuuenal. ſat.* 10. *v.* 168.

§. XXIV.

Beatitudo Mortis.

SCribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur: A modo iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos *a*. In Domino mori, idem eſt, quod mori ſeruum Domini, vti de Moſe ſacræ paginæ loquuntur. Moſes ſeruus meus mortuus eſt *b*. Quaſi Dominus diceret, inquit Caietanus; licet quandoque peccauerit, & peccando non fuerit ſeruus meus: attamen mortuus eſt ſeruus meus, mortuus eſt in ſtatu ſeruitutis meæ; mortuus eſt ſic, quod quicquid erat & quicquid operabatur, meum erat; ſeruus enim totum, quod eſt, domini eſt. Et talis ſeruus Domini, illud Simeonis carmen in ipſa morte moduletur: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Omnino in pace, eaque æterna, ad cuius ſtatim initium, omnium proborum hominum bella finiuntur, æternum non reſuſcitâda. Tales etiam ſerui Dei in Domino moriuntur, quia in Domini ſinu quaſi morientes conquieſcunt, & ſic quieſcendo ſuauiter in mortem obdormiſcunt. Ita Stephanus inter ipſos ſaxorum nimbos, in tanto lapidantium tumultu & fremitu, obdormiuit in Domino *c*. Ita & Lazarum amicum ſuum Chriſtus dormire dixit *d*: Sic & Moſes ſeruus Domini mortuus eſt iubente Domino Iehouah, ſeu, ex oſculo Iehouah; hoc ſenſu; Sicut mater infantulum brachijs ſuis indormientem deoſculatur, & ſic in lectulo blandè reponit; ita Moſen ceu dormientem infantem, Deus per oſculum & amplexum in ſinu Abrahæ quaſi in lectulo collocauit. Nimirum, Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini *e*. Beati ergo tales mortui & nimium beati, quia nunquam amplius futuri miſeri. Bona, inquit Bernardus, mors iuſti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter ſecuritatem. Beati, iterumque beati tales, opera enim illorum ſequuntur illos; ſequuntur tanquam famuli ſuum dominum, tanquam filij ſuum patrem, diſcipuli ſuum præceptorem, milites ſuum ducem, nobiles ſuum Regem; ſequuntur vſque ad tribunal Dei; deducunt & comitantur vſque ad

ad ſupremam Dei curiam, quo hi ſoli nobiles famuli addmittuntur. Atque vti quantum quiſque diues ſit ac nobilis, ex famulorum cùm numero, tum ornatu cognoſcitur; ita qui ante Regem gloriæ dignè apparere cupit, ſibi de tali familia prouideat, curetque vt ea ſe ſtipet, ſitque quàm numeroſiſſima & ornatiſſima. Et licet bona opera noſtra præcedant nos merito, ſequuntur tamen præmio; labor qui in illis prçit merces quæ ab illis, ſubſequitur.

a *Apoc. c.* 14 *v.* 12.
b *Ioſue c* 1. *v* 2.
c *Act. c.* 7. *v.* 60.
d *Ioan. c.* 11. *v.* 11.
e *Pſalm.* 126. *v.* 3.

§. XXV.

Valedictio morientis, ad viuos eadem via ſecuturos.

QVorum me pœniteat, multa ſunt; virtutis ſæpius neglectæ, & temporis malè conſumpti. Quàm potuiſſem, imò debuiſſem fuiſſe patientior, ſubmiſſior, & quotidianæ mortis ſtudioſior! quantillus in me diuini amoris igniculus ſpirauit! Miſerere mei Deus, miſerere mei ſecundùm magnam miſericordiam tuam: parce peccanti, ô infinita bonitas, per filij tui ſanguinem & mortem te precor. Sed & vos quotquot offendi dictis vel factis, ignoſcite, fatentem habetis reum & dolentem: atque hoc mihi abituro viaticum non negate, offenſionum mearum omnium veniam. Ne quæſo exemplo meo, quod ſæpe prauum fuit, veſtra decreſcat virtus, in oculis vobis ſunt ſanctiorum mores & vita, ad quam & veſtra ſeſe conformet: illorum patientiam, ſubmiſſionem, obedientiam accenſis ſtudijs æmulamini. Sed & vobis gratias ago maximas, quotquot mihi benefeciſtis; quotquot me iuuiſtis ſeu manu & opere, ſeu curâ, conſilio & amore Deus, bonorum fons inexhauſtus, & amoris pelagus immenſum, vicem reddat amori veſtro. In eos certè bonus hic Deus liberaliſſimus eſſe ſolet, qui totos ſe ipſius ſanctiſſimæ prouidentiæ committunt. Præclariſſima quidem virtus eſt Obedientia, & ſine quâ reliquæ in homine religioſo, nec virtutes quidem ſunt Summè neceſſaria; eſt Patientia. Excellentiſſima virtus eſt ſubmiſſio, ſuique ipſius contemptus. Chriſto chariſſima virtus eſt paupertas: Virtutum reginâ Charitas eſt. At verò prę cęteris virtutibus omnibus ſingulare quid & eximium habere mihi videtur *Fiducia* in Deum, & plena ſuimet in diuinam prouidentiam *Reſignatio*, quã & ſacra pagina à deò cõmendat; quæ & regio vati continuò in ore eſt; quam demum Chriſtus tot argumentis, à floribus etiam & auiculis petitis perſuadere conatur. Huius fiduciæ vires, & quæ illam animi tranquillitas ſequatur, nec noſſe, nec aliunde notas credere poteſt, qui non ſemper, atque in omni re, maximâ, minimâ perfectiſſimè Deo fidit, diuinæque Prouidentiæ ac Voluntati ſe totum integerrimè permittit. Neque hominũ vllus eſt puto, qui hac in Deum ſpe fiduciaque fuerit, & non ſæpius arcana in ſe miracula deprehenderit. Fidamus Deo, noſque totos diuinæ diſpoſitioni, quàm poſſumus pleniſſimè, credamus: Ipſe prouidebit; ipſi curæ eſt de nobis.

Ego quidem, quod cernitis, ad Dei tribunal citor, rationem redditurus de ſexaginta annis. Omnia mea, facta, dicta, cogitata illi iudici ſũt apertiſſima; nihil latere poterit: omnes vitæ meæ actus ſententiam decretoriam accipient. Heu horreo; nam verè horrendum eſt iudici Deo ſe ſiſtere. Sed eſt quod me in tam arctis rebus ſoletur. Licet ergo ſeruus ſim improbus, bonus eſt tamen Dominus meus, & infinitè bonus, qui ſeruulum quantumuis malum, ſuum tamen fuiſſe agnoſcet. Non parum etiam præſidij pono in Diuis illis quos ad mortem meam & vltimum certamen inuitaui, cùm diebus ipſorum honori feſtis cœleſtem menſam hoc fine accumberem, vt mihi Diuos illos Diuaſque propitiarem volenteſque redderem ad ferendum in morte auxilium. Sed & cauſſę meę, ſubſidij plurimum & patrocinij ſpero à ſanctis Angelis, quos ſingulariter venerari, mihique demereri, licet officijs non dignis, quotidie conatus ſum. Hos tutelares puriſſimos ſpiritus, cum omnibus ſanctis, iam iudici ſiſtendus, corde & ore inuoco. Vos verò vniuerſi etiamnum ſuperſtites ſaluete, meque ſuo quiſque ordine ſecuturi Valete.

§. XXVI.

Morientium extrema monita.

VTi ſol ad occaſum tendens amęnior eſt, ſic homo morti vicinus plerunq; ſapientior:

tior. Hinc illæ morientiũ orationes à ſapientia landatiſſimæ. In ſpecimẽ paucas dabimus.

Cyrus Rex moriturus: Corpus meum, inquit, ô filij, cùm diem ſupremum clauſero, nec in auro, nec in argento, nec in vllo alio metallo condite, ſed rem ſuam terræ reddite. Poſtrema eius vox fuit: Si in amicos benefici fueritis, etiam in hoſtes animaduertendi facultas non deerit. Valete filij chariſſimi, atque idem matri meis verbis renuntiate. Vos itidem amici, qui adeſtis, ſaluete. *a*

Sapienter planè Theophraſtus moriens dixit: Multa dulcia mentitur vita, obtentu gloriæ, cuius amore nihil eſt vanius. Huc ſpectat Seueri Imperatoris morientis dictum: Omnia fui, ſed nihil prodeſt.

Conſtantius Imperator Conſtantini Magni parens iam moriturus imperium filio tranſcribens, mirâ hilaritate animi: Nunc, inquit, mortem propè pluris quàm ipſam immortalitatem æſtimo: filium Imperatorem relinquo. Hic vir hic eſt, qui poſt ducentos ſeptuaginta annos, Chriſtianorum lacrimas abſterſit, & tyrannorum crudelitatem vindicauit? Chriſtus cum Conſtantino verè in armis fuit.

Rex Galliarum Ludouicus in extremis filio hæc præcepit: Caue, mi fili, ne vnquam lethale peccatum admittas: pôtiùs omne tormenti genus perfer, quàm talem culpam perpetres. Peccata crebro confitere, eoſque tibi confeſſarios delige, qui agenda docere, cauenda ſinccrè audeant monere, & vitia reprehendere. Parentibus obedientiam, amorem ac reuerentiam exhibe.

Clotarius Rex in vili villâ moriens: Quid putaris, inquit, quantus ille Rex eſt, qui tantos Reges interficit.

Carolus V. Imperator auguſtiſſimus, morti iam vicinus, vocato ad ſe filio Philippo II. hirtum ei cilicium & cruentum flagellum, quibus in ſe vſus, aſſeruanda tradidit, non ſine præclaris monitis.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex vitam pariter clauſurus, vbi ex arcano ſcrinio illud ipſum parentis cilicium & flagellum quibus etiam ipſe corpus domuit, Philippo III. filio munus protuliſſet, hæc inſuper adijciens monita: Magnam, inquit, gratiam, tibi fecerit Deus, ſi te ad illud gloriæ faſtigium euexerit, quò me præeuntem habuiſti. Sed ex animo te obteſtor, cùm id aſſecutus fueris huius etiam lecti, in quo me iam vides, memineris; hîc, vt cernis, ſubſiſtit omnis Mundi gloria. Dein tibi commendo Sedis Apoſtolicæ obedientiam, fidei Catholicæ protectionem, Religionis Chriſtianæ Zelum, Reipublicæ pacem, & in ſubditos iuſtitiam. Si Deus his meis conſilijs ſubſcripſerit, ſuum regem non amittet hoc regnum, ſed vtiliter commutabit. *b*

Ferdinandus Magnus Caſtellæ Rex mortem obijt memoratu digniſſimam, Ægrotare cœpit ipſo Chriſti natali die, iam fati ſui è beati Iſidori monitu certus; poſtridie cultu prorſus regio præſulibus comitãtibus, delatus eſt in templum. hic ſingula regum ornamenta deponens, Deoque ſua velut reſtituens, ad aram remiſit, ipſe cilicio indutus, & cinere aſperſus, in terram ſe abiecit cum lacrimis dixitque; *Domine, regnum quod à te accepi, tibi reſtituo: colloca me quæſo in æterna luce.* Altero ab hoc die, ſacramentis munitus, in eodem templo vitam ſanctiſſimè finijt, vbi annis quadraginta regno præfuiſſet. *c*

Carolus Rex Siciliæ cum in vltimis eſſet, hæc locutus eſt: O vanas hominum cogitationes! Ah, miſeri! honoribus delectamur, aurum aceruamus, & negligimus cęlum. Beatam pauperem ſortem, qui tenui ſalino contenti, ſomnos ducunt tanquilliſſimos. Quid me regnum, quid omnium obſequia iam iuuant? miſer eſſe potuiſſem ſine tantis impendijs. Nondum cœpi viuere, & iam cogor viuendi finem facere. Vbi nunc vires imperij mei? eadem me neceſſitas inuoluit quæ viliſſimum mendiculum. E tot millibus famulorũ, clientũ, adulatorum, ne quidem vnicus eſt, qui comes ire velit aut poſſit ad Dei tribunal. Ite nunc mortales, & magnis cogitationibus pectora implete. Ite cauti & opes anxiè captas per mille annos diſponite, hodiernâ vel craſtinâ morituri. Vale igitur terra: Vtinam dicere liceat, Salue cęlum.

Sed ne ſilentio tranſeamus opulentiſſimum regum, & ſanctiſſimum, ſolem Hebrææ gentis Dauidem qui è vita diſceſſurus: *Ego*, inquit, ingredior viam vniuerſæ terræ. Et ad filium conuerſus: Tu autem Salomon fili mi, ait, ſcito Deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda ſcrutatur Dominus, & vniuerſas mentium

tium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum, inuenies: ſi autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum. Terribilis exhortatio, & quæ vel adamantinũ pectus penetret. Hac vltima concione ſua Dauid, optimæ vitæ capita exactiſſimè complexus eſt, ſcilicet, Dei præſentiam vbique cogitandam; Deo fideliſſimè ſeruiendum; Obedienti præmium fore ipſum Deum; Præuaricatori æternum imminere ſupplicium.

Ita mors deuorat omnes, ducit reges, trahit populos, impellit gentes; non precibus flecti, non diuitijs placari, non lacrimis perſuaderi, neque vllis vnquam viribus ſuperari poteſt. Sed æquo animo ſapiens, Stultus iniquo vitam deſerit.

a *Xenophon in Cyro. Alij aiunt acie victum à Tomyride Maſſagetarum regina, quæ mortui caput in vtrem humano cruore plenum demiſerit, his verbis inſultans: Filij mei ſanguinem hauſiſti, & meum ſitiſti, Cyre: at ego cruore te ſaturabo.*

b *Obijt Anno ſeculari 1600. Vide Florimund. Remundum l. 5. de Ortu hæreſum c. 5. fine.*

c *Henr. Spondanus è Baro. ann. 1065 fine.*

§. XXVII.

Chriſtus inuitatur.

MAne mecum Domine, quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies a. Dies vitæ meæ in noctem præceps vergit, nec vllus eſt Ioſue, qui properantem hunc ſolem ſiſtat, & diem extendat: lux mea iam iam occaſura in terræ ſinum feſtinat. Sed vti ſol quotidie terra ſepelitur, & ipſe ſuas it exequias, & tamen quotidie velut rediuiuus è ſuo illo tumulo emergit: ſic & ego, ſic & omnes quotquot viuimus, in terram quidem abibimus, illius gremio condendi: ſed redibimus è terrâ, ſole ipſo clariores.

Ergo, ô Chriſte, ô mi amãtiſſime Seruator, mane mecum: en, adueſperaſcit: oculi, aures, ſenſus omnes à me deficiunt & abeunt in ſingulas pœne horas; nec abeuntes morari poſſum aut retinere. Tu ſolus, oro, ne me deſeras, IESV benigniſſime, & cetera libens dimittam. Abite omnia alia; miſſionem do, & veniam. Meus creator mecum eſt, ſatis eſt; omnia bona mecum ſunt. Sed vt mecum in ipſam vſque noctem, in ipſam vſque mortem permaneat, identidem clamo: Mane mecum Domine, quoniam adueſperaſcit. Sed & cùm vox mihi omnis hæſerit, cùm omnis ſenſus defecerit, & ſolus iſque tenuis in me halitus vixerit, volo vt ſingulę reſpirationes meę ad vſque vltimam, pro voce ſint, illudque iuſſu hoc meo ſignificent & flagitent; Mane mecum Domine, Domine mane mecum.

a *Luc. c. 24. v. 29.*

§. XXVIII.

Moribundus animatur.

CVm non lubet multa legere, en tibi paucos verſiculos, leuando faſtidio, & animo firmando non parum vtiles. Cogita Cyprianum hęc tibi velut in aurẽ ſuſurrare. Cum morimur ad immortalitatem tranſgredimur, nec poteſt vita æterna ſuccedere, niſi hinc contigerit exire: non eſt exitus iſte, ſed tranſitus, & temporali itinere decurſo ad æterna tranſgreſſus. Quàm præpoſterum eſt, quamque peruerſum, vt cùm Dei voluntatem fieri poſtulemus, quando euocat nos & accerſit de hoc Mundo Deus, non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus? Nitimur, reluctamur, & peruicacium more ſeruorum ad conſpectum Domini cum triſtitia & mœrore perducimur, exeuntes iſtinc neceſſitati vinculo, non obſequio voluntatis. Et volumus ab eo præmijs cœleſtibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid rogamus & petimus, vt adueniat regnum cælorum, ſi captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poſcimus, vt acceleret dies regni, ſi maiora deſideria & vota potiora ſunt, ſeruire iſtic diabolo, quàm regnare illic cum Chriſto? a

Tunc eſt pax Dei ſeruis, tunc libera & tranquilla dies, quando de iſtis Mundi turbinibus extracti, ſedis & ſecuritatis æternæ portum petimus, quando expunctâ hac morte ad immortalitatem venimus. Cùm videre Chriſtum, gaudere ſit, nec poſſit eſſe gaudium noſtrum, niſi cùm viderimus Chriſtum, quæ cæcitas animi, quæve demenentia eſt, amare preſſuras, pœnas, & lacrimas Mundi, & non feſtinare potiùs ad gaudium, quod nunquam poſſit auferri?

Mors ergo mortalium omnium portus eſt. Felix littus, ſecurus portus! in quo nemo, niſi volens, naufragatur.

a *Hos inuite morientibus occinendum.*

§. XXIX.

Reſurrectionis Fides.

CAro hæc noſtra iam viuit, breui reditura ad argillam ſuam, ad vagum puluerem, etiam in ſterquilinij beſtias, in quibus & venena ruminet; etiam poſt naufragia in aliquem piſcium cenſum; in culices, tineas, locuſtas & formicas; in ſubterranea, in ſubaquanea, in veſperugines & noctuas; demum in quas non refingitur beſtias? Et poſt hæc omnia eadem caro ſurget, quęque ante per tormēta laniata, quę per ignes abierat in fauillas, coronabitur: Nec tu mihi hic cogita aliam carnem à priore, niſi Deum velis iniuſtum, qui aliam mercede donet, quam quæ vicerit: aliam conſedere ſecum faciat in cœleſtibus, quàm quæ ſudauerit: quaſi alterius ſint præmia quam cuius fuerint agones & certamina. Eadem per omnia Anima quæ in hac carne pugnauit, ſtetit, Deum didicit, Chriſtum induit, ſalutis ſpem ſeminauit, fructum metet. Eadem omnino caro quæ omnem hunc vitæ ordinem cum animâ decurrit, alſit, æſtuauit, ſanguinem fudit, cum eâdem ſociâ animâ præmiū accipiet. Idem fuit Lazarus poſt quatriduanū ſepulchrum, & antè. Idem filius poſt ſiccatas matris lacrimas, & antè. Idem Chriſtus poſt monumentum, qui antè; Nec vllum ſepulturę ſenium, Deo aut poteſtatem adimit, aut bonitatem tardat. Eadem eſt diuitis lingua quæ delitijs paſcitur, & quæ flammis punitur, ac de digito animæ felicioris expectat ſolatium roris: ita eadem per omnia caro, quæ ſæculo gaudente luxit, ſæculo lugente gaudebit; vt nulla iam ſit de ſcelere fortunata, de probitate miſera, cùm ſingulę reſtituantur, vt pro meritis demeritiſve in hac vita, ſupplicijs vindicentur aut præmijs donentur in futura. Inſpice figulum; argillam vario ignis temperamento, in robuſtiorem laxioremve recoquit materiam, aliamque ex alia fingit formam. Non poterit Deus, eandem argillam, eadem quâ quondam ſpiritus ſui aura, erigere in vitam? aut qui olim muſculos vt glebas, oſſa vt ſaxa, papillas vt calculos, venarum ramoſos diſcurſus, neruorū traduces, medullarū theſauros, ex illa ipſâ argillâ formauerat, nō poterit eadem ex eadē effingere? aut maior fuit diuini vis Numinis in virgine adhuc argilla, minor in viduâ; poſt reſciſſum ſemel animæ connubium; cur eadem qua antè formata manu, non eodem animetur quo antè afflatu? An quia quod perijt ſemel, ſemper perire neceſſum ſit? quâ id lege? Intuere, ne te ad ſublimiora deducam, vniuerſum hunc reuolubilem rerum ordinem; teſtatio is eſt redeuntis hominis. Intuere, omnia redeūt cum abſceſſerint, hinc redornantur lunæ ſpecula quæ menſtruus numerus attriuerat: Reuoluuntur hiemes & ęſtates, verna & autumna cum ſuis vicibus: reducuntur ſolis & ſtellarum radij, quos matutina repreſſerat claritas, aut nocturnæ texeruut tenebrę. Vites iuraueris mortuas, & non niſi lignū ignibus aptum: ſed has denuò animari videmus, & poſt ſpolia denſiùs etiam veſtiri: & ferè quæ frigus exterminauerat, ea reſtituit æſtas cultiora, fœnerario quodam interitu. Etiā in alite nobili documentū. Phœnix de ſingularitate miraculum, natali fine decedens ſuccedit iterum Phœnix *a*. Non quòd hæc per omnia exprimant humanę vicis reparationem, ſed quòd nos manu quaſi ducant ad illam. Vis ſignatius documentum? Habemus pignus in Chriſto, in quo vſurpamus cælum & Dei regnum. Vis in homine? caro propè computruit in Lazaro, caro ſurrexit: ſanè ſine anima iacuit, ſurrexit cum illa. Et in illo dominici montis ſeceſſu, Moſes & Elias Apoſtolis agnoſcibiles facti, alter in imagine carnis nondum receptæ, alter in veritate nondum defunctæ, eandem tamen valetudinē corporis etiā in gloriâ perſeuerare docuerunt. Imò & ipſæ animæ iam ſolitariæ, licet è gurguſtio corporis eruperint in apertum, ad meram puramque ſuam lucem, tamen nihil aliud, ſuæ felicitatis iam ſecurę ſuſpirant, quàm ſuperindui hoc puluere, continuare cum hac connubiali ſociâ, carne, vitam nullâ pugnâ ſoluendam: vt qui ſimul pugnarūt, finiant in præmijs & gloriæ parilitate, cùm hic puluis immortalitatem induet nobili demutatione, Chriſto duce, qui vexit in cælum carnem & oſſa pignus & documentum futuræ integritatis.

Non igitur triſtemur, cùm vetuſta domus corruit, reſurget longè pulchrior. Non ſolùm ſine cauſſa credidit, ſed & ſine cauſſa vixit, qui ſe ad hoc ſolum natum credidit, vt periret.

a *Non diſputo, quid de hac aue ſentiendum.*

§ XXX.

§. XXX.

Spes Reſurrectionis, ſolatium maximum.

IObus innumeris ęrumnis pœnè iam ſepultus, ingenti tamen alacritate animi cantās: Scio, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terrâ ſurrecturus ſum. Et rurſum circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum. Quem viſurus ſum ego, ipſe & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo *a*. Chriſtus velut per dialogiſmū reſpondens Iobo: Ego ſum, inquit, Reſurrectio & Vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet. *b*.

Veniet iterum, veniet qui nos in lucem reponat dies: (nil certius) & ideo æquo animo debemus exire rediturri.

In vlteriore Indiâ volucrem eſſe narrant, cui nomen Semenda, ortu ſimilimam Phęnici, trifido roſto, ſentireque ſe morituram; eam igitur deferre ligna in nidum, cantillare ſuauiter, alarum percuſſu ſtruem congeſtam incendere, ipſam eo igne conſumi, indeque vermiculum gigni qui poſteà in auem creſcat. Luculentum Reſurrectionis ſymbolum ſi omnia ex fide narrentur. *c*

Romanus Orator Minucius, rei Chriſtianæ magnus propugnator, tam pulchrè quàm breuiter: Vide adeò, inquit, quàm in ſolatium noſtri, Reſurrectionem futuram, omnis Natura meditetur. Sol demergit & naſcitur: aſtra labuntur & redeunt: flores occidunt & reuiuiſcunt; poſt ſenium arbuſta frōdeſcunt, ſemina non niſi corrupta reuireſcunt; ita corpus in ſæculo, vt arbores in hiberno, occultant virorem ariditate mētitâ. Quid feſtinas vt crudâ adhuc hieme reuiuiſcat & redeat? Expectādum nobis etiam *corporis ver eſt*. d. Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terrâ ſurrecturus ſum.

a *Iob. c.* 19. *v.* 25. *ad* 28.
b *Ioan. c.* 11. *v.* 25.
c *Nicol. Cauſſinus l. 6. ſymbol. Sap. Symb.* 103.
d. *Minucius Felix in ſuo Octauio.*

§. XXXI.

Spes cæli.

QVid vis, quid optas: quid deſideras? Viuere vis & mori non vis? Sic ergo viue, vt aliquando beatè viuas. Nam viuere, & non beatè viuere, genus eſt mortis, vel via ad mortem. In cælo viues non moriturus: illic beatè viues: nam nec mala patieris, nec pati poteris, quia illic nulla ſunt. Ibi quod optabis, poſſidebis, & poſſidere deſiderabis; pelli poſſeſſione non poteris: & hoc te ſatiabit. Comedite amici, ait Rex cæli, & bibite, & inebriamini chariſſimi *a*. Conuiuium hoc finem non habet; nihil illi triſte ſuccedet: quod hodie eſt, ęternum erit. Auguſtinus exclamat: O vita ſempiterna, & ſempiternè beata, vbi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, dignitas ſine timore, opes ſine amiſſione, ſanitas ſine languore, abundantia ſine defectione, vita ſine morte, beatitudo ſine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfectâ, vbi ſpecies & viſio facie ad faciem. Portæ Ieruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ędificabuntur: & ex lapide pretioſo omnis circuitus murorum eius. Et platea ciuitatis, aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et per vicos eius Alleluia cantabitur. *b*

Quocirca, Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in ſæcula ſęculorum laudabunt te *c*, Credo videre bona Domini in terrâ viuentium. *d*.

a *Cant. c.* 5. *v.* 1.
b *Tob. c.* 13. *v.* 21. *Apoc. c.* 21. *v.* 21.
c *Pſ.* 83. *v.* 5.
d *Pſ.* 26 *v.* 13.

§. XXXII.

Suſpiria ad cælum.

OStende mihi gloriam tuam, oſtende mihi omne bonum. *Ex c.* 33. *v.* 18. *&* 19.

O quando dabitur lugentibus, corona pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris? *Iſ. c.* 61. *v.* 3.

Quis det vt veniat petitio mea; & quod expecto, tribuat mihi Deus? Et qui cœpit, ipſe me conterat: ſoluat manum & ſuccidat me.

Et

Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam ſermonibus ſancti. *Iob c. 6. v.* 8.9.10.

Sicut ſeruus deſiderat vmbram, & ſicut mercenarius prſtolatur finem operis ſui. *Iob c. 7. v. 2.*

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? *Pſalm.* 14 *v.* 1.

Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitę meæ. Vt videam voluptatem Domini, & viſitem templum eius. *Pſal. 26. v.* 4. *&* 5.

Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam, quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad Domum Dei. *Pſalm.* 41. *v.*1. *&* 2.

Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam. *Pſal.* 54. *v. 6.*

Quis deducet me in ciuitatem munitam? *Pſal.* 59. *v.* 10.

Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti, inhabitabit in atriis tuis. *Pſa. 64. v.* 4.

Quàm bonus Iſrael Deus his qui recto ſunt corde. Quid mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Defecit carq mea & cor meum; Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. *Pſa.* 72. *v.* 1. 25. 26.

Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia. *Pſa.* 83. *v.* 1. *&* 10.

Placebo Domino in regione viuorum, *Pſa.* 114. *v.* 9.

Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt! multum incola fuit anima mea. *Pſal.* 119. *v.* 5.

Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus. *Pſal.* 121. *v.*1.

Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hieruſalem, obliuioni detur dextera mea. *Pſa.* 136. *verſ.* 1.4. *&* 5.

Educ de cuſtodia animam meam, ad confitendum nomini tuo; me expectant iuſti, donec retribuas mihi. *Pſal.* 141. *v.* 8.

Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. *Philip. c.* 1. *v.* 23.

§. XXXIII.

Solatia aduerſus mortem, compendio dantur.

PRimum. Mors familiarem noſtrum hoſtem occidit, *Corpus.* Nulla peſtis ad nocendum efficacior hoſte inquilino, vti nullus fur domeſtico fure perniciosior. Scimus: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, hæc ſibi inuicem aduerſantur *a.*

Alterum. Mors hoſtium effringit in carcere, quo includimur. At nos veteres inquilinos carceris, ſæpe conſuetudo loci, etiam inter compedes & iniurias non inuitos detinet. Aliter optarat Regum maximus, qui ſolui cupiebat & educi de cuſtodia.

Tertium. Mors ingens onus detrahit. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Onere hoc detracto, meliora reſtant hinc emiſſis. Nemo enatat cum hac ſarcina.

Quartum. Mors peregrinationi noſtræ finem imponit. Quid eſt, inquit Gregorius, vita mortalis niſi vis! Perpendite fratres mei, quale ſit in via laſſari, & viam nolle finiri. Vita præſens laboribus plena eſt, & cum luctu agitur, nec tamen ſine lacrymis dimittitur.

Quintum. Mors periculis nos omnibus ſubducit. Nemo tam beatus viuit, quin pluritimis obnoxius viuat periculis: & rarò periculum ſine periculo vitatur. Ille ſolus pericula omnia euaſit, qui viuere deſijt.

Sextum. Mortis neceſſitas. Prçclarè dixit Romanus ſapiens: Nullum eſt maius ſolatium mortis, quam ipſa mortalitas. Viuere noluit, qui mori non vult. Mors neceſſitatem habet æquam & inuictam. Quis quæri poteſt in ea conditione ſe eſſe in qua nemo non eſt? Prima pars æquitatis, eſt ęqualitas.

Septimum. Mors Chriſti; ad hanc contemplandam hortatus Paulus: Per patientiam, inquit, curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei & conſum-

ſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem. Membris ab hoc capite maximum eſt ſolatium; nam ne mortem timerent membra grauiſſimos mortis impetus ſuſtinuit caput: Auctor vitæ moriendo cælum reſerauit; quid mori timemus?

Octauum. Spes Reſurrectionis. Quid expoſtulamus cum morte? non eripit hac vitam ſed intermittit. Illuceſcet æternus dies qui nos ſepulchris euocet; Reſurgemus omnes. Hoc natura nobis variè commonſtrat: Æſtas abit, ſed alter annus illam reducit. Hiems cedit; referunt illam ſui menſes: ſolem nox obruit, ſed hanc dies abigit: Plurima quæ videntur perire, mutantur, ſic & nos morimur, æternum victuri.

Nonum. Ipſa immortalitas. Mors & finis eſt, & tranſitus eſt: finis calamitatum, tranſitus ad immortalitatem. Hinc in Sacris noſtris mors proborum, dies Natalis appellatur. Hinc ille auſus dicere: *b*

Mors, Chriſtianis ludus eſt.

Et ne vllus hunc ludum expaueſceret, idem præclarè cecinit: *c*

Non eſt, credite, pœna quam videtis,
Quæ puncto tenuit citata tranſit,
Nec vitam rapit illa, ſed reformat. Sic optimo cuique idem felicitatis principium eſt, qui finis mortalitatis.

a *Gal cap.5.v.15.*
b *Prudentius hym. in S. Vincentium.*
c *Hendecaſyllabi eiuſdem.*

§. XXXIV.

Contra inuitè morientes.

Ita paſſim viuimus; mortem metuimus, vitam negligimus, inuiti morimur. Quis non recuſans, quis non gemens exit? Atqui hoc ingrati eſt, non eſſe contentum conceſſo tempore. Semper inquit Seneca, *a* pauci dies erunt, ſi illos numeraueris. Cogita non eſſe ſummum bonum in tempore, quantumcunque eſt, boni conſule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior. Quantò ſatius eſt, non aliorum annos computare, ſed ſuos benignè æſtimare, & in lucro ponere? Hoc me vitæ tempore dignum iudicauit Deus? hoc ſatis eſt. Potuit plus; ſed hoc quoque beneficium eſt. Opportunè hîc vates venuſinus monet.

—Exacto contentus tempore vitæ
Cedat, vti conuiua ſatur—

Quis ferat conuiuam illum, qui ad lauti conuiuij epilogũ dicat: *Nondum comedi ſatis.* Quis illum hominem laudet, qui è vitâ diſcedens queratur: *Non vixi ſatis,* lugeatque tanquam vita medio actu rerum abrupta ſit. Non turpis ſolùm ſed vana eſt eiuſcemodi querela. Fixus eſt terminus; ſeu longa fuerit vita, ſeu breuis, finienda eſt, ita placet auctori vitæ.

Luſiſti ſatis, ediſti ſatis, atque bibiſti.
Tempus abire tibi eſt——— b

Inſigniter Epictetus: Celebritas, inquit finita eſt. Exi: diſcede vt gratus, vt verecundus, da locum alijs: oportet alios ita naſci, vt & tu natus es; & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non diſceſſerint, quid relinquitur? Cur inſatiabilis es? Cur ſatisfieri tibi non poteſt? Quid angis & coarctas Mundũ *c*? Sed inſignius Epicteto Auguſtinus: Vndecunque, ait, voluerit Deus vt exeas hinc, paratum te inueniat. Inquilinus enim es, non poſſeſſor domûs. Locata eſt enim tibi domus. Domus iſta tibi locata eſt, non donata, & ſi nolis, migrabis; & non eam tali conditione accepiſti, vt quaſi tempora certa tibi ſint. Quid dixit Dominus Deus tuus? Quando voluero, cùm dixero, migra, paratus eſto. Expello te de hoſpitio, ſed dabo domum. Inquilinus es in terra, poſſeſſor eris in cælo. d

Delitias cœleſtes auidiùs expectat, firmiùs ſperat, qui terræ delitijs ſeipſe priuat. Certè

Cui durior vita eſt, minus mortem time. e

a *Sen.l.5. de benef.c.17.*
b *Horat.l.1.ſat.1.*
c *Epict.l.3.diſſert.c.26. poſt med.*
d *Aug. in Pſal.148 poſt med.*
e *Vet.Iamb.*

§. XXXV.

Moribundi ſcopulus, dilatio.

Monuimus ſanos, monuimus ægrotos; moribundi etiam monendi nobis ſunt, vt caueant hunc ſcopulum, Differre. Quot hominum millia vel hanc vnam ob cauſſam malè finierunt, quia diſtulerunt minimè differenda. Quid craſtinum, quid perendinum,

M mi

mi moribunde, ſaluti tuæ deſtinas? craſtinus dies, tuus non eſt, hodiernus eſt. Hodie quæſo, hac horâ, iam age quod agendum eſt, cras aut perendie vbi tu eris?

Narrant Æmylius & Plutarchus, Thebanorum exulum cum exercitu aduentum optimatibus Thebanis nuntiatum fuiſſe, at illos vino epuliſque deditos id deſpexiſſe: quin etiã ad eum qui ſummum magiſtratum Thebis gerebat litteras delatas, quibus omnia exulum conſilia detegebantur, & iam in conuiuio accubanti eſſe redditas, quas ille, vt erant ſignatæ puluino ſubijciens: *In craſtinum*, aiebat, *res ſeueras differo*. Sed hic ipſe dilator cum ſuis eadem nocte interfectus eſt. Ita Mors cunctatores ſolet obruere; dum deliberant, dum moliuntur, dum differunt, adeſt illa & ſpiculo ferit improuiſo. Auguſtinus monitor fideliſſimus, dicentem, *Cras bene viuam*, ſic inſtruit: Indulgentiam tibi promiſit Deus, craſtinum diem tibi nemo promiſit. Si malè vixiſti, bene viue iam hodie. Stulte hac nocte auferetur à te anima tua. Non dico, quę præparaſti cuius erunt: ſed ſecundum quod vixiſti, vbi eris? Vocat te nunc Deus, exhortatur te nunc, expectat donec reſipiſcas, & tu tardas? Non enim modò ſit longanimis in ſuſtinendo, vt nunquam iuſtus in vindicando: Diſtribuit tempora. Noli ergo dicere, Cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & craſtina dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuerſioni tuæ indulgentiam promiſit, ſed dilationi tuę diem craſtinum non promiſit *a*. Non tardes conuerti ad Dominum; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Præueniendus eſt dies qui præuenire conſueuit. *b*

a *Aug. in Pſ* 101. *conc.* 1. *poſt med. & in Pſ.* 144. *circa med.*

b *Eccli. c.* 5. *v* 8. *& 9.*

§. XXXVI.

Moribundi dolores & terrores.

VAldè ſerium negotium eſt Mori, & rarò ſine doloribus aut angoribus peragitur. De his dilertè Tertullianus: Euenit ſæpe, inquit, animam, in ipſo diuortio potentiùs agitari, ſollicitiore obtutu, extraordinariâ loquacitate, dũ ex maiore ſuggeſtu, iam in libero conſtituta, per ſuperfluum quod adhuc cunctatur in corpore, aununtiat quæ videt, quæ audit, quę incipit noſſe. *a*

Narrant Cunonem Malburchienſis oppidi dominum annis quadraginta, moribus parum probatis vixiſſe; dein mutatâ mente religioni vltimum vitæ triennium impendiſſe, & piè prorſus obijſſe. Eo tempore cacodæmon qui feminam inſederat, faſſus eſt, quindecim millia diabolorum in Cunonis morituri cubiculum conueniſſe, tantùm autem abfuiſſe vt nocuerint moribundo, vt ne quidem accedere propiùs potuerint, validis clamoribus conſuratorum repulſi, ita ludibrio religioſos viros precantes deſcripſit. Queſtus inſuper eſt, Cunonem ſibi ſuiſque ereptum iniquiſſimè, vt qui Deo non niſi triennium ſolum, vitijs & inferorum dominis, ipſos quadraginta annos ſeruijſſet. *b*

Deus bone, tot millia hoſtium ex Erebo conuenerint, ad vnici hominis obſidendum exitum! Qui terreri non vult moriturus, mori maturè diſcat. Mortem nemo amicam habet, niſi qui cogitat præſentem dum abeſt; ſed dictis fidem aſtruent ſequentia.

Ioanne Climaco teſte, *c* Homo religioſus ac ſolitarius, ſed vitę remiſſioris, ad extrema perductus, horam vnam iacuit iam omnium iudicio defunctus. Vbi ad ſe redijt, præſentes, quotquot aderant, enixiùs rogauit, loco cederent. Egreſſis omnibus, mox tugurij aditum lapidibus obſtruxit, arcto ſolùm foramine relicto, per quod cum pane hydria tranſmitteretur. Hîc ille à ſeipſo in hunc carcerem damnatus, totis duodecim annis cum nemine loqui, aſſiduè ſuſpirare, altùm gemere, vberiùs lacrimare, pręter panem & aquam nihil deguſtare. Sic attonitus vultuque ferè immoto ſedebat; & ea quæ ſub exceſſum viderat, fixiſſimo cogitatu, altiſſimaq́ mente apud ſe identidem volutabat, tacitis intereà lacrimarum riuulis continenter per genas defluentibus. Hoc vitę tenore annis duodecim exactis, cùm morti eſſet proximus, religioſi accolæ rupto pariete, vi aditum ſunt emoliti, iamq́ue moribundum circumſtantes impenſiſſimè rogarunt, aliquod ſui monimentum, admonitiunculam virtutis ſtimulum relinqueret, nec tamen aliud impetrarunt, quàm has ſolummodo voces: *Nemo qui reuerâ mortis me-*

moriam

morlam agnouerit, peccare vnquam poterit.

Conſideret Lector, ait Robertus Bellarminus, *d* hanc hiſtoriam eſſe, non fabulam, & ab illo ſcriptam, qui & vir ſanctus erat, & ſcripſit quæ proprijs oculis vidit, & proprijs auribus audiuit. Hoc Bellarmini de narratione illâ iudicium.

Ex his non difficile eſt coniectare, quos dolores & terrores Mors afferat, ijs præſertim, qui remiſſiùs aut laſciuiùs vixerunt. Sanè ſi quis Mortem, & ab hac Æternitatem ſerijs cogitationibus in animum admitteret, ſi non totos dies & annos, creberrimè profectò attonitus ſederet, & ad vnũ hoc ſeſe diſponeret quod hominũ nemo non poteſt non experiri.

Bernardus iure commonet: Morientium vocatio, tua ſit emendatio *e*. Non tibi oberit efferri ſine præcone, humari ſine pompâ, putreſcere ſine famâ, abijci ſine titulo, modò non ſepeliaris in inferno.

a *Tertull. l. de anima c.* 53.
b *Platus l.* 1. *de ſtatu Relig. c.* 31. *med.*
c *Climac. grad.* 6. *poſt med. De anachoreta in Chorch. habitante.*
d *Doctiſſimus ſanctiſſimaque vita Cardinalis l.* 2. *de arte mor. c.* 1. *fine.*
e *Bern. de modo bene viuendi ſer.* 27. *med.*

§. XXXVII.

Moribundi promptus animus.

Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. *a* Calix iſte amarior quidem eſt, illum tamen bibit ipſe meus Seruator, & ex cruentâ trabe eundem mihi exhauriendum propinauit. Calix iſte fatale Mortis poculum eſt, quod Chriſtus, quod Chriſto amiciſſimi, quod omnes omnino homines perhauriunt, ineuitabili neceſſitate; cur ego hoc ſolus recuſem? quiſquis cœpit viuere, deſinere debet, vt denuò incipiat, & quidem vitam illam quę nunquam deſinat. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt. *b* Quid ergo tibi vis vane timor, quid reuocas damnoſa mœſtitia? Calicem quem dedit mihi Pater, quem Chriſtus mihi miſcuit, non vis vt bibam illum? Mortalis ego ſim & mori me mirer?

Cùm apud Regem Alexãdrum Macedonem grauius decumbentem, aliquot malè anxij amici Philippum medicũ de veneno porrigendo inſimulaſſent, Rex Philippum cum paratâ potione ad ſe venientem ſic excepit: Alterâ manu amicorum litteras ei porrexit, alterâ pharmacum ab illo accepit: dumque medicam potionem ori admoueret, oculos in Philippi vultu defixit, ſi quas fortè in illo conſcientiæ notas deprehenderet. Cùm egregiam in ſe medici fidem è facie diſceret, intrepidus porrectum poculum perhauſit *c*. Ita & ego faciam: Poculum quod me in quietem & longiorem ſomnum dabit, IESVS meus, medicus & Seruator meus mihi temperauit, porrexitque ebibendum: Ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in crucifixi Domini mei vultu, in quo ſummum in me amorem inſcriptum legam, ſimulque conſtans & intrepidus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet ſalutis, quantò plus amaroris.

a *Pſalm.* 115. *v.* 4.
b *Eccli. c.* 11. *v.* 14.
c *Curtius l.* 3. *c.* 10.

§. XXXVIII.

Moriturus Fide, Spe, Charitate ſe armat.

Vt iſtud cuiuis promptum ſit ac facile, prębimus verba, ad fidem, ſpem, charitatem exercendam.

AD FIDEM.

Proteſtor coram Deo, ſanctis Angelis, omnique Eccleſia triumphante & militante, & nominatim coram Angelo meo cuſtode, me firmiter credere, quicquid credit ſancta, Romana, vniuerſalis Eccleſia: me etiam viuere velle & mori in fide, quam hæc eadem Catholica & Apoſtolica Eccleſia profitetur, in vnione & ſub capite, Domino noſtro IESV Chriſto, eiuſque in terris vicario. Quòd ſi quid his diſſentaneum mihi excideret, proteſtor illud non à me, non meum eſſe.

AD SPEM.

Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam à dextris eſt mihi ne cõmouear. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques

animam meam in inferno : nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo : delectationes in dextera tua vſque in finem. *Pſal.* 15 *à v.* 8. *ad finem.*

AD CHARITATEM.

Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem mortis de manu Dei accipiam, & nomen Domini inuocabo? laudans inuocabo Dominum & ab inimicis meis ſaluus ero. In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Tu me creaſti Deus, tu me redemiſti tu ſanctificaſti me; tuus ego ſum, viuus, mortuus. Ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum. IESV fili Dauid miſerere mei.

§. XXXIX.

Ægro & Moribundo quid ſemper corde ac ore verſandum.

IN morbo, mi Chriſtiane, interrogatus qui valeas, quomodo res tuę ſe habeant &c. Caue vnquam aliud reſpondeas quàm hoc ſolum & vnicum : *Prout Deus vult: Sicut Domino placuit, ſic factum eſt: Secundum Dei beneplacitum. Ad Dei Voluntatem: Bene: Optimè: Sic Deo placet : Fiat Voluntas eius, ſicut in cælo & in terrâ.* Vt autem hoc poſſis, & ęgroto tibi, & moribundo perpetuò in ore ſit & in corde, triplex hæc precatiuncula.

1. *Benedictus Deus in æternum.*
2. *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſecricordiam tuam; etſi Domine minor ſum cunctis miſerationibus tuis.*
3. *O Dominus meus, & Deus meus ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum. Fiat voluntas tua.*

Fuit qui triplicem hanc precatiunculam grandiori charactere ſcriptam ad lectum, proximè oculos affigi voluerit, vt aſſiduè moneretur quid perdius & pernox ore animoque volutare deberet.

Noſtræ precationes noſtri ad Deum præcurſores ſunt. Diſcemus tandem à prodromis noſtris & ipſi viam, ſequemurque felici pede quo nos vocauerit beata Æternitas.

§. XL.

Moribundo ſingulariter obſeruanda.

PRimum, Non ſuis nitatur meritis, ſed ſeipſum cùm vniuerſis peccatis & negligentijs in immenſum diuinę miſericordiæ pelagus demittat & immergat.

Alterum. Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ fidei firmiter & ſimpliciter inhæreat; Eccleſiæ ſacramenta cum perfecto propoſito Deum non amplius offendendi, tempeſtiuè petat & ſuſcipiat.

Tertium. A caducis & fluxis rebus omnibus ſe auertat, vt toto affectu cœleſti Patri ſe veniat; terram promiſſionis ſuſpiret, vt illic Deo pro immenſa bonitate gratias agere & perenne laudis ſacrificium offerre poſſit. Ipſam etiam matrem miſericordiæ & beatos ſpiritus, omnemque cœleſtem exercitum maximè patronos ſuos deprecabitur, vt ſibi in hac neceſſitate aſſiſtant, & ab exilio hoc ad iucundiſſimam ſuam ſocietatem perducant.

Quartum. Seipſum, hoſtiam viuam, ad gloriam Dei, pro acceptiſſima illius voluntate offerat, ad ſufferendam, ex vero amore, omnem languoris acerbitatem, & ipſam mortis amaritudinem; omnem denique pœnam in tempore & Æternitate ſuſtinendam, ita vt ſi mille inſuper annis, omni voluptate affluens, pro voto poſſet viuere, pro Dei tamen honore & amore mortem ſubire mallet.

Quintum. Amariſſimam paſſionem & mortem Chriſti Domini ſibi proponat, corpus ſuum & animam cum ingenti ſpiritu, ſaucio corpori & afflictæ animæ Chriſti vniat, & tanquam ſimul cum Chriſto in cruce moriturus, ſpiritum ſuum in cœleſtis patris manus commendet. Cor ſuum in patulum Saluatoris cor, membra ſua morientia in eiuſdem vulnera deponat.

Ceterum, tutiſſimum eſt, vt quicquid in extremo deceſſu, ſe quiſque vellet feciſſe, id modò ſanus facere incipiat.

§. XLI.

Moribundo quid faciendum, è Bloſio.

LVdouicus Bloſius abbas Lætienſis, Sancto Ignatio Loiolæ per litteras familiaris & quod Aubertus Myræus teſtatur, *a vir*

vitę innocentiſſimæ, qui Cameracenſem Archiepiſcopatum à Carolo V. Cæſare oblatum conſtanter repudiauit, quique vitam in libris exigens plurima ſcripſit æuo longiore digniſſima: inter quę moribundum inſtructurus, ad verbum hæc habet.

Quidã Dei amicus interrogatus, quidnam morti proximus facere vellet, ſi multò tempore in grauibus peccatis vixiſſet, reſpondit: Si quadraginta annis ſemper in peccatis vixiſſem, & tempore reſolutionis meæ inſtante, peccata mea purè confeſſus eſſem, atque cum perfecto amore, ex fundo cordis mei, ſaltem ſpatio vnius ſalutationis Angelicę, meipſum in Deum ita recipere poſſem, vt reuera totus ad ipſum conuerſus, & ab omni peccato auerſus inuenirer: tunc nimirum ſicut purus & innocens ex hac luce migrarem. Si verò non niſi vnum peccatum admiſiſſem, & contritus, dolens, mœrenſque poſt confeſſionem ritè factam hinc exirem, tunc vtique ſicut pœnitens morerer. Addit in moribundi gratiam.

Dominus quibuſdam amicis ſuis reuelare dignatus eſt, quòd verba illa, quæ mox ſubijciemus, morientium auribus ingeſta, & coram eis recitata, vel ab eis piè prolata, ſiue cogitata tantę virtutis ſint, vt non facilè perire poſſit, qui ea ſub vitę finem, vero & integro corde humiliter pronuntiarit. Sunt autem iſta:

Domine Deus, ego ſum miſer ille, quem tu pro paterna bonitate tua creaſti, & per ignominioſiſſimam mortem Vnigeniti tui de poteſtate inimici redemiſti; tu ſolus imperium & dominium in me habes, meq́ ſaluare potes ſecundum immenſam miſericordiam tuam, in qua ſpero & confido.

Nimirum hæc ad artem moriendi compendia ſunt. Multum in hac arte promouit, qui ſcit compendio mori.

a *Myraus in Belgicis elogijs.*

§. XLII.

Moribundum refrigerantia.

VAde populus meus, intra in cubicula tua, claude hoſtia ſuper te, abſcondere modicum, ad momentum, donec pertranſeat indignatio. *Iſ. c. 26. v. 20.*

In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordiâ ſempiternâ miſertus ſum tui; dixit redemptor tuus Dominus. *Iſ. c. 54. v. 8.*

Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultus mei, & Deus meus. *Pſ. 42. v. 6. & 7.*

Filij Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. *Tobiæ cap. 2. v. 18.*

Non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cælis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis. *Matth. cap. 18. v. 14.*

Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. *Ioan. 3. v. 16.*

Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem IESVM Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi. 1. *Ioan. cap. 2. v. 1.*

Amen, Amen dico vobis, quia qui verbum audit & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non veniet, ſed tranſiet à morte in vitam. *Ioann. cap. 5. v. 24.*

Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foras. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam *Ioann. capi. 6. v. 37. & 47.*

Ego ſum Reſurrectio & Vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit & credit in me non morietur in ęternum. *Ioan. c 11. v. 15. & 26.*

In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. *Ioan. c. 14. v. 2.*

Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet? Chriſtus IESVS qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis, *ad Romanos cap. 8. v. 31. vſque ad 36*

Nemo noſtrum ſibi viuit, & nemo ſibi moritur. Siue enim viuimus Domino viuimus: ſiue morimur, Domino morimur. Siue ergo

viuimus ſiue morimur, Domini ſumus. *ad Rom.c.14.v 7.& 8.*

Scimus, quoniam ſi terreſtris domus noſtræ huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiſcimus habitationem noſtram quę de cęlo eſt, ſuperindui cupientes, ſi tamen veſtiti, non nudi inueniamur. 2.*Cor.c.5.v.1.2.3.*

Nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo ſiue per vitam, ſiue per mortem. Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Eſſe cum Chriſto multò magis melius. *ad Philip.c.1.v.20.21.23.*

Noſtra conuerſatio in cælis eſt, vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. *ad Philip.c.3.v.20.& 21.*

Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quòd Chriſtus Ieſus venit in hunc Mundum, peccatores ſaluos facere: quorum primus ego ſum 1.*Tim.c.1.v.15.*

Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. *Matth.c.24.v.13.*

Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. *Apoc.c.2.v.10.*

Hi fontes, præferuidas Mortis thermas refrigerant. Feliciter enatabit, quiſquis in his fontibus ſubmergitur.

§. XLIII.

Moribundi ad Deum ſuſpiria & preces.

BEatus Eligius Nouiomenſis Antiſtes in extremis, ſuos cum lacrimis complexus: Valete, inquit, & deinceps quieſcere me permittite. Terra in terram redeat; Spiritus ad Dominũ iturus, iter ſuum reperiet. Ita oculis manibuſque in cælum elatis, diu precabatur immotis labijs. Deinde in has voces erumpens: Nunc dimittis, inquit, ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace. Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Memento mei, qui ſolus ſine peccato es, Chriſte Mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, transfer in regnum tuum. Scio me conſpectum tuum non mereri; tu tamen ſcis, quia Spes mea ſemper fuit in miſericordiâ tuâ. Et nunc quoque in confeſſione ſancti nominis tui moriens, extremum, Chriſte, anhelitum efflabo. Suſcipe ergo me ſecundùm magnam miſericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione meâ. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi. Tua me manus deducat in locum refrigerij, & vel in vltimam manſionem ex ijs quas præparaſti ſeruis tuis timentibus te.

Sub his verbis afflauit animam. Eligium voce præeuntem ſequamur, & hac etiam ratione Chriſtum Dominum compellemus.

Illumina, ô bone IESV, oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduerſus eum. *Pſal.12.v.4.*

Domine IESV Chriſte, Fili Dei viui, pone paſſionem, Crucem & mortem tuam, inter iudicium tuum & animam meam.

Ne memineris, bone IESV, iniquitatum mearum, citò anticipent me miſericordiæ tuæ, quia pauper factus ſum nimis. *Pſal. 78, v.8.*

Dulciſſime Domine IESV Chriſte, ob honorem & virtutem tuę benedictę paſſionis, iube me adſcribi in numerum electorum tuorum.

Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, miſericordiſſime IESV, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. *Pſ.141.v.2.*

Chriſti de cruce pendentis, alias manibus, alias perfoſſo lateri, alias pedibus crebra piaque imprimet oſcula; & modo crucifixum, modò crucifixi vulnera ſic compellabit.

Adoro te, IESV Chriſte, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemiſti mundum Saluator Mundi ſalua me, qui per crucem & ſanguinem tuum redemiſti me.

Trahe me ad te, ô bone IESV, qui dixiſti, cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.

O Clementiſſime IESV te deprecor per pretioſum ſanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluiſti, vt abluas omnes iniquitates meas. O ſanguis Chriſti purifica me, corpus Chriſti ſalua me, aqua lateris

Chri-

Chriſti laua me, paſſio Chriſti conforta me. O bone I E S V exaudi me, intra vulnera tua abſconde me, ne permittas, ô bone IESV, me ſeparari à te, in horâ mortis meæ voca me, iube me venire ad te, vt cum ſanctis tuis laudem te in ſæcula. O Creator & Redemptor meus, IESV Chriſte, totum me tibi dedo, non me reijcias: Ad te venio, non me repellas. Ne proijcias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creauit omnipotens bonitas tua.

Cùm quis morti vicinior, ſic orandum.

Nunc Domine ſecundùm voluntatem tuam, fac mecum miſericordiam tuam, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum. Sonet in mentis meæ auribus, vox illa dulcis: Hodie mecum eris in paradiſo. Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.

O Clementiſſime I E S V recognoſce quod tuum eſt, & abſterge quod alienum eſt. O I E S V, I E S V, ô I E S V permitte me intrare in numerum electorum tuorum. O I E S V fili Dauid miſerere mei: DEVS in adiutorium meum intende: ô Domine I E S V ad adiuuandum me feſtina: ô Domine I E S V ſuſcipe ſpiritum meum.

§. XLIV.

Moribundi vera in Deum fiducia.

HIc ego cũ Bernardo fidenter proclamo: Prætendat alter meritum; ſuſtinere ſe iactet pondus diei & æſtus; mihi adhęrere Deo bonum eſt, & ponere in Domino Deo ſpem meam. *a*

Et quamuis conſcius mihi ſim, eam fuiſſe vitę meæ anteactæ prauitatem, vt planè merear à Deo deſeri, tamen non deſinam in eius immenſa bonitate ſemper confidere, optimeque ſperare, quod quemadmodum hactenus ſanctiſſima eius gratia vires mihi ad omnia ſubminiſtrauit, ſic eadem illud mihi robur ſit collatura, vt omnia patienter & libenter feram. Hęc mea etiam exigua patientia cum meritis dominicæ Paſſionis coniuncta (quæ quidem meam omnem tolerantiam infinitis modis excedit) debitas mihi pœnas mitigabit, & mercedi in cælo recipiendę augmentum adijciet. Vnicum hoc à te, mi Deus, peto, ne permittas vt vnquam de bonitate tua diffidam, quantumcunque debilem me ac miſerum eſſe cognouero. Imò ſi in eo me terrore ac conſternatione cernerem, vt iam iam lapſurus viderer, meminero tamen Petrum Apoſtolum vnico venti flatu, ex modicâ fide ſubmergi cœpiſſe; faciamque quod ille fecit, Chriſtum compellabo: *Domine ſaluum me fac.* Vtique manum ſuam, ita ſpero, extendet, nec ſubmergi me patietur. Quòd ſi verò Petri partes vlterius me agere, planeque præcipitem ruere permitteret Deus (quod pro ſuâ miſericordiâ benigniſſimè auertat) ſpero nihilominus fore, vt oculo miſericordiæ pleno me reſpiciat, vti reſpexit Petrum; meque denuò in nouã ſpem vitæ erigat. Illud compertiſſimum habeo, quòd abſque meâ culpâ Deus me non deſeret. Veriſſimum agnoſco dictum Auguſtini; Poteſt Deus aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt; non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt. Itaque omni ſpe ac fiducia me illi totum committo. Si propter peccata mea me ſinat perire, ſaltem iuſtitia eius in me laudabitur. Spero tamen & certiſſimò ſpero futurum vt clementiſſima eius bonitas animam meam fideliter cuſtodiat, quò Miſericordia illius potiùs quàm Iuſtitia in me commendetur. Nihil mihi contingere poteſt, quod Deus non velit. Quicquid autem ille vult, cuicunque malum videatur, eſt tamen reuerâ optimum. Quæcunque tu vis, ô mi Deus, hęc ego volo omnia, volo, volo.

a *Bern. ſer. 9. in Pſ. Qui habitat.*

§. XLV.

Moribundi cereus.

SInt lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: & vos ſimiles hominibus expectantibus dominũ ſuum quando reuertatur à nuptiis: vt cũ venerit & pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Beati ſerui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes *a*. Iſtud moribundi teſtamur vel ipſis adſtantium oculis, cùm prehenſo ardente cereo aduentum Domini opperimur, & vitæ lampadem velut alteri tradimus.

Virum

Virum religioſum fuiſſe commemini tam pacatæ ac ſerenæ cõſcientiæ, vt ei etiã in morte ridere ſit conceſſum. Cùm enim moribundo fatalis cereus in manus traderetur, ille obuerſis in ſuum præſidem oculis: Tot, inquit, circumſtant hic robuſti viri, cur obſecro, mi Pater, ego tam exhauſtis viribus cereum tenere cogor? quàm læta mors.

Nil conſcire ſibi, nullâ palleſcere culpa.

Quid vetat talem ridẽdo mori? Carcerẽ ſuum nemo, niſi inſanus amat. Hic ſuũ deſeruit ridens. Serium eſt quod addo, & omnibus imitabile. Conſaluus Mederius, eâ virtute pollebat, vt in ſeueriſſimo vitæ inſtituto æquabilis perpetuaque illius cõſtantia emineret. Quippe annis compluribus, præter aliorum ſacerdotum penſum, ſex quotidie horas precationi meditationique impendit. Atque hanc precãdi conſuetudinẽ ne in itinere quidem omiſit: magnâ quin etiam ex parte retinuit ſupremis vitæ diebus, cũ peſſimè affectum corpus penè ſpiritus defeciſſet. Paullò ante exceſſum aliquot ſociorum accitis, ſacrũ cereum iuſſit accendi; tum ſymbolo Apoſtolorũ prolato: In hac, inquit, fide inſtitutus ſum, in hac vixi, in hac morior; teſtorque ſi quid fortè in extremo agone excidat mihi, iam nunc indictum & irritum velle: ac protinus brachio porrecto, cereoque manu prehenſo: vt lumen hoc, inquit, oculos illuminat corporis, ſic ego credo Dominum IESVM illuminare omnem hominem venientem in hunc Mundum; quia ipſe lumen verum & æternum eſt. Quæ magno ſenſu cùm protuliſſet, continuans inde ſancta cum Deo colloquia, Eccleſiæ myſterijs omnibus præmunitus, euolauit è corpore, pridie nonas Aprilis, Anno Chriſtiano 1552.

Et tu quiſquis es, etſi ſanus ſis, apprehende cereum, fortaſſis hac luce lux tua extinguetur. Vigilantem te Mors inueniet, & præcinctum & cum accenſa face, ſi labores tuos fortiter, errores aliorum cordatè, vitæ procellas patienter ſuſtinueris.

a *Luc. 12. v. 35. 36. 37.*

§. XLVI.

Moribundi verba vltima.

AVguſtus Imperator moriens in hac voce defecit: Liuia, noſtri coniugij memor, viue ac vale. Quantò ſanctiùs Chriſtiani, qui vltima, cùm moriuntur, verba dirigunt ad ſui principium & omnium Conditorem.

Vir ille diuinus, Dionyſius Areopagita capitis iam damnatus, feralem ſententiam Chriſtianâ generoſitate amplexus, & adſtantium probra contemnens: Vltimum, inquiebat, verbum Domini mei in cruce, ſit & mihi vltimum in hac luce: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. *a*

Baſilius Magnus, extremam vitæ clauſulam appoſiturus, cùm ſuos præclaris monitis imbuiſſet, illud Chriſti, ad Chriſtum pariter adiunxit: In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum. Et vnà cum verbis animam lætus effudit. *b*

Siſoius abbas, vir ſanctiſſimus iam vltimæ lineæ admotus, plurimos habuit ſui exitus ſpectatores, ad quos ille radiante vultu: En, inquit abbas Antonius venit ad nos. Et paullò poſt: En, ait, agmen prophetarum huc adeſt. Mox: Cætus etiam Apoſtolorum, inquit, ad nos viſit. Et quia cum his aduentoribus loqui videbatur, interrogatus eſt, quibus cum loqueretur? At ille: Angeli, ait, venerunt, animam meam aliò ducturi: hos rogaui, liberalius mihi pœnitentiæ ſpatium concederent. Ad quem amici: Pater, aiunt, non eges pœnitẽtia. Quibus ille: Nondum, ait vel initium feci pœnitentiæ. Hanc viri ſubmiſſionem largiter probauit vultus magis ac magis irradians. Exclamat tandẽ Siſoius hilari voce: Videte, videte, Dominus venit. Atque verba ſimul & vitam finijt. Felix mors quam Æternitatis triumphus excipit. Et licet morientis lectulum non cingant reges, ſatis eſt tamen regum regem adeſſe, in quo moribundi vox vltima quieſcat.

Bernardus, tanquam ſi morituro Chriſtum commonſtret manu: O tu Chriſtiane, inquit, ne de hac infirmitate deſperes: docuit te Chriſtus quid in omnibus periculis mortis debeas dicere, ad quem confugere, quem inuocare; in quem ſperare: in Patrem Deum, qui non poteſt deſpicere ſperantes in ſe, cum atteſtatione bonorum operum. Bonorum dico, quia ſine meritis aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio debet dici. Tu itaque talia fac opera, vt ei in hora mortis in veritate dicere poſſis: In te Domine ſperaui, non con-

confundar in æternum. c

Ergo vltima morientis verba dirigantur ad Deum: in illum preces, in illum vota, in illum ſpes vltimæ ferantur, in illius nomen extrema definant ſuſpiria. Dicat moribundus ex imo pectore: Ad te, Domine, faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo.

a *Segerus in Chron.*
b *Greg. Nazian. ora. c. 20.*
c *Bernardus ſermone 1. in cena Domini mihi pag. 1346.*

§. XLVII.

Humanæ voluntatis ad diuinam conformatio, ſummi momenti eſt, præcipuè ſub finem vitæ.

LVdouicus Bloſius, quem ſupra laudauimus, de noſtræ voluntatis cum diuina conſenſu, hęc pronuntiat his omnino verbis.

Nullum igitur exercitium in extremis vtilius eſſe poteſt, quàm vt quis ſeipſum ex integro diuinæ voluntati reſignet: humiliter, amorosè, plenèque confidens in immenſa Dei miſericordia ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is, qui in huiuſmodi vera perfectaque reſignatione, cum ſancta erga Deum fiducia ex hac luce exit, confeſtim ad regna cæleſtia euolet. Nam ſicut nihil omnino pœnę, nihil ignis purgatorij in Deum cadere poteſt, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amoremque Deo vnitus eſt. Hoc animo iuſtus ille latro moriebatur in cruce, qui non ſalutem corporis à Domino poſtulauit, nec orauit vt à pœnis purgatorij ſeruaretur, ſed libenter pro peccatis ſuis, proque Dei gloria moriens ſe totum in diuinam reſignauit voluntatem, ſe totum Chriſto obtulit, vt ille ſecum ageret, quicquid vellet. Quod ſi morte imminente, infirmitas naturæ mœret, aut trepidat, huiuſmodi etiam mœſtitia & formido in Deum per reſignationem proijcienda, ac certa ſpes erga eum concipienda eſt. Mors Chriſti mortem tuam ſoletur. Ille præceſſit; præceſſerunt & innumeri electi eius; non igitur pigeat te ſequi.

§. XLVIII.

Moribundus alterum in Golgotha latronem æmuletur.

DOmine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Felix latro, qui in ſchola Chriſti, plus in virtute profeciſti tribus horis, quàm infælix Iſcariotes tribus annis. Verba mihi præis, & precandi formulam, qui Chriſto patronus fueras & aduocatus in extrema neceſſitate Deus! Quæ iudiciorũ tuorum abyſſus eſt? Amici & cognati ſilent; diſcipuli deſerunt; Angeli non comparent, nec mater filij innocentiam tueri ſinitur. Et vbinam illa vndecim & plura millia, panibus ab hoc crucifixo Domino ſaturata? quis è tanta multitudine vel verbulo mutit pro tanto benefactore? Ergo ad latronem Chriſti patrocinium deuoluitur. Latro contra latronem ſocium, Chriſto cauſſidicus fit, innocentiam illius aſſerit, impia probra diluit, omnem affuſam multitudinem arguit parricidij. Ergone Dei filius ſuam cauſſam à latrone perorari non erubuit? tantum abeſt vt hunc oratorem ſuum erubuerit, vt etiam publicè collaudarit. Nec rhetor iſte dominicę cauſſę defuit: *Et nos quidem iuſtè*, inquit, *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.* a

O quàm verè idem de me dicam? Et ego quidem iuſtè iam morior, nam digna factis recipio: hic verò Deus meus, & Dominus meus nihil geſſit, propter quod moreretur, & in tantis tormentis moreretur. Sed & illa precandi formula rectè iam vtor; *Domine memento mei, quia veniſti iam in regnum tuum.* Et quia iam es in regno tuo, me in hoc exilio gementem aſpice, & hinc abeuntem in regnum tuum admitte. Hoc ego te rogo, Chriſte Ieſu, per flagella, per ſpinas, per crucem, per tormenta omnia & mortem tuam.

Ergo, quid iam reliquum eſt; niſi vt in eius ſinum conijciam hanc meam animam, cuius vnus ipſe laborem doloremque conſiderat. Nouit ipſe quid animarum ſaluti conducat, & apud illum eſt iam ab ęterno decretum, quo tandem nobis ad eum ſit itinere reuertendum. *Salutare tuum expectabo Domine.*

a *Luca cap. 23. v. 41.*

§. XLIX.

Heliotropium contra omnes morbos, & mortem pharmacum.

HEliotropium herba ſeu flos, vti quotidiano experimento conſtat, cum ſole ſe circumagit, & abeuntem intuetur ſemper, omnibuſque horis cum eo vertitur, etiam die nubilo, tantus eſt amor floris in hoc ſidus. Noctu, velut deſiderio ſolis cõtrahit ſeſe flos iſte. Voluntas humana ita ſemper diuinam intueatur, vt horis omnibus, ad illius nutum ſe vertat ac circumagat quaquauerſus, quantumcunque nubilus ſit dies. Enimuerò diem magis nubilum non habet humana vita quam diem mortis. Hoc maximè die moribundus, velut verum heliotropium, ad ſuum ſe ſolem vertat fixiſſimis & planè immotis oculis. Id nos Seruatoris verba doceant.

Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te *a*. Ad hunc prorſus modum, mi moribunde, loquere. In omnibus omnino rebus faciendis & fugiendis, patiendis, ac perferendis, exẽplo Domini, dic ſemper. Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater. Etſi vno die millies, ter millies id ingeminandum. Atque tunc magis hoc dicendum & repetendum, cùm magis premunt aduerſa; in omnibus tuam ipſius ſanctiſſimæ voluntati ſubijciẽdo. Hęc vigilans & dormiens, hæc ſanus & æger, hæc moriens aſſiduè pronuntia, velut ſi dicas: *Domine, nil poſſum tibi negare, tu ſcis.* Ego autem in te ſperaui, Domine: dixi: Deus meus es tu, in manibus tuis ſortes meæ. Valetudo mea, morbus meus, proſpera & aduerſa mea, & vita & mors mea ſunt in manu tua Domine. Sicut vis, ita fiat: Domine ſecundum voluntatem tuam & *viuere & mori*, iucundũ mihi erit, quia Deus meus, & pater meus es tu. Sicut ergo vis, ſicut diſponis ordinas permittis omnia fieri, ita fiant ita Pater, ita & in me fiãt, & nihil fiat in me, aut à me quod Voluntati tuæ rectiſſimæ, optimæ vel minimum aduerſetur. Ita Pater, ita fiat & nunc, & ſemper, & in omnem Æternitatem.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex, ab omnigena quidem virtute multo laudatiſſimus princeps, hac tamen ad Dei voluntatem Conformitate iam pœnè diuinus homo euaſit, etiam dum inter homines ageret: nam in fatali morbo, diuinæ Voluntati deuotiſſimus, illa Seruatoris verba pœnè infinities repetijt: Pater, non mea ſed tua Voluntas fiat. Cumque è Matthæo Euangeliſta Chriſti Domini PASSIO, ad apoſtema ferro ſecandum, prælegeretur, iuſſit rex, ad illa ipſa Domini verba: Pater, non mea, ſed tua Voluntas fiat, lectorem nonnihil ſubſiſtere. Tanti regum iſte maximus hoc Heliotropium, tam ſanus, quàm æger ac moribundus æſtimauit.

Hoc certè Heliotropium morbis, morti, malis omnibus medetur. Procul eſt ab omni exitio, qui voluntate tam propinquus eſt Deo,

a Matth. c. 11. v. 16.

§. L.

A moribundo dicenda, aut moribundo prælegenda.

I. ORATIO.

B. Hieronymi in agone mortis, vt ſcribit Euſebius.

PIe Ieſu, virtus mea, refrigerium meum, ſuſceptor meus, & liberator meus, in quem ſperaui, cui credidi, quem dilexi. Summa dulcedo, turris fortitudinis, & ſpes mea à iuuentute mea. Voca me dux vitę meæ, & ego reſpondebo tibi. Operi manuum tuarum, quod de limo terræ Creator omniũ formaſti, quod oſſibus & neruis compegiſti, cui vitam moriens tribuiſti, clementiæ tuæ porrige dexteram. Tẽpus eſt, vt puluis in puluerem reuertatur, & ſpiritus redeat ad te ſaluatorem, qui huc illum miſiſti. Aperi ei Domine ianuam vitę, nam pro me in ligno crucis tanquã latro pependiſti; ſuſcipe me miſericors Deus, ſecundũ multitudinem miſerationum tuarum. nam latronem ad te currentem in cruce moriens ſuſcepiſti. Ægrotus ſum, infirmata eſt in paupertate vita mea, & ideo ad te, Domine, curro medicum. Sana me, Domine, & ſanabor: & quoniam in te confido, non erubeſcam. In te Domine ſperaui, non confundar in æternũ.

At quis ego ſum, pijſſime Deus, vt tam audacter loquar ad te? peccator ſum & in peccatis enutritus; cadauer putridum, vas fœtidum, eſca vermium. Parce mihi Domine. Quæ enim victoria eſt, ſi pugnando mecum me viceris, qui minus ſum ante te quàm ſtipula ante faciem venti. dimitte omnia peccata mea, &

erige

erige de ſtercore pauperem. Exurge & adiuua me Domine, exurge & ne repellas in finem. Intret poſtulatio mea in cōſpectu tuo, Domine, & fiat manus tua vt ſaluum me faciat. Ecce hominem qui diſcedens ab Hiericho, captus à latronibus & vulneratus, ſemiuiuus relictus ſum: Tu pie Samaritane recipe me. Peccaui nimis in vita mea, & malum coram te feci: à plantâ pedis vſque ad verticem capitis nō eſt in me ſanitas. Certè niſi in ligno crucis moriens me adiuuiſſes, digna erat habitare in inferno anima mea. Ego, pie Ieſu, ſum pars tanti pretij: pro me fudiſti ſanguinem tuum pretioſiſſimum, non me repellas à te. Ego ſum ouis quę errauì, require eam bone paſtor, & appone illam ouili tuo, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, nam promiſiſti mihi quod quacumque hora peccator ingemuerit, ſaluus erit. Dolens ſum; iniquitates meas ego cognoſco; & delicta mea coram me ſunt. Verè non ſum dignus vocari filius tuus, quia peccaui in cælum & coram te. Sed auditui meo dabis gaudium & lætitiam. Auerte faciem tuam à peccatis meis, dele iniquitates meas ſecundùm magnam miſercordiam tuam. Ne proijcias me à facie tua, neque ſecundùm peccata mea facias mihi, neque ſecundùm iniquitates meas retribuas mihi, ſed adiuua me Deus ſalutaris meus, & propter honorem nominis tui libera me. Benignè fac in bona voluntate tua, vt inhabitē in domo tua omnibus diebus vitę meę; vt cū habitantibus in ea laudem te in ęternum.

II. ORATIO.

Ad Ieſum Chriſtum, Mundi Saluatorem.

IEsv Chriſte, fons miſericordiæ, oſtende mihi paupercuiæ creaturæ tuæ miſericordiam tuam: adiuua me in hac extremâ neceſſitate. Creator & Redemptor meus IESV, Chriſte, pone paſſionem, Crucem & mortem tuam, inter iudicium tuum & animam meam. Totum me tibi dedo, non me reijcias; ad te venio, non me repellas. Nunc Domine ſecundùm voluntatem tuam fac mecum miſericordiā & præcipe in pace recipi ſpiritum meum, redemiſti me Domine Deus veritatis, ſonet in mentis meæ auribus vox illa dulcis, Domine IESV: Hodie mecum eris in paradiſo.

Suſcipe me, IESV crucifixe, inter amoroſa tua brachia, quæ pro me in cruce extenſa cerno & complector; ſuſcipe me inter deſiderabiles amplexus tuos; & trahe ad te animam meam; ſuſcipe me bone IESV, in miſericordia tua; ſuſcipe in pace ſpiritum meum. Amen.

III. ORATIO.

Ad agendas gratias in extremis, S. Iſidori martyris.

GLoria tibi, Domine IESV Chriſte, qui me vocare ad gratiam verę fidei dignatus es. Gloria tibi, quod tam miſericors & benignus in me tot ac tantis peccatis obnoxium ſemper exſtitiſti, tantiſque per omnem vitam beneficijs affeciſti. Mi amantiſſime Deus benedico te, quod beneplacito & voluntate tua nunc vocor ex hoc Mundo ad te, tibi enim Domine, gratias agens, libēter ad te venio, & humiliter tibi me committo. Sed oro te Domine Deus meus, ſuſcipe me in miſericordia tua, & animam meam in ſanctas manus tuas accipe, tibi enim ſoli, Domine, commendo ſpiritum meum, qui eum mihi dediſti, & inuoco te ſolum verum Deum, vt accipiam bonā partem inter electos tuos, & facias mecum diuitem tuam miſericordiam, liberans me ab inimicorum meorum inſultibus, & ab omni afflictione & anguſtia, quoniam tu es Deus ſolus, qui ab omni neceſſitate redimis eos, qui te inuocant, in te ſperant: Te decet laus & gloria in ſæculorum ſæcula. Amen.

Has precationes, maxime duas ſeqūentes cupimus à ſanis ſæpius legi, vt eo attentius & maiore ſenſu cogitēt extremam illam neceſſitatem, & moribundi abitum ad tribunal diuinum. Quo tempore homo viuus vix ſentit amplius ſe viuere, & velut medius hæret, inter huius & alterius Orbis terminos.

IV. ORATIO.

A circumſtantibus dicenda, pro animam agentibus.

CHriſte IESV crucifixe, in vnione feruentiſſimi amoris, qui te vitam omnium viuentium in Cruce mori coëgit, pulſamus ad medullā benigniſſimi cordis tui, & rogamus, vt animæ famuli tui, fratris noſtri N. peccata omnia dimittas, & tua ſanctiſſima cōuerſatione, & tuæ acerbiſsimæ paſsionis merito omiſſa eius ſuppleas, eumque ſuperabundantiſsimam miſera-

miſerationum tuarum multitudinem facias experiri, noſque omnes, & ſingulariter hunc fratrem noſtrum N. quē proximè vocare diſponis, placito tibi modo præpares, eique præſtes vt cum vera patientia, perfecta reſignatione, plena peccatorum remiſſione, validiſſima fide, ſpe firma & integra Charitate, in perfectiſſimo ſtatu, inter dulciſſimum amplexum, & ſuauiſſimum oſculum tuum, feliciter ad tuam æternam laudem expiret.

Eia dulciſſime Redemptor, Domine Ieſu, per illas lacrimabiles voces; quas in cruce moriturus edidiſti, & paſſionis doloribus conſumptus dixiſti, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquiſti, ne quæſo longè facias à famulo tuo fratre noſtro N. tuæ miſerationis auxilium, nam ille in hac horâ & momento extremæ afflictionis, præ defectione animæ & conſumptione ſpiritus te inuocare non valet. Per triumphum ſanctæ crucis & per mortis paſſioniſque tuæ infinitum meritum, cogita Domine, de eo cogitationes pacis & non afflictionis, ſed miſericordiæ & conſolationis. Libera eum de omnibus anguſtijs, tuiſque ſanctiſſimis manibus, quas pro eo nobiſque omnibus in cruce clauis affigi permiſiſti, IESV bone & amantiſſime Pater, erue eum à tormentis illi debitis, & perduc illum in requiem æternam. Amen.

V. ORATIO.

B. Dioniſij Carthuſ. in colloquio de particulari iudicio animarum, pro animam agentibus.

AD DEVM PATREM.

OMnipotens æterne Deus, Pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, tuam deprecamur immenſam bonitatem, per ineffabilem illam charitatem, qua humanum genus dilexiſti; quando Vnigenitum Filium tuum pro noſtra redemptione in hunc Mundum miſiſti, vt pro nobis acerbiſſimam & ignominioſiſſimam mortem ſubiret. Oſtende ô Domine, in hac hora, pietatis tuæ abyſſum, & effunde charitatis tuæ dulcedinem in hanc rationabilem creaturam tuam, quę nunc ad te Patrem ſpirituum redit. Oſtende illi lucem miſerationum tuarum, conforta mentem illius in te, intellectum illumina, voluntatem accende. Clementiſſime Deus, hunc hominem in te vno, omnium vltimato, incommutabili, infinito ac ſummo bono conſerua. Protege eum ab omni poteſtate aduerſaria, à Satanæ tentationibus, ab omni occurſu cōtrario. Non ſecundùm peccata eius iudices eum, ſed ſecundùm benigniſſimæ bonitatis tuæ immenſitatem, ſecundum charitatem tuam affluentiſſimam, ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum miſerere illius, indulge illi & parce; ſuſcipe ſpiritum illius in ſanctiſſimę dilectionis tuæ brachia. Hoc te rogamus per Vnigenitum Filium tuum, Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, per vniuerſa eius beneficia & merita, per omnia redemptionis noſtræ myſteria, per quicquid in ſeipſo pro noſtra ſalute aſſumpſit, fecit ac paſſus, per omnem denique bonitatem tuam, ô Pater, qui cum Vngenito tuo, & ſancto Spiritu vnus es verus, ſolus, ac ſummus Deus.

AD DEVM FILIVM.

OBſecramus te Domine Ieſu Chriſte per charitatis tuæ ardorem quo teipſum pro noſtra redemptione tradiſti in mortem, mortem autem crucis acerbiſſimam atque turpiſſimam, & per tui pretioſiſſimi pro nobis liberaliſſime fuſi ſanguinis pretium, per tuæ quoque amariſſimæ paſſionis indeficientiſſimum ac copioſiſſimum meritum, atque per tuam dilectiſſimam Matrem, perque maternę compaſſionis illius acerbitatem, cùm tibi vſque ad tuum in cruce exceſſum aſſiſteret, mirifica pietatis tuæ abyſſum in hoc tuo famulo, à vitæ præſentis luce ad te omnium iudicem metuendum tranſeunte. Prępara animam eius, ô Domine, ad occurrendum tibi, & ſine vera cōtritione ac filiali ad te conuerſione ne eum à corpore ſeparari permitte. Viſita & illuſtra mentem eius viſitatione tua ſecreta & paterna, qua in ictu oculi iuſtificas impium, & ex immundo mundum efficis. Mitte ei, ô Domine & Saluator, auxilium gratiæ tuæ, à throno glorię tuę & ea pietate, qua latroni ſerò pœnitēti indulgentiſſimè promiſiſti: Hodie mecum eris in paradiſo, etiam in hoc homine, pietatis & charitatis tuæ viſcera oſtende. Iube eum ad tuam miſericordiam peruenire ô Saluator Mundi, Rex gloriæ, Princeps virtutum, Iudex ſupreme, Deus altiſſime, qui cum Patre & ſancto Spiritu viuis & regnas benedictus per infinita ſæcula.

AD

AD DEVM SPIRITVM SANCTVM

SPiritus ſancte Deus, adorande paraclete, bonitatis pacis, charitatis & omnis dulcedinis fons immenſe, obſecramus te per tuam æternam ex Patre & Filio proceſſionem infunde nunc radium tuæ propitiationis, in animam iſtam vndique anguſtiatam: omnẽ malignorum ſpirituum impugnationes ab ea remoue: effunde in illam diuitias gratiæ tuæ, eamque conforta & erige contra vniuerſam vitiorum ac dæmonum metuendam aciem; fac eam plenè contritam ad ſuum creatorem feruidè aſpirare, & ad fontem totius puritatis ac ſanctitatis purificatam venire: Imple illam ea largitate qua in die Pentecoſtes igneis linguis ſuper Chriſti diſcipulos deſcendiſti. Dignare, ô diuine Spiritus, hunc hominem illuminare & accendere, atque ad te totius ſalutis ac gratiæ fontalem originem perducere, qui cum Patre & Filio viuis & regnas ęqualis Deus, per infinita ſæculorum ſæcula. Amen.

VI. ORATIO.

Sæpius dicenda, Contritionis, Fidei, Spei, Charitatis &c. actus continens.

DOmine Ieſu Chriſte, credo quòd Deus meus & Redẽptor meus es. Credo quòd pro mea ſalute de Virgine Maria naſci, & in cruce mori dignatus es. Credo quicquid per ſanctam Catholicam Eccleſiam mihi credendum proponis, & in hac fide proteſtor me viuere velle & mori. Domine IESV, doleo quòd ſummam bonitatem tuam offenderim, & doleo quòd non magis doleam de tot offenſis contra te creatorem & redemptorẽ meum ingratiſſimè perpetratis. Peto humiliter peccata omnia mihi cõdonari per ſanguinem tuum; firmiter ab eis abſtinere, & vitam emendare propono, ſi vixero. Atque ſi quid oblitus ſim, vel non cognoſcam quo tuam Maieſtatem offendi, de eo illuminari cupio & pœnitere; interim de omnibus veniam peto.

Omnibus qui me vnquam offenderunt, libenter & ex animo, propter te, mi Deus, offenſas omnes dimitto, & ſi quem offendi ego, precor etiam mihi veniam dari: Si quid alienorum bonorum eſt apud me, quãtum teneor, & facultates meæ ſe extendunt, volo ſatisfieri omnibus. Spero in diuina tua miſericordia, & in ſanguine cum tanta charitate pro me fuſo, quòd me licet indignum ſaluum facies, & adimplebis me lætitia cum vultu tuo, quod vt facias, per ſanctam paſſionem & mortem tuam te precor. Corrobora me, Domine Ieſu, contra omnes Satanę inſultus, & ſcuto miſericordiæ tuæ protege me, quoniam in bonitatis tuę præſidio tota eſt repoſita ſpes & fiducia mea. Nihil quidem meritorum habeo, quod allegem apud te, malorum heu nimis multum video, ſed per tuam miſericordiam confido me ſaluandum. Ita in pace in idipſum dormiam & requieſcam, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Tibi laus & gloria in ſæculorum ſæcula. Amen.

EPILOGVS ET MONITVM LECTORI.

Has precationes, mi Lector, pro animam agentibus dicendas, tu ipſe pro teipſo, dum ſanus es, pauculis mutatis, ſæpius dices, ſi ſapis. Putem ego ad vitam ſanctiùs inſtituendam vix efficaciùs quicquam cogitari, quàm lacrymabilem illum hominis moribundi ſtatum. Tunc illud Domini vaticinium etiam in moribundos pronuntiatum luculentè ſe prodit: Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te vndique & ad terram proſternent te, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem [a]. *Hæc certè oculis teſtibus, in homine moribundo fiunt. Circumdant illum anguſtiæ, fatigant ſollicitudines diuerſæ, vallant dolores, tentant cacodæmones, peccata præterita in terram proſternunt, ſupplicia futura perterrefaciunt, creata omnia deſerunt. Et licet morientis lectulum peritiſſimi medicorum cingant, nullus iuuare poteſt, niſi medicus è cælo. Æterna lex à principio dicta omni huic Mundo, naſci, denaſci; oriri, aboriri; nec quidquam ſtabile aut firmum arbiter ille rerum eſſe voluit præter ſeipſum. Abeunt omnia in hunc naſcendi pereundique fatalem gyrum, & longæuum ſit aliquid in hac machinâ, æternum nihil. Per tuam ergo ipſius, mi Lector, ſalutem te rogo, memento Æternitatis. Momentum eſt vita; eheu momentum eſt, ſed pendet ab hoc momento ſiue perenne bonum, ſiue perenne malum. Breuis eſt labor; Voluptas omnis euaneſcit; ſola ignorat finem Æternitas: Memento Æternitatis.*

a Luc. cap. 19. verſ. 41. & 44.

FINIS LIBRI PRODROMI.

Tomo primo folio 103.

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIONES CORAM SER.MIS BAVARIÆ PRINCIPIBVS, MAXIMILIANO ET ELISABETHA EXPLICATÆ

Ab Hieremia Drexelio è Societate Iesv.

ÆTERNITATEM, Sereniſſimi Principes, quam auribus accepiſtis, nunc etiam reuerente ac ſupplici manu, ſereniſſimis manibus committo, nec id facerem, niſi crederem, cogitationibus veſtris ÆTERNITATEM quotidie ſic intereſſe, vt cælum ſit in oculis, ÆTERNITAS in pectore, nec enim PRINCIPES ANIMOS alia vlla magis implere poteſt, quàm ÆTERNITATIS cogitatio. Breuius quidem opuſculum ſuſcipere non potuiſſem, ſed nec longius. Theologis vnum NVNC & INSTANS eſt ÆTERNITAS. Quo quid eſſe poteſt breuius ac contractius? at verò etiam hoc ÆTERNITATIS NVNC tam longum eſt, vt nullis vnquam ſæculorum tractibus ſit finiendum; quo quid poteſt eſſe longius? quæcunque temporum diuturnitas ad ÆTERNITATEM collata, breue quid eſt, & ſimillimum momento, ita omnem annorum vel extenſiſſimam ſeriem, non longiſſimis tantùm, ſed infinitis ſpatijs excedit ÆTERNITAS. Atque huius ÆTERNITATIS vmbra in vnius libelli anguſtias redacta, ad Serenitatum veſtrarum genua, vltro ſeſe atque ex debito ſubmittit, ſibique lucem ab his geminis ſereniſſimis ſideribus perpetuam pollicetur. Permittite, Sereniſſimi Principes, huic vmbræ ſuum impetum, vmbra ſuum ſolem ſequitur; hæc eò audacius ad Serenitates Veſtras procurrit, quo certius geminos à ſe ſoles repertos credit ÆTERNITATIS verè capaces. Sereniſſimæ ſtirpis in noſtrum ordinem innumera merita, nunc ideo non attingo; quia hoc vno iam augeri rogo, vt pictam hanc ÆTERNITATIS vmbram Serenitates Veſtræ dignentur ſuâ clientelâ non excludere. Monachij ſexto Nonas Iulij, Anno à pariente Virgine 1620.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS, è Soc. IESV.

AD STVDIOSAM IVVENTVTEM TYPOGRAPHVS.

AGE nunc, precor, piarum
Sitiens iuuenta rerum.
Cupiens ſalutis vndas
Bibere ex perenne fonte,
Sacra quem caro profudit
Habitantis aſtra Chriſti.
Celeri fugit volatu
Properatque cuncta ſecum
Reſecare falcis ictu
Nimium rapace TEMPVS.
Quid ad hæc caduca vertis
Oculos tuos inepte?
Reduc ad ſuperna cæli
Loca cogitationem:
Loca quæ volantis aui
O fugiunt fugacitatem,
Loca quæ voracis Orci
Superant rapacitatem.
Vbi nulla ſunt timenda.
Vbi cuncta ſunt amanda.
Ibi tu manens iuuentus
Inhians bono ſuperno
Animam BEATITATIS.
Sapidi irremota vini
Fluuius inebriabis.
Ibi TEMPVS omne calcans
Remanebis intra abyſſum
Solida ÆVITERNITATIS.

I. LECTORI.

NEcdum, beneuole Lector, ſcribendorum librorum finis eſt: alij alios excipiunt, & in ampliſſimas bibliothecarum familias, quotidianis augmentis excreſcunt: qui tamen hactenus hunc ſibi laborem ſumpſerit, ſcio neminem. ÆTERNITAS velut in tabella hic proponitur, non legenda ſolùm, ſed multò magis cogitanda, perpendenda, diu noctuque vigilantiſſima mente verſanda. In verbis hærendum non eſſe præmoneo: penicillo volante & rudi hæc ÆTERNITATIS lineamenta ducta ſunt, & compluribus locis plus ſenſui & pietati dandum erat quàm Latinitati. Neque verò conuenit fugientes voculas ſectari, cum cælum quærimus, cùm domum ÆTERNITATIS, breui eam ingreſſuri, contemplamur. Itaque te rogo, mi Lector, ne hæc tantùm animi cauſa, aut leuando faſtidio inſpicias. Hæc vere ſeria ad animum, ſalutem, cælum, immortalitatem ſpectant, in alijs iocari liceat aut nauſeare: hic nemo ſatis vigilauerit. Vale & viue ÆTERNITATI.

INDI-

INDICVLVS CONSIDERATIONVM DE ÆTERNITATE.

CONSIDERATIO I.

Quid ſit Æternitas?

§. 1. Varij Veterum de æternitate ſenſus & picturæ.
§. 2. Arcanus ſcripturę ſenſus aperitur.
§. 3. Æternitatis locus, cur Mansio dicatur.

CONSIDERATIO II.

In quibus natura repræſentat Æternitatem.

§. 1. Quænam apud inferos ſint æterna.
§. 2. Cur gehenna ipſa ſit æterna.
§. 3. Alij ad æternitatem naturæ ductus.

CONSIDERATIO III.

In quo potiſſimum æternitatem ſuam Romani veteres collocarint.

§. 1. Quantum Romani à vera æternitatis via aberrarint,
§. 2. Melior ad æternitatem via.
§. 3. Hanc viam ſollicitè eſſe indagandam.

CONSIDERATIO IV.

Quomodo B. Dauid æternitatem ſit meditatus & quæ illius in hoc meditandi ratio.

§. 1. Diuerſæ ad ęternitatem cogitandam admonitiunculæ,
§. 2. Omnes Arithmeticæ numeros & leges tranſilit Æternitas.
§. 3. Conſideratæ ęternitatis effectus.

CONSIDERATIO V.

Quomodo etiam alij improbi æternitatem ſint meditati.

§. 1. Hominis & araneæ labores collati.
§. 2. Quę in mundo ſit omnium optima quęſtio.
§. 3. Quomodo Deus hîc puniat, vt ibi parcat, inauditum exemplum.

CONSIDERATIO VI

Quomodo ſcriptura, SS. Patres, Eccleſia, Æternitatem meditandam ingerant.

§. 1. Sanctorum Patrum & Eccleſiæ circa hoc reſponſa.
§. 2. Scripturæ diuinæ clara de æternitate teſtimonia.
§. 3. Omnia Modicvm præter ęternitatem.

CONSIDERATIO VII.

Quomodo Chriſtiani pingant æternitatem.

§. 1. Chriſtus inuitans.
§. 2. Adam lamentans.
§. 3. Coruus crocitans.

CONSIDERATIO VIII.

Quomodo Chriſtianis non tam pingenda, quàm meditanda æternitas.

§. 1. Non rem tantum, ſed ſpem omnem præſcindit æternitas.
§. 2. Æternitatis guſtus quanti ſit, illuſtri exemplo declaratur.

CONSIDERATIO IX.

Concluſiones ſeptem circa has de æternitate conſiderationes.

§. 1. Æternæ mortis ſupplicium.
§. 2. Æternæ vitæ præmium.
§. 3. Epilogus dictorum omnium.

MEDITATIO DIV NOCTV-QVE EXERCENDA.

VTINAM O HOMO.

- Scires prę terita cum dolore;
  - Malum commiſſum contra
    - Deum,
    - Proximum
    - Teipſum.
  - Bonum omiſſum
    - Vitia non extirpando,
    - Virtutes non inſerendo,
    - Ad perfectionem non properando.
  - Tempus amiſſum quo
    - Nil pretioſius,
    - Nil labilius,
    - Nil deſiderabilius.
  - Chriſtum occiſum
    - Crudeliter ab inimicis,
    - Nequiter ab amicis,
    - Libenter pro amicis & inimicis.

MEDITATIO DIV NOCTV-QVE EXERCENDA.

VTINAM O HOMO:

- Intelligeres prę́ſentia cum tremore,
  - Beneficiorum multidinem in
    - Anima,
    - Corpore,
    - Rebus cæteris.
  - Mundi vanitatem, qua
    - Decipiuntur auari,
    - Trahuntur carnales,
    - Capiuntur ſuperbi.
  - Peccantis infirmitatem propter
    - Carnem repugnantem,
    - Dæmonem impugnantem,
    - Mundum allicientem,
  - Vitę breuitatem, quę eſt
    - Vitro fragilior,
    - Fumo leuior,
    - Vento velocior.

MEDITATIO DIV NOCTVQVE EXERCENDA.

VTINAM Ô HOMO.

- Prouideres futura cum timore,
  - Diem mortis imminentem, quæ eſt
    - Certiſſima,
    - Incertiſſima,
    - Acerbiſſima.
  - Faciem Iudicis terrentem, quoniam eſt
    - Infallibilis propter ſapientiam.
    - Inflexibilis propter iuſtitiam.
    - Infugibilis propter potentiam.
  - Ignem inferni ſæuientem quo
    - Nil crudelius
    - Nil horribilius
    - Nil infelicius.
  - Æternam gloriam indeficientem, in qua eſt
    - Amotio omnium malorum,
    - Aſſociatio omnium ſanctorum,
    - Adimpletio omnium deſideriorum.

DE

DE ÆTERNITATE CONSIDERATIO PRIMA.

Quid ſit ÆTERNITAS?

INTERROGATVS Simonides ab Hierone Rege Siculo, inquit Cicer. libro primo de Nat. Deo. quid Deus ſit, diem vnum huic conſiderationi petijt, elapſo illo, nondum ſibi liquere dixit, & biduum in eandem deliberationem poſtulauit. Elapſo & biduo, triduum ſibi depoſcit, denique id vnum reſpondit, quò plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atque minus expediri ſe, quo diutius in hac cogitatione luctaretur. Cogitaturis nobis de Æternitate, primum omnium illud ſe offert quærendorum principium, quid eſt Æternitas? Boetius lib. 5. de Conſol. proſ. 6. ait, eſſe interminabilis vitæ totam ſimul & perfectam poſſeſſionem. Nemo ægre feret, ſi dicamus id ſciri non poſſe, & quo plus indagetur, plus indagandum relinqui, & quomodo enim definiri poſſit quod nullos habet fines? ſi quis vrgeat & vel vmbratilem delineationem cupiat, negando id fieri facilius quam affirmando putamus, ita de Deo Plato in Timæo: quid Deus ſit, ait, non noui, quid non ſit, noui. Ita Hipponenſis Præſul Auguſt. ſerm. 64. de verbis Domini, veram illam apud ſuperos beatitudinem, depingit, omnem cuiuſcunque mali contagionem ab ea remouendo: Facilius, ait, inuenimus quid ibi non ſit, quam quid ſit. In cælo non eſt dolor, non triſtitia, nulla penuria, defectus nullus, non morbus, non mors, nullum malum. Ita & de ÆTERNITATE loqui poſſumus, quidquid enim in hac vita videmus, & per exteriores ſenſus admittimus ÆTERNVM non eſt. Quæ enim videntur (ait D. Paulus 2. Cor. 4.) temporalia ſunt, quæ autem non videntur, ÆTERNA ſunt, ita dicere licet; hoc meum gaudium, hæc voluptas mea & delitiæ; hic theſaurus, honor iſte; hoc ſuperbum ædificium, hæc vita mea, fluxa ſunt, caduca ſunt, ÆTERNA non ſunt: ita quocumque digitum intendamus, moritura oſtendimus, vulgi voces ſunt: hæc ſtructura æterna eſt, hoc monimentum immortale, ita & impatiens æternos ſuos dolores eſſe queritur. Sed breues nimium ſunt æternitates iſtæ quas facile eſt verbis comprehendere; de vera æternitate quicquid dicamus, minus dicemus. Sic Auguſtinus, in Pſalm. 61. Quidquid vis, inquit, dicis de æternitate: ideo autem quidquid vis, dicis, quia quidquid dixeris, minus dicis. Sed ideo neceſſe eſt aliquid dicas, vt ſit vnde cogites, quod non poteſt dici. Triſmegiſtus in Aſclepio ſuo; Anima, inquit, horizon eſt æternitatis & temporis; quà enim immortalis, æternitatis eſt particeps, quà verò corpori à Deo infuſa, particeps eſt temporis. Antequam verò vlterius progrediamur, ordini ſeruando videamus quid priſci æui homines; quid Romani, Græci, Ægyptij, alijque de Æternitate ſenſerint. Certè agnouerunt hanc, & variè depinxerunt.

§. I.

Varij Veterum de æternitate ſenſus & picturæ.

PRimò repræſentarunt æternitatem per Annulum, ſeu circulum, qui principio caret & fine, nulla ſui parte incipit, nulla deſinit, quod diuinæ æternitati proprium, ita cum Deus ęternus, & ipſius duratio propriè dicatur æternitas, Ægyptij circulus Deum ſignificabat. Perſæ olim putabant à ſe tunc quam maximos honores deferri Deo, ſi editiſſimâ conſcensâ turri, cęli circulum, illum appellaſſent, quin & Turcis in more poſitum (vti Pierius fuſius docet) mane ex altiſſima ſpecula vociferari, Deus ſemper fuit, ſemperque erit: ſimul & Mahometem ſuum ſalutare Saraceni etiam Deum circulum nominabant. Mercurius ille Triſmegiſtus, quem dixi, nominatiſſimus Philoſophorum (qui tot libros ſcripſit quot nullus mortalium; ſi Seleucon & Menæco credimus) Deum ſphęram intellectualem eſſe dixit, cuius centrum ſit vbique, circumferentia nuſquam, quia nuſquam maieſtas Dei & immenſitas terminantur. Ea de cauſa veteres Dijs ſuis templa ſtruxerunt rotunda, ſic Numa Pompilius Romę rotundam ędem fertur ſacraſſe Veſtæ, ſic Auguſtus Cæſar, Agrippæ nomine Dijs omnibus templum rotundo ambitu dedicaſſe, & inſcripſiſſe Pantheon. Hinc & Pythagoras vt Deum ſempiternum oſtenderet à diſcipulis ſuis circumactu corporis adorari iubebat, & à Numa, teſte Briſſonio, ſtatutum vt Deũ adoraturi in orbem ſeſe conuerterent. Ergo Deus priſcis eſt circulus, ſed circulus ſine peripheria ſeu circumferentia & cuius centrum eſt vbique, quoniam omnium principium ſimul & finis eſt Deus, *Iob c. 26.* meritiſſimò exclamat: *Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram: numerus annorum eius ineſtimabilis.*

Secundò repæſentarunt priſci ęternitatem per ſphæram & globum. Ita Fauſtinæ Imperatrici moneta cuſa hac forma & effigie, globus erat cui inſidebat Imperatrix, manum alteram protendens, ſceptrum tenens alterã cum inſcriptione, ÆTERNITAS. hinc veterum multi, mundum, quia rotundus, æternum fuiſſe cenſuerunt, quibus aptè Diuus Baſilius reſpondet: Circularis ſit mundus, at circuli principium eſt centrum.

Tertiò, ÆTERNITATEM priſcis ſignificabat & ſella, quâ ęternam quietem deſignabant. Naſamones Africæ populi maiorem partem non tantum ſedentes expirare, ſed etiam hoc ſitu humari volebant, quaſi iam æternitatem & longam illam à laboribus ceſſationem adijſſent. vti ſubinde hodieque Reges & Cæſares in ſubterraneis mauſeolis componuntur ſedentes taciturna & lugubri maieſtate. Romanis etiam vſitatum, mortuorum imperatorum fuſiles ſtatuas, ſimilibus ſellis effulcire, vt qui iam fruantur æternitate. Sunt homines, qui ſecum ipſi ratiocinentur ſępius in hunc modum. En ego à curis & laboribus tam male hactenus habitus & oppreſſus quin reſpiro, quin pauſo nonnihil, quin labores hos & moleſtos & longos deſino? diu ſatis laboratum eſt; laborent tantundem & alij, quantum ego; quieſco iam igitur & ceſſo. Ita ſellas ſibi ponunt & ferias indicunt; ſed ô non diu duraturas! ſellam locant & quietem amplexantur, ſed nec loco ſuo, nec ſuo tempore, quam verè & ſanctè aureus ille de Chriſto imitando libellus (lib. 2. c. 12.) aurem nobis vellicat his verbis: *Diſpone & ordina omnia ſecundum tuum velle & videre & non inuenies niſi ſemper aliquid pati debere, aut ſponte aut inuite, & ita crucem ſemper inuenies.* &, *Tota vita Chriſti crux fuit & martyrium, & tu quaris requiem & gaudium?* Ergo ſella in cęlo locanda eſt, non hic; inter tot turbas quieta non ſtabit, & vt parcant ſellæ huic omnia, mors demum euertet, requies vera ſperanda nulla eſt niſi ęterna, ſi tamen vlla ſit quies in hac vita, iſta erit: totum ſe ſuaque omnia Deo Deique voluntati penitus committere, illi ex toto fidere, cætera omnia vana ducere. Ita nos inſtruens Eccleſiaſticus cap. 12. *Confide*, ait, *in Deo & mane in loco tuo.* extra hanc animi quietem turbæ meræ, merum mare & magni fluctus & præſentes inferi, ſed ad priſcos redeo.

Quarto, per Solem & Lunam adumbrata eſt priſcis ÆTERNITAS. Sol ſemper reuiuiſcit, tametſi quotidie videatur mori & à ſeipſo ſepeliri; ſemper reſurgit licet quotidie in præceps eat & occidat, ita & Luna nunquam nõ recreſcit & ditatur, poſt menſtruam ſuam.

ſuam paupertatem. Catullus bene monet in ſuis hendecaſyllabis:

Soles occidere & redire poſſunt:
Nobis cum ſemel occidit breuis lux.
Nox eſt perpetuo vna dormiendo.

Apud inferos certe perpetua iſthęc nox erit, ſed ſine ſomno: nemo illic dormit, quia hic dormierunt cum vigilandum fuiſſet: illic ergo vigilant poſt ſomnum in peccatis non longum, quin ipſi tamen ſi potuiſſent, longiſſimum feciſſent, imo æternum. Alia longe ratio in cælo. Eccleſia Romana canit de Chriſti Martyribus: Lux perpetua lucebit Sanctis tuis & ęternitas temporum, hic quies, hic voluptas eſt poſt labores & vigilias nō diuturnas.

Quintò, per Baſiliſcum monſtratur à veteribus ÆTERNITAS. animal hoc omnium venenatiſſimum eſt, & ſolum, ait Horus Niliacus, humana vi manuque interfici nequit: imò tam virulentum eſt, vt herbas necet ſolo afflatu, animalia cætera fuget vel ſibilis ſuis, aues cōticeſcere faciat quā primum adeſſe auditur. Refert Ælianus in Africæ ſolitudine iumentum defeciſſe, & ad illius cadauer, velut ad conuiuium quam plures ſerpentes conueniſſe, at ſæuo baſiliſci ſibilo fugatos arenis ſeſe abdidiſſe. Æternitas quæ vel in gaudijs vel in tormentis erit, à nullo præcidi minuique, multo minus tolli aut declinari poterit, nec mirum ſi omnes, quibus eſt integra ratio perterrefaciat vel leuiter cogitata infinita ſunt huius baſilici volumina, immenſi & ineuolubiles gyri orbeſque, heu tremendum draconem! Hic ad nos paululum diuertamus. Fit nonnumquam cum in ſemet deſcendit quiſpiam & inſtituendæ confeſſioni conſcientiam rimatur, vt copioſos ſerpentum nidos & tota viperarum agmina reperiat, mireturque ſecum ipſe; Et quæſo vnde tantum veneni in meo pectore, vnde tot pingues colubri, tot mortalia peccata? vnde tantus lacertulorum exercitus, vnde tot fœdæ & libidinoſæ cogitationes? horreo ipſe tam numeroſam peſtem, ne mireris, cauſam facilè pandemus, generandis ſerpentibus valde aptus eſt locus & humidus & neglectus. En duplex cauſa, & humor loci & negligentia eorum, qui curare deberent, idem prorſus eſt in animo humano, ſi pleraque omnis cura impendatur corpori, delicatè id tractetur, lautè nutriatur, epulis ſaginetur, voluptatibus mulceatur; animum, incolam illius in humido habitare fatendum eſt, ſi iam accedat incuria & neglectus, diuinorum, vix vlla ſalutis ratio habeatur, modo ſaluum ſit corpus, quid, quid fiat animo, ſi deinde confeſſio ſit rara & ferè perfunctoria, quid mirum plurimos hic naſci ſerpentes, plurimos reperiri letales noxas? At, ô bone Chriſtiane, immitte pectori tuo hunc baſilicum, admitte cogitationem de ÆTERNITATE, & ſenties paulatim euaneſcere viroſas has beſtias, fateris ipſe cor tuum ſcatere his anguibus ſignum, ergo eſt te raro hactenus aut nunquam de ÆTERNITATE cogitaſſe, emenda, & vel iam incipe aſsidue illud in animo voluere: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.*

Sextò, in hunc denique modum pingebatur æternitas, Antrum ſtatuebatur ingens, formidabile, hoc circumplexu ſuo cingebat ſerpens & in illa reuolutione caudam ſibi admordebat, ad antri dextram ſtabat iuuenis amœni & floridi vultus, arcum læuâ & duplices ſagittas, dextrâ citharam gerens, huic in ipſo antri aditu ſenex ſedet oppoſitus, & attentum in tabellam vultum defigens, ſcriptitat, ſi quid vel cœleſtis globi motus vel adſtans iuuenis dictet ſcribendum. ad lęuam huius ſpelæi matrona ſedet exertato vultu & cano capite. ad oſtium ſpecus quatuor ſunt gradus, alius alio altior, primus ferreus, ſecundus æneus, argenteus tertius, aureus quartus. in his ludentes & vagabūdi pueruli oberrant lapſus & periculorum ſecuri. hæc pictura eſt, picturę ſenſus eſt iſte: Antrum ÆTERNITATIS incomprehenſibilitatem ſignificat, vipera in orbem replicata, Tempus; iuuenis, Deum, in cuius manu, cælum, terra, inferi: terra & tartarum tela Numinis excipit, cælum citharam dumtaxat nouit & gaudia; ſenex ille fatum, ſeu, quod Deus ab æterno effatus eſt; femina, Naturam; diſtinctas ætates & ſæcula, gradus diſtincti, puelli per gradus diſcurſantes, res creatas deſignant, maxime hominem in rebus ſuæ ſalutis ludibundum, & in ipſo ÆTERNITATIS ingreſſu iocantem. Eheu, mortales, diu ſatis luſimus in ipſis ſummis periculis: Æternitati proximi ſumus, in illius aditu conſiſtimus dum viuimus, leuiſsimo mortis impulſu fit, & iam in tota ſumus ÆTERNITATE,

TATE, non opus eſt vt mors magnis viribus in nos pugnet aut longo tempore, momento præcipitamur, & è gradibus iſtis deuoluimur in ÆTERNITATIS Oceanum. Cogitate, vos qui in gradibus hic luditis & omnia alia quam ÆTERNITATEM cogitatis, forſan hodie aut cras in illa futuri.

§. II.

Arcanus Scripturæ ſenſus aperitur.

CAput hoc de picturâ & typo ÆTERNITATIS ſacra pagina diuina veritate non incommode interpellabit. Nabuchodonoſor Rex Babylonius, cum tres Hebræos iuuenes impia iuſſa detrectantes in accenſam fornacem conijci iuſsiſſet, flamma ſuper fornacem effuſa eſt cubitis quadraginta nouem. Res omnino miranda, nec ſine certo myſterio; ecquis rapaciſsimæ flammæ volatilem altitudinem tam accuratè menſus eſt, quis illuc aſcendit & menſoriam regulam applicuit, & cubitos non quinquagenos ſed nouenos tantum ſupra quadragenos deprehendit? neque verò ita loqui ſolemus, ſed viginti, triginta, quinquaginta numeramus, etſi paullo plures ſint aut pauciores quos numeramus, hic vnicus cubitus ad quinquageſimum numerum deeſſe dicitur, myſterium hic eſt & arcanus ſenſus, numerus quinquageſimus. Iubilæum olim ſignificabat: at flammæ in Orcianianâ illa Babyloniâ, etſi ſupra omnem modum tam in corpora, quam in ipſas etiam animas ſæuiant, & immane quantum ſupra omnes huius vitæ cruciatus excreſcant, nunquam tamen eò pertingent, vt iubilæi gratiam attingant, apud inferos Iubilęum nullum eſt, nulla venia, tormentorum finis nullus, nunc illud Iubilæum eſt, non ſingulis tantum centenis aut quinquagenis annis; ſingulis diebus eſt, ſingulis horis, momentis. vna pars horulæ veniam nunc impetrare poteſt, quam non poteſt tota illic ÆTERNITAS. vna iam diecula plus debitorum poteſt diſſoluere, quam in luſtralibus ignibus ipſi toti anni aut ſęcula. Huic & aliam diuinæ paginę explicationem addamus. Cum Iordanem Dei populus tranſiret, aquæ inferiores in mare ſolitudinis (quod nunc vocatur mortuum) deſcenderunt, vſque quo omnino deficerent, & Eccleſiaſticus, cap. 20. *Eſt*, inquit, *qui multa redimat modico pretio.* duo hæc teſtimonia Scripturæ coniungit Galfridus & ſuper ijs ſic diſſerit: ſi perennis tibi amaritudo debetur, & euadere potes, percipiens temporalem, magna vtique paruo pretio redemiſti. Fateor, mare eſt in quo nauigas, ſed mare mortuum, & quantas gratiarum actiones debes Deo, quod mare ſalſum, inſanum, intranſmeabile merueras, & ecce illud tibi mari mortuo miſericorditer cõmutauit, vtinam per mare mortuum ad terram viuentium valeas pertranſire, comparat hic ſcriptor omnia huius vitæ aduerſa mari mortuo, æterna verò ſupplicia mari ſalſo & intranſmeabili, nemo vtrumque euadit, aut hoc aut illud nauigandum eſt, quid agis, ô homo? (exclamat D. Chryſoſtom.) cælum paras aſcendere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat; quicquid faciamus, hoc mare mortuum tranſeundum eſt, penes nos eſt an in tranquillum portum beatitudinis appellere velimus. Fons ſapientiæ, verbum Dei in excelſis; & ingreſſus illius mandata ęterna. Quod ſi ab huius æui theologo Cornelio de Lapide quæratur. *Quid eſt ergo Æternitas?* Eſt circulus (dicet) in ſe recurrens, cuius centrum eſt SEMPER, circumferentia NVSQVAM, hoc eſt NVNQVAM FINIRI, *quid eſt Æternitas?* eſt orbis vndique rotundus, ſuique ſimilis, in quo non eſt principium nec finis. *quid eſt Æternitas?* eſt rota quæ ſemper voluitur, & voluetur in omne volubilis æuum. *quid eſt Æternitas?* eſt annus iugiter reuolutus, qui vbi moritur & occidit, ibi & renaſcitur rurſumque oritur, *quid eſt Æternitas?* fons iugis, in quo per mæandros, aquæ ad ſuam ſemper refluunt originem, vt iterum fluant. *quid eſt Æternitas?* perennis ſcaturigo, iuges emanans aquas, ſed aquas vel benedictionis ſuauiſſimas, vel amariſſimas maledictionis, *quid eſt Æternitas?* Labyrinthus innumeris ſeſe gyris intorquens qui ingreſſos perpetuo circunducit, circumagit & perdit, *quid eſt Æternitas?* Eſt abyſſus ſpirarum & reuolutionum; eſt ſpira ſemper gyrans & circulans in immenſum, *quid eſt Æternitas?* anguis orbiculatim in ſe reflexus, caudam ore complectens, qui in ſui fine rurſum ſemper incipit, & incipere nunquam deſinet. *quid eſt Æternitas?* eſt duratio ſemper præſens, eſt vnum

per-

perpetuum HODIE, quod non tranſit in præteritum aut futurum. *quid eſt Æternitas?* eſt æuum æuorum, ait Dionyſius, capit. 10. de diuin. nomin. quod non interit, ſed eodem modo ſemper ſe habet. *quid eſt Æternitas?* eſt principium ſine principio, ſine medio, ſine fine, eſt iuge, interminatũ, ſemperque inchoans principium: in quo beati beatam vitam continuò auſpicantur, nouiſque voluptatibus perpetuò affluunt: in quo damnati ſemper moriuntur, poſtque omnem mortem mortiſque luctam rurſum iugiter mori & cum morte luctari incipiunt, quamdiu Deus erit Deus, tamdiu beati erunt beati, tamdiu regnabunt & triumphabunt; tamdiu damnati erunt damnati, tamdiu ardebunt & clamabunt: *Cruciamur in hac flãma* cruciandi & torquendi *Æternũ.*

§. III.

Æternitatis locus cur manſio dicatur.

ALexandrinus Pontifex Ioannes, ſummæ pietatis vir, ad ægros viſebat ſæpius, ſocium habebat quandoque Troilum Epiſcopum, numorum magis quam ægrotorum amantem. huic in aurem inſuſurrans Ioannes: Amabo (inquit) frater, amicos Chriſti iuuemus, calidus ad hęc. Troilus & animi morbum vafrè diſſimulans, pecuniam omnem, quam tunc ſeruus rebus emendis alijs ſecum ferebat, egenis dari præcepit, nec ita multò poſt febricula cœpit tentari, quam ei creauit auaritia, audit hoc Alexandrinus Patriarcha; & morbi cauſſam, quę erat facili coniecturâ aſſecutus, tantundem argenti, quantum nuper inter ęgros diſtributum, ſecum ipſe ad febrientem attullit, &, producto nonnihil ſermone: Iocabar, inquit, nuper & à te ſtipem ægrotis rogabã, cum ea ſeruo meo deeſſet, & en bonâ fide mutuos Philippeos refero, & gratias ago. Vidit Troilus præſentem monetam, & mox docilis illa febris remittere, æſtus mitigari, & omnia in melius habere, itaque & ad prandium valentior ſurgere, & vnà ire ad menſam ſecundum meridiem, finitiſque epulis Troilus domi dormire cœpit & ſuauiter meridiari vidit hic per ſomnium ampliſſimas ædes, & in illarum fronte ſupra ianuam, hunc titulum: *Manſio æterna & requies Troili Epiſcopi,* gaudet ſomnians, ſed mox aliud videt & dolet, adeſt qui adductis ſecum operis ſerio imperans: Tollite, inquit, hanc ædium inſcriptionem, & illam eius loco ſuffigite, *Manſio æterna & requies Ioannis Archiepiſcopi Alexãdriæ, empta libris triginta argenti,* horruit ad ſomnium iſtud Troilus, nec vanũ eſſe voluit, & ex auaro atq; immitti, multo liberalior, in egenos præſertim euaſit, hoc illi vel in ſomnis, *Æterna illa manſio* viſa pręſuaſit. verba ipſius Leontij hęc narrantis: fideliter omnia adnumerabo; narratio fuſior eſt & inamenioris ſtyli, ſed quæ priſcam pietatem ac ſimplicitatem ſapiat, auaritiæque ſordes inſigniter depingat.

Pergebat aliquando hic beatus ad viſitandos pauperes, in locum qui dicitur Cæſarium, illic enim eis fecerat quaſi tholôs quoſdam prolixos, ligneis tabulis pauimento ſtrato ad requieſcendos eos, & ſimul cum ſtoreis & rachanis per totam hiemem, cum quodam epiſcoporum eorum qui cum eo erant, amatore pecuniæ, paſſibili modo preſſo. Dixitque beatus patriarcha ad eum: Ama ac honora frater Troile fratres Chriſti: hoc enim ei erat nomen. Nuntiauerunt enim quidam Patriarchæ quod triginta libras auri portaret in ipſa hora domeſticus eiuſdem epiſcopi Troili, vt emeret ſpeciem argenti anaglyphi, gratia menſæ ſuæ. Epiſcopus autem tanquam veritus ſermonem Patriarchæ, imo ad horam calefactus, ſingula dari omnibus fratribus præcepit ei, qui triginta libras illas portabat. Celeriter ergo huiuſmodi auri quantitas erogata eſt. Recedentibus itaque vtriſque Patriarcha ſcilicet, & qui inuitam (vt ita dicam) eleemoſynam fecerat, Epiſcopo Troilo, in proprijs epiſcopijs velut quædam amens & animæ periculoſa in eum cogitatio irruit, propter pecuniarum dationem, horroris & amoris pecuniæ, & credulitatis & negligentiæ: genimen eum ſequebatur, febre extra naturam mixta propter quod ægrotus inuitus in lectum cecidit. Hebdomadario ergo à ſanctiſſimo Patriarcha ad eum veniente, & ad menſam eiuſdem Patriarchæ eum inuitante, recuſauit: frigore enim & febre ſe vexari, pro quadã cauſa dicebat. Igitur cũ hoc audiſſet Patriarcha, mox agnouit cauſſam, quia propter exitum viginti librarum, infirmatus eſt ille inuitus eleemoſynator. Erat enim (vt prædictum eſt) valde immiſericors & amator pecuniæ. Non ſufferẽs ergo beatus ſe quidem ſuper menſam reficere, illum autem ſuper lectum cruciari grauiter, peruenit celeriter ad

eum ille

eum ille vere ſine ſuperbia, & dixit ad eum hilari vultu: Fac charitatem fili Troile: Æſtimas quod in veritate dixerim tibi fratribus huiuſcemodi dare? crede mihi per iocum dixi tibi dare; Ego enim volui præſtare eis ſingula numiſmata propter Sanctã feſtiuitatẽ, ſed quia non habebat diſtributor meus ſecũ ſufficiẽtem quantitatem, huius rei gratia mutuam dediſti eam mihi, & ecce attuli tibi illas 30. libras. Vt vero vidit quantitatem epiſcopus in honorabili manu ſapientis exiſtentis medici & paſtoris, febris quidem ſubito diſparebat, frigus etiam recedebat, fortitudo quoque & corporis eius calor ad eum reuertebantur. Vt ex hoc non poſſet latere, hanc eſſe cauſſam repente eum comprehendentis commutationis. Suſcipiẽs ergo aurum ab honorandis manibus Patriarchæ, & nihil omnino contradicens, expectabat ab eo Patriarcha conſcriptionem abrenunciationis mercedis earum quæ data ſunt, tringinta auri librarum. Fecit autem hoc cum gaudio Troilus epiſcopus, ſcribens proprijs manibus ita: Deus domino meo Ioanni beatiſſimo Patriarchæ huius Alexandrinorum Magnæ ciuitatis, da mercedem triginta librarum quæ datæ ſunt, quoniam ego recepi mea. Hoc ſcriptum itaque ſanctus accipiens, ſumpſit ſecum & eundem Epiſcopum ad prandium. Vt enim iam dictum eſt ſtatim ſanus factus eſt. Volens ergo mercedis redditor Deus corripere eum, ſimul autem & ad miſerationem contribulatorum & compaſſionem erigere, oſtendit ei eadem die dormienti poſt prandium Patriarchæ in ſomnis, qua mercede priuatus eſſet. Vidit enim, vt ait, domum cuius pulchritudinem atque magnitudinem non poteſt ars hominum imitari, & ianuam huius totam auream, & ſuper ianuam titulum conſcriptum. Manſio æterna, & requies Troili Epiſcopi: *Cum ergo hoc, inquit, legiſſem, gauiſus ſum; ſciebam enim donandam mihi ab Imperatore talis domus epulationem. Nondum autem huius modi tituli ſuperſcriptionem perlegeram, & ecce quidam regius cubicularius, habens ſecum & alios obſequij diuini: & cùm perueniſſet ad talem niteatis domus ianuam, dixit ad proprios officiales: Deponite mihi titulum. Et cùm depoſuiſſent, iterum dixit; Mutate eum, & ponite quem miſit orbis terrarum Rex. Et attulerunt & adfixerunt aliud, aſpiciente me, ſuperſcriptum ita.* Manſio æterna, ac requies Ioannis Archiepiſcopi Alexandriæ, empta libris triginta. *Et cùm hoc vidiſſet, ſurrexit à ſomno & magno ſummoque paſtori, quæ viſa ſunt ei in ſomnis, enarrauit. Proficiens ea de cauſſa Troilus epiſc. factus ex tunc eleemoſinator magnificus* (Leontius Neapoleos Cyprorum epiſc. in vitâ S. Ioannis eleemoſynarij c. 26. interpret. Anaſtaſio S. R. E. Bibliothecario.)

O beatæ manſiones, & ideò beatæ quia ęternę! quam cupit Chriſtus vt tabernulas noſtras & tuguriola breui ruitura faſtidiamus, illas amemus, ad illas properemus MANSIONES ÆTERNAS: *In domo Patris mei* (inquit, Ioan. 14.) *manſiones multæ ſunt*, nemo hinc arcetur niſi à ſeipſo; locus neminem excludit, longè quàm ampliſſimus; tempus neminem expellit, manſio illic eſt & quidem MANSIO ÆTERNA.

O æterne, miſericors Deus: ô æterna veritas, ô vera charitas, ô chara æternitas! cæcitati noſtræ ſic medere, vt è præſentibus & breuibus ærumnis, agnoſcamus futuras, horribiles, æternas pœnas; duc nos & doce nos, vt bona peritura ſic poſſideamus, ne amittamus ęterna; commiſſas noxas ſic lugeamus, vt ſupplicium euadamus æternum; ſic nos geramus in hoſpitio, ne MANSIONIBVS ÆTERNIS excidamus; ſic progrediamur in via, ne repellamur à patria.

CONSIDERATIO SECVNDA.

In quibus natura repræſentet Æternitatem.

ÆTernitatem ergo agnouerunt etiam idololatræ, qualemcunque illam, quam & per certa ſigna deſcripſerunt, Deus enim illis manifeſtauit, ita vt ſint inexcuſabiles, (*Ad Ro.* 1.) quantò iam commendatior debebit eſſe hæc cogitatio Chriſtianis, quibus Æternitas aliter longe meliuſque depingitur, propter quod inexcuſabilis es, ô homo quiſquis ſaluberrimam hãc æternitatis memoriam, etiam monitus, tradis tamen ſecuræ obliuioni. Sępe tibi in oculis ſunt annuli & circuli, ſphę-

rulæ

rulæ & globi, ſellæ & ſeſſorij lectuli, Sol & Luna oculos identidem incurrunt, & hæc aſpecta ęternitatis tibi memoriam ingerunt. Sed & natura ipſa, bona mater ea in publicum proponit, quorum aſpectu audituque ad æternitatem meditandam inuitaris.

Memorat Solinus, Arcadiæ lapidem (Aſbeſtos dicitur) vbi flammæ ſemina conceperit, continuis pœne ignibus ardere. Ideo in delubris olim & ſepulchris ex illo lampades concinnabantur, cuius etiam D. Auguſtinus meminit, lib. 21. de Ciuit. c. 5. Addo Plinium. Volaterranum, Dioſcoridem, plures alios qui mira referunt de lini quodam genere. varij hoc nominis eſt, nam Asbeſtinum, Caryſtium, Indicum, ſed & viuum vocatur. hoc igni non tantum non conſumitur, ſed lauatur, & extergitur. Ideò regum aliquot cadauera rogis inijcienda & cremanda, tali linteo fuerunt obuoluta, vitandæ confuſioni cinerum, & his ab illis diſtinguendis. Ex hoc lino mantile habuit Nero, quod contra gemmas atque aurum pretioſum æſtimabatur. En tibi ducem & magiſtram naturam, quæ digito id monſtret quod ſuam in ignibus mortem non reperiat: ita damnati omnes ardebunt & non deflagrabunt. vrentur perpetuum, & nunquam conſumentur, quærent in his flammis mortem, non reperient. rectè Amandus in Horolog. ſapientię exclamat. O vę æternum, nunquam finem habiturum! ô finis ſine fine, mors grauior omni morte, & non poſſe vmquam emori. ita diuinus Iſaias, ca vlt. *Ignis eorum nunquam extinguetur.* Et Apocalypticus ille angelus, cap. 9. *Deſiderabunt mori & mors fugiet ab eis.*

Salamandram in ignibus viuam aliquanto certè tempore durare poſſe, præter Ariſtotelem, Plinium, Galienum, Ælianum, Dioſcoridem, etiam D. Auguſtinus credidit. frigidiſſimum hoc animal eſt ex imbribus natum; ſol & ſiccitas mors illi ſunt, hinc in flammis, Plinij ſenſu, perinde vt glacies durat. è pelle illius lychni fiunt perpetuis lampadibus inſtruendis. Bonus Deus, qui Salamandram è terrâ & luto producit, formauit & hominem ex eodem ſcilicet auro, ſed natura longe nobiliori; minuit eum paullò minus ab angelis (Pſalm. 8.) certe idem illi quod angelis regnum aſſignauit, poſt vitę tirocinium, habitandum. Sed (Pſalm 48.) homo cum in honore eſſet non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. ſua ipſe malitiâ talem ſe fecit Salamandram, quæ in flammis æternis ſeu viueret ſemper, ſeu ſemper moreretur. In igneis illis inferorum ergaſtulis omnia æterna ſunt, ſex tamen præcipuè iſta.

§. I.

Quanam apud inferos ſint æterna.

1. DAmnatus ipſe ęternus, immortalis eſt. nullus alterum, nec ſeipſum vllus poterit interimere. quęrent mortem & non inuenient eam. (*Apoc. 9.*) imò hoc ipſum moriendi deſiderium, quod ſcient nunquam explendum, ingens illis fomentum erit.

2. Carcer ipſe æternus eſt, ruere non poteſt, non effringi, non fuffodi, montibus atque rupibus obſeratus eſt. hæ ſeræ atq; repagula nimium firma ſunt, nulli conceſſura egreſſum, ſi quis damnatorum ante iudicij diem inde ad nos commeet, Deo id permittẽte fit, ſed ſuos ille ſecum inferos circumfert, à cruciatu non immunis. Occurrit hic duorũ Theologorum diſputatio nõ vana, de ſitu locoque corporum apud inferos, illorum alter Geometer ſimul non rudis, in hunc ferè modum diſſerebat. Certum eſt è Chriſti ore, maximam hominum partem damnandam ita vt beatorum pauci ſint futuri, ad incredibilem illum numerum damnandorum. Veritatis verba ſunt: *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpacioſa via eſt, quæ ducit ad perditionẽ, & MVLTI ſunt qui intrant per eam: quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & PAVCI ſunt, qui inueniunt eam.* Matth. 7. Quæſo te, crediturnè hoc in mundo? num hęc Chriſti verba eſſe cenſentur? ſed ad inſtitutum: terrę medium & centrum inferorum ſedes eſt, & quî poſſit hæc (enimuerò dimetiàmur) tot milliones hominum ſatis capere, niſi dicamus corpus illic à corpore penetrari? non hoc neceſſe eſſe eſt, ait alter: ſed erunt ſicut haleces in dolio, inter quos arctè compreſſos ſal tantum medius eſt: ita inter damnatos ig-

nis, aut erunt ſicut lateres in calcaria fornace; alter alteri hæret. flammæ vis omnes penetrat. diuina ſcriptura clarè aſſentitur, alia tamen ſimilitudine: *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* Pſal. 43. non erunt vt oues in paſcuis, ſed vt in macello iam iugulatæ, & in cumulum vnum proiectæ. Ergo & damnatorum locus æternus.

3. Non minus æternum eſt ignis ille nullis vmquam ſæculis extinguendus, Chriſtus apud Matthæum ca. 26. nimis quam clarè præmonet: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* Audis? æternum. hunc ira diuina ſuſcitat nunquam ſopiendum; Iſa. c. 40. & 34. atteſtatur: Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam, nocte & die non extinguetur, in ſempiternũ aſcendet fumus eius. Pariter relata ſunt (inquit Aug. l. 12. de Ciu. c. 23.) hinc ſuppliciũ æternum, inde vita æterna: dicere ergo vita æterna ſine fine erit, ſupplicium æternum habebit finem, valdè abſurdum eſt. Quis cunctabitur plenè conuerti?

4. Æquè ac cętera æternum, vermis eſt & conſcientia ob præteritam vitã afflictiſſima & deſperatiſſima. Vermis eorũ non moritur, prędicit Iſaias, ca. 66. hoc olim poëtæ è ſacris, litteris in fabulas tranſtulerunt; quid enim aliud Virgilianus ille Tityus, qui quotidie aduolanti vulturi iecur prębet erodendum ac lacerandum quodque proxima ſemper nocte in nouam lanienam renaſcitur? quid hoc aliud niſi vermis iſte, & conſcientia perpetuis morſibus diſcerpenda?

5. Hic eſt ſententia vltima & omnium nouiſſimum iudicis Chriſti decretum, decretum heu irreuocabile, immutabile, æternum. nulla ab hoc ad alium iudicem appellatio aut prouocatio, nullaque apud Iuriſconſultos replica aut triplica, reuiſio nulla, nullæ comperendinationes aut induciæ, quod ſemel huius iudicis ore pronunciatũ eſt reuocari non poteſt in omnes omnino ęuiternitates. mater noſtra, Romana Eccleſia, in Officio mortuorum, nocturno tertio, reſponſione prima; fideliter nos monet, ſępiuſq; illud occinit: *Peccantem me quotidie, & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla eſt redemptio.* Nulla, nulla, ſed æterna deſperatio: ſanguis Chriſti, etiam recens fuſus in Golgothęo monte, & ad ſatisfaciendum efficaciſſimus ad damnatos tamen non pertigit. Si iugum Domini, inquit Bernardus, iugum pænitentię, ſuaue non creditis in ſeipſo; vel hoc non ignoratis, quia ſuauiſſimum eſt comparatione illius, de quo dicitur: Ite in ignem ęternum.

6. Quod fine caret apud inferos, eſt pœna damni, quam vocant æterna diuini aſpectus priuatio, quę cum omnibus alijs inferorum tormentis & cruciatibus finem nullũ habebit, neque enim hic vlla eſſe poteſt ſatisfactio. Et quamuis hæc tormenta durent aliquot mille milliones annorum, tamen nec vnicus quidem dies, imò nec horula, nec momentum quieti & reſpirationi concedetur. tormentorum quidem varietas erit & viciſſitudo, ſed in maiorem pœnam & dolorem. Chriſtus diſertiſſimè præmonuit per Matthæum capite 7. 22. 24. non ſemel: filij regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiũ; fletus in igne, dentium ſtridor in frigore & glacie. Qua ratione igitur homo tam ſui quam Dei obliuiſci, & quomodo adeo in pecudem degenerare, imò in ſaxum & rupem indureſcere poteſt, vt, cum inexplicabiles illos & infandos cruciatus ęternitate tota duraturos cogitat, nil formidet, non horreat, non ſibi ipſe dicat: re ipſa in via ſum ad æternitatem, & forſan via hæc breui finietur: in gradibus ęternitatis iam ſedeo, quouis leuiſſimo impulſu, hinc præcipitor in immenſam voraginẽ, quod ſi tam moleſtum & intolerabile videtur, vnicam ſolum noctem vigilantibus & inconniuis oculis, in mollis tamen lecto, ſuſpirare & gemere, ob capitis, aut alterius membri, ob dentium aut calculi dolores, cum ſerũ manè vix expectari poteſt, cum ſol in via hærere creditur, cum nox vna videtur hebdomas. & tamen in plumis cubatur, ſpes eſt manſuetioris diei, ſolatium & ſubſidium à medico expectatur. Ah! quid erit ergo in flammis, mille atque mille & iterum mille annis, noctes dieſque vigilare, eſurire, ſitire? ardere, membris omnibus extreme cruciari, refrigerium nullum, quietem nec minimam ſperare, deſperare omnia, atque ſic vſtulari & torqueri per infinitas ſæculorum myriadas, & finem horum non tantum nullum eſſe. ſed nec vllum ſperari poſſe. Ibi (inquit Thomas à Kempis

à Kempis, libro 1. capite. 24. de Chriſti imitatione) erit vna hora grauior in pœna, quam hic centum anni in amariſſima pœnitentia. Ibi nulla requies eſt, nulla conſolatio damnati. O Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, (Pſal. 6.) Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Pſal. 24.

§. II.

Cur gehenna ſit æterna.

HIc ad rem naſcitur quæſtio à cunctis ſciri digniſſima quomodo fieri poſſit vt Deus miſericors ille & bonus, & cuius miſericordia ſuper omnia opera eius, nihilominus tamen vel vnicum lethale peccatum vel momentò, vel ſola etiam cogitatione patratum, iuſtiſſimè puniat in omnem prorſus æternitatem, ita quidem vt illud nunquam ſatis puniri queat, & quotquot annorum millia peragentur, tamen nunquam dici poſſit iam ſatis punitum eſt hoc crimem, iam ſatisfecit reus iſte, iam cogitationem malignam, qua Deum offenderat eluit. Et hæc optimorum theologorum mens eſt, ſolam moroſam delectationem mortale peccatum eſſe. delectationem moroſam vocant eam, cum quis impuram & libidinoſam cogitationem animo voluens non quidem ſtatuit re patrare quod cogitat, ſed cogitatu illo ſuo ſciens & volens immoratur & delectatur. Ergo cogitationi vnicæ rogos æternos Deus decreuerit: & quæ hæc ęqualitas eſt, peccato momentaneo, quod nemini noceat, ſupplicium æternum ſtatuere? vt quid beatus Dauid Pſalm. 11. vociferatur: Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia eius, vt quid hoc vicies ſepties repetit, ſi Deus tam ſeuerus eſt? Ad hæc reſpondent D. Auguſt. D. Gregorius. D. Thomas Aquinas, 1. 2. q. 87. ar. 5. ad 2. & alij: culpam in quouis mortali peccato ex natura ſua eſſe infinitam, quia peccatum iniuria eſt in infinitam Dei maieſtatem. accedit & illud quod qui moritur peccati lethalis cōſcius, nec dolet admiſſi, tantūdem facit ac ſi æternum peccaſſet, ſiquidem ei æternū viuere cōceſſum fuiſſet, peccandi voluntatē non amiſiſſet, ſed vitam, ſemper peccaturus ſi ſemper victurus; ita non peccare deſijt, ſed viuere. Inſuper & iſtud hic conſiderandum: damnatum hominem quantumcunque debitorum perſoluat, nunquam tamen ſatisfacere, cum enim vt hoſtis, apud Deum in gratiâ non ſit, ſolutio eius digna non eſt quæ acceptetur, quando nec ipſe homo eſt acceptus. ſed nec debitorum quidquam perſoluit talis, cum nihil faciat, ſed ſolum patiatur eas, quibus inuitus plectitur pœnas. ab exemplo res magis patebit. Debet quis vicino mille philippeos, quos ab illo accepit, domum ſuam cenſui perpetuo ſubijciens, penſum quotannis ſoluturus. Intra viginti annos totidem philippeos perſoluit vicino quot ab eo accepit. num ergo ab omni iam debito liber; nil reſtat ſoluendum; totum omnino pecuniæ caput; quod tam integrè ſoluendum remanet, ac ſi nil vnquam fuiſſet exolutum; ea enim talium conuentorum lex eſt, vt numeratę pecuniæ caput ſemper integrum permaneat, etſi reditus annuus ſemper perſoluatur, ſic prorſus damnati quidquid demum pœnarum perſoluant, ære tamen alieno nunquam exeunt æterni debitores, perpetui Deo tributarij. Iſaias cap. 1. vaticinatur: Et erit fortitudo veſtra vt fauilla ſtuppæ, & opus veſtrum quaſi ſcintilla, & ſuccendetur vtrumque ſimul, & non erit qui extinguat. Tiberium Cęſarem olim narrat Suetonius libro 3. capit. 6. in recognoſcendis cuſtodijs cuidam pœnæ maturitatem precanti reſpondiſſe: *Nondum tecum in gratiā redij.* Chriſtus iuſtiſſimus iudex, non tyrannus, non Tiberius eſt, ſed etſi damnatus quiſpiam poſt mille annos in flammis exactos mortis maturitatem rogaret, idem tamen ei reſponderet: *Nondum tecum in gratiam redij.* Roget hoc idem poſt alios mille annos; idem audiet: *Nondum tecum in gratiam redij.* Roget hoc poſt centum millia annorum, non aliud reſpondebitur. Roget hoc poſt aliquot milliones annorum, idem ſemper Chriſtus iudex opponet? *Nondum tecum in gratiam redij.* nec redibo; redire olim volui, gratiam meam millies atque millies tibi obtuli, ſed tu repuliſti eam? amicus eſſe volui imo pater, ſed tu noluiſti eſſe filius. diſſimulaui, tacui, expectaui quadraginta, quinquaginta, ſexaginta annis, ſi forſitan mutares animum & vitam, ſed nulla ſecuta eſt ſeria aut conſtans pœnitentia; deſpexiſti omne conſilium meum & increpationes meas neglexiſti; exoſam habuiſti diſciplinam, & detraxiſti vniuerſæ correptioni

meæ, comede igitur fructus viæ tuę tuiſque conſilijs ſaturare. *Prouer. cap.* 1. Ego in interitu tuo ridebo æternum, nec aliud tibi iuſtitia mea poſt infinita ſæcula reſpondebit, quàm quod *Nondum tecum in gratiam redierim?* O ſuperi! ô Deus! ô peccatum! ô præcipitium humani generis, in barathrum tormentorum, in æternitatis luctuoſiſſimam abyſſum: ſed iuſtus es, Domine, & rectum iudicium tuum, Pſ. 118. Iuſtum eſt, æquum eſt vt qui per pœnitentiam oblatâ nunquam vti voluit miſericordiâ per pœnam ſemper intentatâ puniatur iuſtitiâ.

§ III.

Alij ad Æternitatem naturæ ductus.

SEd ad naturæ magiſterium redeo circa æternitatis conſiderationem. Felix Faber (inquit lib. 2. de rebus Sueuicis:) thermæ reperiuntur in montibus & ſcopulis, tanto taliqúe ſonantium aquarum colliſione & murmure, vt qui illuc valetudinem curaturi conueniunt, ſi primo thermarum ingreſſu certum ſymphoniæ genus, & inſtrumenta ſibi muſica ſe audire imaginentur, tam aſſiduo fragore aures illis obtundantur, vt muſica initio ſuauiſſima, imaginatione diuturnâ in faſtidium & cruciatum abeat: ij verò qui tympanum ſibi, aut ſonorum magis inſtrumentum imaginati ſunt demum penè inſaniant ob moleſtiſſimũ aſſiduè obturbantem ſtrepitum. Etiam hic ad cogitandã æternitatem ducimur ſub montibus illis, inferorum clauſtris, clamor ille, ploratus, fragor, vlulatus qui primò ingreſſu cœpit, nunquam deſinet, aures & non imaginationem tantum cruciabit aſſiduè, nec aſſuetudine quidquam horum mitigari poterit. Ita è contra inter beatos cœleſte illud Triſagion, Sanctus, Sanctus, Sanctus, non tantũ nec minimũ tædij creabit, ſed nouâ ſemper voluptate audietur Chriſtus cũ Samaritanâ feminâ collocutus, mentionẽ ęternitatis æternæque vitę vltra quam vigeſies iniecit Et qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, (*Ioannis* 4.) vtinam & nos cum Samaritide hos fontes ſitiremus, & ſerijs precibus rogaremus. O Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam: da, ô Chriſte, vel gutulã huius aquæ, vel aliquod ſaltem deſiderium æternæ vitæ.

Sed aliud habet quod monſtret Natura. Anno poſt Virginis partum octogeſimo primo, (vti Suetonius, in Tit. ca 8. Dion. in Tito, & Plinius Secundus ep. ad Tacit. fuſius memorant) Calendis Nouembribus, horâ ſeptimâ ad montem Veſuuium in Campaniâ horribilis flammarum eruptio facta eſt, quam præceſſit inuſitata ſiccitas & graues terræ motus: auditi etiam ſubterranei ſonitus, velut ſi tonitrua mugirent: dein mare fremere & magnum fieri, cælum omne reſonare, quaſi montes in conflictum corruerent, tum verò ingentia ſaxa ſubſilire, miſtis fumo flammiſque aër omnis infici, ſol ipſe occultari: vnde pleriſq; perſuaſum, mundum in chaos redigendum aut igne abſumendum. tanta namque copia cineris effuſa eſt, vt terrã, mare, aërem compleret, hominibus, prædijs, pecoribus maximo illato damno, piſcibus atque volucribus necatis, duabus vrbibus, Herculano & Pompeijs, dum populus in theatro ſpectaret, penitus obrutis. Atque hæc aliaque id genus cauernoſa præcipitia & montium iuga quæ continuis ignibus flagrant, nec tamen vmquam conſumuntur aut deflagrant, viua exempla à Deo hominibus data eſſe, incendij apud inferos ÆTERNI, quo ſontium corpora ſemper vrentur numquam cõburentur, Tertullianus imprimis Apol. cap 48. Minutius in Octauio, & Pacianus de pœnitentia & confeſſ. declarant. Vide mi homo, quàm etiam hic natura ſolerter præeat & manuducat ad contemplandam ÆTERNITATEM.

Ipſum denique tempus noſtrum, ſignum eſt & quaſi veſtigium æternitatis. Cuperet natura, è ſigno ſignatum diſceremus, noſtroque tempore æternitatem illam metiremur. Auguſtinus in Sent ſent. 270. Inter temporalia, inquit, & æterna hoc intereſt, quod temporalia plus diligantur, antequam habeantur; viléſcant autem cum aduenerint, non enim ſatiat animum, niſi incorruptibilis gaudij vera & certa æternitas: Æternum vero ardentius diligitur adeptum quam deſideratum, quia ibi plus adeptura eſt charitas, quam fides credidit, vel ſpes deſiderauit. Ah! quomodo non ſordet nobis terra breui deſerenda cum cælum aſpicimus æterno dominio poſſidendum.

CON

CONSIDERATIO TERTIA.

In quo potiſſimum Æternitatem ſuam Romani veteres collocarint.

PLinius Secundus epiſtol. 2. ad Tacit. Beatos puto, ait, aut facere ſcribenda aut ſcribere legenda; beatiſſimos vero, quibus vtrumque. Ita tribus modis cenſebant Romani, ſui nominis, famæque æternitatem ad poſteros tranſmitti poſſe. Primò ſcripſerunt, & præclara & multa: ſed non præclara omnia, non caſta & ſancta vniuerſa; nævos etiam ſuos, turpitudines & libidines chartis commiſerunt, via ad æternitatem non honeſta & regia. Deinde quos libri, autores ſuos moriendo anteuerterunt, & ad Platonis animũ, ſimiles fuerũt hortis Adonidis tam citò mortuis, quam natis: non diu placebant quæ cito placebant. At viuant ſanè Romanorum omnium libri perpetuum, nemo tamen eorum à ſuo libro poterit aliquid vitę in ſe transferre.

Secundò non ſcripſerunt tantùm Romani; ſed & fecerunt ſcribenda facinora docto ac eloquenti calamo digna; & hæc varij diſcriminis. ſiquidem in plurimis æternitatem quæſiuerunt. in nullo inueniſſe, fides noſtra nos docet. Magni fuerunt, non negamus, in rebus ciuilibus & bellicis, domi foriſque; admirandi fuerũt in artibus & ſcientijs magnifici, & effuſi in ſpectaculis, & donis; obſtupeſcendi in ædificijs, mauſolæis, ſepulchris, ſtatuis; exemplo ſint hæc paucula breuiſſime perſtricta:

Ludos fecit Auguſtus ſuo nomine & ſumptu vicies quater, expenſis ærarijs vicies ter, nullus aurum infra quingenties aut millies HS ſtetit: ſunt noſtræ monetæ 2500000. philippei, ſeu coronati; ſeſqui tertius millio, & hæc tanta pecuniæ vis in vnicum tale ſpectaculum effundebatur: infimus & parciſſimus ſumptus in ſingulos ludos ab Auguſto editos erat quingenties HS. ipſi 1250000 philippei. Nero totum theatrum illeuit auro; omne choragium & inſtrumenta comica fecit aurea. addebant miſſilia ſeu ſparſiones, hoc eſt ligneæ teſſerę in vulgus ſpargendæ, quibus inſcriptæ totæ domus, agri, fundi, prædia; mancipia, ſerui, jumenta argenti & gemmarum ſæpe maximus numerus. harum teſſerarum aliquam quiſquis exhibuit, mox id accepit quod inſcriptio deſignauit.

Idem Nero gregario militi in donatiuum numerari iuſſit centies HS. ſunt 250000. philippei, Agrippina mater, in menſa hunc tantum pecuniæ numerũ expandi iuſſit, vt vel ſic tacitè filij effuſionem reprehenderet & coërceret. Notauit Nero ſe moneri, & alterum tantum addi præcipiens; Neſciebam, ait me tam parum dediſſe.

Idem Imp. Teridati regi vt hoſpiti, nouem menſibus Romæ agenti, in ſingulos dies conſtituit viginti millia philippeorum, ſunt quinque milliones & quadraginta millia coronatorum in totos illos nouem menſes conſtituta; abeunti dedit viaticum, milles HS. ſeu duos milliones, & medium, de ædificijs quid memorem?

Caligula Imper. mari pontem fecit ad tria milliaria. Templa Romæ fuerũt quadringenta viginti quatuor, pleraque magnifica. Domitianus in ſolam Capitolij inaurationem ipſos ſeptem milliones, impendit.

In amphitheatri ſaxeis gradibus commodè ſedere poterant ſpectatorum 87000 in ſuperiore parte per ambitum ſtare 12000. vniuerſim 99000.

Præter plurima alia duodecim plublica fuerunt balnea ab Imperatoribus ſtructa, in quibus gratis lauabatur. In thermis Antonini fuerunt è polito lapide 1600 ſellæ, & commodè tot homines ſimul lauare poterant. In balneo Hetruſci, ait Plinius, omnia fuiſſe argentea, canales, labra, ſolũ ipſum, ſed ad alia.

Romæ tot ferè ſtatuæ fuerunt quot homines, præter infinitas æreas, marmoreas, eburneas, etiam argenteæ & aureæ. Domitianus in Capitolio auream habuit centum librarum. Commodus & Claudius aureas, harum ſingulæ mille librarum. Claudius in roſtris etiam argenteam habuit, hinc Præfectus certus, Comes Romanus dicebatur & multus ei miles vt tantum ſtatuarum populum cuſtodiret.

Viâ Appiâ vir expeditus quinque diebus, habuit quod percurret, ab vrbe Capuam vſque protendebatur hæc via tam lata vt duo cur-

rus obuij liberè commearent: tam firma vt laxi nihil aut ſoluti appareret perinde ac ſi ſaxum eſſet vnicum. Plures tales fuerunt viæ. Incredendum eſt, quod de aquæ ductibus fide digni ſcribunt, Claudius Imperator impendit in aquæ ductum ſeptem milliones auri & medium, ſexcenti homines alebantur tuendis tantum aquis. Hæc certè magna & quædam ob nimium luxum reprehendenda. fuit tamen quod ædificia illa ſplendidiſſima ſuperaret, vix tamen honeſti nominis. Cloacas Romæ habuerunt ſeu ſubterraneos fornices cum perfluentibus aquis, ad euehendas totius ciuitatis ſordes. Cloacarum iſtarum tam multæ, tam amplæ & longæ, vt inter orbis miracula non immeritò cenſeri poſſint. de his in ſpecimen ſatis, quæ ei, ſcio, minimè ſunt incredibilia, qui veterum Romanorum opes & potentiam primoribus labris libauit, & teſtes audiuit Suetonium, Dionem, Caſſium, Plinium, Liuium, alios.

Et hæc quidem, quæ commemoraui, ex ſe laudanda, adminiſtratio Reipub. tam prudens, qua & in bellis maiorem partem inuicti, in ſcientijs & artibus eximij, virtute quoque illuſtres fuerunt, ita vt Cyneas Pyrrhi legatus homo facundus & intelligens, cùm fruſtra ſolicitaſſet vrbem ad fœdus Romanis non ſat dignum; regreſſus ſuo regi dixerit: Vrbem ſibi templum, Senatores reges videri. In his talibus ergo laudandi Romani. Sed in hoc grauiſſimè & toto cęlo errarũt, quod homines adeò prudentes omnem ſuam æternitatem in rebus minimè æternantibus locarint. Si Auguſtinum lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 24. Romani ad æternitatem viæ ductorem delegiſſent, viam eis multò certiorem ad ipſam æternitatis regiam monſtraſſet. Neque enim nos, inquit ille, imperatores eos felices dicimus, qui multos imperij ac vitæ annos, vel victoriæ triumphos, vel fortunæ theſauros numerarunt: hæc ijs etiam deferuntur munera, quibus nihil iuris eſt ad regnum illud ęternum. Et quinam ergo, Auguſtine, tuo animo felices cenſendi? Audite Imperatores, Reges, Principes, Auguſtini ſenſu vera æternaque felicitas à vobis obtinetur, obſeruatione legum iſtarum.

IVSTITIA.

Lex 1. iuſtè imperare.

MODESTIA IN SENSV.

2. Tot honorantium & ſalutantium linguis non extolli, ſed meminiſſe hominem ſe eſſe.

DEI TIMOR ET AMOR.

3. Ad Dei cultum maximè propagandum, humanam potentiam omnem Maieſtati diuinæ famulam facere, timore Numinis & amore.

CÆLI DESIDERIVM.

4. Ardentiùs amare regnum illud æternum, in quo poteſtatis conſortes nulli timentur.

IGNOSCENDI FACILITAS.

5. Ad veniam pronum, & facilem eſſe, tardum ad vindictam & illam ſolam, quam tuendę Reip. poſcit neceſſitas.

MISERICORS LIBERALITAS.

6. Aſperiora decreta, miſericordiæ lenitate & largitate beneficiorum temperare.

CONTINENTIA.

7. Luxuriam quantò eſſe poſſet liberior, tantò caſtigatiorem habere.

MODERATIO AFFECTVVM.

8. Malle in affectus prauos, quàm in quaſuis gentes dominari.

SVBMISSIONIS ET ORAnis ſtudium.

9. Hæc omnia non inanis gloria; ſed æternę felicitatis ſtudio facere: nobiliſſimum ſubmiſſionis & orationis ſacrificium nunquam negligere.

Has leges Auguſtinus ipſe (vti patet dicto libro de Ciuitate Dei,) ad Mundi valuas ſuffixit, velut omnium Principum illuſtre ſpeculum. Nunc vos, ô Romani, quantum à ianua harũ legum aberraſtis, vt taceam pro vno fermè innumeros Deos in veneratione apud vos fuiſſe: S. Leo ſerm. 1. Nat. Apoſtol. Nam Roma ſibi magnam videbatur aſſumpſiſſe religionem, quod nullam reſpuebat falſitatem, & cum

cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium ſeruiebat erroribus. Sed vt hæc ſileam omnia, quàm vnum illud & ridiculum, omnem ſuam æternitatem poſt ſe relinquere velle in membranis & chartis, in marmoribus & ſaxis, in amphitheatris, pyramidibus, ſepulchris ac mauſolęis. & vbi nunc ſaxea hæc eſt æternitas? Romę pœnè idem quod Hieroſolymis contigit. Apoſtolorum vnus magiſtro Chriſto ſtructuram Hieroſolymæi templi demonſtrans: Aſpice, ait, quales lapides & quales ſtructurę? reſpōdit Chriſtus. *Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Marc. 13 ita nihil æternum in hoc orbe. Et vbi nūc vetus vrbs Roma? quæritur; & dici poteſt; hic fuit. vbi qui eam ædificarunt? perierunt omnes, nec cineres illorum nouimus. Et nos ipſi eadem hac via ſequemur, poſt aliquot annos vmbra, puluis, nihil. Heu res mortalium vel maximorum paruæ! heu validiſſimorum inſtabiles! quid enim illa omnia nunc aut vbi ſunt? euanuerunt. vbi ſupra fidem cumulatæ opes? defluxerunt. vbi cælo errantia opera? non apparent. ſi cuncta quæ nobis magna ſunt, vmbra ſunt & ſomnium, ſi cum æterno & æternitate comparentur. debile nimis & ex luto fundamentum eſt ſuper quo tota vaneſcentis gloriæ fabrica exſtruitur; non ita ſaxis & marmoribus ęternitas inſculpitur. recte Lactantius: mortalia ſunt opera mortalium, Babylonem, Troiam, Carthaginem, Romam fuiſſe credimus: oculis fidem quod faciat, vix cadaueris pars ſupereſt, ita ſeptem orbis miracula, ſic aureum Neronis palatium, Diocletianæ thermæ, Antoniniana balnea, Seueri ſeptizonium, Coliſſeum Iulij, Amphitheatrum Pompei, vix ſui veſtigium & nomen in libris reliquerunt, & hoc quàm diu?

§. I.

Quantum Romani à vera æternitatis via aberrarint.

NAzarethi in arcano ſanctiſſimę virginis conclaui mentionem injicit Angelus de regno, *cuius regni non erit finis.* Lucę cap. 1. tale non fuit Salomonis, quod quadringentis tantum annis durauit, vſque ad cladem Babylonicam. tale Romanorū non fuit, ſed nec Perſarum, nec Græcorum fuit tale. Vbi enim nunc regna illa ſunt olim florentiſſima, vbi antiquæ illæ monarchiæ; quantus olim Nabuchodonoſor in Chaldæa & Syria, & poſt hunc Balthaſar? ab his in Perſiam migrarunt ſceptra & Mediam, ad Cyrum & Darium. Nec hic diu permanſerunt, in Græciam tranſlata ad Alexandrum Macedonem, magnum Regem & diu bellicoſum, diu fortunatum, ſed vbi bellica virtus cecidit, etiam fortuna defecit, & hinc in Italiam cum ſceptris migrauit ad Iulium Cęſarem & Octauianum Auguſtum. At vbi nunc hi omnes? tu, mi Chriſtiane, regnum quære, *cuius regni non erit finis.* Numantiam, Athenas, Carthaginem, Spartham ſuus deleuit finis; regni, quod ſupra nos, non erit finis. Rex illius æternus eſt, æterni incolę. *Dominus regnabit in æternum & vltra.* Exo. c. 15. in quę verba Origenes: Putaſne, ait, in ſæculum ſæculi Deum regnaturum? regnabit adhuc, vel vltra, & quodcunque dixeris, illud de regni eius ſpatijs ſemper tibi Propheta dicet: Et adhuc, ſiue vltra. Et nunc, inquit Iſidorus Clarus, regnum hoc ſempiternum, immenſum, ex omni parte beatum, omni generi hominum promiſſum eſt, & tamen de illo altum inter nos ſilentium eſt, quotus enim quiſque eſt, qui vel minimam diei particulam in hoc ſecum expendendo impendat? de hoc commemoret? hoc vxori, hoc liberis, toti hoc familiæ inculcet? alia omnia garrimus, cæli vix vlla eſt mentio, aut certè rariſſima. in laudando natali ſolo plerique omnes diſerti ſumus; noſtram illam veriſſimam patriam laudare pœnè erubeſcimus. in eam nimirum piæ collocutionis deſuetudinem multi deueniunt, vt niſi ſteriliſſimas nugas ſubinde etiam laſciuas ſpurcitias turgentibus buccis effundant, inurbanos ſe & infeſtiuos haberi putent. Hoc verè eſt toto cælo errare. æternis inhiandum eſt & corde, & ore, cogitatibus & colloquijs, nec vlla ſperanda eſt vera gloria, niſi ęterna.

Hebræi proceres, vt contra Chriſti potentiam, ad politicam illam æternitatem, viam ſibi ſternerent, frequentem ſenatum adeſſe iuſſerunt, & ſtolidiſſima prudentia, quod maximè metuebant, in caput ſuum decreuerunt. De his in frequenti curia deliberantibus eleganter Auguſtinus tract. 49. in Ioann. ſub fi-

ſub finem: Pontifices, inquit, & Phariſæi, ſibi conſulebant, nec tamen dicebant: Credamus. Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent vt perderent, quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent. Et tamen timebant, & quaſi conſulebant, dicebant enim: Quid facimus quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent noſtrum locum & gentem. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt ac ſic vtrumq; amiſerunt.* Ioan. cap. 11. verſ. 48. ita fit; hæc noſtrarum cogitationum vanitas eſt & ſuperbum ludibrium, & qui ſumus nos? quæ ſunt noſtra? Hodie floremus, commendamur, placemus; cras flos langueſcet: diſplicebimus tam ijs, quibus hactenus placuimus, quam Deo cui numquam placere ſtuduimus. Cælum negligimus, terram non retinemus; Dei fauorem non acquirimus, mūdi perdimus, hinc & hinc deploratiſſima orbitate miſeri. Si mors parceret felicibus in hoc orbe, reperirent fortaſſe hic quādam gloriam, quamdam, inquam, nam vera nulla eſt, niſi quę in cælo & æterna: ſed nulli mors parcit; in tenebris ſēper videt, nec videtur; expectat vt ex inſidijs incautos inuadat, quò deducet; ſi malè viximus? ad ſæuæ regna Proſerpinæ & iudicantem Æacum. Ibi neminem liberabit nobilitas, neminem teget potentia, neminem eripiet hominum applauſus, ſed ſolius Domini fauor, & gloria illa, quæ per gloriæ fugam comparata eſt. Non eſt vera gloria niſi æterna.

Hebræus ſapiens, (*Prouerb.* 8.) ſapientiam Reginam depingit, quam ponè comitantur duę famulæ, dextrâ ÆTERNITAS, læuâ Gloria; nullius eſt pretij Gloria, ſi abſit æternitas quam nos Chriſtiani expectamus: manentem ciuitatem hic non habemus, ſed futuram inquirimus ęternam in cęlis, (*ad Hebr.* 13.) In memoriâ æternâ erit iuſtus. ſtipem, mi Chriſtiane, das pauperi, inhianti gulę ſubducis eſcam, caſtitatis hoſti reſiſtis; non grandia ſunt hæc opera, nec multi temporis: facti tamen memoria, ſed & merces erit ęterna quantillum Magdalena Chriſti pedibus impendit, quā citò id obſequij perfecit, & tamen orbi vniuerſo innotuit, alij alia in Magdalena ſuſpexiſſent, roſeam oris pulchritudinem, blandam formæ venuſtatem, amœnum iuuentutis florem, raram gratiam, opes magnas, fauores maximos, gratam affabilitatem, feſtiuos applauſus: nullam hæc ei laudem, ſed dedecus compararunt: at officium vel pedibus præſtitum, eleemoſyna non grandis, æternam illi gloriam, immortale nomen conciliarunt, *prædicabitur in toto mundo*. Matth. cap. 24 Chriſto teſte: non fuit opus hoc inciſum marmori, non ære cyprio efformatum, non in foro promulgatum, non ad tubas & tympana proclamatum; tamen hactenus durauit, durabitque æternum, *& prædicabunt in toto mundo*, ſi actionem ſpectes, reprehendit eam auarus œconomus Iſcariotes, culpauit & ſuperbus Phariſæus Simon: ſi materiam, vnguentum erat, vt ſummum 30. aureorum; ſi locum, priuatus, ſi teſtes, pauci, ſi perſonam, infamis fœmina; & tamen *prædicabitur in toto mundo*; quot Imperatores victrices Aquilas in hoſtium caſtris plantarunt? quot bellicoſi duces numeroſiſſimos exercitus laudabiliter adminiſtrarunt? quot prouidi gubernatores, ampliſſimos populos ſapienter rexerunt? quanti Reges, inſignia, ſtatuas, caſtra, ciuitates condiderunt? quot viri eruditi omne cerebrum in nouas inuentiones, per calamum inſtar, chymicorum diſtillarunt in chartas, vt inter memoria dignos reponerētur, qui tamen ſilentij nocte & obliuione inuoluti iacent. At opus iuſti vnicum, æternam confert memoriam, ab omni vetuſtate & inuidiâ immune, à ſapientibus, Ducibus, Regibus, Pontificibus, reuerentiâ & ſilentio, auditur, legitur; *prædicabitur in toto mundo*: ſolum itaque benè & viuere & mori, via eſt ad æternam immortalitatem. Ite nunc mei Romani, & Æternitatem in ſtatuis & marmoribus quærite, numquam reperturi. Ego potius optem & malim quod D. Hieronymus in rebus geſtis Pauli Eremitæ optans: Hieronymi peccatoris ait: Memineritis, cui ſi Deus optionem daret, præferret tunicam Pauli, malletque eam cum meritis ſuis, quam purpuram Regum cum ſuis regnis. Nos Chriſtiani ne pecuniæ noſtræ iacturam faciamus, verſuram facimus, imò ante nos in alium orbem præmittimus, cœlum illam recipit, & hoc tutò fit, & à fidiſſimis tabellarijs eò defertur, ſed non alijs quam mendicis, & pauperibus. pauca illis damus & vilia, pro

lia, pro his in cœlo maxima recepturi, ita Chriſtus promiſit & præcepit, *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Luc. 16. Sed à Romanis ad alios tranſeamus.

§. II.

Melior priore ad Æternitatem via.

DArius, clade ſua notiſſimus ille Rex Perſarum, in exercitu ſuo decem millia Perſarum habuit, quos immortales vocauit: ideo (vti Cęlius Rhodiginus explicat lib. 8. c. 2. & lib. 25. c. 1.) non quod planè numquam morerentur (vbi enim illi tales ?) ſed ſi quis horum aut nece aut morbo numerum minuiſſet, confeſtim ſubſtituebatur alius, nec vmquã plures erant paucioresve decem millibus; ita & Darius immortalitatem aliquam, & muneris ęternitatem confinxit, ſed breuis admodum hæc fuit, Dario totoq; ipſius exercitu funditùs pereunte. Non immeritò certè Xerxes, qui ex Aſia ſubiugandæ Gręciæ (Herodotus narrat) duos exercitus terra marique ſecum eduxit, nimirum ter & vicies centena millia, ſeptemdecim millia ſexcentos, exceptis ijs, qui militi ſeruierunt. Hos omnes cum è monte proſpiciens oculis obiret, in lachrymas ſolutus hoc aſpectu idcirco ſe flere dixit, quod poſt 50. aut 60. annos è tot cẽtenis millibus viris tã robuſtis & ſelectis, vix vllus eſſet ſuperſtes futurus. Æternitates neſcio quas fingere nobis poſſumus, interea tamen omnes morimur & quaſi aquæ dilabimur in terram, 2. Reg. cap. 14.

Alius & melior beatæ typus ęternitatis excogitatus eſt Conſtantinopoli. Anno poſt parientem Virginem 459. Eccleſia Conſtantinopolitana æuo Gennadij Epiſcopi, aucta eſt nouo & nobiliſſimo D. Ioannis Baptiſtę ſacro cœnobio Acæmetarum, hoc eſt, inſomnium, qui iuges & peruigiles diu noctuque laudes Deo concinere cõſuerant, hac ratione, cœnobitæ omnes in tres claſſes diuiſi ſunt, vt ita cum prima claſſis partem aliquam diuinarum laudum finijſſet, ſecunda ordiretur. ſecunda quoque finiente tertia inciperet. ex hoc pio inſtituto ſuum aliquod cælum vrbs habuit: ſic illi repræſentata cœleſtis æternitas, quâ tota Deus ſine vllo faſtidio & nauſea inter ſummas voluptates laudabitur. quam iure exclamat diuinus Pſaltes, Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Omnium tunc beatorum vox erit, quæ olim in rupe Taboreia Petri fuit: *Bonum eſt nos hic eſſe.* nam vti Diuus Bernardus in Cantica; opulentia, inquit, multa nimis eſt æternitas. Sed & hoc addit: Æternitas niſi perſeueranter quæſita, non inuenitur. Sed à te, beatiſſime Bernarde, illius quærendę modum flagitamus. Audite igitur Patris optimi documentum ſer. 2. de omnium SS. paupertate manſuetudine, fletu renouatur in anima ſimilitudo quædam & imago æternitatis omnia tempora complectentis. paupertate meremur futura: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, vbi pauperes ſpernuntur & deſeruntur, vbi cor vna cum pecunia in arca concluditur. vbi numi ad auaritiæ regulas expenduntur, vbi paupertatis affectus & amor nullus eſt, ſed nec vllus Æternitatis. Manſuetudine verò præſentia nobis vindicamus: Beati mites, quoniam hæreditabunt terram: Poſſet quis hic quærere, quid homo ille in quo nihil eſt manſuetudinis & patientię, è quo vix vmquam mitius verbulum auditur, quid tandem lucri haberet è ſua intractabili impatientia, quid illi commodi ferret toties indignari, ſęuire, fremere, vociferari, tumultuari, omnia velle peſſundare, neminem vel paulò humanius affari. certè aut bonorum talis iacturam patitur aut famę; frequenter vtriuſque: nam quod habet opum, non poſſidet, ſed cuſtodit vt moloſſus, cuius eſt tantum allatrare, inuadere, mordere, famam, ſi quam habet, impatientiæ titulo non auget: cælum, priuſquam habeat, amittit. Demum luctu, pręterita quoque recuperamus, quæ prodigè amiſimus peccando: ſed hic luctus non vnius horæ aut diei ſit neceſſe eſt. Quid enim de filio illo ſentiamus, qui matris funus deducit humentibus nonnihil oculis & atro pallio, eodem tamen aut altero ſtatim die, & ſiccis ridet oculis & pullam veſtem in praſinam viridemque commutat. hoc non eſt ſeriò lugere, tam breui finire luctum. Simillimum nos facimus, ah, nimis frequenter confeſſione nos hodie & communione ſacrâ, munimus, dolemus peccaſſe, cras iterum hilariter

lariter peccamus & ſæpe grauiùs priorem vitam deteſtamur, & tamen reuocamus; eiuramus commiſſa ſcelera & eodem die iterum patramus. ita eadem omnino linguâ quâ Chriſtum inſontem proclamamus, hac eum cruci addicimus, germani fratres Pontij Pilati, qui vno eodemque ore Meſſiam noſtrum & vita donandum pronunciauit, & in crucē raptandū: homines prorſus inſtabiles, nec in re vlla conſtantiores quā in vitioſa vitę conſuetudine repetenda. ſubinde pietas tam ſeriò nobis placet, vt nulla pœnè hilaritas intercedere tam ſanctis officijs poſſit. fronte deiecta & ad omnem remiſſionem iraſcente ſupercilium induimus, ſed heu non duraturæ ſanctitatis. mox odiſſe incipimus hanc ipſam pietatem, & in contrarium acto torrente, repetimus quem omiſeramus & luxum, & luxuriam. ita tam faciles amicitiam cum Deo factam ſoluimus, quam inuiti facimus. dum hæc agimus, ecce tibi reuocata pietas adeſt, triſtique pœnitentiâ laſciuiam rurſus expellit, donec etiam illius pœnitentiæ pœnitere nos incipiat. Ita raro continuis vitijs probitatis laborioſam imaginem intuemur? leui nutu ad priſtinam immunditiam defluimus Hinc omnium voluptatum ac vitiorum genera menti noſtræ ſubijcit, hæc tanta vitæ inconſtantia, palam quidem VIRTVTEM adorare videmur, intus & in animo operoſo cultu deueneramur VITIVM. hec via ad æternitatem non eſt, niſi ad illam, quæ meros cruciatus & tormenta habet perpetua maxima. Sed deligamus è Chriſtianis Catholicis vnum aliquem corporis voluptati deditiſſimum, deducamus ad ſuccenſum & flammis tumultuantem furnum, & ex eo hunc in modum quęramus: quantum tibi voluptatis depoſcis pro eo vt in hoc furno diem vnum nudus conſumas? reſpondebit indubiè: Non totum ego mundum, non omnes mundi voluptates mercede vel dono ferrem, vt in his flāmis diem vnum torqueri me permitterem. at paciſcamur vlterius: quid pręmij petis, & medium dumtaxat diem in hoc igne duras? pone, dicet, quicquid velis delitiarum & pretij, tanris ego tormentis hoc non emo. at vt conueniamus tandem, quid præmij poſtulas aut voluptatis, & ardentem hunc clibanum ingrederis, in eoque vel horam vnicam perſeueras? reſpondebit vtique da quicquid petere poſſit vel auariſſimus vel impudentiſſimus, comparandum id non eſt cum vnius horæ infandis eiuſcemodi vſtulationibus & doloribus. quod ſi rectè rationique congruenter reſponderit. qui fit, ô Deus, quod ob lucrum exiguum & vile, ob honorem fallacem & fugitiuum voluptatem ſpurcam & non longam, à tam multis paruipendatur ſupplicium æternum? vt horam vnam in ignibus ſimus, perſuaderi nobis non poteſt, poſito in præmium terrarum orbe; & æternos inferorum ignes non formidamus modò vel lucrum inuitet, vel honor arrideat, vel alliciat voluptas. Meliora, inquis, ſpero & infinita Dei bonitas non tam male ominari me iubet de futuris & æternis. ita loqui ſolemus, nec impia hæc verba ſunt, ſed facta reclamant. temerariū hoc eſt & nimis periculoſum, vitam in vitijs traducere & Æternitatem inter beatos expectare ad damnationem ſatis eſt vel vnicum peccatum. An neſcis quid Chriſtus cōminetur? *Qui dixerit fratri ſuo Fatue, reus erit gehenna ignis.* Mat. 5. An neſcis quid Chriſtus prohibeat? *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo* ibid. An neſcis quid Chriſtus præmoneat? *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt* Matth 7. An neſcis, quam multos Chriſtus foras excludat? *Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus: & qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus.* Matth. 10. An neſcis, quam apertè & ſeriò illud ingerat: *Multi ſunt vocati, pauci verò electi?* Matthæi 20. PAVCI, PAVCI An neſcis quoties ad vitæ emendationem hortetur: *Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Matth. 18. *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & proijce abs te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Matthæi 19 Et addit: *Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt.* Luc. 13.

An neſcis etiam, quam explicatè D. Paulus

ſus recenſeat ea omnia, quæ beatam Æternitatem includunt? *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* ad Galat. 5. Quod ſi quis vel vnius ex enumeratis conſcius ſibi eſt, nec ita dolet vt modum omnem exquirat illius peccati deinceps vitandi, intereà verò vaniſſimum illud SPERO, SPERO, ſibi ipſe occentet; huius ſpes nulla eſt, ſed mera temeritas. periculum adire plagarum & verberum, tolerabile malum eſt. centum aut mille florenos incertę aleę commiterre, non ſumma iactura eſt: caput & vitam in diſcrimen conijcere, non maximum damnum eſt: at verò ſalutem cùm corporis tùm animi æternam, periculo tanto exponere, adeò in incertum viuere, verbis ſperare, factis huic ſpei contraria facere, hoc omnium malorum ſupremum malum eſt, hoc ſumma iactura, hoc damnum vere maximum: hoc audacia & temeritas pernicioſiſſima, hoc ſtultitia & dementia extrema. Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum: ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat. *Pſal.* 49.

§. III.

Hanc viam ſollicitè eſſe indagandam.

IN DEO nullus ſit Chriſtiani ſanguinis homo, qui non ſæpius ſeipſum alioſque, quos Dei loco habet, interroget: quid faciam vt beatam Æternitatem conſequar? iſtáne vera eſt via qua eo, ad illam quam quęro Æternitatem? operis quidem aliquid facio, ſed illud quantillum eſt quámque exiguum? aſpiro quidem gaudia immortalia & æterna, ſed num hæc opera mea adeo pauca, adeò languida & frigida, præmio digna ſunt ęterno? peruenire quidem ad portum cupio, ſed viam horreo paullo moleſtiorem, cum tamen ea via ad cælum ſit tutiſſima & optima, quæ aſperrima & anguſtiſſima. hæc oris diuini Veritas pronunciat; clamat Chriſtus, & monet; Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, Matth. 7. multi ſunt (eheu multi ſunt) qui intrant per eam. quam anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam; & pauci ſunt (eheu pauci ſunt) qui inueniunt eam, nec clamare deſinit, aut monere: Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quęrent intrare, & non poterunt. Lucæ 13. O quam formidandum atque tremendum eſt illud MVLTI, & illud PAVCI! interea miſeri & in rem æternam nimis temerarij, fallimus noſmet, & in PAVCIS illis cælo adnumerandos, neſcio an ſperemus nos, an ſomniemus. Vtinam dum dies ſunt ſalutis & tempus acceptabile, attentiorem oculum in Æternitatem ſubinde emittamus, atque hunc in modum nobiſcum ipſi ratiocinemur. Quid tandem eſt hoc omne quod ego patior, aut alios pati conſpicor, quid eſt hoc totum ad æternitatem? imò ſi cum D. Paulo numerare poſſim tot labores & pericula quot exantlauit ipſe atque ijs, quæ ad Corinthios, litteris recenſuit: ſi famem ſitimque, ſi graues inimicitias & iniurias, ſi morbos & egeſtatem tolerem: imò ſi cum Paulo lapidibus inſternar, ſi virgis cedar, ſi naufrager; quid hæc omnia ad ſupplicia ęterna? In omnibus igitur aduerſis rebus cogitandum mihi erit: *Omnis conſummationis vidi finem.* Pſalm. 118. Daniel, varijs recenſitis calamitatibus, ſubdit: *& hoc, vſque ad tempus,* Danielis cap. 11. Vbi, vbi eſtis ęrumnoſi afflicti, calamitoſi, quid veſtris vos lacrymis ſepelitis, quid per vanos impatientiæ queſtus vitam vobis omnem acerbam redditis? ſolatium habetis, & ingens ab ipſo tempore. diuerſę vos calamitates exercent; ne deſpondete animum: erit hoc ſolummodò *vſque ad tempus.* contumeliæ vos lacerant, iniurię fatigant, mala plurima perturbant? lamenta mittite, erunt hęc omnia non niſi *vſque ad tempus:* non vſque ad infinita ſæcula veſtri ſeſe gemitus extendent; ad exiguum tempus ſtillabunt lacrymæ, non æterna ducetis ſuſpiria, breui dolore perfungemini, ad immortalem felicitatem tranſituri clariſſimè adaffirmat Eccleſiaſtic. c. 1. *Vſque in tempus* ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucunditatis, ſed & vos, ô beatuli, chara Mundi progenies, ne cornua ſumite, omnis veſtra felicitas quam

tas quam breui carcere, quamq; anguſtis cancellis clauſa eſt? *vſque in tempus* triumphabitis; *vſque in tempus* beata veſtra durabunt ſomnia. Poſt tempora non longa, iubebit. Mors fortunæ laruam vos ponere, & inter turbam ſtare coget, tantò tunc verè miſeriores quantò anteà breui figmento beatiores. Ergo *vſque in tempus* omnia Sola nullas temporis leges admittit Æternitas. Siue ergo corpus meũ patiatur ſiue animus; bona ſeu honores adimantur; dolores an triſtitia. curę vel alia me quæpiam afflictio, interior vel exterior exerceat, picta ſunt. hęc omnia & momentanea, ad æternas pœnas. Nam vbi poſt extremum iudicij diem quinquagies milleni anni tranſierint, ſupererũt adhuc quinquagies milleni milliones annorum tranſituri: ijs etiam, ad noſtram numerandi rationem, tranſactis, alij atque alij & denuò alij annorum milliones tranſigendi reſtabunt, & hoc ſine fine. Optimè fecit Myrogenes, cum Euſtachius Hieroſolymorum Archiepiſcopus ad eum munera miſſitaret, modeſtè recuſans. Hoc, ait, vnum pro me ora, vt liberer ab æterno cruciatu, Nec Tullius Cic. 3. Tuſc. qq à vero aberrans: Sapienti, inquit, nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui ęternitas omnis totiuſque mundi nota ſit magnitudo. ſed Tulio longè melius Franciſcus paupertatis ſincerus amator, & verus ęternitatis contemplator, Modica (inquit) hic voluptas, ſed pœna poſt immenſa: modicus hic labor, ſed gloria poſt æterna. Elige multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio. Quiſquis igitur peccato letali obſtrictus eſt vel vnico, maturet pœnitentiam; Satius eſt & ſuauius (ait Guerricus, Sermone 4. de Purificat.) fonte purgari, quam igne pœnitentiæ. tempus nunc eſt; præoccupet pœnitentia pœnam. Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix (Iob 6.) qui minora detrimenta metuit, ad maxima deueniet: qui leuem pœnitentię laborem fugit, grauiſſimas tartari pœnas incurret. ita Diuus Gregorius: Nonnulli, ait, dum temporalia aduerſa pertimeſcunt, diſtrictioni ſe æternę animaduerſionis obijciunt: huic Diuus Pacianus accedens: Memento te, ait, quia apud inferos exomologeſis non eſt, nec pœnitentia tunc tribui poterit, conſumpto tempore pœnitendi: feſtinate, dum in via eſtis. ſæculares ecce ignes timemus, & carnificum vngulas expaueſcimus. comparate cum his æternas torquentium manus, apiſceſque flammarum nulla ætate morientium: quæ pulcrè Ambroſius ad Virginem lapſum cap. 8. in hęc verba conſignat, Pœnitentia non verbis agenda eſt, ſed actu. hæc autem ſic agitur. Si tibi ante oculos ponas de quantâ gloriâ rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit; & ſi te iam credas prope ipſas poſitum tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium ſine fine. Cum hæc certâ fide, ſicut eſt, animo conceperis, quia neceſſe eſt præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi; nec aliud remedium conſtitutum eſt poſt Baptiſmum, quàm pœnitentiæ ſolatium; quantumuis laborem. quantumuis afflictionem ſubire eſto contenta; dummodo ab æternalibus pœnis libereris. Vrgent ægrum morbi corporis, ad corporis purgationem; vrgeant etiam nos morbi ad animi purgationem, vrgeat ſalutis auiditas, vrgeat æternæ mortis, æternique cruciatus horror, vrgeat æternæ vitæ, ęternæque gloriæ conſequendæ ſpes. Quicquid animum purgat id amplectamur, quid inquinat fugiamus: inquinat autem imprimis luteum corpus. fideliſſima hæc D. Ambroſij admonitio eſt. Chriſte Ieſu, da vt omnia vana hæc & fluxa ſic poſſideamus, ne perdamus æterna: ſed viam teneamus illorum, de quibus eximiè Auguſtinus: Multi, ait, deſiderio ſalutis, ſub iugum liberi veniunt, & paullò antè ſublimes ac elati, humilia affectant; cupiunt eſſe quod antè deſpexerant, & odiſſe incipiunt quod fuerant: Præſentium hoſpites, futurorum appetitores, ÆTERNAM illam patriam ſuſpirant: abſtinentiam delitijs, ſomno vigilias, paupertatem diuitijs anteponunt; arduum contra vitia laborem, voluptatem computant, inimicos diligunt, nullis iniurijs franguntur, propter ÆTERNAM retributionem. Ecquis non extreme laboret, tui amore, ô ÆTERNA RETRIBVTIO!

CON-

CONSIDERATIO QVARTA.

Quomodo Sanctus Dauid Æternitatem ſit meditatus, & quæ illius imitandi ratio.

QVod Deus Apoſtatas angelos, & homines in extremo iudicio damnatos æternum ſit puniturus, tam durum aliquibus & incredibile viſum eſt, vt etiam Origenes tanti ingenij, tam præcellentis doctrinę, tam peritus ſcripturarum, auſus ſit in libris periarchon docere, damnatos & dæmones gratię reſtituendos: poſtquam in ignibus contractam culpam ſatis eluiſſent. Hunc præter cæteros D. Auguſtinus libro 21. de Ciuitate Dei capite 23. & ſequent. erroris damnat & conuincit. reperit hic error, non paucos qui aſſentirentur. per Hiſpaniam Aniti hæretici eum diſſeminarunt, diuerſis interpretationibus. Alij damnatos omnes, ſolos alij Chriſtianos, iſti Catholicos tantum, illi ſolos eos qui largiores fuiſſent in dandis eleemoſynis, ex Orco liberandos putabant. Quos tametſi Auguſtinus erroris non argueret, nimis tamen apertè diuina pagina refutaret *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Et ibunt hi in ſupplicium æternum.* Et. *Iuſti autem in vitam æternam.* Matth. capit. 25. Nulla hic gloſſemata; nullę opponi poſſunt explicationes. Vnde Pſaltes diuinus Rex Dauid, duo maximè tempora cordi habuit, nec tam præteritum quam futurum obſeruans: *Anticipauerunt*, ait, *vigilias oculi mei, turbatus ſum, & non ſum locutus*, Pſal. 76. Quid tibi ſomnum abrupit, beatiſſime Propheta? quæ hæc antelucana negotia, vnde hoc ſilentium & animi perturbatio? Cauſſam audite: *Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* En hoc eſt quod illi ſomnum rupit, præteritos cum futuris ęterniſque annis contulit, neque hoc ſolùm fecit interdiu; Et *meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum.* Et quod huius nocturni exercitij eſt incitamentum? *Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet vt complacitior ſit adhuc.* En vt formidet & horreat æternitatem, vt diuina iudicia pertimeſcat, ne perpetuis in ſe pœnis Deus animaduertat. Et quis meditationis iſtius eſt finis aut effectus? *Et dixi, nunc cœpi.* ita momento pænè, ſeipſo factus eſt melior; non diſtulit, non procraſtinauit, non in deteriores annos emendationem coniecit: nunc cœpi, nunc ſanctiùs viuam, non poſt horam primùm aut diem. Si ita poſſem, dicat quis, meditari Æternitatem, vti meditatus eſt beatus Dauid, forſan etiam illud NVNC CÆPI, promptus & hilaris pronunciarem. at ego curis quotidianis inuolutus, laboribus impeditus, officijs diſtractus in mille partes, inter homines ago, multum mali video audioque, ita vix locus eſt apud me tam ſalubri de æternitate cogitationi; in circulis, in conuentibus, in ſympoſijs, eius generis colloquia noſtra non ſunt vt vagabundam per multa mentem ad æternitatis conſiderationem affigamus in conuiuijs, nugis & cyathis res agitur; ſeria iam pridem hinc exulant: conuentus & circulitam tetrica vix admittunt. noua ex Italiâ, Gallijs, Hiſpaniâ petuntur: nimis vetera ſunt & ſæpius decantata quę è cælo, ex inferis feruntur noua; hæc iam ſcimus. quid opus talia ad faſtidium toties repetere; ſic æternitati cogitandæ vix aptus vſpiam locus, vix commodum vnquam tempus reperitur. Veritas te amet, mi Chriſtiane, quam hæc verè dixiſti! vtinam culpam quam agnoſcis, etiam emendes. nimis hoc clarum eſt; & oculis creditur, nullam pœnè in mundo Æternitatis curam eſſe, cùm tamen non deſint, quæ partim illius non ſępius, partim quotidie moneant. Romanæ Eccleſię ritualis liber in Epiſcoporum inauguratione, hæc illis verba recitanda eſſe, monet. *Annos æternos in mente habe.* Cum ſummus Pontifex recens electus ſollenni ritu ad ſacellum deducitur, eſt qui præeat, & ardentem ſtuppam concutiens, ter hæc ingeminet: *Pater Sancte, ſic tranſit gloria mundi.* Quam ſalubri pioque inſtituto, quotidie, ad omnium actionum initium & finem, nos ipſi nobis repeteremus. *Annos æternos in mente habe.* præſertim cum eſt peccandi occaſio, cum dęmonis ſuggeſtiones ingruunt, cum lædendę conſcientię inſtat periculum, ô tunc annos æternos in mente habe.

§. I.

Diuerſæ ad æternitatem cogitandam admonitiunculæ.

PHilippus rex Macedo, per nobilem ephebum quouis manè ter ſibi dici iuſſit: PHILIPPE, HOMO ES, ſuæ mortalitatis nunquam obliuiſci voluit, quo cautius ageret inter mortales. Cenſeo ego, nullum debere eſſe Chriſtiani & Catholici ſanguinis hominem, qui non ſuus ipſe quotidianus ſit monitor, dicatque ſibi conſideratius ter minimum: ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM. quare diſpone domui tuæ, quia morieris tu (ait Ezechiæ Regi propheta) & non viues. erit veſper cuius tu poſterum manè viſurus non ſis, aut erit manè, cuius non ſis habiturus ſequentem veſperam. ita ergo tu tua negotia perage, ne lædas conſcientiam; eò te rebus perituris crede, ne per eas pereas perdaſque æterna.

Mos eſt in Germaniâ & bonus, vt cum ſub crepuſculum lumen infertur conclaui, ſimul etiam addatur Chriſtianum illud. Deus det nobis lucem æternam. In templis ante ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum, perpetui luminis lampas excubat nuntiatque adeſſe LVMEN GENTIVM & luminis conditorem. quid hęc niſi admonitiunculæ ad cogitandam ęternitatem? Eſt etiam aliqua in carceribus æternitas, ſed infamis & horribilis: ad perpetuas triremes, ad perpetuos carceres dãnari graue ſupplicium eſt, & multis ipſa morte triſtius videtur morbis alijſque ærumnis preſſi, quandam itidem ſibi ęternitatem imaginantur, vnde & voces illas audimus ſæpius: Nempe hoc aſſiduè: ſiccine æternum affigar lecto? perpetui dolores iſti tolerandi? itane ſemper vexabor & cruciabor? ęternitates iſtæ breues ſunt, & ſuo fine clauduntur. Sed ad carceres redeo, eoſque perpetuos, quos multi ſponte & vltro ingrediuntur, & omnem illic vitam volentes conſumunt. atque hi, religioſi ſunt viri fœminæque, quibus non eſt difficile Dei cauſſa, ęternum mundo valedicere, & ſacris ſeſe ergaſtulis mancipare. Monaſterium eſt Bauariæ, quod ab S. Altone nomen trahit, & in duas claſſes virorum & fœminarum diuiſum, vt ſic diſtinctum & duplex cœnobium; illud Conſtantinopolitanum, de quo anteà, fere æquet, in continuis diu noctuque decantandis Dei laudibus. Hic ergo moris eſt, cum Virgo ſacrum velamen in templo accipit, & Chriſto in ſponſam initiatur, finitis publicè ſacris omnibus, noua Chriſti nupta, in monaſterium deducitur per ſacrarium; præeunt illam quatuor è monialibus, & laudabili ceremoniâ feretrum præferunt; ingreſſis omnibus ſacris Virginibus, fores clauduntur & obſerantur, perinde prorſus ac ſi nouæ Chriſti ſponſæ diceretur: Vide, mea Virgo, vt quod iam incipis, ritè conſtanterque perficias. Cogita te nunc viuam hâc ingredi, non regreſſuram niſi mortuam, mundus, & quicquid eſt mundi, deſerendum tibi eſt, & nec cogitationibus quidem illuc amplius reuertendum, tuus tibi Chriſtus ſit omnia. Et en per hanc ianuam tranſis in domum obedientiæ, nec redibis per hanc, niſi in hoc, quod vides, feretro, cum vltimum iter facies ad ſepulchrum, ſuper humeros tuarum ſororum ad cælum tibi via ſemper aperta eſt, hac licet exſpatiari & excurrere, non ad mundum, non in patriam, non in paternam domum. viuam enim te iam ſepelimus, & tu ipſa tuas is exequias. Hoc multis ſpectatoribus lugubre videtur & mœſtum ſpectaculum. Hem, inquiunt, æternâ caueâ ſic includi, vno ſemper loco deliteſcere, omnem ad parentes reditum eſſe pręcluſum, voluptatibus procul degere, ante mortem ſic ſepeliri? horremus nos; præeant alij atque alię non ſequimur. At dicite vos, quæſo, Mundi alumnuli, eſt quod ex vobis ſciſcitetur Iſaias vates: Quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus ſempiternis? illud vobis videtur intolerabile, pauculis annis, ad vitam ſanctè ducendam, ad cælum tutiùs & certiùs obtinendum, ad beatam in cœlo Æternitatem promerendam, ad aſpectum Dei æternum aſſequendum includi, cum tamen ij, qui religioſè caſteque viuunt, ſincerius gaudium percipiant, quam qui quotidianis delitijs & voluptatibus abundant, & diffluunt. At dicite vos etiam, nunquid damnatis ſandapila præferetur, quæ ſignificet illos iam ablegari ad rogos, & ignis ſupplicium; ſed poſt aliquot annorum centurias, mortuos in feretro efferendos. O quàm optata hæc eſſet & mitis ſententia! at, *expectant mortem & non*

& non venit. Iob 3. Mille & mille atque iterum mille annis expectabunt, ſed necdum veniet, ipſi tamen expectant etſi ſciunt ſe fruſtra expectare, quiſquis cælum & teipſum amas, maturè annos æternos in mente habe. De non abſimili monaſterio, ſi ingreſſus ſpectetur, narrat Rufinus Aquileienſis li. 2. ca. 17. Apud Thebaidem, inquit; Iſidori monaſterium tam amplum quam nominatum eſt, laxiſſimis mœnibus ſeptum, hortis, puteis, & omnibus ad vitæ vſum neceſſarijs liberaliter inſtructum, ne vlla cuiquam anſa detur vel cauſa cogitandi excurſus. hęc enim cœnobijs lex eſt immobilis, vt quà quis ſemel pedem intulit, hac nunquam efferat amplius. ad cęlum & ad ſepulchrum ſolum, non alio egreſſus patebat. Et mirum videatur, inquit Rufinus, quod hac lege ingreſſos, non legis neceſſitas, ſed ipſius vitę beatitudo retineat, Opus eorum omne eſt, precari, Deum laudare, religioſis ſtudijs nauare operam, quæ omnia ea obeunt induſtria vitæque ſanctimonia, vt multi inter eos thaumaturgi, & qui patrandorum miraculorum gratia polleant. Ea verò viuunt temperantia & ſingulari vitæ prærogatiua, vt nullus inter eos morbus ſit niſi vltimus, hoc eſt, ipſa mors quæ omnium vbique clauſtrorum ſeras vecteſque conuellit, nec ſe vllis quantumuis ferratis oſtijs ſinit excludi. Et nunquid hoc etiam monaſterium aliquam ęternitatis vmbram præ ſe tulit; ſed progrediamur.

§. II.

Æternitas omnes Arithmeticæ numeros & leges tranſilit.

COmmunis & notiſſima proponi ſolet circa æternitatem Arithmetica, quam infantes in ſcholis docentur, & hæc eſt: Sit mons, aiunt, è minutiſſimis arenulis, inſtar totius terrarum orbis, aut mole & magnitudine illo maior, ſingulis verò annis non niſi granulum vnicum dematur ab Angelo quot annorum millia, & iterum millia & denuò millia; quot centena millia; imò quot millia millionũ abibunt, donec mons ſubſidere appareat & decreſcere; ſedeat iam Arithmetices magiſter, & calculum moueat, numerumque colligat, quot anni ſint abituri, dum mons dimidius, & dũ totus abeat, ſic ab Angelo tã lentè ablatus. nos quidem vix aliter iſtud capimus, ac ſi nullus eſſet omnino futurus finis: ſed errat grauiſſimè imaginatio noſtra, & hallucinatur turpiter in eo, quod non ſatis poteſt aſſequi re vera iſtius tanti montis vltimum tandem numeraretur granum. at Æternitas longitudine incõparabili excedit, (nihil certius) quia finiti ad infinitum nulla eſt comparatio, proportio nulla. nullos admittit limites æternitas, nullos fines. ergo damnati, tã longo tamque incõprehenſibili annorum ſpatio vrentur in aſſiduis flammis, dum mons tantæ magnitudinis, dicto modo poſſet aliò transferri. ſed tantum abeſt vt eo tempore futurus ſit tormentorum modus & finis, vt tunc dici poſſit, iam primum incipit æternitas; nihil deceſſit æternitati, adhuc eſt integra poſt mille annos, poſt centum millia annorum, poſt mille milliones annorum, necdum finis, necdum medium, necdum principium eſt *Æternitatis*, ſed eius menſura eſt *Semper*. Eandem hanc Arithmetices rationem circa æternitatis negotium, eodem proſus ſenſu, verbis paullò alijs huius æui Theologus explicat, quæ tibi Lector, omnia integrè & bona fide admetiar, neque enim hæc vnquam ſatis aut dici aut commendari, aut inculcari poſſunt. Vide, inquit Cornelius de Lapide, in cap. 15. Exodi verſ. 18. quàm longa ſit *Æternitas*? quamdiu regnabit Deus & Sancti? quãdiu ardebunt damnati in gehenna? IN ÆTERNVM quantum eſt ÆTERNVM? cogita centum millia annorum, nihil cogitaſti reſpectu *Æternitatis*: cogita decies centena millia annorum, imò ſeculorũ; nihil adhuc ex *Æternitate* decerpſiſti: Cogita mille milliones annorum, æquè integra adhuc reſtat *Æternitas*: Cogita mille cubos millionum annorum, necdum inchoaſti *Æternum*. cogita tot milliones cuborum, quot ſunt guttæ in mari, necdum ad principium *Æternitatis* perueniſti, ęquè *Æterna* reſtat *Æternitas* gaudiorum Sanctis, & tormentorum damnatis. Si Deus diceret damnatis, impleatur terrâ arenâ minutiſſimâ, ita vt totus orbis hiſce arenæ granulis repleatur, à terra vſque ad cælum empyreum, & milleſimo quoque anno Angelus veniat, dematque ex hoc arenæ cumulo vnum granulum, cumque poſt tot millenarios annorum quot ſunt granula, ea exhauſerit, liberabo vos à gehenna. O quàm exulta-

exultarent damnati, damnatos ſe non æſtimarent: nunc autem poſt omnes hos millenarios, reſtant alij & alij millenarij in infinitū in ÆTERNVM, & vltra Hoc eſt pōdus graue ÆTERNITATIS, quod opprimit damnatos: cogita, ô peccator, hoc pondus tibi imminere niſi reſipiſcas. Guilielmus Peraldus Epiſcopus Lugdunenſis, vir perquàm religioſus & doctus, 1. Summæ Virtut. part. 7. de 8. Beatitud. hunc ipſum innumerabilem annorum numerum apud damnatos, alia nobis ratione meditandum ſubijcit. Si damnati, ait, ſingulis diebus, non niſi vnam extillarent lacrymulam, cum omnibus adhuc extillandis guttis aſſeruandam, demum plus funderent lacrymarum, quam mare habeat aquarum: Omnes enim maris guttulæ in numerum & menſuram redigi poſſunt, cum Deo difficile non ſit dicere; tot maris guttæ ſunt & non plures. At verò damnatorum lacrymæ, & numerum omnem reſpuunt & menſuram. Eheu! quàm non cogitamus iſta, & quàm peccamus liberè, totiuſque nos æternitatis reos conſtituimus, breui plerumque & ſpurcâ voluptatulâ. Sed & hac ratione calculum ponamus dum damnatorum annos expendimus. ſit è membranis ſcheda palmum lata, tam verò longa, vt totius terrę globum ambiendo cōplectatur: hæc continuis & arctè ſibi iunctis nouenarijs perſcribatur, ad omnem illam longitudinem. quis iam ille Arithmeticus, qui numerū hunc exprimat, quis mons qui tot grana contineat, quis Oceanus, qui tot guttas poſſideat? & tamen hoc non eſt æternitas, vlterius illa protenditur, neque ſic circumſcribi ſe patitur; eſt longior, eſt extenſior: quouſque tandem? in infinitum. Si cor tuum, mi Chriſtiane, nondum in lapidem atque ſaxum induruit, fieri non poteſt, vt hęc cogites, & immenſum illud ęternitatis barathrum non horreas: ſi vllus in te ſenſus eſt, hic erit. at quod ſupra demonſtrauimus, nimium pauci hæc cogitant, & inde ſalutis tam ſecuri viuunt, ac ſi cęlū nullū eſſet, nullus Deus, nulli inferi, æternitas nulla; nullum omittunt diem quem peccatis non onerent, quaſi id ſolum laborent, vt vltimo ſuæ vitæ die, peccatorum ſummam reperiant quàm maximam: atque ſic ludibundi adeunt ÆTERNITATEM, non aliter atque ſi de carcere aliquot dumtaxat hebdomadum ageretur; hi tales, inquit Gregorius, lacrymarum cauſas trepudiantes peragunt, & mortis ſuæ negotium ridentes exequuntur. O verè cæcitas, & obliuioſa inſania! pro vita breuiſſima, pro Æternitatis vmbrâ, ſupra vires laboramus, pro Æternitate vera vitæ feliciſſimæ, nō dico ſupra vires, ſed nec pro viribus laborare dignamur: hanc autem vitam non acquirere, eſt mortem ſempiternam incurrere, quæ iuxta quod ſit tormentum tormentis omnibus huius vitæ grauius, ſimul etiam hoc habet quod æternitate tota nulla ſit futura horula quæ quietem, nondum finem mali adferat.

§. III.

Conſiderata Æternitatis effectus.

ET hoc eſt quod tam multos Chriſtianorum, tot Sanctorum Martyrum adeò paratos, promptoſque fecit ad quoſuis cruciatus, ad quamcunque mortem, vt cum in ſummis doloribus, in ſuomet voluerentur ſanguine, nihilominus tam animoſi & hilares, tam conſtante vultu, & ridente ore tortoribus inſultarint: annos æternos in mente habuerunt.

Et hoc eſt quod tot hominum millia, & inter hæc tot prius impios in ſolitudines egit, in monaſteria & cœnobia cōcluſit, à vita molli & voluptuaria, ad ſeuerā rigidamque traduxit: annos æternos in mēte habuerunt. Et poſſent nominari homines religioſi complures, qui etiamnum viuunt, & fatentur ex hac vna æternitatis cogitatione totum ſibi mundum cœpiſſe deſipere ac diſplicere. talis B. Tereſa, nouæ per terram Hiſpaniam religionis parens.

Et hoc etiam quod religioſis viris ac feminis, omnibuſque alijs ſeueras vitæ leges amplexantibus, facilia reddit omnia & iucunda. Hæc æternitatis cogitatio laborem omnem leuem eſſe perſuadet & breuem: hæc eadem preces, ſtudia, vigilias commendat, & amabilia efficit. hæc famem condit atque ſitim, omnemque paupertatis defectum mitigat, hęc cilicia, rigidos lectos, flagella, & quamcumque vitę aſperitatem facit tolerabilem & gratam. quiſquis annos æternos in mente habet, & quoti-

quotidianis meditatiunculis altius atque altiùs illos ſibi imprimit, nulli labori cedit, nullis frangitur incommodis. huic tu ſi regnum offeras, ſi delitias & voluptates maximas, ille tamen hæc omnia ſuo ſtatu vel pauperrimo non mutet. & talis de nulla re aut homine queritur, omnia præfert, omnibus ſe mittit, nam illud aſſiduè cogitat: & quàm hoc atque hoc & iſtud, & illud modicum quid eſt? patiar itaque & durabo, non durabit hoc ęternum, horula eſt, quâ hoſtes mei me premunt: eia pergite detractores, lacerate me inuidi, non ſubtraham me vobis; hæc eſt hora veſtra & poteſtas tenebrarum: ego diem Domini expecto, diem æternum. & quid lamentis me conficiam? tota hæc vita, vnius horulæ mors eſt, nec difficilis eſt victoria, triumphus æternus. quid furibundi maris expalleſcam minacias? iam portum video. Nunc quidem imbres, & tempeſtatum furor in capita proborum detonat, at non & olim ſic erit ſemper, niſi Dei hoſtibus. Vaticinatur Daniel cap. 12. *Multi*, ait, *de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper*. In priſca lege Deus Moyſi pręcipiens: Fac tibi, inquit, duas tubas argenteas ductiles. ſi ſemel clangueris, venient ad te principes & capita multitudinis Iſrael. ſi autem prolixior atque conciſus clangor increpuerit, mouebunt caſtra. Duabus his tubis comparandæ geminæ voculæ. NVNC, SEMPER. lex mundi eſt: nunc lætiſſimus, nunc carpamus gaudia: nunc fruamur bonis dum ſunt; venite, nunc coronemus nos roſis antequam marceſcant, nunc vbique ſigna lætitiæ relinquamus Sap. c. 2. qui vnam tantum hanc tubam attendunt, & ad ſolum NVNC, aurem vtramque arrigunt, ij ſæpe viuunt perinde ac ſi illud SEMPER numquam ſecuturum eſſet. ideo caſtra non mouent, peregrinos ſe eſſe ſuauiſſimè obliuiſcuntur, quocunque laſciua caro inuitat, beneuoli ſequuntur, toti aut inſtruendis opibus, aut in fruendis voluptatibus; adeoque illius NVNC clangor aures illis obtundit, vt ad optima monita ſurdi, ſecuturum SEMPER non audiant. Ij verò qui vtramque hanc tubam, prout Eccleſia quotidie illis ſexcenties clangit, auribus & animo admittũt, illudq; breuiſſimum, NVNC cum prolixiſſimo, ac ęterno SEMPER conferunt, non diu deliberant, caſtra mouent, viuunt vt peregrini, carnem ſtringunt, in itinere ſe eſſe meminerunt, diuitias & voluptates in patriam præmittunt, malunt illis SEMPER frui in cælo, quam NVNC in terra. Certum eſt, quiſquis conciſum hunc & prolixiorem clangorem huius vtriuſque tubę, mente ſeria attentaque percipit, & præſentia futuris tranſitura æternis confert, ille mox abitum parat, ſepulchrum circumſpicit, funebre linteum exponit, feretrum ſibi locat, ſua omnia componit ad iter, vbique meminit in via ſe eſſe ad æternitatem, illudque ea de cauſſâ ſecum aſſiduè pertractat: Poterône de omnibus dictis, factis cogitatis, Deo rationem reddere? & quando redditurus ſum? quam ille ſententiam in me pronunciabit? NVNC ergo mihi moriar, vt & mihi & Deo viuam ſemper. Bene homini illi, qui maturè iam, idque quotidie, æternitatem ſic cogitat quidquid agamus, hac viâ perueniemus, & forſan breui, ad portam æternitatis, vbi totam ante nos æternitatem videbimus: mors ſupremâ vitæ horâ ad hoc oſtium nos ſiſtet, cogetque ingredi, hoc nos moribundi ſæpius, & verbis & geſtu docent. Obijt Anno Chriſtiano M. DC. VI. x. Calendas Apriles, Iuſtus Lipſius, vir eruditione & ſcriptis clariſſimus ſæpe is ſibi cum Auguſto εὐθανασίαν & facilem mortem exoptare conſueuerat, liberum etiam in illa neceſſitate & intrepidum animum, vtrũque votis accidit nam vnis tantum quatuor diebus, ſummum hoc egit mori, toto hoc tempore nec ſcriptorum à ſe, nec ſtudiorum vllum omninò verbum fecit. Imò cum ſolatij à Stoicis magnam illi materiam ſupereſſe, quiſpiã inſuſurraret: Illa ſunt vana, reſpondit, digitoq; in Chriſti crucifixi prope adſtantem imaginem intento. *Hæc eſt*, ait, *vera patientia*, mox magno ſpiritu ſubiecit: Domine Ieſu, da mihi patientiam Chriſtianam. morbi inualeſcentis initio, prima illi cura fuit, ſacris Pœnitentiæ, Euchariſtię, Extremę Vnctionis, purgari, muniri, foueri ſacramentis, piorum precibus aſſiduè ardenterque expetitis, & in altum oculis manibuſque moribundis ſublatis, ſic piè ipſe precatus eſt: O Mater Dei, adſis famulo tuo cum tota ęternitate decertanti, & non me deſeras in hac hora, à qua pendet animæ meæ ſalus

æterna. Habemus hic, mi Chriſtiane, viri Catholici exemplum nobile: nos itidem à Beatiſſima Virgine Dei parente, eadem quotidie efflagitemus, & ardente animo de die ſæpius dicamus. O Mater Dei, adſis famulo tuo cum tota æternitate luctaturo, & non me deſeras in illa hora, à qua pendet animæ meæ æterna ſalus.

CONSIDERATIO

QVINTA.

Quomodo alij etiam improbi Æternitatem ſint meditati.

VEtus Patrum hiſtoria narrat, hominem religioſum, ſuper Pſalmo octogeſimo nono meditatum, ad illa demum verba deueniſſe: *quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna, quæ præterijt.* atque hic hæſiſſe, nec illud ſatis potuiſſe capere, quâ ratione mille anni & vna diecula conferri inter ſe poſſint. hic ſubmiſſam à Deo aiunt auiculam, quę cantus dulcedine ita deliniuit hominem, vt longiſſimum, quo auſcultarat tempus, vix fuiſſe horam putarit. Spiritus, vbi vult ſpirat, Ioan. 3. non tantum proborum multi cum S. Dauide æternitatem meditati ſunt, ſed & improbi, & penè contra quam volebant. Refert Benedictus Renatus l. 5 Magni Ord. Chriſtianorum, hominem vanum & impium, & ad Mundi leges ex amuſſi factum, cui Fulco nomen, qui vti ieiunijs, ita vigilijs inaſſuetus, & vt in alijs, ſic & in ſomno nil ſibi deeſſe patiebatur, vna tamen nox illum deprehendit, quâ, vt alias, in vtramque aurem ſtertere non poterat; vigilare illum cogebat inuſitata prorſus inſomnia: è latere in latus ſe vertit, nec tamen ſomnum conciliare potuit; diem eſſe voluiſſet. hic ſpiritus Domini ſtare cœpit, quamuis in ignota terra, nā cogitationes bonæ in iſthoc homine admodū erant raræ. Incipit ergo è tædio vigiliarū cogitare varia. occurrit hic animo ecquid præmij poſcis, & ſic decūbis biēnio aut triennio continuo in tenebris, ſine amicis, in leni morbo, ſine ludo & comeſſationibus, in vinculis iſtis, ſed tamen plumeis, ſed tamen etiam ſine conuiuiali & theatrali hilaritate. Et certè ſolus ego eximius & immunis non abibo! in morbo cubare debebo, velim, nolim, niſi morte repentinâ & ſubitâ obeam, quod Deus nolit (bonus hic ventus, bonæ cogitationes) quem autem lectum habiturus ſum poſt mortem? corpus putreſcet ſub terra; ita alios, ita omnes video tractari poſt mortem. quid autem fiet animæ in altero mundo? non omnes credo, mortales vno loco conueniunt, vbi ergo illi, vbi iſti? an non præter cælum flammæ piaculares, an non & inferi ſunt? Ah! qualis ibi lectus erit damnatorum? quot annis illic iacebunt? quo, poſt initium, anno flammæ illę ceſſabunt? Chriſtus certè in ignem æternum non minatur mittendos impios, ſed mittit; res nimis clara, nimis certa eſt. ergo æternum in flammis ardebunt: ergo mille & iterum mille anni non ſufficient, ad eluenda breui vitæ peccata? æternum ergo non videbunt ſolem, non cælum, non Deum, æternum miſerrimi? ah! ah! His talibus cogitationibus adeò inſomnis eſt factus & vigil, eoque progreſſus, vt noctes dieſque cæteros, hæc cogitata æternitas illum ſit inſectata. voluit excutere moleſtos hos animi vermes; non potuit ludos, pocula, ſodales, ſympoſia non intermiſit: ita moroſas conſcientiæ querelas, cum inter alios fuit, minus audijt, cum ſolus ad ſe redijt non effugit. inhęrebat animo æternitas, & vrgebat. tandem ſtatuit emendare vitam, & melioribus ſe ſtudijs dare. Et quid ego, ait ipſe ſecum, miſer hic ago? fruor mundo, nec fruor, multa patior quæ nollem, multis careo, quę vellem habere. ſeruio: ſed quis mihi mercedem? facilè vidi hactenus quæ ſint Mundi præmia, cùm diu ſeruieris. & fac frui me delitijs quaſcunque optare poſſem, & quamdiu hoc durabit? nec in craſtinum quidem certus ſum vitæ; ſatis id probant quotidiana funera. ô æternitas ſi tu non eſſes, ô æternitas ſi extra cęlum ſis, vel in molliſſimo lecto iniucunda eris & acerba. ægrè quidem abſtrahimur ab ijs, quibus inſueuimus, durum eſt à lautioribus epulis, largioribus poculis, charioribus ſodalibus ſic auelli, at ſi cunctemur, mors præuenit, & rapit hęc omnia; quid ergo differs, quin honeſtam tibi neceſ-

neceſſitatem iudicis? Age, alius ero, aut nullus. Vita hæc nimis mihi breuis eſt, nimis longa eſt ęternitas. alio nunc eundum eſt, non muto? ita pergo. fecit quod dixit: & ſacræ Ciſtercienſium familię ſe addicens, probe vixit, piè mortuus eſt. O æternitas, quàm pauci ſunt qui ſic ſeriò de te cogitent, quàm multò pauciores qui perpendant & inhæreant! omnia alia quæruntur, ſola vilis eſt ęternitas diuitiæ cogitantur, ſed fluxæ & relinquendæ: honores ambiuntur, ſub breui adimendi, voluptates amantur, ſed quæ malum & acerbum habent finem: quies deſideratur, ſed quæ non diuturna eſt: amicitia expetitur, ſed quam mors dirimit: conuerſatio paſſim in voto eſt, ſed non ea quæ in in cælo, abundantia quęritur, ſed eo loco vbi defectura eſt. quod ſi æternitatem cogitaremus ſæpius, certè in res tam breuis æui, noſtra minus calerent deſideria. teſtem do diuum Bernardum, epiſt. 3. Æternis inhianti, faſtidio ſunt tranſitoria. Sunt autem qui neſcio quam æternitatem ore voluant, & quædam eiurent æternum vitanda. audiuntur quandoque eiuſcemodi promiſſa. In æternum, ſuſpectum hunc & peccati fautorem locum cauebo? hominem illum, illam fœminam, illum in malo ſocium, ęternum non adibo amplius, comeſſationes illas & choreas æternum euitabo; ſatis eſt ſemel, ſatis eſt toties hic & illic, cum his & illis peccaſſe. bene, mi homo, proponis; & quia peccatum metuis, etiam peccati periculum iure fugis: ſed vtinam tam ſanctè ſerues, quam facilè promittis. Aliquando vix dies aut horæ abeunt paucułæ, cum idem omnino facis quod adeo eiuraſti & execratus es. Conſiderate hic agendum eſt, & fortiter. nil temerè Deo promittendum; quod verò promiſſum, ſanctè conſtanterque ſeruandum eſt. exemplis admodum luculentis docemur, quã puniat Deus, ſi fidem illi datam frangamus.

§. I.

Hominis & araneæ labores collati.

Alia eſt æternitas, ſed peſſima, quam ſibimet pollicentur ij, qui cælum ſibi ſtruere volunt extra cælum, & beati eſſe antequam mortui. Propter hoc (ait Iſaias cap. 28.) audite verbum Domini, viri illuſores: dixiſtis enim, percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. ô inſani, quam nulla eſt hæc veſtra æternitas! nil ſtabile aut perpetuum in hoc carcere. Regius vates eleganter id explicans: *Anni noſtri*, ait, *ſicut aranea meditabuntur.* Pſalm. 89. non potuiſſet breuius & melius, quid enim aliud ſunt omnes anni noſtri, niſi continua exercitatio & laborioſa meditatio; totum vitæ noſtræ tempus vanis laboribus; multis doloribus, varijs timoribus, crebris ſuſpicionibus, ſollicitudinibus penè innumeris exercetur; ſicut aranea cum fila filis nectit catenatus & continuus eſt noſter labor, continua ſuſpiria, iam vt illo fruamur, iam vt iſtud amoliamur à nobis, multa facimus & laborioſa ſuſcipimus, & heu neſcimus quod aranearum telam teximus, grandi labore, nullo effectu anni noſtri ſicut aranea meditabuntur. Aranea laborioſè telam ſuam orditur, diu multumque diſcurrit, hac illac circuit, in idem ſæpius redit, ſeipſam conſumit, dum ſuã illam multiplicium filorum rotulum abſoluat, exenterat & euiſcerat ſeſe, (alij aliud ſentiunt: non litigo) vt ſuum iſtud perflatile tentoriolum ex arte concinnet, quod vt ſublimi ſuſpendat, affigat, firmetque, ſexcenties it & redit, nec viſceribus ſuis parcit, libenter ea in tenuiſſimam hanc texturam impendit. Cum verò tralucidum hoc & ſubtiliſſimum conopeum iam pendet alligatum, & textile hoc opus abſolutum eſt, ad leuem ſcoparum ductum, omnis labor intercidit & perit; miſella vero aranea vel in tela ſua interficitur, vel eâ velut laqueo trahitur ad mortem, pede obterenda. ita imprudens animalculum, aut funebre ſibi ipſi linteum neuit quo inuolueretur, aut reſtim confecit quo necaretur, ita prorſus homines, inſtar araneæ, multis ſeſe laboribus exhauriunt, vt in altum emergant, vt voluptatibus affluant, vt opes ſtruant, vt retineant & augeant. hiſce conatibus omne ſuum ingenium impẽdunt, & ſępe valetudinem diſcurrunt, fatigantur, ſudant, eneruantur? vti aranea viſcerum egeſtu; & cum omnia fecerint, telas aranearum habent & textrinum opus, ad capiendas muſcas. ſæpe ſuo ipſi operi immoriũtur, dies quos geniales ſperabant, fatales inueniunt; ſepul-

chrum eſt, quod palatium eſſe cenſebant, ſic anni noſtri velut aranea meditantur: verè maximam partem meditantur tantum, plurima namque facturos nos proponimus, pauca facimus, & plerumque quæ rectiùs non faceremus: nullam habent perpetuitatem, ad quæ tanto molimine tendimus, & plerumque non peruenimus, ita pactum cum morte, fœdus cum inferno nullum eſt. tabeſcimus omnes & morimur, hoc peſſimum, quòd ita cœci adeamus æternitatem, quam numquam exibimus. Guerricus, cùm audiſſet in templo legi è libro Geneſeos, capite. 5. Factùm eſt omne tempus quod vixit Adam, nongenti triginta anni, & mortuus eſt. Et facti ſunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus eſt, factique ſunt omnes dies Enos nongenti quinque anni & mortuus eſt. Et facti ſunt omnes dies Mathuſalem nongenti ſexaginta nouem anni, & mortuus eſt. &c. ita mortem concepit animo, & ſe quoque moriturum, tam valide impreſſit menti, vt demum in S. Dominici leges iurauit, quò mortem ſanctius obiret, & tutius adiret beatam æternitatem, quando hic nulla eſt reperienda æternitas.

§. II.

Quæ in mundo ſit omnium optima quæſtio.

REfert D. Matthæus, ca. 19. veniſſe adoleſcentem ad Chriſtum, qui quæſtionem proponeret. probus fuit hic adoleſcens, quod ex D. Marco ca. 10. licet conijcere, nam genu flexo venit & ſeruatorem interrogauit in hęc verba: *Magiſter bone quid faciam, vt vitam æternam percipiam?* Pręcepta noſti, reſpōdit Chriſtus, ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mādata. Philippis in vrbe Macedoniæ, cuſtos carceris, Paulo & Silæ ad genua accedēs, quęrit. Domini, quid me oportet facere, vt ſaluus fiam? (Act 19, verſ. 30.) optima quæſtio; nil melius, nil & vtilius potuiſſent hi querere: Sed, ô bone Deus, vbi hæc quęſtio in mūdo? perpetuæ vbique quæſtiones volant, hæc vna ferē nuſquam, & plerumque ſuis ſe quæſtionibus produnt homines, protrahuntque in lucem vel ſimplicitatem, vel curioſitatem vel latentem alium animi morbum: qui adeò gnauè quærit, vbi venale ſit vinum bonum, ſatis aperit quid curæ ſibi ſit, quærit alius, ad quod non poſſit non erubeſcere auditor: ſatis hic patet, cor plenum eſſe eo quo os abundat, plena ſunt omnia quæſtionibus, ſed quàm rarum eſt, vt alter alterum interroget: putaſne hæc via ad cœlum ducat? Omnium quidem vitiorum hoc eſt maximè libidinis & luxuriæ, vt cum quis profundum petit & incipit ſubmergi, non facilè ſerio ſinceroque animo quærat? iſtone viuendi genere beatam Æternitatem obtinebo, ſiccine itur ad aſtra? Sed tamen ij omnium minimè hoc quęrunt, quibus iucunda & ſuauis eſt vita; qui parum mœroris ſentiunt & afflictionis, aut ſi ſentiunt, omnia agunt, ne ſentiant. PATI apud illos extremum malorum eſt: modo ipſis nunc benè ſit, quicquid fiat alijs, quicquid futurum ſit in illâ, de quâ nil cogitat, æternitate, quotidianum illorum carmen eſt: Cælū cæli domino, terram autem dedit filijs hominum, nec deſunt eis corporis & animi vires, quibus hominum conatus ad momentum effugiant; ſed vt in lōgas illas ſummi iudicis manus ſine effugio incidant, & longiſſimas ſcelerum ſuorum luant pœnas, quod ſi Deus arcaniſſimis ſuis iudicijs hominem reijciat, reprobetque, & ex impotentis animi libidine permittat viuere, pleraque illi omnia proſpere & feliciter euenire ſinit, ne miſer bis puniatur, hic & illic, & ſi quid boni fecit, mercedem ſtatim recipiet de eiuſmodi male fortunatis hominibus, verè pronunciauit illud Pſaltes regius: In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ibunt in adinuentionibus ſuis, & hic eſt miſerrimus vitæ ſtatus, ſi quis eſſe poteſt, quia quem Deus deſtinauit ducere in viam beatæ illius æternitatis, huic certè non parcit, ſed *aſſiduat flagella*: Eccl. 30. Ex innumeris teſtibus ſiſto vnicum, ſed magnum, nil ſimile multis retrò ſæculis viſum auditumque cenſeo.

§. III.

Quomodo Deus hic puniat, vt ibi parcat inauditum exemplum.

ANNO poſt Virginis partum, milleſimo centeſimo octogeſimo quinto, Androni-

dronicus Orientis Impera. tertio imperij ſui anno, ab Iſaacio Angelo victus, duabus grauibus ferreis catenis collo iniectis, & compedibus oneratus, verbis contumelioſiſſimis exceptus; ita demum ornatus ad Iſaacium perductus eſt, hic illi ſæuities & tyrannis exprobrata, factâ omnibus licentiâ, quidlibet in illum audendi, iucundum fuit irritatis, ab hoſte vindictam ſumere, itaque impinguntur ei colaphi, tergum ignominioſè pulſatur, barba vellitur, capilli trahuntur, dentes excutiuntur: in publicum deinde protrahitur, omnium ludibrijs exponitur, etiam à mulierculis pugnis cæditur, poſt dextra ei præciditur & ſic, mutilus in furum & latronum ergaſtulum detruditur, ſine cibo, ſine potu, ſine cuiuſquam officio. Paucis elapſis diebus, alter ei oculus effoditur, ipſe ſic fœde habitus, & vno tãtum oculo vnaque manu deformis, curtâ inſuper breuique tunicellâ male amictus, capite raſo & glabro infamis, ſcabioſo camelo imponitur, per forum triumphi formâ, lentâ pompâ deducitur, hic plebs petulantiſſima, & circum foranea ſordida turba, efferatis animis in eum fecit impetum: nulla habitâ ratione, quod is nudiuſtertius fuiſſet imperator, regio diademate redimitus, ab omnibus laudatus, cultus, celebratus, adoratus; quodque & ipſi iureiurando fidem ſuam & beneuolentiam erga illum obſtrinxiſſent: furor omnibus miniſtrauit arma. clauas alij in caput impegerunt, ſordibus alij nares opplerunt; alij ſpongias hominum pecudumque excrementis & oleto plenas in faciem expreſſerunt, verubus alij latera pupugerunt, illi lapidibus, hi luto petiuerunt; iſti rabidum canem, fungum alij & bardum proclamarunt. Impudens muliercula ollam è culinâ raptam bullientis aquæ plenam, in tranſeuntis iſtius Imperatoris caput effudit: nemo erat qui ei non malè faceret. Ita demum ſummo ludibrio in theatrum productus, & mox camelo detractus, inter duas columnas pedibus ſuſpenſus eſt, qui ſexcenta mala iam perpeſſus fuerat. virum tamen & heroem ſe geſſit planè Chriſtianum, lamentari & eiulare aut fortunam accuſare auditus non eſt; & fruſtra id feciſſet, cum Deo cœpit rationes ponere, & noxarum veniam orare, illud enim ſolum identidem ingeminabat: Domine miſerere, domine miſerere, miſer Andronice, quod tanta ferre cogaris; felix, quod patienter feras & agnoſcas peccata ſic eſſe expianda. Sed nec ſuſpenſo furibunda turba, dum vixit, pepercit: direptâ tuniculâ, variè manibus agitarunt & lacerarunt, ferocior vnus enſem per pendentis aluum ad inteſtina adegit, duo alij periculum facturi, vtrius gladius eſſet acutior, ambabus annixi manibus, auerſum corpus transfixerunt, hic miſerrimus Imperator, mutilatam dexteram ægrè admouit ori, calidum ex eâ ſanguinem, vt multi putabant, ob recentem plagam, adhuc ſtillantem, exacturus; ſic miſerè vitam abrupit. Diebus aliquot interiectis, ex infami furca detractus, ſub theatri fornicem pecudis inſtar proiectus eſt, dum humaniores aliqui in locum alium tranſtulerunt, eum tamen à nemine ſepelire permiſit Iſaacius. O Andronice, ô Imperator Orientis, quantam tibi Deus fecit gratiam, qui hęc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus diebus, breui tempore miſer fuiſti, ne eſſes æternum. nec dubitem quin annos æternos in mente habueris, cum hęc tã fortiter toleraris. Scripſit hęc qui æuo illo vixit Nicetas Choniates, qui & Andronicum ab eo commendat quod fidei Catholicæ tenaciſſimus fuerit, ſimul & deuotiſſimus D. Paulo Apoſtolo, cuius epiſtolas præ manibus, & nunquam non apertas habere conſueuit. Neque verò Apoſtolus iſtud obſequij gratis ſibi deferri eſt paſſus; curam geſſit ſui cultoris Andronici, cui cum exitium immineret, imago Apoſtoli auro exornata & in æde ſacra collocata, vbertim illacrimaſſe viſa eſt. quod oſtentum, ipſe ſtatim Andronicus, non aliter atq; venturæ cladis nuncium accepit. O Chriſtiani, annos æternos in mente habete; ſic quicquid malorum ferendum eſt longe facilius perferetis: breue videbitur, quicquid cum æternitate conferetur: *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. Cor. 4. Hinc tam ſerio clamat & precatur Auguſt. domine hic vre, hic ſeca, modo in æternum parcas. Et D. Fulgẽtius, etſi ſanctiſſimus, morti vicinior ſeptuaginta diebus, antequam finiret, identidem clamabat: *Domine da mihi modo patientiam, & poſtea indulgentiam,* hæc

illius voces & vota fuerunt vſque dum exhalaret. Certe Deus ijs omnium minime parcit, quod per totam æternitatem ſecum retinere decreuit.

CONSIDERATIO SEXTA.

Quomodo ſancti Patres, Eccleſia, Scriptura, Æternitatem meditandam ingerant.

Ritus Catholicus eſt, ſtatis annis diebus ſupplicare & circumire, Dei & Diuorum honori augendo. Æmulatur id dæmon: habet & ipſe ſuos qui ſupplicent & circumeant. Vidit hos regius vates; *Impij in circuitu ambulant*: Pſal. 11. vitam ſuam ſic inſtituunt, vt à voluptate tranſeant ad voluptatem, à conuiuio ad conuiuium, à delitijs ad delitias, à ſcelere in ſcelus, hic illorum circuitus eſt; & cum putant hunc nequitię circuitum pœnè completum, & vtcumq; circinatum libidinis ſuæ orbem, denuò incipiunt, ad priora & antiqua redeunt, dum mors ita circumeuntibus non vocata occurrat. Liberi Iob hanc inter ſe legem ſtatuerunt, vt in orbem tranſirent dies conuiuij; alteri ab alteris iuuitarentur, Optimus illorum parens probe aduertit orbicularem hunc conuiuiorum tranſitum, ſine peccatis vix futurum. *Propterea mittebat ad eos, & ſanctificabat illos, conſurgenſq; diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.* Iob 1. Vti ergo impij voluptatum circuitione gaudent, & in bonis dies ſuos ducunt, ita Deus circuitum cum illis inſtituet, ſed perpetuum, ſed in tormentis, ſed ęternum idem hoc B. Dauid Pſal. 76. Præuidit: *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt, vox tonitrui tui in rota.* Fames, bellū peſtilentia, ærumnæ, morbi, calamitates, mors ipſa, aduerſa denique omnia, quę ante mortem primam nos premunt, Dei ſagittæ ſunt, ſed tranſoluant; alatę ſunt celerrimè ab his ad illos atque alios tranſiliunt. At verò vox tonitrui, vox iræ & furoris diuini in inferorum ergaſtulis, velut rota circumagetur, idque æternis ſęculis, rota hęc veluti ſi puluere tormētario ſtipata ſit, vbi ſemel ignem conceperit, ardebit in omnes æternitates. *Ignis ſucceſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* Deu. 32. Eſt & alius hic circuitus, iſque etiam æternus: ab inexplicabili frigore, ad immenſos ardores, & ab his ad illud iterum regreſſus erit. ad nimium calorem, inquit Iob 24. ab aquis niuium tranſeat, quod expreſſius & ſtridor dentium & oculorum fletus deſignat Matt. 22. Horribilem Æternitatis rotam, quò plenius depingamus, ordo poſtulat, vt qua ratione ſancti Patres cum Eccleſiâ, hæc cum diuina Scriptura in hoc conueniat, oſtendamus, variæ ab his admonitiones ſunt, quas ſi attendamus, æternitatis non facilè obliuiſcemur.

§. I.

Sanctorum Patrum & Eccleſiæ circa hoc reſponſa.

Ex omni numero Sāctorum Patrum, quinque potiſſimum audiendi ſunt, qui diuerſis temporibus vixerunt. Auguſtinus, Chryſoſtomus, Gregorius, Bernardus, Laurentius, Iuſtinianus.

Prima hic eſt quęſtio, ſed quę vana & ſtulta videatur, quid facilius aut tolerabilius ſit, triduo pati capitis, oculorum, dentium, vel calculi dolores, vel viſcerum tormina, vel (ſi qui alij ſunt acuti dolores) noctes dieſque ſomnum non videre, ſine omni pænè reſpiratione torqueri; aut certè de piſce, in quo fel compreſſum eſt, fruſtillum edere, ridicula prorſus & otioſiſſima quæſtio, multo quā ſuauius eſt, totum eiuſmodi felleum piſcem deuorare, quam diem dumtaxat vnicum, tantos perpeti dolores, illa piſcis amaritiës nec vitam aufert, nec ex ſe morbos creabit; os ſolum, quod acerba reſpuit, maximè conqueretur, rectè reſponſum eſt. interea verò quot hominum millia primum eligunt ſeu verbis ſeu facto ipſo, quoties in exhortationibus, in confeſſionibus, concionibus clamatur. quam diſertè & apertè prædicitur: En agitur de animæ veſtræ ſalute ęternâ, æterni vos cruciatus manent, ſi hac viâ porrò eatis: Chriſtus aliam monſtrauit, aliam iuit: redite, reſipiſcite, ſatis diu aberratum eſt, in voluntate veſtrâ ſitum eſt cœlo frui, aut excludi: Deus volentibus non deeſt. habent quidem amaro-

amaroris aliquid abſtinentia & ieiunium, criminum confeſſio & corporis caſtigatio; ſenſuum cuſtodia & victoria ſui, vita caſta & continens, non eſt negotium cuiuis facillimum, quicquid id eſt, ferendum eſt aliquid, *Nonne oportuit & Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam?* Ne terreat breuis labor: pauculis annis, aut forſan diebus tantum, fortia & agere & pati neceſſe eſt, quies & gaudium erunt æterna, vincit omnia qui ſe vincit, qui ſe continet, qui prauis affectibus ſuis violenter reſiſtit, idque propter cælum, propter Chriſtum, propter beatiſſimam Æternitatem. Chriſtus ſuis poſt reſurrectionem appoſuit piſcem prunis impoſitum, quod doceret, quanta forent adhuc ſuſtinenda: vitam amœnam & ſuauem non eſſe cogitandam; lapidandos, flagellandos, crucifigendos, excoriandos, hanc enim viam eſſe ad lætam olim reſurrectionem, & æternitatem inter beatos ducendam: omnia quæ videmus modica eſſe & exigua, nec comparanda cum immortali, & quæ nondum videtur, beatitudine. Et hic ille felleus piſcis eſt, qui toties in concionibus, in libris apponitur, nam hæc aliaque his ſimilia ſępe ſæpius ingeruntur & inculcantur, leguntur atque audiuntur, & tamen non creduntur, paruipenduntur, curis alijs & obliuione ſepeliuntur, & quoties ipſa etiam conſcientia concionatoris vices agit, & ſalubria hæc monita obtrudit, inſtat, dehortatur, vellicat, nihil efficit: fruſtra omnia, nam multis nec concionator perſuadet nec conſcientia, contra obducunt illi & ſua etiam axiomata regerunt: *modo hic bene: futura ſunt incerta: præſentia modo commode habeant: nullus mortuorum reuertitur, non enim eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis; venite ergo fruamur bonis.* hæc illorum ſunt cantilenæ. Sed propoſitam quæſtionem definiat Augu. Melius eſt, inquit, modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in viſceribus, ita prorſus, verè melius eſt in hoc, quam altero mundo contracta debita ſoluere, longè ſatius eſt ſexaginta aut ſeptuaginta hic annis, corpus exercere continuis & quotidianis vigilijs, flagellis, cilicijs. quam illic vel vno die in tormentis detineri, ſed alius è SS. PP. ſuccedat.

S. Chryſ. hom. 22, ad Pop. ſecundam proponit quæſtionem: Si quis, ait, intra centum annos, vna ſolum nocte ſuaue lætumque ſomnium vidiſſet, & centenis ob id annis puniretur, an ſomnium hoc appetendum eſſet? Quod autem, inquit, eſt ſomnium ad centum annos, hoc eſt præſens vita ad futuram, imo multò minus, & quod eſt gutta ad pelagus, hoc anni mille ſunt ad futuram æternitatem, & alibi hoc confirmans: Tempori, ho. 28. in ep. ad Heb. ait, infinito quid conferes? quid ſunt decem millia annorum cum ſæcula cogitas infinita? nonne quantum eſt ſtillicidium minimum abyſſo comparatum? Noli poſt hanc vitam ſpectare finem, vbi pœnitentiæ remedium nihil valet, vbi lacrimæ cadunt ſed nihil profuturæ: verum, etſi quis ibi dentibus fremat, etſi linguam ardentem exerat, digito guttam inſtillabit nemo, ſed audiet illa quæ diues audiuit. detur igitur quod per totam vitam noſtrã voluptati vacauerimus, ſed quid hoc ad ſæcula infinita? hic enim & bona & mala finem habent, illic autem immortales pœnæ; hic ſi ardeat corpus, egreditur anima, illic vero incorrupto corpore reſurgente, ſemper anima comburetur? peccatores enim incorupti reſurgent, non vt honorentur, ſed vt immortaliter permaneant in tormentis. Poſt Chryſoſtomũ D. Gregorius reſpondet ad illud cum quæri ſolet, an non celerior ſeſe inſinuet ebrietas cùm in cella bibitur ad dolia quam cùm in triclinio? gloriatur cæleſtis ſponſa Salomonis ore, (Cant. 2.) Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem, in quæ verba S. Gregorius ita diſſerens: quid per cellam inquit vinariam, congruentius, quam ipſam arcanam æternitatis contemplationem accipimus: Et certè quicunque cogitationem hanc de æternitate paullò altius in animum demiſerit, gloriari poterit: ordinauit in me charitatem; nam meliorem ſeruabit ordinem amoris, ſeipſum minus, plus atque feruentius Deum, & propter Deum, ipſos etiam inimicos amando. Sed & hoc habet iſthæc cogitatio, vt qui eam paullò largiùs delibat, ebrius fiat, ſed ebrietate optimorum deſideriorum, quæ non erant niſi ad emendationem vitæ ad cœleſtem patriam, ad æternas voluptates. Apoſtolis exprobratum eſt, ebrios eſſe muſto, erant certè, ſed ex

hac

hac cellâ quamuis autem D. Gregorius æternitatis ſæpius meminerit, illud tamen ab ipſo breuiſſimè ſimul & veriſſimè dictum eſt; *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat*, hic merito quiuis optet cum Iobo cap. 19. Quis mihi det vt exarentur in libro, ſtilo ferreo. nimirum hæc ipſa verba: *momentaneum quod delectat, æternũ quod cruciat*, liber huic ſcripturæ aptus, cor hominis eſt: calamus aut ſtilus ferreus, ſeria meditatio; liquor purpureus, Chriſti ſanguis, & hæc verba ſic inſculpta pectori, tum maximè voluenda ſunt, & crebrius iteranda, cum voluptas abblanditur, cum libido ſtimulat, cum inuitat luxuria, cum refragatur caro, cũ ſpiritus flacceſcit, cum peccati occaſio eſt aut periculum. S. Bernardus quarto loco venit, paulò poſt ad præmittendam quæſtionem reſponſurus. Vita humana ea eſt, vt homines ſint diuerſiſſimi ſenſus, quemadmodum diuerſiſſimi ſunt vultus. reperiuntur qui continuè & grauiter affligantur, vt pœnè ſuccumbendum putent afflictioni, hunc egeſtas, illum morbus, iſtum occulta debita, curæ alium, hunc iniuriæ aut calumniæ ita premunt & perturbant, vt qui puſillanimes ſunt & impatientes nonnumquam mortem ſibi optent ad flumen aut ad feſtim properent, ſic enim miſeri finem ærumnis imponendum arbitrantur cum earum faciant initium, cui nullus concedetur finis. Contra probi alij & ad omnem Dei voluntatem paratiſſimi, nec citò mori cupiũt, nec diu viuere, vult Deus illos mori? idem volunt & ipſi: vult citô mori? hoc ipſum & illi volunt: vult diu viuere? non reſiſtunt, ita idem illis cum Deo & *velle* & *nolle* eſt. Præter duo hæc hominum genera, pars maxima eſt, quæ longam vitam deſiderat nec vllus ferè tam ſenex, quin ſperet & cupiat annum adhuc vnum viuere, apud hos nulla fermè ſatietas eſt vitæ, mors iſtis nimium properat, nimis adeſt matura, & ante tempus venire creditur. Hic iam quæri poſſet, quinam hominum viuant aut victuri ſint diutiſſimè. D. Bernadus in Pſ. 90. ſermone 17. in diuinum hoc promiſſum: Longitudine dierum replebo eum, admirabundus exclamat: quid tam longum, quam quod æternum eſt? quid tam longum quam qnod nullo fine præciditur? bonus finis vita æterna, bonus finis, qui finem non habet. Addit: Verus dies qui non nouit occaſum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternaque ſocietas. Ita dicendum eſt, illos ſolum vitâ vere longâ victuros, qui nunquam morientur in cælo: & illos morte eheu nimium prolixâ morituros, qui ſemper morientur, qui nunquam viuent in tartaro, etſi ſemper viuant. B. Laurentius, Iuſtinianus, vltimum nobis quæſitum explicabit. plurima ſunt in hoc orbe, quæ natura ita vni aſſignauit loco, vt in alijs reperiri non poſſint, aut non niſi pars illorum de floribus noui orbis ſolum poteſt haberi ſemen; de multis animantibus ſola pellicula. Æternitas, ita res eſt alterius Mundi propria, vt illius non niſi ſemen hic habere poſſimus: quid ergo ſemen eſt æternitatis; Semina æternitatis, ait Laurentius Iuſtinianus, libro de obedientia capite vigeſimo ſexto ſunt hæc: contẽptus ſui, charitatis donum, operum Chriſti guſtus, contemnere alios, arbor eſt quæ totum tegit mundum, & pro inferorum incendijs excreſcit ampliſſimè contemnere ſeipſum, & minimum eſt ſemen, & ignotiſſimum mundo iſtud è cælo attulit Chriſtus, *qui exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, & factus eſt obediens* non tantùm vſque in ſtabulum, in præſæpe, ſed vſque in Caluariam, vſque in crucem, ad mortem, in ſepulchrum, in limbum: *propter quod & Deus exaltauit illum.* En, creuit hoc ſemen in latiſſimam propaginem, in arborem omnium latiſſimam. de charitate idem beatus Patriarcha libro de diſciplin. & conuerſat. monaſt. mentionem faciens: Iuxta charitatis, inquit, menſuram, æternæ retributionis eſt gloria. Nam cui minus dimittitur, minus diligit. (Luc. 7.) minus obtinet gratiæ, qui minus habet charitatis; vbi verò minor eſt gratia, minor erit & gloria, ita omnino, quanto magis Deum amas, tanto magis æterna tibi præmia cumulas, tota lex eſt AMOR, ſed purus, caſtus, diuinus. Tertium erat, guſtus operum Chriſti, ſcitum eſt de ijs, qui ſtudent Rhetoricæ: proficere cenſendos eſſe illos, quibus Cicero ſapit. ita prorſus affirmari poteſt, in virtute progredi eos, quibus diuina Chriſti documenta non deſipiunt, quiſquis in Chriſti verbis, factis, vitâ, vix quidquam guſtus inuenit, non afficitur, non delectatur,

tur, non mouetur ijs, quæ ad animum & pietatem, quæ ad beatitudinem & diuina ſpectant: at vero comedere, bibere, ambulare, ridere, iocari, ludere, per quam ſapiunt; is tutò ſibi ipſe dicat: O mi Deus, quàm nullum eſt in me ſemen æternitatis: cum enim in memet deſcendo manifeſtè in me deprehendo, quos ego patiar manes, quo meus me inuitet affectus: choreas ducere, cõuiuijs hilareſcere, ad pocula vigilare, fritillum & teſſeras mouere, inſanijs & fabulis auſcultare, impuras pagellas lectitare, ad cantiunculas venereas plaudere, ſocijs paria facere, hoc poſſum, hoc mihi iucundum eſt & volupe. at vero multa de Chriſto, de diuorum vigilijs & ieiunijs audire vel legere, hoc iniucundum eſt & inſuaue; ægrè totâ duro concione, vna illius horula, cæteris longior videtur, & ideo vel ſomno vel colloquio fallenda de hoc tali homine ſententiam pronunciare facile eſt: Operum Chriſti nullus eſt hic guſtus. ſed Eccleſię de Æternitate ſenſum videamus.

Tanti facit Eccleſia memoriam æternitatis, vt nullus ſit pſalmus, precatio, hymnus, quem non finiat ęternitatis memoriâ. hinc perpetuæ & ſolemnes pſalmorum clauſulæ: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, (ante omne ſcilicet principiũ ab ęterno, abſque omni principio) nunc & ſemper, & in ſæcula ſeculorum, infinita, innumera, incompreſienſibilia, taceo veſtes, ritus atque ceremonias ſacras, quarum non paucæ, eandem ęternitatis memoriam ingerunt, ſed à riuulis ad ipſum fontem progrediamur.

§. II.

Scriptura diuina clara de æternitate teſtimonia.

Tres ſolùm teſtes produco: prophetam, Apoſtolum, Euangeliſtam? quanti quotidie gemitus eunt hominum abiectorum & deſpectorum ab omnibus? paſſim reperias quid dicat: Miſerum me, quàm paucos ego, quia pauper, amicos numero: apud omnes inhonorus iaceo, vbique ſpernor, omnium pœnè pedibus proteror. Expecta, mi homo, pauliſper, & patere, nondum omnium dierum ſoles occubuerunt: promiſſum diuinum attende; Baruch cap. 5. pronuntiat: *Circumdabit te Deus diploide iuſtitia, & imponet mitram capiti honoris æterni.*

Sunt alij, qui naturam accuſent, & vitam cornicibus longam, breuem nimis conceſſam homini querantur. Audite queruli, adhuc alia ſupereſt vita, vbi breuis hæc & vana deſierit; Beato Paulo credite teſtificanti: *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factã æternam in cælis* 2. Cor. 5. quę ergo tanta iactura eſt ſi luteum hoc tuguriolum noſtri corporis corruat, cum palatium aureum nobis paratum ſit, numquam ruiturum? Prophetæ & Apoſtolo teſtis accedit Euangeliſta Matthæus, cuius ore in hęc verba Chriſtus loquitur: *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizet te, abſcinde eum & proijce abs te; bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te, bonum tibi eſt vnum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* ô ignis! ô gehenna! ô æternitas! quodcunque damnum temporis, ad damnum æternitatis collatum, lucrum eſt, non damnum: hoc ſenſu dat Chriſtus, oppignerationis ſeu ſtipulationis chirographum D. Matthæi verbis conſignatum: *Et omnis* (inquit) *qui reliquerit domum vel fratres, aut ſorores, aut patrem aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit.* An non hæc clara ſatis eſt promiſſio de beata ęternitate, cùm in pignus detur illud centuplum? Cùm verò Chriſtus apud eundem Euangeliſtam, de ſupremo iudicio præmonet, æternitatis ter facit diſtinctam mentionem, ſupplicij æterni, ignis æterni, & æternæ vitæ. Expendit hæc profundiore meditatione Pachomius, qui poſt tot labores in vaſta eremo ſuſceptos, nouum dormiendi, imò potius vigilandi genus excogitauit. quindecim annis non admiſit vnquam ſomnum, in tugurio ſuo decumbens aut iacens; neque vlli fulcro incumbens, ſed, in medio cellulæ ſuæ ſedebat, vndequaque liber, adeo vt nec tergum aut latus parieti acclinaret, ſed, ſi quidem ſomnus vincere

 vellet,

vellet, ſic vinceret non deiectum, non ſuauiter recubantem, & recuſantem vinci. Plurimum quidem, hac vigiliarum obſtinatione vir ſanctus affligebatur, æquo tamen ferebat animo difficillimam hanc contra ſomnum luctam, ſpe prælibans æternam illam in cœlo requiem. Eò Pachomium perpetuæ quietis meditatio deduxit, vt etiam humi cubare & terram pro lecto habere, inter delitias numerarit.

Cum ergo ſancti Patres, Eccleſia, & Scriptura variè nobis æternitatem proponant perpendendam; noſtrarum nunc partium eſt, vt quiſquis æternus eſſe vult in cœlo, ſerio cogitet: ô mi Deus, quam raro hactenus & quàm frigidè de æternitate cogitaui, præterquam quod horis ſingulis æternitati fiam vicinior, deinceps in re tam ſeria minus ludam, & ſi quidem mihi multa ex voto fluere, reſque meas proſperè & feliciter euenire aduertero, proximum erit vt cogitem: & quamdiu hoc durabit? eritne ſemper tam ſerena tempeſtas, itane ſemper Phœbus & fortuna ridebunt? & quid mihi mercedis rependet, ſecutura mox æternitas, pro hac ſuaui ſed breui, pro grata hac ſed periculoſa felicitate? quod ſi vero res meæ ſint turbidæ, ſi multa contra votũ eueniant; ſi affligat, ſi cruciet, ſi hinc illic mala & infortunia in me coniurent, irruãt, exagitent, illud vnicum aſſiduè cogitabo: Sine tantum; ſine, peragat mandata fatorum tempeſtas, inhorreſcat hoc mare magnum & iratum, fremant afflictionis venti, impellant turbationum vndæ, nubes tentationum minentur, tenebræ mœroris inuoluant, fractus licet illabatur orbis: non ſemper ruinæ, non ſemper procellæ: hi venti aliquando ponent, ſubſident fluctus, nimbus & grando diſpellentur; quidquid demum hic patiar, non durabit æternum: cadet mea crux, ſaltem cum ego morti cecidero victima. at verò procellis omnibus procelloſius eſt, flammis addici æternis. hoc longum tormentum eſt; alia omnia quæ extra æternitatem ſunt, breuia, volucria, momentanea ſunt. Vmbræ ſunt & ſomnium (ait Chryſoſto.) qualiacunque ſint, illa ſperemus & expectemus. Et quomodo Chriſtus diſcipulis ſuis illud MODICVM inculcat? omnes cruciatus ſuos, & acerbiſſimam in cruce mortem MODICVM vocat, omnes Apoſtolorum labores & violentam per ſupplicia necem, MODICVM appellat, cur ergò non & mihi MODICVM videatur, quidquid patior, tametſi centum in annis patiar. *Adhuc enim modicum aliquantulumque, qui venturus eſt veniet, & non tardabit.* Ad Hebr. c. 10. v. 37. ſic igitur pergam, & illud porrò vnum iudicabo eſſe neceſſarium, vt nil agam contra conſcientiam, nil contra Deum. omnia ei ſalua ſunt, cui ſalua eſt beata ÆTERNITAS.

§. III.

Omnia MODICVM *ſunt præter Æternitatem.*

VErè nimis quam MODICVM eſt quidquid hic ſeu laboris ſeu doloris perferendum eſt, Auguſtinus tract. 107. in Ioannem: Hoc modicum, inquit, longum nobis videtur quoniam adhuc agitur, cum finitum fuerit; tunc ſentiemus quam modicum fuerit. Sapientiſſimus hominum, vt omnem humanæ vitæ periodum, vel ad centum annos ampliatam, proprio penicillo depingeret, minutiſſima rerum ſibi ſumpſit exprimenda; ita enim dilucidè affirmat Eccleſiaſticus c. 18. *Numerus dierum hominum vt multum centum anni: quaſi gutta aquæ maris deputati ſunt & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui.* En, quid vobis, ô longæui & centum annorum ſenes plauditis? omnes anni noſtri quid ſunt? lapillus arenarius & marina guttula, & quid lapillus eſt ad altiſſimos arenæ montes? & quid eſt guttula ad profundiſſimam maris voraginem? ita quinquinquaginta, ſexaginta, ita centum anni veſtri, ô ſenes: MODICVM ſunt, nihil ſunt ad illum æui & æternitatis diem. Et tamen cum hoc lapillo, cum hac guttula ſic triumphamus ô vani & miſeri! lapillus eſt vita noſtra, at non pretioſus lapillus, non auri & gemmæ, ſed arenæ: guttula eſt vita noſtra, at non dulcis aquæ guttula, ſed ſalſiſſimi maris: Cuncti dies eius doloribus & ęrumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit, ait Eccleſiaſtes c. 3. Vere Auguſt in Pſ. 36. Recole, inquit, annos ab Adam vſque in hodiernum diem, Percurre ſcripturas: heri penè Adam ille de paradiſo lapſus eſt, vbi enim ſunt præterita tempora? ſi toto illo tempore viue-

viueres, ex quo Adam de paradiſo dimiſſus eſt vſque in hodiernum diem: certe, videres vitam tuam non fuiſſe diuturnam quæ ſic auolaſſet, vnius autem cuiuſque hominis vita quanta eſt? adde quantoſlibet annos, duc longiſſimam ſenectutem, quid eſt? nonne aura eſt matutina? Veriſſima ſunt hęc omnia. Dic enim quæſo, vbi nunc Adam? vbi Cain iam? & vbi longæuus Mathuſalem? vbi Noe? vbi Sem? vbi Heber; & vbi obedientiſſimus Abraham? vbi Iacob? vbi Ioſeph? vixerunt: fuerunt Troes. Sic tranſit vita, ſic tranſit mundi gloria, ô ros! ô vanitas! quid ambis, quid longa ſperas? breue eſt MODICVM, vile eſt quidquid hic vides. In ictu oculi clauduntur omnia: Omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Quantumcunque verò modicum ſit viuendi ſpatium & breue, ad æternitatem collatum, damnatorum tamen nemo Deum accuſare poterit, quod vitam non dederit longiorem? ſeipſos damnabunt quod vitam non vixerint meliorem. *Non enim eſt in inferno accuſatio vitæ*. Eccleſ. cap. 41. ſatis diu viuerent dānandi, ſi ſatis piè. Hoc libet, mi Chriſtiane, liberius paulo ac fidentius tecum agere, & rem oculis clariſſimè cernendā ſubijcere, Ais, te cælum ſępius cogitare, & magnis votis æternitatem aſpirare. Ais tu hoc? ego vero nego & pernego id te facere, mihi ipſi hoc de me affirmanti iuberem te non credere. Et qui fieri poſſit, ô mi bone Chriſtiane, vt ego tuque cælum ſæpius & ſeriò cogitemus, & tantis, vti nos iactamus, votis æternitatem aſpiremus, interim tamen viuamus tam torpidi & frigidi, tam lenti & fracti ad bonum, tam viuaces & feruidi ad malum, tam parati ac lubentes ad omnem petulantiā? homines queruli & oſcitabundi, nunquam minus ſegnes quam cum iraſcendum eſt, nunquam magis puſilli animi, quam cum patiendum eſt: quauis afflictione, quouis verbulo turbamur & deijcimur, nunquam deſperatiores quàm cum multa contra voluntatē accidunt, tacebo cæteras libidinis & inuidiæ latentes in animo vomicas. Et tamen nos tales, tam belli homines; tam timidi cùm audendum, tam audaces cum timendum eſſet, nihilominus gloriamur ſæpe nobis ęternitatis gaudia in mente & in votis eſſe. Crede mihi, creditu hoc difficillimum eſt, nos cælum & ęternitatem in animo crebrius voluere, & interim moribus non melioribus viuere, da veniam verbo, hoc impoſſibile eſt. Et iſtud iam demonſtro, Geneſ. cap. 19. Iacob Patriarcha auunculo ſuo Labano, pro filia Rachele ſeptem annis ſeruiuit, & videbantur illi pauci dies prę amoris magnitudine, audis hoc homo queribunde? tu ſeruis non impoſtori, qualis Laban, ſed Deo conditori & promiſſori fideliſſimo, nec pro vxorcula ſeruis, ſed pro toto cœlorum regno: non pro vxoria forma, ſed pro æterno Dei aſpectu: non pro vxoris blandimentis, ſed pro cœleſtibus, æternis delitijs. Et tamen vel vnius dieculæ moleſtia te ſic eneruat, vt ſubinde tuus omnis in cælū, in Deum amor, frigere incipat: quam primū aduerſa ingrūūt, mox in fuſiſſimas querelas prorumpis, cælū & terrā inclamas, ſpiras vindictā fortè nec ipſi ſemper diuinę iuſtitiæ querimonia tua parcit? quandoque verò ſic te abblandiens voluptas emollit, vt ſeruitij diuini oblitus, & peccati labyrinthum à fronte amœnum ingreſſus, in letalem ſomnum reſoluaris. En, hæc tua eſt vigilantia! En, hæc amoris tui heroica magnitudo eſt! Vbinam arduum iſtud ſeptennium in diuino ſeruitio exantlatum? O Simon, Simon! ſiccine non poteſ vna hora vigilare cum tuo Domino.

Sed audi plura de Iacob Patriarcha. Deceptus hic à Labano perlippientis Liæ coniugium pro deſponſa ſibi Rachele, ſeruiuit apud eundem impoſtorem, ſeptem annis alijs, nec dubium quin & hi ſeptem anni, viſi ſint illi pauci dies, præ eadem amoris magnitudine. & credibile eſt, eum ſubinde ab opere fatigatum, in Rachelis formam obliquaſſe oculos, ſecumque tacitè dixiſſe, digna eſt certe hęc forma, quamuis moleſtâ & ſeptenni ſeruitute; atque ſi neceſſe, alijs inſuper ſeptem annis illius gratià duram hanc ſeruiturē ſeruire non recuſabo, ita amoris impetus omnem laboris ſenſum mitigabat. Capis iſta delicate Chriſti miles? & adhuc murmuras; tu Deo, pro Deo ipſo ſeruire, pro æterna quiete iuberis laborare ad tolerantiam atque patientiam prouocaris pro immortali beatitudine, & adhuc ignauus dormitator conquereris? Numera quæſo annos, quos in Dei famulatum totos

tos expenderis; vide num annis viginti ita tu Deo ſicut Iacob Labano fideliter, & induſtriè ſeruieris: vix totidem menſes aut dies reperies, numera peruigilatas in precibus noctes, recenſe dies in laboribus pijs exhauſtos: poteriſne tu Deo quod Iacob ſocero dicere: die noctuque æſtu vrebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis: ſicque per viginti annos in domo tua ſeruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregibus, tuis tunc ita, mi Chriſtiane, annis viginti Deo ſeruijſti? noſti, quæ tui laboris futura ſit merces; non filiæ Labani, non greges ouium? ſeruitutis tuæ præmium, Deus ipſe erit animi corporiſque beatitudo; vndequaque tibi erit optimè; delitijs afflues innumeris, maximis, ſine omni defectu, ſine vllo faſtidio, ſine fine; natabis quaſi liquidiſſimis immerſus voluptatibus. Et tamen aſpice manus tuas ad opus languidiſſimas, intuere pedes tuos ad templum lentiſſimos, inſpice cor tuum inuidia tabidum, ira & vindicta æſtuans, ſpurcis cogitationibus verminans, ſocordia & impatientia ignauum. Siccine Deo ſeruis pro cœlo, pro immortali vita, pro æterna beatitate? quin facis quod Iacob, & promiſſam tibi Rachelem aſpicis, cum ſuſcepti laboris tædium obrepit, quotieſcumque igitur ægrè tibi eſt, & vel aduerſa premunt, vel proſpera ſeducunt, vel labores oneri ſunt. oculos cœlo attolle, & teipſum ſic ſolare: En, illa tua Rachel eſt, formoſa nimis & decora! En cœlum, en domum quietis & voluptatis æternæ: ſuſtine nunc paullulum non ſummos dolores, non maximos labores, & breui illic eris, tanto tunc lætior & beatior, quanto nunc triſtior & afflictior; tunc quies illa tibi erit iucundior, quò nunc vita fuerit operoſior, ergo & age fortiter, & patere conſtanter; digna eſt his omnibus beata ÆTERNITAS. Si ſic, mi Chriſtiane, teipſum ſæpius animares, ſi talibus oculis cœlum frequentius ſuſpiceres, ſi hoc affectu æternitatē quotidie cogitares, crede mihi, pauci tibi ſeruitutis dies viderentur, præ amoris in ęternitatem hanc magnitudine laborem omnem tibi facilem diceres; moleſtias omnes gratiam computares, aduerſa omnia inter lucra numerares. Vitam præſentem hoc quiſque ſanctius inſtituit, quo attentius futuram æternitatem expendit.

CONSIDERATIO SEPTIMA.

Quomodo Chriſtiani depingunt Æternitatem.

PER tenebroſam domum pedetentim incedendum eſt, parieteſque palpandi ſi humanus intellectus in æternitatem ſeſe velit immittere, iter reperiet tenebris & caligine obſeptum, nec vmquam in hac vita penetrandum, via quidem ad eam breuis eſt, ſed exitus interminabilis, & quamuis nemo hominum æternitatem ſic animo conceperit, vt, quid ipſa ſit, liquido poſſit dicere, eius tamen immenſitatem ſimilitudinibus & picturis, quaſi quibuſdam vmbrarum lineis licet proponere. Vmbra prorſus eſt & vmbrarum vmbra, quicquid vel ſcribitur vel pingitur de æternitate, neque enim omnia tempora in vnum coaceruata, eius latitudinem exhaurient: non horæ, non dies, non hebdomades, non menſes, non anni, non luſtra, non olympiades, non Indictiones, non Iubilæa, non ſęcula non anni Platonici, & tardiſſimi octauæ ſpheræ motus, etſi hęc per quēuis numerum numerātem, millenarium aut millionē multiplicentur, aut cuicunque numero numerato comparentur, vt ſtellis cæli, arenulis Oceani, herbulis terrę, fluuiorum guttulis, æternitatis tamen numerus non indagabitur. Nautæ demiſſa bolide, maris profunditatem explorant; nos item ſubmiſsâ & reuerenti cogitatione impenetrabile profundum æternitatis tentemus, & quo id melius expendamus, hæc à Chriſtianis propoſita imago iuuabit, ea ſic habet.

Chriſtus puerulus, quaſi à præſepi & cunis pœnè nudus & inueſtis, ſtat inter nubes, aptam humeris ſuis fert cruculam, nubibus vnicum hoc verbum inſcriptum viſitur, ÆTERNITAS, infra Chriſti pedes in terra, humi ſedet cadauer oſſeum, pilis & cute nudum, ſolâ barbâ dignoſcendum, læua membranam tenet in

qua

qua præſcriptum, MOMENTANEVM QVOD DELECTAT: dextra domum extollit: iuxta Coruus eſt, roſtro cochleam admordens, ſua illi vox adſcripta, CRAS, CRAS, è terra hiante, flamma ſeſe in altum emergit, in qua voces illæ deſcriptę ÆTERNVM QVOD CRVCIAT. Chriſtum ex æthere prodeuntem, flexis genibus adorant è diſpari ſexu gemini homines, loco omnium hominum: Ponè hos fluēs clepſydra & apertus gemina facie liber eſt: alterâ pagellâ ſcriptum: *Ducūt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* Iob c.20. alterâ verò; *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* (Ad Rom. 7.) iuxta ſtant cæleſtes genij & cernentium oculos manu regunt, eoſque ad diuinum puerum exigere iubent. hæc pictura eſt, ſenſus illius iſte.

§. I.

Chriſtus inuitans.

CHriſtus, æterni Dei æternus filius, non aliâ quàm nos veſte, hoc eſt nudus in hunc orbem ingreſſus eſt veſtem immortalitatis & innocentiæ per inobedientiam nos amiſimus. nunc omnes heu quàm malè veſtiti, in hanc lucem prodimus? Chriſtus nobiſcum, imò pro nobis luit, quod non deliquit. Sed quid crux in humeris diuiniſſimi huius puelluli? lectulus eſt, in quo in mortem obdormiuit; pro cubiculo Golgotha fuit. multi è ſanctis hoc exemplo ducti, vltro per annos aliquot voluerunt incommodè cubare, & malè parciſſimeque dormire, modò læti ad diem æternum ſurgerent. Certè D. Bononius abbas, pro culcitrâ plumeâ terram, pro lodice cilicium, pro ceruicali ſaxum habuit. S. Lupus epiſcopus viginti annis, S. Edmundus Archiepiſcopus triginta annis, extra omnem lectum dormierunt. tacebo Nicolaos. Baſilios, Vdalricos, alioſque quàm plurimos, quibus operæ pretium viſum non eſt, talibus delitijs ſomnum paucorum annorum fouere. alia illis quies & longior in mente fuit, ideò nec ad ſatietatem, nec ad delectationem, extra cęlum quieſcere placuit. quot feminis etiam, idem animus fuit? S. Clara pro puluillo ligneum trunculum capiti ſubiecit. S. Hedvvigis culcitram ſtramentitiam non niſi pro delitijs admiſit. S. Brigitta ab obitu mariti, triginta annis & cilicium aſſiduè geſtauit, & nunquam niſi humi dormiuit, omitto alias.

Et quid veteres narramus? quot hodieque viri religioſi, ſemeſo ſtramini dormiunt, nec plumas petunt cùm beatam æternitatem ſperent, quam quotidie cogitant. Sed ad Chriſtum redeamus, mortē is oppetijt, eamque & acerbiſſimam & ignominioſiſſimam, ſed vt mortem æternam a nobis arceret omnes quidem morimur, ſed mors hęc breuiſſima eſt: ictu oculi momento à corpore diuellitur anima, & totum hoc factum eſt quod MORI vocamus. non ita res agitur apud inferos, tormenta illa omnes mortis angores & dolores longiſſimè ſuperant, non tantùm quia multò grauiora, ſed quia incomparabiliter diuturniora, cum ſint ęterna. itaque illic iſta pati, eſt *continue mori.* & ab hac perpetuâ morte liberauit nos puer ille, qui in nubibus pictus progreditur. ſub pedibus diuini huius puerulī exeſum cadauer ſedet, quod primi omnium patris Adami eſſe, pluribus indicijs ſciri poteſt. audite nunc poſteri & ſeri nepotes parentem veſtrum, vos ſic affantem.

§. II.

Adam lamentans.

O Filij, felices futuri, ſi parens veſter ſciuiſſet felicitate vti: nunc verò miſeri hoc ipſo, quod mei filij, ego vos necaui prius quàm genui. propter me antè damnati eſtis, quam nati. Deus eſſe volui, vix homo manſi, omnes in me perijſtis, antequam perire poſſetis. ita neſcio, patrem me appelletis an paricidam & tyrannum. vitioſos vos eſſe quid miror an conqueror? à me tales eſſe didiciſtis inobedientes, vos eſſe doleo, ſed tamen eſſe docui, ipſe Deo inobediens, intemperantes & guloſos vos auerſantur ſuperi; ah, paternum hoc eſt vitium! ſuperbia veſtra exoſos vos Deo facit. ego primus veſtrum, ab hoc monſtro triumphatus cecidi, factaque eſt ſuperbia me victo ſuperbior. hoc à me patrimonium habetis, miſeriarum cumulum. cęlum vobis magni Dei nutu transſcriptum erat, & legatum certiſſimâ ſponſione ego turbaui omnia, &

hæreditatem omnium veſtrum abliguriui bolo vnico. vxorem & pomum pluris ego feci quàm vos omnes, quàm cælum, quàm Deum: hem malum & execrandum prandium, poſt quod aliquot millibus annorum, mihi cenandum fuit apud inferos! In horto degebam ſupra quàm cogitari & fingi poteſt amœno: omnibus quæ animo collibuiſſent, frui licebat, vnicam ſi ſtirpem declinaſſem. omnium animantium rex eram, ſapiens & pulchrior, valens & robuſtus: delitijs innumeris affluebam. cęlum æquabili clementiâ nouis coniugibus fauebat, & in cæruleâ veſte nitidum continuè ridebat: ſoles non niſi puriſſimos illic vidimus. nil niſi amœnum & floridum incurrebat oculos, aures ſuos habebant muſicos, auiculas: terra crocum & cinamomum halabat; vndique me voluptas incredibilis ambiebat: viuebam procul omni curâ, tædio, metu, labore, morbo, morte. Deus aliquis eram in terrâ. hanc felicitatem cælites ipſi mihi gratulabantur; ego vnus eam mihi maximè inuidebam. & quia diuinæ legi non parui, & vetitum malum admordi, omnia in me mala irruerunt: paradiſo exturbatus, à Deo profugus, pudore plenus latebras captaui. labor, dolor, mœror, pauor, lacrimæ, calamitates, mille miſerię fatigare me cœperunt. vos ſentitis, quotquot ex meâ familiâ eſtis. & quod finis ærumnarum eſſe creditur, mors ſæpe eſt initium, & quidem æternarum. ô mei filij, meo veſtroque damno ſapite, & vel vnum hoc à me diſcite, PECCATVM ODISSE. en prorumpentem iuxta me flammam; hæc eodem quo peccatum tempore cœpit vrere, nunquam in æternum extinguenda. Omnia alia ſupplicia in leui ponenda ſunt, & breui finiuntur, hæc reos ſemper cruciabit, ſed eam euadere iam poſſumus, modò ipſi velimus. vltra quinque millia annorum, mihi meiſque liberis omnibus, porta cæli occluſa fuit? nunc reſerata eſt per illum, qui quod ego liber malè rapui ex arbore, ipſe ſuffixus in arbore totum liberaliſſimè perſoluit, & nobis omnibus moriendo *reſtituit rem*. cunctis iam cœlum patet: ſed eò non ducit niſi via pœnitentiæ, non admittit niſi porta crucis, qui hac viâ, & per hanc portam venit, ad gaudia ſecurus venit, & certus habitationis æternæ. Non excludetur illinc amplius: nemo illic lędi poteſt aut lędere. ô poſteri, ÆTERNITATEM cogitate, breui immortales futuri, aut inter damnatos, aut inter beatos. Hęc Adami ad poſteros ſunt monita.

§. III.

Coruus crocitans.

PRoximè hoc protoplaſti cadauer, coruus appictus eſt, qui non leuiter facit ad Æternitatem integrè repræſentandam. Notum D. Auguſtini dictum eſt: *Cras, cras, Corui vox eſt. geme vt columba, & tunde pectus*, hanc ferè ob cauſſam, beatam Æternitatem plurimi amittunt, quod illam hodie quærendam, cras quæſituros ſtatuunt, nihil enim promptius in incertiſſimum CRAS reijcimus ac pœnitentiam, quam vt à nobis honeſto nomine amoliamur, identidem promittimus.

Cras hoc fiet idem: cras fiet. quid, quaſi magnum
Nempe diem, donas? ſed cum lux altera venit,
Iam cras heſternum conſumpſimus; Ecce aliud cras
Egerit hos annos, & ſemper paulum: erit vltra.

Perſ. Satyra 5.

ita CRAS illud tam longâ ſponſione cunctatur, dum vitę tempus eripitur, & repentè miſeri ad *Æternitatem*, ſed horrendam & ſubterraneam deuoluuntur. Salomon identidem inclamat: *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim veniet ira illius & in tẽpore vindictæ diſperdet te.*(Eccl. 5.) verè dixit Rom. ſapiens Seneca: Magna pars vitæ elabitur, malè agẽtibus; maxima nihil agentibus; tota, aliud agentibus. atque veluti Archimedes, dum Syracuſæ caperẽtur, domi ſuę in puluere circinũ ſecurus rotabat: ita plurimi hominũ dum illorum æterna ſalus agitur, puluerem illi ſuum tractant, vanis litibus, pecuniarijs negotijs, & non profuturis laboribus diſtenti, Æternitatem nunquam cogitant aut rariſſimè, idque perfunctoriè tantum, velut canes è Nilo bibunt O Martha, Martha, quam vanè turbaris & diſtraheris in plurima: *porro vnum eſt neceſ-*

ſarium

ſarium, beatitudo, ſed non hęc breuis in terrâ, ſed illa in cælo ÆTERNA. Antequam laborem ſumamus, notam illam regulam ſępe applicamus, & nobiſcum ipſi quærimus: eſtne hic labor ad panem lucrandum? an non potiori iure Chriſtianus cuiuſcunque operis initio ſeipſum ſerius interroget: eſtne hoc ad cœlum lucrandum? conducitne iſtud ad beatam æternitatem promerẽdam? ſed nos has tales curas in aliud atque aliud tempus reijcimus; nimirum iſtud de labore noſtro tunc quæſituri, cum non amplius poterimus laborare. Sed hoc omnium peccatorum eſt, ait Auguſtinus; omnis peccator dicit: *aliquando, ſed non modo.* Dionyſius Rex Siculus, Apollini auream chlamydem abſtrahens: Nec æſtati, inquit, nec hyemi veſtis hæc conuenit; in æſtu grauat, in frigore non calefacit. ſic multi, ait Ambroſius, cum anima ſua ludunt, & cum Deo: iuueni dicunt, ad mundi leges viuendum eſt, ad calices & choreas, ad equos & palęſtram exercitatus ſit, aprico gaudeat & ſocijs? eremum & templa tetricis ſenibus permittimus, & cum ſenectus adrepſerit frigida & morbida: Non hæc inquiunt à ſenibus poſtulanda: per vires non licet. quies illis indulgenda: valetudinem curent, & ſatis agunt. ita & æſtas ætatis noſtræ tranſit & hiems, & ad futurum æternum ver nihil laboratur. ergò dum tempus habemus operemur bonum, nec, per coruinum illud CRAS, CRAS, & hodiernum & craſtinum & ęternum elabi ſinamus. craſtina dies non eſt noſtra, ſed hodierna. *Ecce nunc*, inquit Apoſtolus, *qui dicitis, hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annũ: & mercabimur & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in craſtino, quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur* Iacob 4. Rectè Meſſodamus, quod Guido Bituricenſis narrat, inuitanti ad epulum poſterę lucis? Mi amice, inquit, cur in craſtinum vocas? ab aliquot iam annis, diem ſecuturam mihi nunquam polliceri ſum auſus, quia in horas ſingulas mortem expecto. Nemo certè mortem ſatis cauet, niſi qui ſemper cauet, nimis ille temerarius eſt, & ęternitatis manifeſtus contemptor, qui cum letali peccato it cubitum, & in plumas ſeſe abijcit, totoque proflat de pectore ſomnum. Ah! quanta eſt humanæ mentis & cæcitas & temeritas? quàm frequens ſit & crebra, mors repentina, ſcimus; ipſos etiam homines nouimus, qui pridie valentes & ſani cubitum ierint, manè inuenti ſint mortui, forſan è plumis, Deus ſcit; in flammas tracti. ipſi etiam vidimus, qui ſubitâ vi tacti, ſimul ægrotare cœperint & mori intra partem horæ ſani, ægroti, viui, mortui & adhuc procraſtinamus, & de die in diem (parum eſt hoc) de anno in annum emendationem vitæ differimus, interim mors adeſt non expectata. & toti nos tradit æternitati, viriliter in ſe cunctabundam hanc lentitudinem expugnans Auguſtinus? Sentiebam, inquit, me ab eis teneri, & iactabam voces miſerabiles, quamdiu, quamdiu, cras & cras? quare non hâc horâ finis turpitudinis meæ? dicebam hæc & flebam amariſſimâ contritione cordis mei. Magnus ille Antonius, teſte D. Hieronymo ſuos ad virtutem exhortatus, iugi meditatione aiebat retinendum eſſe monitum illud: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Ep. 4. neque tantum ſuper iracundiam ſolem occidere nõ debere dicebat, ſed & ſuper peccata alia omnia, ne vnquam ſcelerũ noſtrorum teſtes Sol & Luna diſcedãt. Ioanni Alexan. Patriarchæ, litigij quid fuerat, cum Niceta Patricio vrbis primate: ad forum res ſpectabat; in qua ille potius pauperum, hic numorum magis curam gerebat. Fuit vt vnum in locum conuenirent, pacem, ſi qua ratione poſſet, inituri. clamatum eſt diu acriter, nec ſine ſtomachi aut bilis indicio; neuter, ſuas partes deſerere, æquum cenſebat, ita in ſeras horas conflictus hic verborum abijt, nec amplius profectum eſt, quam vt animi paullò quam antea eſſent offenſiores. quando ergo neutrius animus ad alterius conditiones accedere voluit, diſceſſum eſt lite pendente & integrâ. Patricius iure pecuniario cedere iniquum putabat, Patriarcha Dei cauſſam ſibi agere videbatur, nihilominus tamen, cum iam abijſſet Patricius pertinaciæ ſeipſum damnans integerrimus pręſul. nec in optima quidem cauſſa (ait ipſe ſecum) hanc inflexibilem iræ contumaciam Deo placere putes: & iam etiam adulta nox imminet; itane ſolem ſuper iracundiam noſtram occidere ſinemus? impiorum hoc eſt, & contra præceptum Apoſtoli (Leontius Cypro-

rum

rum Epiſcopus in vita illius cap. 14.) nec quieuit optimus antiſtes, & quàm primum ſacerdotes primarios complures, ad Nicetam Patricium ſubmiſit, eique renunciari iuſſit, hæc ſolum: *Domine Sol ad occaſum eſt*, quæ paucula verba Patricij animum improuiſo aggreſſu ſic immutarunt, & adeò peruicaciam omnem expugnarunt, vt turgentibus oculis prorupturas lachrymas, ægrè in ſtatione contineret, nec diſtulit; abeuntes clericos è veſtigio ſecutus, ad ſuum Pontificem Ioannem, quàm importunus tam gratus irruit, & ſtatim: Sancte Pater, exclamat, in tua poſthac ero poteſtate. quo dicto in mutuos amplexus, & vnà in concordiam iuerunt ambo ita pacem, quam longa verborum velitatio nequijt, vnicum hoc dictum integrauit: *Sol ad occaſum eſt*: ita omnino, quiſquis peccati mortalis conſcius ſibi eſt veſperi hoc ipſum ſæpius apud ſe animo reuoluat: *Domine Sol ad occaſum tendit*; fortaſſis & vita tua. atque ſi hac nocte moriaris, quod nec nouum nec rarum eſt, in quâ te futurũ putas *Æternitate*? diuorum an damnatorum? conſcientia tibi tua hoc dicet, quare age quod agis. *Sol ad occaſum tendit* caue occidat ſuper libidinẽ & luxuriam tuam, ſuper tuam inuidiam & blaſphemiam, ſuper detractionem tuam & furtum, ſuper peccatum tuum mortale vel vnicum. Deus bone, ſi veſtis, ſi vultus, ſi pileus leui ſorde maculetur, mox abſtergimus aut eluimus; Ergo veſtis aut pilei, ergo vultus maculam tolerare non poſſumus, & animi turpiſſimos næuos tamdiu toleremus? is dies, ea hora expiationis eſto, quæ eſt peccati. agenda eſt pœnitentia, ait Ambroſius, lib. 2. de pœnit. c. 1. non ſolum ſollicitè, ſed etiam maturè, ne forte Euangelicus ille paterfamilias, qui arborem ficum plantauit in vineâ ſuâ, veniat, & quærens fructum in eâ, ſi non inueniat, dicat cultori vineæ, *ſuccide illam*, hoc vltimum vulnus arbori inflictum, prorſus eſt immedicabile, ergo quibus licet, & dum licet medeamur. ipſæ animantes hoc docent. ceruus ſagitta confixus, ad dictamnum notam ſibi herbam properat; hirundo ſi pullos excæcauerit, nouit illos oculare rurſus de ſua chelidonia. nos heu, miſeri, pœnè quotidie vulneramur, & ſæpe letaliter, & tamen medicinæ cura nulla eſt. ad menſam, ad confabulationem, ad lectum vti aſſueuimus, properamus: & quis ad pœnitentiam, ad confeſſionem? ſi tutelaris angeli (nam & hi in hoc æternitatis typo expreſſi adſtant) monita audiremus, nunquam niſi prius Deo reconcilati, cubitum abiremus, cuſtos hic noſter ſæpius monet clepſydræ ad finem defluentis, monet iudicij iam imminentis. At nos via, qua cœpimus, pergimus; fluat clepſydra, immineat iudicium, Orcus minetur, moneat Angelus, mors inſtet, nos verò pergimus, & in dulcem declinamus lumina ſomnum, ô miſer, quiſquis es.

—— *potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?*
Virg. 4. Æn.

potes conſcientiam peccati mortalis ream ad lectum deferre, potes in tanto æternæ mortis periculo ſoporem, mortis fratrẽ admittere? Poſſum, inquis, poſsũ; nec aliquid mali mihi vnquam euenire, ne fidas, vnicâ horâ euenire poteſt, quod mille horis non euenit: nondum euaſiſti, & cogita obſecro, quanto ſpatio anima tua diſtet à morte, ab inferis, ab æternitate vnico certè halitu; veriſſimè tu quoque dices: vno tantum gradu, ego morſque diuidimur. non magno apparatu opus eſt vt mors te ſternat, neque tota telorum pharetra exhaurienda, vt cor tuum transfigatur; vnius ſagittulæ mucro, vitâ te omni ſpoliabit. Ecce aura malignior & corruptior te afflat, vel humor aliquis è cerebro in pectus ſubſidit, vel aliquod alicubi oſtiolum in corpore obſepitur, aut cordis calor ſubito ſuffocatur, aut arteriæ pulſus intercipitur, & totum tuum viuere concidit, tuque te prius ad æternitatem abreptum eſſe miraberis, quam metueres abripiendum, mille ſunt non tantum tardæ, ſed & repentinæ mortis viæ. mors illa maximè improuiſa eſt, cuius vita præcedens non fuit prouida. mors impræmeditata, mors peſſima, ideò ſalubriter conſultum eſt omni ætati, vt omnem diem ſibi credat vltimum, imò omnem horam putet extremam. quot hominum ſubito ſunt extincti, lapſu, laqueo, veneno gladio, flammis, vndis, leonis vnguibus, aprorum dentibus, equorum calcibus, mille mortis cauſſæ: quotquot corpori ſunt non dicam ſenſus, ſed & pori, tot & morti ſunt feneſtræ. Natus es, ait Auguſtinus, certum eſt quia morieris: & in hoc ipſo quia mors certa eſt, dies

Dies mortis incertus eſt. nemo noſtrûm ſcit, quàm prope verſetur terminus, neſcio quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me factor meus, media vita in morte ſumus, quam in ſinu ſemper circumgeſtamus, & cui exploratum eſt ſe ad veſperum victurum? huic hominum latroni, Morti dico, mille nocendi artes, innumera fulmina, tonitrua, ignes Phrygij & Græci, ſagittæ, gladij, falaricæ, falces, fundæ, exemplis opus non eſt quæ à priſcis petamus, ſat recentium habemus, nonne multi, quos ipſi nouimus, dum dormierunt in mortem ipſam obdormierunt, non excitandi ante ſupremum diem. non ſemper Mors nuncios aut Feciales mittit, qui aduentum ſuum ſignificent, ſæpiſſime adeſt inexpectata, & ſine omnibus ceremonijs inertem hominem inuadit ſternitque. vigilate itaque, quia neſcitis neque diem neque horam. venit nox quando nemo poteſt operari; operamini ergo dum dies eſt, (*Ioan.* 8.) Dies (inquit Origenes hom. 10. in Matth.) huius ſæculi ſpatium eſt, qui quidem dies nobis longus, ſed ſi cum æternitate conferatur, eſt breuiſſimus; quam tamen diei breuitatem, infinita ſequitur æternitatis prolixitas. ô mi homo, tu præſertim, qui peccati grauioris conſcius tibi es, æternitatis oſtium contemplare, & mortem cogita. incertiſſimum eſt quo te illa loco expectet, tu itaque illam omni loco expecta. qualem te inuenerit Dominus cùm vocauerit, talem pariter & iudicabit.

CONSIDERATIO
OCTAVA.

Quomodo Chriſtianis non tam pingenda, quàm meditanda ſit æternitas.

ORdo poſtulat, vt à Pſalte regio, alijſque æternitatem meditantibus, in nos ipſos deſcendamus; nobiſcum ipſi habitemus, & ſaltē ſubinde domi, & apud nos ſimus; nimis procul à ſe ſuaque ſalute abit, qui quod tranſit, videt; æternorum obliuiſcitur.

Norunt Iuriſconſulti ius illud, quod de ſolis tribus obolis eſt deſerendum non eſſe, ſi ius ſit perpetui & æterni cenſus. magnum ineſſe cenſetur pretium tribus tantum quadrantibus, ſi ſingulis ij annis ſint ſuo domino pendendi. tanti eſt, rei vel viliſſimæ perpetuitas. Quod ſi ius trium obolorum perſequeris, mi homo; & qui fit quod in hæreditate regni æterni adipiſcenda, tam ſocors ſis & oſcitabundus? De tribus obolis bellum alteri moues, & prolixum inſtituis litigium: cælum alijs rapiendum permittis: nimirum res vilis eſt cælum: certè apud te, qui tam parum pro cælo laboras, omnia alia tanto quæris ambitu, tanto conatu & ſudore: de æternis, vt quæ procul diſtare videantur, vix cogitare vacat, & cū vacat, nō libet. res moroſa videtur, mentis oculum fatigare in ijs quæ peruideri nequeunt: vicina & præſentia magis delectant. Hic, ſi ſapimus, mirabimur noſtram ipſi cæcitatem aut veriùs inſaniam, quod cum in pleriſque omnibus præſertim cùm pecuniaria cauſſa eſt, velimus eſſe certi, at verò cùm de theſauris æternis agitur, nulla quæratur, cum haberi poſſit aliqua certitudo, vel, vt vocant, aſſecuratio, quis mutuas dat pecunias, qui non in vicem literas poſtulet aut pignora; omnium hoc in ore eſt: certus eſſe volo, cupio aſſecurari; viam ibo tutiorem, aleam ſubire non placet, præſentia & certa vbique præpollent incertis & longè diſſitis; melior eſt paſſer vnus in manu, quam decē aut viginti in tecto; charior nobis eſt regulus in cauea, quàm aquila in nubibus: nimirum cum Plauto ſentimus, & tum credunt manus noſtræ cum ſunt oculatę. Itane, ô mortales, certitudo vobis quæritur rerum incertiſſimarum, & tunc maximè fallentium cum manu tenentur, de vita æterna tam non curatis eſſe certi? norunt Chriſtiani quam hic aſſecurationem aut certitudinem poſuerit Rex cœli Chriſtus: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. (Matth. 19: Lucæ 18.) qui ſeruat ingreditur: res certiſſima, via ſecuriſſima eſt: at verò qui vel in vnicum ex his præceptis peccat, pœnitentiam inſuper differt, nec eadem qua peccauit hora, offenſo ſe Deo reconciliat, is ſe ſuaque omnia, is corporis & animæ ſalutem æternam, aperto committit diſcrimini tribus digitis (ſed nec tantum) à morte abeſt, cum mille mortis cauſas intra ſe con-

ſe contineat, & tamen in illo damnationis ſtatu temerarius perſiſtit, in quo ſi mortem obiret, periret in omnem æternitatem. an non hoc eſt temerariè agere, & aleæ periculoſiſſimæ, quam facilè vitare poſſet, æternas diuitias committere? quod ſi tot anni in inferorum cruciatibus eſſent explendi, quot peccata quis patraſſet, aut etiam quot horis vixiſſet, quam id eſſet tolerabile? at reuera ſic plures viuerent inimici & hoſtes Dei, ſi ad certos tantum annos ignis ille duraret; nam plurimi ne ſic quidem terrentur, cum ſciant ſupplicia illa æternùm, & in infinitos annos duratura, eaque eſſe tanta tamque immania, vt pars horæ in ijs conſumpta, videatur annus. nam ſi conflaretur in vnam quaſi maſſam id quod homo centenis annis in hac vita perpeti poteſt putâſne annum vnum apud inferos exigendum æquaret? ſicarij, latrones, parricidæ, & quorumcumque ſcelerum rei triduo aut quatriduo, omne ſibi debitum ſupplicium exhauriunt: diriſſime quidem torquentur, ſed intra paucos dies omnis hęc ſtat tortura, & tota vnius circumactu hebdomadis abſoluitur. At verò damnatorum tormenta non vno anno, nec ſæculo vno, alterôve concluduntur. Deus hos ſemper punit, neque vnquam ſatis punit, etſi totâ puniat æternitate.

§. I.

Non rem tantum, ſed & ſpem omnem, æternitas præſcindit.

Spes in hac vita ſic habet, vt ſæpe ſola hominem in miſerijs ſoletur, ad ſubleuandam enim hominum laſſitudinem, ſpe nihil eſt efficacius. & diuina lenitas plerumque aliquam in aduerſis, ſpem ſalutis reliquam facit ægroto dum anima eſt, ſpes eſt, poſt hanc vitam, hoc vltimum rerum aduerſarum ſolatium, damnatis penitus ademptum eſt: ſpe ſublatâ ſola remanet æterna deſperatio, Vidit & audiuit Daniel Propheta, cap. 4. clamantem Angelum: *Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius & diſpergite fructus eius: veruntamen germen radicum eius in terra ſinite.* Florem, inquit Ambr. & folia decutit, radicem ſeruat, delitiæ hic auferuntur, pœnæ infliguntur, ſpes tamen non adimitur. en, radix ſeruatur: ſpes manet, apud inferos, radicitus & ſtirpitus euulſa eſt. non relinquet eis germen, neque radicem, clamat Malachias cap. 4. Iobus etiam cap. 19. dolens: *Et quaſi auulſæ,* inquit *arbori abſtulit ſpē meam.* Spes impiorum peribit, *Prouer cap.* 10. Ergo dum poſſumus, ſed ſimul etiam id quod debemus, ſperemus. Ouidius olim monet:

> *Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo,*
> *Et ſubito caſu, quæ valuere ruunt.*

His ergo fidendum non eſt, nec ſperandum in his. Bernardus, ſerm. 10. in Pſ. 91. viam monſtrat meliorem, his verbis: Dicit fides parata ſunt magna inexcogitabilia bona à Deo fidelibus ſuis: dicit ſpes, mihi illa ſeruantur, nam tertia, charitas: curro ego, ait, ad illa, ſpes vera, vti Diuus Gregorius affirmat, in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, ſentit. Spes vera, omnia *modicum* quid & *momentum* eſſe non neſcit. ſed ô *momentum*, à quo tota pendet ÆTERNITAS! hora mortis & extremi agonis dies propriè momentum illud eſt, & illa precioſa margarita, ob quam prudens mercator omnia vendit, vt illam emat. ſed pauci norunt huius vnionis pretium. D. Hieronymus affirmat, &, pro æterna ſalute (inquit) omnis admodum homo negligens eſt: ſed vnde neglectus iſte in re ſummi momenti? oculos, miſeri, habemus imbecilles & malos, cominus ſatis videmus; eminus vix quidquam. de adultis & ſenibus non loquar; pueri, puellæque à cunis recentes, & quibus nondum omnes dentes nati, vitiorum elementa accipiunt, & minimas auaritiæ ſordes ediſcunt: mox acquirendi docentur inſatiabile votum; norunt itaque quid lucro, quid crumenæ, quid penori faciat; de mercimonijs loqui poſſunt, & vina iudicare, & veſtium peregrinas formas dictare norunt. nimirum,

> *Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.*
> *Hoc diſcunt omnes ante alpha & beta puellæ;*
> *Inde fere ſcelerum cauſſa —*
> Iuuen. Sat. 14.

Inde etiam tanta rerum æternarum aut inſcitia, aut obliuio; iuuenes ſeneſque numi pretium

tium probè intelligunt, cœli & æternitatis ignorant. Sed pergamus vlterius. Et te potiſſimum, mi Chriſtiane, qui concioni ſæpe interes, ſed fortaſſe rarò attentus es quæritur: Si tu ad mare ſtes, illudque minuto cochleari exhaurire inſtituas, in proximum à latere vicino riuulum, qui tamen ipſe etiam mare influat, & ſic omnia quæ mari ademeras, à mari reſorbeantur: dic iam, quam diu in exhauriendo mari laborabis? quod ſi dolio haurire liceat, & in flumen aliorſum deriuatum effundere, quot annis vel hac ratione hauriendum tibi eſſet, dum in alium alueum mare transfunderes? intereà temporis in flammis ſedere infandum eſſet tormentum, damnatis tamen gratiſſimum pactum & moram dicerent non longam, modo demum ſic finiendam, vt euadere liceret æternitatem. Finxerunt priſci tricipitem neſcio quam hydram, cui reſecto vno capite, mox aliud atque aliud ſubnaſceretur, hydra hęc verè apud inferos eſt ſi eſt vſpiam, illic enim æternitas triceps, quæ & pœnam damni, pœnam ſenſus, & vermem conſcientiæ nunquam moriturum, velut trigemina capita præfert. Heu miſeros nos & rerum maximarum improuidos, qui viam habemus tam breuem quam periculoſam, in ea tamen adeo hilares ſumus & læti, perinde atque ſi per paradiſum & amœniſſima tempe deambulemus, ſecuri ab hoſtibus, iam iam in patria tutò locandi, neſcire tamen ſine culpa non poſſumus, peruēturos nos demum ad geminas portas duplicis æternitatis, quarum illa beatorum, hæc damnatorum eſt; per harum alterutram ingrediendum, prout nimirum in via nos geſſerimus. Laurentius Iuſtinianus hanc hilarē viatorū inſaniam miratus: *O mortalium*, inquit, *lugenda conditio, quæ cum ſit exul à patria, exultat in via!* differamus ergo tantiſper vaniſſima gaudia, dum patriam contingamus, & hoc vnum agamus, vt per illam admittamur portam, quæ principium eſt æternæ beatitatis. Creauit nos quidem Deus ad delitias potius quàm ad labores, verùm hic neque locus, neque tempus eſt delitiarum, ſed laborum æternitatem Deus delitijs aſſignauit, huius verò vitæ ſpatium ad delitias illas promerendas conceſſit. Et quo, inquis, obſequio eas promerebor? Oraculum noſtri: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, *(Matth. 11.)* Cogita tecum: Egone violentus ille? nimirum in plumis, in poculis, in tripudijs, in delitijs. Ah! certandum eſt generosè, currendum ſtrenuè, dum viuimus & vigemus, vt in vltimo vitæ articulo, in ipſo æternitatis horizonte, qui nos in perpetuum ab hac vita diſterminabit, & in aliam quæ totius æternitatis eſt, tranſcribet, de vita tranſacta gaudere, de futura optimè ſperare poſſimus. Laboremus ergo, laboremus, & vim nobis inferamus. ſic latentem in tempore ſempiternam quietem, & æternam ſub paucis diebus occultatam gloriam aſſequemur.

Verum ſolidumque gaudium non in vanis his delectatiunculis, ſed in æternis voluptatibus quærendum eſt. Aſcendit hedera ſuper caput Ionæ, vt eſſet vmbra ſuper caput eius. Et lætatus eſt Ionas ſuper hederâ, lætitia magna, (*Ion.* 4.) Et quid demum eſt omnis huius mundi ſeu voluptas, ſeu vanitas? an non virens hedera, quæ textili ſilua per parietem inſerpit, lætamque ſupra caput vmbram explicat? Lætantur opulenti lętitia magna ſub vmbra ſuę hederę, ſuarum opum lętantur guloſi & ebrioſi ſub vmbra ſuarum menſarum, voluptuoſi ſub vmbra delitiarum ſuarum. at extrema lętitię luctus occupat. Parauit Deus vermem & percuſſit hederam, & exaruit. Vbi nunc, mi Iona, tua eſt hedera. & vbi lętitia tua? exaruit & illa & iſta, ita prorſus hederę noſtrę exareſcunt, ſimulque cum illis omne illud vmbratile gaudium *Iob.* 20. gaudium enim hypocritę ad inſtar puncti eſt: ęternorum bonorum gaudium eſt ęternum.

§. II.

Æternitatis guſtus quanti ſit illuſtri exemplo declaratur.

Vidit hoc & maturè, (in vita S. Pachomij c. 29.) Theodorus annis adoleſcens ſed certè iudicio ſenex, Chriſtianis ortus parentibus. hic die toti Ægypto feſtâ, cum in ampliſſima parentum domo riſus, cachinni, tripudia perſonarent, cum geniales menſę ad epulas inuitarent, ipſe clauſo ſed caſto ingemiſcens vulnere, ſecum ipſe ſic expoſtulare cępit: infœlix Theodore! & quod inde tibi lucrum

crum, ſi mundum lucreris vniuerſum? multa habes; & quamdiu habebis? abundas, epularis, tripudias & quamdiu hæc omnia? equidem placeret & ſaperet hæc viuendi ratio, modo diu placere poſſet & ſapere. Ecquid autem? delitias has retineam, perdam æternas? dic Theodore, num hoc Chriſtianæ legis eſt, in terra ſibi cælum effingere, & per delitias ad delitias tranſire velle? aut ego me valde fallo, aut Chriſtus per ſpinas eundum dixit. abrumpe, & breuibus gaudijs præfer æterna. dixit & madentibus oculis in penetralem domum ſe recipiens, ibique ſolo ſe aſternens, ſic precari cœpit: Deus æterne, cor meum tibi patet, meus ad te orator, meus eſt gemitus. quid à te petam, aut quomodo, vix ipſe ſatis ſcio, hoc vnum, ô mi Deus vnicè deprecor, ne me mori ſinas æternâ morte. Domine tu ſcis quia amo te, & cupio eſſe apud te & laudare te æternùm. Domine miſerere. dum hæc orat, interuenit mater, & rubicundulos madidoſque oculos, curioſa obſeruatrix ſtatim animaduertit: & : Vnde, inquit, hic mœror mi fili? & quæ hæc tua ſolitudo hoc die? iam menſa te vocat; tu vnus deſideraris. cui Theodorus: Quæſo te mater, inquit, meam à menſa abſentiam honeſto purga nomine: nauſeanti ſtomacho cibum vel potum obtrudere, nec ipſa tu ſuaſeris, ita clementi dolo matrem à ſe remouit, ipſe ſolus cum ſolo Deo penitius in æternitatis adyta eſt ingreſſus, cæpitque vitæ ſuæ ſtatum omnem attentâ cogitatione rimari; & quis (inquit ipſe ſecum) hactenus fui, aut potius quis deinceps eſſe volo, ſiquidem æternitatis regno nolim excidere? Varia ad cælum via eſt, alius hac it, alius aliâ. modò perueniatur, quid refert, quâ? quando tamen non omnes viæ ſimiles, & nos quoque diſſimiles, deligenda cuique ea eſt, quam ſibi nouit commodam. Alia breuior, alia longior ac periculoſior. Si timeam in longa ac periculoſa, ſupereſt breuis ac ſecura, quam ſi eligam, ſine dubio mecum gaudebunt Angeli. At mei triſtabuntur? initio quidem, poſtea verò forſan & ipſi gaudebunt. Age Theodore, modo non in longum differ, & noli nimis credere. Spero ſanè me fore fortē, vbi fortes aduerſarios inuenero. quid ſi habiturus ſim molles, blandientes, illachrymantes? hic plus mihi metuo. Sed obfirma animum, & quem à naturâ flexilem habes, à Chriſto infractum impetra. Ad quid ſi mater vbera oſtendat? ſcis, quid S. Hieronymus dicat: Ad vexillum crucis euola. virtus eſt in hac re eſſe crudelem. Aliam habes & maiorem matrem, quæ ſua pariter oſtendit, & eſt illa patrona tua Beatiſſima Virgo, quæ tibi deinceps inſtar mille matrum erit, ſi tu fueris eius filius. At res ardua eſt, hæc vitæ mutatio, præſertim in ipſo æui flore: Eſt ardua, fateor. Sed experientia loquitur; plerique hoc ipſo malè Deo ſeruiunt. quod ſerò ſeruiant, rectiſſimè omnium illi, qui ab adoleſcentia Domini iugum portare didicerunt. At, delicatè hactenus nutritus ſum, nunc aſperam vitam ingrediar? ferre potero? Spero. ſed quam diu? in annum vnum alterumve? hoc ſatis non erit, vltra tendendum eſt, & ad finem vitæ. Perpende itaque & aut non incipe, aut fini. Puto me in his ſuperandis ſolum non fore, ſed cum ſocio Deo verum id quidem eſt, at contra aſſueta tendere difficilimum eſt. hactenus vitam duxi nobilem & liberam, nunc humilem & ſeruilem ducam? quamdiu ducam? non licet breuem hic comœdiam cogitare, vt vnum aut alterum diem, hanc perſonam ſuſtineam; hic vltimus actus agitur cum agitur anima. Longa erit theatri huius moleſtia, & ad ſericum aut purpuram redire, non conceſſum, niſi vbi indueris immortalitatem & veſtem gloriæ. ô Theodore, quid facies in hac tam diuturna ſcena? ad alios actores attendam; inter cæteros video Chriſtum Dei filium, ignobilem, humilem ac ſimplicem quæuis ſeruilia pati & agere: quid mihi faciendum, nunquid illo ſum melior? At reuera durum eſt in has ſeſe anguſtias redigere, & quendam quaſi carcerem ingredi: Vide; voluntas tua in poſterum erit alterius, & facies quod volet alter, & quod tu voles non faciet alter. Hic quoque quem ſequar Chriſtum habeo, qui non venit ſuam facere voluntatem, ſed Patris qui in cœlis eſt. Nec mihi difficile fuerit, alienum ſequi ductum, ſi ducentem intuear, quis eſt qui iubet? homo vocem profert, Deus imperat, cui ſi obedientiam non promitterem, deberem. At profectò nimis alta hæc philoſophia eſt, à locuplete in paupertē tranſire vitā quid facies? mendicandū tibi erit;

qui

qui mendicantibus dare poteras delitias quas non habebis, noli quærere. Quid tamdiu mecum ipſe litigo? quid fluctuo, in hoc ſpei & timoris Euripo? exemplum domini mei non ante me cerno? non in oculis eſt Chriſtus cruci ſuffixus, illuſus, infanda paſſus? ille, cœleſtibus relictis theſauris in hanc inopem venit terram quid habuit? ortus & occaſus eius oſtendunt; in illo non habuit, quò diuerteret, in hoc non habuit quo ſe tegeret: nudus obijt. Per vitã qualis? in fuga, in itinere, in ſiti, in æſtu? quã agendo indefeſſus, quã patiens perferendo! quæ docuit, hæc & fecit, quis tam attentus ad paupertatem, tam promptus ad labores, tam mitis ad contumelias? Iſtius me ducis pudeat, inter huius me comites cenſeri erubeſcam: aut Theodorus nõ ero, aut ero talis, qualẽ me eſſe vult dominus meus IESVS. paratus ſum amore illius & algere, & eſurire, & ſitire; paratus contemni, vinciri, vri, ſecari: breuia ſunt hæc, nec poſſunt eſſe diuturna: ſola æternitatis vel gaudia vel tormenta verè ſunt diuturna. ite caduca, flocci vos facio, ſola mihi in voto eſt ÆTERNITAS. Adeò incaluit hoc cogitationum æſtu, vt iam ſolam arderet ęternitatem in cælo. itaque decreuit nummis, parentibus, delitijs longum & æternum dicere VALE. firmando huic ſuo decreto non tam præcipitanter egit quam conſtanter, non ſtatim is fuit, qui eſſe cupiebat, ſed tandem fuit, hoc eſt, Pachomij diſcipulus. Tragœdia hunc prologum non vna eſt ſecuta, ſed contra morem tragœdię, poſt triſte principium læto exitu, ita Theodorus ipſis ęternitatem medullis combiberat, vt mundo fieri fabula non recuſaret, modò ille non crederet cum mundo, fabulam eſſe æternitatem. Vultis, mei Chriſtiani à Theodoro, imo à magno Paulo, imò ab ipſo Chriſto audire verbum verum & ſeriũ? Sic plerique viuitis, ac ſi fabula ſit omnis æternitas. Lata porta eſt & ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: certè non intraturi per hanc, ſi crederent, illic quã intrarunt, æternũm ſe permãſuros. ita vobis pia fabula eſt ęternitas. At credimus (dicetis) æternitatem, ſperamus, cupimus quæſo vos, quãtilla hæc ſpes aut fides, quam frigida hæc eſt cupiditas? præſens voluptas, moneta in manu, blandimenta carnis tam ingenioſè fallunt multos, vt in eis omnem æternitatis amorem ſuaui obliuione paullatim extinguant. Euigilate itaque, Chriſtiani, euigilate: ad ianuam ſtat iudex: momento fiet quod tota doleat æternitas. Magnus ille Antonius in quadam ad ſuos concione. Hic, ait, mei fratres, ſunt æqualia rerum pretia, in vendendis rebus & emendis. tu mihi decem das aureos, tantiuis pretij, ego tibi do aromata, quinquagenos ego tibi florenos numero, tantidem tu mihi frumentum rependis. alia longè ratio eſt, in ijs quæ æterna ſunt, comparandis, æterna vita, vili prorſus ſtat pretio obolus vnicus, cum toto auri millione, iuſtius comparari poteſt, quam omnis labor noſter, cum cœleſti beatitudine. In pſalmis lego: Dies vitæ noſtræ ſeptuaginta anni, ſi multum, octoginta: quidquid reliquum eſt, labor & dolor. quocirca ſi octoginta, aut ſi centum, vt plurimum annis, Deo fideliter & feruenter ſeruierimus, omniũ ſæculorum regnum obtinebimus, & non centum dumtaxat annis regnabimus. cœlum hæreditabimus, non terram. Ergo, filioli, non vos aut tædium fatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. Non enim ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad ſuperuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. nemo, cum mundum deſeruerit, ingentia ſe reliquiſſe arbitretur, omnia enim terrarum ſpatia, ad cœlorum infinitatem comparata, breuia ſunt & anguſta. & licet opes noſtras retineamus, lege mortis ab illis diuellemur inuiti. quin ergo virtutem teximus è neceſſitate, & breui amittenda, ſponte amittimus vti exigua, maxima recepturi; hæc fuſiùs narrat Athanaſius, in S. Antonij vita capite 15. S. Pachomio vſitatiſſimum fuit, & perpetuum, vt, quotieſcunque mentem illicita titillaret cogitatio, eam ęternitatis memoriâ repelleret recurrenti opponeret æternas pœnas, dolores ſine fine vrentes, ignem inextinguibilem & vermem nunquam omnino morientem. quare conſiderationem iſtam hic ipſe D. Pachomius verbis ſuis finiat. Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus diem vltimum & momentis ſingulis ſingulis ſupplica timeamus dolorem ÆTERNORVM.

CONSIDERATIO

NONA.

Concluſiones aliquot dictorum de æternitate.

I. CONCLVSIO.

NOn tantum non eloqui, ſed nec cogitatione ſatis aſſequi poteſt vllus hominum infinitam ÆTERNITATIS longitudinem. Inter hominem verum & ſculptum, ignem verum & pictum, maxima eſt differentia, & tamen etiam hæc ſuo ſibi modo ſimillima dicuntur. at inter noſtrum & tartareum ignem, inter noſtros & tartareos dolores, nulla eſt, nulla penitus comparatio, nam illorum menſura TEMPVS eſt, iſtorum ÆTERNITAS. Chriſtus id in palmite eleganter exprimens: *Si quis*, inquit, *in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent.* Ioan. cap. 15. ET ARDET. hic ÆTERNITAS breuiſſimè vnico nimirum verbo, & optimè deſcripta eſt, omnia alia Chriſti verba futuri habent diſcrimen; areſcet, colligent, mittent; non ardebit, ſed ARDET. iſte damnati hominis ſtatus erit. ibunt mille anni, ET ARDET. iterum mille anni tranſibunt, ET ARDET ſicut in principio. iterum atque iterum milleni anni præteribunt, ET ARDET ſicut cæpit. quod ſi poſt aliquot annorum milliones quæratur; homo ille ante tot millia annorum damnatus quid facit, quid eò fit? reſponderi aliud non poterit quàm hoc ipſum ARDET, ardoribus continuis, infandis, ęternis. In hunc locum pulchrè Auguſt. tract. 81. in Ioan. Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis: ſi in vite non eſt, in igne erit: vt ergo in igne non ſit, in vite ſit.

II. CONCLVSIO.

SI ſcirent, qui in peccato mortali ſunt, quàm vicini ſint ÆTERNITATI, & tormentis æternis, cùm poſſint vnico Dei nutu (ſic loquimur) morti & ab hac diabolo tradi, totum Hiſpaniarum regnum, omnes Aſiæ theſauros, totum mundum donari ſibi nollent ea lege: vt vel vnicam horam confeſſionem & pœnitentiam differrent, multò minus vt cum peccato tali, cubitum faceſſerent. Quid enim prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animę verò ſuæ detrimentum patiatur? Matt. 16. omnia ſi perdas, ô homo, animam ſeruare memento. Omnia pænè membra amiſit, Arialdus Mediolani diaconus, homo patriâ nobiliſſimus, nam Marchionis frater fuit, ſed & vita ſanctiſſimus, vt qui conſtantiſſimè hæreticis, alijſque flagitioſis hominibus reſtitit, demum ad necem ductus eſt: aures ei præſectæ, ſuperiora labra mutilata, præciſæ nares, lingua ſub gutture euulſa, oculi effoſſi, dextra amputata, taceo cetera, hic Diuus in corpore verè perditiſſimo, ſeruauit animam, & vitam vt acquireret, vitam perdidit. Anno à pariente Virgine milleſimo ſexageſimo ſexto. Syrus presbyter in eius vita, ad Rudolp. Abb. Vallis vmbr.

III. CONCLVSIO.

PArs magna Chriſtianorum, etiam Catholicorum, gehennę & cæli ÆTERNITATEM eſſe non credunt, certè aliter viuerent, ſi id verè crederent, in hos illud conuenit: *Filius hominis veniens, putas fidem inueniet in terra?* Luc. 18. Sunt qui videri velint id credere: verbis aiunt, factis negant. hi ÆTERNITATEM aut nunquam aut rariſſimè cogitant, aut cogitant tantum, non perpendunt, non inhęrent, non examinant, intellectum & voluntatem non concitant, imaginationi nil imprimunt: vix incipiunt, & mox aliò euagantur. & ſi quid forſan ſcintillæ bonæ ex hac cogitatione natum eſt, id omne protinus curis, negotijs, voluptatibus, velut aqua ſuffocant. ita plurimi clauſis oculis, & obturatis auribus, viā ineunt ÆTERNITATIS ad mortē, quod SS. Patres in Euangelico epulone obſeruant, eum tunc primum leuaſſe oculos, cùm eſſet in tormentis: tota vita oculos habuit clauſos, maximè pauperibus, ſed & omni pietati: apud inferos primum aperuit, ſed nimis ſerò, nec eſt quod miremur multos ita cœcos, manibus & pedibus properare in domum æterni luctus,

via

via admodum ampla eſt, amœna, lata, plana, in viâ hac nemo errat, ſed in viæ fine, via pluribus placeret, ſed diſplicet terretque viæ terminus, ideò prudenter malunt viam aliquamdiu aſperam, quę tamen ducat ad hoſpitium perpetuo beatum, quam viam breui amœnitate ridentem, ſed quę ducat ad carcerem perpetuis lachrymis & cruciatibus deſtinatum, verè Iob: *Sicut* inquit, *conſumitur nubes & pertranſit, ſic qui deſcenderit ad inferos non aſcendet, nec reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius.*

IV. CONCLVSIO.

QViſquis ſubinde ſerio in ÆTERNITATIS cogitationem deſcendit, is non tantum non licenter & petulanter viuere, ſed nec effusè ſæpius ridere & cachinnari deprehendetur, quotquot ex mortuis, alterius vitæ rationem inſpexerunt, & rediuiui ad nos redierunt, non facile riſiſſe viſi ſunt? id ſingulariter in illo Chriſti amico, è Bethania Lazaro eſt obſeruatum, potuerunt hi omnes cum Eccleſiaſte de ſe affirmare: *Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis?* Eccleſ. 2. iure timendum in hoc fatetur ſe Cyrillus Alexandrinus; &, gehennam (inquit) timeo quippe interminatam, peſtiferum vermem formido, quippe perennem. Vtinam ſaperent & intelligerent ac nouiſſima prouiderent: *Deuteron.* 32. Quem hæc ÆTERNITATIS cogitatio ad meliora non impellit (dicam breuiter, ſed dicam vere) aut is fidem non habet, aut ſi fidem habeat, cor certe & ſenſum non habet.

V. CONCLVSIO.

CVm de æternitate ſermo eſt nemo nimium dicere aut rem nimium augere poteſt. quicquid dicatur, nulla eſt hic exaggeratio, nulli nimis extenſi numeri, ſemper minus dicitur, quod de infinito & ęterno dicitur, nam hoc habet ÆTERNITAS, integra eſt quicquid inde demas. demantur tot anni quot ſunt ſtellæ cæli. guttæ maris, arenæ granula, folia arborum, terrę gramina; adhuc tota eſt: addamtur tot, non erit maior. quamdiu Deus erit, tamdiu damnatos puniet. Hoc aliquot ſimilitudinum vmbris ſuprà demonſtrauimus, addamus nunc aliam è D. Bonauent. de Inf. ca. 49. Si damnatorum quiſpiam ita ploraret, vt ſingulis centenis annis non niſi vnam lacrimulam funderet: hæ autem guttulæ tot annorum centurijs aſſeruarentur, vt demum mare aliquot æquarent; eheu, quot annorum milliones erunt reuoluendi, dum vel riuulus, ne dicam Oceanus, fiat, & tamen tunc vere dici poterit, ÆTERNITAS primum incipit. ſed fiat hoc iterum, & alius ſeu fluuius, ſeu mare, ex his tam raris guttulis colligatur, iterum toto illo tempore exacto dicendum erit, nunc incipit ÆTERNITAS, & ſic deinceps in *infinitum* nihil hic eſt quod quis addubitet, nam finiti ad infinitum nulla eſt proportio. At hoc nobis ideò mirabile videtur & incredibile, quia id imaginatio noſtra non capit, nequit aſſequi tam remota; non penetrat hic, infinitum eſt, impenetrabile eſt, & hæc etiam cauſſa aliqua, quod intellectus noſter ad cogitandam ÆTERNITATEM tam difficulter adducatur, quia erubeſcit quodammodo aut indignatur, in eo ſe fatigari, quod penetrare non poſſit, ſed huic malę verecundiæ cedendũ non eſt, impellẽdus & cogẽdus eſt intellectus, vt ſaluberrimam hanc cogitationem quotidie ſuſcipiat, & ſaltem in his talibus ſimilitudinibus perpendendis ſeſe exerceat, nunquam errabit, nunquam nimis multos, nunquam tot annorum milliones cogitabit, quin ſint plures atque plures in inifinitum, res hęc certa eſt & extra controuerſiam. Daniel vates quo ÆTERNITATIS incomprehenſibilem extenſionem melius efferret, hoc pronunciauit capite. 12. *Qui autem docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas Æternitates.* Quod ita enunciauit, ac ſi dixiſſet: ad explicandam ÆTERNITATEM verba non ſuppetunt? non poſſum plus dicere, etſi plus eſſet dicendum, in quo tamen auxeſin duplicem verbis addidit propheta, cum ÆTERNITATES dixit, & PERPETVAS & quidem, ſi vna eſt interminabilis, quid erunt duæ, decem, centum, mille, imò perpetuę? quod ſi annum, aut annos MAGNOS millies multiplicatos ÆTERNITATI conferamus, ecquam

illius

illius partem explicabimus? aiunt octauum cœleſtem orbem pluſquam lentiſſimè moueri, & licet quotidie primi mobilis raptu circumuoluatur, ſuo tamen motu non niſi ſingulis triginta ſex millibus annorum, in orbem plene circumuoluendum, & hoc temporis ſpatium, *Annum magnum*, *Annum vertentem* & *Platonicum* appellant. Comparemus hoc totum cum ÆTERNITATE, & ad illam non niſi momentum, inſtans, horologij minutum erit. Vere dixit Boetius: Inſtans ſeu punctum temporis, & decem millia annorum ſibi ſimiliora ſunt, quam decem millia annorum, & ÆTERNITAS. S. Ioannes 1. ep. cap. 2. *Filioli*. inquit, *nouiſſima hora eſt* & tamen hoc ante mille ſexcentos annos dixit. Veriſſime ergo dixit D. Aug. in Pſal. 145. Omnis res quæ finem habet, breuis eſt, ÆTERNITAS in verbo, quatuor ſyllabis conſtat, in ſe ſine fine eſt. Ama æternitatem; nullo fine regnabis cum Chriſto, ſi finis tibi Chriſtus eſt.

VI. CONCLVSIO.

CRedibile non eſt hominem præſertim priſcâ religione imbutum, tam impotentis & effrænati animi reperiri (modo non viuat vt pecus & ſtudio in præceps eat; nam impius cum in profundum peccatorum venerit contemnit) *Prou.* 18. qui ſi ſemel de die vel horulæ partem, huic ÆTERNITATIS meditationi tribuat, imò ſi quauis hebdomade vel ſemel de ÆTERNITATE ſerio cogitet, non mutet vitam in longe meliorem, & homo fiat alius, è ſuperbo ſumiſſus & modeſtus, ex iracundo mitis & manſuetus, ex impuro caſtus & continens, ex ebrioſo temperans & ſobrius, imò hic talis, verè religioſus fiet, animo certè, ſi non veſte. Sed non raptim, non obiter & perfunctoriè hic tranſeundum: trutinanda res eſt & perpendenda, affigenda eſt cogitatio, & animo reuoluendum identidem ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM, quod nunquam habebit finem, nunquam, nunquam; quod ſæculis innumeris, incomprehenſibilibus, infinitis durabit, & non ceſſabit vnquam durare. Hoc inquam, attentius conſiderandum, & velut cibus ruminandum, cibus etſi pretioſus & ſalubris; ſi non teratur dentibus, & digeratur, venenum eſt, non alimentum; omnis generis morbos creat; hæret aliquamdiu in corpore, ſed nil boni ſucci generat, ita prorſus ſalubres ſunt & ſanctæ cogitationes de morte, de iudicio, de cælo, de inferis, longè tamen ſaluberrima eſt cogitatio de ÆTERNITATE, quę meritò dici poteſt quinta eſſentia: ſed hæc veluti pretioſus cibus non ingerenda tantum ſed & digerenda eſt. Homo ſolus, curis vacuus, attentus hæc talia inter ſe conferat. quod niſi fiat, pæne omnis rerum diuinarũ lectio, & auditio erit ſine fructu. Multi conciones multas audiunt, quædam & ipſi legunt, vix quidquam inde proficiunt, quia nec lecta, nec audita expendunt. tranſeunt omnia, & antequam in opus prodeant, elabuntur. immorandum eſt nonnihil auditis & lectis. & voluntas ijs erudienda, hoc à Beatiſſima Virgine Dei matre diſcimus? *Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.*

VII. CONCLVSIO.

NEmo credit, aut certè nemo intelligit & perpendit hæc Chriſti clariſſima verba. *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem & multi ſunt qui intrant per eam, quã anguſta porta & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam*, Mat. 7. Et repetit hoc idem per os D. Luc. *Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt*, Luc. 13. Quicunque (ait Aug. ſer. 64. de verb.) irridet hanc fidem, vt ideò putet non ſibi eſſe credendum, quia non videt: quãdo venerit quod non credebat, erubeſcit; confuſus ſeparatur, ſeparatus damnatur. Refert Hieron. Platus lib. 1. de bono ſtatu relig. cap. 5. non longè poſt inſtitutam à D. Franciſco nouam familiam, Bertoldum eiuſdem familiæ virum inſignem, ea dicendi vi atque libertate, contra certum quoddam vitium, pro ſuggeſtu diſſeruiſſe vt femina eius ſibi conſcia, in mortuam conciderit? mox vniuerſâ concione in preces procũbente, exanimem reuixiſſe, & cur in vitam redire ſit iuſſa, & quid in orbe alio viderit, in hunc modum narraſſe. Cum ſtarem ad tribunal Dei, ſteterunt vnà mecum ſexaginta millia animarum,

quæ ex omnibus mundi partibus diuerſo mortis genere ad iudicem euocabantur, ex omni hoc numero, tres ſolum piacularibus flammis ſunt addictæ, in reliquas omnes, æterni ſupplicij lata eſt ſententia. Eheu! huic feminæ narranti non crederem niſi prius credidiſſem Chriſto tam ſerio affirmanti: *Spatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam: arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & pauci inueniunt eam*. Mat. 7. Quis verò credat, non ſexagenis, ſed tot alijs millenis millibus hominum æternum ſupplicium à Deo decretum eſſe, niſi hoc perſuaderet ſumma & infinita Dei maieſtas, & peccati contra hanc inexplicabilis malitia, & diuinæ Scripturæ apertiſſima teſtimonia. Iobus trepidat: *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat* c. 10. Matth. affirmat: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*. c. 25. Eccleſia pronunciat: *Peccantē me quotidie & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me; quia in inferno nulla eſt redemptio* Offic. mor. NVLLA, NVLLA, quod ſi & ij qui in gratia Dei viuunt, bonæ mentis & volūtatis homines ſatis caperent, quātis tormentis eſſent in die iudicij per iudicis ſententiā liberandi, & quantis gaudijs æternum permanſuris cumulandi, nec horam quidem differrent, quin vana vanis, mortuos mortuis, & ſuis mundū amatoribus relinquerent, & ipſi eam potiſſimum religionem amplecterentur, in quâ Deo maximè placerent, Deumque plurimum & amarent & laudarent per omnem vitam, ob illud conferendum ſibi æternum duplex beneficium, in liberatione à gehenna, in donatione paradiſi. Affirmat hoc Diuus Gregorius libro 10. moralium capite duodecimo: Mala, inquit, vitæ præſentis tanto durius animus ſentit, quantò penſare bonum quod ſequitur, negligit, & quia non vult præmia conſiderare quæ reſtant, grauia æſtimat eſſe quę tolerat: at ſi ſemel quiſque ad æterna ſe erigat, atque in his quę inconmutabiliter permanent, oculum cordis figat, propè nihil eſſe hoc conſpicit, quicquid ad finem currit. Idem: Carmen in nocte (inquit lib. 26 mor. 102. In c. 35. Iob) eſt lætitia in tribulatione; quia etſi preſſuris temporalibus affligimur, ſpe tamen de æternitate gaudemus, eodem prorſus modo ratiocinatus eſt diſertè Auguſti. in Pſal. 39. Cùm attenderis, inquit, quid ſis accepturus omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna ęſtimabis pro quibus illud accipias, nam vtique fratres, pro æterna requie, labor ęternus ſubeundus eſſet, ęternam felicitatem accepturus, ęternas paſſiones ſuſtinere deberes; ſed ſi æternū ſuſtineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem? ita fit vt neceſſario temporalis ſit tribulatio tua, quâ finitâ venias ad felicitatem infinitam, &, appende mille annos contra ęternitatem: quid appendis cum infinito quantumcunque finitum? decem millia annorum, decies centena millia, ſi dicendum eſt & millia millium, quę finem habent, cum æternitate comparari non poſſunt. Huc accedit, quia non ſolum temporalem voluit laborem tuum Deus, ſed etiam breuem: aliquot duntaxat dieculārum eſt tota vita hominis. Licet ergo quis per omne vitæ ſpatium, laboribus, ærumnis, doloribus varijs atteratur; carcerem, & plagas, famem & ſitim nullo non die toleret, ad diem vſque vltimam; exigui temporis moleſtiam ſubijſſe dicendus eſt: pauci dies ſunt tota vita hominis, & leuis & breuis labor eſt, quo tranſacto, regnum ęternum ſuccedet, ſine fine felicitas; veniet æqualitas angelorum, veniet hæreditas Chriſti, veniet cohęres Chriſtus, pro quanto labore quantam mercedem accipimus? Idem Auguſt. alibi in Pſal. 91. Nimis profundę factę ſunt cogitationes Dei vbi eſt cogitatio Dei? ad pręſens habenas laxat, ſed poſteà aſtringet. Noli gaudere ad piſcem, qui in eſcâ ſuâ exultat, nondum traxit hamum piſcator, nam ille iam habet hamum in faucibus, & quod tibi videtur longum, breue eſt: omnia cito tranſeunt: quid eſt longa vita hominis ad ęternitatem Dei? vis eſt longanimis? vide ęternitatem Dei, nam attendis ad dies tuos paucos, & diebus tuis paucis vis impleri omnia? vt damnentur omnes impij, & coronentur omnes boni, iſtis diebus tuis vis hæc omnia impleri? implet ea Deus in tēpore ſuo: æternus eſt, tardat, longanimis eſt; tu autem dicis: ideo ego non ſum longanimis, quia temporalis ſum: ſed in poteſtate habes: iunge cor tuum ęternitati Dei, & cum illo æternus eris. Si iam Chriſtianus es & bene eruditus, dicis, Deus iudicio ſuo reſeruat omnia. Boni laborant, quia flagellantur,

lantur vt filij, mali exultant, quia damnantur vt alieni. Duos filios habet homo; alterum caſtigat, alterum dimittit, facit vnus male & non corripitur à patre: alter mox vt ſe mouerit, colaphis cæditur, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & ille cęditur; niſi quia huic cæſo hæreditas ſeruatur, ille autem dimiſſus exhęredatus eſt, videt eum non habere ſpem, & dimittit eum, vt faciat quod vult puer autem qui flagellatur, ſi cor non habuerit & imprudens fuerit & ſtultus, gratulatur fratri ſuo qui non vapulat, & gemit de ſe, & dicit in corde ſuo: Tanta mala facit frater meus, quicquid vult facit, contra præcepta patris mei, & nemo facit illi durum verbum, ego mox vt me mouero, cædor. Stultus eſt, imprudens eſt: attendit quid patitur, & non attendit quid illi ſeruetur. His, ex eodem ſanctiſſimo & doctiſſimo Præſule rectè coniungamus iſta? tanquam hactenus dictorum epitomen, qualis miſericordia Dei? non dicit, decies centena millia annorum labora: non dicit, vel mille annos labora: non dicit, quingentos annos labora: cum viuis, labora, in paucis annis, inde iam requies erit, & finem non habebit. Et paucos annos laboras, & in ipſis laboribus non deeſt conſolatio; non deſunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in ſęculo: gaude in Chriſto, gaude in verbo eius, gaude in lege eius. Verum eſt ergo quod dixit Apoſtolus: Etenim quod ad præſens eſt, temporale eſt, & leue tribulationis noſtræ, iuxta incredibilem modum & in incredibilem modum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce quantum pretium damus, quodammodo vnam ſiliquam, ad accipiendos theſauros ſempiternos ſiliquam laboris ad requiem incredibilem. Gaudes ad tempus? noli ibi fidere: triſtis es ad tempus? noli deſperare, non te corrumpat felicitas, & non frangat aduerſitas. Promittit Deus vitam ęternam: contemne temporalem felicitatem: minatur ignem æternum, contemne dolores temporales. Concludamus hæc cum eodem diuino ſcriptore: Ergo amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus quantum pro vita æterna laborare debeamus, cum videmus homines amatores præſentis vitæ temporalis atque finiendæ; ſic pro illa laborare, vt quando venerit metus mortis, quidquid poſſunt, faciant, non vt auferant ſed vt differant mortem, quantum laborat homo, quando mors imminet fugiendo, latendo, quidquid habet dando, & ſe redimendo, laborando, cruciatus, moleſtiasque ſuſtinendo, medicos adhibendo, & quidquid aliud homo poteſt. Videte quam conſumptis laboribus & facultatibus ſuis, vt aliquantum viuat, poteſt facere; vt ſemper viuat, non poteſt. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendijs, tantâ inſtantiâ, tantâ vigilantiâ, tantâ curâ agitur, vt aliquantulum plus viuatur: quomodo agendum eſt vt SEMPER viuatur? Et ſi prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt vt differant mortem, & viuant paucos dies, ne perdant paucos dies: quam ſtulti ſunt qui ſic viuunt, vt perdant diem æternum.

Cogitate hæc, ô mortales, & antequam ęterni ſitis, ſiue in gaudijs, ſiue in tormentis, ÆTERNITATEM prǽuidete, omnia tranſeunt, ſola reſtat nec tranſibit ÆTERNITAS.

§. I.

Æternæ mortis ſupplicium.

APud Perſas carcer fuit, ſqualidus & horribilis, in quem facilis ingreſſus, egreſſus perdifficilis concedebatur, ideoque Lethe dictus eſt. Ad inferos facilis deſcenſus, ſed ſemel ingreſſis, exitus nullus reperitur: gradum inde nemo vnquam reuocauit, hic Dei carcer, vero nomine LETHE dicitur, ſeu OBLIVIO, ſic enim Deus damnatorum obliuiſcitur, vt eorum ad gratiam recordaturus non ſit in omnem ÆTERNITATEM. infernus vere obliuionis terra eſt, idque (quod pius & eruditus ſcriptor obſeruat) duplici de cauſa. Quia (inquit Franc. Titelman. in Pſ. 87.) qui illic ſunt, non ſunt amplius Dei memores in bonum, neque vllam habent priorum memoriam, niſi quæ affligat; omnium enim pomparum, voluptatum, delitiarum, aut obliuio eſt, aut non ſine cruciatu recordatio. Sed & à Deo atque angelis flammea hæc damnatorum regio obliuioni data eſt, quia qui illic degunt, nunquam inde ſunt educēdi. Inter nos & vos, clamat Abraham, chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos non

poſſint.

poſſint, neque inde huc tranſmeare, Luc.c.16. O chaos metuendum! ô tormentorum æternitatem horrendam! Sepulchra eorum domus illorum in æternum, Pſal. 48. talia ſibiipſis ſtruunt palatia impij: *Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno.* ô profundum ſepulchrum! hoc mauſolæo, hic Lazari tortor eſt conditus, cui pro lectulo flamma, ſitis pro nectare, pro dapibus ſulphur, pro tripudijs eſt deſperatio. Concionem non tam longam, quam horrendam dictauit Ezechieli Deus c.40. in hæc verba: *Et dices ſaltui meridiano; audi verbum Domini hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuccendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum, non extinguetur flamma ſuccenſionis,* quot nunc cedri, quot impij homines in hac vita & virent fortunæ ſucceſſu, & arent virtutum inopiâ. Audite ergo vos & virentia & arida ligna, ſuccendetur ignis, & flamma ſuccenſionis non extinguetur. In gehenna, quo vos properatis, nulli dies feſti ſunt quibus ſuccenſa fornax interquieſcat æternus dolor, æterna mors, æternus luctus, nullis intermiſcendus vmquam ſolatijs, noctes atque dies, inſopita, peruigil, inextincta in vos flamma vindicabit; viuetis ad aſſiduam perpetuam mortem. Auguſtino (tomo 10. ſerm. 112. de Marc. maſſa candida,) id credite, tam diſerte quam grauiter monenti: Habebunt, inquit, impij in cruciatibus vitam: ſed qui viuunt in tormentis, cupiunt (ſi fieri poſſit) finire talem vitam, & nemo eis dat interitum, vt nemo auferat cruciatum. Sed vide ſcripturam loquentem & diſcernentem, non eſt dignata talem vitam vocare vitam, In cruciatibus, in tormentis, in ignibus ſempiternis, noluit appellare vitam, vt ipſum nomen vitæ laudis ſit, non mœroris; vt vbicunque audis vitam, tormenta non cogites. nam in tormentis eſſe ſemper, æterna mors eſt, non aliqua vita. Ipſam vocant Scripturæ mortem ſecundam, poſt hanc primam, quam omnes humanæ conditioni debemus. Etiam mors ſecunda, mors vocatur, & nemo tamen ibi moritur. ſatius & melius dixerim, nemo ibi viuit. In doloribus enim viuere, non eſt viuere. Ergo illa vita in tormentis, non eſt vita: & illa vita ſola eſt, quæ beata: nec beata eſſe poteſt, niſi fuerit ÆTERNA. hoc ipſum alibi ſic conſignat: ſi anima in pœnis viuit æternis, quibus & ipſi ſpiritus cruciabuntur immundi: mors illa potius æterna dicenda eſt, quam vita: nulla quippe maior & peior eſt mors quam vbi non moritur mors.

Simillimum huic teſtimonium fert Gregorius lib. 9. mor. c. 49. In gehenna miſeris erit mors ſine morte, finis ſine fine, quia ibi mors viuit, & finis ſemper incipit. Idem ſubmonens Innocentius: Tunc, inquit, erit mors immortalis, ô mors quàm multò dulcior eſſes, ſi vitam adimeres, quam cum cogis ſic viuere. Sic eſt numerus annorum apud inferos, abſque numero eſt, nulli numerabilis. Deus ipſe annum eius vltimum, in numerando illo non inueniet. poſt mille millia millionum annorum numerata, totidem ſupererunt numeranda, quibus enumeratis, non ſolum vltimus nō inuenietur, ſed ſinguli erunt quaſi eſſent primi Caino poſt quinque millia annorum, quos illic vix aſſiduè moriendo, tam adhuc integer reſtat luctuoſorum annorum numerus, ac ſi hoc primum die in flammeum iſtud ergaſtulum detruderetur. Et poſt aliquot annorũ milliones, ex hoc numero conſumptos, non magis decreſcet ipſe numerus, quam ſi hac primum hora inciperet ardere. Et quamuis Euangelici illius opulenti heluonis tormenta ad duo millia annorum accedant, tamen ardet adhuc & æternum ardebit, & nec guttulã pridem poſtulatã, æſtuanti linguæ impetrabit.

Hæc audimus, hæc cogitamus & ridemus? nimirum res leuis eſt æternis flammis immori, hic quæri poſſet non immeritò: *Vbi lacrymæ veſtræ, ô ridiculi mortales!* tales certè ſumus: ob paucos obolos, ob paruam iacturam, lachrymarum grãdes guttas fundimus. immenſum, irreparabile dãnum, hilari cachinno decoquimus. Ad iudicem hominem euocati trepidamus; ad Dei tribunal, magnis quotidiè paſſibus, vel nolentes imus, & in via libere iocamur; mare nauigaturis, pericula formidamus; ad ipſam totam ÆTERNITATEM ridibundi currimus.

Votum eſt B. Bernardi æquiſſimum, ſer. de SS. Apoſt. Petro & Paulo: Vtinam, inquit, ſaperent, vtinam, vtinam, & quorſum hæc nobis, Bernarde, ſapientia; Vt Æternitatis imago reformetur in nobis: videlicet, vt præſentia moderemur per ſapientiam, præterita per

intelligentiam dijudicemus, nouiſſima prouideamus ad cautelam. Diuini Pauli non votum hic habemus, ſed præceptum, nec enim Epheſijs optat, ſed imperat. *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Eph.c.5. Circumſpectè, diligenter, accuratè negotium ſalutis curandum eſt; inſipientiſſimi ſunt, qui breue hoc tempus, felici æternitati comparandæ conceſſum, non expendunt, ſed prodigunt in vaniſſimas oblectatiunculas, iocando, ludendo, otiando cælum mercaturi, non fabulis redimendum eſt tempus, non otio vel poculis, ſed crebris precibus, ſerio labore, conſtanti induſtriâ. Auguſtinus, profanis etiam negotijs, nonnihil temporis ſuffurandum docens: Quando, inquit, aliquis tibi litem infert, perde aliquid, vt Deo vaces, non litibus; id enim quod perdis, pretium eſt temporis. Sicut enim das numos, & panem emis, ſic perde numos, vt emas tibi quietem & tempus vacandi Deo, hoc enim eſt tempus redimere.

Ita quarumuis rerum diſpendio, bene agendi opportunitas eſt comparanda, quoniam dies mali ſunt, dies vitæ huius pleniſſimi ſunt doloribus, periculis, tentationibus, ærumnis, quæ bene agendi occaſionem vel adimunt, vel minuunt, inquit, Anſelmus, quod ſi occaſionem iſtam elabi, & vitam noſtram in meris melioris vitæ propoſitis ſinamus effluere, nõ erit vel momentũ amplius, quo neglecta reparemus. Vita noſtra (inquit Nazian in ſent.) quaſi mercatus eſt, cuius dies cũ abierit, tempus amplius non erit emendi quæ velis. Nunc ergo emendum eſt, dum ſunt nundinæ, nnnc piè viuẽdum eſt, dũ vires ſuppetunt, hoc ipſum Eccleſiaſtes cap 10. identidem inculcat: *Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtãter operare*, hoc ipſo temporis & occaſionis ſtimulo ſæpius nos vrget Apoſtolus: *Dum tempus habemus, bonũ operemur ad omnes, quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.* Gal.c.5. Tu dormis (inquit Ambroſius) & tẽpus tuum non dormit, ſed ambulat, imo volat. Bene illi, bene illis omnibus, qui hæc nõ cogitant tantum, ſed & opus monſtrant, & ita viuunt, vti vixiſſe ſe volent, cum moriẽdum erit; faciuntque ea, quæ in æternitate conſtituti, feciſſe ſe gaudebunt. LEVIS NVNC NEGLECTVS, ÆTERNVM FIT DISPENDIVM.

§. II.

Æterna vita præmium.

VIta in cælo vere vitalis; & perfecta vita eſt, quâ animalis, quâ humana quâ angelica, quâ diuina eſt. Viuit ibi memoria, recordatione omnium præteritorum: viuit ibi intellectus cogitatione & viſione Dei: Viuit ibi voluntas, omnique bono fruitur. Pari modo, viuit ibi appetitus tam concupiſcibilis, quem vocant, quam iraſcibilis: viuunt ſenſus omnes, ſuiſque fruuntur delitijs. Hæc vita delitias omnes, opes, honores, & omnium vitarum, ſenſuum, potentiarum oblectamenta includit. Summo huius vitæ deſiderio æſtuans Auguſtinus (lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 30.) exclamat: *Quanta erit illic felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Omnia mẽbra & viſcera incorruptibilis corporis proficient in laudibus Dei. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis nec errore quiſquam, nec adulatione laudabitur. verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, ſed nec eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur eſſe niſi dignus. Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, & qui ſeipſum quo melius aut maius nihil poſſit eſſe promiſit, quid enim eſt aliud quod per Prophetam dixit; Ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi plebs, ego ero quæcunque ab omnibus honeſtè deſiderantur, & vita & ſalus & victus & copia, & gloria & honor, & pax & omnia bona; ſic enim & illud rectè intelligitur, Erit Deus omnia in omnibus ipſe finis erit deſideriorum noſtrorũ. Atque id etiam beata ciuitas illa magnum in ſe bonũ videbit quod nulli ſuperiori vllus inferior inuidebit, ſicut in corpore non vult oculus eſſe qui eſt digitus: cum membrum vtrumque contineat totius carnis pacata compago.* & ſubdit t.3 c. 60. *Ibi vacantes in ſabbatho requiei videbimus quoniam ſuauis eſt Deus, quo pleni erimus, quãdo ipſe erit omnia in omnibus. O ergo chara veritas, vera æternitas, æterna felicitas, Deus meus!* auctor libro de Spiritu & anima, eandem hanc vitam ſic compellat: *Non eſt in te corruptela, nec defectus,*

nec ſenectus, nec ira, ſed pax perennis, gloria ſolennis, lætitia ſempiterna, ſolennitas continua. Verè tantùm gaudium & exultatio flos & decus iuuentutis & perfectæ ſalutis. Non eſt in te heri nec heſternum, ſed eſt idem hodiernum. Tibi ſalus, tibi vita, tibi pax eſt infinita, tibi Deus omnia. Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei, ſicut enim lætantium omnium habitatio eſt in te: nullus in te timor, triſtitia nulla: deſiderium omne tranſit in gaudium, dum præſto eſt quidquid optatur & quidquid deſideratur, abũdat. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, ô Deus, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, cum videbimus te in te, & nos in te, & te in nobis, viſione continua & felicitate perpetua.

Hæc tamen perpetua felicitas, breuiſſimo tempore & labore non adeo magno, à quolibet hominum comparari poteſt. Ingemiſcens Chriſtus in plebem: Miſereor (inquit) ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, Mar. 8. Suauiſſime Ieſu triduum nunc numeras, quo ſuſtinemus te, & cur, Chriſte, non numeras æternitatem dierum, quibus in cælo perpetraturus es nobis immortale gaudium? en quam facile ſit, breui labore, æternam mereri gloriã? minima Deus obſequia numerat, & in pretio habet: pilos numerat per caput ſparſos, & guttas ſanguinis pro ſe fuſi, non numerabit? Liceat ergo cum B. Hieronymo proclamare: O quanta beatitudo, pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, & habere Dominum debitorem. At durum eſt, inquis, tam multa quotidie pati, durum eſt mori, ſint licet cætera facilia omnia. Quid, mi Chriſtiane, & inaniter quereris & pueriliter? an neſcis illud? ſcio me aſcendere vt deſcendam, virere vt areſcam, adoleſcere vt ſeneſcam, viuere vt moriar; mori autẽ, vt ſim beatus æternũ: Spera ergo in Domino, in ſæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

Auguſtinus adhuc ſermone 64. mihi in mente eſt, qui de verbis Domini. Concluſit (inquit) Dominus, cùm hæc verba diceret ſic: *Ibunt iſti in ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam: hac eſt vita æterna quæ nobis promittitur, quia amant homines viuere in hac terra, promiſſa eſt illis vita: & quia multum timent mori, promiſſa eſt illis æterna vita, quid amas? viuere, hoc habebis quid times? mori non patieris. Sed & illi qui torquebuntur in pœnis, velle habent mori & non poſſunt: non ergo magnum eſt diu viuere aut ſemper viuere, ſed magnum eſt* BEATE VIVERE.

Ergo in cælo viues, non moriturus: illic beate viues, nam nec mala patieris, nec pati poteris. Ibi quod optabis poſſidebis, & poſſidere deſiderabis; pelli poſſeſſione non poteris, & hoc te ſatiabit. Eò certè famem & ſitim ſuam omnem differens Dauid: *Satiabor*, inquit, *cum apparuerit gloria tua* Pſal. 16. Noua & mira vox in rege: menſam cibis offertiſſimam habet, & quaſi famelicus ſaturitatem ſperat, ex menſa non ſua, prorſus eſuriebat Dauid alienas dapes, & ardenter ſitiebat cœleſte nectar, quid enim eſt omnis regum omnium luxus? inopia & mendiculorum ollulæ? ſi cœleſte cogitetur epulum. Comedite, dicet rex cæli, & bibite & inebriamini charissimi, Canticor. cap. 5. Conuiuium hoc finem non habet, nihil illi triſte ſuccedet: quod hodie eſt, æternum erit. Neque hic ſe continet Auguſti. quin iterum exclamet: *O vita vitalis, vita ſempiterna, & ſempiterne beata. Vbi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, opes ſine amiſſione, ſanitas ſine languore.* Manual. 7. de gaud. Parad. (vere nil tale in hac vita) *abundantia, ſine defectione, vita ſine morte, perpetuitas ſine corruptione, beatitudo ſine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi plena ſcientia in omnibus & per omnia, vbi præſens maieſtas Dei conſpicitur, & hoc vitæ cibo mens intuentium ſatiatur, vident ſemper & videre deſiderant, ſine anxietate deſiderant, & ſine faſtidio ſatiantur.*

Et vt ſcias, mi Chriſtiane, hanc iam excellentem gloriã, has tam ſublimes opes, hoc regnũ emi poſſe, audi eundem Aug. in Pſal. 93 poſt med. *Venale eſt (ait Aug.) venale eſt quod habeo dicit tibi Deus: eme illud. quid habes venale? Requiem, inquit, venalem habeo, eme illam. dicit ei: quantum valet? pretium eius labor eſt. quanto labore digna eſt requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc eſt, ſed noli timere, miſericors eſt Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquam peruenires ad æternam quietẽ. Ergo, vt aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum*

ternum laborandũ eſt, non quia non valet tanti, ſed vt poſſideatur quod emetur. Digna eſt quidẽ emi labore perpetuo. ſed neceſſe eſt vt labore temporali ematur. Decies centena millia annorum habent finem. Qualis miſericordia Dei nec dicit: decies centena millia annorum labora, non dicit: vel mille annos labora, non dicit: quingentos annos labora; ſed, cùm viuis, inquit, labora in paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit. Et adhuc audi, Domine, ſecundum multitudinem dolorum meorum in corde meo exhortationes tuæ iucundauerũt animam meã. Et paucos annos laboras, & in ipſis laboribus non deeſt conſolatio, non deſunt gaudia quotidiana; ſed noli gaudere in ſeculo, gaude in Chriſto. Ecce quantum pretium damus: quodammodo vnam ſiliquam, ad accipiendum theſauros ſempiternos. Ergo, ô Chriſtiani, ergo noſipſos cum eodem exhortemur.

Ponamus nobis ante oculos talem vitã cum promittatur Æterna, *vt remoueamus ab illa quicquid hic moleſtum patimur, facilius enim inuenimus quid ibi non ſit, quàm quid ibi ſit. Et tamen venale eſt, eme, ſi vis: nec multum exæſtues de re magna, propter pretij magnitudinem, tantũ valet, quãtũ habes, noli quærere quid habes, ſed qualis ſis. Res iſta te valet, tantũ vales, quantũ es tu. Te da, & habebis illã, quid exæſtuas? quid turbaris? nunquid quæſiturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te & habebis illã. Sed malus ſum, inquies, & fortè me non accipit. Dando te illi, bonus eris. Vt huic fidei promiſſioniq́; te des, hoc eſt bonum eſſe. Cum autem bonus fueris pretium ipſius rei eris, & habebis non quod dixi ſolum, ſalutem, incolumitatem, vitam, & ſine fine vitam, non hoc ſolum habebis, adhuc alia tollo. Non enim ibi erit laſſari & dormire, eſurire & ſitire, creſcere & ſeneſcere, quia nec naſci erit, vbi numeri integri manent. Numerus qui eſt, ipſe eſt, nec opus eſt, vt augeatur, quia non ibi fit vt minuatur. Ecce quanta tuli, & nondum dixi quid ibi erit, quia illud nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, 1. Cor. 2. Vnde enim aſcenderet in cor meum vt dicerem, quod in cor hominis non aſcendit.*

Et quia hic per Auguſtini libros, quaſi per hortos ad cæleſtem paradiſum deducti ſumus, eiuſdem diſertiſſimi & ſanctiſſimi Doctoris verbis priora conſignemus. *Si quotidie*, inquit, *oporteret omnia nos tormenta perferre, ſi ipſam gehennam longo tempore tolerare, vt Chriſtum in gloria ſua videre poſſemus, & Sanctis eius ſociari, nonne dignum eſſet pati, omne quod triſte eſt; vt tanti boni, tantæq́; gloriæ participes haberemur? Inſidientur ergo dæmones, parent ſuas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant carnem veſtimenta, labores grauent, vigiliæ exſiccent, clamet in me iſte, inquietet me ille, frigus incuruet, conſcientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, inſletur ſtomachus, palleſcat vultus, infirmer totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat; vt requieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum. Quæ enim erit iuſtorum gloria? quàm grandis Sanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt ſol! cùm ordinibus diſtinctis populum ſuum Dominus in regno patris ſui cœperit recenſere, & meritis atque operibus ſingulorum promiſſa præmia reſtituet, pro terrenis cæleſtia, pro temporalibus ſempiterna.* Manual. c. 15.

Cogita ergo dies antiquos & annos æternos in mente habe: Æternitatem cogita, ô mi homo, cogita, cogita ęternantes pœnas & æternantia gaudia, nec vnquam (ſecurus polliceor) de vlla re aduerſa conquereris; vox illa tibi nunquam excidet: hoc graue nimis, hoc intolerabile, hoc nimis durum eſt; omnia tolerabilia eſſe dices & facilia, nec vnquam tibi magis placebis, quàm cum eris afflictiſſimus.

Refert Ioannes Moſchus cap. 141. Olympium ſingularis patientiæ ſenem, in cœnobio Geraſimi ad Iordanem quaſcunque moleſtias patientiſſimè tuliſſe, intuitu ęternorum cumque eum de via neſcio quis religioſus hoſpes conueniſſet, nec ſine admiratione obieciſſet; Et quomodo tandem, mi Olympi, in hac cauea, in tanto æſtu, inter cyniphes & muſcarum examina durare potes? ſubiecit Olympius; &, Fili, inquit, hæc leuia ſunt: iſta tolero, vt cruciatus illos intolerabiles, æternos euadam; cyniphes patior, vt vermem effugiam immortalem; hos æſtus perferre facile eſt ei, qui ignem metuit æternum: hæc mea etſi moleſta ſint, ſunt tamen breuia, & finẽ habebunt, illa nullum. Veritas te amet Olympi & ſapientia; tam enim hæc ſapienter, quàm verè dixiſti.

dixiſti. Vtinam eſſent multi, qui hæc tecum cogitarent, multi quoque forent qui hæc tecum tolerarent.

§. III.

Epilogus dictorum omnium.

ZEuxes inter priſci æui pictores laudatiſſimus, operi ſuo moroſius & diutius quam artifici tam eximio conueniret, immorari dicebatur; cumque interrogaretur, cur tam exacte quaquauerſum omnia, & tam moroſo lentoque penicillo effingeret? Diu reſpondit, pingo, quia *Æternitati* pingo. Et nos quoque omnes *Æternitati pingimus*, quidquid enim operum facimus, ſic ad æternitatem ſpectat, vt quiuis vere dicere poſſit, ÆTERNITATI ſcribo, lego, canto, oro, laboro, quidquid facio, dico, quidquid etiam cogito, ÆTERNITATI cogito, quod ſi hæc noſtrorum laborum omnium eſt ratio, non ergo volante aut oſcitante, ſed attentâ pingamus manu, vt perfectè elaborata opera, in ÆTERNITATEM tranſmittamus, omnia certè eo mittenda ſunt vel ad ſupplicium, vel ad præmium.

S. Gregorius lib. II. in Iob c. 3. Vigilanti curâ, inquit, per cuncta opera, intentio nobis noſtra penſanda eſt, vt nil temporale in his quæ agit, appetat; ſed totam ſe in ſoliditate, ÆTERNITATIS figat. In omnibus ergo operibus tuis eſto perfectus: ora, ſtude, patere, certa, labora æternitati: viue Deo, viue cœlo, viue ÆTERNITATI. Vere Diuus Bern. ſer. 15. ad Cler. Non tranſeunt, inquit, opera noſtra vt videtur, ſed tẽporalia quæque veluti ęternitatis ſemina iaciũtur: ſtupebit inſipiens, cũ ex hoc modico ſemine copioſam viderit exurgere meſſem, ſeu bonam, ſeu malam pro qualitate ſementis, hoc qui cogitat, nullum paruum putat eſſe peccatum, eò quod futuram meſſem potius æſtimet quam ſementem. O periculoſam & miſerabilem filiorum Adæ inſaniam! ad infinitorum ac æternorum bonorum poſſeſſionem conditi ſumus, vt quid nos toto affectu ad fugaces vaniſſimaſque reculas abijcimus? Deus nos cæli hæredes, æternitatis poſſeſſores ſcripſit, quid tam auide terram inhiamus, in vanitatum noſtrarum inuolucris miſerè perituri? Sapiamus dũ licet & viuamus æternitati, magniſque quotidie paſſibus ad eam tendamus. Via breuis, & anguſta, terminus eſt ampliſſimus. Sed ô miſeros nos, aut fatuos! Æternam obtinere vitam volumus, & nolumus viam inſiſtere ad vitam: illic eſſe cupimus, illuc ire refugimus. Nemo eſt qui beatus eſſe nolit. Nemo eſt (inquit Auguſtinus, ſermone de Martyribus, qui maſſa candida vocantur, cap. 2. & 3.) quocunque genere vitæ electo, qui non vitam beatam cupiat. *Beata ergo vita communis eſt omnium poſſeſſio; ſed qua veniatur ad eam, quà tendatur, quo itinere tento perueniatur in controuerſia eſt; te per hos ſi quæramus beatã vitam in terris, neſcio vtrum inuenire poſſimus, non quia malum eſt quod quærimus, ſed quia non in loco ſuo quærimus. Alius dicit, beati qui militant: negat alius, & dicit: beati qui agrum colunt, & hoc negat alius, & dicit; beati qui in foro populari claritate verſantur, cauſaſque defendũt; & hoc alius negat & dicit, beati qui iudicant & poteſtatem habent audiendi & diſcernendi, negat hoc alius, & dicit, beati qui nauigant multas regiones, diſcunt multa, colligunt lucra. Videtis, chariſſimi in omni illa multitudine generum viuendi non placere vnum omnibus, & tamen beata vita placet omnibus.*

Beatitudo ergo non hic expectanda, ſed alibi quærenda, nec niſi per bonam mortem inuenienda. Etiam mali bonam mortem appetunt, ſed bonam vitam fugiunt, bene mori felicitatis eſt; bene viuere, laboris: illud ſine iſto non obtinetur. *æternitas* à morte pendet: mors à vita bona vel mala elige nunc: periſſe ſemel, *æternum* eſt periſſe. Anni ſunt non multi, cum vir alti ſanguinis & perſpicacis ingenij, ſed religionis nouitiæ interrogatus, quid de auſtera religioſorum hominum, quid de aliorum licentiore vita ſentiret? reſpondit: cum iſtis malim viuere, cum illis mori mallem, argutè hoc quidem, ſed etiam Chriſtiane ſic reſpondere potuiſſet: cum ijs viuere volo, quibuſcum moriturum me cenſeo. Sic & Balaami votum non malum fuit, *Moriatur anima mea morte iuſtorum*. Num. c. 23. ſed prudentius, ſibique vtilius dixiſſet Balaam: *Viuat anima vita iuſtorũ vt moriatur morte iuſtorum*, quiſquis enim vitam piorum viuit, mortem quoque piorum obibit: quiſquis vitam degit impiorum, eorundem & morte interibit, idque ſemel & ſemper.

Lama-

Lamachus Centurio, admiſſi erroris increpabat militem, qui vt culpam dilueret, deinceps nil tale admiſſurum ſe promiſit. Cui Centurio: In bello, inquit, bone vir, non licet bis peccare. Plutarchus in Lacon. In morte, eheu, nec vel ſemel quidem peccare licet, nam hoc tale peccatum eſt irreuocabile ſemel mortuus es, ſemper mortuus es: ſemel male mortuus es, ſemper damnatus es, hanc mortem corrigere, hanc damnationem excutere, per omnem æternitatem non poteris. Turpem aiebat Iphicrates Imperatoris eſſe hanc vocem: *non putaram*. Turpior eſt & longe damnoſior hęc Chriſtiani; *non putaram*, inter caſtam & voluptuariam vitam tanti intereſſe, *non putaram*, ab ea totam pendere ÆTERNITATEM; tam citò me moriturum ſanè *non putaram*. Eheu quàm ſomnolenter ÆTERNITATIS negotium agimus! cùm mortalis hęc vita noſtra, nec momentum quidem ſui certum habeat: certoque ſit certius hinc eſſe emigrandum, & quidem incertiſſimâ horâ, cumque hora illa venerit, non tam vixiſſe tibi videberis, quam momento ad mortem euolaſſe, Inquilinus es, non poſſeſſor? domus locata eſt tibi, non donata: etſi nolis, migrabis. Auguſt. in Pſalm 148. non habemus hic manentem ciuitatem. quærit Baruch diuinus vates cap. 3. *Vbi ſunt principes gentium, & qui dominãtur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper terram? qui argentum theſaurizant & aurum, & non eſt finis acquiſitionis eorum?* nunquid regna ſua & gloriam adhuc retinent? Et reſpondet ipſe ſibi Propheta. *Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alij loco eorum ſurrexerunt*. Migrarunt, inquit, nam inquilini erant non poſſeſſores, domus eorum alijs locatæ ſunt, illis eiectis & ad inferos ablegatis. Si quæratur, vbi ſint cæli principes qui empyreum illud ſublime palatium incolunt, reſponderi non poteſt, exterminatos eſſe, & alios eorum loco ſurrexiſſe, ſed in regno cæleſti permanere, nec ab vllis vnquam ſucceſſoribus extrudendos.

Coronemus nos roſis, aiunt illi ſolutæ & deploratæ vitę homines, *Sap.* 2. nimirum roſis ſeſe coronant perituri, quarum & decor & odor die vno euaneſcit. at gemmis coronantur beati, & lapillis pretioſiſſimis, quarum venuſtas non perit. In capite admirandæ illius feminę corona eſt non roſarum ex horto, non gemmarum è mari, ſed ſtellarum è cœlo, ſicut ergo cœleſtes orbes ſunt incorruptibiles, ita qui illos habitant ſtabiles & immortales: *Iuſti autem in perpetuum viuent*, Sapientiæ 5. mundana omnia caduca, cœleſtia ſunt ſempiterna, hic labor nos fatigat non lõgus, illic quies nos excipit æterna. Et quid quietem ambimus ante finem laboris? adhuc in arenâ, in puluere, in curſu ſumus; ſudandum, perrumpendum, eluctandum eſt. Optimè D. Gregorius homil. 37. in Euang. Si conſideramus, inquit, quę & quanta ſunt quæ nobis promittuntur in cælis viluſcunt animo omnia quæ habentur in terris. Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, illa ſupernę ciuitatis quanta ſint gaudia? Angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircumſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici? incorruptionis perpetuę munere lætari? Sed ad hęc audita inardeſcit animus, iamque illic cupit aſſiſtere, vbi ſe ſperat ſine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur niſi qui legitime certauerit*. Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum, progrediendum eſt & in progreſſu perſeuerandum, nec viæ aſperitas, ſed patriæ beata æternitas conſideranda. quod idem ſanctus doctor eleganter explicans: Hoc (inquit lib. 32. moral. cap. 34.) ſpeciale ſpecimen electorum eſſe ſolet, quod ſic ſciunt præſentis vitæ iter carpere, vt per ſpei certitudinem nouerint iam ſe ad alta perueniſſe, quatenus cuncta quæ præterfluunt, ſub ſe eſſe videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore ęternitatis calcent. hoc enim eſt quod ſequenti ſe animæ Dominus per Prophetã dicit: *Suſtollam te ſuper altitudines terræ.* nam quaſi quædam inferiora terrę ſunt: damna, contumeliæ, egeſtas, abiectio, quæ ipſi quoque amatores ſæculi, dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non ceſſant. Altitudines autem terræ ſunt, lucra rerum, blandimenta ſubditorum, diuitiarum abundantia, honor & ſublimitas dignitatum, quę quiſquis per ima adhuc deſideria

deſideria incedit, eo ipſo alta æſtimat, quo magna putat. At ſi ſemel cor in cœleſtibus figitur, mox quam abiecta ſint cernitur, quæ alta videbantur. nam ſicut qui in montem conſcendit, eò paulìſper cætera ſubiacentia deſpicit, quâ ad altiora greſſum amplius tendit; ita qui in ſummis intentionem figere nititur dum annisu ipſo nullam præſentis vitæ gloriam eſſe deprehendit, ſuper terræ altitudines eleuatur, & quod prius in imis deſiderijs poſitus, ſuper ſe credidit, poſt aſcendendo, proficiens, ſibi ſubeſſe cognoſcit. Huic beati Gregorij ratiocinationi aureum diui Auguſtini documentum, tract. 3. de 12. abuſ. grad. non erit incongruens: quod aliquando per neceſſitatem amittendum eſt, pro æternâ remuneratione ſponte diſtribuendum eſt. Diu vixit Moſes, & ſanus vixit, tandem viuere deſijt. diutius vixit Mathuſalem, ſed & is tandem è viuis abijt, & mortuus eſt. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur, 2. Regum 14. Animus immortalis eſt & æternus, in æternum viuet vel ad præmium, vel ad ſupplicium. Hic aleam iacimus, aleam ÆTERNITATIS irreuocabilem. ô felix æternitas, ô æterna felicitas! qui fit quod tã ratò, tam modicè, tam obiter de te cogitemus; qui fit quod tui cauſſâ non magis laboremus, non magis ſolliciti ſimus? O Deus meus & omnia aperi oculos noſtros, vt cognoſcamus quid ſit quàm immenſa ſit, quam felix vel miſera ſit ÆTERNITAS. Creaſti nos ad te, creaſti nos ad ÆTERNITATEM, quia tu es ÆTERNITAS, tuæ nos ÆTERNITATIS participes facere voluiſti, iuſſiſti, ſanxiſti. da vt momẽtũ hoc tẽporis piè ſanctéq; expendamus, vt in eo laboremus ÆTERNITATI, patiamur & certemus ÆTERNITATI; vtque idem omnibus inclamemus, & quotquot poſſumus, animas in æternum perituras ſeruemus. Audite Chriſtiani, audite Pagani, audite Reges & Principes, audi Germania, audiat orbis:

Nulla ſatis magna ſecuritas vbi periclitatur ÆTERNITAS.

O longa, ô profunda, ô abyſſalis, ô æterna ÆTERNITAS. Beati qui habitant in domo tua Domine, in omnibus æternis, per infinitas ſæculornm myriadas laudabunt te.

Moſes funeri ſuo iam proximus, fauſtis Iſraëlem precationibus Deo commendans, vltimo loco Aſeritarum genti, ſic valedixit: *Benedictus in filijs Aſer ſit placẽs fratribus ſuis & tingat in oleo pedem ſuum, ferrum & æs calceamentum eius; ſicut dies iuuentutis tuæ, ſic & ſenectus tua. Non eſt Deus alius, vt Deus rectiſſimi. Aſcenſor cœli auxiliator tuus, Magnificentia eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna.* Deut. 33. Ita per cælum Deus in immenſum protendit potentiæ ſuæ brachia, & ſub hiſce eius brachijs, omnis hic mundus, omne tempus, omneſque res huius mundi continentur, decurrunt & diriguntur: ita Deus ab initio, imò ab æternitate prædeſtinationis ſuæ habitaculum fuit omnium proborum, quos & complectitur protegitque quaſi quibuſdam æternis, & continuis brachijs. Aſcende igitur & ingredere hoc habitaculum tuum, ô anima, quæ hic cum gleba & luto luctaris. extende te & aſcende ad aſcenſorem cæli, ad Deum tuum qui habitat in altiſſimis montibus ÆTERNITATIS. Ibi in tuto locata, in terram deſpice, & vide quàm modica ſint, quæ hic te ſui, vel cupiditate alliciunt, vel terrore percellunt. vide quàm exilia ſint omnia, quæ hoc terræ puncto continentur. vide quàm præ Deo, præ ÆTERNITATE creata omnia ſint vana, ſint infirma, ſint breuia, imò quam vile & magnum inane, quam imò *grande nihilum* ſint OMNIA vnum ergo ſummum & immenſum bonum ambi, cetera parui ęſtima; Deo nitere, in Deo dilatare: pedibus tere quicquid ſub ſole ſub luna vel blandum allicit, vel terribile minatur, æterna cogita. Cacodæmon olim camelum obſidens, ad diuinum illum Hilarionem adductus, terribilem in modum cœpit furere, quaſi virum ſanctum iam iam deuoraturus Cui Hilarion: Non me terres, inquit, diabole tantâ mole corporis; in vulpeculâ & in camelo, idem & vnus mihi es. mox ferociẽs hic camelus, coram eo corruit, & in ridiculã manſuetudinẽ abijt omnis prior truculẽtiâ. Talia ſunt omnia blandimẽta, omnia tentamẽta Mundi, & terriculamẽta omnia, quid ſperas? quid times? quid amas? Aſcenſor cæli auxiliator tuus: ipſe brachijs ſuis ſempiternis te complectitur & tuetur: iiſdem & hoſtes tuos qui te vel alliciunt vel territant, ſic arctè ſtringit, vt omnes vno nutu, velut muſculas poſſit elidere. Ergo libidinis aut gulæ

voluptas te ſollicitat? modica eſt, deſpice, æternam voluptatem cogita, terrent te minæ, premunt ærumnæ, contemptus affligit, infeſtat morbus, fatigat occulta paupertas? modica ſunt hæc omnia, & quò acerbius in te ſæuiunt, hoc & breuius: deſpice hæc, & cælum ſuſpice, æternitatem cogita. S. Hieronymus in vita Hilarionis capit. 18. *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.* Pro. 12. Si vel cælum ruat, impauidum illum ferient ruinæ. Ergo nunquam triſtis iuſtus? ergo nulla illum incurſat tribulatio? nequaquam; multæ tribulationes iuſtorum. Pſa. 38. ſed illi mala eiuſmodi omnia, pro ludicris habent; ſolum illud verè malum exiſtimant, quod æternum eſt, quod à Deo ſeparat, vti ſeparat peccatum, & peccati ſtipendium æterna mors. *Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur.* (ait Doctor gentium 2. Cor. 4.) ea demum verè magna ſunt, ſeu bona, ſeu mala.

At nos qui tam rarò contemplamur quæ non videmus, quam adulti aut quàm ſenes pueri ſumus? ob excuſſam manibus glaciem ploremus, quam retinere non poſſumus: circa vmbras attoniti ſtamus, & in ſomnijs altum ſapimus; tabeſcimus in ijs, quæ non tantum tranſibunt paullo poſt, ſed & iam tranſeunt. non præteribit figura huius mundi, ſed iam præterit; in ipſo eſt tranſitu: & ſicut bona iſta omnia quibus hic afficimur, inſtabilia ſunt; ſic mala omnia, quibus premimur, non diuturna, ſola illa quæ non videntur, perennem habent ſtatum, finem ignorant, terminum nō admittunt, mutationem neſciunt, ſtabilia, immota, æterna ſunt.

Symphorianus, Chriſtianus adoleſcens, non ſimplici flagrorum lanienâ defunctus; cum iam ad vltimum ſupplicium Auguſtoduni duceretur, occurrit in viâ mater, ſed ſaluis capillis, ſed tecto pectore, nec muliebriter eiulans verum prout heroidem decebat Chriſtianam: Nate, exclamat, mi nate, memento æternæ vitæ, cælum ſuſpice, & ibi regnantem intuere. non eripitur tibi vita ſed mutatur meliore. maternâ hac voce animatus iuuenis, ferro iugulum conſtanter præbuit. Surius 22. Auguſti.

Et nos, ô mei Chriſtiani, iam ducimur ad mortem, ſupplicium ſupremum omnes iam imus, ſed paſſu lentiore: cuncti nobis cælites acclamant: *Mementote æternæ vitæ, cælum ſuſpicite, & hic regnantem intuemini*, hic te Symphorianum gere, quiſquis Chriſtianus es; teipſum labori & luctæ ne ſubtrahe, & vel ferrum, ſi opus, pro Chriſto tuo fortiter excipe, hic aude, hic animum oſtende, & cùm tentaris, cùm doles, triſtaris, angeris, cùm contemneris, rideris, infamaris; cùm ſpoliaris, varieque ſupra Iobum cruciaris, Symphorianum & mille Chriſtianos alios imitare, & conſtanti pectore vel millies liberam hanc vocem erumpe: quicquid hoc eſt, MODICVM eſt, BREVE eſt; valete mihi OMNIA, tu ſola iam mihi ſalue ÆTERNITAS.

Finis libri ÆTERNITATIS *nullus.*

MEMORIALE ÆTERNITATIS

SIVE

DIGESTÆ IN TRES SEPTENARIOS CONSIDERATIONES CIRCA ÆTERNITATEM.

Annos æternos in mente habui, & meditatus ſum. Pſal. 76.

Zelus animarum inuenit, Timor Dei impreſſit.

PARTHENICIS MARIÆ SODALIBVS.

SALVTIS SVÆ STVDIOSIS MARIANÆ Aquicinctinorum Philoſophorum congregationis Director Salutem æternam.

IN vobis pauca de ÆTERNITATE, *quæ ineunte anno è varijs collegeram, in vnum colligaram, & numeroſiſſimæ florentiſſimæque Philoſophorum Parthenicorum Congregationi dedicaram: tum quod ad reſtringendos diſcinctorum temporum mores nullum ſe offerret xenium aptius, arctiusve ferreo, ſimul aureo ſane annulo Æternitatis; tum quod hoc ſtudium videretur eſſe melior ſane pars Chriſtianæ illius Philoſophiæ, cui operam illi ſuam ſtudioſè commodant: ita igitur primum prodijt, & bono alite ſerpſit in publicum* ÆTERNITATIS *iſte annulus: atque adeò auide etiam ab exteris arreptus eſt, vt neceſſum ſit rurſum vocare ad incudem, prælo (inquam) ſubmittere, ſed aliis auſpicijs, nam quo ad plures fructus pertineat, placuit vniuerſim Parthenicorum* MARIÆ *Sodalium nomen, velut nobilem gemmulam, annulo imprimere; erit id, opinor, omnibus Sodalibus pergratum, nec erit, cur quiſpiam ex frontiſpicio ad* ÆTERNITATIS *aſpectum exanguis impalleſcat metu, & quaſi preſſo angue refugiat; meus hic conuolutus ſerpens non mordebit, neque inficiet: aut ſi mordebit aliquem, at nocebit profectò nemini; imo ſalutaris erit plaga, ſi quę inferatur; nam hæc extrema (quod ſcite dixit S. Bernardus ſer. de conuerſ. ad Cler.)* qui pauet, cauet: quid negligit, incidit. *Itaque Parthenici ſodales, hanc veſtri Marianique nominis gemmam illuſtrem annulum geſtate in digitis, dicere volui in corde, eoque ſigillo conſignate mores veſtros; ita verè patricij, verè nobiles, vera Marianæ familię ſoboles eritis.*

At propè mihi exciderat; vt vos monerem ea, quæ hoc loco contexui, ferè ex ſacra ſcriptura ac SS. Patribus, alijſque probę fidei ſcriptoribus ſtudioſè primum à me collecta, & deinde digeſta eſſe ſtylo quidem, ductuq́ſcriptionis non ad fucum eleganti, ſed ad motum animorum, niſi fallor, apto, candido ſaltem, & amico: ob eam verò cauſam trium partium ſingulas in particulas ſeptem diſtinxiße, vt plurium hebdomadarum diebus ſingulis veſperi, præſertim poſt conſcientiæ examen, ante ſomnum, particulam ÆTERNITATIS, *ſaltem vnam haberetis, quam legendo meditaremini, Dauidis ſanctiſſimi exemplo de ſe teſtantis:* Annos æternos in mente habui, & medicatus ſum nocte, & exercitabar & ſcopebam ſpiritum meum, Pſ. 76. *Habetis nunc conſilij factiq́ mei rationem: vos ita vtimini, & ęternum ſaluete.*

CON-

CONSIDERATIONVM CIRCA ÆTERNITATEM PARS PRIMA:

Complectens ſeptem Propoſitiones ſingulis hebdomadæ diebus manè, veſperi, & ſæpius ſtudioſè perpendendas,

PROPOSITIO I.

Vita breuis.

SAPIENTI nuntius præcurrens, nauis pertranſiens fluctuantem aquam, auis tranſuolans in aëre, ſagitta emiſſa in locum deſtinatum; lanugo, quę à vento tollitur; ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur, memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. Quid vita? Sancto Iacobo vapor ad modicum parens, Dauidi vmbra, Iobo etiam fumus, folium, ventus; Quid iterum vita? Pindaro vmbrę ſomnium, Æſchilo vmbra fumi, denique Iuſto Lipſio ſcenæ imago & (vt verbulo cum eodem abſoluamus) Nihil. Hinc colliget vir ſapiens, niſi deſipit, paruipendendas eſſe fœdas voluptates, honores falſos, fluxas diuitias, res omnes ſub aſtro inconſtantis Lunæ proiectas: cùm eæ ſimul ac vita fugaciſſimè tranſuolent, ſintq́ue cum temporis momento, cui inſiſtunt, finem breui ſuum habiturę. Ita olim ratiocinatus eſt vir ille nobilis Rolandus nomine, qui poſtquam ſplendens luxu veſtium, inter iocos feſtum diem totum epulis, luſibus, choreiſq́ue traduxiſſet; veſperi ad mentem reuerſus, hem, exclamat, vbi nunc feſtum, quod egimus? Vbi totius diei lætitia? vbi cetera? nimirum vt hic dies; ſic reliqua omnis tranſcurret vita, nihil poſt ſe relictura, niſi æternum pœnitere. Sic grauiter tum quidem concluſit; & poſtero die vitam ſanctiorem adorſus eſt. Ex PP. Dominic. hiſtor.

PROPOSITIO II.

Morte nihil certius, & nihil incertius.

PAradoxon audire te putas; ſed axioma eſt moriere. A ſex millibus, annorum Deus mortis tuæ legem fixit eamq́ue adamantinam; *Statutum eſt hominibus ſemel mori.* Hebræorum 9. At incertum quando, vbi, quomodo morieris, an in meridie, an ſerò, an nocte concubia, an in gallicinio, an mane: An in verè adoleſcentiæ, æſtate iuuentutis, ſenectutis autumno, hyeme ætatis decrepitæ, an domi, an foris. & (quod caput eſt) an bene, an male. Scio moriturum te, cætera neſcio. Habemus adhuc Epitaphium pernobilis illius adoleſcentis, quem non pridem è Philoſophiæ, vitęq́ue curſu nobis, medico fruſtra ſperante, mors repens incogitantem ſurripuit. Lege,

Forma nitore, genere, & opibus florui:
Flores, ſed iſtos meſſuit mortis manus.
Vbi iuuentus? abijt, *& ſpes abſcidit:*
Dei ad tribunal pœne adhuc viuus ſteti,
Nec profuere ſtirps, opes, oris vigor.

 Vſque

Vſque ad ſepulchrum hæc omnia, vlterius nihil.

O arundinee mortalis, hæc quiſquis legis.

ÆTERNITATEM *proſpice & longum vale.*

Vigilate, quia neſcitis diem neque horam. Matth. 25.

Vigilabat Maximilianus primus optimus Imperator, quem legimus, toto quadriennio ante mortem, ſarcophagum ſibi parari, ſecum deferri apud ſe ſemper eſſe voluiſſe, quaſi ſemper iſte mortis apparitor ei occineret: Maximiliane cogita mori. Qui me audis, idem cogita, & vigila: quia neque tu ſcis diem, neque horam. *Lipſ. in Monit.*

PROPOSITIO III.

Corporis locus, ſepulchrum.

HIc *conſtituta eſt domus omni viuenti.* Iob 30. Quid ampla palatia ędificas mox diſceſſurus? militum more ſub tentorio degis, quamdiu viuis; ſtatim ac ſummus Imperator clauos tabernaculi refigi iuſſerit, abeundum erit in longam iſtam domum; vbi *putredini*, mi puelle dicas, *pater meus es, mater mea, & ſoror mea, vermibus.* Iob 17.

I nunc, veſtire mollibus, dormi ſuper bene plumeo anſere, & ſub culcitra ſuaui: *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes* Iſa. 14. Ecquid agis demens, cum neglecto animæ ſtudio, vnam inter Epicuri porcos curas cuticulam? ſcilicet vt nitida, vt pinguis ſit. Sed quorſum? vt eò magis dapſile vermibus epulũ appares. Hæc minimè cogitas: atqui magnam tamen id ad rectè Philoſophandum vim habet. Si neſcis, diſce: fuit vir Bononiæ tibi perſimilis, delicatulus, qui vitam omnibus delitijs diffluentem viueret, qui nullum de rigidiore vita verbulum ſibi fieri pateretur. Quid tu iſto homine faceres? hunc è familia Sancti Dominici religioſus aliquando conuenit, & multa familiariter comiterque loquutus, digrediens vnicum monuit, cogitaret ſub noctem lectum ingreſſus illud Prophetæ, *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Fecit ille, vt erat monitus, atque ita altè cogitatum iſtud animo inſedit, vt rebus omnibus abdicatis homo ante molliſſimus, ſe Deo vitæque arctiori obſtrinxerit. Humbert. tract. 7. de Tim.

PROSITIO IV.

Animabus horrendum Dei Tribunal.

HOrreo vel cogitans: tu tui ſecurus forſan nunc rides, ludis, iocaris, leuiora hęc ſunt, nunc etiam fortè ſcelerate viuis. Sed heus tu, audi S. Ioan. Apocalypſim: *vidi mortuos, magnos & puſillos, ſtãtes in cõſpectu throni & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vita, & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum.* Apoc. 20. Audi præterea Apoſtolum; *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnuſquiſque propria, prout geſſit.* Epiſt. 2. Cor. c. 5. Ergo tuæ tunc fœditates manifeſtabuntur quas nunc tam operosè tenebris & parietibus obtegis. Audi denique Innocen. Papam III. in Pſ. 142. Meticuloſum eſt omni viuenti coram te Domine, cauſam agere criminalem: quia cum ſis potentiſſimus, manus tuas nemo poteſt effugere; cum ſis ſapientiſſimus oculos tuos nihil poteſt latere; cum ſis iuſtiſſimus, animum tuũ nemo poteſt corrumpere: coram quo accuſatrix eſt conſcientia, rea mens, aduocatrix ratio, teſtis memoria, & tu Iudex. Quare meritò diem iudicij cogitans S. Hieronymus, de ſe dicebat. Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco: ſiue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliquid aliud facio, ſemper videtur mihi turba illa terribilis ſonare in auribus meis: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* Apud Dioniſ. Carth. l. de Rem. Tent. a. 22. Ecce quàm ipſis etiam viris ſanctiſſimis formidandum ſit iſtud tribunal, para te igitur tẽpori ad examen, incertus eſt iudicij dies. Citaberis fortè cras, fortè hodie: neque in hoc foro comperendinari, aut vadari licebit. Et quomodo, ſi imparatus fueris, ferre poteris vultum iudicis irati?

Quidam importunis precibus à matre religiosè viuendi facultatem extorſerat; cùm negligentius viueret, in morbum incidit; viſúsq; ſibi eſt ad Dei tribunal ſiſti, & à matre, quæ prius viuis exceſſerat, grauibus hiſce verbis fodicari. Quid eſt hoc fili! Et tu in locum hũc condem-

condemnatus iuſſus eſt venire? Vbi tui olim illi ſermones? Vbi propoſitum vitæ melioris? Hæſit ad hæc ille conſternatus, & vigiliæ ac ſanitati redditus, adeò ſe luctibus, ac lachrymis immerſit, vt omne à ſe ſolatium reijceret: Si improperium, inquiebat, matris meæ ſuſtinere non potui; quomodo Chriſti & angelorum eius aduerſum me confuſionem & acerbitatem potero in die iudicij ſuſtinere? Vit. SS. Patrum, libro 5 tit. 3. Ille non potuit, tu grauiorum ſcelerum reus an poteris? *Vis exemplum aliud?* Socio alius poſt mortem mæſto vultu apparens ter vocem iſtam inclamauit: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit; cumque viuus quæreret, quidnam eſſet iſtud, quod nemo credit: Reſpondit mortuus? *Quam diſtricte iudicat Deus, & quam ſeuere punit.* In Spec. Exemp. ex Iac. Parad. Cor profectò non habet, qui iſta recordatur & nondum pauet.

PROPOSITIO V.

Alia iudicia Dei, alia hominum.

NOn enim *cogitationes meæ cogitationes veſtræ, neque viæ veſtræ viæ meæ, dicit Dominus: Quia ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.* Iſ. 56. Nempe, *homo videt ea, quæ parent; Dominus autem intuetur cor.* 1. Reg. 16. Ille breuiter, & quaſi per tranſennã & eminus reſpicit; hic *ſcrutatur* etiam *renes*, & quidem *in lucernis*. Vis exemplum? præſto eſt & ad manum. Promam autem verbis (vt erant iſtorum hominum mores) ſimplicibus, & candidis. Abbas Agathon moriturus, tres dies manſit immobilis, oculos apertos tenens; pulſauerunt autem eũ fratres dicentes: Abba, vbi es? & ille reſpondit? *in conſpectu diuini iudicij aſſiſto.* Dicunt ei: Et tu times Et ille dixit: *Interim laboraui virtute qua potui, in cuſtodiendis mandatis Dei, ſed homo ſum, & neſcio vtrum placuerint opera mea coram Deo.* Dicunt ei fratres: Et non confidis de operibus tuis, quia ſecundum Deũ ſunt? Et dixit ſenex: *Non præſumo, niſi venero ante Deum: Aliter enim ſunt iudicia Dei aliter hominum.* In vit. PP. l. 5. c. 11. de ſobr. Timuit ille; tu ſecurus es?

PROPOSITIO VI.

Duplex ab vnico momento pendet

ÆTERNITAS.

EN vaticinium Dan. c. 12. *Euigilabunt alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper:* en Euangelium S. Matthæi cap. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternã,* excipe nũc vtramque iudicis de ÆTERNITATE ſententiã: à dextris dicet ouibus; *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*, ibid. Tum hædis à ſiniſtris cum horriſono tonitru edicet: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* O iſtorũ beatam! miſeram horum ÆTERNITATEM! O diuerſiſſimam fœlicis, infœlicisque iactus, & ſortis aleam! Viſionem iuſti iudicis verba ſunt Sancti Gregorij lib. 31. moral. ca. 12. quam iuſtus vehementer expectat, iniuſtus venire reformidat: iſte namque labores ſuos conſiderans mercedem retributionis quærit, & cauſæ ſuæ meritum ſciens præſentiam Iudicis expetit &c. Ille verò, qui iniuſtitiæ ſuæ meminit, venire ad iudicium perhorreſcit, actuſque ſuos examinari metuit: quia damnari ſi examinentur, nouit. Porro ex vitæ vnius momento pendere vtramque ÆTERNITATEM nemo neſcit: potes igitur, vt voles, eſſe vel æternum beatus, vel æternum miſer. Quid mauis è duobus? age, quid mauis? ſed priuſquam in tanta re quidquam conſtituas, Sancti Franciſci diuinum oraculum conſule.

Modica hic voluptas, ſed poſtea pœna immenſa:
Modicus hic labor, ſed poſtea gloria æterna.

ELIGE:

Multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.

ÆTERNITATEM
cogita.

Cogitauit ideoque ſapienter elegit Sancta Catharina Senenſis: cui cum Chriſtus apparuiſſet dextra coronam miri decoris auream: ſiniſtra verò ſpineam protendens, optionemque feciſſet, eligeret vtram mallet, ſpineam, auidiſſimè prehenſauit, & vſque adeò capiti infixit:

infixit : vt dolores perſentiſceret grauiſſimos; maluit ſcilicet coronam auream pro momentaneo cruciatu aſſeruari in ÆTERNITATEM.

PROPOSITIO VII.

Inferi terribilium terribiliſſimum.

OStendam vobis (loquitur Chriſtus apud S. Luc. c. 12.) *quem timeatis : timete eum, qui poſtquam occiderit, poteſtatem habet mittendi in gehennam : ita dico vobis, hunc timete.* Et verò viri omni memoria ſanctiſſimi timuerunt, imo horruerunt. Vide *Sanctum Cyrillum* (*in orat. de exit. ani.*) *toto corpore & animo cohorreſcentem.* Gehennam timeo, ait, quippe interminatam, & horreo tartarum; vt cui nimium inſit caloris; paueo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis ; formido peſtiferum vermem , quoniam eſt perennis. Aduerte nunc *Sanctum Bernardum* (*ſer. 6. in. Cant.*) *pari horrore impalleſcentem* : Paueo (inquit) gehennam, paueo Iudicis vultum, contremiſco à dentibus beſtiæ infernalis ; horreo vermem rodentem, & ignem, torrentem, fumum, & vaporem , & ſulphur, & ſpiritum procellarum ; horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam & oculis mei fontem lachrymarum, vt præueniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium? Agedum ex pœna vnius inferorum acerbitates collige reliquas . Amici duo inter ſe pepigerant ; vt qui prior moreretur , ad ſuperſtitem rediret de ſtatu alterius vitæ moniturus ; obijt paulò poſt eorum vnus, fidemque datam præſtans ſocio poſt dies 30. adfuit vultu exangui, & pallido ; En adſum , inquit , tuo , ſi vti velis , bono : nam ego quidem ſempiternis addictus ſum pœnis: quæ quam graues ſint neſcis : ſed diſce ex vna protendenſque manum ſanioſo vlcere ſtillantem; Videturne, ait hæc pœna leuis ? mox curuatis in volam digitis tres diſtillantis tabis guttas, duas in tempora, alterã ſocij in frontem aſperſit , quæ tam altè penetrarunt : vt in illius vultu foramen nucis capax efficerent. Vade iam , inquit , ſi ſapis, & habitum muta & animum : ita damnatus ille commonuit , & diſparuit : alter verè eo monito perculſus mundi transfuga ſtatim ſe abdidit in religionem , & ſanè quid ad iſta vel terriculamenta vel exempla nondum ſapit, nequidem brutum eſt , ſed ſtipes: neque ſtipes modo ſed lapis. *Ex Spec. Hiſt. Vincent. l. 25 c. 89.*

ORATIO.

Pro timore Dei obtinendo.

COnfige Domine timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui; *Pſal.* 118. Ecquis non timeat conſiderans huius vitę breuitatem, certæ mortis incertitudinem, ſepulchri, & vltimi tribunalis horrorem, vitę alterius & ſuppliciorum æternitatem? quis te omnipotens & tremende Domine non timeat? ſed tamen donum tuum eſt iſta ſalutariter timere: auge igitur meos timores , iiſque confige non modo carnes meas; ſed etiam transfige cor meum, vt concipiam, & parturiam, & pariam ſpiritum: ſpiritum timoris , quia initium ſapientiæ eſt timor Domini, Iſa. 26. ſpiritum contritionis quia ſi peream ſemel. æternum perij, ſed non pereat æternum ſeruus tuus, pro quo ſanguinem fudit filius tuus IESVS meus pro peccatis meis crucifixus. Amen.

SECVN-

SECVNDA PARS

PERSTRINGENS VII. CONCLVSIONES;

QVIBVS NATVRA, ET DVRATIO ÆTERNITATIS, huiuſque Philoſophiæ effectus continentur.

I. CONCLVSIO.

Operæpretium, ſed difficile definire Æternitatem.

O ÆTERNITAS, quàm rarò verſaris in mentibus hominum! iterum dico, quàm rarò verſaris in mentibus noſtris ÆTERNITAS: ô ÆTERNITAS! heu ÆTERNITAS! quid dicam, aut quomodo dicam! quam rarò verſaris in cogitatione filiorum Adam ÆTERNITAS? quis exprimat quid ſit ÆTERNITAS? quis concipiat quid ſit ÆTERNITAS? cogito mille annos, cogito tot annorum millia; quot ſunt momenta ſeu puncta in toto tempore à condito mundo vſque ad eius conſummationem, & de ÆTERNITATE nihil adhuc habeo: ô ÆTERNITAS! quis poterit par eſſe ÆTERNITATI in tormentis? *Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum.* Apoc. 14. Quid eſt *in ſæcula ſæculorum?* volo dicere, & neſcio dicere. Ita frater Adamus Sasboutius (Hom. dom. 1. Quadr.) vir admodum pius & ſapienter ſenſit, & eleganter ſcripſit,

II. CONCLVSIO.

Poteſt Æternitatis natura ſaltem diſcribendo adumbrari.

ÆTERNITAS *Doctori Angelico* (1. p. q. 10. art. 1. & 5.) eſt duratio immutabilis & indeficiens, carens ſucceſſione, tota ſimul exiſtens & conformitas eius quod eſt extra motum. S. Dio. Areop. (c. 10. de diui. no.) eſt immutabilitas, immortalitas, incorruptibilitas rei totius ſimul exiſtentis; æuum, quod non interit, ſed eodem modo ſemper ſe habet. Boëtio (lib. 5. de conſol. presb. 6.) eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Quid eſt ÆTERNITAS? vnum perpetuum *Sum*, quod præterito caret & futuro: eſt circulus, cuius centrum ſemper, circumferentia nunquam: eſt magnus annus & tamen anulus ſeſe inuoluens, & implicans ſine termino: eſt axis firmus & immobilis, circa quem agitatur tota mundi, temporis & ſæculorum omnium: eſt ſtella fixa, cuius cauda errans in infinitum protenditur: eſt Oceanus, cuius altitudo nulla bolide inueſtigari poteſt; eſt abyſſus, in qua vis intelligendi humana ſubmergitur. Quid tandem eſt, reuera neſcio illud tantum ſcio id ipſum eſſe quod Deus ſolus ſua infinitate ambit & complectitur.

III. CONCLVSIO.

Longus & vanus labor metiri durationem Æternitatis.

METIRE ſemel, iterum, ſæpius: Poſt decem annorum milliones; poſt centum mille miriadum annorum, poſt decies centies

millena millia millionum annorum; necdum finem, necdum medium, imò nondum ÆTERNITATIS principium deſignaſti. iunge ad iſta omnes hominum, & Angelorũ, cogitationes, omnes motus & mutationes quarumuis rerum creatarum: adde his arenulas, quot non poſſent millenarum terrarum vaſtiſſimo ſinu contineri: collige denique in vnum omnes numeros Arithmeticæ quadratos, cubitos quoſuis: nunc imple his numeris volumina chartarum hinc ad ſupremos cœlos vſque, nondum ÆTERNITATIS durationem menſus es, tantum abeſt, vt ſis emenſus. Quamdiu igitur durabit ÆTERNITAS? ſemper. quando finietur? nunquam. quamdiu cœlum erit cœlum, quamdiu inferi erunt inferi, quãdiu Deus erit Deus, tamdiu durabit ÆTERNITAS: tamdiu, cœlum beabit Sanctos, tamdiu improbos torquebunt inferi, Quamdiu hoc erit? æternum erit. Ne quæſo, moleſtior ſis quærendo: apprenhende ſaltem, ſi comprehendere non potes.

IV. CONCLVSIO.

Æternitatis duratio menſurari non poteſt.

EX quo Poli ſunt perfecti,
Aude numero complecti;
Stellas cæli, ſtillas roris,
Vndas aquei fluoris,
Guttas imbris pluuialis,
Floccos velleris niualis.
Quot ſunt vere nouo flores.
Quot odores, quot colores,
Quot vinaceos Autumnus,
Poma legat & Vertumnus:
Quot iam grana tulit æſtas.
Frondes hyemis tempeſtas,
Totus orbis animantes,
Aër atomos volantes,
Pilos feræ, pecus villos,
Vertex hominum capillos:
Adde littoris arenas,
Adde graminis verbenas,
Tot myriades annorum,
Quot momenta ſæculorum:
Heu adhuc ÆTERNITATIS
Portus fugit à damnatis.
Nihil numerando proficis,
Plus res reſtat quam detraxeris.
AETERNITAS! AETERNITAS.
Quam longa es AETERNITAS!

V. CONCLVSIO.

Æternarum pœnarum immenſitas damnatos adigit ad deſperationem.

PRoh dolor, inquiunt, decem elapſis annorum millibus, centum adijcientur millia; tot iungentur myriades, & milliones; quot in firmamento ſunt ſtellæ, & in Oceani littore arenarum grana: poſt quæ longiſſima annorum ſpatia, quaſi nihil de pœnis noſtris acciſum eſſet, ſic iterum ab initio tormenta ſufferre incipiemus: atque ita ſine interruptione, ſine fine, ſine modo, voluetur continuò noſtrorum rota tormentorum. O terribilem! ô formidandam ÆTERNITATEM! Si nobis ſaltem concederetur, vt arenoſus quiſpiam mons extolleretur amplitudine terras coæquans, faſtigio cœlum attingens, ex quo poſt centum millia annorum aduolans auicula roſtro non plus auferret, quam eſt decima vnius arenulæ pars, & rurſus poſt alterum centum annorum mille, aliam arenulæ vnius decimam partem, & pari modo aliam atque aliam, ita vt ſpatio decies centum millium annorum, tantùm vnicum arenulæ vnius granũ de mõte illo arenoſo minueretur: quam læti, quàm alacres eſſemus, quod poſt vltimam ſaltem mõtis totius ablationem, damnationis noſtræ finem aliquando aliquem haberemus? ô deſperationem! ô inſaniam! Ne id quidem vndequaque miſerrimis conceditur. Væ ergo nobis iam nunc, & in perpetuum. Væ, quod nati ſumus, nec vnquam mori valemus. Vę, quia torquemur, nec vnquã liberabimur. morimur ſẽper & viuimus; deficimus & ſubſiſtimus, finimur & fine caremus. Mors enim noſtra eſt ſine morte, defectus ſine defectu, finis ſine fine; quia hic & mors ſemper viuet; & defectus deficere neſciet, & finis ſemper incipiet. Et propter turpem vnius momenti voluptatulam ita lancinari? ô acerbum! ô crudele! ô intolerabile ſupplicium! Quid ad hæc peccator? agedùm, quid ad hæc; nondum ad vitæ prioris mutationem commoueris? ergo non modo ratione, ſed etiam ſenſu cares. Ex l. 9. Moral. 5. Greg. c. 39. Ex S. Aug. l. de Spir. & ani. c. 56.

VI. CON-

VI. CONCLVSIO.

Parit hæc Philoſophia veram rerum mundanarum æſtimationem.

ITa enim ÆTERNITATIS Philoſophus ſeipſum arguet, admonebitque: Animule, quid tanto curarum æſtu intrare verſas? quid continuo motu molis? aut quid moliris? age iam nunc quin floccipendimus quidquid eſt in hoc mũdo fugitiuarum opum, quidquid eſt illecebrarum carnis, quidquid eſt futilium honorum? quin id vnum agitur, vt æternas inferorum pœnas effugiamus, fœlicitatem ad quam facti ſumus, aſſequamur? Itáne inſanimus; vt momentaneâ voluptate, æternos ignium cruciatus lubeat mercari? *Momentaneum enim eſt quod hic delectat, æternum quod ibi cruciat.* Quid? candelæ emorientis flammulam, ne digito quidem vno ad breuiſſimum tempus ſuſtinere potes? experiri non potes: æternos inferorum ignes ſufferre poteris? compone momentum & ÆTERNITATEM, tum rem ſuis ponderibus æſtima. In toto orbe haud quiſquam eſt tam inſano cerebro, qui mundi totius imperium ea conditione aceptet; vt triginta vel quadraginta annorum ſpatio, in lectulo roſis floribusque vernantibus ſtrato, extenſus iacere velit: atqui lecto ille iaceret florido, & vernanti, ita eſt; verum cubationis diuturnitas grauem adfert moleſtiam, quę igitur tua dementia? quę freneſis, quam inſanus furor? ſi velis pro re nihili, pro cepis Ægyptiorum, & porcorũ quiſquilijs te periculo exponere cubandi in ignito damnatorum ſtrato, in quo & lente torrearis, & æternum torquearis. Refert S. Ioannes Damaſcenus Ioſaphatum Abenner Indorum regis filium Barlaami Eremitæ diſciplinâ ad Chriſti fidem conuerſum meretriculæ cuiuſdam formâ, & lenocinijs fuiſſe iam iamq; capiendum & conſenſurum in res obſcenas, niſi diuina miſeratione contigiſſet, vt parumper obdormiſcens & Sanctorum gloriam & damnatorum pœnas videret: ergo iſta per ſpeculum & per ſoporis vmbram à dormiente viſa, tantam vim habuere? quid tandem efficiẽt in te animo vigili ac ſtudioſo præmeditata? an momentum poſtpones ÆTERNITATI?

O dedecorum petioſus emptor!

VII. CONCLVSIO.

Eadem Philoſophia parit robur animi, & conſtantiam.

QVis enim ÆTERNITATIS Philoſophus in malorum omnium cataſtâ poſitus non ſtatim exclamet cum S. Auguſt. in Medit. O Domine Deus meus, hic vre, hic ſeca, vt in æternum parcas. Nam cædi virgis, membratim diuidi, in rotam aut crucem agi, viuum lento igne comburi, morbis omnibus, teliſque, fortunæ impeti & configi quid eſt? quid ſunt tyrannorum minę? omnia mundi tormenta æternorum comparatione cruciatuum quid ſunt? fumus, riſûs, iocus aut comparatione æternorum præmiorum quid ſunt teruntius, obolus, ne hilum quidem. Ita hac philoſophia inſtructus Thomas Morus nuper Cancellarius Angliæ, Aloyſię vxoris plenam illecebris orationem retorſit, os obturauit, argumenta eluſit. Erat illa ab Henrico VIII. ſubmiſſa in carcerem; vt adornato ſermone mariti animum ad impiam Regis voluntatem deflecteret, prodit igitur fœmina vxor, & multa eiulans ſuamque ipſius, imo totius familiæ deflendam conditionem commemorans obnixè rogat, ne bona omnia, & vitam ipſam, quibus multis abhinc annis frui poterat, ſubitò perditum iret: Ad hæc paucis Morus, at quamdiu, ô Aloyſia, quamdiu iſtis opibus, vitęque commodis frui potero, quamdiu? cui illa; facile vt minimum ad viginti annos, ſi Deo ita placet, mi More: vin' ergo (ſubdit vir Sanctus) vt ÆTERNITATEM cum viginti annis commutem? Næ tu imperita, ne dicam ſtulta, es negotiatrix: Nam ſi aliquot annorum millia ſperanda diceres, aliquid tu quid polliceri viderere: ſed tamen ad ÆTERNITATEM quid hæc eſſent? Ita ſanctus Martyr ſapienter ſenſit, & dixit, ita vixit, ita deceſſit, Sander. de ſchiſ. Ang.

Oratio pro retinenda memoria Æternitatis.

Domine Deus, obſecro dic mihi ſeruo tuo, quid eſt ÆTERNITAS? Cogito & recogito, & tenebræ ſunt, eoque magis implicor, quo magis explicare ſtudeo; quid igitur eſt ÆTERNITAS? ah nolo ſcire, nolo Domine: fac tantum vt intimè ſentiā ÆTERNITATEM: O momentum! ô ÆTERNITAS: ô pretioſum momentum, vnde pendet æterna ÆTERNITATAS! Concede Deus meus, per merita filij tui & beatiſſimæ Virginis, Angeli mei cuſtodis, & omnium Sāctorum ÆTERNITATIS memoriā ita cordi noſtro imprimi, & noſtra omnia ſic diſponi, vt æterna damnatione vitata æternam tuæ viſionis gloriam conſequi poſſimus, Amen.

TERTIA PARS.

QVÆSTIONES VII.

CIRCA ÆTERNITATEM EARVMQVE SOLVTIONES.

Quærit ex te Chriſtus Matth. 16.

Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua.

2. Quærit Deus iterum ex te, Lucæ 12.

Stulte, hac nocte repetunt animam tuam à te, quæ autem paraſti cuius erunt?

3. Quærit Malachias ex te & ex me, cap. 3.

Quis poterit cogitare diem aduentus eius? aut quis ſtabit ad videndum eum? ipſe enim quaſi ignis conſtans.

4. Quærit S. Petrus à peccatore epiſt. 1. c. 4.

Si iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?

Quærit S. Iob ex ſe, c. 14.

Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertanſeat furor tuus?

6 Quærunt de ſe ex inferorum incendijs damnati, Sap. 5.

Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis?

7. Quærit Iſaias ab omnibus. cap. 33.

Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante, aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?

IMPLEXOS HARVM QVÆSTIONVM NODOS SACRARVM litterarum, Sanctorumque PP. iudicio diſſoluent ea, quæ ſequuntur.

1. *Frequens & exactum conſcientiæ examen.*

Vias *meas* (inquiebat S. Iob c. 13.) *in conſpectu eius arguam & ipſe erit ſaluator meus.* Nimirum (quod Apoſtolus teſtatur 1. Cor.

Cor 11. *ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.* Audi Chryſ. in loc. Apoſt. cit. idem ſcripto atteſtantem. Solum ſi vellemus agnoſcere peccata, ſi noſmet ipſos condemnare, ſi de delictis ferre ſententiam, liberaremur ab eo, quod & hic & illic eſt ſupplicio. Nam qui ſeipſum condemnauit, dupliciratione Deum placat, & quod peccata agnouerit, & quod in futurum ſit tardior. Cui ſententiæ accedit S. Anſelm. in eund. loc. ſimulque excutiendæ conſcientiæ formam deſcribit egregie. Aſcendat itaque homo (inquit) aduerſum ſe tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante faciem ſuam, atque ita conſtituto in corde iudicio adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor, inde quidam ſanguis animi confitentis profluat per lachrimas, poſtremò ab ipſa mente ſententia proferatur: *& mox.* Verſetur ante oculos eius imago futuri iudicij, & quidquid in ſe viderit, quod à iudice venturo reprehendi poſſit & puniri, ipſe nunc in ſeipſo reprehendat & puniat: peccata enim ſiue parua, ſiue magna, impunita eſſe non poſſunt, quia aut homine puniente aut Deo iudicante plectuntur. Ceſſat autem vindicta diuina, ſi conuerſio præcurrat humana.

2. *Sanctæ Pœnitentiæ feriæ, neque ſera vſurpatio.*

VOcat enim Dominus apud Ioëlem cap. 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio & in fletu, & in planctu & ſcindite corda veſtra, &c. quia benignus & miſericors eſt, patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.*

Sed vide ſequaris conſilium Sapientis Eccl. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die diem, ſubito enim veniet ira illius.* Tum illud Eccl. 17. *Non demereris in errore impiorum: ante mortem confitere, à mortuo quaſi nihil perit confeſſio: confiteberis viuẽs, viuus & ſanus confiteberis.* Quare ad Corint. ſcribebat Apoſt. 2. Cor. 6. *Exhortamur ne in vanum Dei gratiam recipiatis, ait enim,* (Deus) *tempore accepto exaudiui te & in die ſalutis adiuui te: ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* His conſona ſcribunt SS. Patres, S. Auguſt. ſermo. 141. de temp. Homo ſi male viuit, non viuit; moriatur, ne moriatur; quid eſt moriatur, ne moriatur? mutetur, ne damnetur.

Greg. Mag lib. 1. epiſt. 33. ad Venant. Culpam tuam penſa, dum vacat; diſtrictionem futuri iudicij dum vales, exhorreſce? ne tunc illam amaram ſententiam audias, cum iam nullis fletibus euadas. Idem Greg. hom. 12. in Euang. Si ſciret quiſque de præſenti ſæculo quo tempore exiret, aliud tempus voluptatibus, atque aliud pœnitentiæ aptare potuiſſet: ſed qui pœnitenti veniam ſpopondit, peccanti diem craſtinum non promiſit. Semper ergo ſupremum diem debemus metuere, quẽ nunquam poſſumus præuidere. Ecce hunc ipſum diem de quo loquimur, ad inducias conuerſionis accepimus, accepimus, ſed vtamur, Sodales mei, dum poſſumus, ne non poſſimus, cum volumus.

3. *Creber vſus venerab. Sacramenti.*

HIc eſt panis, qui de cœlo deſcendit, non ſicut manducauerunt patres veſtri manna & mortui ſunt, qui manducat hunc panẽ, viuet in æternum Ioan. 6. Oraculum audis ex Euangelio: vide iam ex eodem quid timere & ſimul quid amare poſſis. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis,* (ibid. inquit veritas) *& biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die, caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus: qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo,* Vin' audire SS. Patres? Cibus ſum grandium, creſce & manducabis me: nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ; ſed tu mutaberis in me. Ita S. Aug. 7. confeſſ. 10. Vt manifeſtum eſt eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum eſt, & orandum: ne dum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute; comminante ipſo & dicente; *Niſi manducaueritis &c.* Ita S. Cyprianus de orat. domin. ca. 7. Vis igitur electorum, beatorum, diuorumque immortalium numero accenſeri? accede ad diuinam illam menſam: hoc enim ſacramentum Propheta Zacharias vocat frumentum electorum; S. Ignatius Martyr, pharmacum immorta-

mortalitatis, & antidotum non moriendi: Conc. Nicæ. ſymbolum reſurrectionis: Conc. Trident. pignus fœlicitatis & gloriæ.

4. *Opera miſericordiæ.*

SCriptum ſiquidem legimus apud Pſalmiſtam Pſalmo 40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem in die mala liberabit eum Dominus*: audiet nimirum lætiſſimam illam vocem Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi, eſuriui enim & dediſtis mihi manducare &c.* quare S. Chryſoſt. hom. 24. in 3. cap. Ioan. recte monet: Mutuemus Chriſto pecunias, vt veniam accipiamus peccatorum: ipſe enim eſt, qui iudicat: nolimus eum deſpicere in hoc ſæculo eſurientem; vt in futuro nos nutriat. Et paulò poſt: Parua igitur ſaltem exhibeamus, & pro paruis maxima accipiamus, maxima mercemur Eleemoſyna (inquit idem Chryſoſto. ho. 33. ad Pop.) Chriſti adſtat tribunali non tantum patrocinans, verum & ipſi perſuadens Iudici; vt reo patrocinium præſter, & pro eo ſententiam ferat.

5. *Patientia in rebus aduerſis.*

APpello Apoſtolum, ad Heb. 12. *Omnis diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris, poſtea vero fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ*: rationem adfert luculentam ſcribens ad Cor. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pōdus operatur in nobis, non contēplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non vidētur, quæ enim videntur tēporalia ſunt, quæ autē non videntur, æterna ſunt.* 2. ad Cor. 4. Ea ſpe animati acerba quæque Martyres fortiter tolerarunt. Nouerant ſc. illud Apoſt: 2. ad Tit. 2. *Fidelis ſermo: nam ſi cōmortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.* Et illud S. Auguſt. ſer. 47. de Sanct. Recuſat eſſe in corpore, qui odium non vult ſuſtinere cum Capite. Atque ob hanc eandem ſcilicet cauſam ſubinde nos Deus durius tractat, & paterne affligit: vt S. Doctor Greg. lib. 6. mor. c. 15. ſcripto relinquit. In ſex itaque nos tribulationibus Dominus liberat, ne nos in ſeptima malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem præsētis vitæ labore nos atterit: ſed in aduentu Domini à verbere abſcondit, vt tantò nunc ad ſalutem certiores exhibeat, quantò nunc nos flagella duriùs ſecant: vt mihi lubeat iterum hic illud S. Aug. in Medit. exclamare; Domine Deus hic vre; hic ſeca, vt in æternum parcas.

6. *Cultus Beatiſſ. Virginis.*

OLim Abiathar ſacerdoti dicebat rex Salomon, 3. Re. 2. *Et quidem vir mortis es; ſed hodie te non interficiam; quia portaſti arcam Domini Dei.* Arca illa vmbratilis Mariam referebat, quam ſi tu in corde & amoribus habeas, Chriſtum facilem iudicem experieris: ipſam Virginē teſtor: *Qui creauit me*, ait ipſa, *requieuit in tabernaculo meo & dixit mihi, in Iacob inhabita, & in Iſrael hæreditare, & in electis meis mitte radices.* Ecc. 24 quid plura? *Beatus homo, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſeruat ad poſtes oſtij mei: qui me inuenerit inueniet vitā, & hauriet ſalutem à Domino, qui autem in me peccauerit, lædet animam ſuam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem* Prou. 8. Prodeant huc in Mariæ laudem Anſel. Bonauentura, & Bernardus, triplex Mariæ corculum. Sicut impoſſibile eſt quod illi, à quibus Vir. Maria oculos miſericordiæ ſuæ auertit, ſaluentur: ita neceſſarium, quod hi, ad quos conuertit oculos, filio pro eis aduocans, iuſtificentur & glorificentur. Ita S. Anſelmus apud ſanctum Anton. p. q. 15. cap. 14. §. 7. lib. 1. Phar. c. 5. velut è tripode: Et ex eo S. Bon. Sicut, ô beatiſſima, omnis à te auerſus & à te deſpectus neceſſe eſt, vt intereat: ita omnis ad te conuerſus, & à te reſpectus; impoſſibile eſt vt pereat. Habet, teneo, cliens Marianus perire non poteſt, omnino non poteſt. Totis igitur Bernardum audis (ſermone de Natiuit. B. Virginis.) Totis medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur? quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam &c. Ad Patrem verebaris accedere? Ieſum tibi dedit mediatorem: Paulo poſt, Sed forſitan in ipſo maieſtatem vereare diuinam, quod

quod licet factus ſit homo, manſerit tamen Deus. Aduocatum habere vis & ad ipſum? ad Mariam recurre, exaudiet vtique matrem filius, exaudiet filium Pater, Filioli hæc peccatorum ſcala, hæc mea maxima fiducia eſt, hæc tota ratio ſpei meæ. Expectas ex me exemplum: pleni ſunt libri, plena volumina: en vnum è mille. Sancta Gerſenda nobilis & ſancta matrona, cùm pro S. Elzeario, quem enutrierat feruenter oraret: corporeis auribus audiuit Chriſtum ſibi dicentem: Iuueni huic pro quo tam multum oras, noueris me matrem meam dediſſe magiſtram: nihil igitur de illo dubites. Satis eſt, teneo hæreditatis tabulas, & codices obſignatos: ſum Mariæ cliens, ergo male perire, aut cælo excidere non poſſum. In vita S. Elzearij apud Sur. 27. Sept.

7. *Denique Meditatio ſedula Æternitatis.*

HVc omnino pertinet votum illud Moyſis Deuteron. 32. *Vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent*: huc conſilium Sap. Eccl. 7. *in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua & in æternum non peccabis*. Huc denique exemplum Dauidis, qui de ſe negotijs licet regni occupatiſſimo dicebat, Pſal. 76. *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui*, ſed placet audire Bernardum ſer. de Apoſt. Petr. & Paul. explicantem verba illa, *vtinam ſaperent, &c.* vt ÆTERNITATIS, ait, quædam imago reformari videatur in nobis præſentia moderatibus per ſapientiam, præterita per intelligentiam dijudicantibus, nouiſſima prouidentibus, ad cautelam: *Et alibi* (ep. 292.) *te, quiſquis es alloquens*. O vtinam ſaperes & intelligeres, ac nouiſſima prouideres! ſaperes quæ Dei ſunt, intelligeres quæ mundi ſunt, prouideres quæ inferni ſunt, profectò inferna horreres, ſuperna appeteres, quæ ſunt ad malum contemneres. Concludo Abbatis Ammonis bene notanda ſententia (In vit. Patrum lib. 5. tit. de compunctione) Vade, & talem fac cogitationem tuam, ſicut faciunt iniqui, qui ſunt in carcere. Illi enim interrogant homines, vbi eſt Iudex, & quando veniet? & in ipſa expectatione pœnarum ſuarum plorant Ita & tu debes ſemper ſuſpectus eſſe, & animam tuam obiurgare, dicendo: Væ mihi, quomodo habeo adſtare ante tribunal Chriſti, & quomodo habeo ei actuum meorum reddere rationem? Si igitur ſemper ſic meditatus fueris, poteris ſaluus eſſe: addo ad extremum tritum illud, *hoc igitur fac*, & viues.

ORATIO.

Pro Dei timore ſimul & amore impetrando.

DOmine Deus, ſummè iuſtus & ſummè bonus, qui timeri te à nobis ideò voluiſti; vt te amare inciperemus, & tandem ſuper omnia nunc & in æternum amaremus, ſancti nominis tui timorem pariter & amorem infunde perpetuum, ſed timere iam minus lubet; amare nunc te volo. O! amem te, Deus cordis mei, amem te pluſquam alia, pluſquam me, pluſquam omnia; quia tu es Deus meus & omnia. Deteſtor peccata mea, non iam quia mori & condemnari timeo; ſed quia te offendi infinitam bonitatem quam ſuper omnia amo: perfice amorem iſtum, vt nunquam niſi caſto timore timeam, & vt perfectius in cælo cum omnibus ſanctis æternum te amare valeam. Amen.

EPILOGVS.

Ad Virginis Sodales veræ ſapientiæ ſtudioſos.

NVnc lubet tandem finire, (Sodales Virginei) quamquam quis ÆTERNITATIS eſſe vmquam finis poteſt? lubet autem finiendo cum doctis ſimul ac pijs noſtri ſæculi viris duobus præceptoribus olim meis, poſtremum quanto poſſum animi, vociſque ſtudio exclamare. O ÆTERNITAS! abyſſus gaudij Sanctis, abyſſus miſeriarum & dolorum impijs, ſicut enim omne bonum facis infinite melius & optabilius: ita omne malum efficis infinitè peius, & moleſtius. Quæ mens magnitudinem tuam capere, quod robur animi pondus tuum ſuſtinere queat? Tu omnem ſuperbiam retundis, omnem duritiem frangis, omnem animoſitatẽ reprimis: omnes peccatores perturbas, omnes pios in afflictione recreas, & ineffabili gaudio perfundis. *Momentaneum* enim *& leue tribulationis huius ſupra modum,*

in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis : pro momentaneo malo rependetur æternum bonum ; pro leui tribulatione, pondus gloriæ immenſum ; pro afflictione terrena; gloria in ſublimitate. Væ miſeris peccatoribus, qui momentaneum & leue huius vitæ ſolatium æterno illi gloriæ ponderi anteponunt, qui æternum malunt ſubire ſupplicium; quam momentaneo huius vitæ carere commodo, qui terrena iſta præferunt cœleſtibus & infima ſublimiſſimis, momentanea ſempiternis, Leſſius de diu. perf. l. 4.

O chara ÆTERNITAS, æterna veritas, vera charitas, Deus meus & omnia; aperi oculos meos, & amoue à nobis ſtuporem hominum; vt cognoſcamus quid ſit, quam immenſa, quam felix vel miſera ÆTERNITAS; Creaſti nos ad te, creaſti nos ad ÆTERNITATEM: quia tu es ÆTERNITAS; tuæ ÆTERNITATIS nos participes facere voluiſti, iuſſiſti, ſanxiſti : Nam *lux perpetua lucebit Sanctis tuis Domine, & Æternitas temporum.* Da vt momentaneum hoc temporis, piè & ſanctè expendamus: vt in eo ſtudeamus ÆTERNITATI, laboremus ÆTERNITATI, patiamur & certemus ÆTERNITATI: vtque idem omnibus inclamemus, & quotquot poſſumus a-nimas in æternum perituras ſaluemus: Audite Chriſtiani, audite Pagani, audi Belgium, audiat orbis. Cornelius à Lap. in c. 34. Deut.

Nullæ ſatis magna ſecuritas, vbi periclitatur ÆTERNITAS.

O longa, ô profunda, ô abyſſalis, ô æterna ÆTERNITAS.

FINIS.

INFER-

INFERNVS DAMNATORVM, CARCER ET ROGVS ÆTERNITATIS, PARS II.

Coram Sereniſſimo vtriuſque Bauariæ Duce S. R. I. Archidap. Electore; MAXIMILIANO *&*
Sereniſſima coniuge ELIZABETHA
explicata ab
HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.

ILL.MO ET REV.MO DOMINO

D. PETRO ALOYSIO CARAFA,

EX DVCIBVS NVCERIÆ:

EPISCOPO TRICARICENSI,

Nuntio Apoſtolico, ad Tractum Rheni, & partes Inferioris Germaniæ, cum poteſtate Legati à Latere; Domino meo obſeruandiſſimo.

NObilis ab Italia pictor Michael Angelus, ſupremum Orbis iudicium, & inferorum flammas pinxerat. Eam picturam Iulio II. Summo Pontifici conſecravit. Idem ego tentavi, ſed calamo, non penicillo. Flammeum Æternitatis carcerem depinxi. Quicquid hoc operis eſt, Tuo, Ill.me ac Rev.me Præſul, nomini iure merito inſcripſi. Vt auderem, multa me impellebant.

Illuſtriſſimam Carafarum familiam ſpecto? Equo Troiano illam non malè contulerim, è quâ tot viri principes, non in exitium Troiæ, ſed in Orbis bonum progreſſi ſunt. E Tuâ familiâ Præſul Rev.me Pontifex Maximus, Paulus IV. Ex eâdem quatuor Patriarchæ, octo Archiepiſcopi Neapolitani; longè plures Epiſcopi; ſedecim purpurati ſenatores Cardinales prodierunt. Hinc ampliſſima Carafenſis proſapia purpuræ ſplendorem adeò ſibi iam familiarem habet, vt ea vna pænè Curiam è purpuratis Patribus & ſupremum Eccleſiæ ſenatum, ſed & ampliſſimam tot Principum, Ducum, Marchionum, Comitum coronam conſtituere poſſit. Nolo plura de familiâ. Vereor illius laudes ingenij culpâ deterere. Et ſcio hęc ornamenta à Te non inter prima numerari.

Maiora cerno, Studia Tua cum pietate coniuncta. In gymnaſijs & Academijs Societatis noſtræ tam Neapoli, quàm Romæ ſic educatum Te novimus, vt ſimul etiam præclariſſima pietatis fundamenta ieceris. Nam ſodalitates, in quibus cenſebaris, eo ardore tot annis frequentaſti, iis decoraſti exemplis, vt à ſanctâ conſuetudine, quam iuvenis adſciviſti, nihil diverſi exhibuerit virilis ætas. Nam etſi jam Principatûs Firmani & Firmanæ Vrbis Præfectum ageres, nihilominus Te ſodalitati preſentem ſiſtere, è ſodalitatis legibus vivere, Tui eſſe officij cenſebas. Quod vtinam vellent non neſcire Celſitudine Tuâ longè inferiores, qui ſodalis officio egregiè ſatis factum putant, ſi cętus Parthenios ornent ſolo nomine.

Studia

Stu dia porrò & litteras, Ill.^{me} & Rev.^{me} Antiſtes, eâ ingenij felicitate, illâ induſtriç laude tractaſti, vt maximos tam in Philoſophiâ quàm Theologiâ progreſſus feceris. Quod maius. Non immeritò in Te geminum iſtud miramur, tam exactam politioris litteraturæ, quàm vtriuſque Pontificij & Cæſarei Iuris peritiam. Neque in vmbrâ eruditio Tua latuit. In ſolem & pulverem progreſſa eſt. Nota loquor. In iis omnibus, quas dixi, tam Philoſophiç, quam Iuris, ac Theologiæ ſcientijs, illuſtre ſpecimen ſæpiùs dediſti. Pro teſtimonio dicunt tot concertationes ac congreſſus publici, in quibus eruditio Tua doctiſſimo cuique inſigniter ſeſe probavit.

Inde fuit vt ampliſſima munia Te ambirent, non Tu illa. Prolegatus Ferrariæ, Vrbis Firmanæ, & eiuſdem Principatus Præfectus annis compluribus, eum Te præbuiſti, vt iam ſeptennio ampliſſimâ Summi Pontificis Legatione fungaris, magno Religionis incremento. Non enim ab vllâ parte curç aut laboris quidquam remittis, iam omni Leodienſium terrâ ad res componendas obitâ.

Sed propria me vocant, & magis domeſtica. Minimam Societatem noſtram, Ill.^{me} Domine, tanto hacteus tamque conſtanti affectu proſecutus es vbivis locorum, vt ea Te inter patronos primos rectè numeret. Ex ore noſtri admodum Reverendi Patris Generalis mihi videor loqui. Et ſcimus Te religioſiſſimè gloriari ſolitum, diem feſtum ſancti Ignatij Loiolç Tuum eſſe Natalem. Eò vſque certè Tuus in nos amor progreditur, vt Te pænè vnum ex nobis gratulemur.

Neque verò Tua in nos, Prçſul Ampliſſime, Tuorumque benevolentia ſterilis fuit, aut ſolâ verborum munificentiâ ſtetit. Collegium Neapolitanum Tuæ familiç liberaliſſimis impenſis conditum, & amplè conſtitutum eſt. Sed recentius tacere nefas. Ante annos ſeptem Excellentiſſimus Princeps Tiberius Carafa, germanus frater Tuus, vnus inter Hiſpaniç Magnates, & Aurei Velleris Eques, Societati ad extruendum ac dotandum Collegium pares ſumptus beneficâ manu ſuppeditauit. Quam piam beneficentiam omnes ac ſinguli Societatis noſtrç Sacerdotes triplici ſacrificio ex more remunerare conati ſunt: idem obſequij genus præſtituri defuncto huic principi.

Verùm, quod hanc potiſſimùm ſcriptionem, ad Te iubet excurrere, Virtus Tua eſt. Non blandiar Tuis auribus. Neque enim mihi hic mos eſt; malo veris offendere. Eximiam pietatem, & integritatē vitæ publica in Te Fama veneratur. Hîc mihi ſeges ſuppetit, vnde poſſim in Tuâ Celſitudine laudare caſtum corpus, ſobriam menſam, puram mentem. Sed parco modeſtiæ ac ſubmiſſioni Tuæ, quam ſignatis tabulis comprobare eſt. Iam enim non vnas à Celſitudine Tuâ litteras accepi, non humanitate ſolùm ac benevolentiâ, ſed reverâ ſubmiſſione plenas. Liberè dico. Submiſſio in tanto apice, omnes facilè virtutes ſibi iungit.

Quando igitur iam facillimum eſt coniectare, quàm vigilanter cum Hebræo rege annos æternos in mente habeas, *a* idcirco hanc ſcriptionem de Æternitatis æſtuarijs viſum eſt Celſitudini Tuç conſecrare, vt ea famam & lucem huic ſcripto circumdet.

Germania noſtra iam ab annis aliquot faciem inferorum induit, varijs bellorum ignibus calamitoſa. Italia imitatur, & eundem præfert vultum flammis bellicis exæſtuans. Bellum optimè deſcripſerit, qui veram inferorum effigiem appellarit. Ergo tempori nil adverſum ago, cùm de inferis loquor. Præ foribus, imò & in ædibus noſtris ſpectamus inferos. Solatio eſt, has bellicas flammas non fore æternas. Hîc enim pauca diuturna, nihil perpetuum.

Deinde hanc ſcriptionem de Dei in perduelles Iuſtitiâ nemini putem rectiùs dedicauero, quàm amanti iuſtitiam. Non timendū in Tuo tribunali, Rev.^{me} Antiſtes, ne aut cauſſæ fiant perpetuæ, aut gratia vim æqui habeat, aut culpa redimatur auro. Etenim

 cùm

cùm illam divini furoris officinam tacitis cogitationibus contemplaris, nihil ambigo quin Ferdinandi Cæſaris vocem vſurpes. *Fiat iuſtitia, aut pereat Mundus.* Seria ſpeçi Avernalis contemplatio, notitiam divinę iuſtitiæ neceſſariò coniunctam habet.

Memorabile prorſus eſt, quod de Vandalorum rege Canuto referunt. *b.* Hic æqui amantiſſimus ſupplicia repræſentabat omnibus indiſtinctè nocentibus. Non favor, non amicitia, non affinitas delicto patrocinari poterant. Quod vel inde conſtet. Cùm latrocinantes capite damnati iam ducendi eſſent, vnus aliquis è medio damnatorum grege proclamavit, ſe Canuti regis cognatum, iure ſanguinis impunitatem & vitam poſcere. His auditis rex nihil turbatus: *Cognato*, inquit *noſtro vt honoratior ſit locus, ſublimiorem crucem ponite.* Beati cælites non tantùm non cognatorum, ſed nec parentum ſempiternis ſupplicijs ad vllam miſerationem flectentur. Imò vero: Lætabuntur iuſti cum viderint vindictam; manus ſuas lavabunt in ſanguine peccatorum. *c.*

Te animo ſæpiùs Præſul Ill.me inter cælites verſari, inſignis Tua pietas, & mores Tui ſatis teſtantur. Nec dubitem, quin è cælo in Æternitatis carceres deſpiciens, illud Imperatoris mente agites: *Salve ſancta Iuſtitia.* Non terret eos gehenna quos vera in DEVM fiducia, & tranquilla conſcientia ſolatur & erigit. Qui rogos infernales metuit, illius gratiam ambiat, qui habet claves mortis & inferni. *d*

Hîc aliam expono cauſſam, quę me impulit, vt hanc abyſſi flammeæ picturam Tuæ Celſitudini offerrem. Cęleſtium arcanorum conſcius Ioannes: Vidi, ait, Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi. *e.* Supremum Eccleſiæ caput, ſummi Iudicis Vicarius in Germaniam Te miſit, Legate digniſſime, neque *Solvendi* tantùm, ſed & *Ligandi* poteſtatem tradidit, eaque ratione abyſſi clavem commiſit. Hinc Te ſuum Germania veneratur Angelum, habentem clavem abyſſi. En igitur hîc provinciæ, ad quam Tibi tanquam Angelo commiſſa clavis, compendioſam imaginem.

Mos fuit priſcis Romanis vt provincias devictas quamtumvis barbaras in titulos ſuos referrent. Inde Duces & Imperatores Dacici, Getulici, Scythici appellati. Enimuerò nulla vnquam Arabia tam fuit inculta, nulla Scythia tam barbara, quàm Luciferi regnum eſt, Vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. *f* Ab hac incultiſſimâ & nimis quàm barbarâ Scythiâ vel oppugnatâ vel ſubiugatâ heroi Chriſtiano ſpecioſiſſimus titulus accedit, nominari *Scythicum.* Quicumque autem hanc Scythiam non vi vanâ impugnare cogitat, regionis illius diverſa loca ſæpius conſideret neceſſe eſt. Eam etiam ob cauſſam Scythici iſtius regni ſitum & incolas omnibus inſpiciendos propono. Sapientiſſimorum conſilio rectiſſimè facit, qui vivus ſubit inferos, ne ſubeat mortuus.

Sapiens olim Demonax ſtultè prorſus reſpondit: Interrogatus namque, qualiſnam eſſet inferorum conditio? Expecta ſis, aiebat, ſimul atque illuc venero, per litteras tibi omnia ſignificabo.

O Demonax, ô rudes & improbi Chriſtiani! ſerum nimis eſt eò mortuum deſcendere. Nemo illuc explorator admittitur, niſi vivus. Quiſquis mortuorum illætabiles hos receſſus ingreditur, egreſſum perdidit; iam captus eſt, in carcere eſt, & quidem æterno.

De vivo Tartaro longè veriſſimum, quod de picto Iulius II. Pontifex ſummus *g.* dixit: In inferno nulla eſt redemptio. Ibi dētium fremitus perennat, illic ignis æternùm coquitur. Sed ille ignis, ô DEVS, ignis ſapiens eſt, qui damnatorum ſingulos inęqualiter, prout promeriti, torquet; qui membra vrit & reficit; carpit & nutrit: ſicut ignes fulminum corpora tangunt, nec abſumunt: ſicut ignes Veſuvij ac Ætnę montium dies noctesque vivunt, nec deficiunt; ita illud Avernale incendium cruciatibus reorum paſcitur, & torquendo noxios nutritur. Hunc ego ignem ſapientiſſimum in chartâ depingere conatus ſum.

Non

Non hîc Siculi aut Campani montis miſſiles flãmas, non Trophonij ſpecum, non Pythagorę de Orco ſomnia, non Maronis de aulâ Ditis carmina deſcribo; hîc flammeos, ęternos carceres ſub oculis pono, ſuccinctâ ſcriptione. Et hanc Tibi, Ill.me ac Rev.me Præſul, velut Angelo Germanię venerabundus, vt picturam dico ac conſecro, & vnà rogo, vt Celſitudo Tua Societatem noſtram omnem quo hactenus affectu complexa eſt, fovere non deſinat. Monachij die S. Michaëlis Archangeli, Anno Chriſtiano 1630.

Ill.mæ & Rev.mæ
Celſitudinis Tuæ

Seruus in Chriſto ſubmiſſiſſimus

HIEREMIAS DREXELIVS è Societate IESV.

a *Pſa,76.Verſ.6*
b *Krantzius l. 3.Vandaliæ, cap.32.poſt medium.*
c *Pſa.57.Verſ.11.*
d *Apoc.Cap.1.verſ.19*
e *Apoc.Cap.20 Verſ.1.*
f *Iob.c.10.v.22.*
g *Cuius principio meminimus.*

LECTORI BENEVOLO.

AD inferos te duco, mi Lector, & Æternitatem multò luctuoſiſſimam aperio ſpectandam. Obſecro, patientes huc oculos adverte. Ad ſuperos brevi te reducam (ita mecum bene ſpera) & monſtrabo etiam cælum. Libellum hunc ſtudio breviorem ſcripſi, & omnes inferorum cruciatus ad novem ſupplicia redegi, prolixiùs in cælo moraturus. Modò iam diſcamus pericula vicina noſſe, quæ facilè cavet, qui prævidet.

Non parum intereſt è terrâ ſpectes naufragium, an iacteris ipſe in eâdem navi. Naufragium paſſi ſunt, & irreparabile, quotquot ad Orcum præcipitati ſunt; nec in portum vnquam pervenient. Æternitatis igneum mare, carcer æternus hos naufragos iam ſepelivit. Nec finis naufragiorum. Innumeri penè diebus ſingulis huc eÿciuntur fractâ navi. Nos etiamnum extra hoc mare ſumus, naufragorum ſpectatores. Nunc alienis malis licet ſapere, & cavere inferorum profundiſſimam charybdim; æternum carcerem.

Iucundum eſſe cenſuit Callimachus,
Neptunum procul à terra ſpectare furentem. *a*

Nobis vtiliſſimum erit, flammeum damnatorum pelagus ita iam contemplari, vt illud velis remiſque fugiamus. Sapienter dixit Publius Syrus, Improbè ab eo accuſari mare, qui alterum fecerit naufragium.

Et nobis forſitan, mi Lector, iam ſæpiùs navis fracta eſt, vt pro ſe quiſque fateri debeat: Niſi quia Dominus adiuvit me, paullo minus habitaſſet in inferno anima mea. b. *Iſtud maturè cogitemus & tempori. Naufragium minatur vltimum, ÿs maximè qui priora contempſerint. Inferos nemo meliùs cavet, quàm qui ſæpiùs cogitat. Hoc iſta ſcriptio agit, & Noviſſima prævidere ſubmonet. Pauculis annis eſſe miſerum, facilis iactura eſt, & ſæpe principium ſalutis. Tu, ſi quid curas, hoc vnum cura; Ne æternum ſis miſer. Ego hîc, quod veteres in conſolatione dicebant, rectè vſurpem:* Vellem vt velles, *mi optime Lector, hæc non legere ſolùm, ſed & expendere. Hic ſeriò agitur, & de capite. Quod olim Auguſtino Angelus, idem ego tibi ſucclamo: Tolle, lege, expende.*

a Horatius epiſt. l. 1. ep. 11. ad Bullatium.
b. Pſal. 93. Verſ. 17.

DE

Filij autem regni eÿcientur in tenebras exteriores.
ibi erit fletus, et ſtridor dentium. Matt. 8.
Tom. 1. fol. 183

DE ÆTERNO DAMNATORVM CARCERE ET ROGO.

CAPVT I.

Quò liber hic collineet; & instructio Lectori.

ERVDITE dixit Philo Iudęus: *Domus Dei, cogitatio ſapientis.* *a* Hanc domum æterna Sapientia ſubit, hanc habitat, in hac ſuaviter recumbit. Videre, loqui, audire, ſcribere, humanæ quidem actiones ſunt, non tamen animantibus brutis penitus negatæ. Audiunt & feræ, videntque, & eo quædam hominem vincunt. Iumenta quoque memorantur locuta. Scriptioni ſimillimum quid, elephantis præſertim, tribuitur. Cogitare ac ratiocinari, ſolius hominis eſt. Puris ac ſanctis hominum cogitationibus intereſt Deus, & velut ſuâ ſe domo continet. Atque hinc eruditum Philonis dictum: Domus Dei, cogitatio ſapientis.

Quid porro poſt hominis conditorem, digniſſimum ſit ab homine cogitari, variè diſceptari poteſt. Solymæus rex David in diſceptationis partem veniens: Cogitavi, ait, dies antiquos, & annos æternos in mente habui. *b* Cogitatio prorſus vtiliſſima; digna homine, digna Deo. Ampliſſimũ hîc cogitandi ſtadium patet; quod nemo vnquam emenſus eſt cogitando. Finis hîc quæri poteſt, inveniri non poteſt. Æternitas finem neſcit, terminos ignorat, metâ nullâ clauditur. Æternitas cogitari digniſſima.

Æternitatem in ſe ſpectandam ante decennium propoſuimus. Reſtat Æternitatem tam beatorũ, quàm dãnatorum cogitandã demus. Cogitandam, aio, & alto pectore pertractandam. Parum eſt de illâ loqui, audire, ſcribere. Hæc ſuperficiem radunt: penetrandum eſt altiùs, & intimis animi medullis reponenda ęternitas. Proinde hoc quidem capite, vnum iſtud explicabimus; Quò iſthæc de damnatorum æternitate ſcriptio collineet.

a *Philo, lib. de Migratione Abraham, initio. Et l. de ſomniis poſt med.*
b *Pſal. 76. verſ. 6.*

§. I.

ROmanus Sapiens amicè cum Lucilio ſuo expoſtulat. &, quo modo moleſtus eſt, inquit, iucundum ſomnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem? ſic epiſtola tua mihi fecit iniuriam. Revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, ſi licuiſſet, vlterius. Iuvabat de Aeternitate animarum quærere, imò me hercule credere. Credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum. Dabam me ſpei tantæ: iam eram faſtidio mihi, iam reliquias ætatis infractæ contemnebam, *in immenſum illud tempus, & in poſſeſſionem omnis ævi a* trãſiturus Cùm ſubitò experrectus ſum epiſtolâ tuâ acceptâ, & tam bellum ſomnium perdidi. Quod repetam, ſi te dimiſero, & redimam. *b.*

Hic ego pænè in eam ſententiam deſcendo, quam mihi ſcriptor priſcus ſuggerit. Flavius Lucius Dexter Barcinonenſis, Orientalis Imperij præfectus prætorio, & beato Hieronymo

nymo amiciſſimus, Chronicon litteris conſignavit. In eo ad annum Servatoris Chriſti ſexageſimum quartum, de verbo hæc exprimit.

Lucius Annæus Seneca Cordubenſis, Hiſpanus, miſſis vltro citroque ad ſanctum Paulum litteris, de Chriſtianâ re bene ſenſit, factuſque Chriſtianus occultus, eius fuiſſe diſcipulus creditur; dulciterque ſcribit ad Paulum in Hiſpaniâ morantem. *c*.

Ego hîc nihil affirmo, ſed veteris chronographi teſtimonium veneror. Certè Annæus Seneca, Æternitatem non tantùm cogitare inſtituit, ſed & credere. Obſervemus viri ſolertiam. Æternitatem ſuis momentis ponderare ingreſſus eſt, idque fecit attentiſſimè. Hanc enim contemplationem confert ſomnio, quod omnium exteriorũ ſenſuum operoſas vigilias ſopit, & vigilare iubet interiores Hoc meditari eſt. Et ægrè tulit Annæus hanc meditationem ſuam interpellari. Grandi enim emolumento hæc mediatatus: Contemnebam, ait, quod reliquum eſt vitæ, & in illud ſæculorum inexplicabile volumen memet extendebam.

Omnia iam ipſi Senecæ videbantur nauſeanda, prę vnâ illâ interminati ævi poſſeſſione. Quid nos Chriſtiani? Si ſic æternitatem meditantur gentilitatis tenebris oppreſſi? Æternitatem fruſtrà credimus, ſi eam rarò aut frigidè cogitamus. Mille cauſſis impelli mur, vt Æternitatem aſſiduè meditemur. Sit hæc cauſſa plurimarum loco. Æternitas duriſſima pectora, ipſos pænè ſilices ac chalybes mollit, omnem animi pervicaciam expugnat. Actum eſt de homine, quem Æternitas non trahit ad meliora. Eat, pereat, qui tonitru hoc formidabiliſſimum, alto ſopore merſus non audit.

Sed dicas: Incendia inferorum, ante oculos illorum ſtatuenda ſunt, qui ad inferos feſtinant. Quid eos his terreas, qui aſſiduè cælum ſuſpirant; qui peccare omittunt, non formidine pœnę, ſed Numinis amore. Quid hos iuverit ęternos ignes contemplari? Plurimum. Eamque ob cauſſam triplex hoc documentum ſtatuimus, quò ſæpiùs in hac ſcriptione reſpiciendum.

a *Æternitatis deſcriptio.*
b *Sen. epiſt. 102. init.*
c *Recens editum Lugduni hoc Chronicon Anno 1627.*

§. II.

PRimum: Ex hac inferorum contemplatione ſanctiſſimis quibuſque hominibus gaudium ingens naſcitur. Dum enim ſpe certâ his ſeſe incendijs ſubtractos cogitant, cor illis gaudio ſubſultat. Hinc gratiarum actio amantiſſima, hinc deſpicientia ſui maxima, & divinæ bonitatis ampliſſima deprædicatio. At quia etiam bonæ mentis homines errant & labuntur, mox cogitata recurrit Æternitas, & aurem pervellit: Attende tibi, nondum extra teli iactum es. Neſcis enim, an ad vltimum vſque halitum perſeveraturus ſis. Meriſſima eſt gratia, perducta ad tumulum perſeverantia. Nullis actionibus hanc gratiam emereri poſſumus. *a* Deum hîc debitorem appellare non licet. Nulli dat ſyngrapham. Neget tibi Deus perſeverandi gratiam, & perijſti æternùm.

Hoc optimo cuique potens eſt frenum. Nec enim ignoramus fuiſſe qui quadraginta, quinquaginta & pluribus annis Deo ſervierint; omnem denique priorem ſanctimoniam turpi epilogo corruperint, quemadmodum ille apud Caſſianum Hero. Hęc qui mente ſeriâ expendit, optimos quoſque affectus in ſe concitat.

Alterum: Vbicunque attenta Æternitatis meditatio præcedit, ibi non poteſt non ſequi ſtudium ingens, ardor animi, & mira in rebus gerendis omnibus accuratio. Hæc vna cogitatio præclarè docet, Deo vt ſupremo Domino omnia deberi; nec parem vnquam aut dignam hoc famulatu diligentiam adhiberi; nihil tantæ Maieſtati reſpondere; infra illam eſſe omnia. Eadem Æternitatis meditatio pręſentem vitæ ſtatum aſſiduè ingerit, monetque, iam laborandi ac promerendi tempus eſſe, longiſſimas ſine fine ferias, æternos ſine exitu annos ſecuturos, quibus nec laborare, nec promereri quidquam licebit.

Memini me legere, nec ſine admiratione, fuiſſe hominem, qui Æternitatem animo ſic proſpexerit: Quis mortalium eſt, aiebat ipſe ſecum, qui quidem ſanæ mentis ſit, & ratione vtatur, qui regnum Galliæ, Hiſpaniæ, Poloniæ, regna ſanè opulentiſſima ſibi vendicet eâ pactione, vt quadraginta continuos annos in lectu-

in lectulo roſis ſtrato, eoque molliſſimo reſupinus iaceat? Et licet forſan non defuturus ſit, qui ad hanc conditionem deſcendat, & ſic decumbere incipiat; is tamen non totum triennium (res certa) ſic decumbet, quin abrumpat & dicat: Sinite, ſurgam; malo carere regnis, non dicam tribus, ſed omnibus, quàm ſic continuè, licet molliſſimè iacere, vel decem tantùm annis; nec dum viginti, aut triginta, vel, vti pactio fiebat, annis quadraginta.

Itáne res ſe habet, vt nemo ſanus reperiatur, qui, vt triplici regno donetur, triginta vel quadraginta annis dictâ lege decumbere velit? quàm ergo cœca, quàm furioſa eſt inſania, ob lacerum rete, ob tres aciculas, ob crepundia viliſſima, illud petulanter ſubire periculum, & tale deſignare facinus, ob quod in candente crate, in feretro flammeo, non ſolis quadraginta, non quadringentis, nec quatuor millibus, ſed nec quater centenis millibus, ſed æternùm torquearis. Furiis, ô mortales, intemperantiſſimis agimur, niſi iam mature, & in rem noſtram ſapimus.

§. III.

TErtium hîc documentum: Vtinam ab iis omnibus, qui hæc lecturi, vnum hoc impetrem, vt duplici conſpiciliorum genere vti aſſueſcant. Vnum quidem ceruleum, purpureum vocari poteſt alterum. Cærulei vitri conſpicilia ſic vſurpanda. Quotieſcunque nobis bene eſt, cùm corpus vel animus, vel vtraque pars hominis in voluptate eſt, quotieſcunque vel amœna pulchraque oculis, vel auribus ſuavia, vel gulæ delectabilia, vel odorandi & palpandi ſenſibus grata ſeſe ingerunt, qualiſcunque demum iucunditas, quæcunque nos delitiæ afflent, mox conſpiciliis ceruleis ita vtamur, vt pro ſe quiſque ratiocinetur hunc in modum: En, hoc tibi placet, hoc ſapit, hoc iuvat & melli eſt: ſed quæſo quid hoc omne ad æternitatem beatorum? quid hæc mellis guttula, ad illud mellis mare in cælo? quid fruſtrà hîc lambo & lingo? quid famelicis his linctibus meipſum ab æternis voluptatibus diſtineo? Illam, inquam, illam cælitum æternitatem ſuſpice, eò aſpira, vbi abundanter eſt, quicquid vſpiam voluptatum eſt, aut eſſe poteſt.

Atque hęc talis cogitatio medios inter convivas, ipſa inter tripudia, in ipſo delitiarum vigore locum habet, ſi velimus. Hoc artis arcanum in omni delectatione adhibendum, Atque hoc eſt conſpiciliis vti cæruleis: animum erigere, ad futura transferre, cæleſtes delitias velut prælibare. Ita moderatè, ac ſine damno amœnitatibus fruemur.

At verò cùm nobis malè eſt, cùm vel corpus dolor, vel animum ægrimonia exedit, cùm eſt quod vellicet, affligat, cruciet, mox ocularium ſpecillum purpureum ita ſuffigendum, vt apud ſe quiſque dicat: Hoccine ita te vexat, iſtud adeò te torquet, vt pœnè in rabiem agat? Quid hoc autem obſecro, quid iſtud ad æternitatem damnatorum eſt? Demitte oculos, & inferos contemplare. Quicquid hîc te vrit, fabula eſt, iocus eſt: quicquid hîc pateris, meriſſimus ludus eſt: ignium vmbra ſunt ignes noſtri ad illa inferorum incendia; pœnæ, quas hîc dependimus, delitiæ ſunt, ad illa nunquam deſitura tormenta.

Quid ergo vaniſſimis querelis cælum terramque oneras? Impatientiam hîc tuam, imò tuam & ſtultitiam (ignoſce verbo) hîc nimium prodis. Tu certè, quid gehenna ſit, ignoras, alioqui tot querelas non ſparſurus. Sed miſerias ac ærumnas mihi tuas obijcis. Quænam tandem illę? Num ſtabulum habitare cogeris? At illic extremi fœtoris haras igneas habitant damnati, idque æternum. Crebra te fames cruciat? At illic nec mica fami, nec gutta ſiti ſuccurrit; ſititur, & eſuritur, idque æternùm. Videris tibi lacrymis natare? Hæc gaudij materia eſt, ſi velis: Ibi erit fletus, ſed ſiccus, ibi erit erit ſtridor dentium, ſed nil profuturus, idque æternùm. Inimici te tui fatigant, invidi obtrectatores te lacerant? Quid hoc ad inferos, vbi exoſiſſima damnatorum & diabolorum omnium ſocietas toleranda eſt, idque æternum. Mœrores & curæ te angunt? Illic continua cor deſperatio diſcerpit, idque æternùm. Hîc forſan humi iaces: aut aſſeri rigidoque ſtrato indormis? Illic ignis pro lecto eſt, vbi nunquam dormitur, idque æternùm.

Si his talibus conſpiciliis hac ratione vtamur, de graviſſimis etiam malis nil conqueremur: & quicquid aliàs durum & intolerabile viſum eſt; iam facile, momentaneum ac

leve videbitur. Fateri cogêmur: Hæc omnia, ô mi Devs, quæ ſuo fine clauduntur, tolerabilia ſunt, iucunda ſunt, cælum ſunt, ad damnatorum æternitatem collata.

§. IV.

Dvplici hoc conſpiciliorum genere optimi quique hominum ſemper ſunt vſi, & etiamnum vtuntur. Beatus Gregorius his ſe plurimùm adiutum non diſſimulans: Dum, inquit, recognoſco Iob ſedentem in ſterquilinio, Ioannem eſurientem in eremo, Petrum pendentem in patibulo, Iacobum decollatum Herodis gladio; Cogito, qualiter Devs in futuro cruciabit quos reprobat, qui ita durè affligit quos amat? Si cum intimis amicis ſic agitur tempore gratię, quid hoſtibus fiet tempore iuſtitiæ ac vindictæ?

Eruditè Chryſoſtomus: Ab experimento, inquit, rerum tenuium fieri poteſt, vt accipiamus de magnis aliquid coniecturę. Si quãdo in balneo fueris nimium efferveſcente, tùm gehennę recordaberis: & rurſus ſi quãdo febre acriore cõflagraveris, ad flammã quæ illic eſt, progredere: tum probè intelliges, quia ſi balneum & febris adeò nos affliĉtaut & territant; quo animo futuri ſumus, quando in fluvium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrendo tribunali? profectò frendemus dentibus propter labores illos & cruciatus indicibiles; nemo ſuppetias feret. *a*

Et quæſo, vt conſpicilia hæc diſcamus ritè applicare; ſumamus noctem vnicam, quàm à curis aliiſve fodicantibus cogitationibus inſomnem, aut quam infeſtante calculo, vrente podagrâ, torminibus aut dentium doloribus in nos ſævientibus turbatam exigimus. Quàm hæc talis nox longa, & inſtar hebdomadis aut menſis eſt! Quid ſi anno toto ſic inter dolores iacendum, quid ſi annis centum, quid ſi mille annis, ſi ſex aut decem millibus annorum? quid ſi æternùm, & ſine fine?

Pari modo poteſt quis ſibi repræſentare, quicquid vnquam illętabile, luctuoſum, crudele, miſerandum, horribile vidit & audiit, quicquid ab Orbe condito ſæva tyrannorum crudelitas excogitavit, quicquid ad vſque Mundi occaſum ſæviſſimorum hominum immanitas invenire poterit; hoc autem omne ſi velut in faſcem colligatum cum æternitate damnatorum componere, & quaſi per conſpicilia mentis oculos ad imas Erebi ſedes, demittere voluerit, cum Chryſoſtomo proclamabit: Hæc omnia quæ hîc patimur, merus ludus ac riſus ſunt, ſi cùm illis ſuppliciis in contentionem veniant. Et cauſſam iungens orator Græcus: Etenim hæc tormenta, inquit, temporaria ſunt: illic autem nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Pone, ſi libet, ignem, ferrum, & beſtias: & ſi quid his difficilius: attamen nec vmbra quidem ſunt hæc ad illa tormenta. Nonne videmus terrenos milites principibus ſervientes, quomodo criminoſos trahunt, quomodo ligant, quomodo flagellant, quomodo perfodiunt coſtas, quomodo faces tormentis adhibent. Sed hæc omnia ludicra & riſus ad illa ſupplicia. Nam & temporaneæ ſunt hæ pœnæ: illic verò neque vermis moritur, neque ignis extinguitur. *b*

His omnino conſpiciliis vtendum in rebus omnibus tam acerbis & triſtibus quàm ſuavibus & iucundis. Alioquin nobis id ſolum videbitur magnum, quod oculis erit proximum; dolor præſens aut voluptas nos afficiet, futura omnia tanquàm eminus ſita vix cernentur. Ideò ex iis omnibus quæ aſpicimus, audimus, olfacimus, guſtamus, tangimus, aptandum conſpicilium, ad remotiora illa pleniùs cernenda.

a *Chryſoſt. tom. 5. epiſt. 5. ad Theodor. mihi pag. 842.*

b *Chryſoſt. tom. 4. hom. 9. in Epiſt. 2. ad Cor. & tom. 5. hom. 49. ad pop. Antioch. fine.*

§. V.

Chryſoſtomus hæc ampliſſimè confirmans: quando, inquit, videris aliquid bonum & magnum in præſenti vitâ, cogita cælorum regnum, & id nihil eſſe exiſtimabis: quando terribile, cogita gehennam; & irridebis. Quando te invaſerit cupiditas corporalis, reputa! & ipſius peccati voluptatem, quòd nullius ſit pretij, quòd ne habeat quidem voluptatem. Si enim legum, quæ hîc ſunt latæ metus tantam vim habet, vt nos à pravis abducat actionibus, multò magis futurorum memoria, ſupplicium immortale, pœna ſempiterna. Si metus regis terreni

terreni à tam multis nos abducit malis, quantò magis metus æterni regis? Quomodo ergo poterimus aſſiduè metum habere? Si perpetuò audiamus ſcripturas. Nam ſi mortuus, ſi ſolùm videatur, animum noſtrum ita reprimit, quantò magis gehenna & ignis qui nequit extingui. Si gehennam ſemper cogitemus, non citò in eam incidemus. *a*

Phalaridis Taurus ſupplicium olim fuerat horrendum. Origo illius inde Phalaridi Agrigentinorum tyranno bovem opifex fabricavit æneum, quo incluſi ſubditis ignibus, longo & abdito cruciatu, bovis inſtar mugiebant. Teterrimum artis ſuæ opus primus artifex incluſus imbuit. *b* In hoc æneum ignitum ergaſtulum generoſiſſimus martyr Euſtachius cum coniuge Theopiſte ac liberis concluſus, inter immaniſſima tormenta glorioſè finijt, omnibus pòſt ſæculis mirandum Conſtantiæ exemplum. *c* Hos cruciatus verè dixeris infernum, ſed ô infernum mitem & minimè diuturnum! Et licet hunc cogitatione non difficile ſit aſſequi, ea tamen quæ nos ipſi ſentimus, faciliùs intelligentiâ, citiùs voluntate ac memoriâ complectimur, ideò in rebus omnibus, vt demonſtratum eſt, quæ vel amœnè ac ſuaviter afficiunt; vel vrunt, mordent, ac pungunt, ſpecilla ſic adhibenda, vt identidem dicamus: Ecquid hoc ad æternitatem, quid iſtud ad inferos? Pergamus, & patiamur. Quæcunque patimur, iocus & vmbra ſunt ad Æternitatis immortale tormentum.

Hæc in anteceſſum Lectori ſcienda duxi. Primæ artis eſt, futura illa ſæpiùs rectè meditari.

a *Chryſoſt. hom. 2. in 1. Epiſt. ad Theſſalon.*
b *Valer. Max. lib. 9. cap. 2.*
c *Romæ die 20. Sept. Vide Lippomannum, Surium, Lippeloo, Haraum.*

CAPVT II.

Primum Æternitatis Tartareæ tormentum.

TENEBRÆ.

Hieme in noſtris regionibus longiſſimæ noctes ſunt, æſtate multò breviores. At verò fieri poteſt, vt alicui nox longior videatur æſtate, quàm quę longiſſima eſt hieme. Quàm ea nox longa ſit neceſſe eſt, quæ horis non multis canitiem anteà non viſam adfert. Id fieri, certis teſtibus, & vel ipſâ docemur experientiâ. Nec docti negant, fuiſſe qui nocte vnicâ canuerunt. Didacus Oſorius à rege Hiſpaniæ in carcerem coniectus Hiſpali, à mœrore nocte vnâ incanuit. Bilbilitanus vates mirabundus cecinit.

O nox quàm longa es, quæ facis vna ſenem! a

Rectiùs dixerim: O nox quàm longa es, quæ cogis vna non ſeneſcere, ſed mori millies, & ſæpius! Eiuſmodi noctes apud inferos ſunt, quibus vel millies, & crebriùs, moriuntur damnati, nec tamen vllus moriendi finis eſt. Heu longa nox! quæ longior videtur anno, quæ longior olympiade vel luſtro, quæ longior vel ſæculo. At verò longiſſima nox eſt, quam nullus vnquam ſequitur dies; horribiliſſima nox eſt, quæ tenebris involuitur æternis. Tali nocte, talibus & tenebris Deus, in hoſtes ſuos vindicat. Sole procul & lunâ, procul omnibus aſtris damnati degunt. *Noctem illorum tenebroſus turbo poſſidet: non computatur in diebus anni, nec numeratur in menſibus. Obſcurât eam tenebræ, & vmbra mortis; occupat eā caligo, & involvitur amaritudine.* b Damnati conditorem ſuum non tantùm non vident, ſed nec vnquam in omnē æternitatem videre illum poterunt, ad quem tamen videndum conditi ſunt. Et hoc primum apud inferos ſupplicium eſt TENEBRAE. Duplices inferorum eſſe Tenebras, & quàm inexplicabile ſit tormentum, quod Theologis, *Pœna damni*, dicitur, oſtendemus.

a *Martialis l. 4. epigram. 7. In caſtigato rectè deeſt hoc epigramma.*
b *Iob cap. 3. verſ. 5 & 6.*

§. I.

Tenebræ apud inferos, duplices. Illas *Corporis* voco, & exteriores; has *Animi* & interiores. Illę Corporis tenebras Ægyptias, horribiles, craſsiſſimas, manu palpandas longè ſuperant. Ignis apud inferos ardere poteſt, lucere non poteſt. Quod Sapientia de tenebris Ægyptijs aſſeruit, idem de Orcinianis dicendum: Vnâ catenâ tenebrarum omnes erunt colligati,

—*clauſi tenebris & carcere cæco.* a

De hac tenebrarum pœnâ Chryſoſtomus: Plorabimus omnes triſtiſſimè, inquit, flammâ nobis vehementiùs incumbente. Neminem videbimus præter condamnatos nobiſcum, & immanem ſolitudinem. Quis poteſt verbis conſequi, quàm formidabiles pavores à tenebris exorientur, quæ in animis noſtris exſtabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim reſolvendi, ſic nec lucere poteſt: alioqui non eſſent tenebræ. Huiuſmodi igitur pavorem à tenebris, tremorem, ſolitudinem, membrorum attonitum ſtuporem adducere ſufficit vna illius tẽporis ratio *b.*

At tenebræ interiores illę, longè horribiliores ſunt, quas Theologi *Pœnam damni*, ſeu, *Divinæ viſionis privationem* vocant. Hoc omnino ſuppliciorum ſummũ eſt, quo Deus hominem punire poteſt. Nam vti *Videre Deum*, ipſiſſima beatitudo eſt, & ſumma beatorum felicitas: ita, *Deum videre non poſſe*, maxima damnatorum pœna eſt, è quâ inexplicabilis in eorum voluntate naſcitur triſtitia. Explico.

Falco avis dum ſcorteo pileolo tectos habet oculos, nec picas, nec anates, nec ardeas inſectatur: at vbi pileolo detracto *c* avem conſpicatur ad quam conſectandam naturâ fertur, iam non amplius retineri poteſt niſi violentiſſimè: abrumpet lorum & vincula, atque ſi aliter non poſſit, aut ſibi ipſi pedem, aut venatori brachium, dum luctatur, graviter lædet, tantâ vi naturæ rapitur, ad illam quam eminùs cernit volucrem.

Non abſimilis eſt cum homine ratio. Dum in orbe hoc agimus, oculos cucullo tectos gerimus; in tenebris ſumus. Hinc mirum nõ eſt, nos ad videndum Deũ vi nullâ rapi, velamen oculis ac vultui præpanſum impedit. At vbi Animus corporis exuuijs abiectis, cucullo per mortem detracto, iam in Æternitate conſtitutus liberè circumſpiciet, tantâ vi ad conditorem ſuum rapietur, vt inter ſupplicia omnia, hoc ei futurum ſit ſummum maximumque, à Conditoris aſpectu vel brevi morulâ diſtineri. Si iam ab eodem excluſus ſit æternùm, hoc illi tormentũ erit infandum prorſus & inexplicabile. Beatitudinis ſumma eſt, Videre Deum. Rex David ſapienter animadvertens, nullis voluptatibus, re nulla ſatiari poſſe hominem: Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua. *d.* Hinc calamitatum omnium apex eſt, ab aſpectu Dei arceri.

a *Virgil. lib. 6. Aeneid.*
b *Chryſ. tom. 5. Paræneſi priore ad Theodorum lapſum, mihi pag.* 842.
c *Venatores vocant.*
d *Pſal. 16. verſ. 15.*

§. II.

QVodvis damnum tantò maius eſt, quantò plus bonorum eripit. Gravis mulcta eſt cogi decem millia philippeorum pendere; gravior eſt, viginti aut triginta. Centum millium inter graviſſimas cenſetur. Sed hanc ipſam longè ſuperat, multis auri millionibus, imò theſauris omnibus in omnem vitam ſpoliari. Tale omnino eſt Tenebrarum hoc ſupplicium, quod bona ſimul omnia rapit, nec in omnem tantummodò vitam, ſed in omnem, eheu! æternitatem.

Hinc attonitus Chryſoſtomus: Nam ſi mille, ait, dixeris gehennas, nihil illius par dices doloris, quem ſuſtinet anima. Intolerabilis gehenna eſt, confiteor, & multùm intolerabilis: tamen intolerabilior hæc regni amiſſio. Hoc cogitate. Hoc ipſum ſæpiùs repetens & inculcans: Si mille aliquis ponat gehennas, inquit, nihil tale dicturus eſt, quale à beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſumque eſſe Chriſto, & audire ab illo, Non novi vos *a*.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. *b.* Duplex hic arboris ſupplicium: Exſcindi, & in ignem mitti. Arbori mitior pœna foret, ignibus vſtulari, quàm ſic eradicari, vt ab eâ nec frondes nec flores vnquam amplius ſperari poſſint. Ita prorſus homini ſupplicium foret mitius, in ignibus eſſe, quàm à conſpectu Dei æternum excluſum eſſe.

Imaginem aliquam huius ſupplicij, vel vmbram, etiam in hac vitâ videre eſt. Qui Deum graviùs læſerunt, dupliciter quandoque puniuntur. Primò doloribus & mœroribus. Sic Antiochus & Herodes etiamnum vivi vermibus ebullierunt, velut cadavera, aut putres caſei, verè *percuſſi à Deo.* Hæc prima pœna. Altera, ſolatium omne ſubtrahitur, vt ita punitus nihil amœni reperiat in Deo. Atque hoc guſtulus & promulſis in-

ſis inferorum eſt. Quamvis & ſanctiſſimi quique hominũ hac promulſide ſubinde initientur. Ideò ſæpè vociferatus eſt David: Ne proijcias me à facie tuâ: Non avertas faciem tuam à me. Quemadmodum igitur tam virtutum quàm vitiorum cultores, aliquantulâ tam ſenſus quàm damni pœnâ mulctantur dum vivunt, vt guſtent quid legis & moris ſit apud inferos: ita qui illuc præcipitantur, illam non ſenſus tantùm, ſed & damni pœnam totâ mole incumbentem perpetiuntur & vſque in æternum non videbunt lumen.

a *Chryſ. tom. 5. hom. 49. ad pop. propius finem, mihi pag. 283. Idem tom. 2. in cap. 7. Mat. hom. 24. mihi pag. 203.*

b *Matth. cap. 3. verſ. 10.*

§. III.

BEatiſſimum hunc ſupremi Numinis intuitum perdimus quovis letali peccato. Nam, vti Theologorum Magiſter docet, quiſquis letaliter delinquit, voluntatem à ſupremo fine avertit, & eo ipſo meretur, hoc fine, ad quem conditi ſumus, excidere. In hos iam dudum lata eſt ſententia: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. *a* Hæc pœna non ſolum in ſe graviſſima & maxima, ſed hominis culpâ plurimum augetur. Ab exemplo res patebit.

Eſt qui decem millia philippeorum aſſequi potuiſſet adeundâ hæreditate, ſed ille ignaviſſimus cauſſæ ſuæ indormijt, itaque hæreditatem tam opulentam neglexit, iamque talibus ferę pœnitentiæ furijs agitatur, vt ipſe ſibi immineat, velut ſeipſum diſcerpturus. Et nonnunquam mors inde violenta ſequitur. Haud aliter damnatorum quilibet ſeipſum ſic al'atrat: Potuiſſem; auxilia non deerant; vocabar: potuiſſem, eheu, potuiſſem, ſed nolui. A ſummo Bono excluſiſſimus ſum in omne ævum, & vſque in ęternum non videbo lumen, quia nolui videre.

Sentire tanto ſe bono privatum eſſe, & quidem ſuâ culpâ, inexplicabilis infandus erit dolor mœrorque. Nec mirum, hęc explicari non poſſe. Cum enim cæli gaudia cogitando non penetremus, Numinis aſpectum non capiamus, quid miri, ſi tanti boni privationem non ſatis æſtimemus? Infantulus, cum parens illius moritur, ignorat quid in hoc vno homine perdat, ideò nec gemitus ducit, nec lacrimas fundit: Simillimè nos agimus, cum peccamus; ignoramus, heu miſeri! quantum bonorum amittamus.

Neque verò hic vnquam tot tantiſque malis obruimur, quin ſubinde reſpirare liceat; accedit quod Orbis alterius ſtatum neſciamus. Hinc non neminem videas, qui ſub ingenti malorum mole, cum rège Vandalorum Gilimere rideat. Riſus omnis ab Orco procul exulat.

In omni noxâ letali, ſingulariter ſpectanda ſunt duo hæc, *Averſio* & *Converſio*. Sic loquamur cum Theologis Avertit ſe à Creatore qui peccat; convertit autem ſe ad rem creatam. Hoc velut duplex in Deum iniuria eſt. Averſioni proinde *Pœna damni*, Converſioni *Senſus pœna* reſpondebit; quæ licet multiplex ſit, ab illâ tamen priore multum ſuperatur. Et certè procul omni riſu eſſet, quem ſola Damni pœna torqueret, gehennæ ſatis ſentiret, qui hoc vno ſupplicio afficeretur.

Graviſſimè olim queſtus Cain impius, Ecce, inquit, eiicis me hodie è facie terræ, & à facie tuâ abſcondar. *b* Et tamen etiamnum ſpes erat recuperandæ gratiæ. Quid de inferorum captivis dicendum? Eiecti ſunt à facie terræ, & à vultu divino abſconditi. Verè Deus, quod diu minabatur, dereliquit eos, & abſcondit faciem ſuam ab eis: ſunt in devorationem; inveniunt eos omnia mala & afflictiones. *c* Illud malorum maximum: Proiecti ſunt à facie Dei. Quod vnicè ac toties deprecatus eſt David, à facie Dei non proijci, hoc illis iam contigit: Proiecti ſunt, nunquam amplius recipiendi.

Quàm acerbi doloris eſt, ſi is qui iam iam in regem fuiſſet vngendus, capiatur, & in furum ergaſtulum detrudatur Videre Orbis terrorem Nabuchodonoſorem in ipſo gloriæ culmine conſtitutum, ſubitò præcipitem ruere, & in ſaltum ad feras ablegari; vt qui malè hominem egiſſet, diſceret iam agere bovem. Videre Hebręum regem Sedeciam è ſolio in carcerem raptari, neque ſolum fortunis omnibus, ſed & oculis privari. Tunc veriſſimè, quod Boethius dixit, miſeriarum maxima erat, meminiſſe felicem ſe fuiſſe. Non aliter damnati omnes eo tempore in Æternitatis antra raptabuntur, quo inter ceteros beatos

beatos fuiſſent attollendi in reges, non minimum vnquam ſenſuri malum, ſummum ſemper poſſeſſuri Bonum. Hoc vnum rectè damnum dixeris; & quod ſatis dici, quod ſatis defleri non poteſt, irreparabile.

a *Matth. cap. 7. verſ. 23.*
b *Gen cap. 4. verſ. 14.*
c *Deut. cap. 31. verſ. 17.*

§. IV.

ORbus oculis quid aliud quàm illud cœci poſtulet: Domine, vt videam. *a* Si quæ damnato fieri poſſet gratia, vt vnam aliquam ex vniverſis cęli voluptatibus peteret, vtique id vnum rogaret. *Videam Deum.* Amœniorem locum non cupio, ſuaviorem ſocietatem non deſidero, nec in ignibus eſſe detrecto, modò *Deum videam.* Verùm id nulla lex permittit.

Sed obſecro, modò poſt mille annos id impetrem. *Non permittit hoc vlla lex.*

Modò poſt decem millia annorum id fiat. *Nec hoc permittit.* Vtinam vel poſt viginti millia annorum id conſequar quod peto. *Nec iſtud leges vllæ patiuntur.*

Saltem poſt quinquaginta millia annorum hoc obtineam. *Omnes Dei leges reclamant.*

Ah. vel ſaltem poſt centena millia annorum Deum videam. *Æquè hoc abnuunt divinæ leges.*

O ſi demum vel poſt cēties centena millia annorum exaudiar! Actum eſt; Nihil hic impetrabile eſt; Ianua gratiæ iam clauſa eſt. Porta cæli iam obſerata eſt. Deum nunquam videbis, Et vſque in æternum non videbis lumen. *b*

Hoc cogitate, inquit Chryſoſtomus. Cogitemus, obſecro, cogitemus, & hęc tam ſeria vel à nugis noſtris æſtimemus. Si quis moliatur omnia, & nullum non lapidem moveat, vt vel deſideratos honores, aut optatas opes, vel expetitam ſponſam impetret, nulliſque laboribus vel ſumptibus parcat, iamque pænè votum ſuum ſpe certâ devoret, paretque nuptias; Alius tamen ex inopinato præveniat. Hoc miſerum ad inſaniam redigit. Hic damnum cum pudore ferendum. Hinc amentia & furor, hinc cædes & mala plurima.

Sed comparate mihi hominem ſpe ſuâ falſum, & alium ęternis tenebris involutum. Grande nimis diſcrimen eſt. Ille aliò migrare, alios honores, ſponſam aliam ambire poteſt. At iſte nec ſocum mutare, nec ſupplicium effugere valet; ſpe omni excidit, æternum deſperatiſſimus. Nihilominùs fateri cogitur, quòd Deus pro ſe ſollicitus in viam variè vocarit, ipſe verò venire ac ſequi contempſerit. Non neſcit eò ſe conditum, Chriſti ſanguine redemptum, ſalutis fonte ablutum, à Deo millies invitatum: Veniret modò, regnum occuparet; Conditore ſuo æternum frueretur. Sed ego, dicet ipſe ſibi, in culpâ ſum, ego neglexi; ego me in has flammas pręcipitavi. Hic pudor, dolor, furor miſerabilis, immenſus. Iſaias clamat: Tenebræ & palpatio factæ ſunt ſuper ſpeluncas vſque in æternum. *c.*

Hoc vel ipſi cacodęmones fatentur, cum illis corpore infeſſo latitantibus exprobratur: *O miſeri, Deum nunquam videbitis.* Tum illi fremere, ſævire, furere, geſtu motuque corporis horribili oſtendere, eâ vnâ re incredibiliter ſe torqueri.

a *Luc. cap. 18. verſ. 41.*
b *Pſal. 48. verſ. 20.*
c *Iſa. cap. 32. verſ. 14.*

§. V.

BEatiſſimam hanc Dei viſionem Chriſtus Dominus compendio explicavit, cùm omnem Angelorum felicitatem in eo ſitā docuit: Semper vident faciē Patris, *a* Cùm verò illam de regiis nuptiis parabolā pro concionē exponeret, ſub finem addidit à rege dictum: Mittite eum in tenebras exteriores. *b.* Hebręâ phraſi carcer longè teterrimus, tenebræ nimiùm formidabiles deſignantur, quale nihil in Orbe hoc noſtro. De hoc Auguſtinus diſſerens: Vt penitus, inquit, extra Deum ſit, quiſquis dum tempus eſt, corrigi noluerit. *c*

Ea vitæ iſtius ratio eſt, & tanta ſubinde mœſtitia nos inceſſit, vt vnum hoc lubeat, *Lugere*; nulla Sirenum carmina, nulli Charitum lepôres, nulla Voluptatis blandimenta priſtinæ nos hilaritati reſtituere poſſunt, adeò nonnunquam in mœrorem obſtinavit animus. De ſuperioris ævi Imperatore publicæ literę produnt, eum tantis mœroribus confectū fuiſſe, vt illum nulla vocum & fidium harmonia, non equeſtres ludi, nulla locorum amœnitas, nulla

nulla gratiſſimorum hominum colloquia ad hilaritatem potuerint traducere; fruſtra erant omnia. Quid hoc, obſecro, Deus ſibi vult? Quid eruditionis ſacræ, Deus hic ingerit? Hoc ipſum: An videtis, ô mortales, quam humana omnia inane magnum, & picta vanitas ſint? Num tandem ſentitis, quantum à me vno, omnia veſtra pendeant? En, nec omnium quidem voluptatum congeries animum mœrori datum, abſque me, hilarare poteſt.

Ita prorſus eſt: habes, ô Deus, confitentes reos. Quòd ſi huic tam mœſto homini cuicumque divina facies vel momento ſe conſpiciendam præbeat, mox omnes triſtitiæ nubes evaneſcant neceſſe eſt, perinde ſi quis è triſtiſſimo ſomnio eviliget repentè, ſomniique ſui vanitate damnatâ, in palatio, nobiliſſimo, inter chariſſimorum gratulationes ſeipſum circumſpiciat.

Porrò Deum videre tam immenſæ voluptatis Occeanus eſt, vt, etiamſi quis vel in igne ſit, ſi Deum tamen videre poſſit, præ tanti gaudij dulcedine ignem ſenſurus non ſit. Cogitationes hîc noſtras, obſecro, mittamus vlteriùs, & paullò altiùs divinos hos intuitus expendamus. Inde profectò liquebit, quantum hæc vna ſummi Boni iactura triſtitiam ac dolorem omnem, calamitates omnes, omne malum ac ſupplicium infinitis partibus excedat.

a *Matt. cap.* 18. *verſ.* 10.
b *Matt. cap.* 22. *verſ.* 13.
c *Aug. in Pſalm.* 6.

§. VI.

ATqui hæ tenebræ, ſeu divini aſpectus privatio primum eſt tormentum Æternitatis damnatæ, quâ iuſtiſſimè punitur humanæ mentis cæcitas, quę primum in hac vitâ malum & vltimum malorum eſt. Vſquequaque is miſer eſt, quem cæcitas iſta corripit. Hunc talem nec admonitiones, nec exempla, nec correptiones, nec inſtructiones, aut conciones vllæ corrigunt. Cæcitas & animi furor hominem iam occuparunt. Quà data porta ruit in vetitum, amentiâ cœcus. Huic ſobrios caſtoſque mores commendare, eſt colores laudare cœco.

Huius erant farinę duo nequiſſimi ſenes illi, alienę pudicitiæ ſubſeſſores, Suſannæ iudices, qui everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum. *a* Hos laſciuus amor adeò in tranſverſum egit, & dementavit, vt conſcientiam, voluntatem ac rationem illorum fœdæ tenebræ involverint. Sicut autem qui in altâ nocte ruere incipiunt, non vident quâ ratione ſiſtant ruinam: ita illi prout labi cœperunt, ſic ad grande nefas prolapſi ſunt.

Hic nemini mirum videatur plurimos in turpiſſimis flagitiis quietâ ſtatione perſiſtere; caligo mentium illos exercet. Priora vitia diem illis eripuerunt, inde iam ſecuri pergunt ſceleratâ nocte defenſi; Evuertunt ſenſum ſuum, & declinant oculos ſuos, ne videant cęlum. Iob pepigit fœdus cum oculis ſuis, ne virginem aſpiciant; illi cum ſuis, ne cælum videant, ab eo forſitan terrendi aut alliciendi ad meliora.

Hoc mentis eſt tenebris ac ſordibus oppletæ, quam ideò *Pœna damni* cruciat æquiſſimè. Noluiſtis videre Deum; non videbitis ęternùm. Quapropter Hieremias vates hortatur: Date Domino Deo vêſtro gloriam, antequàm contenebreſcat. *b*

Græcus eccleſiaſtes Chryſoſtomus, nobiliſſimam toties Chriſtianæ philoſophiæ regulam tradit, rebus omnibus ſic applicandam: Suave hoc quidem eſt, ſed non immortale. Epulari & cuticulam curare, *ſuave quidem, ſed breve.* Indulgere genio, & delitijs ſe dedere, *ſuave ſed non diuturnum.* Carnis petulãtias ſectari; *ſuave, ſed non perpetuum.* Abundare divitijs; *ſuave, ſed nõ immobile.* Honorari ac laudari paſsim ab omnibus; *ſuave, ſed non æternũ.* Petere vltionem ex hoſtibus; *ſuave, ſed heu quam non ſtabile!* Stomacho ſuo vivere, pleraque omnia ex voluntate ſua facere; *ſuave ac iucundum, ſed heu non ſempiternum.* At verò divinis obtutibus privari, acerbiſſimum ſimul & perpetuum; lugubre nimis & immortale. Ne igitur, inquit Chryſoſtomus, ſegnes ſimus, vt vno momento delitiemur (hoc enim, eſt pręſens vita) & infinitorum ſæculorum accerſamus nobis ſupplicium: ſed momento laboremus vt perpetuò coronemur. Videtis quòd etiam in ſęcularibus ſic plerique homines faciunt, & parvum laborem pro longa quiete eligunt, tametſi diverſum eis eveniat

niat. Nam labor ſæpè immenſus, fructus verò parvus, & ſæpius ne parvus quidem. Conſidera agricolam per totum laborantem annum; & ſub ipſum finẽ ſępiùs excidit ſpe fructus multorum laborum. Item gubernator ac miles vſque ad vltimam ætatem in bellis ac laboribus agit, & ſæpiùs vterque moritur, & ille quidem ſarcinas divitiarum, hic verò cum victoriâ etiam vitam amittit. Quam igitur habebimus excuſationem, in rebus ſæcularibus laborioſa perferentes, vt parum refocillemur, vel ne parum quidem; ſpes enim incerta eſt: in ſpiritualibus autem contrario modo facientes, & propter parvam ignaviam, ineffabilem pœnam nobis accerſentes? Ideò oro vos omnes, vel ſerò ex hoc ſtupore vigiletis. Nullus enim nos liberabit in illo tempore, non frater, nec pater, nec puer, nec amicus, nec vicinus nec vllus alius: ſed ſi operibus deſtituti fuerimus, omnia tranſibunt, omninoque peribimus. *c*

a *Daniel.cap 13.verſ.9.*
b *Hierem.cap.13.verſ.16.*
c *Chryſ.tom.4 in epiſt 2.ad Cor.cap.5. hom. 9. fine, mihi pag. 687.*

§. VII.

REctiſſimè igitur hortatur Iſidorus Peluſiota: In æternitatem tanquam in ſcopum intenti ſimus, & prudentiam indies divinis oraculis acuere debemus. Hoc ſcilicet vnum terreat, hoc ſoletur vnum: Terreat quidem, dum quiſque ſibi dicat: Perdo Deum hoc vitæ momento? Omnes vnà voluptates, omnia ſimul bona perdidi, idque æternum. Promereor Dei faciem hoc vitæ punctulo? Gaudium omne, bona ſimul omnia acquiſivi.

Gregorius id affirmans; Omnia etiam retinendo, inquit, relinquitis, ſi ſic temporalia geritis, vt tamen tota mente ad æterna tendatis. Si cupis, inquit Chryſoſtomus, his quæ in Mundo ſunt, frui, cælum quære: Si vis etiam præſentia conſequi, toto illa ſtudio deſpice. *a*

Erminigildus invenis ſanctiſſimus Hiſpani Regis filius, cùm ei pater Levigildus iuſſiſſet dici, aut eucharistiam Arriano ritu ſumendam, aut moriendum eſſe. Ille religionis veræ tenaciſſimus Arriano patri renũtiari iuſsit: Facilem eſſe iacturam regni, quod diu retineri non poſſet: illud à ſe regnum ambiri, quod reges faceret immortales.

Non aliter nobis ratiocinandum: Rebus omnibus quæ à ſummi Boni aſpectu detinent, Vale longiſsimum dicamus. Plurima enim perduntur cum lucro, nec æſtimandum eſt damnum illud, quod fenore penſatur ampliſſimo.

Cùm rex Demetrius Athenas cepiſſet, Lachares Athenienſis, philoſophus vultum atramento tinxit, ruſticam veſtem induit, & calathum multa fronde opertum tulit. Qua ratione per portam omnium minimam furtim egreſſus eſt. Vt verò Tarentinos equites ſummo ſtudio inſequentes falleret, equo & ipſe conſcenſo, nummos Daricos in via velut neglectim ſparſit. Hos dum illi ſtudioſiùs colligerent, ipſe in Bæotiam eluſis inſecutoribus pervenit. Lucrum eſt, perdere vt lucreris, abijcere vt ſerves. Abijciamus ergo vt ſervemus, perdamus vt lucremur. Hoc vnum perdere metuamus, æternum Dei aſpectum: illudque iam aſsiduè pro ſe quiſque roget: Ne proijcias me à facie tua *b*. Tibi dixit cor meum, exquiſiuit facies mea, faciem tuam Domine requiram. *c* Oſtende mihi faciem tuam. *d* Domine, Oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. *e* Domine. paratus ſum omnia, quæ iuſſeris, aggredi; quæ immiſeris, pati; quæ volueris, facere; quæ prohibueris, cavere. Tu modò, Ne avertas faciem tuam à me. Domine, iam ſim in tenebris, iam vili pendar, iam infimis accenſear. Tu modò, Domine, Tu modò ne avertas faciem tuam à me. Malum etiam leviſſimum, ſi ſemper duraturum ſit, immenſum ab æternitate pondus accipit. Quid ergo de malorum omnium malo graviſſimo dicendum?

a *Chryſ in. 1 epiſt. ad Tim. hom. 11. fine. mihi pag. 1332.*
b *Pſal. 50. verſ. 13.*
c *Pſal. 26. verſ. 8.*
d *Exodi cap. 33. verſ. 13.*
e *Ioan. cap. 14. verſ. 8.*

CA-

CAPVT III.

Alterum Æternitatis Tartureæ tormentum.

FLETVS.

SI vinitor incurius botros in vite iam maturos negligat, ac tum primùm ad torcular deferat exprimendos, cùm iam putreſcunt, vinum effluet tam ignobile & inſuave, vt id nulli nec ebrio quidem propinari poſſit. Lacrimę piæ, pretioſus liquor, & vinum ſanè generoſum ſunt, vel Angelis propinandum, ſi tempori fundantur.

Bernardus certè aſſerit, noſtras lacrimas Angelorum eſſe delitias, ſi tamen eas expreſſerit vel dolor ſanctus, vel amor divinus. Quod ſi lacrimæ fundantur tempore non ſuo, aut cauſa non laudabili, in vinum aceſcens & marcidum degenerant; potus miſerabilis, nemini profuturus.

Illa regum monſtra Herodes & Antiochus lacrimas fundebant, ſed non ſerias & nimium ſeras. Venator Eſau, Paulo teſte, Non invenit pœnitentię locum, quamquam cum lacrimis inquiſiſſet eam. *a* Vinum ignobile atque fugiens, lacrimæ intempeſtivæ.

Tempus vivendi, tempus flendi eſt: Qui ſeminant in lacrimis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittẽtes ſemina ſua. *b* Hac quidem ratione fragrans Angelorum vinum, aromatites, conditum funditur.

Elephas quandoque noctu triſtè murmurat, ſuam velut ſervitutem deflens. In nocte degimus, dum vivimus, & heu vitijs crebro ſervimus; cur ſervitutem hanc miſerrimam non iure defleamus? uvas ad vitem putreſcentes negligit, qui cum Petro & Magdalena flere renuit. Seræ nimis ſunt lacrimę in Orbe altero; Hic flendum eſt. Væ miſeris qui domum luctus ſubeunt ęterni: illic quidem Incipitur fletus, ſed non finitur. Æternitas perennium pincerna lacrimarum eſt.

Atque hoc alterum apud inferos ſupplicium eſt, FLETVS, de quo Servator explicatiſſimè: Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. *c Tenebræ oculorum, Fletus* aurium tormentum eſt; de illo, capite priori, de iſto, capite ſequenti not plura.

a *Hebr. cap. 12. verſ. 17.*
b *Pſa. 125. verſ. 5. & 6.*
c *Matth. cap. 13. verſ. 42.*

§. I.

DAmnatorum lacrimas Chriſtus in diviniſſimis ſuis cõcionibus ſæpiùs ingeſſit, ne memoriâ elaberetur maximi doloris teſtimoniũ. Hinc illæ voces crebriùs repetitæ: Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. *a* Fletus quidem, inquit Bernardus, ob ignem qui non extinguitur, ſtridor verò ob vermem qui non moritur. Planè fletus ex dolore, ſtridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis invidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit. *b*

De tempeſtivo fletu Veritas dixit: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur *c* Hîc nonnunquam voluptatis eſt flere: Æternus illic fletus ſolatij omnis eſt expers. Notum Naſonis illud: Sedatur lacrimis, egeriturque dolor. At illic tormenta omnia incrementum à fletu capiunt, perinde vt flamma oleo aut bitumine vegetatur.

Quod ſi damnati ſingulis diebus vel vnicam ſolùm lacrimulam ſtillarent, atque hæ vnius diei guttulę cum ſecuturis ceteris (quod Deo facile) aſſervarentur, demum ingens lacrimarum Oceanus inundaret, maria omnia ſuperaturus. *d* Verum damnati licet acerbiſſimè plorent ac eiulent, nullas tamen lacrimas fundunt, quemadmodum perfrictæ frontis pueri, qui quàvis acriter à parentibus cædantur, nec vnicam tamen lacrimulam extillant; obduruerunt contra plagas: Ita damnati, quorum voluntas eſt obſtinatiſſima, horrendum quidem vociferantur & exululant, fremunt, rugiunt, ac furunt, ſed pias oculorum pluvias non mittunt. *e* Omnes ſuas caueas confuſiſſimis eiulatibus, velut pecudes iam iam iugulandæ complent. Ah, qualis muſica æternum non ſopienda!

Quod Paulus de cæleſtibus delitijs elocutus: Nec oculus vidit, nec auris audivit, &c. id ſanè de damnatorum etiam furioſo fletu aſſerendum: Tam lamentabiles queſtus, tam horriſi-

horrificas vociferationes, tam terribiles rugitus edunt, vt veriſſimè dici poſſit, Nemo ſimile quid vnquam audivit.

In memoriam, obſecro, revocemus crudeliſſimos Neronis hortos, in qubus ipſe cenare ſolitus, dum Chriſtiani circum circa ſuffixi palis, *f* lento igne cremarentur in vſum nocturni luminis. *g* Quàm lugubres ac miſerandi horum eiulatus fuerint? Cogitemus, vel mille ſolum huiuſcemodi crucifixos flammarum medios, & mille alios iam fractis cruribus, rotis implexos etiamnum ſpirare, & luctuoſiſſimis lamētis cruciatus maximos teſtari. Quàm hæc miſerabilis eiulatio? Sed quid mille ſubiectis ignibus crucifixi, quid mille rotis inſerti rei ſunt ad tot millies millena millia, ad tot millionum milliones cùm damnatorum, tum dæmonum, quorum omnium formidabiles vociferatus, vnuſquiſque vt malum ſibi proximum diſtinctè percipiet.

a *Matth. cap. 13. verſ. 42 & cap. 22. verſ. 13. Luc. cap. 13. verſ. 28.*
b *Bern. ſerm. 8. in Pſal. Qui habitat, circa med.*
c *Matth. cap. 5. verſ. 5.*
d *Æternitatis Conſiderat. 4 parag 2.*
e *Theologis notum, poſt ſupremum iudicij diem nullam nec generationem nec corruptionem fore.*
f *Transfigi palo, ſimplex crucis genus.*
g *Tacitus l. 15. Annal poſt med.*

§. II.

IStud Deus ſapientiſſimè decrevit, vt quod beatos omnes mirificè oblectabit eius contrarium damnatos incredibiliter excruciet. Cæleſtes modulos ac beatorum muſicam commendant ſæpius divinę paginæ, quippe omnes etiam exteriores ſenſus ſua quiſque voluptate perfundetur: ſic apud inferos ſingulariſſimum erit tormentum, perpetim audire tot centenorum millium horribiliſſimos mugitus, planctus, rugitus, perinde ſi meri boves aſſentur vivi, aut ſi rabidi canes catenas rumpere luctentur, nec poſſint.

Quàm inſuavis eſt muſica, ſi vicinus atrium canibus plenum habeat, qui noctu aſſiduis latratibus pervigilis ægroti aures obtundant; Sed ô quàm dulcis eſt canina hæc muſica! ô quàm mitis eſt, & minimè diuturnus hic Orcus, ad flammeos inferorum ſpecus æternis eiulationibus exſonantes!

Ita nimirum amatoriæ impuræ cantiunculę, ita laſcivi moduli, ſic carmina ſaltatoria, & ſpurca choreumata expiantur: illorum loco Væ, Væ, Væ ſempiternum inſonabit! Damnati Deum divoſque, imò & ſeipſos omneſque ſceleris ſocios aſſiduis execrationibus devovebunt: parentem filius, filium parens, matrem filia, hanc mater execrabitur: omnes vitæ dies annoſque, & ipſam qua quiſque natus eſt horam maledictis onerabit.

Nil æquè tamen ſicciſſimis illis lacrimis deflebunt, quàm turpiſſimam temporis iacturam: tot optimas horas, tot opportuniſſimos dies, tot hebdomades ac menſes, tot ipſos etiam annos tam otiosè, tamque turpiter conſumpſiſſe, dolor erit vehementiſſimus, ſed heu nimium ſerus.

Narrat Petrus Reginaldus, Homini religioſiſſimo, dum preces funderet, allapſam ad aures vocem lugubrem. Quęſiit ille quis eſſet, quid ploraret, quid peteret? Ad quem vox iterum: Vnus è damnatis ſum. Quid lugubrè ploras? aiebat alter. Cui denuo vox illa: Ego, damnatique ceteri nil adeò acerbè deploramus, quàm vitæ tempus inter flagitia perditum. Eheu! vel horulâ vnicâ impetrare licuiſſet, quod omnis deinceps æternitas negabit. O dictum verum, ſed heu nimis etiam ſerum! Hinc optimus plurimorum mos eſt, ſingulis horis animum cælo attollere eiuſcemodi verbis: O Dominus meus, & Deus meus, iterum conſumpſi horam, cuius erit reddenda ratio: Miſerere mei Deus, nunc & in fine vitæ meæ. *a*

a *Vide Horologium Angeli Tutelaris, Hora 2. Diei.*

§. III.

IAm igitur vtiliſſimè gemimus, iam lacrimę, ſi velimus, gemmę ſunt, iam opportuniſſimè flemus, ne ſemper gemendum, ne flendum ſit æternum.

Cum Macedonum regi Alexandro, multa de matre ſcripſiſſet Antipater, quibus perlectis: Ignorat Antipater, ait rex, vnicam matris lacrimam, multarum calumniarum epiſtolas eſſe deleturam. *a* Idem ego pænè de noxijs inferorum capitibus dixerim? Damna-

ti ſua-

ti ſuaviter ignorare voluerunt, vnicâ lacrimula, ſed ſeria & matura, noxas omnes aboleri poſſe.

Eam ob cauſſam Bernardus: Quis, inquit, dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrimarum, vt præveniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium, & manuum pedumq̃ue dura vincula; & pondus catenarum prementium, ſtringentium, vrentium, nec conſumentium? *b* Ibi erit fletus. Vnius Matthæi ore hoc quater repetitum: Filij autem regni eijciētur in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Idem ingeminatur. Et mittent eos in caminum ignis, Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Inter nuptialia gaudia in malè veſtitum pronuntiatur: Mitte eum in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & ſtridor dentium. *c*

Non caret fletus ſolatio, cùm mortuus, qui defletur, etiamnum in ædibus eſt, ſed vbi effertur non rediturus, cùm in ſcrobem deijcitur ante iudicij diem non emerſurus, hic nimbi lacrimarum fluunt, hic mœſtiſſimum vltimumq̃ue Vale dicitur: Sic omnis in Orbe hoc ploratus ſuum habet ſolatium. Imò, quēadmodum qui flere ſe ſomniant, finito ſomnio ſiccas deprehendunt genas, & triſte ludibrium mirantur: ſic vbi poſt fallacia vitæ ſomnia ad ęternitatem evigilaverimus, noſtras ipſi ſteriliſſimas lacrimas & mirabimur, & damnabimus. Verè ſomniantium hic planctus eſt, nam, Ibi, Ibi erit fletus & ſtridor dentium, idq̃ue ob infandos dolores.

Libeat, oro, experimentum eius rei vel leviſſimum ſubinde ſumere: digitus ardenti, ſed gracili cereo admoveatur per partem horulę. Prô quanti quiritatus, eiulationes quantę audientur! Totum hominem putabis rogo iniectū, cū ſolùm extrema pars digiti vratur. Quid quæſo hæc ludicra, hæ pictæ flammulę ad gehennam? Ibi erit fletus, ibi ſtridor dentium erit. Fletus ab igne, dentium ſtridor ab inexplicabili frigore proveniet. Sed & illud hic ſignificatur, damnatos integerrimis ſemper ſenſibus pati.

In febrientibus id obſervare eſt, in quibus quia vivacior etiamnum doloris ſenſus, ideò dentium concuſſu vim morbi frangendam putant: ita damnati ſuos cruciatus vivaciſſimo ſenſu percipiunt, ideo illos velut mitigaturi & flere dicuntur & ſtridere, dentemq̃ue in dente fatigare.

Iure flebunt, meritò eiulabunt, dum enim viverent, coram eis Chriſtus crucifixus toto flebat corpore, & ſanguinem membris omnibus efflebat, ſed fruſtra; Tutelaris Angelus aures illorum monitis obtundebāt, ſed fruſtra; cælites omnes ad meliora provocabant, ſed fruſtra; Deus ipſe triginta, quadraginta, quinquaginta, ſexaginta, pluribusq̃ue annis clamabat & invitabat ad honeſtiora, ſed fruſtra omnia. Noluerunt flere breviſſimo tempore: fleant igitur omni ævo, fleant æternùm. Clamores monentium neglexerunt audire, clament igitur, & non audiantur.

a *Plutarch. in Alexandro.*
b *Bern. ſerm. 16. in Cantica.*
c *Matth. c. 8. v. 12. & c. 13. v. 42. & 50.*

§ IV.

FIt nonnunquam vt viator in montis faſtigio videat quoſdam qui in ſubiecta valle periculoſſimam glaciē tentent traijcere. Hos ille non tantùm videt, ſed & periculi monet, ne pergant in pręſens ituri exitium. Siquidem non ratio rigente brumâ ſtagnans aqua, vel amnis mitiſſimus ſed profundus tenui glacie velut cruſta obducitur. In glaciem iniectæ nives tutiſsimum iter viatori mentiuntur.

Huc vbi viarum ignari deferuntur, amnem tacitis meatibus ſerpentem, & glaciem fallaciſſimam ingrediuntur, tanquam ſi ſolidis campis incederent, periculorum ſecuri. At glacies moli corporum impar veſtigium fallere, ſubito hiatu diſcedere, & ita mergere incautos.

Hoc vbi in colle futurum prævidet periculi gnarus viator, mox vociferari ab alto & monere, ne illa porrò eant exitio ire proximos; doloſam glaciem declinent, iter aliò flectant.

Fideliſſimum hunc clamorem ſi viatores in valle, aut non audiant, aut contemnant, in ſuum ipſi properant interitum. Fallit glacies? haurit amnis? frigus perimit? Sibi culpam imputent. Moniti ſunt; ſed audax temeritas ſprevit monita: Suo perit vitio, qui ſic perit.

Haud aliter Deus, diviq̃ue cælites ab alto clamabant olim, ſed etiam nunc clamant. Fallaciſſima glacies eſt Voluptas, recedite; fragili ſuperficie decipit oculos, ne fidite, rum-

petur ſubitò fraudulenta hæc via, ne pergite, certò ſubmergendi. At illi protervo riſu monita eludentes; in pericula certiſſima nimis quàm animoſi ſecuro pede pergebant, in glacie tam inſidioſa non tantum viam reperturi, ſed etiam choreas ducturi.

Ita ibant, ridebant, iocabantur, ſaltabant: ſubito rupit glacies, ſubmerſi miſeri, heu non amplius emerſuri; ſepulti ſemper, nunquam mortui, nunquam morituri, & tamen morituri ſemper. Iam lamentantur & plorant: fruſtra. Non audierunt moniti, iam nec monentes nec flentes audiuntur. Pereant, quos tam pertinax pereundi libido tenuit.

Amantiſſimus Deus ſatis diu ſatiſque validè clamavit: nemo audijt. Vocavi, ait, & renuiſtis; extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret; deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis, Ego quoque in interitu veſtro ridebo. *a*

Chriſtus quamdiu, & quàm contente clamabat? Beato Luca teſte, Ipſe iter faciebat per civitates & caſtella, prædicans & euangelizans regnum Dei. Et hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi, audiat. Quid obſecro clamabat? Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. *b* Perinde ſi dixiſſet: En vaticinor, hæc glacies, quam inſiſtitis, fallet veſtigium; mergemini; breves cachinni fletu finientur nunquã finiẽdo. Sed ſurdis cantabatur fabula; iã non ſurdos cruciant tormenta.

a *Proverb. c. 1. v. 24.* b *Luc. cap. 6. verſ. 25.*

ſupplicia nullæ annorum centuriæ, non Olympiades, non luſtra, non ſæcula, nullæ ſæculorum myriades exhaurient, rectiſſimè Iobus Sempiternum horrorem nominat, *b.*

Ægro ſubinde nox vnica cenſetur anno longior: quot ergo annos, quot ſæcula vnicus damnatorum annus includet, cuius nullum deſignare ſit momentum, quod non occupet mors acerbiſſima: Æternus mœror æternę mortis comes eſt.

Narrat Ioannes Climacus, in obeundis monaſterijs hominem religioſum à ſe viſum, qui continuis fere lacrimis madebat. Hunc ipſum ſuper ea re placuit interrogare. Mi frater, aiebat Climacus, quid obſecro cauſſæ eſt, quòd adeò vberes tibi ſint oculi, vt pænè nunquam non aquas ſtillent? Ille diutulè cunctatus, id demum reſponſi dedit: Ego Pater perſuaſiſſimus ſum, non cœnobitis, ſed Chriſto & Apoſtolis me ſervire. Et quia ad focum & ignem mihi hærendum (cœnobij cocus erat) aſſiduis cogitationibus ignes illós æternos volvo, Hoc lacrimas ciet. *c*

Cogitatio prorſus ſaluberrima, inferorum rogos, damnatorum fletus animo verſare. Illic, inquit Cyrillus, ingemiſcunt aſſiduè, nec vllus miſeretur; clamant de profundis, & nemo flectitur; lamentantur, & nullus eripit. Hęc lamenta præcogitando caventur.

a *Sic olim vocati ſervi, qui in ergaſtulo compingebantur.* b *Iob c. 24. v. 19.*
c *Io. Clim. grad. de Obed. poſt init.*

§ V.

HIc monitum inſtillo ſaluberrimum. Hoc agamus, cùm in miſeria ſumus, & adverſis premimur, ſaltem hoc vnicum cogitemus: Si miſeria hæc duret æternum; ſi iſtud ſemper ſentiam, in quantum id excreſceret tormentum vel ſola diuturnitate? Ah, vel muſcæ, vel culicis pinctiuncula, ſi tamen ſit æterna, quàm inexplicabilis cruciatus pronuntiabitur? Quis igitur horror exercebit damnatos vel ob vnam hanc, ſed aſſiduam cogitationem? Hic ignis æternum ferendus, hic ululatus æternùm audiendus, hic fœtor æternùm olfaciẽdus. Atque hinc fletus multò quàm amariſſimus; hinc horror ſempiternus.

Terror, tremor, eiulatus, angor vndique opprimet Stygis ergaſtulos. *a* Quia verò hæc

§ VI.

MIſerunt olim è monte Nitriæ religioſiſſimi viri complures, iunctiſque precibus Macarium rogarunt, ingenti plurium deſiderio id daret, & in Nitriam veniret, alioquin ſciret, ſubito plurimorum adventu ſe obruendum, ſi venire cunctaretur. Perſuaderi ſe paſſus Macarius non diſtulit venire. Hîc omnes primum aſpectu tanti viri oculos paſcere, dein & aures ſatiare velle. Itaque vnâ omnes Macarium rogant, adderet hanc gratiam, & audiẽdi avidiſſimos ad virtutem hortaretur. Expectabantur grandia. At Macarius non verbis, ſed lacrimis orſus dicere: Ploremus, inquit, & lacrimas, ô fratres, noſtri oculi producant, antequam hinc eò migremus, vbi lacrimæ comburunt corpora.

Hoc orationis exordium, hoc narratio, & confirmatio, hoc epilogus fuit. Quæ quidem brevis, ſed ſeria cohortatio ſic omnium animos perculit, vt cuncti lacrimis peſuſi, in terram procumberent, dicerentque: Pater, ora pro nobis. a

Rem dixit Macarius: Lacrimę, dum vivimus, lavant; poſt mortem, cruciant; hîc ſordes abſtergunt, illic ſontes amburunt. Ibi erit fletus, & acerbiſſima cùm dęmonum tum damnatorum comploratio. Fingamus quoſcunque aurium cruciatus, clamores hominum, latratus canum, luporum vlulatus, mugitus boum, rugitus leonum, aliarum beſtiarum fremitus, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid inamænum auribus fingi poteſt: ah quam id omne nihil eſt ad Orcinianę plebis deſperatiſſimum fletum, cuius auctarium eſt ſtridor dentium.

Huc adſint qui odio invidiaque æſtuant, qui leviter læſi ringuntur, qui dentes velut apri acuunt, & dentibus infrendunt: hîc in damnatis ſuos agnoſcant mores. Vates regius monet: Obſervabit peccator iuſtum, & ſtridebit dentibus ſuper eum. b

Vitam noſtram inſpice, & videbis quomodo alter in alterius exitium attentiſſimis oculis collineet. Sed quas demum vtilitates hîc ſequimur; Vnum, hoc ſpectamus; vt quâ parte patet adverſarius, eâ ictum inferamus certiſſimum: lædere, obeſſe, perdere conamur. Hoc inexplebile odium, hoc inſatiabilis agit invidia. Et velut canes, cùm rixantur, dentes retegunt; ita nos canini homines, aut inhumani canes inter nos agimus, & nonnunquam de oſſe calvo altercamur.

O Invidi, odijſque exacerbati, quid Stygios canes æmulamini, cur mores damnatorum induitis? Ibi, ibi erit fletus, ibi ſtridor dentium. Quiſquis æternum illud Væ capit, invidiam omnem ac odium ponit; illud mente memori volutans: Nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ Deus præparavit deſerentibus ſe. In Tartaro fletus, in Paradiſo cōcentus erit, quem nulla vnquam auris audijt. Tui arbitrij nunc eſt, aut illum fletum, aut hunc concentum incipere. Aut hunc, aut illum nunquam finies.

a *Pelagius interpres libel. 3. n. 9. apud Roſvveyd.*
b *Pſalm. 36. verſ. 12.*

CAPVT IV.

Tertium Æternitatis Tartareæ tormentum.

FAMES.

E Rhetorum ſcholâ optimus magiſter Quintilianus dicere non eſt veritus Felix peſtilentia, felix præliorum ſtrages, denique omnis mors facilis. Fames aſpera, duriſſima neceſſitatum, deformiſſima malorum. a Infandum malum ſit neceſſe eſt, ad quod mala maxima in pretio haberi poſſint: Talis eſt Quintiliano fames, inter maxima mala, non indignum ſceptro malum. Nec ſine ratione hoc aſſeritur. Siquidem tam è veteri quàm recenti hiſtoriâ liquet, extremâ & letali fame hominem eò furiarum ſubinde redigi, vt ſuas ipſe carnes avidiſſimis dentibus diſcerpat, & corpus infelix alat minuendo corpus. b Zeno Imperator hoc fecit, priùs ſepultus quàm mortuus.

Itanè verò novemdialis Fames, tam acerbū leti genus, vt ad illud mors omnis inter mitiora ſupplicia referri poſſit? quid igitur fames decennalis, quid ſæcularis; quid fames mille, aut millies mille annorum erit, cui nec micula, nec guttula ſolatio erit, nec eſſe poterit, cui res & ſpes omnis eſt adempta? De hac veriſsime dixerim: Duriſsima neceſsitatum, deformiſsima malorum Fames.

Hoc furibundum malum, Æternitatis illius luctuoſiſsimæ Tertium eſt Tormentum. Minatus iam olim hoc ſupplicij Propheta. Famem, inquit, patientur vt canes. c Ille quidem miſerrimus eſt, qui cùm cupit edere, quod edat, non habet: ſed ille longè miſerior eſt, qui ſemper cupit edere, quem furibunda ſtimulat fames, ſed quod edat, nec habet, nec habebit vnquam. Atque, quod amplius, quem non tantum fames extrema, ſed & ſitis vehementiſſima cruciat. Talis eſt fames ſitiſque damnatorum. De his hoc capite diſſerendum.

a *Quintil. declam. 12. parag. 21. med.*
b *De quo Caſ. Baron. ad Ann. 491. Ex Ennodio, Zonarâ &c.*
c *Pſa. 58. verſ. 7.*

§. I.

MInatur Chriſtus ſeriò: Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. *a* Ea vos fames opprimet, quæ non vnius diei, aut menſis, aut anni ſit; nec cui plurima, ſed cui deſint omnia. Nemo miculam, nemo dabit guttulam, nec dare poterit. Priorum delitiarum memoria tormentum erit, & accendet famem, vt gulæ noxam comitetur gulæ pœna, & ſuum delicto reſpondeat ſupplicium. Teſte Sapientia, Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. *b*

Variè prorſus delinquit gula. Primò quidem cùm nimium cibi potuſque ingeritur, vel reclamante ſtomacho, qui ſæpiſſimè non inediam queritur, ſed nimiam ſagenam. Sunt autem & ſtomacho ſua verba, ſunt & clamores. Quoties is indignatur, & ructu frequenti clamat: Obruor, ſuccumbo, deſtruor, pereo. Nimijs beneficiis enecor: refocillari vellem, non farciri; ali, non opprimi. Non ego cibo, vt culcitra tomento implendus ſum. Hæc mihi benevolentia magis officit, quàm odium & inedia. Hæ ſtomachi querelæ ſunt. Chryſoſtomi dictum eſt: Quod neceſſitatem in edendo excedit, id non alimentum, ſed peſtis eſt. Satietas morborum omnium origo. *c* Hęc prima gulæ noxa eſt, nimium referciri.

Altera, cibis adeò delitatis aut pretioſis inhiare, vt neceſſe ſit, omne perſcrutari profundũ, & cõchylia vltimi maris ex ignoto littore eruere. Vltra Phaſim capi volunt, quod ambitioſam popinam inſtruat. Quod diſſolutus delitiis ſtomachus vix admittat, ab vltimo portatur Oceano. Gulę omnia nota faſtidienti vndique convehitur; Orbe toto conquiruntur epulæ, & quantò quid carius eſt tanto magis ſapit, vti Alagabalus Imperator, mari vicinus nunquam piſcem comedit. Hi famem longè maiorem habent quàm ventrem. Vomunt vt bibant, bibunt vt vomant, & epulas quas Orbe toto conquirunt, mox eadem via reijciendas ingerunt.

Sed notes velim, illud etiam delicatum ac pretioſum cenſeri, licet in ſe viliſsimum ſit, quod à gula plurimum deſideratur. Hinc fieri poteſt, vt iſte gravius delinquat fungis edendis quàm ille perdice aut Phœnicopteri lingua. Eſau non ob altilem gallinam, aut ſpadonem capum, ſed ob lentis edulium avidè nimis appetitum reprehenſus eſt,

Tertia gulæ noxa, ſympoſiis ac convivijs nimium & temporis & nummorum tribuere. Apud plurimos in Orbem eunt convivia, vt inter Iobi filios; & hi vix vllos per annum dies à comeſſationibus liberos numerant; mera vivunt bacchanalia.

Solent ſubinde liberis parentes vaticinari: Vę tibi puer, vbi in exteras regiones amiſſus, delitiis domeſticis carebis: quàm inſuetus eris laboris & penuriæ? Haud ſecus his obijciendum: Væ vobis qui quotidie ſaturati eſtis, quàm inſolentes eritis famis & ieiunij!

Quartum gulæ vitium, ieiuniorum leges temerè violare, aut certè ad arbitrium ſuum explicare. Hinc ſæpius quadragintadiale ieiunium, in decem aut viginti dierum temperantiam mutatur. Multi ieiunos ſe credunt, cùm non ſunt ebrij. Eò rerum devenimus, vt ſolis pænè religioſis familiis ieiunij leges videantur latæ. Ceteri, benigniſsimi harum legum interpretes, ſemper aliquid cauſſarum habent, vt exleges ſint. At medicus, inquis, & confeſſarius ieiunij legibus me ſolverunt: Nimirum tuis verbis perſuaſi; aliter, puto, iudicaturi, ſi minùs diſertum aut magis inopem haberent reum.

Quintum gulæ crimen, Ebrietas, plurimorum vitiorum origo, & omnium vitiorum periculoſiſsimum idque ob hanc rationem. Ebrius ſi ſubito lapſu aut morbo (quod non infrequens) mortẽ habeat vicinam, miſer nec de noxis dolere, nec animum ad Conditorem erigere poteſt; ita letali culpa oppreſſus, & fati ſui ignarus ad Æternitatem rapitur, Ah, Mortis & dæmonis mancipium!

a *Luc. cap. 6. verſ. 29.*
b *Sap. cap. 11. verſ. 17.*
c *Chryſ. tom. 3. in cap. 2. Ioan. hom. 21. fine mihi pag. 91.*

§. II.

VÆ igitur, væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Non immeritò dixit Reginaldetus: *a* Hoc peccato gulæ infiniti homines damnabuntur. Gula imperij eſt ampliſſimi, omnibusque vitijs feliciſſimè patrocinatur. Nimirum; Hæc fuit iniquitas Sodomæ, proclamat Ezechiel, Saturitas panis, & abundantia,

tia, & otium ipſius. *b*

Eam ob rem vigilantiſſimè monet Servator: Attendite vobis, ne fortè graventur corda veſtra in crapula & ebrietate. *c* Hæc enim vitij huius nequitia eſt: non corpus ſolum prægravare, ſed & animum humo affligere ac calcare, imò & Orco præcipitare. Hîc fames hîc ſitis hîc longiſſimum ieiunium, *quia eſurietis.*

Sed videre quàm nos nec æſtimare, nec capere poſsimus res Orbis alterius, quod miſeriæ noſtræ pars maxima eſt. Quis noſtrum extremæ famis experimentum ſumpſit? Inde nec noſtræ quidem nedum Stygiæ famis ſævitiam expendimus. In obſeſſis civitatibus, aut in ſævis carceribus eius rei ſpecimen præbetur. Eò enim rabies famis adigit, vt non ſolum canes, equi, feles, ſed & mures, glires, imò & ſerpentes ac bufones in cibum lixentur ac vorentur. Gramen agris evellitur, corium ſcutis detrahitur, & cibus eſt: columbarum pecudumque aliarum excrementa in hominum alimenta tranſeunt, fame rabida cogente, quæ nec chariſsimorum quidē corporibus parcit.

Cambyſes rex, quod Annæus refert, ingentem bello turbam per invia perque arentia in Æthiopiam trahebat. Sed commeatibus non proviſis, nec itineribus exploratis intra primum iter neceſſaria deerant, nec quidquam ſubminiſtrabat ſterilis & inculta, humanoque veſtigio ignota regio. Suſtinebant famem primò tenerrima frondium, & cacumina arborum; tum coria igne mollita, & quicquid neceſsitas cibum fecerat: poſtquam inter arenas herbæ quoque & radices defecerant, apparuitque inops etiam animalium ſolitudo, è militum numero decimum quemque, alimentum habuerunt fame ſævius. *d*

Parum hoc: multo ſæviora fames dedit ſpectacula. Quot matres ſuum ſanguinem, liberos ſuos, velut pullos gallinaceos iugularunt, ſuis auſę dētibus membra convellere vel proprijs membris chariora. Parum & iſtud videri poſsit ad immitiora collatum. Quoties in carceribus reperti qui ſeipſos & ſuas ipſi carnes dentibus fame adacti lacerarunt? Quacunque morſus ſeu brachijs ſeu humeris infigi poterat, eò dentes properarunt quantumuis irrita crudelitate. *b*

a *Reginald. in ſpeculo finalis Retribut.*

b *Ezech. cap. 16. verſ. 49.*
c *Luc. cap 21. verſ. 34.*
d *Senec. l. 3. de Irâ c. 20.*
e *Vide theatrum crudelitatis Hugenoticæ.*

§. III.

AD rem: Hanc famem quam vel oculis eſt cernere, non ſatis capimus; & quomodo illam inferorum atrociſſimam, æternam famem capiemus? Quò furioſior eſt fames noſtra, hoc, & brevior: illa vero licet ſit furioſiſſima, eadem tamen etiam eſt æterna. Væ vobis, quia eſurietis.

Heu qualis eſt iſta regio, quæ crudas carnes equinas, mures & bufones ſtercus columbinum, pro delitiis appetit, & ea impetrare nequit: quæ mori poſſe, ſummi beneficij loco ducit, & mortem nuſquam invenit: Deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis, *a* Inexplicabilis, æterna fames; intolerabilis, æterna ſitis.

His tormentis, & illud eſt annexum. Aiunt Theologi cæleſtes delitias adeo futuras vberes; vt omnia beati hominis membra, omneſque ſenſus ſuam ſibi beatitudinem ſint habituri. Hinc guſtatus & lingua tanta Ambroſiæ ſuavitate, tamque divino imbuentur ſucco, vt aſſiduè beatorum quiſque lautiſſimo epulo videatur refici, idque ad omne, & ſupra omne votum.

Sic & damnatorum maledicentiſſima lingua meriſſimo natabit felle, fel ipſa merum. Prædixit Hebræus vates: Fel draconum, vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile. *b* Huic fami, huic felleò liquori dulcedo nulla poterit mederi; cruciatus inſanabiles.

His aliqui acceſſuros putant ſæviſſimos dentium dolores. Quiſquis eos dum vivit, experitur, illos, obſecro poſt vitam cruciatus cogitet. Et nunquid ſi apud inferos nulla penitus alia ſint tormenta, quàm vel vehemens capitis, aut dentium, aut ſævus podagræ vel calculi dolor, ſi tamen hic dolor futurus ſit æternus, quantis ſumptibus, quantis laboribus ac doloribus non redimendus ſit? Sed hæc timemus, & non timemus, dum maximè timenda hilariter perpetramus.

In hoſpitijs quandoque genialiter eſtur, largè bibitur, lætè canitur, ſaltatur, & tripudiatur: at vbi caupo calculum cum hoſpitibus ponere,

nere, & rationes duplicare, tum hoſpites hærere, & alternis aſpectibus ſeſe intueri, in eas demum voces prorumpere: Vtinam huc nunquam ingreſsi ſimus! Adeo carę ſunt ſymbolæ.

Nos etiamnum, quamdiu vivimus, in hoſpitio degimus, & ſymbolarum incogitantes genio indulgemus, ad veſperum perpotamus, canimus, ſaltamus, tripudiamus. Quis verò ſolvet ſymbolas? O malè ſecuri! Nos ſolvemus ſymbolas non iniquas, ſed heu percaras! Edimus, bibimus, luſimus; valetudinem decoximus, ætatem & aurum in compotationes iſtas inſumpſimus: demum terret & vrget cauponis calculus; æs alienum perſolvendum, creditori ſatisfaciendum, vel de tergo, ſi aliter nequeas.

Edimus, ſed nimium, ſed delicata nimis & pretioſa; convivia ſtruximus, ſed nimis crebra & lauta; ieiunia forſan inivimus, ſed nimis rara & profana: vino nos ſepelivimus, nunc edormienda erit crapula. Væ, quia eſuriemus. Æterna fames, ſitis ſequitur æterna. O qualis cena, poſt lautiuſculum, ſed breve prandium! Dum viverent damnati, merum linxiſſe ſalem videntur, ita furioſè in Orco ſitiunt.

Quam horribile ſitis tormentum ſit, nemo facilè æſtimaverit, niſi certum eius rei ſumpſerit experimentum. Ægrotis in hoc habenda fides, quos nonnunquam adeò exercet, vt eam inter morbi graviſsima numerent.

a *Apocal. cap. 9. verſ. 6.*
b *Deut. cap. 32. verſ. 33.*

§. IV.

HEbræus purpuratus gulo linguã inflamatã eijciens: Crucior, exclamat, in hac flamma, & vel digituli ſtillam in refrigerium peto. En, modeſtas preces! Non aquæ labrum, non olei guttam, non vini dolium poſtulat. Quod rerum viliſsimum eſt, vel guttulam aquæ rogat, nec tamen impetrat. Eò inopiæ devenit opulentus hic helluo, vt non calicem cryſtallinum, ſed digiti extremum, non generoſum Creticum, ſed aquæ minimum, non nobilem pincernam, ſed Lazarum mendicum flagitaret.

Sed quid ais, ô purpurate, Lazarus ſcabioſas manus habet; horrebis vtique ab illius digitis ſtillantem aquam. Ah vel guttula, vel Lazari manu detur, & inſtar roſati nobiliſsimi excipiam.

Nihil tamen impetrat, nemo audit; & aures & ianuæ ſunt clauſę. Sed cur Hebræo huic epuloni, in extrema fame ſitique, cur obſecro negata guttula? Dixiſſet hoſpitalitatis amantiſsimus Abraham: Detur illi guttula; non invabitur: à rore tantillo non mitefcet tam vehemens flamma.

Sed longè alia vivendi ratio eſt in Orbe altero. Nam vti cælum gaudia & voluptates offertiſsimas propinat, ſine vlla vel minima mœroris mixtura: ita Tartarum tormenta ingerit ſine vllo vel minimo lenimento, ſine ſolatiolo aut laxamẽto vllo. Hinc elegantiſsimè, ſimul & veriſsimè dixit Hipponenſis Præſul: Nulla maior & peior eſt mors, quàm vbi non moritur mors. *a* Ita nulla ſęvior letaliorque fames ac ſitis eſt, quàm vbi fame ſitique letum inferri non poteſt.

a *Auguſt. l. 6. de Ciuit. cap. 12.*

§. V.

DVo fratres, vti narrant, ſapiens & fatuus, iter vnà ingreſſi ad biuium devenêre. Fatuo via placebat amœnior. Sapiens aſperiorem præferebat vt tutiorem. Litigatum eſt diu. Demum cedere maluit ſapiens quàm pertinacius contendere. Ita in prædonũ inſidias delati ambo, & in vincula, ſed ſeparatim tracti. Inde ad tribunal evocati. Hic ſapiens fatuum accuſare, & omnem illi culpam impingere: Fatuus in ſapientem omnia regerere, omnemque illi errorem adſcribere. Denique iudex ita ſtatuit: vterque reus eſt; & fatuus qui ſapientiori debuiſſet credere, & ſapiens qui amentiori credere non debuiſſet. *a*

Sic omnino vivimus. Animus & Corpus fratres ſunt, ſed valdè diſpares. Animus origine ſua nobiliſsimus, & ſapiens, viam aſperiorem ad cælum non horret, temperantiam amat, eſuritiones non odit, quantum hæc ſibi proſint, non ignorat; Spiritus promptus eſt. At verò Corpus ab ortu fatuum cùm viam varijs amœnitatibus ridentem conſpicatur, mox illuc properat; edere, bibere, ludere, bene dormire, labores fugere, otium ſectari & ferias delitias ambire, ſui putat eſſe officij, hæc Corpori ſapiunt. Laborare, eſurire, vigilare, ut peſtem odit fugitque.

Ani-

Animus contrà nititur, & prolixè ſuadet, non eſſe mollem ad aſtra viam, ſed aſperam & confragoſam; docetque variè non ei fugiendas eſſe ſpinas qui cupiat roſas. At Corpus ad imperia languidũ, ad monita tardũ, nihil minus vult quàm parere & frugi eſſe. Ita demum cedit Animus, & ſuo Corpus lubitu permittit ire, ſequiturque mancipium herus. Sic itur & peritur, ſic in medios devenitur latrones, vitia, cacodæmones.

Hic gemini fratres ſeparantur, diverſis carceribus aſsignandi: terra Corpori, Animo gehenna eſt habitanda. Supremi iudicij die ad tribunal ambo ſiſtentur, hic alter alteri culpam impinget. Quia ergo fatuum Corpus Animi conſilijs parere noluit, & quia prudens Animus petulantiam Carnis coercere non ſuſtinuit, uterque ſceleris damnatus ſupplicio addicetur æterno. Sententia hæc decretoria, inevitabilis, gladius utraque parte acutus *b* per Animum & Corpus tranſadigetur. Atque ideò Chriſtus: Timete eum, inquit, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam, *c* ubi tot ſuppliciorum velut condimentum eſt fames ſitiſque æterna, nec aliud fami ſitique lenimentum quam ſulfureum Falernum. Ignis & ſulfur pars calicis eorum. *d*

a *Vide Triſmegiſtum meum lib. 3. c. 4. paragrap. 2. Vbi hæc fuſius narrantur.*
b *Apoc. c. 1. v. 16.*
c *Matth. c. 10. v. 28.*
d *Pſ. 10. v. 6.*

§. VI.

AT nos ambitioſiſſimæ gulæ homines, his plerunque parum terremur. Dapes & delitias, cenas, & calices ſectamur, quicquid defuturâ fame ſit. Conſideratius, obſecro Chriſtiani, conſideratius. Edere, bibere non vetamus. ſed edendum & bibendum dicimus, ratione ac conſcientiâ non obluctante, divinis legibus non neglectis. Spernimus, & audemus, ac in iura divina delinquimus? In foribus ſtat patibulum: Væ, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis,

—furet ardor edendi.

Vbi culpa, ibi pœna. Plurimas, ut ſuprà demonſtratum eſt, à gulâ noxas trahimus fame ſitique accerbiſſimâ luendas. Eriſichthon (ut in fabulis eſt) horribili fame correptus,

—quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poſcit, & appoſitis queritur ieiunia menſis:
Inq; epulis epulas quærit, quodq; urbibus eſſe
Quodq; ſatis poterat populo, non ſufficit uni,
Pluſq; cupit quò plura ſuam demittit in alvum,
Vtq; fretum recipit de totâ flumina terrâ,
Nec ſatiatur aquis, peregrinoſq; ebibit amnes:
Vtq; rapax ignis non unquam alimenta recuſat,
Innumeraſq; faces cremat, & quò copia maior
Eſt data, plura petit, turbâque voracior ipſa
eſt. a

Sic epulas Eriſichthon rapit & abſumit. Sed ſæviorem hac famem fingamus, & illam apud inferos non æquabit. Somnium eſt omnis eſuritio noſtra, ad illas damnatorum eſuritiones æternas. Hæ iam monent omnem caverni Intemperantiam.

Convivæ olim ritu veteri partem cenulæ in menſâ relinquebant, quò docerent rebus humanis utendum, non conſumptâ voluptate, nec ad omnigenam ſaturitatem Et Germanorum vetus verbum eſt: Hilaritas cùm maximè calet, claudenda. Sic è convivijs abeundum, antequam convivij epilogus finiatur. Nec verò quiſquam tam fatuus eſt, qui ſi ſciat tribus quatuorve horis edendi libidinem ſubſtringendam, aut certè anno toto eſuriendum, nihilominus ſtatim & quàm primum cibos afferi velit.

At verò tam fatui nos ſumus, qui licet ſciamus abſtinentiam & ieiunia non multis vitæ horulis duratura, nihilominus pertinaciter volumus, ut modò bene ſit, ut iam cuticula mulceatur; hinc voces illæ: Venite, ſumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multò ampliùs *b*

O miſeri & fatui! paullò pòſt non erit ſicut hodie; lætitiam hodiernam triſtiſſimum *Cras* excipiet; ſaturitatem fames comitabitur, temulentia iuſtiſſimè ſiti torquebitur Brevì occinetur vobis luctuoſum illud carmen: Recepiſtis bona veſtra in vitâ veſtrâ; ite nunc, nil vobis amplius debetur. Olim epulati eſtis, iam dies ſunt ieiunij: nunc epulantur alij, qui quondam ieiunarunt.

Propter hoc, hæc dicit Dominus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce ſervi

mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis. *c* Vobis olim, ſed ſurdis, prædicebatur centies, ſexcenties, delitias ſupplicijs perſolvendas. Nemo audijt. Vocavi, & non reſpondiſtis; locutus ſum, & non audiſtis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegiſtis. *d* Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris ſed brevis inſania digerenda eſt; voluptates fugaciſſimæ ſiti perpetua piandæ ſunt. Nimis iam ſerum eſt huic fami ſitique mederi velle. Poſt tale prandium talis cena ſequitur.

Ergo, Sobrij eſtote & vigilate. *e* Nam, Fornicatio, & Vinum, & Ebrietas auferunt cor. *f* Qui famem horret æternam, famem modò toleret nec lōgam, nec ſęvam. Beati, qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini. *g* Tolerantiæ Chriſtianæ convivium illud paratum eſt, quod nullo claudetur epilogo. Laſciviæ & Intemperantiæ ſupplicium illud decretum eſt, quod nulllo finientur termino. Quiſquis gehennam ſępiùs cogitat, gehénnam profectò evitat.

a *Ovid. Metam. l.* 8.
b *Iſ. c* 56. *v.* 15.
c *Iſ.* 65. *v.* 13.
d *Ibid. v.* 12.
e 1. *Petri c.* 5. *v.* 8.
f *Oſeæ c.* 4. *v.* 11.
g *Luc. c.* 6. *v.* 21.

CAPVT V.

Quartum Æternitatis Tartareæ tormentum,

FOETOR.

SVave quidem eſt vivere, non rarò tamen morte ipſa inſuavior eſt vita. Orator aureus id obſervans: Nemo nō ex ijs, inquit, qui liberaliter ſunt educati, hîc in carcerem coniectus, fœtorem ſolum, & iacere in tenebris, & in vinculis eſſe cum homicidis, quavis morte dicit eſſe gravius. *a*

Inferos contemplare, & Nullus unquam (dices) tam teter ac ſævus fuit carcer, nec ſubterraneus Meſſeniorum, cui nomen *Theſaurus*, nec horribilis Perſarum, cui nomen *Lethe*, Nec *Latomiæ* Syracuſanæ, nec Creteſium *Labyrinthus*, *b* nec Athenienſium *Domus* aut *Barathrum*, nec Romanorum *Tullianum*, nec Cypriorum *Ceramon*, nec Spartanorum *Decas*, nec Gilimeris *Ancon*, nec nominatiſſimus Actiolini carcer, quem omne ſuppliciorum genus infamavit: Neque verò in ullis unquam ergaſtulis tot rei tenebantur captivi, quot ſupremum Numen in grandi ſuo carcere punit damnatos.

Hic Dei ſubterraneus carcer, ſi locum ſpectes, profundiſſimus; ſi carceris præfectum, crudeliſſimus; ſi loci ſqualorem, fœtidiſſimus; ſi carceris inquilinos, ampliſſimus eſt; innumeros coercet: ſi porrò innumerabilem reorum multitudinem cogites, anguſtiſsimus eſt; ſi carceris diuturnitatem, æternus eſt; omni egreſſu caret, oſtiis omnibus & ianuis obſtructis. Et quia in hunc carcerem totius Orbis colluvies derivatur, cloaca eſt multò fæculentiſsima, ſpelæum eſt longè graveolentiſsimum. Et hoc Quartum Æternitatis luctuoſæ ſupplicium eſt, intolerabilis *Fœtor*. Quàm verò infandus hic cruciatus opinione noſtra longè ſit maior, nunc explicandum.

a *Chryſ. hom.* 1. *in epiſt. ad Hebr.*
b *Quem carcerem fuiſſe putant aliqui.*

§. I.

INferorum fœtorem intolerabilem ſacrę paginæ ſæpiùs congitandum ingerunt. Divinus Pſaltes: Pluet ſuper peccatores laqueos; inquit, ignis & ſulfur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum. *a* Quemadmodum verò pluviarum guttæ in numerum cògi non poſſunt, ita nec improborum pœnæ; PLVET. Inſtar imbris aut torrentis vehementiſsimi pręcipitabunt in eos tormenta. PLVET laqueos, ſic enim vincientur, ut horum captivorum nullus elabi aut effugere, nullus hæc vincula rumpere, parietes perfodere nullus queat; profundiſſimis ſpecubus claudentur. Pars illorum erit in ſtagno ardenti, igne & ſulfure. *b*

Hîc in rem præſentem venire ſic licet: Animum quæſo advertamus. Sulfurati vel unici fœtor quantus eſt? Iungantur centum, iungantur mille, quàm acrem ſpargent graveolentiam? Hęc tamen nihil eſt ad Orcinum ſulfur. Atque hic Avernalis fœtor à variis cauſſis erit.

Prima, poſt Orbem uno quaſi funere elatum, poſt ſupremi iudicij diem, omnia terræ purgamenta in illam inferorum ſentinam defluent, eâ enim ratione Orbis purgabitur. Pſalmographus prædixit: Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. *c* Hoc vaticinio nixi theologi aiunt, Ignem ante Orbis iudicem, velut apparitorem, ac ſatellitem præceſſurum, & ad tribunal ſubſtiturum, dum iudicium omne peragatur. Vbi demum decretoria ſententia fuerit prolata, ignis ille fulminis ritu præcipitabit, & velut lictor noxium gregem invadet, vinciet, involvetque, ut nec minimum vel ulli pateat effugium. Sic unà omnes velut catenatos canes in antra deſtinata rapiet, *Inflammabit in circuitu inimicos eius* Cum hac ingenti damnatorum ruinâ; cum hoc igne ſimul omnis eluvies & cęnum Orbis in cloacam illam defluet. Nam inferi verè ſentina terræ, omnis inquinamenti receptaculum.

Altera fœtoris cauſſa, ſulfur, de quo Domini ocellus Ioannes: Pars, inquit, illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulfure, quod eſt mors ſecunda. *d* Tablinum cæleſte, ſeu, volumen ſacrum quàm omniũ vocularum obſervans eſt! In *ſtagno*, ait, quod immobiles & fœtidas alit aquas, non decreſcit, non emittitur, non ſiccatur. Poſt mille annos hoc ſtagnum ſibi ſimillimum erit; poſt tringinta, poſt ſexaginta annorum millia nihil ſui amittet; poſt centum millia, poſt mille myriadas ſeu milliones annorum, ſtagnum illud nec unâ quidem guttulâ inaruiſſe ſentietur. Sicut erat in principio, ita tunc, & in ſæcula ſæculorum erit.

Deinde hoc ſtagno mergentur, qui priùs ſuum ipſi animum cupiditatibus ac libidinibus merſerunt. His demum thermis, ſulfureo hoc natabulo, his ſudatoriis lavabuntur. Atque hos fœtores ab experientiâ meliùs diſcemus. Si piſcina emiſſa plerique omnes piſces mortui, diebus aliquot non amoveantur, tam incredibilem undequaque ſpargunt fœtorem, ut eò loci nullus quamvis ſub dio, quamvis non toto die, perdurare poſſit. Quod igitur tormentum erit apud inferos, teterrimam Mephitim habitare, nec inde vel pedem efferre poſſe in omnem æternitatem? Sordiſſima fœtidiſſimaque opificia longior aſſuetudo reddit facilia. At verò cruciatus Avernales nullâ unquam aſſuetudine poterunt mitigari.

a *Pſal*.10. *v*.7.
b *Apoc.cap*. 21. *v*.8.
c *Pſal*. 96.*v*. 3. d *Apoc.cap*.21.*v*.8.

§. II.

Tertia fœtoris cauſſa, ipſa damnatorum corpora, omni cadavere fœtidiora. Prædixit Iſaias: De cadaveribus eorum aſcendet fœtor. *a* Vnius fœtore omnes, & unus omnium fœtoribus torquebitur. Caro verminans & putrida in prunis, ô quale thus! In Luciferi regno innumera damnatorum cadavera velut putridæ carnes, inter prunas aſſiduè iacebunt.

Libidini quidẽ furioſa vis ineſt, quæ ipſam etiam rationem calcat; ſed effrenes hi impetus coerceri poſſunt, præſertim ſi frenum libido pati maturè diſcat. Eam ob cauſſam in eremo Scythicâ vir religioſiſſimus libidinis impetum ſic repreſſit. Sæpiùs ei recurſabat feminę olim non ignotæ forma. Hanc ille memoriam, has & cogitationes è pectore penitus eliminandas cenſuit. Diu laboravit, animosè certavit, & non uno tantum ariete ſeipſum fregit, nec tamen aliud ſibi profeciſſe videbatur, quàm ne victus eſſet.

Submiſit interim divina providentia hominem ex Ægypto, qui mentione temere iniectâ, feminam illam formâ præſtantem fato conceſſiſſe narrabat. Excepit dictum hoc athleta Chriſti, & in rem ſuam ſuper eo deliberans, id demum reperit conſilij. Tugurium ſuum Superis committit, & ad defunctæ fæminæ ſepulchrum properat. Hic ille fœdum Cupidinem triumphaturus, rem ſic aggreditur. Noctu à tumulo ſaxum amolitur, terram egerit, & ad cadaver penetrat. Vbi ſeipſum affatus: En, inquit, theſaurum tuum: en tuas delitias: quin aufers rem tibi chariſſimam: Pars certè de hoc auro, quod effodiſti, aſportanda erit. Dixit, & fecit, furtoque religioſiſſimo partem mortualis velaminis ſanie ac tabo bene ſaturatam abſtulit.

Regreſſus in caſam ſuam, bene olentem hanc prædam ſub ipſos oculos poſuit aſſiduè aſpiciendam. Hic ſeipſum iterato ſcommate laceſſens: En, inquit, habes quod appetiſti;

 fruere,

fruere, ſatiare. Exple oculos, paſce nares, imò totus hîc naſus fias: cogita hoc eſſe ſtrophium à charâ tibi feminâ miſſum: quin ori ac naribus propius admoves tam pretioſum linteum?

Ita generoſus hic athleta tamdiu fœtore ſe cruciavit, dum ſordidas cogitationes victor ab omni animo extirparet. *b* Ita libido quantumvis potens ac furibunda ceſſit fœtori. Ita certiſſimus ille iaculator, nequiſſimus Cupido graveolentiâ victus fugatuſque.

Cogitemus hîc obſecro non partem ſepulchralis lintei, non cadaveris unius membrum, ſed cadavera damnatorum innumera Mephitim exhalare graveolentiſſimam, neque id pauculos dies, ſed in omne ævum.

Divus Bonaventura auſus eſt dicere: Si vel unius damnati cadaver in Orbe hoc noſtro ſit, Orbem totum ab eo inficiendum.

a *Iſa. c.34. v.3.*
b *Lib. ſententiarum patrum parag.* 10.

§. III.

QVarta fœtoris cauſſa, dœmones ipſi, qui licet ſpiritus ſint, hanc tamen corporum graveolentiam ſecum trahunt, eſtque tam Averni quàm diabolorum ita proprium *fœtere*, ut priſcis uſitatiſſima vox fuerit *Graveolens Avernus*.

Narrat Severus Sulpitius, Turonenſi præſuli Martino cacodæmonē diademate ac purpurâ prænitentem ſeſe exhibuiſſe, & hęc inſuper dixiſſe: Scies, Martine, quâ ratione me venereris; Ego ſum Chriſtus. At Martinus, nē mendaciorum patri crederet, monitus ab alto: Non hoc ſchemate, inquit, venturum ſe Dominus meus promiſit. Chriſtum cruentum, ſpinis redimitum, in trabe pendentem novi; peregrinum hunc regem non novi. Vix ea dixit, & perſonatus hic Chriſtus evanuit. Et ut ſciretur, quis ille rex, & è quo regno fuiſſet, cubiculum tam horribili fœtore implevit, ut Martinus iam apud inferos ſe habitare crederet, & ſecum ipſe ratiocinatus diceret, Si vel diabolorum unicus ſic fœteat, quis oro tam diabolorum quàm damnatorum hominum fœtor erit?

Rex Antiochus Epiphanes, ſeu, Illuſtris, ſceleſti hominis pulcherrima effigies, cùm tandem Nemeſin in tergo ſentiret, iamque membra illius vermibus ebullirent, adeò fœtebat infelix, ut omnis exercitus hanc narium peſtem extremè averſaretur: Imò, quod divina oracula teſtantur, nec ipſe iam fœtorem ſuum ferre poterat. *a* Et quomodo tandem inquillinus Tartari, tam dæmonum quàm ſociorum omnium fœtores perferet? idque in æternum?

Mezentius rex Tyrrhenus, Antiocho non impar, hominum divumque contemptor, eò ingenioſæ crudelitatis progreſſus eſt, ut plurimos non ſecuri, non cruce, non rogo, ſed fœtore iugularet. Nam homini mortuo iamque tabeſcenti vivum colligabat, dum vivus aſtricti cadaveris putore extingueretur. Maro aſſerit:

Mortua quin etiam iungebat corpora vivis,
Componens manibuſque manus, atque oribus ora
(*Tormenti genus*) *& ſanie taboque fluentes*
Complexu in miſero lōgâ ſic morte necabat. b

Supplicium horrendum, ingens, & tantò immanius, quantò lentius. Sed quid hoc ad inferorum ſupplicia comparatum, quid pauculorum dierum fœtor ad Erebi cloacam fœtoribus ſempiternis execrabilem? Cùm igitur noſtros ignes, cùm rotas cruceſque noſtras, cùm noſtros pædores ad illos tartareos expendimus, iure proclamamus:

O mites Diomedis equos, Buſiridis c
Aras clementes! ——— d

O mite Mezentij tormentum, uni duntaxat cadaveri alligatum mori! Sed ô mortem omni morte horribiliorem, tot dæmonum, totque damnatorum teterrimis fœtoribus torqueri, & ſemper mori, nec tamen unquam finire, nunquam emori.

a *Machab. c.9. v.11.*
b *Virg. l.8. Æneid.*
c *Qui hoſpites ſuis equis devorandos obiecit.*
d *Qui Iovi eos immolavit.*

§. IV.

IN Iaponum ergaſtulis hodieque Chriſtiana generoſitas ſic exercetur, ut plures in fœdiſſimam caveam compingantur: nullus illinc egreſſus niſi ad gladium, aut ad crucem, aut ad ignem. Quicquid hic edunt captivi, quicquid ingerunt egeruntq; ſecum retinent, incredibili narium tædio ac cruciatu. Hinc Iapo-

Iaponius iſte carcer, & ergaſtulum, & ſtabulum eſt, Augiæ *a* regis ſtabulo longè immundius, & ipſa morte tetrius.

Et quia carcerum in Iaponiâ mentionem iniecimus, en ergaſtuli Iaponij vivum ac recens paradigma.

Carolus Spinola patriâ Genuenſis, ſtirpe Marchio, è Societate IESV ſacerdos, antequam pro Chriſti fide vivus combureretur, hunc in Iaponiâ carcerem quadriennio habitavit.

Latus erat hic carcer palmos ſedecim, altus non niſi duodecim, longus viginti quatuor, prorſus ad inſtar caveæ factus. Nam neque muro nec pariete ligneo cõſtabat: ſed contextus erat è palis, quorum ſinguli duobus digitis à ſe invicem diſtabant. Hinc captivi omnibus iniurijs cęli patebant. Nam etſi hæc cavea eſſet tegulis tecta, quia tamen pali erant diſiuncti, ſicut in corte aviaria videre eſt, non frigus tantùm aut æſtum, ſed ventos, pluvias, nives, omnemque tempeſtatem admittebant. In hac cavea triginta duo captivi erant concluſi. Fores carceris iſtius ſerâ claudebantur, erantque adeo anguſtæ, vt vix tranſitum darent corpori humano. A latere patebat feneſtella, lancis vnius magnitudine; qua captivis cibum ſatellites inferebant. Circuibat carcerem via lata octonos palmos, atque hanc duplex obibat ſeps, depacta ex arboribus denſis longiſque, & in cuſpidem acuminatis, quas ſpinæ ſupernè induebant. Vnico aditu, ſeps iſta ingreſſum dabat. Erant præterea duabus in partibus ædificatæ domus, vna pro ſtatione vigilum, qui diu noctuque excubabant; altera in uſum Decurionis, qui crebrò circitores iubebat circuitionis fungi munere. Reliquum denique loci includebatur ſepto bene munito, in quo princeps porta, & via quæ ad interioris ſepis ianuam ducebant. Huiuſmodi facies cuſtodiæ fuit, in qua tot annis illuſtris ille pugil vixerat, ex ea nunquam, ne quidem intra ſepta expatiatus, ſatellitio egreſſum prohibente. Alia vero quæ cuſtodiæ huic acceſſêre ſæva, vix cogitatione, nedum verbis explicari queunt. Singuli corporis ſenſus propriis conflictari doloribus cogebantur.

Magna erat in primis loci anguſtia, ut neque procumbere niſi ægrè, neque ambulare vel ad paſſus ſpatium poſſent. De hac Caroli litterę ita teſtantur: *Anguſtè admodum habemur, neque enim quiſquam plus habet ſpatij quàm duorum palmorum & trientis.* Hinc noctu non potuerunt ſeſe ad capiendam quietem extendere.

Iam victus parcitas reſpondebat anguſtijs carceris. Vita illorum perpetuum erat ieiuniũ, adeoque aſperum, ut ſatis quidem cibi ſuppeteret ad arcendam mortem, ſed nunquam ad comprimendam famem. Ordinariæ epulæ erant duæ lances oryzę frigidę, aquâ purâ coctæ: pręterea paropſis una Xiri. Sorbitio eſt herbis ingratis mixta, tamque amara, ut hauriri vix potuerit. Ad hęc exiguum quid radicis crudæ ac ſalſę, aut par unum halecularum calidâ frigidâve ſalitarum. Hinc captivos tanta vexabat fames, ut cùm ſatellites aliquot fruſtilla obtuliſſent panis malè ac ſine fermento cocti, iamque indurati, quiſque illorum comederit, ac ſi collyra vel panis ſaccharites foret.

Quia verò hic carcer in edito colle poſitus erat, ventorum vim omnem excipiebat. At licet per æſtatem ſpirantibus undequaque ventis moleſtia nonnihil leniretur, ferventiſſimi tamen ardores, ſolaribus radijs omni ex parte penetrantibus, ipſeque numerus captivorũ adeò incommodabant, ut affirmarit Carolus, diurnis nocturniſque ſe ſudoribus maduiſſe. Hieme autem id omnino reddebatur intolerabile, cùm neque gelidus aër excludi, neque pluviæ & imbres arceri, neque nives, quę vento per omnem partem ingerebantur, intercipi poſſent. Tanto autem acerbior erat frigoris ſenſus, quantò gravior veſtimentorum, quibus tegebantur, inopia, quorum nullam facultatem ſupportari ſatellites permittebant. Hoc Carolus ad Patrem Provincialem perſcribens: Aſſevero, inquit, Reverentiæ veſtræ, neminem eſſe è nobis, qui, æſtimato inferioris appetentiæ ſenſu, non mallet vivus concremari, quàm hunc carcerem ferre. Nam omnes à veſtibus pænè nudi ſumus. Neque vigiles vel tegetem concedunt flatibus, imbribus, nivibuſque arcendis, planè ut immane ſit frigus.

Loci frigoribus affectus interijt Ambroſius Fernandez, annos novem & ſexaginta natus, Caroli in cuſtodiâ comes, qui paralyſi graviſſimâ correptus, ob copiam, ut aiebant, nivium,

vium, duodecim horarum ſpatio & morbum & vitam finijt.

Ne verò deeſſet ſuus quoque cruciatus oculis, noluerunt milites lumen in carcere per noctem accendi, ut in tenebris fuerit exigenda. Quâ in re tanta vigiliũ extitit pertinacia, ut ne lucernulam quidem eâ nocte, quâ Ambroſium repentina vis morbi inuaſit, Carolo quantumvis obteſtanti conceſſerint.

Sed gravius omnibus hos Chriſti pugiles vexabat continuus Fœtor, de quo nobis iam ſermo, cuius mentionem Carolus in epiſtola inijciens: *Incitat me*, inquit, *gravitas odoris, ut ad cælum ſuſpirem.* Naſcebatur hæc graveolentia ex multitudine hominum tam anguſto loco clauſorum; ex flatuum aërisque corruptione; ex præſente cloaca, in quam exonerare aluum cogebantur; ex ſudore corporum quæ æſtate nunquam ſiccabantur. Cum nimirum vetaret miles, aut recentibus linteis mutare obſoleta, aut lavare iam inquinata: ut de Carolo ſpeciatim ſcribatur, quòd triennio toto neque induſium, neque veſtem commutarit. Hinc tanta pullulabat animalculorum ſordiumque vis, ut morſibus aculeisque captivi miſerrimè confixi, nullam unquam caperent partem quietis. Atque ut experirentur, vivi, quod mortui nullo doloris ſenſu poſt vitam tolerant, à ſummo vertice ad imos vſque pedes omni genere vermium è corrupta materia natorum erant cooperti: quæ materia (quoties pluebat) exundante latrinarum cloaca, pavimentum cuſtodię inundabat. Tormenti genus multò atrocius quàm primâ ſui facie æſtimari poſſit. Adverſus hos cruciatus non aliud illis ſuppeditabat remedium quàm patientiæ, vivæque in Deum fiduciæ. Patientia certè illorum tanta erat, ut Carolus in litteris affirmet; *Hoc ergaſtulum mihi paradiſus eſſe videtur.* b Et reverâ hic talis carcer, quãvis ipſâ morte atrocior, ſi tamen ad inferorum carceres comparetur; paradiſus eſt. c

Ideò beatus etiam Hieronymus de ſeipſo: *Ob gehennæ metum*, inquit, *tali me carcere ipſe damnaveram, ſcorpionum tantum ſocius & ferarum.* d Qui carceres flammeos contemplantur, nullas habitationis anguſtias accuſat: omnem carcerem paradiſum æſtimat.

a *In quo tria millia boum, quod annis triginta nunquam purgatum.*

b *Lit. ad P. Sebaſt. Viera* 20. *Feb. A.* 1620.
c *P. Her. Hugo in vitâ P. Car. Spinola c.* 14.
d *Hieron. tom.* 1. *epiſt.* 22. *ad Euſtoch. c.* 3.

§. V.

HIc obſecro in rem noſtram ita ratiocinemur: Sint inferi nil aliud quàm fœdus frigiduſque carcer, ubi uno ſub fornice captivi mille interſordes & vermes nec ſedere cõmodè, nec iacere poſſint; ubi cibus oryza nigra, potus aqua fæculenta; ubi fames, fœtor, dolor vix quidquam ſomni admittant, idque vel mille duntaxat annis tolerandum ſit: Nil aliud, inquam, ſint inferi, quàm talis, ut dixi, carcer. Nihilominus quis non tremat vel audito tantùm hoc inferorum nomine? Verum, ſi rem hanc omnem ad æqui verique, & ad ſacræ paginæ libellam placeat expendere, id luculentè deprehendemus; fœdiſſimos Iaponum aut quorumcunque barbarorum carceres ad Tartarum collatos, viridarium & delitias, paradiſum & amœna tempe cenſendos. Ratio luculenta eſt. In noſtris carceribus ſaltem aliquid & cibi & ſomni eſt; ſunt quieſcendi horulæ: in Tartaro, nec cibus, nec ſomnus, nec quies ulla eſt, illic oryza nigerrima, foret ambroſia; nectar eſſet cænoſa aqua. In noſtris ergaſtulis, nemo mille hiemes numeravit unquam, in inferorum ſedibus, quod omnium luctuoſiſſimum, centum millia annorum nec unum quidem punctulum Æternitati demunt; poſt mille milliones annorum eadem eſt, integerrima eſt etiam tunc Æternitas.

Deinde noſtri carceres quamvis multum formidandi, ſunt tamen extra flammas, & in ſolatium habent Mortis ſagittas. Damnatorum ſpecus & flammis pleni ſunt, & à Mortis futuræ iaculis defenſi non ſunt. Siquidem apud inferos mors ſemper præſentiſſima eſt, ſed mors ſine morte; mors aſſidua ſine fine duratura.

Heu quàm hæc non cogitamus, quàm non expendimus omni hora cogitanda, omnium ſolertiſſimè expendenda! Bernardus hac in re longe conſideratior: *Totus tremo*, inquit, *atque horreo ad memoriam huius regionis, & concuſſa ſunt omnia oſſa mea. Locus in quo vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles.* a

O evi-

O evigilate non iuſti tantùm, ſed & iniuſti, & vos maximè luxurioſi; evigilate & luxurioſorum præmia prævidete; guſtate ſaltem quàm amarus ſit Orcus, ſi guſtare recuſatis quàm ſuavis ſit Chriſtus Dominus, aut quàm amœnus paradiſus.

a *Ber. ſer. de 5. regionibus.*

§. VI.

HIc Avernalis fœtor non importunè ſubmonet, quàm variè vel hac vnâ in re delinquamus. Non enim ſolum oculos, & linguam, & aures in officio continere decet, ſed & nares. At nos odoris gravioris plerunque nimis impatientes ſumus. Viles captivos, & pauperes ægros ideo ſæpe auerſamur, quia potiùs alium quàm crocum, aut moſchum obolent. Idcirco iudex ab iride delicatulis his exprobrabit: Infirmus, & in carcere eram, & non viſitaſtis me. *a*. Nimirum tam delicata eſt impatientia, ut ubi vel ſuſpicio fœtoris, illuc eam vel albis quadrigis nemo pertraxerit. Eos amamus, illorum familiaritatem ambimus, qui cinnama ſpirant, qui crocum halant & balſama. Sed brevi mutabunt vices, &, quod Iſaias vaticinatur, Erit pro ſuavi odore fœtor. *b*.

Dein olfactu peccant, qui ſua omnia peregrinis odoribus imbuunt, veſtes, conclavia, lectos; quidquid crebriùs contingunt, odoribus priùs inficiunt, nec unguentis parcunt, ut ſemper ſit quod nares mulceat. Hoc quidem tam grande nefas non cenſetur, attamen Deus olim capitali pœnâ ſanxit: Talem compoſitionem (odoris) non facietis in uſus veſtros, quia ſanctum eſt Domino. Homo quicunque fecerit ſimile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis. *c*. Ergo etiam odoris intemperantiâ peccamus. Sic plurima quæ nobis videntur minuta, & nullius ponderis, ea divinus Oculus ille obſervat, & inter punienda numerat.

Porrò illud accuratiùs atque frequentiùs perpendendum, quid ſibi velint divinæ paginæ, cum nidores ſulfureos proponunt. Exemplo quod dicitur, demonſtretur. Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulfur & ignem à Domino de cælo, & ſubuertit civitates has, & omnem circa regionem, univerſos habitatores urbium, & cũcta terræ virentia. *d*. Sulfureus hic nimbus ac fœtor, libidinis ardores & luxuriæ fœtores punierunt. His pluvijs extinguendus erat Cupidinis æſtus.

Summus ardor igni, maximus fętor ineſt ſulfuri. Quando igitur laſcivâ carnis concupiſcentiâ fœtebant, igne & ſulfure peribant, ut ex animadverſione iuſtâ diſcerent, quid ſpurca libidine commeruiſſent. Homo libidinoſus & impurus ſupplicium meretur duplex: dum vivit, ſeipſum magis ac magis luxuriæ cœno inficit; cùm vivere deſinit, in balneum ſulfureum tranſit.

a *Matth. c. 25. v. 43.*
b *Iſai. c. 3. v. 24.*
c *Ex. c. 30. v. 38. fine.*
d *Gen. c. 19. v. 24. & 25.*

§. VII.

ERgo in laſciviam potiſſimum Avernalis ignis ac ſulfur graſſabitur. Quod Gregorius eruditè aſſerens: Tunc, inquit, edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Omnis impius habet flammam ignis proprij, quem in corde ſuo ex fervore deſideriorum temporalium accendit, dummodò iſtis, modò illis cupiditatibus æſtuat, & cogitationes ſuas per multiplicia blandimenta ſæculi ampliùs inflammat. Ideò nunc fletus expiet quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit. *a*. Credibile prorſus eſt pauciſſimos in flammeas voragines detrudi, qui nihil libidinoſi fœtoris ſecum deferant.

Hic quivis mortalium bono ſuo & ſapere diſcat, & cavere, ne hac libidinis Camerina ſubmergatur. Vinum quidem & ebrietas, Oſea teſte, *b* cor auferunt, ſed omnium maximè Fornicatio. Hæc ita ſibi cor rapit, ut illud non facilè reſtituat.

Sed illud obſtupeſcendum prorſus, & nimis quàm horrendum, ſub cogitatione unica (quam Theologi delectationem moroſam nominant) innumeras pœnas, ſupplicia infinita, mortem æternam deliteſcere. Res in aperto eſt: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mæchatus eſt eam in corde ſuo, *c* Hic iactus oculorum unicus, unica hæc cogitatio, hic latentiſſimus in libidinem aſſenſus innumeros infinitos annorum miliones continet, quibus ille oculorum iactus, illa cogita-

cogitatio, aſſenſus ille vindicandus eſt, nec tamen unquam ſatis expiandus. Obſtupeſcendum hoc, inquam, & nimis quàm horrendum.

Rem dicam: hæc etſi forſan cogitemus, incertè non perpendimus, non examinamus. Inde eſt, vt Iſidorus Clarius loquitur, quòd malumus eſſe ad momentum fucati, quàm in ſempiternum ſplendidi; ad horulam libidinoſi, quàm in æternum glorioſi. d Hæc noſtra eſt incogitantia, & (liceat dicere) excors temeritas. Tutò quis vel capite ſuo dimicet, ab eo æternitatem minimè cogitari, qui vel invidiæ, vel libidinis, vel avaritię ſordibus etiamnum involuitur. Nunquam delinquet gravius, quiſquis æterna ſupplicia cogitaverit frequentiùs.

Ergo, In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis. e Tua, inquam, noviſſima memorare, non aliorum, neque raptim aut perfunctoriè id facito. Nam hic error plurimorum eſt, quibus iſta velut ad ſe non perventura cogitantur. Tua igitur noviſſima memorare, & Avernales fœtores inter memoranda reſpice. Quid ei proderuntdelitiæ, quem inferorum ſepelient flammæ? Ah, ſapiamus, dum licet ne dulce momentum amariſſima comitetur Æternitas.

a *Gregor. l. 4. mor. c. 17. & l. 5. c. 8. inſtit.*
b *Oſ. c. 4 v. 11.*
c *Matth. c. 5. v. 23.*
d *Iſid. Clar. tom. 1. orat. 13.*
e *Ec. c. 7. v. 40.*

CAPVT VI.

Quintum Æternitatis Tartareæ tormentum

IGNIS.

Romanus ſcriptor, ubi ſuum diverſis ſuppliciis diſcrimen aſſignaſſet, demum pronuntiat: Ignis ſuppliciorum ultimum. a Humana crudelitas, in pœnas ingenioſa, exquiſitiſſima invenit ſupplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius eſt igne Romanus Cæſar Valerianus; qui Decij crudelitatem perpetuavit; ſi flammis atrocius tormentum excogitare potuiſſet, eo utique Laurentium affeciſſet. Tyrannis priſca vix acerbiores cruciatus ullos reperit, quàm vivum flammis tradere, lentè exurere, aſſare. Ignis ſuppliciorum ultimum, graviſſimum.

Quod ſi fieri poſſet hominem læſæ Maieſtatis, aliorumque ſcelerum plurimorũ reum millies ita comburi, ut hoc ſupplicium ſemper æquaret horam, rectè diceretur, Ignis ſuppliciorum ultimum. Cruciatus ſanè acerbiſsimus eſt, cõburi vivum. Sed ô mitem gehenam; ô temperatas flammas, vel millies vivum comburi! Feralis hæc ſententia (mille horis tolerare flammas) captivis inferorum longè clementior videretur, quàm ſi reo iam iam plectendo vitæ fiat gratia.

Sed firmum fixum eſt decretum, decretum immutabile, irrevocabile: Verba Chriſti iudicis planiſſima ſunt, & apertiſsima: Ite in ignem æternum. Omnia Chriſtianorum templa docent improbos ęternis, nunquam deſituris ignibus cruciandos.

Atque hoc Quintum Æternitatis luctuoſiſſimæ ſupplicium, Ignis æternus, de quo, quantum in re tam ſeriâ humani oris paupertas permiſerit, verba facere conabimur.

a *Curtius l. 6. c. 12.*

§. I.

Mos fuit priſcæ poëſi ſubinde intercalaribus uti verſibus. Ita crebriùs repetito verſu princeps poëtarum canit:

Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.

Quo ſæpiùs ingeminato, demum ſubiungit:

Deſine Mænalios, iam deſine tibia verſus. a

Nec poëſis ſacra hunc morem antiquavit. Hinc ille ſacrorum carminum intercalaris cantus: Regem venturum Dominum, venite adoremus. Idque ſæpius repetitur: Venite adoremus Regem venturum Dominum, Venite adoremus. Pari modo ſæpius interpoſito verſu ad inferias cantatur: Regem cui omnia viuunt, venite adoremus: Hunc ipſum morem in diviniſſimis concionibus ſuis obſervavit Seruator Orbis. Sic, Marco teſte, perorans ad populum: Bonum eſt tibi aiebat, debilem introire ad vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextingui-

ſtinguibilem, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* b Non piguit hæc eadem uno loco ter dicere. Nam paullò poſt repetens idipſum: Bonum eſt tibi, ait, claudum introire in vitam æternam, quâm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* In eadem omnino concione dictum hoc intercalare tertium ingeminans: Bonum eſt tibi, ait, luſcum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* c

Hoc canticum Chriſtus, hunc intercalarem verſum præcinuit rex noſter. Perinde ſi dixiſſet: Me voce præeuntem ſequimini, & accinite: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Ecquem non terreat oris divini tam tremenda comminatio? Profectò quiſquis hoc illætabile carmen, quiſquis triſtiſſimum hunc leſſum ſępius & attentè cantaverit, in Orbe meliori *Alleluya Lætiſſimum* ſemper cantabit. Satis hoc, abundantiſſimè ſatis eſt teſtimonij, etſi altum alibi diuina oracula ſilerent.

Sed ignis infernalis, & noſter, nimium quantum differunt, & primò quidem *Vrendi ſenſu.* Noſter ignis Auguſtino pictus videtur, ſed ille alter, verus. Diſcrimen ingens, imò vix ulla ſimilitudo veræ ac pictæ flammæ. Hîc quæſo tacitis progreſſibus in rem præſentem veniamus.

Quanti & quàm acres dolores, per unam dumtaxat horu'am, unum tantummodò & vel extremum digitum gracilis cerei igniculo admotum uri? Quantò maiores, ſic uri manum integram? Sed quantò vel maximis maiores erunt dolores ſic uri totum brachium? Quàm verò infandus erit cruciatus ſic uri totum corpus? Licet ignis, qui urit, pictus videri poſſit. In Iapone hoc ęvo lentis ignibus diriſſimè torquentur Chriſtiani. Inter hos Carolus Spinola fuit; cuius ſuperiori Capite facta mentio. Hic cum aliis viginti tribus tam immane ſupplicium hoc modo ſubijt.

Ignis ſtruebatur eminus, viginti quinque palmorum ſpatio à columnis Martyrum remotus, ut tantò acerbior, ac ſævior eſſet cruciatus, quantò prolixior, atque ita priùs lentè aſſarentur quàm arderent. Quin ſi quâ parte luculentior erumpebat flamma, protinus coërcebatur. Vincula verò non ferrea erant, ſed viminea, quibus Chriſtiani, laxè, obiter; ac ferè in ſpeciem ad palum ligabantur, crudeliſſimo aſtu dæmonis, qui eò ſpectabat, ut Chriſti athletæ doloris acerbitate cõpulſi & vinculis facillimè ruptis, expedire ſe, atque flammis eripere nullo negotio poſſent. Hoc autem indicio conventum erat, ut Chriſtum eiuraſſe cenſeretur, quiſquis ſe incendio eripuiſſet. Interim igitur dum languido flammarum ardore, ignis in viſcera penetraret, corpore immoto ſtabat Carolus, oculis in cælum fixis, ubi poſt pauculas horas deſideratiſſimis Chriſti amplexibus frueretur, cui corporis ſui victimam in holocauſtum deſtinabat. Duravit acerrimus ille cruciatus ignium ad duarum vel trium horarum ſpatium. P Sebaſtianus Chimura, patriâ Iapon (uti certis tabulis teſtatum) manibus ante pectus in crucem decuſſatis, oculiſque in cælum ſublatis, tres horas vivus ſtetit in ardente rogo. *d*

Tormentum horribile prorſus, nec verbis effabile, hominem igne eminus ac lentè admoto tribus horis torreri vivum. Quodnam igitur tormentum, ô Deus, quàm infandum, quàm incomprehenſum, non duas treſve horas, non unum alterumque diem, non annum annoſque mille, ſed æternitate totâ (quæ tamen nunquam tota erit) & corpus & animum uri, nec unquam comburi?

Hîc vox & verba deficiunt. Nemo, non dicam ſatis eloqui, ſed nec ſatis cogitatione complecti poteſt infinitam illam doloris acerbitatem. Divinam iram perhorreſcens David: Devorabit eos ignis, inquit, Dominus in irâ ſuâ conturbabit eos. *e* Sicut in uſtrinâ ferrum candens ita ignem imbibit, ut merus ſit ignis, & ferrum tamen maneat, ſic inferorum flamma, ipſis damnatorum oſſibus, & oſſium medullis implicabitur.

a *Virgil. eclogâ* 8.
b *Marci c.* 9. *v.* 43.
c *Ibid. v.* 46. *&* 48.
d *Combuſti ſunt An.* 1622. *die* 10. *Sept. ſabbato. Ita Herm. Hugo in vitâ Caroli Spinolæ c.* 18. *pag.* 175.
e *Pſ.* 20. *v.* 10.

§. II.

ALtera tartarei & noſtri ignis differentia, ſplendor eſt & lumen. Ardet noſter, & lucet; at tartareus, prout iuſtitia divina ſanxit, ardet, ſed non lucet, niſi in gravius tormentum, ut qui dum viverent ſocietatem coierunt in nequitijs, ſocios ſeſe agnoſcant in tormentis: ita fur adiutorem furem, luſor colluſorem, adulter adulteram cernet & tabeſcet, malletque cœcus eſſe, quàm dolores alienos videndo facere ſuos.

Optimè dixit Iſidorus: Ignis gehēnæ lucebit miſeris ad miſeriæ augmentum & ad damnationem, vt videant impij unde doleant, & non ad conſolationē, ne videant unde gaudeant. *a*

Tertia utriuſque ignis differentia: noſter conſumit omnia, ille nihil. Quâ in re locupletiſſimus teſtis Auguſtinus: Si Salamandra, inquit, in ignibus vivit, & notiſſimi Siciliæ montes, totâ diuturnitate temporis atque vetuſtate uſque nunc, & deinceps flammis æſtuant atque integri perſeverāt, ſatis idonei teſtes ſunt, non omne quod ardet, abſumi: & anima indicat, non omne quod dolere poteſt, poſſe etiam mori.

His docemur, qua ratione hominum ſempiterno ſupplicio punitorum corpora, & in igne animam non amittant, & ſine detrimento ardeant, & ſine interitu doleāt. Quis niſi Deus creator omnium dedit mortui tui pavonis carnibus, ut vel in annum ſolidum aſſervatu ſint faciles? Quis paleæ dedit vel tam frigidam vim, ut obrutas nives ſervet, vel tam fervidam, ut poma immatura maturet? Iam verò quàm mirum eſt, quòd cùm calx extinguitur, tunc accenditur: Cur itaque facere non poſſit Deus, ut & reſurgant corpora mortuorum, & igne æterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit Mūdum in cælo, in terra, in aere, in aquis, innumerabilibus miraculis plenum, cùm ſit omnibus, quibus plenus eſt, procul dubio maius & excellentius etiam ipſe Mundus miraculum. *b* Cur non dicamus quamvis miris, tamen veris modis etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporalis ignis affligi? Quod igitur de ſempiterno ſupplicio damnatorum per ſuum prophetam Deus prædixit, fiet, omnino fiet: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. *c*

Quarta differentia: Noſter ignis ad pabuli modum, vivit, augeſcit, vel deficit augeſcente vel deficiente pabulo. At ignis æternus divina iuſtitia nutritur, nullo ſopiendus mari, inextinguibilis eſt. Hæc una vox, *Inextinguibilis*, à Domino ter repetita, aut vitia nobis diſſuaſerit, aut nos eſſe pecudes demonſtrabit.

a *Iſid. ſent. l. 1. c. 31 initio.*
b *Auguſt. tom. 5. l. 21. de Ciu. c. 4. pluribus locis & c. 7. initio. & c. 9. ac 10.*
b *Iſ. c. 66. v. 24.*

§. III.

HIc verò inferorum ignis cuiuſvis noxis ac ſceleribus attēperabitur. Iuſtitia divina eo ut flagello utetur. Pro menſura peccati, erit & plagarum modus. *a* Quemadmodum è pluribus reis uno eodemque flagello alter altero acerbiùs puniri poteſt.

Hinc liquet inſania quorundam hominum vix ſibi aliud quàm inferos promittentium. Eorum voces ſunt: Cùm in via ſimus ad furvæ *b* regna Proſerpinæ, plenis eò velis invehi placet. Curemus ut nobis bene ſit, dum licet: plagas merebimur, mereamur illas inſigniter.

Ite furioſi, ite & delitiis affluere ſupremam felicitatem credite; hodie vino & plumis vos mergite, cras forſitan mergendi flammis. Omnes in Orco capitivi diriſſimè cruciantur; ceteris ij diriùs, qui Numen & gravius & crebrius offenderint: Dabit enim igne m & vermes in carnes eorum, ut urantur & ſentiant in ſempiternum. *c*

Hoc ignis æterni ſupplicium, optimè omnium, ſenſu meo, tamque ſuccinctè quàm neruosè divus Proſper cogitādum ſubijcit. Illius verba cedro digna, hæc ſunt: Continuus gemitus pænalis ſenſus, dolor ſummus, cruciatus æternus torquent animas, neque extorquent, puniunt corpora, neque finiunt. Quemadmodum verò nullum eſt apud nos ſupplicium, quod igne acriùs torqueat, ſic nullum eſt quod citius torquere deſinat, & conſumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutiſſimè cruciat, & cruciare nunquam ceſſat?

Moſes cum vices divinas fungeretur, vocem reperit quâ ſignificanter admodum æternitatem vindicantis flammæ ingerens: Ignis inquit, ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit

bit uſque ad inferni noviſſima. *d* Haud aliter Hieremias vates: Ignem, ait, ſuccendiſtis in furrore meo; uſque in æternum ardebit. *e* Pulvis tormentarius quo æternus ignis ſuccenditur, eſt *Furor Domini.* Dum vivimus non tam furorem, quàm iram Numinis experimur. Machabææ hiſtoriæ ſcriptor: Alienatus mente Antiochus, inquit, non conſiderabat quòd propter peccata habitantium civitatem, modicũ Deus fuerat iratus. *f* Profectò modicè Deus iraſcitur, licet magna vi brachia tollat, videaturque non perfunctoriè flagellaturus: modica prorſus etiamnum ira eſt, nam & clementiæ coniuncta eſt. Cum vero hæc ira ſpernitur, clementia ridetur, tandem patientia læſa fit furor, & in furore hoc ignis accenditur, arſurus æternum. Ignem hunc vos ipſi ſuccendiſtis, inquit Deus, ſceleribus namque toties repetitis clemẽtiã meam ludibrio habuiſtis, iram meam tametſi modicam impatientiſſimè tuliſtis, exleges, & omnis diſciplinæ contemptores in vetitum corruiſtis. Iam tempus vindicandi eſt: horribilibus, inauditis vos ſupplicijs afficiam: Succendiſtis ignem in furore meo: Iam ardebit furor meus uſque ad inferni noviſſima.

Natura quidem, quod Annæus aſſerit, aut tolerabilem facit dolorem, aut brevem. At naturæ opifex Deus in rebelles ac contumaces ſubditos ſuos, & longo, & intolerabili dolore animadverit: Longo certè, quia æterno, intolerabili, quia igne ſæviſſimo.

a *Deuter.c.25.v.2.*
b *Horat.l.2.odâ 13.*
c *Iudith.c.16.v.21.*
d *Deut.c.32.v.22.*
e *Hier.c.17.v.4.*
f 2. *Machab.cap.5.v.17.*

§ IV.

HIc omnes quotquot Chriſtiani ſanguinis ſunt rogo atque obſecro quàm maximè, ſi quid ægrimoniæ aut doloris urat, ſi podagra, ſi calculus, ſi quis alius morbus aut moleſtia infeſtet, prima omnium cogitatio ſit iſta: moleſtia hæc aut dolor ſi annis decem, ſi centum, ſi annis mille duret, an non ad inferos deiectum te credas? Ad eum verò amoliendum quid facias? Fac illud iam ad evitandos dolores æternos. Et ſcito moleſtiam quam pateris, licet graviſſimam, dolorem quem ſentis, etſi maximum, nec umbram quidem inferorum eſſe. Hîc Deus una tantummodò manu, eaque parcente ac lenta leniter ferit, illic utraque & quidem ferrea rigidiſſimè & accerrimè cædit: hic uno ſæpe digito tantùm impellit omnibus illîc digitis, tota manu flagellum vibrat.

Chriſtianus heros Euſtachius (cuius ſupra mentio) cum vxore ac liberis in candentem æneum bovem incluſus diriſſimè cruciatus eſt; ingens nihilominus hoc illi ſolatium erat, & finis bervi adfuturus, & præmium beatitudinis nunquam finiendum. Hæc cogitemus.

Ignes æternos religioſiſſimi quique viri aſſidua cogitatione velut contrectabant. Narrat è Græco Paſchaſius Diaconus Anachoretas duodecim velut in ſenatum ventitaſſe, & pro ſe quemque dixiſſe, quid ſibi videretur ad id temporis profeciſſe, & quid potiſſimùm contemplatione expendiſſet. Vbi ſuam ſinguli ſententiam dixiſſent, duodecimus, & in dicendo ultimus, quid animi ſui eſſet expoſuit. Verba illius integrè ac bona fide admetiar; ut ſuus religioſæ ſimplicitati ſtet color. Ita dixit: Vos quidem Patres, cæleſtem habentes converſationem, cæleſtem & ſapientiam poſſidetis. Nihil mirum. Ego verò me his indignum iudicans, video quod peccata mea, ubicumque iero, præcedunt me ſemper ad dextram, & ad ſiniſtram: in infernum verò adiudicavi meipſum, dicens: Eſto cum his quibus dignus es, iſtis poſt modicum annumeraberis. Video igitur ibi pares gemitus, & inceſſabiles lacrimas, quæ à nullo referri queunt. Aſpicio quoſdam ſtridentes dentibus, & ſalientes toto corpore, & trementes à capite vſque ad pedes. Et iactans me ſuper terram & amplectens cinerem deprecor Deum, nunquam caſuum me illorum experimenta accipere. Video & mare ignis bullientis immenſibile, & circumfluentes, & mugientes, ut putent aliqui uſque ad cælos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines deiectos, & una voce omnes clamantes & ululantes ſimul, quales nemo ſuper terram ululatus & voces unquam audierat, & ſicut arentia omnis virgulti cremare: miſericordia autem Dei avertente ſe

ab illis propter iuſtitiam. Et tunc lamento genus hominum, quò audeat loqui, vel cuilibet attendere, tantis in Mundo repoſitis malis. Et in his teneo mentem meam, luctum meditans, quod ait Dominus, indignum me cælo & terra iudicans, reputansque quod ſcriptum eſt: Factæ ſunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte. *a b.*

Hunc apud ſe calculum complures poſuerunt: En, aiebat quiſque ſibi, pœnas immortales iam pridem meritus es, neque id ſemel dumtaxat. An verò Deus tuam omnem culpam aboleverit, chirographo teſtari non potes? abolitam ſperas, aut certè abolendam, & rectè facis. Sed vide, cautus eſto, & ſollicitus ambula cũ Deo tuo, hoc enim Dominus requirit à te. *c* Et hoc eſt mature ſibi ſapere.

a *Paſchaſ. apud Roſvveid. c.* 44. *n.* 12.
b *Pſ.* 41. *v.* 4. c *Michææ c.* 6. *v.* 8.

§ V.

SEd quàm multi alia omnia faciunt! Nummos tam anxiè corradunt, perinde ſi eos illaturi ſint cælo. Honoris & exiſtimationis fumum, vt rem ſacroſanctam ſummo ſtudio tuentur; mori mallent quàm deſpici. Nonnunquam tamen hi ipſi aliorum famam varijs obtrectationibus lacerant, & tanto acerbiùs de alijs, quantò de ſeipſis benignius loqui ſolent. Multorum ea una cura eſt, curare cuticulam, & genium non facilè fraudare ulla; quam appetierit, voluptate.

Ita ad ęternitatem tendimus futurorum improvidi, immemores præteritorum, in pręſentia proniſſimi. Sic plerique mortalium vivunt: alijs cum arca, alijs cum ventre negotium eſt: nemo non ſerius ſibi videtur, cùm maximè nugas agit. Vitia tam ubique obvia ſecundis progreſſibus, ut cęlum & inferi vix inter ſeria habeantur.

Veſani mortales! Diſcamus obſecro noſtros impetus obiecto igne hoc æterno reſtinguere. Furioſiſſimis ignibus nõ malè cõferuntur Ira & Libido, affectus impotẽtiſſimi; nec ulla ferè vitia tam concitato impetu, quà data porta, ruunt. Libido velut infrenis equus, aut mannulus indomitus rationem omnem excutit. De hoc monſtro eleganter Gregorius Nazianzenus Poëtices non ignarus:

Quæ ruit in vetitum damni ſecura libido. a

Iracundiam Paulus Oroſius *b* egregiè depingens: Furor, inquit, conſilij expers dolorem & vindictam putat eſſe virtutem; quantúmque meditatur ira, tantum promittit audacia. Iram, tyrannicum affectum rectè nominat Chryſoſtomus. Etenim nihil æquè tranquilitatem animi turbat, atque ira impatiens freni. Hos ignes æternis ignibus domemus.

Medicorum ſcitum eſt: Ignis igni remedio eſt. Nam cùm digitus aut manus uſtulatur, remedium viciniſſimum eſt uſtulatum membrum aut ardenti cereo, aut gliſcenti foco, aut vivis carbonibus admovere. Sic ignis ignem ſui ſimilitudine attrahit. Eandem ob cauſſam incendia tormentis ęneis petuntur, ut lentiorem flammam violentior domet. Heu! quoties cor noſtrum cupidinibus malignis ardet? Ergo in hoc incendium bis terve emittatur illud ingens tormentum bellicum (*Ite maledicti in ignem æternum:* Quid agis miſer, perire vis: facillimo iſtud impendio fiet: horula una, imò vel unica parte horulæ, imò momento vel unico per iram aut libidinem patras, quod æternum doleas. Atque ſic ignem iræ ſuperet ignis gehennæ, flammas libidinis expugnet flamma Stygis. Et ſunt quæ horum ſubinde moneant.

a *Naz. in ſacr. carm.*
b *Oroſ. l.* 2. *contra pagan c.* 16.

§. VI.

QVi originem familiæ Carthuſianæ conſiderarit, neminem ex ea facilè unquam aſpiciet ſine gemitu. Hiſtoriam notam in compendium confero.

Vir litteratus Pariſiijs, morte obita, cum inferiæ canerentur in templo, è feretro aſſurgens, voce horribili exclamavit? *Iuſto Dei iudicio accuſatus ſum.* Dilatum ergo funus in poſterum diem. Iterum eadem cantantur; cũ defunctus iterum vociferatur è tumba: *Iuſto Dei iudicio iudicatus ſum.* Necdum, quid eo factum, liquebat. Dies ergo tertius expectandus. Eadem fiunt quæ diebus prioribus. Et mortuus tertium è ſandapila proclamat: *Iuſto Dei iudicio condemnatus ſum.* O vere ter miſerũ, qui ętemũ erit! Et quod nemo non contremiſcat: Vir iſte omniũ calculo vir ſanctus &

vitæ

vitæ integer habebatur. Adeo fallunt humana iudicia. Vrbs Pariſiorum uniuerſa rei geſtę teſtis. Hoc Brunonem cum ſocijs exegit urbe, hoc in avia nemora rupeſque deſertiſſimas expulit, ubi cælum potius habitare diſcerent quàm terram. Hæc Carthuſianæ familiæ origo. *a*

Hîc ſeriò cogitandum: Itane homines eruditi, & humano ſenſu ſancti accuſantur, iudicantur, damnantur? Quid me fiet miſero? Ergo animum quantis poſſum induſtrijs curabo. Alij ſe ſuamque cuticulam curent æternitatis obliti, vigeant, floreant, cras forſan cinis & favilla. Hos ego mores nil moror, hanc ego viam non ingredior, nam & alium viæ terminum quæro. Si ego Carthuſianos, aſperrimos montes habitare non poſſim, illas ſaltem latebras, ubi eſtur, ubi potatur & luditur, declinabo; ſi non carnium eſum, ſaltem carnis petulantias eiurabo; ſi non æternùm ſilere queam, ab obtrectationibus ſaltem & laſcivis colloquijs abſtinebo; ſi non dies noctéſque, religioſo ritu, in templo ſim, hoc certè agam ut nulla mihi labatur hora, quâ Dei non meminerim. Et quęcunque in poſterum mihi fuerint perferenda, non tantùm exigua, ſed nulla eſſe dicam ad ęternitatis ignes collata. Quo quidem ſenſu Auguſtinum veriſſimè locutum veneror: Quæ quiſque, aiebat ille, gravia valde patitur in hac vita, in comparatione æterni ignis, non tantùm parva, ſed nulla ſunt *b*

Sic eſt omninò, omnes dolores noſtri ludicrum quid & leves morſiunculę ſunt ad æternitatis ſupplicia. Minimum apud inferos tormentum maius eſt, quàm ſit maximum in Orbe hoc noſtro. Morborum cruciatus tolerabiles faciunt intervalla, quæ in Orco nulla. Dolorem ſentire tunc nos definimus, ſi nimium ſentimus. Nemo poteſt valde dolere, & diu, niſi apud inferos. Sic enim mitis natura diſpoſuit, vel dolorem faceret, aut brevem, aut toleratu non adeo difficilem. In gehennâ & intolerabilis eſt dolor, & longiſſimus, quia ęternus.

a *Capit ea Anno Chriſtiano* 1082.
b *Aug. tom.* 10. *ſerm.* 109. *mihi pag.* 298.

CAPVT VII.

Sextum Æternitatis Tartarea tormentum.

VERMIS CONSCIENTIAE.

GEmma priſcorum Patrum & Antiſtitum fidus Auguſtinus experientiæ cōvenientiſſimè dixit: Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla eſt maior tribulatio, quàm conſcientia delictorum. *a*

Grande ſupplicium eſt patri, ſi filij ſupplicio capitali debeat intereſſe ſpectator; ſed multò maius eſt, ſi ipſe pater cogatur eſſe carnifex; longè maximum, ſi patibulum, cui filius ſuffixus, ante ædes ſtatuatur, quotidie aſpiciendum. At hęc omnia, & ludicra, nulla ſunt, ad illud ſupplicij genus, cùm ſuus ipſe carnifex eſt reus, cùm ſeipſum dentibus commordet, dilaniat, laceratque morſibus conſcientiæ perpetuis.

Et hoc Æternitatis luctuoſiſſimæ ſextum eſt ſupplicium, quod Chriſtus concione unicâ, imò unicæ concionis epilogo ter itidem repetijt: Vbi vermis eorum non moritur. Mox idem ingeminat: Vbi vermis eorum non moritur. Sed & tertiùm hoc inculcans: Vbi vermis eorũ, ait, non moritur. *b* Nec aliter Iſaias, qui & ipſe conciones ſuas non alio clauſit epilogo quàm eodem iſto: Vermis eorum non morietur. *c* Ingens, inexplicabile hoc ſupplicium ſit neceſſe eſt, de quo nos plura.

a *Aug. in Pſ* 45. *mihi pag.* 170.
b *Marci c.* 9. 44 46. & 48.
c *Iſ. c.* 66. *fine.*

§. I.

QVantum turbatæ conſcientiæ tormentum ſit vel priſci idololatræ ſatis exploratum habuerunt, Rhetor è Latio Quintilianus: O triſtis recordatio, exclamat, ò tormentis omnibus gravior Conſcientia! *a* Eadem omnium ſapientum vox eſt, Sanctiſſimus Pontifex Gregorius: Inter multiplices, inquit, humanæ animæ tribulationes & innumerabiles afflictionũ moleſtias, nulla eſt maior afflictio quam conſcientia delictorum. *b* Verè nihil

hil eſt miſerius, quàm animus hominis malè ſibi conſcius. *c* Hic conſentiamus, ait Seneca, mala facinora conſcientiâ flagellari, & plurimum illi tormentorum eſſe, eò quòd perpetua illam ſollicitudo urget ac verberat *d* Malitia ipſa maximam partem ſui veneni bibit, ipſa ſibi ſupplicium eſt; Nemini bene eſt nocenti.

Hæc ſuo quoque calculo cōſignans, quem dixi, Auguſtinus: Seipſum, inquit, quò fugiturus eſt homo? quocunque fugerit ſe, talem trahit poſt ſe, & quocunque talem traxerit ſe, cruciat ſe. Ipſe eſt pœna ſua, quem torquet conſcientia ſua. Deus ſcit tantam pœnam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta. *e* Quot hominis vitia, tot animæ tormenta, tanto autem acerbiora, quantò interiora.

Et in prōptu ratio eſt: Cum undique omnia ſunt adverſa, cum cælum & terra infeſtant, etiamnum ſupereſt ſuffugium ad Deum etſi nemo ſoletur, ſatis ſolatiorum eſt Deus. Sed ſi conſcientia ſit inquinata, nihil uſpiam nec in rebus conditis, nec in conditore ſolatij eſt reperire; omnia acerba, fellea omnia. Et quò profugias? ad Deum? Hoſtis eſt. Ad conſcientiam? Carnifex eſt. Ad divos cælites? Offenſi ſunt. Ad ſocios? Augebunt cruciatus. Ad delitias & voluptates? Conſcientiam magis inquinabunt. Verè, non eſt pœna gravior pravâ conſcientiâ

At dum vivimus hoc conſcientię macellum ſuas habet ferias. Subinde hos oblatrantis conſcientiæ morſus nonnihil diſtinemus, aut arte fallaci eludimus, aut certè delinimus, nunc legendo, nunc laborando, nunc colloquendo modò hilarius comeſſando, modò huc illucque commigrando, & ſaltem dormiendo hos angores fallimus: At verò in illâ Crudelitatis arce, in regno diaboli nulla quietis intervalla; interſpirationes nullæ, non ſomnus, non quies, nulla lectio, nullæ comeſſationes, conſolatio nulla, dies noctéſque conſcientiæ vipera laniatum undique pectus perrodet: Vermis eorum non morietur,

a *Quintil declam.* 12. *parag.* 38.
b *Greg. in Pſal.* 143.
c *Suetonius in Tiberio.* d *Sen. ep.* 97 *fine.*
e *Aug. in Pſal.* 45. *mihi pag.* 170. *& in pſal.* 36. *pag.* 117.

§ II.

Plurima ſunt, ob quæ ſingulariter illos æternæ noctis inquilinos torquet cōſcientia. Primum omnium, *Amiſſio æternæ gloriæ*, Obſeratum eſt cælum, obſeratum eſt Tartarum, nullus hinc tranſitus illuc. Actum eſt; epulum cæleſte neglectum eſt, neglectu irreparabili. Spes nulla beatitudinis.

Eſau homo rudis, & qui à feris quas inſectabatur, feritatem hauſerat, nihilominus indigniſſimè tulit fauſtam parentis precationem à fratre ſibi præreptam. Nam auditis ſermonibus patris, irrugiit clamore magno, & conſternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi. *a* Vt verò rugient damnati, conſcientia cuique eorum opprobrante: Benedictionē patris perdidiſti, ius & ſpem cæli omnem amiſiſti, pro lenticula viliſſima vendidiſti regnum. Maledictus es, excluſus, excluſiſſimus es à cælo in omnem æternitatem. Vermem qui te cœpit rodere, non excuties à te ampliùs. Tuis ipſe auribus decretū iudicis audiſti: Ite, diſcedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

Hoc regnum Satanæ deſtinatum, hos vermes impiorum lanienæ paratos poeta vetus, Chriſtianus, non ineleganti metro, ſic ob oculos ponit:

Præſcius inde Pater liventia tartara plumbo
Incendit liquido. piceaſque bitumine foſſas
Infernalis aqua furuo ſuffodit Averno,
Et Phlegethontæo ſub gurgite ſanxit edaces
Perpetuis ſcelerum pœnis obrodere vermes. b

Inter hæc vermium examina cernent damnati, vt divus Gregorius arbitratur, beatorum gloriam: Vt peccatores, inquit, in ſupplicio ampliùs puniantur, & eorum vident gloriam quos contempſerunt, & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amaverunt. *c* Ita cælitum felicitatem damnati vident, ſed velut eminus: *d* perinde ſi quis è turri præalta qua clauſus, & in qua fame diuturna confectus, inter fœtores & vermium acervos deſpiciat in hortos amœniſſimos, ubi complures inter ſe amiciſſimi voluptatibus affluant? ah, quàm cruciabilis eſt hic aſpectus! Hoc cernere, eſt ſuas ſibi pœnas augere.

Famelicus ſi menſam cernat epulis refertam, nec tangere audeat, plus eſurit, præſertim

ſertim ſi ipſe ſua ſe culpa paratis epulis privarit. Non aliter damnati: Famem patientur ut canes. *e* Itaque illos conſcientia ſic torquebit, ut quicquid oblectare poteſt, cogitare nō poſſint. Rea conſcientia velut rabidus canis aſſiduo latratu & morſu in deſperatiſſimam rabiem aget miſeros. Sic ulciſci ſe ſolet conſcientia, cum moneret, non audita.

a *Gen. c.* 27. *v.* 34.
b *Prudentius contra Marcionitas.*
c *Greg. to.* 3. *hom.* 40. *in Euang. mihi p.* 139.
d *Vtiq; ſolo intellectu, non oculis. Gregorius dicto loco alium addit videndi modum.*
e *Pſ.* 18. *v.* 7.

§. III.

ALterum, quod damnatis conſcientia exprobrabit, eſt *Virtutis neglectus*, & *Noxarū cumulus*. Omnia ordine conſcientia velut è ſyllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ ſocorditer omiſſa. Inde omnes illi ſceleratæ ſtultitiæ ſeipſos accuſabunt; ſua cuique conſcientia ſocordiam exprobrans: Et quoties, dicet, precari debuiſſes, cùm aut ſomno aut luſibus vacares: preces tuę & raræ & ignavæ, ac ſomniculoſæ: iam luis. Quoties ieiunium tibi ſervandum, cùm gulæ malles quàm ſacris legibus parere: iam luis. Quoties ſine rei familiaris diſpendio ſtipem erogare potuiſſes, cùm tu avaritię potiùs quā miſericordiæ ſtuderes: iam luis. Quoties monitus, quoties rogatus es, ut inimicis veniam dares, ut iniurias oblivione Chriſtianâ digereres, & noluiſti: iam luis. Quoties in rebus adverſis patientia tibi commendata eſt, & noluiſti eſſe patiens: iam luis. Quoties Humilitatis & Charitatis actiones, quæ ſolius voluntatis ſunt, exercere potuiſſes; non hîc laborandum, nec currendum, nec ſudandum aut algendum fuiſſet; ſine flagris, ſine ciliciis, ſine rigoribus aliis hæc facillimè feciſſes, & noluiſti: iam luis. Ad ſacramenta percipienda quoties invitatus, tractus, rationibus impulſus es, & venire noluiſti: iam luis. Occaſio tibi nunquam defuit, tu ſemper occaſioni. Potuiſti, & noluiſti: lue iam, lue nequitias. En tua tot tamque gravia flagitia; cùm tamen longè ſuaviùs virtuti licuiſſet operari quàm vitiis.

En perditiſſime, inter iocos & luſus perdidiſti regnum: potuiſſes eſſe felix æternùm, modò voluiſſes: brevi ac levi labore beatam immortalitatem tibi paraſſes, modò voluiſſes. En ſtultiſſime, pro carnis voluptatula, pro ſpurcâ & momentaneâ oblectatiuncula immenſas vendidiſti voluptates. Nimirum tua tibi caro quàm cęlum carior erat. Sentis iam quas delitias ſectatus fueris? Prędixi, monui, vellicavi. Sed actum egi, nihil profeci, oleum & operam perdidi. Nunc vindico, nunc ſpes & res abs te ſegregant, ſed tua ſolius culpa.

En impuriſſime, ut delectatiunculas ſordidiſſimas pauxillulo temporis retineres, perdidiſti omnia. Procul nunc à te honores theſauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta eſt. Hæc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te præcipitauit incontinentia: tuam illam hilarem, ſed brevem inſaniam, nunc luis ęterno luctu. Deſperatè ploras paradiſi gaudiis te privatum? tu ipſe te privaſti. Acerbiſſimè doles perenne cæleſte epulum neglectum? tu neglexiſti. Obſeratam tibi cæli ianuam lamentaris? tu eam ipſe tibi obſeraſti. Ex toto beatiſſimus iam eſſes, modò eſſe voluiſſes. Facili operâ cælum emereri licuit? ſed differendo & negligendo huc ſponte irruiſti cæcus, & amens, hinc nunquam exiturus ampliùs. Nulla hîc libertas, nulla ſalus. Deſpera centies, ſexcenties, deſpera millies, æternùm deſperaturus, æternùm moriturus, & ad mortem nullis ſæculis perventurus. A vultu Dei proiectus es, quia teipſum ab illo avertiſti. Non aliena, ſed tua culpa peris, æternùm periturus.

Hæ conciones erunt conſcientiæ, ſed ſeræ nimis & acerbę. Ad irritum ſpes omnis cecidit.

Earum virium eſt pœnitentia tempeſtiva, ut culpas omnes deleat, & pœnas culparum reliquias pariter tollat, aut certè minuat, nec non divinos favores augeat. Idcirco ille eremi angelus Ioannes hoc unum aſſiduè concurrentium auribus inſtillabat: Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum, agite pœnitentiam. *a* Nil horum poteſt Pœnitentia in Proſerpinæ culina, culpam nec minimam eluit, nil pœnæ demit, nil gratiæ divinæ reddit. Hoſtes Dei ſunt, quos tunc primū pœnitet, nil impetrant, ſerô nimis ſapiunt hi Phryges.

Hæc

Hæc omnia illi cælo proſcripti non ignorant, hinc vermis eorum non moritur. Scelera quæ patrarunt, velut in tabula deſcripta vident, & exhorrent. Ridiculam pompam, veſtium luxum, & omnem vanam gloriam deteſtantur: iudiciorum ſuorum temeritatem, & invidentiæ labem: avaritiæ ſordes, & omnis luxuriæ cænum execrantur furiosè. Cernunt infelices laſcivarum cogitationum ſuarum immenſos aggeres oculis oppoſitos. Intemperantiæ ſuæ turpitudinem, deſidiæ ſuæ mollitiem & veternum, voluptatum ſuarum fallacias, impuriſſimę Veneris blanditias abominantur, ſed hęc omnia ſerò nimis. Acerbiſſimo planctu ſed irrito vociferantur: Tranſierunt omnia illa tanquam umbra, & nos in malignitate noſtra conſumpti ſumus. *b* Potuimus cavenda fugere, exercenda facere potuimus, & noluimus. Hoc æternùm occentabit conſcientia. Vermis eorum non morietur.

a *Mat.c.3.v.2.*
b *Sapient.c.5.v.6.*

§. IV.

Tertium quo præcipuè Conſcientia domeſticos cacodęmonis torquebit, eſt *Aſpernatio divinæ gratiæ.* Iobus calide optans: Quis mihi tribuat, inquit, ut ſim iuxta menſes priſtinos, quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei? *a* Hoc nimium quantum urit, à ſummis opibus ad incitas devolvi. Non neſciunt damnati quantis olim divitiis affluxerint. Illis ius cæli tranſcriptum erat: hæredes regni potuiſſent eſſe, modo voluiſſent. Recordantur divinæ gratię butyrum copioſiſſimè ſibi fluxiſſe, quo lavari licuiſſet, id tamen à ſe repudiatum eſſe. Meminerunt olei rivos è petra, divini amoris & miſericordiæ fontes è Chriſto ſibi emanaſſe, hæc omnia tamen ſuo vitio à ſe neglecta. Iam clamant, ſed fruſtra: Quis nobis tribuat, ut ſimus iuxta mēſes priſtinos, quādo lavabamus (certè lavare poteramus) pedes butyro, & petra Chriſtus fūdebat nobis rivos olei, ſanguinis ſui. Iam nec olei, nec butyri guttula fluit ampliùs, Divinæ miſericordiæ fons exaruit: divini favoris rivuli ſunt exiccati. Cæleſtis agni ſanguis pro nobis fruſtra fuſus eſt; cruciatus & mors Chriſti nobis non proſunt amplius; incaſſum recidit omnis impenſa. Eheu, actum eſt de nobis.

Atque hoc lacerabit cor damnatorum, quòd opera leviſſima, quòd ſola robuſtiore voluntate cælo ſe aſſerere potuerint, & tamen noluerint: quòd gratiā millies oblatam recuſarint millies. Inde in ſeipſos furenter exardeſcent miſeri, & aſſiduò ſibiipſis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus rerum omnium pretioſiſſimum! ô dies, & ô horæ pluſquam aureæ, quò evanuiſtis, ęternùm non rediture! Nos cœci & excordes, obſtructis oculis & auribus libidine furebamus, & mutuis noſmet exemplis trahebamus ad interitum. Huc properavimus infeliciſſimi, & monitis omnium ſpretis cucurrimus ad mortem, heu mortem æternam! Quid nunc omnia, quæ fallaciſſimus Mundus offerebat, iuvant? Oblectationum priorum meminiſſe mors eſt. Voluptas omnis avolavit & evanuit. Et quāvis aliquot annorum centuriis eâ licuiſſet frui, quid illa gaudia fuiſſent ad hęc tormenta? Ah! umbram ſolum captavimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter faſcinavit?

O ſi annis ſingulis æternitatem vel ſemel ſeriò perpendiſſemus! O vel dieculam, ò vel horulam unicam impetrare liceat!

Sed fruſtra ſunt hæc vota: actum eſt, ſpes omnis præciſa eſt. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi ſumus.

Hîc ſtylum pono, & impias voces illuc remitto, unde proruperunt. Mature ſapiat & caveat, quiſquis hanc conſcientiæ lanienam formidat.

a *Iob.c.29.v.2.& 6.*

§. V.

Incredibile videretur, niſi teſtes loquerērur oculi, quā in rebus fluxis curandis induſtrij ac ſolertes, quā attenti & aſſidui, quā vigilantes & acuti, quā ſcientes & gnavi, quàm cati cautiq; ſimus: nimirū cum corporis negotiū agitur; nemo nō ſapit, nemo non vigilat, nemo non impiger ac ſedulus eſt; hîc vivimus, hîc volamus. Videte mihi veſtes elaboratiſſimè & exquiſitiſſimè factas, videte picturas, ędificia, ſculpturas, videte candidiſſimā ſindonem, tenuiſſimā byſſum velut aranearum operas, videte artificioſa horologia, exactiſſimam Muſicam, laborioſiſſimam mercaturam; quàm in artibus tractandis, in negotiis conficiendis, in opi-

in opibus ſtruendis, in honoribus obtinendis acres & indefeſſi ſimus; at hæc omnia caduca ſunt, fluxa ſunt, momento tranſeunt.

Cùm autem pro cælo laborandum, heu quàm inertes & ſtupidi, quàm deſides & ſupini, quàm frigidi ſumus & ſomno pleni! Hac unâ in re ſolutè ac negligenter agimus, languemus, ceſſamus, iacemus. Veriſſimè dictum: Pro modicâ præbendâ longa via curritur, pro vita æternâ vix pes ſemel à terra levatur. *a* Hîc plerique omnes torpemus; vigilat dæmon, nos dormimus. At ubi demum ſeriò evigilaverit conſcientia, non ampliùs ſopiri poterit; uret, mordebit, anget, torquebit in omne ævum. Vermis eorum non morietur.

Hic Vermis infandis doloribus, & triſtitiâ paſcitur inconſolabili. Dolent damnati amiſſam beatitudinem, & quidem ſine ſpe ulla reparandi tam immenſam iacturam: in dolorum mare præcipitatos ſuâ ſe ſtultitia indeſinenter cogitant: Neque mœſtiſſimam hanc cogitationem alia unquam lætiore fallere licebit.

Hęc Bernardus attentiore animo contemplatus: Quid tam pœnale, inquit, quam ſemper velle quod nunquam erit, & ſemper nolle quod nunquam non erit. In æternum non obtinebit quod vult; & quod non vult, in ęternum nihilominùs ſuſtinebit. Nullus de tanta numeroſitate ſpectantium moleſtior oculus ſuo cuiuſque. Non eſt aſpectus ſive in cælo, ſive in terra, quem tenebroſa conſcientia ſuffugere magis velit, minùs poſſit. Non latent tenebræ vel ſeipſas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum ſequuntur illos, nec eſt quò ſe abſcondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic eſt vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, vel potiùs innatus per peccatum, hæſit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec ceſſat rodere conſcientiam, eaque paſtus, eſca utique inconſumptibili perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis.

Itaque durante anima durat & memoria, ſed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hiſpida & neglecta Quæ priora trāſierunt, & non tranſierunt. Tranſierunt à manu, ſed non à mente. Quod factum eſt, factum non eſſe non poteſt. Proinde etſi facere in tempore fuit, ſed feciſſe in ſempiternum manet. Non tranſibit cum tempore, quod tempora tranſit. In æternum ergo neceſſe eſt cruciet, quod perperam te egiſſe in æternum memineris. *b*

a *Imitatio Chriſti l. 3. c. 3. nu. 2.*

b *Bernardus l. 5. de Conſiderat. ad Eugen. c. 12. mihi pag.* 901.

§. VI.

E Divi Domini familia theologus & proëpiſcopus, hiſtoriarum ęvi ſui fidelis ſcriptor, rem miram narrat in hunc modum, Pręſul in Germania fuit, princeps ſanguine, moribus vitaque degener. Hic primò quidem verecundius inhiare auro, libidini furtivè indulgere, ita ſenſim progredi, nec mores emendare, effuſis demum habenis in vetitum ruere, rapinis & luxuriæ liberè vacare. Varia in illū Deus animadverſione uſus eſt, modò morbis, modò miſeriis aliis invitans ad meliora. Sed fruſtra. Tandem prout vitam egit inquinatam, ſic mortem obiit non piam. Ea ipſa hora Conradus Hildemenſis epiſcopus ad preces matutinas ſurrexerat. His finitis ad ſuos ſeſe libros contulit, in diem ſequentem ad dicendum ſe paraturus. Hîc ille à ſenſibus aliquantiſper abductus, videre ſibi viſus eſt Pręſulem tiara inſignem, ſed velata facie ad tribunal iudicis rapi. Mox aderant qui accuſarent, rapinis potiſſimùm & libidinibus infamem reum. Hîc iudex confeſſoribus: Examinate, inquit, cauſſam, & dicite ſententiam. Examinarunt, dixerunt. Nec mora: ſatellites adſunt, & iudicum ſententiis damnatum, mitram, annulo, veſte ſacrifica, ceterisque ornamentis exuunt, eáque ad pedes, ſupremi iudicis abijciunt. Aſſeſſores loco conſurgunt, & illud unum, dum abeunt, in iudicij clauſulam pro ſe quiſque dicunt: Ergo, *dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* a

Hæc Hildemenſi epiſcopo ſpectata, qui ubi ad ſe redijt, ſecum ipſe inquirere cœpit, quis præſul ille miſerabilis eo tempore obijſſe credi poſſit. Dum hæc animo verſat, en ad portam adeſt qui flens nuntiat, priori veſpere ſuum dominum (nominavit) in proximam villam veniſſe, iam morte ſubitâ extinctum. Conradus ad fatum tam lacrimabile altùm

 ingemiſcens

ingemiſcēs, non ſine lacrimis illud ſecum re-petebat noctes & dies toto animo cogitandum: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. *b* Conſcientia impura iam malè quieta, æternis furijs agitabitur.

a *Gal.c.6.v.* 10.
b *Thom. Cantip.l.*1.*c.*3.*n.*1.

§. VII.

INcredibilis vis eſt conſcientiæ, maximè verò poſt actam huius vitæ fabulam. Nam coram Deo ad ſuas quiſque labes ſic erubeſcet, ut, quamuis panderetur cæli oſtium, & illotus ad ingreſſum inuitaretur, ſuas tamen ipſe maculas & perhorreſcens & fugiens, recuſaret ingredi, dum ſordes omnes expiaſſet. Adeò ſuam ipſam fæditatem erubeſcit & averſatur Conſcientia.

Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Nam, ut Auguſtinus ratiocinatur: Quiſquis nullâ ſe adulatione ſeducit, ſatis intelligit, cum quantâ penuriâ perfectæ iuſtitiæ peregrinetur à Domino.

Hoc iam agamus, & loquentis conſcientiæ monita non repugnanter accipiamus. Nunquam muta eſt Conſcientia, ſi ſedatum te attentum habeat auditorē. Et reverà hoc unicè prodeſt, hunc vermem animo inhærentem ita iam ſentiri, ne ſentiatur æternùm. Bernardus id aſſerens: Optimum eſt, inquit, tunc ſentiri vermem, cùm poſſit etiam ſuffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur, & paullatim deſinat mordere. Mordendo rodat interim putredinem, ut rodendo conſumat, & ipſe quoque pariter conſumatur, ne foveri incipiat in immortalitatem.*a*

Ergo ſatius eſt iam monitricem, quàm illic iugulatricem pati conſcientiam. Nam (quod idem Bernardus cogitandum ſubijcit) Extorres cælo in carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ. Sic tamen morientur, ut ſemper vivant; & ſic vivent, ut ſemper moriantur.*b*

Quid agimus mortales? vita brevis, via longa, terminus viæ dubius, tempus exiguum, nil certius morte, nil mortis horâ incertius, ſupplicij & præmij æterna duratio, & à momento utraque pendet. Æternitas: Quid, ô mortales, quid ergo agimus?

a *Bern. de Converſ. ad Clericos, cap.* 6.
b *Idem l. de Animâ c.*3.*med.*

CAPVT VIII.

Septimum Æternitatis Tartareæ tormentum,

LOCVS & SOCIETAS.

VIr cenſorius notiſſimæ virtutis M. Cato, eos qui empturi erant agros, monere ſolitus eſt, viderent ante omnia, num bonos habituri eſſent vicinos. Grande malum, vicinus malus.

*Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ.*a

Proinde ſcitum eſt illud Themiſtoclis apud Plutarchum, qui prædium venditurus, hoc quoque præconem addere iuſſit: *Quod vicinos haberet bonos*. Domus incommoda & ruinæ proxima, ſi vicinos inſuper malos habeat emptorem habebit neminem.

Omnes cęlo proſcripti eas habitationes incolunt, ad quas haræ noſtræ, & canum caveæ, palatia & regum conclavia videri poſſint. Accedit, quod veteri verbo ferebatur, verè ſalſuginoſa vicinia, diabolorum & damnatorum hominum tot centena millia, tot myriades ac milliones, Dei capitales hoſtes omnes qui vel paradiſum adducant in faſtidium.

Atque hoc ſeptimum eſt Æternitatis luctuoſiſſimæ ſupplicium, LOCVS & SOCIETAS, ille miſerabilis ſupra omnem modum, iſta nimium deteſtabilis. Iudex ſententiâ decretoriâ utrumque complexus: Domus hæc ignea, dicet, hic carcer funeſtiſſimus, qui *paratus eſt diabolo & angelis eius*, b non vos initio ſpectabat: Sed quia hoſtium meorum familiaritas gratior vobis fuit quàm omnis favor meus, Ite nūc, ite, & illorū vobis habitatio nō diſpliceat, quorum olim ſocietas tantopere placuit, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt non vobis, ſed diabolo & angelis eius. Fit nonnunquam ut magiſter, in ſcholâ in unius noxam iubeat ligari virgas, ſed quoniā eadem deinceps culpa plu-

pa plures involvit. Hæ virgæ, inquit, non in veſtrum ligatæ ſunt caput, ſed quia in eandem cum immorigero illo incurritis noxam, eandem cum illo ſubibitis pœnam.

Ita Chriſtus ſuis hoſtibus: Angelorum ſocietate vos frui volebam; paradiſus vos expectabat, ſed quia omni excuſſa diſciplina non mihi obtemperaſtis, ſed diabolo: Ite iam, ite, ite, & diaboli ſpelæum habitate; in ſocietate, quam ipſi conflaſtis, perdurate. De hoc loco, atque de hac Societate nunc porrò agendum.

a *Virgil. eclogâ nona poſt init.*
b *Matth. c. 25. v. 41.*

§. I.

Antequam locum ſubeamus, loci cuſtodem videamus. Olim Trimalcionis domum ad ſiniſtram intrantibus non longe ab oſtiarij cella, canis ingens catena vinctus, in pariete erat pictus, ſuperque quadrata littera ſcriptum: CAVE, CAVE CANEM. *a*

Ad ingreſſum balnei Avernalis priſci affingebant canem Cerberum. De hoc vates Cordubenſis:

Poſthac avari Ditis apparet domus.
Sævus hîc umbras territat Stygius canis,
Qui terna vaſto capita concutiens ſono
Regnum tuetur, ſordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent iubæ,
Longusq; tortâ ſibilat caudâ draco.
Par ira forma ——— b

Non unus talis apud inferos canis eſt. Tot Cerberi quot diaboli, Cerberis omnibus teteriores. Hîc ſcribo, hîc vociferor: CAVE, CAVE CANES. Sed ipſum iam locum inſpiciamus.

E priſcorum Patrum & Theologorum placitis eſt, illætabiles illos inferorum receſſus medio terræ ſinu latere. Affirmant id ſacræ paginæ. Nam ubi rebelles Moſi à Dei populo ſeceſſionem feciſſent: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum & aperiens os ſuum devoravit illos cum tabernaculis ſuis, & universâ ſubſtantiâ eorum, deſcenderuntque vivi in infernum, operti humo. *c* Iure ſuo hic improborum carcer loco infimo eſt, uti beatorum ſedes amœniſſimæ loco ſummo ac nobiliſſimo.

De carceris illius capacitate ſic ratiocinemur: Si æternæ mortis damnentur trigeſies aut etiam centies mille milliones *d* hominum, ſive, 100000000000. Fammeus autem hic carcer, ſecundùm omnem altitudinis, latitudinis, ac longitudinis dimenſionem unum milliare Germanicum complectatur; ſatis omnino ſpatij habebit, ad obſtupeſcendum illum numerum hominum complectendum. Carceri conveniunt anguſtiæ. Pars libertatis eſt laxè habitare. Atqui grex damnatorum, canes illi ac porci in arcto habitabunt, eruntque ſicut uvæ in torculari, aut ſalſæ haleces in orcâ, aut ſicut lateres in fornace calcariâ, aut ſicut ligna in rogo, aut ſicut prunæ in ignitabulo, aut ſicut oves iugulatæ in macello; *e* arcte ſcilicet & compreſsè vincientur. Anguſtiæ carceris, & mutua reorum compreſſio ad pœnarum acerbitatem facit. In exiguum hunc Orbem contrahet Deus ſentinâ & fæcem Orbis.

In Orbe hoc noſtro vel maximum gaudium turbat loci fœditas. Quis in officinâ liquati ſevi, aut macerati corij; quis in Augiæ ſtabulo, aut in antro putreſcentium cadaverum pleno voluptatem ſentiat, præſertim ſi dies nocteſque illîc hærendum? Tam inamœnus loci ſqualor ac fœtor omnem è pectore lætitiam expellunt. Quid ergo in illa divini furoris officina, in horrifico illo Æternitatis antro amœnitatis ſit, unde omne gaudium, voluptas omnis exulat, ubi meri meriſſimi dolores. Et quantum ijs augmentum erit locus ipſe profundiſſimus, tenebricoſiſſimus, fœtidiſſimus, & quod lugubre cogitatu, remotiſſimus à cælo, mille clathris ac ſeris, repagulis ac clauſtris mille obſeratus?

Clamat ex alto Abrahamus: Inter nos & vos chaos magnum (chaos flammeum) firmatum eſt, ut hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare. *f* Et tamen Abraham in cœlo nondum degebat.

In ergaſtulis noſtris amœna laxitas eſt, ſi illam ſceleratorum foveam ſpectemus. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum *g* Principes ac Reges, Imperatores & Pontifices claudit hæc domus: nec aliter illîc habitant vel opulentiſſimi Crœſi, vel ſtrenuiſſimi Alexandri. Beatus Lucas aſſeverat: Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno. *h* O ſepulchrum nimis profundum! Hoc illius nunc ædes & arces, hoc amœni fontes & arcus

cus triumphales, hoc viridaria, & horti penſiles, hoc tepida balnea, hoc magnifica theatra, hoc laxiſſima palatia: tota domus, ſepulchrum eſt anguſtiſſimum. Nec tamen hîc ſoluti & liberi, ſed vincti habitant & ligati. Rex magnus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. *c* Non ambulare, ſed nec movere ſe poterunt hi rei quò volent: manus pedeſque vincti, & velut infixi verubus ardebunt, miſerandum ignis pabulum.

a *Arb.Sat. mihi p.* 19.
b *Sen. Her. furens.*
c *Num.c.*16.*v.*32.
d *Vnus millio, quod bene notetur, decies centena millia hominum comprehendit.*
e *Vide Æternitatem meam Conſid.* 2 *para.*1.
f *Luc.c.*16.*v.*26.
g *Pſal.*48.*v.*10.
h *Luc.c.*16.*v.*23.
i *Matth.c.*22.*v.*13.

§. II.

E Veteri hiſtoria liquet, cõplures nec tantùm infimæ ſortis homines, velut peregrinas aves, caveâ incluſos.

Rex Macedo Alexander Calliſthenem, Olynthium inſidiarum inſimulatum, vel quod regi ſuaſiſſet ne affectaret ab Athenienſibus Dominus appellari, auribus, labris, ac naribus abſciſſis, ceteriſque membris crudeliter truncatis deforme ac miſerandum ſpectaculum reddidit, & cum cane, ferreâ clauſum caveâ circumferri iuſſit. Dũ Lyſimacus tanti viri miſertus, & anteà illius etiam auditor, venenum ei præbuit, ut pœnam, quam non culpis ſed libertati penderet, finiret. *a* O beatam Calliſthenis caveam, ad flammeam tot ſceleratorum carnificinam!

Quæ Calliſthenem, eadem & alios ſors involvit. Tamerlanes *b* Orbis terror, Baiaſiten *c* Turcarum Imperatorem victum, & caveâ ferreâ incluſum, ſpectaculo & oſtentui cunctis circumduxit triennio *d*

Rex Daniæ Chriſtiernus, Anno milleſimo quingenteſimo viceſimo ſecundo, à priſcâ religione defecit. Tribus deinde regnis ob crudelitatem exactus miſerè tandem perpetuis vinculis addictus, & Anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſecundo, tanquam indomita bellua in clathratam caveam coniectus, nec ante mortem inde liberatus eſt. *e* Verùm ô mites Baiaſicæ ac Chriſtierni caveas, ad illas damnatorum comparatas!

Sed nec Valerianus Imperator Romanus à Sapore Perſarum rege ſuaviùs eſt habitus. Nam cavea pariter incluſus, nec ea unquam egreſſus, niſi cum Sapori equum aſcenſuro, tergum præbere ſcabelli loco coactus eſt. *f* Demum Valeriano cutis detracta, & carnes ſale conditæ ſunt. Eodem modo Renzus Friderici filius in caveam cõtruſus vitam finiit. *g*

Sic & Marcus Arethuſiorum epiſcopus eloquentia ſanctiſque moribus ornatus, martyr patientiſſimus, impio Iuliano imperante, primò pueris, ut aciculis compungeretur, expoſitus: dein garo ac melle perunctus, caveæ incluſus, æſtuante ſole ſub dio ſuſpenſus, crabronibus, veſpis, culicibus, muſcis lacerandus eſt obiectus, ut diu ſe mori ſentiret. *h*

Sed ô blanda hæc ſupplicia, ô coveas voluptate plenas, ſi flammeis inferorum caveis conferantur. Pictura eſt, umbra eſt, quicquid cruciatûs hîc tolerandum. Nam ſua & his tormentis iucunditas eſt: ſolatur temporis præſentis brevitas, quo hæc ferenda; excitat futuri gaudij perennitas, inter ſuperos obtinenda. Scimus id quod in præſenti eſt tribulationis noſtræ, leve ac momentaneum eſſe.

Ita duramus inter athletas Domini, & quò plus doloris ſentimus, hoc maius præmium ſperamus. At illi Orcinis caveis circumcluſi, nec à præſenti tempore, quod neglèxerunt, nec à futuro, quo ſemper in tormentis erunt, quidquam habent levaminis. Sed hæc divinæ iuſtitiæ lex eſt, ut tortores illos & hoſtes ſentiant improbi, quos ſuaſores & amicos antè fuerant ſecuti; & quia luxuriæ ſuę prata quęrebant, *i* nunc carceres habitent, & caveas. Ab ævo in ævum ſic erit.

a *Seneca, Valerius, Iuſtinus, Suidas, Curtius, alij.*
b *Seu. Tormir lancus.*
c *Seu. Baiazetem.*
d *Lipſius l.*2.*Monit.Polit.c.*5.*Mon.*2.
e *Genebrar. in Hadriano VI. ex Iovio.*
f *Baronius ad ann.* 262.
g *Suevica Goldaſti.*
h *Suidas, V. Marcus, mihi pag.* 587.
i *Sapient.c.*2.*v.*8.

§. III

§. III.

REverà ſi mortis ęternæ reos non alia ulla exerceret pœna niſi hęc una, tam fœdo carcere inter tot hoſtes æternum claudi, pœnarum ſatis foret, abundè ſatis. Quid iam cruciatus alij, conſcientiæ vermis, fames ac ſitis, perpetuus ignis, & quod prorſus inexplicabile, tormentorum nullus finis.

Hic ſtatus in barathro multos durabit in annos.

Verè multos, quia univerſos, nec tamen univerſos quos numeratura eſt Æternitas. Quæ & numerabilis ſimul & innumerabilis eſt. Qua parte cœpit, numerabilis; qua finis cogitatur, nec tamen erit, penitus innumerabilis eſt.

Iſaias hunc æterni exilij locum graphicè deſcribens? Et convertentur, inquit, torrentes eius in picem, & humus eius in ſulfur, & erit terra eius in picem ardentem. *a* Ioannes, hunc locum ſtagnum ignis & ſulfuris vocat: *b* Chriſtus caminum ignis. *c* Iobus terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. *d*

Sed qua ratione, dices, hæc Avernalis Ætna, hoc omnium miſeriarum receptaculum animo ac mente concipiendum, ut imago eius in animum ſępius incurrat?

Subit memoriam colloquium, quod inter duos fuit amicitia coniunctiſſimos, quorum alterum Oreſtem, Pyladem dixiſſes alterum. Quęrebat Pylades (ſic nominemus) quomodo ante oculos animumq; proponendus damnatorum carcer? Tum Oreſtes: Putem, inquit, rem hanc ita docendam. Demittatur quiſpiam Vere aut Autumno, frigidiore anni tempore, in profundam ſubterraneam foveam, ubi nec focus, nec menſa, nec lectus. Huc ſemel duntaxat de die fruſtillum mucidi ac pænè ſarei panis, cum pocillo ſeu caliculo fœtentis aquę, ſubmiſſus funis tenuiſſimam hanc annonam porrigat. Addatur tam opiparę menſæ ſchedula, quæ hominem in imâ fovea iacentem moneat, non aliud opus ab eo exigi, quàm ut æternitatem dies nocteſque perpetim meditetur. Ad quæ Pylades: Optimus, inquit, modus Æternitatem efficaciter cogitandi, eamque in animum penitiſſimum velut transfundendi. Et quæſo, ſi non ingratum, hîc paullò liberalius de hoc tali homine philoſophemur in rem noſtram.

a *Iſ. c.34 v.9.*
b *Apoc.c.19.20.21.*
c *Matth.c.13.v.42.*
d *Iob c.10.v.21.& 22.*

§. IV.

PRincipiò quidem huic homini, tres hebdomades; tres omnino anni videbuntur: & ubi in auras emerſerit, diriſſima ſe paſſum dicet. Sed quæ illa tandem? Famem, ſitim, frigus, defectum ſomni, & omnis ſolatij penuriam. Rem dicit Sed videte, obſecro, quàm tolerabilis ac manſuetus hic carcer ſit, imò diæta, ſeu, viridarium amœnum, ſi cum æterni barathri cuſtodijs conferatur. Nam ille ipſe in eam ſcrobem deiectus homo, tantillum ſaltem alimenti ac potûs habuit quo vivere liceret: Apud inferos nec cibus, nec potus eſt.

Deinde hominem illum nemo irriſit, nemo illi inſultavit, nemo flagris eum cecidit: Apud inferos hęc non quotidiana ſolùm, ſed aſſidua ſunt.

Tertio, illi homini quieſcere interdiu, noctu dormire licuit; tametſi quies turbatior, & ſomnus nonnihil fuerit contractior: At verò apud inferos nullus ſomnus, quies nulla, nec unico quidem momento.

Quartò, hominis illius animum nulla dicerpſit ægrimonia, abfuit mœror, pavor, ſtupor, eiulatus, angor, horror, deſperatio: Apud inferos hoc mulſum omnibus, etiam nolentibus ingeritur.

Quinto, corpus omne illius hominis à cruciatibus immune fuit; nec alius eum morbus, quàm fames, ſitis, ac frigus infeſtavit: Apud inferos omnia & ſingula damnatorum membra torquentur; Animus undequaque afflictiſſimus in igne & ſemper vivit, & ſemper moritur. Omni morte acerbior eſt mors iſta.

Sextò ille in cavum ſubterraneũ demiſſus, etſi procul voluptatibus fuerit, extra ſolem, ſine ſocijs, extra convivia, ſine luſu animique relaxatione, in ſpem tamen ingredi potuit redeundi ad ſolem, & ad ſocios, & ad convivales epulas, & ad voluptates ceteras: At verò apud inferos ſpes penitiſſimè decollavit; ſpes om-

omnis hic abſciſſa eſt, hic ſpei nihil eſt. Ad primum loci ingreſſum ſciunt, nec ad ſolem, nec ad ſocios, nec ad ullam ampliùs voluptatẽ fore regreſſum. Conſpectus Numinis, ſocietas Angelorum, delitiæ cæleſtes ſic ereptæ ſunt, ut eas recuperandi ſpes nulla, heu nulla ſit, nec eſſe poſſit. Deſperatio illic æterna domi ſuæ eſt, & damnatorum nemini parcit.

Videte Chriſtiani, quàm levi impendio, in Æternitatis notitiam venire liceat.

§. V.

E Divi Dominici familiâ vir eruditus *a* narrat, quod iam dicta firmet. Homo ioculator, & dicax ſcurra, in virorum nobilium coronâ, Eccleſiaſtę verba, quę eo manè audierat, ludo cavillari cogitaverat, & quò magis facetiæ placerent, ut maximè ſerius exorſus: Noſtis, inquit, vos mei domini, quàm ego vobiſcum faciam in ſympoſijs, convivijs, luſibus, choreis, tripudijs omnibus, fideliſſimus comes ad omnem hilaritatem. Sed audite, obſecro, quid mihi nuper evenerit. Plumis iacebam merſus, & ut ſomnum invitarem, cogitare mecum cœperam: Si iam alligeris hic, ut annis viginti aut triginta nec loco te movere poſſis, quid facias ad liberandum te? Quid ſi aliter libertas non detur, niſi ea lege, ut nuntium remittas & ſocijs, & omni comeſſationi. Ego verò, dicebam ipſe mecum, Iovem lapidem iurabo (ſi ſic opus) & eiurabo ſocios, ſympoſia, convivia, luſus, choreas, tripudia omnia, modò meæ reſtituar libertati. Sed quid facias, oro, ſi ſis in aula Ditis, non plumis ſepultus, ſed flammis, non compotorum medius, ſed diabolorum, ubi vetitum ſolari & colloqui, ubi aquæ guttula non minus pretioſa, quam cella generoſiſſimo Falerno plena. Vbi ingreſſus, qualis animantium ad leonem ægrum, quorum omnia veſtigia introrſum ſpectabant, nulla cernebantur redeuntium. Subire Orcum facile; ſed revocaſſe gradum quis unquam viſus eſt? Tu ergo ſi hic ſis, dic amabo, quid facias?

Dixit, & hac oratione ſua ita ſubito mutatus eſt, ut videri potuerit mimus Iuliani Cæſaris Porphyrius, qui dum geſticulatur in theatro, & Chriſtiana ſacra imitatione mimica irridet, repentè ſeipſum exuens, iam que alius Chriſtianum ſe proclamavit conſtantiſſimè. Et verò etiam ut Chriſtianus martyr gladium excepit fortiter. Ita res nata è ioco. Nec aliter ille cavillator, in ſerium convertit, quicquid per iocum dixerat. Ita ſibi alijsque plurimum profuit.

Optima eſt hæc & minimè fallax ratiocinatio, à levi brevique moleſtia cruciatus ęternos æſtimari. In eam rem Hieronymus monet: An putamus, fratres, quod iocando prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apoſtoli, Chriſtus infantiliter comminetur? Ioci non ſunt, ubi ſupplicia intercedunt. *b*

a *Ioan. Iunior in ſcala cæli.*
b *Hieron. ad Pom. & Ocean.*

§. VI.

Sed præter locum apud inferos omni genere cruciatuum infamem, eſt etiam ſocietas omni modo deteſtabilis. Quemadmodum verò beatis cęlitibus inexplicabilem afferet voluptatem, Orbis Servatorem Chriſtum, beatiſſimam Chriſti matrem & diſcipulos, tot millia totque myriadas generoſiſſimorum martyrum ſuis oculis aſpicere, Angelorum choris medium eſſe: Sic & reprobis tormentum erit horribile, ſocietate tam execrabili æternum liberari non poſſe. Quid ſentias, ſi cogaris, dum ſanus es, inter ulceroſos, morbidos, cadaveroſos homines in eodem hypocauſto noctes dieſque agere, crura ſanie taboque fluentia cernere, fœtores ferre, lamenta eorum & complorationes varias audire, cùm ille ingemiſcit, hic queritatur, ille tuſſit, hic pœnè pulmones eijcit, alius plorat, propè expirat alius. O qualis infernus eſt, dices, inter hos vivere! Sed, ô bone, quàm hoc ad infernum nihil eſt! Balſamum eſt, quod fœtorem vocas; Muſica eſt, quod lamentationes dicis; ludus eſt, quod cruciatum appellas; paradiſus eſt, quod infernum credis. Nam ſi grave ac moleſtum ſit inter paucos verſari quibus odio ſis: quid ergo moleſtius, quid acerbius, quàm illic eſſe ubi nemo alterum amat, ubi omnes alternis flagrant odijs?

Hi mores ſunt in aula Satanæ, omnes ſic mutuis ardent odijs, ut alter alterum ſi poſſet, dentibus laceraret. Nam hi ardentes incolæ & in alijs & in ſeipſis imaginem Dei extremè oderunt. Sicut enim Deum, ſic quicquid eſt

Dei, ſummo proſequuntur odio: at inter tales domeſticos ſemper vivere, acerbiſſimum vitæ genus eſt. Et hic illud priſci poetæ veriſſimum.

Nec poſſum tecum vivere, nec ſine te a

Oculos verò potiſſimum torquebit eorum præſentia, qui cauſſa (quomodocunque demum) extiterunt condemnationis, ſeu parentes, ſive uxor, ſive liberi, cognati, ſocij, familiares fuerint. quibus annumerandi & ipſi diaboli, qui à ſupremo iudicio, tortores erunt hominum (è Theologorum mente) ut ſentiant eò præcipitati, quibus ſe dominis olim ſubiecerint. Ab hac ſocietate nunquam poſſe liberari, gravius ſupplicium eſt, quàm in foveam ſerpentibus plenam conijci, nec inde unquam educi, à colubris aſſiduè mordeeri, nunquam emori.

Hæc ſocietas minimè ſocialis, id facilè à quovis impetret, vt pravas illas ſocietates potantium, ludentium, peierantium, obſcœna crepantium, vitia communicantium quàm ſtudioſiſſimè fugiat, & quicquid mali exempli eſt caveat religioſiſſimè. Nam in omni noxarum genere, cumprimis cavendum, ne aliis malo exemplo ſimus proclamat Chriſtus: Væ mundo à ſcandalis: Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ Mundo à ſcandalis. Væ homini, per quem ſcandalum venit. *b* Mali exempli noxæ (ſcandala vocamus) Ditis aulam longè ditiſſimam faciunt.

Ergo, melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum convivij, in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, vivens cogitat quid futurum ſit. *c*

Vnuſquiſque rem ſuam agat, idque maturè. Omnis gens humana gemino ad Æternitatem ducitur ingreſſu, ſed egreſſus inde nullus. Ingreſſus eſt in cælum? Securus eſto, hinc nemo ampliùs exturbatur. Ingreſſus es in Orcum? Certiſſimus eſto, nulla dabit egreſſum ianua, nulla patebit vel rimula. Iam civis es; domicilium collocaſti, ſedem ſtabilem fixiſti: hîc habitabis æternum. Illud Eccleſiaſtæ noſti: Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. *d*

a *Martialis l. 12. epigr. 47.*
b *Matth. c. 18. v. 6. & 7.*
c *Eccl. c. 7. v. 3.*
d *Eccl. c. 11. v. 3.*

CAPVT IX.

Octauum Æternitatis Tartareæ tormentum.

DESPERATIO.

MIrabantur olim Thebani, Rempublicam Lacedæmoniorum adeo florere, cives in officio contineri, rara in eorum ciuitatibus vitia graſſari. Miſerunt ergo Philonium Philoſophum, qui ſingula obſervaret curioſus arbiter, leges & quicquid civici iuris eſſet, ſcripto ad ſe perferret. Philonius omnibus exactè obſervatis Thebas redijt, & ut publicè de legationis ſuæ munere reſponderet, horrificam ſuppellectilem per theatrum explicans, virgas, laqueos, taureas, flagra, fidiculas, cataſtas, equuleos, ſecures, rotas, cruces propoſuit, & aliquamdiu altum ſiluit; demum in vocem erumpens: En, inquit, vel oculis ſpectate, ô cives Thebani, quid Laconum diſciplinam ſanciat: Nemo apud ipſos vitioſus eſt impunè. Sunt ſua virtuti præmia, ſunt & ſua ſceleri ſupplicia, eaque ſeria. Hinc mores illorum noſtris emendatiores.

Orbis legiſlator Deus, ſapientiſſimè munus ſuum adminiſtrans, ne diſciplina labatur, non furcas, non ſecures, non rotas, ſed gehennã, ſed rogum ſemper arſurum intentat. Nihilominus (prô nefas hominum!) Orbis etiamnum in divinas leges audaciſſimè delinquit: quid, oro, non auderet, ſi Deus unius horulę aut dieculæ ſupplicia, vel carceres anno bienniove tolerandos minaretur? At verò cùm ijs omnibus, qui divinas leges evertunt, Æternitatis carcer, & immortale ſupplicium ſit decretum, eſt quod vehementiſſimè miremur Legiruparum innumeros etiamnum reperiri.

Vnde, obſecro, incredibilis hæc temeritas plurimorum? Non eſt timor Dei ante oculos eorum. *a* Cùm mitiſſimus Deus non mox toties ſua mittat fulmina, & ad inferos præcipi-

tet, quoties peccant homines, ideo vitia incredibilem induunt impudentiam; hinc plurimi metu ſecuri vivunt, leges perfringunt, & quà data porta ruunt in vetitum. Spes falſa plurimos ſenſim ac blandè ducit in ipſum deſperationis barathrum. *Deſperatio* Æternitatis luctuoſiſſimę octavum eſt ſupplicium, de quo hoc capite diſſerendum.

a *Pſ.* 13. *v.* 3.

§. I.

SPes, omnium in hoc Orbe moleſtiarũ, laborum, miſeriarum admirabile lenimentum. Vnguentum eam eſſe dixeris, quod omnes reficit laſſitudines. Spes duo præcipuè ſpectat, & *Fructum* & *Finem*. Quidquid lacrimarum eſt, his velut ſpongijs duabus facilè ſiccatur. Generoſos Chriſti athletas, invictos martyres, plurima paſſos, plurimum tamen ſolabatur patientiæ Fructus. Idem ſolatij habent, quicunque bona agunt, ut Bernardus loquitur, & mala patiuntur.

Eſt qui prædium multis millibus philippeorum emat, dicatque eius emptionis ſe minimè pœnitere, cùm omnes expenſæ tempori, nec ſine honeſto fœnore ſint redituræ. Hoc apud inferos omne ſupplicium vehementiſſime accendit, acerbiſſima quæque ſine omni tamen emolumento pati. Apud nos lacrimula vel unica, modò ſeria, grauiſſimas noxas delere poteſt: Apud inferos nec leviſſimam quidem culpam quanticunque cruciatus expiant, ſed nec aquæ guttam impetrant.

Quàm grave eſt paganæ ac paupertinę plebi, cum vecturę alięque operæ gratuitę *a* imperantur. Duriſſimus ſcilicet labor eſt ſine ſpe mercedis. Sic mancipia quæ ſuis dominis, nil ſibi lucrantur, quicquid denique lucrentur, altero tanto graviorem putant laborem, cùm *Fructus* deſit: reſtat tamen quod ſoletur *Finis*. Sic laborãtibus peroptatò Mors intervenit. Sed hoc etiam negatum eſt illis captivis. Quærent mortem, & non invenient eam; & deſiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. *b* Habebunt, inquit Auguſtinus, impij in cruciatibus vitam. Sed qui vivunt in tormentis, cupiunt (ſi fieri poſſit) finire talem vitam, ſed nemo dat eis interitum, ut nemo auferat cruciatum. *c* Pœnæ illic non tantùm ſine fine, ſed recrudeſcentes perpetim & novæ. Æſtuabunt, & omnis dolor irruet ſuper eos. *d* Atque hinc furioſa deſperatio, deſperatio deſperatiſſima. Rectè priſci: *Vltima omnium malorum dira deſperatio eſt.*

Sunt qui deſperent, ſed ſemel duntaxat, nam deſperationem mors excipit. At in gehennâ, uno die, imo vel horâ unâ millies deſperant, imò verò continua eſt eorum deſperatio, velut febris hectica, febris continua. Quicquid cogitant damnati, rabida deſperatio eſt. Seipſos, modò poſſent, ſuiſmet dentibus diſcerperent, per omnia membra cultros immergerent, mortem patulis ulnis ad ſe traherent: *ſed mors fugiet ab eis.*

a *Iuriſconſultis*, *Angariorum exhibitio.*
b *Apoc. c* 9. *v.* 6. c *Aug. ſerm.* 112.
d *Iob. c.* 20. *v.* 22.

§. II.

QVi adverſis caſibus ſuccumbunt ſpe deſtituti, ad aquas currunt, aut ferrum in ſe condunt, aut ſibi laqueum induunt, aut venenum hauriunt, aut per pręcipitia ruunt, ut ſimul & vitę, & mali, ut putãt, finem inveniant: In Orco nec vitæ, nec malorum, nec mortis ullus finis inveniri poteſt. Non hîc aquę, non ferrum, non laqueus, non venenum, non præcipitia ſunt ut extinguant, hæc tamen illîc omnia ſunt ut torqueant: ſimul hîc deſperatio aſſidua, interminata. In hanc potiſſimum conijcit ſupremum iudicis decretum: Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum. Hic nulla cauſæ repetitio, nulla ſententiæ revocatio, retractatio nulla eſt ſperanda. Hoc ultimum & irrevocabile decretum Auguſtinus: *Incommutabilitatem divinæ ſententiæ* rectè nominat. *a*

Angelus à Ioanne viſus iurabat per viventem in ſæcula ſæculorum, quia tempus non erit ampliùs. *b* Sed erit ęternitas & remuneratio eorum quæ geſta in tempore. Hoc Angeli immutabile iuſiurãdum, hanc Domini fatalem ſententiam damnati omnes tam certâ fide aurium percipient, ut hæc verborum procella, hoc tonitru horribiliſſimum, in auribus eorum, perpetuis fragoribus inſonet: In ignem ęternum, In ignem æternum, In ęternum, heu, in æternum ignem. Horum verborum nec ſyllabula quidem audientes fallet. Hæc damnati audient & capient; nos audi-

audimus, ſed non capimus.

Quemadmodum verò ſedes beatorum, complexus ac compendium eſt omnium gaudiorum; ita ſedes inferorum, epitome ac ſummarium eſt omnium dolorum. Quicquid uſpiam acerbum, lacrimabile, horrificum eſt, apud inferos ſentitur; quiquid uſpiam amœnitatis, delitiarum, gaudij, voluptatis eſt, apud ſuperos pleniſſimè percipitur.

In orbe noſtro nullum eſt tam grande malum, cui non ſuum etiam ſit pharmacum. Omnis ægrimonia leniminis aliquid habere poteſt ſi velit. Solatium præbet nunc ratio, nunc ſomnus, nunc menſa, nunc colloquia, nunc ipſum tempus; modò amici, modò cognati, modò alij ſimilia experti, demum ipſa ſpes finis afflicto plurimum refrigerationis affundit. At verò in regione Plutonis portę omnes occluſæ ſunt ſolatijs, omnes hic aditus vel minimis levamentis ſunt intercepti. Nihil auxilij, ſolatij nihil nec è cęlo, nec è terrâ; nec à rebus præſentibus, nec à futuris, nec à præteris ſperandum. Quocunque oculos vertunt, Æternæ mortis ſpicula in ſe torqueri cernunt. Vndique luctus & anguſtię, undique mœror & dolor, undique & undique cruciatus innumeri. Verè *Circumdederunt eos dolores mortis*, & angores deſperationis. Verè, *Tribulationem & dolorem invenerunt*, c & ideò nomen Domini maledictis aſſiduis inceſſunt.

a *Aug. to.4.l.2.Euang q..q.37.mihi pag.* 151.
b *Apoc.c.*10.*v.*6. c *Pſ.*114.*v.*3.

§. III.

Hanc ſceleratorum deſperationem incredibiliter augebit, certò ſcire, tot ac tantis ſupplicijs nec minimam quidem labeculam & culpam expiari poſſe. Tam enim letalis noxæ venenata vis eſt, ut etiam minora ac leviora piacula, capitali tamen crimini coniuncta puniantur æternùm. Exempli gratiâ: Sunt quotidianæ ſordes, otioſa dicta, ſupervacuus riſus, copioſior cibus, incautior oculus, remiſſior in precando animus. Hæc talia, dum vivimus non difficulter expiamus. Bolus unicus genio ſubtractus, gemitus aut ſuſpirium unicum, levis patientia, facilis, ſeu manûs ſive oculi continentia minores eiuſcemodi nævos eluit. Si verò mortiferum facinus noxæ minimæ in Orco iunctum ſit, utrumque vindicabitur ęternitate totâ. Atque hoc deſperationis grande incrementum eſt.

Verè Deus in hoc Orbe mitiſſimâ & parcente dextrâ, caſtigat; in altero plumbeam ferreamque manum ad feriendum extendit, nec revocat extentam.

Porrò hæc deſperatio è ſpe naſcitur, ſed nimiâ, quam Pręſumptionem dicimus. Huic fugiendę Siracides monet: Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adijcias peccatum. Et ne dicas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ diſperdet te. a

Optimè Gregorius: De omnipotenti Dei miſericordiâ ordinatè confidit, qui hoc quod peccando deliquit, pœnitendo (& non repetendo) corrigit. b Quiquis aliter, non ſpe, ſed temeritate impellitur.

a *Eccle.c.*5 *v.* 4. *& ſeqq.*
b *Greg. in l.* 1.*Reg.c.* 3.

§. IV.

Credibile prorſus eſt, vix ullum Chriſtiani ſanguinis ad Erebum detrudi, qui non, dum viveret, protractius vitæ ſpatium ſperârit, arbitratus mortem multo ſerius ad ſe acceſſuram. Ex hac tam fallaci ſpe, deſperatio demum naſcitur æterna.

Nec illud minùs credibile inter illos deſperatiſſimos capitivos vix ullum eſſe, qui dum ſupereſſet, non ſæpius occultè deſperarit hoc modo: En, actum ago; nunquam alios mores induã; aſſueta relinquere nimis durum eſt; nihil proficiunt conatus mei; fruſtra ſum; ſanctior non ero, niſi ad Calendas Græcas. Sic igitur pergamus, & fruamur bonis quæ ſunt. a Mors properat; ibimus brevi, ibimus omnes. Valedicamus ergo maturis gaudijs, & abitum noſtrum voluptate celebremus. Hoc reverà deſperare eſt.

Obſecro vos, Chriſtiani, per vos; perque ſalutem veſtram, perque Domini mortem; hunc modo ſcopulum vitate: naufragium certum eſt, ſi navis hunc allidatur. Dum vita eſt; nunquam ſera nimis emendatio eſt. In

In vitia millies prolapſi ſumus? Reſipiſcendo millies ſurgamus. Nunquam ſerum eſt, velle ſanctiorem fieri. Quovis die, vel quavis etiam horâ, pro ſe quiſque dicat cum pſalte regio: Dixi, Nunc cœpi. *b*

Quiſquis ad eam redigitur imbecillitatem, ut nec conari ampliùs, nec ſuipſius emendationem urgere velit, ſed habenas laxet naturæ quocunque anhelanti, is demum in omne vitiorum genus prolabetur. Hunc iure ſuo vocabimus *Deſperatum*, cui venale cælum eſt, cui gehenna tolerabilis carcer videtur, qui nihil minùs cogitat quàm Æternitatem, homo perditus.

Veriſſimè dixit Bernardus: Deſperatio ſibi omnem malitiæ conſummationem vendicat. *c* Deſperationi plurimùm facit ignorãtia Dei. Eſt qui reſipiſcere cogitet, & hominem Chriſtianum agere, ſi autem quàm bonus ſit Deus, ignoret, ſua ei cogitatio dicet: Quid facis? Et vitam iſtam vis perdere, & futuram? Peccata tua & multa nimis, & grauia ſunt: Pellem exue, nec tamen ſatisfacies. Delicatè hactenus vixiſti, iam ſubitò mutas? Conſuetudinem non vinces; quidquid agas, in eadem atque eadem recides. Permitte hęc igitur ſuis ire paſſibus.

Ita miſer in voraginem ſenſim abducitur, Bernardo teſte, Portę inferi, cæca deſperatio. *d*

a *Sapient.c.2.v.6.*
b *Pſal.76 Verſ.11.*
c *Bern.ſerm.37 in Cant. poſt.med.*
d *Bern.in ſentent.mihi pag.497.*

§ V.

IN noſtris carceribus reos reperias tam proiectę vitæ homines, ut in ipſo carceris loco (quod ipſe meis oculis vidi) furcas & patibula parieti appingãt, tanquã ſibi gatulentur de futuro ſepulchro tam ſublimi. His ſcilicet patibulum iocus eſt. Nec defuerunt ex eâdem nebulorum tribu, qui, dum ſocij attolerentur in furcam, ipſi ſub furcâ præciderent plurium crumenam, non tam ſpectatores quàm actores. Simillimè prorſus nos agimus (ſit venia dicto) & Æternitatis aleam ingenti temeritate tentamus.

In carcere ſumus, incerti quo die, quâ horâ producendi ad ſupplicium ſimus. Nos interim ridemus & iocamur; nil metuimus, nugamur, fabulamur, tempus perdimus, deliciamur. De gehenna diſſerentes quidem audimus, aut ipſi de ea diſſerimus, ſed ſine ſenſu, perinde ſi hęc nihil ad nos. Quotidana & ſępè immatura ſpectamus funera, vix tamen nos etiam morituros, cogitamus. Æternitas nobis identidem inculcatur. Quis movetur, aut quamdiu hic motus durat? Calamitates Orbis, iuſta delinquentium ſupplicia cernimus, nec reſipiſcimus, atque ita ſub ipſo patibulo animosè delinquimus. Hoc ſanè tacita eſt deſperatio, & ad furibundam illam ac æternam planiſſima via.

Miles Romæ, quod beatus Gregorius narrat, *a* accepta letali plaga, aliquanto tempore in mortuum iacuit. Sed ubi ad ſe rediit, tanquam redivivus, quę in Orbe alio vidiſſet, recenſuit hunc in modum: Ad amœniſſima prata pons extenſior ducebat. Pontem ſubtermeabat fluvius teterrimi fœtoris nebulam exhalans. Ponte tranſmiſſo primæ amœnitatis viridaria, & in ijs non exiguus candidatorum numerus occurrebat. Locus hic omniũ gratiarum, longè gratiſſimos è floribus odores illic ambulantibus afflabat. Domicilia hîc complura elegantiſſimè ſtructa. Huc per pontem evadere conabantur plurimi, ſed irrito conatu. Nam quiſquis minùs religiosè vixiſſet, pontem ſuperare nequaquam poterat: ſoli tranſibant integri morum, ſceleriſque puri; qui verò vitam ſceleribus inquinaſſent, in fœdiſſimum illud flumen præcipites abibant.

Dum in vita ſumus, extra hunc pontem ambulamus, ſpe pleni. Nunquam tam turbidum eſt mare, nec cælum unquam tam ferreum & inexorabile, quin ſperemus meliora. Remedium deniq; malorum omnium eſt finis. At verò qui è ponte iam excuſſi ſunt, iamque pleno ore Cocytum bibunt, ſpe omni deſtituti ſunt. Nimirum ubi ſpei finis, illîc deſperationis eſt initium, ſed ſine fine. In Eumenidum regno mera meriſſima deſperatio eſt. Procul illinc, procul iam pridem ſpes omnis exulat. Quidquid eo præcipitati cernunt, audiunt, intelligunt, deſperationis pleniſſimum eſt. Æternus dolor, æternus luctus, æterna mors. Fine ſcilicet, malorum omniũ remedio caret.

a *Greg.l.4.dial.c.36.*

§ VI.

§. VI.

IGitur, ô damnati, æquiſſimus iudex congregauit ſuper vos mala, & ſagittas ſuas complevit in vobis. *a* Inſanabilis eſt fractura veſtra, peſſima plaga veſtra; plagâ inimici percuſſi eſtis, caſtigatione crudeli. Inſanabilis eſt dolor veſter, propter multitudinem iniquitatis veſtræ. *b*

Quæſivit olim ex vate Hieremia Deus: Quid tu vides Hieremia? Cui vates: Virgam vigilantem ego video. At Dominus ſecundùm: Quid tu vides? Ad quæ Hieremias: Ollã, inquit, ſuccẽſam ego video. *c* Noſtræ omnes, dum vivimus, pœnæ quid niſi virgæ ſunt minimè atroces & ſævæ? His optimi quique filiorum caſtigantur, & gratias agunt ob tam mite ſupplicium.

Hebræus rex Dauid: Virga, inquit, tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. *d* Virga directionis, virga regni tui. *e* Quamvis enim ſeu baculo, ſeu virga hac feriamur, non ideo miſeri ſumus cenſendi. Hæc verbera indicium amoris, hęc vulnera principium ſanitatis ſunt. Olla verò illa ſuccenſa, non directionis aut ſolatij, ſed perditionis, ſed exitij, ſed deſperationis eſt. Hanc ita metuamus, ut eam caveamus. Maturè iam diſcendum, quâ ratione tam temeritas ſeu Præſumptio, quàm diffidentia & deſperatio declinanda.

Deus velut gigas ingentia duo brachia diducit, Iuſtitiam & Miſericordiam: vtrumque porrigit volenti. Qui ſolam apprehendit Miſericordiam, Temeritati ac Præſumptioni ſe exponit; qui ſolam complectitur Iuſtitiam, in diffidentiam pronus ac deſperationem abit. Certè Deus grandia ſtatuit Iuſtitiæ ſuę documenta in hoc alteroque Orbe, qui hæc ſola conſiderat, è facili deſperat: qui ſola cogitat Miſericordiæ invitamenta, plus æquo ſperat. Medium tenuêre Beati, Inter Miſericordiam & Iuſtitiam medius tutiſſimus ibis. Hoc omnes ſacræ paginæ proclamant: Vniverſæ viæ Domini Miſericordia & Veritas. *f*

Hoc geminum Dei brachium aſſiduè contemplatus Dauid: Miſericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi Domino. *g* Ita prorſus, ita duos inter parietes iſtos Iuſtitiam & Miſericordiam tranſeundum: ſic nimiam ſpem, ſic & deſperationem evitabimus. Vtrumque vitioſum, & nihil & nimium ſperare. Vtrumque tamen, dum vita eſt, medicinam patitur. Avernalis deſperatio immedicabilis eſt & æterna.

a *Deut. c. 32. v. 25.*
b *Hier. c. 30. v. 12. 14. & 15.*
c *Hier. c. 1. v. 11. & 13.*
d *Pſal. 22. v. 4.* e *Pſal. 44. v. 8.*
f *Pſal. 24. v. 10.*
g *Pſal. 100. v. 1.*

CAPVT X.

ÆTERNITAS,

Piorum iuge ſuſpirium.

SOlymæus rex Salomon, idemque ſacer ſcriptor Eccleſiaſtes, variè quamvis rectè, Æternitatis inexplicabilem circulum deſcribens: Generatio, inquit, præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum ſtat. Oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum revertitur. Luſtrans univerſa pergit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat. *a* Ita prorſus in Avernalem Æternitatem omnia pœnarum ac ſuppliciorum genera perinde ut flumina corrivantur, ipſa tamen Æternitas, velut immenſiſſimus Oceanus, ſibi ſemper ſimillima, non extenſior, ſed nec contractior fit, immutabilis ſemper & infinita.

Vbi in hac ſæculorum voragine centena ſæcula *b* fuerint abſorpta, alia centena abſorbebuntur; his pariter abſorptis, alia atque alia, iterumque alia centena ſæcula, in eandem voraginem deſcendent, idque ſine ullo ſæculorum termino. Nam ubi grex damnatorum tot ſæculis gehennam habitaverit, ut ab omni retro ęternitate in flammis ſe fuiſſe arbitretur, nihil tamen Æternitatis, nec punctulum quidem præterijſſe dicendum eſt. Æternitas poſt tot ſæculorum tractus, nec quadrante quidem unico decrevit; tota ſemper ſimul eſt. Poſt evoluta millies millena ſæcula, Æternitatis circulus æquè amplus adhuc & totus ęquè inextricabilis eſt,

Hoc nonum atque ſummum, hoc ineffabile, hoc incomprehenſibile in Dei carcere ſupplicium eſt. Et quandoquidem æternitas vivorum etiam cogitationibus intereſt, eam triplici hoc diſcrimine aſſignamus. Æternitas piorum iuge ſuſpirium: Æternitas impiorum formidabile ſomnium: Æternitas damnatorum immortale ſupplicium eſt.

De triplici hac differentia differendum. Et de primo quidem eius membro, ſcilicet Æternitatem piorum iuge ſuſpirium eſſe, hoc caput decimum loquetur.

§. I.

Divina è cælo ſponſa humanitatem ſui ſponſi commendans: Læva eius, inquit, ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *a* Myſterium hîc tegitur, quod evolvendum. In læva ſponſi honores, opes, rerumque abundantia; in dextera verò longitudo dierum, ſeu, Æternitas eſt. *b* Hic ſponſa velut prudenter, & ſponte cęca: Lævam, inquit, non video, nam capite eam premo; ita res fluxas, & quicquid honorum ac opum eſt, non curo. Dextram, quâ me complexurus, aſpicio, ſed nondum attingo. Quicquid mihi oculorum domi eſt, in æternitate defixum habeo, æterna curo. Quia verò beatorum æternitatem nondum obtinui, hoc mihi nihilominus promitto: *Amplexabitur me.* Æternitas dilata cruciat. Nam, Salomone teſte, ſpes quę differtur, affligit animam. *c* Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

Bonifacius Romanus civis, aliquanto tempore cum Aglaë matrona nobili conſueverat. Eius rei Bonifacium adeò pœnituit, ut hoc unum agere cœperit, maculam iſtam eluere, quacumque vel ardua virtute. Hinc fortunarum & capitis etiam periculũ neglexit, ad martyrum carceres reviſit, catenas oſculatus, vinctos ad conſtantiam exhortatus, extremo ſupplicio affectos ſepeliuit. His ſtudijs intentus, Tarſum peregrinatus eſt, quo loco idem obſequij Chriſtianis athletis præſtitit. Aſſidua ipſius adhortatio erat: Supplicia conſtanter ferrent; Breuem eſſe laborem, præmium fore ſempiternum. His ille vocibus, & alios, & ſeipſum, ad mortem animosè ſubeundam mirificè accendit. In his pietatis officijs comprehenſus, & ferreis ungulis laceratus eſt; acuti è ferro calami carnem inter & ungues infixi, liquatum plumbum in os infuſum. In his ille tormentis conſtantiſſimè durare, brevem laborem, præmium ſempiternum verè credere, ſuam ſibi exhortationem occinere, illudque ſæpiùs ingeminare: *Gratias tibi ago, Domine* Iesv; & ita gloriſiſſimè finijt. Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

a *Cant. c. 2. v. 6.*
b *Ita hoc explicat Paulus de Palatio.*
c *Prou. Cap. 13. Verſ. 12.*

§ II.

Franciſcus Aſsiſias, ævi ſui gēma, ex oculis laborare cœperat ob iuges lacrimas. Cũque ei à pluribus ſuaderetur, à fletu tam crebro abſtineret; altùm ille ſuſpirans dixit: Ob amorem luminis, quod nobis commune cum muſcis, æternæ lucis radios nequaquam excludendos cenſeo. Idem interrogatus, quî ſævitiem hiemis amictu tam tenui arceret? Si flammâ, inquit, æternæ patriæ caleſceremus, facilè nos ab hoc frigore tueremur. Franciſco vita hæc in patientiâ, ęternitas in deſiderio fuit.

Dominus Iesv, ut doceret ſuos, æternitatem iugi ſuſpirio deſiderandam eſſe: Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus. *a* Occultum ſed artificioſiſſimum argumentum: Hanc ob cauſſam, ait, non timere, quia occidunt. Si quem in igne ſimilive ſupplicio detinere poſſent non occidendo, iure timerentur. At iam quò plus torquent, hoc citiùs extorquent animam; ubi grauior cruciatus, ibi celerior finis. Non eſt ergo quòd illos metuatis, qui corpus iugulare non niſi ſemel poſſunt, quod ſæpè plagâ fit unicâ. Eum metuite qui plagas etiam letales iterat aſſiduè, & ſemper occidendo nunquam occidit.

En antitheſes diviniſſimi oratoris è cælo. Mortis breviſſimæ metus, mortis æternæ metu ſuperandus eſt. Vult ergo Dominus probè intelligi animos hominum eſſe immortales, ſolius Dei arbitrio ſubiectos; corpora verò in vitam revocanda ad pręmium, vel ſupplicium æternum.

En quam artificioſâ verborum brevitate Chriſtus maxima complexus ſit myſteria, immortalitatem animi, reditum à morte ad vitam, tam præmiorum quàm ſuppliciorum ęterni-

æternitatem. Æternitas piorum iuge ſuſpiriū.

Thomas Morus vir undequaque exactiſſimus in vinculis erat ipſi minimè ignominioſis, ſed quæ ſanctitatē ipſius teſtarentur Orbi. Huius viri vxor in carcerē penetravit flectendo marito. Sed fruſtra. Duplicem illa maſculo pectori arietem admovit, precibus & lacrimis ſuam peroravit cauſſam, illudque unicè ac per tori fidem rogitavit maritum, Vellet diutiùs vivere. Ecquid ego, aiebat, quid liberi, quid cognati, quid familia omnis adeò peccavimus, ut te, marite mi, tam citò perdamus? Noſtrum omnium vita tuo ſtat capite. Ego quidem centies mori malim, quàm extincto te ſupereſſe. Quapropter, mi More, aſſentire regio decreto, *b* & annos plurimos tuæ noſtrûmque omnium vitæ adiecisti. An adeò exoſam habes hanc lucis uſuram, ut obſtinatè pertendas mori! Veniet Mors ſui non ignara temporis: quid illam ultrò acerſimus, velut noſtri oblitam? Vt plurimis tuorum parcas, parce tibi, & quod optimum ætatis tuæ erit, ne ſperne. Nil ambigo, complures tibi annos optimus Deus indulgebit, modò tu ipſe tibi non invideas vitam.

Audiit hæc Morus patienti ſilentio. Ac ubi finiit coniux: Et quot ergo annis, inquit, me ſuperſtitem futurum cenſes, ô mea Aloyſia? Cui illa promptè: O mi optime marite, ait, ipſis facilè viginti annis & ampliùs. Ad quæ ſubiungens Morus: Hoc igitur agis, inquit, ut æternitatem totam vicenis annis cōmutem: næ tu ſcrutaria fores imperitiſſima, nobiliſſimas merces triobolo venditura. *c* Si viginti annorum millia dixiſſes, videri poſſes non imprudenter furere. Sed hæc ipſa viginti vel triginta millia annorum, quid oro ſunt ad æternitatem? Punctulum, fumus, umbra, momentum, nihilum. Hanc ob cauſſam ego vincula, & omnes vitæ calamitates lætus perpetiar, quamdiu Deo viſum, modò mihi ſalvum ſit Æternitatis prēmium. Illius iacturam vel minimam feciſſe, eſt, omnia perdidiſſe. Dixit, & verba generoſa morte firmavit. *e*

a *Matth. Cap.* 10. *Verſ.* 28. b *Sed iniquo.*

c *Hoc repetendum videbatur, quod in primâ Æternitatis editione omiſſum. In alijs editionibus mentio huius fit Conſid. 7. paragr. 2. De Thomâ Moro Sanderus l. 1. Schiſm. Anglic. & Stapleton. in vitâ Mori C. 16.*

§. III.

Ioannes Godefridus, inter præſules ſidus clariſſimum, Herbipolenſis Pontifex tantò maioris, quantò tectioris ſanctitatis: Hic, inquam, antiſtes dictum iecit auro & cedro exarandum: *Omni momento*, aiebat, *ad oſtium æternitatis ſto.* Hinc in omni ædium ſuarum conclaui cranea calvas, mortuorum oſſa tum picta, tum argilla, vel ligno ficta diſponi iuſſit, ne æternitatis unquam oblviſceretur. In eius exequijs Latina funebris oratio, plurima in eo iure merito commendavit, illud ſingulariter: Adeò illum æternitatis perpetuò cogitandæ ſtudioſum fuiſſe, ut libellum de Æternitate non obiter, ſed preſſo veſtigio ter perlegerit. Hic fervere opus neceſſe eſt, ubi tam recens ſemper æternitatis calet memoria. Hic optimorum ſemper quorumcunque animus erat, æternitatem dies & noctes ſecreta æſtimatione penſare.

Non omittendum hîc illud, quod certa fide conſtat. Vir religioſus & ſacerdos, omni litteratura excultiſſimus, tam ardente ſtudio ferebatur æternitatis in animum quàm altiſſimè demittendæ, ut libellum de Æternitate ſepties cum cura evolverit, ſępius id facturus, ni eum Mors maturior ad ęternitatē citaſſet. *a*

Pachomius ſuos prolixè exhortatus, hunc demum epilogum attexens: Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus ultimum diem, & momentis ſingulis æternorum dolorum ſupplicia formidemus.

Norat profectò vir iſte ſanctus, quo aditu quærenda virtus. Æternitas piorum iuge, ſed & triſte nonnunquam ſuſpirium. Cum enim duplex nobis immineat, beata & luctuoſa æternitas, nec ullo chirographo certi beatitudinis ſimus, non mirum formidinis aliquid & horroris tunc magis ſentiri ab ijs, qui iam viciniores eunt æternitati. Deinde, licet ſpe ſimus maxima cœleſtis æternitatis obtinendæ, quia tamen hanc necdum obtinemus, hoc ipſo non ſine dolore ſuſpiramus. Tanti boni dilatio gemitus excit & lacrimas.

Hermenigildus *b* rex (cuius ſuprà mentionum fecimus) Levigildi Viſigothorum regis filius, Arriano dogmate repudiato, ad Catholica myſteria ſe vertit, animoque tulit æquiſſimo ſui parentis iniurias, qui necem filio minabatur, niſi denuo Catholica ſacra deſereret

ſereret. Cui filius generoſiſſimè: Poteris, aiebat in me ſtatuere, Pater, quod lubet. Regno privas? ſed perituro tantùm: immortale illud eripere non potes. In vincula me rapis? At cælum certè patet, ibimus illuc, ibimus. Vitam eripis? Reſtat melior & æterna. Vox rege digniſſima. Non eſt diſpendium ſed lucrum, æternis bona caduca commutare. Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

a *P. Hermanus Hugo, qui Pia deſideria, & Bredanam obſidionem* &c. *ſcripſit, demum in caſtris mortuus.* b *Alij, Ermigildus.*

§ IV.

DIxerat olim Iechonias Ezechieli: Fili hominis, hi ſunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant conſilium peſſimum in urbe iſta, dicentes: Nonne dudum ædificatæ ſunt domus? hęc eſt lebes, nos autem carnes. Idcircò vaticinare fili hominis. *a* Putabant homines ſcelerati, ſe in civitate ſua, ſuiſque delitijs, perinde ut carnes eſſe in lebete, à nullo facilè extrahēdas. Bene nobis eſt, aiebant, urbs noſtra & domus noſtræ defendunt nos; tuti ſumus. nihil in nos hoſtes poterunt. His ipſis rigide vaticinatus, & vices Numinis functus Ezechiel: Eijciam vos, inquit de medio *lebetis*, daboque vos in manus hoſtium, & faciam in vobis iudicia. Gladio cadetis. *b*

Sic & illis prorſus evenit, quibus mortalis hæc vita tantopere ſapit. Carnes ſe putant eſſe in lebete, bene illis eſt; veſtitum mollem, opiparam menſam, crebras voluptates pro cælo numerant: Æternitatem quam non cogitant, eam nec etiam deſiderant, lebete ſuo contenti. Sinamus hos furere. Brevi aliter erit. Eijcientur, gladio cadent, in lebetes alios abripientur, lixandi & aſſandi ęternùm. Intereà temporis, dum hilare momentum carpunt impij, bonæ mentis homines ſurſum enituntur, velut adeps in olla bulliente ſummum petit, carnibus in imo reſidentibus. Hanc optimam pinguedinem Mundus velut ſedulus, ſed ſtultus cocus, olla eijcit perinde ut ſpumam; tanquam purgamenta huius Mundi *c* fiunt optimi quique: Sed hæc pati iucundum illis eſt: prædulci Æternitatis beatiſſimæ amore iam ineſcati ſunt. Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

Ex Iſraelis populo nōnulli magnis deſiderijs æſtuabant terræ fertilioris contingendæ. Sordere illis cœperat eremus tot annis habitata. Maximè verò cùm uberrimę regionis delitias, ficus dulciſſimas, mala granata optima, & ingentis uvę molem ſuis ipſi oculis ſpectarent, potiundæ terræ cupiditate accenſi: Quid facimus, aiunt, aſcendamus & poſſideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam. *d*

Hę piorum quotidianę voces ſunt: Quid hic agimus inter funera, quid fluxarum rerum momentis carptim paſcimur? Aſcendamus & poſſideamus Terram fertilitatis ęternæ. Auguſtinus hac ipſâ cupiditate flagrans, librum tertium, quem de libero arbitrio conſcripſit, in hæc verba finijt: *e* Tanta eſt pulchritudo iuſtitiæ, tanta iucunditas lucis æternę, ut etiamſi non liceret ampliùs in ea manere, quàm unius diei mora, propter hoc ſolum innumerabiles anni huius vitæ, pleni delitijs & circumfluentia temporalium bonorum rectè meritoque contemnerentur. Non enim falſo aut pravo affectu dictum eſt: Quoniā melior eſt dies unus in atriis tuis ſuper millia. *f* Æternitas piorum iuge ſuſpiriū.

a *Ezech. c. 11. v. 2. & 3.*
b *Ibid. v. 9. & 10.* c *1. Cor. c. 4. v. 13.*
d *Num. c. 13. v. 31.*
e *Aug. t. 1. l. 3. de li. arb. c. 25. & vlt. mihi pag. 299.* f *Pſ. 83. v. 11.*

§. V.

AVguſtus Imperator, Orbis monarcha noctes ſubinde traxit inſomnes, Ærarium habebat opulentum, Orbem tributarium, Provincias paratas, domi foriſque pleraque omnia ſecunda & proſpera. Nihilominus ſenſit deeſſe aliquid, quidnam deeſſet, explicatè non ſcivit. Optimus quiſque Chriſtiani ſanguinis, quid ſibi deſit, diſtinctiſſimè novit, & hoc eſt quod ingemiſcit, hoc ei quandoque ſomnum avertit. Omnia licet poſſideat, nihil ſe habere putat, dum beatiſſimam æternitatem non poſſidet. Quæcunque cetera in vili habet, modò æternitatis in cælo compos fiat. Hoc votis & ſtudiis omnibus, hoc animo cupit. Æternitas piorum ſuſpirium.

Quid obſecro ſenſus fuerit vati Hebræo Ionæ, cum vivus in immani ceto, velut

in

in ambulante ac volubili carcere latitaret? Momentis pænè ſingulis ſibi ipſe videbatur mori. Imò priùs ſepultus quàm mortuus, eundem piſcem, & carcerem, & carnificem ſuum expertus eſt. Navigio vivo incluſus, millies naufragatus eſt. Hinc è ventre ceti velut ab inferis exclamans: Et proiecisti me, inquit, in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt. Circumdederunt me aquæ uſque ad animam, abyſſus vallavit me, pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium deſcendi, terræ vectes concluſerunt me in æternum. *a*

Quàm ardens huius viri deſiderium fuit, ex hoc ergaſtulo evadendi? Hoc unum utique verſabat animo: Modo extra hanc belluam ſim, modò in ſicco littore ſtem, modò, ah modò ex hoc volatili ſepulchro in auras liceat emergere: Quæcunque vovi, reddam pro ſalute Domino. *b*

Non aliter æternitatem anhelant pij. Dum vivunt, cum fluctibus luctantur. Idcirco hoc unum efflictim deſiderant, eſſe in portu. Æternitas piorum iuge ſuſpirium.

Catholici ritus eſt, diebus pœnitentiæ dictis, Hebræam vocem gaudij nuntiam *Alleluia*, ſacris cantionibus non miſcere; teſtando luctui: eius loco audire eſt voculas illas, *In æternum, in æternum* Hunc cantandi morem obſecro diſcamus, & iſtud nobis ipſi aſsiduè occinamus: *In æternum, in æternum, in æternum.* Tunc autem maximè hęc cantio iteranda, cum carni laſcivire lubuerit, & viam ingredi latam ac voluptuariam. Hic carmen illud maximarum virium identidem ingeminandum: *In æternum, in æternum, in æternum* ardebunt impij, in æternum gaudebunt Numinis amici. Et uti nullus gaudiorum, ſic nullus ſuppliciorum finis erit.

Auguſtinus occaſione nata: Hæc ego, inquit, mihi ipſe canto quotidie. *c* Imitemur: & pro ſe quiſque dicat: Hæc ego mihi ipſe canto aſſiduè: Non incendium Troiæ, ſed Gehennæ: gyros æternitatis inextricabiles, infinitos contemplatione quotidiana expendo. Hæc cantemus, Chriſtiani, hæc cogitemus. Poſt triſte Cineralium tempus, lætiſſimum ſequetur Paſcha. Suaviores modulos cæleſtis Hieruſalem ſuggeret; per vicos eius cantabitur *Alleluia.* *d*

a *Ionæ c. 2. v. 3. & ſeqq.*
b *Ibid. v. 10.* c *Aug. tom. 2. epiſt. 64.*
d *Tob. c. 13. v. 22.*

CAPVT XI.

ÆTERNITAS

Sceleratorum formidabile ſomnium.

Priſcæ ſapientiæ antiſtes Bion dicere ſolebat: Viam ad inferos planiſſimam profectò, facillimam & tritiſſimam, ac prorſus inoffenſam eſſe neceſſe eſt, cum illuc plerique omnes clauſis eant oculis. Ipſiſſimam veritatem, mi Bion, & oracula loqueris, ſic eſt omnino. Facilis deſcenſus Averni, facillimus; itur eò ac curritur, clauſis & compreſſis oculis. Imò ſunt qui dormientes ac ſomniantes ambulent, ab hac tamen via non aberrent: Everterunt ſenſum ſuum, & declinant oculos ſuos, ut non videant cælum. *a* Hi ſanè dum iter faciunt dormiendo, æternitatem ſubinde cogitant, ſed ſomniando. Atqui formidabile ſomnium eſt. Idcircò illi hoc excutere conantur: Perinde ut ij faciunt, quibus mœſta ſpecies per ſomnum oblata eſt, eam proximæ diei hilaritate moliuntur expellere, mœſtumque ſomnium ſympoſio læto digerunt. Non aliter impij è quibus ſunt, qui dicant: Vbi hæc viderimus, credemus. Ita cæcicunt; vix unquam ſibi vigilant; Æternitatem raro, nec niſi obiter cogitant, aut potius ſomniant, atque ſic in Orbem alterum migrant. Æternitas impiorum formidabile ſomnium. Quod iam explicatiùs trademus.

a *Daniel, c. 13. v. 9.*

§. I.

Æternitatẽ aliquibus ſomnium eſſe diximus, ſed terrificum. Quis enim adeò in ſaxum obriguit, ut ei Æternitas vel per quietem viſa terrorem non incutiat? At verò quia hæc talia ut ſomnium habent, idcircò ea non capiunt, non ęſtimant, cũ animo ſuo non volvunt, non ſuis hæc momentis ponderant. Hinc

Hinc iſta oblivione celeri ſepliunt. Hoc Siracides notans: Somnia, inquit, male facientium vanitas eſt. *a*

Die quo Chriſtus cruci fixus in vitam rediit, piæ aliquot matronæ, ad Domini conditorium exierunt, mortuum uncturæ: at ubi eum candidati cælites vivere aiebant, regreſſæ à conditorio, omnia quæ vidiſſent & audiſſent, ut lætum nuntium ad Apoſtolos pertulerunt. Et viſa ſunt, inquit Lucas, ante illos ſicut deliramentum verba iſta, & non crediderunt illis. *b*.

Hîc ſimillimum fit. Nunquid enim ęternitas & crebro ſatis, & apertè ſatis, ſatiſque diſtinctè concionibus, picturis, exhortationibus, colloquiis, libris, & auribus & oculis ingeritur? Sed quo effectu? Videntur hęc ante multos ſicut deliramentum, aut ſomnium. Timent aliquantulum, ſed cum ſomnio deſinit & timor.

Vates Hebræus Ionas divina iuſſa fugitans commiſit ſe mari. Ortâ tempeſtate horribili, nautę de vicino periculo trepidi Deum ſuum invocarunt, & allevando navigio, quicquid vexerunt oneris, exturbarunt in mare. At Ionas ad ima navis deſcendit, & periculorum ſecurus, *dormiebat ſopore gravi*. Hic gubernator hominem accedens, & è ſomno expergefaciens: Quid tu, inquit, ſopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, ſi fortè recogitet de nobis, & non pereamus. *c* Mox inito conſilio ſors ducta, & Ionas ſortitò eiectus eſt in undas, ſalvis ceteris, qui ſua eiecerant in mare.

Dum vivimus in navi vulneratâ, & rimoſâ, in mari turbido, & furioſo degimus, tam autem vicini ſumus Æternitati, quàm navigantes mari: tribus à morte digitis diſtamus, ſæpè non totidem; uno fit halitu quod tota non eluat ęternitas. Periculi monemur ſæpiùs. Eſt non nemo qui dicat: Quid tu ſopore deprimeris, ſurge, invoca Deum. Cui ſalus cordi eſt, ſomnum excutit, loco conſurgit, nocitura onera in mare deijcit: hoc aio, hic talis in precationes ſeſe effundit, ieiunijs frangit, ſtipem largam tribuit, omnia paratus dare, ut peccati pœnas ſerio luat.

Quàm vero aliorum multi divinę voluntatis ac Dei fugientes, dormiunt ſopore gravi, nec audiunt tempeſtatis minas; Æternitas eis ſomnium eſt, & fabula. O ſomnum periculoſum! dum enim ſurdis hæc auribus tranſmittunt, ſors mortis in eorum caput trahitur, & illi ſemiſomnes in Æternitatis mare ſubitò excutiuntur.

a *Eccl. c. 34. v. 5.*
b *Luc. c. 24. v. 11.*
c *Ionæ ca. 1. v. 5. & 6.*

§. II.

Narrant fuiſſe hominem ſtirpe ac ſanguine, non item moribus nobilem. Erat is ad Mundi leges examuſſim factus, & quod inter vitia eminebat, egenis rigidus. Hic unà cum famulo ad quietem ijt in utramque aurem dormiturus. Medio noctis per quietem famulo hæc ſpecies obiicitur. Herus ad tribunal Dei rapitur, accuſatur, condemnatur. Inde à cacodæmonum globo, non ſine triumphi ſpecie in flammeos gurgites abducitur. Varia ſed luctuoſa hic ludibria repræſentantur. Lucifer novum hoſpitem ſalutans: Solitus eſt, inquit, hic amicus noſter delectari thermis, & inde lecto, quàm molliſſimo foveri: conſuevit ſpumantes pateras modis muſicis ac ſymphonia exhilarare: igitur ut hæc omnia ad nutum ſint, curate. Hîc miſer vociferari, & diem natalem ſuum, ſuperos omnes, Deumque ipſum execrationibus, deterrimis devovere. Dum eiulat infelix, in paratum ignis puteum præcipitatur fragore ingenti. Hîc evigilans famulus ſurgit, reviſit ad herum, ſed iam mortuum invenit. *a*.

Eheu! ſors moriendi ducitur occultiſſimè; væ miſeris, quos ſubitò deſignarit dormientes. Ibunt hi in domum ęternitatis ſuæ, non redituri ad epulas & delitias ſuas. Deus indignationis plenus ſeveriſſimè minatur: Inebriabo eos ut ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant. *b* Satis ubique exemplorum eſt.

Rex Chaldæus Baltaſar epulum regale accumbens, dextram in pariete ſcribentem vidit & exhorruit, quamvis ſcripturam non intellexerit. Danielem peritiſſimum eius interpretem purpura & torque donavit, eique tertios à ſe honores decrevit. Pœnitentiæ tamen nulla profus mētio. Sed eadem nocte rex Baltaſar interfectus eſt.

Hæc omnium ſors eſt, quibus Æternitas ſom-

ſomnium eſt. Hi namque licet infinita cogitent, cogitationē tamen ſeriam in Æternitatē nunquam defigunt; licenter & impie vivunt. His ſępiùs, quemadmodū Baltaſari regi, paucorum verborum ſcriptio monſtratur talis: *Momentum vita eſt, ſed pendet ab hoc momento æternitas.* Terrentur hìc quidem, nonnihil trepidāt, horrent æternis ignibus cremari, obſtupeſcunt poſt mille milliones annorum Æternitatem nec minimo quidem minuendam: veritatem hanc laudant, ſed non ſequuntur; myſteria hæc venerantur, ſed mores non emēdant; myſteriorum interpretes & audiunt, & colunt, ſed pœnitentiam non agunt, aut nimis inſtabilem: Hæc credimus, aiunt, ſed à conſuetis vitiis non abeunt. Poſt terrorem non longum ad ſuos calices, ad Veneres ſuas, ad numos ſuos, ad livorem & ſimultates ſuas redeunt tam vitioſi quàm antea, ſubinde vitioſiores quàm anteà.

His pariter, quod regi Daniel dixit, in os objiciendum: Tu quoque Baltaſar, non humiliaſti cor tuum, cùm ſcires hæc omnia. Tu quoque, Chriſtiane, avaritiam & iniuſtitiam tuam non emendaſti, cùm ſcires hæc omnia. Tu quoque maledicam & mordacem linguam tuam, amarulentam & crudelem invidentiam tuam non correxiſti, cùm ſcires hæc omnia. Tu quoque tuas libidines freno non coërcuiſti, laſciuiam & has ſordes non fugiſti, cùm ſcires hæc omnia. Tu quoque comeſſationes & potationes tuas non omiſiſti, cùm ſcires hæc omnia. Tu quoque ludendi, & tu jurandi conſuetudinem non caviſti, cum ſciretis hæc omnia. Æternitas vobis perfunctoriè cogitata, formidabile viſum eſt eſſe ſomnium; Æternitatem nuuquam toto cogitaſtis pectore, nunc è vivorum numero repente inimmenſum Æternitatis mare præcipitamini. Hæc prævidere potuiſſetis, imò debuiſſetis, ſi Chriſtianum nomen tueri voluiſſetis. Sua culpa perit, qui exitium vel monitus non cavet.

a *Meffret. ſerm. 3. in Dom. 2. poſt Epiph. mihi pag. 221.*

b *Hierem c. 51. v. 39.*

§. III.

SAul Iſraëlis populo gravem incuſſit metum. Nam, quod Regum faſti teſtātur, Inſiluit ſpiritus Domini in Saul, & iratus eſt furor eius nimis, & aſſumens utrumque bovem concidit in fruſta, miſitque in omnes terminos Iſrael per manus nuntiorum dicens: Quicunque non exierit, & ſecutus fuerit Saul & Samuel, ſic fiet bobus eius. Cunctabantur quidem Hebræi cives millitiæ ſe dare: Sed audito tali nuntio Invaſit timor Domini populum, & egreſſi ſunt quaſi vir unus, trecenta & triginta millia virorum. *a*

Cæli terręque dictator Chriſtus, & Saule longè maior rex ſeria comminatione proclamans: Timete, inquit, eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete. *b* Non boves, ſed homines minatur in ignem rapiendos. Sed quid plurimis hæ minæ ſunt? Somnium. Divinas leges nihilominus audaciſſime perfringunt.

Vos ipſi dicite: Quanta viatoris illius temeritas eſt, qui feſſus de viâ parietem videt, ſed fatiſcentem & rimas agentem, iam iamque ruiturum, ſed quia fatigatus & ſomnolentus, acclinat ſe dormiturus ſecurè. Mox adeſt qui hominem ſuimet negligentem excitans: Heus tu, ait, quid hic agis temerarie? Surge properè, quam primum; & in tutum te recipe. Hic paries ruinam meditatur in ſingula momenta, & tu hìc dormire audes? Actutum abi. Quid ſi viator illinc abire nolit, dicatque monitori: Ne mihi moleſtus ſis; tu tua age: ego ſomnum quem cœpi, pertexam. Ergo pereat, perire qui vult: Hic in tumulum, ruinam muri elegit: Habeat ergo ſepulchrum quod ambijt.

Vita hominum pàries ſanè ruinoſus eſt; quo die, quâ horâ, quâ parte horæ collapſurus ſit, à nemine ſciri poteſt; incertiſſimum eſt: etſi certum ſit diu ſtare non poſſe tam malè materiatum opus. In ſingulos dies, in horas, & in horæ partes ſingulas ruina eſt expectanda. At nos, audax Iapeti genus, homines prorſus temerarij, huc acclinamus, & ſecuriſſimè dormimus. Suo quiſque ſopore torpet. Hunc avaritiæ, illum crapulæ, iſtum libidinis, alium invidiæ aut ſuperbiæ ſomnus deijcit. Rex Hebræus plurimos ita dormientes vidit, & miratus dixit: Dormierunt ſomnum ſuum. *c*

Ita ſuo quiſq; indulget ſomno, graui & ar-

 cto,

 cto. Sed adſunt qui dormientes evigilare iubeant. Clamat Chriſtus, clamant diſcipuli Chriſti, clamant priſci Patres, clamant è cathedrâ oratores Chriſtiani, omnes unâ voce monent, ne parieti fidamus tam ruinoſo, iam vitium feciſſe, brevì, & ſubitò ruiturum. Quin imò vitium ac ruinas monſtrant, iubentque periculum protinus exire. At ſunt quos ſomnus adeò altus complexus eſt, ut monitorum nihil audiant. Sunt quos voces tam crebrò iteratę expergefaciant quidē, ſed fruſtra, paullò poſt iterum in ſomnum relapſuros. Id illi tales, quod viator, reſpondent: Sinite, finiamus ſomnum quem cœpimus: nobis hic bene eſt.

Neque tamen monitores deſinunt monere, idq; tantò contentius ac conſtantius, quantò certius grauiuſque periculum imminet. Neque enim de unius corporis, ſed de corporis animique ſalute agitur æterna. Æterna mors premit, quos paries iſte dormientes opprimit.

At multi nihilominùs poſt plurimorum monita tam frequenter repetita in ſomnum declinant, parieti iam ferè ruenti fidunt, dormiunt ſecuri, & Æternitatem ſomniant; terrentur, ſed ut ſomniantes ſolent, qui terrorem excutiunt cum ſomnio.

Ita vivimus, ita dormimus, ita ſomniamus, ita perimus. Subitò namque paries, qui minabatur, ruit, & opprimit ſopitos. Mox tota in oculis eſt Æternitas, non iam breve ſomnium, ſed immortale ſupplicium. O viatores nimium temerarios! O ſoporem tam arctum quàm exitioſum! Et quæſo, num iſta nimis quàm certa creditis?

a 1. *Reg. c.* 11. *v.* 6. & 7.
b *Luc. c.* 12. *v.* 5.
c *Pſal.* 75. *Verſ.* 6.

§. IV.

CRedibiliſſimum eſt, quòd, ſi damnatorum aliquot ab inferis redivivi emergerent, qui ſic dormientes vellerent, monerent, ruinam proximam prędicerent, eos tamen non expergefacerent. Tanta eſt humanæ mentis & cæcitas, & ſocordia. Ideò Abrahamus negat ſe facturum, quod in flammis purpuratus epulo rogat de mortuorum aliquo ad fratres ſuos mittendo. Et repulſæ rationem aſſignans: Si Moſen, inquit, & prophetas non audiant, ſi monita vivorum ſpernant, neque ſiquis ex mortuis reſurrexerit, credent. *a* Ita prorſus eſt. Eam ob cauſſam Chryſoſtomus dixit. Gehenna non videtur incredulis; credentibus eſt perſpicua. *b*

Cùm de reorum ſupplicijs mētio injicitur, quoties audiuntur iſta: Hic in exilium pulſus, hic virgis cæſus, ille ad remum datus, ille capite plexus, iſte in patibulum ſublatus, iſte in rotam actus, hic rogo extinctus. Hæc etiam facinoroſi audiunt, neque tamen ad frugem ſe corrigunt. Multi capitalium reorum, licet eis vitæ fiat gratia, denuò tamen eadem patrant, aut peiora.

Nos tales ſimus, modò rei fatentes ſimus. Quoties enim gehennę condonationem pœnitentia impetramus, & omnia facturos promittimus: Brevì tamen ad ingenium redimus, & deteriores ſimus licentia. Iracundiæ & invidiæ valedicimus; avaritiam & ſuperbiam procul à nobis relegamus; ſic furta eiuramus, libidines deteſtamur, temulentię hoſtes nos profitemur. Paullò pòſt & iraſcimur, & invidemus; iterum ſuperbi, avari iterum; nec furtis, nec libidinum nequitijs abſtinemus; vino ac poculis ſuaviſſimè reconciliati; eadem quæ ante, & ſæpè peiora facimus. Num iſtud non eſt Æternitatem ſomniare, & interim ęternis ignibus digniſſima patrare?

In Ægyptio Pharaonis carcere, duo ex aulico famulitio rei ſervabantur, quibus diverſum obtigit ſomnium, neuter tamen illius interpretandi rationem norat. Ideò ad Ioſephum unà captivum verſi: Somnium vidimus, aiunt, & non eſt qui interpetetur nobis. *c* Æternitatis ſomniatores multi, interpretes pauci. Iuvemus & interpretemur.

a *Luc. c.* 16. *v.* 31.
b *Chryſ. orat.* 4 *de Lazaro.*
c *Gen. c.* 40. *v.* 8.

§. V.

IN prima, quam de Æternitate dedimus, ſcriptione, variâ eam imagine ſpectandam propoſuimus. Addimus nunc iſta, non legenda ſolùm, ſed etiam expendenda.

Rogus fit è vivis ac candentibus carbonibus, qui magnitudine urbem hanc Monachium

chium æquet, tribus quatuorve cubitis terram penetret. In rogum hunc tàm amplum homo unicus inijciatur, hac lege. Non prius illum ex ardenti hoc lecto liberandum, quàm ſingillatim ac particulatim carbones omnes ſubtrahantur: ſingulis autem centenis annis advolaturum vulturem, qui carbonem unum, nec plures, auferat.

En, homo iſte è novemplici Æternitatis, non niſi uno ignis ſupplicio, cruciatur, & tamen intolerabilis hic cruciatus æſtimatur, ob diuturnitatem. Nunc ergo pronuntiet Arithmetica, quot millia, quot milliones annorum tranſituri, dum homo iſte liberetur è rogo tam vaſto. Tam inexplicabile hoc videtur, quàm intolerabile.

Sed, ô boni, ô mortales cæci, ad inferos hoc nihil eſt. Nam homo iſte à novemplici æternitatis ſupplicio liber, non niſi unicum ignis tormentum patitur. Accedit ſpes finis quatumcunque ſerò venturi.

Sed ut damnatos in tumbis flammeis iacentes attentioribus oculis contemplemur, ſpectaculum imaginationi hoc effingendum.

Vnus aliquis in profundiſſimâ ſubterraneâ cellâ lecto ferreo catenis arctis affixus eſt; manus collũ, ac pedes annulo chalybeo alligati. Infra lectũ hũc prunæ & ignis, ſed nec aliud lecti operimentum. Solatium hîc unicum eſt iſtud. Cùm miſer iſte primum alligaretur (ita ponimus) hoc illi denuntiatum eſt, milleſimo quoque anno venturum aliquem, qui è candentium carbonum ſtrue, eà quidem vice unicum ſit ablaturus. Poſt mille tamen annos hunc ipſum rediturum, & alterum è carbonibus ab eo auferendum. Atque hac ratione ſingulis millenis annis aliam atque aliam è prunis tollendam, dum tandem omnis prunarum congeries auferatur.

Cogitemus, ah, cogitemus quot annorum milliones ſeu myriades ſint tranſituræ, dum ignens hic lectus ſic minutim ablatus ceſſet urere. Sed ô mitiſſimum hunc infernum ad deſperatiſſimam & cruciatibus pleniſſimam æternitatem! Durante hac, eiuſcemodi flammei lecti decies, vicies, centies, ſed & millies dicta ratione, auferri poterunt, & necdum finis erit ullus Æternitatis, nunquam heu nunquam terminandæ.

In rebus geſtis divorum admiranda plurima: Verè enim mirabilis Deus in ſanctis ſuis. *a* Ego nil minus mirandum putem, quàm quod multis miriſſimum videtur. Æternitatem præ ceteris expendiſſe cenſendus eſt ille, de quo Climacus *b* narrat, anachoreta. Vixerat is in monte Choreb, ſui & arduæ virtutis negligens. In extremis horam iacuit velut iam exanimis. At ubi ad ſe redijt, omnes quotquot moribundo aderant, rogavit, loco cederent, ſibi iam deinceps ſeriò agendum. Ita tugurij ſui oſtium, quàm licuit, arctiſſimè obſtruxit, uno ſolum foramine, quo panis & hydriola inferretur, relicto. At ille totis duodecim annis cum nemine, niſi cum Deo & angelis locutus, præter panem & aquam parciſſimè ſumpta guſtavit nihil. Hîc ille perdius & pernox velut attonitus ſedere, Æternitatis rotam animo aſſiduè volvere, interminata tam gaudia quàm tormenta penſitare, certiſſimæ Mortis iaculum nunquam non prævidere, cęlum ſuſpicere aç ſuſpirare, inter hęc tacitis ſed pænè continuis lacrimis fluere, hoc vivendi tenore annos duodecim exigere, deniquè ad extrema denuò devenire. Quod ubi ceteris innotuit, vi obſtructam ianuam emoliti, certatim in moribundi cavum ſe infundentes rogarunt, daret abiturus ſui monimentum. At ille ingemiſcens altum: Date veniam, inquit, meiſque erroribus, Patres, gratiam facite: Quiſquis Mortem, quæ ad Æternitatem ianua eſt, mente ſeriâ conſideraverit, non peccabit.

Hunc ego hominem, ut dixi, ex omni ſanctorum numero ideò minùs admiror licet vitam egerit prorſus admirandam, quia quicunque cogitationes in Æternitatem intenderit, non multum his abſimilia præſtabit. En ſanè meliùs eſt ſeipſum, vel centum annis muro includere, & rigoribus extremis corpus exercere, quàm vel minimum Æternitatis beatæ periculum ſubire. Vnuſquiſque ſibi, quod Lotho, dictum credat ab Angelo: *Salva animam tuam; feſtina, & ſalvare.* Gen. cap. 19. v. 17. & 22.

a *Pſal. 67. v. 36.*

b *Climac. gradu 6. de Mortis memoria.*

CAPVT XII.

ÆTERNITAS

Damnatorum inexplicabile, ac Nonum ſupplicium.

PHaraonem regem & incolas Ægypti Deus non ſimplici ſolum flagello caſtigavit: Cruentos fontes, Ranas, Cinipes, Muſcas, Pecorum mortalitatem, Vlcera, Grandinem, Locuſtas, Tenebras immiſit. Graves ictus, & magno brachiorum pondere incuſſi: at ubi decimus acceſſit, hîc demum fracta eſt pertinacia, hîc plurimorum ſecutus interitus. Factum eſt autem in noctis medio percuſſit Dominus omne primogenitum in terrâ Ægypti, nec erat domus in quâ non iaceret mortuus. *a*

Cum graviſſimis novem ſupplicijs hoſtes ſuos afficiat Deus, nunquam addit decimum, quo eos de medio tollat. Nullus finis, mors nulla, nullus interitus. Imò, ut Gregorius loquitur, mors ſine morte, & finis ſine fine, quia & mors vivit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. *b* Quod Ægyptijs maximum fuit ſupplicium, hoc damnatis ſummum eſſet ſolatium, ſcilicet iugulari, & tandem funditus tolli.

Qualis hęc regio, Deus bone, quę mortem inter gaudia ſumma numerat, qualis hæc regio? Iobus eam, Terram miſeriæ iure merito vocat. Verè miſeriarum omnium ſentina eſt. *c*

Octo inferorum ſupplicia percenſuimus. Addimus Nonum, omnium multò graviſſimum, quod non ſolum oratione non explicari, ſed nec intelligentiâ comprehendi, nec cum ullo aliorum ſuppliciorum conferri poteſt. Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium. Quod quidem nunc verbis non explicare, ſed nonnihil adumbrare conabimur.

a *Exod. c. 12. v. 20.*

b *Greg. l. 9. Mor. c. 49.*

c *Beatus Thomas nominat ſtatum omnium malorum aggregatione perfectum.*

§. I.

§. I.

ÆTernitas damnatorum inexplicabile prorſus ſupplicium. Fingamus hoc ipſum ſupplicum quadruplici tantum hac moleſtiâ conſtare: Apicula pungat manum dexteteram; lævam ſugendo infeſtet culex; genam in vultu dexteram ſcarabęus Lucanicus preſſet, lævam ſuppurâns ſpinula pervellat. Hæc ſolùm apud inferos toleranda ſint, non aliud quidquam, aut horum duntaxat unicum. Fingamus ſolam manum ab æſtro aut tabano fodicari, hoc tamen ſupplicium fiet infandum, ſi fiat æternùm, tametſi alius dolor accedat nullus.

Quid quæſo urens calceus, ſi omni vitâ perferēdus? Quid, oro, doloris ciet unicus ſcarabæolus, aut cantaris rubea, ſi per auriculas illapſa, cerebrum incipiat ſcrutari? Dolor quicunque alius vel leviſſimus deſignetur, ſi vitâ totâ idque aſſiduè tolerandus ſit, graviſſima pœna cenſebitur, ſi ſemper perferendus, ſi æternus ſit, tormentum erit infandum.

Quid mihi iam verborum ſupererit, ſi novemplex Æternitatis ſupplicium coniunxero? Hic vox, hic ſenſus omnis deficit. His tamen quomodocunque tandem adumbrandis rem miriſſimam recenſet beatorum cælitum notus panegyriſtes. *a*

Lydvvina Schiedamenſis virgo religioſiſſima, patientiæ omniſque ſanctimoniæ ſpeculum, triginta & octo annis morbos pertulit ſæviſſimos, non minor tamen patientia illius fuit quàm dolor. Ad hanc ut viſeret, ægrè perſuaderi ſe paſſus eſt homo flagitioſus, quem nemo unquam eò potuit pertrahere, ut apud ſacerdotem crimina ſua accuſaret. Hoc demum ab eo, quamvis ægerrimè, impetratum, ut apud Lydvvinam tumbæ proximam conſcientię ſuę vulnera nonnihil aperiret, & ijs medelam peteret.

Ille, quod eiuſmodi pecora ſolent, id iocum interpretatus, ad ęgrotam virginem viſit; atque ut promiſſis ſtaret, ſcelerum ſuorum ingentem catalogum ridendo percenſere orſus eſt. Illa per omnes cælites rogare hominem, ſibi eâ narrare omitteret, has tales conſcientię labes ſacerdoti aperiendas, ab alijs eas audiri nefas eſſe. At ille, prout cœpit, narrationem pertexuit, & longam flagitiorum ſeriem

riem explicavit, cùm etiam inter ſodales, de his gloriari non ei fuerit inſuetum. Lydvvina cùm negare aures non poſſet hiſtoriæ tot ſceleribus contextæ, demum quæſiit, an cum eius venia hæc ſacerdoti, velut interpres, aperire poſſit? Cui ille ſubridens: Veniam do, inquit, modò ego ipſe harum virtutum mearum non cogar eſſe præco. Lydvvina homini iuvando prudenter hoc executa, narratas ſibi noxas non aliter quàm ſuas ingenti dolore animi expiavit.

Ille ad ægram reviſens: Puto te, inquit, mea pro me ſcelera ſacerdoti expoſuiſſe, quid iam pœnarũ iniungis? Hoc unum, ait illa, ut nocte una, ſed tota, in tuo lectulo cubes ſupinus, nec in ullum te latus moveas. Fac hoc, & mihi committe cetera. At ille lętùm cachinnans: Nil amplius, ait, imperas? hoc tota moles meæ pœnitentiæ? Aures tuas laudo, tam clementes mihi iudices. Si tam facile eſt vitæ maculas eluere, faciam quod iubes.

Sed veſperi vix in lecto ſe collocavit, cum neſcio quid moleſtiæ ſentire, grave erat in neutrum ſe latus vertere, itaque putare nunquam tam rigidum habuiſſe lectum, & quia movere ſe vetitum, ſupina hæc quies viſa eſt difficillima. Dum ita cubat, ſecum ipſe cogitans: En, aiebat, ſanus ſum & incolumis, lectus molliſſimus eſt; modò liberum eſſet meo me more huc illuc verſare. Sed quid hoc curas? dormi tu, dormi, dum clarum manè feneſtras intret, dormi ſecurè, & in vtramque aurem.

Non poteſt. Alia ſuper aliam cogitatio ſubnaſcitur. Quid deeſt, ait ipſe ſibi, nox unica ſic dormienda eſt, & fidem tuam liberaſti. Verum, quid ſi tres pluréſve noctes ſic dormiendum? Mori malim. Mori? Tantam certè moleſtiam huic rei ſubeſſe non credidiſſem. Prô me miſerum, quàm exigua, quàm nulla in me patientia, quem tam leve vincit tædiolum? Lydvvina in quantis doloribus, quàm patiens? Quid ſi aſſeri ſit indormiendum, idque multis hebdomadibus? Quid ſi colica, vel podagra vel calculus aut dolor capitis accedat, urátque angátque? Hæc ad inferos ſpectant. Et quô tu ſpactas? quò tua te ducent ſcelera, tot tantaque? ſexcenties aut millies capitalia es auſus, iam pridem meritus gehẽnam. Sed quis lectus illic iacentium, quod ſtragulum, quæ lodicula? an tantùm eis libertas adempta, in utrumque latus ſe vertendi? quæ illos veſtiunt plumæ? an non loco plumarum flammæ ſunt? Et quot menſibus, quot annis cruciatus illi durabunt? Æternum, (ſi fides Euangelio) ita prorſus, ęternum. Ergo ſine fine: Reverà ſine omni fine. Ergo poſt centies millies millena millia annorum, non tantum non finem, hi cruciatus invenient, ſed nec ullam ſpem finis. Quid ergo agimus, qui cum ęternitate ludimus? Imò non ludere hoc eſt, ſed inſanire. Agedum, deinceps alius ero, aut nullus ero.

Dixit & fecit: & ô quantum mutatus ab illo? Ad ſacram confeſſionem iam paratiſſimus, cui anteà mors viſa, ſeipſum accuſare. a *Surius to. 7. die 14. Aprilis mihi pag. 296.*

§. II.

SEd hoc ipſum, quæſo, & nos cogitatè perpendamus. Vere & in molliſſimo lecto iacere, ſed ſemper iacere, & æternum iacere, ſupplicium foret inexplicabile. Quid iam omnium apud inferos ſuppliciorum erit cumulus, ac congeries formidabiliſſima?

Febriens ſic quandoque ardet, ut arbitretur ſiti ſuæ vel dolium fontanæ frigidæ non ſuffecturum. Heu quis damnatorum ſiti medebitur? Ardebunt & ſitient, ſed nec omnes Orbis rivi, non fontes univerſi, non omnia flumina, nulla maria illorum ardentiſſimam ſitim extinguent, idcirco etiam nec eis guttula ſtillabit.

Mi Deus, quàm moleſtus nobis eſt calor æſtivus, ut languemus, ut fatiſcimus, ut anhelamus? Veſtes abijcimus, lecti operimentum excutimus, huc illuc impatientiſſimè nos volvimus? urit lectus, nec quidquam amabilis prębet frigoris. Sed quid hoc, ô Deus, ad ſulfureum Æternitatis vaporarium, ubi non ſolum refrigerationis nihil eſt, ſed nec fore ſperandum eſt? Non frigidulus veſper, non gelida nox, non rorans manè ardores illos temperat. Vna, ſed ignea, ſed doloribus plena, ſed æterna nox eſt. Ah, vel pœnæ ſaltem nos terreant, ſi non invitant pręmia. Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium.

Quicquid apud inferos eſt, tormentum eſt. Vndequaque undique in doloribus ſunt. Supra damnatos paradiſus eſt, ſed æternum

clauſus. Abyſſus infrà, ſed nunquam reſeranda. Ante ipſos tormentorum omnium æternitas. Ponè ipſos amiſſę voluptatis amariſſima memoria. Dextrâ tortores diaboli. Lęvâ pœnarum ſocij. Intra ipſos angor, vermis, terror, deſperatio.

Hæc Chriſtiani, credimus, & ita vivimus? Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? *a* Hæc eſſe credenda novimus, ſed credimus languidiſſimè. Noſtrum *Credere* vix quidquã habet animę; non vivit. Perinde ſi cui digito monſtrem pictam tabulam, dicamque: Hic eſt Abrahamus filium immolaturus. Abrahamum dico, vtique non vivum, ſed pictum. Talis omnino eſt fides noſtra, non viva, nil ardoris ſpirans, non animata, ſed picta. Credimus, & non credimus.

Eam ob cauſſam Æternitatis quotidie meditandę modum hîc brevibus perſtringo.

Pater locuplex filias elocarat honeſtiſſimè. Hæ perſuaſerunt ſeni, ut eas opes vivus liberis non ſubtraheret, quas daturus eſſet poſt mortem: id unum ſanctè policitæ, de alimentis patri à ſe laute proſpiciendum. Et primo quidem anno liberaliter ab ijs habitus eſt. Cum vero pręter ſpem ipſarum diutius viveret, ſenis pertæſæ, pietatis & pactorum immemores, tenacius ac durius cœperunt patrem tractare. Ille ut imprudentiam ſuam emendaret aſtu, capaciorem ciſtulam ſed ſaxis & arenâ plenam cubiculo ſuo inferri clam curavit. Hanc noctu aperuit, & quicquid modicę pecuniæ reliquum habuit, repetitis identidem iactibus diu multumque numeravit, ſubmiſſâ voce ponens grandem calculum, ita tamen ut à genero facilè audiri poſſet. Demum obſeravit divitem arcam. Poſtero manè filię parentem blandius affatę interrogarunt, quid nocte proxima ſomnum tamdiu diſtuliſſet? Quibus pater: Remotis, inquit, arbitris, theſauri mei calculos ſubduxi, filię: Quæ veſtrûm melius de me vivo fuerit merita, eo potietur. Hîc porro ingens ęmulatio, & utraque omni officiorum genere parentem proſequi cœpit. Eo mortuo, recluſa ciſta, cum ſaxis & arenâ repertus fuſtis, cui inſcriptum: *Quod pietas non potuit, avaritia extorſit.* b

Nos pænè pari ſed longe ſanctiore conſilio ciſtam replebimus arena vel minuto ſemine, ut quod perſuadere nequiverit pietas, poſſit æternitas. Sic ergo rem aggrediamur: Quiſque proximam ſibi ciſtulam, aut armariolum, aut riſcum, vel arculam loculatam; aut ſi etiam aliud ad manus ſit, ſuos loculos, ſuum pileum, ſuum poculum, aut chirothecas ſuas e papavere, vel lapillis, vel cicere, vel tabaci, aliove ſemine minuto impleat, & ęternitatem meditaturus ſic numerare incipiat, ut unum papaveris, vel alterius ſeminis granulum vel lapillus, vel piſum unicum centum aut mille annos valeat.

Ergo unum granum, mille anni; duo grana, duo millia annorum; decem grana, decem millia annorum; centum grana, centum millia annorum; mille grana, millies mille anni, & ſic deinceps. Hoc primum.

Alterum: etiamſi ex armario, ciſtula, pileo, patina vel vaſe quocunque alio ſic impleto decem aut centum grana ſubtrahantur, pęnè nihil ſubtractum videbitur. Intereà certiſſimum durante Æternitate tot mille annos tranſituros, quot papaveris, vel ciceris, vel alterius ſeminis granula in vas illud vel arcam ſunt congeſta. Nil certius. Nam omnis hic numerus ſuum habet finem, etſi dicto modo hypocauſtum, etſi capaciſſimam domum papavere vel alio ſemine repleamus, & grana ſingula mille annos valeant:

Tertium: Vbi Æternitate ſtante, tot mille anni abierint, quot in grandi arcâ eiuſcemodi grana ſunt, nihilominùs Æternitas adhuc erit integerrima, nullâ ſui parte minor; non vel minima pars ulnæ, ſic loquar, Æternitati adempta eſt. Et quamvis arca illa tertiùm, quartùm, quintùm, ſic evacuetur, ut ad grana ſingula mille numerentur anni, nihilo tamen ſecius æternitati nil penitus ademptum eſt, tam tota & tam longa eſt, quâm fuit cùm cœpit.

Quartum: Hæc talis cogitatio, ſi ſeria ſit & attenta, nonnihil anget animum, non proptereà tamen excutienda illa, ſed progrediendum ulteriùs. Seipſum homo meditabundus hortetur: Age porrò tu; numeremus ampliùs.

Quintum: Hac tali meditatione ſic ſenſim calefiet animus ut exclamet: Quid facimus? terrę quiſquilias & crepundia inſano amore quærimus, & negligimus æterna. Nimis verum: annos æternos in mente non habemus.

Sextum

Sextum: Ita paullatim erudiendus eſt intellectus, ut arcana illa capiat per iſta quę oculis ſubijciuntur. Ariſtotelis ſcitum eſt: Oportere phantaſmata ſpeculari. Quemadmodum verò ſcalas uno ſaltu aſcendere non licet, ſed gradatim; & ſicut in auguſti colli lagenulam non ſubitâ fuſione vinum deſcendit, ſic æternitas ſtrictim & obiter cogitata intelligentiæ ac voluntati non imprimitur. Senſim à minoribus eundum ad maiora; Et ſicut pileum, poculum, ciſtam, cantharum, pluteum implemus, & inde ſingulis ductibus mille annos educimus; ſic etiam totum aliquod conclave aut hypocauſtum erit replendum, & ex eo pariter inſtituenda numeratio.

Septimum demum eſt, ſeipſum alloqui: Quid obſecro eſt omnis in Orbe hoc afflictio, ad infinita millia annorum, quibus Æternitas durabit, & non tantùm non finietur, ſed nec minimùm imminuetur. Hîc nemo non fateri cogetur: Etiamſi me unum omnis Orbis calamitas premeret, quid hoc ad ſupplicia æterna? Et etiamſi ego unus omnium voluptatibus fruerer, idque centum annis, quid hoc ad æternitatem beatitudinis? Quid ergo ego inſanus ago, quòd non aliter agam? Ergo impoſterum ſaltem ſapiam.

Quod ſi quem animi corporiſve dolor, aut uterque ſimul cruciet, ſi morbus in corpore, ægrimonia & luctus in mente hæreat, tunc potiſſimum pro ſe quiſque ſic cogitet: Si hic dolor aut mœror aliquot menſes, ſi annum, ſi decennium, ſi quinquaginta, ſi centum, ſi quingentos, ſi mille annos, ſi decem annorum millia duraret. O Deus quàm hic dolor aut mœror inexplicabilis foret! Quid verò decem millium annorũ maximus & mœror & dolor eſt ad acerbiſſimos Æternitatis cruciatus, ubi nullus finis poſt decies, centies, millies mille annos; ubi tota ſemper permanet Æternitas?

En ſuccinctam Æternitatis meditandæ formulam. Porrò ad alia.

a *Iſ. c. 53 v. 1.*
b *Ioannes Paulus in iocoſertis.*
c *Vas, aut vaſculum quodcunque.*

§. III.

LOngè veriſſimum eſt, quod non nemo ab Orbe altero redux proclamavit, *a* Nemo credit, quanta tormentorum apud inferos ſit acerbitas; Nemo capit quanta ſit diuturnitas; Nemo ſatis perpendit, quàm longa ſit Æternitas.

Heu nugis noſtris immoramur, & ſæpè immorimur; ob lanam caprinam litigamus, Æternitatem ludibundi, aut ſomniantes cogitamus. Hinc rara morum, aut pænè nulla emendatio.

Ego, qui hæc ſcribo, cum illis omnibus, qui Æternitatis tradunt monita, liberè proclamo: *Curavimus Babylonem.* b Voluerit, noluerit curari, in ipſius erat arbitrio. Via arcta, anguſta porta eſt, & pauci inveniunt eam. Multi quidem vocati, pauci verò electi. Idcirco Hieremias vates contentiſſimè clamat: Salvet unuſquiſque animam ſuam. *c* Si aliter nequeat, ſeipſum perpetuo claudat carcere, & vivum ſe ſepeliat. Satius eſt ex ergaſtulo in cælum migrare, quàm è palatio ad inferos deſcendere.

Sed hæc auribus dici, in animum autem infundi non poſſunt. Niſi quis ipſe meditetur iſta, & ſtudioſè intueatur, verbis parum proficitur. Hæc proſunt accuratius expenſa.

Non ignarum hoc priſcæ philoſophiæ. Annæus Seneca: Iuvabat, inquit, de animarum æternitate quærere, imò credere. *d* En, æternitatis arcanum penſiculant, qui luce veritatis carent. Quid Chriſtianis faciendum? Sed idem, quem dixi, Annæus ſapientiſſimè pronuntiavit: In malis optimum eſt. ſupplicij finis. *e* Finis malorum omnium remedium.

Eſt qui lamentetur domum ſuam incendio hauſtam. Alius nullum ſibi uſpiam fautorem aut amicum, nullum eſſe adiutorem luget. Alius corporis doloress: Ille animi angores queritur. Iſte paupertatem ſuam deplorat. Ille contemni ſe ac abijci morte gravius putat. Quid, ô viri, hæc lamenta iuvent? In malis optimum eſt, ſupplicij finis: finis malorum omnium remedium. Hoc remedio penitiſſimè deſtituta eſt Æternitas luctuoſa. Omnia habet ſuppliciorum genera, ſolum non habet finem. Hinc rectiſſimè aſſerimus: Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium.

Rem mirã optimâ fide venerabilis Beda memorat, ævo ſuo contigiſſe. Fuit in provinciâ Nordan Humbrorum paterfamilias ex aſſe pius, qui Drithelmus, audiit. Hic vehementiâ mor-

tiâ morbi ad extrema deductus, ſub noctis principium mori videbatur. Eâ nocte iacuit in mortuum. Vbi diluxit, ſubitò ad ſe rediens, omnibus attonitis vitam ſibi conceſſam affirmabat, ſed longè aliâ ratione quàm prius ducendam. Siquidem extemplo in prolixiores ſeſe preces abiecit, mox facultates ſuas omnes liberis, coniugi, & egenis aſſignavit, ipſe profanis curis omnibus exutus acerrimè ac ſeveriſſimè ſeipſum habuit. Et ſatis auſteritas vitæ loquebatur quàm horrenda in Orbe altero vidiſſet. Nec ea paſſim omnibus narrabat, ſed ijs ſolùm quibus Æternitatem unicè cordi eſſe ſciverat. Inter hos Rex Alfridus fuit vir litteratiſſimus, qui Drithelmum ſtudiosè ac crebrò audijt de Thermis ſtygiis narrantem: Pars narrationis explicabat horribiles tenebras, incomparabilem fœtorem, acerbiſſimos eiulatus ac fletus, ebullientes colubros, inſultationes cacodæmonum, flammarum globos, & grandinem ſæviſſimã, quando ſcilicet damnati viciſſitudine miſerabili ex ignibus in glaciem rapiuntur. Hæc talia cum paradiſi delitiis exponebat Drithelmus.

Sed ipſe narrationis ſuæ fructũ maximè capiebat. Nam in cœnobio ſecretũ mãſionis locum, ad fluminis ripam habitavit, ubi hunc ſibi unicum laborem ſumpſit inhęrere Deo, votis perambulare cęlum, aſſiduè preces iterare, corpus affligere, Æternitatẽ cõtinuis gemitibus cogitare. Et ut liqueret omnibus quã ſeriò ageret, ſolebat creberrimè ad carnem marcerandam proximum flumen ingredi, ad umbilicum aut collum uſque in eo tamdiu perſtare, dum hieme glacies corpus raderet; egreſſus inde veſtimenta madida non ad ſolem aut focum ſiccabat, ſed vexando corpori retinebat, non tam veſtem quàm glaciem indutus. Intervenere aliquoties huic ſpectaculo, qui hominẽ miſerati quærebant: Quî tandem fieri poteſt, Drithelme, ut tantam frigoris immanitatem toleres? Quibus ille promptè reſpondit: *Frigidiora vidi & acerbiora. f*

Quiſquis æternitatis ſupplicia ſeriò meditatus fuerit, idem de ſanctorum martyrum tormentis quibuſcunque pronuntiabit: *Acerbiora vidi.* Iacobus nobilis Perſa ab Iſdegerde rege iuſſus eſt membratim à capite ad calcem ſecari, ſingulis iuncturis & articulis ſeparatim præciſis. *g* Immane tormentum. Sed Æternitatis contemplator dicet: *Acerbiora vidi.* Serapioni omnes membrorum articuli cõfracti ſunt, *h* Nicephorus martyr poſt candentes craticulas minutatim conciſus eſt. *i* Sed redeunt voces: *Acerbiora vidi.* Ionæ martyri non ſine acerbo ioco præciſi digiti quaſi ſeminandi, cutis capitis abſtracta, lingua evulſa, ipſe in pice bullienti coctus, denique in cochlea membris omnibus contuſus & contritus. Socius eius Barachiſius ſpinis flagellatus, & fœdè diſcerptus, dein oſſa omnia convulſa & fracta *k Sed acerbiora vidi.* Saturninus feroci tauro alligatus, fera ſtimulis agitata, ipſe per avia devia tractus & laceratus. *l* Horrendum ſupplicium. *Sed acerbiora vidi.* Martina nobilis virgo, quatuor palis affixa, fuſtibus & flagris cæſa, ungulis lacerata, beſtijs obiecta, demum ad flammas damnata *m* Emmeramo Ratiſponenſi Pontifici poſt digitos præciſos, oculos effoſſos, nares ac aures reſectas, manus etiam & pedes truncati ſunt, dein & lingua pręciſa. *n* Auguſtodunẽſi Pontifici Leodegario pariter poſt famem & carceris ſqualorem oculi effoſſi, plantę pedum laceratæ & avulſę, labra præciſa, lingua extracta. *Sed acerbiora vidi. o* Alexander Romanus Pontifex creberrimis punctis confoſſus: Caſſianus è Brixienſi Antiſtite Chriſti cauſſa Imolenſis ludimagiſter ſtylis & graphijs puerorum confixus eſt: quorum quantò infirmior manus tantò gravior martyrij pœna fuit. *p* Marcus Arethuſius præſul, lanceolis undequaque compunctus, melle oblitus, in iunceam ſportam impoſitus, apum, veſparum, culicum morſibus in lanienam obiectus eſt. *q Sed acerbiora vidi.* Beatus Maximus poſt ungulas, equuleum, fuſtes toleratos, lapidibus obrutus eſt. *r* Antimus martyr ſubulis candentibus, fractis teſtis, crepidis ignitis, tenſis fidiculis excruciatus eſt. *ſ* Zoë Exuperij martyris coniux poſt ſex dierum inediam in tenebricoſo carcere toleratam capillis ſuſpenſa, & fumo è ſtercoribus necata. *t* Glycerius, poſtquam cæſus ut extarent oſſa, in rogum coniectus *u* eſt. Petrus Exorciſta Marcellini martyris ſocius primò flagellis conciſus, in hiantia deinde vulnera acetum ſale mixtum infuſum, ita ſauciatum corpus lento igni aſſatũ eſt. *x* Chriſtina virgo pariter aſſata, oleo deſuper infuſo; ſerpentes in eam immiſſi, lingua illi

illi evulſâ, demum ſagittis confixa finiit. *y* Maxima & Donatilla virgis acriter cæſæ, dein vulnera vivâ calce exulcerata, ambę in craticulâ toſtæ, & ad beſtias damnatę ſunt. Theonillæ inſuper caput novacula cum cute abraſum, rubis ac vepribus coronatū, ipſa ad quatuor palos extenſa, loris immaniter cæſa, venter illius prunis perfuſus eſt. In his tantis ſupplicijs expiravit. Horrendi ſanè cruciatus, acerba ſupplicia, *ſed acerbiora vidi*. Pantaleon diu uſtulatus deniq; in plumbeum fervens balneum coniectus eſt. *z* Paulus & Iuliana frater & ſoror, equuleum & cataſtam, picem bullientem, ferreas candentes & virgas, & ſellas, lectulos erectis clavis inſtratos, acerbum inter ſerpentes triduum, flammas deniq; & rogum pro Chriſto tolerarunt. *aa* Beata Barbara facibus, flagris, ferreis unguibus duriſſimè laniata, ubera ei amputata, caput malleolis contuſum. *bb* Auxentio plantæ ferro terebratę ipſe in rota ſuſpēſus, cādentibus ſubulis dum exhalaret animam, laceratus eſt. *cc* Quintinus Romanæ nobilitatis, ſenatorij ordinis inaudita pertulit ſupplicia, nam poſtquā bullienti oleo, pice, adipe perfuſus, latera facibus aduſtus, toto corpore catenulis cæſus, ori eius ſinapi, calx, & acetum infuſum eſt, (ô qualis potus!) ipſe deinde binis ferreis ſudibus à cervice ad uſque crura transfixus, omnes eius digiti inter ungues & carnem clavis terebrati ſunt. *dd* Hæc nimis atrocia videntur; ſed longè atrociora habet Acheron ſupplicia, & inſuper æterna, præ quibus illa ludus & iocus ſint: *Acerbiora vidimus.*

Sed nec noſtro ævo ingenioſa defuit tyrannis. Alicubi ſacrorum hominum ventres apertī ferro, & pabulum porcis aut equis offuſum. Nudis etiam ventribus vivi glires iniecti, obverſis pelvibus detenti ac coacti dentibus effugium quærere, negatum à ſuperſtructis ignibus, intra viſcera conceſſum. Diſce quod imiteris Caligula. Iam corpora quoque membratim lancinata, ardentes tædę axilis totique pectori ſubmotę, ungulæ viſceribus immerſæ, & quò lentior mors iret, ignes ſubſtructi. Aliqui urſorum pellibus veſtiti, & laniandi moloſſis obiecti. Alij acutiſſimis iniecti ſaxis, tabula tecti, librarum mille ſuperiecto pondere, in fruſta comminuti; eò crudeliùs & acerbiùs, quò lentiùs. Acerba hęc, acerbiſſima ſunt, ſed quiſquis inferorum tormenta contemplando vidit, de univerſis omnium Martyrum cruciatibus conſtantiſſimè pronuntiabit: Vidi multo acerbiora, vidi, vidi, longè horribiliora ſpectavi. Exigua ſunt, nulla ſunt omnium tyrannorum ſupplicia, ad tormenta inferorum heu æterna, eheu æterna.

a *De quo infrà.*
b *Hier.c* 51.*v.*9.
c *Hier. Ibid. v.*45.
d *Supra eius mentio, c.*1.
e *Sen. epiſt.* 101.
f *Beda l.*5. *hiſt. Anglor. c.*13.
g *Zach. Lippel.* 27. *Novembr.*
h *Baron. to.*2. *An.*252. *n.*5.
i *Idem An.* 284. *n.*20.
k *Lippeloo.* 29. *Martij.*
l *Idem* 29. *Novemb.*
m 1. *Ianuarij.*
n 22. *Septembr.*
o 2. *Octobr.*
p 13. *Auguſti.*
q *Baron. An.*362. *n.*34.
r *Idem An.* 254. *n.* 24.
ſ *Idem An.*302. *n.* 42.
t *An.*286. *n* 13.
u *An.*301. *n.*18.
x *An.*302. *n.*29. *&* 30.
y *Lippeloo* 24. *Iulij.*
z *Lipp.* 27. *Iulij.*
aa *Lipp.* 17. *Auguſti.*
bb 4. *Decemb.*
cc 13. *Decemb.*
dd 31. *Octobr.*

§ IV.

AB Ezechiele Deus promulgari iuſſit: Vt ſciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum de vaginâ ſuâ IRREVOCABILEM. *a* Vbi gladius iſte vel ſemel extra vaginam abierit, nunquam rediturus eſt, irrevocabilis eſt. Vt hoc intelligentiæ noſtrę inſtillemus, ſeſſui nos obſecro recipiamus, ſed prout ille in rupe Choreb, Æternitatis attentiſſimus contemplator: Sedeamus, inquam, & numeros in chartam aut digitos mittamus hac ratione: Damnati ad inferos mille annis torquebuntur: Non ſufficit. Duobus millibus annorū: Non ſufficit. Tribus millibus annorū: Non ſufficit: Quatuor millibus annorum:

Non ſufficit. Quinque millibus annorum: Non ſufficit. Decem millibus annorum: Non ſufficit. Viginti millibus annorũ: Neque hoc ſufficit. Quinquaginta millibus annorum: Neque iſtud ſufficit. Centum millibus annorum: Hoc ad æternitatem nihil eſt; nequaquam ſufficit.

Quam tandem ſubducemus ſummam, ſi dictâ ratione ad dimidium dumtaxat diem promoveamus calculos? Quis rationarius codex computationem hanc capiet? Exacto demum ad umbilicum die obſtupeſcendus numerus calculatorem ſuum obrueret. Id demum pronuntiandum foret; Æternitatis menſura non venit ad digitos, nullis includi, nullis comprehendi calculis poteſt, innumerabilis eſt. Nam quoſcunque numeros in immenſum acervemus, quantumcunque grandem ſubductionem effingamus, excedit eam Æternitas. Quocunque tandem? In infinitum, in id quod computationem omnem tranſgreditur, in tremendam ſeculorum innumerabilitatem.

Ah, ô mortales, ô Chriſtiani, ah, ah, quàm non cogitamus iſta, quàm rarò ad hos calculos ſedemus? Verè, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Et hæc non ſomnia, non figmenta, non Rhetorum colores; nullæ hîc amplificationes, exaggerationes nullæ ſunt. Æternæ Veritatis oraculum eſt: Diſcedite à me maledicti in ignem *Æternum.* *b* Non ſol ipſe clarior his verbis. Sed repeto: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit.

In prima Æternitatis parte, ad æternitatem rectiùs expendendam ita lectorem manu ducimus: *c* Cogita mille cubos mille millionum annorum. Hæc quidem expeditè pronuntiantur, non item expeditè conſiderantur. Sunt anni 1000000000000000000000000 000000. Sunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum. Vbi ergo tot millia ſæculorum apud inferos tranſacta fuerint, uti tandem tranſigentur (nil certius) tunc damnatorum ſingulis deſperatiſſima conſcientia dicet: Initium æternitatis nondum eſt, tu ergo ne finem expecta, nullus erit: tota tibi reſtat Æternitas, Non minimo ſeipsâ minor eſt. Et ubi iterum iterumque, ac denuò totidem annorum ſpatium tranſierit, idem affirmandum: Nihil ſui perdidit Æternitas. Etiamnum integerrima eſt, nec circumcidi, nec imminui poteſt, in immenſos ſæculorum cumulos duratura, ſemperque ultra.

a *Ezech. c. 21. v. 5.*
b *Matt. c. 25. v. 41. Luc. c. 13, v. 27.*
c *Parte 1. Æternit. Conſid. 4. §. 2.*

§. V.

HOc denique aio; Æternitas ſeriò cogitata, ſi quicquam, mente hominem emoveat. At Deus non emotam mentem, ſed emendatos mores quærit. Et quæſo date mihi hominem, qui Æternitatis inexplicabile volumen mente ſeria contrectet, mox ego dabo, qui quinquaginta, cui centum annis paratiſſimus ſit in ſumma vitam aſperitate trahere. Quandoquidem verò tam paucos numeramus, qui in ſuum ipſi corpus ſæviant, qui ad propitiandum Numen rebus duris ſe dent, cælumque ſolùm ſuſpirent, hinc illud veriſſimum, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. De repetitis his vocibus, infrà te, Lector, inſtruam.

Et Ah, ſaltem eò nos adducerent hęc Æternitatis cogitata ſupplicia, ut ijs abſtinere non nollemus, quæ Deo diſplicitura novimus. Hactenus, quod Iſaias queritur, Iniquitates noſtræ diviſerunt inter nos & Deum noſtrum. *a* Nunc igitur appropinquemus Deo, & appropinquabit nobis. *b*

Sed coronidis loco addimus, quod Æternitati explicandæ faciat. Ponimus Orbe toto unicum eſſe mare (quod eruditorum fert opinio) illudque nec augeri, nec minui, quod certè poſt ſupremum iudicij diem obtinebit. Concedat ergo Deus per beneficium & gratiam (ſic fingimus) & ad Æternitatis captivos ſubmittatur Angelus qui lætum nuntium promulget hoc modo: Bono animo eſtote, Euangelizo enim gaudium magnum, quantumvis ſerò percipiendum. Præcepit Deus ut ego ſingulis annorum centurijs ad mare deſcendam, unamque ex eo guttam auferam: Vbi mare totum ita guttatim fuerit ſiccatum, omnia tormenta veſtra deſinent; & vos in libertatem cęlitum aſſerendi, hinc emigrabitis. Solatiũ hoc foret ingens, tametſi poſt pænè innumeros ſęculorũ tractus promiſſa libertas obtingeret. Nos quidẽ tam tardũ beneficij genus non capimus, neque hunc finem aſſequimur, perinde

ac ſi ſponſio hæc nunquam in opus exitura. Quot enim Oceani guttæ ſunt? quis eas in numeros digerat? noſtro ſenſu numerari non poſſunt, ita nec inferorum ſupplicia finiri. At certè damnati hanc gratiam probè caperent: Noruntilli omne quod finitum eſt ſuis claudi finibus, rerum omnium menſuras, præterquã Æternitatis, colligi, mare ipſum ſtillatim etiã vel tandem exhauriendum. Adeoque illam Angeli promiſſionem ut optatum nuntium audirent. Sed hoc ipſum illis negatum eſt: tam beati nuntij ad illos nunquam venient. Nil horum ſperari poteſt. Tam extenſum quidem temporis ſpatium tranſibit, quo mare vel ſic guttatim exhauriri poſſit, ſed poſt omnem illam durationis intercapedinem damnati & ardent & ardebunt: nullus hîc finis, nullus terminus; non exitus, non clauſula ulla, nihil hîc ultimum, extremum nihil, æterna omnia: Vt ſciat omnis caro, quia Dominus eduxit gladium ſuum de vaginâ ſuâ irrevocabilem. *c* Æternitas damnatorum inexplicabile ſuppliciũ. Inde vel ipſi mortui cæcitatem noſtram complorantes clamant, Nemo credit. Nemo credit, Nemo credit. Ergo quod Ieremias identidem inclamat: Salvet unuſquiſque animam ſuam. *d*

a *Iſ.c.59.v.2.*
b *Iac.c.4.v.8.*
c *Loco ſuprâ cit.*
d *Hier.c.51.v.45.*

CAPVT XIII.

Concluſiones tres in præmiſſa capita.

AVrelius Prudentius, vetus poëta Chriſtianus, ævo Theodoſij maioris, *a* duos in Symmachum libros vulgavit, in eorum altero arctam ad cælum ſemitam eleganti verſu ſic depingit:

Prima via facies inculta, ſubhorrida, triſtis,
Difficilis, ſed fine ſui pulcherrima
Et quæ præteritos poſſit penſare labores.

Amplam planamq; ad inferos viam ita deſcribit:

Devia, p ictâ bonis brevibus; ſed fine ſub ipſo
Triſtis, & in ſubitam præceps immerſa charybdim.

Quàm eleganter his Iobus accinit: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. *b* Nunc cuique noſtrûm ſoluta eſt optio eligendi. Elige, Vtra placet? Elige.

Ioſephus Chriſti Domini educator, ex Ægypto in terram patriam rediturus, duas ſibi vias habuit propoſitas: liberum ei erat, quò vellet, aut in Iudæam, aut in Galilæam eundi. Angelus namque id unum iuſſerat: Vade in terram Iſrael. *c* Hac aut iſtac viâ iveris, tui arbitrij eſt. Ioſephus prudenter deliberans, cum audiiſſet quòd Archelaus regnaret in Iudæâ pro Herode patre ſuo, timuit illò ire. *d* Et ad Cælum nobis, & ad Orcum via patet. Poteſtas optionis eſt: eligamus maturè, Vtra placeat. Centies, ſexcenties, millies ingeritur nobis, Apud inferos regnare diabolum cum apoſtatis angelis; apud ſuperos regnare Chriſtum cum ſui cultoribus & amicis. Eligamus, quò ire lubeat. Electionem hanc iuverit, ſequentia conſideraſſe, unà cum tribus concluſionibus, quas apponemus.

a *An. Chriſtiano 390. l.2. contra Sym.*
b *Iob c.21.v.13.*
c *Matth.c.2.v.20.*
d *l.cit.v.22.*

§ I.

SI quis è Perſiei Regis Aſſueri cõvivis ſuper lautitiis epuli regij interrogatus fuiſſet, ad omnem quæſtionem reſpondere potuiſſet, ſummas fuiſſe lautitias, idque anno medio. Exempli gratia eiuſcemodi quęſtiones illi ſint poſitæ.

1. Quinam ad hoc epulum invitati? Cuncti Principes, fortiſſimi Perſarum & Medorum inclyti, & præfecti Provinciarum. Atque hi omnes invitati, *Ad annum medium.*

2. Convivium quale? Hortenſe, omnium amœnitatum refertiſſimum, Nemus cultu regio conſitum omnia tempe, paradiſum omnem ſuperabat, *Idq; medio anno.*

3. Quis convivij locus? Non aureus ſolùm, ſed & gemmeus. Nam lectuli aurei & argentei ſuper pavimentum Smaragdino & Pario ſtratum lapide diſpoſiti erant, quod mirâ varietate pictura decorabat; & hoc in oculis erat, *anno medio.*

4. Quæ convivas umbracula tegebant? Pretioſiſſima. Nam pendebant ex omni parte tentoria aërei coloris, & carbaſini ac hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſinis atque purpureis, qui columnis marmoreis fulciebantur, *idq; anno medio.*

5. Qui cibi ponebantur? Selectiſſimi, regij, *idq; anno medio.*

6. Quis in menſâ potus? Vinum, magnificentiâ regia dignum, abundans & præcipuum, *idq; anno medio.*

7. Quæ pocula aut pateræ, quæ chryſendeta adhibebantur? Aurea. Bibebant enim qui invitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vaſis cibi inferebantur, *a idque anno medio.*

8. Quæ Muſica convivas hilarabat? Nobiliſſima: Omnes Gratiæ & Charites, ipſa Sirenum concordia videri potuiſſet concinere, *idque anno medio.*

9. Omnes ne convivæ læti? Lętiſſimi, *idque anno medio.* Hæc unus aliquis ex Aſſueri convivis dixerit. Hæc eadem de cælo, iure multò potiore dicentur, ſi pro anni dimidio, æternitatis duratio ſubſtituatur.

Sed interrogetur quis è damnatorum numero, ſimilem in modum: Ecquæ maxima damnatorum pœna? Tenebræ, dicet, ſeu Intuitus divini privatio, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ altera ſceleratorum pœna? Fletus & ſtridor dentium; hæc Plutonis muſica eſt, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ tertia? Fames ac ſitis incredibilis, idque in omnem ęternitatem. Si fames hæc ſitiſque tantum decies millies centenis millibus annorum eſſet duratura, minùs id grave videri poſſet, quam viſum ſit olim ieiunium in ſacra confeſſione iniunctum.

Quæ quarta? Fœtor intolerabilis, è tot cadaverũ acervo, è ſulfuris Oceano, à tot diabolorum conſortio. Fœtor omnis in Orbe hoc noſtro cinnamomum & balſamum eſt ad illos Erebi fœtores. Prædictum illis ſæpius: Expectat vos triſte balneum, ſi hac via pergitis. Sed ſurdis canebatur fabula. Pergebant. Iam balneum ingreſſi ſunt, non egreſſuri ampliùs. Quam id foret tolerabile, tot annis, fœtore hoc torqueri, quot ab Orbe condito in hanc uſque horam momenta tranſierunt: ſed heu cruciabit hic fœtor ſine fine, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ quinta damnatorũ pœna? Ignis horribiliſſimus, ad quem flammulæ noſtræ poſſint videri pictæ. Illud inexplicabile, quòd ignis ille ſit inextinguibilis, quem nulla flumina, maria nulla, nullum diluvium extinxerit, quem nec ipſa ſopiverit Æternitas. Iudex pręmonuit; fixum eſt decretum, ſæpius legendum. Ite in ignem ęternum. Vrentur, non comburentur, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ verò ſexta? Vermis conſcientię; tantò gravius, quanto abſtruſius ſupplicium. Vt res oculis ſubijciatur, non aliud cogitandum, quàm igneam felem cuiuſque pectori inhærere ſemper illudque unguibus fodicare ac lacerare, ita tamen ut pectus ita vulneratum, in novam identidem lanienam recreſcat, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ ſeptima? Locus & ſocietas execrabilis. Hęc peccatorum fuerunt illicia, quæ caveri poterant, nec cavebantur; nunc pro dięta ſepulchrum igneum: pro amicorum familiaritate ſodalitas eſt diabolorum & damnatorum hominum execrabiliſſima. Hic locus ſemper habitandus, hoc ſodalitium nunquam futurum, *idque in omnem æternitatem.*

Et quæ octava numeratur pœna? Deſperatio planè furioſa, quæ momentis ſingulis ſceleratos illos iugulat, nec tamen iugulat, perinde ſi culter aut pugio alius ſuper alium adigatur in præcordia, *idq; in omnem æternitatẽ.*

Et quæ tandem nona inferorum, pœna? Ah, ah ah, inexplicabilis, immenſa, incomprehenſibilis Æternitas, hæc tormentorum omnium tormentum maximum. Tolerare Tenebras, Fletum, Famem, Fœtorem, Ignem, Conſcientiæ vermem, Deſperationem, Diabolorum convictum, hęc, inquam, omnia tolerare annis mille, aut bis mille, vel etiam decem aut centum millibus, aut tot annorum millibus, quot in quaternione chartæ petitiſſimus ſcriba poſſet exprimere; numerus foret nulllus Arithemetici lingua exprimendus, ſed tamen finitus, & ob hoc unum acceptatiſſimus damnatæ plebi, quod tandem poſt pænè innumera millia millionum annorum finis futurus eſſet tormentorum.

Sed ſententia lata eſt, nec revocari poteſt. Illa octo ſupplicia toleranda, *idque ſine fine,*

ne, ardendum *idq́; ſine fine*, æternum, *in perpetuas æternitates*, ut vates Hebræus loquitur.

Atque hoc eſt quod nunquam ſatis dici, ſed nec cogitari ſatis, quod nunquam capi, intelligi nunquam poterit. Æternitas piorum iuge ſuſpirium; Æternitas impiorum formidabile ſomnium; Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium. Reſtat ut ad ſeptenas in primâ Æternitatis parte poſitas concluſiones, adiiciamus tres alias iſtas.

a *Eſth. c. 2. Pluribus verſibus, initio.*

§ II.

CONcluſio prima. *Omnia Orbis pretioſa, fungi ſunt, umbra ſunt ad Æternitatem collata.* Argentum omne aurumque, gemmæ omnes ſi in geminos conflentur globos; omnia honorum nomina, omnis triumphorum gloria; omnes Salomonis & Sardanapali delitiæ, omnis illecebrarum dulcedo, voluptatum omnis omnino ſuavitas fungi viliſſimi; titivilitium, & reverà umbræ meriſſimę, aut rectius, omnia hæc ſcarabæi umbra ſunt, qua nihil eſſe poteſt vilius, ſi ad Æternitatem conferantur.

Quis convivium illud æſtimet, in quo raptim unus alterve bolus ingeritur, & abitur? Quis illud præmium laudet, quod ventre auſertur? Talia ſunt vitæ iſtius bona; bucceæ & micæ, medicati boli, vanitas & umbra.

Ad rem præclariſſimè dixit Auguſtinus: Non nobis ſufficit, quicquid longum eſt in tempore, ſi habet finem, & ideò nec longum dicendum eſt. Et ſi avari ſumus, vitæ ęternæ avari eſſe debemus. *a* Cetera hic omnia puerorum nuces ſunt, bracteolę & marteolæ, crepundia & pupæ. Hinc illæ divini Pauli generoſiſſimæ voces: Exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam IESV Chriſti, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora. *b*

Concluſio altera: *Nullus religioſorum hominum tam parcè ac duriter ſeipſum habet, nemo tãtis rigoribus exercet corpus, atq́; liberati è pœnis alterius Orbis facerent.* Quod nos ſeveriſſimam vitam interpretamur, vita voluptuaria eſt, ad illam ſeu vivendi ſeu moriendi perpetuam neceſſitatẽ in Tartaro. Nos videri poſſumus ſuaviſſimè dormire, etiamſi complures noctes traducamus inſomnes: Nos inter ipſas calamitates delitiamur; illi verè cruciantur, & vel unâ horâ millies moriuntur.

Scriptor fide dignus commemorat, Theodorico Taiectenſi Præſuli fuiſſe famulum, qui Eberbach audiit. Hic hero ſuo ab inſigni prudentiâ & fideli prorſus induſtriâ commendatiſſimus, æmulorum invidiâ ſic exagitatus eſt, ut demum velut in rabiem actus cacodæmoni ſe mancipari, ut vel inde prę ſidij aliquid alluceret contra tam malevolos inſidiatores.

Annis aliquot evolutis fato conceſſit Eberbach; animus corpore ſolutus in Euripum flammeum abiectus eſt. Ab hoc igne tantos percipiebat cruciatus, ut redivivus diceret, Si ex omnis Orbis arboribus & lignis rogus ſtrueretur unicus, malle ſe in eo uſque ad ſupremum iudicij diem ardere, quàm hora unica illis prioribus ignibus torqueri. Sed & Avernale frigus, & tenebras, cæteráſque pœnas ex ordine percenſuit. Dum autem his ſuppliciis afficeretur, adfuit è cælo nuntius qui miſerum affatus: En, inquiebat, hoc præmium ijs debetur, qui diabolo ſerviunt. Sed dic, ſi tibi ad vitam redire liceat, an ob commiſſas noxas, vitam ſuſcipies expiabilem? At ille: Pœnarum, inquit, nihil recuſo, modò hinc exeam.

Hac demum lege voluntariæ mulctæ ſubeundę rediit ad vitam, & quia nondum terræ mandatus, in feretro ſeſe erigens, omnes adſtantium in fugam egit. Mox ingenti ſpiritu ſcelerum pœnas à ſeipſo expetere aggreſſus, Othoni pręſuli in ſacram militiam eunti ſe adiunxit. Sed iam ea vitę ſeveritate ſe afflictavit, ut iuxta equum nudis pedibus curreret, nec curaret ſpinis ac ſaxis tibias plantaſq́; variè vulneratas cruentari. Pecuniã pœnè omnem in pauperes erogavit. Panis & aqua quotidianum illius ieiunium parciſſimè reficiebant. Erãt qui ſummam hanc vitę auſteritatem mirarentur, mitiora perſuaſuri. Quibus ille: Non eſt, inquit, quod miremini; longè graviora paſſus ſum. Vos ibi ſitis, aliter ſentiatis. Atque ubi ſacrum hoc iter confecit, unà cum uxore religioni ſe addixit, quod vitę reliquum eſſet, rigidiſſimis piaculis acturus. *c* Hęc ipſe de ſe Ioanni Xantenſi enumeravit, à quo ea ſcriptor accepit.

Hic illud moniti nobis opportuniſſimè ingeratur: *Graviora paſſus ſum.* Et tu, mi Chriſtiane, graviora patieris, niſi hęc levia tolera-

res patienter. Eſt cùm apud nos ipſos graviſſimè iniurias aliorum querimur: hîc quiſque ſibi rectè dixerit: *Graviora patieris*. Eſt Cum aliorum aures querelis opplemus: idem optimè reſpondebitur *Graviora patieris*. Idem in omnibus moleſtiis ac miſeriis uſurpandum: Quid malum tuum impatiētiâ exaſperas? Ni caves; *Graviora patieris*. Nihil eſt quod pateris, nihil eſt ad thermas illas non Neronis ſanguineas, ſed Plutonis flammeas collatum. Ergo, ne *Graviora patiaris*, patere hæc levia.

a *Aug. in Pſal. 68.*
b *Philip c.3.v.8.*
c *Cæſaris Heiſterbacenſ. l. 12. mirac. c. 13 qui hæc copioſè narrat.*

§. III.

COnclſio tertia. *Non tantum vanus, ſed plerunq; noxius eſt omnis labor, qui æternitatem non ſpectat.* Qua de re Chriſtus luculētiſſimè: Quid prodeſt homini, ait, ſi Mundū universūm lucretur, animę verò ſuę detrimētum patiatur, *a* Non ſolum non divitias, valetudinem, delitias, ſed nec Mundum univerſum adipiſci iuvat, ſi quis ſeipſum interim perdat. Vtere & fruere divitiis, valetudine, delitiis quantum vel optare potes; fungi & umbræ ſunt hæc omnia, ſi poſt vitam hanc palo infigaris flammeo. Contemplemur obſecro, qua ratione uſitato apud nos ſupplicio per medium hominem adactus ſtipes per os emergat: Spectaculum horrendum. Pendet miſer affixus palo, & ſubinde auctarij loco ſubſtructus eſt ignis lentus, pedes ad palum catenis colligati, manus affixæ clavis. Heu diriſſimum ſuſpendium! Si anno medio, ſi decem, ſi centum, ſi mille, ſi decem millibus annorum, ſi ſemper, ſi æternum ita pendendum ſit?

Heu quid prodeſt homini, ſi Mundum univerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur! Vtcunque capimus hoc oraculum, ſed quod theologus *b* dixit: Pleroſque ſenſus carnis excæcat. Hinc veriſſimè Chryſoſtomus: Quamvis, inquit, ignis ille exæſtuet, fluvius flamma accendatur; nos tamen ridemus & delitias amplectimur, & licentioſè peccamus. *c* Quid ergo hîc aliud inclamem, quàm illud Hebræi vatis: Salvet unuſquiſque animam ſuam. Æternitati propinquamus, & illa nobis. Brevî unà erimus.

Ioſaphatus rex Indorum à Barlaamo Chriſtiana ſacra edoctus, velut per ſomnium vidit inferos, & diverſorum tormentorum ſeriem, audiitque vocem: Hęc ſceleratorum ſedes eſt, qui ſeſe flagitiis contaminarunt. Vbi triſte hoc viſum deſiit, totis cœpit artubus tremere; rivulorum inſtar lacrimæ fluxerunt, omnia maleſuadæ voluptatis illicia evanuerunt, alium induit hominem Ioſaphatus. *d*

Deus bone, quàm nos præfractæ malitiæ ſumus! Non ſomniamus inferos, ſed eſſe credimus, fide minimè fallaci. Verum qui noſtri nihilominus ſunt mores? Nos quidem alium atque alium hominem induimus, ſed ſemper malum; adeoque ipſam variamus malitiam, & velut priorem pertęſi, novum ſubinde nequitiæ vultum ſumimus. Ideò vel ſanctiſſimus quiſque, cum Bernardo roget: Subveni mihi Deus meus, priuſquam ſine termino crucier in inferno. Ideò vel impiiſſimus quiſque cum Manaſſe id unicè deprecetur: Ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reſerves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca. Quia tu es Deus, inquam, pœnitentium. *e* Et quid ego non homo, ſed iumentum, ad te mi Deus, vociferer, quàm illud unum: *Parce, ignoſce, miſerere, ne reminiſcaris inquitatum mearum.*

Cum Chriſtus Dominus poſtridie palmiferi ſui triumphi è Bethania in urbem Hieroſolymorum tenderet, in via eſuriens ficum adiit, inde petiturus fami ſolatium, at ubi nihil in ea inveniſſet pręter folia: Nunquam, ait, ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea. *f* Tales omnino ſunt omnes Archerontis incolæ ficus maledictæ; ſemper infecundæ ſtirpitus eradicatæ in flammas abiectæ in flammis ſemper arſuræ. Nunquam ex illis naſcetur fructus in ſempiternum. In regnis Behemoth ignota penitus eſt patientia; nulla ſubmiſſionis notitia; nulla illic hoſpitatur virtus; ſolum eſt ſteriliſſimum, ubi nullæ arbores niſi ad ignem natæ. Nunquam ex illis naſcetur fructus uſque in ſempiternum.

Poſtquam protoplaſti parentes noſtri pomum vetitum admorderunt, protinus illo amœniſſimo horto ſunt excluſi, & ad horti cuſtodiam admotus eſt non ſine armis Angelus. Divinę paginæ id teſtantur: Eiecitque Adam, & col-

& collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem. *g* Illuſtriſſimum hoc erat divinæ miſericordiæ argumentum, illic famulum duntaxat collocaſſe, non ipſum Paradiſi dominum ſtetiſſe cum gladio ad prohibendum omnem ingreſſum. At verò iudicij ſupremo die, nulli famulorum gladius permittetur: ipſe dominus eum arripiet, ſtringetque in damnata capita, *Diſcedite à me maledicti.* Paucula verba ſunt, ſed librum & volumen ingens faciunt, nunquam ſatis evolvendum.

Nunc igitur rerum noſtrarum ſatagamus. Tantò quiſque minus miſer in Orbe altero erit, quantò miſerias ſuas in iſto patientius tolerârit.

a *Matth. c. 16. v. 26.*
b *Lucas Burgenſis.*
c *Chryſ. hom. 55. ad pop.*
d *Damaſc. hiſt. de Barlaam & Ioſaph. c. 30.*
e *2 Paral. c. 36. & vlt. fine.*
f *Matth. c. 21. v. 19.*
g *Gen. c. 3. v. 24.*

CAPVT XIV.

Quæ ligna, quódve pabulum ignis ſit æterni: Vbi de peccati mortiferi inexplicabili gravitate.

VEriſſimè dictum à priſco philoſopho: *Initium ſalutis, notitia peccati.* Revera non peccabit unquam gravius, quiſquis mente ſeriâ cùm gravitatem peccati, tum fœditatem inſpexerit. Peccatum ex Orbe tolle, & malum omne ſuſtuleris. Vnum atque unicum Orbis malum, & ceterorum omnium malorum ſeminarium, miſeriarum omnium pelagus profundiſſimum, ſuppliciorum eſt abyſſus Peccatum. Hinc illę Chryſoſtomi voces: Peccatū ſpontanea inſania, voluntarius eſt dæmon. Eam ob cauſſam beato Ludouico Galliarum regi etiamnum adoleſcentulo mater altiſſimè impreſſum cupiebat: Potiùs vitam perdere, quàm letali ſe culpa obſtringere. Rectiſſimè prorſus Ioannes Climacus dixit: Etſi mille annis continuam inediam pane ſolo & aqua toleraremus, etſi totum Mundum ut nobiſcum pro nobis lugeret commoveremus, etſi Iordanem ſtillatim & guttatim lacrimando per oculos educeremus, nunquam tamen pro commiſſis peccatis ſatisfacere poſſemus.

Inde Sapiens Hebræus tanta contentione vociferatur: Quaſi à facie colubri fuge peccata. *a* Quis tangit poculum, in quod mors ructaverit, uti Tertullianus loquitur, & in quo venenum minitetur bibenti? Nil habet Orbis formidabilius peccato. Qua de re dicta ſcriptaque ſunt innumera: nos compendio quintuplicem hanc aſſertionem ſtatuimus. Quiſquis letaliter delinquit:

1. Deum graviſſimè offendit, eumque ſibi adverſarium & hoſtem conſtituit.
2. Divinam gratiam omnem amittit.
3. Omne genus miſeriarum & calamitatum ſibi ultrò acceſſit.
4. Cælum in omnes æternitates perdit.
5. In ſempiternos inferorum rogos præcipitem ſe mergit.

Divinus Paulus rem verbo abſolvit: Stipendia peccati mors, *b* & omnis Mortis comitatus, Luctus, Dolor, Morbus, Mœror, quos velut anteambulones ſequitur æterna mors. Hoc omne ut exactius, prout omnino par eſt, conſideremus, aſſertionem illam quintuplicem ordine explicabimus.

a *Eccl. c. 21. v. 2.* b *Rom. c. 6. v. 23.*

§. I.

PRimum eſt: *Deum graviſſimè offendit eique ſibi adverſarium ac hoſtem ſtatuit, quiſquis letaliter delinquit.* Peccato ſummum bonum læditur, ita quidem ut neglecto creatore finē ſuum in re creata conſtituat homo. Quod ſummæ iniuriæ eſt, & ſimillimum idololatriæ. Hinc toties in divinis oraculis peccata idololatriæ nomine deſignantur. Iſta in omni peccato graviore temeritas quovis ſupplicio digniſſima eſt. Cùm enim Deus ubique locorum præſentiſſimus ſit, ante ipſius reclamantis oculos patratur nefas, fitque iniuria & cernenti, & audienti. Ita ſummum regem coram & in os contumelijs afficimus. Et quod fœdius, beneficijs abutimur in offenſam beneficia conferentis. Auxilium enim quod nobis Deus in omnibus omninno actionibus præſtat, contra ipſum convertimus: perinde ſi filio parens gladiolum porrigat, ut ad ſe defen-

fendẽdum eo uti condiſcat, ſimul etiam imbecille filioli brachium regat, at verò nequiſſimus puer optimum parentem, dum is ferientis manum ſuſtinet, conetur configere. Hoc agit, quiſquis peccat. Dum Deus actiones illius & adiuvat & dirigit, has ipſe in Deum iniurioſè convertit. Atque ut ſumma hæc in Deum contumelia magis eluceſcat, rem oculis ita ſubiicimus.

Quotieſcunque homo in deliberatione ſeu ipſo peccati aggreſſu eſt, medius inter Deum ſtat atque diabolum, velut iudex & arbiter, pro qua parte pronuntiet. Deus legem à ſe latam explicat, & unà filium cruci ſuffixum monſtrat, ut hominem à peccato avertat. Diabolus eſcam malorum voluptatem obiicit, ſuadet, invitat, ut ad peccandum illiciat: quiſquis iam peccat, hoc ipſo diabolum Deo præſtare pronuntiat, nam averſus à Deo, cauſſam diabolo adiudicat iniquiſſimus iudex. Quid hoc aliud eſt quàm reipſa dicere: quicquid leges iubeant vetentque, quicquid crucifixus filius monet moneat, roget, ſuadeat, imperet, quicquid è cælo minetur Pater, diabolus tam ſuaviter me invitat, mulſum tam dulce propinat, ut perſuadeat, ut vincat; Eo, ſequor diabolum, ab illo me trahi ſino: placet hic caupo, quamcunque tandem ſymbolam poſcat. Veriſſimè hoc facit, quiſquis letaliter delinquit.

Ita in unam lancem Deus mittitur, in alteram voluptas. Accedit homo velut libripens, atque ubi peccare decrevit, malle ſe divinæ amicitiæ, quàm voluptatis iacturam facere apertiſſimè ſtatuit. Et ita Chriſto Servatori latronem Barrabam anteponit.

Quid horrendum magis, quid indignius ſuprema Maieſtate, quid turpius quàm hoc conditori fieri à re condita? Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & portæ eius deſolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, a fontem limpidiſſimum; & impuros rivulos ſectati ſunt.

Atque ut hoc ipſum explicatiùs tradamus: Hominem peccaturum partes diverſæ trahunt, ut diximus; hinc trahit Deus, hinc diabolus. Penes hominem ſtat, à quo velit attrahi. Cacodæmon filo aut culmo ligat hominem (nec enim aliter poteſt) & oſtentat quod vel carnem mulceat, vel crumenam augeat, aut certè famam extendat. His filis, his ille culmis quoquò vult pertrahit, quem ligavit. Vt igitur homo vel ſuæ libidini, vel avaritiæ ſuæ, vel arrogantiæ ſatisfaciat, contra expreſſiſſimam Dei legem in vetitum ruit.

Deus quidem vinculis haud facilè rumpendis ligat hominem, beneficia ſua proponit, debitum ſibi ſervitium exigit, proſcriptionem è cælo, & æterna inferorum incendia minatur. Sed nihil agit, quicquid promittat, aut minetur Deus: vincit diabolus, & Deo, ſic volente homine, antefertur. Hoc enim præſtabilius putat homo, blandientem Satanam ſequi, quàm præcipientem Deum. Ideò vincula omnia, quę ipſi Deus iniicit, contumaciter abrumpit.

Dicite iam vos ipſi, qui in malum ſcientes ruitis, qui hinc & illinc tracti victorem diabolum facitis; dicite, quibus hoc gehennis, quibus æternitatibus hæc in Deum iniuria poſſit elui?

Hoc ipſum Deus iam olim graviſſimè queſtus: Rupiſti, ait, vincula mea, & dixiſti: Non ſerviam. b Ad rem eſt proprijſſime querela iſta. Hoc certè facit, quicunque ſcelus in ſe concipit; abrumpit vincula, dicitque, *Non ſerviam*. Hinc vel ipſi Chriſto Deo inſultans Satan dixerit: En, hoc tibi tui faciũt; ſic homines à te conditi te amãt, ita te honorant ij pro quibus mortuus es, quibus te ipsũ das & omnia. Quid à me habeant non ignorant, nihilominus ſequuntur me; voluptatulâ viliſſimâ trahi ſe ſinunt à me, ego illos obſequentiſſimos habeo, me ſuum eſſe hoſtem nõ neſciunt, & tamen diligunt; modò eis aliquid vel pecuniæ, vel laſciviæ, vel inanis gloriæ monſtrem. En, quantos numerem in meis caſtris. Ego pro illis nec colaphos tuli, ſicut tu Chriſte pro tuis; nec flagella ſuſtinui, nec crucem pertuli, nec mortem obij, ſicut pro tuis tu Chriſte. Sed neque illis cælum promitto, neque paradiſum offero, ſicut tu Chriſte tuis, quos monitis doces, exemplis inſtruis, minis terres, præceptis dirigis. Sed fruſtra. Te ſpreto me audiunt. Malunt æternum ardere, quã brevi tempore tuis legibus vivere. Volentibus non fiet iniuria: peribunt quia perire cupiunt. Quia conditorem ſuum repudiant, me dominum, imò tyrannum habebunt.

Quid

Quid ad hæc, inquit Cyprianus, reſpondemus fratres? An non igitur videtis, ô mortales, & palpatis, quanta hæc in Deum ſit iniuria? Atque hoc eſt quod nullis inferorum ignibus, nullis ſæculorum tractibus expiari poſſit. Nos anxiè quandoque querimus: Eccur Deus unicam letalem noxam, quę vel momento committitur, æternis ignibus punit? Varia ſuper eâ re Theologi reſpondent. Vix ullum ſatisfacit reſponſum: & nos ſequenti capite hac de re plura. At quiſquis illud, quod modò diximus, enucleatiùs perpenderit, ultrò fatebitur capitale crimen omne, non poſſe nō infinitè Deo diſplicere, tamque inexplicabilem eſſe iniuriam quæ Deo infertur peccando, ut ea nullis unquam cruciatibus ſatis elui poſſit.

Res in aperto eſt: Quantò perſona, in quam peccatur, nobilior ac ſublimior, tantò noxa eſt gravior. Qui ſibi æqualem lædit, noxam contrahit, hæc tamen multum augetur, ſi ſacerdotem profanus læſerit. Vtraque hac culpâ gravior ea eſt, ſi epiſcopum offenderit. Longè gravior; ſi epiſcoporum Antiſtitem, aut purpuratum patrem; graviſſima ſi Regis aut Cæſaris maieſtatem ſpreverit; longè graviſſima, ſic homines cenſent, ſi ipſam Pontificis tiaram auſu temerario violarit. Hęc incrementa ſunt culparum, prout nimirum dignitas creſcit, ſic & culpa. Hinc cùm Deus, qui læditur, ſit infinitæ dignitatis, offenſa etiam gravitatis ſit infinitæ.

Quare quo penitius quis Numen divinum noſſe incipit; eò exactiùs infandam peccati malitiam & agnoſcit & odit. Certè Deus tanto fertur odio in peccatum, ut theologus è divi Dominici familiâ celeberrimus dicere ſit auſus: Certiſſimum eſt, quòd ſi quis omnes creatos intellectus in unum conflaret, & ex omnibus linguis unã fabricaret, nec intellectus ille comprehendere, nec lingua iſta explicare poſſet illud, quod Deus in peccatum gerit odium. Cum enim Deus infinitè bonus ſit, amore infinito bonitatem, odioque infinito proſequitur malitiam. c Atque hinc illam pręmijs æternis, hanc ęternis ſupplicijs remuneratur: Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. d

Vt autem iſtius, quo Deus in peccatum fertur, odij magnitudinem paullò altiùs in animum admittamus, conſideremus obſecro, quantum ſupplicij æquiſſimus iudex vel unico peccato ſæpiſſimè irrogarit. Animus ab actione innoteſcit; pœnæ à Deo inflictæ odium divinum explicabunt. Et quod illud, oro, ſupplicium Angelorum? Lucifer, omnis elegantiæ ac venuſtatis miraculum multò quàm nobiliſſimum, cum tot centenis millibus, rectiùs dixerim, cum tot millionibus Angelorum ſubito in flammeas voragines præcipitatus eſt. Ecquod ab eis facinus eſt deſignatū? Vnica ſuperba cogitatio. Ah, ô Deus, Ah! Tantus numerus tantorum regum (ad quorum vel unicū vel mille reges collati exiguæ ſint potentiæ) in æternum damnatus ſit? Nec ulla pœnitētię aut miſericordię, nulla recuperandę gratiæ facta ſit mentio? Ergo ipſiſſima, ergo omnis ęternitas unicam ſuperbam cogitationem non exhauriat? ergo ſæcula infinita pro unicâ unius momenti noxa nequeant facere? Iure Deus Angelo apoſtatę ceteriſque eius aſſeclis dixerit: Extinguere vos penitus, & in nihilum poſſem redigere, ſed eritis Maieſtati meæ, beatis Angelis omnibus, hominibus univerſis prodigium, portentum, nequitiæ ſpectaculum, iuſtitiæ teſtimonium, æternum mei in vos furoris barathrum.

Si quis mille Regum ac Imperatorum filios capite damnari & ſecuri ſubiici videat, ingemiſcet utique dicetque: Atrociſſimum planè facinus hic ſanguis regius commiſerit neceſſe eſt, quod omnes una eaque inexorabilis ſententia feriat; obſtupeſcendum prorſus, adeo nec precibus, nec numero, nec ſanguini, nec clementiæ quidquam dati. Idem omnino hic cogitandum, & plus quàm obſtupeſcendum, tot Angelorum milliones ad æternos rogos deiici, & nullum veniæ, nullum gratiæ, miſericordiæ nullum dari locum; non genus & originem cæleſtem, non maximam multitudinem, non delicti, ut videri poterat, exiguitatem ſpectari, ſed pariter uno omnes turbine involvi, læſæ Maieſtatis univerſos damnari, morti ſempiternæ addici.

Ah, ô mi Deus, ah quæ tandem peccati nefanda eſt atrocitas, ut divinos furores eoſque tam implacabiles in ſe provocet ita quidem implacabiles, ut nullis unquam ſeculis mitiùs ſævituri ſint, nec ullis ſe ſupplicijs mitigari ſinant. Hinc omnis venia venięque ſpes

exulat. Deo rebelles, cælo extorres erunt in omne ævum. Effuſa eſt omnis gratia; ſpes libertatis nulla. Fruſtra preces, fruſtra libelli ſupplices. Concluſum eſt; Decretum eſt. Quondam Angeli, nunc diaboli, olim Deo amiciſſimi; nunc hoſtes capitaliſſimi, ardebunt æternum. Et quod delicti genus fuerat? Iam diximus: Cogitatio ſuperba unica. O Rex gentium, quis non timebit te?

Hic nemo ſe fallat, & Angelorum delictum longè alterius fuiſſe ordinis putet quam ſint humanę noxę. In protoplaſtis idem eſt cernere, quod in Angelis. Primi parentes noſtri cum univerſis poſteris divinâ gratiâ exuti, innocentiæ veſte ſpoliati, paradiſo excluſi, æternum exulare iuſſi ſunt, additâ fatali hac ſententiâ, *Moriendum eſſe*. Nec ſatis fuiſſet morte unâ defungi, Mors æterna iam triumphabat, iam immenſum populum ſui iuris & cenſus numerabat, & verò etiam omnem humanam gentem in ſua regna traxiſſet, niſi Altiſſimi filius humanam ſortem miſeratus hominem induiſſet, expiraturus in cruce. Iam perieramus omnes, ni perire voluiſſet, qui perire non poteſt. Nam inhærentis peccati contagio ab uno in omnes tranſiit. Et quod illud tam immane fuit Adami flagitium? Pomum unicum leviter admorſum.

Eheu tantis lacrimis, tantâ funerum ſtrage, tantis ſupplicijs luendus eſt pomi morſus? Quid querimur? Hęc peccati ratio eſt: infinitè Deo diſplicet, infinitis ſupplicijs acerrimè vindicatur, nec tamen unquam expiatur. Furit Deus cùm in peccatum excandeſcit.

Sed huc magis oculos ad humanæ gentis excidium. Et en Orbis terrarum univerſus, unius loco ſepulchri eſt, in quo totum genus humanum aquis ſepultum eſt. Ex omni hominum numero vix octo ſervati ſunt ab inundatione diluvij. Quæ cauſſa tam prodigioſi funeris? Quis tot centena millia hominum in iratum hoc mare deturbavit? Peccatum, prę ſertim Libidinis. Quis ampliſſimas Gomorrhæ, Sodomæ, ceteraſque urbes incendio delevit? Peccatum, præſertim Libidinis. Quis Sichimorum urbem evertit? Peccatum, præſertim Libidinis. Quis Beniamitarum viginti quinque millia, Iſraelitarum quadraginta millia in prælio interfecit? Peccatum; præſertim Libidinis. Hic Dei mos eſt, hoc illius in omnia peccata odium; nihil hac in parte diſſimulare poteſt. Nullum peccatum ſine pœnâ. Et quamvis multa impetrent veniam, nulla tamen non ſubeunt pœnam.

Quę ſacerdotis Heli ob ſolâ in caſtigandis filijs negligentiam? quæ Saulis propter inobedientiam? quæ Davidis propter incontinentiam? quæ Nabuchodonoſoris ob ſuperbiam? quæ Ananię & Sapphiræ ob avaritiam; quæ plurimorum aliorum ob culpas, ut videbatur, leviſſimas pœna fuit? Achan hoſtilium ſpoliorum aliquid ſubducit, & id morte luit. *e* Pauperculus ille colligit ligna ſabbato, & lapidatur. *f* Oza nimium ſollicita manu contrectat Arcam, & vi ſubita necatur. *g* Obſequens, ſed paululum incautus propheta ſinit ſe decipi, & à leone ſuffocatur. *h* Iſraelitę contra Moſen murmurant, & ab ignitis colubris interimuntur. *i* Betſamitę parum reverenti oculo ſalutant Arcam, & ſupra quinquaginta millia hominum iugulantur. *k* Eliſæum irrident pueruli, & eorum quadraginta duo ab urſis lacerantur. *l*

Non parcit Deus delinquentibus. Pereat Samaria (pereat anima) quoniam ad amaritudinem cōcitavit Deum ſuum. *m* Sit alicubi mare mellis, & unica fellis gutta in hoc dulciſſimum mare immiſſa univerſum illud in extremam mutet amaritudinem, quid quæſo de hoc felle, quid de hac fellis guttula ſentiendum? Fel iſtud inexplicabilis & infiniti amaroris eſſe diceretur, Et rectè diceretur. Atque hæc eſt ipſiſſima peccati amarities. Eſt quidem divinæ pietatis ac miſericordiæ dulcedo infinita, velut mare mellis immenſum. At verò peccatum mortale quodcunque vel unicum amaritudinis eſt tantæ, & fel abdit tam malignè potens, ut Deum ſuavitatis ac dulcedinis inexhauſtę pelagus, in pavendâ indignationis ac furoris amaritudinem convertat. Atque hoc eſt quod Oſeas clamat: Ad amaritudinem concitavit Deum ſuum, Anima peccatis ſuis. Non hæc vel ideò pereat? Deus ipſe id queſtus: Ad iracundiam, inquit, me provocavit Ephraim in amaritudinibus ſuis. *n* Hieronymus exponit: Sceleribus ſuis amarum me fecit, quia dulciſſimus eram. Idcircò non parcit Deus delinquenti.

Non iam miror amplius dixiſſe Iobum: Verebar omnia opera mea ſciens quòd non parceres

ceres delinquenti. *o* Adeo certè non parcit Deus delinquentibus, ut vel in filio ſuo aliena etiam delicta acerbiſſimè puniverit. Reverà mors Chriſti funeſtiſsima ſatis luculentè docet quanto Deus odio peccatum proſequatur.

Cum ægro pharmacum è fuſili auro, aut è margaritis liquidis, aut è lapide Bezoar miſcetur, pronum eſt dicere, graviſsimũ eſſe morbum, & præſens vitæ diſcrimen: Ita hic prorſus nimia fuerit neceſſe eſt peccati gravitas ac fœditas, quam eluere non potuit niſi dominicus, niſi regius infiniti pretij ſanguis. Agnoſce igitur, ô homo, inquit Bernardus, quàm gravia ſint vulnera illa, pro quibus neceſſe fuit Chriſtum Dominum vulnerari.

Imò Chriſtus cùm ſub cruce duceretur ad crucis ſupplicium, ſua vulnera ſuamque mortem defleri vetuit, ut ſcilicet illæ lacrimæ impenderentur peccatis, quæ mortis tam infamis fuerunt cauſſa. Enimverò ſolis Chriſti lacrimis ſatis elui poteſt peccatum, Nam ſi Angeli omnes, quotquot in cælo ſunt, corpora humana induant, & multis ſæculis vel unius mortalis peccati nequitiam plorent, ne ſic quidem tot lacrimarum nimbis, peccatum illud unicum ſufficienter deploraretur, quod ſolius Chriſti lacrimæ, eæque ſanguineæ, ſatis expiant.

a *Hier. c.* 2. *v.* 13.
b *Hier. c.* 2. *v.* 20.
c *Ludou. Granat. Part.* 1. *Memor. l.* 2. *c.* 7.
d *Matth. c.* 25. *v.* 46.
e *Ioſue c.* 7. *v.* 25.
f *Num c.* 15. *v.* 33.
g 2. *Reg. c.* 6. *v.* 7.
h 3. *Reg. c.* 13. *v.* 24.
i *Num. c* 21. *v.* 6.
k 1 *Reg. c.* 6. *v.* 19.
l 4. *Reg. c.* 2. *v.* 24.
m *Oſeæ c.* 14. *v.* 1.
n *Oſeæ. c.* 12. *v.* 14.
o *Iob. c.* 9. *v.* 28.

§. II.

Alterum aſſertionis noſtræ caput eſt, *Gratiam divinam omnem amittit, quiſquis letaliter delinquit.* Facinus quodcunque mortiferum omni penitus gratia divina ſpoliat. Nil pulchrius animo quem ornat Dei gratia; nil fœdius quam animus divina gratiâ exutus, & ſcelere pollutus vel unico. Coluber eſt peccatum venenatiſſimus, vulnus ab hoc colubro eſt mortiferum, licet ſuaviter & cum voluptate inflictum Et ô ſi oculis videre liceat, quanta peccati ſit deformitas ac fœditas, quàm ſedulò peccatum fugerent qui modò ſectantur. Deformius eſt atque terribilius ipſo cacodæmone peccatum. Princeps Angelorum Lucifer, multò formoſiſſimus fuit Angelus, ſed peccati unius fuligine ita omnis eius pulchritudo defœdata eſt, ut iam teterrimũ ac ſpurciſſimum ſit prodigium, adeoque horrendum, ut negent eum diu poſſe ſuperſtitem agere, cuius oculis ſuam Angelus Apoſtata fœditatem obiecerit.

Porro divinæ gratiæ pretium illud eſt, ut veriſſimè dicatur, in Orbe nihil eſſe pretioſius. Explico. Dixerit quis de auro potabili, aut de aqua vitę, Vnica liquoris huius guttula maioris eſt pretij quàm ſint vel centum plauſtra generoſiſſimi vini. Hoc ipſum ad amuſſim de gratiâ divinâ dixeris: Pars huius minima pretioſior eſt omni favore humano, omnibus Orbis opulentijs. Sit totus terrarum Orbis aureus, nihil pretij eſt ad divinam gratiam collatum. Peccatum verò letale quodcunque ſic omnem adimit divinam gratiam, ut eius nil penitus remanere poſſit admiſſo peccato.

Quicquid meritorum plurimis annis collectum eſt, id omne momento effundit vel unicum peccatum. Eccleſiaſtæ vox eſt: Qui in uno peccaverit, multa bona perdet. *a* Et etſi quis quinquaginta, etſi centum annis in omni virtutũ genere ſe Deo probarit, etſi maximis rigoribus & quotidianis ieiunijs vitam omnẽ exercuerit, pane ſolo & fõte vixerit, lumbos ferro ſtrinxerit, in dies ſe flagris ceciderit, ſua omnia in ſtipem erogarit; ſi demùm letaliter delinquat; univerſa vitæ prioris promerita perdidit, omnem Dei gratiam effudit, ex amiciſſimo iam profeſſus Dei factus eſt hoſtis.

Res certa; teſtes luculenti. Ezechieli hoc credamus: Si averterit ſe iuſtus, inquit, à iuſtitiâ ſua, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitię eius quas fecerat, non recordabuntur. *b* Letaliter vel ſemel peccaſti? Amiſiſti omnes labores tuos, amiſiſti gratiam, amiſiſti cælum, amiſiſti Deum, adeoque amiſiſti omnia. Aut igitur quę amiſiſti recupera, aut æternum amiſſa flebis.

Inter ſupplicia quę Deus Iſraeli minatur, illud tanquam omnium maximè formidandum ingerit: Væ eis cùm receſſero ab eis. *c* Hic Dei ab animo receſſus atque abitus, mors animi eſt, malum cui reverà nullum par, malum quod omnes vel acerbiſſimos divorum Martyrum cruciatus, quod perpetua damnatorum omnium tormenta ſuperat. Et videte hominis, quem Deus ob peccatum deſerit, miſeriam. Quicquid agat, quicquid patiatur hic homo, divina gratia deſtitutus, montes transferat, ignes inſiliat, ſtellas extinguat, fontes accendat, omnibus ſæculis admiranda faciat, nec minimum quidem cæleſtis beatitudinis promerebitur, dum apud Deum in offenſa eſt. *d* In liquido cauſſa eſt. Fons omniũ meritorum divina gratia eſt, qua iſte peccando ſeipſum ſpoliavit. Aut ergo gratiam reparet, aut cælum deſperet. Addo quod æquè miſerum.

Is qui ſic à Deo deſcivit, ſuomet quidem impulſu potuit cadere, ſuomet conatu ſurgere non poterit? ſeipſum in foveam abiecit, ſed nunquam revocabit gradum, niſi Deus porrigat manum ſingulari ope. Echo non reſpondet niſi voce provocetur: qui peccavit, non reſipiſcit, niſi à Deo excitetur. Sed nemo veniam deſperet vel millies lapſus. Peccaſti? animos reſume. Firmior non raró poſt lapſum greſſus eſt, certe cautior.

Quando igitur tam atrox peccati genius eſt, tam deteſtabilis malitia, generoſo prorſus ſpiritu proclamans Anſelmus: *e* Si hic, inquit, peccati pudorem & illic cernerem inferni horrorem, & neceſſariò uni illorũ haberem immergi, prius me in infernum mergerem, quàm peccatum in me immiterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati ſorde pollutus, cælorum regna tenere, cum conſtet ſolos malos in inferno torqueri, & ſolos bonos in cæleſti beatitudine foveri.

Hanc ob cauſſam, idem ſanctiſſimus ſcriptor: Aperi oculos, inquit, anima miſera, & vide quid fuiſti olim, & quid nunc es: quo loco fuiſti tunc, & quo nunc es: Eras ſponſa Altiſſimi, eras templum Dei vivi, eras vas electionis, eras thalamus æterni regis, eras thronus veri Salomonis, eras ſedes Sapientiæ, eras ſoror Angelorum, eras hæres cælorum. Ecce cum omnia hæc fueris quę dixi, quoties dico; Eras, Eras; toties tibi lacrimandum eſt, dum ſubitam tuam cogitas mutationem. Sponſa Dei facta eſt adultera diaboli, templum Spiritus ſancti mutatum eſt in ſpeluncam latronum, vas electionis in vas corruptionis, thalamus Chriſti in volutabrum porcorum, ſedes Dei in cathedram peſtilentię, ſoror Angelorum in ſociam dæmonum; & quæ inſtar columbæ volitabat per cælum, nunc tanquam ſerpens reptat in terra. Plange itaque ſuper te, ô anima miſera, plange; quia te plangunt cæli, quia te plangunt Angeli, quia te plangunt omnes Sancti; te plangunt lacrimæ Pauli, te plangunt guttę ſanguineæ Chriſti Domini; quia peccaſti, & mali illius quod commiſiſti, pœnitentiam non egiſti.

Sed hoc amplius examinemus. Is qui peccavit, aut vulnus conſcientiæ ſentit, aut non ſentit? Si ſentit, miſer eſt, nam in dolore eſt & quidem acerrimo. Vrens cõſcientia tormentorum maximũ. Non ſentit hoc? Iterũ miſer eſt, imò miſerrimus. Extremũ malorũ eſt, matiam ſuam clauſis oculis fovere, iamque vulneris mortiferi ſenſum perdidiſſe. Ita miſeri dum bibunt, vini vim temulenti non ſentiunt, ſentient digeſto vino. Optimè dixit Chryſoſtomus: Primum malum eſt, eſſe malum. *f* Etiamſi ægrum medicus non ſecet, ægrotat tamen ęger; etiamſi non puniat Deus, in morbo tamen eſt, imò iam moritur qui peccat.

Simillime locutus Sapiens Romanus? Prima, inquit, & maxima peccantium eſt pœna, peccaſſe. Nec ullum ſcelus impunitum eſt, quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt. Quicquid malè agitur, conſcientia flagellatur. Vbi vitia ibi & tormenta: nec poſſunt eſſe ſine dolore vulnera conſcientiæ.

Hominem malum etſi nemo percutiat, laceret, ſuſpendat, mutilet, torqueat, cremet, ipſe ſibi tortor, carnifex, ſupplicium, crux eſt. Fortaſſis hæc non ſentit, ut diximus, iamque omnem mali ſenſum perdidit? tantò igitur inferorum incendijs vicinior eſt, quantò à peccati ſenſu remotior. Hunc vere mortuum, imò & ſepultum, dixeris: Peccavit, & non dolet; Deum graviſſime læſit, nec veniam petit, divinam gratiam amiſit, nec ingemiſcit; ius cęli perdidit, nec iacturam eſſe hoc credit, iam

iam inferis tranſcriptus eſt, & etiamnum ridet. O pecudem! ô ſaxum! ô rupem! Hæc peccati malignißima ſunt artificia, homines mutare in pecudes, in ſaxa, quæ vulnus ante non ſentiunt, quàm in ignibus ſunt.

Cum in tergo hæret ſupplicium, abominationi eſſe incipit peccatum. Fitque non rarò, ut qui flagitijs ſenſum omnẽ perdiderunt, prius ſentiant gehennam, quàm deſinant vitam. Ita Sodomæi ac Gomorrhæi cives prius inferos experti ſunt, quam eſſent apud inferos. Ad rem Chryſoſtomus: Quod ſi, ait, audito gehennæ nomine, irrides ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus & in præſenti quoque vita gehennæ effigiem. Tale eſt Sodomorum incendium, id quod ſciunt ii, qui ad ea loca profecti plagam illam divinam, ac cæleſtium fulminum opus oculis ſubiecere. Cogitato quam grave illud ſit peccatum, ut quod ipſam gehennam etiam ante tempus exiſtere coegerit. *g*

Peſtis & fulminis obſtupeſcendas incredibiles, ſed & abſtruſiſſimas vires nemo unquã ſatis explicaverit: multò tamen minus peccati, quod vere peſtis exitioſiſſima, verè fulmen ſæviſſimum, vaſtans omnia. Peccatum malorum omnium verè maximum malum, & ſolum malum eſt. Peior eſt culpa quàm mors, peior quam gehenna; peior quam quævis pœna, cum ſit cuiuſvis pœnæ cauſſa.

Suſanna ad vendendam pudicitiam invitata, maſculo prorſus pectore: Si hoc inquit, egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. *h* Quid ais Hebræa mulier, quid hic loqueris? Imò ſi adulteris nõ cõſentias, morieris, ſi cõſenſeris, effugies mortem. At illa dictum perſeverans: Mors, inquit, mihi eſt, ſi hoc egero. Noverat caſtiſſima matrona mortem aliam, quàm ſit illa corporis, mortem continuam, ęternam, ad quam mors corporis collata, mors non ſit. Veriſſimum illud Apoſtoli: Peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem. *i* Hînc Suſanna generoſiſſimè ſubiungit: Melius mihi eſt abſque opere incidere in manus veſtras, quam peccare in cõſpectu Domini. *k* Diſce, Chriſtiane à matronâ Hebræâ, potius corporis vitam perdere, quam Dei gratiam.

a Eccleſ. c.9. v.18.
b *Ezech. c.18. v.24.*
c *Oſeæ c.9. v.12.*
d *Diſponere ſe tamen poterit ad recipiendam gratiam: ideo à bonis actionibus nunquam ceſſandum.*
e *Anſel. de Simil. c.190. ſeu penult.*
f *Chr. to.5. ſer.5.*
g *Chryſ. ho.4. in epiſt. ad Rom.*
h *Dan. c.13. v.18.*
i *Iac. c.1. v.15.*
k *Dan. c.13. v.23.*

§. III.

TErtium eſt quod initio poſueramus; *Quiſquis letaliter delinquit, omne genus miſeriarum ac calamitatum ſibi ultrò accerſit:* Atquin omnium omnino miſeriarum, calamitatum omnium una unica eſt cauſſa Peccatum. Cyprianus litteris Donatum hortatur, ut in montem ſublimis iudicij aſcendat, & inde proſpiciat obſeſſa piratis maria, vallata prędonibus itinera, valles graſſatoribus refertas, colles ab exulibus occupatos, fures & homicidas ubique frequentes, urbes ſimultatibus diviſas, regna bellis attrita, nuſquam non plurimum malorum. Omnium cauſſa peccatum; omnia turbat & confundit peccatum.

Rectiſſimè Chryſoſtomus? Nomina calamitatum, inquit, philoſophantibus nomina tantum ſunt, vera autem calamitas eſt, Deum offendere. *a* Nimis Deum abijcit, qui lucrum aut voluptatem, qui pecuniolam aut mulierculam audet præferre Deo. Si Deo Deum alium æquè formoſum, divitem, liberalem, ſanctum prẹferremus, prudentior non nihil eſſet ſtultitia noſtra; at cum ſordes & viliſſima quæque, cum guttulas maris, cum res conditas, res caducas conditori præferimus impiè, hoc demum inſania luculenta, hoc manifeſtaria impietas, atque hoc malorum omnium Lerna, hoc omnium ærumnarum eſt ſeminarium. Sed

Nil mortalibus arduum eſt.
Cælum ipſum petimus ſtultitia; neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Deum ponere fulmina. b

Mortalium flagitioſa temeritas non dubitat quidvis audere. Vel ipſæ hoc fabulæ loquuntur. Gigantes cęlum affectant, Hercules invadit inferos, Iaſon cum ſocijs ſcrutatur maria, Dædalus ſeſe aeri credit. Hoc nimirum

rum fabulis docemur: Superbi gigantum inſtar moliuntur expugnare cælum quod ſolâ Humilitatis viâ adiri poteſt. Contemptores Numinis rident inferos. Avari Iaſones & velleris aurei ſitientes ſe pelago cõmittunt. Ambitioſi Dædali omnem captant auram inanis glorię. Audax omnia aggredi gens humana ruit per vetitum nefas.

Et unde tandem diffidia, contentiones, litigia, bella, ruinæ, niſi è ſolo peccato? Quicquid in humano corpore ſanitatis, virium ac formæ eſt, Morborum & Mortis pabulum ac præda eſt operâ peccati. Hebræus rex meritò vociferatur: Non eſt ſanitas in carne meâ, nõ eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. *c* Quocirca medicus è cælo, non utile ſolum, ſed & neceſſarium in morbos conſilium ſuggerens: Iam, inquit, noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Peſtilentiam, & omne morborum genus in aciem contra nos eduxit Peccatum.

Macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſſitas
Leti corripuit gradum. d

Horum omnium cauſſa Peccatum. Evolve Regum faſtos, & arrogantiam potiſſimum mulctari animaduertes; Ezechielem perlege, & rapinas; Ioelem; & laſciviam varijs cladibus puniri cernes. Plena omnia divinę iuſtitię exemplis. Quantum calamitatis in Reges Iſrael, in Coritas, in Sodomitas, in Dathan & Abiron aſſeclas, in Iudæorum populum, in infinitos alios Peccatum non immiſit? Quot centena millia, quot milliones hominum fame, ferro, flammis, peſte, ſulfure, aquis Peccatum abſumpſit? Perierunt propter iniquitatem ſuam. *e* Quoniam qui malignantur, exterminabuntur. *f*

Ita mors in omnes homines pertranſiit per peccatum *g* ut vita non ſit niſi mors continua. Et meminerimus omnia mortis inſtrumenta, carceres, cippos, numellas, manicas, funes, equuleos, flagra, virgas, taureas, craticulas rotas, ſcorpiones, ſartagines, pectines, cruces, & quicquid eiuſcemodi feralis ſupellectilis eſt, excogitatum eſſe propter peccatum aut inventum ab ijs quibus in innoxios peccare voluptas eſt. Sic enim variatur peccati ſupplicium, ſicut infinite varium eſt ipſum peccatum. Non tot Proteus finxerit perſonas, non Empedocles tot tranſmutationes, nec Pythagoras tot tranſmigrationes, nec Chaldæi tot varietates, nec Evantius tot imagines, quot Peccatum ſubit formas, induit perſonas.

Quemadmodum verò ſola probitas & morum innocentia hominem ſupra homines attollit, ita improbitas & nequitia hominem infra homines deijcit, & in belluam mutat. Num homo cenſendus, qui voracitate lupum induit, qui iracundiâ canem, ſuperbiâ pavonem, avaritiâ bufonem, levitate paſſerem, aſtutia vulpem, rapacitate vulturem, furore leonem, timiditate cervum, laſcivia hircum?

Hinc David rex ſerpentes & aſpides dixit iracundos; inſpientes mulos; Adulteros Hieremias equos; Pharaonem Ezechiel draconem; Phariſæos Ioannes genimina viperarum; Impudentes Chriſtus canes & porcos, Herodem vulpem appellat. Homines peccatum in feras tranſmutat. Ex oraculis divinis id liquet: Homo cùm in honore eſſet, non intelllexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis. *h* Parum hoc. Hominem peccatum tranſmutat in diabolum. Apertè Chriſtus diſcipulis: Ex vobis unus, inquit, diabolus eſt. *i* Et Iudæorum turbis obiectum: Vos ex patre diabolo eſtis. At diabolus, inquit Anſelmus, non terroribus aut minis, ne peccaret, monitus eſt. Homo, licet intentata morte peccatum tamen non cavit, Diabolus ſemel, homo millies ac millies iterumque millies delinquit; ille in creatorem, iſte tam in creatorem quàm in redemptorem calces elidit impie.

In hominem invidum graviter excandeſcens Chryſoſtomus: Nam invidus, inquit, ipſo diabolo magis diabolus eſt. Invidet Satan, ſed hominibus, non ſociis. Tu verò homo cùm ſis, invides hominibus, odium adverſus genus naturamque communem exerces, quod ne Satan quidem facit. *k* Ergo flagitijs opertus, rectè diabolus, ſed & infernus dicitur. Ioannes Apoſtolus: Et infernus, inquit, & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis *l* Et quomodo hoc tãdem? An infernus in infernum miſſus eſt? Ita prorſus; ſic ſacri interpretes affirmant. Nam qui vitam criminibus implet, rectiſſimè Infernus dicitur. Nam ſicut infer-

infernus tormentorũ ac cruciatuũ locus, diabolorum domus eſt, ſic impius cõſcientiæ lanienam, & ſæpè diros cruciatus gerit pectore quod cacodæmoni pro domo locat. Ita infernus iſte mittetur in infernum.

O Peccatum, ô ventum horribilem ac peſtilẽtem! qui flores, frondes, fructus humanarum ſtirpium decuſſit; qui iuſtitiam, immortalitatem, ſcientiam ac innocentiam, & hominem homini ademit. O virus letaliter amabile, ô toxicum ad uſque animi medullam ſæviens, nullis calamitatum fluctibus, nullis inferorum incendijs ſopiendum!

Quærit cæleſtis Pater è protoplaſto iam reo: Adam ubi es? m Et Adam verè reſponderit: Nuſquam ſum. Nuſquam tunc erat, nec enim in Deo erat ob commiſſum peccatũ, nec in paradiſo ob contractam pœnam; nec in ſeipſo ob conſcientiæ remorſum; nec in rebus creatis, ob motam rebellionem; nec in Mundo, ob propriam inconſtantiam. Nuſquam, heu nuſquam erat, ubi beneeſſet? rapaciſſimo torrenti non abſimilis, cuius aquas properante impetu defluentes hic vel illic eſſe dicendum non eſt.

Vis ergo ſcire, quid ſit peccatum? Vnicam Adami noxam intuere. Quot ea milliones hominum in extremas miſerias præcipitavit? Hinc fames, bella, peſtis, hinc calamitates, ærumnæ ac cędes, hinc morborum agmina, hinc mors ipſa. Ab uno hæc omnia peccato ſunt. A tali arbore tales fructus, à tali cauſſa tales effectus. Ad iſtud quidem expiandum Dei filius in crucem actus eſt; quot millia nihilominus in Erebum detruduntur ob peccatum? Quiſquis hæc ſerius cogitat, cùm voluptas ad peccandum invitarit, liberè dicet: Æternum pœnitere tanti non emo.

E cælo tonitrua, nix, grandines, fulgura, procellæ, turbines, fulminaque ruunt, horum omnium cauſſa exhalationes & vapores è terra ſurſum evecti nativa levitate, qui varijs tempeſtatibus in terram redeunt. Haud aliter è cęlo in nos fames, bella, peſtilitas, morborum & miſeriarum plurimarum quotidianæ tempeſtates veniunt, quæ quidem à Deo immittuntur, ſed prius vapores & exhalationes peccatorum emittuntur, hinc omne tempeſtatum genus, hinc omnis calamitatum turbo. Illud Meteorologia, iſtud Theologia nos docet. Et rectiſſimè Gregorius: Mala, inquit, quæ patimur, mala noſtra meruerunt. Siracides id affirmat: Mors, ſanguis, contentio & romphæa, oppreſſiones, fames, & contritio, & flagella: ſuper iniquos creata ſunt hęc omnia. n

Peccatum nos paradiſo excluſit, & in hanc vallem lacrimarum, in hoc exilium, in hoc mare procelloſum eiecit, ubi venti vehementes, & fluctus ingentes: ubi quotidiana naufragia, ubi omnia mala. Verè *miſeros facit populos peccatũ*, quod Salomon affirmat. o Vnde tot olim infeſtationes Turcarum, tot incurſus barbarorum, tot victoriæ adverſariorum? Vnde fames & peſtis tam crebra? Cur cęlum ſępè nobis æneum, cur nubes nonnunquam, aut nimis imbribus abundantes, aut nullis? Vnde tot agmina morborum, tot febres, epidemię peſtes? A peccato hęc omnia: Peccatum omnium miſeriarum pelagus.

Cum Romano Sapiente dixero: Errat ſi quis putat Deum nocere velle: non poteſt. Deus nec dat malum p nec habet: ceterum caſtigat quoſdam, & coërcet, & irrogat pœnas. Vis Deum propitiare? bonus eſto. q Mundi ſunt oculi eius, ne videat malum, & reſpicere ad iniquitatem non poterit. r Ideo extremè odit peccatum. Nam uti lux natura tenebras aversatur, pulchritudo turpitudinem, bonitas malitiam, puritas immunditiam, vita mortem, ſic & ſanctitas omnem nequitiam & fœditatem. Sicut igitur Deus ſanctitatem infinito amore, ita neceſſariò peccatum odio proſequitur infinito. Odij ſigna ſunt, quæ modò numeramus.

Principiò ſeipſum Deus ſuamque gratiam ſubtrahit ei qui peccavit. Deinde, varijs calamitatibus in hoc etiam Orbe, velut præſente monetâ punit peccata. Tertiò ius cæli adimit ei qui delinquit. Aut igitur reſipiſcendum, aut cælo valedicendum. Quartò quodcũque letale peccatum incendijs punit æternis, & tamen (quod obſtupeſcendum dictu eſt) citra condignum punit, Omnium Theologorum ore aſſeritur, noxæ letali cuivis vel unicæ ſempiternũ eſſe decretum ſupplicium, nec ullis tamen æternitatibus futurum ut dici poſſit: Hæc noxa ſat pœnarum ſuſtinuit. Quid ergo eſt peccatum mortiferum? Heu, Eheu! Hic omnes Angeli loquantur, nec tamen ſatis eloquentur illud infinite abominandũ, quod ſub mor-

tifero

tifero peccato vel unico delitescit.

Horrendum eſt quod in deteſtationem peccati letalis Ludouicus Bloſius pronuntiat: Si Mater Domini, ait, Virgo beatiſſima peccaſſet mortaliter, ac ſine contrione mortua eſſet, cælum nunquam obtinuiſſet, ſed cum dæmonibus in inferno cruciaretur. *ſ* Tam exacta eſt Dei iuſtitia.

Atque hoc ſanctiſſimæ feminæ Birgittæ patefactum, quæ dæmones ad ſupremum iudicem ſic audijt vociferantes: Si res illa, quam præ omnibus diligis, quæ eſt Virgo quæ te genuit, & quæ nunquam peccavit, ſi inquam illa peccaſſet mortaliter, & ſine contritione divina mortua fuiſſet, ſic diligis iuſtitiam, quod anima eius nunquam obtineret cælum, ſed eſſet nobiſcum in inferno. *t*

Nimium obſtupeſcenda vis eſt cuiuſcunque peccati letalis. Miratur Plinius argentum, æs, aurum in ſacculis cera obſignatis, à fulmine liquari, ſacculis penitus illæſis, & ceræ ſigno nec quidem confuſo. Mirabilius multò eſt animā ſolius peccati abditiſſimo illapſu ita iugulari, ut eam æterna mors ſibi obnoxiam habeat ſemper iugulandam, nunquam extinguendam.

Solerter ſubmonens Chryſoſtomus: Fratres mei, ait, nolite pueri effici ſenſibus ſed malitia parvuli eſtote; etenim puerilem pavorem habemus, mortem timentes, pueri enim larvas timent, ignem non timent facile, quippe manum admovent igni: ſic & nos timemus mortem, quæ larva eſt digna contemptu, peccatum verò non timemus, quod verè timendum eſt. *u* Peccatum, quia omnem eripit divinam gratiam, miſerijs peccantem omnibus ſubijcit, & ad mortem trahit æternam. Atque hoc tertium eſt noſtræ aſſertionis caput.

a *Chryſ. hom. 3. ad pop.*
b *Horat. l. 1. Carmin. Odâ 3. fine:*
c *Pſal. 37. v. 4.*
d *Horat. l. 1. Carm. Odâ 3.*
e *Pſ. 72. v. 19.*
f *Pſal. 36. v. 9.*
g *Rom. c 5. v. 12.*
h *Pſ. 48 v. 13. & 21.*
i *Ioan. c. 6. v. 71.*
k *Chryſ. tom. 3. in c 9. Ioan. hom. 53. fine. Et to. 4. in 2. ad Cor. 12. hom. 31. ante finem.*
l *Apoc. c. 20. v. 14.* m *Gen. c. 3. v. 9.*
n *Eccl. c. 40. v. 9.*
o *Prou. c. 14. v. 34.*
p *Peccatum.*
q *Seneca epiſt. 95. poſt med.*
r *Habac. c 1. v.*
ſ *Bloſius Monit. ſpirit. c. 1. ad finem.*
t *Revelationes S. Birgittæ l. 4 c. 7. ante med. cuius ipſiſſima verba ſunt.*
u *Chryſ. hom. 5. ad pop.*

§. IV.

Quartum eſt: *Quiſquis letaliter delinquit, cælum in omnes æternitates perdit.* Peccatum cęlo excludit, cælo empyreo, quod ornatu amœniſſimum, ſitu altiſſimum, ſpatio ampliſsimum, omni ex parte perfectiſſimum Mundi miraculum. Hoc tali cęlo excludit peccatum. Supremi regis decretum novimus à Paulo promulgatum: Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod eſt idolorum ſervitus) non habet hæreditatē in regno Chriſti & Dei. *a* Damnum hoc non ultimum, ſed certè maximum eſt. Tametſi nocumentum aliud non inferatur à peccato, iſtud abundè ſatis, & nimium quàm ſatis eſt, delitijs privari ęternis. Dici poteſt hoc damnum, æſtimari non poteſt. Rectè Auguſtinus: Si poſſemus, inquit, facere fratres, ut dies iudicij nō veniret, puto quia nec ſic erat malè vivendum. *b* Sit ergo; Ignis divini iudicij neminem corripiat, quibuſcunque lubuerit delitijs affluant peccatores, & ſemper affluant, ſi tamen ſeparati ſint à divino vultu, nec eum unquam videant à quo creati ſunt, infinito & damno & ſupplicio mactati ſunt, meritoque in qualibet æternitate, ut Auguſtinus loquitur, & impunitate peccati plangere ſe deberent.

Illud quidem dictum in Rhetorum ſcholis videtur natum. Quis mihi det membranas perinde ut cælum extenſas, quis mihi tot calamos ſuppeditet quot arboribus ſunt folia, quis mare in atramentum mutet, ut ſcribam damna quæ letale peccatum infert. *c* Sed nulla hic auxeſis, exaggeratio nulla, nam etſi tot ſint calami, tantum membranę ac atramenti ad ſcribendum, nemo tamen unquam perſcripſerit, quantum homini peccatum noceat, cùm noceat ęternum.

Veri-

Veritas ipſa pronunciat: Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille: *d* Nam hominis iſtius imaginem in cęleſti civitate ad nihillum redigit Deus, idque iure merito, quia infinitam Deo contumeliam intulit. Quantò enim minus eſt bonum quod Deo præfertur, tantò maior eſt quæ Deo infertur contumelia. Atquin omnis theſaurus, voluptas aut dignitas omnis bona ſunt infinitè minora Deo. Infinita igitur Deo fit iniuria, cui æquiſſimè reſpondet infinita pœna.

Et nonne is ſibi plurimum obſtringit eum, cui centum auri marcas largitur gratis? Atqui vel ſola lingua, vel oculi ſoli à Deo nobis conceſſi mille auri marcas in infinitum ſuperant: Accedit corpus, & corporis inquilinus animus vel mille Mundis pretioſior.

Ægidius è divi Franciſci ſociis hominem profanum inſtruens: Quidam, ait, manibus, pedibus & oculis carebat. Hunc unus aliquis amicorum ſic allocutus eſt: Si quis, amice mi, & manus tibi, & pedes, & oculos reſtituat, quid tu illi reponas loſtri loco? Servum, inquit, me illi addicam in omnem vitam. His in anteceſſum dictis Ægidius: Et tibi, mi frater, quis manus, & pedes, quis oculos, & linguam, & aures, totumque corpus, quis animum, & quicquid boni habes, largitus eſt? Deus utique. Igitur ſi ob reſtituta membra non multa, te ſervum geras: quid ob attributa tibi membra omnia, Domino Deo rependes? Quàm autem indignum eſt oculis eum offendere, qui oculos dedit, & iis illum manibus lædere, qui manus tribuit, & eâ illum linguâ laceſſere, qui linguam formavit?

Hinc certè infinita ſerviēdi Deo nos vincit obligatio, atque ob hanc etiam tranſgreſſionis culpa, & quod ſequitur, culpę pœna eſt infinita. Nam, quod breve fuit tempore vel opere, inquit Bernardus, longum eſſe conſtat in pertinaci voluntate. Quia ſicut condemnatus eſt, qui in vitioſâ permanet voluntate, ſic reprehenſibilis eſt, qui in aliis non ſtudet proficere. *e* Sic omnino, cuius vita moritur in culpa, eius mors vivit in pœna, eaque ſempiterna: Sine fine vivere cogetur, ut ſine fine per mortem crucietur. Mors eum ſemper depaſcet, nunquam conſumet.

Eheu, rapidiſſimi temporis volaticam hilaritatem, ſeu hilare momentum opibus, gloriæ, voluptatibus nullo ævo morituris præponimus; acum perdimus, triſtamur; cælum amittimus, & ridemus. Scimus à quolibet graviore delicto ęternitatem pendere duplicem, felicem & infelicem illius iacturam, huius pœnam cuicunque letali noxæ decretam eſſe. Scimus hęc, ſcimus, & tamentam temerè delinquimus, maximè in tam dubia vita, quę nullum momentum à morte liberum polliceri poteſt. Quis ſibi horam poſt ſcelus alteram, quis adeò momentum doloris & pœnitentię vel unum ſpondeat? Nihilominus in tanta vitę incertitudine, tam dubia re, ſcientes volenteſque ſalutis æternæ, ignis ęterni periculo nos exponimus: ita ſponte animi flammis nos induimus non morituris, gloria exuimus æterna. Sic reverà cælum inſani odimus. Cælum odit qui contemnit, qui negligit, qui ultrò peccatis ſe involvit.

Lacon, uti Plutarchus memorat, voto ſeipſum obſtrinxerat; de rupe Leucade præcipitem ſe dare. At ubi conſcendit montem, & formidandam altitudinem conſpexit, horrore concepto avertit ſe, & pedem revocavit. Cumque illi hoc probri gratia obijceretur: Non putabam, inquit, ad illud votum maiore opus eſſe voto. *f* Qui facinus arduum animo concipit, priùs animum facinori parem induat neceſſe eſt. Verum quid iſtud ex edita rupe, in imam voraginem præcipitium, ad illud fit è cælo in tartarum ſeſe abiicere? Qua igitur ratione innumeri ſeipſos præcipites agunt è ſede beatorum, in barathrum diabolorum? Nimirum clauſis oculis id faciunt, infinitam peccati malitiam non expendunt, inextricabiles æternitatis gyros non reſpiciunt. Viam ad inferos cæci ac compreſſis oculis percurrunt. Quiſquis verò cæcus eſſe non ſuſtinet, omnibus ſtudiis ac votis hoc præcipitium cavet. Mavult omnia pati, quàm illuc deiici, unde reditus negatur.

a *Epheſ. c. 5. v. 5.*
b *Aug tom. 8. in Pſ. 49. poſt princip.*
c *Amandus Horolog. Sapientia l. 1. c. 4.*
d *Matt c. 26. v. 24.*
e *Bern. in parvis ſerm. n. 15.*
f *Plutarch. in Lacon.*

§. V.

QVintum aſſertionis noſtræ caput eſt: *Quiſquis letaliter delinquit, in ſempiternos inferorum rogos ſe mergit.* Æternitas ignis infandum peccati ſupplicium. Nil inſit peccato mali, hoc certè malorũ omnium cõpendium eſt. Peccati ſtipendium æterna mors. Anima quæ peccaverit, ipſa morietur: iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper eum. *a* Præclariſſimè Auguſtinus: Quanta pœna eſt, inquit, tantummodò à facie Dei ſeparari? Qui autem illam dulcedinem nõ guſtaverunt, ſi nondum deſiderant Dei faciem, timeant vel ignem; ſupplicia terreant quem præmia non invitant. Vile tibi eſt quod Deus pollicetur, contremiſce quod minatur. Veniet dulcedo præſentiæ; non mutaris, non excitaris, non ſuſpiras, non deſideras, Amplexaris peccata tua, & delitias carnis tuæ; ſtipulas ad te congeris, veniet ad te ignis.

Ignis in conſpectu eius exardeſcet. Non erit iſte ignis ſicut focus tuus, quò tamen ſi manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat: Scribe contra caput patris tui, ſcribe contra capita filiorum tuorum; nam ſi non feceris, manum tuam mitto in focum tuum; facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non ſemper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum & facis malum: minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? *b*

Quicquid malorum diaboli in animos noſtros invehunt, id operà peccati faciunt. Hinc innumeræ animi perturbationes, formidines, ſuſpiciones, fluctuationes, mœrores, anxietates, deſperationes. Sic hominis animus per peccatum fit infernus. Non eſt pax impijs, dicit Dominus. *c*

Homines ij qui peccatis ſeſe permittunt, à cacodæmone tot catenis onerantur, dum ipſi ſuo ſe pondere in inferorum barathrum præcipitent. Dum vivunt, inferis identidem viciniores fiunt, velut cum grande ſaxum è monte devolvitur, toties revolutum ruit, dum in imo ſit. Sic carnifex furem magnæ olim dignitatis, cùm per fatales ſcalas attraheret, his eum vocibus animabat: Domine, adhuc unum gradum ſuperemus. Tandem collum inſeritur reſti. Sic & aviculæ ad inſidioſam eſcam invitatæ toties eunt, redeunt iterum iterumque cum pluribus remeant, dum denique capiantur. Sic & potatores: Adhuc unum caliculum, aiunt, adhuc unum; hic ultimus eſto: Sicq; caliculos toties repetunt, dum vino ſaucij è menſâ ſint aſportandi. Hæc ratio peccandi eſt. Initio ſatis eſt feciſſe ſemel. Tum duplicantur, quadruplicantur, multiplicantur, centuplicantur lapſus.

Ita qui principio clam ac verecundè delinquit, denique perfrictâ fronte impudenter audet facere, quod cogitare aliquando verebatur. Ita turpitudo prima plerunque non ſola, ceteras poſt ſe trahit grandi numero turpitudines. Cœptũ eſt ab unâ, addita altera, & tertia, & decima, & centeſima. Sic ſurculus excreſcit in ſiluam, ſic gutta tumeſcit in Oceanum, ſic ſcintilla gliſcit in incendium æternitate totâ non ſopiendum. Hæc omnia peccati ſunt ſtipendia.

Atque ideò plurimi maluerunt mori quàm vel ſemel peccare. Caſtiſſimus Ioſeph mavult famam, imò & vitam perdere, quàm caſtimoniam temerare. Verecundiſſima Suſanna: Melius eſt mihi, exclamat, abſque opere incidere in manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Domini. *d* Dulcius ei fuiſſet lapidibus inſterni, quàm adulterio inquinari. Beatiſſimus Paulus certus eſt à Charitate Chriſti ſe nec morte quidem ſeparandum. *e*

Ambroſius præſul longè paratior eſt omnia pati quàm malè agere. Cum enim Ruffinus Theodoſio Imperatori ſpem faceret flectendi à ſententiâ præſulis: Novi ego ait Imperator, conſtantiam Ambroſij; nullo regiæ Maieſtatis terrore Dei legem transgredietur.

Chryſoſtomus non minus animoſus Eudoxiæ Auguſtæ fatales minas adeò non exhorruit, ut fuerit qui Imperatrici hæc renuntiaret: Fruſtra hominem terremus, nihil ille niſi peccatum timet. Rex Galliarum Ludouicus etiamnum puer à Blancâ matre didicit, potiùs mortem oppetere, quàm conſenſum letali noxæ permittere.

Anſelmus Cantuarienſis Antiſtes, ſi ei liberum fuiſſet, aut letali peccato, aut Orci barathro ſe mergere, maluiſſet mergi barathro quàm peccato. Edmundus in eodem ſolio ſucceſſor digniſſimus; Potius, aiebat, in ardentem

cem rogum inſiluero, quàm ullum peccatum ſciens in Deum commiſero.

Sanè Democles emendatiſſimę formę iuvenis, ut Demetrij regis vim impudicam eluderet, in bulliens ahenum inſiluit. Suavior ei fuit tam acerba mors, quàm vita minùs caſta. Sic & Papinianus Iureconſultus, licet Chriſtianis ſacris non imbutus, mori maluit, quàm Caracallę Imperatoris facinus in fratrem deſignatum defendere. Hinc vetus dictum:

Tolerabilior eſt qui mori iubet, quàm qui malè vivere. f

Homo letali crimine contaminatus vilior ac miſerior eſt cane, porco, bufone. Hæc enim unam naturæ mortem debent, ille duas. Vnam, ſed brevem naturæ, alteram, ſed ęternam Deo. Homo peccatis merſus, Baſiliſcorum nidus, latronum infernalium ſpelunca rectè dicitur. De improbis iſtis affirmãs Paulus: Pœnas, inquit, dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis eius, g excluſiſſimi in omne ęuum.

Heu! quæ unquam ætas tam efferam tulit belluam, quę in aliam plus quàm ſimplici morte ſæviret? Aut quis carnifex, quis tyrannus, morte unâ non contentus, mori poſt mortem docuit? Semel occidiſſe cuicunque barbaræ crudelitati ſatis eſt. At peccatum omni bellua & tyranno ſævius, non contentum ſemel in hominem ſæviiſſe, ſævit æternum. Vides reum, ad rotam trahi, & in viâ candentibus forcipibus lacerari, mox è tam gravi ſupplicio, immania hominis facinora fuiſſe colligis; quantum ergo piaculum erit, quod nec æternis quidem ſupplicijs unquam expiabitur?

Et hæc toties agitari, hæc toties à Deo denuntiari, nec manum nos à ſceleribus retrahere? Hæc ſciri, & tamen divinas leges audaciſſimè violari? Hoc nimirum ęterno cęli exilio mulctat, hoc ignibus æternis obijcit, in quibus & animus & corpus æternum urãtur, quaſi vitam ſubminiſtrent flammis & pœnarum materiam. Quæ qui tacitus ſecum ſeriò cogitat, non fræna inijciet cupiditatibus, & labantem reprimet dexteram, & meliore coget ire viâ? Stultũ eſt perire malle, quàm curari.

O homines cogitate iſta: res, hæc nimis quàm ſeria eſt & momentoſa! Non levi pretio paratur cælum.

At interim tam ſecurè nihilominus ac liberè peccant homines, quaſi Deus id neſciat; tã audacter, quaſi non prohibeat: tam impudenter, quaſi non videat. Miramur ſtultitiam Eſau, cui lentis edulium iure primogeniti longè potius viſum eſt. Mirari deſine, quiſquis ius cæli infra voluptatulam viliſſimam habes, qui gloriæ hæreditatem fumo vendis & nebula vaniſſimæ laudis. Vbi generoſorum voces? Malo mori, quàm peccare.

Narrat Plutarchus Lyſimachum apud Getas eò ſiti redactum, ut ſe cum toto exercitu in poteſtatem hoſtium dederet. Cumque iam dedititius frigidã bibiſſet, dixiſſe? Prô me hominem pravum, qui tantillæ voluptatis gratiâ tantum amiſerim regnum! b Quantò rectius hoc dixerit, quiſquis letali ſe noxâ obſtringit: Prô me hominem fatuum, & omni modo nequiſſimum, qui cælum brevi fœdaque voluptate vendo, qui res creatas creatori præfero, qui magis vitium quàm virtutem colo, qui mortem potiùs quàm vitam eligo, qui perire quàm ſervari malo.

Ah! Avare, quantillo vendis lucello cælum? Heu Laſcive, quantilla mutas oblectatiuncula delitias æternas? O Iracunde & invide, quàm rarò veſtris cogitationibus intereſt gehenna? O potulente & ebrioſe quàm iniquè tuos calices ambroſiæ & nectari prę ponis? Heu quantę inſaniæ eſt beata æternitate propoſita, ob unius propè momenti gaudium, æternùm illam excidere velle? Voluptas & Vindicta, Ebrietas & Crapula omniaque vitia momento delectant, tormenta illis debita æternum cruciant.

Quid iam miramur, quod Deus improbos æternùm puniat, cùm etiam probos æternum remuneretur? Deinde, quod iam ſæpiùs dictum, qui peccat ob volaticam voluptatulam, ſeipſum diabolo vendit, quid miri, ſi emptor ius acquirat perpetuum? Sic apertiſſimè Achabo regi Elias: Inveni, ait, te inimicum mihi, eò quòd venundatus ſis, ut faceres malum in conſpectu Domini. i Inſuper & illud ex ſe notum, ab eo qui culpæ commiſſę iungit contumaciam, augeri & pœnam. Quando igitur qui apud inferos torquẽtur peccatis iam commiſſis addunt contumaciam (nihil enim pœnitentiæ vel emendationis in Orco) ſimul etiam augent iniuriam.

Ergo intelligite hæc qui obliviſcimini Deum: ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat. *k* Ille ipſe iudicabit qui læſus eſt. Ab hoc ad aliū provocatio erit vana, defenſio frivola, excuſatio ſtulta, favores inutiles, preces ſteriles, patrocinium ſerum, detrectatio nulla. Nam Iudex inadulabilis & incorruptus, ſententia ſuprema & irrevocabilis, decretum æternum, æternum eſt ſupplicium.

a *Ezech.c.*18.*v.*4.*&* 20.
b *Aug. tom.*8 *in pſ.*49 *poſt princip.*
c *Iſ.c.*48.*v.*22.
d *Dan.c.*13. *v.*23.
e *Rom.c.* 8.*v.*38.
f *Publij Mimi.*
g 2.*Theſ. cap.*1.*v.*9.
h *Aut; Dij boni, quam ob brevem voluptatem, ſummam amiſi felicitatem! Plutarch. parte* 1. *mor. i. de Sanitate tuendâ, mihi pag.*257.
i 3.*Re. cap.*21.*v.*20.
k *Pſal.*49.*v.*22.

CAPVT XV.

Cur unica letalis noxa ſupplicio afficiatur æterno.

NEmo miratur narrantem, unicæ ſcintillæ neglectu civitatem bene magnam incendio hauſtam. Vulcani vires novimus, & ingluviem horrendam: robuſtiſſimus & voraciſſimus eſt; dum pabulum habet, vorare non deſinit, & vorando creſcit. Omnia glutit; domos, & urbes, & regna ſorbet. Non amicos novit, non hoſtes. Omnia diruit, nuſquam ſiſtit, abſumit omnia. Arſerunt urbes, arſurum & Orbem ipſum credimus. Quas fauces, quem eſſe ventrem dicam, cui tam grande pabulum objicitur, nec famem ſedat. Non itaque miramur ſcintilla urbes integras deflagraſſe; miramur incendium non citiùs extinctum fuiſſe.

Eundem pænè in modum, Vitam momentum eſſe affirmanti non adverſamur, utique vita Æternitati comparata vix momentum appellabitur. Quod ſi dicatur, ab hoc momento Æternitatem pendere, nec hoc miramur, ſcimus namque ęternum pręmium comparari non labore æterno. Nam ſi labor æternus foret, merces non foret æterna. Neque verò etiam miramur aſſeri, hoc vitæ momento poſſe gaudium obtineri ęternum. Hoc enim non noſtris, ſed Chriſti promeritis tribuimus.

Sed quod miramur, hoc eſt; breviſſimo ſæpè tempore unico imo momento, imo cogitatione unica ſuppliciū æternum commereri. Actiones cum virtute coniunctæ præmium adipiſcuntur æternū, ob Chriſti Domini promerita, quæ infiniti ſunt pretij: at verò quâ ratione delicta noſtra infinitę ſint nequitiæ, adeoque infinitum ijs ſuppliciū debeatur, id noſtram intelligentiam excedit; non aſſequimur hoc Theologię arcanū. Quid igitur fœdæ voluptatis horula, aut pars horulæ vel ut Tertullianus loquitur, vaporata libidinum momenta quid habent obſecro deliteſcentis malitiæ, quę omni Æternitate ſatis expiari nequeat, quæ ſempiternis ignibus caſtiganda? Miramur; non capimus.

Huic quæſtioni nonnihil reſponſum eſt in ſuperioribus. Sed quia res magni momenti, & captu difficilis, eam explicatius iam trademus, explicaturi, Cur breviſſimi temporis noxa ſupplicijs ęternis vindicetur, ita hîc Æternitatis luctuoſiſſimæ cauſſam efficientem proſequemur.

§ I.

IN ſacris Chriſtianis arcana quædam ſunt, quæ nemo ſatis intelligentiâ & ratione comprehenderit, horum quinque potiſſimum nūmeramus.

Myſterium ſacroſanctæ Triados; Chriſtus hominem indutus; Euchariſtiæ miraculum; Mortuorum in vitam reditus; Æternitatis ſupplicium. Quia verò hæc creditu difficilia, ideò illa ſingulariter divina providentia Oraculis, Concilijs, Miraculis cōfirmavit. Noſtrum hic eſt de ſupplicijs æternis differere, & cur ea Deus, cuius natura eſt miſereri, voluerit eſſe æterna.

Varia ſunt Theologorum reſponſa. *a* Sed, cum veniâ illorum dixerim, an ad caput rei perveniant, neſcio. Sunt qui dicant, nec diſplicet reſponſum: Scelerati in locis infernis ſemper peccant, *b* ideò ſemper puniūtur. Quid ergo iniqui eſt in eo non deſinere pœnam, qui perſeverat iniuriam.

Non diſplicet reſponſio. Imò non ſolùm apud

apud inferos æternum peccant damnati; ſed etiam apud nos, dum viverent, aliquam peccandi æternitatem invenerunt. Perpendamus hoc obſecro maturè.

Quiſquis ad vſque mortem noxas iterat, in ſuo (ſic dicā) ęterno peccat; ideò in æterno Dei iuſtiſſimè punitur. Tam verè quàm eleganter Gregorius: Conſtat nimirum, inquit, & vero verius eſt; nec inter beatos finem gaudiorum, nec inter damnatos finem eſſe tormentorum. Veritatis decretum eſt: Et ibunt hi in ſupplicium æternum; iuſti autem in vitam æternam. *c* Quia enim verum eſt quod promiſit Chriſtus, falſum procul dubio non erit quod minatus eſt Chriſtus. Sed dixeris: Scire velim, quomodo iuſtum ſit, ut culpa quæ cum fine perperrata eſt, ſine fine puniatur? Reſpondet beatiſſimus Pontifex: Hoc rectè diceretur, ſi diſtrictus iudex non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluiſſent vtique ſi potuiſſent ſine fine vivere, ut poſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper vivere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. *d*

Hic velim unum aliquid ſolertiſſimè obſervari. Eſt aliqua peccati adhæſio ſeu circumſtantia longè peſſima: *Non peccaſſe tantum, ſed cupere amplius peccare.* Hæc peccandi cupiditas inferorum ſupplicijs digniſſima eſt. Siquidem Deus non tantùm reſpicit peccata quæ facta ſunt, ſed & concupiſcentiam ac ſitim ad facienda. Exemplo rem monſtramus.

Vir iſte triginta annorum, ſic ponimus, gehennę addicitur; quia peccare non deſijt. Si quinquaginta, ſi ſexaginta aut ſeptuaginta annis vixiſſet, totidem annis peccaſſet. Si centum, ſi mille annis vixiſſet, non paucioribus peccaſſet; ſi ei æterna fuiſſet vita, æterna fuiſſent & illius peccata. Quia ergo tanta, & ad peccantis animum ęterna eſt peccandi ſitis ac concupiſcentia, iure merito ęterna erit & peccatorum pœna. Ergo, quod Gregorius inculcat; Nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

a *Vide quid Æternitatis pars 1. dicat Conſid. 2.*

b *Fatemur damnatorum blaſphemias, non propriè peccatum appellari.*

c *Mat. C. 26. V. 46.*

d *Greg. l. 4. dial. C. 44.*

§. II.

Damnati porrò noxas, quas contraxerunt, non eluunt; malitiam, dum viverent cœptam non exuunt. Neque enim id gratiæ à Deo habent ut reſipiſcant. Iſtud autem longè horribiliſſimum eſt, & pluſquam infandum, Damnati gratia divina omni adeo ſunt ſpoliati, ut ęternitate tota nullus eorum dicturus ſit: *Miſerere mei Deus.* Tantum profectò gratiæ illorum nemo habebit. Quo ſanè diabolis ſunt ſimillimi, è quibus nulla vis tormẽtorum unquam exprimet, vel ſolas has voculas: *Peccavimus, parce.* Hinc non malè quis dixerit: In inferno meros meriſſimos eſſe diabolos, hoc eſt, obſtinatiſſimos ac deſperatiſſimos Dei hoſtes, quales non diaboli tantum, ſed & omnes damnati ſunt.

Qua in re ſceleratus dum in vivis, damnatus dum in tormentis eſt, æquales ſibi ſunt, ſuis viribus neuter ab animi morte reuocare ſe poteſt. Divino hîc opus auxilio. Quod Deus, dum vivimus, nunquam denegat, etſi millies gratia excidamus; ſed ſimul tamen monet: Attende tibi; nunc facio delicti gratiam, non eam facturus ſemper, pręmoneo, & paciſcor; dum animus hæret corpori, fores miſericordię tibi patent; ingredere. Vbi animus à corpore abierit, hæ fores obſerabuntur.

Æquiſſimè prorſus. Nam ſi damnatus decies millies, ſi vicies, aut tricies millies ac ſępius petijſſet veniam, dum vixiſſet, repulſam non tuliſſet. Poſt exitum vitæ non amplius venię, non auxilij, non gratiæ quidquam ſperandum.

Hæ pactiones erant, nec mille admonitiones deerant; oblatam gratiam non eſſe repudiandam, miſericordiam dum liceret, amplectendam. Neutrum factum; gratia effuſa, miſericordia neglecta; placuit eſſe miſerum; libuit perire. Ergo qui pereunt, ſuis pereunt votis, ſuo ſe gladio iugulant: noluerunt amici eſſe Numinis, ex pacto nunquam erunt.

Deinde, actiones improbæ bonis adverſantur rectiſſimà. Enimverò his ęternum pręmium

mium debetur, illis itaque ſupplicium ęternum. Nam (quod in philoſophorum ſcholis tritiſſimum) contrariorum eadem eſt ratio. Beatitudinis perfectio eſt, beatum eſſe ſine fine: Tormentorum in Orco ratio eſt, ſine fine eſſe miſerum. Chriſtus Eccleſiaſtes è cælo diviniſſimas conciones ſuas omnes hoc omino epilogo clauſit: Et ibunt hi in ſupplicium æternum; iuſti autem in vitam ęternam. Quòd Matthęus aſſerens: Et factum eſt, inquit, cum conſummaſſet IESVS ſermones hos omnes. *a* En, exhortationes ſuas Dominus IESVS non alia ſignavit clauſula, quàm hac ipsa, de præmio ac ſupplicio æterno. Nimirum tam iuſtus eſt Deus, quàm miſericors; amicis ſummum gaudium, inimicis tormentum ſummum decrevit.

a *Matt. C. 25. fine, & C. 26. initio.*

§. III.

ET hęc quidem cõgruentiſſimè dicuntur. Sed num à capite rem arceſſimus? Ego hîc Auguſtini ſapientiſſimum pronuntiatum venerabundis brachijs amplector. Vir ſanctiſſimus ita loquitur: Factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet ęternum. *a* Hæc ipſiſſima ſupplicij ęterni cauſſa eſt, infinita cuiuſcunque letalis noxæ malitia. Cùm enim Bonitas offendatur infinita, offenſio infinitam exerit malitiam, quæ ſummum Bonum tam temerario aggreſſu violare audet.

Theologorum princeps Thomas Aquinas: Peccatum, inquit, nihil aliud eſt, quàm actus humanus malus. In omni verò letali peccato duplicem aſſignat malitiam. Prima eſt, Actus rationi eiuſque regulæ diſſentaneus. Altera eſt, iniuria Deo irrogata contemptu Dei. Atqui hæc malitia nihil aliud eſt quàm voluntaria à Deo averſio, quæ pœnam meretur infinitam, quando Bonum abijcit infinitum. Certè omnis letalis noxa contemptum Dei præ ſe fert. Exemplo rem monſtramus.

Vrbis Italæ lex capitalis eſt: Nemo gladium, nemo pugionem geſtato. Qui legis gnarus data opera nihilominus & gladio & pugione ſe armat, magiſtratum aut principem legiſlatorem ſpernit. Non aliter edixit Deus: Nemo furetur, Nemo mentiatur, Nemo adulteretur, *&c.* At inſpectante Deo hic furatur, ille mentitur, iſte adulteratur, quicquid lex dicat. Num hoc non eſt contemnere Deum? Qui Cæſaris edictum violat, in Cæſarem peccat: Quiſquis leges divinas ſpernit, Deum contemnit. E ſacris paginis id liquet: Anima quæ peccaverit, & contempto Domino negaverit proximo ſuo depoſitum. *b* Sic & Auguſtinus: Peccatum eſt, inquit, ſpreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adhærere.

Hinc infinita illa malitia emergit. Nam quò Maieſtas quæ læditur maior, hoc & offenſio gravior eſt. Virum nobilem lædere, grave eſt, gravius, dynaſtam; gravius, Comitem. His tamen multò gravius eſt læſiſſe Principem; longè graviſſimum læſiſſe Regem aut Cæſarem. Sic gradatim itur in humanis. Quàm ergo grave ſit læſiſſe Deum infinitæ Maieſtatis dictatorem?

Hinc infinita hæc malitia vel unicæ letalis noxæ, cogitationis impuræ vel unicæ, nullo actionum bonarum cumulo poteſt redimi. Nam ſi in unâ divinę Iuſtitię lance, omnia beatiſſimæ Matris Virginis, omniumque divorum ac celitum promerita componantur; in alteram noxa letalis vel unica conijciatur, illa omnia huius unius molem numquam æquaverint, illa pro hac nunquam ſatisfecerint. Dictu prorſus formidabile eſt, omnium proborum hominum ſanctas actiones, unius letalis culpæ pondere ſuperari. Hoc tamen nemo mirabitur, qui Deum Deique Majeſtatem immenſiſſimam æſtimaverit. Conditorem omnium à re condita contemni infandæ temeritatis facinus eſt. Divini oris pronuntiàtum novimus: Reus erit ęterni delicti. *c*

a *Aug. l. 21. de Civ. Dei C. 12. mihi p. 283.*
b *Levit. Cap. 6. ver. 1.*
c *Marc. c. 3. v. 29.*

§. IV.

TAnta eſt igitur tamque infinita noxæ letalis cuiuſcunque malitia, ut nullis virtutum officijs penſari poſſit, ni eam iudex ſupremus ultrò condonet. Quâ in re Deus multò quàm liberaliſſimus, vel uni homini millies iterumque millies culpę gratiam facit, & impunitatem concedit, eâ tamen lege, ne culpam repetat, aut repetitam, pœnitentiâ prius expiet,

piet, quàm in alium Orbem migret. Differt ille, & debitor obit ? æterni delicti reus eſt, eritque ſemper.

Ad rem inſigniter Auguſtinus: Qui pro aliquo grandi crimine, inquit, morte mulctatur, nunquid morâ quâ occiditur, quæ perbrevis eſt, eius ſupplicium leges æſtimant, & non quod eum in ſempiternum auferunt de ſocietate viventium ? Sicut enim non efficiunt leges huius civitatis, ut in eam quiſque revocetur occiſus; ſic nec illius, ut in vitam revocetur æternam ſecundâ morte damnatus. *a* Si magiſtratus reo, in perpetuum vitam adimit quam non dedit, non idem Deus iure meritiſſimo poſſit?

Quando igitur infinita noxæ letalis malitia pœnam commeretur infinitam, hæc autem non poſsit per intenſionem infligi (uti in ſcholis loquuntur) per extenſionem infligatur neceſſe eſt, ut ſcilicet quod non habet tormenti atrocitas, habeat temporis diuturnitas. Dabit ignem & vermes in carnes eorum ut urantur, & ſentiant uſque in ſempiternum. *b*

Cum nos hęc talia meditamur, putem ſic eſſe affectos debere, prout ſunt qui plurimę rapacitatis ſibi conſcij non ſine gemitu ſupplicium ſibi debitũ in alijs cernunt. Fit nonnunquam ut vir magni nominis & famæ patibulum tranſeat, & occultis ſuſpirijs ſeipſum feriat, hęc apud animum ſuum volvendo: En miſeri iſti ventis inane ludibrium, nobis triſte ſpectaculum, etiam poſt mortem luunt quę vivi deliquerunt. Et quę eorum tanta facinora? Sunt forſan ex ijs, quorum omnia furta (quod ſæpius cõpertum) quinque aut ſex florenos non exceſſerint. Et tu qui aliquot florenorum millia ſenſim intervertiſti, ſanus & incolumis obambulas, tu byſſinus ac holoſericus incedis; honorificè ſalutaris, & ius in miſeros dicis, patibulo præ his miſeris centies dignior: hi reculas viliſſimas compilarunt, & pendent; tu fortunam auream crebrius ſuppilaſti, & triumphas. Cave; Dij laneo ac lento incedunt greſſu, ſed tarditatem vindictę gravitate compenſant.

Ita prorſus cogitandum cuique noſtrum cum inferos cogitamus: Heu, quot capitalia commiſi crimina, & tamen etiamnum à flammis ſalvus ſum: quàm multi, non dubitem in Orcino barathro ardent, æternum arſuri, qui longè pauciores quàm ego, & forſan unicam letalem noxam contraxerunt. Divini ſol favoris etiamnum mihi ſplendet, illis qui rariùs & leviùs quàm ego deliquerunt, æterna nox incubat. Cave; tardo tacitoque pede ultio divina inſerpit. In arcto ſtas præcipitio, & non horres ? Leviſſimo cades impulſu; qui diu ſteteras, momento rues: & quo rues? abyſſus & chaos flammeum ruentem excipiet. Caue, vel digituli motus te præcipitat; unica te febricula, gravedo aut apoplexia, *c* punctiuncula aut glans unica Æternitati te obijcit. Cadis amicus Numinis ? excipiunt Angeli. Sin aliter ? excipiunt diaboli, excipit æternus ignis.

Putat ſanctus Ignatius multos in inferorum ergaſtulis cruciari, qui forſan unico letali nævo ſe contaminarunt; ſive iam periurio, ſive vindictæ deſiderio, ſeu cogitatu obſcœno, ſive alio loquendi, cogitandi, agendi modo deliquerint.

Cogitandum etiam feriò, damnatos, fuiſſe homines nobis ſimiles, & multos eorum Chriſtianos, qui ſacramentis & concionibus, qui libris ſacris & admonitionibus ad optima quæque invitati, forſan aliquanto tempore vitam integram piamque duxerint, familiares cum Deo: Paullatim remiſſiùs ac ſocordiùs agendo, in peccatum mortale prolapſi, iuſto Dei iudicio æternis incendijs ſint addicti.

O mortales, ponite corda veſtra, clamat Aggæus vates, ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. *d*

a *Aug. l* 21. *de Civ. C.*11.*med.*
b *Iudith. Cap.*16.*V.* 21.
c *Sideratio nervorum.*
d *Aggæus cap.* 1. *verſ.* 5.

§. V.

SIgiſmundus Imperator, quod Æneas Sylvius narrat, Theodoricum Colonienſem Pontificem inter principes maximæ auctoritatis virum diverſa interrogans: Quo pacto, aiebat, ea obtinenda eſt felicitas, quâ quis verè dicatur felix? Cui Theodoricus: Hæc, inquit, inter mortales fruſtra quæritur. Imperator iterum: Ergo, inquit, ad illam cæleſtem, quæ rectiſſima ducit via ? Huic Præſul: Meo ſenſu, inquit, nec certior, nec tutior

eſt, quàm ſincera in rebus agendis omnibus intentio. Et qualis, inquit Imperator, in viam hanc ingreſſus eſt? Ad quæ Theodoricus: Nõ difficilis, ait, modò tales ſimus cum ſumus ſani, quales nos futuros eſſe promiſimus, cùm fuimus ægroti. Reſponſum ad omnia ſapienter.

Et verè nulla hic vera felicitas eſt; quęrimus illam, non invenimus. Summa hic rerum inconſtantia; nutant & vacillant omnia, ſordet voluptas omnis ad beatam æternitatem collata. Via vero ad delitias cæleſtes rectiſſima eſt, pura in omni actione Intentio. Hanc porrò viam ingredimur, ſi noſtris ipſi promiſſis ſtemus, ſi quę in gravibus periculis, in vehementibus morbis, in confeſſionibus ſacris promiſimus, in opus educamus, & è verbis faciamus facta.

O varium & mutabile ſemper humanum propoſitum! Siracides clamat: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius? *a* Poſt baptiſma mortuum tangit, qui culpam poſt lacrimas repetit. Clamat Iſaias: Lavamini, mundi eſtote. *b* Lavamur, ſed ad ſordes brevi revertimur. Poſt lavacrum mundus eſſe negligit, quiſquis innocentiam vitæ, poſt pœnitentiam non cuſtodit. Clamat iterum Siracides: Non alliges duplicia peccata, nec enim in uno eris immunis: non iteres verbum in oratioue tuâ. *c* Verbum in oratione iterare, eſt, poſt fletum committere, quod rurſum neceſſe ſit flere. Quod Gregorius confirmat his omnino verbis: Quiſquis peccata plangit, nec tamen deſerit, cor quidem conterit, ſed humiliare contemnit. *d* Ideò, inquit, admonendi ſunt qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut conſiderare ſollicite ſciant quia flendo inaniter ſe mundant, qui vivendo ſe nequiter inquinant, cùm idcircò ſe lacrimis lavant, ut mundi ad ſordes redeant. Hinc ſcriptum eſt: Canis reverſus ad ſuum vomitum. Et quoties Chriſtus Dominus unum quemque noſtrum inclamat: Ecce ſanus factus es: iam noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat. *e* Hęc audimus, & diſſimulanter contemnimus. Ideo planiſſimè Bernardus: Irriſor eſt, inquit, & non verus pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo vis verus eſſe pœnitens, ceſſa à peccato, & noli amplius peccare. Sic plange commiſſa, ut non denuò committas plangenda: quoniam inanis eſt Pœnitentia, quam ſequens coinquinat culpa. *f*

a *Eccl.* 34. *v.* 30,
b *Iſ. Cap.* 1. *Verſ.* 16.
c *Eccli. Cap.* 7. *V.* 8. *&* 15.
d *Greg. tom.* 3. *parte* 2. *paſtoral. curæ admonit.* 31. *mihi pag.* 197.
e *Ioan*, *C.* 5. *Verſ.* 14.
f *Bern. l. de Animâ. c.* 4. *mihi pag.* 1054.

§ VI.

HÆc ſcimus, & vero etiam, quicquid à nobis exigitur, facturos promittimus, & nihil fit. Ah, quoties, & quanta ſanctiſſimè ſpondemus, & nihil fit; eiuramus priſtinos mores amoreſque obſcœnos, & nihil fit; vitam pollicemur emendatiſſimam, & nihil fit. Parturimus grandia, tandem muſculus, hoc eſt, imbelle & frigidum opus prorepit.

Valerius narrat, in exercitu Xerxis, quem adverſus provinciam contraxerat, equæ partu leporem effuſum. Eo monſtri genere tanti apparatus ſignificatus eſt eventus. Nã qui mare claſſibus, terram pedeſtribus copijs operuit, ut fugax animal, pavido regreſſu regnum ſuum repetijt *a*

Tales omnino ſunt noſtri conatus: omnem uno die ſanctimoniam combibimus, conſilium ſuſcipimus arduum, propoſitum haurimus ſanctum, optimos mores promittimus: ſed conſilium non explicamus, propoſitum non premimus, cœpta non tenemus, à deſtinato aberramus, à promiſſo reſilimus, ſumus quales anteà, & ſæpè peiores; ſic equus parit leporem, ſic montes parturiunt muſculum. Standum & perſeverandum eſt, propoſitis inhærendum, bene cœpta ſunt urgenda. Breves dies hominis ſunt, *b* & tenuiſſimum vitæ filum ſubitò præſcinditur. Aranearum architecturæ ſuum ſibi ſpoliarium concamerantium vita noſtrâ ſimilis eſt, quarum circinatum orbem decuſſata paribus intervallis quaterna ſubtegmina dividunt, quæ ipſa ſegmenta ſingula, vicenis intertexta filis, æqualibus ubique maculis ſcutulatum rete abſolvunt. ut cùm telam omnem pertexuerint, octoginta omnino internodijs plaguliſque, quod Pineda *c* noſter obſervatum curioſis ait, totus ille pręd atoribus orbis in muſcarũ perniciem

niciem rotundatus implicetur. Hæc inquam vitæ noſtræ icon eſt, quam tamen Parcarum tenui filo deduci ęgrè quidam audiunt, & poëtis iraſcuntur, qui annos noſtros ad colum examinant; cum illis vel invitis David occinat: Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur, quaſi nimia in fuſo & lanificio ſit firmitas, ut ad aranearum texturam tota ævi noſtri periodus revocari debeat. Breves dies hominis ſunt, & ſemitam, per quam non revertimur, ambulamus.

Interim Æternitati propinquamus omnes; nemo noſtrũ procul abeſt ab hac meta ſerius aut citius contingenda. Quis ſcit, quot ab ea paſſibus diſtemus? hodierna forſan, aut luce craſtina tota nos circũdabit Æternitas. Quid ergo cunctamur, quid in re momenti tanti ludimus: Salvet unuſquiſque animam ſuam. Is ſapit ſolus, qui unius voluptatulam momenti, non præfert beatorum Æternitati.

a *Valer.l.* 1. *c.* 6. *inter externa.*
b *Iob cap.* 14. *v.* 5.
c *Pineda in c.*27. *Iob,v.*18. *ubi ſectiones vocat.*

CAPVT XVI.

Humanæ gentis cæcitas incredibilis, & horribilis ſtupor, tam in peccatis, quàm in ſupplicijs peccati æternis expendendis.

§. I.

QVicquid dicamus, quicquid clamemus, quicquid ſcribamus, ſive prophetarũ vaticinia, ſeu Chriſti minas & oracula, ſive Apoſtolorum ſcripta ingeramus, magnam partem fruſtra ſumus. Surdis nęnia. Clamatur, nec auditur clamor; promiſſa & minæ ingerũtur quidem, ſed ſpernuntur. Et quamvis horribiliſſima illa vox, Æternitas, Æternitas, Æternitas millies iterumque millies inculcetur, vix quidquam tamen proficitur.

Quoties ex alto his talibus monemur verbis: Filij ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. *a* Sequetur alia poſt hanc æterna vita, ſemper beata, voluptas immortalis & perpetua. Nunc ergo ſuſtinete modicum: leve & momentaneum tribulationis noſtræ immenſum gloriæ pondus operabitur in nobis. *b* Quod iam durum eſt pati, dulciſſimum erit meminiſſe. Quicquid igitur tolerandum venit, in omni patientiâ & longanimitate, cum gaudio gratias agentes Deo, *c* ſuſtinete.

Hæc pleraque omnia dicuntur gratis. Nec alia fere cantilena extunditur, quàm illa Iudæorum: Manda, remanda, manda, remanda, expecta, reexpecta; expecta, reexpecta; *d* Quicquid de futuro ſit, oculos & manus pręſentia implent; voluptas huc illuc trahit, huic moderari difficillimum. Appetitus ſatiandus eſt quibuſcunque demum impendijs. Deus benignus eſt & miſericors, qui facilem dabit veniam delinquentibus.

Hæc illa ſunt cæcorum carmina: O miſeros, & ô nimium cœcos mortales! An ignoratis has voluptates veſtras, quas adeò ſititis, eſſe vetitas? An non veſtra vobis conſcientia id quotidie concionando ingerit? an non dehortatur ratio? An non aliud divinæ leges imperant? Sed dicite, oro, an non creditis omnem in hoc Orbe voluptatem quantũcumque diuturna videatur & ſuavis, momento ſtare, ſubito ruere, & in æternos luctus deſinere? Omnis Mũdi amœnitas Æternitati collata, nec momentum quidem, nec punctum eſt, minus nihilo eſt. Sed num hæc cogitatis, num creditis? Si quidem Chriſtiano nomine cenſeri vultis, fatendum vobis erit, hæc vobis cogitari, hæc credi. Sed ea eſt, dicetis, humanæ ſortis conditio, ut æternorum obliti, ad præſentia toto impetu ruamus. Hinc nævi & maculæ, hinc omnis vitiorum propago. Bona confeſſio, modò eam ſequeretur & emendatio.

a *Tob. cap.* 2, *verſ.* 18.
b 2. *Cor. cap.* 4. *v.* 17.
c *Coloſ. c.* 1. *v.* 11.
d *Iſ. c.* 28. *v.* 10.

§. II.

SEd liceat denuo quęrere: Nũ creditis hęc vitia, vobis tam familiaria ſupplicijs ſempiternis à Deo puniri? Credimus, aiunt Qua ratione igitur non ſolũ tam oblivioſi, ſed & tã temerarij eſtis, ut toties tam impudenter divinas

vinas leges violare nō vereamini? Adeo ut nec quidē formidine pœnæ peccatū oderitis: nullus gehennæ metus, nullus ignis perpetui horror, nullus amor cæli. Hinc in omnē licentiā effuſi mores, hinc querula in adverſis impatiētia, hinc petulās & ſecura in proſperis oblivio gehennæ, hinc omnes vitiorum rami. Nimirum omnis à cogitationibus veſtris exulat Æternitas. Quam forte creditis, ſed reverà non expenditis. *Nullus eſt qui recogitet corde.* a

Æternitas in ore eſt, ſed in animum non deſcendit. Aures feriunt Æternitatis monita, non penetrant. Æternitas vix ab ullo ſuis momentis ponderatur. Æternitatis infinita ſęcula quandoque forſan cogitamus, ſed obiter: de ea ab alijs ſcripta legimus, ſed obiter; immenſam Æternitatis ſine fundo voraginem in concionibus adumbratam aſpicimus, ſed & hoc obiter ac perfūctoriè. Breuî ſalubres gemitus aliarum cogitationū mole obruuntur. Sic Æternitas vix animum ingreſſa, mox vaniſſimis cupiditatibus ſepelitur. Inde omnia prioris nequitiæ blandimenta ſubrepunt, & animum ut antè occupant. Ita fides noſtra, quam iactamus, fides ſomnians, aut verius, mortua eſt.

Narrat illuſtriſſimus ſcriptor Baronius, quod ſibi teſtatiſſimâ fide cōpertum aſſerens: Hoc, inquit, auditione accepi, ab integerrimæ fidei viro Michaele Mercato, qui de auo ſuo hęc explorata retulit, quæ complurium eruditorum virorum aſſertione ſcimus firmata, & pro concione ſæpius narrata. Res ita habet. Michaël Mercatus ſenior cum Marſilio Ficino ingenij nobiliſſimi viro, intimâ iungebatur amicitiâ, quam & paria Philoſophiæ ſtudia accendebant. Vterque horum Platonis ſcripta combiberat. Fuit ut ex more diſceptarent inter ſe, quis hominis poſt obitam mortem ſit ſtatus, quò animus humanus migret, quæ rerum facies in Orbe altero? Atque hoc è Platonis mente deducebant Chriſtianis oraculis confirmandum.

Sermone inter diſſerendum longius progreſſo, ad eam uterque conventionem deſcendit, ut ſtipulatis dexteris alter alteri ſanctè promitteret, ut qui prior naturæ concederet, ſuperſtitem de alterius vitæ ratione quàm fideliſſimè, ſi liceret annuente Deo, redderet certiorem. Hæc pactio: & iuratum omnino in hæc verba.

Poſt aliquantum temporis, hi duo viri totis urbibus diſiuncti habitarunt. Cumque Michaël Mercatus ſummo manè ad aurorā Muſis amicam philoſophiæ operaretur, equitem in proximâ plateâ ad ædium ſuarum oſtium contento curſu properantem, ſimulque Marſilij ſucclamantis vocem audijt: *O Michael, ô Michael, vera ſunt illa, vera, veriſſima.* Michaël ad notiſſimi amici voces excitus, mox à libris feneſtram accurrit ac proſpicit, cernitque à tergo Marſilium equo niveo vehentem, iamque reflexo itinere abeuntem. Hunc celeri voce proſecutus, Marſili, Marſili, clamabat. Sed eques candidatus moram non ferens, oculis ſeſe ſubduxit. Mercatus inopinato ſpectaculo attonitus, quid ſuo Marſilio eveniſſet, anxiè cœpit indagare. Demum intellexit Marſilium Florentię ea ipſa hora obijſſe, qua ad ſuas ædes viſus à ſe audituſque eſſet.

Ab eo tempore Mercatus, quamvis iam anteà vitæ integer, & commendatæ probitatis fuerit, philoſophiam, nuntio remiſſo, res ſibi ſuas habere iuſſit, ipſe in poſterum ſolius Chriſtianæ philoſophiæ leges ſectaturus. Ita quod reliquum vitæ habuit, ſibi iam Mundoque mortuus, ad futura ſe totum tranſtulit, Æternitatem aſſiduè meditatus. b

a *Hier. Cap.* 12. *Verſ.* 11.
b *Baronius tom* 5. *Anno.* 411.

§. III.

Attenta Æternitatis meditatio, vitę melioris principium eſt. Laudatur virtus, & alget, ubi vita æterna non amatur. Declivis & facilis ad inferos via eſt, ubi mens non aſſiduè ad beatorum vel damnatorum æternitatem cogitandam intenditur.

Hæc ſcimus, hæc credimus; interim obdormimus, & ſummum Bonum negligimus. Audimur quidem dicere, O *Æternitas*! At interim hilari manu pateram ſpumantem capimus, & toto nos auro proluimus, ad uſque collum ſaturi. Subinde alto gemitu Æternitatem ſuſpiramus, at interim impuris ac obſcœnis cogitationibus cor ſcatet; occultas illud libidines coquit, & furtivis meatibus ſuo ſe Deo ſubducit. Cæleſtes theſauros appetimus, at interim terræ ſpumam, pecuniam, amiciſſimis oculis ſalutamus, & clandeſtinis ſacrificijs litamus Mammonę. Æternos inferorum ignes

ignes videmur expaveſcere, at interim Ira & Invidia, velut Ætna ignibus, flammigamus. Æternas ab omni labore ferias expectamus avidi, at interim adeo torpeſcimus deſidia, ut otium ex otio ducamus, ad omnem ſeriam induſtriam fracti & languidi.

O non violentos qui cælum rapiant, ſed ô cæcos, qui via ſpatioſa & amœna malint errare, quàm aſpera nonnihil & arcta, iter tenere rectum.

Interim Chriſtus omneſque cælites inclamant: Contendite intrare per anguſtam portam, Contendite, Contendite; quia multi quærent intrare, & non poterunt. *a* Properate, currite; Vincendum & eluctandum eſt, Contendite. At nos nec currimus, nec properamus, nec contendimus: nos obſcitabundi lentique velut cameli ac leones pedatim gradimur, & otioſè ſequimur. Ac utinam ſequamur & non omnino ſubſiſtamus.

Noſtrum Velle ac ſtatuere ſimillimum eſt ægrotorum invalidis conatibus. Æger ſubinde ſeſe erigit & lecto attollit, greſſum molitur, pedem ponit, ambulare tentat, mox virium defectu in lectum recidit. Crura illius tibiæque fulcra ſunt nimis imbecillia, moli corporis ſuſtentandæ. Vellet ſurgere, ſed poſſe negant vires. Vix alij ſunt conatus noſtri, ardua cogitamus, multa ſtatuimus, ſanctiora molimur, videmur velle rem bene agere. Sed vana ſunt hæc ſine viribus molimina, deeſt alacritas ſpiritus, omnia pervadit languor. Hinc vitia potius intermiſſa quam abdicata non ſine guſtu repetimus. Ita recidimus in lectulum è quo abitum parabamus, & priori obruimur veterno. Ita

Laudamus veteres, & noſtris utimur annis,

Divorum res geſtas evolvimus, & commendamus: non ſequimur, non imitamur Virtutem ſpecioſiſſimis titulis oneramus, non eam factis exprimimus: beatorum æternitatem inhiamus, ſed moleſtiorem viam, quæ illuc ducit, cautiſſimè declinamus. Nos ſpectant hæc veteris Comici dicta:

Sed cum inde ſuam quiſque ibant diverſi domum.

Nullus erat illo pacto, ut illi iuſſerant. b

Cum ſacra concio ad finem deducta, cùm in templis peroratum eſt, domum itur, menſa ſtruitur, iamq; priora omnia ex intervallo nõ longo repetuntur. Hic noſter mos eſt, adimus tẽpla, conciones audimus, quandoque ingemiſcimus, peccatis indignamur, nobiſipſis iraſcimur. Sed hoc quãdiu? Mox hilaris oblivio ſepelit omnem priorẽ ſanctitatẽ. Conamur, ſed languidiſſimè: hinc nullum prodit opus, aut mutilũ. Adeoque poſt ſexcentas conciones ijdem qui anteà ſumus: eadem quæ prius iuramenta, eadem impatientia, eadem laſcivia, Invidia & Iracundia prorſus eadem. Nihil ſuperbiæ deceſſit, avaritiæ nihil: ſed nec gulæ quidquam detractum eſt. Idem qui ante torpor, priſtinæ ſordes, vetera omnia.

O cæcitas humanæ gentis, nullis ſat lacrimis deploranda! Ex omnibus templorum pulpitis clamatur, Æternitas, Æternitas, Æternitas. Nos nihilominus præſenti ducimur voluptate. Adeo perire ſuave eſt.

a *Luc. Cap.* 13. *Verſ.* 24.

b *Plautus in Rudente.* 4. *Act. Scen. penul.*

§. IV.

Qvemadmodũ verò ſacras conciones audimus, & negligimus; aures perfluũt dicta: ita ſacros libellos percurrimus, & nõ proficimus: deſerunt memoriã lecta. Quod ex oculis, itidẽ ex animo abit. Et quãvis æternitas iterum iterũque inculcetur, nos tamen telam, quam orſi, pertexìmus: probamus meliora, deteriora ſequimur, pietatem induimus, ſed planè deſultoriam; ita priori luto mergimur.

O Chriſtiani, reſpicite & levate capita, *& corda* veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra: *a* oculos animũque cælo attollite: Sunt fortè iam turbata omnia & adverſa? Non ſic & olim erit; meliora pollicetur cælum perbrevi patientia obtinendum. Sunt forte iam ſucceſſus proſperi, & blandiens aura? Ne fidite: nihil in hoc Orbe diuturnum: ſuis quæque momentis fluunt tranſeuntque omnia. Æternitas durabit, ſola tranſitum ignorat Æternitas.

Hęc dicimus & ſcribimus, hæc occinimus & pingimus. Sed quis eſt qui hęc altius in animum admittat? Quis hæc probè capere, quis è ſolido conatur credere! O Iterum cæci mortales, quorum tunc maximè perfunctoriæ functiones, cùm Æternitatis negotium in manibus eſt, cum de animi ſalute agitur.

Narrat eccleſiaſtes tam diſertus quã religioſus, Ludovicus Granata, *b* qua ratione inſanã hanc gentis humanę cæcitatem è numero defunctorum quiſpiam amico ſuperſtiti detexerit. Duo, inquit amicitiæ amoriſque ſinceritate coiunctiſſimi erant, Theſeum iſtum, illum Pirithoum dixiſſes, & unum pænè animum in duobus corporibus. Vterque vitę fuit probatiſſimę, utrumque amor & neſcio quod ſingulare pactum ſic colligaverat, ut nil magis vellent quàm unà mori. Sed Mors, illa fœderum omnium turbatrix, candidiſſimam hanc amicitiam diſſoluit, & alterum ab altero, ex hoc in alium Orbem tranſtulit. Nec tamen omnis à morte amicitia diſſolvi potuit. Siquidem non multum temporis abiit, cùm defunctus vivo ſe ſtitit aſpectabilem, ſed habitu vultuque mœſtiſſimo, tanquam ſi amico copiam faceret interrogandi. Exhorruit vivus ad tam inexpectatam amici præſentiam, & ſpectaculo tam lugubri perterrefactus ſtetit. Vbi animum reſumpſit, interrogare inſtitit, num inter beatos ageret aut quo loco res ipſius eſſent? Ad quæ defunctus altum ingemiſcens flebiles has voces ter clarè ingeminavit: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Alter iterum quamvis ore trepido quæſivit, quidnam illud eſſet quod nemo crederet? Cui defunctus denuò: Nemo credit, quàm Deus rationes exactè poſcat, diſtrictè iudicet, ſeverè puniat. Sub hæc verba diſparuit, dum alter novo pavore attonitus hæc ſecum ſilentio expendit.

a *Luc c.21.v.28.*

b *In tertiâ concione, dominicâ ſecundâ Adventûs è Iacobo de Parad. Carthuſ. l. de peccatis mental. criminal.*

§. V.

O Veré, ô veriſſimè dictum, Nemo credit, quam accurata ſint undequaque Dei iudicia, quàm ſevera ab illis ſupplicia. Hæc è cathedris toties promulgantur, toties illud Ioannis ingeminatur; Agite pœnitentiam, iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. *a* *Et nemo credit.* In chartis & libris æternus luctus & æterna tormentorum ſeries toties explicatur. *Et nemo credit.* Æterna gaudia, cæleſtes & æternæ voluptates, nunquam deſitura paradiſi amœnitas quantis voluminibus commendatur? *Et nemo credit.* Plena omnia cohortationibus ad cęlum violenter expugnandum, *Et heu nemo credit*, vi tantâ opus eſſe ut cælum expugnetur: *Nemo hoc credit*, aut certè tam pauci, ut Chriſtus ingemiſcens dixerit: Et pauci inveniunt eam. *b*

Fides qua æternam vitam prælibamus, fides ſomnolenta & deſes eſt. Hinc illi, quos vocamus, heroici actus, & generoſi aggreſſus tam rari. Hinc illud religioſiſſimi ſcriptoris oraculum: Promittit Mundus temporalia & parva, & ſervitur ei aviditate magnâ: Chriſtus promittit ſumma & æterna, & tepeſcunt mortalium corda. Vile pretium quæritur; pro uno numiſmate interdum turpiter litigatur, pro vanâ re, & parvâ promiſſione die noctuq; fatigari nõ timetur. *c* Quis pro cælo tam acer & ſtrenuus eſt? Quãti vigilias ſuas ad abacum luſorium, ad hilares choreas, ad poculorum aciem ſuaviſſimè toleratas non ſentiunt? Vbi tam hilariter vigilatur pro Chriſto, pro cælo, pro æternitatis pręmio? Millies repetendum: *Et nemo credit.* Vbi fides vivit, & immenſas cæli voluptates, perpetua Orci tormenta capit, longè alij mores, longè alia eſt vita, hic oblectatiunculæ & voluptatulæ tam turpes quàm breves non ſitiuntur, hic labor in pretio eſt, hic dulce ac iucundum eſt pati.

Franciſcus Borgias dux Gandię ardentiſſima febri debilitatus didicit, nihil in rebus humanis ſtabile, nihil eſſe perpetuum. Cum verò alterno & novercali die, igni medullæ coquerentur, pia illa cogitatio mentem pupugit? ecquæ nam illos flammæ urerent, qui ob flagitia apud inferos pœnas æternas penderent? Multum in hoc principe valuit ad omnem reliquam vitam hæc cogitatio. Cogitatio prorſus utiliſſima ſi ulla, in morbo, in omnibus omnino adverſis admittenda. Ita ſpiritum iuvet, quod corpori nocet.

Quaſi per amœna prata in carcerẽ pervenit, qui per præſentis vitæ proſpera ad interitum tendit. Et certè damnoſa vanitas eſt, longam vitam optare, & de vita meliore parum cogitare. Quiſquis es, cum Bernardo in aurem tibi inſuſurro: Cogita unde veneris, & erubeſce; Cogita ubi ſis, & ingemiſce. Cogita quò vadas, & contremiſce. *d* Tot aliorum affectata cæcitas nemini patrocinabitur. Iam pridem moniti ſumus, Anguſtam eſſe portam, & ar-

& arctam viam quæ ducit ad vitam.

Via ad inferos expeditiſſima, Libido & Luxuria. Incipe gradi hoc tramite, & brevi magnis itineribus ad Orcum non ibis, ſed curres, ſed volabis. Id Tho. Morus vir tam eruditus quàm ſanctus affirmatiſſimè pronuntiavit, voluitque ſuis etiam ſcriptis inſerere hoc diſticho:

Si quis ad infernos properat deſcendere manes,
Huc iter accelerant Balnea, Vina, Venus.

Hæc ſexcenties, hæc millies audimus, & pænè faſtidimus. Et quod longè deterrimum, voluptatibus æternis hilare, tametſi turpe momentum ultrò præferimus, & cupimus perire. Quocirca uſque & uſque repetendum. *Et nemo credit.*

a *Matth.c.3.v.2. & 10. Luc. c. 3. v.9.*
b *Matth. c.7. v.14.*
c *Thomas de Kempis l.3.de Imit.Chriſti c.3.*
d *Bern. ſerm. de primordiis & noviſſimis noſtris, mihi pag.376.*

CAPVT XVII.

Compendium dictorum & Epilogus.

Certum, nullius hominis linguâ cruciatus inferorum vel leviter adumbrari, nedum explicari aut exaggerari poſſe. Ab ore ad aures hæc monita pertingunt, ſed animum plerunque non vulnerant.

Flamma picta & vera nimium quantum differunt, hęc tamen quandoque ſibi ſimillima ſunt: dolores noſtri cum cruciatibus hominum damnatorum collati, heu quàm nihil habent ſimilitudinis, ſiquidem finiti ad infinitum nulla eſt proportio.

Certum eſt & illud, de plurimis Chriſtianorum veriſſimè dici, eos nequaquam ſerio credere, apud inferos puniri ſontes, alioquin indubiè aliter victuros. Eò dictum Domini collineat: Filius hominis veniens, putas, inveniet fide in terra? *a* De ceteris non minus verè dici poterit, eos de inferorum tormentis aut nunquam, aut rarò cogitare; & quidem cogitare ſolùm, non inhærere huic cogitationi, non perpendere hæc triſtia, non ea imaginationi imprimere: aut certè altiorem paulò cogitationem, velut ſalutarem flammam, curarum ac negotiorum mole obruere, & ita cęcum ac ſurdum ad inferos deſcendere: omnes enim qui eò deveniunt, cæci & ſurdi ſunt, *b* uti Hieroſolymæus civis, Lazari interfector, tunc primum oculos aperuit, cùm iam extra viam fuit. Sed ut dicta in compendium conferamus. Novemplex Æternitatis luctuoſę tormentum ſtatuimus: ſingulorum hic denuò monere, conſultum ducimus.

a *Luc.c. 18.v.8*
b *Diximus ſuperiori capite.*

PRIMVM, TENEBRÆ.

Pſaltes Hebræus: Dies, inquit, diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. *a* Quis iam impijs perſuadeat, eos errare, & impiè agere? Optimos vitæ dies inanijs & vanitatibus frangunt. Sed illis hoc demum perſuadebunt Avernales tenebræ, æterna nox; ſcientiam nox indicabit nocti. Quemadmodum dies felicitatis perpetuę oſtenſurus eſt beatis, quàm opportunè hos vitæ dies ſanctis actionibus expenderint: ita nox illa horribilis, ſempiternam noctem deteget, quam inter vitia iam ducunt improbi, brevi ęterna nocte ſepeliendi.

O nox, ô tenebræ! Hac nocte, his tenebris latrat conſcientiæ canis, favor humanus dormit, voluptas omnis iam evanuit, nil fulget auri, nec ſplendent abaci, ſilent amici, abſunt medici, terrent umbræ, involvunt flammæ, concluſit Æternitas O nox, ô tenebræ!

Videte mihi mercatores duos divites, adulta iam nocte latrunculis ludentes. Hic tabula luſoria, in qua rex, regina, gemini tam curſores, quàm elephantes & ſaltatores cum ſedecim ruſticis, universè triginta duo calculi. In menſa, proximè luſoriam tabulam pervigilat lumen, & hoc latrunculorum prælium accendit. Fervet opus, ardent luſores, demum in ultimum punctum pænè omne aurum ponitur. Alter evadit victor, aufert aureos. Victus abit fremens frēdenſque: Et ô fortuna, inquit, nequiſſima, ô latrones! quis meum mihi aurum reddit? Ita domum redit, ſtomachatur, furit, queritur, familiam turbat, famulos exagitat, evertit omnia. Ita noctem vix ſui compos tranſigit.

Tabula hæc luſoria eſt vita humana, cui lumen rationis non deeſt, varij vitę ſtatus diverſęque dignitates ſunt latrunculi. Sunt reges ac reginæ, ſunt proceres & optimates, plebs urbana & pagana, honorum & opum maxima diverſitas. Qui his perite ſcit uti; vincit; ignarus vincitur. Inde nox una, ſed perpetua; inde tenebræ nullis radijs colluſtrandæ; inde deſperatio ſempiterna: Non videbunt lumen in æternum. O nox, ô tenebræ! a *Pſ.* 18. *v.* 2.

ALTERVM, FLETVS

Angelus, tanquam cæli Prętor vociferatur iam olim: Quantum glorificavit ſe; & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. *a* Tartarum luctui deſtinatiſſima domus. Hic fletur ſiccis lacrimis, nihil tamen doloris egeritur flendo.

O mortales, quid nummos perditos, quid charorum funera, quid iniqua tempora deflemus? ſterilis hæc flendi materia eſt; nec mala ſunt iſta, niſi malis. Hîc illud Chriſti uſurpandum: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſos flete. A conſpectu Dei æternum abiici, hoc ploratu digniſſimum, hoc nullo lacrimarum mari ſat poterit defleri.

Prophetas omnes eorumque vaticinia conſiderate. Mala paſſim ingentia denuntiant, calamitates maximas prædicunt. Repentè ſtylũ vertunt. Subito videntur omnia in integrum reſtituta, loco eſſe optimo. Hinc illæ ſolatiorum promulſides: Et fluent colles lacte & melle. Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem, & comedetis panem veſtrum in ſaturitate. *b* Ita poſt tempeſtates & procellas ſubita ſeſe infundit ſerenitas. Cauſſa eſt in aperto. Nullum in hoc Orbe tam inſanabile vulnus, cui Deus non poſſit malagma imponere; nullum tam grande malum quod ſuo deſtituatur ſeu remedio, ſeu ſolatio. Tobias pauper & cæcus, ſed patiens & piſcis felle curatus; Naaman leproſus, ſed opulentus & Iordanis aqua ſanatus. Theſſalia veneni quidem ferax, ſed & Alexipharmacis deſtituta non eſt. Inſulæ Philippinæ vites non habent, ſed habent palmas, quæ liquorem vino nobiliorem ferunt. A lignis egena eſt Italia, ſed hiemem habet mitiorem, & fructibus abundat.

Ita Deus Adamo Chriſtum, Chriſti genitricem Evæ, delicto gratiam, transgreſſioni obedientiam, morti vitam oppoſuit. Nullum hîc ulcus tam fœdum & hians, quin ſuum ſibi emplaſtrum inveniat; nulla tam miſerabilis clades, quæ non & ſanabilis ſit. At verò in luctuoſa Æternitate illa, inſanabilia ſunt omnia; plurima illic ulcera, ſed nullum illic emplaſtrum, cataplaſma nullum eſt; malum ſummum, malum ęternum, immedicabile.

M. Marcellus captis Syracuſis, florentiſſimę urbis miſeratione motus illacrimavit. Non lacrimas ſed ſanguinem ſtillent ex oculis damnati, cum ſeipſum quiſque aſpiciet totius Æternitatis captivum. Hîc lacrimis ſanguineis, non tamen profuturis, hic fletui acerbiſſimo locus eſt. Verè ibi erit fletus, ſed fletus ſolatium ibi nullum erit.

a *Apoc. c.* 18. *v.* 7.
b *Leu. c.* 26. *v.* 6.

TERTIVM, FAMES.

Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt ——— a

Nimium lautè pranderunt improbi, ideò tã miſerè ac ſiccè iam cenant. Edendi ac bibendi libidinem non continuerunt, hinc varia gulæ flagitia, hinc frequens ebrietas & ingens vitiorum agmen, quod ebrietatem comitari aſſolet. Non edebant ut viverent; ſed vivebant ut ederent. Quorum animus in patinis vixit, quibus vitę modulus culina fuit. De his diſertè Auguſtinus: Nam cùm ideò, inquit, manducent ut vivant, ideò ſe putant vivere, ut manducent. Iſtos omnis ſapiens reprehendit, & maximè divina ſcriptura edaces, ebrioſos, helluones, quorum Deus venter eſt. Hos ad menſam non adducit niſi concupiſcẽtia carnis, non indigentia refectionis. Itaque iſti cadunt in eſcam & potum. *b* O homines qui beatitudinem & felicitatem in menſa tanquam pecus in præſepi conſtituunt. Edunt, bibunt, vomunt. Iam demum eſuriunt, iam ſitiunt, iam crapulam luunt. Sed nec minimum famis aut ſitis ſolatium reperiunt. Samaritana aut Saguntina fames apud inferos in delitiis eſſent: illic crudelius eſuritur & ſititur. Aquæ guttula in voto eſt, ſed & guttula negatur. Hęc gulæ ſunt ſupplicia: ita ſuavitas voluptatis exiguæ dolore cruciatur æterno.

Decoctor

Decoctor iuvenis & patrimonij ſui gurges Albidius, re omni per gulam abſumpta & comeſta, domum præ deſperatione incendit. Vbi hoc Cato vidit: O te religioſum invenem, inquit, qui tam liberaliter *Proterviam facis!* Mos erat in hoc *Protervia* ſacro, ut quod homines ex epulis non abſumpſiſſent, Deus claudus Mulciber devoraret. *c*

Tot damnata ad Orcum capita planè Proterviam fecerunt, turpiſſimi decoctores omnium bonorum. Divina lege ſpreta epulis ac vino protervè prorſus indulſerunt: iam non ſolùm ipſorum domus, ſed & ipſi ardent, arſuri æternùm. Hoc planè eſt Proterviam feciſſe.

Huc illa priſci Patris referri poterunt. Ibi nulla vox, niſi gemitus: nulla requies, ſed ardor continuus: ibi nullum in flamma refrigerium, ſed ignis perpetui continuum incendium. Ibi lux nunquam videbitur, ibi tenebris nunquam carebitur: ibi nulla eſt in bono eorum memoria, ſed oblivio Dei ipſorum æterna, *Quorum cibus, eorum cruciatus*, quorum manſio nō Abrahæ, ſed Satanæ ſinus. Emenda dum potes, ad Deum clama dum tempus habes, dum ſpatium datur luge, dum licentia tribuitur, pœnitere non protrahe. *d.*

a *Virg. l 6. Æneid.*
b *Aug. tom. 10 ſerm. 63. de diverſis c. 14.*
c *Macrob. l 2. Saturn. c. 2*
d *Auguſtini, ſi tamen Auguſtini to. 10 ſer. 63. ad fratres, mihi pag. 748.*

QVARTVM, FOETOR.

Ne quid ſcilicet deſit ad totius hominis omnigenos cruciatus, ſuum etiam naribus opobalſamum ingeretur, fœtoris extremi peſtis. Sunt inter homines quibus paupertas & pauperes horrendum fœteant: Sunt quorum cum Catullo votum eſt, in narium delitiis naſum fieri. Hi obſecro prælibent quinam in illa Mundi cloaca ſoleant odores incendi.

Et quid miramur Æternitatis carcerem fœtere? hædorum & hircorum ſtabulum eſt. Hoc illi nomen ab Orbis iudice habent. Chriſtus de ſeipſo: Statuet oves quidem, ait, à dextris ſuis, hædos autem à ſiniſtris. *a* Hæ pecudes nec piſcem olent nec florem. *b* Ad haras ſpectant, & ad Augiæ ſtabulum, procul à cęli delitijs, procul, & hircos & porcos. In illam beatorum domum, non intrabit aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens. *c* Immundus ille hircorum grex, tantò tunc gravius fœtebit, quantò nunc immoderatiùs illecebras odoris quæſiit.

Suaviorum odorum alij gulam, alij libidinem irritant. Horum appetitus præſertim vehemens incontinentię notam ſubit. Et plerunque ut ſummatim dicamus, huius generis oblectamenta, quæ auribus, oculis, naribus percipiunt, vel levia, vel fœda ſunt. Parêre ſenſui, & inhiare voluptati, aut inane, aut obſcœnum eſt, maximè ſi abſit modus.

Odores & unguenta non paucis damno, imò & exitio fuere. Muleaſſes rex Tunetorum regni recuperandi cauſsâ in filium Amidam pugnavit. Cùm autem ex infelici pugnâ fugeret, cruore, & pulveribus fœdatus, ex ſolo unguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehenſus eſt. Iam capto filius utramque pupillam candenti ſcalpello rimatus diem abſtulit.

Veſpaſianum Imperatorem iuvenis, ut erat unguentis illitus, gratias acturus, adierat. Odore mox hauſto Cæſar ſtomachatus, acri ſupercilio & voce aſperâ: Mallem, inquit, oboluiſſes allium. Sic increpitum ſine honore, reſciſſis etiam gratiæ iam conceſſæ litteris dimiſit.

C. Plotinus Plancus à triumviris proſcriptus, mortis metu Salernitanis latebris abditus. *d* unguenti odore proditus, ſibi quidem perniciē, ſuis autem proſcriptoribus excuſationem ſævitiæ quæſivit. Ita ſemper dedecori ſunt huiuſmodi odores, aut etiam damno.

Hoc ſciamus. Hęc etiam quæ minuta credimus, divinus oculus obſervat. Erit ergo, quod Iſaias prædixit, pro ſuavi odore fœtor. *e* Hîc Micheæ monitum inſtillo: Indicabo, tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid dominus requirat à te: Vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo *f*

a *Mat. c. 25. v. 33.*
b *Tithymalus, & piſcis & flos eſt odoris gratiſſimi: hinc adagio.*
c *Apoc. c. 21. v. 27.*
d *L. Plotius dicitur à Plinio l. 2. hiſt. nat. c. 3. Valer. l. 6. c. 8.*
e *Iſ. c. v. 24.* f *Mich. c. 6. v. 8*

QVIN-

QVINTVM, IGNIS.

De hoc igne inſigniter, & ſingulari nervo Iſidorus Peluſiota: Scire debes, boni vir, inquit, quòd nemo latebit illuſtriſſimum illum ac pervigilem oculum, ne quidem ſi in occultiſſimis penetralibus aliquid patraris. Aperta enim & nuda ipſi ſunt omnia, quantumvis operta & abdita eſſe videantur. Quamobrem etiam peccantes neque reſpicientes excipient fluvij quidam perpetui, ignem terribilem ebullientes, quorum flumina nihil ſunt aliud quàm flammæ ad ſupplicium fluctuantes. Metuamus igitur divinum Numen. *a* Chriſtianus vates Prudentius de hoc incendio illud canebat:

Vermibus & flammis, ſummis cruciatibus avum
Immortale dedit, ſenio ne flamma periret. b

Heu ignis quem nulli luſtrorum tractus, quem nulla, ut Nazianzenus loquitur, ſæculorum innumerabilitas extinguet! Quocunque te verteris, ſunt omnia Ignis, Pix, Sulfur, Ira & Indignatio Domini. Inter ignes etiam noſtros plurimum eſt diſcriminis. Ignis fulminis multò eſt actuoſior quàm vulgaris. Sed utroque longè potentior eſt ignis Avernalis, devorans, ſempiternus. Nunc quęro cum Iſaiâ: Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis. *c*

Illud igneum ſalis mare, tametſi noctes atque dies ferveat, habet tamen ſuos per annum intercalares dies, quibus reſtincto incendio interquieſcat. Apud inferos centum elabentur anni; mille, decem millia annorum tranſigentur, at nec unicus quidem dabitur intercalaris dies. Hinc optimè dixit Auguſtinus: Qui ſanam conſiderationem habet, qui credit Dei verbis, metuit plus ignem æternum quàm cuiuſlibet truculenti barbari ferrum: plus metuit mortem perpetuam morte quâlibet hîc peſſima. *d*

Quot igitur horas, vel quot dies, quot menſes, aut annos in igne hoc permanebunt perduelles Dei? Nec horæ, nec dies, nec anni, numerari poſſunt, quantovis numero collecto. Æternæ erunt horæ, ęterni dies & menſes, æterni anni, ignis æternus. Nunquid igitur in æternum proijciet Deus? Proiiciet in æternum. *e* Nam, Triumphator in Iſraël non parcet, & pœnitudine non flectetur. *f* Hæc qui pavet, cavet, inquit Bernardus, qui negligit, excidit. *g* Hinc priſci ac religioſi ſcriptoris ſapientiſſimum eſt conſilium: Memoria æterni ignis tecum ſingulis noctibus dormiat. *h*

a *Iſidor. l. 4. epiſt. 47.*
b *Prudent. contra Marcionitas.*
c *Iſ c. 33. v. 14.*
d *Aug. to. 9. tract. 5 de Temp. Barba. circa med. mihi pag. 324.*
e *Pſal. 76. v. 8.*
f *1. Reg. c. 15. v. 29.*
g *Bern. ferm. de Converſ. ad Clericos.*
h *Climachus gradu. 7. pag. 116 poſt med.*

SEXTVM, VERMIS CONSCIENTIÆ.

Mala conſcientia vel unius dieculæ, heu quanta crux! quis erit dolor ſi ſit ęterna crux? Damnatorum conſcientia undique vulnerata, hinc afflictiſſima ſemper & deſperatiſſima, nullo unquam ſolatiolo mulcenda. De laniena tam exulceratæ conſcientiæ Bernardus egregiè: Nullus, inquit, de tanta numeroſitate ſpectantium moleſtior oculus, ſuo cuiuſque. Non eſt aſpectus ſive in cælo, ſive in terra, quem tenebroſa conſcientia effugere magis velit, minus poſſit. Non latent tenebrę vel ſeipſas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum ſequuntur illas, nec eſt quò ſe abſcondant ab illis, nec in tenebris quidem. Hic eſt vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus vel potius innatus per peccatum, hęſit firmiter nequaquam deinceps avellendus. Nec ceſſat rodere conſcientiam, eaque paſtus, eſca utique inconſumptibili perpetuat vitam. Experiri erit hoc vocem illius, Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. *a*

Apud inferos nulla ſunt horologia, nulla regendis horologiis ſidera, nulli faſti aut Kalendaria. Nullæ illic temporum vices diſtinguũtur. Eccleſiaſtes aſſerit: Nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas. *b* Hîc unicum conſcientię horologium auditur, ſed turbatiſſimum.

Ægroto, qui nihil ſomni poſſit capere, moleſtiſſimum eſt, nullum audire horologium, nec poſſe noctis periodos diſcernere. Hinc unicus

nicus

micus ei quadrans pro hora, hora unica pro nocte tota eſt. Et tamen ubi ſex ſeptémve horulæ abierint, aviculæ cantillando ſalutant auroram; ſol paullatim è quotidiano ſuo tumulo emergit, æſtus remittit, ſomnulus plerunque adrepit; omnia quæ ad noctis adventum exaſperabantur, iam fiunt mitiora: brevî aderunt quęſituri qui valeat, nec verbis tantùm, ſed & fomentis alis recreaturi ægrotum. Nihil horum, ô Deus, apud inferos eſt, nihil diei aut ſolis, nil ſomni aut roris, aurora nulla, nullæ aviculæ niſi dæmones, fomenta nulla; nec aquę guttula: perpetuę illic tenebræ, dolores ęterni, laniena conſcientiæ nunquam deſitura.

Verè ex multis centenis millibus hominum vix ullus eſt, qui hęc recogitet corde, qui tam ſeria conetur penetrare. Vita longe foret alia, alij profecto mores, ſi aliæ eſſent noſtræ cogitationes. Ita conſcientia vitiis exſurdata, in tormentis ſenſum recipit, quem in ſcelerum tumultu amiſerat, tantò iam afflictior & indeſperatior, quantò anteà ſomnolentior fuit & ſecurior. Auguſtini vox eſt: In inferno erit pœnitentia, ſed ſera. Vermis eorum non morietur.

a *Bern. l. 5. de Conſ. c. 12.*
b *Eccl. c. 9. v. 10.*

SEPTIMVM, SOCIETAS & LOCVS.

Domus commoda, & mali vicini, magnum malum: Incommoda domus, & vicini peſſimi, malum maximum. Hæc habitandi ratio eſt apud inferos. Sepulchra eorum, domus illorum in ęternum. *a* Ardebunt damnati velut ſepulchris clauſi. Domus planè incommodiſſimę, nec alias licebit, conducere. Accedunt vicini longè deterrimi, qui vel ipſum cęlum infament & exoſum reddant, grex damnatorum hominum & diabolorum. O quales vicini! De his illud Domini pronuntiem: Bonum erat eis ſi nati non fuiſſent homines illi: *b* Bonum erat eis ſi creati non fuiſſent ſpiritus illi. Homines damnatos aſpice: Sicut oves in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos. *c* Sed quomodo ſunt iam oves, an non dum viverent, fuerunt tigrides, porci, vultures, lupi, leones? Fuerunt certè, ſed ultio divina eos reddidit oves, & ita manſuefecit, ut nullis doloribus, nulli malo poſſint reſiſtere; *Mors depaſcet eos.* Nam velut oviculæ gramina depaſcentes, non ea radicitus convellunt, ſed attondent, ut radice ſalvâ, recreſcat herba, iterum, iterumque depaſcenda, ita illos inferorum reos depaſcit mors; non eis adimit vitam, ut in aliam atque aliam ſemperque novam reſerventur lanienam. Atque hęc eſt mors altera ſemper victura, de quâ Auguſtinus. Eorum, inquit, qui non pertinent ad iſtam civitatem; erit è contrario miſeria ſempiterna, quæ etiam ſecunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicenda eſt, quæ à vitâ Dei alienata erit; nec corpus, quod æternis doloribus ſubiacebit. Ac per hoc ideò durior mors iſta ſecunda mors erit, quia finiri morte non poterit. Ibi & dolor permanet ut affligat: & natura perdurat, ut ſentiat: quia utrumque ideò non deficit, ne pœna deficiat. *d*

Hinc locus damnatorum rectiſſimè domus doloris & omnigeni luctûs appellatur. Bernardus in profundiſſimam hanc domum gemitus emittens: O regio dura & gravis, inquit, regio extimeſcenda, regio fugienda: terra oblivionis, terra afflictionis, terra miſeriarum, in qua nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, Vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confuſio peccatorum. Totus tremo atque horreo ad memoriam iſtius regionis, & concuſſa ſunt omnia oſſa mea. *e*

Hîc ego Solonem pœnè imiter, qui graviùs mœrentem civem in editam turrim evocavit iuſſitque per ſubiectæ urbis ædificia circumferre oculos, addiditque: Cogita, quantus iam olim ſub his tectis fuerit, quantus hodieque, ſit & multis pòſt ſæculis futurus ſit luctus, & mitte mortalium mala tanquam tua deflere. Vix ego aliter: Videte, mortales, & conſiderate formidabile luctus ſpelæum inferos. ô quanta ſub hoc Æternitatis antro deliteſcit comploratio! quanta infinitis pòſt ſæculis ſine ullo ſeculorum exitu congeries malorum hîc futura! Definite ergo morſiunculas veſtras ut mala maxima deplorare. Hîc veriſſimum eſt omnium miſeriarum receptaculum; hæc luctûs officina. Quiſquis etiamnum viator es cave, & iter tuum ſic modera-

re, ne iſte tormentorum locus, æternum tibi obtingat diverſorium.

a *Pſ.48.v.12.*
b *Mat.c.26.v.24.*
c *Pſ.48.v.15.*
d *Aug.l.19.de Civit.Dei c.28.& vlt.*
e *Serm.de quinq; regionibus & quinq; negotiat. qui Bern.tribuitur, mihi pag.1749.*

OCTAVVM, DESPERATIO.

Varias omnino clades hic Orbis noſter cōtinet, ſed demum omnes ſuum quæque finem ſortiūtur. Video paupertate preſſos, ſed video paupertatis & finē. Video calumniis exagitatos, ſed video & calumniarū finem. Video in graviſſimis morbis decumbentes, ſed video, & finem morborum. Video verbera, video fidiculas: video & membris ſingulis parata machinamenta. Sunt iſtic hoſtes cruenti, cives ſuperbi, domini avari, ſed videò, quod ab his his omnibus liberet mortis imperium. Video quoſdam cruciatibus & tormentis immanibus affectos; ſed video & finem tormentorum mortem.

At vero in flammeis diabolorum caveis video quidem ſupplicia horrenda, infanda; ſed non video ullum ſuppliciorum finem, non video uſquam pœnarum terminum mortem. Hic nullus, nullus finis. Mors optimum naturæ inventum, Mors omnibus finis, multis remedium, quibuſdam votum, de nullis meliùs merita quàm de his ad quos venit, antequam invocaretur. Mors ſervitutem invito etiam damnio remittit, Mors captivorum catenas levat, Mors è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat; contra omnes iniurias vitæ, beneficium Mortis eſt. Sed hoc, eheu apud inferos non eſt. Per omnia inferorum latibula circumſpicio, ſed mortem nullam video. Imò verò video mortem, ſed vivaciſſimam, & agnatis ſibi doloribus pleniſſimam. Apud inferos, ſicut nullus lugendi & dolendi, ſic nullus moriendi finis eſt. Damnati ipſi, ut Dionyſius notat, ſic calculum ponunt: Elapſis decem millibus annorum, adiicientur centum millia, poſt hæc centum millia, tot iungentur myriades, & milliones quot in firmamento ſunt ſtellę, & in littore maris arenæ. Poſt quæ longiſſima annorum ſpatia, quaſi nihil de pœnis noſtris acciſum eſſet, ſic iterum ab initio pati tormenta incipiemus: atque ita ſine interruptione, ſine, ſine modo voluetur aſſiduè noſtrorum tormentorum rota. *a*

Atque hinc deſperatio multò quàm acerbiſſima. Hæc tam intelligentiam quàm voluntatem ac memoriam diriſſimè torquebit. Quicquid memoria ſecum revolverit, affliget, quicquid congitaverit, intellectus, in tormentum cogitantis vertet; voluntas ipſamet obſtinationem ſuam ſtepebit; neque enim unquam velle poterit quod Deus. ita ſemper ſuę malignitatis inſeipſa pœnam reperiet. Et quàm horrendum eſt, ſcire, Deum ſibi æternum fore inimicum, ſeveriſſimas eius manus ſe nunquam evaſurum, ſub eius pedibus perpetuò calcandum. hinc iugis ac deſperatiſſima rabies, hinc ſummum Dei odium orietur. Omnis dolor irruet ſuper eos. *b* Mala omnia ſuper eos congregabuntur. *c*

O miſerrimi noctis inquilini, voluptates veſtræ evanuerunt, & ut Ioannes Apoſtolus loquitur, poma deſiderij animæ veſtræ diſceſſerunt à vobis, & omnia pinguia & præclara perierūt à vobis. *d* Iam ſola ſupereſt deſperatio Spes omnis iam decollavit. Vocabitis mortem, & non veniet. Eum ingreſſi eſtis carcerem, è quo mors nulla vos unquam educet. Iam ſola ſupereſt deſperatio. Meminiſtis quā avidè, velut urſi, mel voluptatis ſectaremini. Mel omne evanuit, iam vobis inhæret apum aculeus, æter num inhęſurus. Iamque ſola ſupereſt deſperatio. Hoc nimirum vobis maluiſtis, centies ſexcenties moniti, hoc ipſi volum accerſiiſtis; habete nacti.

Vltima omnium malorum æterna deſperatio.

a *Dionyſ.Cart.in ſpeculo amatorum Mundi.*
b *Iob.c.20.v.22.*
c *Deut.c.18.v.14.*
d *Apoc.c.18.v.14.*

NONVM, ÆTERNITAS

Loquantur omnes Angeli, nunquam tamen ſatis explicaverint pœnarum apud inferos Æternitatem. Quid enim eſt Infernus? Tormentum abſque omni dolorum intercapedine ſempiternum, ſummum. Priora octo tormenta quamtumvis acerbiſſima, valde tamen tolerabilia eſſent dicenda, ſi ea vel multis annorum millibus forent toleranda. Sed

cùm

cùm æterna ſint, eheu, inexplicabilia, & multò magis intolerabilia ſunt, & tamē æternum toleranda. Cogito, inquit priſcus Theologus, mille annos, cogito millies mille annos, cogito tot annorum millia quot ſunt momenta ſeu puncta in toto tempore à condito Mundo, uſque ad eius conſummationem, & de Æternitate nihil adhuc habeo. *a* Laborabunt in æternum, & vivent adhuc in finem. *b*

Et hęc dolorum æternitas ſingulare ſupplicium eſt. Damnati namque non ſolum pœnam præſentem patiuntur, ſed cum certo ſciant eam fore æternam, velut totius Æternitatis immenſum, inæſtimabile pondus ſuſtinent, & modò patiuntur, quod in omnem æternitatem paſſuri ſunt.

Atque hæc cauſſa eſt cur plurimi ſanctorū hominum ad aſperrimam vitę rationem ſeipſos ultrò damnarint dum viverent, ut illam ſcilicet pœnarum æternitatem effugerent. Ebrios facit Æternitatis meditatio, veluti muſtum. Sanctiſſimi quique plurima fecerunt Æternitatis intuitu, quæ videri poterant hominum ebriorum deliria. Poterat de illis dici: Muſto pleni ſunt iſti. *c* Erant certè; ſed muſto, quod eis propinavit Æternitas. Quanti eorum in ſolitudines ſeſe abdiderunt, in vepres & ſpinas abiecerunt, aquis gelidiſſimis merſerunt, nives nudo corpore tulerunt, ignes inſilire non horruerunt, modò peccatum effugerent, æternitatis luctuoſiſſimæ ſeminarium. Votum ſingulorum erat: Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat, ut requieſcam in die tribulationis. *d* Et verè præſtat mori millies, iterum iterum millies iugulari melius, quam morti æternæ obijci. Aut pecus, aut ſaxum eſt, quem à vitijs non revocat æternitas.

Annis ſuperioribus homo Belga, Bertrandus Cornelij, iuvenis fuit ferox, turbidus, vitioſus, pugnax, ut urbe totâ *Rex turbarum* audiret; in ſympoſijs, ludis, tripudijs effuſus. Proximâ ſub cineralia nocte, dum convivatur, choreas ducit, bacchatur, à Deo in ipſis choreis intimè tactus Æternitatis radio, ſubduxit ſeſe, velut auram capturus liberiorem. Paullò pòſt ſecuti ſocij reperiunt hominem ſubtriſtem & cogitationibus merſum. Illi blandiſſimè rogare, curas abigeret, choreas repeteret, aut ſi mallet, pocula, & verò iam ſecum rediret, interſpirationi ſat datum. At ille de morte, de reddendâ iudici ratione, de Æternitate ita piè cœpit philoſophari, ut, licet primò eum id ioco agere opinarentur, ubi tamen ſeriò & conſtanter diſſerentem audierunt, vehementer omnes fuerint obſtupefacti. Demum ille in hæc verba finit: *Definitum eſt mihi, ſocij, deinceps alium agere hominem, hiſce ludicris abſtinere, mutare mores priſtinos, legibus Chriſtianis vivere. Et certè ſi ſapio, nullam impoſterum occaſionem negligo conſequendæ ſalutis. Nec putem ſerum nimis reſipiſcere. Quamvis doleo, non citius huic cogitationi animum adieciſſe, cum iam ſatis intelligam, fugaciſſimis his voluptatibus unam imminere Æternitatem. Sic pergo. Vos ſinguli rem veſtram agite.*

Ita dixit & abijt, deſeruitque rei novitate attonitos, quoſdam etiam ad meliora perſuaſos. Nemo non mirabatur, quotquot turbulenti hominis ingenium norant. Sub illud ipſum tempus oportuniſſimè Eleutherius Pontanus Menenas è Societate IESV ſacerdos illuc locorum venit, & ad Bertrandi domum non ignotus hoſpes divertit. Andito eius adventu mox accurrit Bertrandus, ad pedes ſeſe abiecit, & in eandem ſocietatem admitti ardenter rogavit. Poſt aliquod temporis ſpatium factus voti compos, ad domeſtica munia obeunda eſt admiſſus. Hoc vitæ genus ad obitum uſque triginta quatuor annis feliciter perduxit. Erat in eo ægrotorum cura inſignis, & religioſæ diſciplinæ tāta obſervatio, ut circumgeſtatâ clepſydrâ orationis horas ægrorum obſequio interruptas metiretur. *e* Eò Bertrandum Æternitatis meditatio pertraxit.

Scire, à quolibet graviore delicto luctuoſam Æternitatem pendere, & nihilominus graviter delinquere, extremæ fatuitatis ſpecimen eſt. Æternus ignis ſuppliciorum ac tormentorum omnium eſt epitome.

Hæc omnia Bernardus illuſtri oratione complexus: Quis putas, inquit, tunc mœror erit, quis luctus, quæ triſtitia, cum ſeparabuntur impij à conſortio ſanctorum, & à viſione Dei, & traditi in poteſtatem dæmonum ibunt cum ipſis in ignem ęternum, ibique ſemper erunt ſine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beatâ paradiſi patria exulati, cruciabuntur

buntur in gehenna perpetua, nunquam lucem viſuri, nunquam refrigerium adepturi, ſed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi conſumit, ut ſemper reſervet: ſic tormenta aguntur, ut ſemper renoventur. Iuxta verò qualitatem culpæ, pœnam ſuſtinebit unuſquiſque gehennæ: & ſimilis culpę rei, ſui ſimilibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur niſi fletus & planctus, gemitus & ululatus, mœrores atque ſtridores dentium: nihilque ibi videbitur niſi vermes & larvales facies tortorum, atque teterrima monſtra dæmonum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis. Hinc dolor, inde pavor, gemitus, ſtupor, & timor horribilis. Ardebunt miſeri in æternum, & ultra. In carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ. Sic tamen morientur, ut ſemper vivant, & ſic vivent, ut ſemper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiſo pro bonis meritis collocatur: Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut ſemper cruciari cum impijs, aut perpetualiter lætari cum ſanctis. Bonum ſiquidem & malum, vita & mors, ante nos ſunt poſita, ut ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, ſaltem invent præmia *f*

Hæc noſtra nos fides docet, hanc ipſam tamen fidem, ut iam ſuprà demonſtratum eſt, aut in torporem ac ſomnum defluere, aut penitus interire ſinimus.

Narrat Patavinus Pręſul Petrus Barocius, virum oppidò eruditum optimo ſuorum amicorum ſe ſtitiſſe poſt mortem cum eiuſcemodi oratione: Sub ipſam mortis horam in rebus fidei turpiſſimè à Satanâ deceptus ſum. Ita mors animum, qualem reperit, abduxit & obtulit Iudici. Ab eo in ignē abire iuſſus ſum Quem, etſi maximus ſit, utcunque tamen tolerabilem iudicarem, ſi poſt mille annorum millia finiendus eſſet. Sed æternus eſt, idemque tantus, quantum apud vos nulla conſpexit ætas. Maledicta ſcientia, quę in tam immane præcipitium me deiecit. Dixit, & in auras abijt. At ſuperſtes alter, cum rei novitate, tum amici exilio æterno motus, amiciſſimos quoſque, quid ſuper eâ re in medium conſulerent, interrogavit. Aliter vixit, ſanctius obiit. *g*

a *Adamus Sasbout, Hom. Dom 1 quadr.*
b *Pſ.* 48. *v.* 10.
c *Actor. c.* 2. *v.* 13.
d *Habac. c.* 3. *v.* 16
e *Annales Societatis An.* 1602. *die* 2. *Ianuarij; Lovanij in Belgicâ, mihi p.* 679.
f *Bern. l. de Animâ c.* 3. *mihi pag.* 1052.
g *Barocius l.* 2. *de ratione bene moriendi. De eodem Bellarminus Card. de Arte bene moriendi l.* 2. *c.* 9.

EPILOGVS

Ergo rectiſſimè ratiocinatus Auguſtinus: Quis, inquit, non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum? Et quis non contemnat dulcedinem ſæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? Maiore timore minora contemnimus, & maiore æternitatis cupiditate omnia temporalia faſtidimus.

Quantum arena, inquit Chryſoſtomus, imò vero quantum ſtilla ab immensâ abyſſo diſtat, tantum vita præſens ab æternis & immortalibus bonis. Non eſt hæc vera poſſeſſio; uſus eſt, nec ipſe quidem ſatis proprius. Sola virtus nobiſcum migrare conſuevit. Virtus ſola ad æternam vitam petranſit. Evigilemus tandem, pecuniarumque extinguamus appetitum, ut deſiderium omne ad æterna transferre poſſimus. *a*

Sed heu quanta eſt humanæ gentis inconſiderantia, quanta cæcitas! de obolo litigamus, cælum per riſum & iocum prodigimus. Sic paſſim furoris contagione inſanimus, mutuiſque exemplis ſuaviter perimus. Non erubeſcis, ait aureus orator, quod pręſentibus addictus? Non deſinis deſipere, & inſanire, & iuveniliter nugari? Quicquid hic moleſtum eſt, exiguum eſt; quod illic dulce erit, immortale erit. Ergo animos à fluxis & perituris ad æterna ac digniora trāsferamus; cæleleſtium tangamur deſiderio, ut bonis perfruamur futuris, *b* Non ſatis invitat præmium; terreat ſupplicium.

Illa ergo nobis, inquit Valerianus, ſunt ante omnia cogitanda ſupplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec mem-

membra deſunt dolori. Cui Chryſoſtomus accedens: Si non everſionem, ait, timuiſſent Ninivitę, fuiſſent everſi. Si tempore Noë timuiſſent diluviũ, non fuiſſent obruti diluvio. Si timuiſſent Sodomitæ incendium, non fuiſſent exuſti. Magnum eſt malum, minas negligere. Nihil eſt æquè utile atque de gehenna diſſerere. De ea dicatur aſſiduè, ut nunquam in eam incidas. Fieri non poteſt ut anima de gehenna ſollicita citò peccet. Nullus ex ijs qui gehennam habent ante oculos, incidet in gehennam. Nullus ex ijs qui gehennam deſpiciunt, effugiet gehennam. *c*

Refert Ioannes Moſchus ad religioſiſſimum ſenem Alexandrum, qui cœnobio abbatis Geraſimi pręerat, veniſſe qui diceret: Migrare cogito, Pater; locus enim quem hactenus habitavi, nimis inamœnus frequentiſſimum mihi tædium parit. Cui optimus ſenex: Et hoc quidem ſignum eſt, fili, luculentum, nec cæli delitias, nec tartari flammas à te unquam ſerio cogitari. Nam ſi hæc animo agitares, crede mihi, nihil in cella tua tædij ſentires. *d*

Veriſſimum, & ex tripode oraculum: Quicunque cælum, quicunque infernale balneum attenta mente perpendit, moleſtias & miſerias etiam graviſſimas, aut non ſentit, aut certè quod ſentit, in lucrum trahit, paratiſſimus & plura & graviora perferre, modò pœnas exire liceat æternas.

Talis certè Olympius abbas, eodem Climaco teſte, qui interrogatus, qua ratione ſpeluncam habitare ęſtus tolerare tantos, inter muſcarum & cyniphum examina totos dies perdurare poſſit? Ad quæ ille: Hæc, inquit, tolero, nec invitus, ut à cruciatibus futuris liberer: cyniphes fero, quia vermem immortalem horreo: nec æſtum curo, quia ignes æternos formido. Illa enim temporis ſunt, ſuum viſura finem, idque brevi: iſta ſunt ęternitatis, omni fine caritura.

Idcirco hæc aſſidue cogitanda, hęc vigilante animo ſunt pertractanda. Firmo etiam corpori in futuros morbos infunduntur medicamenta: ſic animus hiſce cogitationibus armandus in vitia. Hæ cogitationes nonnihil amaræ ſed ſalubres? non ſtatim obveniunt, ſed paullatim tempore, contubernio, uſu adoleſcunt ac roborantur; fugantur otio inerti, quod quantum virtuti adimit, tantum addit omni vitiorum generi.

Age quiſquis es, ſaluti tuæ maturè proſpice. Vaticinantem audi Siracidem: ſi non in timore Domini tenueris te inſtanter, citò ſubvertetur domus tua. *e* Nunc in manu tua eſt, ut regnes, ut pereas.

Miles è pulvillo & lecto non ſurrexit generoſior. Cogita beatitudinem Laboris & Virtutis eſſe filiam. Non erubeſcat inquit Auguſtinus pœnitentiam agere, qui non erubuit pœnitenda committere, ſed citò in ſe bonis operibus contendat imaginem reparare, ut inter filios mereatur agnoſci à patre, ne ab illâ æterna beatitudine excluſus. & à convivio nuptiali proiectus, ligatis manibus ac pedibus projiciatur in tenebras exteriores. *f* Optimè Tertullianus: Peccati ceſſatio radix venię; gehennæ meditatio, principium ſalutis. Gehenna cùm malis omnibus abundet, illud ei bonum maximè deeſt; quod eſt in malis optimum, ſupplicij finis.

a *Chryſ. to. 4. ho. 11. in 1. ad Tim. c. 4 mihi pag.* 1333.
b *Idem ho. 9 in ep. 2. ad cor. c. 5. mihi p.* 685.
c *Idem ho. 2. in ep. 1. ad. Theſſalon.*
d *Moſch. Prat. Spirit, c.* 141 *& c.* 142.
e *Eccle. c.* 27. *v.* 4.
f *Aug. to.* 10 *ſerm.* 60. *de Temp mihi pag.* 254.

FINIS.

Zodiacus Chriſtianus Tom. primo fol: 279

ZODIACVS CHRISTIANVS,

SEV

SIGNA DVODECIM DIVINÆ PRÆDESTINATIONIS;

Totidem ſymbolis in æs inciſis explicata

AB

HIEREMIA DREXELIO
è Societate IESV.

ILL.mo PRINCIPI AC DOMINO

D. IOANNI

COMITI IN HOHENZOLLERN,

SIGMARING ET VORINGEN,

DOMINO IN HAIGERLOCH, ET VVehrſtain; Sac. Rom. Imperij Camerario hęreditario, Cæſ. Maieſt. & Ser.mo Bauarię Duci ac Electori à Conſilijs ſecretis:

EIVSDEM

SVPREMO, ET PRÆFECTO AVLÆ,

ET CAMERARIO.

EDITIONEM priorem Zodiaci Chriſtiani Illuſtriſſime Princeps, nomini tuo ſacraui: hanc tertiam eidem conſecro, idque lubens meritò. Gracilis eſt hic libellus, & formâ quàm ante contractior, re tamen auctior & emendatior. De humaniſſimâ tuâ beneuolentiâ nil licet ambigere, quin ea, hoc etiam quantumcunque tenue obſequij genus, prono affectu proſecutura ſit. Seneca ad Liberalem Ebucium: Neminem vnquam vidi, ait, tam benignum, etiam leuiſſimorum officiorum æſtimatorem *a*. Idem ego de Te, Illuſtriſſime Princeps, iure affirmem. Nimirum ea maximorum virorum indoles eſt, vt donantis te-

tis tenuitatem, humanitatis ſuæ opulentiâ non grauatè locupletent, neque enim neſciunt mores pauperum, qui cum nequeunt offerre thura, lac ferunt, aut idem etiam ſæpius donant: iſtud ego hîc facio. Reuertor igitur ad Illuſtriſſimam Celſitudinem tuam, & hoc Prædeſtinationis arcanum, coram Sereniſſimo Electore Maximiliano, & Sereniſſima coniuge Eliſabethâ explicatum, denuò in tuas manus trado, tuis prius auribus acceptum. Atque hac ratione Zodiacum Illuſtriſſimi Nominis tui tutelâ defenſum, in publicum reduco. Monachij, die Beatiſſimæ Virginis ab Angelo ſalutatæ. Anno M. DCXXV.

a *Seneca l. 5. de benefic. cap. 1.*

Illuſtriſſimæ Celſitudinis tuę

Obſequentiſſimus cliens,

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

LECTORI S.

H*Abes, pie Lector, Duodecim ſigna diuinæ* Prædeſtinationis, *è SS. litteris & SS. Patribus, ſubſeciuo ſtudio collecta, & memoriæ iuuandæ totidem ſymbolis aſſignata. Permiſi quidem antehac, rogantibus amicis, Zodiacum edi de his ipſis* Prædeſtinationis *ſignis: ſed extemporalem illam & tumultuariam ſcriptiunculam, nunc abolitam cupio & expunctam. Per te id liceat, mi Lector, obſecro: & abiecto priore illo Zodiaco, hunc non tantùm correctiorem, ſed & altero tanto auctiorem ſubſtitue. Et hoc tibi ſpeculum ſume quotidie inſpiciendum. Tuum hic erit conſiderare, quot in te* Prædeſtinationis *ſigna deprehendas: an omnia, an nullum; vnum an pauca. Ex quo proinde facilis erit coniectura, cui libro,* Vitæ *an* Mortis, *tuum nomen ſit inſcriptum. Supremo Mundi die, hi libri etiamnum clauſi aperientur. Et qui non fuerit inuentus in libro* Vitæ *ſcriptus, mittetur in ſtagnum ignis.* a *Hi verò* quorum nomina ſcripta ſunt in cælis, *b immenſùm gaudebunt &* æternum.

a Apoc. 20.
b Lucæ 10.

PRI-

PRIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM PRIMVM.

CEREVS ardens (ſi cupias, Lector, oculis cernere hęc ſymbola, libelli frontem aſpice.) Ardēte Cereo deſignatur *Lux interna*, quę beneficia Dei, vanitatem mundi, vitę breuitatem, peccatorum cœnum, voluptatum omnium vaneſcentes vmbras ſic oſtendi, vt, qui hæc videre incipit, cælum iam ſuſpiret & exclamet cum regio vate: Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum; quando veniam & apparebo, ante faciem Dei *a*? Multi dicunt quis oſtendit nobis bona? ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, ô Deus, & in hoc vultus tui lumine ambulabimus. *b*

a *Pſ.*41.
b *Pſ.*4.& 88.

§. I.

HAbemus magiſtrum intra nos, lumen rationis, quod liberaliſſimus Deus, à ſuomet vultu deriuatum, in meliore hominis parte collocauit. Hoc lumen non tantum à beſtijs nos ſecernit, ſed Deo iubet eſſe ſimiles, Hoc lumen menti humanæ impreſſum ? indelebilis eſt concio, quâ identidem monemur; *faciendum alteri non eſſe, quod nobis ab ab alijs fieri nolimus*, ab altero enim ſperandum, quod alteri fecerimus, quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis. proinde nec vi nec dolo, neque bona, neque pudicitiam aliorum temerandam. Hoc lumen & creata omnia, & ipſum nobis (ſub velo tamen) monſtrac creatorem Deum, habentem omnia perfectum, beatiſſimum, ęternum, ipſum ſibi cunctiſque ſufficientem, principium & medium & terminum, qui lucem habitat inacceſſam, qui operibus & muneribus tam amabilis, quàm potens, cuius idem ſit & VELLE & FACERE; qui totus miſericordia ſit & bonitas; idem tamen ſanctus ſeuerus, incorruptus inadulabilis iudex; idem totus inſtitia; qui formâ & magnitudine nobis ſit inenarrabils, cui nihil ſimile nec videamus, ſed nec ſuſpicari aut conijcere poſſimus viſuros, præ quo venuſta omnia & pulchra, meriſſimæ ſint tenebræ & vilis vmbra: quæ quidem amabiliſſima & ſumma pulchritudo, nihil ſibi gratius habeat quàm *amari*. Hoc idem lumen, noſtri nobis conditoris oſtendit opera, alternum diei noctiſque imperium, oculeam ſtellatamque cæli maieſtatem longiſſima ſolis lunæque itinera, florulentum terræ gremium, ſpatioſiſſimos fluminum errores, tremendum maris dominium, animalium nationes; prouentus fructuum, quæ omnia non manibus nec labore vllo fecerit Deus, ſed quia voluerit hæc fieri, facta ſint omnia.

Hoc quoque rationis & fidei lumen ſupremam hominis felicitatem in eo ſitam commonſtrat, ſi ſuo ſe opifici quã maximè aſſimilet homo, gratum namque ſemper eſſe omne quod eſt ſimile: certè enim imagini nil fieri poſſe melius, quàm ſi exemplari ſuo ſit quàm ſimillima, & hoc demum etiam futurum, ſed alijs in terris, in orbe alio, in regione viuorum nondum apparuit, inquit Ioannes, quid

erimus; ſcimus, quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt *a*. Ex affulgente hoc lumine, è cogitatione tali ingens exiſtit in voluntate lætitia, ſpes ſeſe in altum attulit, magnus in Deum calenſque affectus conſurgit, quid enim dulcius, quàm ſeipſum viuam infinitæ pulchritudinis imaginē circumſpicere; ſcire, ſuo ſe exemplari eſſe chariſſimum? quia verò nō omnibus hoc lumen ita liberaliter affulget, beatus Dauid, non eandem etiam omnium eſſe lætitiam expertus, de prærogatiuo hoc munere ſibi plurimum gratulatur, & ; Signatum eſt, inquit, ſuper nos lumen vultus tui Domine: dediſti lætitiam in corde meo *b*. non in corde omnium, ſed in meo, eorumque qui à te, ô bonitas prędeſtinati ſunt ad vitam, ideò in hoc lumine vultus tui ambulabimus, & in nomine tuo exultabimus, tota die læti, emerſiſſe nos è tenebris, vt quotidie magis ac magis in ſanctiſſimæ voluntatis tuę notitiâ erudiamur, & arcaniorem in dies tecum ineamus amicitiam: Beati ſumus, ô Iſrael, quia quæ Domino placent, manifeſta ſunt nobis. *c* Iobus cum ei omnia è terra, è cælo, aduerſarentur, huius tamen luminis iucūde recordatus *d*: Splendebat, ait, lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Ergo vos, inquit Eccleſiaſticus, *e* qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra: *f* Lux veſtra in tenebris orietur, & requiem dabit vobis Dominus ſemper, & implebit ſplendoribus animas veſtras. quòd ſi deflexeritis à Deo, Ægyptijs vndique tenebris inuoluemini. Nam error & tenebræ peccatoribus concreatę ſunt. *g*

a 1. *Ioan*. 3.
b *Pſalm*. 88.
c *Baruc*. *c*. 4.
d *Iob*. *c*. 29.
e *Eccleſ*. *c*. 2.
f *Iſa* *c*. 58.
g *Eccli*. *c*. 11.

§ II.

TAlia, inquit diuinus Spiritus, *a* dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt. quænam illa? neque enim otioſa videtur aut inutilis curioſitas, noſſe, quæ apud inferos loquantur dānati. quæ apud exteras nationes, in regum palatijs, in principum curijs agantur, auidè audimus: ſcire quæ apud inferos fiant, ſi non ingratum multò minus erit inutile; præſertim cum hæc non incerta ſit, vti plerumque rerum nouarū narratio. qui ergo dānatorum ſermones ſunt? *Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis* b. *Ergo errauimus* hęc quidē cōſequentia eſt, ſed vbi antecedens? *Venite & fruamur bonis, quæ ſunt: vino pretioſo & vnguento nos impleamus, & non prætereat nos flos tēporis, coronemus nos roſis antequam marceſcant, nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra.* Ad prata ſe inuitant; quid amplius facerent boues & vaccę? En, iſtud eſt *antecedens*, quod fecerunt in mundo, *conſequentia* primum facta eſt in inferno. Heu peſſimi dialectici! vbi enim antecedens poſuerant, ibi & conſequentiam debuiſſent ſubiungere: *Venite, fruamur bonis quæ ſunt.* mox fuiſſet concludendum: *Ergo erramus.* nam aut in hac vita pœnitendum, aut ardendum in altera; pœnitendum hic eſt, non ſine fine peccandum; cruces iam cogitandæ non deliciæ; certandum hic eſt, alibi triumphandum. *Ergo erraſtis:* conſequentia bona eſt & vera, ſed nimis ſera: *& iuſtitiæ lumen non luxit nobis.* Et quodnam hoc iuſtitiæ lumen? Si iuſtitia eſt, vti legumlatores volunt, ius ſuum cuique tribuere, iuſtitiæ quoque munus erit, debitam rebus omnibus æſtimationem non negare, illud ergo animi lumen, quod cuiuis rei congruam aſſignat æſtimationem, iuſtitiæ ſeu intelligentiæ lumen merito dicetur. Et hoc eſt, quo ſe caruiſſe damnati queruntur generoſa vina dignoſcere, corollas capiti, epulas ventri ſeligere per vireta, delicias ſectari, hæc quidem omnia exactè ſciuerunt: ſed hæc eadem delicijs æternis nequaquam eſſe pręferenda, ſuauiter neſcire voluerunt. pudendas & breues oblectatiunculas tanti fecerunt, vt præ illis omnia beatorum gaudia non magni viderentur eſſe pretij, vina ſua, ſuas epulas, Veneres, roſas ſuas tam tenerè amarunt, vt audacter ſpernerent ipſas etiam cœleſtes delicias. adeo chara fuit illis peccandi libertas, vt vilis eſſet omnis *æternitas*. Sed hæc eſt iniquiſſima rerum æſtimatio: contrarium docet intelligentiæ lumen, quod vnam & vnicam ſummi vult æſtimari *æternitatem*, vilipendi cetera omnia. *Ergo errauimus*? Res

ipſa

ipſa loquitur. *Ergo iuſtitiæ lumen non luxit nobis?* Nimis iam certum eſt. Multi ſunt, qui nolunt intelligere, vt bene agant: *c* Voluntaria ſed blanda ſemet ignorantia decipiunt; omnem viam non bonam ingrediuntur. Ex horum numero & *vos* fuiſtis? noluiſtis intellgere vt bene ageretis. Ergo clamate iam, & vlulate miſeri, hæc veſtra per totam æternitatem erit cantiuncula: *Ergo errauimus, ergo iuſtitiæ lumen non luxit nobis*. hic inferorum pſalmus eſt, hæc eorum flebilia carmina æternum ploranda.

a *Sap.c.5.* b *Sap.cap.5.*
c *Pſalm.35.*

§. III.

ATtendite Chriſtiani, & miſſos cęlo radios ne excludite: det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros, *a* hoc intelligentiæ lumine immiſſo, facilè cuiuis patet, non pluris faciendos eſſe homines quàm Deum, nec diuitias quam conſcientiam, nec pluris humanum quàm diuinum fauorem? ſed nec voluptatem quamcunque cælo præferendam, nec fluxa hæc æternis eſſe anteponenda. Et verè non habet (ait Chryſoſtomus) quod ſuper terram amet; qui cœleſtem dulcedinem deguſtauit.

Hoc intelligentiæ lumen bonus Deus Auguſtino liberaliſſimè voluit allucere. Admonitus, inquit, redire ad meipſum, intraui in intima mea, & vidi qualicunque oculo animæ meæ, lucem Domini incommutabilem; qui nouit eam, nouit æternitatem. Et inueni me longè eſſe à te in regione diſſimilitudinis. *b* Ab hoc intelligentiæ ac iuſtitiæ lumine non multum diſcrepat lumen deuotionis, de quo D. Bernardus: *c* Roga. inquit, dari tibi deuotionis lumen, diem ſereniſſimam & ſabbatum mentis, in quo tanquã emeritus miles in laboribus vniuerſis viuas abſque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei, vt quod prius cum amatitudine & coactione tui ſpiritus faciebas, de cetero cum dulcedine peragas & delectatione. ad idem inuitans nos regius pſaltes: Accedite, inquit, ad eum, & illumamini: guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus *d* amœnum hoc cordis lumen eſt, & plena voluptatis flammula, quæ Deum homini maiorem in dies atque maiorem oſtendit. Ad hoc lumen in humano pectore accenſum, quotidie creſcit (res mira) incrementi omnis incapax, immenſus Deus.

a *Baruch.cap.1.*
b *Lib.1.confeſſ.cap.10.*
c *Sermon.3.de circumciſ. Domini.*
d *Pſalm.33.*

SECVNDVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM
SYMBOLVM SECVNDVM.

CRANIVM ſeu CALVA, qua declaratur, *animus ad mortem quamcumque illam ſemper paratus*. Et vos, inquit Chriſtus, ſimiles eſtote hominibus expectantibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs, vt cum venerit, & pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Pulſat Dominus, inquit Gregorius, *a* cum per ægritudinis moleſtiam mortem vicinam eſſe denuntiat. cui confeſtim aperimus, ſi eum cum amore ſuſcepimus, aperire pulſanti iudici non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre illum, quem contempſiſſe ſe meminit, iudicem formidat. qui vero ſpe & operatione ſecutus eſt, pulſanti mox aperit, vocari ſe gaudet, & ob futuri prҫmij gloriam vel inter lacrimas hilareſcit, quin ergo *b* diſſolui cupimus & eſſe cum Chriſto, multò id melius, quàm ſi prolongetur noſter hic lugubris incolatus *c*. Non poteſt malè mori qui bene vixerit, nec bene mori qui vixit male. *d* Et quid illud eſt, quod nobis eripi adeò formidemus? vita quid eſt? niſi ludibriorum ſcena & mare miſeriarum, quacunque veharis naui, aurea an argẽtea, gemmea ſeu lignea, aſſilientes fluctus non declinabis, in aduerſantes ſcopulos ſæpius impinges, in periculoſis vadis crebrius obhæreſces. beatus ille qui mare hoc tranſiit, beatus qui enauit, & iam in portu eſt. quod ſi quis ad mortem ante ſeros annos perueniat, non magis conqueri debet, quàm qui citò nauigauit. Quid ergo mortem, laborum

finem, præmiorum auſpicium metuamus? hoc iudicium à Domino omni carni, prioribus ſæculis nemo euaſit, ſed nec futuris euadet vllus: quotquot anteceſſerint, omnes ſequentur, ad hanc legem nati ſumus, & eò imus quò eunt omnia: mors, omnibus eſt finis, multis remedium, probis etiam votum; ijs certè qui ad vitam prædeſtinati ſunt: mors omnium dolorũ & ſolutio eſt & terminus, vltra quem mala eorum non exeunt, inſaniæ foret, optimi Domini decreto reſiſtere, ac tributum nolle pendere quod pendunt omnes, libertatemque ambire, quæ nulli conceditur. Altior eſt Theologia Chriſtianorum; quæ vitam in patientia, mortem habere nouit in deſiderio. Cygnus, ſi Solino credimus, [e] in vita gemit & triſtatur, in morte lætatur & canit, itidem electi faciunt, dum viuunt, gemunt; cantant in morte, æternum in cælo lætaturi. ita octogenarius ille olor cecinit, Simeon; Nunc dimittis ſeruum tuum in pace. [f] Et cur lamentemur ruente tuguriolo noſtro? ſcimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam ſed æternam in cælis. [g]

a *Hom.* 13. *in Euang.*
b *Phil* 1.
c *Pſalm.* 119.
d *Auguſt. de doct. Chriſt.*
e *Solin. de mirabilib. mundi.*
f *Luc.* 2.
g 2. *Corinth.* 5.

§ I.

ET quis è rigido ſtrato non ſurgat promptius? Ij ſolum cunctantur, qui in plumeo calore mollius foti, difficulter deſerunt calentem nidum. ægrè tibi eſt in hac vita? ergo non inuitus, puto, tranſibis ad meliorem. bene tibi eſt? ergo maturum omnino eſt vt mox finias, ne te proſperitas, vti multos, præcipitet ſerâ quidem ſed graui ruinâ, non ergo timendum eſt, inquit Tertullianus, quod nos liberat ab omni timendo. longum Deus adimit tormentum homini, cum vitam ei concedit breuem. ideo generoſus martyr Cyprianus, audita Valeriani Imperatoris contra ſe ſententia: *Taſcium Cyprianum gladio animaduerti placet*, elatis cælo manibus & oculis: Deo gratias, reſpondit, *qui me à vinculis huius corporis dignatur abſoluere.* Miratur Ambroſius [a] quoſdam, cum moriendum, extrudi velle potius è ſuo carcere quàm educi, & quid, inquit, eſt in mundo & vita hac, niſi pugna cum ira, libidine, gula? Eiuſdem animi Chryſoſtomus: [b] quid, inquit, dicis homo? ad regnum vocaris, ad regnum filij Dei, & oſcitabundus es totus, ac deſidum more ſcalpis ac torpes? Si namque ſingulis diebus vel in mille mortes inſiliendum eſſet, an non omnia ferre oporteret? atqui principatus gratia nihil non faceres, cum verò conſors futurus ſis regni vnigeniti Dei, non obijcies te vel mille gladijs, non inſilies in ignem? at tu luges etiam quod abiturus hinc es, & præſentibus libenter immoraris, plus æquo corporis curam agens, quidnam hoc eſt? & mortem etiam horrendum quid eſſe putas. Horum verè cauſſa ſunt delitiæ & vitæ remiſſio, alioqui qui vitam viuit acerbam, auolare quoque vellet & ab hac vita liberari. ita idem nobis euenit, quòd pigreſcentibus auium pullis, ſemperque in nido hærere cupientibus, ſed quanto diutius hæſerint, tanto redduntur imbecilliores: Nidus quidam eſt præſens hęc vita ex feſtucis & luto compactus, etſi magnificas mihi oſtenderis ædes, etiam ipſas regias auro multo & lapidibus pretioſis ſplendidas; nihil tamen illas ab hirundinum nidis putabo differre. Ingruente namque hieme ſponte ſua cadent OMNIA.

Ita fit prorſus, Chryſoſtome, auree orator: cadunt tandem omnia, & nos cum ipſis, plerumque hoc ipſo tutius quo citius, hinc gratulatur Sapiens, Raptum eſſe iuſtum, ne malitia mutaret intellectum eius. hinc & Angelus mori timentem increpans: pati, ait, timetis, exire non vultis, quid faciam vobis: Fidem reſurrectionis non habet, qui ad meliora non feſtinat. Si domus ruinam minetur, nonne prompti ex ea migramus; ſi nauis inter procellas periclitetur, nunquid animo toti ſumus in portu? mundus hic ingentibus vbiq; ruinis fatiſcit, vbique fluctus & procellæ: quin ergo portũ cogitamus, quin migramus ad patrẽ? vbi nos charorũ turba expectat, de ſua ſalute ſecura, de noſtra ſollicita. O beati mortui qui in Domino moriuntur, quia in Domini ſinu quaſi morientes cõquieſcunt, & ſic quieſcen-

do

do ſuauiter in mortem obdormiſcunt. ita Stephanus *c* inter ipſos ſaxorum nimbos, in tanto lapidātium tumultu & fremitu, obdormiuit tamen in Domino, ita Lazarum *d* amicum ſuum Chriſtus obdormiiſſe dixit. ita & Moſes *e* ſeruus Domini mortuus eſt iubēte Domino. & ſicut mater infantulum brachijs ſuis indormientē deoſculatur, & ſic in lectulo, taciturna molliter reponit; ita ſunt qui dicant, ſcripturæ ſenſu Moſen ceu dormientē infantem à Deo per oſculum & amplexū in ſinu Abrahę quaſi in lectulo collocatum. Nimirū, cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini. *f* Ter beati ſunt hi mortui: amodo, iam dicit Spiritus vt requieſcant à laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos, *g* tanquam famuli ſuum Dominum, filij ſuum patrem, nobiles ſuum principem; ſequuntur vſque ad tribunal Dei, deducunt & comitantur vſque ad ſupremam Dei curiam, quo ſolum nobiles hi famuli intromittuntur. quiſquis ergo ad vitam prædeſtinatus eſt, mortem vt optimum naturæ inuentum prædicat, cum non alia via illuc ſe peruenturum ſciat, & quia eiuſmodi homo nunquam non paratus eſt mori, ſic ſecum ipſe ratiocinatur.

a *Lib. de bono mortis.* b *In c. 1. ad Col.*
c *Act. ca. 7.* d *Ioann. ca. 13.*
e *Deuter. ca. 34.*
f *Pſal. 126.*
g *Apoc. c. 18.*

§. II.

QVid mori trepidem? iter patrum, imo omnium latam tritamque ſemitam ingredior, quid ſolus ego mihi neſcio quid aliud malim libens faciam, quod facerem etiam nolens: ſcio, quicquid fit à volente, fit leuius, & deſinit eſſe neceſſitas, cùm accedit voluntas. Sed nec tergiuerſandi cauſam habeo, cum eſſe deſino, quod inuitus fui, mortalis. ideò corpus hoc accepi vt redderem, & ideo reddam, vt denuò recipiam cum fœnore. hactenus à conſpectu Dei mei detentus ſum per mortales has moras, quibus illi vitæ meliori præluditur. nam lux iſta quam velut extremam multi reformidant, æternæ natalis eſt; veniet iterum qui me in lucem reponat dies, & ideo ęquiſſimo animo, rediturus exibo, ô quàm lætus amplectar diem, qui meo me domicilio aſſignet; qui me hinc ereptum, & omnibus laqueis exutum reſtituat paradiſo! In multis me reum non neſcio, ſed miſericordia tua, ô mi Domine Oceanus eſt & immenſiſſimum mare. In hunc ego me Oceanum, in hoc mare prçcipitabo, cum me voluerit mors de hoc vitę colliculo deijcere, ſic vnico mei ipſius in ſinum miſericordiæ iactu, omnes vitæ moleſtias abrumpam, & vtinam mors nullas in via moras nectat: quandocunque veniat, volentem me inueniet, & paratum quieſcere. non ſic odi quietem, vt reſpuam malorum ferias. Et cur non potiùs tunc gaudeam cum vitam hanc miſeriarum innumerabilium officinam licebit claudere, mortis & fortunæ iugum excutere, diem ordiri nulla nocte finiendum. Felix nuncius cùm me Rex meus vocaturus eſt, & ex hoc carcere liberaturus: multa faciam ſolutus quę vinctus nullo vnquam ſtudio didiciſſem. Auicula, aperta cauea non eijcitur, ſed euolat, ſic ego in apertas illas & cæruleas plagas libens emigrabo, vitæ iam pridem ſatur. De loco mortis meæ, de tempore nil angor penitus, faciat ille qui me fecit, quicquid vult. *Voluntas* illius vnica mihi vitæ mortiſque eſt regula: nil mali ab eo aut acerbi metuo qui ipſa eſt bonitas. Et nonne in figuli manu eſt, vaſculum leui rota effingere, & idem frangere: Vaſculum ego ſum à magno illo Figulo; quid querar, ſi qui me finxit, velit frangere, imò refingere & ex miſero reddere beatum? viuere me vult? quamdiu vult, volo, vult me mori? nullas mortis inducias nec ad momentum poſco. initium meum & finis ab illo ſunt, quicquid ille immiſerit, excipiam non libenti tantum, ſed & hilari fronte: mihi viuere Chriſtus eſt & mori lucrum. *a* Amo te, ô mi amantiſſime Deus. cupioque ardentiùs amare; hac amoris flamma cor meum penitus liquefiat: nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc euolabo? ſequor te, benigne parens, ſequor, & eo promptius cum propius ad te vocas.

a *Philip. ca. 1.*

§. III.

ITa ſentit, qui alibi viuere, & cum Chriſto eſſe cupit: neque iſtud noui quid eſt: nam ſicut medicus, inquit Theophylactus, cum

vides

videt ægrum faſtidire cibos & pharmaca; prior ea ipſe ſumit, vt ęgrum ad eadem ſumenda inducat. ita Chriſtus prior ipſe guſtauit mortem, vt eam guſtare non horreat Chriſtianus. Cur iam, mi Chriſtiane, etſi natura timidus ſis, & mori te ſentias, non priorem illum, quem loquentem audijſti, æmuleris, & intrepido ac fidenti animo tu quoque in has voces erumpas: Calicem ſalutaris accipiam & nomen Domini inuocabo: *a* calix iſte amarior quidem eſt, illum tamen bibit ipſe meus Seruator & ex cruenta cruce eundem mihi exhauriendum propinauit Calix iſte fatale mortis poculum eſt, quod Chriſtus ſponte, quod omnino homines perhauriunt ineuitabili neceſſitate; cur ego hoc ſolus recuſem? quiſquis cœpit viuere, deſinere debet, vt denuò incipiat, & quidem illam vitam quam nunquam deſinat. quid ergo tibi vis vane timor, quid reuocas damnoſa mœſtitia? calicem quem dedit mihi Pater, quem Chriſtus mihi miſcuit, & ipſe bibit, non vultis vt bibam illum? mortalis ego ſim, & mori non didicerim? Cum apud Alexandrum Macedonem grauius decumbentem aliquot malè anxij amici, Philippum medicum de veneno porrigendo inſimulaſſent, Rex Philippum cum parata potione ad ſe venientem ſic excepit: altera manu amicorum illi literas porrexit, altera pharmacum ab illo accepit: dumque medicam potionem ori admoueret, oculos in Philippi vultu defixit, ſi quas fortè in illo, ob commiſtum toxicum, conſcientiæ notas deprehenderet: cùm egregiam in ſe medici fidem è facie diſceret, intrepidus porrectum poculum perhauſit ita, & ego faciam: poculum quod me in quietem & longiorem ſomnum daret, IESVS meus, medicus & Seruator mihi temperauit, & porrexit ebibendum: ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in Crucifixi Domini mei vultu, in quo ſummum in me amorem inſcriptum legam, ſimulque conſtans & imperterritus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet ſalutis, quò plus amaroris. Ita, mi Chriſtiane, mors ipſa cum venerit, facilè vincitur, ſi priuſquam veniat, ſemper cogitetur, nunquam timeatur.

a *Pſalm.* 115.

TERTIVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM TERTIVM.

AVREA EVCHARISTIAE HIEROTHECA qua exprimitur, *Frequens Sacramentorum, Confeſſionis & Communionis vſus.*

Olim erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis. *a* Obſeruatum eſt autem luculenter, quo magis hic Eccleſiæ primæuæ mos intepuit, eo magis ardor ſpiritus, charitatis ignis, ſanctitas omnis refrixit. Hîc omnes cacodęmonis aſtus & conatus mirificè deſudant. Hoc agit, hoc laborat imprigrè veterator, vt à frequenti Euchariſtię vſu quàm plurimos retrahat. Et quos ille non ponit obices? quæ non fingit impedimenta? quot obſtacula molitur? nunc fidei dubia ingerit; vbi non auditur, fucatam reuerentiam perſuadet, aut maiorem in ea re guſtum, ſi rariùs fiat. nunc plurimorum conſuetudinem in exemplum trahit, qui etiam boni Chriſtiani ſint, licet hîc infrequētes, modò ſermones hominum & dentes opponit, modò molem negotiorum. iam inuſitatas euagationes animi, angores cōſcientię, iam inimicitias & alterna inflammat odia. huic aridam reddit mentem, & ab omni cœleſti ſenſu exſuccam, iſti præparationem efficit moleſtam, difficilem, tædio plenam, in alium totos variarum cogitationum exercitus immittit, vt vel ſic viam intercludat ad diuinum hoc epulum: ſunt, quos neſcio quo religionis prætextu decipit, vt ſaltem differant, quod non cenſent omittendum, ita mille fucos facit & tricas tricis nectit malignus impoſtor; ita de die in diem confeſſionis & communionis ſacramentum differtur, ita mora moræ nectitur, propoſitum propoſito adiungitur, & dies alius poſt alium conſtituitur, ita hebdomades eunt & menſes & anni, cum ad Chriſtum non niſi rariſſimè & ferè inuiti ac coacti venimus.

a *Act. ca.* 2.

§. I.

§. I.

ET cœperunt ſimul omnes excuſare, *a* hic villam emit, hic boues; iſte vxorem ducit: nemo vacat, cùm ad Chriſtum veniendum, palliolata hæc eſt & honeſta titulo, ſed re non parua inſania. Et cur nec ad horulam quidem, curas villæ, boues præſepi, vxorem fornaci relinquimus, & nos ea agimus, quæ ſalutis noſtræ ſunt? ſi ad colendos agros, aut ad vineas paſtinandas, vocaremur, eſſet cur dormire mallemus quàm fodere, at iuſſi diſcumbere, & vnà cum Chriſto conuiuari, nec alium cibum quàm Chriſtum ipſum ſumere, quòd fugâ, tam agreſti nos ſubducamus, hoc demum dementiæ eſt inſignis aut impudentię. Deum iratum ſi fugeremus, Adami nepotes nos fateremur, *b* ſed Deum miſericordem & placatum, Deum vocantem & ad paratiſſimam cæleſtiumque deliciarum pleniſſimam menſam ſuauiſſimè inuitantem ſic auerſari, hoc ferarum eſt non hominum, ſed vt excuſationes noſtræ ſuos habeant colores, culpam & torporem noſtrum non fædis aut illicitis prætextimus, non furta aut adulteria cauſæ noſtræ, ſed honeſtima quęque obtendimus, quid enim mali, coniugium inire, rem familiaré curare, pecora aut prædia emere? & quid verò in his, mi homo, boni eſt, ſi nos hæc auocent à ſummo bono, ab animi ſalute? ſic curandum eſt corpus, ne peſſum eat animus; ſic emenda eſt villa, ne perdatur cælum. Ad cœnam magnam vocamur, tantiſper ſeponenda ſunt cetera omnia, dum adſumus vocati: quieſcant interim & villa, & boues & vxor, negotia cuncta curæque ſileant, dum nos in cœnâ hac magnâ, cum Angelorum rege loquimur. at nos eò ſæpè impudentiæ progredimur, vt non vereamur dicere: *non poſſum venire* veriùs diceremus: *nolo venire*, ita pergite, mei Chriſtiani, ita vobis Deum conciliabitis. Ah, miſerabiles & nemini quàm nobiſmet ipſis damnoſiores! Algemus & ignem fugimus, ægri ſumus & medicum ſpernimus, cùm tantò magis medico egeamus, quò minus ægros nos eſſe ſentimus: nimirum cepas & allium ore patulo inhiamus, faſtidimus ſuauiſſimum Manna. Edixit olim Deus per Moſen, *c* colligeret Manna populus per ſingulos dies, ſolo ſabbato feriaretur, & nos noſtrum habemus manna, idque longè prętantius; illo frui licet dum viuimus, & vſque dum mors nobis ſabbatum indicat. Sed & hic patriſſamus miſeri. Adam, ait Gerſon, è ligno vitæ edere noluit cum potuit: iure punitus eſt; non potuit cùm voluit. ſic & nos dum poſſumus, adeò contumaciter nolumus, vt ad aliorum conuiuatorum menſas alioqui promptiſſimi confluamus, ſolum ad hanc diuinam Chriſti menſam, non niſi ægrè & rarò pertrahamur. ſic in nullo fermè quàm in ſalutis noſtrę negotio ſomniculoſius agimus; in ceteris alacres, hîc pigramur. Ad formicas Deus pigritiam noſtram ablegans: Vade, inquit, ad formicam ô piger, & diſce ſapientiam *d*. Illa cum naturę ductu prę ſciat, cibos hieme non poſſe colligi, æſtate quærit, quęſitamque annonam ſeruat hiemi, hoc & nos ſtudioſiùs deceret facere. Immortalitatis alimoniam proponens Chriſtus: ſi quis manducauerit, inquit, ex hoc pane, viuet in æternum. Ad æternam hanc vitam prædeſtinati, quamdiu mortis hiemem non ſuperarunt, vitalem hunc cibum aſſiduè quærunt. Et hoc ipſe voluit qui dedit ſanctiſſimum iſtud Sacramentum, non tantùm adorandum ſed & manducandum, vt cibum: cibo identidem repetito vitam tuemur corpori, alioquin ab inſito nobis calore conſumendi; cibo etiam frequentius ſumpto animæ ſeruanda eſt vita, aliter ab impuro concupiſcentiarum ęſtu peſſimè depaſcendi; ideo D. Innocentius monet *e* cauendum eſſe, ne ſi nimium huius Sacramenti ſumptio differatur mortis periculum incurratur. idem omnino monens Diuus Hilarius: timendum eſt, inquit, ne diu abſtractus à Chriſti corpore, alienus remaneat à ſalute: qui peccare quieuerit, communicare non deſinat. Sed hoc ipſum eſt quod volumus, hæc noſtra ſunt impedimenta; communicare potius deſinimus, quàm peccare ceſſemus, hanc potius menſam vitamus quàm petulantiam noſtram; ad ſanctos caſtoſque mores nec ſic quidem ſuauiſsimè duci ſuſtinemus, ſerpenti olim, Deos nos fore mentienti credidimus: nunc Deo nos in ſe mutandos affirmanti vix fidem habemus. promittit Chriſtus, qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo. *e* audimus promiſſum, at lentiſsimè credimus.

præcipit Chriſtus hoc faciendum in mortis ſuæ memoriam, nec dubium quin eam velit eſſe quàm creberrimam: præceptum nobis videtur æquum, ſed, contra quàm Chriſtus voluit, non crebrò exequendum. Suadent omnes Sancti Patres, hanc menſam frequenter accedere: conſilium illorum non diſplicet, ſed præualet conſuetudo noſtra. Prælucent tot pij homines exempli ſui facem; videmus, non ſequimur.

b *Luc. cap.* 14.
c *Gen.* 3.
d *Exod. c.* 16.
e *Prou. c.* 6.
f *Ioan. c.* 5.

§. II.

SI, quoties Euchariſtiam quis ſumit, toties mille numum aureorũ adiiceretur auctarium, ſuaſoriis verbis nil opus foret amplius, rationes has aureas nemo non caperet; arcenda eſſet multitudo non accerſenda. heu humanam cęcitatem! aurum cernimus, & capimur; latentes Euchariſtiæ theſauros quia non conſideramus, ſpernimus. Arenularum pauxillulum eſt omne aurum, ſi huic gemmæ conferatur; pretium illius nemo ſatis æſtimauerit. Euchariſtia peccata leuiora delet, grauiora cauet, impetus animi vitioſos eneruat, intelligentiam illuſtrat, voluntatem incitat, conſcientiam exhilarat, contra cacodæmonem armat; in aduerſis, ne deficiamus roborat, in proſperis ne cadamus adiuuat, in meliore tramite vt progrediamur, confirmat: Euchariſtia dat pignus futurę gloriæ, & cum eo ſimul mortis cõtemptum, cęli deſiderium, affectuum moderationem, vitiorum horrorem, virtutum amorem, ſuiipſius victoriam, in rectè cœptis perſeuerantiam.

Sed animus, inquis, mihi aridus, vanus, frigidus, immmundus eſt; non audeo accedere. Aut nulla hæc eſt excuſatio aut mala, eóque minus differendus acceſſus, quod magis es talis. Immundus es? accede; Euchariſtia fons eſt puritatis. æger es? medicina eſt, & certiſsimum omnium animi morborum antidotum. Eſuris? en panem Angelorum. Letali torpes gelu? ne differ, hic ignis eſt. tui te hoſtes exercent? ne difficile, hic panoplia & armamentarium eſt inſtructiſsimum. triſtis es & mœrore conſumeris? hic vinum eſt quod lętificat cor hominis. delicias quæris? nuſquam veriores ſunt, quàm in hoc epulo quod delicias præbet etiam regibus: Patriam adſpiras? en viaticum pretioſior tibi datur viatica cœna ad cælum tendenti, quam Eliæ ad montem Horebum eunti. Quòd ſi ſanguinis fluxũ ſtitit illicò, Chriſti veſtis vel tacta tantum, quid Chriſti corpus non poterit? Sed indignus ſum, inquis, qui toties paſcar tam diuino cibo, nec dignã aduerſus illum reuerentiam exhibere poſſum. Obſecro, Chriſtiani, pigritiam noſtram reuerentiæ nomine ne coloremus: melius eſt ex amore accedere, quàm ex timore abſtinere, inquit D. Thomas *a* D. Ambroſius verba Domini, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, de Euchariſtiâ interpretatus: *b* ſi quotidianus, inquit, eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic viue vt quotidie merearis accipere: qui enim non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere. Si enim quotieſcunque (inquit loco alio *c*) ſanguis Chriſti effunditur, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper illum accipere, vt mihi peccata dimittantur; qui ſemper pecco, ſemper debeo accipere medicinam. Gennadius Maſſiſilienſis: *d* quotidie, inquit, percipere Euchariſtiam, nec laudo nec vitupero, omnibus tamen dominicis diebus communicandum ſuadeo & hortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit, quæ pręcipi poſſet facilior præparatio, quam affectum ad flagitia ponere, hoc eſt, deinceps Deum odiſſe nolle. certè nimis illiberalis eſt in ſuum conditorem, qui hoc peſtilenti ad turpitudinem affectu carere non vult, in gratiam ſui conditoris His talibus non immeritò iratus paterfamilias: dico vobis, inquit, quòd nemo virorum illorum guſtabit cœnam meam? quid ais, Domine? illimet ipſi ſunt, qui cœnam tuam guſtare nolunt, & id tu eis in contumaciæ ſupplicium ſtatuis? ita prorſus, id quod ipſi volunt, ſit ipſis in pœnam, & peſſimum eorum velle, ſit ipſis in ſupplicium. Cùm graui fame laboraret Samaria, & Eliſæus viliſſimam annonam rei frumentariæ propediem futuram promitteret, vnus è regijs ſatrapis vt vanum hoc vaticinium irridens. *e* ſi nubes, in-

quit,

quit, prægnantiſſimæ frumenta pluant, nunquid ideò farina tam vilis erit pretij? Cui Eliſæus: videbis, inquit, oculis tuis, & inde, non comedes, omnia ex ordine ſunt facta. Multorum hodieque pœna hęc eſt, vident diuini panis abundantiam, ſed inde non comedunt. videbis, frigidiſſime Chriſtiane, ſub re diuina panem hunc in altum attolli, ſed inde non comedes: videbis per plateas ad ęgros deferri, ſed inde non comedes, videbis plurimos illo in templis refici, ſed tu inde non comedes: excluſus es ab hac menſa, quia teipſum excluſiſti.

a *Par.3.q.80.ar.10.ad 3.*
b *Lib.5.de ſacram.c.4.*
c *Lib.4.de ſacram.c.6.*
d *Lib.de dogmat. Eccleſ.c.53.*
e *L.4.Reg.7.*

§. III.

AT verò prædeſtinati, velut germani Dei filij, hoc pane diu carere, grauiſſimam patris iram interpretarentur, ita nullam illius fruendi occaſionem negligunt, non enim neſciunt quàm benignè prouidentiſſimus Deus cunctis animantibus ſuum cuique cibum pararit, aquilis aues, leonibus feras, equo auenam, boui fænum, gramen ouibus, ceto piſces, homini panem è terra, ſi qui hominum velint eſſe filij, panem è cælo, hunc illi cœleſtem, hunc filiorum, hunc Angelorum panem, magno deſiderio, ſubmiſſa reuerentia, ardente affectu ſumunt creberrimè, maluntque piè impudentes filij quàm malè verecundi hoſtes videri. Ex horum prædeſtinatorum numero ſi quem Chriſtus in magna hac cœna ſic alloquatur, Attende quid amore tui pro te fecerim. Spinas in capite meo numerabis, non item dolores alios in corpore. Flagella & claui corpus meum ſauciarunt, at verò cor meũ iniurię innumeræ. Ipſam pœnè mortem pro te paſſus ſum in horto: angores me prius flagellarunt quàm milites. Tuum iam eſt cogitare, quid hoſtes fecerint, cum etiam amiciſſimi lęderent. ſcis, in quam duro lectulo pro te mortem obierim. Amor meus (vt diſceres, quantus fuiſſet) acerbiſſimâ omnium & ignominioſiſſimâ morte defungi voluit, ſed ignominioſior illa crucis & acerbior reperiri non potuit. En, pro te mortuus ſum, & millies pro te mori non recuſaſſem. Tu verò pro me quid patieris? ſi vis, vt meus in te amor ſit perpetuus, fac vt ſit mutuus, amantem te ama. Ego te amaui ad mortem, ad crucem vſque, & quouſque tu me amabis? Quis prædeſtinatorum illorum non ſinceriſſimis infuſus lacrimis reſpondeat? Etiam ad mortem vſque, ô mi amantiſſime Domine, etiam ad ipſam vſque crucem te amabo, ſi ſic tibi placeat. Et quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te, mi IESVS, ô IESVS mi ſuauiſſime: quis ego ſum, vt pro te mori ſim dignus: & quis tuus hic eſt amor, vt hæc pati, vt ſic mori pro me, ſine me, ô vita mea, volueris? Hi tales gemitus, caſtiſſima hæc ſuſpiria crebræ communionis, epulatoria ſolent eſſe colloquia; ſic animus Deo ſuo intimè vnitur.

Et idcircò communionem crebram (modò ſinceros ea habeat affectus, etſi non ardentiſſimos) magnum prædeſtinationis ſignum ponimus. Verùm, quidquid vel libri clament, vel cathedræ, pars magna Chriſtianorum tam graui malæ conſuetudinis veterno premitur, vt nullis piorum exemplis, nullis ſanctorum monitis excitari queat, & ad frequentiorem ſacramentorum vſum permoueri.

O Chriſtiani quę glacialis rupes, quod letale frigus pectora veſtra conſtringit, vt ſic refugiatis amœniſſimum hunc ſolem? non aduertitis, hoc meras eſſe technas cacodæmonum, qui omnem diuini amoris ignem in nobis cupiunt extinctum, vt hoc animi peſſimo frigore obrigeſcentes, viuamus velut mortui, pereamus in ſordibus, nec in illam viuorum regionem perueniamus. At qui perſeueranter Chriſtum amat, nil magis quam ſępe cum Chriſto eſſe deſiderat, vt veriſſimè dixerit Caſſiodorus: inaudita eſt dilectio quæ amicum amat, & præſentiam eius non amat.

QVARTVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM QVARTVM.

ALTARE NVDVM ET DEVELATVM, per quod ſignificatur *Renuntiatio omnium.*

Proclamat ſeruator noſter; qui non renuntiat omnibus quę poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Renunciare iuſſit omnibus, ſuaſit relinquere omnia. Ita dicat qui Chriſtiani ſanguinis eſt: pauperrimus eſſe malo quam Dei inimicus; malo bonis omnibus, quam diuina gratia ſpoliari.

Paupertas multos fecit mercatores non aromatum aut panni, ſed cæli. Simile eſt, inquit Chriſtus, regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas; inuenta autem vna pretioſa margarita, abijt & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam: *a* mercator iſte non damnum cenſet, ſed maximum quæſtum, omnes opes ſuas amiſiſſe. imò certè non amiſit, ſed vendidit, quia pro illis maximi pretij gemmam recepit. reculas ſuas dedit, & Chriſti chirographum acquiſiuit, quo vno erit olim beatiſſimus: aurum contempſit, & totum ſibi cælum iam habet oppigneratum: prædiola ſua non deſeruit, ſed paratus erat deſerere, & ampliſſimum ſibi regnum comparauit. Qui margaritam habet, inquit Chryſoſtomus, nouit ſe diuitem eſſe, etiamſi ignotum illud ſit, cùm paruo in loculo margarita recondatur. Certè negotiandi cauſſa viuimus, non otiandi, neque vllus tam rerum egenus eſt, qui hanc gemmarum mercaturam nequeat facere, nos enim quęrit Deus, non ſine nobis noſtra, inquit Auguſtinus, *b* neque verò etiam vllus tam abundans rerum eſt diues, cui difficile videri debeat, emendis vnionibus illis, parui facere ſua omnia. Mercatus hic non exigit, vt opes amittat, ſed vt paratus ſit ſi neceſſe, amittere; negotiationis huius ratio non eſt, vt pecuniam omnem eroget, ſed vt, ſi opus, malit animę parcere quàm pecunię, & multò promptiùs mendicus eſſe velit quàm Dei inimicus. non enim animam pro pecunia, ſed pecuniam pro anima doponere conuenit, ſeu ſponte largiendo, ſeu patienter amittendo. Et hoc eſſe ſignum prædeſtinationis affirmamus. huc nos non tantum Chriſtiana fides, ſed & ratio ducit,

a *Matth.* 13.

b *Lib. Euang. qq. in Matt. q.* 13.

§. I.

STilpon capta patria, ereptis liberis, amiſſa vxore, cum ex incendio publico ſolus & tamen beatus exiret, interroganti Demetrio, nunquid omnia perdidiſſet? nihil, aiebat, perdidi; omnia mea ſunt mecum. Idem, amiſſis omnibus, auſus eſt dicere Bias: pectore enim illa geſtabat, non humeris, nec oculis videnda, ſed animo æſtimanda. Hoc generoſi pectoris nota ſit in idololatra; in Chriſtiano certæ *prædeſtinationis* ſignum eſt ad vitam. Ille Chriſto facit ſtipendia, qui cum amiſit plurima, dicere tamen audet: omnia mea mecum porto: Deus meus, & omnia.

Sanctiſſimum virum, Franciſcum Aſſiſinatem accepimus, noctes ipſas quatuor verbulorum horum commentatione & creberrimâ repetitione, ſummâ cum animi ſui voluptate tranſegiſſe. Sanctiſſimum hunc virum liceat imitari, & in omni egeſtate gloriari: *Deus meus, & omnia*, Alij alia quęrant, alia deſiderent, alijs oblectentur. vnum ego Deum quæro, Deum deſidero Deo meo delectabor, ô *Deus meus, & omnia!* opes alijs & honores, voluptates alijs vniuerſas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habebo. Totos ego alijs mundos concedo; aureos & gemmeos montes non inuideo; exquiſitiſsimas eorum delicias non ambio; mihi Deus meus eſt omnia. Nihil ita bonum, nihil ita pulchrum aut iucundum eſt, quin ſummum illud, & primum, ac ſupremum bonum, & melius, & pulchrius, ac amœnitate incomparabili ſit iucundius, ô *Deus meus & omnia!* quàm me varia ſæpe accendunt deſideria, quam diuerſis quandoque ignibus ardeo, quam multis ęſtuo cupiditatibus? ita vt cum lunatico illo adoleſcente, *a* modo in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona ſunt, quæ ego tam anxiè appeto? heu vana, fluxa, ſæpe turpia, & quæ non poſſunt eſſe diuturna ſic vt ſuum dominũ & amatorem vel moriendo præuertant, vel deſerant morientem. Deus meus, amor meus gaudiũ meum, & mea omnia quid tandem eſt quod appetere poſſum, cuius loco non tu mihi ſis, ô Deus, & ſis omnia? mihi cibus, mihi potus, mihi quies, mihi gaudium & voluptas, meus mihi maximus honor eſt Deus, Deus mihi omnia, & pluſquam omnia,

mnia, nam etſi cibis quos inhio, veſci: potu, quem cupio, refici: voluptate quam ardeo, frui liceat: quid tamen iſtud veſci, quid iſtud frui eſt & refici? *Deus meus, & omnia*, te frui, & à te refici, eſt perfectiſſimè recreari, eſt frui omnibus bonis. At interim premit labor, dolor affligit, curæ diſtrahunt, opes minuunt, fauor ſubtrahitur, vita decreſcit, homines turbant & exagitant. Nihil horum vereor, proclamat Paulus, nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodò conſummem curſum meum. *b* neque enim hæc omnia, etiamſi ſimul ingruant, mala ſunt, ſi ſummum illud bonum opituletur, Deus: *Deus meus, & omnia*: tu mihi ô bone Deus, ô bonitas, in ipſis laboribus es quies, in doloribus voluptas, in curis ſecuritas, in paupertate vera es opulentia! tu mihi ab omni hominum inſultu, propugnaculum es tutiſſimum, tu mihi, quicquid malorum fugiam, es refugium; tu mihi es omnia, quęcunque tandem deſiderare poſſum, vel optare. Omnis copia quę Deus meus non eſt, egeſtas mihi eſt. quid impuros riuulos ſectemur? ipſum fontem habemus, eumque limpidiſſimum: Deum habemus, omnia habemus, quæcunque habere concupiſcimus ſi quem paupertas flagellat, ſi cui fortuna iraſcitur, minus quidem is gaudet, ſed & dolet minus: ſuum ab hoc fortuna repetere non poteſt, nec alienum mors auferre.

a *Matth.* 17.
b *Actor.* 20.

§ II.

HVic tamen eo modo pauperi, felicitate non cedit diues ille, qui cum plurimum bonorum poſſideat, nihil amat: opes arcâ claudit, non corde, triſtitia nequaquam extinguendus, etſi perdat vniuerſa. Nam ſine dolore amittitur, quicquid ſine amore poſſidetur; quæ verò ardenter diligimus habita grauiter ſuſpiramus ablata, ait D. Gregorius. Bonum quo quis verè bonus eſt, nemo inuitus accipit, nemo amittit inuitus, bonum enim cenſendum non eſt quod eripi poteſt. I, nunc Satan & tabellarium te finge, nondum omnis patientiſſimi Iobi familia eſt extincta, etiamnum viuunt, qui renunciare poſſint omnibus. Curre ergo nuncia tali, clama altum: res tua & pecunia tua omnis eſt perdita. reſponſum nunc audi: Niſi ego illam, fortaſſis illa me perdidiſſet: iam in viam ad cælum ero expeditior. Exonerauit me DEVS, charo quidem ſed periculoſo pondere, & tutiore poſuit loco, damnum non putabo, quod DEVS mihi voluit eſſe remedium. Et cur me fruſtra & vanè affligerem? habui iſta tanquam perditurus: nunc ego magis meus ſum, cùm iſta non ſunt mea ampliùs. Auditis Chriſtiani, audis Orciniana vulpes? ſic ſentit ſic & loquitur quiſquis cęlo prædeſtinatus eſt, nec vnquam tantum bonorum poteſt perdere, quin liberam hanc vocem retineat: Iactura non eſt, ſed verſura, cùm lucrum ingens diſpendio leui comparamus, cùm terræ glebulis mercamur cælum.

QVINTVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM QVINTVM.

FRVTEX ROSARVM, ſpinis ſeptus vndique per quem monſtratur *Afflictio perpetua, & exercitatio cum patientia*. Abraham Euangelico epuloni in flammis hoc ſignum opponit: Recordare fili, quia recepiſti bona in vita tua, Lazarus ſimiliter mala; in vitâ tu lætabaris, Lazarus cruciabatur: nunc tu cruciaris, lætatur Lazarus, ſic vertuntur vices certâ DEI lege. *Patiendum eſt*, aut *hic*, aut *ibi* in alio prorſus orbe & verè *nouo*. Alterutrum nunc maturè eligendum; nemo euadit. D. Chryſoſtomus: *a* quem videris, inquit, virtutis ſtudioſum innumeris tamen affligi moleſtijs, beatum hunc puta, vt qui commiſſa peccata hîc diluat, & illic paratam habeat mercedem.

Impoſſibile eſt vt qui malis indixerit bellum, preſſuris careat. Nefas eſt pugilem Dei vacare delicijs, non licet epulari luctantē; luctamē enim ſunt præſentia omnia, certamen, bellum; preſſura, anguſtia, ſtadium: illud eſt quietis tempus, hoc ærumnis deputatum eſt atque ſudoribus. Nullus, vbi ad certamen ſe exuit, vnctuſque eſt, requiem quærit. Si enim

nim requiem quæris, cur te exuiſti? cur libidinibus ac naturę bellum indixiſti? Nihil horum te perturbet, ſi quidem illi in quiete, tu in tentationibus viuas *b* Alioquin erroris dãnandum eſt beati Iacobi hortamen: Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis *c*. Nihil eo infelicius, cui nihil euenit aduerſi. Argumentum eſt talem à Deo contemni vt imbellem & ignauum. *d* Amphitheatrum honoris eſt, inter aduerſa luctari. Certa beatitudinis teſſera eſt, poſſe in perpeſſionibus gaudere, & circumlatrantibus vndique malis, hilarem cælo animum attollere, etſi per genas copioſæ fluant lacrimæ. Sciuit equidem Chriſtus nos ingenti ærumnarum aceruo locupletes, gaudium ſolidum, præter ſpem futuræ mercedis habere nullum, & tamen tanquam beatis: GAVDETE, ait, ET EXVLTATE *e*. At nos, quoties vanè lamentamur cum affligimur? ſępe puerilem in modum querimur, ac ad omnem pœnè ictum trepidi expaueſcimus, nec agnoſcimus paternam Dei & medicam manum vulnerantis, cum tamen & pueri ſciant, vulnus quod à chirurgo eſt, medicamentum eſſe & initium valetudinis. Vt medeatur & ſanet, vulnerat Deus, non vt iugulet. teſtis horum beatus Petrus: ſi quid patimini, ait, propter iuſtitiam, beati. hęc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. quæ enim eſt gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? ſed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum *f*. ita & beatus Gregorius: Sæpe contingit, inquit, vt electus quiſque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic aduerſitate deprimatur. à cunctis deſpicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æſtimatur: ſed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruſcat; honorari metuit, deſpici non refugit; corpus continentia afficit, ſola in animo dilectione pingueſcit; mentem ſemper ad patientiam præparat, & erectus pro iuſtitia de perceptis contumelijs exultat.

a *Orat. 3. de Lazaro.*
b *Idem Chryſ. in epiſt. 2. ad Tit. cap. 3.*
c *Iacob. 1.*
d *Sen. l. de prouid. Dei.*
e *Matth. 5.*
f *1. Petr. 2.*

§. I.

VEre æterna prouidentia, hominem probum in delitijs non nutrit; experitur, indurat, ſibi illum pręparat, ita tamen vt ſimul ei promittat: *a* Cum tranſieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Nimirum in vndas immittit nos Deus & in flammas, vri ſinit & mergi, æſtu ſuos explorat & gelu, ſed quos ad vitam prędeſtinauit, non comburi permittit aut ſubmergi. Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere *b*.

Eximiè, ſi quiſquam, de hac prædeſtinationis nota videtur ſenſiſſe Ludouicus Bloſius, *c* qui pleniſſimè affirmans: non eſt vllum, inquit, certius ſignum diuinæ electionis, quam ſi quis afflictionem, vel quicquid aduerſorum à Deo immittitur, non tantùm repugnanter, ſed ſubmiſsè atque patienter ſuſtineat, cum homini vtilius nihil eueniat quàm AFFLIGI. Et hic eſt ille inæſtimabilis gemmæ annulus, quo Deus deſponſam ſibi animam donat. tanti eſt, vel minimam moleſtiam pro Deo perpeti, vt Chryſoſtomus velut decretum proclamet: *d* Nihil eſſe melius, quàm male pati propter Deum. De torrente nunc electi bibunt in via, proptereà caput exaltabunt in cælo. *e* Nunc deprimuntur & calcantur, vt olim aſſurgant & extollantur ad inſtar palmarum. Vult nos Deus probè ſcire, arduum eſſe bonum, & infinitum quod quærimus, pro quo obtinendo laboramus, vt veriſſimè dixerit Marcus anachoreta: Deus conſcius imbecillitatis noſtræ, nemini ſolet magni quid conferre, niſi præuia calamitate. Moſen Deo vocanti obtemperantem, & aula egreſſum, glomerata clade inuaſerunt paupertas, ignominia, contemptus, inſidiæ regis, pericula mortis, fuga, exilium. Electos Dei cernimus, inquit Gregorius, & pia agere, & crudelia pati: hinc ergo colligitur, diſtrictus iudex quanta illic feriat diſtrictione quos reprobat, ſi cruciat quos amat. Erras, mi Chriſtiane, erras, ſi cogitas te integrum & non bene contuſum, peruenturum ad cęlum. Circumſpice, & videbis, quod plerunque qui ditiores ſunt virtutum

tum

tum, locupletiores ſint afflictionum : qui vitijs opulenti, crebro etiam numis & fortunæ fauore. Nimirum pecudes macello deſtinatę, liberrimè ſaltant per paſcua, aliis in opere ſudantibus ſic & homines cælo aſſignati, non laſciuiunt in pratis, ſed hinc illinc gemunt in angulis, adeò vt veriſſimè quoque Ludouicus Bloſius ex magni viri ore pronunciet: *Quemcunque Deus potioribus donis exornare ſublimiterque transformare decreuit, eum non blandè & molliter lauare, ſed totum in mare amaritudinis immergere conſueuit.*

a *Iſ.cap.*43.
b 1. *Corinth.*10.
c *Inſtit.ſpiritual.c.*10.
d *Hom* 8.*in.c.*4.*ad Epheſ.*
e *Pſalm.*109.

§. II.

GAlenus & Hippocrates retinere docuerunt animam & fouere, Chriſtus odiſſe docuit & perdere, ita vt, quod dixiſſe fertur Themiſtocles, omnes olim cœlites ſint dicturi: perieramus, niſi perijſſemus, plurimis ſaluti eſt, perire: reuera multi male perierant, niſi à Deo perditi bene periiſſent. hinc Paulus, cùm perditus alijs, ſibi tunc maximè reſtitutus videbatur: *a* Placeo mihi, ait, in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtijs pro Chriſto: cùm enim infirmor, tunc potens ſum. Bernardus quærendo Deo quaſi fatigatus: Circumire, inquit, poſſum Domine Cælum & terram, mare & aridam, & nuſquam te inueniam, niſi in cruce. ibi dormis, ibi paſcis, ibi cubas in meridie. Igitur Dominum ſerui ſequamur, & breui moleſtiâ cruciatus æternos redimemus. Athanaſius ab Iuliano Apoſtata in exilium abire iuſſus, cùm Alexandriæ illacrimantes circa ſe cerneret Chriſtianos: Bono animo, inquit, eſtote; nebula enim eſt, quæ breui euaneſcet. *b* Verè nebula ſolum eſt, quicquid horroris habet hæc vita, ſed nebula breui diſſipanda, per æternam ſerenitatem. Priſci, ſi qui ex illis laborioſi, nullum diem volebant eſſe ſine linea: Chriſtiani, quotque probi ex illis, nullum diem ire cupiunt ſine nubeculâ, vt habeant ſemper quod amore ſui domini patiantur. Iobo cęlum fuit non tantùm nubilum, ſed & ferreum, & tamen omnem patientiæ ſpeciem, vti Tertullianus loquitur. *c* aduerſus omnem diaboli vim expunxit, quem non abacti greges, non filij vno ruinæ impetu adempti, non corporis cruciatus à patientia excluſit. Quale in illo viro feretrum Deus de diabolo extruxit? quale vexillum gloriæ erexit? cum ille homo ad omnem acerbum nuncium nihil ex ore promeret, niſi DEO GRATIAS? quid? ridebat DEVS. Quid? diſſecabatur Satan. hinc omnia duplicia recuperauit. Itaque dum patimur, grandi paſſu in patriam proficiſcimur.

a 1. *Corint.* 12.
b *Sozom. l.*5. *c.*14.
c *Lib.de patient.c.*13.

§. III.

DIuerſæ ad cælum viæ ſunt, tutiſſima eſt omniũ & certiſſima, regia via *crucis*. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. *a* Et vti vaſa figuli probat fornax, ſic homines iuſtos tentatio tribulationis, *b* ſed in fornace ardet palea, aurũ purgatur; illa in cinerem vertitur, illud ſordibus exuitur. Fornax eſt mundus, aurum iuſti, ignis tribulatio, artifex eſt DEVS: Quod ſi auro vox ſit & ſenſus, ſic loquetur: quod vult ergo artifex, facio, vbi me ponit artifex, tolero. Ardeat licet palea ad incendendum & conſumendum me, illa in fumum abit, vt ego ſordibus caream *c*. Videte ergo paleæ, videte & vos qui aurum eſtis; in eodem igne palea fumat, aurum rutilat, eadem afflictione improbus blaſphemat DEVM aut accuſat, patiens laudat, & ex ipſis aduerſis vires ſumit, vti ignis qui flatu impetitur & creſcit, atque vnde extinguendus creditur, inde roboratur. Creſcit aduerſis agitata virtus. Numera mihi ab orbis incunabilis omnes DEI amicos, & in omnibus hãc *prædeſtinationis* notam reperies: DEVS tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe *d*. Abraham exercetur variè & affligitur, Ioſeph à fratribus venditur, Dauid à filio iniquiſſima patitur: Iſaias ſerra medius ſecatur, Ezechias eliſo cerebro per ſaxa raptatur, lapidatur Hieremias, Michæas gladio feritur, Amos ſecundum tempora clauo transfigitur, Daniel leonibus obijcitur, Naboth ſaxis obruitur: Eliſæus deridetur, Iob vlceroſus, etiam conſpuitur, Tobias excæcatur, Suſanna innocens damnatur. paucos dixi. & quid

quid malorum non ſubijt Paulus? Apoſtolorum ceteri flagellantur, crucifiguntur, necantur. Nemini ſuorum parcit Deus, quem enim diligit Dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit, omnem, omnem. *e* Omnes enim piè volunt viuere in Chriſto Iesv, perſecutionem patientur. *f*

a *Act.*14.
b *Eccl.*27.
c *Auguſt.in Pſ.*60.
d *Sapient.*3.
e *Hebr.*12.
f 2.*Tim.*3.

§ IV.

AT hoc habet pro certo omnis qui te colit (ô Deus) quòd vita eius ſi in probatione fuerit coronabitur, quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrimationem & fletum, exultatiònem infundis *a*. Ergo beatus homo qui corripitur à Deo *b*. ſi enim ſuſtinemus & conregnabimus *c*. Quare nemo flagellari timeat, ſed timeat exhæredari. ad hæreditatem æternam flagellis erudimur, ne, dum delectamur in via, obliuiſcamur quod deſiderabamus in patria Si exceptus es, inquit Auguſtinus, à paſſione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Noli eſſe iniquo ſenſu & puerili, vt dicas: plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit facere quicquid vult, quàm me, quia ſi me mouero contra eius iuſſionem, flagella inuenio. potiùs gaude ſub flagellis, quia tibi ſeruatur hæreditas; illis ad tempus parcit, quos in æternum damnabit. *d* Tanquam per amœna prata ad carcerem veni, qui per præſentis vitæ proſpera ad interitum currit. Obſeruant aliqui roſam iuxta allium plantatã reddi fragrantiorem, ſuas habet & cæleſtis hortulanus fragrantiſſimas roſas, homines paradiſo deſtinatos Has ipſe roſas plerumque ſic plantat, vt noxiarum herbarum vicinia illis ſit toleranda, quò enim quiſque probior, hoc in eum improborum inſultus audacior. hoc etiam variarum ærumnarum incurſus crebrior. Sic fragrantia roſarum, allij fœtoribus eſt acuenda. Quin & hoc aiunt, roſam quæ per artem ſine ſpinis naſcitur, etiam ſine odore eſſe: virtutum odor, præſertim patientiæ fragrantia nulla eſt, vbi nulli ſunt rerum aduerſarum aculei. Nemo ſanè quantum profecerit niſi inter aduerſa cognoſcit: nondum ſe noſſe cœpit, qui necdum cœpit eſſe miſer. Noctu lucent ſtellæ, de die latent; ſic vera virtus quæ ſæpe in proſperis non apparet, in aduerſis eminet. Nec tam placent cæleſti Domino famuli rebus præclare gerendis, quàm aduerſis alacriter & cum fiducia perferendis. Aquila pullos ſuos obiectu ſolis explorat, metalla argentarius coticula, Chriſtus famulos ſuos camino afflictionis. Præ Romanis ergo potiori nos iure dicimus? *Et facere & pati fortia, hoc Chriſtianum eſt:* nam qua via caput præceſſit, hac ſubſequendum eſt membris.

a *Tob.*3.
b *Iob.*7.
c 2.*Tim.*2.
d *S.Gregor. in Iob.*5.

SEXTVM

PRÆDESTINATIONIS

SIGNVM;

SYMBOLVM SEXTVM.

FIcvs, quam Chriſtus in ſuis concionibus non tantum nominauit ſępius, ſed quę diuino verbo iuſſa comas ponere & exareſcere, momento paruit. fidelem diceres diuini verbi auditricem, ideò hac deſignatur *Auditio verbi Dei.* An non illuſtre hoc Prędeſtinationis ſignum ex ore Chriſti? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit *a* eximiè id declarans Ambroſius: *b* quomodo, inquit, poſſunt verba Dei dulcia eſſe in faucibus tuis: in quibus eſt amaritudo nequitiæ? Facilè agitur quod libenter auditur, *c* ſed illi veri ſunt diuini verbi auditores, de quibus Seruator: Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Fruſtra cuſtoditur memoria, quod non cuſtoditur & vita. Sunt qui audita ſic retinent ne obliuiſcantur, hoc tamen agunt viuendo ne corrigantur. *d* Mens prædeſtinati diuina & ſacra cupidè auhelat, ſeponi iubet negotia, ludos

dos abrumpi, epulas etiam quandoque deſeri præcipit, ad templum, ad concionem vrget, nec excuſationes admittit, pluuium cælum non metuit, ſerenum etiam negligit; aprico & campis templorum fornices præponit, ſatagit audire, nec ſatiatur auditis. Auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam, *e* quę vtique certior haberi nequit quàm è verbo Dei. Quærit anima Verbum, inquit Bernardus, cui conſentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad ſapientiam cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iucunditatem. *f* Animus hoc cibo paſtus, quoties cum Hieremia propheta ſucclamat? Inuenti ſunt ſermones tui, & comedi eos, & factum eſt mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei *g*. Nam D. Chryſoſtomo teſte, vti eſurire ſignum eſt valetudinis in corpore, ſic amare diuina eloquia, indicium maximum ſanitatis in anima. *h*

a *Ioan* 8.
b *In Pſal.* 118.
c *Iſidor. ſoliloq.*
d *Aug. in Pſal.* 118.
e *Eccl. c.* 3.
f *Serm.* 85. *in Cant.*
g *Hier. cap.* 14.
h *Chryſ. hom.* 14. *in Gen.*

§. I.

ET quis eum credat valere animo, qui auerſas à veritate aures, ad fabulas laxiſſimè ſinit excurrere; &, dum in templis vitia verbis, caſtigantur, ille factis domi exercet, & in piæ exhortationis vicem vel calicem trahit, vel fritillum & teſſeras monet, aut otioſis ambulatiunculis diem imminuit, aut cum canibus agros & ſiluas pererrat, aut dum concionator in ſuggeſtu ſudat, ipſe languidiſſimus dormitator, adhuc dum inter plumas volutatur, nec erubeſcit ſomniculoſus glis, à ſole iã pœnè meridiano, in plumeo ſepulchro deprehẽdi, turpe eſt de Chriſtianis hoc ſcribere, ſed turpius Chriſtianos hoc facere. hæc ſigna non ſunt niſi pereuntium: lõgè alijs noſcuntur prædeſtinati. Factum eſt autem, ait Lucas, *a* cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei &c. Nõ ſynagogis aut tẽplo, ſed nec ciuitatis mœnibus hæc audiendi ſancta fames coërceri poterat: in camporum ampliſſimam planitiem ſeſe effundebat. ſed nec ſolitudines horrebant viri fœminæque modò liceret audire concionatorem eum quem ſequebantur quoquo ibat. Nos templis vicini habitamus, & ſæpe nec pedem mouemus audiendis ijs quibus meliores fiamus, ne dum vt impranſi & incœnati ad ſolitudines, ad mare properemus, ita fit vt plerunque nihil magis faſtidiamus quàm diuina. hoc æuo ſanè non deſiderantur qui dicant, ſed qui audiant; concionatorum ſatis eſt, non ita ſemper auditorum. ſexcentas fingimus abſentiæ cauſſas: nec deſunt qui audire nolint ideo, ne fortè dormientem excitent conſcientiam: qui enim ſe reum nouit, etiam ſe iudicem formidat, & tribunal horret propriæ conſcientiæ.

Defleuit Hieremias, vias Sionis lugere, eò quòd non ſint qui veniant ad ſolemnitatem: non minus viæ ad templa, ſæpe nunc lugent, dum in vijs ad tabernas plauditur. non denſæ nimium cõcurſationes fiunt ad auditionem diuinæ legis: ac ſi ridiculus hiſtrio, nouam ſpectaculi venuſtatem promittat, ſi nuptialis pompa, per vrbem incedat, ſi nundinalis curioſitas alliciat. mox vſum pedum recipimus, & quicquid oculorum habemus, adferimus; concurritur inſolita ſtipatione. Dei verò nuncij ſi non vt olim ſubſannantur, certè parui penduntur ſermones illorum, quod grauiter pagina ſacra queritur. *b*

Non quidem negandum eſt multos eſſe qui conciones audiant, ſed & illud tamen fatendum erit, paucos eſſe, qui animo deſiderent, à concione audita redire emendatiores. Aures habent, manibus carent, audiunt & non faciunt. Non abeunt indè vel tantillo meliores. Sunt qui audiunt, vt piæ curioſitati non obſiſtant, alij vt tempus fallant, quidam ne peccent in conſuetudinem; iſti vt doctiores fiant non vt meliores, hi vt charos oculos quos alibi minus commodè poſſent, in templis videant; at iſti vt videantur, & aliorum in ſe oculi conuertantur: ſunt qui dicentis voculas excipiant in riſum aut calumniam; ſunt etiam qui confabulaturi, aut certè dormituri, accedant, aut aures præbituri, ſed iam onuſtas. Pauci ſunt, & ijdemum verè probi auditores, qui animum adferunt excipiendis mo-

nitis paratiſſimum, nec aliam ob cauſſam veniunt, quam vt recedant ſeipſis meliores? non ſcholę diſcunt, ſed vitæ; audiunt vtraque aure vincti, nec vnquam facilè audire deſinunt, niſi virtuti iam procliuiores. Nemo adeò ferus eſt qui non miteſcere poſſit, ſi modò culturę patientem aurem accommodet. Et Chriſti ouiculę ab alienis dignoſcendæ, cauma ſeu ſignum in aure geſtant; verbum diuinum auidè audiunt, & obediunt.

a *Luc.cap.*5.
b 2.*Par.cap.*36.

§. II.

NOrunt prædeſtinati quàm ſollicitè monuerit Auguſtinus: Non minus reum eſſe qui verbũ Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Chriſti in terram negligentia ſua caderet permiſerit. Non ergo tam attẽdendus eſt, qui dicit, quam qui dictat, & dicenda imperat Deus: Ego quid ſum, inquit Aug. *a* niſi cophinus ſeminatoris? Ille in me ponere dignatus eſt, quæ vobis ſpargo, noli te attẽdere ad vilitatem cophini, ſed ad claritatem ſeminis, & poteſtatem ſeminatoris. Chriſtianus vbique inuenit quod diſcat, ſemperque proficiat, atque hoc etiã ſuæ prędeſtinationis indicium agnoſcat, ſedere ad pedes Domini, & cum Magdalena audire verbum Dei; neque ob domeſtica miniſteria, nec ob ſororis murmura, non etiam ob amiciſſimorum auocamenta, ab ore loquentis pendentem auelli poſſe. Neque verò electionis nota eſt, audire tantum, ſed & meminiſſe, ſed & exequi, quorſum eſt comedere, ſi quod comeſtum, mox indigeſtum reuomatur? in Chriſti matre maximæ laudis erat, quòd conſeruarit omnia verba hęc, conferens in corde ſuo. In corde meo, ait pſaltes regius, abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Terræ bonæ conferuntur ijs, qui corde bono & optimo audientes, verbum retinent & fructum afferunt in patientia. *b* Nam vti legere, & non intelligere ſic audire & audita memoria non cuſtodire, ferme tantumdem quod negligere eſt, otio abutitur pictor, qui lymphatis coloribus quidlibet in tabella, magno ſtudio pingit, quod mox ſpongia detergat: ſic turpe Chriſtiano eſt, audire, & mox omnium obliuiſci. ſic meminiſſe conetur, vt memoria non ſit ignaua, ſed efficax & ſtrenua, quę fieri vrgeat, quod meminit faciendum. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea *c*. SCIVISSE neminem ad cælum extulit, ſed FECISSE; facere autem non vult, qui recuſat ſcire facienda. Fons ſciendi puriſſimus, libri diuini. Et quamuis ex eodem diuinę ſcripturæ fonte diuerſi hauriant, idque ſæpius, nemo tamen vnquam poterit totas has opes eruere. Ea eſt huius opulentiæ natura, vt quò foderis altius, hoc magis exundent diuini ſenſus; fons eſt nunquam deficiens *d*. Quemadmodum verò formica pabulum in hiemem, æſtate ſibi colligit, ſic Chriſtianus in tranquillo verbum Dei excipit, vt inde in rebus turbidis paſcatur. Conſtat, eos qui hac in re contemptores, ſic quandoque puniri à Deo, vt & ipſi ſentiant ſe puniri, & videant alij. Alium ab alio doceri, alterum alteri ſubmitti vult Deus. Sapientiſſimus erat rex Dauid, præceptorem in plurimis habebat Spiritum ſanctum, probè ſciebat adulteria & homicidia eſſe vetita, & tamen pœnitentiam prius non egit, quàm de ea diſſerentem Nathanem audijt. Chriſtus Paulo *e* è nubibus concionatus eſt, & tamen erudiendum illum ad Ananiam miſit. Cornelio *f* nunciauit Angelus, preces eius & eleemoſynas Deo probari, ſed ſimul ei Petrum à quo inſtrueretur, monſtrauit. Reginæ Candaces quæſtori Iſaiam in curru legenti, non Angelus in præceptorem, ſed Philippus à Deo aſſignatus eſt *g*. Moſes, quem iure diceres Deo à ſecretis fuiſſe, & ſupremum intimumque Numinis conſiliarium egiſſe; nihilominus à ſocero ſuo tametſi alienigena inſtituitur velut puer, nec ſine acri verborum caſtigatione, modũ docetur gubernãdi populi *h* Chriſtus ipſe, æterna ſapientia, medius doctorum ſedet, & interrogat. *i* Nullus hominum ſexus, nullus ordo & ſtatus, audiendarum concionum immunis eſt.

a *Hom.*26.*in.l* 50.*hom.*
b *Luc.c* 8.
c *Ioan.cap.*13.
d *Sermon.*4.*de Lazar.*
e *Actor.*9.
f *Actor.*10.
g *Actor.*8.
h *Exod.*18.
i *Luc.*2.

§. III.

§. III.

AT inter doctos, inquit, cenſeor: nil noui audiam; quæ dicturus eſt Eccleſiaſtes, iam ante ſcio. En humani ingenij eruditam ſuperbiam? & quis eò peruenit ætatis & doctrinæ, vt non plura neſciret quam didiciſſet? Sed fac, omnium te eſſe doctiſſimum, nec doctiorem è concione rediturum: ita quidem intelligentia antecelles omnibus. Sed quid voluntas & memoria? an non mouenda illa & inflammanda, monenda iſta erit & iuuanda? memoriæ facillimum eſt falli, proniſſimum voluntati errare, niſi quotidianis ſubſidijs dirigantur, illa vt firmetur, hæc vt ab erroribus liberetur. Ergo non vtile tantum, ſed & neceſſarium eſt omnibus, conciones audire; malis, vt corrigantur, bonis, ne corrumpantur; ignaris, vt doceantur; doctis, vt commoneantur, & vt noua diſcant, aut certè vetera memoria recolant: audiens ſapiens ſapientior erit, *a* &, auris ſapientium quærit doctrinam. *b* Herodes multis ſceleribus clarus, tam barbarus tamen, aut fatuus non fuit, quin aulicum concionatorem ſuum, *& libenter audiret, & audito eo multa faceret* *c*. In Herode non libentia tantum audiendi fuit, ſed & longa quoque patientia, multa enim ex Ioannis cõcionatoris ſui præſcriptione facere non potuiſſet, niſi concionatorem ſæpius, & de multis audiiſſet neque per catalogum dũtaxat enumerando, vitia regis Ioannes caſtigaſſe cenſendus eſt, ſed rationibus & copioſè egiſſe, vt non tantum indicaret mala, ſed & potenter diſſuaderet. Non poterant regis adulterium, & tot eius flagitia, vnica Ioannis concione ſatis elui. ſingula ſingulas conciones, imò ſingula plures exigebant; mẽs ſceleribus obfirmata, crebro ariete quatienda erat: Et tamen *libenter eum audiebat*. Et quamuis ei Ioannes in os: & in faciem obijceret publicè: non licet tibi habere vxorem fratris tui, idque oratione indubiè longa probaret, tamen *libenter eum audiebat*, tantum in Herode fuit audiendi ſtudium, nec deſtitit Ioannes: cetera omnia Herodis facinora ſilentio politico non inuoluit, clarus teſtis beatus Lucas: *d* Herodes autem, inquit, tetrarcha cum corriperetur ab illo, de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit. itaque Ioannes in Herodis tyrannidem, in cædes, in tributa tam auarè collecta quàm prodigè in omnem luxum diſſipata inuehebatur liberè, & tamen *libenter eum audiebat*, tanta in Herode fuit concionatoriæ obiurgationis patientia, vt non prima illa vehementiore, non ſecunda, nõ tertia, non multis concionibus ſequentibus fuerit offenſus, *libenter eum audiebat*. Herodi Ioannes nunquam neque nimis ſæpe, neque nimis prolixè, neque nimis ſimpliciter aut populariter, neque ſeuerè nimis, aut acerbè viſus eſt concionari, *libenter eum audiebat, & audito eo multa faciebat*, modò facere perſeueraſſet, queri certè non potuit quod fortuna ſibi veritatem inuideret. queritur id olim Seneca *e* &, Monſtrabo, inquit, tibi, cuius rei laborent magna faſtigia, quid omnia poſſidentibus deſit, Scilicet ille qui verum dicat: Non vides, quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, dum nemo ex animi ſui ſententia ſuadet diſſuadetque, & vnum amicorum omnium officium eſt, vna contentio, quis blandiſſimè fallat. Non fefellit Herodem Ioannes, tam candidi pectoris, tamque aperti oris monitorem ſe pręſtitit, vt nil minus poſſe ſit viſus, quàm veritatem tacere. regias aures aſſiduè vellebat, quibus & flagitium illud identidem occinebat: Non licet tibi, Herodes, non licet tibi. Vbi mihi nunc illi delicatuli & prurientes auribus, qui ſi vno verbulo, etiam ſæpe detorto & perperam intellecto, notatos ſe putent, & concionatorem execrantur, & cathedram Herode parricida & adultero, neſcio an in hoc non deteriores ſint, qui quamvis vitia, vt ipſe, non fugiant, fugiunt tamen conciones quæ vitijs medelam faciunt, quod non faciebat Herodes. Seductori dat manum qui dare diſſimulat pręceptori, & ſtulto diſcipulum committit, qui ſe ſolum pro pręceptore agnoſcit. quiſquis iam adeò ſapit, vt neminem docentem audire niſi ſe dignetur, plus elationis oſtendit, quàm eruditionis. nec poteſt in eo Virtutis eſſe amor in quo cœleſtis doctrinæ odiũ eſt, aut neglectus. Initiũ recedendi à Deo eſt, faſtidiũ audiendi diuina, nec Deũ diligit, qui pia monita non eſurit. Lapis lydius explorat aurum, Euãgelium Chriſti reuelat cogitationes hominũ.

a *Prou.* 1. b *Prou.* 18. c *Marc.* 6. d *Luc.* 3
e *Lib. 6 de benefic. c.* 3.

a *Ad Coloſſ.3.*
b *Pſalm.40.*
c *Ad Coloſſ.3.*
d *Pſalm,40.*
e *Iob 29.*
f *Tob.4.*

SEPTIMVM PRÆDESTINATIOINIS SIGNVM;

SYMBOLVM SEPTIMVM.

FRVTEX TABACI. Saluberrimum hoc fruticis genus eſt, vlceribus præſertim & vulneribus curandis illuſtre; grande vlcus corpotis eſt, paupertas : grandius animi, peccatum, vtrique perſanando mirificę conducit. *Eleemoſyna, illa præſertim quæ datur benigno affectu in egenos.* & hæc per Tabaci fruticem repræſentatur. Ab Apoſtolo id diſcimus: Induite vos, inquit, viſcera miſericordię ſicut electi Dei *a*. non dantis manum duntaxat, ſed & affectum requirit. Verè beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. *b* Diuinę ſcripturæ ſyllogiſmo id firmatur. Qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœnerantis. *c* ſed ditiſſimus Deus per pauperem accipit mutuum. facilis eſt iam concluſio. alteram ſyllogiſmi partem confirmans Salomon : Fœneratur, inquit, Domino (ſeu, quod idem, Dominus accipit mutuum ab eo) qui miſeretur pauperis. *d* Auguſtini ore Chriſtus ſic ſtipem mendicat: Da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro : da & redde, habuiſti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi reſtituam teipſum tibi reddam, quando te mihi reddidero. Greg. Nazianz. orat. de amore pauperum: Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitãdo, nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri: tibi derelictus eſt pauper, velut Deo. talis in terra Deus Iob fuit; Pater eram pauperum, & cauſam quam neſcibam, diligentiſſimè inueſtigabam. Oculus fui cæco & pes claudo, *e* Tobias Deo chariſſimus : eleemoſyna, inquit, ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna, omnibus facientibus eam. *f*

§. I.

CHryſoſtomus : *a* Melius eſt, inquit, hanc artem dandi eleemoſynam ſcire, quàm eſſe regem. hęc enim domos ædificat in cælis ſemper manſuras, hæc docet quomodo Deo poſſis ſimilis fieri. Magna res eſt homo, & pretioſa, vir miſericors. Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur, de panibus enim ſuis dedit pauperi. *b* Ergo beneficentia, vt eodem ore aureo loquar, Deo ſimiles facit. & hæc charitatis mater, Chriſtianæ virtutis proprium inſigne, per quod diſcipuli Chriſti noſcuntur : hęc noſtrorum ſcelerum eſt medicina, hæc animæ ſordes emundat, hæc ſcala quæ in cælum vſque porrigitur *c*. Chriſtus præcipit. Theſaurizate vobis theſauros in cęlo *d*. Audite, ô diuites, nouam è cælo artem : nouus colligendi theſauri modus eſt, SPARGERE. Erraſtis hactenus, nam dando diteſcimus, non corrádendo & ſeruando Theſauros in orbe illo ſupero ſtruit, qui pauperibus eos in hoc infero diſtribuit. imò nec opus quidem, plenas auro manus in egenos excutere; dare obolos & aſſes, date panis fruſtilla (modò beneuolus affectus accedat) & in fœnus recipietis pleniſſima horrea, opulentiſſimum ærarium. Cenſores olim luſtrabant ciuium ædes, & num ſi quæ tineæ in veſtibus, vermes in carnibus, mures in panibus reperirentur, indagabant, non caſſus hic labor, hodieque forſan inuenirentur qui mallent hoc genus animalium paſcere, quàm pauperes. Sed iam inuentus eſt locus, patetque cunctis ad eum aditus, vbi nulli mures, non tineæ, nulli vermes : Theſaurizate vobis theſauros in cęlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. *e* Manna non corrumpebatur niſi quod in diem alterum ſeruabatur, numi non amittuntur, niſi, quos amittere nolumus; tutius ſeruari non poteſt, quàm quod perit inter manus mendiculorum. Ventres pauperum ampla ſunt horrea, quicquid

quid hîc reconditur, incendij ſecnrum augetur, multiplicatâ vſurâ. Si Abſalomus auream cæſariem ſuam attendiſſet, crines capite, non funes geſſiſſet: ſi fortunatiores rem ſuam in pauperum ſubſidium acciderent, tot amicos arcâ clauderent, quot numos; nihil dando hoc agunt, vt periculoſiores ſint inſidiæ, quo plures pecuniæ. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem, ſuadet Eccleſiaſticus *f*. Chriſtus: *g* Date & dabitur vobis. Puteus, ſi ſua non amittat, luteſcit: vberior fluit, & purior hauriendo. Cęlo deſtinati cûm ſtipem dant, ſi poſſent, cor adderent, adeò benigno ſenſu in egenos feruntur, idcircò beatos pronunciauit Chriſtus miſericordes, non eos ſolũ qui poſſent quàm plurimum elargiri, ſed qui vellent omnium miſereri. Pythagoras olim docuit, ſimilia non niſi à ſimilibus comprehendi; hoc vitæ mercatu, non niſi ſimile ſimili paratur, oleum emitur oleo. miſericordiam vis conſequi? hamum iace, miſericordiæ opus. At dando aliis, egebo ipſe? Puſilli animi homo, & qui mauis diffidentiæ tuæ credere, quàm ſyngraphæ Chriſti? quantos auaritia ad incitas redegit? nullos eleemoſyna. certat Deus cum liberalitate noſtra, nec munificentia ſinit ſe vinci: Date & dabitur vobis. *h* Sareptana vidua *i* non tantos fecit ſumptus, in ſiccum prandiolum Elię, quantos lucrata eſt. Eliſæi hoſpita *k*. plus recepit quàm hoſpiti ſuo contulit.

a *Hom. 33. & hom. 36. ad populum.*
b *Prouerb. 22.*
c *Chryſoſt. hom. 6. in c. 3. ep. ad Tit.*
d *Matth. 6.*
e *Matth. 6.*
f *Eccleſ. 29.*
g *Luc. 6.*
h *Luc. cap. 6.*
i *3. Reg. 17.*
k *4. Reg. 4.*

§. II.

AT ſunt, non è numero prædeſtinatorum qui rarò dant, niſi dent malignè. Malignè dant qui quæ nauſeant, quibus carere malunt, quæ vix aut eſui ſunt, aut vſui amplius, pauperibus elargiuntur: ſi quid in domo verminoſæ carnis, ſi quid mucidi panis, ſi quid fugientis vini, aut morientis aceti; ſi quid putridi, ſi quid fœtidi quod vix cani porrigas, mox ad pauperes abit, munifica donatione. Heu Chriſtiani, quàm ſæpe blandâ perſuaſione, nos fallimus! hoc non eſt oleum, ſed (quod Baruch *a* exprobrat) oliuarum oſſa offerre. Deus ad Cain *b* & munera eius non reſpexit, quia viliſſima de terræ fructibus offerebat, qui poterat meliora. Parum potes? ſufficit multum voluiſſe. Multum potes? caue velis parum dare. Si re non potes, pauperem ſpe bona, & miti alloquio iuua; ſaltem animo miſerere. Spreti non ſunt Iſraelitę illi qui ſimilam, ſetas, aut caprarum pilos obtulerunt; meliora deerant: ſed ſi aurum habuiſſent, & iſta obtuliſſent (ait Chryſoſtomus *c*) maledicti protinus fuiſſent. Quidam non malignè dant, ſed oleum miſericordię, ſordibus luxuriæ vitiant; tam faciles ad eleemoſynam quàm in libidinem proni Anazarbæi Ciliciæ populi, opimam regionis oliuitatem, virginum ſuarum caſtimoniæ tribuunt, quæ ſolæ illic plantãt oleas, & oliuas legũt. Chriſtianis certiſſimum ſit, oleam hanc noſtram & Veneris myrtum, inimiciſſimas eſſe arbores, nec in eodem plantario iungi poſſe. ingrata eſt Deo eleemoſyna, quam fœda carnis voluptas comitatur, nec ſimul placere poſſunt, manus munifica, & libidinoſus animus. Sunt alij, qui quidem hoc carnis luto non merguntur, ſed quia videri amant & laudari, oleum ſuum ſteriliſſimo labore effundunt. Et cur, mi Chriſtiane, ſcit lęua tua, quid dextera tua faciat? Iobus *d* oliuę te comparat florem proijcienti, hęc enim arbor, inquit Gregorius, *e* etſi largè floreat, ſi tamen immoderata ſtringatur nebula, fructum omnem deſperari iubet, ita qui tunc maximè miſericors eſt, cum ſpectatores habet, vel vt habeat, fructum operis perdit, ex nebulâ fauoris. Hominis prędeſtinati eleemoſyna, vnicum obſeruat oculum, ſed omnia cernentem; nec laudem expectat, niſi à quo & præmium, ab vno ſolo Deo: Et quamuis aureas habeat alas eleemoſyna, Chryſoſtomo *f* docente, non tamen pauonis inſtar, admiratores ſibi deligit in terra, cùm muneratorem habeat in cælo, eo ſuis aureis alis ſubuolat, & Chriſto ſe ſiſtit, quem in mendico agnoſcit. Eleemoſyna tam non cupit eſſe nota, vt ſi poſſit, etiam clam domino ſuo latere velit, nam homo verè miſericors, non laborat vt à mul-

tis ſciatur quantum dederit, modò ſciat is vnus, qui poteſt danti reddere. ideò D. Cyprianus hunc beneuolum in egenos animum, ſecuritatis noſtræ ſalutare vocat præſidium, quo Deum debitorem conſtituimus, & Chriſtum iudicem demeremur.

a *Baruch. cap. 6.*
b *Gen. cap. 4.*
c *Hom. 32. in epiſt. ad Hebr.*
d *Iob. cap. 15.*
e *Gregor. lib. 12. mor. c. 26.*
f *Hom. 32.*

§. III.

SVpremo fatalis iudicij die, de miſericordia rigidum examen erit, & quæſtio, ijs quibus cor immitte, durum, immiſericors fuit, terribile velut in tabella decretum legent: a *Ite maledicti in ignem æternum.* At ij quos iam ab æterno diuina deſtinatio Angelorum ſocietati adſcripſit, fidentius loqui poterunt cum iudice; licebit illis dicere: da; quia dedimus: da te, quia tua cauſſa dedimus: miſerti ſumus aliorum; tu noſtri miſerere: fecimus quod iuſſiſti, redde quod promiſiſti, non erubeſcet hæc poſtulata iudex, & debitorem ſe libenter fatebitur. Cernent electi patulum in Chriſti latere hianſque & roſeum vulnus, inque eo velut gemmis ſcriptum: *Venite benedicti, poſſidete regnum.* impetraſtis quicquid petitis. agnoſco promiſſionem meam, laudo miſericordiam veſtram, quę iure ſiſtere ſe præmio poteſt; accipite præmium quod pretio æſtimari non poteſt, quicquid vlli meorum feciſtis, mihi factum eſt. Veſtra me commiſeratio cibo potuque ſępius refecit: veſtris ego veſtibus tegebar, ad veſtras ego ædes peregrinus diuertebam, veſter in me amor, ipſos ad me carceres penetrauit; veſtra miſericordia dixi: *Venite benedicti.* fragmen panis famelico dediſtis? En, menſam parariſſimam, venite æternum epulaturi, peregrinos tecto non excluſiſtis; Angelorum ciues vos eſſe iubeo. ſeminudorum algentibus membris lanam inieciſtis? adeſte, immortalitatis purpura velandi: *Venite benedicti.* O quæ hæc rerum commutatio pro centonibus, pro obolis, pro menſarum miculis, paludamentum gloriæ, theſauros cęli, delicias non finiendas recipere? Omnis miſericordia faciet locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum, & ſecundum intellectum peregrinationis ipſius *b.* Hæc ſi quam vera, tam eſſent omnibus perſuaſa, nemo foret, qui non tam vili vellet cælum emere: Veriſſime dixit Auguſtinus: Si vis mercator eſſe optimus, da quod non potes retinere, vt recipias quod non poteris amittere; da modicum vt recipias centuplum, da pauperi nummum, vt à Chriſto impetres regnum, da buccellam vt obtineas peccatorum veniam, da veſtem vt merearis gloriæ ſtolam; *c* da vilia vt conſequaris æterna. Quæ autem ſtultitia, inquit Chryſoſtomus *d* illic tua relinquere vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quò iturus es? Illic ergo tua repone vbi tuam habes patriam.

a *Matth. 25.*
b *Eccl. 16.*
c *Cæſ. Arelat. hom. 13.*
d *In Matth. 6.*

OCTAVVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM
SYMBOLVM OCTAVVM.

CVPRESSVS. hæc perpetui viroris & iucundi odoris arbor putredinem in ſe non admittit, ab alijs etiam, cadaroſum fœtorem prohibet; hac non immeritò *vilis ſui æſtimatio* ſignificatur, quæ latentem ſuperbiæ vermiculum interficit, nec hominem ita corrumpi ſinit & putreſcere, vt ſibi placeat, mala certè ſanies, placere ſibi ipſi. Odi ſuperbos & arceo, clamat Dauid: non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam. *a* Rarum aiunt eſſe generoſum pharmacum, cui non inſit veneni aliquid aut ſacchari: nullum certè vitium eſt, in quo non aliquid ſuperbiæ. percenſe omnia, & ſic eſſe deprehendes. Initium omnis peccati eſt ſuperbia, & qui tenuerit eam replebitur maledictione, & ſubuertet eum in finem. *b* Superbia peſſimi ingenij fomes, funeſtis ac multiplicibus vitijs, in diuerſa prorumpit, odij, amoriſq; & ſuper omnia inuidiæ ſupplicijs

plicijs obnoxia. Nec alij magis anxij aut perpetui motus ſunt, quam hominum non tam quærentium laudem, quàm hanc ſibi deberi credentium. Et contemni ſe facilè ſuſpicantur, & hanc aliorum, vt putant, contumaciam, in ſe acerbiſſimis curis vindicant. Iam ſua vitia neſciunt, iam virtutes aliorum. Sic inflatis & turgentibus, pietas, fides & quicquid in hominibus ſacrum, infra famam honorumque cupiditatem iacet. Et ceterorum quidem vitiorum materies ſæpe viliſſima, plerunque nobiliſſima eſt ſuperbiæ, quæ quoduis præclarum facinus, eruditionem omnigenam & virtutem, omnem ſanctitatem audet arrodere, prorſus ad inſtar vermium, qui non niſi optima pyra aut poma perrodunt, non eſt qui Diaboli mores venuſtius exprimat ſuperbo. ille altiſſimo par eſſe nitebatur, iſte non exequari vult alijs, ſed præferri. Sed nuſquam non reſiſtit ſuperbis Deus, c vti miles ſtans in pinnis mœnium, quotquot aſcendunt, romphæâ deturbat: quandoque tamen etiam vi nulla ſuperbus à Deo ſternitur, perinde ac ſi regius olitor excreſcentes in altum herbulas ludentibus digitis attondeat. Saul humilis in regem euectus, ſublimis deiectus eſt. Sunt qui natura cepas, ſunt qui araneas aut feles horreant natiuo odio: hęc natura Dei eſt, ſuperbos horrere & execrari: Abominatio Domini *d* eſt omnis arrogans; Immundus eſt apud Deum omnis qui exaltat cor ſuum *e*. Sed veluti peſtifera lues, varia corporis parte ſe prodit, ſic ſuperbia non vna moratur ſede: quorundam occupat oculos, aliorum linguam, horum manus inuadit, plurimorum veſte ſe inuoluit: ſunt quorum collari tam pacata ſedet & immobilis, vt illam nec centum concionatores loco moueant. Sunt quos ſui negligentes, & iuratos ſuperbię hoſtes diceres, niſi ſuas epulas, ędificia ſua, liberos ſuos atque familiam, ipſam ſupellectilem ſuam ſuperbire docerent, arcano magiſterio. Sic variè ſuperbiam ſpiramus, ſubtili prorſus ventulo; quandoque ipſi nos deijcimus infrà quamlibet vilitatem, roſas & mulſa loquimur, aulæ byſſina verba iactamus, omnium genibus aduoluimur, vt malè ſuper alios efferamur: in alto iam poſiti, nec ſuperiorem ferimus, nec parem. Quid ſuperbis puluis & cinis? leui te mors afflatu diſperget. Quid tibi places Suffene? fœtes hominibus, fœtes Angelis, fœtes Altiſſimo, terram ſpiras (ô lutū priſci Adami!) & Luciferi fœtorem ſpargis. Si tibi non odor tantum cupreſſi, ſed & altitudo placeat; age, aſcende, ſed pręter te ſolum, neminem deſpice. Hoc grande & præclarum eſt, in alto non altum ſapere; cùm extolleris, teipſum deprimere, & (quod prędeſtinatorum eſt proprium) meritis cælum attingere, & opinione ſua circa ſolum repere. Bernardus: *f* ſemper, inquit, diuinæ gratię familiaris eſſe ſolet humilitas. quæ eſt hęc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? non eſt magnum in abiectione eſſe humilem, magna & rara virtus eſt, *humilitas honorata*. Audistis hæc reges, & principes, rerum Domini? Auditiſne iſta vos viri tam docti quàm ſuperbi? vos tam faſtuoſi quàm numoſi? rara virtus eſt, *humilitas honorata*. Veræ autem humilitatis hoc eſt proprium, vt quò quis, cælo teſte, ſanctior, eò ſe iudice vilior cenſeatur. Abraham Deo commendatiſſimus, nonne ſibi *cinis & puluis* g? Petrus Eccleſiæ petra, nonne ſe palam & ex animo profeſſus *hominem peccatorem* h? Paulus vas electionis & Apoſtolorum princeps, nonne ſibi *abortiuum & indignus vocari Apoſtolus* i? Verè aliud exaltationis principium non eſt, quàm humilitas, & viliſſima ſui æſtimatio.

a *Pſalm.* 110.
b *Eccleſ. cap.* 10.
c *Iacobi* 4.
d *Prouerb. cap.* 16.
e *Prouerb. cap.* 10.
f *Hom.* 4. *ſuper Miſſus eſt.*
g *Gen.* 18.
h *Lucæ cap.* 5.
i 1. *Cor.* 5.

§. I.

SVperbia virtutum omnium ruina, & altiſſimum hominum & angelorum præcipitium. qualis ô Deus, inter cælum & terram facta eſt olim commutatio! pulcherrimus omnium angelus cælo præcipitatur, & miſerrimus omnium mendiculus, in cælum ab angelis deportatur. nam vnde Lucifer ſuperbus cecinit, eò vlceroſus Lazarus aſcendit, quem credibile eſt ſæpius ſua vlcera numeraſſe, quàm

quam ſuas virtutes; nec dubium quin cunctis patientiorſit viſus quàm ſibi, genuino ſui contemptu, non illepidè & verè dixit Sanctorum quiſpiam: parum valet, qui ſe aliquid valere cenſet; nil penitus valet, qui ſe multum valere autumat. huic aſſentitur Bernardus, & : omnia, inquit, illi deſunt, qui nihil ſibi deeſſe putat. addi poteſt: cælo natos non videri, quibus ſua tantùm placent, qui alienæ vitæ ſuperbiſſimi cenſores, ſuę vaniſſimi æſtimatores, tam falluntur circa aliena, quam in proprijs cæcutiunt, iucundâ lippitudine. Abite; ô vani, cælum eiuſcemodi pauones non admittit: cælo prædeſtinati, nullius vitam ita rigidè cenſent ac ſuam, nullius mores toties damnant quàm ſuos; facile indulgent omnibus, nunquam ſibi; in neminem ſeueriores quam in ſeipſos miſeri nos! puluis ſum & vmbra, breui ad plures abituri, & tamen origines noſtras, & Maiorum imagines longâ oſtentatione percenſemus, tanquam ſi magis homines ſint, qui plures auos numerant. Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra pretereunt *a*. quoquò vertamus oculos, lacrimus noſtras cernimus. cęlum tuemur? patriam quidem eminus videmus, ſed in exilio nos eſſe ſentimus. terram deſpicimus? foueam illa nobis minatur, & licet eam pedibus calcemus, caput tamen noſtrum ſibi ea pollicetur, paulò poſt pro libitu tractandum. Nos ipſos aſpicimus? ô pulchrum & rubicundulum pomum! ſed vermiculus later, putredo, ſanies, mors penitis viſceribus delitèſcunt, cor ipſum inſpicimus? ô profundam ſpecum; & fœdam! quantum hic anguium & colubrorum agmen? heu, vitijs ſcatemus, nobis tamen necdum vileſcimus, miſerijs, ſtultitiâ, peccatis obtuti iacemus, & tamen beati, ſapientes, docti videri volumus, ac digito monſtrari. Prædeſtinatos vniuerſa hæc ad maximam ſui vilitatem compellunt, ita vt quò magis ſuaque conſiderant, tantò magis in dies ſibi ipſis ſordeſcunt & his ex facili, vti beato Paulo, ſordent omnia, qui ſibi prius ipſis ſordere incipiunt, nec difficulter omnia contemnunt, qui ante omnia ſeipſos. Quiſquis beatus eſſe vult, diſcat contemni, &, pręter Deum, contemnere vniuerſa. Norunt prędeſtinati quàm verè ſit dictum à Chryſoſtomo: *b* Minimum de ſe ſenſiſſe tam magnum eſt, quàm res maximas feciſſe. Norunt clamantis vocem: qui veſtrûm maior eſſe voluerit, in regno cælorum (ſi tamen eò perueniat) minor eſt futurus. Viam humilitatis norunt eſſe confragoſam, & initio nonnihil difficilem, ſed planiorem paullatim & commodiorem; colliculum ſibi eſſe ſuperandum ſciunt, hunc quærunt & ab alijs oſtenſum auidè ſcandunt: amant contemni, occaſiones arripiunt: cùm ſe deſpici vident, lætantur, ſibique ipſis plus quàm vllus inimicorum inſultant, horum nemo, ſui deſpicentiam gladio ſe vindicaturum minatur; nec verbo vindicant: nemo manum, nemo pugionem intentat contemptori, vt qui plus commodi ferat quò plus contemptus. Prędeſtinati in ſcholâ Chriſti, altè combiberunt, ſe hominem ſannis non decreſcere, nec contemptu fieri minores. Tantus eſt vnuſquiſque, quantus eſt in oculis Dei, *c* non pilo maior, nec iuxta hominum intuitum Deus iudicat *d*. Parui Deo ſumus, ſi magni nobis: grandes ipſi, ſi nobis exiles. puteus quò eſt profundior, hoc illius aqua purior; æſtimatio ſui quò vilior, hoc Deo gratior. defodiendi ſunt immodici, ingentes animi deprimendi, atque vniuerſa noſtra ſuperbia, miſeriarum, inſcitiæ, defectuum noſtrorum mole obruenda. Moſchum aiunt in locis graueolentibus amiſſum, odorem recuperare? ita nos ſi ſeriò nobis ob ſordes noſtras vileſcamus, non quē hactenus dedimus, ſed quem oportuit, emendatioris vitę odorem exhalabimus.

a *Pſal.* 143.
b *Hom.* 3. *in Matth.*
c *Imit. Chriſti lib.* 3. *c.* 50.
d 1. *Reg.* 16.

§ II.

Rogatus vir religioſiſſimus, quam potiſſimum ad cælum viam inueniſſet, reſpondit. *Si ſe homo ſemper accuſet*. Hoc pœne tota Chriſtianorum diſciplina eſt, inquit Auguſtinus. *a* Ambroſius: *b* Signum, inquit, Electorum eſt, malè de ſe ſentire, & vulnus ſuum agnoſcere. Gregorius *c* Reproborum, ait, eſt proprium, ſemper praua agere, & nunquam quæ egerint, retractare. Omne enim quod faciunt, cęcâ mente pertranſeunt, factumque ſuum niſi puniti, non agnoſcunt.

Electi

Electi actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutiunt nec inde ſecuri ſunt, quia videri à Deo in ſe, quod ipſi non vident, agnoſcunt. Eccleſiaſtici *d* conſilium eſt: quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Vere maxima in omnibus perfectio, ſuæ imperfectionis cognitio: & longè laudabilior eſt animus, cui nota eſt infirmitas propria, quam qui eâ non reſpecta, mœnia mundi, vias ſiderum, herbarum vires, fundamenta terrarum & cælorum faſtigia rimatur. Cogitas magnam conſtituere fabricam celſitudinis? de fundamento prius cogitatio humilitatis: omnes delectat celſitudo, ſed humilitas ad eam gradus eſt. Excelſa eſt patria, ſed humilis eſt via, qui ſeriò inquirit patriam, non recuſat viam. *e* At verò, quod D. Hieronymus meritò deplorat: *f* multi humilitatis vmbram, veritatem pauci ſectantur: pauci, ſed hi beati & cælo prædeſtinati, qui quò magis ſeipſos vident, tantò magis ſibi ipſis diſplicent, tantò pretioſiores Deo, quantò ſibi viliores; *g* qui minus ſe vident, minus ſibi diſplicent. Multi ſciunt multa, ſeipſos neſciunt; tantò minores in Dei oculis quantò maiores in ſuis. Magnus & tutus ad Deum aſcenſus eſt, propriç vilitatis agnitio. Et veriſſimè dixit Caſſiodorus: *h* Deſcendendo, cælum aſcenditur.

a *Lib. de virg. c.* 31. b *Aol. de Dau. cap.* 9. c *In cap.* 5. *Iob.* d *Eccleſ. cap.* 3. e *Aug. de verb. Domini* f *Hier. epiſt.* 27. g *S. Greg. l.* 35 *mor. c.* 5. h *In Pſalm.* 6.

NONVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM NONVM.

HASTIS PER OLEAGINVM SERTVM CONIVNCTIS repræſentatur *Dilectio inimicorum*. Oliuç ramus, priſcis notiſſimum pacis ſignum fuerat. Plexilis his oliua haſtas, hoſtiliter concurrentes conciliat, & in amplexum cogit, vti amor inimicos. Serium Chriſti præceptum eſt: Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt *a*. Opus hoc, inquis, arduum eſt & difficile. Sed quò difficilius, hoc Deo gratius & nobis vtilius. Multa ſunt genera eleemoſynarum, quç cùm facimus, adiuuamur vt nobis dimittantur peccata, ſed ea nihil eſt maius, quàm cùm ex corde dimittimus peccata ijs qui offenderunt nos *b*. Chriſtus iam in alto pendens, linguam ſolam à flagris & clauis habuit immunem, & hanc in ipſa cruce primò omnium ſoluit, in patrocinium eorum qui ſe manu aut lingua crucifixerunt. Diſertus & potens ſuiſmet hoſtibus aduocatus. Et diſcipulos in hoc habuit hic in cruce Magiſter, ſed pauciſſimos. Stephano pro inimicis oranti cælum panditur, velut ſi ad nobile hoc ſpectaculum cœlites omnes ſint intenti. Idem ſanctiſſimus protomartyr pro ſe, ſtans, pro inimicis vtroque genu flexo precatur, & ſimul patefactum intuetur cœlum, ſtantemque Ieſum à dextris virtutis Dei *c*. Si liceat quærere: Domine quid hoc agis? priuſne præmium & triumphus, quàm prçlium? nondum os Stephani aperitur, & iam cæli ianuæ reſerantur? nondum viuere deſijt hic Leuita, & te iam videt? numquid nemini bene meritorum te finis eſſe aſpectabilem, niſi in ſupremo tui domicilij receſſu? quid ergo eſt quod Stephano exeat obuiam beatitudo, & extra cæli ianuas procurat; nondum ex arena hic miles abijt, adhuc in puluere luctatur, etiamnum orat, & quidem pro ſuis hoſtibus. O felix & potens oratio! Sed perpendamus cauſſam ſic accelerantis præmij. Tam grata Deo eſt iniuriarum remiſſio, & ſeria deprecatio pro inimicis, vt mitiſſimus Deus omnem hìc maieſtatem ponat, ampliſſimam legis gratiam faciat, nec ad regium ſolium primum coronare athletam velit, ſed præueniat, iubeatque pulcherrimam beatitudinem ad ipſas palatij valuas, imò extra domus limina prodire, vt feliciſſimus hic pugil, qui hoſtes infenſiſſimos ac ipſos interfectores ſuos amauit, proque eis & lacrymans & moriens ſupplicauit, præter legem honorificentiſſimè

ſcentiſſimè ad triumphos euocetur, & hoc eſt æterni regis priuilegium, iis qui iniuriarum volunt eſſe immemores, conceſſum. adeò non malè pati, ſed malè facere, eſt malum perpeti. Mitiſsimus Dauid, qui cum vrſis & leonibus pugnabat, & vincebat; ille ſic ſtrenuus & nullo timore perterritus, cùm hoſtem capitaliſsimum Saulem ſub haſtæ cuſpide non ſemel teneret, parcere tamen maluit quàm occidere, illudque veluti armorum ſuorum inſigne cantabat: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. *d* Fortiſsimus Paulus qui armatorum cuneos, qui mortem, qui inferos ipſos in certamen vocabat, in inimicos adeo clemens erat & benignus, vt diceret: *e* Maledicimur & benedicimus: perſecutionem patimur & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus.

a *Matthæi* 5.
b *Aug. in Enchirid.*
c *Actor.* 7.
d *Pſalm.* 7.
e 1. *Corinth.* 4.

§. I.

NObiliſsimum & generoſiſsimum vindictæ genus eſt, ignoſcere cum poſsis vlciſci: & longè glorioſius eſt tacendo vincere inimicum, quàm reſpondendo: honor eſt homini qui ſe ſeparat à contentionibus *a*. Ambroſius: *b* Vindicare ſe, inquit, non eſt actus fortitudinis, ſed abiectionis, & timiditatis: Vincitur ab inimico, non vincit, qui ſe vindicat, nec aliter ſentit philoſophorum princeps: *c* Sicut debilis eſt ſtomachi, ait cibum duriorem non poſſe concoquere, ita hominis puſillanimis eſt; verbum duriuſculum non poſſe ſuſtinere. Nemo luculentius probat ſe Chriſtianum eſſe, quàm qui amat inmicum, Virtuti exercendę aut ſinceriſſimo amico eſt opus, aut aſperrimo inimico, cui nemo vnquam ſic nocuit, vt non magis ſibi ipſi. Chryſoſtomus: *d* Vindicta, inquit, in corde poſita, nocentior eſt vipera. neque enim minus malum eſt, referre iniuriam quàm inferre. inimicum feris? teipſum letaliter iam læſiſti, & hoc eſt prunas è foco rapere, ſed omnium primò ſibi manus amburere, dein alios ijs perfundere ſic, ſemper prima pars malorum in auctorem ſuum vertitur, interdum etiam nouiſſima, cum ſæpe interim ſit illæſus, in quem pernicies parabatur *e*. quiſquis alium odit, primum animę ſuę vulnus infligit. qui non diligit; manet in morte *f*. At durum eſt, quicquid dicant alij, durum eſt, inimicum amare. Sed erit longè durius inter innumeros inimicos apud inferos ardere. Difficile eum diligere quem vix odio dignum cenſeas: ſed difficilius erit audire ab iride clamantem: *Abite maledicti in ignem æternum*. Nimis arduum eſt, illęſum eum ſinere qui toties lęſit: Montem non ſcandet, qui vitat ardua: cęlum fugit, quiſquis inimicum odit. Peregrinabundi huc illuc ſępe currimus, ſubinde deteriores redimus; templorum aras cera cumulamus, nos interim ſaxea pectora gerimus; impetrando Iubilæo ſatagimus, nec tamen vindictam vrgere deſinimus, ô mi Chriſtiane, Iubilæum Deus in ædium tuarum veſtibulo tibi ſtatuit, tuum facis vel verbulo, dic: *Ignoſco*, & noxarum omnium veniam impetraſti: Dimitte & dimittetur tibi, *g* nam ſi tradideris corpus tuum ita vt ardeas, charitatem autem non habueris, etiam erga inimicos, nihil tibi prodeſt. *h* Diues cenſetur, qui multos numerat debitores: inimici in te iniurij multa tibi debent, ideò ab illis diteſces ſi velis Subduc modò ratiunculam, quantum tibi ſit æris tui, quantumque alieni: diues es ſi non reddis ijs quibus debes. quot nomina apud Deum contraxiſti? & iam negligentia tua factus es non ſoluendo, quin tu ergo Deum ad debitores tuos remittis, & tua nomina, quæ nunquam poſſes, per illos expungis? Dimitte & dimittetur tibi. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. *i* Ingentia tibi debita condonat Deus, ſit tu alijs parua. notum illud Hieronymi: O formidoloſa ſententia! Si parua fratribus non dimittimus, magna nobis à Deo non dimittuntur. Veniam quam quis habet inimico, hanc à Deo ſperet.

a *Prouerb.* 20.
b *Lib.* 1. *offic. cap.* 36.
c *Ariſtot.* 4. *ethic. cap.* 3.
d *Hom.* 41. *in Act. Apoſt.*
e *Lactant. de ira Dei.*
f 1. *Ioan.* 3.
g *Luc.* 6.

h 1. *Corinth.* 13.
i *Eccleſ. cap.* 28.

§. II.

Ergo ſaltem tui miſerere ô homo, & ne teipſum oderis, ama inimicum. Vltionis non longa eſt, delectatio, miſericordiæ ſempiterna. Noli, obſecro, vinci à malo, ſed vince in bono malũ. *a* Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei aquam bibere, prunas enim congregabis ſuper caput eius, & Dominus reddet tibi *b.* vince in bono malum. De hac victoriâ Chryſoſtomus. *c* In Olympicis, ait, certaminibus Diabolo conſecratis lex eſt, malefaciendo vincere: in ſtadio Chriſti, omnino lex eſt cõtraria; hîc enim non eum qui percutit, ſed qui percutitur, coronari decretum eſt. Si manſuetudinem exhiberemus, eſſemus omnibus inſuperabiles, nec vlla ad nos iniuria perueniret. Ergo, ne dicas: reddam malum. expecta Dominum & liberabit te. *d* nec dicas, quomodo fecit mihi, ſic faciam ei *e.* Et cur damno tuo nocere cupis alteri? O canis quid lapidem mordes? cum manu age quæ miſit lapidem, ô bubo, ô cæce, quid furis in aduerſarium? dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret tibi *f.* Ad mortem damnatus carnifici non indignatur, ſed iudici, & cur, miſelle homo, carnificem tu tuum inuadis? iudicẽ attende. Deus eſt, qui talem in te antagoniſtã immiſit, ſed bono tuo, plectendis delictis tuis. Iobo Diabolus nec vnam quidem ouiculã ademiſſet, niſi Deus id permiſiſſet. Dominus dedit, & Dominus etiam abſtulit, *g* non Diabolus. Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſe deſuper, reſpondit Pontio Chriſtus *h*; idem prorſus inimico tuo reſponde. Plurimis plus inimici profuere quàm amiciſſimi, tyrannos tolle, non erunt martyres: non ſint inimici, tollentur plurimorum præmia. non minus Diocletianus Eccleſiam ampliauit immanitate & gladio, quàm Conſtantinus liberalitate & auro. Euangelicus ille paterfamilias, voluit frumentum & lolium vnà ſurgere: Sinite, inquit, vtraque creſcere, ſed vſque ad meſſem *i.* At nos præproperi & in perniciem noſtram feſtinantis ingenij homines, vt primum noxiam herbulam conſpicamur, mox clamamus: carduos ad ignem, ad flammas lolium, inimicos ad Orcum. Lentius, ô boni, lentius; non ſic licet ante meſſem in agros graſſari. tempore meſſis dicetur meſſoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburẽdum. Cur ergo vota noſtra damnamus ipſi, tam malè feſtinato impetu, quid inimicos ad pœnas raptamus? hoc genus lolij, falcem & ignem non euadet, ſed nondum eſt meſſis. Chriſtus cum ſuos orare, ac ſeptemplicem petitionem diuino patri offerre docuiſſet, *k* è ſeptenis his petitionibus non ſine cauſſa ſolam illam de condonandis iniuriarum debitis repetijt, explicauit, & quid explicatione hac aliud declarauit, quàm, quędam monſtranda eſſe, quædam etiam inculcanda. nec enim vnquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis dicitur. Et vel inde diuinam legem dilaudans Dauid: Latum, inquit, mandatum tuum nimis. *l* verè latiſſimum, quod notos ignotoſque, tam benefactores quàm hoſtes, dignos & indignos, inimicos perinde atque amicos amari præcipit. Nemo torque aureâ collo affusâ, tam certo ſe vel diuitem, vel doctum, aut nobilem probat, quàm certo quis Dei ſe filium eſſe demonſtrat, qui inimicos amat *m.* Sed quis ita ſẽper apud ſe eſt, cum iræ fluctus inſurgunt, qui non peſſimis execrationibus inimicum liberali ore deuoueat? At Chriſtiani eſt, imperare iræ & motos eiuſcemodi fluctus componere. Pulchrè Auguſtinus: *n* Audiſti, ait, conuitium? ventus eſt, iratus es? fluctus eſt. vento igitur flante, fluctu ſurgente periclitatur nauis, periclitatur cor tuum. audito conuitio vindicari vis, & ecce vindicando te, feciſti naufragium, & quare hoc? quia dormit in te Chriſtus, oblitus es Chriſtum, nimirum excidit tibi, Chriſtum, cùm crucifigeretur inimicis ſuis non crucem, ſed veniam à patre lacrimis exoraſſe. En ergo Chriſtus in te dormit, qui pro ſuis hoſtibus, non vigilare tantum, ſed & mori te docuit. Excita ergo in te Chriſtum, & dic tibi ipſe. Et qui ſum ego vt vlciſci me velim? forſan priùs ego mortem, quàm inimicus vltionem meam ſentiet. hinc verò migrantem animam repellet à ſe Chriſtus, qui manſuetudinem docuit non furorem; ſubmiſſionis præceptor, non vltionis; charitatis atque veniæ magiſter, non odiorum & vindictæ.

a *Rom.* 12.
b *Prou.* 21.
c *In c.* 12. *ad Rom.*
d *Prou.* 20.
e *Prou.* 24.
f 2. *Reg.* 16.
g *Iob c.* 1.
h *Ioan. c.* 19.
i *Matth.* 13.
k *Matth.* 6.
l *Pſal.* 118.
m *Chryſ. hom.* 3. *in epiſt. ad Phil.*
n *Serm.* 3. *inter* 17. *hom.*

§. III.

SEd ſine oculis, ſine auribus eſt vltio ſurda & cœca fertur, quò eam rapit impetus, vt iure priſcus poeta indignetur:

— Verum ita ſunt iſti noſtri diuites
Si quid bene facias, leuior plumâ eſt gratia:
Si quid peccatum eſt; plumbeas iras gerunt,
Plaut. in Pan. act. 3. ſcen. vlt.

Nempe plumbeo plerique ſunt obtuſoque & iacente animo, qui rebus omnibus, præterquam iniurijs indormiunt, qualibet offenſionis aurâ gratiam auolare iubent & euaneſcere, contumeliam grandi odio, velut appenſo plumbo in pectus altiſſimè demittunt. Date veniam, Chriſtiani, ab ipſis idololatris ſuperamur: eorum & teſtimonia & exempla nos lapidant, vt ſupremo mundi die, nulla nobis futura ſit excuſatio. Sanè Pompeio Magno non magis laudi datum lego, quòd tribus ampliſſimis triumphis tres orbis terrarum partes complexus ſit, quàm quod eſſet, vt Paterculus *a* ſcribit, amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, in accipiendâ ſatisfactione facillimus. Auguſtus Imperator Cinnam necem ſibi machinantem vita donans: O Cinna, inquit, iterum tibi vitam do, priùs hoſti, nunc inſidiatori ac parricidæ, eique conſulatum obtulit. Vis exitum? Cinnam habuit perpetuò amiciſſimum, & ſolus illi hæres fuit. Phocion innocentiſſimus, & Imperator, iam capite damnatus, cum lictor ei venenatum calicem porrexiſſet, rogatus à cognatis, quidnam ad filium mandaret? Mando, inquit, vt obliuiſcatur huius poculi, quod ab Athenienſibus propinatum nunc epoto. Iulius Cæſar nihil vnquam præter iniurias oblitus dicitur. At quis noſtrum hic videri aut eſſe vult obliuioſus? quàm firmâ plerique omnes memoriâ ſumus, cùm iniuriarum res agitur? Beneficia pulueri, ſilici verò iniurias inſcribimus, manet altâ mente repoſtum. Nemo cedit, nec Deo quidem imperante. Iam olim Deus vindictam omnem prohibuit, & ſeuerè prorſus edixit: *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore* b. Nihilominus quotuſquiſque eſt, qui non impiè reclamet? *Mea Domine, eſt vltio & ego retribuam.* Opponit iterum Deus: *Mihi vindictam: ego retribuam* c. Obluctatur iterum homo: *Mihi vindicta, Domine, ego retribuam: tu nimis es exorari facilis, ſera nimis tua eſt vltio.* Sic improbiſſimo & pluſquam temerario auſu, Dei munus inuadimus; gladium in inimicos noſtros ab ipſo ſtringendum flagitioſe præripimus; pars læſa cum ſimus, iudicis ſeueritatem induimus.

a *Lib.* 2. *hiſt.*
b *Deut.* 32.
c *Rom.* 12.

§ IV.

NArrat Rufinus Aquileienſis *a* (& complures alij Græcorum interpretes *b*) &: Ad Siſoium, inquit religioſiſſimum ſenem, iniuriam quidam paſſus ſe contulit, & contumeliæ genus, ore, vt fit, tragico exponens: obſecro, inquit, permitte mihi Pater, vt homo ſim & me vindicem. At ſenex multis apud eum precibus inſtitit, ne ſic homo eſſe vellet, vt diabolus fieret. Nimirum Deo id curæ futurum, Deo vindictam omnem permitteret; ſat fortem eſſe hunc vltorem; iniuriarum reum diuinas manus non euaſurum. At ille: mihi certum eſt, inquit, hoc ei non condonare, nec deſiſtam dum par pari reddidero. Cui ſenex: quæſo te inquit, homo ſis, ſed Chriſtianus, & quid ratio dictet; non quid impetus velit, attende. Et vero ratio, inquit iſte, hoc ſuadet, vt ei non parcatur, qui nec ipſe pepercit alijs. Contra Siſoius: Sed hoc tuum non eſt, inquit, aut velle, aut facere. Ius gladij in hac cauſa penes ſolum Deum eſt. Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit *c*. nobis hæc agendi libertas negata eſt. Et noſti, credo, quid Chriſtus non conſilij ſed præcepti dederit: inimicis non tantum veniam, ſed & preces, amorem, beneficia deberi. Pater, inquit iſte, animus

mus meus commotum mare eſt, nec quieturum dum me vindicâro. Quandoquidem ergo inquit Siſoius, obfirmaſti animum, ſaltem non præcipita; obſecro prius oremus. Ambo ſimul ſubmiſerunt genua, & vocē preiuit ſenex, in hæc verba: Deus, tuum nobis auxilium iam non eſt neceſſarium, nec vt pro nobis ſollicitus ſis, rogamus: nos ipſi omnia curabimus: noſtra eſt vltio, & nos retribuemus, iamque in eo ſumus vt inimicos noſtros ponamus ſcabellum pedum noſtrorum. *d* Adeô perculerunt hominis animum hæc verba, vt mox toto corpore ad ſenis genua prouolutus, humentibus oculis promiſerit, illatam iniuriam nec verbulo à ſe vindicandam. Hoc iuſti iuſtorum præceptum eſt; hæc germana filiorum Dei nota, non grauatè dare veniam, offendenti, inſuper etiam offenſam beneficio redimere: Videte, inquit Paulus, *e* ne quis malum pro malo, alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicem & in omnes, nulli malum pro malo reddentes *f*. Hæc Paulus; ſed hæc Chriſtus *g* apertius etiam longeque ſeuerius iniungit: Vobis, inquit, dico qui auditis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: benedicite maledicentibus vobis. Et prout vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia; nam & peccatores diligentes ſe diligunt: Et ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt; Veruntamen diligite inimicos veſtros, & erit merces veſtra multa, & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Hæc quidem iuſte imperas, & liberaliter promittis, ſed, ô bone Domine, quàm multi ſunt qui te non audiunt, nec lex tua apud illos tanti eſt vt finem ponant odijs; fatentur nolle ſe iſtam ignoſcendi facilitatem effeminari; nil ſibi fore iucundius quam præſenti & pari monetâ factam iniuriam perſoluere: atque ſi optio illis, quæ Salomoni, *h* fieret poſtulandi quæ vellent, non ſapientiam peterent, ſed vindictam. Horum nemo non clamaret: da mihi Domine inimicorū meorum animas; cetera relinquam tibi. Hic germanus vindictæ ſpiritus eſt Dei legem non curare, Dei minas parui ducere, iniuriā non tantum non perferre ſed reddere, totā bilem ad vnum verbulū euomere, furentis ex dolore animi impulſum ſequi, votis omnibus inimicū perdere. Hæc vlciſcendi libido, inquit Tertullianus, *i* negotium curat aut gloriæ, aut malitiæ: ſed gloria vbique vana eſt, & malitia Domino odioſa, hoc quidem loco maximè, quia malum duplicat quod ſemel factum eſt. Quid enim refert inter prouocantem & prouocatum, niſi quod ille prior in maleficio deprehenditur. iſte poſterior, vterque læſi Domini reus eſt. Dominus monet: Verberanti te in faciem, etiam alteram genam obuerte. Fatigetur aliena improbitas patientiâ tuâ; plus improbum illum cædis ſuſtinendo, ab eo enim vapulabit cuius gratiâ ſuſtines. Et quem honorem litabimus Domino, ſic nobis arbitrium defenſionis arrogauerimus? Sequeſter patientiæ eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt.

a *Rufin. l. 3. n. 77.*
b *Paſchaſius c. 10. n. 2. Pelagius libell. 16. n. 10. Pallad. in appen. lauſiac. hiſt. n. 13.*
c *Pſalm. 95.*
d *Pſalm. 109.*
e *1. Theſſ. 5.*
f *Rom. 12.*
g *Luc. 6.*
h *2. Reg. 3.*
i *Lib. de patientia c. 8. 9. 10. 15.*

§. V.

SEd obijcias. Semper ego auditor tantum, nunquam ne reponam, vexatus toties? Ita, mi Chriſtiane, tu nunquam repones, etſi centies, etſi millies vexatus. Si vis eſſe Dei filius, tuo patri hanc cauſſam cōmitte: tu ſile & patere. Nocentes peribunt qui te vexauerunt, & qui gratulati ſunt in tua ruinâ punientur. *a* Qui iniuriam fecit, recipiet id quod iniquè geſſit. *b* Sed, inquis: Iniuriam condono, non oblittero, non obliuiſcor. Itane? hæc tua liberalitas eſt? nec tu aliam apud Deum quære. Homo homini, inquit Eccleſiaſticus, *c* reſeruat iram, & à Deo quærit medelam in hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? ipſe, dum caro ſit, reſeruat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Clementiæ vaniſſimus fucus eſt, nolle vlciſci, nec

tamen obliuiſci velle: ſi quid donas, ex integro dona, aut cælum deſpera. Noſti, quid minetur Chriſtus: Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo De cordibvs vestris. Sed dicas: Ego quidem non difficilis forem ignoſcendo: at publicum mihi munus commiſſum eſt, impunè nemo iniuriam mihi fecerit, honorem meum eo defenſum Obſecro, Chriſtiani, non argutemur in tam ſerio ſalutis negotio: auferte hæc picta vocularum ludibria. Munus publicum gerebat & Stephanus, nullum tamen lapidem in hoſtes regerebat, neque honorem ſuum ita defendebat, quin ſinceriſſimo pectore clamaret: *Domine Ieſu ne ſtatuas illis hoc peccatum*. Iesvs crucifixus, nō qua hominis tantū, ſed quà Dei filius, ſupplices lacrimas pro hoſtibus ad patrē mittebat: *Pater dimitte illis*. Tantæ maieſtatis non eſt vllus mortaliū, vt turpe ſibi putet, iniurias pręſertim proprias ex toto ignoſcere. Non quęras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. *d* Sed nulla, inquis, offenſionis cauſa illi nebuloni à me data eſt. Si cauſſam dediſſes, iniuria non eſſet quam tolerares; parilis vtrinque foret læſio. Quid de cauſſa diſputas? quid Ioſeph fratribus nocuit, cùm ſomnium ſuum narrauit? & tamen iniuriam omnem iam Ægypti prorex generoſo ſilentio concoxit. Sed non eſt, inquis, leuicula iniuria quæ illata mihi eſt. Quid iam iniuriæ grauitatem exaggeras? nec præmium erit eximium, ſi dimiſſa offenſio ſit leuis. Virtute nunquam magnus eris, niſi magnis iniurijs exercearis. Hieronymum audi: *e* Deus faber eſt: inimici lima ſunt & malei, quibus nos ille expurgat ſanctoſque ſculpit. Sed nunquid cum Paulo iam lapidatus, aut cum Chriſto flagellatus, & in Crucem ſublatus es? Sed nobilis ſum ego, vilis ille homuncio eſt, & terrę filius. O teſta Samia! de eodem luto es, de quo tuus inimicus, aut paullulū meliore. Si vindictę libido te vincit, non nobilium es filius, ſed peccati ſeruus Ergo potius memento nouiſſimorum & deſine inimicari *f*. Et ſi non vindicem, inquis, vt tamen vindicare me nolim, eam mihi vim facere non poſſum. Potes, modò velis, ſed quamdiu odijs alimentum in animo miniſtras, quicquid cogitas, merum eſt abſynthium: vrticas, tribulos, ſentes geris in pectore, quibus cruenta conſcientia miſerrimè vritur. Ardeo, inquis, vindictâ. Niſi maturè hunc ignem ſopias & extinguas, cęli ianuam tibi iam obſeraſti, & magnis paſſibus ad ignes ſtygios tendis, vbi ęternum ardeas, Porta cęli iniuriarum perpeſſio eſt, at qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. *g* At nulla, inquis, quies mihi eſt, non ſomnus, non cibus, aut potus ſapiunt, dum Mardochæum ſedentem video & intactum, dum inimicum talia in me molientem cerno & indemnem. Pulchrè, mi homo, in caput tuum deciperis. Narrat Ezechiel de quibuſdam militibus *h* qui poſuerunt gladios ſuos ſub capitibus ſuis, & deſcenderunt ad infernum cum armis ſuis. En nouum ceruicalis genus, gladium! tali ceruicali ſomnum ſuum fulciunt omnes vindictæ cupidi, quin ullam ſibi quietem niſi à conuitijs, à manu, à gladio petunt. Sic primus diaboli diſcipulus (ita Cainum vocat Baſilius) in fratrem iugulatrice manu ibat, vt extinctâ fratris gloriâ ſuam ſibi ſtabiliret. Contrarium euenit. Eſau, Saul, Antiochus diuinam miſericordiam non ſine lacrimis implorarunt, non auditi. Eſau non inuenit locum pœnitentiæ, quamuis cum lacrimis inquiſiſſet eam *i*. Ita Saul, ita & Antiochus, ab arâ miſericordiæ, ad quam confugerant, reiecti, & iure: nec ipſi parcere volebant ijs quos inimicos ſibi ſtatuerant. Iudicium ſine miſericordiâ fiet ei, qui non fecerit miſericordiam. *k* Rex Dauid fœdo lapſu peccatum duplicauit, & libidinem ſanguine miſcuit, quamprimum tamen pœnitentiæ ſignum edidit, & vix geminas voculas, *Peccaui Domino*. pronunciauit, mox à Nathane audijt: *l* *Dominus peccatum tuum tranſtulit*. Quoties Antiochus peccaſſe ſe faſſus non ſine grandi eiulatu clementiam Numinis implorauit, templo donaria vouit, emendatiſſimos mores in reliquam vitam promiſit. Sed repulſam tulit. Nec mirum: longè aliter Hebręus ille rex, & aliter Aſſyrius tyrannus iſte, in aduerſarios ſe geſſit. Dauid nullo regum inferior bellando & vincendo; omnibus tamen longè ſuperior parcendo, vt qui nihil minus ſibi voluerit dicere, quàm vlciſci, benignior vel in hoſtes ſuos, quàm in ſuos ciues Antiochus, qui non niſi gladios, ignes, ſanguinem, vltionem, cædes ſpirabat.

a *Baruch cap.* 4.
b *Coloſſ. cap.* 3.
c *Eccleſ.* 28.
d *Leuit cap.* 19.
e *Hier. in cap.* 5. *Matth.*
f *Eccleſ. cap.* 28.
g *Eccleſ. cap.* 28.
h *Cap.* 32.
i *Ad Heb.* 12.
k *Eccleſ.* 28.
l 2. *Reg.* 12.

§. VI.

ÆGrotos medici non deſerunt, donec videant proſtratas vires ad tumbam fatiſcere. Eſt tamen morbi genus, cuius primo iutuitu medicus dicat, ſepulchrum aperite? hic homo moritur. Ita prorſus, licet nullius improbi hominis deſperandâ ſit ſalus, dum exhalarit: in hoc tamen ægritudinis genere, cum putrida viſcera felle natant, cum animus odijs & vindictæ cupidine laborat, apertè Ioannes *a* Apoſtolus pronunciat: ſepulchrum aperite huic miſero; eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis: rarò reſipiſcunt qui ſemel obſtinarunt animum in vindictam. Non eſt ſenſus, vbi eſt amaritudo *b*. Sed etſi clament omnes ſapientes, minentur omnes prophetæ, hortentur omnes angeli, vt ſepulta iniuriarum memoria, in mutuos amplexus ruamus, adhuc tamen audaciſſimè conciliationem omnem auerſamur, adhuc talionem poſtulamus. Sapientium denique omnium ſapientiſſimus homo, prophetarum doctor, rex angelorum, auctoritate maxima, poteſtate ſumma venit, non vt ſuadeat hanc vnionem, ſed vt præcipiat, non vt conſilium offerat, ſed vt legem figat, & adhuc impudentiſſimè refragamur Audite Chriſtum regem præcipientem, audite reluctantes ſubditos: Stat Chriſtus & patris nomine imperat: *c Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros.* Stant rebelles ſubditi clamant: O Chriſte, fruſtra hæc dicis, fruſtra imperas. *Vobis dico, vobis Chriſtianis.* Nos ab Ethnicis in hoc ſtamus; non audiris Chriſte, *Diligite inimicos veſtros.* Vix vllus eſt qui obtemperet. *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo.* Ignaui dicemur & imbelles. *Orate pro perſequētibus & calumniantibus vos.* Rara eſt hęc oratio & nimis frigida. *Vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt.* Nimis caro venalis eſt hic titulus. *Benefacite his qui oderunt vos.* Contra naturam, Domine, imperas; māda faciliora. *Dimittite & dimittetur vobis.* Non poſſumus, vt ſcias Chriſte, non poſſumus, hoc eſt, nolumus iram cohibere, dentes reſtringere, manum continere; & quis cogitationibus imperet? *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra.* Parati ſumus perire, modo ſimul pereat inimicus.

a 1. *Ioan.* 5.
b *Eccl. cap.* 21.
c *Matth.* 5. *Luc.* 6.

§. VII.

O Chriſtiani, adeone cælum odiſtis, vt ſic velis remiſque ad inferos properetis; Vbi veſtrum illud? Dimitte nobis debita noſtra *ſicut* & nos dimittimus? aut ergo inimici vobis veſtri amandi ſunt, aut toties vobis ipſi laqueū inijcitis, quoties hoc à Deo poſtulatis; ſic ut nos alijs dimittimus, ita tu nobis, ô Deus, dimitte. Sed nos nihil cōdonamus, omnia vindicatum, omnia imus punitū, odio implacabili. Ergo & tu in nobis nil impunitum relinque. Impiorum eſt hoc ingenium non prædeſtinatorum, nam hi tam grauiter lædi non poſſunt quin clament: Pater dimitte illis, Ne ſtatuas illis hoc peccatum; Ego omnia condono, omnia remitto, nihil vlturus. hæ voces prędeſtinatorum ſunt. Sed priuſquam finiam, obſecro vos omnes, qui hæc legitis, nec tamen inimicos diligitis, creditiſne hæc vera eſſe? vera, dicetis, niſi Veritas mentiri & Chriſtus decipere potuerit. Si ergo vera ſint iſta, vti ſunt veriſſima: quæ tandem impia hæc eſt contumacia, quæ hæc tam obſtinata diuinæ legis irriſio, quis iſte tam proteruus iubentis Dei contemptus? Clamat Chriſtus & præcipit: Ignoſcite, dimittite, diligite non amicos tantum, ſed & quoſcunque inimicos. Adhuc veſtra ſtat peruicacia, adhuc inimicos odiſtis? nondum ignoſcitis? nondum maleuolos obtrectatores amatis? nec tanti apud vos Chriſtus? nec tanti eſt Deus? nec tanti cælum eſt, & æterna ſalus? & necdum extorqueri à vobis poteſt vel vnicum, ſed ſerium ex pectore promptum verbulum: Ignoſco,

noſco, dimitto; condonet Deus, quicquid in me à quocunque peccatum eſt. Adhuc, ſaxa ſtatis ſine ſenſu, ſine voce, ſine motu vllo ad veniam? adhuc ferreus veſter animus ſpirat vindictam? adhuc clamatis: Inimico mala crux, inimico mala omnia? adhuc vociferamini: inimicis vltio, inimicis mors, inimicis omnes diræ? Ergo adhuc in inimicum durant odia? Ergo necdum imperantem Chriſtum auditis? Ite iam, ite vos tales Chriſtiani, quacunque libet viâ, non errabitis: ſecurè & certò, ad illud quò tenditis, diaboli regnum peruenturi. Ite compreſſis oculis; ad inferos iam quæuis ſemita vos ducet: ad hunc vitæ terminum non certius itur quàm errando. Et certiſſimum eſt effatum iſtud: Non poteſt amare Deum, qui non ceſſat odiſſe inimicum.

DECIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM DECIMVM.

FLAGELLO ET VIRGIS monſtratur *Deteſtatio præteritorum peccatorum*. Facinus abominabile iudicat eſſe Auguſtinus, præteritorum peccatorum meminiſſe, & inde gloriari ac gaudere, cum de illis magnopere dolendum ſit, & contra nitendum, nam, vt idem Auguſtinus verè affirmat: Qui pectus ſuum tundit, nec corrigit, peccata ſolidat, non tollit *a*. Lugens Dauid de ſe pronuntiat: Peccatum meum contra me eſt ſemper, ideóque Deum tam afflictim rogat: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis *b*. Beati qui ſic lugent & odio tã generoſo peccata deteſtantur, hoc ipſum dolentes; quod non ſatis doleant; ex hoc ipſo triſtes, quod minus quàm par ſit triſtentur. Et hæc quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur *c*. In ſtabilem ſalutem, inquit Apoſtolus, quod attentiſſimè conſiderandum. Multi ſalutem per pœnitentiam recuperant; ſed heu non ſtabilem ſalutem. Ideo Chriſtus diſertiſſimè monet: *d* niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis, explicatè præcipit, non agendam tantùm, ſed habendam eſſe pœnitentiam, eamque retinendam. Nec enim vt ſtati temporis mutuum, quærenda eſt pœnitentia, non tranſuolare permittenda, ſed certo perſeuerandi propoſito firmanda. Ita D. Thomas Aquinas: *e* Vera, inquit, & ſeria pœnitentia, non tantum à peccatis præteritis expiat, ſed etiam præſeruat à futuris. Non habet pœnitentiam, qui non habet propoſitum firmiſſimum non amplius in priores noxas relabendi.

a *Lib. 5. de libero arb.*
b *Pſalm.* 50.
c 2. *ad Corinth.* 7.
d *Luc.* 13.
e *Par. quæſt.* 48. *ar.* 8.

§ I.

CHriſtus paralytico, quem ſanarat, præcepit lectulum vt tolleret: Et mox ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat *a*. Occaſiones peccati cauendæ, tollendæ, remouendæ ſunt, & ſic ad honeſti rectique metam currendum. Euangelicus prodigus extremâ fame tabeſcens: Surgam, inquit, & ibo ad patrem meum. Nec tantum dixit iturum ſe, ſed iuit. Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Hîc plerique omnes & manuum & pedum vſum, noſtrâ culpâ amittimus. Linguâ valemus, non opere: ore ſtrenui languidi manu. Arcum intendimus, nec tamen ſagittam emittimus: proponimus facturos, non facimus. Poſt cõmiſſas noxas gemimus, ſed ne committamus, oſcitanter cauemus. Nimirum vulnus obductum cupimus, & ſanguinem non ſiſtimus, peccatis medelam admouemus, & affectum ad ea non tollimus. Differendo & procraſtinando ſeneſcimus. ita dum proponimus & promittimus, abit vita, & inter merum & pigrum VELLE, tota euaneſcit. Sic demum in longis nos propoſitis mors deprehendit, ridetque tot annis voluiſſe facere, feciſſe nunquam. Auguſtinus olim talis, ſed non diu talis, maturè fecit, idque ante ſenium, quod vidit ſibi eſſe faciendum. Dicebam, inquit, apud me intus: Ecce modò fiat, modò fiat. Et cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam, & non faciebam, nec tamen relabebar in priſtina,

ſtina; ſed de proximo ſtabã & reſpirabam. Retinebant me nugę nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & ſuccutiebant veſtem meam carneam & ſubmurmurabant: Dimittiſne nos? *b* Dimiſit certè & excuſſit iugum: vitam priorem omnem ſic deteſtatus eſt, vt aliam viueret.

a *Ioan.* 5. *Marci* 2.

b *Lib.* 8. *Confeſſ. cap.* 11.

§. II.

NOs ſæpe quidem meliorem vitam incipimus, ſed hoc tantùm; nec telam hanc perteximus, in cœptis non modò non pergimus, ſed & in antiquam ſiluam redimus. Sunt, quis dubitet, multorum pij conatus, ſanctæ cogitationes, optima conſilia, caſtiſſima propoſita: ſed plerique Athenienſes ſumus, optimè decernimus, peſſimè exequimur, aut certè in exequendo non perſiſtimus. Modos viuendi honeſtiſſimos ac plane ſalutares nobis præſcribimus, ſed cuiius mox tædio moleſtięque cedimus: ſancta proponimus & grandia, ſed vbi rebellem carnem, inuitantes ſocios, allicientem Dæmonem ſentimus, non inuiti manus damus, & ad priores vitæ ſordes, nos retrahi non prohibemus; inſtabili prorſus & nimium breui pœnitentia. Decreuiſti, mi optime Chriſtiane, vitam inſtituere caſtiorem, occaſiones cauere, oculis in amore ducibus imperare, carnis petulantiam edomare? rectè, cæpiſti verecundè loqui, paginas impuras auerſari? pulchre. Propoſuiſti bilem ſubſtringere, & iræ moderari, omne odium deponere, inuidiam omnem animo pellere? optimè. Inſtituiſti linguam coërcere, ſilere cùm alij verbis detrahunt; ſuſtinere cum dicterijs laceſſunt? omnia præclarè, & ad normam veræ pœnitentiæ. Quantò verò præclariùs, in hoc vitæ curriculo perſeuerare? quàm multi ſe heri continuerunt, linguam & libidinem repreſſerunt, iram fregerunt, ſeipſos vicerunt, qui ſe hodie in priorem vitę licentiam effundunt, linguæ & libidinis iugum ſubeunt, iræ habenas ſoluunt, vitijs vt antè ſeruiunt. Non eſt vera, quæ non eſt firma, & ſtabilis pœnitentia: inconſtans hæc & deſultoria mentis leuitas eſt. O quales gladiatores ſumus, qui doctè quidem ventilamus, eruditè præludimus, ſed cum mucrone pugnatorio vtendum, cum in gradu ſtandum, & celeres ictus eludendi ſunt, ignaui recedimus, & vulnera in ſtatu euitanda, in abitu accipimus. O quales curſores nos, qui primo itinere brachia iactamus, pedes incitamus, pœnè iam ſudamus? paullò poſt, ante viæ medium hæremus, deficimus, ſuccumbimus. Ah, quoties præclara conamur, inchoamus cum laude, pergimus aliquandiu ſpe bona, languemus paullatim, cadimus tandem, iacemus in fine. Arbor fruſtra flore ſuo triumphat, & fructus promittit, niſi & proferat. Architectus fundamenta incaſſum iacit, ſi ea non in parietes & muros excreſcant. Quid nauarchum iuuat malum erigere, antennas aptare, vela explicare, ſi littore nauim non ſoluat, aut ad littus quàm primum redeat? Ita nos cum architectis fundamenta iacimus, & nullum ſurgit ędificium, cum oratoribus crebrò exordimur, vix vnquam peroràmus: ſæpe vela damus cum nautis, ſed ingruente procella, ad littus vnde ſoluimus, redimus. Illud nobis in ore continuum: volo facere, volo me emendare; nihil facimus, nunquam ſeriò emendamus. Per Sacramenta ritè percepta carceribus quidem auolamus, ſed medio curſu frangimur, cadimus, iacemus. Et iam nullum amplius extat argumentum promiſſi noſtri quod fecimus, aut diuini epuli quod acceſſimus. Ita quàm memores iniuriarum ſumus, tam obliuioſi propoſitorum noſtrorum. Prudentiſſimum animalium cenſetur homo, at ſibi ſtultiſſimum videri, aiebat Polybius: Nam cetera animantes vbi ſemel offenderint, cauent? non vulpes ad laqueum, lupus ad foueam, canis ad fuſtem temerè redibunt: ſolus homo ab æuo in ęuum peccat ferè in iiſdem incautum, obliuioſum animal.

§. III.

PEr Iſaiam queritur Deus: *a* Non poſuiſti hæc ſuper cor tuum (ô anima) neque recordata es nouiſſimi tui. Et dixit, cum feciſſet hęc omnia: ad me reuertere, & non eſt reuerſa *b*. Pœnitudo, inquit Bernardus, ſine correctione non proderit. Vnus ædificans & vnus deſtruens, quid prodeſt eis niſi labor? qui enim baptizatur à mortuo, & iterũ tangit

eum, nihil proficit lauatio eius *d*. Verę pœnitentię comes eſt correctio, vt iam coërceas gulam, iugules luxuriam, ſuperbiam deprimas, & facias ſeruire corpus ſanctitati, quod iniquitati ante ſeruierat. Hæc nos omnia facturos pollicemur: vix dies abit, ſæpe nec hora, & iam pollicitorum obliti, redimus ad ingenium, & quod Iſaias *e* deplorat, è ſalubri luctu malè hilareſcimus: Venite ſumamus vinum & impleamur ebrietate, & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multò amplius. Simillimi ſumus cum Pharaone ingenij; Videns autem Pharao *f* quod ceſſaſſet pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum. Ita nos poſt impetratam veniam, ſæpiſſime augemus culpam. Quoties manè ouiculæ ſumus, leones veſperi, & ſub humana fronte tigrides! quoties manè angeli, veſperi vix homines eſſe deprehendimur: ita laruam aliam ex alia ſumimus, & illa nobilis ſæpe familiarior eſt, quæ turpior: ita è vaſis gloriæ in vaſa contumeliæ mutamur, heu crebra nimium viciſſitudine. Sicut autem ægrotantes, inquit Chryſoſtomus, *g* niſi ſemper ordinatè vixerint, nulla ipſis diſciplinæ per tres aut quatuor dies ſeruatę vtilitas ſic & peccantes, niſi ſemper ſobrij ſint, nihil proderit ipſis duorum vel trium dierum correctio. Pulli gallinacei iam plumantes, ſæpe per domeſticum atrium muſculas & vermiculos, pabuli ſui delicias venantur, interim eos ſublimis per aërem miluus curioſè numerat. Atque cum iam volans ille fur, cunctabundo motu, eodem pœnè loco pendulus circum tuetur, & quærit quorſum in prædam ſupernè ſeſe ruat fulminis vice, de cælo improuiſus adeſt, & incurioſam ex his auem roſtro trāsfodit, ſecumque trepidantem ſub vngue cibum auehit. At pulli ceteri, metu celeres ſub matris alas coeunt, ſed non diu latent; mox metum omnem obliti & tegi recuſantes, è plumatili latibulo ſecurè prouolant, tota area in paſtum, vt prius, effuſi. Sed adeſt iterum alatus prædo, & pullum alterum ſubito abripit. Diffugiunt iterum pauidi, & notum aſylum, maternas alas repetunt. Sed hic mali metus nunquam eſt diuturnus, & tamdiu luſus iſte vtrimque luditur, dum pullis area vacuatur. Non impari luſu nobiſcum mors ludit: hic vicinum nobis, illic cognatum, amicum ibi abripit. ingemiſcimus, & quia propinquum malum non ſine cauſſa credimus, trepidamus etiam, moreſque ſanctiores promittimus. Sed quamdiu hæc pia trepidatio, quādiu hi gemitus? it vnus aut alter dies, & iterum vermiculos paſſim ſequimur, iamque & lacrimarum & gemituum obliti, ad hilares cachinnos & calices; ad lucella iniuſta, ad eiuratas libidines, ad vitiorum noſtrorum circulum redimus, & ad priſtinam vitę conſuetudinem liberè prouolamus, tamdiu malè ſecuri, dum vltimæ nobis fluant lacrimæ, & mortis vngues iam noſtro hęreant pectore. tunc velle facere, nimis ſerum; feciſſe ſolum iuuat; & quod durū erat pati, tunc meminiſſe dulce eſt. Sed hæc neque alijs, neque nobis ipſis ſatis credimus: peccata deteſtamur quidem hodie, cras eadem, ſæpe plura & grauiora repetimus. Ludimus cum bono Deo; vix facta defleuimus, mox iterum deflenda facimus. ita catenam nectimus è vitijs quod deflet Iſaias *h* & minatur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis, & quaſi vncum plauſtri, peccatum hic mos noſter eſt, peccata alia atque alia, aliis atque aliis peccatis accumulare, ac plerumque in peius proficere. Et quemadmodum Antiochus Epiphanes bonus puer, ſed malus iuuenis, & vir peſſimus fuit: ſic iiſdem pænè gradibus & nos abimus in profundum. deletis namque per pœnitentiam & exomologeſin culpis, primâ forſan hebdomade calemus, altera tepeſcimus, frigemus: tertia, demum omnis bonus ſpiritus euaneſcit, & rurſum morimur. O lunas, non vno duntaxat menſe, nec hebdomade vna, ſed vno quandoque die creſcentes & decreſcentes, opulentas & inopes. & quot Euripos in anguſto pectore circūgeſtamus? quoties è bona oliua oleaſtrū turpiter degeneramus? heu volubilitatem & inconſtantiam, non fortunę quæ ſenſim fit peſſima, cùm eſſe bona deſinit. Impius facit opus inſtabile. *i*

Iuſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit vſque ad perfectam diem, *k* peccata prædeſtinati ſic deteſtantur, vt ea penitus auerſentur; non tutum arbitrantur, hunc cum Deo luſum reciprocare, vt peccata commiſſa defleant hodie, cras iterum deflenda committant. Dei ſemel offenſi nunquam obliuiſcuntur, nec ſine gemitu recordantur condonatæ offenſę. Hinc ampliſſimam à Deo gratiam

gratiam ineunt. Offenſum ſe Deus obliuiſci-tur, ſi nos offenſi cum dolore recordemur.

a *Iſa.cap.*47.
b *Hier.cap.*3.
c *Eccl.cap.*34.
d *Ser.*3 *in vig.natiu.Dom.*
e *Iſa.cap.*56.
f *Exod.*9.
g *Hom.*3.*ad pop.*
h *Cap.*5.
i *Prou.c.*11.
k *Prou.cap.*4.

VNDECIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM;

SYMBOLVM VNDECIMVM.

ANchora eſt, *voluntatis in bonum propenſio*, quæ ſeſe tunc demũ exerit, cum quis firmiſſimè ſtatuit, nullum vnquam grauius peccatum committere, etſi bonorum omnium ipſiuſque vitę facienda ſit iactura. Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitię tuæ *a.* Quòd ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum *b.* Ludouicus Granatenſis: Reprobationis, inquit, ſignum mihi certum videtur, facilitas letaliter peccandi, ſine doloris ſenſu. Nimis eſt malus, qui quod bonum eſt, nec ſeriò quidem vult velle: magna pars bonitatis eſt, velle bonum fieri. Cælo prædeſtinati, vt nil vnquam mali velint, id volunt vnicè, quod vult Deus, Omni hora & momento clamant cum Paulo: Domine quid me vis facere? *c* Non eſt quidquam pro te pati recuſem: nihil mihi nimis acerbum aut arduum, nihil difficile nimis erit aut inexpugnabile: omnia ſuperabo tolerãdo; peruincam & expugnabo omnia, Deo meo duce & adiutore. Et quicquid viribus non potero, id ardentiſſimis deſiderijs conſequar: quocumque me pedes non tulerint, eò cogitationum alæ perducent: & vti ſolares herbę ad ſuum ſolem, ſic ego ſemper ad tuam, Domine, voluntatem me vertam. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam *d.* Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei, in medio memoriæ, intellectus, & voluntatis meæ illam repoſui. Bernardus *e* ad hoc diuinę voluntati pręſtandum obſequium promptiſſimus: Pauperculus ego, inquit, non habeo niſi vnum minutum, voluntatem meam, & non dabo illam ad voluntatẽ illius, qui toto ſe totum me comparauit? Æquum omnino eſt, vt *volũtas diuina* regula ſit humanæ voluntatis & anchora. Epictetus: *f* Conſtitui, inquit, & conformaui voluntatem meam diuinæ. Vult me febricitare? & ego volo. Aliquid aggredi? volo. Potiri? volo. non potiri? nolo. Mori? volo. Quis iam igitur prohibere me aut cogere pręter voluntatẽ poteſt, nõ magis quàm ipſum Deum? Turpe, hæc olim à priſcis in cæca nocte verſantibus ipſa, à Chriſtianis ad clariſſimum ſolem cæcutientibus non videri: *Fiat voluntas tua; tua*, ô mi Deus, *tua voluntas fiat, ſicut in cælo & in terra.* Quare accingimini & eſtote filij potentes; vt pugnetis aduerſus nationes (contra inſultus vitiorum) ſicut autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. *g*

a *Pſalm.*118.
b 1.*Ioan.*3.
c *Act.* 9.
d *Pſalm.* 39.
e *Serm.de quad.deb.*
f *Diſſ.*3.*cap.*26.
g 1.*Machab.*3.

§. I.

HOrologia vrbica, primarium vnum ſequuntur omnia; cur non & omnium hominum voluntates, velut minuta horologiola, ad illud cœleſte magnũ, ad vnicam diuinã voluntatem dirigantur? Sicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. Dici non poteſt quam hoc Deo ſit gratum. gratulatus ipſe ſibi Deus velut de re maximâ: Inueni, inquit, Dauid filium Ieſſe, virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas *a.* Ergo diu quæſiuit Deus, quæritque eius animi & voluntatis hominem qui id ſolum, in omnibus, ſemperque aut nolit aut velit quod ipſe. Hoc tali reperto homine, gaudium non diſſimulat benigniſſimus pater: Inueni qui faciet omnes voluntates meas. Ideo & ipſe Dei filius omnem

omnem ſuam ad patris voluntatem compoſui: Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me *b*. Ab hac bonæ rectæque voluntatis normâ nimis remotus eſt, qui nõ tantum non ad nutum, ſed nec ad imperium obedit. Sapiens timet & declinat à malo, ſtultus tranſilit & confidit *c*. Hoc eſt comedere, ac tergere os ſuum, & dicere, non ſum operatus malum *d*. Qui huius animi eſt, oppignerat animam diabolo, & ridet; cælum perdit, nec damnum ſentit, tanquam inter omnia damna leuiſſimum.

a *Act*.13.
b *Ioan* 6.
c *Prouerb*.14.
d *Prouer*.30.

§. II.

AT contra, cęlo deſtinati ſic animum in bono ſtabiliunt, vt omnem mali ſpeciem, & vel vmbram peccati perhorreſcant: non ſinunt id ſibi placere quod Deo diſplicet, in id ſolum tota mente proniſſimi, quod etſi diſpliceat omnibus, modo vni ſciant placere Deo, hoc cogitant, hoc & loquuntur, nec dubium quin ſæpius eorum voluntas ſic igneſcat, vt præ Epicteto longè religioſius exclament: Deus meus, amor meus! abſit hoc à me, vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego; tua voluntas mea eſt voluntas, imò mea iam amplius mea non eſt, quia tua eſſe cœpit; & ideo tua mihi iam ſequenda eſt, quia mea eſſe cœpit. Idem ego velle debeo, quod tu, & verò etiam, ô Domine, volo, Ægrotare me vis? volo. Pauperem eſſe? volo Domine. Doloribus affligi? hoc volo. Contumelijs & iniurijs affici? etiam volo. Contemni atque deſpici? & hoc volo, quantumuis id grauiter ſentiam: Vis me deſtitui ſolatijs? volo Animi anguſtiis premi? volo, etiamſi tu, mi Domine, id me velis ad extremum vſque iudicium perpeti. Vis me rebus chariſſimis ſpoliari? difficile eſt quidem amata relinquere, tecum tamen hoc ipſum volo. Etiam mori me vis? inter difficilia omnia, difficillimum hoc eſt, tamen centies mori non recuſo, modo diuinis ſanctiſſimæ voluntatis tuæ brachijs immoriar, Vis me præmature mori? volo vel reluctante natura. Vis me cęlo adſcribere? volo, ô Domine, volo. Inferno addięere? Ah! bone Ieſu, vt tu tua hoc velles ſententia, factis ego meis volebam & merebar, ſed vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris tuo ſanguine. Atque ſi fieri poſſet (vti ſanè non poteſt) alterutrum iſtorum, aut ęquiſſimam tuam voluntatem eſſe irritam, vt ego beatus ſim; aut me damnatum eſſe, vt iuſtiſſima tua voluntas ſit rata; proclamo: melius eſt damnari me, & ſeruari quod tu vis, ô Deus. Sed ô bonitas, mortem meam, ſcio, non vis, quis filij tui mortem ideo volebas, vt poſſes non velle meam. Per illam ergo filij acerbiſſimam mortem te rogo, ô pater; ab ęterna morte me ſerua. En vulnera, en ſanguinẽ quo tibi pro me litatum eſt: filio nolebas parcere, vt poſſes ſeruulo. Ego mancipium tuum. O rex immortalis, ad omnem arbitrij tui motum verſari me patiar: ſuaue mihi erit quicquid à voluntate tua euenerit. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum *a*. Hos amat cæli monarcha famulos qui heriles nutus oculo tam vigilante obſeruant; vt Domini voluntas, lex fiat ſerui, qui ſemper explicata fronte dicat: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. Nihil enim melius eſt quam reſpicere in mandatis Domini. *b*

a *Pſalm*. 107. b *Eccleſ. cap*. 23.

§. III.

SVum illud nobile monitum commendent Græci: Ne quid nimis. Tu ſanè, ô Deus, tu mandaſti mandata tua cuſtodiri *nimis*. Seruos ſuos vult Deus ad omne præceptum, & ad omnem nutum paratos, promptos, qui vel vno etiam die, vel etiam afflictiſſimi, millies tamen corde & ore dicant *quod Deus vult*. Ita quidquid hi tam bonæ mentis homines volunt hoc vult Deus, nam illi conſtantiſſimè nolunt, quod Deum auerſari ſciunt & nolle. Ita hi tales, quicquid deſiderant, impetrant, quandoquidem non aliud vnquam deſiderant, quam vt ad vnam & vnicam Dei voluntatem ſe conforment; ſciunt enim quàm verè Hieronymus de obitu Blæſillæ ſcripſerit ad Paulam: Bonus eſt Deus, & omnia quæ bonus facit, bona ſint neceſſe eſt, nec illi bonæ voluntatis homines pro malo habent quicquid à bono Deo eſt. Sani ſunt? gratias referunt conditori. Languent?

guent ? & in hoc Domini ſui voluntatem agnoſcunt & laudant. Charorum orbitas irrogatur ? plangunt quod accidit; ſed quia ſic placere norunt Domino, animo ſuſtinent æquiſſimo. Vnicus rapitur filius; durum quidem, ſed tolerabile; quia ſuſtulit ille qui dedit. Imminet dura pauperies, aut grauior pauperie morbus; contemptus affligit aut contumelia; iniuriarum agmen laceſſit; alias ſibi voces elabi non ſinunt quam iſtas: *Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ita bene factum; etiam in hoc laudetur Deus*. Benedictus Deus in æternum: Hac bona voluntate, velut anchora, ſtabiles ſupremam expectant horam, & breue putant omne malum, quod finis melior ſubſequetur.

DVODECIMVM
PRÆDESTINATIONIS
SIGNVM

SYMBOLVM DVODECIMVM.

CITHARA, qua exprimitur *moderatio affectuum*, ſeu, *victoria tentationum*. Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs ſuis, liberè clamat Paulus *a*. Eleganter Bernardus de Chriſto nos ad ſe inuitante: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum ac ſi dicat: qui me deſiderat: ſe deſpiciat; & qui vult facere voluntatem meam, diſcat frangere ſuam *b*. Quod autem pugnantem fatigat, vincentem coronat. Et hoc eſt lucrari vitam, quotidie ſibi ſuiſque affectibus mori. Vbi affectus viuunt, ibi aut cæca, aut mortua eſt ratio. Ideo ſanctiſſimus Dauid: Reuela oculos meos & conſiderabo mirabilia de lege tua. *c* Scio Domine in lege tua magna & ſublimia ſecreta cõtineri, ſed ego homo ſũ, carne preſſus, & varijs obnoxius affectibus, nec ignoro, quanta ſit vis illorum qui mẽtem meam turbant, & excæcant: tuę igitur pietatis ſit aperire oculos meos, & offuſam ab affectibus caliginem diſpellere. Verè de affectibus Seneca. *d* Facilius eſt initia eorum prohibere, quam impetum regere. Nam ſicut in præceps dato corpori, nullum ſui arbitrium eſt, nec reſiſtere deiectum poteſt, ſed omne conſilium irreuocabilis præcipitatio abſcidit: Ita animus ſi in iram, amorem, aliòſve affectus ſe proiecerit, non facile reprimet impetum: rapiet illum ad imum vitiorum procliuis natura. Optimum igitur ipſis repugnare ſeminibus, cuiuſcunque demum malignioris affectus. In confinibus arcendus eſt hoſtis, nam vbi portis ſe intulerit, modum à captiuis non accipiet. O quanto melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. *e*

a *Ad Galat* 5.
b *Serm. de S. Andrea.*
c *Pſalm.* 118.
d *Epiſt.* 85 & 116.
e *Prou.* 16.

§. I.

AVguſtinus: *a* Beati pacifici, inquit, in ſeipſis, qui omnes animi motus componunt & rationi ſubijciunt, beati qui carnis concupiſcentijs edomitis, regnum fiunt Dei, in quo nihil non ordine agitur, in quo mens imperat, non reluctantibus famulis, corporis ſenſibus. Hęc illa pax ab Angelis, naſcente Chriſto, proclamata, ſed ea non niſi per arma & pugnas obtinetur. Cur enim Deus *b* inter bellicos tubæ clãgores Moſi legem in manus tradidit? nũ mitior & ſuauior muſica, religioni Eccleſiaſticę, quo lex ſpectabat nõ fuiſſet conueniẽtior? caſtris tuba quã templis eſt aptior. Et nos, mi Chriſtiane, ad caſtra vocamur, & ad cõflictus ab eo, qui legem dedit. legẽ non ſeruabit, quiſquis contra legis hoſtes pugnare detrectauerit. Carnem ſuam nemo vicit blandiendo: ſuadentem Diabolum, Mundum ſeu blandientem ſeu ſęuientem ſine pugna nemo ſuperauit; reſiſtendum & luctandum, cum omni affectu, quem hoſtes diuinæ legis concitant, qui ſuis ſolùm noxis iraſcitur & affectibus indulget, is malæ arboris ramos amputat, ſed ſalua radice: rami repullulabunt. Ita Chryſoſtomus Chriſti verba expendens: qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Non modo, inquit, morbum, ſed & morbi radicem euellit Chriſtus. Radix adulterij concupiſcentia eſt impudica. Quare non

ſolum plectit adulterium, ſed & concupiſcentiam, matrem adulterij. Ita non tantum cædes prohibet, ſed & iram ad illas ducem, ſed & contumelioſa verba iræ fomenta. Iracundia & amor, duo violentiſſimi affectus ſunt, nec leges admittunt, niſi ſerias & ſeueras; blandis præceptiunculis vix emendantur. Ita non aliorum vitiorum more ſollicitat animum, ſed abducit, imò præcipitat. Et quamuis nemo velit tam grauiter ferire hoſtem, vt manum in vulnere relinquat, ſeque ab ictu reuocare non poſſit: tale tamen telum eſt ira, vix retrahitur cùm longius excurrere cœperit. Ira non abhorret ab vllo ſcelere, & ſi quem ſibi deſtinarit ſuo fulmine tangendum, non niſi letali plaga lenitur. Iracundus, velut pyrites lapis, quacunque ſui parte cum ſilice collidatur, ignẽ vomit. Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandũ procliuior. *c*. Ira & furor vtraque execrabilia *d*. Et vix vlla peſtis humano generi pluris ſtetit. Nam virũ ſtultũ interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. *e*. Itaque fratres amantiſſimi, inquit Auguſtinus, ne obſecro tantum malum nobis inducamus, animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem peſſimum. Qui quidem tantò magis cauendus eſt quò plures quotidie inuadit. In omnes perſonas inquit Seneca, *f* hic exardeſcit affectus: tam ex amore naſcitur, quàm ex odio: non minus inter ſeria quàm inter luſus & iocos. Nec intereſt ex quàm magna cauſſa naſcatur, ſed in qualem perueniat animum. Sic ignis non refert quàm magnus, ſed quò incidat. Nam arida ſcintillam quoque fouent vſque in incendium. Atqui nihil eſt, ait, tam difficile & arduum *g* quod non humana mens vincat, nullique ſunt tam feri & ſui iuris affectus, vt non diſciplina perdomentur. *Quodcunque ſibi imperauit animus*, *obtinuit*. Quantum vero eſt, effugere maximum malum, iram, & cum illa rabiem, ſæuitiam, crudelitatem, furorem, & alios comites eius affectus.

a *Lib.* 1. *de ſer. Dom. c.* 2.
b *Exod.* 19.
c *Prou.* 29.
d *Eccl.* 27.
e *Iob.* 5.
f *Epiſt.* 18.
g *L.* 2. *de ira c.* 12.

§. II.

QVod Romanus hic ſapiens dixit de ira, idem hoc de notiſſimis furiis Superbia & Inuidia, idem de nequiſſimis ſororibus Luxuria & Gula, deque omni vitioſorum affectuum exercitu dicendum: quantum eſt, hæc mala maxima effugere, & ad beatam tranquillitatem, & quandam quaſi harmoniam, ac omnium cupiditatum concordiam, animum componere. Beatus ergo ille, qui tanto minorem affectibus libertatem indulget, quantò minus ipſe vult ſeruire vitijs: & vt rationi ſuum ſtabiliat ſceptrum, crucem ſtatuit affectibus. Ad triremes damnati, certas habent, tametſi breues remorum ferias, ſubinde ſua membris eſt quies: qui affectibus ſeruiunt, quieto nunquam viuunt animo, vnus ex alio cogitationũ tumultus naſcitur. Seruietis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem *a*. Idcircò Eccleſiaſticus: *b* Poſt concupiſcentias, inquit, tuas non eas. Equus refractarius fræno coërcendus, deſes calcaribus vrgendus. Idem affectibus faciendum, quorum aliquos impellendo, pleroſque retinendo meliùs regas. Nemo magis odiſſe ſe poteſt, quàm qui ſic perditè ſe amat, vt in voluptates immodicè ſolutus, nec impetrare ſibi, nec negare quidquam poſſit. Sed ſciant hi, quid eis vaticinetur Apoſtolus: Si, inquit, ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nemo magis obtinet imperium, quàm qui ipſe ſui eſt Dominus: non eſt miſerior ſeruitus quam ſuis ſeruire affectibus; nec illuſtrior eſt triumphus, quam parta de ſeipſo victoria. Breuis hic conflictus, præmium æternum. Affectus ſuos vicit qui eis ſeruire non vult. At ſeruit, ait Ambroſius, *c* quicunque metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exaſperatur, vel mœrore deijcitur. Nec vlla ſeruitus turpior eſt, inquit Seneca, *d* quàm voluntaria, cùm alius libidini, alius auaritię, alius ſeruit ambitioni. Bonus, Auguſtino teſte, etiam ſi ſeruiat, liber eſt: malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt; nec vnius hominis, ſed quod grauius, tot dominorum

minorum

minorum quot vitiorum. Cupiditatum verò non magis vnum genus ac ratio eſt, quàm vultus humani & formarum, quæ cum ex æquo homines ſimus omnes, maximam habent varietatem, ſic alij alijs rebus afficimur, neque omnes iiſdē æqualiter delectamur. Hic in libidines exæſtuat, ille auro capitur, hunc ſtrangulat inuidia, iſte potando ſibi quærit exitium, alius otiando aut ludendo. Nemo ea quàm ſibi fingit, perire ſe putat beatitudine, perinde atque ſi minus ſuffocaretur qui in vino ſubmergitur, quàm qui in aquis. Rectè D. Gregorius *e* aſſerit: reprobæ menti valdè placet quod concupiſcit, ſed in æternâ pœnâ quod ei modò eſt dulce, amareſcit. O miſer, ſpecies te decipit, *f* & concupiſcentia ſubuertit cor tuum, vt aquas fugaces ore decepto appetas. Et quę hominis beatitudo ſit libido? de qua Ambroſius; febre, inquit, libido flagrantior eſt, grauiuſque inflammat, & præcipitat: ſed vbi quis reſipuerit à furore, tunc conſcientię viſus aperitur, & ſui vnuſquiſque facinoris pudendam turpitudinem erubeſcit. Tunc Deus timetur, & peccator ſe celare cupit, ſed non poteſt; patet deformitas, nudum enim eſt Deo omne ſecretum, & peccator diuinum mente conſcia iudicium formidat. Pecunię fames, ad omne ſcelus egregium calcar, non ſedatur lucro, ſed incitatur, nec minus animum quæſitis torquet quā quęrendis, cumque cetera vitia ſeneſcente homine ſeneſcant, ſola iuueneſcit auaritia. Odium porrò & inuidia pertinaciſſimi morbi, nec qua reliqui affectus facilitate ſanabiles, niſi in cunabulis pereant. Gulę verò qui ſeruiunt, malam certè dominam habent, quę tantò ſit imperioſior, quò fideliorem nacta eſt ſeruum; & quia cognatam habet Laſciuiam Gula, tantò plus ea nocet caſtimoniæ, quò plus illecebris nutritur. Quis iam ille, & laudabimus eum, qui cum Tobia *g* glorietur: mundam ſeruaui animam meam, ab omni cōcupiſcentia: hoc enim eſt omnes citharæ fides in concordiam componere.

a *Hier. ca.* 16.
b *Eccleſ. cap.* 19.
c *Lib.* 2. *de Iacob & vita beata.*
d *Sen. epiſt.* 47.
e *Lib.* 4. *in* 1. *Reg. c.* 4.
f *Daniel. c.* 13. g *Tob. ca.* 3.

§. III.

SAul Agagum regem carcere damnauit, quem Dei iuſſu, capite debuiſſet *a*. Nos quoque non minus turpi clementia in affectus noſtros ſtatuimus, & iugulandos non necamus, ſed ſolo mulctamus carcere, cum id potiſſimum cauemus, non vt extirpentur, ſed ne fœdè prorumpant foras, licet intus ſæuiant. Ita dum latenti hoſti parcimus, eum in nos ipſos armamus, vt quod principio lapſus fuerat & error, paullatim mos fiat & conſuetudo, ex qua demum vitioſiſſima oriatur neceſſitas. Ita ſenſim ab hoſte domeſtico vndique oppreſſi, clamamus: non poſſum me hic vincere: aſſuetis carere non poſſum, mori me cogit, qui hanc mihi delectationem eripit. Sic errores noſtri in mores abeunt; & quia malignos affectus non in herba opprimimus, ſed creſcere permittimus, tandem ſiluam creuiſſe cernimus, & ingens dumetum quod nullis pœnè viribus amplius conuelli poſſit. Sed neque hic deſperandum, cum etiam conſuetudo expugnari queat conſuetudine meliori, & tantò futura ſit corona pretioſior, quò difficilior pugna: volenti cum bono Deo vincere, certa eſt victoria. Modo Moſes marinos fluctus virga increpet, cetera curabit Deus & tutus tranſibit Iſrael & tota mergetur Ægyptus. Amorrhæus & Chananęus noſtris confinibus exterminabuntur, modo diſcamus certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. Militia eſt vita hominis ſuper teram. Nemo ſibi ipſi fidat, periculoſiorem etenim inſidiatorem & hoſtem nemo habet, quàm ſeipſum, cum quo nolle ſatis tutę poſſunt eſſe induciæ: neque ſecurum eſt, prius claudi hoc hominis armamentariū, quam aperiri ſepulchrum. Semper in armis excubet, cui cordi eſt reportanda de tot hoſtibus victoria. Pulchrè Cyprianus: Voluptatem, inquit, viciſſe, voluptas eſt maxima; nec vlla maior eſt victoria, quàm ea quæ à cupiditatibus refertur. Qui enim hoſtem vicit, fortior fuit, ſed altero: qui vero libidinem repreſſit, fortior fuit ſeipſo. Citharœdus tamdiu diſcordes inter ſe chordas ad muſicam legem attemperat, dum in ſymphoniam conſentiant: Prædeſtinatus tamdiu turbatos inter ſe affectus conciliat, dum religioſæ paci non contradicant. Si

Plato-

Platoni credimus, corpus noſtrum cithara eſt, citharædus eſt animus, cui nunc hæ, nunc illæ fides tentandæ; modo lex oculis, modo linguæ ponenda; modo aures, modo manus aſtringendæ; nunc luxuriæ, nunc impatientiæ affectus, ad debitam normam reuocandi. Peritus ſanè citharœdus fuit qui dixit · Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo. *b* Prædeſtinati princeps cura eſt, vt quotidie citharam ſuorum affectuum examinet: & iam cum iracundia ſua litigat, nunc inuidiam reprehendit, modo ſuam ſomnolentiam extimulat, mox lætitiam refrænat, inde triſtitiam mitigat: ſemper his ſuis chordis obſeruat, totieſque vel remittit, vel ſeuerius intendit, donec in harmoniam conſpirent. Nihil ſuis affectibus indulget prædeſtinatus, nemini minus parcit quàm ſibi, deprehenſam in ſe ream cupiditatem, non niſi ad crucem abſoluit. Signum itaque prædeſtinationis eſt & iſtud: Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs ſuis.

a 1. *Reg.* 15.
b 1. *Cor.* 8.

Signorum de Prædeſtinatione & Prædiſtnatorum paucitate Coronis.

,,DICTIS addat coronidem mellifluus doctor, Bernardus: Nouit Do- ,,minus, inquit, qui ſunt eius, & ſolus ipſe ,,ſcit quos elegerit à principio, quis vero ,,ſcit hominum, ſi eſt dignus amore vel odio? ,,quod ſi, vt certum eſt, certitudo nobis om- ,,nino negatur, nunquid non tanto delecta- ,,biliora erunt, ſi qua forte electionis huius ,,ſigna poſſimus inuenire? quam enim re- ,,quiem habere poteſt ſpiritus noſter, dum ,,*prædeſtinationis* ſuæ nullum adhuc teſtimo- ,,nium tenet; Fidelis proinde ſermo & omni ,,acceptione dignus, quo ſalutis teſtimonia ,,commendantur. Hoc ſanè verbo & electis ,,conſolatio miniſtratur, & ſubtrahitur re- ,,probis excuſatio. Cognitis ſiquidem ſignis ,,vitæ, quiſquis hæc negligit, manifeſtè con- ,,uincitur; in vano accipere animam ſuam & ,,pro nihilo habere terram deſiderabilem. Iure nemini niſi ſibiipſi culpam impingat, qui nullū in ſe *prædeſtinationis* ſignum deprehendit. Non cæcâ ſortitione, cælo vel inferis, hos illos prędeſtinauit Deus, Notum à ſęculo eſt Domino opus ſuum. Ita *ex præuiſis omnium meritis*, vel his præmium, vel ſupplicium illis decreuit, vt rectiſſimè dixerit D. Proſper: *a* Non ex eo neceſſitatem pereundi habuerunt, quia prædeſtinati non ſunt; ſed ideo prædeſtinati non ſunt, quia tales futuri ex voluntaria pręuaricatione pręſciti ſunt. Conſentit Auguſtinus: Non odit Deus Eſau hominem, ſed Eſau peccatorē *b* Nihil enim in homine, Deus aliud odit, niſi peccata. Idem: *c* Solum, ait, peccatum viam obſtruit ad cælum. Omnes qnidem metam ad vnam properamus, ſed heu quam diuerſis ſemitis & imus, & currimus, & perimus! Arcta via Vitę mollis, roſea, & *lata perditionis*: aſperitas montium illic, hic vallium decliuia. *Facilis deſcēſus Auerni*. Clamat Veritas, monet & adhortatur: *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditonem, & MVLTI ſunt qui intrant per eam: quam anguſta porta & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & PAVCI ſunt, qui inueniunt eam! d* Idem denuò ingerit: *Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Verè anguſta hæc eſt ſemita qua non niſi vni & ſine comite licet incedere: Vnuſquiſqne noſtrum pro ſe reddet rationem Deo: vnuſquiſque onus ſuum portabit: vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem *e*. Et hoc eſt quod ingemiſcens Chriſtus: *Multi ſunt*, inquit: *vocati, Pauci vero electi* f. Hoc vnicum verbulum, PAVCI, velut horrendum & inauditum tonitru, magnam orbis partem è vitiorum veterno excitauit: ex vibibus in antra atque horridas ſolitudines, non paucos expulit: *g* quot centena Martyrum millia in cataſtas & equuleos, in rotas atque rogos, in cruces & beſtiarū fauces, in armatas tortorum manus egit? vox vna erat illorum omnium: Mori nobis facile eſt, modò demum viuere liceat, inter PAVCOS illos ELECTOS: ludat gladius iugulis noſtris, modo PAVCIS illis ſed BEATIS annumeremur. Et quis eorum non auſus dicere? ſi vnus ego vel centum cruces veſtire poſſim, non abnuam; ſi vnus ego poſſim vel centum ceruices ſecuri porrigere, nullam ſubtraham: centies mori, iocus mihi erit, tormenta pro fomentis habebo, modo ad illam

PAVCORVM in paradiſo ſocietatem admittat. Hinc illa Ignatij martyris generoſiſſima vox: *Ignis, crux, beſtiæ, tota in me tormenta diaboli veniant, tantum vt Chriſto fruar.* Hoc idem ore Chriſti miſſum tonitru, hæc eadem vocula PAVCI, tot impuræ vitæ homines è viridantibus luxuriȩ pratis, in domum luctus & pœnitentiȩ compegit; ſatius illis viſum eſt inter paucos ſeruari, quam cum plurimis perire, non enim minus perit qui perit in turba. Et hæc Saluandorum paucitas, omni æuo propoſita nobis in cautelam. De hac ipſa, iuſtitiæ præco Noe (ſic appellatur à Petro Apoſtolo) centenis annis & amplius cōcionatus eſt ante diluuiū. At omnibus in ſcelere obſtinatis, octo ſolū animȩ ex omni hominū numero, in ligneo illo ſeu carcere, ſeu nauigio ſunt ſeruatæ: & inter hos paucos, impius Cham erat. Nam vti ſemper odoriferis proxima ſpina roſis iungitur, ita rariſſima proborum ſocietas eſt ſine mixtura improborum *g*. Quod ſi Deus Sodomæam terram euerſurus, vel decem probos reperiſſet, ad Abrahami preces omnibus alijs pepercisſet, ſed omnis illa terra nec denarium quidem iuſtorum aluit. Vere tunc ſteriliſſima fuit probitatis annona *h*. Igitur Lotho ab Angelis præcipitur: *Feſtina & ſaluare* *i*. Ita maximo huic incendio, quo florentiſſimæ Sodomorum & Gomorrhæorum ciuitates deflagrarunt, non niſi tres homines ſunt ſubducti: irȩ diuinȩ ſigna hodieque illic locorum extant. Sed & illud ſeruandorum paucitatem clarè prænuntiabat: *k* Cum Moſes ſexcenta millia virorum peditum, abſque paruulis & mulieribus, educeret Ægypto, & vulgus promiſcuum innumerabile ſequeretur, duo tantum è tanto numero in fertiles illas terras peruenerunt, ceteris omnibus eremus pro capaciſſimo tumulo fuit; in hoc velut vnicum conditorum tot millia mortuorum deſcenderunt. At vero Ægyptius tyrannus qui populum è fuga retracturus inſecutus eſt, cum vniuerſo exercitu, rubri Oceani fluctibus ſepultus eſt. *l* En, quot millia viuorum in vaſtiſſimo hoc ſepulchro ſint condita? quis non timebit te, ô rex Gentium! *m* Porro propter adoratū idolum; proclamat Moſes: Si quis eſt Domini, iungatur mihi, & eodem die cæſa ſunt viginti tria millia hominum *n*. Magna profecto ſtrages quam edidit vnicus ex auro vitulus. Tanti eſt coram Deo vel vnicum peccatum. Cum Ioſue ciuitatem Hiericho, circumeundo & clamando expugnaſſet, quicquid & hominum & iumentorum in ea fuit, flamma gladioque perijt; vrbs ipſa demum quaſi vnius cadaueris buſtum, in altiſſimo cinere deflagrauit, *o* vna domus à cȩde vrbiſque incendio ſeruata eſt immunis. Duce Gedeone Madianitas impugnaturo, è triginta duobus millibus militum, trecenti tantum ſelecti ſunt ad pugnam, reiectis ceteris omnibus *p*. Nullum Deus numerum curat, niſi bonorum: nec via ad inferos longa eſt; vnico itur anhelitu, vnico letali crimine, rei læſæ Maieſtatis efficimur, & digni æternis rogis. Ita olim propter vnicum libidinoſum facinus, *q* quadraginta millia Hebræorum, Beniamitarum quinquaginta millia & ſexcenti iugulati ſunt. Bethſamitæ arcam Domini curioſiùs tantum intuiti, quot millium ſtrage hanc oculorum licentiam luerunt. *r* Non minus clarè in ſacra Regum hiſtoria, hęc prędeſtinatorum raritas oculis ſubiicitur. *ſ* Abſalomo rebellem exercitum in patrem ducente, peruolat curſor ad Regem Dauid, nunciatque: *Toto corde vniuerſus Iſrael ſequitur Abſalon.* Cumque etiam Seba furioſam multitudinem in ſuum regem concitaſſet, mox alius ſuperuenit rumor: *ſeparatus eſt omnis Iſrael à Dauid, ſecutuſq; eſt Seba.* *t* Mundum inſpice, & idem nunc pænè fieri dices. Chriſtus, alter Dauid, viam nobis ſignat ſuo ſanguine cruentiſque veſtigijs opertum ſpinis gerit caput, infamem crucis trabem fert humeris, ſanguine mixtim lacrimiſque natant moribundi oculi, & hoc habitu Caluariȩ montem conſcendit, & vt ſequamur, hortatur. Sed heu, quàm raros habet comites, qui cum ipſo, eo quo poſſunt modo, velint crucifigi? liceat dicere: totus mundus in maligno poſitus, toto corde ſequitur non Seba, ſed Satanam: paucorum iter eſt in montem Golgotha cum Chriſto. Huc illud quoque pertinet, *u* quod cum Dauid Rex elatiore ſpiritu populum cenſeri iuſſiſſet, ſeptuaginta hominum millia peſte ſunt conſumpta. Et iſta quidem omnia, futurorum vmbræ, & velut prologus ſeu exordium fuerunt concionis illius, quam Chriſtus de paucitate prædeſtinatorum erat habiturus. Iudæos iam mihi numera

mra a b Abrahamo vſque ad diem mundo vltimam, & illa in Apocalypſi centum quadraginta quatuor millia, vix pars erunt milleſima omnium ſimul numeratorum, ita vt ex omni eorum numero milleſimus Iudæus inter prædeſtinatos non veniat numerandus. Et quod de Hebrçorum, idem de omnium aliorum hominum numero ſalua proportione, rectè aſtruitur, nam quod Chriſtus x prędixit Iudęis & omnibus alijs commune eſt, nec enim paucos tantũ ex Iudæis arcto tramite ad vitã ituros, ſed abſque diſcrimine pronunciauit; PAVCI *inueniunt eam.* Huic veritati cõfirmandæ, Prophetę plerią; omnes acclamãt. Iſaias: *Dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque termino,* quia *ſuccenſa eſt velut ignis impietas, veprẽ & ſpinã vorabit, & ſuccendetur in denſitate ſaltus, & conuoluetur ſuperbia fumi* y. *Vepres enim & ſpina erunt in vniuerſa terra* z. Et vbi quæſo libidinis atque luxuriæ vepres non in ſiluam excreſcunt? vbi non ſurgunt denſiſſimæ ſpinæ curarum, & ſollicitudinum pro numis, non pro cælo? Verè *terra infecta eſt ab habitatoribus ſuis, quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerunt ius, diſſipauerunt fœdus ſempiternum.* aa *Omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad nouiſſimum* bb. Hieremias non minus flebili queſtu hanc proborum paucitatem deflẽs: cc *Circuite,* inquit, *vias Hieruſalẽ & aſpicite, & cõſiderate & quærite in plateis eius, an inuenietis virũ facientem iudicium, & quærentem fidem. æs & ferrum, vniuerſi corrupti ſunt* dd. Non diuites tantum, ſed quod mireris, pauperes quoque ſuperbire ſciunt & laſciuire, iamque etiam paupertas didicit cum vitijs habere amicitiam: vniuerſi corrupti ſunt, æs & ferrum, argentum & ſtannum. Et vt mali originem exploraret propheta: *Attendi,* ait, *& auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur* ee (nimis verum noſtro hoc æuo) *nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, quid feci: omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens in prælium.* Væ terræ, vę hominibus, *adulteris repleta eſt terra* ff. Michæas æquè lamentatur hanc virtutis orbitatem: gg *Væ mihi,* ait, *non eſt botrus ad comedendum: perijt ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt.* Dauidi hæc conſideranti, exundantes lacrimis oculi, ad inſtar fonticulorum cœperunt fluere: *Deus,* inquit, *de cælo reſpexit ſuper filios hominũ, vt videat ſi eſt intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, nõ eſt qui faciat bonũ, non eſt vſque ad vnum.* hh Cõſideret quis lacrimabilem huius æui ſtatũ, variamque morũ corruptelã, & cum regio vate ſentiet, dicetque rediiſſe Noëmi tempora, aut ſimillima illis. Nam, *ſicut erant ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vſque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes.* ii Ita & nunc virtus vbique terrarum aut exulat, aut vbi admittitur, non habitationis lege vt inquilina, ſed hoſpitij gratia vt peregrina recipitur, non nimis diu retinenda. At vitium ampliſſimi iuris & dominij, regna ſua non amplius numerat; latè nimis dominatur, Palliata iniuſtitia, oculatiſſima inuidia res ſuas audacter hîc agunt; & multò quam audaciſſimè, exoſum cælo vitium, ſpurciſſima luxuria. Sic demum proborum numerus ad paucos redigitur, qui ad improborum myriadas collatus, Biantis dictum confirmat: *Rari boni, praui plurimi.* Huic accedens Ambroſius: In comparatione, inquit, reproborum exigua eſt turba electorum. Nam vbique multitudo peccantium, vbique turba pereuntium. Verè lugent viæ Sion, at rident ſemitæ Babylõ kk. Profectò, ſi quis mentis oculos in viam, quæ præcipitio ad inferos imminet, intendat, aduertet eam tam eſſe viatoribus frequentem & celebrem, vt alius alium impellat ac trudat, gratioſa compreſſione. Ita cuncti ad gehennæ flammas, velut ad nuptias alternis exemplis properant. Non pronum iter eſt tantum ad vitia, ſed præceps. Ad virtutem via ducit ardua, ſed viatores hic pauci, & ferè ignoti. Præſago luctu commonens Iſaias: ll Hæc erunt, inquit, in medio terrę, in medio populorum, quomodo ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt, excutiantur ex oleâ, & racemi, cùm fuerit finita vindemia. Hoc vaticinio, bonorum raritas, racemulis & oliuis pauculis, quę poſt copioſam oliuitatẽ & vindemiã pauperibus in prędã relinquuntur, improborũ verò copia abũdanti vuarum & oliuarum ſegeti conferri poteſt. Non eſt enim veritas, inquit Oſeas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra *mm* Maledictum, & men-

dacium

dacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Nimis quam apertè proborum paucitatem Prophetæ deplorauerunt.

Poſt Prophetarum lacrimas eandem hanc beatorum paucitatem, in lege nouâ deplorant Apoſtoli, Ioãne affirmãte: *nn Mundus totus in maligno poſitus eſt*. Petrus quærit: oo *Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator & impius vbi parebunt?* Paulus luget: pp *Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt Chriſti*. Hoc ipſum ſæpius repetit Chriſtus ipſe: qq *Regnũ cælorum*, inquit, *vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Nec interim minari deſinit. rr *Væ vobis diuitibus quia habetis conſolationem veſtram: Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis*. Nec auribus tantùm quæ audiant, ſed & oculis quæ videant, opponit B. Luca narrante, *ſſ* pars boni ſeminis in ſaxa iacitur exiccanda, pars alia in dumos & vepres ſpargitur ſuffocanda, pars etiam in viam abijcitur conculcanda, quarta pars duntaxat terram bonam ſortitur. Sic è decem leproſis iam curatis, vnicus regreſſus agit gratias. Inuitati ad laudatiſſimam cœnam, cœperunt ſimul omnes excuſare *tt*. Mora piſcina è tot morbidis vnicus ſanatur *uu*. Vnicus Nicodemus inter Hebræos ſenatores, liberiùs paullo pro Chriſto loquitur. *xx* E tot diuitibus & auaris Hierichũtinis ciuibus, è tot ſcilicet onuſtis camelis, vnicus Zachæus depoſita gibbi ſarcina (ſic Beda loquitur) *yy* hoc eſt, opum onere relicto, & per anguſtã portã ingreſſus, rem iniuſtè partam reſtituit, è telonio vnicus Mattheus, vnica Magdalena è proſtibulo ad vitæ innocentiã narrantur trãſijſſe *zz*. Paulus ante Philippos vrbẽ Macedoniæ, concionatur; auditores multi, factores ferè nulli; vni Lydię Chriſtiana lex placet *aaa*. Idem Paulus Athenis in curia de Chriſto diſſerit: auditores non tantum multi, ſed & docti, multi etiam irriſores, qui tamen Paulo crederet, non fuit niſi Dionyſius & Damaris. *bbb* In celeberrimo ſeptuaginta duorũ concilio, vir vnus aut alter reperti, qui Chriſti ſanguinẽ non ſitirent *ccc*. Sic ante crucem Domini, ſpectatores multi, amatores crucis aut imitatores pauci. Sic & hodie conciones multæ, mutationes morum raræ: tanguntur vitia, non extinguuntur, notari ſe vix ferunt, ne dum eradicari: *Multi vocati, Pauci electi, eheu Pauci*. Ad fidem, inquit Gregorius, *ddd* multi veniunt, ſed ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Nimirum in arcâ plus palearum eſt quam tritici, plura ſunt arborum folia quàm fructus: multi in vite pampini, paucæ vuæ, multæ in roſetis ſpinæ, paucæ roſæ; multi vbique ſilices, paucæ gemmæ; ſic & numerus eorum quos diuina prouidentia, ad beatitatem prouehet, ad improborum multitudinem collatus, eſt exiguus. Quam verè vaticinatus eſt Hieremias: *Deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet corde*. Qui corde ſcilicet, corde recogitet: nimis volatiles ſunt cogitationes noſtræ, nec bono honeſtoque affigi ſe diu patiuntur: qua lubet expatiantur. Hinc exiguus gehennę metus aut nullus, hinc frigidum cæli deſiderium aut inconſtans. In Chriſtianos etiam hæc cadit accuſatio: *pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem*: Quid cælo deſiderabilius? ſed quia cogitationes noſtræ, rarò illuc commeant, hoc etiam beatorum regnum, vt rem ignotam faſtidimus, aut certè, frigidiſſimè appetimus. Et hinc ſpes & vires creſcunt tartareo giganti Behemoth, vti de eo Iob: *Ecce abſorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius*. Ideò idem iſte patientiſſimus virorum: *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti*: Omnia dicta factaque mea: imò & cogitata ſuſpecta mihi fiunt; dum inexorabilem Dei iuſtitiam cogito. Et hoc eſt quod notus ille Hilariõ (de quo Hiero.) in morte trepidat, & iam iam tribunali iudicis Chriſti ſiſtendus pauet. Modicus adhuc calor tepebat in eius corpore, nec præter ſenſum quidquã viui hominis ſupererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? ſeptuaginta propè annis ſeruijſti Chriſto, & mortem times? non tam mortẽ timuit animus, quã imminens ſibi iudicium expauit. Ite nunc mei Chriſtiani, & dum ſanctiſſimi viri de ſalute ſua trepidant, vos ſecurè delitiamini, auri argẽtique aceruos ſtruite; alternis inuidiæ morſibus voſmet lacerate, & conſumite: honorum venationes & gloriarum aucupia inſtituite; indulgere genio hilariter: cælum cæli domino, terram autem dedit filijs hominum, hic eſte ciues: ſit ſua

libertas oculis, ſit & cogitationibus, ſit omnibus affectibus: excurrant ij quo volunt: quidquid lubet, licere vobis credite, nullam corpori voluptatē negate, curate vt vobis *hic* bene ſit & ſuaue: Ambulate in vijs cordis veſtri; & in intuitu oculorum veſtrorum, *& ſcitote quod pro omnibus his adducet vos Deus in iudicium* eee. *Et quãuis annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.* Ergo potius *ſatagite, vt per bona opera, certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* Diuinæ Prædeſtinationis ſigna quæ ſint, audiſtis. 1. Non amici tantum, ſed & inimici ſunt amandi. 2. Subleuandi pauperes, non argentea tantum manu, ſed & pleno miſericordiæ affectu. 3. Aduerſa omnia ſic toleranda ſunt, vt Dei voluntas in his etiã laudetur, & patientia continuetur. 4. Fortunæ bona præ cælo nihili facienda. 5 & 6. Admonitiones autem ſiue interiores Dei, ſiue hominum exteriores parum eſt ei exaudire, qui obedire detrectat 7. Porrò prioris vitæ delicta ſic deteſtanda ſunt, ne nouis identidem cumulentur. 8. Neque vllus placere ſe putet Deo, qui ſibi nondum diſplicet. 9. Nec Chriſtum à ſe amari credat, qui in ſe Chriſti præſentiam non amat. 10. Affectibus vitioſis, principio præſertim fortiter obſiſtendum, nam hic eſſe poteſt, quiſquis volet, imperator. 11. Sic denique voluntas in bono firmabitur, alioqui ſemper vacillatura. 12. Sic & mors eò minùs erit formidini, quo ſæpius fuerit obiecta meditationi: non inuitus morietur, qui ſe moriturum quotidie & ſerio cogitauerit. Et hæc via eſt ad illam ſine morte vitam. Suam nunc quiſque conſcientiam interroget, num hæc prædeſtinationis ſigna in ſe obſeruarit, vnde ſperare poſſit, ſe via proborum quæ ad cælum ducit, non errare. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi & tenebræ *fff*. Et tamen hac ſub initium facili, plana & amœna via, denſiſſimum agmen, ita confertim ruit ad interitũ, vt vel oculi teſtari cupiant, veriſſimè à Chriſto dictũ eſſe: *Lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Multi, multi.* Complurium ſcriptis narratur; anachoretæ per ecſtaſin viſas animas, denſæ niuis inſtar aut pluuiæ ad inferos delabi: adeo vt damnati manes (narrat id Luſitanus orator) *ggg* nõ immerito quærere poſſint: nunquid mundus vt antea perſeuerat? tot enim animæ in hunc locum tormentorum veniunt, vt vix credibile, tot homines in mundo eſſe poſſe.

Sanctus Vincentius Ferrarius Valentinus, è Sancti Dominici familia religioſiſſimus, & vere igneus eccleſiaſtes de paucitate prædeſtinatorum publicè pro ſuggeſtu diſſeruit, dictaque confirmauit celebri exemplo. Tanti auctoris verba mutare religioni duximus: ea fideliter adnumerata, hæc ſunt: Antequam Chriſtus veniret in hunc mundum in humana carne, tranſieruñt vltra quinque millia annorum, *hhh* & totus mundus damnabatur, exceptis paucis de populo Iſrael, qui ibant ad limbum ſanctorum patrum. Item tempore legis Moſi, cogitate quot infantes mortui ſunt abſque circumciſione. Sic modo tempore legis Chriſti, quot moriuntur abſque baptiſmo, & de his nullus ſaluatur. Item, quot Iudæi, quot Agareni, quot Pagani & Infideles. Item, quot mali Chriſtiani, quia fides & baptiſmus cum bona vita ſaluat hominem, aliàs non. Quot Chriſtiani ſunt, qui licet habeant fidem, tamen ſunt ſuperbi, auari, luxurioſi, & ſic de alijs peccatis, &c. Nota hic de Archidiacono Lugdunenſi, qui per quadraginta annos fuit in eremo magna pœnitentia, poſtquam reſignauit ſua beneficia, qui poſt mortem apparuit Epiſcopo Lugdunenſi, qui quæſiuit ab eo vt diceret ſibi aliquid de alio Mundo, qui reſpondit, quòd in die qua ipſe obijt, mortui fuerũt in mundo triginta millia, de quibus ſolum quinque fuerunt ſaluati, ſcilicet ipſe, & Beatus Bernardus, qui etiam illa die obierat, qui ſtatim ſine purgatorio aſcenderat ad paradiſum, & tres deſcenderant ad purgatorium, alij quidem deſcenderunt ad infernum. Propterea dicit Chriſtus: Intrare per anguſtam portam. Anguſta porta paradiſi, Voluntas Dei eſt. Ad iſtam oportet ſe reſtringere, qui paradiſum vult intrare. Lata porta eſt, Voluntas propria. Via ſpatioſa inferni, conuerſatio mundanalis, bene comedere, bene bibere, luxuriari, delectari, vindicare ſe de iniurijs &c. Pauci ſunt electi: Hæc cohortatio beati Vincentij, cui alium addimus Euangelicum oratorem.

Bertoldum memorant è D. Franciſci familia, diſertum æuo ſuo per Germaniam concionatorem, cum pro ſuggeſtu certum quoddam vitiũ grauiſſimis verbis inſectaretur, fœminam eius ſibi conſciam, tantis animi doloribus hauſtam; vt in mediâ circumſtantis populi coronâ, velut exanimis repentè corruerit, mox tamen ad populi preces redierit ad ſe, recenſueritque quæ ad Dei tribunal vidiſſet, illud cum primis: adducta illuc ſexaginta millia, vario mortis genere defunctorum, ex omni gente, Chriſtianis barbariſque, ac tres dumtaxat animas ex ingenti hoc numero ad breuius ſupplicium relegatas, ceteras ignibus addictas æternis. O verè MVLTI qui intrant per eam, per latam & ſpatioſam viam perditionis. Hoc ſenſu Chriſti, Ioannes Chryſoſtomus auſus eſt ſcribere, & dicere: Multò ſunt plures gehennam ingredientes, ſed maius eſt Dei regnum, licet habeat paucos, Et; quot eſſe putatis in ciuitate noſtra qui ſalui fiant? infeſtum quidem eſt quod dicturus ſum, dicam tamen: non poſſunt in tot millibus centum inueniri qui ſaluentur: quin & de his dubito. Quanta enim in iuuenibus quæſo malitia? quantus in ſenibus torpor? &c. Hæc Chryſoſtomus, vir prudentiſſimus & ſanctiſſimus, Eccleſiæ doctor, lumen orbis, idque dixit de Antiochia vrbe lõnge populoſiſſima, idque eo tempore quo primæuæ Eccleſiæ ſpiritus nondum intepuerat. Quis iam miretur, Paulum adeo ſollicitum monere: *cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini*: quando Chriſtus ipſe tam aperte præmonuit: *Contendite intrare per anguſtam portam* Contendite, clamat Veritas, contendite, enitimini, adlaborate, conamini omnibus viribus, vt hanc portam dignis pœnitentiæ fructibus penetretis, Vacillantibus & ludibundis paſſibus huc non vehitur; vigilantiſſimo conatu opus eſt, & qui velit difficultates quaſcunque perfringere. Niſi enim mentis intentio ferueat, ait ex Gregorio Beda, & vim ſibi inſigniter homo faciat, facilè gradum reuocat, haud valens portæ anguſtias pertranſire, præ ea quam patitur effrænium carnis concupiſcentiarum effuſione: vt prætereã tentationes perſecutioneſque, quos dæmon & mundus ijs mouent, qui portam hanc traijcere conantur. Et vti remiges aduerſus flumen ſcapham impellentes, omni quo poſſunt conatu remis incumbunt: ſic qui contra tot hoſtium inſultus animam ad cælum impellunt, toto pectoris anniſu virtuti incumbere, impetumque impetu maiori vincere neceſſe eſt, ſi nolint, anima perinde vt ſcapha, vi fluminis in errorem irreparabilem abripietur. *Euigilate itaque iuſti, & nolite peccare.* iii Is autem vigilare cẽſendus eſt qui ſic ſemper & vbique viuit, vt vnamquamque lucem tanquam vltimam, & non redituram conſumat: qui in omni cogitatu & facto ſic ſuam obſeruat cõſcientiam, quaſi hodie moriturus. Faciamus ergo dum poſſumus, quod feciſſe vellemus, cum non amplius poterimus. *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet*: kkk *quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet viam æternam.*

a *Reſp.3.ad cap.obiect.Gallicar.*
b *Lib.1.ad Simplic.q.2.*
c *Epiſt.* 105.
d *Matt.7.v.27.& Luc.13.v.23.*
e *Rom.22.Gal.6.1.Cor.3.*
f *Matth.20.& 22.*
g *Gen.7.*
h *Gen.18.*
i *Gen.19.*
k *Exod.12.*
l *Exod.14.*
m *Exod.31.*
n *Hierem.c.10.*
o *Ioſue.c.2.& 6.*
p *Iud.7.*
q *Iud.20.*
r *1.Reg.6.*
ſ *2.Reg.15.*
t *2.Reg.c.20.*
u *2.Reg.24.*
x *Matth.7.Luc.13.*
y *Iſ.c.9.*
z *Iſ c.24.*
aa *Exod.c.14.*
bb *Iſ.c.55.*
cc *Hier.c.5.*
dd *Hier.cap.6.*
ee *Hier.cap.8.*
ff *Hier.c.23.*
gg *Mich.7.*
hh *Pſal.13.& 52.*

ii *Matth.*

ii *Matth.* 24.
kk *Thren.c.*1.
ll *Iſa.c.*24.
mm *Oſ.c.*4.
nn *Ep* 1.*c.*5.
oo *Ep.*1.*c.* 4.
pp *Ad Phil.* 2.
qq *Math.* 11.
rr *Luc.* 3.
ſſ *Luc.*17.
tt *Luc.*14.
uu *Ioan.*5.
xx *Ioan* 7.
yy *L.*5.*cap.*77.*in Luc.*
zz *Luc.* 19.
aaa *Act.* 16.
bbb *Act.* 17.
ccc *Luc.* 23.
ddd *Hom.*19. *in Euan.*
eee *Eccleſ.* 11.
fff *Eccleſ. cap.* 21.
ggg *Philip. Diez tom.* 5. *con.* 2. *die B. Virginis ad Niues. S. Anton.* 3. *p. hiſt. tit.* 24. *cap.* 9. §. 2. *Hie. Plat. l.* 5. *de bono ſtatu relig. cap.* 15.
hhh *Hic alij aliter ſentiunt.*
iii 1. *Corinth.* 15.
kkk *Galat.* 6.

FINIS.

Horologium Angeli tomo primo fol. 327.

HOROLOGIVM AVXILIARIS TVTELARIS ANGELI.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO, è Societate IESV.

PRÆFATIO.

ANGELO SVO TVTORI, AVCTOR.

HVNC ego libellum, ô mi optime, ô mi amantiſſime Cuſtos, beatiſſime Angele, vniuerſis in cœlo Angelis; tibi præcipuè conſecro, tibi inſcribo, idque facio ex intimo pectore, è penitiſſimis animi mei medullis, proniſſimo in te affectu, & quidni hoc ita faciam? innumeris me tibi beneficijs deuinxiſti; necdum deſeris, pridem indignum & immerentem: viuere me cogis, & mori ingratum, ô chariſſime Tutor. Verè tu tantò melior es, quantò tuus cliens eſt deterior. Somnolentum prorſus & indocilem diſcipulum nactus es, ô Cuſtos vigilantiſſime. Sed hæc tuorum commilitonum & tua eſt bonitas, etiam de peſſimis optimè mereri. Et quid ego rependam pro tot annorum fidiſſimis excubijs? meliora non habeo; tua tibi reddo pro munere. Docuiſti me ſæpe ſæpius, variè inſtruxiſti; admonuiſti fideliter; correxiſti frequenter, diu noctuque me defendiſti, conſtanter rexiſti i: verbo dicam, planè perſeueranter in me bonus es. En ego tua hæc monita, quaſi ab ore tuo, in confuſam licet memoriam excepta, in chartam, vt potui, digeſſi, complurium bono. Tu verbis quidem meis, at ego ſenſu hic tuo ſæpius loquar. Ita perge, mi optime Tutor, me porrò docere: doce me, mecumque alios *orare*, *viuere* nos doce; doce *mori*. Hæc ſcire eſt omnem neceſſariam ſcientiam habere. In pleriſque alijs, ignoratio vtilior eſt quam ſcientia. & quid eſt, quod neſcire nos pœniteat, ſi hæc ſciamus? Quare, mi ſuauiſſime Angele, doce nos *orare*, *viuere*, *mori*

AN-

ANGELVS

TVTOR, SVO CLIENTI,

NOnne duodecim ſunt horæ diei? *Ioan. ca.* II. *Aduerte igitur animum, horis ſingulis, cum diurnis tum nocturnis, in tribus hiſce poſtulatis, idque pro captu, quàm breuiſſimè te inſtruam, ſed prorſus inuerſo ac tu petiiſti, ordine. Primum docebo te MORI: negotium hoc eſt negotiorum omnium maximum, in quo non niſi ſemel erratur, ſed error ſemper luendus, neque vero etiam* Deo *vnquam incipies* viuere, *niſi antè tibi moriaris. Deinde docebo te VIVERE: bene mori cupere, & malè viuere, ridiculum & puerile votum eſt. Sed nec vnquam bene orare diſcet, qui non prius dediſcat malè agere: Inanis eſt oratio, vbi praua eſt actio. Poſtremò ORARE te docebo. Si Auguſtino credis: Verè nouit rectè viuere, qui nouit rectè orare, ita*

Docebo te { Mori / Vivere / Orare } idque horis ſingulis.

Quod verò libellum hunc mihi cunctisque Angelis inſcribis, honori id noſtro factum interpretor: ſed cuius hic vſui cedet? Si me audis, volo ſiue iubeo, vt eum integerrimis adoleſcentibus & iuuenibus MARIÆ filiis, in parthenium beatiſſimæ Virginis cœtum adſcriptis, dices & inſcribas. Plurima inter nos illoſque amicitia eſt neque nobis alia vlla gratior, prę hac caſtiſſima cum illis familiaritate. Igitur pro more & lege amicitiæ, omnia noſtra, illorum eſſe volumus. Si nos amant, quod certè faciunt, & noſtra hęc monita in amorem admittent.

OPTIMIS, INTEGERRIMIS, ADOLESCENTIBVS, IVVENIBVS, VIRIS, BEATISSImæ Virginis Mariæ Sodalibus,

Salus à Domino & Domini Matre æterna.

VIRGINEM beatiſſimam DOMINI matrem, vniuerſi vos colitis, ſancto & ſanè antiquiſſimo inſtituto, Cultus veſter & ſodalitium ſub cruce Do-

MINI cœpit, in monte Golgotheo. Primum ſodalem & filium hæc Virgo habuit Ioannem, chariſſimum DOMINO diſcipulum. Ab illo vos omnes ſodales & filij eſtis huius & Virginis, & Matris, quia tamen eius præſentia, quà Ioannes fruebatur, vobis ſubtracta, & magna hæc mater celſius cunctis Angelorum ordinibus ſic euecta eſt, vt eam Eccleſia meritò Angelorum Reginam ſalutet, nec iniucundum vobis erit nec inutile, etiam in Angelorum familiaritatem vos quàm intimè inſinuare, Sunt Angeli Magnæ matris (nec negare audemus) proximi filij: & pro magno nobis ducendum, ſi nos in fratres admittere non dedignentur. Illorum certè amicitia ijs eſt neceſſaria, qui & ipſi haberi volunt filij tam opulentæ matris. Ad hanc vos amicitiam, optimi ſodales aſpirare, & vt pares ijs filij ſitis, Angelos eſſe cupere, nil dubito. Et hæc cauſſa eſt, cur iſtud ANGELI TVTELARIS HOROLOGIVM. in omnium veſtrum manus promptiſſimè tradam, quod ſi ſępem, vt aiunt, in horti gratiam ſalutemus, Angelos ob Angelorum Reginam venerari, cuiuis proniſſimum erit. Facilè patronam ſentiet hanc cæli Dominam, qui amicos habebit hos cæli aulicos. Itaque ſingulos ac vniuerſos vos integerrimi Sodales, obſecro, vt hanc Angelis & Angelorum Regi ac Reginæ ſacram ſcriptionem, beneuolis oculis ac manibus admittere non grauemini. Gratis à vobis non colentur Angeli, nam & hæc amicitia ſi pares non accipiet, certè faciet. Monachi, ipſo die S. MICHAELIS Archangeli, Anno Chriſtiano M. DC. XXI.

Omnium veſtrum

Seruus in Chriſto

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

CHRISTIANO Lectori.

T*Vum, mi Lector, votum eſſe reor, quod olim Poetæ fuit, & nunc, credo, eſt omnium: quicquid dicas, quicquid ſcribas, dic breuiter, ſcribe compendio: Iſtud hic facere in animo mihi eſt, atque breuiter, ordine, compendio docere te tria: bene* MORI, VIVERE, ORARE. *& hæc omnia in honorem ſanctorum Angelorum, præcipuè Angeli tutelaris, quiſquis Angelos amas, hunc libellum, oro te, ne oderis, eius tibi vſus hoc erit frequentior, quò tuus amor in ſanctos Angelos fuerit maior.*

DIEI

DIEI HORÆ.

HORA PRIMA DIEI.

Diſce MORI id te doceat

Mors certiſſima.

MEmento, homo lutum, venturũ manè illud (& forſan breui) cuius veſpere victurus non ſis, aut venturum veſperem, cuius tu manè non ſis viſurus. Statutum eſt hominibus ſemel mori. (*Heb* 9.) Debemur morti nos noſtraque. at vero diſcere qui vult *mori*, omnibus id horis neceſſe eſt, diſcat. Et quid longas ſpes præcipis, quid magnis cogitationibus animum imples? cras forſitan futurus fauilla & cinis. Cautos fige pedes, ô homo; illa atra Dina. Mors, cuique noſtrum ſuper caput quotidie adſtat, & vltimas vitalis clepſydræ arenulas, inſopito & vigili oculo expectat. Age ſi quid agis; abibis breui: virtus, ſi quam amaſti; vitia, quæ patraſti, tecum ibunt, nec alios hinc babebis comites: memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat

Lex Patientiæ.

IVre prima hæc tibi virtus ſit, quia ſummè neceſſaria. vitam hanc bene noueris; ſunt vbique ferenda plurima. Bonam vitam ego puto, ait Bernardus, mala pati & bona facere, & ſic perſeuerare vſque ad mortem. Qui pati non vult, viuere recuſat. noſtri ad Deum pædagogi ſunt. *mœror & dolor.* affligi & non murmurare, eſt cœlum iam cominus ſalutare. Magnum ſanè malum eſt, non poſſe perferre malum. vulneris feruorem nihil tam exaſperat, quàm ferendi impatientia. Deus ſi ſæpe ferire, at ſæpiſſime etiam mederi conſueuit. Præſertim ſi quis leniter, & cum gratiarum actione moleſtias, perferat, nec eum, à quo immittuntur, oderit, aut cum Dei prouidentia expoſtulet? nec in ſecundis tantum rebus bonum ſe præbere didicerit. Sæpe protrahitur labor pugnæ, vt creſcat corona victoriæ. *Patientia* thorax ferreus eſt impenetrabilis; & Virtus dum patitur, vincit. optimum, cum pateris, canticum eſt: *Sit nomen Domini benedictum.* Omnis impatientia hoc habet lucri, proprium malum auget, promiſſum præmium perdit; ſupplicium nouum cõmeretur. Ergo tolera quod non vis, vt aſſequaris quod vis: tormentis præmia creſcunt.

Diſce ORARE: id te doceat

Actus Contritionis.

DOmine 1 Ieſu Chriſte, verus Deus & homo, creator ac redemptor meus pœnitet 2 me ex toto corde, quod offenderim te Dominum meum, & Deum meum, quem 3 amo ſuper omnia. Et propono 4 firmiter, amplius non peccare, omneſque peccandi occaſiones deuitare, confiteri, & implere pœnitentiam, quæ mihi fuerit iniuncta. Et in ſatisfa-

tisfactionem peccatorum meorum, offero 5 tibi paſſionem tuam, merita Beatæ MARIÆ. ſemper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, atque omnia opera mea, & totam vitam meam. Et confido 6 in bonitate & miſericordia tua infinita, quod per merita pretioſi ſanguinis ac mortis tuæ, mihi remiſſurus ſis omnia delicta mea, & gratiam 7. vberem largiturus, qua vitam ſanctè inſtituere, tibique perfectè vſque in finem ſeruire valeam. Qui cum Patre ſanctoque Spiritu, viuis ac regnas Deus in ſęcula benedictus. Amen.

Includuntur hac oratione. 1. actus fidei. 2. dolor de peccatis. 3. amor Dei ſuper omnia. 4. propoſitum de futuro. 5. oblatio ſui per Chriſtum, 6 ſpes veniæ per Chriſtum, 7. petitio gratiæ & auxilij Dei.

ADMONITIVNCVLÆ.

In Contritionis actum.

CONtritio adeò res eſt pretioſa, vt momento vel mille, grauiſſima etiam peccata extinguat, hominem Deo, homini Dei gratiam reſtituat, ac beatam æternitatem tribuat, ſi quem (ſublata confeſſionis occaſione) ſic mori contingat. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Contritio vero maximè nititur amore Dei ſuper omnia, continetque tres actus.

I. Eſt *Dolor* ob offenſum Deum, qui digniſſimus eſt, vt ab omnibus; ſuper omnia & ametur, & colatur. hinc, bonum quod quouis letali peccato perditur, infinitum eſt, maius eſt omnibus bonis: hinc, & malum quod quouis letali peccato incurritur, infinitum eſt, maius eſt malis omnibus, proinde tanti boni iactura, & mali tāti perpeſſio maiorem dolorē merito inurat, quā ſi bona cuncta, pecunia omnis, valetudo, fama, vita, cetera omnia ſint perdita. Interire millies, locus eſt, ſi æternis inferorum ignibus conferatur, quibus nos peccatum vel vnicum obſtringit.

II. Eſt *Propoſitum*, nō amplius nec amore, nec timore delinquendi, atque ſi quid contra ius faſque ſit acquiſitum, reſtituendi. Ex hoc firmo animi decreto, ita paratum ſe quis offert ad omnes Dei leges ſeruandas, vt dicat: dixi, Domine, cuſtodire legē tuam: quicquid præcepiſti ô mi Deus, faciam quam poſſum integerrimè.

III. Eſt *Spes veniæ*, & *Petitio gratiæ* ad ſeriam vitæ emendationem. Accuſare ſe & ſe non emendare, eſt Deum tentare: nec quicquam valet à malis veniam poſcere, & mala de nouo iterare. Sangis autem & mors Domini IESV, hanc nobis fiduciam ingerit, vt hæc ſperemus, petamus tanta, ſeriam ſcilicet emedantionem vitæ, poſt tam graues ac multiplices offenſas.

Accuſatio ſui, & propoſitum emendandæ vitæ vbi quis in culpam, quam ſciuerat ſibi maximè cauendam, relapſus eſt.

O Mi amantiſſime Deus ego ingratus, ego perditus homo ad te redeo poſtquam ſatis à te per illicita ſum euagatus; nunc te amicum quæro, quem ipſe mihi hoſtem feci. Iterum deliqui, & poſt mille iam caſus, iterum cecidi. Ah! Domine, peſſimas illas cogitationes, iterum in animum admiſi; illa peſſima verba iterum dixi. Ah! in culpam illam, quam ſciebam tibi plurimum diſplicere mihi maximè nocere, in hanc ipſam iterum relapſus ſum quantum mihi hęc cauenda eſſet, præſciebam; & tamen non cauebam. ita Majeſtatem tuam, ô Deus, offendi, gratiam tuam perdidi, cælum amiſi, meipſum damnaui, ob viliſſimam delectatiunculam. Scio Domine, tu mihi ſuper omnia es amandus: agnoſco, mi Deus, quod lex tua & tuus honor, chariora mihi eſſe debeant rebus creatis omnibus, & tamen tam perdite meipſum amo, vt meum honorem, lucellum meum, meamque libidinem, tibi, tuæ legi, tuoque honori prætulerim iam ſæpiſſime. Ah! quàm adhuc carnalis ſum! & licet ego negem, opera mea loquuntur. Mundus non tantum mihi nondum crucifixus eſt, ſed totus in me viuit & ſpirat. plenus ſum prauis motibus, fœdis concupiſcentijs & deſiderijs; & tamen probus ac bonus haberi cupio. Vita mea merus eſt Euripus, meriſſima inconſtantia & mutabilitas, ſenſus mei exteriores quoquò volunt, liberrimè expatiantur: quam variæ & quam fœdæ imagines animo meo inſident! quàm ego, ô mi Deus, dura, & immobilis cautes ſum, cùm de pœnitentia agitur! ad loquendū tam prōptus ſum, quàm incautus; ſurdus ad monita, ad

ta, ad fabulas & ſtultiloquium attentiſſimus: quæ de cœlo, de Deo dicuntur, nimis peregrina mihi ſunt & faſtidioſa; ad lucri rationes ſatis vigilo, cùm orandum eſt, totus nauſeo; cùm epulandum, totus anhelo & propero, ad cultum diuinum teſtudo ſum, ad luſum & petulantias pernix aquila, ad honeſta repo, ad vetita volo, ad inuidiam & ſuſpiciones proniſſimus ſum; vix tangor, & iraſcor & ferio, certè linguâ, cum manu non poſſum. nemo me lędit, in quem non vltionem mediter & vindictã. Libidinis ignes, ô Deus, tu noſti, quàm mihi ſint vicini: hic ego quidem diſſimulo & tego, tibi tamen, ô mundi ocule, aperta ſunt omnia; nullum cordis ſecretum eſt, quod tibi celari poſſit. O quoties, & quanta facturum me propono & ſpondeo! mox omnia in ridiculam, imò in flagitioſam obliuionem euaneſcunt.

Iure igitur doleo, me dolenda toties committere. imò vel hoc ipſum doleo, me non magis dolere. nec ſatis vt par eſt, propriam ſentire miſeriam. Et quãuis hactenus ad omnem pietatem lentiſſimus fuerim & heu nimis alacer & feſtinus ad vitia, tamen talis deinceps non ero: *Dixi, nunc cœpi.* iter ad cœlum nemo bene perficit, niſi qui quotidie incipit.

Igitur firmiſſimè ſtatuo, ope tua Domine confiſus, priores culpas illas, & omnem peccandi occaſionem quam diligentiſſimè cauere. Iam ero alius, ita me cœlites iuuent. O Dominus, & Deus meus, cor mundum & caſtum in me crea; innoua, oro, in me ſpiritum rectum, vt tandem aliquando vitam ſerio emẽdem, ex animo te amem, & ad finem vitæ ſic perſeuerem.

Pro venia peccatorum.

MIſerere mei Deus, miſerere mei miſerrimi peccatoris, indigna agentis, & digna patientis; aſſiduè peccantis, rarò dolentis, & tua flagella impatienter ferentis. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum: grauius eſt quod commiſi, leuius quod tolero: non iniuſtè nec crudeliter nos affligis, ô miſericors Deus. Scio Domine & certus ſum, vitam noſtram non temerarijs motibus raptari, ſed à te Deo noſtro diſponi & gubernari: tibi cura eſt de omnibus, præcipuè de ſeruis tuis, qui omne deſiderium ſuum in ſanctiſſimo beneplacito tuo collocarũt. Ideò egò ad aram miſericordiæ confugio, & oro ſupplex, non me punias ſecundum peccata mea, ſed parcas ſecundum magnam miſericordiam tuam. flagellari, mi Deus, non recuſo: tu modò da patientiam; ſub ipſis, Domine flagellis, & bonitatem tuam laudem, & vitam meam emendem. Miſerere mei, Domine miſerere mei, & adiuua me, ſicut tu noſti; ſcis omnia; Domine, potes omnia, qui viuis in ſęculorum ſæcula.

Pro omnibus Dei beneficijs.

BEnedicant te Domine omnes Angeli tui, Archangeli, & Principatus, laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicant te Poteſtates. Virtutes & Dominationes laudent & glorificent te in ſæcula.

Bendicant te Throni, Cherubim atque Seraphim; laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicite Patriarchæ & Prophetæ Dominum, laudate & glorificate eum in ſęcula.

Benedicite Apoſtoli & Euangeliſtæ Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Martyres & Confeſſores Dominum, laudate & glorificate eum in ſæcula.

Benedicite Virgines & Sancti omnes Dominum, laudate & ſuperexaltate eum in ſęcula.

Fideles tuos, Deus, benedictio deſiderata confirmet, quæ eos & à tua voluntate nunquam faciat diſcrepare, & tuis ſemper indulgeat beneficijs gratulari, per Chriſtum Dominum noſtrum.

HORA II.

Diſce MORI: id te doceat

Mortis incertiſſima hora.

MEmento, homo vmbra, nullum eſſe in orbe artificem, qui tale concinnet horologiolum

rologiolum, quod tibi ſupremum vitæ diem aut horam indicet, *Futura nullò ſcire potes nuntio.* Eccl.c 8. Mors vbique tibi minatur, diabolus ſemper, inſidiatur, & tu tamen torpes & nugaris? quid annos proponis & neſcio quam vitæ ſeriem? nulla tibi horula à morte ſecura eſt. Suauis ſed periculoſa eſt dementia, longam vitam ſperare, & de bonâ vitâ vix vnquam cogitare. Magna res eſt, & diu diſcenda, cum aduentat hora illa tam ineuitabilis quàm incerta, æquo animo abire. *Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehēduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo ſuperuenit mors.* Eccl.9. Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat
Lex Obedientiæ.

Q*Vi reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*, ad Rom.c. 13. Gratæ olim erant victimæ Deo, ſed multò gratior ſemper obedientia. qui ſuas à Deo preces audiri vult, vocem ipſe imperantis audiat, & obedire diſcat: Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia comtemptorum. Non attendit verus obediens, quam ſuaue ſit quod præcipitur, hoc ſolo contentus: quia præcipitur, niſi quid contra Deum præcipiatur. Virtutibus cæteris dæmones oppugnamus, obedientiâ vincimus. Parêre cum didiceris, imperare ſcies, certè in cœlo.

Diſce ORARE: id te doceant
Tres iſtæ precationes, tam breuiſſimæ, quam optimæ.

I.

Benedictus Deus in ęternum.

II.

Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam: etſi, Domine, minor ſum cunctis miſerationibus tuis.

III.

O Domine meus, & Deus meus, ego me tibi offero, in omne tuum beneplacium: fiat voluntas tua.

OBSERVATIONES
in tres illas oratiunculas.

I.

ORatiuncula prima ſumpta eſt ex ore Dauid & Zachariæ Prophetarū (1.Reg. cap.25.& Luc.c.1.) Secunda ex ore Dauid Regis & Iacob Patriarchæ (Pſal.50. & Gen. cap.32.) Tertia ex ore Chriſti, & Thomæ, Apoſtoli, (Matth.c.6 & Ioan.c.20.) Eædem compluribus alijs ſacræ ſcripturę locis repetuntur.

II.

Omnem bonę orationis perfectionem continent hę tres oratiunculæ: Laudem Dei, gratiarum actionem, opis implorationem, veniæ petitionem, demiſſionem animi, oblationem ſui, reuerentiam Numinis, voluntatis ſacrificium, principem amoris effectum, omnium bonorum deſideriorum ſummam.

III.

Hæ oratiūculę, tres ſunt ſagittę aureæ, quæ vbi non è labris, non ab ore ſolo, ſed ex ipſo corde hominis auolarint, non feriantur nec ceſſant dum ipſum Dei cor (ſic loquimur) attingant & penetrent.

IV.

Folles ſunt hæ precatiunculæ, quibus ignis ſinceriſſimi amoris in Deū, aſſiduis quaſi flabris conſeruari, foueri, excitari, augeri poteſt. Incredibile dictu eſt, quam hoc Deo gratum, vtile homini, aſſiduis hiſce talibus oratiunculis, mentem ad Deum erigere, ac cum Deo vnire.

V.

De his veriſſimè dici poteſt: *quo crebrius hoc melius*, millies de die, iterūque millies non nimis crebrum ſit; *quo crebrius, hoc melius*; ſi tamen cordis & oris diſſidiū non ſit; modo cor conſentiat, & non ſolius linguæ ſit labor. nam vti fieri non poteſt, quin ignis exiliat. cùm pyrius puluis & igniarius fomes conueniunt: ita harum orationum vel vnica, & cor humanum, nunquam ſimul erunt quin diuini amoris igniculus ſubſultet.

VI.

Nec neceſſe eſt ſemper omnes tres ſimul, aut lingua pronunciare aut animo cogitare: ſæpe vnica harum ſufficit pręſertim prima, quæ aliquot centenis per diem iterationibus

aſſiduè

aſſiduè ingeminanda eſt, pręcipue duę hę voculæ: *Benedictus Deus, Benedictus Deus &c.* nec etiam neceſſe ſemper illas efferri linguâ (quamuis id bonum) ſed ſatis animo eas identidem agitati.

VII.

Hominibus negotioſis, ęgris, calamitoſis, ęrumnoſis, conuenientiſſimę ſunt hæ pię ad Deum precatiunculæ, durum eſt, longas ab eis preces exigere; preces tunc penitus intermittere, impium eſt, & Chriſtus vetat: *quoniam oportet ſemper orare, & non deficere.* Lucæ capite 18. Ergo hęc optima cuiuis hominum lex ſit: quo plus labor vrget, dolor vrit; quo magis tędium aut mœror, aut ęgritudo, aut afflictatio quæcunque premit hoc & ſæpius & ardentius clamandum: *Benedictus Deus, Benedictus Deus in æternum. &c.* vel, *Miſerere mei Deus, miſerere.* vel excellentiſſimum illud: *Fiat voluntas tua, fiat, fiat: tua Domine Voluntas, tua fiat: tua, non mea.* Hoc ardenter tunc præſertim repetendum, cum noſtræ voluntatis contumaciam aduertimus.

VIII.

Sunt qui corde & ore aſſiduè hæc voluant, & quo rarius, hoc ſibi peius; quo frequentius repetunt, hoc ſibi melius eſſe fateantur. Certe mirificum quid viri ſancti in his talibus iaculatorijs, vt vocant, orationibus & ad Deum aſpirationibus ſenſerunt Alatæ ſunt hæ preces, quæ mentem euehunt, & in ſereno locant, ſuaui amoris afflatu accendunt, diuinam humanamque voluntatem ſic vniunt, vt tandem amarum ſit homini, velle quod nolit Deus, aut nolle quod Deus velit. S. Chryſoſtomus (vti de eo Nicephorus lib. 13. c. 37.) animam acturus: in hæc vltima verba expirarauit: *Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.* Optima vox plebis fuit, (Mar. c. 7.) *Bene omnia fecit.* Ergo, *Benedictus Deus in æternum.*

IX

Nemo terreatur, ſi hæc initio aut non tam ſuauia videantur, aut non tam vtilia. Nihil principio ſui poteſt perfici vſus & perpetua eiuſdem iteratio, & facilem faciet & vtilem hunc orandi modum, modo non ſolius linguę ſit hoc officium; cordis ſolius eſſe poteſt. vox ſi adſit ne deſit cor: iunctæ operæ cordis & oris, nunquam non fructuoſas preces Deo admouebunt.

Ad omnes SS. Angelos pius gemitus.

ANgeli, Archangeli, Throni, & Dominationes, principatus & Poteſtates, Virtutes cœlorum, Cherubim atque Seraphim, Sanctique omnes, intercedite pro me, nunc & in horâ mortis meæ.

HORA III.

Diſce MORI: id te doceat

Pænitentia procraſtinata.

MEmento, homo fœnum, & emendationem vitę (vti facis) ne differ de die in dię de hebdomade in hebdomadem, de mense in menſem, de anno in annum: ſera nimis eſt craſtina, incipe hodie. Pars magna ſanitatis eſt, morbum agnouiſſe, & pars magna bonitatis eſt, velle bonum fieri in morbis peſſimum eſt, non habere mali ſenſum, ecquid miſerius miſero ſeipſum non miſerante? rem tuam age mature; mors tua non claudicat, ſed volat aderitque ſubito. Craſtinam diem ſuſpectam habe, & nunc dole, nunc emenda, hoc eſt, ait Auguſtinus quod multos in exitium trahit, cum dicunt CRAS, CRAS, & ſubito clauditur oſtium: Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat

Lex Temperantia.

MVlta ſunt quæ *ſuſtineas*, ſed plura penē, à quibus *abſtineas*, peccatum ſemper in foribus eſt, niſi tu ipſe aperias, non intrabit. Temperantia, ſuam rebus omnibus menſuram ponit, victum iubet eſſe ſobriū, veſtitum honeſtum, ſomnū non ſine parſimonia, omnia cum *modo*, id namque in omnibus caute obſeruat: *ne quid nimis.* nil tutum eſt quod modum excedit: Optimus eſt modus cupidorum non, quantum velis, ſed quantum debeas ſumere. Satius eſt indormire ſtramini, & conſcientiam tranquillam tenere, quā lecto aureo recubare, & perturbationibus agitari. gulòſo modulus vitæ, culina & gula eſt; ſobrietas, abſtinentia. Menſam ſumptuoſam fortuna. frugalem apponit temperantia. Temperanti, lex Deus eſt & ra-

& ratio; voluptas aut venter, intemperanti.

Diſce ORARE: id te doceat

Officium paruum Angeli Cuſtodis.

AD MATVTINVM

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen.

DOmine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri & Filio & ſpiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen Alleluia.

A ſeptuageſima vſque ad Paſcha loco Alleluia, *dicitur*, Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ.

Hymnus.

Coſtodes hominum pſallimus Angelos,
Naturæ fragili quos Pater addidit
Cœleſtis comites, Inſidiantibus
Ne ſuccumberet hoſtibus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum Pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſæculorum. Amen.

AD PRIMAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. Alleluia.

Hymnus.

Nam quod corruerit proditor Angelus,
Conceſſis merito pulſus honoribus,
Ardens inuidia pellere nititur
Quos cœlo Deus aduocat.

Antiphona.

Sancti angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & ęterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſęcula ſęculorum. Amen.

AD TERTIAM.

verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæculorum, Amen. Aleluia.

Hymnus.

Huc cuſtos igitur peruigil aduola.
Auertens patria de tibi credita.
Tam morbos animi, quam requieſcere.
Quicquid non finit incolas.

Antiphona.

Sancti angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

ORE MVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus Sancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD SEXTAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſęcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Chriſte ſanctorum decus Angelorum.
Rector humani generis & auctor.
Nobis ęternum tribue benignus,
Scandere cœlum.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſauctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffablli prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis & eorum ſemper protectione defendi, & ęterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

AD NONAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelum pacis Michael ad iſtam
Cœlitus mitti rogitamus aulam,
Nobis vt crebro veniente creſcant
Proſpera cuncta

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis & eorum ſemper protectione defendi, & ęterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcnla ſeculorum, Amen.

AD VESPERAS.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te vt, cuſtodiant te in omnibus vij tuis. *Reſp.* Amen.

DEus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſęculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelus fortis Gabriel, vt hoſtem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum, veniens ad iſtud
Viſcere noſtrum

Antiphona.

Sancti angeli cuſtodes noſtri defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confi-

confitebor nomini tuo.

ORIMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentia ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris, largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD COMPLETORIVM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. *Reſ.* Amē.

CONuerte nos Deus ſalutaris noſter, & auerte iram tuam à nobis.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſęcula ſæculorum. Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelum nobis medicum ſalutis
Mitte de cælis Raphael, vt omnes
Sanet ægrotos, pariterque noſtros
Dirigat actus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æterna ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Has horas canonicas cum deuotione,
Dixi, cuſtos Angele, tui ratione:
Precor me cuſtodias mortis in agone,
Et pręſens me deducas cœli regione.
Angele Dei, qui cuſtos es mei,
Me tibi commiſſum pietate ſuperna,
Hodie illumina, cuſtodi, rege, guberna. Amen.

HORA IV.

Diſce MORI: id te doceant

Damnatorum inania vota.

MEmento homo bulla, & ſeriò expende, quanti emerent damnati horulam noſtri temporis vel vnicam, quarum tu tam multas liberaliſſimâ ſocordiâ ludibundus prodigis. Viue memor leti: fugit hora, & nihil eſt annis velocius, rigidum ius mortis eſt, & ineuitabile; moriendum eſt; cùm naſcimur, huic tributo ſubijcimur, moriendum eſt. Quid profeceris in vita, mors dicet. Ergo dum licet, operare & profice, eſt qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentiſſimum ſpectatorem Deum, qui ſicut capillos, ita & minimos cogitatus tuos numeratos habet, aut ad præmium, aut ad ſupplicium, idque ÆTERNVM. Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat

Lex Fiduciæ in Deum.

QVò magis teipſum tibi diffidere neceſſe eſt, tanto minus Deo, cui ſemper & in omnibus fidendum *Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion non commouebitur in æternum.* Pſ. 124. Fide Deo, fide affectu quam potes generoſiſſimo, ecquid trepidas modicę Fidei? Deus prouidebit Gen. 22. Dominus regit te, & nihil tibi deerit, quid angeris? etſi membra tua dilaceret inimicus, capillos tamen tuos dinumerat Deus, ne ergo timeas iacturam membrorum, quando ſecuritatem accipis de numero capillorum. (*Aug. ſerm. de feſt. Mart.*) Mihi hoc crede, proborum vita, etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo ſic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Securè nauigat, qui fiduciæ ſuæ anchoram in Deum iactat, Deoque fidit in omnibus.

Diſce

Diſce ORARE: id te doceant

Litaniæ SS. Angelorum

Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon.
Chriſte exaudi nos.
Pater de cælis Deus, miſerere nobis.
Fili Redemptor mundi Deus, miſerere nobis.
Spiritus ſancte Deus, miſerere nobis.
Sancta Maria Regina Angelorum. ora pro nobis.
Sancte Michael, qui populo Dei ſemper defenſor fuiſti, ora pro nobis.
Sancte Michael, qui Luciferum cum complicibus rebellibus de cœlo deturbaſti, ora pro nobis.
Sancte Michael, qui accuſatorem fratrum noſtrorum in profundum inferni deieciſti, ora pro nobis.
Sancte Gabriel, qui Danieli viſionem patefeciſti. ora pro nobis.
Sancte Gabriel, qui Ioannis Baptiſtæ ortum & miniſterium prænunciaſti, ora pro nobis
Sancte Gabriel, qui incarnationis Verbi diuini nuncius extitiſti. ora.
Sancte Raphael, qui Tobiam ſaluum duxiſti & reduxiſti. ora.
Sancte Raphael, qui dęmonium à Sara depuliſti, ora.
Sancte Raphael qui Tobiam ſeniorem illuminaſti, ora.
Sancti Seraphim, orate.
Sancti Cherubim, orate.
Sancti Throni, orate.
Sanctæ Dominationes orate.
Sanctæ Virtutes, orate.
Sanctę Poteſtates orate.
Sancti Principatus orate.
Sancti Archangeli orate.
Sancti Angeli, orate.
Qui ſuper Dei ſolium excelſum & eleuatum ſtatis, orate.
Qui iugiter Deo Sanctus, Sanctus, Sanctus concinnitis, orate pro nob.
Qui diſcuſſis tenebris mentem noſtram illuminatis, orate.
Qui diuina hominibus nunciatis, orate.
Qui hominum cuſtodiam à Deo acccepiſtis, orate pro nobis.
Qui ſemper faciem Patris qui in cœlis eſt, videtis, orate.
Qui ſuper vno peccatore pœnitentiam agente gaudetis, orate.
Qui Loth de medio peccatorum eduxiſtis, ora pro nobis.
Qui per ſcalam Iacob aſcendiſtis & deſcendiſtis. orate.
Qui in monte Sina diuinam legem Moyſi tradidiſtis, orate.
Qui Chriſto nato gaudium hominibus annunciaſtis, orate.
Qui Chriſto in deſerto miniſtraſtis, orate.
Qui Lazarum in ſinum Abrahæ deportaſtis, orate pro nobis.
Qui iuxta Chriſti ſepulchrum in albis ſediſtis orate.
Qui Chriſto in cœlum aſcendente, eius diſcipulis apparuiſtis, orate.
Qui electos in fine ſęculi congregaturi eſtis, orate pro nobis.
Qui malos de medio iuſtorum ſeparabitis, orate pro nobis.
Qui orantium preces ad Deum defertis, orate pro nobis.
Qui morientibus aſſiſtitis, orate.
Qui animas iuſtorum ab omni labe purgatas ad cœlum deducitis, orate.
Qui prodigia & miracula virtute Dei perpetratis, orate.
Qui hæreditatem ſalutis capientibus in miniſterium mittimini, orate.
Qui ſuper regna & prouincias conſtituti eſtis, orate.
Qui hoſtium exercitus ſæpe diſſipaſtis, orate.
Qui Dei famulos ex carceribus & alijs vitæ periculis ſępe liberaſtis, orate.
Qui ſanctis Martyribus in tormentis ſæpe ſolatio fuiſtis, orate.
Qui Eccleſię Prælatos & Principes eiuſdem nutritios peculiari cura fouere ſoletis, orate.
Omnes ſancti beatorum ſpirituum ordines, orate pro nobis.
A cunctis periculis, per ſanctos Angelos tuos, Libera nos Domine.
Ab omni hæreſi & ſchiſmate, Libera nos Domine.
A peſte, fame & bello, Libera nos Domine.
A ſubitanea & improuiſa morte, Libera nos Domine.
A morte perpetua, Libera nos Domine.

Peccatores, Te rogamus audi nos.
Per Sanctos Angelos tuos. Te rog. audi nos.
Vt nobis parcas, Te roga. audi nos.
Vt nobis indulgeas, Te rog. audi nos.
Vt Eccleſiam tuam ſanctam regere & conſeruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt domnum Apoſtolicum & omnes Eccleſiaſticos ordines protegere digneris, Te rogamus audi nos.
Vt Imperatori noſtro, Regibus, & omnibus Principibus Chriſtianis pacem & vnitatem largiri digneris, Te rogamus audi nos.
Vt fructus terræ dare & conſeruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt omnibus fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, Te rogamus audi nos.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, Parce nobis Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi. Exaudi nos Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſere nobis.
Chriſte audi nos.
Chriſte exaudi nos.
Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon.
Kyrie eleiſon. Pater noſter &c.

Pſalmus ex varijs Pſalmis.

Laudate Dominum de cælis laudate eum in excelſis.
Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes Virtutes eius.
Benedicite Dominum omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum eius.
Benedicite Domino omnes virtutes eius: miniſtri eius qui facitis voluntatem eius.
Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius.
Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.
Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.
Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum Amen.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Verſ. Domine exaudi orationem meam.
Reſp. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS.

Omnipotens & miſericors Deus, qui nos angelicâ cuſtodia munire dignatus es, concede quæſumus, vt tanta protectione ſecuri, & à prauis cogitationibus liberemur in mente, & ab omnibus aduerſitatibus eruamur in corpore. Per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

HORA V.

Diſce MORI: id te doceat

Aſſidua mortis rapina.

Memento, homo vanitas, non moriturum te, ſed MORI, quouis die, quauis horâ. Vitę huius principium, mortis eſt exordium; prima hora quæ vitam dedit, eandem etiam carpſit & mutilauit; hunc ipſum quem agis diem, cum morte diuidis quidquid facis, reſpice finem. Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud Deum eſt: conſtituti ſunt termini eius qui præteriri non poterunt; non poterunt, eheu non poterunt, (*Iob cap.* 14.) Et non tantùm non pręteriri, ſed nec ſciri poſſunt, quam ſint vicini. Vis eſſe immunis à morte ſubitâ? mortem aſſiduè cogita. ſemper diſcendum eſt, quod an ſciamus, experiri non poſſumus: meditare mortem. Nemo improuisò moritur, qui ſemper ſe moriturum cogitauit: Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat

Lex Iuſtitia.

Virtutis eſt proprium iniuſtitiam odiſſe, & omnem iniuſtitiæ comitatum, inſidias,

dias, fraudes, iniurias: has accipere malis, quam inferre. Non mundi, ſed Chriſti lex eſt: Rapturo pallium, etiam tunicam adijciendam in auctarium; & quod illud lucrum fit, argentum in arcâ, damnum in conſcientiâ, lucro turpi iactura longe præferenda eſt: *Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum totum, & detrimentum animæ ſuæ faciat?* Mar. ca. 8. Sed ijs iam moribus viuitur, vt iuſtitiæ nomen religiosè adoretur, res ipſa ad cuiuſuis ſenſum aut commodum torqueatur: iuſti haberi volunt plurimi, pauci eſſe, Pars magna iuſtitiæ eſt, vt, quod alijs vitio vertis, ipſe non facias. Diſcite iuſtitiam moniti (ô mortales) & non temnere Diuos.

Diſce ORARE: id te doceant *Orationes iſtæ.*

I.

DEus, qui miro ordine Angelorum miniſteria hominumque diſpenſas, concede propitius, vt à quibus tibi miniſtrantibus in cælo ſemper aſſiſtitur, ab his in terrâ, vita noſtra muniatur. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

II.

BEnigniſſime Deus, cuius immenſa bonitas & ſapientia, in omnibus ſanctis Angelis tuis mirificè relucet, te rogo ſuppliciter, vt Angelicis pro me interuenientibus ſuffragijs, omnia opera mea & placatus ſuſcipias, & ad ſalutem meam prouenire concedas. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

III.

O Æterne Deus, bonitatem tuam per omnium Sanctorum Angelorum atque Archangelorum preces & meritia, humiliter imploro, vt quod mei in te amoris deeſt, illorum in te ardentiſſimus amor compenſet. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum.

HORA VI.

Diſce MORI: id te doceant *Quotidiana plurimorum funera.*

MEmento homo putredo, quot hac, non dicam die, ſed hora, è viuis citandi ad tribunal ſummi iudicis, & quot ex eis damnandi, ita non tantum ſępe, ſed aſſidue mortalem te cogita. Nil æque tibi proderit ad temperantiam omnium rerum, quam frequēs cogitatio breuis æui huius & incerti. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere ſciens quoniã OMNES morimur.* Ecc. c. 8. Attende ergo tibi & vitæ tuæ. Ortum quidquid habet, finem timet: *ibimus omnes ibimus.* Illi, & iſti, & iſti præcedunt, nos ſinguli, quo quemque mors ordine vocauerit, ſequemur, attende tibi: Vitam lucrari eſt, in ſingulos dies mori: Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat *Lex Miſericordiæ.*

EDicit Veritas: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Matt. c. 9. æquum eſt egentibus ſubueniri, non diuitibus. effundit, qui in plenum mittit; illud potius reconditur, quod vaſis vacuis commendatur. Laudent te eſurientium viſcera, non ructantium opulenta conuiuia. Ter mirum! in pleniſſimo reſurgentium conuentu, coram vniuerſis Angelis, tacet Chriſtus quod Abel primus martyr fuerit, quod Abraham obedientia extulerit, quod Noëmus mundum ſeruarit, quod Moſes legem tulerit, quod Petrus crucem IESV primus aſcenderit, hæc, inquam, tacet iudex, & ſolum proclamat, quis ſibi pauperi cibum dederit, quis nudo veſtem obtulerit, quis domo fouerit. En, quicquid datur pauperi, non eſt donum, ſed mutuum; quicquid enim tribuitur tam pulchro quam magno fœnore recipitur, quæſtuoſiſſima omnium ars eſt, eleemoſyna, & cæli ianitoribus notiſſima. Eleemoſina vero aurea, & ſumma eſt INIMICOS DILIGERE.

Diſce ORARE: id te doceant
Orationes de S. Michaele Archangelo.

I.

BEati Michaelis Archangeli tui quæſumus Domine, interceſſio glorioſa nos ſemper & vbique protegat, & ad vitam perducat æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

II.

PRinceps glorioſiſſime, Michael Archangele, eſto memor noſtri hic & vbique ſemper, precare pro nobis filium Dei.

III.

BEati Archangeli tui Michaelis commemoratione lætantes, humiliter te Domine deprecamur, vt quod noſtris meritis non valemus, eius interceſſione conſequamur. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.

HORA VII.

Diſce MORI: id te doceat

Temporis iactura irreparabilis.

MEmento homo fauilla, non verba ſolum, ſed & tempus volare irreuocabile in domus combuſtæ vicem, ſurgit alia: in temporis combuſti pretium, nulli vniones ſunt computandi, paleę ſunt gemmę omnes prę hoc temporis cenſu, nec furum vllus damnoſior eſt, quam qui hoc ipſe ſibi furatur, aut male agendo, aut nihil agendo: Aliqua eſt rerum omnium recuperatio, nulla temporis: mille florenos perdere, magnum damnum cenſetur; famam amittere multo maximum, & quo plus temporis in vanum auolat, hoc mors formidabilior propinquat: Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat
Lex Manſuetudinis.

F*Ili, in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriâ diligeris.* Eccl. c. 3. Quicquid dicas, faciasve, ſuper omnia vultus & verba accedant bona: *Beati mites*, Cæleſtis vrbs Hieruſalem non eſt ſpolium bellatorum, ſed ſperata hæreditas *manſuetorum*. Mites ſunt, qui improbitati cedunt, & malo non reſiſtunt, ſed vincunt in bono malum. Sunt quidam mites, ſed quamdiu cuncta fiunt pro eorum arbitrio: tange montem, mox cernes fumum, nimirum, qualis quiſque apud ſe lateat, illata contumelia probat. Magni animi proprium illud eſt, vt ſciat eſſe placidus, vt norit iram ſubſtringere, iniurias atque offenſiones, ſerenâ ſemper fronte digerere. Verè manſuetus eſt vt tractabilis cera, mitis columba, tranquillum oleum.

Diſce ORARE: id te doceant
ORATIONES
Ad Cuſtodem Angelum, Chriſti matrem, Chriſtum.

I.

AD ANGELVM
Cuſtodem

SAluto te, ô Sancte Angele Dei, Princeps nobilis, cuſtos meus fidelis, cui me gubernandum diuina bonitas tradidit, quam multam, ſecundum Deum, tibi tuæque charitati debeo, quod indigno mihi tot annis totque modis fideliter atque clementer aſſiſtis, & animi corporisque mei ſalutem procuras. Commendo me tibi hodie, vt aduerſus malignum hoſtem, te duce illæſus conſeruer, & in gratia Dei, ad extremum vſque halitum firmus & conſtans perſeuerem, & tecum in cælo Dominum noſtrum laudem in æternum.

II.

AD B. VIRGINEM
MARIAM

Salutationes XII. totidem ſtellis aſſimilata.

AVe Mundi decus, lampas inextinguibilis.
Aue Mundi ocule, cęlorum ianua, Seraphinorum gloria.
Aue Mater puriſſima, quam nulla vnquam nequior inuaſit cogitatio.

Aue ingens & portentoſum mundi miraculum.

Aue ornatiſſimum ſupremi Regis palatium.

Aue armarium vitæ, pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti.

Aue latens theſaure gratiæ, quæ ſola portas Verbum, quod portat omnia.

Aue vas electionis admirabile.

Aue mater filij, filia Patris, Sponſa ſancti Spiritus.

Aue nubes lucida, Aue columna ignea, quæ populum Dei per deſertum mundi deducis.

Aue vellus mundiſſimum de cælo humectatum, per quam & in qua ouem induit paſtor.

Aue doctrinæ ſceptrum, deuotionis templum, donorum omnium gazophylacium opulentiſſimum.

Aue noui Adami paradiſe: Aue vrna aurea, cæleſte manna continens.

Aue fax fidelium; infiniti circumdatrix, caſtarum animarum ara: Aue gaudium, ſemper & in æternum ineffabile.

NOMINA PATRVM

è quibus hæ ſtellæ ſunt excerptæ

C*Yrillus Alexandrinus, Epiphanius. Elias Cretenſis, Fulgentius, Gregorius Nicomedienſis, Gregorius Neocæſarienſis, Hildefonſus Toletanus, Origenes, Sophronius, Teodoret. Methodius Olympius. Inter hos velut duodecim Apoſtolos, decimus tertius eſſe cupit Bernardus, vti fuit & Paulus. Nec ſe continet Bernardus, & ad* DOMINI MATREM *ſucclamat: Ex totis animæ viribus te ſaluto ac compello:*

Aue Virginum Regina: Aue mare gemmis pleniſſimum.

Nec hoc ſatis totum inuitans orbem ad Matris iſtius venerationem. Totis ergo, inquit, medullis cordis veneremur MARIAM, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM.

III.

AD CHRISTVM.

IESV bone, ego nimis imperfectè tibi ſeruio, nimis frigide te laudo & diligo. Ah! quam longe adhuc abſum à vera mei abnegatione, à vera humilitate, patientia, & charitate. Te rogo, vt quod minus eſt in me, tu digneris ſupplere, & diuinum cor tuum Patri pro me offerre.

Domine Ieſu Chriſte, amem te ſolum propter te, & nihil amem niſi in te.

Domine Ieſu Chriſte, auge mihi laborem & dolorem, modo augeas & amorem.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt in diuino beneplacito tuo & in ſanctiſſima tua voluntate vnicè delecter, & in eam ſuper omnia requieſcam.

HORA VIII.

Diſce MORI: id te docat

Imminentis metus Iudicij.

MEmento, homo puluis, conſcientiamque tuam interroga? ſi hac te hora ad tribunal ſuum euocaret Deus, num paratus fores reddendæ rationi, ne dicas: *cras ero*, emendationi tuæ indulgentiam promiſit Deus, ſed tuæ dilationi diem craſtinum non promiſit. Heu, heu, vos miſeros, quam totus homuncio nil eſt. O theatrum & ludum quicquid in hoc orbe VIVERE vocatur! Age, valedic rebus humanis, & ad reddendam rationem te para; tribunal te vocat, nullam hic moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære, hinc abeundum eſt; ne tergiuerſare: ratio reddenda eſt, ne excuſa, qualis vixeris, talis & iudicaberis: Memento mori.

Diſce VIVERE: Id te doceat

Lex Veritatis.

A*Nte omnia opera verbum Verax præcedat te* Eccl. 27. *Veritatem enim requirit Dominus.* Pſ. 30. Iurare & mentiri neſciat lingua tua: Veritati ſic ſtudeas, vt quicquid dixeris, iuratum putes. Non eſt ſinceri, non eſt probi hominis, aliud pectore clauſum: aliud lingua promptum habere. Veritas, ſicut vbique mater eſt ſanctitatis, ſic vbique amanda eſt. Nullæ duæ res tam inter ſe concordes ſunt & cognatæ

cognatæ vt VIRTVS & VERITAS. Premi quidem ſolet veritas, non opprimi; emergit tandem: impugnatur ſæpe non vincitur. Veritatis amatori nullus reprehenſor eſt metuendus, aut enim reprehenſurus, inimicus eſt; aut amicus: inimicus ſi inſultat, ferendus eſt; amicus ſi errat, docendus; ſi ipſe doceat, audiendus eſt. Tegere, polire, fingere, comere, fucare veritatem, eſt dehoneſtare, mentiri, eſt animam necare. *Os enim quod ementitur occidit animam.* Sap. c. 1.

Diſce ORARE: id te doceat

Oratio exercendi diuini amoris actibus XIII.

ACTVS AMORIS in Deum.

O Mi amantiſſime Deus, 1. ad te ſummum bonum, toto cordis affectu feror. 2. In immenſiſſima bonitate tua exulto; 3. & gaudeo, quod te omnes Angeli adorent, beati omnes honorent & laudent, 4. O mi creator, quàm ego cupio, vt omnes homines te agnoſcant & colant; tibi vni omnes ſeruiant! 5 Ah, quam me pœnitet omnium pecatorum meorum! 6 Et ideo firmiſſimè ſtatuō legem tuam poſthac in omnibus obſeruare. 7 Omne ſolatium meum in ſanctiſſimo tuo beneplacito quæram; 8 Aduerſabor quicquid tibi diſplicuerit. Mi 9 Deus, omnia mea tua ſunt, tibi omnia conſecro: Propter 10 te aduerſa omnia libentiſſime tolerabo: 11 Permiſſione & diſpoſitione tua ſemper contentiſſimus ero. 12 O bonitas, tuum in me amorem adauge. 13 O Charitas, te nunquam amare deſinam.

Explicatio præcedentis Orationis.

CVm virtutis laus omnis in actione conſiſtat, amoris in Deum tendentis actiones interiores, à Theologis plerumque hæ ſolent aſſignari.

1. Deum tanquam SVMMVM BONVM, videndum ac fruendum proniſſimo affectu deſiderare.
2. Sua Deo bona omnia velle, nec aliam ob cauſam, niſi quia bona Dei ſunt, vti ſunt ſapientia, bonitas, potentia, &c.
3. Impensè gaudere, Deo ab Angelis, beatis, probis omnibus ſeruiri.
4. Deſiderare vnicè, vt res creatę omnes, gloriæ honorique diuino ſeſe impendant.
5. Animo dolere ob omnes in Deum iniurias, & à ſe & ab alijs commiſſas.
6. Serio conſtituere, omnem Dei legem exàctè obſeruare.
7. Vnicam in omnibus Dei voluntatem ſibi ſequendam proponere.
8. Auerſari omnia quæ quis Deo diſplicere cognorit.
9. Omnia ſua Deo liberaliſſima ſubmiſſione offerre.
10. In res aduerſas omnes, Dei cauſſa tolerandas, Promptum animum obfirmare.
11. Diuini regiminis prouidentiam vbique agnoſcere. & extollere.
12. Fateri, ſe diuinis fauoribus minus reſpondere, & amoris augmentum poſcere.
13. Beatam in Dei amore perſeuerantiam, aſſiduis precibus efflagitare.

Circa has diuini amoris actiones, duo maxime notanda.

1. Letales animi plagas non perſanant niſi AMOR aut DOLOR, ſiue, vt Theologorum ore loquamur, duo tantum ſunt actus, qui perditam Dei gratiam recuperent, actus charitatis, & actus pœnitentiæ: quorum alter alterum includit. Publicanus dolendo potiſſimum, Magdalena diligendo præcipue omnem animi peſtem deterſit: *Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum.* Lucæ 7:

2 Primaria diuini amoris actio eſt, ſerio & ex animo velle omnibus Dei præceptis parere. *Qui habet mandata mea, & ſeruat ea ille eſt qui digit me.* Io. 14. *Hac eſt enim charitas Dei vs mandata eius cuſtodiamus.* 1. Io. 5. Ad hanc amoris diuini actionem exercendam quiuis hominum obſtringitur, in triplici fere periculo. Primum cum quis grauiter à dæmone impugnatur, aut alijs ad vitia illecebris inuitatur, & hæc ſint exemplo: videt quis auream ſine cuſtode monetam, deprehenſum habet ſub vnguibus inimicum, cernit oblatam explendę libidinis occaſionem; hic cacodæmon ingenti conatu ſuggerit: Sic elabi ſines pulcherrimam hanc occaſionem? en numos aureos, en opportunam vltionis horam, en paratas delitias; aude aliquid, fruere, opportunitate, dum licet, vtere. Hic neceſſarium omnino,

mnino, vt qui letale crimen horret, ſuum in Deum amorem ſic teſtetur: Domine Deus, lex tua & tuus honor chariora mihi ſunt, quam lucrum meum, quam turpis & vetita voluptas, quam totus orbis, niſi is qui in hoc lubrico ſic egerit, Deum perdidit, gratia Dei excidit, cœlum amiſit, aut ergo tunc Deum amabit, aut à diabolo vincetur, quod ſi hominem clandeſtinæ mẽtis, aut furtiuę corporis libidini dedit, tum interrogem: mi homo, amas ne Deum? amare ſe affirmabit. Sed an decalogum noſti; noui, dicet, etiam pręceptum ſextum tenes? dicet, teneo. nuquid eo libidinem omnem prohiberi cenſes? cenſeo, reſpondebit, nec aliter poterit. Et tu tamen in hanc expreſſiſſimam Dei legem, nihilominus tam petulanter, toties peccare audes? ergo tua tibi muliercula, tui tibi furtiui amores, tuę tibi oblectatiunculæ præ Deo, præ Dei lege, prę honore Dei, longe ſunt chariora: ergo in te nec ſcintilla viuit diuini amoris, quamdiu hos mores & impurum hunc amorem perſeueras. *Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.* Quid eſt inquit Auguſtinus. quod diligo regem, ſi odio habeo eius legem? & veriſſimè Gregorius: Verę inquit, amat, qui ad mandata eius à ſuis ſe voluptatibus coarctat: qui per illicita deſideria diffluit, profectò Deum non diligit, quia ei ſua voluntate contradicit.

Deinde, ad eandem diuini amoris actionem quemque obligat, alterum hoc periculum, cum quis prudenter ſibi metuit, ne ratione loci quo iturus, aut hominum, quibuſcum acturus, grauius delinquat, tunc ſanè opus animum Dei amore ſic inflammet & muniat, vt cum Pſalte regio ſincere pronunciet, *Scrutabor legem tuam Domine, & cuſtodiam illam in toto corde meo.* Pſal. 118 *Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.* Proſtremum denique corporis animique periculum, idem quod dixi diuini amoris argumentum poſtulat, vt cum quis fatalem ſibi horam imminere ſentit, hoc ipſo in ſuum conditorem amore feratur, idque non pœnæ formidine, non præmij ſpe, ſed quod agnoſcat, hoc à ſe SVMMO BONO modis omnibus deberi, hac certè ſuprema vitæ horâ, ſi vnquam, lex illa, quam integerrimè poteſt, obſeruanda: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Luc. cap. 10. *Charitas nunquam excidit.* Ergo. *in charitate creſcamus in illo per omnia.* 1. Cor. 13: & Epheſ. 4.

PROTESTATIO.

Ad Deum, ſaltem ſemel per hebdomadam dicenda.

SI quidquam, ô mi Deus, cogitauero, dixero, fecero per imprudentiam, quod diuino beneplacito tuo repugnet: corã te, Domine, totaque curiâ tuâ cœleſti proteſtor, id præter & contra voluntatem meam fieri. Si aliter accidat, miſerere Domine, & errantem illicò reuoca, cadentem ſubleua, & ne id contingat, per bonitatem tuam rogo te miſericordiſſime Deus, vt benedictione tua me præuenire, & tanquam rem tuam poſſidere ac regere digneris. Arbitrij mei libertatem tibi ſic ſubijcio, vt illam à te, ſi opus, etiam cogi cupiam & vinciri, ne contra te rebellet aut contra voluntatem tuam vel minimum quid committat. Vnicè velim mi Deus, quod tu vis, & quod tu non vis id & ego vnice nolim. Hæc mea vnica ſit voluntas, voluntatis tuæ beneplacitum quęrere, ac facere in omnibus. Si quid Domine à te petam, ne largiaris petenti, quod honori tuo deroget, quod tuæ voluntati repugnet. Scio, ô bonitas, ſcio; id mihi ſolum obeſt, quod tibi non placet. Ergo te, per omnes ſanctos Angelos tuos, da mihi odium mei, & tui in omnibus amorem.

Gemitus ad Deum anhelantes, amoris pleniſſimi.

AMo te, mi Deus, cupioque ardentius amare. Hac amoris flammâ cor meum penitus liquefiat. Nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quãdo ad te hinc euolabo?

HORA IX.

Diſce MORI: id te doceat

Maximus debitorum numerus.

MEmento homo ſpuma, immenſo ære alieno te laborare, cogita peccata tua

omnia, & in vnum ea cumulum compono: tot laſciuas cogitationes; tot verba non otioſa tantum, ſed contumelioſa, fœda, detractoria; tot facta improba nullo fuco excuſanda, intuere hos tantos noxarum aceruos, & fateri cogeris: Magnus debitor ſum, multòrum millium talentorum, & heu, ſi me ſic obæratum mors meo aduerſario tradat: certum eſt, carcere non exibo, dum ad teruncium ſoluero; mature hæc cogita & alijs ſæpe ignoſcito, tibi nunquam: qui ſe cognoſcunt, vti ſemper peccant, ita ſemper plorant. Vis nunquam eſſe triſtis? bene viue, beatus ille homo, qui ſemper & vbique ſic viuit, vt vnamquamque diem velut vltimam, & non redituram conſumat: Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat
Lex Caſtitatis.

FRuctus Spiritus eſt charitas, continentia, caſtitas: omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ. Galat. c. 5. Eccl. c. 26. Nemo iactet pudicum animum, ſi impudicum habeat oculum: nemo de caſto corpore glorietur, cuius caſta non ſit cogitatio. Optimus Iob, ideò cum oculis ſanciebat fœdus, vt poſſet etiam cum cogitationibus: *Pepigi*, ait: *fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine.* Iob. c. 31. *quam enim partem haberet in me Deus deſuper*? Oraculum accipe à B. Hieronymo editum. Quacumque ait, virtute polleas, quibuſcunque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis. Et crede mihi mi homo, ſi te peſtilens libidinis vrêdo adurat, nec reſiſtas, perijſti. Corpus animus, pecunia fama, omnia tibi tua perierunt: valedic cælo & morere. Ergo principijs obſta, & caput obtere huic colubro, ne caudâ te veneuet.

Diſce ORARE: id te doceat
Oratio B. Franciſci.

DEVS MEVS ET OMNIA,

BEatum Franciſcum accepimus noctes ipſas quatuor, verbulorum horum commentatione & creberrima repetitione, non ſemel ſumma cum animi ſui voluptate tranſegiſſe. Igitur voce præuntem ſequere, & dic:

DEVS MEVS ET OMNIA.

MIllies hoc dicam, millies hoc cogitabo, millies hoc & vſque, & vſque, & vſq; millies repetam, neque enim vel dicere, vel cogitare maius poſſum aut melius, quam hoc ipſum, DEVS MEVS ET OMNIA, Alij alia quærant, alia deſiderent, vnum ego Deum meum quæro, Deum deſidero: ô DEVS MEVS ET OMNIA! opes alijs & honores, voluptates alijs vniuerſas relinquo: Deum ego habeâ, & omnia habeo, totos alijs ego mundos concedo: aureos & gemmeos montes non inuideo; ſummas delitias permitto; mihi Deus meus eſt omnia, nihil ita bonum, nihil ita pulchrum au iucundum, quin ſummum illud & primum bonum, & melius ſit & pulchrius ſit ac iucundius, DEVS MEVS, ET OMNIA! quam me varia ſępe accendunt deſideria, quam diuerſis ſubinde æſtuo cupiditatibus! ita vt cum lunatico illo adoleſcente, modo in ignem, modo in aquam rapiar. Sed quęnam illa tanta bona ſunt, quæ ego tam anxiè appeto? num hoc vel illud genus edulij aut potionis? Deus meus, cibus meus, potus meus, & omnia num hoc vel illud genus relaxationis aut voluptatis? Deus meus, gaudium meum, voluptas mea, & omnia: num hoc vel illud genus honoris aut dignitatis? Deus meus, honor meus, mea dignitas & omnia, quid eſt tandem quod appetere poſſim; & cuius loco, mihi nô Deus ſit, & ſit omnia? mihi epulatio, mihi oblectatio, mihi quies, mihi theſaurus Deus eſt, mihi Deus eſt omnia, & plus quâ omnia, nam etſi cibus, quibus inhio, veſci: potu quem ſitio, refici: voluptate, quâ ardeo frui: honores, quos ambio, aſſequi liceat: quid iſtud veſci eſt, & quid iſtud refici, & frui, & aſſequi? DEVS MEVS ET OMNIA, te frui, à te refici, eſt perfectiſsimè refici, eſt frui omnibus bonis: DEVS MEVS ET OMNIA, at vero labor premit, dolor affligit, curæ diſtrahunt, homo turbat & exagitat. Nihil horum metuendum; neque enim hęc omnia, etiamſi ſimul ingruant, mala ſunt, ſi ſummum illum bonum opituletur Deus DEVS MEVS, ET OMNIA, tu mihi ô bone Deus ô bonitas, tu in labore quies, in dolore voluptas, in curis ſecuritas; tu mihi ab omni hominum inſultu propugnaculum tutiſſimum; tu mihi ab omni malo refugium; tu mihi es OMNIA quæcunque tandem deſiderare poſſum. Ergo, quandocunque impoſterum, & quodcunque bonum appetiero, hoc ipſe mihi ſemper occinam: DEVS MEVS ET OMNIA, Deſine, ô homo,

mo, impuros riuulos ſectari cum fontem puriſſimum habeas, Deum habes, omnia habes, quęcunque habere concupiſcis.

ORATIVNCVLÆ SELECTÆ.

Ad Chriſtum Dominum

I.

DA mihi obſecro, Domine, diabolica vitare contagia, & ad te meam etiam rebellem compellee propitius voluntatem.

II.

OMnipotens, æterne Deus, fac me tibi ſemper & deuotam gerere voluntatem, & maieſtati tuæ ſincero corde ſeruire.

III.

TVa, me, quæſo, Domine, gratia ſemper & præueniat & ſequatur, ac bonis operibus iugiter faciat eſſe intentum. Qui viuis in ſęcula ſęculorum.

VNA VOLVNTAS DEI, ADVERſa, morbum, mortem inferentis; & Hominis iſta perferentis.

DEVS meus, amor meus, abſit vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego, tua voluntas, mea voluntas: imo iam amplius mea non eſt, quia tua eſſe cœpit, imò tua iam mihi ſequenda eſt, quia mea eſſe cœpit, idem ego velle debeo, quod tu: & vero etiam, ô Domine, volo, vis me ægrotare? volo; vis me depauperari? volo; tabeſcere? volo doloribus affligi? volo, ſolatijs deſtitui? volo, aduerſis plurimis exerceri? volo, mori etiam? & hoc volo, vis me cœlo adſcribere? volo, inferis addicere? ah! bone IESV, vt tu hoc velles, volebam ego & merebar; vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris. Atque ſi fieri poſſet (vti ſanè non poteſt) horum alterutrum: aut ſanctiſſimam tuam voluntatem irritam eſſe, vt ego beatus ſim, aut me damnatum eſſe, vt ſanctiſſima voluntas tua rata ſit proclamo: melius eſt damnari me, & ſeruari, quod tu vis, ô Deus, Sed ô bonitas, mortem meam, ſcio, non vis, qui filij tui mortem ideo volebas, vt poſſes non velle meam. Per illam ergo filij morte te rogo, ô Pater, à morte æternâ me eripe. En vulnera, en ſanguinem, quo tibi pro me litatum eſt, filio nolebas parcere, vt poſſes ſeruulo. Quia ergo & potes & vis miſereri, ô immenſa, ô tremenda Maieſtas; miſerere mei, parce mihi, peccaui, negare non poſſum; ſed tu potes condonare, quicquid peccaui. Serua me, Deus, quem creaſti: opus tuum ſum, quod te meum opificem videre, & æternum laudare cupio. Potes quidem, inſtar figuli, me luteum vaſculum, & ſub ſui auctoris manu parum obſequens frangere, & (pridem id meritus ſum) in flammas abiicere: ſed quia maior eſt tua bonitas, quam malignitas mea, parce Domine, parce, parce viuam amando te, qui breui moriar, hoc per vltimum halitum rogando te, MISERERE.

ANNOTATIVNCVLÆ DE DIuinæ & humanæ voluntatis conformatione.

I.

PEr omnem ſacram paginam, nihil commendatius eſt quam hæc diuinę & humanæ voluutatis vnio, Chriſtus vtique omnium hominum optimè orare nouit; ſic autem orauit. *Pater, non mea, ſed tua voluntas fiat.* Sed nec nos aliter orare docuit: *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & terra.* Mille alia bibliorum pro hoc teſtimonia ſunt.

II.

Vnicam in omnibus Dei voluntatem attendere, eſt compendium & ſumma optimæ ac tranquilliſſimæ vitæ.

III.

Extra omnes tempeſtatum furias, ſupra nubes ſecurus degit, quicunque ſua omnia ad vnicam Dei volũtatem collineat. Amicis ſummum precandi genus eſt VELLE: Deo amicũ facit, idem in omnibus VELLE cum Deo.

IV.

Quæcunque in orbe fiunt, aut verè mala, & in Deum peccata ſunt, aut certè mala non ſunt, quia nec peccata ſunt, in prioribus illis Dei permiſſio, in his diſpoſitio ſemper admirabilis elucet.

V.

Ideò ſapienter Epictetus: Ne poſtules, inquit, ea quæ fiunt, ita fieri vt tu vis; Sed, ſi ſapis, ita velis ea fieri, vt fiunt, ſic omnia ſecunda tibi accident (Enchir.c.13.) ſapientius Thomas à Kempis. Homo internus citò ſeſe colligit, & ſicut res eueniunt, ſic ſe illis accommodat. (lib.2.c.1.) ſapientiſſimè Salomon; *Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit*

ciderit. Prou. c. 12. Quid enim triſtetur ille qui in omnibus ſummam Dei prouidentiam, & ſanctiſſimam eius voluntatem agnoſcit.

VI.

In omni fortuna, ſecunda & aduerſa, in quauis turbatione aut tentatione, inquibuſcunque procellis, tutiſſimum & optimum, vnicam ſibi Dei voluntatem ſequendam proponere vniuerſa & ſingula, quæ facienda & ferenda in vnam Dei voluntatem reducere, hac quiſquis iuerit, tutiſſimus ibit.

VII.

In morbo & morte, non eſt vtilius exercitium vllum (Ludouico Bloſio teſte) quam vt quis ſeipſum ex integro diuinę voluntati ſubmitrat, & immenſam Dei bonitatem ac miſericordiam, HVMILITATIS & CHARITATIS brachijs amplectatur.

HORA X.

Diſce MORI: id te doceat

Vſitatus defunctorum Pſalmus.

MEmento, homo aura, quid tibi omnes è tumulis defuncti acclament: MIHI HERI ET TIBI HODIE: *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum* Eccl.c. 38. Hic ille communis mortuorum pſalmus eſt, quo inuitamur ad tumulum. Imus huc omnes, nec ſeiungimur, ſed leniter alter alterum anteimus, Hæc lex eſt vniuerſi naſci, ſurgere, languere, mori. *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* 2. Re. c. 14. Ideo ſæpe cogitandum eſt, quod ſemel faciendum eſt. Quare ſarcinulas collige, breui aderit qui te ducet ad PLVRES. iter hoc nec auro, nec prece, nec pretio, arte nulla redimes. Eundum eſt, eundum, & in alium orbem migrandum; ſi mortem metuis æternam, vide vt tua ante te vitia moriātur; Memento mori.

Diſce VIVERE: id te doceat

Lex Humilitatis.

GLoriam *præcedit humilitas.* Pro.c.15. Et qui ſine humilitate virtutes congregat, in ventos puluerem iactat. Vere modeſtus & humilis non vult modeſtus & humilis, ſed vilis videri, cum affligitur & contemnitur, ſibi ipſe identidem occinit; HIS DIGNVS ES. Cadere vult non aſcendere, qui ad alta, non per infima tendit; perire vult, qui ſe in ſuperbiam & pretium ſui præcipitat. *Quanto magnus es humilia te in omnibus* Eccl.ca.3. Et quæſo, cur ſpectatores tibi deligis in terra, cum theatrum habeas conſtructum in cælo? quid ſterilem gloriolā aucuparis, cui gloria ęterna promittitur? Nihilominus humilitatis vmbrā multi, veritatem pauci ſectātur. Humilē oſtendit indefeſſa patientia, & generoſus ſuimet contemptus. Et hoc tibi longè ſit certiſſimum de teipſo; Tanto maior eris in oculis Dei, quanto minor fueris in tuis: tanto Deo pretioſior, quanto tibi ipſe vilior.

Diſce ORVRE id te doceat.

Commendatio animæ in manus Creatoris. In manus tuas, Domine. commendo ſpiritum meum.

IAm commendo ſanus & valens, vt commendatum habeas, ô Chriſte, quando illum commendare non potero amplius, etſi ſuis vinculis nondum ſolutum. Timeo tempus illud, quo inter viuos ero, nec eſſe me ſciam. videmus in pleriſque moribundis id fieri. ſpirant, viuunt, & viuere ſe neſciunt. quis palpitantem tunc ſpiritum & migrare trepidantem, tandem tamen ex amico carcere migrantem recipiat, ſi tu excludas, orbis conditor? Chriſte patientiſſime recordare, etiam te in extremis illis anguſtijs lacrimatum & deſeri queſtum eſſe, ſpiritum Patri commendaſſe, exclamaſſe, exſpiraſſe. Ad te ego iam clamo vt tu meus ſeruator ſpiritum meum ſuſcipias, quocunque morbo, tempore, loco, è corpore abeuntem, Recordare, bone IESV, in cruce te brachia expandiſſe, pectus aperuiſſe, caput inclinaſſe. Ecce, anima mea à rebus creatis omnibus deſerta, refugium quærit; in illa tua brachia ſeſe immittit, in tuum illud pectus ſeſe ingerit; admitte, obſecro miſeram, & ne inde exturba, donec ira Dei tranſeat. hic ſecura, hic ab inferorum ſatellitibus tuta lateat. Ergo in manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum, imò tuum, quia tu eum creaſti & reparaſti; Figmentum tuum, ô Deus, ne deſpice.

ASPI-

ASPIRATIONES AD CHRISTVM
Pro felici obitu.

NOn intres in iudiciũ cùm ſeruo tuo, dulciſſime IESV, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens Pſ. 142.

Ne memineris bone IESV, *iniquitatum mearum cito anticipent me miſericordiæ tuæ, quia pauper factus ſum nimis.* Pſ. 78.

Illumina, manſuetiſſime IESV, oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum. Pſ. 12.

Domine IESV Chriſte, fili Dei viui, pone paſſionem, crucem & mortem tuam inter iudicium tuum & animam meam.

O mi amantiſſime Domine IESV Chriſte, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ Paſſionis, iube me adſcribi in numerum Electorum tuorum.

AD OMNES SS. ANGELOS
ardens ſuſpirium.

SVccurrite, ſubuenite, ô vos omnes beatiſſimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, & cum in extremis, veſtram opem non amplius implorare potero, ne me deſerite.

HORA XI.

Diſce MORI: id te doceant

Repentinæ mortis inſidiæ.

MEmento, homo ſomnium, cum cubitum te confers, quam plurimos ſomnum inchoaſſe & vſque continuaſſe morte ſubitâ extinctos. ita Siſara, *ſoporem mortis ſociãs defecit, & mortuus eſt*, Iud. c. 4. Quot ſani cubitum ierunt, reperti mortui? quot inter colloquendum, cœnandum, ridendum ſubitò abrepti? mille modi ſunt Leto. vnica venenata herbula, vulnuſculum neglectum, puſtula vix conſpicua, acinus vuæ, tecti tegula, piſcis pinula, guttula medicata, tenuiſſimus pilus, ipſa etiam vel paullo corruptior aura necat hominem: ad vitam rapiendã innumeros habet aditus, inſidioſiſſima MORS. ideò dies omnis & ordiendus cautiſſimè, & claudendus. optimus ordo eſt, à Deo diem incipere, & cum Deo finire; nec prius plumis ſe mergere, quam rationes ſint poſitæ, de luce tranſacta, nimium temeratius eſt, qui offenſo & nondum propitiato Deo, audet obdormire. Sic ſomnum ſemper inchoa, ac ſi quis auri inſuſurret; *Hac nocte repetent à te animam tuam.* Lucæ c. 12. Memento mori.

Diſce VIVERE id te doceat
Lex Charitatis

D*Iligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum*, ad Ro. c. 8. Omnia. Beatus, ô Domine, qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te. Cauſſa diligẽdi Deũ, Deus eſt; modus, ſine modo diligere. Vbi theſaurus tuus, ibi & cor, & amor tuus eſt, vis noſſe, vbi tuus theſaurus ſit? attende quid ames. vis noſſe quid ames? attende quid cogites, ibi theſaurum condis, quo crebras cogitationes mittis. vbi Dei obliuio eſt, ibi Deus theſaurus non eſt. Sed nec Deum amat, qui vllum hominem odit. Paulinum dogma noſti; *Si charitatem non habuero, nihil ſum.* etſi habeam alia omnia &, *Super omnia autem charitatẽ habete*, ad Ro. c. 8. Licet ergo tota horrea, totas vineas, aureos montes, gẽmeas domos in ſtipẽ eroges, ſi vel vnicum hominem odiſti, nihil dediſti. Nunquam enim concordiam habebis cum Chriſto, ſi diſcors eſſe volueris cum Chriſtiano. Tota lex Chriſti tribus literulis includitur: AMA. Deum ama, & omnes leges ſeruaſti.

Diſce ORARE: id te doceat

Oratio pro felici fine vitæ:

SAnguine tuo, Chriſte IESV, à peccatis omnibus laua me & concede vt anima mea, cum è corpore migrauerit, ante tribunal tuum appareat munda. O bone IESV ne deſeras me, in vltimis anguſtijs, in ſupremâ mortis lucta, à quâ tota pendet ÆTERNITAS. O mi Redemptor, in manus tuas ſpiritum meum iam commendo. Tua, ô mi Deus, ſanctiſſima voluntas in me ſemper fiat, & in æternum.

AD CHRISTVM CRVCIFIXVM

ADoro te IESV Chriſte, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemiſti mundum:

dum: Saluator mundi ſalua me, qui per crucem & ſanguinem tuum redemiſti me, Trahe me ad te, ô bone Iesv, qui dixiſti: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum: te deprecor per pretioſum ſanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluiſti, vt abluas omnes iniquitates meas. Creator & Redēptor meus, Chriſte Iesv, totum me tibi trado. non me reijcias; ad te venio, non me repellas. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creauit omnipotens bonitas tua.

AD

OMNES SS. ANGELOS

Hominis moribundi gemitus, & impendentis iudicij memoria.

O Vos omnes puriſſimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, reſpicite in me. Hic ego iaceo gemens & ſuſpirans, quia manus Domini tetigit me, mors mihi in oculis eſt; mortalium iam nemo amplius, vos ſoli poteſtis ſuccurrere. Iudicij dies mihi iam eſt indictus, eheu, comparendum eſt coram ſummo Deo, & reddenda ratio de cogitatis, dictis, factiſque omnibus. Scitis, ô beatiſſimæ mentes, me vilem terræ vermiculum, quotidie honori veſtro dicere aliquid aut facere conatum eſſe. Ah, ne me deſerite, in his ſummis anguſtijs meis, in hac vltima neceſſitate à qua mihi tota pendet Æternitas. Momentum illud iam imminet, in quo ſalus mea omnis aut perenne ſtat exitium. Ah! iuuate, & ante Regem regum pro me ſupplices procumbite, & meum mihi obſecro conciliate Iudicem. ſententiam ego nunc expecto ſupremam; vos impetrate, vt ea mitis ſit & ad vitam. Mortem quam ego meritus fuiſſem æternam, per veſtras preces meritaque liceat deprecari. Subuenite ſancti Angeli Dei, ſubuenite, ſuccurrite, iam iam aderit Iudex Chriſtus Iesvs. Miſerere, ô Iesv, miſerere: per omnes ſanctos Angelos tuos te rogo Iesv miſerere.

HORA XII.

Diſce MORI: id te doceat

Improuiſa Mortis irruptio

MEmento, homo nihilum, vti fures in domum illam nunciare non ſolent, quam hora noctis duodecima, aut prima, aut ſecunda effringere vel ſuffodere ſtatuerunt; ſic nec mortis mos eſt, certis nuncijs præmonere, ſe tali die aut horâ venturam, vbique mors eſt, & ſemper in propinquo, Vigilate itaque ô mortales omni die, omni horâ. *Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini ſicut fur in nocte ita veniet.* 2. Theſſ. 2. Iacob moriturus, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & mortuus eſt. Animum tuum, ô homo, tuum ſpiritum tu collige: ibis breui, ibis in domum Æternitatis: Memento mori.

Diſce Vivere: id te doceat

Lex familiaritatis cum Deo.

A*Ppropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* Iac. c. 4. Non metuenda eſt hîc familiaritas nimia; quò quis Deo familiarior erit, hoc erit & Dei reuerentior. Amicos facit animorum coniunctio, conſiliorum communio. Amicus Deo nemo fit, niſi purgatiſſimis moribus. Hic ego, mi homo, ſummè oro, tracta cauſam tuam omnem, cum tuorum amicorum optimo, cum Deo tuo bene tibi eſt? de hoc ſucceſſu Deum conſule. malè tibi eſt? de hoc ipſo, nil ſine Deo tuo ſtatue: omnia cum hoc amico tuo delibera; tam fidenter cum ipſo loquere, quàm tu ipſe tecum. Suauiſſimus eſt hic amicorum & fideliſſimus, ſed animæ ſolum Deum quærenti, Dei quotieſcunque minùs fueris memor, mox redi & clama: O mi Deus, ô meorum amicorum amantiſſime, diem perdidi, quia pręſentiam tuam amiſi, tui memoriam neglexi. Scio, eum qui amicus eſt, omni tempore diligere: nec ei quicquam eſſe ſuauius, quàm eſſe cum amico. Amicitia quę vera eſt, eſt Æterna.

Diſce

Diſce ORARE, id te doceat
Examen conſcientiæ quotidianum practicum.

TAntò, inquit Gregorius, ſecuriùs quis Dominum expectat, quantò quotidie vitam ſuam ſuſpectiùs examinat. Eleganter huius officij ſubmonens Auguſtinus. In tribunal inquit, mentis tuę aſcende contra te, & te reum conſtitue ante te: noli te ponere poſt te, ne Deus ponat te ante te. Quotidianum examen conſcientiæ, orationem eſſe longè vtiliſſimam, omnium ſapientum vox eſt, multi, quinque illius aſsignant capita, nemo eſt qui hunc orandi modum ſic doceat, vt is nemini videri poſſit difficilis, at erit facillimus: tu modò ſic ora, & hoc ſolum obſerua, vt poſt duas primas oratiunculas nonnihil ſubſiſtas, & quomodo diem expenderis, cogites.

Ergo ſi ſic oraueris, rem penè omnem factam habebis.

I.

O *infinita Bonitas*, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & tota vita mea contuliſti, tibi laus & gloria in infinitas ſæculorum myriadas.

II.

O *immenſa Maieſtas*, da vt quicquid tibi hodie in me diſplicuit, id mihi in memoriam integrè redeat.

III.

Hic exacta diei cogitata, dicta, facta in memoriam reuoca, & quid in Deum peccaris expende.

IV.

O *inexhauſta Miſericordia* ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitę meę, in abyſſum miſericordię tuę depono, & per mortem filij tui, te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

V.

O *æterna Sapientia*, Chriſte IESV, firmiſſimè propono non peccare amplius.

Et hoc quotidianum eſt examen conſcientiæ: Addi poſſunt hæc.

Pater Æterne, per vitam & mortem filij tui; per omnem bonitatem tuam te rogo, cōcede mihi vt in bono perſeuerem, & in gratia tua moriar.

Bone IESV, per extremas illas in cruce voces, quibus Patri ſpiritum commendaſti, te rogo, ſuſcipe ſpiritum meum in fine vitæ meę.

Spiritus ſancte Deus, miſerere mei, & ſancta inſpiratione tua me ſemper & potiſſimum in hora mortis meæ adiuua.

Sanctiſſima Trinitas vnus Deus, miſerere mei, nunc & in fine vitę meæ.

HORÆ NOCTIS.

*E*Xegimus HORAS DIEI, *ſuperſunt* NOCTIS, *quæ vti quietior, ita meditationi, quàm dies, aptior eſt. Idcirco quem per diem docuimus orare, per noctem meditari & conſiderare docebimus: prius tamen cauſſas aſſignabimus, quare Angeli tanto amore, totque officijs meritiſſimo ſint colendi.*

CAVSSÆ
CVR SANCTI ANGELI, præ cæteris beatorum ordinibus, ſummè venerandi.

1. *Cauſſa. Sacra Biblia.*

PLenæ ſunt diuinę litteræ teſtimonijs & elogijs, de feliciſſimo ſtatu, deque plurimis SS. Angelorum in nos beneficijs.

2. *Vetus Hiſtoria.*

Omnis vetus hiſtoria, amantiſſima circa nos Angelorum miniſteria, variè deprædicat.

3. *Numerus Angelorum*

Angelorum numerus nobis infinitus, ſoli Deo eſt numerabilis, ita innumeros in cœlo amicos habere poterit, quiſquis eos ſibi conciliare voluerit.

4. *Angeli Dei Vicarij.*

Tam in priſcâ, quam in nouâ lege, vices Dei funguntur Angeli, frequentiſſime promittit Deus: mittam Angelum meum: Præcedet te Angelus meus? Immittet Angelus Domini, &c.

5. *Nobis addictiſſimi.*

Angeli nobis beneuolentiſſimi ſunt: & hoc vnum omnibus ſuis officijs agunt, vt breui eis quàm ſimillimi ſimus.

6. *Noſtri ſine numero patroni.*

Vnico venerationis actu tot contenta millia beatiſſimorum ſpirituum; innumeros nobis patronos conciliamus.

7. *Aduerſariorum de eis teſtimonia.*

Ipſi etiam hæreſiarchæ Lutherus, Calninus admodum honorificè de Angelis ſcripſerunt. Caluinus, etſi neget alios Diuos & beatos, Angelos tamen expreſsè docet inuocari poſſe? vt patronos & cauſſidicos noſtros lib. 3. inſtitut. c 20. §. 23.

8. *Experientia quotidiana.*

Multos hominum quotidiana docet experientia, quam aſſiduas pro nobis & fideles agant excubias beati Angeli.

9. *Voluntas Dei*

Deus Angelos curandæ noſtræ ſaluti præfecit: prouinciam cuſtodiendi nos in omnibus vijs, Deus Angelis demandauit. Angelis Eccleſia theatrum eſt, in quo & Dei ſapientiam mirentur & ignorantiæ noſtræ opitulentur. Mille nos Angeli afficiunt beneficijs; mille nos Angelos afficiamus obſequijs.

HORA PRIMA NOCTIS.

Diſce MORI: & cogita

Nunquid non & mihi migrandum erit tandem & moriendum? Cur ergo vaſa non colligo.

Diſce ORARE.

ANIMA 1 CHRISTI ſanctifica me, corpus Chriſti ſalua me, ſanguis Chriſti inebria me; 2 Aqua lateris Chriſti laua me; paſſio 3 Chriſti conforta me. O bone 4 IESV exaudi me; intra 5 vulnera tua abſconde me; ne 6 permittas me ſeparari abs te; ab hoſte 7 maligno defende me; in horâ 8 mortis meę voca me, & iube 9 me venire ad te, vt cum 10 ſanctis tuis laudem te in ęternum Amen.

Bre-

Breuis eſt hæc oratio, ſed exercendæ virtuti decem illuſtria documenta ſuggeruntur cogitanda prout indicant numeri.

1. Communio crebra. 2. Confeſſio frequens. 3. Paſſionis Dominicæ meditatio. 4 Oratio aſſidua 5. Iudicij metus. 6. Perſeuerantia. 7. Fortitudo in tentationibus. 8. Memoria mortis. 9. Deſideriũ cœleſtis patriæ. 10. Æternitatis meditatio. *Et hæc ego tibi vnà cũ adiunctis duobus alijs documentis, per duodecim Noctis horas breuiſſime explicabo. Faciamus initium hac hora.*

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita,

COMMVNIO CREBRA.

N*Iſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ioan. c. 6. Amicum non amat, qui eius præſentiam odit: nec Chriſtum diligit, qui eius conuiuium fugit.

HORA II.

Diſce MORI: & cogita

Quid me fiet poſt mortem? quo anima deueniet? incertum eſt. Cur ergo tam ſecurus viuo, velut iam certus cœli?

Diſce VIVERE: tua verò ſit vita,

CONFESSIO frequens.

A*Mplius laua me à peccatis meis* Pſal 50. Operum bonorum initium eſt confeſſio malorum. quotidie peccamus, peccata ſi non quotidie, ſaltem crebrius eluamus: peccatum enim quod pœnitentia non diluit, ſuo pondere mox ad aliud trahit.

Diſce ORARE, & Conſiderare.

ORatio vera cordis eſt non oris, aut labiorum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, ſed orãtis cor aſpicit, ait Iſidorus. Itaque paullatim mi homo, & in minutioribus docebo te corde orare, hoc eſt, meditari, & quæuis diuina maximè attentius conſiderare; optimè orat, qui res ſuæ ſalutis hoc modo conſiderat, pro more ſic orauerat Iſaac? *Et egreſſus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die.* Geneſis capitul. 24. Nihil eſt quod non aſſidua meditatio facillimum reddat Primum quod tuæ conſiderationi ſubijciam, interrgatiunculæ ſunt, quas tu ipſe iam diu aues proferre, nunc licet? tuarum partium ſit quærere, mearum reſpondere.

Tres Quæſtiunculæ,

1. Q. O mi Angele, cur Deus pro lapſis Angelis, non itidem factus eſt Angelus, vti pro lapſis hominibus factus eſt homo;

1. Reſp. Ah! noli hoc quęrere: RVINAM Angelorum, & LAPSVM hominum tu nunquam ſatis intelliges, niſi cum hominẽ exueris, & inter Angelos vixeris, quis fando explicet aut cogitando ſatis indaget, decretum illud quo mitiſſimus ille Deus, tot milliones nobiliſſimorum ac pulcherrimorum ſpirituum cœlo proſcripſit, in omnem æternitatem, & quis ille inter homines Monarcha, qui trecentos principum aut regum filios ad gladium damnet, & in ferale theatrum productos ſecuri percuti iubeat, ob culpam, multorum iudicio, leuiſſimam! & quid ſint, ignoſce mihi mille Cæſarum filij, ad Angelum vnicum? tot tamen centenis Angelorũ millibus, ipſa bonitas recuſauit parcere, & delictum quod erat? vnica cogitatio, vnicum NOLLE.

Verè vigilat Rex noſter, tam ad iuſtitiam quã ad miſericordiam, vt indulgeat, & vt puniat. Creauit quidem Deus tot pulcherrimos Angelos, eosq́ tamen ab æterno præſciuit fore fœdiſſimos diabolos. At ſicut Deus (vt rectè Aug.) naturarum bonarũ eſt optimus cõditor, ita malarum voluntatũ eſt iuſtiſſimus ordinator, vt cum illi male vtuntur naturis bonis ipſe bene vtatur voluntatibus etiam malis, apoſtatarum Angelorum ſedes iam hominibus decretæ ſunt, ſi eas velint facere ſuas bene viuendo; ita Luciferi ruina, humanæ genti cauſſa eſt ſublimioris aſcenſus, non vanè Origenes; Si earum, inquit, virium eſſem, vt luciferum vincerem, Luciferi in cælo ſolium

obtinerem, quo quis enim fortiorem ac callidiorem ſuperauerit diabolum, hoc celſiorem inter Angelos occupabit locum. Quis autem hominum, in principis Angeli ſede ſit collocandus, tibi non refert ſcire, hoc ſcias, eum illic ſublimiſſimum fore, qui antè hic fuerit veræ ſubmiſſionis ſtudioſiſſimus.

2. Q. Num oro, mihi Angele, tot hominum in cælum ſunt euehēdi, quot Angelorum inde præcipitati? extant libri qui hoc conſtanter, nec ſine ratione affirment.

2. Reſp. Et hoc velim omittas quærere, pia malim tibi placeant quam curioſa. Sed eſt humanæ gentis vitium CVRIOSITAS. Veriſſimè dixit Eccleſiaſtes c. 7. *Solummodo hoc inueni quod fecerit Deus hominē rectum: & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus.* Tu hoc potius quære, quibus alis ad Angelorum cœtus eueharis. Et diuinis libris noſti, nouem illorum eſſe ordines: infimum Angelorum, proximum Archangelorum, ſupra hos, Principatus, Poteſtates; Virtutes, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Vni horum inſeri cupias. Sed quæris, quomodo id poſſis? Beata Mechtildis (*Reuel. c.* 54.) diuinitus edocta, in hunc ſenſum de hac re loquitur. Ad primos ANGELORVM ordines viam ſibi ſternunt, qui egenis, ægris, peregrinis, Dei cauſa inſeruiunt. Ad ſecundam ARCHANGELORVM coronam contendunt, qui orationi rerumque diuinarum meditationi ſe dedunt. Ad PRINCIPATVS ſpectant, qui omnem in ſe noxiam cupidinem expugnant. Inter POTESTATES cenſentur, qui aliis eâ quâ par eſt curâ, amore, vigilantia præſunt. VIRTVTIBVS annumerantur, qui opibus paupertatem præferunt; qui ſe patientię ac obedientię totos emancipant. AD DOMINATIONVM chorum anhelant, qui douotiſsimis ſtudiis omnem ſuam voluntatem ad diuinam in omnibus cōfirmāt. THRONI dicendi ſunt, qui aſſiduis rerum cæleſtiū meditationibus, cor ſuum dignam Deo ſedem faciunt. Ad CHERVBINOS extollendi, qui, quod in Deo per meditationē vident, quod in operoſâ hac mentis quiete diſcunt, in aliorum animos ſermone transfundunt. SERAPHINIS accenſentur qui Deum toto pectore amant ardentq; & ipſos etiam propter Deum inimicos, ſi quid amant aliud, in Deo amant, ſolius Dei iniuriâ percelluntur. Et hæc via eſt ad ſublimes illas Angelorum hierarchias.

3. Q. Et cur, mi optime Cuſtos, nullus vnquam Sanctorum Angelorum (quod ego ſciam) chari hominis corpus inſedit, quod tamen transfugę Angeli ſępe ſępius ſunt auſi, quandoque multa millia diabolorum, vnius hominis membra, velut tabernam publicam ſubierunt, vix multa vi pellendi, cur non idem meliore humanitate audeant beati Angeli?

3. Reſp. Homo, templum eſt Numini ſacrum, Angeli, reuerentia & amore ducti, principis ſui conclaue, ſuo ingreſſu nolunt temerare, impudentis famuli eſt, ſpectante Domino, aut ſellam aut equum ſui Domini inſidere, Angeli verò conſeruos ſeſe non diffitentur. Accedit, quòd cum Deus hominis originem adeò nobilitarit, admirando diuinæ & humanæ naturæ connubio, tam nihil ſibi in hominem licere volunt Angeli, vt non tantùm Numinis, ſed & hominis ſeruos ſe dici tolerent, nihil niſi iuſſu Domini in hominem moliantur.

Angelus exul, Dei æmulus, modo Deus non abnuat, omnia vi agit, & crudeli impudentia. Atque huic Deus ſæpe annuit, puniendo homini, qui ſi Deo neget hoſpitium, hunc ab Orco hoſpitem iubetur admittere. Gemina in corde hominis conclauia non ſunt; vnicum eſt, in quo aut Deus hoſpitatur, aut diabolus: ſi Deo locus non ſit, certè eſt diabolo: ſic vbi peccatum regnat, illinc exulat VIRTVS.

HORA III.

Diſce MORI: & cogita

Quo morbo, quo tempore, quo loco mors me inuadet? hæc nemini prænuntiantur. Cur ego non quouis loco, & omni tempore mortem expecto?

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita

MEDITATIO DOMINICÆ Paſſionis.

C*Hriſto paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* 1. Petri 4. Ab omni hoſte

hoſte tutus eſt, qui in vulneribus Domini Iesv ſe nouit aſcendere, nec ſentit ſua deuotus miles, cum ſui ducis intuetur vulnera.

Diſce Orare: & conſidera,

Meditatiuncula ter nouena, quibus compendio à ſacris paginis, aut benignus Angelorum amor, aut iuſta in nos ira proponitur.

ANGELI.

1. *Liberant è carcere.*

Apoſtolos in carcerem à Principe ſacerdotum coniectos, è vinculis educet Angelus: *Ite*, inquit, *& ſtantes loquimini tẽplo plebi, omnia verba vitæ huius.* Actor. cap. 5. Nec audiendus, nec timendus eſt homo, cum aliud iubet Deus.

2. *Seruant in flammis.*

Hebręos tres iuuenes in flammis Babylonicis, quartus ipſe ſeruauit illęſos Angelus, *Dan. cap.* 3. Innocentia vbique tuta eſt, innocentibus flammæ pro rore ſunt, leones pro agnis.

3. *Vindicant à gladio.*

Iſaacum ſub patris gladio conſtitutum, iam iam feriendum liberauit Angelus. *Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit dicens: Abrahã, Abrahã, qui reſpondit, adſum, dixitque ei, Non extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam*, Gen. cap. 22. Laudatiſſima eſt obedientia quę in arduis præſtatur.

4. *Inter leones protegunt.*

Agnellum vnum, ſeptem impaſtis leonibus obiectum, Angelus defendit intactum, quod de ſe confirmat Daniel: *Deus meus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi*, Dan. c. 6. Inter leones velut inter agnos ſecura degit caſtitas, quam Angeli tuentur.

5. *In vndis defendunt.*

Moſen in fiſcellâ ſcirpea Nilo innatantem, ab exitio protexit Angelus, & educationem ei velut reginæ filio impetrauit. *Exo. c.* 2. Pallio pro nauigio vtitur per furibundum mare, qui Angelum habet nauarchum.

6. *E vinculis educunt.*

Ad Petrum Angelus geminis catenis vinctum, velut Sol irradians penetrauit, & dormientem impellens: *ſurge*, inquit, *velociter, & circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me* Act. c. 12. Omnium ſerarum claues habent Angeli, omnia penetrant: vinciri non poteſt, quem Angelus in libertatem aſſerit.

7. *Incendio vicino ſubducunt.*

Lothum, proximo iam Sodomæo incendio, educentes duo Angeli: *Salua*, inquiunt, *animam tuam: noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circa regione, ſed in monte ſaluum te fac, ne & tu ſimul pereas.* Gen. c. 19. Bonis moribus nocentiſſimum venenum eſt malorum ſocietas: Cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt.

8. *A mortis ſupplicio eripiunt.*

Angelus caſtiſſimam Suſannam, cum iam duceretur à morte liberauit, per ſpiritũ innocentiſſimi adoleſcentis Danielis qui in impuros ſenes publice proclamauit; *Manet Angelus Domini gladium habens, vt ſecet te medium, & interficiat vos.* Dan. c. 13. Nemo gratis fidit Deo, in ſummis periculis quò minus humanum, eo præſentius habet diuinum auxilium.

9. *Imminentem cladem auertunt.*

Angelus, velut Imperatorius caduceator, vt inferendam vaſtitatem cohiberet, proclamat; *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Apoc. c. 8. Vaſa etiam vacua honori ſunt, quando ſic ſignata ſunt.

ANGELI.

1. *Contumaciæ reſiſtunt.*

Balaamum aſina vehentem, ſtricto gladio inuaſit Angelus, & *Ego veni*, inquit, *vt aduerſarer tibi, quia peruerſa eſt via tua mihique contraria*, iuſſitque eum viam omnem relegere. *Num. c.* 22. pronum eſt homini errare, modo errorem monitus, non recuſet emendare.

2. *Inobedientiam reprehendunt.*

Vniuerſum Iſraelis populum acerrimè obiurgans Angelus; *Noluiſtis*, inquit, *audire vocem meam, & cur hoc feciſti?* concionem hanc non tantum magnus omnium fletus, ſed & magna morum emendatio ſecuta eſt. *Iud. c.* 2. Noxas ridiculè plorat, qui deploratas mox iterum patrat.

3. *Superbiam puniunt.*

Angelus Herodem veſte regia nitentem, pro tribunali ſedentem, & concionantem ad

populum *percuſſit, eo quod non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus expirauit.* Act. c.12. Exoſa eſt ſuperbia vel ipſis ſuperbis, & qui ſuperis placeret?

4. *Hoſtium caſtra euertunt.*

Angelus vnicus, magnum mare Aſſyrij ſanguinis fudit: *Deiecit caſtra Aſſyriorum & contriuit illos Angelus Domini*, Eccl. cap. 48. Vnica maledica lingua (qualem Sennacherib habuit) & ſuum dominum, & innumeros alios trahit in exitum.

5. *Plurimos peſte perimunt.*

Angelus 70000. Iſraelitarum triduo peſte necauit: cumque Hieruſalem etiam eadem lue laboraret, *miſertus Dominus ſuper magnitudine mali: imperauit Angelo qui percutiebat: Sufficit, iam ceſſet manus tua. Leuanſque Dauid oculos ſuos, vidit Angelum Domini ſtantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & ceciderunt tam ipſe, quam maiores natu, veſtiti cilicijs, proni in terram.* 1. Paral. c. 21. Quam ſeuerus eſt Deus in peccantes, tam mitis eſt in dolentes de peccato.

6. *In bellis terrori ſunt.*

Iudam Machabæum Angelus eques, candidatus, armis aureis coruſcus, contra hoſtes præceſſit, eumque militibus ſe ſequentibus: animum iniecit, vt in hoſtes leonum more irruerent, parati muros ferreos penetrare. 2. *Mac. c.* 11. Sub tali duce, quantumcunque paruis copijs, certa eſt victoria.

7. *Pro amicis ſe opponunt.*

Angeli in monte Dothain, adeo formidandam & flammeam aciem explicuerunt, vt Eliſæus ſeruulo ſuo trepidanti dixerit: *Noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, quam cum illis: & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum, in circuitu Eliſæi.* 4. Reg. c. 6. Veniant Xerxis copiæ, & inuadant me; veniant vniuerſæ diabolorum cateruæ, & irruant in me; videbo tutus dum me vel vnicus tueatur Angelus.

8. *Belli duces conſtituunt.*

Angelus Gedeonem belli ducem ſalutans: *Dominus*, inquit, *tecum virorum fortiſſime: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian, ſcito quod miſerim te: Ego ero tecum* Iudic. c. 6. Per Angelos nemo non fortis eſt, ſi velit eſſe.

9. *Futurum exitium prædicunt.*

Angelus fortiſſimus, ſaxum molare ingens ſuſtulit (ſpectante id Ioanne) & in pelagus excuſſit, clamauitque: *Hoc impetu mittetur Babylō, ciuitas illa magna & vltra iam non inuenietur.* Apoc. c. 18. Cauete Babylonij, vos balneum hoc expectat.

ANGELI

1. *Facundiam donant.*

ISaiæ Prophetæ labra calculo ignito, quem forcipe tulerat de altari, attrectauit Angelus, *Iſa cap. 6.* Facile eſt ei facundos ignes in frequens auditorium ſpargere, qui ſub tali magiſtro Rhetoricam addiſcit.

2. *Ægrotos ſanant.*

Aquam Hieroſolymis, intra Salomonis porticus concluſam, Angelus per annum ſæpius (vt plerique cenſent) in gratiam tot ægrotorum mouit, vt qui primus in eum deſcendiſſet poſt motum, ſanus exiret. *Ioan. cap.* 5. Non plebeius hic medicus eſt, qui aquam dumtaxat turbat, & ægros ſanat.

3. *Fatigatos reficiunt.*

Eliam prophetam ſub vmbra iuniperi dormientem, è ſomno excitans, & cum fontana panem apponens Angelus: *Surge*, inquit *comede: grandis enim tibi reſtat via.* 3. Reg. c. 19. Valeant regum delitiæ, valeat falernum omne, præ hac aqua, quam talis è cœlo pincerna miniſtrat.

4. *A charis vinci ſe ſinunt.*

A Iacob Patriarcha vinci ſe luctando permiſit Angelus & victorem ſuum à fratris intentatis minis tutatus eſt. *Gen. c.* 32. Dum viuimus, luctandum & pugnandum eſt: beatus es, ſi pugnando moriaris, quia mortuus mox coronaberis.

5. *Afflictos ſolantur.*

Angelus, Abrahami ancillam Agar, à deſperatione reuocans; *Quid agis*, inquit, *Agar? noli timere*: ſimul vicinum fontem deſperatæ vitæ remedium monſtrauit. *Gen. c.* 21. Miſer & infelix eſt, qui non fuerit infelicitate tentatus.

6. *Ad benefaciendum hortantur.*

Angelus Philippum hortatus: *Surge*, inquit, *& vade contra meridianum &c.* voluit Angelus occaſionem arripi, per quam Candaces Æthiopum reginæ quæſtor, religione vera imbueretur, *Act. cap.* 8. Occaſio bene de

aliis

alijs merendi non quærenda tantum, ſed ſæpe rapienda eſt.

7. *E cœlo in terras commeant.*

Angeli tam in priſca, quam noua lege, officioſo aſcenſu & deſcenſu cælum terraſque petũt. *Vidit Iacob in ſomnis ſcalā ſtantem ſuper terram & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei aſcendentes & deſcendentes per eam.* Geneſis cap. xxix. Chriſtus ſimillimum Angelorum huc illuc commeandi ſtudium prædicens: *Videbitis*, inquit, *cælum apertum, & Angelos Dei aſcendẽtes & deſcendentes ſupra filium hominis.* Ioan. c. 1. Errare cupit, qui viam ad cælum, ab his cœli tabellarijs diſcere negligit.

8. *Orantes animant.*

Vxor Manue, ſimplici narratione viro referens. *Vir Dei*, inquit, *venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.* cumque iterum vtrique coniugi ſeſe videndum exhiberet Angelus ac de nomine interrogaretur? *Cur*, ait, *quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* Iudic. cap. 13. Et terret probos, & ſolatur Deus, omniaque in eorum bonum vult cedere.

9. *Caſtos vbique ardentiſſime amant, & propugnant.*

Caſtiſſima Iudith pudicitiam ſuam inter vngues Aſſyrij prædonis Holofernis ſeruatam, nulli niſi Cuſtodi Angelo in acceptis referens: *Viuit Dominus*, inquit, *quoniam cuſtodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem & non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari*, Iudith. cap. 13. Amica Angelis eſt Obedientia, amica Patientia, amica Demiſſio, ſuper omnia amica illis eſt CASTITAS.

HORA IV.

Diſce MORI: & cogita

An non plurimi morte repentina ſublati ſunt? & quo migrarunt? Cur ergo ego mihi iam pacificam & lentam mortem polliceor?

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita,

ORATIO ASSIDVA.

Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere. Luc. c. 18. *Meditatio docet quid deſit: oratio ne deſit, obtinet.*

Diſce ORARE: & conſidera,

CONSIDERATIO I.

Sanctorum Angelorum natura & numerus.

CAPVT I.

Conſidera mirificam in Angelis naturæ excellentiã, ob quã Angelus, perfectus homo, homo imperfectus Angelus dici queat. Angeli beatiſſimè viuunt, ſine omni corporeâ fæce, corruptionis omnis expertes. Summa inſuper præditi ſunt rerum omnium notitia, & abditiſſima cognitione, excepto ſolo cordis ſecreto. 2. Para. 6. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum*, ô Deus quamuis ad hoc pectoris arcanum penetrare facile eſt Angelis: è ſignis plurima rimantur, & vt ſigna non ſint, Deum cuncta ſcientem & videntem vident, & in Deo omnia. Patent eis vniuerſa naturæ myſteria. nec vnum ex alio, vti nos, ratiocinando deducunt momento & ſimul capiunt innumera. In gratia diuina firmati, intellectu ſuo Deum ſemper aſpiciunt, idque ſine velo, ſicut illum nos olim (prout Paulus loquitur) facie ad faciem videbimus. Voluntate Deum ſolum ardent, amoris diuini pleniſſimi. Hos, ſtellas matutinas rectè dixeris, aut puriſſimos ſoles, quod ſi ſolem, beatorum quilibet, ſepties auctiore ſplendore vincet, quantò magis hi proximi Deo aulici, immenſo radiabunt iubare? Vere terſiſſimo nitidiſſimoque ſpeculo ſunt ſimillimi, in quo æterna ſapientia, bonitas, potentia, & amor conditoris clariſſimè relucent. Hi, illa ſunt candidiſſima lilia, inter quæ cœleſtis ſponſus, *Cant.* 2. ſupra omnem amœnitatem paſcitur. Hi, montes illi optimorum aromatum fertiliſſimi, *Cant.* 8. Hi ſunt velut amœniſſimum pratum, in quo mille millia florum, inter quos tamen (quod obſtupeſcendum) duo eiuſdem coloris, formæ odoris nuſquam reperiantur. ita D. Thomas Aquinas exiſtimat *par.* 1. *q.* 50. *art.* 4. nec tamen ſecus ſentientes reijciendi.

CAPVT. II

Nvmerus eorum tantus, vt (quod de eo vere Nazianz. orat, de Natiu. Dom.)

mundum nouum conſtituant, qui noſtrum numero longiſſime ſuperet: nam vt cœlum ea omnia quæ complectitur magnitudine; ſic cælites, vniuerſa numero excedunt. Et hunc Angelorum numerum nec intelligentiâ comprehendi, nec lingua pronunciari poſſe, è diuinis paginis liquet. Iob c. 25. quęrit, *nunquid eſt numerus militum eius?* Lacedæmonum reges, trecentos ſelectiſſimorum militum, reges Macedonũ mille in corporis cuſtodiâ habuerunt, omnia hæc numerabilia. Sed nunquid eſt numerus militũ Dei? Daniel conatur ſub calculum vocare, cap. 7. *Millia millium*, inquit, *miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei.* nimirum hoc affirmat Propheta, Angelorum numerum eſſe prorſus innumerabilem, ita clarè B. Gregorius: Supernorum, inquit, ciuium numerus, apud ſanctum Iob infinitus eſt, & apud Danielem definitus exprimitur, vt qui Deo numerabilis eſt, eſſe hominibus innumerabilis demonſtretur. Accedit huic ſententiæ regius Propheta Pſalmo 72. *Currus Dei decem millibus multiplex.*

Chriſtus in oliuarum horto præferuidum Petrum inhibiturus, Matth. 26. *An putas,* inquit, *quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum?* tuo, mi Petre, & ſociorum tuorum auxilijs non indigeo. Quieſcant gladij Apoſtolorum, cum reſpuam etiam defenſionem Angelorum: ab aliis propugnari ſi vellem, non vos duodecim diſcipulos meos, ſed duodenas Angelorum legiones à Patre meo exoraſſem: fuiſſent 72000. Angelorum, vti B. Hieronymus numerat. Albertus magnus eadem ratione hoc ſupputans: In vna, inquit, legione ſint Angeli 6000. Chriſtus Dominus in monte Oliuario, à ſeptuaginta duobus millibus, vtique ſatis defenſus fuiſſet, ſi ſic defendi voluiſſet. Chriſto nato, ait S. Lucas, cap. 2. facta eſſet cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis. Milites vocat Angelos, quemadmodum Iob, vt qui ſemper ad prælium, & ad honorem Imperatoris ſui defendendum promptiſſimi ac paratiſſimi Zacharia etiam teſte, cap. 9. Circumdabo domum meam ex his qui militant mihi euntes & reuertentes. Hi milites tam chari ſunt Deo, vt nomen ſibi tituloſque ſumpſerit, non ab aureo cæli palatio, non à terræ mariſque theſauris, non à tremendo inferorum imperio, ſed à ſuis militibus vocari voluerit: DOMINVS EXERCITVVM.

Paulus Apoſt. in eandem it ſentētiam, & ad Hebr. cap. 12. *Acceſſiſtis*, inquit, *ad ciuitatem Dei viuentis Hieruſalem, & multorum millium Angelorum frequentiam.* Ioannes Apoſtolus, arcaniſſimorum conſcius, Apocal. 5. *Et vidi*, ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni, numerus eorum millia millium* Luculenta ſunt hęc teſtimonia numerum Angelorum maiorem eſſe quàm vel capere vel dicere poſſimus. Dionyſius Pauli Apoſtoli diſcipulus (*eccl. Hier. c.* 14.) tantam innuit eſſe Angelorum multitudinem, vt eam numeris noſtris quamuis in immenſum multiplicatis non facilè ſimus definituri. Aliquot Thomæ Aquinatis diſcipuli, eam aiunt fuiſſe mentem magiſtri; vt aſſerant plures eſſe Angelos ſideribus cœli, auibus aeris, oceani guttulis, arenæ granulis, terræ herbulis & floſculis plures imò ipſis atomis, minutiſſimis corpuſculis; demum plures quam ſint omnia in orbe, vt vocant, indiuidua. B. Gregorij Nyſſeni verba non diſcrepant (*l. de creat. hom. c.* 18.) Sunt, inquit, infinita millia Angelorum. Eiuſdem prorſus animi eſt S. Bernardinus Senenſis, *Tom.* 4. *ſer.* 49.

Mediolanenſis pręſul Ambroſius (*ep. ad Ant.*) quoſdam ſentire ait, numerum Angelorum nonagies nouies maiorem eſſe omni numero hominum, idque confirmari è capite decimo quinto D. Lucæ, vbi de Paſtore ſerm. qui 99. oues deſerit, vt errabundam vnicam reperiat: ita Chriſtus, aiunt Angelos deſeruit, & in hanc incultiſſimam eremum demigrauit, vt humanum genus ab errore reuocaret. ita ſentit D. Hilarius (*c.* 18. *in Matth.*) S. Brigitta (*l.* 4. *Reuel. c.* 11.) Tot, inquit, millia millium ſeruiunt Deo, vt ſi ab Adamo primo homines vniuerſi, ad vſque vltimum numerentur omnibus & ſingulis hominibus, plures quam decem Cuſtodes Angeli aſſignari poſſent. Hoc certum videtur & diuinis teſtimonijs congruum multò maiorem eſſe numerum Angelorum, quam hominum; quot eorum verò legiones, quot miliones ſint, nouit Rex ille *qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Pſal. 146. Ipſi Angeli

geli numerum ſuum in Deo, vt in ſpeculo cernunt; mortalibus hæc arcana nondum ſcienda.

CAPVT III.

Svbmittamus ergò curioſi ingenij alas, & ſcire hoc noſtrum tantiſper differamus, dum in alium beatorum Orbem deueniamus. beata nos interim ſpes ſoletur, & extimulet. vt eò votis omnibus contendamus, vbi non tantùm Angelorum numerum noſſe, ſed & Angelos, eorum medij, videre poſſimus. Interea loci, numeroſiſſimam hanc ſupremi Regis aulam, aſſiduè vel ſic eminus contemplemur, cui Salomonis effatum pulchrè congruit, Prouerb. cap. 14. *In multitudine populi dignitas eſt Regis.* Æquiſſimum prorſus, vt Rex regum in immenſo cęli regno, copioſiſſimam alat familiam, quam obſtupeſcens Dauid exclamat. Pſal. 88. *Deus qui glorificatur in concilio Sanctorum, magnus & terribilis ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt.* Mirum illud, in orbe noſtro, à ſua Rex cuſtodiâ defenditur; illic ſuam Rex defendit cuſtodiam: regum noſtrorùm vires in multo milite ſunt; Rex ſummus, ſuis ipſe det vires militibus. Et quod obſtupeſcendum, innumera hæc militiæ cæleſtis agmina, eo inter ſe amore vniuntur, ac ſi omnibus voluntas vna, vnicus ſit intellectus. Heu, quam diſpar cęli terręque facies! vbique hic lites, diſcordiarum vbique plurimum, omnia rixarum plena; turbæ è turbis, catenata bella, vndique bella. Pax in terra, pax ſit, ſed pax hominibus Bonæ Volvntatis.

HORA V.

Diſce MORI: & cogita

Quid mortem facit maxime formidabilem? mala conſcientia. Cur ergo nunc eam non tranquillam reddo, ac bonam?

Diſce VIVERE: tua verò ſit vita,

IVDICIS METVS.

Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, Itaque vnuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo. (Ad Rom. cap. 14.) *Omnia tempus habent: tempus nunc miſerendi, tunc vero tempus erit vlciſcendi: dies illa, dies iræ.*

Diſce ORARE: & conſidera.

CONSIDERATIO II.

Qua ratione pingantur Angeli: ſex, veſtes, habitus, forma, aſſumptum Schema Angelorum.

CAPVT I.

Faciem florentiſſimi ac formoſiſſimi iuuenis, penicillum eis, rectè aſſignat: iuuenes ſunt, nec vllum eos ſenium, aut morbus, aut annorum ſeries corrumpet. De fœminis Chriſtum vncturis Marcus cap. 16. *Introeuntes*, inquit, *in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris.* Forma eorum, omnium etiam venuſtiſſimorum hominum formas ita extinguit, vt ſol ſtellas. Angelorum forma non fragile bonum eſt, rugis aut canis non fœdatur, ſuperbiam aut laſciuiam penitus ignorat: immortalis eſt, nec vnquam florere deſinet. Duplicem hic nobis cogitationem inſpiret noſter in Angelos amor. Prima; ſi infimus atque minimus Angelorum, omnem humanam formam ita ſuperet, vt illa cum hac nec conferri quidem velit; quæ olim in cælo voluptas erit, tot centena millia, tot milliones Angelorum, non eminus aut caligante oculo, ſed perfectiſſimo intuitu ęternum aſpicere, nec vllum ſatietatis tædium ſentire, ab hoc ſuauiſſimo aſpectu; & tamen pars hæc beatitudinis erit minima. Secunda; cura noſtra ſit quotidie iuueneſcere non annis, ſed caſtiſſimis deſiderijs, ac ſanctis propoſitis: omni die ſpiritus innouandus eſt, & ſenium deſidioſi languoris exuẽdum. Cadimus millies: millies reſurgamus. Dauid Rex quotidie factus ſeipſo iunior. *Dixi*, ait, *nunc cæpi* Pſal. 76. Nobiſipſis idem de die ſæpius occinamus: *Dixi, nunc cæpi.* Nvnc, nvnc, quod intra decem, viginti, triginta, aut quadraginta annos neglexi; hodie, hac hora, nvnc faciam, ita in nouam quotidie recoquemur ætatem viginti, triginta, aut quadraginta annis iuniores. S. Carolus Boromæus; petenti è ſuis, quâ viâ optimè iretur ad cæ-

ad cælum? hoc dedit documentum: Ad cælum ſic eas, vt quotidie de integro ire incipias.

CAPVT II.

VEſtis Angelorum rutilans, & plerumque niuei candoris viſa, & talis etiam pingitur. Auguſtinus (*ſer.* 14. *de Nat.Dom.*) Angelum ad ſalutandam Beatiſsimam Virginem miſſum ait veniſſe, facie rutilante, veſte coruſcante, ingreſſu mirabili, quid ni albam veſtem gerant innocentiſſimi, puriſſimi ſpiritus? decet illos hæc textilis & decora nix, neque vero atrati & in pullis veſtibus prodire debent, cum ſummis ſemper affluãt voluptatibus, cum eorum vita meriſſimum ſit gaudium. Nocte qua Chriſtus natus, non ſine lætiſſimo fulgore Angelus, oppilionibus primum ferens nuntium: *Euangelizo*, inquit, *vobis gaudium magnum*. Viſi tamen etiam Angeli in armis, & vt noſtri milites ferro, ſic illi auro quandoque cataphracti. Machabæorum hiſtoria narrat (l. 2. c. 11.) Cum irruente Lyſia Iudas Machabæus, ſuis auxiliatum iret; *Apparuit præcedens eos eques in veſte candida, armis aureis, haſtans vibrans.* Contra Timotheum (l. c. ca. 10.) verò, Aſiatici exercitus ducem cùm pugnaretur, *apparuerunt de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes: ex quibus duo, Machabæum medium habentes, armis ſuis circumſeptum incolumem conſeruabant: in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebant.*

Hic tuam, mi Lector, Meditationem cum veniâ interpellare liceat, & recens Angelorum (ſic arbitror) in bellis ſubſidium, modeſto compendio narrare; Angelis certè proprium ſemper, militiæ curare.

Cùm SERENISSIMVS Boiariæ Dux MAXIMILIANVS, Anno 1620. in rebelles Bohemos moueret, non procul Bilſnâ, in vili pago (Lithiæ ei nomen) per aliquot dies caſtra habuit, hoſte ſatis vicino, & ad inſidias variè procurrente, multis fruſtra tentatis, noctem vnam, quæ opportunior viſa, delegit ſibi hoſtis, forſan non minimam cladem illaturus, ſi inferre illi tam conceſſum quàm deſtinare. mens erat SERENISSIMVM MAXILIANVM Ducem, & omnem illic militem, vi repentinâ opprimere; & vt cruenta hæc fraus certiori iret ſucceſſu, ſelectiſſimos quoſque milites ad ſigna euocabant primi pili. ibat agminis caput, quod & belli Fridericus, quondam Elector Palatinus, cuius regiam dignitatem, annuum magiſtratum fuiſſe, euentus docuit: ibat Dux Anhaltinus, ibat & Ducis Anhaltini filius, ibant prçſtanti animo & numero duces complures, cum ſuis ſelectis copijs. Primum agmen Comes ab Hollach ducebat, coniunctis ex omni turma ſelectis equitibus & moſquetariis, vt eſſent mille trecenti, hos Vngari, illos Auſtrij, iſtos alij atque alij ſequebantur. Principis Anhaltini filius (qui hæc ſua manu conſcripſit) regem proximus antecedebat. Hi omnes caſtris ſuis hora ſeptima primæ noctis cæperunt egredi. Decẽ millium inſidioſa hæc phalanx fuiſſe creditur. Euntibus nox fauebat. Sereniſſimum Ducem Maximilianum locus non defendebat, nec adeo numeroſus, puto miles qui hoſti par eſſet, vigilabat; vigilabant tamen pro eo inſomnes Angeli, qui (quod ipſi facile) confuſiſſimum hoſtem, & iam inſidias metuentem quas ſtructurus venerat, in caſtra repulerunt, re non tantum infecta, ſed nec quidem incepta. Triplex hoſti obiectum impedimentum. Primum, à via aberrarunt, qui apud illos, viæ duces peritiſſimi habebantur. facillimum eſt errare cum Angeli ſeducunt. Alterum, tantę viarum anguſtię occurrebant, vt vniuerſum agminis ordinem turbarint & ſoluerint. Tertium, terror planè Panicus viam omnem coegit relegere; nam ex inter Vngarorum prçſertim ordines ortę ſunt turbæ, vt hoſtem quem qæſiuerant, oppreſſuri, iam fugerent velut proditi perditique. Atque hæc vel ipſorum hoſtium teſtimonio vera eſſe comperta ſunt, nam omnia quæ narraui, Principis Anhaltini filius gallico idiomate accurratè perſcripſit, ſed in vltimo prçlio & ipſe, & bellici ipſius commentarij ſunt capti.

Attexo narrationem (in rem ipſam Iudicis partes mihi non ſumo) & duorum colloquium, è quo pronum ſit opinari, in vltimâ dicti anni & decretoria pugna, milites è cælo ſuppetias adueniſſe, & luculentàm opem tuliſſe Catholicis ſignis. Non ita diu poſt memorabiliſſimam illam cæſis rebellibus victoriam, Auguſtæ in eodem hoſpitio conuenerunt,

runt, miles vnus religione Catholicus, & gente nobilis; (*nominari poteſt, nec ignotus eſt.*) alter dux belli è VVirtembergia oriundus, qui rebellium Bohemorum caſtra ſequebatur. hic miles: Quęſo, inquit ſtrenue domine, fas mihi ſit quærere, qui tandem fieri potuerit, vt omnis adeò animus in pedes vobis conciderit? An non vobis æque ac Catholicis copioſus exercitus? An non vobis locus multò æquior quam Catholicis? An non penes vos Moraui equitatus robur? An non vos tormentorum curulium numero illic loci ſuperiores? an non feſſum Catholicorum agmẽ, vos iam diſpoſita per quietem acie excepiſtis? an non vobis vrbs à tergo munimen? vicinum palatium, Stella nomine, propugnaculum? Vnde ergo Catholicis victoria, vobis fuga? Ignoſcat mihi domine, tuus genius; penè auſim dicere, fœminæ fuiſtis, quia noluiſtis vincere. Audijt hæc è VVirtembergia militiæ dux. Et: Si finiſti, inquit, quæ in nos promere volebas, & me audi. Pugnæ ratio hæc fuit: Nos nec noſtras nec hoſtium vires ignorauimus quis vtrinque numerus eſſet legionum, ſciuimus, & ita equitatum equitatui, turmas turmis, legionem legioni oppoſuimus prout licuit; certè hic ducum nec induſtria accuſari poteſt, nec prudentia: arma nobis cum hoſte paria fuerunt; locus, fateor, nobis æquior fuit, ac opportunior quam hoſti; ex edito pugnabamus in ſubeuntes. Sed & alia non nego, Bohemorum parti contra Cæſareum militem fauebant. Ideoque victorię iam ferè certi, non ſicut illi, diu deliberandum de ineundo conflictu cenſuimus: è re noſtra eſſe, viſum eſt pleriſque omnibus, CONFLIGERE: At vero poſt aliquod pugnæ felix initium, noua nobis ex aduerſo caſtra ſtare, gens incognita, & nunquam viſa ſe opponere, legio ſe oſtendere, de qua nihil vnquam nobis innotuit hic, mihi crede domine, ea omnium animos inuaſit conſternatio, vt nemo niſi fugam cœperit circumſpicere nec eſt quod quis adeo id nobis vitio vertat: ipſi equi ſtabant, & tremebant, mox partes noſtræ labare, dein multum inclinare, inde ruere, demum omnes apertiſſimè fugere: & ſanè plures è noſtris in fuga cæſi, quam pugna.

Et quæ autem hæc inuiſa fuit legio, quæ acies illa incognita, quæ noua caſtra? nos qui præſentes fuimus, vetera nouimus non noua hæc, niſi ea fuerint è cælo: certè nullus militum è formidanda & fulminatrice hac legione, ſtipendium à noſtris ducibus vllum exegit. Si Angelos à non nemine noſtrorum victos, pro nobis pugnaſſe dicamus, nimium in rem noſtram honorifice locuti videbimur. Sed ſuum hoſti teſtimonium non refutamus: nobiliſſimum veritatis argumentum eſt, quod aduerſarius ſuppeditat.

——— *Fas eſt, & ab hoſte doceri.*

Angelis certè nil noui, militiæ gratuitis ſeruire ſtipendijs. felicia caſtra quę vel vnico tali gaudent milite! & quantam olim nocte vnã, Angelus vnicus in caſtris Sennacheribi regis ſtragẽ edidit? penè ducenta millia hominum iugulauit, vnicus talis è cælo archiſtrategus. Atque huius ipſius Angeli, qui Aſſyriorum caſtra tantis funeribus oppleuit, fuſilem è cerâ ſtatuam, ante ille ducentos & amplius annos Chryſoſtomus (*Orat. quod Vet. & nouë Teſt. vnus ſit legiſlator.*) ſpectauit, non ſine ſuaui ſenſu & pijs lacrimis. Ita pace belloque Angeli ſuam nobis probant obedientiam & inuictum robur; neque tantum ſcipionem ferunt vt pregrini, ſed & clauam, vt milites & duces: pacem offerunt & bellum, vti olim Q. Fabius Carthagine in Curia, ſinu è toga facto PACEM, inquit, ET BELLVM PORTAMVS; VTRVM PLACET? Pacem ferũt Angeli HOMINIBVS BONÆ VOLVNTATIS: bellũ rebellibus.

Albati porro crebrius viſi ſunt Angeli, non quod eis alius coloris veſte vti non liceat, quod neſcio quis Seuerus Antiochenus ſomniauit, perinde ac ſi eis purpura, vti olim Romanis fœminis eſſet interdicta ridiculum figmentum. Candor placet Angelis & in veſte & in mente; Candidatos illos eſſe conuenit apud quos perpetui feſti ac nuptiales dies, continum gaudium, ęterna conuiuia. Sed latius paullò euagati ſumus: à FACIE ET VESTE Angelorum ad ALAS deueniamus, quod tertium meditationis caput eſt.

CAPVT III.

ALAS appingi ait Angelis, diuinus ille Areopagita Dionyſius, quod nihil in eis lutei aut ſordidi è terræ fæcibus. Sed nec vllum corporis pondus eos moratur, quin momento

 mento

mento ſint vbi eſſe volunt. Ea etiam amoris dulcedine inhærent Deo, ac ſi in aere penderent indefeſſa voluptate. Meminit alarum in Angelis Chryſoſtomus (*hom.3. de incomp. nat. Dei*) recteque Gabrielem Archangelum alatum pingi aſſerit, non quod Deus alatum crearit, ſed vt nos graui ſemper recordaremur, mirandi volatus è cælo, in beatiſſimæ Virginis Nazarethanum conclaue: vbi legationem obijt Angelus, & Dei vice aſſenſum Virginis expetijt, in orbis reparationem.

Pernices alas auium, ſagittarum, ipſorum etiam ventorum, curſus ceruorum, aut tigridum, volatus aquilarum, velocitatem nubium, rotatus orbium cœleſtium, ſi cum Angelorum alis conferamus, res tarda eſt & morarum plena nimium quantum prçuertũt Angeli, vel ipſos ventos, multò celerrimos habet tabellarios, magnus ille Dominus, Rex cæli. quà Dei nutus viam deſignat, hac momento eunt Angeli, in omnem obedientiam proniſſimi, Obſtupeſcit hoc Pſaltes regius: Pſal. 103. *Domine Deus meus magnificatus es vehementer! qui ambulas ſuper pennas ventorum: qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos, ignem vrentem.*

CAPVT VI.

GEMMAS tribuunt Angelis, & SERTVM cruce inſignitum imponunt capiti pictores. congruè id faciunt rationi, & litteris diuinis. Ezechiel cap. 28. de omnium Angelorum pulcherrimo locutus: *Omnis lapis pretioſus*, inquit, *operimentum tuum*, nobilis gemma eſt Obedientia: at quia hanc Lucifer excuſſit, gemmas ſuas omnes perdidit. Conſtantinus Magnus, B. Damaſo teſte, in æde D. Ioannis ad Lateranum (baſilica Conſtantiniana olim dicebatur) præter innumeras ex auro & argento iconas quatuor prægrandes ex argento Angelos, varijs gemmarum ignibus collucentes ſtatuit. horum ſinguli libras argenti centenas quinas pendebant. Donum prorſus regium.

Fronte crucem præferunt Angeli. quia hanc dierum vltimo, velut labarum ac trophæum ſui Domini; ad iudicij locum deuehent. prædixit hoc Chriſtus, Matth. cap. 24. *Et tunc parebit ſignum filij hominis*; ſigniferi erunt Angeli, qui crucem ſui Domini amant. non quod cruce ſic ab interitu ſeruati, vti nos (quamuis ſint optimæ notæ ſcriptores, qui dicant Chriſtum etiam Angelis & gratiã & gloriã promeruiſſe) ſed quia Rex illorum, cacodæmonem debellauit cruce, ideo & Seraphim à B. Franciſco, non niſi crucifixus ſpectari voluit, vt eo nos ſpectaculo ſuauiter ſubmoneret: omnes amores noſtros, ad crucifixum IESVM debere tendere, vt animo ſæpius ingeminemus: AMOR MEVS, CRVCIFIXVS: imò nos à nobis ipſis quotidie crucifigi debere, neque enim diuini amoris aurum, ad aliam coticulam certiùs exploratur, quam ad crucem: IN AMORE NON VIVITVR SINE DOLORE.

CAPVT V.

EXcalceati pinguntur Angeli, nubibus inambulantes. Nihil hoc inſolitum in Dei legatis, hæc pedum onera abijcere. fecit id Moſes, Iſaias, Apoſtoli: ſed & alij viri ſancti, quorũ mens cælo iam inerrabat, calceis potuerunt non egere, per annos aliquot nudis pedibus incedentes, vti Nicolaus Tolentinus, & complures olim Chriſtiani. Angelorum per nubes ambulatio, modum edocet, quo aduerſa tranquillè vincamus, leuiſſimum quid nubes eſt, & non niſi denſatus vapor, quem ventus agitat. Omnis fulgurum & fulminum intemperies in nubibus luctatur, quç igneos hos partus in inferiora eijciunt. vltra nubes ius nullum eſt tempeſtati. ij quorum *conuerſatio in cœlis eſt*, adeò tenaci amore inhęrent Deo, vt eos inde nulla fortunæ ſerenitas, nulla triſtitię tempeſtas auellat: Deum curant & conſcientia, cætera omnia non pluris quam fungum ęſtimant? atræ nubes impatientiæ, inuidiæ, iracundiæ eos non turbant? ipſi ſupra nubes ſunt, & calcant eas imperio mentis, & hoc eſt cum Angelis nubibus inambulare.

CAPVT VI.

ZOnam Angelorum vidit Daniel vates, eſſe non holoſericam, ſed aurum obryzum. Zona hæc caſtimoniæ nota eſt: *Erunt*, (inquit, Chriſtus) *ſicut Angeli Dei.* D. Gregorius hom.13. in Euang. Lumbos præcingimus,

mus, inquit, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Neque lumbos tantum, ſed & pectus cingulo ſtringunt Angeli, neque enim corporis ſolum, ſed & cordis eſt caſtitas. Sed heu, quàm ſæpe vilem cenſemus huius vtriuſque cinguli iacturam! Sunt luſores, qui vbi pecuniolam omnem per luſum decoxerunt, eò aguntur ludendi libidine, vt veſtes quoque committant aleæ, & plerumque primum eſt cingulum, vt quo faciliùs carere ſe poſſe putant; quàm pallio, aut pileo. Ita quicunque concupiſcentiam in ſocietatem luſus admittit, iam pudicitiæ iacturam fecit: modò hoc, modò illud concupiſcet miſer; nunc hanc, nunc illam, & breui aliam atque aliam indagabit oblectatiunculam, eò minus ſatur, quo plus animum impleuerit turpitudine. Peritiſſima ludendi eſt *Concupiſcentia*, fraudem ex fraude ſtruit, blandè trahit, ſuauiter illaqueat, retinetque planè viſcoſis manibus, nam è ſuggeſtione cogitatio, è cogitatione affectio, ex affectione delectatio, è delectatione conſenſus, è conſenſu operatio, ex operatione conſuetudo, è conſuetudine deſperatio, è deſperatione peccati defenſio, è defenſione gloriatio, è gloriatione demum dãnatio pulcher luſus! poſt multa hoc luſu perdita, proxima eſt zona pectoris, ſeu, caſtimonia mentis. hac amiſſa, procliue eſt, & limborum cingulum, ſeu caſtitatem corporis prodigere.

Ludit mundus, mihi credite, cum hoc vtroque cingulo caſtitatis. O caſtitas, inquit Ephrem, mater pulchræ dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O verè beata Virginitas, quæ cum Angelis de gloriâ certat, imo ſuperat virtute, non felicitate.

Radix eſt odorifera, inimica peſti, quam ANGELICAM vocamus: verè ANGELICA hæc eſt Caſtitas, quæ venenum cordis, cogitationes impuras, altius non ſinit imbibi, reſiſtit, & pellit hanc animi peſtẽ, & Angelos nunquam non amicos habet, Ambroſius (*lib.1.de Virg.*) Quo quiſque purior eſt, ait, eò magis eſt cuſtoditus & circundatus ab Angelis, qui ob ſimilitudinem, quam virgines caſtique cum eis gerunt, plurimum cum eis verſari delectantur. oderunt diſcinctos Angeli, nec eorum ſocietatem amare poſſunt, qui fluentem veſtem per omne genus ſordium trahunt. Repeto illud Hieronymi: Quacumque virtute polleas, quibuſcunque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis. fideliſſimè de hoc admonens Chriſtus, Lucæ c. 12. *Sint* inquit, *lumbi veſtri præcincti*. Hanc FACIEM, VESTEM, ALAS, GEMMAS, SOLEAS, ZONAM pictura dat Angelis, quæ, niſi cæci ſumus & ſurdi, formandis noſtris moribus, taciturna, ſed erudita eſt concio.

HORA VI.

Diſce MORI: & cogita

Qualis tandem, quà mores & vitam, à morte reperiri cupio? Cur ergo nunc talis non ſum?

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita

PERSEVERANDI ſtudium.

Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ, Apoc. c. 3. *plùs operis in eo eſt, vt propoſita quis cuſtodiat, quam vt bona proponat: exiguum eſt bene incipere, niſi & bene finias.*

Diſce ORARE: & conſidera;

CONSIDERATIO III.

Cantus Angelorum & officia.

CAPVT I.

CONCENTVM CAELI QVIS DORMIRE FACIET? quærit Iobus c. 38. Eam nos vitam viuimus, vt ſemper extrema gaudij luctus occupet. Subinde noſtras aures, ſuaues moduli permulcent; putamus canere Sirenum concordiam, ſed hoc quamdiu? tandem ſatietas? tædium; nauſea priorem ſuauitatem expellunt; aut certè dum muſicos concentus auidiſſime audimus, & adhuc integra eſt audiendi fames, ceſſatur, & omne illud mel aurium, vaneſcit in ventum. ſic ſua perit vel inuitis auribus dulcedo, & tantò poſt durius cruciantur ſilentio, quanto plus ante fidium & vocum delectabantur inani ſonitu.

Aliter in cœlo canunt Angeli: incipiunt & nun-

nunquam finiunt; ſatiant nec tædium creant: poſt aliquot millena millia annorum, ſymphonia hęc tam grata erit auditu, ac prima fuit qua cœpit audiri horâ: ſymphoniæ huius ſuauitas, mortalium aures nunquam attigit, immortalibus & iam beatis ſemet infundit. Sed quid canunt Angeli, quis audit cantantes?

Iſaias audijt, & cœleſtis illius odarij verba deſcripſit, c. 6. *Seraphim clamabant alter ad alterũ Sanctus, Sãctus, Sãctus Dominus Deus exercituũ, plena eſt omnis terra gloria eius.* Hoc dem ſacrum triſagion canunt irrequieta illa & inſomnia animalia, quæ Apocalypticus ille Angelus vidit & audijt clamantia, Apoc. c. 4. *Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.* Conferat quis obſecro nobiliſſimos hos Dei cantores, & auletas, cum tot impijs in terra hominibus, tot damnatis ſub terra diabolis, & ſpiritibus, qui nefarijs execrationibus & blaſphemijs continuis, eundem optimum Deum inceſſent æternum. Heu, quam diſpar eſt beatorum ac damnatorum pſalmus!

CAPVT II.

IOannes etiam ille Domini oculus, ille chariſſimus diſcipulorum, hos Angelorum in cælo concentus audiens, Apoc. c. 5. *Et vidi,* ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & benedictionem.* Sed & alibi narrat, quæ in celſiſſima illa æternæ voluptatis arce viderit, & audiuerit, Apocal. c. 7. *Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quattuor animalium: & ceciderũt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorũ. Amen.* Neque dubium eſt, quin & Angeli cum innumeris illis beatorum agminibus, lætiſſimum illud celeuſma cantent, *Alleluia.* O cælum! ô domus amœnitatis & gaudij! quis non nauſeet vel etiam ſuauiſſimos hominum concentus, velut inconditos pecudum mugitus? cùm de te tuaque cogitat, non dulciſſima tantum, ſed æternæ dulcedinis ſymphoniam! O mors, veni, & transfer me è valle flentium, in arcem canentium; auelle me ab hominibus, vt coniungar Angelis.

CAPVT III.

OFficium Angelorum ferè quintuplex. Sunt CANTORES, ſunt ORATORES, LEGATI, PROTECTORES, BELLI DVCES. Primum & Princeps eorum munus eſt, Deum ſemper amare, & nunquã non laudare. Sic amant vt ardeant Deũ, ſic amant vt peruigili & inſopitâ laudis harmoniâ collaudent. En, aulicos cantores indefeſſis obſequijs, ſuo Domino aſtantes! Et tanti Deus hoc aulę ſuæ officium facit, vt ſupremos Angelorum & nobiliſſimos voluerit eſſe præcentores. Diuinum illud melos, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, Seraphini præcinunt Iſaia teſte, & dum canunt, volant vti per aërem cantando alaudulę aſcẽdunt. Summi hoc deſiderij argumentũ eſt, & ardentiſſimi affectus, Deum ardentius atque ardentius amandi, & ſic quaſi propius ac propius accedendi: interim pedes conuelant & faciem, ſummæ reuerentiæ ſigno. Omnibus Deum precaturis, duo hæc maximè neceſſaria ſunt: REVERENTIA & AMOR: Supremi hoc faciunt Angeli: & quid nos infimi vermiculi? *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore:* hortatur Rex Dauid, Pſ. 2. Laus ſine amore friget; amor ſine reuerentia ſordet; amari vult Deus, ſed caſtè & reuerenter.

Alterum Angelorum munus: ORATORES ſunt. Preces & vota hominum offerunt Deo. Teſtes ſiſto ipſos Angelos è quibus vnus aliquis primarius Tobiæ, cap. 12. *Ego,* inquit, *obtuli orationem tuam Domino,* hoc ipſum alius ex Angelis, Cornelio Centurioni affirmans, Act. c. 10. *Orationes tuæ,* inquit, *& eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.* idem à ſe viſum, narrat ille arcaniſſimorum conſcius, & verè Dei primicerius Ioannes, Apoc. c. 8. *Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium,* In hunc modum & ſancti Patres

loqui didicerunt, è diuinis paginis. Vnus omnium loco ſit Bernardus (*Serm.3. ſuper. Miſſus eſt, &c.*) Solent, inquit, Angeli adſtare orantibus & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione. Rabbini fabularum pleni, & hic nugas ſuas ingerunt; caput primum Geneſeos ſic exponunt: Firmamenti facies, aiunt ſunt volucres quę Deo referunt omnia. Aliquid veritatis inuoluit deliramentum iſtud. Sed oculis patriarchæ Iacob, clauſis etiam & ſopitis plus credimus. Viditis (Gen.c.28.) aſcendentes & deſcendentes Angelos negotioſo ſanè miniſterio, quaſi cæli & terræ internuncios, & regios curſores, vt qui è cœlo litteras ferant in hanc vallem, & hinc ab hominibus illuc referant reſponſa, ſpectatores calamitatis noſtræ, auditores ſuſpiriorum ac gemituū, teſtes lacrimarum & precum noſtrarum. Sed quid deſcenſus aut aſcenſus iſte, quid hæ precum noſtrarum oblationes? an Deo nunciant quod antè neſciat? quæſo te, mi homo, cum tu oras, cum tuam in precibus ęgrimoniam deploras; nunquid Deo, quod ante ignoret, explicas? ſciuit hæc, antequam ordireris, & ab æterno ſciuit. ergo non orandum, ergo tollendæ preces? idem de Angelis cogita: Deo viſum, ſic ordine fieri, vt immenſa Dei Maieſtas magis innoteſcat, dum in eius cultu operas iungunt cæli terræque incolę, ideo Deus omnes fecit *adminiſtratorios ſpiritus*, ad Heb.c.1. bonitati ac potentiæ ſuæ luculentius nobis demonſtrandæ: *Mittam*, inquit, *Angelum meum qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum quem præparaui*. Exod. c. 23. Aliam aſſignans cauſſam Bernardus (*Serm.in Cant.*) Quis, inquit, dabit mihi per vos, ô benigni Principes, petitiones meas innoteſcere apud Deum? non Deo cui etiam cogitatio hominis confitetur, ſed ijs qui cum Deo ſunt, beatis Virtutibus ac ſolutis carne ſpiritibus? Sed & alia inſuper huius eſt ratio. Precibus noſtris ſuas iungunt Angeli, & hiemem noſtrarum orationum, igne ſuo temperant. Hilarius affirmans in Pſ. 129. Angelus, inquit, non eget natura Dei, ſed imbecillitas noſtra; nihili eorum quæ agimus ignorat Deus, ſed infantia noſtra ad rogandum & promerendum hos tales deſiderat oratores. Sed cur preces tantum, non opera alia dicuntur offerre. Inter opera bona, optimum eſt oratio, & aliorum principum. Addo & hoc: ab Angelis orare diſcimus. Bernardus: Homines, inquit, docent Deum quęrere, Angeli adorare, ſolus Spiritus ſanctus eſt, qui doceat inuenire. Nec illud omittendum: non preces tantum, ſed & eleemoſynas ab Angelis offerri Deo, diuina teſtantur oracula. At quo tandem modo exhibent preces noſtras, cum non videant cogitationes noſtras? quid precemur, faciliimè ſciunt, aut noſtri aſpectu aut Dei quis eſt qui oret, & non ſimul gemat, ſuſpiret, pectus tundat, etſi verba non formet? ſagaciſſimis ſpiritibus hic facile eſt aſſequi, quid clauſum ſit animo. at nil penitus in nobis obſeruent, in Deo certè rerum omnium obſtupeſcendo ſpeculo vident omnia, ea præſertim quæ ad ſui clientis curam pertinent. Gregorius lib.4. Dial.c. 33. Quid eſt, inquit, quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia, ſciunt? Tempore eodem, diuerſiſſimis locis orabant Tobias, & Sara, hæc in Rages vrbe Medorum, ille in Niniue vrbe Aſſyriorum, tamen vno hoc eodemque tempore vtriuſque preces, Deo quaſi prælectę ſunt, ſic enim liber Tobię loquitur c. 3. *Miſſus eſt Angelus Domini ſanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore ſunt orationes in cōſpectu Domini recitatæ*. Quis recitauit, quis recitatas cōmēdauit, quis commendatas obtulit, ſi non Angeli? Et hoc probis omnibus ſummo eſt ſolatio: oratores ſuos, ſuæque cauſſæ patronos & actores habent in cœlo; quicquid patiuntur aut agunt, quicquid precis aut ſtipis fundunt, hac Angeli commendatione, Deo fit commendatius.

Tertium Angelorum munus: LEGATI ſunt, idque in ſummi momenti negotijs cum Dei filius hominē indueret, cū in cruce obiret, in ſepulchro ad vitam rediret, cum à nobis in cœlum abiret, prompti parati erant ad omne obſequium Angeli, non egebat illorum ope & opera, ſed hoc agebat bonus Deus, vt animus noſter caperet, quantam ille noſtrę ſalutis gereret curam. Solet nimirū amantiſſimus Deus ſic noſtris conatibus quotidie intereſſe vt ad noſtros mores & ad noſtram intelligendi rationem, ſeſe quum plurimum attemperet, mirificis ſummi in nos amoris argumentis.

Quartum Angelorum munus: PROTECTORES ſunt. Regius Pſaltes, Pſ. 90. *Angelis ſuis*, inquit, *mandauit de te, vt cuſtodiant te in*

 omni-

omnibus vijs tuis: in vijs, non in præcipitijs, gradientem, non volantem cuſtodiet te Angelus tuus: perire qui vult, pereat. Vti verò quiuis hominum, ita quæuis regio, prouincia, regnum, ſuum habet tutorem Angelum. & ſic duo Reges in quouis regno; ſic in quauis diœceſi, duo ſunt Epiſcopi ſed illi è cœlo epiſcopi & reges, ſecretâ majeſtate, humanis ſeſe oculis non exponunt.

Quintum munus Angelorum: BELLI DVCES ſunt, & tales, vt quoties velint, à parte ſua ſtantem habeant victoriam. ſine tormentis, ſine commeatu, ſine impedimentis, ſine copijs pugnant. & copias quantumcunque maximas, leui difflant halitu. *Cùm eſſet Ioſue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum ſtãtem contra ſe, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: noſter es, an aduerſariorum? qui reſpondit nequaquam: ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* Ioſue c. 5. O veni beatiſſime Angele; etiamnũ bellorum turbines, modò hanc, modo illam prouinciam inuoluunt. Populo ſuo promittens Deus: *Et mittam*, inquit, *præcurſorem tui Angelum, & eijciam Chananæum, & Amorræum, & Hethæum, &c.* Exodi ca. 33. Etiam nunc cõferti malorum cunei in bonos irruunt, ſed feliciter pugnat in quemcũque hoſtem, qui non legionem horum, ſed vnicum legionarium talem pro ſe habet pugnantem,

HORA VII.

Diſce MORI: & cogita

Si mihi hac ipſa hora moriendum eſſet, quid facerem? Cur ego id ipſum iam non facio?

Diſce VIVERE: tua verò ſit vita,

FORTITVDO IN tentationibus.

Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis Iac. 4. *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.* Pſalm. 30. *Ibi homo plus proficit, vbi magis ſeipſum vincit.*

Diſce ORARE: & conſidera.

CONSIDERATIO IV.

Angelorum in homines officia.

CAPVT I.

ANgelus tutelaris, naſcentes nos in ſuam fidem recipit. Videtur bonus Deus, pręcipua Angelorũ in nos beneficia, in Raphaele Archangelo, velut in imagine, oculis voluiſſe ſubijcere: duxit is Tobiam iuniorem, & reduxit incolumem ad parentes. Principium fidiſſimæ familiaritatis in Raphaelem & Tobiam ſic factum eſt, cap. 5. *Egreſſus Tobias, inuenit iuuenem ſplẽdidum, ſtantem præcinctum, & quaſi paratum ad ambulãdum.* Infans materno vtero vix prodit, & en adeſt Angelus, quem ei Deus in tutelam aſſignauit ab ęterno. Teſtis locuples Hieronymus (in cap. 18. Ma.) Magna, inquit, dignitas eſt animarum, quod habeat vnaquæque ab ortu natiuitatis in cuſtodiam Angelum delegatum; hic ille ſplendidus iuuenis eſt noſtræ peregrinationis comes, ſplendorem vnius ex hoc numero iuuenis deſcribens Matthæus, ca. 28. *Aſpectus eius*, inquit, *ſicut fulgur, & veſtimentum eius ſicut nix.* Stat iuuenis iſte pręcinctus, & paratus ad ambulandum, iter monſtraturus ad cœlum.

CAPVT II.

SVam nobis tutelam & fidem obligat. Tobiam ſeniorem ſalutans: *Gaudium*, inquit, *tibi ſit ſemper.* Hoc ſanè votum eſt cuſtodis Angeli, hoc ipſi curæ & cordi, vt nunquam non gaudeamus, etiam cùm lacrymæ fluunt oculis, cum luror & mœror in ore ſedet, etiam inter tormenta: *Non contriſtabit iuſtum, quidquid ei acciderit.* Prou. cap. 12. Ruat cælum, impauidum ferient ruinæ, Audin' Tobia *gaudium tibi ſit ſemper.* etſi te paupertas premat, etſi cæcitas affligat, vxor obturbet, irrideant cognati *gaudium tibi ſit ſemper.* Idem Theſſalonicenſibus inculcat Paulus, ca. 5. *Gaudete, ſemper.* Quæ autem cauſſa gaudij præſertim continui? Fidem ego meam tibi obligo, ait Angelus: *Ego ducam & reducam.*

cam. Hæc illa ſinceri cauſſa gaudij eſt; ſuo ſe nobis chirographo deuincit Angelus. *ducturus & reducturus*, officiumque fidiſſimi comitis præſtiturus. Fidamus huic ſponſori; non fallet; ducet, modo non reluctemur: reducet, modo ſequamur.

CAPVT III.

SOlatur nos. Dum hic degimus, & hanc ſeu vitalem mortem, ſeu mortalem vitam viuimus, ſolatio egemus aſſiduo. Nunquam deeſt quod patiamur. In ſingulos non tantum dies, ſed & horas, in ſingula, pene dixerim, momenta, eſt qui nos vellicet vermiculus, & quandoque omnem ſpei ac gaudij noſtri hederam depaſcitur. Sed ſint tranquilla ac fauſta omnia, fluant ad nutum vniuerſa, ſolus tamen metus amittendi, ſat grande eſt patibulum, felicitati noſtræ torquendæ. Sic nunquam ex toto feriamar à malis; aut enim corpori ægrè eſt, aut animo, hæc vitæ lex, cui aunexum dolere in omni ſorte. Ideo perpetuum nobis ſolatij rorem inſtillans Angelus: *Forti animo eſto*, inquit, *in proximo eſt vt à Deo cureris.* Ne ſalutem deſpera, vicina eſt: vno ſolo fit halitu, & totam poſſides inter beatos ÆTERNITATEM. Neque tamen lacrymas ſemper abſtergit Angelus, quandoque etiam elicit, vti fecit refractario Iſraelis populo: (*Iudic.ca.*2.) cui rebellem contumaciam exprobrauit. Verum ad ſolandum & exhortandum proniores ſunt, quàm ad obiurgandum cœleſtes hi ſacerdotes, qui aſſiduè illud nobis ingerunt: *Fortes animo eſtote, in proximo eſt, vt à Deo curemini.*

CAPVT IV.

CAcodæmonis technas detegit. *Audi me* (ait Tobiæ Angelus cap. 6.) *& oſtendam tibi qui ſunt, quibus præualere poteſt dæmonium*, quantæ nobis quotidie ab hoc optimo tutore noſtro, ſunt admonitiones? quoties blandè ſuggerit? hic caue, omitte hoc; fuge illinc, & ictus Cupidineos exi, fuge, fuge, hinc tibi periculum, hinc & exitium impendet. hac parte te muni, quà debilior es: huc ne acceſſeris, latet anguis in herba; hunc lapidem ne tange, ſcorpius ſub eo ſe oculit. abijce hoc, quod vides, non aurum eſt, ſed lutum; non lux, ſed fumus: hac cautus gradere aut ſenties pedicas; dimitte voluptatem hanc magno luendam &c. ita centies, ita millies nos monet; at multi & centies & millies ad hæc monita obſurdeſcunt, luemus miſeri, ſtudioſam hanc ſurditatem, non audiemur perituri, qui toties, ne periremus, monentem audire detrectauimus.

CAPVT V.

ACacodæmonis inſultu defendit. Vociferabatur Tobias, inſtare immanem cetum perire ſe; cui acclamans Angelus: *Apprehende*, inquit, *branchiam eius, & trahe eum ad te.* adeò trepidabat Tobias, ad aquatilis huius belluæ occurſum, vt ſe iam in eius faucibus hærere crederet. exemit metum Angelus & voce iuuenem adeò animauit in cetum, vt quem horrebat aſpicere, iam tangere non formidaret. Sapientiſſimè Apoſtolus Iacobus c. 4. *Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis.* Diabolus ſimillimus eſt crocodillo, qui, vt aiunt, inſequentem fugit, & fugientem inſequitur. ergo, mi Tobia, apprehende ceti branchiam; reſiſte diabolo, magno animo te illi oppone, & fugabis hunc formidabilem crocodillum, aut certè ille te, ni præoccupes. Aude tantum, ſocium atque adiutorem Angelum cogita; viciſti, ſi vnà cum illo pugnes, ueque enim Tobiã à ceto ſolum, ſed & à diabolo illæ ſum vindicauit, Apoc. cap. 12. *Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſuperioris Ægypti*, ita & diabolum, optimus hic tutor noſter compeſcit, vt iam non magis ab illo lædi poſſimus, quam à cane catenis adſtricto latrare hic poteſt, mordere non poteſt, ni propius accedentem.

CAPVT VI.

VT fratres nos habet, adeo tenere amat. *Tobia frater, ſi placet itaque tibi, præcedamus.* Sed & alius probabili coniectura Angelus, gratulatus nobis Apoc. c. 12. *Nunc*, inquit, *facta eſt ſalus, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum.* Obſerua, viator, comitis tui, aut, tui fratris honeſtiſſimas blanditias: *Si placet itaque tibi, præcedamus frater,*

ter. Secum te vult præcedere, ſed mente ac deſiderio, & ad illam cœleſtem patriam quis viatorum non præmittit oculos, ad viæ ſuæ terminum, etiam cum eum oculis nondum licet contingere? At vbi vel eminus illũ conſpexerit, cor ſalit, & oculi prævolant, iamque ibi ſunt, quò pedes contendunt. ita, mi frater, PRÆCEDAMVS, mens noſtra iam ibi ſit quò breui ſecuturum & corpus ſperamus. Amemus noſtram quietem, ſed eam ſolam quæ nos, finitis tumultibus, & turbis omnibus exceptura eſt in cœlo.

CAPVT VII.

IN periculis omnibus tuetur. Redux Tobias narrauit patri, ordine, quanta S. ille vir (ſic eum vocabat) in ſe beneficia contuliſſet, quãtis à periculis liberaſſet: dæmoniũ, inquit, cõpeſcuit; meipſum à deuoratione piſcis eripuit. quam certi ſint hi cœli principes, amici noſtri, quis eſt, qui non id expertus in rebus ſæpe incertiſſimis? quoties manus, crura ceruicem fregiſſemus, ſi horum amicorum nobis auxilia defuiſſent. Si bene calculum ponamus, vbique naufragium eſt, & periculum. quot pori corporis, tot oſtiola mortis per quę improuiſa irrepat. nec ſudamus, nec algemus abſque periculo; nec menſam, nec lectum à periculis ſecuri adimus. cibus auidum ſtrangulat; fames ieiunum necat, hunc bellum rapit, illum penatum ſuorum ruina ſepelit, in equis, in naui, in ſiluis? domi, foris; terra & mari vndique pericula, & verè ſub omni lapide ſcorpius dormit. At vigilant in rem noſtram cuſtodes Angeli, hi Ionam in ventre ceti; Paulum in vndis pelagi, Danielem in leonum foueâ, in ſcirpeâ fiſcella Moſen, Iuditham in hoſtium caſtris, Hebręos tres iuuenes in ipſis ſtammis ſeruare norunt. Abſque horum ope fuiſſet, centies & nos perijſſemus. Teſtor ego qui hęc ſcribo, volare me nunquam didiciſſe, ſed præcipitem è ſcalis in ſaxa? præcipitem à cliuo & curru euerſo in Danubium, penitus incolumem euaſiſſe (vt alia pericula taceam) non ſine opitulante Angelorum manu: Teſtor, præſentiſſimam Angelorum opem me ſexcenties expertum idem, aliorum quoque confeſſione conſtare credo. Verè integerrimos amicos habemus Angelos; tum maximè præſentes, & ſollicitos, cum plurimum vrgent pericula.

CAPVT VIII.

ALijs docet bene facere. Raphael, exenterato piſce fel tradidit Tobiæ cap. 5. & *Lini*, ait, *ſuper oculos eius ex felle iſto piſcis quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, videbit pater tuus lumen cæli.* Præterquam quod à Gabelo pecuniam, à Raguele filiam, & omnem ex aſſe hereditatem, ſuo Tobiæ impetrarit Angelus, etiam artem docuit, qua parenti oculos reſtitueret. Veriſſimé dixit Nazianzenus: Nihil tam diuinum homo habet, quam de alijs bene mereri & ſcimus, neminem ſibi naſci, neque nos nobis tantum viuere. Sapiẽtiſſimus hominum, Prou. c. 5. venuſtè ſubmonens: *Deriuentur*, inquit, *fontes tui foras, & in plateis diuide aquas tuas.* Samaris illa, Ioan. c. 4. cæteroqui non optimæ famæ fœmina, vbi à Chriſto meliores vitæ leges accepit, mox ciues ſuos ad eandem pertraxit concionem. Maximæ laudis eſt, cum Eccleſiaſtico c. 33. gloriari poſſe: *Reſpicite, quoniam non mihi ſoli laboraui.* Nemo gratis quamuis ingratiſſimum beneficijs afficit: quo minus mercedis ac laudis habet ab homine, tantò plus remunerationis ac præmij expectet à Deo. Ab Angelis diſcamus bene facere, vt Angeli fiamus.

CAPVT IX.

AD omnigenas virtutes inducit. Orandi, ieiunandi, ac largiendi ſtudium, non vt mercator merces, quas vult extrudere, commendat Raphael, ſed ſua hoc vtilitate noſcendum proponit, & : *Bona eſt*, inquit, *oratio cum ieiunio, & eleemoſyna, magis quam theſauros auri recondere quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire miſericordiam & vitam æternam. qui autem faciunt iniquitatem & peccatum, hoſtes ſunt animæ ſuæ.* Tob. c. 12. Libello breuiore, omnes omnino virtutes docere non potuiſſet. Hæc virtutum trias, omnes actiones bonas includit. Oratio nos Deo reddit: noſipſos nobis ieiunium reſtituit: pauperes Dei amicos, & noſtros eſſe eleemoſyna facit. Oratio velut aquila

quila eſt, quæ mentem ad Deum euehit, ſed ſine geminis ieiunij & ſtipis, ſeu Temperantiæ ac Miſericordiæ alis, conatu inani in altū ſe librat, & decidit, antequam incipiat aſcendere multum orare, & gulam non frenare, ſtipem egenis negare eſt Æthiopem lauare. *Bona eſt oratio, ſed cum ieiunio & eleemoſyna*, thus ſine prunis nec odores ſpargit, nec ſublime petit: oratio friget, quam ábſtinentia & debita frugalitas, quam miſericordia & pia liberalitas non commendat.

CAPVT X.

OMni bonorum genere cumulat Tobias, tot ſui comitis beneficia ordine patri enarrās, vt plurima compendio diceret, Tob. c.12. *Bonis*, inquit, *omnibus per eum repleti ſumus*, idem dicere habuit & Cornelius de Angelo, *Act.c.*10. qui ei viam ad fidem & ad cęlum patefecit, familiariſſimo colloquio: *Bonis omnibus per eum repletus eſt*. idem prorſus & noſtrum quiſque de ſuo tutore Angelo, ingenuè fateri cogitur: *bonis omnibus per eum repleor*, quid enim mali nos doceant, hi ſanctiſſimi alites, hi oculi caſtiſſimi, hæ puriſſimæ flammæ, quæ identidem & exemplo ſuo, & hortatu, dies noctéſque illud vnicum nobis ingerunt: Deum ama, ama Deum, cetera omnia niſi ob Deum non amanda; mi homo creatorem tuum ama, à quo tantis impendijs es amatus. Audiamus modo ſapiētiſſimos hos doctores noſtros, *bonis omnibus per eos replebimur*, nil boni deſiderabimus; quod per eos non aſſequamur. Amicos quærimus? fideliores his non inueniemus. conſiliarijs egemus? intelligentiſſimi ſunt, prȩuident omnia. patronos deſideramus? hi ſunt & diſertiſſimi, propugnatores ambimus? Angeli ſunt & potentiſſimi. benefactores optamus? his liberaliores non habebimus: *bonis omnibus per eos replebimur*.

CAPVT XI.

IN mortis luctâ defendit. Raphael ſuo Tobię valedicturus, cap.12. *Tempus eſt*, inquit, *vt reuertar ad eum, qui miſit me: pax vobis, nolite timere*. Non eſt quod quis addubitet, mendico Lazaro (cuius chirurgi & medici, canes erant) Angelos adfuiſſe in morte, qui eum poſt mortem tam honorificis exquijs detulerunt in ſinum optimi patris. *Factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abraha*. Lucę c. 16. Angelorum ope nunquam magis egemus, quam cum mors inſtat, & iam tota in oculis eſt ÆTERNITAS, hic gelidus ſudor, hic trepidæ conſcientiæ vulnera, hic omnis generis anguſtię premunt, hic frendet & furit dæmon, omneſque nequitiæ ſuæ vires exerit, non neſcit, ſi hoc horulæ vltimo vincatur, aliam nullam de homine illo ſperabilem eſſe victoriam. ideo ne tot annis actum egerit, tunc agit omnia in omnem terrendi aut fallendi occaſionem attentiſſimus. Sed æquo animo eſto, mi moribunde ſeu iuuenis, ſeu ſenex, tuus tibi defenſor adſtat: non expugnaberis, modo defendi velis. mille nos lupi cingant, hunc paſtorem non mordebunt; multa diabolorum millia nos impugnent, ſat defendet vnus Angelus. Aſpice, mi homo quò tibi tuus hic propugnator digitum intendat? In Chriſtum crucifixum huc oculi tui, huc tui gemitus, huc omne tuum ſuſpirium eat, hic patientiam diſce, huc fiduciam erige. huic Domino tuo, pro te in crucem acto, teipſum ſummâ ſubmiſſione offer, dic centies, repete millies: fiat voluntas tua, Domine; fiat voluntas tua, fiat, fiat. Paratus ſum viuere, ægrotare, mori, ſicut vis: peccata mea me turbant, ſed ſanguis tuus inſtaurat; mea vita me damnat, tua ſolatur: ſicut vis bone IESV ſic fiat. Hęc animo aſſiduè volue & tuo te Angelo ac Angelorum Regi committe: perire vix poteſt, qui hac via tendit ad ÆTERNITATEM.

CAPVT XII.

POſt mortem etiam iuſeruit. Eſt credibile Angelos ijs, quos flamma piacularis cęlo parat, aliquid quandoque ſolatij affundere. Sed illud plurimum teſtimonio firmatum eſt, ſupremi iudicij die, cineres omnium noſtrum ab Angelis legendos ita quidem vt ſinguli eorum hominum oſſa ſint congeſturi, quorum olim geſſerant curam. (*Fran. Suar. to 2. diſp.* 50.*ſect*.4.) Sic demum à longo nos ſomno excitabunt; aut ad æternas in paradiſo nuptias, aut ad perpetuas in flammis vigilias & pœnas.

Ipſe Dominus in iuſſu & voce Archangeli deſcendet de cælo. 1. Theſſ. cap. 4. Vox erit tunc vna omnium Angelorum ad Iudicis amicos, Tob. cap. 12. *Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus* (hic præſentibus & iudicandis) *confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam.*

HORA VIII.

Diſce MORI: & cogita

Quid me feciſſe aut pretuliſſe optarem annis prioribus, ſi mors iam immineret? Cur ergo iam & agere & pati fortia recuſo?

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita

CONSIDERATIO

Finis.

Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Luc. c. 12. *Potentiſſimũ in omnia vitia pharmacum eſt, aſſidua mortis memoria. Quid egeris, tunc apparebit, cum animam ages.*

Diſce ORARE: & conſidera,

CONSIDERATIO V.

Angelorum in Chriſtum obſequia.

CAPVT I.

DEVM, hominem futurum nunciant. Gabriel in Galilæam. Nazarethum miſſus, caſtiſſimę Virgini, illud è cœlo AVE tulit, gratia plenam pronunciauit, Dei in vtero concipiendi modum explicauit, filij naſcituri nomen & ſtabille regnum prædixit. Eliſabethæ cognatæ fœcunditatem expoſuit Luc. c. 1. *O beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.*

CAPVT II.

CHriſtum natum euulgant. Illuſtrius Angelorum gaudium in orbe noſtro, nunquam nec auditum nec viſum, quam cum Rex illorum in eo eſt natus. Alias, aut vnus ſolum, aut duo ſeſe videndos exhibuerunt: hic ingens exercitus, & viſus & auditus eſt, illam de pace odam concinere; *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Sed & opiliones in colloquij ſocietatem adſciuerunt, nec erubuerunt regi ſui tugurium & viles panniculos, Lucæ cap. 2. *O beati ſpiritu pauperes! ipſorum eſt enim regnum cælorum.*

CAPVT III.

CHriſto fugam adornant. Dixiſſes Angelos, nimium quantum pro diuino hoc infante ſollicitos, non tantum tres illos ex Oriente dynaſtas, Herodis hoſpitium, in reditu declinare iuſſerunt, ſed & cœleſtem puerulum iam gladio deſtinatum, ab Herodiana ſicâ defenderunt. Ioſephum porro ire, & in Ægyptum ſecedere monens Angelus Matth. c. 2. *Accipe*, inquit, *puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi vſque dum dicam tibi*, tantumdem fuit, ac ſi aperte diceret. Nos equidem pro rege noſtro ſolliciti ſumus; ne tibi graue ſit, mi Ioſeph, patriam terram exilio mutare; vtriuſque orbis theſaurum tecum vehis. Sed ne longiorem in Ægypto moram ſentias: opportune iterum monebimus: inter Ægyptios, princeps hic noſter non conſeneſcet, extincto igitur Herode monitor redijt, & hoſtes pueri iam funeratos nuntiauit, viamque aperuit in terram Iſrael. *O beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam; illorum eſt enim regnum cælorum.*

CAPVT IV.

ESurienti Chriſto miniſtrant. *Matt. c. 4.* Poſt Domini tam longum ieiunium, poſt tot eſuriales dies in eremo exactos: poſt triplicem ſui ducis cum cacodæmone congreſſum; poſt obtentam ter victoriam. poſt hoſtis receſsũ, præſto fuerunt ſiderei ephebi, & velut dapiferi eſurienti ſuo domino menſam poſuerunt. Ah! quam malim ego, ex hac quantulũcumque frugali cenâ vel miculas corradere, quàm in lautiſſimo Herodis vel Tiberij epulo, lætus conuiua accumbere. *O beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam! quoniam ſaturabuntur.*

CA-

CAPVT V.

MOeſtum & orantem in horto Chriſtum ſolantur. Cum Dominus ad cliuum olearum, etiam ante crucem & flagra, ſuo iam ſanguine maderet, triſtis, pauidus, tantum non exanimis, inter preces & mortem luctaretur, velut viuum funus, in terram ſe abijceret, angoribuſque ſupremis circumflueret, *apparuit illi Angelus de cælo, confortans illum.* (ait Lucas c. 22.) illum ipſum à quo creatus, à quo in ęternum beatus conſeruatur. Heu, ſpectaculum! cęli Dominum, terræ affuſum, viribus delinquentibus labantem, pallidum, ſuomet ſanguine ſudantem, triſtitia oppreſſum iam morti proximum cernere. *O beati qui lugent! quoniam conſolabuntur.*

CAPVT VI.

CHriſtum rediuiuum annunciant. Dum in cruce Rex cæli animam ageret, Angeli velut mœrore abſentes, inter impios ſicarios, in ſcelerata terra videri recuſarunt, nec mirum: ipſa gemebant ſaxa, terra trepidabat, omne cœlum exequias parabat, atratæ ſtellæ in funus prodibant & lugebant, Sol ipſe pudibundum à tanto flagitio vultum auertebat, & velo tegebat; ergo & Angeli, prout dignum erat, mœrebant. Sed enim Chriſto reuiuiſcente, lugubri veſte poſita ſplendentem & candidam ſumunt, crucifixum Nazarenum ad vitam rediſſe nunciant, ſepulti amictus lineos oſtendunt, reſurgentis locum mõſtrant, pauere vetant, diſcipulis lætum nuncium afferri, & vt in Galilæam migrent, dici imperant. Liceat dicere: poſt grandem luctum, officioſiſſimi ſunt Angeli. *O beati mites! quonam terram poſſidebunt.*

CAPVT VII.

CHriſtum in cœlum aſcendentem comitantur. Admirandum prorſus fuit hoc iter Domini ad cœlum. Hominem per aëra ſeu volare, ſeu gradi poſſe, primi viderunt Apoſtoli; dumque fixiſſimis oculis obſtupeſcendam hanc in cælum profectionem ſpectarent, & ſubmiſſa nubes, velut ſella regia, ſuum dominum exciperet, ſpectantiumque oculis ſubduceret; *Ecce duo viri adſtiterunt iuxta illos, in veſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilei, quid ſtatis aſpicientes in cælum, hic IESVS, qui aſſumptus eſt à vobis, ſic veniet, quemadmodum eum vidiſtis euntem in cœlum.* Act. cap. 1. En iterum duo Angeli (alios omnes in occurſu ſui Regis occupatos cogita) in hilari feſtaque veſte, triumphum ſui Domini comitaturi adſunt, ſimul etiam inducunt reditum ad tribunal, & iudicium. *O beati pacifici! quoniam filij Dei vocabuntur.*

CAPVT VIII.

VEnturum Chriſtum iudicem ſtipabunt. Nil certius hoc iudicis aduentu iudex ipſe præmonuit: *Cum venerit filius hominis in Majeſtate ſua & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ.* Matth. c. 25. Nullus ergo Angelorum deerit, qui Chriſtum non comitetur, *& omnes Angeli cum eo.* Aderunt vniuerſi, & velut comitatus aulicus, parebunt. Coniectura eſt veriſimillima Angelos in corporibus ſupra humanam dignitatem & formam elegantibus, omnium ſe aſpectui exhibituros. Cum enim iudicium hoc apparatu maximo, ſumma gloria ſit tranſigendum, æquum erit, vt aſſeſſores & miniſtri iudicis, eum habitus ſplendorem præ ſe ferant, qui augendę iudicij huius maieſtati, omnium oculis cernatur; quod ſi verè tubis vſuri ſint Angeli, (*Franciſ. Suar. to. 2. diſp. 17. ſect. 3.*) & Domino ſuo crucem prælaturi, credibile eſt in aſſumptis corporibus hæc facturos. *O beati tunc miſericordes! quoniam miſericordiam conſequentur.*

HORA IX.

Diſce MORI: & cogita

Et quanti, cum moriendum mihi erit, omnes orbis delitias ac voluptates æſtimabo? Cur ergo illas tanti nunc æſtimo?

Diſce VIVERE: tua verò ſit vita

PERPETVA MORS.

Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper ter-

ram. Coloſſ.ca. 3. *Ille demum cenſendus eſt optimè viuere, qui quotidie vitijs, ſibique ipſi magis magiſque moritur.*

Diſce Orare: & conſidera.

CONSIDERATIO VI.

Angelus & homo inter ſe collati.

DISCRIMEN I.

ANgelus, velut filius in arce regiâ, natus & educatus Rex eſt. verus regni heres: nunquam deliquit, parentem ſibi nunquam habuit offenſum. Homo Iræ filius, heu quàm ignobili & fœdâ prodit origine! non ſine ingẽti labore, aſſidua lucta, continuis miſerijs ac ærumnis, Dei fauorem & cęli regnum emeretur, & niſi longos ac catenatos labores & dolores, finis optimus coronet, fruſtra tulit, fecitque omnia. Ergo Angelis vt filijs, hominibus vt militibus obtingit regnum.

DISCRIMEN II.

ANgelus, vnico rerum intuitu penetrat, peruidetque omnia. nos vnum ex alio colligimus, nec ſine tædio & moroſè ratiocinamur: & adeò anguſti oris eſt mens noſtra & intelligentia, vt ſi quid pluſculum ſublimius, guttatim ei ſit inſtillandum. Terra cælo comparata, punctum: homo Seraphico collatus formica eſt. Theologorum eruditiſſimi, ad infimum Angelum pueruli ſunt balbutientes, & alphabetarij, quam verè Eccleſiaſtes, cap. 1. *Cunctæ res*, inquit, *difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone.* multa ſcrutamur & indagamus, & nec ea quidem penetramus cogitando, quę oculos incurrunt miſelli, hæc infima, non capimus, & qui tandem illa cœli arcana rimando perueſtigabimus? blandâ & ſuaui cæcitate noſmet fallimus, & crebrò vaniſſimas coniecturas aut ignorantias, pro venerandis ſcientijs adoramus. Scire noſtrum nihil eſt, niſi pleraq; omnia neſcire nos ſciamus.

DISCRIMEN III.

LOco, ah! quam diſpari Angeli habitant & homines! Celſiſſimã illi arcem ab omni hoſte vndique ſecuram incolunt; Nos paradiſi exules, in ſordente & vliginoſo viculo, in combuſto pago degimus, & tamen genus atque proauos noſtros, noſtras terras & palatia iactamus. Animam Deus ſic affixit corpori, vt ſuum illa carcerem, perpetuo ſecum circumferat, miſerè compedita. Angelus è cęlo in terram, inde in cœlum, & quaqua vult, liberrimè commeat & celerrimè. Angelus à Deo conditore, primæuâ nobilitate donatus, ſex minimum diebus præuenit hominem, cuius dimidia pars (erubeſcimus) merum lutum eſt, ſed ſcite compactũ. Angelus ab omni tabe immunis nullum pendit vectigal morti, homo, ipſa putredo, ad mortem ſenſim defluit, tandem fit cadauer, & abijcitur: nec ante hac vllus reſtitit, quin ſeſe præberet vermibus, expectatum epulum. Spes ſola nos alit, tales futuros olim, quales nunc ſunt Angeli: *Oportet mortale hoc induere immortalitatem.* 1. Cor. c. 13.

DISCRIMEN IV.

VOluntas Angeli afficaciſſima, memoria tenaciſſima, iudicium electioq; rerum immobilis. hic nos omni infante prorſus infantiores ſumus, malè iudicamus, ſæpe peius eligimus, numum aureum piro, equum fiſtula mutare lucrum putamus: humana diuinis, caduca æternis auterferre. conſuetam & facilem iacturam cenſemus. Velle noſtrum & pigrum & inſtabile eſt: *Vult & non vult piger.* Prou. c. 13. Memoria noſtra, penè dixerim, nulla eſt, in ijs planè labilior, quę vtiliſſimè retinerentur. quoties, vix à ſacro confeſſionis tribunali abimus, & eiurata mox repetimus; peccata ſobriè defleta, breui velut ebrij, denuò perpetramus, damnoſiſſima obliuione. Ob hoc ipſum Chryſoſtomus, auditores ſuos non ſemel, verborum mordaci aceto perfudit. (*Hom. 1. ad Pop.*) Erant Antiochię frequentes terræ motus: videbantur ijs etiam pectora moueri, & in pęnitentiam flecti. Sed quamdiu durabat hæc morum emendatio? quamdiu ferè terræ motus. paucis poſt diebus, omnia in ventum & vanam obliuionem abibant; iterum vt antè, paſſim omnes in vetitum ruebant. Sic viuimus; hæc memoriæ noſtræ labes eſt: iam peccaſſe dolemus, mox iterum hilariter peccamus. Sic pigrum Velle, facillimè ſepelit maligna obliuio. Accuſare ſe, nec ſe tamen emendare, eſt Deum ad ſumendum de ſe ſupplicium incitare.

DISCRI-

DESCRIMEN V.

FOrmam noſtram quandoque ipſi adeò ſuſpicimus, vt veluti cælo delapſos homines, aut inſtar Deorum vel Dearum, nos coli non indignemur. Sed hem quo purpuriſſo rubicundulas genas; vel leuis tingit febricula? mors & morbus, omnem oris purpuram extinguunt, & vultum vel venuſtiſſimum lurore cereo ſic fœdant, vt non tantùm non alij, ſed nec ipſi nos amplius norimus, & ad ſpeculum quæramus, QVIS ES TV? Vbi nunc, quęſo, formoſiſſimi Adonides, vbi laudatiſſimæ Helenę? fuerunt. Non tantùm fragile, ſed breue quid eſt, humana forma, & ad formam Angeli, ah! neutiquam accedit. Conſe in vnum humanas elegantias omnes, & vna fiat, nondum ſat digna erit, vel infimo Angelo. Nitet quidem etiam orichalcum, ſed quàm illud exiguæ dignitatis eſt, auro collatum? Angelorum pulchritudini, cum hominum formâ minus conuenit, quam auro cum aurichalco. Narrat Guilliemus Baldeſanus, à Franciſcâ Romana mirę ſanctitatis & pudicitiæ fœminâ, tutores eius Angelos (duos habuit) viſos ſępius. veſtis illorum niuis aut cæli colorem habuit, brachia in crucem pectori appreſſa. oculi cælo elati, aurea cęſaries, vultus decora maieſtate longè fulgentiſſimus, & qui verè deceret Angelum. Si vlla Dei ſit effigies. Angelus erit. De Lucifero Ezechiel. cap. 28. *Tu ſignaculum*, inquit, *ſimilitudinis Dei, plenus ſapientia & perfectus decore. in delitijs paradiſi Dei fuiſti.* Sic omnis hominnm venuſtas, cinerea ac lutea deformitas eſt, Angelorum formæ collata.

DISCRIMEN VI.

FOrtitudo & vires Angelorum eę ſunt vt ipſi gigantes ſint, nos imbecillimi pumiliones. Sapiens quidem Aſtris dominari dicitur, ſed heu quam debile hoc & remotum eſt dominium: Stellis & orbibus cœleſtibus ius dicunt Angeli, qui vti Thomas Aquinas loquitur, admiranda poſſunt facillimum illis, ventos, pluuias, tempeſtates, tenebras, terrę tremores, momento producere, flumina ſiſtere, fontes durare, montes diluere ſidera extinguere, tartarum illuminare, cœlum deponere, terram ſuſpendere, poſſunt vnico (ſic loquimur) digituli motu elementorum certe partes, ſi non tota, de loco in locum transferre poſſunt. Æquè facile illis eſt homines, pecudes ſanare, necare; annonæ caritatem aut vilitatem inducere, incendia ſine aquis præfocare, famelicos leones ieiunium docere, corpus ex aere formoſiſſimum momento efformare & æquè celeriter in auras diſſoluere. claues habent Angeli ad omnes ſeras & repagula: atque hæc omnia celeritate conficiunt incredibili. Vnicus Angelus ſummum cælum tot millibus annorum, velut per otium circumducit, rotatu tam aſſiduo ac præcipiti, vt ſol hora vnica 260000. ducenta ſexaginta millia milliarium Germanicorum percurrat, & hic ſuppremi cęli curſus eſt, quo & orbes ceteros ſecum rapit, incredibili prorſus velocitate, quam ei confert Angelus. & quàm lacertoſum hoc brachium ſit, quod immenſam hanc molem ſic gyret! Et quæ noſtræ ſunt vires, quæ illa potentia noſtra? Iſaias exprobrans ca. 5. *Væ*, inquit, *qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.* Hæc fortitudo ac potētia humana copioſum vinum dolijs egurgitare in ventrem cetera tam debiles ſumus, vt Iob miratus dixerit, cap. 13. *Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.*

DISCRIMEN VII.

ERgo, quid nos homunculi, viles formiculæ, potentiam aut genus, aut ſcientiam noſtram crepamus? delira vanitas eſt. & quæſo ponamus criſtas? Angelos cognatione proxima ſanè non attingamus, neque de nobis pronunciauit illud Rex Dauid Pſ. 8. (non deſunt qui ſic interpretentur Pſaltem: nos tamen cōmunem ſententiam non reijcimus) *Minuiſti eum paullo minus ab Angelis:* parum ad nos laus iſta: propria Chriſti eſt. Paulus id diſertiſſimè affirmans ad Heb. 2. ca. *Eum autem*, inquit, *qui modico quam Angeli minoratus eſt videmus IESVM propter paſſionem mortis, gloria & honore, coronatum.* Nos vero Angelis multò inferiores ſumus nihilominus tamen Angeli, nobis tanquam dominis ſuis, inſeruiunt fideliſſimè. Angelis toga candida, pacis ac lętitiæ ſignum? nobis gladius, galea, clypeus, lorica conuenit, *Militia eſt vita hominis*

ſuper terram. Iob. c. 7. quotidie in acie ſtandum, quotidie tela] tentationum excipienda; nunquam non pugnandum. Angeli ſuo nectare & ambroſiâ fruuntur; gaudijs æternum non deſituris. ob noſtras dapes ingemiſcens Dauid, Pſal. 79. *Cibabis*, inquit, *nos pane lacrymarum*, *& potum dabis nobis in lacrymis*, *in menſura*. Iſaias: *Dabit vobis Dominus*, ait, *panem arctum & aquam breuem*. Iſa. c. 30. Certè nunc Angelis quà plurima diſſimillimi ſumus. Spes vnica ſolatur: olim in plurimis fore quam ſimillimos. Veritatis oraculum eſt: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo*. Matth. cap. 22.

HORA X.

Diſce MORI: & cogita

Quos maximè hoſtes, & quos potiſſimum amicos habebo in morte? Diabolos, & Angelos. Cur ergo nunc amicis iſtis non aſſentior? his hoſtibus non reſiſto.

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita

DESIDERIVM CÆLESTIS patriæ.

Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini, Pſ. 83. *Ah, cui non ſordeat terra. cum cælum cogitat? Mens, cælum aut Deum ſemper cogitans, quidquid affligit, requiem putat.*

Diſce ORARE: & conſidera:

CONSIDERATIO VI.

Quæ Angeli in homine oderint, mirentur, ament.

CAPVT I.

Averſantur quidem Angeli, quidquid vitium redolet, maximè tamen oderunt in vitijs CALOREM, FVMVM, FOETOREM. Caloré *iræ* & *inuidiæ*, fumum *ſuperbiæ*, fœtorem *luxuriæ*. IRAE calor quādoque tantus eſt, vt verè dicat Chryſoſtomus: Ita quaſi fulmen in animam irruit, ſeruientemque ſibi reddit amentem. Iratus nihil niſi crimina loquitur, & merum vomit venenū. Iratus (ait os illud aureum) dæmone plenus, dicenda & non dicenda effundit: quandoque etiam voces per iugulum redituras protrudit. Iracundus ferrū ſemper in igne habet; vbi vel verbulo læditur, proſilit, & impugnat. De ira affirmatè dixit Seneca: Nulla peſtis humano generi pluris ſtetit. Eiuſdem animi, Iob ca. 5. *Virum ſtultum*, inquit, *interficit iracundia*, *& paruulum occidit inuidia*. Ira, vehemens & furibunda fera eſt, ferreos habet vngues, & fauces igneo veneno plenas. Ideo ſuos Auguſtinus enixè rogans; Ne, obſecro, inquit, fratres amantiſſimi, ne tantum malum nobis inducamus, animę morbum, alienationem à Deo, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem peſſimum. Paulus, & rogans & imperans: ad Eph. c. 4. *Omnis*, inquit, *amaritudo*, *& ira & indignato*, *&c. tollatur à vobis: eſtote autem inuicem benigni*. Nam *ſicut carbones ad prunas*, *& ligna ad ignem*: *ſic homo iracundus ſuſcitat rixas*. Prou. c. 26. Malum calorem, peſſimus ignis, ſequitur. illum & hunc oderunt Angeli.

Æquæ calorificum & letale toxicum eſt INVIDIA, oculos & cor inuidi conſumit. Salomon Prou. c 14. *Vita carniū*, inquit, *ſanitas cordis: putredo oſſium INVIDIA*. Hominum plerumque peſſimi ſunt, qui aliorum ęrumnis lęti, alienis iacturis diuites, calamitatibus locupletes, funeribus immortales. Et quid alteri alteros flagellamus? Et cui tandem inuidemus? bono? ergo & bonis dignus eſt. malo? ſua illi malitia laqueus eſt, & interitus: quid opus illum ſæpius perire? Qui liuoris & inuidiæ peſte carere vult, illam hæreditatem diligat, quàm cohæredum numerus non minuit, quæ & omnibus vna eſt & ſingulis tota: plena mors inuidiæ, eſt amor ÆTERNITATIS. Cælum vis aſcendere? non his moribus illic viuitur: inferiores gaudent ſuperiorum bono, ideo nec Angeli hanc à diabolo luem, in nobis tolerant. ſibi quoque id dictum putant: Sap. 6. *Neque cum inuidia tabeſcente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps ſapientiæ*. Aut ergo inuidiam pone, aut Angelos & cælum amiſiſti.

CA-

CAPVT II.

NEc SVPERBIÆ FVMVM ferunt Angeli ne miremur: nec Dauid Rex eum ferre potuit, Pſal. 100. *Non habitabit*, inquit, *in medio domus meæ qui facit ſuperbiam.* Et vnde Angelos ſuperbiæ noſtræ amicos ſperamus; in regibus hanc oderunt, in æqualibus ſuis eam non tulerunt; turpiſſimum monſtrum eſt, ſuperbus; pauper habuit Lucifer vnde ſuperbiret, ſed habuit etiam vnde ſuperbus rueret. nos verò mendiculi, vnde turgemus? vnde tam altum nobis ſupercilium; miſerijs & ſpurcitijs ſcatemus, & faſtu extollimur? ſuperbi pauperes, turpiſſima monſtra ſumus. quid lutum ſe iactat? quid homo ſuperbit; cuius vita, naufragium; cuius eſſe, momentum; mors finis & exordium. Sic Angelorum non delitiæ, ſed nauſea erimus. Veriſſimè Auguſtinus: Vix toleratur, inquit, ſuperbus diues, pauperem ſuperbum quis feret? & nemo miretur, adeo inimicos eſſe Angelos ſuperbis! adhuc trepidant ob veterem ſuorum ruinam. Ex Angelo facit diabolum ſuperbia, omnium malorum fœcunda mater, hæc turres euertit, linguas confudit, Goliathum proſtrauit, Amanum ſuſpendit, Nicanorem diſcerpſit, interfecit Antiochum, Pharaonem ſubmerſit, iugulauit Sennacherib, Herodem pediculis confecit: omnes hactenus filios ſuos præcipitauit, & malè perdidit SVPERBIA.

CAPVT III.

NEc luxuriæ fœtores tolerare poſſunt Angeli; indignantur & horrent, quicquid in caſtitatem inuerecundè peccamus: oculei toti ſunt, imò oculi ijque puriſſimi. Aſmodæus & Gabriel non bene conueniunt in vno cubiculo, multò minus in vno pectore. O homines, nolite fieri ſicut equus & mulus. Tobiæ arcanum hoc pandens Raphael: *Audi me*, inquit, *& oſtendam tibi qui ſunt, quibus prævalere poteſt dæmonium, qui Deum à ſe & ſua mente excludunt, vt ſuæ libidini vacent, ſicut equus & mulus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.* Angeli verò homines in amicitiam adſciſcunt, non pecudes: diuinus è cælo ſponſus, nuſquam ſuauius eſt, quàm inter odoriferа caſtitatis lilia; eos ſolum in amplexus admittit, qui omnem penitus à ſe Veneris & Cupidinis ignem excuſſerunt, caſtas amat & virgineas mentes, Virginis filius: abite impuri, odio eſtis & Angelis & Angelorum regi. Narrat Antoninus (*parte 4. Sum. Theol. l. 1 c. 6 §. 1.*) Angelum humana ſpecie tectum, iter feciſſe cum anachoreta, tranſierunt fortè cadauer in viam temerè proiectum: anachoreta nares preſſit, non ita ſocius; paullò poſt obuium habuerunt hominem ſupra ornatiſſimas imagines cultum, ſed qui occulta libidine laborabat. cetera politiſſimus, & inceſſu venuſto pedes ad legem & numerum ponebat, quin & cinnama fragrans, & balſama rorans, odoros poſt ſe ventulos trahebat, optaſſet quis naſus fieri cum Catullo, ſed Angelus velut mephitim fœdiſſimam declinaturus, vultum preſſaſque nares auertit, cauſam à ſocio rogatus: Homo libidinoſus, inquit, olentiſſimum cadauer eſt. Dixit, & euanuit. LVXVRIÆ FOETORES non ferunt Angeli. Procul; ô procul Cupidinis ignes, à caſtiſſimis Angelorum ſacris. neminem oderunt magis, quàm quem in libidinis cœno volutati cernunt. O mi iuuenis, aut libidini amicus non ſis, aut hoſtes habebis omnes Angelos.

CAPVT IV.

EST quod Angeli ſummè in nobis mirātur, hoc Eſdræ ſacerdoti exponens Angelus, 4. Eſd. 8. (*quamuis hic liber non eiuſdem cum cæteris ſit ordinis.*) Tranſierūt, inquit, dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis: Noli ergo adiicere, inquirendo de multitudine eorum, qui pereunt, nam & ipſi accipientes libertatem ſpreuerunt Altiſſimum, *& quidem ſcientes quoniam moriuntur.* Hæc Angelorum ſumma admiratio eſt, quod ſciamus non tantùm morituros nos, ſed mori; nec tamē animę interitum ſentiamus, aut exitium horreamus, aut mores corrigamus. Nil noui, ſi fur furetur, cùm ſolus eſt, & extra liuoris oculos, & tutam credit occaſionem. Sed furem iam iam ducendum, in ipſo carcere caliculum in manticam retrudere, hoc noui quid eſt. & certè reperti tales, qui cum patibulum iam in oculis eſſet, imò ſub ipſa furca, & riſerint, & impiè iocati ſint. Nos tales

ſumus?

ſumus: grandi paſſu ad mortem imus, imò morimur, atque dum morimur, audacter peccamus & aut furtiuas libidines animo agitamus, aut in alios linguam ſtringimus, aut manu nocemus. Eheu, iam in fatalibus ſcalis ſtamus, mox deturbandi, & necdum petulantiam noſtram definimus, *Scientes quoniam morimur*, adhuc vitia in nobis viuere conniuemus. Verè hoc Angelorum admiratione digniſſimum eſt.

CAPVT V.

Sed eſt etiam, quod Angeli, ſaltem in aliquibus noſtrum admodum ament, SANOS OCVLOS. Oraculum à Chriſto eſt, oculi ſanitatem in totum corpus redundare, Lucæ c. 11. *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*. Angeli vbi demum locornm ſint, peruigili & nunquam interrupto obtutu Deum aſpiciunt. Sunt inter homines, qui eo quo poſſunt modo, id æmulentur: Deus illis aſſiduè in oculis eſt. E Sanctis quidam monuit, piſtori nos ſimiles eſſe debere, qui dum farinam aqua ſubigit, dum brachia iactat, dum totus formandæ maſſæ incumbit, nihilominus iucundè garrit, & in colloquentem ſubinde oculos reflectit. Ita nobis, non ideo vt Deum videamus, labores deſinendi, ſed dum laboramus, oculi in Deum aſſiduè & ſuauiter emittendi, & hoc Tobias ſenex filium docens: *Omnibus*, ait, *diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum*. Tob. cap. 4. hoc Dauid ſe feciſſe gratulatus Pſal. 15. *Prouidebam*, inquit, *Dominum in conſpectu meo SEMPER*, nimirum ſaniſſimos oculos habuit Rex Dauid. Lippientes ſunt illi oculi, & multo puluere corrupti, qui in vijs, in domibus, in templis, in angulos omnes emiſſitij excurrunt, & interim mentis oculi, amiſſum Deum non quærunt. Tunc bona eſt actio, cum manus eſt in opere, oculus in Deo. Multa ſæpe agimus, ſed ignauè & oſcitanter. Oramus, ſed vbi attentio? ſtipem damus, ſed vbi affectus? ieiunamus, & vbi Deo placendi ſtudium? nimirum vti nos Deum non videmus; ita nec videri nos à Deo cenſemus; ita quædam ſegniter, alia turpiter, & incompoſitè facimus, quia Deum ſpectatorem noſtrum non aſpicimus. Attende tibi, ô homo, & fixos ſemper oculos intende Deo. *Non præterit illum omnis cogitatus, & non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo.* Eccl. cap. 42. Laſciua cogitas & non erubeſcis? *Deus videt*. impudica loqueris, nec te pudet? *Deus audit*. illuc rapacem, huc libidinoſam manum extendis, nec cohorres? *Deus præſens eſt*, quicquid agas, quicquid cogites, quibuſcunque te latebris condas, memento te vbique deprehenſum. Clemens Alexandrinus (*l. 3. pædagog. c. 5.*) Hac ſolum, inquit, oratione fit, vt quis nunquam labatur, ſi Deum ſibi ipſi ſemper adeſſe exiſtimet. Doſitheum, optimum fecit monachum ex diſſolutiſſimo milite, hoc vnicum B. Dorothei præceptũ: *Cogita ſemper Deum præſentẽ, & te corã illo ſtare*. Verè, *in omni loco oculi Domini cõtemplantur bonos & malos* Prou. c. 15. *Spirituum ponderator eſt Dominus: omnia nuda & aperta ſunt oculis eius*. ad Heb. c. 4. Supremi iudicij die quot abdita peccata, quot arcana ſcelera, quot monſtra noxarum in lucem & publicum protrahentur, quæ nunc aut ſimulationis mãtelo, aut arcana parietum fide, aut tenebrarũ ſilẽtio teguntur? omnia Deus audit, videtque omnia: & quomodo grauius vnquam delinquat, qui intuentem ſe Deum non deſinit intueri? quicquid agis, ô homo, videri te ſcias & audiri; memento te in omnibus deprehenſum.

HORA XI.

Diſce MORI: & cogita

An in extremo morbo, omnibus ignoſcam, & omnes mihi cupiam ignoſcere? Cur ergo nunc tam longas nutrio iras, tam implacabilem ſpiro vindictam.

Diſce VIVERE: tua verò ſit vita,

CONSIDERATIO PRÆSENTIæ diuinæ.

Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis eius. Eccl. cap. 39. *Deo nihil clauſum eſt:* Et veriſſima vox eſt Auguſtini: *Deus totus oculus eſt, quia omnia videt; & totus manus eſt, quia omnia operatur, totus pes eſt, quia vbique eſt.*

Diſce

Diſce ORARE: & conſidera.

CONSIDERATIO VIII.

Virtutes Angelorum.

VIRTVS I.

PVRITAS, innocentia, caſtitas ſumma. Cæleſtes hi genij nullam vnquam labem contraxerunt, conſtantiſſimi Numinis amici. hos enim allocutus Deus, Gen. c. 11. *Venite*, inquit, *deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Angelos ad hunc deſcenſum tam humaniter inuitatos, Auguſtinus affirmat (*l.* 16. *de Ciuit. cap.* 1.) Amat Deus ſuos hos innocentiſſimos ephebos, poſt tot millium defectionem. Infans in cunis, innocens Angelus dicitur; tamen in paradiſo, aliena manu deliquit, & primus eius auus fur fuit. In nullum beatorum ſpirituum hoc dici poteſt, quos & Chriſtus laudans: *Erunt*, inquit, *ſicut Angeli Dei*, quod ſi noſtram in alijs ſimilitudinem amemus, Angelis, hoc quis charior erit, quo caſtior, quia ſic ijs ſimilior. Ideo pudiciſſimam Iudith in caſtris hoſtium ſingularius defenderunt; caſtiſſimam Suſannam inſidiis ſenum eripuerunt; Cæcilias, Agnetes, Theodoras luporum dentibus ſubtraxerunt. Vbi cor caſtum, ibi deliciæ Angelorum.

VIRTVS II.

OBedientia promptiſſima. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus?* ad Heb. c. 1. Cum iuſſa acceperint, dictum, factū confirmat hoc Pſaltes regius, Pſ. 103. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammā ignis:* ad nutum, eò quò mittuntur, celerrimè feruntur, ad inſtar volatilis ignis. *Nūquid mittes* (ait Iob c. 38) *fulgura, & ibunt & reuertentia dicent tibi: adſumus*, pluribus imperijs non fatigantur, parati ſæpius ire & redire. *Videbitis* (ait Ioannes c. 1.) *cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis*, vti fulgura, eunt redeuntque Angeli, & nouis ſeſe officijs offerendo dicunt: ADSVMVS, hęc omnium obedientium vox eſt, adſum, ecce me, præſto ſum, paratus ire, promptus facere, quicquid imperabitur. Tardè velle, nolentis eſt proprium, eſt libenter facientis citò facere, *Sene lib.* 2. *beneficiorum.*

VIRTVS III.

AMor in Deum, & nos maximus Angelus Iſaacum à gladio vindicauit: ancillam viliſſimam ſolatus eſt Angelus, luctatus cum Iſaaci filio & vinci non indignatus. Angelus incendio Lothum eripuit: Tobiam incolumem, velut tabellarius, duxit & reduxit; Eliæ & Danieli Angelus à ferculis fuit, illi panem & fontem, huic delitias meſſorum appoſuit. Angelus Philippum ad Reginæ Candacis quæſtorem Æthiopem miſit, bono ægrotorum pauperum Angelus aquam Hieroſolymis turbauit. Angelos amor pænè veſpillones fecit; mendiculum in ſinum Abrahæ, non vnus tantum Angelus deportauit. Suis nos manibus portant, ne offendamus, vti maiores natu filij fraterculos ſuos minores. Nemo tam impius eſt, quin gaudium creet Angelis, reſipiſcendo. Lacrymæ pœnitentium, vinum ſunt Angelorum, ait Bernardus. Ab Angelis beatiſſimam Dei matrem & Ioannem Baptiſtam, cibos accepiſſe ſcriptorum complures aſſerunt. (*Franciſ. Suar. diſp.* 24. *ſect.* 3. *in parte* 3. *D. Tho.*) Amore noſtri, viliſſima miniſteria nunquam recuſarunt Angeli. O charitas! quanta virtutum regina es, quam tamen vbique paſſim, inhonora & contempta iaces!

VIRTVS IV.

SVbmiſſio admiranda. In lege priſca, adorari ſe paſſi ſunt Angeli: aduoluit ſe ad illorum genua, pronuſque imo humi abiectus, adorauit ternos è cælo ſibi parentes nuncios, ingens ille Abrahamus: non prohibuerunt. Binos adorauit & Lothus: non interdixerunt. Adorauerunt eoſdem Ioſue, Tobias, Manue, non reprehenderunt. Sed & alij hos ipſos adorarunt; non obſtiterunt. Sed neque in ſubmiſſionem deliquerunt; temporis decoro paruerunt. In nouâ lege, ſui regis exemplo moti, & velut ſi profeciſſent, facti ſubmiſſiores, poſt tantam Domini abiectionem, hunc ſibi cultum deferri, ſeque adorati vetuerunt. Viderant enim ſummum Deum ad infimorum hominum pedes, non procumbentem tantum, ſed & lauantem. Ad hoc nouum inuiſumque

cælitibus ſpectaculum ſe quodammodo attemperarunt, infraque ſuam naturam ac morem deſcenderunt. Ita Ioannem in Pathmo iam procumbentem, iam adorare molientem, è terra erigens Angelus, Apoc. cap. 19. *Vide*, inquit, *ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium IESV, Deum adora*. En ipſos cęli principes, quodammodo ſeipſis factos eſſe meliores, miratur Gregorius, &: Quid eſt, inquit, quod ante Redemptoris aduentum ab hominibus adorantur & tacent: poſtmodum verò adorari refugiunt? niſi quod naturam noſtram, quam prius deſpexerant, poſtquam hanc ſupra ſe aſſumptam conſpiciunt, proſtratam ſibi videre pertimeſcunt. Imò etiam à nobis mendicant iam Angeli, &, quod Cæſares & Reges ſubinde feciſſe conſtat, veſte peregrinâ ignoti, hoſpitium apud nos rogant; Sanctorum virorum complures (prout eorum res geſtæ teſtantur) opulentiſſimos hos mendicos ſuâ menſâ non ſemel refecerunt. In beatis illis mentibus nec næuulus quidem hæret ſuperbiæ. Inde amor illorum & reuerentia in pauperes. Nam Chriſti nati feliciſſimum nuncium, ſolis pauperculis opilionibus detulerunt. nec vnquam in terris maiore numero viſi, quàm cum Rex illorum in extrema egeſtate, inter beſtias hoſpitaretur: non erubuerunt ętherei hi prætores, ſui Domini viles panniculos, & ſtramineas cunas. Prædixit Chriſtus, Luc. 9 *Qui me erubuerit & ſermones meos, hunc erubeſcet filius hominis, cum venerit in Maieſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum.*

VIRTVS V.

TOlerantia conſtantiſſima illos etiam curandos ſuſcipiunt Angeli, quos damnandos ſciunt. neque ideo minus laborant in erudiendo homine, etſi norint ſe fruſtra laborare *Curauimus Babylonem*, aiunt, *& non eſt ſanata derelinquamus eam*. Hier. ca. 15. Hominem autem prius non deſerunt, quàm cum Diabolus ſui iuris factum, ad carceres abripiat æternos. Quis olitor in horto ſuo, quis vinitor in ſua vinea colenda tam patiens, vt cum illum aut illam votis non reſponſuram ſciat, nihilominus tamen & illum colendo, & iſtam fodiendo exerceat? eius tamen tolerantiæ ſunt Angeli, vel etiam in deſperatiſſimos. Ipſe quoque Antichriſtus ſuum habebit monitorem Angelum. Vidit quidem Iulianus Apoſtata ſuum à ſe Genium abire; ſed hoc monendo illi factum; vti mater fugam ſimulat, vt infantis contumaciam frangat. Iulianus tamen ita monitus, non reſipuit; vnà & ſanguinem, & blaſphemiam, & execrandam animam eiecit. Nos; ſi quem officij bis terve moneamus, abundè monitum cenſemus, & ceſſamus: Angelorum ingenium longè à noſtro diuertit: Angeli & centies & millies monent: quæſo te omitte hoc, oro. fac hoc, & quò perfractè magis omittenda facimus, aut facienda omittimus, eo conſtantior eſt eorum patientia, cuius tamen etiam imitatores habent.

Ammoni & ſeni, & ægro, (*Vita PP. l. 9. c. 19.*) Ioannes Thebæus totis duodecim annis, mirabilis & patientia & ſedulitate ſeruijt. nunquam eum tetricus ſenex vel mitiore verbulo dignatus eſt: ſed morti iam proximus, coram alijs compluribus, prehenſa Ioannis manu: Hic iuuenis, inquit, non homo, ſed angelus eſt. fateor equidem, vix vnquam illum humanius ſum affatus. tot annis tamen ægrotanti mihi, mira & induſtria, & tolerantia inſeruit. Moſes patientia, non Angelus tantum, ſed & Deus, tam Pharonis quam Hebræorum eſt factus. Angeli quam exercent, hanc & amant in nobis tolerantiam.

Narrat Pelagius Diaconus e Græco *libel. 7. num.* 31. quod mirificè roboret; firmetque patientiam in rebus omnibus.

In horrenti vaſtaque ſolitudine habitabat cælo notiſſimus ſenex & qui Dei cauſſa plurimaiam didiciſſet & FACERE & PATI. Domus illius magna ex parte cælum fuit, cubile terra, ſomnus, vigiliæ, cibus, ieiunium, colloquia, ſilentium, caſula, palatium, ſuſtentandæ vitæ deficiebant illi pleraque omnia, maximè tamen aqua, elementum publici quidem vſus, ſed non vbiuis locorum adeundum. Ergo, ſi quando ſiti mederi voluit extreme prius fatigari debuit, & ad fontem quaſi in mercatum proficiſci, ad emendum falernum: neque antè aquam bibit, quàm viam longam deuorauit. Hoc illi ſitim pretioſam valde, imo & exoſam faciebat, maluiſſetque eſurire bis terve, quàm vel ſemel ſitire; nam ita extra omnem aquæ viciniam habitabat, vt quoties hydriam

ſuam implere voluit, milliare prius integrum pedibus emetiri debuerit; neque tamen recentem & frigidam vnquam bibebat, niſi continuo illic bibiſſet, vbi fontem reperiſſet. Hęc virum cœlitibus charum ſæpius turbarunt, atque ad indignationem etiam concitarunt. Fuit, vt aſſueto iam calle ad notum ſibi fonticulum, inſtar ſitientis cerui properaret, pedibus alas addebat non timor, ſed ſitis. at viâ nonnihil vltra dimidiam decursâ, fauces arere. lingua faucibus hærere, vox aſperari, brachia languere, pedes ſuccumbere, anhelitus deficere, corpus penè totum corruere, & ſolo aſterni. itaque fracto iam plane & fatigato greſſu incedebat, meditationi, quam ante, aptior. multa igitur ſecum diſputare, partes in omnes verſare animum, ita demum ſecum ipſe confabulari cœpit. Et quis tandem, inquit, potum tibi feret, cum te non ferent pedes amplius? Et fac immortalem te eſſe neque vnquam morbo tentandum, quæ tamen hæc penè quotidiana cum tanta laſſitudine excurſio? vt taceam diſpendium temporis, quo interim legere, meditari, precari commodius poſſem, dum ego toties, tam laborioſè, & tantum itineris conficio. Cui creticum ſuum tanto ſtat pretio, quanto mea mihi aqua? quam me per æſtatem æſtus frangit, per hiemem frigus eneruat! Et cuius hic duret patientia, in tantis tamque aſſiduis moleſtijs? ignoſce mihi Deus, non poſſum non indignari, & iraſci habitationi meæ tam incommodæ.

Sed an nihil conſilij eſt quo riuulum mihi aut ſalientem aquulam viciniorem efficiam? Sempérne tot mille paſſuum decurram, vt bibam? profectò huius vini cella nimium à me diſſita eſt quid ſi ergo illi fierem vicinior: illa certe mihi non poteſt, neque enim nouo alueo ad me deriuatus fons curret, ita prorſus, ita agam ſedem ego meam migrabo, & iuxta ſcaturientes latices domicilium mihi figam: ita demum compendium reperero immenſi laboris. quid neceſſe eſt, ita quotidie fatigari? Et, ô me infelicem, aut incogitantem, qui non pridem in hoc conſilium iuerim.

Vix hæc effatus, cùm à tergo leuiſſimum inſequentis ſtrepitum aduertit, & reſpicit in ipſo ambulationis motu, videtque iuuenem ſequi, qui omnes, quotquot ipſe paſſus faceret, accuratè numeraret, ad quem illico ſenex. Heus tu, inquit, quod feſſo ſeni tacitum conuitium facis, vt omnia veſtigia mea paſſuſque in digitos mittas? non ſumus inceſſu pares, vt olim, cum & mihi virerent genua: deſine hoc ludibrium. Ne ſæui (ait Angelus quem ille iuuenem credebat) ne ſæui, mi optime ſenex cælo miſſus ſum, vt paſſus omnes & ſingulos numerarem, quotquot facis ad fonticulum illum; ſimul & præmia in numerum cogerem, pro his vel ſingulis paſſibus, ſed olim, ſed in cælo rependenda. dixit & ex oculis ſe ſubduxit. Cum eremicola cœleſti hoc affatu attonitus in terram atque in preces funditur: & ô mi Deus, exclamat, quę tua hæc bonitas in ſeruulum viliſſimum! egone impatiens ille, & iracundus; ego deſes ille, & ceſſator famulus, tanto tibi vendam pretio, veſtigia vel ſingula? ignoſce ô mi conditor, huic & iracundiæ, & impatientiæ meæ; ſit venia fatuo prorſus conſilio, reuoco quod cogitaui, quod & dixi. Tuguriolum meum magis à fonte impoſterum diſtabit, quam hactenus, vt cum via creſcat patientia, atque vt verbis manum adderet, mox ad demoliendam ſuam caſam ſeſe accinxit, illamque dimidio inſuper milliari à fonte remotam denuo excitauit, vt ita plus paſſuum numeraret Angelus, plus prçmiorum redderet Deus.

Et te, mi homo, quiſquis es, tuus ſemper Angelus inſequitur: nunquam à te abit: omnem inceſſum tuum, paſſuſque ſingulos ad numerum reuocat paſſus tantum? cogitatus etiam, vel latentiſſimos; verba omnia, facta omnia, minima, maxima, in numerato habet. En, quam fidum tu habeas amanuenſem! quidquid agas, actiones ille omnes numerat. precaris tu? voces ille vel ſingulas dinumerat: ſtipē erogas? numerat obolos: flagellis te caſtigas? numerat verbera; ieiunijs te maceras? numerat abſtinentias: de ſōno quid ſubtrahis? numerat vigilias: Cupidinem Veneremque vincis? numerat victorias; carnem cilicio domas numerat horas: animum meditatione pia inſtruis? hic vel puncta horæ numerat. mentem confeſſione purgas? hic ille dies numerat: legis demum, ſcribis, laboras? nec hic ille ſuum numerandi munus negligit; modo tu Deo laudando legas, ſcribas, labores.

At ſcito habere te latronem etiam alium, imo verum ex Orco latronem, qui non pecu-

niæ tuæ, ſed animæ inſidiatur. hic extorris cœlo ciuis, æque atque tutelaris Angelus in ſuos pugillares refert omnia quæ facis, dicis, cogitas, ſi iuras aut peieras, verba; ſi laſciua loqueris ſyllabas; ſi fœda meditaris cogitationes: ſi rem diuinā negligis, horæ quadrātes, quando demum peccato letali te maculas, etiam momenta numerat, dum momentum illud veniat, quo te inimicum Dei, exhæredem cæli, Diuorum hoſtem, in ſuum regnum caſu irreuocabili præcipitet: Ah! mi homo, per ſalutē tuam te oro, tu quoque (ſi ſapis) numerare incipe, annos quos conſūpſiſti, dies quos neglexiſti, horas quas perdidiſti: ſed & futuros dies horaſque in numerum digere, ſi potes, cum nec hanc ipſam, qua tecum loquor, horulam mortis ſecuram habeas demum ÆTERNITATEM quam numerare non potes, ſaltem cogita. Non abſurde dicebat olim vir doctus: *Nuptias eſſe breuem & latam cantionem, ſed habere longum & triſte epiphonema.* Sic nos veriſſimè dicemus: peccati cuiuſcunque voluptas, breuis & hilaris eſt cantiuncula, ſed longiſſimum habet & triſtiſſimum epiphonema, tormentum ÆTERNVM. *O æternitas, ô æternitas, ô æternitas!* quam ſæpe turpiter peccamus, quia te vix vnquam ſerio cogitamus! ô ÆTERNITAS! aut in delitijs inter Angelos, aut in ſupplicijs inter diabolos ducenda, & nūquam finienda! Attende, mi homo, horum an illorum amicitiam nunc ambias: Et hoc ſcito, tum denique te fore Angelis amicum, cum tu fueris TOLERANTIAE & CASTITATI.

HORA XII.

Diſce MORI: & cogita

An non à mortis meæ momento, tota mi pendet ÆTERNITAS ſupremum halitum, aut æterna ſalus, aut exitium excipiet æternum. Cur ergo nunc per bonam vitam, ad optimam mortem me non diſpono? tutiſſimum eſt, vt quicquid in extremo deceſſu, ſe quiſque vellet feciſſe, id modo ſanus incipiat facere.

Diſce VIVERE: tua vero ſit vita.

CONSIDERATIO Æternitatis.

Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Pſ. 76. Quidquid in mundo eſt vanum, breue, merum nihilum eſt, ÆTERNITATI collatum: Et ſolus ille omnium ſapit, qui caducis his ſpretis, vnam atque vnicam ſibi præfigit in terra cogitandam, in cælo aſſequendam ÆTERNITATEM.

Diſce ORARE, & Conſidera.

CONSIDERATIO IX.

Cultus & veneratio ſanctorum Angelorum.

CAPVT I.

TObias pater, filio & oculis ſibi reſtitutis, Tobiam accerſens; *Quid poſſumus,* inquit, *dare viro iſti ſancto?* Cui filius: *Pater,* ait, *quam mercedem dabimus ei, aut quid dignum poterit eſſe eius beneficijs?* & cœpit ea narrando percurrere, demum iterum: *Quid,* inquit, *illi ad hæc poterimus dignum dare?* quicquid demus, minus quam promeruerit dabimus. *Et vocantes eum rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere.* Et quid nos, noſtro tutori Angelo rependemus, pro tantis beneficijs, per tot annos in nos collatis? Eccleſiaſticus c. 33. *Si eſt,* inquit, *tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua,* & quo loco nobis erit, fideliſſimus hic cuſtos, qui cura & fide ſinceriore nos tuetur, quam Reges & Principes poſſit omne regium ſatellitium.

CAPVT II.

ANgeli, eo honore cultuque poſſunt affici, quo ceteri Diuorum, quos precibus, ſtipe, ieiunijs, tanquam Dei amicos deueneramur. Angeli Deum aſſiduis frequentant laudibus, hoc crebrior apud nos æmuletur oratio Angeli, criminis omnis puriſſimi, caſtiſſimam integritatem abſque næuo traducunt; huic illorum virtuti æmulandæ, frequentiora nos iuuabunt ieiunia. Angeli beneficiorum in nos largiſſimi ſunt, id eleemoſynis noſtris piè imitari conemur.

Conſtantinus Imperator verè pius apud Con-

Cōſtantinopolim in vtroque maris Euxini littore, illuſtriſſima duo templa condidit Michaëlis Archangeli honori. Imperator Iuſtinianus, eidem Archangelo Michaëli, aliiſque Sanctis Angelis, ſex magnifica templa à fundamentis erexit, rectè perſuaſus, ſi hunc alatarum legionum ducem, qui tot potentiſſimos perduelles in cælo ſub iugum miſerat, amicum haberet, bellum facile & felix ſe cum Vandalis habiturum Seraphicus ille Franciſcus, præter quadragintadiale ieiunium Eccleſiæ, alios inſuper quadraginta dies inedia ſe macerauit, pro honore & cultu S. Michaelis Archangeli. Anno à patiente Virgine milleſimo, Otho III. Imperator Romanus, (teſte Petro Damiano, in vita S. Romualdi.) Roma in Apuliæ montem Garganum, ad ædem S. Michaelis, nudis pedibus contendit, (ſunt 50. milliaria Germanica) idque ſuaſu S. Romualdi, vt crimen paulò ante commiſſum, hac corporis afflictatione expiaret.

CAPVT III.

Cvm Angeli ſint integerrimi ſpiritus, ab omni ſorde carnis eximij, vtique illis ſummo eſt gaudio & honori, cum quis eadem ſeſe caſtæ integritatis veſte amicit, ſeque illis; quantum conando poteſt, reddit quam ſimillimum, fitque caſtitate Angelus, quot ſanctorum hominum caſtam & cœlibem vitam quaſi cælitem agnouerunt? nec in alio etymo Grammaticis magis credendum. verè dixit Hieronymus: eſſe angelum, felicitatis eſt; eſſe virginem, virtutis. Narrat Baſilius, (*Tract. de verâ virginit.*) Diocletiano & Maximiano in Chriſtianos ſæuientibus, Theophilam virginem, formâ & proſapiâ nobiliſſimam, cum à lictoribus in lupanar vi traheretur, in viâ ſic eſſe precatam. Mi Iesv, amor meus ô ſpōſe mi, ô fons caſtitatis, matura opem, & ſponſæ tuæ pudicitiam ſerua. Hoc cor, hoc os, & oculi lacrimis pleni loquebantur proſtibulum ingreſſa, Euangelium, vt mos erat Chriſtianis, lectura protulit. Fuerunt quidem qui irruere auderent, nemo qui tangere. Sedebat Virgo & legebat, verecundiſſimo vultu ad omnem modeſtiam compoſito; adſtabat iuuenis è celo, pulchritudine inenarrabili, amœniſſimos ignes oculis ſpirabat; itaque ſtrictorum oculorum majeſtate terrebat ingreſſos, vt impuram vim omnem à Virgine arceret. Et hic adoleſcens, inquit Baſilius, Virginis protector fuit, vti virgineus Daniel Suſannæ. Nemo amat Angelos, qui caſtitatem oderit: vita caſta, gratiſſimus Angelorum cultus eſt.

CAPVT IV.

Qvo porrò cultu affici velint, æthereæ mentes, cœleſtes hi Legati, facilè id ſuo nos exēplo docent: B. Pauli ſenſu omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt, pleni officijs & obſequijs, tales & eos eſſe cupiunt, quos inſtrunt.

Ioannes Carrera (*Hiſt. Soc. li. 11. nu. 66.*) caſtiſſimus iuuenis, inflammato ſemper ſtudio erga tutelarem Angelum rapiebatur. cum hoc tanto erat, tamque familiari conjunctus vſu, vt velut intimo cum amico, ſua conſilia ſermoneſque conferret, ſæpe ad eum de rebus ſuis dubijs arduiſque referret ſæpe interrogaret, exquireretque cōſilium. Denique in eam Sancti Angeli familiaritatem venerat, vt ab eo quotidie horis antelucanis, ad orationem excitaretur è ſomno. quamquam hanc aliquando conſuetudinem Angelus intermiſit, quod excitatus à ſe, languore victus, non è cubili protinus ſurrexiſſet. Sed ſi hæc culpa fuit, certè per dies plurimos occultante ſe Angelo, pœnas dedit. Cuius præſentiæ deſiderio multis ad Deum placandum precibus ac ieiunijs adhibitis, tandem aliquando quod amiſerat, recuperauit. Receptum in priſtinam familiaritatem Angelus monuit, idcirco ſuam ſe occultaſſe præſentiam, quod ad orationem ſe ſuſcitantem, non protinus audiſſet: Deumque ab eo pœnas voluiſſe repetere, vt documentum ei eſſet in poſterum, ne in ſurgendo moras necteret.

Non Muſis tantùm, ſed & Angelis amica eſt aurora: manè cum Deo, interdiu de Deo loqui nos volunt: nec tamen officiorum erga alios obliuiſci. Sui cultum interpretantur, cum in alios obſequioſi ſumus, vrgent merito, vt quod operæ alijs impendimus, id & *prompte* & *libenter* impendamus, inuita & lenta miniſteria vix meliora ſunt turpi otio. Placere non poteſt obſequium, quod *alacritas & promptitudo* non commendet, duplicem fert opem, qui celerem fert.

CAPVT V.

SVnt qui templa varijs muneribus colant. hi ceram, illi oleum, iſti cereos; alij aras, pretioſam veſtem, artificioſas imagines, calices aureos donant. Auguſtinus (*Serm. 3. de Nat. Dom.*) Æquum eſt, inquit, monitos nos à Pſalte regio, & VOVERE & REDDERE: duplici modo id fiet. Sunt qui ceram, oleum, telam, ſimilam, odores, aurum dent. Sed hæc niſi à ditioribus non expectes. nobiliora his munera habemus, è pauperum etiam arculis depromenda, quæ Angelis oblata, non poterunt non eſſe gratiſſima. Ea verò ſic ordine numerat Auguſtinus, auro prorſus & cedro ſcribenda.

1. Quicunque iram in alterum conceptam, ſubſtrinxerit, & Dei amore illatam iniuriam oblitterarit; votum obtulit iſte, oleum puriſſimum.

2. Si quis luxuriæ cœno volutari conſuerit, reſipiſcat tandem & excutiat ſordes ſuas, & animo ad Deum ſecretius clamet Benigniſſime Domine, miſericordiſſime Deus ſufficiat, hactenus luſiſſe tecum, huc vſque peccaui, te contempſi, legem tuam abieci, carnis meę fœtoribus ſatisfeci: nunc, ô mi Deus, ad te redeo, & voueo nequitiam meam me deſiturum. Et hic obtulit candidiſſimam virginem ceram, vtique chariſſimum munus Angelis.

3. Si quis inuidia laboret, ærumnis aliorum exhilaretur, felicitate aliena tabeſcat, quod eſt peccatum, inquit Auguſtinus, vſque ad mortem; promittat & ipſe animo, actus amoris potius, quam liuoris & inuidiæ ſe meditaturum. Et iſte votum obtulit, calice aureo donauit Angelos.

4. Si quis iniuriam intulerit alteri, aut etiam cædem fecerit, animum veneno plenum abſtinentia cruciet & luctu, nec panem Angelorum tangat, dum ſe Deo, læſos ſibi reconciliarit integrè. Et hic votum offert: collapſam reſtaurat aram Angelis.

5. Si quis aliorum actiones capere; ſuas non inſpicere, omnium honori detrahere, maledicos dentes nemini non infigere ſit ſolitus: Deo & Angelis ſic voueat: Huc vſque de alijs dixi, me non inſpexi: ego eram miſerior, & alios miſeros exiſtimabam. Satis, ô mea lingua, ſatis meque alioſque perdidiſti; arctioribus te poſthac vinculis conſtringam, ſeriò laſciuiam tuam emendabo. Et hic obtulit votum: grandem ex optimo ære ſtatuam locauit Angelis.

6. Si quis ſe obſeruet eleemoſynæ parcum, in egenos aſperum, in domeſticos tenacem, in omnes iracundum, voueat hic Deo & Angelis, manſuetam liberalitatem. Iſte quoque munificum ſoluit votum ſacrificam ex auro veſtem dedit Angelis.

7. Si quis ſe humanæ laudis percupidum, arrogantem, iactabundum, inſolentem aduertat: voueat is ſubmiſſionem & modeſtiam. Periſtromata hic offert & tapetia, Angelorum æſtimatione pretioſiſſima.

8. Si quis vino plus ęquo indulgeat, & caliculis epotandis ſtudeat, voueat is ſobriam & frugalem menſam. grande votum obtulit & iſte: aliquot vini veteris vrnas ſacrauit Angelis.

9. Si quis languidum ſe fractumque, & ad exercitia pia eneruem & lentum ſentiat, alacritatem is voueat, & ad diuina feruorem. Pretioſum & hic votum obtulit: argenteam balſamoque ardentem lampadem ſuſpendit Angelis.

Deuota hæc Angelis munera, eiuſdem Auguſtini verbis conſigno. Et cum hæc omnia, inquit, feceritis chariſſimi, offertis Deo votum placitum, & quaſi remuneratis Chriſtum. Et poſt hęc veniet vobis benedictio, & vota veſtra offerentur ante tribunal Chriſti. Putamus, quam dulce erit, quando vota noſtra talia, qualia dixit, Angeli ante conſpectum diuinæ Majeſtatis obtulerint.

CAPVT VI.

SIngularis & Angelis conuenientiſſimus, eorumque alumnis vtiliſſimus cultus eſt, *præſentiam illorum plurimum ſemper venerari.* rectiſſimè Bernardus. (*Serm. 12. in Pſal. 90.*) In quouis, inquit, diuerſorio, in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe. tune audeas illo præſente, quod vidente me non auderes? Sanè cuſtos iſte, caſtiſſimos oculos ſuos & aures (hominum more loquimur) peruigiles, ſemperque intentos habet, in omnia noſtra facta, dicta, cogitata. Senecæ nil efficacius

eius viſum eſt; extirpandis vitijs. quam viri grauis pręſentiam aſſiduo cogitatu ſibi proponere: ijſdem mi homo, verbis te compello, quibus ſuum Lucilium Seneca: Accipe, inquit, & quidem vtilem, & ſalutarem clauſulam, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus (& quis melior cuſtode Angelo?) nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tanquam illo ſpectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. Aliquem habeat animus quem vereatur; cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantum, ſed & cogitatus emendat. Sapienter idem, in alia epiſtola inculcans (*l.12.Epiſt.*84.) Sic certè, ait, viuendum eſt, tanquam in conſpectu viuamus; ſic cogitandum, tanquam aliquis pectus intimum inſpicere poſſit & poteſt. quid enim prodeſt ab homine aliquid eſſe ſecretum? nihil Deo clauſum eſt; intereſt animis noſtris, & cogitationibus medijs interuenit. Sic interuenit, dico, non tanquam aliquando diſcedat. Nil verius aut ſapientius à calamo hominis non Chriſtiani doceri potuiſſet. Verè omnium actionum noſtrarum, Deum Deique legatos Angelos & arbitros & teſtes habemus, & quid enim neſciant, aut non videant Angeli, qui videntem & ſcientem omnia ſciunt, videntque obtutu perſpicaciſſimo perenni?

CAPVT VII.

Cupiet fortaſſis, bonæ mentis homo, facili compendio noſſe quid operis quotidie fieri poſſet, ſanctis Angelis honorandis. vt hunc ſatisfiat, breuem ei tabellam exhibemus eorum, quę ſingulis diebus, aut certè crebrius, honoris ſanctorum Angelorum præſtanda.

1. Quotidie Dominicam orationem & Angeli ſalutationem nouies attentè pronunciare.

2. Litanias, Officium aliasve preces SS. Angelis inſcriptas, quotidie recitare.

3. Quotidie aliquid boni operis, aut aliquam ſui victoriam, Angelis offerre.

4. Cum è ſcripturis ſacris conſtet, nouem eſſe Angelorum ordines, nouenarium numerum in pijs præſertim exercitijs, ſtudioſius attendere.

5. Caſtitati, ab Angelis commendatiſſimæ virtuti, ſingularius ſtudere.

6. Cultum eorum & venerationem apud alios propagare.

7. Templa ijs ſacra frequentare, dies eiſdem feſtos obſeruare, præſertim octauum Maij, vigeſimum nonum Septembris, & Dominicum diem Angelo Cuſtodi ſacrum.

8. Odium atque inuidiam omnem, & quidquid in mente contra alios alienationis eſt, in gratiam illorum ponere. pleni namque diaboli ſunt inuidia, amore Angeli.

9. Præſentiam illorum aſſiduè; ſæpiſſime ſaltem de die illam cogitare, in omnibus aduerſis & periculis, Angelos atque Angelorum Reginam Domini Matrem, in ſubſidium ac patrocinium vocare.

EPILO-

EPILOGVS TVTELARIS ANGELI.

Ad commiſſum ſibi hominem.

DOCVIT te, mi homo, quam moriendi, maximè quam viuendi, quam etiam orandi legem ſequereris. At noſti, ſcire hæc, & non facere, eſt bis delinquere, nota vox Domini: Seruus, heri voluntatẽ intelligens, eam tamẽ negligens, vapulabit multis. Chriſtiani hominis nõ eſt, de multitudine legum conqueri: paucas habet, imò vnicam: Deum amet, & omnes omnino leges ſeruauit. quicquid ceterarũ legum eſt, in vna illa continentur omnes. Genti Hebrææ, numeroſum præceptorum onus fuit impoſitum. Aiunt Hebræi Doctores, in illo quintuplici Moſis volumine, ſexcenta tredecim præcepta comprehendi, ſic diuiſa, vt illorum, quę imperant faciendum quid, tot ſint, quot humani corporis partes à chirurgis aſſignantur, ducenta ſcilicet quadraginta octo: tot verò eorum, quæ fieri quid vetant, quot annus dies numerat, nempe trecenta ſexaginta quinque. ſic vniuersè ſexcentę tredecim leges Iudæis fuerunt conſtitutę. Ex his omnibus, vnam fecit Chriſtus Dominus: AMA DEVM, & legibus vniuerſis paruiſti, qui diligit legem impleuit. (*ad Rom. c.* 13.) quare, mi homo, cum vnam atque vnicam habeas legem, eamq́ue natura ſuauiſſimam, cur auerſus à Deo in voluntarium ruis præcipitium? *Miſerere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in ſanctitate eius.* Eccl. cap. 30 vel tuæ, inquam, ipſius animæ miſerere. multa quæris, multa ambis: vnum quære, vnum ambi, DEO PLACERE, & quæſo te, delectatiunculæ quibus crebrò æſtuas, quam viles, quam turpes, quàm & breues ſunt! an cælum deſperaſti? vita hæc momentum eſt: delitiæ ſequuntur ęternę; illis te ſerua, & contine cor tuum à tot noxijs tot impuris ac fœdis, tot acerbis ac liuidis cogitationibus, at nunquam ſatis in officio continebis cor tuum, niſi & linguam, niſi & aures ac manus, niſi & oculos tuos contineas, pudicus animus, & impudicus oculus, mihi crede, nunquam conueniunt: verecunda mens, & laſciua manus, amicitiam non contrahunt; petulantem linguam, & cuſtoditum cor ſimul non reperies. Ergo, vt cor tuum continere poſſis, linguam tu tuam, tuas tu manus, tuos contine oculos, vigilantia, quanta potes maxima. Vt ſcias, tibi tecum maximè luctandum eſt, ſed ita luctandum, vt victoriam omnem in abſtinendo & fugiendo, omne robur in patiendo ponas. Fuge, quicquid libidinem, & vel libidinis ſuſpicionem olet: fuge, fuge. Si quid moleſti & turbidi te lędat, hic vir eſto, hic dura; mala omnia ſuperabis, tolerando: aduerſa nemo vicit melius, quam qui patientius tulit. Quamdiu æquor hoc vitæ nauigas, tamdiu fluctus & procellas ſenties: & interdum ſere-

num

num aliquod ſi blanditur, decipit & ferè tempeſtas maior ſuccedit alia & alia tibi cogitanda. Vt flores quidam ſunt, qui non niſi ad Solem ſe vertunt: ſic tu mentem à nubilis iſtis auerte ad diuina ad æterna.

Sed vnam hic velim ſalutis tuæ remoram tollas, & ſi quidē ſerio bonus eſſe vis obſecro te, ne tarde velis: ne differas, ne procraſtines, Fatuas Virgines quid à cœli foribus excluſerit, non ignoras: diſtulerunt, dormitarunt, horam ex hora traxerunt. non malum erat conſilium illarum; ſed nimis tardum, ita pleroſque cernes perire, qui mores emendare cogitant, ſed nondum: vitiorum illecebras abdicare, ſed nondum: ſeruire Deo, prius tamen diabolo & mundo, ita non tantum in antiquam, ſed in infinitā ſiluam itur & reditur, dum Mors occurrat improuiſa, & ſubito præſcindat longiſſimā procraſtinationis telā. Hiſtoriam profanam cōſulis; hoc idem te docet.

O Alexander Macedo vbi es? cuius illud innotuit, victorem fuiſſe, *nihil differendo* Tu ergo; *miſerere animæ tuæ*, & hoc ipſo ſanctius te moriturum crede, quo citius ad mortem te compoſueris. Cum vita tam breuis & contracta, mors tam incerta ſit, temerarium prorſus & fatuum eſt, in negotio ſalutis tam periculoſo differre, cunctari, procraſtinare. Aurem tibi iam ſæpius vellicaui: memento mori, memento, ô nimium obliuioſe homo, mille tibi horæ ſi parcant, vna ſternet, & ea quidem, quam tu nunc minimè ſuſpectam habes. At nunquid vis, vt ea omnia, quibus te ad mortem meliorem, ad vitam ſanctiorem, ad puriores preces inſtruxi, in compendium conferam? Ergo,

Diſce MORI, & eſto paratus: quia neſcis diem neque horam. *Matth. cap.* 24. Isboſeth dum ſuauiter meridiatur, dormiēte ad oſtium ancillā trucidatur à ſicarijs, 2. *Reg.* 4. ita mors & peccatum iugulabunt te, ſi mortis in te dormiat memoria. Audaciſſima quidem Mors eſt, rarò tamen niſi incautos adoritur, & velut à tergo. Samſon, dum Dalilæ gremio indormit, vires omnes amittit. I nunc, voluptati te crede: & tuam, é Samſonis fortuna, metire. Suis olim viribus mors pugnauit in homines, vt ſenecta, peſte, morbis alijs nunc etiam alienis armis vtitur, cibo, potu, crapula, libidine, multos in aquis ſubmergit, ſed multo plures in vino! omni loco inſidiatur. tu ergo *diſpone domui tuæ, quia morieris.* Iſa. ca. 38. & à rebus humanis toto alio orbe diſiungeris. Et quàm ſerio Chriſtus Dominus præmonuit: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris; vos, ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptijs.* Lucæ c. 12. Morti paratus occurres, ſi tria hęc Domini iuſſu, tibi maturè compares: Cingulum, Pacem, Tintinnabulum, an recordaris, quæ de Caſtitatis cingulo. ſuprà te monuerim horis pluribus? Sed millies inculcandum tibi eſt, beati Hieronymi monitum: *Si cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis.* cinge lumbos: eorum mors turpis eſt & mala, quos diſcinxit luxuria. Facem manu præferes, ſi Decalogum non ſolum ſcias, ſed ſerues. At verò tintinnabulum tua tibi conſcientia eſt: hæc ſæpius, imò quotidie ad tribunal ducenda. deſcende in te, & vitam tuam inſpice, nec tantum quid facturus ſis, ſed & quid feceris, creberrimè cogita. ita tuum hoc tintinnabulum pulſa, cōſcientiam tuam de cogitatis per diem, dictis, factiſque tecum quotidie rimare & excute. Sic inducijs, quas imminente morte, fruſtra peteres, nunc conceſſis vtere: diſce MORI: aut idem tibi cogar occinere, quod Angelorum vnus Carthaginenſi epiſcopo grauius decumbenti obiecit. (*S. Cypr. ſerm.* 4. *de mortalit. Baron. to.* 2. *An.* 256.) *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?* Ergo *miſerere animæ tuæ* & mortem, quò illa venit inſidioſius, hoc tu frequentiùs cogita.

Sed & VIVERE diſce, caſtè & cautè viuendo. Si cautus non ſis, nec caſtus eris. Iobus, tolerantiæ ſpeculum, non tantum caſtimoniam coluit, nam & cum oculis fœdus pepigit, vt ne cogitarent quidem de virgine, ſed & idem cautiſſimus vixit. magna in illo morum ſanctitas elucebat, & tamē timebat, trepibat, cauebat. *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti.* Iob. c. 9. Suſpectum illi erat quidquid faciebat, ne forte faceret, quod Deo minus placeret. ſciebat vir integerrimus, alia longe hominum; alia Dei eſſe iudicia. Hanc ob cauſſam opera ſua omnia verebatur, verè & caſtus & cautus diſce, & imitare, vt tanto viuas caſtior, quanto in omnibus cautior, & circumſpe-

ctior. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.*

Sed & ORARE diſce, Rex noſter Chriſtus, non crebras tantum, ſed & aſſiduas à te preces exigit: *quoniam oportet ſemper orare.* Lucæ c. 18. & quàm fideliter ſępius exhortatur: *Videte, vigilate & orate: neſcitis enim quando tempus ſit.* Marc. c. 13. *Sine intermiſſione orate.* 1. Theſ. 5. Ergo, *non impediaris orare ſemper.* Eccl. cap. 18. Excellentiſſimam hanc ORANDI artem non diſces, niſi & ſæpe ores, & feruide. hoc ipſo multorum languida eſt oratio quia rara, fabri fiunt fabricando, veri coram Numine oratores, ſatius tamẽ eſt, breues eſſe preces & feruidas, quàm longas & languidas. vix vllarum eſt virium oratio, quæ nihil habet ignei, oratio marcens & torpida, idem eſt fere quod ignis frigidus. Paulus oraturus calidos ſpirabat ignes, quibus ſuſcitandis? *Orabo*, inquit, *ſpiritu & mente.* 1. Cor. 14. Quid prodeſt labiorum ſtrepitus vbi cor eſt mutum? ignita vero cenſetur precatio, quam ardentes gemitus, & ad Deum crebra comitantur ſuſpiria: oratio vana & frigida eſt, vbi hoc tam graue negotium ſoli committitur linguę. Ergo vt rectius diſcas VIVERE, diſce feruentius ORARE: neutrum difficile eſt, volenti.

Et vt compendiariâ prorſus te viâ ducam ad cælum, hanc verborum meorum ſummam teneto, & duplex hoc monitum, nulla vnquam obliuione deleto.

1. Aſſiduè cogita, te quotidie propius atque propiùs, ad ipſam totam immenſam ÆTERNITATEM accedere, quæ tibi vel in flammis inter damnatos, vel in delitijs inter beatos agenda erit. ſic bene MORI condiſces.

2. Deum tibi ſemper præſentem, ex oculis nunquam dimitte, ita ſcies recte VIVERE.

Ad maiorem Dei, Deiparæq́; Virginis, & omnium Sanctorum Angelorum honorem & gloriam.

FINIS.

Nicetas tomo primo fol. 387.

NICETAS,

SEV

TRIVMPHATA INCONTINENTIA.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,

è Societate IESV.

BEATISSIMÆ VIRGINIS
MARIÆ
Nobiliſſimis ſodalitatibus,

INGOLSTADIANÆ,
MONACENSI,
DILINGANÆ,
AVGVSTANÆ,
RATISPONENSI,
OENIPONTANÆ,
HALENSI,
LVCERNENSI,
FRIBVRGENSI HELV,
BRVNTRVTANÆ,
CONSTANTIENSI,
EYSTADIANÆ,
ENSISHEMIANÆ,
NEOBVRGENSI,
FRIBVRGENSI BRIG.

A Deo Deiq; Matre Virgine, Felicitas ſempiterna.

Etiamnum meus in vos affectus calet (proſapiâ, eruditione, Virtute Nobiliſſimi Domini Soldales) nec eſt quod malim quàm vobis quàm plurimum prodeſſe, vt cùm plurimum à vobis acceperim, id demum redeat ad ſuos fontes. Quicquid ego adoleſcens vel litterarum vel pietatis hauſi, id Beatiſſimæ Vir-

Virginis Sodalitati accepũt refero, & hoc Orbi teſtor. Vobis debeo, & veſtris cętibus, quod Virginis Filius IESVS, in ſuam me Societatem prorſus indignum admiſerit. Ingenuè fateor, abſque ſodalitio veſtro fuiſſet, perijſſem, & mecum plures alij. Sed perire vix poteſt inter vos, niſi pereundi cupidus animum à vobis in perniciem voluntariam abducat. Nec in ſcholis quidem vtiliter quis diſcit, niſi à veſtro conſortio hoc ipſum diſcat, quemadmodum & quam ſobriè, diſcendum ſit, Virtus & aliorum ſcientia eſt, & ſui. Veriſſime Romanus Sapiens, & Marianis cætibus accommodatè. Nulla res magis, inquit, animis honeſta induit, dubioſque & inclinabiles reuocat ad rectum, quam bonorum virorum conuerſatio. Paullatim enim deſcendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, adſpici frequenter *a*. Sanè vel ipſe occurſus veſter & adſpectus iuuat ad virtutem, & eſt aliquid quod quis à vobis vel tacentibus proficiat. Poſſim ego in laudem de veſtris Congregationibus iure optimo affirmare, quod priſcus poëta de vrbe Roma per cauillum dixit:

Hic fiunt homines — *b*

Et niſi quis inter vos diſcat hominem agere, & homo fiat verecundus, ſapiens; pudicus, operam perdidit, & ſub humana ſpecie pecudem, ſæpe non vnam abſcondet: Scholas & lycea occupabit iſte, & inde vel bonus Grammaticus, vel diſertus Rhetor, vel argutus Philoſophus; aut etiam doctus Medicus, aut inſignis Iure conſultus prodibit: At his omnibus valere, licet ad parandam farinam faciat; ad emendum cælum illa omnia ſciuiſſe, caſſus labor. Bonum Chriſtianum, probum ſodalem fieri, hoc artis eſt & ſapientiæ. In hanc rem vna Virtus eſt, quam ſi quis inter Beatiſſimę Virginis ſodales non didicerit, vitia ſine magiſtro diſcet auidâ docilitate. Sane in Marianis ſodalitiis varia viget virtus, *hic fiunt homines*, ad normam Virtutis. Illi in ſuum exitium peſſimè cauti, & ferè nunquam niſi caſu boni, qui cętus hos fugitant, qui huic diſciplinæ nomen ſuum dare recuſant, aut vbi dederint, publicos congreſſus declinant, & nuſquam minus quam in connentu ſodalium conſpiciuntur, perpetui emanſores, & nec ad numerum quidem augendum beneuoli: Hi tales, inquam, hoc vnum agunt vt nullum habeant cum virtute commercium, tanto liberius vitioſi, quanto remotiores à caſtis oculis. Tanti eſt cum bonis conſortium, cui quidem me omnia debere fateor; & vt hoc teſtato dicam per orbem, ſcriptionem hanc iam alteram, & nouam, ad veſtra ſubſellia, Ornatiſſimi Domini Sodales, mea Voluntate animoque libentiſſimo depono, grati animi vel tenue monimentum.

Libello huic nomen eſt *Triumphata Incontinentia*. Hic nemo malè ominetur, eum nomini veſtro inſcribi. Non hoc agit libellus iſte, perinde ſi vos adureret Incontinentia, ſed ne adurat. Vti medicinam facimus, illis in remedium, iſtis in leuamentum, in antidotum alijs: ſic etiam remotis vitijs, quâ ratione caueri ea poſſint, diſcendum eſt. Et quia difficillimum, duram iam & veterem animis peſtem extrahere, prouidè omnino facit qui præmeditatus, non hoc laborat vt ægrotus eſſe deſinat, ſed vt maneat ſanus. In hunc finem ad vos libellus iſte properat non vt Incontinentiæ morbum adimat, ſed vt non admittat.

Sed cur non librum mitto grandiorem, decentius munus foret? Ignoſcite, oro, dantis tenuitati, ſed & vitijs noſtri ęui, hoc ſi placet inſpicere, magnam morum euerſionem, & Incontinentiæ plurimũ vbique ſparſum eſſe non negabitis; libere dicetis: Ægrotat orbis, & potiſſimum ab Incontinentiâ. Atqui ægroto non grandes boli, aut in amplis patinis tuceta craſſa ſunt anteponenda, iuſculis atque ſorbitunculis iuuandus eſt. Idem hic faciendum. Atque ſi æui noſtri genium conſideremus, ægrè aliter iuuari nunc Orbis poterit.

Volumina & prolixos codices nauſeabundum hoc ſeculum vix admittit; & iam ſa-

lutaria, pœnè in tranſitu inſtillanda. Libelli & ſcriptiunculæ etſi minus perpolitę, modo ſuccinctę honeſtatis obliuionem facilius corrigent. Quicquid autem alij vel dixerint vel ſcripſerint, hoc vitium Incontinentiæ ſine modo, ſine fine perſequendũ eſt, nam illi quoque nec finis eſt, nec modus. Et quoniam Incontinentia, voluptariumhoc, ſed peſtilentiſſimum venenum, maximam orbis partem inficit, ad plurimos, optem, medicus hic libellus perueniat, qui ideo breuis eſſe debuit, ne malum quod ſanare vult, moroſâ prolixitate potius offendat. Quod ſi etiam Beatiſſimę Virginis Sodales ſpectem, quorum honori & bono libellus hic ſcriptus eſt ne ſic quidē laciniosas adhortationes his obtrudere debui. Sunt quidam ex hominibus tam egregiam ſortiti indolem, vt in ea quæ tradi ſolent, perueniant ſine longo magiſterio, & honeſta complectantur, cum primum audiunt. Hæc tam rapacia virtutis ingenia & ex ſe fertilia, in hac Beatiſſimę Virginis familia minimè rara ſunt. Quare, obſecro, Sodales integerrimi, huic libello, nouo hoſpiti locum præbete: non amplum petit nec lautum, ſed quem libellis pijs negare non ſoletis. Et quia Caſtitatis ac Continentię amore vos ardere non dubito, hoc victæ ac triumphatæ Incontinentiæ ſpectaculum beneuolis oculis & auribus accepturos prorſus confido. Veſtrum omnium caſtiſſimis precibus ſubmiſſe me commendo. Monachij, die Beatiſſimę Virginis luſtratæ, Anno Chriſtiano 1624.

a *Sen. ep. 94. circa med.*
b *Iuuenal. ſat. 2. ve. 167.*

Omnium veſtrum

Seruus in Chriſto

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO LECTORI.

FActum, mi Lector, ab omni ſæculo inauditum, omnibus poſt ſæculis obſtupeſcendum fero. NICETAS, Ægyptius iuuenis, ſui & libidinis victor, ſingularis, admirabilis, ſtratagemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego in omni re Chriſtiana nil reperiri ſimile. Poſſumus ſanè, quod ille de Vlyſſe, de hoc iuuene longè veriùs affirmare: Scyllam præternauigauit, nec abreptus eſt; Charybdi conſpectus eſt, nec conſeptus eſt: Circes poculum bibit, nec mutatus eſt; ad Lotophagos acceſſit, nec remanſit, Sirenes audiuit, nec acceſſit. Addam ego: vinctus eſt, ligatus eſt, armis omnibus ſpoliatus eſt, nec vinci potuit. Imo Sirenem fallaciſſimam audijt & acceſſit, ſeu, accedere coactus eſt, & tamen ſubmerſus non eſt. Lingua pugnauit, lingua vicit, qua pœne omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, ſed mutilando in tormentum. Vis noſſe, Lector, generoſiſſimi ſtratagematis incomparabile conſilium? hunc libellum lege: ſed quæſo te, quietus lege, & animo proficiendi. Mores hic componimus, non verba, & animis hæc ſcripta ſunt, non auribus. Scriptionis huius finis eſt, quem & tuum eſſe cupimus, illud extremum malorum, capitaliſſimam peſtem, vitiorum omnium largiſſimam ſcaturiginem INCONTINENTIAM expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes ſcelerum formas ſe diffundit. Qui caſtitatis hoſtis eſt, omnium propè vitiorum amicus eſt: nec vllus vnquam Pudicitiæ bellum indixit, qui non prius fœdera iunxiſſet, cum non ſimplici nequitia. Cui mens eſt vitia per compendium diſcere, in Laſciuiæ diſciplinam ſe tradat, & breui ſe magiſtrum ex diſcipulo mirabitur. Nemo ſancte vixerit, qui non & caſtè.

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non ſolis iuuenibus, non virginibus ſolis, nec tantum Parthenijs ſodalibus hæc ſcripta ſunt. Ad omnem ſtatum, ordinem, ſexum, ætatem attinet hæc ſcriptio, & multum quidem. Suam & viduæ, ſuam coniuges, ſuam ſponſi & ſponſæ caſtimoniam colant neceſſe eſt. Coniugij leges male ſeruabit qui ignorarit Caſtitatis, imò auſim dicere, Caſtitatis leges exactè ſciendas illi, qui ſeruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ ſepta tranſilire fas eſt. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis ſit cum Verecundia, Virtutis ſede? Ita hæc quæ de vitanda Incontinentia dicuntur, nemini non neceſſaria ſcitu ſunt.

Addo : plurima hoc libello doceri quæ ad omnigenæ Virtutis cultum faciant. Et vt ſcias, mi Lector, quod hic ſacræ inſtitutionis ſummarium tibi proponam: Quicquid Anno 1621. coram Sereniſſimo Electore MAXIMILIANO, & Serniſſima coniuge ELIZABETHA, de Dei Præſentia in omni, per ſacros Dominici Aduentus dies diſerui, eius tibi ſummam & velut expreſſum ſucum libro ſecundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno 1624. corā iyſdem Sereniſſimis Bauariæ Ducibus & aulico comitatu de nouemplici Æternitatis inferæ tormento pro ſuggeſtu dixi, eius tibi ſynopſin & epitomen do, eodem libro poſteriore, capite 11. Et quamuis hæc ſcriptio tantæ molis non ſit, non tamen properata aut ſeſquidie elucubrata eſt. Horatij præceptum eſt, nouennio præmendum, quod luci & publico velis committere. b *Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, vt iam oſtendi, hic eſt.*

Viginti quatuor omnino capita libris duobus aſſignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ ſint cum inuitamenta tum effectus Incontinentiæ. Secundus, per totidem capita eidem Vitio præbet antidota. Origo & cauſſa, ſed & tenor ac clauſula ſcripti NICETAS eſt, miraculum Continentiæ, & dignum cælo ſpectaculum. Hæc te ſcire volui, Lector, & cum lucro legere.

a Madaur. de Deo Socr. fine.

b De art. Poët. propius finem.

PRIMÆ

PRIMÆ IMAGINIS EXPLICATIO.

IO triumphe, Nicetas vicit, ſed vicit ducis illius auſpicijs, quem lilijs innutritum, lilio vt cruci ſuffixum monſtrat. Omnia impuri Cupidinis iacula caſtiſſimus iuuenis excepit illæſus; animi mortem exijt, quia mortem inferorum, mortem æternam in mente habuit. Ita laſciuum ex Orco angelum, cæcum Veneris puerum ſuperauit; quem & pedibus calcat. Nunc in præmium lætiſſimus Angelorum è cælo choreis honoratur.

Non aſſequetur Caſtitatis præmia, qui detrectauerit generoſi laboris prælia. Luctandum & certandum eſt: hic aliter victoria non conſtat. Optimè dixit Chryſoſtomus: Virgo (amans virginitatis) *à bello nunquam ceſſare poteſt.*

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

SERMONIS INGRESSVS.

PARTHENIVS ET EDESIMVS COLLOQVVNTVR.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiuſque antiquitatis doctiſſimus ſcriptor, & Orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud: *Neminem ſciſſe quod HIERONYMVS ignoraret.* ÆDESIMVS. Breuiter ſimul & copioſè laudas, doctorem laude digniſſimum, cuius ſi vel epiſtolas ſolum euoluas, magnum eruditionis theſaurum inuenies eruendum. PARTH. Has ipſas legi, quibus libro tertio miſcet res geſtas Pauli, primi anachoretę, vbi mentionem inijcit Ægyptij iuuenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vnquam ſæcula ſatis obſtupeſcent. ÆDES. Hoc ipſum non ita pridem, & legi, & pœnè in ſaxum ſteti. Quid nos, Partheni, ad Heroas iſtos; PARTH. Ita eſt; ſed quæſo te, ſi quidem plura ſuper hoc libet diſſerere, hanc tu mihi ſellã occupa, ſedentes cœptum ſermonẽ pertexemus, nam noui te è gẽte Peripateticorũ nõ eſſe, & Dion olim putat, vti arcum & lyrã, ita & homines quiete vigere, & Stagiritæ a ſcitũ eſt: ſedendo & quieſcẽdo animum fieri prudentem. ÆDES. Sed num, Partheni, de Caſtitate diſſerturis quies adeò eſt commẽdanda? noſti illud de Ægyſtho adultero: *deſidioſus erat.* PARTH. Quietem, mi Ædeſime, non otium, non deſidiam ſuaſi. Sed ad rem, & NICETÆ noſtri palæſtram propiùs inſpiciamus. ÆDES. Sed hac lege, vt tu mihi Theſeus ſis per omnem hunc explicandi labyrinthum. Ego Hieronymum ſumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

a *Ariſtot. l. 7. Phyſ.*

§. I.

ALium iuuenili ætate florentem, in amœniſſimos hortulos pręcepit abduci:

 ibique

ibique inter candentia lilia & rubentes roſas, cum leni murmure aquarum iuxtà ſerperet riuus; & moli ſibilo arborum folia ventus præſtringeret, ſuper extructum plumis lectum reſupinari iuſſit: &, ne ſe inde poſſet excutere, blandis ſerico nexibus irretitum relinquit. Quo cùm, recedentibus cunctis, meretrix ſpecioſa veniſſet, cæpit delicatis colla ſtringere cõplexibus, vt corpore in libidinẽ concitato, ſe victrix impudica ſuperiaceret. Quid ageret miles Chriſti, & quo ſe conferret, neſciebat. Quem tormenta non vicerant, ſuperaret voluptas? Tandem cęlitus inſpiratus, præciſam morſu linguam, in oſculantis ſe faciem expuit: ac ſic libidinis ſenſum, ſuccedens doloris magnitudo ſuperauit. *a* PARTH. O factum, Superi, omnibus retro ſæculis inauditum! omnibus poſt ſęculis obſtupeſcendum! Hoc eſt pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego hiſtoriam ex Nicephoro *b* verbis nonnihil alijs conſcripſi nuper exercendo ſtylo, libetne audire? ÆDES. Libet quàm maximè, millies hoc mihi narra, nunquam ſatiabis has aures. PARTH. Ergo recitare iubes? ÆDES. Et iubeo & volo: recita. PARTH. Ergo animum & aures aduerte.

a *Hier. in vita S Pauli primi Erem. c. 3. Baron. An. 253. Deſij Imp. primo.*

b *Lib. 7. cap. 13.*

CAPVT II.

Illuſtriſſimum NICETÆ facinus, paulo fuſius narratum.

IActat priſcum quum ſui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præciſam, in tyranni os expuit. Ne ſuperbi, mi Anaxarche; Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculę noſtræ, vobis ſæpe non pares tantum, ſed ſuperiores longè, & vel in arctiſſimis vinculis liberiores ſunt. Satis id oſtendit Ægyptius ille iuuenis, NICETAS, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo ſatis, non dicam, laudet, ſed nec miretur ſatis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum: idem ego de hoc iuuene verius: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyriſten nactus es Hieronymum Et videte mihi obſecro inter quot & quàm inſidioſas catenas, libertatem ſuam ſit profeſſus, caſtiſſimus hic Achilles noſter, cui longè periculoſior ſcena fuit inſtructa quàm ſocio. Lectus erat ſupra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis ſed bombycinis vinculis ligabatur Iam actum eſſe dixiſſes de retinenda pudicitiâ inter tot inſidias. Circum circa Voluptas ſua inuitamenta diſponebat, quibus pudica mens ſuæ caſtitatis, propoſitum vix potuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffundebant vmbras, & clementi brachiorum motu, dulces ſuſurros obſibilabant. Has inter loquax riuulus & omni cryſtallo nitidor errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat. vnde pœnè muſico concentu pulſabatur, vtrimque flores & copioſa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpuraſcentes roſæ promicabant; iſtinc Narciſſorum niuem & ebur, Hyacinthorum ſanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidiſſimus aſpirabat. Heu! quid facies Chriſtiana libertas? vndique ad voluptatẽ inuitaris; in tot florum laſciuia; in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitarici huic voluptati reſiſtes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te iaciet vincula, quot verba, &, vt baſiliſcus ſolis oculis necabit. Heu! miſerande iuuenis. Quomodo ab hac te viperâ ſeruabis illæſum? nulli vnquam ſua magis captiua fuit libertas quàm tibi Oculos aperis? à forma tibi laqueus eſt. hos claudis? aures patent, per quas veneni ſatis inſtilletur Sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus caſtitati tuæ ſuccurrere queunt Ah! amiſſa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur, Romanum parricidam in culeum cum cane, ſerpente, gallo gallinaceo atque ſimiâ inſutum, à vulnere ſeruari poſſe innoxium, quam te, ô iuuenis miſerande, à libidinis peſte immunem. Quidquid agas, conſtrictus teneris, nec patet vel ſpes euadendi vlla. Laſciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venena-

uit

uit telum, emittet. At, at, ante victoriã cecinit triumphũ Venus; reperit conſiliũ Chriſtianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit ſibi viã, qua victrix Caſtitas hoſtem ſuũ triumpharet. Nam, dum ſic vndique oppreſſus iuuenis viciniſſimũ periculum contuetur: Quin, ait ipſe ſecum, exſurgis læſe pudor, & quibuſcunque potes armis, teipſum defendis? ſola lingua vinculum non ſentit. Rectè eſt: lingua mihi telum erit: malo eſſe mutus; quàm parum caſtus. Dixit, & generoſiſſimo vulnere, mediam ſibi linguam præmordit, eamque in frontem lupæ quæ fronte caruit, ſanguinolentam eiaculatus eſt. O NICETA; ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupiſti, & virginei pudoris libertatem, in tutum aſſeruiſti, fauce pro pharetra, lingua pro ſagittâ fortiſſime vſus.

§. I.

ÆDES. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid ſimile in omni hiſtoria, profana & ſacra; veteri, nouâ, Romana, Græcâ reperire eſt? verè huic iuueni acclamari potuit FACTVM BONVM, factum admirandum, præſigne, obſtupeſcendum. Nihil ad hoc Lacon ille adoleſcens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non ſeruiam*, & vt primum iuſſus ſeruili & contumelioſo miniſterio fungi, illiſum parieti caput rupit. Quid Mutij dextera ardenti foculo caſtigata? Sed neque ſicam Lucretiæ ſanguine ſtillantem miror; caſta illa eſſe voluit, cum caſtitatem amiſit. PARTHE. Habuit quidem & priſcum æuum magna Caſtitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, ſolum NICETAM obſtupeſco. Xenocrates, illius fuiſſe dicitur verecundię, vt ſi quid vel in beſtijs impudici videre contingeret, auerſis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatiſſimæ formæ virginem ſponſo, vti eam acceperat, intactam reſtituit, tam ſui quàm libidinis victor. Alexander, Rex Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprij vultus elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea vreret; Democles in bulliens ahenum inſiluit vt ſtuprum effugeret. vterque Caſtitatis generoſus propugnator; neuter tamen cum NICETA noſtro conferendus. Et quia Circum hunc ingreſſi ſumus, libetne pedem protollere, & qua poſſumus, hoc ſtadium emetiri? ÆDES. Vacamus ambo: nec eſt quod recuſem, præſertim ſi tu manu ducas. PARTH. Sed ſi errem, veniam dabis, incidi nuper in verſiculos, pauculos illos, atque ſi verba ſpectes, parum delicatos & terreres, ſed ſenſu opulentos, & neſcio an breuius quid legeris, & ſimul vtilius. triplex illis inſcriptio, nec niſi ſex vniuerſum ſunt: En, recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS INVITAMENTA.

Otia, Menſa, Libri, vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hac tolle, hanc minue, hos muta, hac claude, hac fuge, vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS EFFECTVS:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS ANTIDOTA:

Lectio, Flagra Preces, Confeſſio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœnæ.

ÆDES. Memoriæ iuuandæ facti ſunt, nec diſplicent: ſed qui tu me hodie manu ducis, incipe Partheni, & explica illa tuorum verſuum ęnigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. PARTH. dimitte iam paucos hos Epicos: alios poſt ſubdam de NICETA meo, qui, niſi luxuriæ malum ingens habuiſſet cognitum, non illud adeò fuiſſet deteſtatus, vt cum ſummo dolore balbus eſſe maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus.

CAPVT III.

Primum INCONTINENTIÆ inuitamentum OTIVM.

NIhil ad vitia ſeu diſcenda, ſeu committenda procliuius, quàm otioſa vita. In ludo Vitij OTIVM Magiſter eſt & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui

Otij damnati eſſent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt.

Otia, menſa, libri, vaga lumina, verba, Sodales.

En, anteſignanum, OTIVM, non eſt quod hic quidquam controuertamus; omnium vitiorum vſitatum puluinar eſt Otium, quid ni etiam ſit luxurię? Et oraculum eſt, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, eſt otioſorum negotium. Portentum eſt profectò, homo otioſus & caſtus, atque vti cognata ſunt vitia, *mentiri* & *furari*, illicò enim ego tibi furem oſtendam, ſi tu mihi mendacem, ita prorſus, proxima ſibi ſunt *nihil agere*, & *male agere*; tempus perdere, & Caſtitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritiſſimum noſti:

Quæritur Ægyſthus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſſa eſt; deſidioſus erat.

A deſidiâ pleraque libidinum incendia excitantur. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magiſtri hic attenti vigilent, ſuis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud Satyricum: *a*

——— at nunc
Poſt finem autumni media de nocte ſupinum
Clamoſus iuuenem pater excitat., accipe ceras,
Scribe puer, vigila; cauſſas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.

Magni Imperatores, cum malè parére militem vident, aliquo labore compeſcunt, & expeditionibus detinent. Nunquam vacat laſciuire diſtrictis. *b* Reuera,

Otia ſi tollas periere Cupidinis arcus.
Contemptaque iacent, & ſine luce faces.

ſiquidem eodem magiſtro monente:

Quam platanus rinis gaudet, quam Populus vnda,
Et quam limoſa, canna paluſtris, humo;
Tam Venus otia amat ——

Otioſus enim, vti veriſſimè Romanus Sapiẽs; *c* non ſibi viuit, ſed quod turpiſſimum eſt, ventri, ſomno, libidini.

a *Iuuenal. ſat.* 14. *v.* 137.
b *Sen. ep.* 56.
c *Sen. ep.* 55.

§. I.

SEd grauiores tibi teſtes adduco. Mellifluus doctor Bernardus: Sicut, inquit, per rimam ſentinæ, aqua latenter intrat & excreſcit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauia cogitationes prauę, & concupiſcentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis ſuccumbens, in peccato periclitetur *a*. Otij hoſtem capitaliſſimum ſcias fuiſſe Bernardum, qui ſerio ſubmonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarum colluuies eſt otium, ſumma mentis malitia, malorum omnium ſentina, mors animæ *b*. Et vt ſciretur quàm cauendum eſſet Otium Caſtitatis ſtudioſo: Luxuria, inquit, cito decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit ſi quem otioſum inuenit; induſtriæ & labori cedit. *c*

Laurentius Iuſtinianus, vir perinde ſanctus ac doctus: ſicut aqua, inquit, quæ caret decurſu ac iacet in foueis, putreſcit: ita & corpus otij tabe confectum concupiſcentiarũ ac voluptatum carnaliũ parit ac nutrit inſaniã *d*. Id alibi confirmans: *e* quemadmodũ, inquit, extẽperato labore carnis incendia cohibentur, ſic ex otio fouentur & creſcunt. In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendij reperit, cùm ignis ſegnior eſt, butyrum affundunt, vt ad flammam irritent. Idem pœnè diaboli calliditas facit: cum libidinum ignis in nobis fractior eſt, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit viuaciſſimum: cibus potuſque copioſior eſt oleum; pix, libri obſcœni; molle butyrum, turpe otium: ad hęc fomenta facilis exurgit flamma. Qui caſtitatem odiſſe vult, amet otium.

a *Sermon. de S. Andrea.*
b *Epiſt. ad fratres de monte Dei.*
c *Ser.* 51. *de modo bene viu.*
d *Lib. de perfec&. grad. cap.* 9.
e *Lib. de ligno vitæ cap.* 5.

§. II.

OTium & Reges ſimul & beatas perdidit vrbes *a*. Otium iners & languidum, ſolam requiem complectitur, quo nil fœdius, nil ſimilius eſt ſepulchro. Otium ſine litteris, mors eſt & viui hominis ſepultura *b*. Proximę ſanè agnationis ſunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otioſitas*, *c* vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus eſt Otij, ſed diſpendium ſemper maximum: Otium, res va-

na omnium diſciplinæ inimiciſſima eſt. Otiũ non tantum non acquirit noua, ſed etiam acquiſita conſumit: & vix quicquam eſt, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planamque reddat atque Otium, quod etiam fortiſſimum quemque in diuerſa vitia ſuauiter impellit. *Multam malitiam docuit Otioſitas.*

Præclarè ſcripſit Portius Cato, neceſſe eſſe vt ſua cuique vitæ ratio conſtet; id certè niſi operoſo & laboris amanti contingere non poteſt, & ſanctioris quidem vitæ ratio progeſſu gaudet & creſcit; ceſſatione torpeſcit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium ſectetur, & à ſcopo ſuo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compendioſa via eſt Otium. Vis veram huius monſtri deſcriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma eſt Otium. Mens otioſa in mille facinorũ furias diſcurrit; *Multam malitiam docuit Otioſitas.* ÆDES. Plerique omnes contra OTIVM diſerti ſumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim ſuauius nobis eſſe credimus, cùm vacamus, otium melius reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus, deteriora ſequimur. PARTH. tantò peiores ſumus, quantò dulcius nobis eſt hoc peſſimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otioſitas.* Hactenus in otium dixiſſe ſatis ſit.

a *Catull. ad Lesb.* b *Senec epiſt.* 12.
c *Eccli. cap.* 33. *v.* 29.

CAPVT IV.

Secundum INCONTINENTIAE *inuitamentum,* MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto eſt; & pridem certa: ſine Cerere & Libero frigere Venerem. Cum enim totum illud domicilium interioris hominis, eſca ſtipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis in æſtuat, quid tam in propinquo ſupereſt, quàm ad Laſciuiam ſapere? tunc enim libidinoſus nec tenebras expectat, tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nuſquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimum. ita corpus fartum eſt, & cuticula bene curata, ante omnia vitia reſurgit libido, quæ annis ſæpe integris iacuerat emortua, aut certè ſopita langueret, vires reſumit, maxime dum adulterijs cælata vaſa propinant vinum, tanquam per ſe parum doceat libidinem temulentia, vt neceſſum proinde ſit vinum ex libidine haurire, ſi laſciuire lubeat. Nec vulgi dictum hic errat: *poſt epulas chorea,* cui & ſacra pagina adſtipulatur: *Sedit populus manducare, & ſurrexerunt ludere.* a Sed luſum non bonum, luſum impium, ideo vigilanter monet gentium Doctor: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria *b*. Et noſti, mi Ædeſime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* Quod diuinus Ezechiel clariſſime pronuncians: *c* Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ; ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantiam & otium ipſius, & filiarum eius.

a *Exodi c.* 32. *v.* 6.
b *Epheſ. c.* 5. *v.* 18.
c *Ezech. c.* 16. *v.* 42.

§ I.

ITa plerunque poſt lautiorem menſam, poſt ſaliares cenas, poſt epulas copioſiores, ab homine nonnihil diuertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: Impinguatus eſt dilectus & recalcitrauit. Incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo *a*. Ita lex vitiorum certa eſt, vt ſagine ſubſtructa ſit laſciuia. Vt non mireris apud eos incontinentiam, apud quos repereris offertam menſam. Et quæſo te, vel rationem tu tuam interroga fameſne an ſaturitas Virginitati ſit amicior. Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Caſtimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias ſcis, tum maximè ſtridere, cum maximè inflantur, & plenæ ſunt vento: ita prorſus corpus humanum habet; tunc potiſſimum in laſciuam petulantiam exæſtuat, cum plurimum ab epulis vinoque calet. Optimè Gregorius: *b* Ex vno Gulę vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis inumeri ſunt, qui præcedentem illum quaſi regem ſequuntur, qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletus lamenta perducunt. Hæc totidem verbis Gregorius, qui, ſilere ſi velit, loquetur experientia. Quam multi perdiderũt pudicitiam, quia

noluerunt vincere Gulam. Vnde vox illa caſtiſſimi Hilarionis: Paleis te paſcam, aſelle, non hordeo. Itaque opimiores menſas adeò abhorret Caſtitas, vt tum demum victoriam ſperet, cum corpori, velut iumento, deliciæ omnes negantur.

Verum ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum noſtrum. Atque iam ſæpe animum meum ſubijt cogitare, an non priſca illa ſæcula; ſanè non aurea, ſed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucas: in diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diem, qua intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes *c*. Æuum hoc noſtrum conſidera, & fateberis pariſſimum cum illo veteri Noëmi: Editur, bibitur paſſim, affluenter & ſaliariter. Neque hoc ſatis (venia ſit à tuis auribus mi Ædeſime) vomitur & luditur certatim, qualem ſcilicet luſum luſerat Vdo ille infeliciſſimus Magdeburgenſis antiſtes. Nuptiarũ etiam & chorearum vbique ſatis eſt (vrbes ingredere, & mecum ſenties) vbique Hymenæus & Thalaſſius perſonãt. Hos mores, credo, perſeuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, ſed Chriſtus, & ab iridis tribunali decretoriam ſententiam pronunciet in omne humanum genus.

a *Deut. cap.* 32. *v.* 15.
b *In libros Reg. lib.* 5. *c.* 1.
c *Luc. cap.* 17. *v.* 27.

§. II.

Ergo, ſi Veneream hanc flammam imminutum vis ire, menſæ ſaginam minue, cibum potumque tibi adime, Luxuriam ſubinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi moleſtum vis abigere, & panem proijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc eſt operam ludere. Quid Caſtimoniam inter epulas & delicias quęris, quam Hieronymus inter prolixas abſtinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longiſſimè profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. Iſæus Aſſyrius, teſte Philoſtrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret ſuauiſſimas? Iſta, reſpondit, curare deſij. Vtinam & nos, Ædeſime, has curas corporis deſierimus curare; mens rectius haberet. Imperio animi, corporis ſeruitio vtendum, nec plus fidendum huic ſeruo quàm hoſti. Hieronymus certè ſol ille ſolitudinis, integrarum hebdomadum ineditâ, maligniorem in ſe flammã compreſſit; oculos cælo inhęrentes, & quaſi caueâ ſuâ egreſſos, lacrymarum pluuiæ ſequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti ſubtractione. Sed pertexamus cœptum verſiculum; ita is habet: Otia, Menſa, libri — Ædes. Attentum habes auditorem; ſecurus perge.

CAPVT V.

Tertium INCONTINENTIÆ *inuitamentum.* IMPVRI & OBSCOENI LIBRI.

Peſtis ipſiſſima ſunt, hi tales libri, & certiſſimum venenum legentium. Et quod longè peſſimum, vbique obuium eſt, hoc genus toxici, & liberaliſſimè quacunque ſparſum reperies, neque enim vno tantum idiomate obſcœnitas in libros irrepſit, omnibus graſſatur linguis: Germanica, Italica, Gallica, Hiſpanica, Belgica, Latina, Græca; ſoluta, & ligata oratione, ſuntque hoc fœdo ſcribendi genere, priſcorum & recentium plurimi infames, è quibus alij hiſtorias texunt, alij ſatyras ſcribunt, alij poëmata pangunt, illi fabulas concinnant, iſti alium ſcribendi Circum ingrediuntur, in quo cum veris, tum fictis narrationibus, hiſtorijs & fabulis hoc vnum agunt, vt lectorum animos Veneris lue venenent, & vt minimum ad cogitationes impuras, ſi non ad laſciuos ſermones, & ipſos auſus pelliciant. In hos tales iure commotior Tullius; *a* Moliunt, inquit, animos noſtros; neruos omnes virtutis elidunt. In horum albo ſunt plerique omnes priſci poëtæ, fabulatores, ſatyrici; non nomino ne noſſe doceam. Horum omnium ſcripta ſi caſtigata non ſint, & ab obſcœnitatis ſordibus eluta, lectori meriſſimum venenum ſunt, non tanget hos, quiſquis Caſtitatem cordi habet. Ouidius ipſe ob hoc ab Auguſto in exilium relegatus, nec à Tiberio reuocatus, cautè id monet;

Eloquar inuitus, teneros ne tange poetas:

Submo-

Submoueo dotes impius ipſe meas.

Audiſne, ipſe peſtiles poëta vociferatur: ne me attingas, abi, recede: prædicit periculum, malum antè denuntiat. proclamatque, fuge, procul eſto, ne inficiaris, Tu verò infers te, & irruis; & nec amicorum reuocantium, nec hoſtium repellentium voces audis, tangis, legis, relegis, expendis magis ſerius quàm diuinas paginas. Ergo iure vox è cælo intonat: quis miſerebitur incãtatori à ſerpente percuſſo, & omnibus qui appropiant beſtijs? *b* Tu igitur, ne tange hos, quiſquis infici non vis, & perire Neque enim hi peſtilentiſſimi codices aliud ſunt Origeni, quam ranę Ægyptiæ, Hieronymo glandes & ſiliquę porcorum, Auguſtino flumen Tartareum, in quo miſerè deuoluitur ad inferos, humanæ gentis pars magna.

a *Lib.* 2. *Tuſcul. qq.*

b *Eccli. cap.* 12. *v.* 13.

§ I.

AT verò dicas: hinc verbo diſco, hinc ſtylum acuo, hinc eloquentiam haurio, & ritus veteres cognoſco. Nimirum, diſcere vis benè loqui, & malè viuere. Ex abundantia enim cordis os loquitur *a*. Et quid opus aurum in hoc luto quærere? Itane, mi iuuenis, ex oleto iſto tantum tibi eruditionis accedet? perinde atque ſi Muſæ natę ſint & donatę cum his Venereis ſatellitibus. Et deinde, ſi ita, mi iuuenis, ſine his eruditionem parari non poſſe; numquid ſatius eſt iacturam facere doctrinæ quam pudicitię? & velle potius minus eruditum, quàm minus caſtum eſſe? At iſtud mantelum eſt & pretextus vaniſſimus, ſine hoc obſcœnorum ſcriptorum lenocinio ſcientiam, ſtylum, eloquentiam non conſtare.

Si ego tibi, mi Ædeſime, Falernum capaci auro vel gemma propinem, prius tamen fœdum araneum in hoc generoſi potûs carcheſio commoluiſſem; reſponderéſne propinanti? tantine apud te eſſet Opimianum, vinum vel rari artificij Chryſendethon, vt oculis tuis certum periculum nunciantibus non crederes, ſed allicienti gulæ pareres? tam fungi te & fatuum non credo. Simillimum prorſus in his libris eſt: phraſis, ſtylus, elocutio, velut aurea patera blandiuntur oculis: veſtis inſuper libri, purpura & auro nitens icones in æs inciſæ, dictio vernans & florida, fabulæ etiam & facetiores hiſtoriolæ, ritus priſci æui, velut vinum edentulum, & centum annorum Opimianum, inuitant ad hauriendum, ad legendum. Sed cogita quàm pinguis hic innatet araneus? laſciuia, obſcœnitas, libido hic latent; mors in hæc pocula ructauit: præſtat hic ſitim ferre, quàm mortem bibere.

Libri certè inhoneſti quauis colubrina ſanie peſtilentiores ſunt & pernicioſiores. Nãq; obſcœnus ſcriptor, omnium horarũ leno eſt, nulloque non tempore ad impuros cogitatus, motuſq; inuitat & letali peſte inficit, quos obſequẽtes habet, atque in exitiũ ſuum curioſos. Ita fit vt multò maxima ſit horum librorũ, & turpium picturarum, pernicies, cum illi tectæ fœditatis ingenioſo inuolucro alliciant, iſtæ tenaci oculorum viſco decipiant, & Caſtimoniam ſuauiter expugnent. Neque talium librorum auctores aliud faciunt, quam qui fontes publicos veneno inficiunt tot funerum rei, quotquot inde biberint.

a *Matth. cap.* 12. *v.* 14.

§. II.

SVrena, Parthorum Dux, Craſſo vna cum plurimo milite atque filijs interfecto inter prędã, Ariſtidis Mileſia reperit, & ob id Romanis plurimum inſultauit. Quid cacodæmon faciet in morte, cum Ouidios & Amadiſios &c. moriturum oculis ingeret, quos ſani tantis ſtudijs legebãt; forſan etiam re diuina ob id facilè temereque neglecta. Scis, mi Ædeſime, quid olim Hebręi ad Romanum tribunal ſucclament, *Non hunc, ſed Barabbam.* Itidem prorſus ſpurcorum ſcriptorum lectores faciunt, & grandi voce, hoc eſt opere ipſo ſucclamant: Non hunc, non libellum de Imitatione Chriſti, non ſtimulos Virtutum, non Claudium Viexmontium de Pœnitentia, non Dominicnm Candelam dè Virginitate, non Franciſcum Brunum de Chriſto, aut Chriſti matre, non Ludouicum Granatenſem pro pietate plurima ſcribentem, non Franciſcum Arias de imitanda Beatiſſima Virgine diſſerentem, non Ludouicum Richeomum de Peregrino Lauretano loquentem; non hos volumus; apage cum talibus. Sed neque Didacum Stellam de Mundi contemptu, neque Gabrielem Inchinum de omnium

nium

nium Nouiſſimis, non opus Marianum Martini Delrij, non ſacras meditationes Ludouici de Ponto, nullum horum, ſed Barrabã, ſed Amadiſium Gallicũ, copioſum illum & illuſtrẽ ſcriptorem, qui vltra vicenos quatuor libros conſcripſit; da Heliodoros, Arbitros; da Madaurenſes, Fauſtos, hos volumus, non illos alteros moroſos ſcriptores. Itáne vos, Chriſtum & Chriſtianas lucubrationes tam facilè repudiare, admittere Barrabam, parricidas libros in exitium veſtrum petere & fouere? Dixi iam ſupra, obſcœnas has chartas ranis Ægyptijs ſimiles, quæ abſono carmine perſtrepebant in omni domo, ipſas etiam menſas fœdabant, ipſa etiam cubicula turbabant. Ita ſacra pagina: *a* Quę ingredientur domum tuam, & cubiculum lecturi tui, & ſuper ſtratum tuum &c. Rectè, in ſtratum, nam & dormituro, imò & dormienti hæ tale obſcœnæ ranæ ſeſe ingerunt. Et hinc, mi Ædeſime, etiam cùm dormimus, ſæpe culpa non caremus: ſomnus etiam in noxam nobis abit, quia cùm vigilaremus, ſine noxa non fuimus. Et quæſo, quę tandem hæc noſtra inſania eſt? iam proximus ardet Vcalegon, ac flammas vomit caminus noſter, & nos reſinam & oleum affuſuri accurimus. Quid opus, libidinem his libris accendere? iam antè ſæuit nimium quantum in humanis membris, à protoplaſti letali morſu. Satius profectò foret vel oculis carere, quam illis tam malè vti.

a Exod. cap. 8.*v.* 5.

§. III.

NArrat Ioſephus, *a* Theopompum mente motum fuiſſe, diebus triginta, quod fuiſſet circa legem diuinam curioſior: Theodectę verò poëtæ: cum aliquid è ſacro volumine tragœdię ſuæ inſerere tentaſſet, oculos glaucomate ſuffoſos caligaſſe. Quod ſi nec ſanctæ quidem (ſic loquar) curioſitati ſit venia, quæ erit impiæ illi & fœdæ? non benè conueniunt, nec in vna ſede morantur, Virginitas & Curioſitas, hæc præſertim in laſciuis paginis. Conſuluit ſibi Nonnus poeta, qui Dionyſiaca ſua diſcerpſit, & ſtylum ad ſacra conuertit. Æneas Syluius, dein Pius II. Pont. Max. dum illi virebant genua, quędam licentiore calamo in lucem dedit, quæ maturioris iam ęui, primus ipſe iudex damnarit; plurimum etiam vt ea omnia ſuppreſſum iret, laborauit. Hinc eiuſdem voces illæ & preces: Seni magis quàm iuueni credite: & Pontificem pluris, quàm hominem priuatum facite; Æneam reijcite, Pium ſuſcipite. Ioannes Picus Mirandula libros amorum ab ſe compoſitos exuſſit. Noui ego, qui ſub vitæ finem verſiculos eiuſcemodi molliores hoc verſu damnarit: Ite mali verſus, animam qui perditis, ite. Æuo noſtro, Laurentius Gambara, Petrus Bembus, Franciſcus Petrarcha, Torquatus Taſſus, Petrus Ronſardus; plures alij acerbè demum deplorarunt, quicquid olim calamo minùs verecundo exararunt. Ita hi libri nuſpiam tutiore ſunt loco, quàm cum in flamma ſunt. Sed ex te, quiſquis eiuſcemodi chartas reuoluis, quæro: admitteréſne in ędes tuas lenonem aut lenoniæ artis vetulam? apage tu mihi hos tales hoſpites in honeſta domo, reſpondebis credo. Atqui, mi iuuenis, obſcœni libri & imagines omni lenone peiores ſunt, vt qui omnibus horis pelliciant. Malus homo ſubinde boni conſilij eſt auctor, at ex libro malo & laſciuo honeſtatem nunquam condiſces. Hic, vti venenata beſtia tolli poteſt, mutari non poteſt, idem ſemper & vbique ſibi ſimilis, peſtilens, animorum corruptor, euerſor candoris, pudoris, ſanctitatis, vniuerſæ virtutis; doctor proteruiæ, inuerecundiæ, laſciuiæ vitiorum omnium. Nulla Circe, nullæ Sirenes, nulla Hydra aut Harpyia tam viroſa aut noxia fingitur, atque ſunt impura volumina. Quare Concilium Lateranenſe & Tridentinum, à Chriſtianis oculis & manibus, ea merito ſeuera lege arcent. Si enim ſanctiſſimus vir Hieronymus ad Chriſti tribunal flagellatum ſe aſſerit, quòd Ciceronianus eſſet, quid tu Catullianis, Propertianis, Amadiſianis, futurum cenſes? ÆDES. Perſuades, Partheni, nec differo quin hodierna aut craſtina luce bibiliothe culam meam recenſeam. Si quos huius notæ libros reperero, expellam hoſpitio. Sed quid de picturis cenſes, quę cum veſte honeſtatem exuerunt?

CAPVT VI.

Quartum INCONTINENTIÆ *inuitamentum*, PICTVRÆ INHONESTAE.

PARTH. Quod de libris obſcœnis dixi, idem de picturis talibus affirmatiſſimè aſſero

ſero: peſtem & venenum immittunt per oculos in animum. Cum tentatio deeſt, pictura ſupplet. Multa olim idola proponebantur adoranda, quæ vel aſpicere honeſti oculi dedignarentur. Ideo diuina Sapientia clamitat: *Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ.* Inſani mortales turpitudinem, quam picti Dij Deæque præ ſe ferebant, eam ipſi honeſtatem interpretati ſunt, nec ſibi vetitum credebant quod Dijs licuiſſet: Ab his fontibus tales riuuli. Ab inhoneſtis picturis, facilis gradus eſt ad actus inhoneſtos. ÆDES. Nec tamen omnes eiuſcemodi picturas damnabis, mox ad Vulcanum ablegandas quandoque artificio parcendum. Pictores & ſculptores, hominem ideo ſæpe fingunt inueſtem, vt humani corporis eniteat artificium, quà ſtructuram, prorſus admirabile. PARTH. Quid? tu his patrocinare? quaſi vero artificiũ pereat, niſi pereat pudor. Laudatiſſimi pictores fuerunt, qui tamen caſto ſemper penicillo ſunt vſi. Quales Titianus & Tintoretus, Veneti; qualis Chriſtophorus Schvvarz Monacenſis: eorum opera ſummi artifices etiamnum mirantur: ij nunquam inuerecundis coloribus pinxerunt, Tintoreti quidem opus Chriſtus à Romanis militibus crucifixus, in Venetâ Curiâ, ſermone muto hodieque concionatur. At verò Chriſtophorus Schvvarz, quicquid artis (vt ipſe faſſus) quicquid ſenſus, animi, affectus, venuſtatis habuit, in vnam Beatiſſimæ Virginis ſedentis & puellum filium genibus fouentis imaginem ita conſumpſit, vt ſibi demum ſatisfecerit. Et hæc Monachij in aulâ Scholarum Societatis IESV etiamnum ſpectatur. Sed (quod admirandum) nulli artificum eſt imitabilis, quamuis eximij pictores tentarint non ſemel parem effingere, ſucceſſu tamen prorſus impari. Et hæc pictura eo nobilior, quo artifex ille ingenium omne atque artificium, non in amorum Deam, ſed in *Domini* matrem pingendam impendit.

Pictores illi ſine fronte, venatores ſimul ſunt; ſed diaboli, his talibus picturis velut retibus incautos oculos illaqueant. Incredibile, quantum malorum in Orbem inuehant, laſciuæ hę imagines. Et tamen, vbique pœnè locorum, hoc oculorum virus reperire eſt. In cubiculis, diætis, cænaculis, in hortis, fontibus, in propylæis, veſtibulis, triclinijs, in ipſis poculis, in vijs publicis; libros etiam cum eruditos, tum eos quos ſtemmatum vocant & amicitię, inficiunt, Et quot oculi ad hos ſcopulos fœdè impingunt.

§. I.

CAligula Romæ, publico epulo, ſeruum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confeſtim tradidit, vt manibus abſciſſis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui cauſſam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur *a*. Sulpicius Galba numulario non ex fide monetam verſanti, manus etiam amputauit, & ad pecuniariam abacum affixit. Digni prorſus hoc ſupplicio ſunt pictores, qui adeo verecundiæ obliuiſcuntur, vt plurimorum oculos in eandem ſecum trahant inuerecundiam. Libros obſcœnos multi non legunt, quia non habent; imagines laſciuas plurimi aſpiciunt, quamuis eas non habeant. Et velut auiculæ quæ viſcatis virgis falluntur, quanto magis alas his applaudunt, tanto magis inhæreſcunt; ſic oculi hoc diaboli viſco tenacius retinentur, quo diutius ſpectant. Certè vel ipſis idololatris picturę tales minimè probabantur: ſi quis inter eos prudentior aut honeſtior, fœdas has oculorum illecebras plurimum ſemper deteſtatus eſt.

Ariſtoteles, in ſuis politicis: *b* Cum vero, inquit, dicere quidquam tale interdixerimus, clarum eſt quod & aſpicere, & picturas & actus deformes prohibemus: ſit igitur cura magiſtratibus, nullam neque picturam, neque ſtatuam eſſe talium rerum imitatricem. Sed ô mi optime Ariſtoteles, iam pridem vapulas, philoſophia tua moralis dudum exulare iuſſa eſt, nos alites mores inſtruimus. Si hodieque fas tibi foret, ô mi Philoſophe, Chriſtianorum ædes obire & pictas in ijs tabellas inſpicere è plurimis ablegatam verecundiam omnem pronunciares. Hæretici certè adeo iam depuduerunt, vt Chriſti crucifixi effigiem cubiculis & hypocauſtis eijciãt. Faunos pictoſq; Cupidines, Veneres & Fortunas ad menſæ parietem affigant, vt vna prandeant & cœnent libidines. Sed nec in templis, Chriſti Diuorumque icones tutæ ſunt; illinc etiam exturbantur, à manſuetiſſimo Caluini ſpiritu. Imagines

gines laſciuæ raram patiuntur proſcriptionem nec vnius alteriuſve loci exilium horrent, cum alibi tãtò ampliore hoſpitio recipiantur. At verò caſtiſſimè Catharinæ certamen, integerrimæ Vrſulæ triumphi, verecundiſſimæ Agnetis victoria, tot mille fortiſſimorũ martyrum depicta ſupplicia procul amandantur; euocantur contra ex inferis Deæ omnem impudicitiam profeſſæ, earum imagines ſub aſpectum collocantur, vt perire volenti, vbique pateat pereundi occaſio. Indignum dictu eſt, à Chriſtianis talia ex Orco monſtra in pretio haberi, & Seruatoris, Deiparæ, Diuorum imagines, velut neſcio quam idololatriam ſapiant, eliminari, & ex omni ædium loco proſcribi: Beatiſſimæ Virginis effigiem nullâ domus parte tolerari, fœdiſſimæ Veneris imaginem loco editiore honorari.

a *Sueton. in Calig. cap. 32. & lib. 7. in Galba.*

b *Lib. 7. polit. cap. 17.*

§. II.

VNius è Sodalibus Marianis Ingolſtadij eximia virtus fuit in abolendo hoc malo. Compererat hic, clam per vrbem vænire, à neſcio quo propolâ, obſcœnas imagines, quæ oculos honeſtos ſeque ipſas erubeſcerent. Conſtituit eas adoleſcens tollere: abijt coëmptaſque ad vnam omnes, ne quos aſpectu vrerent, flammis combuſſit: teſtatus, nihil ſe neque lucro maiori emiſſe, neque diſpendio minori perdidiſſe *a*. O factum bonum & ad leges Pudicitiæ! Laceret, vrat inuerecundas imagines, qui diſcerpi non vult & comburi animum. Tales picturæ, mihi crede, ſæpe peiores multo ſunt colloquijs impuris: dictio dicta perit, auolant leuiſſima verba; littera ſcripta manet, turpitudo picta perſeuerat, & ex his oculis in alios atque alios oculos ſeſe inſinuat. Ita, imagines ſpurcæ, aræ ſunt diaboli, in quibus oculi, cogitationes, & cor, huic Orci domino ſacrificantur. Damnum, vix quiſpiam ſatis æſtimet, quod ab impuris his ſimulacris infertur, tam illorum auctori quam ſpectatori. Narrauit mihi nuper celeberrimus chalcographus & pœnè catalogum texuit eorum tantum pictorum atque ſcalptorum qui artificosè quidem, ſed inuerecunde pinxerunt aut ſcalpſerunt; demum ad incitas redacti aut præmaturo funere ſublati finierunt miſerrimè. Adeo nemo impunè vel conficit vel aſpicit hæc libidinum irritamenta. Procul ergo procul, Ariſtidis vel Pauſaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiquitas vocabat, qui votum ſuum in pictura confitebantur. Apage hoc artificium quod oculis ſe vendit, & pudorem eripit. ÆDES. Pictorum cauſſam, Partheni, non agis. PARTH. Imo vero maxime, ſed eorum quorum colores artificium monſtrant, non laſciuiam docent. ÆDES. Equidem tecum ſenſi, vt rem fatear, antequam iſta in picturas inuerecundas diſſereres: nec quiſquam eſt, puto, tam ferreæ frontis, qui non fateri cogatur, has tales imagines concitandæ libidini plurimum facere. Et hoc tibi de me perſuade, ſi quid ego minus verecunde pictum in muſeo meo, aut inter meos libellos aut in cetera ſupellectile repererо, hodie in igne erit. PART. Sic oportet: melius eſt ardere telam aut chartam, quam animam. ÆDES. Sed promoueamus pedem, ad vagos oculos.

a *Ann. 1614. factum.*

CAPVT VII.

Quintum INCONTINENTIÆ *inuitamentum* OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.

PARTH. Inter libidinis inuitamenta, poſui *Vaga lumina.* Verſiculum meum repeto:

Otia, menſa, libri, vaga lumina ——

Libidinis malum non vno tantum oſtiolo in animum irrepit: ſæpe per aurium patulas portas, at ſæpius & pernitioſius per oculorum geminas feneſtras aſcendit. Vix opus hic teſtibus, malo noſtro id experimur. Sanctiſſimum Prophetam Dauid, in duo ingentia ſcelera præcipitarunt incauti oculi. Vidit, & exarſit; factus adulter & homicida, ſolo lauantis mulieris aſpectu *a*. Ideo Iob præcipitium hoc & metuens & cauens: Pepigi fœdus, inquit, cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem in me haberet Deus deſuper, & hæreditatem omnipotens de excelſis? *b*. Rectiſſime cum oculis fœdus pepigit, cum oculis enim paciſcendum eſt ei, qui

qui tueri vult Caſtitatem. Nam niſi oculi certâ lege & fœdere obligati ſint ac conſtricti, nullum erit tam firmum Caſtitatis propoſitum, quod oculorum, fraus vel importunitas, vel etiam negligentia; & leuitas non labefactet. Ephremi dictum eſt: Aquæ ductus confractus perdit aquas; oculorum diſtractio mentem caſtam deſtruit *c*. Hinc Chriſtus vt oculorum procacitatem comprimeret, legem tulit tam ſeueram: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo *d*. Per Moſen, inquit Gregorius, luxuria perpetrata, per auctorem munditiæ Chriſtum, etiam cogitata damnarunt *e*. Hinc tot monita, tot præcepta oculis data: Ne reſpicias mulierem, &c. Virginem ne conſpicias &c. Auerte faciem tuam à muliere comptâ, &c. *f* Hinc illa multo prudentior quam ſeuerior Zaleuci Locrenſium legiſlatoris lex de eruendis oculis adultero, vt qui ſint adulterij vel duces, vel ſuaſores. Oculum, primam amoris viam eſſe, non abſurde dixit Lucianus. Oculus, Amoris principium eſt, Platoni: Amoris ſedes, Philoſtrato.

Si neſcis, OCVLI, ſunt in amore duces. g

Ea, inquit Nazianzenus, oculi impudici & auidi attingunt, quæ nefas eſt attingere: ſunt enim organum auidiſſimum atque promptiſſimum. Hinc eleganter Baſilius: Oculis, inquit, velut *manibus incorporeis*, quicquid volumus, attingimus. *h*

a *2. Reg. c. 11 v. 2.*
b *Iob 31. verſ. 1.*
c *Tom. 2. tract. de Humil.*
d *Matth. cap. 5. v. 28.*
e *In Iob cap. 31.*
f *Eccli. c. 9. v. 3. 5. 8. 9.*
g *Propert. lib. 2 eleg. 15.*
h *Lib. de vera virginitate.*

§. I.

QVod de Naphta, ſulphureo bitumine Plinius: Huic, inquit, magna cognatio ignium, tranſiliuntque protinus in eam vndequaque viſam; *a* hoc quoque de ardentibus oculorum tædis, & concupiſcentiæ igne affirmare licet. Ideo continenda omnino ſunt lumina, ne alienam videant formam & pulchritudinem, eſt enim his oculorum ignibus cum pulchritudine maxima cognatio; tranſiliunt in illam vndecunque viſam. Decor natura ſuâ, inquit Tertullianus, *b* libidinis inuitator eſt. ÆDES. At viri boni aut feminæ pudicæ forma non lędet me. PARTH. O mi Ædeſime, multa bona ſunt, multa ſunt optima, ſed non tibi, non mihi, non illi alteri. Suſanna bona erat, & ſancta, ſed non ſenum illorum oculis: bona erat (puto) & honeſta Berſabee, ſed non bona oculis Dauid: bonus erat, optimus erat, Hebræus Ioſeph, & tamen oculos dominæ aduſſit: bona erat arbor Paradiſi; ſed ſuos illic oculos amiſit Eua. Inſani hominis eſt, oculos eruendos præbere, ea tamen lege, ſi gladiolo eruantur aureo. Virginea forma gladiolus eſt aureus curioſo ſpectatori, ſed oculos non minus perdit, qui ſic perdit. Magnus ad cócupiſcentiam aditus eſt, hoc vnum VIDERE. nam, quod Clemens *c* Alexandrinus ſapienter monet; dum laſciuiunt oculi, caleſcunt appetitiones. Sic prima fornicationis ſagitta, eſt oculus —— vtrique videndo, femina. *d* Non tam eleganter quam verè multis ſæpius occinendum: Caue tibi, tuiſque oculis; caue animo tuo: Eſt mulier tactu viſcus, viſu baſiliſcus. ÆDES. ſed reuera difficile eſt, hos ſcintillantes capitis noſtri orbiculos, tam ſeueris ſemper legibus adſtringere. Natura illos in capite, velut in animatæ turris vertice collocauit, tanquam ſpeculatores, vt imminente malo reliqua membra præmonerent, & periculo ſubducerent. Ita oculi aperti ſint neceſſe eſt, cuſtodes enim ſunt noſtri corporis. PARTH. non nego eſſe, ſed de his cuſtodibus cum Iuuenale *e* ſæpe quis quærat —— ſed quis cuſtodiet ipſos Cuſtodes? Ergo faciant officium oculi, corpus cuſtodiant, ſed ita, ne hoſti prodant animum, quem clauſi aut modeſte depreſſi melius ſeruabunt, quàm hiantes & aperti. Erigere ſe volunt? cælum aſpiciant; ſubmittere? terram tueantur. ÆDES. non adeo pulchrum cenſeam ſic deiecto ſemper vultu inter homines verſari, quaſi furti reum. PARTH. Imo verò pulcherrimum; ſed nec decentior alius Verecundiæ habitus eſt, quam oculos deprimere, & in terram figere. Et ſciſne ſanctiſſimo viro Ephremo, quid circa hoc, documenti dederit muliercula? ÆDES. aueo ſcire, enarra ſis.

 a *Plin*

a *Plin.l.2.c.105.*
b *Tert.l.de cult.fem.*
c *Clem.l.3.pædag.c.11.*
d *Virg.3.Georg.*
e *Iuuen.ſat.6.verſ.345.*

§. II.

PARTH. Edeſſam tendebat Ephrem; *a* in via Deum ſic precabatur: Domine, tu meũ hoc iter ſic dirige, vt primo vrbis ingreſſu, in eum virum incidam, qui mecum diſſerat ſuper ijs, quę ſint iuuando & excolendo animo. Cumque iam citatiore greſſu portæ imminerer, ſecum ipſe cæpit diſquirere, & quas viro illi quæſtiones poneret, quę primo, quæ loco vltimo interrogaret. Dum ſic ſuis merſus cogitationibus incedit, en tibi mulier leuicula, ſub ipſam portam illi fit obuia. Ephrem fixis in eam oculis, quaſi emota mentis ſubſtitit: turbabatur nimirum vir ſanctus hoc feminę occurſu, dolebatque votis Deum non annuiſſe; ita triſtes & indignantes oculos in feminæ vultu ſtatuit. Non minus illa, eum ſic ſtantem obtutu acerrimo cæpit contemplari. Vbi ſic inter mutuos aſpectus aliquamdiu ſilentium tenuit, demum prior Ephrem, pudorem femellæ incuſſurus: Non erubeſcis, inquit, procacula, tam fixis oculis me petere? Non erubeſco, inquit illa, mi bone vir: licere mihi reor te aſpicere, ex te tuoque latere ſumpta ſum. Tibi vero conuenit, non feminas, ſed terram matrem tuam aſpicere, è qua ſumptus es, & in quam reuerſurus es. Audijt Ephremus inexſpectatam prorſus concionem, & ipſe ſibi tacitus dixit: *Hoc habes*, mi Ephrem, & nunc votis tuis ſatisfactum. Petijſti à Deo vitæ magiſtrum, & nactus es. Huic feminæ minerual debes, & gratias. Idem Deus viri, idem feminæ ore loquitur. Habes abundè ſatis in hunc diem, habes in multos annos quod diſcas, & exerceas: oculos cuſtodi, feminis eos claude, terrę aperi, & ſepulchrum circumſpice. Et nos, mi Ædeſime, aut cęlo attollamus oculos, aut terræ defigamus: ita *volare* docendi ſunt oculi, & *repere*, volare ad Deum, repere ad ſepulchrum. Grande bonum, oculus tranquillè pudicus.

Et caſtigata collecta modeſtia frontis.

ÆDES. Permitte, vt te turbem, & interfari liceat. & cur oculi in humani corporis forma, vltimi omnium vitam accipiunt (ſic fertur) & amittunt primi, cùm moriendum? PARTH. Optimè id conſtituit natura, vt quo maius eſt ipſorum periculum, eò minus ſit nocendi ſpatium; & ſapientiſſimè Deus, oculos fletus inſtrumentum eſſe voluit, vt quo vitiorum ſordes hauriuntur, eodem per lacrymas diluantur. Nec enim amori tantum, ſed & omnibus vitijs in animum per oculos via eſt, vt rectè affirmat Fabius. Huic adulterium monſtrant, huic inceſtum, huic domum quam concupiſcat; irritamenta vitiorum ducesque ſcelerum ſunt oculi, adeoque pars innocentiæ eſt cæcitas, quã cupiditatibus innumeris via intercluditur. Samſon ille abſtemius, & magno Dei dono natus, vt Dalilam vidit, perijt; iam cæcus perditum robur reparauit, quod malè oculatus perdiderat. Homo libidinis amans, compedes gerit in oculis quibus vinciat, gluten quo affigat, hamum quo inuncet, flammas quibus adurat, ſagittas quibus confodiat, & ſuum animum, & aliorum. His compedibus vinctus, hoc hamo inuncatus, his flammis aduſtus, his ſagittis confoſſus eſt Aſſyrius Holofernes, vidit Iuditham, & vitam perdidit: *Cumque intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus eſt in ſuis oculis Holofernes. b*

a *Sozom. lib. 3. hiſt. Eccl. 16. Sur. tom. 1. Feb. 1. è Metaph.*
b *Iud. cap. 10. v. 17.*

§. III.

ALexandri Macedonis non tam miror inuictam dextram, quàm pudicos oculos; Darij vxorem, inquit Plutarchus, *a* quia formoſiſſima dicebatur, noluit in ſuum venire conſpectum. Oculorum peſtem quia prudenter timuit fortiſſimè cauit, magis victor, Darij coniugem non videndo, quàm Darium vincendo. Periclem Athenienſium principem hoc quoque nomine laudatiſſimum nõ tranſeo. Hic, cum in prætura collegam haberet Sophoclem, ac is publico officio vna diſtrictus, prætereuntis pueri formam impenſius laudaſſet, intemperantiam eius perſtringens, Prætoris, inquit, non ſolum manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculi à libidinoſo aſpectu debent eſſe continentes *b*. Væ nobis Chriſtianis, ſupremi iudicij die: leges noſtras tam exactè nouimus, quàm facilè in eas delinquimus

mus. Clamat legiſlator Chriſtus: Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: bonum tibi eſt vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis *c*. Seria lex: ſed apud multos petulantia oculorum ab ea non cadit; iocum putant, emiſſitios ſuos oculos, velut pecus ſuum, in omnem libidinem agere. Rari hodie Iobi viuimus, qui cum oculis fœdus ineamus, vt ne cogitent quidem de virgine: Salomones potius ſumus, & oculos noſtros penitus exleges facimus. Omnia, inquit Salomon, quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis *d*. Et quam tu ab eo vitæ ſanctimoniam ſperes, qui ſuos ipſe oculos ſic hortatur: Ite mei oculi, & quaquà lubet, expatiamini liberrimè; licet vobis, quicquid libet. Videte, vt intuendo exſatiemini, pro cupidine; nullius iucundæ rei conſpectum vobis eripiam: vna vobis lex eſt, LIBERTAS. Vbi tanta oculis licĕtia permittitur, actum eſt de animo. Vetus Patrum dictum: Incuſtoditus viſus, incuſtoditæ mentis eſt nuncius. Et ſicut domus munda non erit, cuius effractæ feneſtræ omne genus auium admittunt: ita nec mens pura, ſi mentis feneſtræ oculi, ad omnem pateant curioſitatem.

a *Libell. de curioſis.*
b *Valer. Max. lib. 4. c. 3.*
c *Matth. cap. 8. v. 9.*
d *Eccl. cap. 2. v. 10.*

§. IV.

ÆDES. Si tanta ſunt animo pericula ab oculis, non immeritò ſollicitus precatur Dauid: *Auerte oculos meos; ne videant vanitatem.* a PARTHEN. Et nos, ſi Caſtitas & pudicitia nobis ſit curæ, quotidie fœdus cum oculis inire, quotidie Deum rogare inſiſtemus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem*: iuuabit Deus iuuari volentes, ſed ſeriò & conſtanter volentes. Scis quid Auguſtinus, de Alipio ſuorum ſodalium optimo narret. *b* Auerſabatur is omnem ſpectaculorum turpitudinem, ſed cum ad amicorum blandiſſimos inuitatus & preces inuictus, iam etiam traheretur familiari violentia: Ad amphitheatrum, inquit, non totum Alipium pertrahetis: animus & oculi ibi non erunt: itaque abſens adero. Venitur, conſidetur, feruet opus. Alipius oculos, vt ſtatuerat, comprimit; animum, quantum poteſt, auertit ad alia. Vtinam & aures obturaſſet. Ita quidem cœpit, non ita finijt. Subitò ingens populi clamor coortus eſt: hic bonus Alipius curioſitate victus, noluit eſſe cœcus amplius, nec erat iam ille qui venerat, Sed vnus de turba, ad quam venerat. Ita oculos diu preſſos reſerauit, ſpectauit, clamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam, qua ſtimulabatur, non redire tantum cum illis à quibus antè trahebatur, ſed etiam præ illis, & alios ſecum trahere. Hanc tamen poſteà inſaniam, ad Auguſtini monita, ope diuina correxit. Adeò nunquam non orandus Deus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Solent medici, cum morbos habent curandos ſeuiores, ægrum à quorundam ciborum non ſolum vſu, ſed & aſpectu arcere, ne vlla inter os & oculos committatur proditio, putetque æger ſalubre ſibi eſſe, quod ſuaue futurum credit. Ita (è Caſſiani ſententia) is ſecum ipſe agat, quem blandiens Caro ſæpius infeſtat; oculos à re grata quidem, ſed noxia; conſtanter abducat. Nam, Auguſtino teſte, ſolus aſpectus via recta eſt ad opus. Oculi raptores ad culpam, vt Gregorius loquitur, præuertendi ſunt rationis imperio, & maturè, obductis quaſi valuis, ab aſpectu cohibendi.

a *Pſal. 118. v. 73.*
b *Lib. 6. Confeſſ. cap. 8.*

§. V.

VXorem Lothi, vel etiam hac de cauſſa, exemplo tam inuſitato punitam arbitratur Ambroſius, quòd vrbem impudicam & gentem laſciuam, reggreſſis illuc oculis eſſet intuita. Quandoque non eruendus tantum eſt oculus, ſed & proijciendus, *erue eum & proijce abs te.* a Sunt qui petulantiorem oculum eruant; ſed minimè abijciant: libidinem aliquamdiu intermittunt, ſed libidinis occaſiones non fugiunt. Non ita caſtiſſimus Ioſeph, qui oculum eruiſſe non contentus, eum etiam à ſe proiecit: fauores dominæ atque minas, non tantum contempſit, ſed & blandiſſima vi trahentem eluſit, profugitque abiecta veſte. Quot caſtiſſimi homines, non tantum eruerunt, ſed ita proiecerunt curioſiorem illum, & *ſcandalizantem* oculum, vt nec matrum qui-

quidem vel ſororum conſpectum ſuſtinerent, Pior Ægyptius, ipſis quinquaginta annis ſolitudinem habitauit, Angelis quàm hominibus notior, vix demum Obedientiæ lege compulſus, ad ſpeluncæ limen prodijt, & à ſorore anu ſe conſpici paſſus eſt. Huic complures alij, ob eandem oculorum verecundam noctem annumerandi. Nec defuerunt cui oppidò ſeueras, & ſanguine ſcriptas leges oculis ſuis dictarint.

Lucia, religioſiſſima virgo, facinus retro ſæculis inauditum eſt auſa, & ab hoc NICETA noſtro non multum inferior. Audijt illa, impurum amatoré à ſuis oculis peſtem traxiſſe & vri; nec diu cunctata: Itane, inquit, meos ille oculos ardet? Rex Britannorum? adeóne illi placent mei oculi? oculos meos habebit. Mox vtramque hanc lucentem ſtellam à cælo ſuo reuulſit; oculum vtrumque eruit, & proco tranſmiſit, maluitque perire ſua quàm ſe. An non Domini legem, *erue eum & proijce abs te*, fortiſſima ſimplicitate ſeruauit? non eruit? non proiecit? nec vnum tantum; ſed ambos oculos, etiam inſontes, non quod deliquerint videndo, ſed ne viſi alios iuuent delinquere. Amans Caſtitatis nec videre vult, nec videri; oculos cœcitate ſancta caſtigat.

Matth.c.18.v.19.

§. VI.

ÆDES. Ah, quantis nos interuallis abſumus à tam illuſtri & forti pudicitiâ oculorum? PART. ſed nec opus vt ferro ſcrutemur, & eruamus oculos: *claude*, & eruiſti; *contine*, proieciſti: præſtabit olim, fuiſſe luſcum & cælo recipi, quàm vagis oculis liberè vſum, & gehennę addici. Nimis quàm clarè legiſlator noſter edicit: a *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te: expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Luciæ factum fortaſſe non ſit imitabile, habemus & alia quæ imitemur. In rebus geſtis S. Caroli Boromæi admiranda ſunt multa, inter prima non immeritò numerem illud. Habitauit vir ſanctus aliquanto tempore ad forum, vbi ob hominum frequentiam, largiſſimum ſemper pabulum habere potuiſſet curioſitas, ſed adeò ille fluentem ad omnia curioſitatem auerſatus eſt, vt non tantum totos dies ad feneſtras non combuſſerit (qui plurimorum ſæpe mos eſt) ſed nec horas, nec horæ partes proſpiciendo conſumpſerit, imò proſpexit nunquam, ac ſi deſertum aut carcerem habitaret æternæ noctis damnatum. Hunc, mi Ædeſime, hunc virum, oculorum ſuorum dominum appellemus, quē conſtat & affectum fuiſſe, & magnum ſui in omnibus victorem. Viris non cedit ſexus infirmior.

Sara virginum ſacrarum Antiſtita, in monaſterio agebat Scythiotico, quod loco non inamœno ſitum limpidiſſimus fluuiolus alluebat. Amnis hoc placido meatu ibat illimis, & perlucidus vndis cryſtallinis, per quas numerabilis altè, calculus omnis erat; viridis margo mitiſſimum hunc amnem ad oculorum amœnitatem veſtiebat: quiſquis vidit, laudauit hoc tam leniter ambulans vitrum. Sara argenteam hanc aquam commendari ſæpius audiuit, & vt fit, videndi cupiditatem ei fecit laudantium multitudo. At illa potens ſui, ſuorumque oculorum verè domina & imperatrix, hanc ipſa ſibi legem ſtatuit: Riuulum illum præter labentē vt videas (aiebat illa ſecum) nulla neceſſitas cogit, ad perennes ſuper aſtra fontes peruenire poteris, illo non viſo. Sunt in orbe maioris amœnitatis plurima, quę tamen tuos oculos nunquam attingent, inter hęc ſit & iſte riuulus. Quare ſeriò tibi edico, feneſtram ad hunc proſpectum nunquam aperies. Dixit, & fecit: atque annis ſexaginta proxime hanc aquam habitauit, eam tamen ſpectauit nunquam. Ab hoſte non potente certamen longum & difficile, victoriâ illuſtris, quam obtinuit oculorum continentia. Hoc ferro fodiamus oculos, *Continentia*. Quæ tunc religioſior ſit neceſſe eſt, quò maius ruinæ ac lapſus eſt periculum.

a *Matth.c.5.v.29.*

§. VII.

ET nunquam audiſti quid monoſticho non inuenuſtum moneat faciendum, cum oculis periculum eſt, ab illice mulierum formâ, Attende; cano.

Quid facies, facies Veneris ſi veneris ante?
Non ſedeas, ſed eas; ne pereas per eas.

Capis? ſi virginei vultus elegantia oculos tuos incipiat laceſſere, tu aut abi aut peri: qui abire non vult, vult perire. ÆDES. Oculos clau-

claudam, & manebo. PARTH. claudere potes, ſed & recludere potes, quamdiu manes. Bonum eſt operire oculos, optimum & tutiſſimum abire. Alipius cautè ſe geſſit in ſpectaculis, ſed non conſtanter: diu aſſedit cœcus cum laude, hanc tamen omnem perdidit, vitioſè oculatus in fine. Nimis quàm ſæpe Alipij ſumus, oculis fidimus, & imminente periculo, modeſtè in latebras receſſuros ſperamus. Fallimur; hi proditores tunc minimè ſeruant fidem, cum maximè deberent. Oculis ergo ne fide; bonũ eſt illos claudere, & perſuadere ne velint videre, ſed melius eſt & longè tutius, illos abducere, ne poſſint videre, etſi velint Bernardus, antequam Religioni ſe addiceret, feminam ſemel fixioribus oculis eſt intuitus: mox, vt ad ſe redijt, adeò ſuam ipſe curioſitatem erubuit, itaque exarſit hanc in ſe quàm celerrimè vindicare, vt neglecta longiore deliberatione, rigente cęlo, aquæ gelidiſſimæ ſtagnum inſilierit. Hic collo tenus vſque eò conſtitit immerſus, dum exſanguis pœnè conglaciaret. Ita omnem in ſe libidinis calorem extinxit.

Habes, NICETA, ſanctiſſimum tui facinoris ęmulatorem, qui licet linguam dentibus non cõuulſerit, licet cruento bolo non pugnarit, Cupidinem tamen egregiè triumphauit, & ob vnicum molliorem flexum oculorum, omnia corporis membra ad pœnam rapuit; ſeipſum fortiter expugnauit, & *vicit*. Hoc eſt oculos docere aliena forma non lædi. Sed ab oculis ad os deſcendamus.

CAPVT VIII.

Sextum INCONTINENTIAE *inuitamentum*. VERBA PRÆTEXTATA & IMPVDICA.

NOlite ſeduci: corrumpunt mores bonos colloquia praua. *a* Ah, quanti iuuenes hac vna peſte perierunt, qui venenum, quod fortè reſpuebant oculis, hauſerunt auribus. Et vti parum intereſt quâ parte letalis plaga veniat, ſi mortem inferat; ita non multum refert, per oculos an per aures pereas, modo pereas. Ægyptij, Harpocrati facturi, clamabant: *Lingua fortuna, lingua dæmon* b. *Vita* & *Mors*. verè in manibus linguę ſunt; *c* & plerumque aut Angelus aut diabolus illam inſidet.

Lingua laſciua, ſepulchrum patulum ſpurcitię & fœtoribus plenum: Sepulchrum patens eſt guttur eorum *d*. Miratur hic Chryſoſtomus, quod, cum cadauera terræ mandentur, & ne vicino putore nos lædant, altè defodiantur, verba tamen putida, laſciua; obſcœna toties eruantur è pectore; & ſæpe pluribus audientibus, vt damnum latius ſerpat, in medium efferantur. Sepulchrum patens & fœtens, os impurum. O mi Deus, quantus vbique horum ſepulchrorũ numerus! Orbem, Ædeſime, percurre; domorum angulos rimare, vbique fermè reperies procaciores linguas, quæ non otioſa tãtum, ſed & fœda ac ſpurca inſtillent auribus; vbique ſibilant hi colubri, vbique ſermunculi, ad quos honeſta frons ſe contrahat. Hieremias iam olim queſtus: *e* Attendi, ait, & auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur. Tale prorſus eſt noſtrum hoc æuum: adeò vt ſi quis immundiſſimi mundi penitus deſerendi cauſſam non habeat aliam, hęc ſatis impellat ad fugam; ſcilicet exire tot impudicos ac ſpurcos ſermones. Ab vrbibus iam pridem exulat Verecundia verborum; quandoque vix ſatis tuta in religioſorũ penetralibus. Quamuis in his nunquam putem audiri talia, & non puniri. Inter profanos vero tanta verborum turpitudo, quanta libertas; tanta obſcœnitas, quanta licentia & impunitas: vix vſpiam inuenias qui vel verecundo gemitu, aut ſeueriore aſpectu flagellet has colloquiorum ſordes.

a 1. *Cor. cap.* 15. *v.* 33.
b *Plutarch. de Iſi. & Oſir.*
c *Prouerb. cap.* 18. *v.* 21.
d *Pſal.* 13. *v.* 3.
e *Hier. cap.* 8. *v.* 6.

§. I.

ÆDES. O mi Partheni, tu nunquam in nouos mores refinges mundum, riſum ferunt & plauſum, non gemitus, nupta hæc & prætextata verba. PARTH. hoc eſt quod queror & doleo Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis *a*. Auguſtinus in ſeipſo ſuiſque ſodalibus grauiſſimè hoc damnat; mutuis illi ſeſe adhortationibus vrgebant: Eamus, & faciamus, & pudet non eſſe impudentem. *b*

Diuina pagina, verborum alioqui parciſſima, huic tamen ſermonis petulantiæ caſtigandæ omnem expromit facundiam: Lingua, inquit, conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat totam natiuitis noſtrę, inflammat à gehenna *c*. Spurci ſermones verè ſulphuratæ tædæ ſunt ex inferis, quę mentes etiam caſtas & pudicas, nonnunquam prouocant ad impuros ignes. Cognata prorſus ſunt, turpia dicere, & turpia facere; & properè; agitur quod libenter auditur. Melleus ſcriptor Bernardus: *d* vti ſunt, inquit: elingues & muti, ſic etiam ſunt facundi & loquaces diaboli; inter hos ſignifer eſt laſciuus dæmon, cuius officium eſt, colloquia his verborum ſpurcitijs aſpergere, inuerecundos ſales vbique miſcere. Guilielmus Peraldus, vir egregiè doctus & ſanctus, Lugdunenſis Antiſtes, hos tales ſermones, *diaboli ſputa*, rectiſſimè vocat; nimirum ſuo rem titulo proponit. Omnino diabolorum vomitus, & ſputa ſunt, omnes hæ verborum fœditates. nec aliud agit impurus fabulator, quàm vt os ſuum diabolo locet pro nido; è quo quid boni ſperes, quid honeſti? Verborum turpium licentia, omnis impudentiæ nutrix eſt. Neque hoc in loquentis tantum perniciem vergis, ſed eos etiam qui hæc talia loquentem audiunt, aſpergine lutulenta inficit: paulatim pudor omnis per verba diſcutitur. Vnus eſt, inquit Bernardus *e* qui loquitur, & vnum dumtaxat verbum profert, & tamen illud vnum verbum, vno in momento, audientium dum aures afficit, animas interficit. Sed fortè Peraldos aut Bernardos non audias, alium oppono; cui nefas contradicere. Diuinus Paulus, ſeuerè hîc imperat: Omnis ſermo malus ex ore veſtro nō procedat *f*. Et vt ſcias quem maxime ſermonem malum nominet: Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quę ad rem non pertinet *g* Obſerua, *nec nominetur in vobis*. Nam vti optime Tullius: Pudici, ait, etiam cum de pudicitia loquuntur, erubeſcunt, & ſi quidem rem odiſſe debemus, ipſa etiam rei nomina nobis ſunt auerſanda. quód enim loquimur, non immerito & cogitare, & concupiſcere arguimur, è labiorum ſciſſura febris argumentum ſumunt medici: è verbis turpibus mentem impudicam haud vanè coniectamus. Et quamuis omnis loquacitas pudori ſit inimica, deuehit enim curioſitatem libidinum vehiculum. ea tamen præcipue, quam Paulus immunditiam & turpitudinem vocat ſimulque, rogans: Et nolite, inquit, contriſtare Spiritum ſanctum Dei. Obſcœni oris homo tam eſt odio Superis, vt vel ipſum lætitiæ auctorem Deum, afficeret triſtitiâ. ſi eâ Deus poſſet affici.

a *Prouerb. cap. 2. v. 4.*
b *Lib. 2. conf. c. 2. & 9.*
c *Iac. cap. 3. v. 6.*
d *Sermon. de 7. ſpirit.*
e *Sermon. 24. in Cant.*
f *Ad Epheſ. c. 4. v. 29.*
g *Idem c. 5. v. 5.*

§. II.

CAluinianam illam pietatem meritò deteſtamur quæ ſacros calices in profana pocula liquat, eaque impudicis ex Ouidianâ metamorphoſi fabellis inſignit. Et putes tu, mi Ædeſime, Deo probari ſi quis ore ſuo, per quod dominicus Angelorum panis toties infertur, petulanter abutatur ad narrationes, iocos, cantiones Venereas, & animi ſui veſtibulum quo diuina Euchariſtia excipitur, in lupanar mutet & proſtibulum diaboli. Fœdum piaculum: linguam cœleſtis epuli ſedem, Veneris facere interpretem. Propter hæc venit ira Dei *a*. Et ſerum nimis eſt in flammis clamare, *vt refrigeret linguam meam* b. Neque tantum cruciatur lingua, quod nimium eduliorum admiſerit edendo, ſed quod nimium verborum profuderit garriendo: nam prima, inquit Gregorius, malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, & plerumque parum caſtæ.

Petrus Damianus tam ſanctus quàm facundus, linguam laſciuam eleganter turdo confert, cui idem quod alimento, hoc etiam exitio eſt, nam ex eo quod edit & egerit, viſcus prouenit, quo & ipſe & aues ceteræ capiuntur: ita prorſus impudicè garrulus, viſcum excernit ore, quo eum ſtygij aucupes affigant. Condemnabit te os tuum, inquit Iobus, *c* & labia tuâ reſpondebunt tibi. Plinius ſterileſcere affirmat oleam, ſi eam capra lingua tondeat,

deat, aut lambat tantum *d*. Sanè ſi olidus caper talis, illoti oris homo, colloquijs interueniat, iuuenum animos velut adoleſcentes oleas facillimè ita corrumpit, vt, quod ſemel malè audierunt, eius per omnem vitam peſſimè recordentur, quod libenter auditur, celerrimè excipitur, eoque grauius nocet, quò ſuauius inſtillatur & quamuis non ſtatim officiat, ſemina tamen in animo relinquit, ſequiturque auditoré, reſurrecturum poſteà malî.

Bernardinus gente nobilis, patria Senenſis, tam verecundus à puero fuit, vt quoties ſordidum eiuſcemodi verbum audiſſet, non aliter colorem duceret, quam ſi quis ei vultum colapho percurriſſet. vnde coæui pueri, ſi quando ſordidè locuti, viſo eo: tacete, dicebant, tacete; Bernardinus venit. Vtinam, ô vtinam plures hoc æuo Bernardini ſint, qui acetum porrigant, ore tam illoto garrientibus. Sed, quod mireris, etiam inter idololatras hoc acetum venale fuit. Epictetus: *e* Periculoſum eſt, inquit, ad oris obſcœnitatem progredi. Cum igitur tale quippiam inciderit, obiurgabis eum qui talem ſermonem iniecerit; aut taciturnitate ſaltem, & rubore vultuque oſtẽdes, eam tibi orationem diſplicuiſſe.

Nil dictu fœdum viſuque hac limina tangat;

Intra quæ puer eſt. procul hinc, procul inde puella

Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti. f

Et veriſſimè Plautus: Ego, inquit, illum perijſſe duco, cui perijt pudor. Ergone, ô bone IESV, ô iudex orbis, etiam ab idololatris apud tribunal tuum damnabimur! ergo etiam hoſtes tui ſententiam in nos dicent? perijmus, niſi nos vel hinc etiam perire ſentiamus. Vicinum eſt exitium, ni illud caueamus omni verborum circumſcriptione.

a *Ad Epheſ. c. 5. v 7.*
b *Luc. cap. 16. v. 14.*
c *Iob cap. 15. v. 6.*
d *Plin. lib. 15. c. 8. & lib. 17. c. 24.*
e *Enchir. ca. 55.*
f *Iuuenal. ſat. 14. v. 44.*

§. III.

ÆDES. Partheni, rigidus cenſor es in has proteruiores linguas & nefas per te, liberiores facetias ſerere. PARTH. Non per me, ſed per Chriſtianam legem, & quaſi vero facetus eſſe nemo poſſit, niſi & laſciuus ſit? ſæpe, dum facetias aut vrbanitatem affectamus, modoſtiam exuimus. At, ea demum iucunda nobis ſint, quæ honeſta. Sed multi, vt flagitium honeſto nomine prætexant, iſtam oris ſpurcitiem, aulicam comitatem appellant. Hoc eſt bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Paulinum, imò diuinum tibi edictum iterum occento: *Profana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem* a. Neque in hoc hæreticorum ſutelis & fallacijs, verborum ſpurcities multum impar eſt. Sermo eorum vt cancer ſerpit. Cancer, ſeu, gangræna, horribilis & edax morbus, viuas carnes fœdè depaſcitur: ita prorſus petulantiores hæ narratiunculæ, fabulæ, cantiunculæ nimium quantum ſerpunt, & quidquid caſti pudoris reperiunt, vitiant. Abominatioues Domini, cogitationes malæ, & purus ſermo pulcherrimus *b*. Qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec preteriet illum corripiens iudicium *c*. Non abſcondit ſe ab eo omnis ſermo. *d*

Refert Surius, *e* VVallericum abbatem iter feciſſe hieme, & frigoris ſæuitie compulſum, è via diuertiſſe in ædes hominis quem minimè profanum credebat. Sed hic multò acerbius frigus virum optimum excepit, vbi nec ſcintillam diuini amoris reperit. Paterfamilias & loci iudex, non in otioſos tantum; ſed & obſcœnos ſermones erumpere cœperunt. Hic VVallericus: vtique, ait, Euangelij legem meminiſtis; quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij *f*. At effrontes illi monitorem cachinno eludere, audacius loqui & fœdiora etiam effutire, Cum iterum VVallericus: volebam, inquit, caloris hic aliquid haurire corpori fouendo, ſed linguę veſtræ grauius adurunt quam vllum frigus; expellor, vos videritis, qui hanc oris impuritatem ad Dei tribunal purgetis. At illi, Iret modò bonis auibus, vt qui etiam inuocatus veniſſet; nec vllus noſtrum, inquit alter, penulam tibi ſcindet vt maneas, abi licet, abi. Sed & abeuntem dicterijs impuris impetebant. Non diſtulit vltor Deus, & obſcœnam linguæ petulantiam vindicta manifeſtaria caſtigauit: illum quidem cęcitas, hunc inguinaria lues

 inuaſit,

inuaſit, vrgebant miſeri, & iam reuocatum volebant, quem linguis eiecerant: fruſtra. hunc fœda corporis putredo citò extinxit, ille diutius vixit, ſed productiore ſupplicio cœcus.

a 2. *Tim. cap.* 2. *v.* 17.
b *Prouerb. cap.* 15. *v.* 26.
c *Sapient. cap.* 1. *ver.* 8.
d *Eccli. cap.* 24. *v.* 20.
e *Sur.* 1. *April. de S. VVallerico*,
f *Matth. cap.* 12. *v.* 36.

§. IV.

NOn immerito Rodulphus epiſcopus Eugubinus, *a* vir ſanctiſſimus, fratrem ſuum natu iuniorem, Petrum, flagellari, & quadraginta diebus, omni vino abſtinere iuſſit, quod in familiari colloquio verbum laſciuius protuliſſet. Elzearius Comes Ariani, *b* dynaſta integerrimus, has aulæ ſuæ leges condidit:

1. Diebus ſingulis, rei diuinæ intereſſe.
2. Singulis hebdomadibus, de peccatis confiteri.
3. Singulis menſibus, diuinam menſam accumbere.
4. Aut caſte viuere, aut domo cedere.
5. Non teſſeris ludere, nec alio ſimili luſu ſe oblectare.
6. Iuramentis, verbiſque inhoneſtis ac turpibus penitus abſtinere.

O præclaræ leges & dignæ quæ ad omnium ædium valuas figantur, vnde & iuuenes ſeneſque diſcant, & magis ſapere, & cautiùs loqui. Maturè igitur, animum & os ad omnem verecundiam is componat, cui curæ eſt Caſtitatis eminentiſſima nobilitas. ÆDES. Sed quid in menſa, in conuiuijs, in circulis, in plurium conſeſſu faciendum, cum hæ verborum ſordes plenis faucibus ſparguntur? PARTHENIVS. Noſti quid ſuadeat Siracides? Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. *c* Claudendæ ſunt aures impuris vocibus, & quidem primis. nam cum initium fecerunt admiſſæque ſunt, plus audent. Qui ſermones ſpurcos non inuitis auribus admittunt, ij caſtaneis ſimiles ſunt, ſed in ignem coniectis & violatis, quæ veſte iam ſciſſa non ſe produnt, non crepant, non ſubſiliunt, quod tamen faciunt integræ, & quarum tunica nondum rupta eſt. Ita prorſus ij quos libidinis ignis iam aduſſit, cum faſcinæ audiunt, nihil obſtrepunt, non reprehendunt, tacent, ſubrident, nec frontem contrahunt, & quam hæc talia ſibi non diſpliceant, improbo ſilentio ſatis oſtendunt. His longè deteriores ſunt, qui ſpurcè loquentem non tantum benigne audiunt, ſed & iuuant, atque de ſuo addunt, faciuntque huic veſti propudioſam laciniam. Diogenes obſeruans duos è ſcholaſticis in via ſermonem & capita conferentes, interrogauit alterum, in quod colloquium cum altero veniſſet; cum is quid ſibi narratum eſſet, exponeret, vtrique plagas infligi iuſſit, alteri quod tale quid narraſſet, alteri quod audiſſet. rectè factum. Nec Chriſtianis hoc ignarum, quandoque tam grauiter delinquere audientem quàm recenſentem. Et quod de obtrectationis vitio, hoc etiam de impuro ſermone verè dicetur: diabolum æquè in obtrectatoris ore, quàm in auditoris aure deſultare: idem hic, & dicere talia, & audire, piaculum eſt.

O Clitomache. ô nobilis athleta vbi es, qui ſi quis ſermones inieciſſet amatorios, ſurgere ſolebas & abſcedere *d*. Ita, ſi quis importunior prætextata verba iaciat, repercutias illum ſæuiore vt minimũ vultu, aut cũ Clitomacho ſubtrahas te ab ore impuro, ſi quidem carere velis hac aurium macula. In perpetua apud te ſtatione rubor excubet, verecundiæ ſignum, Caſtimoniæ præambula certaque teſtatio: oſtende ſaltem & tibi diſplicere, quod Deo nunquam placere poteſt. Paulum tibi denuo huc ſiſto: Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. Extremum hoc commendat, vt altius infigat. Mirum! erupturam tuſſim comprimimus, & fœdiſſimam hanc ſaliuam vi erumpimus, eaque omnium aures conſpuimus. Ædeſime, ſicut cenſorius Dei oculus vbique nobis obſeruandus, ita cenſoriæ Dei aures nunquam non metuendæ: ſic loquamur, vt ſermo noſter, ſi non eloquentia, ſaltem precioſus ſit verecundia.

a *Zacha. Lippeloo* 26. *Iunij de S. Rodulph.*
b *Idem* 27. *Septemb.*
c *Eccli. ca.* 28. *v.* 28.
d *Plutarch. lib.* 7. *q. con.* 7.

CAPVT IX.

Septimum INCONTINENTIAE *inuitamentum.* MALI SOCII.

VTi ſpeculum, etiam terſiſſimum maculam trahit ab anhelitu: ſic homo cetera optimus & caſtiſſimus, à malorum ſocietate næuos recipit. Qui communicauerit ſuperbo, induit ſuperbiam. *a* In quibuſdam corporis morbis vehemens eſt contagio, ſed nihil contagioſius eſt corruptis moribus; facillimè hi addiſcuntur, adhæreſcunt, transfunduntur ab vno in alterum. mali mores, contagioſiſſima lues. nec vllus efficaciùs perſuadet, quàm qui vitia docet exemplo. Veriſſimè Seneca: Verſat nos, inquit, & præcipitat traditus per manus error, alieniſque perimus exemplis. nemo ſibi tantum errat, ſed alij erroris cauſſa & auctor eſt. Primæuum hoc malum eſt. Vix Eua deliquit, & mox in ſocietatem peccati attraxit maritum. Hæc omnium ferè vitiorum natura eſt, nolle ſolum eſſe, ſed velle cum ſocio atque comite perire. Age cum improbo, & breui ſenties, quam blande inuitet vt ſequaris, quo ille præit. Proclamat Moſes: *b* Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Idem proclamat & Iſaias: *c* recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere; exite de medio eius.

Ægyptius ſeruator Ioſeph tam exoſus eſt improborum ſocietatem, vt nec mortuus quidem, inter eos morari ſuſtinuerit. Ideò ſuos ex Iſraele hæredes iureiurando adegit, vt, ſi quando Ægyptum migrando desererent, ſecum inde cadaueris ſui reliquias aſportarent. Voluit magnus hic Ægyptij prorex, nec cineres ſuos illaudatę familiaritatis notam contrahere: & vti Æyptios mores non probabat imitationi, ſic nec terram ſepulturæ: conſortium malorum omni modo fugiendum iudicabat. Certum, qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea *d*. Vnicus prauæ vitæ iuuenis, quàm plurimos poteſt corrumpere:

—— ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci;
Vuaque conſpecta liuorem ducit ab vna. e

Paſtoris eſt, morbidam ouem illico ſeparare, ne dum parcit ouiculæ, perdat gregem: cauti hominis eſt, omnem declinare amicum; omnes fugere ſocios; qui labem moribus affricare poſſint. Ea enim rerum natura eſt, vt cum bonus improbo ſe iungit, non improbus à bono emendetur, ſed bonus ab improbo contaminetur. Inter malos bonum eſſe, eſt contra torrentem natare. Quod quandoque fieri poſſe non negarim, ſed tam difficulter quàm raro. Veriſſimè Romanus Sapiens: *f* Sumuntur, inquit, à conuerſantibus mores: & vt quædam in contactos corporis vitia tranſiliunt, ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus, conuictores in amorem vim traxit: impudicorum cætus fortem quoque & ſilicum virum emollijt: auaritia in proximos virus tranſtulit.

Dum ſpectant læſos oculi, læduntur & ipſi. g

Idcirco, mi Ædeſime, melius eſt habere malorum odium quàm conſortium. Nemo vitioſus non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut neſcientibus allinit: ſunt vitia quę commendantur exemplo, alia imprimuntur ſermone, plurima allinuntur conuerſatione, tutiſſimum eſt omnes ſuſpectæ vitæ amicos ac ſodales cauere, & diſceſſionem ab ijs maturè facere, proximus periculo, diu tutus non erit: qui amat periculum, in illo peribit. *h*

a *Eccl. ca.* 13.
b *Num. ca.* 16. *v.* 36.
c *Iſ. cap.* 32. *v.* 11.
d *Eccli. ca.* 13. *v.* 1.
e *Iuuenal. ſat.* 2. *v.* 80.
f *Sen. lib.* 3. *de ira ca.* 8.
g *Ouid. lib.* 2. *ar.*
h *Eccl. cap.* 3. *v.* 27.

§. I.

MInuta quædam animalia, vt ait Phœdon, cum mordent, non ſentiuntur, adeo tenuis illis & fallens in periculum vis eſt tumor morſum indicat. Idem pleriſque omnibus in conuerſatione malorum euenit: non deprehendunt quemadmodum, aut quando ſibi nocuerint. nocuiſſe deprehendunt Ideo beatus Paulus ſeuerè interdicens: Ne, inquit, commiſceamini fornicarijs: ſcripſi vobis, cum huiuſmodi nec cibum ſumere *a*. Idcirco, ante

circomſpiciendum eſt, quibuſcum edas aut bibas, quam quid edas aut bibas. Neſcitis, addit Paulus, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit *b*? Omni æuo ſic fuit: cum peruerſo peruertêris: Salomon, patrem induens ſapientiſſime monet: *c* Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. Si dixerint: Veni nobiſcum &c. Sortem mitte nobiſcum, marſupium ſit omnium noſtrum. fili mi, ne ambules cum eis; prohibe pedem tuum à ſemitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt. Viua vox & conuictus ad docenda vitia, & ſuauis & potens eſt perſuaſio, habet enim vim præcepti frequenter aſpici, audire frequenter. Socium ergo improbum aut imiteris neceſſe eſt, aut inſecteris, vtrumque vitandum eſt, ne aut malis ſimilis, aut multis inimicus fias, malorum enim vbique plurimos inuenies. Cum vis verſare, qui te meliorem facturi ſunt; hos admitte, quos tu potes facere meliores, aut illi te. Æqualium quidem vſus dulcior, ſed ſenum aut hominum religioſorum tutior eſt. Mulierum familiaritatem damnat Baſilius, non quia ipſæ ſint malæ, ſed quia earum familiaritas danda, inquit, eſt opera, vt mulierum colloquia funditus fugiamus. *d* Memento ſemper, ait Hieronymus, *e* quod paradiſi colonum de poſſeſſione ſua eiecerit mulier. Remoue paleas, nondũ extinctus eſt ignis clamat Vrſinus. *f* ÆDES. Liceat interfari ſæpe ardua nimis erit hęc diſceſſio à coniunctiſſimis ſodalibus. PART. Sit ardua, quia tamen neceſſaria, omnino facienda eſt. Arduũ remedium eſt vt vitam ſerues, brachium aut crus dare præſecandum: Chriſti tamen præceptum eſſe non negabis: *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te abſcinde eum & proijce abs te g.* Quid ſibi coniunctius quis habet, quam ſua membra? ea tamen ſæpe ſunt amputanda, immedicabile vulnus enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. Sic & amicus, Ædeſime, ſic & ſodalis aut ſocius quicunque amputandus eſt, ſi tibi noxius eſt. & quid hic cunctandum? multo melius eſt, familiaritatem amico quam Chriſto renunciare, & iacturam facere amicitię potius quam animę.

a 1. *Cor. cap.* 5.
b *Ibidem verſ.* 9.
c *Prou. c.*1.*v.*10.14.15. 16.
d *Baſil. in conſt. mon. cap.*4.
e *Ad Napotian.*
f *S. Gregor. l.*4.*dial. c.*11.
g *Matth. cap.*18.*v.*8.

§. II.

O Petre, Petre! ô Eccleſiæ Petra, nec inferorum machinis ceſſura, vnius tamen ancillæ voculâ quaſſata! nimirum petra erat Petrus, quamdiu erat inter bonos, vix ab ijs digreſſus, improborum contubernium abijt, & en tibi iam non petram, ſed arundinem. verbulo ſternitur, quęſtiuncula vnica deijcitur, ad vocem feminæ virum exuit, & ex animoſo in timidiſſimum mutatur; negat eum ſibi notum, pro quo paullo ante millies mori obſtinarat; cuius ante pauculas horas ſanguinem hauſerat in menſâ, cuius corpus epulatus fuerat, noſſe tamen negat quem illâmet ipsâ horâ ferro propugnarat; tamen noſſe negat eum qui illô ipſo veſpere lauandos ac tergendos pedes porrexerat, paratus etiam manus & caput offerre huic balneo; & tamen noſſe negat, cui carceris & mortis ſocietatem ſanctiſſime pollicitus fuerat, & tamen, eheu, & tamen hunc ipſum amantiſſimum omnium & notiſſimum hominem negat ſibi notum, negando iurat, iurando deteſtatur. O Petre, inter Apoſtolos cordatiſſimus eras Domini defenſor, inter facinoroſos timidiſſimus es deſertor. Nempe aliud eſt aula Cayphæ, aliud cœnaculum Meſſiæ; aliud Apoſtolorum, aliud ſunt colloquia ſicariorum: inter illos noſcitur Chriſtus, inter hos negatur. Tantum habet momenti ſocietas bonorum, vel improborum; illa virtutis, vitiorum hæc magiſtra eſt, & etiam nunc veriſſimum hoc: Cum electis electi, cum peruerſis peruerſi ſumus. Fugiamus, & illos tales moribus nigros caueamus ardenti ſtudio. Nominatim vero fugiendi nobis ſunt, qui & ipſi fugiunt, ſed conciones in templis, litterarias exercitationes in ſcholis; qui piorum librorum lectionem, ſacramentorum frequentationem negligunt, qui popinas & ganeas, qui conuiuia & ſympoſia, qui mulierum amicitias, ſaltationes, choreas ſectantur, non ſine certo tam ſtudiorum quam ſalutis diſpendio, & vt verbo præcipiam, quiſquis otium non fugit, hunc tu maxime fuge. Otioſus ad omne vitium

ne vitium tam diſcendum quàm docendum aptiſſimus eſt. Otioſus nec pios libellos, nec ſacras conciones, nec ſacramenta curat, nec templa. Pro libellis chartulas luſorias, pro concionibus compotatiunculas, pro templis choreas frequentat: & vt tempus ſuauius fallat, nunc ſolem ſomno excludit, & mero meridie ſtertit, nunc ambulatiunculas inſtituit, nunc muliercularum fabellas excipit; omnia agit vt nihil agat:

—— hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

Otioſus nemo eſt, qui non & vitioſus ſit. hunc talem vt vicinam peſtem conſortio noſtro excludamus mature.

§. III.

Qvod ſi etiam famæ nominiſque rationem habeamus, deterioris notæ ſocios quam maxime auerſemur, niſi & tales haberi velimus, quales illi ſunt, aut illis contemptiores. Inualuit iam opinio, ab ijs viuendi nos accipere ſimilitudinem, quibus cum verſandi hauſerimus cupiditatem. nec falluntur qui ſe opinantur; teſtem habent Salomonem: Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur *a*. Et vti vinum dilutum colorem mutat, etſi non omnem vini virtutem perdat: ſic boni nominis ac famæ colorem amittit, qui admittit ſocios tam dilutæ probitatis. Hieronymus: *b* Tales, inquit, habeto ſocios quorum contubernio non infameris: non ornentur veſte, ſed moribus, non calamiſtro criſpent comas, ſed pudicitiam habitu polliceantur. Talis quiſque cenſetur, qualis eſt, qui cum verſatur. Noſti; aues concolores ſimul volant. Vis noſſe hominem? attende quorum familiaritati aſſueſcat, amicitia pares, aut accipit, aut facit. Ergo, qui probus, qui honeſtus vult videri, & proborum & honeſtorum amicitiam amet, & ambiat, qui penſi non habet famam, & omnium indiſcriminatim amicus fit, breui plurimos numerabit titulos, ſed parum ſpecioſos.

Auguſtinus ſenex, de ſeipſo iuuene queritur, & *c* Præceps ibam, inquit, tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris quam audiebam eos iactantes flagitia ſua, & tanto gloriantes magis, quanto magis turpes eſſent: libebat malum facere, non ſolum libidine facti, verum etiam laudis. Quid dignum eſt vituperatione niſi vitium? ego, ne vituperarer, vitioſior fiebam: fingebam me feciſſe quod non feceram, ne viderer abiectior quo eram innocentior, & ne vilior haberer, quo eram caſtior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar in cæno, tanquam in cinnamomo & vnguentis pretioſis. O nimis inimica amicitia! Ædes. Non adeo metuendi ſunt, quia niſi me fallo, pauci ſunt, qui tam profeſſę ſint impietatis, vt prima fronte flagitiorum licentiam vendant. Parth. Vt vt eſt, eorum certe pauci non ſunt, qui lupum ouinâ pellicula tegunt, & in quorundam familiaritatem eò blandius ſe primo inſinuant, quo deinde pernicoſius inſtigant ad peſſimam libertatem. In hos aptè conuenit illud: *Homo homini lupus*. Fugiamus, Ædeſime, fugiamus blandientes hos lupos. turpis, & plerumque ſera nimis eſt cantilena: *Societas me perdidit.* Atridebimur vt inhumani & agreſtes? rideant, modo non noceant: carior nobis ſit pudicitia & integritas, quam vt ob eorum riſum, fieri velimus fletu & lacrimis digniſſimi. Qui vitare vult farinam, & veſtium pullarum candidos næuos, nonne molam vitat? qui vultus atrorem metuit, nonne Cyclopum fornaces, & fabrorum ferrariorum officinas declinat? idem & nobis hic faciendum, idque tanto magis, quia vitia pelliciunt, ſerpunt, tranſiliunt; Apollonius Thyanæus ſapienter hoc vnum à Dijs petijſſe fertur: *d Noſſe bonos, malos vitare.* Optimæ preces. Nos idem, ſed à Deo precemur: bonos & noſſe & imitari, improbos & odiſſe & fugere.

a *Prouerb. cap.* 13. *v.* 20.
b *Ad Nepotian.*
c *Aug. l.* 2. *confeſſ. c.* 3. 9. *&* 10.
d *Alex. ab Alex lib.* 4. *cap.* 7. *Genial. dier.*

CAPVT X.

Incontinentiæ primi effectus: Corpvs Debilitat, Opes Perdit.

Finiui, Ædeſime, primos duos verſiculos, qui Incontinentię inuitamenta continent:

Otia, Menſa, Libri, vaga Lumina, verba, Sodales:

Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc, fuge, vita hos.

Verſuum horum ænigmata & ſcrupos, vti petieras, in lucem dedi. Et ſi quidem ænigmatiſtes tuus eſſe debeam, etiam alteros illos verſiculos aliquâ luce perfundam, ſunt iſti:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes:

Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

Iubes pergere? ÆDES. quæſo te, Partheni, ceremonias & delicias omitte, ſi permittis, iubeo: ſi reſiſtis, oro & obſecro, Et hoc de me ſcias velim, moras à me non ſentiri, dum tu differis: ab ore narrantis pendeo. Nec tibi faſtidio ſit, auditorem habere vnicum: nos alter alteri ſat amplum theatrum ſumus. PARTH. Ergo deducamus ſermonem, ad vſque vmbilicum diei, poſt verbis ſaturi, è patinis pranſuri.

Priuula verba vtriuſq; verſiculi, ſunt, CORPVS DEBILITAT.

Non in animum tantùm libidinis toxicum graſſatur; ipſum etiam corpus eneruat & fœdat, cui & vires & valetudinem bonam ſubducit. Hîc ego falcem meam ſubſtringo: medicorum hæc res eſt, & illorum pronunciatis affirmanda. Vnicum produco, teſtem, qui vnus pro mille dicat, quàm Venus inimica ſit valetudini. Hippolytus Guarinonius, vir inter medicos etiam ſcriptis clarus, Anno Chriſtiano milleſimo ſexcenteſimo decimo librum typis vulgauit, in quo humanę gentis multiplicem, quà vitam, quà mores interitum deplorat. Hic, libro quinto, ſexageſimo capiti, hunc pręfigit titulum: Naturalis demonſtratio & confirmatio, nullam peſtem ad corruptionem humanarum virium, deflorationem iuuentutis, & inexpectatam humanę vitæ præciſionem, æquè facere quàm Venerem. Eiuſdem libri, capiti ſexageſimo ſecundo, hanc præmittit iuſcriptionem: Præclara & illuſtria teſtimonia Phyſices & Medicinæ Antiſtitum, quòd maius in orbe malum non ſit ad immaturam & præproperam mortem accelerandam quàm Venus. Eiuſdem libri quinti, capitis ſexageſimi tertij hoc eſt proloquium: Continentiam & Caſtitatem ad diuturnam valetudinem & vitam, non optimum ſolum & præſtantiſſimum eſſe remedium, ſed multò nobilius quid, humanęque rationi conuenientius digniuſque, quàm illicitam Venerem, aut etiam licitum coniugium. Audis, mi Ædeſime, quod nominatiſſimus & regius olim medicus, pro cælibe vita contra Veneream improbitatem teſtimonium dicat, vel in fronte ſolum dictorum capitum? Rationem & argumentorum pondus hic ommitto.

§. I.

CHryſoſtomum huic teſtem adiungo, agnoſce illius verba: *a* Qui in delicijs & luxuria vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, & eis eſt vita ſemper cum medicis & medicamentis: ſenſus autem ipſi tardi, graues, obtuſi, & quodammodo iam ſepulti. Magnus teſtis in rem præſentem: Contra verò non animi tantum bona, è limpidiſſimo pudicitiæ fonte promanant ſed etiam flos, venuſtas, vires corporis, vita ſanior, ſenectus tardior. Nō immeritò & Continentia illud glorietur. Flores mei, fructus honoris & honeſtatis; in me gratia omnis vitæ *b*. Ex te nunc, Ædeſime, ſciſcitor, ecquid ſentis de tot Anachoretis, qui in tanta cibi potuſque & parſimonia & penuria, tot annis produxerunt vitam: non illis hanc longæuitatem à Caſtitate potiſſimum conceſſam cenſes?

Simeon Stylites, illud Orbis miraculum, ille perdius atque pernox ſtator, per continua ieiunia, ad annum centeſimum nonum peruenit, at vt ſcias, vxorem nunquam habuit.

Antonius Magnus, cui Orbis pro libro fuit, centum & quinque annis vixit: at coniugem ignorauit.

Paulus, primus Eremicola, centeſimum decimum tertium annum attigit: at ſemper virgo permanſit.

Hilarion, pauperrimus monachus, & à ſole nunquam comedere viſus, vitæ annis octoginta quatuor, nullam vxorem duxit.

Panuphius, qui plurimis annis ſolo panè victitauit, nonagenarius euaſit, & coniugium neſciuit.

Macarius, annum nonageſimum exceſſit perpetuis ieiunijs: nuptias nunquam celebrauit.

Arſenius Arcadij & Honorij Imperato-

rum

rum Præceptor, ad centum viginti annos ætatem detulit? epithalamium ei nemo cecinit.

Romualdus Italus gente, hanc ipſam ætatem attigit, cultu victuque aſperrimo: virginitatem ſemper coluit, & animi candorem iugalibus illecebris longè prætulit.

Franciſcus de Paula, ſemel de die, pane & aqua ſe refecit, idque poſt occaſum ſolem, nonageſimum tamen annum ſuperauit, & iugi Caſtitate floruit.

Hieroymus Stridonenſis laborioſam & exhauſtam fame ſenectutem, ad octogeſimum annum protulit, Caſtitatem tam ſeruauit integrè, quàm copioſè laudauit.

Beda ab ætatis ſuæ anno ſeptimo, ad nonageſimum ſecundum, in Religione virgo vixit, coniugij penitus ignarus.

Remigius, Pontificis Rhemenſis officium geſſit (quod rarum, & neſcio an cuiquam alteri conceſſum) annos totos ſeptuaginta quatuor. Vnde Iubilæus nominabatur vniuersè nonaginta ſex annorum fuit, cum obijt: torum maritalem nunquam attigit.

Martinus Turonenſis, octoginta ſex æſtates; Vdalricus Pataulenſis Præſul centum quinque, Epiphanius centum quindecim autumnos vidit, crebra his ſanctiſſimis viris obſeruata ieiunia, Virginitas perpetua.

Longum, nominare ſexcentos alios, quos parſimonia, & eorum quæ auiditatem euocant, modus & Caſtimonia ad longam ſenectutem perduxerunt. Reperies hodieque non paucos qui venerandam ſuam eruditamque canitiem partim abſtinentiæ, partim Caſtimoniæ, iure optimo aſcribant. Cœnobia ingredere & hominum Religioſorum ædes inuenies complures, qui ſexaginta, ſeptuaginta, octoginta, etiam nonaginta hiemes tolerarint, vitæ tanto longioris, quanto continentioris. Ante annos non multos, ad materteram meam in pauperrimo cœnobio monialem reuiſi, & vt ſermo ibat, quæſiui, quot iam annis illic ſeruijſſet Deo: reſpondit: quadraginta; obſtupui ad hanc vocem, & mox eam ſerio intuitus, ex oculorum fide, viginti annorum virginem pronunciaſſem. Igitur Deo, inquam ego, gratias ampliſſimas memineris: extra Religionem nec virium iſtarum, nec huius coloris eſſes; iam obijſſes; aut tumbam proximè ſpectares. Hoc etiam vitę continentis merces eſt, quæ quos cælibes, hos & longæuos facit. Et quis enim, ille, dic Ædeſi me, tam ferreus & aheneus, qui coniugij vinculis implexus, inter tot quotidie recurſantes curas, mœrores, angores, infortunia, æquè ſanus ac vegetus viuat, quàm is qui hoc vnum curat, vt Deo ſuo placeat. Illis alijs tot corpora ſunt veſtienda, tot ventres ſaturandi, tot morbi curandi, tot calamitates deplorandæ, tot funera lugenda, toties pœnè moriendum, quoties liberorum aut nepotum vnus extinguitur.

Sed mittamus valetudinis & vitę diſpendia in coniugio: quot adoleſcentum & iuuenum ſanitas & vita in hoc vno malignę Veneris Euripo naufragata eſt? dic mihi, vnde bubo, ſcabies Gallica, alijque innumerabiles morbi in humanum genus, velut ex inſidijs prorumpunt, niſi ex hoc vno libidinis latibulo?

a *Tom. 5. hom. quòd nemo læditur, &c.*
b *Eccl. c. 24. v. 23. & 25.*

§. II.

De opibus, quas vti vires, licentior & libidinoſior vita ambedit, vix eſt quod addam. Verè, prout verſiculus monet, OPES PERDIT Incontinentia. Res liquet, peras & marſupia mirum quantum ab impuro amore exenterari, caſtus amor ſine impenſis eſt gratuitus interduos pluresque reciprocatur; ſpurcus & Venereus, tam manus auro injicit quàm animo. hîc illa cantilena occinitur: aut da, aut non ama. ah! quot miſeri amatorculi poſt Paupertati fecere ſtipendia, qui prius Veneri. Euangelicus ille prodigus, quam bellè & quàm facilè omne ſuum patrimonium, inter impuræ vitæ homines decoxit? Iacta ipſi eſt alea; cũcta abſorpta ſunt; perierunt vniuerſa, non naufragio, non ęgritudine, non ſiniſtro caſu, ſed *viuendo luxurioſè.* Non tot abſorpſit rates charybdis vorax; non tot abſumpſit noxios Athenienſe barathrum, quot emunxerunt tales amicæ aureos in eiuſmodi luxu, ita bonus ille iuuenis porcorum demum conuiua factus eſt; vbi meretricum ſympulo eſſe deſijt. Prodigium eſt, quod addo. Fuit priſco ęuo iuuenis, cui Mundus nomen (nihil minus ei conueniebat) qui Paulinam pudicam matronam ad inhoneſta ſollicitauit; eius pudicitiam

dicitiam vt auro expugnaret, viginti drachmarum myriadas, hoc eſt, viginti millia Philippeorum ſpopondit, ſi votis haberet obſequentem. Vah! quod hoc inauratæ petulantiæ portentum eſt? Noſti quid Demoſthenes prudentiſſimè, Laidi pro nocte decem milia drachmarum ſtipulanti, reſponderit? *tanti pœnitere non emo.* Quàm verè hoc à te dictum, mi facundiſſime orator, inhoneſtę voluptati indiuiduum comitem ire POENITENTIAM. Quis vnquam Veneri vel horam, vel momentum ſeruiuit, quem impuræ ſeruitutis huius non pœnituerit, & puduerit? ÆDES. Oraculum fundis, Partheni: & priſcis etiam illis notum fuit, vbi mel eſt, ibi & fel eſſe; & vbi vber, ibi tuber reperiri. PARTH. Atque, vt eſt in fabulis, litigarunt olim Ioue iudice, Voluptas & Dolor; neque illa huic, neque hic illi in vllo ceſſurus videbatur. Ad quos Iupiter: Bene eſt, inquit, ita vos componam, vt dirimi nequeatis. atque ita diſſidentes adamãtino & inenodabili vinculo colligauit, velut fugitiuos ſeruos, vt neuter neutrum poſſit effugere, inde nunquam non ſimul ſunt. Mirum quam eleganter Mediolanenſis Pontifex Ambroſius, Voluptatem producat, hunc in modum facundam: Ille apud me primus, qui omnium perditiſſimus; ille meus eſt, qui ſuus nõ eſt; ille mihi gratior qui ſibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu meâ, inebrians omnem terram; ex poculo meo biberunt omnes gentes. Hipponenſis Præſul Auguſtinus quàm verè: O voluptates, inquit, quàm faciles aditus habetis, dum ſuadetis! & quàm difficiles exitus habebitis, cum perimetis? Dum ſuadetis, inungitis; ſed poſtquam ſuaſeritis, vſque ad mortem animæ pungitis. Habemus ergo iam illuſtria duo præmia libidinis: Corpus effętum, & depletum exhauſtumque marſupium.

CAPVT XI.

Incontinentiæ effectus alteri: ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT.

NEc ſola hæc, nec ſumma mala ſunt impuræ Veneris. Parum illi eſt vires & valetudinem corpori, crumenæ numos ſubtrahere: Nobiliore prædâ, & verò ſpolijs opimioribus triumphat. Animam impuri peſſundat, & necat. Hoc illi quidem cum ceteris vitijs commune eſt, animum *Æternæ mortis* reum ſtatuere. Sed hoc & facilius & celeriùs facit, quàm ferè vllum vitiorum. Hic enim vel vnâ atque vnicâ cogitatiunculâ impurâ, eaque ſola quam noſtrates Theologi, delectationem moroſam nominant, æternis flammis obnoxij reddimur. Abſit facinus, abſit patrandi facinoris voluntas, æternæ tamen morti ille ſe obijcit, qui vel ſolum impuriorem cogitatum, in oblectationem ſciens volens admittit. Hoc Auguſtino credes, apertiſſimè id pronunciantí: *a* Totus homo, ait, damnabitur, niſi hęc quæ ſine voluntate operandi; ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Rectè caſtiſſimus Bernardus, cum flagitioſas per puellam inſidias ſibi ſtrui aduerteret, *latrones*, *latrones*, exclamauit. Sanè latro eſt omnis Venerea libido; latronum ritu amplexatur vt perimat; oſculum mentitur cum Ioabo, vt ſicam infigat in Amaſam quem ſalutat. Et Senecæ monitum eſt: *b* Voluptates præcipuè exturba, & inuiſiſſimas habe latronum more; in hoc nos amplexantur vt ſtrangulent. Ah! quanti perierunt ab hac vna peſte. Et quod lacrimis dignum, etiam fortiſſimi, etiam ſapientiſſimi, & quod mireris, vel etiam ſanctiſſimi; Samſones, Salomones, Dauides, hoc vno telo corruerunt. Et nos quî ſtabimus qui nec Samſone fortiores; nec Salomone ſapientiores, nec ſanctiores Dauide ſumus; præſertim cum pericula noſtra ſic amemus, vt in ea proni magnoque niſu ruamus, & plerumque toti procumbamus in voluptatem.

Memini ego & horreo, quoties id memini, à Præceptore meo me audire, ſi centeni iuuenes inferorum flammis addicantur, è centenis iſtis nonaginta nouem, ob hoc de quo loquimur, vitium Carnis damnari; centeſimum demum ob aliam aliquam grauiorem noxam. ÆDES. Coniectura hæc mihi non incredibilis eſt. PARTH. nec mihi certè. immobilis ſtat ſententia in impuros iam lata: Hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolo-

idolorum ſeruitus, non habebunt hæreditatem in regno Dei.

a *Lib. 12. de Trin. c. 12. 2. ſen. d. 24.*
b *Epiſt. 51. fine.*

§. I.

MEmoriam quoque & ingenium ab hac fœdiſſimâ lue afflari & corrumpi, nimis quàm certum eſt, & veriſſimè Philoſophorum Deus Ariſtoteles, *a* Venerem amentiæ præfectam ait. Scholas obſecro & gymnaſia luſtremus: hic tu mihi adoleſcentem aut iuuenem da, qui vnà & Veneri litet & Apollini, qui ſit ingenioſus ſimul ac eruditus, & tamen parum caſtus. Monſtrum hoc mihi foret, albo ſimillimum coruo. Non ſine myſterio Muſæ Virgines finguntur à poëtis: malè ſimul habitant libido & eruditio. De talibus veriſſimè Comicus:

Neque ius, neque bonum aut æquum ſciunt,
Melius, peius, proſit, obſit; nihil vident
Niſi quod libido ſuggerit.

Et Claudianus meus, poëtarum ocellus, aſſentitur:

Luxuries prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine ſenſus.

Et verò ſi lubet, bibliothecas obeamus, & gnauè indagemus, an plus librorum ſcripſerint cælibes & caſti, an verò vinculis vxorijs attenti. Et qui poſſit, fac velle, Venereis facibus vel leuiter aduſtus, eâ tranquilitate animi & ſerenitate, qua opus eſt, tractare libros? quid ſani ſensûs, aut eruditæ cogitationis, è tali cloacâ (da veniâ verbo) effodias? in impuro & ſordente vaſe malè ſeruaueris opobalſamum, & diuinæ paginę oraculum eſt: In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis *b.* In fonte cœnoſo ac turbido, nil liquido ſatis ac perſpicuè cerni poteſt.

a *L. 2. Rhet. cap. 24.*
b *Sap. cap. 1. v 4.*

CAPVT XII.

Incontinentiæ effectus tertij: FAMAM INQVINAT, VIRTVTES OMNES EXTIRPAT.

AD gemini verſiculi finem, & vna ſermonis antemeridiani, tendimus. Incontinentia in famam & Virtutes graſſatur; illam *inquinat*, has *extirpat.* Hieronymi voces hic iure vſurpem: O luxuria, ô ignis infernalis, cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintillæ praua colloquia, cuius fumus *infamia*, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. De iacturâ famæ non eſt quod longè diſſeram; res ipſa loquitur. nullum certè vitium eſt, quod plus erubeſcere nos cogat quam hoc, de quo ſermo eſt. Meritò plurimum pudoris habet & ignominiæ, quod plurimũ habet infamiæ & turpitudinis. Nec ægrè credam, plurimos hominum, tum demum perfide mutos eſſe incipere, cùm hoc genus flagitij in confeſſione prodendum eſt. nec crebriùs violari Pœnitentiæ ſacramentûm, quàm ab ſilentio commiſſæ obſcœnitatis. O tetrum flagitium! quod non tantum letalem plagam imponit, vt alia, ſed & medelam excludit, & hoc vnum agit, vt quem ſemel nexuit, nunquam manu mittat. Nec illi ſatis, læſiſſe, pecuniam abſtuliſſe, ingenium fregiſſe, memoriam hebetaſſe, iugulaſſe animam, niſi demum & famam rapiat, probique nominis theſaurum interuertat crudeli prædatione. Neque hoc mirum in hoſte omnigenarum Virtutum, & amico Vitiorum omnium. ÆDES. Enimuerò, Partheni, hoc vltimum nondum ex toto perſuaſiſti: habent Virtutes ſuum quęque hoſtem, habent & Vitia ſuum quodlibet aduerſarium. PARTH. At ego te, mi Ædeſime, hic quidem inoffenſo pede ire velim, nec quicquam ſubſiſtere, aut addubitare. Non retracto dixi, idque leui opera planum facio. Libido ſic immutat hominem, vt nec homo quidem maneat, verè iam pecus, poſt exutum turpiter hominem. Da mihi iuuenem, eiuſmodi ſpurcitiarum amantem, & vide quid in illo ſolidę virtutis reperias? exulant virtutes, vbi libido victrix imperat. Canit olim Venuſinus vates, de iuuene ſui iuris facto:

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.

Veriſſimum id eſt de homine obſcœnarum ſordium non puro: Cereus is eſt, non in vnum aliquod, ſed in omne prorſus vitium. Principio quidem, non negabis, credo, ſi ſuperbiæ eos ſtudere dicam qui laſciuis oculis probari ſe cupiunt; qui comptuli, qui munduli, & nitiduli è meris pigmentis & nitelis for-

lis formam ſibi adſtruunt, & hoc maximè agunt vt placeant. At auari forſan hi tales non eſſe videbuntur: non ſint etiam; at erunt certè prodigi, quod æquè vitioſum eſt & turpe. Imò quod monſtroſiſſimum meritò dicas, frequẽter iſti, & auari ſunt ſimul, & effuſi. Ab his pecunias auariſſimè compilant, vt habeant quod in iſtos per prodigentiam effundant. Parentibus rapiunt, meretricibus donant. Inuidia plenum eſſe amorem Venereum nemo neſcit. Veteres tibi tragœdias recantari vis? Troiæ labores & excidium, ſed & plurium ciuitatum, imò & regnorum euerſiones id ſatis loquuntur. De gula, non eſt quod multis aſtruam, in aperto eſt, monſtrum eſſe libidinẽ ſine gulâ. Sed neque familiariores amicos reperies quàm deſidiam & luxuriam, otium & Venerem. Conſigno cum Tullio, qui in Catone Maiore, Archytæ Tarentini verba ſic refert: Nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam. Nec multò poſt ſubiungit: In voluptatis regno Virtus conſiſtere non poteſt, quo circa nihil tam deteſtabile, tamque peſtiferum quàm voluptas, ſiquidem cum maior eſt & longior, omne animi lumen extinguit. At verò Salomoni magis credes quã Ciceroni, aut Deo de Salomone. Hunc vbi libido triumphauit, vitiorum omnium mater idololatria turpiſſimè ſub iugum miſit. Quid virtutis remanſit in Herode, poſtquam victas manus dedit Herodiadis petulantiæ, cuius inceſtum non lacrimis, ſed cruoris riuulis deplorauit inſontiſſimi Baptiſtæ præciſum caput. O luxuriam! ô charybdin quæ omnes animæ vires, imò & corporis, quin & omnem virtutem guloſè abſorbet abliguritque. ÆDESIMVS. Perſuades, Partheni, & me in tuam ſententiam trahis vel inuitum.

§. I.

PARTH. Ædeſime, ſuboleo quid velis. Epilogum expectas, & vt loqui deſinam. Dentes credo tibi pruriunt in cibum. nec mirum — ſexta iam linea tangitur vmbra, meridiem eſſe, & mihi ſtomachi mei horologiũ dicit. Sed quæſo te, patere, vterque ſuam prius & memoriam & patientiam exerceat, quàm menſam accumbat. Reuocemus in cumulum & ſynopſin, quicquid horis antemeridianis ſuper NICETÆ noſtri victoriâ prorſus obſtupeſcendâ diſſeruimus. Et niſi me fallit memoria, ordinem hunc ſeruauimus.

Sermonis caput NICETAS fuit, verè victor, verè maior elogijs noſtris quibuſcunque. Quid illecebrarum, quidquid artis aut fraudis, quidquid machinarum Incontinentia, ſeu Libido habit, in NICETAM expediuit. Omnia tentauit fœdiſſimus Cupido, omnia ſuperauit caſtiſſimus NICETAS, dolos, artes, fucos, fraudes, vim omnem expunxit, technas, illecebras; machinas eluſit vniuerſas. Nouo auſu & robore planè admirando ſuum debellauit hoſtem. Hanc ei victoriam dum mirabundi gratularemur, ſermo nos ſuauiter ad Incontinentiæ armamentarium deduxit. Hic duplicis generis arma reperimus, *Inuitamenta* & *Effectus*. Incontinentiæ: illis oppugnat, iſtis iugulat. Ita primum laceſſentis Incontinentiæ telum eſt OTIVM, horribilis catapulta contra omne genus bonarum actionum. Alterum Incontinentiæ telum oleo litum, vt ſit penetrabilius, GVLA eſt. De hac notum illud Ambroſij: Saturitas Caſtitatem prodigit. Et ſanè plures occidit Gula quàm gladius, fuitque ea ſemper plurimorum malorum fomes. Tertiũm & Quartum Incontinentiæ telum, LIBRI & PICTVRÆ laſciuæ. Rariſſimum eſt his tangi, & inuulneratum viuere. Quintum, OCVLORVM LIBERTAS. Abundè, reor, demonſtrauimus, quantum veneni per oculos attrahamus in animum. Beatus ille, qui oculorum ſuorum dominus, ſeduci ſe ab illis non ſinit. Sextum Incontinentiæ volatile illicium SERMO IMPVDICVS. multiplex hic malum, & audientium & loquentium. Septimum trabale telum Incontinentiæ SOCIETAS PRAVA. contra picea tam hanc tragulam, nemo nimium munitus erit aut cautus. alienis exemplis, & ſocietate plurimi pereunt, qui perire ſe neſciunt.

§. II.

ATque his armis oppugnauit NICETAM Libido. Initium pugnæ, ab illo hortenſi Otio cœpit, cum fortiſſimus iuuenis, ad molliſſimum lectulum deduceretur, tanquam illic ſuauiſſime meridiaturus, vbi hortus variam vo-

tiam voluptatem velut offertam epulis menſam iam explicaſſet: Poſtquam ergo reſupinus in toro iuuenis, blandè alligatus eſt, petulantiſſimæ mulieris compta facies, libris & picturis ad nocendum longè peſtilentior, caſtiſſimis illius oculis ſeſe impudenter ingeſſit. Hic, audire aut aſpicere; hic tangi aut tangere, extremi res erat periculi. ad fallendos oculos forma, ad inducendum animum verba iucitabant compoſitiſſima. Et quid ſocietate hac poterat eſſe periculoſius, quam ſolum à ſola ſic deprehendi? Vicit tamen, vicit NICETAS vniuerſa hæc incontinentiæ inuitamenta. In lectulo delicatiſſimo, etſi vinctus, minimè tamen otioſus, voluptatem paratiſſimam penitus exoſus, ad pictam ſupra omnes imagines feminam neutiquam curioſus. ad omnes oculorum illecebras cœcus, ad mellitos verborum globulos ſurdus, Venereæ huius ſocietatis fortiſſimus aduerſarius, inuictus, inexpugnabilis. Quia ergo Incontinentiæ tela, quibus expugnare ſolet, incaſſum ceciderunt, arma etiam, quibus ſolet iugulare, fruſtra fuerunt. Recordariſne, Ædeſime; quos Incontinentiæ ſtatuerimus *Effectus*? & hi arma ſunt illius, quibus, quos expugnarit, necat. Primus ergo Incontinentiæ *Effectus*, corpus viribus, Alter, crumenam numis exhaurire: Tertius, animum occidere; Quartus, ingenium hebetare. Quintus, famam inquinare: Sextus demum, virtutes omnes extirpare. Atque de his, etſi ſtrictim & ordine nonnihil inuerſo, prout verſiculi ſuggerebant, iam egimus.

Nunc menſa & prandium nos vocat: Ades dum, meus hodie conuiua eris, ſed non aſymbolus. Tres tibi quæſtiunculas ponam, quæ à propoſito ſermone, ſimul & à menſa non abhorreant. Prima erit: cur Apiculæ volucres innubę, & virgines auiculæ, Cereris famulæ vocentur; quos illę flores non tangant, quos homines non pungant; quo flore maximè gaudeant; quo etiam ſpectat quid mel virgineum, quid charta virgo, quæ virginea ſit membrana? ÆDES. Num hæc vna eſt quæſtio? PARTH. Vna, ſed conglobata. Altera: quæ herba & oculos acuat, & Caſtitatem; & quæ auium tam viuæ quàm mortuæ, ſeu, tam natura ſua quàm eſu noſtro, ſint caſtiſſimæ, & quid apud homines religioſos lactuca & hordeum, quotidiana pœne fercula ſibi velint? ÆDES. Vt video, mille me quæſtionibus petes PARTH. ne diffide: reperiemus reſponſa. Poſtrema, quæ, rerum delicatiſſimę, quę irreparabiles? in vtroque ordine numerabis iam præſciſco, Virginitatem. Eamus: niſi tu Chamæleon ſis, & aëre viuas. De ceteris, iam pranſi colloquemur.

SECVNDÆ IMAGINIS EXPLICATIO.

FActum bonum: Cupido victus eſt. Væ victo. Vel pueri nunc miſello audent illudere. Ille quidem Cupidinis alam frangit, hic telum, iſte arcum. Eſt qui ſocio tergum præbeat; vt plura crucifixi vulnera faciat. Hic pharetram calcat, hic flagellum intentat, iſte Venereas chartas lacerat, ille digitis infame ſuſpendium exprobrat. Alius amatoriæ mercis ſacculum excutit, facem extinctam vnus ad terram affigit; eſt qui ſaxis pendentem petat. Extrema omnia meritus eſt nequiſſimus puer, omnium ſcelerum magiſter. Semper illum præuolant Ardor & Petulantia, comitantur Fœtor & Immunditia, ſequuntur Dolor & Pœnitentia. Ergo mille cruces improbo Cupidini. Quiſquis es, caue hunc cæcum puerum? Aut tu illum iugulabis? aut ille te.

LIBER SECVNDVS,

CAPVT PRIMVM.

Geminus NICETÆ *Benedictus, Illuſtriſſimo itidem facinore.*

PARTHENIVS. In Sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti (Plinius memorat *a*) Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario, ipſius manu compoſitionem antidoti, è duabus nucibus ſiccis, ficubus totidem, & rutæ folijs viginti, ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum ei venenũ illo die nociturum Satis veneni congeſſimus ante meridem. Vis, Ædeſime, huic ſuum etiam antidotum quæramus? ÆDES. fruſtra hoc rogas? epulis tuis ſatur ſum, nondum tuis verbis. Pertexe telam, mi Partheni, quam orſus es. Venena noſſe, te auctore didici: diſcam etiam noſſe obſiſtentia venenis pharmaca. Tu mihi Mithridates ſis. Marſos, Ophiogenes, Pſyllos terrori ſerpentibus fuiſſe, narrat idem Plinius, & tactu ipſo ſuctuve medico leuaſſe. Anguis eſt Incontinentia, fœcundiſſima veneno, & quos non icit? Pàrtheni, è Pſyllorum familia te virum præſta, & ictis aut iciendis tactu medico, ſuccurre. PARTH. blandè cogis.

Ergo progrediamur ſermone cœpto, & iam alterum à NICETA exordium ducamus, cui nemo non acclamet.

Vicit NICETAS; exultet, triumphet NICETAS Quod Seneca de ſuo Mutio, ego veriùs affirmarim de NICETA noſtro: Confecit bellum inermis ac mancus, & lingua trunca totum Veneris exercitum profligauit. Vicit. ÆDES. Vicit excellentiſſimè; trãſcendit pœnè omnem laudum noſtrarum apicem: inimitabilis eſt. Et quis talem pugnam expetat, vt talem coronam referat? nil periculoſius, quàm ſic pugnaſſe; nil tamen etiam glorioſius, quàm ſic viciſſe. Parem, puto, NICETAS in hoc neminem habet; facinus illius eſt incomparabile.

PARTH. Sed habeat parem, conferri cum illo poſſint alij, hoc ipſum illius laudi accedit,

quòd

quòd ſic pugnarit, vt & alios ad ſimilem pugnam animarit, & pugnare docuerit exemplo. Benedictus, magnus ille ſanctiſſimæ familiæ Patriarcha, poſt NICETAM feliciſſimè pugnauit. Hoſtem ex aduerſo ſtantem, & quem oculis deſignaret, non habuit; ſeipſum vicit. Cupidinem triumphauit, quem non vidit. Vis narrem & hoc prælium? ÆDES. Et niſi ſponte animi faceres, conarer cogere. Tu perge modò; quò diutius hæc audio, hoc auidius PARTH. Neque Benedictus ſine ſanguine pugnauit, in hoc pœnè ſuperior NICETA, quòd non os ſolùm, ſed omne corpus cruentarit, magnanimo volutatu per ſpinas. Et quæſo liceat per te, Ædeſime, pugnam hanc Benedicti, penicillo paullo moroſiore depingere.

a *Lib. 23. nat. hiſt. c.* 8.

§. I.

SEd antequam gradum promoueam, non nemini ſatisfaciendum cenſeo. Quid? (dicat aliquis) viro ſceleris tam puro, vitæ tam integro, aries tam impurus inſultet? Benedictum etiam, ſpurcus Cupido laceſſat? repugnat hoc tam ſublimi ſanctimoniæ. Imò propugnat hoc tam ſublimem ſanctimoniam, quæ nunquam fuiſſet tanta, niſi ſic fuiſſet tentata. Ne mireris, ô bone, & ſi neſcis, vel à priſco ſcriptore hoc diſce. Hos itaque Deus, inquit Seneca, quos probat, quos amat, indurat, recognoſcit, exercet: bonum virum in delicijs non habet: expetitur, ſibi illum præparat. quid miraris, bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida, niſi in quam frequens ventus incurrit. ipſa enim vexatione cōſtringitur, & radices certius figit. Et cuius virtus ſine aduerſario non marcet; laceſſita vero, multum ſibi adijcit; erigitur cum tangitur, & impellitur: omnia aduerſa exercitationes putat.

Talis Benedictus, qui molliter habendus non fuit, quandoquidem in tantum belli ducem eligendus. Deinde, bella hæc & rebellionem carnis, vetare qui poſſumus; non magis quâm Pandari ſagittam Menelaus arcere, quam ille furtim & à ſocijs tectus immiſit. Et quamdiu duæ illæ partes, animus & corpus, iunctę concordia quadam diſcordi; quamdiu diuinæ auræ, moles illa cibo tantum (vt Poſſidonius) recipiendo habilis adtexitur, tamdiu inter eas malè conuenit, vtique cum de imperio agatur, aut ſeruitute Regnum vtraque pars exambit. Et magis illa quę non debet. Terra attollere ſe ſupra ignem ſuum conatur, & cœnum hoc ſupra cælum. Hinc in homine diſſidia, turbæ, & velut aſſidua quædam velitantium inter ſe partium pugna, cui Duces & Imperatores, *Ratio* & *Opinio*. illa pro animo, & in anno: hæc pro corpore, & in eo pugnat. Senſit hanc pugnam & Benedictus, quia homo, quia mortalis; quia vnus ex nobis. Sed ſenſit, non conſenſit. deprehendit inteſtini belli motus, ſed nec è ſtatu ſuo exceſſit, nec trepidus ſe vinci permiſit. Stetit, pedem contulit, manus conſeruit, & contra ſeipſum vires ſuas expertus eſt, quæ nunquam certam dare fiduciam ſui poſſunt, niſi plurimæ difficultates hinc & illinc irruerint. Sic verus animus & in hoſtis ſui arbitriũ non venturus, probatur, hęc eius obruſſa eſt. Videte ergo mihi quomodo Benedictus contra Benedictum, hoc eſt, ſeipſum pugnet: præluſionem attendite.

§. II.

ADeſt auicula, ſed nigella; & quales in Plutonis cauea ſunt. Adeſt ex Orco ſubmiſſa, tanquam vna ex velitibus, & quę prælio exorſum daret, docta prius à nigro illo magiſtro, qui ipſi Stygium AVE expediuit. Exequitur ergo quæ iuſſa, & vices ſuas bellè fungitur. Vultum viri ſancti circumuolat, alis decorè remigat, & neſcio quid blandum ſuſurrat. Blandiri eam diceret, quæ inſidias ſtruebat, iugulum & ſalutem petebat. Pergit illa & circa Benedicti caput, aſſiduo volatu auram circinat. Coruum crederes qui eſurienti Thesbitæ Cererem deportarat. Nec ſeſe ingerere ceſſat vel inuito, adeo vt manu capi poſſet; ſed cruce, quam manus benè cauta efformarat, cedere cogitur, & in infernas caueas, vnde ſubuolarat, remeare. Pugnam finitam creditis? nondum cœpit. Anteludium hoc fuit & initium pugnæ: luſorijs tantum telis ater ille cornicem pulſus: & nondum vulnus, neque vera congreſſio purę ſolùm à ferro haſtæ, vt olim, & obtuſi gladij in auras iactati. Iam primum decretorios ſtylos & pugnatorios mucrones cer-

netis, & à ludicris tranſitum ad vera & *verſa* arma.

Vix auolauit illa Cocyti merula, cum Acherontis Imperator, claſſicum canere, omnem Veneris exercitum conuocare, inflammare in prælium, inſtigare in Benedictum: illatam ſæpius ab illo iniuriam exaggerare, prædicare ſuorum vires, Benedicti extenuare, omnes dolis & fraudibus armare, tandem amandare, & victoriam polliceri. Ruit immunda phalanx ipſa Cypride duce, & facibus Auernali ſulphure ſtipatis, caſti pectoris mœnia it expugnatum. Ah, Benedicte! in te vadit pedes iſte Venereus, ni validus occurras, victus es, plures in te conuolant Cupidines, quàm olim Arceſilaus circa marmoream leænam effigiarit: E poëſi hoc natum putas, Ædeſime, & vnum aliquod è ceteris figmentis? rem dixi, de modo quo dixi, non laboro, nec aliud ſacri codices loquuntur, qui ſæpe plures cacodæmonas; quid aio? legiones totas in vnicum hominem immiſſas aſſerunt. Et certè in Benedictum non ab vno tantum impetus; acies totæ in illum videntur pugnaſſe. Adeò enim faces illas tartareas ſenſit; adeò pectus exæſtuauit flammis non puris, vt vix amplius durare ſibi viſus, contra tam latè populans incendium. Et propè fuit vt loca illa deſerta deſertum iret, & in vrbem rediret.

§. III.

SEd adeſt auxiliatrix manus, & qui voluit Benedictum impugnari, expugnari vetuit. Adeſt Numen & animum fatiſcentem, in prælium reſtaurat. Mox ipſe Diuus recepto animo, & quaſi aquâ è languido refocillatus, ſemetipſum affatur, & : Benedicte, inquit, cedis? & potior tibi fugaciſſimę voluptatis vmbra quàm cælum, quàm Deus? nec exitum ſpectas? quò ruis? hæc olim polliceris, nempe ceſſurum voluptati, quę pœnè antequam venit, aufugit. Tam vile tibi cęli premium? tam iucunda inferorum incendia? vbi robur? vbi per tot annos ſapientiæ meditata ſtudia, vbi ille animus, qui poſſit dicere: *ſi fractus illabatur nobis*, non expaueſcam. Et quæſo; pudorem longa inedia, crebra inſomnia, multa tolerantia adhuc ſeruatum, momento perdes? Non ita. Et tu pecus (carnem ſuam compellat) hæc adfectes contra rationem, contra leges, contra Deum? hęc in me cudas pericula? tu me hoſti prodere, cęlo extrudere, infero draconi gluriendum obijcere? mercedem feres, ne dubita, te dignam. Mulceberis; & curabo vt hodie bene tibi ſit. Dum hæc fatur, obliquos vtrinque ſecus dimittit oculos, & arma circumſpicit, quibus in rebellem carnem vindicet. Et en tibi, proximè circumſpicientem denſi ſpinarum nexus, & crudele ſenticetum, quod ſine contactu ſauciet vel tantum ſpectantes oculos. Et bene eſt, inquit Benedictus, etiam de lectulo tibi prouiſum, mea Caro, blanditer per illum volutaberis quin ergo te, dignam hoc toro, molliuſculè illic repono?

Primi quidem in omnibus prælijs vincuntur oculi: & ſępe prius fugæ quàm pugnę locus quęritur. At Benedicti oculi etſi dumorum aſpectu pauidi, non tamen fugitiui. Neque vllus cũctationi locus in eo cõſilio, quod non poteſt laudari niſi peractum. Mox enim Benedictus, poſt amarulentos in carnem iocos, piè iratus & ſanctè crudelis, vultum aſſeuerat, virum ſe gerit, & lacinijs deueſtit, neque latus obdit, vt olim pugiles, ſed toto corpore ad veprium ictus expoſitus, nullam partem ſpineto interdicit. Et videte quàm non hæreat, quàm ſecum non multa putet, quàm ſibi non ignoſcat: Melius eſt, inquit, corpus ardeat quàm animus, laceretur illud quàm iſte. Vix hæc fatus, inerme corpus & nudum, hilari iactu in horridum dumetum præcipitat, & ſacros artus horrentibus vndique paliuris fortiſſimè induit. Currunt ex omni parte cruoris riuuli, & virides ſpinarum gladios liberaliter purpurant.

§. IV.

HVc iam oculos, & ſpectate mihi purpureum corpus in mucronato hoc lectulo. Huic & aures, non quę lamenta & queſtus, ſed quæ herois inuictas voces audiant & adorent. Iacet inter ſpinarum ſcorpiones; non lacrymat, non eiulat; nec ingemit quidem. Sed ipſe ſui tortor & ſpectator, quod olim gladiatoribus Romani: *Repete ictum, repete*; hoc ipſe ſibi acclamat, & ſuę voci obſecundans, transfixa membra magis verſat, & quaſi extricando ſe laboret, altius intricat, ſenteſque toto & pro-

pro-

profundo corpore admittit, & noua vulnera infligit, ſiue ampliat antiqua. Nec ſatis. Corpus quod vepres, etiam verba lancinant: Iam, mi care aqualicule, inquit heros, iam volutari licet & ſatiari. Explica tenellos artus, amplexare hos flores, & petulantiæ tuæ hîc indulge, quantum ſatis. Tandem vti ſolebant Quirites victo gladiatore, exclamat, *Hoc habet*.

Ah, Benedicte (ſed quid triumphis ingemiſco?) ô magne athleta, iam tibi licet vocem illam emittere: *Vici*: & quidem victores gentium, ardores prauos. Et tu ille ſapiens es, qui licet vratur, crucietur, in Phalaridis tauro ſit, dicat tamen: *Quam ſuaue eſt hoc: quam hoc non curo? beatus ſum.* Hæ voces in ipſa officina voluptatis auditę; cur ergo incredibiles ſint apud eos qui virtutem colunt? Quam bene Seneca: Licet corpus, plenum bona conſcientia, ſtillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit. verè.

Latius, eſt, quoties magno ſibi conſtat HONESTVM.

Et Chriſtianus doctor hæc conſignans Ambroſius: Non frangitur, inquit, ſapiens doloribus corporis: ſed etiam in ærumnis beatus manet. Etiam & tu Benedicte: imo beatus non manſiſſes, niſi quam ſibi corpus beatitudinem fingit, abieciſſes: Viciſti peccatum, quia tranſtuliſti incendium. O rubi, nulli minus quàm Benedicto erubeſcendi! vos Veneri pudorem incuſſiſtis & ruborem. Illa in rubis victa, quę rubos venerat ſatura. Flammas ex Idâ tulit in Caſſinatem, ſed flammis pulſa eſt; æſtuabat in voluptates Benedicti animus, ſed hic ęſtus vrticarum incendio repreſſus. Sentibus impunè licuit venas rimari, ne merſa viſceribus libido, penitas medulas ſorberet.

§. V.

FIngit Theocritus impurum Cupidinem ab apicula punctum, flentem ad Cytheren rediſſe, & voces illas: Perij, mater, occidi; ſæpius iteraſſe. Quam verius ego; Cupidines omnes quotquot Benedicto inſultarunt, à ſuo victore diſceſſiſſe, nec ſine amaro ploratu. Et hoc illud è carduis vallum eſt, in quo vir ſanctus hoſtem ſuum, ſeipſum, exarmauit; ſanguinem ſuum ſenticeto guſtandum propinauit, triumphauit Venerem, turpemque ignem frigere iuſſit Sic miles iſte vulnerato corpore animum reddidit inuulnerabilem, incendium non quidem euitauit, ſed mutauit, mentem ſeruauit, cum calcauit carnem. Quod ſi huic peperciſſet, tyrannus fuiſſet in illam. Vulneribus ergo vulnera perſanauit, & flammis reſtinxit flammas. Iracundis tribulorum manibus corpus obiecit lacerandum, vt ab vredine integrum ſeruaret animum. Quod ſi noluiſſet eſſe ſaucio corpore, fuiſſet animo, & hunc non effeciſſet ſanum, niſi prius inſanum illud. Mirum & nouum ſanandi genus, ſanitatem amittere, & ô nouum artificium lucrandi, iacturam facere! quamuis hic nec iactura quidem, niſi luti ſanguine mixti, Corporis. Et ſit damnum, corpus hoc, quod, Solone teſte, cum oritur, putredo; cum viuit, bellua; cum moritur, vermium eſca eſt: ſit, inquam damnum, hanc belluam, an eſcam belluarum? lædere: quantulum hoc eſt, & quam nihil præ victoria quæ ex hoc naſcitur. Bis vincit, qui ſe vincit: neque pulchrior, addo, neque opulentior eſt victoria, quam de ſeipſo. Innumerabiles ſunt qui vrbes, qui populos habuere in poteſtate, pauciſſimi qui ſe. Neque mihi iactes vſtulatam dexteram tuam Scæuola, Faceſſe: talis actor non fuiſſes, niſi tales ſpectatores habuiſſes. Benedictus, Nicetas, ſexcenti alij, teſte cœlo, ſpectatore Deo, & ſolo non aſpirarunt gloriam, ſed profligarunt, tanto illa digniores, quanto minus eſſe voluerunt. Ite Murij, ite Lucretiæ, vos violentas vobis manus attuliſtis iam violatę. Noſtri hi athletæ ne violarentur. Non diſputo; quo iure ſibi vitam eripiat, qui non dedit Benedictus, Nicetas, alij, ſeruarunt vitam, vel rectius, viuam mortem membris intulerunt, vt animi mortem effugerent; tanto clariores cunctis alijs, quanto fortiores. Secum luctati ſunt; ſpinas & ſupplicium ſibi attemperarunt; pigrum illis viſum ſudore acquirere, quod poſſent ſanguine; vere perierunt —*pulchram per vulnera mortem*? Mortem, aio; non corporis, ſed Cupidinis impuri; mortem omnium vitiorum. Viam ad cælum non voluptariam, non ſtratam roſis, non quæ plano pede aditur, ſed dumis aſperam oſtenderunt: nec oſtenderunt

ſolum;

ſolum: ſed iuerunt illam, peruenerunt per illam, quo plerique cupiunt peruenire, non ire. Sinitur nimirum per blandimenta corpus valeſcere, langueſcere animus. Vegetandus eſt hic, frænandum illud. Atque vti pugio vetuſtate obtuſus aſperatur ſaxo, & mucro ardeſcere iubetur: ſic corpus ſæpe quo non vult, ſtimulis adigendum. Turpe certe eſt comitarui, vt recte Tacitus, virtutem principis non adæquare. Factum Benedicti aut Nicetæ admiramur? & imitari poſſumus. Neque vlli, Iobo ſic proclamante, miſſio prius indulgetur ex hac militia, quam è vita. Inquietus puer eſt, imo ipſa inquies cœcus ille deus, quietos tamẽ & cęcos ferit, aut feriendo cæcos facit. Impia ſagitta Benedictum tetigit, non proſtrauit. Infamem ſibi repulſam tulit, telumque retulit retuſum, imo fractum, & pro victoria lacrimas habuit & pudorem, qui illum extorquere voluit. At nimium durum eſt, inquis, rubos inſilire, membra ſpinis amicire, excire ſanguinem. Vis leuiora? *Aude hunc hoſtem ſerio fugere, & viciſti.*

CAPVT II.

Pugna NICETÆ *& Victoria Epicis deſcripta.*

ÆDES. Illuſtriſſima prorſus fuit, & hęc Benedicti de ſeipſo victoria. Sed neſcio quid maioris admirationis habeat, ſi vincat vndequaq; vinctus, quemadmodũ vicit NICETAS. Benedictus cũ pugnare cæpit pugnam illam, liber fuit & ſolutus, nec in eo tam bulliens iuuentæ ſanguis, neque vlla tunc ei femina blandientes manus iniecit, ſed nec vlla ſuis, oculos illius vſſit; nulla tunc impudica Siren illius aures vulnerauit; omnis hoſtis arietauit in animũ. At contra NICETÆ & oculi, & aures, & manus, & nares, & quicquid in NICETA vixit, pœnè prius expugnatum fuit lenocinio Voluptatis, quã NICETAS arma circumſpiceret. Vinctus, ligatus (obſtupeſco) ab hoſte oppreſſus vndique, vincendi ſpe præciſa, vicit tamen, &, auſim dicere, plura potuit quam poſſet. De milite Luſitano qui dentem pro plumbea glande in hoſtem bombarda excuſſerit, legi: qui linguam dentibus præſectam in hoſtem blandiſſimum expuerit, nec legere me memini, nec audire. Et quis vnquam ſuo ſanguine pro armis vſus? mirabile certamen, in quo hoſtem conſpuiſſe viciſſe fuit: mirabilis catapulta quæ ore potuit abſcondi: mirabilis Caſtitatis triũphus, quem cruentum linguę fruſtulum obtinuit. PARTH. Mira prorſus, ter mira hic pleraque omnia, & neſcio an in omni Romana, Græca, Barbara, Chriſtiana hiſtoria, quidquam huic par inueniatur. Et hoc mihi etiam puero ſtimulos addidit, hanc NICETÆ pugnam metro & numeris includere. Placet audire? aut potius tu lege, audiam ego. Carmen generoſi & ſani coloris ne expectes; à diſcipulo ſcriptum ſcias, non à magiſtro: Lege.

ERgone tanta animos ſubigit veſania noſtros
Caſtra mouere foras, alioſque inuadere fines;
Arma domi bellumque pati, atque in mœnibus hoſtem?
Hinc mouet Idalias in nos Cytherea phalanges.
Inde Cupidineis irrumpunt agmina peltis.
Ergo age quiſquis adhuc deſudas integer alma
Virgo pudicitiæ, Caſtumque tueris honorem.
Sub mea ſigna veni; certam victoria laurum,
Certa trophæa dabit, ſolam ne deſine pugnam,
Inque hoſtes ferus eſto tuos: ego bella docebo
NICETÆ, *vires Deus ingeret, arma voluntas.*
Hic matutino ſurgebat nobilis æuo
Floſculus, atque alias ſuauem ſpirabat odorem
Ante roſas, nam Chriſte tuis noua plantula in hortis
Euiruit, gratam redolens è virgine nardum
Pectore, cum toto diffuſus in ore niteret
Integritatis honos, & pulchro in corpore virtus
Diuaque Parthenijs regnaret gratia libris.
Quid memorem verno concluſum flore virilem
Cœleſtemque animum? ipſe ſuis excelſior annis
Ibat, & ingenio præſignis, & indole clarus,
Nec pietate minor; felix cum fortè procaces
Non premerent oculi; iam nunc afflata maligne
Vritur aduerſis roſa fragrantiſſima ventis.

Quip-

Quippe ambire omnes, omnes ardere decorem,
Aamirari oculos, caſtiſſimaque ora tueri;
Denique peius amare, placet puer omnibus, vni
Diſplicet ipſe ſibi, vultque inſontiſſimus vni
Poſſe placere Deo, roſa & eſſe, & nulla videri.
Mox ciet infernas tanta hæc conſtantia turmas
Coryti vulgus formidatamque Megæram:
Siccine felicem patimur florere iuuentam
Quam comitatur amor, quam fama & gloria veſtit?
Nicetamne meis non poſſe occumbere telis?
Cepimus imbellem, ſi dulce ligamen amoris
Vertimus in laqueos, annis & viribus infans,
Ingenio puer eſt, Stygijs aptiſſima technis
Materia, & noſtræ ſeges haud incommoda prædæ:
Ipſa ego flammabo Veneres, ego Cypridis arcus
Ipſa venenabo, nec bellum imbelle mouebo.
Dixit: & effrani tumefacta libidine terras
Inuehitur, blandumque ferit Dea ſæua venenum,
Hinc clandeſtinas ductura in prælia turbas,
Hinc Paphios raptura greges. Poſtquam agmina certo
Effudere loca Cyprias, denſo imbre, ſagittas:
Heu mihi quæ pugnæ facies? vno impete lenæ
Lenoneſque ruunt caſtum expugnare pudorem
Ipſe etiam Decius certat, rabidiſque rebellem
Aggreditur furijs, & ſcortum in virgine quærens
NICETAM inſequitur, NICETAM morſibus angit.
Qualis odoriſequus Spartanâ è gente Melampus
(Siqua fames auguſta vocat, dominumque ferina
Delicium inuitat) denſis erraticus antris
Militat in prædam, ſtrictoque minatur hiatu.
Sic Decius victu NICETAM attentat auaro
Exanimare; iris laudes & laudibus iras
Suggerit, hinc blandis iuueni ſermonibus inſtat
Inde metu, tumidaque Iouis ceu fulmine, mitra.
Iam tua virgineæ tam rara encomia miles
Deplorata videntur, & intermortua fame,
Protinus in plumam, lecto religatur eburno,
Sardanapale tuam, vinciturque inter odoras
Membra ſupina roſas, & ſerica texta tapetes:
Vincula virgineas nectunt bombycina palmas.
Ferrea ſint, clamat, vel ſint adamantina: porro
Mollis olorinis fulcitur culcitra plumis
Eheu quam malim vitreis incumbere teſtis:
Hortus erat varijs veſtitus honoribus olim
Ante Semiramios fortunatiſſimus hortos
Siue locum, ſeu dona loci tuearis, amœno
Peruius aſpectu, roſeis huc gratia gemmis
Nimpharumque chorus, Venerumque exercitus vnam
Deuenere domum, viuis argentea pratis
Sidera reſplendent, & mollis amaracus albis
Crinitur violis, rubras noua lilia lambunt
Intermixta roſas, ſuauique fruuntur amomo
Hic paſſim pingues Panchaia nutrit odores
Totaque mellifluis interuiret Hybla roſetis;
Purpureas Narciſſus opes, Hyacinthus eburnas
Certatim oſtendunt, & grato errore duellant.
Haud procul arboreis illudit blandula ſcenis
Et pariter dulces obſibilat aura ſuſurros.
Paſſim hederæ ſerpunt, grauidæque in collibus vuæ
Maturantur: & arboribus circum intexuntur:
Celſior erectam contra decertat oliuam
Cedrus, odoriferam diffundit amygdalus vmbram:
Garrula quas inter ludentibus vndula lymphis
Ambulat, & querulos collidit rore lapillos
Ductus aquæ dulcis; nec ſoli ſacra palato
Fiſtula, demiſſis ſtat peruius humor ocellis.
Hic Zephyrique Eurique iocos, hic bella Fauoni
Æſtatiſque domos, & veris regna videres;
Heu loca grata alijs, ſoli loca iniqua Pudori
Quippe vbi NICETAS blandis cum fraude catenis
Ductus in hortenſes proſternebatur odores,
Continuè totis florum laſciuia caſtris
Militat in iuuenem, & male ſano corpus amomo
Afflat odoriferi redolens fragrantia lecti.
In ſcelus aſpirant auræque, & ſtridula tortis
Flumina verticibus, pictis erratica riuis.

Quid facies tanto miles fortiſſime bello?
Arma aciemque vides in te conuerſa; ſed arma,
Heu nulla arma vides pro te! Quæ machina blandas
Abrumpet pedicas? quæ vis bombycina franget
Vincula farta dolis? nullo manus obuia ferro eſt.
Fune ligata manus, Samſonis robur haberet;
Rumperet irato fallacia fila lacerto,
Non habet, & proprijs exuta eluditur armis.
Porro vbi mentito iuuenis diademate vinctus
Et prope victus erat, petulanti femina vultu
Inſuper adrepit, ſtygiæ non degener hydræ
Femina, laſciuis importuniſſima verbis.
Monſtrum horrendum, ingens, tot ſancta ſpicula menti
Quot mala verba iacit: nunquam ſic flamma noceret
Miſſa oculis Baſiliſce tuis, quam mollia lenæ
Heu ſcelus! alloquia, occultum male fœta venenum
Parturit, & præſentem inſpirat vipera mortem.
Quid facis infelix? quibus amolire malignam
Peſtem armis? quave arte feram certabis in hydram?
Nulli adeo extremo ſtetit intermortua bello
Quam tibi liberta; hem ludicra paſcis inanes
Fabula Syrenes, & nulla relinquitur orba
Virtutis ſpecies oculos aperire, perire eſt.
Et laqueum reperire oculis, hos claudere, fruſtra;
Vtraque recluſa eſt auris, ſatis ampla veneno
Ianua femineo: nec ceram pauper Vlyſſes
Extremum medicamen habet; nec carcere vincta
Auribus auxilium ſpondent & opercula palmæ,
Nulla manus pugnis, nullis pes calcibus hoſtes
Proturbare valent; ipſi inter biſſina ſudant
Vincula, compedibus ceu luctarentur ahenis.
Deſperata tuæ iuuenis caſtiſſime dixi
Serta pudicitiæ, tantiſque his molibus vnum
Expugnari animum & Cyprijs ſuccumbere telis.
Non ita Romano vecors homicida duello
Angitur inter aquas, geminis dum morſibus vrgent
Et canis & ſerpens, criſtatoque addita gallo
Simia: maiores (olim impenetrabilis) hoſtes
Suſtinet integritas, nec ſpes ſuper vlla ſaluti.
Quidquid agat (cane preſſa fera eſt, indagine cincta)
Fruſtra agit, Ionio paſſim puer imminet arcu,
Atque Cupidineis admixta venena ſagittis
Proximus intorquet: ſolum victoria plauſum
Hactenus expectat, magnaque Venus fruitur ſpe:
Iamque ſuo iactat ſeſe laſciua theatro,
Letheoſque canit verſus & carmine dirum
Non ignara mali celebrat victrix Hymenæum.
Atqui inconſultum mulier ſine fronte triumphum,
Turpis Erynnis agit, nam quæ viciſſe ſuperba
Crediderat, victa eſt, dubia prope feſſus arena
Nobilis athletes cælo tutore ſecundum
Repperit auxilium, repperit qua victor iniquam
Arte triumpharet laſciuo pectore lenam.
Namque vbi vicinis obſeptus vbique periclis
Iam dare iamque manus mox cogebatur inermes:
Quin, ait ipſe ſibi, prorumpis & arma requiris
Læſe pudor, dabit arma dolor, dabit arma voluntas.
At fruſtra in vinclis gladium quæſiueris; vnam
Forte tibi teneris non faſcinat improba filis
Linguam mollities, ergo hac pudor vtere lingua
Pro gladio quocunque potes, tibi maior honeſtæ eſt
Cura pudicitiæ, quam vana gloria linguæ.
Dixit, & admorſam generoſo vulnere linguam
Demetit, inque lupæ turpem vomit oſcula frontem
Oſcula ſanguineo effrontem pingentia riuo:
Macte animi iuuenis, magnaque ampliſſima famæ
Materia, & ſanctis noſtrorum annalibus vnus
Annumerande ducum, ſtygium qui viribus hoſtem
Et Phlegethonteos tanto in certamine funes
Inuicto rupiſti animo, qui talibus auſis

Par-

Partheniumque decus, libertatemque perennem
Seruaſti innocuam, doctus pro fœnore vitam
Virgineo poſuiſſe tuam, tu ſpicula torto
Libraſti neruo, fauceſque fuere pharetra.
Lingua ſagitta fuit Paphijque diremptio belli,
Imo corona fuit, tanti fuit anſa triumphi.

ÆDES. ô NICETA! ô Victor gloriosiſſime! qui omnibus retro ſæculis obſtupeſcendus, in omnem poſthumam memoriam omni poſt æuo colendus & venerandus, omnium vocibus es decantandus.

Sed, ain' tu hoc carmen diſcipuli? cras credam, hodie non. In os, mi Partheni, te laudare non cogito, ne, palpem. Somniaſti feliciter in bicipiti Parnaſſo. PARTHEN. Mittamus hæc ſomnia, & ad rem redeamus. Nemo noſtrum NICETAS erit, ſi ſciamus ſolum, in hoc Circo viciſſe alios, niſi & artem calleamus, qua & ipſi vincamus. Diſſeruimus ſuper *Inuitamentis* & *Effectibus* Incontinentiæ, reſtant *Antidota*. Tenes bellos illos & rotundulos verſiculos? ſed non tales Naſoni aut Maroni, ſunt iſti:

Lectio, Flagra, Preces, Confeſſio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœna.

Ne videamur, vt iam ſupra monebas, Arabicè loqui, voces ſingulas exponamus. Hic omne Incontinentiæ pharmacum, velut in nunc Ilias continentur: Ordiamur.

CAPVT III.

Primum INCONTINENTIÆ *pharmacum*, LECTIO SACRA.

PArum erit, Ædeſime, libros impuros amouiſſe, niſi & meliores ſubſtituamus: nec virtutis eſt, noxia non legere, ſi profutura ſperamus. Piorum libellorum lectio, tam vtilis quàm neceſſaria eſt. Cùm oramus, cum Deo loquimur; quando legimus, Deus loquitur nobiſcum *a*. Lectio ſacra pharmacopolium eſt, è quo ſuam cuique vitio medicinam petamus. Conciones, ſtatis dumtaxat & non niſi feſtis diebus nos erudiunt: à libris, taciturnis his concionatoribus, quotidie doceri poſſumus imò debemus. Segeté non colliget, qui per plures hebdomades, vnã alteramve tantũ ſpiculam infert horreo: nec multum pietatis addiſcet è libris, qui eos vix ſæpius quàm menſtrua lectione conſuluerit. Quod ſi ſimplici vice parciùs, ſæpius tamen pij aliquid legendum eſt. Ægrotis in hoc non abſimiles ſumus: ne bibant ij largius vno ductu, iubentur frequentius bibere. Ita nos non multa ſimul ingeramus, ſed multum. ÆDES. Hoc non ſatis aſſequor. PARTH. Breui explicatius id tradam. Hoc iam ago, crebram, imò quotidianam lectionem ſacram eſſe vtiliſſimam.

D. Bernardus, elegantis ingenij, & admirandæ doctrinæ antiſtes, multa illuſtria, quædam etiam pænè diuina ſcripſit, nullo aiunt magiſtro vſum: ſola precandi & lectitandi aſſiduitate, ad hoc eruditionis culmen aſcendit. Vt legeret, intelligendi fecit cupiditas; vt intelligeret, oratio impetrauit; vt verò impetraret, quid niſi vitæ ſanctitas promeruit? Sic cupiat, ſic oret, ſic & viuat, qui ſic proficere deſiderat. Soli ferè lectioni ſacræ debemus duos illuſtres Patriarchas Dominicum & Ignatium; quorum ille ſanctitatis ſuæ primordium, Collationibus Patrum; iſte Vitis Sanctorum iure adſcribat. Vtrumque non mutauit tantum pia lectio, ſed alios fecit homines.

Audierat Magnus ille Antonius, ex Euangelio legi: *b* Vade, vende quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Hic ille cæleſti oraculo ſibi hoc dictum interpretatus, mox rebus caducis ęternum Vale dixit, & Mundum res ſibi ſuas habere iuſſit. Illud ingenij miraculum Auguſtinus, Auguſtinus certè nunquam fuiſſet, niſi talis eſſe cæpiſſet à Sacra lectione. Ipſe de ſe teſtis: *c* Sentiebã, inquit, me ab ijs teneri (vitæ ſuæ ſordes accuſat) & iactabam voces miſerabiles: quamdiu, quamdiu, cras, & cras? quare non modò, quare non hac hora finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amariſſima contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis & crebo repetentis quaſi pueri, an puellæ, neſcio: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE.

Nec diſtulit; arripuit ſacrum codicem, aperuit, legitque quo primum coniecti erant oculi: Non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione? Sed induimini dominum noſtrum IESVM Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs *d*. Hic le-

legenti pectori lux admiranda ſeſe infudit, & prior Auguſtinus eſſe deſijt, vbi nouus cœpit.

O quoties otioſis illis fabulatoribus occinendum hoc ipſum : TOLLE, LEGE : TOLLE, LEGE. Libellum pium arripe ſomniculoſe ceſſator ; inſpice, lege aliquid, oſtende ſis te oculos nondum perdidiſſe. Quid totos dies vaniſſimis colloquijs comburis.

a *Aug. in Pſal.* 65.
b *Matth. cap.* 19. *v.* 21.
c *Lib.* 7. *conf. cap.* 12.
d *Ad Rom. c.* 13. *v.* 13.

§ I.

Commendat ſacra pagina quæſtorem Candaces Æthiopum Reginæ, ab induſtria ſacræ lectionis: *Et reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſque Iſaiam Prophetam* a. Mirantur Chryſoſtomus & Hieronymus, *b* tam pium tãque ſedulũ legendi ſtudium : En, aiunt, homo barbarus, diſtentus curis, ſeptus vndequaque negotijs, cogitationibus innumeris inuolutus, legebat tamen, & quamuis non intelligeret quem legebat, nihilominus tamen legebat, idque in via, in curru. Si talis in ipſo itinere, qualis in quiete domi fuiſſe credendus eſt ? Nec defuere Principes, Reges, Imperatores, qui hanc ipſam viam præiuerint illuſtri exemplo. Nota eſt Theodoſij Imperatoris Iunioris vigilantiſſima lampas, *c* quam adeo artificioſa concinnauit manus, vt certis libramentis monita motaque ſuum ipſa ſibi pabulum ſufficeret, nec alienas vocaret manus quæ oleum affunderent, ſed ad domini ſui peruigiles lectiones non interrupta ſeruiret flammula. Noluit; lectionis ſtudioſiſſimus Princeps, vlli ſuorum famulorum ſomnum frangere, qui ſuum ſibi in multã ſæpe noctem omnino adimebat. Alphonſus Aragoniæ Rex, non minus ſacræ lectionis auidus, vtrumque Teſtamentum, vetus nouumque, quater decies (repeto) quater decies, neque curſim aut obiter, ſed preſſo veſtigio, & vna cum commentarijs euoluit. Quid nos, Ædeſime, quid ſimile prçſtamus? in Regum & Cçſarum manibus ſacros codices ſpectamus, & nos otioſuli, tot bonas horas tam malè perdimus, quas vtiliſſimè lectioni piorum libellorum impenderemus.

Scripſit Magni Antonij res geſtas Athanaſius, ille per Orbem, Chriſti cauſſa, exul & profugus. Legit hoc ſcriptum & Auguſtinus, atque alto ſpiritu de eo id pronunciauit: Quid eſt hoc ? quid audiſti ? ſurgunt indocti & cælum rapiunt : & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine : an quia præceſſerunt pudet ſequi *d* ? Eiuſdem Beati Antonij vita, duobus ex Imperatoris Theodoſij aula, ſanctiorem vitàm perſuaſit, tam celeri quàm admirabili prorſus metamorphoſi. Mens ijs erat horas pomeridianas deambulando frangere. Atque dum hi duo apricis vagantur campis, æſtui declinando ad monaſteriolum egenum deflectunt. Ingrediuntur, pauperrimam ſupellectilem otioſè circumſpiciunt. hic alter fortè fortuna beati Antonij vitam languida manu prehendit, aperire, inſpicere curioſitas ſuaſit: etiam legere cæpit fallendo tempori. Miratur primò, ſubſtitit aliquoties, meditatur nonnihil, delectari incipit, paullatim trahitur, ſenſim inflammatur, ea demum lectione ſic incaluit aulicus hic lector, vt defixis in ſocium oculis: quçſo te, inquit, quid ambiunt vniuerſi labores noſtri ? altius faſtigium omnis ſpes noſtra non habet, quàm gratiam Cæſaris, & iſtud quamdiu ? per quot pericula itur ad periculum grandius ? Mundi mancipia ſumus, & ſæpe diaboli Martyres ſimus, & vbi ætatem, valetudinem, vitam impenderimus vaniſſimo huic otio, quod inde nobis præmium : Amicus Dei, ſi fieri volo, nunc eſſe queo. Dixit, iterumque legere cœpit, arduum quid voluens animo. Tandem exclamat : Abrupi, ſeruire Deo iam ſtatui, idque hac ipſa hora, hoc ipſo loco aggrediar. Et ad ſocium; libétne, inquit, domine, adiungi & imitari ? ſaltem ne aduerſari velis : non muto. Cui alter: Comes ero indiuiduus ; vſque ſequar te. Cœperunt bene, ſanctè perſeuerarunt, optimè finierunt. Sponſas habebant ambo, quæ mutatione hac admiranda & ipſæ mutatæ, deuota Deo virginitate, in cœleſtes thalamos denupſerunt. Hæc tanto credibiliora, quanto teſtis locupletior Auguſtinus. *e*

a *Actor. cap.* 8. *v.* 38.
b *Chryſ. hom. de Lazaro ; Hiero. epiſt.* 130. *ad Paulin.*

c Nice-

c *Niceph. lib. 14. cap. 3.*
d *Lib. 8. confeſſ. ca. 8.*
e *Lib. 8. conf. ca. 6.*

§. II.

EN mi Ædeſime, quid in mentem hominis poſſit pia lectio. Veriſſimum eſt effatum Auguſtini: Cum legimus, Deus nobiſcum loquitur. Qui legendo nil proficit, ne dicat, ſecum Deum non loqui, ſed Deum loquentem à ſe non audiri. Qualis rerum lectio, talis legentium profectus: non tam multa legenda ſunt quàm vtilia. Maronem & Ciceronem non aio penitus abdicandos, ſed Thomam à Kempis alioſque ſcriptores eſſe miſcendos, ne ad Chriſti tribunal cum Hieronymo Ciceroniani accuſemur potiùs, quam Chriſtiani. Auguſtinus inter Dialecticos Sophiſtas diu indagauit verum, quod non ſolum illic non reperit, ſed in Manichæum etiam delirium incidit; nec ab hoc priùs reſipuit, quàm Pauli Tarſenſis epiſtolas legit.

Ædes. Quos ergo potiſſimum legendos ſuades? vix eſt, quin plurimi adoleſcentum atque iuuenum in librorum delectu grauiter errent, neque enim in libris idem eſſe puto quod in cibis, vt ij plurimum nutriant, qui maximè ſapiant. Parthen. Rectè ſentis; non ad guſtum, ſed fructum, legendum eſt, neque vt doctiores inde fiamus, ſed vt meliores. Piorum librorum equidem hoc æuo magnus eſt numerus, & qui in dies auget. Sed en, breuiſſimum tibi ſyllabum do eorum librorum, quos ego Adoleſcentibus, Iuuenibus, Viris, præ millenis alijs vtiliſſimos cenſeo:

I. Stimuli Virtutum.
II. Conſiderationes de Æternitate.
III. De imitatione Beatiſſimæ Virginis Mariæ.

Vltimum horum ſcripſit Franciſcus Arias, cuius viri alia itidem opuſcula omnia tibi commendo. Sed primus ſit, quem primo loco nominaui, *Stimuli Virtutum*: de quo hoc ſentio, neſcire me quis è plurimis Orbis bibliothecis videri debeat præ iſto iuuenibus vtilior. Ita primus ſit iſte: ab hoc ad alterum progredere, & illi fundamento, ÆRETNITATEM impone. Verum, cum illos paucos ſuadeo, non nego alios itidem vtiliſſimos lectu eſſe, vti ſunt, Dux peccatorum Ludouici Granatæ, & ipſius alij eruditi ſanè & pij libri; Praxis ſpiritualis Antonij de Sales; Imitatio Chriſti Thomæ à Kempis; Vitæ Sanctorum à Zacharia Lippeloo ſcriptæ; Zodiacus Chriſtianus de XII. Prædeſtinationis ſignis; Horologium Auxiliaris tutelaris angeli; Aſcenſio mentis in Deum Roberti Cardinalis Bellarmini; Eiuſdem de Æterna felicitate Sanctorum; Eiuſdem de gemitu Columbæ; Eiuſdem ars moriendi; Albertus Magnus, vel Iacobus Aluarez de Virtutibus; Lucæ Pinelli pars prima & ſecunda Operum ſpiritualium; Manuale Sodalitatis à Franciſco Veron editum; Franciſci Bruni partes quatuor de Beatiſſima Virgine, Vita & morte Chriſti; Ludouici de Ponte partes ſex meditationum. En cumulum, & paucos nominaui: tu ſelige. Pleroſque illorum & leui ſumptu emes, & lectione breui euolues. Ita fac Ædeſime: mei te conſilij non pœnitebit. Ædes. Parebo: ſed à te legendi leges etiam expecto. Paucas dabo, nec plures, quàm libros. Tria mihi maximè in lectione ſacra videntur cauenda.

I. CELERITAS.
II. VARIETAS.
III. VANITAS.

Et ne ænigmata putes eſſe hęc nomina, explico.

§. III.

PIo Lectori ante omnia, & primò cauenda eſt Celeritas. Dixi iam: non multa ſed multum legat, qui profectum amat. Apage mihi Lectores illos, qui per libros volant, vti gallus gallinaceus per prunas raptim multa euoluunt, nuſpiam inſiſtunt, nihil meditatè legunt. Sacra lectio penſiculata ſit, & crebriùs interrupta, vt quod legeris, meditando expendas, & recolendo meliùs intelligas. Sunt qui non edunt, ſed vorant, &, vt de ijs propriè Plautus, tuburcinantur, grandes bolos properanter ingerunt, nec mandunt, ſed mox degluttiunt. His cibus non tam alimento eſt quam detrimento: ita qui multum ingerit legendo, nihil autem digerit expendendo, vitioſè legit, & cum noxa. Pluuia eſt quam Stillam vocant, quæ cœlo placidè & guttatim rorante,

terram fæcundo illapſu penetrat: nimbus vehemens & ſubitus, plerumque parum fertilitatis adfert: ita lectio properata, meditatiunculis non diſtincta, velut repentinus imber, animum ad fecunditatem non irrigat, ſed obruit & non penetrat. Si quid legis, quod formandæ vitæ magis faciat, patere obſecro vt penetret: cogita num ad id temporis talis fueris, num futurus ſis talis. fruſtra legis ſi non penſiculatè legas.

Deinde VARIETAS, in omni pœnè lectione improbanda. Ferculorum multitudo. multis ceteroqui ſanis valetudinem adimit; multitudo pharmacorum plurimis iam ægrotis, vitam præſcindit: Sic omnino librorum faſtidioſa varietas, ſolidum profectum impedit. Vagum & inſtabile quid habet, omnis generis voluminum lectio. Nuſquam eſt qui vbique eſt; ſed nec ſanitati conducit remediorum crebra mutatio. Faſtidientis eſt ſtomachi, multa deguſtare, quę vbi varia ſunt & diuerſa, multa fercula faciunt: ita & lectoris vitium eſt voluptatem potiùs in libris quærere, quam vtilitatem. Hos tales Polybius catillonibus, & guloſis conuiuis æquiparat, qui appoſitos cibos variè & carptim delibantes, neque in præſentia voluptatem ſolidam, neque fructum aut alimoniam in poſterum ferunt. Ita legamus, mi Ædeſime, vt non quæ ſapiunt, ſed quæ inſtruunt & proſunt; vtilia magis quàm plauſibilia ſectemur.

Sed & VANITAS in legendis libris damnanda, Vanitatem voco, legere, non vt facias, ſed vt ſcias; ſcholæ diſcere, non vitæ. Ah, mi Ædeſime, *ſcire* noſtrum cælo non probabitur ſed noſtrum *facere*. Quid multa lego, ſi facturus non ſim, quæ legi? Quid iuuat ſacra lectio, ſi profana ſit noſtra omnis actio; quid pios codices terimus, ſi nullam in nobis pietatis imaginem exprimimus? quid præcepta Caſtitatis accipio, ſi ea ſequi recuſo? Sacra lectio nunquam ordienda eſt ſine ingenuo firmoque animi decreto, exequendi quacunque in re, quicquid faciendum vel omittendum inſtinctus diuini per librum dictarint. Angelus coram Ezechiele & Ioanne, non ſolum *librum expandit*, *a* ſed illos etiam comedere volumen iuſſit, & viſceribus abdere. Vaniſſima lectio eſt quam opus non conſignat. Poſt lectionem tales incipiamus eſſe, quales eſſe prẹcepit liber. Alioqui copioſum ſpargimus ſemen, & nulla meſſis ſequitur. Et malè illi, qui facienda ſciuerit tantum, non fecerit. Hortatus nos Chriſtus: Ille, inquit, ſeruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non prẹparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis. *b*

a *Ezech. c.* 3. *v.* 1. *Apoc. c.* 10. *v.* 9.
b *Luc. ca.* 12. *v.* 47.

§. IV.

BEatiſſima Virgo, Domini Mater (cuius ſanctiſſimos mores nullus vnquam ſatis laudauerit,) à nona diei hora, ad primam vſque faciem diuinas paginas perlegit, pluſque profuit (vt Sabellicus loquitur) vni virgunculæ, ſingularis lectio, ad beatitatem & decus, quàm omnibus ſapientibus omnes bibliothecæ.

Syluia Ruffina Alexandriæ Prefecti filia in Thebaidis ſolitudine, id adepta eſt aſſidua lectione, vt non ſola ſibi eſſe videretur, cum maximè ſola eſſet, & quorum virtutes legebat, illas ad profectum æmulata, in ſe conabatur effingere.

Alcibiades iuuenis (vti memorant) ſcholam olim ingreſſus, Iliadem Homeri à magiſtro petere inſtitit. Negauit Magiſter eius libri copiam ſibi eſſe. Cui audax iuuenis non verba ſed colaphum rependit atque abijt, hoc vnum apud ſe muſſans: Ludimagiſter ſit, & Homerum non habeat? Forſan, mi Ædeſime, Beatiſſimæ Virginis ſodales reperias, quos ſi interroges, num libellum de Imitatione Chriſti lectitent, etiam habere ſe negabunt. An non & his iure obiicias: ſodales ſint, & ſacrum hunc ſcriptorem non habeant? Non poteſt eſſe maior vitioſitas, quàm optimis eſſe inimicum. Alphonſus olim eximius ille regum interrogatus, qui eſſent optimi conſiliarij? Mortui, reſpondit, libros ſcilicet intelligens, qui nihil blandientes, nihil celantes, veritatem & inſtitutionem ſinceris documentis exprimant.

Sanus eſſe vix poteſt qui ſalubres cibos auerſatus, gulam ſuam in ceraſa & omne genus pomi effundit: ita nec ſanctus erit, qui pios libellos exoſus, audiendis aut lectitandis fabellis ſe paſcit. Vtilia & pia legenda ſunt, & niſi ea crebrò legantur, nec vtilitatem nobis,

bis, nec pietatem conciliabunt. Atque hoc dicere habui de prima vocula verſiculi (LECTIO) ſequitur altera (FLAGRA) ÆDES. Iam mihi tergum horret. Sed perge, mi Partheni: nondum deſij attentus eſſe.

CAPVT IV.

Secundum INCONTINENTIÆ *antidotum*, CORPORIS AFFLICTATIO.

PARTHENIVS. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis* a. Ædeſime, Caſtimonia ſine bello nulla eſt, pugnare non vis? Caſtitatem non amas. Res geſtas omnium Sanctorum inſpice, pugnas videbis admirabiles. Vix vlli non magno ſtetit ſua Caſtitas. Notum illud D. Chryſoſtomi: Virgo à bello nunquam ceſſat. Hoſtis tam blandus & ſubdolus, quàm propinquus eſt. Quiſque ſibi non ſolum viciniſſimus eſt hoſtis, ſed & peſſimus. Diabolus & Mundus licet totis nos caſtris oppugnent, fruſtra ſunt, ſi proditor inquilinus, eorum parti non faueat. Nec ignorat cacodæmon, victorias ſuas pœnè omnes carni referêdas in acceptis. Facili molimine vincit dominam *Rationem*, ſi expugnauerit ancillam *carnem*. Hæc ſui amore ſtultiſſimo decepta, vt aliquot mellis gutullas emat, cælum vendit: æternum perire non curat, modo ei ſuauè ſit pauxillo temporis. Inſanium hanc extremè damnans. Siracides: Quid, inquit nequius quam quod excogitauit caro & ſanguis? *b*

Hîc mihi Iahelem, Cinæam feminam, tam dolis quàm manu robuſtam conſidera *c*. Ad tentorium illius venerat, militiæ Dux Siſara, bello iam fractus, & ex fugâ feſſus. Iahel in occurſum egreſſa, ſuaui verborum fuco, & blandiſſimis beneuolentiæ figmentis hominem inuitans: Ingredere, inquit, mi domine, non eſt quod formides ingredere. Ille, perinde ſi bos macellum ſubeat, ingreſſus, frigidam petere inſtitit. Illa, velut in hoſpitem vltra preces liberalior, etiam lac propinauit, & pellibus contectum, ad ſomnum ſuauiter compoſuit. Sic ſopitum & iam altius dormientem aggreſſa, trabalem ei clauum trans tempora adegit. Ita miſer ſomnum quem cœpit, necdum finijt. Iaheli ſimillima, imò peior illa, eſt *Caro* noſtra, petulans, procax, fallaciarum pleniſſima, & mille verſutijs ad decipiendum inſtructiſſima, animo ſitienti lacteam propinat promulſidem, varias *Carnis* oblectationes & voluptates ingerit. Et quamuis hæc potio letali toxico ſit miſta, tamen eſt grata ęſtuanti animo quem & pellibus coopent conciliando ſopori. Hic genius *Carnis* eſt, mollia ſemper & delectabilia offerre, reijcere quidquid aſperum aut laborioſum. His lenocinijs Magnus ille dux *Animus* in ſomnum datur; dum dormit, fuiſque rebus tam nihil inuigilat, trabali luxurię clauo ad terram affigitur & occiditur. O Siſaram. ô Animũ miſerrimum! ita & ſomnum, & mortem ſimul incipis, & quidem æternã.

O Ædeſime, nõ hic arripimus flagra, & nequiſſimam hanc deceptricem, prout meretur, contundimus? *Cibaria, & virga, & onus aſino: panis & diſciplina, & opus ſeruo: operatur in diſciplina & quærit requieſcere, laxa manus illi, & quærit libertatem.* d

a *Iac. cap.4.v.7.* b *Eccli.c. v.30.*
c *Iudic.c.4.v.18.& ſeqq.*
d *Eccli. cap.33.v.25.*

§. I.

NArrat Plutarchus, *a* Agaſonem ab irato iam iam percutiendum exclamaſſe: Athenienſis ſum, Athenienſis ſum, Ille ira in aſinum callidè verſa: Tu verò, inquit, Athenienſis non es. Mox miſerum immentum liberali fuſtuario mulctauit. *Animus* noſter originem, è cælo trahit, hæc ei patria, hic ciuis eſt: *Caro* terræ filia, ſordidiſſimis prodit natalibus. Et quid ei tamen parcimus? Athenienſis non eſt, è cęlo non eſt, *Animus* eſt. Cur ergo in hoc iumentum tam faciles & benigni ſumus? vitioſa hæc & fatua eſt manſuetudo. Sed, modo *Carni* bene ſit, modò huic iucunda & mollia non ſubtrahantur, modò plagas euadat *Caro*: ſordeſcat *Animus*, pereat; quid refert?

Hic patria omnino facimus Neronis matri Agrippinæ. Conſulenti huic ſuper Nerone filio, reſponderunt Chaldęi, fore vt imperaret, matremque occideret. Atque illa impiè: *Occidat*, inquit, *dũ imperet. b* Ita nos in *Carnem* damno noſtro indulgentes & placidi, ſcommate impio ſanctiſſimos monitores eludimus.

dimus. Monet Chriſtus, clamant Prophetæ, Apoſtoli hortantur. Vrgent Eccleſiaſtæ, Diui omnes exemplo docent: non ſecundum carnem ambulandum, ſed ſecundùm ſpiritum *c*. Prudentiam carnis mortem eſſe: ſapientiam carnis inimicam eſſe Deo: eos qui in carne ſunt, Deo placere non poſſe: debitores nos eſſe non carni, vt ſecundum carnem viuamus: morituros nos, ſi ſecundum carnem vixerimus, ſi autem ſpiritu facta carnis mortificauerimus, victuros. Quid nos ad hæc? Moriar, peream, occidar; modo imperet *Caro*, modò ſua omnia ſalua ſint carni, quidquid fiat animo. Redeunt monitores illi & contentius exhortantur: Carnis curam ne feceritis in deſiderijs: *d* Caro & ſanguis regnum Dei põſſidere non poſſunt, *e* mundemus nos ab omni inquinamento carnis *f* Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. fructus ſpiritus eſt Charitas, Continentia, Caſtitas, &c. Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Hęc audimus, O Ædeſime, & adhuc differimus flagra, & carnem mulcemus? nimirum aſinum miſſione donamus, & impuuiſſimè dimittimus; Angelorum ciuem, Animum, heu peſſundamus nequiſſimis blandimentis: *Virga, & onus aſino, virga, virga.*

a *Plutarch. de Ira.*
b *Tacitus l. 4. annal. poſt initium.*
c *Ad Rom. c. 8. v 4. 6 7. 8. 12. 15.*
d *Ad Rom. cap. 13. v* 14.
e 1. *Corinth. cap.* 15. *v.* 50.
f 2. *Corinth. cap.* 7. *v.* 1. *Gal. c.* 5. *v.* 16. 19. 22. 24.

§. II.

IN mari ſi quando Nauachus eminus proſpiciat, aut Maurorum Liburnicam, aut Turcarum triremẽ, celerrimo curſu contra ſe ferri, ſi ſe viribus imparem ſentiat, & fugam capeſſendam cogitet, mox ad remiges aduolat, quos lentiores deprehendat, aut remigare non velle, lorum ſeu flagellum, quàm primum corripit, & horribili fremens voce, identidem clamat: *remiga canis, remiga, remiga.* Si nec flagrorum metus, operis celeritatem perſuadeat, ponit flagrum Nauclerus, & gladium ſtringit; nec multa prætatur, mox contumaciori manum aut brachium amputat. Dein proximum quemque priori carmine ſalutat: *remiga canis, remiga, remiga.* Et nos, mi Ædeſime, in mari ſumus procelloſo, furibundo, ventis & fluctibus in ludibrium expoſiti: hic ſyrtes, hic ſcopuli, hic ſcyllæ & charybdes interitum minantur. Cùm vndique eluctamur, piratæ cingunt, qui hoc vnum agunt, vt viam ad cælum præcludant. Inter pericula hæc innumera, Caro contumax, perfida, quietis & otij amantiſſima, puluillos & lectulos circumſpicit, non niſi ferias & delicias quærit, periculorum ſecura & incogitans, luſibus & nequitijs incumbit. Et cur hic non viri ſumus? quid ceſſamus? cur non flagellis & loris ad remigandum beſtiam adigimus? cur non vociferamur *vapula Caro, vapula pecus, vapula, vapula.* Aliter certè hoc vile mancipium tractandum non eſt. Parua corpori facta indulgentia, rapit & euertit dominium rationis. Diſcat ergo ſubeſſe & ſeruire, laborare diſcat, & Caſtimoniam tueri; ſed hoc ei rationibus aut blanditijs non perſuadebitur: verberibus & vi agendum eſt.

Indigna res, Sanctiſſimi viri Caſtitati tuendæ acerrimè luctantur? Benedictus inter vepres, inter niues Franciſcus, in lacu frigidiſſimo Bernardus, ſexcenti alij totas horas, dies pœnè totos flagellis & loris ſe lacerant, *a* vt ſuam ſibi Caſtitatem defendant. Vnus Dominicus Loricatus, *b* vna ſolum quadrageſima (plures autem habebat annuas) toties & ad preces tam prolixas ſe virgis atque loris acerrimè cecidit, vt incuſſorum verberum numerus, ad quadraginta quinque millium exceſceret. Et nos in periculis longè grauioribus, quàm illi tales conſtituti, ad omnem inertiam & languorem proni diffluimus: cumque ambabus feriendum eſſet, timidiſſimè parcimus. Ita ex facili à libidine triumphamur. Ah, mortales, hæc via non eſt ad aſtra, ad cælum non eſt. Et quæſo te, Ædeſime, nomina mihi è tot millenis millibus Sanctorum vel vnicum, qui ſuo corpori non fuerit nouerca, qui non illud parcè ac duriter aluerit, & exercuerit ad omnem tolerantiam. Dominicus, quem dixi, Loricatus ſolebat dicere, ſe ad hoc verberationis voluntariæ faſtigium paullatim aſcendiſſe. Idem cuiuis alteri, opitulante Deo, poſſe contingere. Vt enim peruigilijs aſſueſceret, vigilare cœpiſſe: nam

ſomnus,

ſomnus, aiebat, inuitat ſomnum, & ex vigilijs facilius trahuntur vigiliæ, ſic abſtinendo diſcimus abſtinere. Ergo incipiendum eſt: difficilia ſunt quidem initia, ſed à cœptis non ſtatim reſiliendum; progreſſus eſt facilior. Tu, ne cede malis — hic aude, aut Caſtitatem perdis. Vſus certè flagellorum duo habet eximia. Primum eſt: carnis petulantiam nimium ſubſultantem velut aſperum frenum inſigniter coërcet. Alterum: Chriſti, flagellis cæſi, ſpinis redimiti, in crucem acti cruciatus nemo ſatis cogitat, qui flagella, doloreſque ſimiles non geſtat. Quòd ſi funiculos noſtros, nec irata quidem manu incuſſos, adeò tamen ſentimus, iam cogita quî hoſtiles dextrę hamatis loris armatæ, in Domini corpus ſæuierint. Mare dolorum fuit; infandi cruciatus. Ergo licet morigeram quis carnem habeat, ſi tamen patientis Chriſti ſummos dolores ſeriò velit perpendere, exiguos ipſe non reſpuet; vtetur flagris, quæ Dominus in noſtros vſus, ſuo iam ſanguine ſacrauit. Nobis dictum putemus à Salomone: *c* Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

a *Vide Iacob. Gret ſer. de diſciplin.*

b *Pet. Dam. Surius tom. 5. ad 14. Octob. in vita.*

c *Prou. cap. 23. v. 13.*

§. III.

QVandoque tamen flagellis præferenda ſunt cilicia. Subinde caro lentis rigoribus frangenda eſt; hoc cameunię veſtes & cilicia præſtant. Hę moleſtæ tunicæ olim plurimi vſus fuerunt, etiam in priſcâ lege. Nec plebi tantum, ſed & regibus vſitatę. Achab, Dauid Ioram, alijque reges hanc hiſpidam veſtem, ad carnem indutui geſſerunt. Illud Hebræum ſidus Iuditha, caſtitatem atque pudicitiam ſuam cilicio inſigniorem fecit & tutiorem. In lege nouâ apud ſanctiſſimos viros feminaſque nil vſitatius his ipſis aſperis induſijs. Omnis ætatis, ordinis, ſtatus, conditionis, ſexus homines ea geſtarunt, & etiamnum geſtant domandæ & vexandæ carni. Fuerunt qui, viginti, triginta, octaginta continuis annis dies noctesque, hoc ſetoſo amictu, carnis rebellionem omnem compreſſerint.

S. Lupus Trecenſis Pontifex, qui humi ſomnum capere, nec annis vicenis vlli vnquam lecto indormire ſuſtinuit, qui alternas noctes vigilijs & precibus exegit, qui vna ſolum tunica ſe operuit, cilicium aſſiduè geſtauit, nec imitatoribus caruit. nam idem S. Maximus Rhegienſis Præſul, idem alij fecerunt, Abrahamus Eremita, qui ex ampliſſimo patrimonio, patris ex aſſe hęres, pręter cilicium, ſtoream, poculum ligneum, nihil ſibi retinuit, veſtem cilicinam quinquaginta annis geſtauit, nec vnquam mutauit. S. Amatus abbas, non aliam quàm è cilicio culcitram admiſit, eâdem in morbo & morte vſus. Comes Elzearius, ſerico thorace cilicium velauit. idem ad quinquageſimi pſalmi (Miſerere) ſingulos verſus, tribus ictibus idque catenulis ferreis ſe cecidit. Notum Caroli Magni Imperatoris cilicium. Franciſcus Borgias Dux Gandiæ, etiamnum ſui iuris & extra Religionem, viſitaturus feminas, cilicio ſe armauit. S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, piloſam veſtem ad genua pertingentem geſtans: ſi corpori meo, aiebat, præeſſe, nequeam, & qui tot alijs præero? S. Edmundus, in eodem ſolio ſucceſſor, cilicium extra quadrageſimam, in quadrageſimâ loricam ferream geſtauit. Ad hoc eum mater aſſuefecit à puero, quæ, quoties ei Pariſios recentia induſia, lotum ſimul miſit ciliciolũ, ſuadens biduo triduove quot hebdomadibus vteretur. ÆDES. Da veniam quæſtiunculæ: & quis primũ cilicium induit? PART. Primus homo, Adam cum cõiuge: *conſuerunt folia ficus & fecerunt ſibi perizomata.* a Aſpera ſunt hæc folia, nec blanda nudis. ſic cilicium ab arbore ſumptum in Paradiſo cœpit eſſe vſui. Imitatus Iacob, qui cruentam filij tunicam cernens, *ſciſſis veſtibus, indutus eſt cilicio.* *b* Imitati innumeri alij, qui piloſo hirtoque hoc texto in carnem pugnarunt. Notum Eccleſiæ canticum: Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus exorabat. Nec ipſe nuptiarum dies hanc ei hiſpidam interulam potuit detrahere: aureis quidem radiabat veſtibus, latente tamen cilicio mordebatur; dumque Feſcennini canerentur, ſuam ipſa virginitatem Deo commendabat. Hac non inferior Editha Anglorum regis filia, quæ vt cilicij, quod dies no-

ctéſque geſſit, vexationem ſanctè diſſimularet, veſtem cultumque regium non abhorruit. Vidit eam ſic regiè compram, S. Ethelvvoldus, & ſubſtricta fronte: non ſic, inquit, non ſic, ô mea filia, ad cælum itur. cœleſtis ſponſus hunc nitorem, hos radios non curat. Illa modeſtè: Sancte Pater, inquit, & hoc eſt quod me ſoletur, corà Deo non veſtem æſtimari. Senſit vir ſanctus mentem bonam, non ſemper à veſte iudicãdam. Radegundem Clotarij Regis, Kunegundem Henrici Imp. coniugem omitto, quarum iſta non indormire tantum ſed & immori voluit cilicio.

§. IV.

QVid multis? hoc vnum egerũt *omnes Sancti*; vt continuam corpori facerent iniuriam. Omnes in hanc rem miré ingenioſi fuerunt, caueruntque vnice, ne ſub nomine neceſſitatis, ſubreperet voluptatis nequitia. Hinc prolixæ illorum vigiliæ, humi cubationes rigidæ, inedia perpetua, inſulſi & inſuaues cibi, acerbæ potiones, veſtitus aſperrimus, mira in rebus omnibus patientia. Ludebant cum corpore, ne ludus ei fieret Animus: Vis, aiebant, ô mea Caro dormire? hic poteris, ſed aut ſtando aut ſedendo, prout vis; hic lectus pro te nimis durus eſt, aut ſi mauis iacendo quieſcere, en hic optimum puluinar, ſaxum. Vis prandere, cenare? & hoc potes, en herbas, en radices optimas, cum condimento etiam, cinere; acetum, ſal, oleum tibi non conueniunt. Sitis, ô mea Caro? en aquam criſtallinam, argenteam, licet nonnihil tepidam, ne gelu tibi noceat. Ita in corpus amariſſimè iocati, redegerunt illud in ſeruitutem. Et aſſiduas has pugnas contra carnem ſummâ contentione aggreſſi ſunt, ſciebant enim bellum eſſe intutiſſimum, cum hoſtis eſt intra muros. Idcirco ſuum quiſque corpus, velut beneuolum inimicum (ita Nazianzenus *a* loquitur) aut inſidioſiſſimum amicum frangere laborauit precationibus, laboribus, vigilijs, inediâ, cilicijs, flagris, rigoribus alijs innumeris. Religioſiſſimâ in ſeipſos tyrannide ſeruarunt illud Caligulæ: *ſi fieri, vt ſentiat ſe mori.* Sic tractarunt corpus, vt ſeruum ſe commeminiſſet, non dominum; ſic carnem exercuerunt, vt ex aduerſo pugnaret medicina cum morbo, dolor ſenſus cum voluptate carnis.

At nos tenelli ac delicatuli (certè tales ſumus, ad illos comparati) nos mollicelli hoc vnum agimus vt ſuauiter pereamus. Id omne ſtudioſiſſimè amolimur quod carni non blanditur. Ecquid parcimus huic aſino? non eſt Athenienſis, cœleſtis ciuis non eſt, Animus eſt. Ecquid hanc vermium prędam tam blandis obſequijs in noſtram perniciem demulcemus? an ignoramus, nullam peſtem efficaciorem eſſe ad nocendum, quam hoſtem domeſticum *b*? Carnem, capitaliſſimum nobis hoſtem imminere, quauis, non dicam die experiri licet, ſed hora, ſi libeat explorare. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem; hæc enim ſibi inuicem aduerſantur. *c* Perpetua hic rixa & lucta eſt, & quo crebrior Carnis eſt victoria, hoc maiores illius ſunt vires. At ibi ſemper vincit, vbi nunquam creditur eſſe hoſtis. Ah vani, ah miſeri! quantum mortalia pectora cœcæ noctis habent! quid delicias & voluptates quærimus, nec ſuo tempore, nec loco ſuo. In alium & meliorem orbem migrandum eſt deliciarum auido. In orbe hoc noſtro appetentia voluptatis, plena eſt anxietatis, ſatietas vero pleniſſima pœnitentiæ. Triſtes eſſe voluptatum exitus, quiſquis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget, hinc morbi & dolores quaſi quidam nequitiæ fructus referuntur. Ita demum voluptas omnis in tormentum vertitur.

In id vero ſolum ingenioſa eſt *Caro*, vt *onus*, *& virgam*, *& opus* à ſe remoueat, & quiete fruatur delicata & voluptabili. Ergo, mi Ædeſime, ex æquo & iuſto: *onus*, *& virga*, *& opus* huic pecudi conuenit, aut illam profecto habebimus refractariam. Ad finem capitis huius, illuſtriſſimę & prorſus ſeueræ Continentiæ admirandum ſpeculum extollo. Adeſte ſpectatores; huc & oculos & animum.

Ioannes Godefridus Bambergenſis & VVürzburgenſis Pontifex, Anno MDCXXII. quarto Calendas Ianuarias, Ratiſponæ in comitijs defunctus, per omnem vitam adeo ſe totum Caſtitati conſecrauit, vt homines libidinum ſuarum mancipia, velut ipſos diabolos auerſaretur & fugeret; neque vnquam induci potuit, vt cum his talibus vel paullo familiarius ageret. Iam inde à paruulo Godefridus, cili-

dus, cilicio conſueuit vti totis diebus ac noctibus, integris etiam hebdomadibus. Diebus Veneris, ſabbati, & pridie dierum Chriſto, Beatiſſimę matri Virgini, aut patronis dicatorum, flagellis ſe acriter cecidit. Omnibus annis, quibus epiſcopum egit, ſtraminii tantum, quod linteamine texerat, indormijt, multas noctes nuda humo, rudi panno ſubſtrato, exegit: ad ſolitas preces media nocte ſæpiſſime ſurrexit. Ad rem facit quod addo: Omnibus Veneris ac ſabbati diebus cibo abſtinuit, vnica panis buccella & hauſtu modico contentus. Si quando his diebus hoſpitalitatis ius, aliave cauſſa eum menſæ admouiſſet, vt abſtinentiæ ſuę conſtantem rigorem ſanctè diſſimularet, cibos ab opſonij magiſtro ſeu ſtructore diuiſos, tanquam cenaturus accipiebat, paullo poſt, alijs id minus obſeruantibus, famulo intactos velut neglectim porrigebat. Die Chriſti patientis, & alias per annum crebrius omnis cibi abſtinens, præter panem & aquam guſtauit nihil, & hoc tunc maximè fecit, cum omne alieni oculi arbitrium vitare licuit. Quadragintadiali ieiunio nil è piſcibus aut alijs animalibus hæſitauit, herbis ſolum, leguminibus, & rapis contentus Per omnes Dominici Aduentus dies nil carnium in cibum admiſit. Sane non paruo ei ſtetit, Caſtitatis, tam ſincerus amor. Quod vel hinc etiam luculente pateſiat.

Adoleſcens etiamnum, liberali admodum & venuſta erat facie, ita tamen vt in eo nobiliſſimam fecerit mixturam Pudicitia & forma. Hoc eius virgineum decus cacodæmon iſto ſibi ſtratagemate ſumpſit expugnãdum. Egyneceo fæminæ magni nominis, inſigni iuuenis pulchritudine in beneuolentiam parum pudicam inflexæ, ad conuiuium Godefridum ſpecie honoris vocarunt. Adeſt vocatus, nec tamen ſolus (vt res tam periculo careret, quàm ſuſpicione) ſed vnà ſecum vitæ ſuæ moderatorem adducit. Hunc præ omnibus benignæ inuitationes & crebra pocula petebant. Hoc enim nequiſſima vafricie agebatur, vt is omnium minimè greſſum è domo moliri poſſet, qui primus deberet, itaque cogeretur cum commiſſo ſibi iuuene illic pernoctare. Res è voto ſucceſſit, nam probè appotum, & iam vacillantibus veſtigijs, articuliſque ſubſidentibus labentem, in proximum conclaue, blandè cubitum trahi iuſſerunt. Ita & iuuenis ea nocte pedem domo efferre prohibitus eſt: & quia nil mali ſuſpicabatur, ipſe quoque ad lectum tali hoſpite dignum deduci ſe paſſus eſt. Cùm verò adulta iam nocte quies & ſilentium teneret, cubiculum ſoſpitis iuuenis furiæ illę libidine accenſæ laneo paſſu irrepunt, iamque proximæ lectum quà verbis, quà geſtibus, adoleſcentis innocentiam ad flagitium inuitant. Hic caſtiſſimus iuuenis, velut ad Stygij monſtri aſpectum euigilat, & mox horrendum vociferans, è lecto, vt erat lineis ſolum femoralibus & induſio veſtitus, proſiliit, impuris manibus ſemet extorquet, & omni veſte alia relicta, ex inſidioſa domo euolans, in vicini ędes, velut in aſylum transfugit, vbi reliquum noctis inter preces & gratiarum actiones, pro obtenta Caſtitatis palma exegit. O factum dignum æternis annalibus! O Niceta, ſunt qui tecum ſaltem certare velint, ſi ſuperare non poſſint! O Ægypti Prorex Ioſephe, tuæ virtutis æmulum agnoſce! O Ædeſime, pænè rediuiuum Nicetam tibi ſiſto in hoc iuuene. Proniſſimum mihi eſt credere, Godefridum poſt tam nobilem victoriam, eum à Deo fauorem impetraſſe, quem Thomas Aquinas, cui lumbos ſtrinxerunt Angeli, vt aut nullam deinceps carnis rebellionem ſenſerit, aut facili negotio repreſſerit. Neque tamen noxia ſecuritate caſtimoniæ ſuæ fiſus, diaboli technas timere deſijt. Sciuit quod ſupra monuimus, virginem à bello nunquam ceſſare. Ideo in domum ſuſpectæ pudicitiæ aliàs inuitatus: Malim, inquit, leprotrophium ſubire, & cum leproſis cenare, quàm vel ſemel caſtitatis periculo, ædes illas ingredi, meque ſponte in ignem præcipitare. Nec aliter fecit quàm dixit, & rigidę virtutis exemplo perpetuam ſibi Continentiam ſtabiliuit, in ſui corporis tormentum variè ingenioſus. Solebat namque cingulum ferreum inſuper aculeis aſperum ad nudos lumbos appreſſus geſtare. Armillæ ipſæ, ſi quando ijs vſus, non laſciuiæ inſtrumenta, ſed Caſtimoniæ, oſtentationem nullam pręferebant, ſed virtutem tegebant. Siquidem ſub hoc tortili auro carnificina manuum latebat, quæ maluiſſent metallo tam nobili non indui, quàm abditis ſub eo aciculis aſſiduè compungi.

Godeſtido certè ſua Caſtitas non gratis conſtabat; verberibus, ieiunijs, alijſque rigoribus, corporis animíque florem & emeruit, & retinuit *d*. Sed verſiculus monet: Lectio, flagra, preces — de lectione & flagris diximus. Ad preces me verto.

a *Greg. Naz. de paup. cura.*
b *Boet. lib. 3. de conſ. phil.*
c *Ad Gal. c. 5. v. 17.*
d *Ex funebribus orationibus Dn. D. Friderici Forneri &c. & P. Ioannis Salleri.*

CAPVT V.

Tertium INCONTINENTIÆ *Antidotum* PRECES & ORANDI STVDIVM,

ANachoretam ſenem (vt Pelagius refert è Græco *a*) conſulens quiſpiam de animi ſui latente malo: ecquid ego, inquit, faciam? cogitationes meæ non niſi ad libidinem me trahunt, nulla mihi ab eis eſt quies, nec per horulam quidem & hoc non leuiter me affligit. Cui ſenex: Quando, inquit, dæmones eiuſcemodi cogitationes ingerunt, ne colloquaris cum animo, quia dæmonum eſt talia ſuggerere; tuum, ſuggeſta identidem regerere. penes te eſt, hos hoſpites aut admittere, aut ingredi volentes eijcere. Modo reſiſtas, inuito tibi conſenſum vi nulla extorquebunt. Ad quæ iuuenis: Atqui, mi pater, inquit, debilis ſum, & tam potenti affectui vix reſiſto, vincor. Atqui nemo, inquit ſenex, hic vincitur, niſi volens. Et ſcis quid fecerint Madianitæ? *b* filias ſuas ad omnem illecebram comptas & ornatas, in oculis Iſraëlitarum quaſi venales propoſuerunt. Ita quidem allicere potuerunt ad turpe nefas, neminem cogere. Iſraëlitis omnibus integrum erat, non perire. Multi, quibus lex diuina cordi fuit, non tantum Venereũ hoc illicium cõtempſerunt, ſed alios etiam, illecebroſo ſpectaculo captos, vltione laudabili puniuerunt. Sic & nobis agendũ. Fucatas tibi diabolus cogitationes proſtituit? Contẽne, non reſponde, deſpue in illas ſordes; ſurge, ora, & clama: Fili Dei miſerere mei. Ad hęc iterum iuuenis: Ecce pater, inquit, & oro, & meditor, & clamo, ſed ſine omni guſtu; lapis ſum, non moueor. Tu tamen, inquit ſenex, nihilominus & ora, & medita-re, & clama. Incantator ſæpe vim verborum quæ pronunciat, ignorat, ac ſentit eam incantatus ſerpens, & velit nolit, humanæ voci ſe ſubijcit. Ita nobis quantumuis ſaxeum cor ſit, & ad preces inſenſile, ſentit tamen eas cacodæmon, terretur, & fugatur. Tu igitur ora, etſi ſilex tibi videaris.

a *Libell. 5. num. 32.*
b *Num. 25. v. 2.*

§. I.

SAlomon, illud opulentiæ & ſapientiæ prodigium, & ſi ſolus hic loquatur, ſatis perſuadeat: Sciui, ait, quia aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij dominum & deprecatus ſum illum *a*. Nobiliſſima gemma eſt Caſtitas & pudicitia, tolerabili tamen & leui venditur pretio; pete illam à Deo, & iam emiſti. Omnis quidem virtus, munus à Deo eſt, ſingulari tamen ratione Caſtitas, idcirco precibus ardentiſſimis petenda eſt à liberaliſſimo domino, qui ſic rogatus, menti allucet, vt vicina pericula præuideat; voluntatem afficit, vt congrua malo remedia conſtanter adhibeat; infrenem appetentiam ſub legis imperium compellit; luctantem hominem confirmat ne ob pugnæ difficultatem, vincendi ſpem deſpondeat, ſed opem cælo affuturam erecto animo confidat: qui denique nouas identidem vires ſubminiſtrat, vt is qui cœpit; hoc Caſtitatis ſtadium decurrat, promiſſumque Caſtitati præmium obtineat. Hæc Auguſtino cauſſa fuit, ſic efflictim precandi: Deus meus, accende me. Continentiam iubes; da quod iubes, & iube quod vis *b*.

Ille paradiſi hoſpes, caſtiſſimus Paulus, virginitatis adeo erat amãs, vt omnes ſibi cuperet quam ſimillimos, tamen & ipſe has fæces luteas ſenſit: *c* Datus eſt, inquit, mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet, & qua tandem ratione diuinus hic homo ab hac carnis iniuria ſe vindicauit; *Precibus*, & quidem ter repetitis: Propter quod ter dominum rogaui, vt diſcederet à me. Ea demum oratio impetrat quę perſeuerat, quę ignes ſpirat: Preces languidę, nec hominem quidem ad aſſenſum flectunt, nedum Deum. Spiritus eſt Deus, & eos qui

ado-

adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. *d* Falſitas eſt illa, & turpe diſſidium cũ lingua preces & verba demurmurat, mens interim à precibus aliena, ad ludos & choreas euolat. Precari putes hunc hominem; os certè occupat: cor otiatur, aut peiora tractat otio, & neſcio quid aliud nugatur. Atqui hoc non eſt *in ſpiritu adorare*: his precibus Caſtitatis gemmam nemo impetrauerit. Sanctiſſimus Dauid precationibus aſſiduis exæſtuans: Ad te, inquit, leuaui oculos meos, qui habitas in cælis: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum; ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri *e*. In manibus, inquit, domini, ſtant oculi ſeruorum, non in facie. Nimirum hic oculorum coniectus petit vt accipiat; ad heri dextram peruolat, vt eam aperiat ad dandum. Ita nos prorſus oculos noſtros in Dei manus ſtatuamus, & Caſtitatis vnionem pretioſiſſimum, violentia Deo grata extorqueamus.

a *Sap. cap.* 8. *v.* 21.
b *Lib.* 19. *Confeſſ. cap.* 29.
c 2. *Cor cap.* 12. *v.* 7.
d *Ioan. cap.* 4. *v.* 24.
e *Pſ.* 122. *v.* 1. *&* 2.

§. II.

Militiæ dux, cui caſtrum commiſſum eſt defendendum, ſi quando videat à vicinis iam hoſtibus caſtrum obſidione cingendum, literas quam primum perſcribit ad arcis dominum: hoſtem in propinquo eſſe, de arce agi, ſe cum ſuo milite in periculo verſari, niſi quam celerrimè ſubmittatur auxilium: proinde rogare ſe, vt ſi quidem dominus arcem ſuam velit ſaluam, maiores copias & recentem militem, quam citiſſime poſſit, ſuppetiatum mittat. Militiæ viuimus mi Ædeſime, & caſtrum ſuſcepimus propugnandum, Animum. Varius hanc arcem incurrit hoſtis, maximè Cupido, Venereus ille iaculator, qui ſecum ingentia trahit agmina, tot occaſionum, illecebrarum, tentationum. heu cingimur ſæpe, ac vndique magnis copijs obſidemur. Quid hic conſilij? primum eſt, non differre proximum, litteras exarare, & cum ijs tabellarium quàm primum amandare ad dominum. Nuncius noſter, noſtra eſt oratio; litteras ſcribimus, cum ad Deum preces fundimus. Hic iuuat, expeditum & celerem eſſe. Quam primum in periculo eſt Caſtitas, cum occaſiones inuitant, illecebræ blandiuntur, cum tentationes incitant, mox ad Deum peruolet epiſtola; mox ardentiſſimæ preces concipiendæ in hunc fere modum: & ſatis eſt quandoque vel vnica tali precatiuncula opem diuinam poſcere.

Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ Pſ. 50. v. 16.

O mi amantiſſime Domine ſuccurre; pereo ſerua me.

Deus in adiutorium meum intende, Domi ad adiuuandum me feſtina. Pſal. 69. v. 2.

O Iesv caſtiſſime, de animæ meæ ſalute agitur, cuſtodi me ne peream.

Ad te Domine leuaui animam meam: Deus meus in te confido, non erubeſcam. Pſal. 24. v. 1.

O mi Iesv, ô Iesv fortiſſime defende me, à Satanæ laqueis erue me.

Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me fac in miſericordia tua. Pſal. 30. v. 17.

O mi Deus, fons puritatis, amator caſtitatis, crea in me cor mundum & caſtum.

In te Domine ſperaui, non confundar in æternum; in iuſtitia tua libera me. Pſal. 30. v. 1.

O Iesv puriſſime, in cordis puritate conſerua me.

Complaceat tibi Domine, vt eruas me, Domine ad adiuuandum me reſpice. Pſ. 39. v. 14.

O Iesv deſiderabiliſſime, totum me trahe ad te.

Potens eſt telum in cacodæmonem ardens oratio, quod etiam hinc diſcas. Vnus è ſodalitate Virginis Beatiſſimæ fuit (mihi rebus omnibus coniunctus) qui clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturna mollitione Cacodæmon impetiuerat; iam in virum procerus; mox intra puſionis modum contractus; denique virgine aſſimulata nihil virgineum meditabatur. In his anguſtijs deprehenſus adoleſcens, quicquid armorum habuit hoſti obijcere; Præſidem ſuam aliquando ingeminare; rurſum cruce præcordia notare velle, ſed irrito fermè co-

natu; nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad vltimum lingua ſuppetias tulit, vt inclamato Numine redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec reſtinctum tamen ea fuga incendium eſt, ſed viuentibus adhuc flammis adoleſcens conflagrabat. Ergo lecto ſe corripit, abiectuſque humi ipſe plectere ſe incipit. Vbi cùm per horam decubuiſſet, tandem ab incendio triumphauit. *a*

Chriſtus, quotidie precari nos iuſſit: *Et ne nos inducas in tentationem.* Sed & clauſulam addi pręcepit: *Sed libera nos à malo.* Tam rogandus eſt Deus ne incurramus periculum, quàm vt euadamus. Et hæc oratio non à ſummis labris veniat, ſed à pectore, & intimo ſenſu.

a *Anno* 1614 *factum.*

§. III.

HIc mihi duos velim conſideres, in extrèmis pudicitiæ periculis, precantes: Ioſaphatum Regem, & Thomam Aquinatem tibi ſiſto. Decreuerat Thomas, primum ętatis florem Deo ac pudicitiæ dicare. Parentes, vt hoc animi decretum reſcinderent, blanditijs, minis, promiſſis, inauditis artibus caſtiſſimum pectus ſibi ſumpſerunt expugnare. Ictus vani, & in ventum abiere omnes. Obdurabat filius, deſtinati conſilij tenax. Ergo validiore ariete quatiendus fuit hic paries, dum corrueret, nec conſilio defuit vigilantiſſimus Satan. Solum ſe agere putabat Thomas in conclaui, quod demum carcerem eſſe ſenſit periculoſiſſimum. Eò enim immiſſa eſt puella, melioris formæ quàm pudicitiæ, ipſo vultu petulantiam confeſſa. Cæpit ea variè & blandè verecundiſſimum adoleſcentem, ad flagitium inuitare. Omnia in ea loquebantur, vox, forma, geſtus, oculi, veſtes, veſtium odor. Quot verba, tot iacula: quicquid dixerat, venenum erat.

O Thoma, quot in te ſagittæ volant? ſingulæ mortem ferunt; vel vnam admiſiſſe plaga letalis erit. Equidem ſenſit eximius adoleſcens ad cor penetrare blandiſſimum hoc toxicum. Hic, velut in arena gladiator, conſilium caput æmulator NICETÆ, & mox ad Chriſtum: Ne quæſo ſinas, exclamat, Domine IESV, & tu ſanctiſſima Virgo MARIA, vt in oculis tuis turpiſſimum ſcelus committam. O mi caſtiſſime IESV, ne permittas, vt ob ſpurcam libidinem, æternas cæli delicias vendam. Dixit, & è foco titionem rapuit, inſidiatricem fugauit, cubiculo extruſit, occluſit oſtium; *vicit.* Opportunius hæc pugna ſubſidium non habuit, quam preces ex ardenti pectore petitas.

§. IV.

SCenam habuit periculoſiorem Rex Ioſaphat; Regis Abenneri filius, & niſi eximia illius virtus, in eodem quaſi theatro bis viciſſet, plauſum ab Angelis non tuliſſet. *a* Sacra Chriſtiana regius hic iuuenis à Barlaamo Eremitâ didicerat; iamque mores alios & caſtiores præ ſe ferebat, quàm dum idola coleret. Abennero patri ſeuerior hæc vita filij non probabatur, vt qui aliud cęlum non noſſet, quàm in ſordibus volutari, & mergi voluptatibus. Cumque filium non vnis machinis tentatum, ſentiret inexpugnabilem, magorum ſuaſu hoc eum ſtratagemate inſtituit adoriri. Remouit ab eo famulitium omne aulicum, & ſolas quæ iuueni ancillarentur, puellas ſubſtituit. Hic mihi Samſonem da; da Dauidem, da Salomonem, & videamus, num duret ſceleris purus inter corruptelas. Nec Ioſaphato pectus adamante aut chalybe ſtetit, cœpit ſentire pellacias, cœpit æſtuare; tale demum libidinis incendium pectore circumtulit, vt huic extinguendo ſe parem non crederet. Generosè quidem contra tot hoſtes luctatus eſt: & iam Deum obiectabat animo, iam Dei leges: modò inferos cogitabat, modò cœleſte præmium: non minus tamen Venereæ faces animum incendebant. Ita nec Deus, nec inferi, nec cœlum, neque ſpes, neque metus impuram flammam multum adeò mitigabant. Vltimum & præſentiſſimum viſum eſt mali remedium, in preces ſe ſternere. Ergo manus oculoſque cælo attollens: O Deus, inquit, ſpes deſperatorum, reſpice & miſerere: tu omnia potes, miſericors in omnes. Vide, Domine, quæ patiar; meę me cogitationes occidunt. Perij, niſi tu adiuues. Cordis & corporis pudicitiam ſeruare cupio, ſed expugnor, niſi tu defendas. O mi Deus, tuus ſim; pereuntem à lapſu reuoca: tibi viuam, tibi moriar. Adfuit benignus Deus ſic calidè oranti,

ranti, & impurarum cogitationum agmen ſubitò euanuit. Nec tamen precari deſijt iam victor iuuenis, ſed ab eo tempore (valedicebat iam dies) ad alterum vſque ſolem in precibus peruigilabat.

a *Damaſc.l.de Barl. & Ioſ.c.* 30.

§. V.

SEd nec dum omni periculo defunctus eſt Ioſaphat. Acerbior & longè periculoſior inſtabat pugna. Abennero patri iam antè dono venerat puella, regis filia; bello capta, ſed pulchritudinis tam eximiæ, vt omnem eius æui formam extinguere, & pœnè Dea eſſe crederetur. Et hæc, tragœdiæ caput ſtatuebatur, mago regio ſtrenuè adlaborante. Hic, vt certior veniret victoria, carmine magico cacodæmonem in puellam immiſit, vt ſic iunctis operis inſtitueretur ſtratagema, nulli eludendum. Adeſt ergo perſonatus diabolus ſub venuſtiſſima larua, & vt immitius pugnaret, blandiſſimam prętendebat pacem. Puella ad omnem dolum ingenio verſatili erudita, religionis Chriſtianæ cupidiſſimam ſe dextrè ſimulabat. Volebat Orcinianus piſcator, Satan, eam hamis eſcam imponere, quam ſciebat appetituros hos tales piſciculos. Ioſaphatus iuuenis præclaram hanc ratus occaſionem ſeruandi ab Orco hominis: nihil equidem ſe malle aiebat, quàm vt plurimi ſecum ab idolis ad Chriſtum tranſirent. In eam rem vtrinque prolati ſermones. Puella ſenſim veritati cedere, & expugnari ſe calidiſſimè mentita, in ſe quidem nil futurum moræ, quin ſacro fonte luſtrãda, in leges Chriſtianas iuraret, ſi modo regius iuuenis, regínę coniugium dignaretur non aſpernari. Fortunam ſibi regiam, non ſanguinem deeſſe. Putare ſe vero, à Chriſtianis non fortunam, ſed virtutes & animum in dote numerari. Parentes ſibi, & auos, atque atauos, & horum maiores fuiſſe reges. Opulentiam regiam bello non nihil acciſam, aut mutatam eſſe: credere ſe tamen, non ſine dote venturam; ſi probitatem coniugi futuro adferret. (Ah, Ioſaphate, ah, ah! non periculo tantum, ſed ruinę vicinior nunquam fuiſti.)

Stabat iuuenis, & venuſti ſermonis prudentiam non ſine tacita commendatione mirabatur, & vtſit, oculos ſuæ ſtationis oblitos, in loquentis vultum ſubinde obliquabat. Et ne adeo alienus foret ab honeſtiſſimis nuptijs, cœpit fallaciſſima Siren, neſcio quas ſententiolas (à magiſtro diabolo eas didicerat) ex Euangelijs in medium recitare, ipſius Chriſti præſentia nuptias cõmendatas aſſerere, honorabile coniugium & immaculatum torum a extollere, multa demum in coniugij laudes garrire.

Ad aures & ad oculos talem oratorem admittere, & non perſuaderi, diuinæ eſt potentiæ, non leuitatis humanæ. Forma vel muta, eloquentiſſima eſt oratio; quod vult, impetrat. Vbi iam verborum mel affunditur, & eblandiens animum ſuada facundia coniungitur, ſine vi, quidquid dicitur perſuadetur. Saxum antea videri poterat Ioſaphatus, & immota rupes ad omnem libidinis impetum, ſed laſciuus dæmon tantâ ſordentium flammarum vi hanc rupẽ vallauit, vt & ipſa inſtar ſolutę arenæ defluere cœperit, & minui. Nondum quidem proſtratus Ioſaphat, hoc vno tamen victoriam ſibi fecit ancipitem, quia cœpit dubitare. Decretum erat ei antea intactum ſeruare corpus ab omni femina; iam vero vacillare, turbari; anxius hæſitare, nec turbationi ſatis reſiſtere, nec dubitationem expedire.

a *Ad Hebr.c.* 13. *v.* 4.

§. VI.

DIgreſsâ ab ſe Oratrice illa peſtilentiſſimâ, quia ipſe vnus, & accuſatoris, & patroni partes ſuſtinuit, ideo ipſe ſibi & obijcere, & obiecta diluere, ſecumque ipſo plurimum luctari cœpit, & in vtramque partem fluctuare, demum ſe ſolum ſic affari: Nil, inquit, inhoneſti à te petitur; coniugium proponitur, & quidem non diſpar: Regina eſt quæ ſponſum quęrit; nec leges Chriſtianæ contradicunt.

Id quidem verum eſt, ſed meminiſtin' quid te docuerit Barlaamus? Omnis ponderatio non eſt digna continentis animę. a

At hîc occaſio eſt lucrãdæ animæ, & puellæ regię ad Chriſtum traducendę.

O mi Ioſaphat, hoc non eſt lucrari animas, tuam negligere, vt acquiras alienam. Noſti illud: Quid prodeſt homini, ſi mundum

dum vniuerſum lucretur animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.*b*

Sed non eſt omnium, viuere vt virginem, vt Angelum. Recte hoc quidem dicitur, ſed qui declinat virginum certamina, nec prēmia deſideret virginibus promiſſa.

At durum eſt in continua lucta viuere; ſibi ipſi ſemper contradicere. Durum eſt, ſed glorioſum eſt, & res vna omnium Deo digniſſima.

Credibile tamen eſt, multos ſanctiſſimos homines in coniugio fuiſſe ſeruatos, qui alioqui perijſſent. At non minus credibile, multos in coniugio perijſſe, qui ſi caſti vixiſſent, ſeruati fuiſſent.

Sed fac, prout deſtinaui, ſic incipiam: quis ſcit an ſic finiam? aliud eſt inchoare, aliud ad finem perſeuerare. At iſtud Deo permittēdum eſt; hoc ipſi erit curæ. Qui ſuaſit incipere, iuuabit etiam finire.

Sed repugnat natura. Corrupta, non integra: & Deus natura longe potentior eſt.

Sed quid faciam? vror, ardeo; cogitationibus peſſimis, iam diu mens incenditur; ſæuit in medullis fax Stygia. At hunc æſtum, igne Chriſti ſuperare potes: hoc tale incendium Chriſti ſanguine potes extinguere.

Sed nunquid vnus aliquis ex Apoſtolis dixit? qui matrimonio iūgit virginem ſuam, bene facit. Ita eſt, ſed idem omnino Apoſtolus addidit: & qui non iungit, melius facit, &, bonum eſt homini mulierem non tangere.*c*

Sed an non aliqui Apoſtolorum, vxores habuerunt? Habuerunt, ſed inter illa omnia quæ Chriſti cauſſa reliquerunt, etiam vxores fuerunt: ſic Apoſtoli omnes erant virgines, vel poſt nuptias continentes.

Sed an non Pauli vox eſt? melius eſt nubere quam vri. Eiuſdem tamen & hæ voces ſunt: Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: Dico autem non nuptis & viduis; bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego.

Heu quid faciam? vtinam, virginem illam regiam nunquam ad aures, nunquam ad oculos admiſiſſem. Hoc forſan melius fuiſſet, ſed nec ſic quidem omnis victoria deſperanda eſt.

At forma illius animo meo identidem oberrat. At nunquid non formoſior eſt Deus, à quo rerum omnium forma & pulchritudo, velut è mari ſtilla vnica, aut guttula eſt.

Ah, ferendo non ſum, ſi diutius duret tam vehemens cogitationum pugna.

Hic Deus prouidebit: feramus hodie, quod nos ferre vult Deus, ipſi cura eſt de craſtino.

Sed num miſellam illam virginem in Stygij draconis faucibus hærere ſinam?

Sed num etiam oblitus es, quantis te periculis obiecerit mulierum familiaritas? vix euaſiſti, & egreſſum cogitas? nemo verius periculum iudicat, quam qui expertus eſt.

Sed Chriſtianum eſt, alienæ ſalutis curam agere. Suæ, ante omnia: ſpecioſiſſimos titulos excogitat caro, quibus ſuam turpitudinem velet: mille verſutias inſtruit vt fallat.

Diu ſecum ipſe in hunc modum luctatus eſt reciprocâ contentionē. Demum inuenit virtute viam, & ipſa ſibi neceſſitas reperit exitum. Ad preces iterum, velut ad ſacram anchoram confugit. Precibus & lacrimis diu intentis, in ſoporem ſoluitur. Hic ea vidit, vt experrectus, & fleret præ lætitia, & præ Numinis reuerentia tremeret. Inde omnis, inquit Damaſcenus, conſpectæ mulieris pulchritudo, cœno & ſanie fœdior ipſi viſa eſt. Ita cacodæmonum inſultus acerrimi, repreſſi ſunt precibus. Ergo, mi Deus, continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Sed precibus recte iungitur Confeſſio.

a *Eccli. c.26.v.20.*
b *Matth.c.6.v.16.*
c 1.*Cor.cap.7.v.38.*

CAPVT VI.

Quartum INCONTINENTIÆ *antidotum*, CREBRA PECCATORVM CONFESSIO.

QVi diligit cordis mūditiam propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum Regem. *a* Nihil æquè fauores diuinos emereatur, quam nitidam ſemper ac terſam habere conſcientiam. Conſcientiam vero ita puram non facilè conſeruabit, niſi qui eam crebrius emaculauerit. Id frequens peccatorum confeſſio po-

ſio poteſt: hæc autem vix erit integra, ſi ſit rara, vt veriſſime dixerit Bernardus; *Computatio dilata, multa facit obliuiſci.* Qui rationes ſuas raro inſpicit, vix eſt vt non aliquid pertranſeat conniuente oculo: & ſicut acuratiores illi ſunt, qui, ſi non quot diebus, quot hebdomadibus ſaltem ſuarum rationũ libellum relegunt, ita vitæ plerumque puriores ſunt qui conſcientiæ næuos, ſingulis hebdomadibus ad ſacerdotis aures deponunt: Velox confeſſio, velociter medicinam facit. *b* Et hæc prima frequentioris Confeſſionis cauſſa eſt. Do & alteram.

Sunt quotidiana delinquendi pericula, quibus expoſiti viuimus. Diabolus, Caro, Mundus, noti hoſtes: tentant, vellunt, rogant, alliciunt, renitentes vrgent, trahunt, tantum non cogunt, & hoc vnum agunt, ne *boni* ſimus, nec Conſcientiæ maculas tam ſtudioſè obſeruemus, eaſque non niſi tardè & ſegniter eluamus. Quid tibi cum tam delicata & tenera conſcientia (aiunt illi deceptores noſtri) habebis ſemper quod agas. Æternum tibi creas negotium, & ſimul moleſtiſſimum ſemper erit, quod abſtergas, & nullum laboris reperies finem. Non ſubolet hic tibi quid machinentur hoſtes tui? hæc conſilia ſunt ſecreta diaboli in amicum veſtiti. Si nolis ea tibi obeſſe, detege. Qui denũdat arcana amici, fidem perdit *c*. Amicitiam ſimulat Cacodæmon; tu cuncta eius arcana pande, confeſſione quàm creberrima, & laruatum hunc amicum facillimè vitabis. Quod Bernardus de Communionis, idem ferè de Sacramento Confeſſionis afferi poteſt: Duo illud Sacramentum, inquit, operatur in nobis, vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino conſenſum *d*. Conſilium Tridentinum affirmat eos qui hoc ſacramentum debita præparatione obeunt, cuſtodiri ne ſtatim ſuccumbant tentationibus, & multò facilius in via virtutis, cautiores iam & vigilantiores progrediantur. Ipſa verò (ſunt verba Concilij) huiuſmodi Confeſſionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, grauis quidem videri poſſet, niſi tot tantiſque commodis & conſolationibus leuaretur, quæ omnibus, dignè ad hoc ſacramentum accedentibus per abſolutionem certiſſimè conferuntur *e*. Locuples teſtis experientia eſt, ijs in vrbibus, vbi crebrioris confeſſionis vſus, multos per omnem vitam ſine grauioribus peccatis agere.

Sed & tertiam cauſam ſubiicio, cur conſcientia crebriori confeſſione purganda ſit. Id luminis in hoc Pœnitentiæ Sacramento acquiritur, quo peccata eorumque origines longè faciliùs dignoſcuntur. Initium eſt ſalutis, notitia peccati. Nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult, deprehendas te oportet, antequam emendes. exiſtimas tu, aliquid de remedio eos cogitare, qui mala ſua virtutum loco numerant? quidam vitijs gloriantur. Ideo quantũ potes, te ipſe coargue, inquire in te, accuſatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouiſſimè deprecatoris, aliquãdo & te offende *f*. Votum eſt vatis regij: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum *g*. Conciones publicæ ſi quos feriant ad emendationem, hoc ipſo minus feriunt, quod feriant multos; ea verò monita quæ à Confeſſario ſuggeruntur cauendis vitiis, in concionis vicem ſunt, tantò efficaciora, quantò minus multis dicuntur, cùm vni ſoli dicantur. *Cum diſpoſitione initur bellum, & erit ſalus, vbi multa conſilia* h. Bellum tibi pro pudicitia diu felix non erit, niſi ad illud te diſponas exomologeſi crebriore, in qua etiam conſilium capias de Caſtimoniæ hoſte feliciùs vincendo. Hoſtis certè vaferrimus eſt, & ferè inquilinus, nec in vlla vſpiam arena, tam præſenti opus conſilio, quàm in hac.

a *Prou. c.* 22. *v.* 11.
b *Bern. l. med. c.* 37.
c *Eccli. c.* 27. *v.* 17.
d *In Cena Dom. de bap. & ablut. ped.*
e *Seſſ.* 14. *c.* 5. *&* 8.
f *Senec. epiſt.* 28. *fin.*
g *Pſalm.* 12. *v.* 4.
h *Prou. cap.* 24. *v.* 6.

§. I.

HIs quarta accedat cauſſa. Piacularis confeſſio nunquam repetitur ſine nouo diuinæ gratię augmento. Quantum Deo diſplicet impudentia peccantis, tantum ei placet verecundia confitentis. Verè Bernardus: Omnis, inquit, ſpes veniæ & miſericordiæ

in confeſſione eſt, nec poteſt quis iuſtificari à peccato, niſi prius fuerit confeſſus peccatum. Ex eo enim vnuſquiſque iuſtus eſſe incipit, ex quo ſui accuſator extiterit *a*. Ideo Pipinus ſub Dagoberto Galliarum Rege, Maior Domûs, hoc eſt, Aulæ Præfectus & à Rege proximus, vir probatiſſimæ vitæ, famęque integerrimæ, & qui non immeritò *diſciplina regum* vocaretur, quoties de noxis confeſſurus venerat ſacrum hoc tribunal nudis pedibus accedere ſolebat, in ſignum feriæ pœnitentię *b*.

Vis etiã quintam cauſam? Qui recuſat eſſe cautus, nec caſtus erit. Caſtiſſimos pleroſque videas quos cautiſſimos. Caſtitas & Pudicitia omni vitro Veneto tenerius quid ſunt, & illiſu leui aut vitiantur, aut perduntur. At verò cautelas huic cryſtallino vaſi ſeruando neceſſarias, maximè docet frequens Confeſſio, ideò cacodæmon, ille technarum & mille artium magiſter, adeò laborat, vt confeſſionem faciat iuuiſam & grauem. Tædia ingerit, negotia obtrudit, varia cauſſatur, omnem mouet lapidem, vt confeſſio & rara ſit & frigida: Hæc, inquit, veterator exigua ſunt; quid opus in minutiſſimis trepidare? quam tu conſcientiæ lanienam patieris, ſi tanta ſcrupuloſitate obſerues, quæuis minutula? Tu verò, mi iuuenis, etiam minutiſſima caue, ni ad maiora velis prolabi. Qui ſpernit modica, paullatim decidet: *c* Nec cauebit magna, ſi negligat ea quæ videntur minuta.

Huic ſextam etiam cauſam adiungo. Quies & gaudium Conſcientiæ, non niſi à crebrâ Confeſſione eſt. Omnia, inquit Bernardus, in confeſſione lauantur, conſcientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquilitas redit, ſpes reuiuiſcit, animus hilareſcit; poſt Baptiſmum nullum aliud nobis conſtitutum eſt remedium, quam confeſſionis refugium *d*, Quotidie ſordium aliquid contrahimus, quotidie inquinamur (ea huius vitæ ratio eſt) & niſi contractas ſordes eluamus creberrimè, nimium quantum augent, & pœnè in immenſum excreſcunt; fit è granis non multis, arena maris. Regum optimus fuerat & ſanctiſſimus, Dauid, quia tamen pœnitentiam diſtulerat, ſeipſo teſte, ab innumeris malis deprehenſus? Circumdederunt, inquit, me mala, quorum non eſt numerus, comprehenderunt me iniquitates meę, & non potui vt viderem. Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei *e*. Eius generis ſunt hæ ſordes animi, vt, niſi quàm primum expurgentur pœnitentiâ, mox aliæ atque aliæ ipſis accreſcant. Inde fit, vt, qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. *f* Et quæ Conſcientiæ quies ſit aut hilaritas in perpetuo harum ſordium augmento? Puram effice Conſcientiam, ſi eam redire velis: tolle nubes tot noxiarum, ſi ſerenam eam cupias: tranquilla non erit, inter hos peccatorum morſus; tolle vermes qui eam lacerant. Sed Leuia, inquis, peccata, pacem animi non diſturbant.

Suas habet etiam leue peccatum morſiunculas: quamdiu has ferre mens cogitur, tamdiu ſuauis ei quies non erit, ſed nec vnquã ſeriò hilareſcet. Secura mens quaſi iuge conuiuium *g*. At verò ſecuram habebis nunquam (ſanctiſſime affirmo) niſi ab illo veræ ſecuritatis præſidio Pœnitentiæ ſacramento eoque quàm creberrimè repetito. Tum demum iucundo frueris epulo, cum vellicantes animi vermes occideris. Si diu hos viuere ſinas, perit tibi tuum hoc conuiuium. Vbi puncturæ, ibi moleſtię: nec ſerio ſe hilarem credit conſcientia, niſi ab omni verme, qui lancinat, ex integro ſit libera. Iugi conuiuio illo non fruitur, niſi *ſecura mens*. Secura non erit, niſi pura ſit, & quaſi ſemper à Confeſſione recens lota.

a *De inter. dom. c.* 1.
b *Stepha. abb. de eo l.* 1. *c.* 2.
c *Eccli. c.* 19 *v.* 1.
d *Lib med, cap.* 37.
e *Pſalm* 39. *v.* 13.
f *Apocal. cap.* 22. *v.* 11.
g *Prouerb. cap.* 15. *v.* 15.

§. II.

HIc ſeptimam attexo cauſſam priori affinem. Plurimi ſanctorum hominum, viri feminæque, quibus cordi erat conſcientiæ quies & tranquillitas, Confeſſionẽ, quantum licuit, creberrimè iterarunt. Fuerunt qui quotidianâ confeſſione animum luſtrarent: ſępius voluiſſent, ſi per alios licuiſſet.

Birgerus, homo nobilis & potens, D. Brigittæ parens, *a* ſingulis diebus Veneris ad ſacerdotis pedes ſe abiecit, confeſſioni faciendæ. Eam-

&c. Eamque facti rationem aſſignans: Ita, inquiebat, mea hodie cum bono Deo componam & tranſigam, vt quidquid moleſtiarum ceteris diebus in me ille immiſerit, æquo ego animo id perferam. Idem fecit per omnem vitam, & Birgeri filius, qui illam inſuper clauſulam adiunxit, vt confeſſionem voluntaria ſui diuerberatio exciperet. Idem fecit & Birgitta filia; eumque ſibi morem à teneris annis indixit. In eandem legem iurauit Birgittę maritus Vlpho. Idem alij religioſiſſimæ huius familiæ præſtiterunt. Idem prorſus B. Lydvvinæ auus in more habuit, qui vbi die Veneris animum Confeſsione purgaſſet, poſtero Sabbato corpus ieiunijs exercuit, nec in cibum aliud, quàm panem & aquam admiſit. Ea ſemper integerrimorum hominum mens fuit, aut nullam conſcientię labem admittere, aut incuriâ qualicumque admiſſam, quam primum abſtergere.

Ab his in duerſum abeunt illi, quibus volupe & iucundum eſt, ſordibus mergi, qui libertimè peccant, quibus in vili frons eſt & pudor: at verò cùm de peccatis inſtituenda eſt confeſsio, hîc illi frontem induunt aheneam, illi hoc *verecumdiam* vocant. Nimirum flagitiosè erubeſcunt fateri, quod patrare minimè verebantur: ad flagitia effrontes, ad noxium ſilentium peſsimè verecundi.

Hic mihi in mentem eſt, nec ſine gemitu recordor, quis ante annos centenos, Luteri æuo rerum ſtatus fuerit. O ſæculum, planè non aureum! difficile tunc erat ab hæreticis Catholicos dignoſcere. Sacramentorum vſus vix vllus. Confeſsio quot annis erat vna, eaque frigidiſsima, aut Confeſsionis mera puta ceremonia. Hæc enim talia plerunque quo rariùs, hoc peius facimus. Ita tunc omnia inuaſerat languor, vt ſæpius quàm ſemel anno toto diuinum epulum accumbere, ad inſtar piaculi haberetur. In arcto, & velut in extremâ tegulâ ſtabat tunc temporis Religio & Pietas, & pudori erat nolle ſapere cum inſanis. Hæc planiſsima via erat, ad graſſantem iam hæreſin. Quid facilius plurimis, quàm nunquam amplius de noxis confiteri, qui anteà ſemel tantum in anno id facere conſueſſent. Quod rariſsimè fit, non difficulter penitus omittitur, illud præſertim quod plus tormenti habet quàm oblectamenti. Sed, propitio Deo, ita iam mutarunt tempora, vt affirmare audeam, quiſquis noſtro hoc æuo, annuam dumtaxat confeſsionem inſtituit, hoc omnibus de ſeipſo ſuadet, ne ſe alium eſſe credant quàm frigidiſsimum Chriſtianum, qui, niſi lex vrgeret, nec ſemel quidem per annum, conſcientiam expiaret, ſuis ſordibus contentus. Fugiamus, Ædeſime, fugiamus letalem hunc veternum; ſępe peccamus, ſæpe etiam peccaſſe doleamus.

a *Sur. tom. 4. die 13. Iulij.*

§. III.

ÆDES. Sed quò confeſſio tam crebra? an non abundè ſatis menſtrua? PARTH. Vix eſt vt credam hic te ſerium eſſe. Sed an non cauſſas recitaui eius quod affirmo? Obſecro te, vel tantum humanæ voluntatis inconſtantiam & prauitatem cogita; niſi ea nouis quotidie ſtimulis agatur, ad rectum, in obliqua tendit, ad vetitum abit, diffluit ad inhoneſta & noxia. Vides hoc horologium concinnè & affabrè factum? niſi pondera quotidie atrahantur, otiabitur velut mutus & elinguis excubitor; nec indice nec tintinnabulo loquetur. Vides illic in angulo textilem rotam aranearum? parietis diu non abſterſi argumentum hoc eſt. Vitant araneæ cubicula, illa ditiorum quę ſedulitas ancillarum creberrimè deuerrit. Vides hanc citharam exaſciatam dexterrimè? ſed niſi fidium diſcordia, ad muſicæ leges ſæpius concilietur, diſſonâ voce pulſanti reſpondebit. Vides, hanc mei ſtrophioli lineam niuem? vſu ſordidatur, & in atrorem declinat, ni ſæpius lauetur. Ea prorſus Conſcientiæ noſtrę ratio eſt, niſi eam confeſſione ſæpius laues, mox in eâ maculas, impuritatem, ſordes videbis. Quare vitia ſua nemo libenter confitetur? quia etiam nunc in illis eſt. Somnium narrare, vigilantis eſt: & vitia ſua confiteri, ſanitatis indicium eſt. Expergiſcamur ergo, vt errores noſtros coarguere poſſimus. a

Sed, num libet audire, octauam etiam cauſſam? Breuiſſimè id perſtringo, cuius iam ſuprà mentionem feci. Diabolus, inſomnis, peruigil, ſepticeps draco, monſtrum inquietiſſimum, alijs atque alijs inſultibus noſtram pręcipuè pudicitiam incurſat, millies victus aliquam tandem acquirendam victoriam non

deſperat: via verò quâ tot hoſtiles incurſiones auertas aut etiam anteuertas, certior vix eſt vlla, quam Pœnitentiæ Sacramentum, & frequens Confeſſio. Cum proditur hic hoſtis, vincitur; quamdiu latet, victoriæ partem obtinet. Æuo Ioannis Chryſoſtomi, horrificus leo magnam agris, pecori, villis, hominibus ladem intuliſſe fertur. Venerunt ad optimum Pontificem qui ſuppetias peterent. Ille pro ſuggeſtu reſpondit, non aliam ſibi eius vaſtitatis cauſam fingerent, quam diuinæ legis contemptum, qui paſsim inter ipſos inualeſceret. Auertendæ autem huic cladi pœnitentiam & peccatorum confeſsionem ſuaſit.

Volant quandoque per orbem querelæ: Num ergo diabolus omnes rupit catenas, omnia fregit repagula? an omnibus vinculis exutus liberè graſſatur, & iam non rogat, ſed imperat? ita videtur fuiſſe eo tempore quo Dei filius in crucem actus eſt; ipſe Chriſtus teſtatur: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum* b. Videri tunc potuit cacodæmon omnes ſui carceris clathros effregiſſe. Huius mali præſcius bonus IESV, diſcipulis pedes lauit, Euchariſtiam porrexit, vigilare iuſsit, & orare: Tali certè tempore, talia ſunt quærenda remedia. Ergo, cum Stygiæ procellæ in te ruunt ſæuiore impetu, pedes laua, affectus & conſcientiam purga, ad Euchariſtiam propera; vigila, & ora.

a *Senec. epiſt.* 53.
b *Luc. c.* 22. *v.* 36.

§. IV.

FInio, ad Nonam & vltimam crebræ confeſsionis cauſſam. Omnia nobis tuta ſint, nunquam erit vita. Mors incertiſsima eſt, & ſubiti caſus, eo ſæpe loci ac temporis, quo minimè veremur, nos opprimunt. Quoties, quamque ſollicite, prorſus, & omnium Euangeliſtarum voce, Chriſtus monuit: in omne temporis momentum paratos nos eſſe. Neque ferè aliud æquè inculcauit, quàm hoc vnum, VIGILATE. Ore Matthæi clamat: Vigilate, neſcitis quâ horâ Dominus veſter venturus ſit *a*. Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam *b*. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem *c* Per Beatum Marcum, non minus contentè nos inclamat: Videte, vigilate; & orate, neſcitis enim quando tēpus ſit *d*. Vigilate ergo, neſcitis enim, quādo Dominus domus veniat, an mediâ nocte, an galli cātu, an manè; ne cū venerit, inueniat vos dormientes. Quod autē vobis dico, omnibus dico, VIGILATE. Quæſo te, qui ſincerius nos & ardentius exhortetur ad indefeſſas vigilias? At idem prorſus per ſanctum Lucam impenſiſſimè commendat: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ ſunt, & ſtare ante filium hominis *e*. Quid crebrius monet Beatus Paulus, quàm hoc ipſum: propter quod vigilate *f*. Vigilate, ſtate in fide *g*. Igitur non dormiamus ſicut ceteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. *h* Quoties diuus Petrus hoc ipſum admonuit: Vigilate in orationibus: Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret *i*. Nec aliud vigilanti Beatus Ioannes vociferatur: Eſto vigilans, ſi non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies quâ horâ veniam ad te. *k* Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua. En, mi Ædeſime, nihil tam neceſſarium nobis quam VIGILARE. Atqui malè in rem ſuam vigilat, qui tam rarò per Pœnitentiæ ſacramentum, ad Mortis aduentum ſe parat. Non exhorret mortem promptus; paratus eſt migrare, qui de peccatis frequenter confeſſus, vitæ ſuæ rationes ſæpius inſpexit *l*. Produnt hiſtoriæ, ſacerdotem quemdam, virum admodum religioſum, quotidie confiteri ſolitum, antequam ſacris operaretur. Hic ad extrema deductus monetur, vt ad exomologeſin ſe pararet, vitæ ſuæ vltimam. Ille, accepto hoc nuncio, ſublatis in cælum quà oculis quà manibus: Ergo, inquit, benedictus ſit dominus meus IESVS: triginta iam anni ſunt & plures, ex quo quotidie aliter confeſſus non ſum, quàm ſi confeſſio alia non eſſet ſubſecutura; ac proinde ſatis mihi modò erit confiteri, tanquam mox à Confeſſione ſacrum facturo. Hoc, VIGILARE eſt. Optimum Auguſtini conſilium eſt: Præueni Deum: non vis vt ipſe puniat, tu puni. Puniendum eſt peccatum: ſi puniendum non eſſet, nec peccatum eſſet *m*. Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forſitan coram multis facere. Nam, vti Bernardus loquitur, Simulata confeſſio, non eſt confeſſio, ſed duplex confuſio. *n*

ÆDES:

ÆDES. Quod obducam, Partheni, ſanè non habeo, niſi meum vnicum & pigrum NOLLE. Sed connitar vt id in me VELLE fiat Perſuaſum me tenes. PARTH. Ergo ad Lympham tranſeo.

a *Matth. cap.* 24 *v.* 42.
b *Matth cap.* 25.*v.* 13.
c *Matth. cap.* 26. *v.* 41.
d *Marc. cap.* 13. *v.* 33. 36. 37.
e *Luc. cap.* 21. *v* 36.
f *Act. cap.* 20. *v.* 31.
g 1. *Corinth* 16. *v.* 13.
h 1. *Theſſ.* 5. *v.* 6.
i 1. *Petr.* 5. *v.* 8. & *c.* 4. *v.* 9.
k *Apoc. c.* 3. *v.* 2. & *c.* 16. *v.* 14.
l *Alphonſ. Rodriqu. par.* 1. *tract.* 2. *de perfect. cap.* 5.
m *Aug. in Pſ.* 44. & *l.* 2. *de viſit. infirm. cap.* 5 *tom.* 9.
n *Bernard. l. med. cap.* 73.

CAPVT VII.

Quintum INCONTINENTIÆ *antidotum*, IEIVNIA, & ABSTINENTIÆ EXERCITIVM.

IGnis qui valentem materiam occupauit, aqua, & interdum ruina extinguendus eſt: ille qui alimentis deficitur, ſua ſpōte ſubſidit. *a* Subtrahe ligna foco —— & fugâ vix notabili euaneſcet ignis. Ignis ex Orco eſt Luxuria, quæ ipſum etiam corpus inflammat, Oppreſſam vis hanc flammam? pabulum corpori ſubtrahe, & licet extingui non ſentias hunc ignem, certè ſenties extinctum. Fames, amica eſt virginitati. Sputum ieiuni hominis fugat ſerpentem, *b* ieiunij virtus Stygium draconem: Hęc vna omnium Sanctorum Patrum vox eſt. Baſilius: *c* Ieiunium, inquit, contra exercitum dæmonum dat arma. Chryſoſtomus: *d* Aduerſus dęmonum naturam, inquit, conſtitutum eſt ieiuninm. Hieronymus: *e* Pulchra res eſt, inquit, ieiunium quod dæmones terret. Origenes: *f* Cum ieiunatis, inquit, dæmones vincitis, omnemque illius claſſem malignam retrorſum agitis, mala deſideria effugatis. Athanaſius: *g* Ieiunij vim, ait, ſpiritus mali metuunt. Ambroſius: *h* Nullum, inquit, remedium maius contra inimicum ſerpentem poteris inuenire, quàm ieiunium. Quid multa? diabolum nemo vicit ſine ieiunio. Iobus, illud cæli ſpectaculum, iam vndique infeliciſſimus, ipſis ſeptem diebus ieiunauit Origine affirmante *i*. Ioannes, Domini prodromus, venit non manducans neque bibens, *k* adeo enim parci cibi potuſque fuit, vt nec comedere, nec bibere videri potuerit. De Apoſtolorum ieiunijs, prædixit Chriſtus: Auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt: *l* Paulus, non vnum alterumve ieiunij diem ſibimet indixit, ſed in ieiunijs multis, in fame & ſiti, *m* corporis rebellionem expugnauit. Antonius per omnem vitam (Athanaſius id prædicat *n*) adeò pertinacis fuit ieiunij, vt nonnumquam biduo triduoque impranſus & incenatus ageret, & quarta demum die, panis aliquid, ſed parciſſimè guſtaret: ſal ei pro omni condimento, pro generoſo Cretico fuit frigida. Hilarion quindecim annorum iuuenis, vt omnem in ſe carnis petulantiam expungeret, eiuſdem æmulus abſtinentiæ, poſt occaſum ſolem, quindecim caricis, neſcio an famem fallere, an irritare ſit ſolitus. Cumque ne ſic quidem omlibidinis ſcintillam in ſe ſopitam crederet, ieiunium adeo intendit, vt triduum & quatriduum ſine omni alimento duceret vſque dum vix ampliùs ſpirare poſſet.

a *Senec. epiſt.* 30.
b *Plin lib.* 28. *cap.* 4.
c *Hom.* 1. *de ieiun.*
d *Tom.* 5 *ſerm.* 2. *de ieiun.*
e *Lib.* 2. *contra Iouin.*
f *Hom.* 4. *in diuerſ. in Matth.*
g *Lib. de virginit.*
h *Lib.* 6. *Hexamer. c.* 4. *ad fin.*
i *Tractat.* 3. *in Iob.*
k *Matth. cap.* 11. *v.* 18.
l *Matth cap.* 9. *v.* 15.
m 2. *Corinth.* 11. *v.* 27.
n *In vita Antonij.*

§. I.

SVnt morbi, in quos medici liberè pronunciant: mittatur è vena ſanguis, nec prius ſiſtatur dum linquatur animus. Morbi vehementia lene remedium contēnit. Hoc idem ſecum Hilarion egit, ita ſuccurrendum putabat

putabat animo, dum deficeret caro, neque enim hac ſalua ſanum ſibi ſpiritum promittebat. Herbarum ſucco, inquit Hieronymus, & paucis caricis poſt triduum vel quatriduum, deficientem animam ſuſtentabat, & ieiuniorum laborem labor operis duplicabat, ſic attenuatus, & in tantum exeſo corpore, vt vix oſſibus hæreret. Verum eſt omnino B. Ambroſij effatum: Quod nocet corpori, iuuat ſpiritum. Et Chriſti veriſſimum: Hoc genus non eijcitur, niſi per orationem & ieiunium *a*. Acriora enim dæmonia (inquit Hieronymus *b*) docuit Dominus, non niſi oratione & ieiunio poſſe ſuperari. Certè ſic eſt: acerrimus ille Luxuriæ ſpiritus, hoc genere armorum eneruatur, de quo Auguſtinus: *c* Videte, inquit, chariſsimi, quanta ſit ieiunij virtus, vt id facere ieiunium valeat, quod Apoſtoli nequiuerunt. Inde pulcherrimè atque validiſsimè ratiocinatus Ambroſius: *d* Videte ergo, ait, quæ ſit ieiunij vis, quantam homini ſuo pręſtet gratiam, quod tantam pręſtat alteri medicinam: videte quomodo proprium ſanctificet hominem, quod ita purificat alienum. Mirum, ter mirum: alter ieiunat, & alteri prodeſt ieiunantis abſtinentia, iſte pharmacum ſumit, & ille vi pharmaci curatur. Quod etiam D. Leo Pontifex admiratus: tam grata eſt, inquit, Deo, quàm terribilis diabolo ieiunantis oratio. Quòd ſi ea eſt virtus ieiunij, vt qui illo munitur, inſeſſorem dęmonem ex alieno pellat corpore, quanto magis poterit impugnatorem è ſuo? alieni vim ieiunij, in eo quem iam occupat, non ſuſtinet cacodęmon, & quomodo ſuſtinebit proprij in eo quem tantum impugnat? Eccleſia ergo rectiſſimè canit? *Qui corporali ieiunio vitia comprimis*. Diabolus intemperatia & gula vitijs omnibus pandit aditum, ideo gulam Ambroſius *e* vocat, *primum diaboli ſpiculum*: Hieronymus, *f prima dæmonum arma*: Baſilius *g primã malorum cauſam & vniuerſale venenum*: Chryſoſtomus, *h rem ſumme gratam dæmoni*. Ideo Hieronymus, *i* cum cibo, inquit, abundanti carnem reficimus, oleum igni affundimus, vt maiores effundat flammas. Et notum illud Auguſtini: Affluentiam ciborum, comitari ſolet inſolentia verborum; ſaturitatem ventris, ſequitur leuitas operis, & vanitas mentis. Inter epulas & delicias intutiſſima eſt Caſtitas; eſurire diſcat, qui Caſtitatem amat.

a *Matth. c.17. v.21.*
b *Lib. 2. contra Iouin.*
c *Ser 65. de Temp.*
d *Serm. 25*
e *Lib. de Elia c. 1.*
f *Epiſt. 22. ad Euſtoch.*
g *Hom. 1. de ieiun.*
h *Hom. 71. ad pop.*
i *Epiſt. ad Furiam.*

§. II.

ÆDES. Ingrata eſt concio quæ famem laudat. Et quæſo te, comedere, bibere, ſatiari quid demum mali eſt? PARTH. Quid hoc mali ſit neſcio, omnium malorum initium fuiſſe ſat ſcio. Noëmi æuo, cum *omnis caro corrupit viam ſuam*, cum *corrupta eſt terra corã Deo & repleta inquitate* a. Hoc ipſum omnis nequitię principium erat *edere* & *bibere*. Chriſtus clariſſimè teſtatur: *b* Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes. En, quàm bene iunguntur menſæ & nuptiæ, epulæ & nequitię, ſaturitas & libido, Bacchus & Venus. Mihi crede, vbi Ieiunium exulat, ibi nullo in pretio eſt Caſtitas Nam, vti veriſſimè Seneca: *c* Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt. Qui famem odit, Caſtitatem vix amabit. Diui Ambroſij oraculum eſt hoc: Paſcitur libido conuiuijs, nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Sic eſt prorſus: laſciui corporis illecebrę non aliunde quàm ab immodica ſaturitate manant. Aptam huic malo medicinam paſſim docet Hieronymus. Cum enim virginem Euſtochium doctor ſanctiſſimus erudiret, dicere non dubitauit, caſtitatem diuturnam firmamque eſſe non poſſe, niſi temperantia eam defendat, ciborumque vſus parciſſimus, vt (ita ipſe loquitur) ſtomachum potius quàm mentem dolere malimus, & crura magis quàm pudicitiam vacillare. Paleis aſellum, paleis paſcendum eſſe non hordeo, monuit iam ſupra caſtiſſimus Hilarion. *d*

Luxuriæ currus (vti eum aliqui depingunt) quatuor habet rotas: *Veſtium mollitiem*, *Otij deſidiam*, *Oculorum petulantiam*, *Ventris ingluuiem*, à geminis equis trahitur, *Proſperitate*

tate vitæ; & *Abundantia rerum*. Duo his præſunt aurigæ, *Luxus* & *Languor*. Ariſtoteles hæc confirmans: *e* Venus, inquit, comes & pediſequa eſt Satietatis. Ergo ieiunij & ſobrietatis comes erit Caſtitas. Eadem enim eſt ſcientia contrariorum, vt eidem philoſopho placet. Verbum tam vetus quàm verum repeto: Nunquam fames adulteria genuit. Nimirum, ſine Cerere & Baccho friget Venus *f*

Hoc eſt quod Iſraelis populum in libidines & vitia egit pręcipitem: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. *g* Hic ordo rerum eſt; poſt epulas choreæ. Hæ enim lautioris menſæ ſunt appendices.

ÆDES. Ergo etiam choreas prohibes? PARTH. Non ego, ſed lex Pudicitię. Noſtri æui choreas attende, & eas plerunque non aliud eſſe dices, quàm diaboli theatrum? & palæſtram aut præludium Veneris. Tripudia ſæpe totius hilaritatis velut vltima ſcitamenta ſunt. Scilicet poſt menſam, etiam laſciuiæ ſacra fiunt, temulento motu obeunda.

Corpus animum & tegit, & detegit; membris tegit, ſed iiſdem etiam detegit, nam manuum iactatio, pes mobilis, oculus vagus ac petulãs tale aliquid arguunt eſſe in animo qui non cernitur, quale in ipſis eſt quæ cernuntur. In choreis multa fiunt vrbanitatis ſpecie quæ Caſtitatis neruos incidunt. Liberę hic manus, liberi oculi, liberæ volant voces. Hæc ſunt quæ pudorem labefaciunt, hi ſunt libidinis ſtimuli, hæc laxamenta licentiæ. Appoſitè quidam de choreis hoc pronunciauit: Chorea eſt circulus, cuius centrum eſt diabolus, & circumferentia omnes angeli eius. Sanè illic variè offenditur Caſtitas, & quandoque tam ſpectando quàm ſaltando, in illam delinquitur. Cum hoc exactè congruit dictum Chryſoſtomi: *h* Vbi laſciuus ſaltus, ibi diabolus. Rex Alphonſus non illepidè aiebat, ſaltatorem & ſtultum eo tantum diſtingui, quòd ille totâ vitâ, iſte dum ſaltet, ſtulteſcat, cum hoc vnum agat, vt ad numeros & tibiarum voces ſcitè inſaniat. Apud Iobum, petulantiam olet & libidinem exultare luſibus *i*. Et cum liberior muſica choreis applaudit, certè non Spiritum ſanctum, nec caſtas cogitationes animis inſtillat. Saltando, Ædeſime, nec ſancti fiemus, nec caſti, nec ſi fuimus, tales manebimus. Ludus vocatur, quod veriùs appellaretur ſcelus, aut ſceleris feſtiuum irritamentum: & quis redit à choreis caſtior? Eo nomine choreas rectè quoque dixeris, diaboli aucupium, è quo auceps iſte vix vnquam abit vacuus, & ſine prædâ. ÆDES. Sed vereor, Partheni, ne fruſtra moneas, nec retrahas illos tam auidos ſaltationis. PARTH. Si ſic illis collubitum eſt, pergant, & ad Orcum deſcendant ſaltando. Ego foueam & præcipitium monſtraui currentibus; ſi nolint hunc curſum ſiſtere, ſibi culpam imputent, qui cupiunt perire. Ad inſtitutum redeo.

a *Gen. cap. 6. v. 11. & 12.*
b *Matth, cap. 24. v. 38.*
c *Epiſt.* 14.
d *Thomas Ciſtercienſ. in Cant. ca. 1. v. 4.*
e *In problem. ſect.* 10.
f *Terent. in Eunuch.*
g *Exod. c. 32 v. 6.*
h *Hom. 49. in ca. 13. Matth.*
i *Iob c. 21. v 11.*

§. III.

ABſtinentia & ieiunijs, laſciuire dediſcit caro. Hieronymus mihi iterum in mente eſt? Omnis caro, inquit, *a* concupiſcit quidem ea quæ carnis ſunt, & quibuſdam illecebris, ad mortiferas animam voluptates trahit. Sed noſtrum eſt voluptatis ardorem maiore Chriſti amore reſtinguere & laſciuiens iumentum frænis inediæ ſubiugare, vt non libidinem ſed cibos quærat, & ſeſſorem ſpiritum moderato ac compoſito portet inceſſu.

Daniel ieiunus, inter ſeptenos & quidem impaſtos leones, velut inter agnellos, ſex continuis diebus illæſus agit, *b* & ipſos etiam leones ieiunare docet, ait Baſilius. Hoc tu miraris? inquit Chryſoſtomus, ieiunium interroga, à quo hęc virtus. Ideò D. Petrus contra rugientem ex Orco leonem, aliud non præcepit, quàm: Sobrij eſtote, & vigilate *c*. Ideo ſanctiſſimus ille Hebræus Rex: Operui, ait, in ieiunio animam meam *d*. Bonum animi operimentum, ſubiungit Ambroſius, *e* ieiunium. Qui non ieiunat, nudus & intectus eſt; patet vulneri. Adam ſi ieiunio ſe texiſſet, nuditatem ſuam non erubuiſſet. Cum ieiunat Noë, cunctis pereuntibus ſuperſtes eſt,

eſt, cum vini vim ignorat & potat, ſui filij fit ludibrium. Lot ſobrius incendium euadit, temulentus inceſtum incurit. Dum Samſon ieiunium ſeruat, leones ſternit, mille militiæ cedit, ciuitatis portas velut plumam tollit, vincit & perrumpit omnia, ipſe inexpugnabilis: iam vini & feminæ illecebris captus, robur amittit, in hoſtium poteſtatem venit, oculos, vires, vitam, omnia perdit. Sciuit hæc Dauid, & idcircò pugnæ ſe parauit, & ne cui hoſtium aditus pateret ad rapiendum, vulnerandum, occidendum, ieiunij operimentum arripuit, eoque ſe munijt: Operui in ieiunio animam meam. Caſtitatem defendere, & ſeruare vis? Operi te ieiunio: Abſtinendo vinces. Illud Diui Ambroſij *f* ſæpius iterandum: Fames amica eſt Virginitati, inimica laſciuiæ: Saturitas verò prodigit Caſtitatem, nutrit illecebram. Ea de cauſſa, idem hic ſanctiſſimus Præſul, Ieiunium vocat, delictorum excidium, ſalutis remedium, fundamentum Caſtitatis. Et Diui Auguſtini præconio: Ieiunium purgat mentem, ſubleuat ſenſum, carnem ſpiritui ſubijcit, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit, Caſtitatis lumen accendit.

Audis hęc? & etiamnum Abſtinentiam repellis? vel teſtium numero te obruam. Athanaſius: Vide, inquit, quid faciat ieiunium; dæmones fugat, malas cogitationes expellit, cor reddit purgatius, corpus ſanius. Petrus Rauennas: Scimus, ait, ieiunium eſſe Dei arcem, Chriſti caſtrum, Caſtitatis ſignum, Sanctitatis trophæum. *g* In aperto & extra litem, Abſtinentiam plurimum & *Sanitati* & *Caſtitati* facere. Id enim quod noxij & nimij eſt in corpore, abſumit, caput ſerenat, animum ad ſaniores cogitationes diſponit. Et hæc Salomoni cauſſa fuit, de genio fraudando conſilium capere: Cogitaui, inquit, in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiam *h*. Ita Enos, Enoch, Mathuſalem, Noe, non minus ſapientes fuerunt quam abſtinentes. Ita Nazaræi ac Rechabitæ à ſapientiâ æquè ac abſtinentiâ commendantur. Iuditha tam ſapiens quàm caſta, formam & pudicitiam ſuam cilicijs & ieiunijs propugnauit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia Eremicolarum, Monachorum, Cœnobitarum, quorum omnis vita fuit abſtinere, & Deo ſapere? Verè, anima ſicca & ſobria, anima ſapiens & caſta.

a *Epiſt.* 9. *ad Saluin. c.* 5.
b *Daniel. c.* 14. *v.* 13.
c 1. *Petr. ca.* 5. *v.* 8.
d *Pſalm.* 68. *v.* 13.
e *De Elia c.* 4.
f *Serm. de quadrag.*
g *Sermon. de ieiun.*
h *Eccl. ca.* 2. *v.* 1.

§. IV.

NEc idololatras hoc latuit. Priſci Perſæ, ſi Xenophonti credimus, ad panem nil niſi naſturcium adhibere ſoliti, ſunt & variâ tunc virtute floruerunt, Orbis domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delicias & vina, imperium & vitam perdidit. Priſcos Ægypti ſacerdotes Chæredemus aſſerit, carne, ouis, vino, & lacte ſemper abſtinuiſſe, vt & libidinis ardorem reſtinguerent, & diuinis intentiùs puriuſque vacarent. Iudæorum Eſſeni vino & carne ſibi interdixerunt. Delicias, maximam hominis peſtem iudicauit Socrates, ideò virtutis ſtudioſos ad colendam abſtinentiam crebrius hortabatur, eaque de re interrogatus, quid ſolus ipſe à ceteris adeò diſcrepare mallet: Alij, reſpondit, viuunt vt edant, ego verò edo vt viuam.

At mittamus vetera; longè illuſtriora præ his ſunt recentia. Sed noſti me: catalogum non texam, paucos nominabo, ſed Magnos. Inter ipſas dapes abſtinere aut eſurire, mihi ſemper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, ſæpe tunc minimè bibit cum maximè ſitijt. Et vt ſitim ſuam reddere docilem, aquam quandoque ſpectauit, ſed nec guttam libauit inde. Silius: Exercetque ſitim, & ſpectato fonte recedit. Magnum hoc eſt, ſed Hannibalem non ideò inter Magnos numero, alios & maiores ſpecto.

Notus ille cælo Daniel, quinquageſimus ſeptimus Archiepiſcopus Mogūtinus, Elector quadrageſimus primus, qui Anno Chriſtiano 1582. obijt, vir ſanè in omnibus Magnus, hoc multis ſuperior. Ieiuniorum erat obſeruantiſſimus, ſuaſerant ei medici, alijque complures, ad ieiunium vernum melius toleran-

dum,

dum; vt, quandoquidem piſce non veſceretur, carnes in menſam admitteret. Pontifex etiam, cum ieiunij lege ſoluerat. Solus ille ſibi minimè indulgebat, atque cum aulicam eamque exquiſitam menſam accumberet, ouis ſolum & iuſculis contentus, à ieiunij legibus nec latum vnguem abibat. *a* S. Ambroſius Pontifex, annis compluribus nunquam prandit, de die ſemel dumtaxat refectus. S. Carolus Borromæus, Romanę Curiæ purpuratus ſenator, dignus Ambroſij in tã alto ſolio ſucceſſor, delicatè quidem educatus, eò tamen ſe aſſuefecit, vt vltimis vitæ annis ſolo pane & aquâ viueret; ſolis diebus feſtis aliquid opſonij addidit, nihil tamen eorum quæ gulam mulcerent; nam carne, piſce, ouis, vino ſemper abſtinuit: per quadragintadiale ieiunium etiam panem ſibi negabat, fabis tantùm & ficubus famem mitigabat, non explebat, hebdomade ſanctâ non niſi lupinis) amarorum piſorum genus eſt) victitabat. Hem, tantus Princeps, tam rigidas ieiunij leges ipſe ſibi ſtatuat, & nos ad ipſum collati, mera mendicabula, iuuenes robuſti & vegeti, quibus ſanguis in variam petulantiam ebullit, abſtinentiam & ieiunium ſic horreamus? Nimirum, niſi venter bene fartus ſemper nobis turgeat, mox morbum & mortem ſomniamus, cum fames in omne morborum genus validiſſimè pugnet.

a *Nic. Sera. l. 5. hiſt. Mog. in Dan. c. 22.*

§. V.

IN Italia certè peritiſſimorum medicorum, primum in omni morbo pharmacum eſt, fames & inedia. Rationi hæc admodum conuenienter faciunt, primum enim omnium morborum ſeminarium eſt ingluuies & oppletio, cui ſola abſtinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, ſic eadem omnium in animo vitiorum eſt Antidotum. Non cernis, vt elato frangat ceruicem fames? Auaro, rubiginoſos educere theſauros fames perſuadet. Iracundus ſi egeat, ſit mitior. Otio torpentem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molam, vitat & farinam, & quia fames faſtidioſa non eſt, guloſum à lauticijs ad frugalitatem, luxurioſum à ſpurcitijs ad continentiam perducit. Omnibus vitijs reſiſtit fames, luxuriæ plurimùm. Perpeſſi ſunt exercitus, inquit, Seneca, *a* inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem, Hæc omnia paſſi ſunt pro regno (quò magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis ferre famem, vt animum libidine liberet?

Narrat Rufinus Aquileienſis dignum memoratu *b*. Ad religioſum ſenem reuiſit quiſpiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non ſum amplius ſuſtinendo tot impuras cogitationes, adeo animum meum implent ſordibus. Cui ſenex: ad ſimiles cogitationum ſordes non memini me trahi. Ægrius id verbi accepit homo, & id fieri vix poſſe iudicauit. & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, vt nunquam ab importunis hiſce cogitationibus impugnareris? Senex ad iſta: Ex quo, inquit monachum indui, nunquam ſatis panis comedi, nunquam ſatis aquæ bibi, nunquam ſatis ſomni admiſi. Ita prorſus, quia nunquam ſatur, cibum potius aut ſomnum appeto; nihil moleſtiæ mihi faceſſit libido. Audijt iuuenis, & plurimum profecit ex modeſtiſſima hac Abſtinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

a *Epiſt. 17.*
b *Lib. 3. apud Roſvveid. num. 62. Pelag. libell. 5. num. 31.*

CAPVT VIII.

Septimum INCONTINENTIÆ *Antidotum*, LABORES & AMOR EXERCITII.

ÆDES. Satis multa de Ieiunio. PARTH. Plura debuiſſent. ſed capere te puto, quam cognata ſit Caſtimoniæ Abſtinentia. Sed num recordaris verſiculi noſtri?

Lectio, Flagra, Preces, Confeſſio, Lympha, Labores.

Lympham expoſui. Sanè quod lympha eſt igni, hoc Abſtinentia eſt libidini: Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Caſtitati labores eſſe, quam inimicum otium. Reperias forſan, qui nequaquam ferant, otioſorum titulo inſigniri ſeſe, illi ipſi tamen ſic laborent, vt dubium ſit, otiari præſtet an

ſic laborare. Garriunt, & fabulantur vaniſſima, & hoc colloqui vocant & ſeria conferre, ludunt, deambulant, potant, libros non legunt ſed luſtrant, otio nauſeam demunt, ſexcentis ineptijs diem frangunt, & omnia agendo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, *a* inter oleum & vinum occupati: quibus ad votum dies eſt actus, ſi bene deſudauerunt, qui, quantum ſudoris effluit, tantum potionis ingerunt. Et hoc illorum eſt LABORARE: hæ ſteriliſſimæ confabulationes CONVERSATIO vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus! Ego vero alios tibi labores ingeram tuendæ Caſtitati.

Noſti Dianam ideo fingi virginem, quod otium odiſſet, ſeque cum ſuis aſſiduo venatu exercuiſſet. Apud virgineũ hunc cœtum malè audijt, Salmacis Nympha, quod ceteris perpetuo in opere deſudantibus, ſola illa ignauiſſimas ſectaretur occupatiunculas, & vel crines pecteret, vel vultum erugaret vel genas ſtibio fucaret, vel ſpeculum conſuleret, vel in veſte plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen ſibi viſa plus omnibus agere, & ſe neminem eſſe occupatiorem. Venuſte de hac Ouidius. *b*

Sæpe ſuas illi, fama eſt, dixiſſe ſorores:
Salmaci, vel iaculum vel pictas ſume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia miſce.
Nec iaculum ſumit, nec pictas illa pharetras,
Nec ſua cum duris venatibus otia miſcet.

Eædem hæ voces, iuueni tam malè occupato ſæpius ingerendæ: Quid ceſſas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamum ſume, nota, ſtylum exerce, epiſtolas concinna, orationes compone, poëmata pange. Scripſiſti? Nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legiſti? Nunc ora, cum Deo age, pia & ſacra meditare. Oraſti? ad lectionem, ad ſcriptionem teipſum reuoca. Nil ſine magno labore mortalibus natura dedit: aſſiduus labor, longaque exercitatio docent omnia.

Neque ego te iubeo aſſidue imminere libro aut pugillaribus; dandum eſt aliquod interuallum animo, ita tamen vt non reſoluatur, ſed vt reſpiret, & remittatur. Reſpiraſti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros reſume, vrge opus. Hic vitæ noſtræ circulus eſt, aut laborandum, aut à labore nonnihil reſpirandum, nec in ipſa tamen reſpiratione penitus otiandum, eſtque in ipſo otio cauendum otium.

a *Epiſt.* 15.
b *Lib. 4. metamorph.*

§. I.

SVbijt aliquando eremi tædium Antonium, dubiuſque clamaſſe fertur: Seruari cupio, ſed meæ mihi cogitationes aduerſantur. Dum ſic animo fluctuat, cernit in vicino hominem monachi veſte, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua ſubſidentem, nunc alia facientem: ſimul & vocem audijt: ita & tu fac Antoni. Oraculum ſecutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem ſolitudinis moleſtiam abſterſit perſeuerantia inexpugnabili. Inſtar refectionis eſt, mutatio laboris, & generoſos animos nutrit labor. ÆDES. Et quorſum continua hæc cum laboribus lucta? PARTH. Vt *Caro* tam quietis quàm libidinis appetentiſſima, hoc ſtratagemate diſtineatur, ne quieſcere incipiat, & ſimul laſciuire. Nimis ei pronum eſt, à quiete ad laſciuiam defluere. Plerumque enim, cùm manus ab opere ceſſat, mens ſeſe cogitationibus impuris occupat. Ea re Hieronymi monitum eſt, ſanè ſapientiſſimum: Nunquam te diabolus non occupatũ inueniat. Ea de cauſa per totam Ægyptum nulli monachorum ferebantur otioſi, *a* ſuũ quiſque ſibi victũ labore parabat, nemini grauis, cùm nec oblata quidem ab alijs admittere liceret. Tu tibi labora, dicebam tuæ te manus nutriant, non alienæ: non eſt viri, ſudorem timere. Hinc eius omnes induſtrię fuerunt, vt non ſolum ſibi, ſed & peregrinis atque hoſpitibus cenulam inſtruere poſſent. Imo etiam per loca Lybiæ quæ fames preſſerat, & per diuerſos carceres plurimum alimoniæ liberaliſſimis ſubſidijs partirentur. quæ omnia labor illis ſubminiſtrauit.

Inde inter eos vulgatiſſimum erat, velut oraculum: Qui laborat, ab vno ſolum dæmone vellicatur; deſes & ceſſator ab innumerabilibus exagitatur. Ex illorũ numero vnus, probatiſſimæ vitæ, Paulus Abbas tametſi palmarum

marum fructibus & hortuli ſui prouentu abũde reficeretur, & ideo colligendæ cenę ſecurus feriari poſſet, ne tamen innumeros in ſe diabolos conciret otiando, & caſtitatem periculo exponeret, ſportulas texebat, & quotidianum à ſe penſum exigebat ſeueriſſimè. Tam remotus autem ab vrbe degebat, vt ſi merces ſuas venum voluiſſet extrudere, maius vecturæ quam omnium ſportellarum pretium fuiſſet. Ita elapſo anno cum antrum ſuum vimineis textis impleſſet, ignem ſubiecit, & vnius anni laborioſam ſolertiam Vulcano vendidit. Neque enim vllus, aiebat, aut caſtas habebit cogitationes aut cor mundum retinebit, aut diabolum vincet feriando. *b*

a *Caſſian.l.10.inſtit.c.22.&23.*
b *Caſſ.l.10.inſt.cap.24.*

§. II.

ITer pigrorum quaſi ſepes ſpinarum *a* Quaquà it otioſus, ſpinas offendit; omnes eius ſemitæ impurarum cogitationum ſentibus ſunt obductæ, & hoc otioſi labor eſt, turpia cogitare: has ille corbes contexit, quas poſtea petulante lingua pro libitu quibuſcunque venales obtrudit. vix enim à ſpurcis ſermonibus temperat, qui eiuſmodi cogitationes non refrenat. O Salmaci, ô piger, ſume pharetram, iaculum cape, & tua induſtrijs conatibus frange otia. Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

Pelagius memorat, *b* fuiſſe qui cupiuerit à moleſtiſſimis *Carnis* & *diaboli* ſuggeſtionibus liberari, ſerio tamen reſiſtere nunquam animum induxerit. Hunc religioſiſſimus ſenex aggreſſus: O curſor, inquit, teſtudines, tantum nobis vacat, iam viuere, iam mori ſcimus: O athleta dormiens, vis ſaluari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulſa. An neſcis quid faciant Pancratiaſtæ? ad certamen vocati, proiectis alte brachijs conſiſtunt, caputque & os manibus oppoſitis quaſi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata, & calce, & pugno ferire norunt. Ita & nos oportet animo ſemper eſſe prompto atque intento: ſtandum eſt, modiſque omnibus contra nitendum; cor ſanctioribus cogitationibus firmandum. Faciamus nos quod in nobis eſt, & dominus pugnabit pro nobis.

Sic eſt: nobis laborandum eſt, nec vnquã ab opere ceſſandum, cetera bono Deo cõmittenda. Quod ſi necdũ ô piger, ad laborem incaleſcas, vel Paulum ad opus ſtimulãtem attende: Ijs autẽ qui eiuſcemodi ſunt denunciamus & obſecramus in Domino IESV Chriſto, vt cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent. Quoniam ſi quis non vult operari nec manducet *c*. Peritiſſimus medicus iſte, pharmaco vnico plurimorum morborum cauſas incidit; quot enim vlcera ab vna radice otij emergunt, tot vno illa omnia operis cataplaſmate curantur. Quam vero alijs legem tulerat, eius ille prior obſeruantiſſimus fuit: Ipſi enim ſcitis inquit, quemamodum oporteat imitari nos quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus.

En tibi Tarſenſem Paulum, vbi claſſicum illud inflarat, quo partem multo maximam humanæ gentis ad Chriſti ſigna traduxit, alimenta manu quęſiit; funes texuit, ſcenas & tentoria concinnauit. Ipſa Domini mater, quã nunquam otioſa fuit! nulli pulchrius diurna vitæ ratio conſtitit, quam Beatiſſimæ huic Virgini, quæ à prima luce ad tertiam diei horam placando Numini vacabat ſedulo, inde ad meridiem lanificio, mox à cibo, qui illi parciſſimus fuit, reliquum diei diuinarum rerum lectionibus applicabat.

a *Prou.c.14.v.19.*
b *Libell.5.num.5.*
c *1.Theſſ.2.v.12.*

§. III.

QVod ſi Apoſtoli, ait Hieronymus, habentes poteſtatem de Euangelico viuere, laborabant manibus ſuis, ne quem grauarent, cur tu in vſus tuos ceſſura non præpares? Facito aliquid operis, vt te ſemper diabolus inueniat occupatum.

O Salmaci, Salmaci! ô pigrum pecus! ad laborem nati ſumus, nec vlla nobis ſine labore obtingit virtus. Scis, dum ſe Dauid exerceret in militia, non inſultabat ei luxuria:

cum cœpit abundare otio, cœpit etiam laborare adulterio: Salomon dum templum ædificat, luxuriam ſuperat, ab opere quietus, & Aſtartem Deam colit, & Venerem. Agamus, Ædeſime, agamus ſemper aliquid, vt nos diabolus nunquam non occupatos inueniat. Conceſſum nobis otium, vertamus in negotium, nulla nobis prætereat expers laboris, non dies dumtaxat, ſed nec hora, ſed nec pars horæ. Ij quibus vacare lubet & feriari, nondum didicerunt *noſſe tempus*, quod Pittacus monebat.

Tempus, pretioſiſſimum eſt impendium, nec alterius vllius rei grauior eſt quã temporis iactura. Perdi poteſt tempus, reparari non poteſt. Aliquid temporis amiſiſſe, damnum eſt irreparabile. Idcirco ipſi Parthorum reges ne deſidia torpeſcerent, telorum cuſpides acuere conſueſſe, ſeduloque id feciſſe traduntur; vt non ſolum animi oblectationem ex ea re ſibi quęſierint, ſed & laudem. Satius profecto eſt aliquid agere, quam nihil agere, modo id quod agitur, honeſte fiat. Qui nihil agit, eſſe omnino non videtur, niſi cadauer culcitræ incumbens & torpore multo ſepultum.

Plinius Maior, cum nepotem ſuum cerneret otioſè diem imminuere deambulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non ſine dolore gemo) ah quoties videre eſt iuuenem aut virum his ipſis vocibus compellandum: poteras has horas, hos dies; poteras imo hebdomades, hos menſes non perdere. Breue eſt vitæ huius curriculum, inquit Hieronymus, hoc ipſum quod loquor, quod dicto, quod ſcribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut creſcit aut deperit. Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs inſtruit, aut validiùs confirmat, quàm honeſta operatio, & ſolers induſtria. Ignauia hebeſcunt animi, torpeſcunt corpora, fiuntque morbis impenſiùs obnoxia: virumque tuetur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus ſita eſt, nec effugit diaboli pedicas, quiſquis fugit laborem. Labor eſt materia virtutis & gloriæ; illum qui reijcit, eijcit iſtas: non poteſt paruo res magna conſtare *a*. Ad rem noſtram veriſſimè Laurentius Iuſtinianus: Quęadmodum, inquit, temperato labore carnis incendia cohibentur, ſic otio fouentur & creſcunt. *b* Centies repetendum: Aſſiduè age aliquid, vt te diabolus ſemper inueniat occupatum. Sequitur: *Portarum excubia.*

a *Senec. epiſt.* 19.
b *Lib. de ligno vitæ cap.* 5.

CAPVT IX.

Septimum INCONTINENTIÆ *Antidotum ſollicita* SENSVVM *exteriorum* CVSTODIA.

OCulos pudicè claudendos, ſupra demonſtrauimus. Verùm vrbs illa hoſtem non excludet, quę vnam obſeruauerit portam, apertis ceteris: omnes claudendæ ſunt. Pars magna innocentiæ eſt, opportunè velaſſe oculos. Sed plures ſunt ianuæ per quas illabatur hoſtis, nares odorem, ſermonem aures, guſtatus ſaporem admittunt, manus tactione gaudet. Ad omnes has portas intentiſſimis excubijs eſt opus, parum eſt hic vigilare ianitorem, niſi & pugnare ſciat, atque hoſtiles ingreſſus vi arcere. De his quinque corporis ſenſibus non inuenuſtè Nicetas Serronius *a*: Senſus, inquit, niſi probè regantur, ad vitium faciles ſunt viæ, peccatique ianuæ; per eos enim ad vitia nobis aditus patet, ac per eos in animum influit peccatum. Hi ipſi ſenſus humani ſæpiſſimè lenones ſunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt, nuncij ſunt, qui ad voluptatem inuitant; raptores ſunt, qui animum ad res creatas abripiunt, feneſtræ ſunt, per quas omnium ſcelerum contagio irrepit; oſtia ſunt per quæ animus ſemet ſibi ſuffuratus, clanculum euolat ad prohibitam pabulationem. Idcirco Gregorius Magnus: *b* Ad cuſtodiendam, inquit, cordis munditiem, exteriorum ſenſuum munditiem ſeruanda eſt. Mors per feneſtras aſcendit, & domum ingreditur, cum concupiſcentia per ſenſus corporis, habitaculum mentis inuadit. Sic perimus miſeri, rimarum ſæpe ac feneſtrarum pleni ſumus, & quacunque voluptas veniat & ingreſſum roget, beneuoli eam ac faciles admittimus, non aliter quam Troiani fatalem illum equum, qui tunc demum cœpit eſſe exitium vrbis, cum vrbe receptus eſt. Multa recipimus per exteriores ſenſus, quæ primâ fronte amicitiam præ ſe ferunt, recepta hoſtilem in nos ſęuitiem exercent,

ercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generoſum vinum, bellaria exquiſita non applaudente guſtatu recipit? ingrediuntur blande, ſed in nouiſſimo mordent vt coluber, & ſicut regulus venena diffundunt *c*. Quis ſuauiſſimam Sirenum ſymphoniam non auidis haurit auribus? At non ſemper pudica & caſta eſt muſica: aliquos quandoque ad bellum afferauit, alios tamen etiam ad libidinem incitauit. Quis Sabęos odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrectat manibus? ſæpe tamen hęc talia neſcio quam mollitiem affricant animo. Quis elegantis formæ decus non beneuolentiſſimis tuetur oculis? ſed heu, quoties decepto lugendum fuit: Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error?

a *In comment. in orat.*38.*Nazian.*
b *Initio cap.*31.*Iob.*
c *Prou.cap.*23.*v.*32.

§. I.

ITa frequentiſſimè *Videre* noſtrum, & *Audire*, noſtrum *Odorari, Guſtare, Tangere*, in apertum nos non periculum modo, ſed exitium clandeſtina proditione perducit. Salomon monuit: Omni cuſtodia cuſtodi cor tuum, quia ex ipſo vita procedit. At cordis nulla erit cuſtodia, niſi quinque illorum ad cor oſtiorum cuſtodita ſint clauſtra. ÆDES. cui ergo claues ad quintuplex hoc oſtium committendæ? PARTH. aut *Neceſſitati* aut, *Vtilitati*, alterutri ſanè, nunquam *Voluptati*. hoc aſſero: ſi quid videre velis, ſi quid audire, ſi quid alijs ſenſibus admittere, aut *Neceſſitas* te cogat, aut *Vtilitas* impellat, ſi ad ſolum *Voluptatis* nutum hæ portæ pandantur, vel etiam vnica illarum, non cuſtodis cor tuum, ſed prodis: proditorem tui te caſtri non gubernatorem fuiſſe, breui ſenties. *Voluptas* enim vbi has claues nanciſcitur, ad cordis penetralia, turbam intromittit promiſcuam, & plures hoſtium quàm amicorum. Inde animus heu quantis ineptijs, phantaſijs, ſtultitijs impletur! omnium rerum imagines, pleræque vanæ, turpes, obſcenæ, ad cor conuolant. Ita *Voluptas* agit, cum clauium, ad illas quinque ianuas fit domina, omnia ſuſque deque vertuntur, illudque vnum agitur, vt Animus à *Voluptate* delinitus atque perſuaſus, ſuis ſe concupiſcentijs vendat, nec abhorreat ab vlla cogitationum turpitudine. Eò ſpectant Beati Baſilij verba: *a* Oblectationis appetitus è carne, velut ex fronte manat & per omnes ſenſus, tanquam per flumina diffunditur. Idem: *b* Aſpectum, inquit, æquè ac auditum exæqua cum profectu inde conſecuturo. Sic oportet: quiſquis ad aurium voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel ſolo auditu obſtringet animum. Leuia forſan creduntur, arrigere aures ad vana, curioſa, ridicula, noua, ad nugas, fabulas, laudes proprias? & quis hic ſurdus aut ſomniculoſus eſt, cum talia in ſermonem veniunt? vnica illa vox *noua, noua*, aures nobis longiſſimas facit. Sed ignoſcat mihi tuus genius, qui rerum nouarum narratiunculis delectatur, mendacijs paſcitur; qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit, ventos reti venatur. hinc quandoque gradus fit, vt aures ſponte pateant ad ſcurrilia etiam colloquia, laſciuos ſermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non rarò tam audiſſe noxium quàm dixiſſe. Nota eſt Bernardi cenſura in hos auditores: *c* Porro, inquit, detrahere & detrahentem libenter audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim. Nec fallitur Hieronymus, *d* qui: Si deſint, ait, audientes, non inuenientur detrahentes. Sapiens erit qui peſſimè huic turbæ verborum clauſerit aures, quibus ceram parum eſt obdere. Firmiori ſpiſſamento opus eſt, quam vſum in ſocijs Vlyſſem ferunt. Aures tuas non cerea; ſed ſpinea ſepe muni, & quandoque tui amantiſſimis ſurdum te præſta. *e*

a *Lib. de vera virginit.*
b *Serm. de abdicat.*
c *Lib.* 2. *de conſid. fine.*
d *Ad Celant.*
e *Senec. epiſt.* 31.

§. II.

ODoratus eiam ſuis eget cuſtodibus! ÆDES. Quid ſi me horrorum flores, ſi templorum odores & thureę nubes inuitent, num vis vt nares obſtruam? hic ego totus cum Catullo cupiam naſus fieri. PARTH. Catullianum eſt hoc votum, ſcio, ſed parum Chriſtianum: dixi iam ſenſuum exteriorum claues, non *Voluptas*, ſed aut *Neceſſitas* habeat,

aut *Vtilitas*. Si ſuos tibi aut templum, aut hortulus odores afflet. non vt nares conſtringas, iubeo, ſed vt ſimul mentem dilates, & memineris dicti Paulini: Chriſti bonus odor ſumus Deo *a*. & Dauidici: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo *b*. Cogita, phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. *c* Sic ſine noxa, ſeu thuribula ſeu florum agmina, ſuos tibi odores propinabunt. Alti hic animi Auguſtini: De illecebra odorum, inquit, non ſatago nimis; cum abſunt, non requiro cum adſunt non reſpuo, paratus etiam eis ſemper carere *d*. Quod ſi ſolius hic negotium ſit *Voluptatis*, ſi moſchum, ſi muris peregrini folliculos, ſi ambram & cybetram veſtis chirothecæ, manus, cubicula ſpirent, hic iam noxa, & irritamentum libidinis, & culpandæ deliciæ. Harum appetitus incontinentię notam ſubit, pręſertim ſi vehemens. Et huius generis oblectamenta plerunque videbis vel fœda eſſe vel leuia. Aſſyrij, Arabes, & Sabæi noſtris armis domiti, ſuis nos odoribus expugnant. Reuera omne hoc bene olendi artificium, non boni odoris argumentum, ſed latentium ſignum eſt defectuum: turpius eſt enim artificioſis quam ſimplicibus aſſueuiſſe; omne autem quod turpe eſt, quò ſit artificioſius, eò ſit turpius. Meminiſti iuuenis, qui cum Veſpaſiano Principi pro collata præfectura gratias acturus, factitijs eiuſcemodi odoribus halaret, ſtomachatus Imperator, acri ſupercilio & voce aſpera: Mallem, inquit, allium oboluiſſes. Sic increpitum ſine honore, reſciſſis conceſſę iam gratiæ litteris, bene olidum dimiſit. Ita dedecori ſunt odores eiuſmodi; interdum etiam damno. Muleaſſes Rex Tunetorum; contra Amidam filium, regni recuperandi cauſſa pugnauit, ſed infeliciter: cumque immiſtus fugientium turbæ Muleaſſes facilè ſe regem diſſimulaſſet, cruore & pulueribus fœdatus, ſolo vnguentorum odore agnitus, & è fuga reprehenſus eſt. Capto filius vtramque oculorum pupillam candenti ſcalpello rimatus, miſerum parentem æternæ noctis damnauit. Plura his non abſimilia commemini. Horrificum illud quod Petrus Damianus prodit de femina Veneta, *e* Non repeto; eius narrationi hoc vnum addo cum poëta. Optimè olet, qui nihil olet *f*. Et ab experientia diſcimus, eorum cadauera grauiſſimè fœtere, qui dum viuerent, optimè olebant. Fugiat has delicias, qui rerum vilium & vltimarum dedignatur eſſe mancipium. Vnguenta quidem penetrabilia, ſed penetrabiliora ſunt vitia, quæ hac via celerrimè ad nos ſe penetrant.

a 2. *Corinth.2.v.15.*
b *Pſalm.140.v.2.*
c *Apocal.cap.5.v.8.*
d *Lib.10.confeſſ.cap.32.*
e *Epiſt.ad Blancam comitiſ. de inſtitut.monial. cap.11.Baron.tom.10.an.998.nu.20.*
f *Cic.ad Attic.2.Plaut.Moſtell.*

§. III.

VTi ad Viſum, ad Auditum, atque Odoratum, ſic ad Guſtatum conſtituere nefas eſt clauigeram *Voluptatem*. De pernicioſis menſarum lauticijs, & Abſtinentiâ iam egimus. Quàm autem guſtatui, eiuſque appetentiæ, non ad *Voluptatis* leges agendum ſit, inſigniſſimè docens Auguſtinus: *a* Sicut æger, inquit, ad medicinam, ſic ad ſumendas dapes debet quiſque accedere, nequaquam videlicet in illis *voluptatem* appetens, ſed *neceſſitati* ſuccurrens. Et hanc guſtatus legem à Deo ſe accepiſſe gratulatus: *b* Hoc me, inquit, docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam. Non ego immunditiam opſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Eſau lenticulę cõcupiſcentiâ deceptum, & Dauid propter ea quæ deſiderauit à ſeipſo reprehenſum, & Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Et hæc illum philoſophia non dicere docuit, ſed facere. Nam Auguſtinus, eſu carnium ferè abſtinuit, ſed & alijs ciborum lauticijs menſa tua interdixit, menſas alienas & conuiuia ſtudioſè declinauit, itaque ſe hic in ordinem redegit, vt de ſeipſo teſtetur: Quotidianum bellum gero in ieiunijs, ſæpius in ſeruitutem redigens corpus meum. *c* VVolſtanus, VVigornienſis antiſtes, *d* non minus guſtatum inſigni victoria triumphauit. Fuit vt poſt rem diuinam in abdito loco prolixioribus precibus vacaret. hic ad eius nares, aſſæ carnis delicatus odor porrigit, & vnà appetitus edendæ. Turbari ſenſit animum vir ſanctus, à precibus in culinam ad ollas trahi. Tunc ipſe ſecum: Hoccine, inquit, precari eſt? hoccine

eſt

eſt Deo loqui?dũ lingua voces depromit, dum manus cęlo attolluntur, mens per culinam vagatur. Lues hoc commiſſum, ne dubita. An non libenter eſitares carnes aſſas? ego tibi eas condiam, vt ſapiant. Sic ſtatuo: nec illas quarum ad te odor peruenit, nec vllas alias libabis in poſterum vnquam. ſic ſancio lege irreuocabili. Dixit, & fecit: tam tenax & perſeuerans exequẽdi propoſiti, quàm concipiendi. Hoc vno guſtatus triumpho maximum gradum fecit, ad omnem vitæ ſanctitatem, miraculis illuſtris, obijt anno Chriſtiano M. LXVII.

Hoc ſanctiſſimorum quorumque hominum primum fuit negotium, Gulam odiſſe, & Guſtatum velut proditorem, tam blandum quàm noxium, modis omnibus perſequi. Non ſolus Iſidorus Sacerdos, nunquam ſatur è menſa ſurrexit plures hac lege vixerũt, NVNQVAM SATIARI. Magnus Daniel vates, magni ſocij eius hoc ipſo, quod vino regio & ferculis delicatioribus abſtinuerunt, contenti frigida & parabili victu. Ita non Gula tantum, ſed & ipſis flammis ſuperiores facti. Nos in contrarium nitimur, quos tantò ſecuriùs Gula in pręceps agit, quanto frequentiùs honeſto neceſſitatis nomine ſe tegit. Ita ſæpe flammam flammę addimus & oleum ardenti camino affundimus, qui calorem naturalem in vitia ſponte protuberantem multo vino animamus. Vinum largius hauſtum, malus eſt conſiliarius. Ergo gulam frena, & omnem carnis appetitum facilius frenabis. *e*

a *Tom.9. de conflictu vitiorum c.18.*

b *Lib.10. conf. c.31.*

c *Exod. c.*

d *Sur. de eo 19 Iunij.*

e *Thom. de Kemp. lib.1. c.19.*

§. IV.

CLaues ad *Viſum Auditum, Odoratum & Guſtatum* negauimus *Voluptati*; multò minus concedemus ad *Tactum*. Senſus hîc totum corpus permeat omnium oblectationum vaferrimus auceps, frequenter alios ſenſus, quorum ille opera ad ſuas voluptates aucupandas vtitur, vna ſecum trahit in exitium Baſilius hoc aduertens: Tactus, inquit, omnium ſenſuum deterrimus, ſocijs abblanditur, vt eos adiutores habeat ad ſectandam vitiorum dulcedinem. Cautè hic, cautè prorſus agendum, & pro norma honeſti monitum hoc habendum: *quod non licet concupiſcere, noli tangere.* Tactioni non ſatis eſt corpus veſtiri; niſi & molliter veſtiatur; nec ei ſatis, cubare, cum dormit, niſi & molliter cubet. Hoc primæ tactionis curę ſunt, vt omnia vbique reperiat mollia, & blanda, idque, vt patet, ad voluptatẽ. At hoc pridem damnatum à Chriſto: Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt, *a* ſed eorum qui in terra, non regis ſummi & æterni. Et Ioannem Zachariæ filium, Iordanis accolam, non à molli, ſed ab aſpera & ſetoſa veſte commendauit. Neque diuinus Lucas purpuratum epulonem à veſtium mollitie accuſaſſet, niſi eam Cælites eſſent exoſi, qui malè tecti Lazari funus frequentarunt; alterum in purpura mortuum, in Orco ſepultum, nullo dignati ſunt honore. Mollem & delicatum habitum Caſtitas certè non amat; hæc libidinis aut inſignia ſunt, aut incitamenta.

Simplicis cultus munditie gaudet pudicitia illic plerunque pretioſus eſt cultus & mollis, vbi pudor eſt vilis. Auguſtus Imperator licentioſiore habitu filiæ grauiter offenſus comptam hanc in veſte mollitiem, inſigne vocabat ſuperbiæ, & luxuriæ nidum. Sed hæc omnia ſectatur tactionis ſenſus, niſi ad Chriſtianas leges ſeuerius coërceatur, ſi quando indulgentius habetur, tunc & mollem poſtulat veſtem, & molliorem lectum; neque ſomnum ſperat facilem, niſi plumis profundius mergatur. Ab his initijs ad vitioſiorem licentiam proficit, & demum in leges verecundię impudenti audaciâ delinquit. vel nominaſſe; pœnè nimium eſt, inuerecundos tactus, amplexus, oſcula: ſatis dixi, & iuuabit forſan vel ſolo nomine perſtrinxiſſe hæc dedecora. Cautè, mi Ædeſime, cautiſſime, hic agendum, ſi velis caſtè, è leui ſæpe tactu, non leuis ſecuta eſt turpitudo. Rogatus Aurelius Auguſtinus, quid eſſet quod nollet cum ſorore habitare, ita occurriſſe fertur: quia non ſunt mihi ſorores, quæ cum mea ſunt. Enimuerò malum eſt videre feminam, peius alloqui; peſſimum attingere. Ideò Nicetius, *b* ex optimo Sacerdote, Lugdunenſis Pontifex, amantiſſimus puritatis, ſuos aſſiduè monebat, & tactus & verba cauerent obſcœna: ipſe ſui maximè

memor,

memor, vel infantium etiam membra nuda manu tangere verebatur: neminem hic nimis cautum cenſebat, vbi *voluptas* ſeſe tam celeri dolo inſinuaret. Cum ferrum tangit ſilicem, exiliunt ſcintillæ; cum tangitur ſerpens, mox caput replicat, vt mordeat tangentem: quò caſtior quis eſt, hoc & cautior eſt, ne carnem tangat non ſuam, vnde ſua vratur; néve ſerpentigena luxuria, mox vbi tactus impudicos ſenſerit morſum inferat, & vulneri venenum inſtillet.

Editha *c* Edgari Anglorum Regis filia non ſolùm regio ſanguine, ſed virtutibus illuſtriſſima, poſt mortem Dunſtano Epiſcopo per ſomnum viſa, de corpore ſuo monuit. & ne hoc vanum duceret, addidit illud: etiamnum ab omni tabe illæſum reperiendum, oculis ſolum, manibus atque pedibus in cineres ſolutis, quibus olim puellari leuitate eſſet abuſa, dextrum verò pollicem quo toties crucem ſignaſſet, remanſiſſe integrum, vt eluceret clementiæ diuinæ benignitas in partibus ſeruatis; iuſtitiæ ſeueritas in abſumptis. Rectiſſimè ergo Baſilius: *d* Sit virgo, inquit, virginis auditus, & viſus, & guſtus, & tactus; iugulando quidquid à verâ virginitate degenerat.

a *Matth.c.*11.*v.*8.
b *Gregor.Turon.in vitis PP.cap.*8.*Sur.*1.*April.*
c *Sur.*16.*Sept, vixit circa an.*980.
d *L.de vera virg.*

§. V.

SVbmoueor hic beati Iacoponi è S. Franciſci familia, viri integerrimi, hic perquam eleganter, quinque hominis ſenſus exteriores, in hunc modum deſcripſit. *a* Virgo erat, & huic quinque fratres. Primus, Pictor: alter, Muſicus: tertius, Cocus: quartus, Pharmacopola: vltimus, Caupo, homines exigui cenſus. horum ſororem fecit opulentam nobiliſſimus Vnio. Hunc paupereculi fratres precibus extorquere certatim inſtiterunt. Muſicus: noſti, ait, rem meam eſſe teuuem; da gemmam tuam, & ſeruaſti vitam meam. pro eâ ego modos muſicos faciam quos laudes: Tu verò abi, mi frater, inquit virgo, tantillo pretio gemma mihi mea venalis non eſt.

Pictor, vt gemmam impetraret, picturam promiſit, quam haberet, elegantiſſimam: ſed repulſam tulit. Idem tentauit & pharmacopola, neſcio quid nouæ fragrantiæ pollicitus, ſed eadem repulſa dimiſſus eſt.

Nec aliud tulit reſponſum cocus, etſi Iouis cerebrum, & delicias exquiſitiſſimas ſponderet. Caupo, homo impudens, ſcire ſe aiebat lectiſſimos iuuenes, qui omnes eius eſſe cuperent mariti: hac in re ſolertem ſe fore actorem recepit. Minimè placuit qui maximam ſperabat gratiam, extemplo reiectus. Hanc demum gemmam Optimas obtinuit, in cuius vnà thalamum denupſit Virgo. Hoc, ita Iacoponus explicabat: Anima, Virgo eſt: Voluntas, gemma: Virginis fratres, ſenſus exteriores, viſus Pictor, auditus Muſicus, odoratus Pharmacopola, guſtatus Cocus, tactus Caupo. Sed an non inſigniter deliraſſet Virgo, ſi pro reculis viliſſimis, ſua ſe gemma priuaſſet? Optimati, Chriſto Domino erat ſeruanda. Atqui nos longè ſtultiores ſumus, & vero nomine, inſani, qui Arbitrij noſtri, ſeu, noſtræ Voluntatis pretioſiſſimum vnionem, pro delicijs eſcarijs, pro obſcœnis narratiunculis, pro Venereis delectatiunculis, pro vitreis fractis & pupis, verè pro ſcarabæi vmbra, non vendimus, ſed turpiſſimè abijcimus. Ille, vt cupita ſibi liceat videre, innocentiam perdit: iſte, vt gulam ſaginet, Caſtimoniam offendit: hic, vt omnis generis ſordes per aures recipiat, pudicitiam expellit: alij, vt omnem odorationi & tactioni libertatem permittant, verecundiæ leges negligunt. Ita noſtram nobis gemmam, Voluntatem ſeu aſſenſum, illi peſſimi quinque fratres extorquent & ſubducunt. Ad extremam ſpiritus inopiam deuoluimur odorando, tangendo, maximè videndo & audiendo.

Memini me legere de homine ægro, ſed rectiſſimè ſibi conſcio, qui in mortis vicinia, velut orator ad ſeipſum, omnibus corporis ſenſibus meritam gratiam retulit in hunc modum: O mei Oculi, amo vos de hac re, quod paſſi eſtis noctem vobis & cœcitatem perſuaderi, quotieſcunque vanitatis aut laſciuiæ aſpiciendæ fuit periculum: hæc mihi nox, hæc cœcitas ſæpe fuit ſaluberrima. O meæ Aures, gratia vobis habeo, quod artificio extemporali obſurduiſtis, ad omnem inhoneſtum, obtrectatorium, noxium ſermonem: hæc mihi ſurditas ſæpiſſime

ſime fuit ſaluti. O Manus meę, vobis memori mente adſcribo, quod delicias & tactui iucunda potuerim aſpernari: veſtra mihi ad hoc profuit continentia.

O mi Olfactus, & tuis beneficijs reſpondeo; tuæ fuit virtutis, & odores gratos ſpernere, & ingratos perferre Dei cauſſa: multum me iuuit tua patiens induſtria Et ô mi Guſtus, tibi quoque me gratum prębeo, tibi acceptas refero victorias plurimas; pars ſalutis meæ maxima in te ſtetit: potuiſti & dapibus carere, & inter dapes eſurire; potuiſti & in copia abſtinere. & ſuſtinere inopiam: fateor, abſque te fuiſſet, mei hoſtes me millies ſub iugum miſiſſent: abſtinendo & ſuſtinendo promouimus. Igitur, ô meum corpus, ſine me breui temporis ſpatio à te abeſſe: iungemur iterum iterum, & vnà fruemur pręmio inexplicabili, felicitate non finienda. Vtiliſſima monita, ſi ſint qui ijs pareant.

Pelagius refert, ſanctam Syncleticam dicere ſolitam: Sobriè viuamus, quia per ſenſus corporis noſtri fures ingrediuntur. Verè: & ſæpe non vnus aliquis furunculus, ſed furum & prædonum ingens turba, cogitationum & imaginum fœdarum magnus numerus. Hinc lugubris ille gemitus clamantis prophetæ: Deprædatus eſt oculus meus animam meam Voce præeuntem ſequamur; clamet pro ſe quiſque: heu præda factus ſum oris, & oculorum meorum, aurium, & manuum mearum! deprædatus eſt animam meam viſus meus, auditus, tactus, guſtatus meus. Cor ſine ſenſuum cuſtodia, vrbs eſt ſine mœnibus, domus ſine oſtio, hortus ſine ſepe: illam hoſtes tranſiliunt, hanc fures expilant, iſtum conculcant feræ.

CAPVT X.

Octauum INCONTINENTIÆ *antidotum, aſſiduè cogitata* DEI PRÆSENTIA, *in omni loco.*

ÆDES. Partheni, dimittis me plenum ingentis fiduciæ ad ſanctiores mores, inſtituis, diſputas, doces, aduerſus omnem vim vitiorum me munis. PARTH. Si laudare velis, hoc eſt, adulari, ego interrumpi nolo; pede quo cœpi, pergam; iam enim proſpicio. Reſtant pauca, at profectò, ſi rem ſpectes, non paucis explicanda. verſiculum tenes?

Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœna.

Suas portis excubias dedimus. Nunc Dei Præſentiam contemplemur.

Et principio quidem mirari ſubit, nos in plurimis non circumſpectiores eſſe, quos *oculus Domini* vigilantiſſimus, obſeruat omni momento, omni loco. ÆDES. Ergo hic Deus ad linguam, ad oculos, ad manum meam? PARTH. Dubitas, etiam intra oculos, linguam, manum tuam eſt, qui cor tuum vndequacunque penetrat Deus. Quid clarius, quid crebrius inculcat ſacra pagina, quàm hanc ipſam Numinis præſentiam in omni loco; digitum, pro more meo intendam ad pauculos fontes, Salomon, apertiſſimè pronunciat: *a* In omni loco *oculi Domini* cōtemplantur bonos & malos. Inſomnes ſunt hi oculi, nullo temporis puncto clauduntur. Idem affirmat Siracides. *b. Oculi domini* multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem; circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi; intuentes in abſconditas partes. O verè nimium quàm lucidiores omni ſole *Oculos*! Sol excludi poteſt, ſexcentis modis, nullo diuini oculi, qui omne profundum rimantur, qui parietes omnes vel etiam ferreos penetrant. Nihil eis clauſum eſt. Omnium luculentus teſtis, diuinus Paulus: Et non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius *c*. Cuius oculi (verba ſunt Hieremiæ Prophetę *d*) ſuper omnes vias filiorum Adam, vt reddat vnicuique ſecundum vias ſuas, & ſecundum fructum adinuentionum eius.

a *Pro c.* 15.*v.* 3.
b *Eccli. c.*23.*v.* 28.
c *Ad Hebr.cap.* 4.*v.* 13.
d *Hier.cap.* 32.*v.* 19.

§. I.

ABimelechus Rex, cum Saram Abrahami coniugem mille argēteis donaſſet, iſtud moniti adiunxit: Et quocūque perrexeris, memento te deprehēſam *a*. Auro prorſus hoc, & cedro ſcribendum: *Memento te deprehenſum.* Nulla tam abdita cogitatio, tam furtiua libido nulla eſt, nullum tam clandeſtinum furtum, quin & illam, & iſtam, & iſtud *Dei oculus* deprehendat. Quidquid dicas faciaſve-

quidquid vel arcaniſſimi ſecreti etiam cogites *memento te deprehenſum*. Vbi vbi locorum, & quidquid denique rerum agas; etſi tam ſolus ſis, vt nec muſca tecum ſit, tamen *memento te deprehenſum*, ab oculo omnia cernente.

Hęc ignorantię noſtrę labes eſt, ad Deū velut longè diſſitum ſuſpirare. Proximè nos eſt, imò in nobis eſt, & nos in ipſo, velut piſcis in mari, auis in aëre, in circulo punctum. Quoquò iſtud ſe mouerit, clauſum eſt, quoquò piſcis natauerit, aquis circumfuſus eſt, quoquò volauerit auis, ab aere circumtecta eſt. Suum hunc errorem, qui Deum velut remotum fingit, damnans Auguſtinus: *b* Errauì, ait, & multum laboraui, quærens te extra me, & tu habitas in me: mecum eras, & tecum non eram; malé quęrebam foris, quod erat intus. In iſta formola, quæ feciſti, ego deformis irruebam. Ea me tenebant longè à te, quæ eſſe non poterant niſi in te.

ÆDES. Sed num Deus ſit præſens, etiam in impijs? PARTH. Te hominem albæ mentis! præſentiſſimus eſt, etiam in impijſſimis & quidem, vt Theologorum ore loquamur, per eſſentiam, per preſentiam, per potentiam ſuam, ſolum non per ſuam gratiam Deus cũ omni ſanctitate & ſapientia ſua cum omnibus ſuis theſauris, æquè totus ac præſens fuit in Iuda Chriſti proditore, quam in Petro Chriſti defenſore. Miſeri nos & cœci, quam non cogitamus iſta! momentis ſingulis, diuinâ manu ſuſtentamur, & quaſi aſſiduè recens creamur. Ceſſet Deus vel puncto temporis benefacere, & omnia, quæ noſtra vocamus, in tenue nihilum euaneſcent. Pulchrè Bernardus: Idcircò, inquit, ſicut nullum eſt momentum, quo non fruamur Dei miſericordiâ, ſic nullum ſit momentum, quo eum præſentem non habeamus in memoria. Momento nos Deus, vel ignibus æternis addicere, vel cælo adſcribere poteſt. Inſtillet modò vel vnicam ſcintillam luminis, quod gloriæ vocant, & in cęlo iam erimus, etſi extra cælum ſimus. Nuſquam à Deo nec latum vnguem recedimus. Et dic, quæſo te, mihi: Si quis ſtaret vndequaque flammis præaltis & in orbē cinctus, ſciretq; illicò pereundum ſibi, ſi ſcintilla vel vnica tangeretur, quam parcus ei riſus foret, quàm modeſtus ſe contraheret, quàm pauidus trepidaret? Atqui verè in Deo, igne illo immenſiſſimo ſtamus, mouemur, deambulamus, quicquid rerum agimus, agimus in illo, ab illo vndique circumdati. Nec neſcire poſſumus, quod vnicum Dei *velle*, nutus vnicus, aut in cineres redigere nos, aut ad inferos momento præcipitare poſſit: & tamen cum hoc igne intelligentiſſimo pugnamus, hunc conſpuimus, hunc impio ferro fodimus, hunc nouis quotidie iniurijs laceſſimus, & nequitias noſtras (quo quid dementius?) non obſeruari credimus. Heu, miſeri, à Deo vndique depreprehenſi, tamq; morti, quàm inferis vicini, quid compreſſis oculis cœci ruimus in exitium? In omni loco *oculi Domini* contemplantur bonos & malos. Ah! quàm cautè & quàm ſubmiſſè ſe gerere par eſt, in *Oculis* tanti *Domini*, quos nec ad momentum vel exire licet, vel declinare. *Quocũque perrexeris, memento te deprehenſũ.*

a *Gen. c* 20. *v.* 15.
b *Soliloq. ca.* 31.

§. II.

VNicus hic, & ad omne flagitium acerrimus eſt ſtimulus, credere, ſe non videri: I modò, & furē interroga quid hæc audeat? arbitrabar, dicet, me non videri. Sed & adulterum adi, & quære: Tune alienam domum inuadere, coniugem non tuam violare impuriſſime? ſi Deum non metuis, etiam magiſtratus vindictam negligis? trepide reſpondebit: Putabam, neminem huius fore conſciũ. Sed ad plures te mittam. Accede ſilentio improbiſſimi oris hominem, & dum dominum ſuum diris omnibus execratur, interroga: in quem hoc linguæ virus euomat? territus dicet: credebam me ſolum eſſe, & à nemine audiri. Hæc via ad inferos rectiſſima eſt, ita viuere, tanquam ſi nullius oculo notetur, à nemine videatur, Hinc impiorum voces illæ: quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? *a* Et dixerunt: non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Contra hos acriter inſurgens regius pſaltes: Intelligite, inquit, inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite. Qui plātauit aurē, non audiet? aut qui finxit oculum, non conſiderat? dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt *b*. En, cogitatus tuos nouit, vel latentiſſimos, & ignorabit auſus & facta? Sed hunc talem tenebrio-

ſtebrionem, qui humanos ſolum oculos amotos à ſe cupit, diuinos non curat, ſic loquentem producit Siracides: *b* Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt, & nemo circumſpicit me. Quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus, Impijs his vocibus oppoſitiſtas: Et non intelligit quoniam omnia videt *Oculus* illius, quoniam expellit à ſe timorem Dei, huiuſmodi hominis timor. ÆDES. Noſtra nos fides docet, nihil clam Deo fieri, omnes & omnia ab ipſo videri, æquum proinde eſt, vt quis in omnibus ſeipſum ſic excitet: ATTENDE TIBI. PARTH. Recte: ſed vide, mi Ædeſime, quo hominem malignior affectus, aut laſciuior appetitus non pertrahat, & abducat ab illa fide. Homo impurus & libidinis ſectator (eadem eſt omnium vitiorum ratio) ante ſe habet hæc duo: Carnis petulantiam, & Fidei notitiã, fœda petulantia illa vult in opus prodire quod cogitatur; non vult Fides, & à Deo cuncta cerni affirmat. Ergo ne illle crimen deſerat, deſerit fidem & vt adulter fit, fit hereticus facto. Idem vel ſolis fit cogitationibus. Cogitat quis obſcœna, nec tamen neſcit has ipſas in ſe cogitationes à Deo videri. En hic fidem, quæ identidem pungit, vellicat, monetque: Deus videt illa quæ cogitas; cor tuum Deus penitiſſimum peruidet: eijce has & imaginum & cogitationum ſordes. quid hic miſer? ne cogatur ſuas expellere cogitationes, expellit à ſe fidem & tantundem facit, ac ſi dicat: non cernit hæc Deus, quæ cogito, que mente aſpicio. Ita pergit infelix, & eiecta aut ſepulta fide, cogitationes & imaginationes ſordidiſſimas retinet, fouet, & quia ipſi pulchræ ſunt, cum ijs ludit, & ſic obſcœna ſuauitate ſeipſum perimit, Huc malorum, huc deducit impium illud: *Nemo me videt.* Quam nobile fuit par illud nequiſſimorũ ſenum, qui Suſannę pudicitiam tentarunt? totum nequitiæ pallium, quo ſcelus ſuum velarunt, hoc ipſum fuit: Oſtia pomarij clauſa ſunt, *& nemo nos videt.* *c* Hinc omne flagitium accenditur, & animos ſumit dum diabolus ad aures delinquentis ſuauiter occentat: *Nemo te videt.* Aude feliciter: *Nemo te videt.* Ita perge conſtanter: *Nemo te videt.* Ita etiam pergimus miſeri, parietes nobis circumdatos iudicamus, non vt tutius viuamus, ſed vt occultius peccemus. Quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominum aureſque vitare? ſi honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant: ſi turpia, quid refert neminem ſcire, cum tu ſcias. *d* Heu, ſtultiſſimi mortales, quàm hic vltrà beſtias nihil ſapimus? mugiles & lampretæ, piſces marini, qui Plinio teſte *e* ſi caput vndis immergant reliquum corpus patere oculis non putant. Eadem & perdicis ridicula ſtultitia eſt. Hæc ſi ſolum abſcondat caput, iam ſe totam credit oculis ſubductam. Eundem hunc luſum & infantes ludunt: pone ianuam, mantili caput obuoluunt, & licet pedes emineant, à nemine tamen videri ſe credunt, quando ipſi vident neminem. Tales nos infantes, tales imo beſtię ſumus, modo hominum oculos à noſtro ſcelere amoliamur, oculos Dei parum curamus, & ſic à nemine nos obſeruari credimus. Hinc illę voces. Hoc meus dominus, hoc parens meus, hoc meus magiſter non videt, iſtud ille non reſciet, ſalua omnia. Erras, mi homo, nil ſaluum illi qui diuinos oculos non veretur, ſui ſceleris obſeruatores. Neque cogitaſti in corde tuo, quia ego tacens, & quaſi non videns, & mei oblitus es *f* Ita per Iſaiam queritur Deus. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum.* Videris, audiris: vbicunque es, totus in *oculis Dei es.*

a *Pſal.* 72. *v.* 11.
b *Pſal* 93. *v.* 7.
c *Eccli. c.* 22. *v.* 26.
d *Dan. ca.* 13 *v.* 20.
e *Senec. epiſt.* 43.
e *Plin. l.* 9. *c.* 19. *& c.* 23.
f *Iſ. c.* 57. *v.* 11.

§. III.

QVemadmodum verò, improborum plurimos, in vitijs audaces fecit ſtultiſſimũ illud: *Nemo te videt.* Ita innumeros alios ad illuſtrem vitæ ſauctitatem prouexit vnicum iſtud: *Deus videt omnia.* Primus & martyr, & virgo, & frater Caini Abel, ex hac vna præſentiæ diuinæ notitia, ad omnem vittutis cultum profecit. Clariſſimus teſtis Ioſephus: *a* Abel, inquit, iuſtitiam colebat, & omnibus actionibus ſuis Deum pręſentẽ ratus, virtuti operã dabat Hic te verbulo monuerim: in Biblijs *ambulare cum Deo.* non aliter explican-

dum, quàm Deum vbique præſentem iugi memoria, proſequi, neque enim ſolemus aut poſſumus cùm alio, niſi cum præſente ambulare. Hinc nobile illud priſcorum Patrum encomium, *cum Deo ambularunt*. Poſt mundi originem laudatiſſimus Henoch, *Ambulauit cũ Deo*, & non apparuit, quia tulit illum Deus *b*. Noë vir iuſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, *cum Deo ambulauit* c. Hoc ipſum Abrahamo iam nonagenario præcipitur: *Ambula coram me*. & eſto perfectus *d*. Moſes, ille Deus Pharaonis, qui & Numini à ſecretis conſilijs fuit, dux infiniti populi, vatum maximus, non alia re magis diuinam in ſe liberalitatem emeruit, quàm aſſidua diuinę præſentiæ veneratione, Paulus id affirmãs: Fide, ait, reliquit Ægyptum (Moſes) non veritus animoſitatem regis, inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit *e*. Hoc illi aſſiduo in mente fuerat: *Deus videt omnia*. Hinc tantarum moleſtiarum patientiſſimus, inuictus perſeuerabat. Rex Ezechias (liceat dicere) hac arte vna, quindecim vitę annos à Deo emendicauit, in paucis perſuadens quod rogabat: Obſecro domine, inquit, memento quæſo, quomodo *ambulauerim coram te* in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt in *oculis tuis* fecerim *f*. Prophetæ omnes in priſca lege, Reges aliquot, omnes virtutis ſtudioſi, plurimum in omni pietate promouerũt, ex hoc vno effato: *Deus videt omnia*: Admirandus in hoc rex Dauid, Regiorum quidem negotiorum mole premitur, & tamen in hoc vno eſt aſſiduus: Oculi mei ſemper ad Dominum *g*. Perinde, atque ſi dicat: vix mihi quidquam abit temporis, quo non meminerim præſentis Numinis. Et affirmatiùs longè de ſeipſo teſtatus: Prouidebam, inquit, Dominum in conſpectu meo ſemper: *h* Aſſiduus mihi in oculis eſt Deus. Inde ingentis animi auſu: Etſi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis non timebo mala, *quoniam tu mecum es i*. Neque ſatis hoc illi, obtutu continuo in Dei præſentia oculos defigere, omnes alios ad hoc ipſum ardenter inſtigans: Quærite, inquit, dominum, & virtutem eius; quærite faciem eius ſemper *k*. Et idem ingeminat: Quærite dominum, & confirmamini quærite faciem eius ſemper. *l* Cumque à ſeipſo minus hoc obſeruatum deprehendiſſet largiſſimis lacrimis id deplorans: Tibi ſoli, ait, tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Mi Domine, præſentiam tuam non obſeruaui, oculos tuos reueritus non ſum, te inſpectantem neglexi. Vriæ quidem oculos non admiſi, cùm flagitium illud comiſi, ſed tuos, ô Conditor, excludere non potui. Tu ô Deus vides omnia, tu adfuiſti, vidiſti, tabellis id tuis inſcripſiſti. Ideo peccaui, ſed *tibi ſoli*, & coram te ſolo grande hoc malum feci: Ah! in oculis tuis, te inſpectante auſus ſum hoc flagitium deſignare. Si te præſentem cogitaſſem, adulter non eſſem, parricida non vocarer. O mortales exemplo meo ſapite, *Deus videt omnia*. Iobus, eiuſdem prorſus animi: Nonne, inquit, ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos diuumerat *m*? Et: Obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti *n*. *Deus videt omnia*, & capillos hominis numerat, & paſſus. Suſanna caſtiſſima extremis anguſtijs conflictabatur: hinc probroſum facinus, illinc, ni conſentiret, mors ei certa ſic imminebat, vt exclamarit: Anſtugiæ ſunt mihi vndique *o*. Aſſentior? letali me noxa obſtringo. Reſiſto? capitis ſupplicium incurro. Et quî tandem ex his ſyrtibus eſt eluctata? Ante Deum ſe ſtare cogitauit; Deum præſentem & ſui certaminis ſpectatorem eſt intuita. Inde tantum criminis horrorem hauſit vt liberrimam hanc vocem proruperit: Sed melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras, quàm peccare *in conſpectu Domini*. Vos quidem pomarium clauſum, nullum hic arbitrium, à nemine nos videri dicitis: at, *Deus videt omnia*; malo ſubire mortem, quàm Deum omnia cernentem offendere. O voces cœlo inſcribendas, vt, quemcunque carnis laſciuia vellicare cœperit, cælum ſuſpiciat, iſtudque legat: *Mori malo, quàm peccare in conſpectu Domini; Deus videt omnia*. NICETAS, cum impugnaretur, ſolus erat, nec tamen ſolum ſe eſſe credidit, Deum præſentem vidit, pręſentis opem petijt, centies mori maluit, quàm vel ſemel coram Deo aſſentiri flagitio. Hinc cruenta pugna, hinc victoria glorioſa. *Deus hæc vidit omnia*. Ædeſime, ſunt qui muſeum aut cubiculum picturis impleant, tu tuum obſecro imple ſcripturis, & hoc vnum vel centies omnibus appinge parietibus: *Deus videt omnia*.

a *Lib.*

a *Lib.1.antique.cap.3 initio.*
b *Gen.cap.5.v.22.*
c *Gen.cap.6.v.9.*
d *Gen.cap.17.v.1.*
e *Ad Hebr.cap.11.v.3.*
f *Iſ.cap.38.v.3.*
g *Pſalm.24.v.15.*
h *Pſal.15.v.8.*
i *Pſal.22.v.4.*
k *1.Par.16.v.10.*
l *Pſal.140.v.4.*
m *Iob.31.v.4.*
n *Capit.13.v.27.*
o *Dan.cap.13.v.22.*

§. IV.

HOc ipſum: *Deus videt omnia*, homines etiam ſceleratos quandoque attonuit, & retraxit à præcipitio vitiorum. Thaïs Alexandrina, *a* femina tam male quam bene nota, vt grauius periret, multos ſecum perituros in voraginem traxit libidinis. Pereuntium miſertus Paphnutius, & militem indutus, Thaidem adit, & vnũm ſe ſimulat aduentorum. Deinloci ſecretum ſtipulatur, nolle enim ſe à quoquam videri. Inducit illa in cubiculum, negat ille ſatis arcanum locum. Itur in aliud interius; moram eandem obijcit. Demum in domus penetrale perducitur, vbi perſonatus miles huc illuc circumſpiciens: quæſo te, inquit, num hic ſecuri ſumus, & ſine omni arbitro? Quid dubitas, inquit illa, hic nemo nos audiet, videbit nemo, niſi Deus aut diabolus. Excepit vocem Paphnutius, & tanquam ad eam exhorruiſſet, quærit: Crediſne Deum? credo, ait illa. Quærit amplius; etiamne credis, eum vbique præſentem, omnia cernentem? & hoc credo, reſpondit illa: ſubdit Paphnutius: an non improbis decreuit ignes æternos? ita, inquit illa. Mox ille iterum: Ergo, ait, hæc credimus, & tamen in oculis iuſtiſſimi iudicis omnia ſpectantis tam turpiter peccemus? Et quid tu temeraria, impia, ſalutis æternæ prodiga, hoc vnum laboras, vt vna tecum tot alij æternum pereant? tantine eſt corporis ſpurciſſima voluptas? an duos illos, Deum & diabolum, non vereris? iudicem illum, hunc accuſatorem non times? an non *Deus videt omnia?* Icta mulier dicto, altum ingemiſcere, excuſationis nil reperire, ſordes ſuas erubeſcere: iamque & oculi lacrimas parturire, ipſa demum in genua procumbens, pœnitentiam & emendationem promittere. Dixit, & fecit, nec multo poſt omnem muliebrem mundum, libidinis ſuæ inſtrumentum combuſſit, ipſa in Virginum cœnobium tranſiijt, arctiſſimo habitaculo clauſa, fonte ſolum & pane vixit. Dei nomen pronunciare non auſa, vnum hoc aſſidue repetijt: Tu qui creaſti me, miſerere mei. Triennio ſic acto, ſimul & iſto, & corporis carcere abſoluta, in meliorem orbem migrauit. Magni Antonij diſcipulus, Paulus, in cælo ei paratum torum conſpexit, ita cæleſtem thalamum feliciter poſſedit, quia impudicum aliquando poſſediſſe dolenter tulit. Mirum hoc, ſed non ſemel dumtaxat factum. Eodem illo pronunciato, *Deus videt omnia*, Beatus Ephrem, æquè profligati pudoris muliercŭlam ad pudicos mores traduxit.

Et certè niſi in beſtias aut in ſaxa degeneremus, fieri non poteſt, quin, ſi ſæpius serioque cogitemus, *Deus videt omnia*, in officio nos contineamus. Bernardus: Quomodo, inquit, negligens poteſt fieri, qui intuentem ſe Deum non deſinit intueri? Si negligentiam, quomodo nõ etiam luxuriam à ſe repellat, qui diuinos oculos in ſe defixos obſeruat? Dorotheus vir religioſiſſimus, in familiam ſuam cooptauit iuuenem ſpei non magnæ. Erat is libertati aſſuetus, vanus, vitijs plenus, & tamen monachum profiteri omni modo contendebat. Facile erat Dorothæo cogitare, hunc talem iuuenem præceptis & legibus non obruendum; ita vnicam dedit, ſed auro exarandam: *Cogita ſemper Deum tibi præſentem, & te coram illo ſtare.* Doſitheus (hoc nominis accepit in cœnobio tyro ille) ex vna hac lege, eos in virtute progreſſus fecit, vt elapſo quinquennio, non in meliorem tantum, ſed in alium prorſus hominem mutauerit, tam ceterorum non tardus imitator, ſed anteſignanus, & virtutis ſpeculum. Tantum ei profuit, aſſiduè cogitaſſe, *Deus videt omnia.*

a *S. Anton. part. 2. hiſt. tit. 15. c. 1. § 3.*

§. V.

PHengites, miri nitoris lapis, ea etiam quæ à tergo fiunt, monſtrare dicitur. Domitianum Imperatorem eo vſum affirmans

Suetonius: *a* Tempore, inquit, ſuſpecti periculi appropinquante, ſolicitior in dies, porticuum in quibus ſpatiari conſueuerat, parietes, Phengite lapide diſtinxit, è cuius ſplendore per imagines, quidquid à tergo fieret, prouideret. Eius generis lapidem habuiſſe fertur Maximilianus I. Imperator. Huic celeberrimam Germaniæ vrbem ingreſſo, gratulatum aduenit Magiſtratus, & chryſendeton aureis plenum obtulit in monimentum debiti obſequij. Erat tum Imperator in conclaui, non procul à foro, vbi ſpectacula parabantur. Digreſſo inde Magiſtratu ciuico, initium eſt datum ludorum equeſtrium. Aulici ramuli plerique omnes huc illuc dilapſi, occupando commodiore loco. Secutus Imperator cum paucis, cratere aureo in menſa relicto, & ianuis per quas tranſierat, apertis. In omnibus in ludos intentis, familiarium vnus in Cæſareum conclaue obrepit ſilentio, aureos credo numeraturus, ſed ſuæ crumenæ. Ergo poculum inuadit, nec parca manu extrahit partem aureorum non minimam, ratus ſe à nemine videri. Interim Imperator Phengiten ſuum diſſimulanter ante ſe mouet, omnia à tergo videt, & hunc furem. Reditur in conclaue: magna hic omnium expectatio patiendi muneris. Iubet Cæſar ſingulos dominorum pro ſe quemque accipere. Etiam ille, qui ante inuocatus venerat, vocatus eſt & iuſſus extrahere, quantum manu prenderet. Initio ille modeſte tergiuerſatus, tandem pauculos aureos verecundis digitis attollit. Hic Imperator: numera ſis, inquit, quot traxeris. Numerat. Cæſar iterum: Iam, inquit, & illos prome quos nobis abſentibus traxiſti: videamus, num antea, an iam fueris cordatior. Fit funus miſer, balbutit, contremiſcit, vocem vix expedit, muſſat, deprecatur. Expromit tandem aureos è furtiuo ſacculo, & numerat, ſed longe plures eſſe comperti, quos prius clepſerat, quam quos iuſſus excerpſerat. Tum imperator: tolle, inquit omne hoc tuum eſt, ſed ſub oculos meos non redi. Tu, ſi ſapis, cum magnatibus (multo minus cum Deo) non ludis, à tergo etiam habent *oculos*. Et an neſcis longas Regibus eſſe manus, acutiſſimos oculos, plurimas aures? an neſcis, Deum meram eſſe *Oculum*, meram manum, diſerte Auguſtinus: *b* Deus, inquit, totus oculus eſt, quia omnia videt, totus manus eſt, quia omnia operatur, totus pes eſt quia vbique eſt. Hoc nempe ſeruulorum linguas & manus coercet, vt nec floſculum carpant, nec pomulum ex horto rapiant, nec fruſtulum panis ſublegant, ſi nullam ſibi herilis abſentię ſecuritatem polliceri queant. Hinc crebriores querelę illæ: dominus meus ſemper mihi à tergo hæret; loco quo minime formido, deprehendor. Et quis vſpiam vnquam oculos Dei cuncta cernentis euitare potuit? *Deus videt omnia.* Ergo quocunque perrexeris, *memento te deprehenſū.*

Pauſanias in Corinthiacis refert, Iouis ſimulacrum trinoculum celebrari, ob triplex in ſuperos, medios, inferos imperium. Mittamus figmenta. An non Deus noſter triplices habet oculos, quibus omnia cæli, terræ, mariſque, & inferorum vel minutiſſima peruidet. Auguſtinus: Oculos, inquit, Dei ſimul vniuerſa cernentis, non abdita locorum, non parietum ſepta ſecludunt; nec ſolum ei acta & cogitata, verum & agenda & cogitanda ſunt cognita. *Deus videt omnia*, tam præterita & futura, quam præſentia.

a *In Domit. cap. 14.*
b *Epiſt. 111.*

§. VI.

HOc alte animo imprimere, & in laboribus roborat, & in moleſtijs atque doloribus erigit mirifice. Eo quiſque contentius laborare ſolet quo plures habet & nobiliores ſui ſpectatores. In Hieroſolymorum obſidione, nulla præmia Romanos æquè in hoſtem animare potuerunt, atque Titi Cæſaris in bello pręſentis oculi. Fidem facit Ioſephus his verbis: Romanos hortabatur conſuetudo vincendi, & quia vinci non aſſueuerant. Ante omnia vero Titus, ſemper, vbique præſens. Nam & inertia, ſpectante atque opitulante Cæſare, grauiſſimum facinus videbatur. & ei qui bene decertaſſet, teſtis aderat qui rependeret premium. Præterea fructus erat, vel cognoſci ſolum Principi, virum fortem. Idcirco multorum maior viribus alacritas demonſtrata eſt. En, oculus domini ſaginat equum: En, oculus Titi magnanimos facit milites, qui velut viri ferrei, ſtant inexpugnabiles. Potuerunt hoc oculi Titi Cæſaris? multo magis id poterunt oculi præſentis vbique

que Numinis. De Iuda Machabęo, eiuſque copijs ſacra hiſtoria, hoc prodidit: Erant manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus triginta quinque millia, *præſentia Dei* magnificè delectati *a*. Vicerunt, quia Deum ſibi præſentem fecerunt precando. & hæc illis cogitata Dei præſentia, famem ſitimque, fatigationem & puluerem, vulnera, plagas, mortis pericula, facilia omnia reddidit. Quod ſi milites hi inter tubas & tympana, inter armorum fragorem, inter vulneratorum, cæſorum, morientium clamores & vlulatus, ita ſibi Deum ſtatuerunt pręſentem, vt eius præſentia *magnificè delectarentur*: nos quoque vel in turbatiſſimis etiam negotijs, præſentis Dei meminiſſe poterimus, ſi velimus. Proinde ſi quis adeò delicata & parcente manu laboret, ſimilis ſomnum meditanti, elumbis, lentus, fractus & oſcitans, non immeritò illum proximus quiſque ſic extimulet: quid agis ignaue? vbi manus, vbi opus tuum? num ideò ſic ſolutè & ſegniter, ſic remiſsè & perfunctoriè laboras, quia te ſolum putas, & à nemine videri: —— Sed luna videt, ſed ſidera teſtes, Intendunt oculos —— ſed vident Angeli, ſed videt Deus. Dei oculos non reformidas? non te pudet, ſpectatore Deo, eò languoris prolabi, vt inſtar brutæ pecudis, non feſtines niſi ad quietem & ſomnum? Reſpice piger, & ſi quidem humanos negligis, diuinos ſaltem oculos reuerere: *Deus videt omnia*, tā alios induſtriè & feruenter, quàm te languidè & oſcitanter laborantem: operoſos Deus contemplatur, & ceſſatores: ipſe nouit & decipientem, & eum qui decipitur. *b Deus videt omnia.* Seneca de hoc non Chriſtianà tantùm, ſed pænè (fas ſit dicere) diuina ſcripſit. Et quàm hoc propriè ac verè ad Lucilium: Propè eſt, inquit, à te Deus, tecum eſt, intus eſt. Ita dico, Lucili, ſacer intra nos ſpiritus ſedet, malorum bonorumque noſtrorum obſeruator & cuſtos, hic prout à nobis tractatus eſt, ita nos ipſe tractat. Nihil Deo clauſum eſt, intereſt animis noſtris, & medijs cogitationibus interuenit Deus vbique, & omnibus præſto eſt *c*. Obſtupeſco tantum lucis huic viro in tenebris alluxiſſe. *d* Idem: Sic fac, inquit, omnia, tanquam ſpectet aliquis. Prodeſt ſine dubio, cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere quem reſpicias, quem intereſſe cogitationibus tuis iudices. & : *e* Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis adſiſtat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantùm (alij libri, aſpectus, tactus, omnia rectè) ſed etiam cogitatus emendat! O felicem illum, qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam quoque eius ſe componat atque ordinet? Ergo ſic viue cum hominibus, tanquam Deus videat, ſic loquere cum Deo tanquam homines audiant. Pręclariſſimè omnia. Et hoc homo non Chriſtianus ſcripſit? IESV bone, quid in ſupremo iudicio reſpondendum Chriſtianis: iam conuicti ſumus vel mille teſtibus. Scimus, *Deum videre omnia*, ſed aliter non viuimus, quàm ſi nihil videret ex omnibus.

a 1. *Mach. c.* 15. *v.* 27.
b *Iob cap.* 12. *v.* 16.
c *Epiſt.* 41. *init.*
d *Epiſt.* 25. *med. ferè.*
e *Epiſt.* 11. *propius finem*

§. VII.

OCulos hominum tantò magis obſeruamus, quantò minus Dei. Et hoc eſt, ex mente Chryſoſtomi, quod nos in exitium rapit. Humanis nos oculis commendare, ſtudioſiſſimè ambimus, oculos diuinos negligimus, perinde atque ſi nullus ſit Deus qui nos videat. In ſceleribus (os illud aureum iure queritur) Deo contempto homines formidamus; homine præſente nemo fornicaretur, ſed pudore hominum, affectus violentiâ vinceretur: cū autem Deus videat, & hoc audemus, & longè grauiora. Nonne hoc ſolū ſatis eſſet, quò cælitus innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta ſunt mala, quod in rebus turpibus, nō Dei oculos ſed hominū timemus. Nihil eſt opertū, quod nō reuelabitur, & occultū quod non ſcietur *a*. Ambroſius tam hic diſertus eſt & ſerius, vt ſi quis vllum conſcientiæ ſenſum retinuerit, non poſſit non moueri: Detur mihi, ait, captus adulterinæ cupiditatis intemperantiſſimo æſtu, qui nolit repugnare ſuæ carnis appetentiæ, incurioſus iuſtitiæ, tamen ſollicitus famæ, erubeſcens teſtimonium erroris, qui ipſum non eru-

erubeſcit errorem. Si quem fortè ſpectatorem nouerit facinoris ſui, verecundia ſequeſtrat intemperantiam, & pudore incœptum ſcelus deſerit. Ah! quantò magis, ſi conſideret plena eſſe Angelorum omnia aerem, terras, maria, eccleſias quibus præſunt Angeli. Hominem vereris præſentem, Dei præſentiam non vereris? Sed cum tibi dicitur, quia Deus nouit occulta hominum, ideo non vis audire, ne incipias ſcire quod timeas & timere ne pecces. Sed an putas, quod in lupanari te Chriſtus non videat, quem videt lupanar ingredientem? in flagitio te non deprehendet, quem videt flagitium cogitantem? Sed fac (quod fieri non poteſt) quod nequitias tuas videre noluerit Deus; vidit Belial, vidit legio dæmonum, qui te impulerunt. Ne putes quod tibi præſtet colludium ſiletij, qui tecum habebit conſortium ſupplicij. Studet plurimos ſui ſimiles videre, & hæc eius eſt gloria, quod plures perdat. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum, Deus videt omnia.*

Humanis oculis fucum facere, & (vt Plautus loquitur) glaucoma obijcere, res eſt facillimi negotij; oculos Dei fallere nulla vnquam ars potuit; hoc priſci explicabant apologo iſto: Ceruus inſequentes venatores fugiens, metu delatus eſt in ſtabulum. Hic mulum rogauit: tantillum ſibi ſpatij non inuideret, quo fugam liceret diſſimulare, dum tranſuecti eſſent venatores. Cui mulus: Hic, inquit, parum eris ſecurus, breui aderunt & herus & famulus. Ceruus opinionis ſuæ tenax: Videbo, ait, quas fugę meæ latebras captem, modo tu me non prodas. Vix tutum ſe recipit, & famulus irrumpit, ceruum tamen profundiore fœno vtcumque iam ſepultum non obſeruat; ſicque abijt. Ceruus mirè ſibi gratulatus, quod famuli oculos fefelliſſet, iam pœnè victor omnem periculi metum ponebat. Cui mulus: mi frater, inquit, hunc talpam decepiſſe, non artis fuit, ſed fortunę: vę tibi, ſi venerit herus, lynceos is habet oculos: hunc ſi fefelleris, triumphum cane.

Breui & ipſe herus adeſt, dumque omnia ſagaci luſtrat oculo, ceruinum cornu è fœno prominens deprehendit, & ſimul fugitiuum hoſpitem. Mox comploſis manibus, ſeruos inclamat. Ita miſer carcerem eſſe ſenſit, quod aſylum putabat. Mens fabulæ iſta eſt: Serui ſunt, quotquot mortales viuunt; dominus omnium ſolus Deus eſt. Seruorum iſtorum oculos decipere, nimis quàm facile eſt; mille laruæ ſunt quæ fraudem faciant; dominum, qui merus eſt oculus, nemo fefellit vnquam. Scrutatur corda & renes Deus *b*. De quocũq; homine dixeris: renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, & linguæ eius auditor. *c* Homo videt ea quæ parent; dominus autem intuetur cor *d*. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum, Deus videt omnia.*

a *Matth cap.*10.*v.*26.
b *Pſalm.*7.*v.*10.
c *Sap.c.*1.*v.*6.
d 1.*Reg. c.* 16.*v.*7.

§. VIII.

RHetoricæ figura eſt, quæ *Conuerſio* dicitur, hæc quæſtiones complures vno reſponſo diluit. Ea vſus Baſilius, *a* varium quæſitum verbo diſſoluit. Quærebant Baſilij diſcipuli: quis omnium facillimè & creberrimè iraſcitur? quis in re diuina cenſendus eſt pigerrimus? quis animo maximè vagus in precibus? quis leuiſſimus in geſtu? ecquis omnium inquietiſſimus eſt dicendus? Verbo, ad omnia reſpondebat Baſilius: Quis non ſemper cogitat, ſuarum actionum & cogitationum inſpectorem eſſe Deum.

Sed denuò quæritur, & qui fieri poſſit, vt quis ita nunquam incaleſcat? quis cogitationes ſic cohibeat, vt non euagentur? quis in tetrico negotio animi & ſpiritus, æque ſemper vegetus ſit & alacer, atque in luſu & choreis? quis tam cautus in moribus vt nullam ſtultitiæ mixturam prodat? quis adeò ſemper apud ſe domi ſuæ, vt omnia dicta factaque compoſita habeat, & ad decorum expolita? Vnum iterum ad omnia reſponſum eſt Baſilij: hæc omnia ei facilia ſunt, qui Deum ſemper præſentem aſpicit. Eccleſiaſticus: *b* Si non in timore Domini, inquit, tenueris te inſtanter, citò ſubuertetur domus tua. Deum non metuit qui abſentem credit. Idcircò Auguſtinus: *c* Deus, inquit, timendus eſt in publico; ipſo in ſecreto, procedis? videris; intras? videris. lucerna extincta eſt? videt te. lucerna ardet? videt te. cubile ingrederis? videt te. in corde verſaris? videt te. Illum ergo time, cui

me, cui cura eſt vt videat, & vel timendo ca-ſtus eſto. Cognouit enim dominus omnem ſcientiam (vt Siracides loquitur *d*) abyſſum & cor hominum inueſtigauit, & in aſtutia eo-rum excogitauit: tandem fraus omnis ad ſo-lis teſtimonium publicatur: *Deus videt om-nia.*

Ferdinandus I. Imperator, mirè delectaba-tur horologiolis affabrè factis & rotundatis. Erat ei magnus horum numerus, & artificioſa varietas. Fuit, vt animi gratia loquaci hoc au-ro menſam oppleret, & velut mercē venditu-rus, ordine collocaret, gratum aulico comi-tatui ſpectaculum. Vbi ſatis datum oculis, ad colloquium factus ſeceſſus. Vnus interim non ſpectator tantum ſed emptor, furandi libidine an occaſione impulſus; vnum ex horologio-lis raptim in caligas abdidit ſagaci manu. Ob-liquo id oculo deprehendens Cæſar, homi-nem ad ſe vocatum, vario ſermone, ad id ho-ræ detinuit, dum ſonorum illud aurum intra calligas loqueretur, & horam nunciaret. Eru-buit miſer vel inuitus, & totam faciem minio perfuſus, ſine voce confeſſus eſt furtum, Cæ-ſar rubore contentus, liberaliſſimâ conniuen-tiâ, reum furti abſoluit. Et nos, mi Ædeſi-me, huic furi ſimillimi ſumus: quoties nos aut fucata mendacia, aut clanculariæ confa-bulationes, aut furtiuæ mentis libidines oble-ctant? miſeri, latere nos credimus. Tandem, tandem, elapsâ vitę horulâ, horologium no-ſtrum, noſtra conſcientia loquetur; Oculus Dei non obliquus ſed rectiſſimus atque fixiſſi-mus, in nos aſſiduè intentus, factorum nos omnium conuincet. Nam, in omni loco, o-culi domini contemplantur bonos & malos: *e Omnia videt Deus.* Nunc temporis diſſimulat, & hunc furari, & illum adulterari ſinit Deus: quid iſte, quid ille, quid nos, quid omnes omnino homines cogitent, videt, & tacet. E-rit tempus, cùm ſingulis obiecturus hîc iu-dex, hęc feciſti, & hæc & hæc etiam, & il-la, & iſta etiam, & tacui *f*. Nunc tua te prodit conſcientia, nec teipſo iudice abſolui potes. Heu, quid tunc miſer ſum dicturus, quem patronum rogaturus, cùm vix iuſtus ſit ſecu-rus? Infernus, & perditio coram domino, quantò magis corda filiorum hominum *g*? Si homini, ait Ambroſius, inficiaris, Deo fate-ris; etſi volueris negare, tuæ te cogitationes reuincunt. Lactantius huius rei optimè com-monefaciens: *h* Quid agis, inquit, quid ma-chinaris qui abſcondis? Cuſtos te tuus ſequi-tur. Putas tibi contigiſſe vt oculos omnium effugias demens? quid tibi prodeſt: non ha-benti conſcientiam? *Patemus Deo vndique* Er-go, *quocunque perrexeris, memento te depre-henſum: Deus videt omnia.*

a *In quæſt. fusè explicatis quæſt.* 20.
b *Eccli.c.*27.*v.*3.
c *Serm.*46.*de verb. Dom.*
d *Eccli.c.*42.*v.*18.
e *Prou.c.*15.*v.*3.
f *Pſal.* 49.*v.*21.
h *Prou.cap.*15.*v.*11.
i *Lib.*6.*de vero cult.cap.*24.

§. IX.

ÆDES. Faſne mihi quęrere? PARTH. Iuberem, ni ſponte faceres; interim reſpiro ego. ÆDES. Vnde obſecro tot, tam fœda, & tam quotidiana inter Chriſtianos fla-gitia? an non ea omnia credunt, quæ de Deo vbique locorū præſente diſſeruiſti? PARTH. Credunt ſanè, ſed fide otioſiſſimâ, nec plus faciunt quā ſi nō credant. Curſorem vereda-rium noui ego, proiectæ audaciæ hominem, qui aſſuetus diu noctuque iter facere, equum quandoque per inuia, deuia, per ſaxa & ſen-tes agebat; monitus periculi, & ſaltem vitæ ſuæ, ſi non ſuo equo, parceret. Irridens ille, oculos, inquit, comprimo & omnia vbique plana ſunt. Huic, ij ſimillimi qui Deum vbi-que præſentem eſſe credunt, ſed nil prorſus, diuinâ pręſentiâ dignum faciunt: oculos com-primunt, & quà data porta, ruunt: tales, ne-bulones illi veruli, alieni matrimonij ſubſeſ-ſores, Suſannæ, pudicitiam ſollicitantes, *ex-arſerunt in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum: & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudi-ciorum iuſtorum.* a

Dauid Salomon filio, hoc ipſum grauiſſimè commendans: Tu autem Salomon, inquit, fi-li mi, ſcito Deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda ſcrutatur dominus, & vniuerſas men-tium cogitationes intelligit. Si quęſieris eum inuenies; ſi autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum *b*. Concio, regum auribus di-

 gniſſi-

guiſſima. Sed Salomon paternæ diſplinæ immemor, alienigenarum mulierum libidines aſſectatus, eo delirij & impietatis prolapſus eſt, vt Deum patris ſui cœperit neſcire. Ita cuticula placet aliena, vt animula diſpliceat propria. Hęc vitæ labes inde eſt, quod Deum aut noſtra non videre, aut facilè condonaturum viſa, ſtultè & improbè perſuadeamur. O tenebras humanę mentis! Oculus ille qui videt omnia, & à nemine videtur; in lucem olim protrahet quæcunque arcana & abdita. Hic Oculus oſtendet quos mortuos nocte ſepelierit Tobias. Hic oculus monſtrabit, quot palàm, quot clam iugulauerit Herodes. Hic oculus pandet Orbi, quis Nicolaus ille fuerit; qui furtiuis beneficijs, pudicitiæ periclitanti; alienę ſubuenerit. Hic oculus humano generi prodet, non à Ioſepho dominam, ſed à dominâ Ioſephum ad flagitium fuiſſe inuitatum. Oculus iſte declarabit, Eliſabetham Vngari regis filiam, in abdito horti ſui angulo, ſcabioſi mendici caput lauiſſe. Secretiſſima omnia ad ſolem producet hic Oculus. Res nunc in Orbe ſæpe geruntur inæqualiſſimè, ſubinde etiam iniquiſſimè: illi ficus deuorant, & accuſant iſtos: reis venia datur, vexat cenſura inſontes; corui delinquunt impune, columbæ mulctantur, non latebit, non eſt occultum quod non manifeſtetur, nec abſconditum quod non cognoſcatur, & in palàm veniat. *c* Ideò Chriſtus: Et Pater tuus; inquit, qui videt in abſcondito, reddet tibi *d*. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum*; *Deus videt omnia.* Non præterit illum omnis cogitatus, non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo *e*. Vt verò huius nulla nos vmqnam capiat obliuio, certa memoriæ ſtatuenda ſunt ſigna, quæ quotidie moneant. ſeu ſit imago cubiculi, ſeu dictum illuſtrius muſeo inſcriptum, ſeu pars veſtis aſpectui expoſita, ſeu digito inſertus annulus ſeu quotidianum illud ſacerdotis in ſacro: *Dominus vobiſcum.* Quidquid illud ſit, monendi ſumus aſſiduo, Deum vbique præſentem videre omnia. Addo clauſulam viri docti, & ſancti Martyris Seuerini Boëthij, qui aureum illud de Conſolatione Philoſophiæ opuſculum, his ipſis verbis conſignauit: Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis, iudicis cuncta cernentis *f*. Aut ſaxa ſumus, aut his mouemur: *Deus videt omnia.*

a *Dan.c.*13.*v.*9.
b 1.*Par.c.*28.*v.*9.
c *Luc.cap* 8.*v.*17.
d *Matth cap.*9.*v.*18.
e *Eccli cap.*42 *v.*20.
f *Lib.*5.*conſol.phil.fine libri.*

CAPVT XI.

Nonum INCONTINENTIÆ *antidotum, Nouena* ÆTERNITATIS *ſupplicia.*

HIc flere malim quam loqui. Quicquid dixerimus, minus æquo dicemus; verbis non aſſequemur, ſed nec cogitationibus quidem, inexplicabilem illam damnatorum Æternitatem. Scio multos & multa de damnatorum tormentis ſcripſiſſe, ſed vana eſt ſcriptio, inanis eſt omnis dictio, vbi non eſt attenta & profunda cogitatio. Legimus iſta, audimus talia, cernimus picta, cogitamus futura, hæc omnia breuî euaneſcunt, niſi ea vigilantiſſimâ mente ſæpius expendamus, & imaginationi ſeriæ infigamus. Eheu quàm multa ſunt, inferorum infanda ſupplicia, quę hic mihi, Ædeſime, tibique meditanda ſubijciam, compendioſo ordine.

PRIMVM.

SVpplicium Inferorum, tremendum;
INFANDVM;

TENEBRÆ. Primus hic cruciatus eſt, & maximus omnium, & verè *infandus*. Sed audi quas ego tenebras dicam. Deum poſſe aſpicere per totam Æternitatem, ô quantum erit liquidiſſimæ voluptatis? hominem formoſum intueri, aliquam parit voluptatem, quæ mox ad amorem trahit. Creet iam Deus, vti poteſt, infinitè formoſiorem, quàm ſit homo vel formoſiſſimus in Orbe; quàm ille in ſui ſpectatoribus amœnum amorem prouocabit; hunc tu mihi homunculum vnicum cum Angelo, Angelum; imò Angelos omnes cum Deo, eiuſque infinita pulchritudine confer, ecquid iam ſentis omnis pulchritudo florum, hominum, Angelorum, & rerum omnium, pulchrarum, ad Dei pulchritudinem collata nox eſt, & meræ tenebræ, & deformis caligo. Ab

ligo. Ab huius ergo immenſæ pulchritudinis aſpectu excludi, idque æternùm, inexplicabile, infandum, incomprehenſibile tormentum eſt. Et hoc Theologi, *pœnam damni* nominant. Chryſoſtomo mille gehennæ minus ſunt, quàm ſic à Deo reijci. Verba illius adnumero, hæc ſunt: *a* Noui autem, quòd plurimi pertimeſcant tantùm gehennam, ego tamen illius gloriæ amiſſionem, multò amarius, quàm ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. *Et pauculis interiectis* Intollerabilis quidem res eſt etiam gehenna: quis neſciat, & ſupplicium illud horribile non perhorreſcat? tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus eſt, quale eſt à beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſumque eſſe Chriſto, & audire ab illo: *non noui vos.* Eſt enim ſatius vel mille fulmina ſuſtinere, quàm vultum illum manſuetudinis pietatiſque plenum, nos tamen auerſantem videre, & illos placidiſſimos oculos nequaquam nos aſpicere ſubſtinentes. Quid ego luctuoſius eſſe poterit, quam horrendum illud tonitru, vocem audire diuinam, ſic repellentem: Diſcedite à me maledicti: Foris canes, & impudici *b.* Ah, quàm non capimus hoc irreparabilis damni ſupplicium, & interiores (ſic vocemus) tenebras, quæ intelligentiam, voluntatem, memoriam hominis omnem fœdâ cœcitate obruent. Quicquid memoria ſecum repetierit, affliget, quicquid cogitauerit intellectus, malum erit & execrabile, in tormentum cogitantis voluntas obſtinatione ſua ſtupebit, neque enim vmquam velle poterit quod Deus: ita in ſe ſemper ſuæ malignitatis habebit pœnam. Verè Auguſtinus: Exterioribus, inquit, deputati tenebris, nullo illuſtrabuntur interiori lumine. O tenebræ formidandæ.

His, exteriores illæ iunguntur, de quibus clarè Seruator: Inutilem, inquit, ſeruum eijcite in tenebras exteriores *c.* Et hæ, denſiſſimas illas Ægyptiorum tenebras longè ſuperabunt. Si quid luminis habebunt damnati, in grauiorem id pœnam erit, vt videant, vnde plus crucientur: parentes, filij, amici, cognati, fratres ſolatio non erunt, ſed ſupplicio. O verè terram tenebroſam, & opertam mortis caligine! ô terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat! *d* Hic diſcant libidinoſi oculi, ad ſalubres nunc tenebras ſeipſos vltrò damnare, & omnem à ſe Veneris petulantiam excludere. Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.

a *in cap.7. Matth. hom.24.*
b *Matth. cap.25. v.41.*
c *Matth. c.25. v.30. idem Matth. c.8. v.12. & c.22. v.14*
d *Iob c.10. v.21. & 22.*

SECVNDVM.

FLETVS, & STRIDOR DENTIVM; vlulatus & rugitus horribilis, lamentabilis. Poſt oculorum tormentum, ſequitur aurium. Propone hic tibi omnes aurium cruciatus, clamores hominum, fremitus beſtiarũ, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid in odium poteſt aures adducere, id omne damnatorum fletus ſuperabit. Apertiſſimè præmonens Chriſtus: Ibi erit fletus, inquit, & ſtridor dentium: *a* multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Hic damnatorum fletus, vlulatus, rugitus velut pecudum ex acerbiſſimo dolore proueniet, qui vel ſaxeis pectoribus deſperatiſſimam hanc comploratıonem excutiet.

His odis atque modulis, miſerorum illorum aures aſſiduè torquebuntur. Auctarium huius muſicę erit *ſtridor dentium* à nimio frigore. Hę vices erunt apud inferos, ſed abſque omni doloris lenimine: Ad nimium calorem tranſeunt ab aquis niuium *b.* O atrociſſimam febrim damnatorum, quæ nullam habet declinationem! ſempiternus hic horror inhabitat. Terror, tremor, ploratus, angor vndique opprimet captiuos illos. Et quia hoc non aliquot annorum centurijs, non vicenis ſolum aut quinquagenis, aut etiam centenis annorum milibus patiendum erit, ideò Iobus *ſempiternum hororem* nominat. Annus videtur quandoque nox vnica, quàm quis ſolus in tenebris, ſine ſomno, dolore acuto compunctus, tametſi inter plumas, tranſigit: & quàm is anxiè horas numerat, quàm auidè finem expectat tam acerbæ noctis, qui ſic inſomnijs peruigilat? & quid fictus hic annus, quid nox hæc, licet expers ſomni, licet plena dolorum: ecquid centum, quid mille noctes dolorum pleniſſimæ ad illam ſint æ-

ternitatem in Orco, vbi mœror, vbi fletus & dolor ſempiternus? Ah! quàm horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis *e*! O, immittamus nos iam in manus & brachia Chriſti Domini in cruce mortui. Dolere aures, quicquid ad hoc temporis libidinum admiſiſtis; deinceps vos ſpinis ſepiri non recuſate. Nimis horrendum eſt, in manus Dei viuentis incidere.

c *Luc.c.*13.*v.*28. *Matth.c.*12.*v.*14.
d *Iob c.*24.*v.*19.
e *Ad Hebr c.*10,*v.*31.

TERTIVM.

FAMES, & SITIS incredibilis. Vbi culpa, ibi pœna. Quantas à gulâ noxas trahimus, heu fame ſitique acerbiſſimâ luendas! Purpuratus epulo ardentem linguam exerens: Crucior, exclamat, in hac flamma, *a* & vel extremi digituli ſtillâ linguam refrigerari poſtulat. Non dolium frigidâ plenum petijt, ſed guttulam, illam tamē non impetrauit. En, eò deuenit inopiæ opulentus ille gulo, vt non calicem, ſed digiti extremum; non Falernum, ſed aquæ guttam; non pincernam nobilem, ſed Lazarum mendicum flagitaret. Hæc tamen ei negata omnia. Ita omnis ſolatij ſpes illic præciſa eſt; quacunque vel manus vel oculos moueant damnati, nuſquam à dolore quies eſt vel minima. Velut qui in mare lapſus eſt, vndis vndequaque inuoluitur, nec inuenit vbi pedem figat; fruſtra iactat brachia; fugitiuam aquam incaſſum captat, fallit illa miſerum, & eludit: ſic infelices illi in tormentorum pelago ſubmerſi, nullum vſpiam à tormentis effugium reperiunt. Nihil eſt eo loci quod famem aut ſitim mitiget. Recepiſtis, ô miſeri, bona veſtra, in vitâ veſtra. Nil vobis debetur amplius, niſi tormentum, idque æternum. Olim epulati eſtis, iam dies ſunt ieiunij, nūc epulantur alij, qui quondam ieiunarunt. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſerui mei lætabuntur: & vos confundemini: ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis, præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis *b*. Vobis olim; ſed ſurdis, prædicebatur centies, delicias ſupplicijs luendas: Nemo audijt: vocaui & non reſpondiſtis; locutus ſum, & non audiſtis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegiſtis *c*. Nunc longâ, nunc æterna fame hilaris, ſed breuis inſania digerenda eſt; voluptates fugaciſſimæ ſiti perpetua piandæ ſunt. Nimis iam ſerum eſt, huic fami ſitique mederi velle. Poſt tale prandium, talis cœna ſequitur; ſaturitatem meritò fames excipit, temulentia iuſtiſſimè torquetur ſiti. Hęc gulę debetur merces. O Deus! gehennam profectò euitat, qui gehennam ſæpius cogitat.

a *Luc.cap.*16.*v.*24.
b *Iſaiæ c.*65.*v.*13.
c *Iſa.c.*65.*v.*12.

QVARTVM.

FOETOR intolerabilis. Omnes exteriores ſenſus peccatum inficit, omnes vindicta punit. Olim, pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem. *a* His pluuijs extinguendus erat æſtus libidinis. Igni ſummus ardor, maximus fœtor ineſt ſulphuri. Qui ergo laſciuâ carnis concupiſcentiâ fœtebāt, igne & ſulphure peribant, vt ex animaduerſione iuſta diſcerent, quid ſpurca libidine commeruiſſent. Sic, pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum. Duplex, libidinoſus & impurus ſupplicium meretur: dum viuit, ſeipſum magis atque magis luxuriæ laqueis irretit; cum viuere definit, in lacum ſulphureum tranſit. Quantus eſt autem vel vnius cadaueris fœtor? & quantus erit inter innumera damnatorum cadauera? omnis apud nos mephitis crocum ſpirat, ſi cum graueolente Auerno conferatur. Apocalypticus ille Angelus, ſæpius minatur ſulphureum ſtagnum: pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure *b*. Ite iam, Chriſtiani, & delicijs affluere ſupremam felicitatem credite, cras forſitan mergendi ſulphureis his vndis. Et quid tunc proderunt deliciæ, cùm vos inferorum ſepelient flammæ? cùm peregrinos odores ſulphureus expellet fœtor? Ah, ſapiamus, dum licet; ne dulce momentum, amariſſima cometetur Æternitas.

a *Geneſ.c.*19.*v.*14.
b *Apoc cap.*21.*v.*8.

QVIN-

QVINTVM.

IGNIS, nullo ſæculorum tractu extingendus. Nimis quàm clara ſunt quæ prophetę, quæ magiſter prophetarum Chriſtus, de hoc igne prædixit: Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum *a*. Paleas combuter igni inextinguibili: *b* Bonum eſt tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur *c*. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur *d*, ignem illum inextinctum, qui omnes tangendi ſenſus nimium quantum cruciabit. Non tantùm mala eſt arbor, quæ verminoſa fert poma, ſed etiam quæ nulla. Sæpe culpandi ſumus, non quòd grande malum patremus, ſed quòd nihil boni. Et plerumque citius ad ignem trahitur arbor, quæ nulla quam quæ calculoſa fert pira, vti non tantum ille ſeruus vapulat qui nocuit, ſed etiam qui otiando non profuit: non tantum pungentes ſpinæ, ſed & virens lolium & zizania colliguntur, & alligantur in faſciculos ad comburendum. *e* Sic erit in conſummatione ſæculi: exibunt angeli, & ſeparabunt malos medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis: Ignis eheu, ignis, & quidem ignis æterni. Humana crudelitas in pœnas ingenioſa, exquiſitiſſima inuenit ſupplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius eſt igne: Sed vti nullum eſt quod acrius torqueat, ſic nullum eſt quod citius torquere deſinat, & conſumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutiſſimè cruciat, & cruciare nunquam deſinet? Sanè ſi hæc credantur, & cogitentur attentius, nemo peccati letalis conſcius à gemitu & lacrimis temperabit, nemo procraſtinabit pænitentiam. Ædeſime, nihil agimus, niſi flãmas illas immortales, quantum fas, velut libemus atque; tangamus, & oculis, & manibus. O quiſquis es, cum te vrit libido, admoue, oro, extremum digiti gracili cereo; nec eum prius flammulæ illi ſubtrahe, quam orationem dominicã ſemel dumtaxat pronunciaris, quid cunctaris id experiri? ecquid iniectum digitum ſubitò retrahis! vix duas voculas pronunciaſti, & mox intolerabilem ais eſſe cruciatum. Perdura & redde digitum igni. At negas id poſſe fieri, ob nimium dolorem. Ah, mi Deus, ah, ah, per centeſimam aut milleſimam horulæ partem, digiti extremum igniculo admouere, incredibilem, nimium, intolerabilem dolorem dicimus; & quis erit ille dolor, cum totum corpus non pictis his igniculis, ſed in tremendis illis gehennæ flammis ardebit, non horæ partem, non tantum horam, non diem tantum; non tantum menſem vnum aut annum, nec ſæculum tantum aut olympiadem, aut per decem millia, aut etiam per centum millia annorum tãtum; ſed nec per centum millia millionum annorum tantum, ſed per annos innumerabiles, infinitos, in omne æuum, in æternum. Ah! ô mi Deus, & ô mi Ædeſime, quiſquis hoc ſeriò vel ſemel per hebdomadem cogitat, aut viuet vt hominem rationis cõpotem decet, aut iam in merum ſaxum diriguit, aut certè degenerauit in pecudem. Silex eſt, quem tremendum hoc, & verè infandum inferorum ſupplicium non percellit cogitatum. Sed communis inſania, & ſenſum nobis eripit, & quidquid eſt ſanæ cogitationis. Nam his ſæpe non plus mouemur quam ſi pictas fabulas cerneremus. Communis, inquam, hæc hominum inſania eſt, qui beatam vitam cum petunt; fugiunt; æternam mortem quam videntur fugere, non perhorreſcunt, & fugiendi laborem recuſant.

O ignes? ô gehennæ flammas, ô inferorum incendia, nullis ſæculis extinguenda! vnius membri, vnicus ſolum acutior dolor, ſeu ille ſtomachi ſit, ſeu capitis, pedis, pectoris, ſeu dentis, oculi, quam inquietas noctes, quàm dies efficit acerbos? Verum, ſit ęger qui varijs doloribus, membris omnibus torqueatur; ſuus ſit omnibus corporis articulis cruciatus; ſit homo vndequaque miſerrimus & pleniſſimus dolorum, & qui vel ſilicem ad miſerationis ſenſum emolliat: hic tamen adeò diues tormentorum, nondum ſcit, quàm infandi ſit doloris gehennæ flamma, ad quam noſter ignis, pictus videri poſſit; prę quâ noſtri dolores ludicrum quid & leues morſiunculæ dicantur. Minimum apud inferos tormentum, maius eſt quàm ſit maximum in orbe noſtro. Magnos cruciatus habent morbi, ſed hos tolerabiles interualla faciunt, quæ illic nulla. Summi doloris intentio, citò hîc inuenit fi-

uenit finem, & tunc deſinimus dolorem ſentire, ſi nimium ſentiamus: Nemo poteſt valde dolere, & diu, niſi apud inferos. Sic enim natura diſpoſuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret *f*. In gehenna & intolerabilis eſt dolor, ſimul & longiſſimus, numquam deſiturus, æternus. Ignis eorum non extinguetur. *g*

a *Matt. c. 25. v. 42.*
b *Matt. c. 3. v. 12.*
c *Marci cap 9. v. 49.*
d *Luc. cap. 3. v. 9.*
e *Matth. c. 13. v 30. & 45.*
f *Senec. epiſt. 78.*
g *Iſ. c. 66. & vlt. v 24.*

SEXTVM.

LANIENA CONSCIENTIÆ miſerabilis. Vermis eorum non morietur, affirmat Iſaias *a*. Iiſdem verbis cōſignat hoc Chriſtus: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur. *b* Et hoc ipſum pauculis interiectis (vt id ſtupor noſter capiat) tertium repetit: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Rea hæc damnatorum conſcientia, velut rabidus canis aſſiduo latratu & morſu, in deſperatiſſimam rabiem aget miſeros. Inde omnes illi, ſceleratæ ſtultitiæ ſeipſos accuſabunt; ſua cuique conſcientia identidem hoc exprobrabit: En, perditiſſime, inter iocos & luſus perdidiſti regnum: potuiſſes eſſe felix æternum, modo voluiſſes: breui ac leui labore beatam immortalitatem tibi paraſſes, ſed noluiſti. En, ſtultiſſime, pro carnis voluptatula & ſpurca, & momentanea, immenſas vendidiſti voluptates; Nimirum, tua tibi caro quam cælum, carior erat. Sentis iam, quas delicias ſectatus fueris? prædixi, monui, vellicaui, nihil profeci, nunc res & ſpes abs te ſegregant, ſed tua ſolius culpa. En, impuriſſime, vt oblectatiunculas ſordidiſſimas aliquamdiu retineres, perdidiſti omnia. Procul nunc à te honores; theſauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta eſt. A cæli delicijs vndique excluſiſſimus es, quia eſſe voluiſti. Hęc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te præcipitauit incontinentia: tuam illam hilarem ſed breuem inſaniam, nunc luis æterno luctu: Deſperatè ploras paradiſi gaudijs te priuatum, tu te priuaſti. Acerbiſſime doles, perenne, cœleſte neglectum epulum? tu neglexiſti. Obſeratam tibi cæli ianuam lamentaris? Tu eam ipſe tibi obſeraſti. Ex toto beatiſſimus iam eſſes, modo eſſe voluiſſes. Facili opera cælum emereri licuit: ſed differendo, & negligendo, huc ſponte irruiſti cœcus & amens, hinc nunquam exiturus. Nulla hic libertas, nulla ſalus: deſpera centies, millies, æternum deſperaturus, æternum moriturus, & ad mortem nullis ſæculis peruenturus. Tu vnus & ſolus, omnium quæ pateris tormentorum cauſſa es. Damnatus es quia damnari voluiſti: à vultu Dei proiectus es, quia teipſum ab illo auertiſti. Non aliena, ſed tua culpa peris, æternum periturus. Hæ conciones erunt conſcientiæ, ſed feræ nimis & acerbæ. Dum viuimus, oblatrantis conſcientiæ morſus arte variâ eludimus, aut delinimus, nunc legendo, nunc colloquendo, nunc dormiendo, modo laborando, modo hilarius comeſſando. Sed apud inferos non ſomnus, non quies, nulla lectio, nullæ comeſſationes, nulla conſolatio; dies noctesque conſcientiæ vermis laniatum vndique pectus corrodet. In ſeipſos furenter exardeſcent damnati, & tabeſcent; aſſiduo ſibi ipſis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus, & ô dies aureos, quo euanuiſtis, non redituri æternum? O cœcos nos, & excordes, obſtructis oculis & auribus, libidine furebamus, & mutuis nos exemplis trahebamus ad interitum. Huc properauimus infeliciſſimi, & ſpretis monitis cucurrimus ad mortem, heu mortem, heu mortem æternam! Quid nunc iuuant omnia quæ fallaciſſimus mundus offerebat? oblectationum priorum non ſine dolore recordamur; voluptas omnis auolauit, & euanuit. Et quamuis ea frui licuiſſet, aliquot annorum centurijs, quid fuiſſent vniuerſa illa cum his tormentis comparata æternis? vmbram ſolum captauimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter faſcinauit, vt huc certatim rueremus? O ſi annis ſingulis vel ſemel Æternitatem ſerio perpendiſſemus! O vel dieculam, ô vel horulam vnicam impetrare liceat! Sed fruſtra ſunt hęc vota; actum eſt, ſpes omnis præciſa eſt. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi &c. Hic ſubſtringo calamum, & infandas blaſphemias

remitto ſub Orcum. Hoc vnum repeto, Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Mature ſapiat, & caueat, quiſquis hæc ſupplicia formidat.

a *Iſ.cap* 66.*v*.24.

b *Marci c*.9.*v*.44.*&* 45.*&* 49.

SEPTIMVM.

LOCVS, & SOCIETAS deteſtabilis. Locus ille à ſedibus beatorum nimium quantum remotus eſt. Clamat ex alto Abrehamus: Inter nos & vos, Chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare *a*. Et tamen Abraham in cœlo nondum degebat.

Conclauia aut cubicula; ſed nec ergaſtula, qualia noſtra, Orcus habet. Sepulchra eorum, domus illorum in ęternum *b*. Nec aliter illic habitant vel opulentiſſimi. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno *c*. O ſepulchrum nimis profundum! hoc illius nunc ædes, & arces, & arcus triumphales, hoc balnea, hoc theatra, & palatia. Hic tamen habitant non ſoluti & liberi, ſed vincti & ligati. Chriſtus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores *d*. Non ambulare, ſed nec mouere ſe poterunt damnati quo volent; manus pedeſque vincti, & velut infixi verubus ardebunt miſerandum ignis pabulum. Quantum tormentum eſt ægroto, febri ęſtuare, & loco ſe mouere non poſſe? Quod ſupplicium illud fuit Marci Arethuſij *e* ſanctiſſimi martyris, qui arctiſſimè colligatus, & perunctus melle, ad ardentiſſimum ſolem expoſitus eſt nudus, muſcarum, culicum, veſparum morſibus ſic pungendus, vt diu ſentiret ſe mori. Sed, ô Chriſtiani, picti ſunt hi cruciatus ad illos inferorum. Sua fuit & huic tormento iucunditas; ſolabatur martyrem & breuitas temporis quo hæc paſſurus, & perennitas gaudij quod in cœlo conſecuturus. Sciebat vtique, id quod in præſenti eſt tribulationis noſtræ, & leue; & momentaneum eſſe. Ita durabat athleta Domini, & quo plus doloris ſentiebat, hoc maius pręmium ſperabat. At vero damnati nil penitus leuaminis habent, nec à prę́ſenti tempore, nec à futuro loco. Vbi torqueri cœperunt, illic ſemper torquebuntur; ab ęuo in ęuum ſic erit. Accedit conſortium exſecrabile: Apud ſuperos, felicitatis pars magna eſt, inter Angelos degere: apud inferos, pars magna infelicitatis, inter diabolos ardere. Hęc diuinæ iuſtitiæ lex eſt, vt tortores illos & hoſtes ſentiant improbi, quos ſuaſores & amicos ante fuerant ſecuti.

a *Luc.cap*.17.*v*.26.

b *Pſal*.48.*v*.10.

c *Luc.cap*.17.*v*.22.

d *Matth.cap*.22.*v*.13.

e *Refert S.Greg.Naz.ora* 1.*in Iul.*

OCTAVVM.

DESPERATIO extrema bonorum omnium. Beatitudo, compendium eſt omnium gaudiorum, ſic Orcus ſuppliciorum & dolorum omnium ſummarium eſt, & epitome. Quidquid vſpiam acerbum, illætabile, luctuoſum eſt apud inferos inuenitur: quidquid vſpiam eſt amœnitatis gaudij, voluptatis apud ſuperos inter offertiſſimas delicias reperitur. In orbe noſtro nullum tam grande malum eſt, cui non aliquid poſſit eſſe leniminis: nunc ratio, nunc tempus, nunc menſa, & ſomnus, nunc amici, nunc alij ſimilia experti, nunc denique ſpes finis, refrigerationis quiddã affundit afflicto. In Tartaro portæ ſolatijs omnes ſunt occluſæ, omnes vel minimis leuamentis aditus ſunt intercepti. Opem illi neque è cœlo, neque è terra; non à rebus præſentibus, non à futuris vllam expectent: quocunque oculos vertunt, acerbiſſimę mortis ſpicula in ſe torqueri cernunt: vndique luctus & anguſtiæ, mœror vndique & dolor, vndique innumeri cruciatus. Vere, *circumdederunt* eos dolores mortis *a*. Vere, tribulationem & dolorem inuenerunt, & quidem tam varium ac multiplicem, vt ſuum cuique flagitio reſponſurum ſit ſupplicium.

Nemo ſibi ſuæque carni plus æquo indulgeat. Hæc ipſa caro prout deliquerit ſic punietur. Hæc caro, corpus iſtud, ſi ampliora ſibi atria quam Deo templa ſtruxerit; ſi laquearium, columnarum, ſpecularium magnificentiam, ſi hortorum ac nemorum amœnitatem nimio ſtudio quæſierit, in terram relegabitur tenebricoſam, & opertã mortis caligine. Huic carni, ſi balneis calidis ad voluptatem, vel cum vitæ aut pudoris periculo frige-

frigido gurgite ad laſciuiam abuſa, *præparata eſt Tophet profunda, & dilatata*; cuius *nutrimenta ignis & ligna multa, flatus domini ſicut torrens ſulphuris, ſuccendens eum* b. Hanc carnem, ſi comendo & poliendo ſe, pretioſum mane imminuerit, ſi veſte variâ ſuperbierit, putredo & vermes hæreditabunt *c*. Hæc caro, ſi otio inerti, ſi ſomno diſciplinarum hoſti ſic indulſerit, vt pulchrum & ſuaue duxerit, in medios dormire dies, vigilijs tunc perpetuis, inſomnia æterna cruciabitur. Hæc caro, ſi choreis ac ſaltationibus impudicis & libidinoſis ſe oblectarit, omnium tunc membrorum contorſione, tractione, conuulſione, non ad ſuaues fidium modulos, ſed ad terrificos dæmonum rugitus affligetur. Hæc caro, ſi ebrietati, & temulentiæ ſe manciparit, ſi ſic vixerit vt ederet & biberet, diriſſimâ fame ſitique torquebitur. Hęc caro, quę ocellos emiſſitios, turpitudinis & nequitiæ pręcones quaqua lubebat, euolare permiſerit, nullum tunc formæ aut pulchritudinis florem delibabit, ſed, terribilem Behemoth, formidandum Leuiathan, fœdam & truculentam draconis effigiem inuitis oculis ſpectabit. Hæc caro; quæ florum delicias, & odorum illecebras naribus venabatur, cadauerum putore, ſulphuriſque graueolentia ſaturabitur: Hæc caro, quæ aures ſalubribus monitis, & ſacris concionibus occluſas, ſcurrilibus vero fabellis, catminibus obſcœnis, cantionibus impuris, laſciuis colloquijs apertas habuit, lętum epithalamium in flebilem leſſum, iucundum Io & Euge, in Væ & Eheu perpetuum commutabit. Hæc caro, quæ tactum varijs libidinum formis collutulauit, fœdiſſimorum monſtrorum amplexibus obijcietur, liquatâ pice velut vnguento perfundenda. Hæc ipſa caro, & non alia vicaria, pro ſingulis quas contraxerit, noxis, cruciatus perferet inenarrabiles, innumerabiles, eheu ęternos. Per quæ quis peccat, per hęc & punietur *d*. Et; pro menſura peccati, erit & plagarum modus. *e*

a *Pſa.*114.*v.*3.
b *Iſ.c.*30.*v vlt.*
c *Eccli.cap.*19.*v.*3.
d *Sapien.cap.*11.*v.*17.
e *Deut.c.*25.*v.*2.

NONVM.

ÆTERNITAS, nullius intelligentia comprehenſibilis. Hæc vna vel ex leuiſſimo tædiolo intolerabile demum, & infandum facit tormentum. Æternitatis conſideratio, tam ſerius labor eſt, vt in carminis leges ægrè tranſiturus videatur. Obſeruat tamen prudenter Seneca, *a*: Quemadmodum, inquit, ſpiritus noſter clariorem ſonum reddit, cum illum tuba per longi canalis anguſtias tractum patentiore nouiſſime exitu effudit. ſic ſenſus noſtros clariores carminis arcta neceſſitas efficit. Eadem negligentius audiuntur, minuſque percutiunt, quamdiu ſoluta oratione dicuntur: vbi acceſſere numeri, & egregium ſenſum adſtrinxere certi pedes, eadem illa ſententia velut lacerto excuſſa torquetur *a*. Sic prorſus credo fieri, & idcirco, quo tenacius animo hæreret Æternitatis immenſitas impenetrablis, eam nuperrimè verſiculis, qua licuit, incluſi. Et ne amicus eſſe deſinam, etiam Ædeſimum meum ad huius carminis auditionem audeo inuitare. An aures vacant? ÆDES. Ambæ, quam maximè. Lege, obſecro, lege lege. Nunquam iſta ſatis nec dicũtur, nec ſcribuntur, nec leguntur, nec cantantur, nec pinguntur. PARTH. Lego: ſed tu verbis & metro ne nimium inhære; rem & ſenſum expende.

a *Senec.epiſt.*118.

LACRYMÆ

ÆTERNITATI

SACRÆ,

I. *Heu! quid hoc? cor æſtuat,*
Elinguat ora terror.
Concuſſa mens percellitur,
Horrorque quaſſat artus.
II. *Fons emicat per lumina,*
Genæ natant in vndis.
Has lacrymas, hæc flamina
Vox vna concitauit.
III. *Tremenda vox, horrenda vox,*

Ingens malum minatur,
Quod nulla lux, quod nulla nox
Quod aſtra nulla claudent,
IV. Vox vna, ſed vox ferrea,
Immitiorque ferro,
Graſſatur hauſta pectore
Per oſſa, per medullas.
V. ÆTERNITAS, eſt illa vox
Vox illa fulminatrix,
Tonitruis minacior,
Fragoribuſque cœli.
VI. ÆTERNITAS, eſt illa vox
Meta carens & ortu,
Mortalium quæ pectora
Ad æuiterna ducit.
VII. Hæc vox totondit Cæſares,
Et induit cucullis;
Hæc antra cæca rupium
Impleuit inquilinis.
VIII. Hæc mille Lauros condidit,
Sepſitque mille Mandras:
Strinxitque ſetis corpora,
Et veſtijt camelis.
IX. ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me lancinat, necatque.
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me torquet atque mactat.
X. O tempus abſque tempore,
O finis abſque fine!
Perennis heu ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS perennis.
XI. Deſcende ſis ad Tartara
Non vt coquare flammis,
Sed mente flammas penſita,
Vt exeas ab illis.
XII. Voluam rotas Ixionis,
Ætnaſque ſuſtinebo,
Paſcamque fibrâ vultures,
Omnes ſubibo pœnas.
XIII. Araneos & viperas
Pleno ore deuorabo,
Et Scorpios, & excetras,
Et noxias rubetas.
XIV. Miſce cicutam toxico,
Picemque mî propina.
Metalla da liquentia,
Aurumque Craſſianum:
XV. Succos draconis hauriam
Caldas bibam fauillas,
Venena nulla reſpuam,
Peſtem, Stygemque nullam.
XVI. Quin toſtus in ſartagine
Frigar, veruque figar,
Rogoque viuus concremer
Vel torrear caminis:
XVII. Tauros, ahena, ſulphura,
Famem, ſitim, geluque
Tunicas moleſtas induam,
Vncoſque culeoſque;
XVIII. Et ſæculis hæc perferam
Mille, alteriſque mille,
Dum ſpes ſequatur termini,
Finiſque ſæculorum.
XIX. Tormenta nulla territant,
Quæ finiuntur annis,
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Verſat, coquitque pectus:
XX. Hæc inferos, Hæc tartara
Facit, cruceſque tendit,
Augetque pœnas in dies,
Centuplicatque flammas.
XXI. Eheu quid eſt ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS perennis!
Non hora, menſis, ſæculum,
Centumve vel trecenta.
XXII. Nec mille ſunt aut millies
Millena ſæcla Phœbi,
Cùm claudit orbem temporum
Orditur orbis orbem:
XXIII. Sic itur in perennia,
Curſu perennitatis.
Æternitatis ſæcula:
Sic itur, aut reditur:
XXIV. Nam finis eſt exordium,
Exordiumque finis:
O vita morte triſtior,
O mors, ſed abſque morte.
XXV. I, mœche, nunc ad inferos,
Sed inde non redibis;
I, venter, I, lauernio,
Perenne ſic peribis.
XXVI. Deſcenſus eſt proniſſimus,
Aſcenſus inde nullus,
Quos rictus hauſit tartari
In Tartaro manebunt.
XXVII. Relatus inter cælites
Hos inter vſque plaudet,
Reſcriptus inter inferos,
Hos inter eiulabit.
XXVIII. Nec finis vllus gaudia,

Palmaſque terminabit;
Nec finis vllus lacrimas
Abſterget, aut leuabit.
XXIX. *Sed illud Orci pabulum*
Ardebit heu perenne,
Perenne cum tortoribus
Et flebit, & dolebit.
XXX. *Viuant beati cœlites,*
Viuant, canant, triumphent,
Plorent ſtygis catharmata
In ÆTERNITATEM.
XXXI. *Ad aſtra, ad aſtra tendite.*
Non ſemper hæc patebunt:
Nunc ſunt adhuc induciæ,
In morte finiendæ.
XXXII. *Foras Canes, cum Cerbero*
Cenate, vel latrate.
Ad Caſtitatis regiam
Soli vocantur Agni.
XXXIII. *Vultur foras, Promethei*
Prandebis in macello;
Paratur iſtud candidis
Conuiuium columbis.
XXXIV. *Sed dum beatos hoſpites*
ÆTERNITAS *ſaginat.*
Excluſa turba prandio
Quid rodet in canino?
XXXV. *Micam fami, guttam ſiti,*
Sed vnicam rogabit;
Cælum tamen gulonibus
Hanc ſportulam negabit.
XXXVI. ÆTERNITAS *perennium*
Pincerna lacrimarum,
Has præter vndas flentibus
Nec guttulam propinat.
XXXVII. *Hoc, hoc bibent, quod fleuerint;*
O aridi bibones!
Nam quot propinquum lacrimæ
Siccantur ad caminum?
XXXVIII. *Sed lacrimarum fontibus*
Succedet vrna fellis,
Heu vrna nunquam ad vltimum
Exhaurienda fundum;
XXXIX. *Fellis bibent plus quam volent,*
Vrget Modimperator,
Et ingerit vomentibus;
Ah, ſuauius ſitirent!
XL. *Hæc ſola Bachanalia*
Sunt longiora voto;
Bibes: abire non licet;
Cur ſymbolum dediſti?
XLI. *Conuiuialem teſſeram*
Nunquam remittet hoſpes,
Hic nemo caupones Stygis
Fœdifragos vocabit.
XLII. *Nec prima menſa tollitur,*
Nec ponitur ſecunda:
Pridem ſatur, nondum tamen
Promulſidem ebibiſti:
XLIII *Æterna Liberalia*
Dat Liberalis Orcus;
Male-male Liberalibus!
Male Liberalitati!
XLIV. *Procraſtinator improbam*
Cane corue cantilenam:
ÆTERNITATIS *vltimum*
Cras corue non videbis.

Ah! Æternitas! & quis te non dicã, capit ſed laborat capere? ille immortali memoria digniſſimus Godefridus, Bambergenſis & VVûrzburgenſis Præſul, quem ſupra diximus, ille vnus ex millibus, & pœnè ſolus cepiſſe videtur, quid ſit *Æternum*, nam *Æternitatis* aſſidue memor, dicere ſolebat: Omni momento ſto ad oſtium *Æternitatis*. In eum finem pictas, ſculptas, cerâ fictas, tumulis etiam effoſſas cadauerum caluas habuit, per omnia conclauia quę habitabat, ſic diſpoſitas, vt certiſſimæ mortis, & ſecuturæ poſt hanc *Æternitatis* nunquam liceret obliuiſci.

Legiſtine libellum de Æternitate? tremendum eſt, quod ille aſſerit, & tamen veriſſimum eſt, nec negari poteſt. Si rectè memini, hæc habet ad verbum: Cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc eſt, millies, millies, millies, millies, millies, millies millies, millies millena millia annorum (tam horribile hoc cogitatu eſt quam facile pronunciatu.) Cogita ergo tot annos in igne tranſigendos: ſimul tamen etiam cogita, hoc omne temporis ſpatium, etſi duplicatum, triplicatum, etſi centuplicatum, nec principium quidem eſſe Æternitatis: poſt tot annorum reuolutum tempus, necdum incepiſſe dici poterit Æternitas, Ædeſime, niſi hæc cogitatio ſanctiores nos reddat, pecudes, ſaxa, merus chalybs ſumus: nil eum mouet, quem non mouerit æternitas, immenſa illa, interminata, ſine fine, perpetua, ſemper duratura, nullis nec innumeris deſitura ſæculis. Quamdiu

diu viuet Deus tamdiu morientur damnati. Sed ô mortem immortalem, ô vitam mortiferam? neſcio quo te nomine appellem, vitæ an mortis? ſi Vita es, cur crudelius morte afficis? ſi Mors cur crudelitatem tuã non finis? neutro te dignabor nomine. Et Vita & Mors boni quippiam habent: in vitâ requies, in morte terminus eſt; ſolatio ſunt hæc duo in malis omnibus. Tu verò nec requiem habes, nec habes finem. Quid igitur es? & vitę malũ es, & mortis: à morte cruciatus habes ſine fine, à vita immortalitatem ſumis ſine requie. O Æternitas damnatorum, ô mare amaritudinum!

Nec tamen Deus vllius crudelitatis eſt arguẽdus, quod peccato letali vel vnico, ſupplicium decreuerit æternum. Deus, quia mitiſſimus, miſerorum cruciatu non paſcitur, quia tamen & iuſtiſſimus eſt, impiorum ſupplicijs non placatur. Factus eſt malo dignus æterno, qui in ſe bonum peremit æternum. Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtus eius. Iuriſconſultorum ſcitum eſt: reprobata pecunia non liberat ſoluentem. Pœnitentia, pecunia eſt ſoluendis debitis apta: tamdiu durat pretium huius monetæ, quamdiu mercatus vitæ. Hoc finito, pœnitentia omnis reiecta, adulterina eſt pecunia. Apud inferos eſt quidem pœnitentia, ſed neutiquam vera, quia fera nimis, & plena blaſphemiæ & furoris. Nec mirum damnatos ſemper torqueri: continuè blaſphemant, & ſic quaſi ſemper peccant, ſemper ergo plectuntur: dum viuerent corrigi noluerunt, ſemper peccaturi, ſi ſemper victuri, ergo iam ſemper puniendi, æternum cruciandi. Voluiſſent vtique ſine fine viuere, vt poſſent ſine fine peccare. Ad iudicantis ergo iuſtitiam ſpectat, vt nunquam careant ſupplicio, qui, dum viuerent, nunquam volebant carere peccato. Quid viui dixerint, ſcimus: Venite, fruamur bonis; venite frangamus diem poculis; venite, choreę nos vocant, inuitant horti, ludendi eſt occaſio, venite. Hę viui loquebantur. Quid vero iam dicunt ad inferos deiecti? aliæ illorum ſunt voces: O Æternitas, inter intolerabilia omnia, intolerabiliſſimum! O Æternitas cœleſtis, breui tempore, leui labore retinenda! O Æternitas tartarea, ſola ſocordia, & ſpurca voluptate quæſita! O Æternitas luctuoſiſſima, & longè acerbiſſima, quàm facile te vitaſſemus, ſi te ſæpius cogitaſſemus! O Æternitas modò poſt nongenta millena millia annorum, vel dimidium tui liceret cernere! O Æternitas in deſperatione aſſidua deſperatiſſima! O Æternitas, ô omnium tormentorum multò atrociſſimum tormentum, Æternitas!

Quis, ô Ædeſime, Æternitatem hanc capere, quis eam ſatis obſtupeſcere, ecquis de ea dignè diſſerere poſſit? nulla hic ſuſpiria, nulli gemitus, nullæ ſufficiunt lacrimæ; verba omnia, quin & ipſę hic deficiunt altiſſimæ cogitationes.

Æternum, ô mi Deus, ęternum in flammis viuere! tuo conſpectu æternum priuari, infandis doloribus execruciari æternum, ah æternum? Heu inſaniam extremam hominum! quàm volucri decipimur bono, ô quam doloſo ludibundi poculo ſenſim venenum conbibimus! ita velut ebrij, voluptatum auidi, beatitatis immemores, Æternitatis obliti, velut per iocum mergimus noſmet in omnium ærumnarum barathrum, in immenſiſſimum Æternitatis Oceanum.

In vaniſſimam gloriam, in aurum, in Venerem æſtuamus miſeri, & illos ignes, illos Æternitatis rogos, heu non cogitamus: Nullus eſt, heu nullus eſt, qui recogitet corde a. Ædeſime, ſi quid adhuc hominis retinemus, hoc vnicum aſſiduè cogitemus, ÆTERNVM.

a *Hier.c.12.v.11.*

CAPVT XII.

DICTORVM DE TRIVMPHANDA INCONTINENTIA

EPILOGVS.

HOrribile dictu eſt, quod ſanctiſſimus Rhemenſis Præſul Remigius, de Incontinentiâ & Libidine pronunciauit: Demptis paruulis, inquit, ex adultis, propter carnis vitium, pauci ſaluantur. Conſidera iam mihi orbis ſtatum, & miraberis, totum pœne mundum hoc Auernali igne ardere. Vix eſt vllum vitium quod pluris ſtetit humano generi, quam hoc libidinis & Incontinentię Hydra eſt, aut draco, non trium, nec ſeptem

tantum, ſed nouem capitum; ad ſingula tibi digitum iam intendo.

I. C.

Libido & Incontinentia vitium eſt INSATIABILE. Catenã Stygiam rectè appelles, anulus ex anulo pendet; turpitudinis & cupiditatum hic ſeries eſt, altera ex fine alterius naſcitur. Si ſemel huius vitij iugum receperis, dura patiere imperia, quibus nec vlla ſeruitute facies ſatis. Nunquam explebitur voluptas; plurimum licet ingeras, ſemper plus appetet: Ætnam montem ęmulatur, perpetuis ardet ignibus, nec tamen decreſcit. Obſequeris voluptati hodie? maiora cras imperabit: negas? vim faciet: cęlum proponis? diſtrahet: gehennam monſtras? aliò auertet. Ideo princeps Apoſtolorum: Chariſſimi, ait, obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam *a*. *Militant*, inquit, neque enim breui res hęc velitatione conficitur, ſed vbi vel ſemel huic hoſti patueris, tam diuturno quàm miſerabili bello intricaberis. Canis cùm in heri manu os videt, adulatur, lambit, blanditur caudâ, dum oſſe potiatur, vbi hoc obtinuit, i nunc, eripe, & minaces dentes videbis, non mulcentem caudam. Ita diabolus, cerberus ille trifaux, callidiſſimus, quantis blanditiis caſtimoniam ſolicitat? vbi hanc nobis extorſerit, heu quàm difficile fuit multis denuò ea potiri! Ergo canẽ hunc bene noueris, quo blandior hoc nequior, tunc maximè mulcet cùm turpiſſimè decepturus venit. Et hic quoque facilius ſępe fuit non labi, quàm ſurgere. Tenaciſſimum eſt hoc vitium, vbi ſemel inhęſerit, ęgerrimè reuellitur.

Ergo principijs obſta, & primos aditus libidini omni conſtanter nega. Quod ſi collum ei ſubmittas, tuam tibi libertatem tollet, rationem adimet, & vt verbo dicam rapiet te tibi, & quidquid in te hominis eſt; omni verecundo ſenſu exuet te, & induet beſtiâ. Hem quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit, quàm in quoſdam voluptates ſuæ ſunt, obſcœnæ illę, & vetitæ? quibus tamen miſeri ſic ſe mergunt, vt ijs in conſuetudinem adductis carere vix poſſe videantur: & ob hoc miſerrimi ſunt, quòd eò peruenerunt, vt illa quæ ſuperuacua fuerant, facta ſint pęnè neceſſaria. Seruiunt itaque; putidæ carni, & mala ſua, quod malorum eſt vltimum, amant. Tunc aut conſummata eſt improbitas, vbi turpia non ſolùm delectant, ſed etiam placent: & deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores fiunt. Fuge, ah fuge, fuge, quicquid aduerſatur pudicitiæ.

II. C.

VItium carnis ferme IMMEDICABILE eſt. Noëmi æuo, totus orbis in omne vetitum; maximè tamen in libidinem ruebat. Hinc illæ Dei quærelæ. Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, *quia caro eſt*. a. Vniuerſi homines (Noemo excepto) tantum carnem ſapiebant toti caro. Auerſabatur Deus hanc illorum obſcœnitatẽ, & profuſam intemperantiam. Vindictam tamen quingentis annis diſtulit; intereà temporis per Noëmum variè monuit, fabricandam Arcam dictauit, omnes extremæ maliliędamnauit, omnium interitum prædixit; crebrius minatus eſt, vniuerſum humanum genus, niſi reſipiſceret, vndis extinguendum. Nemo reſipuit, nec vnicus quidem. Ita omnes vitiorũ dulcedini ſuccubuerunt, vt quidquid diceret aut moneret Noë, omnia illi cachinnis & ſibilis digererent. Neminem ſuæ turpitudinis pœnituit, nemo doluit peccaſſe. Tandem, Deus, vti decreuerat, ſigno dato imbres emiſit, qui quadraginta continuis diebus & noctibus ruerent, dum terra omnis in faciem pelagi mutaretur. Atque ita genus illud vniuerſum libidini deditum, aboleuit, vt aliud nouum & à vitijs purum inſtauraret. Hæc libidinis natura eſt, remedia ſpernere, monita contemptim proculcare. Hinc eam Clemens Alexandrinus, *b* congruente titulo vocat *morbum immedicabilem*. Chriſtus Beati Marci ore: *c* Deceptio, inquit, diuitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes, ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur. Cum ſiluam ignis corripit, nil opus eſt igni pabulum ſuggerere, quo ſeipſe paſcat, abundè inuenit. Et nos ſiluæ inſtar ſumus miſeri, quos ſi libidinis ignis carpere incipiat, noua identidem in nobis fomenta reperit, quibus in nos magis ac magis inualeſcat.

Nullum profectò vitium tam pertinaciter & obſtinatè diuino ſpiritui reſiſtit. Siracides teſtatur luculentè: Verbum ſapiens audiuit, luxu-

luxurioſus, & diſplicebit illi, & proijciet illud poſt tergum ſuum *d*. Huic accedens Oſeas: Non dabunt, inquit, cogitationes ſuas vt reuertantur ad Deum ſuum, quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Deum non cognouerunt *e*. Ideò auerſare, fuge, execrare, quidquid Venerem olet, aut libidinem: ſuſpecta tibi ſit omnis Incontinentia. Hæc eſt volūtas Dei ſanctificatio veſtra *f*

a *Gen. c. 6. v. 3.*
b *Lib. 1 pædag.*
c *Marc. 4 v. 19.*
d *Eccli. c. 21. v. 18.*
e *Oſe. c. 5. v. 4.*
f 1. *Theſſ. 4. v. 3.*

III. C.

Vitium carnis, vitium eſt COMMVNISSIMVM. Non erraro, ſi orbem pœnè totum dixero, hoc igne peſtilentiſſimo ardere. Non palatia duntaxat regumque turres luxuria ſubit, ſed & tuguria pauperumq; tabernas ingreditur, nō in plumis tantum, ſed & in paleis infeſtat, non ætatem ſolum florentiorem, ſed quandoque etiam effætam ſenectutem ad turpe probrum inſtigat. Tanto ergo magis ab omni ętate ac ſexu, ab omni hominū ordine cauendum, ac reſpuendum hoc vitium, quantò magis apud omnem ætatem, ſexum, hominumque ordinem ſeſe inſinuat. Senſus & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua *a*. Nunquam æui ſenio libido moritur, nunquam crimen hoc temporibus obruitur, nunquam ſcelus iſtud obliuione ſepelitur. Hoc vitium ſine modo, ſine fine perſequēdum eſt, nam illi quoque nec finis eſt nec modus. *b* Et eò corruptela morum alicubi progreſſa eſt, vt deteſtandæ verborum ac geſtuum turpidines, comitatis ac vrbanitatis nomine inſigniantur. Multi, vt oris ſpurcitiem honeſto nomine prætexant, humanitatem aulicam appellant. Hoc eſt bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Nimirum in laudem ex crimine creſcimus, eoque feſtiuior quis vocatur, quò iudicatur turpior. Si poſſis, inquit Cyprianus, *c* in ſublimi ſpecula conſtitutus oculos inſerere ſecretis, recludere cubiculorum occultas fores, occulta penetralia reſerare, conſcientiam hominum rimari, aſpicias ab impudicis geri, quod nec poſſit aſpicere frons pudica; videas, quod crimen ſit & videre. Et quanta vbiq; libidinum probra domeſticis parietibus obſepta, quorum quò ſecretior culpa, hoc maior eſt audacia. Vere, Mundus totus in maligno poſitus eſt *d*. Et maximè in hoc impuritatis & libidinis maligno. O fugiat mundum, quiſquis vult viuere mundus: impuritatem omnem execretur, quiſquis affectat beatitatem. Sint lumbi veſtri præcincti. *d*.

a *Gen. c. 8. v. 21.*
b *Lib. 2. epiſt. 2. ad Don.*
c 1. *Ioan. 3. v. 19.*
d *Luc. c. 12. v 35.*

IV. C.

Vitium carnis, Angelis eſt INVISISSIMVM. O extingue Veneris ignes, & rebellantes carnis motus cōpeſce, quiſquis Angelos amas, & revereris. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt *a*. Sed nec poſſunt placere Angelis Dei. Angelum & porcum in vnam aliquam amicitiam compingere difficile eſt. At verò porcum induit, qui puritatem exoſus in libidinis cœno volutatur: contrahendam cum Angelis ſocietatem ne ſperet talis. Mentes illę caſtiſſimæ, puriſſimique ſpiritus quò ſibi ſimiliores cernunt, hoc integrius diligunt; oderunt & auerſantur omnes impuros. Nulla eis familiaritas, ſocietas nulla, niſi cum caſtis & puritatis amatoribus: hircos illos & porcos extremè abominantur. Si quem caſtitatis ſciunt ſtudioſum, hunc in ſuam, eamq; intimam amicitiam cooptant, & Angelum faciunt: Tales ſunt, ſicut Angeli Dei in cęlo *b* — melius nil cęlibe vita. Quàm ei facile eſt fieri Angelum, quiſquis ſe cupit præſtare caſtum. Nam, ſi Chryſoſtomo credimus: Virtutem Angelorū tulit è cęlo Chriſtus. Et Sanctorum Patrum ſcitū eſt: Vita caſta, vita eſt Angelorū. *c* Nec errāt. *Omnis ponderatio nō eſt digna cōtinentis animæ* *d*. Nota, mi Ædeſime, nota: Omnis ponderatio; omnis, omnis cum caſto animo in comparationem venire non poteſt. Tu iam aureos & gemmeos Pompeij Magni triumphos, tu turres Baſilij Imperatoris auro ſtipatas, tu omnes Perſicas gazas, & Creſi theſauros; aureos imò montes propone, nondum animæ caſtæ pretium vel leuiter expreſſeris. Non eſt digna continentis animę omnis ponderatio. Nos tamen, ſtultiſſimi mercatores,

quadrante vno aut teruncio , non tam vendimus quàm abijcimus caſtitatem, & breui voluptatulâ deliniti, perdimus pretium incõparabile. Nemo hic Cypriano credit , cuius illud præclarum extat : Voluptatem viciſſe, voluptas eſt maxima. Verè Chriſtiani eſt, ſummam voluptatem in voluptatũ faſtidio, ſummam gloriam in carne incontaminata ponere, & Angelos habere amicos: ſummum eiuſdem dedecus eſt , ab Angelis , hominum alioqui amantiſſimus non amari , & hoſtes experiri omnes cęlites. Laſciuiam ne amet , qui odium metuit Angelorum.

a *Ad Rom.ca.* 8.*v*.3.
b *Matth.ca.* 22. *v.* 30.
c *Chryſoſt. hom.* 23. *in epiſt. ad Epheſ. Ambr. lib.* 1. *de virginibus. Baſil. de verâ virgini. Caſſ.l.* 6.*Inſt.c.*6.*& l.* 12. *c.*11. *Ber. ep.*42.
d *Eccli.c.*26. *v.*20.

V. C.

VItium carnis FVGACISSIMVM eſt. Momentaneum eſt , ô miſeri , momentaneum eſt quod delectat, ſed quod cruciat æternum, De hoc omnium turpitudinum fugaciſſimo tranſcurſu, nemo ſignatius atque expreſſius mihi videtur locutus pr ę Tertulliano, qui cogitabant , inquit , interdum vnde cecidiſſent, & poſt libidinum *vaporata momenta* cęlum ſuſpirabant. *a* Quàm pulchrè putidas carnis voluptates *monentum* appellat , & *vaporatum* quòd prius euaneſcat, quam quis illud ſatis aduertat. Diuinè hoc ipſum expreſſit in metris ſuis Boëthius. *b*.

Habet omnis hoc voluptas
Stimulis agit furentes, c.
Apiumque par volantum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

Adoleſcentia & voluptas vana ſunt, inquit Eccleſiaſtes *c*. Ioannes Apoſtolus : Mundus tranſit , & concupiſcentia eius *d*. Et Carnis, & Mundi gaudia, hoc ſibi commune habent ; celerrime trãſire , & quandoque prius finire, quam plenè incipere , dulci vino ſimillima, quod in annum alterum, non fert ætatem, ſed aceſſit antequam exhauriatur. Verè , & in puncto ad inferna deſcendunt *e*. Fuge ergo, fuge mi homo , fuge fugaciſſimas illas voluptates.

a *Lib. de mulier.hab.c.*1.*&* 2.
b *L. de conſo.phil. metr.* 7.
c *Alij* fruentes.
d *Cap.* 11.*v.*10.
e 1. *Ioan. c.*2.*v.* 15.
f *Iob cap.* 12. *v.* 21.

VI. C.

VItium carnis DAMNOSISSIMVM eſt. Hinc ſanè damna & incommoda, nata, qualia à nullo vitio. Quantas libido gentes, quàm validas, hoſtibus tradidit? quanta patefecit propugnacula ? quantos ad ferrum ignemque impauidos fregit, & edomuit? ad quę non pudenda , nec ante cogitata , compulerit viros magnos , ignorare non poteſt , niſi qui Samſonem , Dauidem , Salomonem ignorat.

Ob hoc vitium vrbs Sichimorum euertitur, vrbis princeps & omnes incolæ trucidantur. *a*

Ob hoc vitium è Beniamitis viginti quinque millia , ex Iſraelitis quadraginta millia virorum in prælio cadunt. *b*

Ob hoc vitium ſapientiſſimus mortalium, cultor fit idolorum. *c*

Ob hoc vitium potentiſſimus regum Dauid innumeris plagis afficitur. *d*

Ob hoc vitium ſeptem mariti Saræ à diabolo necantur. *e*

Ob hoc vitium improbi ſenes, Suſannę pudicitiam ſubuertere aggreſſi lapidabantur, ſtato in tales ſupplicio. *f*

Ob hoc vitium viginti quatuor millia fornicantis populi in Moab , plaga vna perimuntur *g*. Ad hiſtorias veteres te non reuoco: quotidianis exemplis ſat diſcimus , quantum libido & Incontinentia ſingulis etiam hominibus obſit , quibus vires , valetudinem , opes , memoriam , ingenium , famem , vitam admutilat: & relinquat hæc omnia , animam tamen & cælum rapit; pro iactura horum omnium reddit infernũ. Romę olim Veneris & Libitinæ templa meritò coniuncta ſunt , cum à Venere ad morem , animi præſertim, via curratur proxima. Quot iuuenes , prius Angeli , poſt diabolo ſimillimi , caſtis moribus exutis in præceps vitiorum anhelo curſu ruerunt ! Ideò Eccleſia rectiſſimè , velut mater, filiorum ſaluti metuens, aſſiduè precatur. *A ſpiritu fornicationis libera nos domine.* Sed quæſo te, Ædeſime, quid iam diu ſiles ? dic etiam

etiam

etiam tu aliquid, vt duo ſimus. Quâ lege omnes loquendi vices mihi tradis? Quid me loquente proficias, neſcio: hoc ſcio, à te tacente me plurimum diſcere, cumprimis inſignem patientiam in me audiendo. Sed ne abutar illa, iam iam dictioni finem impono. Et verò etiam ſerus veſper, velut præco ſuprema dicta pronunciat: *Actum eſt I licet.* ÆDES. Obſecro. per te liceat, etiam hoc tempus non perdere meis queſtiunculis. Tu perge. PARTH. Tria ſolum capita hydrę illius reſtant demonſtranda.

a *Geneſ. ca.* 34. *v.* 25.
b *Iudic. c.* 20. *v.* 21. & 25. & 45.
c 3. *Reg. c.* 11. *v.* 4.
d 2. *Reg. c.* 12. *v.* 10.
e *Tob. c.* 6. *v.* 17.
f *Daniel. c.* 13. *v.* 62.
g *Numer. cap.* 25. *v.* 9.

VII. C.

VItium carnis FALLACISSIMVM eſt, prę terquam quod vix vlla peſtis exitiabilior ſit humano generi; Luxuria dulcis Siren, venenum voluptarium, letale mel, feliciſſimus diaboli hamus, quo totum pœnè orbem & ineſcat, & trahit; vt perimat æternum. Concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum; pecatum verò cum conſummatum fuerit generat mortem *a*. Ideò voluptas non veniens ſed abiens conſideranda: acceſſus illius blandus eſt, receſſus amariſſimus; à fronte mulcet, à tergo viperat, peſtis tam ſubdola, quàm noxia. Id Bernardus egregiè demonſtrans: Hæc peſtis, inquit, eò ad nocendum procliuior, quo ad repellendum difficilior, quæ nolenti etiam ſe ingerit, blande onerosa, diſplicendo placens. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & niſi ſubitò repellatur, allicit & incendit, & quaſi virus peſtilentiæ, per totum corpus paullatim ſe diffundit: cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, mentem illicita delectatione afficit, & ad conſenſum turpitudinis, animum inflectit; omnes animæ virtutes corrumpit. Hac peſte qui adſtrictus tenetur, diuelli ab ea vix poteſt, quoniam ſtimulos eius confiteri aut neſcit, aut erubeſcit, tam ſubtiles & turpes ſunt. Adiuua me Domine Deus, vt huic tam peſtifero & mortifero vitio reſiſtere poſſim. Scio, quod reſiſtentem fatigat, vincentem coronat: Scio, ſi mentem cogitatione immunda inquinaro, tibi qui munditię auctor es, placere non valeo. Cor mundum crea in me Deus. *b*

Iulius Solinus memorat, Phalãgium (aranei genus eſt, quod & Tarantulam dicimus) dirum eſſe animalculum, tactu peſtilens. Atque ſi niſum quæras, nulla ei vis eſt, ſi vim & poteſtatem lædendi, hominem ictum veneno interficit. Et cùm ęſtu anni flagrantiſſimo aſſiduus ſol campos Aduliæ torret, tum maximè ſeu afflatu noxio, ſeu æſtu accenſa hæc phalangia, tam exitiali licentia in humanos artus graſſantur, vt, quotquot ab hac peſtifera lue libantur, irrequieti vel canant, vel lacriment, vel delirent, aut tam letali ſtupore preſſi iaceant, vt membra omnia ſeneſcente tabo putiſcant, & ſic animum extrudant. Phalangium eſt, libido peſtilentius neſcio an fraudulentius, ijs maximè infeſtum, quibus minutum malum cenſetur: blandè ſerpit, celerrimè inficit, ſuauiter occidit. Tacti ab hac peſte in tam irrequietam inſaniam prolabuntur, vt id vnum aſſiduè appetant, quod maximè noceat. Ita Phalangium iſtud non tam vulnerare & lædere ſentitur, quàm vulneraſſe & læſiſſe.

a *Iac.* 1. *v.* 13.
b *De inter. dom. c.* 39.

VIII. C.

VItium carnis, probro plenum; TVRPISSIMVM eſt. Præ cæteris vitijs omnibus tam ſingulariter fœdum & turpe eſt hoc, de quo agimus, peccatum, vt propriè & ſuo nomine vocetur TVRPITVDO. Vndequaque vitium hoc monſtroſum & ſpurcum eſt, ideò tenebras & angulos quærit, & pœnè ſeipſum exhorreſcit. Optimi parentes Suſannæ vti Danielis hiſtoria memorat, *a* Helcias & vxor eius, laudauerunt Deum pro filia ſua Suſanna cum Ioachim marito eius, & cognatis omnibus, quia non eſſet inuenta in ea *res turpis.* Caſtiſſimus Paulus, Epheſijs præcepit, ne nominarent quidẽ hanc *turpitudinem* b. In ea quã ad Romanos ſcripſit epiſtola, vbi de iniquitate & immunditia mentionem inieciſſet: quem ergo, inquit, fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis *c*? Nullum eſt vitium quod adeo ruborem incutiat, & pudore ſuffundat, atque turpiſſima

hæc

hæc bellua, quæ diem non fert, nocti amiciſſima.

Eximiè laudatur Hebræus rex Aſa, quod inuerecundam idoli ſtatuam, *ſimulacrum turpiſſimum* confregerit, combuſſerit, & ſubmerſerit torrente cineres *d*. Vbi libido, ibi turpitudo; vbi pudicitia, ibi corporis mundities & mentis pulchritudo: Deformis eſſe Caſtitas non poteſt, ſicut nec formoſa vnquā Incontinentia: illa roſas & lilia; vrticas hæc & ſpinas proſeminat; illi non niſi munda & ſancta probantur, huic cœnum & ſordes placent. Chriſtus Virginis filius, omnis generis tulit conuitia; at incontinentiæ noluit inſimulari, tam hoc fœdę notę probrum eſt. E priſcis ille ſapienter dixit: Vti nec cælum reſpicit, nec margaritum quærit porcus, ſic & animus dulcedine voluptatis captus, & in luxurię cœnum delapſus, difficile poteſt cęleſtia cogitare, & aliquid Deo dignum ſapere. Turpitudinis mater eſt Incontinentia? è ſordibus naſcitur, ſordibus paſcitur, inter ſordes educatur, & moritur. Nimirum talis eſt riuus; qualis eſt fons & origo riui, nec à lutoſâ ſcaturigine limpidus amnis ſolet profluere; ita quidquid ab incontinentia emanat, ſordet, & notam poſt ſe trahit TVRPITVDINIS.

a *Dan.c.13.v.63.*
b *Epheſ.c.5.v.4.*
c *ad Rom.c.6.v.13.*
d *1.Reg.c.15.v.13.*

IX. C.

VItium carnis, vitiorum omnium COMPENDIVM eſt. Nimis parum dixi, cum Phalangio etſi peſtilentiſſimo animalculo libidinem contuli, bellua eſt, eaque truculentiſſima. Mantichora *a* (ſi Cteſię credimus) apud Indos fera eſt, cui omnium belluarum ferітas ineſt, nec vnquam ab humanâ manu manſueſcit: triplex ei ordo dentium pectinatim coëuntium, corpus & magnitudo leonis, auriculæ & facies humana, oculi cæſij & ardentes, cauda ſcorpionis biffida, miſſili aculeo armata, color ſanguineus, vox fiſtulæ non abſimilis, velocitas cerui. Et hæc fera humanæ carnis eſt appetentiſſima. Huic belluæ informi & horribili ſimillima eſt libido, vt quæ omnium fere vitiorum noxam & venenum participat, plerumque nulla ſecuratur arte, quamdiu viuere permittitur. Triplex libidini ſeries dentium; prima crumenæ & corporis bona conficit, vires & opes; altera famam nominiſque honeſtatem diſcerpit: tertia omnia animi bona fœdè commolit. Libidini leonina eſt truculentia; diuinas & humanas leges perrumpit, monita omnia peſſundat. At verò faciem hominis habet; inter omnia vitia humaniſſimum videtur; initium illius blandum, ſuaue, iucundū, ſed cauda ferit vt ſcorpio, morſum cōſcientiæ infigit acerbiſſimum. Oculos habet ardentes, quos in omnes ſordes eiaculatur videndo, Colore ſanguineo eſt hoc vitium, neque enim aliud præ ſe fert, quàm quod ſanguis & caro appetūt. Vox libidinis, vox fiſtulæ: fiſtula dulcè canit, volucrem dū decipit auceps: blanditur turpitudo, dū irretiat, idque facit celeritate incredibili, quandoque enim iactu oculorum vnico, in animum tranſilit libido. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo *b*. Quod exponens Auguſtinus: Etiamſi, inquit, non ſequatur factum, rea tenetur in conſcientia. *c* Hem, quàm immanis, atrox bellua! hanc niſi cauiſti, mi homo, perijſti. Optima ſuadens Cyprianus: Primis, inquit, titillationibus diaboli obuiandum, nec fouendus eſt coluber, donec in draconem formetur. Reperias non rarò, de quo dicere liceat: hic homo & frequenter orat & ſtipem libenter erogat; non eſt potator, non luſor, non decoctor, non perfidus, non maledicus, non contumelioſus, non ebrioſus, imo officioſus; induſtrius obſequioſus eſt, ſed ſimul eſt libidinoſus. Ah, laudem priorem omnem perdidit. A diabolo ſatis captus eſt, quiſquis libidine vinctus eſt: omnem virtutem vitiat libido; imò nullam habet virtutem, quiſquis habetur ab hoc vitio. Quicumque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus *d*. Nulla ſui parte liber eſt, quicunque in hæc vincula coniectus eſt.

Hoc carnis vitium, velut Pantomimus, omnium ſibi vitiorum laruas aptabit, niſi ab illo maturè te vindices, & in libertatem aſſeras: Fors comere te neſcis & ſuperbire? hoc te Vitium iſtud docebit; calamiſtratos facit & comptulos, quos in familiaritatem

recipit.

recipit. Numis alienis inſidiari, tuos dilapidare, forſan neſciebas anteà? hinc diſces. Dies totos otioſa vrbanitate comburere fortaſſe non ſolebas? iam aſſueſces & otiari, & in vtramque aurem ſecurus ſtertere; ſi quid diei ſuperfuerit à ſomno & otio, id ſibi curioſa lectio depoſcet. Bono animo; omnes vitiorum formas condiſces, ſi magiſtram habueris Incontinentiam. Et licet horreas quodcunque turpe facinus, licet auerſeris fœditatem omnem quæ oculos incurrit, modò ſordida cogitare non recuſes, modò ſcintillam libidinis animo conceptam non extinguas; modò phantaſijs & imaginationibus impuris hoſpitium non neges, hoc tibis ſatis erit ad interitum; ſatis perit, qui ſic ſine ſtrepitu perit, ſatis malus eſt, qui ſic occultè recuſat eſſe bonus. Nec ſanè ad cælum aſpirat, quiſquis in his cogitationibus ſeſe oblectat. Verbulum otioſum vel vnicum, in examen trahetur, & cogitationes obſcœnæ immunes erunt ab hoc tribunali? Animus puritatis amans vel leuiſſimas etiam cogitatiunculas extingnit, quàm primum illas à Caſtitate alienas deprehendit. O Caſtitas (exclamat Ephrem) Angelicæ vitæ ratio, quæ homines Angelis reddis ſimiles! O Caſtitas, cui deliciæ, cui luxus veſtium, & cura corporis pudori ſunt & odio. O Caſtitas oculorum frenum, quæ totum corpus è tenebris transfers in beatam lucem! O Caſtitas in quotidianis prælijs imperterrita, & in tuos hoſtes animoſa atque vigilans! O Caſtitas, cœleſtis prudentia, & cœleſtium capax! ô Caſtitas currus igneus cultores tuos in ſublime euehens! ô Caſtitas, & pluchra & pretioſa poſſeſſio, donum Dei opulentiſſimum! ô Caſtitas, mater innocentiæ, morum ornamentum, quæ proborum omnium in te gratiam concilias quę vel hoſtibus tuis es venerationi aut admirationi! O caſtitas, tuū ipſa decus beata, & efficiens beatos, quæ in medio corporis animique velut roſa flores, & amœnum fragras! O caſtitas, in qua diuitias æternas recondidit pruritatis amator Deus!

His Cyrillus Hieroſolymitanus ſubſcribens: *e* Non ignoremus, inquit, Caſtitatis gloriam; Angelica eſt corona. Parcamus coporibus quæ lucere debent ſicui ſol. Parua eſt ad horam voluptas, ſed ex peccato æterna verecundia, & pœna

Caſtitatem, mi Ædeſime, docebunt nos tot millia virginum ſub gladio, in patibulo, ſtipite, leone, axe; incendio & rogis: vt virginitatem ſeruarent, vitam perdiderunt. Ita quo ſublimior virginum cura, maior gloria. Teclæ caſtimoniam adorat leo, Alciones impudicitiam vindicat ciconia. Puellæ Romanæ non paucæ, Veſtæ de virginitate cenſebantur: ſed & quæ Delphis inſaniebant, nubere neſciebant: ſed & quæ Dianæ Scythicę, quę Iunoni Achaicæ, quæ Cereri Eleuſiæ pro ſacerdotibus ſeruiebant, matrimonium à ſeabdicarunt. Erubeſce Caro, quæ Chriſtū in lauacro induiſti: illis diabolus continentiam pręcipit, & auditur: tibi Apoſtolus Caſtitatem prędicat, optatque Chriſtianos omnes virgines eſſe, *f* & negligitur. Ah, vel duas ſolum has voculas penſita improbe acturus, *quid ago?* Ita caſtiſſimus Ioſephus: quomodo poſſum, aiebat, hoc malum facere & peccare in dominum meum *g*? Ita confortabitur cor tuum, eo quod Caſtitatem amaueris, & eris benedictus in æternum *h*. Quoniam bonum eſt homini ſic eſſe, *nam.* mulier innupta & virgo cogitat quæ domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu *i*. O mi homo, quiſquis NICETAM miraris, vel in hoc vno imitare, & Teipſum caſtum cuſtodi. *k*

Fructus ſpiritus eſt Charitas, Continentia, Caſtitas *l*. Fructus carnis libido, *Incontinentia*, turpitudo. Ædeſime, audiſti hactenus *triumphatam* in horto *Incontinentiam*, audi obſecro eandem in horto *triumphãtem*; ſed vna tecum audiant, velim, omnes in orbe iuuenes, audiant viri, Orbis audiat, & *Incontinentiam* omnem, vt turpiſſimam vitæ labem & animi peſtem certiſſimam, modis omnibus deteſtari diſcat. Audi tragœdiam inauditam.

In celeberrima ciuitate Lubecenſi matrona erat venerabilis, & Conſulis vxor, quæ vno partu tres filios edidit, quorum vnus elephantiaſi, alter in aquis, tertius, de quo nobis ſermo, ſua manu perijt. Sed quo is modo, quóue ordine tam tetram mortem obierit, ſincerè conſcripſit ille, qui & ipſum, & germanos ipſius, & omnem illam familiam optimè nouit.

Erat tertius hic iuuenis elegans forma, ingenio acer, auro diues, veſte nitidus, nec incultus moribus, ſed, quo fœdauit omnia, libidino-

bidinoſus. Vnde poſt variam Incontinentiam, impegit in vnam earum, quę forma vincere credebatur omnem Lubecenſium feminarum pulchritudinem. Hæc miſerum inuerecundi amoris vinculo nexum, in ſua ſcaſtra ſic captiuum duxit, vt eum nec nummorum diſpendium, nec fractæ libidine vires, nec Dei timor, nec terror gehennæ, nec publica honeſtas, nec amicorum priuata correptio, à turpi conſuetudine potuerint abducere. Qua ex re factum, vt crumena iam depleta etiam neceſſarijs inciperet egere. Quod vbi mater aduertit (pater nam naturæ conceſſerat) filium indignam natalibus pauperiem incurriſſe, materno affectu morà bis terue, iterum atque iterum æs grande filio donauit, ſimulque monuit illacrimans, memor eſſet Dei, generis item & honoris, memor ſalutis æternæ, probroſam conſuetudinem renunciaret, atque de cetero laſciuiæ ſuæ impetus cohiberet virili animo. Sed heu! fulſere cœco lumina; ſurdo cecinit philomela. Voluit infelix, & non voluit; languidè conatus eſt, & ideo è libidinum cœno eluctatus non eſt.

Tandem cùm videret mater, quicquid largiretur, in filij perniciem abire, animum obdurauit, & clauſit manus. Iuuenis, animum & vultum matris mutatum obſeruans, egeſtate & libidine conſultricibus peſſimis vſus, ſtricto enſe in matrem irruit non ſemel, & (horreo dicere) calcibus etiam protriuit, ſeuerè minatus, iam confodiendam, ni ocyus promptâ pecuniâ duræ neceſſitati ſuccurreret. Miſerrima mater ſub filij velut ſub hoſtis gladio contremuit, & territa tam præſenti periculo, quicquid exigebatur, quamuis inuita donauit. Neque auſa eſt ſui parricidæ crudelitatem ad cognatos, ad magiſtratum deferre, verita ne fortè primores ciuitatis, quorum rigida æquitas iam innotuiſſet Orbi, filium tantæ improbitatis reum ſeuerâ ſententiâ fulminarent. Tacuit ergo, & quanto potuit ſilentio rem preſſit. Sed breui neſcio cuius linguæ vitio, tanti facinoris fama per omnium aures ſpargebatur. Quocirca conuenerunt cognati; & conſilijs agitatis, iuueni ſub pœnâ capitis interdixerunt ne ſimili auſu gladium vmquam amplius in matrem ſtringeret; aliaue injuriâ eam afficeret. At ipſe effrons alioqui, ad Manlianum hoc edictam erubeſcens, ſtatim maternis ædibus excedere, & vnà matris oculos exire inſtitit. Et ne ſolus erubeſceret, in totius familię notam & dedecus, ipſe cum infami muliercula in proſtibulo habitare cœpit. Hîc poſt ſericas veſtes conſumptas, poſt diſſimulatam diu famem, poſt marſupia omnia exhauſta, æger animi, & dolore vix conſolabili tabeſcens ſine re, & propè iam exſpes, partim febri æſtuare, partim omnia deſperare, & inferendæ ſibi necis conſilium coquere. Cumque malum in dies creſceret, nec mali remedium vllum occurreret, iam impar ægrimoniæ, morte decreuit tam acerbam vitam abrumpere. Verum ne quis tam funeſtæ tragœdię epilogum impediret, mulierculam quam ad id temporis deperibat, cum fictis negotijs aliò amandauit. Illa domum egreſſa, ille iam ſolus & abſque arbitris, è culinâ, cultrum rapit, & ſecedit in hortum, vbi ſcilicet *Incontinentia* ſuum ſibi triumphum ſtatuerat. Hic vagum lumen in omne latus circumferens, in ſolitudine ſe deprehendit. Itaque diffibulato raptim thorace, pallidum morbo pectus nudauit, & cultri manubrium infixit parieti ligneo, tantoque ſeſe impetu in aduerſum mucronem impulit, vt oſſea crate pectoris transfoſſa, dorſi quoque ſpinam violaret. Hoc vulnere ſaucius in terram corruit, viſoque ſanguinis effluuio, ſæuioribus furijs agitabatur quod inuiſum ſpiritum tam acerbis impulſibus exturbare non poſſet. Heu triſte ſpectaculum! Et en quo furore ſuimet carnifex hærentem etiamnum pectori cultrum in orbem rotet (vt è ſignis in cadauere patuit) viſcera laceret, & ſceleſtum animum non tam emittat, quàm eijciat.

Redijt interim domum infelix femina, & in horto demum reperiens amaſium in ſuômet ſanguine volutari: expalluit & linquente animo humi collapſa eſt. Tandem, reſumptis viribus cum ad ſe redijſſet, omnem viciniam fœdo eiulatu conciuit. Vicinis in hortum cateruatim irruentibus, ipſa lacrimis infuſa, quo habitu cadauer reperiſſet, narrauit. Mox fama per vrbem, & ad matrem euolat. Ad hunc nuncium mater, velut leęna raptis catulis irrugiens, pallore ſuffundi, & pœne alterum

alterum funus fieri, mox ad hortum non ire, ſed currere. Hic interſpirantes flores tam fœdè extinctum filium offendit, & mox primo aſpectu, anima deficiente, velut cum filio moritura in herbam procubuit. In fletum adduxit ſpectatores iam pœnè geminum aut triplex funus. Mater è defectione recreata, vberrimis perfuſa lacrimis, & madentes oculos in filij pellicem obuertens: O mulier, inquit, quid feciſti? meum mihi ſanguinem tu ſeduxiſti, horum omnium cauſſa tu es, infeliciſſima.

Altera luce cognati vix plurima pecunia impetrarunt, liceret ſibi miſerabile funus terrę mandare, quod leges flammis dari voluiſſent. Ita hic iuuenis ſui ipſius carnifex in profano ſepulchreto humatus eſt. Nocte vnica poſt ſepulturæ honorem exacta, tumuli terra ita ſubſedit repentina labe, vt non nemo conijceret, cacodæmones, qui animam rapuerant, etiam corpus abſtuliſſe. Ipſe ego (inquit ſcriptor rei geſtæ) vidi congeſtam glebam in eminentiorem tumulum: at verò poſtera die, tantum terræ dehiſcebat, vt difficile fuerit credere, hominem illic ſepultum eſſe.

Et hunc tam exitialem exitum habuit iuuenis illius libido & incontinentia, in luculentum exemplum omni poſteræ memoriæ, vt norint omnes, quam malorum voragine ij ſeſe præcipites mergant, qui habenas libidini laxant.

Hoc illud nobile trophæum eſt Incontinentię in horto triumphantis, quę pariter in horto à NICETA noſtro glorioſiſſimè & victa & triũphata eſt. Diſcant iuuenes, diſcant viri, diſcat Orbis aliena clade ſapere, laſciuię cupiditates frenare, conſortium omne, quod libidini faueat, declinare,

Verum, quod nos in Libidinis labyrinthum inducit, quod in luxuriæ abyſſum præcipitat, eſt noxarum quotidianarum & crebrò repetitarum neglectus: *In pigritijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perſtillabit domus* m. Cùm domus rimas accipit, & ſtillas admittit, in ruinam vergit, niſi rimæ obducantur, auertantur ſtillæ. Plurima ſunt quæ nos minuta credimus, & quoniam ea per oſcitantiam non cauemus, ab his minutis in maximum ſępe malũ prolabimur. Nõ magni- nobis eſt vna libidinoſa cogitatio, aſpectus feminæ curioſior, aliquot verba liberius prolata. Res hæc, vt putamus, leuicula eſt. Ita cogitationes augentur & creſcunt, aſpectus iterantur, verba non iam licentiam tantum, ſed & laſciuiam olent: ab his paullatim tranſitus fit ad alia, quæ inter leuia quoque numeramus, vt ſunt litteræ parum virgineæ; anuli, chirotheculæ, floſculi, bullæ aureæ, munuſcula alia dono miſſa, aut accepta: inde lectiunculæ, & cantilenæ parum pudicæ, inde tactus inuerecundi, inde alia atque alia, mihi nec quidem nominanda: & vt cœno mergamur profundiore, hæc omnia tanquam non maxima facinora in nobis leniter vindicamus. Nimirum per has rimas & ſtillas, ruinæ paratur domus. *Qui modica ſpernit, paulatim decidet* n. Quamuis illa minimè ſint modica niſi contemptori, cui ſollenne eſt dicere: quid tum poſtea? cogitationes ſunt, aſpectus & verba ſunt, humanitatis indicia ſũt. Per has rimas ſatis grandes, letale libidinis venenum inſtillatur. En, domum malignis imbribus perfluentem, breui & cadentem cernes.

Sanctus Iob, cum ſtatuiſſet apud ſe, ne cogitare quidem de virgine, mox huius propoſiti rationem reddens: *quam enim partem*, inquit, *haberet in me Deus deſuper* o: Perinde ac ſi diceret: niſi ita ſerio cauerem, niſi occaſiones tam ſtudioſe declinarem, niſi omnem malam cogitationem mox animo proſciberem, niſi denique parua magni facerem, aliquod haud dubiè laſciuum deſiderium in me oriretur, per quod Deum amitterem.

In quo cacodæmon exercitatum furem feliciter ſæpe imitatur, hic namque clauſam domum expilaturus, ſi quod foramen vel feneſtellam ſibi patefaciat, quæ tamen hominem adultum non admittat; puerum per illam immittit, vt is hac ratione in domum illapſus, magiſtro ſuo ianuam reſeret, quo rem ſuam intus agant. Pari modo diabolus, cogitationes impuras, iactus oculorum curioſos, lectionem incautam, voces & geſtus parum verecundos veluti furunculos præuios intromittit in animum, qui veluti oſtium pandant, viamque faciant ingreſſuro. Vnde maximi refert, ſumma hic cautione vti, occaſiones etiam eminus cauere, nihil velut rem paruam negligere, nec tantum

tum libidinem omnem, ſed & libidinis vmbram auerſari, & fugere. *In pigritijs humiliabitur contignatio & in infirmitate manuum perſtillabit domus.* Verè, domini ignauia, eſt domûs ruina, nam ſi ſarta tecta non conſeruentur, fiet vt tandem arceri non poſſit pluuia. Par ratio eſt animi, quædam, velut non magna negligentis, in eo his initijs libido creſcit. Veriſſimè diuus Gregorius: Si inquit, curare parua negligimus, inſenſibiliter ſeducti, audenter etiam maiora perpetramus. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cœcat *p*. Cognata prorſus ſunt turpia cogitare aut dicere, & turpia facere, properè agitur quod libenter auditur. Ædeſime, qui incipit cogitationibus non reſiſtere, incipit perire: cui ſuaue eſt, iam hoc iam illud & iſtud audere, huic durum non erit toto pectore libidinem haurire. Ita demum fœdiſſimis imbribus *perſtillabit domus* tota. Nemo ergo dicat: hoc non grande facinus eſt, hoc modicum quid eſt, hoc leue, hoc exiguum quid eſt, modo gratioribus abſtineam, tolerabile erratum hæc cogitatio, & hæc & hæc etiam; ferri poteſt hic oculorum, aut linguæ, aut etiam manuum error, poſſunt iſthæc ſic abire.

Non poſſunt, mi homo, non poſſunt, nam ſi iſta ſic abeant, alia atque alia ſequentur & ſemper grauiora ac fœdiora: tandem tota *perſtillabit domus*. Illud Gregorij repeto: Si parua non curamus, inſenſibiliter ſeducti, maiora perpetramus: Ergo hic omnia caue, etiam quæ videri minuta poſſent aut nihil cauebis.

Sed ad te redeo, tecumque finio, ô Chriſtiane Samſon, caſtiſſime NICETA, qui victę in horto Incontinentiæ trophæum & triumphum nobiliſſimum deportaſti.

O NICETA reuiuiſce in nobis; pugna, & triumpha in nobis, ô Victor illuſtriſſime. Tuum nos exemplum, tua nos pugna & victoria, in certamen animet, accendat, inflammet. Audeamus cum NICETA, pugnemus, vincamus, Is certam hic habet victoriam, qui ſeriam non detrectat pugnam. Pugnandum eſt: nulla hic ſine pugnâ obtinetur victoria, hic nullum ſine luctâ venit pręmium: pugnandum eſt. Inæſtimabilis pretij theſaurus eſt Caſtitas, æternis numeranda præmijs. Nec poteſt gratis conſt[are] Caſtitas. Hanc ſi magno æſtimas, omnia paruo æſtimanda ſunt. *Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ.* q

a *Vide Cor. Geſ. lib. 1. de quadrup. pag. 631.*
b *Matth. cap 5. v. 29.*
c *Lib. 12. de Trin. cap. 13.*
d *Iac c. 2. v. 10.*
e *Catecheſ. 12.*
f *1. Cor. 5. v. 7. volo omnes homines eſſe ſicut me ipſum.*
g *Gen. c. 39. v. 9.*
h *Iudith. c. 13. v 11.*
i *1. Corint. c. 7. v. 26.*
k *1. Timoth. cap. 5. v. 22.*
l *Ad Gal. c. 5. v. 22.*
m *Ecclef. c. 10. v. 18.*
n *Eccli. c. 19. v. 1.*
o *Iob c. 31. v. 1.*
p *Greg. l. 10. mor. c 6. fine.*
q *Eccli. cap. 26. v. 20.*

FINIS.

Triſmegiſtus fol. 485. Tom. i.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS,

SEV

TRIPLEX CVLTVS

Conſcientiæ,
Cælitum,
Corporis.

AVCTORE

HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.

BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ

Nobiliſſimis ſodalitatibus,

INGOLSTADIANÆ,
MONACENSI,
DILINGANÆ,
AVGVSTANÆ,
RATISPONENSI,
OENIPONTANÆ,
HALENSI,
LVCERNENSI,
FRIBVRGENSI HELV,
BRVNTRVTANÆ,
CONSTANTIENSI,
EYSTADIANÆ,
ENSISHEMIANÆ,
NEOBVRGENSI,
FRIBVRGENSI BRIG.

A Domino, Et Matre Domini Salus æterna.

EX promiſſo ad vos redeo (Proſapia, Eruditione, Virtute ornatiſſimi Domini Sodales) vnaque adduco *Triſmegiſtum Chriſtianum.* in vno tres viros, aut in tribus vnum. Hic, meo iuſſu, tria vobis defert munera: LIBRVM vt Philoſophus, THVRIBVLVM quia ſacerdos, tanquam Rex CORONAM, Librum Sapientiæ, Thuribulum Pietatis, Coronam Regni ſymbolum eſſe non ignoratis. De triplici hoc ſymbolo, apud vos, bonâ veniâ veſtrâ, Chriſtianus hic *Triſmegiſtus* diſſerere cupit. Opportunè, puto, apud eos optimæ vitæ fundamenta iaciuntur, qui-

tur, quibus omnis virtus amabilis eſt.

Veriſſimè olim Romanus ſapiens dixit: Non dat Naturâ virtutem, ARS eſt bonum fieri. *a* Hanc artem inter Chriſtianos vix quiſquam exactè diſcet, qui Libro illo, qui Thuribulo ac Coronâ illâ vti neſciet. E Libro hoc Conſcientiā tractare, à Thuribuli vſu Cælites venerari, ab vſu Coronæ Corpus regere, ſuaui compendio, quiſquis voluit, didicit. Fabius hoc rectè: Breuis eſt; inquit, inſtitutio vitæ honeſtæ beatæque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam mentem genuit: adeoque diſcere volentibus promptum eſt, vt verè intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos. *b* Breuem hanc ad integerrimos mores inſtitutionem vobis exhibet *Triſmegiſtus*, qui ad triplex ſolùm documentum aures & animos petit beneuolos.

Primum eſt: Conſcientiam ſcienter diſcutere,

Alterum: Cęlites religioſo cultu proſequi,

Tertium: Corpori nimium cultum detrahere.

Primam *Triſmegiſti* partem demonſtrat Philoſophi Liber, ſcrutandę Conſcientię ſignum, hac enim via ad veram Sapientiam itur. Res ſanè maximi momenti eſt, ſeipſum non aſſiduè fugere, ſtatis horis à ſeipſo inueniri, & cum Conſcientiâ ſuâ peritè loqui poſſe. Malorum hoc proprium eſt, alienam conſcientiam declinare, ſuam non timere. Nam, vt beatus Zeno Veronenſis Antiſtes dixit: Qui ſuam conſcientiam non timet, is eſt qui Deum non timet. *c* Optimè aureus orator Chryſoſtomus: Etſi te, inquit, omnes accuſaûerint; tu verò teipſum non condemnaueris, neque ipſa conſcientia reprehenderit beatus es, itaque ne modicum & exile tibi videatur iſtud propriæ conſcientię forum. *d*

Mihi credite, Sodales, nihil tam neceſſarium, neque magis cum cura dicendum eſt, quā qua ratione conſcientiā ad examē quotidie vocemus. Ad omnia vitia perſananda, tam certum ac potens pharmacū vix eſt, quam frequēs diligenſque ſui diſquiſitio. Hanc quiſquis temerè negligit, vitiorum dulcedini non inuitus ſuccumbit. nec enim praua emendat, nec noxia proſpicit, nec pœnitenda præcauet, ſed cæco quodā impetu in illa proruit, & ignorantia ſui, velut atra nube inuolutus in præcipitium non vnum deuoluitur. Certè à quotidiani huius examinis neglectu certiſſima ſequitur *Ignoratio ſui*, quę miſero homini eas tenebras offundit, vt aciem in cęleſtia intendere vix valeat, ſed perpetuis erroribus ac labyrinthis inerret, è quibus ſe vix vnquam explicabit, cæleſti ſole ſubtracto. Facili negotio malus eſt, qui non quotidie ſeriò vult eſſe bonus. niſi enim mens noſtra hoc quaſi continuo freno contineatur, identidem ad aſſueta & erubeſcenda dilabitur. Succumbunt vitijs virtutes ſi illa non citò odiſſe properaueris. Nunquam ex integro ſanus erit, qui morbos à ſuperficie tantum curarit, nec ad mali fontes deſcenderit: ita nec vnquam ex ſolido probus erit, qui non ſæpius in ſeipſum redierit, atque à ſe dicta factaque, ſed & cogitata ad vnguem explorarit. Ex habitu peccare facillimè diſcit, quicunque ſe perrarò ac negligenter diſcutit. hinc enim neceſſe eſt vitia habituſque praui in dies augmentum ſumant, & fœdorum motuum ac turbarum cauſſę creſcant, vnde proxima ruina eſt in varias vitæ labes.

At verò ſeria & non perfunctoria conſcientiæ diſcuſſio, & mala retegit, & malorum cauſſas. hinc cuiuis perfacile ad eorum remedia deuenire. Hinc etiam ſanctioris vitæ primarium ſubſidium eſt *Notitia ſui*. Nemo autem fortuitò ſe ſuaque cognoſcet. Magnum hic ſtudium aſſiduaque diligentia neceſſaria eſt, quàm ij adhibent qui ſua omnia ad quotidianam incudem reuocant. Perſuadet deinde hęc conſcientiæ diſcuſſio rem omnium difficillimam, *Contemptum ſui*, magnamque animi ſubmiſſionem, cum in miſeriarum noſtrarum cognitionem nos deducat, milleque ſubmiſſiſſimę mentis cauſſas præbeat ac quadam verecundia totum hominem perfundat.

Et

Et hinc altera pars *Triſmegiſti* exurgit, *pia Cælitum veneratio*, Sacerdotis Thuribulo deſignata. Quo quis enim egentiorem ſe agnoſcit, eò ſtudioſius ditioribus amicis ſe commendat, & quò plus ſuæ cauſſæ diffidit, hoc potentiores inuocat patronos. Ita qui cônſcientiam ſuam luſtrans, à virtutibus inopē ſe deprehendit, ad illos cæli theſauros, ad beatos cælites confugit, ſuæ inopiæ conſulturus. Quâ in re diuinis honoribus nihil ſubtrahitur. Alexander Macedo nil gloriæ ſuæ derogatum cenſebat, cum Siſygambis Darij mater, Hepheſtionem corpore cultuque præſtantem pro Alexandro ipſo nunquam viſo ſalutaſſet. cumque illa tandem ad Alexandri pedes prouoluta, ignorationem nunquam anteà viſi Regis excuſaret, Alexander manu eam alleuans: Non erraſti mater, inquit, nam & hic Alexander eſt. *e* Nec Deo diſplicet, per amicos adiri & rogari, de quibus ipſemet: Ego dixi, Dij eſtis. *f* Sanè ſancti Angeli, ceterique Cælites libellorum ſupplicum velut magiſtri, Deo preces noſtras offerunt, ſuaſque addunt. Cuicunque igitur ſua conſcientia quotidianos errores & lapſus exprobrat, is meritò in eam rem vnicè ſolicitus eſt, vt cauſſæ ſuæ patronos apud Deum quàm plurimos inueniat, quò diuinam largitatem *multiplicatis interceſſoribus* (prout Eccleſia precatur) facilius in ſe deriuet. Ita *Notitia ſui* prouocat *venerationem Cælitum*. At ſeria, & quæ imitatione potiſſimum conſtat, Cælitum veneratio. Illud cumprimis exigit, vt, qui cæleſtes animos debito cultu velit proſequi, corpus ſuum non nimium colat, & herile imperium ſeruo nequaquam committat.

Atque hinc Tertia *Triſmegiſti* pars emergit, quam Regis Corona ſignificat. Vere Rex eſt qui nouit regere ſeipſum, nec ſe ancillę arbitrio permittit. Ancilla eſt, *Caro*, ſed malæ fidei, & in exitium ſui domini nunquam ingenioſa. Hic opus imperio ſeueriore: indulgere velle & parcere, ſęua bonitas, blandum & affabile odium eſt, neque hic aliud quis agit quam vt peſſime clemens ſceptrū amittat, & carnē amando animum occidat. Aut illū dicamus Regē cui muliercula imperat, cui pecuniola, cui gloriola, & alij animorū tyranni? Ille verè Rex eſt, & ſui potēs dominus, qui imperat ſibi & ſuæ Carnis malignis cupiditatibus. En tibi Regē: non vitijs, non affectibus, non proprijs blanditijs ſubiectum, & qui omnium minimé ſeruiat corpori. Magnę libertatis eſt, & vere Chriſtianę, audere corpori negare quę inique petit. Corpus natura querulæ impudentię eſt, & hos modò cibos, has modò veſtes ſibi poſtulat. Si alterutrum duntaxat adipiſci liceat, mauult lautius veſtiri quàm cernare. Et hæc æui noſtri labes eſt, patrimonia veſtibus impendere. Obſecro, Sodales optimi, vrbium mores corruptiſſimos conſiderate, & vnà mecum liberé pronunciabitis, vix quemquam vſpiam reperiri, quem veſtium luxus aut luſus tam varius nunquam deceperit. Sane rariſſimæ iam virtutis eſt; modeſtiæ leges non calcare, & intra fortunam ſuam veſtiri velle. Olim forſân veſtimentorum vſui præſcripſerit Temperantia fines terminoſque; iam nulli ſunt. A numis leges petimus, tam nitidam quiſque nunc veſtem habet, quàm opulētam arcam, ſtatus ordiniſve vix vllum à veſte diſcrimen ſibi conſtat. Cui plurimum numorum, ſæpe plurimum & veſtium eſt, etſi nec ſanguineis nec eruditione inter ceteros emineat. Nec eſt ferè vllum genus vitij, in quo tanta varietate, & luſu tam multiplici paſſim exorbitemus. Non enim multitudine tantum veſtium, ſed & pretio ac forma; ſed & nouitate ac curioſitate, aliiſque modis delinquimus. Ita quandoque Cælites nimis quam ſobriè & parca manu colimus, in noſtri corporis cultum crumenas totas effundimus: tum demum nobis ipſi liberales viſi, ſi in corporis ornamentum exhauſerimus marſupium. Nec vllus ferè tam ſtupidus eſt, cui in ſtultam hanc ſolertiam non multum ingenij ſuperſit. Hic *Triſmegiſtus* coronam ſuam quatit, monetque Chriſtianos, meminerint in quam ſpem nati ſint, ne dum corpus tam operosè colunt, perdant incultum animum.

Hæc

Hęc ego ad vos, Nobiliſſimi domini Sodales, ſub Triſmegiſti nomine ſcribo, non vt vllius hic culpæ vos arguam, ſed vt illos quos caſtiſſimi veſtri mores tacitè arguunt, vnà vobiſcum reprehendam publica voce. Hoc certè ago, vt quàm plurimos alios, ad æmulam veſtræ virtutis modeſtiam prouocem, idque diuerſis monitis. Ideo liber iſte triplicem præfert faciem Philoſophi, Sacerdotis, Regis. Philoſophus Conſcientiam examinare; Sacerdos Cęlites venerari; Rex Corpori imperare docet. Ad omnigenam virtutem compendio diſcendam, triplex hęc facies mihi viſa eſt ſemper momenti plurimum habere. Et id quoque eſt cauſſæ, cur eam vobis potiſſimum proponere in animum induxerim: effigiem veſtram ad virtutis leges compoſitam non inuiti agnoſcetis. Atque, ô vtinam meum omnem in vos affectum, vobis quàm pleniſſime poſſim impendere, nimis mihi exiguum eſt, quicquid veſtro aut honori aut vtilitati laboro. Imo dum vetus apud vos nomen conor expungere, nouum facio. *Horologium Tutelaris Angeli* veſtro nomini conſecraui: plus reddidiſtis, quàm acceperitis. Sacræ liberalitati veſtræ vt gratias agerem, *Nicetam* ſubmiſi. hic iterum plurima precum veſtrarum remuneratio ſecuta. Sic iam minus quàm antè ſoluendo ſum. nam & illud inter veſtra in me beneficia numero, meas ſcriptiunculas tam beneuolè à vobis accipi. Neque mihi iam aliud ſupereſt, quàm ingenuè fateri, vos veris beneficijs, me pęne ſolo affectu certare, atque adeo à vobis longe ſuperari. Cedo facilis: ſuaue mihi eſt ſic vinci, ſed ne ingratus moriar, *Triſmegiſtum Chriſtianum*, quem ſcripſi, libens meritiſſimò iam vobis offero conſecroque. Sit illi, oro, locus inter vos, qui prioribus meis libellis fuit. Scriptio non tantæ molis, nec ampla eſt. At hoc me ſolatur: Semen quamuis ſit exiguum, cum occupauit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem ſpero, facient hæc *Triſmegiſti* monita. Eadem enim eſt horum quæ ſeminum conditio, non late patent, ſed in opere creſcent: non multa ſunt quę traduntur, ſed ſi illa animus veſter plane idoneus exceperit, & in ſe traxerit, conualeſcent & exurgent.

Itaque, Sodales optimi, ſcriptionem hanc obſecro, non ab eruditionis cenſu, ſed ab affectu meo ęſtimate. Omnium veſtrum caſtiſſimis precibus ſubmiſſiſſime me commendo. Monachij, dies S. Michaelis Archangeli. Anno Chriſtiano M D C X X I V.

a *Sen. epiſt. 90.*
b *Fab. l. 12. Inſt. c. vlt.*
c *S. Zeno ſerm. de Fide.*
d *Chryſ. hom. 26. in epiſt. ad Rom.*
e *Curtius lib. 3. c. 24.*
f *Pſal. 81. v. 6.*

Omnium veſtrum

Seruus in Chriſto

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO LECTORI

VIdiſti, Lector, in libri fronte Triſmegiſti nomen. Veniam dabis tam grandi titulo, ſi cauſſam audieris. Noſti Triſmegiſtum priſco æuo celeberrimum & Philoſophum, & Sacerdotem, & Regem fuiſſe. Nam apud Ægyptios, ſicut mos maiorum ferebat, ex omni numero Philoſophorum ſacerdotes, è ſacerdotibus Reges legebantur. Triſmegiſtus, uti Philoſophos ſapientia, ita religione Sacerdotes, ita & Reges ſuperiores omnes iuſtitiâ ſuperauit, doctus Philoſophus, religioſus Sacerdos, æquus Rex. Triplicem hanc perſonam ex decoro agere primæ laudis eſt in hoc Orbis theatro. Ideo præcepta quæ huic inſtituto fauent, minimè ſpernenda.

Et hoc, mi Lector, hi tres libri agunt, vt te faciant & philoſophum, & ſacerdotem, & regem: Philoſophum, arcana rimando; Sacerdotem cælites venerando; Regem, corpus gubernando. Arcana philoſophia eſt, conſcientiæ receſſus penetrare, & diſcere ſeipſum noſſe. Arcanorum arcaniſſima arcana hic latent, nec vnquam deeſt quod ſcruteris. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? a Sacerdotium eſt nemini non competens, ſupremum cæli Dominum, beatoſque cælites religioſo cultu proſequi.. Et ratione diuinus Petrus, omnes Chriſtianæ profeſſionis, genus electum, regale ſacerdotium, gentem ſanctam, populum acquiſitionis appellat. b Regnum eſt omnibus regnis maius, in ſeipſum habere maximam poteſtatem, & corpori non ſeruire. An non regem cenſes qui liberrima voce proclamat: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo. c Non tibi rex videtur, qui generoſo ſpiritu: Maior ſum, inquit, & ad maiora genitus, quàm vt mancipium ſim mei corporis. Nunquam me caro iſta compellet ad metum, nunquam ad indignam bono ſimulationem, nunquam in honorem huius corpuſculi mentiar. Cùm viſum fuerit diſtraham cum illo ſocietatem, & nunc tamen dum hæremus, non erimus æquis partibus ſocij: animus ad ſe omne ius ducet. Contemptus corporis ſui, certa libertas eſt. d An non hæ voces ſunt regiæ? Talem te regem, mi Lector, talem te ſacerdotem, talem & philoſophum te formare mens eſt. Ita tripertita hæc diſſertatio mihi prorſus non videbatur diſiungenda, & in vno hominis capite vultus triplex oſtendendus. Cælites perfunctoriè colet. qui ſui negligens, aut nullum animo cultum, aut, quod tantundem eſt, omnem impendit corpori, hæc omnino inter ſe nexa ſunt.

Hoc igitur eſt eruditè philoſophari, conſcientiæ latebras explorare, & in dies proficere notitia ſui: hoc pie ſacrificare eſt, Deum atque cælites, ritè venerari: hoc regiè imperare eſt, corporis ſeruitutem detrectare. Hunc talem Triſmegiſtum ſibi formandum ſumpſit hæc ſcriptio. Summa illius & ordo hic eſt.

Primi Libri, Nouem capita, de cultu Animi, & examine conſcientiæ agunt.

Secundi, Decem capita, cultum Cælitum exponunt.

Tertij, Vndecim capita, cultum corporis nimium perſequuntur. En tibi triginta vniuersè capita, cultum Corporis, Animi, Cælitum complectuntur, & quaſi per tres gradus neceſſariò ſibi cohærentes eunt. Cælitibus locum medium vt honoratiorem iure aſſignauimus; Vltimum corpori, vt ſeruo & mancipio; Primum Animo, vt hero & domino. Hoc te ſcire, Lector, ſed & illud rogare volui; vt ſi tibi quandoq; faſtidire lubuerit aut nauſeare, non liberet hæc legere. In lectione ſacra ſerium & attentum lectorem multa effugient, ne dum oſcitantem & faſtidioſum. Sacra, & ea quæ ad Animum ſunt, non tantum legi, ſed & capi ac intelligi, ſed & cogitari ac expendi volunt. Ita fac, mi Lector, & bene vale.

a Hier. c. 17. v. 9. b 1. Pet. 2. v. 9. c 1. Cor. 9. v. 27. d Sen. ep. 65. proximè finem.

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM TRISMEGISTI CHRISTIANI.

LIBER PRIMVS.

Animi cultum, & rationem docet erudiendæ conſcientiæ, per quotidianum illius examen

LIBER SECVNDVS.

Modum tradit colendorum cælitum, cùm per menſtruam illorum ſortitionem, tum per alia pietatis exercitia.

LIBER TERTIVS.

Corporis cultum ſuperuacuum, & veſtitûs inſolentiam caſtigat.

CAPVT PRIMVM.

INGRESSVS AD SERMONEM DE ANIMI *cultu, & Examine Conſcientiæ.*

POLYCHRONIVS ET GERARDVS COLLOQVVNTVR.

POLYCHR. Animi cultum is minimè negligit, qui conſcientiæ curam religiosè gerit: ac verò conſcientiam is optimè curat, qui quotidiano eam examine à vitijs aſſiduè purgat. Porro examen conſcientiæ, vt res eſt vna omnium vtiliſſima, virtuti per compendium aſſequendæ, ſic forſan à paucis bene fit, ab innumeris omnino non fit. Quærere, quid examen conſcientiæ ſit, quæſtio mihi ſuperflua cenſetur. optandum, eius vſus tam notus nobis eſſet, quàm eſt natura, vel definitio. quid ſit, ſcimus; quantum proſit, vix ſcire laboramus. Atque adeo qui conſcientiam ſuam veſperi perfunctoriè & quaſi aliud agentes examinent, fortaſſis multos reperias; eos qui examen hoc vtiliſſimum penitus intermittant, difficile eſt nu-

eſt numerare. Romanus ſapiens queritur olim; & verè ſic eſt: Hoc nos peſſimos facit, quod nemo vitam ſuam reſpicit. quid facturi ſumus, cogitamus, & id rarò: quid fecerimus, non cogitamus: atqui conſilium futuri ex præterito venit *a*. Atque eò iam incuriæ plerique progredimur, vt examen iſtud, quod appellamus *quotidianum*, vocari poſſit *menſtruum*, aut etiam *annuum*, quando aliqui vix ſingulis menſibus ſemel, alij vix ſemel ſingulis annis id inſtituunt. GER. Ne mireris, Polychroni, ſeipſum accuſare inſuaue negotium eſt, & tamen hoc examen aliter non conſtat. POL. Neglecti huius examinis plures ſunt cauſſæ, non nego hanc vnam earum eſſe. Omnino, *ſuijpſius accuſatio*, tam pulchra eſt quàm rara virtus. Hinc ſanctus ille ſenex, Paſtor omnes virtutes ad vnius domum commigraſſe aiebat, extra quam fruſtra quis deſudet in quærendis virtutibus. Rogatus, quęnam illa eſſet virtus? Seipſum, reſpondit, ſeriò ac iugiter accuſare.

Et hoc docet examen conſcientiæ, in quo quiſque reum ſe citat ad tribunal ſuę mentis, quod ad vitam probam compendioſa via eſt.

a *Seneca epiſt.* 83. *initio.*

§. I.

D. Baſilius, poſt documenta plurima ſuis tradita, demū ſic concludit: Quæ quotidie feceris opera, veſperi tecum commemora, & cum ijs, quæ feciſti pridie, conferto. *a* Ita voluit, vt omnes cum conſcientia ſua prius loquerentur quam ſomno ſe permitterent. Ratus hoc vnum, optimum fore ſtimulum ad illa omnia, quæ ab ipſo didiciſſent, in opus producenda.

D. Bernardus: *b* multæ, inquit, ſcientiæ hominum, ſed nulla melior eſt illâ quâ cognoſcit homo ſeipſum. Beatus homo qui ſe poteſt cognoſcere, probare, & improbare. Nam qui ſibi diſplicet, Deo placet; & qui ſibi vilis eſt, Deo carus eſt. Itaque tibi ipſi carus non ſis, accuſa teipſum, omnem animi morbum hoc emplaſtrum & malagma perſanat. Tardus es ad preces? in precibus vagus & oſcitans? plumbeus es ad iuſſa, volas ad menſam? effuſus es in riſum & confabulationes, fractus ad laborem, ſtudioſus libertatis, incurius tui officij? ſæpius forſan de die auribus, lingua & oculis peccas? huic malo remedium non eſt opportunius, quam veſperi conſcientiam conuenire, diei errores in numerum, aut certè in cumulum redigere, & quid, quaue ratione ſequenti luce ſit cauendum, ſtatuere. & niſi hoc modo, quotidie teipſo fias melior, ſecurè credas, aut conſcientiam ſæpius non examinatam, aut obiter tantum & perfunctoriè. Si ferueat hic induſtria, non poteſt ei non par fructus reſpondere. Quod ſi leui brachio, anhelus ad lectum & ſemiſopitus, oculis in ſomnum iam turgentibus, ſolum in cæremoniæ morem, hoc conſcientiæ iudicium inſtituas, non erit hoc verum, ſed mentito nomine, iudicium, aut iudicij larua, ſocors & ignaua cogitationum diſcurſatio, ex hoc fonte tali emanabit riuus: Eadem poſt menſes & annos in te viuent vitia quæ prius: æque pronus in iram, facilis ad impatientiam, inſtructus ad ſuperbiam, æquè procax in verbis, aſper & mordax in dictis, diſſolutus & leuis in moribus, verbò eris antiquus *Dormitantius*. Et in promptu cauſſa eſt, nunquam domi tuæ es, nunquam te deprehendis, nunquam te obſeruas, teipſum nunquam ſeriò accuſas: viuis in tranquillo frigore, omnia fluere ſinis, vt fluunt. pacificus homo es, ſed malo tuo. Vitijs tuis quietem non turbas, cum defectibus tuis non litigas, cum concupiſcentijs tuis non pugnas. quid multis? pacificus homo es, in tuam maximam perniciem. alges & torpes; tunc ſolum viuaciſſimus cum aut comedendum eſt, aut ludendum aut etiam iraſcendum. hic in te viuunt omnia, hic vir, hic atleta es, & heros.

a *Baſ. ſerm. commonit. ad mon.*
b *Bern. de int. dom. c.* 28. *&* 29.

§. II.

GER. In me hæc omnia declamas, an in abſentem alium? POL. Gerarde, ne metuas: nihil hæc contra; niſi tu binominis ſis, & non tam *Gerardus*, quam *Dormitantius* audias. In *Dormitantium* omnia à me dicta ſunt & dicentur: illum, inquam, qui qualis olim fuit, talis eſt hodie? qui in placido ignauiæ ſtatu perennat, qui nunquam obedientiorem habet ſomnum, quam cum ei cum conſcientia loquendum, qui in ſe nunquam aut raro admodum deſcendit: qui omnia alia ſcire ſat-

re ſatagit, præter ſe, miſerabili neglectu animi; verbo, qui dormit, cum vigilandum foret. At hac ratione nemini familiaris ſit virtus. non enim natura dat virtutem, multo minus ſocordia? ars eſt, bonum fieri. hanc artem dat exacta ſui notitia, & quotidiani profectus ingens deſiderium. iſtam autem & iſtud non docet niſi examen conſcientiæ nullo die neglectum. Initium ſalutis, notitia peccati, qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult *a*. Ideo D. Bernardus tam ſollicitus in ſuos paterfamilias: Vnde, inquit, rogo dilectiſſimi fratres, vt vnuſquiſque veſtrum intret in cubiculum ſuum, ſcopet conſcientiam ſuam, ſe quærat in angulis cordis, circumeat latebras mentis. *b* Idem inculcans alibi: Redeamus, inquit, ad nos & diſcutiamus cõſcientiam noſtram. *c* GER. Sed quæ lex, à quo, & quibus lata eſt cõſcientiæ diebus ſingulis examinandæ? POL. Vt video, Gerarde, ex Volonibus non es, ſi lege vis cogi. Sed veniam da; ſenſim eo te ducã, vt ad ſolem cernas quod etiamnum inter nubila videtur abditum. Primum erit ſcire, quam hoc prorſus nouitium inuentum non ſit. Certe ab omni ęuo fuerunt, qui ſicut vltimam, ita primariam diei actionem eſſe voluerunt, ſuam veſperi conſcientiam excutere, eoque vel ipſius naturæ lege ac luce præeunte ducebantur. Paucos è priſcis nominabo, tuendæ huic veritati.

a *Sen. ep.* 21.
b *Bern. ſerm.* 11. *in cœn. Dom.*
c *Prœm de int. do.*

CAPVT II.

Examen conſcientiæ qui olim, & quomodo fecerint.

RAtio prorſus & Natura huc impellunt. & auſim dicere, hoc naturæ ſcitum eſſe: acto die diei acta cum animo ſuo repetere, ſimulque diſplicere quid in lucem poſteram: aut omiſſũ ſit futurum optimum, aut factũ. Inde ſapientes quos Gymnoſophiſtas dicebant, nullum ſuæ diſciplinæ adoleſcentem ad menſam admittebant. niſi is priùs conſcientiæ ſuę ſubijſſet examen. imò quod pudorem nobis meritò incutiat, menſam ijs accumbere non licebat, qui in tertio huius examinis capite (ad morem noſtrum loquor) non pulchrè ſtetiſſent. impranſus, impotus, incenatus eijciebatur domo, qui nil præclari à ſe geſtum commeminiſſet, luculentè id teſtatur ille à Madaura philoſophus. verba illius integra tibi admetiar: *a* Igitur, vbi menſa poſita, priuſquam edulia apponuntur, omnes adoleſcentes ex diuerſis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei, bonum fecerint? hic, alius ſe commemorat inter duos arbitrum dilectum, ſanata ſimultate, amicos ex infenſis reddidiſſe: inde alius, ſeſe parentibus quippiam imperantibus obediſſe: alius, aliquid meditatione ſua reperiſſe; vel alterius demonſtratione didiciſſe. qui nihil habet afferre cur prandeat, impranſus ad opus foras extruditur.

O pulchrum inſtitutum? & nunquid vel apud Chriſtianos melius poſſit? O legem ſaluberrimam, quæ ſi hodie vigeat, multi dies plurimis ieiuni forent ducendi, quod ſeſe his iudicibus vel non ſiſterent, vel peiùs ſtarent in iudicio. En legem, Gerarde, breuem & ſtrictam: *aut non prande, aut prius conſcientiæ rationem redde.* Vis eſſe? oſtende prius te laboraſſe. Et cur nos ipſi nobis non dicamus veſperę: Vis dormire? antè cogita, quàm bene vigilaueris. Feſtinas ad lectum? prius tecum diſquire, qualis in templo, in foro, in domo, qualis in menſa, qualis alibi fueris. Adeò ne verò à recto ſenſu degeneramus, vt quod ſciuerunt feceruntque idololatræ, id neſciant Chriſtiani, aut (quod peius eſt) facere nolint quod faciendum ſciant.

a *lib.* 1. *Floridor.*

§ I.

PHocylides, ſi Stobæo fides, primus omnium mortales docuit quotidie ſeipſum ad hoc conſcientiæ tribunal citare. Pythagoras certè nominatus ille è porticu philoſophus, tam occupatus non fuit aut ſomniculoſus, quin prius in ſeipſum deſcenderet, quàm ſomnum caperet; & quicquid pie toto egiſſet, ſe iudice damnaret vel abſolueret. vnde apud Pythagoreos, pulcherrimum hoc inſtitutum vſus quotidiani fuit, *quid quoq; die dixeris, audieris, egeris, veſpere commemorare.* Et hoc eſt apud conſcientiam ſuam examen inſtituere, & ſeipſum ſibi velut cenſorem aut iudicem ferre.

Quid prætergreſſus : quid geſtum in tempore, quid non?

Faciebat hoc idem conſcientiæ examen, & P. Sextius, eò ipſo vir optimus, & adeò ſibi nihil indulgebat, adeò & ſomnũ vincere; & negotia differre, & cogitationes in poteſtate habere potuit, vt conſummato die, cũ ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, (cum Seneca loquor *a*) interrogaret animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanaſti, qui vitio obſtitiſti? qua parte melior es? ô Pythagora, ô Sexti! quàm nos Chriſtiani, non paria vobis facimus, in conſuetudine tam Chriſtiana! Ah! quàm hic congruè illud Chriſti vociferarer: Viri Niniuitæ (viri idololatræ) ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam. *b*

Noſti, quid Vir bonus (hic titulus carminis eſt apud Maronẽ) de hoc quotidiano examine conſcientiæ moneat. Ille igitur Vir bonus.

Iudex ipſe ſui totum ſe explorat ad vnguem.
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi
Securus; iuſto trutinæ ſe examine penſat.
Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus vt coëat, nil vt deliret AMVSSIS.
Sit ſolidum quodcunque ſubeſt: nec inania ſubtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quæ prætergreſſus; quid geſtum in tempore, quid non:
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi:
Quid mihi præteritum: cur hæc ſententia ſedit.
Quam melius mutare fuit. miſeratus egentem
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem:
Quid volui quod nolle bonum foret: vtile honeſto
Cur malus ante tuli: num dicto aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam: cur me natura magis, quàm
Diſciplina trahit: ſic dicta, & facta per omnia
Ingrediens, ortoque à veſpere cuncta reuoluens.
Offenſus prauis, dat palmam, & præmia rectis.

En virum verè bonum: tales ſimus. Neque vnus tantum alterue (quod quis obijciat) è Romanis Græciſque hoc fecit, & conſcientiam veſperi diſcuſſit; plures in hac claſſe numeramus, inter quos & laudatiſſimus ille L. Annæus Seneca, qui viros religioſos multos qui Sodales Parthenios pleroſque, auſim dicere, aut æquauit in hoc, aut ſuperauit.

a *l.3. de Irac. 26.*
b *Matt. c. 12. v. 41. Luc. c. 11. v. 32.*

§. II.

Erat Seneca potens in aula, Imperatoris doctor & moderator, inter ſtrepitus & diſcurſus aulicos, & tamen examen hoc conſcientiæ non omittebat: erat in coniugio cum vxore & tamen veſperi conſcientiam ſuam ſuper diei actis audiebat: erat in ſtudijs ſemper aut negotijs, neque tamen ſtudia aut negotia potiora habebat, hac vtiliſſima in ſeipsũ animaduerſione: erat inter ampliſſimas opes, atque ſi voluiſſet, inter maximas voluptates & delicias, & tamen ſub noctem, ſepoſitis omnibus, ſolius conſcientiæ negotium tractabat. Ipſum tibi teſtem ſiſto locupletiſſimum. de fide non eſt quod quidquam ambigamus: malim ego Senecæ narranti credere, quam multis alijs iurantibus. Vtor, inquit, hac poteſtate, & quotidie apud me cauſſam dico. cum ſublatum è conſpectu lumen eſt, & conticuit vxor, moris mei iam conſcia, totum diem mecum ſcrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo, quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cum poſſim dicere: Vide ne iſtud amplius facias, nunc tibi ignoſco.

Obſtupeſco, quoties hęc lego, nec ſine admiratione & rubore vnquam legi. Homini tot negotijs, tot ſtudijs, nobili etiam vxore diſtricto, hæc tam arcta & quotidiana in ſeipſum iniquiſitio fuerit? Et, obſecro te, Gerarde, conſidera mihi, quæ vir iſte incomparabilis, examinis huius capita ſibi ſtatuerit, quos in ſeipſo errores notarit, quid in dictis ſuis factiſq; culparit. Sic ſeipſum accuſans: 1. In illa, inquit, diſputatione pugnacius locutus es. Audite litigioſi. 2. Illum liberius admonuiſti quàm debebas: itaque non emendaſti ſed offendiſti. de cetero vide, non tantum an verum ſit quod dicis, ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit. Audite critici, & omnium cen-

cenſores 3. Minus honorato loco poſitus, iraſci cœpiſti conuiuatori, vocatori, ipſi, qui tibi præferebatur. *a* Audite ſuperbi & iracundi. 4. Non aquis quendam oculis vidiſti, quia de ingenio tuo malè locutus eſt. *b* Audite inuidi ac maleuoli, & oculos atque dentes continere diſcite. En, quantus vir, quàm opulentus, neque tam ad opes ſuas, quàm ad ſuam conſcientiam fuit attentus. Poſſedit Seneca (quod ei Suillius approbat *c*) ter millies HS. is modus nobis eſſet 7500000. hoc eſt, ſeptuagies quinquies centena millia philippicorum: ipſi ſeptem milliones auri cum dimidio. Opes penè regiæ, fateor. Sed ô virum dignum opum vi maiore! qui diuitias, & quidem tantas in ſinu poſitas & circumfuſas ſibi potuit non adorare, potuit ridere, contemnere. ô virum omni laude maiorem, qui potuit in diuitijs paupertatem non odiſſe, ſemetipſo & ex ſe naſcentibus bonis contentus eſſe. Diuitiarum contubernio non corrumpi, ſanè tam pręclarum quàm rarum eſt, quod Annęus hic noſter habuit, qui non cum ſuis numis, ſed cum libellis ſuis, ſecum ipſe aſſiduè locutus eſt. & quod nos alijs libentiſſimè facimus, hoc ipſe ſibi fecit, hoc eſt, de ſe apud ſe malè exiſtimauit.

Ita, mi Gerarde, Seneca examen conſcientię, perinde ac ſi lex cogeret, quotidianum ſibi eſſe voluit; nec ſine profectu. Nam ipſe de ſe: Hoc mihi ſatis eſt, inquit, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. *d* O virum vel hoc ipſo argumento non tantum magnum, ſed verè bonum! & qui non ſcripſit ſenſitque ſolum talia, ſed fecit. Et homines Chriſtiani, Sodales Parthenij, viri Religioſi hunc ſtimulum virtutis reijciant?

a *loc. iam cit. c. 36.* b *& c. 37.*
c *apud Tacit. l. 13. Annal.*
d *Sen. de vit. beat. c. 17.*

CAPVT III.

Examen conſcientiæ quantæ vtilitatis ſit, & quàm id à ſanctis impensè commendatum.

VTilitatem huius ſanctiſſimę in ſeipſum inquiſitionis neſcire non poteſt, niſi qui cæli & tartari ſecurus, viuit in diem, & poſſim coruos ſequitur; nec vllum poſt mortem tribunal aut iudicem pertimeſcit. Viri mali, inquit Salomon, *a* non cogitant iudicium. Talem mihi da, & videbis quàm is vel ab ipſis idololatris longè ſuperetur: da, inquã, talem & dices: hic homo non inſiſtit viam quæ ducat ad cœlum. iocando, ridendo, cachinnando totos dies traducit, ſecurus mortis, & poſt illam ſecuturi iudicij. tranſacto die cenat idem hilariter, cenam confabulatio, confabulationem ſomnus excipit. Hunc ille ordinem, hanc diei methodum ſeruat.

O curuæ in terris animæ & cæleſtium inanes! b.

O mi homo, quid demum habes quod hic obducas? ſanctiſſimos illos eremi angelos Antonios, Hilariones, Onuphrios imitari non vis? Senecas ſaltem & Sextios & Pythagoras, te meliores eſſe non ſinas. Et quę tuæ occupationes tantæ, vt hoc non poſſis quod potuerunt occupatiſſimi? priſcis illis perſuaſſimum fuit, diem peſſimè finiri, niſi ſic finiretur: pænè perijſſe ſibi cenſebant diurnas horas quę non haberent hanc diei clauſulam, hoc ſomni proludium. Nimirum hinc maximum ad probos mores emolumentum capiebant, hanc vnam ad virtutem viam compendioſiſſimam credebant, in hoc continuę tranquillitatis portu perſiſtebant. Ecquid enim pulchrius ſimul & vtilius hac conſuetudine excutiendi totum diem? qualis ille ſomnus poſt recognitionem ſui ſequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber? cũ aut laudatus eſt animus, aut admonitus, & ſpeculator ſui cenſorque ſecretus cognoſcit de moribus ſuis. *c* Detumeſcet ſenſim ſuperbia; mens auara ſe latius expãdet; libido frænum recipiet; miteſcet ira eritque moderatior; omnia vitia minus ſibi licere credent, ſi ſciuerint ſibi quotidie ad iudicem eſſe veniendum. Sed in digitos mitto huius examinis veſpertini commoda.

a *Prou. c. 28. v. 5.*
b *Perſ. ſat. 2.*
c *Senec. l. 3. de Ira. c. 36.*

§. I.

1. SOmnus etſi trãquillus eſſe poſſit & placidus, tutus eſſe non poteſt, niſi præ-

mittatur

mittatur ei hoc conſcientię examen. nam pęnè idem eſt, ignis in ſinu, & peccatum in conſcientia. Is demum ſecurè dormit, cui dicere licet: Iam rationes poſui cum Deo meo; promptus paratus ſum ad omnem Dei nutum. nec viuere recuſo, nec mori pertimeſco, bonum *Dominum* habemus. Huic ego me meaque omnia quàm integerrimè cōmitto. Ades ſomne, & fac officium; iam tuus ſum. Hoc eſt, mi Gerarde, inter brachia Chriſti domini ſuauiter obdormire.

2. Aurora inſequens tanto erit iucundior, quanto fuerit compoſitior præcedens veſpera. Nam poſterum manè felicitatis ſuæ partem trahit à præterito veſpere. matutinas cogitationes nec lætas habebit, nec ſanctas, qui pridie cum triſtibus aut prauis quietem auſpicatur. Hinc in cœnobiis lex pia & perpetua, Completorio, quod vocant, finito, linguæ ferias indicere, & altum ſilere. quies & taciturnitas tunc omnibus imperatur. vult quis loqui? Deum habet, cum illo ſermones miſceat: vult quis deambulare? in cœlo poteſt, ſat amplum deambulationi hoc pratum eſt: cupit quis eſſe cū ſocijs? innumeros habet Angelos, illis ſe iungat, ſed ſilendo & precando. ſi ſecus fiat, nec proximę noctis, nec ſecuturæ diei preces ſuccedent; quicquid enim pridiano veſpere viderit quis, dixerit, egerit, recurret, & omnem orationis & actionis bonæ vim turbabit & elidet. Ergo, ne mane malus ſis, veſperi bonus eſſe incipe.

3. In omne genus vitij nil æquè pugnat, quàm firmum animi decretum ac propoſitum CAVENDI. idque crebriùs reſtauratum. Atqui animus nitoris ſui amans, non opportuniùs hoc apud ſe ſtatuet, quàm vbi veſperi errores ſuos ipſe recens deprehenderit. Hic decernat, hic ſanciat ac proponat quam firmiſſime CAVERE in poſterum, quę toties malè non caueret. Iuret, hoc eſt, firmiſſimè ſtatuat cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei: *a* non vno alteróue duntaxat die, ſed per omnem vitam, æternum. Ad hanc animi deſtinationem facit, diſquirere ſecum, quo loco, quâ ſocietate, quibus occaſionibus, ad noxas priores committendas, ſit inductus, & has conſtanter euitare conatu generoſiſſimo inſiſtat. Id ſi quotidie (inquit Chryſoſtomus *b* diligenter facies, terribili futuri iudicis tribunali lætus aſſiſtes. Hoc modo Paulus ſeipſum mundauit, ac ideo dicebat: Quod ſi noſmetipſos diiudicaremus non vtique iudicaremur. *c*

a *Pſal.* 118. *v.* 100. b *in c.* 12. *Matth hom.* 43. c 1. *Cor.* 11. *v.* 21.

§. II.

4. MAximi res momenti eſt, grarum eſſe Deo, idque ſi non ſingulis horis, diebus ſaltem ſingulis, momento quouis in nos Deus beneficus eſt. quid magni reddimus ſi nos in ipſum grati ſimus, quouis die ſemel ſub veſperū? Æſtimare beneficium, magna hoſtimēti pars eſt, & referre cæpit, qui debere eſt confeſſus Liberaliſſimus Deus eſt, nec vinci ſe patitur liberalitate; nouis nos beneficijs aſſiduè cumulat, quoties nos ea gratè accipimus. Hic veriſſimè dicitur, *gratia gratiam parit*: *a* neque nos vnquam meritam Deo gratiam referrimus, quin nouam identidem gratiam obtineamus. Certat nobiſcum Deus, ſed armis imparibus: ille beneficia conferendo, nos ſolum gratias referendo, ſeu agendo; nec iſtę vnquam tot ac tantæ ſunt, quin illa & multò maiora ſint & plura. Ita felicitatis noſtræ eſt hic ſemper ſuperari. Et quando autem commodius Deo gratos nos præbebimus, quàm in veſpertino examine conſcientiæ, cuius primum caput eſt GRATIAS AGERE.

5. Quoties diſſenſiones, lites, inimicitiæ planè letales oriuntur interdiu? iurgiorum ſanè & diſcordiarum vbique plurimum eſt, nec vllus finis rixandi, orto igitur incendio tali, & nondum ſopito, cubitum ire & ſomno ſe committere, facinus eſt audaciſſimum, & exitioſa planè temeritas. Si hac nocte ſubitò (plurimis contigit) mors te configeret, ah! quo ires miſer? quò migraret animus?

Eſt veneni genus lene, & quod non ſtatim ſæuiat, ſed ea hauſto ſomnus letalis eſt. Et tu, mi Chriſtiane, venenum hauſiſti, quod tibi Rixa, quod Odium & Diſcordia, quod Libido & Incontinentia propinarunt, & iam dormis? nec prius pharmacum adhibes, nec prius hoc toxico conſcientiam liberas? Num tibi videris in plumis cubare? Mihi crede, ad ipſas inferorum fauces dormis: leui fit impulſu, & in imum præcipitaris. Ergo prius venenum expue, conſcientiam purga; ingemiſce, pete veniam, & ſic demum ſomnum admitte.

6. Eadem

6. Eadem eſt ratio omnium letalium noxarum. Conſcium ſibi eſſe vel vnici letalis criminis, nec illud pœnitentia deleſſe, nihilominus ſe ſomno cõmittere, extremæ temeritatis eſt & periculum proximum morti, idque æternę. Et quis magis mortuus eo (vt Bernardus loquitur) qui portat ignem in ſinu, peccatum in conſcientia? nec ſentit, nec excutit, nec expaueſcit. Vide, mi homo, ſi tibi Hiſpaniarum regnum, ſi Turcarum imperium, ſi totius Orbis dominium offerretur in præmium, vt vel nocte vnicâ ſomnum caperes, letalis noxæ conſcius, hæc tamen tibi omnia, velut fruſtillum fungi, reijcienda forent, præ illo formidabili periculo quod adires. Et diſcrimen non vides? aliquid quidem lucrari poſſes; ſed infinite plus poſſes perdere. Iam vero nullum tibi præmium ponitur, minæ ingeruntur, ſupplicium proponitur, idque ęternum, tu tamen ludibundus, hilaris, iocabundus, potulentus in plumas te abijcis, abſque vllo Numinis pauore, nulla conſcientię cura, nullo inferorum metu; ô crebram, ſed nimis periculoſam inſaniam! At vero qui læſam conſcientiam, prout par eſt veſperi curandam ſumit, & male acta deplorat, etſi forte per diem letali næuo ſe inquinarit, eaque nocte vi ſubita extinguatur, tamen *in refrigerio erit*, b ſupplicium ſaltem æternum euadere cenſendus eſt. Et hoc vere eſt breui dolore, cruciatus ęternos redimere.

a *Sophocl. in Oedip.*
b *Sap. c. 4. v. 7.*

§. III.

Est ergo hæc conſcientiæ exploratio, noſtri in virtute profectus incitamentum primarium, & vt tale ſanctiſſimi quique ac doctiſſimi viri iam olim id nobis commendant. Hanc ſuis legem tulit Baſilius, *a* vt quouis veſpere, ſuam quiſque conſcientiam rimaretur. Idem Antonius, idem Bernardus *b*, Bonauentura, Caſſianus, Ignatius auctor Societatis IESV, alijque ſuis impenſe commendarunt. *c* Caſſiani verba ſunt: *Quamobrem ita nobis aduerſus hæc arripienda ſunt prælia, vt vnuſquiſque vitium quo maxime infeſtatur, explorans, aduerſus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac ſollicitudinem erga illius impugnationem obſeruationemque defigens.* At vero de vitijs explorate iudicare, nunquam ſciemus niſi in quotidiano conſcientiæ examine naturam eorum noſſe didicerimus. Mercator ad incitas redigetur, niſi qua damni, qua lucri calculos celeberrime ſubducat. & hic quidem induſtrius ſit, tam acceptæ quam expenſæ pecuniæ rationes quotidie inſpiciet. ita prorſus Ephrem Syrus faciendum ſuadet ijs qui dum viuunt, lucrari cupiunt: *d* diebus, inquit, ſingulis veſperi & mane diligenter conſidera, quo pacto ſeſe habeat negotiatio tua, ac mercimonij ratio, & veſpere quidem ingreſſus cubiculum cordis tui, examina teipſum ac dicito: Putaſne hodie Deum in aliquo exacerbaui? num in re aliqua fratrem irritaui? num alicuius famam detractionibus laceraui? &c. deprehenſis noxis gemitum, dolorem, & lacrimas iubet ſuperfundi.

De matutino examine: facto iam diluculo, inquit, rurſus eadem tecum meditare & dicito: Quomodo, putas, iſta mihi nox præterijt? Lucratus ſum in ea mercimonium meum? numquid improbę ac ſordidę cogitationes inuaſerunt me, atque illis libenter immoratus ſum? Eodem prorſus modo Dorotheus: *e* quo pacto, inquit, per ſingulos dies, nos ipſos purgare & propemodum expiare debeamus exactiſſime, docuerunt maiores & Patres noſtri. Nempe vt veſperi ſedulo quiſque perquirat & inueſtiget, quomodo pertranſierit diem illum. Rurſus manè examinet, quomodo exegerit noctem illam, & pœnitētiam agat ac reſipiſcat coram Deo, ſi quo pacto (vt fieri poteſt) peccatum aliquod admiſerit. Chryſoſtomus, de hoc ipſo conſcientiæ tribunali diſſerens: Hæc, inquit, fiant ſingulis diebus, nec prius dormieris ô homo, quam mente verſaueris, quæ à te interdiu perperam acta ſunt: & die ſequenti eris omnino tardior ad ea ipſa rurſus aggredienda. *f* Poſt paucula interiecta: Singulis diebus, inquit, veſperi ab anima rationem exige, & cogitationem quæ peccauit, condemna eam, veluti in ligno ſuſpende, & torque & iube ne amplius ea aggrediatur. *g* Quid clarius? Et an, Gerarde, notaſti illud, *ſingulis diebus*, bis inculcari? Neque etiam neſcis, hęc à Chryſoſtomo non monachis, ſed ciuibus, ſed Chriſtianis omnibus ſerio dicta.

a *Hom.1.de inſtit.mon.*
b *Lib.50.homil.hom.24.de int.dom.c.65.*
c *Collat.5.c.14.*
d *Ephrem tom.3.ſerm.aſc.*
e *Dor.ſerm.11.*
f *Chryſ tom.1.in Pſ.4.poſt.med.*
g *ib.tom.1.pag.619.*

§. IV.

SEd num vis, Gerarde, aliorum etiam Patrum teſtimonia recitem? GER. Satis me iſtis lapidaſti Polychroni, & liquere puto, de huius exercitij vtilitate; *in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. a* Fateor, rem vnam omnium vtiliſſimam videri: modo ea etiam aut iucundior nobis videretur, aut facilior. Et quis enim eſt, qui non in ſe deprehendat & maximam procliuitatem peccandi, & peccatorum facillimam obliuionem? vtrique malo, non dubitem, inſigniter medetur quotidiana hęc conſcientiæ perſcrutatio. POL. Rem dicis, Gerarde: hinc & hinc miſeri ſumus, hinc nimis temerè delinquendo, illinc properè nimis obliuiſcendo delicta. Opus foret propemodum facere, quod illi apud Climacum, *b* qui pendentem à cingulo libellum chartaceum ferebant, in quem ſuas etiam cogitationes quotidie referebāt. Et hęc viris ſanctiſſimis cauſſa fuit, non ſemel tantum de die in ſeipſum inquirere, & in iſtud conſcientiæ ius ambulare: vno die ſæpius id factitarunt. Societatis IESV Patriarcha, ſanctus Ignatius, horis interdiu ſingulis animum conſuerat colligere, ac ſepoſitis curis examine conſcientiam vrgere. Tum, ſi vis afferretur quæ horam ei conſuetudini negaſſet, proxima confeſtim reſarcire. *c* Ignatij ſodalis, magiſtri ſui feliciſſimus imitator, S. Franciſcus Xauerius, eodem prorſus ſtudio feruens, de die ſæpius accurata perſcrutatione intimos animi receſſus inſpiciebat, & ceteros ad idem faciendum magnoperè horrabatur, ratus in eo perfectæ vitæ cardinem verti. *d* Rari exempli ſidus Franciſcus Borgias, eodem magiſterio eruditus, non ſatis habuit bis quotidie conſcientiam pertentare, ſingulis horis diurnis ſeipſe ad vnguem excutiens exploranſque, memoriâ repetebat dicta, facta ac prætermiſſa; inquirens in ſe grauiter. *e* Abhinc his exemplis, in legem res tranſijt, vt omnes in Societatem IESV adſcripti, quotidie bis examinandæ conſcientiæ accuratam nauent operam. Sunt & alij hodieq; religioſi homines qui hanc legem tam exactè obſeruant, vt non tantum bis quotidie conſcientiam examinent, ſed huic ſoli examini, horam integram diebus ſingulis impendant.

a *Math.c.18.v.16.*
b *Clim.gr.4.*
c *Rib.l.5.vitæ S.Ign.c.1. Maff.l.3.c.1.*
d *Turſell.l.6.vitæ Xauerij. c.6.*
e *Schot.l.4.vitæ Borg c.4.*

§. V.

REverâ, niſi quotidie animi noſtri hortulum ingreſſi, ſubnaſcentes in eo ſteriles herbas quam primum extirpemus, breui ſiluam non hortum habebimus. Quiſque ſibi dictum putet diuinum illud: Conſtitui te hodie, vt euellas & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices & plantes *a* Et niſi hoc ſemel minimũ de die fiat, infelix lolium & ſteriles auenæ dominabuntur, ſurget gramen inexpugnabile. Nonne pigri & malè feriari hominis domum ſtillicidia tandem demoliuntur, *b* Nonne cum dormiret Isboſeth, à latronibus iugulatus eſt? *c* Nonne hoc pacto zizania dormiente patrefamilias excreuerunt? *d* *Tranſiui*, inquit Hebræus ſapiens, *per agrum hominis pigri, & per vineam ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceries lapidum deſtructa erat. e* Talis eſt animus hominis; ſilueſcit & fit deſertum vepribus fertiliſſimum, niſi conſcientia identidem & quotidianâ induſtriâ repurgetur.

Neglectis vrenda filix innaſcitur horis.

Hic ligo nunquam manu mittendus, aut mox ſpinæ ſe prodent. Ligo iſte aut ſarculum, eſt examen conſcientiæ, ad omne vitium, antequam ętatem & vires acquirat, ex animo euellendum. Bernardus: Quamobrem, inquit, noueris te, vt inter anguſtias, quæ non deſunt, fruaris conſcientiæ bono, magis autem vt ſcias quid deſit tibi. nam cui non deſit? omnia illi deſunt qui nihil ſibi deeſſe putat. *f* Neque ſatis, vt menſtruum ſit hoc examen, aut vt quot hebdomadibus, ſed, vt quot diebus fiat, quod Clareuallenſis ille Antiſtes grauiſſimè vrgens: Diſce, inquit, in eo ſecundum

dum communis inſtituti leges tu tibi præeſſe, & vitam ordinare, & mores componere, & temetipſum iudicare: teipſum apud teipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iuſtitia, ſtet rea & ſeipſam accuſans cõſcientia. Nemo te plus diligit, nemo te fidelius iudicabit. Manè prę teritæ noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Veſpere diei præteritę rationem exige, & ſupervenientis noctis fac indictionem. Legem hanc quam alijs tulit Bernardus, eandem & ipſe ſeruans: Propterea, inquit, ſtatuam me ante me, & iudicabo meipſum, vt illius extremæ & tremendæ diei iudicium euadere poſſim. *g*

Et hæc examinis iſtius ingens eſt vtilitas, in ſupremo iudicio beata ſecuritas. Si nos ipſos iudicaremur à Domino; quem vti D. Gregorius loquitur, *h* tanto quis ſecurius expectat, quanto quotidie vitam ſuſpectius examinat.

a *Hiere.c.*1.*v.*10.
b *Eccli.c.*10.*v.*18.
c 2.*Reg.*4.*v.*5.
d *Matth.c.*13.*v.*28.
e *Prou.c.*24.*v.*30.
f *Horat. ſerm. l.*1.*ſat.* 3.
g *lib.*2. *de conſid.*
h *de int. dom. c.*31.
i *Lib.*20.*mor.c.*5.

CAPVT IV.

Examen conſcientiæ quantæ ſit neceſſitatis, & quod diſpendium, illud negligere.

DIxi iam de vtilitate; attexam paucula de neceſſitate, quæ hic tanta eſt, vt affirmare auſim, in pleriſque omnibus fruſtra nos agere, niſi & hoc agamus. Poteſt concionator clamare, & clamando rauceſcere; frangentur pulpita, rumpentur columnæ, trement ſedilia: omnia fruſtra, nec in te quidquam fere proficiet, niſi tu ipſe tibi veſperi concioneris, tuam ipſius & reprehenſionem & adhortationem audias. Fruſtra monetur, qui ſe vult negligere; fruſta cuſtoditur, qui ſe vult perdere. Sic & confeſſarius docebit te, ſed fruſtra; monebit & incitabit fruſtra & hoc; inſtabit & præſcribet pœnam, fruſtra omnia, ſæpius tibi dicet: hoc vitium nominatim fuge; hos ſodales, has ædes ſingulariter caue; hac via, vt ſcias, ad cælum non itur. hic teipſum vince, hic abſtine, hic tuos impetus coërce; hic autem generosè ſuſtine, hic dura, hic te virum gere; hic te Chriſtianum oſtende, &c. omnia hæc futura ſunt fruſtra, niſi tu ipſe tui curam geras, niſi ipſum velis aut nolis, quod velle aut nolle iuberis, niſi noctu quotidie tuam ipſius confeſſionem audias & à te confeſſario vel abſoluaris vel damneris. Sic & magiſter in ſcholâ commendabit quidem diligentiam in ſtudijs, parſimoniam temporis laudabit, probitatem in moribus maiorem deſiderabit, pietatem in omnibus conſtantiorem à diſcipulo poſtulabit, ſed quo effectu aut fructu? niſi tu tuus ipſe ſis præceptor veſperi temet inſtruendo, examinando, puniendo. non hilum proficies; perdidiſti mineruam.

Sic & prętor, aut iudex, ſeu alius quis magiſtratus, vinculis te addicet aut eximet: non tamen ideo verè liber eris aut nexus, niſi tu ipſe tibi laxes carcerem, aut obſeres; niſi cauſſa cadas vel vincas teipſo iudice. Atque ita conciones, correctiones, admonitiones, caſtigationes pleræque fruſtra ſunt, niſi tuus ipſe ſis & concionator, & confeſſarius, & præceptor, & iudex, quod eſſe potes, & debes in quotidiano examine cõſcientiæ. Optima illa diſciplina eſt quam quiſque ſibi ipſe neceſſario adhibet, ſaluberrima mulcta quam quis ipſe ſibi imponit. Multam, inquit Siracides, inueni in meipſo ſapientiam, & multum profeci in eâ. *a* Ah, quid tandem ſapientiæ inuenit in ſeipſo vel ſapientiſſimus, niſi ſeipſum noſſe, & ad æquam iudicij trutinam appendere? quod tum fit, cum quis ſuam conſcientiam ad vſque fundum penetrat, & boni malique congeriem ſecernit diſtricto examine. Hęc illa *multa ſapientia* eſt, quam cuiuis in ſeipſo licet inuenire, in eaque quotidianis incrementis proficere. Vanum eſt in omnibus alijs altum ſapere, abſque hac ſapientia.

a *Eccl.c.*51.22.

§. I.

REfert è Græco, Pelagius *a* interpres aſcetam ſenem apud religioſum iuuenem de domo conſcientiæ ſemper purganda ſic diſ-

ſeruiſſe. Diabolus eſt inimicus, & tua conſcientia domus. Igitur ingenium inimici tui noris: nunquam non ſordes tractat, gaudetque vnice ſi illas, quas odit, domos ſordibus oppleuerit. hoc ergo agit, vt, quicquid poteſt immunditiarum, in te offundat. Tuarum vero partium eſt, immiſſas ſpurcitias continuo regerere, & conſcientię domum ſolertia quotidiana conſeruare mundam. Si neglexeris, tua tibi domus illuuie tanta implebitur, vt ad eam vix ipſe reperias aditum. Igitur principijs obſta, & ſicut inimicus tuus quotidie aliquid ſordium in te conijcit, ita tu quotidie, quicquid inquinamenti per diem reſederit, hac velut ſpongia deterge, ſuum illi cænum nullo non die remitte. ſic nitidam ſeruabis domum: ceſſet hęc cura mox hara fiet conſcientia, & immundum cubile vitiorum. In nauigij ſentina quid fiat, noſti: vti ea ſemper aliquid aquarum recipit, ita eſt qui ſemper exhauriat, quod perſtillantium vndarum receptum fuit, aut nauis paullatim illabentibus & creſcentibus aquis ſuauiter ſubmergitur. Eodem prorſus modo cum quotidie aliquid praui operis, aut incauti ſermonis, aut immundæ cogitationis, nobis etiam vigilantibus ſubrepat, neceſſarium omnino eſt, vt id quotidie hoc velut hauſtro, in dies ſingulos egurgitemus, aut ſanè in dulcē ſuccumbemus interitum. Ergo tuam veſpere, mi homo, ſentinam exhauri; tempus eſt, exhauri ſentinam, I modo, & vide, reperies ſemper aliquid illabentium aquarum. Bernardus, de hac ipſa mentis ſentina diſſerens: In illud ſiquidem repoſitorium, inquit, velut in ſentinam aliquam tota decurrit abominatio, & immunditia tota defluit. *b* Tu itaque exhauri, ne per noctem proximam, in nauim excurrat ſentina & mergaris. Ergo exhauri, veſper eſt, exhauri. Non facile peribit, qui quouis die ſerio cauet, ne pereat.

a *Libell.* 11 *n.* 58.

b *Lib. ad mil. de perſecut. fuſt.*

§. II.

SI ligno aut ſaxo ſimiles eſſemus, hoc luſtrandæ toties conſcientiæ labore facile ſuperſedere poſſemus. Aſſer dolabra ſemel dedolatus, lapis ſcalpro ſemel leuigatus permanent, quales eos vel aſcia, vel cauatorium ferramentum fabri formauit. At nos, hoc ipſo miſeri ſumus, quia tam mutabiles ſumus & varij. Vno anno, vna ſæpe hebdomade, quandoque etiam die vno, & Virtuti & Vitio ſacrificamus; eadem frequenter hora & in ridiculum furorem excandeſcimus, & manſuetudinem non duraturam deſcendimus: Stomachum ſubinde nobis mouet luxuria: cito tamen cum illa redimus in gratiam. Sic arbori creſcenti, aut luxurianti palmiti ſimiles ſumus. hæc duo ſæpius putanda & circumcidenda ſūnt, ne nimium luxurient, ac in vitioſam ſeſe amplitudinem diffundant, aut inutili fronde, aut pampino ſuperfluo. Seipſam vermibus pro domo locat arbor, quę nulla vnquam brachia olitoris cultro præbet pręſecanda: in ſiluam degenerat vitis, quę lacrymare non vult, quæ ſecari non ſuſtinet. Legibus ſuis pareat hortulanus neceſſe eſt, & nec viti parcat, nec arbori: ſecet, ſtringat, vulneret, incidat, amputet; quicquid vitioſi germinis ſubnaſcitur, nulli ſtirpium libertas ſit à purgante ferro, ſi quidem non flores tantum deſiderat olitor, ſed & fructus. Sic & homo (niſi ſui nimium ſit amans) in ſeipſo nunquam non reperit, quod purget, quod inferat, quod reſecet, quod excutiat. Et ſicut humanis membris, inquit Theologus ille, *a* ab euaporatione fulginoſi & mali humoris per poros, ſemper aliquid ſordium accreſcit, ita ſi caput non pectas, laborabis porrigine; ſi oculos non colluas, lemis; ſi dentes non defrices, ſcabritie; ſi faciem non laues, illuuie; ſi vngues non reſeces, in imo fient rediuioſi, à ſummo nigreſcent & excreſcent aquilarum more: ſi pedum curam negligas, pedore obſoleſcent. Sic animus & conſcientia, ob concupiſcentiæ fomitem perenni ſcaturigine inhęrentem, paullatim contaminabitur, & facies illius in carbonē mutabit; ità imago illa & ſimilitudo Dei nobiliſſima, Chriſti ſanguine lota & reſtaurata, ſenſim fœdabitur, & prototypo ſuo fiet diſſimillima. Tam neceſſaria eſt huius examinis cura: contra nihil pernicioſius eſt eius negligentia & amiſſione, quę reuera tabes quædam eſt animum exedens, eſt quędam ſcabies, ſeu potius clancularia lepra, quæ minuta ſed crebra lethalium puſtularum congerie animum malè infectum conficit.

Facilis pereundi modus eſt, minuta non caue-

cauere, & paulatim prolabi ad grandiora: Nec ille vnquam næuis carebit, qui ſeipſum raro aut nunquam reprehenderit.

a *Delrius ſacra lect.12. de ſui not.*

§. III.

REx Hebræus: Lauabo, inquit, per ſingulas noctes lectum meum, *a* Lectus hic quotidie lauandus, conſcientia eſt. nam vti lectulus fatigatis & ſanis quies eſt & dulce fomentum, ſic ægris ingens tormentum; hos vrit hoc affligit & cruciat, illos recreat & ſuauiter ſopitos, molli gratoque calore circumtegit. Ita prorſus conſcientia, ægro à vitijs animo vrens lectus, aut cataſta & equuleus eſt; animo à vitijs libero & ſano gratiſſimus thalamus eſt, cui ille quietem ſuam omnẽ in acceptis referat. Veriſſimè ille è D. Aug. familia: *b* Gaudebis, inquit, ſemper veſpere, ſi diẽ expẽdas fructuosè. Vigila ſuper teipſum, excita teipſum, admone teipsũ; & quicquid de alijs fit, non negligas teipsũ. Neque hoc nimis crebrum putes; quotidie lauanda ſunt, quæ quot diebus ſordeſcunt. Laua ergo hunc tuum lectulum quotidie, *per ſingulas noctes*, quouis veſpere. Niſi hoc à te impetres, vt ille tuus lectulus ſemper quaſi recens ſit lotus, nunquam tu quietus eris. Et quæ illa conſcientiæ quies ſit, optimos dies totoſque ſoles fabulis, iocis, poculis, nugis, deambulatiunculis frangere, noctu ad lectum, velut feſſus equus ad ſtabulum, feſtinare vix paucas voculas precari, & in ſomnum defluere, conſcientia fruſtra inſuſurrante: perdidiſti, diem, homo, diem perdidiſti, iacturam cogita, fors ſequenti die aſportandus es ad tumulum. Hanc ſurdo fabulam occentat conſcientia; non audit ille, iam ſomno ſepultus ſtertit, de craſtina luce ſecuriſſimus. Hoccine vivere eſt, & conſcientiæ tranquillitati ſtudere? vnam quamlibet rem vix ad perfectũ adducit aſſidua vigilia & intentio, vbi iam in vtramque aurem dormire quis incipit, antequam ad rem ſuam vigilare, nil vnquam præclari operis prodibit. Statuarium aut lapicidam mihi conſidera, centies vno die regulam ſuam applicat, ne quid in artis leges peccet, ne quid curui relinquat, ne quid delitam menſuram excedat: Et nos nec ſemel quidem de die ad conſcientiæ noſtræ lineam opera noſtra reuocemus? Aſpice mihi Chryſoſtomum, & vide quàm ſolerter, ad ſuam ille regulam opus ſuum diurnum examinet. Expendimus, inquit, diem ô anima, quid boni fecimus! aut quid mali operati ſumus? Et ſi quid boni feciſti, gratias age Deo; ſi quid mali de cetero ne facias. *c* Nihil eſt, inquit, Auguſtinus, quod ſic quiſque debeat cogitare, niſi vt in ſemetipſum oculos conijciat, ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe inſpiciat, ſe quærat, & ſe inueniat; & quod diſplicet, necet; & quod placet, optet & plãtet. Hoc eſt quod regius Pſaltes ſuaſit, *& in cubilibus veſtris compungimini. d* Spinis indormit, qui læſam conſcientiam ad lectum defert.

a *Pſal. 6. v.5.*

b *Thom. à Kemp. l. 1. de Imit. Chriſti. c. vlt. fine.*

c *Hom.2. in Pſa. 50.*

d *Pſ. 4. v. 5.*

CAPVT V.

Examinandæ conſcientiæ quis ſit modus.

DIuinus vates Hieremias, modũ examinis huius inſtituendi, breuiſſimo effato docens, Statue, inquit, tibi ſpeculam: pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam. *a* Speculam principiò vult collocari, è qua Dei beneficia die illo nobis impenſa contueamur, & pro ijſdem gratias agamus, ſed non cum Phariſæo illo, qui dum gratus fuit in ſuis, maledicus extitit in alienis. Verum de gratiarum actione poſteà.

a *Hier. c. 31. v. 21.*

§. I.

CEnante *Domino* cum ſuis vltimum, & iam iam ſuum corpus in cibum, in potum ſanguinem porrecturo, cæptum eſt examen conſcientiæ. Nec enim quidquam dubitem, quin Apoſtolorum quilibet, excepto Iſcariote, ſuam priùs conſcientiam dein & Chriſtũ interrogarit. *Nunquid ego ſum Domine? a* Perinde ac ſi pro ſe quiſque diceret: Ego, mi Domine, modò meam conſcientiam ſuper vaticinio tuo examinaui? nil illa horum fatetur, nec me reum dicit. ſi quid tamen in me, me forſan inſcio, proditionis lateat, ve-

lim, Domine, mihi non parcas, ſed proditorem tuum, quiſquis ille ſit, palam nomines, etiamſi me nominaris: erubeſcere non recuſo, ſi reus ſim. ſi mihi tantum flagitium celarit conſcientia; te, Domine, loco conſcientiæ appello, & fidenter interrogo: *Nunquid ego ſum?*

En mi Gerarde, qua ratione corpus Dominicũ epulaturi Apoſtoli, ſuā prius cōuenerint conſcientiā, ſi quid occultę proditionis in ea deprehenderent. Dixerat Seruator? Amen dico vobis, quia vnus veſtrum me traditurus eſt. At illi ob hoc lugubre vaticinium triſtes, ſe reos eſſe, nec fateri, nec negare auſi, quæſiuerunt ſinguli: *Nunquid ego ſum Domine?*

Ita nos veſperi cubitum ituri, à nobis ipſis quæramus: *Nunquid ego ſum Domine*, qui hodie preces multas recitaui, & ad illas nihil auſcultaui, lingua garriente, corde abſente: *Nunquid ego ſum Domine?* qui hodie meas ipſe laudes tam liberali ore decantaui, alios ſpreui, me cœlo extuli: aliorum famę detraxi, meam immodicè auxi, liuidos dentes alijs infixi, mihimet blandè indulſi, verbis incautus, leuis, ſordibus, maledicus. *Nunquid ego ſum Domine?* qui tot impuras hodie ac fœdas cogitationes hoſpitio non excluſi, cum ijs, tanquam id nemo cerneret, colluſi, vetitæ delectationis auidus, & occultus caſtitatis hoſtis. *Nunquid ego ſum Domine?* qui diem hunc perdidi, & tam malè tot bonas horas, partim colloquijs vaniſſimis, partim luſu & otio ſteriliſſimo combuſſi. *Nunquid Domine ego ſum?* qui Gulæ hodie ventrique cibo potuque nimio ſacrificaui; qui cæcus & furens ira, in hos & illos fulmina miſi, ad Orcum illos, ſi licuiſſet, detruſurus. Ah, mi Domine, nunquid ego ſum piger ille & plagis digniſſimus ſeruulus? Multis quandoque interrogantibus, Chriſti nomine, reſpondebit conſcientia: TV DIXISTI? agnoſce & corrige.

Hic occurrit, cuius primo loco videmur monendi, vt ſcilicet hoc cognoſcendæ conſcientiæ negotium conficiatur INTEGRE. ſuū illi tempus aſſignemus, & tantiſper alia omnia mittamus, dū hoc perfecerimus. Optimus hic modus eſt, vt quiſque totum diem ſecū ſcrutetur, factaq; & dicta illius diei omnia noctu remetiatur, vt vbi viderit, quò maximè morbo laboret, ei potiſſimum mederi curet. Quicquid in ſe non ſani deprehenderit, eò magis illud perſanare conetur, quo minus id videtur ſanabile; & hoc ipſum fortius ſemper aggrediatur & quatiat, quod contumacius reſiſtit Nullum ſit tam potens aut frequens & familiare nobis vitium, in quo dediſcendo deſperemus. modò id quod facimus, faciamus integrè, quà modum, quà tempus, quà omnes huius examinis partes. Pleræque res hoc ipſo non benefiunt, quia fiunt non integrè.

Neque tamen integrè ſolum, hæc veſpertina in conſcientiam quæſtio inſtituenda, ſed & accuratè, vt iam dicam.

a *Matth.c.26.v.22.*

§. II.

Hebræorum regum optimus Dauid, non ſolum deſignauit tempus explorandę conſcientiæ, ſed quàm accuratè id faciendum exemplo ſuo docuit. Non ignorabat rex ſapientiſſimus, quanti referret hic vigilare, ideò quæſitor ſui quotidianus: *Meditatus ſum*, inquit, *nocte cum corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum.* a Neque id feci obiter, non leui brachio, non incurioſè, non oſcitanter aut perfunctoriè, ſed intētus operi, attentè, & accuratione magna, omnes conſcientię meæ angulos rimabar, & quicquid ſordium ac minimi puluiſculi reperiebam, id totum cum ramento euerrebam. *Nocte cum corde meo meditatus ſum*, ita vt integras quãdoque noctes cōſumpſerim, mecum ipſe colloquendo, *& exercitabar* cogitando, varieque ſuper delictis meis ratiocinando, *& ſcopebam ſpiritũ meum*, huc atque illuc quaſi ſcopis cogitationum verſabam illum, animumque partes in omnes diuidebam, penitiſſimos mentis meæ receſſus ſcrutabar. Non auri venas in ſuffoſſis montibus, ſed animi noxas ſcrutatus eſt Dauid, de quo pulchrè Auguſtinus: Quanta, inquit, homo habet intus, & non fodit? Scrutabatur iſte ſpiritum ſuum, & cum ſpiritu ſuo loquebatur, ſeipſum enim interrogabat; ſeipſum examinabat, in ſe iudex erat. b Verè non blandiebatur ſibi rex iſte potentiſſimus, non excuſabat, ſed Catonianam in ſeipſum cenſuram inſtituebat, & omne pectoris ſui arcanum rimabatur exactiſſime, & quicquid hic latentium ſordium deprehenderat, atroci conatu effodiebat. Cenſet Grego-

rius

rius hoc nobis imperari ab Iſaia, *c* qui ſucclamans, Ingredere, inquit, in petram, abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini. Petram ingreditur, qui cordis ſui duritiem penetrat: à facie timoris Domini defoſſa humo abſcōditur, qui cogitationes terræ inhiantes egerens, in imo ſuæ vilitatis, magna ſubmiſſione ſe contrahit. ô cor humanum! ô rupem Marpeſiam! ô ſurdum ſaxum & immobile! ô duram petram, præſertim cum monitis pulſatur! Vociferatur è cathedra eccleſiaſtes, inſtruit in pœnitentię tribunali ſacerdos, hortantur probi, exempla inuitant, funera monent, libri docent, leges vrgent, clamat Chriſtus, & tamen cor hominis, velut duriſſima petra, ad hęc omnia obſurdeſcit. ſic petra iſta, nec voces, nec vociferationes illas, nec monita, nec clamores hos audit, niſi quis hanc ſuam ipſe petram ſubeat, & in omnia à ſe dicta, cogitata, cupita, omiſſa ſeuerus iudex inquirat. Et hoc alterum eſt, quod ad iſtius examinis modum pertinet, vt id fiat Accvrate.

a *Pſal. 76. v. 7.*
b *Auguſt. in Pſ. 76.*
c in Iob. l, 31. c. 21. Iſa. c. 2. v. 20.

§. III.

TErtium in huius examinis modo ſpectādum, vt id fiat cum ſenſu & Dolenter. Hieremias propheta ad hoc cohortatus: *Pone*, inquit, *tibi amaritudines. a* Hoc iubet vates, vt cum quis præteritę diei noxas & errores deprehenderit, non illos tegere, non excuſare, non defendere conetur, ſed ſeipſum accuſet, & omnem in ſe culpam deriuet, doleatque. toties, tam proteruè & petulanter, tam procaciter & impudenter, Deum offendiſſe. Et quæ animi noſtri leuitas eſt? pecuniolam perdimus, aliquot obolorum aut rei viliſſimę iacturā facimus, & lacrymis maximè ſeris damnum deflemus: Deum lædimus, tempus prodigimus, cœlum amittimus, & etiamnum ludentibus oculis hilariſſimè ridemus, nec damni magnitudinem ſentimus; ſtat etiamnum exporrecta & ſerena frons, nec vllum luctus indicium ſe prodit. O audaciſſime mortalium, *pone tibi amaritudines*. Deum offendiſti? ingemiſce, dole, pectus tunde, de teipſo pœnam exige, & quantum ex immoderato vſu rerum habuiſti delectationis, tantum tibi nunc doloris ſcias eſſe animo capiendum. Rex Ezechias accurate hoc obſeruans: Recogitabo, inquit, omnes annos meos in amaritudine animæ meę. *b* Ita quiuis veſperi ſeriò dicat: omnes horas quas per otium expendi, omnia momenta quibus Deum offendi in animæ meæ recogitabo, nec antè lætitiam animi reſumam, quàm Deum peccatis meis propitiauero. Iobus infenſus ſibi ipſi: *Nunc autem*, inquit, *oculus meus videt te. idcirco ipſe me reprehendo & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. c* Ah quoties, mi Gerarde, poſſim ego veſperi dicere: O mi Deus, tui oblitus ſum die iſthoc integro: vagabar huc illuc, quo me vel oculorū curioſitas, vel mentis libido egit: hic colloquiis miſcendis, illic pecunijs numerandis intentiſſimus, iſtic libri & chartæ, hic alueus luſorius & teſſeræ me ſibi totum rapuerunt: tu mihi, ô mi conditor, nunquam in oculis, nunquam in memoria eras hac tota die. *Nunc autem oculus meus videt te*: vix ſerò tandem, & ſub exitum diei, recordor tui ô mi amantiſſime Domine, *idcirco ipſe me reprehendo* & ago pœnitentiam, ob tam turpem & prolixam tui obliuionem.

De hoc conſcientię dolore præclariſſimè ſanè diſſerit Bernardus, cuius verba omnia, prout omnino digna ſunt, fideliſſimè recitabo: Da diuerſis igitur mundi partibus, inquit, in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vanè occupatur, ad ſeipſum redeat, & ſeipſum diſcutiat, cumque inuenerit culpam, timeat pœnam. Quęrendo autem culpam, nuſquam illam niſi in ſe reperiat: reperta autem culpa & pœnæ cauſſa, ſeipſum puniendo, ſe ante ſe ſtatuat, & tanquam alium ſe iudicet. Se equidem culpatum, ante ſe afflictum ſe reum, ante ſe iudicem ſeuerum: ſe impium, ante ſe ad pietatem reuerſum: proponat ſe ante ſe, decernat quid à ſe faciendum ſit de ſe, iuſtè in ſe iniuſto infligat iuſta flagella. Loquatur etiam ſic ſibi: Quia pacem deſeruiſti apud dominum Deum tuum, & bellum incurriſti apud teipſum, ſciſſuram pateris, vt tu è teipſo condemneris, quia pactum pacis rupiſti. Vis quod non vis, & non vis quod vis, à teipſo condemnaberis. Nolenda vis, volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico ſerue nequā. Afflige itaque te, & ſtatue contra faciem tuam,

tuam, vt aſpicias turpitudinem tuam, & recogites ſtultitiam tuam. Sic igitur in miſerijs ſuis ad ſeipſum conuertitur cor, & ſiſtitur cor ad cor. *d*

Audis, Gerarde? prius nobis miſeriæ noſtræ guſtandæ quàm quies. Nemo ſomnum ſuauius aut ſecurius admittit, quàm qui tale pœnitentiæ & doloris præmittit exordium. Ergo conſcietiæ næui, cum ſenſu, & DOLENTER abſtergendi: hic omnis ex animo eradenda eſt nequitia. ergo, vt idem Bernardus monet baptizemus lacrymis conſcientiam noſtram: *e* abſtergamus & eradamus, quicquid ei vitioſitatis inhæret.

a *c. 31. v. 21.*
b *Iſa. c. 38. v. 15.*
c *Iob c. 42. v. 6.*
d *Bern. de int. Dom. c. 24.*
e *Bern. ſerm. 10. de modo bene viu.*

§. IV.

AMaritudines ſibi poſuiſſe, vti Hieremias vates loquitur ſatis non eſt, niſi & illud quod addit ſequatur: *Dirige cor tuum in viam, in quã ambulaſti. a* Præteritam culpam horres? ergo & futurã caue. agnoſcis morbũ? ergo & de remedijs iam cogita. Deprehẽdiſti forſitan, cor tuum procul à cælo, procul à Deo in vias auias euolaſſe; retrahe, & dirige in viam rectam. erit fortaſſis cum accuſante conſcientia fateri cogeris hodie bis litigaui, vnum aliquem in via prætereuntem irriſi, cõuitia ieci non pauca in domeſticum, abſentium nomẽ detractionibus laceraui quinquies, vni amicorum beneficium exprobraui ter imprudenter & incaute reſpondi, diras omnes & deuotiones peſſimas in alios deprecatus ſum ſexies, temere iuraui vltra quàm decies, ſemel iterumque verbum laſciuius mihi excidit, in menſâ mihi contradicentem audaci dicterio momordi, vt minimum quater mentitus ſum, ad moroſius imperiũ eloquenter & copioſe obmurmuraui, in cenâ virtutes meas neſcio quas vaniſſima oſtentatione iactaui, & diues fui promiſſis, quibus nunquã ſtare cogitaui: Sed & illud memini, quod in amici aures plauſtrum querelarum exonerauerim, ſimul & ſuſurronem egerim, atque ab vno audita ad aliũ detulerim amicitiæ diſſociãdæ. Sed & illud recordor, quod in colloquentium circulo duorum mores temeraria cenſura vituperarim: porro verborum otioſorum nullum eſt inire numerum.

Et hę tot peſtes à ſola lingua ſunt: quid iam oculi, quid aures, quid manus: quid ingentia cõgitationum agmina die vno non delinquent? Dirigam ergo cor meum, & cum eo meos oculos, aures, & manus meas, meamque linguam in viam meliorem. ita propono, ita ſanctiſſimè ſtatuo, neque ſolum memoriæ hoc tradam, ſed & in opere tentabo. nunquam probus ero, ſi ſciuero tantum hęc cauenda, niſi & cauero, & fugero vitia. hoc eſt enim eſſe ſanctum, non ſi à ſceleribus abes, ſed ſi ea refugiſti. hunc laudemus, *qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit b.* Ergo hoc vnum agã, vt in ea quæ iam deteſtor, non recidam, aut id pœna præſenti luam, certè toties mentiri, iurare, malè imprecari, alijs detrahere, ſimiliaque vitia quæ me toties implicuerunt, poſthac ſtudioſiſſimè fugiam, & in hoc obſtinabo animum: dixi cuſtodire legem tuam; Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitię tuæ. *c* Scio, tantum quiſque proficit, quantum conatur, & vult. Hunc ergo cunctas faciendi & non faciendi rationes dirigam. etiamſi laborioſum erit, faciam tamen, quod faciendum iam video, & quod facturum me recipio. Simili ratione, quidquid iam turpe iudicio, etiamſi pecuniam, etiamſi voluptatem ferat, tamen non faciam ab honeſti amore re nulla deterrebor; ad turpia ſpe nulla inuitabor, decretum eſt, non committere, vt in antiquas ſordes reuoluar. Dixi, ſtatui, iuraui, huius tenoris mei permanere, & hanc animi obſtinationẽ quotidianis ſtimulis vrgere. Et modò hoc exercitij genus ſeriò tentemus, vſu ipſo fiet facile. acerrimus quiſq; labor ſępe ad oblectationis dulcedinem manſueſcit; nec quidquam eſt quod principio ſui poſſit perfici, quod aliquanto tempore vix vllum ſucceſſum habet, tandem ſuccedit. Et quẽ vnquam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia ſunt, non audemus: ſed quia non audemus, difficilia ſunt. ergo audendum & incipiendum; ergo perſiſtendum in cœptis & perdurandum. Et hoc eſt CONSTANTER, ac nouis quotidie ſanctionibus animum ad optima quæque impellere. Alioqui deſultoria eſt noſtra

ſtra probitas, & nos ridiculi iudices ſumus, qui in dies mutamus & noſtra decreta ipſi conuellimus, grandes pœnas minamur, ſed minamur tantū, & cum iam tenemur fatētem reum, muſſitamus occultè *ſit venia facto; diſſimuletur hoc; cur meus ipſe ſim carnifex?* Hoc non eſt CONSTANTER agere. Sed hoc ipſum paullò luculentius octauo capite demonſtrabo.

a *c.31,v.21.* b *Eccli.c.31.v.10.*
c *Pſ.118.v.57.& 107.*

§. V.

VLtima eſt, ſed primaria ratio examinandæ conſcientiæ, vt illi vitio magis inſiſtas, à quo magis infeſtaris. Et hoc ego appellem, conſcientię ACCOMMODATE mederi. Quid digitum obligas, cum ſtomacho labores? quid pedi applicas malagmata, cum in pulmone ſit vitium? quid pilos præſcindis, cum membrum reſecandum eſt, ne pars ſincera trahatur. illam partem potiſſimum cura qua æger es. quid tecum ipſe litigas, quod incautus ſomno ceſſeris, quod die vetito iuſculum è carne neſcius ſorbueris, quod læuo pede è lecto ſurrexeris, pranſurus manus non laueris, die Veneris vngues ſecueris: quid in his tricaris? ſi te luxuria vrit, ſi te coquit inuidia, ſi accendit ira, ſi pungit auaritia, ſi inflat ſuperbia. Medere tu prius tuæ libidini, aut ambitioni tuæ; malum expugna robuſtius. Quid Gabaonitas obſides? Hethæos, Gergezęos, Amorrhæos, Chananęos, Pherezæos, Heuæos & Iebuſæos impugna, hos pete, hos ad internecionem cæde, hos extingue, ſed paulatim & per partes.

Ego quidem minores noxas non aio negligendas, ſed vitia maligniora potentius ſubigenda. qui omnem conatum confert ad extirpationem vnius capitalioris vitij, is vnà etiam tollit radicem & fibras aliorum multorum. Quiſquis itaque ſeriò vult proficere, ante omnia norit, cui vitio ſit procliuior, in quem animi morbum propenſior. Nam vti ſua cuique crux eſt, quam Seruator commendat portandam, ita ſuum cui eſt vitium, quod idem imperat ſuperandum.

—In multis offendimus omnes.
Nam vitijs nemo ſine naſcitur; optimus ille eſt
Qui minimis vrgetur— a

Quotuſquiſque eſt, cuius inter illuſtria decora non aliquis næuus extet? Hic non penitus iracundiæ, ille non linguę eſt potens. Alter in curando corpore neceſſitatis imponit ſpecies, non nemini ſpecies diuinę laudis in ſuis factis virtutibuſque commemorandis. Vir vſquequaque ſui dominus, perrarus eſt, errare, labi, decipi humanum eſt. ſuus cuique nęuus. ſuum cuique domeſticum eſt vitium. Huc vires, huc conatum & induſtriam, huc machinas & arma transfert ad expugnandum. in hoc vincendo & penitus extirpando quotidie teipſo fias fortior. Ita te inflammat? ad iram ergo, ſub imperium & poteſtatem rationis cogendam totus incumbe, crebra eam manſuetudine retundere, vires illius & impetum aliorſum diuertere, omnia ei fomenta ſubtrahere, illam denique quomodocunque comprimere, idque quotidianis victorijs aſſequi ſtude. Superbia te tumefacit? ad ſuperbiam ergo euerrendam, quantus es inſurge, eamque frequenti ſubmiſſione ex alto deijcere, & nullo non die ſub iugum mittere conare. ad ima deſcende, vbicunque ſupercilium & faſtus in altum te inuitat; in omnibus ſubeſſe diſce. Libido te ſtimulat? ad libidinem ergo coërcendam, omne conſilium confer. hoc cogita, hoc meditare, quibus artibus hanc peſtem à te penitus excutias: caue & fuge, quicquid vel libidinis ſuſpicionem olet. Quæcunque pudica, quæcunque caſta ſunt, grata tibi ſint & amabilia, ſentiat te Libido capitalem hoſtem, & ſibi nuſquam non aduerſari. Qua verò ratione contra libidinem vnoquoque die fias robuſtior, ſub noctem cum tua ipſe conſcientia expende. Idem aſſero faciendum cum alijs vniuerſis vitijs. Præclarè dixit Muſonius, *b* eos qui ſani eſſe velint, ita viuere debere vt perpetuò curentur. Niſi hoc agimus, fruſtra agimus. Nunquam non intenti ſimus in hanc animi curam. qui animo valere vult, diligentiam aſſiduam conferat in hanc valetudinem. Illud autem caput rei eſt, noſſe in quod quiſque vitium feratur procliuius. Si ſic, Gerarde, inquilino malo mederi vellemus, à facili & breui poſſemus ſanari.

At nos ſæpe decimamus mentham, & anethum, & cyminum, & relinquimus quæ grauiora ſunt legis; excolamus culicem & glutimus

mus camelum. c Terrores conſcientiæ neſcio quo in minimis fouemus, & negligimus maxima, integro brachio emplaſtrum imponimus, cum exulcerati renes ſuppurent. Quid agis homo? tu tuum vlcus cura: tu tuam iracundiam perſana, tu faſtum & tumorem tuum deprime, tu tuam libidinem extingue: at tu inuidiam tuam digere, & de hoc tecum ipſe loquere. Quid autem, inquit Seneca, tecum loquaris? quod homines de alijs libentiſſimè faciunt, de te apud te malè exiſtima. Aſſueſce & dicere verum, & audire (præſertim à teipſo) id autem maximè tracta, quod in te infirmiſſimum ſenties. d Nota, Gerarde, nota: ei parti præcipuè medendum iudicat Romanus ſapiens, quam ſenſerimus infirmiſſimam. Et hoc inde liquet. nota habet quiſque corporis ſui vitia: itaque alius medicamentis exterſorijs leuat ſtomachum, alius frequenti cibo fulcit, alius interpoſito ieiunio corpus exhaurit & purgat. Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino abſtinent aut balneo; in cetera negligentes, huic à quo ſæpe infeſtantur, occurrunt. Sic in animo noſtro ſunt affectæ partes, in pectore collectio & vomica eſt, cui adhibenda curatio. Quales vomicæ, quàm maligna vlcera, Superbia, Libido, Auaritia, Inuidia? Quocirca quotidie vlcus tuum cura, vomicam tuam exterge, aut creſcente malo interibit animus. Et hic eſt modus ſua dicta facta per diem exactè recognoſcendi, ſi quis conſcientiam ſuam INTEGRE, ſi ACCVRATE, ſi DOLENTER, ſi CONSTANTER, ſi denique ACCOMMODATE, vt iam diximus, conetur excutere. Vnum hoc ſupereſt, non ſcire hæc tantum ſed exſequi, & vſu quotidiano facere faciliora. GER. Etiam de partibus huius examinis dicturum te ſpero.

a *Horat. l. 1. ſerm. ſat. 3.*
b *Plutarch. de ira cohib.*
c *Matth. c. 23 v. 24.*
d *Sen. ep. 68.*

CAPVT VI.

Examinanda conſcientia quot, & quæ ſint partes.

§. I.

POL. Res pridem nota; plerique omnes quibus de hac re ſermo, partes aſſignant QVINQVE, quas nunc paullò explicatius proponemus.

Pars prima: *Gratias agere conditori, pro acceptis beneficijs.* D. Baſilio teſte, a optimus precum prologus eſt, gratiarum actio. Et hęc, vel eâ etiam de cauſsâ, loco principe ponenda, vt noſtra improbitas liberalitati diuinæ collata; vehementiorem nobis pudorem incutiat. Hac prorſus methodo diuinus Nathan, vnà cum Hebræo rege Dauide conſcientiæ examen orſus eſt. Primo loco quæ Deus in eum beneficia conferta manu effudiſſet, recenſus: Rex inquit, vnctus es; inſidias Saulis euaſiſti, domum opulentiſſimam nactus es, imperium tibi in Iſraëlem & Iudam commiſſum eſt: & ſi quidem tibi parua hæc videntur, paratus eſt Deus adijcere maiora. En, quam ſuauiter & aulicè (ſic dicam) rex iſte inuitatur ad agendas gratias. Hoc primum iſtius examinis caput. Alterum: mox enim cæcitatis illum inſimulans, & oculos adhuc clauſos vi diducens: *Quare*, inquit, *contempſiſti verbum Domini, vt faceres malū in conſpectu meo?* b Hoc ſecundum examinis caput, cui mox adiunctum & tertium hoc modo, Vriam occidiſti, vxorem illius rapuiſti, adulter & ſicarius, gemini ſceleris compendio. Ergo, primam in hac conſcientiæ tractanda cauſſa, caput eſt, agere Deo gratias. Omnia facienda ſunt vt Deo quam gratiſſimi ſimus. Et quid enim Numini magis debemus quàm gratiarum actionem, Dei beneficia noſtris non tantum non vincere, ſed nec exæquare; non tantum non paria ijs, ſed nec inferiora poſſumus reddere. Tanti nos non ſumus, vt in Deum poſſimus eſſe benefici. penes nos ſola eſt poteſtas referendę gratiæ. Quotidie, quauis hora (quid dico?) quouis momento, alia atque alia beneficia confert in nos Deus, qui ſingulis momentis hoc agit, perinde ſi nos recens & denuò

creet

crect; atque inſuper donis auget quàm plurimis. Et quod hoc monſtrum ingrati animi, in tantorum beneficiorum mari natare, & nec ſemel quidem per diem benefactoris meminiſſe? miſelli, nec digitum quidem mouemur, Deo non iuuante; à quo nobis cibus, potus, veſtis, corpus, animus, bona omnia. Quid autem hoc magni ſit, ſemel per diem oculos cælo attollere, & benefactorem ſuum venerari his oculis, AGO GRATIAS. Num poſſumus liberaliſſimè danti, minus reddere? qui meminit, ſine impendio gratus eſt. Pluit in nos beneficijs Deus, idque ſine mercede, & nobis grande quid videatur aut graue, veſpere fateri & dicere: ACCEPIMVS. O mortales tam beneficiorum auidi quàm ijs ingrati! quoties hominem exuitis & in beſtias degeneratis? ſit verbo venia, ſic ſolent porci ſub ilice paſcentes, in deiectum pabulum cupidiſſimè feruntur, quis deiecerit, curæ ipſis non eſt; quicquid oculorum habent, in glandibus hæret, ad paſtorem ſuum in arbore non ſuſpiciunt: ita nos nouis ſemper cupiditatibus occupati, non quid habeamus, ſed quid petamus, inſpicimus, non in eum qui dat, ſed in illud quod datur, intenti. Nihil carius æſtimamus quàm beneficium quamdiu petimus: nihil vilius cum accepimus. Sæpe apud nos & gratia beneficij, & memoria omnis adeo intercidit, vt nec confeſſione quidem grati ſimus. Quod in prima parte animi poſitum eſſe deberet & ſemper occurrere, ita ſeponimus ac abijcimus, vt in obliuionem ac ignorantiam vertatur. Inde non mirum, inter plurima maximaque vitia nullum eſſe frequentius, quàm ingrati animi crimen. GER. Putem ego, Polychroni, plurimos hominum non improbitate ingratos eſſe, ſed obliuione. POL. Et hoc tibi videtur non grandis culpa? Ingratus eſt, ſi Senecæ credimus, c qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus eſt qui diſſimulat: ingratus qui non reddit: ingratiſſimus omnium qui oblitus eſt. En obliuioſum infra omnes deprimit: & apparet, illum non ſæpe de reddendo cogitare, cui quidem obrepit obliuio. Et hanc turpiſſimam obliuionem pars prima in examine conſcientiæ nobis eximit, quæ hoc vnum apertiſſimè monet AGE DEO GRATIAS.

a in conſtit. men. c. 2. poſt initium.

b 2. Reg. 12. v. 1. & ſeqq.

c Lib. 3. de benef. c. 1.

§. II.

PETE LVMEN A DEO, cernendis erroribus per diem illum commiſſis, pars altera eſt examinis iſtius; & quidem ſummè neceſſaria. In vitijs alienis lynces, in perſpiciendis proprijs talpæ ſumus. Næuos noſtros ab alijs videri aut notari non ferimus, nec eos ipſi videmus, nec tamen cæcutire nos fatemur. In his tenebris lumine è cœlo nimis quàm egemus, vt cernamus tandem erraſſe nos. Eò hoc conſcientiæ iudicium inſtituitur, vt quis meliorem ſe ipſe quotidie faciat, vt aliquid ex erroribus ſuis ponat vt intelligat ſua eſſe vitia, quæ putarat aliorum. Iucundè narrat Seneca, a onus hæreditarium ſibi in domo remanſiſſe, vxoris ſuæ fatuam, Harpaſten. hæc ſubitò deſijt videre, neſciebat tamen ſe cæcam eſſe, & ſubinde prædagogum ſuum rogabat vt migraret, neque oculis ſuis ſed ædibus culpam impingebat, aiebat enim domum eſſe tenebroſam. Hoc, inquit Annæus, quod in illa ridemus, omnibus nobis accidere, liqueat tibi, nemo ſe auarum eſſe intelligit, nemo cupidum.

Crebræ ſunt conciones, quæ in Auaritiam, in Superbiam, in Libidinem, in Iracundiam & Inuidiam, in Vſuram & improbum Fœnus, in fraudes & dolos diſertiſſimè inuehuntur, ſed quam paucos reperias qui ſibi ipſis oggerant: Hæc tibi dicuntur, tu ille Auarus, tu Superbus ille es, tua Libido damnata eſt, tua Iracundia, Inuidia tua hodie flagellata eſt, tu es ille nequam fœnerator: hoc ſibi nemo inſuſurrat, nemo. Plerique omnes dicere ſolemus: Euclionem illum ſordiſſimum hodierna concio inſigniter perſtrinxit; litigioſum vicinum meum optimè notauit eccleſiaſtes; ſuis elogijs hodie ac titulis inſigniti ſunt ſuperbi; contra Venerem acriter hodie dictum eſt, Iracundos hodie frigida perfudit concionator; certè Inuidis excuſſit dentes; notus ille in foro vſurarius non immeritò è cathedrâ vapulauit. Ita ſuauiter à nobis, ſaluberrimam concionis acrimoniam in alios deriuamus, nec fatemur nos tales eſſe quales depinguntur. & quis eſt qui in ſe commotior ſibi dicat? *Tu es ille vir qui feciſti hanc rem.* b

Cæci ſumus, & tamen, cum cæci ducem quærant, nos ſine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitioſus ſum, nemo aliter Monachij, nemo Auguſtæ aliter poteſt viuere; vrbes ipſę magnas impenſas exigunt. non eſt meum vitium quod iracundus ſum, quod peſſimos non laudo, quod liberior viuo; illud natura, hoc adoleſcentia facit. ita difficillime ad ſanitatem peruenimus, quia nos ægrotare neſcimus, aliena diſcutientes, vt loquitur Chryſoſtomus, *c* & propria non inſpicientes. Dic tu iam, Gerarde, an non opus ſit lumen à Deo petere, vt noſtros ipſi errores deprehendamus, accuſemus, puniamus? Et hęc veſpertini examinis, vt dixi pars altera eſt, cupere ſuum malum noſſe. GER. Venia tua, Polychroni, hæc inter prima litterarum rudimenta puer didici. Agendas Deo gratias, ſcimus: perendum à Deo lumen; & hoc ſcimus, ſed, an ſola mente, an conceptis verbis, & quibus id faciendum, hoc arbitror, multi neſciunt, quod tu tamen nondum docuiſti; hanc à te inſtitutionem ſperabam, cum de modo explorãdæ conſcientię diſſereres. POL. Num vidiſti, obſecro, libellum, cuius frons hanc præfert inſcriptionem, HOROLOGIVM TVTELARIS ANGELI? Hoc opuſculum, hora diei duodecima (hæc eius eſt partitio per horas) verbis conceptiſſimis docet, qui vtrumque illud ſit præſtandum. Repetam id in tuam gratiam. Deo agendæ ſunt gratiæ, hoc modo.

O infinita Bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & tota vita mea contuliſti. tibi laus & gloria in infinitas ſæculorum myriadas. Lumen à Deo ſic petendum.

O immenſa Maieſtas, da vt quicquid tibi hodie in me diſplicuit, id mihi in memoriam integre redeat.

En tibi precandi formulas. Aut, ſi mauis, cum Iobo Deum ſic alloquere: Quantas habeo iniquitates & peccata? ſcelera mea, & delicta mea oſtende mihi. habes meliores? vtere iis. cupis prolixiores? inuentis addere, non magnę artis eſt, vis breuiores? hoc te velle vix puto, niſi omnino nolis precari. ſatis breues ſunt precatiunculæ iſtę, ſed & longæ ſatis, modò non in ſolis labris naſcantur, ſed magno & ardente affectu, è corde ad Deum recta euolent. ideò enim tam breues proponuntur in exemplum, vt in eas minus poſſit licere vagis illis & importunis cogitationibus.

a Sen. ep. 10. *b* 2. *Reg.* 12. *v.* 7.
c Hom. 25. *in Matth.*

§. III.

TErtia pars in trutinanda conſcientia eſt ſecum hoc diſquirere. QVID FECI? quę ſtionem hanc ſequatur altera: QVID DIXI? ſed & vlterius progrediendum interrogando: QVID COGITAVI? imo etiam quærendum: QVID NON FECI? quid omiſi, quid neglexi faciendum? Vbi hæc tuam conſcientiam interrogaris, audi & tace; attende quid illa reſpondeat. Conſcientia natura ſua tam eſt facunda & impatiens ſilentij, vt iuſſa dicere, mox quicquid ſciuerit, eloquatur. Citharœdus aut fidicen ſi vel digitulo vno chelyn ſuam aut teſtudinem carpat, vocem illa protinus reddit: ita conſcientia velut garrula & ſonora chelys, vix tacta reſpondet, & ſuam homini malitiam exprobrat diſerte. Reticere illa & celare non nouit, niſi prolixa nequitia & ſcelere continuato exſurdata, & iam propemodum extincta. Si ſana ſit, modo ei dicendi ſit locus, non tacebit præſertim interrogata: modo ei veſpere, loquendi detur ſpatium, fideli narratione totius diei geſta percenſebit: vbi dubitauerit, hoc ipſum, dubitare ſe, candide fatebitur. Ergo ſuam quiſque conſcientiam loqui ſinat veſpere non experietur mutam. quod ſi vel ſola Lingua & Oculi ad hoc conſcientiæ tribunal citarentur, ſatis eſſet rerum diſcutiendarum. Quid die vno vnica Lingua malorum aut etiam peſſimorum verborum non effundit? quid non delinquunt Oculi, lenones omnium vitiorum, & raptores ad culpam? Et quanta egent diſcuſſione vel tantum preces noſtræ? An non hic quærendum? Num me ad precandum diſpoſui? an preces ſtatas & debitas recitaui? an ad id quod precabar attendi? an cogitationibus meis liberam euagationem & excurſum permiſi? an oculos inter orandum continui? an verba pręcipiti lingua deproperaui? an voces faſtidioſe & frigide pronunciaui? an ſub precibus in ſomnum declinaui? an iuſtar ſomniantis, ſine ſenſu & affectu, ore ſolo quod cor neſciret, demurmuraui? Crede mihi, delicata res eſt, ſerium ac plenum formidinis negotium

tium, cum Deo colloqui. Si vſpiam in vlla re, hic certe attentione opus vigilantiſſima: Deus non irridetur. *a* Ita longa ſatis & intricata eſt quæſtio, QVOMODO ORASTI? Vbi iam ceteri errores per diem & lapſus? Ego quidem exiſtimo, noxas quotidianas pleraſque omnes hoc breuiſſimo indiculo contineri. En illum.

Qualis { In precib. & re diuinâ / In occupationibus. / In verbis & ſermone / In menſâ } fuiſti?

An nihil hodie temporis perdidiſti?
An nulli detraxiſti, neminem offendiſti.
An nunquam iratus nunquam impatiens extitiſti:
An omnes malas, acerbas, impuras cogitationes repuliſti?
An quod heri ſtatueras ribi faciendum aut cauendum, feciſti hodie, aut cauiſti?

Si quæ grauiora ſunt rixarum, periuriorum, furtorum, ebrietatis, libidinis & luxuriæ peccata, in memoriam facilè reuocabit conſcientia; modò illa loqui permittatur, non diſſimulabit has animi labes; producet in medium hæc monſtra, vt plectantur. Conſcientia fideliſſimus eſt antigrapheus noſter, à Deo aſſignatus, qui, quotieſcunque poſtulatur, rerum à nobis geſtarum commentarium producit. Ita pars tertia examinis veſpertini hoc præcipit: EXPENDE QVID PECCARIS.

a Ad Gal. ca. 6. v. 7.

§. IV.

PRiorem illam ordine naturæ ſequitur hæc quarta pars: PECCATORVM VENIAM PRECARE Formulę, quibus & anteacta deprecemur, & futura conſtituamus, hæ ſunt.

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono, & per mortem Filij tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

Emendationis conſilium & conatus ſic reſtaurandus.

O Æterna Sapientia, Chriſte IESV. firmiſſimè propono, non peccare amplius.

Quarta ergo huius examnis pars eſt, ſupplicium promeritum ab ſe deprecari. *Pœnitentiã itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hac cogitatio cordis tui a.* Ah, quoties toti dies nobis effluunt, quibus nec ſemel quidem recordamur Dei, æquiſſimum prorſus vt vel ſero tandem, ſub finem diei, cum dolore & gemitu vagabunda mens redeat ad Deum. Moyſes Deo familiariſſimus, promittens: *Cumque quæſieris*, inquit, *ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. b* Quæri vult offenſus Deus, vult & inueniri, ſed ab ijs qui quanta poſſunt induſtria quærunt: inuenies eum, ſi tamen toto corde quęſieris eum, & tota tribulatione animæ tuę. Non ignorarunt hoc purę conſcientiæ amatores. quantis enim lacrimis ſanctiſſimi homines defleruut næuos non grandes, crimina non ſumma, verbulum imprudentius, molliorem offenſam, riſum leuiorem, copioſiorem cenulam, aſpectum incautiorem, negotium ſolutius curatum, temporis exigui diſpendium, cogitationem tardius expugnatam, ſanctioris operis licet non imperati neglectum, aliaque eiuſcemodi piacula minora. Hinc ille manum, hic linguam, iſte oculum pœnis mulctat grauiſſimis poſt errorem non magnum. Euagrius ſacerdos, ob neſcio quod detractionis verbum ſemel prolatum, dies quadraginta, perdius & pernox ſub dio perdurauit. Euſebius monachus ob oculos in agricolarum opus euagatos licentius, & hos & omne corpus ſeueriſſimis legibus caſtigauit. *c* Moyſes abbas reſponſum duriuſculũ horribili luit ſupplicio. *d* Maurilius epiſcopus, quod pueri mortem ſacro fonte non prǫueniſſet, ſeipſum ſede ſua emouit, & peregrinationis pauperrimæ damnauit. Maria Ogniacenſis, in commemorandis veſperi actionibus ſuis, ſi vel minimas noxas deprehendiſſet, acerrimo dolore in eas vindicauit. *e* Timeri vult Deus, etiam ab amiciſſimis. Proclamat Dauid: Timete Dominum omnes Sancti eius. *f* Iniuriæ Deo illatæ, etiam minimæ, dolore non perfunctorio expiandæ ſunt: ex imo pectore trahatur gemitus, quo peccatum abolere cupimus. Placari ſe ſinit Deus, ſed *tota tribulatione animæ*. Regis vatis monitum eſt: Et in cubilibus veſtris compungi mini. *g* Niſi dolor de diurnis lapſibus conceptus pungat animũ atque fodiat, vanus eſt, & obtuſus ſine mucrone

gladiùs; non penetrat ſaxeam mentis duritiem. Tale ſequetur CRAS alterum quale præceſſit HODIE, ſic multa agendo nihil proficimus, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. h Dolor de offenſo Deo ſincerus & pungens, non ſolum noxas præteritas delet, ſed & cauet futuras: Satis eſt, ait, lapſum eſſe, tu iam prouide, ne lapſu repetito gemines malum: attende tibi ne poſthac tanti emas pœnitere. Nota vox Caligulæ, cum occidendum iuberet lentius torqueri: *ſic fieri, vt mori ſe ſentiat*. Idem & huic Dolori eſſet imperandum: *ſic punge, vt ſentias ſe peccaſſe*. Idcirco non ſemper ſatis erit dolere, niſi & ſentias vnde plus doleas. Adiungendus erit quandoque comes Dolori, afflictatio voluntaria. Fecerunt id integerrimæ vitæ homines. Fuit, qui vbi deprehendiſſet veſperi crebrius ſe verbo lapſum, dentibus linguam acrius commordendam obijceret. Germanis verbum vetus eſt: tu ſuauius digitum admordeas, quam hæc talia lingua effutias. Fuit, qui errores ſuos, quos noctu obſeruaſſet, flagris expiaret, & pœnam hanc ad delicti modum attemperaret. S. Agathon vt ſilere diſceret, ipſo triennio lapillũ ore verſauit. S. Ignatius Loiola circa initia ſanctioris vitæ, contra riſum ſic dimicauit, vt quoties per diem ſe riſiſſe numeraret, tot ſibi plagas ante ſomnum infligeret.

Non ſatis eſt, mi homo, vt tuus ipſe ſis accuſator, & teſtis, & iudex niſi ſis ipſe tuus & carnifex. Multi ſunt errores, quos etſi defleas, eoſdem tamen facillimè repetes, niſi & punias. Eius genij eſt Caro, vt vbi aliquid furtiui mellis guſtarit, ad furtum identidem redeat, niſi flagellata diſcat deinceps nolle furari. Mos erat priſcis monachis, ſi quis ſilentij leges violaſſet, triduo ſine mẽsâ ſimul ei prandium & cenam (ſed poſt quam non ſunt lauandæ manus) hoc eſt panem cum frigida apponere. Nimirum tacere citius non diſcit incontinens lingua quam ab hoc pharmaco.

His inſuper afflictationibus voluntarijs, offenſo Deo facilè ſatis facimus, & fauorem illius ad ampliora emeremur. Parum habet obſequij & meriti, quod ab inuito, quod à coacto fit. Honeſtum voluntarium eſt: admiſce illi pigritiam querelam, tergiuerſationem, metum; quod habet in ſe optimum, perdidit. i *Voluntariè ſacrificabo tibi* k. Hoc nomine Daniel vates ſe ſuaſque preces mirè Deo commendauit. Nam & Angelus recreando illi ſubmiſſus: *Noli*, inquit, *metuere Daniel: quia ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in conſpectu Dei tui exaudita ſunt verba tua*: impetraſti quod rogabas, quia precibus rogaſti armatis. Suauiſſimus Deus facillimè ſe ſinit expugnari, ſi preces armentur ieiunijs, alijſque corporis caſtigationibus. Infantulus ſi lacteum fontem à matris vbere, ſigno ſolum aut plaudentibus manibus poſcat, ſæpe fert repulſam, nam ſubinde aut negat mater aut differt, at ſi ploratu & contentioſis lacrymis agat, ac ſeipſum affligat flendo, non continent ſe diutius materna viſcera, iubent dari quod ſic flagitat. Ita fere nobiſcum bonus Deus ſolet agere. Optimę ſunt preces illæ Domine, da mihi conſtantem patientiam. Mi Domine largire donum Caſtitatis. Da, ô Deus, victoriam in hoc prælio. Amem te, mi bone IESV. O Chriſte, fac me mitem & humilem. Optimi deſiderij ſunt hę petitiones, ſed ſi ſolis conſtent verbis, interdum repulſam, frequenter dilationem patientur. Suos Deus impenſiſſime amat, tunc autem maxime, cum cernit eos ſponte afflictos. Hinc illa tam crebo imperata: l *affligetis animas veſtras. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis. Si voueris & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiuniũ vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam &c.* In quę verba Origenes: O mira, inquit, feſtiuitas! dies feſtus vocatur animæ afflictio. vide ergo ſi vis diem feſtum agere, ſi vis vt lætetur Deus ſuper te, afflige animam tuam, & humilia eam: non ei permittas explere deſideria ſua, nec concedas ei laſciuiis euagari: cum enim afflicta fuerit anima & humiliata in conſpectu Domini, tunc repropitiatur ei Deus. Ita omnino ſolet optimus Deus; ſibi chariſſimos in deliciis non nutrit, ſed aſſidue mergit dolorum & amaritudinũ mari. Ergo, cui animus eſt dolore peccata expungere, ſerio doleat, & vt ſentiat ſe dolere, vltro ſubinde addat, quod fodicet refractariam Carnem. Videat reus ad hoc tribunal conſiſtens, vt gemitibus, ſuſpiriis, lacrymis, quandoque & flagellis, aut aliis ad inſtitutum aptis ſuppliciis, quibus hic decernendis proprius locus eſt, labes animi expientur: hoc agat vnice, vt

cum

cum Deo ſuo in gratiam redeat, & offenſum placet, quacunque de ſeipſo ſumpta vindicta: non expectet vltorem Deum, ſed voluntarijs pœnis ſeuiora ſupplicia deprecetur. Nec prius in dulcem declinet lumina ſomnum, quàm Deum & cælites ex offenſis propitiatos ſibi habeat atque reconciliatos. Et hæc quarta pars huius examinis: PECCATORVM VENIAM PRECARE.

a *Act. c.* 8. *v.* 22.
b *Deut. c.* 4. *v.* 29.
c *Theod. in Hiſt. SS. PP. ſect.* 4.
d *Caſſ. l.* 7. *coll. c.* 27.
e *Iac. de Vitr. l.* 1. *vitæ illius c.* 6.
f *Pſ.* 33. *v* 9.
g *Pſ.* 4. *v.* 5.
h 2. *Tim.* 3. *v.* 7.
i *Sen. ep.* 66.
k *Pſ.* 52. *v.* 8.
l *Leu. c.* 16. *v.* 29. *&* 31. *& c.* 23. *v.* 27. *&* 29. *Num. c.* 29. *v.* 7. *& c.* 30. *v.* 14.

§. V.

SEquitur vltima: EMENDATIONEM QVAM MAXIME SERIAM PROPONE. Vis omnis & efficacitas nocturni huius iudicij, non in audiendis teſtibus ſita eſt, ſed in ſancta erubeſcentia, in dolore legitimo, in ſeuera ſui ipſius vindicta, in ſolerti culparum caſtigatione, in generoſo animi propoſito, non deflectendi amplius à vero rectoque tramite Virtutis. Hic quiſque cor ſuũ dirigat in viam rectam: ſtatuat apud ſeſe, alius eſſe alijs atque alijs diebus, & in eam rem, pœnam, ſibi ſanciat, ſi, quę rectè propoſuit, tardius aut nunquam exequatur. Deprehendit quis forſan hodie minus pudicum oculũ, magis effrenem linguam; illi pudicitiam, huic ſilentium imperet, in vtroque membro nimiam libertatẽ caſtiget. Fuit fortaſſe alius quis in precibus ſomniculoſus aut vagus, ad fabulas attẽtus & vigil: ſomni & cibi plus æquo liberalior, ſtipis erogandæ parcior: forſan obedire iuſſus non paruit, ſilere monitus non tacuit, ad meliora inſtructus non audiuit, ad diuina cogitanda incitatus, faſtidiuit: iam ergo apud animum ſuum decernat, in precibus vigilare, aure ſurda fabulas & quicquid eſt obſcœni colloquij tranſire; ſomnum & cibum ad dimenſum ſibi dare; ſtipem liberalius erogare; negotium ſalutis contentius curare, æterna præ his fluxis auidius aſpirare. Quod ſi Athenienſem ſe eſſe obſeruet, qui ſemper decernat, nunquam faciat quod decreuit, mulctam etiam addat, & à ſeipſo pœnas exigat. Ità duo iuuenes illi Beatiſſimæ Virginis matris Sodales fecere, qui ante quindecim annos literis atque Virtuti nauantes, examen conſcientiæ hunc in modum inſtituerunt. Ille quidem prior in minimas etiam labeculas ſecurè vindicauit, nec ſibimet ignouit, nec timidam cenſuram exercuit, rigidus in ſe teſtis, & accuſator, & vindex. quotquot enim noxas in pugillares ſuos referebat, tot ſibi reo colaphos infringebat generoſa manu. O dextram heroicam, & prę ambuſta illa Sceuolę robuſtam! Nam niſi Mutius ſpectatores habuiſſet, ad ardentem foculum dextram non rapuiſſet; iuuenis ille quia ſolus & ſine teſte, ſuam in ſe manum armauit, ſpectatores habere meruit & laudatores ſuperos Diuoſque omnes. Idcirco Poeta, ſuum illud de hoc veriſſimè prounciarit:

Ille dolet verè, qui ſine teſte dolet. a

Alter, huic non multum impar, quoquot vana ſeu otioſa verba per diem proximum exci- diſſe ſibi annotaſſet, tot terræ fixit oſcula, ſimul & minatus ſibi ſuæque dicacitati Virgilianum illud:

Poſt mihi non ſimili pœnâ commiſſa luetis.

Et; redeas modò, aiebat ipſe ſecum, cum tot linguę delictis, non ea os tantum, ſed & tergum ſentiet. Hoc eſt ſeipſum glorioſè in triumphum ducere pompâ non magnâ. Addo & tertium, ſi libet audire. GER. Totus iam auris ſum. POL. Miles fuit, qui in peſſimam iurandi, & quod huic vicinum, peierandi conſuetudinem deflexit: tandem adducto in conſilium animo, ſic ipſe ſecum loquebatur: Vide, animam venalem circumfers, & mors tibi in oculis ſemper eſt; quocunque ſtes loco ſepulchrum tuum calcas: vel vnius tantum glandulæ ſibilus te tangat, & totum hoc egiſti, MORI. At quo ires ſi ſic obires in tanta viuendi, iurandi præſertim & peierandi licentia (ô bonam conſcientiæ propriæ accuſationem!) quid anima tua fieret? Agedum, legem tibi figo? quam aut violes nunquam, aut illico violatæ des pœnam. Lex hæc erit, Nunquam in poſterum iurare: aut terram toties oſculo ſalutare,

ſalutare, quoties iurare contigerit. Et hanc ego legem, ſi vir, ſi miles ſum, ſanctiſſimè ſeruabo, ita me Deus amet, & hoc meum decretum fortunet ac firmet. Sed audi obſecro rei euentum admirabilem. Conflictus inſtabat cruentus & atrox, nec niſi multorum ſanguine finiendus. Concurrunt tandem acies geminæ, & ſuas quiſque vires in altero experitur illi cominus acriter inſtare, iſti haud timidi reſiſtere, inter quos & noſter hic miles fuit. Volant vtrinque glandes ferreę, incerti ictus, vulnera improuiſa, vtrinque cædes & funera plurima. Inter hæc miles ille, quem dixi, legis ſuæ immemor, deuotiones peſſimas deprecari, diris hoſtem omnibus execrari, omnia demum alia contra animi ſui propoſitum & dicere & agere. Et en, in ipſo prælij ardore, legis à ſe latæ recordatur, nec differt aut deliberat, ſed mox pronus ruit in terram toto corpore, & matrem ſuam oſculatur.[a] Dum hoc facit, glans ignita ferrea ſupra tergum iacentis volat, ictu certiſſimo traiectura ſtantē, quem iacentem impunè tranſijt, & ſine omni noxa. Non multo poſt prælium inde diremptum, ille ſaluus è cruento campo digreſſus: & narrauit ipſe, & ab aliis narrari audijt quod in ſe obſeruaſſent: Deū etiam miraculi prouidentiſſimum auctorem veneratus eſt, hancque ſibi legem æternam eſſet voluit, vt toties pronus in terrā rueret, eamque lingua lamberet, quoties lingua peccaſſet. Factum egregium, & conſcientię probum examen. imitari poſſumus, imo debemus, aut cœlum fugimus. Nam Paulinum illud æternum & inconcuſſum manet: Quod ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.[b] Iudicis autem eſt, non tantum abſoluere, ſed & damnare, & mulctam dicere. Accuſatores & teſtes ridiculi ſumus, niſi ſimus & iudices in noſmetipſos, & plectamus quicquid malè delirauimus. Vtique vtiliſſimum eſt, & emendationis ſeriæ principium, pro noxarum modo & numero, etiam pœnam iniungere. exemplum nobis poſitum ſit huiuſmodi, mulctam ſibimet irrogantis.

1. Orationem dominicam & Angeli ſalutationem iam quinquies recita.
2. Pſalmum quinquageſimum (Miſerere &c.) paſſis brachiis, & lentè, mox pronuncia.
3. Precum hodie ſegniter omiſſarum neglectum, nunc compenſa.
4. Ob tale delictum iam toties repetitum, cenâ ſemel abſtine.
5. Carnis petulantiam, aut nunc flagro, aut cras mitiga cilicio.
6. Grauiora meritus, terram nouies oſculare, & ſepulchrum cogita.
7. Quia famę aliorum detraxiſti, nunc tuæ detrahe pecuniæ, & tot ſeſtertios cras in ſtipem expende.
8. Pro ijs quos offendiſti hodie, craſtina tot preces perſolue.
9. Inter tot oculorum, linguæ, aurium, cordis & operis noxas, confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramenta, ad illum aut illum diem repete.

Hæc verò in ſpecimen duntaxat propoſui monſtrandę rationi, quâ quis ſeipſum vt reum ſuo bono puniat, ſi quidem proficere cupiat ad virtutem. Alia atque alia pro grauitate aut numero culparum, aliis atque aliis diebus ſibi quiſque imperet. Ita quinque ſunt partes, vt iam demonſtratum eſt, veſpertini huius iudicii.

1. Age Deo gratias.
2. Pete lumen à Deo.
3. EXPENDE QVID PECCARIS.
4. Peccatorum veniam precare.
5. Emendationem quam maxime ſeriam propone.

Sed quæſo te, Gerarde, dic etiam tu aliquid, vt duo ſimus: nolo mihi tradas omnes loquēdi vices. GER. Si ita vis, Polychroni, loquar equidem, ſed contra te. multa hic habeo obducere. Examen conſcientiæ multa ſunt quę ſuadeant, neque id nego, ſed æquè multa ſunt quæ impediant. Sit hoc genus ſacri ſtudij vtiliſſimum, ſit omnino neceſſarium, quam id autem multis ſit factu difficile, facilis coniectura eſt. POL. Age, Gerarde; aduerſare quantum placet; oppoſitionum plauſtro non terrebis.

a *Martial. l.1. epigr. ep.* 30.
b 2. *Cor. c.* 1. *v.* 31.

CA-

CAPVT VII.

Examini conſcientiæ obijci ſolita diluuntur.

GER. Optimè te dixiſſe affirmarem, ſi ad examen conſcientiæ inſtituendum, tantum mihi ſemper otij eſſet, quantum animi. POL. Itane vero, Gerarde, tam occupati ſumus tam non vacat, parare ſe cœlo? Et quis noſtrum æque multis diſtrictus eſt, atque fuerat rex Dauid? & tamen media nocte ſurgebat, ſingulis noctibus conſcientiam excutiebat, ſepties de die preces fundebat. Sunt hodieque optimates, principes, reges, qui quotidie veſperi multum temporis huic curę impendunt. Illis hoc tempus ſupereſt; & nobis deſit? præ illis nos in otio ſumus, & vacamus. Et quod illud negotiorum aut occupationum genus tam varium ac multiplex, vt ante ſalutem animi curandum ſit? Et quamuis tempus deforet ad petendum cordis ſui ſecretum veſperi, pars tamen ſtudijs potius alijſve negotijs detrahenda eſſet, quam omittendum illud Adeo vilis eſt nobis animi ſalus? ecquid ei minus demus? pretioſiſſima gemma eſt Fama bona, at ſi hanc retinere non poſſim niſi velim perdere conſcientiam, dico libere; abi Fama, abi, abi: mea mihi carior eſt conſcientia. Et hîc illud Annæi libenter exaudio: Nemo, inquit, mihi videtur pluris ęſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quam qui boni viri famam perdidit, ne conſcientiam perderet. *a* Vere magnum & maius bonis omnibus eſt TRANQVILLITAS ANIMI. Tranquilla conſcientia eſt, inquit Bernardus quę omnibus dulcis eſt, & nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus poteſt ad beneficentiam. *b* Huic comparandæ, non ego partem horulę libens quotidie impendam? Abite litteræ, ſi non poſſim eſſe doctus, niſi ſimul ſim impius, Abite. Quid mihi cum Grammaticorum libris, quando meæ conſcientiæ librum inſpicere oportet? illi de litteris, accentibus, ſyllabis, diſpunctionibus altercantur, iſte me vitijs docet obſiſtere. quid mihi ſyllabarum enarratio, verborum diligentia, fabularum memoria, quid verſuum lex ac modificatio, ſi meipſum ignorem? Quid mihi cum hiſtoricorum, poëtarum, philoſophorum libris, qui non raro vana, ridicula, ſpinoſa, incerta, falſa, obſcæna propinant. Procul ô procul omnes hos codices, ſi propter illos conſcientiæ meæ liber ſit negligendus. Quid mihi medicorum, quid iuriſconſultorum aut theologorum volumina, ſi nequam conſcientiæ tuæ inextricabile volumen quotidie inſpicere: illa, alia febrim pellere, aut litem componere, aut religionem propagare me docent, at vero hic conſcientię codex docet me qui meipſum noſſe poſſim, & melior fieri. Clariſſimè de hoc Bernardus: Vnicuique, ait, liber eſt ſua conſcientia, & ad hunc librum diſcutiendum & emendandum omnes alij libri inuenti ſunt. Anima vero cum de corpore egreditur, nullum alium librum præter librum conſcientiæ ſecum poterit portare, atque in illo cognoſcet quo debeat ire; vel quid debeat recipere, Ex his quę ſcripta erunt in libris noſtris, iudicabimur. *c* Illos ergo aliorum ſcriptorum libos reijcere non debeo, ſed hunc quem Deus ſcripſit in corde meo, præferre. Ergo cedant alij, cum iſte mihi legendus & corrigendus eſt.

a *Sen. epiſt 81. circa med.*
b *Bern. c. 21. de int. dom.*
c *Bern. lib. de conſc.*

§. I.

GER. Legendum hunc librum non nego, ſed legendum in quiete, procul turbis & ſtrepitu. At impediri multos & turbari ſępius, facile crediderim, & ego id domi meæ ſatis experior. POL. Quæ demum hæc impedimenta, quæ turbæ? Si conſcientiæ ſit locus, vt plurimum aut fabulę nos impediunt, aut ſomnus, nam ita quidam cenare ſolent, vt menſam inter fabulas claudant, vbi fabularum ſatis eſt iamque ſomnus inuitat, & ocelli nictant ac clauduntur, tum vero rectiſſima via itur ad lectum. Hic raptim vnoque tractu diffibulatur thorax, volat collare, excutiuntur pedibus ſoleæ, fluunt reliquæ veſtes omnes, ita denique excuſſis abiectiſque lacinijs, vno ſaltu lectus inſilitur, operitque ſuum Curtium mollis hic & plumeus hiatus. O feſtinationem alibi malam, hic peſſimam! quis ita ad ſcholam vti ad menſam, ad templum vti ad lectum, ad laborem

borem vti ad ſoporem properat? an non prius figendi humi poplites, cœlo manus attendendæ, preces ad Deum fundendæ, elapſæ diei acta omnia repetenda ſunt? ita beſtiæ ſomnum ineunt, vt vbi notum cubile obtinent, primo ingreſſu terræ affundantur, membriſque proiectis, corpore toto ſomnum admittant. Vincere has debet, qui homo eſſe vult, ne dicam Chriſtianus, Catholicus, Religioſus. Somnus licet vrgeat ac inuitet blandiſſimè, moram tamen is ferre, & pati imperium poteſt, diurna licet fatigatio lectum monſtret, & quietem anhelet, illa tamen ad horulæ partem dilata non ſuccumbet.

§. II.

GER. At difficilis eſt lucta contra blandientem ſomnum? fatigato protracta quies, crux eſt maxima. POL. Sed obſecro cogitemus, mi Gerarde, quotieſcunque ſerus nobis obtingit veſper, adſtare tutelarem Angelum, adeſſe cæli Reginam, Chriſtum ipſum in aurem dicere illud: *Non potuiſti vna hora vigilare mecum?* Tune has voces audies, & in lectũ ac ſomnum corrues? Angelum cuſtodem cõtemnes, Domini matrem repelles, Chriſtum monentem negliges? Itane non poſſis vigilare, non dicam hora vna, ſed parte horulæ vel vnica, cum tuo & in gratiam tui Angeli, tuę dominæ, tui Principis, imo in gratiam tuam, tuique animi? quin ergo in teipſum excandeſcens his temetipſe verbis alloqueris: Excute noctẽ dormitator; cauſſa tibi dicenda eſt; adeſdum, iudici te ſiſte; præteritæ lucis facta, dicta, cogitata tecum expende; differ paulliſper ſomnum: libellos profanos remoue; fabellas inutiles abrumpe; cum Deo colloquere, diuina beneficia recole, noxas tuas inſpice, & ingemiſce, emendationem promitte. Niſi tecum ipſe ſic egeris, vere dicere poteris cum Tito, imo verius quam Titus: AMICI DIEM HVNC PERDIDI. multum enim perdit, imo perdit omnia, qui nunquam ad calculos ſedet, cui ratio expenſi & accepti non conſtat: multum perdit, qui quod lucrari poteſt negligit, multum perdit, qui debita cum poteſt, non diſſoluit. Talis omnino is eſt qui dies, & menſes, & annos ita traducit, vt ephemeridas & diaria ſua raro, & non niſi hallucinante & conniuente oculo inſpiciat, qui quotidie plurimum delinquit, nihil dolet de delictis, beneficia plurima accipit, nec gratias agit pro acceptis, plurimam ad exercendas virtutes occaſionem habet, nec hanc arripit, nec illas acquirit, ſtertit ad commoda ſua, in pernicicm ſuam vigilat. Tale qui omnino examen conſcientiæ eſt; ephemeris eſt & diarium vitæ, in quod redigenda ſunt omnia quæ facimus, loquimur, cogitamus: codicillus eſt tam peccatorum quæ ipſi committimus, quam beneficiorum quæ à Deo accipimus; ſtimulus & inſtrumentum eſt ad omnem virtutem aptiſſimum. IS vero nuſquam eſt, qui raro domi ſuæ eſt: facultates perdit, qui conficiendas rationes negligit.

§. III.

GER. Hominis conſcientiam ſuam fugientis & ſomniculoſi perſonam cœpi agere, hanc ſuſtinebo, dum miſſionem dederis, Polychroni, ex hoc theatro. Vis vt ignauorum pulcherrima dicta congeram? tuum erit ea diſſoluere. POL. Placet; audiamus. Sed verbis, Gerarde, Vapulabis prædico. GER. Non recuſo. vapulem ego modo alij ſentiant. POL. Ergo; hoc dico: Veſperi domi tuæ ſis, in teipſum deſcende; inquire in teipſum, rationes collige & diſpunge. GER. Vellem, modo poſſem. POL. Pigrorum hic clypeus eſt. Sed tuas tibi voces reddo: poſſes modo velles, *Nolle* in cauſſa eſt *non poſſe* prætenditur, quid enim? occupationes impediunt; at hæ differri poſſunt. negotia remorantur? vix hæc tanta erunt, vt horæ partem tibi non relinquant. GER. At tot preces nimium ſibi temporis petunt: POL Si ſomno, ſi deſidiæ, ſi ſphæriſterijs, ſi confabulationibus, ſi diſcurſationibus, ſi iocis, luſibus, ſympoſijs temporis partem ſubtraheremus, eſſet quod animo, quod huic examini, quod Deo daremus. GER. At quandoque imperium heri aut iuſſa patrisfamilias obſiſtunt. POL. Fac quod iuberis, ſed hoc non omitte: Dei iuſſa potiora ſunt quam hominum GER. Domeſticis parendum eſt. POL. Pare illis, magis tamen, & ante omnia Deo. GER. At ſocij quietem obturbant. POL. Tu tibi peſſimus es ſocius, quod ſi ſocius hic velit eſſe frugi, nemo intercedet. Hic ego pęnè idem inſuſurrem tibi quod olim Diogenes iuueni ſe ſecum loqui affirmanti, tacite in-

te ingeſſerat: Vide ne cum malo homine loquaris GER. At turbę domeſticę mea me agere non ſinunt. POL. Inter ipſas turbas, in medio vrbium fremitu breuis tibi ſolitudo quærenda eſt: animus ſibi ſit intentus, & nulla vox te tibi excutiet; omnia licet foris reſonent, dum intus nihil tumultus ſit, dum inter ſe vagæ cogitationes non rixentur. nam quid prodeſt totius regionis ſilentium, ſi affectus fremunt? GER. Commodus locus deeſt. POL. Non multum ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qui ſecretum, & in occupationibus medijs, ſi volet, habebit. GER. At vnde mihi cera vel ſeuum? candelæ deſunt. POL. Huccine rerum deuenimus, vt etiam noctem accuſemus? in tenebris teipſum melius reperies, & ſincerius iudicabis, vt olim Areopagitæ. GER. At tempus eſt eundi cubitum, & lectus iam vocat. POL. Reſponde tu, poſt horæ partem te venturum, modo tibi eſſe quod cum Deo tranſigas. GER. At ſomnus inuitat. POL. Excute ſomnum, & caue venientem annuentibus oculis excipias. GER. Obrepit incauto. POL. Recte dicis incauto. cauere hunc poſſes & vincere, ſi velles. GER. At oculos ex inſidijs inuadi, & reluctantes claudi. POL. Parua hic lucta eſt, vbi hoſtis ceremonijs tam blandis recipitur. GER. At opprimit me, terræ affundit. POL. Nimirum cedentem ipſi & volentem vinci. Si vir ſis, ſurges, ſtabis, in genua procumbes, ambulabis, pectus tundes; ſuſpiria duces, de debitis ſoluendis, de noxis eluendis cogitabis, non de ſomno, non de lecto, niſi de eo qui apud inferos damnatis ſternitur è flammę purpura.

§. IV.

ET quæſo quæ illa temeraria ſecuritas, & exitiabilis ſocordia eſt, cubitum faceſſere & ſomnum capere cum lethali peccato: Satius eſſet noctem illam inſomnem ducere, aut virulentiſſimam viperam ad dormituri latus applicare, quam ita in ſtratum ſe abijcere, vt ſi ſomni ſoror Mors lectum inuadat, à ſomno tranſeundum ſit ad vigilias, ſed ærumnoſas, ſed tartareas, ſed æternas. Ah audax & temerarium hominum genus!

Mirabatur Auguſtus Imp olim, equitem Romanum ducenties HS. hoc eſt, quingenta millia philippicorum, *a* debuiſſe, & dormire potuiſſe: adeo illi creditorum voces ſomnum non rumpebant. Quare, vbi ſuppellex mortui, voci præconis & haſtæ ſubiecta eſt, ex omni ea Imperator ſolum ſibi emi voluit ceruical, cui conſueſſet indormire tantus debitor. *b* Et quęſo quodnam ceruical, quinam puluilli ſunt iſti, quænam hæ culcitrę, quę hominem poſt contractam, nec prius deletam lethalem noxam ſecurum iubeant ſomnum ducere, niſi extrema ſalutis incuria, cæli obliuio, inferorum irriſio, mortis incogitantia, impia denique vitæ ſecuritas, & Numinis contemptus? Hæ ſunt illæ culcitræ, puluilli quibus indormiunt, qui conſcientia per diem lęſa, nec per nocturnam pœnitentiam ſanata; plumis ſeſe immerſos ſepeliunt, & ſoporem in altiſſimam lucem deducunt. At hoc cum Deo ludere eſt, & cœlo per iocum valedicere. Neque tamen interea talis à conſcientiæ ſtimulis & vulture cor fodicāte penitus liber aget: recurſabunt ſubinde domeſtici teſtes, & à ſuis conſcientia furijs infeſtabitur, quibus quidem ſubinde ſe ſubducere, eas tamen nunquam poterit omnino effugere, niſi per vnicum & ſummè neceſſarium hoc amuletum, veſpertinam conſcientiæ cenſuram. Pulchrè & vere Minucius Felix contra idololatras diſſerens: Apud nos, inquit, & cogitare peccare eſt: Vos, conſcios timetis nos etiam conſcientiam ſolam, ſine qua eſſe non poſſumus; neque enim conſcientiam ſuam decipit, qui fallit alienam. Et ô felicem illum qui eam ſic tractat quotidie, vt nec aliorum elogia deſideret, nec monitis egeat aut reprehenſionibus, dum eam factis mereri laudem conatur, quam etſi ab alijs non impetret, à conſcientia tamen nunquam non obtineat, dumque ijs ſeipſum obiurgationibus vrget, quas etſi ab alijs non audiat, hę tamen occultæ ad emendationem ſufficiant. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*

a *Sen.* 500000. *philip.*
b *Marcrob. lib.2. Saturn. c.4.*

§. V.

GER. At ſi quis diem optime expenderit, & nihil nęuorum reperiat? POL. *Si dixerimus, quoniam peccatū nō habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas nō eſt in nobis.* a Nemo no-

ſtrum non peccat, neque enim eſt homo qui non peccet, *b* homines ſumus. Septies in die cadet iuſtus, & reſurget. *c* Verum ſit ita, nullos die aliquo nęuos tibi videaris contraxiſſe, non tamen ideo ſuperfluus hic labor, qui eo ſuſcipitur, non vt ſemper reperias culpanda, ſed ne reperias. GER. Sed ſicut ſtultitia, eſt venatum ducere inuitos canes, aut inuitos boues plauſtro inducere, quemadmodum nauſeanti ſtomacho cibum obtrudere non expedit, ita hic prorſus putem, minimè ſuccedere quod à nolentibus extorquetur. quid in nauſea & faſtidio vexanda conſcientia? POL. Etiam ij qui mari ſe credunt, nauſeant, & euerſi ſtomachi tributum fideliterq; mari pendunt, neque tamē ceptam viam deſinunt; progrediuntur, & ſpe contingendi portus ſolantur ſtomachum, contemnunt nauſeam. Virtutis eſt euictis faſtidijs inchoatum opus pertexere. Triumphat diabolus ſi eam inducat nauſeam; vt à precibus abducat. Nondum precari didicit, qui tædio cedit. Quod reſiſtentem fatigat, vincentem coronat. *d* GER. At ſubinde ingens & monitorum impatiens obrepit tædium. POL. Vincendum eſt, & illud prius excutiendum quàm conſcientia. Si precari nolis, niſi voluptatem inde trahas, & velut mel lingas, multi quandoque dies ſine precibus abibunt. Si veſperi plura non poſſis, dic corde, & ex animo: Deus propitius eſto mihi peccatori. Aut, Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam; deinceps ero alius, ô mi Deus. GER. Sed quid opus præterita in mentem reuocare? quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, inquit Paulus; ad ea verò quæ ſunt priora, extendo meipſum. *e* POL. Quàm hoc argutè! vana eſt, fateor, pręteritorum memoria, ſi nulla eis, aut eis fieri poſſit medicina. Hic verò errorum cum dolore meminiſſe, eſt errores tollere. An non ſapientiſſimè Seneca, de quo iam ſuprà: Hoc nos, inquit, peſſimos facit quod nemo vitam ſuam reſpicit quid facturi ſimus, cogitamus, & id raro: quid fecerimus non cogitamus, atqui conſiliū futuri ex præterito venit. GER. At pauci ſunt, puto, qui quotidiana hac cenſura ſe notent, & peractum diem ad calculos reuocent. POL. Vox iſta, PAVCI, tantum abeſt vt hic terreat, vt etiam animet. Quoties proclamat Chriſtus? Arcta eſt via ad vitam, & PAVCI inueniunt eam. Præſtat cum paucis cælo recipi, quàm cum plurimis perire. GER. At durum eſt, ſeipſum reprehenderee, & reprehenſum inſuper pœnis coercere. POL. Durum ſit; at pulchrum eſt & vtile, & via recta ad vitę ſanctimoniam. Vis eſſe ſanctus? Circa tuam vitā eſto auſterus, circa alienam autem benignus & mitis. Ignoſce aliis plurima, tibi nihil. Sed diſcuſſæ videntur pigrorum voces & querelæ. Ignauorum perſonam, Gerarde, inſigniter egiſti, dignus cui lucra, perſoluam. Supereſt videre, quo fine conſcientia ſic vrgenda, aut quo potiſſimum in examine conſcientiæ animus ſit attendendus.

a 1. *Ioan. c.1. v. 8.*
b 2. *Par. c. 6. v. 36.*
c *Prou. c. 24. v 16.*
d *Bern. c. 29. de int. Dom.*
e *Phil. ca. 3. v. 13.*

CAPVT VIII.

In examine conſcientiæ quo potiſſimum collineandum. & quanta humanæ voluntatis ſit inconſtantia.

LAmiis aiunt exemptiles eſſe oculos, quos tunc primum fronti inſerant, cum foras prodeundum eſt. Lamias, Gerarde, ſæpe imitamur, & domi noſtrę ad noſtra vitia malumus carere oculis, quàm ea cernere, & dolere: at vero cùm ædes alienæ ſunt penetrandæ, cū vitia non noſtra ſeſe offerunt, tunc tales fronti oculos imponimus, vt ſuos videri poſſit mutuos dediſſe ſerpens Epidaurius. Hic tam promptè vitioſitatem alienā damnamus, quā callidè excuſamus noſtram. Vitia noſtra quia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa quam excutere. Quid culpis vana, nomina prætexìmus, miſeri, & deformitatem noſtram augemus, elegantiam affectando inconſtantiſſimi. Homines ſumus, miſerijs, defectibus, vitijs ditiſſimi. & hoc vno nomine vere miſerabiles, quia non tantum vitioſi, ſed & in vitijs cernendis cæci ſumus, pluримaque lippis oculis tranſimus quæ ſtirpitus ſunt euellenda. Oculatam hanc cæcitatem emendat EXAMEN CONSCIENTIÆ, ſi eo quo debet inſtituatur fine, qui fere triplex. Primus vt culpa-

culparum numerus decreſcat, fiátque ex multis defectibus pauciores, & paulatim nulli. Alter, vt errores antea magni tranſeant in minores, & ſenſim, quantum id fieri poteſt, in nullos. Tertius ne ſemper ſint eidem: eamdem enim culpam iterum iterumque ac ſæpius repetere, eodemque luto hærere, magnæ ſocordię argumentum eſt. Hîc Gerarde, hîc Rhodus, hîc ſaltus; hoc opus, hic labor, vt non ſolum VELLE noſtrum, ſed & FACERE vires habeat. Sæpe multa proponimus facturos, aut opus inter obliuionem & tædium ſubinde breui euaneſcit.

§. I.

VVlt & non vult piger, inquit Salomon. Nouum hoc auditu, & quod vix capi poſſit. Si enim vult, & quomodo non velle affirmatur? quod ſi non vult, qua ratione velle aſſeritur? Hieronymus eleganter in hæc verba diſſerens: Imperare vult, inquit, cum Chriſto, non ſubeſſe pro Chriſto; præmium amat, non prælium. Vult ergo deſidioſus ille, victoriam ſine prælio, coronam ſine certamine, ſine lucta præmium, ſine ſudore gloriam. Vis, ô bone (te compello, qui nunquam te talem geris, qualem promittis) vis cælo admitti? Volo. Vis pecuniam non tuam reddere? Non poſſum. Rectiùs dixiſſes, Nolo. Vis beatis adſcribi? Volo. Vis vitiis finem imponere, precandi occaſiones fugere? Volo, ſed nondum. Vis vitam immortalem auſpicari? Volo. Vis palinodiam canere, & ereptam famam reſtituere? Non audeo. Vis Chriſto placere? Volo. Vis inimico parcere? Nec poſſum, nec volo. Vis virtutes adipiſci? Volo. Vis adipiſcendis illis neruos intendere, induſtriam omnem adhibere? Nimis hoc operoſum eſt. En tibi, vult & non vult piger, ſimillimus Balaamo ſic optanti: Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. *a* Improbus erat Balaam, proborum tamen obitu decedere volebat: in vitijs vitam agere, cum virtute mortem obire cupiebat. Perinde vt ille qui olim interrogatus, vter eſſe mallet, Crœſus an Socrates? In vita, inquit, Crœſus, in morte Socrates. Vult & non vult piger; finem optimum, non item ea quæ ducunt ad finem. Deus per Iſaiam de his grauiſſimè queſtus: Me etiam, inquit, de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iuſtitiæ, appropinquare Deo volunt. *b* Sed nolunt cum labore, ſed nec vitia, quibus aſſueuerunt, deſerere volunt. Hoc verè & velle & nolle eſt. Tu, quiſquis hanc notam ſubire non vis, eſto firmus in via Domini. *c* Sed Scholaſticæ inconſtantiæ clarum paradigma tibi nunc ſubijciam, è quo facile erit perſpicere, quantum noceat inconſtantia in corrigendis moribus, ſi ea ſic obſit in diſcendis litteris.

a *Num. ca.* 23. *v.* 10. b *Iſa. cap.* 58. *v.* 2. c *Eccli. c.* 5. *v.* 12.

§. II.

CErnimus quot annis ab adoleſcentibus non paucis in ſtudiorum inſtauratione, toto virium cõplexu diſciplinas arripi, chartarum integra volumina, quaſi totos Muſarum campos exaraturi ſint, parari, ſtilos tantum, calamos ſexcentos exacui, aures arrigi, magiſtros attendi, dicta bibi, dictata ſcribi, multa extra ordinem notari, lectitari, ſcriptitari, vigilari, & prope peruigilari, denique tantum improbo labore promitti, vt iures vno die, eademque hora Corinthum peruenturos, tanto diſcendi œſtro percuſſi ad ſtudium ingrediuntur. Sed vbi labor & opera ſenſim creſcunt, prælectiones geminantur, ſcriptiones, diſputationes, exercitationes duplicantur, vbi magiſter vel poëmatis condendi hypotheſin ſubijcit, vel orationi ſtruendæ quæſtionem proponit, vel ſuorum auditorum ingenia periclitari, & tentare incipit, & nunc Latinæ, nunc Græcæ, nunc ſolutæ, nunc ligatæ ſcripturæ penſum exigit, iubetque ſuo quemque marte quæ dicenda inuenire, inuenta loco & ordine componere, compoſita perpolire, tum diſcipulus in muſeo domi quærere, hærere, vngues rodere, caput ſcabere, libellos voluere, reuoluere, nihil reperire, faſtidire, proijcere, ſurgere, teſtudinem aut chelyn arripere, fides tentare an melius quàm libri reſpondeant: aut ſi indoctus lyræ, pilã vel luſorias chartulas promere, numos deponere, calicem ducere, potare, ludere, ridere, dormire, & pro armis viriſque canere:

Tityre tu patulæ ſtertens ſub tegmine plumæ.
Nec corpus leuare, donec clarum manè feneſtras intret, & in lecto pandiculantem oſcitantemque deprehendat. Siccine itur ad aſtra, ô adoleſcentes. hoc ſtudere eſt? hoc ſudare, algere, vincere? Quid deinde cùm in gymnaſiò claſſica canunt? Muſis magiſtriſque morbos excuſare, pedes, cauput, dẽtes, oculos dolere, negotia prætexere, heros, populares, parentes, ne ferulam ſubeant, adducere, de litteris & progreſſu nihil curare, alia omnia cogitare, imò deſperare. Ita qui primis menſibus Cleanthes omnes & Demoſthenes ſuperaturi videbantur, tertio quarto quinto, & ſequentibûs, fracti animis, & luxu abducti, lurcones fiunt, Endymiones imitantur, glires ignauiâ vincunt. Nimirum, aliud eſt incipere, aliud incepto non abire: felix principium ducere, & finem non diſparem ſubiungere. En Gerarde, quàm breui tempore ſcholaſticus hic feruor elangueſcat! Idem in moribus eſt obſeruare. Par enim ferè ratio eſt vitæ & virtutis, piorumque operum & litterariæ palæſtræ. Et quamquam hęc, quę in bonis artibus inconſtantia, ingens detrimentum inferat, tanti tamen non eſt, quanti ea, quæ in bonis moribus. A litteris ceſſare, tametſi turpe adoleſcenti, cuius hoc vnum eſt ſtudium vt ſtudeat, in eo tamen fortunæ Græciæ ſitę non ſunt, nòn vita, non ſalus, non beata ac perennis immortalitas hic periclitatur. Abſque librorum comitatu viam ad cœlum reperies, ſed non abſque virtute, vitæ ſanctitate, morum innocentia; cuius elegantiam ſi corrumpas, & ab integritate deficias, ſimul ſpem & rem, & omnia perdas. Hic opus conſtantia.

§. III.

VErum, ô quoties optimis deſiderijs turgemus, velut prægnãtes ac fœti copioſa prole? videmur mira parituri, magnam morum emendationem, & ſeriam ad Deum conuerſionem: tandem turpiter abortimus, & auram atque ventum parimus. Statuimus grandia, & nihil fit; promittimus multa, & æquè nihil fit. ſancta ſunt quidem propoſita noſtra, ſed nullum ſortiuntur effectum; proles abortiuę quæ lucem non aſpiciunt, ſed ante partum extinguuntur. Iuramus Deo, hæç & hæc etiam non amplius facturos, ſed breui frigeſcente hoc iuramento redimus ad eiuratas ſordes. Laudatur Iſraelis populus ab hoc facto: Iurauerùntque Domino voce magnâ in iubilo & clangore tubæ & in ſonitu buccinarum, omnes qui erant in Iuda, *cũ execratione: in omni enim corde ſuo* iurauerunt, *& in tota voluntate ſua* quęſierunt eum & inuenerunt. *a* Iurant multi, ſed non *in omni corde ſuo*: quęrũt Deum, ſed non *in tota voluntate ſua*. damnant peccatum, ſed non *cum execratione*, nec iſtud ſeriò & ex animo deteſtantur, hinc facilis ad illud regreſſus. Ægyptio tyranno Pharaoni ſimillimi ſumus, hac tanta voluntatis inconſtãtia. Quoties improbus ille ingemiſcens? Peccaui, ait, in Dominum Deum veſtrum, & in vos. Sed nunc dimitte peccatum mihi. *etiam hac vice. b* Sunt qui ſæpius in anno, cõfeſſione piaculari ſe luſtrent, eadem tamen vitia plerumque referant; & illud *etiam hac vice* ſexcenties occentatum, identidem adhuc ingeminenet, *etiam hac vice*. Condonat illis Deus delicta, *etiã hac vice*, ſed illi ad ingenium redeunt *etiam hac vice*. & cõdonatam culpã omnẽ repetunt *vicibus innumeris*. Monuit quidem Pharaonem Moyſes, &: Veruntamen, inquit, noli vltra fallere, vt non dimittas populum ſacrificare Domino. *c* Veruntamẽ fefellit vltrã non ſemel, ſed ſæpius. Monet & nos ſacerdos auctoritate diuina: Veruntamen noli vltrà fallere, vt toties repetita, & quę pridem emendaſſe oportuit, repetas: Ecce ſanus factus es iam noli peccare. ne deterius tibi aliquit contingat. *d*

At nos poſt paucos dies, poſt pauculas ſępe horas, & vltrà fallimus, & noxas ſexcenties condonatas repetimus, milles ſanati, nos ipſos iterum iterumque vulneramus, & quicquid demum nobis accidat, ex integro animosè peccamus. O volubilem rotam. ô globum erraticum humanæ voluntatis! Lunam mutabilitate vincimus, & modo tam nobis promptum eſt *Nolle*, quàm erat anteà *velle*.

a 2. *Paral. c.* 15. *v.* 14.
b *Exod. c.* 10. *v.* 17.
c *Exod. c.* 8. *v.* 29.
d *Ioan. c.* 5. *v.* 14.

§. IV.

§ IV.

INſiſtendum eſt cæptis, ne deſit manus vltima; vrgenda ſnnt ſanctiora propoſita, magnis conatibus agendũ vt in opus exeat, quod pulchrum erat ſtatuere. Clauum per parietem adacturus, non eum ſemel duntaxat iterumue malleo leniter ferit, ſed tamdiu ictus ingeminat, ac toties reducit malleum in caput claui, dum is totus aſſerem penetrarit, & iam fixus firmuſque hæreat. Ita non ſatis eſt qualecunque propoſitum obtinendæ virtuti. Propoſuiſſe, ô mortales, non ſufficit; vlterius tendendum eſt, & propoſita perſequenda. Parum eſt ſtatuiſſe *facere*, niſi cum licuit *feciſſe*, conſtet quod fuerat ſtatutum. Eò ſpectet quotidianus conatus, vt è rebus omnibus quæ cernuntur, audiuntur, leguntur, cogitantur, maius atque maius in dies eruatur peccati odiũ. Hoc quãto magis creuerit, tanto feliciore incremento ſe prodet Virtus. Atque vt his veſtigijs tenacius inſiſtamus, hoc ſibi quiſque certiſſimũ perſuadeat, ſi in libræ lancem vnam mala & ſupplicia ſimul omnia, quotquot adhuc ab Orbe condito fuerunt, ſi egeſtas, ſi ærumna carcer, catenę, ſi cruces, rotę ignes, ſi membrorum lacerationes, ſi morbi, dedecus, dolores, ſi mors, ſi omnes humanę vitę formidines, ſi vniuerſi inferorum cruciatus, in vnam inquam, lancem componantur: in alteram vero vnum atque vnicum lethale peccatum immittatur, ab hoc vnico, illa prorſus omnia, immani pondere ſuperanda. *a* Eheu! ô IESV mi amantiſſime! Et nobis tamen iocus eſt, peccato lethali ſe obſtringere. Parum eſt cæcos nos appellari; inſani ſumus, & cum inſanientibus furimus. Atque vt noſipſos ampliſſimè decipiamus, benignè perſuademur, ad animi ſalutem ſatis id eſſe, ſi vel olim ad valetudinem rediturós ſtatuamus. Perinde atque ſi omnia vitæ noſtræ momenta noſtri ſint arbitrij, vt quamdiu libuerit, liceat inſanire, & tum demum ab bonam mentem redire, cùm viſum nobis fuerit, inſaniam deſinere. Ah! miſeri, quid voluptatis eſt, ſic eruditè falli, & ſolis ſe ſolari propoſitis, Qui nunc modus peccatorum eſt, olim & ſuppliciorum erit.

a Ita Ludo. Grana. l. 2. Duc. Pecca. c. 3.

§. V.

GER. Liceat interfari, Bene proponère, & nunquam exequi, aut malè cùm obliuionis, tum imbecillitatis humanæ ſigna ſunt. POL. Verum te dicere, credam, ſi addas, cum pigritiæ tum malitiæ probra ſunt. Aliquid, non negem, boni propoſiti decerpit obliuio, aliquid imbecillitas hominis & corruptior natura: non minus tamen honeſtum propoſitnm ſubuertit pigritia; nequitia vero plurimum. Hinc menſibus, hinc annis ſingulis eadem atque eadem vitia, ſæpe plura & grauiora ad ſacerdotis aures redeunt, quia licet benè incipiamus, cęptis tamen deſumus, aut nouo languore victi, aut veteri peruerſitate.

Apologum tibi recitabo ſapienter factum, in noſtrorum propoſitorum vanitatem. Lupo in caulâ deprehenſo mortem minatus eſt opilio. Lupus ad doloſæ facundiæ artes confugiens: Mi domine, inquit, non redibo huc ampliùs, ſed & greges tui poſthac à me tutiſſimi erunt, ita promitto, ita ſpondeo, & fidem meam do. Cui paſtor: Non me, inquit, decipies nequiſſima beſtia. & vero tunc non redibis ampliùs, cùm te iugulauero. nimis crebro fefelliſti fidem. Et cur ego tibi parcerem, cui non ſatis eſt meos agnos & oues in campis lacerare, ſed & in ſtabulum clam ſubrepere, & ſola nocendi libidine fame non vrgēte, inſontes pecudes diſcerpere. Nunc lues, non parco. Ad hanc vocem lupus? Agnoſco, inquit, mi domine vecordiam meam. & quid vis? habes confitentem reum, ſed quem nequitię ſuæ pœniteat ex animo, & patieris, ſcio, me bonum fieri, deinceps alijs viuam moribus, nec quidquam rapiam, niſi cogente fame. & licet dira me fames coegerit, non tamen niſi ſeptem obolo cenabo.

Motus paſtor tam ſincera confeſſione, tamque ampla pollicitatione: Ergo abi, inquit, ſed memento te vitam liberalitati meæ debere: vide ſtes promiſſis.

Abit lupus; & iam dulcius ei erat viuere, poſt hanc vitæ factam gratiam. In itinere ſecum meditatur frugaliorem abſtinentiam, & menſam ſeptem obolorum. dumque cogitationibus merſus lentiore paſſu progreditur, en tibi veruex pinguiſſimus venit obuiã. O nimiũ potentes illecebræ! quis hic tam lapis ſit, vt den-

vt dentes ſaliuâ natantes ſubſtringat? Ergóne, inquit lupus, mihi vltro prandium occurrit? nefas videtur fortunam tam propitiam non ſalutare. Sed qui palpum obtrudam opilioni in ius trahenti? quo nomine hanc culpam purgabo, ſi fidem frangam, ſi fœdus negligam? Ponamus ergo rationes: Iſte veruex nihil valet; ego certè illum non emerim tribus obolis. hoc tantùm triobolare eſt prandium. itaque prandere non differo. mox veruecem inuaſit, diſcerpſit, deuorauit. Altero ab hoc die bouem & vnâ paſcualem vitulum habuit obuium. Hic lupus priore facinore iam audacior: bene eſt, inquit, bos iſte quatuor obolis cenſeri poteſt, vitulus tribus. hac ratione tota cena ſeptem obolos non excedet. Hoc ioco & iſtud ſcelus prætexuit. Quid tibi videtur, Gerarde, an non mutato nomine de nobis fabula cantatur? An non multi ſub humana ſpecie lupo illi paria faciunt? Hos vbi arcanus iudex, ſacerdos cauere iubet, exitium æternum his talibus imminere, ipſi omnia ſe facturos recipiunt; ille furtum, hic crapulam, iſte adulterium deteſtatur; credere eos iurare in leges ſanctimoniæ. Sed enim quid iam? pauculi dies abeunt; redeunt occaſiones priſtinæ delinquendi, inuitant ſocij, blanditur caro, cacodæmon inſtigat; ita miſeri paullatim audent antiqua omnia, & ne conſcientia vehementius reclamet, repetitam culpam, vt lupus, varijs pigmentis extenuant. Eſt qui ad pompam aut choreas inuitet. Cui alter comitarer, inquit, ni promiſiſſem, eò loci me non rediturum. Mox prior: Non, inquit, tabernam, ſed crapulam ſed luxuriam inter prohibita numeremus, mens ſubinde à ſerijs auocanda eſt: eamus. Itur, & in feram noctem bibitur, dum.

—— iam vertigine tectum
Ambulet. & gemina exurgat menſa lucernis. a

Multò latentius libido ſollicitat; tenuiſſimis ſæpe principijs inſerpit animo. Munuſcula cantiunculæ, epiſtolia, picturę & libelli molliores placere incipiunt: laudatur aliena forma, colloquia quæruntur petulantiora, & inſidioſa blandimenta aurium, & quò præuolant oculi, paullatim ſequuntur manus. ita demum omne caſtimoniæ propoſitum corruit Ita in alijs etiam vacillamus, & animi noſtri decreta ipſi facillimè conuellimus?

a *Iuuen. ſat. 6. v.* 304.

§. VI.

HVnc luſum Hebręi millies luſerunt cum Deo, quantam ſępius promiſerunt obedientiam? mox ad ingenium redierunt, & ad iam notam perfidiam: *Citò fecerunt, obliti ſunt operum eius, & non ſuſtinuerunt conſilium eius. a* Cum hoſtis hęreret à tergo, cum ſerpentes ignei morderent, cum varia eos neceſſitas premeret, quantis clamoribus apud Deum egerunt, vt ſeruarentur? *Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum eripuit eos. b* Nihilominus: *Exacerbauerunt eloquia Dei, & conſilium Altiſſimi irritauerunt.* tales poſt correctionē, quales anteà. Ab hac tam flagitioſa inconſtantia non multum nos abludimus; nimium frequenter Iudęi ſumus. In morbo, vitiorum omnium inimici videri poſſumus: at vbi morbus valedixit, nos ſenſim cum vitijs in gratiam redimus, & poſtliminio morbi, nouam iungimus amicitiam cum antiqua Superbia, aut Libidine, aut Auaritia. Si facerent ſani, quæ facturos ſtatuunt ęgroti, breui Chriſtianus Orbis faciem indueret meliorem.

Videns Pharao quod ceſſaſſet pluuia, & grande, & tonitrua, auxit peccatum. c Ita nos, cum aduerſis vrgemur, grande odium indicimus peccatis; cum redit fortunæ ſerenitas, hilari cachinno Peccatum reſalutamus, & hoſtem toties eiectum, largiore, quàm antè, beneuolentia recipimus. Et hoc eſt non tantum parentum ſuorum, aut ſui nominis obliuiſci, vt Meſſala Coruinus, ſed ſui ipſius, quę omnium eſt damnoſiſſima obliuio.

Hebræis inter alia monimenta plurima, & fimbriæ violaceæ erant in veſte: ne ſui ipſorum Deique obliuiſcerentur. Ita Deus Moſi: *Recordentur*, inquit, *omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas & oculos, per varias res fornicantes: ſed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, ſintq́; ſancti Deo ſuo. d* Iſaias: *His*, inquit, *qui habitauerint corā Domino, erit negotiatio eius vt manducent in ſaturitatē, & veſtiantur vſq; ad vetuſtatem. e* Pœnitentia & ſanctioris vitæ deſiderijs ſæpius bene veſtimur, ſed non *vſq; ad vetuſtatem.* Nō licet per nos his veſtibus ad ſenium pertinge-

re; vix

re: vix eas induimus, mox peruianti manu laceramus. Inde meritò nobis obijcitur, *& neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus & NVDVS. f* Petulantię tuæ age gratias, quod optimam veſtem innocentiæ tam citò laceraris, & hoc egeris, vt iam virtutum indumentis careas. Ita poſt initia ſæpe bona, progreſſus malus, peſſimus exitus.

a *Pſa.* 105. *v.* 13.
b *Pſa.* 106. *v.* 6. 13. 19. 28.
c *Exod. c.* 9. *v.* 34.
d *Num. c.* 15. *v.* 38. *&c.*
e *Iſa. c.* 23. *v. vlt.*
f *Apoc. c.* 3. *v.* 17.

§. VII.

AH! quę noſtra eſt hodie rerum gerendarum inconſtantia? Non ſic, quicunque vlla in re clari magnique fuere, ſeſe tractauere. Philoſophiæ princeps euaſit ille Stagirita, ſed viginti totos annos audiuit Platonem. Celebrati Pythagorei, ſed annis pluribus tacere prius quàm loqui didicere, quamquam rectius ſemper tacuiſſent, quàm poſt multos etiam annos ita locuti. Laudatur hodie Apelles, ſed nullum abire diem ſine ducta linea paſſus eſt. Ageſilai dictum mihi ſummopere ſemper placuit. Hic admonitus; ipſe ſibi parceret ob incertam fortunam: At ego, inquit, meipſum aſſuefacio, vt in nulla mutatione admittam mutationem.

Iuſſerat Dionyſius, notus ille ab Sicilia tyrannus, vt omnes qui conuiuio intereſſent, in veſte purpurea ſaltarent. Recuſauit Plato id facere, neque enim Philoſopho hoc tale veſtimentum conuenire. At verò Ariſtippus & veſtem eam induit, & imperatas choreas ingreſſus: Qui verè, inquit, pudicus eſt, nec inter bacchanalia corrumpitur. Vterque Chriſtianè & conſtanter, iſte dicendo, ille faciendo.

Atqui hæc ego profanis relinquo. In Chriſtiana Republica, Superi, quæ conſtantiæ ſuppeditant exempla? tacebo veteris memoriæ Abrahamos, Iacobos, Moſes, Ioſephos, Iobos, Tobias, Iudithas; Paulum noſtrum, Eccleſiæ columen, gloriantem audi, qui immenſis laborum, ærumnarum, periculorum malis terra marique exantlatis exclamat: Curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus, in illa die iuſtus iudex *a*.

Fortiſſimas innumerabilium Martyrum legiones, ad mortem & vltima ſupplicia decertantes intuere, ô vagi & inconſtantis animi homo. Anachoretarum patientiam, conſtantiamque vix credendam contemplare, videbis multos ad quinquageſimum, octogeſimum, centeſimum annum in ſumma vitæ egeſtate, penuria, aſperitate, labore, æſtu, frigore, ſiti, fame, conſtantiſſimè perduraſſe. Noti nobis Pauli, Antonij, Macarij, Hilariones, Simeones, Danieles, Stylitæ, quorum æternæ ſtationes, eſuritiones, precationes, peruigilia omnem omnium ſæculorum poſteritatem in admirationem ſummam adducunt. Hæc magna, hæc præclara, hæc diuina ſunt. Nos ægrè ſubinde per cineralia, per menſem, per diem, ne dicam per horam, prauos animi affectus in officiũ continemus. Ita ſæpe quidem inchoamus, initium ducimus, facienda deſtinamus, ſed deſtinatis non inſiſtimus, Nõ tantum in fine, ſed & ante finẽ corrũpimus. *b*

a 2. *Tim. c.* 4. *v.* 7.
b *Pſa.* 94. *v.* 1. *ſeu tit.*

§. VIII.

HIc te, Gerarde, velim eſſe prolixæ patientiæ. Nihil hic nimium dicitur, quia quod dicitur, vix vlli ſatis creditur; nil nimiũ inculcatur, ea eſt huius morbi pertinacia & malignitas: Et plerique omnes hoc malo corripimur: Sumus promiſſores grandi hiatu, hoſtes noſtros debellamus ſuper menſam vino halitu, at vbi conſtanti conatu & ardore progrediendum eſt, terga vertimus, & laborem exoſi reuoluimur ad eandem ſegnitiem. Noſti quid dicat Thomas à Kempis: O quanta fragilitas humana, quæ ſemper prona eſt ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras. Nunc proponis cauere, & poſt horam agis, quaſi nihil propoſuiſſes. *a*

Fingebant priſci Tithonum immortali æuo ab Aurora donatum, eum tamen & ſenuiſſe & defeciſſe; in cicadam denique mutatum eſse. Et nos quandoque propoſitis noſtris immortales nobis videmur & æterni. Eſt cum & noſtrum quis audet has voces iactare: Non mouebor in æternũ. *b* Ita Dauid tot victorijs clarus:

clarus: Dixi (inquit) in abundantia mea, non mouebor in æternum. At mox ſubiecit: Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Paullo ante ſerenitas, lux, decus, felicitas me circumdabant, fortiſſimus mihi videbar & maximarum virium. Sed heu, robur hoc meum, à me non erat, à Deo erat: vertit ille ſe, & ego iam leui ventulo impugnor & deijcior. Princeps ille Apoſtolorum quantus erat ante pugnam, & quàm ingentibus promiſſis alacer? Etiamſi oportuerit, inquit, me mori tecum, non te negabo *c*. Vix abierunt tres horulæ, cùm iam plenus trepidatione, & ad ancillæ ſibilum exterritus timidiſſimas voces ſpargit: Non ſum, non noui hunc hominem, neſcio quid dicis. Et cæteri quid? dilapſi ſunt, fugerunt, latebras quæſiuerunt. Sed an non omnes in mortis ſocietatem cum *Domino* coniurarunt; ita prorſus: *Similiter & omnes diſcipuli dixerunt*. Sed aliud eſt dicere, aliud facere, aliud proponere, aliud quæ propoſueris, in opus producere. Et ne miremur adeo ſibi diſſimiles fuiſſe diſcipulos Domini intra pauculas horas. Moniti erant & VIGILARE & ORARE; neutrum fecerunt. hinc in pugna victi, quia ante pugnam imparati. Mala in pace ſecuritas, incertam facit in bello victoriam.

Dicere ſolebat Cato: illum ſibi militem, omnium minimè probari, qui ambulans manus moueret, pugnans pedes, clariuſque ſterteret quam inclamaret. Nunquid, Gerarde, nos tales ſumus? qui antequam in conſpectum hoſtis veniamus, grandia ſpiramus facinora, & pæne iam cælum rapimus magna proponendo: At vbi cominus ſalutandus hoſtis, vbi ardua fortitudinem, dura patientiam, abiecta ſubmiſſionem, illecebroſa continentiam noſtram deſiderant. hem, non iam manus ſed pedes agitamus, & imbelli fuga præcipites abimus ad Impatientiam ad Languorē & Faſtum, ad Luxuriam. O athletas! ô milites, qui hoſtes ſuos inter pocula exarmant! Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. *d* At nemini illius certamen legitimum fuiſſe dixeris, quod ad finem debitum non fuerit perductum.

a *Imit. Chriſti l.1.c.22. n.6.*
b *Pſa.29.v.7.& 9.*
c *Matth.c.26.v.35.& 36.*
d *2.Tim.2.v.5.*

§. IX.

ARbor, quamuis primo vere in frondes ſeſe induat, flore triumphet, fructuſque vberrimos polliceatur, niſi tamen ad maturitatem baccas proueha, aut ſperatum cultori pomum largiatur, inutilis habetur ac penitus extirpatur: Vites quamuis gemmātes ſpem lætam vinitori oſtendant, niſi mites vuarum botros educent, à radicibus conuulſæ Vulcano conſecrantur: Architectus quamuis alta palatiorum turriumque fundamenta recte iaciat, ſubſtructiones moliatur, parietes erigat, ſi deficiat in tecto, exponit ſe ludibrio. Par fere ratio vitę & virtutis; frondemus, floremus, fructus ſpondemus, nullos damus; fundamenta iacimus ſed domum ad tecti faſtigium non perducimus; Cum Oratoribus ſæpe exordimur; cum nautis ſępe vela damus, ſed ingruente procella, ad littus vnde ſoluimus, redimus; carceribus euolamus cum curſoribus, ſed medio in curſu frangimur, languemus, labimur, iacemus. Primus & vltimus eſt Cacodæmonis aries quem admouet, vt à bene cœptis retardet, vbi hoc impetrauit, ſenſim ſine ſenſu ad alia atque alia, & ſemper ad deteriora pertrahit. ita quouis die ſi non peiores, ad malum certè proniores euadimus, niſi cœpta conſtantiſſimè vrgeamus.

Quoties victrices manus cum Moſe tollimus, *a* ſed mox ad primam fatigationem, victas iterum demittimus, ſic nunquam ſerio vincimus. Heu vitam conſumimus ædificando, deſtruendo, & ſaxum Siſyphi voluendo, quod vbi ad montis vmbilicum aſcendit, quaſi pœnitens tam ardui itineris, repentino lapſu ad imum reuoluitur. Ita nos identidem poſt breuem pietatem ad inolitas conſuetudines reuertimur, velut diuturnioris ſanctimonię iurati hoſtes. Ita Penelopes telam ſemper teximus, ac retexímus: ita omnis ætas elabitur incipiendo, & nunquam finiendo.

Lædetur, inquit Iobus, quaſi vinea, in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florem ſuum *b* Flos oliuę delicatiſſimus, quamcunque cæli iniuriam non ſine grandi damno accipit. Refloreſcimus nos velut oliua quoties peccaſſe ingemiſcimus, & mores emen-

emendatiores promittimus, at vbi vel ſtrictior malignæ impugnationis, vel mollior amœnæ occaſionis aura nos tangit, mox omnem floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicatę quęcunque temporis iniuria aut viciſſitudo vrere nos aut deijcere poteſt. Vide mihi Danielem vatem quotidie ter conſtantiſſimè orantem, non eum ęmulorum inſidię, non leges regiæ, non capitis periculum ab hoc vitę inſtituto poterat abſterrere. ita decreuerat facere, & quod rectè à ſe decretum fuerat, in eo conſtantiſſima mente cenſuit eſſe perſeuerandum. Nos crebro decernimus piè viuere, ſed decretis noſtris non diu, non pertinaciter inhæremus: corpus habemus, ſed neruos non habemus: ſidera ſumus, ſed errantia; manus quidem aratro, ſed oculi tergo inhærent. Nimirum ſtultus ſicut Luna mutatur: homo autē ſanctus in ſapientia manet ſicut Sol. *c* Vox illa priſci de Chriſtianis hic veriſſima eſt: Manè pſalterium, meridie conuiuium, veſperi conuitium & propudium. Nimirum his gradibus ad cælum nos aſcenſuros ſomniamus. Sic ſtulti ſumus vt cum ſpiritu cœperimus, carne conſummemur. *d* Non ſic ô Chriſtiani, non ſic ad alta peruenitur; hoc non eſt aſcendere. Attendite vobis, in diſciplina perſeuerate; *e* eſt facilis deſcenſus Auerni. Qui in via ad Æternitatem non continuò aſcendit, atque de die in diem proficit, is ſanè in decliue fertur, & de die in diem deficit. In Dei obſequio non progredi, eſt regredi. Quatuor animalia illa Ezechieli viſa, illuc gradiebantur, quo ſpiritus impetu ferebantur, & non reuertebantur: *f* In hoc itinere velle conſiſtere, eſt velle reuerti. Luna creſcit, dum ad plenum orbem diteſcat, flumina currunt dum in mare ſe prouoluant, aſcendit ignis dum ad ſphæram ſuam pertingat: Sic omnino dum viuimus, neceſſum eſt creſcere, currere, aſcendere conſtanti Virtutis cultu. Ariſtotele monitore, ad virtutem requiritur: firmiter & immobiliter operari. *g* Qui monitis his parent, ibunt de virtute in virtutem. *h*

a *Exod. c. 17. v. 11.*
b *Iob cap. 15. v. 33.*
c *Eccli. c. 27. v. 12.*
d *Gal. c. 3. v. 3.*
e *Hebr. c. 12. v. 7.*
f *Ezech. c. 1. v. 12.*
g *2. Ethic. c. 4.*
h *Pſa. 83. v. 8.*

§. X.

GER. Optimè dicis, Polychroni, & veriſſimè dicis. Sed quicquid dicas; Homines ſumus, qui ad aſſueta vſque, & vſque, & vſque relabimur. & quam facile eſt conquiniſcere, cum ſic ſomnus vrget? POL. Hoc ipſum nos vrgeat vt hunc animi lethargum acrius expellamus, cum ille nos tam nulla vi vincat. Si minus huic hoſti pateremus, eſſet aliqua ceſſationi noſtræ venia, nunc vero cum conſtet, nihil nobis facilius eſſe quam à bene cœptis deficere, & male agere, quid eſt quod adeo in noſtram perniciem torpeamus? An genium noſtræ voluntatis ignoramus? quæ vbi virtutis conſortium declinare incipit, in vitiorum amicitiam mox tranſit. Putei ſitulam mihi conſidera. hæc etſi iam ad ſupremum os fontis aſcenderit, ſi tamen manum ab ea retinenda ſubducas, mox impetu deorſum ruit in imam ſcaturiginem: ita voluntas noſtra ſibimet permiſſa, ſine duce ruit in vetitum, penè in dies aut peior, aut certe ad bonum remiſſior. Idcirco illi Deo familiares viri quotidianis incrementis ſe vni conſtantiæ parabant. Iſaacum, Moſen, Dauidem aſpice ſeipſis quotidie fortiores. Non eſt bonus, qui non vult eſſe melior, & vbi quis incipit nolle eſſe melior, ibi & bonus eſſe deſinit. Quæ quidem retro ſunt, inquit Apoſtolus, obliuiſcens, ad ea vero quæ ſunt priora, extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor. *a* Perſequar inimicos meos (iurat Dauid) & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. *b* O malè fundatos conatus noſtros, quos aut robur aut conſtantia deſtituit. Vitia noſtra, hoſtes noſtros quandoque cædimus, ſed non perſequimur cædendo, non comprehendimus; conuertimur & deficimus. Pachomius ſuorum aures aſſidue obtundebat hoc monito. Fruſtra ad ſalutis brauium currimus, niſi ſic curramus vt cōprehēdamus; fruſtra cū hoſte cōfligimus, niſi certemus vt vincamus. *c* Hoc ipſum nobis aſſiduiſſimè & quot horis occentemus: vrge negotium, vrge, vrge: cœpiſti manſuetus eſſe? perſeuera hanc manſuetudinem, cœpiſti caſtus eſſe? laſciuiam ne repete, retine caſtimoniam: cœpiſti è pigro la-

borioſus fieri?perpetua laborem: multas vitiorum ſordes euomuiſti? ne redi ad vomitum. Hoc negotium vrge, hic tibi ſis ſimilis, hanc telam pertexe & in bene cœptis perdura. Petrum Aldobrandinum purpuratum Romanum ſenatorem ferunt ſolitum dicere: Perſeuerantia eſt virtutum baculus, quo niſi nitantur omnes, corruunt. Pars certè magna profectus eſt, quotidie idque ſeriò velle proficere. Bilanx aurifabri tam mobilis eſt, vt leuiſſima quauis feſtuculâ deprimatur: ita nos vel ipſa occaſionis vmbra, aut aſperior iracundiæ ventulus ab honeſti rectique via depellit, & iam iterum ad vitæ prioris ſordes reuertimur, & cum probè circumſpexerimus, nos in ipſis principijs viæ bonæ deprehendemus, quos ptidem longius progreſſos putabamus. Ita demum fama de nobis non bona in cœlo inter Angelos ſpargitur: *quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* *d* exorſus eſt bene, progreſſus eſt aliquamdiu, collapſus eſt ad extremum. Geminæ illæ boues ad Arcam Domini trahendam iunctæ, nec dextra nec læua declinabant per viam Betſames; *e* & licet vituli matrum abſentiam inclamarent, illæ tamen cœptum iter perſeuerabant. Iugum Domini ah quoties in nos recipimus, & virtutis viâ incedimus, ſed heu breui illud excutimus, & ad vitulos noſtros redimus. Quid agis, non bos, ſed homo? progredere, non deſiſte; vt cœpiſti, ſic perge: mugiant licet concupiſcentiæ, inuitet notum ſtabulum, tu perge: & quamuis conſuetudo reclamet, ſocij alio trahant, tu verò perge & nec reſponſo dignare auocantes. Paulinum illud aſſiduè cogita: Fratres nolite deficere benefacientes. *e*

a *Philip.c.3.v.13.* b *Pſ.17.v.38.*
c *Metaphraſt. & alij.*
d *Luc.14.v.30.*
e *1.Reg. 6.v.12.*
f *2.Theſſ.c.3.13.*

§. XI.

ERgo, bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo meremus non deficiẽtes. *a* In morte, bonum fuiſſe, non ſufficiet, ſed ad mortem bonum permanſiſſe. Beatus ſeruus ille, quem cum venerit Dominus, inuenerit ita facientem, *b* non, ita feciſſe. Si prudentia Samſonis & ſapientia Salomonis ad ſuum finem ematuruiſſent, nec ille vires amiſiſſet, nec iſte regnum ſcidiſſet. *c* In Chriſtianis non principium ſed finis attenditur. male cœpit Paullus, bene finijt; bene cœpit Iudas & male finijt. Currit incaſſum qui prius ſuccumbit quàm curſum abſoluit. Ad deſertum cum Hebræis perueniunt multi, in terras illas fertiles vix vllus. Monſtroſum opus, cuius principium eſt ratio, finis libido. Centauros & chimeras enitimur; habent hi partus noſtri caput humanum, ſed pedes equinos aut leoninos. Initia Saulis fuerunt optima, ſed quia in rectè cœptis non perſtitit, morte peſſima finiuit. Vxor Lothi, vitæ & ſaluti conſuluit vrbem egrediendo, vitam & ſalutem & omnia perdidit, ad vrbem reſpiciendo. *d* Sunt qui icti ſapere incipiant, & fallaciſſimas mundi vanitates execrari; at mox cum Lothi coniuge curioſum oculum ad vetitas oblectatiunculas reflectunt: vident, ardent: vincuntur, pereunt. O miſeri! breuis eſt labor, præmium erit æternum, momento ſtat pugna, æternitaté tota permanet corona.

Narrat ſacra pagina virum Leuiten apud ſocerum ſuum diuerſatum, laute & humaniter habitum eſſe triduo, quarto demum die Leuites, ne hoſpitis ſui liberalitate abuteretur, profectionem adornauit. Cui valedicenti ſocer: *Guſta priùs*, inquit *puſillum panis, & conforta ſtomachum, & ſic proficiſceris. Sederũtque ſimul, ac comederunt & biberunt.* Veſperaſcente die rogat iterum ſocer: *Quæſo te, vt hodie hic maneas, pariterque lætemur.* Leuites, *cœpit* quidem *velle proficiſci*, ſed non profectus eſt. ſic eâ die, hoſpitali domo pedem non extulit: manſit, lætatus eſt. Poſtero manè, parabat rurſum Leuites iter. quem denuò ſocer, blandè detentans: *Oro te*, inquit, *vt paululum cibi capias, & aſſumptis viribus dũ increſcat dies, poſteà proficiſceris.* Perſuaſus iuuenis blandiſſima hoſpitalitate, ientare cœpit, ſed hoc ientaculũ nec ad meridie finijt. Atque vbi ſolem pomeridianum notauit, ſubitò è menſa conſurgens itineris iam certus valedixit. Cui rurſum ſocer: *Conſidera*, inquit, *quod dies ad occuſum decliuior ſit, & propinquat ad veſperum; mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiſceris.* *e* Talis omnino eſt, Gerarde, profectio noſtra in patriam, veram illam & beatam.

beatam moramur & tricamur dum dies abit. Iam hoc, iam illud vitium ſuauiſſimè inuitās: *Mane apud me*, inquit, *etiam hodie*, *& duc lætum diem*, *& cras proficiſceris*, Quid nos ad hæc? incipimus *velle proficiſci*, non tamen proficiſcimur, manemus etiam hodie, & ducimus lætum diem. Altero mane profectionis occaſio vrget, conſurgimus velut iam iam abituri, cum autem tanta humanitate ad ientandum inuitamur, non difficillime perſuademur; manemus iterum, etiam hodie; & cras (dicimus) proficiſcemur. Ita craſtino, & perendino, ita quinto & ſeptimo, ita multis diebus alijs manemus. Et licet quandoque pedem domo proferamus & in viam nos demus, mox redimus, & veterem noti hoſpitij beneuolentiam inquirimus. Sic iter nullum abſoluimus, etſi plurima ineamus, conſtanti, ſeu rectius, pertinaci inconſtantia. Hoc illud voluntatis noſtræ contagium eſt. O vacillantes animi! ô homines ventoſiſſimi! Attendite, obſecro, ad extremam patientis Domini vocem: CONSVMMATVM EST. Hæc vox è cruce in paradiſum iter aperuit. Standum, perſeuerandum, conſummandum eſt. Patientiæ ſoror eſt Perſeuerantia, illam ſibi non conciliat, qui hanc à ſe procul amandat.

a *Gal.c.6.v.9.*
b *Luc.c.12.v.45.*
c *2.Reg.11.v.11.*
d *Gen c.19.v.26.*
e *Iudic.c.19.v.5. & ſeqq.*

§. XII.

ABrahamum ſacrificio intentum, ſubito agmine volucres euolarant, turbaturæ virum, ſi ille ſe turbari fuiſſet paſſus, ſed enim in ſacrificij parte ponebat Abraham, conſtantiam non perdere, aues abigere, & carnes ab ijs intactas ſeruare. Et quanta cogitationum agmina nos inuadunt, cum preces fundimus, & Numini ſupplicamus? Tu verò abige muſcas, perge precari, orationis exordio ſuum epilogum annecte, quod inchoaſti perfice. Verum, *in imagine pertranſit homo*. *a* Imago hominis quem pictor ſedentem aut ſtare parantem pinxit, nunquam ſurgit, nunquam ſtat, etiamſi videatur velle ſurgere & ſtare, Millies hanc imaginem intuere, nunquam ſurrexiſſe cernes, ſurgere tantum molientem Tales plerique omnes, omnes pictæ imagines ſumus, videmus velle ſurgere, velle ſtare, non ſurgimus, nec ſtamus. Surgere nos iubet dies Chriſti Naſcentis, mollimur ſurgere, non ſurgimus: ſurgere nos iubet dies Chriſti Reſurgentis, nec iam aliud quàm anteà facimus: ſurgere nos iubent & alij per annum ſacratiores dies, ſed nos moris noſtri ſumus, æquè lenta ſunt noſtra mollimina ad ſurgendum, nec tum ſurgimus aut certè mox iterum ſedemus, cadimus, iacemus ita ſanè, *in imagine pertrāſit homo:* cadit vt viuus, ſurgit vt pictus.

Apud Ægyptias Thebas, Memnonis ſtatuam olim fuiſſe aiunt è nigro lapide ad ortum ſolis conuerſam. Hæc imberbem adoleſcentem referebat. cuius ambæ manus ſedi ſic innitebantur, vt hominis ſurgere volentis ſimilitudinem exprimerent: videbatur enim ſaxeus ille adoleſcens orienti ſoli veſte aſſurgere, Oculorum autem & totius oris conformatio, hominem iam iam locuturum repreſentabat. Et ſunt qui dicant ab hac ſtatuâ ſonum edi ſolitum, cum illam ſol oriens radijs ſuis attigiſſet. *a* Huic ſimulachro nos prorſus ſimillimi ſumus. In molli vitiorum ſede, dies & annos velut clauis affixi hæremus. Et licet ſurgere velle videamur, & abitum moliri, nunquam tamen ſurgimus, à vitijs nunquam ſeriò abimus. Videmur etiam velle loqui, & commiſſas noxas velut nō amplius repetendas efficaciſſimè deteſtari. Sed heu quam fractè loquimur! inanis ſonitus non ab imo pectore, ſed à ſummis labris euolat. languidas aliquot voculas ab ore fundimus: *doleo, nollem feciſſe, inconſideratè egi* Vbi dicta illa robuſtiora? Ex animo me pœnitet omnium noxarum, extremè damno quod feci. mallem fluxa hæc omnia perdidiſſe, quàm Deum offendiſſe: ſed ſtatuo, cum pſalte iuro, firmiſſimè propono, iuſtificationes Domini cuſtodire, & has noxas non amplius repetere: mori malo quàm talia denuò patrare: totis poſthac viribus in mei emendationem incumbam.

Paucorum hæ voces ſunt, & ſint licet, verbis tamen non reſpondent facta, nec ſermo cum vita concordat; dicimus & non facimus, ſtatuimus & nil perficimus, decernimus & non exequimur. Nimirum ſaxei homines ſumus, in prauas conſuetudines peſſimè obſtinati,

ſtinati. & hoc ipſo illi lapideò adoleſcenti non abſimiles, quod ad maturam ſanctioris vitæ ſenectutem vix vnquam pertingamus, atque ita maneamus lapides.

In veſtis Aaronicæ orâ infima inter campanulas aureas, mala punica purpuraſcebant; hæc inter arborum fœtus excellunt, & rectè virtutum præmijs conferuntur, ſed illa non ad ſupremum veſtis marginem, ad vmbilicum, ſed imam fimbriam appendebantur: ita præmium virtutis non incipientibus, non progredientibus, nec in medio hæreſcentibus, ſed finientibus cedit. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitę *c*

Itaque in omni bene beatéque agendæ vitæ inſtituto conſtare nos nobis ipſis decet, vt ſemper ijdē ſimus, imò & meliores ſimus, eademq; animi & maiori ſemper alacritate curramus quà cœpimus. Si quo fortè vitij diuerticulo, iuſtitię iter fuerit interruptum, rurſum ad illud per pœnitentiam reuertamur. quoniam autem reuertendi facultas interdum morte præciditur, diuertere periculoſiſſimum, continuare ſemper tutiſſimum. Seruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, *omnibus diebus noſtris. d* At nos neſcio quam moroſè vitæ noſtræ ſeriem numeremus, longum nobis videtur triginta, quadraginta aut ſexaginta annis, integros caſtoſque mores perſeuerare; pœnè tot ſæcula quot annos computamus. adeo leui morula noſtra omnis elangueſcit Conſtantia. O homines puſilli animi! Noëmum videte, iuſtum, perfectuum, cum Deo ambulantem. *b* Hic cum moliendę arcę manuum admoueret, quingentorum annorum erat. Finito ſęculari opere illo, ſexcentas iam æſtates viderat; cum morti concederet, annos vitæ numerabat nongentos quinquaginta, Eò qui conſtantiſſimam innocentiam perduxerat maturus hic cælo ſenex. Vbi iam anni noſtri pauculi, è quibus vel vnicum innocentię, integrum donare, nimia nobis videtur liberalitas. A cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſraël in Domino. *f* Melius eſt non cœpiſſe, quam non finiuiſſe. *g* Nihil eſt quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. *h* Hæc Chriſtianorum vera demum eſt gloria, cum Chriſto poſſe dicere: Opus conſummaui, quod dediſti mihi vt faciam. *i*

a *Pſ.38.v.7.*
b *Pauſanias in Atticis l. 35. c.7. Philoſtratus, Suidas, Strabo, alij.*
c *Apoc c.2.v.10.*
d *Luc.c.1.v.75.*
e *Gen c.6.v 9.*
f *Pſ.129 v.9.*
g *Aug. de Contin.*
h *Sen. ep.66.*
i *Ioan c.19.v.30.*

CAPVT IX.

Examen conſcientiæ commendatur Religioſis.

§. I.

Vos ego nunc maximè appello (ſed reuerenter & ſubmiſſe) quorum leges quotidianum eſſe volunt hoc conſcientię tribunal. Hic ego oro & obſecro (nihil enim in me imperij) ſi quid facitis, id rectè & integrè facite. Animus domui ſuæ ſit, vigilent oculi, perſeuerent genua, lingua ſuis partibus ne deſit, opus ſuum faciant, & manus, atque in pugillares, chartam, tabellas referant, ſi quid debitorum contractum, aut ſi quid rerum aliarum huc ſpectantium ſubnotandum eſt.

Inter profaniſſima veterum ſacra clamabat olim præco: Hoc AGE. Hoc ipſum quiſque ſibi ſub noctem ſeuerius occlamitet: Hoc AGE, conſcientiam tuam rimare, & omnes illius angulos excute. Neque vnquam deerit quod rimeris & excutias. Si Bernardo credimus, Conſcientia tam noſtra quam aliena, abyſſus & nox eſt imperſcrutabilis. *a* Ergo inquire in teipſum, de teipſo fer ſententiam non conniuente oculo, attentiſque auribus, Hoc AGE: Sed actum te agere ſcias, niſi iam hoc vnum, idque ſeriò agas. Ergo hunc diem tuum recognoſce, affectus inſolentiores compeſce, marcentia in te excita, ſoluta conſtringe, contumacia doma, cupiditates tuas iugula: & iſtis dicentibus, Quouſque eadem? reſponde, Ego debeo dicere, Quouſque eadem peccabitis? remedia antè vultis quàm vitia deſinere. ego vero eo magis dicam, & quia recuſatis, perſeuerabo. *b*

Hoc ergo agendum eſt, vt quod cenſuram meretur, reprehēdi & extirpari; quod laudem, commen-

commendari poſſit, & altius animo inſeri. beatus qui

Iudex ipſe ſui ſe totum explorat ad vnguem.
——— nil vt deliret amuſſis:
Cogitat, & iuſto trutinæ ſe examine penſat. c

Antequam veniat tibi ſomnus, inquit Chryſoſtomus, profer in medium, codicem Conſcientiam tuam, & reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo, ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. e Cum Romano Sapiente hic quiuis optime dixerit. Hoc mihi ſatis eſt, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. d O quoties per diem noſmet amittimus, & vaga licentia errantes velut perditi, aut in Iræ, an in Impatientiæ, vel etiam in Socordię dominum impingimus. Veſperi; quiſquis voluerit reuocare gradum, poterit, & à tam barbara ſeruitute ſe vindicare. Inæſtimabile bonum eſt, ſuum fieri, & in ſeipſum habere maximam poteſtatem, nec vlli rei affectu nexum eſſe, niſi vni Deo, cui, an mens hominis ſe ita donarit, non otioſè ad conſcientiæ tribunal diſquirēdum. Hoc opus, hic labor, vt quod tunc faciendum, non oſcitanter, non perfunctoriè, non ſomniculosè fiat. quis enim non dixerit ſtultitiæ proprium eſſe, illud quod quis cura & ſtudio vix recte faciat, hoc ignauè ac ſegniter facere, & alio corpus impellere, alio animum. Quicquid obſequij Deo defertur, id quam poteſt, ſtudioſiſſime & accuratiſſime deferendum eſt: digniſſimus eſt Deus, in cuius cultum nerui omnes, cum animi tum corporis intendantur. nec in leui negligentia ponendum; quicquid hic paullo negligentius curatur. Diuinus Paulus precaturus: Orabo, inquit, ſpiritu, orabo & mente. f Nimirum in alijs ſatis fuerit partem hominis fatigati, hic totus homo nunquam ſatis laborauerit. Sedulos miniſtros vult Deus, & qui id quod agunt, toti agant. O Religioſi! an non ſæpe hoc Conſcientiæ negotium remiſſè agitur, cū tædium, nauſea, faſtidium ſe inſinuant; cum ſomnus & torpor obrepunt, cum curſim & obiter conſcientia inſpicitur? Gratiæ aguntur Deo, ſed languidè? Lumen à Deo petitur, in oculis nictantibus & ſemiſopitis iam nox eſt; Culparum venia rogatur, ſed frigide & mente alibi occupata; Emendationis in poſterum ſit promiſſio, ſed ea nec firma nec valdè ſeria. Ita hæc Conſcientiæ quæſtio & cauſſa per tranſennam agitur, & dormitante iudice, à quo merito prouocatio fiat ad vigilantem; ita rei accuſatio, damnatio, caſtigatio ſomniculoſa celeritate deproperatur, iamque pedes ad lectum feſtinant. O Simon, dormis; ô ſerui Numinis, hæc jactæ diei clauſula eſt, hoc ineundæ noctis exordium? Aliquando ad vnumquemque horum talium, vox veniet non blanda: O Religioſe, ſic non potuiſti, non dicam hora, ſed nec vna horulæ parte vigilare mecum? Nunc mors tibi dies & horas computat, tu cogita an non annis præteritis ſexcenties & amplius, Conſcientiæ cauſſam dormiens tractaris? difficile tibi non erat ad rerum nouarum narratiunculas attentiſſimis auribus vigilare, at mecum per horulæ partem rationes componere, faſtidij plenum videbatur. O Religioſe, rebus tuis conſule, ne & illa vox te feriat: quia te non videns placuiſti tibi, diſplicebis & mihi cum iudicaberis, & tibi cum ardebis.

Idcirco ſui muneris eſſe quiſque credat cum Iſaia profiteri: Super ſpeculam domini ego ſum, ſtans iugiter per diem, & ſuper cuſtodiam meam ſtans totis noctibus g Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam, & Dominus remittet impietatem peccati mei.

Dorothei conſilium eſt, non fibras tantum noxarum amputandas, ſed ipſas etiam vitiorum radices & indagandas & extirpandas, quod ſanè nunquam fiet, niſi quotidiana Vigilantia Conſcientiæ hoc examen quám exactiſſimè inſtituat. Ergo, ô Religioſi, HOC AGITE quod agitis. non ſatis hic inæqualem ſuperficiem vtcunque complanaſſe; ardentiore conatu opus, altiùs fodiendum eſt, & ad ipſas errorum origines penetrandum. Vigilijs hæc res agenda & ſolertiſſima cura, nec parcendum operæ. Nemini vnquam ſua probitas paruo ſtetit. Sanè dormiendo vitia non dediſcemus. Summum vitæ gaudium bona conſcientia; ſummum vitæ ſupplicum mala conſcientia; maximum vel in gaudijs tormentum conſcientię laniatus; maximum vel in dolore leuamentum, pax & tranquillitas conſcientię. Hanc quiſque tanto curat impenſius, quanto ſincerius amat.

a *Bern. ſerm. 4. de aduent. Dom.*
b *Senec. epiſt. 89. pripius finem.*

c *Auſ.*

c *Auſon. Eidyll.* 8.
d *Hom.* 2. *in Pſ.* 50. *poſt med.*
e *Sen. de beata vita* c.17.
f 1. *Cor.* 14. *v.* 15.
g *Iſa.c.*21.*v.*8. h *Pſ.* 31.*v.*5.

§. II.

Idem Beatiſſimæ Virginis Sodalibus commendatur.

LEges etiam veſtræ, ô Sodales integerrimi, hanc vobis lineam ducunt, ad quam omne opus diurnum exigatis. At ſi bene calculum pono, triplex ferè inter vos eſt factio. Sunt qui dicant: conſcientiam ſub quemlibet veſperem examinare, non vacat. Alij paullo proterniùs: non lubet, etſi vacaret. Demum vero nomine ſodales: Et lubet, inquiunt, & vt vacet, nos curabimus. Sed neſcio an primi illi, his alteris cenſendi meliores. inter illos & iſtos exiguum eſt diſcrimen, niſi quod illi excuſationis mantelum præpandant culpę, non vacat, aiunt; iſti ſocordiam apertè profeſſi, diſſimulare nolent vitium, non lubet, inquiunt, Itane vobis, ô boni, nō vacat? Nimirum ad alia omnia vacamus, pręterquam ad ſalutis negotiū ſuas horas ſtudijs, ſuas luſibus, & ſomno ſuas idque liberaliſſimè partimur; ſuas ſibi horas menſa habet, vna cōſcientia nec horæ quadrātē ſibi vllâ ratione impetrat. Ad quaſcunque nugas abundamus tempore, cum vero â maculis eluenda conſcientia. *non vacat*. Sic tempus auariſſima tenacitate Virtutis ſtudio negamus, quod turpiſſima prodigentia, in ſomnū, in ludos, in confabulationes effundimus. Cùm ſalutis res agitur, *non vacat*; cùm ſordes animi detergendæ, *nō vacat*; cùm actiones præteritę dici magno emolumento remetiendæ, *non vacat*; cū horæ quadrans ſaluberrime ſuiipſius notitiæ dandus, tam anguſtum nobis tempus vt nec tum vacet: ſic ad virtutem contēdimus, inter vitia diſtricti· pudet dicere, honeſta non colimus, niſi quantum vacat: At quantum præmiū nos expectat, ſi occupationes noſtras, & mala hæc tenaciſſima abrumpamus? *Has ergo habentes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento*] *carnis & ſpiritu perficientes ſanctificationem in timore*. a *Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctiſicationem: Hac eſt voluntas Dei ſanctificatio noſtra*. b

At ſunt, quibus ſua placet ſegnities, & etiam ſine pallio, nil excuſationis opponūt; hoc labore ſuperſedere ſe poſſe autumant modo dicant *non lubet*: quod tantundem eſt dicere, ac nolo facere quod officij mei eſt, ſodalium legibus parere non volo, conſcientię tranquillitatem tanti non facio, vt eam his impendijs emam· Ah! miſeri, quovſque tandem veſtrū illud ignauiſſimum, *non lubet*. Filij hominum vſquequò graui corde! c Conſcientiæ puritas tanti eſt, vt operę pretium ſit omnino, eam vel maximis laboribus, vel quantauis moleſtia redimere. Suppliciorum extremum eſt, in vitio ſibi facere delicias, & mentem cauterio reſectam gerere. B. Greg. quiſquis inquit, vitæ ſuę cuſtodiam negligit diſcutere, quæ agit, quæ loquitur, quę cogitat, aut deſpicit aut neſcit, ſibimetipſi præſens non eſt, quia ſemetipſum quotidie exquirere atque cognoſcere ſollicitus non eſt. Ille autem veraciter ſibi eſt, qui ſe in ſuis actibus tanquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata quæ committimus, ſed idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clauſis oculis, in noſtra nobis deceptione blandimur. d

E veteri memoria in vos teſtes non producam: videte obſecro vel tantum ſodales veſtros alios, quibus hoc vnicè curę & cordi eſt, conſcientiam quotidie in ſincerum nitorem repurgare: nullum illi diem finiunt, cui hanc clauſulam non apponant: nullam illi noctem inchoant, cui hanc præparationem non præmittant? nunquam illi priùs in lectum quā in ſeipſos deſcendunt: errores ſuos quotidie obiurgant, quotidie aliquid ex vitijs ſuis demere conātur. De his optimè, quem modò dixit Gregorius: electorum eſt, inquit, actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exſiccare. Metuūt in his quæ ſe egiſſe meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetraſſe ſe intelligunt: timent ſubtilia diuina iudicia, etiam de his quæ in ſemetipſis intelligere fortaſſe non poſſunt. Vident enim videri diuinitus, quod ipſi in ſe per humanitatem non vident. Atque in hoc ſecreto interioris iudicij, ipſa mentis ſuæ executione conſtricti pœnitendo feriunt quod ſuperbiendo commiſerunt, Ibi namque aduerſum ſe, quidquid

quid ſe impugnat, enumeraut, ibi ante oculos ſuos omne quod defleant coaceruant: ibi quicquid per irã diſtricti iudicis decerni poſſit inueuntur: ibi tot patiuntur ſupplicia quot pati timent, nec deeſt in hoc iudicio mente concepto, omne miniſterium quod punire reos ſuos plenius debeat. *e*

Mercatores ſunt qui maria terraſque aſſiduis itinetibus circulantur; nunc Romæ, nunc Mediolani degunt; iam Pariſios, iam & Conſtantinopolim appellunt, domi ſuæ vix vnquam ſunt. Pace veſtra dixerim, tales & vos eſtis, vaga curioſitate omnium domorum incolæ, vna conſcientiæ domo pertinaciter deuitata, ita vix vnquam domi & apud vos ipſos eſtis. O Sodales, nuſquam eſt qui vbique eſt, foris Argus, domi talpa, Quàm autem hoc congruum rationi, vt qui per diẽ cũ tot alijs, veſperi ſecum ipſe, & cum ſua conſcientia loquatur. Ingredere & includere in medio domus tuæ; monet Ezechiel. *f* Tuta domus, arcanum cõſcientiæ: miſer eſt, & nec Deo nec ſibi viuit, qui hac domo habitare, neſcit qui cum cõſcientia conuenienda eſt, inertiſſimum illud objicit, *non lubet.* Sibi dictum putet vnuſquiſque ſodalium, quod Hugo Victorinus in hæc verba ſubmonet: Redi ad cor tuum, & ſubtiliter diſcute teipſum: conſidera vnde venis, quò tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis vel deficis, quibus cogitationibus magis incurſaris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationum machinis à maligno ſpiritu acrius impugnaris? & cum totum interioris & exterioris hominis ſtatum plenè cognoueris, non ſolum qualis ſis, verum etiam qualis eſſe debeas, de cognitione tui poteris ſubleuari ad contemplationem Dei. *g* Conſcientiæ rationes quiſquis bene vult ſubducere, quotidie ſubducat: hoc ipſo malè curatur conſcientia quia rarius, Ah, quàm malè eſt extra legem viuentibus, quicquid meruerunt, ſemper expectant, *h* Nam conſcientia accuſat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. quod iudicium eo certius punit, quo interius ſæuit. *i* Præclariſſimè Bernardus: Conſcientra mala, inquit, contriſtat animam, eamque Deo exhibet immundam, angeliſque & hominibus fœdam & ſibi ipſi turbatam & inquietam. Nulla enim pœna maior eſt mala conſcientia. Omnium ſiquidem delictorum noſtrorum ipſa eſt teſtis, ipſa iudex, ipſa tortor, ipſa carcer. Ipſa accuſat ipſa iudicat, ipſa punit, ipſa damnat. At verò conſcientia bona, tẽplum eſt Salomonis; vt idem Bernardus loquitur, ager benedictionis, hortus deliciarũ, aureũ reclinatorium, gaudium Angelorum, Aula Dei, habitaculum Spiritus ſancti, liber ſignatus & clauſus, & in die iudicii, aperiendus. Nihil eſt iuncundius, nihil tutius, nihil ditius bona conſcientia: premat corpus, trahat Mundus, terreat diabolus, illa erit ſecura vſque in finem. *k*

a 2. *Cor. c 7. v. 1.*
b 1. *Theſ. c. 4. v. 2. & 7.*
c *Pſ. 4 v. 3.*
d *Greg. hom. 4. in Ezech.*
e *Greg. l. 25. mor. c. 6.*
f *Ezech. c. 3. v. 24.*
g *Hugo lib. 3. de anima.*
h *Arb. ſatyr.*
i *Greg. l. 25. mor. c. 6.*
k *Ber. l. de conſc. proxime finem.*

§. III.

Idem alijs quibuſcunque commendatur.

NEmo hic præmoliatur, ſe lege non teneri. Piacularis confeſſionis lex neminem habet eximium. Atqui vero huic ritè inſtituendæ, neceſſarium prorſus eſt, conſcientiam excutere, & in notitiam deducere delictorum. Iſtud ſanè quo rarius, hoc & peius fiet atque remiſſius; ipſa exercitatione in hanc induſtriam roboramur. Qui in re familiari neglectum omnem cauere vult, expenſarum rationes quotidie inſpicit; vbi moræ & dilationes creſcunt, rem familiarem decreſcere neceſſe eſt. Idem prorſus hic, ſeipſum raro inſpicit. Horologij æquabilis ordo directricem manum quotidie poſtulat: conſcientiæ ſanitas quotidianis vult ſubſidijs fulciri. Epictetus pulchrè ſubmonens: Quemadmodum, inquit, inambulando caues ne clauum calces, pendemve diſtorqueas; ſic in degenda vita caue, ne gubernatricem actionum, mentem tuam lædas. Quod ſi in re vnaquaque obſeruabimus, omnia cautius aggrediemur. At ſi ſpinam aut clauum pede indueris, an non ea mox hora, eo certè die extrahes, ne pars læſa in ma-

malignum vlcus ſupputet? ita pedi conſulis. Et conſcientiam ſi læſeris (ſepties enim in die cadit iuſtus *a*) non eodem mox die medicinam facies? mucronem ſubtiliſſimum pedi eximis, & lethale vulnus tolerabis in conſcientia? Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, *b* vt ambuletis digne, Deo per omnia placentes. *c* In quæ verba inſigniter Auguſtinus; Dicitis, inquit, quid eſt ambulare? Breuiter dico *proficere*; ne forte non intelligatis, & pigrius ambuletis. Proficite, fratres mei, diſcutite vos ſine dolo, ſine adulatione, ſine palpatione. Non enim eſt aliquis intus tecum, cui erubeſcas & iactes te. Eſt tibi, ſed cui placet humilitas, ipſe te probet. Proba & teipſum tu ipſe. Semper tibi diſpliceas quod es, ſi vis peruenire ad id quod nondum es. Nam vbi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixeris, *ſufficit*, & periſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice. Noli in viâ remanere, noli retro redire, noli deuiare. Remanet qui non proficit; retro redit qui ad ea reuoluitur vnde iam abſceſſerat; deuiat qui apoſtatat. Melius it claudus in via, quam curſor præter viam. *d*

Laudata illa Moabitis Ruth, vt ſacræ paginæ teſtantur, *collegit in agro vſque ad veſperam, & quæ collegerat, virga cadens & excutiens, inuenit hordei tres modios. e* Conſtantiæ monet pertinax hic labor, & exigendæ ab animo rationis ſub ſerum veſperem. Quiſquis es, hoc tibimet tuto perſuade, non vſquequaque omnia ex amuſſi & ad vnguem te facturum, quin à te facta limam admittant, imo exigant: quantumcunque induſtrius & ſolers ſis, tamen puri ſeminis aceruum non colliges, quin collectum diligenter excutere oporteat, quãdo multa facimus, quæ velut caſſa nux omni nucleo carent, & præter ſolam virtutis ſpeciem nil habent in ſe pretioſi. Quam multi quærunt ſcientiam, & pauci conſcientiam! *f* Verendũ ſanè, ne olim cum reddenda erit ratio, eueniat nobis quod infelicibus illis Ephratæis, Iordanem tranſire molientibus. Hi namque à Galaaditis intercepti & interrogati an Ephratæi eſſent, illis negantibus imperatum porrò, vernaculi idiomatis notam ederent, pronunciarentque vocem *Scibboleth*, hoc eſt, ſpica granis plena. Hic miſeris inaſſueta lingua non patebat, neque illi aliud enunciare poterant quam *Sibboleth*, hoc eſt, culmus grano vacuus, è vocali hoc ſigno, hoſtes eſſe noſcebantur, ideoque *ſtatim apprehenſi iugulabantur in ipſo Iordanis tranſitu. g* Et nos in itu perpetuo atque tranſitu ſumus, è noſtro in orbem prorſus alium & nouum: neque fas tranſire vlli quem non excipiat ſeuerum examen, in quo ſola virtus reijcitur. Animus à virtute vacuus, velut ſteriliſſimus culmus ad incendia æterna deijcitur. At vero quemadmodum ſpicæ licet prægnantes granis, ob paleæ tamen ſterilem ſocietatem flagellis excutiuntur, ita vix vlli actus humani tam puri ab omni defectu & ſorde, quin & in his pretioſum à vili, ſincerum ab impuro ſit ſecernendum. Ergo teipſum, tuaſque actiones, mi Chriſtiane, cæde & excute, reijce paleam, remoue omnia quæ maculant. Et ſanè par eſſet, vt quod Ruth fecit: trium modiorum menſuram quotidie comportares. Hos ſacri interpretes aiunt eſſe cogitationis puritatem, locutionis veritatem, optimę operationis ſinceritatem, vt diem totum ſibi rapiant & ſanctæ cogitationes, & colloquia vtilia, & honeſtiſſimæ actiones vnius Numinis honori editæ. Et hoc ipſum nocturnæ diſcuſſionis pars erit, videre, num tres modios iſtos repleueris.

Omnes igitur cordis noſtri receſſus (inquit Caſſianus) iugiter perſcrutandi ſunt; & aſcendentium in eos veſtigia indagatione ſagaciſſima retractanda. *h* Aureus ille orator ad idem grauiſſime ſuos hortatur: Et ne, inquit, ita ſimpliciter ieiuniorum hebdomadæ prætereant, ſcrutemur ſuam quiſque conſcientiam, & rationem examinemus, & conſideremus quidnam in hac hebdomada probe actum ſit, quid in alia, & quale augmentum fecerimus ad ſequentem, quas in nobis affectiones correxerimus; quod ſi vitam noſtram non inſtituerimus; magnam animæ noſtræ curam habentes, nihil nobis vſui erit ieiunium vel inedia quam toleramus, præſertim ſi comperti fuerimus inferiores his, qui tantum ſtudium colligendis opibus impendunt. *i* Opus ſuum probet vnuſquiſque: vnuſquiſq; enim onus ſuum portabit. *k* Suum opus, inquit Anſelmus non alterius examinet, vt Phariſæus publicani. Neque tantum peccata, ſed & actiones alias, quantum-

uis bonæ videantur, examinari vult Paulus. Deus quàm primum lucem creauit, inſpicere, illam & experiri voluit: *Et vidit Deus lucem, quod eſſet bona l.* Quid luci cum huiuſmodi experimentis? an non de bonitate illius con ſtabat, maximè cùm Deo eſſet creata? Conſtabat omnino, ſed oſtendit hic bonus Deus, qua ratione noſtra nobis opera tentanda ſint & experienda, quantumcunque bona illa & lucida videantur. Sunt quæ nitorem, non tamen naturam auri habeant,

Chriſtus diſcipulos ſuos ſuper fama ſua examinans: Quem, inquit, me dicunt eſſe turbę m? Idem & noſtrum quiuis de ſe interroget: Et quem me aiunt eſſe ciues mei? Quem? expecta ſis, mi homo, reſpondebo. Aiunt te eſſe hominem potulentum & madidum, vini amantiſſimum, & in dies pœnè ſingulos ebrium: & forſan tu ſolus hoc ignoras? Aut dicunt te Veneris eſſe mancipium, ad omnem petulantiam & libidinem proiectum, ore, oculis, manu iuerecundum: & forſitan tu ſolus hæc neſcis? Aut non negant te cetera probum, ſed deparcum, ſordidum, auarum Euclionem qui multæ pecuniæ longe ſit appetentior quàm puræ conſcientiæ, auidior numi quàm cęli: & fortaſſis te ſolum hæc latent? Aut, conſtanter aſſerunt te hominem eſſe turgentis ſupercilij, ore aſperum, geſtu inflatum, ceremoniarum & pompę cupidiſſimum, oſtentatione & arrogantia plenum: & forte tibi vni hęc ignota ſunt? Aut, non equidem diſſimulant te pacis & concordiæ inimicum, omnis iniuriæ impatientem, ad arma & iram præcipitem ruere, difficillime placari: & tu forſan te talem ad hoc temporis non credebas?

Aut, plerique affirmant te dandis conſilijs illuſtrem, politicum, comem cetera te hominem tui ſenſus & cerebri eſſe, pertinacem & æueæ ceruicis, nec religionis adeo tenacem: & fieri poteſt vt tibi ſoli hæc nunquam innotuerint? Aut, vox fere omnium eſt, te quietis tam amantem, vt nihil tibi dulcius ſit quã feriari & otio diffluere: & tu forte hoc virtutis in te non notaras? Aut, fatentur plurimi, te precum quidem ſtudioſum, ſed patremfamilias incurioſe agere, & pecuniam vtrâque manu inſigniter dilapidare: & forte an tibi hæc à nemine obiecta? Aut, nemo eſt qui non accuſet liuidos dentes tuos & oris mordaciſſimum acetum, quo omnium famam perfundi dicunt: & tu fors edentulum te credebas & manſuetæ linguæ hominem?

Quid ergo contra ſermones hos obducis? omnéſne falſi? Sæpe fit, mihi crede, vt hominem ſibimet ignotiſſimum, intus alij & in cute norint. Tu ergo tuam conſcientiam quot diebus interroga, non mentietur: ſi illa te reum pronunciârit; errores ne defende, ſed emenda & corrige: ſi inſontem te abſoluerit, rumores populi generoſa patientia contemne. Conſcia mens recti, famæ mendacia ridet.

Auguſtinus olim intrepide de ſelpſo: Senti de Auguſtino, ait, quicquid lubet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet. n Idem, quicunque alius ſerenæ conſcientiæ homo liberrimæ dicat; Loquãtur de me alij quod volunt, modo me ad Dei tribunal defendat conſcientia. At quomodo defendet eum à quo neglecta, oppreſſa, vix vnquam loqui permiſſa? Hic forte dicas, quanti ſunt, qui vix ſemel in anno, conſcienciæ ſuæ poteſtatem faciunt loquendi: & nos quotidianas illius accuſationes toleremus? Et quid oro, Chriſtiani, malæ cauſſæ argumentis peioribus patrocinamur? Non eſt bonitas peſſimis eſſe meliorem, aut effrenatiſſimis moderatiorem; non inde conſcientia noſtra erectior eſt, quod ab alijs ea calcetur, neque nos culpæ eximit tantus aliorum neglectus. Iobus conſilijs ſanioribus vſus: Veruntamen, inquit, vias meas in conſpectu eius arguam, & ipſe erit ſaluator meus, & annexa cauſſa: Verebar, inquit, omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti o. Vt tuum, ô mi Deus iudicium prę uerterem, diebus omnibus meipſum iudicaui, & velut à deprehenſo reo pœnas repetij.

Pulcherrime & ex natura rei de hoc diſſerens Chryſoſtomus: Eſt tibi tribunal, inquit, multum habens emolumentum, & nullam referens accuſationem. Conſtitue ſuper conſcientia iudicantem rationem, & in medium omnia tibi patrata propone, animę tuæ peccata ſcrutare, & pœnas exige diligenter, & dic: Quamobrem hoc, & hoc auſa es? Et ſi hęc quidem fugiat, aliena diſcutiat, dic ad eam: Non de his te iudico, non pro his veniſti te purgatura. quid enim ſi ille malus? quare tu hoc, & hoc admiſiſti? Reſponde, noli accuſare, tua

re, tua conſideres, non aliena. & eam in hanc anxietatem agas continuè. Poſtea, ſi nihil quod dicat, habeat, ſed refugiat: dilania flagellans eam quaſi quandam ancillam inſolentem, & fornicantem: & quotie iudicium huiuſmodi conſtitue (*quotidie, nota Gerarde. quotidie*) & ignis flumen deſigna, veneniferũ vermem, tormenta reliqua: nec eam amplius ſinas diabolo copulari, nec impudenter loquentem toleres: Ille venit ad me, ipſe mihi tendit inſidias, ipſe me tentat, ſed dic ei: Niſi tu velis, illa omnia ſuperflua. Quòd ſi rurſum dicat: Corpori connexa ſum, carnem induta, mundum habito, in terra commoror, dic ad ipſam: Hæc omnia ſunt excuſationes & prætextus. Nam & ille carnem erat indutus, & ille mundum habitans, & in terra conuerſañs, probabilis fuit: quin & tu ipſa, cum bene te geſſeris, carne circumdata id facis. Quòd ſi doleat hæc audiens, ne tollas manum: non enim morietur, ſi percuſſeris, ſed eam ex morte erues. At ſi rurſum dixerit, quod ille exacerbauit, ei reſponde: ſed tibi licebat nõ exacerbari. certè frequenter iram compreſſiſti. Si dixerit, quod illius ſpecies me ſublcuauit, dicas ei, ſed tu poteras continere, propone victos, propone primam mulierem quę dixit: Serpens decepit me, nec à crimine liberatam. Cum autem hæc examinaueris, adſit nemo, nemo tumultuetur: ſed ſicut iudices ſub velis iudicant ſedentes: ſic & tu pro velis, quietis tempus & locum inquire. Et paruorum magnas exige pœnas, ne magnis vnquam approximes. Si per ſingulos hoc feceris dies (obſerua iterum Gerarde, ſingulos dies) cum fiducia ſtabis ante tremendum illud tribunal. *q*

Ita verbum è verbo expreſſit Chryſoſtomus, qui vna grauiſſimè queſtus: ſed nos, inquit, non ita facimus, ſed omne contrarium. nam ſimul atque reclinati ſumus omnia verſamus, ſæcularia, & hi quidem immundas inferunt cogitationes, hi vero fœnora & commercia, & corruptibiles curas *r*. Ita ſomnum peſſimè auſpicamur, inter vanas, auaras, inuidas; inter impuras & ſordidas cogitationes, ita nec dormimus quidem ſine vitio, cum tam vitioſè obdormiſcimus.

Hoc eſt quod Chriſtus toties repetitis clamoribus inculcat; Vigilate & orate, quia neſcitis diem neque horam, quâ Dominus veſter venturus ſit. *ſ* Et vos eſtote parati, quâ horâ non putatis, filius hominis veniet. *b*

Peſtilentiſſimæ incogitantiæ, & inexplicabilis audaciæ eſt, conſcientiam ægram, & lethalis culpæ, vel vnicæ ream, ad lectum deducere, ac plumis ſe ſepelire, nec prius Numinis offenſas deprecari, & cum Deo in gratiam redire. O mortalium miſerrime, perijiſti, & ęternum perijiſti, ſi nox hæc hęc tibi ſit vltima. Et cuius promiſſis ſecurus, poſt hanc plures tibi noctes polliceris? Diebus pœne ſingulis immatura efferuntur funera; morte ſubita hinc illinc plurimi rapiuntur ad tribunal, & tu nihilominus offenſo & irato tibi Deo, lectum temerarius irruis? Ah, infelix, quam non ludendum eſt cum *Æternitate*! leui obſtaculo aut concuſſu, momento vnico ſpiritus intercipitur, & omne tuum viuere conſumptum eſt: cras cadauer tuum in ſandapilâ, animus erit in gehenna, ſi non prius peccatum excludas, quam ſomnum admittas. His ſeſe periculis ſubducit, qui ſopori ſe permiſſurus, ante ſerio euigilat, & quicquid per diem noxarum næuorumque contraxit, dolore abſtergit & emendationis propoſito.

Hic talis licet eâ nocte vitam finiat, vita tamen beatiore non excidet. Ergo vigilate, quia neſcitis neque diem neque horam: Eſtote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.

Sermonem, Gerarde, vnà cum die finiamus. Lux hęc abijt, ſed non ſine linea, quod tibi mihique gratulor. Longus fui, fateor, ſed prędixi hoc futurum, & ideo longam à te patientiam poſtulaui. Ego quidem oppido feſſus ſum dicendo, ſed non dubitem, quin tu etiam audiendo. Vtrique fatigationem ſomnus eximet, ſed ſomnus quem præceſſerit Examen Conſcientiæ, vt non doceamus tantum facere, ſed & faciamus.

a *Prou.c.24.v.16.* b *Epheſ.c.5.v.15.* c *Gloſſ.c.1.v.10.* d *Aug.ſer.15.de verb.Apoſt.* e *Ruth.c.1.v.17.* f *Bern.c.21. int.dom.* g *Iudic.c.12.v.6.* h *Caſ.coll.l.1.c.12.* i *Chryſ hom.11. in Gen. ante med.* k *Gal.c.6.v.4. & 6.*
l *Gen.c.1.v.4.* m *Luc. c.9.v. 18.* n *Epiſt. ad Secundinum Manich.* o *Iob.c.13.v.15.& c.9.v.28.* p *Chryſ.tom.5.hom. 46.ad pop.Antioch.* q *Chryſ. ib.* r *Mat.c.24.v.42.* ſ *Luc.12.v.40.*

LIBER

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

INGRESSVS AD SERMONEM DE CVLTV CÆLITVM.

POLYCHRONIVS ET GERARDVS COLLOQVVNTVR.

POLYCH. Diem primum ad Conſciētię tribunal exegimus: hunc alterum Diuis cælitibus dicabimus. Ante omnia velim audire ex te, & quæſo ignoſce quæſtioni, Gerarde: Chriſtianus es? GER. Sum. POL. Catholicus? GER. Sum: POL. Ergo iam perorauimus magnam partem. Nemo Catholici ſanguinis fuit vnquam, qui Cælites negaret eſſe venerandos. An nos damnabimus, quicquid omnia retro annorum ſęcula probarunt? Laus Sanctorum, Laus Dei; qui omnis ſanctitatis fons eſt & origo. Quicquid honorandum aut commendandum in Diuis eſt, DEI donum eſt. quicquid igitur honoris aut cultûs Cælitibus impenditur, id omne in omnium auctorem Deum meritiſſima penſione refunditur. Laudatio ſerui honor eſt domini. Quod beatus Hieronymus diſertè affirmans. Honoramus, inquit, reliquias martyrum, vt eum cuius ſunt martyres, adoremus: honoramus ſeruos, vt honor ſeruorum redundet in dominum, qui ait: qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit *a* In eandem ſententiam beatus Gregorius Nazianzenus concedit, &: Athanaſium, inquit, laudans, virtutem laudabo, quoniam omnes virtutes complexu ſuo tenet. Virtutem autem laudans, Deum laudabo, à quo virtus ad homines promanat, cuiuſque beneficio nobis contingit, vt ad eum per cognatam illuminationem euchamur, vel potius reuehamur. *b*

a *Hier. epiſt. 53. ad Ripar.*

b *Greg. de laud. S. Athanaſ. Alex. arch.*

§. I.

SAlomon humanę ſapientiæ miraculum, in eum errorem à feminis faſcinatus eſt, vt pro vno, plurimos Deos venerari cœperit. Roma caput Orbis, & veræ religionis nunc Antiſtita, olim eò prolapſa eſt abominandæ pietatis, vt diuerſorum deorum ipſa triginta millia percenſuerit nominatim & coluerit Proh quæ iſta eſt & quam vilis deorum annona! alij longiùs etiam progreſſi infinitos pęnæ deos poſuere; alij nullos: prouidentes alij, aliqui otioſos. Nos, quotquot Chriſtiani ſanguinis cenſemur, Deum vnum agnoſcimus, Diuorum longè vltra triginta millia veneramur. Sed aliud eſt Deus, aliud Diuus, qui quicquid honoris habet & ornamenti, habet à Deo.

Priſco æuo diuerſi generis amici numerabantur. Erant, quos *Primæ admiſſionis* amicos dixere. Alij ſecundæ, tertiæ alij vocabantur, ſcilicet ex ordine quo admittebantur. Tiberius

imperator, ipſe amicos, ſolitus deſcribere in tres claſſes; & ab hoc more admiſſiones dictę. Si hæc infima diuinis fas conferre, Deus etiam amicos numerat, ferè triplici claſſe diſtinctos. Amicos tertiæ admiſſionis dixeris, qui in gratia ſunt apud Deum, ſed etiamnum inter mortales degunt. Iſtos verò ſecundæ admiſſionis nũcuparis, qui vita functi & cęlo deſtinati, ſed nec dum cælo admiſſi. At illos velut primæ admiſſionis familiares iure veneramur, quos Deus cælo iam recepit, beatiſſimis ſedibus locauit, & verè *admiſit* in conſpectum. Et hos ſciamus auxiliari nobis & noſſe, & velle, & poſſe. Preces noſtras audiunt, miſerias, & ærumnas noſtras vident, idque in eo qui videt auditque omnia Deus illis voluntarium ſpeculum, & theatrum longè quàm ampliſſimum eſt, in quo eis vniuerſa prout ſunt, repræſentantur. Hęc illi aſſidue contuendo, incredibili prorſus voluptate profunduntur. Beati vtique immortali lumine circumfuſi, & plura & clariùs cernunt in Deo, quàm vllus olim prophetarum. Atqui prophetæ ea viderunt quæ eſſe deſierant, & præuiderunt quæ nondum erant.

§. II.

CVr ergo Cęlites, qui omnigena felicitate circumfluunt, ea neſciant quę ad ipſos ſpectant, quęque ab ipſis ſciri cupiunt ij, qui opem illorum implorant? Helias clariſſimus Hebræorum vates iam in ſublime curru igneo fuerat euectus, & tamen quid Ioramo Regi euenturum eſſet cognouit, & ad eum ſuper futuro ſtatu litteras ſcripſit *a*. Diuinus Paulus à Corinthijs corpore aberat, ijſdem tamen pręſens animo; & iſte nunc cæleſtis gloriæ iubar indutus, rerum in ſcientia laboret? An non primus à Chriſto Pontifex Petrus Chriſtianis promittit, non modò ſe dum viueret, ſed & mortuum vniuſcuiuſque illorum memorem fore? Dabo autem operam, inquit, & frequenter habere vos POST OBITVM MEVM, vt horum memoriam faciatis *b*. Iſtud promiſſi probè cœpit Chryſoſtomus, eaque de cauſa, die Principibus Apoſtolis Petro & Paulo natali, ſuis Petrum verbis compellat, monetque fidei & pollicitationis, vt qui ſuis diſcipulis promiſiſſet, eorũ ſe haud immemorem, poſt diſceſſum è vita futurum. Ergo nouerunt beati quinam opem illorum implorent; ergo nil obſtat quã notitiam hanc, quo minus auxiliari nobis poſſint. At iam cælo iniuriam fecerit, qui beatiſſimam illius familiam non quidem neget id noſſe, ſed nolle affirmet: *Caritas nunquam excidit. c* Caritas apud illos nunc auctior, inuiolabili curſu Æternitatis manet intemerata. Et nos proniſſimam eorum in mortales voluntatem in dubium vocemus? Vere & venuſte Cyprianus: Magnus, ait, illic carorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum; frequens nos & copioſa illic turba deſiderat, iam de ſua immortalitate ſecura, & adhuc de noſtra ſalute ſollicita *d*. Quis autem cum ratione ambigat de ampliſſima eorum poteſtate gratiaque apud Deum, à quo, vt canit vates Regius, *Conſtituti ſunt principes ſuper omnem terrã. e* Ita ijs ipſis olim per Ioannem arcaniſſimorum conſcium promiſit: Qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas *f* Ergo iuuare nos norunt, & volunt & poſſunt.

a 2. *Paral.c.* 21. *v.* 12.
b 2. *Pet.c* 1. *v* 13.
c 1. *Cor.c.* 12. *v.* 8.
d *Cypr.l.de immort.*
e *Pſ.* 44. *v* 17.
f *Apoc.c.* 2. *v.* 16.

CAPVT II.

CVLTVS CÆLITVM contra opiniones aſſeritur.

GER. Obſecro, Polychroni, bona tua venia, liceat mihi, ſicut heri pigrum, ſic hodie hęreticum agere, & quę ſtrictim in fundamentum à te prolata, tricorni ariete concutere.

Placidiſſimam quietem Diuorum turbari neceſſe eſt, ſi ad hominum vota voceſque animum debeant attendere, cum alioqui immenſiſſimæ voluptatis ſuauitudine ſic abſorbeantur, vt aliò mentem nequeant auocare. Hoc primum; en & alterum cornu. In Chriſtum Seruatorem ea ratione iniurij erimus, ſi alijs inſuper aduocationem noſtram cõmittamus. En & tertium. Nullum eſt in diuinis oraculis edictum quod ab eis opem & tutelam

telam iubeat expoſcere.

§. I.

POL. Goſſipio, non ferro præfixus eſt hic tuus aries. Et ô fatuam religonem! beatarum mentiũ quę Deo feliciſſimè potiuntur, vim & efficientiam eo modulo metiri velle, quo noſtros animos corporum cuſtodia & concretione impeditos. Quid in mortalitatis mala ſuperos adoptamus? hac quidem ratione Angelis, vix liberum vllum tempus aut ſolutum foret, ſi humanæ calamitates illorum continuæ felicitati obſtruerent. Sic & alij Cælites æternis delicijs immerſi, vix mutuos in ſe aſpectus flectere auderent, ſi hac reciprocati amoris beneuolentia, à diuinis amplexibus abſtraherentur. Somnia ſunt hęc, quę noſtros mores affingunt cælo, & quod terra patitur, id fieri putant inter ſidera. Alij mores ſupra nos ſunt & vitę ratio noſtræ longe diſſimilima: Beatiſſimæ cum Angelorum tum hominum mentes, in eo quem nunquam videre deſinunt, dilucidè vident, quæ ad illos pertinent omnia, tamquam lineas in ſuum cẽtrum coeuntes, cum inferior hic mundus perfectè contineatur & diſtinctè reprę ſentetur, in archetypo illo infinitæ capacitatis mundo. Gregorius de Angelis: Interius, inquit, exteriuſque ſciendo diffuſi ſunt, quia ipſum ſcientiæ fontem contemplantur. quid enim de his quæ ſcienda ſunt, neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt *a*? Et de beatis alijs? Quia, inquit in æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt? *b*

a *Lib.* 1. *moral.c.* 2.

b *Lib.* 4. *c.* 33.

§. II.

SEd tui arietis cornu alterum retundo. Palam & liberrimè fatemur cum doctore Orbis: Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus IESVS. *a* Hic humanæ gentis Aduocatus, Mirabilis Vnus, Abſolutus eſt, qui ſuo & nomine & auctoritate loquatur. Sed negare inferiores alios velut ſequeſtres & proxenetas, quos eò produxerit ſuprema Chriſti auctoritas, diuinis paginis planè non repugnat. An non Moſes ſua ſe voce diuulgans? Ego, inquit, ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos, in tempore illo. Propter hanc eandem rationem Baſilius in Niceno Concilio ſecundo laudatus, Apoſtolos & Martyres vocat Mediatores, eorum opem implorandam docet his verbis: Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat; qui rurſus lætatur hos oret? hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. *b* Eleganter Gregorius Nyſſenus Theodorum clariſſimum Martyrem obſecrat, vt immanitatem Scythicam armatoſque cuneos Orienti iam imminentes ſuis precibus auertat: Vt miles, inquit, pugna pro nobis, vt martyr pro conſeruis; vtere libertate loquendi, &c. Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem item theologum ac diſcipulum dilectum, vt pro Eccleſijs quas conſtituerunt, ſint ſolliciti *c*. Chryſoſtomus, Regum & Principum Conſtantini Magni pręcipuè pietatem in Diuos dilaudans: Et ille, inquit, qui purpuram geſtat, ad ſepulchra illa ſe confert, vt ea exoſculetur, abiectoque faſtu ſtat ſupplex, ſanctoſque obſecrat, vt ipſi apud Deum præſidio ſint *d*. Sed mens mihi nõ eſt priſcorum Patrum, qui luculentè idem teſtantur, ſyllabum hic texere: Quod ſi cenſura ſit ingeniorum, ijs ego facilè crediderim, quibus perſuaſum eſt neminem vllum Origenis aut Auguſtini ingenio par vnquam habuiſſe. Igitur quid Origenes, quid Auguſtinus hac in re ſenſerint, narratione breui, ſed fideliſsima pandam. Origines: Incipiam, inquit, me genibus proſternere & deprecari vniuerſos ſanctos, &c. O ſancti Dei, vos lacrimis & fletus pleno dolore deprecor, vt procidatis miſericordijs eius pro me miſero, &c. Heu mihi Pater Abraham deprecare pro me. ô beate Iob viuens in perpetuum apud Deum, & victor, permanens in conſpectu regis Domini, ora pro nobis *e*. Auguſtinus multò clariſsime hanc in Diuorum poſcenda ope religionem firmat, & Iobi verba ſic interpretatur: Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei. Angelos videtur poſtulare, vt pro eo deprecẽtur, aut certè ſanctos vt pro pœnitente orent *f*. Et Auguſtinus ipſe D. Cypriani auxilium implorãs: Adiuuet itaque nos, inquit, orationibus ſuis in iſta carnis mortalitate, tanquam in caliginoſa nube laborantes, vt donante Domino, quantum poſſumus, bona eius imitemur *g* In opere illo nobiliſſimo de Ciuita-

uitate Dei, hanc formulam conſuetæ precationis (ô Sancte, memor eſto mei) ore omnium Chriſtianorum vſurpari affirmat his verbis,

Quiq; ſui memores alios fecere merendo:

Prorſus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Chriſtiano, cum ſe cuique Sanctorum humilis quiſque commendat & dicit, Memor eſto mei, atque vt id eſſe poſſit, promerendo efficit *h*. & : Cum itaque recolit animus vbi ſepultum ſit cariſſimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus *i*. Ideo idem Auguſtinus, ad ſubſidium à conſtantiſſimo martyre Stephano petendum hortatur, facilius enim orationes illius pro orantibus quam pro lapidantibus admittendas. *k* & : Iniuria eſt; inquit, orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari *l*. Nam Sanctorum martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi ſui *m*. Omnes martyres qui cum Deo ſunt interpellant pro nobis. Non tranſeunt eorum interpellationes, niſi cùm tranſit gemitus noſter *n*. Gaudeant de vobis qui orant pro vobis *o*. Num tibi, Gerarde, ſolem claro meridie illuſtrioribus radijs vis allucere? nihil capit qui hæc non capit.

a 1. *Tim. c.* 2. *v* 5.
b *Baſil oras.* 20. *in* 40. *Martyres.*
c *Greg. Nyſſ. or. in Theod. mart.*
d *Chryſ. hom.* 26. *in ep. ad Corinth.*
e *lib.* 2. *in Iob.*
f *Aug. tom.* 4. *Annot. in c.* 19. *Iob v.* 21.
g *lib.* 6. *contra Danatiſt. c.* 1.
h *tom.* 5. *lib.* 21. *de ciuit. Dei, cap.* 27. *proximè finem.*
i *tom.* 4. *lib. de curâ pro mortuis gerenda ca* 4.
k *ſerm.* 1. *de S. Stephano.*
l *ſerm.* 17. *de verb. Apoſt.*
m *q.* 108 *in Exod.*
n *tom.* 8. *in Pſal.* 85. *paullo ante finem.*
o *in Pſ.* 88. *fine.*

§. III.

QVOD tertio loco diuinas paginas requiris, en dictorum teſtes Vates Hebræus Baruch: Domine omnipotens, inquit, Deus Iſrael, audi nunc orationem mortuorũ Iſrael, & filiorũ ipſorum qui peccauerunt ante te *a*. Obſerua mihi verba, *orationem mortuorũ*. Ergo etiam mortui orant? Vtique, ſed ij qui iam viuunt ſupra cęruleas illas ſtellarum plagas. Laudatiſſimus dux, Iudas Machabæus per quietem vidit Oniam Pontificem paſſis manibus pro populo ſupplicantem. Proximè hunc alius ſenio & maieſtate venerandus aſſiſtebat, quem Onias velut digito deſignans: Hic eſt, inquit, qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate, Hieremias propheta Dei. *b* Quin & ipſe purpuratus epulo in flammis pro fratribus rogat, ne & ipſi veniant in locũ illum tormentorum *c*: Et Petrus ac Paulus in ſummis beatorum delicijs, iam ex toto ſecuriſſimi, tacebunt? Hoc ſenſu Hieronymus ratiocinatus: Sanctus Paulus Apoſtolus, inquit, ducentas ſeptuaginta ſex animas ſibi dicit in naui condonatas, *d* & poſtquam reſolutus, eſſe cœperit cum Chriſto, nunc ora clauſurus eſt, & pro ijs, qui in toto Orbe ad Euangelium ſuum crediderunt, mutire non poterit *e*? Diuino pariter imperio Iobi tres cognati ad Iobum ſic ablegantur: Sumite vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis, Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia *f*. Ergo Numinis iram mitigabit homo, etiamnum ſceleribus obnoxius, & ciuis iam cælo donatus, iam Numini proximus, id non poſſit? Tot in cælo potentiſſimi oratores nullam mortalitati noſtræ gratiam exorabunt? tam copioſæ fragrantiæ nubes fœtoribus noſtris mederi non poterunt? quid autem ſunt cælitum preces, niſi odorum ſuauiſſima congeries? Hoc eis nomen tribuit beatiſſimus Ioannes, &: Habentes, inquit, ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctornm *g*. Ergo, Gerarde, hæreticam laruam quã ſumpſeras, iam tuto ponere licebit iterum, & certam Diuorum opem agnoſcere. GER. Si ergo Cælites colendi, an non cum delectu id faciendum; an non alij præ alijs, veneratione afficiendi! num alius alio non ſublimior eſt in ſedibus beatorum;

a *Bar. c.* 3. *v.* 4.
b 2. *Mach. c.* 15. *v.* 12,
c *Luc. c.* 16. *v.* 27.

d *Act.c.27.v.24.& 37.*
e *Hier.tom 4 contra Vigilant.*
f *Iob c 42.v.8.*
g *Apoc.c.5.v.8.*

CAPVT III.

Quinam Cælitum præcipuè colendi.

POLYCHR. Hic videri poſſumus in ipſo limine offendere & errare, dum quærimus ne erremus. Audio ſcriptorem ſacrum qui moneat: Noli etiam inquirere de meritis Sanctorum, quis alio ſit ſanctior, aut quis maior fuerit in Regno cælorum? Quidam zelo dilectionis trahuntur ad hos vel illos ampliori affectu, ſed humano potius quàm diuino. Magnum eſt vel minimum eſſe in cælo, vbi omnes Magni ſunt, quia omnes filij Dei vocabuntur. Sed pace tua, ò magne, & ô ſancte ſcriptor, præceptis tuis nil refragatur noſtra quæſtio: Non illorum dignitates diſtinguere, ſed noſtrum obſequium inſtruere, animus eſt. Nec malè hic credam, me omnium voce loqui, ſi dicam ſecundum Chriſtum IESVM, qui orbem reſtaurauit ſuo ſanguine, matrem Chriſti, & beatiſſimas illas mentes Angelos, præcipuo cultu eſſe venerandos. Hoc ratio, hoc auctoritas ſacræ paginæ, hoc priſcorum Patrum volumina, hoc omnis antiquitatis conſenſus docet. Sit, qui neminem Diuorum nôrit, matrem Dei Deóque proximum famulatum, Angelos ignorare non poteſt. Non neſcio Chryſoſtomum in beati Pauli tutelam mirifico affectu tranſijſſe, cuius & iconem in ſuo muſeo aſſiduè oculis voluit obuerſari. Scio Sanctos Philippum & Ioannem Baptiſtam à Theodoſio Imperatore præcipua veneratione cultos. Noui, Paulum Elcanum ſancto Nicolao & ſanctæ Catharinæ deuinctiorem quàm Diuis alijs. Non me latet à beata Eliſabetha Haſſiæ, Landtgrauia, Ioannem Euangeliſtam in Diuum tutelarem adſcitum; & regem Angelorum Eduardum, nulli huius Apoſtoli nomine petenti, quiddam negare ſolitum. Non ignoro Hungum regem Pictorum diuo Andreæ, Carolum Siciliæ regem diuæ Magdalenæ, Conſtantiam Conſtantini Imperatoris filiam diuæ Agneti virgini, Zimiſcam Imperatorem diuis Georgio & Theodoro martyribus, Vrbanum II. Pontificem diuo Benedicto ſingulariter deuotum extitiſſe. Pari ratione alij alios ſibi patronos delegerunt, omnes bene & piè. Sed neque noſter, puto, errabit amor, ſi præ Diuis alijs omnibus, ad Beatiſſimæ Virginis, Dei matris, ſanctorumque Angelorum, patrocinium confugiamus. Gerarde, ſi piè viuere & ſanctè mori in animo nobis, à matre Dei & ab Angelis deprecationem efflagitemus: perire non poteſt qui tales ſibi conciliauerit patronos. Ita ego quidem inter Cælites Matrem Domini, & ſanctos Angelos ſingularibus obſequijs cenſeo nobis in amorem deuinciendos, vtrumque paullò explicatius nunc doceo.

§. I.

VIrgo beatiſsima, Dei mater MARIA, nullius preces aſpernatur, in omnes beneficiorum diues eſt. Quò maior rogantis eſt miſeria, hoc amplior dantis miſericordia. Pulchrè & cum ſenſu Bernardus: Ipſam, inquit, ſequens non deuias; ipſam rogans non deſperas; ipſam cogitans non erras; ipſa tenente non corruis; ipſa protegente non metuis; ipſa duce non fatigaris; ipſa propitia peruenis *a*. Ille ſolus huius Virginis laudes ſileat, qui fideli prece appellatam, ſuis neceſsitatibus ſenſerit defuiſſe. Illud in hac Virgine admirãdum, & opulentiſsimæ gratiæ illuſtriſsimum argumentum. Adeò in huius Virginis vultu & auguſta venuſtas, & verecunda Maieſtas certabant, vt vel ſolo aſpectu, vel ipſis tantum oculis etiam muta concionaretur, & aſpicientis ſe animo caſtiſsimam flammam ſubijceret. neque ſolum omnes ſui ſpectatores, ad pudicitiam mirifice accendebat, verùm etiam ſi quid obſcœni ignis in ſpectantium mente ſæuirer, protinus ſuo vultu, velut frigida, extingueret. Auctores huius & teſtes complures ſunt *b* Hinc forſan antiqui Patres, contra carnis maligniores illecebras, Virginis huius imaginem, velut Virtutis ſpeculum, aſpicere, tam potens quam ſuaue remedium cenſebant. Hinc illa Clareuallenſis Præſulis aſsidua exhortatio: Reſpice Stellam, voca MARIAM. Proxima Numini hęc Virgo eſt, quę numẽ peperit, quæ terris Deũ dedit. Cum hanc Virginẽ laudamus, feliciori encomio, ad Deum aſſurgimus. Et quam laudẽ hac Virgine dignã humani

mani oris paupertas reperiat? Sole clarior, Luna pulchrior; cælum premit, ſideribus cingitur. Verè hortus concluſus, & paradiſus voluptatis, imo horto floridior, & paradiſo amœnior eſt. Propinquo Numine potētiſſima, virginitatis flore pulcherrima, in tota rerũ vniuerſitate eminet; quàm pulchra tam benigna, quàm potens tam propitia. Vt Deum caperet, cęlo maior eſſe debuit: ſic Deum concepit vtero, & enixa eſt, vt cælum in terram traheret, & caſtiſſimis viſceribus auream immenſamque cæli majeſtatem vinceret.

At cum de Virgine hac dixerimus omnia, tacuiſſe plura videbimur: innumeris & æternis virtutum facibus collucet. Quicquid præconij & laudis, quicquid ornamentorum & nominum per quoſcunque titulos ingreſſi, in hanc Diuam congeſſerimus, maius tamen elogium non ſuppetet, quam vnum illud naturæ ipſi obſtupeſcendum, MATER & VIRGO, Mater Dei, Virgo perpetua, Virgo ſine exemplo, Virgo ſine pari, omnibus antiſtans, nec primam habere ſimilem viſa, nec ſequentem; inter ſanctas ſanctiſſima, inter puras puriſſima, cæleſte prodigium, Virtutis ſpeculum, Mundi miraculum, Orbis vtriuſque gaudium.

a *Bern. ſerm. 2. ſuper Miſſus. &c.*
b *S. Tho. p. 3. diſt. 3. q. 1. art. 2. S. Bonau. q. 2. & 3. Gabriel. Halenſis, alij poſt. D. Ambroſium.*

§. II.

VAticinatur olim de ſe Virgo beatiſſima: Beatã me dicent omnes generationes *a*. Ab æuo in æuum ſic erit. Vel hoſtes tui, ô Virgo, præconium tuum augebunt. Tu illa regina cæli, terræ, maris: Tu Angelorum hominumque Domina: Tu fons miſericordiæ vberrimus. Tu intemerata mater, & humani generis ſoſpitatrix perpetua, ſemper fouendis mortalibus munifica, dulcem matris affectionem miſerorum caſibus diſpenſas. Nec dies, nec quies vlla, ac ne vix momentum quidem tenue tuis tranſcurrit beneficijs otioſum, quin eos qui tuam opem inclamant, mari terraque protegas, & depulſis vitæ procellis ſalutarem porrigas dexteram. Te ſuperi colunt, obſeruant inferi. Tu ſolem luminas, Orbem exhilaras, tartarum calcas; Tibi reſpondent ſidera, ancillatur terra, ſeruiunt elementa. Supra te nihil niſi Deus eſt, infra te eſt, quicquid Deus non eſt. Tu Luna ab illo Sole proxima. *Beatam te dicunt omnes generationes.* Quot enim librorum volumina, quot per orbem templa; quot diuites templorum aræ, quot facundi titulis ac donis parietes, quot ſacrorum hominum cætus, quot piorum iuuenum ſodalitia ſe colunt, tuas laudes commemorant, tuis honoribus deſeruiunt? *Beatam te dicunt omnes generationes.* Omnibus retro ſæculis, omnes hominum ordines, vbique terrarum & locorum te *Domini Matrem* religioſiſſimo cultu venerantur. Vna vbique Virgo es, ſed materni diuinique affectus ignem locorum varietate multiplicas: templa ornas, ſcholas erudis, domos protegis, imples orbem beneficijs, virtutibus, gratijs, miraculis. Nimirùm ab vno iubare innumeri emanant radij. O ſtella maris; quot naufragos ſeruaſti? quot perditos in ſalutis regnum reuocaſti? Mater es omnium qui cupiunt eſſe filij. O Magna, ô admiranda! quæ in omnes eſſe benefica per te vis, per filium autem potes: ô verè animatum cælum, ô abyſſus gratię, ô Mater Dei! Nemo hanc matrem coluit, & ſeruus fuit? agnoſcit illa nomen ſuum amabile, & in cultores deriuat: reddit affectum, & filios appellat.

Et hanc Diuam, Gerarde, præ Diuis omnibus colamus, aſſidua ſed non perfunctoria pietate. Totis, inquit Bernardus, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, votis omnibus MARIAM veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM *b*. Si viæ duces hic quæris, ſi exempla deſideras, ſanctiſſimos homines, auguſtiſsimos Imperatores, Reges, Principes, Virgini Matri deuotiſſimos, his ipſis veſtigijs præeuntes obſerua, & ſequere.

At Angelorum Reginam tantò potentius nobis demerebimur, quanto ſtudioſius & Angelos reuerebimur. Huc Ambroſius digitum intendens: obſecrandi ſunt, inquit, Angeli pro nobis, qui nobis, ad præſidium dati ſunt. *c*

a *Luc. c. 1. v. 48.*
b *Bern ſerm. de Natiu. B. Virg.*
c *Amb. to. 4. lib. de viduis.*

§. III.

GER. Mihi ſanè placet, quod vuà & Angelos, & Angelorũ Reginam à nobis coli opor-

li oportere doceas. Regina cæli ſupra omnes Angelorum ordines ſublimis, illis præſidet, per Angelos ergo tranſeundum eſt ad eorum Dominam ſua vota contendenti. Pol. Totus hoc ſentio; beatiſſimā Virginem ab eo rectiſſimè coli, qui & Angelorum amicitiam ambiuerit: & quiſquis Angelos amauerit, Reginam eorum vtique amore proſequetur. Guilielmus Baldeſanus, ſcriptor inſigniter eruditus & pius hoc ipſum diſertè docet; ante Cælites alios omnes, beatiſſimam Matrem Virginem, & ſecundum hanc, puriſſimos illos genios, nobiliſſimos cœli ephebos, Angelos, veneratione ſingulari afficiendos. *a* Multum debemus Angelis, multum ſupra omnem modum & præſertim ſuo quiſque tutelari Angelo. Hic nobiſcum quaſi naſcitur, & ad cunabula noſtra mox vigilare non dedignatur. Hic nutricem fideliſſimam longè ſuperat, & infantem ſępius, quem nutricis negligentia necaret, tutiſſimis manibus (ſic loquar) excipit. Poſt cunas cuſtoditas, pædagogum agere, vile ſibi non putat. Semina maximè & veluti fundamenta virtutum, pręalto affectu inſinuare clientulo ſuo laborat. Simul vitiorum auerſandam fœditatem proponit; intemperantiæ, mendacij, fraudis, inobedientiæ, libidinis turpitudine, velut inſolētiā prodigiorū exterret, faſtidium præmiaque Virtutis mōſtrat: præcipuè Vim Numinis venerari docet, nunc beneficio, nunc vindicta ſuſpiciendam. Et hoc ipſum non atroci aut moleſta ratione vrget: Suauiſſimis impulſibus, hæc prima rectæ diſciplinæ initia, in ſui clientis animum ſtillatim transfundit. Vbi lenibus his rudimentis pueritiam initiauit, ad virilem cautamque virtutem exhortatur.

Quod verò admirandum, & in ſummis beneficijs æſtimandum, quantumcunque indocilem & refractarium diſcipulum ſit nactus, eum tamen magiſterio ſuo non excludit, ſuâ ope non deſtituit, non ſubtrahit ſaluberrimos inſtinctus, diurnas nocturnaſque excubias non laxat, non ſubducit ſe; hominem quantumuis improbum & contumacem ad vſque ſupremum halitum conſtantiſſimè tuetur & erudit.

O mi Deus, ô mi amantiſſime Tutor Angele, quantis beneficijs per momenta pænè ſingula obruimur, nec ſentimus, incogitantis animi ſtupore defixi; morimur ingrati.

a *Lib.3 Slim.Vir.c.12.& c.13.*

§. IV.

Nos miſellos, viles vermiculos, tanti Deus æſtimat, vt iugi caſtrorum incinctu prouidiſſimè nos tueatur. Baſilius Magnus, illud regij vatis, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum* a. ſic exponens: Omni, inquit, in Chriſtum credenti Angelus aſſiſtit, &c. Conſidera igitur quanta ſit Angelorum natura, quoniam vniuerſo exercitui, & caſtris numeroſæ hominum multitudinis vnus aſsimilatur Angelus. Ob magnitudinem itaque eius qui te cuſtodit, caſtra tibi munitioneſque præbet Deus: propter Angeli vero virtutem, veluti circumuallat te vndique ſecuritate, quæ eſt per illum.

Quot ergo nominibus huic caſtrorum vigilantiſsimæ fidelitati obſtringimur? Et quinam Cælites in priſcæ nouæque legis ſacris voluminibus crebrius laudantur quam Angeli? Non eſt liberè diuinis, qui Angelorū elogia non recitet. Angeli per tota Biblia largiſsimè commendantur. Vix quidquam olim patrauit Deus, quod effectum non ſit auctoribus Angelis, qui ſemper vigilantiſsimis ſtudiis noſtræ ſaluti curarunt. Et hęc, mihi crede Gerarde, cauſſa fuit cur meipſum Angelis arctiſsima deuotione in omnem vitam obſtrinxerim. Nō reperio per omne cælum nec plures numero, nec origine nobiliores ſeu miniſtros Numinis, ſeu amicos. Ab his mihi tibique omnem beneuolentiam fidentiſsime polliceor. Angelorum in nos beneficia & plurima ſunt, & maxima ſunt, & ſunt perpetua. Nihil eis ſordet in miniſterijs & obſequijs erga nos, dum proſint nobis.

Et num me periturum trepidem, ſi pro me in extremis conſtituto, iam iamque animam acturo, infinita pœne millia Angelorum, admotis precibus Deo fiant ſupplices? Nam in hoc tribunali ſalutatem mihi litteram non exorent, tot apud iudicem gratioſiſsimi deprecatores? Num cauſſæ meæ alioqui non bonæ diffidam, ſi tantos habeam aduocatos & Oratores? Ita dico: Beatiſsimæ Virgini & Angelis amicus, perire non poteſt, niſi quem ipſa pereundi libido pręcipitat. Non perit illis.

niſi qui prius ipſe ſibi.

a *Baſil.in Pſ.33.v.8.*

§. V.

ILlud tamen vnum hic monuerim, quod à priſco philoſopho diſcamus. Epictetus, ille origine quidem vilis, ac debilis corpore, ſed mente nobiliſſimus, & qui inter omnis æui lumina refulſit; cuius lucerna fictilis illo mortuo, mille drachmis, ſeu, centum philippeis venijt, in memoriam & honorem viri & ob diuinas ſcriptiones, quas ad lucernam illam elucubrauit: non eſt ſanè inter priſcos illos qui bonam mentem magis aut trahat aut formet, tam docta ſcripſit, tam & ſalutaria, Hic, in quam, philoſophus de tutelari Angelo differens: Procuratorem, ait, vnicuique addidit, genium cuiuſque, eumque illi cuſtodiendum tradidit, & tali quidem qui nec dormiat, nec decipiatur. Cum igitur fores clauſeritis, & conclaue tenebroſum effeceritis, cauete, ne vnquam dicatis, vos eſſe ſolos; neque enim eſtis, ſed Deus intus eſt, veſter genius intus eſt *a*. Non erubeſcimus ad has voces, Gerarde? hoc viderit philoſophus in illius æui tenebris? ita Deum, ita cuſtodem Angelum præſentem eſſe monuerit? Nos Chriſtiani, nos Beatiſſimæ Virginis ſodales, tam inſana libertate in vetitum ruamus, ac ſi Deus, ac ſi cuſtos Angelus longiſſimè remoti; nihil noſtri ſceleris arbitrarentur? O temeritatem furialem! O impure, ô libidinoſe, quiſquis es, quid impium illud SOLVS SVM, in laſciuam turpitudinem te animat? ah, cogita, vbicunque es, nuſquam SOLVS ES. Quibuſcunque vel tenebris, vel latebris tegaris, nunquam SOLVS ES. Habes tui ſceleris vel ſecretiſſimi ſpectatorem Deum, & cuſtodem Angelum, & eum quidem cuſtodem (vti Epictetus) qui nec dormiat, nec decipiatur. Ergo attende tibi, & obſcœnarum cogitationum vel primos aſpectus exhorreſce: NON ES SOLVS, etiam cum ſolas cogitationes animo verſas, Deus intus eſt, intra tuum animum præſens eſt, libidinem tuam omnem vel latentiſſimam cernit. Ah, non SOLVS ES, vbique DEPREHENSVS ES; ipſa te conſcientia nuſquam deſerit, vbique comitatur, omnium actionum teſtis & accuſatrix, nuſquam SOLVS ES.

a *Epict.lib.1.diſput.c.14.*

b *Epi.lib.1.diſput.c.14.*

CAPVT IV.

Quanam potiſſimum ratione colendi Cælites.

NOn eſt dignior litatio ſanctis, quam Sanctorum imitatio. Satis illos coluit, quiſquis imitatus eſt. Auguſtino teſte, ſumma religio eſt, imitari quod colimus: Atque; Si ad conſortium, inquit, ſanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus. Sollennitates enim martyrum, exhortationes martyriorum ſunt, vt imitari non pigeat quos celebrare delectat *a*. Neque arduum nimis videatur, eos qui hac via præceſſerunt, eadem & ſequi. Illi ipſi iam beatiſſimi cælites ijſdem, quibus nos initijs creuerunt, ijſdem quibus & nos elemētis adoleuerunt, eaſdem quas nos, moleſtias ſenſerunt, & ſæpe maiores; ab ijſdem hoſtibus impugnati, ſimillimis illicijs ad vitium inuitati, ijſdem nobiſcum periculis obnoxij, nec alij quam nos ſupplicijs & pœnis caſtigati. neque ipſis pectus ferro aut chalybe ſtetit; corpus eorum æque ac noſtrum fragile, & ad omnem iniuriam proiectum; tam ipſos quam nos Mundi rabies allatrauit; ipſis non minus refractaria fuit caro quam nobis; Satanas in eos non mitior, quam eſſe ſolet in alios omnes: At illi vincendis ſuis hoſtibus, rationem monſtrarunt, qua noſtros & nos debellaremus, ſi velimus eſſe victores. Illiſne Deus adfuit? aderit & nobis. Vim eis & robur ſacramenta contulerunt? & nobis conferent. Aliorum illis Diuorum fauor auxilio fuit? nec nobis deerunt, tam illorum quam horum coniuncti fauores. Diuos igitur venerari conemur potiſſimum *imitando*. Porro nobiliſſimum hoc venerationis genus fere triplici capite conſtat; oratione, carnis caſtigatione, ſacra lectione, de his, ſi ita tibi videatur Gerarde, libabo paucula, vt paullo copioſius differere liceat de menſtrua Diuorum ſortitione, de qua hic dicere inſtitui. GER. Nihil contradico.

a *Serm.30.de Sanctis, & ſerm.47. qui Auguſtino tribuuntur.*

§. I.

§ I.

POL. Oratione nobis conciliamus Diuos, ſi tamen oratio è puro caſtoque pectore Deum anhelet. Nos ſæpe generoſum Creticum propinamus, ſed poculo tam illoto & fœdo, vt id etiam vehemens ſitis auerſetur. Quãdoque optimas preces ſuperis allegamus, ſed animus interim ſuo hæreſcit luto. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* a Beatiſſima Virgo, Dei mater, vti narrant, *b* vni adoleſcentum per quietem ſeſe ſpectãdum dedit hac ratione. Vinum ei vt videbatur, generoſiſſimum porrigebat, ſed poculo immundo. miratus adoleſcens tam nobile donum in vaſe tam ſordido. Cui Virgo: Vide, inquit, fili; Roſarij tui preces mihi gratę ſunt & inſtar optimi potus, ſed calix quo hunc offers, non placet. Oratio tua bona eſt, non item vita tua; pulchre precaris, ſed turpiter viuis: vt in vtroq; placeas, caſtius viuas. Motus adoleſcens tam ſalubri ſpectaculo, caſtiores mores induit, vt ſe cælo probaret tam viuendo quam precando.

Illud autem frequentiſſimum, vt precantis quidem animum tam fœdæ ſordes non inuoluant; cum tamen cogitationes plurimæ pluſquam Metium Suffetium diſtrahant, & à precibus amabili fraude abducant, ita ſæpe animus nihil minus cogitat quam quod orat, ſeque ipſum ſibi blandiſſima vi ſuffuratur. *Appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt à me* c. Nec tantum purę, neque attentæ tantum, ſed & conſtantes ſint preces noſtræ. Heu, nimium lunæ in ſuſcepta pietate oſtendimus. Sæpe diem vnum alterumue, vnam alteramue hebdomadem magno precum numero fatigamus cœlum: mox elangueſcit ac hebeſcit pietas, & iam vel pauca tædet precari. Conſtantius, obſecro, conſtantius, nec enim in re vlla laudabilior eſt conſtans importunitas quam in precibus. *Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte* d? *Et ſi ille perſeuerauerit pulſans* (ait Chriſtus) *dico vobis, dabit illi quotquot habet neceſſarios* panes e. Ergo, orationi inſtate vigilantes in ea, *f* orantes omni tẽpore in ſpiritu *g*. GER. Odi ego meam ipſe inconſtantiam, nec tamen taceo: cœpi nuper Angelos quotidianis precibus venerari. Sed heu quod mihi anteà quotidianum erat, iam vix eſt menſtruum. POL. Nos ipſi nobis ſæpe peſſimo exemplo ſumus, ſed en meliora & maioris conſtantiæ:

Bernardinus patria Senenſis, qui iam à paruulo in Virtutis leges iurarat, annis compluribus, idque quotidie, & nudis genibus ad Beatiſſimæ Virginis effigiẽ precari ſolitus eſt. Eadem fuit plurium aliorum ſanctiſſima in his conatibus pertinacia. Sed vicina & recentia neſcio delectent magis an moueant. Prodigium eſt pœnè, quod noſtri æui teſtimonium habet. S. Carolus Borromæus, Pij Quarti, Summi Pontificis nepos, è ſtirpe nobiliſſima, Romanus purpuratus ſenator, vir ad omnem virtutem à teneris factus, præter quotidianas prolixas ſacerdotum preces, Officium & coronam Beatiſſimæ Virginis quotidie, idque flexis genibus recitare conſueuit, & nec in itinere quidem moris ſui negligens fuit. En, tantus præſul, Cardinalis, Archiepiſcopus, tanta mole negotiorum preſſus, nihilominus velut otij abundans, diebus ſingulis, flexo poplite ſuas Matri Virgini laudes liberaliſſimè admetitur. Idem ſanctus Antiſtes, quandocunque æris campani ſignum ad Angeli ſalutationem audiret, quocunque loci eſſet, in via etiam fracta & cœnoſa, mox in genua ruebat, ab equo etiam deſiliebat, & humo poplites figebat, ſalutans cœleſtem Virginem. Pari pietatis officio, ſi quem per compita ſacerdotem, qui ægro Angelorũ ferculum deferret, offenderet, cœptum iter deſerebat, & Chriſtum Dominum per omnem viam deducebat, nec prius abſcedebat, dum in templo Euchariſtia in ſuum locum reciperetur. GER. Quid nos, viles animę, quid nos ſimile? eſt ſanè quod colorem ducere & erubeſcere ad hæc talia velimus. POL. Iure merito, in quibus nec vmbra tam magnificæ virtutis elucet. Nec tacendus nobis vir ille doctiſſimus, Martinus Nauarrus, qui ſexaginta amplius annis Roſarij quotidie recitandi conſuetudinem habuit *h*. Quis noſtrum hoc vnquam fecit tamdiu, quis facturus? vtinam longe faciliora non ſubterfugeremus. Sine iniuria non præterierim, illum Beatiſſimæ Virginis cultorem eximium, Ioannem Godefridum Bambergenſem & VVurzburgenſem epiſcopum, qui Diuę matris Officium & Roſarium, quantiſcunque negotijs diſtineretur, etiam

in itinere, præter ſtatas ſacerdotum preces, quotidie recitauit, idque adeo conſtanter, vt illa ipſa quâ obijt nocte, Canonicas preces (Matutinum & Laudes) vna cum Officio & Roſario Beatiſſimæ Virgini recitarit, quod & S. Carolus Borromæus morti iam proximus feciſſe perhibetur.

Porro Ioannes Godefridus ad Diuæ Virginis Dettelbacenſis ædem, duobus milliaribus diſſitam, ſupplicationem crebrius inſtituit, nudis pedibus. Diui quoque Caroli Borromæi exemplo, quotidie horâ vna poſt cenam, æris campani ſigno omnem aulicam familiam conuocari iuſſit, vt in ſacello Litanias vna recitarent, & examinarent conſcientiam. En, quanti hac præant; quin ſequimur?

a *Eccl.c.v.6.*
b *Præcipue Albert. Caſtell.de roſario.*
c *Iſa.c.29.v.13.*
d *Luc.c.18.v.7.*
e *Luc.c.11.v.8.*
f *Coloſſ.c.4.v.2.*
g *Epheſ.c.6.v.18.*
h *Miſcellan.24.*

§. II.

SEd hic, Gerarde, velim vna mecum in ſaluberrimam conſuetudinem non conſentias tantum; ſed iures. Solent beatiſſimę Virginis, & ſuæ ſalutis amantiores ſingulis horis, ad cuiuſque horæ principium, verbis Gabrielis Matrem *Domini* ſalutare, eidemque illud præſertim, NVNC, *& in hora mortis noſtræ*, ardentius commendare. Mos hic vtiliſſimus quot horis Angelicam ſalutationem recitandi, etiam ſummorum Pontificum ſacra liberalitate ſtabilitus eſt. Leo Decimus piæ memoriæ, Chriſtianis omnibus mille dierum indulgentias impertijt, qui horæ ſigno audito, illam Angeli ſalutationem pronunciarent. Idē, piæ memoriæ Paulus Quintus Pontifex Max. Anno milleſimo ſexcenteſimo vndecimo confirmauit. Putem ego, decere admodū, ſi id loci ac tēporis ratio ferat, ſubmiſſis genibus hoc facere. Gerarde, eſt quod tibi hic in aurem, imo è meo pectore in tuum mihi amiciſſimum pectus trāsfundam, ſi tamen ſilentium ſpondeas. GER. Fidiſſimum, & ſaxo dictum credas, quod dicturus es. POL. Ego, quandocunque domi in muſeo meo, aut alibi ſolus ago, mox atque horam audio, in genua procūbo, & oratiunculam Aue Maria &c. pronuncio; addo quę ex Horologio Tutelaris Angeli didici: Benedictus Deus in æternum. Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam: etſi Domine minor ſum cunctis miſerationibus tuis. O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum; fiat voluntas tua. Ita Deo Deiq; matri, me, mea, meumq; obitum horis ſingulis commēdo. Hoc tu alios docere quidem poteris, de me nec verbulū poteris effutire, quia fidem tuam mihi obligaſti in ſilentium.

Ceterum piam hanc induſtriam etſi faciliimam, multis alijs precandi exercitijs prætulerim, modo quod inſtituimus facere, faciamus cōſtanter. Et quid enim neceſſarium magis, aut magis, optandum nobis, quam bonæ vitę clauſula & felix obitus? Hūc vno die milles & vnicè à Deo flagitemus, neque enim aliter quā precibus impetrari poteſt, hoc prorſus gratuitum donum, hunc ipſum obitum noſtrum diuinæ Matri quot horis ardentiſſimè commendemus: *& in hora mortis noſtræ.* Ah, ab hoc mortis momento tota nobis pendet *Æternitas.* Hoc ergo momentum, Gerarde, momentis ſingulis proſpiciamus, & vel ſingulis ſaltem horis ſerio precemur: *& in hora mortis noſtræ.* Vix mala morte defungetur, qui omnibus ante horis, illam vltimam præuidit, nec præuidit tantum, ſed in eam cęleſte ſibi pręſidium comparauit. GER. In tuam ſententiam me omnino pertrahis, nec inuitum. Felici obitu nil felicius in hac vita, nec vllum operæ pœniteat, horis omnibus ſupplices preces cælo admouiſſe, modo vnicam illam ſupremam horam impetret ſibi benignam ac propitiam. Igitur *ô Sancta MARIA mater Dei, ora pro nobis, nunc, & in horâ mortis noſtræ. O MARIA, mater gratiæ, mater miſericordiæ, Tu nos ab hoſte protege, & horâ mortis ſuſcipe.*

Sic ſtatuo: hac hora, & deinceps horis omnibus, ad vſque horam vltimam; hoc vnum aſſidue rogare non deſinam: ita me iuuent omnes Cælites.

§. III.

§. III.

POL. Prima ergo ratio, Diuos Cælites colendi, oratio eſt; altera, Carnis caſtigatio. Hactenus nobis de Dei matre, & ſanctis Angelis ſermo eſt, de quibus & hæc dicta volo quæ ſubiungo. Diuus Bonauentura memorat, Angelorum Reginam cum deuota ſibi matrona (is Eliſabetham fuiſſe autumat) in hęc fere verba locutam: Dico tibi filia, ſine magno labore, continua oratione, ardenti deſiderio, profunda deuotione, multis lacrimis & afflictione, nihil gratiarum aut donorum me obtinuiſſe, gratia ſanctificationis excepta. Scias igitur nullam gratiam è cælo in animam deſcendere, niſi per orationem & corporis afflictionem *a*.

Sanè iam olim ſaxeos illos Iudæos toties Deus vrget: Affligetis animas veſtras: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis *b*. Hoc & Angeli inculcāt: *bona eſt oratio*, ſed, *cum ieiunio* c. Teſtudinis fides niſi admonitæ & pulſatæ non reſpondent: hominis corpus niſi ſeuerius habitum rationi non obedit. Res geſtas omnium Sanctorum euolue, & fateberis neminem illorum non nouercam fuiſſe in ſeipſum hoc omnium certamen erat, corpori non blandiri.

S. Carolus Borromęus, quem paullo ante nominaui, non precibus tantum, ſed & ieiunijs, ac inſolitis alijs rigoribus gratiam diuinę Matris ambijt. Et quamuis frugalitatem nunquam non amarit, hoſtis lautitiarum, inſuper tamen, omnibus Deiparæ peruigil pane ſolo & aquâ ex more victitabat tantus princeps, velut pauperrimus mendicus. Nec in eo vno fuit hic abſtinendi ardor. Non lubet hic eorum catalogum texere qui ſingulis ſabbati diebus, beatiſſimæ Virginis honori cena abſtinuerunt, & etiamnum id faciunt. Fecerunt hoc ſanctiſſimi homines, potentiſſimi principes. S. Nicolaus Myrenſis Pontifex, etſi quauis hebdomade diebus Lunę, Mercurij, Veneris non cenaret, nihilominus tamen diuę Virgini honorandæ, omni ſabbato, præter aridum panem & fontanę hydriam in opſonium nil admittebat. Idem fecit iam inde à puero S. Bernardinus Senenſis, idem S. Didacus Complutenſis, qui pariter omne ſabbatum ac peruigilium Virginis, fonte & modico pane traducebat. Illuſtriſſimum illud ſidus, in comitijs extinctum *d*. Ioannes Godefridus Bābergenſis & VVurzburgenſis Pontifex per omnem vitam, omnibus Sabbati diebus, beatiſſimę Virginis honori, cibo abſtinuit. Idem omnino fecit, qui in eodem ſolio præceſſit Nythardus Bambergenſis Antiſtes, qui quouis ſabbato circa veſperam à negotijs iam magis vacuus eſſe voluit, vt Virginem Matrem impenſioribus ſtudijs coleret. Bono igitur omine, die ſabbati natus, Pontifex creatus, inauguratus; eo demum die vita functus, eo ſepultus eſt, ſingulari vtique Beatiſſimæ Virginis fauore ac patrocinio. Beatus Aloyſius Gonzaga caſtiſſimus iuuenis, è Societate IESV, ſabbato cenare nefas ſibi duxit, ob amorem eiuſdem ſanctiſſimæ Virginis. Idē fecerunt alij complures, quorum exemplo ducti idem hodieque faciunt, non tantum religioſorum hominum plurimi, ſed & reges, & principes maximi.

a *Bonau.c.3.med.vitæ Chriſti.* b *Leuit. c.* 16. *v.*29.*& c.*23.*v* 29. c *Tob.c.*12.*v.*8.
d *Ratisbonæ, Anno* 1622.

§. IV.

HIc ego nil arcani euulgo; vrbs tota Monachium eius rei conſcia, iam pridem tacita veneratione ſuſpicit; Sereniſſimū ſuum Ducem & Electorem Maximilianum cum Sereniſſima coniuge Eliſabetha, omnibus per annum ſabbatis cenam reijcere ſolere, Virginum Virgini colendæ. Et quis Monachij neſcit, omnibus itidem ſabbatis, eoſdem Sereniſſimos Principes, cum aulica familia in hypogeum (Beatæ Virginis cryptam nominant) deſcendere conſueſſe, atque illic, dum res diuina fit, in pauimēto humi genibus niti; locum ipſum etſi ab aulico Palatio remotiorē ſæpe pedibus adire, ita diuinę Matri ſe deuotiſſimos in rebus omnibus approbare. Qua in re & illud illuſtri argumento eſt. Cum Sereniſſimus Elector, Dux Boiarię Maximilianus rebelli Auſtriæ ac Bohemiæ arma inferret, in labaro aulico, quod ſuum dominum fidelibus auſpicijs præcedebat, Beatiſſimæ Virginis imago eleganter depicta viſebatur, cum hac inſcriptione: *Da mihi virtutem contra hoſtes tuos.* Vere dedit, toto expeditionis tempore, præcipue ad vrbē Pragam, fugatis, cęſis, debellatis hoſti-

hoſti-

hoſtibus, victoria æternum memoranda; vtraque Auſtria, Bohemiaque iam domita & in Cęſaris poteſtatem redacta. Poſſem plura tenerrimi in Dei matrem affectus ſymbola in medium dare, ab ijſdem Sereniſſimis Principibus petita: ſed arcanum non temero.

En, Gerarde, quantis exemplis ad diuæ Virginis & Virtutis cultum trahimur! Nec deſunt aliorum Principum; Regum, Imperatorum imitanda in hoc facinora.

Illa cælo digniſſima Luſitanię regina Eliſabetha, Petro Perpiniano teſte, *a* non tantum preces plurimas, ſed & plurima ieiunia Angelorum Reginæ in obſequium deferebat. Incredibile pænè eſt, quàm illa in orando fuerit aſſidua. Siquidem diebus ſingulis ſacerdotum preces ad omnes horas, Pontificum inſtitutis comprobatas, ſeptem Pſalmos Pœnitentiæ ſcriptos, officium defunctorum, vna cum Officio Beatiſſimę Virginis recitauit. Nec ei ſatis erat annũ vernum quadragintadiale ieiunium, huic inſuper alterum duplex & geminatum, ęquè diuturnum adiecit. Nam in honorem Matris Virginis à die feſto D. Ioannis Baptiſtæ, vſque ad diem Virginis in cælum aſſumptæ, quadraginta omnino diebus, & ab hac Beatiſſimæ Virginis die ad S. Michaelis Archangeli feſtum diem, diebus planè totidem, ſi Dominicos demas, pane tantùm & aqua ieiunium perpetuauit. Idem omnibus diebus dominici Aduentus, omnibus S. MARIÆ, & Apoſtolorum, peruigilijs, idē diebus Veneris & Sabbathi fecit, idem multis alijs diebus quos ipſa priuata quadam religione, propter certorum Sanctorum merita delegit. Pręter hæc ſtata definitaque anni tempora tribus hebdomadæ cuiuſque diebus à cibo ſe continuit. Ita Regina hæc, vt ſummam ieiuniorum ineamus, poſt omnes Aduentus dies ieiunio tranſactos, triplex inſuper quadragintadiale ieiunium ſeruauit. Addidit per annum omnia Beatiſſimæ Virginis & Apoſtolorum multorumque aliorum Sanctorum peruigilia, omnes dies Veneris & Sabbathi, quibus diebus omnibus communi continentiæ more non contenta, non ſolum carnes lautioreſque cibos remouit, ſed nihil opſonij adhibuit, pane tantum & aqua vitam ęgrè tolerauit. Tu iam numera, quibus diebus per annum non abſtinuerit, & eos pænè digitis cō-putabis. GER. Repeto, quod antè dixi, iam multò confirmatior: quid nos ſimile, quid obſecro tantę virtuti affine facimus? neſcio quid magni præſtare nos credimus, cum leges non contemnimus. Illuſtriſſima certè ſunt illa, & magni nominis exempla, quorum nos nec vmbram aſſequimur.

POL. Quid iam aliorum voluntarias afflictationes memorem? Henricus Imperator verè pius, verè Diuus, quotieſcunque Romam adijt, primam ſemper noctem in baſilica S. MARIÆ maioris peruigil inter preces exegit *b*. Maria de Oegnies quotannis ad ædem Deiparæ, duobus milliaribus domo diſſitam, vnica ancilla comite, nudis pedibus, aſpera & rigente hieme reuiſit impranſa & incenata biduo illo durauit, noctem totam in Virginis templo precando inſumpſit. Eadem vnius diei noctiſque ſpatio millies & centies in genua procubuit. Æternam Virginem ſalutatura; & hoc ſalutandi officium ſubinde quadraginta diebus, ardore mirifico perſeuerauit. Sed iſta me libaturum dixi. Orationi, & corporis afflictationi, ſacram lectionem ſubiungo

a *Perpin. l. 1. laudationis. orat. 3. in B. Eliſab. ante med.*

b *Io. Naucler. gener. 34.*

§. V.

QVàm neceſſarium ſit piæ lectionis ſtudium, id nos etiam NICETAS, ſeu Triumphata Incontinentia docet: notum tibi libellum nomino. Hic tantum, quos de Beatiſſima Virgine & SS. Angelis legamus, digito monſtrare inſtituo. Franciſci Albertini de Cuſtode Angelo libellum non ignotũ tibi reor Holorologium Tutelaris Angeli, heri, me ſpectante manibus verſabas, Hos perge crebra lectione terere, neque enim Ambroſios aut Auguſtinos, ingentia volumina præcipio legenda. Libelluli, quos dixi, nec lectoris faſtidum obruunt, & virtutum radices quotidianis incrementis erigunt. Hac ergo ſuauiori lectione animum irriga quàm creberrimè nunquam non eruditior, aut melior lectionem deſines. De Matre *Domini* duo itidem ſcriptores præ ceteris tibi commendauerim: Franciſcum Arias, &, Petrum Antonium Spinellum: Ille in Imitationem, iſte Amorem Deiparæ Virginis conſcripſit, vterque magno emolu-

mento

mento legendus. Sed, quæſo te, vidiſtine illud libri miraculum? Verſus eſt vnicus, nec plurium quàm octo vocularum, & librum implet. In tenui ſcriptione ingens Diuæ Virginis encomium eſt; in opere puſillo æternum argumentum. Poëta hic, totum verſu vno complexus eſt cælum. GER. Hęc ænigmata tua, ego ſanè non capio. POL. Explico: Bernardus Bauhuſius, verſum ſcripſit vnicum, hunc ipſum quem recito:

Tot tibi ſunt dotes, Virgo, quot ſidera cælo.

Hunc verſum quatuordecim ſyllabarum, millies, bis, & vicies mutauit, iiſdem prorſus verbis, ſenſu & metro ſeruatis. Quis hoc ſcriptionis prodigium non obſtupeſcat? Verſus quidem mille viginti duo numerantur, ſed vnicus eſt: in vno mille, in mille vnus. Res inaudita & inuiſa, verſum pangi qui magnitudine ſua liber atque volumen ſit. Vulgus ſtellarum numerum, quem confuſum cernit, infinitum facit, quia oculis credit. E doctis alij iã olim ad calculos cælum vocarunt, ſtellas numerare auſi, hodieque non plures quã mille viginti duæ recenſentur. Hunc ſtellarum numerum poëta expreſſit verſu vnico, qui in mille viginti duos verſus diducitur, & planè in librum dilatatur. O admirandum voluminis compendium, nouo prorſus & inaudito carminis miraculo: faciem mutat & pulchritudinem ſeruat, numerum auget, nec à monade recedit. Hic ſeu Verſus, ſeu Liber, Proteus Parthenius inſcribitur, & iure, nam mille viginti duas facies ſuſtinet. Huic Erycius Puteanus vir erudítiſſimus, Thaumata pietatis adiunxit: ſcriptum terſum, elegans, admirabile. GERARD. Oro te, Polychroni, quæ officina venalem habet hunc librum? non morabor vel centum aſſibus emere. POL. Hoc volui: capta eſt hæc auicula. decepi te, fateor, credebam enim hac offa te facilè ineſcãdum. Vbicũque noui quid aut curioſi emergit; huc manibus pedibuſque certatim aduolamus. O vitium humanæ gentis; ô Curioſitas! quam blande & ſuauiter rebus plane omnibus te inſinuas? Pietas ipſa technis tuis capitur. GER. Feci quod multi, & rei nouæ paullo appetentior fui. POL. Hic noſter morbus eſt. In pleriſque omnibus curioſa maioris apud nos pretij ſunt quam vtilia, quam pia. Adoleſcentulis in ludo litterario ſimillimi ſumus, quibus non tam placent ſolida quã picta, qui potius pulchra quam docta ſectantur, nec tã agentia diligũt quã ſonantia, & vt verè Chryſologus, magis gaudent foliorum amœnitate conſpergi, quã fructuum vbertate nutriri *a*. Æqua eſt, & illius ſcriptoris *b* quærimonia: O quanti veritatem quærunt non in veritate, ſed in vanitate: quæſitam inueniunt nõ ad veritatem, ſed ad vanitatem, & quod miſerrimum eſt, in verbis vitę, lucra mortis negotiantur! Ita, mi Gerarde, pij eſſe volumus, ſed ſimul curioſi; eruditionem ſectari, ſed curioſitatem non negligere; in libros ſtudioſè incumbere, ſed ſimul etiam curioſè: amamus pia ſed vana non ſatis odimus. Ergo vt famam hanc ſequiorem declinemus, eos libellos noſtræ lectioni deſtinemus, qui nos facturi ſunt meliores. Hiſtoriam ad ſolam contemplationem legere, otioſa voluptas eſt; imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio. Da veniam libertati meæ: quærere, vbi Franciſcus Arias de Diuę Virginis imitatione vendatur, hoc decet huius Virginis ſodalem. Formandis moribus, non fallendo tempori hæc talia legenda ſunt. Nec multa ſimul aut raptim luſtranda, ſed vti cibum bene manſum, in ſtomachum traijcere, ſanitati conducit; ita lecta bene expenſa, in animum demittere probitati. Vnica ſubinde ſententiola menti fidelius impreſſa, magna dedit incrementa Virtuti. Eo ſpectant gnomæ menſtruis Diuis ſubſcribi ſolitæ. Hic nobis oſtium ſponte reſerat: ſi placet ingrediamur, & quia de Cęlitum cultu dicere inſtituimus, hoc agamus, obſecro, & de menſtrua Diuorum electione ſeu ſortitione breuiter, ordine, compendio diſſeramus. GER. Hoc ipſum auidus expecto audire. etiam hic curioſitatem paſcere licebit; res eſt noua, nec mihi audita, nec ab alijs, puto, dicta. Et hoc, ſpero, non leuiter faciet ad cultum Cælitum vberius promouendum. Sed agamus lege inter nos iam nota: magiſtrum alium quam te, Polychroni, hic neminem admitto; ex lingua tua prorſum captus ſum. POL. Hoc quidem auribus das. Sed quæſo, oſtende ex interuallo, te linguę vſum nondum perdidiſſe. nimis ſtricte Pythagoræus es: loquere & tu interdum. GER. Pœnitet me audacię, qua iam toties te loquentem interrupi. Incipe Diuis fauentibus. POLYCR.

Sed nunquid, prius metas ducimus, & dictionem noſtram ſeptis includimus? Ordo & perſpicuitas, vagum dicendi genus & extra ſuos limites effuſum non amant. Certos ergo fines ſtatuamus: & ne ſaltemus extra oleam, per hæc nobis capita eundum. Primum, quæ origo ſit ſortitionis iſtius menſtruæ. Alterum, quid ſibi velit Diui Cælitis nomen in menſtrua ſchedula expreſſum. Tertium, quo fine addatur ſententioſum dictum. Quartum quo conſilio preces imperentur per menſem proximum. Quintum, adſcripta Virtus quid moneat.

a *Prolog. ſuper Matth.*

b *Richard. de S. Victore.*

CAPVT V.

Origo menſtruæ ſortitionis Diuorum Cælitum.

INter complura colendorum Diuorum pia incitamenta, primarium videri poteſt, menſtrua ſortitio Sanctorum, tam Parthenicorum ſodalium, quàm religioſorum cœtuum conſuetudine recepta. Origo illius hæc.

Franciſcus Borgias, Gandiæ Princeps, vir ſanè magnus quacunque ſpectetur. Opibus florebat, doctrinâ non carebat, virtute præſtabat, gratia pollebat. Nam à Carolo quinto Imperatore Maximo in aulam adſcitus, honoribus & latifundiorum terrarumque cenſu auctus eſt. Inter has ille diuitias atque delicias, inter has illecebras aulæ Sirenumque cantus, ieiuniorum famem, flagellorum ſæuitiem, ciliciorum aſperitatem non intermittebat, diuina frequentabat aſſiduè, pius magis in aula quàm multi in cœnobio. Si quando ille aucupio vacabat, vincendi ſui cauſſa, ſæpius captas iam volucres generoſo animo liberas rurſum auolare permittebat, & miſſionem dabat: aut etiam dum aliis minorum gentium auibus caſſes & retia intendebat, tantiſper animo volutabat, quàm non diſſimili fraude cacodæmon miſeros homines in ſuas pedicas pertraheret. Inter hæc tam varia pietatis exercitia, illud etiam minimè neglexit. Erat ſolemne familiæ Borgiæ vetere inſtituto, vt è Diuorum numero aliquem quot annis ſorte educerent. Hunc illi toto quidem anni ſpatio, ſed illo præcipuè die qui ei Diuo ſacer eſſet, ſingularibus obſequijs colebant, ſibique demerebantur, adhibito ad lautas epulas certo mendicorum & pauperum numero, quos vicatim colligebant, iiſdemque ad menſam miniſtrabant. Seruabat religioſè hunc morem, etiamnum adoleſcens Franciſcus, qui poſtea felici ingenio reperit, vt quot menſibus Diuorum ſinguli, ſingulis ſchedis inſcriberentur diſtribuendi.

Atque hanc ſortiendorum Diuorum rationem Borgias, poſtquam in ſancti Ignatij Loiolę familiam tranſiuit, ſocietatem IESV amplexus, in eandem ſecum migrauit & omnium ſuffragiis hoc ſanxit, vt eo quo dixi modo ſingulis menſibus ſuum quiſque Diuum ſorte caperet, vario cultu afficeret, eique ſe quotidie per menſem illum impenſius commendaret & deuoueret. GER. Neſciueram ſanè tantum virum conſuetudinis iſtius auctorem, qui olim Dux Gandię, Gothalanię Prorex, tertius in Societate IESV Generalis fuit: vir magnæ virtutis & vel inde notus, quod cùm iuuenis obeſo admodum & craſſo eſſet corpore, poſt aſſiduis ieiuniis ciborumque abſtinentia, à cena temperans, adeo ſe ipſe macerauit, vt ventris cutem duplicaret, & pellem togę inſtar, quò vellet; traheret; vtrem dixiſſes eſſe inanem. POL. Hanc tu abſtinentiam miraris? nec immeritò: ego tamen magis animi demiſſionem miror & obedientiam, quæ vtraque virtus in hoc viro verè admiranda. Habemus igitur auctorem menſtruæ illius ſortitionis, quæ ſuam nobilitatem ſuo debet inuentori.

CAPVT VI.

Cælitum nomen in menſtrua ſcheda expreſſum, quid ſibi velit

INdagauimus originem & caput piæ iſtius conſuetudinis, nunc porrò videamus, quid in his ipſis ſchedulis perſcribatur.

Primum quod in oculos incurrit, eſt nomen Cælitum, ſeu Patroni menſtrui aut Patronæ, appoſito vna menſis die qui eidem dies mortis & vltimus fuit, ſeu natalis & primus

vitæ quam adijt immortalem. Hic ego te, mi optime Sodalis, aut quiſquis alius menſtruum Sanctum capis, ad examen cito quęroque: Amabo te, mi iuuenis, mi vir quid cogitas, cum in menſtruali chartulâ (vt agamus de eo, in quo agimus menſe) Diuum tibi in auxiliarem patronum deſignatum legis, & vel Miſnenſis Pontificis, & Monacenſis Tutelaris Patroni Bennonis, vel Pontificis Auguſtani Vdalrici, vel magni Apoſtoli Iacobi, vel Chriſti amatricis Magdalenæ, vel Mundi deceptoris Alexij, vel nobiliſſimi medici ac martyris Pantaleonis nomen intueris, quæ hic animi tui ſenſa, quę tuę cogitationes ſunt? An verò ſatis eſſe putas Diuum menſtruum accepiſſe, reuerenti oſculo ſalutaſſe, nomen inſpexiſſe, perlegiſſe reliqua: Mox, vbi domum ventum eſt, obuio libello abdere, aut pulpito velut captiuum includere, aut etiam contemptim vt vilem chartam abijcere, menſem elabi ſinere, nec menſe toto vel ſemel porrecti ſancti nomen aſpicere, imò nec meminiſſe quidem accepti. Hoc non eſt honorare, non eſt hoc colere cælites: ſatius eſſet hoſpitem hunc è cælo nunquam domo admittere, quam ſic habere irreuerenter, aut turpiter eijcere. Aliud ſibi poſtulat menſtrua ſortitio Sanctorum. Atque ideo omnium primò in hunc modum cogitationes tuas formabis: Et, nouam vitę meæ mortiſque tutelam. En, D. Chriſtophorus, en D. Margarita, aut en D. Ignatius piâ ſorte mihi aſſignatus eſt in patronum. Et hic quidem homo fuit perinde vt ego, quem fames ſitiſque exercere, quem frigus & calor vrere, quem humanæ miſeriæ omnes, æquè vt me affligere, quem mors denique ſuperare, ſolum vero Peccatum expugnare non potuit. Non quod ille ab omni prorſus labecula eximius vixerit, ſed quòd prauorum affectuum & ſui ipſius victor inſignis, nullum in ſe grauius delictum admiſerit, ant admiſſum maturè gemitibus & oculorum fontibus eluerit. En (dices tibi ipſi) hic Diuus, aut hæc Dina iam ſupra eſt, in illo melliori orbe, in illo cęruleo palatio, in arce illa ſtellata & aurea, in immenſo Diuorum theatro, Angelorum cognatus, imo ipſe Angelus; Deo fruitur, Chriſtum videt, Chriſti Matrem intuetur, ambroſia paſcitur & nectare, vitam viuit immortalem & beatam. ô quantum mutauit ab illo! non hoc futurum credebant qui illum olim contumelijs, irriſionibus, conuitijs impetebant: mori videbatur, & ecce viuit non moriturus æternum. Hæ, mi Sodalis, mi Religioſe, cogitationes tuæ primę ſint. quoties in manus ſumis ſchediaſma menſtruum.

§. I.

PRoximum eſt, ſanctorum res geſtas libris comprehenſas adire, & in ijs, quem tuus ille Diuus vitæ tenorem ſeruarit, exquirere. Qua in re Surios, Lippomanos, Baronios, aliosque complures habemus luculentos ſcriptores, & Diuorũ diſertos encomiaſtasr è quibus tu tibi vnum delige, qui omnia ex ordine, patroni tui acta & virtutes percenſeat, oſtendatque qua illum imitari poſſis, quà debeas. Vbi mores illius ſanctiſſimos & omnem viuendi periodum peruidiſti, tecum ita deinceps ſtatue. Ergo huic aut conſtantiſſimo martyri, aut caſtiſſimæ Virgini, huic Cæliti defenſori meo, hoc menſe has quotidie preces adnumerabo; hæc illi ieiunia, has illi flagellationes, has eleemoſynas, hæc alia atque alia ipſius honori ſacrabo, ſimulque certa die quâ alioqui non ſolerem, vbi prius omnem animũ per confeſſionem purgaro, diuiniſſimum epulum accumbam, in quo mihi eum in amicum & patronum magis conciliem atque propitiem, per illum ipſum cæli Regem dominumque, quem lingua mea perinde vt alimoniam ſum excepturus.

§. II.

HIc ego te, Gerarde, rem vnam bene & in ſolidum velim capere. De cultu Cęlitum agimus & quidem tali, qui & ipſis placeat, & nobis proſit. In quo mihi videntur ij præclariſſimè & ſibi conſulere, & Sanctis plurimũ deferre, qui feſtis diebus omnibus Chriſti Domini, Sanctorum Angelorum, diuorum Apoſtolorum, notiorum Martyrum, celebriorum Virginum, diuinam menſam frequentant, Regem Sanctorum omnium ſuſcipiunt, & tam illum ipſum Dominum quem ſuſcipiunt, quàm per illum, illius diei Diuum, ad vitæ ſuæ horam vltimam, ad ſupremam cum morte luctam inuitant. GER. Conſilium mihi non diſplicet, ſed quæſo, explicatius hoc trade. POL. Obſequior quantum poſſum: auſculta

ſculta. Sit dies Chriſto Naſcenti, aut è ſepulchro Reſurgenti, aut in cęlum Aſcendenti ſacer: ſit dies Matri Virgini aut Natæ, aut Luſtratæ, aut ab Angelo ſalutæ, aut cęlo receptæ feſtus: ſit Dies Diuo Michaeli Archangelo, aut ſancto Bartholomæo Apoſtolo, aut generoſiſsimo martyri Laurentio, aut doctiſſimæ Virgini Catharinæ, aut cuicunque alteri è notioribus Diuis Natalis: hoc tali die, ita Chriſtum, ita & Cælites meo bono venerabor. Animi ſordibus per confeſsionem expiatis, ſanctiſsimæ Euchariſtiæ diuinum epulum accedam, & vbi cæleſtem hunc panem iam in ipſam linguam recepero, ſi dies ſit Chriſto Nato ſollennis, ſic precabor: *O mi amantiſſime IESV, ego te per teipſum, quem ore iam fero, & per hunc Natalem diem tuum humillimè rogo, ſis mihi in vltimo deceſſu meo propitius iudex.* Quod ſi dies Diuo Michaeli Archãgelo, & vniuerſis in cęlo Angelis ſit ſacer, preces illas paullulũ variabo in hunc modum: *O beatiſſime Archangele Michael, & O Sanctiſſimi Spiritus, Angeli Dei, per hunc Dominum meum & veſtrũ, vniuerſos vos ad agonem meũ vltimũ inuito, adeſte tunc mihi, & in extremis iuuate me.* Hæc ego in ſpecimen ſolum propono: addi his poteſt quicquid tunc temporis melior ſenſus aut affectus ſuggerit. Quod ſi dies feſtus ſit, aut vni Apoſtolorum, aut alicui è Martyrum, vel Virginum cætu, aut quibuſcunque demum Diuis alijs, tum ego preces meas ſic inſtruam: O *beati Apoſtoli Philippe & Iacobe*, aut, O *beate Georgi Martyr*, aut, O *beate Ioannes Baptiſta, per hunc ipſum Dominum, quem lingua gero, ardentiſſime te precor, adſis mihi morienti, & à bono Deo hanc vnã pro me gratiam impetra, vt in obitu meo cum Deo ſim in gratia.* Vix vllus ab animi ſenſu tam ſterilis eſt, quin his & plura & meliora in rem ſuam precari poſsit, ſi animum attendat. Et hoc ego magni momenti duco, ſic pijs ac prouidis curis ad vltimum cum morte luctamen, ad fatalem illam neceſsitatem, ad illum Æternitatis ingreſſum ſe ſuaque mature diſponere. Si quid ego iudico, vix gratia diuina excidet, qui gratiam illam tam laudabili ambitu quæſierit; non pauebit ad Æternitatis oſtium, qui tot viæ duces ac comites habuerit; diabolorum rabiem non formidabit, qui tot Angelos obtinuerit defenſores; vix cauſſa cadet ad vltimum tribunal, cui tot patroni ſuppetias venerint; viuet, qui ſic mori conabitur. Et hoc quoque arcanum è meo, mi Gerarde, in tuum mihi cariſsimum cor libuit transferre. Scis: conſilia bona, tunc primum bona ſunt cum fiunt. Nec ignoras, neminem gratis ſeruire Deo, aut Diuis. quicquid officij Cælitibus impenditur, ampliſsimo redit fœnore. Audi rem miram & veram, cui conſignatæ tabulæ fidem tribuunt. Eſt certe, vt dixi: Cælitum cultus nunquam indotatus, & ſine pręmio abit.

§. III.

HEnricus ab Haiden Canonicus Treuirẽſis, pari morum elegantia & nobilitate iuuenis; cum ab extrema pueritia ſeptem annos in Collegio Germanico Romæ egiſſet, inſtanter requiſitus à ſuis, reditum parabat in patriam: ſed veram illi patriam Deo deſtinante incidit in febrem, quæ octauo die attulit mortem. Monitus à ſacerdote de neceſsitate vltima (iam ante ſe generali confeſsione præmunierat) ad Apoſtoli Andreæ corpus quod Malphi colitur, pro valetudine peregrinationem vouet: certam dein pecuniam ad crucem argenteam ponendum in æde S. Apollinaris, is eſt Collegij patronus: itemque ad pallium, quo altare operiretur Deiparæ Virginis, in cuius erat Sodalitio, reliquit. His rebus ita diſpoſitis, cum ſomnus multis præſentibus oppreſsit, poſt paullò euigilans, accerſito ſacerdote, qui erat ei à confeſsionibus: O pater, inquit, ô mi pater, quæ ego vidi? Quæ? interrogat ille. Cui ęger? Quæ nec oculis, inquit, nec auribus, ſed nec vllo ſenſu percipi poſſunt. Cum commouiſſet expectationem, & iungerentur omnium preces, ſubiecit inter attonitum lætumque, ſed propior læto? Salus mea fuit in anguſto: at benignitas MARIÆ Virginis Sanctorumque Andreæ, Apollinatis, & Martyrum noſtrorum tutelarium in tempore ſuccurrit. à dæmone ſum ductus ad iudicem: magna vis (cum ſolus eſſem) circumſtabat accuſatorum, varia crimina obiectantium, iam iamque exactor ſupplicij me pertrahebat ad gehennam. Cum abeſſet prope nihil quin eſſem miſerrimus, adſtitit miſericordię parens, & ad illos conuerſa: Quo vos iſtum? quid vobis cum illo, qui tot annos mihi in mea Congregatione ſeruiuit? Con-

ſecutus

Conſecutus deinde Andreas, idem indignans; titulum oſtendebat mei patrocinij, quam voueram ad eius tumulum peregrinationem. Sanctus poſtremo Apollinaris cum ceteris martyribus, quorum ſacra lipſana in ęde noſtra ſunt, vim inhibuit aduerſariorum, memorans crucem, quam proximę mandaui faciendam. ita, quę Deo eſt gratia, periculo ſimul ſomnoque ſolutus ſum. Hæc cum dixiſſet exultans, quartâ ferè poſt horâ animam reddidit conditori a. Ita nemo gratis colit Cælites, quiſquis eos animo colit ſincero.

a *Anno* 1586.

CAPVT VII.

Quo fine menſtruis Cælitibus ſententioſum dictum addatur.

ALterum, quod poſt Diui nomen in menſtrua hac tabellæ perſcribitur eſt pronunciatum (nos, ſententiam dicimus) vel ex ipſis diuinis Biblijs, aut è ſanctorum Patrum monumentis, aut piorum ſcriptorum libris, quod quidem dictum etſi vnum ſit, & plerunque breue eſſe ſoleat, ſæpe tamen ei cui ſorte obtigit, plus attulit emolumenti, quàm ſi is omnia Abulenſis præſulis Toſtati volumina euoluiſſet. Paucæ ſæpius voculæ, miros in animis hominum effectus dederunt.

§. I.

S. Antonius etiam iuuenis, cùm in templo illud Chriſti promiſſum decantari audijſſet: *Centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit a.* vix è ſacra æde digreſſus patrimonij ſui rutilantem aceruum hilari ore inuaſit, & maximam illius partem ambabus manibus in pauperes tribuit, totum daturus, ni ſoror obſtitiſſet. breui poſt idem in templo, euangelico illo monito *Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum b* ſic attonatur, vt nihil iam amplius cũctandum ratus, moręque omnis impatiens, continuò toti Mundo, rebus ſuis omnibus, ſibique ipſi dixerit æternum Vale, multarũ gentium in Ægyptia eremo factus pater. Seraphicus Franciſcus prima verba dominicę precationis: *Pater noſter qui es in cælis.* attentius ſecum expendens, mox patri ſuo & matri, mox opibus & voluptatibus omnibus renunciauit, & ad trophæũ crucifixi Regis peruolauit nudus. Notum eſt & illud in eiuſdem Diui ore frequentiſſimum: *Deus meus, Deus meus & omnia.* S. Hieronymum aſſidua formidine perculſum tenebat vnica illa ſententiola: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* hoc illi epulas omnes perfudit amariſſimo cinere. Chriſtus, è rudi piſcatorum plebe Orbis oratores, & cæli Principes fecit, duabus ſolum voculis iſtis, *Sequere me.* Simeon Stylites audit in templo à ſacerdote cani: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur,* & protinus opilionem exuens, monachum induit, vitamque egit omnibus poſt ſęculis admirandam. S. Eucherius proſapia nobiliſſima oriundus, cum legendo in illud D. Pauli dictum deueniſſet: *Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum. c* loco quàm primum conſurrexit, & ſuas Mundũ res habere iuſſit, meliori ipſe Domino ſeruiturus. S. Paulinus, vir complurium voce laudatiſſimus, cum illud Chriſti dictum ad opulentum iuuenem: *Si vis perfectus eſſe, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & habebis theſaurum in cælo: & veni ſequere me. d* penſiculatiùs cogitaſſet, vitam priorem deſijt, & ordiri nouam, meliorem, ſanctam, aggreſſus eſt, atque in Gemetico cænobio, cęleſti philoſophiæ ſe totum emancipauit. Quod hominibus ſalutem attuliſſe credendum eſt breuiſſimum illud, *Noſce teipſum?* S. Ignatius Loiola, quantum ſibi, ſuis, Orbique toti profuit illo breui effato: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.* Neque dubium eſt quin multos improborum vehementi ſępius horrore affecerit ſerium illud & ſeuerum de Euangelici Epulonis ſepultura pronunciatum: *Et ſepultus eſt in inferno e.* O profundum ſepulchrum! exclamat Auguſtinus. Et quis ille animus in ſaxum ita obriguit, vt ad tales voces & monita, non viuat ac ſentiat?

a *Matth.c.19.v.29.* b *Mat.c.6.v.34.*
c 1.*Cor.3.v.19.*
d *Matth.c.19.v.21.*
e *Luc.c.16.v.22.*

§. II.

VIr olim religioſus quiſpiam ad molliſſimum iuuenẽ, & pæne alterũ Smindyridẽ, vitijs vna & delicijs omnibus innutritũ, alia legẽ aditũ ſibi aperire nõ poterat, niſi prius promitteret, de rebus pijs, diuinis, cæleſti-

bus mentionem ſe nullam facturum, de morte nihil, multo minus de inferis quidquam locuturum: lex autem erat paribus poculis ſi certare collubitum eſſet, veniret, propinaret, reſponderetque propinanti, diceret quęcunque vellet, tantum non pia aut ſacra. conditionem etſi iniquam prudenter accepit homo religioſus, nec dubitauit iuuenem illum parte aliqua patere, quà ſaluberrimè feriri poſſet. Adeſt ergo & ſano conſilio multa diſſimulat, & vt pacta conuenta erant, nec de Deo, nec de diabolo quicquam ſermoni aſpergit. aſſidet lætus, ad riſum etiam verba componit: iocatur ſimul, ſed pudice, meridiatur vna ſed parce, reſpondet propinanti ſed ſobrie. demum abeundi veniam extorquet. Sub digreſſum, occaſionem captat qua in animo incauti vel vnicum pietatis aculeum defigat. cumque bona fortuna iuuenis ille lectum ſuum ſelecta pluma turgentiſſimum abituro monſtraret, tum Pater: Nobilis domine, inquit, Iſaias vates nouam lecti rationem deſcribens: *Subter te*, inquit, *ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes a*. Atque cum hoc dicto valedixit, & placidi ſomni propitiam noctem precatus eſt. Mox iuuenis, id vero contra pacta & legem actum eſſe pronunciat, alio ſe tempore de eo pœnas ſumpturum, delicti piaculum fore prægrande ſalutatorium poculum, quod in mulctam ei vni foret exhauriendum, cetera iam valeret, atque ita hominem religioſum dimittit: voluiſſet quidem iiſdem foribus illud de vermibus dictum excludere, ſed id nequaquam potuit. hærebat illud animo & reluctantem trahebat, fodicabat, impellebat, ſtimulabat, vrgebat, miſeris demum modis angebat; inquieti vermes omnem ei quietem turbabant. Hic iuuenis tam inſolentis & occulti concionatoris impatiens, remedium huic malo circumſpicere: itaque ad ſolitas compotationes redire, ambulationes iterare, ſociorum numerum etiam augere, nouos luſus excogitare, choreis plus indulgere, iocis effuſius hilareſcere, hoc demum agere vt à ſole nunquam ſobrius conſpiceretur, quo hęreſcentem animo moleſtiam detergeret, abigeretque importuniſſimum conſcientiæ monitorem, & vel ſic tandem moleſtiſsimos hos vermes excuteret. non eualuit tamen, quicquid egit contra domeſticum hunc carnificem. agmen hoc vermium inſuperabile, animo expellere non potuit, quocunque conatu. Dum ridebat, dum bibebat, dum ludebat, vermes illi, & illæ tineæ conſcientiam identidem percellebant arrodebantque. Euigilauit tandem miſer iuuenis, & prioris vitæ veternum excuſſit hoc ſecum inſtituto ratiocinio: Et quid, inquit ipſe ſibi; proficimus? dies noctéſque contra importuniſſimam hanc & vermiculoſam cogitationem pugno, nec inducias vllas aut quietem impetro, nec aliud hactenus egi reſiſtendo, quam vt altius inhæreret; quo magis repugno, hoc minus excutio. Quod ſi ſola de vermibus cogitatio animum ita compungit ac lacerat, quid vermes ipſi facient. præſertim ſtygij, & nunquam morituri? quid facient illi æternæ mortis miniſtri vultures? Sed mittamus hæc moroſa & triſtia. Si poſſem, equidem vellem. Da te lętioribus, & gaude cum gaudentibus. Sed ah, quam vanis & ſimul quam breuibus gaudijs inhiamus? hodie genialiter viuimus, cras inter alienas lacrimas perimus. Ita eodem ſępe loco quo luſerunt nauigia, ſorbentur. Et quis tandem finis, vbi amabili inſania diu luſerimus? & ipſi demum ludibrium ſumus immitiſſimæ mortis. Ergo: Ergo: dixi; nunc cœpi. Alius fui, alius ero in poſterum. Vela feci ad gehennam, nunc ad cælum remigabo. Munde vale; diu ſatis ludos me feciſti. habes alios quos ludificeris: ego me maturè ſubduco, dixit, & fecit. & eodem quo cœpit pede ex magno Mundi proſtibulo in caſtra Chriſti tranſijt, vnica illa breuiſſima comminatione permotus.

a *Iſa.c.14 v.11.*

§. III.

EN tibi quam diſerta fuerit & efficax concio, vel vnica ſententiola. Laudatiſſimus ergo Partheniorum cętuum mos eſt ſingulis tutelaribus ſanctis, ſingulas adſcribere ſententias, quas quiuis non ſemel tantum legat (hoc enim parum, hoc nihil eſt) ſed toto illo menſe accuratius in omnem partem ſenſumque ſecum exputet. Nunquam ſine fructu eſt, quæ de talibus inſtituitur cogitatio, nec fruſtra ſcribitur quod ad pietatem eſt calcar.

Teſtimo-

Teſtimonio eſt luculentum huius ei exemplum.

Ante annos certè non multos *a*.Ingolſtadij iuuenis fuit, qui vt vel morbi ſæuitiem, vel certè Mundi blanditias euaderet, Deo ſeſe deuouit & religioſo ſtatui. Morbus abijt, & breui poſt bonum hoc propoſitū cum illo. Senſim enim quicquid pietatis in morbo hauſerat, euanuit. & ita iuuenis iſte poſt reſtitutam corporis valetudinem ęgrotare primum cœpit animo, & poſt perſanatum morbum peiùs habere. Principiò quidem feruebat & volabat, poſt paulò lentiùs ibat, deinde ſtabat, ſed nec diu nec impigrè; mox languere incipiebat, tandem apertè vitiorum dulcedini ſuccumbebat. Nam Mundi facies, quæ prius terrebat, iam arridere; religioſus ſtatus qui antea placebat, iam terrere; ſocietas bona quâ gaudebat, diſplicere incœpit. ita miſer tam ſuauiter & facilè obliuiſci potuit primùm voti ſui, dein ſui ipſius, poſteà cæli, demum ipſius Dei. ita paullatim per gradus ibat, ſed non ad cælum: tendebat in præceps, ſed viâ molli & clemēter decliui. neque enim repētè peſſimus factus eſt, vt qui hodie fuit aureus, cras vix argenteus repertus eſt: breui poſt æreus, exinde ferreus, denique factus eſt luteus, & ipſum cænum. Ita prodigus ille Euangelicus primò patrimonium repetijt: hoc impetrato in regionem longinquam abijt, parentiſque oculis ſe ſubduxit: neque hic ſtitit, prauę etiam ſocietati ſe iunxit. nondum finis. tandem fecit quæ ſocij & ſociæ; gula & luxuria in quotidianos mores tranſierunt. Ita ad mentem Siracidæ, eſt proceſſio in malis viro indiſciplinato *b*. Hoc planè modo, iuuenis ille de quo cœpi dicere, ſenſim ſeipſo deterior factus eſt, & è ſancto, progreſſu temporis in improbum mutatus: hoc ferè ſolum retinuit boni, quod Beatiſſimam Virginem & Marianæ Congregationis cætum non penitus deſeruerit, ſed ſubinde ſe præſentem ſtiterit, ſaltem in ceremoniam. Ita factum eſt, vt ſtato die cum ceteris menſtruum ſanctum acceperit, & quidem ſorte prorſus diuina. Nam ſententia quæ pronunciata eſt, dum ille ante crucifixi ſignum ex more flectit genua, è mellifluo doctore Bernardo tranſcripta erat, hiſce omnino verbis, Quid tardas ipſum, quem iam dudum conceperas ſpiritum parturire ſalutis? nil mortalibus vel morte certius? vel incertius horâ mortis, quomodo viuere potes, vbi mori non audes *c*? Audijt hæc iuuenis, tacitus quidem, ſed quaſi fulmine ictus, monitorem è cęlo agnouit, & illo ſtatim die fugam è lubrico in tutum parauit, altera vero luce hilaris & alacer ad Religioſam domum contendit, ijſque ſeſe aggregauit quos diu fugerat, victurus illic vbi mori non trepidaret.

a *Anno 1606.*
b *Eccli. c. 20. v. 9.*
c *S. Bern. ep. 105. ad Romanum Rom. curiæ ſubdiaconum.*

§. IV.

EN tibi vel vnica iterum ſentētiola, menſtruo Diuo ſubſcripta, apud iuuenem iſtum tantum euicit, quantum vicenæ aut tricenę conciones non potuiſſent! Ergo probo inſtituto menſtruis Cælitibus ſacrum aliquod piumque effatum ſubſcribitur: ſed illud malo contemptu ſæpe non legitur, aut lectum non perpenditur. impius ſanè neglectus hic eſt cum concio tam breuis non auditur, aut obliuione quamprimum ſepelitur. Hoc ergo fine, Diuorum nomini in menſtruis illis chartulis, dictum aliquod de dictis melioribus ſubiungitur, vt aurem vellicet legenti, eumque officij moneat, addatque ſtimulum ad vitam emendatiorem. Non multum abſimili modo ſortem olim captabant è diuinis oraculis, quod vel ex hoc pateat, quod ſubiungo. Meroueus Regis Francorum Chilperici filius, homo regij quidem ſanguinis, ſed probroſæ ambitionis, & qui ſcelus etiam per pietatem quæreret. Hic Turone D. Martini ſepulchro tria ſacra volumina, Pſalmorum, Regum, & Euangeliorum impoſuit, eaque nocte tota illic peruigilans, ſanctiſſimum Antiſtitem Martinum rogauit, oſtenderet quid euenturum, & an regno potiri poſſet. Huic peruigilatę nocti triduum inſuper adiecit, quod ieiunijs, precibus, vigilijs exegit. O ambitio quid non mortalia cogis pectora! Exacto hoc triduo ad Diui tumulum regreſſus, ſacram hiſtoriam Regum aperuit, primus autē explicatæ paginę verſus hic erat: *Pro eo quod dereliquiſtis Dominum Deum veſtrum, & ambulaſtis poſt deos alienos, nec feciſtis rectum ante conſpectum Dei,*

ideò

ideo tradidit vos Dominus Deus veſter in manibus inimicorum veſtrorum. Primus pſalmorum verſus erat iſte: *Veruntamen propter dolos poſuiſti eis mala: deiecisti eos dum alleuarentur, quomodo facti ſunt in deſolationem? ſubito defecerunt: perierunt propter iniquitates ſuas.* Ex Euangeliis, in capite paginę hoc legendum occurrerat: *Scitis quia poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* Ad hæc librorum reſponſa Meroueus; qui regnum iniquè affectarat; rubore & lacrimis confuſus, aſſumptis in comitatum quingentis viris, diſceſſit loco. in via ab Erpone Regis Gunthramni duce captus eſt, vti Gregorius Turonenſis memorat *a*. Quemadmodum vero ſacri codices olim per vſitatam ſortem conſulti, de futuris quandoque monuerunt, ita fit nonnunquam vt in menſtruo Diuorum ſortitu, & oraculi vim habeant & vaticinij, quæ è ſacris codicibus exſcripta traduntur.

Vt vt ſit, minime negligendum eſt breue illud monitum in charta menſtrua perſcriptum: quantò enim minoris eſt operæ, illud quotidie perlegere, tanto maioris eſt negligentiæ, in re etiam tam facili torpere. Sed pergo.

a Hiſt. Franc. lib. 5. c. 14.

CAP. VIII.

Quo conſilio preces indicantur in menſem proximam.

TErtium, quod in ſcheda menſtrua viſitur, eſt orandi ſcopus; nos intentionem dicimus, quæ aliud non eſt quàm propoſitum & pia voluntas pro iſtis atque illis precees ad Deum allegandi, quandoquidem in tabella menſtrua cuiuis ſodalium ſuauiter imperatur, pro quibus illo potiſſimum menſe debeat precari. Ita pro omni ſtatu ſexuque, pro ætate omni & ordine, pro regnis & prouincijs, pro amicis pariter & inimicis, probis, improbis, viuis, mortuis deprecationes inſtituuntur; ita ad omnem virtutem impetrandam, ad auertendam omnem noxam, & peſtem quamcunque, certi precandi fines præſcribuntur. Inter hos tamen ij ſingulariter obſeruandi, qui preces nobis indicunt pro ijs in quorum incolumitate vel interitu maximarum rerum momenta vertuntur. Par eſt omnino, in precibus nobis commendatiſſimi ſint Principes Chriſtiani omnes, in quorum manu ſalus & exitium plurimorum ſita ſunt. ita vigilantiſſimos oratus à nobis poſtulant tota regna & prouinciæ, afflicta bellis Hungaria, fœcunda martyrum Iaponia, vexara hæreſi Germania, reuocanda ad fidem Anglia; ſic & pro magnis Regibus Hiſpanię, Galliæ, Polonię omni ſtudio Numini ſupplicandum. Et quis obliuiſci poſſit vel lethaliter peccantium, vel manium in purgante flamma luentium, vel infantium de luſtrali fonte periclitantium? Pro his talibus precari quicunque menſis initio admonetur, is certæ ſine culpa ſic imperatas preces penitus negligere non poteſt? quanti enim cenſendum eſt vel vni infantulo ſuis precibus cælum donare, animam vel vnicam ex igne luſtrali euocare; ei qui delicto lethali obnoxius eſt, reſipiſcendi gratiam impetrare, & ſic è turpitudinis cęno extrahere? Quantæ item neceſſitatis eſt pro dono Caſtitatis, ſibi alijſque conſequendo, Deum & frequenter & feruenter rogare, pacem & concordiam poſcere, ad Indos & extremos Sinarum populos ſuſpiria mittere, benefacta his gratijs referre, inimicis iniurias hac talione compenſare; homines ad petulantiam & laſciuiam obſtinatos Cælitibus ſerio commendare, poſtulare denique perſeuerantiam nobis maximè neceſſariam. ita vere Antiochenus orator Chryſoſtomus dixit; pro ſe precari neceſſitas cogit, pro alijs charitas hortatur, pro ſe orare, naturæ eſt, pro altero autem gratiæ. Dulcior eſt autem ante Deum oratio, non quam neceſſitas rei tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis commendat.

§ I.

GER. Hic ego forſan nō malè obiecerim: Quantulus ſum ego vnus, aut quæ ſunt precatiunculæ meæ, vt ijs vel vniuerſam Galliam, vel latiſſimam Hiſpaniam, vel ampliſſimam Germaniam, aut Italiam totā, aut Principes Chriſtinos omnes fulciam? [illegible] earum ſunt virium preces meæ, vt ego Atlas ſim & humeros ſupponam ruenti cælo. POL. Atqui audi, mi Gerarde, non tuis ſolius precibus, ſed aliorum etiam tribuendum eſt, ſi ijs toti alicui prouinciæ opituleris. Deus tam bonus eſt, vt ad paucorum caſtas puraſque preces

maximis

maximis quandoque populis pepercerit: neque dici poteſt quantum virtus vnius etiam, & ſolius homunculi poſſit, ſi Deus iam poſſe velit. Recente mundo vnicus Abrahamus Deo ſupplicat pro quinque ciuitatibus; & benigniſſimè auditur. Et profana conſideras? Vnus ſoluſque erat Horatius Cocles qui bello contra Porſenam, in ponte ſublicio toti exercitui ſe oppoſuit, magna ſui gloria & ſuorum bono. Q. Mutius Scæuola vnus ſoluſque & primus è trecentis coniuratis Hetruſcum Regem à Romano Capitolio auertit. Vnus ac pænè ſolus Camillus fuit qui Romam iam propè buſtum factam, de manu Brenni & Gallorum ferro liberauit *a*. Vnus ſoluſque Hercules fuit qui monſtris Orbem inauditis repurgauit. Sed vt hos taceam, Vnus ſoluſque Ioſeph fuit qui fame perituram Ægyptum ab interitu ſeruauit. Vnus ſoluſque Moſes tot centenis millibus Hebrææ plebis toties ſaluti fuit, ſuis partim conſilijs partim precibus. Hieroſolyma funditus euerſa in magnum cadauer corruiſſent, ſed vnus ſoluſque Mathathias cùm lugendo & ſuadendo, tum hortando & agendo reſtituit rem. Iſraelis populus vniuerſis idolis litaſſet, niſi per vnum & ſolum Eliam Thesbiten à tam immani ſcelere fuiſſet reuocatus Daniel vnus ſoluſque fuit, & iuuenis, cum ſenum plebiſque decreta reſcidit, & Suſannam paratæ neci eripuit, ipſoque iudices morte mulctandos æquiſſimè iudicauit. Vnus ſoluſque Dauid fuit, tunc etiam adoleſcentulus & contemptus, cum carneam illam & loquentem Philiſtæam turrim, & quaſi ſedem belli Goliathum, in oculis trepidantis exercitus funda ſaxoque expugnauit. Vnus ſoluſque Samſon fuit, tantum aſini mandibula, non ære aut ferro armatus, cum tot ſimul Philiſteos trucidauit. Vnus ſoluſque Ioannes Baptiſtes fuit qui tacentibus vniuerſis auſus eſt Herodem omnium facinorum quæ patrarat, arguere. Quid? etiam vna & ſola mulier Hebræa Holofernem, tunc terrorem Orbis, ſuo ſibi gladio iugulauit. itaque Aſſyriam militiam vniuerſam vna illa ſuperauit. Vnus Mardochæus & vna Eſther omnem Iudæorum gentem à certo interitu ſeruarunt. Vno Ambroſio ſublato florens Italiæ ſtatus magnam partem corruit. Vnus fuit ſoluſque Leo Magnus, cum illud Dei flagellum, Attilam, Romanis arcibus iam iam imminentem, oratione non modo ſtitit, ſed & in Pannoniam redire perſuaſit.

a *Liuius Decad. 1. lib. 5.*

§. II.

At vero vt neque Danieles, neque Abrahami, neque Samſones nos ſimus, certè ij eſſe poſſumus qui fuerunt æuo etiam noſtro vel pueri & mulierculæ. Vnica ancillula, vti narrat illuſtriſſimus Baronius, ſuis precibus & cilicio, quo multos ſanarat, totam gentem Iberum ad Chriſti fidem perduxit *a*. Carolus V. Imperator, cum Thomam Morum, qui Regis Angli fuit Cancellarius capite plexum inaudijſſet, dixiſſe fertur: Henricus Rex totius Angliæ caput præcidit. Tanti erat vniuerſo regno, virum hunc vnicum amiſiſſe. Vna Ioanna, Tullienſis virgo, pudica & ſancta, ab obſidione plurimos liberauit *b*. Melior eſt enim vnus timens Deum, quam mille filij impij. Ab vno ſenſato inhabitabitur patria *c*. Vnus itidem & ſolus Laurentius Iuſtinianus Venetorum vrbem ab excidio ſuis precibus ſeruauit. nam quo tempore bellum inter Venetos & Mediolanenſes arſerat, in Corcyrano nemore Eremicola vaticinijs clarus degebat. Hunc è Venetis optimatibus vir nobilis adijt quæſiuitque, cui parti bellum illud feliciter ceſſurum eſſet? huic reſpondens Anachoreta: Deus, inquit, vrbi Venetorum vehementer iratus, quod nulla morum emendatio poſt tot admonitiones, poſt tantos clamores ſequatur, illam perinde vt Paleſtinæ Pentapolin iam dudum deleſſet, niſi vnicus illorum Patriarcha, ſuis precibus vindictam diuinam auertiſſet. *d*. Idem penè de Simeone Salo Leontius Neapolitanus Præſul commemorat. Fuit enim vt ciuis Emeſanus Hieroſolyma iret, quo illic ſe precibus abbatis Ioannis commendaret. Ioannes, Simeonis olim ſocius, cum illum Emeſâ ad ſe veniſſe cognoſſet: Atqui quam maximè miror, inquit, te tantum viæ tam caſſo labore confeciſſe. Ecquid eſt quod me Hieroſolymis quæras cum Emeſæ habeas Simeonem, cuius precibus non ego ſolum, ſed & Orbis totus indiget. Deus bone, quæ tua ſunt iudicia: quem hominem vt fatuum & ſtultum mundus totus deridiculo habebat, huius precibus mundus totus egebat. Ergo

vnius atque vnici hominis ad Deum emiſſe preces non tantum vnum aliquod regnum, ſed & orbem terrarum vniuerſum ſuſtentare poſſunt. Ergo & ſodalis ille, qui cum alios innumeros iuuare poſſit, tamen id tam temerè negligit, innumeris nocere cenſendus eſt. Verè enim nocet, qui cum poſſit non prodeſt,

a *Baron. tom. 3. Ann. 327. n. 11.*
b *Aub. Myraus Ann.* 1429.
c *Eccl. c. 16. v. 3. & 5.*
d *Bern. Iuſtinianus orator, nepos illius, apud Zach. Lippeloo. tom. 1. die 8. Ianu.*

CAP. IX.

In chartâ menſtruorum Cælitum adſcripta Virtus quid moneat.

VLtimum denique quod menſtruis ſchedis inſcribitur, vna aliqua Virtus eſt per illum potiſſimũ menſem crebriori actu exercenda. Campum dicendi hic nullum egrediar, cum exitum ſpectet mea dictio. hic ſolum mirari multa debeo, ac etiam indignari. Et quâ tu fronte, ô frigidiſſime Sodalis, quiſquis es, quâ conſcientia ſanctum menſtruum domi tuæ ſordeſcere ſinis, & pulueribus ſituque obduci, aut libello clauſum & malè ſepultum non colis vt ſanctum, ſed cuſtodis tantum vt vinctum, totoque menſe illius nomen nec ſemel quidem aſpicis legiſque?

Memoriæ mihi eſt, Gerarde, ante annos aliquot miſſas ad nos Oeniponto litteras, quæ defuncti Brixinenſis Pontificis manes nobis commendarunt, ſimul etiam de huius Principis virtute illuſtria quædam narrarunt, inter quæ illud eximium & imitandum. Siquidem Brixinenſis iſte præſul, ſuum ſibi Diuum quot menſibus Oeniponto ad ſe mitti, eundemque nunquam niſi flexis genibus accipere voluit. quis ambigat quin religioſè coluerit, quem excepit tam piè. Noui ego Beatiſſimæ Virginis ſodales, qui omnium Diuorum Cælitum, quos vnquam per menſtruam ſortitionem acceperunt, ſyllabum & litanias confecerunt, quas & ipſi ſingulis menſibus ordinatè percurrerunt, & in mortis vicinia ſibi ab alijs prælegi petierunt. Bona vtique & iucunda eſt morituro hæc prælectio, ſi tamen eos quos nominari audit Cælites, in vita ſibi familiares fecerit frequentiore cultu. Sed nobis nunc de virtute menſtruis Cælitibus adſcripta ſermo eſt.

§. I.

O Gerarde, quàm longè aliud eſt dicere, aut docere, aliud facere. Quoties apud nos virtus laudatur, & alget? Omnis in actione conſiſtit virtus, nec vlla eſt ſine labore. Virtutem in chartula menſtrua notatam circumferre, virtutis ſane non eſt. Quid porro de ijs dicendum, quibus in diſtributione menſtrua è virtutibus Patientia obtingit, ipſi vero vel aſperiore verbulo afflati, velut vento peſtilente correpti, fremunt, frendent, furunt, calcaturi omnia ſi poſſint, laceraturi & peſſumdaturi omnia, adeo largiter bilem effundunt. O mi iuuenis, & ô mi vir, quid menſtrua te ſchedula docet? an non illa hortatu tacito aſſidue tibi occinit: *Patientia, Patientia, Patientia.* Quid ais? an omnem adeo patientiam cõſumpſiſti, vt ne leuem iniuriam, aut innocentem iocum, nec paucas voculas, aut obliqui oculi minas poſſis concoquere? ô te heroem, qui ad pulicis morſum, Herculem inclamas! Quis vnquam cælo ſe dignum fecit impatientia? quis non probe contuſus in illam patriam peruenit? quis non omnia vincere poteſt ſilendo & patiendo? quid indignaris, quid ſæuis, quid minaris? hi mores cælo non conueniunt. Sapientiæ comes eſt Patientia, quæ dolori cuicunque fert remedium. Iter ad cælum ſine Patientia nunquam reperies. Ergo ſchedam tuam inſpice, lege, & centies relege: hæc tua lectio voce vnica conſtat, PATIENTIA.

§. II.

ET quid de ijs ſentiendum, quibus in menſtruis chartis. Obedientia præſcribitur, at ipſi nihil minus faciunt quàm quod imperatur: quibus Ieiunium ſuadetur, illi nec vnico bolo genium ſuum fraudant: quibus Veritas conſulitur ſequenda, at illi technas, fucos, ſutelás, mendacia conſarcinant. Sic auditorum vbique multos reperias, factores paucos. An non ij auditores ſolum, apud quos pax publice laudatur, rixis illi ac iurgijs turbant omnia: examen conſcientiæ iubetur, illi toto menſe nec ſemel quidem in ſeipſos deſcen-

dunt:

dunt: quatuor nouiſſimorũ meditatio proponitur, illi mortis & iudicij immemores, cæli & inferorum ſecuri viuunt: vigilantia præcipitur, illi venientem ſolem hora ſeptima, in lecto ſalutant, vbi vbi tandem ſit ſacrum: pia lectio commendatur, illi libellos pios nec habere quidem ſtudent, ne dum legere: frequens confeſſionis vſus inculcatur, vix illi vt hoc quouis bimeſtri ſemel faciant, adducuntur. Et de illis quid dicas; quibus Virgiginitas & Pudicitia colenda indicitur, obſcœnos illi Catullos pro ſtimulo Virtutum legunt. O mi ſodalis, an non iſte menſis identidem tibi occentat *Caſtitas, Caſtitas, Caſtitas.* Vide obſecro quàm caſti ſint tui oculi, quã verecundi geſtus, quam pudica verba, vide ante omnia quam purę & mundæ ſint cogitationes tuæ; ſi hę libidinis cænum admittant, ne mireris & oculos, & geſtus, & veba eodem luto infici, vbi cor libidinem olet, vbi cogitationes caſtę non ſunt, nec lingua, nec vultus, nec oculi cordis indices caſtimoniam ſpirabunt. Ergo & tu menſtruam tabellam tuam inſpice, lege atque relege centies, ſexcenties; lectio tua finitur verbo; *Caſtitas, Caſtitas, Caſtitas.*

§. III.

QVid porrò de ijs cenſendum qui menſtruali ſcheda Sobrietatis monentur, illi diem mero frangere, & crumenam in calices ſtudent exhaurire. Quid de ijs videtur quos pia illa ſors, ad deſiderium patrię cęleſtis erigit, illi in variam curioſitatem effuſi, omnibus ſe vanitatibus indulgent. Quos putes eos, quibus ſcripta traditur Carnis afflictatio, illi hoc vnum agunt, vt Carni faciant bene, vt corpus mulceant & ſaginent. Quid de his, inquam, omnibus ſentiendũ? qui prorſus in contrarium nituntur, & alia omnia faciunt quàm quæ ſancti menſtrui monent, ſuadent, iubentque. De te, Gerarde, tua me virtus meliora vult ominari. In eos dixi hactenus, qui torporem & deſidiam nec alienis quidem tegunt oculis, qui ſuo ſe officio functos credunt, cum conſuetudini paruerunt, tametſi menſe toto nec Diui cura, nec ſtatæ preces, nec ſpecimen virtutis vllum ſe prodat. Ita alios atque alios Sanctos, ita plurimos accipiunt colendos, nullum colunt. tunc maximè ſenſuri quã malũ ſit Diuos Cęlites negligere, cum rerum nimis erit velle coluiſſe, cumque nihil vltra reſtabit quàm vt tam profanæ ſocordiæ fruſtra pœniteat. Non ſatis eſt, ô iuuenes, ô viri; non ſatis eſt menſtruas ſchedas flexo poplite, reuerenti manu, pioque oſculo excipere, perlegere, retinere, niſi & Diuos in ijs deſcriptos colere, & virtutem in ijs notatam placeat exercere. Nemo Virtuti fauet, niſi qui eam ſequi poteſt, & Cęlites nemo experitur propitios cum moritur, qui eos ſibi amicos non conciliat dum viuit.

GER. Sæpe cœpi, ſed ſæpe etiam deſij Diuis menſtruis honorem habere nunc obliuione, nunc etiam tædio victus. POL. Vix eſt vbi altioribus clamoribus ſit opus, quàm cum bene cœptorum Conſtantia docenda; Animus humanus ingenerato pondere nunquam non deflectit in praua, varius ſemper & mutabilis: virtutem præſentem ſæpe non odimus, ſed negligimus, ita virtutum radices non rarò antequam adoleſcant, ſterili frigore exareſcunt, vt iam ſupra demonſtratum eſt. Sed quicquid dixerimus, minus ſemper quàm par erat, dixiſſe videbimur. Et quia de Conſcientiæ, de Cælitum, de Corporis cultu agimus, hunc nobis laborem neceſſario ſumemus, Gerarde vt belluam iſtam huic triplici cultui infeſtiſſimam pro viribus impugnemus. Sanè ab hac animi leuitate & inconſtantia admirandæ metamorphoſes, & ſæpe monſtra vitiorum horrenda proueniunt, quæ ab ijs edũtur, qui quandoque ſanctiſſimè incipiunt, finiunt ſceleratiſſimè, ab Angelis, ſuo vitio, in diabolos mutati. Hæc enim inconſtantia, & lentus ad vitium deſcenſus, non vnam aliquam virtutem eneruat, ſed vniuerſas. Audi funeſtam tragœdiam in qua hiſtrio ſeu actor, & conſcientiam & Cælites religioſiſſimè cœpit colere, ſuum etiam corpori qui conueniret, cultum tribuere: ſed quàm ſanctè in cœpit, tam impiè finiuit. Audi miram, bis miram cataſtrophen.

CAPVT X.

Inconſtantia in Animi & Cælitum cultu, exemplo inaudito arguitur.

VNus quidam adoleſcẽs, & honeſto loco natus, & à fortunis felix atque copioſus,

melioris ſanctiorisque vitæ ſtudio incenſus, parentem obnixè rogauit, liceret ſibi rebus mortalibus abdicato, Chriſtum & immortalia ſequi. Negauit hoc ei pater. Inſtitit rurſum ac ſæpius filius: cum actum agere ſe putaret, propinquos in parentem immiſit, vt id à parente extorquerent. Impetrauit tandem ab inuito poteſtatem abeundi, & mox in cœnobium ſe incluſit, in quo tam magna & illuſtria continentiæ & abſtinentiæ quotidie documenta ceteris dedit, vt haberent omnes quod imitarentur. Cum aliquamdiu in cœpto vitæ curſu profeciſſet, ratus ſe perfectiorem quàm erat, affectat ſolitudinem, & à Cœnobiarcha ſecedendi copiam flagitat. dehortatur iuuenem prudens hoſtilium technarum pater, pericula proponit, inſidias exponit, enumerat damna ex eo diſceſſu ſecutura, nec perſuadet tamen iuueni, quem iam perſuaſit, imò abripuit affectus. Si ergo, inquit Præſes, audendum eſt, dabo ſocios qui comitentur. ita diſcedenti comites geminos è contubernio ſuo adiungit, qui nouo eremicolæ locum opportunum quærant. Faciunt vna iter diem vnum atque alterum, ac per vaſtam ſolitudinem feſſi oberrant, æſtuque tandem ac labore fracti in terram corpora abijciunt, ſomno pauxillum vires refecturi. Cum aliquamdiu placidè omnes quieuiſſent, ecce tibi ales ſtreperis aduolat pennis, & clangore alarum excitat ſopitos. Hic comites: En, inquiunt, ſociene, Dominus cælitem tibi miſit, ſequere ducentem. Ille de prouidentia Dei mirè lætus, ſalutatis comitibus, ſequitur præuiam ductricem. Ales poſt pauca ſpatia ſemel atque iterum ſubſidit, ac vaneſcit, in quo loco nouus incola ſiluæ antrum reperit, iuxtaque ſalientem ad ſedandam ſitim, & dactylos ad pellendam famem. Intellexit eam ſibi regionem à Deo per auem deſignatam, vbi Deo preces aſſiduas ſterneret, & vitę curſum feliciter perageret. Ergo totum ſexennium in ſumma vitæ innocentia & ſanctitate ſolus & vnicus traducit. Et iam de tironis felici progreſſu non parum ſollicitus erat cacodæmon, timebatque ne tam altas virtutis radices ageret, quas non poſſet amplius conuellere. Aggrediendum itaque ſibi militem aduocatis in conſiliũ conſuetis artibus decernit, perſonam inculti & horridi natuque grandis anachoretæ ſumit, tironem adit, ſeſeque ſpectandum primum exhibet. horret iuuenis, & aſpectu inuſitati hoſpitis percellitur, nam intra ſexennium mortalium neminem aſpexerat. Dat ergo ſe in preces, precatur vnà in ſpeciem vaferrimus inſidiator, ſurgentemque hortatur, vt denuo ſecum etiam votis Deum conueniat. Tum perſonatus ille dæmon: quamdiu, inquit, hic degis? Sexennium, inquit iuuenis. O infelicitatem, inquit hoſtis, qui te tam vicinum tamdiu ignoraui! non amplius quatriduum eſt cum hic eſſe te cognoui, ſtatimque conſurrexi loco, & ſalutatum te perrexi, vti de ijs inter nos rebus, quæ ad vtriuſque ſalutem pertinerent, ageremus. Quid agimus hic in tam veſtis & deſertis ambo ſaltibus, à ſacris Chriſti myſterijs, à diuino Euchariſtiæ epulo excluſi? vereor equidem ne ab eius quoque regno excludamur. Ad decimum quintum hinc lapidem duo ſita ſunt cœnobia, quæ licebit nobis feſtis diebus adire, ac percepta ſacra ſynaxi redire. Viſa res imperito tironi ſalutaris ac neceſſaria, ſpecum deſerit cum ipſo dęmone, quem virum ſanctum exiſtimabat, & dominico die monaſteria petit. Templum ingreſſus, & in preces fuſus cum paullo poſt circumſpiceret, & ſocium ac ductorem ſuum requireret, nuſquam inuenit. Quærit ex cœnobitis vbi comes ſuus & pater eſſet: Neminem, inquiunt illi, niſi te & prorſus incomitatum huc aduentantem vidimus. Tum demum ſenſit ſe à veteratore circumuentum, & per dolum è cubili ſuo extractum, neque tamen nimium doluit, ad homines poſt tantum temporis reuiſiſſe. Ergo ad latibulum ſuum reuerſus progreditur in conſueto vitę inſtituto. Sed adeſt rurſus ſtropharũ fabricator dæmon, verum iam alia longè via perniciem incauto machinatur. Iuuenis formam induit, habitum ciuilem & patrium finxit, vt cui ſemel illuſerat, eundem denuo falleret, ac tandem à loco, pietate, religione penitus auerteret, ac in ſempiternum exitium præcipitaret. Adeſt ergo & in latebrâ ſedentem ad ſui ſpectaculum elicit, nihil effatus, ſed perinde ac ſi è patria, quæſitum religioſum iuuenem veniſſet, adſtat, intuetur curioſe, hæret & modo vultum, modo alias corporis partes reſpicit, vt ad ſuſcitandum prouocet tacentem. Nec fruſtra; rumpit ſilentium prior impe-

ritus anachoreta, &: Quid, inquit, ades, quid me tam exquiſitè contemplaris? Hic architectus mendacij? haud videris me noſſe amplius, religioſiſſime domine, poſt tantam temporis intercapedinem. Ego ſum vicini patris tui filius. Pater tuus ita audiebat, hoc nomen erat matri, hoc ſorori: ſed mater quidem ac ſoror, ante biennium naturę conceſſere, pater hoc anno defunctus, te hęredem ex aſſe ſcripſit, vt tu veluti pius ac religioſus filius rectum aurum ac theſaurum omnem, pro vtriuſque ſalute in egentes diſpertias, miſitque, qui te perueſtigarent, nec hactenus ab vllo reperiri potuiſti, quod equidem vehementer gaudeo, mihi eam felicitatẽ diuinitus oblatam, vt in te inciderem. Reſpondet anachoreta religiosè, modo etiam conſtanter: Ego vero pecuniæ cauſſa locum hunc deſerturus non ſum. Et ille: Quid enim mali ſuadeo? non ſum auctor tibi vt opes poſſideas, aut retineas, ſed in pauperes tribuas, ac relictam ſolitudinem quam primum repetas. Quid reſpondebis, de neglecta, & direpta tanta pecuniæ ſumma, ſummo iudici? quid patri? quid egenis ac miſeris, quos tanta miſericordia priuas? Huic anachoreta. Ego, inquit, hactenus rerum caducarum curam penitus nullam habui: conſcientiam ſolum, & cælum atque Cælites curaui. Et hoc eſt (inquit laruata vulpes) conſcientiam & cælum atque Cælites curare, parentibus, in cauſsâ præſertim tam piâ, ſuccurrere, pauperibus per occaſionem tam bonam non deeſſe. qui hæc non curat, conſcientiam negligit, & cælum atque Cælites contemnit. Ad hæc anachoreta iterum: An non ſunt, inquit, alij, an nemo ſupereſt cognatorum, qui me abſente, bona hæreditaria in egenos diuidat? Si tu deſis, inquit impoſtor, auariſſimus quiſque aduolabit, & prædam faciet pro libitu: interim mendicorum turba lugebit & abibit inanis, cuius culpam tu ſuſtinebis. Ductus & victus his dolis ſimplex & ſtolidus iuuenis, ſurgit, pedem, quem retulit nunquam, ex ædicula profert, ſolitudinem ſimul ac cælum Cæliteſque deſerit, viam init, patriam repetit. In via non pauca nec leuia nequitię rudimenta accepit à viæ ſocio, à quo inſigniter & cum fallaci venuſtate malus eſſe didicit, antequam id ſe doceri crederet. In patriam vbi peruenit, ecce domum paternam ingredienti pater ipſe, quem dæmon finxerat mortuum, occurrit, miratur nouum hoſpitem, nec agnoſcit filium, ſed probè filius patrem. Quærit pater, quis, vnde domo, quid adeſſet? Attonitus prope filius, quod videret viuum, quem audierat defunctum, fingit (tantùm in itinere ex comitis ſocietate profecerat) fingit inquam, ſe deſiderio patris extremum videndi & ſalutandi adeſſe, agnitum pater in ædes admittit, & amiciſſime vt filium tractat. Sed non diu in ædibus paternis verſatus, Mundi mores & leges exactè addidicit, fortaſsè illas nunquam ſatis oblitus, tantò iam appetentior vanitatis, quantò antè pietatis ſtudioſor, perinde ſi doleret tamdiu vitijs non ſeruiſſe, ita ſapere cœpit miſero peccandi licentia. Conſcientiam quam anteà quotidiano examine ſolebat explorare, iam opprimere, eique ſilentium imperare: Cælites quos prius aſſiduiſſimis obſequijs conſuerat colere, iam contemptim negligere, & faſtidire; corpus quod aliquot annis laboribus & inedia macerarat, iam verè colere, & molliſſimè procurare cœpit. his gradibus in pręceps ibat, ſeipſo deterior factus in dies. adeò dulcis ei erat vitiorum libertas, quâ tamdiu carere ſe potuiſſe mirabatur. Sic per ſummum ſcelus pudorem & innocentiam amiſit, turpiſſimiſque ſeſe flagitijs contaminauit, ita vt à parente plagis etiam multatus, tamen non reſipiſceret, ſed infelicem animam in ſcelerata vita exhalaret.

O prodigium! ô portentum! quis vnquam hoc ſanctiùs incœpit, quis flagitioſius finiuit? Mali origo eſſe ſolet: melioribus non parere, ſibi fidere, ſeipſum non noſſe. hinc iſtæ lacrimæ. Verum quid huic miſero iraſcor? mihi deberem. Et ego hunc luſum in alijs atque alijs quotidie ludo: Et hoc, & iſtud, & illud incipio, nullum finio.

§. I.

TAles Protei ſumus, hodie conſcientiam luſtramus & purgamus, & vix craſtinum expectamus, cũ eandem nouis ſceleribus implemus: hodie Diuorum genua aduoluimur, ijdem cras tergum obuertimus. Iſaiæ vaticiniũ in nos planè, nõ quadrat: *currẽt & nõ laborabũt, ambulabũt & nõ deficiẽt a.* Nos ambula-

mus quidem, ſed breui deficimus; currimus, ſed medio ſæpe curſu laſſeſcimus, quandoque etiam finem iam vicinum, iam proximum ſtultiſſima præcipitatione corrumpimus. Saul regum optimus, ſi eius principia ſpectes, à Samuele iuſſus ſeptem diebus expectare, dum victimas ſimul immolarent: Expectauit omnino ad vſque ſeptimæ diei ſerum veſperem, cumque populus ab eo dilaberetur, tanquam coactus ſacrificauit. Et en eo ipſo tempore aduolans Samuel: *Stulte*, inquit, *egiſti: nequaquam regnum tuum vltra conſurget*. *b* Heu lacrimabilem iacturam regni! ſex diebus Saul expectauerat, & vndecim horis ſeptimi; anguſtijs tandem compulſus, & de Samuelis aduentu diffiſus: ipſa vltima hora priorem perſeuerantiam omnem corrupit, defecit, itaque ſibi poſteriſque regnum perdidit. ex quo tempore per eos ſcelerum gradus cœpit non ire ſed ruere, vt poſt mortale regnum amiſſum, immortale quoque amiſerit & æternum *c*. Quam tutum eſt alienis malis ſua dediſcere, & aliorum ruina cognita, in ſtatu firmiore ſe componere. Et ſane vltima vitę perſeuerantia plurimum ab eâ pendet quæ quotidianis actibus roboratur. Qui bene cœpta toties tamque facile deſerit in ſupremo vitæ actu ægre ſibi conſtabit. Ideo ſanctiſſimus rex Dauid: Inclinaui, ait, cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in ęternum. & In ęternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas *d*. Nil magis neceſſarium nobis, quam quotidie firmiſſime ſtatuere ac proponere. Quid autem iuuet quotidie proponere, ſi licet propoſitum quotidie deponere? Nihil hoc eſt aliud, quam felici manu ſubſtructa, ridicula pœnitentia deſtruere, aut molem Siſypheam in rupis faſtigium educere, mox in infimam vallem rotatu præcipiti reuoluendam. GER. Hæc labes noſtræ mortalitatis eſt, non diu eadem conſilia probare. POL. Amamus mixtas pœnitentiæ voluptates, & bona ſemper placitura vix admittimus. GER. Statui iam ſæpe, nullo die conſcientiæ diſcuſſionem intermittere: propoſui quot menſibus oblatos ſorte Cælites ſtudioſiore cultu proſequi: decreui iam crebro corpori minus indulgere, oculorũ incendia cauere, linguæ peſtilentes impetus coërcere: cępi nõ ſemel inſaniam amabilium nugarum & ſordium mearum deteſtari. Et tamen, quę ſtatui non feci; quæ propoſui neglexi; quod decreui violaui; quod deteſtatus ſum, rurſum amaui, quæſo, vnde hic morbus, nunquam facere, toties ſtatuere? POL. Mi Gerarde, forſan non ſatis firme ſtatuis, perfunctorie ac leniter leuiterque velle, non animi decretum, ſed impetus eſt, qui vti cito vires acquirit, ſic cito amittit. ſubita cœli ſerenitas, ſubitis nimbis fœdatur, herbæ ac flores celeriter nati, celeri morte ſubducuntur. Firmum propoſitum non eſt, quod in cera aut arena ſcribitur: rigido metallo commendandũ eſt quod diuturnum eſſe cupimus. Iobus hoc fecit; quod ſtatuit, perinde ſi exaraſſet id ære, ſic executus: Donec, inquit, deficiam & moriar *e*, non recedam ab innocentia mea: iuſtificationem meam & virtutem quam cœpi tenere, non deſeram.

a *Iſ. c. 40. v. 31.*
b 1. *Reg. 10. v. 1. & c. 13. v. 8.*
c *Ita ſentiunt Toſtatus Abulen. Thomas Aqu. Bernardus, Hieronymus, alij.*
d *Pſ. 118. v. 112. & 93.*
e *Iob c. 27. v. 2.*

§. II.

NArrant hominem generoſi ſanguinis, ſed vitæ profligatiſſimę, latrocinijs inſuper infamem, eius ſibi conſuetudinis inuiolabilem legem dixiſſe, vt nullus iret dies, quo ſe matri Dei non commendaſſet Angeli ſalutatione. Quantula ſcintilla pietatis, in vaſto mari flagitiorum! Habuit hic miræ & prolixæ fidelitatis famulum, qui ipſis quatordecim annis induſtriè illi ſeruijt. Patuit tandem famulatum hunc fuiſſe inſidioſiſſimum. Siquidem vir ſanctus qui in caſtro illo captiuus detinebatur, hunc famulum adegit IESV Chriſti nomine, fateretur quis eſſet. Ille vim imperij ſentiens, demum ſe diabolum faſſus eſt ſub humana ſpecie illic ſeruijſſe, idque in mandatis habuiſſe, vt ſi quo die herus ſalutandæ Virginis conſuetudinem omitteret, ſuffocatum abriperet ad impiorum carnificinam, verum ad id tẽporis nullũ omnino diem abijſſe quo herus Dei matrem pro more non coluiſſet. Hæc ego fide complurium aliorum recitaui *a*. Hoc liquet mirifice placere Deo cuiuſque boni operis conſtantiam. Sicut natura indefeſſa operatrix ab exili planta arborem educit

educit admirandæ altitudinis, non ſubitis incrementis, ſed diu & continuè operando; aquę guttulæ lapidem cauant, non vi ſed ſæpe cadendo; ignis immortalitas tamdiu durat, quãdiu ſubminiſtrantur alimenta, ſemper viuit flamma, ſemper vorando: ſic Deus aſſidue operatur benefaciendo, ſic homo probus ad immortale faſtigium exurgit nunquam ignauè ceſſando.

Felicem Pilatum ſi quo pede cœperat, decurriſſet. Turpe eſt cedere oneri, & luctari cum officio quod ſemel receperis. Poſito fũdamento imponenda eſt & coronis. Virtus boni operis perſeuerantia eſt, quâ vbique eſt opus.

Orpheus Euridicẽ ab inferis reducturus accepit conditionem ne incõſtanti curioſitate duci ſe ſineret, & retro torqueret oculos. At miſer,

—— auiduſque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapſa eſt b.

Orphei & nos ſumus (ingemiſco cum cogito) & vix parta, mox iterum perdimus inconſtantia miſerabili. Et quoties ſuam quiſque animam ab Orco reuocat pœnitentia? verum quia ad priſtinos amores cor iterum reflectimus, iterum etiam atque iterum, relapſam ad Orcum animam damnamus. Quid iuuat, hodie in caſtimonię leges iurare, cras iterum libidinis cæno ſe mergere? quid prodeſt hodie infra omnes ſe ſubmittere, cras grande ſupercilium reſumere, & omnes alios deſpicere? quid magni, hodie pręclarum patientiæ ſpecimen edere, cras omne patiendi ſtudium abijcere? hodie frugali quadra viuere, cras helluari & græcari; hodie agni manſuetudinem induere, cras in lupum efferari; hodie cælum atque Cælites ſolicito cultu ambire, cras Veneri & Plutoni ceteriſque inferorum monſtris applaudere. Gerarde, ſi Dei matrem, ſi Diuos alios venerari cœpimus, quæſo, non hoc ſolum die aut hebdomade, non hoc tantum menſe aut anno veneremur: conſtemus nobis, noſtriſque cœptis & cras ſimus quales hodie fuimus.

a *Iac. de Verag. archiep. Ianu. Hercules Vincemala l* 1 *mira. mir.* 14. *Pet. Ant. Spinelli de Amore Deipara c.* 5 *fine.*
b *Ouid. l.* 10. *Metam.*

§. III.

EQuidem multa ſunt quæ nos ad conſtantiam hanc accendant. Nota tibi nõ ingeram vel alias audita. Illuſtre & prorſus inauditũ apponam pro clauſula. Narrat is qui & auribus ſuis & oculis non immerito vult credi. Nuperrime in ſcriptoris huius notitiam deueni, è cuius fide hęc ego tibi fideli narratione pandam.

Franciſcus Retzanus rerum diuinarum cõſultus, è S. Dominici familia, in Auſtriæ Academia Viennenſi triginta ſex annis ſacras litteras docuit. Hic à teneris vnguiculis Beatiſſimæ Virginis cultor tam feruidus quam conſtans fuit. Quotieſcunque Dei matrem vel nominari ſolum audijt, vel eam ipſe nominauit, mox occaſione proxima ſalutationem Angeli ſubmiſſe pronunciauit. Idem fecit, quotieſcunque illius imaginem, & quocũque loco tranſiret. Ea de cauſſa non tantum in muſeo ſuo, ſed & alibi diuinæ Matris iconẽ voluit eſse frequentiſſimam. Preces, ſeu, Officium MARIÆ Virginis vel vnico die intermittere nefas duxiſset. Pecuniam omnem quam docendi munere fuiſset promeritus, in beatiſſimæ Virginis cultum expendi voluit. Singulis ſabbati diebus dimidiam prælectionis partem decore & cum gratia in laudem diuinæ huius Virginis deflexit, & frequenter eo ſenſu, vt vberes lacrimæ verba dicentis interciperent. In precibus, quas magno numero quotidie huic Beatiſſimę Matri adnumerauit, ingenti affectu animum omnem in hanc cæli Reginam intendit. Medullis ac viſceribus ei hærebat pietas in iſtam matrem. Neque vero interim quę ſui muneris eſse norat, negligebat. Sic ad annum octogeſimum quartum ætatem prouexit, vir miræ abſtinentiæ & hoſtis ſui corporis, quo nudo telam lineam non attigit, culciter non niſi lanee indormijt, religioſi ſilentij ſemper obſeruantiſſimus. Si quando è cubiculo in bibiliothecam, aut triclinium, aut templum iret, aut domo ad ſcolas prodiret, ne tantilli temporis iacturam faceret, Dei parentem Angeli verbis aſſidue ſalutabat. Poſt lucubrationes plurimas & libros è ſe cõpoſitos, in illa Salomonis verba: *Per me Principes imperant &c.* digreſſus, tria bene magna volumina conſcripſit in laudem cæleſtis Virginis MARIÆ, cuius in cælum Aſ-

lum Aſſumptæ die, ſuum ipſe laborem elimare cœpit, & curis ſecundis perficere. Dum ergo manum habet ad tabulam, en febricula ſcribentem occupat. tantiſper ergo calamum poſuit, dum impetus morbi ſolueretur. At vbi febris in dies recurrebat auctior & grauior, æger ad ſocium conuerſus: quid hoc ſibi vult, inquit, Virgo beatiſſima, quod me ſuis octodialibus feſtis ſuoque opere diſtentũ æſtu febrique iactari ſinat? ſed feramus, quicquid in nos Dei bonitas decernit. Et hoc etiam ſcribere eſt, hoc etiam eſt Deum Deique matrem laudare, non repugnanter pati, ergo patiamur. Fecit, vt dixit. Iamque dies Beatiſſimæ virginis Natæ aderat, cum ſacramentis omnibus confirmatus Franciſcus, viſu tamen (quod rarum in hoc ætatis) auditu ac mente integra conſiſteret. Horam nouiſſimam præſentiens, more ſuo ſalutationem Angeli recitare cœpit, & licet in vltimis eſſet, iamque animam ageret, nihilominus tamen verba formabat, quantumuis exili ſpiritu ac intermortuis vocibus, illudque ſuum (ſancta MARIA mater Dei ora pro nobis) continuè pronnnciabat, vſq; dum labra non amplius contrahere aut diducere valeret. ſic extremum vitæ ſpiritum in ipſo matris deſideratiſſimæ affatu edidit. In extincti facie nil horroris, ſed hilaritas & propè vitalis decor ſpirabat, qui ad gaudiũ inuitaret ſpectatores *a*. En, Gerarde, inſigniſſimam in Deiparę cultu cõſtantiam per tot vitæ ſpatia ad ipſum vſque quartum & octogeſimum annum. Et quid miremur tam lenem & felicem exitum, poſt vitam in huius dominæ tam pio famulatu exactam?

a *Ioan. Nyder. l. 4. formic. c. 7.*

§. IV.

HVic omnino geminum & plane recens addo, quod non ita pridem Pater quidã è Societate IESV mihi narrauit, & ego nunc tibi. Paulus Hoffæus, quem iocanum egomet ſæpiſſime vidi, neque enim adeo multi anni ſunt cũ naturę conceſſit. Hic in Societate IESV ſacerdotem egit vltra quinquaginta annos, muneribus & curis varijs exercitus. Cumque à Collegij Rectore moneretur, pro veterum more, primum ſacrum in templo publice repeteret, vir modeſtus & ſubmiſſi animi, omniſque honoris & applauſus fugiens, priuatim & in ſuo Bethlehemo (ſic appellarat extemporaneum ſacellum, quod ipſius ſenio excitatum eſt) ſacrum illud fecit. Poſt plurimos labores otioſus repertus eſt nunquam. Manè diebus ſingulis ante horam tertiam ſurrexit: totum tempus vſque ad ſextam meditando & orando traduxit. meditationibus ſacrum, ſacrõ lectiones & ſcriptiones illius ſacræ ſucceſſerunt, Tam in verbis ſemper conſideratus & cautus, quam in cibo potuque omni abſtinens & moderatus fuit, quo effecit vt infeſtam podagram vltra ſeptuageſimum annum à ſe diſtinuerit. Et teſtati ſunt medici, vitam ipſi in tot annos ideo prorogatam, quod tam contumaci & ſeuera abſtinentia ſeſe exercuiſſet. Cibos delicatos etiam in morbo auerſatus eſt, facilè parabiles & communes alijs omnibus amauit. Patientiæ fuit tantæ vt ſæuiſſimos dolores calculi & podagræ, ſubinde etiam iocularibus dictis tegeret. Paupertatis religioſæ ſic amans, vt ob res leuiſſimas facultatem à maioribus petere ſit ſolitus. Manes ſæpius (res ei iam nota erat) ad cubiculi fores auxilium ab ipſo flagitarunt. Eundem vitæ terminum habuit magnus vir iſte, quem prior ille, de quo dixi, nam pariter ad octogeſimum quartum annũ ætate proceſſit. Hęc ideo noſſe intereſt vt ſciamus quantæ virtutis viri in clientelam fidemque cæleſtis Reginæ confugerint. Quantum vero hic ipſe Paulus Hoffæus beatiſſimam Virginem Matrem amarit & coluerit; vel ex eo ſolum conijcias. Omnibus Diuæ Virginis peruigilijs ieiunium religioſiſſimè ſeruauit, & quem ſenem non facilè vllus vnquam cantantem audijt, is ipſe paucis diebus ante mortem carmen de Beatiſſima Virgine præter omnem morem cecinit. Dixiſſes octogenarium olorem funeri ſuo præludere. Mortuus, ſubridenti ſimilis, tamque amœno erat vultu, vt ab eo vocem expectaſſes.

§. V.

EN, mi Gerarde, adultos iſtos & propè nonagenarios Æternæ Virginis clientes, & cultores conſtantiſſimos. His, Franciſco & Paulo, qui Angelorum Reginam prȩcipuè coluerunt, ſubiungo Franciſcum & Philippum, qui Angelos. De S. Philippo Nerio facile eſt conijcere quo honore affecerit Angelos cum eum

cum eum

eum eum tanto affecerint Angeli. Nam in eā ſeſe humilitatem ſubmiſit Angelus erga Philippum, vt ab eo etiam ſtipem petere, mendici habitu dedignatus non ſit, dixeritque, cum perſonam aperiret; *veneram experiri, quid facturus eſſes.* Eundem hunc integerrimum virum, in altiſſimam foueam noctu prolapſum, penitus illęſum eduxit Angelus. Idem vir ſanctus ſuauiſſimè concinentes Angelos audiuit, vti in eius rebus geſtis teſtatur Antonius Gallonius *a.* At verò Franciſcus Aſſiſias, ille pænè vnus ex Angelis, ardentiſſimo ſimul ac conſtantiſſimo affectu complexus eſt Angelos. Atque vt omnibus beatarum mentium ordinibus ſe vere deuotiſſimum probaret, à die beatiſſimæ Virginis in cælum euectæ quadraginta continuos dies ieiunio & inedia traduxit. Et quia Franciſcus animorum ſalutem mire ardebat, Michaelem Archangelum, cui ius aliquod in animos corpore ſolutos, ſingularibus obſequijs ſibi demereri ſtudebat. Tantorum exemplis ducimur, ad præſtantiſſimam in cultu Cælitum conſtantiam. Magni prorſus momenti eſt in omni actione nobiliori, non temere ordiri, non leuiter & citò definere. Atque hic preclariſſimi documenti loco ſit, quod Mathois abbas dicere ſolitus: Malo, aiebat, aliquod leue opus & continuum, quam graue & citò finiendum *b.* Vt autem bene cœpta continuemus, neceſſarius eſt plane in rebus agendis ordo. D. Ambroſius id ſignificās: Animum, inquit, relaxaturi, videamus ne omnem harmoniam & quaſi concentum bonorum operum ſoluamus *c.* Concentus iſte vt conſtans ſit, plurimum refert, ſi omne diei occupationes eo fiant ordine, vt primarijs hora conueniens aſſignetur, ad quam ſtatim deſignati operis capiatur initium. Hunc diues ille Booz ſuorum meſſorum labori præfiniuit modum, vt horam noſſent, qua ad meſſem venirent, qua cibum ſumerent, quâ ad opus redirent, quâ quietem interponerent, quâ demum veſperi labores finirent. *d.* Ne turbulenter facias, quicquid facere vis conſtanter, ordine fiat quicquid diu faciendum eſt.

Sed meminiſti, Gerarde, de triplici nos cultu cœpiſſe differere. De cultu Conſcientię & Cælitum, ego meam tibi ſententiam peregi: quam bene, tui hoc arbitrii facio. Reſtat de cultu corporis agere, Sed hoc poſteræ lucis opus erit. Iam Heſperus os cælo exerit, & dies flectit in noctem. Ego in craſtinum promitto, vt quod cœpimus finiamus, & conſtantiam doceamus non verbis, ſed re.

a *In vita S. Phil. Nerij pag 45. 46. 47. & pag. 383.*

b *Pelag. interpres à Græco. libell. 7. n. 11. apud Roſvveid.*

c *Ambr. lib. 1. off. c. 20.*

d *Rut. c. 2. v. 14.*

LIBER TERTIVS.

DE

CVLTV CORPORIS.

CAPVT PRIMVM.

Animone potius, an Corpori cultus debeatur.

Polychronius, Gerardus,

POL. Ergo nos diē auſpicamur, ad ſolis occaſum, cum priſcis Ægyptijs? GER. Quid hoc verbi, Polychroni? num tibi ſol breui obiturus eſt? mihi vix ortus eſt. POL. Hoc aio: diem hodiernum non hodie, ſed heri exorſi ſumus ad ſolem iam decūbentem. An non heſternus veſper hodierno ſermoni dedit initium? ſiquidem vterque de *cultu corporis* nos acturos condiximus. GER. Iam capio, & ſic eſt: lucem hodiernam heri ſub noctem inchoauimus, prorſus ad Ægyptium ritum. POL. Hoc igitur habemus: Cœpimus. vt autem amici finiamus, præmoneo, tuam à me patientiam explorandam varie, & timeo ne ſubinde feriam vitalia, & de viuo quid reſecem. Sed noſti, Gerarde: Conſtans nunquam erit, qui non didicerit eſſe patiens. De *Cultu corporis* agere, res tam delicata quàm ſeria eſt, quare ne in limine offendamus, & pręmature ſerij ſimus, Deo fabulino prius hoſtiam feramus.

Fabula eſt; quam refert Lactantius. Cererem, cum Proſerpinam filiam quæreret, veniſſe ad Eleuſium regem, cuius vxor Meganira puerum peperit Triptolemum, ſeque nutricem ſimulaſſe. Hanc regina libens filio ſuo recepit. Ceres cum alumnū ſuum immortalem vellet, interdiu lacte diuino nutriebat, noctu clā igne obruebat. itaque præterquam ſoliti erant mortales, creſcebat. Cum hoc pater miraretur, nocturno tempore obſeruauit nutricem, & cùm Ceres puerum igne perfunderet, pater expaueſcens & filio metuens exclamauit. Irata illa Eleuſium exanimauit, ac Triptolemo alumno ſuo æternum beneficium contulit: fruges ei propagandas & currū draconibus iunctum dedit, quibus ille victor orbem terrarum frugibus obſeuit. Ineſt non rarò ſua fabulis ſapientia: fictæ illæ ſunt quidem, ſed ad docendum, non ad decipiendum, ſi fictas eſſe intelligamus. Ego profectò, ſi hac de re ſententiam rogarer, quod Ceres hanc Triptolemo curam fecerit, factum bene dicerem. Verum equidem eſt, illud primum quod curetur, occurrere, cui natura ipſa primum ſuum conſecrauit laborem. Nam cum animo conſtemus & corpore, animus aptum ſibi domicilium à Natura vult extrui quod occupet. Idcircò natura primum corpori curam exhibet, animo tunc nondum pręſenti non poteſt. At nos incipere debemus, vbi natura deſijt: diuiſam operam cum illa habemus, vt ſicut illa ſedula fuit, fecitque quod debuit inſtar fidiſſimæ nutricis, ita nec nos deſimus muneri noſtro: corpus illa aptauit animo, nos animum aptemus, vt rectè præſit corpori. Dignior eſt animus cui ſeruiatur, qui imperet, qui colatur. nam & ab ipſo Naturæ conditore hominis datus eſt tanquam rector.

ctor. Venit ille ad corpus nudus ab ornamentis omnibus, & ſuppetias à nobis expoſtulat vt ad immortalitatem, ſublimem illam & beatam, creſcat & ornetur immortalitas nobis cũ Cerere curanda, ſeu lacte ſit opus ſeu igne ſiue animus eruditione nutriẽdus, ſiue exercendus pietate. Ecquis rectè ſentiens denegabit operam animo, quam corpori non denegat? Magnificum eſt aulas Principum ſeruitio colere: & cur nos nulla huius ſeruitutis gloria titillat? cur non magni facimus, ſi magnum ſeruitium præſtemus animo! eſt ille à magno illo Deo verè magnus, & aliquo modo illum refert, ad cuius imaginem conditus eſt.

§. I.

NIhilominus corpus origine ſua lõge viliſſimũ, nimium ſibi iuris tribuit in animũ, eodem ferè dolo quo vſus eſt Amaſis. Hic Ægypti rex factus, ob natales obſcuros ægrè tolerabatur ab incolis: maluiſſent illi viuere ſub illuſtriori domino. Aduertit hoc Amaſis, & ne qua forte ob id oriretur ſeditio, cautum voluit erudita calliditate. Pelluuium habebat aureum, ex eo hoſpitibus veſtigia & manus abluebantur, immundumque reddebatur ab immunda aqua. hoc in ignem coniectum conflauit fecitque ex eo ſtatuam, tum in publico tanquam deum adorandum propoſuit. Circumfluxit ingens venerabunda turba, & materiam eandem quam anteà vt ſordidam cum ſtomacho aſpexerunt, iam oſculis attriuerunt. Nec diu cunctatus Amaſis, aduocata concione huiuſcemodi verba fecit: Viri Ægyptij & qui habitatis regna noſtra, quod videtis, etiam noſcite. Peluis erat antè, receptaculum ſordium, oculi vix ferebant nauſeabundi, nemo coluit: at verò poſtquam arte purgatum, & formatum in hanc ſtatuam eſt, induitque Dei ſimilitudinem, omnibus eſſe honori cępit meritiſſimò. Sic quoque mea nũc vitæ conditio eſt. fui olim vnus ex vobis, imò pleriſque inferior, & meritò à vobis contemptus: at poſtquam ornamenta regia ſuſcepi, & ſceptro veſtro potitus ſum, alius eſſe cœpi, quod alia geſtem inſignia. ſimilis iam ſum alijs regibus; in eorum numero iam habete ſimilem, quem alioqui iuſtè aſpernari poſſetis.

Egregius hic regis ſermo, etiam nobis, Gerarde, vtilis eſt, ſi attendamus. Si animus è fęce hac terreà concretus eſſet, ſi ex affinitate & cognatione animorum mortalium prodiret, eſſet fortaſſe cur cunctaremur, eſſet cur tanquã plebeio denegaremus famulatum, ſed cum ſupremi Regis gerat imaginem, omni officiorum genere colendus eſt. Corpus, quod luto proxima cognatione iunctum, pro ſeruo tractandum eſt. At pænè ſimile quid contingit corpori noſtro, quod Amaſis pelluuio. Corpus à natura ad ſeruitutem abiectum eſt, ſed praui amoris ignis, & neſcio quis adſcititius veſtium ſplendor illud ſic immutat, vt à multis pro Deo habeatur & in animum dominetur. ſed veriſſimè dixit ille, nullos dominari deteriùs quàm quos ad ſeruiendum natura creaſſet. Ger. Sed antequam, quid corpus ſit, explices, quęſo quid eſt animus? quid enim colam hoſpitem ignotum?

§. II.

POL. Heu quam multa ſunt quæ eſſe concedimus; quę & qualia ſint, ignoramus. Habere nos animum; cuius imperio & impellimur & reuocamur, omnes fatebuntur: quid tamen ſit animus ille rector dominuſq; noſtri, priſcorum Philoſophorum turba nunquam ſatis expediet. Alius illum dicet eſſe ſpiritum, alius concentum quemdam, alius vim diuinã & Dei partem, alius tenuiſſimum aërem, alius incorporalem potentiam. Non deerit qui ſanguinem dicat, qui calorem. Adeò animo non poteſt liquere de ceteris rebus, vt adhuc ipſe ſe quærat. Empedoclem fero, ſi negligat culturam animi, quem nihil aliud eſſe contẽdit, quàm cordi ſuffuſum ſanguinem. Zenoni ignoſco, qui animum ignem eſſe docet, ignis autem colendus non eſt, niſi fortaſſe à Perſis, qui illum pro Deo habent. Democrito quoque venia danda, ſi hac in parte hallucinetur, corpuſque præponat animo, quem ex viliſſimis atomis conflatum ſomniat. Pherecrates etiam pacatè viuat, imò hilariter, & cuticulam demulceat. quid enim ad animum attenderet, qui vt ipſe eum definit. nihil eſt. At verò nos melius & peritius animum noſcimus, rem diuinam & immortalem originis nobiliſſimæ ſpiritum, & propè Deum in humano corpore hoſpitantem: par igitur erit eum pro dignitate colere, corpori autem

ri autem tanquam ſeruo herilem maieſtatem nunquam induere; aut id in ſolium attollere.

Habuit Iſocrates inter ſuos diſcipulum, quem aduertit horti colendi ſtudioſiſſimum eſſe, ceterum in ornandis moribus languere, nec fere quidquam in ſtudijs proficere. Ideo aggrediendum ſibi hominem ratus: Obſecro, inquit, ne hortum habeas cultiorem quam animum. Breuis exhortatio, ſed ſeria, & omnium auribus ingerenda, eorum præcipue qui ſuos hortos, qui domos ſuas, qui ſua corpora, qui alia ſua omnia colunt potius quam animum. de quibus iure conqueſtus Demonax. Stultiſſimi mortalium, inquit, omnem ſolicitudinem ſuam ponunt, in extruendis ædibus, & hominum qui ædes illas habitaturi, nullam penitus rationem habent. Et quid magis miremur, quam cum omnes & cupiant optimè viuere, & ſciant non alia re quam animo ſic viui, nec fieri poſſe, quin ſi optime viuant, animus colendus ſit, tamen animum ſuum minimè colant a. Sunt qui villas opipare extruunt, & domos ditiſſimè exornant, & familias numeroſè comparant: ſed in iſtis omnibus, in tanta rerum affluentia, nihil eſt cuius illos magis pudeat quam inculti animi. Habent igitur omnia cumulata, omnia affluentia, omnia opulenta, culta omnia & ornata præter animum, quem velut alienum & rem non ſuam negligunt. ea contra quæ aliena ſunt, inter laudes ſuas numerant. Et quid, mi homo, de bonis non tuis te iactas? Nobilis, generoſus es? parentibus age gatias. Diues es? Fortunę non credas. Honoratus es? ab honorante hoc habes. Validus es? ægritudine fatigaberis. Pernix es? abibis in ſenectutem. Formoſus es? expecta paulliſper, & non eris. Animus tibi cultus & eruditus eſt? hoc tuum eſt. Hoc enim nec à patre hæreditarium, nec à caſu pendulum, nec à fortuna mutuum, nec à ſuffragio annuum, nec ab ætate varium, nec à corpore caducum eſt. hoc à te, hoc vere tuum eſt, Animus cultus proprium cuiuſque & reuera magnum ac ſolum bonum eſt. Animus neglectus & incultus, intima, inhærens nimis, & vere ſumma paupertas eſt.

a *Madaur. de Deo Socratis. fine.*

§. III.

DE modo colendi animi, vt video, Gerarde, quæſiturus es. An non nudiuſtertius abunde de hoc actum; conſcientiam curare, eſt animum colere. Hoc tu, ſiue conſcientię, ſiue (quod forte vſitatius) Animi cultum appelles, per me licet. Sed vt iam de cultu corporis ſermo ſit planior, de Animo colendo ſummam rem complectar. Ceres etiamnum mihi in animo eſt. quid fecit illa? alumnum ſuum, quem curauit, igne perfudit, vt immortalem redderet. nec Cereri duntaxat hæc ad immortalitatem viſa fuit via. Nam & ipſam Thetin indignatam ſe Deam mortali Peleo in matrimonium collocatam filios, quotquot oriebantur, in ignem exurendos conijcere ſolitam tradunt mythologi, quod ita rebatur mortalitatem exuri, & quod immortale eſſet, perpurgari & conſeruari, vti aurum ære confuſum ignis ope purgatur. atque ita ſex iam filios conſumpſerat, donec ad Achillem ventum, quem pater ſuperueniens ab igne exemit. Vtraque mulierum iſtarum animum curarunt per ignem, & eam hominis partem immortalem cupiuerunt, quę eſſe poterat. Duę nobis pariter pro excolendo animo conſtituendæ ſunt nutrices. quænam illæ? Pallas & Pietas. Pallas ſe primam offert, ſed inermis & onuſta libris, hæc ſuos quos informandos recipit, igne perfundit, vt æternet. quis ille ignis quem affundit? Doctrina eſt, mente homineque digna; nam cum omnis doctrina deriuetur ab æterno illo doctore, & cęleſtis quędam quaſi flamma ſit; quid ni mortalitatem in animo comburat, & ad illas beatorum ſedes erigat? Sed tamen hic ignis ſatis puſillus eſt, quantus quantus eſt, ſi virtus eius ſpectetur; inſtar ſcintillarum duntaxat vrit, parum aut nihil in animis excoquit, niſi & Thetis, hoc eſt, Pietas accedat, quæ non ſolum ſtricturas nobis inſpergat, ſed totos in focum pręcipitet. abſque his flãmis crudi manent animi & confuſa maſſa. Pietas verum ignem habet, & luminoſum purumque, quo debiles & cæcas mentes roborat & illuſtrat. Ad cæleſtia & diuina animi noſtri non aliter ſe habent quam argillaceæ Promethei ſtatuæ quæ etiam Solis radijs expoſitę nec vigorem tamen habebant, nec mouebantur. At

verò vbi conſcenſo olympo virgulam Soli admouit & incendit, reduxque in terras flammam ſuperis ereptam; ſtatuis inſeruit, illicò in membris motus & in ſtatuis greſſus ſequebatur. ita mentes noſtræ vecordes & ſtatuis immobilitate ſimiles, etiamſi doctrinæ igne perfundantur & colluſtrentur, tamè niſi cæleſtis & diuinior illa lux ſuperueniat, nullus animo vigor, nullæ ſunt vires. Sed interuenit non nemo qui Thetin hanc impediat, qui culpet, qui exclamet & damnet eam iam ætatem. viuimus; in qua nec pietatem apud alios ferimus, nec in nobis ipſis colimus, quàm à nobis facimus per ſcelera extorrem. Tandem quid ſumus? pulchræ ſtatuæ. quemadmodum Stilpon interrogatus, quem ſtatuis ſimillimũ cenſeret? Hominem, inquit, ſtupidum, & animi ſui negligentem.

Verùm, extra chorum ſalto. Recepi dicturum me hodie de corporis cultu, non de Animi, quamuis ille ab iſto pendeat. Nos eo ipſo animum negligimus, quia nimium colimus corpus; ita cultum hero debitum, iniquiſſima permutatione transferimus in ſeruum. Quicquid ſapientum voces moneant, nos ſępe in ſolius corporis curam intenti, mirè inſanimus in exornando hoc mancipio. Et hoc eſt quod ſeuera caſtigatione digniſſimum. Suum corpori cultũ non eripiemus, ſed nimias ei phaleras detrahere conabimur. Et quid eſt corpus, vt in illud potius quàm in animum, omnem benignitatem tantis blanditijs effundamus? Sit ergo nobis hæc altera quæſtio: quid eſt Corpus?

CAP. II.

Quid ſit Corpus, & vnde tam dignum coli?

GER. An non hæc queſtio ſuperuacua? quid quærimus, quod videmus, quod tangimus? POL. Equidem videmus, ſed fallacibus oculis, equidem tangimus, ſed manibus in adulationem corruptis; hinc hoſti noſtro etſi noxioſiſſimo, honeſtiſſimos tamen titulos imponimus, & pro amico colimus, odijs digniſſimũ. Auxiliator noſter videtur eſſe Corpus; ſed non minus inſidiator eſt adiutor cenſetur, magis tamen impugnat quàm vllus hoſtium. quid ergo eſt CORPVS?

§. I.

CORpus hominis, ſepulchrum eſſe affirmabant priſci. GER. Itane, ſepulchrum? POL. Ita prorſus. GER. Quid ergo nos ornamenta ei adijcimus, & ſpecioſam facimus miſeriam noſtram? atra & triſtia illud melius decerent. POL. Corpus, grece σῶμα dicitur, quod rectè Plato *a* vocauit σῆμα, hoc eſt, ſepulchrum, quaſi animus in corpore deliteſcat ſepultus *b*. Corpus certè ſimillimum ſepulchro, mephitim exhalat vndique. Hem! quàm vanus eſt labor noſter! popina vermium taberna ſerpentum, bufonum hoſpitium, ſordium ſentina, ita ſplendeat, ita curetur: ita ſuperbiat? infelix hæc terræ gleba tam ſordida, tam putris ita tegatur? tanto labore inſeruiatur famulæ carni, relicto hero Animo, nudo & intecto?

Qui corpus ſepulchrum vocant, honeſtiore nomine id afficiunt. fuere qui tartarum & inferos illud appellarent. Cęlius Rhodiginus: Corpus, inquit, eſſe velut tartarum ſcripſere; in quo fluxiones graues infeſtent, & perflatus tumultuentur non abſque æſtuoſis ardoribus, ſitque plane mortuorum conceptaculum ac verius ſepulchrum. Adijciunt & illud auctores ſanctiſſimi, multorum animas corpore tanquam mylone quodam, hoc eſt, piſtrino eſſe obuolutas occluſaſque. Et primi illi theologi nil aliud inferos putarunt quam ipſa corpora, quibus incluſi animi, per omnium incommodorum, ægritudinum, dolorum ſpecies raptantur *c*. Auctor huius ſententiæ Macrobius: Antequam, inquit, ſtudium philoſophiæ ad tantum vigoris adoleſceret, qui per diuerſas gentes auctores in conſtituendis ſacris ceremoniarum fuerunt, aliud eſſe inferos negauerunt, quam ipſa corpora, quibus incluſæ animæ, carcerem fœdum tenebris, horridum ſordibus & cruore patiuntur. Hoc animæ ſepulchrum, hoc Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt. Obliuionis fluuium, errorem dicebant animæ obliuiſcentis, diuinæ originis maieſtatem: Phlegethontem, ardores irarum & incendia cupiditatum: Acherontem humanæ varietatis dolorem & ægritudinem animi fluctuantis; Cocytum, quicquid homines in luctum lacrimaſque com-

compellit? ſtygem, quicquid inter ſe humanos animos in gurgite mergit odiorum *d*.

a Plato in Gorgia.
b Macrob.l.1.in ſomn.Scip. c.11.
c Rhodigin. lib.7.antiq lect.c.9.
d Macr.lib.1.in ſom.Scip.c.10.11.&.12.

§. II.

NEque verò hi adeo aberrarunt à vero, cùm corpus hoc quà mortale, & mille tam vitiorum illecebris, quàm incommodorum ſupplicijs obnoxium, animi carcerem & inferos nominarunt, quod & Hebræo ſapienti *animam aggrauans vocatur a*. Hoc corpus, quod nos palatium aut paradiſum cenſemus, pro carcere habuit ſapientiſſimus Pſaltes, nam velut carcerem hunc exoſus in vinculis exclamat: Educ de cuſtodia animam meam *b*. Num carcerem in quo Samſon molebat, iſto fuiſſe moleſtiorem putas? aut Ioſephi lacum, aut Hieremiæ foueam, aut Danielis inter leones ſpecum, aut Petri geminis catenis vincti militarem cuſtodiam? non arbitror.

Cur igitur ſepulchro, carcer, piſtrino, tartaro, inferis tam pretioſum cultum, tam delicatum paſtum in noſtram perniciem impendimus? Hoc ſciamus, à nullo noſtrorum hoſtium tam nobis cauendum eſſe, quàm à noſtro corpore. Vis plura & ſpecioſiora corporis elogia? Cælius, quem antè nominaui, ſua corpori pigmenta conquirens: Imprimis verò, inquit, quam circumfers veſtem, exuere oportet (corpus deſignat) indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, ſenſiuum cadauer, ſepulchrum circumuertile, domeſticum denique furem, qui dum blanditur, odit; dum odit, inuidet, vmbraculum inimicum, ad ſeipſum raptans deorſum, ne forte conſpicias veritatis decorem, & eius oderis prauitatem *c*. Hoc eſt, CORPVS ſua laude ornare. Et tamen domeſticum hunc furem tam operosè nos & veſtimus, & alimus, vt, ſi fortè parcior ſit aut lentior furando, noſtris ſubſidijs creſcat in maiorem audaciam. Hoc non eſt aliud quàm furi ſuam rapiendi licentiam non tam laudare quàm imperare, quin & modum docere quo peſſimas artes factitet liberiùs.

a Sap.c.9.v.15.
b Pſ.141.v.10.
c Cal.lib.3.antiq.lect.c.9.

CAPVT III.

Quantus noſter hoſtis ſit CORPVS?

NOn tantum rem nobis & excellentia noſtra indignam facimus cùm corpori ſeruimus, ſed etiam pernicioſam. Noſtine, Gerarde, ingenium Crocodili? Audi obſecro. Penes mulierem Ægyptiam crocodili catulus educabatur: hanc Ægyptij beatam putabant, quod ſcilicet Deum nutriret, ideoque & mulierem & alumnum demulcebant, mulieri huic erat filius cum crocodilo educatus & ludens: deus verò ille cicur erat, dum infirmis adhuc erat viribus, at aucto corpore ingenium detexit, puerumque illum occidit. atque hic finis fuit amicitiæ illius infidæ, has ſcilicet gratias altrici ſuę retulit perfida beſtia, quæ antequam puerum ſorberet, lacrimas profudit ſceleris futuri teſtes. Quid nos aliud curamus & educimus niſi crocodilum, ſi corpus tantum curamus? ſuppetias ferimus hoſti, & cum poſteâ pugnandum eſt, vincimur à ſubſidio noſtro. Nec poteſt eſſe miſerabilior clades quàm proprijs armis confici. Verè nullus maior hoſtis hominis eſt quàm CORPVS, cum illud amicum habemus & amicè tractamus: blanditur nobis, dum nos illi blandimur, & quanto nos magis candidè & fideliter, tanto magis ſubdolè illud atque perfidè, crocodilo animalium nocētiſſimo ſimillimum. Imo, quod peius, non ſuis tantum, ſed & alienis pugnat, viribus, vt iam oſtendam.

§. I.

REm mihi dixiſſe viſus eſt; qui CORPVS, diaboli vallū & propugnaculum dixit, è quo ille in nos pugnat opportunitate maxima. Vndequaque patemus hoſti, ad omnem incurſum, ad omnem ictum, & ne fruſtra ſudet hoſtilis calliditas, corpus noſtrum operam ſuam adiungit, & nos vinci, gratiam interpretatur.

Semiramis olim regij vernæ apud Babylonios ancilla fuit: captus illius forma rex Ninus adeo eam deamauit, vt illa tandem temere quiduis auderet petere, ille negare nō auderet. Illa

ret. Illa in hanc occaſionem prona, velut leue quid poſtulans; vnicum ſibi diem à rege indulgeri petijt, quo ſceptri & ſolij ius penes ſe eſſet. Facile rex annuit, in preces, vt videri poterant, tam modeſtas. Itaque poſcenti conceſſit, in ſolio ſuo ius diceret, eiuſque iuſſis omnes parerent. Hæc, poteſtatis quidē auida, primo tamen leuiora imperat fieri. Fiunt. Dein ſeria magis mādat perfici. Perficiūtur. Tandem regem comprehendi iubet; comprehenditur. vinciri; vincitur. interfici; interficitur. Sic ancilla ex diurno diuturnum principatum adepta eſt *a*. Æquæ improba vafritie Corpus ſceptrum eripit malè conniuenti rationi. Initium à blandimentis ſumitur, his fraudes ſuccedunt, inde vis & Manliana imperia. Nec facile eſt Corpus ab aſſuetis deducere! malè ſeruit hoc mancipium, poſtquam dominari aſſueuerit. Quicquid ei vel ſemel per indulgentiam conceſſum eſt, hoc vt debitum exigit. ſubinde morbos ſimulat aut inualetudinem; vt abſtinentiæ legibus fraudem faciat: iam piſces recuſat, & ſtomachum cauſſatur; iam inediam non fert ſtrictioris ieiunij; iam has iamque illas veſtes exigit, & vt delicijs ac pompę honeſtum titulum prętexat, id ad ſtatus ſui decentiam ſpectare pertendit. Hoc agit CORPVS vt imperet, & rationem, quam tollere non poteſt, ad turpiſſimos aſſenſus emolliat.

Iobus de homine corpori nimium indulgente diſſerens: *Dulcedo illius vermes*, inquit, *non ſit in recordatione; ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum b.* In quę verba Gregorius: Poteſt, inquit, apertius vermis nomine caro deſignari, vnde, *homo putredo, & filius hominis vermis* dicitur *c*. Sanè, quiſquis putidas corporis voluptates anhelat, quid niſi vermes amat? corpus agnatione proxima vermibus iunctum eſſe, ſepulchra fatentur ſincera veritate. Ita *dulcedo illius vermes*. Hinc fœdò Cupidini vincendo plurimum facit, vt hoc quod viuum quis diligit, quale ſit mortuū expendat. Fecit hoc Anachoreta, vti Hugo memorat, qui ad abolendā memoriam mulieris, quā dæmon illius animo identidem repræſentarat, tumulū iam ſepultæ & tabeſcentis clam reſerauit, & ablatam inde cadaueris partem toties naribus oppoſuit, quoties animū titillaret libido: & en, aiebat ipſe ſibi, *dulcedo tua vermes* d. Ita præſigni victoria ſeipſum triumphauit. Verè, omnium luxuriæ deditorum *dulcedo vermes*, hoc eſt, corpus, breui obijciendum vermibus pabulū, & quia homines impuri ac libidinum ſuarum ſerui, talem amāt dulcedinē, & in ea felicitatis ſuæ ſummam collocant, *non erūt in recordatione* apud Deum, vt ab eo pręmium beatitudinis accipiant, *ſed conterentur velut lignum infructuoſum*, in flammas ſtygias deijciendum.

a *Muret. l. 6. var. c. 17. e. Grac. comment.*
b *Iob c. 24. v. 20.*
c *Greg l. 16 mor. c. 29.*
d *Hugo Cardin. in c. 24. Iobi.*

§. II.

EVropa regis Agenoris filia, vt in fabulis eſt, ad littus Tyrij maris in prato nitidiſſimum taurum conſpicata, quamuis primò contingere metueret, tamen vbi mitem & abblandientem nec minarum quidquam habentē vidit, dempto metu adire, tangere, manu demulcere ſuſtinuit; herbas etiam & flores in pabulum porrexit. Taurus variè alludens, & nunc blandus ſtare, nunc in genua procumbere; modò collum & palearia manu palpanda præbere, modo cornua ſerto impedienda offerre, iam etiam niueum tergum ſubijcere, & velut ad ſeſſionem inuitare. Tam humanam pecudem experta virgo regia, auſa eſt etiam, neſcia quem premeret, tergo confidere. Hic taurus ſenſim atque fallaciter à ſicco littore abducere, & in primis vndis falſa veſtigia ponere, inde ſubito impetu per medium æquor, cum inſidente ſibi præda natare. Miſella littus relictum fruſtra reſpicere, & ſerò nimis ſui luſus audaciam damnare. Veriſſima hæc effigies eſt hominis, carnis blanditijs iam capti. Plato (vti Auguſtinus Cælitus refert *a*) Europam regis filiam, Animam Dei ſponſam interpretatur. Nā, ſicut regia illà virgo, etſi patriam humentibus oculis reſpectaret, tamen à tauro, cui nimium blandita fuerat, à patria abducebatur; eodem prorſus modo anima æterni Regis filia maximo ſalutis periculo, per medios huius vitæ vortices, per procelloſum hoc mare, ab indomito tauro, à ſuomet corpore in vitiorum pręcipitia abripitur: & licet illa cęlum, ſuam patriam, licet illa Deum, conditorem & parentem ſuum ſępius

reſpiciat,

reſpiciat, tamen à ferente hac beſtia, longe à patre abducitur. Sed ſibi culpam illa imputet: cur tam facilis & blanda fuit in hoc pecus, cur ſe illi permiſit, cur fictæ illius manſuetudini fidem habuit? ſic agit corpus, vbi ſuis nequitijs vires acquirit, ſic abducit miſeram animam, ſic ingemiſcentem abripit per voluptatum fluctus, in lacrimabile exitium. Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. *b* Nam, qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt *c*. Huic ergo fallaciſſimo tauro, ô Regis filia, ne fide, ne blandire, ne illum poppyſmis demulce, ne ſagina, aut tuum in te hoſtem incitas beneficijs nuſquam peius collocaris.

a *Aug. Cæl. l.* 59.
b 1. *Cor.* 15. *v.* 50.
c *Rom.* 8. *v.* 8.

§. III.

ELiſabetha, ſanctiſſima illa Luſitaniæ regina, quid non fecit tulitque (iam ſupra demonſtratū eſt) vt huius tauri imperium frangeret, furorem frenaret, rabiem coërceret, vt denique hanc beſtiam immanitate teterrimam perdomaret. Neque vero aliud quam hoc ipsū ſe feciſſe diuinus Paulus tam animosè proclamat: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. *a* Hic ei cultus, hęc illi beneficia debentur, his obſequijs cicuratur in melioris deſciplinę cautionem. eadem enim corpori conueniunt quæ mancipio, quæ aſino, flagellū, onus, ſeuera caſtigatio. Nam, debitores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus *b*. Et certe, qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs ſuis, quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem *c*. Ideo vel millies nobis ingerendum monitum illud ſaluberrimum: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis *d*. Nemo à vitijs liber eſt qui corpori ſeruit. nam vt alios dominos, quos nimia pro illo ſolicitudo inuenit, tranſeas, ipſius corporis dominium quam moroſum & delicatum eſt! GER. Ergo negligendum eſt corpus, imo & iniurijs afficiendum? At tu, Polychroni, dicturum te promiſeras, qua ratione colendum ſit corpus, non qua vexandum aut affligendum. POL. Ergo tibi, mi Gerarde, argricola ille non cenſebitur agrum colere, qui eum aratro proſciderit, qui ſteriles herbas euulſerit, qui effætum ſolum mille vulneribus ſauciârit? Nunquid non hoc colere eſt terram, ferro eam ſubigere? hæc cultura debetur agro, alijs alia, cuique ſua. Certe vix quidquam eſt in orbe, quod non ſilueſcat, ſi abſit cultura. Sterileſcit ager niſi in exercendo illo aſſiduæ manus defatigentur, ſordeſcit domus, niſi eam à ſordibus cura peruigil defendat: obſoleſcit veſtis, & turpes nęuos contrahit, ſi illam aquæ non lauent, non purgent ſetę. Deſit cultura, plantæ non ſurgent, flores non erumpent, arbores in directum non creſcent, ſegetes non emergent; paſcua non vireſceut; lapideſcent & ſilueſcent omnia. Adſit cultura, plantæ ſtabunt, flores pullulabunt, arbores triumphabunt, reſpondebunt meſſes, ridebunt campi, virebunt & gaudebunt omnia. Tanti eſt in pleriſque omnibus cultura. Atqui ſi iſta humanam & operoſam manum poſtulent, à qua colantur, homo ipſe ſine cultu erit? Primus eſt qui coli debeat, & ante alia omnia. At cum homo corpore conſtet & animo, corpus autem animum degrauet, impediat, mille damnis afficiat, tu nihilominus illud præ animo & ſuaui quidem ac benigna humanitate colendum cenſebis? Hic me ſines non elinguem eſſe, & libere profari quæ ad natam quæſtionem erunt. non omittam dicere quæ dedecent corpus, dum ea, quæ decent, dixero. Oſtendam hoc ipſo coli corpus optime, ſi non nimium colatur.

a 1. *Cor.* 9. *v.* 17.
b *Rom.* 8. *v.* 12.
c *Gal. c.* 5. *v.* 24. & *c.* 6. *v.* 8.
d *Rom. c.* 8. *v.* 13.

CAPVT IV.

Quantus labor impendatur à nobis corpori, hoſtium noſtrorum maximo.

HErus fuit, qui duos in ſuo famulatu ſeruos numerabat, planè diſpares; Æthiops alter, noctis colorem emulabatur corpore; genere obſcurus, doctrina rudis, artificij omnis indoctus; contumax etiam, vecors, ignauus, & qui non ſemel de domini nece cogitabat; iamque aliquoties impacta ſica grauiter ſauciabat

ciabat: Alter vero proſapia nobiliſſimus, ſcientiarum amantiſſimus, elegantiſſimus forma, natus ad omnia magna, & qui heri ſui ſalutem curabat vt ſuam! & hic quidem ab hero extreme neglectus, non niſi laceris panniculis, & vix quidem tegebatur: cum alter ille fœdus æthiops ab hero plurimum amatus, non niſi pinguibus & pretioſis tunicis ſuperbiret, & iuſſu heri in formoſum illum iuuenem exerceret iniquum imperium. Subolet tibi credo, quid velim, Gerarde. Duæ ſunt homini partes tanquam ſeruientes, Animus & Corpus; ille è cœlo, hoc è cæno, & tamen cænum iſtud ſe ſupra cælum ſuum erigit, mãcipium ingenuo, corpus animo præfertur. Ah, contra oportet, & grandis iniuria eſt Animi nobilitatem ſic abijcere, vilitatem corporis ſic attollere. Ornatius eſt corpus, quo minus ornatur, & tunc eſt longe cultius, quo magis prę illo colitur animus. GER. Atqui ego hic puté, centones & mendiculorum tegetes, depexas & pertuſas tunicellas, crines incomptos & ſine lege errantes, vultum fame corrugatum, exercitatum labore, puluere & ſudore madidum; illuuiem, pędores, aliamque ſimilem ſordjtudinem inter ea vere numerari quę corpus dedeceant. POL. O bone, quam facis, quod ego ſæpe, & erras! iſta ſint dedecora humani corporis: quæ quandoque etiam inter ornamenta illius numeranda? Ergo, tu idem ille purpuram auro crepantem, capillos ſurgentes & ſcite contortos, vultum longa ſagina nitidum, ſtibio & ceruſſa perunctum, ad vitreum oraculum ſæpius examinatum, veſtes concinnas & ad omnem oſtentationem factas: hæc, inquam, affirmas corporis eſſe decora? ô quam rem tetigiſſes, ſi contrarium dixiſſes. GER. Atqui, hic omnium ſenſus eſt, qui meus. POL. Atqui ego velim ſerio ſciant omnes, nihil magnum aut præclarum eſſe quod omnibus placeat. Communis furoris mala eſt defenſio, furentium multitudo.

§. I.

Certe aliter de cultu corporis ſentit Romanus ſapiens, quam ſentiant iſti tui omnes: Hanc ſanam inquit ille, & ſalubrem formã vitæ tene, vt corpori tantum indulgeas, quantum bonę valetudini ſatis eſt. Durius tractandũ eſt, ne Animo male pareat: cibus famẽ ſedet, potio ſitim extinguat, veſtis arceat frigus, domus munimentum ſit aduerſus infeſta corpori. Hanc vtrum ceſpes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil intereſt. Scito hominem tam bene culmo quam auro tegi. Cõtẽne omnia quæ ſuperuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter Animum nihil eſſe mirabile, cui magno nihil magnum eſt *a*. Animus certe ſi nobilitatem ſuam noſſe velit, corporis velut oneris neceſſarij non amator ſed procurator erit, nec ſe illi cui impoſitus eſt, ſed illud ſibi ſubijciet. Et hoc Senecę iudicium eſt, cui qui oggänniunt, non è ſapientiæ ſchola prodijſſe cenſendi, ſed è taberna illiteratę plebis, quę nihil minus hodie negligit quam quod deberet maxime, quæ noctes & dies ſudat pro corpore.

Cõferamus nos paulliſper in hoc magnum orbis theatrum; diſpiciamus mortalium conatus, quid actitent inquieti. Hinc inundant milite campi, hinc inſtitorum turba feruent ſemitæ, hinc maria ſternuntur claſſibus, hinc in montibus anxia & crudeli diligentia aurum effoditur; illinc concurrunt acies, & ferreis nubibus obtexunt cælum, vnde, vt Papinius canit.

——— ſtant ferrea cælo
Nubila, & copioſa telorum grando volat.

Vrbes ingrediamur, & videamus quæ non fiant in corporis gratiam. iſthinc curiæ litigantium vocibus pæne rumpũtur. illinc operæ aſſiduo æſtuant officinæ, hinc ſummis cõtentionibus agitur, ſudatur, curritur; omnia ſtrepunt plena negotijs. nihil vacat ab operoſis mortalibus; & moliuntur, & ſatagunt, & contendunt. Quo vero tot labores, tãta rerum impendia pertinent niſi ad corpus? cui hoc terræ punctum ferro & igni inter tot gentes diuiditur.

a *Senec. epiſt*, 8.

§. II.

Nunc vero parum ad nos redeamus, noſque ipſos noſtrámque domum inſpiciamus. Nõ edimus, vt animus viuat, ipſe immortalis eſt, ſed vt corpus ſuſtẽtetur; bibimus non vt mẽs madeſcat, ipſa non bibit, ſed vt corpus refocilletur; dormimus non vt Animus perpetuetur, qui mori non poteſt, ſed vt con-

ſeruetur corpus? Quæ vero alia noſtra ſtudia? quærimus gaudia, ſed corporis; opes ambimus, ſed corporis; ædificia ſtruimus, ſed corpori; thermas ædificamus, ſed corpori; viuaria, piſcinas, viridaria, hortos grandi ſumptu molimur, ſed omnia corpori, quicquid fere in nobis vigilat curarum, id vigilat corpori, maximè paſcendo, veſtiendo, ornando, comendo. Quotidiana cura noſtra omnis quo tendit niſi ad corpus? quo veſtitus tam vanus, niſi ad hoc ipſum corpus, propter quod nouus dies nouas veſtes videt. Ecquid vani ac miſeri noctes & dies pro corpore ſudamus? Quorſum omnis noſter labor & molimentum ſpectat niſi ad corpus & corporis commoda cultumque? A natura luxuria pridem deſciuit, quę quotidie ſeipſam incitat, & tot ſæculis creſcit, & ingenio adiuuat vitia. Primo ſuperuacua cæpit concupiſcere, inde contraria, nouiſſimè corpori animum addixit, & illius deſeruire libidini iuſſit. Omnes illæ artes quibus aut exercitatur ciuitas, aut ſtrepit, corporis negotium gerunt, cui omnia olim tanquam ſeruo præſtabantur, nunc tanquam domino parantur. Itaque hinc textorum, hinc fabrorum, illinc ſartorum officinæ ſunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus cantuſque docentium. Receſſit enim ille naturalis modus deſideria ope neceſſaria finiens: iam ruſticitatis & miſeriæ eſt, velle quantum ſat eſt. Sic multa concupiſcendo, omnia amittimus, & neceſſaria ignoramus, quia non neceſſaria diſcimus. Ita dum corpori nimium indulgemus, & corpus & animum perdimus.

Hic mihi in mentem eſt quod Reginaldetus narrat hunc fere in modum. Duo fratres vna iter fecerunt, quorum vnus intelligens & prouidus, alter non ſanæ mentis, homo rudis & bardus. Delati ad biuium litigare cœperunt, quà eundum eſſet. Amens ille viam prima fronte delectabilem ingrediendam ratus: heus tu, inquit ad fratrem, hac eamus; inuitat iucundiſſima ſemita; en merum viridarium. At ille prouidus: Mi frater, inquit, hæc vię facies non diſplicet, amœna eſt: at exitus vię me terret ad peſſimum hoſpitium deducit. itaque tibi mihique ſuaſerim, hanc potius nonnihil aſperam inſiſtamus; principij & progreſſus moleſtiam hilari fine penſabit, ad hoſpitium ducet nobiliſſimum. At fatuus ille ſuæ ſententiæ tenaciſſimus: Ego, inquit, oculis meis malo quam tibi credere; hac eo, ſequere. Sic alter quamuis inuitus, ne fratrem deſereret, comes iuit. Dum progrediuntur, in prædonum inſidias deueniunt ab his in carceres, ſed diuerſos rapiuntur. Poſt aliquantum temporis, è vinculis educti ad neſcio quod tribunal ſiſtuntur iudici. Hic alter fratrum, prudens ille & ſanæ mentis? Mi domine, inquit, in has ærumnas frater iſte meus, homo fatuus me coniecit. viam adijmus bonam & tutam, at ille ſtultitiæ ſuæ potius quam verbis meis fidem habere maluit, & aliam, perquam infeſta ſunt itinera, ingreſſus eſt. ita refractarium ſecutus ſum altera via, amœna quidem ſed intuta, & hæc latronum nos prędam fecit. itaque ſi moriendum eſt, ille horum omnium cauſſa pro me moriatur. Contra fatuus: Imo, inquit, non mihi ſed fratri meo moriendum. nam ſi tam ſapiens eſt, qualem ſe gerit, cur me tam facile ſecutus eſt? cur perſuaderi ſe paſſus eſt, cur reluctatus non eſt? cur viam iuit quam ſciebat latronibus infeſtam? Ad hæc alter: O domine iudex, inquit, verba mea contumaciter reiecit, nulla ratione ab errore abduci potuit. Cui ſtolidus: Si me, ait, reclamante tu viam tenuiſſes tutiorem, ego vel inuitus redijſſem, & te ſecutus fuiſſem: tu meæ mortis es cauſſa. Mox prudentior: Tu ſtolide, inquit, cauſſa es meæ mortis. Ita vtrinque verbis acriter certatum eſt:

His auditis iudex ſententiam in hęc fere verba pronunciauit: Tu fatue noluiſti ſapienti credere, & tu ſapiens ſecutus es fatuum, ideo pœnas mihi dabit vterque *a*.

Ita prorſus, mi Gerarde, ita ſupremo iudicij die, cum *Corpus* & *Animus* ad Chriſti iudicis tribunal ſtabunt inter reos, in vtrũque ſententia dicetur: Quia *Corpus* fatuum, omne conſilium Animi ſpreuit, & *Animus* ſapiens omnem petulantiam corporis tulit, damnationem vterque meruit: Ite maledicti, ite, ite: ſimul deliquiſtis, ſimul luetis: Ite, in ignem non vnius horæ, nec vnius diei vel anni, non vnius nec mille luſtrorum, non vnius vel centum millium ſęculorum, ſed, Ite in ignem æternum. Verè de Iudicis iſtius ore *gladius vtraque parte acutus exit*. *b* qui & Corpus &

pus & Animum feriat: Corpus quod Animi monitiones non admiſerit, Animum quod Corporis libidines non coercuerit. Ideo iudex ipſe fideliſſimè nos præmonens: Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt; animam autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. ita dico vobis hunc timete. *c*

Sed ad corporis curam redeo, qua & Corpus perit & Animus.

a *Petrus Reginald. in ſpeculo final. retrib.*
b *Apoc. c. 1. v. 16.*
c *Matth. c. 10. v. 28. Luc. c. 12 v. 5.*

§. III.

CHryſoſtomus, hanc pro corpore nimiam curam merito caſtigans: Animæ, inquit, nobilitas quanta ſit, nobis ſerio cogitandum, ne quid ea indignum operemur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne ſub carnis ſeruitutem eam ſubiugemus, ac tam nobilem tantaque dignitate ſublimem ſic crudeliter & immiſericorditer tractemus *a*. Sed nos conciones iſtas tanti non facimus, vt hoſti noſtro minus faueamus: dulce nobis videtur cum corpore non rixari, & ſiue amicum illud alij dicant ſiue inimicum, id nobis curę non eſt ſed hoc pænè ſolum laboramus; ne Corpori male ſit. Idcirco Bernardus; noſtrum hunc hoſtem ipſummet ſerio allocutus: Propterea, inquit, noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ ſalutẽ, tuam ipſius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro ſe laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam ſi compateris, & conregnabis. Quantum eius impedis reparationem, tantum impedis tuam? quod nimirum ante reparari non poteris, donec ſuam in ea Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hoſpitem habes, ô Caro? nobilem valde, & tota ſalus tua pendet de eius ſalute. Da honorem hoſpiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua: anima vero peregrina & exul apud te eſt hoſpitata. Quęſo te, quis ruſticus, ſi forte nobilis & præpotens quiſpiam apud eum voluerit hoſpitari, non libenter in angulo domus ſuæ, aut ſub gradibus ſuis, vel in ipſis cineribus accubabit, cedens hoſpiti ſuo locum (ſicut dignum eſt) potiorem? Et tu ergo fac ſimiliter *b*.

Sed ô beate Bernarde, non facit hoc Corpus, non facit. recuſat ſubeſſe ruſticiſſimum hoc mancipium, nec dat honorem hoſpiti, non cedit, non reueretur, non obedit; omnia turbat agitque pro libitu. Animus vero inſipiens, tametſi ſatis ſciat vix vllum pernicioſiorem ſibi eſſe hoſtem quam Corpus, nihilominus & conniuet, & blanditur & indulget, ac hoſti ſuo in ſuum exitium benignè facit nec grande damnum reputat, vna cum perfidiſſimo ſeruo ſuauiter perire: Quicquid vel cęlum ſpondeat, vel inferi minentur, modo corpori bene ſit. hæc vnica pęne actionum omnium norma eſt & regula: modo corpori bene ſit. Animus quidem millies & ſuæ originis & officij ſui monetur, ſed diſſimulat ille, & modo corpori bene ſit, malè ſibi eſſe tolerat. Corpus ipſum, quicquid ei minarum ingeras de morte, de domicilio poſt mortem; quicquid ei de diabolorum crudelitate; de cruciatuum atrocitate, de tormentorum ęternitate proponas, hoc vnum contumaciter agit, ac ſi reſpondeat, id ſcilicet curat Corpus, modo corpori bene ſit. Sic viuimus, ſic obimus, ſic interimus.

a *Chryſ. hom. 12. in Gen.*
b *Bern. ſerm. 6. de Aduent. Dom.*

§. IV.

PAchomius, Tabennenſis abbas, *a* nobiliſſimis olim pręceptis Animum inſtituit, & velut dictat qua ratione is Corpori ſuo quotidie concionetur: Cum, inquit, veſperi venitur ad lectum, ſingulis membris ſui corporis dicat: Suadẽti mihi optima, obſecro morem gerite, dum in loco meliore ſimul ſimus; domino mecum alacriter ſeruite. Suis quoque manibus dicat: Erit tempus, cum veſtra iactantia cadet, cum pugnus ab ira collectus ſoluetur, cum digiti ad res furtiuas extenſi, rigeſcent. Dicat & pedibus: Erit, cum omnia vobis itineta obſepientur, cum ad omnem petulantiam excurſus negabitur, velitis nolitis. Sed & alia membra ſua pariter alloquatur: Eia quæſo, antequam mors nos dirimat, certemus fortiter, ſtemus perſeueranter, viriliter dimicemus; ſeruiamus Deo ſine pigritia, vſque dum abſterſis ſudoribus, ad beatam æternitatẽ nos euocet. Et quid mihi vobiſque

proderit, omnem vitæ ſuauitatem guſtaſſe, ſi qua tamen eſt vlla ſincera ſuauitas, in tantis vitæ miſerijs? Quid vultis vos labori ſubtrahere, nata & educata ad laborem? Quid recuſatis pati? breui vobis moriendum eſt, & ſub terram eundum. Quid mollitiem & delicias quæritis: illic, illic in cælo reperietis, ſi tamen hæc prius velitis perdere. Iactura in loco, pro lucro habenda. Non hoc deliciarum temps, non locus eſt; ſupra eſt inter beatos. Hoc velim vos exactiſſime capere, per delicias iri ad flammas non amplius extinguendas, at per ſpinas perueniri ad delicias nō amplius finiendas, & æternas. Quid contra me toties querimini & tyrannum vocatis, cum ieiunia, cum vigilias, aut preces impero? Indulgentia mea præſentiſſima vobis peſtis eſt. Nemo vnquam alteri ſic nocuit ſæuiendo, quantum ego vobis parcendo. Hoc meum parcere, eſt & vos & me in exitium ſempiternum conijcere. Si mitior eſſem, veſtram vobis gloriam & beatitudinem, quam mecum pariter habebitis, inuiderem. Vultis mecum vnà quieſcere? vnà etiam laborate: vultis mecum ſimul gaudere? ſimul etiam pati & dolere ne recuſate, quæ ſocietas fuit in luctu & labore, ea etiam erit in gaudijs & honore. Rem vobis dicam: Si vos iuſſis meis reclamare & obſiſtere, ego contumaciæ veſtræ parcere velim ac indulgere, & me & vos ſupplicia manent æterna. Et quæ iſta inſania veſtra eſt, breuiſſimo tempore, momento, laborem non ſummum, dolores patibiles ſufferre nolle, & tormenta ſempiterna non formidare? Quare obſecro patientiam ne rumpite. Laborum vix bene initium facietis, & beatus finis labores veſtros excipiet. breuis eſt luctus, gaudium immortale, leuis eſt pugna, præmium æternum.

Hanc membris concionem ab Animo quotidie haberi, ſapienter ſuaſit Pachomius. Et ſanè ſi hæc capiat pars ignobilior hominis, nullum quantumuis aſperum imperium abnuet, nullum quantumuis vile tegumentum reſpuet.

Hęc generatim & vniuerſe dicta ſint de cultu qui corpori debetur. nunc manum propinquiorem admoueamus ad prauum, curioſum, perniciosum cultū qui corpori plane non debetur. Sed vide, Gerarde, vt nec patientia tua deficiat, nec conſtantia.

a *In vita eius, c.46.*

CAPVT V.

Quàm varius ſit cultus Corporis exterior?

Veriſſime proclamat priſcus poeta *a*:

Auferimur cultu ——

Nec in alio magis aſſentior Auguſto Cæſari, quàm cum inſigniorem corporis cultum, & amictum plus æquo nitidiorem, ſuperbiæ vexillum & Luxuriæ nidum vocauit *b*. Vere ſic eſt: Decipit hac oculos Ægide diues amor. Et vti orexin quantumlibet dormientem excitant odores, ſapores, colores, & exotica ciborum condimenta; ſic libidinem quamuis languentem & ſopitam reſuſcitant hæc ornamenta, lenocinia, pigmenta corporis. O quanta vbique & quàm incredibilis eſt veſtium tam varietas quam pretium! Chriſtus ad Magnatum palatia nos amandans: Ecce, inquit, qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt *c*. Aulas ingredere, & videbis illic nitere veſtes Attalicas, veſtes pictas, palmatas, cycladatas, polymitas, phrygias, vndantes, ſagmentatas, fimbriatas, paragiatas, raſiles, conchyliatas, ſurriculatas, auro virgatas. Et vtinam hæc veſtium monſtra intra aularum ſepta ſe modo continuiſſent: in alias etiam domus iam pridem immigrarunt. Tamque nos alij, etiam è plebe, dociles ſumus, vt quidquid in veſte ingenioſa oſtentatio inuenit, felici genio quàm primum imitari ſciamus, antequam didicerimus. Inde ingens & copioſiſſima ſuppellex vel ſoli capiti comendo reperta. Noſti, Gerarde, Sycophantam Plautinum ſic olim gloriari ſolitum: Tam longum eſt nomen meum, vt ab aurora ad concubiam noctem ſi ambules, vix ad finem perueneris. Cui aptè ſenex ſubijciens: Opus eſt, inquit, face & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas. Hic ego prorſus idem dixerim, & iure meliore: viatico & face opus eſt ad iter tam longæ narrationis, quæ omnem colendi corporis inſtructum & mundum explicet. Singula pænè membra ſuum ſibi, eumque ſingularem cultum vindicant. Hinc modo lunulas, modo torques, modo armillas & monilia poſcimus; nunc mitellas, nunc murenulas,

nunc diſcriminalia, nunc olfactoriola, nunc dextralia, nunc palliola depromimus: iam veſtem ſericam, ſubſericam, holoſericam, iam byſſinam, bombycinam, iam cymatilem *d*, praſinam, ruſſeam, xerampelinam, caltulam, crocotulam & carbaſinam hoſti noſtro aptamus: iam & annulos, & inaures, & gemmas fronti appendimus: iam & ſpecula, & acus, & vittas, & ſindones, iam theriſtra & Zonas, & faſcias pectorales; & periſcelides cum cura & ſtudio, nimirum ornando noſtro carceri diſponimus. Omnino face & viatico eſt opus, dum colores, formam, pretium, materiam, imo & odores veſtium diſtinguimus. Infinita res eſt cum de corporis cultu agitur. Et ſanè priſcis in hoc genere non multum concedimus. Incredibile videri poſſit quod Atheneus & Plutarchus, *e* inter Græcos ſcriptores celeberrimi memorant, conſueſſe Sybaritas ad conuiuia, aut etiam ad ſacrificia, annum ante inuitare feminas, ne quid temporis deeſſet, corporis cultui parando. Nec Perſæ Reges feminam admittebant, niſi per annum prius lotam, comptam, pollitam, pumicatam, delibutam, exornatamque *f*. Et id etiam ſacra Eſtheris hiſtoria confirmat *g*. Nulla ſunt apud nos hæc miracula; ſubinde audemus maiora. Nec noſtro æuo rarum, dies & annos, & penè ſæcula in vnius corporis cultum, vaniſſimis laboribus impendere.

a *Ouid. l. 2. de arte.*
b *Suet. in Aug. c. 3.*
c *Matth. c. 11. v. 8.*
d *alij, cumatilem.*
e *Athen. l. 12. Dypnoſoph. c. 6. Plutarc. tom. 1. opuſc. in conu. 7. ſapient.*
f *Vide Perer. tom. 3. in Gen. diſp. 3. c. 12.*
g *Eſth. c. 2. v. 12.*

§. I.

ET quantus olim vel in pedibus ſolum priſcorum luxus fuit? Quantum veteres Romani ſtemmata & proſapiam lunatis calceis iactitabant, quos aut elegans lunula inſigniebat, aut corniculans fibula mordebat. Varius certè luxus veterum, vel in hac infima & viliſſima parte humani corporis. Antiochi regis Syriæ cæcam & amentem luxuriam imitatus exercitus, magna ex parte aureos clauos calceis ſubiectos habuit *a*. Agnon Teius aureos quoque clauos crepidis ſuppactos ſolitus fuit geſtare *b*. Fuerunt qui gemmas & vniones calceis adderent. Tertullianus teſtis: & in peronibus, inquit, vniones emergere de luto cupiunt *c*. Teſtis & Tranquillus: Nec crepidarum tantum obſtragulis, inquit, margaritas ponunt, ſed totis ſocculis addunt *d*. Teſtis & Plinius: Tolerabiliorem tamen fecit (*Pompeius Magnus*) cauſſâ Caij Principis, qui ſuper omnia muliebria, ſocculos, induebat è margaritis *e*. Fuerunt qui pedi altiuſculos calceos inducerent, vt incrementum darent ſtaturæ. Et habuerint priſcorum feminæ elegantes illos Sicionios calceos, habuerint mulleos patricij, ſoccos alij aut ſocculos, crepidas, cothurnos: Nos ſanè neque hic cedimus, imò ſuperare contendimus, qui hanc humani corporis partem ad lutum damnatam, ſæpe ſumptuoſius tegimus quàm caput. Face mihi denuo ſit opus & viatico ad commemorandas tot nouas, tot deſitas formas calceorũ. E rebus geſtis complurium diuorũ diſcimus, quàm pertinaci luxu ſuperioribus ſæculis repandi & roſtrati calcei paſſim apud omnes obtinuerint. Clamabant quidem contra hoc à ſuggeſtu concionatores diuerſi, ſed multis clamoribus parum proficiebant; valentior erat oſtentationis iſtius pertinacia quàm vt verbis cederet *f*. Huic tandem calceorum formæ, ſeu illa ſponte diſplicere cœperit, ſeu placuerit noua, aliæ atque aliæ ſucceſſerunt. Necdum finis eſt excogitandi nouas in annos pænè ſingulos. Nam modo acuminati placent, modo lati à fronte, modo feneſtrati & diſſecti, modo illos ſine vulnere malumus. Ante paucos annos è ſimplici ſoleâ depreſſi fiebant, nunc paſſim cothurnos, & frangendo cruri per quam aptos videas. hic noſtri æui furor eſt, altiuſculum lignum calceis addere, & vt audiaris quaquà incedis, & vt pedem niſi cautè figas, facile frangas.

Sed nec idem color in calceis placet: pleriſque nigri, alijs candidi aut crocei præferuntur. tam varius eſt luſus, in hac pedum, vt Tertullianus loquitur, tutelâ *g*. Et vti non idẽ color omnibus, ita nec eadem omnibus placet materies. Aliquibus ſordet corium, & pro eo holoſericum ſubſtituunt. Taceo Tyrrhenicum & Hetruſcum ſandalium Italis Hiſpaniſque feminis vſitatum. Eo iam luxus alicubi lo-

corum abijt, vt aliqui, pœnè phæcaſiati, velut Antiſtites & Præſules, incedant. Proximis annis vſque eo calceorum pretium excreuit, vt olim totidem florenis veſtem toti corpori velando facilius præſtinaſſes, quàm nuper tale par calceorum. Neque vero luxus, remittente annonâ, remittit, & aliquibus vix menſtruum militare ſtipendium in calceos ſufficit; tot futuris & elegantijs eſt opus. Neque temere & ſine delectu omne corium admittimus, nam ſæpe delicata curioſitate tam corij patriam quam vini exquirimus. Et niſi calceus ad pedem ſtrictus, ſine ruga & plica niteat, velut noſtro pede indignum reijcimus: imo pedem vri & miſere torqueri malumus, quàm calceum paullo laxiorem admittere. Quid ni hos tales, tam ſtultæ patientiæ homines, diaboli martyres vocemus?

Quid iam de calceamentorum vinculis dicam? olim anſulæ e polito ferro, aut etiam argento in vſu erant: his corrigiæ, obſtragula, ligulæ ſucceſſerunt. Iam vero & hæc euiluerunt, & quod mireris, periſcelides à genibus migrarunt ad imum crus in calceos; nam ſericas faſcias quibus olim vtrumque poplitem vincire poteramus, nunc in calceis luculentius oſtentamus, nonnunquam ex eodem ſerico roſas apponimus, & ſuam pedibus æſtatem facimus. Vniuerſe, ſuperbiam & luxum non tantum pedibus non calcamus, ſed in regnum & ſupra caput attollimus. Sed quæſo, Gerarde, liceat ab imis veſtigijs ad hominis verticem aſcendere. Ger. Sed & prius quæſo, Polychroni, hoc diſcamus, num olim etiam has ſeu veſtium, ſeu calceorum oſtentationes ſic amarint? Pol. Etiam olim, mi Gerarde, ſed nec olim quoque deerant, qui vanam hanc elegantiam reprehenderent. Quantum aureus orator Chryſoſtomus contra hanc in calceis pompam ſtomachatus ſit, audi, ſed audi patienter; tam prolixus quam diſertus eſt. Ego nec verbulum Chryſoſtomi mutabo.

a *Valeri. Max. l. 9. c. 1.*
b *Ælian. l. 9. var. hiſt. c. 3.*
c *Tert. l. 6. de pall.*
d *Suet. in Vitel. Imp.*
e *Plin. l. 47. c. 2. initio.*
f *Perald. to. 2. p 180.*
g *Tert. c. 6. de pall.*

§. II.

§. II.

Vltis igitur, inquit, vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei præ oculis ponamus? Sed nolite, oro, iraſci, imo verò etiamſi iraſcimini, parua mihi cura eſt, non enim ipſe, ſed vos huius moleſtiæ cauſſa eſtis, qui cum nec peccata quidem iſta putetis, ad reprehendendũ acrius tale prodigalitatis genus impellitis. Age igitur diligentiori vſi examine, quale malum hoc ſit. Quantum vobis dedecus eſſe putatis, cum ſerica licia calceamentis veſtris, quę nec veſtibus quidem vir probus vnquam ſubtexerit, diligenter inferitis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quod ſi huic noſtræ ſententiæ non acquieſcitis, audiatis Paullum quanta hæc cum acrimonia reprehendat, & auctoritate ipſius, turpitudinem rei cognoſcite. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit; Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa. Quam igitur veniã habere poteris, cum neque vxori tuæ, iubente Paulo, pretioſæ veſtes permittantur: tu calceos luxurioſiſſime polias, ac ita conſtruas, vt nimium attentus ad ridiculoſa dedecora eſſe videaris? Nonne vides naues fabricari, eligi remiges ac gubernatores, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patria, vxoribus & liberis relictis, ac vita contempta, & fluctibus commiſſa; ad extremas barbarorum partes mille perculis peruenire propter ſerica hæc licia, vt tu ſcilicet calceis tuis ipſa inſeras, & corium exornes? Dic, oro, quid hac abſurditate peius? Non erant veterum talia indumenta, ſed viris probe conuenientia. Quare ipſe timeo ne tempus veniat, in quo adoleſcentes apud nos veſtibus atque calceamentis ſine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem moleſtius diſſerendum eſt, quod iuuenum parentes, cum indifferentem hanc rem cenſeant, non increpent, non expoſtulent. Vultis vt afferam quod grauiſſimum mihi videtur. quod pecunijs ita abutimini, cum multi inedia laborent, cum eſurient Chriſtus ac nudus in medio veſtri verſetur, captus, catenis etiam vinctus nonnunquam: & quibus non iſta digna ſunt fulminibus? Illum quidem cibo neceſſario indigentem negligentes, vos ſericum calceis

inſeritis,

Inſeritis. Ipſe cum diſcipulos ſuos legibus inſtituebat, nullos illis calceos permittebat; nos autem non dico nudis pedibus, ſed viriliter calceatis deambulare non ſuſtinemus. Qua turpitudine atque ritu quid peius fiet? Magnam enim animi mollitiem hoc oſtendit, atque etiam ſęuitiem & crudelitatem, magnam denique leuitatem vna cum curioſitate temeraria. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxurijs, diligenter vacare? quando animæ ſuæ curam habebit? imo vero, quãdo ſe omnino habere animum cognoſcet? puſillanimis enim omnino eſt, atque abiectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de cauſſa pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui ſtudium ſuum ad hæc contulit vniuerſum: Nam qui gloriam ſerici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curioſè perſpicit: quando in cælum ſuſpiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas iſtas reſpiciens, & ad terram flexus altius ſe non poteſt erigere? Et Deus quidem cælum extendit, ac ſolem accendit, vt oculos tuos ſurſũ erigat: tu vero ad terrena quaſi porcus, diaboli artibus perſuaſus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illa tu beatitudine priuatus, ad hæc miſerrima detrudaris. Ita Deus qui cælum tibi offert à diabolo ſerica tibi licia offerente ſuperatur; imo vero nec iſta offert diabolus, opera enim hæc etiam Dei ſunt, ſed mollitiem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppreſſi adoleſcentes aſpicere terram coguntur, qui cælorum philoſophiæ ſtudere iuſſi ſunt, magis calceis ſuis gloriantur, quam ſi nouas res atque inauditas geſſiſſent. Digitis enim pedum ſubleuatis deambulant in plateis, nimio plerunque inde mærore confecti, ne cæno in hieme, aut puluere in æſtate, calcei ſui maculentur.*a*

a *Chryſ. tom. 2. hom. 50. in c. 14. Matth. pag. 373. & ſeq.*

§. III.

POL. Hęc tota Chryſoſtomi dictio eſt, & ſtudio prolixam hanc facũdiam in mediũ expromere volui, vt euidens & perſpicuum nobis ſit, quam ab illo ęuo longè diuertamus, quæ olim vt piacula habebantur, nos velut inane ludicrum ridemus: noſtro an temporis vitio? Hinc liquet quędam à priſcis Patribus ſeueriſſimè caſtigata, quæ nos inter minuta numeramus. Chryſoſtomus hac ipſa oratione, eius rei cauſſam reddens: Nam etſi, ait, parua hæc peccata videantur ac ideo negligantur, maiorum tamen delictorum cauſſas nobis præbent. Quod hic prorſus veriſſimum. Illud etiam iam clarum ex hac obiurgatione Chryſoſtomi, quam non otioſè nos contra nimium & vitioſum corporis cultum agamus; res digna eſt acerrima inſectatione. Sed permittes credo, Gerarde, Chryſoſtomum quod cæpit pertexere: ſic in eundem luxum diſſerendo pergit. Quid facis homo? animam hac luxuria in cænum conieciſti. eam in terra negligis detineri, & calceamentorum tanto męrore angeris: diſcas vſum ipſorum, & tanti ea facere pudebit. Quod ſi tu ab huiuſcemodi labe munda cupis calceamenta ſeruare, ceruicibus tuis aut capiti connecte. Ridetis hoc audientes; mihi autem lacrimandum potius videtur, cùm ſtudia in his rebus veſtra & veſaniam conſidero, cumque intelligam corpus nos malle luto, quam calceos deturpare. Ita puſillanimi, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam alia ratione pecuniarum auidi. Nam qui veſtibus, calceis, ceteriſque huiuſmodi valdè inhiare ſoliti ſunt, cum multa in his rebus conſumanti, magno indigent pecuniæ cumulo: quod ſi acciderit, vt ambitioſum etiam & oſtentatorem patrem quiſpiam habeat, tunc vero hac turpiſſima captus cupiditate, acrioribus ſeruitutis vinculis coarctatur: ſin vero auarum, cogitur ad alia peiora confugere, vt ſibi pecuniam ad impendia iſta conquirat. Hac ratione multi ex adoleſcentibus ætatis florem perdiderunt, & gnathones atque paraſiti diuitum conſtituti, vt huiuſmodi cupiditatem atque animum ſuum expleant, turpia nimium miniſteria ſubierunt. Quod igitur auarus, effeminatus, puſillanimis atque otioſiſſimus ſit, & ad omnem luxuriam pronior qui hæc optat, manifeſtum ex iſtis fecimus; quod autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis vnquam non inſanus dubitabit? Crudelis enim eſt, quia cum viderit pauperem, tanta ſui ornatus cura detinetur, vt nec aſpexiſſe quidem videatur: ſed auro quidem atque ſerico ſeipſum ornat, pauperem autem fame deperire ſinit. Inanis vero glo-

ro gloriæ cupidus eſt, qui vel minimarum rerum gloriam aucupatur. Ego quippe ſic arbitror, Romanorum nunquam Imperatorem fuiſſe, qui ſe tantum propter trophęa ſua iactaret, quantum luxu perditi adoleſcentes, ob calceorum ornatum, ob veſtes ſcitè conſtrictas, ob cæſariem in modum pilæ tonſoris opere circumductam: nec pudet alienis artificũ operibus gloriari. Adderem alia his grauiora, &c. *a* Et hęc Chryſoſtomi hac de re ſententia eſt. Cui noſtra diſſertatio, Gerarde, bilem mouerit, huic ego litem non intendam; id vnum à me audiet: Ad Chryſoſtomum abi, cum Chryſoſtomo litiga, Chryſoſtomus reſpondebit. Nunc, vt dixi, à pede & calceis, aſcendamus ad caput.

a Eod. c. 2 hom. 50. in c. 14. Matth.

§. IV.

VErùm omnia capitis ornamenta inſequi, mei inſtituti non eſt. Vix vlla fax aut viaticum ad tam longam narrationem ſufficiat. E capitis cultu id duntaxat ſumam, quod nos colare appellamus, translata voce à canum vinculis. Collaria noſtra, vt ſcias, ferè cum Luna mutant, ita vt ſingulis pænè mẽſibus, aliqua collarium nouitas ſe prodat. Perpetua hic mutatio, & ſæpe ridicula. Iam collare denſum, & multo ſindonis volumine impeditum, iam è ſimplici tela collo affunditur; iam in orbem, iam pæne quadrangulum diſponitur: iam ferro aut chalybe à prunis calente, iam aſſerculis ligneolis in plicas & ſinus ordinatur, iam à lotione temerè plicatum collo inijcitur. Memini, etſi facies mea nondum computet annos, cùm è ſimplici byſſo collaria in pectus vſque, geminum cornu protenderunt; nec ita multo poſt dempti ſunt apices, & cornua illa quaſi forfice præſecta: quamuis & hoc pridem deſitum. cœperunt deinde collaria nimium quantum in humeros expatiari, & tergum etiam veſtire, crediaiſſes mantilia ceruicibus circumpoſita. Nec iſtud diu placuit. Vidimus dein è Gallia aut Italia collaria aduolare quæ velut alæ collum ambiebant, & linei candoris radijs cingebant. Sed neque iſta ætatem tulerunt, iamque alia atque alia, ſemperque nouæ formæ in conſuetudinem veniunt. Paſſim iam videas collare multiplici plica grauidum, quod inſtar valli, collum ambiat. Pleraque ſegmentata, rugata, & ſtriata liberaliter.

Quid, quod nec idem color in collaribus placeat qui olim. Ante annos aliquot nemini niſi candor in collari probabatur, & quò illa candidiora & magis niuea erant, hoc mundulis illis placebant magis. Iam verò & cærulea, & nigricantia & purpurea paſſim videas, ſeu filo, ſeu tinctura ſic facta. Ger. Equidem ſpero ad id ætatis me peruicturum, vt etiam praſina cernam & viridia collaria. Pol. Olim pepla crocea pulcherrima cenſebantur, quod æui ſui muliebre iudicium. Guilielmus Peraldus Lugdunenſis Antiſtes acriter perſtringit. Sed tędet me prorſus omnem huius inſaniç prodigentiam percenſere, & ſæculi noſtri pudorem tam multiplici delitio onerare. Illud conſtat, neque id ipſi rei inficiari poſſunt, nimium laboris & pretij in hoc luxus genere collocari. Femina fuit noſtro æuo, numorum quàm pietatis ditior, quæ eo deliciarum & luxus proceſſit, vt in vnicum collare lauandum, explicandum, & ad certas leges componendum, ipſos quinquaginta philippeos extenderit ſolita mercede. Prodigium omnino nobile, & ſuſpiciendum portentum in re tam parua, tam magni luxus! Sed nauis & mulier nunquam ſatis ornantur, dicebat Cato. Cæterum maiorem partem videre eſt in viris feminiſque protenſa nimium & in humeros excurrentia collaria, nimis exquiſitè & operosè fimbriata, in quibus nimium & operæ & pecuniæ ponitur: neque alio nomine hæc culpa purgatur, niſi quod plerunque dicant, ita moris eſſe; hos, & illos, & iſtos idem facere, ſe illis non æquales tantùm ſed & ſuperiores eſſe tam cenſu quàm ſanguine, aut dignitate: ſi illis hæc & hæc liceant. eadem ſibi potiori iure licitura. Sic ad aliorum mores pridem damnatos, componimus noſtros; peccatis à peccantium multitudine patrocinium quærimus, atque per aliena exempla perire pulchrum ducimus.

§. I.

ET quid de aliarum veſtiũ faſtu, laſciuia luxu, nouitatibus innumeris dicemus? Repeto, face iterum & viatico foret opus ad narrationem tam prolixam. Auſim iterare quod dixi: nouus dies, nouas veſtes videt. adeò

nihil

nihil neque nimium, neque ſatis diu bellum & elegans nobis videtur, pœnè quotidie nouitia repertura emergit, quæ pretium ſæpe à nouitate metitur. Adijcit ornatus proxima quæque dies.

Pileus iam faſtigiatus caput circumtegit, iam depreſſus; iam acuminatus placet, iam in rotunditatem planus; iam cum ſpira, iam ſine ſpira elegancior habetur; iam cinerei, iam candicantis, iam muſtelini aut ceruini coloris præfertur. Pallium modo ſimplex, modo alatum eſt, iurares veſpertilionis exuuias eſſe. Et an non iſtud inſignioris luxus nobile argumentum, cum pallium è lana, quantum quãtum eſt holoſerico ſubducitur, quaſi tegere velimus expenſarum ſuperbiam, dum maximè oſtendimus. Et quis thoracis patriam inueſtigauerit, quem modo ex Gallia, modo ex Italia, ex Hiſpania modo petimus, iam diſſectum, iam inſtitis obductum gerimus, quandoque ſingularem elegantiam cenſemus, veſtis materiem omnem fimbriarum numero cælare. Manicæ quæ? modo amplæ, modo arctiſſimæ, & ad brachium ſtrictæ. Et quis omnes caligarum figuras explicet? Caligę nunc ad genu, nunc infra, nunc ſupra genua clauduntur; nunc laxæ, nunc adſtrictæ ſunt; iam volitant & genibus illudunt, iam in globum aptantur: modo follicant, modo craſſa farctura intumeſcunt; aliqui Gallos caligis, alij Anglos ijs æmulantur. Ligulæ olim in eum duntaxat vſum erant, vt caligas thoraci necterent: nunc numeroſa ligularum agmina, totis caligis ſparſa, puerilem prorſus & ridiculam concinnitatem exhibent. Verè, vt vetus verbum habet, afræ aues ſumus. Omnia hic varia & pænè in dies noua, infinita ſeries eſt mutationum cum ſtatim moritura nouitate. Neque tantum ſe circumſpectat qui has nouitates excogitare, ſed & qui ſequi ſcit & imitari. Sed & alius atque alius in veſte color placet: ater, nimis lugubris eſt; lanæ natiuus, ſimplex nimis. Luxuria, veſtibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur *a*. Veſtes quærimus non ſolum quæ muniant per pinguedinem, ſed quæ mulceant per mollitiem: nec ſolum quæ per mollitiem tactum mulceant, ſed quę per colorem oculos ſeducant. Tertullianus eleganter & facetè, verſicolorum veſtium & purpuræ vſum perſtringens: Nimirum Deus, inquit, demonſtrauit ſuccis herbarum, & concharum alueis incoquere lauas. Exciderat illi, cum vniuerſa naſci iuberet, purpureas & coccineas oues mandare *b*.

Etô quoties, veſtium partim pondere, partim tormento miſerè vexamur! Illum calceus vrit, tolerat tamen; iſtum thorax conſtringit, tamen diſſimulat; hunc frigus vltro aduocatum contrahit, non tamen queritur, ne ſua veſti pereat venuſtas.

O curas hominum! reliqua taceo, quę ipſa per ſe oculis loquuntur: ſileo aurium vulnera, olim vſitata, quaſi ſatis anulorum digiti non caperent: omitto nebulas lineas ventos textiles, togas vitreas, vt Arbiter & Varro loquuntur: oratione nemo ſatis euoluat tot tænias, tot redimicula, tot ſtrias & fimbrias, tot vndas & vncinulos, tot globulos & clauos. Nam habitu ad omnem nouitatē mollis elegantiæ aſſiduè correcto, peregrina ſemper magis ęſtimamus quàm noſtra: modo aliunde ſit forma veſtis quæcunque, mox in laudem trahitur. nec formam tantum, ſed & materiam veſtis peregrinam amamus. lanam, & rudioris naturæ beneficium ſpernimus. Pereginitas vbique gratiam reperit, à qua res quæque pretium poſſidet. Quis veſtes parat in quod inuentę ſunt? victum cultumque ad noua identidem exempla componimus. Hinc luxus noſter tranſalpino ſerico pretium fecit; hinc non molliſſimis tantum pellibus contecti, ſed ſerico ſplendore ad luxuriam vibrantes, veſtium ambitioſa pretia mirè augemus. Non eſt locus vt defleam ſatis, aut vt ſatis execrer ludibria hæc externorum habituum, quos nobis ab extremis mundi finibus furibunda præſens ætas intulit, & etiamnum quotidie infert.

Minatur Deus per Sophoniam: Viſitabo ſuper Principes, & ſuper filios Regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina *c*. Diuus Leo Pontifex de Roma vetere: Hæc ciuitas, inquit, ignorãs ſuæ prouectionis auctorē, cum pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium ſeruiebat erroribus: & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem. Idem ego pænè auſim dicere de Germania, quę cum ſuos in omnium nationum terras emittat,

omnium nationum ritus recipit, & magnum ſibi videtur adſciſcere ornamentum, ſi nullum reſpuat pergrinum habitum. Vis videre veſtitu Gallos, Italos, Hiſpanos, Anglos, Polonos, tantum Germaniam luſtra, & videbis. Iuſſerat ſibi, vt ferunt, Turcarum Imperator, omnium gentium habitum veſtitumque pingi. Pictor, vbi plurimarum nationum diuerſiſſimas veſtes expreſſiſſet, hominem induſio tectum ſtatuit, & iuxta varij generis pannos. Hanc picturam ſuam interpretari iuſſus: Hi, inquit, Vngari ſunt, hi Poloni, hi Galli, hi Britanni, Itali iſti, ita & de alijs. vbi ad hominem illum inueſtem deuenit, hic, inquit, Germanus eſt, certa veſtitus forma pingi non poteſt, nam quotidie nouam excogitat. Rem dixit hic pictor. Hinc videre eſt peregrinas omnis ſtultitię ineptias: exoticum laſciuię habitum ornatumque, vnde ferme nec in moribus quidquam patrij ac vernaculi ſupereſt. Tanquam originis pudeat, hoc vnum omnes agunt, vt videantur à maioribus deſciuiſſe *d*. Et hæc illa ornamenta ſunt, quibus ſuperbus cinis neſcio quàm altum ſtemma mentitur, & pænè Adamum tranſilit.

a *Plin.* 21.*nat. hiſt.*1.8.
b *Tertull. de cult. fem.*
c *Sophon.c.*1.*v.* 8.
d *Comus Ericij Put.pag.* 137.

§. VI.

INteriungamus hic paulliſper. Ecquid, Gerarde, hoc libri eſt quod manu tenes? GER. En nomen auctoris in fronte. POL. Non hoc quæro. GER. Quid ergo? POL. Quod gaudeo me non reperire. GER. Ergo ſuſpicabaris mali quid latere? POL. Metus potius quam ſuſpicio erat. & quid apud te diſſimulem? mores æui noſtri corruptiſſimos iam noſti; nihil non audemus. Hinc aliquibus non ſatis eſt domi, horas optimas peſſimè conterere inſpiciendo ſpeculo, libellis etiam inſeri, & vna compingi curant ſpeculum, vt vbi demum locorum ſint, vitrei huius iudicis reſponſa in promptu habeant. Et quoties aliqui de die domeſticum hoc oraculum conſulunt, quanta patientia reſponſum quantumuis prolixum præſtolâtur, quàm ſollicitè oculos in omnem partem flectunt, ne quid nænuli induſtriam oculorum effugiat. Vah! vanitatem vaniſſimam! O vane! quid ſpeculum cõſulis? mores tuos intuere, conſcientiam tuam inſpice, in Chriſtum crucifixum oculos conijce. hoc tibi ſpeculum & opifex ſplendor ſit, in hoc non fabram lęuitatem, ſed cruenta tubera, & alta vulnera conſidera. Quid vis Speculum omni occaſione conſulere, anxie inſpicere, cum tamen cognito Deo & adempta placendi voluntate, per luxuriæ vacationem, omnia illa vt otioſa, vt hoſtilia pudicitiæ recuſantur. Nam vbi Deus, ibi pudicitia, ibi grauitas adiutrix & ſocia eius *a*. Tertullianus, quaſi pudicitiæ nundinatrices eas feminas habet, quæ (vt loquitur) conſilium formæ à ſpeculo petunt *b*. Potiori iure & in viris hoc ipſum reprehendit. Veriſſimè Seneca: Iam ſpeculum, inquit, ornatus tantum cauſa adhibitum, nulli non vitio neceſſarium factum eſt *c*. Scis, Gerarde, quid olim Pudens in oratione cenſoria velut grande crimen deteſtetur, & clamitet. Habet ſpeculum philoſophus, poſſidet ſpeculum philoſophus. An nos non vehementius vociferemur? Habet ſpeculum alumnus Parthenius, poſſidet ſpeculum ſodalis beatæ Virginis, inſpicit ſpeculum iuuenis Marianus. Quid hoc, mei iuuenes, ad pietatem aut litteras facit, formam ſuam ſpectaculo aſſiduo explorare? Socrates quidem philoſophus, ſuis ſuaſiſſe fertur, vt ſemet in ſpeculo contemplarentur, ſed in morum ac diſciplinæ, non in formæ gratiam id ſuaſit, hoc enim volebat vir ſapiens, vt ſi quis ſuorum à pulchritudine commendaretur, impendio procuraret ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui vero minus ſe commendabilem forma putaret, ſedulo operam daret, vt virtutis laude turpitudinem tegeret. Non iuſſit Socrates, ad ſpeculum curioſius comam ſtruere, non capillamentum in ſtatione diſponere, non crines velut ſuggeſtum ædificare, non turres ſublimibus cincinnis in occipitio excitare, non denique tempus nobiliſſimum apud vitreum hunc cenſorem perdere, quod nos iniuſſi ſæpe facimus. Grauiſſimè queritur Seneca contra otioſos hos fucos, quibus apud tonſorem multæ horę tranſmittuntur, dum decerpitur ſi quid proxima nocte ſuccreuit, dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum aut diſiecta coma reſtituitur, aut deficiens hinc atque

illinc

illinc en frontem compellitur. Quomodo iraſcuntur ſi tonſor paullo negligentior fuit? quomodo excandeſcunt, ſi quid ex iuba ſua deciſum eſt, ſi quid extra ordinem iacuit? &c. Quis eſt iſtorum qui non malit rempublicam turbari, quàm comam ſuam? qui non ſolicitior ſit de capitis ſui decore, quàm de ſalute? Hos tu otioſos vocas inter pectinem ſpeculumque occupatos *d*? Si hæc Seneca non immerito exprobrat, ignoſcendum Cyrillo Alexandrino exclamanti: Væ calamiſtratis ad lædendas & vulnerandas animas. Crede mihi, hæc talia omnia, ſpeculũ, & ad ſpeculi examẽ vibratus capillus, cirri, cincinni, gypſatiſſimæ chirothecæ, peregrini odores, moſchum, ſmigmata, tot quæſitæ elegantiæ, tam diuerſæ amictus deliciæ, hęc, inquam, omnia caſtitatis & pudicitiæ amorem non olent. Qui caſtimoniam amat, hęc fugit & vitat omnia: optimus odor in corpore, eſt nullus *e*. Iam olim minatus Iſaias: Et erit, inquit, pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitium *f*. Mirabilis mutatio! illis ego carere malim, quàm cum iſtis mutare: alterutrum neceſſarium. Qui illis abſtinere non vult, audiet tandem horrendum iſtud: Quantum ſe glorificauit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum *g*. Neque tantum grauiorem cenſuram incurrunt hæc talia, vbi honeſtas Chriſtiana viget, ſed & ab idololatris honeſti amantibus damnantur. Flauio Veſpaſiano Imperatori iuuenis quidam gratias egit pro impetrata prefectura. At hæc gratiarum actio minimè placuit Cæſari, ea ſolum de cauſſa: iuuenis ille plus ęquo comptus videbatur, & quia etiam vnguento fragrabat, Veſpaſianus ſeuero eum nutu contemnens: Maluiſſem, inquit, allium oboluiſſes, mox & litteras conceſſas reuocauit.

Optimè olet, qui nil olet, & ſatis formoſus eſt qui formæ iudice ſpeculo poteſt non egere.

a *Tertull. d. l.*
b *Tert. de virg. vel. c. 12 & de cult. fem. c. 8.*
c *Sen. l. 1. nat. qq. c. 17.*
d *Sen l. de breuit. vitæ c. 12.*
e *Sen. ep. 108.*
f *Iſ. c. 4. v. 24.*
g *Apoc. c. 18. v. 7.*

§ VII.

GER. Si ſpeculum damnes, Polychroni multo magis pigmenta damnabis, quæ ad ſpeculum prælinuntur vultui. POL. Optimè mones; omiſeram pænè nobiliſſimum genus colendi corporis. Fui tamen, fateor, in errore antehac: feminas noſtri æui fuco non vti credebam. GER. Errabas ſanè, ô mi Polychroni, pridem reuixit Iezabel, nec iam vna tantum ceruſſatas buccas oſtentat. In vrbibus tales inuenire eſt, quæ ſibi ipſæ non placerent, niſi purpuriſſatum os ſpeculo propinarent. Noui feminas quæ vt tutiore nequitia hanc artem factitent, maritos id velle fingunt. POL. Pulchrè conueniunt, fingere & ſtibio ſe pingere, quid enim figmentum, niſi falſitatis ſtibium; Sed ô miſeræ, & in propriam perniciem vafræ! velint nolint, iubeant non iubeant mariti, ceruſſatam cutem nunquam ſatis excuſabitis. hic ratio & Chriſtianæ leges reclamant. Audite, oro, quid priſci æui Patres in peſſimum hoc pingendi ſe ſtudium pronunciarunt.

Tertullianus non ſine ſtomacho: In illum, inquit, delinquunt; quæ cutem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. diſplicet illis nimirum plaſtica Dei, in ipſis redarguunt, reprehendunt artificem omnium reprehendunt enim cum emendant, cum adijciunt, vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, id eſt, diabolo. Quod naſcitur, opus Dei eſt, ergo quod fingitur, diaboli negotium eſt. Quantum autem à veſtris diſciplinis & profeſſionibus aliena ſunt, quàm indigna nomine Chriſtiano, faciem fictam geſtare, quibus ſimplicitas omnis indicitur, effigiem mentiri, quibus lingua non licet appetere quod datum non ſit, quibus alienum abſtinentiam in ſpeciem exercere, quibus ſtudium pudicitiæ eſt.

Atque vtinam miſerrimus ego in illo die Chriſtianę exultationis vel inter calcanea veſtra caput eleuem, videre, an cum ceruſſa, & purpuriſſo, & croco, & in illo ambitu capitis reſurgatis, an taliter expictam Angeli in nebula ſubleuent obuiam Chriſto *a*.

De cetero cultu corporis moderando ſic monet Tertullianus: Quamobrem erga veſtitum quoque, & reliqua compoſitionis veſtræ

impedimenta, proinde vobis curanda eſt amputatio, & decuſſio redundantioris nitoris. Nã quid prodeſt, faciem quidem frugi, & expeditam, & ſimplicitate condignam diuinæ diſciplinæ exhibere, cetera vero corporis, laciniosis pomparum & deliciarum ineptijs occupare? Hæ pompæ quàm de proximo curent luxuriæ negotium, & obſtrepant pudicitiæ diſciplinis, dignoſcere in facili eſt *b*.

Clemens Alexandrinus non minus acerbus in tam ſterilem ſolertiam? Turpe eſt, inquit, pudicam facere flauentes pilos, ſed & genas fucare, & oculos depingere. Non intelligunt autem miſerę, ſe propriam perdere pulchritudinem dum externam inducunt. Summo itaque manè ſe lacerantes & extendentes, varijſque ac confuſis mixtionibus effingentes, viuum quidem cutis colorem refrigerant, carnem autem venenis effodiunt, curioſiſque ac ſuperfluis abſterſionibus proprium decoris florem corrumpunt, & marcidum efficiunt. quocirca à cataplaſmatibus quidem pallidæ cernuntur, à morbis autem facile arripiuntur, vt quæ adumbratam carnem venenis iam liquefactam habeant: hominum opificem contumelia afficientes, tanquam qui pro meritis non fuerit eis largitus pulchritudinem. Iure ergo quod ad domum ſeruandam & adminiſtrandam familiam attinet, ignauæ fiunt, vt quæ ſedeant, velut depictæ ad ſpectaculum, non natæ ad domus cuſtodiam familiæue adminiſtrationem. Quo autem nihil dici aut fingi poteſt abſurdius, fictæ iſtius ſuæ formæ, perinde ac ſi res ab eis bene geſta & confecta ſit, ſpecula excogitarunt, cum huic fraudi eſſet potius admouendum operculum. *Et paucis interiectis.* Si ergo naturalem corporis pulchritudinem minus quam pulchritudinem animæ ęſtimat Dominus, quid ſentiet de adulterina, qui quicquid falſum eſt, omnino expulit *c*.

Vt autem huius probroſæ artis primum magiſtrum fuiſſe diabolum ſciamus, Cyprianus hoc fucandi artificium grauiſſime deteſtatus: Quæ omnia, inquit, peccatores & Apoſtatę angeli ſuis artibus prodiderunt. Illi, & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, mutare crinem adulterinis coloribus, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ ſuæ impugnatione docuerunt. *Addit*: Manus Deo inferunt quando id quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt; neſcientes quia opus Dei eſt omne quod naſcitur, diaboli quodcũque mutatur. Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio eſt iſta diuini operis, præuaricatio veritatis. &: Num ſinceritas perſeuerat & veritas, quando quæ ſincera ſunt, polluuntur colorum adulterijs, & medicaminum fucis in mendacium vera mutantur? Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum vnum album aut nigrum; & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te eſſe potiorem? Audaci conatu & ſacrilego cõtemptu crines tuos inficis, &c. Non metuis, oro, quæ talis es, ne cum reſurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoſcat, & ad ſua præmia & promiſſa venientem remoueat & excludat; increpans vigore cenſoris & iudicis dicat: opus hoc meum non eſt, nec imago hęc noſtra eſt; cutem falſo medicamine polluiſti, crinem adultero colore mutaſti; expugnata eſt mendacio facies, figura corrupta eſt, vultus alienus eſt. Deum videre non poteris, quando oculi tui non ſunt, quos Deus fecit, ſed quos diabolus infecit. Illum tu ſectata es, rutilos atque depictos oculos ſerpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter & arſura.

Seria ſunt hæc, ô Deus, & altè cogitanda! Atque de corporis colendi ſtudio, vniuersè ſic ſentit Cyprianus *d*: Ornamẽtorum, inquit, ac veſtium inſignia, & lenocinia formarum non niſi proſtitutis & impudicis feminis cõgruunt. Et, etſi ipſa non pereas, alios tamen perdas & velut gladium te & venenum videntibus præbeas; excuſari non potes, quaſi mente caſta ſis & pudica. redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus *e*. Gregorius Nazianzenus: Quod ſi ob adſcititiam formam, inquit, ita inſoleſcis, nunquam certè pudicum animum habebis, vtpote qui fucum auerſatur. *f*

Chryſoſtomus, huic vitio verecundam honeſtatem opponens: Quæ vnguentis, inquit, delibuta non pergit, quæ faciem nequaquam fucis atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio nihil ex ſe addere quaſi arte molitur. Quid enim ſtudium tuum, quid artem conſummato à Deo opificio admouere præſumis,

ſumis, atque ad auctoris iniuriam ornaris *g*?

Sed & profani ſcriptores hunc corporis cultum vituperant. Optime dixit priſcus ſatyricus *h*: Color arte compoſitus, inquinat corpus, non mutat.

Theophylactus Sophiſta feminam ætate progreſſam, ſuaui vituperio abſtracturus ab hac inſania: Naturale, inquit, ornamentum tibi prætérijt, & ad rugas properat elegantia. Tu vero veritatem obſcurare conaris fictitio ornatu. quid frontem ſputo & ceruſsâ ſignas? obtempera tempori. Non enim decent prata in autumno flores. Memineris etiam mortis, cui vicina es, & modeſtiam ex neceſſitate diſce colere. Alioqui ſenium & iuuentam afficis iniuria: hanc enim promittens, fruſtraris, illud autem poſſidens adulterare conaris *i*.

En, vndique vapulant purpuriſſatæ genæ: ſacri iuxta & profani ſcriptores ſtibium & ceruſſam ab honeſtis matronis remouent. Ergo vilior ei honeſtas eſt, cui purpuriſſum & fucus tantopere commendatus eſt.

Finio cum Tertulliano qui hic agmen dixit: Quare, inquit, meditemur duriora, & non ſentiemus: relinquamus lætiora, & non deſiderabimus. Stemus expediti ad omnem vim, nihil habentes quod relinquere timeamus. Retinacula iſta ſunt ſpei noſtrę: proijciamus ornamenta terrena, ſi cæleſtia optamus *k*.

Multa dixi hoc capite, ſed in ſummam colligam, quæ dixi. Quicquid carnem olet, nihil ſanctimoniæ ſpirat: quod Corpori iucundum & pulchrum, Animo plerunque noxium: Conſcientiam non curat, Cælites parum honorat, qui corpus nimium amat.

a *Tertull. de cult. fem.*
b *Idem in eodem lib. poſt init.*
c *Clem. Alex. l. 3. pædag. c. 2.*
d *Cypr. de hab. virg.*
e *Cyp. l. de diſc. & hab. virg. med. fere*
f *Carm. de orn. mul.*
g *Chryſ. hom. 4. in 1. epiſt. ad Tim.*
h *Arbiter in ſat.*
i *Simochates Theano. Eurydica epiſt. 3.*
k *Tert. loc. cit.*

CAPVT VI.

De cultu Corporis quid ſacra pagina & ſancti Patres ſentiant.

E Veſte virum noueris. Nam, *amictus corporis, & riſus dentium & ingreſſus hominis enũciant de eo a.* Vt riſus, vt ſermo, vt inceſſus, animi cogitationumque character & nota ſunt, ſic & habitus non immerito eſſe perhibetur. Veſtitus leuis, leuem; muliebris, effeminatum; monſtroſus, monſtroſum; plus æquo nitidus oſtentationis amantem: ac viciſſim grauis prudentem, modeſtus continentem arguit: atque vt ille probrum, ſic iſte laudem domino ſuo conciliat. Minatur olim Deus ſeuere, omnem cultum corporis auferendum, &: In illa die, inquit Iſaias, auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras &c *b*.

Eſther quamuis reginarum ampliſſima, tamen imminente ſuis fatali periculo; veſtem regiam omnemque mundum muliebrem ponens, & indumentis ad luctum veſtita, has Numini preces ſupplex admouit: Tu ſcis neceſſitatem meam quod abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſter illud *c*. Quibus illa verbis luculente teſtata eſt Orbi, quantum oderit cultum corporis, qui vere ſignum eſt ſuperbiæ. Hic ego nõ diffiteor, terreri me ſępius illo Chriſti monito, de Epulone purpurato: *Homo quidã erat diues, & induebatur purpura & byſſo* d. Tantine res flagitij eſt, ô Chriſte, byſſina & oſtrina veſte amiciri? neque enim aliena vi aut dolo rapuit, vt purpuram & byſſum emeret, nec opifices manupretio fraudauit, nec mercedem famulis negauit, nec inuaſit aliena; è ſuis loculis, ære ſuo hæc ſibi comparauit, & vt videtur dignitati & opibus congrue ſe veſtijt. Et tamen ſepultus eſt in inferno. in hoc ei ſepulcrum viam ſtrauit, è biſſo & purpura veſtitus. Horreo cum cogito, hunc mihi horrorem augent D. Gregorij verba: ſunt, inquit, nonnulli qui cultum ſubtilium pretioſarumque veſtium non putant eſſe peccatum. quod ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquã ſermo Dei

 tam vi-

tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torqueretur apud inferos, purpura & byſſo indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, vt honoratior ceteris eſſe videatur *e*.

a *Eccl.c.19.v 27.*
b *Iſ.cap.3.v.18.*
c *Eſth.cap.14.v.16.*
d *Luc.c.16.v.19.*
e *Greg.hom.40.in Euan.*

§ I.

GER. At decorum eſt egregrie veſtiri. POL. Mos eſt, nec tu id ignoras, vilia & fœda coloribus & fuco venalia facere. Hoc illuſtrium veſtium callidum munus eſt, vt viles & abiectos animos velent illuſtri fuco. Ita profundiſſimũ cænum veſtit fragilis indigna fronde ceſpes; ita fimum niues induunt, nec ipſis anguibus pulchrum veneni tegmen verſicolore tergo, & ſquamis fulgentibus deeſt *a*. GER. Honori eſt; exquiſite indui. POL. Pudebit te cultus exterioris, quotiesquid eo tegatur, cogitabis. Inſana enim eſt ambitio, fimum operire purpura. GER. Ecquis reprehendat veſtes quam mundiſſimas habere? POL. Non audiſti quid ille vir fortiſſimus apud Criſpum dicat: Munditiem mulieribus, laborem viris conuenire. Et quamuis ſegniori illi ſexui diuus Paulus pluſculum quid ornamenti conceſſit, aurum tamen & argentum & veſtem pretioſam adimens: Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut argento, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera *b*; Eiuſdem animi & diuus Petrus: Quarum, inquit, non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus *c*. GER. At veſtitus inſignis auctoritatem addit. POL. Sæpiſſime minuit, dum ſuſpicionem auget, eum vaniſſima cura placendi laborare, qui has ſibi phaleras circumdat. Et ſepe cultus corporis qui ad famam queritur, riſum mouet: nec vlla re peius ſibi conſulit deformis homo, quam cum formoſus vult videri: quod ſi natura ei formam non inuiderit, quid adſcititijs his pigmentis naturalem gratiam corrumpit? GER. An non feſti dies plus cultus indulgent corpori? POL. Cadaueri, dicas. Pone in feretro aureo cadauer pallidum, gemmis illud oſtroque circumda, quo plus ornatus, plus & horroris erit. Et ne ad iniuriam trahas quod dixi, origo nominis inquirenda eſt. Cadauer à cadendo dicitur: mortui corpus cecidit, viui caſurum eſt, caditque continue, ſemper enim morimur quamdiu viuimus. ita exili diſcrimine, iſtud ab illo diſcedit. Hoc ſenſu Iacobus Apoſtolus: Agite nunc diuites, inquit, plorare & vlulate in miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactę ſunt, & veſtimenta à tineis comeſta ſunt *d*. Factum dicit, quod certo & proxime futurum erat vt fieret.

Tertullianus interrogans: Quo pacto, inquit, pudicitiam ſine inſtrumento eius, id eſt, ſine grauitate tractabimus? quomodo autem grauitatem adminiſtrandę pudicitiæ adhibebimus? niſi & in facie. & in cultu, & in totius hominis contemplatione ſeueritas circumferatur. Nam, vt idem teſtatur, Pudicitiæ Chriſtianæ ſatis non eſt, eſſe, verum & videri. At vero qua ratione in illo videatur, qui tantopere ſtudet, vt Tertullianus loquitur, ſeſe *expingere*.

a *Madaureus.l.1.Mileſiar.*
b *1.Tim.c.2.v.9.* c *1.Pet.c.3.v.8.*
d *Iac.c.5.v.1.*

§. II.

MAgnus Baſilius, hic velut legem condēs ſaluberrimam: quicquid neceſſitatis, inquit, vſum excedit, vitandum, neque corpori plus ornatus dandum eſt, quam quantum animæ proſit *a*. Nō minus eleganter & vere Ambroſius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipſum quod nos non ornamus, ornatus eſt *b*. Eximius hac in re Bernardus nobiliſſimè de cultu corporis philoſophatur, &: Serica, inquit, & Purpura, & tincturarum fucus, decorem habent, ſed non præbent. quicquid tale applices corpori, exponit ſpeciem ſuam, non deponit. Secum denique tollit, cum tollitur ipſum. Porro decor qui cum veſte induitur, & cum veſte deponitur, veſtis procul dubio eſt, non veſtiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus & mendicantibus pulchritudinem alienam, vbi perdiderint ſuam *c*. Eiuſdem diuini doctoris ſenſu, mollia licuntur veſtimenta, quia mollem faciunt, aut eſſe

aut eſſe oſtendunt. Mollia, inquit, indumenta, animi mollitiem indicant. Mollibus veſtimentis delectatur regis curia: aſperis vero & humilibus delectatur Chriſti Eccleſia. Talia debent eſſe veſtimenta ſeruorum & ancillarum Dei, in quibus nihil poſſit notari nouitatis, nihil ſuperfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad ſuperbiam, aut ad vanam gloriam. Nam, quanto amplius in compoſitione corporis lætamur, tanto magis à ſuperno amore diſiungimur *d*.

Orabat ſapientiſſimus Salomon, tantum victui ſuo tribui neceſſaria, non ſuperflua *e*. Habentes (inquit Apoſtolus *f*) victum & veſtitum, non ornatum. Alius quidam Sanctorum: Si dederit, inquit, mihi Dominus panem ad manducandum, & veſtimentum quo operiar *g*. Nota, quo operiar. Sic ergo, & nos, inquit Bernardus, contenti ſimus veſtimentis quibus operiamur, non quibus laſciuiamus, non quibus ſuperbiamus, non quibus mulierculis vel ſimilari, vel placere ſtudeamus. GER. Sed hoc faciũt ij quibuſcum habito: ſi non facio quod ceteri, notabor quaſi numero velim eximi, & eſſe ſingularis. POL. Licetne, Gerarde tua venia Bernardi reſponſum addere? GER. Cur per me non liceat? non eſt auditoris, magiſtro legem dicere. POL. Addo ergo; querelę tuæ Bernardus ſic reſpondet: Propterea exi de medio eorum, ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deſeruiſti, pugnant & vincunt. pulſant & intrant, cælum rapiunt & regnant, & tu ſedens ſuper ambulatorem tuum, indutus purpura & byſſo, circuis plateas, vicos perambulas? Purpura non propulſat libidinem, non ſuperbiam, non auaritiam repellit, & ſi qua ſunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quos magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet: Vbi ſunt arma bellica, vbi ſcutum fidei, vbi galea ſalutis, vbi patientiæ lorica *h*? Laurentius Inſtinianus operoſiorem cultum corporis graui cenſura notans: Sicut, inquit, continens ac pudicus vilibus induitur veſtimentis, vt ſe oculis diuinæ maieſtatis exhibeat mundum: ita impudicus ac incontinens, vt videatur magnificus, ſatagit veſtiri pretioſioribus ac mollibus *i*. Ephrem hic apte interrogans: Quid lucrabimur, inquit, veſtimentorum cultu, & ornato elationis amictu, niſi ignem inextinguibilem *k*?

a *Baſ. de leg. l. gent. hom. 24.*
b *Ambr. l. 1. de virg.*
c *Bern. epiſt. 113. ad Sophiam virg.*
d *Idem de modo bene viu. ſerm 9 initio, & fine, plura in Apol. & Guil. abb. ante fin.*
e *Prou. c. 30. v. 8.*
f *1. Tim. c. 6. v. 8.*
g *Gen. c. 28. v. 20.*
h *Ber. epiſt. 2. ad Fulconem.*
i *Laur. Iuſt. l. de ligno vitæ c. 5.*
k *Ephr. l. 1. de lucta Spir. c. 2.*

§. III.

GRegorius Magnus originem indagans cultus qui corpori impenditur: Res ipſa, inquit, teſtatur, quod pro ſola inani gloria veſtimentum pretioſius quæratur. Nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab alijs non poſſit videri *a*. Diuus Hieronymus de Pauli defuncti Anachoretæ tunica, velut de opimis ſpolijs triumphans: Vos, inquit, in tunicis aurum texitis, ille ne viliſſimum quidem veſtimentum habuit mancipij veſtri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradiſus patet; vos auratos gehenna ſuſcipiet; ille veſtem Chriſti, nudus licet, tamen ſeruauit; vos veſtiti ſericis, indumentum Chriſti perdidiſtis *b*. Aureus ille Cõſtãtinopolitanus orator Chryſoſtomus, tam diſerte quam copioſè de cultu corporis hæc pronuncians: Audiant, inquit, opulenti & qui luxuriantur in vermium operibus, & veſtiuntur ſericis, diſcantque quomodo ab initio humanam naturam miſericors Deus docuerit. Pelliceas veſtes fecit eis vt confuſionem tegerent, quo docuit nos vt mollem & diſſolutam vitam fugiamus, nec inertem & remiſſam ſectemur, ſed magis auſteram amplexemur. Itaque veſtium amictus continuum nobis ſit monimentum, quò memores ſimus quantis bonis exciderimus, & diſcamus quanto ſupplicio humanum genus ob inobedientiam ſit affectum. Dicant igitur nobis qui tanto vtuntur apparatu, vt iam vſum lanæ prorſus audire nolint, ſed ſerico veſtiantur, eoque inſanię peruenere, vt aurum veſtibus intexant. Imprimis autem mulieres huic mollitiei deditę ſunt. Quare, dic obſecro, cor-

pus ig

pus ita ornas, & gaudes eiuſcemodi ambitu? Non cogitas quod pro magno ſupplicio, propter tranſgreſſionem, tegmen hoc excogitatum eſt? Et quare non audis Paulum dicentem: Habentes victum & amictum illis contenti ſimus? Vides quod vnius duntaxat rei habenda ſit hic cura, videlicet, ne corpus nudum ſit, ſed vt tegatur. Num adhuc de veſtium varietate oportet ſollicitum eſſe *c*?

Ger. O mi optime Chryſoſtome, quam apud multos tam ſacros quàm profanos, tam Eccleſiaſticos quàm politicos. antiqua nimis eſt & ſimplex hæc tua oratio. hęc illi monita, etiam millies ingeſta, & occentata millies, non penſi habent. Te in cathedra clamantem non turbant; audiunt monita, at interim domi, non quod tu mones aut iubes, ſed quod illis lubet, faciunt, & pro more noſtri ęui dicunt: Fuit vahemens oratio. Hic omnis illorum profectus eſt, concionem frigidiſſimè laudare, cetera nec hilo meliores, in eodem hærent luto; nemo eſt qui dicat: rei ſumus, emendemus nos. Pol. Sed non terretur Chryſoſtomus, qui omnem luxum peroſus, ſic pergit: Quali venia dignandi ſunt, qui & in veſtimentis multam vanitatem oſtendunt, & quod grauiſſimum, in his ſuperbiunt? Si omnia quę intus repoſita habent indigentibus diuites diſtribuerent, neque ſic ſupplicium effugerent eorum peccatorum (nota, Gerarde) quæ in delicij veſtium & conuiniorum admittunt. quo enim ſupplicio non ſunt digni, qui modis omnibus dant operam vt ſericis & auro intertextis induantur; & poſt ſe pompam trahunt in foro, Chriſtus vero nudus obambulat neceſſario alimento diſtitutus *d*. Poſt pauca: Quot pauperum ventres poterant inde paſci; & quot corpora nudè agentium poterant contegi ex his quæ à ſolo collo & humeris pendent, nullius alterius vſus gratia, quàm in damnum & nocumentum animæ? Et vt dictorum cauſſam reddat: Hoc enim ſtudium, inquit, in ornando corpore internam indicat deformitatem, & huius deliciæ illius manifeſtam faciunt famem, & huius veſtium ſumptus illius indicat nuditatem. Impoſſibile enim eſt aliquam agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum; ſicut & impoſſibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam. Ita, Chryſoſtomi ſenſu fieri non poteſt, vt is exteriorem cultum adeo curet, cui quidem curæ ſit animus. Ger. Chryſoſtomus hæc ſolis mulierculis obijcit. Pol. Ignoſcat mihi tuus genius, mi Gerarde, erras luculentè. etiam viros ob hanc colẽdi corporis inſaniam acriter reprehendit. & en verba Chryſoſtomi tomo quarto, homilia vigeſima octaua in caput XII. epiſtolæ ad Hebræos. Lege, lege, hęc illius verba ſunt: Non enim mihi ſermo ad ſolas mulieres dirigitur, ſed etiam ad viros. omnia enim reliqua qua habemus, ſuperuacua ſunt. Soli pauperes ſuperuacanea & vana non poſſident, fortaſſis autem etiam ipſi ex neceſſitate. ceterum ſi liceret, neque illi prorſus abſtinerent. Ita Chryſoſtomus ad verbum. Si quis contradicat, huic ego non aliud, quam quod ſupra, inſuſurrem: Ad Chryſoſtomum abi, cum Chryſoſtomo age, Chryſoſtomus reſpondebit. Ger Do manus; magis à te victus ſum quàm ab Appolline Marſyas. Pol. Ergo iam ad alia.

a *Greg. hom. vlt. in Euang.*
b *Hier. t. 1. in vit a Pauli, ſub finem.*
c *Chryſ. tom. 1. hom. 18. in c. 3. Gen.*
d *Chryſ. tom. 1. ho. 37. in c. 15. Gen.*

CAPVT VII.

Cultus corporis nimius, quàm à ratione, & priſci noſtrique æui legibus alienus ſit.

SOlebant Indi reges maiorum ſuorum cadauera igni ſiccare, deinde in palatij penetrali pretioſis funibus ſuſpendere, auro & gemmis ornare, ſic ornata ſeruare, & pœnè adorare. Ridenda ſuperſtitio, ſed an nos non etiam in illa ſumus, qui corpus in cadauerosam tabem breui abiturum ſic comimus, ſic ornamus, ſic excolimus? Num hoc cum ratione, & rectè fieri dicendum? Sed hic opportunè monuerim, nullum mihi ſermonem eſſe de habitu cuiuis hominum, etati & ordini conueniente. Sunt certæ inter homines (quis neſcit?) diſtinctiones & gradus ab ętate, ab nobilitate, ab eruditione, & virtute, ab officijs & dignitate, ſunt & certa pro his gradibus veſtium diſcrimina; de quibus ego hic nihil; neque illos philoſophos audio, qui omnes attrito pallio ſuo amiciunt; hoc ſolum con-

lum contendo, nec omnem, nec nimium cultum corpori eſſe indulgendum. quod probè ſolo rationis ductu intellexit Saladinus; ille Chriſtianorum olim terror, qui cum Syriam, Ægyptum, & Africæ bonam partem ſubegiſſet, morti iam vicinus in cogitationem hanc ſeriò deſcendit, & ſolam interiorem tunicam, pro omni pompâ funebri, in haſtâ ſublimem ferri iuſſit, cum acclamatione: *Hoc vnum ex domitore Orientis reſtare.*

§. I.

OBſecro te, quicunque corpori plus æquo faues, & rationi tam audacter inſultas, intuere Adami purpuram, ouem habebat indutui, ſed non oſtro rubefactam. Non malè Demonax quondam pupurato alicui inſolentius ſeſe iactanti, ad aurem immurmurans: Heus tu, inquit, hoc antè geſtabat ouis. Et quoties ſub tali oue ferocia lupina, pigritia aſinina, vulpina aſtutia, ſuperbia pauonina deliteſcit; Sunt in Palæſtina pompa Gomorrhæa, quorum intrinſecus fauillaceam fuliginem, extimæ cutis ambitus elegãs & formoſus quidem continet, at ſi hæc vel leui tactu premantur, fumum exhalant, & in vagum puluerem fatiſcunt. Simillimum huic pomo corpus humanum eſt, quod ſæpe cinnama fragrans, balſama rorans, & vario comptu elegans eſt; ſed prematur nonnihil ſepulchro purpuraſcens hoc pomum, quid exprimetur præter puluerem, fœtorem, ſaniem? Non immerito caſtigat olim Athenienſes ſuos Græcus Cicero, quod cum in Pihilippum Macedonem eundum eſſet, cum aggeres muniendi, miles colligendus, exercitus inſtruendus, ipſi turres & mœnia dealbârint. Quid nos facimus aliud? carcerem noſtrum dealbamus, cum in ſtygium draconem iuratum & æternum hoſtem nunquam non ſit pugnandum, cum mille alia potius agenda ſint, Num hoc rationi congruũ? Refert è Seneca Auguſtinus, ille antiſtitum Antiſtes, apud Romanes in capitolio idolis ex more lumina accenſa, velut in tenebris agentibus, ſalutantium nomina pronunciata tanquam audientibus, ſpeculum quaſi videntibus oſtenſum, capillamenta pexa, vti ſentientibus; eaſdem etiam illas ſtatuas aquis lotas, ſtrigilibus frictas, vnguentis permulſas, linteis exterſas, velut veros homines *a*. Quam imitamur auidè hanc impiam religionem! Idolum habemus *Corpus*; hoc lauatur, hoc vngitur, hoc comitur, hoc colitur. Vbi ſpeculum animo, vbi lauacrum, vbi vnguentum? Ah, ſordeſcit dominus, dum ſeruus bene nitidus incedit; herus calcatur, dum extollitur mancipium, Princeps conſpuitur, dum ſubditus adoratur; Rex cruciatur, dum epulatur famulus; necatur Imperator, dum triumphat gregarius miles. Et hoc prorſus contrà omnem rationem. O improbum mancipium, ô execrandum idolum! quod in ſuum dominique ſui malum tantis impendijs exornatur, quod videri vult & conſpici, quod locum ambit eminentem, quod omnibus ſeruitijs vult coli; proximũ eſt vt faces ei accendamus, & adoremus. An non hic & ratio & veterum exempla grauiſſimè reclamant? GER. Optimè hæc quidem à ratione ducis, ſed non æquè ab exemplis veterum, qui ab hac ſapientia longiſſimè diuerterunt. & ſi quidem de corporis cultu ſit ſermo, quæ non hic portenta habuit priſcum æuum?

a *Aug. l. 6. de ciu Dei. c. 10. Sen. ep. 105. poſt med. 1. Lipſ l. 2. elect. c. 18.*

§. II.

FEminæ fuerunt, teſte Antiphane, quæ crocodili excrementis faciem polirent. hem, eruditam inſaniam, & ô dignas quę hoe vultus ſui medicamen etiam glutirent. Clemẽs Alexandrinus iure grauiter indignatur: Ter enim, inquit, non ſemel dignæ ſunt vt pereant, quæ crocodilorum excrementis vtuntur, quæ ſpumâ ſepiarum vnguntur *a*. Poppęa Domitij Neronis Imp. coniux quingentas ſecum per omnia trahens fætas aſinas, balnearum ſolio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem & vultus candorem ſeruari credens. aiunt enim ab hoc lacte faciem erugari & tenereſcere *b*. Hæc eadem, etiam in exilium relegata, ſuas ſecum aſinas trahebat. Affirmat Plinius, notum eſſe quaſdam etiam è Romanis feminis, quotidie quingentas aſinas cuſtodito numero in hanc ipſam curam fouere *c*. O ſcyllas & charybdes patrimoniorum, quæ per hunc vnum corporis cultum profuſiſſima luxuria ſorbentur. Et quod illud monſtrum, non femina, quæ, vt Vmber poëta canit:

— incedit cenſus induta nepotum.

Plinius viſam à ſe ait Lolliam Paulinam Caij Principis matronam, ne ſerio quidem ac ſolenni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cena, ſmaragdis magaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus, digitiſque, quæ ſumma quadringenties HS colligebat? ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare *d*. Portentum & prodigium in Oceanum deportandum! vna mulier, vno corporis cultu decies centena millia philippeorum *e* geſtet ſibi circumpoſita? Queritur iure Seneca, & : Video inquit, vniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos; iam enim exercitatæ aures oneri ferendo ſunt: iunguntur inter ſe, & inſuper alij binis ſuperponuntur. non ſatis muliebria inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent *f*. De Chriſtianis feminis Tertullianus: Aiunt & de frontibus draconum, inquit gemmas erui, ſicut & in piſcium cerebris lapidoſitas quædam eſt. Hoc quoque deerit Chriſtianæ, vt de ſerpente cultior fiat. ſic calcabit diaboli caput, dum de capite eius, ceruicibus ſuis aut ipſi capiti ornamenta ſtruit *g*. Neque hic ſexus immodico tantum pretio ſubinde, ſed & nimio ſtudio animi ergaſtulum adornat, & hoc anxiè agit vt omnia corporis æquabiliter ſint ad regulam. vt inceſſus ad artem compoſitus, veſtigia nihil extra menſuram aberrantia dirigat, vt caput aliquot horis ornatum decorè emineat, vt denique omnia cultum præ ſe ferant & gratiam velut ſi de arca prodirent, aut vt Seneca loquitur, de capſulâ totæ *h*.

a *Clem. Alex. l. 3. pædag. c. 2.*
b *Plin. l. 11 c. 41. Nat. hiſt.*
c *Plin. lib. 28. c. 12.*
d *Plin. lib. 9. cap. 35.*
e 1000000. *tanti enim philippeus, quod hic & alibi notandum.*
f *Sen. l. 7. de benefic. c. 9.*
g *Tertul. de hab. mul.*
h *Senec epiſt. 115. initio.*

§. III.

AT ne ſolæ feminæ in ius ambulent, & luxum luant, etiam viri olim in hac noxa ſunt. Quis neſcit quàm ſolicite nitorem & venuſtatem veſtitus conſectati ſint Demoſthenes & Hortenſius, quorum iſte diem collegæ dixit, quod ei in loco anguſtiore fortè obuius, togæ ſtructuram diſturbauerat *a*. Ita, mi Polychroni, veteres ne nimium lauda: leges ijs non malæ, ſed victrix legum audacia, in colendi corporis ſtudiũ certatim ſe effudit. POL. Quid cum prodigijs aut laruis luctemur? quod ſi à priſci qui moribus patrociniũ quęras cultui corporis, fruſtra es, & tuo te iaculo ſauciatum videbis, ijſdem tibi nominibus occurro. Conſtat, illum ipſum oratorem Græciæ Demoſthenem propter nimis accuratum exquiſitumque cultum, probris ſæpe laceratum fuiſſe. fecit ergo quod nec illius quidem ſæculi homines probabant, Hortenſium item cenſorum & reprehenſorum voculas ob nimiam munditiem, nimiſque affectatum decorem haud effugiſſe. ſi rem quo ſuo dignam Hortenſius feciſſet, in hanc reprehenſionis notam non incurriſſet. Quin & ipſis feminis Romæ lex Oppia, nec veſte varij, coloris vti, nec auri plus ſemiuncia habere permittebat. Et noſtro æuo an non bonæ leges, & praui mores, inter ſe pugnant? quam præclaræ multarum vrbium ſanctiones ſunt in hoc veſtium luxu abolendo? Promulgantur, & non ſeruantur, tabulæ finguntur, & negliguntur. Quàm ſeriò edixit Auguſtiſſimæ memoriæ Imperator Carolus V. ne quis fraudem facere legi ſeu latę, ſeu ferendæ circa rem veſtiariam. Edita eſt Auguſtæ Vindelicorum, Anno 1548. Reformatio politiæ Imperialis, quæ vt legis dicendæ cauſſam exponat, veſtitus inſolentiã his ipſis omnino verbis perſtringit: *Modus autem veſtium ac ornamentorũ, cum in tantum luxũ deuenerit creueritque inter dominos, equites, nobiles, ciues, & colonos ſeu agricolas, hoc pacto modoque, vt idcircò nõ ſolũ priuatæ perſonæ verum etiam nationes & prouinciæ inde extenuẽtur, egentioreſque efficiantur: videlicet eum per aurea, argentea, ſericaque indumenta, per Damaſcena, Attalaſena, Byſſina, alioſque peregrinos pannos, mitras, margaritas, vniones, qui hodie abuſus ad luxũ magnus eſt multuſque in Germanica natione, ex qua traijcitur atque auehitur in peregrinas & alienas regiones ingẽs pecuniarum copia: vt interim de liuore, odio, atque inuidia in diminutionem ac detrimentum Chriſtianæ*

Chriſtianæ dilectionis cõticeſcamus. Quandoquidẽ igitur in tantâ luxuriâ, & vt ita dicam, pretioſitate & prodigalitate immodeſtia exuberat, ſic vt inter Principem & Comitem, inter Comitem & Nobilem, inter Nobilem & ciuem, inter ciuem & colonum ſiue agricolam, nullum diſcrimen nullaque agnoſcatur differẽtia. Idcircò &c. Quid aliud diceret è cathedra religioſus Eccleſiaſtes? Ne igitur commune malum deflere ſolum videatur Imparator, & inaniter queri, etiam imperat & coercet: inter cetera & hoc quod maximè mireris: *Porrò* (verba legis ſunt) *Nobiles, ſericas aut carmaſinas atlaſinas veſtes non gerant.* Ergo Nobiles ſerico abſtineant? ergo natales ſuos corio aut panno patrio abdant? ergo nefas ijs veſte ſericâ aut holoſerica vti? certe ſic lex iubet. Sed quis legi paret? iam etiam textores, cerdones, ſartores in totas ſibi veſtes holoſericum conſcindunt, quod viris nobilibus, in fimbrias ſolum lex permittit, quæ & addit: Nobilibus torques aureos non niſi inuolutos, pro veteri ritu, nec vltra ducentorum florenorum licere geſtare; euolutos torques, & ſine faſcia, tantum equeſtri dignitate auctis permitti Eadem lex Baronibus & Comitibus veſtes intertextas, ſeu Attalicas penitus interdicit, & nec fimbrias quidem tales aſſui concedit *b*. Tu illic reliqua vide & miraberis legibus tam probatis, mores tam corruptos inualuiſſe, quamuis etiamnum maximorum virorum modeſtia ſibi conſtet, & communem furorem exemplis luculentis damnet. Sed hoc ipſum vberius iam demonſtrabimus.

a *Gellius l.* 1. *Noct. Attic.c.* 5.
b *Conſtit. Imperiales in Reform. Polit. c.* 9.10. 11.12.13.*ad fin.tomi.*

CAPVT VIII.

In cultu corporis quanta maximorum virorum fuerit modeſtia.

MOdeſtiam cultus appello eam virtutem, quæ decorem in cultu corporis, & alio rerum externarum apparatu ſeruat *a*. Alexander Rex Macedo, hoc etiam nomine, Magnus, & iure laudandus, quod ei cultus corporis habituſq; paullulum à priuato abhorrens fuerit Cumque corpus à labore calidum adhuc & ſudore perfuſum, in Cydno amne pararet obluere, decorum quoque futurum ratus eſt, ſi oſtendiſſet ſuis, leui & parabili cultu corporis ſe eſſe contentum *b*. Auguſtus Imperator, vel hoc ipſo nomine auguſtior, quò modeſtior in hoc cultu. Hic tantus monarcha, non verbis tantum ſumptuoſas illas veſtium elegantias exagitauit, ſed & exemplis damnauit modeſtiſſimis. nam nec toto cubitauit niſi humili & modice inſtrato, nec temere alia quàm domeſtica, veſte, ab vxore, ſorore, & filia neptibuſque confecta vti conſueuit, *c*. Has ſartrices, ditiſſimus hominum, Romanorum Imperatorum maximus domi aluit, & compendio admirando eandem & coniugem ſuam & ſartricem, eaſdem & filias & nutrices ſuas habuit. En, cunctorum dominus, paucas quidem ſibique iunctiſſimas feminas occupabat: nos, aliorum ſerui, diſiunctiſſimas fatigamus gentes. Equidem nobis Chriſtianis, addo, nobis & mendicis ad Auguſtum collatis, turpiſſimum eſt à tanto principe moderatione in hoc ſuperari. Neque verò alij non ſecuti ſunt poſt ipſum Imperatores. Hadrianus Cęſar frequenter vili tunica contectus proceſſit in publicum, baltheo præcinctus in quo nihil eſſe auri. Septimius Seuerus Imp. humili amictu contentus, ſic factum defendit: Imperatoria Maieſtas virtute conſtat, non corporis cultu. Veſpaſianum etiam ſcimus veſte & habitu neglecto fuiſſe, & vix à gregario milite diſtante. Neſcio an non præcipuus adſtricti moris auctor Aurelianus Imp. qui non modò veſtem holoſericam in veſtiario ſuo non habuit, ſed nec alteri vtendam dedit. Quid ni etiam Alexandrum Seuerum nominem, quem conſtat veſtes holoſericas nunquam induiſſe: ſubſericam nunquam donaſſe. Imò quod gemmarum ei fuit, vendidiſſe, aurum autem in ęrarium contuliſſe, dicto addito: gemmas viris vſui non eſſe. Quid Tacitum Imperatorem memorem, qui holoſerica veſte viris omnibus interdixit; toga qua ipſe priuatus fuerat vſus, nonnunquam in Imperio vtebatur. Verum, ne fabulas à me narrari putes, etiam noſtri æui Principes, Reges, Imperatores in cultu corporis modeſtiſſimos, paullo poſt tibi ſiſtam.

a *Leſſius de iure & iuſt. l.* 4. *dub* 14.

 b *Cur-*

b *Curtius l.3.c.10.*
c *Sueton. in Aug.*

§. I.

NEc omittendum illuſtre Cari Imperatoris exemplum, quia nec Vulgatum. Narrat hoc Syneſius, ſed quod ille de Carino homine ignauo per errorem affirmat, hoc ad Carum qui in Perſas mouit, referendum. Carus ergo Imperator, cum ad Armeniorum limites perueniſſet, militem corpus curare iuſſit, & cibum è ſuo commeatu capere, breui ex hoſtico (ſimul elata manu Parthorum agros oſtendebat) petendum. Dum id agit miles, ecce adſunt hoſtium legati, neque tamen ſperant ſe illico ad Imperatorem admittendos; opinabantur ſcilicet futurum, vt primo ad proceres quoſdam aulicos deducerentur; deinde dierum aliquot interuallo ad ipſum belli ducem. At ille ad ſe recta iubet adduci. Cenabat tum caſu, cum ingreſſi ſunt. Et vide, mi Gerarde, quæ in victu veſtituque tanti Imperatoris pompa fuerit. Iacebat in herba Carus, frequens miles circumſtabat, ſed argento vel auro nil cultus. veſtis Cari erat punicea chlamis; cibus, vetus aliquod & nigrum pulmentarium, & in eo fruſtula quædam ſalſæ ſuillæ carnis. Atque vt vidit oratores illos ad ſe ita iacentem ingreſſos, nihil omnino turbatus, & illos ad ſe vltro vocans: Scio, inquit, quid veſter hic aduentus velit, hic ipſe Carus eſt qui vobis quæritur. Sed redite, & iuueni veſtro regi renunciate niſi reſipiſcat, futurum vt intra vnam Lunam omnis illius ager, tam glaber ſit & nudus, quam hoc meum caput, & ſimul cum dicto pileum ſuſtulit, & caput tam glabrum oſtendit, quam galea eius fuit quæ adiacebat. Vos vero manum in ollam mittite, & mecum pultem haurite, ſi quidem appetitis: ſin minus, ſtatim abite, & extra Romana caſtra eſte, tanquam legatione omni iam defuncti. Ita me Deus amet, iſta virum olent, imo heroëm, qui in comitatu ſuo, qui in victu, qui in omni vita quam minimum voluit eſſe tragœdię & pompæ.

§. II.

NEque Græcia viris caruit, qui cultum in animo, non in corpore poſuerunt. Ageſilaus dignus rex Sparta, ſenex iam in Ægyptũ Regi Tacho ſuppetias iuit, & cum naui vehens propinquaret, ingens Ægyptiorum turba in portum ſe effudit, ad celebrem illum ducem ſpectandum. Prçceperant animo, maieſtatis plenum virum, veſte, comitatu, ipſo corpore ſpectabilem. At ille prodijt vili & defloccato palliolo, gregalibus ſuis non multum aſpectu cultuque abſimilis. Non impar huic Philopæmenes, Achæorum præſtantiſſimus dux, de quo non ſine lepore Plutarchus hæc narrat. Megaram iuit hic Philopæmen ad quẽdam ſuorum familiarium, cui ſe veſpere affuturum conuiuam prçnunciari iuſſit. Ciuis ille Megarenſis lætus ob talem hoſpitem, curam vxori demandat vt quam celerrimè domi paret, verrat, ſternat, nec quicquam eorum omittat quæ tanto hoſpiti conueniant: ipſe in forum officioſus properat vt obſonet. Dum abeſt & rerum ſuarum ſatagit, adeſt Philopæmenes obſoleta amictus chlamydula, & comitibus poſt ſe relictis hoſpitam inquietam ſalutat, illa reſalutat, ſed vt erat curarum plena, virum non agnoſcit, ſed de cultu eius & corpore vnum aliquem ex miniſtris & antecurſorem ſuſpicata: heus tu, inquit, manum admoue, & adiuta: feſtinamus. en, paratum tibi laborem, quęſo te, hæc mihi ligna finde. & vna porrigit ſecurim, neque ille moratur: chlamydem abijcit, & vt rogatus ſeu iuſſus ligna ſcindit impiger: Superuenit interea ille de foro, & attonitus exclamat: Quid hoc rei eſt, Philopęmen, ita te & me dedecoras? Subridẽs ille: pœnas, ait, do cultus & vultus mei. adeo non indignatus eſt ſe pro ſeruo habitum, vt vltro in ſe ſit iocatus *a*.

Quam nos, ad hunc virum delicati ſumus! vbi vel ſuſpicio eſt noſtram dignitatem lædi, mox ita & impotens ſui animus ſe prodit. ſuperbire ſcimus exacte, quid ſui deſpicientia ſit, plane neſcimus. Auctoritate florere volumus inuiolabili: nemo nos tangat; honoris vel minimi derogationem non ferimus ſine ſtomachi noxa. Verbo, belli homines ſumus, & præterea nihil. Sed Cari & Philopæmenis modeſtiæ comites damus.

a *Iuſt. Lipſ. li. 2. Monit. Polit. c. 15.*

§. III.

§. III.

QVinque & quadraginta magiſtratus geſſit Phocion, ille Athenienſium clariſſimus, ſed quo ſit veſtis genere interim vſus, calceandi ratio in eo demonſtrat. Nam inter vrbanos in prouerbium ceſſit, vt cum immenſum frigus & intolerabile ſignificare vellent. Phocion, dicerent, calceatus eſt. Omitto hic Synopæum Diogenem Cynicę diſciplinæ affectatorem, qui pallio vixit vnico contentus, tantò rigidior Antiſthene, qui eius ſectæ princeps, palliũ duplicauit. Reipſa hi tales viri docuerunt, etiam in hoc veſtitus genere veriſſimum eſſe illud: Natura paucis contenta.

Portius Cato (vt Romana Gręcis miſceamus) qui à nobiliſſima cenſura quàm geſſit, Cenſorij cognomen tulit, nunquam toga vſus eſt pluris quàm drachmis centum empta *a*. Apud nos mediaſtini & atrienſes famuli lautius veſtiuntur. Nec Catone ſumptuoſior eſſe voluit, Thebanus dux Epaminondas tot victorijs clarus, qui tam exactæ fuit continentię, vt vnica veſte contentus per ætatem fuerit, & ſi quando vetuſtate detritam reſarcire opus foret, domi ſe clauſum continere cogebatur, dum ſarta veſtis rediret. Huic tam rerum inopi, quam fortitudinis & prudentię diuiti, cum rex Perſarum magnam vim auri dono miſiſſet, modeſtè repudiauit. In qua quidem munerum abſtinentia, vt mea fert opinio, celſiore animo fuit is qui tantum auri, potuit non accipere, qua qui potuit offerre *b*. Epaminonda & Catone ditior eſſe noluit Ageſilaus, ſextus Lacedæmoniorum rex, qui ſub eadem veſte & æſtiuos calores, & brumæ frigus pertulit. Porro Dioniſius Siculorum tyrannus, cetera illaudatiſſimus, hoc vno tamen in præconij partem venit, quod cum ſicarios aut depeculatores, grauibus ſupplicijs afficeret, ijs tamen qui ſplendidarum veſtium aut ornamentorum fures eſſent, iram donare difficilis non eſſet, quo ſcilicet facilius Syracuſani laſciuam habitus elegantiam dediſcerent.

Ergo iam ſatis liquet, priſco etiam æuo exquiſitum corporis cultum veſtiumq; luxum & exemplis præclariſſimis, & honeſtiſſimis legibus damnatum fuiſſe. Neque tibi, Gerarde, amplius integrũ negare, quod veſtium curioſitas, vt Bernardus loquitur, & morum iudicium ſit, & mentium deformitas *c*.

a *Sunt tantum* XIII. *floreni. & X. ſeſtertij.*
b *Ælian. l. 5. var. hiſt. c. 5.*
c *Bern. lib. 3. de Conſid.*

§. IV.

PRiſcorum in habitu modeſtiam, etiã noſtri æui magnates ſanxerunt. Benedictus XI. ſummus Pontifex, humili loco natus, cũ ad hoc dignitatis faſtidium euectus eſſet, non erubuit, ſuæ paupertatis rudimenta. Mater illius, dum is inter monachos ageret, pannos lauit. Hanc, creatus iam Pontifex ad ſe venire iuſſit. Venit illa, ſed pænè alia quàm ante fuerat. Matronæ illã, vt Pontificis, matrem ſummis honoribus extulerunt, & veſtibus in diuerſam à priori feminam mutarunt, decere hoc ratæ, pro magnificentia ſummi principatus in filio. Ita in conſpectum filij producta eſt. Pontifex, vbi eam aſpexit, agnoſcere diſſimulans: quid, inquit, facitis errando? meam mihi matrem adducite! hanc ego dominam non noui, mea mater lotrix eſt, cum hac colloquar: ite. Obruebantur pudore, qui honoris cauſſa matrem deduxerant. Detracto igitur omni mundo muliebri pannuciam illi ſuam reddidere, ac denuo reduxerunt. Tum eam amplexatus Pontifex In hoc, inquit, veſtium apparatu matrem meam reliqui, ſic iam noui, ſic recipio. *a*. O tempora, & ô mores, nouos quidem ſed malos; ab antiquis illis moribus quantum mutatum eſt? quis iam è ditioribus illis non ruborem ducit, ad occurſum pauperculorum parentum aut cognatorum: ita tenuitatis noſtræ primordia erubeſcimus; veſtes & numos humanius ſalutamus quam cognatum ſanguinem. Hos mores graui cenſura notans beatus Iacobus: Etenim, inquit, ſi introierit in conuentum veſtrum, vir aureum anulum habens, in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic; aut ſede ſub ſcabello pedum meorum: nonne iudicaris apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum *b*?

a *Alb. Crant. l. 8. met. c. 41.*
b *Iac. c. 2. v. 2.*

§. V.

POſt Pōtifices, Imperatores & Reges maximi, maius ſibi decus pararunt aſpernando cultum corporis quàm vſurpando. Rudolfus I. Auſtriacus Imperator, in veſtitu adeo moderatus fuit, vt à plebeio nihil differret. & accidit vt Moguntiaci quodam manè ſolus egreſſus piſtoris domum ingrederetur. & ſe ad prunas furno eiectas conferret, tremulas manus (aura frigidior erat) calefacturus, Hic à piſtoris vxore, cum pro milite haberetur, non tantum audaces calumnias in Imperatorem iactas audiuit, ſed tandem etiam vaſe aquario in prunas coniecto, vapore, fumoq; cinere perfuſus, domo eiectus eſt, nec̃ re minima vltus eſt. O verè virum qui adeo omnem corporis ſplendorem contempſit, vt ob illum etiam contemni non indignaretur. GER. Sed iſte cultus eius priuatim fuit, non dubitem quin publicè plus oſtenderit Imperatorij ſplendoris. POL. Prorſus imperitè iudicas; parce dicto. Nec in publico quidem ornatior fuit Rudolfus. Quis dies lætior, & aptior pompæ, quam cum victum Ottocarum, Bohemiæ regem, ad ſe vocatum, excepturus erat, & fidem ab eo (homagium vocant) accepturus *a*? Rex Ottocarus cum magno & ſplendido comitatu veniebat. viri & equi, auro, gemmis, ſerico nitebant. Dictum Rudolfo, talem, & taliter aduentare. & ſedulo à quibuſdam additum: Pararet ſe, veſte & cultu ornatiore. tantum Regem admiſſurus. Rudolfus renidens: Imo rex Bohemiæ, inquit, griſeam *b* meam veſtem ſæpe deriſit, nunc ipſum veſtis mea griſea deridebit. At vos arma & equos expedite, & accincti inſtructique, vt ad pugnam, ſtate. Decus Teutonicorum armorū. non veſtium, aduenis illis oſtendite: hoc me vobiſque dignum eſt. Ottocarus certè illi vili cultui ſe & aurum ſuum ſubmiſit, & ad genua ſupplex acceſſit. Imperatorem nimirum, non veſtem veneratus eſt.

Carolus Quintus Imperator Auguſtiſſimus, vt ſanguinem ab eo, ſic & hanc virtutem traxit, in omni vita temperans, maximè vero in cultu veſtium adeo fuit incurioſus, vt nō temerè alia quàm amiculo laneo plebeioque vteretur. Oſtendit hoc in primo & ſollenni ingreſſu Mediolanum. Nam cum vię omnes aulæis, tabulis, frondibus ſuperbirent, ciues vero veſtibus quam cultiſſimi cum aurea vmbella obuij venirent, ille & Imperator, & non ſemel Rex ac Princeps, in lanea & nigra penula, vilique pileolo ſub aureum illud cælum ſe dedit. Videbant illum & tamen quęrebant quem videbant. paſſim audiſſes interrogari: Iſténe Carolus, iſte Imperator eſt? cultu tam modicus? Vana plebs veſtes auro illuſas, & fulgentes in veſtibus gemmas expectabat.

Macti virtute Imperatores! magni fuiſtis, quo minus corporis cultu magni eſſe voluiſtis.

a *Anno* 1277.

b *Latinis, cineream.*

§. VI.

SEcundum hunc, Carolus Alberti Neapolitani Regis parens, tam eminuit hac modeſtia, vt præter reſtrictam & ſubductam vilem tunicam, tegumentum aliud non admiſerit, Ludouicus II. Rex Gallorū, gloria regnoque, imprimis liberalitate, quantum vllus ſuperiorum regum, ingens, victorijs etiam clarus, lana aut bombyce induebatur, cum alij reges ſerico & auro radiarent. Denique Ludouicus XI. Galliæ, Matthias Pannoniæ, & Alphonſus Neapolis ac Siciliæ, Reges, nihilo fuere à vulgo elegantiores hoc corporis mundo. Et Alphonſus quidem notatus à quopiam quod parum egregiè veſtitus eſſet, reſpondit: Malle ſe moribus & auctoritate rēgē videri, quàm diademate & purpura. Vox magnifica & rege digna. Fuitque hoc magnorum aliquot principum laus, plebi virtute eminere, cultu conſentire.

Sed quàm diſpares ab his Imperatores Gręcanici, quos luxus & deliciæ ad culum vix virilem traduxerunt, quod Nicetas Choniates narrat de Alexio Angelo Byzantino principe. Hic cum inaudijſſet ab Henrico V. Imperatore legatos ad ſe mitti, ſuos omnes quàm ornatiſſimos, auratos & gemmatos adeſſe imperauit ipſe à capite ad calcem nil niſi ſplendor & nitor fuit, ratum vel in templo aliquo ſpectaculum, quo legatorum oculos præſtringendos putauit. Germani vero vt venerunt, Germanos ſe oſtēderunt, hoc eſt, viros, & tantū abſuit vt hoc aſpectu in metum adducerentur, vt etiam ad prędę cupidinem incitarentur, nihil-

nihilque iam magis vellent quam cum effeminatis iſtis quam primum manus conſerere. Accedentes interim Græculi, cubitis eos tangebant, & loquente digito hortabantur: viderent gemmeam Imperatoris veſtem, qua ille vt floridum pratum variè nitebat. At Germani luculentè probarunt ſe his ſpectaculis minimè terreri: tempus eſſe, vt Græci his ſe poſitis aurum commutent ferro, nam ſi legatio ſit irrita, Græciæ pugnandum non cum pauonibus, ſed cum viris vere Martijs & infracti animi. Hæc Germani ad Græcos iam tum verbis territos. quid ſi ad rem ventum fuiſſet? & fuiſſet, niſi mors Henric. Imp. ſubſecuta, conſilia iſta turbaſſet. Hæc, maiorem partem doctiſſimi Lipſij verbis percenſere volui, qui aurum & gemmas non digna ſatis ornamenta magno principe agnoſcit *a*. Et præceſſerunt ævo ſuperiore, magni faſtigij exempla, quæ doceant, vt dixi, virtute plebem vincere, non veſte. Narrrauit mihi vir fide dignus, inuentas alicubi in vetuſta charta ſubductas rationes; in his inter expenſa cetera, & iſtud ſtudioſè annotatum: Item; Cæſaris thoraci reficiendo 6. cruciferi expenſi: O Deus! hęc priſcam frugalitatem ſapiunt, hæc illa tantorum principum adoranda modeſtia; hæc longè plus ſuſpicienda poſteris, quam ſi legant: Pro pallio nuptiali expenſa tria millia philippeorum, pro criſtis & pilei ornamento mille floreni, pro thorace & caligis mille ducenti aurei, pro cetero mũdo corporis octingenti philippei, præter vniones & gẽmas ſparſim additas. Et hæc erubeſcendi luxus egregia ſunt ſpecimina? mirabuntur poſteri lecturi talia, & ad audenda maiora animabuntur. Hęc forſan admirationi ſint apud imperitos, laudi nunquam erunt apud prudentiores. Et ſanè quiſquis ſerio laudari vult, non à veſte, aut corporis cultu, ſed aliunde laudem colligat, quod illuſtri facto, priuſquam caput hoc finiat, ob oculos ponam.

a *Lipſ. l. 2. Monit. Polit. c.* 15.

§. VII.

ELegans cum primis & ſcitu dignum eſt, quod Ioannes Damaſcenus vir miræ ſãctitatis & eruditionis, in hunc fere ſenſum commemorat. Iter faciebat Rex Magnus, numeroſa ſatellitum manu ſtipatus. In via viri duo ſordente & lacero habitu, ora macie confecti, exangues & pallidi obuios ſe tulerunt. Non ignorabat rex à corporis voluntaria afflictatione & laboribus, Dei cauſſa toleratis, hunc oris pallorem contractum. Vt igitur eos cominus vidit, è curru deſiliens, & prono in terram corpore illos veneratus, mox humaniſſimè complexus ſalutauit. Iniquis oculis id tulerunt aulæ proceres, alienum hoc rati à regio faſtigio. Ita germanum regis ſubornarunt, moneret fratrem, ne diadematis maieſtatem ad infimorum hominum pedes deprimeret. Hæc à fratre monitus rex, verbis ambiguis & obſcuris reſpondit. Mos autem illic locorum erat, vt ſi quis capite damnandus, mortis præco tubicen ante illius fores canere iuberetur. Rex igitur ſub veſperem ad fratris ædes lethalem hanc tubam, velut extremi ſupplicij nunciam miſit. Audijt regis frater, & cohorruit ad fatale hoc claſſicum. Proximo mane atratus & lacrimis perfuſus, cum omni familia ad fores palatij adeſt. Rex ad ſe accitum aſperius affatus: O demens, inquit, ſi fratris cum quo idem tibi ſanguis, & honor pænè par, præconem ſic exhorruiſti, quamuis nullius tibi criminis conſcius, eccur mihi vitio vertebas, quod ſupremi Regis ſummique iudicis olim affuturi præcones, ego non vnius ſceleris reus, nuper ſubmiſſius ſalutarim? Tuę ergo dementiæ caſtigandæ hoc factum: in poſterum non è facie, non è veſte iudicabis hominem. ſed & illi faxo errorem ſuum intelligant, qui hanc tibi mentem iniecerunt. nunc ſaluus abi. Fratre ſic correcto, quatuor arcas ligneas fieri iuſſit, quarum duas auro veſtiri, ſed cadauerum oſſibus referciri; duas alias pice & bitumine oblini, ſed ſelectis vnionibus & vnguentis impleri præcepit, atque has ita compactas proceribus ſuis, intempeſtiuis illis monitoribus propoſuit, vt ſuam vtrique æſtimationem facerent. Illi duabus auro inductis pretium ingens impoſuerunt, vt quæ indubiè coronam & ornamenta regia continerent, ijs vero quas bitumen obduxerat pretium leue fecerunt. Quibus Rex; O boni, inquit, erratis largiſſimè, nec me fugiebat hanc à vobis cenſionem ſtatuendam. mox arcas omnes aperiri iuſſit. Et en, ait, ſtultitiæ veſtrę præſens argumentum: oculis nimium credidiſtis, & hinc viros his diebus

mihi

mihi obuios, ab exteriori habitu imperitiſſime indicaſtis. Sed ite iam; non ſic feretis impunè tam impudentis iudicij errorem *a*.

Sapienter prorſus Rex iſte. Quemadmodum enim ſtultus eſt qui empturus equum, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum eius & frenum: ſic errat qui hominem ex veſte aut conditione, quæ modo veſtis nobis circumdata eſt, æſtimandum putat *b*. Hoc non Philoſophia tantum arguit, ſed ratio, & Senecam teſtem adiungo: Equum empturus, inquit, ſolui iubes ſtratum; detrahis veſtimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem inuolutum æſtimas? Mangones, quicquid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcōdunt. Itaque ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt: ſiue crus alligatum, ſiue brachium aſpiceres, nudari iuberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythię Sarmatiæue Regem, inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue: multum mali ſub illa latet. quid de alijs loquor? ſi perpendere te voles ſepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipſe conſidera. Nunc qualis ſis, alijs credis *c*. Imo, mi Seneca veſtibus & noſtris & alienis credimus, & tunc demum nos, aut alios, quaſi magnos ſuſpicimus, cum laute veſtitos cernimus. Abſurde fallimur; & hoc eſt in emendis equis phaleras conſiderare, & balthei polimina inſpicere, & ornatiſſimæ ceruicis diuitias contemplari *d*. Quoties ſub ſordido palliolo culta latet ſapientia? quoties in vagina aurea, plumbeus abſconditur gladius? ſed progrediamur.

a *Damaſc. hiſt. Ioſ. & Barl. c. 6.*
b *Macrob. l. 1. Sat. c. 11.*
c *Sen. ep. 80. fin.*
d *Madaurens. de Deo Socr.*

CAP. IX.

Cultum corporis, Sanctiſſimi homines quam & oderint, & fugerint.

NAtura, omnium parens & opifex ſolertiſſima, abunde ſatis docuit hominem, ſi vnum id animal non ſeipſum obliuiſceretur, quam non operoſo ſit opus velamento ad tegendum corpus. Niſi quis hanc vocare malit nouercam (quod nefas dicere) vt quæ ceteris animantibus varie tegumenta tribuerit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera: truncos etiam arboreſque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata ſit; ſolum hominem nudum, & in nuda humo natali die ad vagitus ſtatim & ploratum abiecerit. Atqui ſapientiſſimè hoc egit natura, velut ſolerter prouidens, non diu placiturum homini quicquid demum tegminis ei aſſignaſſet. Itaque nudum ſtatuit hominem, docuit tamen quo fine, quibus legibus veſtes ſibi aptaret ipſe, nimirum vt eæ tegerent & velarent, aeriſque iniurias defenderent. At homo legibus naturæ procul relictis, eo proceſſit vt per furorem & inſaniam, non iam veſtitum qui tegat, ſed qui oneret & torqueat humana corpora, inter ignotas feras, inter peregrinos vermes & maris belluas, tam ſtulte quam laborioſè quærat.

Protoplaſtorum hominum prima veſtis, è ficu folia fuerunt, huic crudæ pelles ſucceſſere. Nec multo cultius vixit Ioannes Zacharęi filius, Iordanis accola, camelorū ſetis amictus, ſcorteâ zonâ cinctus. Chriſto, Regi ſummo, Mariæ Virginis filio, veſtes quidem mundæ fuerunt & honeſtæ, ſed, vti Iſidorus Peluſiota loquitur, qualibus vſi ſunt Pauperes in Galilæa *a*. Si harum pretium ſpectaſſent Pilati milites, Chriſtum ijs amictum crucifigere potuiſſent, tam non fuerunt pretioſæ. Sed altius hic Æternæ Prouidentiæ conſilium, quæ in noſtros vſque annos ſeruari voluit veſtem illam quæ arte ineffabili contexta verius quam ſarta; cuius magnum in opificio miraculum, maius in vſu, neque enim perpetuo veſtitu attrita, neque minus habilis, ſed ad corporis modulum augeſcebat: digniſſima prorſus, quæ vaticinijs multo ante laudaretur, & in Caluaria rupe in ſortem abiret, ne ſcinderetur. Sed enim, hanc in cultu ſobrietatem, quam admirando ſpectaculo docuit Chriſtus in cruce nudus, in præſepi linteolis obuolutus? Inuenietis, inquit Angelus, infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio *b*. Iam tum diuinus infans vel mutus concionabatur, & mortalium in veſtitu vaniſſimas curas damnabat. ſed eâ exhortationis dulcedine, vt delicatos illos iure pudeat non perſuaderi.

deri. Et en ſuauiſſimus puer, noſtrum nobis luxum non exprobrat,nec amarulentis verbis faſtum noſtrum vt intolerabilem perſtringit; hoc vnum agit vt oſtendat pompam noſtram ſibi non placere.

Quid ſeruuli cunctamur, hos Domini veſtes minimè pretioſas, hunc Regis habitum modeſtiſſimum æmulari? Clamant in ſtramineis cunis viles pannuli, clamat in cruenta cruce nuda & extrema paupertas. heu nimis potenter inuitamur ad veſtitum modeſtiorem. Sed confer mihi obſecro, Gerarde, has Chriſti faſciolas & inelaboratas telas cum veſtium noſtrarum laſciuo & ſubinde monſtroſo ambitu. Rem miram audi, & plane monſtrum pretioſę elegantiæ. Fuit anno à pariente Virgine, milleſimo quingenteſimo decimo octauo, Princeps ſacri ordinis (nomen prætereo) qui talarem tunicam habuit, ſuffultam pellibus, quas pellio è carduelium ſeu acanthidum capitelis, opere prorſus incredibili, confecit. Hem, quot centurijs, quot millibus auicularum, ad vnam hanc togam conuolandum erat? nimirum vt vnicus homo ad raram venuſtatem veſtiretur, tot auium turmæ,ſuis veſtibus erant ſpoliandæ. Adcò multum apud nos poſſunt Chriſti exempla & monita? Veriſſimè dixit Bernardus: In ſignum poſiti ſunt panni tui, Domine IESV, ſed in ſignum cui à multis vſque hodie contradicitur *c*. Sed nos ad lineam.

a *Iſid.l.1.epiſt.* 74.
b *Luc.c.2.v.12.*
c *Bern.ſerm.in Natali Dom.*

§. I.

NOta lex Chriſti, quam diſcipulis tulerat, ſinguli ſingulas haberēt veſtes,non arcas veſtiarias ſecum traherēt,è quibus modo has, modo illas indutui ſumerent. Iacobus Alphęi filius, qui ob faciem ſimilitudinis indiſcretæ, Chriſti frater dictus, e matris vtero ſanctus ſanctior dein Chriſti diſciplina factus, nunquàm balneo vſus,nec vnguento vnctus, nunquam attonſus,qui eſu carnium penitus abſtinuit, vinum & ſiceram non bibit, de quo Chryſoſtomus: Aiunt. inquit, genua eius obduruiſſe callo, tantamque in eo carnis incuriam fuiſſe,vt adhuc viuētis omnia fere membra morerentur,atque orationis aſſiduitate,iugique ad pauimentum corporis proſtratione, frontem quoque eius callo ſimiliter (*quod inauditum*) obductam, vt nihil fere à cameli genibus, ſi duritiem ſpectes, diſcreparet *a*: hic ſanctiſſimus vir, non laneis veſtibus, ſed amiculo lineo vſus eſt, tam membris ſuis quàm membrorum tegumentis pie iratus. Petrus, ille Apoſtolorum princeps & Eccleſię caput, ille primus à Domino Pontifex, nihil amplius tegumenti habuiſſe creditur, præter tunicam & pallium, nihil aliud calceamenti, præter caligas. Illud Clementis liber, hoc Apoſtolorum Actus teſtantur. Rideant hanc tenuitatem, qui ignorant Eccleſiam ab ipſo fundatam olim in paupertate glorıantem,poſtquam cumulari diuitijs cœperit, virtutibus decreuiſſe. Nemo diuitum nunc egrotos verbo ſanat, tunc autem ſeminudi Pontifices,etiam mortuos reuiuiſcere iuſſerunt. Nec alios Domini diſcipulos delicato aut eleganti ſerico veſtitos crediderim. Nec multum ab his diuerſus Aurelius Auguſtinus, gemma Præſulum, qui veſtitu calceatuque indiſcreto vixit cum ijs, quibus ſanctitate, ſcientia, dignitate longiſſimè antiſtabat. Si quis ei veſtem excultiorem obtuliſſet dono acceptam vnum iubebat dari, vt pecuniam inde exactam cum alijs communicaret, quando quidem veſtis ipſa communis eſſe non poſſet. itaque Clericis ſuis officio præſtitit; habitu par fuit. Facile eſt ei veſtium pompam ſpernere, qui purpuram immortalitatis ambit.

Paullus, qui primus eremum habitauit pietatis ſtudio non laneam,non ſcorteam,non lineam habuit veſtem, ſed quam inculta ſolitudo ſuppeditare poterat, e palmæ folijs contextam, illuſtri exemplo humanæ luxuriæ à natura repudiatæ, quando ipſa tam modicis contenta eſt. Antonius abbas, qui Paulum ope leonum velut veſpillonum terræ reddidit, defuncti pallium adeo in delicijs habuit, vt illud feſtis duntaxat diebus indueret, tam memorabili exemplo quam Hieronymi optatū clarum,qui maluiſſet in vilibus exuuijs Pauli quam in regum oſtro conſpici. Nam: ſi mihi Dominus,inquit,optionem daret, multo magis eligerem tunicam Pauli cum ſuis meritis, quam regum purpuram cum regnis ſuis. Porro Timotheum anachoretam non folia, ſed capilli texerunt; adeoque humanam ei

Ffff ſpeciem

ſpeciem ademerunt, vt à Paphnutio in ſolitudine repertus, immanis fera primo aſpectu, non homo ſit creditus. vox inde hominem aperuit, quem cultus efferatior inuoluit. Felix Timothee, cui ſua veſtis in capite nata eſt. Haud multum abſimilis huic Onuphrius, & ipſe eremi incola, qui conſumpta veſte, quæ illi vnica fuit, folijs ſe texit. Satis indutus eſt, qui ſic cum Chriſto nudus eſt. Animam Onuphtij ab Angelis, aſpectabili obſequio ſideribus illatam tradunt. Quis noſtrum rudiores pannos aſpernetur, cum nudi etiam ab Angelis honorentur. Hilarionem taceo, totque alios viros ſanctos, qui generoſiſſimũ, quo feruebant, ſpiritum ſacco velabant, Patientiſſimus Iobus hoc exemplo illuſtris: Saccum, inquit, conſui ſuper cutem meam *b*. Non minus aſpera fuit interior lorica illius Hebræi Regis, qui: Ego autem, inquit, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio *c*. Quo etiam vt veſte vſus: Et poſui, ait, veſtimentum meum cilicium *d*. Sed hęc aliquanto vetuſtiora; nec recentioribus & notis deſtituimur. Franciſcus Aſſiſias rigidæ paupertatis cultor ſtudioſiſſimus, non in eremo vaſta, vt illi, ſed medio in luxu, craſſi natiuique panni tunicam nudo induxit corpori, inductam fune cõpreſſit, nudis pedibus ligneas ſubiecit ſoleas, vt quantum liceret animum à corporis contagione ſeduceret, & cœleſtibus donaret. Omitto innumeros Franciſci cum virtute æmulatores.

a *Chryſ. hom. 5. in ca. 1. Matth*
b *Iob c.16.v.26.*
c *Pſ.34.v.13.*
d *Pſal.68.v.12.*

§. II.

NOrbertus tam ſanctitate quàm ſubmiſſione ſingulari clarus, dictus iam Magdeburgenſis Pontifex, quia aſpernabili togula & excalceatus inceſſit, à ianitore velut mendicus repulſus eſt *a*. Clareuallenſis abbas Bernardus, tenui etiam & deſpicatiore tunica eſt vſus, ceterum minimè ſordida, cuius illud ſcitè dictum: Veſtem ſordibus obſoletam, ſocordiæ teſtem eſſe. Ad tantorum virorum tam eximiam in habitu modeſtiam, ân non ruborem ducant, quibus parum eſt, ſi veſtis munda ſit, niſi ſit & nitida. Hic veniam & pacem præfari oportet, neque vero aliena vineta cędere, aut cuiquam importunius inſultare, mihi mens eſt, ſed monere ſolum, idque ſuccincta modeſtia. Scio; admoneri bonus gaudet: peſſimus quoque correptorem aſperrimè patitur *b*. Reperias forſan, Gerarde, noſtro hoc æuo viros ſacros & eccleſiaſticos, homines religioſos & Deo deuotos Antiſtites & ſacris titulis inſignes, qui magiſtri morum audire velint, qui Chriſti paupertatem & Euangelium verbis ampliſſimè doceant, ſed exemplis pœnè contrarijs confutent, quibus panniculi Chriſti & ſtramineę cunæ ſordent, qui legum ſuarum obliti, paullatim in profanos cultus degenerant, qui comam accuratius ſtruere, barbam cura & arte pectere collari leges ſuas dicere, indumentum aut colore non congruum, aut filo nimis pretioſum, aut forma parum religioſum, aut opere vltra quàm decet, ſumptuoſum geſtare ſolent, qui nitorem à templis & aris in corporis cultum, aut menſarum apparatum, aut equorum phaleras transferre religioni non habent: qui mappas à cenis ſuis repudiarent, quas dominico Corporis ſubſterni nimis modeſte ferunt, qui numos in pauperes erogandos, in pompam effundunt, variâ ſed mala liberalitate. Ego hic quidem digitum labellis impono, ſed clamat pro me Bernardus; audite ſanctiſſimi viri iuſtas querelas: Nobis autem, inquit, eſt pro victu ſatietas, nec veſtitum appetimus ſed ornatum. quæritur ad induendum, non quod vtilius, ſed quod ſubtilius inuenitur, non quod repellat frigus, ſed quod ſuperbire compellat: non denique (iuxta regulam) quod vilius comparari poteſt, ſed quod venuſtius, imò vanius oſtentari. Et paucis interiectis. Ecce enim habitus noſter (quod & dolens dico) qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne, à monachis temporis noſtri, in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouincijs inuenimus quo veſtiri dignemur. Subijcit: Vanũ cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt. *c*

Indumenta molliora & animi mollitiem indicant. d

a *Zachar. Lippeloo 6. Iunij.*
b *Senec. l.3. de ira, c.37.*
c *Bern. Apol. ad Guil. abb.*
d *Monaſt. Trochaic.*

§. III.

HIc cum Bernardo non immerito quis quærat: Vbi ſenatus Principis Chriſti per vrbem Hieroſolymorum aſina vehentis? Vbi ſanctiſſimi Ioannis Baptiſtæ hirſuta tunica è camelo mutua? Vbi ſaccus Hilarionis, vbi melota Serapionis, vbi cilicium Benedicti? Laudamus veteres, & noſtris vtimur annis. Ex eiuſdem diui Bernardi epiſtola vnica, quam ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum dedit, quid vetat paucula delibare, vbi de ſacerdotum officio: Honorificabitis autem, inquit, miniſterium veſtrum, non cultu veſtium non equorum faſtu, non amplis ædificijs, ſed ornatis moribus, ſtudijs ſpiritualibus, operibus bonis *a*. Quàm multi aliter? Cernitur in nonnullis ſacerdotibus, veſtium cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exiguus. Vide cum vacat, Gerarde, quę ſequantur. Illis addit: Verum tu ſacerdos Dei Altiſſimi, cui ex his placere geſtis; mundo an Deo? Si mundo, cur ſacerdos? ſi Deo, cur qualis populus, talis & ſacerdos? Nam ſi placere vis Mundo, quid tibi prodeſt ſacerdotium? nec enim potes duobus dominis ſeruire, qui autem vult amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtituitur &c. Sed etſi ego ſileo, clamatur tamen in Eccleſia, non in veſte pretioſa. Nunquid etſi ego non loquor, ſua cuique non loquitur conſcientia? quid ſi alius audacior me, illud gentilitium ingerat: Dicite Pontifices, non quidem in ſancto, ſed freno quid facit aurum? quàm tolerabilius cernitur in ſancto, quàm in freno! hoc me etiam tacente etſi non curia Regum, tamen penuria pauperum clamat? Sileat licet fama, ſed non fames. clamant nudi, clamant famelici &c. noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis, noſtris neceſſitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus veſtris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando (*ignoſcamus hanc vocem Bernardo*) peritis, & nos ſpoliando perimitis. Plura addit Bernardus, & æquè ſeria. & crede mihi, non ſunt è pelui hęc tonitrua. Vera hæc eſſe, ſatis loquuntur oculi; improbanda eſſe, abunde teſtantur ſacri codices? Hi tantum? etiam monita priſcorum. Carolus IV. Imperator, cum Moguntiæ ageret, *b* forte in colloquium venit cum Archiepiſcopo Gerlaco *c*. Vnà tum aderant, honoris cauſſa, aliquot e Canonicorum numero. Hic Imperator paullo attentius circumſpiciens, obſeruauit vnum aliquem profanæ elegantiæ hominem, cuius pileus maxime, auro & gemmis nitebat. Dicebatur is Cunoab (ſed familiæ, quia notæ, parco) hunc Imperator humaniter accedens pileum ei, velut per facetias blanda manu detraxit è capite, & ſuo impoſuit. & quæ comitas eius erat: mi domine, inquit, dic obſecro, quis tibi nunc videor, ſacerdoti an militi ſimilior? Et ad Moguntinum Pontificem conuerſus: Domine Archiepiſcope, inquit, tempus & neceſſitas flagitat, vt diſciplina Cleri corrigatur, & hi veſtium abuſus tollantur. Parere nolunt? nec ſacerdotijs fruantur. O Carole, Imperator Magne, ô veniant dies qui corrigant mores, qui tollant veſtium abuſiones, qui faciem meliorem reſtituant orbi!

a *Bern. epiſt.* 42.

b *Anno* 1359. *Naucler. volum.* 3. *generat.* 46. *Serrarius hiſt. Mogunt l.* 5.

c *Qui Elector.* 26. *Archiepiſcopus* 42. *Epiſcopus* 82.

§. IV.

GER. Liceat hic paucula. Ergo nitelam omnē à veſte proſcribis, ergo nefas ornari? Et an non veſtium mundities curanda? POL. Non ego ornatum omnem accuſo, laſciuiam occuſo. Eo iam ventum, vt munditiem ſola pompa æſtimemus, & veſtis non veſtis ſit, niſi pretioſa. In corporis cultu plerumque non ſordes fugimus ſed aularum delicias adumbramus, nec tam veſtiri volumus quàm ornari; non calorem in habitu, ſed colorem quęrimus. Diui Hieronymi monitum eſt: Elegantias & ſordes pari modo fugiendas, quia alterum delitias, alterum gloriam redolet *a*. Neſcis illud Auguſtini? Etiã in ipſis ſordibus luctuoſis poſſe eſſe iactantiam, & eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit *b*. Hoc nomine non immerito reprehenſus Antiſthenes, qui cum depexum & pertuſum palliolum ſpectatoribus vanius iactaſſet; aſpicio, aiebat; Sacrates, per pallij ſciſſuram animi tui vanitatem. quin deſinis te-

ipſum oſtentare *c*. Idem Diogeni fuit animus, hic cum Olympiam veniſſet, adoleſcentes quoſdam Rhodios illic conſpicatus, cum riſu: hoc nihil eſt, inquit, niſi faſtus. Rurſus cum in Lacedæmonios incidiſſet, vilibus tuniculis ac ſordidis opertos: En, inquit, alius faſtus. tam enim Spartani ſqualore, quam Rhodij ornatu ſeſe iactabant: illi, ſe iuſto plus colebant, iſti ſe iuſto plus negligebant. Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt. pulcherrimum eſt, nec turpia velle, nec nimia. Itaque non culpauerim quod pulchrum, aut decenter ornatum, ſed quod inane, quod redundans, quod faſtum, mollitiē, delicias, luxum, laſciuiam, pompam præ ſe fert, hoc vitupero, & mecum ſentit Bilbilicus vates:

Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos:
Splendida ſit nolo, ſordida nolo cutis. d

An neſcitur medium à beatis teneri, virtutem in medio, & modum in rebus eſſe? Sed & hoc addo: Meminiſſe me apud Hieronymum legere: Sordes veſtium candidæ mentis indicia eſſe *e*. & beatus Hilarion ſaccum quo ſemel amictus fuit, nec lauit vnquam, nec mutauit, ſuperuacaneum aſſerens, munditias in cilicio quærere: Plures omnino inuenias, in ſacris paginis, & ſapientum libris, ab illo mundi tiei & lotionum contemptu laudari, quam ab earundem ſtudio. Et pars quædam pœnitētiæ eſt, neglectus polituræ, omniumque harum concinnitatum & elegantiarum. Iſaias olim proclamat: Deſcende, ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in terra *f*. Lauat ſe Dauid, ſed poſt fletum. Lauat faciem Ioſeph, ſed poſt lacrimas, quas viſo Beniamino fuderat. Lauat ſe Iudith & ornat, ſed Aſſyrium ducem Holofernem hoc laqueo decep tura. Sanè veſtitus mollis & pumicata illa ac polita mundities, libidinum fomes, oculorum rete, animorum ſuauis eſt pernicies. Hinc Ambroſius, ſerius hac in re cenſor auſus dicere, mulierem comptam, domum eſſe omnium infernalium dæmonum *g*. Hinc & Siracides clamat: Auerte faciem tuam à muliere compta, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit *h*. Hinc regina Eſther has tales elegantias ſignum ſuperbiæ nominat i. Hinc & Hieronymus: Ingrediuntur, inquit; expolitæ libidinum victimæ. *k* Hinc omnes Sancti, & quibuſcunque cordi fuit pœnitentia, hunc corporis cultum velut libidinis incitamentum, adeo & oderunt & fugerunt, vt inter prima ſemper pœnitentiæ ſpecimina fuerit, ſuas corpori plumas & ornatum detrahere, veſtem mutare, ſacco ſe operire.

a *Hier. epiſt. ad Nepo.*
b *Aug. ſ. 4. l. 1. de ſer. Dom. c. 12.*
c *Ælian. l. 9. var. hiſt. c. 35.*
d *Mart. l. 2. epigr. in Pannicum ep. 29.*
e *Epiſt ad Ruſt. Mon. quæ incipit: Nibil Chriſtiano felicius.*
f *Iſa. c. 47. v. 1.*
g *Ambr. l. de virgin.*
h *Eccli. c. 9. v. 8. & 9.*
i *Eſth. ca 14. v. 16.*
k *Hier. l. aduerſ. Heluid.*

§. V.

SApiens illa mulier, & regum progenies Eliſabetha, plerunque trita & pāniculis ſarta veſte amiciebatur. geſtiebat magis mendici cētonibus, quam regum oſtro ſpectari. Fuit vt hæc ſollenniori die, publico ſe commiſſura, exquiſite in reginam ornaretur, & auro gēmis inſuper regia corona irradians ad tēplum, rem diuinam auditura deduceretur à frequenti familia. Primo fere ingreſſu templi, crux Dominica, & ex ea pendentis Chriſti cruenta imago incurrit oculo. Hoc illa aſpectu feriri grauiter, & animo ſauciari, hic altum ingemiſcere & velut pudefacta erubeſcere, lacrimas demum vi prorumpentes non continere. Mox varij cogitationum æſtus in animo ſe prodere: En creator, dicebat illa ſecum, en ſeruator meus IESVS, nudo corpore, flagris laceratus, ſpinis redimitus, ſanguine perfuſus, in alta trabe mortem pro me obijt ignominioſiſſimam: At ego miſera tot vitijs immunda, tot delictorum rea, byſſo tamen auroque, purpura gemmiſque culta niteo. heu vitam diuinis beneficijs indignam perdo magis, quam ago. Ah, diuinum illum verticem in Pilati domo ſertum ſpineum perforauit: ah, Domini mei aures opprobria innumera ſaturarunt. At vero caput meum corona cingit aurea, me numeroſum circumdat famulitium, cuncti venerantur, ſuſpiciunt, pœnè adorant. Me mulierem infelicem! ſiccine præceptis Domini obtempero? itane Dei beneficia recogito? ſi ſtane

ſtane via Chriſti veſtigia ſequor? ô membrum ſub ſpinoſo capite nimis delicatum! ô me nimis diſſimilem meo Domino! Adeo mentem intimam cogitationes hæ penetrarunt, vt Eliſabetha iam ægrius reſpirare, pallorem in ore trahere, animo linqui, humi demum defectis viribus collabi. Nec prius ad ſe rediјt, quam gelidę aſperſione fuiſſet recreata. *a*

Vna hæc regia mulier altius alijs videtur cepiſſe, quis cultus corporis eos deceat, qui Chriſti diſciplinam profitētur, regi Crucifixo auctorati. Eliſabetham reginam ſibimet iraſcentem intuemini vos expoliti pauones, cultiſſimæ imagines, vos pompæ fercula, quibus nil magis curæ eſt quam ſpeculorum, anulorum, inaurium, ſtrophiorum, cycladum & huiuſmodi nugarum vaniſſima ſuppellex. Vobis, ô munduli, pectunt, vobis nent, vobis texunt, Belgæ, vobis Perſę: vobis Seres, vobis Indi, vobis Tyrius murex natat, vobis fragrans bacca hiſpidis pendet arbuſculis, vobis oues Britannicæ albicant, vobis Indica ſandix rubet, vterque vobis ſudat Oceanus. Eò vſque decreuit apud vos virtus, creuitque ſuperbia, vt iam pudor ſit imitari ſanctiſſimos viros feminaſque Norbertos aut Eliſabethas; iam optimis contemptis abire placet poſt peſſimos: ſed nec Auguſtum Imperatorem in veſtitu frugalem prorſus & ſobrium ſequi lubet, ſed Caium & reliquos quorum nec ciuilis vnquam, nec virilis, nec Romanus certe, nec humanus, ſed inſanus, & nunc femineus, nunc diuinus, ab omni autem parte profuſus atque monſtrificus cultus fuit. *b* Hæc ſocietas eſt vitiorum, & nouæ cupiditati inhærentium oculorum, perque varios illecebrarum motus volitantis animi: ſic virtus atteritur, ſic animi corporiſque vires expugnantur. Qui exemplis vult viuere, ne periculoſa ſit imitatio, honeſtiſſima ſectetur.

a *Sur. tom. 7. Nouemb. 19. c. 7. p.* 417.
b *Fran. Petr. l.* 1. *de vtraque fort. dial.* 20.

CAPVT X.

Cultus corporis quantorum malorum cauſſa ſit.

CVltus corporis nimius, non ſolum peccatum eſt, ſed multorum malorum vel cauſſa, vel effectus, & argumentum eſt. Peccatum eſſe arbitratus Gregorius: Nemo, inquit, exiſtimet in luxu & ſtudio pretioſarum veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Dominus Ioannem de veſtimenti ipſius aſperitate laudaſſet: ſi hoc culpa non eſſet: nequaquam Apoſtolus feminas à pretioſarũ veſtium appetitu compeſceret, dicens: Non in veſte pretioſâ *a*. Iſaias ſane Hieroſolymorum vrbi inter grauiores culpas, & hoc opprobrans: Et ornaſti, inquit, te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta tua *b*. Chriſtus ipſe hanc circa cultum corporis, ſolicitudinem & curam manifeſte damnans: Nolite, inquit, ſoliciti eſſe, dicentes; quid manducabimus, aut quid bibemus, aut *quo operiemur*? Et: *de veſtimento quid ſoliciti eſtis?* *c* Idololatrarum hoc eſt non Chriſtianorum, diffidētiæ hoc argumentum eſt non fiduciæ. *hæc enim omnia gentes inquirunt.* Quod quid aliud eſt quam ordinem rerum turbare, & rei vaniſſimę curã diuino cultui anteponere: *Primum quærite regnum Dei.* quod ſi Deo diſplicet ſolicitudo circa neceſſaria, quanto magis curioſitas circa ſuperflua? Atque, ſi quidẽ theologos audiamus, peccatum etiam letale eſt, ſi quis corpus eo animo colat, vt ad libidinem ſpectatores pertrahat: aut ſi propter cultũ hũc ita ſemet extollat, vt alios deſpiciat, ſalutem aliorum nihili pendat, nec curet pernicioſum exemplum prodere: aut ſi quis alios ideo ſuppilare, debita non ſoluere, eleemoſynam non erogare, aut alia demũ ratione ob corporis ornatũ grauius delinquere non detrectet *d*. Neque Deus in his puniendis tardus vindex. Prętextatæ matronæ nobiliſſimæ, cum Euſtochium virginem, coniuge Hymetio etiam iubente, ad ſui ſęculi laſciuam venuſtatem componeret, manus arefactæ ſunt, euidenti vindicta Numinis. & vbi per quietem monita, necdũ ornatrices manus à virgine abſtineret, vincere cupiens & virginis propoſitum, & matris deſiderium: en tibi, quinto poſt menſe, miſerabili & præmaturo interitu ſublata eſt. Huius rei narrationem Hieronymus in hæc verba concludit: Sic gemmas & pretioſa ornamenta Chriſtus defendit *e*. Veriſſimum in hac cauſſa, quod de alia quapiam Cyprianus affirmat: Tormenta paucorum exempla ſunt omnium.

 a *Greg.*

a *Greg. hom. 6. in Euang. & hom. vlt. in ead.*
b *Iſa. c. 57. v. 9.*
c *Matth. c. 6. v. 31.*
d *Leſſ. de Iure & Iuſt. l. 4. c. 4. dub. 14.*
e *Hier. ep. ad Lætam de inſtit. filiæ.*

§. I.

GER. Quid cauſſæ eſt, hæc minuta ſic puniri à Deo? POL. Cauſſam rogas, & minuta vocas? Expectaſis, & grandia dices, & cauſſarum ſatis. has ad digitos numeremus.

Prima: Exterior hic cultus corporis, animi neglecti pœnè certum eſt indicium. Vti auis è pennis noſcitur, ſic homo è veſte. Dilucidè Bernardus: Quanto amplius, inquit, corpus ſotis propter vanam gloriam componitur atque ornatur, tanto interius anima fœdatur & ſordidatur. Non ita curaretur corporis cultus, niſi prius neglecta fuiſſet mens inculta virtutibus. *a* Chryſoſtomus: Difficile eſt, inquit, difficile, ô dilecti, fortaſſe autem etiam fieri non poteſt, vt ſic ornato corpore, ſimul quoque ornetur anima. ſed neceſſe eſt, vt ſi alterutrū curetur, alterum negligatur. non eſt enim eiuſmodi eorum natura, vt ſimul fiant *b*. De Paula non minus ſancta quàm nobili matrona Hieronymus: Si vidiſſet, inquit, comptiorem aliquam, contractione frontis & vultus triſtitia arguebat errantem, dicens: Munditiam corporis atque veſtitus, animæ eſſe immunditiam. Venuſte & grauiter, vt ſolet, Ambroſius? Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipſum quod nos non ornamus, ornatus eſt. His ſubſcribens Cyprianus: Sericum, inquit, & purpuram indutæ, Chriſtum induere non poſſunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Quis non id execretur & fugiat, quod alij fuerit exitio? quis id appetat & aſſumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? &: Nullarum fere pretioſior cultus eſt, quam quarum pudor vilis eſt. *c*.

Ita corporis cultus, animi parum culti ſignum eſt. Nec id veteres neſcierunt. Philippus rex Macedo quendam ex Antipatri familiaribus in iudicum ſubſellia extulit: verum vbi eum neſcio quo fuco barbam & capillos tingere reſciuit, officio mouit, & cauſſam hanc dedit, eum in rebus gerendis non videri dignum cui fidatur, qui in capillis fidus non eſſet. Auguſto Imperatori, conuiuiorum & veſtium luxus, ægrotantis Reipublicæ ſignum fuit. Hic idem Imperator licentiore veſtitu filię grauiter offenſus, cum illam poſtero die, veſte mutata vidiſſet: quanto, inquit, probabilior eſt hic cultus tam honeſtus in filia Auguſti *d*! Hanc ob cauſſam Auguſtinus: Verus, inquit, ornatus Chriſtianorum, non tantum nullus fucus mendax eſt, verum nec auri quidem veſtiſque pompa, ſed mores boni. Ergo, plerumque vbi corpus ſic nitet, ſquallet animus. Omnis gloria eius, filiæ regis ab intus. *e*

GER. Ne tamen, Polychroni, tot honeſtiſſimas feminas in turbam earum conijciamus, quas parum laudauimus, feminæ factum audi prorſus illuſtre, nec ab antiquo ſæculo petitum. Hoc ipſo anno *f* nobiliſſima matrona, non ſanguine tantum & opibus, ſed & ingenio florens, nouum veſtimenti genus inuenit tantę concinnitatis & elegantiæ, vt omnium oculos in ſui ſpectaculum raperet. mirabantur aliæ feminæ, non ſolum veſtis pretium & artificium, ſed tantum ingenij felicitatem quæ hoc artificij reperiſſet. Palla erat perquam ſpatioſa e purpura ſerica; hanc acu pinxerunt ex auro tres Phrygiones, qui annum & amplius huic veſti aſſiduam operam impenderunt. Ad cycladem hanc ſeu pallam, quam dixi, additus eſt thorax feminæ habilis, ex eodem purpureo ſerico, aureis filis pariter pictus. Primo autem die quo hanc veſtem matrona illa indutui gerebat, obſeruauit nimium in ſe oculos conuolare. timuitque ne aliæ atque aliæ noui artificij curioſitate ductę, imitari vellent quod vidiſſent, peterentque eius conficiendæ modum ſibi dictari. Itaque ne facere rogaretur quod recuſare vix poſſet, hortante vehementer conſcientia, omnem hanc imitationem mature præcauit. Ergo veſtem illam, vnico die ſpectatam & ſemel exutam, nunquam induit amplius, ſed pio conſilio, quod ſuperbiæ fuerat inſtrumentum, religioſæ liberalitatis & eleemoſynæ ornamentum eſſe voluit, & illum omnem mundum Mariæ Magdalenæ in templo quodam obtulit ſacrauitque. Porro ex hac vna tam pretioſa veſte, altari ſacrum frontale ſeu pallium, ſacerdoti ſacrificantis indumentum, calici velum, libro miſſali tegumentum, ſanctiſ-

ſimæ

ſimæ Euchariſtiæ amiculum confectum eſt. En, Polychroni, etiam fœminæ in triumphum ducunt ſuperbiam. Pol. Vtinam, quibus luxum illum ſectari placet, norint & hanc frugalitatem ſuique victoriam imitari. Sed cauſſam alteram addo.

a *Bern. in Apol. ad Guil. abb. & ſuper Miſſus. &c.* b *Chryſ. hom. 18. in ep. 1. ad Cor.*
c *Cypr. lib. de diſcipl. & hab. virg. med.*
d *Macrob. l. 2. Saturn. c. 5.*
e *Pſ. 44. v. 14.*
f *Anno 1624.*

§. II.

Altera cauſſa: Veſtimentorum luxus, non tantum animi corrupti eſt index, ſed & corruptor, fons, origo malorum multorum. Apertè Chryſoſtomus: Nunc autem, inquit, multa etiam alia mala naſcuntur ex nimia ornãdi ſui cura, manifeſtæ ſuſpiciones, ſumptus intempeſtiui, blaſphemiæ, auaritiæ, & plura habendi cupiditatis occaſiones *a*. Teſtem locupletem addo Tertullianum: Quid alteri periculo ſumus, inquit, quid alteri concupiſcentiam importamus: neſcio an impunè abeat, qui alicui fuerit cauſſa perditionis. Perit enim ille ſimul in tua forma, ſi concupierit, & admiſit iam in animo quod concupiuit, & facta es tu gladius illi *b*. Ea cauſſa D. Antoninus Florentinus Archiepiſcopus, feminas petulantiore habitu, velut illicium diaboli, in templis non ferebat. *c*. Appoſitè quærit Chryſoſtomus: Quid enim ornaris, dic quæſo: vt viro placeas? Igitur domi hoc facias. At verò contrarium fit, incultior domi, foras prodis cultiſſima. Vtinam hic tam modeſte peccaremus, vt culpa ſe domi contineret. Sed malum hoc publicari vult, vt pluribus noceat, quo plurium oculis hanc vanitatem ingerit. Quis eam quam nulli oſtenderet, induit purpuram? nemo oculis ſuis lautus eſt, ſed alienis. His implendis, aut ſaltem in admirationem rapiendis, tot hominum omnes pænè cogitationes laborant. Hoc mihi nemo perſuaſerit apud hos comptulos multum profundæ, aut piæ cogitationis reperiri; prima virtus, quæ apud hos exulat, notitia ſui eſt. Et ſicut ligno putrido innati vermes, lignum magis corrodunt: ſic è ſuperbia, vanitate animi, cupiditate oculorum, ſuperfluus cultus, & veſtium luxus naſcitur, idemque poſt luxus ſuperbiam auget, erigit, conſummat. Ab artifice diabolo ſunt hæc irritamenta, quæ de proximo curant laſciuiæ mercimonia, & obſtrepunt pudicitię diſciplinis. Hinc illa Laconum ſeuera lex, cuius ſeruandæ curam gerebant Ephori (ſupremus magiſtratus) vt quotidie obirent inſpectiones veſtimentorum; ſi quid in illis forte à decenti iuſtoque ornatu alienum inueniretur. Eandem ob cauſſam, apud Syracuſanos lege cautum erat, ne mulieres auro, veſte florida, contextu purpureo vterentur, niſi quę pudicitiam vulgaſſent. ne quis etiam vir ſuperuacua veſte modum excederet. Factum bonum: nam ſi Tertulliano credimus, pudicitia nõ tatum in carnis integritate, ſed & cultu ſimplici munditie conſiſtit. Non minus præclara lex illa veterum Francorum, quam totidem verbis exſcribere non piguit. Hæc eſt:

> Nemo pluris vendito aut emito, quam ſagum optimum & duplum XX. ſolidis: ſimplex X. Vilnos autem minoris: Roccum Maritimum ſeu Lutrinum optimum XXX. ſolidis. Siſmuſimum optimũ X. ſolidis Qui ſecus faxit XL. ſolidis multator, & delatori XX. ſolidos exſoluito.

Ger. Priſca hęc ſunt, & ad Euandri matrem pertinent. Pol. Ergo etiam noſtri ſæculi vis ſpecimen? Antuerpia Europæ oculus, inter plurimos laudum titulos, hunc quoque tulit à ſuo encomiaſta, qui de nobiliſſima hac vrbe: Magna, inquit, vbique maieſtas oculorum, inceſſus, oris, veſtium: in quibus nihil quod libidinis negotium curet. nulla hic purpura multo ſaturata conchylio, intexta auro, coloribus diſtincta; aut ſane non niſi per quam rara. Plurimum pulla veſte gaudent: & reſpondet innatæ morum grauitati & modeſtiæ. veſtitus enim pudoris prętuntius eſt, nam mores fere habitus prænunciat. grauitatem ergo hic & quamdam maturitatem ſapit. nihil leue, nihil quod matronalem, nihil quod virginalem pudicitiam dedeceat. *d* Itaque honeſtatis exempla non deſunt, ſed imitatores.

a *Chryſ. hom. in epiſt. ad Coloſſ.*
b *Tert. lib. de cult. fem.*
c *Sur. tom. 3. in vita illius.*
d *Carolus Scribanius in Antuerp. tit. 5.*

§. III.

§. III.

Tertia cauſſa, diſpendium temporis, quod corporis cultum ſequitur. Notum illud Comici? Dum moliuntur, dum comuntur annus eſt. Sanctus Nonnus Heliopolitanus Præſul, cum videret Pelagiam, mulierem vulgarem ad vnguem vndequaque gemmis & auro cultiſſimam, forte tum tranſeuntem; in eius contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumſtantes verſus: Et quot, inquit, horas putatis hęc mulier expendit, dum ſe in cubiculo comit, lauat, vngit, componit, ornat, dum ſe omnium oculis quam exactiſſimè polit? & nos quantillum temporis, neque id ſine nauſea, inſumimus, vt Deo placeamus? Cum dicto in lacrimas & preces ſolutus eſt. Et certè à Deo hoc impetrauit, vt Pelagia ex impura, in caſtam & pudicam mutata, longe aliter finierit quam cœperit, vitæque peſſimæ clauſulam optimam appoſuerit. *a*.

O temporis iacturam irreuocabilem! quanti horulam emerent vel vnicam ad inferos deiecti? & nos tot horas optimas prodigentia peſſima perdimus magis quàm viuimus. Bernardi querela eſt æquiſſima: Tempore nihil eſſe pretioſius, ſed eo nihil aut vilius haberi, aut peius expendi. Tranſeunt, inquit, dies ſalutis, & nemo recogitat: nemo ſibi non reditura momẽta periſſe cauſſatur. *b* Cum re vera tamen diſpendium temporis vel modicum, dãnum ſit grauiſſimum, damnum ſit irreparabile, nec vllo auro reconcinnandum. Crede mihi, Gerarde, ſi cultus corporis aliud malũm non inureret, niſi hanc temporis amiſſionem, nullo cẽſu ſat æſtimandam, dignus eſſet vtique quem modis omnibus deteſtaremur. Thomas Morus, ille martyrum æmulus & Angliæ gemma, litteris & pietate clariſſimus vir dicere ſolebat: *Quã plurimos in hac vita eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuiſſent c.* Cumque hic ipſe vir ſanctus interueniret virgini ad ſpeculũm ſtanti, quæ multo cum labore, nec ſine dolore comas nodo cogebat, & tunicam, quo gracilior videretur, arctiſſimè ſtringebat, tam feſtiuè quã ſapienter interpellãs: *Niſi Deus* inquit, *tibi pro hoc tuo tãto labore infernũ reddat magnam tibi profectò iniuriam faciet.* Ita eſt; hi tales labores malo otio peiores ſunt, nam & temporis pretium auferunt, & peſtem afferunt non vnius vitij.

Alexandriam contenderat Pambus *d* eremita, ab Athanaſio epiſcopo accitus: occurrit in via mulier ſumptuoſius ac delicatius ornata, quæ omnium oculos in ſui ſpectaculum flexerat. Hanc vt Pambus tacito ſtupore conſpexit, attonito ſimilis hæſit, vti Nonnus, & protinus in lacrimas ijt. Rogãtibus ſocijs, quid hę lacrimæ ſibi velint, duplex mihi cauſſa flendi, reſpondit: vna, quod videam hanc mulierem ſibi alijſque exitio eſſe: altera, quod ego ah neutiquam tantum ſtudij ac curæ adhibeam, vt mihi proſim & Deo placeam, quantum femina illa, vt ſibi obſit & Deo diſpliceat *e*. Certè hoc paullo aliquid ſupra dementiæ malum eſt, fatigari in ſuam perniciẽ. Apage ſis hunc impium laborem; ſi non poſſim corpus colere, niſi velim tempus perdere.

a *Sur. in vit. S. Pelag. Herib. Rosvveid. in vitis Patrum. lib. 1. pag* 377.

b *Bern in Euang. Ecce nos reliquimus omnia &c. multum ante finem.*

c *Stapleton. in vita Mori c.* 12.

d *Alij, Pammon.*

e *Rufin. Aquil. apud Rosvveid. num.* 164.

§. IV.

Qvarta cauſſa: Cultus corporis non alium vllum aut fructum quærit aut finem reſpicit, quam *vanam gloriam*. Sæpe plus expẽdimus vt oculos paſcamus quàm vt ventrem. Veriſſimè Seneca: Non ſunt, inquit, homines ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis quoque guloſi ſunt *a*. Nec ille inſcitè dixit: Mundum eſſe animal mirabile, quod maiores habeat oculos quàm ventrem. Ergo, vt os hominum mereamur, oculis placere cupimus, & vt laudatores habeamus, ſpectatores ambimus, & tum demum operæ pretium feciſſe credimus, cum voces illas audimus: En, quàm ſcitè, quàm eleganter, quam venuſtè veſtitus! en hominem ad omnem gratiam exeultum! Nimirum tanti eſt Deum lædere, vt ab homine lauderis. quâ vnã re vti nihil in ſe vanius, ita diuinę legi, & Chriſtianæ diſciplinæ nil repugnantius. Meo iudicio liberaliſſimè deſipit, qui ob cultiores veſtes vult aut ditior, aut doctior, aut ceteris dignior videri. quaſi vero equum phaleræ faciant

ciant generoſum? aut quaſi vero interior domus ideo ſpecioſa ſit, quod foris magnifica ſe ſpecie oſtentet? Helenam olim pingebat vnus aliquis è tironibus Apellis, eamque picturam auro liberalius quam artis erat obduxerat: vidit hoc magiſter, & iſtud pingendi compendium minime probans: O adoleſcens, inquit, cum non poſſes pingere pulchram, pinxiſti diuitem. Tales ſunt qui ab exteriore corporis cultu formam ſibi quærunt, & neſcio quod nomen vel auctoritatis ſplendorem venantur, ſimillimi templis Ægyptijs de quibus erudite Clemens Alexandrinus: Apud Ægyptios, inquit, templa, porticus, veſtibula ac luci magnifice inſtructi, & atria multis columnis cincta ſunt. Parietes autem lapidibus externis & artificiose depictis reſplendent. ita vt nihil deſit. Ædes enim auro, argento & electro collucent, & ex India ac Æthiopia varijs fulgentibus lapillis: adyta vero intextis auro adumbrantur peplis. Sed ſi penetralia templi ambitus ſubieris, & ad eius quod præſtantius eſt ſpectaculum properans, imaginem quæ templum habitat, quæſieris, non inuenietur Deus qui quærebatur & expectabatur ſub tanto apparatu, ſed felis, vel crocodilus, vel ſerpens indigena, vel aliqua eiuſmodi bellua, quæ templo quidem eſt indigna, ſed antro ſpeluncæ, ac cæno magis congruit *a*. Ita corpus noſtrum, velut templum, variam ſibi venuſtatem adſciſcit à crine, à pigmentis, à veſte; filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi *b*. En templum, ſed Deum intus quære huius ędis incolam, & reperies animum ignorantem, indoctum, rudem, puſillum, abiectum, ſordidum, impurum: en crocodilum, en felem, en colubrum in cultiſſima domo habitantem. Vir magnus & eruditus (nuperrimè mihi narratum) iuuenem cetera cultiſſimum, ſed indoctum & Romani ſermonis penitus ignarum, Latine inſtituit examinare. hic miſero nec vox erat nec ſenſus. Cum cantharo & poculis loqui didicerat bonus iuuenis, non cum viris doctis: Bacchum nouerat & Cupidinem, non Muſas, ita vel piſce magis mutus ſtabat, & ne omnino feriaretur, terram pede terebat. Vbi hominem vir ille doctus tam amuſum vidit: Pulchra eſt, inquit, beſtia; ſed dolendum, eam nil didiciſſe quam ſuperbire. De hoc tali homine veriſſimè dixeris: ô pulchram ſtatuam modo ei cerebrum non deeſſet! ô plumbeum gladium in aurea vagina! ô elegans templum, ſed in quo Ignorantia pro Dea colitur.

Innocentius Pontifex hoc ipſum ſapienter adſtruens: Quid, inquit, aliud eſt pretioſior ornatus, quam ſepulchrum foris dealbatum, intus ſpurcitia *c*. Cræſus rex Lydiæ ornatus, ſublimi ſolio reſidens, Solonem interrogauit, an pulchrius vnquam ſpectaculum vidiſſet? Vidi, reſpondit, in gallis gallinaceis phaſianis, atque pauonibus *d*. Certè pauones ſumus; ſpectari volumus, & ab hoc ſpectaculo quod alijs præbemus, laudari. Xantippe olim Socratis vxor, lautius ſe veſtierat, à marito cauſſam eius rei interrogata, reſpondit ſe ſpectatum prodituram. ô mea coniux, inquit ille, non vt ſpectes, ſed vt ſpecteris, ſic veſtiris. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes (oſtenduntur enim iſtæ res, non poſſidentur, & dum placent, tranſeunt) vanitas vanitatum, & omnia vanitas *e*. Et quid vanius ijs hominibus, qui quo meliorem habent togam; eo ſibi meliores & ipſi videntur: qua vna in re bis errant. neque enim minus falluntur quod meliorem putent togam ſuam quam quod ſe. Cur enim ſi veſtis vſum ſpectes, tenuioris fili lana præſtat craſſiori? At illi tamen tanquam natura non honore præcellant, attollunt criſtas, & ſibi plus pretij credunt accedere ab ornatu, honoremque quem vilius veſtiti ſperare non eſſent auſi, elegentiori togæ velut iure ſuo exigunt, & prætermiſſi negligentius, indignantur *f*. Vanitas vanitatum! Et hanc Anglus quiſpiam non è plebe, tam feſtiuè quam opportunè oculis ſubiecit. Londini in Angliæ metropoli moris eſt, vt ciues primarij, præſertim ex decuriones, ſtatis diebus apud Prætorem vrbis prandeant, etiam inuocati. Ad has ergo Prætoris ædes, ciuis honeſte quidem, ſed non delicate veſtitus venit, cum ceteris pranſurus. Verum à ianitore, velut eo cætu indignus, repulſam tulit. Ille cauſſam erroris facilè addiuinans, domum redijt, veſtem mutauit, ſtructius proceſſit & priorem aditum denuo tentauit. Iam notus, iam gratus hoſpes admittitur, accumbit, prandet. Prandio iam expirante, & ceteris gratiarum actionem parantibus ille togam ſibi detractam imponit menſæ, & obſeruantia ſingula-

gulari venerabundus, ſuæ veſti ob prandium illud gratias agit ampliſſimas. Alijs inſolentiam facti mirantibus, ſui conſilij rationem memorauit cum riſu & applauſu omnium. Vanitas vanitatum! quæ nos gloriæ ſed vanæ, ſed ſtultę facit mancipia. Pulchre Chryſoſtomus: Gloriantur, inquit, in re quam vermes & gignunt, & perdunt *h*. Noſti, Gerarde, aues in nuptijs Aquilę indigniſſime tuliſſe, vpupam auem paſtu alias obſcœnam, tamen ob verſicolores pennas & plicatilem criſtam ceteris præferri. Non minus ſtultum eſt laudare vel honorare quempiam, ob veſtem potius aut formam, quam virtutem. Hinc ille *i*, non immerito in ſuas ipſe veſtes ſæuijt, quamuis ridicula crudelitate. Expertus is fuerat ſibi in obſoletiore toga ad forum deſcendenti, honorem illum minimè deferri, qui tamen in nitidâ veſte prodeunti, magno ceremoniarum apparatu deferebatur ab omnibus. Idcirco cum è publico domum redijt, veſtem humi abiectam pedibus calcans: Eſne tu honoratus ille vir, inquit, an ego? tibine honor iſte tribuitur, an mihi? Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

a *Sen. Nat qq. l. 3. c.* 18.
b *Clem. l. 3 pædag. c.* 2.
c *Pſ.* 143. *v.* 12.
d *Lib. de vilit. condit. hum.*
f *Laert. l. de vit. Phil. c.* 2.
g *Eccleſ. c.* 1. *v.* 2.
h *Th. Morus Vtop. lib.* 2.
i *Chryſ. hom.* 1 *in ep.* 1. *ad Tim.*
k *Hermannus Buſchius.*

§ V.

CAuſſa quinta: Veſtium luxus & numos diſſipat, & rem domeſticam frangit. Pecuniæ comparcere difficile eſt, vbi tam multiplex imperium iubet effundere. Crumena ſępius hiet neceſſe eſt, vbi corpus ſtudioſius ornari cœptum eſt. Iam hoc iam illud deeſt, aut certe deeſſe fingitur, modo iſtud, modo aliud argento penſandum. Res tam nota quam mira eſt neminem egenum eſſe, cum ſuperbiæ negotium agitur. Petunt pauperes? non ſuppetunt numi. Corpus ornari poſtulat? iam abundamus. Opem pecuniariam rogant amici? iam pridem ipſi egemus. Noua veſtis commetienda eſt? iam turget marſupium. Opificibus merces ſoluenda eſt? differri hoc poteſt in aliud tempus. Nouum collarium genus repertum? ſimile quam primum conficiatur. Neceſſarium quid domeſticis emendum? expectent; pecunia deficit. Nuperus & nouitius corpori cultus parandus? paretur; ſupereſt loculis quod dent. Ita paupertatem nunquam peius odimus, quam cum veſtium nitori aduerſum it. Tunc opulenti ſumus, cum ſumptus faciendi in corporis lenocinium. Iure Bernardus queritur: Inueniunt curioſi quo delectentur, & non inueniunt miſeri quo ſuſtententur. cum periculo animæ acquirunt, vnde oculos hominum delectent. Neque hic formidamus nomina facere, & æs alienum cogere, modo veſtis ſplendeat, quiſquis nomina expungat, aut ære alieno nos leuet. Fit quandoque vt quis in veſte ſe iactet quam adhuc ſartori & mercatori debet neque iniuriarum agi poſſet qui accederet & moneret: heus tu, hæc veſtis nondum eſt tua, quid te in aliena vendis? tuus creditor ſuam appellat. Et quam turpe eſt corniculæ plumis non ſuis ſuperbire? Sed ea eſt libido quorumdam ſumptuosè ſe veſtiendi, vt nullas expenſas ſeu ſuas, ſeu alienas vereantur. Hinc monſtra illa & prodigia: Nero nullam veſtem bis induit: Heliogabalus gemmas ab optimis artificibus ſculptas in calceamentis ferebat, quę nunquam iterabat; ſed nec linteamen lotum vnquam attigit. mendicos dicens qui lotis vterentur. Nec noſtro ęuo talium mõſtrorum inopia eſt. Gualterus Raiolæus ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratioſus homo, viſus eſt in aula crepidas geſtare ita gemmis diſtinctas, vt 6600. *hoc eſt*, ſex millium ſexcentorum aureorum & amplius æſtimarentur. Ante annos non adeo multos, cum feminarum ſyrmata etiamnum in vſu eſſent, ſed minimè laudabili, Comitiſſa quædam in materiam vnius huiuſce ſyrmatis, florenorum duo millia & quingentos, opifici vero in manupretium & pro opere faciendo centum quinquaginta florenos numerauit liberali manu. Sunt, quibus fortunas omnes veſte baiulare ac deterere pulchrum eſt, tanta ſtultitia contemnere audent opes, qui iactant; qui gerere malunt quam poſſidere. Si aliquibus omne in ornatu patrimonium eſt. Et eo iam luxus veſtiumque pretia excreuerunt,

runt, vt quo veſtitu olim Comites, Marchiones, Duces vſi fuerunt, illo nunc noui homines & infimæ nobilitatis viri feminæque vtantur, & qui anteà nobilium erat habitus, is iam plebeculæ & mechanicis vix approbetur. Hinc pretia rebus ſic inflammantur, vt iam inter maximos ſumptus numeretur, TEGI. Veriſſimè Satyricus etiam de noſtro hoc æuo.

Hic vltra vires habitus nitor; hic aliquid plus
Quam ſatis eſt: interdum aliena ſumitur arca.
Commune id vitium eſt, hic viuimus ambitioſa
Paupertate omnes ——— a

Quando ergo Principes ſuum famulitium ſplendore & ſumptu veſtium ægrè ſuperare queunt, rectiſſime ſapiũt, qui ſumptuoſiſſimum hoc certamen detrectant, & quos luxu nequeunt, vincere conantur modeſtia. Olim qui mollibus veſtiebantur, in domibus Regum erant. Deſierunt iam iſta ſæcula; alijs nunc moribus viuitur. Etiam in tabernis, tugurijs, caſis ſunt qui molliſſimè veſtiãtur, quique potius ſordide & parcè cenare, quam minus ſumptuoſè veſtiri velint. multi malunt malè eſſe, modò bene & opipare veſtiantur, adeo etiam gula multum ſuperatur à ſuperbia. Mirum! ſaccus optimo tritico refertus, trioboli fune ſtringitur; ſaccus noſter, corpus noſtrum immunditijs plenum, non tam veſtimentis quã ornamentis ſumptuoſiſſime vult cingi.

Vociferatur Amos propheta: Væ vobis optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſraël *b*. Quantis hodie clamoribus ageret vates, ſi cerneret quo apparatu, quantâ pompâ, non optimates ſolum, ſed & è plebe vterque ſexus in templa ſeſe inferret Numen ſuppliciter exoraturi, quanta poſſunt oſtentatione in ędes ſacras, velut ad choreum conueniunt ad diuinum cultum properant, ſed vt ſuum oſtendant. Num hoc, Gerarde, mores Chriſtianos ſapit? Theophylactus velut templi cuſtos, comptiorem feminam examinans: An ſaltatura, inquit, ad Eccleſiam pergis; nunquid hic nuptias & laſciuiæ oblectamenta conquiris? num vt tui ſpectaculum præbeas aduenisti? Non iſte ſupplicis eſt habitus, acceſſiſti vt Deum pro peccatis tuis depreceris, vt cum gemitu & lacrimis veniam petas; quid teipſam ornare improbo & intempeſtiuo ſtudio contendis? Profecto hæ curæ nec domos ditant, nec templa ornant? illæ ſumptibus exhauriuntur, hæ leuitatibus & petulantijs implentur.

a *Iuuen. ſat.* 8. *v.* 180.
b *Amos c.* 6. *v.* 1.

§. VI.

CAuſſa ſexta: Oſtentatio hæc veſtium ſine modo eſt, nec finem inuenit. Quod prçclarè docuit Clemẽs Alexandrinus. Ebrioſum eſſe, inquit, & vinoſum, etſi ſunt magna vitia non tamen tanta, quantum eſt nimium ſui ornandi ſtudium. Menſa plena & frequentes calices ſatis ſunt ad implendam ingluuiem. At qui auri, purpuræ & gemmarum nimio ſtudio tenentur, ijs nec quod ſuper terram, nec quod ſub terra eſt, aurum ſuffecerit. Dum ergo cupiditatis limites ſibi non conſtituunt, in impudentiam impingunt. his enim opus eſt & theatro, & pompa, & ſpectatorum multitudine, & errore in ſacris, & diuturna mora in triuijs, vt ſint manifeſti omnibus Ita vitia nec finem habent; nec modum, iuuatque ludere impendijs, & luſus hos geminare, dum quotidie aliquid nouitatis ſumptuoſius adijcitur. Linum aut byſſum patriam pridem faſtidimus; peregrinam quærimus. Belgicam aut Batauam quantouis pretio mercamur. muſcus quo chirothecæ aut veſtes imbuendę, ab vltima Thule & terræ finibus apportetur neceſſe eſt; omnia vicina & quæ vilioris pretij ſunt, ſordent. Sic earum veſtium ſumma commendatio eſt, quarum odor inuitet etiam aliud agentes. O Gerarde, malè olet quicquid carnem olet, etiamſi moſchum oleat. Sed & hoc ſpectamus in cultu corporis, vt is plus artificio debeat quam naturæ, & maius pretiũ ſartor exigat quam mercator, labore materiem ſuperante. Noui virum doctum dicere ſolitum: à Iuriſconſultis quibuſdam minores ſumptus fieri in libros & Iuris codices, quam à multis feminis in mundum & concinnitudines. Finem non inuenit, & modo caret ambitioſus hic veſtium cultus, qui iam olim excogitauit qua ratione aranearum textura in amictum tranſiret. diſerte Plinius affirmans: Telas, inquit, araneorum modo texunt, ad veſtem luxumque feminarum quæ bombycina appellatur *a*.

Telas illas raritate texturæ, & macularũ peruia latitudine tralucidas, ſeu veſtem Coam, cum araneorum opere confert Plinius. Sed an non hoc extra modum eſt, ſic veſtiri quaſi araneos textores habueris, & eorum retia in veſtem aptaris? O quantum à lotica diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes! ô quam commodè poſſemus veſtiti eſſe ſine commercio Serum & exoticis his delicijs! Prudentius olim iure quęrit & indignatur:

Num pudet eſſe viros? quærunt vaniſſima quæque
Queis niteant: genuina leues vt robora ſoluant.
Vellere non ouium, ſed Eoo ex orbe petitis;
Ramorum folijs fluitantes ſumere amictus
Gaudent, & durum ſcutulis perfundere corpus:
Additur ars, vt fila herbis ſatura recoctis
Illudant varias diſtincto ſtamine formas.
Vt quaque eſt lanugo ferè molliſſima tactu
Pectitur, hunc videas laſciuas præpete curſu
Venantem tunicas, auium quoque verſicolorum,
Indumenta nouis texentem plumea telis.

D. Hieronymus ad Letam de inſtitutione filię in eandem hanc nimiam & pellucidam mollitiem inuectus: Spernat, inquit, bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens, talia veſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus veſtita corpora nudentur *b*. In Marcellæ viduæ epitaphio ad Principiam virginem: Solent enim, inquit, purpuriſſo & ceruſſa ora depingere, ſericis nitere veſtibus, ſplẽdere gemmis, aurum portare ceruicibus. Noſtra vidua talibus vſa eſt veſtibus quibus arceret frigus non membra nudaret aurum vſque ad annulli ſignaculum repudians. At nos plerunque omnia noſtra, bona & pulchra eſſe malumus, quàm nos ipſos & animum noſtrum. Vir nobilis & opulens Ariſtippum *c* philoſopum in ędes ſuas introduxit, & circumduxit quaqua verſum. Varia vbique & pretioſa ſuppellex, ſummus in omni angulo nitor, & accuratiſſima vbique munditíes. Et iam gratiæ agendæ erant ab eo qui ſic humanè fuiſſet deductus: cum ecce philoſophus ſputum colligit, & in ipſius heri barbam iacit. Ille, quaſi coniecto in ſe Tiſiphones angue, totus in fermento eſſe & ardere ira. Philoſophus vt huic incendio, verborum lymphas affunderet: quæſo te, inquit, ignoſce, totam domum luſtraui, nec augulum reperi qui immundior eſſet hac horrente tua barba. videbar ergo rectè facturus, ſi in locum domus tuę ſordidiſſimum has oris ſordes eijcerem. GER. Hic ſilentium rumpo, vel te inuito. Quanta & quàm incredibilis huic Philoſopho fuerit, audacia? POL. Longe maior eſt ſed tectior diabolo. vaferrimus hic philoſophus ex Orco, vbi in homine omnia compta videt & exculta, præterquam animum hominis, varijs eum ſuggeſtionibus conſpuit; & hoc prolixè agit, vt tanto magis ſordeſcat animus, quanto magis niteſcit corpus. Erubeſcat ergo ſeipſum homo malum & turpem, inter res ſuas bonas & pulchras. Et ſane veſtes pudori nobis ſint potius quàm honori. Nam veſtis apertiſſimum ſignum eſt, & primũ omnium parentem fuiſſe furem, niſi vetitum malum è paradiſo ſubiectum fuiſſet, natiua etiamnum pulchritudine gauderemus. Quis vero ſtigmaticorum, ſtellantem & cauterio inuſtam frontem in laude ponit? Neque ad claudi aut loripedis gloriam facit, ligneo pede gradi vel argenteo, cùm defectus fulcrum ſit, non argumentum roboris; neque eſt quod ſcabioſus triumphet ſi ſcabiem panniculis nitidioribus velet. & quid ægrotus cataplaſmatum aut medicamentorum copia, ſuperbit? Quid ergo nos veſtes notiſſimi furti argumẽtum inter decora noſtra numeramus? GER. At veſtes ornant nos. POL. Hoc laudis eſſet, ſi nos illas ornaremus.

a *Plin. l.* 11. *c.* 22.
b *De hoc queritur Sen. l.* 7. *de ben. c.* 9. *& in Conſol. ad Helu. c.* 15. *& epiſt.* 90.
c *Alij Diogenem, quiſquis fuerit.*

§. VII.

CAuſſa vltima: Iactura nominis & famæ Nos laudem aucupamur ambitioſo habitu; plerunque contra fit, & vituperium reportamus, aut in ſuſpicionem ſiniſtram venimus. Rex Ochozias, nuncios ſuos ad ſe redeuntes interrogauit, cur ſpe citius reuerterentur? At illi remiſſos ſe aiebant à viro, qui occurrerit in via. Inſtitit porro rex quærere, cuiuſnam habitus eſſet vir ille qui occurriſſet, & mox è viri veſte colligens quis eſſet: Elias inquit,

inquit, Thesbytes eſt, hic ipſus eſt *a*. O mi Gerarde, ſi te viderint alij adeò comptum & velut pumice expolitum, non te dicent Eliam, ſed Thraſonem, ſed Pauonem, ſed cultam ſtatuam. Animum noſtrum reſeramus ijs qui nos vident; deffectus noſtros aperimus ſpectatoribus noſtris, eoſque qui fortè nos frugales & ſapientes cenſebant, erraſſe oſtendimus. Latentis in animo vanitatis indicium eſt, ambitioſior corporis ornatus. quam vero prona & facilis poſt hæc indicia, ſuſpicio? Salomon dum ſe tantopere in ſui cultu occupat, Dei obliuiſcitur, & ſenſim per tot corporis lenocinia ad gentium idola turpiſſimè deflectit. Verè *dedit maculam in gloria ſua*, *b*. & ſapientiam ſtultitia confudit. Quando nux ante tempus corticem abijcit, intus ſe corruptam oſtendit. Quando Chriſtianus exteriorem habitum diſciplinæ Chriſtianæ congruum reijcit, hæreſcentis in animo vermiculi cariem prodit.

Vulgare feretrum efferendis cadaueribus aſſignatum, nunquam decentius veſtitum cernitur, quam cum cadauer in illo recumbit: ah multi tales, & huic feretro ſimillimi ſunt, qui corpus ſuum tunc maximè ornant, cum animum letali culpa emortuum circumgeſtant. In hunc talem Abacuc iam olim pronuncians: Ecce iſte, inquit, coopertus eſt auro & argento, & omnis ſpiritus non eſt in viſceribus eius *c*. Tam varia, tamque diſparia ſimul ex æquo curare non poſſumus; corpus comere, & animum excolere vix eiuſdem hominis eſt. In nimium diuerſas curas hæc agunt, quantoque plus ſolicitudinis huic impenditur, tanto plerunque minus alteri. ita dum corpus cura & diligentia noſtra complectimur, animum otioſi & negligentes fere tranſimus: nimirum vt ſeruus niteat, herus in ſquallore eſt. Arca teſtamenti erat intus obducta auro, at foris cooperta cilicio: ſit animus noſter amore diuino plenus, parum intereſt, qualem ſe oſtendat exterius. Cordis penetralia virtus occupet, nec anxius eris qua veſte corpus alienis oculis commendes. Commemorat Paulus probatiſſimos homines priſcæ legis, camelorum & caprarum pelles vice veſtium habuiſſe *d*. Sciebant ſe nudos in hunc Orbem prodijſſe, nec aliter diſceſſuros.

Neſcit natura diuites, inquit Ambroſius, quæ omnes pauperes generat. neque enim veſtimentis induti naſcimur, nec cum auro argentoque generamur. Nudos fudit in lucem egentes cibo, potu, amictu; nudos recipit terra quos edidit; neſcit fines poſſeſſionum, ſepulchro nos includit ceſpes auguſtus, qui & pauperi abundat & diuiti, & terra viuentis quem non cepit affectum, iam diuitem capit *e*. Eodem ſenſu Seneca: Nemo, inquit, naſcitur diues: quiſquis exit in lucem, viſus eſt lacte & panno eſſe contentus. At iſta non cogitat; alios mores ſapit qui veſtes lautiuſculas tam prouidè quærit, atque hoc vnum agit vt placeat, ſed plerunque hoc vnum minimè omnium impetrat: ſæpiſſimè alia omnia dicuntur quàm quæ in laudem. En, aiunt, politiſſimam ſtatuam, en pauonem ſpecioſè ingredientem, en veſtitus inſolentiam, en cultum cenſu maiorem! Vnde huic homini ad hanc lautitiam tam diues crumena? tam magnificè non incederet, niſi & aliena marſupia emungeret. en oſtentationem inaniſſimam, en pompam idoli! Et quis tandem eſt hic Traſo, quâ domo, quâ gente, quinam ipſius progenitores? homines è pago, ruſtici, gens agreſtis: ille ipſe olim olus vendidit, & nares brachio abſterſit, noluiſſes de manu eius panem accipere, nunc quantus, quam ſublimis eſt? Hæc illa ſunt elogia, hi ſpecioſi tituli, quibus liberaliſſime afficiuntur ij qui ſui ſtatus & ordinis rationem ignorantes, in veſtitus elegantias plus expendunt quam laudari poſſit. Ita melioris notę famam non auget, qui corporis cultui tam religioſe ſtudet: malignas ſuſpiciones non effugit, qui ſeipſum tam affectate comit. Pulcherrima deformitatis excuſatio eſt, veſtitus decentia & honeſtas.

a 4. *Reg.c.1.v.2.*
b *Eccli.c.47.v.22.*
c *Hebr.c.11.v.37.*
d *Hebr.c.11.v.37.*
e *Amb.tract.de Nabuchodon.*

CAPVT XI.

Dictorum ratio, confirmatio, coronis.

GER. Et cur, mi Polychroni, aut vnde tam diſertus es in veſtium luxum, & quidem

dem facundia tam prolixa? POL. In aurem tibi dicam ipſiſſimam veritatem: Hoc vitium multa ſecum trahit vitia, curioſitatem, delicias, vanam gloriam, peſſimam liberalitatem, temporis iacturam, & poſt hæc omnia, re vera potens. Libidinis fomentum eſt. Non venit de integra conſcientia hoc ſtudium placendi per decorem quē naturaliter inuitatorem libidinis ſcimus. Ita Hieronymus ſentit, &: Si vir, inquit, vel mulier ſe ornauerit, & vultus hominum ad ſe prauocauerit, etſi nullum inde ſequatur damnum, iudicium tamen patietur, quia venenum attulit, ſi fuiſſet qui bibiſſet *a*. Eſt ita, vt dicit: concinno veſtitu alienos oculos vulnerare facillimum. GER. Abſit hoc. POL. Ita loqui ſolemus, ſed commune nobis vitium eſt. aliter dicere & aliter facere, vt merito idem Hieronymus moneat, aut loquendum nobis vt veſtiti ſumus, aut veſtiendum vt loquimur. Lingua caſtitatem iactamus, veſte leuitatem. aut impudicitiam ſæpe non diſſimulamus GER. Modo in leges diuinas non peccemus. POL. Vbi politicæ calcantur, nec diuinæ in honore ſunt. at politicas hic ſperni, vel oculi loquuntur. O lex Oppia quàm dudum exulas! O leges veſtiariæ tot vrbium & prouinciarum, quàm dudum expiraſtis! iam pridem nullos limites patiuntur effuſiſſimi ſumptus in veſtium pompam. Et quæſo te, Gerarde, dic quæ Biblia docent cineres ſerico velandos, cænum auro tingendum, fimetum purpura operiendum? & an non corpus noſtrum cinis, cænum, fimetum? Cur iſtud, mi homo, ſic operis, ſic comis? ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes *b* Pulchrè Ambroſius: Audi, inquit; omnes naſcimur nudi & morimur: nulla diſtinctio inter cadauera mortuorum, niſi fortè quia grauius fœtent corpora diuitum diſtenta luxurie.

Voluit bonus Deus, ſpiritum hominis, velut diuinę particulam auræ, & ſui ſimulacrum nullo pretio ſat æſtimandum, nihilominus vili ſacco corporis abſcondere: cui iam vero ſimile videatur, opificem hunc voluiſſe, corpus quod viliſſimum eſt, pretioſo tegmine inuolui, qui ſpiritum inæſtimabilis pretij tam vili tegumento circumſcripſit? Et cur ipſe Deus protoplaſtis pelles in veſtem dedit. ſi nos auro & gemmis veſtiri voluit? Aut igitur miſerabili virtutis inſcitia laboramus, aut inſaniam hilarem inſanimus.

a *Hier' ad Nepot.*
b *Iſa.c.14.v.11.*

§. I.

QVæſijt nuper è Dionyſio cognato meo quiſpiam, quos ille in ſtultorum nauigio prima ſede putaret honorādos? Hęſit non-nihil Dionyſius ad ſubitam quæſtionem, &; res hæc, inquit, multæ cogitationis eſt. At tu luce craſtina redi, & reſponſum à me auferes: interim ego ſenatū in animum aduocabo, vt ſuis momentis quæſtio tam ſeria ponderetur. Redijt alter poſtero mane, &; an reſponſum, inquit, reperiſti meæ quæſtioni? Cui meus cognatus: Reperi, ait, & vt ſcias ſecreta æſtimatione rem probè penſiculaui, demum hoc ſtatui: In ſtultorum triremi primos omnino videri aut primis proximos, qui à veſtium luxu magnum ſibi ornamentum crederent accedere. Cumque alter eiuſmodi reſponſionis rationem ſibi non liquere dixiſſet, ſubiecit cognatus meus: tu ergo vide quid fieri dementius poſſit, quàm operimenta, quæ dedecoris noſtri & infamiæ, à primis parentibus contractæ, certa ſunt indicia, in laudem & ornatum velle trahere! niſi vero tu dicas nebulonem numellis, aut furem ornari fune: Addo: cum à lapſu protoplaſti, libido & omnis generis fœdæ concupiſcentiæ in membris noſtris iam antè nimium quantum exardeſcant, nos infami huic incendio pabulum inſuper ſufficimus, & ardenti camino prælargè oleum affundimus; colimus & comimus nos, & ſic cultos comptoſque mutuis aſpectibus propinamus; vt ſi fortè ſopita dormiat laſciuia, ad has illecebras reuiuiſcat. Memini, etſi nondum ſenex, cum non tantum corpora, ſed & veſtes ipſæ honeſtiſſimè tegerentur: Viri ſuas promiſſiore nigro pallio, ſuas matronæ nigra & per totum corpus defluente pallâ tegebant. At nunc tantum abeſt vt veſtes tegantur, vt pęnè etiam detegantur corpora, & initium alicubi iam factum eſt, ritu plane non Germano, ſed extero & inuerecundo. Non ſatis eſt pompaticæ oſtentationis curioſitatem omnem oculis ingerere, iam etiam, quæ olim velata, nudamus,

& paulla-

& paullatim pectus aperimus. quod quid aliud eſt quàm pudicitiam aperto Marte oppugnare? Quid hoc aliud quam irritare cupiditates hominum iam ante incitatas? an non hoc nobile ſpecimen eſt flagitioſæ ſtultitiæ, & quæ primas mereatur? Quicquid dicas; hæc in veſte lenocinia non ſunt pudoris tegumenta, ſed irritamenta libidinis. Luculenta hæc eſt & manifeſtaria inſania: ad mortem damnati ſumus omnes, capitis ſupplicium nemini non impendet, ex quo natus eſt: iam ducimur, in via iam ſumus ad ſupremum exitum, & tamen etiamnum de curioſiore cultu ſoliciti ſumus! Et quàm illud ſolere ſed grandis ſtultitia eſt, domum, quæ iam vitium facit & ruinas minatur, foris magno ſumptu depingere, intus nil opitulari ruituræ. Quid corpus, ruinoſum hoc tugurium tam exquiſito veſtium nitore, tot pigmentis obducimus? iam ad ruinam inclinat; breui abijcietur in tumbam, terra obruendum. Cyprianus obiecturo hic occurrens: At locupletem, inquit, te dicis & diuitem; & vtendum putas ijs quæ poſſidere te Deus voluit. vtere, ſed ad res ſalutares: vtere, ſed ad bonas artes: vtere, ſed ad illa quę Deus præcepit, que Dominus oſtendit. Diuitem te ſentiant indigentes. Patrimonium tuum Deo fœnera, Chriſtum ciba; commenda illic theſauros tuos, vbi fur nullus effodiat, quo nullus inſidians graſſator irrumpat *a*.

a *Cypr. l. de diſcipl. & hab. virg.*

§. II.

VIx credi poteſt, quantum poſt Apoſtolos viri doctiſſimi, Apoſtolorum imitatores laborarint, vt Chriſtianos quà cultum corporis, in modeſtię officio continerent, pręſertim cum idololatriæ in eos qui neglectioris, habitus erant, variè iocarentur & dicteria ſpargerent, vti diuus Hieronymus commemorat, cuius verba hæc ſunt: Si tunica non canduerit, ſtatim illud è triuio: Impoſtor, aut Græcus eſt *a*. Laborandum ergo fuit ne Chriſtiani vitandi; his conuicijs, corpus potius excolerent quam mores. Hinc Tertullianus de cultu feminarum, Cyprianus de habitu virginum ſcripſit. Hinc Ambroſius, Hieronymus alijque complures ad hanc ipſam in cultu corporis modeſtiam grauiter cohortati ſunt. Sed ante hos omnes Iuſtinus martyr iam olim in eas declamat, quæ arte doloſa tentaret quod feminis Chriſtianis eſſet interdictum, atque has ita obiurgat: Vſu venit quibuſdam ſeipſas fallentibus, vt cum apertè vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie, inclinata deſpicientes de ſeipſis iudicant, an aduerſus caſtitatem belligerare poſſint *b*. E quibus facile eſt ſcire, Chriſtianas pudicas feminas nec ſpeculo quidem licenter vti ſolitas, cum eę, quas Iuſtinus perſtringit, legem eluderent arte. Nec diſſentit Tertullianus, qui eas pudicitiæ nudinatrices nominat (ſupra expoſui) quæ conſilium formæ à ſpeculo petunt *c*. Et quæſo quid Numinis & naturæ ordinem inuertimus? Cur ſeruum ornamus, ad ſpeculum commimus, & delicijs paſcimus, dum herus & Imperator fœda macie tabeſcit? Bernardo, magna abuſio eſt, & nimis magna dominam ancillari, & ancillam dominari. Apud Romanos olim ſtati dies Saturnalium erant, quibus per ludum & iocum, ius herile ſerui occupabant: At nos Chriſtiani Saturnalia totis annis agimus, & corpus mancipium, ſupra dominum, extollimus, vt & de nobis verum ſit, quod Eccleſiaſtes notans: Vidi ſeruos, inquit, in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos *d*. Incredibile dictu eſt quàm acri pœnitentiæ ſtudio, quantis oculorum fontibus, illud viduarum decus Romana Paula, hanc in ſe culpam expugnarit. monita namque, parceret oculis, néve illos effleret, reſpondit: Turpanda eſt facies, quam contra Dei præceptum purpuriſſo, & ceruſſa, & ſtibio ſæpe depinxit; affligendum eſt corpus, quod multis vacauit delicijs; longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu; mollia linteamina, & ſerica, & pretioſa, aſperitate cilicij commutanda; quæ viro & ſæculo placui, nunc Chriſto placere contendo. *e*.

Eiuſdem animi fuit Edildrida Anglorum regis filia. Hęc, extrema ætate ſacrarum virginum antiſtita, è colli tumore magnos dolores capiebat, quos non tantum moderatè & placidè, ſed & egregia animi alacritate & voluntate ſumma tolerans, dicere ſolebat: Rectè omnino mecum agitur, rectiſſimè; quibus mēbris delinquimus, his punimur. Memini me iuuenculam ſuperuacua monilium pōdera geſtaſſe col-

ſtaſſe collo, iure igitur pœnas expendit ſui peccati collum. Tuum hoc, ô mi Deus, beneficium auſterum quidem eſt, ſed ſaluberrimum: Animi pharmaca ſunt, tua, mi IESV, vulnera: his plagis docemur modeſtiam.

a *Hier. ad Marcell. epiſt.* 38.
b *Iuſt. ad Seren. de vit. Chriſt.*
c *Tertul. de cult. fem. c.* 8. *lib. de virg. violand. cap.* 12.
d *Eccleſ. c.* 10. *v.* 7.
e *Hier. in epitaph. S. Paulæ.*

§. III.

THomas Morus, ſidus illud Anglicum, ille ſupremus regis Henrici Cancellarius, tanto maiorem meretur laudẽ, quanto minorem ipſe curam ſui corporis geſſit. Sileo, in menſa eum vno tantum cibi genere, quod vt plurimum bubula caro fuerat, veſci ſolitum. Veſtis ei ſimplex, & tunc ſolum ſerica, cum publici magiſtratus officium cogeret. Vna eademque ſemper vtebatur, niſi cum famulus mutandam moneret diceretque: here hodie curiam ingredimur; paullo melior veſtis ſumenda. Ita herilis habitus arbitrium omne penes famulum erat, qui calceos, caligas, aliaque in hunc vſum neceſſaria prçſtinabat. Hunc ea de cauſſa *tutorem* ſuum ſolebat vocare Morus, cumque die aliquo calceis admodũ attritis & pænè pertuſis prodiret, monitus eſt, veteres ſoleas nouis emutaret: Et tu, inquit, meum tutorem roga, alios mihi emat *a*. Denique in his quę corporis curam cultumque attinebant, maluit vir illuſtriſſimus, religioſorum hominum more, alienis imperijs parere, quàm ſuo nutu agere, ſiue vt animus excelſiſſimus ad hæc tam minuta non deuocaretur, ſiue vt principem hominis Chriſtiani virtutem, ſubmiſſionem & modeſtiam inſignius in ſe exprimeret. Verè, nuſquam in minore pompa magnæ virtutes, quam hic habitarunt. Saxoniæ Dux Guilielmus, honeſti habitus amantiſſimus; in aulica familia hominem habuit vetuſtæ ſtirpis, ſed mentis vanæ, & qui nouitio ritu, prout nunc ferè mos eſt, veſtem gerebat. Hunc affatus princeps: quæſo te, inquit, ne recuſes mihi gratificati: ſartorem adi, & ex optimo panno veſtiri te iube meo ſumptu, ſed more meo, & ſciſſas has veſtes depone. At ille aliquantulum præceps & bilioſus: & cur, inquit, illuſtriſſime princeps, nõ meo me arbitrio veſtiã? Et cur, ſubiungit dux, non meo te arbitrio aulâ ſubmoueam: Atque mox miſſione data, alium ſibi dominum iuſſus eſt quærere. Non iniquum imperium, & ad priſci æui modeſtiam attemperatum. Certè & Lacedæmonij hoſpitem Mileſium, in veſtitu ſumptuoſiorem, quam pro Spartana conſuetudine, iuſſerunt ciuitate excedere, & domi ſuæ, aut vbidemum vellet, modò extra vrbem ſuam, Mileſiam exercere. Auguſtus etiam Cęſar habitum veſtitumque priſtinum reducere ſtuduit. At viſa pro concione pullatorum tuba, indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum dominus gentemque togatam! Itaque negotium ædilibus dedit, ne quem poſthac paterentur in foro circove niſi poſitis lacernis, togatum conſiſtere. Optima pudicitiæ cuſtodia, veſtitus honeſtas.

Epictetus, philoſophorum longè clariſſimus, & pænè dixerim, Chriſtianus eleganter prorſus cum iuuene confabulatus: O adoleſcens, inquit, quem vis pulchrum facere, Cognoſce prius quis ſis: ac tum te ornato. Homo es, hoc eſt animal mortale, quod viſis cum ratione vtitur. Ratio vero quid eſt: quod naturæ ſit congruenter ac perfecte. quid ergo eximium habes? Animal? Non. Mortale? Non. Vti viſis? Non. Rationem habes eximiam, hanc ornato & expolito; comam vero relinquito ei qui illam finxit, vt ipſe voluit. *Et ad capitis finem.* Sed vide quid Socrates dicat omnium pulcherrimo & elegantiſſimo Alcibiadi: Dato, inquit, operam vt formoſus ſis, Quid ei dicit: finge comam tuam, veſti tuæ nitorem adde? Abſit. Sed ornato voluntatem tuam, malas opiniones abijce *b*. In hanc Epicteti ſentẽtiam præclare dixit Iulianus Imperator: Turpe eſſe ſapienti, cum animum habeat, captare laudes ex corpore. Quod ſi tantopere ſericum, pigmenta, byſſum, purpuram amemus, Tertullianum ſequamur, qui, quâ ratione hæc in laudem venire poſſint, ingenuè docens: Veſtite, inquit, vos ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis, purpura pudicitię, taliter pigmetãti Deum habebitis amatorem. Nec eſt quod quis addubitet nitidas & numeroſas veſtes, ad animi profectum & ad cultum virtutis parum facere. Certum eſt enim

vani-

vanitatis aut infirmitatis argumentum, *pluribus indigere.* Prorſus ad viuendum velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. *c.* Cui pulchrum eſt corpus, & anima mala, bonam habet nauim, ſed malum gubernatorem.

a *Th. Staplet. in vitâ illius c. 6.*
b *Epict. lib. 3. diſſert. c. 1.*
c *Madaur. lib. 1. Apol.*

§. IV.

SEd vitijs facilè fucũ inuenimus, vel quod peius eſt, ea quoque importuno patrocinio tueri non dubitamus. Paſſim reſponderi audias, diues ſum, nobilis ſum, in magiſtratu ſum; ſponſus, conuiua, paranymphus ſum, ſum iuuenis. Quiſquis demum ſis, mi iuuenis, homo es, lutum es; & ad te mihi nunc potiſſimum ſermo, nec indignaberis, ſi cum priſco pedeſtri Satyrico *a* pauca ex te quæram: Dic quæſo, quò ſpectant flexæ pectine comę? melius flectitur peruicacià? quo facies medicamine attrita? animus magis indiget: quò crines in fronte refugi, & in altum erecti? mens erigitur rectius: quid facit gemma in articulo? ſi neſcis, in ſcriptis pulchriores ſunt gemmæ quàm in digitis: quid tot faſciæ pedes implicant? facilius ferrent ſuum truncum abſque his impedimentis. Aſpice mihi mendiculum diſparibus & malè conſarcinatis centunculis ſemiamictum, & purulentam manum ad excipiendam ſtipem porrigentem. ſquallent horrentque comæ, ſine nitore vultus eſt, extant nuda & ſole peruſta membra; an ideo illum ex hominum cætu exturbabis, velut extremum buſti cadauer, velut primum vitæ dedecus, & ſolum Orci faſtidium? Flecte oculos ad longa retro ſęcula; primus homo inueſtis & nudus ſtetit ſuo figulo, imò nudus non fuit, nam ſatis tectus eſt quem tegit innocentia. deinde ſit nudus qui in ponte mendicat, an neſcis tales nec à decem quidem palæſtritis ſpoliari poſſe, & ſæpe tantò minus vitiorum habere, quantò minus numorum. Adde, pares omnes naſci, pares mori, licet quod temporis intercurrit, in illis purpura fulgeat, gemma niteat, aurum ſplendeat, alios vix trita tegat lacerna. Nemo tamen tam nudus fuit, tam vilibus tectus, quam cum naſceretur; illud momentum æquauit omnes de morte quid dicam? Omnium idem exitus & idem domicilium. Corpus hoc ſub quacunque purpura ſudauerit, areſcet in puluerem; ſub quacunque gemma ſuſpirauerit, tenuabitur in cinerem; ſub quocunque odore fragrauerit, in nidorem putoremque laxabitur. Nunc ergo beatos cenſebis illos qui gemma bibunt, qui in oſtro dormiunt, in argentea ſponda recumbunt, qui manus auro, ceruicem monilibus onerant, qui delectantur catenis & vinculis, dummodo auro ligentur; nec putant onera eſſe ſi pretioſa ſint; neque vincula eſſe putant, ſi in his theſauri coruſcent: Apud quos & gemmæ ſua habent pondera, & veſtes ſua habent frigora; qui in gemmis ſudant, in ſericis algent: hos tu beatos dixeris? nil horum exterret mortem. tam certa manu hos rapit, quàm infimæ fortunæ mendiculos. Mors nec blandiri didicit, nec blanditias admittere.

a *Arbitro.*

§. V.

I, Nunc, conuerte calamiſtro crines, vultum vnguentis enubila, byſſinis & hyacinthinis leni corpus amici, ventos balſaminos poſt te trahe, & quaqua incedis, vias imple, idem tamen gurguſtiolum ſortieris, quod hominum poſtremiſſimi. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum *a.* Specus ſubterranea, ad corporis modulum anguſtiſſima, breui tum palatium erit. Et ſciſne, mi iuuenis, quam beſtiam ita colas comaſque, cum corpus colis comiſque? qualem in oculis vix feras, fœdum ſerpentem. Nam audi Plutarchum & Plinium, quorum iſte affirmatè docet è medulla quę tergi ſpina clauditur in homine, ſerpentem enaſci. Attende ſis caput integrum è Plinio recitabo. GER. Modo non longum ſit. POL. En iterum dolo te cepi. Hæc noſtra legendi & audiendi patientia eſt; ſæpe nauſeamus, & damnamus antequam audire vel legere incipiamus. GER Audio, mi Polychroni, audio tu tantum recita. POL. Vix ſunt viginti voculæ; ſic Plinius loquitur *b.* Anguem ex medulla hominis ſpinæ gigni accepimus à multis. pleraque enim occulta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere, Hoc totum caput eſt, & dinum ſcitu. Plutarchus vero in vita Cleomenis hæc habet: Cum comperiſſet Ptolemæus, Cleomenem ſua ipſius violenta manu trucidatum, cadauer detracta pelle in crucem ſuſtolli iuſſit, & cum cura cuſtodiri. Ponuntur

aliquot dies in hac cuſtodia, animaduertunt tandem milites circa ſuſpenſi caput, miræ magnitudinis ſerpentem repere, & ſaginam ſibi ex adeſis artubus inſtruere. Inceſſit regi Ptolemæo trepidatio, & cum ea quoque ſuperſtitio, ne fortaſſis innocentem & humana ſorte maiorem in furcam extulerit, Alexandrini quoque ad ſupplicij locum confluunt, & viperam illam per cadaueris caulas (vt loquitur Lucretius) liberè vagantem, curioſè ſpectant Cleomenem heroem appellant, & Deorum filium. ſed erepta illis hæc mens eſt ab eruditis aliquot viris, qui liquido docuerunt, è putreſcente boue apes. ex equa veſpas, ex aſino ſcarabæos, ex hominis medulla ſerpentes progigni. En, quantos theſauros veſtes contegant, an non merito pretioſæ ſint, quæ ſemen tam pretioſum, nempe viperinum conuelant. Plutarcho & Plinio fidem vix negabis: ſed alium do teſtem & recentiorem.

a *Pſal.* 48. *v.* 12.
b *Plin. l.* 10. *c.* 66.

§. VI.

FVit hoc noſtro æuo nobiliſſimus iuuenis, & qui Hyacinthus aliquis, aut Damocles haberi poterat, ob eximiam oris venuſtatem. At cum moriendum eſt, eximius nullus eſt; neque ille iuuenum formoſiſſimus cæcum furorem mortis tam eleganti & luculento vultu à ſe abſtinuit; moriendum fuit. Hic locus induciarum nullus eſt. Venit ergo ad extrema in ipſo ætatis flore, & dum naſceretur hæc roſa, conſenuit. Adſunt cognati, lectum ſepiunt, diuerſa plorant, precantur multa, illud tamen maximè, vti poſteris vultus ſui vel ſic exhauſti & palleſcentis effigiem velit non inuidere. ita rogant omnes, hoc ſibi monimentum relinquere non grauetur.

Surdus eſt æger ad has preces (vti olim ad ſimiles fuiſſe dicitur Ageſilaus) hoc ſolum illis annuit, vt poſtquam pluſculos dies cum matre ſua Terra fuerit, ſepulchrum aperirent, & eam quam tum reperient formam, penicillo excipi ac depingi curarent. Maluiſſent equidem cognati obſecrationem ſuam non repudiari, pondus tamen & momentum habuit apud illos hæc iuuenis iuſſio quia extrema. Faciunt ergo vt iuſſit, extinctum terræ inhumant, certoſque dies, vti edixerat, expectant. Tandem vrnam pandunt; ſed heu quam fœdè mutatum offendunt! Illam paullo ante venuſtiſſimam faciem certatim vermes lacerant, diaphragmta ſeu dorſi ſpinam aliquot ſerpentes occupant; macellum dixiſſes è quo carnes emerent eſurientes colubri. Horrent conſanguinei tanquam ad reuelatã Perſei parmam, & pœnè lapideo frigore obrigeſcunt, nec iam vel oculis, vel naribus viciniores eſſe ſuſtinent, & quia id morienti datis dextris promiſerant, fidem verentur fallere. Pictorem ergo adducunt qui iuuenem non iuuenem ſed ſepulchralem laruam depingat. Extat adhuc hodie in illuſtri Germaniæ loco lacrimanda hæc effigies, quæ vt ætatem ferret, ſaxo etiam inciſa eſt.

Etiamnum dubitamus, cui impendamus ſeruitium & cultum, cum corpus colimus? Sed amor corporis ad illam ſubinde dementiam excreſcit, vt malius perire, quam non ſeruire corpori. Et vt lignum occulta teredo conſumit, ſic animum vitiat paullatim & exedit ignaua & ſe vnam contemplans luxuries. Hinc ad inſaniam concupiſcimus, quidquid corpori placet. Apud pleroſque tandem piaculi loco eſt, corpori non in omnibus obſequi.

Sed antequam tertiam hanc veſperam claudamus, alter in alterius ſinum, Gerarde, ſuauiter & candide rem magnam confabulemur.

Ecquis eſt hodie, obſecro, qui cum inſanientibus, non dico, inſaniat, ſed non inſanierit aliquando: Contemplare mihi hominem nõ exquiſitiſſime cultum, quantum tamen etiam iſte in cultu exhibet inaniarum? Vide pileum è pilo canis Pontici, vnà cum pilei cingulo ſexcenties iam mutato: vide comam curioſè ſtructam, barbam in peregrinos ritus attonſam, neque hic tamen vlla conſtantia, collare, oculorum fabula, innumeris gaudet mutationibus, hoc ſolo venuſtum, quod nunquam idem, quod varium ſemper & mutabile: thorax ſuam patriam ignorat, nam in pluribus prouincijs domi eſt: caligæ toties in nouã formam tranſeunt, quoties hero ſuo delirare lubet. Et quid tibi, quæſo, de ligulis videtur, quarum totus exercitus caligis illudit mira ridiculæ elegantiæ vanitate Ligularum harũ ea lex eſt, vt ſolutæ caligis inuolitent, non abſtrictæ. An hos tales, non dicas pueros, ſolutis ligulis iam paratos, ad excipiendam betulam? Alicubi his caligarum ligulis præfigunt aurum, vt fures eſcam habeant cui inſidientur;

ſidientur: tintinnabula ijs commodiſſimè appenderentur, ad conuocandos ſpectatores. Gerarde, fateor, improbum votum hic mentem ſubit. Velim vrbes illas plenas eſſe furibus, ſed qui tantum has auro armatas ligulas, & ſi quid harum nugarum eſt, dextrè præſcindant, arriſuro vtique Mercurio. Sed poſt caligas tot ligulis non ligatas, ſed pænè ad volatum paratas, etiam periſcelides inſpice, quę modo ante genu dependunt, iam ad latus, iam etiam ponè genua in globum aſtringuntur. De calceis nihil habeo dicere, cum pęnè nullus illorum amplius ſit vſus, niſi inter pauperrimam plebem. Iam cothurnos gerunt viri feminæque. Ignotum tibi eſſe haud poteſt nouum calceamenti genus, vtrinque liberaliter feneſtratum, & baſi ligneola ſuffultum. Ita cothurnati iam incedimus, & calceos caprinos oſtentamus. Non abſurdè, hiſtriones & mimos nos dixeris, ad agendam in ſcenâ fabulam conductos. Ecquis non hodie, aut Heraclitum induat oculis iugi fonte rorantibus, aut Democritus fiat petulanti ſplene cachinno? adeo multum ridiculi, multum & laſciui habet veſtitus noſter.

In feminarum comptu res infinitæ obſeruationis eſt. Ambitioſæ ligulæ etiam per illarum capita iam ſerpunt, ſed adſtrictæ. Cetera quis narret? Illud cui riſum non moueat? Olim collaria largius excurrentia filis ferreis aut argenteis fulciebantur, iam neſcio quis ſericus paries à ceruice in obliquum ſeſe attollit; iam collo geruntur propugnacula, quibus ſtructiſſimum collare quieta ſtatione recumbat.

Hoc tam multiplex luxus choragium innumera infert damna, vt iam demonſtrauimus *a*. Rem hic in compendium conferam. Veſtitus ad huius æui mollitiem factus, Caſtimoniam, Tempus, Pecuniam occultis, ſed maximis viribus ſuffuratur, & vbique ſpargit nequitiæ ſemina. De Caſtimonia res in aperto eſt: ad libidinem ſæpe potentiùs inuitat petulantia adſcititiæ polituræ, quam præſtantia formæ; imo hæc ſine illa quandoque ſpernitur. ita laſciuiæ negotium maxime agit oculis blandiens veſtitus. De Tempore quid controuerſi? Ille omnium minime temporis parcus eſt, qui ſui corporis ſeruus eſt. Horæ integræ in otioſiſſimos hos labores inſumuntur, nec id in damno ponitur, quod longe damnoſiſſimum eſt. Quiſquis horam aufert vel vnicam, nil dignúm tanto impendio redditurus eſt. Pecuniam varijs meatibus illic diffluere, vbi veſtium luxus in pretio eſt, nemo non experitur. Mihi nuper maximæ vrbis patricius, ingenue faſſus eſt, ſe ſuoſque ciues occulta ſed ambitioſa paupertate incredibiliter laborare, atque ſi cui ciuium etiam primariorum mille antea floreni fuiſſent, iam nec centenos ſupereſſe. Hic ego interpellans. Quo ergo, inquam, omne aurum diffluit. Non in menſas primas, nec ſecundas, reſpondit ille, ſed in arcas veſtiarias: quamquam & conuiuia apud nos olim & rariora fuerint, & frugaliora. Tanti eſt VESTIRI. Hęc noſtra eſt patientia; ne luxus decreſcat, patimur decreſcere diuitias.

Sed num ſcire cupis, Gerarde, quid Chriſtianos Hieroſolymis, quibus olim potiebantur, eiecerit? Compendio dicam. Princeps Saracenus admiraldum vocant, in Chriſtianos humaniſſimus, Canonico Traiectenſi Guilielmo quondam narrauit, Chriſtianorum leges inde ſibi notas, quod puer educatus eſſet Hieroſolymis, in ea tamen vrbe mores tunc viguiſſe corruptiſſimos: Gulæ & Luxuriæ cognatis vitijs neminem non deditum: veſtitus vero inſolentiam fuiſſe tantam, vt verbis æquari vix poſſit, tam variè & forma, & colore, & pretio exorbitatum. Quantam iſtud me offenderit, aiebat, veſtes meæ pro me dicent. Eæ profecto nec auro nec ſerico virgatæ, ſine plicis, ſine artificioſis ſuturis, nihil curioſitatis aut artis præferebant. Addidit: Ecce, hęc illa ſunt vitia, ob quę Deus Palæſtinam Chriſtianis denuò ereptam alijs cōmiſerit. Ita nos non tam noſtris viribus vos illinc eiecimus, quā veſtris vitijs. Hęc Canonicus ille Traiectenſis Guilielmus, qui poſtea ſacrę Ciſtercienſium familiæ ſe adiunxit, fideli narratione aperuit *b*.

En, Gerarde, etiā ab hoſtibus noſtris ſapere docemur, modo ſint qui diſcere non recuſent. At nos, poſt clades etiam noſtras, cladium cauſſas amamus, tam altè nobis hæret inepta & miſera vanitas. Pedi ligneo in aurea crepida, vt verbum eſt, ſimillimi ſumus.

Fuit in Aſia vir opulentus, cui calamitoſo caſu, cum per niues iter faceret, putrefactus frigore vterque pes deperijt. Ille tam miſerabilem fortunam expertus, vt infelicitatem

ſuam ſolaretur, mutilo corpori aptauit pedes ligneos, quos & calceis texit; ipſe famulis innixus, nouo ſed ægro inceſſu ſeſe inferebat. Vbi hoc inſuper ridiculum commiſcebatur, vt crepidas pulcherrimas ſemper & nouas haberet, quibus ſcilicet ſpecioſam faceret miſeriam ſuam *c*. O nobilem compoſitionem! *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Iſtud nos feliciſſime æmulamur: Miſeriarum, vitiorum, ignorantiam ſcatemus, clauda mente & ſenſibus ficulneis ſumus, plane *pedes lignei*: veſtibus tamen, ſupellectile, libris, ac ædibus ſpecioſis ſtudemus enitere. Nimirum, vt magis conſpicua ſit noſtra inſania, & miſeria ſpecioſior, libet cum ratione inſanire. Ita humanę ſtultitię prę clarum ſtat trophæum & ſymbolum, *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* quid tu ad hęc Gerarde.

a *Proximo c.* 10. b *Fuſe narrat Cæſarius Heiſterbach. l. 4. de mirac. c.* 15.
c *Lucianus aduerſus indoctos.*

§. VII.

GER. Tot ictus infers, Polychroni, vt vel ſuperbiſſimam quercum deieceris. Tam à me quam ab alijs emēdationem ſpera. POL. Si modo ſperare liceat conſtantem. Mores noſtros noſti; Apriles dies imitamur, quorum ſæpe ſerenus ortus, occaſus pluuius; id iam ſupra demonſtrauimus, de Conſcientiæ & Cælitum cultu. Sed omnibus horis dicendum eſt, quod nunquam ſatis dici poteſt. Nimium flexibiles ſunt hominum voluntates, inſtabiles nimium mobileſque. Leuiter incipimus, varie imus, inconſtanter progredimur, diſſimiliter finimus. Volaticus eſt, ſæpe conatus noſter, qui à ſeipſo breui deſciſcit. Itaque aſſiduiſſimè ingerendum nobis eſt illud: CONSTANTER.

Fons eſt in Idumæa, vt refert Iſidorus, qui ter in anno mutat colorem. Parum eſt hoc noſtræ inconſtantiæ; ter in hebdomade, ſubinde ter in die ſincerum Virtutis colorem mutamus, ſicut lacus ille qui apud Troglodytas eſſe dicitur, ob maleficam vim inſanus appellatus. Hic ter de die fit amarus ſalſuſque, ac deinde dulcis, totieſque noctu etiam mutat, ſcatetque albis ſerpentibus vicenum cubitorum *a*. Ab huius aquæ genio non multum diſſident mores noſtri, qui tam inæquabili motu feruntur, vt iam blandi, iam aſperi; aliquando profuſi, mox ſordidi ſimus; iam vehementer amemus, iam ſupra modum oderimus, nunc ſanctimoniam induamus, iam toti prolabamur in vitium: omnis dies, omnis hora nos mutat. Sed non eſt quod huius rei culpam aut diabolo impingamus, aut Mundo. Neminis alterius vitio mali ſumus, ſed noſtro. Illud Spartani dictum mihi etiam nunc ſemper in animo hęret; Athenienſes ſcire equidem quæ recta eſſent, ſed nolle facere. Athenienſium nos prorſus ſimilimi ſumus, quæ agenda ſint, exactè ſcimus, ſed agere ea nolumus: Noluit intelligere vt bene ageret *b*. Ignorantiam culpæ prætexere non poſſumus, cum ignorantia voluntaria laboremus: voluntariè ignorat, qui diſcenda diſcere non curat aut ſi quæ rectè didicit, didiciſſe malè diſſimulat. Atque his quidem decretum eſt non bene agere, ſed modo hunc, modo illum voluntatis impetum ſequi Vt Chamæleon; quoniam aura (vt aiunt) non cibo veſcitur, hianti ſemper eſt ore: ſic illi variarum cupiditatum vento inflantur; hoc volunt, hoc nolunt; hoc hodie ſpernunt, cras appetunt; & vt rami aut tigilla quæ fluminibus innatant, temerè impingunt in hanc illamue partem: ita nos variè fluctuamus, & ſæpe nec icti ſapimus, vel beſtijs magis excordes. Memini me legere, *c* viro nobili in aulâ VVirtenbergenſi canem fuiſſe, qui vbi vel ſemel tantum ab aulicis canibus male acceptus eſt, iniuriæ damnique memor, deinceps herum ſuum ad veſtibulum tantum arcis aulicæ comitatus eſt, & mox domum ſe recepit in tutum. Obſeruauit dominus ſui canis tam circumſpectum obſequium, &: vere, inquit, meus canis plus me ſapit: ego in aulâ toties peſſimè habitus, in dies tamen vſque redeo.

Et nos quoque, moniti toties, rogati, caſtigati toties in eaſdem iterum culpas impingimus, frequenter grauius quam antè, *&* *mentitur iniquitas ſibi* d. Ita fit ſubinde vt ad aliquam habitus ſobrietatem nos componamus, corporique detrahamus ſuperflua. Et quādiu hoc dum nos pœniteat fuiſſe hac in re ſobrios & frugales. tunc autem eiuſcemodi pœnitentiæ obnoxij ſumus, cum videmus alijs non eandem in veſte modeſtiam placere, cum veremur ne minus opulenti, aut parci ſordidique habeamur. Sic noſtra probitas ad aliorum oculos ſe fingit, ad ſermones aliorum huc illuc ſe vertit, & quod erat, eſſe deſinit, ſic modo palliati, modo togati, modo frugi ſu-

frugi ſumus & graues, modo prodigi & vani; mutamus ſubinde perſonam, & contrariam ei ſumimus quam exuimus; planè multiformes ſumus. Magnam rem puta, vnum hominem agere *e*. Malę mentis indicium eſt hæc fluctuatio, ac inter ſimulationem virtutum, & amorem vitiorum aſſidua iactatio. Vſquequo claudicatis in duas partes (clamat Elias) ſi dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum *f*. Quid ora hominum pauemus, quid mortalium oculos reformidamus, ſi Deus eſt dominus noſter, ſi modeſtia in cultu placet, cur Deum offendere, modeſtiam abijcere non veremur? Diui Bernardi ſoror, hac in re animo fuit planè non femineo. *g* fortiter incœpit, conſtanter perfecit incœpta. Petiuerat illa in colloquium cum fratre admitti; ſed quia comptior erat quam fratris oculis probari poterat, ab aditu monaſterij repellebatur. Hanc illa iniuriam mitius ferens, fratri renunciari iuſſit, ſi delinquentem reijceret, ſaltem admitteret, corrigi volentem. Admiſſa eſt. Hic ei Bernardus grauiſſimis verbis, & in os, illum veſtium luxum & vaniſſimum lenocinium obiecit; Chriſtianæ feminæ non eſſe, corpus breui in putredinem iturum ſic perornare. Profuit illi hæc audiſſe; nec diſtulit ad frugem ſe corrigere: mox pretioſam veſtem, mitras, armillas, monilia, inaures, vittas, ſpeculum, diſcerniculum, anulos gemmas, & omnem mundum exilio damnauit ęterno, iuſſitque Pompam & Voluptatem res ſibi ſuas habere, ipſa Domino deinceps ſeruitura, modeſtiam quam cæpit, hanc & finijt. Non languide ad virtutis difficultatem exurgendum: alacriter incumbendũ eſt inchoatis. Vera modeſtia non tam principium inueniſſe gaudet, quam finem addidiſſe; in extremo actu non corruit, vſque ad *Plaudite* perſiſtit; à carceribus ad metam decurrit.

a *Plin.l.31.c.2.med.* *b* *Pſal.35.v.3.*
c *Io.Manl.tom.8.coll.pag.96.*
d *Pſ.26.v.22.* *e* *Sen.epiſt.120.*
f *3.Reg.cap.18.v.21.* *g* *vita S.Bern l.1 c.7.*

§. VIII.

At nos, ô arundines vento agitatas, ô homines mollibus veſtitos! quibus tunc demũ modeſtia in cultu placere incipit, cum nummi in fundo ſuſpirant, imo ſæpe ne tunc quidem. nã multis ſuauius eſt nomina contrahere, quàm aliquid pompæ veſtium detrahere. O Iordanis accola, ô Ioannes Baptiſta! quam conſtanter rigidiſſimam tui veſtitus modeſtiã, ad vſque vltimum vitæ actum retinuiſti? cameli pellem, non purpura, non ſerico vnquam emutaſti, nec monita ſequimur magiſtri, nec exempla: annis & ſeculis in eadẽ claſſe hęremus, aut ſi paullulum promouimus, mox ad eandẽ recurrimus.

Cleobulus in conuiuio ſeptem ſapientum appoſite narrans apologum: Luna, inquit, à matre petijt, tunicam ſibi ſuiſque annis conuenientem texeret. Cui mater: Et qua ratione id poſſim, ô mea filia, cum te modo grandem & obeſam, modo gracilem & perparuam videam? mutabilitatem eiura, & veſtem à me ſpera. Lunæ nos germani fratres ſumus. & iam decentem in veſte modeſtiam ſapimus, iam pompam & faſtum ſpiramus, frequenter in hoc etiam expiramus. Indubiè, Gerarde, noſti, quem exitum ſortita ſit, nobiliſsima illa Campaniæ Comitiſſa, Maria Ludouici Pij Galliarum regis filia, ſed moribus non perinde ſimilis parenti. Hæc, licet vidua, nihilominus ambitioſiſsimum corporis cultum non deſinebat, dum mors pulſaret fores, & irrueret importuna. Iam ergo moribunda Perſaniæ abbatem acciri iuſsit, cui conſcientiam aperiret. verum cum ille aduenifſet, illa iam è vita diſceſſerat. Neque hic morati famuli; rerum ſuarum quiſque ſatagebat, hic veſtem, hic vaſa; ille culcitras, iſte tapetia diripuit, ſed nec mortuæ parſum eſt. nam infimæ ſortis homo, dominæ ſuæ cadauer lecto euolutum, in terram pronum eiecit, & ſibi linteamina in ſpolium rapuit. Admiſſus demum abbas in defunctæ conclaue, vbi miſerabile hoc ſpectaculum vidit, & corpus illud, cultiſſimum olim, iam malè opertum & abiectum, humi reperit, exclamauit: Venite, cernite nobiliſsimæ Comitiſſę pompam: En, hic rerum humanarum exitus, hæc fides eſt fallacium voluptatum, hanc habent clauſulã, mortalium triumphi. ô vanitas, ô ludibrium *a*! Ita, mi Gerarde, ita qui hodie florent, in autumno ſuo decident, & fortaſsis etiam calcabuntur. Viderit, quem iuuat de carne gloriari.

a *Thom. Cantiprat.l 1.mirac.c.7.*

§. IX.

GER. Licetne interrumpere? huic non abſimilem euentũ nuperrime mihi recitari audij. POL. Dic liberrime. GER. Camberiæ in

prouincia Lugdunenſi, anno milleſimo quingentoſimo octogeſimo ſeptimo, matrona nobilis amœniore cultu, quàm decebat, delectabatur dum viueret. Admonebat eam frequenter ſacerdos, qui ei à confeſſionibus fuit, meliori daret operam ornatui, quo placeret non humanis oculis, ſed Deo. Illa, vt erat ingenio liberiore, ſerium ſermonem familiari ioco eludens, ſolebat rogare corporis colendi curam ſibi relinqueret, aliud nunc æuum, alios eſſe mores: ſciret, & ſibi, animi ſui ſalutem cordi eſſe, quare hoc vnum potius orare, vt in extremo vitę tempore adeſſet morienti. Sacerdos, adfuturum ſe recepit, ſi quidem vllo modo poſſet. Et verò etiam adfuit, ſed illa ſibimet non ſatis aderat, nam morbus miſeræ audiendi vſum abſtulit. ita æquo Dei iudicio factum videtur, vt quę ſalutaria ſacerdotis monita noluit audire cum potuit, nec audire quidem poſſet, cum velle debuit. POL. Igitur, vt audio, mortua eſt ſurda & tacens, ſed nunc etiam viuit exemplo & inclamat imitatores ac imitatrices, vt ſint in cultu moderatiores.

Quin ergo iſta contemnimus, propter quę vulgus inſanit? Satis paruimus corpori, reddamus nos tàdem in diſciplinam Virtuti. Pręclarè Romanus ſapiens: Fateor, inquit, inſitam eſſe nobis corporis noſtri caritatem; fateor nos huius gerere tutelam, nec nego indulgendum illi, ſeruiendum nego. Multis enim ſeruiet qui corpori ſeruit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, ſolicitudinibus onerat, contumelijs obijcit. Et hoc ipſum tam vere quàm ſapienter in hæc verba conſignat: Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt *a*. Et ſicut plerunque quorum corpora in ſaginâ, eorum animi in macie & veterno ſunt, ſic etiam quorum curæ adeo feruent in colendo corpore, horum in ornando animo ſtudium fere nullum eſt. Vt catuli ad venandum inepti ſunt, qui ſaltare & eiuſmodi delicias norunt: ſic ad exercitia magis ſeria & ſacra parũ apti, qui in curioſiore ſui cultu operam ponunt. Simplici cura conſtant neceſſaria; in delicias laboratur: ſed labore non vano tantùm, ſed & noxio.

Dionyſius olim rex Siculus, Archidami filias multi pretij veſte donauit, quas tamen Archidamus modeſtè recuſans aiebat: Vereri ſe ne ſuæ filiæ tam inſolenti amictu turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari quàm ſimplici. Sane vt luxus veſtium animum parum ſobrium arguit, ſic ſpectatores ad libidinem ſuaui fallacia inuitat ac pertrahit. Decet autem vt homo caſtitatis amans & virgo, vndique virgo ſit, nec vlla ex parte ſignificationem det corruptæ mentis. Cur ergo vitijs iam ante in nos graſſantibus ſubſidium feramus, labore tam ſumptuoſo? Optime dixiſſe mihi videtur Muſonius, qui eodem modo vtendum eſſe aiebat veſte, quo armis, nimirum tutando corpori, non oſtentando. Sicut igitur ea optima ſunt arma quæ firmiſſima, non quæ nitidiſſima; ſic optimus eſt amictus, qui corpori commodiſſimus, non qui ſplendidiſſimus, aut qui ſpectantium oculos in ſe rapiat, ſed qui ſeueritatem redoleat, qui pudicitiam teſtetur.

Quid ergo vani agimus, quid corpori, hoſti noſtro ſplendorem quęrimus tot ſumptibus? quid ingenioſi ſumus in perniciem noſtram? Deum culpa offendimus, hominibus exemplo nocemus, egenos ſubſidijs fraudamus, rem familiarem frangimus, tempus pretioſiſſimũ, irrecuperabile dilapidamus. Apage mihi hanc peſtem, ſi aliter placere alijs nequeam, niſi diſpliceam Deo; malo diſplicere omnibus, vt vni placeam Deo Gerarde, ſanctè potius quàm ſcite veſtiri velimus, &, vt Auguſtinus loquitur, *b* non affectemus veſtibus placere, ſed moribus.

Et hæc de cultu *Conſcientiæ, Cælitum, Corporis* dicta ſint. triplex funiculus eſt ruptu difficilis. *c* hæc trias mihi viſa eſt inſeparabilis. Cælitum cultus illic exiguus eſt, vbi nullus eſt cultus conſcientiæ vel animi, & multus corporis. Qui corpus tam ſtudioſe colit, conſcientiam profecto negligit; porro qui conſcientiam ſilueſcẽtem habet & incultam, quomodo colet Cælites? Ergo, mi optime Gerarde, vt non negligamus conſcientiam, minus colamus corpus, & plus Cælites,

a *Sen epiſt.* 14. & 88.
b *In reg. tom.* 1. *fine.*
c *Eccl. c.* 4. *v* 12.

FINIS.

HELIOTROPIVM
SEV
CONFORMATIO
HVMANÆ VOLVNTATIS
CVM DIVINA,

LIBRIS QVINQVE EXPLICATA

CORAM SERENISSIMO VTRIVSQVE
Bauariæ Duce S. R. I. Archidapifero, Elector:

MAXIMILIANO,

Et Sereniſsima coniuge

ELIZABETHA:

EISDEM SERENISSIMIS PRINCIPIBVS
INSCRIPTA ET DEDICATA,

A. R. P.

HIEREMIA DREXELIO,
è Societate IESV.

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS
MAXIMILIANO
S. R. I. ARCHIDAPIFERO ELECTORI;
Et Sereniſſimæ coniugi
ELISABETHÆ
COMITIBVS PALATINIS RHENI, BOIORVM DVCIBVS,
Dominis meis clementiſſimis.

MIRE variant, Sereniſſimi Principes, humani affectus in virtutum ſtudio. Sunt qui vni ſe dedant *Patientiæ*, virtuti ad omnia neceſſariæ. Bene, & ſapienter. Alij *Obedientiam* in ſolium euehunt, eique plurimum iuris eſſe dicunt, in omnem Virtutis comitatum. Non malè & iſti. Sunt qui ſanctioris vitæ fundamentum vocent. *Demiſſionem animi.* Et hi quoque bene: Multi principem Virtutem ſalutant *Iuſtitiam*, Eruditè. Alij Reginam in omnes virtutes faciunt *Charitatem*. Quippe ni optimè? Iam vero qua via virtutum illarum ſingulę ſint adeundæ, ſenſus iterum diuerſi, & pænè innumerę præceptiones. Mihi Demetrius philoſophus, vir illo ęuo magnus, etiamſi maximis comparetur, pręclariſſimè dixiſſe viſus eſt: *Plus prodeſſe, ſi pauca præcepta teneas, ſed illa in promptu tibi, & in vſu ſint, quam ſi multa quidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum.* a Ita prorſus eſt: ecquid opus multis præceptionibus, vbi vná ſufficit? ſubſilire in cælum liceat ex angulo, quid opus tot gradibus.

Hæc mihi cauſſa fuit, Sereniſſimi Duces, quare iam aliquot annis Serenitatum veſtrarum attentiſſimis ad ſacra hęc auribus, nihil æquè quam vnum illud commendarim, VELLE QVOD VVLT DEVS. Sciebam equidem à nemine hoc melius capi, quam ab ijs qui iam pridem id fuiſſent experti.

Sed quia non eadem omnium auditorum mens eſt, nec æque capax: videbatur è re fore, ſi dicta ſcriptis firmarentur. Hoc agit libellus iſte, qui vel ideo etiam ad Serenitates Veſtras properat, vt quod auditores ceteri non potuerunt niſi ſolum noſſe & intelligere è meis verbis, inſuper diſcerent & facere, è tantorum Principum exemplis, atque ita quę verba erant fierent facta.

ctat humanæ voluntatis ad diuinam *Conformatio*, quę ſuauiter docet, præ-

ſtare

ſtare ſe ſemper in vtrumque facilem; omnia & velle cum volente Deo, & cum nolente nolle. In hoc vno pręcepto, diuini atque humani iuris peritia omnis conſiſtit. Hac regula vitæ opera diſtribuenda ſunt: ad hanc legem & agat cuncta, & exigat, qui non perfunctoriam pietatem amat. Vbi hæc ſanctiſſima humanæ diuinæque Voluntatis mixtura eſt, illic indiuiduus ille comitatus eſt omnium virtutum. Plato non vno loco felicitatē definit, *Dei aſſimilationem.* Verba ipſa Platonis, auro digna, viliore hoc liquore ſcribantur: *Mortalem hanc naturam, & hunc inferum locum, Malum circumſtat neceſſario & adhæret. Ideo conandum quam celerrimè hinc illud fugere: fuga autem* DEI ASSIMILATIO, *quatenus poteſt.* *b* Quis autem Deo magis aſſimilatur, quam qui ſuam voluntatem in omnibus ſubijcit diuinæ, iamque nihil minus vult quam quod maximè ſe velle ſentit, in id vnum intentiſſimus ad diuinæ Voluntatis perpendiculum omnia facere. Quiſquis hoc vnum didicit, ſcientiam vtilem ac neceſſariam, omnem conſummauit. Hęc ſcientia inſtruit, quemadmodum ſe quiſque & in dubijs, & in aduerſis & in lætis ſapienter gerat, vt dubia prudenter, aduerſa fortiter, læta moderatè tractet. Cui cum Voluntate Dei bene conuenit, is fortuita omnia contemnit, ſupra omnem metum ſe attollit, animum virtuti conſecrat: & quocumque vocat illa, planum putat, in ſolido ac ſereno ſtat ſemper; quoties vult, cœlo intereſt, nec vnquam eſſe poteſt tam miſer, quin ſuauiſſimè in ſinu Dei reſpiret. Et quemadmodum artifices, ſi ex alicuius rei ſubtilioris intentione oculos defatigent, in publicum prodeunt, & feſſam aciem libera luce & aura delectant: ſic animus in hoc triſti domicilio corporis clauſus, quoties vult, apertum petit, & in diuinę Voluntatis contemplatione requieſcit cum religioſiſſima voluptate: Hæc voluptas ęqualis eſt, intrepida, nunquam ſenſura ſui tædium. Hic ſolida ſecuritas, inconcuſſa fiducia. Ad humani boni ſummam peruenit, qui totus in diuinam Voluntatem tranſijt.

Atque hoc vnicum ſapientiæ præceptum traditur, his quinque libris, quos ad veſtra Sereniſſimi Principes, genua velut ad Clementiæ aram depono. *c* Commiſi ante hac ſereniſſimis manibus, de ÆTERNITATE Conſiderationes. His addenda omnino fuit, Humanarum actionum Amuſſis, RECTA INTENTIO. Hanc ordine ſequi debuit, Humanæ voluntatis cum diuina CONFORMATIO. Humanæ vitæ terminus, eſt *Æternitas.* Ad hunc terminum *Recta Intentio ducit.* At vero *Rectæ intentionis* exactiſſimum exemplar eſt, *Velle quod vult DEVS*, idqne in rebus omnibus. Ita ſuo velut generi ſuę nectendæ erant ſpecies. Et has ſcriptiunculas à verbis, fateor, rudes & impolitas, ſed à re, quam velut digito monſtrant, æſtimandas, Veſtris Serenitatibus omni iure & nomine, libens meritiſſimo conſecro. Nam pænè hoc vnum mihi ſupereſt, *Velle non ingratum mori.* Hoc volo, & tota mente volo, beneficijs quotidianis prouocatus. Ceterum tantę in omnem noſtrum Ordinem beneficentię hic panegyrin ordiri, finis epiſtolæ recuſat. Res in aperto eſt; Noſtrum tot locis viuere, beneficijs veſtris deberi, ô Magni Principes, quibus nunquam eſt dandorum beneficiorum inopia, datorum pœnitentia; qui hanc vnam videmini potentiam ſotiti, PRODESSE.

Inter cetera beneficia rectè numerauero, ſi Serenitates Veſtrę dignētur, & huic libello, ſereniſſimi ſui nominis radios non ſubtrahere. Serenitatibus Veſtris Societatem noſtram vniuerſam, meque vna ſubmiſſimè commendo. Monachij, Die virginis Matris ab Angelo ſalutatæ. Anno à Virginis partu M.D.C.XXVII.

a *Seneca l.7.de benefic.c.1.* b *Plato in Phileto, & alibi.* c *Plin.11.hiſt.c.54.med.*

Serenitatum VV. infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS è Societate IESV.

LECTORI

EN tibi, mi optime Lector, virtutum (audacter dico) omnium fundamẽtum ſolidiſſimum. Heliotropium placuit appellare, nomine huic rei, arbitror, conuenientiſſimo, & maximè proprio. Heliotropium pharmacopolis notiſſima herba, ad omnem ſolis motum tam ſtricta religione caput ſuum circumfert, vt ſolem etiam nubibus obtectum nunquam non aſpiciat; inde ſponſam ſolis nominarunt. Voluntas humana ſi errare nolit, ad omne momentum, & ad vniuerſos nutus diuinæ Voluntatis ita ſe libret, vti ſe ad ſuum ſolem Heliotropium. Et hæc illa inexpugnabilis eſt ſapientia, Hoc firmum & in omnia aduerſa impenetrabile ſcutum, VELLE QVOD VVLT DEVS. Hanc doctrinam de hominis voluntate ad diuinam Conformanda, epitomen omnium ſacrorum voluminum eſſe reor, & omnis ſanctimoniæ compendium. Quiſquis didicit diuinæ Voluntati ſuam ſubiungere, iam tota callet Biblia.

Sed hoc maturè monuerim: in re tam ſeria, voculis non inhærendum. Conformitas humanæ voluntatis cum diuina: Reſignatio ſuimet in diuinum beneplacitum: Vnio volũtatum humanæ ac diuinæ &c. re prorſus eadem ſolo differunt nomine. Veniam da, Lector, & aude non indignari vocibus parum latinis: Animus eſt, cum multis hic loqui, & diuinæ Voluntatis arcanum eruere in lucem, non tegere verborum inuolucris: hæc in remedium animi, non in exercitationem ingenij ſcripta ſunt. Plura quidem è meis in tuas manus perueniſſe credam. Præceſſerunt ÆTERNITATIS Conſiderationes. ZODIACVS Chriſtianus, ſeu ſigna XII. Prædeſtinationis. HOROLOGIVM Tutelaris Angeli. NICETAS, ſeu, Triumphata Incontinentia. TRISMEGISTVS, de Conſcientiæ, Cælitum, Corporis cultu. RECTA INTENTIO, omnium actionum Amuſſis, ſequitur iam. HELIOTROPIVM ſeu CONFORMATIO humanæ voluntatis ad diuinam. Hoc vltimum, priorum omnium, ſed & virtutum vniuerſarum Summam & Compendium putem. Hoc autem is optimè capiet, qui & priora iam viderit. RECTA INTENTIO ducit ad Deum humanæ voluntatis ad diuinam CONFORMATIO (liceat dicere) introducit in cor Dei. Et vide, mi Lector, quam breuis ad beatam Æternitatem, & quam expedita te ducat via! Hic vnis verbulis tota deſcribitur: Velle quod vult Deus. Hoc totum iter eſt, è terra in cælum. Lubet hinc eo aſcendere? hac via peruenitur. Alijs vijs ire poteris, nunquam peruenire. Et quæſo te, ne tibi hæc videantur æquo prolixius dicta. Hic fundamentum iacitur ad omnem virtutem: hic aditus obſtruitur omnibus vitijs. Examina quæ legis, & caput ſapientiæ in iſtis habebis. Hoc iam vnum amicè te monuerim, mi Lector, cũ tibi ęgrè eſt, nec multa lubet legere, id ſaltẽ à te impetres velim; Libri primi caput primum, & libri quinti ſeu vltimi caput vltimum inſpice, dictorumque capitum vel vnam ſolummodo partem die vno perlege, & morbo tuo (penè polliceri auſim) melius erit. Omnia quæ ceteris vidẽtur mala, & mãſueſcent tibi, & in bonum abibunt, ſi didiceris ſuper illa eminere, diuinæ Voluntatis amplexu. Ita mi Lector, Deum audi, audiendus.

LIBER PRIMVS.

DE DIVINÆ VOLVNTATIS COGNITIONE.

CAPVT PRIMVM.

Hypotypoſis omnium quinque librorum: duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei Voluntate prouenire oſtenditur.

Rex Macedo Alexander, cum Darium bello peteret, æſtu & itineris feruore percaleſactus, Cydno amni corpus ſuum immerſit, ſed hebetatis ſubito torpore artubus, expiranti ſimilis in tabernaculum delatus eſt: Huc amicis pariter & medicis admiſſis, melius ſibi forè Rex aiebat, mori ſtrenuè, quam tardè conualeſcere: proinde ſi quid opis aut artis eſſet, ſcirent ſe non tam mortis quam belli remedium quærere. Itaque medici attentiſſimo conſilio ſalutis remedia circumſpiciebant, qui cum ad vnam potionem ſententiam direxiſſent Philippus medicus. Regi puero fidus admodum comes & cuſtos ſalutis datus, non præceps ſed ſtrenuum remedium afferre, potionemque illam ſuis manibus temperaturum, & ea vim morbi leuaturum eſſe promiſit. Inter hęc à Parmenione fidiſſimo purpuratorum, literæ ſuperuenerunt quibus Rex monebatur ne ſalutem ſuam Philippo committeret, mille talentis à Dario eſſe corruptum. Ingentem animo ſollicitudinem literæ incuſſerant regi, & quicquid in vtramque partem aut metus aut ſpes ſubiecerat, ſecreta æſtimatione penſabat. Bibere perſeueraret? vitę periculum terrebat. Damnaret fidem medici? anteactæ vitę fidelitas diſſuadebat. Diu animo in diuerſa verſato, nulli quid ſcriptum eſſet, enunciauit, epiſtolamque ſigillo annuli ſui impreſſam, puluino, cui incumbebat, ſubiecit. Inter has cogitationes biduo abſumpto, illuxit à medico deſtinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat intrauit, Quo viſo, Alexander, leuato corpore in cubitum, epiſtolam à Parmenione miſſam ſiniſtra manu tenēs, accepit dextra poculum, & hauſit interritus? tum epiſtolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conſcientiæ notas in ipſo ore poſſe deprehenderee. Ille epiſtola perlecta, plus indignationis quam pauoris oſtendit, proiectiſque amiculo & literis ante lectum: Rex, inquit, ſemper quidem meus ex te ſpiritus pependit, ſed nunc vero (arbitror) ſacro & venerabili ore trahitur. Crimen quod mihi obiectum eſt, tua ſalus diluet. Laxa paulliſper animum, quem ſollicitudine intempeſtiua amici ſanè fideles, ſed moleſtè ſeduli turbant. Non ſecurum modo hęc vox; ſed

etiam lętum Regem ac plenum bonæ ſpei fecit. Itaque ſi tibi permiſſum eſſet Philippo inquit, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profectò voluiſſes: ſed certiorem quam expertus es ne optaſſes quidem. Hac epiſtola accepta, tamen quod dilueras bibi. Hæc locutus, dextram obtulit Philippo. Vt vero medicamentum ſe diffudit in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit, primo animus vigorem ſuum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperauit: quippe Rex poſt tertium diem, iam ſoſpes in conſpectum militum ſe dedit *a*.

Hinc mihi, Lector, quinque obſeruabis ſedulò.

Primum: Rex Alexander ante omnia noſſe voluit quo pharmaci genere iuuari poſſet. Deinde Philippi medici in ſe fidem non indiligenter expendit, & quem is animum erga ſe gereret, è vultu didicit.

Alterum: Vbi Alexander perſpexit Philippum medicum tam intemerata fide pro ſalute ſua ſollicitum eſſe, omni ſuſpicione poſita medicamentum Philippi manibus temperatum, ſine vlla cunctatione intrepidus hauſit.

Tertium: Pro tam conſtanti erga Phillippum medicum iudicio, digniſſimam mercedem, integram valetudinem intra triduum recepit. Ideo Philippum ſeruatorem ſuum vna ſecum perduxit ad ſtatiua militum, vbi pro ſe quiſque dextram medici amplexus, grates habebat velut præſenti Deo.

Quartum: Quo minus Rex reualeſceret, ingens ſeſe impedimentum obiecit, nec vnum dumtaxat: Literæ fidiſſimi Parmenionis, *b* ſuſpicionem veneni pluribus indicijs ingerebant, & amicorum ſedula quidem ſed vitioſa ſollicitudo plurimum turbabat.

Quintum: Hoc vnicè Regem Alexandrum iuuit, quod ſui medici cum ſolertem ac eruditam prouidentiam, tum ſanctam & incorruptam in ſe fidem agnoſcere non recuſarit, & inde maximam conceperit fiduciam valetudinis recuperandæ, quam etiam recuperauit feliciſſime.

EN, mi Lector, totius ſcriptionis & quinque librorum qui ſequuntur, Hypotypoſin ac ſummã. Nimirum hoc ordine progrediemur, quo Macedonum regem conſanatum diximus. Itaque humanam voluntatem in diuina conſtituendam eſſe, hac via & connexione tractemus.

Primũ erit, oſtendere, qua ratione Voluntas diuina ſit cognoſcenda. Omnium vox & ſenſus eſt: Te mihi prius velim notum, quàm me tibi credam amicum. Alexander ante audit, quid, Philippus medicus velit ac iubeat, quam ipſe medicamentum ſumat. Primum ergo eſt, diuinam voluntatem noſſe.

Primum ab hoc, cum diuina Voluntate ſuam conformare. Cur enim illam ſcrutari aut noſſe volo, ſi amplecti, ſi ſequi non volo. Non cunctatus eſt Alexander, quin idem quod medicus, vellet, traheretque in ſe ore ſuo (quod Pilippus dicebat) ſpiritum ſui medici.

Tertium eſt, proponere, quantæ felicitatis ſit, diuinam Voluntatem non ſolum habere notam, ſed ſuam illi agglutinatam. Non oderat Alexander pharmacum, quia vitam & valetudinem amabat. Certè omnis amaror pharmaci, ſpe valetudinis dulceſcit. Amaritudinis ſubinde aliquid habere videtur Voluntas diuina, ſed illud ſpe ſummi boni ſuperandum eſt.

Quartum erit, impedimenta omnia quæ hanc humanæ voluntatis cum diuina conſenſionem turbant, amouere, voluntatem propriam iugulare, vt amplecti liceat diuinã. Rex Alexander amiciſſimis etiam non credidit, ne fidem negare cogeretur ei qui accuſabatur vt inimicus.

Quinto denique loco, adiumenta illa explicabimus, quæ ad diuinæ humanæque voluntatis concordiam potiſſimum valent: Ea ſunt, diuinæ Prouidentiæ cognitio, & inde concepta in Deũ Fiducia. Perijſſet Alexander, niſi medici doctam ſinceramque prouidentiam agnoſcere, eique fidere voluiſſet.

Hæc ſunt, & in hunc ordinem digeſta, quæ his quinque libris ſumpſimus exponenda, vt humanæ voluntatis cum diuina nexus & certior ſit, & firmior: Nunc ad rem.

a *Curtius lib.* 3 *c.*10. *Arrianus l.* 2. *Iuſtinus l.*11. *Valerius l.*3.*c.*8. *Seneca l.*2.*de Ira c.*23.

b *Matris, ait Seneca.*

§. I.

OMnis doctrinæ, quam Chriſtus tot diuiniſſimis concionibus tradidit, caput hoc fuit, diuinæ Voluntati ſeipſum integre perfectèque in rebus omnibus ac ſingulis conformare.

mare. Hoc Seruator qua verbis qua factis ampliſſimè docuit, & nobis ſemetipſum formam dedit ad imitandum. *a* Ad hanc Domini doctrinam explicatius proponendum, duplex cum Theologis ponimus fundamentum.

Primum: Omnem omnino profectus noſtri rationem, in hac humanæ diuineque Voluntatis Conformatione & concordia conſiſtere, ita vt quo iſta fuerit ſincerior, hoc ille futurus ſit vberior. Omnẽ Chriſtiani hominis perfectionem in *Charitate* ſitam eſſe iam liquet. Volumina diuina teſtimonijs in hanc rem plena ſunt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Hoc eſt maximum & primum mandatum. *b* Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, maior autem horum eſt charitas. *c* Super omnia autem hæc charitatem habete: quod eſt vinculum perfectionis. Finis autem præcepti eſt charitas: *d* Charitatis autem actus longè nobiliſſimus, & aſſiduè inſtaurandus, eſt hæc ipſa cum Dei voluntate conformitas in omnibus. Eadem velle, & eadem nolle, firma eſt amicitia? vox eſt beati Hieronymi & omnium ſapientum.

Alterum fundamentum: Nihil prorſus in Orbe fieri (peccato ſolum ſecluſo) ſine Dei Voluntate, Fortunæ ſeu ridentis ſeu ſæuientis imperium nullum eſt. Hæc idololatrarum ſomnia ſunt, qui humanæ vitæ viciſſitudines à neſcio qua dea diſpenſari fingebant. Auguſtinus irridens: Quomodo ergo, inquit, dea Fortuna aliquando bona eſt, aliquando mala? an fortè quando mala eſt, dea non eſt, ſed in malignum dæmonem conuertitur. *e* Chriſtiana ſapientia fortunam omnem exſibilat, *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt.* Sed hoc ipſum in diuinis paginis teſtatiſſimum, paulo apertius declarandum.

a 2. *Theſſ c.3.v.9.*
b *Matth. c.22.v.37.*
c 1. *Cor.c.11.v.13.& 14.* d 1. *Timoth.c.1.v.5.*
e *Aug.l.4.de Ciuit.c.18.*

§ II.

Omnia mundi mala (peccatum excipimus) à Deo eſſe, hac ratione docent Theologi. In omni peccato duo ſunt. *Culpa & pœna.* Deus eſt auctor pœnæ quæ in peccato eſt, ſed neutiquam culpæ. Ideo ſi demamus culpam, nullum eſt malum pœnę, quod non fiat à Deo, aut ipſi non placeat. Sicut autẽ mala peccati, ſeu, pœnæ, ſic & mala naturæ oriuntur à diuina Voluntate. Naturæ mala vocamus, famem, ſitim, morbos, dolores, &c. quę ſæpiſſimè nihil habent cum peccato commercij. Itaque Deus reipſa, (&, vt in ſcholis loquuntur) refectiuè poſitiuè omnia pœnæ naturæque mala vult, *a* ob iuſtiſſimas cauſſas, ſolum peccatum, ſeu, culpam permittit. Ideò hęc Dei voluntas Permittens, illa Ordinans vocatur. Id igitur omne quod nos malum vocamus, à Dei Voluntate eſt. Ita Theologi. *b* Hoc fundamentum altiſſimè in animo iaciendum, maximi enim refert, probe iſtud capere, idque ſemper perſuaſiſſimum habere, pœnarum & malorum omnium cauſſam primam eſſe Voluntatem diuinam, culpa tamen, vt monuimus, ſemper ſecluſâ. Iacto hoc fundamento ſic concludimus.

Quandoquidem Dei nutu imperioque fit, quidquid fit in Orbe, par eſt vt omnia de manu Dei acceptemus, ſanctiſſimæ illius Voluntati noſtram per omnia, & in omnibus ita cõformantes, vt nihil incertis euentibus, nihil caſui, nihil fortunę adſcribamus: hæc veterum monſtra ſunt, inter Chriſtianos minimè toleranda. Neque fortunæ tantum aut caſui nil aſſignandum, ſed nec negligentię aut induſtriæ humanæ, velut primarię cauſſę. Vanæ ſunt, & ſteriles hæ querelæ: Hoc illud ve ideo mihi euenit, quia hic vel ille me odit, rem malè direxit, ſocordius egit; aliter certè euenturum fuiſſet, ſi mihi beneuolus extitiſſet, negotium hoc cordi habuiſſet, operæ non peperciſſet. Vana & ſtulta eſt hęc philoſophia. Vera ſapiens, & ſancta eſt illa: Dominus fecit hęc omnia. Nam, quod iam monuimus: Bona & mala à Deo ſunt.

a *Intentione ſaltem ſecundaria.*
b *Præcipuè Alexander Peſantius Rom. in part. 1. D.Tho.q.19.ar.9.diſp.1.concl.1. Gabriel Vaſquez tom.1.in 1.2.diſp.129.c.9.nu.32. mihi pag.690.col.2.P. Adamus Tanner quẽ honoris cauſſa nomino Præceptorem obſeruãdum, hic aliquid recte limitans. Malũ ſolius pœnæ, inquit, ſeu naturæ, vult Deus non per ſe, ſed per accidens, quatenus ei bonum aliquod coniungitur to.1.Theolog.Scholaſt.diſp. 2.q.50.dub.1.aſſert.10.*

§. III.

HIc plurimi ſeipſos fallũt ignorantia miſerabili. Hoc enim ſibi perſuadent, ea tantum mala quę à cauſſis naturalibus proueniunt, cuiuſmodi ſunt, Inundationes, terræ motus, agrorum ſterilitas, terrę labes, annoнę charitas, iniuriæ cæli, morborum incommoda, mortes immiti à Deo, cum plerumque hic nullum interueniat peccatum. at vero mala illa, quæ à vitijs & malitia humana trahunt originem, cuiuſmodi ſunt calumniæ, fraudes furta, vexationes, inſidię, iniuriæ rapinæ, oppreſſiones, bella, cædes non eſſe à Deo, nec ab ipſius prouidentia proficiſci, ſed ab hominum nequitia, & peruerſa voluntate illorum, qui hæc talia in alios moliuntur. Hinc illæ voces ſuperioribus annis paſſim iactatæ: Hæc annonæ charitas non eſt à Deo; ab auariſſimis hominibus eſt, à Deo non eſt. Inſanæ ac impię voces, homine Chriſtiano prorſus indignę, & ſub Orcum relegandæ.

Sed vt res ſit dilucidiſſima, exemplo demonſtratur id quod dicimus. Eſt qui alterum bonis omnibus euolutum cupiat: vt hoc nefarium conſilium in opus prodeat, in ædes inimici clam ſubrepit, ignem ſubijcit actutum ex ædibus ſe proripit: domo iam inflammata cum ceteris accurrit, velut incẽdium cum alijs extincturus, ſed longe alius eſt illi animus. Nam ſi occaſio faueat, non flammam compeſcit, ſed prædam ſibi facit, & in rem ſuam ſpolia ſubtrahit incendio. Omnes hæ cogitationes in ſe ſpectatæ, abſque voluntatis peruerſitate, omnes hæ actiones, in genere entis (vt ſcholæ loquũtur) conſideratæ, auctorem habent Deum; Deus hæc facit, vti quęuis alia facit in rebus creatis rationis expertibus. Sicut enim iſtæ nec mouere ſe poſſunt, nec operari ſine Deo, ita nec incendiarius ille aut domum ingredi, aut eadem egredi, aut ignes ſpargere ſine Deo poteſt Nequevero mali ſunt ex ſe hi actus, nam & cum virtute fieri poſſunt, at mala eſt voluntas, peſſimum eſt conſilium quod improbus ille ſecutus eſt. Huius auctor & cauſſa Deus non eſt, quamuis conſilium hoc iniri permiſerit. Potuiſſet enim hoc impedire ſi voluiſſet, quãdoquidem ergo Deus iuſto ſuo iudicio impium illud conſilium non impedit, permiſit. Permiſſionis cauſſas infra dabimus.

§. IV.

EAdem prorſus ratio eſt in alijs quoque peccatis, quod etiam ſub hac imagine magis eluceſcat. Eſt qui claudicet ex accepto vulnere: greſſum hic quidem mollitur, ſed ægrius, nec tã decorè atque ſanus incedit. Cauſſa motus in pede eſt vis impellens naturalis, claudicationis autem cauſſa eſt vulnus, non motrix animæ virtus. Simili plane modo, actionis illius, quam quis peccando exercet, cauſſa eſt Deus; erroris autem & peccati in hoc actu cauſſa eſt liberum arbitrium. Actioni adiumentum ſubminiſtrat Deus non aberrationi; non illi à lege & recta ratione ſeceſſioni.

Quamuis igitur Deus peccati auctor non ſit, nec eſſe poſſit. Mundi ſunt oculi illius ne videat malum, & reſpicere ad iniquitatem non poterit *a* Diligit enim iuſtitiam & odit iniquitatem. *b* Nihilominus exploratiſſimæ veritatis eſt, omne malum pœnæ, à cauſſis ſecundis ſeu rationibus ſeu rationis expertibus profectum, quocunque id modo ac ratione accidat, totum prodire à manu Dei, eiuſque ſuauiſſima diſpoſitione ac prouidentia: Deus eſt, mi bone homo, eſt Deus qui dexteram te percutientis rexit; eſt Deus qui linguam tibi detrahentis mouit; Deus eſt qui vires te impie conculcãti dedit. Ipſe Deus de ſe per Iſaiã hoc faſſus: Ego Dominus, inquit, & non eſt alter formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens hæc omnia *c*. Quàm luculenter hoc ipſum confirmans vates Hebræus Amos: ſi erit; inquit, malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? *d* Perinde ſi dixiſſet, nullum malum eſt quod non faciat Dominus, malum culpæ permittendo, pœnæ malum efficiendo & ordinando.

Ita Deus adulterium & cædem Dauidis regis, per inceſti Abſalonis filij peccatum puniturus: Ecce ego, inquit, ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo &c. Tu enim feciſti abſcondite: Ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in

con-

conſpectu ſolis. *e* Præclariſſime dixit Auguſtinus: Sic Deus per malos erudit bonos. *f* Sic Iuſtitia diuina Regibus impijs, & malis Principibus velut inſtrumentis vtitur, tam ad exercendam proborum patientiam, quàm ad flagelandam improborum petulantiam. Exempla hæc ab omni æuo obuia, vbi Deus per improbas aliorum cupidines bonā ſuam voluntatem exercet; per aliorum iniuſtitiam exſerit iudicia ſua iuſta. Et velut pater virgas arripit & filium cædit, ſed paullo poſt filio ſe conciciliatum exhibet, virgis in ignem coniectis: ita Deus per Iſaiam minatur, &: Væ Aſſur, inquit, virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi vt auferat ſpolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem, quaſi lutum platearum. Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor eius non ita exiſtimabit: ſed ad conterendum erit cor eius, & ad intercionem gentium non paucarum. *g* Quam clarè Deus tantorum malorum auctorem ſe faſſus, In manu eorum; inquit, indignatio mea: Virga furoris mei eſt rex Aſſyrius, ad puniēda Iudęorum flagitia: Ego illum miſi, vt auferret ſpolia, deijceretque nimium inſolentes & inflatos illorum animos, qui proiecta fide, idola gentium veſano ritu venerati ſunt. Ipſe autem rex Aſſyrius omnia alia cogitans, non ſic arbitrabitur nec ad caſtigandos veniet, ſed ad mactandos, & omni modo perdendos: Nihilominus Voluntati meæ deſeruiet. At vbi ego gentem meam per Aſſyrios caſtigaro, væ huic Virgæ, væ Aſſyrijs, quos velut inſtrumentum furoris mei excutiam in ignes. Idem prorſus in alijs vltionibus diuinis eſt obſeruare.

Titus imperator Romanus cum Hieroſolymorum vrbem arctiſſima obſidione cinxiſſet, muros circuire, & ipſe omnia luſtrare oculis inſtitit. Hic cum plenas cadaueribus valles vidiſſet, altamque ſaniem tabefactis corporibus defluentem, altum ingemuit, & elatis in cælum oculis ac manibus, Deum teſtabatur, factum illud ſuum non eſſe. *h.*

a *Abac.c.*1.*v.*18.
b *Pſ.*46.*v.*5.
c *Iſ.c.*45.*v.*7.
d *Amos c.*3.*v.*6.
e 2.*Reg.c.*12.*v.*11.
f *Aug.in pſ.*73.*v.*4.
g *Iſ.c.*10.*v.*5.*vſque ad* 8.
h *Ioſeph.l.*6.*de bello Iud.c.*14.*poſt med.*

§. V.

Obijcias: Si res ita ſe habent. ſi malorum omnium origo eſt Voluntas Dei, quid ergo reluctamur, quid morbis pharmaca opponimus, quid hoſti armatos cuneos obijcimus, cur portas non illico pandimus, & intra mœnia recipimus noſtrum exitium, cur non ſanctiſſimum præſulem Lupum imitamur, & illius vocibus mala noſtra omnia, ſicut ille Attilam, ſalutamus? *Salue flagellū Dei.* Decorum eſt, mi homo, non plus ſapere quam oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. *a* Bellum, & omnes clades à Deo ſunt, res iam liquida. At hinc mala eſt iſta conſecutio, ergo hoſti non reſiſtendum, ergo morbis nō occurrendum. Nam aliud eſt voluntas Signi (cum Theologis loquor) aliud voluntas Beneplaciti, Atque de illa voluntate Signi per leges nobis explicata, vt plurimum ſatis conſtat At vero de hac Beneplaciti non item. Neque continuo ſcire licet, quouſque ſe iſta extendat. De qua infra vberius. Nunc exemplo ſit *Morbus.* Hic à quacumque cauſſa ortus, diuinæ voluntatis eſt, neque hac in re quidquam ambigendum Cum autem ægrotus neſciat, quamdiu ſe velit Deus in morbo cubare, licite prorſus reſiſtere poteſt & recuperandæ ſanitati, quicquid eſt legitimorum remediorum adhibere. Vbi vero tantarit omnia, & nihil profecerit, nec conualuerit, perſuauiſſimum ſibi habeat, diuinæ Voluntatis eſſe, ſe grauius ac diuturniore inualetudine vrgeri Sic ergo ratiocinandum. Vult te Deus, mi æger, ægrotare; at quia neſcis an etiam velit te nunquam ſanari, ea de cauſſa licite vteris remedijs. Si autem velit morbum perpetuari, ſubtrahet pharmacis efficaciam ne ſaneris. Idem de hoſtibus dicendum Sæpe voluit Deus Iſraelis gentem impugnari, ne torpeſceret; quamdiu autem non conſtabat, velle Deum illam etiam expugnari, tamdiu erat reſiſtendum hoſti: ſecus, ſi monuiſſet Deus, vti per Hieremiam vatem monuit, dederent ſeſe in ſeruos regi Nabuchodonoſori. Pari ratione ſi ortum incendium quantiſ-

quantiſcunque laboribus reſtingui non poſſit, argumento id eſt, Deum voluiſſe non ſolum incendi domum, ſed & comburi, ſuis amicis vel experiendis, vel puniendis inimicis. Idem in alijs omnibus obſeruandum. *b*

Deinde, quemadmodum fit nonnunquam vt vnus aliquis pater det filio ligneum gladium, dicatque: Age puer, defende te contra me; videamus quid apud laniſtam profeceris in athletica. Hic non filius patri, ſed pugnator aduerſario reſiſtit: ita prorſus cum quis incendium, cum hoſtem, cum morbum cupit extinctum non diuinæ voluntati pœnam approbanti, ſed culpæ obſiſtit, quam odit Deus. Nam domus incenſa eſt, vel iniuria, vel inuidia, huic culpæ reniti, nemini non permiſſum: Sic qui morbum conatur depellere, non Voluntati diuinæ, ſed humanæ noxæ ſe gerit aduerſarium, vix enim vllus eſt morbus, cui non occaſionem præbuerit aliqua victus intemperantia; quiſquis iam in morbum pugnat, non Deo, ſed intemperantię, aut certè illius effectui repugnat: Sic qui armis reſiſtit hoſti, non diuinæ Voluntati aduerſatur, ſed illi qui bellum intulit iniuſtum. In his talibus ſe ſuaque defendere, minimè vetitum, niſi aliunde conſtet diſplicituram Deo defenſionem.

a *Rom.c.12.v.3.*

b *De his infra explicatius agendum.*

§. VI.

SEd quid miri eſt diuinam Prouidentiam Iuſtitiamque hominibus improbis velut inſtrumentis vti, quando & ipſi dęmones hoc munus obeunt. Fitque mira diſpenſatione pietatis, inquit Gregorius, vt vnde malignus hoſtis cor tentat vt interimat, inde miſericors conditor hoc erudiat vt viuat. *a* in faſtis Regum hæc memorantur de Saule: Poſt diem autem alteram inuaſit ſpiritus Dei malus Saul. Et quomodo malus is fuit, ſpiritus, ſi Dei? quomodo vero Dei eſſe potuit, ſi malus fuit. Hoc ipſum eadem Regum hiſtoria ſic explicans: Exagitabat eum, inquit, ſpiritus nequam à Domino. Malus erat ſpiritus per deſiderium peruerſæ ſuæ voluntatis, at Domini ſpiritus erat, quia miſſus à Domino ad torquendum Saulem. Hipponenſis præſul Auguſtinus, hic lucis plurimum allucet, nec pigebit illius verba ex integro admetiri, hęc sũt: Quid eſt recti corde? non reſiſtentes Deo. Intendat charitas veſtra, & intelligite rectum cor, breuiter dico, ſed tamen maximè commendandum. Inter rectum cor & prauum cor hoc intereſt. Quiſquis homo quicquid patitur præter voluntatem, afflictiones, mærores, labores, humiliationes non tribuit niſi voluntati Dei iuſtæ (*bene hoc notetur*) non illi dans inſipientiam, quod quaſi neſciat quid agat, quia talem flagellat, & talibus parcit? ipſe eſt rectus corde. Peruerſi autem corde ſunt, & praui, & diſtorti qui omnia quę patiuntur mala, iniquè ſe pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cuius voluntatem patiuntur: aut quia non ei audent dare iniquitatem, auferunt ei gubernationem: Quia ipſe (inquit talis) non poteſt facere iniquum; iniquum autem eſt vt ego patiar, & ille non patiatur: concedo enim vt ſim peccator. certè ſunt peiores qui lætantur, & ego tribulor: quia ergo hoc iniquum eſt, vt etiam peiores me lætentur, & ego tribuler, qui aut iuſtus, aut minus peccator quam illi ſum: & certum eſt apud me, hoc eſſe iniuſtum, & certum eſt apud me, quia Deus non faciet iniuſtum. Deus non gubernat res humanas, nec cura eſt illi de nobis. Ergo praui corde (inquit Auguſtinus id eſt, diſtorti corde tres habent ſententias: Aut non eſt Deus, dixit enim ſtultus in corde ſuo, non eſt Deus: Aut iniuſtus Deus eſt cui hæc placent, & qui hæc facit: Aut non gubernat Deus res humanas, nec cura eſt illi de omnibus. In iſtis tribus ſententijs magna impietas. *Et pauculis interiectis*: Sic eſt ergo rectum cor, fratres. Cuicumque aliquid accidit, dicat: Dominus dedit, Dominus abſtulit. Ecce rectum cor: Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomẽ Domini benedictum Et non dixit, Dominus dedit, diabolus abſtulit. Intendat ergo charitas veſtra, ne fortè dicatis: hæc mihi diabolus fecit (*hoc mihi damnum nebulo ille intulit.*) Prorſus ad Deum tuum refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, niſi ille permittat, qui deſuper habet poteſtatem, aut ad pœnam, aut ad diſciplinam: ad pœnam impijs, ad diſciplinam filijs. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Ne te ſine flagello ſperes futurum, niſi fortè cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Itane omnem; Vbi te volebas abſcondere.

Omnem;

Omnẽ: & nullus exceptus, nullus ſine flagello erit. Quid? an omnem? Vis audire quem omnem? Etiã vnicus (Dei filius) ſine peccato non tamen ſine flagello. *b* Inſtitutio nobiliſſima & Auguſtino ſane digna. Quia vero Auguſtini ſenſu; nec diabolorum, nec hominum vllus in alterum quidquam poteſt, niſi permittente Deo, ideo nunc breuiter dicendum quænam permittat Deus, qua ratione, qua de cauſſa, permittat.

a *Greg.l 2.mor.c.14.*

b *Aug. in Pſ.31 propius finem; ſed de hoc plura inferius.*

CAPVT II.

Quid, quomodo, quare hoc illudue permittat Dei Voluntas.

Miſerrimè hic vulgus hominum hallucinari ſolet, cui Permiſſio diuina, vix aliud eſt quam humana, quæ nihil agendo deſidet orioſa, & agere volentes, non impedit, etſi poſſit. Ex hoc vno errore mala gignuntur innumera. Hinc alteri in alteros ruimus, & velut omnis infortunij fabros, omnis mali auctores mutuo noſmet & verbis, & manibus, & dentibus laceramus, tanquam ſi Deus interim altercationes noſtras otioſus ſpectet, & grauiſſimas iniurias cum poſſit impedire, permittat. Seminarium hoc eſt omnium pertubationum. Huic euertendo tria capita ſtatuimus in omni Permiſſione diuina conſideranda.

Primum eſt, Voluntas Permittendi: Alterum, cauſſa Permiſſionis: Tertium Voluntas cooperatrix in te permiſſa. Ad hæc melius perſpicienda, repetendũ animo duo eſſe malorum genera. Primum eorum quę moleſtiam, dolorem, iacturam, infamiam inferunt, vti ſunt paupertas, vincula, morbi, exilium, mors, quę non tam dicenda ſunt mala, quã medicamenta amariora, diuina manu admota. Alterum genus malorum eſt, quæ vero nomine vocantur mala, vt ſunt peccata. Priora illa vere vult Deus, aut ad pœnam impijs, vt loquitur Auguſtinus, aut ad diſciplinam filijs poſteriora hæc non velle dicendus eſt Deus: ſed permittere. Cum enim omnia quę vere exiſtunt, vere velit Deus, cuius Voluntate ſunt omnia, & ſine cuius Voluntate nihil eſt, peccatum (quod impropriè dicitur exiſtere) velle non poteſt, ſed permittere. Vti autem futura omnia perfectiſſimè præuidet Deus, ita facillimè quæcunque voluerit impedire poteſt; cum autem innumera non impediat, dicendum eſt, Deum iuſtiſſima ſua Voluntate ab æterno voluiſſe adeoque decreuiſſe illa permittere Deus vtique non nolens ſed Volẽs ſinit vt aliquid fiat. Homines quidem plurima permittũt quæ aut impedire nequeunt, aut certè mallent non fieri. Non ita ſupremus rerum arbiter. Eſt igitur in Deo. *Voluntas Permittẽdi*, quam in Permiſſione primum caput ſtatueramus. Hic iam quæritur cur voluerit Deus permittere peccata, ſiue quæ in Deo ſit cauſſa huius permiſſionis.

§. I.

Nvnquam certe Bonitas illa infinita tantam in Orbe malitiam permitteret, niſi maiora inde bona eliceret & reperta ad perniciem verteret ad ſalutem Permiſit Deus fraternam inuidiam in Ioſephum innocentem ſæuire, ſed quanto id bono permiſit, non ſolum parentum & fratrum, ſed totius Ægypti? Permiſit Deus inſontem Dauid ab impio Saule grauiſſimis iniurijs exagitari, ſed Dauidis totiuſque regni Hebræi bono maximo. Permiſit Deus Danielem iniquiſſimè accuſatũ in leonum voraginem præcipitari, ſed grandi Danielis ipſius, & plurimorum bono. Sed quid hæc narro? Permiſit Deus Filium à parricidis crucifigi, ſed permiſit hoc bono totius humanæ gentis inexplicabili. Ita prorſus ex omni permiſſione diuina, maxima diuinę gloriæ incrementa, generi humano emolumenta proueniunt copioſiſſima Hinc bonita Dei ac Miſericordia hinc Liberalitas atque Potentia, hinc Prouidentia, hinc Sapientia & Iuſtitia. modo prorſus admirabili eluceſcunt: hinc virtus plurimorum creſcit, certamina frequentantur, multiplicantur præmia, coronæ augentur.

Et quam admirandam ſe præbet diuina Prouidentia in quotidianis his permiſsionibus! Quid enim magni eſt ſi è bono bonum; at maximum ſi è malo bonum feceris. Mari tranquillo, vt aiunt, quilibet gubernator eſt. *a* Neque verò magnæ artis eſt vento ſecundo,

naui firmâ, mari pacato, aſtris fauentibus, remigibus peritiſsimis portum in conſpectu poſitum tenere: At luctantibus inter ſe ventis, nauigio lacero, fremente cælo, inſidiantibus piratis, remigibus imperitis, ſideribus ereptis, optatum nihilominus portum occupare, hoc demum facinus eſt in gubernatore admirandum. Talis in ſuis permiſsionibus eſt Deus. Per ea quæ contraria videntur, ad felicem deducit exitum, per tot hominum flagitia gloriam ſuam propagat, in tantis ſcelerum aceruis amicos ſuos reddit illuſtriores: Deo dirigente fraudes in decepti commodum vertunt; vexationes & iniuriæ vexato vires addunt, impietas tot perditorum, pietatem multorum ſtabilit, & ne pereant, conſeruat, & vnde plurimi creduntur deprimendi, emergunt. Ioſepho carcer & vincula ad tam ſublime dignitatis ſolium viam aperuerunt; plus ei profuit fratrum inuidia, quàm Orbis totius beneuolentia. Saulis perfidia Dauidi diadema contulit. Danielem fouea leonum altius euexit quam vlli regum fauores potuiſſent. E cruce Chriſtus in Paradiſum migrauit, ex olivueto ad Patris conſeſſum peruenit. Quod ſi Deus peccata non permitteret, & permiſſa non ordinaret, & ordinãdo in bonum deriuaret, vindicem Dei iuſtitiam vix agnoſceremus: at ſic altius ſapere docemur, & admirabiliſſimam cauſſarum ſeriem ac cõnexionem fateri cogimur, per quam tandem è tantis malis tot emergant bona. Qua de re Seuerinus Boethius eruditè: Ordo quidam, inquit, cuncta complectitur, vt quod ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno Prouidentiæ liceat temeritati. Neque enim fas eſt homini cunctas diuini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare ſermone. Hoc tantum proſpexiſſe ſufficiat, quod naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta diſponat. Quo fit, vt, quę in terris abundare creduntur, ſi diſponentem Prouidentiam ſpectes, nihil vſquam mali eſſe perpendas. *b* Eſt ergo (quod alterum erat caput) diuinæ permiſſionis cauſſa multiplex.

a *Senec. epiſt. 85. propius finem.*

b *Boeth. lib. 4. conſolat. phil. proſ. 6. fine.*

§. II.

Tertium eſt, Voluntas Dei cooperatrix in omni re quam permittit. Non tantum decreuit Deus ab æterno quæ temporis ſucceſſu erat permiſſurus, neque tantum iuſtiſſimas ſuæ permiſſionis cauſſas, ſed voluntatem etiam habuit habetque in omnibus permiſſionibus cooperatricem. In Theologorum ſcholis res liquidiſſima eſt, omnium eorum quæ verè fiunt & exiſtunt, Deum eſſe adiutorem. Nihil vſpiam rerum ſine primæ & ſummæ cauſſę adiumento exiſtit.

Cum ergo Deus ea omnia quę permittit ab æterno decreuerit permittere, idque iuſtiſſimis de cauſis ſeipſum inſuper in ſuis permiſſionibus adiutorem præbeat; quid eſt quod Deum homineſque tot vaniſſimis querelis inceſſimus, quid Prouidentiam & iuſtiſſimas Dei permiſsiones toties allatramus? quin omnes rerum euentus diuinis iudicijs adſcribimus, certi, iuſtiſsimas diuinæ permiſsionis grauiſsimaſque cauſſas ſubeſſe, & propoſitum maximi momenti finem, cui nos minimè conueniat refragari: Bonæ malæque voluntates Deo militant, & inter varios fines, veniunt tamen ad hunc, vt ſic dicam finium finem.

Certè ſanctiſsimi quique viri, res omnes tanquam Deo agente ſibi eueniri exploratiſsimum ſemper habuerunt, ſiquidem mentis oculos ab alieni peccati cogitatione ſeuocantes, Dei permiſsiones quaſi actuoſas & effectrices aſsiduè contemplabantur. Tam enim bonus eſt Deus, vt nulla ratione permitteret mala, niſi noſſet ex his elicere maiora bona. Ad rem aptiſsimè Auguſtinus: Melius, inquit eſſe iudicauit Deus de malis bene facere, quam mala nulla permittere. Neque enim Deus, cum ſummè bonus ſit, vllo modo fineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi vſque adeò eſſet omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo *a*. Optimè Theophilus Bernardinus, quem hic ſequimur; Subtiliſsimè, inquit, noſtris erroribus & peccatis inſinuat ſe Deus, non vt approbator & particeps, ſed vt auerſator & corrector, qui ex malis bona plura, quaſi ignem ex aqua educit *b*. Hic cogitandum, vt idem monet, omnes eos qui nos lædunt (quacũque demum id ratione

fiat)

ſiat) duplicem perſonam ſuſtinere. Vnam quâ nobis peſsimè cupiunt, & non ſimplex in nos malum cudunt: Alteram quâ illud omne quod cogitarunt, poſſunt, & diuinæ inſtitiæ nos affligentis ſunt inſtrumentum. Si primam tantummodo perſonam maleuolorum agerent, nihil nobis nocerent, ſed quia etiam alteram illam, quamuis ignari agunt, Deo nos iuſtè punienti ſubſeruiunt. Sic Dei ſeruus Nabuchodoſor, ſic Attila, ſic Totila, ſic Tamerlanes, flagella Dei, ſic Veſpaſiani duo gloriæ quidem & propagandi imperij cauſsâ Iudæos perdere conati ſunt: ſed errarunt. Reuerâ lictores & ſatellites fuerunt vltionis diuinæ in impiam gentem. Concoquere ſuam felicitatem Iudęi non potuerunt, niſi adiuti Neronianis his thermis. *c* Sed vt preſsius hanc ipſam ratiocinationem proſequamur, libet pauca quærere.

a *Auguſt. tom. 1. Enchir. c. 27. & c. 11.*
b *Theoph. Bern. l. 11. de Perſeu. c. 4. § 7.*
c *Lipſ. l. 2. Conſtant. c. 7.*

§. III.

Ex te, mi Chriſtiane, quæro, ex te potiſſimum qui cælum terramq; non raro miſces querelis. Dic obſecro, in homine illo, qui te læſit, quid accuſas; an voluntatem tantum lædendi, an tantum poteſtatem, an vtrumque? Vtrumque, dices. Sed ego te docebo neutrum accuſare. Non voluntatem nocendi, hæc enim ſine poteſtate, vana eſt, nec tibi quidquam nocuit: non nocendi poteſtatem, quæ à Deo eſt, quæ iuſta & ęqua eſt. Noſti, omnis poteſtas à Deo eſt. *a* Quid ergo conquereris, illum in te poſſe, quod Deus illi permiſit? Grandis mihi fit iniuria, dices, Quænam illa tandem iniuria? Peccata tua punit Deus, patientiam tuam exercet; præmia tua multiplicat, & tibi fit iniuria? Huic, ais nequam homini, & voluntati eius nequiſsimę indignor. Ad hominem tu ſemper reſpicis, ego vero ad Deum te ſuſpicere volo. Voluntas humana, quantumuis improba, quid potuit, quid fecit? Tu non adeo doles, quod voluerit tibi nocere, ſed quod nocuerit, aut nocere potuerit. At quæſo te, quid & quomodo potuit, vnde potuit, cur potuit? nonne poteſtate & conceſsione diuinâ? ſi diuinâ, nunquid iuſtâ, laudabili, ſanctâ? Ergo, vel tace, vel querelas tuas ad diuinam hanc permiſsionem erige, & hoc animo tuo inſculpe: Nunquam permiſſurum Deum, vt alterius mala voluntas, quidquam in te mali moliatur niſi in tuum bonum, ſi tu tamen ipſe tibi non obſis. Et quis eſt qui nobis noceat, ſi boni ęmulatores fuerimus? *b* Pręclariſsimè Auguſtinus: Noli timere inimicum, inquit, tantum facit quantum acceperit poteſtatem. Eum time qui habet ſummam poteſtatem. Eum time qui quantum vult, tantum facit, & qui iniuſtè nihil facit, & quicquid fecerit iuſtum eſt. Putamus iniuſtum eſſe neſcio quid, & ex hoc quia fecit Deus, crede iuſtum eſſe. Ergo, inquis, ſi quis hominem occidat innocentem, iuſtè facit an iniquè? Iniquè ſanè. Quare hoc permittit Deus? Diſputare vis, antequam facias vnde dignus ſis diſputare, quare hoc permiſit Deus? Conſilium Dei tibi dicere, ô homo, non poſſum. Illud tamen dico quia & inique fecit homo qui occidit innocentem & non fieret niſi permitteret Deus. Et quamuis ille inique fecerit, non tamen hoc iniquè permiſit Deus. *c*

Idem, de Chriſti Domini nece: Itaque fratres mei, inquit, Iudas malignus traditor Chriſti, & perſecutores Chriſti, maligni omnes, impij omnes, iniqui omnes, damnandi omnes: & tamen Pater proprio filio ſuo non pepercit ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Dipone, ſi potes, diſtingue ſi potes: redde Deo vota tua quæ diſtinxerunt labia tua. Vide quid tibi fecerit iniquus, quid iuſtus. Ille voluit, iſte permiſit. Ille iniuſte voluit, iſte iuſte permiſit. Voluntas iniuſta damnetur, permiſſio iuſta glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & iudicio permittit: permittit & menſura, numero, pondere permittit. Apud illum non eſt iniquitas tu tantum ad eum pertine. *d*

Hæc conſequendæ tranquillitati via proxima eſt, non hominem iniuriam inferentem, ſed Deum iniuriam permittentem intueri. Hic Sanctorum mos erat, non quis, quaue ratione lęderet, ſed quis lędentem non impediret, attendere. Hinc ipſas etiam iniurias beneficia interpretabantur: nam iſti ſunt, aiebant, qui nos beatos faciunt; at qui beatos prædicant, illi nos decipiunt. Ita oculis in Deum ſemper intentis, à diuinis nutibus in omni re

pendebant, à Deo omnia expectabant.

Ex hoc vero capite nullius hominis peccatum plus veniæ meretur, quod maius inde bonum eliciat Deus, nam boni occaſionem ſolum præbet homo non cauſſam, & occaſionem quidem non ex ſe, ſed ex diuinæ bonitatis abundantia. Si pauperculi hominis tugurium improbus quis incenderit, non ideo minus deliquit, quia id pauperculus ille patienter tulit, aut Princeps aliquis decuplo meliorem domum ſubſtituit. Aliena virtus, & felix euentus, incendiarij culpam non diluunt, ita nec peccatum bonitatem vllam acquirit, quod boni occaſionem præbuit. Sed vt hæc omnia melius capiamus, quam occulta ſint Dei iudicia nunc expendendum.

a *Rom. c. 13. v. 1.*
cb 1. *Petr. c. 3. v. 13.*
d *Aug. in pſ. 61. prop. fi.*
Aug. ibid.

CAPVT III.

Quomodo per arcaniſſima iudicia Dei cognoſcenda ſit Voluntas diuina.

Illud Hebræi vatis hic aſſidue ingeminandum: Iudicia tua Domine, abyſſus multa: *a* multa, multa nimis. Iam olim hanc abyſſum velut digito monſtrarunt duo Regij miniſtri. Princerna & Piſtor Pharaonis Ægyptij Monarchæ, Vterque eiuſdem regis famulus, gratia excidit vterque, in carcerem & vincula vterque raptus eſt, nec leui de cauſſa, nam vtrique Rex Pharao iratus, vtriuſque etiam inter epulas recordatus eſt, vtrique vitæ gratiam potuiſſet facere, iuſtitia non obloquente, aut vtrumque capite damnare. Et tamen hunc infami ſupplicio addixit, illum officio priſtino reſtituit, Piſtorem in crucem egit & coruis eſcam obiecit, Pincernam in gratiam recepit; ac denuo ad regię menſæ miniſterium admiſit. Talia ſunt iudicia Dei, hos ex iuſtitia à conſpectu reijcientis, illos autem in conſpectum admittentis ex gratia. Iudicia Dei abyſſus multa. Quis ſufficit enarrare opera eius, quis enim inueſtigabit magnalia eius? *b*

a *Pſ. 35. v. 7.*
b *Eccli. cap. 18. v. 2. & 3.*

§ I.

Qvam occulta Dei iudicia circa Nabuchodonoſorem, & Pharaonem illum alterum, qui ignorabat Ioſeph? *a* De quibus eximie Auguſtinus: Nabuchodonoſor, inquit, poſt innumeras impietates flagellatus, pœnitentiam meruit fructuoſam; contra vero flagellis ipſis durior eſt factus Pharao, & perijt. Ambo homines reges, impij: ambo flagellis moniti, quid obſecro eorum exitus fecit tam diſpares? Vnus Dei manum ſentiens ingemuit & reſipuit, alter Dei Voluntatem auerſatus in peccatis permanſit, & interijt. *b* Ita idem medicamentum, ab eadem manu confectum, ægrotos duos ſimillimo morbo oppreſſos diſſimillimè afficit, & hunc quidem ad ſoſpitatem, illum ad tumbam deducit. Ita duo latrones cum Chriſto in crucem ſublati, & in pari culpa, æquali ſupplicio, ſimillima morte, diſſimillimam poſt mortem ſortiuntur habitationem. Iudicia Dei abyſſus multa.

Optimus ille rex Aſa, qui *Fecit quod bonum & placitum erat in cõſpectu Dei ſui, & ſubuertit altaria peregrini cultus*, qui omnẽ aboleuit idololatriam, omnium priorum regum maculam, *Excelſa*, demoliri auſus. Et tamen iſte regum optimus priorem laudem in fine corrupit: diu præclariſſimè ſe geſſit, annis triginta optimorum regum exemplar haberi potuit, tandem Regi Syriæ plus quam Deo confiſus, Prophetam Hanani eius facti reprehenſorem in neruum compegit, è plebe plurimos interfecit, pedum dolore correpus plus medicorum arti quam diuinæ opi tribuit. *c* Ah, quam non reſponderunt extrema principijs! ſanctiſſimus Rex quantum à ſeipſo mutauit! Contra Manaſſes impijſſimus, qui omnem vitam ſuam ſceleribus infamauit, tandem in ſe deſcendens, principia peſſima nobili fine coronauit. Abyſſus multa, mi Deus, iudicia tua, abyſſus nimis profunda!

a *Exod. c. 1. V. 8.*
b. *Aug. l. de prædeſt. & grat. c. 15.*
c *2. Par. c. 15. & 16.*

§. II.

Saul & Dauid quam admirandi! Vterque initio laude dignus, vterque in grauia delicta

delicta lapſus cum offenſa totius regni, ob hoc vterque punitus, ſed euentu diuerſiſſimo. Saul obſtinatæ impietatis homo, miſerrime finijt. Dauid pœnam in medicinam vertit, factus Deo familiariſſimus. Hic nefas quęrere. QVARE aut CVR HOC? è ſchola dæmonijs prodijt. CVR iſtud? Multos perdidit importuniſſimum iſtud Cur, & Quare. *Cur præcepit vobis Deus?* quęrit olim fallaciſſimus coluber. Cui reſpondendum fuiſſet: Præcepiſſe ſcimus, cur præceperit, noſtrum non eſt quærere: hæc Domini Voluntas eſt; cauſſæ voluntatis huius nobis minimè ſcrutandæ. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniam ex ipſo & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. *a* At dixerint forſan aliqui: Tamen rationem aliquam exigere licebit huius vel illius præcepti, A quo? num à Deo? cui vni licet quod libet; & nihil libet niſi quod licet. Si ſeruus à patrefamilias, ſubditus à principe rationes exigat, ille contumeliam putet, hic rebellionem; tibi plus animi aduerſus Deum eſt? Non aliter hæc ratio conſtat, quam ſi nulla reddatur. *b*

Quam admirandum & illud? Samaritani Dominicis verbis celerrimè credunt; rogantque Dominum ſecum maneat; Geraſeni increduli eundem rogant, à ſe abeat; Iudæi perfidi nec verbis, nec factis, ſed nec vllis prodigijs, aut miraculis induci poſſunt vt credant Veritati. Iudicia tua, ô DOMINE, abyſſus multa!

Iulianus Alexandrinus, ſanctiſſimus martyr pedum vſu captus, ad tribunal in ſella geſtatus eſt à duobus famulis. Horum alter Fidem & Dominum abnegans, turpiſſimè defecit, alter Ennus nomine, Deo & hero fidelis, perſeuerauit. Sic ambo camelis impoſiti, per vrbem Alexandriam flagellati, tandem in rogum coniecti, ſanctiſſimè finierunt. *c* Hos cum Beſa miles ſpectaret, & hominum innocentum miſertus, inſolentiam petulantis plebeculæ cohibere niteretur, delatus ad iudicem, capite plexus eſt. Nimirum transfugæ illius præmium occupauit. Iudicia tua, ô Deus, abyſſus multa.

Narrat Athanaſius Alexandrinus præſul, in rebus geſtis Antonij Magni, duos fratres ad Antonium ſuſcepiſſe iter, ſed in via, ex aquæ penuria alterum ſiti mortuum, alterum morti proximum iacuiſſe defectis viribus. Antonius aliquot inde milliaribus diſtans, & tum forte in rupe conſidens, duos è ſuis ad ſe ſubito euocans; Ite, inquit, feſtinato greſſu, & aquæ lagenam deferte, vnus è duobus fratribus huc commeantibus in itinere iam obijt, alter adhuc dum ſpirat ſed ægrè, & niſi matura ope ſubueniatis, nec illum viuum reperietis. Hoc mihi oranti iam primum ſignificauit Deus. Sic ait; & illi ve iuſſi, mox iter celerarunt: repertum extinctū cadauer terræ mandarunt, alterum foute refectum ſibi comitem iunxerunt. Erat autem iter vnius diei. Hic opportuniſſimè Athanaſius: Fortaſſe, inquit, aliquis quærat: Cur non antequam alter moreretur, Antonius monuerit? Indigna prorſus Chriſtianis, quæſtio, quia non Antonij ſed Dei iudicium fuit, qui & in morientem, quam voluit, ſententiam tulit, & de ſitiente reuelare dignatus eſt. *d*

Hæc arcaniſſima Dei arcana cum ſecum miraretur Antonius, iamque pęne inciperet deſcendere in hanc diuinorum iudiciorum profunditatem, apud Deum ſic familiariter queſtus eſt: Mi Domine, illos flagitijs operatos tamdiu ſinis viuere, iſtos ad plurimorum vtilitatem natos abripis? Hi non adeo improbi, tam ſeuere à te puniuntur; alij viuunt impunè, & à viuendi proſperitate, peccandi ſumũt audaciam. Prodit quaſi ex adipe iniquitas eorum. *e* Hic vocem audijt? Antoni, ad teipſum intende: hæc iudicia Dei ſunt, tibi non ſcrutanda.

O quam magnificata ſunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ: vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc. *f* Vere tu es Deus abſconditus! *g* Anno milleſimo centeſimo ſupra decimum ſeptimum, cum Italia tota terræ motibus quateretur, ait Rogerius, aliquot Mediolanenſes Patricij ſub turri conſederunt, erat enim eis de Republica negotium. Cum vox foris audita, quæ vnum nominatim euocabat. Ille cunctari, & dubitare quis vocaret, & quem itaque hærere, & repetitam vocem expectare: cum ecce ignotus aliquis ad fores adeſt, & hunc ipſum rogat exeat. Vix dum aliquot ſpatijs à loco abijt, cum turris corruit, & vnà omnes oppreſſit. Cur hic vnus tan-

tum, & cæterorum nemo ab interitu ſeruatus? Iudicia Dei, abyſſus multa. Quis non videat priſcà hic prodigia reuocari? Sic Angelus Lothum cum familia eductum, Sodomæis incendijs ſubduxit: Sic mille alij inter pereuntium turbam ab exitio defenſi ſunt.

Anno milleſimo quingenteſimo ſupra nonageſimum ſeptimum, in Sicilia, in monte Regali, *h* obſtinatæ libidinis homo à religioſo viro aliquoties monitus, impuram vitã tandem deſineret, & meretricium conſortium eiuraret. Perſtitit tamen miſer, ſed poſt extremam monitionem in ſinu pellicis confoſſus eſt. Alius non diſparis vitæ vir, & qui plurimis annis cum infami femina habitauit, vbi lamentabilem hunc exitum inaudijt, alieno malo ſapere voluit, & omnem vitam ab annis ſexaginta per confeſſionem relegit. Quid hic aliud iterum vociferer, quam hoc ipſum; Iudicia tua Domine, abyſſus multa nimis:

a *Rom.cap.11.V.34. & ſeqq.*
b *Quod in ſummo imperio acute dictum, & Tiberio ingeſtũ à Salluſtio. Tacit. l.1. Ann.*
c *Euſeb. hiſt l.6.cap.34. Niceph.lib.3.c.30.*
d *Roſuueid in Vitis PP. l.1. in vita S. Antonij c.31.*
e *Pſalm.72.V.7.* f *Pſ.91.V.6. & 7.*
g *Iſ.c.45.V.3*
h *Kunigiberg.*

§. III.

ET hoc eſt quod diuinum Paulum in tantam admirationem rapuit. Gemellis illis Iacob & Eſau, cum nondum nati eſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali &c. dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? abſit &c. O homo tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit; quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti? *a* Aurifex argentum & aurum ſuum, figulus ſuum lutum pro libitu verſat, quamuis inter figulum & lutum non remotiſſima ſit cognatio, qualis inter Deum & hominem, viliſſimum terræ vermiculum. Quis igitur Deo dicere poteſt? cur ita facis: *b*

Narrat Dorotheus, *c* nauigium appuliſſe ad vrbem venalibus mancipijs plenum. Erat in illa ciuitate virgo ſanctiſſimis moribus, ſuæque ſalutis ſtudioſiſſima. Hæc mirè lętata occaſionem offerri, adſciſcendæ inde ancillulę, quam ſuo nutu ad omnem vitę ſanctitatem etiamnum docilem formaret. Et commodè nauarchus puellas duas habuit, è quibus alteram Virgo liberali pretio emit. Vix hæc abijt, cum adeſt femina profligati pudoris, histrioniam faciens ſaltatricula, hæc alteram virgunculam licitata, cum pretio non grandi parabilem audiret, emptam abduxit. Heu miſella, tam ſceleſtam nacta dominam, quàm ſanctam altera! Quis hic iudicij diuini abyſſum ſcrutetur? Vtraque ab annis innocens, vtraque venalis; vtraque ſuæ ſortis ignara, vtraque velut teſta recens, odorem ſeruatura quem primitus imbibiſſet. Et tamen illa virgineos mores edocta, non difficulter virtuti à teneris aſſueuit. Angelorum digna conſortio: Hæc autem ab illa furia ad omnem petulantiam & laſciuiam inſtituta, improbos dominæ mores feliciter imitata, nobile fuit ſpolium diabolo; alia certè futura, ſi aliam habuiſſet magiſtram. Sed iudicia tua, ô Domine, abyſſus multa.

Non multum abſimile quid in cognato ſanguine Gregorius Magnus expertus eſt. Tres habuit amitas vir iſte ſanctiſſimus, Æmilianam, Tarſillam, Gordianam; omnes ſe Chriſto & virginum ſacrarum collegio deuouerũt duæ illæ vti virginitatis ſponſionem integerrimè ſeruarunt, ſic vitam fine optimo clauſerunt. Tertia illa Gordiana nullis obtemperãs monitis, illecebrarum appetens, tandem frenum rupit, cænobio exceſſit, villicum ſuum, vagâ libidine ſecuta. *d* Iudicia tua Domine, abyſſus multa; hac nemo ſe immittat: Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram, quis poterit ſcrutari vias eius? *e* Cautiſſimus hic Ieſſęus rex. Vt iumentum, inquit, factus ſum apud te: *f* Tuis, ô mi Deus, iudicijs, me non immiſceo; tuum me iumentum gero; iumenti eſt hero iubenti parere. non iuſſa diſcutere. Et quid miri hominem in ſcholis non educatum, & qui iuuentutis ſuę rudimenta in pecorum cuſtodia poſuit, ita de ſe ſentire: ipſi Seraphini, ſpiritus nobiliſſimi hoc faciunt. Nam cum in cęlo dę abdicandis Iudęis ageretur *g* Seraphim geminis alis faciem pedeſque velabant, profeſſi eo altitudinis ſe pertin-

pertingere non poſſe intelligentia, quo ſeſe admiranda Dei opera extollerent: diuina iudicia omnem intelligendi vim excedere: ſe itaque contentos, ſcire ter ſanctum eſſe Numen, ſanctum in ſeipſo, ſanctum in iudicijs, ſanctum in operibus. Si ſic ſupremi Angeli arcana Dei iudicia venerantur; quanto magis nos viliſſimos homunciones clamare conuenit: Iuſtus Dominus in omnibus vijs ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. *h* Hic neminem non plurimum ſoletur, quod excellentiſſimè dixit Auguſtinus: Poteſt Deus aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt; non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt. *i*

a *Rom.c.9.V.12 & ſeqq.*
b *Iob c. 9.V.12.*
c *Doroth.ſer.de occult.Dei iud.*
d *Greg. homil.38. in Euang.*
e *Iob c.36.Verſ. 23. & 26.*
f *Pſalm. 72.V.21.*
g *Iſ.6.V.2.*
h *Pſa.144. V.17.*
i *l.1.contra Iulian.c.18.*

§. IV.

CErnimus quidem mirabiles Mundi reuolutiones, cõtinuas viciſſitudines, euentus prorſus inopinatos, & eſt cùm dicamus: Videamus obſecro, quem res exitum fortitura ſit. Videmus tandem & miramur, frigidiſſimũ illud nobiſcum muſſitantes: *Non putaſſem.* At neſcimus miſeri, quæ ſecutura ſint, ſed nec eorum, vt eueniant ratio poſcenda. Non enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ: neque viæ veſtræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia ſicut exaltantur cæli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris, & cogitationes meę à cogitationibus veſtris. *a* Rationem de occulto Dei conſilio quærere, inquit Gregorius, nil aliud eſt quam contra conſilium eius ſuperbire. Noſtrum eſt in omnibus cum beato Paulo dicere? O altitudo ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles vię eius! In hac vita plurima nunquam ſatis indagabimus. Sufficiat nobis ſcire, Deum iniquum non eſſe, nec extremo iudicij die futurum vllum qui non cogatur dicere. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. Conatus quidem Rex David, hæc Dei arcana iudicia penitus rimari; Exiſtimabam, inquit, vt cognoſcerem hoc. Tandem tamen non reperiens vllum exitum; Labor eſt, ait, ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei? differenda eſt hæc occultorum ſcientia in Orbem meliorem.

Submittamus ergo & nos curioſi ingenij alas. Reciprocus Oceani fluxus & refluxus omnem philoſophorum ſolertiam fatigauit: & qui nos capiamus profundiſſimos diuinorum iudiciorum receſſus. Quis indaget, cur hic in Turcia natus, ille inter Chriſtianos; cur in plurimas regiones Chriſti Euangelium tam ſerò emanarit, & interea temporis tot hominum millia perierint; idem tamen Euangelium in alias prouincias tam maturè propagatum ſit. Quid, quod vna regio, tota quanta eſt, hereſi ſit infecta, alia ab omni hæreſeos labe immunis floreat? Cur diuina vltio hos prætereat, illos tangat; Cur immeriti aliquot populi euertantur, & culpæ maiorum in poſteros ac nepotes tranſeant: Cur tot Principum, Regum & Imperatorum expeditiones ad recuperandam Palæſtinam ſuſceptæ, fuerint irritę. Fugiamus quęrere, cur Adamo Deus, non etiam Lucifero pœnitentiæ locum concesserit; Cur Chriſtus Petri miſertus, non Iſcariotæ; Cur hic in cunis, ille ſenex moriatur? Cur hic in flagitijs pereat, non diu flagitioſus, ille à flagitijs reſipiſcat, ijs diutiſſimè immerſus? Cur hic diuitijs abundet, ille nec panem habeat nec pecuniam. Vaga mens quid per hanc curioſam curam tibi vis? Tangere cæleſtem illum diuini iudicij ignem? liqueſces. Scandere in Prouidentiæ arcem? Cades. Vt papiliones & minuta quædam animalcula veſpere lucernę lumen identidem circumuolant, donec amburantur: ſic humana mens laſciuit circa arcanam illam flammam. Veſpertilionum oculi nobis ſunt ad hunc ſolem. Homines ſumus, ſecreta Dei non intelligimus. Mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & abſconſa, & inuiſa opera illius. *b* Nemo vnquam mortalium fuit qui librum intus & foris ſcriptum aperiret, nemo qui legeret. Liber iſte diuinorum iudiciorum eſt, intus prædeſtinationis, foris prouidentiæ plenus. Æternus, ſapientiſſimus Deus, omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuit. Et virtuti brachij eius

quis

quis reſiſtet? *a* Quid nos audaculi, pondus ignis ponderare, aut flatum venti menſurare, aut diem præteritum reuocare fruſtra nitimur? *d* Modò iam iſtud ſciamus, cauſſam ante omnes cauſſas eſſe *Voluntatem Dei*, à qua qui querit aliam, vim & potentiam ignorat naturæ diuinę. Nam cauſſam omnem neceſſe eſt, genere quodam priorem & maiorem eſſe ſuo effectu: At Deo, & eius Voluntate nihil prius aut maius, non ergo vlla eius cauſſa. Quid vltra hic vis? Deus permittit, Deus voluit, Deus fecit. Summa iuſtitia eſt, vt rectè & piè Saluianus ait, Voluntas Dei: Summa prudentia eſt diuinæ Voluntatis ac prouidentiæ decretis placido animo acquieſcere.

a *Iſ. c. 55. V. 8. & 9.* b *Eccl. c. 11. V. 4.*
c *Sap. c. 13. V. 21.*
d *4. Eſdr. c. 4. V. 5.*

CAPVT IV.

Quomodo Dei Voluntas, in rebus omnibus agnoſci poſſit

DIuerſi quidem regiminis eſt, hypocauſtum plenum infantibus, gymnaſium plenum diſcipulis, plenam domum famulis, cœnobium plenum religioſis, campum plenum militibus curare, eadem tamen in omnibus gubernandi ratio eſt per Obedientiam, quæ diuerſas voluntates in vnam iubet coaleſcere. Male dux imperabit niſi omnes ſuos milites aut ore geſtare poſſit, aut manu, hoc eſt, aut voce aut nutu ad omne imperium impellere. illic bene res geritur, & diſciplina ſibi conſtat, cum in domo paterfamilias, in ſchola magiſter, in cœnobio antiſtes, in caſtris dux ſuos omnes aut lingua circumagit, aut dextra; verbo regit aut nutu, & quoquo vult perpellit.

Quemadmodum vero militē ſui ducis linguam aut dextram inſidere conuenit, ad huius vel illius imperata promptum: ita prorſus hominem Chriſtianum decet; velut in lingua Dei manuve ſic hærere, vt quicquid Deus voluerit, dixerit, iuſſerit, quoquo nutum intenderit, mox ille idem velit, eo protinus eat, currat, volet: Omnium noſtrum vox ſit: In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei: *a* in medio memoriæ, intellectus, voluntatis meæ: Voluntas tua, mi Deus, inſtar legum omnium mihi eſt.

Sauli à Chriſto in terram deiecti, prima omnium quæſtio fuit: Domine quid me vis facere? *b* Hæc omnium proborum aſſidua ſit percontatio, Domine quid me vis facere? quæ tua Voluntas, mi bone IESV: verbo, nutu ſignifica, eo, pareo, facio, quicquid me facere volueris. Huic igitur quæſtioni ante omnia nunc reſpondendum, qua ratione nimirum Dei Voluntas in rebus omnibus ſit agnoſcenda. Aliquot hic regulas dabimus, per quas diuina Voluntas facilè poterit explorari.

Prima Regula.

Diuinæ Voluntatis cognoſcendæ.

QVidquid abducit à Deo, contra Dei voluntatem eſt: quicquid ad Deum inuitat, ad diuinam Voluntatem eſt. Hęc eſt enim Voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione &c. *c* Itaque ſi quis tale quid in ſe deprehendat, vt fateri cogatur: hoc officium, hæc ſocietas, hoc mercimonium, hoc viuendi genus me non reddit ſanctiorem; abducor à Deo, ſed ſenſim, & lentis greſſibus: ergo nec officium iſtud, nec illa ſocietas, nec mercimonium iſtud, nec iſta viuendi forma diuinæ Voluntatis eſt.

II. Regula.

VOluntas Dei per legem Dei & Eccleſiæ luculentiſſimè nobis declaratur. Ideo in omni ambiguitate non tantum quærendum, quid Dei aut Eccleſiæ leges velint, ſed quid iiſdē magis aut minus conforme ſit. Chriſtus olim opulento iuueni ſciſcitāti, qua proxima via iretur ad cælum? hunc optimum diuinæ Voluntatis interpretem deſignans: Mandata, inquit, noſti. *d* Sanè, nihil dulcius quàm reſpicere in mādatis Domini. *e* Hunc ipſum diuinæ voluntatis internuncium Abrahamus Epuloni commonſtrans: Habent, ait, Moyſen & Prophetas: audiant illos. Diuinus Paulus: Nolite, inquit, conformari huic ſæculo &c. vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. *Bona* Dei voluntas decalogo comprehenditur: *Beneplacens* conſi-

conſilijs Euangelicis. *Perfecta*, deſiderat à ſe imperata perfici in terra, ſicut in cælo.

a 1 *Theſſ.c.4.V.3.*
b *Luc c.12.V.10.*
c *Eccl. cap.13. V.37.*
d *Luc.c.16.V.29.*

III. Regula.

HÆc à beato Paulo præſcribitur: In omnibus gratias agite, hæc eſt enim Voluntas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. *a* Primum hic notatu digniſſimũ. In rebus omnibus gratias agendas, etiam turbatiſſimis & maximè improſperis. Pulchrè Chryſoſtomus dixit. Paſſus es aliquid mali ſi velis, malum non eſt: Age Deo gratias, & iam malum mutaſti in bonum. Hoc animi eſt Philoſophici. *b* Priſci Germani optimè liberos inſtruebant, vt ſi quando digitum igne læſiſſent, mox dicerent: Deo gratias. Breue, ſed nobile præceptum. Quicquid demum, mi Chriſtiane, te premat vrat, quicquid affligat, dic centies dic millies: Deo gratias. Addit Paulus: *Spiritũ nolite extinguere.* Suus ſit diuinis inſtinctibus locus. Non rarò Deus voluntatem ſuam explicat occultis alloquijs, quibus vt verè diuinis tunc tuto creditur, cũ ſolius Dei gloria ſectanda proponitur. Sed & illud Paulus addidit: *Prophetias nolite ſpernere:* Diuini voluminis explanationes, ſacras in templis conciones, præſagas fidorum hominum admonitiones negligi ab eo minimè conuenit, qui diuinæ Voluntati approbare ſe cupit. Qui audire nõ vult, non vult Dei Voluntatem intelligere. Demum præcipit Paulus: *Ab omni ſpecie malâ abſtinete vos.* Quemadmodum boni numularij monetam adulterinam aut à tinnitu, aut à ſigno & inſcriptione norunt, & reijciunt, ita nos, quicquid vel tenuem vmbram vitij præ ſe fert, abominemur, tanquam diuinæ voluntati contrarium.

a 1.*Theſſ.c.5.V.17.18.& ſeqq.*
b *Chryſ.in illum locum.*

IV. Regula.

PRæter Dei & Eccleſiæ leges, alij quoque diuinæ Voluntatis interpretes ſunt, maximè in rebus dubijs. Inter hos cenſendi magiſtratus tam politicus quam ſacer, ijque omnes qui alijs legitime præſunt; his annumerandi Curiores, Confeſſarij. Maiores & præſides in ſacris familijs. Cum Saulus iam paratus diuinæ Voluntati parere, quæſiſſet: Domine, quid me vis facere? Non illum Dominus præceptis onerauit, neque illi ſubitò ſcientiam omnem infudit, ſed vt diſcipulum ad Ananiam mittens: Surge, inquit, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. *a* Ananias Paulo diuinæ Voluntatis paraphraſtes fideliſſimus fuit, ſicut Cornelio Petrus. Ita vult Deus Voluntatem ſuam homini explicari ab homine. Hinc illæ tam crebræ admonitiones: Conſilium ſemper à ſapiente perquire: *b* Sine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. *c* Anima viri ſancti enunciat aliquando vera (magis) quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo. Et ſic in his omnibus deprecare Dominum vt dirigat in veritate viam tuam. Ergo, cum viro ſancto aſsiduus eſto, quemcunque cognoueris obſeruantem timorem Dei &c. Et cor boni conſilij ſtatue tecum, non eſt enim tibi aliud pluris illo *d*. In omnibus igitur dubijs circa Voluntatem diuinã, à nemine potius petendũ conſilium, quàm à Confeſſarijs & Maioribus noſtris, quibus aut conſcientiam aut omnem vitam commiſimus. Qua in re vniuersè dici poteſt: Omnis Dominorum aut Maiorum, aut Præſidum voluntas (peccatum excipio Dei Voluntas eſt. Quod ergo cuiuſque Dominus, quod maiores aut præſides iuſſerint, non aliter quam certum diuinæ Voluntatis interpretamentum eſt accipiendum. Beatiſſimus Paulus exemplo hic præit, & Galatis ſcribens: Deinde, inquit, poſt annos quatuordecim iterũ aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba. Quæ cauſſa itineris tam longi: *Cõtuli cum illis Euãgelium.* En, Orbis concionator per tot annos, tanquam diſcipulorum infimus, doctrinam ſuam in medium proponit, & primarios Apoſtolos illius quaſi iudices conſtituit, vt quod illi de ea decernerent ac communi conſilio probarent, improbarent, adderent, demerentque, id ipſe ſic credendum, ſic docendum ſuſciperet. Magis mirandum quod addit: *Aſcendi autem ſecundum reuelationem.* e Num qui Paulo reuelauit iter hoc ſuſcipiendum, non æquè reuelare potuit quæ Paulus itinere hoc effecturus? Nimirũ vult Deus hominem ab homine doceri. Accedit, quod Paulus

Hieroſolymam ierit, ſuper doctrina ſua interrogaturus, non tam quod ipſe de ea dubitarit quàm alij. His firmandis conſultiſſimum videbatur, Maiores interrogare. Ergo Videte & interrogate de ſemitis antiquis, quę ſit via bona, & ambula te in ea. *f*

a *Gal.cap.2.V.1.& 2.*
b *Hierem.c.6.V.16.*
c *Act.c.9.V.7.*
d *Tob.c.4.V.19.*
e *Eccli.c.13.V.2.*
f *Eccli.c.37.V.15.18 & 19.*

V. Regula.

QVod ſi conſilium petere, nec tempus permittat nec locus, diſpiciat homo ſecum ipſe, & omnem dubitationem circa notitiam diuinæ Voluntatis facili negotio ſic poterit explicare. Attendat ſolerter, vtrum è duobus, in quibus hæſitat, voluntati propriæ ſit acceptius, quid gratius carnis appetitui, quid exiſtimationi propriæ optabilius: Vbi hoc, quod facilè indagauerit, & ſerio ſecum ſtatuerit actiones ſuas Voluntati diuinæ penitiſſimè conformare, tunc profecto ſecurus eliget illud quod voluntati ſuæ minus acceptum, quod minus gratum carnis appetentię, quod denique ſplendoris ac pompæ minus habuerit. Nã illa electio ad proprię voluntatis, ad carnis, ad exiſtimationis propenſionem, cuius merito nimis quam ſuſpecta & errori proxima videri debet; at hoc alterum procliuitati ſuæ reluctari, plerumque tutiſſimum: Dum non facis vias tuas, inquit Iſaias, & non inuenitur voluntas tua. *a* Sit hoc exemplo. Ei qui maligno aut frigido eſt ſtomacho, explorate ſuaderi poteſt hoc modo: Id quod tu maximè appetis, hoc tibi minimè conducit; pepones, cucumeres, fungi, limaces, potus intemperanter frigidus, recentes ab horto fructus, & id genus edullij, gulæ irritamenta, plurimum nocent, quæ tamen non raro cupidiſſimè ingeruntur. Idem in re propoſita: plerunque quod corporis ſenſibus tam gratum & ſuaue, noxium eſt ſpiritui; quod humanę voluntati ſic placet, Deo diſplicet. Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malã &c. propter quæ venit ira Dei. *b* Ergo poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere *c* (monet Siracides) vt ad Dei Voluntatem conuertaris.

Quod ſi quid plane indifferens & adiaphorum ſit, vt ſi duo mendici occurrant æquè fortunæ inopes, eleemoſyna tamen non ſuppetat in vtrumque partienda, da cui volueris, animo diuinam Voluntatem exequendi; non errabis. Quod ſi res adiaphora maioris ſit momenti, conſilijs opus & precibus. Si vero de vna aliqua pluribuſve actionibus ſuſcipiendis penitus non liqueat, quid diuinæ Voluntatis ſit, non facile vlla earum ſuſcipiatur, dũ vtcunque conſtet illas diuinæ Voluntati non fore contrarias. In omni tali deliberatione plurimum poteſt Ratio & Conſcientia, non mali in incerto conſiliarij, qui ſi paullò velint circumſpectius agere, facilè pronunciabũt quid melius ſit factu. Fieri autem poteſt, vt verecundæ conſcientiæ homo in talem deueniat labyrinthum in quo ſpiritus & caro ſic inter ſe luctentur, vt miſer trepidare incipiat, ne forſan diuinæ Voluntati ſe oppoſuerit. Hic ſolatio ſit quod nonnunquam eſt eccleſiaſtæ Rem ſic explicamus. Concionator pomeridianus videt pleroſque omnes ſuorum auditorum dormientes, turbatur nonnihil tot ſibi annuentibus, id tamen tolerabilius videtur quam ſi totidem impudenter garriant. Itaque ſi duo treſve non dormitent, ait ipſe ſecum ſatis id mihi, & eſt cur pergam: vnus pro millibus eſt. Non aliter ratiocinetur quomodocunque turbatus: modo duo vigilent oculi *Ratio* & *Voluntas*, modo hi vigiles Voluntatem Dei obſeruent, ſuſque deque vertantur alia, ego vero ſtabo inconcuſſus, & quamuis diuinos nutus non proximè aſſequar, aſſequi tamen conabor.

a *Iſ.c.58.V.13.*
b *Coloſſ.c.3.V.5.*
c *Eccli.c.18.v.30.*

VI. Regula.

AD explorandam diuinam Voluntatem plurimum valet, cum Paulo rogare: Domine, quid me vis facere? Hic mos Sanctorum, in rebus dubijs & perplexis confugere ad orationis pręſidium, vti olim Moſes & Aaron ad fœderis tabernaculum. Et ſicuti cum nubes adeo ſtipatæ coeunt, vt cælum tonare ac mugire

mugire incipiat, campanæ in turribus quatiuntur diſſipandis nubibus: ita quotieſcunque ſol diuinæ Voluntatis oculis noſtris ſubducitur, vt pœnè quid faciendum ſit, ignoremus, proximum eſt, cælum pulſare precibus. Ita Saulus à ſubita tempeſtate medijs campis deprehenſus exclamat. Domine, quid me vis facere? *a* Hanc precatiunculam ſæpius iterandi oportuniſſimum tempus eſt, cum epulum cæleſte aditur, & Dominicum corpus iam lingua ſuſtinetur, tunc ardenter ingeminandum: Domine, quid me vis facere? Imò ſub re diuina quotidie, cum Euchariſtiam ſacerdos ſupra verticem attollit, hoc omnium ardentiſſimum votum ſit: Domine quid me vis facere? A viris religioſis votorum formulam ſub ſacro quotidie recitari conſultiſſimum. Iacobus Laine alter à ſancto Ignatio Societatis Ieſu præpoſitus generalis, quot diebus ſub ſacri finem poſt Centurionis verba (Domine non ſum dignus) Chriſtum manu tenens aiebas: Placet Domine quod promiſi. *b* Ita quibuſcumque alijs, dum cæleſtis panis in alto monſtratur, precandum: Domine ſicut vis. ita & ego volo; quod rectè ſtatui non reuoco. Hęc quotidiana ſui in diuinam Voluntatem oblatio pręclariſſima eſt ad vltimum in morte luctamen diſpoſitio.

Si quis autem multo tempore rogarit Deum quippiam, nec id tamen impetrarit, perſuaſum ſibi habeat, nolle optimum patrem, id à ſe impetrari quod tamdiu petiuit filius, aut certè velle benigniſſimum parentem, petentis filij perſeuerantiam, ad maius præmium exerceri. Nihil hoc dubitationis habet, quin clementiſſimus Deus frequenter differat poſtulatam opem, vt conſtantiores preces, & diuturniorem patientiam copioſius remuneretur. Certè à plurimis hæc talia, velut ab auaris numi, non raro extorquenda ſunt. Raras preces & rariorem patientiam à nobis impetraret Deus, niſi hoc tali modo deſides vrgeret. Adeoque nobis ſæpè vtiliſsimum eſt; diuturnis precibus nihil impetraſſe. Nam precum tam prolixarum plerunque maius eſt emolumentum quam fuiſſet impetrationis. Et hoc eſt quod nemini non magnam tranquillitatem adferat, precationes quidem multas, non tamen raras inijſſe. Rex Hebræus Dauid vt ieiunauit, vt fleuit, vt orauit in terra proſtratus, antequam noſſet Dei Voluntatem de moribundo filiolo: at vbi mortuum audijt, agnouit hanc fuiſſe Dei decretoriam Voluntatem vt moreretur. Itaque iam lætior de terra ſurrexit, lotus & vnctus, ingreſſus eſt domum Domini, & adorauit. *c* Chriſtus, poſt trinam deprecationem ad cliuum oliuarium, de paterna Voluntate iam certus: Dormite iam, inquit, & requieſcite. *d* Ita obſecrationem etiam repudiatam quies & animi tranquillitas excipit, vel ob hanc etiam cauſſam, quod iam longè certius conſtet quid fieri velit optimus Deus. Heli ſacerdos narranti Samueli quam Deus vindictam tam ab ipſo patre quàm à filijs eſſet expetiturus, aliud non reſpondit quàm hoc, Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. *e* Perinde ſi dixiſſet: Ingrata narraſti, Samuel, ſed quia mihi iam liquet de diuina Voluntate, narrationem tuam quamuis ingratam beneuolus tamen excipio, & agnoſco diuinos nutus: Ego, meique filij pœnas commeruimus, ſubibimus pœnas, quando ita viſum eſt diuinæ Voluntati, cui nefas refragari. Faciat bonus Deus quicquid ipſius ſanctiſſimæ Voluntati placuerit: nos ſeruuli, ipſe Dominus eſt: nos variè delinquimus, dominici iuris eſt, punire delicta. Cum Paulum Hieroſolyma abiturum Cęſareenſes lacrimis morari conarentur, Paulus illis animoſiſſimè: Quid facitis, inquit, flentes & affligentes cor meum? Ego enim non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini IESV. Et cum ei ſuadere non poſſent, quieuerunt, dicentes, Domini voluntas fiat. *f* Hæc vera quies animi, poſt preces irritas, illud vnicum precari Domini Voluntas fiat. Et hinc ſequitur, ad diuinam Voluntatem explorandam regula vltima.

a *Act.c.9.v.6.*
b *Res geſta P. Laines.*
c *2.Reg.c.12.v.16.& ſeqq.*
d *Matth.c.26.v.45.*
e *1.Reg.c.3.v.18.*
f *Act.c.21.v.13.& 14.*

VII. Regula.

NEmo mortalium diuinam Voluntatem certius explorat, quàm qui ſincerius ad illam in omnibus ſe conformare deſiderat.

Hoc deſiderium profectò filum eſt ad omnium labyrinthorum errores extricãdos, omnis hinc ambiguitas circa diuinam Voluntatẽ tollitur, ſi quis ignoret quidem, quid velit Deus, aut vtrum malit è duobus licitis, ita tamen animo comparatus ſit, vt mente ſinceriſſima poſſit dicere: Domine, ſi ſcirem, quid tu hac in re fieri à me velles, ego vtique id facerem. Hac ſponſione facta, libere, quod volet, faciat; & perturbare ſe deſinat; diuinam Voluntatem non facilè offendet. Hunc talem filium non deſerit amantiſſimus pater, nec à ſua voluntate grauius aberrare permittit. Si deſit homo, per quẽ erudiat, Angelum mittit, vti miſit Ioſepho, in re graui, quid factu foret optimum, deliberanti: ita tribus ex Oriente dynaſtis poſt diuinum infantulum in gramineis cunis adoratum, ſubmiſſus Angelus, qui Herodianas fallacias cauere, & alia in patriam via redire doceret. Sic Abrahami ancillæ Agari; ſic innumeris alijs contra errores præſidio miſſus eſt aut Angelus, aut vice Angeli fidus homo.

Anno trecenteſimo vigeſimo quarto, Conſtantinus Magnus, relicta Roma apud Ilium cæpit vrbem condere, ſed quia diuinæ Voluntatis fuit, vt cæptũ opus omitteret & Byzantium in Thracia ædificaret, diuersè Deus monuit, nam, vt Beda & Glicas memorant, omne inſtrumentum fabrile ſecundum noctem in altero littore repertum eſt, occulta vi tranſportatum. Ibidem Aquila, quod Zonaras refert, cæmentariorum amuſſim ſuſtulit, & apud Byzantium ex vnguibus dimiſit. *a* Ita Deus Voluntatis ſuæ notitiam non negat ſincerè petentibus. *Benignus eſt ſpiritus ſapientiæ* *b* huius altiſſimæ, & omnibus ſeſe quam liberaliſſimè impertitur. Adeſt Deus, *omnibus exquirentibus ſe in veritate*, *c* & voluntatem ſuam tam mirabili quam ſuaui magiſterio explicat ijs omnibus, qui vera ſubmiſſione ſe hic diſcipulos gerunt. Voluntatem Dei optimè noſſe diſcimus faciendo.

a *Vide Caſ. Baron. tom. 3. Anno* 324.
b *Sap. c. 1. v. 6.*
c *Eccli. c. 22. v. 13.*

CAPVT V.

Quotuplex Dei voluntas, & quibus potiſſimum in rebus, illa ſibi conformari velit noſtram.

Cyprianus, vir & eloquentiſſimus & ſanctiſſimus, Carthaginienſis præſul, conſtantiſſimus martyr, per ſynopſin complexus eſt, quid præcipuè à ſui cultoribus exigat Voluntas diuina Verba Cypriano digna, & auro prorſus exaranda ſunt. Et vtinam hæc omnium Chriſtianorum templis & ædibus, vtinam & pectoribus inſcribantur, velut compendium vitæ ac perfectionis Chriſtianæ. Placet ea in numeros digerere; hæc ſunt.

Voluntas Dei quam Chriſtus docuit & fecit, eſt.

1. Humilitas in conuerſatione.
2. Stabilitas in fide.
3. Verecundia in verbis.
4. In factis iuſtitia.
5. In operibus miſericordia.
6. In moribus diſciplina.
7. Iniuriam facere non poſſe.
8. Factam tolerare poſſe.
9. Cum fratribus pacem tenere.
10. Deum toto corde diligere.
11. Amare in illo quod pater eſt.
12. Timere quod Deus eſt.
13. Chriſto nihil præponere, quia nec nobis ille quidquam præpoſuit.
14. Charitati eius inſeparabiliter adhærere.
15. Cruci eius fortiter ac fidenter aſſiſtere.
16. Quando de eius nomine & honore certamen eſt, exhibere in ſermone conſtantiam, qua confitemur; in quæſtione fiduciam, qua congredimur; in morte perſeuerantiam, qua coronamur. Hoc eſt cohæredem Chriſti velle eſſe, hoc eſt præceptum Dei facere, hoc eſt voluntatem patris adimplere. *a*

a *Cypr. tract. de oratione domin. habetur inter indubitata ipſius ſcripta.*

§. I.

EX his ſingulariter ſeptimum, octauum, nonum atque decimum documentum altiore mente reponendum; Iniuriam facere non poſſe; Factam tolerare poſſe; Cum fratribus pacem tenere; Deum toto corde diligere. Hic nos miſeri ſæpe grauiter hallucinamur; Voluntatem Dei munerantem & beneficijs cumulantem affectu proniſſimo recipimus; At caſtigantem velut non Dei voluntatem auerſamur, tanquam ſi homines in noſtram ſalutem & nomen peſſimè animati, neſciente Deo aut certe non iubente, conſilium cœperint, quo non penitus delerent, aut grauiter vexarent. Cæcitas & inſania manifeſta. Grata tantum & nobis commoda ſubmitti cælitus putamus? imò triſtia etiam & incommoda, nec quidquam omnino in hac grandi machina geritur, turbatur, miſcetur (dempto peccato) cuius non cauſſa & origo à primâ illâ cauſſa. Hieremias lacrimans: Quis eſt iſte, inquit, qui dixit vt fieret Domino non iubente? Ex ore Altiſſimi non egredientur nec bona nec mala? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis ſuis? a Quam hoc ſtupidi atque impudentis hominis eſt, credere quidquam eſſe quod Deus aut non immittat, aut certè non permittat. Clariſsimè Caſsianus: Credere inconcuſſa fide nos conuenit: nihil ſine Deo prorſus in hoc mundo geri. Aut enim voluntate eius aut permiſſu agi vniuerſa fatendum eſt. b

Vetuſtas gigantes fabulata eſt, qui diuos deturbare agreſſi de ſua arce. Mittamus fabulas: Vos queruli, vos ij eſtis. Si enim mala omnia, quæ hic premunt, non permiſſa ſolum à Deo, ſed immiſſa, Vos qui fremitis, qui repugnatis, quid aliud quam ſceptrum illi (quantum in vobis eſt) eripitis, & arbitrium regnandi? Creata omnia parent non inuita & obaudiunt ſupremæ illi legi; Nobiliſſimum rerum homo, ſolus in conditorem ſuum calces facit, & reſiſtit. Quid fruſtra indignamur? omnes clades à Deo ſunt, omnes, omnes. Quod ibi labes terræ, oppida aliquot abſorpſit, à Dei prouidentiâ eſt: quod alibi peſtis multa millia hominum demeſſuit, ab iſta eſt: quod cædes, bellum, tyrannis, & hic & iſtic, ab eadem iſta eſt. Sed omiſſis publicis: Quod iſte tuus aduerſarius, mi homo, partem tibi bonorum rapiat, ille famã inficiat, hic modis alijs te lædat, à Deo eſt hoc omne, non permittente ſolum, ſed etiam immittente in te. Diuinitus, vt id probè noris, diuinitus hæc omnia immittuntur.

Ergo Voluntas diuina, non hoc tantum à nobis poſtulat, vt ab inferenda alijs iniuria tam alieni ſimus, tanquam ſi non inferre vllam poſſimus, ſed vult etiam illatas ab alijs iniurias ita toleremus, vt pacem cum omnibus ſeruemus, etſi non itidem illi nobiſcum. Sed vt exactius capiamus diuinæ Voluntatis arcana, illud cuius ſupra meminimus, breuiter explicandum.

a *Hoc eſt, pro peccatorum ſupplicio. Thre c. 3. v 37 & ſeqq.*

b *Caſſian. coll. 3. c. 20.*

§. II.

VOluntas Dei, Theologis duplex eſt, vna *Signi* qua Deus præcipit, prohibet, permittit, ſuadet, operatur aliquid, & hanc ſui legibus ac præceptis declarat; altera *Beneplaciti*, qua deſtinatum quid vſquequaque vult fieri, vel cũ cõditione, vel ſine illa; Angelis & hominibus æternã felicitatem voluit impertiri, ea tamen conditione & lege, ſi ipſi non obſiſterent ſuo arbitrio. Alia vult Deus ſine vlla adiunctione, vti voluit cælum terramque condere ita vult eſſe perpetuum ordinem Orbis totius & gubernationẽ, qua cuncta diſponit ſapientiſſime. Huic Dei voluntati nemo poteſt obſiſtere; nullas illa leges patitur, nihil quicquam alieno facit imperio, nulli paret. Ipſe Deus per Iſaiam id affirmans: Conſilium, inquit, meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunque volui. a Nos autem viles ſeruuli, velimus nolimus, quicquid ex alto in nos Deus decreuerit, non poſſumus non ferre. Omnes cum ærumnis plurimis copulati ſumus: aliorum aurea catena eſt & laxa, aliorum arcta & ſordida. Sed quid refert; eadem cuſtodia vniuerſos circumdedit, alligatique ſunt etiam qui alligauerunt. Omnis vita ſeruitium eſt, imo & ſupplicium eſt omnis vita. Aſſueſcendum itaque huic conditioni, & quam minime de illa queren-

dum. Hic illud ingenti ſolatio eſt, ſcire, ſic Deum velle: ita Deo placere, & neminem eſſe qui diuinæ poſſit reſiſtere Voluntati. Regina Eſther hoc ipſum proclamans; Domine, inquit, Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati. Hoc Auguſtinus excellenter declarans? Hæc, inquit, ſunt magna opera Domini exquiſita in omnes voluntates eius, & tam ſapienter exquiſita, vt cum Angelica & humana creatura peccaſſet, id eſt non quod ille, ſed quod voluit ipſa feciſſet, etiam per eandem creaturę voluntatem, qua factum eſt quod creator noluit, impleret ipſe quod voluit bene vtens & malis, tãquam ſummè bonus. *b* Quamuis igitur impij diuinæ obnitantur Voluntati, ſuam tamen Deus ex illiſmet perficit Voluntatem, & illorum voluntate peſſima optimè vtitur.

E dictis liquet quomodo Deus omnibus velit ſalutem, eam tamen non omnes aſſequantur, quia conditioni latæ non obtemperãt pręceptis diuinis rebelles. Quibus ſeuere vaticinatus Seruator: non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. *c* Qui ſapit in diuinam Voluntatem totus maturè tranſit.

a *Iſ. c.46 v.10 & c.55. v.11.*
b *Aug. to.3 Enchir. c.100 ad Laurent.*
c *Matth. c.19. v. 17.*

§. III.

QVæ cum ita ſint, nihil rectius aut præſtabilius facere poſſumus, quam ſi noſtram diuinæ voluntati pænitiſſimè ſubmittamus & accommodemus, dicamuſque cum Heli ſacerdote: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. *a* cum Ioabo duce. Dominus faciat, quod bonum eſt in cõſpectu ſuo. *b* cum Dauide Rege. Si dixerit mihi Dominus, Non places; præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe *c* cum Iuda Machabæo: Sicut voluntas fuerit in cælo ſic fiat. *d* cum Chriſto ſeruatore: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat Voluntas tua. *e* Quod ſi filius fuit tam obſequens, vt patris exequeretur voluntatem pleniſſimè, Nam: Deſcendi de cęlo, inquit, non vt faciam voluntatem meam ſed voluntatem eius qui miſit me: *f* Si hoc à filio exigebatur, quanto minus ſeruos abnuere imperium fas eſt. Æquiſſimum prorſus cenſeamus, vt homini placeat, quicquid ab omni æuo placuit Deo: Miles in caſtris, audito viæ ſigno, vaſa colligit, audito pugnę, deponit, & arma ſumit; animo, manu, oculis, paratus ad omnem nutum, & intentus: idem nobis ſit, & in hac militia ſequamur alacres & pleno gradu, quocumque vocantem imperatorem noſtrum. Quicquid euenerit, feramus, non patientes tantum, ſed etiam volentes, omnemque temporum difficultatem ſciamus legem eſſe naturæ. Et vt bonus miles fert vulnera, enumerat cicatrices, & tranſuerberatus telis amat eum, pro quo cadit, imperatorem: ſic in animo habeamus illud vetus præceptum: DEVM SEQVERE Quiſquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iuſſa nihilominus. Quæ autem dementia eſt, potius trahi quam ſequi? quæ ſtultitia & ignorantia conditionis ſuæ dolere, quod aliquid tibi incidit durius; aut mirari, aut indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt quã malis, morbos, dico, funera, debilitates, & cætera ex tranſuerſo in vitam humanam incurrentia. Quicquid ex vniuerſi conſtitutione patiendũ eſt, magno excipiatur animo. Ad hoc ſacramentum, adacti ſumus, ferre mortalia; nec perturbari his, quæ vitare noſtræ poteſtatis non eſt. In regno, certè ad regnum nati ſumus: Deo parere libertas eſt. *g*

Diximus, qua ratione in diuinæ Voluntatis notitiam veniendũ. At illam noſſe non ſatis eſt: ſuam illi arctiſſimè coniungere oportet. Quibus autem hęc coniunctio conſtet, libro ſequenti exponemus.

a *1. Reg. c.3. v.18.*
b *2. Reg. cap.10. v.12.*
c *2. Reg cap.15. v.26.*
d *1. Machab. c.3. v.60.*
e *Matth. c.26. v.42.*
f *Ioan. c.6. v.38.*
g *Seneca l. de vita beata c.15.*

LIBER SECVNDVS.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATIONE.

CAPVT PRIMVM.

Ingreſſus ad Conformationem humanæ voluntatis cum diuina.

FVIT olim magni nominis Theologus qui octennium ipſum aſſiduis precibus Deum obſecrauit, hominem ſibi monſtraret, à quo viam doceretur ad cælum compendioſiſſimam. Eo igitur die quo huius hominis alloquendi deſiderio maximo tenebatur, nec aliud mallet quam videre magiſtrum tam arcanæ veritatis; vocem cælitus allatam audire ſibi viſus, quæ ſic moneret: Exi foras ad templi veſtibulum; & qualem quæris, reperies hominem. Prodijt ergo in publicum, & ad ædis ſacrę limina mendicum inuenit tibijs vlceroſis, & multo pure fluentibus; veſtis mendici vix trium obolorum erat. Huic Theologus candidum precatus eſt & proſperum mane. Cui mendicus: Non memini ait, me vnquam habuiſſe aduerſum. Hic litteratus ille, primam ſalutationem velut correcturus: Eia, inquit, fortunatum te reddat Deus: At ego, inquit mendicabulum, infortunatus nunquam fui. Obſtupuit ad hanc vocem theologus, ſed ne forſan erraſſet audiendo, votum ſuum repetens, ſed paulo alijs verbis: Ecquid ais, inquit, felicem eſſe te iubeo. Mox iterum mendicus: Nunquam, ait, infelix fui. Theologus argutari credens dicacem mendiculum, & vt hominis ingenium experiretur: Eueniant, inquit, volo tibi quæ optas; atque id fiat. Non eſt, ait iſte, quod hic querar: Omnia fiunt vt volo; quamuis fortunę mea conſilia non applicem. At doctor ille denuo ſalutans an valedicens: Seruet te Deus, inquit, vir bone, ſi quidem fortunam oderis. Sed dic obſecro, tune ſolus inter calamitoſos mortales beatus? Iob ergo falſus qui aſſerit: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs, & quomodo tu ſolus euaſiſti omnes malos dies? non ſatis aſſequor animi tui ſenſa. Ad quæ mendicus: Sic eſt, mi Domine, vt dixi. Optanti mane proſperum, negaui me vnquam habuiſſe improſperum. Sorte mea, quam mihi Deus hic aſſignauit, contentiſſimus ſum: Non egere felicitate, felicitas mea eſt. Monſtra illa, Fortuna & Infortunium neminem lædunt niſi volentem, aut certè timentem lędi: Nec ego vnquam fortunæ ſupplico, ſed Patri cæleſti, qui rerum omnium euentus gubernat. Ita me nunquam infelicem fuiſſe aio, vt cui om-

cui omnia ex voto cadunt. Quod ſi fame vrgear, Deum prouidiſſimum patrem ob id laudo. Si frigus me vrat, ſi nimbus in me ruat, ſi alijs cælum iniurijs me impetat, Deum æquè laudo; cum alijs ludibrio ſum. Deum non minus laudo. Nam certus ſum, horum omnium auctorem eſſe Deum, nec poſſe non eſſe optimum quod Deus facit. Idcirco quicquid Deus vel tribuit, vel euenire permittit, gratum ſit an ingratum, dulce an amarum, iuxta habeo, nam hęc omnia velut de manu parentis optimi lætus accepto, & hoc vnum volo quod vult Deus; ita omnia fiunt vt volo. Miſer eſt qui fortunam aliquid in ſe poſſe credit, & is demum vere infelix eſt, qui neſcio quam felicitatem in hoc Orbe ſomniat. Hæc vera eſt felicitas in hac vita, ſoli Voluntati diuinæ quàm tenaciſſimè inhærere. Dei Voluntas, optima rectiſſima voluntas, quæ non rectior fieri, nec mala eſſe poteſt, hæc de omnibus iudicat, de hac nulla. Vt hanc ſequar, meum ego ſtudium omne confero, in hanc vnam curam tota mente incumbo, vt quicquid vult Deus, hoc & ego nunquam non velim. Ea de cauſſa, nequaquam infelicem me cenſeo, quando meam omnem voluntatem ſic integrè in diuinam tranfudi, vt apud me non aliud *Velle* ſit aut *Nolle*, quàm quod Deus vult aut non vult. Itane vero, inquit Theologus, tu iſta ex animi tui ſententia profers? Sed dic, obſecro, eadem ne tibi mens eſſet, ſi te Deus ad inferos ſtatuiſſet præcipitare? Cui promptè mendicus: Me, inquit, ille? ad inferos præcipitaret, ad inferos ille? At ſcias duo mihi eſſe brachia miri roboris, his ego illum arctiſſimè ſtringerem complexu inſolubili. Vnum brachium eſt, ſubiectiſſima Humilitas per ſui oblationem, alterum Charitas ſinceriſſima per Dei dilectionem. His ego me brachijs Deo ſic innecterem, vt quocunque ablegarer, illuc eum vnà mecum traherem. Et ſanè multo foret optatius, extra cælum eſſe cum Deo quàm in cælo ſine illo. Theologus ad has voces attonitus, cum animo ſuo agitare cæpit, hanc illam eſſe compendioſiſſimam ſemitam ad Deum. Sed libuit vlterius ſuſcitari, & ſapientiam in domo tam incommoda habitantem elicere in apertum: Et vnde tu, inquit, huc aduenisti? A Deo veni, reſpondit mendicus. Cui Theologus iterum: Et vbinam locorum, inquit, reperiſti Deum? Vbi res creatas omnes ait iſte, deſerui. Theologus denuo: Vbi vero, ait, Deum reliquiſti? Subiecit pauper: In mentibus puris, ac bonæ voluntatis. Ecquid tandem hominis es? ait Theologus. Mox alter: Quiſquis ſim, inquit, ſorte mea tam contentus ſum, vt eam cum omnium Regum opulentijs non commutauerim. Rex eſt quiſquis ſibimet nouit imperare. Ergone te regem credam? inquit alter, vbi regnum tuum? Illic, ait mendicus, & ſimul digito cælum monſtrauit: Rex eſt, cui regnum illud in alto certis chirographis tranſcriptum eſt. Denique Theologus finem facturus quæſtionibus: Quis iſta, inquit, te docuit, quis hunc tibi animum iniecit? Reſpondit alter, Dicam Domine: totos ego dies ſileo, & iam vel precibus vel pijs cogitationibus vaco, & hoc vnice curo vt Deo ſemper ſim coniunctiſſimus. Coniunctio & familiaritas cum Deo diuinaque Voluntate docet hæc omnia. Plura quærere volebat Theologus, ſed in aliud tempus id differendum ratus, in præſenti valedixit. Dum abit, multa ſecum cogitans: En, aiebat ipſe, ſibi, doctorem reperiſti rectiſſimæ ad Deum viæ. Quam verè Auguſtinus: Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine? *b* Hoc eſt quod Chriſtus gratias agens: Confiteor, inquit, tibi Pater, Domine cæli & terra, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. *b* Verè ſub ſordido palliolo ſæpe magna latet ſapientia. Et quis tantum diuinæ eruditionis quærat in homine tam abiecto, quis credat tãtum ſpiritus recondi, in tã illiterata ſimplicitate? En, illa duo brachia roboris inuicti, *Oblatio ſui*, & *Dilectio Dei*. *c* Hæc Deum quocunque lubuerit trahunt. His brachijs Deus quam arctiſſimè ſe ſtringi permittit, alios refugit attactus.

a *Aug l.8. Confeſſ.c.8. initio*
b *Matth.c.11.v.25.*
c *Rei narratæ fides ſit penes auctorem; is eſt Ioa. Taulerus, è S. Dominici familia, in ſuis inſtitut. mih pag.109. Fuit hic concionator inſignis & piiſſimus, vt de eo Bellarmin. in ſcriptor. Eccleſ. Vixit Anno 1350.*

CAP. II.

Qua voluntas hominis ad hanc cum Dei Voluntate conformationem ſit maxime idonea.

VT Aſſuero regi pararentur virgines, ex omnibus regni prouincijs lectiſſimę adducebantur in Suſan metropolim. His annus erat in vno corporis cultu transigendus. Et quæ non lotiones, frictiones, polituræ, vnctiones adhibebantur! Quantum ceruſſæ, purpuriſſi, ſtibij, aliorumque pigmentorum exhauriebatur concinnandæ formæ? Tanti erat regijs oculis placere. Et humana voluntas ab omni ornatu imparata, velut ruſticana mulier ex agro, in ſummi regis amplexus ruere non vereatur? Vt ergo norit hominis voluntas, diuinis oculis tum demum ſe placituram, ſi non tantum minimos etiam næuulos conetur abſtergere, ſed ea ſibi ornamenta comparare, quæ diuinam voluntatem inuitent ad hoc cum ea connubium.

Igitur ordini ſeruando, & vitandæ obſcuritati, ita rem diſtinguimus, vt ſuâ Voluntati nomina tanquam titulos aſſignemus, è quibus diſcat quâ præparatione ſit opus ad hanc cum diuina Voluntate conformationem. Et quemadmodum herus nouum famulum in ſuas ędes admiſſurus multa paciſcitur, &: Volo, inquit, vt non ſic fabulator, non nugigerulus, non luſor, non rixoſus, non ebrioſus, cumprimis vero ſit diligens, ſit fidelis, ſit obſequens. Hoc ius heri eſt, eiuſcemodi leges ſancire famulis. Et cur Deo humanam voluntatem in amicitiam admiſſuro, non idem iuris ſit? Quocirca ſciat voluntas hominis, iam alijs ſibi legibus viuendum, pręcipue iſtis.

§. I.

I. VOluntas Inſons ſit. Hoc cum primis exigitur delicatus è cælo ſponſus eſt, ſordes & odit, & arcet. Voluntas illi copulanda oderit etiam neceſſe eſt omne genus ſordium: & ita quidē vt nō tantum auaritiæ non ſtudeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, ſed etiam ſi quid propenſionis & affectus ſentiat ad hæc inquinamenta, id omne in ſe viriliter expugnet, nec tantum nolit obſcæna cogitare, ſed etiam velit caſtiſſima quæque meditari. Sed ſermo nobis non eſt de ijs quæ nemini non clara ſunt. Aliud eſt miræ ſubtilitatis, ſed & maximę celeritatis vitium, Inuidia. Hic Voluntas inſons ſit, & ab hac lue immunem ſe præſtet. Voluntas ad diuinam conformanda ſine omni liuore ſit; non inuidia alienæ felicitatis tangatur, nec prematur ſuæ. Nam qui Deo vere coniunctus eſt, videt quidem alios gratia & opibus florere, non tamen inuidet, ſed ad Deum verſus: O Domine, inquit, vis illum aut iſtum ad opulentiam, ad honores euehi, me contemptim neglecto? Non repugno, mi Deus, nec eius rei cauſſam à te poſtulo. Mihi ſatis cauſſarum mihi rationum abunde ſatis eſt, tua vna atque vnica Voluntas. Certiſſimus enim ſum, niſi tu id permitteres & quidem meo bono non fieret, nec id vllus hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & forte pauculis verbis confectum eſt. Sed & in cæteris, ſcio, tuo ſit permiſſu, mi Domine, vt iſte me ſic allatret, ille me ſic tractet, hic ita exagitet me, nunquam illos, quod ſciam, læſi; verum in tua Voluntate ſatis ad hoc reſponſi reperio: Tu hæc permiſiſti, tu iuſſiſti: ſint ergo illi Semei, ſim ego Dauid, ſi tibi ſic viſum eſt, mi Deus.

Sanctiſſimus ille Antiochenus antiſtes & martyr Ignatius: Frumentum Chriſti ſum, inquit, dentibus beſtiarum molar, vt panis mundus inueniar. Ita nimirum nos Deus menſæ ſuæ præparat Dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides ſunt qui nos velut offuſum triticum commolunt: Vt hoc altius in animum demittamus conſultiſſimum eſt, ſingulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis; *Benedictus Deus in æternum: Domine quid me vis facere: Fiat voluntas tua.* a Hæc prima voluntatis humanæ præparatio eſt, puram eſſe à næuis, prę ſertim ab omni ſimultate ac inuidentia. Sed præterea requiritur.

a *Vide Horologium Angeli tutelaris Hora II diei.*

§. II.

II. VOluntas Tolerans. Cum quis rebus aduerſis agitatur, omne præſidium à

patientia petat, dicatque ſereno animo: Hoc omne à Deo eſt, quicquid patior; ſed eſt à Deo per hanc occaſionem, per iſtum hominem, per illam cauſſam in me immiſſam. Et huius quidem rei tam certus ſum, atque viuere me ſcio. Hic plurimis aqua hæret, qui non ea fide in Deum pollent, vt ſibi certò perſuadeant, tam aduerſa & omnes malignos euentus à Deo eſſe, quam proſpera & optatiſſimos ſucceſſus: Si hoc certum haberemus, quod in ſe certiſſimum, non facile quicquã impatienti aut deiecto animo ferremus, nec toties illis vocibus vrgendi eſſemus: *Vos modicæ fidei.* At vero aduerſa omnia à Deo, per quemcunque tandem, ad nos deriuari Chriſtus ſic demonſtrans: Nonne duo paſſeres, inquit, aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Idem repetens: Nonne quinque paſſeres veneunt dipondio, inquit, & vnus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere multis paſſeribus meliores eſtis vos. *a* Itane Deus cum paſſerculo in terram cadit? certè Voluntas Dei, quippe ni Deus ipſe? qui ſicut in rebus creatis omnibus aſſiduè operatur, ita cum piſce natat, ita cum aue volat, cum angue ſerpit, cum quadrupede incedit; non deſerit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia caſſibus ſimul irretiantur, harum tamẽ nulla & nec minima quidem alaudula ſine Voluntate Dei capitur: *vna ex illis non cadit ſuper terram ſine patre cæleſti.* Quod autem prouidentiſſimam Dei Voluntatem attinet, eadem & Aquilæ, & paſſerculi, & hominis eſt ratio. Si ergo auicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur ſine Dei Voluntate, & tu Homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus heres, te vllis aduerſis exerceri, te iniuria, te damnis, te triſtitia credis affici, Deo non ſingulariter volente? Vt autem exactius hoc ipſum caperemus, nec temere vnquam diceremus, rerum animatarum dumtaxat Deo hanc curam eſſe, addidit Seruator: Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt. Quis hominum vnquam capillorum ſuorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quam vnius hominis, & nolente Deo nullus ſubtrahetur. Quotieſcunque igitur in rebus aduerſis patientiam abijcimus, malè alijs imprecamur, modo huic, modo illi culpam impingimus, & velut è plauſtro conuitia ſerimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum, illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cum in mari ſolus Ioannes, cæteris diſcipulis id ignorantibus, agnoſceret Dominum diceretque: Dominus eſt. Plurimi ſunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoſcant turbati maris auctorem Deum, ſed in eos, quos hoſtes putant, acerrimè ſtomachantes: Ille ſemiſſis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iſte tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequiſſimo hæc in me cuſa eſt faba. At longe aliter loqui aſſueuit *Voluntas Tolerans.* Hoc omne malum, inquit, à Deo eſt: Deus me caſtigat meritiſſimò: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. Sed progrediamur.

a *Matth. cap.* 10. *ver.* 29. *& Luc. cap.* 12. *ver.* 76.

§. III.

III. **V***oluntas Hilaris.* Hæc hominem ſic inſtruit vt tam victu quam ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit ſit contentiſſimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, ſatis eſt quicquid mihi das, etſi auaritiæ meę id ſubinde parum videatur: nec iſtud quidem vllo modo ſum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me ſentio.

Nunquam quæri ſolet diuinæ Voluntatis ſtudioſus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautiſſimè viuunt, & nec dimidium mei laboris ſuſcipiunt; parum ſerunt & ampliſſimas colligunt ſegetes. Optime olim Venuſinus vates quæſijt.

Qui fit Mecænas, vt nemo quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illam
Contentus viuat? laudet diuerſa ſequentes? a

Hinc eſt, mi poeta, hinc eſt, quod diuinæ Voluntati tam egre acquieſcamus. Cupiditas noſtra in alia atque alia, & ſæpe in lõginqua fertur, nec eſt finis concupiſcendi. Cum vero concupita non obtinemus, in querelas & murmura ſoluimur. Anguſtus animus eſt quem tantopere delectant terrena.

Helio-

Heliotropium nobis aſſidue ante oculos verſetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, ſæpius diximus, cum ſole ſe circumagentis, etiam nubilo die; tantus ſideris amor eſt. Noctu vero velut eius deſiderio contrahit cæruleum florem. *b* Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circumagere ſe cum ſole, amore ſolis. Sol noſter; Voluntas Dei eſt; hęc nobis non ſemper extra nubem illucet; ſerenis turbidi dies miſcentur, quos pluuiæ, venti, grandines infeſtant. Nemo Chriſtianornm eſt, qui non ſæpius ſentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempeſtates. At nos inſtar heliotropij cum ſole noſtro, cum diuina Voluntate noſ ipſos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus ſit noſtri ſideris illius amor. Et ſane nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget innumera hic illic diſplicebunt, à nulla re ſatis fiet, nunquam ſorte noſtra contenti erimus, omnia deeſſe videbuntur, etſi adſint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppreſſi tædio, perturbati, puſillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miſeri erimus, quamdiu non ad hunc ſolem, diuinam Voluntatem nos circum egerimus, vt heliotropium. Fixiſſimis & inconniuis oculis ſol iſte nobis aſſidue aſpiciendus eſt quocunque ſe vertat, hoc vnicum in animo ſemper voluendum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortiſque regula mihi eſt vnica Dei Voluntas: Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ita fiet, ſit nomen Domini benedictum. Nunc quidem ſol noſter nube abditur, ſed breui lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium ſæculorum decurſus, varioſque rerum euentus non raro nubilos poſt ſerena principia; ſæpe ſerenos poſt initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quam ſequi diuinam Voluntatem. Ex Hebreis olim litteratus quiſpiam, verbis certè promptiſſimus Chriſto ſe traditurus: Magiſter, inquit, ſequar te, quocumque ieris. *c* Ita nos qua verbis qua factis promptiſſimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, ſequamur quocumque ierit.

a *Horat l.1.ſat.1.*
b *Plin.l.22.hiſt.Nat.c.21.*
c *Matth.c.8.v.19.*

§. IV.

IV. V*oluntas longanimis.* Pleraque omnia noſtra corrumpimus longanimitatis defectu. Iſraelis populus Moſis in monte moras pertęſus ad idola ſe vertit, & vitulum aureum pro Deo ſibi ſtatuit remanſionem nimis diuturnam cauſſatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie quod hæc facta ſunt. *a* Eſt, ô viri boni, dies tertia, ſed numquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis ſupereſt reuiuiſcendi; ſiccine omnis veſtra longanimitas conſumpta eſt? O non longanimes! ſi dies hæc tertia tranſijſſet, ſi quarta vel quinta iam adueniſſet; videremini cum ratione deſpondere animum. At cum tertiam hãc diem necdum ad veſperã deduxeritis, quid eſt quod de rediuiuo Domino tam præpropere diffiditis? Ad vota noſtra nimis quam præproperi ſumus, & niſi mox fiat quod cupimus, omnem ſpem noſtram in impatientiam aut etiam deſperationem præcipitamus. Longe aliter Deus: Miſerator & miſericors Dominus, longanimis, & multum miſericors. *b* Nec vult perire animam, ſed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt. *c* Auarus, ſeſtertium bis térue manu verſat dum expendat, ſic Deus ad pœnas tardus, quaſi *retractat* antequam decretoria ſententia feriat, & in gehennam mittat ac ſupplicia.

Nos & modicæ fidei, & curtæ ſpei, ſi quid à Deo bis térue petierimus, nec impetremus, ſpem omnem abijcimus, & more mendicorum, qui ſi ante domum clamore aut pulſu ſtipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt; Nemo eſt domi. Pulſate ignaui, pulſate; pulſantibus panditur hoc oſtium. Quam in rebus alijs obſtinatæ ſępe longanimitatis ſumus! ſunt qui officium aliquot annis ambiant, & non raro fruſtra. Pinguior hæreditas quam ſuaui patientia expectatur? & ne moras nimium ſentiat hęres, temporis velocitate ſe ſolatur. Nos tamen ordinationi diuinæ metas figimus, & tempus præſcribimus; nimium nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem Domine, cur moraris? quid differs opem; quamdiu ſupplicandum? tot iam annis

clamo, nec exaudis. Niſi Domine ſuccurras hoc anno, precari deſinam, & actum putabo. In hoc certe non abſimiles ſumus Bethuliæ ciuibus, qui: Conteſtamur, aiunt, hodie cælum & terram &c. vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt ſit finis noſter breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate ſitis. O minimè longanimes! itane rebus omnibus deſperatis ciuitas tradenda hoſti? an nullum è cælo auxilium ſperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modicè fouit Ozias ſacerdos, qui lachrymis infuſus; Æquo animo eſtote fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus miſericordiam. Forſitan enim indignationem ſuam abſcindet, & dabit gloriam nomini ſuo. Si autem tranſactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti eſtis. *d* O mi Ozia. ô ſacerdos, quàm hic non altum ſapis ſupra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis conſtituere diem? adeone omnis apud vos non extincta tantum ſed & ſepulta eſt loganimitas. Non tulit hoc generoſiſſima Iudith, & accerſitis presbyteris; Quod eſt hoc verbum, inquit, in quo conſentit Ozias, vt tradat ciuitatem Aſſyrijs, ſi intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui eſtis vos qui tentatis Dominum? non eſt iſte ſermo qui miſericordiam prouocet, ſed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei. Quid ergo faciendum ſuades ô Iudith? Dicamus flentes Domino, vt ſecundum voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum cito miſericordiam ſuam expectemus humiles conſolationem eius. *e* Hac ſane ratione Longauimis voluntas ſic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundum voluntatem tuam, ô Deus, ſic facias mecum miſericordiam tuam: ô Domine etſi decem annis, etſi viginti aut triginta, etſi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare tamen non ceſſabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis ſcirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendũ; ſi neges petita, dabis meliora. Itaque ſi moram feceris, expectabo te, quia veniens venies, & non tardabis. *f*

a *Luc.c.24.v.21.*
b *Pſal. 102.V. 8.*
c *2.Reg.c.14.v.4.*
d *Iudith.c.7.v.17.23.& ſeqq.*
e *Iudith.c.8.à v.10. ad 20.*
f *Abac.c.2.v.3. vide plura de hoc infra lib. 4. cap. 5.*

§. V.

V, VOluntas Ardens. Hęc in eo conſiſtit vt non tantum velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, ſed propter hoc ipſum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud reſpuat, iſtud admittat, ardenti ſtudio, nec vllam alliam habeat cauſſam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate prędıtum ſi quis interroget, cur iſtud nolit, hoc velit, non aliud ſe cauſſæ habere reſpondebit, quam quod Deum id nolle; & velle iſtud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, & amo vt amem, amor enim eſt qui amatur. *a* Auguſtini monitum eſt: oportet nos in eundem affectum tranſire, vt ſicut Deus omnia voluit eſſe propter ſeipſum, ita nos quoque nec noſipos nec aliud eſſe velimus, niſi propter Deum & ipſius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid vero eſt, inquit dedere ſe Deo? Vt quod ille voluerit, & ipſe velit, & quod ille noluerit, nec ipſe velit. Qui ergo iſtud fiet Quomodo fieret aliter, quam ſi conſideret quiſpiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vrgente lege priſca voluit Deus, vt omnis ſupellex Altari & tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur; & ſic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hęc erant? Omnia vaſa quibus miniſtratur in ſanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent deſuper operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes. Hoc ea de cauſſa factum quæ ſubiungitur: Alij nulla curioſitate videant, quæ ſunt in ſanctuario priuſquam inuoluantur, alioquin morientur. *b* Ita baiuli ſacræ ſupellectilis nihil eorum videbant quę ferebant, ſed ſolum onus ſentiebant, omnia enim cæruleum tegmen oculis ſubducebat. In hunc planè modum, quiſquis ſe Deo plenè tradidit, ſuauiſſime neſcit, ſed nec ſcire cupit cur hoc aut illud à Deo permittatur, aut iubeatur;

onus ille quodlibet ſubit promptiſſimis humeris, ſed onus cyaneo velo coopertum, hoc eſt, diuina voluntate veſtitum, hanc illi videre ſatis eſt.

a *Bernard. in ſoliloq. mihi pagin. 667.*
b *Num.c.4.v.12. & 29.*

§. VI.

VI. **V**Oluntas *Omniparens.* Omniparentem dicimus voluntatem, quæ inſtar fecundiſſimę telluris, omne genus optimorum deſideriorum effundit, eaque velut primogenios partus conſecrat diuinæ Voluntati. Hic animus altus, cælique appetens exſurgit, hic gemitus amoris pleni, hic ſuſpiria in altum efferueſcentia: O mi Deus, quàm ego cupio, non ſolum pati plurima, ſed & mori pro te vel acerba morte. Per cæleſtes hos impetus animi, Deus & homo ſic conſpirant in rebus prorſus omnibus, vt ex hac tam ſuaui conſpiratione ac conſenſu, incundiſſima inter Deum & hominem naſcatur conſiliorum communicatio, & intima familiaritas, ita vt demum homo, ad omnes rerum euentus dicat, Ita Pater, Ita Pater, quia ſic fuit placitum ante te. Ita Pater. *a* Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus? *b* Sic omnia tam moleſta quàm grata velut è manu Dei placidiſſime accipit. Qua in re mirum eſt quantum lucis alluxerit priſcis Philoſophis. Ex his diuine monens Epictetus, Nunquam, ait, te quidquam perdidiſſe dicito, ſed reddidiſſe Filiolus obijt? redditus eſt. Prædium eſt ereptum? An non id quoque eſt redditum? At improbus eſt qui eripuit. Quid tua id refert, per quem, is qui dederat, repetierit: Sed quamdiu conceſſerit, tanquam alienum id curato, vt cauponam viator. *c*

Ita prorſus qui Deo ſe quàm coniunctiſſimũ cupit, non aliter philoſophatur quicquid rerum auferatur, non attendit auferentem, ſed Deum ſua repetentem. Idcircò illud Chriſti aſſiduè ingeminat Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te, ita, mi Pater, ita. Hic obſerua, obſecro te, Lector, ſuccinctam diuini huius ſermonis explicationem. Cæleſtis Pater iam olim per Iſaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fœdus populi, in lucem gentium. Perinde ſi dicat, parum mihi eſt vt reliquias Iſraelis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris ſermo octingentis annis virgineum partum præceſſit. *d* Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, promiſſima voluntate amplexus filius, reſpondit idem ſe velle quod Pater, Idcirco Matthæus: In illo tempore, inquit, reſpondens Ieſus dixit. Et cui reſpondit nemine interrogante? Æterno patri reſpondit ante tot ſæcula filium alloquenti. Et en quàm læte filius, voluntatem Patris deoſculatus dicat: Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te: factum à me habebo, Pater, quicquid imperaueris. Sicut autem cæleſtis Pater cum filio per Iſaiam ante tot annos locutus, & filius Patri reſpondit: Sic cum quouis noſtrum ab æterno ſermocinatus eſt Deus; diſtinctiſſime ac ordinatiſſime diſpoſuit quo tempore quilibet hominum naſciturus, quo moriturus; auxilium omne conſequendæ beatitudini parauit; præuidit quid quiſque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & qua ratione auxilia oblata ſit accepturus. Cum igitur hac ratione nos Deus ab æterno benigniſſimè ſit affatus, an non æquiſſimum, vt & nos, ſuo quiſque tempore, cum Chriſto reſpondeamus. Ita Pater. Ita mi Pater, quoniam ſic & ſic, atque ſic fuit placitum ante te, Ita Pater; idque horis ſingulis, inſtaurato aliquoties deſiderio ingeminemus, ita Pater, & hoc ad vltimum vſque halitum, conſtantia inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infra.

a *Matt.c.21.v.26.*
b *Iob c.2.v.10.*
c *Epictet. Enchir. c.15.*
d *Nam Iſaias occiſus eſt anno Mundi 3340.*

CAPVT III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem ſit conformanda.

DIximus quid præparationis ſit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuina cenſeri poſſit maximè idonea; nunc porro dicendum, quomodo reipſa voluntas hominis ad Dei voluntatem ſit conformanda.

§. I.

OPtime Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, ea ratione Deo probari, ſi eo fiant animo vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti eſt, vitam etiam & ſanguinem prodigere, niſi ad diuinæ Voluntatis placitum. Hoc Pæmen vir ſanctus aſsidue monens: Nunquam, inquit, tuam contra diuinam Voluntatem ſtatuas, voluntas tua diuinæ ſemper ſit coniunctiſſima. Hæc autem coniunctio ſi vera ſit, eſt ſinceriſſima in omnibus cum diuina Voluntate concordia, quę hominem ſic inſtruit, vt illius aſſiduæ ſint hæ voces: Sicut Deus vult, ſic & ego; quando Deo complacitum eſt, tunc & mihi.

Laudatiſsima Ruth ſocrum ſuam Noëmi affata; Quocunque inquit, perrexeris pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor, populus tuus, populus meus; & Deus tuus, Deus meus, quæ de terra morientem ſuſceperit, in ea moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, ſi non ſola mors me & te ſeparauerit. *a* Non aliter homo cum Deo cõcordans ſentir, nec aliter loquitur Elias olim Eliſæo: Sede hic inquit, quia Dominus miſit me vſque in Bethel. Cui Eliſæus? Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. *b* Idque tertium repetijt, hero ſuo inſeparabilis comes adhęſurus. Regi Ioramo ſuppetias poſcenti, Rex Ioſaphatus reſpondit; Aſcendam; qui meus eſt, tuus eſt, populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui Ita nos Deo intimis animis coniuncti ſimus, vti Ruth cum Noemi, Eliſæus cum Elia, Ioramus cum Ioſaphato; dicamus, ingenti cum fiducia. Voluntas tua, mi Deus; voluntas mea; cor tuum, cor meum, totus ſum ſub tuo, mi Deus, arbitrio. Et hanc ſuæ quiſque cum diuina Voluntate coniunctionem ſeduló curet in rebus omnibus, in negotijs, in officijs, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, diuinis placitis ſemper contentiſſimus, ſnec aliud frequentius ore aut corde verſans, quam hoc ipſum, *Fiat voluntas tua.* Quemadmodum vero virtutes omnes in Chriſti tormentis effulſere clariores, ſic & orandi ardor. Chriſtus in extremis anguſtijs; Pater, inquit, ſi vis, transfer calicem iſtum à me? Verumtamen non mea voluntas fiat, ſed tua. *c* Non eſt melior, nec ferè breuior; non eſt perfectior, non gatior Deo, nec homini vtilior oratio præ hac vna? Non mea. ſed tua voluntas fiat? Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu; Dei Voluntas fiat, etſi Orbis ruat. Beata Gertrudis ſolita eſt trecenties ſexagies ter dicere, O mi amantiſſime IESV, fiat voluntas tua. Sed hoc infra explicatiùs monebimus. Caſſianus? Quid eſt, inquit, hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, quam vt ſint homines ſimiles Angelis; & ſicut Voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terra ſunt, non ſuam ſed eius vniuerſi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere pręualebit, niſi is ſolus qui Deum credit omnia quę videtur, vel aduerſa vel proſpera, pro noſtris vtilitatibus diſpenſare, magiſque eum pro ſuorum ſalute & commodis prouidum atque ſollicitum eſſe, quàm nos ipſos pro nobis. *d* Ita Caſſiani ſenſu, in cæli veſtibulo iam habitat, qui ſuam diuinę Voluntati ſic accommodat In cælo certe innumera millena millia beatorum, vnius ſunt voluntatis. Hinc Arſenius Marco Abbati quærenti; eccur, Pater, ad nos non reuiſis? aptè reſpondit; Cum ijs qui ſupra nos degunt, melius mihi conuenit, cum omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultus diſſimilitudo eſt. Qui autem tam in aduerſis quàm in proſperis ad diuinum arbitrium ſe fingit, is probè capit, quid Hebræus Pſaltes hoc ſibi carmine voluerit; Ecce quam bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. *e* Et quinam hi fratres? Chriſtus & Vir iuſtus; neque enim ſupremus Rex erubeſcit in hunc fraternitatis affectum conſpirare.

a *Ruth.c.* 1. *V.*16.
b 4. *Reg.c.* 2. *V.* 2.
c *Luc.c.*22.*v.* 42.
d *Caſſ. Coll.* 9. *c.*
e *Pſ.*132. *v.* 1.

§. II.

ECcleſiaſtes olim, velut rem magnam dicturus, Sapientis oculi, ait, in capite eius *a* Nũquid ergo homines ſtulti oculos habẽt in pedibus aut alibi extra caput? Beati Gregorij interpretatio hęc eſt; Qui omnẽ obtutũ in Deo

Deique

Deique Voluntate figit, hic vere ſapiens eſt, hic quoquot habet oculos, capiti gerit infixos.

Epictetus illud Philoſophorum ſidus æuo Neronis Domitiani, & M. Antonini, omni fortuna ſuperior vixit. Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes; quæ lucerna à morte eius mille drachmis, hoc eſt, centum philippeis venit, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus cæterorum quidem philoſophorum irriſor, hunc vnum tamen æſtimauit. Hic, inquam, Epictetus, præter diſſertationes, etiam Enchiridion ſcripſit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religioſi ſpiritus habet, & arcanæ ſapientiæ, vt eum à viro religioſiſſimo putes conſcriptum; Hic libellus ſupremi iudicij die in ruborem dabit Chriſtianorum plurimos, qui & ſpurciſſima ſcripſerunt nec vixerunt ſanctius. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille qui omnem philoſophiam in duas traduxit voculas *Suſtine* & *Abſtine*. hic, inquam, de diuina voluntate omni niſu ſectanda prorſus diuine philoſophatur. Libet illius verba huc fideliſſimè transferre. Appetitum meum, inquit, obedientem præbui Deo; vult ille me febricitare? volo & ipſe. Vult me aliqua re potiri? volo & ipſe. Non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo. Quis adhuc me prohibere poteſt contra meam ſententiam, aut cogere? Non frontem ducis, ô Chriſtiane, non erubeſcis, refractariè, ad has voces? Sed pergit Epictetus; Vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo, ſe dediderit, ſi iter tuto confecturum. Quid eſt illud, Dedere ſe Deo? Vt quod ille voluerit, & ipſe velit; & quod ille noluerit, & ipſe nolit. Qui ergo iſtud fiet? Quomodo fieret aliter, niſi conſideranda Dei Voluntate & adminiſtratione. Quid mihi dedit meum & mei iuris? quid ſibijpſe reſeruauit? Liberam voluntatem mihi dedit; & quæ in mea poteſtate ſunt, ea nec impediri nec prohiberi poſſe voluit. Corpus autem luteum quomodo potuit tale efficere, vt à nemine prohiberetur? Subiecit igitur ſub vniuerſitatis circuitū poſſeſſiones, vaſa, ædes, liberos, vxorem. Quid ergo Deo repugno? Quid volo ea quæ velle non debeo, vt ea quæ mihi data non ſunt, quouis modo conſequar? Vt data ſunt, & quatenus fieri poſſunt. At is qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugno? *b* Ita prorſus, mi optime Epictete, ita ſe res habet: ecquid miſeri repugnamus diuinæ Voluntati! vndique concluſi ſumus: ſi duci nolumus, trahemur aut raptabimur. Seneca de abſoluta libertate diſſerens: Quæris, inquit, quæ ſit iſta? Non homines timere, non Deos: nec turpia velle nec nimia: in ſeipſum habere maximam poteſtatem. Inæſtimabile bonum eſt, ſuum fieri. *c* At vero ſuus fieri nemo poteſt, qui non prius ſic Dei fiat, vt omnia cum Deo aut nolit, aut velit. Animus qui ſuus fieri cupit, vtique ab omnibus externis in ſe reuocandus eſt: recedat, quantum poteſt, ab alienis, & ſe ſibi applicet, damna non ſentiat, etiam aduerſa benignè interpretetur. *d* Hic animus ſuus eſſe incipit; hæc animi libertas eſt. Nec aliter Auguſtinus: Bonus, inquit, etiamſi ſeruiat, liber eſt, malus, etiamſi regnet, ſeruus eſt, tot dominorum quot vitiorum. *e*

a *Eccleſ. c.2 v.14*
b *Epictet.l.3.deſſert.cap.26.paullo ante finem.*
c *Senec.epiſt. 75 fine.*
d *Senec.de tranquil.c.14.*
e *Aug.l.4.de Ciu.c.3.*

§ III.

Fortiſſimus heros Iudas Machabæus, militibus in hoſtem inflāmandis: Accingimini, inquit, & eſtote filij potentes, vt pugnetis aduerſus nationes. Sicut autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. *a* Hoc agamus, viri, & ad nutus diuinos ſtemus paratiſſimi, ſeu nos vinci, cadere, mori; ſeu vincere nos velit Deus, & triumphare ſicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. Sic Ioab pugnam initurus perículoſiorem, ad Abiſai fratrem: Eſto vir fortis, inquit, & pugnemus pro populo noſtro; & ciuitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo. *b* Summi momenti eſt, in omnibus ſic animum inſtruere, vt omnem rei euentum diuinæ adſcribat prouidentiæ. Fit enim non raro vt viri docti, prudentes, bellicoſi, ſancti, & fortiter agant & perite, exitu tamen minimè ſecundo, qui tamen non minus in Dei prouidentiam referendus, quàm feliciſſimus quiſque ſucceſſus. Ea de cauſſa Eccleſiaſtes. Vidi ſub ſole, inquit

nec ve-

nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum nec ſapientem panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam; ſed tempus caſumque in omnibus. c Caſum vocat, quod nobis videtur tale, non Deo. Nil profecto rari eſt intelligentem & induſtrium ſpe ſua fraudari; hoc nos malum caſum cenſemur. At Thomas Aquinas è verbis Eccleſiaſtæ rectè colligi affirmat, Nihil eſſe à caſu, aut præter voluntatem ac præſcientiam cauſſæ Primæ. Caſus enim inueniuntur in rebus tempori obnoxijs, & humanæ ſcientiæ ſubiectis; diuina vis & Prouidentia omnia ab omni æternitate præſciuit, omnia labente æuo moderatur, & in deſtinatos certoſque fines dirigit, dum ſua cuique tempora, ſuas humanis conatibus varietates præſtituit, vt vel ſic diuinæ Prouidentiæ immemores, ab inopinatis caſibus aduerſiſque euentibus diſcant, ſuis viribus non nimium tribuere ſibique perſuadeant à diuino nutu pendere omnia. Fortuna priſcis tantopere culta nunc quid eſt? verſatilis ſed inanis ex Orco larua. Numen illud quod cuncta pro arbitrio ſeu aduerſa ſeu proſpera mortalibus partitur, ipſiſſima Dei prouidentia eſt. Verſat Deus ſanctiſſima Voluntate ſua & Prouidentia res humanas inſtar volubilis rotæ; ſortes cęcas & incertas ipſe temperat. *Formans lucem & creans tenebras. faciens pacem & creans malum. Ipſe Dominus faciens hæc omnia.* d Priſcis Fortuna fuit Bicolor, quã duplici fingebant vultu, albo anteriore & ſplendido, poſteriore atro, vt penes quam boni ac mali ſit arbitrium. Hęc puerorum deliria ſunt. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt. e Ad rem Seneca ſibimet obijciens, & diluens obiecta; Sequitur pars, inquit, quæ ſolet non immerito contriſtare, & in ſolitudinem deducere, vbi bonorum exitus mali ſunt. Vt, Socrates cogitur in carcere mori, Rutilius in exilio viuere, Pompeius & Cicero clientibus ſuis præbere ceruicem &c. & quid ſibi quiſque nunc ſperet, cum videat peſſima optimos pati? *Reſponſum audi.* Quid ergo eſt? Vide, quomodo quiſque illorum tulerit: & ſi fortes fuerunt, ipſorum animos deſidera, ſi muliebriter & ignauè periêre, nihil perijt. Aut digni ſunt, quorum virtus tibi placeat; aut indigni quorum deſideretur ignauia. f Hæc illa ipſiſſima ſunt quæ de improborum felicitate, proborum ęrumnis, quæ de Sanctorum immatura & acerba morte Iob, Dauid, Hieremias, Abacuc. & paſsim alij Prophetę queruntur. At hic Cęſus & Fortuna nil ſui habent. Vniuerſa hæc à prouidentiſſimo Deo in certos quoſque fines ſapientiſsimè diſponuntur. Plura de his inferius.

a 1. *Machab. c. 1. v. 58. & 60.*
b 2. *Reg. c. 10. v. 11.*
c *Eccl. c. 9. v. 11.*
d *Iſ. c. 45. v. 7.*
e *Eccli. c. 11. v. 14.*
f *Sen. de Tranquil. c. 15.*

§. IV.

ISraelitæ olim Beniamitas ob turpe facinus oppugnaturi, verum oraculum conſuluerunt, quis futurus eſſet dux belli? Reſpondit Deus: Iudas ſit dux veſter. a Læti hoc reſponſo, & iam pænè certi de victoria magno exercitu, ingenti animo in Beniamitas mouerunt. Et tamen turpiſsimè victi, viginti duo millia ſuorum deſiderarunt, quo omnes vno prælio ſunt cæſi. Sed rurſus hanc certaminis aleam ſubituri, oraculum denuò conſuluerunt, non ſine prolixis & precibus & ieiunijs, *ita vt prius aſcenderent & flerent coram Domino, vſque ad noctem.* b Quibus oraculum iterum præcepit: Aſcendite ad eos, & inite certamen. Fecerunt vt iuſſi: & quia iam ſecundum iubente Deo in aciem exibant, optima quæque ſibi polliciti, erectis in victoriam animis commiſerũt pugnam, & tamen iterum à Beniamitis fugati & cæſi, vt prius, octodecim millibus Iſraelitarũ in acie proſtratis. Et quid hoc tandem rei? Suos Deus bis iuſſit confligere, neutro tamen prælio victoriam reportarunt, amiſſis quadraginta millibus ſelectorum militum. Quis hos Dei iuſſus capiat? Tertium denique omnes Iſraelitæ in ędem ſacram coeuntes, largis lachrymis, inuſitatis ieiunijs, & copioſis victimis Deo ſupplices facti, ſuper ſtatu ſuo interrogarunt, & an iterum in aciem exeundum, & ſigna cum Beniamitis conferenda. Quibus Deus reſpondit tertium in hæc verba: Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras. c Pronum hic fuit puſilanimitati cogitare. Bis iam pugnam ſuaſit oraculum euentu ſemper infeliciſſimo, quis vltra in exitium ruat? pugnet qui velit; ſedere

ſit; ſedere domi tutiſſimum. Sed euicit. Fiducia in Deum, quæ denuo juſſit armis decernere, felici demum ſucceſſu, cæſis Beniamitarum viginti quoque millibus. Hic duo notatu digniſſima: Primum, Occultiſſima Dei iudicia nulli mortalium ſcrutanda; Alterum. Perſeuerans in Deum Fiducia, de qua nos ſuo loco plura monebimus. In his omnibus ad ſolam Dei Voluntatem inconniuentibus & irretortis oculis reſpiciendum; Nemo turbetur. ſi cauſſam bonam effectus ſequatur malus. ſi optima principia finem ſortiantur infauſtum. Inuadit temperantiſſimos morbus; validiſſimos phtiſis; innocentiſſimos pœna; ſecretiſſimos tumultus. *d* Hic in ſola Dei Voluntate acquieſcẽdum. In alijs liceat dicere, PLVS VLTRA; in his talibus, NON VLTRA. Deus eſt enim qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bona voluntate. *e*

a *Iudic.c.20.v.18.*
b *Ibid.v.23.*
c *Ibid.v.28.*
d *Senec.epiſt.91.*
e *Philip.c.2.v.13.*

§. V.

PElagius priſcus ſcriptor commemorans; Paſtorem, abbatem, inquit, interrogauit Ioſeph hoc modo; Dic Pater; quomodo fiam Monachus? Cui Paſtor, Si vis, inquit, requiem inuenire in hoc & in altero ſæculo, dic in omni cauſſa; Quis ſum ego vt meam voluntatẽ aut iudicium diuino præferam? dein caue, quemquam iudices, nam Deus hic habet ſanctos ſuos in omni ſtatu. Conſilium ſaluberrimum. Certè Deus à nemine leges accipit, nec vlli rationem reddit de ſuis actionibus. hic omnis mortalium ſapientia altum ſileat, & diuinæ Voluntatis veſtigia vbique longè adoret. Quia omne quod voluerit faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt; nec dicere ei quiſquam poteſt; Quare ita facis? *a*

Sicut autem in vrbibus plerunque ad horologium primarium vnum diriguntur, cetera omnia: Ita prorſus æquiſſimum eſt, vt noſtra nos horologiola, voluntatem quiſque ſuam, ad illud ſupremum, cœleſte, magnitudinis infinitæ horologium, hoc eſt, ad diuinam Voluntatem attemperemus. Nota vox eſt fideliſſimi ſerui ad Chriſtum Dominum; Nihil amatorem tuum & cognitorem beneficiorum ita lætificare debet, ſicut voluntas tua in eo & beneplacitum æternæ diſpoſitionis tuæ &c. Nam voluntas tua, & amor honoris tui, omnia excedere debet. *b* Sed vt oculis pœnè cernamus, quà ratione, quóve modo humana Voluntas cum diuina ſit vnienda, en nobiliſſimum huiuſce rei ſpecimen.

Franciſcus Borgia, Dux Gandię, cum coniuge Leonora ipſos duodeuiginti annos mira concordia exegit. Ægrotante illa, quod altera ſui parte ſpoliari ſe videret, orare frequentius, piorum etiam hominum precibus adhibitis, eleemoſynis atque ieiunijs. Solus aliquando conclaue remotis arbitris ingreſſus, obnixè & fuſis lacrymis obteſtabatur Deum, ſaluam coniugem ſuperſtitemque vellet; cùm ecce ſibi vocem quandam, interiorem clarè audire viſus eſt, vt poſt ipſe retulit, quæ diceret; *Vxorem ſi diutius ſupereſſe vis, arbitratu tuo fiat: ſed tibi non expedit.* Qua re turbatus, minimè dubitauit Dei vocem eſſe, tacitè enim redargui ſe quod ignoraret quid peteret. Ita rurſus in lacrymas ſolutus, has ex imo pectore prorupit voces; *Domine Deus, vnde hoc mihi, vt arbitratui committas meo, quod in tua ſolius eſt poteſtate? Mea permagni refert, tuam ſequi in omnibus Voluntatem. Quis enim rectius nouit quid è re mea ſit, quàm tu, mi Deus? Tua itaque Voluntas fiat: nec de vxore ſolum, ſed de liberis etiam, deque me ſtatuas, rogo, quicquid tibi placuerit: fiat Voluntas tua.* Obſeruatum eſt eo tempore coniugis morbum, ſtatum quemdam tunc tenuiſſe, vt dubitarent medici, deteriuſne an meliuſcule haberet; poſt has vero preces ad deſperationem labarare cepiſſe. *c*

a *Eccl.c.18.v.4.*
b *Imit.Chr.l.3.c.22.n.5.*
c *Franc. Scottus in vita Borg.l.1.c.12.*

§. VI.

SIc in difficillimis quibuſque rebus voluntas noſtra conformanda eſt ad diuinam. Et en alterum huius conformationis ſpecimen multo præclariſſimum Ieſſæus Rex Dauid, adeo arcto conſenſionis nexu voluntatem ſuam cum diuina copulauit, vt Deus ſibi de hoc viro quaſi gratulatus dixerit; Inueni Dauid filium Ieſſæ, virum ſecundum cor meum,

qui faciet omnes voluntates meas. *a* Inueni inquit, tanquam ſi ſollicite quæſiiſſet, & diu, dum inueniret, expectaſſet. Hoc à Deo elogium Hebronis regi conceſſum, omnes honorum titulos excedit.

Chriſtus in nullo non obſequentiſſimus Patri, ſuo ad id exemplo nos cohortatus; Quia deſcendi, inquit, de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. *b* Et; Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius. Ideo enim de cælo deſcendi. Et ne quis forſan queratur. *Parcit filio, non ſeruo:* En, adeſt filius, attendite quid ei Pater imperaturus ſit; nec poſtremiſſimus quidem ſeruorum eiuſcemodi iuſſa faceret. Cui veſtrum, ô peruicaces, tantum laboris iniunxit, vt filio? quem vnquam tantis & irriſionibus, & calumnijs, & cruciatibus obiecit atque Filium, qui Patri obediens fuit vſque in Pilati prætorium, vſque ad columnam funeſtam, vſque in rupem Golgothanam, vſque ad crucem ignominioſiſſimam, & accerbiſſimam mortem, vſque in ſepulchrum non ſuum, vſque in manium ergaſtulum; Ideo deſcendi, ait, de cælo, vt huic patris voluntati me perfectiſſimè ſubijcerem. Quid ergo faciant ſerui, ſi hæc filius? Idcirco Chriſtus præcepta ſua omnia in compendium conferens; Non omnis, inquit, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; Sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. *c* Quiſquis in eum ſeſe ordinem redigit vt quantus eſt, diuinæ ſe voluntati penitiſſimè committat, is iam in tutiſſimi montis faſtigio degere incipit, habetque infra ſe ſub pedibus nimbos, grandines, fulgura, fulmina & omnem cæli iniquitatem, omnes mortalitatis viciſſitudines, extra metum poſitus, niſi quod vnicum hoc timeat, ne non ſatis cum diuina Voluntate conſentiat, ea de cauſſa aſſidue clamat; Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra Sed de hoc pluſcula capite ſequenti.

a *Act.c.13.v.22.*
b *Ioan.c.6.v.38.& c.4.v.34.*
c *Math.c.7.v.22.*

CAPVT IV.

Quo animo precandum: Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra.

CÆleſtem magiſtrum diſcipuli rogantes: Domine, inquiunt, doce nos orare, ſicut docuit & Ioannes diſcipulos ſuos. *a* Annuit magiſter, & Sic ergo, inquit, vos orabitis: Pater noſter qui es cælis, ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra &c. Sed, ô Deus, quàm difficilis eſt hæc oratio! nimium diſpares ſumus. illi in cælo beatiſſimi ſpiritus, & nos exules in hac valle meri abſynthij feraciſſima: Superis illis omnia ad votũ fluunt, nec eſt quidquam quod ijs poſsit non placere, è contrario nobis etiamnum cælo extorribus vix quidquam eſt quod ex integro placeat; vbique faſtidium & nauſea; vix paucula; idque rariſsime, ex voto cadunt, innumera ſunt quæ quotidie diſpliceant, & ſtomachum moueant. Iucundiſsimum illic, ſimul & facillimum diuinę Voluntati ſe attemperare, vbi nil aduerſi vellicat. Hic mille nos moleſtię vexãt; opprimimur ęrumnis, vix eſt tenue reſpirandi ſpatium bellum ex bello ſeritur, catenata ſunt mala noſtra, & continua miſeriarum ſeries, liberè precari vix finit: Sicut ergo non æqualiter cantant ſaturi & fame cõfecti, nec æqualiter ſaltãt illi poſt lautas epulas, hi poſt longa ieiunia, ita nec nos ęquali cum beatis promptitudine precari poſſumus, Fiat voluntas tua ſicut in cęlo & in terra. Nos & illi nimium diſpares ſumus. Nos illuc transfer, ô Domine, & paria eum illis vota & facta iungemus. Venia dicto ſit, ô Chriſtiani, mendici ſumus ignauiſsimi, & nec ore quidem ſat prompti. Heu quam facile ſuccumbimus, rebus ſanè non difficillimis, lenis ventulus nos concutit, horremus quicquid non iucundum expeditu eſt. Nil docuit Chriſtus facere, ô timidi, quod fieri non poſſit. Hoc agamus ſaltem, & toto niſu conemur ſic in terra diuinam Voluntatem exequi, vti eam Angeli in cælo: ſi minus te poſsimus, vel certè votis liberales ſimus. Optimè Cyprianus, *Chriſtus*, inquit, orare nos

re nos docuit, Fiat voluntas tua ſicut in cęlo & in terra, idque non vt Deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſſimus quod Deus vult. *b* Quicunque igitur Chriſtum in preces voce præeuntem vult ſequi, nec verba ſub lingua immurmuret, ſed pronunciet impauidè, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Attendat autem ad hæc potiſſimum, quæ ſubiungemus, oretque diuinam voluntatem poſſe exequi.

a *Luca capite* 11. *verſ.* 1. *& Matth. cap.* 6. *verſ.* 9.

b *Cypr. de hab. Virg. c.* 23.

§. I.

1. INTENTIONE PVRISSIMA; Fiat voluntas tua, hanc enim ſequi ſtatui, non lucri cauſſa, non quia vallaſti me bonis. *a* vti Iobum calumniabatur Satan; ſed nec pœnæ formidine, ne in gehennam ableger, ſed oculo ſimplici tuam ſolius Voluntatem intueor: Volo, quia vis, mi Deus.

2. AMANTER; Fiat Voluntas tua, id ego hic ſolum ſpecto, vt id tibi quod ago placeat, vtque vel hoc modo, nominis tui maieſtas per me ſeruulum inutilliſſimum propagetur. Tua, ô Deus, placita tanti æſtimo, vt arbitrer ſatis hoc eſſe præmij, *Tibi placuiſſe*. nec aliter Chryſoſtomum exaudio obijcientem: Vere neſcis quid ſit placere Deo, ſi aliam mercedem quæris.

3. PROMTE, Fiat voluntas tua. Tarde velle, nolentis eſt. Gratiſſima ſunt obſequia, parata, facile occurrentia, vbi nulla mora eſt. Proprium eſt libenter facientis, citò facere. Bonæ voluntati tantum gratiæ demitur, quantum moræ adijcitur. Ergo paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, *b* ad faciendam omnem voluntatem tuam.

4. HILARITER; Quædam ſatis celeriter facimus, ſed non ſatis libenter. Non ex triſtitia aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus. *c* Qui Dei Voluntatem in finem ſibi præſtituit, ſi quid tædij aut mœroris intercurrit, non grauatè id deuorat, eas enim delicias inhiat vt dicat: Cibus meus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, Fiat ergo voluntas tua ſicut in cælo & in terra.

5. INTEGRE; Fiat voluntas tua, nec apice quidem illius indice, omiſſo. Homo diuinæ Voluntatis verè ſtudioſus nullas quærit exceptiunculas, nec illius ſunt hæ voces; Volo, Domine, ſed nondum; Obtempero, Domine, ſed modo iſtud non imperes; omnium pedes lauabo & oſculabor etiam, modo non cogar hoc officij pręſtare hoſti meo: Contemni me feram, modo publicè non pudefiam, Paratus ſum ad omnia, modò illud non exigas à me. Non ita Voluntatis diuinę amans, nihil excipit, nullis ſe ictibus ſubducit. Contra potius: O mi Domine inquit, vis plura, vis acerbiora patiar? ecce me, promptus, paratus ſum, grauiora impera, ſeuerius caſtiga, modo fiat voluntas tua.

6. PERSEVERANTER, Fiat Voluntas tua, poſt primam, nec non poſt alteram, poſt tertiã etiam, poſt denique decimam annorum decadem fiat voluntas tua, & fiat in omne æuum, Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum. *d* Vis, Domine, vt hoc centum, hoc mille annis perferam? Si vis, volo. Et hoc eſt Dominicam orationem deuota voluntate recitare. Hæ illæ ſunt Seraphinorum alæ, quibus ad diuinæ voluntatis notitiam euehimur altiſſimè.

a *Iob. c.* 1. *v.* 10. b *Pſ.* 107. *v.* 2.

c 2. *Cor. c.* 9. *v.* 7.

d *Pſ.* 118. *v.* 118.

§. II.

ILlud hic ſingulariter, obſeruandum, beatos in cęlo copioſius lętari, de executione Voluntatis diuinę, quàm de magnitudine ſuę gloriæ. Hinc omnes, & ſuo ſinguli præmio contentiſſimi ſunt, nec vlli diſplicet ſe minus altero, habere. Sic enim qui Deum vident, ad diuinam Voluntatem non tantum conformati, ſed ab illâ etiam abſorpti, tranformatique ſunt in illam, vt iam ſolius Dei velle velint, & magis gaudeant hanc eſſe Dei Voluntatem vt ſint beati, quàm ſe beatitudine hac frui. Hanc humanę voluntatis cum diuina conformitatem ſequitur excellentiſſimus amoris effectus, qui non tam conformitas, quam humanæ voluntatis cum diuina vnitas vocari poteſt, & hæc beatos ſic afficit, vt totis viribus, & quam ardentiſsime velint Deum eſſe, qui eſt, tam ſapientem ac potentem, tam miſericordem ac iuſtum, quàm eſt, tam dignum omni honoris & glorię amplitudine ac maie-

 ſtate,

ſtate. Quemadmodum filius ad optimos mores formatus tam non inuidet ſuo parenti felicitatem quam ſibi, tamque cupit parentem ſuum honoribus affici quam ſe, aut etiam plus quam ſe, ita beati tam gaudent de beatitudine quâ Deus fruitur, quam quâ ipſi. Hinc illi concentus in cælo feſtiuiſſimi: Alleluia, Laus & gloria, & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius &c. Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens: Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei. *a*

Hanc Beatorum non tam conformitatem, vt dixi, quam vnitatem cum Voluntate diuina, & nos quoque in noſtris precibus imitari poſſumus hac ratione: Intellectus quidem Dei Potentiam, Æternitatem, Sapientiam, Pulchritudinem, & Beatitudinem infinitam, immenſam, velut attentiſſimus ſpectator contempletur: Voluntas vero gaudeat, Deum eſſe bonum infinitum, omnium opulentiarum fontem, nullius indigum, omnia poſſe, in omnes liberalem, rebus omnibus præſentem. Hunc maximum ac perfectiſſimum diuini amoris eſſe actum cenſent theologi, ſicut enim nullus amor poteſt eſſe maior quam quo Deus ſeipſum amat, ſic & noſter amor non poteſt eſſe melior quam ſi amori diuino illi quotidie fiat conformior. Philoſophorum ſcitum eſt, non eſſe aliud, *amare*, quam alicui bonum velle, quo conſtituto ſequitur, vt quanto maius bonum cuipiam volumus, illum tanto magis amemus. Atqui Deo bonum immenſius velle non poſſumus, quam quod ipſe eſt, bonorum omnium bonum immenſiſſimum, ergo nec etiam poſſumus Deum ardentius amare, quam ſua illi bona omnia velle. Quocirca hoc etiam maxime modo Voluntas Dei, ſicut in cęlo & in terra fiet.

a *Apoc.c.19.v.1.6.7.*

§. III.

ET hi tam coniunctæ cum Deo voluntatis homines, Fulgura illa ſunt, de quibus Iobus. Nunquid mittes, inquit, fulgura, & ibunt; & reuertentia dicent tibi: Adſumus. *a* Fulgur & Fulmen ignes ſubtiliſſimi, naturâ petunt ſublime, at quia Deus, deorſum illa mittit, ſuę naturæ oblita, incredibili celeritate ad ima ruunt, ferrum, rupes, & quicquid reſiſtit, perruptura. Chriſti fulgura dixeris eos qui ſuā voluntatem peſſundant, vt pareant diuinæ, alta quidem aſpirarent ſi ſuos impetus ſequerentur, ſed quia Deus vult aliud, ad infima ſeſe non inuiti demittūt, idque alacritate ſumma; difficultates omniaque impedimenta perrumpunt, nec itione tam crebra fatigantur, iuſſis peractis, inſtar fulgurum illorum reuertuntur, dominoque ſuo ſe ſiſtunt; Ecce Adſumus, quid iam? parati ſumus, etiam occumbere; iube quod vis. Sicut autem fulgura (quod hic obſerues) non ex aqua vel terra, ſed è nube denſâ beneque clausâ proſiliunt: ita prompta hęc & ad omnem obedientiam ductilis voluntas, prouenit ab Oratione & Meditatione, quę nubium inſtar ſublimes volant, ſenſibus corporis vndequaque clauſis. Si quis enim attentè conſideret, quibus obſequijs in cælo tot milliones Angelorum ſubſeruiant Numini; qua ratione ipſe Dei filius Patris voluntatem in præſepi, in pannis ac paleis, in itineribus, in cruciatibus, in cruce ſit amplexus, non ſe continebit, quin velut fulgur, promptiſſimam obedientiam polliceatur, ſuamque voluntatem cum diuina integerrimè coniungat. Et hic demum orationem Dominicam, & illud præcipuè (Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra) animo ſincero pronuntiabit.

Aiunt Principem aliquem vni ſuorum nobilium dixiſſe: Oportet te cras mecum ad venationes proficiſci. Aulicus feſtiuum ſe fore ratus. Non oportet, inquit, nam lubens faciam. Qui diuinę Voluntati ſe intimè deuouit, nihil inuitus aut coactus, ſed omnia lubens facit & volens. Tam paruo emitur tanta libertas. Quam hic Epictetus præclare. Melius, inquit, illud iudico quod Deus vult, quam quod ego, Adhęreo illi vt miniſter & pediſſequus: cum illo deſidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipſe volo. *b* Quid Chriſtiani dicant ſanctius?

a *Iob c.38.v.35.*
b *Epict.l.4.diſſert.c.7.circa med.*

§. IV.

BEatus Iacoponus è ſancti Franciſci familia vir integerrimus, vt ſuam voluntatem diuinæ quam arctiſſimè adſtringeret, ex animi ſui ſententia cupiebat omnes labores, ærumnas, angores, moleſtias & dolores qui

verbis exprimi aut animo cogitari poſſent, tolerare pro Chriſto, nec inferorum pœnas perferre recuſaturus, modo ſuam cum diuina Voluntate haberet coniunctam: Deum autem à ſe amari hoc indicij loco habebat, ſi Deus negaſſet, quod ille ardentius petijſſet. Hic idem dicere ſolebat, rationem à Conſcientia quæſiſſe, Cur ſe non amplius, vt olim affligeret, nec ſibi iam vllum faceſſeret negotium, huic vero Conſcientiam reſpondiſſe: Hoc ego eâ de cauſa facio, quia te diuinę Volũtati penitus ſubmiſiſti, & in eo quod illa de te ſtatuit, abſque omni expoſtulatione acquieſcis. Huc inſigniſſime facit illud Auguſtini, qui præceptum Protoplaſtis datum de non tangenda malo examinans Adami perſonam indutus: Si bona eſt arbor inquit, cur non tango? ſi mala eſt, quid facit in paradiſo? Huic Deus: ideo eſt in paradiſo, quia bona, ſed nolo eam tangas, quia obedientem te volo, non cõtradicentem ſeruum. Eccur hoc? quia tu ſeruus, & ego Dominus ſum. En tibi mille rationes ſub hac vna, quia Deus, noſter eſt Dominus, & voluntatem ſuam nobis ſequendam propoſuit non iudicandam, nos autem ſerui ſumus, ęquiſſimum ergo eſt, hac nos ire qua nos ducit Voluntas Domini.

Angelus Apoſtata callidiſſimè ac nequiſſimè quæſijt in paradiſo: Cur præcepit vobis Deus? a Quærendum fuiſſet: Cur huius arboris fructus non editis? Ad hanc enim quæſtionem aptiſſimè reſponſum fuiſſet: Quia Deus id præcepit. At vaferrimus ſerpens reſponſionem præripuit, ex eaque fecit interrogationem, Cur præcepit Deus? Quotieſcunque igitur ſcitur Deum quid velle, non vlterius licet quærere: Cur hoc? Vrgentiſſima omnium cauſſarum cauſſa eſt: *Deus ita vult*. Abraham filium mactare iuſſus, quas non rationes potuiſſet excogitare & opponere? Tacuit tamen & paruit; ſatis illi fuit hoc vnicum, *Deus ita vult*.

a *Gen.c.3.v.1.*

§. V.

PArentes explorando liberorũ genio ſubinde quærunt: An non luberet die tam commoda in hortum concedere, aut rus ire? quid ſi hodie libris miſſionem demus, & chartulas pictas ſubſtituamus illorum vicem? Si reſpondeant liberi. Sicut domino parenti placuerit; prout vult Dominus parens &c. argumentum edunt educationis optimæ, & maturæ prudentiæ. Quod ſi ambulatiuncularum & luſus tam auido ſe non diſſimulent & parentibus nondum annuentibus, iam euolent in apricum, indolis non bonæ ſpecimen præ ſe ferunt, & tunc optime Pater: heus puer, inquit, reconde ſupellectilem luſoriam, ad ſcholas hodie itandum: Hic deiectus vultus, mœror in oculis, murmura, librorum non lectio, ſed otioſa volutatio, hic ſæpe fletus & querelæ contra parentum tyrannidem. En ſtultos infantes, & ad parentum nutum parum tractabiles: Tales ſumus ſæpiſſime; in omnes oblectatiunculas effuſiſſimi & facile obmurmurantes, cum Deus, optimus pater, aut ludicrum noſtrum turbat, aut ad opus amandat: Si ſapimus liberos æmulabimur, optime inſtitutos, nec aliud vnquam dicemus, quam illud: Prout Domino Patri placuerit, prompti parati ſumus ire, non ire; facere, non facere; laborare, pati, quicquid voluerit pater.

Hoc ipſum Epictetus ſapienter inculcans: Ignauiſſime homo, inquit, aliudne expetis quam id quod melius eſt? nũ vero aliud quippiam melius quam quod viſum Deo fuerit? a

Huc appoſite Ioannes Taulerus (quem ſupra nominaui) ſi cui Deus, inquit, optionem faciat dicatque: Vis vt te immunem pręſtẽ ab omnibus & corporis & animi miſerijs, teque Paradiſo reſtituam? Non aliud reſpondendum quam hoc ipſum: Domine prout vis; & adimere miſerias potes, & relinquere; hoc autem mihi erit gratiſſimum, quod Voluntati tuæ congruentiſſimum. Reuera ſic ampliorem gratiam obtinemus, quam ſi ad arbitrium noſtrum ampliſſima quæque munera capiamus. Deus certe virtutum non lenis exactor, ſicut ſeueri Patres, durius ſolent educare ſuos. Itaque cũ videris homines probos Deoque acceptos laborare, ſudare, per arduum aſcendere, malos autem laſciuire & voluptatibus fluere, cogita illos filiorum modeſtia delectari, iſtos licentia vernularum; illos diſciplina triſtiore cõtineri, iſtorum ali audaciam, Deus hominem ſibi charum in delicijs non habet; experitur, indurat, ſibi illum præparat. Melius in malis ſapimus; ſecunda rectum auferunt. b

Quare nos Deo, velut vacuas ſportas offeramus, arbitratu diuino aut implendas, aut inanes deſtituendas. Hieronymus Iulianum ſubmonens: Tu te putas, inquit, in virtutum culmine cõſtitutum, ſi partem offeras ex toto. Teipſum vult Dominus, hoſtiam viuentem: te da Deo, non tua.

a *Epiſt. l. 2. diſſert. c. 7.*
b *Sen. Epiſt. 74. med.*

CAPVT V.

Quæ ſint indicia & ſigna humanæ voluntatis ad diuinam conformatæ.

NIhili fecerunt militem Romani, qui non habuiſſet firma latera, & toroſos lacertos ad quæuis geſtanda onera; inſuper arma terſa & nitentia, & maximam in ſuum Imperatorem fiduciam. Nemo ſe iactet Chriſti militem, nemo ſe diuinæ Voluntatis ſtudioſum credat niſi certa in ſe ſigna deprehendat, ſuam voluntatem in omnibus pendere à diuina. Qua in re vt quis ſui ipſius poſſit experimentum capere, hęc ſigna ſiue indicia obſeruabit.

§. I.

I. SIgnum. Omnia cupere ad diuinę Voluntatis nutum facere, & ideo nihil ordiri rerũ, ope diuina non prius implorata. Qui Dei Voluntatem ſequitur, nullũ negotium aggreditur quin Deum ſibi ante poſtularit adiutorem. Quod ſi quid maioris momenti videatur, aut factu difficilius, ſubſidium à Deo frequentius flagitat. Hoc legis inſtar ſit ijs qui ſeria tractant negotia, & ad clauum ſedent, nil vnquam temere aggredi, Domino non conſulto. Nemo mortalium facile æſtimet quantum hinc damni ferat Orbis vniuerſus, quot familiæ malè regantur, quot regna & prouinciæ male adminiſtrentur, quot iniuſta bella ſuſcipiantur, quot alijs ab alijs iniuriæ inferantur, hac lege neglecta. Hæc creberrimorum malorum eſt origo; quod patresfamilias, gubernatores, præſides, reges, ſæpe homines ſui ſenſus & arbitrij ſunt nec ratione agunt ſed impetu; neque os Domini interrogant, ſed ducem ſequuntur Temeritatem: ingenio ſuo fidunt, humeris ſuis credunt, ſibi ipſis magni Athlantes, hinc ſępe negotiorum chaos & fœda confuſio, plurimorum damno.

Grauiter impegerũt Iſraëlis Principes, quod in fidem receperunt Gabaonitas, *& os Domini non interrogauerunt. a* Nos ab errore illorum nihilo cautiores, ſæpe grandia molimur, *& os Domini non interrogamus*; ſacerdotium ambimus, matrimonium contrahimus, terras & populos regimus, & tamen *os Domini non interrogamus*. Aliter longè generoſiſſimi duces Machabæi, qui nullum vnquam pręlium inierunt quin os Domini interrogarint plus ſimplici vice. Etenim non ſolum ante pugnam, ad preces militem ſuum cohortati, & vna cum milite precati ſunt, ſed & comprecationem hanc, dum pugnarent, continuarunt. Sic Iudas Machabæus hoſtilem apparatum conſiderans, extendit manus in cælum, & Dominum prodigia facientem inuocauit, qui non ſecundum armorum potentiam ſed prout ipſi placet, dat dignis victoriam: *b* Nec ipſe ſolum dux Machabæus ante congreſſum, *os Domini interrogauit* ardentiſſimis precibus, ſed & copias ſuas ad idem faciendum exemplo ſuo accendit. Ita, *qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congreſſi ſunt.* Neque tantum ad pugnæ initium, verum etiam in ipſo pugnæ furore, Deum aſſidue appellabant; manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus triginta quinque millia, pręſentia Dei magnifice delectati. *c* Hoc eſt, os Domini ſerio interrogare.

Caſſini conſilium eſt, ante omnes actiones, illud Eccleſiæ vſurpandum; *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina:* Aut illud: *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præueni, & adiuuando proſequere, vt cuncta noſtra oratio, & operatio, à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Pamboni certè hoc conſuetudinis fuit, vt quoties conſilium rogaretur, ſpatium ipſe peteret tantiſper rem Deo commendandi, nec enim reſpõſi quidquã dare ſuſtinuit, quin prius os Domini interrogaſſet. Et quidem mos iſte huic viro tantum profuit, vt morti iam vicinus, non meminiſſe dixerit quippiam à ſe vnquam dictum cuius pœnituiſſet. Nimirum Deus interrogantibus ſe continuo reſpondet: Præparationem cordis eorum audiuit auris tua,

tua. *d* Deo non nititur, nec ſtudioſè diuinam Voluntatem exquirit, qui non rerum omnium initium à Deo ducit Os Domini in rebus plane omnibus interrogandum eſt.

a *Ioſ. c.9 v.14.* b *2. Mach. c. vlt. v. 21.*
c *Ibid. v.27.*
d *Pſalm. 9. v.38.*

§. II.

II. SIgnum verę deuotionis erga diuinam Voluntatem, eſt ærumnas & calamitates non tantum non expaueſcere præſentes, ſed eas vltrò appetere cum abſunt, & hoc ea de cauſſa, quod Deus varie afflictis longe ſit vicinior per gratiam, quam quibus omnia fluunt ad votum. Non ſine delectatione cantans Ieſſæus vates: *Vniuerſum, inquit, ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. a* Ambroſij & Chryſoſtomi ſenſu, Deus ægrotum aut aliter afflictum ijs conſolationibus permulcet, ac ſi ei lectulum ſterneret molliſſimum: Sicut quandoque principes feminæ, ancillantur ægrotis non ſine ſuaui miſerationis affectu, Sic Mater Domini, ſic Chriſtus Dominus ſingulare patrocinium gerunt hominis aut morbo, aut alia quauis calamitate preſſi; modo ſint qui ſe dignos præſtent cæleſti hoc patrocinio. Romanus Sapiens multo religioſiſſime, pæne dixerim diuinè hac de re philoſophatus: Nolite, obſecro vos, inquit, expaueſcere iſta quę Deus immortalis velut ſtimulos admouet animis. Calamitas virtutis occaſio eſt. Illos merito quis dixerit miſeros. qui nimia felicitate torpeſcunt, quos velut in mari lento tranquillitas iners detinet. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoſcit, exercet: eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis ſeruat, Erratis enim ſi quem iudicatis exceptum: veniet ad illum diu felicem ſua portio. Quiſquis videtur dimiſſus eſſe, dilatus eſt. Quare Deus optimum quemque aut mala valetudine, aut alijs incommodis afficit: Quare in caſtris quoque periculoſa fortiſſimis imperantur? Dux lectiſſimos mittit, qui nocturnis hoſtes aggrediantur inſidijs, aut explorent iter, aut præſidium loco deijciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, Male de me Imperator meruit: Sed, Bene, iudicauit. Idem dicant quicunque iubentur pati timidis ignauiſque flebilia; Digni viſi ſumus Deo, in quibus experiretur, quantum humana natura pati poſſet.

Et quam hoc congruè Sapientiæ proclamanti! Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. *b* Ergo, fugite delicias; fugite eneruatam felicitatem quà animi permadeſcunt, niſi aliquid interuenit, quod humanæ ſortis admoneat, velut perpetua ebrietate ſopiti. Hanc itaque rationem Deus ſequitur in bonis viris, quam in diſcipulis ſuis præceptor, qui plus laboris ab his exigit, in quibus certior ſpes eſt.

Nunquid tu inuiſos eſſe Lacedæmonijs liberos ſuos credis quorum experiuntur indolem publice verberibus admotis, illos ipſi patres adhortantur, vt ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros & ſemianimes rogant, perſeuerent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, ſi durè generoſos ſpiritus Deus tentat? nunquam virtutis molle documentum eſt. Verberat nos & lacerat fortuna? patiamur non eſt ſęuitia, certamen eſt, quò ſæpius hoc adierimus, fortiores erimus. Ad contemnendam malorum potentiam, animus patientia peruenit, Ignis aurum probat, miſeria fortes viros. Quid miraris bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida nec fortis, niſi in quam frequens ventus incurſat, ipſa enim vexatione conſtringitur, & radices certius figit, fragiles ſunt quę in aprica valle creuerunt.

En tibi, certiſſimum ſignum humanæ voluntatis in diuinam velut transfuſæ, ſi illa hanc per ardua quoque & aſpera non recuſet ſequi. Quiſquis igitur totis amplexibus diuinam Voluntatem in ſe admiſerit, animoſius ſanè quàm Demetrius ille inter ærumnas proclamabit; Hoc vnum, mi Deus, de te queri poſſum, quod non ante voluntatem tuam mihi notam feceris. Prior enim ad iſta veniſſem, ad quæ nunc vocatus adſum. Vis opes à me aut famam auferre? hæc pridem offerre paratus eram. Vis liberos meos ſumere? illos tibi ſuſtuli. Vis aliquam partem corporis? Sume, non magnam rem promitto breui totum relinquam. Vis ſpiritū? Quid ni? nullam morā facio, quo minus recipias quod dediſti, à volente feres, quicquid petieris. Nihil cogor, nihil patior inuitus, nec tibi, ô mi Deus, ſeruio,

ſed aſſen-

ſed aſſentior. Hæc eſt vera geminæ volunta-tis vnio.

a *Pſalm.9. v. 35.*
b *Pſal.40. v. 4.*
c *Sap.c.3.V. 5.*
d *Senec.de Prouid.cap. 4. & 5. pauculis mutatis.*

§. III.

III. Signum, Sui ipſius diffidentia quàm maxima. Hæc verè Chriſtiana virtus eſt, vix nota priſcis idololatris. Qui ſibi diffidit, feliciſſimos etiam ſucceſſus, non ſuis viribus, nec induſtriç ſuæ tribuit, ſed eos ex toto diuinæ potentiæ ac bonitati adſcribit; errores & quicquid ab his eſt, ſibi imputat, obſeruatque fideliſſimè Auguſtini monitum. Tota præſumptio tua Deus ſit, ita vt agnoſcas te abſque Deo nil penitus poſſe, & in Deo omnia. Nihilominus hic talis qui rebus ſuis omnibus diffidit, ac deſperat, facere, quod in ſe eſt, non negligit, tanto certiore fiducia in Deo nixus, quanto magis nulla in ſeipſo; Scit ſe nihil poſſe, & poſſe omnia, ſed cum Deo. Pro viribus quidem laborat; ſed euentũ laboris omnem à Voluntate diuina expectat, æquo animo ferens omnia ea quæ non ſunt mala, niſi malè ſuſtinenti.

Quam longè aliter, qui ſibi, qui ſuis viribus ſuæque arti, qui ſuæ prudentiæ ac conſilijs fidunt, quàm ij ſunt in rerum ſuarum encomijs facundi, quâm ſeipſos liberali ore dilaudant, quam interim in multis remiſſis agunt, ſui fiducia nimij?

At vero qui totus ex Voluntate diuina pendet, inſtar libræ, tanto magis altera lance in imum deuergit, quanto illa aſcendit altius.

Dux militiç qui caſtrum defendendum ſuſcepit, dum abeſt hoſtis; infirmiora loci & immunita conſiderat, de commeatu prouidet, tormenta bellica diſponit, contra omnem irruptionem ſe parat, ſcit enim hoſti fidendum non eſſe, ita Chriſtianus. morbis, inquit, & morti non fidam, ſacramentis me præmuniam, precibus & ieiunijs, velut armis me inſtruam; non fido, nec mihi, nec morti.

At temerarius & ſuæ virtuti confiſus, ſatis ſe credit paratum in omnes hoſtium occurſus; aut certè facillimam ſibi ſperat fore præparationem, cum res poſtularit; fidit ſibi & Morti. Recte de hoc vtroque homine Salomon; Sapiens, inquit, timet & declinat à malo: ſtultus autem tranſilit & confidit. *a* Sed infra fuſius, de hac peſſima ſui fiducia.

a *Prou.c.4.v.16.*

§. IV.

IV. Signum, Fiducia in Deum maxima, è qua naſcitur, vt qui læſus aut offenſus eſt, non continuò vindictam meditetur, ſed ſibi ipſe dicat; Deus hoc vidit, audijt; Deus vlciſcetur, idque ſuo tempore: Atque hoc vno hoſtibus omnibus euadit ſuperior, quod certum habeat, licet illi Acheronta moueant, ſibi tamen non plus nocituros, quam Deus permittat. Sed dicas? Sunt qui nullam alijs nocendi occaſionem negligunt, ſi damna nequant inferre, emolumenta ſaltem aliorum impedire conantur. Sic eſt, verum qui Deo fidit, hoc agit, ne quid in ſe deſideretur induſtriæ, cetera omnia diuinç prouidentiæ committit. Huic obſtare fruſtra nituntur improbi, Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. *a* Quam fraudulenter egit Laban cum ſuo genero Iacob! ſponſam mercedem decies mutauit, vt res generi decurtaret, fruſtra fuit, in generi commodum ceſſerunt omnia, *Non dimiſit eum Deus, vt noceret illi* b. Hieroſolymis minatus eſt extrema Sennacherib, ſed nec ipſe nec exercitus ipſius vindices Dei manus effugit: Exercitum Angelus, ipſum interfecerunt filij. *Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Hieruſalem de manu Sennacherib regis Aſſyriorum, & de manu omnium.* c Itaque mi Chriſtiane, fide Deo, & omnem illi vindictam permitte, ille *Dominus vltionum eſt.* Et hoc vel idololatræ te doceant. Tiſſaphernes dux Perſa, cum Ageſilao fœdus icit, ſed lingua, non animo; mox enim cum ingentibus copijs adfuit, & iuſſit Græcos cedere Aſia. Ageſilaus ad hanc legatorum denuntiationem intrepidè: Duci veſtro, inquit, referte, me ipſi amplas agere gratias, quod fœdus ruperit, eaque re Diuos hominesque inimicos in ſe concitarit, ita copiæ meæ plurimum augeſcent ab hoſtis perfidia. Dictum prorſus Chriſtianum, Sicut locutus eſt, ſalutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos. *d* Qui Deo fidit, omnes inimi-

inimicos ſuos ſibi vectigales habet, quia Deum habet fauentem. Quicquid autem homo Deo nixus, deſiderat, id omnium primo à Deo petit. Qua in re hanc ſibi regulam ſtatuit, hoc quod peto, aut mihi expedit concedi, aut non expedit, quod quidem Deus omnium optimè nouit. Si expediat, aut id confeſtim largietur Deus, aut tempore opportuniore; vt interim mea quoque patientia exerceatur. Si neget Deus poſtulata, certiſſimus ſum, id mihi non expedire quod petij. Hac omnino ratione, neque aliter vnquam ſupplices libellos Deo porrigit, qui diuinæ Voluntati ſe ſolum permiſit. Qui hoc diuinæ Voluntatis arcanum ignorant, opem diuinam aut non implorant, aut ſegniter & remiſſe, & quàm hoc faciant, prius omnium aures fatigant, plurimorum gratiam ambiunt, atque ſi aliter nequeat, eam etiam muneribus in ſe deriuant, fauorem & dignitates velut in nundinis mercantur.

Vidit Ioannes, ille Domini ocellus, Chriſtũ ſeptenas ſtellas dextra geſtantem. *e* Et quę ſunt hæ ſtellæ in hac manu? Ioannes ipſe myſterium hoc euoluens; Septem ſtellę, inquit, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum, ſeu ſeptem Aſiæ epiſcopi, En epiſcopi, & eorum mitræ infulæque in manu Chriſti ſunt. At vero ſi vſpiam mitra dominum deſideret, plurimi ſunt qui ſuum ei caput offerunt, ſed non primo rectoque curſu ad manum Chriſti peruolant? Equidem curritur, ſed ſępe prius ad principum Regumque, ad Præſulum & Antiſtitum manus peruenitur, quàm ad Chriſti curratur. Idem fit in aliorum officiorum & dignitatum ambitu, humanus fauor quæritur, diuinus à paucis ambitur, aut certè poſt humanum. Luculentus error, contrarium oportet agere, diuinus ante omnia fauor & Voluntas expetenda, ſceptra & tiaræ in manu Dei ſunt, officia, dignitates; munia, magiſtratus Deus diuidit, ab illo primitus hæc petenda. Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud. *f* Sicut olitor, horti ſui riuulum ſub poteſtate habet, nec ad proximam aut ad primariam ſemper arborem, ſed ſæpe ad debiliorem, aut quà vult, aquam educit, ita cor regis, veluti riuus, omnis generis pręfecturas & munera continet, Deus inſtar hortulani (ſaluo hominis arbitrio) aquas ex hoc riuo in eos deducit, quos ipſe delegit. Ideo ſtultiſſimè agunt, qui tot preces ac dona in aliorum aures manuſque iactant, Deo interim vix eminus & obiter ſalutato. O deliria hominum! Purius ex ipſo fonte petuntur aquæ.

a *Prou c.21.v.* 10.
b *Gen. c.31.v.* 4.
c 2. *Paral.c.32. v.* 22.
d *Luc.c.2.v.*71.
e *Apoc.c.1.v.* 16.
f *Prou.* 21.*v.*1.

§. V.

V. Signum, omnia generoſo ſilentio poſſe concoquere. Contemplare mihi patientiſſimum IESVM, inter innumera & conuitia & tormenta generoſiſſimè tacentem. Stabant Hebræi ſacerdotes & conſtanter eum accuſabant. IESVS autem tacebat: crimina illi diuerſa obiectabant, IESVS autem tacebat: inſtabant illi validis clamoribus, & ad crucem hominem hunc poſtulabant, IESVS autem tacebat: iam in cruce pendentem irriſionibus acerbiſſimis flagellare non ceſſabant, IESVS autem tacebat. Nec aliter Mater Domini, in ſummis anguſtijs maximè taciturna. Obſeruabat eam Ioſeph ferre vterum, & ideo diſceſſionem ab ea moliebatur. Non hic aliud mater quam filius fecit, vt verè dicatur: Maria autem tacebat, & hoc omne diuinæ Voluntati ac prouidentię committebat. Audiebat illa hominem ſibi chariſſimum, ſuum ſanguinem mille calumnijs appeti, Maria autem tacebat: videbat illa filium innocentiſſimum ſub crucis mole fatiſcentem, in cruce gementem audiebat, cernebat in grauiſſimis tormentis morientem, Maria autem tacebat. Hunc filium & hanc matrem complures æmulati feliciſſimè, cùm grauiſſimorum etiam ſcelerum accuſarentur, ipſi autem tacebant. Norat manſuetiſſimus rex Dauid miram vim huius ſilentij, ea propter vim ſibi faciens: Obmutui, inquit, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Idem mox repetit; Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu feciſti. *a* Silentij cauſſam non adfert aliam, quàm hanc ipſam, *quoniam tu feciſti.* Ideo ſileo quia voluntatis tuę hoc eſſe video: Tua, mi Deus Volun-

tas hoc mihi ſilentium indixit.

Seuerinus Boethius, ille ſcriptis & vita illuſtriſſimus vir, inſigniter prorſus; Quis autem alius, inquit, vel ſeruator bonorum vel malorum depulſor, quàm rector ac moderator mentium Deus? qui cum ex alta prouidentiæ ſpecula reſpicit, quid vnicuique conueniat, agnoſcit, & quod conuenire nouit, accommodat. Hic igitur quicquid citra ſpem videas geri, rebus quidem rectus ordo eſt: opinioni vero tuæ peruerſa confuſio. *b* Qui verò ſe totum diuinæ Voluntati mancipat, non ſuæ opinioni, ſed rerum ordini credit, quem omnem tanquam optimum probat ſilendo.

Fit quandoque vt excitatoris ingenij herus, ſerui ædes ingreſſus, diſijciat, turbet, miſceat omnia, & mox abeat, ne auctor deprehendatur, in facto. Seruus domum rediens, & omnem ſupellectilem diſturbatam cernens, grauiter quidem excandeſcit, at cum à ſuo domino id factum audit, ſilet & miteſcit. Ita Dauid de ſeipſo. Obmutui & non aperui os meum Cur ita? *quoniam tu feciſti*. Ita prorſus qui diuinæ Voluntati ſe totum obtulit, aduerſa ſentit quidem ſed diuina ſe Prouidentia ſolatur; vanis quæſtibus nihil ſe profecturum non ignorans: Læuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino. *c*

Rege Aſſuero & Aman conuiuium celebrãtibus, cuncti Iudæi flebant. *d* Sed quàm cito cruenta hæc tragœdia mutauit, & in auctorem recidit, quicquid in alios mali pararat. Poſtquam afflixit ac probauit te Dominus, ad extremum miſertus eſt tui. *e* Si Lunam acceſſionibus damniſque mutabilem menſtrua paupertas non inceſſeret, neſciſſent philoſophi eam lumen à ſole mutuari: Sic & nos è quotidiano rerum defectu diſcimus, omne nobis bonum à Deo tribui. Ægrotat quis iam primum æſtimare nouit valetudinem, quam nunquam tanti feciſſet, ſi nunquam perdidiſſet. Hęc quidem natura mortalium eſt, vt nihil magis placeat, quam quod amiſſum eſt. Calũnias aliquis patitur? iam capit quàm graue ſit crimen, alterius famam lædere, quod quamuis ſæpius ipſe fecerit, tamen leue quid iudicauit. In egeſtatem quiſpiam deductus eſt? iam incipit meminiſſe, qualis olim in egenos fuerit. Itaque ſilet, & hoc ipſum contemplatione expendens, diuinæ ſe Voluntati committit.

Sed ægrè fortaſſis ſiles? Ergo loquere; ſed corde, ſed Deo, Lingua taceat, mens precetur. Meditare ſilentium Chriſti coram Præſide; Mariæ coram improbis ciuibus, Dauidis coram aduerſarijs. Dignior & maior tibi conuitiatur; tace; conuitiatur æqualis; tace; Vilior & minor conuitiatur; etiam tunc tace, difficilius hoc ſed generoſius: illum ſine, Deum adi: precare pro aduerſario, ſicut Dauid, cuius eſt illud: Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi; ego autem orabam. *f* Aduerſarium ſilentio Deum precibus ſibi conciliabat. Ergo ſile, & diuinæ Voluntati te penitiſſimè permitte, illud aſſiduè voluens animo; *quoniam tu feciſti*.

a Pſal. 38. v. 3. & 10.
b *Boeth. lib. 4 de conſol. phil. proſâ 6.*
c *Pſal* 120. v. 1. & 2.
d *Eſth. c. 3. v.* 15.
e *Deut. c.* 8. *v.* 17.
f *Pſal.* 108. *v.* 4.

§. VI.

VI. Signum, Ardua & quæ vix fieri poſſe credantur, pro Dei honore aggredi. Quam magnanimus hac in re Paulus! Scio, inquit, humiliari, ſcio & abundare; vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire & abundare, & penuriam pati? Omnia poſſum in eo qui me confortat *a* Æque magno & excelſo animo Dauid; In Deo meo, inquit, tranſgrediar murum. *b* Redeat Pericles, & Pyræos muros ſtruat quadraginta cubitis altos, tam vero latos, vt duo currus inter ſe iuncti amplius ſpatium non deſiderent, ego tamen, ait Dauid, hos muros tranſgrediar. Redeant Carthaginienſes, & triplicem educant murum omni æuo celebrem, ego tamen hunc ipſum tranſgrediar. Reuiuiſcat Anaſtaſius Imperator, & mœnia condat octo pedes lata, ego tamen hæc tranſgrediar. Redeant Babelis architecti, & turrim ædificent, *cuius culmen pertingat ad cælum*, *c*. ego tamen & hanc tranſgrediar in Deo meo, quoniam in illo eripiar à tentatione. Sed & maiora magiſque ardua promittens Dauid; In te, inquit, curram accinctus; in Deo meo tranſiliam murum. *d* Parum ei erat currere & ſudare, ſed armis

mis etiã indutus, & cataphractus vult currere: parum ei erat, murum quantumcumque craſſum aut altum tranſgredi, iam etiam tranſilire vult vel cælo certantem molem. Celſior aut dentior murus vix illi objjcitur, quam ſua cuique Voluntas, hunc murum & tranſgredi neceſſe eſt, & tranſilire. Quiuis cogitet: Deus me patientem eſſe cupit, cupit eſſe caſtum, facilem dare veniam inimicis, bene de alijs ſentire, bene loqui me vult Deus: Eccur ego non idem velim? Profectò voluntas mea hactenus vt murus obſtitit: at iſte me murus non terrebit; tranſgrediar, tranſiliam; Omnia poſſum in eo qui me confortat.

Qui res geſtas Diuorum euoluerit, illud regij pſaltis ſæpius prounciabit: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis: Deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ; ipſe dedit virtutem & fortitudinẽ Sanctis ſuis. Et vt vetera taceamus, Franciſcus Xauerius, è Societate IESV, Iaponum Apoſtolus, quanta vir iſte pro Deo auſus, quanta potuit, quos muros non tranſgreſſus, quæ mœnia non tranſilijt, volaſſe illum dixeris, ſi quo aliter adire non poſſet. Deo ille fretus diuinaque Voluntate velut accinctus cucurrit, terras trãſilijt & maria. Queri ſolet nonnunquã ſiticuloſus, videri pagum in ſe combuſtum, adeo ſitim vrgere, videri potuiſſet Orbis in Xauerij pectore combuſtus, adeo ille omnium ſalutem ſitiebat. Et quod incendium Xauerius animo circumtulit, dum quibuſdã quaſi ſaltibus ex Italia in Luſitaniã, ex Luſitania in Indias, ex Indijs in Iaponem, inde ad extremos Sinas ſeſe penetrauit, terram ex terra, mare ex mari mutans. Opponis huic terræ mariſque pericula? hæc, inquit, non timet qui Deo fidit Siluarum tenebras? Satis lucet flamma in pectore. Inſanientem Oceanum? Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem: Latronum & piratarum inſidias? Nec domi ſuæ tutus eſt, quem diuina Voluntas non protegit. *e* Ita Deo nixus, murum omnem tranſilijt, ita trecenta millia barbarorum, vti Bozius affirmat, Chriſto adiunxit. *f* Hoc nemo ignorat, mille plerumque remoris retineri cogitantem meliora. Sed perrumpendum eſt vi, & eluctandum ad ardua, etiamſi Satan cum omnibus ſuis furijs, totoque apparatu aduerſetur. Chriſtus nos in hanc rem animans: Si habueritis fidem, inquit, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc: & tranſibit; & nihil impoſſibile erit vobis. *g* Quiſquis ſe totum diuinæ Voluntati tradidit, omnia ſe poſſe confidit.

a *Philip. cap. 4. v. 12.*
b *Pſalm. 17. v. 30.*
c *Gen. c. 11. v. 4.*
d *2. Reg. c. 22. v. 30.*
e *Vide de hoc infra l. 5. c. 11. vbi de diu. prouid.*
f *Thom. Bozius de ſignis Eccleſiæ lib. 6. c. 3.*
g *Matth. cap. 17. v. 20.*

§. VII.

VT autem ea quæ diximus tam de cognitione diuinę Voluntatis, quam de humanæ ad illam Conformatione, quantumcunque rudi perſpectiſſima fiant, in hanc epitomen dicta componimus.

Quicquid in Orbe fit (peccatum excipimus) à quocunque aut quomodocunque fiat, diuina id fieri Voluntate dicendum eſt. Omnia quę fiunt, vult Deus fieri, quicquid autem Deus non vult, certiſſimo non fit. Hinc ſapienter Epictetus: Semper, inquit, illud potius volo, quod fit. Atque vt hoc idem omnibus perſuadeat; Ne poſtules, ait, ea quę fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed, ſi ſapis, ita fieri quæque velis, vt fiunt. *a* Nam omnia quæ fiunt ſunt aliquo modo effectus diuinæ Voluntatis. Quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? clamat Sapientia. *b* Solum peccatum non vult, ſed permittit Deus fieri, volens autem permittit, nam & peccatum impedire poſſet, id tamen ob cauſſas ſibi notas non impedit. Hoc è Theologiæ arcanis confirmamus: Theologi rem hanc definiunt his verbis: Deus vult omne bonum creatum actu exiſtens, ſed quicquid fit extra peccatum, eſt bonum creatum actu exiſtens, ergo quicquid in Orbe fit, hoc Deus vult fieri, modo abſit peccatum. Hinc ille ingenij acutiſſimi theologus: Omnia, inquit, quæ fiunt aut ſunt; quæ fuerunt aut facta ſunt, quæ fient aut erunt, cognoſcuntur à Deo in decreto ſuę voluntatis. *c* Et nota, mi Lector, liberas hominis actiones non eo impediri, quod eas Deus ab æterno præuiderit & volue-

rit; ſed Deus illas ideo voluit, quia futuras præuidit *d*

Sed vlterius progrediamur Deus non tantum vult fieri, quicquid in Orbe fit (dempto peccato) ſed id omne reipſa ſemper exequitur quod melius eſt, imo quod optimum eſt, & hoc eſt, vt ſic loquamur, ingenium Dei & innata eius propenſio. *e* Iſtud dilucide Baſilius Magnus adſtruens? Vnum quidem hoc, inquit, habere in mentibus noſtris præſumptum oportet, quod nihil eorum quæ nobis accidunt, malum ſit, aut tale, vt melius illo excogitare queamus. *f* In eandem omnino ſententiam Damaſcenus concedens: Omnia, inquit, quæ Dei prouidentia fiunt, pulcherrimè ac diuiniſſimè fieri neceſſe eſt, atque ita denique vt meliori modo exiſtere prorſus nequeant. *g* Præ omnibus audiendus hic Auguſtinus: Iuſtitia, inquit ille, veri & ſummi Dei factum eſt, vt non modo ſint omnia, ſed etiam ſic ſint, vt omnino melius eſſe non poſſint. *h*

Quid clarius? rationem audi; Quicquid enim, inquit, vera ratione tibi melius occurrerit, hoc ſcias feciſſe Deum tanquam bonorum omnium conditorem. Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare, quod creaturæ artificem fugerit. *i*

a *Epictet. lib. 4. diſſert. c. 7. & Enchir. cap. 13.*
b *Sap. cap. 11. verſ. 26.*
c *Tametſi forte non ſolo. Scotus in 1. diſtinct. 39. quaſt. vnica. § Viſo de contingentia, ita Richar. Caiet. Vaſq.*
d *Hoc fusè & eruditè probat Theophilus Raynaudus in Theolog. Nat. diſtinct. 8. quaſt. 3. art. 4. mihi pag. 947.*
e *Iacob. Granadus in 1. partem D. Thomæ tom. 2. diſp. 3. per 6. ſectiones mihi pag. 420. Et ſermo eſt de rebus in quibus non abitur in infinitum.*
f *Baſil hom. 8. ex var. quod Deus non eſt auctor malorum.* g *Damaſc. l. 2. de fide cap. 29.*
h *Auguſt. tom. 1. libr. de quantitate animæ cap. 33. med. fere.*
i *Idem tom. 1. l. 3. de libero arbitrio c. 5. poſt init.*

§. VIII.

Qva ratione autem Deus omnia quę fiũt, videri velit, peccata vero fieri permittat, exemplum ponimus huiuſcemodi. Iuſſit olim Summus Pontifex, Iulius II. vt Michael Angelus inter pictores celeberrimus extremũ Orbis iudicium pingeret. Pictor operi manus admouit, ſed pro affectu quem in ſacros proceres non benignum geſſit, præſules etiam & purpuratos Patres in inferorum flammis collocauit. Pictorem ſuum ſæpius acceſſit Pontifex, neque neſcijt artificioſam hominis temeritatem & quamuis eam minimè probarit, certa tamen ex cauſſa diſſimulauit videre, illud ſecum cogitans: Modo finiat opus, mox in carcere penicilli ſui errores ſentiet, pane ſolo & fonte cenaturus. Hic certè Pontifex ſupremi iudicis tribunal pingi voluit, idque in emolumentum ſpectantium, non in contemptum cuiuſquam aut iniuriam, eam tamen ob certos fines ſciens volenſque non impedijt: Ita Deus Æternitati nos vult pingere, & opera edere immortalia; at nos affectu & manu exerrantibus, iam hos iam illos in Orco ſtatuimus, hoc eſt, variè iniurij ſumus in eos quos nobis hoſtes arbitramur. Sed & alia plurima in opere faciendo delinquimus. Nihilominus pictura rerum in Orbe diuerſiſſimarum elaboratur: Eſt enim mirabilis rerum omnium connexio, ſeries atque concinnitas, vt ſingula, quæ ſeorſum deformia, aut certè minus pulchra viderentur, cęteris adiuncta ſint longe pulchriora. Deus autem moræ patientiſsimus expectat, dum omnis pictura hæc finiatur, errores noſtros plurimos, tanquam ſi non videat, diſsimulat iuſtiſsimis de cauſsis. Tandem ſupremo Mundi die patebit, quid quiſque dignum æternitate pinxerit, quid in pictura errarit. Sicut ergo Pontifex, aut Regum quiſpiam certum quid ac deſtinatum vult pingi, pictoris autem arbitrium non turbas, errores etiam permittit, ob cauſſas ſibi notas; ita Deus omnia quæ fiunt, vult fieri, peccatum vero permittit, ſed permittit ſciens & volens, cum illud impedire poſsit. Ita rex Dauid Ioabo belli duce eſt vſus; cuius flagitia minimè probauit, tametſi diu diſsimulauit. Neque vllus hic obiecerit, quare homo cogitur impedire peccatum quando poteſt, & Deus non cogitur, qui ſemper id poteſt. Nam præterquam quod Deus ſit Dominus & moderator omnium intentus bono cõmuni, *a* nos mancipia & ſeruit; illud etiam accedit,

cedit, quod Deus è peccato re omnium peſsima boni quid eliciat; quod homo non poteſt. Auguſtinus hoc ſummi opificis artificium admiratus: Ex omnibus, ait, cõſiſtit vniuerſitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum & loco ſuo poſitum, eminentius commendat bona, vt magis placeant & laudabiliora ſint, dum comparantur malis. *b*

a *Propter quod non eſt impedienda cauſſa particularis quin ſuo modo agat.*

b *Aug. Enchir. c.* 10. & 11.

§. IX.

SEd obijcias primò: Bona ſint omnia, ſint omnia optima quę Deus vult, ſed certè non mihi ſunt. Audaciſſimè mortalium, quid hic ais? *Æqualiter cura eſt Deo de omnibus.* a Ita te, ita me, ita ſingulos curat prouidentiſſimus Deus, ſicut vniuerſos, neque tantum quod melius, ſed quod optimum eſt ſemper, & tibi, & mihi, & ſingulis, & omnibus vult, & quod vult exequitur efficaciſſimè. Gregorius pulcherrime: Sic inquit, intendit omnibus, vt adſit ſingulis; ſic adeſt ſingulis, vt ſimul omnibus nunquam deſit; ſic ſumma regit, vt ima non deſerat; ſic imis præſens eſt, vt à ſuperioribus non recedat, *b* *Cura eſt Deo de omnibus.* De filijs, ſeu chariſſimis Dei amicis res certa & euidens; ſed nec circa damnandos alium ſe gerit; pater eſt, nutritor eſt, defenſor eſt vſque ad vltimum vitæ momentum, hic demum iudex, punitor, hic vindex eſt tam obſtinatæ in ſe perfidiæ.

Obijcias ſecundo; Et quomodo; tantam Dei prouidentiam ac curam tot ſequuntur inconuenientia, & vt miti vocabulo vtar, fiunt hic illic abſurdorum abſurdiſſima quæque. Vti Deum dicere dormientem nolim, ſic ad minuta quæuis vigilantem affirmare, num bene auſim? O te ouiculam, ſed profectò malam: quamuis crediderim hic te alienam gerere perſonam. Vtique Deus vigilat ad quælibet vel minutiſſima. Ioannes Damaſcenus tuo ſtupori aptiſſimè reſpondens; Deus, ait, nõnunquam aliquid abſurdi & præpoſteri fieri permittit, vt per eam actionem quę abſurditatis ſpeciem habet, magnum aliquid & admirabile conficiatur, quemadmodum per crucem hominibus ſalutem comparauit. *c* Num hæc negabis vera? Ergo Deus non quidem peccata vult, ſed efficaciter permittit. ſeu, permittere vult, & inde prouentus elicit vtiliſſimos ſibique maximè glorioſos. Auguſtinus perſpicue id aſſerens; Propterea, inquit; diuinæ Prouidentiæ etiam iſta diſpoſitio tribuenda eſt, non quia ipſa peccatores facit, ſed quia ipſa ordinat cum peccauerint. *d* Quare licet homini ſecundum ſe ſpectato melius eſſet non peccaſſe; ſi tamen tota ſeries naturę & gratiæ attendatur, multo fuit melius à Deo peccatum permitti. Notum Eccleſiæ teſtimonium; *e* Felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem. Hæc de Diuina Voluntate tam cognoſcenda quam amplectenda. Vtinam humana gens, vel hac vna in re cæcutire deſinat: & diuinam voluntatem, quam facile poteſt agnoſcere velit etiam prompte amplecti.

a *Sap c.* 6. *v.* 8.

b *Greg. lib* 16. *moral. c.* 5. *med.*

c *Damaſc. l.* 2. *de Fide c.* 27.

d *Aug. in Pſ.* 7. *poſt med.*

e *Eccleſiæ auctoritas. Et hinc Theologorũ conſtãs aſſertio eſt hæc: Deus omnes effectus veros & reales quarũlibet cauſſarum ſecundarũ, adeoque omnes actiones noſtras liberas, etiam malas quà entia ſunt, ſicut & ipſam peccati cuiuſlibet permiſſionem; atque etiam mala ſolius pœnæ, ab æterno, adeoque prius tempore quam fiant, etiam in particulari aliquo modo prædefiniuit ac præordinauit. P. Adamus Tanner. tom. 1. Theol. diſp. 2. Dub. 7. n. 7.*

LIBER TERTIVS DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATÆ EMOLVMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Quantam animo tranquillitatem conciliet humanæ voluntatis ad diuinam Conformatio.

DIximvs, qua ratione diuinã Voluntatem noſſe, qua noſtram illi iungere poſſimus: Nunc porro dicendum quid emolumenti proueniat, ſi humana diuinæ ſemper ſit coniunctiſſima.

§. I.

TAm liberalis eſt Deus diuitiarum & donorum, vt non tantum æternis nos delicijs beare ſtatuerit, ſed diem Æternitatis velut præoccupans, quo nos ad omnia paratiores promptioreſque reddat, è menſâ ſuâ mittit cęleſtis cõuiuijs promulſidem, iubetque libare ſaltem æternæ felicitatis guſtulum. Ita nec in fetenti huius mortalitatis noſocomio deeſt. Magnæ illius æternæque cenæ velut antecena. Etiam in hoc orbe inferiore quies eſt aliqua, ſunt etiam hic ſolatia è cęlo miſſa. Neque hic impendijs magnis res agitur, ſola opus voluntate ad diuinam conformata.

In rupe Taborea vix guttulam guſtarat Petrus cæleſtis beatitudinis, & mox: Bonum eſt, exclamat, nos hic eſſe, imo iam ebrius videri poterat ab hoc nectare, *non enim ſciebat quid diceret. a* O Petre, præproperum eſt, hic nectar & ambroſiam expectare: loco meliore dabuntur iſta, ſed nondum.

Angelus ille Apocalypticus Ioannes: Factum eſt, inquit, ſilentium in cælo, quaſi media hora. *b* Quies aliqua deſignatur, beato Gregorio interprete, quam hic aſſequuntur, qui diuinam Voluntatem exequi perinde, vt in cælo, deſiderant, eaque ratione velut in cæli veſtibulo degunt. Eo anhelans Dauid: Et volabo, inquit, & requieſcam: *c* Quo volatus iſte: vtique ad diuinæ Voluntatis ſuauiſſimam contemplationem, eo quiſquis pertigerit, iam demum reſpirare incipit & iucundiſſime quieſcere. Nihil enim ardentioribus votis expetit, quam hoc vnum: Fiat Voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Inter ea certe quæ maximam animo pacem & tranquillitatẽ conciliant, primarium hoc numeratur. Omnibus votis contendere atque adſpirare ad conſtans diuinæ Voluntatis obſequium. Ita optimus ille ſcriptor pręcipiens: Opta, inquit, ſemper & ora, vt Voluntas Dei integre in te fiat. Ecce ta-

ce talis homo ingreditur fines pacis & quietis. *d.* Quiſquis igitur cum ſanctiſſimo rege illo volare cupit & quieſcere, his profecto alis euehi in altum poteſt: & patrare admiranda.

a *Marc.c.9.v.5.& 6.*

b *Apoc.c.8.v.1.*

c *Pſal 54.v.7.*

d *Thom. à Kemp.l.3. Imit.Chriſt.c.23.plura l. 3.c.11.num.2.*

§. II.

OPtimæ fidei ſcriptor *a* commemorat de viro religioſo, cuius veſtes vel ſolummodo tactę valetudinem multis reſtituebant, hinc ille apud ægros venerationi, apud ſuos admirationi eſſe cæpit, cum tamen nulla in eo virtus ſingulariter ſplendeſceret, vitam enim agebat pro more cęterorum in cœnobio, nec vllis inſolitis rigoribus ſeſe macerabat; hoc vnum ſtudioſiſſimè cauere ſolitus, ne quid aliud vnquam vellet quam Deus. Cum itaque ſine pharmacis mederetur ſæpius, rogatus à cœnobiarcha eius rei cauſſam: Mirari ſeipſum, aiebat, & pudore ob id affici, cum cęteros ieiunijs & precibus vix æquet, ne dum ſuperet. Ita eſt, inquit cœnobiarcha, te hominem lætum eſſe, non neſcimus, cætera non ſuſpiciendum præ alijs. Simul in omnia preſſius inquirere, & multa ſciſcitari cæpit antiſtes, ac animi arcanum reſerari cupere. Hic vir ille religioſus. Eam, inquit, mihi gratiam à Deo factam iure commemini, quod ad diuinam Voluntatem ita me conformarim, vt aduerſo Deo nil vnquam mouere velim. Neque verò etiam metuo res vnquam fore tam turbidas, vt animo cadere, aut conqueri lubeat; ſed nec vlli, puto, tam proſperi ſucceſſus mihi ſic blandientur, vt ob eos ſingulari me patiar gaudio compleri. Nam omnia ſine diſcrimine de manu Dei accipio: neque poſtulo vt ea quę fiunt, arbitratu meo fiant, ſed ita fieri quæque volo vt fiunt. Ita nihil me voluptate, nihil mœrore afficit, nihil me turbat, ſed nec beat quidquam, niſi ſola, niſi vna atque vnica Dei Voluntas. Ideò in omnibus omnino precibus, hoc vnicè flagito, vt diuina Voluntas in me ſemper, rebuſque creatis omnibus quàm integerrimè perficiatur. Mirátus hęc vehementer antiſtes: Et amabo te, inquit, expone ſodes, quis tibi nuper ſenſus, an non vnà nobiſcum acerbè ferebas, cum nefarius homo ignem ſubiecit noſtris ædibus, cum ſtabulum & horreum, tam multum frumenti & pecoris combuſtum, damno pænè irreparabili? Ad quæ cœnobita; Hoc, inquit, ſcias velim, Pater reuerende, nihil inde mœroris me contraxiſſe. Nam in more poſitum habeo, pro his talibus Deo gratias agere, cum certiſſimus ſim, quicquid rerum fit, diuina permittente Prouidentia fieri, idque omne in noſtrum emolumentum. Ideo curæ mihi non eſt, modicum an multum habeamus ſuſtentandæ vitæ; Deo fido, qui quemuis noſtrum aquè fruſtulo panis poterit nutrire ac pane integro. Ita lætus dego & alacer. Hic Cœnobiarcha multa contradicere & varijs quæſtionibus hominem vrgere, vt ſic ſuauiter exprimeret latentes animi ſenſus. Poſt varia; Quin imò, ait iſte, per quotidianam mei oblationem diuinæ Voluntati, eo deueni, vt ſi præſcirem ego, ad inferos me deijciendum decreto immutabili Deo, tamen refractarius eſſe nollem, modo ſimul liceret ſcire, ſic Deo viſum eſſe, ita Deum velle; imo etiã ſi oratione Dominica vel ſemel pronunciata diuinum illud decretum reſcindere poteſtas eſſet, ſanè id audere non vellem, ſed potius geminas has Deo preces admouerem, Vt æquiſſimam ſanctiſſimamque Voluntatem ſuam in me pergeret exequi, &, Vt hanc vnam mihi gratiam faceret, qua vetarer tota Æternitate, diuinæ Voluntati quidquam contrarium cogitare. Cohorruit ad has voces Cœnobiarcha, & pænè in lapidem ſtetit, oborto vtrimque ſilentio. Demum; Ito, inquit, ito, mi Pater, & propoſiti huius tenaciſſimus maneto. Cælum extra cęlum reperiſti, & hoc interpreteris gratiam pauciſſimis factam. Raræ immunitatis eſt à nemine turbari, à nemine lædi poſſe. Arcem quietiſſimam habitãt, quiſquis ſe totum ad diuinam Voluntatem conformat.

a *Cæſarius Heiſterbacens. l. 10. mira. c.6. vixit ante CCCC. Annos.*

§. III.

ITa cœnobitam ſuum à ſe dimiſit antiſtes, ipſe alto ſtupore defixus, hæc ſecum cæpit ratiocinari, &: Iam mihi liquet, ait,

vnde huic viro, quem hominem ridiculum cē-ſebant, illa medendi gratia ſit. Hęc tanta cum diuina Voluntate coniunctio, ad hoc faſtigij ſuos euehit. Et qui poſsit Deus hunc talem hominem æternis flammis addiſcere? repugnat id infinitæ bonitati. Et ſanè fateri cogor, nec longum eſſe, nec difficile iter, ad hoc culmen ſolidiſsimæ Tranquillitatis, neque enim hic opus inuſitata vitæ ſeueritate, non crebris ieiunijs, non prolixis vigilijs certandum, omne hoc negotium peragit vnicum generoſum VELLE, ſed hoc VELLE quotidie inſtaurandum, firmeque ſtatuendum, contra diuinam Voluntatem prudenter nil vnquam admittere. Ita enim, inquit Chryſoſtomus, *velle* efficit poſſe, vti *nolle* efficit non poſſe. Magna vis eſt voluntatis, quæ efficit nos poſſe quod volumus, & non poſſe illa quæ nolumus *a*.

Quod ſi quis manè ita ſe Deo committat? O Domine meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum, hodie ſciens prudenſque contra tuam Voluntatem nil agam, is tamen eodem hoc die aut vetitā ganeam, aut infame proſtibulum ſubeat, aut alijs ad vitia occaſionibus temerè ſeſe indulgeat, hic quidem homo cum Deo ludere, & altera panem, hac verò manu ſcorpionem porrigere cēſendus eſt. Ita prorſus diuinę Voluntati ſubiectiſsimum ſe quidem polliceri, nihilominus aliorum opibus, aut famę nominique inſidias ſtruere, inuidiam in ſe ſponte admittere, ab ira non preueniri, ſed illam vltro acceſſere, hoc iocari eſt cum Deo, & vitiorū moram impellere, atque oſtium aperire, vix dum rogantibus admitti. Et quodnam hoc amoris ſymbolum? amo te, ſed hunc à me colaphum accipe. Aut, non patiar me ſeparari à te, at cum occaſio inuitat in rupis anguſto calle, quem verbis ante adeo demulſeram, iam manu deijcio in voraginem. At ſolemus pigerrimis nos vocibus defendere, *Non potui aliter*. His Chryſoſtomus reſpondens, Nec enim quiſquam, ait, poterit excuſari, quaſi voluerit, & non potuerit, cum conſtet eum idcirco non potuiſſe quia noluit, vt nolens volentis exemplo damnetur, & volens, quia impleuit quæ voluit, muneretur.

a *Chryſ. ſerm. de Zach. fine tomi ſecundi.*
b *Chryſ. ſerm. de Zach.*

§. IV.

ILlud ergo colloquium inter duos religioſos viros, captu difficile non eſt, & fateri cogimur, viam nemini obſtructam, ad illum tranquillitatis apicem, ad hunc paradiſum nemini occluſum oſtium, quiſquis hoc vnum poteſt, *velle quod vult Deus*, iam ingreſſus eſt, nullius aut ordinis, aut ſexus, aut ætatis homines hinc arceantur. Verum duo præcipuè in narrato colloquio capita ſunt inſtitutionis tam eximiæ, vt ea probè cepiſſe, ſit hic palmam obtinuiſſe.

Primum, Altiſsimè animo imbibere, quicquid fit, diuina fieri prouidentia, quæ ad ſuum finem atque ad beatitudinem diſpoſuit vniuerſa. prout ſecretiſsimo Dei iudicio placuit ab omni æuo. Omnia certa, & in æternum dicta lege decurrunt. Pulchrè de hoc Seneca: Cauſſa pendet ex cauſſa, inquit, priuata ac publica longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne ferendum eſt: quia non, vt putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt. Olim conſtitutum eſt, quid gaudeas, quid fleas: & quamuis magna videatur varietate ſingulorum vita diſtingui, ſumma in vnum venit. Accepimus peritura, perituri. Quid ita indignamur, quid querimur? ad hoc parati ſimus. Vtatur, vt vult, ſuis natura corporibus: nos læti ad omnia & fortes cogitemus, nihil perire de noſtro. *a*

Alterum: Facere quod in ſe eſt, cetera omnia diuinæ Prouidentiæ liberaliſſima confidentia tranſcribere: ſorte ſua contentum viuere, de aliena non inquirere, nec vlli beatiorem inuidere. Hæc ſunt quę perducunt in propugnaculum Tranquillitatis inexpugnabiles hæc illa virtutū omnium panoplia eſt. Hanc vero nunquam induunt illi, qui caduca hæc amant, velut ſua & perpetua bona, qui ſe propter illa ſuſpici volunt, qui diuinæ Prouidentiæ non ſatis fidunt: hi ad leuiſsimarum iniuriarum motus collabuntur, iacent & mœrent, cum vanos & pueriles animos, omnis ſolidæ voluptatis ignaros, falſa & mobilia oblectamenta deſtituunt. At ille qui ſe lętis rebus non inflat, nec mutatis contrahit, diuinæ de ſe Prouidentiæ pleniſſimè fidit; aduerſus vtrumque ſtatum inuictum animum tenet, exploratæ firmitatis: omnium virtutum panoplia

plia munitus eſt, verbo: Vult quod vult Deus. *a Sen. de pronid. c. 5.*

CAP. II.

Fierine poſſit, vt quis nunquam triſtetur, & an id arte illa impetrandum, qua noſtram diuinæ Voluntati conformamus.

SAlomon humanæ ſapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrime pronuntiauit: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. *a* Loquitur ſapientiſſimus Rex de rebus fortuitis quæ bonæ menti contra quã vult obueniunt, perinde ac ſi dicat: Mala voluntaria vti ſunt peccata & noxę virum bonũ vtiq; ſollicitum habẽt & dolore afficiunt: at illa fortunæ ludibria, facultatum amiſſio, honoris iactura, valetudinis diſpendium, charorũ funera virũ iuſtum tam non afflictant & angunt, vt hæc ſępiſſime beneficij loco numeret, nec mala putet, ſed exercitium patientiæ credat, & pro ijs, vt par eſt, Deo gratias agas. Nã bonæ menti calamitas omnis occaſio eſt virtutis. Quapropter Hugo, illud (quicquid ei acciderit) acute expendẽs: Sicut accidens eſt, inquit, auctore philoſopho, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem: ita præſens tribulatio, & ærumna adeſt, & abeſt præter iuſti contriſtationem, & conturbationem.

Ceterum, quod erecto ac hilari animo vir iuſtus exteriora quæuis mala excipiat, Paulus locupletiſſimus teſtis: Repletus ſum, inquit, conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra. *b* Nõ in fame tantũ aut ſiti, nõ in vinculis ſolũ aut plagis, ſed in omnibus ærũnis & anguſtiis, *in omni tribulatione noſtra* Neq; leui tantũ lætitia afficior, ſed, *repletus ſum cõſolatione, ſuperabundo gaudio.* etiã cum virgis cædor, cũ lapidibus inſternor, etiã cũ naufragiis iactor. Turonenſis pręſul Martinus à Seuero Sulpitio tot annis nũquã iratus nũquam mœſtus eſt viſus, ſed pacatus ſemper ſibique ſimilis Ita ſane non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Chryſoſtomus omni calculo ſententiam hanc confirmans: Nihil enim aliud, inquit, graue atque acerbum eſt quam in Dei offenſionem incurrere, hoc ſublato, non afflictio, non inſidiæ, non aliud quidquam prudentem animam moleſtia afficere queat. Quin potius quemadmodum ſi exiguam ſcintillam in magnum pelagus inijcias, eam protinus extinxeris, eodem modo moleſtia omnis quęlibet ingens, ſi in animum ſibi bene conſcium inciderit, confeſtim perit & euaneſcit. *b* Hic idem oris aurei doctor, vt rem quaſi oculis explicatius ſubijceret, mentem cælo conferens. Cælum, inquit, altius eſt imbribus ac pluuijs: Cęlum quidem cum nubibus obducitur, pati putatur, ſed nihil patitur. Sic & nos etiamſi putamur pati, nihil patimur, id eſt, triſtitia quaſi nubilis obduci putamur, ſed non triſtamur. Sed demus humanæ imbecillitati doloris aliquid & mœſtitiæ, ſed quale hoc aut quantum? Ambroſius, Eſto, inquit, in illis, hoc eſt, in laboribus, aliquid acerbitatis. Quem virtus animi non abſcondit dolorem? Neque enim profundum mare negauerim, quia vadoſa ſunt littora; neque cælum lucidum, quia interdum obtegitur nubibus; neque terram fœcundam, quia aliquibus locis ieiuna glarea eſt, aut lætas ſegetes, quia intermixtam ſolent habere ſterilem auenam. Similiter puta beatę meſſem conſcientiæ interpellari aliquo acerbo dolore, tamen manipulis vitæ beatę, ſi quid fortè accidit aduerſi atque amaritudinis, tanquam ſterilis auena abſconditur, aut tanquam lolij amaritudo frumenti ſuauitate obducitur. *d* Ergo, non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Sentiet triſtitiam, non conſentiet; tegetur nubibus cęlum, non ſubuertetur; lolium miſcebit ſe tritico, ſed non nocebit. Non ſentire mala ſua non eſt hominis at non ferre, non eſt viri.

a *Prou. c. 12. v, 21.*
b *2. Cor. c. 7. v. 4.*
c *Chryſ. hom. 1 in epi. 2. ad Cor.*
d *Ambroſ. l. 3. de offic. c. 5.*

§. I.

NEque ſolum Chriſtiana ſapientia hoc capit: priſcis etiam hoc animi robur non ignotum. Vere cecinit Venuſinus vates:

Iuſtum & tenacem propoſiti virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida. —

Si fractus illabatur Orbis,
Impauidum ferient ruinæ.a

Suſque deque ferantur omnia, cęlum ruat, ſub ruente hac mole cor Deo fiſum non trepidabit. Ampliſſimæ promiſſiones ſunt quæ cor iſtud præmuniant. Deus proclamans: Nolite, inquit tangere Chriſtos meos, *b* quos ego gratiæ meæ oleo inunxi: & vere: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum malitiæ. *c* Zacharias: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei *d*. Ioannes, ſcimus, inquit, quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat (violando charitatem letali noxa *e*) ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum *f* ea ſcilicet vi qua poſſit vincere.

Aſſyrius Rex Sennacherib omnes Iudæę ciuitates expugnauit, Hieroſolyma non potuit, imo nec obſedit, imo nec quidem vidit. Diſerte affirmat Iſaias: Hæc dicit Dominus de Rege Aſſyriorum, non intrabit ciuitatem hanc & non iaciet ibi ſagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerē: *g* Ita prorſus vir iuſtus, cuius lex Voluntas Dei, vndique inexpugnabilis eſt, *non cōtriſtat eum quicquid ei accidat*, licet omnia membra torqueat dolor, licet paupertas vrat, licet mille premant ærumnę, ille tamen erecto celſoque animo Deum arctiſſime ſtringit, & etiam tunc ad diuinam Voluntatem ſeſe cōformat ex toto. Et quippe ni hoc poſſit libera habet charitatis brachia, nullis vnquam, ſi nolit, catenis vincienda; æternis amplexibus, modo velit, inhæſura diuinæ Voluntati.

Memorant virum eruditione ac virtute magnum, vbi res in maxima eſſet difficultate, ſolitum dicere: *Salue amaritudo amariſſima, omnis gratia benedictioniſque plena.* Quid hoc aliud quam cum Socrate Phil. cicutam haurire ridendo? Melius dixero: quid hoc aliud quā cum Apoſtolo Andrea crucem amplecti vel e minus ſalutando? Hac certe ratione propter hortum, vt aiunt ſalutamus & ſepem; & propter fructus, amamus & arborem.

a *Horat. l. 3. carm. Ode* 3. b *Pſ.* 104. *v.* 15.
c *Sap. c.* 3. *v.* 1.
d *Zac. c.* 2. *v.* 8.
e *Vide Nicol. Serarium in hunc locum.*
f 1. *Ioa. c.* 5. *v.* 18.
g *Iſ. c.* 37. *v.* 33.

§. II.

OBijcias: Hæc in ſcholis diſſerimus; aliter domi viuimus. Fames, infamia, bonorum iactura, morborum ſæuitia neminem exhilarant neque enim leniter iſta feriunt. ferreus ſit cuius hilaritatē nō ſubruant hi arietes.

Da veniam, mi homo, videris ex familia eſſe amicorum Iobi, quibus ille in os: Conſolatores inquit, oneroſi omnes vos eſtis. Verboſi amici mei ad Deum ſtillat oculus meus. Stillat, non nego, & hoc non voluptatis eſt; ſed ſtillat ad Deum, hoc ſolidi eſt gaudij. Deus non proijciet ſimplicem, nec porriget manū malignis, Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo. Ecquid vultis? Manus Domini tetigit me. *a* Ab hac manu feriri, beatius eſt, quam à quauis alia mulceri, hæc Domini manus perſanat vel ſolo tactu; feriendo non morbum ſed ſalutem, non mortem adfert, ſed vitam. Hæc amicis ſuis Iobus, hæc & ego tibi. Simul etiam quæro: Si quis ferrea chirotheca te cædat, & ſanguinem eliciat, nunquid in ius ambulare coges chirothecam? manus fecit, nunquid manum ad tribunal rapies? homo te lęſit: ita Deus manum qua ferit, chirotheca tegit iam ſcortea, iam lignea, iam & ferrea, modo fame punit, modo infamia, nunc illum in te hominē immittit, nunc alium; quandoque per cognatos, per domeſticos, per fratres te caſtigat: Quid iam tibi vis? eadem Dei manus eſt, idem Deus qui ferit, ſed aliter atque aliter, per alios atque alios te cędit. Quid tu iam blateras, homo? ille nebulo mihi hanc inuidiam conflauit; trifurcifer iſte in has anguſtias me coniecit; hic tenebrio & gratiam mihi & pecuniam ſubduxit. Quid quæſo hic ais, inſane? quid contra chirothecam litigas? manum attende, Deum aſpice percutientem, Deus hæc tibi omnia fecit. Non recordaris, cuius te ſupra monuerim? ſiluiſſe, imo & obmutuiſſe ſanctiſſimum regem; hoc vnum cogitando: *quoniam tu feciſti.* Eccleſiaſtes de bona malaque die diſſerens: Sicut enim hanc, inquit, ſic & illā fecit Deus, vt non inueniat homo cōtra eum iuſtas querimonias *b* Cur igitur nō Deo id ſaltē laudis tribuimus quod chirurgo, qui vbi ſcalpello dextre vomicam rupit: Optime (dicimus) mi magiſter, ab hoc vulnere quod feciſti, ſanitatem

tatem ego ſpero. Medicum quoque laudamus, qui Theriacæ ſuę viperam miſcet ſaluberrimo effectu? in Deo cur improbemus, ſi ſuis pharmacis humanas noxas & iniurias admiſceat? Hoc ſciamus, conſtare illi facti ſui rationem, etiam cum de ea nihil nobis conſtat. At interim in Deum occultè queruli muſſitamus: O Domine quam acerbe percutit manus tua, nimis valida tibi brachia ſunt ad verberandum. O Chriſtiane, ne Deum accuſa, nimis eum eſſe validum ad verberandum; tu nimis delicatus es ad tolerandum: ſi te libet tantum aura triſtior, ſi quis tibi ſaniem extracturus adſit, occidendum te putas. Iuſtus quaſi fundamentum ſempiternum: Iuſtus in æternum non commouebitur. *c* Tandem ibi conſiſtit, vbi nil eum pellat, vbi nil terreat. Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit,

a *Iob c.16.v.2.& c.8.v.20.*
b *Eccl.c.16.v.15*
c *Prouerb.c.10.v.25.& 30.*

§. III.

SEneca ſuo Lucilio. Nolo, inquit tibi, vnquam deeſſe lætitiã, volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modo intra teipſum ſit. Cæteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt, leues ſunt niſi tu forte iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. *a* Ita prorſus eſt: Animus ſit ſuper omnia erectus ad Deum, à nutu & Voluntate diuina ſic pendens, vt illum nec extollant fortuita, nec frangant; & cui vera voluptas ſit, voluptatum contemptio. Hunc animum ita liberum, ita interritum ac ſtabilem, extra turpem metum extra cæcam libidinem, & fœdas cupiditates poſitum cui vnum bonum ſit Deus & voluntas diuina, vnum malum auerſio, à Deo & diuina Voluntate; hunc, inquam, animum non contriſtabit quicquid ei acciderit; hunc ita fundatum, neceſſe eſt, velit, nolit, ſequatur hilaritas continua, & lætitia alta atque ex alto veniens. *b* Reliqua gaudia aut turpia ſunt aut infirma & extra hominem. Atque hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem: & quodcunque inuecticium gaudium eſt, fundamento caret. Aliter plane in viri iuſti gaudio eſt. Nam, Seneca teſte, illud ex ſe ortum, fidele firmumque, eſt, & creſcit, & ad extremum vſque perſequitur. Obſerua (ad extremum vſque perſequitur) quod vel ipſi Rationi clarum, ſola enim virtus præſtat gaudium PERPETVVM, ſecurum etiamſi quid obſtat, nubium modo interuenit, quæ infrà feruntur, nec vnquam diem vincunt. *c* Nam reuera talis eſt animus diuinæ Voluntati affixus, qualis Mundi ſtatus ſuper Lunam:

Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum. d

Siquidem illa pars mundi ſuperior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem; omni tumultu caret. Eodem modo animus diuinæ Voluntati conſtanter inhærens, quietus, & in ſtatione tranquilla collocatus, modeſtus, & compoſitus eſt: non contriſtabit illum, quicquid acciderit. Neque vero Hilaria & Saturnalia ſemper agitabit, aut Bacchanalia viuet vir ille iuſtus: placidum & occultum illud gaudium eſt, & cum grauitate, imo ſeueritate coniunctum. Neque enim aliud eſt, quam interior quies, & pax, & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine. Quę malis aut ſtultis abſunt: vbi cupiditates ipſæ ſibi obſtrepunt aut pugnant, & ſemper in eorum animis velut legiones & caſtra fœdarum aut acerbarum cogitationum. Mens bona & diuinæ Voluntati in omnibus obſecundans, nunquam malis ſuis ingemiſcit, fortuita hæc deſpicit, quiquid accidat, boni conſulit, in bonum vertit, nunquam de Deo queritur. Hęc illa eſt quies mentis in tuto collocatæ & ſublimitas; hoc illud ex notitia diuinæ Voluntatis & obſequentia gaudium tam grande & immotum, vt non contriſtet iuſtum, quicquid ei acciderit. Nam quod Sapientia in Sacris loquitur, idem Voluntas diuina pollicetur; Qui me audierit, habitabit cum fiducia, & requieſcet abſque timore, ab omni malo. *e* Chriſtianus Doctor hic conſignet Ambroſius; Non frangitur ſapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis; ſed etiam in ÆRVMNIS BEATVS manet. Quia non in delectatione corporis, vitę beatitudo, ſed in conſcientia pura ab omni labe. *f*

a *Sen epiſt.23.* b *Sen.de beata vita cap.4.*
c *Idem Epiſt.28.& 98.*
d *Lucan.*
e *Prou.c.1.verſ.vlt.Interp.ſeptuag.*

f *Ambr.l.1.de Iacob.c.8.*

§. IV.

ITaque ſentit ærumnas vir iuſtus. ſenſum enim hominis nulla exuit virtus, ſed non timet, & inuictus dolores ſuos ex alto ſpectat. Clariſſimè Romanus Sapiens? Nihil, inquit, accidere bono viro, mali poteſt. *a* Quaſi reſpondeat, Aduerſi aliquid, fateor; nihil mali, & in eo tu erras. Quemadmodum tot flumina non mutant ſaporem maris, nec remittũt, quidem; ita aduerſarum impetus rerum, viri fortis non vertit animum. Manet in ſtatu, & quicquid euenit, in ſuum colore trahit. Eſt enim omnibus externis potentior; nec hoc dico, non ſentit illa; ſed vincit, & alioquin quietus placiduſque contra incurrentia attollitur. Omnia aduerſa exercitationes putat. Talis profecto Iobus, talis Rex Dauid. Nam etſi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. *b* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *c* Si Deus pro me, aiebat Paulinus, tunc etiam aranearum telæ inſtar triplicis muri mihi erunt: Si contra me Deus, tunc ipſum hoc ſubtiliſſimum textum plus impedire poterit quam vllus murus. Ita Felix Nolanus presbyter, cum idololatris impia ſacra obiectaſſet, facto in ſe impetu, in duorum parietum anguſtias ſe abdidit. qui aditus cum præpanſis repente aranearum, telis obductus videretur, nemini recentis latebræ ſuſpicionem reliquit.

Verè, Clamauerunt iuſti & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. *d* Orbi hoc faſſus Dauid. Exquiſiui Dominum, inquit, & exaudiuit me & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Ergo, Benedictus Deus qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, vt poſſimus & ipſi conſolari eos qui in omni preſſura ſunt. *e.* Non contriſtabit iuſtum, quicquid demum accidat. Nam vti pupillam Chriſti tangere nemo poterat, niſi is à quo Chriſtus eam voluiſſet tangi, ita homini probo certiſſimum, nec pilũ ſibi poſſe ſubtrahi ni Deus id velit. Quod ſi Deo placere quid ſcierit, mox adeſt & exclamat: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra: non contriſtabit me, quicquid à diuina Voluntate obtigerit. Ideo Iſaias vates velut nuncios emittit ad omnes probæ mentis homines, & dici eis imperans: Dicite iuſto, inquit QVONIAM BENE: *f*

Verum, ô mi Iſaia, viro huic chariſſima vxor mortua eſt. Nilominus, inquit, dicite illi, *quoniam bene.* At domus illi combuſta eſt: Idem hoc illi dicite, *quoniam bene.* At officio & omni gratia priuatus eſt: *quoniam bene.* Sed magnam fecit iacturam honoris. *Necdum malè.* At iam omnium liberorum funera ſpectauit. Dicite illi non minus, *quoniam bene.* At maximam pecuniæ ſummam perdidit; *quoniam bene*, nam ipſe periiſſet, ni prius ipſius pecunia.

Iacob ſub dio dormijt, terra ei in cubile, ſaxum in ceruical fuit; rigidus ſomnus, fateor. ſed vidit huc illuc euntes & redeuntes Angelos, & Deum ſcalarum capiti acclinem. *g* Multis omnia videntur ſaxea, ſciunt tamen circa ſe vigilare inſomnes Angelos, & Deum ærumnarum ſuarum aſſiduum ſpectatorem reſpiciunt, ideo non contriſtat illos quicquid eis accidit. Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit. *h*

Alphonſus, ille Neapolis & Aragoniæ Magnus Rex, qui iam ſenex Liuium & Cæſarem, quotidie legit, epiſtolas Senecæ in Hiſpanicum idioma tranſtulit, & ne putes, Lector, in profanis ſolum ſcriptoribus eum ſtudioſè volutatum, hic vir hic eſt, qui tota biblia, vetus & nouum teſtamentum vnà cum commentarijs decies quater, non obiter ſed preſſo veſtigio euoluit; hic, inquam, Rex virtute & eruditione tantus, inter tot alia, diuinum hoc documentum poſteris reliquit. Siquidem interrogatus quemnam in hoc Orbe iudicaret beatum, reſpondit; Hunc ego prorſus beatum iudico in hac vitâ, qui ſeipſum Domino Deo ſumma pietate & affectu committit, & omnia quæ illi eueniunt, non aliter quam rem à Deo factam laudat, & acceptat *i* Non hoc oraculum dicamus, & vocem cælo lapſam? non verius, non ſanctius dixerit è cælo Angelus.

a *Senec.l.de prou.c.2.* b *Iſ.22.v.4.*
c *Rom.c.8.v.31.* d *Pſ.33.v.18.*
e *2.Cor.c.1.v.4.*
f *Iſa.c.3.v.10.*
g *Gen.c.28.v.12 & 13.*
h *Prouerb. cap.28.v.1.*
i *Panormitan. in vita Alphonſ.*

§. V.

§. V.

HEraclides Alexandrinus memorat veniſſe ſe ad Dorotheum ſexaginta annis in cauata rupe ſanctiſſimè agentem. Ab hoc ad fontem miſſus hauriendæ aquæ, ſerpentem vidit innatantem puteo, & mox pedem retulit cum vacua hydria. Subridens Dorotheus, & hominem diutule intuitus, capite leniter concuſſo; Si Deus, inquit, diabolo permittat in omnes puteos deijcere viperas, tunc omni potu abſtineas? Mox è ſpecu progreſſus ad fontem, hauſit aquam, cruce ſignauit, & propinans Heraclidi? Vbi crux, inquit; ibi artes Satanæ iacent. Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit; Nec contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. *a*

Sed vt quæ hic verba ſunt, fiant opera, duplex hoc loco conſilium ſuppeditat Chryſoſtomus. *b* Primum; Cum in corpore dolor diuerſus vrget, plerumque fit vt aliter prę altero non ſentiatur, vt qui læſum & ſuppurātem habet digitum, ſimul tamen è ſtomacho aut capite grauiter laborat, de digito tacet, ſtomachi aut capitis dolorem queritur; Ita, inquit Chryſoſtomus, ſi te iactura pecuniæ, aut honoris & famæ, aut alia quæuis calamitas dolere iubeat, tu dolorem de peccatis excita, & ingemiſce, cogita Chriſti ad columnam cæſi, per vias tracti, in crucem appenſi contumelias & cruciatus infandos, ſimul etiam noxis tuis ſupplicium deberi agnoſce. Hic dolor alterum ſentiri prohibebit, mitigabit certè ſi ſentiatur. Ideo Chriſtus, Nolite inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potius timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. *c* Vult Dominus timorem vinci timore, & illum ab iſto conſumi, vt non contriſtet iuſtum quicquid ei acciderit.

Alterum, Emplaſtrum parti læſæ applicandum, non ſanæ, nec ei cui non congruit, Collyrium oculis medetur non brachijs, catapotium ſtomacho recipiendum, non eo pes obligandus, malagma vlceri, non vicinæ parti imponendum, ita prorſus. Triſtitia nec dāno pecuniario, nec honoris diſpendio, nec morbo aut horum malorum vlli medetur. Mærore te cōfice omnia lachrymis imple, & nec hylum proficies, non pecuniam, non honorem, nec valetudinem luctu reuocabis, ſed damnum augebis & dolorem. Huius rei cauſſa hæc: Triſtitia proprium remedium eſt peccati, hęc lues hoc antidoto curatur, hoc malagma huic vlceri applica, peccaſſe triſtare, non numos perdidiſſe. Chryſoſtomus ſolertiſſimè nos huius commonefaciens: Mulctatus, inquit, eſt quiſpiam pecunia, triſtatus eſt mulctam non emendauit. Filium quis amiſit, doluit, mortuum non reſuſcitauit. Flagellatus eſt quis? doluit, contumeliam non reuocauit. In morbum quis incidit grauiſſimum, doluit, morbum non ſuſtulit, ſed difficiliorem reddidit. Vides horum nulli prodeſſe triſtitiam? Peccauit quis, triſtatus eſt, peccatum deleuit, diſſoluit debitum. *d* Clariſſime Paulus: Contriſtati eſtis, inquit, ſecundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſæculi autem triſtitia mortem operatur. *e* Ergo triſtitia & pharmacum, & venenum eſt, refert. qua ratione vtaris illa. Ergo repeto millies: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.

a *Heraclid. Paradiſus c.1.*
b *Chryſ. hom.5. ad pop.*
c *Matth.c.10. v.28.*
d *Chryſ. hom.5. ad pop.*
e *2.Cor.c.7.v.10.*

CAPVT III.

Humanæ voluntatis cum diuina Conformitatem, Deo gratiſſimum eſſe ſacrificium.

POſt Agnum cæleſtem quotidie offerri ſolitum, voluntatis propriæ oblationem gratiſſimum Deo ſacrificium eſſe aſſerimus. Hieronymus ad Lucinium, optime diſtinguens. Aurū deponere, inquit, incipientium eſt non perfectorum, fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antiſthenes, ſeipſum offerre Deo, proprie Chriſtianorum eſt. *a* Totum Deo dedit qui ſeipſum obtulit. Et hoc vnum vnice Deus ambiens: Præbe, inquit, fili mi cor tuum mihi; *b* Omnia dediſſe cenſeberis, vbi hoc dederis.

a *Hieron. epiſt. 28. ad Lucin. & epiſt. 101. ad Paulin.*

b *Prou.c.21.v.26.*

§. I.

VT autem hæc cordis ſui voluntatis oblatio Deo grata ſit, in gratia neceſſe eſt ſit ille qui hæc offert. Baſilius in illud ſacri carminis: Afferte Domino filij Dei, afferte filios arietū; Prius inquit, ſis filius Dei, quāea offeras quæ grata ſint Deo. *a* Saltem dolere debes excidiſſe te gratia & conari redire; Cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet. Pręclariſſimè Auguſtinus, Vellem, inquit, vt nihil aliud agerem quàm reddere me, cui me maxime debeo; atque ita Deo fieri, quod ait Poëta, *b* amicum mancipium Domino. *c* Ad hoc omnes alios exhortatus; Conſtanter inquit, Deo crede, eique te totum committe, quantum potes. Noli eſſe velle quaſi proprius, & in tua poteſtate, ſed eius clementiſſimi & vtiliſſimi Domini te ſeruum eſſe profitere. Ita enim te ad ſe ſubleuare non deſinet; nihilque tibi euenire permittet, niſi quod tibi proſit, etiamſi neſcias. *d* Iem aliud luculente hoc confirmans; Nihil, inquit, gratius ei poſſumus offerre, quam vt dicamus, quod dicitur in Iſaia, POSSIDE NOS. *e* Sunt qui ceram voueant aut oleum ad concinnandas in templis lampades. Aliquot ſeſtertiorū ſunt hęc vota, ideo non optima nec perfecta. Alius abſtinentiam vouet à vino, aut liberalius largiri ſtipē conſtituit: pretioſum votū, non tamen omnium optimum, quid enim hic pauperes faciant? ergo melius reſtat. Non eligit Deus oleum tuum aut ceram tuā, ſed hoc quod redemit animam tuam, hanc illi offer. Et ſi me interroges, quomodo animam meam, quam ipſe habet in ſua poteſtate, illi offeram? Reſpondebo, moribus ſanctis, cogitationibus caſtis, operibus fructuoſis. Sic Anna ſuum Samuelem obtulit, ſic Ieſum beatiſſima Virgo: Sic Ioannes Baptiſta infans oblatus eſt: Ita Gregorius Nazianzenus, ita Dominicus, Bonauentura, Bernardinus, Bernardus, à parentibus oblati Deo, in viros ſanctiſſimos euaſerunt. Quod ſi tantopere proſit offerri ab alijs, quantum proderit offerri à ſeipſo, quod integerrime rex Dauid executus. Voluntariè, inquit, ſacrificabo tibi. *f*

Hoc ipſum mirificè placet cuique noſtrum, ſi quis ſe nobis oblatione tā liberali deuoueat. Socrati olim cum multa multi pro ſuis quiſque facultatibus offerrent: Æſchines pauper auditor, Nihil inquit; dignum te quod dare tibi poſſum inuenio: & hoc vno modo pauperem me eſſe ſentio. Itaque dono tibi quod vnū habeo, Meipſum. Hoc munus rogo qualecunque eſt, boni conſulas, cogiteſque alios cū multum tibi darent, plus ſibi retinuiſſe. Cui Socrates. Quid ni tu, inquit mihi magnū munus dederis, niſi fortè paruo te æſtimas? Habebo itaque curæ vt te meliorē tibi reddā quā accepi. Vicit Æſchines hoc munere Alcibiadis parem diuitijs animum, & omnem iuuenum opulentorum munificentiam. Vides quomodo animus inueniat liberalitatis materiam, etiam inter anguſtias? Non quanti quæque ſint, ſed quali dentur animo, quàm prona voluntate, perſpiciendum. Multum dat Deo, imo dat omnia qui quotidie ſe ſuamque voluntatem diuinæ penitiſſime tranſcribit. Et hoc diebus ſingulis non ſemel dumtaxat, iterumque faciendum, ſed ſępius, ſed centies, & millies, tunc præſertim cum quis mutari ſe ſentit aut impugnari, cum quippiam ſucceſſu carere, aut feliciter ſuccedere animaduertit, tunc clamādum: O Dominus meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitū tuum, fiat Voluntas tua. Hoc aduerſis rebus patientiam, proſperis ſobrietatem & moderationem cōciliat. Hoc, etſi omnia teterrimè cadant, hominem afflictum retinet, ne in voces impias & impatientiam prolabatur, hoc meritum auget, hoc homini Deum mirificè propitiat, hoc ſcutum eſt aduerſus omnem calamitatem.

a *Baſil. in Pſ.* 28.
b *Horat li.* 2. *ſat.* 7.
c *Aug. to.* 1. *l. de quantitate animæ c.* 21.
d *Idem tom.* 1. *l.* 1. *ſoliloq. c.* 15.
e *Idem in Pſal.* 131. *initio & ſerm.* 2. *de Natiu. Dom.*
f *Pſ.* 53. *v.* 8.
g *Seneca l.* 1. *de benef. c.* 8.

§. II.

BErnardus hoc omnibus perſuaſurus, Nō habeo, inquit, niſi minuta duo, imo minutiſſima, corpus & animam, vel potius vnum

num minutum, voluntatem meam & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs præuenit, qui toto ſe totum me comparauit? Alioquin ſi illam retinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conſcientia vado ad viſcera miſericordiæ Dei noſtri. *a* Chryſoſtomus de beato Paulo quotidie ſeipſum offerente. Abel, inquit, obtulit ſacrificium, & inde laudatur, ſed ſi Pauli hoſtiam adducamus in mediū quàm cælum à terra, ſuperior erit. Non enim oues offerebat aut boues, ſed ſemetipſum per dies ſingulos dupliciter immolabat &c. Neque vero his tantum ſacrificijs contentus fuit, ſed quia ſeipſum conſecrauerat Deo, etiam Orbem vniuerſum ſtuduit offerre. *b* Hinc igneus iſte vir, à ſui ipſius oblatione tam alacer nullum fugiebat laborem, nullã horrebat pericula ad omnia pro Deo ſuſtinenda paratiſſimus.

Æuo Diocletiani, Epictetus presbyter & Aſtion, religioſiſſimam vitam agentes in Oriente à Latroniano Almiridenſium duce comprehenſi, in carcerem ducti ſunt. Hic Epictetus: Si craſtino, inquit, nos iudex in quæſtionem rapuerit, mi optime Aſtion, & de nomine, parentibus, patria interrogarit, hoc vnum ei reſpondeamus; Chriſtiani ſumus, hoc nomen nobis, hoc genus, hoc patria. Quod ſi tormentis lacerari nos Deus voluerit, nil aliud in tormentis, niſi hoc vnum dicamus, Domine Iesv, tua Voluntas ſemper in nobis fiat. Poſtero die ad tribunal medio foro apparatum euocantur è carcere. Latronianus pro tribunali ſedens, vniuerſo populo inſpectante, quærere inſtituit, vnde domo, gente, patria eſſent. Ad quę Epictetus; Chriſtiani ſumus, inquit, & parentibus editi Chriſtianis. Non hoc quæro, ait Latronianus nomina veſtra edite; ſectæ veſtræ perfidiam iam antè noui. Hic iterum ſancti martyres: Chriſtiani ſumus, Chriſtum Iesvm adoramus, deteſtamur idola. His auditis, excandeſcens iudex, imperat deueſtitos immaniter cædi. Illi elatis in cælum oculis inter cruētas plagas exclamāt: Domine Iesv, tua Voluntas fiat in nobis. Hic Latronianus acerbè inſultans: Vbi eſt, inquit, defenſor ille veſter, cuius auxilium imploratis? veniat, & vos meis manibus ſubducat. Poſt quæ denuò ſancti martyres exclamāt: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei noſtri in nobis. His vocibus in rabiem efferatus iudex, in equuleum iubet attolli martyres, & vngulis ferreis atrociter laniari. Sed neque hic aliæ voces extorqueri poterant, quàm hæ ipſę Chriſtiani ſumus; ô tyranne Latroniane, fiat Volūtas Dei noſtri in nobis. Iudex, ſic vinci, turpe ſibi ratus, ardentes faces ſuſpēſis admoueri præcipit. Neque tamen iam aliæ voces auditæ quàm ante: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. His perfuncti cruciatibus reducti ſunt in vincula. Spectata hac tragœdia Vigilantius, aſſeſſor iudicis, poſtquam toties ingeminari audijſſet illud. Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis: in eam ſemet perſuaſionem adduxit, miræ virtutis incantamentum hoc eſſe, quod omnem doloris vim eneruaret, & in ipſis ſupplicijs ſupplicia ſentiri prohiberet. Hæc ipſa igitur verba, tanquam potentiſſimum carmen in omnem noxā, aſſiduè repetere, nec aliud ſtans, ſedens, ambulans, domi, foris, cubitum ſecedens, aut toro ſurgens pronuntiare quàm hoc ipſum: Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis. Triduum ſic exegit, Deo ipſius velut infantis non mali miſereſcente. Quarta demum die, arcana vi motus in publicū proſilijt, & palam vociferari cæpit. Chriſtianus ego ſum, ô tyranne Latroniane, fiat Voluntas Dei noſtri in nobis. Admiſſus in carcerem ad martyres, Chriſtianis ſacris imbutus eſt cū omni familia; qui vt ſuis doctoribus gratus eſſet, eos poſtmodum capite plexos ſepelijt. Proxima ab hac die Latronianus Epictetum presbyterum & Aſtionem in conſpectum iubet produci, & iam vulpem induens: Num Dijs, inquit, facitis? an etiamnum inſaniam veſtram perſeueratis? Cui Epictetus: Fruſtra es, Latroniane, Erebi monſtra non colimus: vitam nobis potius extorſeris quàm mentem hanc. Diximus, & vſque millies ac millies dicemus: Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. Hic demum Latronianus velut leo irrugire, & ad ferales miniſtros, mox, inquit, huc acetum & ſalem; faxo, ſentiant improbi ſe vulneratos eſſe. Et vos ne parcite, laceros artus aceto & ſale confricate. Verum nec voculam à prioribus mutarunt martyres: eadem vtriuſque conſtantiſſima profeſſio. Chriſtiani ſumus; fiat Voluntas Dei in nobis. Sed ab his cruciatibus illæſi, denuo in carcerem contruſi ſunt,

è quo

è quo poſt triginta demum dies educti, & ora ſaxis contuſi, atque fraxineis virgis crudeliſſimè cæſi ſunt. Verum idem etiamnum clamabant ambo: Domine Deus noſter, tua voluntas fiat in nobis. Tandem in eos ſuprema ſententia dicta, vt extra vrbem capite pœnas expenderent. Dum ducerentur, his ſeſe mutuis vocibus animarunt: Laudate nomen Domini quia facta eſt Voluntas Dei noſtri in nobis per omnia. Cũ ad ſupplicij locũ perueniſſent; ſuum illud ingenti voce proclamarunt: Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis, & ſuperexaltatus, eo quod non humana, ſed tua Voluntas per omnia, facta eſt in nobis. Iam iamque ſecuri erant feriendi, cum inter generoſiſſimos athletas nobile certamen ortum, vter gladium prior exciperet. altero alteri primas deferente honoris cauſſa. Hic Epictetus vir ſexaginta annorum, & iam canis inſperſus, ætatis auctoritate vſus, cupere ſe dixit præmitti Aſtionem, neque diu refragatus Aſtion. O mi Pater inquit, & ô ſacerdos Dei venerande, fiat voluntas Dei, & tua. Dixit, & anima Conditori commmendata, caput amputandum prebuit. Epictetus pronum ſe abijciens in Aſtionis cadauer, illudque arctè complexus, caput & ipſe dedit auferendum. Ita vterque ſanctiſſime finijt. *c*

a *Bern. ſerm de quadruplici debito. poſt med.*

b *Chryſ. tom. 3. ad finem hom. 1. de laud. S. Pauli poſt init.*

c *Vide Roſuueid de vitis Patrum l. 1. cap. 12. & ſeqq. vſque ad 20.*

§. III.

IN ſpecula duo terſiſſima, in quibus mirificè relucet deuotiſſima volũtas erga diuinã Voluntatem. Ita prorſus ſe quiſque comparet, vt quantumcunque dura experiatur, aſſiduè tamen hoc ipſum ingeminet: Chriſtianus ſum, fiat in me Voluntas Dei: Equidem iſta mihi difficillima, & toleratu grauiſſima videntur, ſed fiat Voluntas Dei: Equidem tam triſtia non expectabam, ſed fiat Voluntas Dei: Equidem hic homo mecum iniquiſſimè agit, ſed fiat in me Voluntas Dei.

Dux militię fortiſſimus Iehu ſcripſit litteras, & miſit in Simariam ad optimates ciuitatis. At illi non diu morati, ſed quam primum ad Iehu legatos deſtinarunt qui ſuo loco dicerent: Serui tui ſumus, quęcunque iuſſeris faciemus, quæcunque tibi placent fac. *a* Et quoties ad nos optimus Deus mittit litteras, monetque variè, ſuamque nobis Voluntatem proponit ſectandam? Quid iam ſinguli noſtrum aliud renuntiari iubeant quàm hoc ipſum? Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus. quæcunque tibi placent, fac. Ideo beatus Antonius ſuis identidem ingerens: Si ſemper, aiebat, Dei manibus omnia commiſerimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.

Elias Thesbites cum Baalis ſacerdotibus contendebat, vtra pars verum Deum coleret: Ad eam demum pactionem res venit, vt pars illa vinceret, cuius hoſtiæ igne cælitus libarentur. Cumque ſacrificuli diu multumque clamaſſent, neque tamen vllum vel indicium igniculi â Baale ſubmiſſi ſe proderet, Elias omnes ſuæ victimę partes perfundi præcepit aqua, & mox ignis cælo delapſus, omnem victimam conſumpſit. Quantum, obſecro, vbique laboris & fatigationis, quantum clamoris & perturbationis eſt apud plurimos Chriſtianorũ? ſudatur & algetur, curritur & certatur, nulli parcitur induſtriæ, at enim plerũque deeſt ignis, vera in diuinam Voluntatem deuotio. Raro & frigidè precamur, Fiat Voluntas tua Domine, fiat Ita ſępius & clamamus, & ſacrificamus, ſed fruſtra, quia ſacrificium nobiliſſimum, propriæ voluntatis oblationem non curamus.

Macarium olim duo quidam rogarunt, doceret ſe orare. Quibus ille: Non hic opus, inquit, multa verborum copia, manus ad Deum crebrius pandendæ, clamandumque: Domine Deus, quomodo vis, & ſicut tibi placet. ita fiat, Siquidem ipſe nouit quæ nobis expediant. *b* Optimus orandi modus. Nam & Pachomius aſsiduè precabatur, vt Domini Voluntas in omnibus impleretur.

Narrat Alphonſus Salmero, fuiſſe hominem qui orationis loco, totum ordine alphabetum recitarit (vtique perplexa neceſsitate preſſus) & hanc appoſuerit clauſulam Domine, iunge Tu litteras, & quod tibi magis placet, mihique magis expedit, largire. *c*

Eſt ergo hæc humanæ voluntatis cum diuinâ concordia, ex ijs omnibus quæ quis

Deo

Deo poteſt offerre, maximum, Deoque acceptiſſimum ſacrificium ac holocauſtum. In alijs enim omnibus ſua dumtaxat, in hoc offert homo ſeipſum: in alijs ex parte ſolum ſeu temperantia, ſeu liberalitate, ſeu patientia ſe domat, in hoc autem planè totum ſe dat, vt de ſe rebuſque ſuis diuinum arbitrium diſponat, quo modo, & quando voluerit, nullâ te ſibi nec minima reſeruata vel excepta. Ac proinde quantum pars differt à toto, tantum differt & hoc ſacrificium à ceteris omnibus.

Hic duo monuerim: Si te, mi homo ſic totum diuinæ Voluntati deuoueas, & velut teipſum tuamque voluntatem iugules, non te facti pœniteat; obſecro, ſeu bene ſit tibi, ſeu malè, ne reuoca quod ſtatuiſti. Infantũ indolẽ noſti; cum læduntur, iam nolunt amplius illius eſſe qui lęſit, ſed ſui. Anteà ſi quæſijſſes, *Cuius es*? Tuus, dixiſſent. At paululum offẽſi, renuntiant huic amori & fœderi. Ne, quęſo, te, cum Deo ſic agas, mi Chriſtiane: Etiamſi Deus te virgis cædat, etiamſi fuſte percutiat, etſi te vinciat & vrat, etſi varijs rerum anguſtijs te premat, tu tamen nihilominus aſſiduè clama: Tuus ſum, ô mi Deus, tuus ſum; fiat Voluntas tua.

Deinde, ſi in flagranti quopiam delicto ſeu Temulentiæ, ſeu Detractionis, ſiue Luxurię interrogeris, cuiuſnam ſunt hęc membra quibus vteris? an non hæc Deo centies, an non millies oblata? & iam in contumeliam, deſpicatum, & grauiſsimam iniuriam Dei à te vſurpantur, Ebrietatis, Maledicentię, Libidinis inſtrumenta? Vide, quid agas, ô homo. Hoc non eſt ſeruare fidem. En linguam, oculos, manus, corpus totum toties oblatum Deo, iam vendis Cacodęmoni? Vide quid agas; Deus non irridetur. *d* Si deſeri nolis à Deo, denuo te ſanctiſsimæ illius Volũtati ſubmitte, exequendo quicquid aut leges au instinctus diuini mandant. Tota Iſraelis felicitas in eo erat Deum ſequi ductorem in terras illas fertiles, Nube & Igne præeuntibus: Ita ſalus noſtra in eo vertitur, vt & præeuntem igneam legem Amoris, & opacam diuini regiminis nubem ſequamur conſtanti greſſu, dum penetremus in terras illas mellis & lactis verè vberrimas. Ita ſequamur, quocunque duxerit Voluntas diuina.

a 4. *Reg. c.* 10. *v.* 4. & 3.

b *Ruffinus Aquil. numer.* 208. *Pelagius libel.* 12. *num.* 10.

c *Salm. tom.* 10. *tract.* 11. *mihi pag.* 163.

d *Gal. c.* 6. *v.* 7.

CAPVT IV.

Omnem hominis perfectionem conſiſtere, in Conformatione humanæ voluntatis ad diuinam.

OMnes humanæ actiones pretium ſui habent à fine quem ſpectant: hinc illæ tam bonæ vel malæ, quàm illarum finis eſt. At verò finem actionum noſtrarum nec meliorem, ne ſublimiorem reperiemus vllum Voluntate diuina, hoc eſt, ipſo Deo. Ergo nec meliores nec ſublimiores actiones vllæ ſunt, quàm quæ proximæ huic fini. Hinc illud Baſilij Magni effatum, totam ſanctitatis ſummam in homine Chriſtiano eſſe, vt is rerum omnium qua grãdium qua exilium cauſſas ad vnum ſolumque Deum referat, & ſeſe in omnibus diuinæ Voluntati promptiſſimè ſubijciat. Hæc illa eſt ſanctis Patribus, & ſanctioris vitæ magiſtris toties ac tantopere commendata *Reſignatio*, quam vocant, principium omnis tranquillitatis, vt quę hominem in Dei longè tutiſſima manu collocat, ita quidem vt homo iam nolit eſſe ſuus, ſed Dei, nec ſibi viuere, ſed Deo, & nihil non facere propter Deum, tam aduęrſis contentus quàm proſperis. Hoc Deus adeo in amoribus & delicijs habet, vt Hebræum regem Dauid, auguſtiſſimo titulo donans, appellarit Virum ſecũdum cor ſuum, qui faciat omnes voluntates ſuas. *a* Adeo enim rex ille affixum habebat cor, diuino cordi, vt ad omnes Dei nutus ſe promptum paratum ſiſteret. Hac omnino ratione plurimum quotidie promereri quis poteſt, ſi actiones illas omnes ex ſe nec vituperio nec laude dignas, vti ſunt eſſe, bibere, deambulare, dormire &c. ad diuinã referat Voluntatem, neque ideo edat aut bibat quod eſuriat aut ſitiat, ſed quod Deo id fieri placeat. Bos aut vacca dixerint: Edo quia eſurio, bibo quia ſitio, iaceo quia dormiturio; longe aliter loquendum homini, qui edere, bibere, ſtare, ſedere, dormire velle poteſt, non quia hoc ſibi ſuaue ſit, ſed quia Deo probetur.

b *Act.c.13.v.22.*

§. I.

HEliotropiũ, vt diximus, *a* ſoli deuotiſſimus flos abeuntem ſolem intueri ſemper, omnibuſque horis cũ eo verti ſolet & circumagi, etiam nubilo die. Huius floris genium humana voluntas æmuletur, & diuinam Voluntatem velut ſuum ſolem intueatur aſſiduè, diebus etiam nubilis, rebus etiam turbulentis. In hoc ſanè omnis vitę ſanctitas conſiſtit, vt optimè dixerit ille Theologus: *b* Summa vitæ Chriſtianæ & virtutum omnium compendium eſt: Dei Voluntati ſe in omnibus conformare, idem velle & idem nolle. Ita prorſus, vt quotieſcunque Deus quid iubet, promptiſſimè pro ſe quiſque dicat: Ita Domine, hoc faciam. Quotieſcunque vetat aliquid: Ita Domine, hoc omittam. Bernardus: ſumma humilitatis, inquit, in eo videtur conſiſtere, ſi voluntas noſtra diuinæ, vt dignum, ſubiecta ſit Voluntati, ſicut ait Propheta: Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? *c* Omnia quidem Deo vt creatori ſubiecta, quoniam omnia ſeruiunt illi, ſed ab homine rationis compote voluntariam exigit ſubiectionem.

Rem miriſſimam narrant publica monumenta de Ioſepho Anchieta. Fuit hoc æuo vir iſte nouus in Braſilia Thaumaturgus. Anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo quarto Ioſephus ad ſinum Ianuarienſem rediјt. In reditu Canoam (nauis genus eſt) cõſcendit, vna cum comite. Erat tunc æſtus ingens & moleſtus, malacia ſumma, nec auræ quidquam afflabat. Ægrè hanc cæli grauitatem ferebat comes. Fortè fortuna tunc arborem inſederant tres quatuorve grandiores aues, quas incolæ Quaracies, nominant, ſunt ex gallinarum magnitudine, colore purpureo in flauum vergente, aſpectu pulcherrimæ. Has Ioſephus idiomate Braſilico allocutus; Ite, inquit, & cognatas veſtras huc accerſite, noſtrumque iter volatu veſtro inumbrate. Illę collo extenſo vocem, velut accepti imperij ſignum miſere, indeque auolantes paullo poſt magno agmine redierunt, denſatæque in nubem tamdiu Canoam ſuperuolantes vmbram fecere, donec vnius milliaris decurſo ſpatio, lenis afflare cæpit aura Fauonij. Hic Ioſephus miſſionem dedit tam fido comitatui, iuſſitque alio ſecedere. Illæ quaſi imperio perfunctæ, officioſa crocitatione, & multis lætitię ſignis auolarunt. Hoc comes, poſt obitum Ioſephi, multis grauibus viris præſentibus iureiurando interpoſito publicè affirmauit. Neque mirum ad hominis voluntatem cum Dei Voluntate coniunctiſſimi naturas omnes ſe attemperare. *d*

Huic prodigio firmando, adnectam & alterum. Piſcatio fiebat ad Marcianam inſulam, aderatque vnà Ioſephus. Incredibilis piſcium copia omnes in admirationem rapuit. Sed cum ad ſalem legerentur, ingens marinorum coruorum aliarumque aquatilium auium numerus ad expoſitam eſcam aduolauit, magnum operis impedimentum. Cumque non ſatis ab vllo poſſent abigi, Ioſephus ſermone Braſilico eas iubens faceſſere: Vos, inquit, hinc ſecedite, dum hi ſunt in opere; vbi nos abierimus, tunc redibitis ad capeſſendum veſtrum diarium. Quaſi verba vim habuerint humanos ſenſus auibus imprimendi ſeorſim quiete finem operis expectàrunt. Profectis inde cum Ioſepho piſcatoribus, gregatim ad deuorandas reliquias irruerunt. Inde vſu quotidianum erat, piſcatoribus indicare quã copioſam piſcationem facerent.

Fuit vt duæ Pantheræ eminus ſe conſpiciendas darent. Hinc comes Ioſephi, optare ſe aiebat illas è propinquo ſpectare. Reſpondit Ioſephus, opere abſoluto eius rei poteſtatem fore. Dein belluis his magna voce inclamat, paullo poſt vt redeant, eſſe qui illas cominus velint aſpicere. Finito labore nauim conſcendit Ioſephus, & traiecto ſinu littus appellit, hic iterum Pantheræ placidè ſe ſpectandas præbebant, vt eas per otium adſpicere omnes ad ſatietatem potuerint.

a *Supra l.2.c.2.*
b *Arias part.2.de orat.men.c.5.*
c *Pſal* 118.*v.*91.
d *Sebaſt. Beretanius in vita Ioſephi Anchietæ, l.4.pag.*358.

§. III.

ÆQuè obſtupeſcendum & illud fuit, Aduertit quadã die Ioſephus inter vicanos ſuos mœſtitiam, & ex ea ſilentium inſolitum. Percunctanti cauſſam reſponderunt, cibaria ſibi deeſſe, ille omnes ſecum ire iubet ad mare, cibatum haud dubiè reperturos. Negant

illi ad

illi ad piſcandum idoneam eſſe tempeſtatem, quod tum cælum, tum mare ipſum aduerſetur. Inſtat nihiloſecius Ioſephus, & omnes gradum addere hortatur, neminem fruſtratum voto rediturum. Iuere omnes; at mare ſæuum altius atque altius intumeſcebat. Hic vicani ab oculorum fide argumentum petentes: Vidéſne, aiunt, ipſe preſens tuis oculis mare eſſe intrabile? Ioſephus nihilominus ex ijs quærens, quos optarent piſces: Reſponderunt contemptim, Xareos minutos. Eſt hoc genus piſciculorum palmi vnius ferè magnitudine, quorum illo anni tempore nulli ſolent apparere. Tum Ioſephus locum ijs circa littus, minus mille inde paſſibus indicat, ibi eorum piſcium copiam fore quantam velint. Eo igitur ſe conferunt, & paruis reticulis iniectis, atque adeo manibus, quantum quiſque voluit, ad ſatietatem exceperunt.

Ne mirare, Lector, ſexcenta talia in rebus geſtis Diuorum reperiri. Nota ſunt priſca illa, Moſis baculus, Eliæ pallium, ſcipio Eliſæi, ſemicinctia Pauli, vmbra Petri. Certè hi tales viri ſceptrũ à Deo obtinent in res creatas, pro quo illi quod optimum habent, voluntatem dant. Hac mutationis lege homo ſic agit cum Deo tanquam ſi diceret: Domine, omnem ego voluntatem meam tibi trado: Deus; & ego tibi ſceptrum meum, vt imperes beſtijs, vt domineris in mare, vt ſis denique Deus aliquis in terra. Neque enim liberalitate ſuperari vult benigniſſimus creator: quiſquis ipſi dat quod habet chariſſimum, nec ipſe huic negat quod habet excellentiſſimum, hoc eſt, in omnia dominari. Et vti olim Alexander rex, de ſibi chariſſimo Epeſtione dixit; Non erraſti, nam & hic Alexander eſt: *a* ita de homine qui diuinæ Voluntati deuotiſſimus eſt, dici poteſt, Nam & hic Deus eſt, certè per intimam voluntatis vnionem.

Priſcorum Patrum res geſtæ, ægricolam fuiſſe memorant, cuius ager fertiliores plerumque ſegetes tulerit quàm vicinorum. Quî id fieret, rogatus à vicinis. Non eſſe quod mirentur, reſpondit, ſibi optimè conuenire cum cælo, nec aliam vnquam tempeſtatem eſſe quàm qualem optaret. Irrident illi, & negant id poſſe fieri. Imo vero, ait iſte, ad votum meum reſpondet cæli gratia. Nam ego nunquàm alias tempeſtatis commutationes volo quam quas vult Deus. Cũ igitur diuinum velle, ſit & meum, vberiores mihi fruges prouenire voluit Deus quàm vobis, quibus plerumque cum cęlo & Dei Voluntate malè conuenit. Nimirum Deus, vti olim, vniuſcuiuſque voluntati ſuorum deſeruit. *b*

a *Curtius l.2.c.24.*
b *Sap.c.16.v.21.*

§. III.

Pharaoni regi populus Iſraelis ſupplicem libellum per Moſen porrexit olim his verbis: Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro. *a* Viã ad cęlum plerique aiunt eſſe viam trium milliarũ. Primo quidem milliari via dicitur PVRGANS, altero ILLVMINANS, tertio VNIENS, hac quidem via proximè Deum venitur, cum diuinæ Voluntati arctiſſimè adſtringitur humana. Chriſtus per Lucam: Nemo bonus, inquit, niſi ſolus Deus. *b* Ex hoc fonte ſanctorum Patrum & Theologorum effatũ eſt iſtud: *Sicut intellectus diuinus regula eſt totius* VERI, *nec falli poteſt: ita Voluntas diuina regula eſt totius* BONI, *nec diſtorqueri poteſt.* Atque vti fieri non poteſt, vt ſit aliquid conforme Intellectui diuino, & non VERVM: ita nihil eſſe poteſt diuinę Voluntati conforme, quod non ſit BONVM. Optimè Chryſoſtomus: Quod fit iuxta Dei Voluntatem, inquit, quamuis videatur improbum eſſe, tamen omnino Deo gratum eſt & acceptum. Contra quod fit præter Dei Voluntatem, ac ſecus quam ille vult fieri, quamquam exiſtimatur acceptum Deo, tamen eſt omnium peſſimum & iniquiſſimum. *c*

Huius rei ſpecimen ſuggerunt Regum faſti. Propheta Regem Achabum diuino iuſſu reprehenſurus, quod Syriæ regi, quem bello ceperat, contra Dei voluntatem pepercíſſet, ne tamen prima fronte agnoſceretur reprehenſor, accedens ſocium. *In ſermone Domini*, inquit, *percute me.* Noluit ille; religioni enim ſibi dixerat prophetam vulnerare. Sed mox decretum audijt formidabile? *Recedes à me*, inquit vates, *& percutiet te leo.* Factum, vt prędixit. Ergo alium audiens propheta: *Percute me*, inquit. *d* Percuſſit ille prophetam, & vulnerauit, quod non tantum impunè fecit, ſed

ſed ob id laudem meruit. Quid hoc abſurdius, inquit Chryſoſtomus, fieri poſſit? Qui percuſſit prophetam, euaſit incolumis; qui pepercit, dedit pœnas. Tanti eſt diuinæ Voluntatis regulam ſectari, vel aſpernari. Cuicumque Voluntas diuina innoteſcit, nefas ei iam vlterius quærere, Cur hoc ita? Omnium cauſſarum loco eſt, Deum ita velle.

Ergo tutiſſimum Chriſtianæ perfectionis faſtigium eſt, diuinæ Voluntati ſe quàm integerrimè addicere, & deſinere ſuum eſſe, vt poſſit fieri Dei.

a *Exod. c.* 5. *v.* 3.
b *Luc. c.* 18. *v.* 19.
c *Chryſ. tom.* 5. *orat.* 1. *contra Iud. poſt init.*
d 3. *Reg. c.* 20. *v.* 36.

CAPVT V.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuina, ſummum vitæ bonum eſſe.

PRodigi adoleſcentis frater, acerbè admodum tulit decoctorem patrimonij, epulo tam lauto excipi. Idcirco iniuriam ſui hoc interpretatus, paternas ædes ingredi recuſauit. Pater pleniſſimus humanitatis, homini pacando egreſſus cæpit rogare, ne diei hilaritatem diſſentione temeraret. At ille in os patri obijciens: En, inquit, contra voluntatem tuam nil vnquam egi; ſeruo me vteris, dum viuo, & tamen nec ſemel quidem vel olidum hircum mihi dediſſes, vt cum amicis hilarius cenarem, adeo tibi ſordent mea obſequia. Sed poſtquã inobediens tuus filius, ille lurco, ille gurges patrimonij & vorago, qui omnia cum mulierculis abliguriuit, domũ redijt, mox omnia pretioſa domus eruũtur, velut in gratulationem rei tam bene geſtæ. Quis non indignetur? At verò pater optimus, vt tranquillaret ſtomachantem: Fili, ait, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. *a* An neſcis quod æquè ſis dominus in domo, atque ego, vno marſupio vtimur: meę facultates tuę ſunt. His demum mitigatus ingredi domum ſuſtinuit.

Benigniſſimus Deus hominem ſuæ Voluntati deuotum ſic conſeruat, his excitat: Tu ſemper mecum es, tu es in Intellectu meo, in Memoria, tu es in Voluntate mea: te ſemper adſpicio, ſingulari te gratia complector: Omnia mea tua ſunt; meum cælum, Angeli mei, imo vnigena meus filius tuus eſt, quin imo ego ipſe tuus ſum, eroque tuus. Ego ero merces tua magna nimis, *b* per omnem æternitatem.

Neque hoc ſatis amantiſſimo Patri, ſed vt norit diuinæ Voluntati deuotus homo, quanta gratia polleat apud Deum, dat inſuper eam poteſtatem multis, vt ea faciant quæ diuinis ſolum viribus fieri poſſunt. Opera quæ ego facio, inquit Chriſtus, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. *c* Certè tales eam obtinent gratiam, qua norint regere ſeipſos, & in appetitiones ſuas maximam habere poteſtatẽ. Hoc illud Dei ſceptrum eſt, vti diximus, *d* hæc amantiſſima promiſſio, hic continuus cum fauore aſpectus. Cum homine Deus diuiſum velut imperium habet, cum omnia quæ Dei ſunt, & hominis ſint, etiam Deus ipſe. Paulus affirmatiſſime: Omnia, inquit, veſtra ſunt &c. ſiue Mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. *e* VESTRA ſunt, nondum quidem poſſeſſione, ſed vſu & fine, omnia enim eo cõdita, vt ſaluti veſtræ ſubſeruiant. Mundus eſt veſter cum rebus creatis omnibus, hæc enim omnia corpori animoque ancillantur: Veſtra eſt vita, vt eam vnicæ Dei Voluntati impendatis: Veſtra eſt mors, vt per eam velut ianuam tranſeatis in paradiſum: Veſtra ſunt præſentia tam proſpera quàm aduerſa, quia his vtimini ad virtutem: Futura quoque veſtra ſunt, quia his fruemini ad voluptatem: Vobis omnia cooperantur in bonum. *f* Deſiderium cordis veſtri tribuit vobis Dominus. *g*

a *Luc. c.* 17. *v.* 31.
b *Gen. c.* 15. *v.* 1.
c *Ioan. c.* 14 *v.* 12.
d *Cap. præced.*
e 1. *Cor. c.* 3. *v.* 22. *&* 23.
f *Rom. c.* 8. *v.* 28.
g *Pſ.* 20. *v.* 3.

§. I.

GLoriabatur olim Themiſtoclis filius, omnem Athenienſium Rempublicam à ſe gubernari, hoc enim omnes ciues velle quod ipſe

ipſe velit. Mirantibus audaciſſimum iuuenis dictum, ſubiecit: Quod ego volo, illud & mater mea vult (filium enim illa tenerrimè amabat) quod autē mater mea vult, hoc idem vult & pater meus Themiſtocles, quicquid vero placuerit patri meo, id continuo placere Athenis iam compertū eſt. Hinc, inquit, Athenienſis reſpublica ad meum imperium cōponitur: Ita prorſus & meliori iure rectiſſimæ Voluntatis homo dixerit: Quod ego volo, hoc vult omnis cęleſtis exercitus. Nam quod ego volo id vult Deus (ego enim nil vnquam volo, niſi quod Deus) quod autem Deus vult, hoc omnes Beatorum, hoc vniuerſi Angelorum ordines volunt. Huic pater ſuauiſſimum illud ingerit: Omnia mea tua ſunt. Solum improbi etiamnum rebelles ſunt. Sed erit cum & ipſi ſubdētur iuſtis; Et dominabūtur eorum iuſti in matutino. Dum huius vitę nox eſt, ingentia patrantur ſcelera, & latent, diuinæ Voluntati certatim cōtradicitur, & tacet Deus. At *in matutino*, Orbis ſupremo die, quo cūcti reuiuiſcēt, Tunc *dominabuntur eorū iuſti: & auxilium veteraſcet in inferno à gloria eorū:* *a* omnis improborum potentia velut defloccata veſtis conſumetur. Tunc ex integro dicetur: omnia mea tua ſunt. Veriſſime Paulus: Qui autē adhęret Domino, inquit, vnus ſpiritus eſt. *b* per hanc voluntatis conſenſionem, è qua homo tranquillitatem conſcientiæ & omnem vitæ ſanctitatem haurit, vt ſemper vigeat vireatque.

Rem miram narrat Brocardus *c* de locis Paleſtinæ: grauiter aſſerens, nihil à ſe commemorari, quod non ipſe oculis viderit. Ergo, ante portam Hieroſolymorum, inquit, locus eſt ad teli iactū ab vrbe diſtans; vbi Chriſtus perorauit ad plebem: eodem hoc loco lapis monſtratur, in quo, velut in cathedra ſtetit iſla mulier quæ ſub media Domini concione exclamauit: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. *d* Cliuus hic arenis nunquam integitur, licet illic arenæ velut niues vento agitatæ omnia inuoluant. Accedit & hoc; Æſtate & hieme præſignem virorem retinet campeſtris hic locus, pręrogatiua ſingulari. Huic colli ſemper virenti ſimillimum eum dixerim, qui diuinam Volūtatem in cordis penetralia ſic recipit, perinde ſi dicat: Tu mihi, mi Domine, hic concioneris velim; te audiā. Tam bona mens arenarijs ærumnarum fluctibus nunquam ſepelitur, nec poteſt tam bonæ mentis homini vnquam eſſe tam male, quin dicat: Domine, delicate me tractas, & nimium mihi parcis; grauiora meritus ſum. Sentio quidem hæc quantumcunque leuia, non tamen quid ego ſentiam, ſed quid tu velis attendo, & quia hæc ita fieri permittis ego nec quidem hiſcere contra habeo: placet mihi quicquid tibi placere video: decretis tuis omnibus contentiſſimus; ad omnes nutus tuos paratiſſimus ſum: Iube, impera, decerne, muta, prout vis. Nimis ego inſcitus ſim & impius ſi tibi moderari poſtulem, aut rerum gerendarum modum conſtituere. Hunc talem hominem omnis infortunij comitatus nunquam expugnauerit; nullius rei iactura illum à Deo auulſerit: hac parte inſuperabilis eſt æſtate & hieme, tam rebus aduerſis quàm proſperis viret.

a *Pſ. 48. v. 15.*
b *1. Cor. c. 6. v. 17.*
c *Brochard. in ſua Paleſtina mihi p. 301.*
d *Luc. c. 11. v. 27.*

§. II.

DVx belli Iehu occurrentem ſibi Ionadabum familiariter affatus: Nunquid eſt cor tuum rectum, inquit, ſicut cor meum cū corde tuo; Et ait Ionadab; Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam. At ille leuauit eum ad ſe in currum, dixitque ad eum: Veni mecum. *a* Quod Iehu, hoc & Chriſtus Rex Orbis vniuerſi fecit: venit is Samariam, quæ vel ipſo nomine Mundum ſpinis horrentem deſignat: huc autem ideo venit, vt omnem impij Achabi ſtirpem & Baalis ſacrificulos deleret, hoc eſt; Superbiam, Luxuriam, Idololatriam & omne genus peccati eliminaret. Hic Ionadabum Chriſtus reperit, Bonæ voluntatis hominem, quem interrogans: Nunquid eſt cor tuum rectum, ait, ſicut cor meum cum corde tuo? Si eſt da manum tuam & aſcende in currum meū, & veni mecum. Huic Deus dextram gratiæ ſuæ porrigit hūc in altum Voluntatis ſuæ currum attollit, cum hoc vehitur. Nam: Veni mecum, inquit, ducam te per viam Crucis: hæc eſt ipſiſſima via ad vitam eamque æternam. Ne formida, iuxta me ſedes, prolabi te nō ſinā, ſed hoc calle per-

le perducam ad cælum; veni mecum, vt ſemper ſis mecum & iuxta me. Hic ille tutiſſimus in Orbe locus, quem ſupra modum ambiens Iobus: Pone me, inquit, iuxta te, & cuiuſcuis manus pugnet contra me. *b* Durabo & mille ictus exibo, tua manu ſecuriſſimus. Vbi in hunc diuinę Voluntatis currum peruenerit homo facile illi eſt in intimam cum Chriſto familiaritatem ſeſe inſinuare, imo & Chriſti cognatum fieri, & propinquitate prima coniunctũ, Chriſto aſſeuerante: Quicunque fecerit Voluntatem Patris mei qui in cælis eſt ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. *c* Exclamat hic non immerito Euthymius: O admirandam virtutem, quæ ad ſe accedentes ad tantum extollit honorem, vt ipſos Chriſti faciat eſſe cognatos? *d* Reuera ſummum vitæ bonum eſt, humanæ voluntatis cum diuina coniunctio.

Vir ſanctus dicere ſolebat: QVICQVID VIS, HOC ES. Quippe tantarum virium eſt voluntas noſtra diuinæ coniuncta, vt quicquid ſerio totaque intentione volumus eſſe, hoc ſimus. Nemo ardenter vult eſſe ſubmiſſus, patiens, verecundus, aut etiam liberalis, qui non is ipſe ſit quem ſe eſſe cupit. *Quicquid vis, hoc es.* Addit idem ille: Si magna facere, aut largiri non poſſis, magnam ſaltem habeto voluntatem, eamque extende ad immẽſa. Pauper es? eius tamen animi eſſe potes, vt ſi opes ſuppeterent; eas liberaliſſime in egenos eſſes partiturus. Exiguarum virium es? Ita tamen offerre te potes, vt ſi tibi mille ſint animę, capita mille, mille tamen animas, capita & vitas mille pro Chriſto prodigere detrectaturus non ſis. Afflictus es; & miſer tibi videris? iunge voluntatem tuam diuinę & feliciſſimus eris. Ille vere miſer eſt, qui ſeipſum nequit regere, de quo vitia, velut de Homero ciuitates litigant, cuiuſnam ſit; qui turpiſſima viciſſitudine modo Ambitioni, modo Auaritiæ; iam Iræ aut Inuidiæ; iam Ebrietati aut luxuriæ ſeruit; vix vnquam ſuus eſt, multo minus Dei, quia nunquam rex in ſeipſum. De Hercule canit Poëta.

Omnia cum domuit; Veneri ſeruiuit & iræ.

Idem pæne de tali affirmes; Omnia licet habeat, ſeipſo caret, Non ſuus eſt, ſed Pecuniæ ſed Libidinis, ſed plurimorum vitiorum ſeruus eſt. O quãto melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo; expugnatore vrbium! *e* Si vis omnia tibi ſubijcere, ſubijce te diuinæ Voluntati; multos reges, ſi te regat Voluntas diuina.

a 4.*Reg.cap.*10.*v.*15.
b *Iob.c.*17.*v.*2.
c *Matth.cap.*12.*v.*50.
d *Euthym.in hunc locum.*
e *Prou.c.*16.*v.*32.

§. III.

DEus omni æuo habuit inter homines, quos ſibi delegit in amicos & familiares, quibus intime vteretur, quibus plurima ſuorum arcanorum panderet, in quorum ſe conſuetudinem quotidianis fauoribus immergeret. Inter quos aliqui velut primæ admiſſionis ſunt, alij ſecundæ, tertiæ iſti, hoc eſt, alij alijs Deo cõiunctiores: nos eiuſmodi homines, *Sanctos* vocamus. Seneca: Inter bonos viros ac Deum, inquit amicitia eſt, cõciliante virtute. Amicitiam dico? imo etiam neceſſitudo & ſimilitudo: quoniam quidem bonus ipſe tempore: tantum à Deo differt diſcipulus eius æmulatorque, & vera progenies. *a* Aut ſimus certe, aut eſſe poſſumus. Noſtram hac in parte ignauiam merito caſtigans Epictetus: Si Cæſar, inquit, te adoptaſſet, quis ſupercilium tuum feret? Nunc cum Dei filius ſis, non te æſtimas & attollis? Certe, mi ſenex, ſumus, ſed adoptione, quam ſi perdere nolumus, ſanctimonia vitæ ſeruamus. Porro ad hanc vitæ ſanctimoniam proximus gradus eſt, ſe totum in omnibus diuinæ Voluntati addicere; is autem maiorem vitæ ſanctitatem acquirit, qui altius in diuinam Voluntatem deſcendit. Ea propter beatiſſimus Paulus hoc vnice in ſuis deſiderans: Non ceſſamus, inquit, pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini agnitione Voluntatis eius. *b* Non ſatis ei eſt, Voluntatem diuinam à ſuis agnoſci, ſed impleri eos cupit hac agnitione: vult illos in diuinam Voluntatem quam profundiſſime deſcendere. Norat vtique Paulus, vbi hoc ipſe ab eis impetraſſet, in omnigenarum virtutum ſtudio eos quam plurimum, idque ſine difficultate profecturos.

Quam autem æquum eſt, vt homini placeat, quod Deo placuit ab æterno? Harpalus conſiliũ ſuũ epulatus fuiſſet, & Aſtyages Rex, qui

qui illas epulas inſtruxerat: reliqua filij membra, caput, brachia, pedeſque proferri iuſſiſſet, interrogaſſetque: *Et quomodo tibi hæc placent?* Reſpondit: *Quicquid facit rex, illud mihi placet.* Ah miſer! tanti eſt hominem exuere, vt pecudi placeas?

Quin potius nos Chriſtiani ad omnia, hoc vnum pronunciamus? *Quicquid fecit Deus, illud mihi placet.*

Romana olim adulatio libellis ſupplicibus, qui Cęſari tradebantur, ſubſcribere ſolebat: *Numini Maieſtatique tuæ deuotiſſimus.* Libellos ſupplices tradunt Chriſtiani cum orant, Quin ergo ſuis quiſque cum orationibus, tum etiam operibus, hanc clauſulam adiungit ſemper: Tuo, mi Deus, Numini Voluntatique deuotiſſimus, voluntatem ſuam omnem diuinæ deuouere, & obligare quam arctiſſime, ſummum vitæ bonum, & vere cælum extra cælum eſt, vt iam demonſtrabimus.

a *Sen l. de prou. c.* 1.
b *Coloſſ. c.* 1. *v.* 9.

CAPVT VI.

Conformationem humanæ voluntatis, cum diuina cælum eſſe extra cælum & veram vitæ beatitudinem

BEatus es, & bene tibi erit; *a* quiſquis hanc propriæ Voluntatis cum diuina conformationem perfecte attigeris, omniaque velut de manu Dei cupide amplexatus fueris: hæc tua in hoc Orbe inferiore beatitudo erit; frueris perenni quodam gaudio, & lætitia non multis nota, hac enim felicitate fruũtur homines intima familiaritate Deo coniuncti: Beatus es, & bene tibi erit. Certum ſiquidem Paulinum illud; Non eſt regnũ Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto qui enim in hoc ſeruit Chriſto, placet Deo, & probatus eſt hominibus. *b*

Vti autem in cælo nulla eſt viciſſitudo, nullum (ſic loquar) Heri aut Hodie, ſed continuus quidam ſibique ſemper ſimillimus æternę voluptatis affluxus, iſque inuariabilis, & nunquam non ſimul totus. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, quæ præterijt: Ita & ij qui hanc ſuæ & diuinæ Voluntatis vnionem adepti ſunt, iam pæne immutabiles, quicquid ærumnoſæ viciſſitudinis intercurrit, rationis imperio premunt: Omnis eorum guſtus & oblectatio eſt Dei beneplacitum; exulat hinc inquietudo atque turbatio, quarum alioquin aliæ atque aliæ ſine numero quotidie naſcuntur. Voluntas illorum à Dei Voluntate ſic ſuauiter ſopita eſt, vt cum videant à Deo proficiſci vniuerſa, ſanctiſſimamque eius Voluntatem in omnibus impleri, moleſtiæ ipſę ærumnæque, particulam gaudij ſecum afferant, quia in his ipſius moleſtijs ęrumniſque diuinam Voluntatem reperiunt, & certius quam in rebus ſecundiſſimis. Ita quietem illorum altiſſimam ſi forte quid incurrat, nihil eſt certe quod euertat. Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. *c*

a *Pſ.* 127. *v.* 2.
b *Rom. c.* 14 *v.* 17.
c *Pſ.* 59. *v.* 4.

§. I.

HÆc illa cauſſa ſereniſſimæ pacis qua priſci Patres paſcebantur, ac veluti beabantur. Non deerant illis variarum ærumnarum acerui: morbi ſæpiſſime diuexabant corpus, animum ęgritudines incurſabant. Nã quo quis ſanctior hoc plerũque afflictior: Vnde illis ergo tam æquabilis ſerenitas animi, tanta etiam in fronte oculiſque conſtantia & hilaritas? tam perenne Paſcha & quaſi ſabbatum ex ſabbato? Non ab alio ſane quam à perfectiſſima ſui ipſius in diuinam Voluntatem oblatione. Vano & retuſo ruit impetu in eum omnis calamitas, quem ſic præmunijt diuina Voluntas. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. *a* Iã tunc igitur ſãctiſſimi illi viri felices erant ac beati, nam in rebus omnibus Dei Volnntatem & agnoſcebant, & venerabantur; ideoque in hac vna conquieſcebant, lætabantur, epulabantur.

Nec priſci Philoſophi hoc ignorarunt, à quibus ſic definitũ: Eſſe hoc ipſum Beati hominis Virtutem, cum omnia fiunt conformiter conſentienterque Dæmoni ſiue Genio, qui ſingulis adeſt atque id ex arbitrio & voluntate ſupremi Gubernatoris. *b* Epictetus inſigniſſime: oſtendite mihi aliquem, inquit, qui & ægrotet, & beatus ſit: qui & in periculo-

culo ſit, & beatus? qui & moriatur, & ſit beatus? qui in ignominia ſit beatus? Animum, oſtendat aliquis veſtrum hominis qui idem cũ Deo ſentire velit, poſthac nec Deum nec homines culpaturus, qui nulla re fruſtretur, qui nullo caſu lædatur, qui non iraſcatur, qui inuideat nemini, qui non iraſcatur, qui inuideat enim ambagibus eſt opus? ex homine Deus fieri deſideret. *c*

Quid nos in hac re verius altiuſque dicemus? Et vnde quæſo hæc ad profanos illos delata aut illapſa?

Fuit vt duo quidam hac ipſa de re colloquerentur, quorum alter: Si res ita ſe habent, inquit, vt omnia quæ fiunt à diuina Voluntate proficiſcantur, ita vt nec vnicus quidē paſſerculus, Chriſto teſte, *d* in caſſes decidat, quin id Deus præuiderit ab æterno; & voluerit felices nos erimus, nec infelices eſſe vnquam poterimus, ſi hęc capiamus. Feliciſſimi, ait iſte, & iam pæne in cælo degemus. Sed pauci hoc explicate capiunt, non quia id vlli captu difficile, ſed quia animum non applicant. Quamuis & illud in cauſſa ſit, quod hoc rarius aut minus luculente inculcetur in concionibus; erudita ſępe aut iucunda auditu narrantur, ſed parũ vtilia & quæ ſciuiſſe vix quidquam faciat ad cælum. Hoc docendum & vrgendum, hoc aſſidue inculcandum, qua quiſque ratione ſe ſuaque omnia diuinæ deleget Voluntati, & cælo potiatur extra cælum.

Catharina, illa à Senis, virgo ſanctiſſima dicere ſolebat *f* Bone mentis homines eſſe quã ſimillimos Seruatori noſtro, qui vti beatitudinem animæ in ipſis etiam tormentis nunquam amiſit, ita nec illos eam perdere, cum hæc conſiſtat in conformatione propriæ voluntatis cum diuina. Neque hanc beatitudinem impedit, Multa pati, cum eam ſępe augeat. Non minus enim Deo coniunctus erat Iob cum acerbiſſima quæque pateretur, quam cum delitijs afflueret: imo vero auſim dicere, Iobum in Deo longe coniunctiorem fuiſſe egenum & vlceroſum in fimo, quam magnificum & glorioſum in ſolio. Serenitas mentis cum Voluntate diuina copulatę nullis ærumnarum nubilis auferri poteſt.

Heliotropio, inquit Plinius *e*, ſunt æterna folia: idem de hoc tali homine dixeris, Folium eius non defluet, *f* æternum virebit.

a *Prou.c.*12.*v.*21.
b *Laertius in Zenone.*
c *Epiſt.l.*2. *diſſert.c.*19. *poſt med.*
d *Matth.c.*10.*v.*29.
e *Plin.l.*21.*c.*17.
f *Pſ.*1.*v.*1.

§. I.

PErſarum quiſpiam olim de ſuorum multitudine gloriatus contra Græcos; Cras, inquit, ſolem obſcurabimus ſagittis. Cui feſtiue Gręcus: Gaudeo, inquit, ſic enim in vmbra melius præliabimur. *a* Ita qui diuinæ Voluntati vere deuotus eſt: Ruat, inquit, in me omnis Acherontica vis, adſint hoſtes, & ſolem ipſum obumbrent iaculis, nō timebit cor meum, *b* ſub hac vmbra commodius pugnauero: Sicut fuerit Voluntas Dei in cælo, ſic fiat. *c*

Narrat Caſſianus, hominem Alexandrinum iam grandęuum ab idololatris velut agnum à lupis cinctum. Omnium vna mens erat, virum hunc vellicare, protrudere, exagitare, mille maledictis, mille iniurijs laceſſere, & velut pilam habere qua dadatim luditur, demũ vnus per ludibrium, quærere, ecquænam miracula ipſius Chriſtus quem tantopere iactaret, deſignaſſet? Cui ſedate ſenex. Hoc, inquit, miraculi patrauit, quod ego iniurias, quibus me oneratis, tolerem, nec animi quietem perdam; grauiores etiam ipſius amore toleraturus ſi vos inferre pergatis. *d* Magnum ſane miraculum, & etiam nunc quotidie patrari ſolitũ ab ijs qui ſe totos diuinę Voluntati emancipant. Norunt hi qua ratione medijs in turbinibus ac tempeſtatibus impauidi; inter ruinas erecti ac ſtantes perſiſtant, & humana omnia infra ſe ducant. Nimirum priſca redeunt miracula: Rubus, quem Moſes vidit, ardebat, nec tamen deflagrabat: tres Hebręi iuuenes in flammis Babylonicis iacebant, illæſi tamen intactique permanebant. Ita prorſus, multa viris bonis triſtia eueniunt; nec hoc dico, ſenſu carent, ſed impatientia. Omnia aduerſa, ſui experimentum interpretantur, & ad diuinam Voluntatem omnia reducunt. Ideo dura ac difficilia non reformidant, nec de Deo aut diuinis permiſſionibus quidquam queruntur. Quicquid accidit boni conſulunt, in bonum vertunt, & nihil non attribuunt diuinæ Voluntati ac Prouidentię.

Aiunt

Aiunt Macedoniæ montem Olympum altitudinis eſſe tam admirandę, vt ad eius cacumen nec venti, nec pluuiæ, nec niues vnquam pertingant:

— Nubes excedit Olympus. e

Purum illic ſincerumque cælum eſt extra omnes tempeſtatum furias. Sed nec aues aut alias animantes admittit hic locus, nimia ſubtilitate aeris reſpirationi obſtante. In huius rei notitiam ventum eſt hoc modo. Fuerunt qui quotannis eò eluctati, ſecum deferrent humentes ſpongias naribus applicatas, quæ aerem ſtiparent, ſicque promouerent reſpirationem. Hi iugo montis conſcenſo, certos characteres inſcripſerunt pulueri, quos anno elapſo tam non turbatos repererunt, ac ſi eos recens impreſſiſſent, quod certo argumento erat, illuc nec pluuijs, nec ventis acceſſum dari. Atque hic ſtatus eſt hominis qui ad eminentiſſimam hanc cum diuina Voluntate concordiam peruenit. Mons eſt, Olympus eſt, altior nubibus, ſuperior tempeſtatibus, feris inacceſſus, imperuius ventis; hic mœroris nubes infra feruntur, hic alta & in ſola Dei Voluntate iucundiſſima tranquillitas. Auguſtinus: In pace, inquit, perfectio eſt, vbi nihil repugnat: & ideo filij Dei pacifici, quoniam nihil in iſtis reſiſtit Deo; & vtique filij ſimilitudinem patris habere debent &c. Et hæc eſt pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis, hæc vita conſummati perfectique ſapientis. *f* Optimè dixit Dorotheus: Eum qui diuinam Voluntatem in omnibus ſequi conatur, in curru vehi cum omnibus crucibus ipſi alioqui ferendis; alios qui hanc itineris agendi rationem & compendium ignorant, pone ſequi pedites, & oneroſas cruces aut moroſè trahere, aut laborioſè ferre. *g*

a *Valer. Max. l. 1. c. 7 fine. Plin. l. 16. c. 36.*
b *Pſ. 26. v. 3.*
c 1. *Mach. c. 3. v. 60.*
d *Caſſian. coll. 12. c. 13. fine.*
e *Lucan. l. 2. Pharſal.*
f *Auguſt. tom. 4. libr. 1. de ſerm. Dom. in monte. c. 2. poſt init.*
g *Doroth. ſerm. de Obed.*

§. III.

Hanc ipſam cum diuina Voluntate perfectam conſpirationem, ſupremã eſſe extra cęlum felicitatem aſſerẽs Philo: Dum, inquit, de offerendis Deo muneribus agitur, offerentium vtilitati proſpicitur: Dum enim aſſueſcunt aliquam alimenti partem Deo decidere, nunquam in eius obliuionem veniunt. Qua re nihil in vita poteſt contingere felicius homini. *a* Huic ſententię accedens noſtri qui theologus & concionator: Conſideraui ego aliquando, inquit, poſſitne aliqua excogitati ars, qua extra cæleſtem beatorum ſtatum, plenè felix poſſit eſſe homo: vnamque hanc eſſe mihi perſuadeo, ſi totum ſe, nulla ſui parte reſeruata, ſuo dedat Creatori, eiuſque ſanctiſſimæ Voluntati: *b*

Huic declarando mirifice facit genius Cynocephali quæ quidem beſtia, manibus pedibuſque, ſed & cetero corpore non abſimilis eſt homini. Illud proprijſſimum huic animanti, occultis viribus à Luna gubernari, per huius ſideris miranda defluuia. Nam cum ſeneſcit Luna, lumina Cynocephali ita deficiunt vt cum ſidus ad extremam peruenit egeſtatẽ, oculi belluæ hient lumine vacui, & pari modo deficiat omne illius corpus. Cum vero adoleſcit Luna & ſuum reconcinnat aureum orbem, animantis pariter lumina coaleſcunt, totumque corpus reſumit vires, ita recreatum hoc animal ſibique reſtitutum, in poſteriores ſeſe pedes attollit, & mirabili corporis flexu ac venerabundis manibus ad lunarem circulum elatis, ſupplici geſtu adorat Lunam: qua quidem veneratione velut proteſtatur & proclamat, omnem felicitatem Lunæ in acceptis referre, cum ſua omnia tam pulchri ſideris liberalitati debeat. Inde fit etiam, vt cum Luna omnem rotunditatem ſuam obtinuit, in capite Cynocephali, circulus velut diadema effulgeat. *c* Admirabilis prorſus conſenſio inter aſtrum & brutum animal, quod altrici ſuæ tantis obſequijs, tam ſubmiſſo cultu nouit agere gratias & ſemet in mancipium offerre. Quid agimus, ô Chriſtiani, ſi minus aut ſapimus, aut facimus quã pecus rationis expers? DEVS lux eſt pleniſſima, nobis tamen aut creſcit aut decreſcit lux iſta, prout nos illi attemperamus. Languente in nobis hac luce languent oculi noſtri, nos tabeſcimus iacemus, deficimus, perimus; creſcente illa illuminamur, creſcimus, valemus & vigemus. Quin ergo huic Domino eiuſque ſanctiſſimæ

mæ Voluntati nos perfectiſſimè auctoramus, paratos ad omnem nutum. Hoc nobis coronam conciliat, non illam ſolum æternæ gloriæ, ſed & illuſtrem caducæ vitę, mutamur in Deum, noſtra voluntate in diuinam mutata.

Hoc igitur vitæ ſanctioris princeps fundamentum eſt, omnia è manu Dei ęquo animo acceptare, diuinoque arbitrio ſe totum permittere. Quiſquis es, beatus es, & bene tibi erit. Quicunque diuinæ Voluntati ſerio deuotus eſt, in paradiſo eſt, factuſque eſt in pace locus eius & habitatio eius in Sion. *d*

Heliotropium, teſte Plinio, formicas necat. Humanæ voluntatis cum diuina conſenſus, veriſſimum heliotropium, tota curarum & ſollicitudinum agmina præfocat.

Hoc omne ſcriptor è ſancti Franciſci familia conſignauit in hæc verba: Quiſquis, inquit, verum animi gaudium ac tranquillam in Deo vitam deſiderat, oportet illud immobili huic fundamento velut lapidi angulari *Voluntatis Dei* perpetuo inniti: ei ſemper incumbendo, idque per modum *Reſignationis*. Poteſt autem (quod notatu digniſſimum: prę ſertim mæſti ac deiecti animi hominibus) poteſt autem, inquit, reſignatus quis eſſe etiam dum adeſt contradictio, ariditas animi, aut ſubtractio deuotionis, & licet obmurmuret ſenſus: quin imo ſi deſit animus ſic omnia pro voluntate Dei acceptandi, ſeſeque reſignandi, altius eſt exurgendum, & ipſa irreſignatio pro Voluntate Dei acceptanda. Quod ſi adhuc tenebrę adeo denſæ ſint, vt nec iſtud agere queat, oportet eas ipſas tenebras reſignare. Si denique ratione tepiditatis, nihil horum omnium perficere lubeat, hanc etiam tepiditatem ac defectum voluntatis debet Deo offerre, atque è manibus illius tanquam eius Voluntatem ſumere. Hoc modo quæcunque obuiare poſſunt impedimenta reſignationis, ad eandem ipſam Reſignationem reducendæ ſunt, vt Voluntas Dei poſſit ſemper & abſque intermiſſione res omnes velut ignis ſorbere & conſumere. Atque hoc genus irreſignationem ipſam reſignandi, illud quod ſecundum ſenſum eſt, fructu & merito ſuperat, directiuſque ad veram vnionem, ſui ipſius mortificationem, & rerum omnium tranſcendentiam deducit. *e* Hæc ille.

Vtinam, ô Chriſtiani, vtinam dies noctesque nihil aliud magis agatis, nihil æque curetis, quàm vt voluntas veſtra, fiat Dei in omnibus, & diuina in veſtram tranſeat: digniſſima res eſt, vbi neruos omnes intendatis, vt vobis non aliud velle nec nolle ſit aliud, quàm quod vult aut non vult Deus. Mihi credite, bonum eſt nobis ſic adhærere Deo, ad diuinam Voluntatem ſic agglutinari bonum eſt, & ponere in Domino Deo ſpem noſtram. *f* Hæc vera beatitudo, hoc cælum eſt extra cęlum.

a *Phil. l. de ſacerd. muneribus.*
b *Barthol. de Scobar. ſerm. de Samuele poſt init.*
c *Pierius in hieroglyph. l. 6 pag. 46.*
d *Pſ. 75. v. 3.*
e *Benedictus Anglus in Reg. perfect. fine libri, mihi. pag. 278.*
f *Pſ. 72. v. 28.*

LI.

LIBER QVARTVS.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMANDÆ IMPEDIMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuina, quæ maximè impendiant.

SI cui domus aut vrbis claues committantur, poteſtas etiam vna committitur domus aut vrbis ingrediendę ad lubitum, Claues ad cordis penetralia quandoque diu ambit Chriſtus Dominus, dum eas impetret, liberumque ad cor acceſſum obtineat. Adeo parum aulicæ humanitatis exhibemus hoſpiti omnium liberaliſſimo. Rem ſcitu digniſſimã narrat Ludouicus Bloſius, *a* de beata Gertrude virgine: Huic aſpectabilem ſe præbens Chriſtus: Hac quidem manu, aiebat, ſanitatem fero, hac morbum: elige, filia; vtrum placet? Quid hic faciat Gertrudis? Sanitatem eligat? impudentiæ videbitur: Morbum ſanitati prę-ferat? nimiæ modeſtiæ adſcribetur. Certè humani moris eſt, cum amicus eiuſcemodi optionem facit amico, vtiſte vilius eligat, ad teſtandam modeſtiam; ita morbum debuiſſet elegiſſe Gertrudis, ad effugiendos alterius Orbis cruciatus. Non elegiſſet inſcitè, imitata Catharinam Senenſem, quæ longè prætulit ſpineum ſertum aureæ coronæ. Prudentius tamen Gerrrudis & melius elegit neutrum, ſed plicatis in crucem manibus ad præcordia, & in genua procumbens: O mi Domine, inquit, id ego votis omnibus à te contendo, vt non meam, ſed tuam attendas voluntatem: ideo ego ad vtrumque parata, neutrum eligo: tuum eſte mi Domine, dignoſcere, vtrum hoc an illud mihi relinquas, Cui Chriſtus: Quicunque cupit à me ſæpius adiri, inquit, ſuæ voluntatis clauem mihi offerat, nec eam è me vnquam repetat. His Gertrudis edocta, precatiunculam fecit conceptiſſimis his verbis: *Non mea, ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſſime Ieſu.* Et hoc ipſum trecenties ſexagies quinquies inſtitit ex more repetere. Non mea ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſſime IESV. *b* Quæ quidem oratiuncula mille orationibus alijs videtur anteferenda. Optime fecerit qui hanc diu noctuque aſſiduè ingeminarit, & tunc quidem ardentius, cum res aduerſæ vehementius infeſtarint. Nemo ſit tam occupatus negotijs, aut oneratus ærumnis, quin decies, quin vicies aut tricies, quin centies conceptiſ-

ſima hæc verba vel ſingulis horis pronuntiet: *Non mea, ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſſime IESV.*

Verum, non leue cuiuis negotium videtur hoc VELLE à ſeipſo ſemper impetrare: Obluctatur quandoque arbitrium, & abnuit impelli ad tam vilia tamque aſpera perpeſſu. Ideo neceſſe eſt, vt qui ſuam diuinæ Voluntati quàm coniunctiſſimam cupit, ad illa præcipuè paratum ſe promptumque offerat, à quibus natura deprauatior magis abhorret. Idcirco contumax voluntas ad id potiſſimum adigenda, quod plurimum auerſatur.

a *Bloſ. Monil. ſpirit. c.* 11.
b *Bloſ. l. 4. de diu inſinuat. c.* 23.

§. I.

ET primo quidem, *Ad omnem penuriam* ſeſe offerat, diuinæ Voluntati deuotus homo, dicatque: Mi Domine, tam ad egeſtatem quàm ad diuitias expeditum me tibi offero (durum hoc, ſed ſalubre) neque illam etiam animi paupertatem detrecto ferre, quæ me ſolatijs priuet, deſtituat omni ſuauiore ſẽſu. Si ita tibi placet, mi Deus, fiat cor meum inſtar aridiſſimę terrę. Tu mihi, Domine, propinaſti vinum non Apianum, non Falernum, non Aromatiten, ſed aſperum, Abſynthiten, & Myrrhatum, in tuam igitur gratiam ex hoc ipſo amariore calice reſpondebo. Scio, Domine, cellam tuam abundare Cretico & condito generoſiſſimo, ſed tu ad experiendos ſeruos tuos, vappam illis & aceſcens vinum propinare ſoles: perhauriam ergo: ô bone IESV, quicquid tu mihi calicis amarioris ingeſſeris.

Exhibuerat ſe Deus vni ſuorũ amicorum familiarius, & varijs animum illius conſolationibus permulſerat. Viſus eſt ſibi homo in rupe Taborcia ad Chriſti radiantem vultum ſemper conſiſtere. Et quid hoc, aiebat ipſe ſecum an non in loco mœroris & luctus degimus, nunquid hoc tempus has ſibi ſuauitates poſcit? Itaque deprecatus eſt tantam animi dulcedinem. Annuit Deus, & quiquennium plurimis eum ęrumnis & anguſtijs exercuit: ſubmiſit demum Angelum, qui hominis luctum ſolatio leuaret. At ille ſibi ſimilis & cœpti perſeuerans: Non aliud vllum ſolatium inquit, expeto niſi vnicũ illud, vt ſciam placere Deo, me eſſe in ægritudine; maximum mihi eſt omnium dolorum fomentum, Voluntas diuina; modo placeam Deo, non refert quàm ſanus aut ęger ſim, modo Deo placeam. *a*

Ioſephi, Beatiſſimæ Virginis ſponſi ſublimiſſimam hac in re virtutem merito ſic extollit Chryſoſtomus: Quæ cum audiſſet Ioſeph (ſolum patrium exilio mutãdum) nequaquam paſſus eſt ſcandalum, neque dixit: Incerta iſta res eſt ac prorſus ambigua: tu paullo ante dicebas, quia ſaluabit populum ſuum, & nunc ſeipſum quidem non poteſt de periculis liberare. Sed fuga nobis neceſſaria, & peregrinatio ac tranſmigratio longinqua: contraria omnino ſunt facta promiſſis. Sed horum nihil prorſus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curioſè reuerſionis tempus inquirit, quod vtique ab Angelo non ſignatè fuerat expreſſum. Verum ille nec per iſta quidem factus eſt ſegnior, ſed obediuit libenter & credidit omnes prorſus tribulationes cum gaudio ſuſtinendo. *b* Paratiſſimus erat Ioſephus ad fugam adornandam, ad patriam deſerendam, ad omnem penuriam tolerandam. Miſeriarum omnium leuamentum eſt Voluntas diuina. Facta ſui oblatione ad paupertatem, vlterius eundum.

a *Bloſ. Monil. ſpirit. c.* 10.
b *Chryſoſt. hom. 8. in c. 2. Matth. ante med.*

§. II.

PRimæ igitur ſuccedat altera ſui oblati *Ad Contemptum & Ignominiam.* Ita Paulus præcipiens: In omnibus, inquit, exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros. &c. per gloriã & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt ſeductores & veraces. *a* Dicat diuinę Volũtati deditus: Domine, ego me tibi offero, ad ignominiam & contemptum quemcunque, eum maximè cuius ego cauſſa non ſim: Propter te negligi, contemni, abijci, etiam calcari neutiquam recuſo. Durus, & craſſus hic dolus eſt, ſed tamen glutiendus eſt, ſiquidem è pharmacopolio Chriſti eſt. Chriſtus ipſe non ſolum ad omne genus iniuriarum ſeſe obtulit, ſed illas etiam pertulit, tanquam hominum abiectiſſimus, Factus

pro

pro nobis maledictum, quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno. *b*

Quanti è Sanctorum numero, bipedum nequiſſimi olim cenſebantur, neque illi hoc ignorarunt, ſed tolerarunt, etſi ſenſerint. Aliud eſt improbum haberi, aliud eſſe, & hoc quidem omnes in cuius didicimus ſine magiſtro, illud autem pauci norunt, & ij ſolum exactius, qui omnem contemptum perinde vt magnos honores è manu Dei, à diuina Voluntate acceptant.

Videte mihi matrem Domini, Beatiſſimam Virginem Mariam, diuinæ Voluntati toto pectore affixam, cum Ioſephus ſponſus ob vicinum partum trepidans circumſpiceret abitum: an non Virgo ſiluit, nonne diuinis nutibus quamcunque de ſe opinionem commiſit? Hoc tam grandi exemplo permoti plurimi ſanctorum, qui tametſi grauiſſimorum ſcelerum inſimularentur, tacuerunt, tamen, ignominiam tulerunt, ſeque totos cum omni infamia permiſerunt Deo.

Sanctus Emmerammus Ratiſponenſis Præſul, non tantum de turpiſſimo facinore falsò delatus, ſed & immaniſſime excruciatus eſt. Nam iuſſu Lamtberti, qui Theodonis principis filius, ad ſcalas geſtatorias alligatus eſt Emmerammus. Ad tormenta ſic parato digiti manuum pedumque articulatim præciſi, aures; nares brachia, pedeſque truncati; lingua demum euulſa quam non multo poſt ſecuta eſt anima. *c* Ah, potuit hic Antiſtes integerrimus, totque alij innocentiſſimi hominum extremam ſubire ignominiam æquo animo, quid eſt quod nos mille delictorum rei, leuem deſpicatum & iniurioſam minimam tam intoleranter & indigne feramus? Si Dei Voluntas, à qua hæc omnia emanant, cordi nobis ſit, non turbabimus facile quantumcunque graui contemptu; imo ſui ipſius quiſque maximus contemptor erit.

Chriſtus rediuiuus Magdalenæ reuerentiſſimos pedum amplexus paranti: Noli me tangere, inquit, nondum enim aſcendi ad Patrem meum. *d* Perinde ſi diceret: ſæpius me videbis, Magdalena copia negabitur & tangendi & oſculandi quod certe permiſſum plurimis ab Hieroſolyma matronis ſimul id auſis. *e* Equidem potuiſſet Chriſtus iam tormentis omnibus, iam morte perfunctus, ſui tactum iure merito vetare, quia tamen nondum conſcenderat cælũ, immortalitatis domum, non ſolum à chariſſimis diſcipulis, ſed etiam à feminis ſe tangi permiſit. At nos, homunciones viliſſimi, qui non tantum in beatorum domicilia nunquam aſcendimus, ſed necdum in ſepulchra vnquam deſcendimus, mortales etiamnum & miſerijs omnibus obnoxij, nihilominus toties vociferamur; Noli me tangere, Noli me tangere &c. Quid? tu mihi inſultes improbe; ego à te tam contemptim appeller? tu meam auctoritatem ſic violare, ſic conuellere; &c. Mille talia cum ſtomacho frequenter effutimus. O Chriſtiani, quanta nos tenet diuinæ Voluntatis ignorantia, quæ nos vſque adeo reddit delicatos, vt nec verbulo quidem minus honorifico tangi ſuſtineamus. Qui diuinæ voluntatis myſterium nouit, ipſe ſe ad quoſuis contemptus offert, & ; Mi Domine, inquit, digniſſimus ſum ab omnibus contemni, & abijci: ergo id me fieri videro, quod pridem meritus ſum, non indignabor: ſcio, Domine, nemo me vnquam deſpicatui habebit, *f* quin prius id faciendi à te poteſtatem acceperit. Nihil ergo conquerar & vilior fiam quam factus ſum, & ero humilis in oculis meis.

a *2.Cor.c.6.v.4. & 8.*
b *Gal.cap.3.v.13.*
c *Anno 750. Vide Bauariam Sanctam P. Matt. Raderi par. 1. Et par. 1. Annal. Boicorum P. Andreæ Brunner. pag. 601.*
d *Ioan.c.20.v.17.*
e *Matth.c.28.v.9.*
f *2.Reg.c.6.v.22.*

§. III.

ANimo ad inopiam & Contemptum iam parato, ſequitur tertia ſui oblatio *Ad morbum quemcumque*. Lampades fiunt ex argento aut alijs metallis tam artificioſe pendulæ ea compage articulorum & vertebrarum inſtructæ, vt quocunque & quomodocunque ferantur, nunquam tamen inuertantur; ſeruant illæ ſuum lumen, ſemperque cælum reſpiciunt. Huic tali lampadi non abſimilis eſt quiſquis diuinæ Voluntati vere deuotus eſt, quãtumcunque enim acerbe tractetur & improbè, Deum tamen reſpicit diuinamque Voluntatem; nunquam non erectus ad ſuum conditorem

rem, cui ſe frequentius ſic offert: Domine, ſi me vis effæto & debili eſſe corpore; aut ſi vis me viuum eſſe cadauer viribus exhauſtum; morbis intabeſcens, doloribus oppreſſum, annis pluribus lectulo affixum, ecce me promptum, paratum, ſi tibi ſic placeat, iniquiſſima etiam valetudo gratior mihi erit, quam quantumcunque diuturna ſanitas; mihi perinde erit ad tuum nutum, & valere, & in morbo eſſe, ac pro eo gratias agere. Obſeruatu digniſſimum eſt quod magnus ille virtutis magiſter Ioannes Auila docuit his omnino verbis: Plus valet, aiebat, tempore tribulationis vnum Deo gratias, quam ſex millia in proſperitate. *a* Nam Deo gratias agere, cum bene eſt, plerique omnes norunt, inter aduerſa pauciſſimi.

Refert Ludouicus Bloſius eximiæ ſanctitatis virginem interrogatam, quibus exercitationibus perueniſſet ad eam vitę perfectionem, reſpondiſſe: Nunquam ita doloribus oppreſſa fui, quin Dei amore grauiores perferre expeterem, indignam me donis tam ſingularibus arbitrata. Hac non inferior alia, integerrima itidem virgo, ipſos inferorum cruciatus ſentire ſibi videbatur; ſed neque ſperari poterat tam cito deſituros. Quare ad Deum toto ſeſe animo conuertens: *Mi amantiſſime Deus*, aiebat, *memor eſto te Dominum ac creatorem eſſe meum. En ego me in æquiſſimum iudicium tuum offero, & gratiſſimæ voluntati tuæ integre reſigno, parata hunc infernalem cruciatum ſuſtinere, quamdiu tibi placuerit: vtere me ſicut vis in tempore atque æternitate.* b Ita ſe Voluntati ſupremæ impendens, mirabiles fecit in amicitia diuina progreſſus.

Ergo etiam huc voluntas impellenda, vt circa valetudinem commodam & incommodam diſcat eſſe indifferens, & ad vtrumque parata. Sed progrediendum vlterius:

a *Auilæ tom. 2. epiſt. pag.* 20.
b *Bloſ. Monil. ſpirit. c.* 10. *propius finem.*

§. IV.

QVarto, *Ad mortem*, etiam quancunque illam vltro ſe offerat volũtas hominis, & nec celerem obitum, nec diuturnam vitam aliter expetat, quam quemadmodum Deo placuerit. Dicat ergo Voluntatis diuinæ amator; Nec diu viuere, nec cito mori, cupio, ſed tibi, ô bone IESV, aut illud aut iſtud obſequi. Sed neque præſcribo, quo mortis genere cupiam obire, quocunque me volueris ad te vocare, eo ſequi paratus ſum. Solum mi Deus, mortem repentinam deprecari cuperem, ſed neque hic refractarius eſſe volo tuę Voluntati, ſi ſubita morte defungi me velis, ſic fiat, vt vis, per tuam gratiam in tua ſemper gratia viuere conabor. Scio; iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *a* Itaque nec immaturam mortem auerſor nec maturam poſtulo, ſed nec miſeram aut quam oculi reformident, adeo perhorreſco. Credibile eſt multos placidiſſime in mortem ſopiri, & ad inferos rapi; plurimos horribili acerbaque morte decedere, & cælo recipi. Arcanius eſt hoc iudicium quam vt oculis patere poſſit. Ideo & mite moriendi genus, & immite promptus excipiam, prout Domino viſum fuerit. Nam, ſiue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. Nemo enim noſtrum ſibi viuit, & nemo ſibi moritur *b*

Turonenſis præſul Martinus iam animam acturus: Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat Voluntas tua. Hinc Eccleſia viri virtutem ſuſpiciens: O virum ineffabilem, inquit, nec labore victum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec viuere recuſauit! Sic decet, in vtrumque monendi ſumus ac firmandi, & ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus.

Q. Curtius: Fortium virorum eſt, inquit, magis mortem contemnere, quam odiſſe vitam. Sæpe tędio laboris ad vilitatem ſui compelluntur ignaui. At virtus nihil inexpertum omittit. Vltimum omnium mors eſt, ad quam non pigre ire, ſatis eſt. *c*

Vtrumque, hoc, & VIVERE & MORI, ex præſcripto diuinæ Voluntatis amplectendum. Viuere nos vult Deus? viuamus, ſeu beate, ſeu miſere, modo ad beatitudinem tendamus. Vult nos mori? moriamur animo promptiſſimo, &, vt priſcus ſcriptor monet, ſaltem non pigre eamus ad mortem; vt quæ nos euocet ad immortalem vitam.

Sed heu quam multi moriuntur non ſine querela? quis non recuſans, quis non gemens exit? Atqui hoc non eſt diuinæ Voluntati ex toto ſe permittere non eſſe contentum

conceſſo

conceſſo tempore. Nos oportet in promptu habere quæ in incertum diem data ſunt, & appellatos ſine querela reddere. Peſſimi eſt debitoris creditori facere conuitium. Semper pauci dies erunt, ſi illos numeraueris. Cogita non eſſe ſummum bonum in tempore: quantumcunque eſt, boni conſule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam mora non fit beatior vita, ſed longior. Quanto ſatius eſt, non aliorum annos computare, ſed ſuos benignè æſtimare, & in lucro ponere. Oportet te non de eo quod detractum eſt quæri, ſed de eo gratias agere quod donatum eſt. *d* Quia ergo diuinæ Voluntati placet iam me mori, iam moriar, iam & lubens moriar.

a *Sap.c.4.v.7.* b *Rom.c.14.v.7.& 8.*
c *Curt.l.5.hiſt.*
d *Seneca l.5.de benef.c.17.*

§. V.

QVinto demum, *Ad omnia omnino*, quæcunque vel in tempore, vel in æternitate poſſunt euenire, idque ſine omni exceptiuncula paratiſsimum ſe Deo contribuat, diuinę Volũtati deuotus homo. Aquilę pullus ſi probæ ſit indolis, fixiſsimis oculis obtuetur ſolem: voluntas humana, ſi bona ſit, diuinam ſic ardet, vt vltro ſe offerat ad omnia, nec excipiat quidquam. Quis hac in re generoſior Paulo, qui diuinam Voluntatem ſectabatur per ſtrictos gladios, per micantes haſtas, per volantia ſaxa, per Oceani fluctus, per varios turbines, per ſæuiſsimas tempeſtates, per inuia deuiaque, ad exequendam diuinam Voluntatem nihil huic viro viam obſtruere poterat, non carcerum horror, non virgarum ter iteratum ſupplicium, non lapidum nimbus, non naufragiorum metus, non periculorum multitudo, non quotidiana moriendi neceſſitas: Paulus diuino ſpiritu ardens, in ignes iuſſeris ibit. Siquidem: Optabam ego ipſe, inquit, anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quid ais Paule, inquit Chryſoſtomus, nonne iam dixiſti: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Imo Chryſoſtome, quia Paulus vnice amabat Chriſtum auelli cupiebat à Chriſto, & à ſuauiſsimo Chriſti conſortio, ea tamen lege, vt plures amarent Chriſtum. Itaque optabat Paulus velut ex imperio cæci amoris, ſeparari non quidem à charitate Chriſti, ſed à beatitate & gloria cum Chriſto: En quam immotos oculos hæc aquila in diuinæ Voluntatis ſole fixerit. Tanti eſt autem hæc tam fortis ad diuinam Voluntatem Conformatio, vt præ illa parum ſit vel mille Mundos ridere. Pleriſque ſanctorum martyrum non adeo difficile fuit ſuum ſanguinem vt rem viliſſimam tyrannis propinare; inter tormenta ſolatijs diuinis affluebant, hinc ſupplicia ipſamque mortem de facili ſpernebant. Craticulæ candenti, velut feſſus viator ſcamno, incumbit Laurentius; funeſtam crucem velut thalamum regium ſalutat Andreas; lapidum imbrem, velut roris guttulas admittit Stephanus. At vero qui ſub onere tot ærumnarum quotidie fatiſcit, & lentiſsime mori ſe ſentit, nihilominus tamen in ius diuinæ Voluntatis concedit, & ad omnia ſe paratiſsimum offert, hic ſane rem magnam pręſtat: Si tamen, vt dixi, AD OMNIA æque ſecundum Dei arbitrium promptus ſit. Et ita fieri oportet, nam omnia & corporis, & animi, & quæ vocamus fortunæ bona à Deo accipimus, quid in his reddendis excipere poſſumus? In ſcholis quidem tritiſsimum illud. (Nulla regula ſine exceptione hic penitus explodendum: Diuinæ Voluntatis regula ſine omni exceptione eſt. Quiſquis ſecundum hanc cupit viuere, diſcat & ſe, & ſua omnino omnia diuinæ Voluntati ſubijcere. Huius rei illuſtriſsimum nobis exemplum proponẽs Bernardus: Audi denique hominem, inquit, quem ſecundum cor ſuum inuenerat DEVS, Paratum, inquit, cor meum, DEVS, paratum cor meum. Paratum ad aduerſa, paratum ad proſpera, paratum ad humilia, paratum ad ſublimia; paratum ad vniuerſa quæ præceperis. Vis paſtorem ouium facere? Vis conſtituere regem populorum? Paratum cor meum, DEVS, paratum cor meum. *Si autem dixerit mihi, non places; preſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe. a* Digna religioſiſsimo principe demiſsio animi, & propriæ voluntatis abdicatio. Quid eſt enim? *Non places* Si dixerit Deus: Nolo te regem eſſe, nolo te viuere: *Preſto ſum*, inquit Dauid. Si iuſſerit Deus: Volo te iterum exulem, iterum eſſe fugitiuum, & loco mali ſoceri, peſsimum habere filium qui patris diadema & iugulũ petat. Et tamen, *Preſto ſum*

ſto ſum, ait Dauid Quod ſi Deus imperet: Volo te rurſum ſubire ſpeluncas, & ferarum latibula, iterum viuere mendicato, & quotidie mortis adire diſcrimina. Nihilominus. *Praſto ſum*, ait Dauid. At ſi dicat Deus: Volo te ſolarij loco, in calamitate tua, proſcindi conuitijs, etiam à tuis ſubditis, lapidibus inſuper appeti, & diris omnibus deuoueri, Nec iſtud quidem reſpuo; ait Dauid, *Dominus faciat quod bonum eſt coram ſe.* O ſanctiſsimi principis heroicam virtutem qua vel ſola fieri potuit acceptiſsimus Deo, præſertim cum hæc lachrymans diceret, & veſte lugubri indutus, Tanti faciebat, *Placere Deo*, vir ſecundum cor Dei, vt eam gratiam libertate & liberis, & omnibus diuitijs, vel ipſo regno, vita etiam ipſa libentiſsime redempturus eſſet. Modo Dauid diuinæ Voluntati poſsit obſecundare, ad illa omnia paratiſsimus dicebat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *b*

a 2.*Reg.c.*15.*v.*16. b *Pſ.*107.*v.*2.

CAPVT II.

In quod exitium pertrahat voluntas propria, ſi non patiatur ſe frangi.

MEllifluus doctor Bernardus; Propria voluntas, inquit, quantum in ipſa eſt, Deum perimit, omnino enim vellet Deum peccata ſua aut vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire. Vult enim eum non eſſe Deum, quæ vult eum aut impotentem aut iniuſtum. *a* Deinde ad quæſtionem quæ infantiam ſapiat, aut ſtultitiam, reſpondet. Cui rei explicandæ ſubſeruiat hic apologus.

a *Ber. ſerm.* 3. *de Reſurr. Dom.*

§. I.

QVondam fex hominum, & furum, lauernionem, effractorum ampla ſocietas libellos ſupplices porrexerunt iudicibus, rogaruntque patibula & furcas auferrent, rem fœdam ante vrbes parcendum oculis & naribus viatorũ tranſeuntium. His à iudicibus reſponſum eſt, ſi quidem antiquatum cupiant morem patibulandi, prius ipſi conſuetudinem abrogent furandi, iudices in mora non futuro, quin protinus cruces tollant & patibula, modo ipſi prius ceſſare iubeant furta. Hic è furum albo audacior vnus: Venerabiles domini, ait, nos furtorum auctores non ſumus: quod ergo nos non inuenimus, nec etiam abrogabimus. Quibus iudices reſponderunt: Neque nos, ô viri, patibula excogitauimus, ergo nec etiam abolebimus.

Humanæ gentis primi parentes in furto deprehenſi ſunt: hæc ſcelerum origo, hæc inhærentis peccati contagio, & hinc inferorum ſupplicia. Nos iam ſeri nepotes ex hac furum familia querimur gehennam conſtitutam, & ideo ſæpe libellos ſupplices Deo porrigimus, & rogamus: O Domine, tantum non deturbes nos ad Erebum, ô Domine ſi rogo Auernales tolleres, continuo nos metu liberares. Iure optimo reſpondet Deus: Auferte vos culpam, & ego extinguam, gehennam; ceſſent noxæ, & ſapienter flammæ. Sed nos iterum obducimus: O Domine, nos primi ſcelerum inuentores non ſumus, cur alienam & natiuam labem luimus? hæc noxa eſt primigenia. At nobis Deus iterum. Nec ego, inquit, cauſſa ſum inferorum, ſed Superbia, ſed Inobedientia: Neque iſtud Orci principium fuit, torquere homines, ſed diabolus; inferorum ignis *paratus eſt diabolo & angelis eius.* Ne ergo cōqueri poſſitis vos alienis malis inuolui, mitiſſimum ego decretum per ſeruos meos pronuntiari curabo, cui nemo poterit obtrectare. Quod hoc obſecro decretum, quis pronuntiauit? Bernardus è fidiſſimis Dei ſeruis non infimus tam paucis quam claris verbis iam pridem proclamat, quâ ratione gehenna facillime poſſit extingui hæc proclamantis verba ſunt: *Ceſſet voluntas propria, & infernus non erit*, *b* Et huius rei luculentam rationem ſic reddit: Quid enim odit aut punit Deus præter propriam voluntatem? In quem ignis ille deſæuiet, niſi in propriam voluntatem? Etiam nunc cum frigus aut famem, aut aliquid tale patimur quid læditur niſi propria voluntas? Quod ſi voluntarie ſuſtinemus, ipſa iam voluntas communis eſt (tam ſcilicet Dei hæc immittentis, quam hominis hæc ſuſtinentis.) Porro voluntas propria quo furore Dominum maieſtatis impugnet, audiant & timeant ſerui propriæ voluntatis. Primo namque ſeipſam ſubtrahit, & ſubducit eius dominatui, cui tanquam auctori ſeruire iure debuerat, dum efficitur ſua. Sed nunquid contenta

erit

erit hac iniuria? Addit adhuc, & quod in ſe eſt, omnia quoque quæ Dei ſint, tolit & diripit. Quem enim modum ſibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vſuram acquirit pecuniam modicam, ſimiliter mundum lucrari conaretur vniuerſum, ſi non deeſſet poſsibilitas, ſi ſuppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui ſit in propria voluntate, poſſet vniuerſus mundus ſufficere Sed vtinam vel rebus iſtis eſſet contenta, nec in ipsũ (horribile dictu) deſæuiret auctorem. Hæc eſt crudelis beſtia, fera peſsima, rapaciſsima lupa, & leæna ſæuiſsima. Hæc eſt immundiſſima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem ſuam. Vnde & in paſſione: Non mea, inquit, voluntas ſed tua fiat. *Ceſſet voluntas propria, & infernus non erit.* Non ergo puerilis, nec vana eſt quæſtio; An, & quomodo extingui poſſit gehenna? poteſt omnino. Non abſurdæ ſunt preces, rogare Deum vt deſtruat Orcum. Paratus eſt Deus id facere? vnicum iſtud in ſui operis mercedem poſtulat: *Ceſſet voluntas propria, & Infernus non erit.* Sed quis omnes omnino homines eò adigat, vt ſuam quiſque voluntatem abdicet, eamque impendat diuinæ? Tu mi homo, ſi rem ſerio agas, tuam in te voluntatem expugna, & iam ſuſtuliſti ſedem illam cui alligandus, & in quâ cruciandus fuiſſes apud inferos, perinde ac ſi Erebus deſtructus, & Erebi flammæ forent extinctæ. *Ceſſet volũtas propria, ceſſet & infernus non erit.* Hoc idem & alij cum Bernardo clamant: Oculus, ait ille, ianua cordis eſt & nuncius, claude oculum & voluntas habendi non erit, ceſſet voluntas, & ecce infernus clauditur.

a Matth.c.25.v.41

b *Bern. ſerm.3. de Reſur. Dom.*

c *Auguſt. vel quiſquis eſt auctor hom.31. ad fra. in eremo.*

§. II.

AH, quanti patiuntur multa grauiaque, ſed inuiti, ſed repugnantes, neque enim ſuam diuinę Voluntati addicunt. Deus vult illos pati, hancque Voluntatem ſuam apertiſſimè exponit, cum ea, quæ patiuntur, immittit, non aliter certè quam ſi vox cælo laberetur: Volo vos pati. At nollent illi, & modo poſſent, onus quod ferunt, excuſſiſſent iam pridem. En voluntatem propriam cum diuina minimè conſentientem.

Norunt parentes, quanti laboris ſit educare liberos illos quorum contumacia prima non eſt facta, quoties in die clamandum: ſile, quieſce; hoc age, relinque hoc, omitte iſtud. Quandoque tam irrequieti eas domi turbas excitant, vt etiam mitiſſima mater grauiter excandeſcens, virgas, aut baculum, aut quicquid miniſtrat ira, corripiat, & in hunc, illum, ac proximũ quenque filium fuſte ſequiat, quandoque ſolis vocibus tonãs exclamet: Non eſtis mei liberi, non agnoſco vos, nihil mei cerno in vobis, nec patris nec matris ingenium refertis; abite ad carnificem degeneres: Ita Deus agit nobiſcum, veluti parentes cum inquietis ac contumacibus liberis. Quoties ebrioſo aut luxurioſo minatur? quoties illi ſuam crapulam, huic luxuriam ſuam arcanis obiurgationibus ob oculos ponit? quoties dehortatur & monet: En, corpori noces & animo; arcam & valetudinem exhauris, gratiam meam & cęlum amittis: ſcis equidem iſthæc à me vetita; noſti Voluntatẽ meam ab hac omni turpitudine quàm plurimùm abhorrere; nec ignoras quam extreme abominer & deteſter voluntatem, meæ tam refractariam. Tandem mitiſſimus pater virgas rapit aut baculum, & improbitatem filij ſic punit, vt puniri ſe ſentiat. Vbi hoc ſæpius factum, nec ad frugem ſe corrigit filius, aut è vitijs emergit, demum iratus pater: Super quo, inquit, percutiam vos vltrà. Fruſtra percuſſi filios, diſciplinam; non receperunt. *a* Spuria vitulamina non dabunt radices altas. *b* Abite improbi, dimittam vos ſecundum deſideria cordis veſtri, ibitis in adinuentionibus veſtris. *c* Grauiſſima hæc patris ira eſt formidabilior omni ſupplicio.

Ita etiẽ cum homine ſuperbo & arrogante agit Deus, eumque increpat: Nec mihi places, nec hominibus, quibus me ſpreto, plurimum placere cupis: ab ijs quos arrogantiæ tuæ applauſuros ſperaueras, rideris: de mea tibi Voluntate pridem conſtabat: ſcis quod ſuperborum neminem tolerare poſsim; nec Angelum quidem, ne dum hominem; ſuperbis me ſingulariter reſiſtere quis neſcit? ſuperbiam tu tuam nihilominus perſeueras. Sic Auarum Deus, ſic & Iracundum; ſic Inuidum & Obtrecta-

trectatorem ſecretis impulſibus trahit ad meliora, ſuamque ijs voluntatem variè ingerit ſectandam. Vnumquemque ducit Deus per viam ipſi conuenientiorem. Regi Hebræo Sauli in os obiectum: Nonne cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es? Quare ergo non audiſti vocem Domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini? &c. Pro eo ergo quod abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis Rex, quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ, nolle acquieſcere. *d* Quiſquis igitur diuinæ Voluntati etiamnum repugnas, veni, obſecro, veni, non ad Aquilarum, ſed ad coruorum gymnaſium te ducam, hic diſce.

a *Iſ.c.1.v 5.& Hier.c.2.v.30.*
b *Sap.c.4 v. 3.*
c *Pſ.80.v.13.*
d *1.Reg.c.15.v.17.19.& 23.*

§. III.

CVr, quæſo, Deus Eliam Thesbiten à coruis velut à dapiferis cibos voluit accipere? Quid hoc rei? auium furaciſsimæ prandium & cenam perferunt ad eremicolam obſequijs fideliſsimis. Hoc ideo voluit Deus, vt te, mi homo, doceret, quàm etiam brutæ animantes, vel inuita natura, Voluntati ſuæ obſequerentur. Quid mitius, quàm à coruo carnium appetentiſsimo, ſimul & rapaciſsimo deferri carnes, quas in via centies ipſe deuoraſſet, ni Dei Voluntas aliud fieri mandaſſet. Sed eſt qui hic obijciat: Facillimum eſt Deo, quaſcunque feras ad imperium faciendum cogere: nō ideo parent, quia volunt, ſed quia debent. Ita eſt, vt dicis, & vel ideo etiam par eſſet te Voluntati diuinæ obſequentiſsimum eſſe, quia te Deus imperijs non coactis ſed voluntarijs vrget, liberam te ſeruitutem vult ſeruire, & ſic quàm plurimum promereri. Sed quæſo te, à ſchola coruorum, in antrum Æoli digrediamur, vbi etiam ventorum furor dicto audiens eſt. Imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquilitas magna. Hinc populi admiratio: Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei? *a* An non & rupes ad luctuoſiſsimum expirantis Domini ſpectaculum ingemuerunt, inuſitatis fiſſuris teſtatæ luctum? Solus homo in rupem obrigeſcit, & eā ſæpe quam cæpit contumaciam pertendit. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, *b* vere INSCRVTABILE. Incipe amabo, ſcrutari hanc voraginem, & abditiſsimas illic inuenies cogitationes quæ Deo reluctentur tacitis his ſuſurris: Vis Domine, vt inimicos diligam? vt omnibus me ſubmittam? vt voluptates meas eiurem? durum imperium, & in omnia alia voluntas mea fertur. Quid igitur faciam? diſsimulabo rem, & voluntati non nimium renitar, tuæ non nimium obſequar. O inſcrutabile, & ô prauum cor hominis!

Narrat Trebellius Pollio, Marium Romæ tyrannum ſeptimum fuiſſe, hic vno die factus eſt Imperator: altero imperauit, tertio interfectus eſt à gregario milite, qui dum ſicam in pectus Marij adigeret, acerbiſsimum hoc addidit: Hic eſt gladius: quem ipſe feciſti. Nam è cultrarij officina peruenit ad diadema. Ei qui diuinæ Voluntati refractarium ſe gerit, iure ſic inſultatur: Hic eſt gladius quem ipſe feciſti: tuo te gladio ipſe iugulas, hoc eſt, PROPRIA VOLVNTATE. Quod vero voluntas tam prona eſt ad peccandum, inquit Cæſarius, cauſſa ſubeſt: habet enim diabolus duos ſatellites ſeipſos nequiores, quibus illa impellitur, carnem & Mundum: Caro concupiſcit, Diabolus concupita incendit, Mundus incenſa ne extinguantur, ſe obijcit. A Carne multa oriuntur vitia, Mundus plurima offert oblectamenta, Diabolus innumerabilia adhibet vaframenta. Ita res in expedito eſt, vti olim Hieremiæ, vati monſtratum: Nonne vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hieruſalem? Filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli & libent diis alienis & me ad iracundiam prouocent. Hic nauiter ſane res agitur, cum vterque parens & liberi mutuam ſibi operam locant. Et cui hæ placentæ pinſuntur? reginæ cœli, ſiue, Lunæ; ſol enim rex cæli. Voluntas humana Lunæ ſimillima, continuis gaudet mutationibus: huic reginæ lagana finguntur & collyræ. Caro tanquam chara filia, ſchidia ſubminiſtrat, concupiſcētias: Superbiæ pater diabolus, focū excitat: Vanitas, velut mater, maſſam porrigit varie ſubactam; illecebras, ſermones, inuitatiūculas, voluptates ſuggerit, hinc dulce fit popanum,

panum, hinc ſacrificium nobile inſtruitur, non Deo, ſed propriæ voluntati.

a *Matth.c.8.v.& 26.27.*

b *Hierem.c.19.v.9.*

§. IV.

HAnc humanæ voluntatis contumaciam Auguſtinus pſalmum centeſimum exponens, elegantiſſime proponit hunc in modum: Rectum dicitur cor hominis illius, qui omnia quæ vult Deus, & ipſe vult. Intendite. Orat aliquis vt neſcio quid non eueniat; orat, & non prohibetur. Petit quantum poteſt, ſed contra voluntatem ipſius euenit aliquid. Subiungat ſe Voluntati Dei, non reſiſtat Voluntati Magnæ, quia & ipſe Dominus ſic illud exponit. Oſtendens infirmitatem noſtrã in ſe quando paſſurus erat, ait: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem &c. Quid erat illa vox niſi ſonus infirmitatis noſtrę? Multi adhuc infirmi cõtriſtantur futura morte. Sed habeant rectũ cor, vitent mortem quantum poſſunt: ſed ſi non poſſunt dicant quod ipſe Dominus, non propter ſe, ſed propter nos dixit. Quid enim dixit? Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Ecce habes voluntatem humanam expreſſam: vide iam rectum cor. Verum non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater. Si ergo cor rectum ſequitur Deum, prauum cor reſiſtit Deo. Aliquid illi contingat aduerſum, clamat: Deus, quid tibi feci? quid commiſi? quid peccaui? Se iuſtum vult videri, Deum iniuſtum. Quid tam prauum? Prauum eſt, quia tortum eſt, & tortam regulam putat. Corrige te, & inuenies rectum, à quo te deprauaſti. Ille iuſte, tu iniuſte: & ideo peruerſus es, quia hominem iuſtum dicis, & Deum iniuſtum. Quem hominem iuſtum dicis? Teipſum. Quando enim dicis, quid tibi feci? iuſtum te putas. Sed reſpondeat tibi Deus: Verum dicis, mihi nihil feciſti, omnia enim tibi feciſti. Si enim mihi aliquid feciſſes, bonum feciſſes. Quicquid enim bene fit, mihi fit, quia ex præcepto meo fit. Quicquid autem mali fit, tibi fit, non mihi fit, quia non facit, malus aliquid niſi ſibi, quia hoc non ego iubeo. *a* Idem ſanctiſſimus præſul de eadem voluntatis contumaciâ eruditiſſime diſſerit in hac verba: Ergo bonus Deus Iſrael. Sed quibus? Rectis corde. Qui ſunt recti corde? Qui voluntatem ſuam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad voluntatem ſuam curuare conantur. Breue præceptum eſt, vt homo dirigat cor ſuum. Vis habere rectum cor? Tu fac quod vult Deus, noli Deum velle facere quod vis tu, &c. Hoc cogitant qui recto ſunt corde, qui voluntatem Dei ſequuntur non voluntatem ſuam: ſed qui ſequi Deum volunt, faciunt illum præcedentem & ſe ſequentes? non autem ſe præcedentes, & illum ſequentem. Et in omnibus eum bonum inueniunt, ſiue emendantem, ſiue conſolantem, ſiue exercentem, ſiue coronantem, ſiue purgantem, ſiue illuminantem; ſicut Apoſtolus ait: Scimus, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. *b*

En hi germaniſſimi Aquilæ pulli ſunt, qui fixis oculis intuentur ſolem, qui animum ad diuinam voluntatem ſerio applicant. Secus illi qui tacite nunquam non altercantur cum Deo: Nunc eis cæli rigor, nunc pluuia tempeſtas diſplicet, nunc nimium frigus, nunc nimios calores queruntur; modo Deus non ſatis tribuit neceſſitati, modo iſtum aut illum improbum ſinit emergere, modo inimicos nõ punit, prout illis videbantur puniendi: ſemper cauſſantur, aſſidue obloquuntur; nihil facit Deus quod illi ex toto approbent. Hoc illud cor prauum; hæc propria Voluntas, de qua etiam audiendus poſt Auguſtinum Bernardus.

a *Aug.in pſ.100.in v.4.med.fere.*

b *Aug.in pſ.124.propius finem.*

§. V.

GRande malum, inquit Bernardus, propria Voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non ſint, quia nihil omnino quod propria inquinatum ſit voluntate, guſtabit is qui paſcitur inter lilia *a* Hæc autem omnia ſimiliaque ac diſſimilia mala, ex vna radice pullulãt propriæ volũtatis, huius enim ſanguiſugæ duæ ſunt, inſatiabiles filiæ, clamantes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando ſatiatur, vt ſcriptum eſt, non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu. Fuge ſanguiſugam hanc, & omnia reliquiſti, hęc enim omnia trahit ad ſe. Pone hanc, & iugum quam multiplex abieciſti.

Voluntas propria, ſubuertens corda hominum & rationis oculos claudens, inquietum malum, quod ſpiritui ſemper incubans, inexcogitabilia meditatur. *b* Et, Vnde ſunt ſcandala, vnde turbatio, niſi quod propriam ſequimur voluntatem, & temere quod volumus in corde noſtro definientes; quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuo etiam in impatientiam, in murmurationem, in ſcandalum proni ſumus, non attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, & qui nobis caſus videtur, ſermo quidam Dei eſt, ſuam nobis indicans Voluntatem. *c* Caueamus igitur à propria voluntate, tanquam à vipera peſſima & nequiſſima, & quæ ſola deinceps damnare poſſit animas noſtras. *d*

Ioannes abbas iam iam moriturus, teſte Caſſiano, rogatus eſt ab ijs qui morientis lectulum circumſteterant, breue monitum daret in hæreditatis vicem. Ille ingemiſcens: Nunquam feci meam voluntatem, inquit, neque quemquam docui, quod prius non ipſe fecerim. *e* Pauci iam tales, & è centenis millibus vix vnus. Innumeri ſunt qui verius dicerent morituri: Quicquid potui, ad meum ſenſum feci, meç me voluntati totum tradidi, multa docui, plurima præcepi, quæ ipſe non feci. Optimus ille ſenex Pimenius quærenti, qua ratione nos dæmones impugnarent, reſpondit: Dæmones nobiſcum non multum pugnant, quia voluntates eorum facimus: ſed noſtrę nobis voluntates, dæmones facti ſunt & tribulant nos: Quod Achileus vir religioſiſſimus hoc apologo declarans; Arbores, inquit, in monte Libano collocutæ dixerunt. Quam grandes ſumus & proceræ, & tamen ferro non magno incidimur; & quod peius eſt, à nobis ſumuntur arma quibus impugnemur: ferrum vt vulneret nos, manubrium à nobis accipit. Talis arbor eſt homo, inſtinctus diaboli ferrum, voluntas hominis manubrium. *f*

O quanto melior Iobus concionator in fimo, quam Adamus in paradiſo? Ille. Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Iſte: Vocem tuam audiui, & abſcondi me. Eleganter de Iobo Tertullianus: Immundam, inquit, vlceris ſui redundantiam magna æquanimitate diſtringebat, & erumpentes inde beſtiolas, in eoſdem ſpecus & paſtus foraminoſæ carnis ludendo reuocabat. *g* Agnouit vir ſanctiſſimus, hanc Dei eſſe voluntatem, ſe taliter exerceri, ideo ſi quis forte vermiculus fugam meditaretur, eum in corroſam carnem denuo cogebat perinde ſi diceret: quid fugis? ad lacerandum me deſtinatus es: fac officium: & corpore meo pro macello vtere. Nam ille idem omnino Dominus, qui mihi tot millia ouium, boum, camelorum liberaliſſimè dedit, hic etiam mortificantes hos vermiculos benigniſſime in me immiſit: Vtrũque ex eadem omnino manu eſt, ideo tam hoc quam illud æquo animo acceptandum.

Non aliter Simeon Stylites ebullientibus è corpore ſuo vermibus dixit: Manducate quod vobis Dominus dedit. Lõge aliter vermiculoſus aliquis & impatiens Herodes dixerit: Ite in malam maximam crucem exercandæ beſtiolæ; pendulam patibuli turbam inuadite; veſtri iuris ſunt cadauera, quid viuos vellicatis, quid me etiamnum ſpirantem obſidetis? Hi propriæ voluntatis improbi latratus ſunt contra diuinam voluntatem. Veriſſime Chryſoſtomus: Vnde, inquit, in confeſſo fuerit, quod voluntas noſtra malorum omnium cauſſa eſt. Nullus igitur accuſet pulchritudinem, nullus inutilia verba hæc dicat: Hanc perdidit forma; huic pulchritudo cauſſa fuit interitus: peruerſa voluntas malorum omnium cauſſa eſt. *h* Iam olim minatur Deus: Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis pro eo quod vocaui, & non reſpõdiſtis; locutus ſum, & non audiſtis; & faciebatis malum in oculis meis; *& quæ nolui, elegiſtis.* *i* Hæc illa malorum Larua eſt voluntas propria *quæ nolui, elegeſtis.*

a *Bern. ſerm. 71. in Cant. fin.*
b *Serm. in verba: Ecce nos reliquimus omnia &c. & ſer. de Reſurr. Dom.*
c *Serm. quomodo voluntas noſtra diuina &c.*
d *Serm. de dupl. bapt.*
e *Caſſ. l. 5. inſtit. c. 28.*
f *Pelagius libell. 10. n. 62. & Paſch. n. 3. de im. pug. dæm. & n. 4.*
g *Tertull. l. de patientia c. 14.*
h *Chryſ in c. 7. Gen. hom. 24. poſt med. & hom. 32. circa med.*
i *Iſ. 65. v. 12.*

CAP.

CAPVT III.

Voluntas propria qua ratione ſubiungenda ſit diuinæ, in rebus aduerſis omnibus.

NEc vllius Angeli, nec hominis voluntas eſſe poteſt bona, niſi conſentiat cum diuina: quanto autem magis illa cum hac conſenſerit, tanto melior & perfectior erit; quominus, hoc miſerior & peior. Vnica Dei Voluntas Amuſſis eſt & regula, omnium omnino voluntatum cælo terraque, nec vlla vnquam voluntas dici poterit recta, niſi ad hanc regulam directa ſit.

§. I.

CVm Ieſſæus pſaltes frequentiſſime commendet RECTOS CORDE, *a* Auguſtinus diſertiſſime & ad rem noſtram appoſitiſſime hanc CORDIS RECTITVDINEM exponens: Videtis, inquit, quanti diſputant contra Deum, quam multis diſpliceant opera eius. Cum enim facere voluerit contra voluntatem hominum, quia Dominus eſt, & nouit quid faciat, nec tam attendit noſtram voluntatem quam vtilitatem: illi qui malunt ſuam potius voluntatem impleri quam Dei, volunt ad ſuam voluntatem flectere Deum, non ſuam corrigere ad Deum. *Rectos decet laudatio.* Qui ſunt recti? Qui dirigunt cor ſecundum voluntatem Dei: & ſi eos perturbat humana fragilitas, diuina conſolatur æquitas. Quamuis autem corde mortali priuatim aliquid velint; quod ſuæ interim cauſſæ vel negotio, vel præſenti neceſſitati conueniat, vbi intellexerint & cognouerint, aliud Deum velle, præponunt voluntatem melioris voluntati ſuæ, & voluntatẽ omnipotentis voluntati infirmi, & voluntatem Dei voluntati hominis. Quantum enim Deus diſtat ab homine tantum Dei Voluntas à voluntate hominis. Aliquid proprium velle, difficile eſt vt non tibi contingat: ſed ſtatim cogita, qui ſit ſupra te: illum ſupra, te infra illum: illum creatorem, te creaturam, illum Dominum, te ſeruum: illum omnipotentem, te infirmum & corrigens te ſubiungenſque voluntati eius ac dicens: Verum non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater. Quomodo diſiunctus es à Deo, qui iam hoc vis quod Deus? Eris ergo rectus, & te decet laudatio, quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene eſt, blaſphemas quando tibi male eſt &c. Et eris inſulſus puer in domo patris, amans patrem ſi tibi blanditur, & odio habens quando te flagellat: quaſi non & blandiens & flagellans hæreditatem paret. Vide autem quemadmodũ deceat rectos Laudatio: Audi vocem recti laudantis ex alio pſalmo; Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Omni tempore & ſemper, ſiue in proſperis ſiue in aduerſis Nam ſi in proſperis & non in aduerſis, quomodo omni tempore? Quomodo ſemper? Et audiuimus multas multorum tales voces, quãdo illis prouenit aliqua felicitas exultant, gaudent, cantant Deo, laudant Deum: non ſunt improbandi. Sed iſti qui iam Deum laudare ex proſperitatis parte cœperunt, docendi ſunt patrem agnoſcere & flagellantem, nec murmurare aduerſus corrigentis manum, ne ſẽper praui remanẽtes exhæredari mereantur. *Rectos decet laudatio.* Quod eſt, recti? Vt nihil illis diſpliceat quod fecerit Deus, poſſint & in aduerſis Deũ laudare & dicere: Dominus dedit, Dominus abſtulit; ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Tales rectos decet laudatio, non primo laudaturos, poſtea vituperaturos. Diſcite gratias agere Deo, & in proſperitatibus & in tribulationibus: Diſcite habere in corde, quod habet omnis homo in lingua, *quod vult Deus.* Ipſa lingua popularis, plerumque eſt doctrina ſalutaris. Quis non quotidie dicit? *Quod vult Deus hoc agat.* b

a *In pſal. 32. & 35. & 100. de quo priori capite.*
b *Aug. in pſ. 32. poſt med.*

§. II.

HÆc Auguſti luculenta diſſertatio, mirificè cum dilucidat, tum confirmat hanc omnem de diuina Voluntate doctrinam, quæ vel ideo commendatiſſima ſit omnibus, quod eã ſanctiſſimi ac eruditiſſimi viri cupiuerint à nemine nonquam optime capi, præſertim cum in hoc omnis Chriſtianę vitę verſetur cardo. Sed hic nondum abire placet ab Auguſtino, illuminatiſſimo ſcriptore,

cuius verba prorſus digniſſima ſunt quæ ad teſtimonium citentur fideli calamo. Hic idem Hipponẽſis ſanctiſſimus preſul, qua ratione in aduerſis etiam à diuina voluntate nec latum quidem vnguem ſit recedendum, in hæc omnino verba conſignat: Quod ſæpe diximus, illi ſunt RECTI CORDES, qui ſequuntur in hac vita Voluntatem Dei: Voluntas Dei eſt aliquando vt ſanus ſis: aliquando vt ægrotes. Si, quando ſanus es, dulcis eſt Voluntas Dei, & quando ægrotas, amara eſt Voluntas Dei: non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad Voluntatem Dei, ſed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta eſt, ſed tu es curuus, Voluntas tua corrigenda eſt ad illam, non illa curuanda eſt ad tuam: & rectum habebis cor. Bene eſt in hoc ſæculo? benedicatur Deus qui conſolatur: laboratur in hoc ſæculo? benedicatur Deus qui emendat & probat: & eris recto corde dicens, Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. *a* Et hoc non tantum Auguſtinus Hipponis Epiſcopus, ſed etiam Dauid Iſraelis Rex qua verbis qua exemplis inſigniſsime docuit. Cum enim Abſalonem filium rebellem fugeret, & ſacerdotes Arcam fœderis eidem fugæ velut præſidium aſſumpſiſſent, Rex Arcam referri præcipiens: Si inuenero, inquit, gratiam in oculis Domini, reducet me, & oſtendet mihi eam, & tabernaculum ſuum. Si autem dixerit mihi, Non places: preſto ſum, faciat mihi quod bonum eſt coram ſe. *b* En quam rex iſte potentiſsimus, in miſerabili fuga, in extremis anguſtijs, ſibi tamen præſens fuerit, & compos ſui; quam ad Dei Voluntatem attentis oculis reſpexerit: Redibimus, inquit, ſi Deo placuerit: ſin aliter illi viſum fuerit, *Quod vult Deus hoc agat.*

O Chriſtiani, ſi hoc intelligentia & ratione, prout par eſt, comprehendere tam vellemus, quàm facile poſſemus, vix amplius vlla difficultas foret in tolerandis aduerſis, nec nos vllũ tã grande malum premeret, quin aliud tranquille & perlibẽter ſuſtineremus. Chriſtus ante mortem in Oliuario horto ea de Patris & ſua voluntate locutus eſt, quæ argumẽto ſint, ad calamitates quaſcunque perferẽdas, nihil eſſe quod magis animet, quàm vnionem humanę voluntatis cum diuina. Et quam hoc in Chriſto ipſo luculentum? ante preces pauidus, triſtis, pallidus, tremit ac horret futuræ mortis imaginem: poſt preces, poſt tantam paternæ voluntati delatam reuerentiam, velut reſumptis viribus: Surgite, inquit, eamus, occurſu voluntario ſalutaturi hoſtes, & initium facturi cruentæ tragœdiæ. De hoc etiam præclare Auguſtinus: Vnde, inquit, gerens hominem Chriſtus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere, & præſtans nobis viuere, oſtendit hominis quandam priuatam voluntatem, in qua ſuam figurauit & noſtram, quia caput noſtrum eſt, & ad eum ſicut noſtis, tanquam membra vtique pertinemus: *Pater*, inquit, *ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte.* Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tanquam priuatum volens. Sed quia, recto corde voluit eſſe hominem, vt quicquid in illo aliquantum curuum eſſet, ad illum dirigeret qui ſemper eſt rectus: *Verum non quod ego volo*, ait, *ſed quod tu Pater &c.* Hic oſtendit quandam hominis propriam voluntatem, oſtendit & correxit te. Ecce vide, inquit, te in me, quia potes aliquid proprium velle; vt aliud Deus velit. *c*

a *Aug. in pſ. 35. propius finem.*
b *2. Reg. c. 15. v. 25. & 26.*
c *Auguſt. in Pſal. 32. conc. 1. de 1. parte eius Pſalmi.*

§. III.

CAtharina Senenſis de ſeipſa: Docuit me Chriſtus, inquit, vt mihi intra meipſam ſecretũ conclaue ſtruerem. Et quodnam conclaue iſtud? Humanæ voluntatis cum diuina Vnio. Domicilium iſtud primo ingreſſu videtur anguſtũ, ſed qui voluerit illi aſſueſcere demũ cõperiet id cælo eſſe amplius, & caſtris omnibus vel minutiſſimis ſecurius, huc rebus turbidis irruere vetitum? foris ſtabulãtur, hoc enim tutiſſimũ aſylum ab omni calamitate: nec ſuperi, nec inferi nocere illi queunt, qui voluntatem ſuam in omnibus cum diuina congruentem retinet: huic vnica lex eſt, *Quod vult Deus hoc agat.* Eleganter Auguſtinus Venit dolor meus, inquit, veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet, & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamẽto lucebit: patiatur tamẽ fornacem, vt purgatum à

tum à ſordibus veniat ad lucem. Fornax iſta, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, à ſordibus illud exuitur. Fornax Mundus, palea iniqui, aurum iuſti ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex, facio, vbi me ponit aurifex, tolero. Iubeor ego tolerare, nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quaſi conſumendum me; illa in cinerem vertitur, ego ſordibus careo. Quare? Quia Deo ſubijcietur anima mea. *a*

En, vera ſubiectio humanæ voluntatis erga diuinam, omnis boni origo eſt. Rectiſſimè dixit pius ille ſcriptor: Non eſt ſacrificium maius aut Deo gratius, quàm in omni tribulatione ſeſe conformem facere diuinæ Voluntatis beneplacito. *b*

Magnus ille Abrahamus hac in re ſummè laudandus. Nam vt Orbi teſtatum fieret Abrahamum omnia ex præſcripto diuinę Voluntatis facere, Deus Voluntatem ſuam aliquoties quaſi mutans, alijs atque alijs & in ſpeciem contrarijs ac plane rigidis imperijs hominem fatigauit. At vero Abrahamus ad omnem diuini arbitrij nutum obſequentiſſimus ſemper, hoc omni conatu ac ſtudio, hoc omnibus viribus egit vt ſe totum ſuaque omnia vni atque vnicę Dei Voluntati quàm liberaliſſimè impenderet. Notant Hebræi Abrahamum decies rigidè tentatum, an id perpetuo vellet quod voluit Deus, Numeremus experimenta.

I. Iubetur ſolum vertere, & patriam ac cognatos, exilio mutare.

II. Ab annonæ difficultate iterum expellitur peregrinator in Ægyptum.

III. In Ægypto apud Pharaonem regem, periculum vitæ, vxor pudicitię ſubit & à marito abſtrahitur.

IV. Ob continuas famulorum rixas à chariſſimo Lotho, quem vt filium habuit, diuellitur.

V. Vt Lothum bello captum in libertatem aſſerat, contra quatuor reges domeſticum vernarum exercitum educit.

VI. Agarem fidam famulam, & iam vxorem, impulſu Saræ domo cogitur exigere.

VII. Iam ſeni & grandæuo Circumciſio imperatur.

VIII. Abimelechus rex Geraræ rurſum ei vxorem adimit.

IX. Agarem cum filio Iſmaele rurſum ædibus pellere iubetur.

X. Filium, vnigenam amantiſſimum Iſaacum, miraculo notum, in ſummam poſteritatis ſpem educatũ, ſua manu trucidare imperatur. En aceruum calamitatis! præter tot alia non minus acerba, ſed minus nota. Abraham tamen permanſit Abraham, hoc eſt, ſibi ſimilis & conſtantiſſimus diuinæ voluntatis cultor. Hic vir, hic eſt qui optime intellexit diuinam Voluntatem omnium miſeriarum ſuarum maximum eſſe leuamentum.

Hic obſeruandum, montem Moria in quo Iſaacus victima Deo cadere debuiſſet, in prouerbiũ abijſſe: *Vnde vſque hodie dicitur; in monte Dominus videbit. c* Hic mons, *Dominus videbit*, afflictis omnibus conſcendendus: Statuant ſecum omnes ærumnoſi, & quibuſcũque male eſt, Deum hæc omnia, quæ ipſis eueniunt, præuidiſſe ab ęterno, & vna decreuiſſe, vt ſic fierent in tempore quæ fiunt: atque hanc eandem Numinis prouidentiam ſibi ſuiſque rebus omnibus adfuturam.

a *Aug. in Pſ. 61. medio ferè.*
b *Ludo. Gran. l. 1. par. 2. c. 22. Ducis peccator.*
c *Gen. c. 22. v. 14.*

§ IV.

Clades autem & calamitates vniuerſas à Deo immitti, hoc nobis exemplum monſtret. Quemadmodum Deus illi prouinciæ bellum, huic peſtem; ita illi homini podagram, huic nephritidem, iſti febrim immittit: hoc vero bellum, & illa peſtis, & hæc podagra, aut nephritis, aut febris iſta, ſunt à Deo diuinaque Voluntate immiſſa. Certiſſima eſt iſta, & infallibilis notitia. At quomodo ſeſe prouincia illa, & iſta, aduerſus bellum & peſtilitatem, & qui homines iſti aduerſus morbos ſe gerant; An poſſunt nolle, quod vult Deus non poſſunt. An ergo nullus defenſioni locus eſt, ſi tamen illam admittat Deus. Ecqua ratione ſe geſſit Abraham in monte Moria ſacrificaturus Iſaacum? Circumſpexit, & vidit hærentem in vepribus hircum, hic ſuccedanea ſubditus eſt hoſtia Iſaaco: Ita prorſus regnum bello afflictũ, prouincia peſtilentia infecta,

fecta, homo podagra vexatus circumſpiciat quid liciti remedij ſit, eoque vtatur auertendo bello, tollendæ peſti, mitigandæ podagræ. Si hoc idem velit Deus, & illud auerti, & iſtam tolli, & hanc mitigari, ſubmittet hircum, ſuppeditabit remedium ad illa omnia aut lenienda, aut in integrum reſtituenda: ſi nihil ſit remedij, aut ſucceſſum non habeat, clariſſimum eſt velle Deum, vt ſacrificetur Iſaacus, vt regnum illud bellis atteratur, prouincia illa exhauriatur peſte, hic homo podagra torqueatur. Eadem prorſus eſt ratio & paupertatis, & ignominię omniumque aliarum calamitatum & miſeriarum. Ergo, vbi Deus ſubſidium monſtrat, liberatur Iſaac; ſin, mactandus eſt. Ergo in his omnibus æqualiſſimè ſemper voluntas humana ſe ſubdat diuinę. Hoc eſt armis aureis pugnare in omnem Caſum & Fortunam, Deum cogitare, Deo ſubijci, & in omni euentu, mentem hanc flectere ad magnam illam Mundi mentem.

Sanctus Remigius Rhemenſis præſul, præuidit maximam annonę charitatem in proximum annum; eam ob rem magnam frumenti copiam collegit alendæ plebi. At ex his ipſis, quorum bono id facere inſtituit vir ſanctus, homines potulenti & proiectæ audaciæ fuerunt; qui inter pocula dicerent. Quid ſenex noſter iubilæus (erat iam vltra quinquaginta annos ſacerdos) ecquid in animo habet, an nouam vrbem condere, quid ſibi volunt tot acerui tritici? Annonã videtur velle comprimere. Venite, fingamus fabricam aliquam ad hunc ſenem, ſtruamus ſycophantiam. Facile erat maleuolis & iam ante currentibus calcar addere. Itaque ædibus cum impetu prouolant inſani, & mox ad frumenti metas hic ardentem tædam ſubijciens vnus? Videamus, inquit, quàm auide famelicus Vulcanus Cererem ſit deuoraturus. Audaciſſimum hoc facinus mox celeri nuntio ad Remigium Antiſtitem defertur: ille continuò equum aſcendit, & omni feſtinatione properat ad incenſos tritici manipulos. At vbi aduenit, iam flammę per omne frumentum præcipitarant, nulla vi amplius ſopiendæ. Quid hic faceret afflictiſſimus Pręſul? num ſe mærore conficeret, & aut inſanè lamentaretur, aut diras omnes deprecaretur in auctores? Hoc fecit; equo deſcendit, & quia hiems erat, incendium qua proximè licuit, tanquam ſe calefacturus acceſſit, dixitque: Sẽper bonus eſt focus, præſertim ſeni. En integerrimi viri animum diuinæ Voluntati deditiſſimũ, eaque de cauſſa in omni ſorte tranquilliſſimum: voluiſſet quidẽ, quantum in ipſo, ortum incendium reprimere, ſed quia nec ratio nec modus erat coercendæ iam graſſantis flammæ, totum hoc diuinæ Voluntati permiſit, & illud Iobi ſerena fronte repetijt: Dominus dedit, Dominus abſtulit; ſit nomen Domini benedictum.

Ita prorſus, ita in alijs omnibus agendum: cùm malum imminens quodcunque vel etiam præſens legitimis remedijs inhibere nõ poſſumus, dicamus toto animo: FIAT VOLVNTAS DEI: ſacrificetur Iſaac, ſi non ſubmittatur hircus; immoletur filius, ſi ſic imperet Deus. Pereat domus, pereant bona, omnia pereant, modò fiat Voluntas Dei.

§. V.

CItharædus tamdiu trahit, intendit, aut remittit fides citharæ, dum aſſonent: ita qui totum ſe dedere cupit in arbitratum Dei, tamdiu neceſſe eſt voluntatem ſuam exerceat, ſubigat, aſtringat, dum obſequatur; doceat etiam quàm ipſi expediat ad omnem beatitudinem, ſi ad diuinam Voluntatem in omnibus ſeſe conformet, vti beatiſſimus Dauid: Nonne Deo, inquit, ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meũ. *a* Dicti huius litteratura Hebræa hæc eſt: Attamen ad Deum ſilebit anima mea, quia ab ipſo ſalus mea. Aptiſſimè noſtro inſtituto, hac enim mente fuit rex Dauid: Quicquid mihi demum eueniat, feliciter an ſecus, diuinę tamen Voluntati non contradico; Dei ſancita non turbo, etſi omnia teterrimè cadant, ego non obmurmuro, ad omnem Dei permiſſionem ſileo, diuina diſpoſitione ſemper contentiſſimus: aſpera omnia leniri poſſunt placide ferendo.

Quiſquis ſapientiſſimum hunc regem imitatus fuerit (quod cuiuis facillimum, modo velit) hic ſane aduerſa omnia & quaſcunque calamitates trãquillo & imperturbato animo ſuſtinebit; nunquam ei vel vocula excidet; qua crebras nimium, aut nimium graues ęrumnas queratur: Voluntas diuina omnium illi ærumnarum alleuamentum erit: nec vnquam

quam

quam eſſe poterit tam coopertus miſerijs, quin cum religioſiſſimo illo viro exclamet: Pater ſancte, tu ſic ordinaſti, & ſic voluiſti: & hoc factum eſt, quod ipſe præcepiſti. Sine conſilio & prouidentia tua, & ſine cauſſa nihil fit in terra. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis ſum ego, ſub virga correctionis tuæ me inclino: percute dorſum meum, & collum meum, vt incuruem AD VOLVNTATEM TVAM tortuoſitatem meam, vt ambulem ad omnem nutum tuum, atque ſuper omnia Voluntatem beneplaciti tui ſemper inquiram. *b*

Qui hanc inſtitutionem non capiunt, perpetuo erunt miſeri, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes, *c* Qui vero ſtudium omne in Dei Voluntate cognoſcenda, & ſequenda poſuerint, non patienter tantum ſed hilariter & cum gratiarum actione aduerſa omnia tolerabunt. Optimè dixit inſignis ille concionator: *d* Omnem diem amiſſum credite, quo Dei amore propriam non fregiſtis voluntatem.

a *Pſ.61.v.2.*
b *Thomas de Kemp.l.3.c.50.*
c *2.Tim.cap 3.v.7.*
d *Ioan Taulerus epiſt.8.mihi pag.85.vixit anno* 1350.

CAPVT IV.

Exemplum illuſtriſſimum, hominis recuſantis diuinæ Voluntati ſuam ſubiungere

VAtes Hebræus Ionas, nobile fuit paradigma hominis, qui multa tergiuerſatione cunctatur in ditionem diuinæ Voluntatis concedere, eaque de cauſſa tamdiu tamque variè affligitur, dum ſuam voluntatem omnem ſubijciat diuinæ.

§. I.

AVdiamus quid Voluntas diuina præceperat Ionæ: *Surge, & vade in Niniuen.* a Hæc prima pars præcepti. Altera: *Et prædica in ea.* Surrexit quidē Ionas, & loco ſe mouit, ſed Niniuen non iuit. *Surrexit Ionas vt fugeret in Tharſis à facie Domini. b* Duplex hic inobedientia: in ciuitate, qua iubebatur, non tantum non concionari, ſed nec in eam ingredi. Sed mox adfuit vltor à tergo Deus: & ventis, & mari, & omnibus cæli iniurijs pugnauit in obſtinatam Ionæ voluntatem. *Dominus autem miſit ventum magnum in mare: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.* Nec dum tamen animaduertit fugitiuus iſte, in ſe has procellas ruere: *& Ionas deſcēdit ad interiora nauis, & dormiebat ſopore graui.* Nihil peius, nihil periculoſius mala ſecuritate, iāque magis ac magis inhorruit iratum mare, & nubes vndique adductæ obruerunt tenebris diem. Diſcurrebant nautæ ad officia trepidantes, vela tēpeſtati ſubducebant, & quicquid nauigio videbatur oneroſum, iactabant in mare. Sed tempeſtate mandata fatorum peragente, conſilium initum eſt explorandæ ſortis, *Et cecidit ſors ſuper Ionam.* Hic varia interrogatus Ionas, reſpondit *Hebræus ego ſum, & Dominū Deū cæli ego timeo.* Itane vero, mi Iona, Deum times? at cur Dei Voluntati non pares: Plures ita loquuntur: Deum, aiunt, timemus; at interim Dei Voluntem negligunt. Hoc, ô boni, Deum timere non eſt, Volūtati eius obſtrepere. Nec mare his Ionę vocibus tranquillari ſe ſinebat, iamque magis exæſtuans feruebat, & ingentes aquarum montes voluebat. Ita demum è naui Ionas in pelagus excutitur. Prius autem ipſemet culpam faſſus: *Scio enim ego* inquit, *quoniam propter me tēpeſtas hæc grandis venit ſuper nos.* Ita te veritas amet, mi Iona, quam hoc candide & vere dixiſti! Omnem hanc cæli intemperiem, hunc ventorū conflictum, has pelagi furentis inſolentias propria voluntas tua concitauit, vnica omnium illorum cauſſa: Niniuen ire iuſſus es, non Tharſis. Sed expectat te præceptor matinus qui doceat idem *Velle* aut *Nolle* cū Deo. *Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare. Et præparauit Dominus piſcem grādem, vt deglutiret Ionam.* c Hæc præmia ſūt proprię volūtatis, ſic docēdi ſumus, molle iugū diuinę Volūtatis accipere. Audi quam ſapere didicerit ictus piſcator, & quam facilē ſe prębuerit diuinis nutibus? iam viuo ceti carcere concluſus Ionas, tam pænè ad inferos demerſus, iam inter mortuos & viuos ambiguus hærens: *Cum anguſtiaretur*, inquit, *in me anima mea, Domini recordatus ſum.* Tandem tandem reſi-

piſcimus, & incipimus VELLE, quod diu male noluimus. Iam ergo, Iona, vis ire Niniuen? Volo ire. Niniuitis concionari? concionabor. Num etiam quæ in hoc belluæ cauo vouiſti, vis reddere? Reddã. *Et dixit Dominus piſci, & euomuit Ionam in aridam.* Priora igitur iuſſa diuinæ Voluntatis redeunt: *Surge, & vade in Niniuem ciuitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te. Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuen. iuxta verbum Domini.* d Iam Ionas propriam voluntatem excuſſit, iam idem omnino vult quod Deus, iam manibus pedibuſque feſtinat, quo pridem iuſſus eſt proficiſci, iam clamat & hortatur ad pœnitentiam, iam obtemperat, & morigeratur diuinis iuſſibus. Vtinam conſtanter id faciat, & ad propriam non recurrat voluntatem.

a *Ion. c. 1. v. 2. & ſeqq.*
b *Ion c. 1. v. 2. & ſeqq.*
c *Ionæ c. 2. v. 1.*
d *Ionæ c. 3. v. 2. & 3.*

§. II.

SEd heu mobilitatem & inconſtantiam voluntatis humanæ! quæ modo Dei fuit, iterum incipit eſſe ſua. *Et afflictus eſt Ionas afflictione magna, & iratus eſt. a* Indicia hæc ſunt peſſima propriæ voluntatis, iam iterum luctantis cum diuina. Qui ſuam voluntatem ad diuinam accommodat, nunquam tantoperè turbatur, nec vnquam ærumnis ſic deformatur, vt in iram prorumpat, & indignetur Deo. Quid, obſecro, mi Iona, quid eſt quod voluntatem tuam diuinæ iam coniunctiſſimã, denuo in hanc diſcordiam agit? Noui diſſidij cauſſam audite: *Nũquid non hoc eſt*, inquit, *verbũ meũ, cũ adhuc eſſem in terra mea? &c. ſcio enim quia tu Deus clemẽs, & miſericors es, patiens & multæ miſerationis & ignoſcens ſuper malitia.* Hæc illa in Deo & Iona voluntatum diſſenſio eſt. Voluit Deus parcere Niniuitis; Voluiſſet Ionas puniri Niniuitas, & hoc ait præſagiſſe ſibi ſuum animum, ſe fruſtra minas ſparſurum, non ſucceſſura minis ſupplicia, Deum cito nimis placãdum. Nihil ergo amplius videtur ſupereſſe, quàm Deum rogare. *Domine, tolle quæſo animam meam à me, quia melior eſt mihi mors quam vita.* Melior tibi eſt, Iona, ſed forſan Deo non gratior, id autem propria voluntas non curat? hoc ſolum attendit quid ſibi gratum & volupe ſit: Deo id placeat, an non, iuxta habet. *Et egreſſus eſt Ionas de ciuitate, & ſedit contra Orientem ciuitatis: & fecit ſibimet vmbraculum ibi, & ſedebat ſubter illud in vmbra, vt videret quid accideret ciuitati.* Necdum quieſcit propria voluntas; vrbem deſerit, vt commodius ſpectet excidium vrbis. Cur autem egreditur Ionas, cur ciuiũ animos nõ hortari pergit, ad conſtantem pœnitentiam? quid opus eſt è textili hedera nouum ſibi domicilium ſtruere? mille domus vrbicę recepiſſent nõ ingratum Pœnitentiæ præconem. Sed aliter placuit propriæ voluntati, cui quandoque non tantum ampliſſimæ vrbes, ſed terrarum Orbis nimis anguſtus eſt. Putauit Ionas ad ſuum ex vrbe egreſſum mox igneas cælo ſuituras pluuias, mox vrbem funditus euertendam. Ita enim Deus prophetam iuſſerat minari: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Hanc ob cauſſam in tuto Ionas ſe collocat, hic conſidet vt videat, an Deus nullam ſuis ſit additurus vim minis? an omnem iniuriam tam facilè oblitteraturus, & parſurus ſceleratiſſimæ ciuitati? Spectaculum è cælo diu expectabat: ſed cum cælum omnę ferias agere, cum nulli volare ignes, nec vlla erumpere ſaxa, cum Vindicta omnis dormire videretur; cum hederacea etiam voluptas exareſcere, cum ſol deſuper caput ferire, cum æſtus ingens grauiter vexare inciperet, hic demum Ionas tantam Dei patientiam impatientiſſimè ferens, & ſerio excandeſcens, *petiuit anima ſuæ vt moreretur. & dixit. Melius eſt mihi mori quam viuere* Cumque ſuper hac ſua excandeſcentia interrogaretur, nũ eam cenſeret ęquam? reſpondit audacter: *Bene iraſcor ego, vſque ad mortem.* Videte, obſecro, tam impotentis iræ cauſſam. Ideo Ionas tam multum fellis effundit, ideo pæne in languorem incidit prę triſtitia, *Quia non factum eſt ei ſicut cogitabat. b* O Iona, quàm credula eſt propria voluntas, maximè ſibi ſuiſque perſuaſionibus! Eccur tam indignè fers miſerationem & patientiam diuinam? an neſcis, Dei proprium eſſe, miſereri & parcere? nunquid Deo induere vis impatientiam humanam? vt quam primum læſus, mox feriat, iniurijs affectus mox ſua fulmina mittat? Hoc huma-

humanam ſapit indolem, non diuinam: nos tales ſumus: vix tacti, pugnis & calcibus tangentem petimus; vix læſi, feruidiſſimis ictibus ferimus, ad rem nullã profecto promptiores quam ad vindictam: hic currimus hic volamus cum vlciſcendum eſt. Non talis eſt Deus, Miſerator & miſericors Dominus: patiens & multum miſericors: Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius *c* Nec vult Deus perire animã, ſed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt. *d* Quid autem, mi Iona, tantoperè luges hederaceum palatium tuum à verme deſtructum? neque tu vermem rodere, nec hederam creſcere docuiſti. Hanc tibi Dominus dedit; hanc & abſtulit Dominus, cur Domino indignaris? Quod ſi tanti doloris cauſſa eſt, vmbraculi hederacei demolitio, & vrbis quæ regnum æquet, euerſio non ſit dolori? Iã ergo, mi optime Iona, voluntatem tuam ad diuinam omni ex parte conforma. Hedera perijt? velis periiſſe: Niniue ſeruata eſt? ſeruatam & tu velis. Nec eſt quod quidquam vltra doleas niſi ob propriam voluntatem non protinus diuinæ ſubiectam.

a *Ionæ ca.4.v.1.*
b *1.Mach c.6. v.* 8.
c *Pſ.144.v.*8 *&* 9.
d 2.*Reg.c.14.v.14.*

§. III.

VIdete, Chriſtiani, quid ſit ſui iudicij ſuęque voluntatis eſſe, & in quantos errores hæc vna res ſanctiſſimos etiam viros pertrahat. Nihil agimus, quamdiu voluntatem propriam nõ penitus expugnamus. Hac ſtante, & aduerſante diuinæ, nec dona Deo vlla, nec vota, nec preces, nec ſacrificia grata ſunt. Gratum Deo ieiunium eſt, grata eleemoſyna, gratum orandi ſtudium, ſedillud ſolum quod diuinæ Voluntati accommodatum. Nouit quidem & propria voluntas ſtipem ſpargere, ieiunia inſtituere, precationes inire, ſed hæc omnia nimis quàm exoſa ſunt Deo, ſi diuinæ Voluntati conformia non ſint. Ideo Deus (miriſſimum dictu) & ieiunia, & ſacrificia ceteroqui gratiſſima prohibens: Nolite, inquit, ieiunare ſicut vſque ad hanc diem. *a* Quid ergo vitij habuit ieiunium iſtud Hebręę plebis? Propriam voluntatem nimium olebat: Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra: Ieiunium amo, ſed propriam voluntatem odi, quæ corrumpit ieiunium. Si quis homini cæpas auerſanti, ferculum cetera pretioſiſſimum proponat, cæpis tamen infectum, nihil inibit gratiæ, nec laſſum ſtomachũ peruellet; nauſeam mouebit, non appetentiam ciborum: Ita ieiunium velut generoſi ſaporis edulium eſt, ab Angelo etiam laudatum. (Bona eſt oratio cum ieiunio *b*) at ſi huic edulio cæpe & allium proprię voluntatis miſceantur, apage hoc faſtidium à cæleſti menſa. Chryſoſtomus: Qui peccat & ieiunat, inquit, non ad gloriam Dei ieiunat, nec ſe humiliat, ſed ſuæ ſubſtantiæ parcit. *c* Omnia fœdat & perdit Voluntas propria.

Et hæc illa deiectorum ad inferos extrema miſeria eſt, tanta eos furere contumacia voluntatis, vt hæc in omnem æternitatem, diuinæ Voluntati nunquam ſit conſenſura: Nunquam volent damnati quod Deus, nec velle poterunt. Clarè Auguſtinus: Voluntas enim eorum, inquit, talis erit, vt habeant in ſe ſemper malignitatis ſuæ ſupplicium, nunquam tamen percipere poſſint bonitatis affectum, quia ſicut illi, qui cum Chriſto regnabunt, nullas in ſe malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi qui erunt in ſupplicio ignis æterni, cum diabolo & angelis eius deputati, ſicut nullam habebunt vlterius requiem, ſic & nullatenus bonam poterunt habere voluntatem. *d* Ah, quid vſpiam eſſe poteſt formidabilius gehenna, ſi in illa vel vnicum hoc ſupplicium ſit, à ſanctiſſima Dei Voluntate in omnem æternitatem eſſe auerſiſſimum, nec cum ea vnquam conciliari poſſe? Ergo, mi Deus, vt deſeram ego voluntatem meam, doce me facere voluntatem tuam. *e*

a *Iſ. c.58.v.3.& v.4.*
b *Iob. c.12. v.* 8.
c *Chryſoſt.in Matth.*
d *Auguſt.l.de fide ad Petr.*
e *Pſ.142.v.* 10.

CAPVT V.

Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment.

INter grauiſſima quæ Dominus Hieroſolymorum vrbi exprobrat, illud eſt: Hie-

ruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui cōgregare filios tuos, quemadmodū gallina congregat pullos ſuos ſub alas, Et Nolvisti. *a* Propriæ voluntatis obſtinatio. ſcelerum omnium origo. Ego Volvi, inquit Deus, tu Nolvisti.

Abbas Paſtor dicere ſolebat: Ferreus murus eſt propria voluntas, à Deo nos ſeiungēs & ſeparans; Et Nolvisti; hinc illæ lachrymę. *b* Nec aliter Auguſtinus: Suſpirabam, inquit, ligatus non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. *c* Voluntatem autem propriam mirè roborant hæc tria.

a *Matth. c. 23. v. 37.*
b *Doroth. ſerm 5.*
c *Aug l. 8. confeſſ. c. 5.*

§. I.

Primum, *Conſuetudo praua.* Auguſtinus hoc explicans: Quippe, ait, ex voluntate peruerſa, facta eſt libido & dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis (vnde catenā appellaui) tenebat me obſtrictum dura ſeruitus. Voluntas autem noua quæ mihi eſſe cæperat, vt te gratis colerem, fruique te vellem, Deus, nondum erat idonea ad ſuperandam priorem vetuſtate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia noua, illa carnalis, iſta ſpiritualis confligebant inter ſe, atque diſcordando diſſipabant animam meam; pluſque in me valebat deterius inolitum, quam melius inſolitum. *a*

Ita cum vitia abeunt in mores, non relinquitur amplius remedijs locus. Nam hic omnium vitiorum genius eſt, vt niſi quantocyus domo eijciantur, difficulter & raro, cum irroborarint, expelli poſſint. Verè Gregorius: Cum culpa, inquit, in vſum venerit, etiam animus, etiamſi cupiat, debilius reſiſtit: quia quot vicibus prauæ frequentationis adſtringitur, quaſi tot vinculis ad mentem ligatur. *b* Facile eſt teneros adhuc annos componere; inueteratos difficile. Væ ollæ cuius rubigo in ea eſt & rubigo eius non exiuit ab ea. *c* Nimirum aſperā & inſuauem virtutum viam facit vitiorum conſuetudo. *d* Veriſſimè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, tam firmum eſt in rebus humanis quàm veteris cōnſuetudinis tyrannis. *e* Ideo Auguſtinus admonens: Peccator, inquit, de proximo reuiuiſcat, non eat in profundum ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis molem. *f*

Plato iuuenem alea ludentem acerbius reprehenderat. Iuuenis huic monitori aſper. Quàm parua, inquit, redarguis? Mox Plato: At non eſt paruum quid, ait, conſuetudo. Certè Cretenſes cum acerbiſſima execratione aduerſus eos, quos vehementer oderunt, vti volunt, vt mala conſuetudine delectentur, optant, modeſtoque voti genere; efficaciſſimum vltionis euentum reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiſcere, & in eo perſeueranter morari, exitio ea dulcedo vicina eſt. *g*

a *Aug. l. eod. c. 5. & 11.*
b *Gregor. l. 4. mor. cap. 25. poſt med.*
c *Ezech. c. 24. v. 6.*
d *Hieronym epiſt. 14 ad Celant.*
e *Chryſoſt. hom. 7. in 1. ad Cor.*
f *Auguſt. ſerm. 14. de verb. Dom.*
g *Valer. Max. l. 7. c. 2. fine.*

§. II.

Alterum, quod propriam voluntatem adeo corroborat, eſt, *Longanimitatis defectus.* Hæc noſtra eſt in rebus plurimis præcipitātia, cū id quod valde volumus ad deſtinatum tempus non impetramus, mox in impatientiam agimur, & quandoque in rabiem. Tales ſumus; moræ impatientiſſimi. Quoties audias hominem longanimitatis expertē dicere: Iam volo, ſtatim volo; non expecto; nolo differri, ni breui hoc fiat, deſpondi animum. Ita rex Hebræus Saul non potuit vnam quæ reſtabat alteramue horulam expectare Samuelem. Ideo illi in os apertè obiectum quod ſtultè egiſſet. *a* Ita plerunque & nos cū Deo agimus, ſi non mox obtineamus quod impetratum volumus, cadimus animo, & in triſtitiam ac querelas ſoluimur. Noſtræ preces plerunque ſunt quales erant ſaltatricis puellæ; *Volo vt protinus des mihi.* *b* Ita ſæpe ſpem omnem & patientiam conſumimus vt, in impatientiā & deſperationem proruamus. Animæquiores eſtote filij, & proclamate ad Dominum. *c* Rex Ioachim triginta ſeptem annis attinebatur carcere; poſt tantā tempo-

temporis intercapedinem, ſibi & regno reſtitutus, docuit quàm loganimi patientia diuinum auxilium ſit expectandum. Magnæ virtutis eſt, id quod velis, non velle ſtatim fieri: Maximarum virium eſt longanimis patientia quæ aridiſſimum etiam baculum trienio rigatum, in frondes & flores poteſt educere. *a* Hinc illa Siracidis monita: Suſtine ſuſtentationes Dei; coniungere Deo, & ſuſtine. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe. Reſpicite filij, nationes hominum & ſcitote quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius. *e* At propria voluntas in contrarium ſemper nititur, & quod appetit, imperioſiſſime ſic exigit: Protinus da, continuo fiat, mox annue, confeſtim exhibe, ne mora ſit, cunctatione omni abiecta. Ideo monendi ſumus aſſiduè: Expecta fili, donec videamus, quem res exitum habeat. *f* Si moram fecerit expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit *g*

Chriſtum in cruce variè vrgebant hoſtes, ne vellet videre finem ſuorum cruciatuum: ſi filius Dei es, aiunt, deſcende de cruce. *h* Pulchrè his reſpondet Chryſoſtomus. Ideo de cruce nō deſcenderat, quia filius Dei erat. Expectabat Chriſti longanimitas, dum dicere liceret, CONSVMMATVM EST. Quod autem in capite cernimus factum, hoc & membris imitandum: Voluntas patris ad ſupremum vſque halitum exſequenda. Qua de re præclariſſimè Ludouicus Bloſius, quē ſic placet recitare, vt verbum è verbo exprimamus: Felix igitur ille eſt, inquit, qui anguſtijs & pœnis afflictus, non aliquid inquirit quo illas euadat, ſed ad finem & vltimum vſque punctum eas ſuſtinet; nolens de cruce deſcendere, niſi Deus illum ſoluat ac deponat. Felix planè qui ſe in abyſſum diuini beneplaciti ita demergit; & terribilibus occultiſque Dei iudicijs ita ſe reſignat, vt in huiuſmodi doloribus ac preſſuris, non tantum vna hebdomada aut vno menſe, ſed vſque ad extremi iudicij diem, vel etiam perenniter conſiſtere paratus ſit non recuſans ipſius quoque inferni tormenta (ſi Deus ita vellet) ſubire. Quæ quidem reſignatio omnem aliam reſignationem longe vincit. Vel mille mundos relinquere in huius reſignationis comparatione nihil eſt. *i*

Quàm vero hic propria voluntas obluctetur, ſic explicat; Irreſignatus quiſque, dum in hunc modum duris ſcopis à Domino atteritur omnia ſe perdidiſſe arbitratur, vnde & in grauem triſtitiam, horribilemque deſperationem prolapſus dicit; Iam de me actum eſt, perij. Cæterum qui ſolida tranquillitate intra ſe frui cupit, ad hoc eniti debet, vt reſignato liberoque animo, & Deo, & ſeipſo, & creaturis omnibus carere poſſit, veram pacem intus interim retinens. Vndecunque accidant preſſuræ de manu Domini ſuſcipiendæ ſunt, cuius permiſſu eueniunt. *k* Ergo, vt propriam domes voluntatem, eſto longaminis, & expecta Dominum, etiamſi moram fecerit, quia viniens veniet & non tardabit.

a 1. *Reg. c.* 13. *v.* 13.
b *Marc. c* 6. *v.* 25.
c *Baruc. c.* 4. *v* 21. *&* 27.
d *Vide in vitis PP. Roſuueid. lib.* 4. *mihi pag.* 542.
e *Eccli. c.* 2. *v.* 3. *& ſeqq.*
f *Ruth. c.* 3. *v.* 18.
g *Abac. c.* 2. *v.* 3.
h *Matt. c.* 27. *v.* 40.
i *Bloſ. in Appendice c.* 1. *medio.*
k *Bloſ. ibid.*

§. III.

TErtium denique quo propria voluntas ſupra modum inualeſcit, eſt, *Mutabilitas perpetua.* Parum eſt cum Luna circumagi, & aliam atque aliam formam induere; in dies, in horas mutamur; mane aliud, & aliud placet veſperi, hodie volumus, cras nolumus; nunquam ijdem nec ſimiles quidem nobis, adeo in diuerſum aberramus; quotidie conſilium permutamus & votum; vt nubes à quouis vento huc illuc impellimur. Et hoc voluntati propriæ ſolenniſſimum eſt, vt cum firmiſſimæ illi columnę Voluntati diuinę nolit alligari, ſeipſam rebus caducis ac vanis indulgeat, quibuſcum non poſſit non creberrimè mutari Hac tanta proprię voluntatis inſtabilitate, cupimus quidem quotidianis tædijs occurrere, verum hac ipſa ratione ſæpeno-

pe nobis tædium è tædio creamus, dum illud tam ſollicite ſtudemus vitare, ita Siſyphi ſaxum voluimus, & dolium Danaidum implemus, dum idem & volumus & nolumus, eadem ſæpe hora Voluntas noſtra, & quod inde pendet, omnis ſanctitas noſtra, non eſt turris inexpugnabilis in montis iugo, aut edita rupe collocata, ſed domus lutea, quæ ad omnem incurſum cedit & collabitur. Probus es; ſit ita hoc illud ue præclare incipis, hic aut illic rem optimè agis; neque hoc negẽ, ſed hoc quamdiu & quã conſtanter? Ah, quam facile ad omnem auræ ſibilum mutamur, & ſæpè turpiter deiicimur! vt folium arboris, à vento non magno rapimur, & ventilamus nos in omnem ventum, & imus in omnem viam. *a* Multiformes plane ſumus, & nobis ipſi diſpares, nec vnum agimus hominem, ſed plures. Quod in Sacris de Iobo ſcribitur, *Fuit vir vnus*; id ita Hieronymus interpretatur; Non per diuerſa mobilis, & inſtabilis ferebatur, ſed firmus atque incõcuſſus perſiſtens, erat vir vnus. Nos plerunque non vnum virum agimus, & ſepe nec quidem viri ſumus, tam debiles in virtutis actibus, quam inconſtantes. Hæc propriæ voluntatis illuſtria ſunt facinora. Sed de hoc humanę voluntatis Euripo explicatius alibi. *b*

Itaque libera voluntas nos facit noſtros, mala diaboli; bona Dei. Qui enim, inquit Bernardus, voluerunt eſſe ſui, vtique ſicut Dij ſcientes bonum & malum, facti ſunt non tantum iam ſui, ſed & diaboli. Sane diabolo nos noſtra mancipat voluntas, non ipſius poteſtas. Noſtra autem voluntas perfecta non erit, quouſque ſuo creatori perfecte ſubiecta ſit. Profecto expedit nobis magis omnino non eſſe, inquit, quam noſtros permanere. *c* Auguſtinus de Aquilis; Dicuntur pulli Aquilarum, inquit, ſic probari, patris ſcilicet vngue ſuſpendi, & radijs ſolis opponi, qui firme ſolem contemplatus fuerit, filius agnoſcitur, ſi acie palpitauerit, ab vngue dimittitur. Nos viles homũculi magis ſub arbitrio Dei ſumus, quã ſub patris vngue Aquilæ pullus; à Deo magis pendemus quam radius à ſole, calor ab igne plus Deo in nos poteſtatis eſt, quã in lutum figulo, & tamen hunc ſolẽ noſtrum, diuinam Voluntatem liberrimè auerſamur. Iubemur inimico ignoſcere? Nolumus. Effrenem libidinem coercere? æque nolumus: Impotentem iram domare? Nec hoc volumus. Illo aut iſto familiari vitio abſtinere? pigerrime volumus, hoc eſt modeſte nolumus. O pullos non Aquilarum, ſed noctuarum, qui non ſolem diuinæ Voluntatis, ſed tenebras proprię ſectantur. Hinc autem omne malum, & omnis pœna. Narrante Ludouico Bloſio, Chriſtus ſanctæ cuidam virgini familarem ſe præbens; Volo te noſſe, inquit, quod omnes pœne quibus homines in mundo affliguntur, in voluntate conſiſtunt; quia ſi voluntas eſſet ordinata, & concors cum voluntate mea, careret quodammodo pœna. Quamuis enim is qui hac ſancta ordinataque voluntate præditus eſt, ſentiat laborem ac dolorem, quicquid tamen amore mei ſponte patitur, quaſi ſine pœna portat. Libentiſſime enim illud ſuſtinet, conſiderans & ſciens meam eſſe voluntatem, atque permiſſionem, vt patiatur: Mens eius in quouis dolore corporali libera eſt, cum voluntas ipſius in omnibus ſit conformis, & vnita Voluntati meæ. Igitur ablata voluntate propria ſpiritus hominis tranquillus eſt, & pace gaudet. *d*

a *Eccli. c. 5. v. 74.*
b *In Thriſmegiſto l. 1. c. 8. de humanæ voluntatis inconſtantia.*
c *Bern de grat. & lib. arb.*
d *Bloſ. Mon. ſpirit. c. 10. fine.*

CAPVT VI.

Nihil voluntatis propriæ retinendum eſſe; tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quam in ipſa morte.

HIc Rhodus, hic ſaltus. In rebus ſubinde minutulis non ita difficulter voluntatem noſtram diuinæ attemperamus, at in ijs quæ momenti ſunt grauioris, in iactura opum, honoris, vitæ, hic tergiuerſationes, & excuſationes, hic moræ & tricę, hic multa refractariæ voluntatis contumacia, hic noſtrum nobis & Velle & Nolle ſtat contra Dei & Velle & Nolle. Sed quid miſeri luctamur fruſtra, ſtat Voluntas diuina, ſtabitque æternum velut immobilis rupes; non illam ad nos trahemus, ſed ad ſe nos illa. Rideamus, ſi is qui cimbam ad rupem alligauit, fu-

gauit, funem identidem trahat, & rupem ad ſe accedere cenſeat, cum ipſe ad illam propius ac propius accedat; Et non maior noſtra ſtultitia eſt, qui ad rupem illam diuinæ Voluntatis nexi, trahendo & reluctando volumus eam nobis obſequi, non nos ipſi?

§. I.

SVnt qui & ſe & alios diuinam legem doceant & hi quidem intelligentiam ſuam Deo conſecrant; at vbi eſt voluntas rerum omnium pretioſiſſima? Hanc ſibi ſeruant, partitione facta cum Deo haud æqua. Optime olim alteri alteris ſic precabantur: Benefaciat vobis Deus, &, Det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno & animo volenti. *a* Hi corde prorſus exiguo, & animo minime volente Deũ colũt, qui in re quapiam facili volũtate ſua cedunt, at vbi vel bonorũ alea iacitur, vel honoris punctũ, aut vitæ cardo vertitur, hic ius propriæ volũtatis tenaciſſimè retinent, hic ſui ſunt. O non Volones, quales olim ſponte ſua militiæ nomen dederunt pro dominis pugnaturos ſe polliciti: Ea de cauſſa in ciuitatem recepti, & liberi eſſe iuſſi ſunt. *b* Quod ſi contumaces illæ & diuinæ Volũtati tam refractarij vltro ſe dederent, ſuamque voluntatem ſponte ſubmitterent ſupremę illi, certe ius cæli obtinerent, futuri liberi in omnem æternitatem. Inter Volones iſtos præſignis plane, Hebræus rex Dauid: In me, inquit, ſunt Deus vota tua, quę reddam, laudationes tibi. *c* Sub cælo nihil tam liberum atque hominis voluntas: omnia alia admirabili ſubiectione conditori obtemperant. In ſolo homine ea eſt libertas, qua vult quodcunque lubet, etiamſi hoc cælo, inferis, Deo repugnet. Nihil tam in noſtra eſt poteſtate quam voluntas. Integrum eſt homini, quotieſcunque libuerit, dicere NON, & abnuere, vel ipſo etiam Deo annuente. Et hæc ſcelerum omniũ Lerna eſt, Deo dicente: Volo hoc fieri hominem tamen obloqui audere. Nolo hoc facere aut dicente Deo: Hoc fieri nolo, hominem tamen dicere: hoc volo facere. Et quoties Deus: Hęc eſt, inquit, mea Voluntas, nihilominus homo: At hæc, inquit, mea nõ eſt. Ob hoc Deus grauiſſime queſtus: A ſæculo, inquit, confregiſti iugum meum; rupiſti vincula mea, & dixiſti. Non ſeruiam. *d* Hæc ipſiſſima eſt radix omnium delictorum, non ſit hoc impium VOLO, non erit vtique delictum. Enimuero medicina ea optima eſt, quę ſic morbum curat, vt & morbi radicem euellat. Proprium peccati pharmacum, Pœnitentia, quæ tunc demum vera eſt, ſi rebellionem hanc comprimat, & humanam voluntatem diuinæ penitus ſubijciat. Primus autem Voluntatis actus eſt AMARE, vti eſt aurium audire, cernere oculorum: qui vero quippiam amat ſerio, ei cor ſuum voluntatemque cum voluptate impendit; non eum labor, non dolor, non terrifici quidquam inde auocat. Ita voluntas quæ ſe Deo vere trãſcribit, omnia præ Deo nihili facit, tam aſpera quam iucunda, & ſuauia prõpte amplectitur, prout ſcierit ſupremæ id voluntati probari. Huius ſibi mentis conſcius rex Dauid: In me, inquit, ſunt Deus vota tua. Non reperio quas tibi gratias agam, mi Domine, quod hanc in me felicitatem ac prõptitudinem, erga tuam Voluntatem experiar; promiſſiones tibi à me factę, in intimis apud me præcordijs aſſeruentur, ne excidant. Tale ſit voluntas Chriſtiani hominis promptuarium, vnde facile depromi poſſit, quicquid eſt ad domini guſtum. Penarium vere opulentum, omni genere qua eſculentorum qua poculentorum inſtruitur: Si dominus velit oleum, aut mel, aut aromata, vel vinum ſiue Chium, ſeu Thaſium, ſiue Creticum; adferuntur & oleum, & mel, & aromata, & vinum non cibarium & ignobile, ſed quale iuſſit adferri: Si dominus cupiat perdicem, aut altilem gallinam, illico perdix aut gallina promitur: ſi panem niueum petat & primariũ, mox adeſt hic panis: ſi aliud quid poſtulet, confeſtim aduolat poſtulatum. Talis ſit volũtas noſtra, & olearia, & mellaria, & vinaria, & omnigeni penoris cella, vt quicquid dominico palato placuerit, inde promatur: ita quidẽ, vt ſi Deus animum cupiat ad paupertatẽ, ad morbum, ad ignominiam, ad mortem paratum, hunc ipſum inueniat paratiſſimum, de quo Deus ipſe dixerit: In te, ô homo, ſunt vota mea. Talis certe rex Dauid, vir ſecundùm cor Dei: *e* Nõ in rebus ſolum minutioribus, ſed in maximis æque ac minimis, cum iactaretur, cum per ardua ſurſum & deorſum iret,

à di-

à diuino ſemper nutu pendebat.

a 1.*Macha.c.*1 *v.*3.
b *Liu.lib.*3.*bell.Pun.*
c *Pſ.*55.*v.*13.
d *Hier.c.*2.*v.*20.
e *Actor.cap.*13.*v.*22.

§. II.

ANno quingenteſimo viceſimo tertio, in Concilio Vzecenſi epiſcopus fuit, cuius nomen, Quod vult Deus. *a* Fuit & alius eiuſdem nominis Carthaginēſis Pontifex, vir ſanctiſſimus, qui vna cum Clero à Genſerico rege Ariano, fractis nauibus abſque remigijs & velis, præter omnem ſpem Neapolim appulit, ibique exul ſancte finijt. Omnium hoc Chriſtianorum & nomen ſit, & ſtudium vnicum, Quod vult Deus. At maligni hominis eſt, tunc ſolū dicere: Quod vult Deus, cum nec operoſa, nec ardua iubentur: Ille fert omne punctum, qui, cum, paupertas vrget, cum morbus exercet, cum ignominia premit, cum mors vocat, nihilominus mēte liberrima pronuntiat: Quod vult Deus: ſi opes, ſi valetudinem, ſi famam, ſi & vitam velit eripi. Quod vult Deus, hoc fiat. Nec diſputat, cur iam, cur hoc loco, cur hoc morbi genere ſibi moriendum ſit, ſed paratiſſimus ad omnia, hoc vnum aſſidue ingeminat, Quod vult Deus. Præclariſſime dixit Seneca: Quid tibi opus eſt vt ſis bonus? VELLE *b* Quid autem melius potes velle, quam quod vult Deus? Hic ego te, qui aliter ſentis, & diuinæ Voluntati obniteris, compello Annæi verbis: Tamen tu indignaris aliquid aut quereris: & non intelligis, nihil eſſe in iſtis mali, niſi hoc vnum quod indignaris, & quereris: Non feram me, quo die aliquid ferre non potero: Male valeo, famillia decubuit? fenus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri, hoc parum eſt: debuit fieri. Decernuntur iſta, non accidūt. Si quid credis mihi, intimos affectus tibi cum maximè detego: in omnibus quæ aduerſa videntur & dura, ſic formatus ſum. Non pareo Deo, ſed aſſentior, ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor (*erubeſce, Chriſtiane, ah erubeſce*) Nihil vnquam mihi incidet, quod triſtis excipiam, quod malo vultu: nullum tributum inuitus conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, tributa vitæ ſunt. Horum nec ſperaueris immunitatem, nec petieris. *c* Ad hanc legē animus noſter aptandus eſt, hanc ſequatur, huic pareat: & quæcunque fiunt, debuiſſe fieri putet: nec velit obiurgare naturam. Optimum eſt pati, quod emendare non poſſis: & Deum, quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari, Malus miles eſt, qui Imperatorem gemens ſequitur. Quare impigri atque alacres excipiamus imperia, nec deſeramus hunc operis pulcherrimi curſum, cui quicquid patimur, intextum eſt. Sic viuamus, ſic loquamur, paratos nos inueniat atque impigros. Fatum, ſeu, Voluntas Dei. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit: at contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mūdi male exſtimat, & emendare mauult Deum quam ſe. Carpit diuina & prouidentiam; alia illa eſſe vellet magis quā ſe alium, Ingrati ſępe diuinorum interpretes ſumus. Inde eſt quod nec viuere volumus, nec mori; vitę nos odium tenet, timor mortis. Nutat omne conſilium noſtrum, nec implere nos vlla felicitas poteſt.

a *De quo Baron.tom.*7.*A.*523.*nu.* 15. *Martyrol.Baronij die* 26.*Octobr.*
b *Sen.epiſt.*80.*init.*
c *Sen.epiſt.*96.

§. III.

QVanti vero momenti ſit in morbo lethali, noſtræ voluntatis ad diuinam conformatio, inſigniſſime docet Ludouicus Bloſius, hūc in modū; Moriturus quiſque meritis Saluatoris noſtri IESV Chriſti, magis quam ſuis innitetur. In illius bonitate & in precibus beatæ Mariæ Virginis ac Sanctorum electorumque Dei ſatis confidet. Chriſti amariſſimam paſſionem mortemque ſibi proponet, & ineffabilem illam charitatem, quæ eum tam indigna ſuſtinere coegit, memoria repetet, atque in patentia vulnera, & in profundiſſimum pelagus immenſę miſericordiæ eius, ſeſe cum vniuerſis peccatis atque negligentijs ſuis demittet, immergetque. Ad ſummam Dei gloriam ſeipſum, velut hoſtiam viuam offeret ipſi Domino, ad perferendum pro acceptiſſima eius voluntate patienter, ex vero amore omnem languoris acerbitatem, ipſam

etiam mortem, & quicquid ſibi Dominus in tempore, & in æternitate immittere voluerit. Hoc ſi reuera facere potuerit; Si, inquam, ſeſe ex pura dilectione cum perfecta ſui reſignatione, ad omnem pœnam pro honore diuinæ iuſtitiæ tolerandam animo ſpontaneo obtulerit, ipſe neque infernum, neque purgatorium ſubibit, etiamſi ſolus omnia totius Mundi peccata commiſiſſet. a Nullum igitur exercitium in extremis vtilius eſſe poteſt, quam vt quis ſeipſum ex integro diuinæ Voluntati reſignet humiliter, amoroſè pleneque confidens in immenſa Dei miſericordia ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in huiuſmodi vera perfectaque reſignatione cum ſancta erga Deum fiducia ex hac luce exit, confeſtim ad regna cæleſtia euolet. Nam ſicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorij in Deum cadere poteſt, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amoremque Deo vnitus eſt. Hoc animo iuſtus ille Latro moriebatur in cruce, qui non ſalutem corporis à Domino poſtulauit, nec orauit vt à pœnis purgatorijs ſeruaretur, ſed libenter pro peccatis ſuis, proque Dei gloria moriens, ſe totum in diuinam reſignauit voluntatem, ſe totum Chriſto obtulit, vt ille ſecum ageret quicquid vellet. Nihil niſi miſericordiam & gratiam petijt dicens: Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum. Quod ſi morte imminente infirmitas naturæ mœret, aut trepidat; huiuſmodi mœſtitia & formido in Deum per reſignationem proijcienda, ac certa ſpes erga eum concipienda eſt. Mors Chriſti mortem tuam ſoletur. Ille præceſſit; præceſſerunt & innumeri electi eius: non igitur pigeat te ſequi. Corpus quod modo deponis, vile quoddam veſtimentum eſt. Quid ad te ſi computreſcat, & ad tempus in terra occultetur? Poſteà ipſum idem corpus tuum reſurget, iamque immortale, incorruptibile, glorioſum ac fulgidum erit. Penſandum quoque eſt, quam reſignati ac voluntarij fuerint ad moriẽdum antiqui iuſti Abraham; Iſaac, Iacob, Moſes, Dauid, & ceteri conſimiles; cum nondum ianua regni cæleſtis eſſet aperta. Vnde in fine Deuteronomij legimus, Dominum dixiſſe ad Moſen: Aſcende in montem iſtum &c. & vide terram Chanaan quam ego tradam filijs Iſrael obtinendam, & morere in monte. Ecce quam reſignato animo, iuxta Dei beneplacitum, mortem excepit Moſes amicus Altiſſimi. Non trãſiuit quidem ad terram illam viſibilem, ſed in inuiſibilem & meliorem receptus eſt, videlicet in ſecretum ſinum pacis, & limbum, in quo iuſtorum animæ tunc magna tranquillitate requieſcebant. Iam vero iuſtis aditus patriæ cæleſtis, per Chriſtum Dominum reſeratus eſt. *b*

Ergo, mi optime Chriſtiane, cum vicinam ſentis mortem, imo etiam antequam ſentias, voluntatem tuam quam perfectiſſime iunge cum diuina, illique te totum committe: nec aliud cogites vel loquaris, quam hoc ipſum, *Quando Domino viſum.*

a *Optimum in morte exercitium Reſignatio ſui.*

b *Bloſ. Conſol. puſillan. mihi pag. 328. & ſeqq.*

§. IV.

SEd iſtud QVANDO pleroſque omnes homines ægre habet. Moriendum ſibi ſciunt, & mori volũt, ſed nondum: cupiunt naturæ ſoluere quod debent, ſed nondũ; deſiderãt cælo recipi, ſed nondum; Adeo miſelli inſanimus, vt cupiamus deſinere eſſe miſeri, ſed nondum; vt felices & beati eſſe velimus, ſed nondum. Quid, homuncule, tam altum tibi patibulũ ædificas, vt multos gradus habeas per quos ad mortẽ te ire diutius ſcias? quid vitæ tuæ tot optas annos, quibus funus tuum proſpicias, cogitationum lento tormento? Eũdum eſt, ſeu hodierna, ſeu craſtina. At ſcio, quid multos decipiat; cum Mors pulſat, ante tẽpus adeſſe putãt importunum exactorẽ: Stulti; tunc tempus eſt, QVANDO Domino Mortis viſum eſt. Quid tergiuerſaris, quid immaturam ætatem obijcis, quid moram poſcis; ad mortem maturus pridem fuiſti. Sed nec conceſſa mora paratiorem te faciet, aut promptiorem. Nam & poſt hanc morari voles, minus forſan paratus, quo plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio eſt, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando vult ille, qui nihil mali poteſt velle. Ergo tergiuerſationem tolle, & dic animo; QVANDO & QVOMODO Domino viſum, ſic fiat. *a*

Ad hoc ipſum luculentiſſimam facem præ-

lucet Romanus Sapiens, &; Siue altos, inquit, obſeruare volueris, ſine teipſum, fauore ſepoſito; & ſenties hoc, & confiteberis, nil ex his optabilibus & charis vtile eſſe niſi te contra leuitatem caſus, rerumque caſum ſequentium inſtruxeris; niſi illud frequenter, & ſine querela, inter ſingula damna dixeris? *Deo aliter viſum eſt. b* Ita dices; Antehac quidem diutius me victurum arbitrabar, At, *Deo aliter viſum eſt*, & bene ſic viſum eſt. Ita propria voluntate in diuinam tranſmutata, omnia tibi reddentur facilia. Nam vti malus omnia in malum vertit, etiam quæ ſpecie optimi veniunt, ita rectus atque integer corrigit praua vitæ, & dura atque aſpera, ferendi ſcientia mollit; idemque & ſecunda gratè excipit modeſteque, & aduerſa conſtanter atque fortiter. Hic idem Voluntati diuinæ tam addictus, nunquam malis euentibus maledicit nunquam accidentia triſtis excipit, ciuem eſſe ſe vniuerſi & militem credens, labores velut imperatos ſubit. Quicquid incidit, non tanquam malum aſpernatur, & in ſe caſu delatum, ſed quaſi delegatum ſibi Hoc qualecunque eſt inquit, meum eſt, aſperum eſt, durum eſt: in ipſo nauemus operam, nec de Dei prouidentia queramur. Si Dijs, inquit Epictetus, ita viſum fuerit, ita fiat. *c*

a *Vide Horologium Angeli Tutelaris, hora diei IX.*

b *Sen. epiſt. 98.* c *Epiſt. Enchir. c. 79. ſeu vlt.*

§. V.

ET hęc ſciuerint idololatrę, Chriſtiani aut neſciant, aut quæ ſciunt non faciant; videant meliora probentque, ſequantur deteriora? Nihil tam acerbum eſt, in quo æquus animus ſolatium non inueniat. At vero ſolatium nec vberius nec certius erit quàm Dei voluntas? ad hanc in omnibus aduerſis aſſiduè ſuſpiciendum.

Iobus in perferendis ærumnis dexterrimus, plus Deo placuit, Chryſoſtomo teſte, pluſque ſibi promeruit paucülis ſolum verbis, quàm omnibus ſuis etiam largiſſimis eleemoſynis. Cum enim Iobus vndique afflictus diceret: Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen Domini benedictum: diuinæ Voluntati magis ſe probauit, quam cum ſtipem liberaliſſimam erogauit. Nam, quod à ſancto Banauentura diſcimus. Perfectius eſt aduerſa tolerare patienter, quàm bonis operibus inſudare. *a* Quoniam Deus bonorum noſtrorum non eget. *b* Quiſquis igitur diuinam Voluntatem ſincerè quærit, ſanus ne ſit an æger, perinde habet, quandoquidem Dei Voluntas, omne noſtrum bonum eſt. In morbo autem ſic Medico & medicinis fidendum, vt interim fiducia omnis in Dei prouidentia & Voluntate collocetur. Quod cum rex Aſa non fecerit, merito reprehenſus eſt. Nec enim in infirmitate ſua quæſiuit Dominum, ſed magis in medicorum arte confiſus eſt. Melius Ezechias qui morbi ſui curationem non ficubus, nec eas imponenti, ſed Deo adſcripſit. Quod ſi pharmaca nil proficiant, aut Medicus vim morbi non perſpiciat, aut aliunde committatur error, nec emendetur valetudo, non continuo huic illiue culpa impingenda, ſed omnia diuinæ prouidentiæ ac voluntati attribuenda, nec aliud cogitandum, quàm, Deus non vult vt ſaner, aut vult vt ſaner tardius.

Lyduuina, Virgo ſanctiſſima, omnigenis doloribus exercitata, miſerabile ſpectaculum, & velut conducta domus omnium ferè morborum, adeo tamen defixit in Domino voluntatem ſuam, vt nihil neque cogitare, neque dicere, neque facere præmeditatè liberet, quod putaret diſplicere Deo. Fertur cum patientiſſimo Iobo ſæpius dixiſſe? Hoc mihi Domine acceptiſſimum erit, vt affligens me dolore non parcas, *c* cum tuę Voluntatis executio, ſit mihi ſumma conſolatio. *d* Difficultatibus & calamitatibus omnibus efficaciſſimum remedium fecit, qui ſemper diuinæ ſe Voluntati ſubmiſit.

a *Bonau. de grad. virt. c.* 24.

b *Pſ. 15. v. 2.*

c *Iob. c. 6. v. 10.*

d *Sur. tom. 7. p. alt. vit. c. 1. mihi pag.* 288.

LIBER QVINTVS.

DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMANDÆ ADIVMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Conformationem humanæ voluntatis ad diuinam conſiſtere non poſſe ſine magna in Deum Fiducia.

OBLATIO ſui in diuinum arbitrium nunquam erit integra, niſi Deo in omnibus plurimum fidamus. Quomodo enim alteri de rebus omnibus aſſentiar, cui non fido? & quomodo fidam illi, quem non credo res meas fideliter, aut ſollicite curaturum? Ideo de fiducia in Deo collocanda nunc agendum.

§. I.

POrro cupienti ſcire quid diuinæ paginæ de hac virtute ſentiant, noſtri æui ſcriptor reſpondet: In ſcripturis ſanctis vix vllum inuenitur caput, in quo Deus opem, gratiam & prouidentiam omnibus illis non promittat, qui in illo cōfidunt. *a* Beatiſſimus rex Dauid, huius Fiduciæ magiſter excellentiſſimus, hanc vnam pleno ore ingerit, in pſalmis pæne omnibus. Et quam illa confidentis animi ſunt? Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. *b* Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus: Deus meus, adiutor meus; & ſperabo in eum: Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum, ſi exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. *c* Qui habitat in adiutorio Dei altiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur. *d* Qui confidunt in Domino &c. non commouebitur in æternum. *e* In te, Domine, ſperaui, non confundar in æternum. *f* Erat huic regi cor ampliſſimum, & pleniſſimum ingenti Dei Fiducia, Nimirum hos ructarat, quos biberat diuinos fontes.

Eandem in Deum Fiduciam ſapientiſſimi ac ſanctiſſimi viri plurimum ſemper commēdarunt. Illud ſapientię miraculum Salomon: Habe, inquit, fiduciam in Domino, ex toto corde tuo. *g* Non qualemcumque fiduciam exigit, ſed quæ prodeat *ex toto corde.* Nam & Apoſtolorum Princeps: Omnem, inquit, ſollicitudinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi eſt cura de vobis. *h* Et pſaltes: Iacta, inquit, ſuper Dominum curam tuam, &

 ipſe

ipſe te enutriet. *i* Sed & Salomon iterum monens: In omnibus vijs tuis, inquit, cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. *k* Bonum eſt confidere in Domino quam confidere in homine. *l* Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas, & non timebit cum venerit æſtus, & erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. *m* Cogitate per generationem & generationem, quia omnes qui ſperant in eo, non infirmantur. *n* Beati omnes qui confidūt in eo. *o* Hæc enim fiducia Deum obligat, vt tibi in ſe confidenti benefaciat. Ergo. Confide in Deo, & mane in loco tuo; *p* ſorte tua contentus, ſtatus tui mediocritatem amplectere, neque vltra menſuram regulæ, qua mēſus eſt tibi Deus, teipſum extende: Memento, non in ſolo pane viuere hominem, poſſe Deum etiam è lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, nec eſſe difficile Domino; ſaluare vel in multis, vel in paucis. *q*

a *Ludou Granat l.7. Memorial. c.9.*
b *Pſ.4.v.12.*
c *Pſ.17.v.3. Pſ.36.v.1.2.3.*
d *Pſ.90.v.1.*
e *Pſ.124.v.1.*
f *Pſ.30.v.1.*
g *Prou.c.3.v.5.*
h *1. Petri.c.5.v.7.*
i *Pſ.54.v.13.*
k *Prou.c.3.v.6.*
l *Pſ.117.v.8.*
m *Hier.c.17.v.7.& 8.*
n *1. Mach.c.2.v.61.*
o *Pſ.2.v.13.*
p *Eccli.c.11.v.22.*
q *2.Cor.c.10.v.13. 1. Reg.c.14.v.6.*

§. II.

HEbræus rex Amaſias militem ſcripſerat centum talentis argenti, *a* quibus centū millia hominum ad ſigna euocauit. Quo facto, Venit homo Dei ad illum (ita Regum faſti narrant *b*) dixitque: O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſrael, non eſt Dominus cū Iſrael, & cunctis filijs Ephraim: Quod ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe eſt & adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitque Amaſias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de cētum talentis, quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpondit ei homo Dei. Habet Dominus vnde tibi dare poſſit multo his plura. Paruit Amaſias Deo nixus, & viginti millia hoſtium occidit. Tanti eſt, Deo fidere, & non humanis viribus.

Thomas Morus notæ ſanctitatis ac eruditionis vir, ad filiæ Margaretæ obiectiones hiſce omnino verbis in carcere reſpondens: Nihil, inquit, contingere poteſt, quod Deus non velit. Quicquid autem ille vult, vtcunque nobis malum videatur, eſt tamen re vera optimum. De Dei bonitate diffidere, mea Margareta, nolo, vtcunque me debilem ac fragilem preſentiam. Imo ſi in eo me terrore & conſternatione cernerem, vt iam iam lapſurus viderer, meminero tamen diuum Petrum vnico venti flatu ex modica fide ſubmergi cæpiſſe, faciamque quod ille fecit, Chriſtū compellabo. Domine ſaluum me fac. Spero enim quod extendens manum ſuam apprehendet me, nec ſubmergi patietur. Quod ſi vero Petri partes adhuc vlterius me agere, planeque præcipitem cadere, iurare & abiurare permitteret, ſpero nihilominus fore, vt oculo miſericordiæ pleno me reſpiciat, & erigat, vt de nouo veritatem confitear, conſcientiam exonerem, pænam & pudorem prioris abnegationis fortiter perferam. Denique illud compertiſſimum habeo, quod abſque mea culpa Deus me non deſeret. *c* Chriſtiane & ſapienter. Intereſt enim rebus omnibus diuina Prouidentia, & ſcimus ab ea innumeros ne laberentur detentos, nullos vt laberentur impulſos. Imo, ſi hic talis ceciderit, non colliſetur, quia Dominus ſupponit manū ſuam. *d* Quomodo autem is lædatur, qui in puluinar cadit tam molle? Ante omnia fidendum Deo.

a *Sunt 60000 philippei.*
b *2. Par.c.25.v.7.*
c *Thomas Stapler. de tribus Thomis, mihi pag. 297. & ſeq.*
d *Pſ.36.v.24.*

§. III.

ECquid denique Chriſtus tam varie inculcat & vrget, atque hanc vnam in Deū

Fidu-

Fiduciam? Quam varie diuinus hic Magiſter argumentatur ab auiculis, à floſculis, à capillis, ab ipſis etiam idololatris, perſuadendæ huic fiduciæ? Ita coruos, lilia, paſſerculos oculis ſubijciens. Conſiderate, inquit, coruos, quia non ſeminant, neque metunt; quibus non eſt cellarium neque horreum, & Deus paſcit illos. Quanto magis vos pluris eſtis illis? Quis autem veſtrum cogitando poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de ceteris ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent; dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur ſicut vnum ex iſtis. Si autem fœnum quod hodie eſt in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: quanto magis vos puſillæ fidei! Pater veſter ſcit, quia his indigetis. a Et quot experimentis diſcipulos ſuos inſpexit, vt eos doceret Deo ex toto fidere? Ita quinque millia hominum epulo excepturus in vaſta ſolitudine, Philippũ interrogat, vnde panes emendi ſint. *Hoc autem dicebat tentans eum.* b Sic & quatuor millia hominum cibo refecturus, diſcipulos in eam rem conſultores adhibent: Quot, inquit, panes habetis? At illi non magnę fiduciæ: Vnde iſtos quis poterit, aiũt, hic ſatiare panibus in ſolitudine? c O viri, Deus poterit, qui nos ſibi in rebus omnibus vult fidere quàm integerrime. Prouidentia diuina falli non poteſt; fallere nõ vult: ſtabit Deus promiſſionibus ſuis. Docemur hoc omnium ætatum exemplis. Erigat proinde ſe homo in ſpem magnam, & audeat ſe ſuaque omnia in Dei ſinum profundere fiducia quàm erectiſſima.

a *Luc. c.* 12. *v.* 24. *& ſeqq.*
b *Ioan. c.* 6. *v.* 6.
c *Marci c.* 8. *v.* 4.

§. IV.

TOſtatus, præſul Abulenſis, illud eruditionis miraculum, ſuper Regum faſtis diſſerens; Ita eſt, inquit, lex Adam quam debet homo tenere cum Deo, ſcilicet quod homo humiliet ſe coram Deo, & colat Deum quantum potuerit, & Deus erit ſollicitus pro eo. a Etenim ad quem clamamus? Pater noſter qui eſt in cælo. Vtique opulentus hic Pater omnibus abunde prouidebit. Quod ſi parua animalia, inquit Hieronymus, abſque Deo auctore non decedunt, & in omnibus eſt prouidentia, & quæ in his peritura ſunt, ſine voluntate Dei, non pereunt; vos qui æterni eſtis, non debetis timere, quod abſque Dei viuatis prouidentia. b Cur ergo illi non quã integerrime fidamus, & animos induamus tãto patre dignos? Nec in medijs quidem flammis deſperandum. Res anguſtæ domi ſunt? Dominum habemus diuitem, qui nunquam paſſus eſt ſuos extingui fame. Inimica inſurgunt agmina, ſiue terris nata, ſiue inferis excitata? Ducem habemus potentiorem, qui vno flatu, regnorum diſperdet exercitus. Maledicę premũt linguę, & falſis onerant criminationibus? Deum intueamur iudicem vindicemque & humana non metuemus. Neque enim ſe vinci ab homine patietur Deus, aut munificentiam ſuam ab humana fiducia ſuperari. Audet quis fidere? maiora donare audebit Deus. Audet ſperare magna? vincet humanam ſpem Deus, & è locuplete cælorum theſauro, longè maioribus beabit, ita vt ad pellendam egeſtatem humanam, ſatis ſit ſpem ſuam poſuiſſe in Deo, ac de illius liberalitate magna ſperaſſe. Quo enim ſpes maior eſt, maiora ſunt dona cæleſtia, vt non tantum æquari, ſed innumeris modis vinci à diuina benignitate, humanam ſpem fiduciamque videamus. Nobiliſſima eſt hæc concertatio, ingens hominis in Deum fiducia, cum immenſa Dei liberalitate compoſita; quaſi ęmula vtrimque fiduciæ & munificentię largitione, tanquam ſi vinci nollet homo, cum tamen vinci non poſſit Deus.

a *Toſtat. in l.* 2. *Reg. c.* 7. *v.* 19. *q.* 11.
b *Hier. apud S. Tho. in cat. in c.* 10. *Matt.*

§. V.

HIc Hipponenſem Antiſtitem Auguſtinũ luculẽtiſſimè ratiocinantẽ audite: Fecit Deus, inquit, cælũ & terrã, & mare, & omnia quę in eis ſunt. Si ergo omnia quæ in eis ſunt, & te, parũ dico te, paſſerẽ, locuſtã, vermiculũ, nihil horũ non ille fecit, & cura eſt illi de omnibus. Nolite ergo dicere: Non pertineo ad Deũ. Pertinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum; quia Deus fecit & animã tuam, & corpus tuum. Dicis fortè: non numerat me Deus in magna multitudine. a Te non numeraret, qui etiam capillos tui capitis om-

omnes habet numeratos? Sed, ais, ſubinde ijs miſerijs inuoluimur, adeo ſolatijs omnibus & auxilijs deſtituimur, vt mirum non ſit, quandoque fiduciam nonnihil vacillare. Hic etiam Auguſtinus pro me reſpondebit. Ecobſecro vos omnes qui hæc legitis, aut legi auditis, ſanctiſſimi viri reſponſum altiſſimo pectore reponite: Quicquid ergo, inquit Auguſtinus, hic accidit contra voluntatem noſtram, noueris non accidere niſi de voluntate Dei, de prouidentia ipſius, de ordine ipſius, de nutu ipſius, de legibus ipſius: & ſi nos non intelligimus quid quare fiat, demus hoc ipſius prouidentiæ, quia non fit ſine cauſſa. *b* Hoc ipſum, idem beatiſſimus pater, diuinus ſcriptor confirmans. Nos, inquit, diuina prouidentia admonet, non res inſipienter vituperare, ſed vtilitatem rerum diligenter inquirere, & vbi noſtrum ingenium vel infirmitas deficit, ita credere occultam, ſicut erant quædam quæ vix potuimus inuenire, quia & ipſa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio eſt, aut elationis attritio. *c* Et vt res pateat ab exemplis: Quis, inquit, diſpoſuit membra pulicis & culicis, vt habeant ordinem ſuum, habeant vitam ſuam, habeant motum ſuum? Vnam beſtiolam breuem, minutiſſimam conſidera quam volueris. Si conſideres ordinem membrorum ipſius, & animationem vitæ qua mouetur, pro ſe fugit mortem, amat vitam, appetit voluptates, deuitat moleſtias, exerit ſenſus diuerſos, viget in motu congruo ſibi. Quis dedit aculeum culici quo ſanguinem ſugat? quam tenuis fiſtula eſt qua ſorbet? quis diſpoſuit iſta, quis fecit iſta? Expaueſcis in minimis, lauda Magnum *d* Ita iudicem Deum time, muneratorem ſpera, nec alium; ita humanis omnibus celſior in ſolo Deo fiduciam pone, certus nec fallere ipſum poſſe, nec velle. Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. *e* Beati omnes qui confidunt in eo *f*

a *Aug. tom 8 in Pſ 145. medio fere.*
b *Aug. in Pſ 148. poſt med*
c *Aug. l. 11. de ciu. Dei c. 22 poſt init.*
d *Aug. in Pſ. 148. poſt med.*
e *Eccli. ca. 2. v. 11.*
f *Pſ. 2. v. 13.*

CAP. II.

In quo Fiducia in Deum conſiſtat.

MIſeri nos, quã tenuem de Deo notitiam habemus! vix per rimulam aliquid diuini luminis haurimus. Hoc ſcimus, Deum eſſe Summum Bonum, & quidem tam immenſè ſummum, vt nil penitus vel petere liceat, vel optare, quod ab hoc tanto Bono non poſſimus impetrare; certe ſuo tempore conſecuturi omnia, modo tantiſper non cadamus animo, ſed maxima in Deum fiducia erecti, ſciamus præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. *a* Gemma gratiſſima, expectatio præſtolantis quocunque ſe vertit, prudenter intelligit. *b* Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum animæ quęrenti illum. In quo autem hęc fiducia in Deum præcipue conſiſtat, nunc porro videbimus.

a *Thren. c. 3. v. 25. & 26.*
b *Prou. c. 17. v. 8.*

§. I.

SPem quidem hoc ſuperat Fiducia, quod Fiducia non qualiſcunque ſpes ſit, ſed robuſtiſſima & perfecta. Clare id diſcriminis notans Seneca: De te, inquit, ſpem habeo, nondum fiduciam. *a* Hęc in Deum fiducia omnes hominis actiones complectatur neceſſe eſt, nam in omnibus omnino rebus, maximis, minimis, & omnibus vitæ momentis, Deo quam ſinceriſſime fidendum eſt, cum ſuis nunquam defuturum.

Rex Dauid gymnaſium inſtituit palæſtricum, & præcepit vt docerent filios Iudæ arcum, ſicut ſcriptum eſt in libro iuſtorum, *b* Hanc inſtitutionem Ionathas regius iuuenis præuertit docilitate, tã enim certus erat dirigẽdo arcu, vt hoc laudis ferret ab amãtiſſimo ſui Dauide: *Sagitta Ionathæ nunquam rediͅt retrorſum* neque enim leniter ferire, aut ſuperficiem radere, ſed ipſa penetrare arma hoſtium ſolebant tela Ionathæ. Fiducia in Deum talis eſt arcus, cor Dei & tangit, & penetrat iaculis ſuis nunquam aberrantibus. Ex omnibus autem Iſraelis & Iudę regibus (erant triginta nouem vniuerſe) quotnam illorum hoc arcu poterant vti? Tres aut quatuor è

toto numero, Dauid, Ezechias, & Ioſias, quibus & Ioſaphat accenſeri poſſet, modo impia ſacrificia in montibus aboleuiſſet. Horum certe regum cor cum Deo perfectum erat, & maxima in Deum Fiducia ſemper pleniſſimum.

c Cum ingens Moabitarum & Ammonitarum exercitus regi Ioſaphato immineret, & ille viribus nequaquam par eſſet hoſti, ingenti fiducia *totum ſe contulit ad rogandum Dominum. c* Iamque prolixius precatus, præclariſſimã hanc clauſulam adiecit? Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Hic Iahaziel diuino afflatu æſtuans, proclamat è turba: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Ieruſalem, & tu rex Ioſaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem, non enim eſt veſtra pugna, ſed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, ſed tantummodo *confidenter* ſtate & videbitis auxilium Domini ſuper vos. His vocibus mire animatus rex Ioſaphat, exercitum duxit in hoſtem, ne vero ſuus miles ad tantæ multitudinis occurſum trepidaret, inſtar ſtrenuiſſimi ducis omnium animos oratione præmuniens: Audite me viri Iuda, inquit, credite in Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis. Et mox, contra quam fieri ſolet in prælio, ſtatuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis ſuis, & antecederent, ac voce conſona dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternum miſericordia eius. En regem cum milite in aciem, velut Epiſcopum cum ſuis ſacerdotibus ad templum prodeũtem. Res plane inſolens, & ridicula in bellis, imbellem cantantium turmam in fronte agminis collocare. Sed adfuit Deus Ioſaphato, tãta Dei fiducia pugnaturo. Cumque cœpiſſent non milites tela iacere, ſed cantores ſacra carmina canere, hoſtes in ſeipſos verſi, mutuis ſeſe vulneribus conciderunt. Porro Ioſaphati exercitus cum progrederetur, omnem campum cadaueribus ſtratum reperit, nec ſupererat cui necem liceret effugere. In tanta vero cadauerum ſtrage, ſpolia inuenta ſunt tam opima & copioſa, vt aſportandis ijs nec triduum quidem ſuffecerit. En, quid poſſit ſincera in Deum Fiducia, rerum omnium potens, inexpugnabilis.

a *Senec. epiſt. 16.*
b *2. Reg. c. 1. v. 8. & 32.*
c *2. Par. c. 20. v. 3. 12. & 20.*

§. II.

ET quãuis in actionibus plane omnibus, vt dixi, Fiducia in Deũ ſit neceſſaria, maxime tamen cum aut preces fundendæ, aut res aduerſę ſunt perferendę. Iſtud ſequenti capite, illud nunc examinabimus.

Et de precibus quidem differens Bernardus, ait multorum orationem aut eſſe timidam, aut tepidam, aut temerariam. Timida quidem oratio, inquit, cælum non penetrat, quia reſtringit animum timor immoderatus, vt oratio, non dicam, non aſcendere, ſed nec procedere queat. Tepida vero in aſcenſu langueſcit & deficit, eo quod non habeat vigorem. Nam temeraria aſcendit, ſed reſilit reſiſtitur enim ei; nec tantũ non obtinet gratiam, ſed & meretur offenſam. Quæ vero fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum ſine dubio penetrabit: vnde certum eſt quod vacua redire non poterit. *a* Ante omnia oratio neceſſe eſt, fidelis ſit. Quam multi antequam incipiant orare, incipiunt deſperare: *non me audiet Deus, non impetrabo quod petam, fruſtra clamabo.* O Legatum miſerum! vix domo prodit, & corruit, fiduciæ defectu. Quomodo autẽ fiducia in precibus erga Deũ ſit erigenda, Chriſtus nos inſtruens: Iudex erat in ciuitate, inquit, qui Deum non timebat & hominem non reuerebatur. *b* Sed & vidua erat in eadem ciuitate, quæ aſſiduis precibus vindicari cupiebat ab aduerſario. At iudex lõgiſſimam moram interponebat, improbus cunctator demum importunitate viduæ tam conſtante victus, controuerſiam dijudicauit. En robuſtam prorſus & contumacem ſpem, quæ viduæ illi aſſiduè hoc inſtillabat: *hodie tibi ius dicetur*; vbi ſpes hodierna decollaſſet, craſtina monebat: *cras hoc fiet, aut perendie; hac hebdomade, hoc menſe, hoc certe anno ſententia dicetur.* Vicit demum perſeuerans fiducia, quam Chriſtus in argumentum trahit hoc modo: Si tantarum eſt virium oratio apud improbiſſimum quemque, quantarum erit apud ipſam Miſericordiam? Mens noſtra velut vidua, aduerſarios numerat quam plurimos, Quid ergo moratur? quin æquiſ-

ſimum iudicem appellet, & omnem illi cauſſam integerrima fiducia deleget? Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? *c* Sanctiſſimus Rex Dauid hoc vnice commendans: Reuela, inquit, Domino viam tuam,& ſpera in eo,& ipſe faciet. *d* Quid trepidas, quid diffidis, pauidiſſime mortalium? Aliquis te maledictis figit, aut iniurijs afficit? Deo id querere, *& ipſe faciet.* Tua tibi caro iniqua eſt? Deo ſupplica, *& ipſe faciet.* Varios tibi arietes cacodæmon admouet? Deum in auxilium inuoca, *& ipſe faciet.* Quicquid agas, *ſpera in Deo, & ipſe faciet.*

a *Bern. in quadrag ſerm. 4. de orat. & ieiunio fine.*
b *Luc. c. 18. v. 2.*
c *Ibid. v 7.*
d *Pſ. 36. v. 5.*

§. III.

ET ô exiguæ fidei homo, nunquid oblitus es, quid in hanc rem Chriſtus commemoret. Si quis amicorum ad amicum venerit intempeſtæ noctis medio, & hoſpiti ſuo tres panes petierit: At ille iam ſomno ſepultus variè cœperit tergiuerſari, & demum aperte negare poſtulata, non poſſum ſurgere, & dare tibi. Si vero alter, & fores pulſando, & panes poſtulando perſeuerarit, iſte demum, non familiaritate, ſed importunitate compulſus, dabit illi quotquot petiuerit panes. Et ego dico vobis, inquit Chriſtus, Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis; pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. *a* Nil gratius Deo; quam vt ſe tanta fiducia, quanta amicus amicum, appellemus. Neque vero vllus hominum intempeſtiuè vnquam Deū appellabit. Videte medicum pro numulo ſimplo, aut panis fruſtillo, patientiſſime vel ante ædes expectantem, aut poſt tranſuolantes quadrigas currentem.

Blandaque deuexa iactantem baſia rheda. b

Quid par eſt nos facere, cum liberalitatem ditiſſimi regis obſecramus, an non patientiſſima fiducia hic opus; Ille Apoſtolorum Chariſſimus, Ioannes: Et hæc eſt, inquit, fiducia quam habemus ad Deum; quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos. Et ſcimus quia audit nos, quicquid petierimus. *c* Quis parens filiolo pro pane ſilicē, pro piſce ſerpentem, pro ouo porrigit ſcorpionem? Si ergo vos, inquit Chriſtus, cū ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris: quāto magis Pater veſter de cælo, dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. *d* Hoc tamen ſæpiſſimè fit, vt nos ipſi nobis non panem ſed lapidem; non piſcem ſed anguem imperitiſſimè rogemus. Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus; *e* & cum Deus noſtram nobis negat perniciem, indignamur optimo parenti, & noſtras preces non admitti murmuramus frementes. O fatui! An non parētes ſæpius pomum aut pirum negant filiolo, cuialiquot millium florenorum hæreditas minimè negabitur? Tarſenſis Paulus carnis ſtimulum deprecatus, rem ſe petere putabat æquiſſimam, at precibus Deus nō annuit. Hoc quotieſcunque fit, liquere nobis debet, aut è re noſtra non eſſe, petita concedi, aut ea rectè differri, tempore longe opportuniore concedenda, & vt interim Deum fiducia conſtantiore propitiemus. Creberrime non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem, inquit, Iſidorus. *f* Neſcire non poteſt æterna Prouidentia, quid nobis potiſſimum conducat; nec poteſt æterna benignitas non velle concedere, quod nobis cognouerit expedire. Ipſa autem optime nouit tempus quo cuique debeat ſuccurrere. Ideo nil vnquā à Deo petendum; ſine maxima voluntatis ſubiectione, ſeu, reſignatione; *Quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos.* Idcircò in omnibus omnino precibus, illud Domini pro clauſula vſurpandum: Veruntamen non mea, ô Deus, ſed tua voluntas fiat. Quod ſi obſtinate quippiam à Deo extorquere contendamus, verendum, ne quod vt optimus pater negauit, vt rigidus iudex permittat in noſtrum malum, & oratio fiat in peccatum. *g* Hoc nobis longe ſit certiſſimum, nullæ preces cum debita voluntatis reſignatione oblatas, eſſe irritas, nullas omnino, nullas: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur. Et hoc eſt quod precantis fiduciam mirifice accendat, *Quia quodcunque petierimus, ſecundum voluntatem eius, audit nos,*

a *Luc. c. 11. v. 5. & ſeqq.*
b *Iuuenal. ſat. 4. verſ. 118.*

c 1. *Ioan.*

c 1. *Ioan. c. 5. v. 14.*
d *Luc. c. 11. v. 14.*
e *Rom. c. 8. v. 26.*
f *Iſid. in ſent.*

a *Sen. l. de prou. c. 4.*
b *Rom. c. 8. v. 26.*

CAPVT III.

Qua ratione in aduerſis firmanda, & erigenda ſit ad Deum Feducia.

GVbernatorem in tempeſtate in acie militem, in arena pugilem intelligas. Nemo ſciet quid poſſis, ne tu quidem ipſe, ni varijs ærumnis exercearis. Opus eſt ad notitiam ſui, experimento. Quid quiſque poſſet, niſi tentando non didicit. Itaque quidam vltro ſe ceſſantibus malis obtulerunt, & virtuti in obſcurum ituræ occaſionem, per quam eniteſcerent, quæſierunt. Gaudent, inquam, magni viri aliquàdo rebus aduerſis, non aliter quam fortes milites bellis. Auida eſt periculi virtus, & quo tendat, nō quid paſſura ſit cogitat: quoniam & quod paſſura eſt, gloriæ pars eſt. His Deus conſulit, quos eſſe quàm honeſtiſſimos cupit, quoties illis materiam præbet aliquid animosè fortiterque faciendi: ad quam rem opus eſt aliqua rerum difficultate. *a* Vnde poſſum ſcire quantum in Fiducia erga Deum profeceris, ſi cuncta ſuccedant ad votum? Vnde poſſum ſcire, quantum aduerſus paupertatem tibi animi ſit, ſi diuitijs diffluis? Vnde poſſum ſcire, quantum aduerſus ignominiam & infamiam odiumque populare conſtantiæ habeas, ſi inter plauſus ſeneſcis; ſi vitam ſine aduerſario tranſis? Sanè ad notitiam ſui opus eſt experimento. Non eſt artis inter proſpera dicere: Dominus firmamentum meū &c. Si tunc primum dicat mendiculus: *Iam bene ſpero, hac hebdomade non moriar fame.* cum turgentem habet panibus ſaccum, nullius ſpei hominem ſe prodit. Spes quæ videtur, non eſt ſpes, nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus. *b* Ergo tunc maxime Fiducia noſtra eniteſcit, cum fluens ſanguis vulnera oſtendit, cum fluctus nauiculam inſiliunt, cum aduerſis cingimur, hic locus, hic tempus Fiduciæ. Qua vero ratione inter aduerſa potiſſimum ſit exercenda fiducia iam dicemus.

§. I.

DVo hic in fundamentum ponenda. Primum: Hoc probè ſciamus, miſeriarum & calamitatum vbique & in omni vitę genere plurimum eſſe, neque vero aliter hanc vitam conſtare Chriſtus prædixit: In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici Mundum. *a* Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. *b*

Alterum: Sciamus & hoc quod Paulus affeuerat: Fidelis Deus eſt qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.

Iacto duplici hoc fundamento, primus venit Cyprianus, *c* qui fiduciam doceat in aduerſis hoc modo: Deliquit in te famulus tuus, colaphos aut fuſtes meritus, Tu hominem leni brachio vix tangis, cum ille mox furere, ſeruitium renuntiare, ab ædibus excurrere, & aduerſario tuo neſcio quantas iniurias queri. Si ego huic tali homini patrocinari velim, an molles apud te aditus reperiam? Sanè hic famulus non vna re grauiſſimè offendit: Caſtigari meruit, & quidem ſeuerius, at ille correctori contumax profugit domo, quod capitalis noxa; quod ſi amicos quæſijſſet deprecatores, videri potuiſſet furere cum ratione; at vero profugere ad hoſtes, & apud illos innumeras in dominum querelas euomere hoc demum facinus eſt nimis capitale.

Agnoſce, mi Chriſtiane, ſub hoc ſerui ſchemate teipſum. Si tu à Deo puniaris, & quidem longè remiſſius (quod Dei proprium eſt) quàm ſis meritus, cur detrectas pœnam perſoluere, cur improbas has voces ſpargis? Ergo audebo aliquid Gyaris & carcere dignum; ergo me vino obruam, vt ærumnas obliuione ſepeliam: cur meus ipſe ſim carnifex, cur non ſubinde genio indulgeam, tot malis à Deo preſſus? Hoc eſt, mi homo, ad hoſtes profugere, quin tu potius Dei amicos adis, & ab illorum patrocinio veniam ſperas? Fide Deo, & de integro incipe bonum te famulum præbere. Vbi Fiducia in Deum, ibi voluntas coniuncta Deo. Turpiſſimum eſt cum Dominus

tam bonus punire vult ſeruum tam malum, hic tamen dicere audet: Nolo puniri; pœnam non merui, aut certè non merui tam grauem. Apage has voces: Confide in Deo, & mane in loco tuo. Hieronymus ad hanc fiduciam extimulans: Multæ ſunt, inquit, præſtigię & inumerabiles laquei: at nos dicamus. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quia tu meeum es: ſi conſiſtant aduerſum me caſtra (omnium ex Orco diabolorum) non timebit cor meum, ſi exurgat aduerſum me pręlium (omnium in Orbe impiorum hominum) in hoc ego ſperabo. Quod ſi dæmonum multitudo te turbauerit, & ad ſingula vitiorum cœperis æſtuare, & dixerit tibi cogitatio tua; quid faciemus: reſpondebit tibi Eliſæus: Noli timere, quia plures nobiſcum ſunt. *d* Præclarè Ambroſius: Ibi plus eſt, inquit, auxilij, vbi plus eſt periculi, quia Deus adiutor eſt in opportunitatibus, in tribulatione. *e* Deus eſt qui petram mutauit in cellam, & mellariam, & oleariam, vt Iſraelis populus fugeret mel de petra, oleumq́; de ſaxo duriſſimo; *f* tot centena millia hominum fonte limpidiſſimo illic refecit, vbi nec paſſerculus reperiſſet, quod ipſius ſiti fuiſſet ſatis, Deus elatos habet famulos tamque celeres, vt etiam ventos præuertant, has ſuis mittit ſuppetias; Quin ergo fiduciam habemus in Domino, ex toto corde noſtro, Dominus nobiſcum eſt. At nobis nihilominus ſæpe animus eſſet quærere, quod ex Angelo quæſiuit Gedeon: Obſecro mi Domine, ſi Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi ſunt mirabilia eius? De Dei in nos Prouidentia mira narrantur; iubemur Deo rebus in omnibus fidere, interim varijs calamitatum fluctibus huc illuc miſerè raptamur: ſi Dominus nobiſcum eſt, quomodo tot conflictamur incommodis, tot oneramur malis? Ad quæſtionem hanc aptè reſponderit Bernardus.

a *Ioan.c.16.v.33.*
b *2.Tim.c.2 v.12.*
c *Cypr.orat.3, contra Iudæos.*
d *Hier.ad Fabiolam de 42.manſ.*
e *Ambr. l.de Ioſeph.c.5.*
f *Deuter 32.v.13.*

§. II.

Bernardus, inquam, abbatem ſancti Nicaſij ob Drogonis è cœnobio diſceſſum ſolaturus: Non ergo, ait, hęc te tam horrenda demergat tempeſtas aquæ &c. ſollicitè ſtudeat humilis prudentia tua non vinci à malo, ſed vincere in bono malum. Vinces autem, ſpem tuam in Deo fortiter figendo, & rei finem longanimiter expectando: Bonum eſt tibi humiliari ſub potenti manu Dei, & nequaquam velle reſiſtere ſupernæ diſpoſitioni. *a* Diabolus ſanè fremat licet & ſæuiat nemini nocet iniuſſu diuino, nam nec porcos quidem audet tangere, niſi annuente Chriſto *b* Quomodo igitur inuadet te, tanget te, exagitabit te, ſi Chriſtus non annuat? Quid ergo timemus Cerberum catena vinctum, nec vlli periculoſum, niſi propius accedenti?

Sed audio non neminem dicentem: Nonnunquam mihi ad inferos deiectus videor, ita variè crucior. Sed num ideò, mi Chriſtiane, fiducia excidas? Ne crede te ſolum talia ſentire: Ad hos inferos deueniunt plures, ſed inde ſalui remeant. Vir integerrimæ vitæ Tobias, his etiam inferis merſus: Quoniam, inquit, tu flagellas & ſaluas: deducis ad inferos, & reducis: & non eſt qui effugiat manum tuam. *c*

Vt Apoſtoli de ſeipſis ſuaque fiducia experimentum caperent, in nauim eos ſecum deduxit Chriſtus, deditque licentiam ventis concitandi mare turbidum. Inter has procellas diſcipuli, iam pænè medio mari natare ſe rati, & quod deterrimum videbatur: *ipſe vero dormiebat. d* exclamant igitur: Domine, ſalua nos, perimus. Hic Chriſtus: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Quid tanto percellimini timore? Vbi veſtra in me fiducia? Quid refert, ſi dormiat homo, modo pro vobis vigilet Deus, qui nunquam dormitat.

Hinc certè liquet, Fiduciam in Deum nuſquam eniteſcere magis, quam in medijs periculis, aut cum omnia ſunt turbatiſſima. Inter quos turbines Iobus, & inter quas ruinas, ipſe tamen erectiſſimus, ſtabat? Hoſtes omne pecus abegerunt, quicquid ſuperat hoſti, abſumpſit ignis cælo delapſus, omnes liberos vnica ruina ſepeliuit: ipſe Iobus non vlceroſus, ſed iam vnum pœnè vlcus, cognato-

gnatorum & coniugis etiam lingua miſerè laceratus, omnia perdidit, præterquam generoſiſſimam in Deum Fiduciam. Siquidem iam ad fimetum ablegatus, inter ebullientes vndique vermiculos, defluentem ſaniem non linteolo, ſed teſtula excipiens, nihilominus velut triumphans athleta vociferatur: Etiamſi occiderit me in ipſo ſperabo: Et ipſe erit ſaluator meus *e* Luctuoſiſſimam hanc tempeſtatem grande ſerenum, & tranquillitas excepit lætiſſima. O quoties.

Flebile principium melior fortuna ſecuta eſt! f

Si quem igitur calamitas feriat, fiduciam ille in Deum augeat. Quid enim, obſecro, mi homo, agis cum te ſubitus imber opprimit? in vrbe tectum, credo, ſubis, deprehenſus in campo, patulam circumſpicis arborem, qua nimbum defendas. En tibi tectum, en arborem, en aſylum ſecuriſſimum, Fiduciam in Deum: nec vnquam tam opportunum eſſe poteſt in ſolitudine hoſpitium, in imbre tectũ, in frigore ignis aut balneum, atque tibi erit in omnibus aduerſis. Fiducia in Vniuerſi Dominum, quæcumque demum intexuant procellæ, tutiſſimus ſtabis ſub hoc imbricato tecto. Fide Deo, & vti nautę omnia ad nauigandum comparant, ventum à Deo præſtolantur, ita tu officio tuo non deſis, cetera curabit Deus: tu propoſitiones pone, concluſionem Deo relinque; fac antecedens, conſequentiam faciet Deus. Si videris quod corrigi non poteſt, tolera, & cum patrefamilias meſſem expecta; Fide Deo.

a *Bern. epiſt.* 32.
b *Luc. c.* 8 *v.* 33.
c *Tob. c.* 13. *v.* 2.
d *Matth. c.* 8. *v.* 24.
e *Iob. c.* 13. *v.* 15.
f *Ouid. l.* 7. *metamorph.*

§. III.

At dicas: Grandius hoc malum eſt quam putetur; non à malis ſolum, ſed & ab ijs qui probi cenſentur, exagitari; hoc vrit & vexat. Nil noui hoc eſt, mi homo, iam Apoſtolorum æuo commune hoc & peruagatum vitium erat, fictumque ius producere, Fraudi mãtelum Iuſtitię aptare; nec inuſitatum quid, ab amicis, à cognatis, ab ijs iniurias accipere quibus plurimum benefeceris;

——— non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt:
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti. a

Hoc iam amplius eſt: beneficia in ſcelus vertuntur; & ſanguini eorum non parcitur, pro quibus ſanguis fundendus eſt. Dauidem regem non tantum Achitophel, qui ei à conſilijs fuit, neque tantum Saul ſocer, ſed & Abſalon filius extremè perſecutus eſt. Et Chriſtus à quibus occiſus eſt? non tantum ab impijs idololatris, ſed & à chariſſimo populo. His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me. *b* Imò verò quid à ſuiſmet diſcipulis iniuriarum non accepit Chriſtus? Iſcariotes, cui paucis antè horis, & pedes lauit, & corpus ſuum in edulium dedit, hũc ſuum Dominum ingratiſſimus quæſtor vendidit, amantiſsimus Petrus hunc ipſum negauit, deſeruerunt ceteri quid miramur? Inimici hominis domeſtici eius. *c* Sed qui Deo fidit, hæc omnia facili negotio vincit. Sed quæras, quomodo hæc Fiducia ad Deum in aduerſis erigenda? En tibi ſex documenta compendio.

Primum. Cum tibi malè eſt, quàm primũ & eo ſtatim momento ad Deum te verte, & illi querere quicquid dolet. Hic plerique omnes grauiter erramus, cum nos vrgent aduerſa complurium aures querelis innumeris oppleмus, omnium poſtremus Deus, cuius opem imploramus, ordine prorſus prępoſtero. Longè aliter rex Dauid: Leuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino *d.* Qui hoc non facit principio cuiuſque mali, ab ira, dolore, iniuriâ ſic occupatur, vt ſui fiat impos. Quàm primum ergo commotum te ſentis, dic: Domine, quid me vis facere? & reſpondebit tibi diuinę Voluntatis interpres: Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum. *e* Malignas cogitationes, quantum potes coercere, & hoc aſsiduè cogita: Domine quid me vis facere.

Alterum. Tace, & ſaltem os ac linguam cõtine, ſi minus potes animum; A rege ſapientiſsimo hoc conſilium accipe: Dixit, ait, cuſtodiam vias meas vt nõ delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me: Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. *f* Ergo tace, nam

 ſi inter

ſi inter ærumnas aut iniurias frenum permiſeris linguæ, certo ſcias in præceps te trahendum; vix incipies loqui, & offendes. Ergo tace præſertim de tuis aduerſarijs. Non potes de ijs loqui bene? ſaltem ne loquaris malè. Tua te conſcientia ſoletur, & æquiſſimus iudex Deus, cuius oculos nec aduerſarij tui, nec eorum machinationes exire poſſunt. Deo fide & ſile.

Tertium. Vbi ad Deum te verteris, & tacere cœperis, tunc totus in diuinæ Voluntatis ius concede; diuinæ Voluntati te totum quam arctiſſime adſtringe, & deuoue. Sed & gratias Deo age, quod dignum te iudicet, qui patiaris innocens, aut ſi nocens patientia tamen repares innocentiam. In hoc diuinæ Voluntatis amplexu, homo Deum velut brachijs ſtringat; dicatque quod Iacob cum Angelo luctatus: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi *g*

Si naui periclitante in aquis, duo aliqui terrore vicini periculi ita ſeſe complectantur, vt alter alterum brachijs implicet, neceſſarium prorſus eſt vt vnà pereant, ſi pereat nauis, quo enim periculum eſt maius, eo arctior inter hos duos fit nexus: Sic omnino Voluntas diuina & vnà Deus amplexandus eſt; vt inſolubili nexu Deo inhæreat homo, dicatque: Non dimittam te, ô mi Deus; ſub ipſas mecum aquas te traham, vnà mergendi ſumus, in ipſis te fluctibus circumplectar, tanto plus confiſus tibi, quanto minus mihi.

a *Ouid. l. 1. metamorph. initio.*
b *Zach. c. 13. v. 6.*
c *Mich. c. 2. v. 6. & Matth. c. 10. v. 36.*
d *Pſ. 120. v. 1. & 2.*
e *Pſ. 26. v. 14.*
f *Pſ. 38. v. 1. 2. 3.*
g *Gen. c. 22. v. 26.*

§. IV.

QVartum. Vbi tempeſtas nonnihil mitigarit, ad preces te compone. Matrem Domini, ſanctoſque Angelos ad cauſſæ tuę patrocinium inuita, ijſque omne negotium tuum commenda, nec id ſemel iterumque feciſſe ſatis eſt compluribus diebus, annis & luſtris, ſi res illud exigat, idem factita, nec ceſſa dum pugnum, quem tibi Deus, velut vir robuſtiſſimus, compreſſis digitis clauſum oſtendit, fiducia grandi & obſecratione conſtanti explices. Rex Ezechias, cum impias Sennacheribi literas accepiſſet, *Aſcendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit. a* Illud autẽ pectore & ore aſſiduè verſabat Ezechias? *In Domino Deo noſtro habemus fiduciam. b* Expande & tu, quiſquis affligeris, tuas etiam litteras coram Deo, & quidquid querelarum habes, apud hunc æquiſſimum iudicem, & benigniſſimũ patrem depone. Si vero quod petis, non impetres, arcaniſſima Dei iudicia & certiſſimam ab æterno prouidentiã ſuſpice, eique te totum permitte. Feciſti quod in te erat, cætera curabit bonus Deus.

Quintum. Vtere conſilio prudentis ac probi viri. Siracides monens: Fili, ait; ſine conſilio nihil facias, & poſt factum nõ pœnitebis. *c* Summoperè etiam caue ne tuos affectus, tuumque impetum ſequaris. Perdidiſti manſuetudinem, perdidiſti patientiam omnem, ſi conſiliarios admittis Affectum & Impetum, conſiliarios ſanè peſſimos. Deus hanc telam, quam miraris, orſus eſt, & ipſe omnium optimè nouit, qua ratione illa ſit pertexenda; Quod ſi tu importunè interuenias, illudque ingemines:

Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. d

Suauiſſimam Dei diſpoſitionem, quantum in te turbabis & ideo euentus malos nemini, præterquam tibi adſcribes. Omne nobis malum ex eo eſt, quod Baruch ingemiſcẽs: Non credidimus, inquit, diffidentes in eum & non fuimus ſubiectibiles illi, & non audiuimus vocem Domini Dei noſtri, vt ambularemus in mandatis eius *e* Idcirco habe fiduciam in Deo, tãto enim eris ab omni hoſte ſecurior, quanto fiducia tua in Deum fuerit robuſtior.

Sextum. Quod ſi adhibita omni diligentia nihil ſuccedat è voto, ne indignationem in Deum, nec in vllam rem creatam conuertas; hoc potius cogitato, ſcire Deum ad vnguem omnia, quæ paſſus aut paſſurus es, eumque velle, hæc eſſe conſtantiæ tuæ experimenta. Ea de cauſſa, quicquid Deo, hoc omne & tibi quoque placeat. Nam verè, Beati ſumus Iſrael, quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis. *f*

Nemo dicat: Vt video, fruſtra laboro? Petiui quippiam à Deo, magna in Deum fiducia, magna in diuinam Voluntatem reſignatione, ſed ni-

ſed nihil impetro. Quid enim nouit Deus, & quaſi per caliginem iudicat, nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, & circa cardines cæli perambulat. g Impiorum hæc cantilena eſt: Nullo modo fruſtra fit, quicquid bene fit. Num Deus vnam ſolummodo arcam ærariam habet, ita vt qui ex ea nil doni accipit, nil ſperet ex alia? Fatui ingenij ſeruus eſt, qui cum Dominum ſuum habet debitorem, monetam aliam quàm ſeſtertios recuſat admittere. Quid ſi Dominus moneta aurea, quid ſi frumento ſelectiſſimo nomen velit expedirè, num ſeruus obſtinatè clamet: ſeſtertios volo ſeſtertios. Ita qui non impetrat à Deo quod rogat, certiſſimus ſciat, non fruſtra ſe rogaſſe, impetraturum certo alia, & meliora.

a 4. *Reg. c.* 19. *v.* 14.
b 4. *Reg. c.* 19 *v.* 14.
c *Eccli. c.* 32. *v.* 2.
d *Iuuenal. Sat* 6. *v.* 222.
e *Baruc. c.* 1. *v.* 17 *&* 19.
f *Baruc. c.* 4. *v.* 4.
g *Iob. c.* 22. *v.* 13. 14. 15.

§. V.

QVod ſi Deus ferire nō ceſſet filios, eoſque alijs atque alijs calamitatibus exerceat, facit is quod optimus quiſque pater materve faciunt. Parentes cum liberos virgis caſtigāt, ſubinde poſt vnam alteramve plagulā quærere ſolent: Vis culpam non repetere? ſi cęſus taceat, pergit pater cædere: ſi contumax puer necdum reſpondeat, verberare pater perſeuerat, identidem quærens: Eho, vis culpam non repetere? idque vrget tamdiu, dum dicat filius: Volo culpam non repetere. Tum demum parens: Abi iam, inquit, & caue culpā hāc repetas. Ita & Deus punire nos ſolet, & quęrere: Vis meæ Voluntati te plenè ſubijcere, in omnibus mihi fidere? Quia vero aut peruicaciter tacemus aut non ſerio reſpondemus diuinæ voluntati obſecuturos, ideo Deus ſæpe verbera continuat nec aliud expectat, quàm vt animo dicamus: Volo, mi pater, volo Voluntati tuæ parere per omnia, quid me vis facere?

Eleganter Bernardus in hæc verba: *Domine quid me vis facere?* ô verbum breue, ſed plenū, ſed viuum, ſed efficax, ſed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectę obedientiæ forma, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipſum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipſi, ſed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes ſine intermiſſione, *Domine quid me vis facere?* Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quam noui Apoſtoli imitatores. Quid vis (ait Dominus ad cęcum illum) vt faciam tibi? Quanta miſeratio tua, Domine, quanta dignatio tua? Siccine Dominus quærit, vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille quia non conſiderauit, non expauit, non exclamauit: Abſit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, ſic omnino dignum eſt, non meam à te, ſed à mę tuam quæri & fieri voluntatem. Sic profectò, ſic multorū vſque hodie puſillanimitas & peruerſitas exigit, vt ab eis quęri oporteat: Quid vis vt faciam tibi? non ipſi quærunt: Domine quid me vis facere. *a*

Hæc porro, de qua loquimur, Fiducia in Deum, diu non ſtabit, niſi eam Patientia firmet ac Perſeuerantia. In templo Salomonis duæ erant columnæ, quarum illa Iachim, hęc Booz dicta. His columnis duabus Patientia & Perſeuerantia optimè conferuntur: his pilis fulcienda eſt Fiducia. Nimiam triſtitiam reprimit Patientia: Perſeuerantiæ non, nimis longum eſt, quicquid tempore clauditur. His baſibus attollens ſeſe in Deum Fiducia, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. *b*

a *Bernard. ſerm.* 1. *de conuerſ. S. Pauli, poſt med.*
b *Pſ.* 134. *v.* 1.

CAPVT IV.

Quanta in Deum Fiducia omnes Sancti fuerint.

CHriſtiani ſanguinis vera nobilitas eſt, Deo in rebus arduis fidere, & illo ſolo niti. Hic animus nobilis & generoſus, hic magnus & excelſus eſt, qui Deo tunc maximè fidit, cum maximam capit calamitatem. E ſtirpe hac nobiliſſima complures ſanctiſſimi viri prodierunt.

§. I.

TAcebo Abrahamum, qui Deo fretus, *contra ſpem in ſpem credidit, qui in repromiſſione Dei nõ hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſſime ſciẽs, quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere.* a qui filium vnigenam diuinæ Voluntati mactare non recuſauit, qui cum trecentis octodecim vernis quatuor reges aggreſſus vicit, ſumma in Deum fiducia. Tacebo & Ioſephum Ægypti proregem, qui toties ad extremas deuolutus anguſtias, animo tamen non cecidit, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Moſes Deo nixus quæ prodigia non patrauit? vniuerſos Ægypti exercitus vno maris ſepulchro clauſit. In Amalecitano bello pro omni curuli tormento virgam habuit, ſic enim Imperatorẽ affatus Elige viros, inquit, & pugna contra Amalec: ego ſtabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. *b* Obſtupeſcendum! Moſes, ſtans velut ſpectator otioſus, totos proſternit exercitus. Moſis Panoplia fuit Dei virga, & in Deum Fiducia. At vero Ioſue dux belli incredibili prorſus fiducia pollens auſus eſt imperare ſoli, ac dicere: Sol contra Gabaon ne mouearis, Stetit itaque ſol in medio cæli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei. Non fuit anteà & poſteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael. *c* Ita breui totius Palæſtinę reges expugnati. Quid hoc aliud, quam eos omnes, qui in alios habent imperium, monere vt fiduciam locent in ſolo Deo qui animos hominum verſat, iubetque ſumma ima medio curſu ſiſtere. Quid de Calebo memorem, qui tantę fuit in Deum fiduciæ vt tot centenis hominum millibus varie tumultuantibus, vnus ille animosè obſiſtens proclamarit: Nolite rebelles eſſe contra Dominum; neque timeatis populum terræ huius, quia ſicut panem, ita eos poſſumus deuorare: receſſit ab eis omne præſidium: Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere. *d* Et quãtæ in Deũ fiduciæ fuit Gedeõ, ad trituram potius quam ad malitiam educatus, qui cum trecentis viris tot hoſtium millia & inuadere eſt auſus, & vincere. *e*

Porro rex Ezechias ingenti plenus fiducia non tantum quindecim annos vitæ ſuę auctarium impetrauit, ſed & in huius rei teſtimonium, Solis vmbram per decem lineas reuocauit. Sicut autẽ Ioſue Solẽ ſtitit, ita Ezechias ſolem retroegit itinere prorſus immenſo. Nimirum animus Deo fidens, Deum impellit, vt Orbem turbet, & naturas mutet. Sed num hoc tum grande prodigium eſt decem lineis reduci ſolem? rem paucis aperiam. Si Ptolemæo, credimus, ſol in ęquinoctio vna hora percurrit 365223. hoc eſt, trecenta ſexaginta quinque millia, ducenta viginti tria milliaria Belgica, ſiue leucas; quarum ſingulæ horam vnam exigunt. Sol ergo cum decem lineis, ſeu, quod idem, decem horis receſſit, tres milliones, ſiue, tricies ſexies cẽtena millia, quinquaginta duo millia, ducenta triginta milliaria confecit currendo. Miraculũ inauditum! idem tamen tam facile fuit, ac ſi ſol retraheretur funiculo. Et hoc Ezechiæ potuit fiducia, quæ Sennacheribo Hieroſolymis imminente, prius cilicium quam loricam ſuaſit induendum, quo armatus Ezechias primus ipſe templum adijt, & populum ad preces & fiduciam concipiendam hortatus: Viriliter agite, inquit, & confortamini: nolite timere, nec paueatis regem Aſſyriorum, & vniuerſam multitudinem &c. Cum illo enim eſt brachium carneum: nobiſcum Dominus Deus noſter, qui auxiliator eſt noſter pugnatque pro nobis. *f* En pleniſſimam fiducię abhortationem! Quî vero factum quod miſer Sedecias nil ſimile patrarit, cum tamen, ei copioſior quam Ezechiæ miles fuerit? Hoc ipſum hunc regem perdidit? ſuis viribus plus æquo tribuit & perit, confidens ſuper baculum arundineum confractum, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. *g*

a *Rom.c.4.18.* b *Exo.c.17.v.9.*
c *Ioſ.c.10.v.12.13.14.*
d *Num.c.14.v.9.*
e *Iudith.c.2.v.9.*
f *1.Par.c.32.v.7.& 8.*
g *Iſ.c.36.v.6.*

§. II.

EN hoc etiam eſt quod optimũ illum regem Aſam perdidit. Triginta ſex annis præclariſſime ſe geſſit Rex Aſa, ob id Deo chariſſimus, demum collectam gratiam effudit

omnem,

hominem, ob vnam hanc noxam, quod humanis viribus fuiſſet confiſus. Quamuis hoc Aſæ factum, ſi ad humanæ rationis amuſſim examinetur, videri poſſit minimè damnandum, quid enim hoc mali? Regi Syriæ Benadalo ſubmiſit aurum, & eius rei rationem addens: Fœdus inter me & te eſt, aiebat, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quãobrem miſi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baaſa rege Iſrael, facias eum à me recedere. *a* Quid hic obſecro iniqui? Nihilominus Hanani propheta libere obiurgans Aſam: Quia habuiſti, ait, fiduciam in rege Syriç, & non in Domino Deo tuo, idcirco euaſit Syriæ regis exercitus de manu tua. Oculi enim Domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egiſti, & propter hoc ex prçſenti tempore, aduerſum te bella conſurgent. *b*

Idcirco Iobus: ſi vidi Solem, inquit, cum fulgeret, & Lunam incedentem clare, & lætatum eſt cor meum in abſcondito, & oſculatus ſum manum meam ore meo. *c* Bona, inquit Gregorius, quæ fecit ſic narrat, vt ea Deo adſcribat. Nõ ſolebat Iobus induſtriç ſuç gratulari, nec manus ſuas diſſuauiari, neque enim in ſe ſuaque dominatione, ſed in Deo fiduciam omnẽ collocabat. Ita Carolus V. Imperator Auguſtus vere Pius, vere Felix dicere ſolebat: Veni, Vidi, ſed Vicit Deus.

Regem Hebronis Dauid ad tantum ſanctitatis faſtigium euexit, ſumma in Deum Fiducia hac ille virtute pollebat, ſi vllus mortaliũ. Inſpice pſalmos, & mecum ſenties. Quam ille aſſidue, & ore & pectore verſabat hæc talia: Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? Quoniam in te eripiar à tentatione.

Ionas in ceti cauo deliteſcens, iamque vltimæ lineæ admotus, nihilominus tamen velut in tutiſſima naui preces concipere, nec vnquã aut vſquam melius fiduciæ virtutem exercere potuit. *Et orauit Ionas ad Dominũ Deũ ſuum.* Precibus & votis vbique locus eſt. Quid ergo precatus? *Circumdederunt me aquæ vſque ad animam*, inquit, *abyſſus vallauit me, pelagus operuit caput meum: Verumtamen rurſus videbo templum ſanctum tuum. d* En fiduciam ingentem! Ità Daniel inter impaſtos leones, ita tres Hebræi iuuenes in Babylonijs flammis plenas fiduciæ preces Deo allegarunt.

Tobias in hoc genere admirandus, facultates, & patriam, & oculorum vſum perdidit, egenus, & exul, & cæcus, fiduciam tamen retinuit tenaciſſime Et licet tam cognati, quã vxor, & parẽtes ipſum irriderent, dicerẽtque: Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas; manifeſte vana facta eſt ſpes tua. Ipſe tamen eos increpans: Nolite ita loqui, aiebat, quoniam filij Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. *e* Hæc ei fiducia, & facultates, & patriam, & oculorum vſum reſtituit, & prçmium inſuper contulit æternum.

Et quantus hac virtute Tarſenſis Paulus, qui ſæpius ſeipſum quaſi funerans; nihilominus: Scio, inquit, qui credidi, & certus ſum quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. *f* Hac armatus fiducia nullum aut laborem, aut periculum horrebat, per ſaxa, per gladios, per tela, per ignes ruebat, ope diuina nixus & in Deo ſuo ſæpius ferreos etiam muros tranſgrediebatur.

a 2. *Par. c.* 16. *v.* 3.
b *Ibid. v.* 6.
c *Iob. c.* 31. *v.* 26. *&* 27.
d *Ionæ c.* 2. *v.* 2. *& v.* 6.
e *Tob. c.* 2. *v.* 18.
f 2. *Tim. c.* 1. *v.* 12.

§. III.

INter feminas hac virtute admirabiliter excelluit Iuditha, facinus auſa inauditum. Cum enim conſilium cepiſſet trucidandi Holofernis, precibus ardentiſſimis ſuam in Deum fiduciam accendens: Subueni, aiebat, quçſo te Domine Deus meus mihi viduæ. Tu enim feciſti priora, & illa poſt illa cogitaſti. *a* & hoc factum eſt quod ipſe voluiſti. Omnes enim viæ tuæ paratæ ſunt, & tua iudicia in tua prouidentia poſuiſti. Non in multitudine eſt virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi, ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio, Deus cçlorum &c. exaudi me miſeram deprecantem, & de

& de tua miſericodia præſumentem. Ex eadem obſtupeſcenda fiducia illud Holoferni reſpōdit: Viuit anima tua, domine meus, quoniā non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus, in manu mea, hæc quæ cogitaui. Cūque iam ante lectum temulenti Holofernis ſtaret lachrymas preceſque ſilētio fūdens: Confirma me, inquit, Domine Deus, vt hoc quod credens per te poſſe fieri cogitaui, perficiam. Perfecit feliciſſime, iamque Bethuliæ portis recepta, in primas has voces erumpens: Laudate Dominum Deum noſtrum, qui non deſeruit ſperantes in ſe. *b*

Huic iure accenſetur Suſanna, nobiliſſimū & Pudicitiæ, & Fiduciæ ſpecimen. Hęc cum ad capitis ſupplicium, & ſaxatiles nimbos iam duceretur; flens ſuſpexit ad cælum, *erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.* c Nec fruſtra omnium calculo, Daniele iudice, omni crimine liberata eſt.

Hac non inferior Eſther, rem magnam aggreſſa, per hanc itidem in Deum Fiduciam. Lex erat in Aſſueri aula, vt ſi quis ad regem ingrederetur non vocatus, morte id lueret, niſi rex virgam auream protendiſſet, in ſignū clemētię. Cum vero Eſtherem hinc Mardochęus aſſiduis precibus vrgeret, vt regem adiret, illinc obſtaret lex & terreret, hoc demum inijt conſilij. Iudæi omnes iuſſi ſunt triduū totum inter preces & ieiunia exigere: quod idem & Eſther fecit cum ſuis virginibus. Triduo ſic exacto, Regina fiduciam in Deum ampliſſimam concipiens, ingreſſa eſt ad regem pro ſua gente deprecatura. Ex voto ceſſerunt omnia.

Si nouæ legis ſanctiſſimos quoſque viros feminaſque conſiderem, mira in Deum fiducia claruiſſe omnes reperio. Ex tot millibus vnicum produxiſſe teſtem ſatis fuerit. Anno Chriſtiano milleſimo ſexageſimo tertio, teſtibus, Bertholdo abbate Vrſpergenſi, & Deſiderio abbate Caſſinēſi, litteris item ciuiū Florētinorum ad Alexandrum Pōtificem datis, Florentiæ graue ortum eſt diſſidium inter populum, & vrbis Antiſtitem Simoniæ accuſatum. Plebs omnia ſui Prę ſulis ſacra execrabatur, hinc ſine ſacramentis obibant plurimi. Petrus Damianus diſſidentes patres componere nitebatur, ſed fruſtra. Demum pro illius æui more iudicium commiſſum eſt igni, hoc modo. Petrus monachus Ioannis Gualberti diſcipulus, vir modeſtiſſimus, & miræ in Deum fiduciæ, ipſis Cineralibus peracta re diuina, lineam ſacerdotis veſtem indutus, manu crucem præferens, nudis pedibus luculentū ignē per certa ſpatia extenſum ingreſſurus, ſic cœpit precari: Domine IESV, miſericordiam tuam imploro, vt ſi Petrus Florentinus Epiſcopus pecunia ſedem occupauit: Tu mea ſalus in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum feſtines, meque illæſum veſtigijs non adultis conſerues, ſicut olim tres iuuenes in fornace Babylonica ſeruaſti. Dixit, & ignem illæſus tranſijt; iamque egreſſurus, ſtrophiolum tranſeunti ſibi excidiſſe aduertens, animosè redijt, & illud ſuſtulit. Hinc PETRVS IGNEVS eſt dictus. *d* Hic vir quamuis è nobiliſſima ſtirpe Aldobrandinorū oriundus, tam ſubmiſſi tamen & Deo fidentis animi fuit, vt præſidis ſui Gualberti iuſſu pecoris cuſtodem agere non recuſarit. Sed quia virtus ab infimis ſolet eminere, à pecore Petrus, & à pedo ad tiaram euocatus, Præpoſitum egit, poſt Abbatem; inde Epiſcopus, ab hoc Cardinalis lectus eſt.

a *Non quod in Dei cogitatione quam vnicum Æternitatis NVNC metitur, ſit prius & poſterius, ſed quod res alijs alia ſint poſteriores.*

b *Iudith c.9. diuerſ. verſ. c.12. v.4. & c.13. v.7. & 17.*

c *Dan c.13. v.35.*

d *Baronius. tom.11. ann.1063.*

§. IV.

VNiuersè de viris feminiſque omnibus vitę ſanctimonia pręcellentibus affirmari poteſt: *Cor eorum erat fiduciam habens in Domino.* Singulare id fuit Chatharinæ Senēſi. Hæc licet verborū ceteroqui parciſſima, cum autem de fiducia in Deum ſermonem miſcere cœpit, nullum pæne dicendi finem reperire, aut ſi alios de hac virtute diſſerētes audijſſet, nunquam ſatiari potuit audiendo, perdius & pernox ſtetiſſet ad hos tales de Fiducia ſermones attentiſſima. Iure merito; nullus ſperauit in Domino & confuſus eſt. *a*

Bernardus cum graui morbo afflictus, extremum iam pæne ſpiritum traheret, viſus eſt ſibi ad Dei tribunal ſtare. Adfuit autem & Satan

Satan exaduerſo, & virum improbis accuſationibus incurſauit. Vbi ſua omnia executus fuit accuſator, & iam Bernardo pro ſe dicendum eſſet, ſic cœpit perorare fiducia ingenti: Fateor, nec mihi nec meis actionibus deberi cælum, tanto premio indigniſſimus ſum. At verò duplici iure Dominus meus id obtinuit, & Patris hereditate, & Crucis perpeſſione; altero ipſe contentus, alterum mihi donat. Ab hoc dono me quoque illius regni hæredē fore confido. Pudefacto ad hanc vocem aduerſario, & conuentu ſoluto, Bernardus ad ſe redijt.

Hugo, Lincolnienſis Præſul, vir integerrimus, nocte quadam grauibus curis infeſtatus, cum eas excutere non poſſet, turbari animo cœpit. At primo manè ad ſe rediens, & altum ingemiſcens: *Heu*, inquiebat, *grauiter deliqui, quod non vti hominem Chriſtianum decet, omnem curam ſuper Dominum, iuxta prophetæ monita, iactauerim.*

Nec illud ſilentio inuoluendum. Dux Saxoniæ Fridericus II. cognomento Placidus, Anno Chriſtiano milleſimo quadragenteſimo ſexageſimo quarto obijt: Hic princeps aliquot ante obitum annis, Friderico è Comitum ſtirpe Antiſtiti Magdeburgico litem, & ab ea bellum cœpit mouere. Quod vt prudentius gereret, & cuncta caderent felicius, exploratorem miſit, qui de apparatu bellico & conſilijs aduerſæ partis cognoſceret. Factum: exploratis omnibus renuntiatum eſt, nihil opportunum bello parari, ſed nec militem ſcribi: Antiſtitem prætereà dixiſſe, cauſſam ſe commiſſurum Deo, qui pro ſeruo ſuo arma ſumeret. Hoc vt Elector audiuit: Alius, inquit, inſaniat, & bellum inferat ei, qui confidit cauſſa ſuperiorem ſe futurum Deo defenſore. Laudandus Præſul, qui Dei patrocinio ſiſus eſt: laudandus princeps qui poſitis armis Deum veritus eſt aduerſarium. d

a *Eccli. c. 2. v. 11.*
b *Auctor vitæ Bern. l. 1. c. 13.*
c *Sur. in vita S. Hugonis.*
d *G. Fabr. hiſtor. de Electoribus Saxoniæ.*

§. V.

Elcearius Comes, notæ ſanctitatis vir, ea in Deum fiducia pollebat, vt periculis omnibus iret excelſior, quod vel inde poteſt liquere. Mari ſe commiſerat Elcearius, Neapoli cum familia tota Prouinciam reperiturus. Dum vela facit, infremit mare, ventis commotum. Franguntur arbores, rumpuntur funes, excutiuntur gubernacula, deſeruntur remi, clamoribus incompoſitis atque vlulatibus omnia complentur: oculis mors præſentiſſima obſeruabatur; qui in naui erant, ſpirare tantum, ſperare nihil amplius: certè vultu omnes iam vmbræ ac manes erant, nec iam aliud deeſſe videbatur, quam nauim ſepeliri aquis. Solus Elcearius poſita formidine conſtabat ſibi; eadem illi ſerenitas, idèm oris color, eadem mentis malacia. Nam dum alij cum iratis fluctibus luctabantur, ille ſuauiter cū Deo agebat, & cælum fatigabat precibus. Interim venti poſuere, maris ira detumuit, paullatim vox & ſenſus metu exanimatis redijt. Tandem ſubducta in portū naui, nonnullos è ſuis grauiter incuſauit Elcearius, quod clamoribus & lachrymis ſatis oſtendiſſent, perexigua ſeſe fiducia in Deo niti, nimiumque à morte abhorrere. Seorſum autem Dalphina coniux interrogabat Elcearium, an ipſe ſolus in tam præſenti periculo deſijſſet eſſe homo, & mortem tam vicinam non timuiſſet? Cui ille? Totum me, inquit, diuinæ Voluntati tradidi, paratus, ſi ſaluis omnibus, ſolus haurirer fluctibus. Hoc eſt, quod Hebræus Sapiens monuit: habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo. a Porrò qui hac fiducia ſunt vacui, humana tantum circumſpiciunt, omniaque humanis viribus metiuntur. Et ferè contingit vt hos in manu conſilij ſui deſtituat Deus hinc, illi fruſtra irritoque conatu Magna expectant, & in miſera ſpe languentem trahunt animam, & plerunque infelici euentu humanas has cogitationes claudunt. Contra verò noſtra in Deum fiducia, diuinæ beneficentiæ potentiſſima eſt conciliatrix. Gaudet Deus beneficijs dandis, & munificentiæ ſuæ dona ſpargit in eos præcipuè qui in magnam exurgunt fiduciam. Quòd ſi Deus munificam ſuam manum contrahat contineatque, nec liberalitatis ſuæ nubem explicet, nec non niſi per lentiſſima ſtillicidia depluat, tacitus ſecum cogitet homo, quis cæleſtem illam nubem, pendulam ſemper pronamque paratamq; in imbres, ſiccauerit ſtiteritque ſe, inquam, cogitet, delicta ſua,

ᵭta ſua, teporem, languoremque ſuum, maximè vero ſuam in Deum diffidentiam accuſet, in nouam exurgat fiduciam, & pro ſtillicidijs nimbos ſperet. Impedimentis enim ſublatis nunquam non pluent illæ nubes; nec iam ſperatos imbres, ſed toto cælo flumina mariaque iaculabuntur, vt anhelum validumque fiducia pectus munificentiæ ſuę ſepeliant aquis. Non enim ſponſionibus quàm factis locupletior eſt Deus. Etiam montes promiſit transferendos, mortuos ad vitam reuocandos. Audeat proinde ſperare homo, maiora qui poteſt largietur Deus. *b*

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. *c* Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt.

a *Prou. c.3. v.5.*
b *Scribanius in Super. Relig. l.1. c. 27.*
c *Hierem. c.17. v.7.*

CAPVT V.

Quantis præmijs Deus humanam in ſe fiduciam remuneretur.

MVltis equidem opitulatur galea in capite, lorica in pectore, anchora in æquore, multi nihilominus galea operti perimuntur, lorica tecti traijciuntur, anchora inſtructi merguntur. At vero qui confidit in Domino, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. *a* Nam vti Sionis rupem nulli turbinum incurſus, nulli fluctuum aſſultus loco mouerint, non tantum quia mons eſt, ſed quia mons Deo ſacer, ita hominem illum nullus ærumnarum impetus ſubuerterit, qui verè confidit in Domino, cupitque diuinæ Voluntati in omnibus parere.

Hęc in Deum fiducia, eſt galea nullis rumpenda vulneribus, eſt lorica nulli penetrabilis telo, eſt anchora nulli obnoxia naufragio. Hanc, Sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam.

a *Pſ. 124. v. 1.*
b *Heb. c. 6. v. 19.*

§. I.

OBſeruauit Orbis Eccleſiaſtes Paulus, quorundam è ſuis fiduciam vacillare, tanquam ſi ſpe vana lactarentur? hos nimium puſillanimes inſtruendos ratus: Teneamus, inquit, ſpei noſtræ indeclinabilem confeſſionem, Nolite itaque amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem; patientia enim vobis neceſſaria eſt, vt Voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Adhuc enim modicum aliquantulumcunque qui venturus eſt, veniet & non tardabit. Ergo, nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. *a*

Et prima quidem huius remuneratio iſta eſt. Fiducia hæc neminē fallit aut pudore afficit. Spes non confūdit. *b* Fallax illa rerum humanarum fiducia millies decipit, nec tamen cautiores efficit deceptos. Pulchrè Plato: Spes mortalium, inquit, ſomnia vigilantium, aut potius deſiderantium. Anno Chriſtiano milleſimo octogeſimo quarto, Odo antiſtes Guilielmi Angliæ regis, frater, ſortilegorum vaticinijs inductus, proximum à Gregorio VII. Pontificem ſe futurum credidit, & vt viam ſibi muniret ad hoc ſolium per argenteos gradus, pecuniam per nefas vndecunque contraxit, iamque Romanis arcibus ſpe imminens, à fratre Guilielmo in carcerem coniectus eſt, vbi totum exegit triennium; hoc ſcilicet ſolium huic ſpei debebatur. Nec vnquam Odo Romanam tiaram ſuo capite recepit. Ita multis alijs ſpes ſua dedecori eſt & damno. Spes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis, à procella diſpergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffuſus eſt: & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. *c* Spes ac fiducia in Deum, nulli mortalium probro eſt: Spes non confundit. Scitote, quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt, quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum. *d* In hanc fiduciam regius pſaltes ſeſe attollens: In te, Domine ſperaui, ait, non confundar in æternum. *e* Scitè Auguſtinus: Quis eſt, inquit, qui confunditur? qui dicit, ego quod ſperabam non inueni non immeritò. Sperabas enim de te, aut ſperabas de homine amico, maledictus autem qui ſpem ſuam ponit in hominem. Confunderis. Quia fefellit te ſpes poſita in mendacio, omnis enim homo mendax. Si autem ponas ſpem tuam in Deo tuo, non confunderis, quia ille in quo ſpem

poſuiſti, falli non poteſt. *f* Spes non confundit.

Hic tu mihi obſecro, fiduciam Moſis, quã ea pudefacta non ſit expende. Cum Hebręi ex Ægypto digreſſi, in arctum omnes concluſi eſſent; iam enim à tergo hęrebat hoſtis Pharao, in oculis montes & mare fugam omnem negabant, Moſes in has preces effuſus dicitur: Domine, tuum eſt hoc mare, tuus & mons qui nos claudit: & hic poteſt te iubente aperiri, aut in planitiem ſolui, poteſt & mare in terram verti; poſſumus & nos per aerem ſublimes effugere, ſi nos ita ſeruari, tibi placeat. *g* Hæc precatus, mare virga percuſſit, quo ictu repente ſciſſum tranſituris expeditiſſimum iter monſtrauit. Spes non confundit. Primum igitur fiduciæ munus eſt, *Non fallere.*

a *Ib.c.10.v.35.&c.*
b *Rom.c.5 v 5.*
c *Sap.c.5.v.15.*
d *Eccli.c.2.v.11. & 12.*
e *Pſ.30.v.1.*
f *Aug.tom.8. in pſ.36.conc.2. ante med.*
g *Ioſephus l.2.Antiq.Iud.c.7.*

§. II.

Altera eiuſdem Fiduciæ remuneratio eſt Maxima vitę tranquillitas Qui Deo ſerio fidit, officia ſua quamuis latiſſimè pateant, ſine tumultu obit, etiam inter aduerſa lætus. Lætentur omnes qui ſperant in te, Domine. *a* Spe enim ſalui facti ſumus. *b* Beati omnes qui confidunt in eo. *c* Auguſtinus pro more ſuo pulcherrimè, in verba pſalmi: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Quaſi peruersè, inquit, videtur dicere non intelligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum manducabis. Multi enim mãducant fructum laborum ſuorum: laborans in vinea, ipſum laborem non manducant, ſed quod de labore ipſorum naſcitur &c. Quid ſibi vult labores fructuum tuorum manducabis. Modo labores habemus, fructus poſteà erit. Sed quia & ipſi labores non ſunt ſine gaudio propter ſpem, de qua paulo antè diximus: Spe gaudentes, in tribulatione patientes: modo nos ipſi labores noſtri iucundant, & lætos nos faciunt de ſpe. Si ergo labor noſter potuit manducari, & potuit iucundare, manducatus fructus laboris ipſius qualis erit? *d*

Germanorum vetus verbum eſt, parietibus etiam inſcribi ſolitum: Quiſquis omnia Deo commiſerit, & hic tranquillus, & illic beatus erit. Verè ſic eſt; Deo ſemper omnia committere, in hac vita tranquillitatem, in altera beatitudinem obtinet. Sed Deo ſic committenda ſunt omnia, è manu Dei æquè omnia ſic accipienda ſunt, vt hæc regula exceptionem non admittat. Clariſſimè pius ille ſcriptor: Et nota, inquit, hanc regulam, Omnia è manu Dei acceptandi, tam eſſe vniuerſalem, vt ab ea nulla prorſus admittenda ſit exceptio: adeo vt non tantum cruces, afflictioneſque extrinſecæ Mundi & Proximi, à Deo acceptari debeant, verum etiam intrinſecæ quæ ex imperfectionibus noſtris enaſcuntur, nam omnia cooperantur in bonum diligentibus Deum. *e*

a *Pſalm.5.v.12.*
b *Rom.c.8.v.24.*
c *Pſal.127.v.2.*
d *Aug.tom.8. in pſ.127.circa med.*
e *Benedictus Anglus.in Reg. Perfect. fine libri mihi pag.278.*

§. III.

Tertia Remuneratio, Robur in aduerſis, & animus calamitate inſuperabilis. Iuſtus quaſi fundamentum ſempiternum, iuſtus in æternum non commouebitur. *a* Animoſiſſimus rex Dauid: In Domino ſperans, inquit, non infirmabor. *b* Optime Theodoretus; Gubernatorem, inquit, habeas Deum & aurigam, & res tuæ ab illa prouidentia pendeant, nam hoc modo inconcuſſus manebis & immutabilis. Tales ſe geſſerunt tot centena millia ſanctiſſimorum martyrum. Res noua & rara, pendere in equuleo, & aduri latera, ridere tamen & iocari. Multitudinis concurſum fieri, cum miſſilia ſparguntur, cum donatiua aut cogiaria, cum viſcerationes dantur, nil noui eſt: at vero cum capita decutiuntur, cum ſartagines, cum rotæ & cruces proferuntur, cum omnis generis ſupplicia inferuntur, eſſe tamen qui accurrant, & certent quis prior moriatur, hoc nouum, hoc inauditum, hoc tamen, inquit Euſebius, meis oculis vidi: innumeros in Ægypto non ligatos duci extra mœnia in campum: hic alter alterũ pręuenire conten-

contendens porrigebat ceruices. Carnifices defecerunt & gladij: feſſi ſedebant, alij ſuccedebant; mutabantur gladij, dies non ſufficiebat nullus ex eis nec paruulus morte terrebatur. En heroas ac heroidas inuincibiles: nõ commouebantur, ſicut mons Sion. Huc appoſitè Chryſoſtomus: Montem dixit, ſpem in Deum immutabilem, inquit, firmam & conſtantem, inuincibilem & inexpugnabilem. Quemadmodum enim ſi quis innumerabiles adhibeat machinas, montem nec conuellere nec labefactare poterit; ita etiam qui eum aggreditur, qui ſpem in Deũ collocauit, reuertetur domum vacuis manibus. Sed cur non dixit abſolutè, *Sicut mons*, ſed montis Sion meminit? Docens, nos non debere animum deijcere in calamitatibus, nec ab eis peſſundari, ſed à ſpe in Deum pendentes, omnia ferre fortiter, & bella & pugnas, & tumultus. Quemadmodum enim hic mons, qui fuerat quandoque deſertus & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat proſperitatem, veteri ſtatu recepto, cum incolæ rediſſent, & miracula rurſus oſtenderentur, ita etiam vir fortis & generoſus, licet ab innumerabilibus inuadatur calamitatibus, minimè euertitur. *c*

Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem (humanam in diuinam) aſſument pennas ſicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. *d* Beati omnes qui confidunt in eo. Ergo viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino. *e*

a *Prouerb.ca.*10.*v.*25. & 30.
b *Pſal.* 25. *v.*1.
c *Chryſ.in pſal.* 124. *initio, & paulo poſt init.*
d *Iſ.c.*40.*v.*31.
e *Pſal.*30. *v.*25.

§. IV.

QVarta remuneratio, Immunitas à plurimis vitijs. Et non delinquent omnes qui ſperant in eo, *a* Bernardo teſte, Perfecta conuerſio eſt ad bonum, vt nil libeat niſi quod deceat vel liceat. Et tũc demum perfecta erit voluntas, cum plenè fuerit bona, & bene plena. *b* Hanc autem bene plenam, & plenè bonam voluntatem habere cenſendus eſt is, qui non ſuam amplius, ſed iam pro ſua diuinam amplectitur Voluntatem, eique ſe totum deuotiſſima ſubiectione tranſſcribit. Et hic eſt qui Deo in omnibus fidit. Quiſquis autem feliciſſimam hanc artem callet, ac reipſa tam Prouidentiæ diuinæ, quam Voluntati perfectè ſe tradit, graues vitiorum inſultus non meruit. Vera in Deum Fiducia, non tantum inquieti pectoris agitationem, ſed & huic contrarium torporem mentis ac ſenium tollit. Diſerte hoc ipſum confirmans Bernardus: Ita, inquit, animus ſi non præſumat de ſe, ſed ſi confortetur à Deo, poterit vtique dominari ſui, vt non dominetur ei omnis iniuſtitia. Ita, inquam, Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit vel ſtantem deijcere, vel ſubijcere dominantem. Alioquin fruſtra nititur, ſi non innititur. Diſce ergo Deo fidere, etiamſi omnia tibi aduerſa ſint; diſce contra ſpem in ſpem credere, & voluntas Domini in manu tua dirigetur. *c*

a *Pſ.*33.*v.*23.
b *Bern.tract.de grat.& lib.arb.ante med.*
c *Iſ.ca.*53. *v.* 10.

§. V.

QVinta remuneratio per veram in Deum Fiduciam velut Omnipotentes efficimur. Libere proclamat Paulus: Omnia poſſum in eo qui me confortat. *a* Et quamuis cuique noſtrum hic obijci poſſit: Tu longe ſequere, & Pauli veſtigia adora. Nihilominus tamen quis illorum qui Deo fidunt, non animoſe dicat? Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Si Deus pro nobis, quis contra nos? *b* Sed quid opus teſtimonijs? Chriſtus diſertiſſime: Si potes credere, inquit, omnia poſſibilia ſunt credenti. *c* In quæ Domini verba egregie Bernardus: Quid ni, inquit, omnia poſſibilia ſint innitenti ſuper eũ, qui omnia poteſt? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quam quod omnipotentes facit omnes, qui in ſe ſperant. An non omnipotens cui omnia poſſibilia ſunt? *d*

Qua in re neſcio an vnquam præclarius quid dictum ſcriptumve ſit, quam quod idem Bernardus præclariſſime dixit ſcripſitque in hæc verba: Dulciſſima liberalitas, inquit, in ſe ſperantibus non deeſt. Hoc enim totum hominis meritum, ſi totam ſpem ſuam ponat in eo, qui totum hominem ſanum facit.

In te ſperauerunt Patres noſtri, ſperauerunt & liberaſti eos: ad te clamauerunt, & ſalui facti ſunt: in te ſperauerunt, & non ſunt confuſi. Sperate in eo omnis congregatio populi: quęcunque enim locum calcauerit pes veſter, veſter erit: Pes veſter, vtique ſpes veſtra eſt, & quantumcunque illa proceſſerit, obtinebit, ſi tamen in Deum tota figatur, vt firma ſit, & non titubet. *e*

Cum Apoſtoli ſecreto Dominum interrogaſſent, cur non & ipſi lunaticum adoleſcentem illum malo genio inſeſſum potuerint liberare? Chriſtus cauſſam omnem diffidentiæ adſcribens: Propter incredulitatem, inquit, veſtram: Amen quippe dico vobis ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc: & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. *f* Hic non Chriſtiana ſolummodo fides commendatur, ſed & illa fiducia, quæ diuina ſe Omnipotentia ſic induit, vt ardua quæuis aggrediatur, & admiranda patret. Quamuis Chriſtus non dixit: *Edite miracula*, ſed, *Habete fidem Dei*: querelas contra Dei diſpoſitionem omittite, puſillanimitatem ad ardua trepidantem vincite, omnem à vobis diffidentiam expellite: ſi non poſſitis calcare baſiliſcos & dracones, ſuperbiam calcate; ſi non voce incendia domare, libidinum veſtrarũ flammas extinguite; ſi non leones frenare, pardos & tigrides cicurare, iras reprimite; ſi non mortuos ad vitam reuocare, Inuidiam veſtro malo viuaciſſimam iugulate; ſi non aridas arbores, ad virorem reducere, vacuam liberalitate manum, fœcundiore ſtipe inſtruite. Hoc eſt quod exigit Chriſtus: Habete fidem Dei. Qui hanc habet, ex omnibus malis aliquid boni elicit, ex omni plumbo argenti quippiam & auri colligit, quod artificij diuini eſt. Nam, vti Boetius, ſola eſt diuina vis cui mala quoque bona ſunt, cum eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. *g* Sed de hoc alibi vberius.

a *Phil. c. 4. verſ. 13.*
b *Iob c. 17. v. 82. Rom. cap. 8. v. 31.*
c *Marc. 9. v. 23.*
d *Bern. ſerm. 85. in Cant.*
e *Bern. in pſ. Qui habitat ſer. 15. poſt med.*
f *Matth. c. 17. v. 20.*
g *Boeth. l. 4. de conſol. phil. proſ. 6. fine.*

CAPVT VI.

Fiduciam in Deum ſine cognitione diuinæ prouidentiæ vacillare.

IN mœſtiſſima illa profectione Abrahami in montem Moria, vbi iugulandus erat filius, cum terra iam die diluceſceret, & mons in oculis eſſet, Iſaacus qui ligna humeris ſubuehebat, patrem gladio armatum interrogans: Pater mi, inquit, ecce ignis & ligna, vbi eſt victima holocauſti? Dixit autem Abraham: Deus prouidebit ſibi victimam holocauſti, fili mi. Pergebant ergo pariter. *a* Vtinam & nos, tunc maxime, cum aqua nobis hęret, cum exitum nullum reperimus, hoc vnum aſſidue volueremus animo: *Deus prouidebit, fili mi, Deus prouidebit.* Exemplo demonſtratur id quod dicimus: Multorum liberorum parens animam agit, hoc vnum anxiè ſollicitus, quid ſuis liberis ſit futurum: fruſtra vir bonus ſe cruciat: Deus prouidebit. Alius corpore quidem ſanus, ſed æger animo ſecũ diſquirit ipſe: *vt ſeſe res meæ habebunt, cum hoc auxilium, aut auxiliator iſte deerit?* vana plerumque ſollicitudo: Deus prouidebit. Alius auri diues & auorum, non item virtutũ: *Quid ſi*, ait ipſe ſibi, *præter ſententiam & ſpem hoc mihi eueniat?* Homo puſilli animi! Deus prouidebit. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem. *b* Ita quondam Romanorum Imperator Maximilianus II. Sicubi res aduerſæ animum eius ſollicitarent, cōceptum à ſe ſymbolum proferebat: *Dominus prouidebit.* Ita prorſus, ita ad Deum mentis acies conuertenda, qui non patietur in fraudem impelli fidentem in ſe.

Abrahamus, quem dixi, illud Dei mandatum diuinis promiſſis, vt videbatur, recta cōtrarium, quam inexplicabili fiducia exequi eſt aggreſſus? Dici non poteſt, quot fiduciæ actus exercuerit illo triduo, quo in montem à Deo nominatum profectus eſt, illud ſecum aſſidue repetendo: Deus prouidebit. Vere prouidit, modo prorſus admirando. Nam pater, inquit Chryſoſtomus, ſacrificauit, filius ſeipſum obtulit, Deus vtrumque acceptauit, & vita tamen manſit victimæ. Sic Abraham confiſus Deo, peruenit vſque ad montem, vſque

que ad aram, ad ipſum vſque gladium, ad ipſum vſque filij iugulum quod iam iam erat ſecandum. Nimirum altiſſimè combibit animo vir ſanctus, illud vſquequaque certiſſimum; DEVS PROVIDEBIT. Diuinũ hoc pronuntiatum quiſquis vult capere, quotidiano id vſu diſcet optime, tamque in ſe quam in alijs mira deprehendet diuinæ prouidentiæ veſtigia. Et quæſo, vitam noſtram priorem compendio relegamus: per quot ambages & anfractus diuina nos duxit prouidentia, quot quantiſque periculis nos ſuauiter ſubtraxit? Quiuis noſtrum iure dixerit: Miſit de cælo & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis. Prçuenit me in die afflictionis meç, & factus eſt Dominus firmamentum meum: liberauit me quia complacuit ei *d*. Et quãta vitæ, quanta corporis animique diſcrimina non adij? ſed euaſi: Deus prouidit; Deus prouidebit, Fidamus Deo. Hanc autem confidentiam in Deum non aſſequetur, niſi qui & Prouidentiam Dei probe cognouerit. An ſit Prouidentia, fugimus quærere, nam recte Clemens Alexandrinus: Sunt, inquit, quęſtiones quædam dignæ quæ puniantur: cuiuſmodi eſt quærere probationes, An ſit Prouidentia, cum ſit manifeſta diuina Prouidentia ex aſpectu omnium quæ videntur effectorum, quæ arte & ſapientia conſtant. *e* Eſt ergo prouidentia.

a *Gen.c.22.v.7.& 8.*
b *Sap.c.3.v 9.*
c *2.Reg.c 22.v.17.& 19.*
d *Clem. Alex.l.5. Strom. ſub init.*
e *Hanc illuſtriſſimis argumentis & teſtimonijs demonſtrat in Theol. Natur. Theophil. Raynaudus d.8.q.3 mihi pag.893.*

§. I.

SEd quid eſt prouidentia? Eſt ipſa, inquit Boethius, diuina ratio in ſummo principe conſtituta, quæ cuncta diſponit. *a* Optime de hac re Damaſcenus: Prouidentia, inquit eſt Voluntas Dei, per quam res omnes apte congrueque gubernantur. *b* Rem ſic capiemus: Vidit Deus ab æterno qua ratione quæuis res creata ſuum finem poſſet aſſequi; ſimul etiam omnia impedimenta vidit quæ in aſſequendo fine occurſura eſſent. Deinde hic idem optimus Deus, ſanctiſſima ſua Voluntate, ea delegit ſubminiſtranda auxilija, per quæ omnes homines ad ſuum finem quam optime ducerentur. Hæc vero ſtatim ab Orbis ortu propoſuit, & in opus deduxit per immenſam ſuam potentiam. Ita diuina Prouidentia, vt Dorotheus loquitur, fons eſt bonorum omnium. Hanc omnes philoſophorum turbæ agnouerunt, hinc illa: Deum ſequere; Cum Dijs pugnare nolit id ſuperis curæ; Viderit Iupiter; Hoc in genibus Iouis ſitum, aliaque talia priſcis vſitata. Et hanc ſuam prouidentiam Deus mox ab initio, ipſius etiam oculis ingeſſit per Orbis Diluuium, per Sodomæum incendium, per Calamitates Ægyptias, per Alimoniam è nubibus ſubmiſſam tot centenis millibus Hæbræorum: quibus inſuper inſpectantibus leges condidit, præſentiam ſuam monſtrauit, viæ ducem ſtatuit columnam lucidam & igneam, emiſit effuſiſſimos volucrum nimbos, victorias dedit admirandas. Habet Deus prouidẽtiam omnium omnino rerum creatarum, Res certiſſima eſt. Clamat Sapientia: Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. *c*

Vt autem nos Prouidentiæ diuinæ notitiã altiſſima mente defigamus, hoc in fundamentum ponimus: Nihil vſpiam Orbe toto fieri fortuito, & caſu. Si res ad noſtram dumtaxat ſeu prouidentiam, ſeu ſcientiam examinemus; plurima caſu quodam & forte fortuna fieri putabimus, ſi ad diuinam intelligentiam, nihil fit caſu. Diuina namque intelligentia infinita eſt, extenditque ſe ſine vllo labore ad omne quod intelligi poteſt. Deus puncto temporis, vno eodemque, ſic dicã, ictu oculi ſinus omnes & abyſſos cæli, terrç, maris, inferorum penetrat ac peruidet. Rectiſſime Iobus: Nihil, inquit, in terra ſine cauſſa fit. *d* Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuit Deus *e* ab æterno. Ita in rebus omnibus diuinæ gubernationis admirabiliſſima elucet prouidentia, quæ non præeſt ſolum rebus omnibus ſed intereſt, imo ineſt. Nos cæculi plurima putamus caſu fieri, quæ tamen omnia ab æterno Dei conſilio & prouidentia proueniunt.

a *Boeth.l. 4.de conſ.Phil.proſa 6.paulo à princ.*
b *Dam.l.2.de Fide Orthod.c.29. Quãuis autẽ Prouidentia Dei conſiſtat in actu intellectus diuini, illũ tamẽ comitatur actus voluntatis.*

c *Sap c.6.v.8.*
d *Iob c.5.v.6.*
e *Sap.11.v.21.*

§. II.

SApientiſſimè Auguſtinus; Et ſic omnia, inquit, ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur, quæ ſtulti quaſi caſu, & temere, & nulla diuina adminiſtratione fieri putãt. *a* Exemplo res patefiet: Herus è domeſticis duos, herilis conſilij ignaros, diuerſis vijs mittit ad eundem omnino locum. Hic alterum alteri occurrere caſus eſt non Domino, ſed ſeruis. Ita theſaurum reperiri à paupere foſſore, caſus eſt quidem illi pauperculo, ſed non Deo, qui opes illic ideo recondi voluit, vt eas hic ipſe mercenarius eo loci foſſurus reperiret & diteſceret, non caſu ſed paterna Dei prouidentia. Deo nil penitus fortuitum eſt. Idcirco;

—— nemo temeraria credat
Fortuitove geri mundana negotia caſu.
Omnia lege meant; quam rerum Conditor illis
Sanxit ab æterno ——

Canem pinxerat Apelles, cumque in reliqua omni parte ſibi ſatis feciſſet, exprimere in eo ſpumam anhelantis ſe poſſe non iudicabat, diſplicebat autem ars ipſa, nec alia inueniri poterat, & videbatur ſpuma illa pingi, non ex ore naſci, ſicque longius à veritate diſcedere: Abſterſerat ſæpius, mutaueratque penicillum anxio animi cruciatu, & nullo modo ſibi approbans, cum in pictura verum eſſe nõ veriſimile vellet. Poſtremo iratus arti, ſpongiam eam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hoc exemplo ſimilis & Nealcẽ ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter impacta ſpongia ſecutus dicitur. *b* Nos hæc talia meriſſimos caſus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in pictura fecerit naturam. Erramus ſplẽdide; nam quod fortunam dicimus, altiſſima Dei ſapientia & prouidentia eſt. Qui fortunæ aliquid tribuunt, Dei prouidentiam ſepeliunt. Non caſu fiebat, quod maxime caſu factum videbatur, vt cadauer, metu latronum abijceretur in ſepulchrum Eliſæi, cuius oſſa cum attigiſſet homo ille ſepeliendus reuixit. *c* Non caſu Moſes in viminea fiſcella expoſitus, à filia Pharaonis inuentus, & adoptatus eſt. *d* Nec caſu rex Achab inter ceruicem & ſcapulas læſus eſt: Accidit autem vt vnus è populo ſagittam in incertum iaceret. *e* Certiſſima Dei manu ferebatur hoc telum, ſicut & illud in Iulianum Apoſtatam: ſolum iacienti res erat incerta: Non caſu aut fortuito hirundines Thobiæ domum inuolabant, & virum optimum viſu priuabant. Hanc tentationem ideo permiſit Dominus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ. Diſerte Angelus: Quia acceptus eras Deo, inquit, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. *f* Nihil fit caſu. Ita minime caſu factum, quod Chriſto naſcituro vniuerſus Orbis ab Auguſto deſcriberetur. *g* Ad fontem Sichar non caſu conſedit Chriſtus cum Samaritide collocuturus. *h* Hæc omnia in tabulis diuinæ Prouidentiæ annotata ſunt, ab omni æuo.

a *Auguſt. in Pſ.9 poſt med.*
b *Plin. l.35.c.10. poſt med.*
c *4. Reg. c.13.v.21.*
d *Exod. c.2.v.3 & 9.*
e *2. Par. c.18.v.33.*
f *Tob. c.2.v.12. & c.12.v.13.*
g *Luc. c.2.v.3.*
h *Ioan. c.4.v.5.*

§. III.

CVm Cyprianus & Iuſtina velut capitis rei ducerentur, Theoctiſtus equo vehens, hoc ſolum dixit: Cum his hominibus inique agitur, mox à Felicio aſſeſſore iuſſus eſt equo deijci, & cum ijſdem duci ad ſupplicium. Iudicia tua, Domine, abyſſus multa! ſubitus hic caſus videri potuit, Dei prouidentia fuit:

Cum ſanctus Ignatius Loiola è pedis vulnere æger, fallendo tempori librum petijt, qui equeſtria, & hoc genus profana ludicra commentis fucaret. At caſu factum (ita nos loquimur) vt ea fabularum mendacia domi nuſquam eſſent, ſed eorum vicem duo longe melioris argumenti codices ęgro ferrentur; Altero Vita reſque à Chriſto Domino geſtæ, Altero ab cęlitibus reliquis facta facinora perſcribebantur. Hi libri ſalutis principium fuere Ignatio, alijſque poſt Ignatium innumeris. At hos libros non Caſus aut Fortuna ſed æterna Dei Prouidentia benigniſſime, huic loco huic & lectori deſtinauit.

Paphnu-

Paphnutius interrogatus, quid cauſſæ foret, quod illi proficerent, deficerent iſti, ſub eodem magiſterio, hi caderent, illi ſtarent? Reſpondit: Quæcunque fiunt, aut ad Dei beneplacitum, aut ex permiſſione Dei fieri: & omnia quidem quæ cum virtute coniuncta eſſent, ſecundum Dei beneplacitum; cetera vero quę cum vitijs haberent affinitatem, damna & iniurias in Orbem inueherent, Dei permiſſu fieri. Cur autem Deus tanta tamque frequentia mala permittit? Hic iubet Plato quieſcere, Iudicia Dei abyſſus multa. Hoc optime cepit, qui dixit: Sine conſilio & prouidentia tua, & ſine cauſſa nihil fit in terra. Didici etiam ex hoc inſcrutabile iudicium tuum expaueſcere, qui affligis iuſtum cum impio, ſed non ſine æquitate & iuſtitia. *a* Præclariſſime Auguſtinus: Surgunt procellæ ſtagni huius, inquit, vides malos florere, bonos laborare; tentatio eſt, fluctus eſt, & dicit anima tua: O Deus, Deus, hæccine eſt iuſtitia tua, vt mali floreant, & boni laborẽt? & Deus tibi reſpondet. Hæccine eſt fides tua? Hæccine tibi promiſi, aut ad hoc Chriſtianus factus es, vt in ſæculo floreres? *b*

Componamus ergo animos, & in Prouidẽtia Dei acquieſcamus, quãuis impios dominari, pios opprimi, religionem euerti, iuſtitiam extingui videamus: nihil enim horũ fieret, niſi Deus id ſingulariter permitteret, non permitteret autem, niſi iuſtiſſimæ rationes ei ſuppeterent, atque adeo niſi melius eſſet, ſic permittere quàm impedire. At inde grauia incommoda, & ingens animorum iactura ſequitur: Dolendum hoc quidem, ſed moderate, quia iuſtiſſimis de cauſſis ſic placuit Deo, qui è magnis malis bona maiora, velut gladium è vagina nouit educere. Nec refert hoc arcanum Dei regimen non ita iam apparere ſupremo dierum tanquam in ſpeculo cernetur totus humani generis decurſus, & omnis Prouidentiæ diuinæ ratio, qua Deus & in ſingulis regnis, oppidis, familijs, & cum ſingulis hominibus eſt vſus vt pateat quàm benignus fuerit Deus in delinquentes, & quàm quiſque illorum plus minuſve ſit inexcuſabilis quàm denique hæc gubernandi forma, qua vſus eſt Deus, fuerit & naturis rerum, & patefaciendæ ipſius glorię accommodata. Hoc iam ſciamus, è malis omnibus Deum boni aliquid elicere. Quid triſtius gentis humanæ lapſu: eam tamen Deus ſic iterum erexit, vt præſtare videatur ſic lapſam eſſe, quàm ſemper ſtetiſſe. Mors Chriſti ſummum in Orbe flagitium, eadem tamen fuit, & Orbis ſalus.

a *Thom. de Kemp l. 3. c. 50. n. 4.*
b *Aug. in Pſ. 25.*

§. IV.

Pachomium quondam adijt Theodorus, vehementi capitis dolore vexatus, petijtque hanc à ſuo capite intemperiem precibus auerteret. Cui Pachomius: Putaſne, inquit, hunc capitis cruciatum, aut ſimile quid, ſine Dei permiſſione & voluntate contingere? Suſtine, & cum voluerit Deus, medebitur: bona eſt à cibis abſtinentia, bona in egenos beneficentia, plus tamen lucratur æger, cum patiens & longanimis nutum diuinum attendit. Hinc intelligere licet quam is minimè tranquillo futurus ſit animo, qui in diuina Prouidentia non quam optime fuerit fundatus. Sed nec ille diu miſer eſſe poterit, qui hoc diuinæ Prouidentię arcanum fide viua penetrarit. Multæ quidem tribulationes iuſtorum, at de omnibus his liberabit eos Dominus. *a* Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur. Tot in humano corpore oſſicula ſunt & oſſa, vt hominem dixeris Oſſuarium. Oſſium quędam clauorũ vice ſunt, vt dentes; alia ſunt vt pyxides; vt medulla, præſertim in coxis & tibijs; aliqua quaſi conſuta ſunt vt craneum, alia alijs infixa ſunt ſicut ianuæ vncus cardini. Galenus medicorum Princeps, in humano corpore oſſa ducenta numerat. *b* Viringus inter medicos celebris, ducenta viginti quatuor aſſignat. Horum quodlibet, vti Galenus docet, quadraginta fines ſeu ſcopos, in vſum corporis habet, adeo artificioſè inter ſe omnia collocata ſunt. Ergo vt oſſa ſolum humani corporis in ordinem reponantur, pluſquam octies mille ſcoporum ſeu finium obſeruandi. Vnicum ex his non conteretur, Deo non annuente; Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum. Neque vero Deus vt architectus eſt, qui cum ſtruxit domum, deſerit: Deus operi ſuo momentis omnibus non adeſt tantum, ſed aſſiduè in eo habitat.

Seraphinus Firmanus vir eruditus & ſanctus,

ctus, ſecretum notatu digniſſimum exponens: Sanctorum vita, inquit, per ſingula rerum ac temporum momenta à Deo ſic temperatur ac regitur; vt omnia in eorum cedant bonum. Quid ni omnia: Nam, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *c* Ita Deus ſuos ſingulariſſima tuetur prouidentia; adiecit illis oculum qui non ſopietur. Hinc amabiliſſimum: illud inter Deum ſanctoſque homines certamen: Illis nil ſuauius, quàm id ſemper velle facere, quod Deo placeat. Nec cedit his Deus, facitque ſemper, quod ſuos ſcit velle. Ludouicus Carbo vir æuo noſtro inter Venetos magnus. rationibus docet, virum iuſtum tam eſſe gratioſum apud cæli Regem, vt quicquid rogat, impetret. Ioannes Apoſtolus hoc ipſum planiſſimè affirmans: Fiduciam, inquit, habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo? quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quę ſunt placita coram eo, facimus. *d* Et eadem iſta tertium repetit, ne vllus ſit locus diffidentiæ.

Dictauerat Deus Ezechieli vati panem immundum ex hordeo, faba, lente, milio pinſendum, & humano fimeto contegendum. Horrorem oſtendit Vates, mox ſententiam mutauit Deus. *e* Iacob luctator: Non dimittam te, inquit, niſi benedixeris mihi. *f* Factum. Thomas Aquinas in morbo peregrinos piſces eſurijt, mox eos miraculo accepit. Res liquet; Deus voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos. *g* Sed & arcaniſſima quæque ſuis detegens Deus: Num, inquit celare potero Abraham quod geſturus ſum? *h* Nec aliter Chriſtus. Vos autem dixi amicos, inquit, quia omnia quęcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. *i*

a *Pſal.38.verſ.30.& 21.*
b *Galen.lib.de format.fœtus.*
c *Rom.c.8.v.28.*
d *1. Ioan.c.3.v.22.*
e *Ezeh.c.4.*
f *Gen.c.32.v.26.*
g *Pſ. 144.v.19.*
h *Gen.c.18.v.17.*
i *Ioa.c.15.v.15.*

§. V.

LVdimagiſter qui puerulos litteras formare docet, quandoque manum vnius ducit, alterius nullam habet curã. Quid cauſę eſt; ille puerulus bonæ indolis eſt, ingenuus, docilis, morigerus; iſte importunus, inobſequens, intractabilis, aſinus ad lyram. Ita Deus voluntatem timentium ſe facit, ſicque illos cuſtodit, ac regit, per ſingula rerum ac temporum momenta, vt omnia in eorum bonum cedant; in morigeris iſtis & rebellibus dicitur: Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiã. *a* Quid ita, aiunt, cur nos non æquè cuſtodit ac regit Dominus, ſicut illos, & illos & iſtos? Vos ipſi in culpa eſtis: Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorũ. Vultus autẽ Domini (vultus indignatione plenus) ſuper malos, vt perdat de terra memoriam eorum. *b* Morigeris illis à Deo promiſſum: Cum tranſieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaueris in igne, non combureris; clamabis, & dicet: Ecce adſum. *c* Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius. *d* Hominis ad Dei Voluntatem ſe formantis animum, Deus velut ſolium ſuum occupat, in eoque tanquam rex reſidet. Adſint iam qui hunc hominem velint lædere, Deo licentiam non concedente. Inſigniſſimè dixit Ambroſius? Dominus dormit tepidis, vigilat perfectis. Non quod illorum obliuiſcatur quos monet, reprehendit, excitat; caſtigat: ſed quod ſuam in ſuos prouidentiam ſingularibus modis & argumentis plurimis demonſtret. Iacob interrogatus à fratre de comitatu: Paruuli ſunt, reſpondit quos donauit mihi Deus ſeruo tuo. *e* Ita placide illum docuit (ait Chryſoſtomus) quanta erga ſe Dei fuerit prouidentia. A Deo probi curantur vt amici, vt filij improbi vt mancipia & ſerui. Et quamuis Deus pęnè inuitus naturæ turbet ordinem, eum tamen millies iterumque millies in amicorum ſuorum gratiam inuertit. Hinc res geſtæ Diuorum tot prodigijs & miraculis admirandæ.

Hæc admirabilis Dei Prouidentia inſtar ſcalę eſt, quam Iacob ſub dio pernoctans vidit à terra in cęlum vſque pertingentem. Omnia cæli terrę que negotia prouidentiſſimus

Deus iam ab æterno habuit in expedito. Attingit enim à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Nam, Tua, Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat. *f* Non enim eſt alius Deus quam tu, cui cura eſt de omnibus, vt oſtendas quoniam non iniuſtè iudicas iudicium. Ea huius prouidentiæ vis eſt, vt re nulla impediri, falli, tardari aut flecti poſſit: ea vero ſuauitas, vt nil agat contra cuiuſque naturam, fortiſſimè ac ſuauiſſimè omnia & præuidendo & diſponendo.

Simile quid ſomniarunt veteres, catenam auream fabulati quę cælo demitteretur in terram, & vbi omnia comprehendiſſet, in cælum denuo attraheretur. *g*

Eſt igitur in Deo, fuit eritque peruigil illa & perpes cura, qua res omnes inſpicit, adit, cognoſcit: & cognitas immota quadam & ignota nobis ſerie dirigit ac gubernat. *h* Id autem eſt quod Prouidentiam hic vocamus, de qua ſæpe non dubitamus, ſed querimur, vt pueri ſeueriorem patris diſciplinam exoſi. Mittamus aliquando has querelas & ſi ſapimus, ſequamur ab alto attrahentem, illam vim, & æquum cenſeamus, vt homini placeat quicquid placuit Deo.

Quare ad infinitam Dei prouidentiam quotidie confugiamus. Cum enim orbem tot ac tantis ſceleribus oppletum aſpexerimus, illud vnà veniet cogitandum: Quoniam proſpicit quod veniet dies eius. *i* Si ex Orbe reducamus oculos domum, & nos ipſos intueamur, Prouidentiam circa nos tam peruigilem, tam plenam amoris obſeruabimus, vt nec vnicus quidem capillus capite defluat, id ignorante aut vetante diuina Prouidētia. Hinc Auguſtinus excelſo animo: Quid mihi deerit, inquit, ſi membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? *k*

a *Iſ.c.1.v.15.*
b *Pſ.33.v.16.& 17.*
c *Iſ.c.43.v.2.& c.48.v.9.*
d *Zac.c.2.v.5.*
e *Gen.c.33.v.5.*
f *Sap.c.8.v.1.& c.14.v.3.*
g *Homerus Iliade.*
h *Lipſ. l.1. Conſtant.c.13.*
i *Pſal.36.v.13.*
k *Aug ſer. 4 de mart.*

CAPVT VII.

Quanta Dei Prouidentia ſit circa vita neceſſaria.

OMnia quidem in manu Dei ſunt, non male tamen quiſpiam dixit, tres claues Deum penes ſe habere, quas nemini committat? vnam quidem clauem ad promendas pluuias, ventos, niues & alios eiuſcemodi partus aeris, clauem alteram ad reſeranda ſepulchra, & reuocandos in vitam mortuos, tertiam ad penu & omne genus alimonię. Quod ſi Deus has promptuarias cellas occludat, quis aperiret? Ergo Deus rerum omnium promus condus; ab ipſo impetrandum, quicquid ducendæ vitæ neceſſarium eſt.

§. I.

MArcus Anachoreta dicere ſolebat: Qui Deo non fidit in his caducis, quanto minus fidet in alijs æternitatem ſpectantibus. Et primum argumentum quo Chriſtus in noſtram diffidentiam vſus, hoc eſt? Nonne anima plus eſt, quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum? *a* Hic validiſſimis argumentis eximit animo ſollicitudinem illam peſſimam circa veſtitum & victum, docetque in alma Dei Prouidentia vnicè confidendum. Si enim Deus tam prouidens & liberalis eſt in ijs, quæ videntur operoſiora, cur Deum obliuionis arguimus aut incuriæ in cæteris minus operoſis? Si corpus dedit, cur veſtem neget? qui donat equum, cur ſubtrahat frenum? Nonne vita pretioſior eſt quàm id quo alitur vita, & corpus præſtantius quam id quo tegitur corpus? vtique. Qui ergo nihil ſollicitis, imo nec quidem exiſtentibus nobis in rerum natura, vitam corpuſque dedit, dabit procul dubio & ea quibus vita & corpus ſunt ſuſtentāda, præſertim cum ipſe voluerit vitam corpuſque his indigere. Si ergo maiora dedit vltro, declarauit ſe minora etiam & poſſe, & velle dare. Dabit autem non quidem otioſus nobis quos non ad otium creauit; ſed vacuis ſollicitudine, hanc enim Deus in ſe vult reijci. Pulchrè Iobus de coruorum coco interrogans: Quis, inquit, præparat coruo eſcam ſuam,

ſuam, quando pulli eius clamant vagantes, eo quod non habeant cibos. *b* Hoc ipſum ab auibus ſumptum argumentum ingerens & Chriſtus: Reſpicite, inquit, volatilia cæli quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater veſter cæleſtis paſcit illa: Nonne vos magis pluris eſtis illis? Hoc ipſum ſæpius inculcans hic è cælo magiſter: Nonne, inquit, duo paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere; multis paſſeribus meliores eſtis vos. *c*

Alterum argumentum ſumit à brutis animantibus, quæ citra omnem ſollicitudinem paſcuntur, vt vel in illis diſcamus amplitudinem diuinæ Prouidentiæ, in quam recumbamus, Hanc enim vt apertiſſimam faciat, non adducit paſtum in deſerto Iſraelem annis quadraginta: non laudat Eliam à coruis nutritum, ſed brutas animantes obijcit, idque non leones, vrſos, elephantes aut alia id genus grādia animalia; quæ & ipſa diuinitus paſcuntur, ſed animalium minima, auiculas, quæ cum cantui fere vacēt & veluti obiter ſumant cibum, maximè à ſollicitudine, liberę videntur. Et homo qui pluris eſt innumeris auiculis, Deumque non Dominum tantum, ſed & Patrem agnoſcit, ſic angatur animo?

Poſt demonſtratam Dei Prouidentiam in auiculas & capillos, quàm circa floſculos gerat oſtendens. Conſiderate, inquit, lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Si autem fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur; Deus ſic veſtit quanto magis vos minimæ fidei? *d* Videte igitur quam non ſolliciti ſint agreſtes floſculi, de ſuo, quo triumphant veſtitu, nam omnem decorem ſuum vni Deo referunt acceptum, apertè profeſſi ſe nihil debere humanæ curæ. Rerū naturam, quæ à Dei Prouidētia eſt, hominum induſtria & cura imitari poteſt, aſſequi non poteſt. Adeo vt magnificentiſſimi Regis Salomonis exquiſitus, atque ad miraculum vſque ornatus ac pretioſus cultus, floris contemptiſſimi elegantiam neutiquam exæquet. Vos iam ipſi iudicate, ſi Deus viliſſimas herbas breui demetendas & in furnum rapiendas tam pulchrè amicit, quanto magis vos, immortalitati à ſe conditos veſtiet, curabitque neceſſaria, non tegendo tantum corpori, ſed ſi opus ſit, etiam ornando. His & tertium quoque argumentum adnectit Chriſtus, &: Quis autem veſtrum cogitans, inquit, poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Imo minuet potius ſollicitudine: nihil hic vllius induſtria profecerit. Si ergo, inquit Lucas, *e* neque quod minimū eſt poteſtis, quid de ceteris ſolliciti eſtis? ſi rem tantillam vel maxima ſollicitudo non promouet, vt ſcilicet corporis ſtatura nonnihil augeat, quomodo corpus in vita ſeruare poterit quantauis annonæ opumque congeſta copia, niſi adſpiret Dei Prouidentia? Inanis & irritus eſt omnis labor veſter, niſi Deus illum proſperet. Huic ergo alendi corporis curam permittite, cui & augendi, quia hoc quàm decentiſſimè ac ſuauiſſimè, veſtris curis nil opitulantibus faciet. Aperit ille manum ſuam & implet omne animal benedictione. *f*

a *Matth. c. 6. v. 25.*
b *Iob ca. 39. v. 3.*
c *Matth. c. 10. v. 29. & Luc. c. 12. v. 7.*
d *Matth. c. 6. v. 28.*
e *Luc. c. cit.*
f *Pſal. 144. v. 16.*

§. II.

CVm ergo Deus, quæ ad vitam neceſſaria, prouideat omnibus. Nam, æqualiter cura eſt illi de omnibus, *a* qui fit tantam vbique multitudinem eſſe hominum egentiſſimorum; videtur Deus res humanas ſuo fluxui permittere. Mira, mi homo, circa paupertatem hominum, Dei Prouidentia eſt. Verè Chryſoſtomus: Non tantum pauperes diuitibus, inquit, ſed hi illis indigent, & magis. *b* Et fingamus duas vrbes, quarum illam ſoli diuites, hanc pauperes *c* ſoli habitent, nullum poterit inter has eſſe commercium; in illa nulli erunt opifices, non operæ mercenariæ, nullus illic ſartor, piſtor, ſutor, nullus faber, inſtitor, agricola? has artes opulenti non factitant, nulli hic ſerui, ancillæ nullę, qualis igitur hæc vrbs, ſi aliena ope deſtituatur? In altera ſat erunt eorum qui calceos ſuant, qui veſtes conficiant, qui

agros colant, qui ſibi denique re modica ſufficiant. Si omnibus itaque abunde ſupperterent ea quæ vitæ ſuſtentandæ ſunt, quid demum ſequeretur? Interitus omnium opificiorum, operarum fabrilium, artificiorum. Subſtructiones, nauigationes, aucupia, piſcationes, mercaturæ peſſum irent: & qui domini forent, ſi nulli eſſent qui ſeruos ſe profiterentur? Ita Paupertas conſeruat humanam gentem & ornat: Paupertas induſtrios facit & laborioſos: Paupertas ſuſcitat artes. Exulet Paupertas penitus ab Orbe, ſimul boni mores & Virtutes pęne omnes exulabunt. Edere, bibere, ludere, helluari, græcari & pergræcari, primarium erit negotiũ: Luxum comitabitur luxuria, Diuitias vitia. Vbi rerum omnium abundantia eſt, ibi plerunque etiam vitiorum. Teſtantur hoc vberes anni, quibus plenæ potatorum cauponæ, in omne genus turpitudinis & inſaniæ deſpumant. Teſtatur hoc Diluuiũ cuius principia fuerunt luxus & otium, hinc præmortui pudoris & plena libidinibus vita omniũ. En, quanta Dei prouidentia, quæ à laſciuia ad laborem trahit homines paupertate; labor optimos citat. Quicquid vſpiam pulchri cernimus, ab ijs elaboratum eſt, qui pecunia non abundarunt, ideo labores ſuos vendere coacti ſunt.

In ipſa porro paupertate quanta Deus prouidentia ſuccurrit! non affliget Dominus animam iuſti *d* Beatus Franciſcus coram Aſſiſinate Præſule vili dumtaxat linteo tectus: Nunc, inquit, liberrimè dixero: Pater noſter qui es in cælis Idem ſuis in viaticum dare ſolitus eſt illud pſalte: iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet *e* Romano autem Pontifici de alimentis ſciſcitanti reſpondit: Matrem quidem habemus pauperem, Religionem, ſed patrem ditiſſimum. Ita prorſus eſt: hic pater tanta ſuos cura & prouidentia complectitur, vt cum humana deſunt auxilia, ſubminiſtret diuina. Vt annonam præſtaret Eliæ, ſuam nobis prouidentiam ingeſſit. Primo quidem, prophetæ dapiferos iuſſit eſſe coruos. *Corui quoque deferebant ei panem & carnes manet, ſimiliter panem & carnes veſperi. f* En, aues rapaciſſimæ quæ alioqui commiſſum ſibi commeatum conſumpſiſſent in via, niſi obſtitiſſet diuina Prouidentia, iam etiam à dapibus ſunt, & ad cyathos ſtant. Deinde hunc ipſum Eliam Deus per pauperculam viduam pauit, cuius omnes facultates erant pugillus farinæ, & parum olei quo vngeretur, non quo veſceretur, & tamen quot farinæ modij, quot librę olei in paupertino hoc penore latebant? Tertio cum Elias egeſtatem ſuam ſecuro ſomno ſolaretur, adfuit alius è cælo dapifer, Angelus, panem & fontem adferens, vti Habacuc Danieli meſſorum tulit delicias. Eandem hanc ſingularem beneuolẽtiam Deus ſexcentis alijs ſuorum amicorum exhibuit, farinam, panes, oleũ, vinum, occulta vi augendo, aut cum hęc penitus deeſſent, inſperata gratia ſubmittendo. Et quamuis hæc talia nos ipſi nonnunquam experiamur, nihilominus ingens vbique diffidentia eſt trepidantium, ne deſint vitæ neceſſaria, cum Iudęis etiamnum vociferamur: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Numquid & panem poterit dare? Adhuc Philippi vox auditur: Sed quid hæc ſunt inter tantos? *g* tot hominum fami non ſufficient iſta. O verè minimę fidei homines! Scit pater veſter quia his omnibus indigetis. *h* Numquid Dei liberalitas nunc quàm olim contractior?

a *Sap.c.6 v.8.*
b *Chryſ.tom.5.orat.de diuit. & paup.*
c *Pauperes vocamus, qui victum manu aut laborioſa induſtria parant.*
d *Prou.c.20.v.3.*
e *Pſ.54.v.23.*
f 3.*Reg.c.17.v.6.*
g *Pſ.77.v.19.& 20.Io.c.5.v.9.*
h *Matth.c.6.22.*

§. III.

PAulo inter anachoretas primo, annis ſexaginta dimidiũ panẽ detulit coruus, integrum præſente Antonio. Ioannes eremicola quatuordecim annis à nullo mortalium viſus, ceruę lacte paſtus eſt. Beatus Rochus aliquanto tempore, panem quotidie accepit à cane quemadmodum Elias à coruo. Non vnus eremicolarum illorum è palmis & cibum & veſtem impetrauit; vna illis arbor & ſartor fuit & piſtor. Anno Chriſtiano ſexcenteſimo quinquageſimo tertio Iudacus Eritonum Regis Rethaeli filius, ſpreto ſolio in ſacerdotiũ venit, ſolitariũ vitę genus amplexus

in Brabic

in Brabic loco riuulis cincto cœnobium & templũ condidit. Hic in egenos tam piè effuſus fuit, vt quodam die non niſi panis vnicus familiæ ſupereſſet, hũc ipſum tamẽ in quatuor partes ſecari, & quadram dari mendico iuſſit. At ille idem mendiculus mutata veſte quartum redijt, & omne penu mendicando abſtulit. Hic Vlmarus ſocius muſſare & obloqui, atque liberalitati nimiæ indignari, Iudocus hominem ſolatus, è cæleſti penore ſubſidium petere docuit. Paullo poſt quatuor nauiculæ commeatu onuſtæ illic appulerunt & omnem religioſæ familiæ indigentiam ſubleuarunt. *a* Optimè dixit Auguſtinus: An putas qui Chriſtum paſcit, à Chriſto non paſcitur? *b*

Beatus Dominicus ſub initium ſui Ordinis duos è ſuis miſit qui alibi locorum concionarentur. Illi ſub veſperem & feſſi & famelici, ſed & triſtes gemebant ſe ignotos ad pauperrimas caſas deueniſſe, vbi auxilij nihil ſperandum. Hic vnus aliquis occurrẽs & mœroris cauſſas eliciens: Omnia, inquit, Dei cauſſa deſeruiſtis, magna vtique in Deum fiducia; & nunc trepidatis, velut omni ſpe deſtituti: pecudes Deus paſcit, & filios ſinet perire fame? Cum dicto ſe ſubduxit. Illi oppidũ ingreſſi, poſt preces in templo fuſas, à Curione inuitati ſunt ad cenam. Sed & alius quiſpiam interuenit qui hos ipſos hoſpitio recipere contendit? hic amica lis inter duos, à tertio demum dirempta eſt, primæ illic auctoritatis viro, qui & parochum, & alterum hoſpitij ius offerentem in ſuas ipſe ędes pertraxit & omnes lautè habuit. Ita Chriſtus ſuis poſt toleratos nocte tota labores: Venite, inquit, prandete. *c* Et tamen hæc omnia quandoque noſtram nobis diffidentiam non eripiunt, quicquid rerum ſuppeditet Deus, egeſtatem metuimus; inter aquas, aquarum penuriam formidamus, & niſi magna nos rerum abundantia circumfluat, multa nobis deſieri credimus. Improba nos identidem cogitatio vellicat. Vbi eſt quod ſperas? Cui optimè reſpondens Auguſtinus. Spes, inquit, nondum peruenit ad rem; & ouum eſt aliquid, ſed nondum eſt pullus.

a Zachar. Lippelo. 13. Decembris.
b Aug l. de eleem.
c Io. c. 21. v. 12.

§. IV.

Mendicum aiunt fuiſſe qui vbi manticam iam oppletam, & vndequaque fartam panibus vidiſſet, dicere ſolebat: *Iam ſpero.* Huic nos mendico ſimillimi ſumus, tum ſcilicet ſperamus cum in annos plurimos lautè proſpectum nobis credimus. Nimirum tantum ſpei concipimus, quantum rei præſentis cernimus. Longè aliter Ioannes Alexandrinus Patriarcha, qui per veram fiduciam totus à diuina prouidentia pendebat, qua vna re maximis calamitatibus facilem medelam adhibuit. Fuit vt tredecim frumentariæ naues, quarum ſingulæ decem millia modiorum capiebant, mergerentur mari. Media fere pars ciuium Alexandrinorũ ingenti hoc damno affecta eſt, ideo nautæ alijque in Aſylum Alexandriæ confugerunt. Ad quos mox ſchedulam miſit Ioannes, in qua hoc ſolum præſcripſit: Dominus dedit, Dominus vt voluit, abſtulit. Sicut Domino placuit, ità factũ eſt: Sit nomen Domini benedictum. Exite filij, nihil ob hoc veriti: Dominus ſollicitus erit de craſtino. Poſtero abhoc die adfuerunt qui optimum Præſulem ob acceptam cladem ſolarentur, at ille modeſtè, præoccupans, & culpam omnem in ſe deriuans: Ego, inquit, liberalem me credebam in danda ſtipe, & forſan ob id elatioris animi fui, iuſte igitur amantiſſimus pater, filium vanè intumeſcentem corripuit hac clade. Admonet Deus & reuocat clementer plagas aliquot infligens, vt ijs admoniti ad nos redeamus, imo ad ipſum. Sed eſt prorſus idem ipſe ille Deus qui Iobi æuo fuit, æquè potens, æque miſericors, qui non deſeret nos. Ita ipſos conſolatores ſuos integerrimus Antiſtes ſolatus eſt. Nec diu fuit, ait Leontius, cum grande illud damnum duplicato lucro penſatum eſt, & Ioannes priſtinam in egentes liberalitatem repetijt. *a* Diffidentiam certè ac puſillanimitatem in his talibus exhibere, idem pænè eſt, ac dicere; Aut auarus eſt Deus, aut obliuioſus. Sed apage impias hac voces.

Sanctus Amatus nobile fuit ſpeculum omnibus ijs ſedulo inſpiciendum, qui diuinam prouidentiam aut ęgrè capiunt, aut tacitè accuſant. Hic poſt annos triginta in Monaſterio Agaunenſi exactos, in rupe ſolitaria vitam egit

egit continentiſſimam. Nam è cœnobio aſſignatus ei ſocius Berinus, ſolum tertio quouis die panem attulit hordeaceum & hydriam. Hæc tota erat & commeatus, & obſequij ratio. Ægrè tulit hanc abſtinentiā cacodemon. Itaque captata occaſione, cum vir ſanctus in preces effuſus genibus niteretur, aduolās coruus hydriam euertit pedibus, & panem roſtro aſportauit; ita omnis in triduum commeatus perijt. Quid ad hęc Amatus? fortaſſis indignari coruo, & rapaciſſimā auem diris omnibus deuouere, atroces voces in Dei prouidentiam iactare, hęc diaboli machinamenta execrari? Nil horum Amatus: noſtræ ſunt hæ cantilenę. Ille manus mentemq; cælo attollens: Gratias tibi ago, inquit, Domine Ieſu, quod ſanctiſſimæ Voluntati tuæ placeat, exerceri me longiore ieiunio. Scio hoc mihi vtile futurum, quandoquidem nihil in hoc Mundo geritur abſque tua prouidentia. *b*

Audite queruli & increduli: Nihil in hoc Mundo geritur abſque prouidentia diuina, ſine qua nec foliolum quidem arbore labitur: Et vos, domos incendi, naues mergi, fortunas eripi, famam violari, ſopita & dormitante hac prouidentia putatis? rectiùs ſenſerunt vel ipſi idololatræ: nam quibuſcunque illorum ſapientiæ aliquid aut ſanitatis fuit, res humanas nequaquam temerario aut cęco impetu ferri miſcerique cenſuerunt. Ideò, inquit Seneca, fortiter omne ferendum, quia non, vt putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt. *c* Et quidem à Deo veniunt: quid ergo indignamur, & querimur?

a *Leontius in vita S. Ioan. c. 27.*
b *Zach. Lippeloo. 13. Sept.*
c *Sen. l. de prouid. c. 5.*

§. V.

AD eandem hanc Prouidentiam aſſidua mente cogitandam; quotidianis pænè documentis ducimur. Non ita pridem vir religioſus Valentiæ nouem milliarium iter ingreſſus, ſed via nondum omni decurſa, æſtu, fame, ſitique ad omnem laſſitudinem cōfectus, abiecit ſe ſub pirum, & precari cœpit, dum preces iterat, in ſumma arbore pirum grandiuſculum videt: eodem tempore tranſiens illic viator hominem ſub arbore fatiſcentem allocutus, vbi audijt quæ cauſſa progreſſum moraretur, panem album & bene magnum protrahens, partem præſecuit, & dedit inſtaurandis viribus. Hæc vtique credimus, ſexcenta talia contingere non neſcimus, ſimilia & ipſi experti ſumus, nihilominus tam exigua eſt ſępe noſtra in diuinam prouidentiam fiducia, vt niſi marſupia, ciſtæ, penora, cellæ, horrea, rerum omnium referta ſint, animus quoque ſpe vacuus iaceat, cum verò crumenā cernimus numis differtam, hic demum ſperamus. O malè oculati! *Spes quæ videtur, non eſt ſpes: Nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus; per patientiam expectamus.* *a* Ea demum vera eſt in Deum fiducia, quando ſpes in anguſto eſt, & cum rebus arctiſſimis colluctatur. Videmus mala noſtra quæ patimur, nondum videmus gloriam, propter quam patimur: quantò plus tormenti, tantò plus erit gloriæ.

Narrat Theodoretus beato Maſimæ duo fuiſſe dolia, alterum tritici, alterum olei: ex his liberaliſſimè pauperibus erogabat, neque tamen dolia vacuabat. Et Deus quoque duo habet dolia, illud frumento & omnibus ad vitam neceſſarijs, iſtud miſericordia, liberalitate, prouidentia pleniſſimum & exundans neutrum exhauriri poteſt. Ad hæc duo gazophylacia recurrendum eſt, cum reculæ noſtræ in fundo ſuſpirant. Modò vnicum hoc probè diſcamus, DEO FIDERE, & ſanctiſſimæ ipſius Voluntati ex integro nos committere.

Vetus Germanorum verbum eſt: Si faceremus, quæ deberemus, Deus faceret quæ vellemus. Hieronymus id confirmans: Sit homo, inquit, qui eſſe debet, & mox addentur ei omnia, per quem facta ſunt omnia. *b*

a *Rom. c. 8. v. 24 & 25.*
b *Hieron. in cap. 6. Matth.*

CAPVT VIII.

Quanta Dei prouidentia ſit in Amicos.

MAgnificum Dei promiſſum: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. *a* Et quanta Deus cura iuuenem illum citharædum (cum Laurentio Iuſtiniano loquor) eſt proſecutus, quantis in periculis quàm multiplici prouidentia ſeruauit, perinde ſi

Inde ſi vnicum hunc hominem ſucepiſſet curandum. Ipſe rex Dauid teſtatus: Domine, inquit, tu cognouiſti omnia, nouiſſima & antiqua: tu formaſti me & poſuiſti ſuper me manum tuam: tu cognouiſti ſeſſionem meam & reſurrectionem meam: intellexiſti cogitationes meas de longe: ſemitam meã & funiculum meum inueſtigaſti, & omnes vias meas præuidiſti. *b* Mea omnia, Domine, à te iam ab æterno ad minutiſſimum punctulum expenſa ſunt.

a *Zach.c.2.v.8.*
b *Pſ.138.v.2.& ſeqq.*

§. I.

SAnguinem & vitam Dauidis Rex Saul perpetuis inſidijs petijt fruſtra: Deus protexit. Cum verò Dauid in Maonis ſolitudine lateret, mox adfuit Saul, & copioſo milite Dauidem *in modum coronæ a* ſic vallauit, vt nullus eſſet nec effugij, ſed nec ſpei locus. Putabatur fera indagine & canibus cincta. Hic res Dauidis deſperatiſſime videbantur; Saul pænè iam victor illius capiti proximè imminebat; leo iam faucibus tenere prædam ſibi videbatur. Sed fruſtra & hoc: Deus protexit. Nam ſubitò allatus eſt Sauli triſtis nuncius, irruptionem feciſſe alicunde Philiſthæos; quare properaret, & hoſtem arceret finibus. Ita Dauid poſt omnem deſperationem, iam vnguibus hærens ferociſſimæ tigridis, repentè dimiſſus eſt liber: Deus protexit. Ita omnes impij regis inſidias diuina Prouidentia eluſit ſuauiſſimè. Non autem mirum, Dauidem, velut oculi pupillam, à Deo ſic protectum; norat exactiſſimè Dauid diuinæ ſe Prouidentiæ attemperare. Et en ſpecimen nobiliſſimum. Cum Ieſſæus Rex Dauid rebellem filium Abſalonem fugeret, occurrens in via Semei, & atrociſſimis maledictis regem lacerans; Egredere, egredere, aiebat vir ſanguinum & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saul, quoniam inuaſiſti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es *b*. En prodigioſam hominis improbitatem! Nec diuinam legem, nec principem populi, nec ſuum regem quidquam reueritus, eum contumelioſiſsimè & in os appellat homicidam, ſicarium, tyrannum, inuaſorem regni Indignißimum facinus! Neque hoc ſatis, principi omnium hominum mitiſsimo, ac ſuorum ſubditorum amantiſsimo, extrema inſuper calamitate afflicto, ac penè proſtrato, tot probris inſultare. Maiora facinoroſus Semei eſt auſus. Rex Dauid iam è beato miſer, qua vna re nihil eſt miſerabilius, nudis pedibus, vultu lacrymis confuſo incedebat, eum tamen Semei lapidibus velut furioſum canem appetijt, & pro floribus cænum in eum coniecit, *c* verè vnguis in vlcere fodicando. Hic iam ſingularem & omnibus ſæculis admirandam Dauidis tolerantiam vide, qua ille diuinæ prouidentiæ ſubiectiſsimum ſe geſsit, & grauiſsimam iniuriam quaſi diuinitus imperatam agnouit. Dixerat Abiſai, principis Ioabi frater: *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo regi? vadam & amputabo caput eius.* Hic Princeps religioſsimus, iam tertium in regem electus, ab impuriſsimo capite, à ſuomet ſubdito, quem nec verbo nec facto violarat, tam grauiter offenſus, non tantum non iraſci & fremere, non vlciſci & ſaxa reuoluere, ſed ſui calumniatoris, patronum agere, militum ſuorum vim ab eo defendere, culpam in ſe admiſſam extenuare, violatæ maieſtatis reum, diuinæ Prouidentię inſtrumentum agnoſcere, Deum denique horum omnium auctorem fateri, ſic demum præcipere, *Dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit. d* Diuinum quid in hac petulantiſſimi nequitia obſeruans Dauid: Dominus, inquit, præcepit ei vt malediceret. Quamuis autem grauiſſimè Semei deliquerit maledicendo, tamen ideò præceptum id ei dicitur, vt malediceret, quandoquidem Deus peſſima Semei voluntate, quam non fecerat, optimè vſus eſt ad corripiendum Dauidem. *e*

Eadem prorſus ratio eſt, in omnibus aliorum hominum vexationibus & iniurijs, in quibus optimus Deus, peſſimorum hominum arbitrio vel ad inſontes exercendos, vel ad puniendos ſontes vtitur. Hęc flagelli loco ſunt cum peccauimus; freni loco, ne peccemus. Ideò quiſquis iniquè vexatur ab alijs, cum Dauide rectè dixerit: *Propitius ſit mihi Dominus, ne extendam manum meam* in hunc hominẽ, ego me non vlciſcar. Viuit Dominus, quia

quia

quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies eius venerit vt moriatur. *f* Ita in diuinam Prouidentiam animo ſemper excelſiſſimo feramur. Et quamuis noſtri contra nos inimici prudentiſſimis ſeſe conſilijs muniant, non eſt tamen quod eos formidemus: Domini nutu diſſipatum eſt conſilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus ſuper Abſalon malum. *g* Eo loco apud Deum ſunt probi homines, vt de illis iam olim Deus pronuntiarit: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

a *1. Reg. c. 23. v. 26.*
b *2. Reg. c. 16. v. 7. & 8.*
c *Vti vult Theodoret. q. 32.*
d *Ibid v. 10.*
e *De qua re Auguſtin. de grat. & lib. arb. cap. 20. & ſeq.*
f *1. Reg. c. 26. v. 10.*
g *2. Reg. c. 17. v. 14.*

§. II.

CONſiderate mihi obſecro Ioſephum Ægypti proregem, per quos anfractus, per quas ductus eſt ambages, dum ad illud honoris culmen peruenerit: Tantę gloriæ principium, fraternum fuit odium. Neque hic ſtitit malorum impetus. Domeſticam inuidiam ingens excepit malum: Iſmahelitis velut mancipium venditus eſt, & in Ægyptum ductus. Nec blandior illum ſors in Ægypto ſalutauit. Hic fauor dominę tam exitioſus fuit optimo iuueni, quam anteà fratrum odium. Cùm enim iuuenis caſtiſsimus, quotidianas heræ pellecebras ſurdis auribus tranſmitteret, apud herum falsò delatus, ad carcerem raptatus, triennio illic innocens detentus eſt. Sanè non ſtatim atque in Ægyptum peruenit, currui triumphali eſt impoſitus:

Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum.

Ad hoc ſolij demum euectus eſt. Et hæc omnia diuinæ Prouidentiæ iuſſu ſunt facta. Locupletiſſimus teſtis ipſemet Ioſephus, cum apud fratres de diuina hac Prouidentia diſſereret: Non veſtro conſilio, inquit, ſed Dei Voluntate huc miſſus ſum. *a* Nolite timere, num Dei poſſumus reſiſtere Voluntati? Vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illud in bonum. Hæc non ſolum audiamus nos, inquit Chryſoſtomus, ſed & imitemur, & ita ſolemur eos qui nos afflixere, non imputantes eis, quę in nos admiſerunt, ſed omnia magna ferentes beneuolentia. *b* Siquidem ita ſolet prouidentiſſimus Deus deterrimos etiam amicorum ſuorum euentus lætiſſimis ſucceſſibus commutare. Sæpe beneficijs locum fecit iniuria; multi ceciderunt, vt altius ſurgerent & in maius. Diuina Prouidentia non modo rectè factis, ſed etiam peccatis, ad ea quæ deſtinauit, vti ſolet. Vidiſti Ioſeph? tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle parricidij commentum, quo in fratrem ſæuierunt, ſimul abſtuleris omnia illa quibus Ægypti ſtetit incolumitas. Nulla fuiſſet regij ſomnij interpretatio, nulla in ſeptennium frumentatio, fame perijſſet Ægyptus, perijſſent & finitimæ regiones. Vis clariora? tole Iſcariotę auaritiam, & Iudęorum inuidiam, ſimul abſtuleris gentis humanæ litrum, Chriſti ſangninem & mortem. Tolle diabolos; certamina, victoriæ, præmia, magna ex parte ceſſabunt. Tolle tyrannos; vbi martyres erunt? Hic diuinæ Prouidentiæ mos eſt, non ſolum bonis, ſed etiam malis ad bonum vti Ioſephi certè venditio, ſi actionis huius naturam ſpectes, efficienter fuit à Deo, at verò ea quæ hac actione tegebatur nequitia, à peſſima fratrum voluntate. Prouidit autem Deus plurima, quibus hanc omnem iniuriam emendaret. Pulchrè hic Gregorius. *c* Ecce, inquit, quomodo ſapientes, in ipſa ſua ſapientia vis diuina comprehendat! Ideò venditus fuit Ioſeph, ne adoraretur, & ideo eſt adoratus quia venditus. Idem Moſi contigit. Quem enim Pharao rex morti deſtinarat, hunc Pharaonis filia, Deo inſtigante, ſibi educandum commmendabat. In aula tua Pharao, nutrire cogeris eum, qui vendicaturus eſt illos, quos tu extreme perſequeris. Nouum miraculum, inquit Auguſtinus, filia parricidæ, fecit opus maximum miſericordiæ. Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. *d*

a *Gen. c. 45. v. 8. & c. 50. v. 19. & 20.*
b *Chryſ. tom. 1. in c. 45. Gen.*
c *Greg. l. 6. mor. c. 14.*
d *Prou. c. 21. v. 30.*

§. III.

CHariton, cum Hieroſolyma tenderet, latronum inſidijs interceptus, in ſpelęum illorum tractus, & catenis alligatus eſt. Latronibus

trenibus alio ad prædam dilapſis, Chariton hoc vnum agere, Deum diuinamque Prouidentiam maximis laudibus extollere, inopinatam illam permiſſionem ſecum expendere, ob eaque patri amantiſſimo gratias agere, eidemque ſe impenſiſsimè commmendare, nec aliud velle quàm diuinam in ſe Voluntatem perfici. Dum hæc animo voluit, ſerpens è latebra prorepit ad camellam lactis plenam; bibit hinc largius non vocatus, hoſpes, ſed pro ſymbolo, quod ingrati ſolent, venenum refundit. Vbi latrones in notum cubile redierunt, primum erat contractã ſitim lactea promulſide propitiare: biberunt liberalius quam ſerpens, ſed ita vt nil biberent amplius, nam paulo poſt concepto intra venas veneno, extincti ſunt omnes. Ergo iam Chariton latronum ex aſſe hęres, & ſolus infamis latibuli dominus, diuinę ſe Prouidentię ardentius quam vnquam commendauit, nec fruſtra: vinculis ope diuina laxatis, pro miſerabili ergaſtulo habitaculum reperit opulentum, & pecuniam quidem illic inuentam, partim ſubleuandis egenis, partim monaſteriolo condendo adhibuit. Ipſa lacrocinantium ſpecus in templum mutauit, vbi tam Iudæi quam idololatræ Chriſtianis ſacris imbuti ſunt. *a* O admiranda diuinæ Prouidentiæ ſtratagemata! Optimè Tobias: Si meipſum, inquit, tradam tibi ſeruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ. *b*

Sancta Monegundis ad illam vitæ ſanctimoniam nunquam perueniſſet, niſi eam diuina Prouidentia, per varias ambages illuc duxiſſet. Duas habuit filias Monegundis excellentis formæ virgines, quibus omnem curam & amorem impendit mater, tunc temporis parum pia. Hanc peccandi illecebram amoliri placuit diuinæ Prouidentię. Ita ambę filiæ præmatura morte ſublatæ ſunt. Mater ſuo ipſa funeri velut ſuperſtes, omnem odiſſe vitam, capillos vellere, lacerare genas, omne doloris ſolatium ſpernere, nec aliud velle quàm filias celerrimè ſequi moriendo. Poſtquam lachrymis nonnihil egeſtus dolor, luctu iam remittente, compos ſui facta Monegundis: An non, inquit, inſigniter fatua ſum, quæ diuinæ Prouidentiæ tam contumaciter reclamo? quid agó? an neſciebã me genuiſſe filias, mortales? an ad hoc natæ ſunt, vt mori non poſſent? Dei mater, Dei filius, homines Deo chariſsimi moriuntur, & ego indigner filias meas deſijſſe viuere? quæ forsã ideò morte occubuerunt, ne ſuccumberent vitijs. Quid igitur meis querelis Deum inceſſo, qui nihil poteſt mali velle; quin ſtultam hanc lamentationem finio, & in diuinę Voluntatis ac Prouidentiæ ſinu me totam compono? Ita dixit, ita & fecit? Mundum res ſuas habere iuſsit; ipſa in domunculam cum ancillula ſe concluſit, Deo deinceps omni conatu ſeruitura. Hanc vitæ mutationem ſuperis placuiſſe, miracula manifeſtum fecerunt. Monegundis namque plurimos ægrotorum ſine pharmacis conſanauit, Gregorio Turonenſi teſte. *c* Tanti eſt ex integro diuinæ Prouidentiæ ſe permittere. Veriſsime dixit Auguſtinus: Qui habuit curam tui antequam eſſes, quomodo non habebit curam tui, cum iam hoc es, quod voluit vt eſſes? *d*

a *Metaphraſt. die* 28. *Septemb. Floruit Chariton Anno* 270.

b *Tob.c.*9.*v.*2.

c *Greg. Tur. de Glor. Confeſſ. c.* 24.

d *Aug. tom.*8. *in pſ.*30.

§. IV.

Robertus, primus Moliſmenſis, abbas, diuinæ Prouidentię ſtudioſiſsimus cultor, quicquid potuit in pauperes erogauit. Fuit vt duobus mendicis ante fores expectantibus duos panes iuberet dari: at œconomus ſe opponere, & nec in prandium quidem ſuffecturam annonam dicere. Quid ergo, inquit Robertus, prandebimus? Neſcio, ait œconomus. Suboluit hic viro ſancto, aliquid tenacitatè malè prouida recondi. Igitur re diuina peracta cum ſignum daretur ad menſam, ſciſcitatus eſt abbas, vnde panes allati eſſent? paucos, inquit obſonator, pro nobis reſeruaui; Robertus, Religioſè excandeſcens, panes omnes in caniſtrum iuſsit colligi, & mox ad mẽdicos foras efferri, & ad ſuos verſus: Ne, inquit, parendi contumacia, & diffidentia domi noſtrę latiùs graſſentur, ieiunium & fames docebunt nos Deo fidere. Volebat Robertus, vt ſui omnes à liberaliſsima Dei Prouidentia toti penderent, velut infans à matris vberibus. Optimum pharmacum malæ parſimoniæ inedia.

Narrat Dorotheus ſenem, religioſiſsimum

è ſtomachi languore cibos nauſeaſſe diebus aliquot. Iuuenis qui ſeni ſeruiebat, appetentiam cibi reuocaturus, edulia mellita cenſuit coquenda. Itaque è duabus ampullis illam arripit inconſideratus, qua fœtidiſſimum oleum è lino ſeruabatur, errorem texit vaſorum ſimilitudo. Ergo vt ſeni faceret bene, largius affudit non mel, ſed ipſam pæne mortem, coxitque pulticulam, nec cani quidem apponendam. Senex ęgrotus vix guſtauit fatuum cibum, & ſui coci manum erraſſe deprehendit, ſiluit tamen, & vltra vires comedit, tandem reluctante ſtomacho poſuit cochlear, nec verbulo quidem ob corruptiſſimum ferculum conqueſtus. Hic ſocius hortari & vrgere, liberalius ederet dulciculum opſonium, ſe omnem in eo artem conſumpſiſſe, valetudini hoc mire facturum, & vero etiam ſe præire velle, nobilem hanc dapem ſumendo. At optimus ſenex adeo bilem in ſtatione continuit, vt non tantum non aſperiore voce vlla, ſed nec cogitatione quidem acerba in ſocium commotus, hoc vnum excuſarit, ſuccumbere ſe his ciborum cupedijs. Socius ergo mellitas has pultes vix primoribus labris guſtauit, & mox ad genua ſenis aduolutus. Occidi te pater, ait, & cur obſecro, temerariam meam incogitantiam ſilentio tuo confirmaſti? Cui ſenex: Ne inquit, angaris animo, fili: Si enim voluiſſet Deus vt mel ederem, mel vtique cibo affudiſſes. Optime, inquit, Dorotheus, locutus eſt ſenex, certo enim ſciebat, quod ſi voluiſſet Deus mel à ſe comedi, ſocium ſuum errare non permiſiſſet, aut, quod æquefacile Deo, fœtidiſſimum illud oleum in liquorem melleum vertiſſet. *a*

Ita ſe gerit, qui diuinam in omnibus Prouidentiam agnoſcit; non vertit omnia in peius nec quærit cui caſum ſuum imputet, ſed peccata hominum, ad Dei Prouidentiam potius refert. Quicquid accidit, benigne interpretando leuat.

a *Doroth. ſerm. de omnibus contingentibus ad Deum referendis.*

§. V.

HIc velim, Lector, vnum aliquid enucleatiſſime à te capi, Hieronymi dictum eſt: Omnia prouidentia Dei gubernantur, & ſæpe quæ putatur pœna, medicina eſt. Vbi mirabile illud obſeruandum: Diuinam Prouidentiam ſinere ſuis quæque motibus ferri, vſque in certum tempus. Hic enim diuinæ Prouidentię mos eſt, vt paulatim & per incrementa temporum, ad deſtinatos quæque fines perducat, nam minima ęque ac maxima ordinat. Eam ob cauſſam philoſophorum ſol Epictetus excellentiſſime dixit: Ne poſtules ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri, ſed ſi ſapis, ita fieri quęque velis, vt fiunt. *a* Chriſtianum, diuinum documentum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Simillime locutus Baſilius: Quoniam, inquit, res non ita eueniunt vt volumus; quemadmodum euenient, ſic velimus. *b* Eodem prorſus modo Nilus abbas. Non ora, inquit, vt fiant quę fieri velis, ſed potius ora, ſicut orare didiciſti, vt fiat Voluntas Dei in te. *c* Non aliter pijſſimus ille ſcriptor Thomas à Kempis. Homo internus, inquit, cito ſeſe colligit, & ſicut res eueniunt, ſic ſe illis accommodat. *d Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Huius rei veluti cauſſam reddens Epictetus: Neceſſitati, ait, qui probe ſe accommodat, ſapit, eſtque rerum diuinarum cōſcius. Sed & tertium illud addit: O Crito, ſi Dijs ita viſum, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere ſane poſſunt, lædere vero non poſſunt. Quid magis Chriſtiane dic potuiſſet? & quam perſpicaces oculos in diuinam Prouidentiam fixiſſe cenſendus eſt Epictetus, cuius illud vel vno die millies repetendum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt, ſi Deo ita viſum, ita fiat.* Ergo nullos euentus certos expectemus, nil certi vnquam deſignemus niſi hoc vnum vnicum, vt Dei fiat Voluntas. Ecquid aliud beatus Chryſoſtomus, quid aliud ſāctorum Patrū ſenatus vniuerſus clamat, quā hoc ipſum: *Neminem lædi niſi à ſeipſo.* Morbus eſt corporis impedimentum, inquit Epictetus, inſtituti non item, niſi ipſe velis. Claudicatio pedis eſt impedimentum, inſtituti non item. Quod ſi ſingulis in rebus quæ incidunt, conſideraris, inuenies eas alterius cuiuſpiam rei, non tui eſſe impedimentum. *e*

Hinc tam animoſe Iacobus anachoreta dæmoni plagas minitanti reſpondens: Si tibi inquit, permiſſum eſt à Deo, percute, quid moraris, percute, & plagas libenter accipiam, vt qui ab illo feriar qui feriri me permiſit. Si autem

tem id tibi permiſſum non ſit, non percuties me, etſi millies inſanias. *f* Hinc etiam Irene imperatrix, à ſuo ſeruo dejecta imperio: Ego, aiebat, Deo acceptum refero quod me orphanam & indignam euexerit ad imperium. Quod vero iam me deijci permittat, meis id peccatis adſcribo. In omnibus autem bonis & malis ſit nomen Domini benedictum, *g* Certiſſimum: Nemo læditur niſi à ſeipſo. Ideo Auguſtinus: Conſtanter Deo crede, inquit, eique te totum committe quantum potes, ita enim ipſe te ad ſe ſubleuare non deſinet, nihilque tibi euenire permittet, niſi quod tibi proſit, etiamſi neſcias. *h*

Vt autem hoc quiſque ſibi perſuaſiſſimum habeat, expedit vt fundamentum illud aſſidue menti obuerſetur: Nihil vlli vſpiam aduerſi ſine nutu Volũtateque Dei poſſe accidere. Nec enim diabolus, nec mortalium vllus obeſſe nobis poterit, ſi Deus id non permiſerit. Quiſque noſtrum cum Iacobo eremita in omnes inimicos ſuos liberrime proclamet: Tu non percuties me, nec tu, nec iſte, nec ille, nec vos omnes me vnquam percutietis, etſi millies inſaniatis & ringamini, ſi à Deo id vobis non ſit permiſſum. Neque tantum à Deo omnia, grauiſſimas etiam ęrumnas; tanquam à ſupremo Rege prouenire credendum, ſed eadem ſic etiam prouenire tanquam ab amantiſſimo patre in noſtrum commodum & vtilitatem immiſſa, atque adeo neminem omnino lædi niſi à ſeipſo prout caſtiſſima Iuditha nos inſtruens: Nos ergo, inquit, non vlciſcamur nos, pro his quæ patimur: ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia, minora eſſe flagella Domini, quibus quaſi ſerui corripimur, *ad emendationem, & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus. i* Tam rectæ Deus voluntatis eſt, vt non velit, nec velle poſſit, niſi quod nobis bono ſit, & quidem maiori bono: Quid ni velit hoc Deus? Optimus eſt quid ni poſſit? Maximus eſt, adeoque vires nullæ ſunt ſupra ipſum, vti nullæ niſi ab ipſo. Vndequaque & ex omni parte, bona Dei Voluntate ita circũmuniti ſumus, vt ad nos nihil niſi per Prouidentiam diuinam; per ipſum Deum poſſit pertingere. Vere Domine, vt ſcuto bonę voluntatis tuę coronaſti nos. *k* Nemo igitur indignetur ſibi hoc illudue triſte accidere; ſciat illa ipſa quibus lædi videtur, ad conſeruationem vniuerſi pertinere, & ex his eſſe quę curſum mundi officiumque conſummant.

Antonium Magnum ſubinde ingens diuerſarum belluarum exercitus ab Orco circundedit, qui extrema omnia minabatur. Irridens hunc omnem beſtiarum cuneum Antonius: O miſeri, ait, vt me terreretis, belluas induiſtis, vel multitudine victuri: ſi quid vobis eſſet virium, me vna è vobis vinceret, ſed quia retuſis viribus inualidi in nos pugnatis, exercitum objicitis. Si quam vobis in me licentiam permiſit Deus, inuadite, lacerate, ſorbete me, ſi iuris nil dedit, laborem fruſtra ſumitis.

Fidamus ergo Prouidentiæ diuinæ Dominus regit nos, & nihil nobis deerit.

a *Epict. Enchir. c.13. & c 78.79.*
b *Baſil. ad Euſtach.*
c *Nil. c.22. de orat.*
d *Thom. à Kemp l.2. c.1.*
e *Epictet. Enchir. c.13.*
f *Theodor in vitis SS. Patrum c.21.*
g *Paulus Diac. l.23.*
h *Aug. in ſolil. c.15.*
i *Iudit. c.8. v.26. & 27.*
k *Pſalm. 5. v.13.*

CAPVT IX.

Quanta Dei Prouidentia ſit tam in amicos quam inimicos.

Vetus eſt apologus qui Prouidentiam diuinam hunc in modum proponit. Ad riuulum luſitabat inter flores puerulus, Tandem puerili diſcurſatione fatigatus, iuxta aquas loco periculoſo conſedit & obdormijt. Mox adfuit Fortuna, & dormitãtem puellum, increpitans: En, inquit, miſelle, quam pronum eſt hinc in aquam delabi: Surge, & vicino periculo te ſubtrahe, ne ſi quid tibi mali eueniat, omnes in me culpam deriuent, dicantque non te, ſed me dormijſſe, quæ te dormientem neglexerim. Pulchre hoc Prouidentiæ Dei aſſerendæ excogitatum. Inter omnes Chriſtianos conſtat, de quo illud pronuntiarit Pſaltes; Ecce non dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſrael. *a*

Platoni Deus tam acres habet oculos, vt eos

eos nihil effugiat; Aures habet tam acutas, vt eas nil prætereat, nil fallat, vt qui ipſas etiam audiat cogitationes; porro brachia manuſque habet tam longas, vt ijs nemo elabatur *b*. Hoc philoſophos, ratio docuit, quod nos non ſolum è ratione, ſed etiam è ſacris paginis diſcimus.

a *Pſ.* 29. *v*. 4.
b *Plato de Rep.*

§. I.

SIracides de diuina Prouidentia dilucide: A ſæculo, inquit, vſque in ſeculum reſpicit, & nihil eſt mirabile in conſpectu eius. Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis eius. Non eſt dicere, quid eſt hoc, aut quid eſt iſtud? omnia enim in tempore ſuo quærentur. *a* Præterita, præſentia, futura diſtinctiſſime vnoque intuitu peruidet Deus: Omnes ipſius oculis præſentes ſumus, Adam & Antichriſtus, omne humanum genus, creata omnia. Tam autem diuina Prouidentia falli non poteſt, vt recte dixerit idem Siracides: Omnia opera Domini bona, & omne opus hora ſua ſubminiſtrabit. Non eſt dicere, Hoc illo nequius eſt: omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur. *b* Hinc merito dixit Auguſtinus: Confiteri Deum eſſe, & negare præſcium eſſe futurorum, apertiſſima inſania eſt. *c* Vere Prouidentia Dei attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. *d* A ſupremis Angelorum Seraphinis, ad minimos in terra vermiculos, inſomnes Dei curæ deſcendunt, imo nunquam abſunt. Moſes olim & Aaron proclamant: Veſpere ſcietis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti; & manè videbitis gloriam Domini. *e* Sane in mortis veſpera cognoſcemus nos omnes, obſtupeſcẽdam Dei in nos Prouidentiam. Nam, à Domino diriguntur greſſus viri, quis autem hominum intelligere poteſt viam ſuam? *f* Longe prouidentiſſimè ducit nos Deus, ſed ſæpe per flexos aditus, & labyrinthos pæne inextricabiles, ſed ille nouit qua nos vi educat in cæli viridaria. Quid ergo querimur contra circumſpectiſſimum hunc ductorem? Si quis cum tabellario viarum peritiſſimo iter ingrediatur, & vbi ſalebroſæ, difficiles, ac fluxuoſæ ſe viæ obtulerint, incipiat queri, dicatque: Per quę me auia ducis, vir bone? niſi me valde fallo, iam dudum itinere deceſſimus. Huic vię auctor prompte reſpondebit: Ne ſollicitus ſis, mi Domine, & hanc mihi curam relinque: per aliquas, fateor, ambages te duxi, quod ſi limite recto iuiſſemus, in paludes illas ineluctabiles incidiſſemus: fide mihi; ſic ducam, vt te huius comitis non pœniteat. Semita trita & tuta, nemini nimium longa ſit aut aſpera. Ita nos diuina ducit Prouidentia: per crebros quidem anfractus, perque varios vię flexus incedendum eſt; ſed quid indignamur optimo duci modo via ſit ſecura, quid refert ſi ſit ſalebroſa?

a *Eccli. c.* 39. *v*. 24. 25. & 26.
b *Eccli cap.* 39. *v*. 39. & 40.
c *Auguſt. lib.* 5. *de Ciuit. c.* 9.
d *Sapient. c.* 8. *v*. 1.
e *Exod. c.* 16 *v*. 6.
f *Prou. c.* 20. *v*. 24.

§. II.

VIdete mihi regem Saul, regum optimum, ſi tam bene finijſſet, quam cœpit. Non erat vir de filijs Iſrael melior illo. *a* Hic ipſe dum patris ſui aſinas quæſiuit, regnum inuenit. Sed diuinam in hunc virum Prouidentiam paullo altius conſideremus. Dixerat Deus Samueli; hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te de terra Beniamin, & vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael. *b* Mittendi modus hic fuit. Pater Saulis aſinas amiſit, has quæſitum amandauit filium. Saul patris dicto audiens, adſcito in viam comite, omni conatu iumenta quæſijt: Ephrimum montem tranſcendit, terram Saliſa percurrit, aſinas non reperit: tractum Iemini, & oram Salim luſtrauit, ſed, nullum vſpiam aſinarum veſtigium. Demum Saul ad comitem: Domum, inquit, redeamus, ne patri meo grauiorem nos ſollicitudinem inijciamus quam aſinæ, cogaturque quærere quęrentes. Hic comes conſilium ſuggerere & dicere, non procul inde virum Dei habitare, videri prorſus optimum factu, ſi hunc adeant, & ſuper amiſſis iumentis interrogent. Saul occaſionem non ſpernendam ratus, inſtituit & iſtud viæ deuorare: Sic ſane poſt longa diuerticula delatus eſt ad Samuelem, futurorum plane ignarus. Vix autem in

mutuum aſpectum & colloquium ventum eſt, cum Deus Samueli dixit, hunc ipſum eſſe, quē Hebræo imperio deſtinaſſet, hunc in regem vngendum. Omnia ordine facta. Ita Saul & aſinas inuenit quas quæſiuit, & regnum reperit quod nunquam ſomniauit. O quanta diuinæ Prouidentiæ abyſſus, arcanum quantum! & quam diuina ab humanis iudicijs diuertunt! Nihil minus Saul cogitabat quam ſceptrum & diadema, cum in ſolium diuino calculo attollitur. Ita non caſu perditę ſunt aſinæ. Non caſu miſſus eſt Saul qui eas indagaret; nec caſu factum vt illas non ſtatim inueniret, ſed nec caſu conſilium adeundi Samuelis à famulo ſuggeſtum: ſingulari Dei prouidentia, eoque fine facta ſunt hæc omnia, vt Sauli deferretur ſceptrum in Iſraelem. Sed quæras forſan, cur Deus Saulem in regem vngi voluerit, quem præſciuit multa impie facturum, & peſſimè finiturum? Idem quæram & ego; Cur Deus Angelos creauit in gratia, quos ſciuit æternum torquendos in gehenna? Cur Adamum in amœniſſimo horto collocauit, è quo eum breui ſciuerat exturbandum? Cur Chriſtus Iudam Iſcariotem in Apoſtolum elegit, quem præſciuit fore proditorem? Cur Apoſtolos ſuos in ciuitatem Samaritanorum miſit, quos præuidit non recipiendos? Quid hoc luſus eſt? Et tamen eius generis infinita ſunt. Hieronymus ad rem reſpondens; Vis, inquit, ſcire rationem? Deus præſentia iudicat non futura, nec condemnat ex præſcientia, quem nouerit talem fore, qui ſibi poſtea diſpliceat: ſed tantæ bonitatis eſt, & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & ſcit malum futurum, dans ei poteſtatem conuerſionis & pœnitentiæ. *c* Neque ideo peccauit Adam quia Deus peccaturum pręſciuerat; ſed ideo præſciuit Deus, quia ille propria voluntate erat peccaturus: Nec in eo, inquit Ambroſius, læſus eſt vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus eſt; non enim neceſſitatem Deus vel illi præuaricationis, vel huic proditionis impoſuit, quia vterque ſi quod acceperat cuſtodiſſet, à peccato abſtinere potuiſſet. Quos ſcit Deus in bono manſuros, frequenter ante ſunt mali; & quos ſcit malos permanſuros, aliquoties prius ſunt boni. *d* Stas modo; vide ne cadas. Apoſtolus, Eccleſiæ princeps lapſus eſt: Tu vigila. Iudas cecidit, vt tu ſtares. Hinc magnum diſcimus documentum, inquit Euthymius, quod neque humana promptitudo quidquam efficiat abſque diuino auxilio, neque diuinum auxilium profit abſque promptitudine humana. Vtriuſque rei exempla ſunt Petrus & Iudas. Oportet ergo neque obdormire, omni negotio in Deum reiecto, neque rurſus putare ſeipſos omne opus efficere. Siquidem nec totum operatur Deus, ne otioſi permaneamus; nec totum nobis permittit, ne gloriemur; ſed ab vnoquoque quod nociuum eſt auferens, quod vtile eſt nobis relinquens. *e*

a 1. *Reg. c. 9. v. 2.*
b *Ibid v. 16.*
c *Hier. l. 3. contra Pelagian. c. 2.*
d *Ambr. in c. 9. epiſt. ad Rom.*
e *Euthym. c. 64. in Matth.*

§. III.

SEd Saul etiamnum mihi in animo eſt. Admirabilis fuit in omnibus circa hunc regem Prouidentia Dei. Nam qui toties Philiſtæorum mucrone Dauidem perdere malitioſè ſtuduit, ipſe ingenti Philiſtæorum exercitu vallatus, à Deo deſertus, Pythone per ſummum ſcelus conſulto, Samuelem habuit nuncium imminentis ruinæ, quam nec ferre miſer potuit, nec vitare. Heu, quam vigilans eſt Vindicta diuina! Qui ſeipſum neci dederat, vt hoſtiles illuſiones effugeret, ille idem prę omnibus Iſraelitarum regibus, illuſus & contumelijs affectus eſt. Nam caput eius tota Palæſtina ludibrio circumuelatum, cadauer volucribus in eſcam abiectum eſt. Et, ô Deus, quam nihil Prouidentiam tuam præterit! Hic idem Saul qui Amalecitas, Deo iubente, penitus delere noluit, eo miſeriarum redactus eſt, vt beneficij loco duceret ab Amalecita interfici. Pondus, & ſtatera iudicia Domini ſunt. *a*

Solet autem diuina Prouidentia, nec ſtatim omnia ſcelera punire, nec omnia relinquere impunita. Si nulla puniret, nullam eſſe Prouidentiam multi dicerent, ſi vero in omnia mox animaduerteret, nihil poſt hanc vitam vel præmij, vel ſupplicij ſupereſſe crederent. Ita Deus dum quædam punit, prouidentiam ſuam oſtendit, dum quædam relinquit impunita, ad

nita, ad futuræ vitæ reſeruat ſupplicia. Eodē conſilio quoſdam ſuorum periculis ſubducit, alios impiorum furori vexandos obijcit: prouidentiſſime omnia. Sic tres Hebræos iuuenes Babylonis flammis eripuit, ſeptem Machabæos fratres ab Antiocho excarnificari ſuſtinuit: tam illud quam iſtud, & iuſte & prouide.

Illuſtriſſimum & hoc diuinæ Prouidentiæ argumentum fuit, quod plures commemorant. *b* Cyrus Ponoplites, poeta nobiliſſimus, princeps architectorum, pace & bello inſignis quam enim ſapiens, tam etiam fuit induſtrius, ſed quod vnum illi deerat, nondum Chriſtianus Hic in Eudociæ Imperatricis Auguſtæ familiaritatem ſeſe inſinuans, tantam ſibi gratiam ſua poeſi conciliauit, vt ab Imperatore Theodoſio iuniore proximus, Vrbi & Prætorio præfectus, Patricius Conſularis, ſummis deniq; dignitatibus fulgeret. Simul tamen varijs & acerbis caſibus vir iſte iactatus eſt & demum perijſſet, niſi naufragium feciſſet, quo alij ſolent perire. Nam magna Dei Prouidentia, è ſummis, alea vertente, ad ima deiectus eſt. Siquidem ea re, qua apud ciues magnam gratiam collegit, apud imperatorem non mediocriter offendit, Verum ſaluti fuit, quod eſſe credebatur exitio. Cum enim Cyrus, Conſtantinopolis veteres muros demolitus, duobus interuallis additis, alios intra ſexageſimum diem extruxiſſet, populus inauditi operis feſtinatam pulchritudinem obſtupeſcens, in Circo, præſente Imperatore exclamauit: *Conſtantinus condidit, Cyrus inſtaurauit.* Vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum ſub eo prætextu, quod Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, Præfecti dignitate priuari, & bona illius publicari iuſſit. Acceſſerūt & aliæ quoque calamitates. Vxorem Cyri filiamque cacodæmō, inuiſus hoſpes, inſedit, Hæc quidem Cyro, inuidia Principis (vt videbatur) benigniſſima tamen Prouidentia Dei ſic euenerunt, vt vim medicamenti obtinuerit tam multiplex calamitas. Qui enim inter tot ſigna atque prodigia, etiamnum Deorum cultor perſeuerabat, violento remedio curandus erat, & reddendus ſanæ menti. Itaque Cyrus tot ærumnis preſſus, ad Chriſtianorum Deum confugere inſtituit, ſacris Chriſtianis imbutus, & in Clericum attonſus, quoad vixit Smyrnæ Pontificem egit. Gratias agat Cyrus diuinæ Prouidentiæ maximas: Sane perierat, niſi ſic perijſſet.

a *Prou.c.16.v.11.*

b *Cedrenus, Euagrius; Nicephorus ſub annum Chriſtianum.*440.

§. IV.

IN hunc modum res aduerſas omnes quæ in hac vita eueniunt, diuina Prouidenta ſua gubernatione tam amanter complectitur, vt vniuerſas vitæ miſerias diſponat, & ordinet in noſtrum bonum, & ipſa etiam peccata permittat, ob altos & ſecretos ſui regiminis fines. Eiuſdem enim diuinæ Prouidentiæ eſt, & facere bona, & permittere mala. Certe Deus nil vnquam mali permitteret, niſi adeo potens & bonus eſſet, vt è quouis etiam malo bonum eliceret. Dic, obſecro, quæ vnquam maiora in Orbe mala fuerunt quam facinus Adami, & occiſio Chriſti? Et tamen noxa primigenia, Deum in humana membra è cælo detraxit: Mors Chriſti cælum nobis, & bona omnia reſtituit. Is artifex eſt Deus, vt è malis omnibus, velut è numis plumbeis eliquare poſſit probatiſſimum aurum: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *a* Magdalenæ vitioſitas multos correxit, Lapſus Petri quam plurimos erexit, dubitatio Thomæ innumeros confirmauit. Deo iſtud laudi eſt *Metis, vbi non ſeminaſti.* Cum enim peccata non ſeminet, ex eis tamen colligit meſſem complurium bonorum. Verè Deus mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo *b* ſugit, cum è grandibus malis, bona non minora elicit.

Ita vero diuina Prouidentia circa nos noſtraque omnia vigilat, vt omnes & corporis moleſtias minutiſſimè iam decretas habeat Ea propter quiuis hominum, ad cuiuſuis morbi principium, ſecum ipſe, ratiocinetur in hunc modum: Hic morbus è quacunque cauſſa, ſiue mea intemperantia, ſiue alterius maleuolentia, vel aliunde contractus, à diuina prorſus Prouidentia eſt, quæ illum viribus meis ſic accommodauit, vt illius initium, grauitas, incrementum, inclinatio, remiſſio ab eadem omnino pendeant ita vt humor (verbi gratia) qui iam caput afficit, non poſſit in aliam partem defluere, nec creſcere, aut plures horas

horas durare quàm decreuerit Deus. Eadem pariter Prouidentia diuina remediorum, & curationis euentus ſic diſponit, vt medicus quid faciendum aut intelligat, aut morbi vim non aſſequatur, & erret, & vt pharmaca vel inapta malo, vel inepta, opportunè vel importunè præbeantur, atque vt cetera medicamenta vel leuent morbum, & ad ſanitatem proficiant, vel malè reſpondeant, & à morbo vincantur, ita vt nil penitus horum caſu accidat. Omnia morbi momenta, & minimæ quæuis motiunculæ, Deo moderante, eo diriguntur, vt quod diuina Voluntas conſtituit, aſſequatur. Certè ſanitas & ægritudo, vita & mors à Deo ſunt; à Deo eſt omnis medela. *c*

Eodem prorſus modo in omnibus aduerſis, quæ vel corpus, vel animum afficiunt, de diuina Prouidentia ratiocinandum eſt: Inimicus tibi maledicit? Vide, mi homo, omnes illius calumnias, omnia verba, ſyllabas omnes, quas in te ore tragico euomit, à diuinæ Prouidentiæ ſtatera iam ab æterno appenſa ſunt; quantum illi permiſſum eſt, hoc in te dicet, & nec vnica quidem ſyllabula amplius. Quid igitur pugnas, & incaſſum ringeris? Eandem ratiocinationem hanc adhibe miſerijs tuis omnibus, quarum ordo, numerus, intenſio, tempus, conditio, ad vnguem conſtituta ſunt à diuina Prouidentia. Huic te ſubmitte & dic: Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu feciſti *d* Tu, mi Deus, tu hæc feciſti, tua Prouidentia, Voluntas, Permiſſio hæc in me immiſit: quia ergo tu hæc omnia feciſti, impius ego ſim, qui contra te querar. Ergo Voluntati tuæ pareo, & quicquid ab ea eſt, tolero.

Quæ hactenus dicta, Clemens Alexandrinus conſignans: Hic ergo, inquit, tali cognitione præditus, quique eſt fidelis, & cui eſt perſuaſum, quæ ſunt in Mundo optimè adminiſtrari, æquo certè fert animo omnia quæ eueniunt. Nota: *Cui perſuaſum eſt, quæ in Mundo ſunt, optimè adminiſtrari.* Sed profectò non ratione hominum, qui toties grauiſſimè errant, ſed Dei ratione optimè omnia adminiſtrantur, Deus enim per inſtrumenta etiam peſſima, ſuam tamen Voluntatem perficit. Conſilium eius ſtabit, & omnis Voluntas eius fiet. *e*

a *Rom. c.8. v.28.*
b *Deut. cap.32. v.13.*
c *Eccli. c.11. v.14. & c.38. v.2.*
d *Pſ. 38. v.10.*
e *Iſ. cap.46. v.10.*

§. V.

HÆc diuinæ Prouidentiæ quotidiana conſideratio altiſſimam animo pacem cõciliat & omnem hominis voluntatem ſubijcit diuinę, idque ſuaui negotio. Quiſquis igitur diuinæ prouidentiæ totum ſe regendum cõmittit, is iam liber ab innumeris moleſtijs, ſedet *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. a* Hinc Allois abbas dicere ſolebat: Non habebit homo requiem, niſi dixerit in corde ſuo: Ego & Deus ſoli ſumus in hoc mundo. *b* Hoc ipſum Auguſtinus confirmans. Sic curas, ô Deus, vnumquemque noſtrum, inquit, tanquam ſi ſolum cures, & ſic omnes tanquam ſingulos. *c* Ipſiſſimum hoc & Gregorius aſſerens: Sic Deus intendit ſingulis, inquit, ac ſi vacet è cunctis, & ſic omnibus ſimul intendit, ac ſi vacet à ſingulis. *d* Ita, mi homo, te curat, ita tibi prouidet Deus, ac ſi aliud quod curet, prorſus non habeat. Hominũ multitudo diuinam Prouidentiã non turbat, idem illi vnus, & mille homines: quemamodum Noemum cum alijs ſeptem hominibus arca concluſum, aut vnicum in Elyſijs campis Adamum curæ habuit, ſic omnes nunc habet. Huic prouidentiſſimo curatori ſuo, proborum quiuis dixerit: Dilectus meus mihi & ego illi: Ego Deum & diuinos nutus ſic obſeruo, perinde ſi aliud in Orbe non ſit quod obſeruem, aut æſtimem: mea viciſſim ſalus ſic Deo curæ eſt, tanquam ſi aliud in Orbe non ſit quod curet aut cogitet; ille mihi, & ego illi; ille Dominus gubernans me, *e* ego ſeruulus ad dominicos iuſſus paratus, nam ita ille pactus eſt mecum: Cogita tu de me, & ego continenter cogitabo de te obliuiſcere tu tui, & memineris mei, ſic ego memor promiſſi mei, viciſſim iugem tui curam habebo.

Hic illud ſolatij plenum eſt: Deus non ſic gubernat nos, vt Princeps prouinciam, Rex regnum, ſummus Pontifex Chriſtianum Orbem, quibus opus eſt tot aliorum opera. Pontificis curas tot Archiepiſcopi, tot Epiſcopi,

tot alij magiſtratus ſacri ſubleuant: Regibus proreges, principes, dynaſtæ, conſiliarij, ſenatores ſunt, in quos illi ſuę gubernationis curas partiuntur: Non ita Deus ea prouidentia gubernat vniuerſos: qua ſingulos ita vnũquẽque hominum peculiari, ſicut omnes generali cura complectitur. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos: Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus eius conſiderat. *f*

Vtinam in ſingulariſſimæ huius planeque paternæ Prouidentię abyſſum liberrimo nos iactu præcipitemus. Quiſque ſibi ſecuriſſime polliceatur: Dominus ſollicitus eſt mei, Dominus regit me & nihil mihi deerit. Si quidẽ animi tranquillitatem amamus; ſi Deo fidere, ſi diuinæ Voluntati in omnibus parere deſideramus, diuinam hanc Prouidentiam aſſidue in oculis habeamus, tanto futuri deuotiores diuinæ Voluntati, quanto fuerimus Prouidentiæ diuinæ fidentiores.

a *Iſ. c. 32. v. 18.*
b *Doroth. doct. 7.*
c *Aug. l. 3. confeſſ. c. 11.*
d *Grego. l. 25. mor. c. 19.*
e *Iſ. c. 48. v. 17.*
f *Prou. c. 15. v. 3. & c. 5. v. 21.*

CAPVT X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo ſit diffidentia.

NIL crebrius Chriſtus, nil & acerbius in ſuis diſcipulis caſtigauit quam diffidentiam. Hinc illos modicæ fidei, tardos corde, generationem incredulam, peruerſam appellauit ſæpius: varia tentauit optimus magiſter, vt ſui dediſcerent diffidentiam. Quo enim ille Domini ſopor in nauigio, illa panum penuria, quo examen ſuper commeatu in ſolitudinem pervehẽdo, quo illa Petri in aquis fluctuatio ſpectabat? diffidentia proponebatur dediſcenda; & hoc ſibi volunt voces illæ: Modicæ fidei, quare dubitaſti perinde ſi dixiſſet ſapientiſſimus doctor: Ergone vos tam indociles, vt primam hanc ſumme neceſſariam inſtitutionem non poſſitis capere?

In varias ſeſe formas diffundit diffidentia. Sunt qui ideo diffidunt Deo, quod putent illum ſuis hoſtibus nimium indulgere, & laxare omnes habenas: Alij diffidunt ſe impetraturos à Deo quod rogant, præſertim ſi ob admiſſa olim peccata, conſcientiæ angoribus vrgeantur, metuantque ne Deus veniam negarit etiam petentibus. Alij Deo diffidunt, ne forte ſubtrahat victui neceſſaria. Triplex hoc diffidentiæ genus plurimos hominũ tectiſſima fraude à Deo abducit, & præcipitat. Hoc autem diffidentiæ virium tanto magis noxium, quanto minus notum eſt. Quod ſi originem huius vitij libeat indagare, reperiemus, ex eo etiam naſci diffidentiam, quod quis ipſe ſibi nimium fidat. Quam hoc & frequens & periculoſum ſit, ſibi ipſi fidere, antequam ad alia progrediamur, hic exponendum.

§. I.

SAlomon hanc ſui fiduciã grauiter perſtringens: Qui confidit in corde ſuo, inquit, ſtultus eſt. Ideo toties monet: Ne innitaris prudentię tuæ: Ne ſis ſapiens apud temetipſum. *a* Nimirum prima ſtultitiæ rudimenta ſunt, ſe ſapientem credere Quis autem ille Phænix eſt, qui res ſuas non æſtimet, qui parui pendat, qui non aut vires, aut formam, aut opes, aut eruditionem, aut prudentiam ſuam ſubinde blandis oculis circumſpiciat ſed ſuo damno. Nam, qui confidit in cogitationibus ſuis, impie agit. *b* Deus, vt hanc nobis impietatem extorqueat, ſæpe nos grauiter caſtigat, aut indociles diſciplina ſua penitus excludit.

Videte mihi Goliathum tantopere ſibi præfidentem, quaſi vno ſpiritu diſſlaturus ſit totos exercitus. Cumque vidiſſet contra ſe progredientem paſtoritium iuuenem Dauid acerbo ſcommate tantillum aduerſarium contemnens. Veni, aiebat, vt diſcerpam te, in pabulum beſtijs obijciendum. Sed quam hæc ſui fidentia compreſſa eſt! quis enim ita lapidem rexit, vt rectiſſima Goliathi frontem peteret, niſi Dei certiſſima manus quæ faſtuoſam illã turrim, non balliſtis aut catapultis immanibus, ſed lapillo vnico deiecit.

Holofernes æque præfidens ſibi, tanti non erat Deo, vt virili dextra caderet; omnem illius arrogantiam femina triumphauit. Chal-

dæus monarcha Nabuchodonoſor in palatio ſuo obambulans: Nonne hæc eſt, aiebat, Babylon magna, quam ędificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? *c* An non vrbs inclyta eſt? ego illius conditor ſum. O mi Nabuchodonoſor, antehac centena tibi fercula in regium prandium cenamque apponi ſolebant, deinceps apponetur vnicum & valde inſuetum, dum diſcas rectius & cogitare & loqui. Vt verò tibi ſapiet ientaculum boum fœnum tamdiu comedes, dum ſapere diſcas, & ſtylum vertas Balneum tuum gelidus ros erit, Attalica veſtis capilli tui, pro anulis vngues auium habebis. Cumque ſermo adhuc eſſet in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor Rex regnum tranſibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum beſtijs feris erit habitatio tua: fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias quod dominetur Excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit det illud; *d* Ita nimia ſui fidentia hominem in feram mutauit: Sed audit vt è fera in hominem remigrarit, & Deo non ſibi fidere didicerit. Igitur poſt finem dierum, ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi, & Altiſſimo benedixi; & viuentem in ſempiternum laudaui, & glorificaui: quia poteſtas eius, poteſtas ſempiterna, & regnum eius in generatione & generatione. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: iuxta Voluntatem enim ſuam facit tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat manui eius, & dicat ei, Quare feciſti? *e*

Grande malum ſui confidentia, quæ & Apoſtolorum principem in præceps egit. O Petre cur fles canente gallo? anteà flere decuiſſet, cum Dominus ſingulis valediceret, cum mœſtiſſimam mortis mentionem ſuper cena injiceret, hic ſanè decoræ fuiſſent lachrymæ. At ſui confidentia tunc omnes extinxit lachrymas, pro lachrymis ingens audita pollicitatio: Etiamſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. *f* Itane, Nunquam? pauculæ horæ ibunt, & omne hoc promiſſum à ſola ſui confidentia exortum corruet. Cenſet omnino Baſilius neminem ſuperari ab vlla tentatione, niſi ſibi plus ęquo fidentem. Qui autem ſibi ſerio diffidit, nihil vnquam agere inſtituit, quin prius diuinum ſubſidium imploret.

Ambroſius olim Auguſtini matri Monicæ contra filium Auguſtinum hoc potiſſimum queritur, fidere illum ingenio ſuo. Nec prius Auguſtinus ſapuit, quam hanc ſui confidentiam correxit. Hoc & ipſe de ſe faſſus, Credebam, inquit, me ſufficere per me, nec perſpiciebam quoniam tu regebas me, donec aliquantulum elongaſti à me, & cecidi ſtatim in me, & vidi & cognoui. *g*

Sicut autem ingenio aut prudentiæ, vel arti ſuæ, ſic & viribus ſuis fidere vitioſum eſt. Maximinus Imp. tantę molis & roboris fuit (Capitolinus refert) vt vxoris armilla pro anulo fit vſus, huic vnus aliquis in theatro græcos hos verſiculos occinuit;

Elephas grandis eſt, & occiditur,
Leo fortis eſt, & occiditur,
Tigris horribilis eſt, & occiditur,
Cauè multos, ſi ſingulos non times.

Nemo robori ſuo, nemo arti, nemo ſtemmati & diuitijs, nemo eruditioni & ſapientiæ ſuæ fidat, eſt cum hæc omnia leui flatu corruũt. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua; & non glorietur diues in diuitijs ſuis. *h*

a *Prou c.3.v.5.& 7* b *Prou.c.12.v.2.*
c *Dan.c.4.v.27.*
d *Dan.c.4.v.28.& 29.*
e *Ibid.v.31 & 32.*
f *Matth.c.20.v.33.*
g *Auguſt. ſoliloq.c.15.*
h *Hierem.cap 9.v.23.*

§. II.

SEd non tantùm non in ſeipſo vllus, ſed nec in vllo altero ſpem & fiduciam figat. Hieremias vates vociferatur; Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius. *a* Hic acutè Origenes, explicans illud; *Maledictus homo qui pendet in ligno* Exiſtimo, inquit, hanc eandem eſſe ſententiam cum illa; *Maledictus homo qui confidit in homine.* E ligno namque pendere, idem eſt quod ſpem ſuam ex homine, velut fragili trunco, ſuſpenſam habere,

Conſueuerunt venatores, vt elephantem capiant, tales inſtruere inſidias. Arborem cui elephas inniti ſolet capiendo ſomno, diſſecant in imo, ſed erectam nihilominus, velut ſanam & integram relinquunt. Elephas cum ex more venit accubitum; ſucciſæ innititur, ſic vna & arbor & beſtia magno impetu corruunt. Sunt innumeri qui arbores ſibi ſeligant, quibus innitantur; hic Principi laborioſiſſimè ſtudet placere, iſte opulenti præſulis gratiam exambit, ille in magnatis amicitiam ſe inſinuat, ſunt qui aliorum beneuolentiam largitione conſectentur, alij alijs modis captant fauorem. O miſeri! vos ipſos fallitis, & in veſtrum hæc exitium paratis. Arbores, quibus innixuros cogitatis, iam pridem occulto vulnere ſucciſæ ſunt, cum minimè putaueritis, ſubito ruituræ, & cum ijs omnes confidentię veſtrę. Auguſtinus fallaciam hanc monſtrans: Multi, ait, de amicis potentioribus præſumpſerunt: ceciderunt illi de quibus præſumpſerunt, & inuoluerunt eos, qui de ſe præſumpſerant. *b*

Ionas propheta fecit ſibimet vmbraculum, & ſedebat ſubter illud in vmbra: Et lætatus eſt Ionas ſuper hedera, lætitia magna. *c* O lętitiam, & breuem, & inanem! Nam hederacea hęc dieta duplicem hoſtem habuit, & Solem, & vermem, ita vno die omnis hæc vmbratilis voluptas euanuit. Orbem mihi conſidera, & plenum reperies his talibus vmbraculis; florent hęc aliquanto tempore, ſed proximum ſemper exitium huic hederæ imminet à diuerſis vermibus. Humanis fauoribus niti, heu quam commune & peruagatum eſt vitium! Vtinam non etiam viri religioſi ſuæ hic dignitatis obliuiſci vellent, & aliorum ſibi gratiam & fauorem tectis ſtudijs colligere. Vmbratica hæc tuguriola ſunt, quæ varij vermes inuidiæ, obtrectationis, calumniæ, mortis denique arrodunt, diſſipant, exedunt. Eſt famulus cui in ſuo domino plurimum fiduciæ; breui mors dominum rapit, & iam totum famuli vmbraculum vbi eſt? Alius patrono nititur opulento ac potente; patronus moritur, aut ipſius opes ac potentia imminuuntur, ita iam huius etiam hedera exaruit. Filij ſubinde parentum auctoritate, officijs, dignitate præclarè ſe defenſos credunt; ſubitò Deus aufert hoc vmbraculum, iamque miſeri contra quàm ſperarant, vruntur à ſole, quia perijt domus hederacea. Sic ille Aſſueri oculus Aman, cognatis & vxori mira gratulatione narrauit, non videri ſibi quidquam ad omnem felicitatem deeſſe, apud regem pręter ſe neminem æquè gratioſum eſſe, maſculæ inſuper prole decem filiorum, & opum abundantia ſe mirificè beari. O pulchrum vmbraculum, ſed breui à ſole & vermibus fœde conſumendum! Et Aman & omnes Amanis filij in altam crucem ſunt acti. Hoc Mauſolæum habuit tam præſidens ſibi felicitas.

a *Hier.cap* 17.*v*.5.

b *Aug.in Pſ* 131.*circa med.*

c *Ioan.c*.4.*v*.5.*&* 6.

§. III.

O Homines, Dei opulentia, fauore, ac potentia innitendum eſt, non hominum. Contente vociferatur Dauid; *Nolite confidere in principibus. a* Cur obſecro, mi optimè Dauid, ijs non confidamus, qui plurimum inter nos valent potentia? Cauſſam mox addit pſaltes; *in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus.* Hoc ipſo in nullo nec potentiſſimorum regum, nec inuictiſſimorum Cæſarum fiducia reponenda, quia & ipſi homines ſunt. Quid enim, ô homo, confidis homini in quo non eſt ſalus? Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorũ. Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in Domino Deo ipſius. Spē in homine; vmbram eſſe ait ſacra pagina; Habentes fiduciam in vmbra Ægypti *b* Quid fugacius, quid inconſtantius & fallacius vmbra? talis eſt fiducia in homine collocata. Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur ſingulorum. *c*

Iacob è Meſopotamia redux in Chanaan, cum obuium haberet fratrem germanum Eſau, quadringentis viris ſtipatum, timuit ſibi velut ab hoſtili exercitu & diuinam opem ſedulo implorauit. Adfuit vocanti Deus, & ampliſſimum auxilium eſt pollicitus, eum tamen claudicantem à ſe dimiſit. Et quod iſtud, inquis, ſubſidij aut prouidentię genus? Auxilium implorat Iacob, & coxa debilis dimittitur. Hoccine eſt manum commodare claudum efficere? Ita prorſus, hoc erat iuuare. Nam eſt cum & vulnera ſanant, & iactuta in tem-

pore lucrum eſt, & pleraque ſunt in quibus bono noſtro vincimur. Et ideo Deus Iacobum à ſe ſic factum remiſit, vt & ille & per illum nos omnes diſceremus, non nobis aut noſtris, nec etiam alienis viribus fidere, ſed Dei ſolius potentia & bonitate niti. Sed quia ſanus valetudini, firmus robori, litteratus eruditioni, potens auro, ſapiens ingenio fidit, quia tenuis diuite, imbecillis multipotente fulciri petat, ideo frequenter Deus hæc talia ſapientiſſimè aufert, vt cum fulcra, quibus nitebamur, deſunt, niti diſcamus vnò ſoloque Deo.

Gedeon, dux belli, viginti duobus millibus virorum miſſionem dedit, trecentis ſolum retentis, ſic enim Deus iuſſerat: Ne glorietur contra me Iſrael, & dicat, Meis viribus liberatus ſum. *a* Benadad Rex Syrus Achabo regi Iſraelis imbecillitatem opprobrans, minabatur interitum; ſed hæ minæ fuerunt ex pelui. Nam etſi Benadad triginta duo reges belli ſocios ſecum traxerit, equitum etiam & falcatorum curruum incredibilem numerum, primo tamen prælio fuſus fugatuſque eſt: conflictu altero centum milia Syrorum die vnica ceciderunt: aliorum è prælio diffugientium ſeptē millia, ruente muro in Aphec, obtriti ſunt *d. Hoc habet* Benadad; eat nunc & ſibi ſuiſque fidat viribus. Iniuriam non leuem irrogat Deo qui ad humanam potius opem quam ad diuinam oculos circumfert, pluſque ab exili riuulo quàm ab immenſo ſperat oceano.

Optimus rex Aſa (cuius nunquam ſine miſeratione meminimus) fiducia in Deum magna fuit, ſi modo etiam fuiſſet Conſtante. Illam certè Deus ſic remuneratus eſt, vt decies centena millia militum, quos Æthiopiæ rex ſub ſignis habuerat, illuſtriſſima victoria profligarit. Sed heu poſt tot annos præclarè actos, optimum hunc regem hæc vna in humanas vires fiducia perdidit. Sic apertè propheta: Quia habuiſti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euaſit Syriæ regis exercitus de manu tua. Longa inde malorum ſeries ſecuta eſt.

Eximiè Auguſtinus: Odiſti, ait obſeruantes vanitates ſupervacue. Ego qui non obſeruo vanitatem, in Domino ſperaui. Speras in pecunia, obſeruas vanitatem; ſperas in honore & ſublimitate aliqua poteſtatis humanæ, obſeruas vanitatem; in his omnibus cum ſperas, aut tu exſpiras, & ea hic dimittis; aut cum viuis, omnia pereunt, & in ſpe tua deficis. *f* Ingens omnino languor diffidentiam comitatur, ac omnium pœnè rerum nauſea & neglectus, vbi diffidentia, ibi æternus naufragij metus, æternæ tempeſtates ac iactationes. Nimirum qui ſibi aut hominum alteri confidit, in arena ædificium ſtruit: in rupe fabricatur qui Deo fundatur.

a *Pſal.* 145. *v.* 3. 4. 5. 6.
b *Iſ. c.* 30. *v.* 2.
c *Prou. c.* 29. *v.* 26.
d *Iudic. c.* 7. *v.* 2.
e 3. *Reg. c.* 20. *v.* 30.
f *Aug. in pſ.* 30.

§. IV.

Sed dixeris, vſu nos quotidiano doceri, ſic ſua cuique negotia ſuccedere, prout is diues, induſtrius, potēs, exercitatus ac vafer fuerit. Argumento ſit, res ante annos non multos geſta. Vir magni nominis, & Catholicæ inſtitutionis captiuus tenebatur à principe nouitię religionis, apud quem ille de diuina prouidentia cœpit diſſerere. Non diu hoc tulit moroſus auditor; mox enim amarum ſubridens, & manum capulo admouens. Hac, inquit, prouidentia nitendum eſt. Hic ſuum illud rex Alphonſus meritò exclamarit: Vox bouis & nō hominis. Nam eundem in modum locutos meminimus quoſdam è Deorum cultoribus. Antonius Imperator (vti Dion Nicæus memorat) cum pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à ſenatoribus vi atque minis exortam profudiſſet, obiurgatus à matre quę aliquam pecuniæ partem, alio conferri voluiſſet: Deſine, inquit, de numis eſſe ſollicita mater: & ſimul ſtrictum gladium oſtendens: Quamdiu, ait, habebimus hoc ferrum, tamdiu nobis non deerit argentum. Verè, vox bouis, non hominis, aut profecto non bene ſani. Aliter nos docuit Chriſtus; Deo fidendum, non ferro, non viribus, ſed nec formæ aut doctrinę, aut vlli bono tam fragili. Nec eſt ferè quod tantopere diſplieeat Deo, quàm tanta mortalium diffidentia, quam Deus etiam in amiciſſimis ſibi, grauiter puniuit.

Moſes, vir Deo longe chariſſimus, quia tamen diffidentia bis deliquit, morte hanc noxā luit, nec fertiliſſimas illas terras niſi eminus videre permiſſus eſt. Prima Moſis diffidentia fuit, cū ille velut ſollicitus paterfamilias macelli, rationes poneret diceretque: Sexcenta millia peditum huius populi ſunt & tu dicis, Dabo eis eſum carnium menſe integro. Nunquid ouiū & boum multitudo cædetur, vt poſſit ſufficere ad cibū? vel omnes piſces maris in vnū congregabuntur, vt eos ſatient? O Moſes, hoc eſt cum ſua diffidētia rationes ponere, non cum Prouidentia diuina: Nunquid manus Domini inualida eſt? Cautiorem hoc reddere debuiſſet Moſen, ſed redijt non multum abſimilis priori diffidentia. Nam populo ad rupem congregato exclamauit Moſes: Num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Quam primum vox cælo fuit, diffidentiæ pœnam denuntians: Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me corām filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram quā dabo eis *b* Quocirca Deus Moſi iam iam morituro fertiliſſimam regionem illam eminus è montis vertice oſtendit, ſed mox quaſi inſultans: vidiſti eam, inquit oculis tuis, & non tranſibis ad illam. *c* Tanti refert hanc diffidentiæ peſtem ex animo penitus eliminaſſe, in quam Deus (vtpote honori ſuo maximè aduerſariam) tam ſeuerè ſolet animaduertere.

At vero ipſe Iſraelis populus longe grauiſſime peccauit, & quidem ſæpius repetita diffidentia. Nec eam vlla prodigia aut miracula ſatis corrigere potuerunt: ſi quid non ſtatim oculis cernere, aut manibus palpare licuit, mox Iudæi in priſtinam relapſi diffidentiam, id fieri poſſe negarunt: eo etiam diffidentia illorum progreſſa eſt, vt Deum continuis querelis, aut obliuionis arguerent aut incuriæ. Et quam improbi erant clamores illi? Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in hac vaſta ſolitudine! Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, nec cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducātur captiui. Nonne melius eſt reuerti in Ægyptum? Dixeruntque alter ad alterum, Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Ita, ô improbi, quaſi non vbique percūdi ſit locus. Sint forſan qui mirentur, eccur Deus populo ſuo non tantum non vinum dederit, ſed & aquam inſuper permiſerit deeſſe? Sic expianda erat diffidentia. Eccur in eundem hunc populum venenatos igneos ſerpentes immiſit, qui non tantum tot vulnerarunt: ſed & necarunt? Ob diffidentiam id factum. Cur vnico nonnunquam prælio viginti aut triginta millia hominum interfici non vetuit? Ob hanc ipſam diffidentiam, Cur hoſtes potentiſſimos, qui nunquam ſatis debellarentur, obiecit? ob eandem hanc diffidentiam quæ in querulo hoc populo nullis ſupplicijs ſatis potuit extinguere, quin identidem renaſceretur. Aperte tandem Deus ipſe prorupit in has querelas: Vſquequo detrahet mihi populus iſte? quouſque non credent mihi in omnibus ſignis quæ feci coram eis? Vſquequo multitudo hæc peſſima murmurat contra me? Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam. *d* Interpoſuit hic quidem Moſes ſuas partes, & deprecatorē ſe prębuit, nihilominus decretum diuinum hoc fuit: Sicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis. Paruulos veſtros de quibus dixiſtis quod prædę hoſtibus forent, introducā, vt videāt terram quę vobis diſplicuit: veſtra cadauera iacebunt in ſolitudine. Non fefellerunt cæleſtes minæ. E tot centenis millibus hominum, quos Deus ex Ægypto aſſeruerat, nemo vnus felices terras vel oculis attigit, omnibus ad vnum in ipſa ſolitudine extinctis. Soli, Calebus & Ioſue qui ſpem potiundæ terræ non abiecerant, terra illa potiti ſunt Ita nimirum punienda fuit diffidentia. Poſt hæc omnia tamen nondum omnem deſierunt diffidentiam, quam etiam in tranſmittendo Iordane repetierunt.

a *Num.c.*11.*v.*22.*&* 23.
b *Num.c.*20 *v.*11.*&* 12.
c *Deut.c.*34.*v.*4.
d *Num.c.*14.*v.*11.*&* 31.

§. V.

Regum faſti memorant, Siceleg vrbe ab hoſtibus ſuccenſa, & omnium vxoribus ac liberis captiuis abductis tantam rerum omnium deſperationem fuiſſe vt populus Dauidem regem lapidibus iam iam moliretur obruere: nec res, nec ſpes ſupereſſe vlli videbatur. At quanto maior omnium diffidentia, tan-

tia, tãto erectior Dauidis fuit fiducia. Confortatus eſt Dauid in Domino Deo ſuo. *a* Ita in ſpem maximam vocatus Dauid, cum quadringentis viris inſecutus hoſtem, quem ſecuriſſime epulantem inueniens, tanta cęde aggreſſus eſt, vt ab vnius diei veſpere ad vſque alterum, hoc vnum cum ſuis ageret, mactare hoſtes. Ita non tantum prædam omnem, quam Amalecitæ abduxerant, recuperauit, nec vnico quidem à ſuis deſiderato, ſed alia inſuper opimiſſima ſpolia, velut fœnus, recuperatæ prædæ adiunxit. En, quã ratione ſpes ſuperanda, & in rebus etiam deſperatiſſimis, Deo tamen minime diffidendum.

Prædixerat olim Eliſæus, in ſũma annonæ charitate, breui maximam fore frumenti vilitatem. Excepit vocem dux quiſpiam regis Samarię, & per diffidentiam irridens: *Etiamſi, ait, Dominus fecerit cataractas in cælo* (& plueret frumento) *nunquid poterit fieri quod loqueris?* Cui Eliſæus: *Videbis*, inquit, *oculis tuis & inde nõ comedes.* *b* Euenit omnino quod vates prædixerat. Nam ille dux regis, ad vrbis portam à turba compreſſus & conculcatus eſt. Nimirum hoc præmium debebatur diffidentiæ. Vere, cogitationes mortalium timidę, & incertæ prouidentiæ noſtræ. *c* Deus autem ęquè certo ſcit omnia, tam futura, quam præſentia, & præterita. Nota eſt enim illi operis ſui ſeries: omnium ei rerum per manus ſuas iturarum ſcientia in aperto ſemper eſt: nobis ex abdito ſubit, & quæ repentina putamus, illi ab æterno adſunt prouiſa. Hinc Eccleſiæ preces illæ: Deus, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur. *d* Quia vero hæc prouidentiæ abyſſus longe abditiſſima, multi cum vident tot flagitia impune abire, & à Deo diſſimulari, optimum quemque tot ærumnis acriter flagellari, in diffidentiæ voraginem ſe præcipitant, perinde ac ſi Deus humanis ſe rebus non miſceat, cum inter probos improboſque ſæpe nullum pateat diſcrimen. Eccleſiaſtes: Vniuerſa, inquit, æque eueniũt iuſto & impio, bono & malo; mundo & immundo; immolanti victimas & ſacrificia deſpicienti. *e* Hęc nobis temere & caſu fieri videtur. In quo idem nobis euenit quod ei qui horologium in turri conſiderat; hic gnomonem quidem, ſeu, indicem horologij videt, ipſum horologium, & artificioſam rotularum conſtructionem non videt. Paganus infans ſit, aut fatuus, qui credat gnomonem ſeipſo moueri, idque non conſulto ſed caſu. Homines ciuici probe norunt, indicem illum à ſeipſo non circumduci, ſed pone parietem, latere horologium. Ita prorſus gubernatio Dei occulta, ſed ordinatiſſima, indicem illius in rebus omnibus videmus, ſed admirabile diuinę prouidentiæ artificium nequaquam cernimus. Hinc fatuæ plurimorum cogitationes, quibus pleraque omnia caſu videntur euenire: Aliter ſentiunt qui altius ſapiunt; nullam in rebus fortunam agnoſcunt, cum ſciant omnia Dei manu prouidentiſſime gubernari. Ita Gregorius Nazianzenus: Ego quidem, inquit, exploratum habeo, apud ſummam rationem, nihil rerum noſtrarum expers rationis eſſe. *f*

Hoc diuinæ Prouidentiæ horologiũ, cuiuis hominum ſuas omnes horas ad minima quæuis punctula deſcriptas in ſe continet. Rex Babylonis Baltazar, *g* in opulentiſſima cena iam temulentus, manum vidit in aduerſo pariete ignotos characteres formantem. Expalluit ad hanc ſcripturam, & contremuit. Quid vides, ô Rex? quid turbaris? cuius eſt hæc manus? Si nota eſt, quomodo ignotus ſcriba? Si nondum aut illam aut iſtum noris, cur adeo formidas? Conſulit infelix omnes vrbis ſapientes, ſuper hoc litterarum myſterio, ſed id nullus intelligit, indicem omnes vident, horologium nullus. Sed quis dubitet eſſe gnomonem ab horologio diuinę Prouidentiæ rotatum. Venit ergo Daniel, & quæ hora regi deſignaretur, ſic pronuntiauit: Numerauit Deus regnum tuum & compleuit illud. *h* Hora vitæ tuæ, ô Rex, iã inſtat vltima, eaque iam laborat in fine: quare propera viuere, propera, iam vltimum cleps ydrę defluit; propera, horæ finis imminet. Et quomodo Daniel hæc ſciuit? In diuinæ Prouidentiæ hororogio vidit.

a 1. *Reg. c. 30. v. 6. & ſeqq.*
b 4. *Reg. c. 7. v. 10.*
c *Sap. c. 9. v. 14.*
d *Domin. 7. poſt Pentec.*
e *Eccl. c. 9. v. 2.*
f *Greg. Nazianz. epiſt. 63.*
g *Alij, Balthaſſar.*
h *Daniel. c. 5. v. 26.*

§. VI.

HInc liquet, omnes hominum euentus tã aduerſos quam proſperos, in diuinæ Prouidentiæ horologio ad amuſſim, & ad numerum exactiſſime deſcriptos eſſe, & nec vno quidem apice aut punctulo falli poſſe hoc horologium, quin omnia habeat directa ad id, quod magis expedit. Iota vnum aut vnus apex non præteribit; Nec dimittã niſi compleuero vniuerſa quæ dixi. *a* Quod ſi horologio qui peritiſſimus eſt curator non inuiti credimus, quid hoc ſtultitiæ aut inſaniæ eſt, erroris quandoque arguere magnum illud orbis totius horologium, quod non poteſt errare, in quo omnes omnium euentus lõge optime diſpoſiti ſunt. Tua autem, Pater, Prouidẽtia ab initio cuncta gubernat: quoniam dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſſimam, oſtendens, quoniam potens es ex omnibus ſeruare, etiãſi ſine rate aliquis adeat mare. *b* Vti reuera, non vni tantum ſanctorũ pro nauigio fuit pallium, pro nauigij malo baculus, adeo nuſquam diuinæ Prouidentiæ diffidendum. Nihilominus cum optimi quique hominum cernuntur premi, affligi, opprimi, improbi autem florere, & omnia molimina ſua ad lætos exitus deducere, diuina Prouidentia aut dormire, aut conniuere nimium videtur. Et hæc cogitatio ſanctiſſimos etiam viros nonnihil turbauit: at illorum turbatio, noſtra fuit inſtructio, & confirmatio: Rex Dauid de ſeipſo: Mei autem pæne moti ſunt pedes, inquit, pęne effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum videns. Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt diuitias. Et dixi, ergo ſine cauſſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. *c* Putabat plane Rex Dauid ſe huius rei cauſſas indagaturum. Nam, exiſtimabam, inquit, vt cognoſcerem hoc: labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei. Hæc olim in cælo videbimus, nunc minime penetranda. Sic enim Hieremias vates, ob hoc ipſum nonnihil turbatior: Iuſtus quidem tu es Domine, inquit, ſi diſputem tecum; verumtamen iuſta loquar ad te: Quare via impiorum proſperatur? bene eſt omnibus qui præuaricantur, & inique agunt. Plantaſti eos & radicem miſerunt, proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. *d* Idem queſtus & Habacuc; Quare, inquit, non reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces deuorante impio iuſtiorem ſe? Et facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non habens principem. *e* Hæ tales querelæ inde ſunt, quia vnam tantum diuinæ Prouidentiæ partem videmus, altera noſtris oculis neutiquam patet, & cum expectandus foret rei exitus in ſupremo iudicio manifeſtandus, nos ante iudicium illud temere iudicamus: Ideo Paulus: Nolite, inquit, ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. *f* Auguſtinus ſimilitudine diuerſa hoc explicat: ſi quis in opere muſiuo, aut emblemate vermiculato lineam obliquam videat, velatis partibus ceteris; aut ſi quis in pictura monſtrum, vel imperfectum quid aſpiciat, reliquis non oſtenſis, vix ſe continebit, quin dicat: num hic pictor, num arcularius hic faber non plus artis habent? quod ſi opus monſtretur totum ac perfectum, mirantur atque dilaudant, & ordinem partium, & artem. Eodem modo ſi quis audiat pronuntiari verſum non integrum, & minime fluentem, mox dicet: non eſt bonum hoc carmen, expecta ſis, finiam prius, & tunc cenſe, num ſuis conſtet pedibus. Ita nos prorſus diuinæ Prouidentiæ particulam videmus, totum illius ordinem, nexum ac progreſſum non videmus: quid annis prioribus euenerit, fortaſſe ſcimus, nec tamen integre, quid euenturum ſit poſteriorioribus, plene ignoramus hinc Dei Prouidentiam temere ac falſo accuſamus. Hoc, inquit, Auguſtinus, perturbat te hominem Chriſtianum, quia vides male viuentes felices, rerum iſtarum copia circumfluere, ſanos eſſe, ſuperbis dignitatibus eminere, incolumem habere domum, gaudia ſuorum obſequia clientium excellentiſſimas potentias, nihil triſte interpellare vitam ipſorum. Mores nequiſſimos vides, facultates copioſiſſimas reſpicis, & dicit cor tuum, nullum eſſe diuinum iudicium, omnia caſibus fieri, & fortuitis motibus ventilari. Nam ſi Deus, inquis, res humanas reſpiceret, non floreret illius iniquitas & mea innocẽtia laboraret. Quid ergo tu? Spera

in Do-

in Dominum, illi enim ſperant non in Dominum, ſpes illorum mortalis, ſpes illorum caduca, fragilis, volatica, tranſitoria, inanis erit. *g* Ergo, Nolite ante tempus iudicare. Nemini hæc ſcire licet, donec intret in ſanctuarium Dei. Olim cùm non indicem tantum magni illius horologij, ſed & ipſum diuinæ Prouidentię horologium, idque totum inſpicere licebit, tunc omnium ſæculorum decurſus tunc ſuę quiſque vitę periodos omnes clariſſime intuebitur; tunc luculentiſſimè apparebit, quanta prouidentia omnes & ſingulos homines gubernarit Deus, quam paterna prorſus cura ſingula vitæ momenta cuiuſuis hominis diſpoſuerit in ipſius bonum & ſalutem, nec vlli quidquam vnquam euenire permiſerit, quod non ita expediret. Tunc patebit cur permiſerit Deus Angelos ruere, protoplaſtos labi: Cur Iudæos ferreę ceruicis homines in ſuum populum elegerit, abiecerit ceteros. Cur hos voluerit naſci Chriſtianos, illos progigni permiſerit inter idololatras: Cur hũc ęrumnis omnibus maturè liberarit, illum inter calamitates ſeneſcere, & expirare ſiuerit. Tunc in pretio erit quicquid iam Chriſti cauſſa patienter toleratum fuerit. Quiſquis hæc ſerio cogitat; ſceptrum Aſſueri, hoc eſt, omnem caſtigationem Dei reuerenti oſculo ſalutat.

a *Matth. c.5.v.18. Gen.c.28.v.15.*
b *Sap c.14.v.3.& 4.*
c *Pſ.72.v.3.12.13.16.& 17.*
d *Hier.c.2.v.1.& 2.*
e *Habac.c.1.v.13.& 14.*
f *1. Cor.c.4.v.5.*
g *Aug.in Pſ 136.prima parte pſalmi.*

§. VII.

HIc forſan afflictus quiſpiam & æger animo dixerit: Ah, idē, pęnè mihi contingit quod Sauli, *Qui conſuluit Dominum & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neque per prophetas. a* Ego hoc, & hoc perdidi, in morbum hunc incidi; quo ibo niſi ad magos? Id vero te Deus prohibuerit. Suſtine ſuſtentationes Dei; coniungere Deo, & ſuſtine, vt creſcat in nouiſſimo vita tua: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero acceptabiles in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te; & dirige viam tuam, & ſpera in illum. *b*

Grata ſuperueniet quæ non ſperabitur hora.

Cogita non eſſe magnum quid, ſe rebus proſperis fortem gerere, vbi ſecundo curſu vita procedit: nec gubernatoris quidem artem, tranquillum mare & obſequens ventus oſtendit: aduerſi aliquid incurrat oportet quod animum probet. Plena & infeſta varijs caſibus vita eſt, à quibus nulli longa pax, vix induciæ ſunt. Si malè fers, magna onera; ſi benè, magna ſolatia. Nullam tam miſeram nominabis domum, quæ non inueniat in miſeriore ſolatium. Tu, ſi voles, & quantum voles, plora, bibes nihilominus illud poculum mœroris, quod non temere tam plenum tibi cæleſtis medicus propinat. Si bonus es, ærumnis exerceri te ſentias; ſi lapſus, alleuari; ſi improbus; puniri. Ne dixeris quod Saul ad Samuelem: Coarctor nimis, ſiquidē Philiſtijm pugnant aduerſum me, & Deus receſſit à me. Non receſſiſſet à te, ô Rex; niſi tu prius ab illo. Hoc & tu mi Chriſtiane, cogites: neminem deſerit Deus niſi deſertus. Si ſapuiſſet Saul, id quod Mauritius Imperator, dixiſſet: Domine hic potius me punias quam ibi. Sic, ô Chriſtiane, ne in anguſtijs ad magos, Dei inimicos curre, ne animum deſpōde, ne Deo diffide: tu potius ad Dei amicos ad cælites Angelos, ad matrem Dei, ad crucifixi pedes confuge, hic tuum eſt aſylum, hic ſalus tua, hic illud Dauidis & Iobi vociferare? Ego autem ſemper ſperabo, & adijciā ſuper omnem laudem tuam: Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo. *c*

Ille plurimorum intolerabilis & error & abuſus eſt vt prius ad humana ſeſe auxilia cōuertant, quàm ad diuina; neque hæc, niſi illis omnibus fruſtra tentatis, rebuſque iam planè depoſitis cenſeant aduocanda. Quo ſanè fit, vt humana remedia ordine plerumque præpoſtero adhibita, vindicante Deo incaſſum nobis eant.

Sed quæras fortè, qui Deus permittat tot homines maleficis artibus deuinciri & necari? Ne mirare: ſumma in Deum diffidentia, etiam hoc ſupplicij genus meretur, multis vix alius medicus, quàm magus, nec alius pharmacoꝛ

macopæus quàm diabolus quæritur. Iure Deus per hos punit, per quos tam variè offenditur. Paulinus memorat, Ambroſio Epiſcopo nullum vnquam magum nocere potuiſſe, ob illius firmiſſimam in Deum fiduciam. Mortua namque Iuſtina Imperatrice Ariana, cùm Innocentius magus in quæſtionem raperetur, inter tormenta faſſus eſt, Angelum Ambroſij cuſtodem, ſuum eſſe tortorem. Nam viua Imperatrice ſe nocte intempeſta ſub templi tectum aſcendiſſe, & ſacrificaſſe, eo fine vt Ambroſium infamẽ inuiſumque faceret plebi, nihilominus amorem in hunc virum & fidem Catholicam magis ac magis effloruiſſe: miſſos etiam à ſe Dæmones qui Ambroſium necarent, ſed ijs vltra ædium fores progredi non licuiſſe. En, quibus excubijs Deus illos defendat, qui omnem in ſe ſolo collocant fiduciam. Et plerunque qualis eſt hominis in Deum confidentia, talis eſt Dei in hominem liberalitas. Sed heu quàm in Orbe rari ſunt, qui Deo fidant toto animo! mores hominum conſidera & plurimum vbique reperies diffidentiæ, quæ quotannis pænè eadem redit ac reuiuiſcit, & inde tam vani timores. Iam fruges metuunt niuibus ſuffocãdas, aut in herba necandas à ſiccitate, iam pluuijs mergendas, aut grandine ſternendas, vel fulmine exurendas: Iam aliunde vexandam annonam timent: Iã vero ne valetudini, aut incertis caſibus deſint neceſſaria, formidant: Iam ad rumores bellicos conſternantur, & ſpem omnes abijciunt: Iam ad funerum, aut aliarum cladiũ nuntios penitus exanimantur; in quocunque demũ laboris aliquid ac difficultatis ſentiunt, de eo mox diffidunt, & cum animum gerant cęcũ, manus ſemper occulatas habent, id credunt quod vident. Et hoc inde, quia de Dei bonitate ac potentia parum recte paꝛumue liberaliter ſentiunt, hinc illa animi de rerum temporalium proſpectu nunquam ſecura, ſemper diffidens cura. Vera in Deum confidentia clauis eſt ad ærarium, quo Deus cæleſtes diuitias ſolet egentibus ad votum impertiri. Deo diffidere, aut principium eſt plurimorum ſcelerum, aut finis.

a 1 *R.g.c.28.v.6.*
b *Eccli.c.2.v.3 4 5.6.*
c *Pſ.70.v.14. Iob.c.13.v*

CAPVT XI.

E cognitione diuinæ Prouidentiæ, magnam in Deum fiduciam, è fiducia, veram cum Deo diuinaque Voluntate concordiam naſci.

SIcut in aurea torque anulus ex anulo pendet, ſic è notitia diuinæ Prouidentiæ naſcitur fidentia, ex hac facillime ſequitur humanæ voluntatis cum diuina conformatio. Da mihi hominem qui Dei Prouidentiam in omnibus agnoſcat, eique fidat, mox dabo qui ſe diuinæ Voluntati exactiſſimè ſubijciat. Ita nos inſtituit Deus, vt notum faceret nobis ſacramentum Voluntatis ſuæ, ſecundum beneplacitum eius, quod propoſuit in eo. Et, vt impleamur cognitione Voluntatis eius, in omni ſapientia & intellectu ſpirituali in Neomo id totum liquidiſſime videre eſt.

§. I.

PRincipio Noemus de infinita Dei Prouidentia inſtruendus erat. Ideò Deus fideliſſima narratione huic viro aperuit, in quẽ vſum Arca quam etiam longa & lata, quamque alta eſſet fabricanda; qua ratione omnis generis animantes in eam cogendę, quomodo ſuum ſingulis pabulum comportandum, quo denique modo, in perfectam à ſe arcam cum ſeptem coniunctiſſimis ſibi hominibus ingrediendum foret, decretum enim eſſe vniuerſum hominum genus in aquis extinguere. Ex his Noemus miriſſimam Dei prouidentiam addidicit; in hac porro tam exactè cognita ſummã expoſuit fiduciam, qua certiſſimo ſibi perſuaſit ſe cum ſuis inter Orbis funera ſeruandum. Hac concepta fiducia, facillimum ei fuit ſuam in diuina Voluntate conſtituere, omniaque ad perpendiculum diuinæ Voluntatis facere. Hinc illud ampliſſimum Noemi encomium, *Fecit Noe omnia quæ præceperat ei Deus a*. Hic obſeruatu digniſſimum, quod Noemo cum ſuis Arcam ingreſſo, Deus Arcæ oſtium foris clauſerit, qua ratione clauem ad Arcam reſerandam ſecum abſtuliſſe dicendus eſt. Sed percontari libet, an non conſultius fuiſſet, clauem illam Noemo tradere, vt eluuione ſubſidente Arcã ipſemet Noemus reſeraret

raret egreſſui. Verum ideo Deus hanc clauem nulli committere, ſed ſibi voluit reſeruare, vt Arca incluſi eadem manu educerentur, qua fuerant introducti, vtque non in alio vllo quam in ſuæ libertatis ac ſalutis auctore fiduciam collocarent.

Hac ipſa ratione Ioſeph Ægypti Prorex, vt diuinam Prouidentiam noſceret, tam admirandis caſibus docendus erat: vbi Prouidentiam Dei in ſuos ſemper vigilantiſſimã noſſe didicit, etiam fiducia fuit imbuendus, ideo enim permiſit Deus, vt Pharaonis pincerna tam officiosè rogatus interpretis ſui meminiſſe vellet, biennio tamẽ toto obliuiſceretur, vt ſic Ioſeph diſceret non hominum fauore niti, ſed Dei ſolius, cui libertatem ſuam omnem acceptum referre deberet. Chryſoſtomus egregiè ſuper hac re philoſophatus: Conſidera, inquit, quomodo poſt reſtitutionem pincernæ duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus opportunũ, vt maiori cum gloria inde educeretur. Si enim præfectus princernarũ ante ſomnia Pharaonis recordatus, auctoritate ſua eum liberaſſet, fortaſſis non tam perſpicua fuiſſet alijs eius virtus. Nunc autem omnipotens & ſapiens Deus, ſciens ſicut optimus artifex, quanto tempore debeat in igne aurum teneri, & iterũ inde reduci, permittit ad tempus biennij præfectum pincernarum illius obliuiſci, vt & tempus ſomniorum Pharaonis veniat, & compellente neceſſitate ipſa, iuſtus ille in toto regno Pharaonis notus fiat. *c* Hinc illa Ioſephi in diuinam Volũtatem tanta deuotio, vt omnia quæ ſibi contigerunt mala, in hanc vnam referret, hinc illa nobiliſſima ad fratres oratio, qua diuinæ Voluntatis arcanum explicans: Non veſtro conſilio, inquit, ſed Dei Voluntate huc miſſus ſum: hinc illa tam benigna parricidis fratribus data venia: Nolite timere; num Dei poſſumus reſiſtere Voluntati? vos cogitaſtis de me malum, ſed Deus vertit illud in bonum. *d* Niſi Ioſeph diuinæ Voluntatis ſecretum tam probè cognitũ habuiſſet, in crucem fratres rapi iuſſiſſet, non tot beneficijs præueniſſet. Quod in Noemo & Ioſepho fuit diuinæ Voluntatis ſtudium, hoc in ſanctiſſimis quibuſque viris eſt videre; de quouis illorum affirmari poteſt: Semetipſos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei. *e*

a *Gen. c.6. v.22.*
b *Gen. c.6. v.22.*
c *Chryſ. hom. 63 in Gen. circa med.*
d *Gen. c.50. v.20.*
e *2. Cor. c.8. v.5.*

§. II.

Polycarpus Smyrnẽſis Põtifex non ſemel quæſitus ad necem, diuinam circa ſe Prouidentiam expertus eſt variè, nam locum è loco feliciter mutauit ſæpius, tandem, cum effugio etiamnum pateret locus, velut æſtu quodam in diuinam Voluntatem abreptus, paratæ neci ſe offerens dixit: Fiat Voluntas Domini. *a* Vicit hic quidem; vicerunt & alij, ſed ſæuientem Mundum. At vincere blandientem difficile videtur. Sed facillimum erit Auguſtini conſilio ſic ſuadẽtis. *b* Non nos teneat Voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus eſt Mundus ſeu ſæuiens ſeu blandiens. Quiſquis diuinam circa omnia Prouidentiam, & oculum illum nũquam dormitantem conſiderat, contumelias, verba probroſa, ignominias, & cetera dehoneſtamenta, velut clamorem hoſtium fert, & longinqua tela, ſaxaque ſine vulnere circa galeas crepitantia. *c*

Anno Chriſtiano milleſimo nonageſimo quinto, cum Vrbanus II. Pontifex Maximus, in Gallijs in concilio Claromontano, publicè de Palæſtina recuperanda peroraſſet, omnium animis ad ſacrum hoc bellum inflammatis, acclamatum eſt ab omnibus, DEVS VVLT, DEVS VVLT. Hæ voces deinde ab vniuerſo exercitu illo, pluſquam trecentis millibus hominum, pro militari teſſera ſunt vſurpatæ. Maximè vero cum res conflictum iam ſpectaret & acies vtrinque concurrerent, Chriſtianus miles generosè ſucclamauit, *Deus vult. Deus vult.*

In terram verè ſanctam, in terram viuorum tendimus nos omnes, quoquot Chriſtiano nomine cenſemur: quin ergo animos erigimus, & tum præcipuè cum pericula premunt, cum occulti hoſtes laceſſunt, læti vociferamur, *Deus vult; viriliter agamus, laboremus, pugnemus, vincamus, ita Deus vult.*

Aldegundis ſanctiſſima Virgo cum miros, in virtute progreſſus feciſſet, cæleſtibus

 oſtentis

oſtentis ſæpius recreabatur. Inter hæc puella ignota velut peregrè ad illam reuiſens, iubebat à Dei matre quod vellet poſtulare, facilè impetraturam quod petijſſet. Huic Aldegundis alacriter reſpondens: Hoc vnum, inquit, poſtulo, vt fiat, quod vult Deus: mea vnica voluptas, Domini Voluntas. *e*

Eudoxia Auguſta Theophili Imperatoris coniux, cetera non laudabilis, hoc vno tamen plurimum commendanda, quod cum eius filius graui morbo decumberet, Epiphanius Salaminis in Cypro Epiſcopus fuerit accerſitus, vt ſuis precibus valetudinem filio reſtitueret. In eam rem Antiſtes operam ſuam ſpopõdit, ſi tamen Dioſcorus hæreticus exigeretur vrbe. Ad quæ Eudoxia: Si Deo, inquit, viſum fuerit, viuet filius meus: ſin eum ille qui dedit, auferre conſtituerit, fiat voluntas eius. Aptè hic Bernardus: Vita enim, inquit, in Voluntate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atque omnino commodius non dubitemus, quod eius cõgruit Volũtati. Et propterea quam ſolicitè conſeruare volumus vitam animæ noſtræ, tam ſolliciti ſimus quod poſſumus ab ea non deuiare. *f* Nam, vt idem optimè totius humilitatis ſumma in eo videtur conſiſtere, ſi voluntas noſtra diuinæ (vt dignum eſt) ſubiecta ſit Voluntati. *g* Hæc autem ſubiectio vix erit diuturna & firma, niſi diuinæ Prouidentiæ notitia fuerit fulta.

a *Euſeb. l. 4. Eccleſ. hiſt. c. 15.*
b *Aug. ſerm. 1. de S. Vicent.*
c *Sen. de Conſt. c. 16.*
d *Guilielmus Tyrius de bello ſacro, & Rupertus abbas Bergenſis, ad annum 1095.*
e *Sur. tom. vlt. die 11. Nouembr.*
f *Bern. ſer. de verbis Abac. propheta.*
g *Serm. Quomodo voluntati noſtra diuina &c.*

§. III.

SAnctus Franciſcus Xauerius, qui primus è ſocietate Ieſu in Indiam & Iaponiam Chriſti Euangelium inuexit, ita altè imbiberat animo diuinam prouidentiam, vt plurima incredibilis in eas fiduciæ ſpecimina ediderit, ex hac porrò fiducia tantum diuinę ſe Voluntati conformandi ſtudium naſcebatur, vt Xauerius ad Ignatium ex India litteras ſcripſerit in hæc omnino verba, Gratia & Charitas Chriſti Domini noſtri.

Mi Pater in Chriſti viſceribus vnice. Te ego, pater animę meæ, ſummeque mihi venerande, poſitis humi genibus ſuppliciter oro, vt mihi à Deo impetres, vt dum viuam, ſanctiſſimæ Voluntatis ſuæ mihi det, & planè cognoſcendę, & omnino exequendę facultatem. Vale.

Hanc illi tantam cum diuina Voluntate conſenſionem perſuaſit ſumma in diuinam Prouidentiam fiducia; hac armatus alta ſpectabat, ingentiaque conabatur. Vbicunque enim diuinus honor ageretur, nulli cedebat difficultati, periculove, ita nihil moliebatur quod non efficeret, nihil inchoabat quod non abſolueret, Deo nixus. In vltimam Orientis regionem Iaponiam, lembo vectus piratico ire ſuſtinuit, ſecurus periculorum, quæ ab amiciſſimis peritiſſimiſque hominibus & plurima denuntiabantur, & maxima. Hos ille miratus quod tam exiguam haberent fiduciam Dei, in cuius illa omnia eſſent poteſtate, Equidem, aiebat, cum Dei nutu atque imperio omnia gubernari certò ſciam, nihil omnino metuo præter ipſum Deum, cum res ceteræ quamuis noxiæ, non niſi quatenus ille ſinit, nocere hominibus queant. Itaque Dei vnius præſidio per tot maris terræque diſcrimina, per tot gentes ſermone moribuſque diſſonas, Indiæ vaſtitate non contentus, Malacam, Molucas inſulas, Mauricam, Iaponiam, Sinas, omnem denique Orientem animo atque induſtria complexus, ad vltima Orientis penetrauit, oceanoque toties remenſo Chriſtianis myſterijs feras barbaraſque gentes inſtituit, ac mitigauit. Nec verò vnquam illum Dei fiducia fefellit. Illęſus venena bibit, ſagittas tranſijt, ter naufragium fecit: ac ſemel tabulę incubans, biduum triduumve fluctibus impunè iactatus euaſit, aliaque innumera pericula effugit. Illud autem aſſiduè animo verſauit: Si Deus pro nobis quis contra nos? turpiſſimum ratus, & omnium periculorum maximum, diuinæ Prouidentiæ atque poteſtatis ſpes fiduciamque abijcere. Ita vnicum in Orbe hoſtem timuit Diffidentiam. Præſertim (ſic ipſe loquebatur) cum neque dæmones ipſi neque eorum ſatellites ac miniſtri, quicquam nos lædere queant, niſi Dei permiſſu ac Voluntate.

Quid multis? Hoc omnium Sanctorum potiſſi-

potiſſimum fuit ſtudium, diuinam prouidentiam cognoſcere, è cognita in fiduciam aſſurgere, è fiducia in ſuauiſſimam cum diuina Voluntate vnionem tranſire, in hac quotidie creſcere, hoc demum agere vt propria voluntas ſuaue ſibi ducat in diuinam colliqueſcere. Et certè qui Dei Voluntatem ſemper fieri optat, is in omnibus gratificatur ſuæ, quid enim ei reſiſtat, qui pro ſua voluntate agnoſcit diuinam? Et hinc etiam priſcorum Patrum laudatiſſima conſuetudo qua omnia, quocumque modo & ratione eueniſſent, in vnius Dei Prouidentiam Voluntatemque reiecerunt. Res prorſus memorabilis, Ioſephi fratres cetera rudes & etiam improbi, eo tamen plurimum laudandi, quod cum pecuniam emendo tritico allatam in ſingulis ſaccis repoſitam reperiſſent, obſtupefacti, *mutuo dixerunt*: *Quidnam eſt hoc quod fecit nobis Deus?* a Verba digniſſima obſeruatu, *quod fecit nobis Deus*. Quis noſtrum non dixiſſet: Hęc quidem manifeſta fraus eſt; occaſionem quærunt Ægyptij ad perdendos nos; hoc factũ eſt ſtruendæ in nos calumnię. Niſi forſan œconomus ex incuria numorum oblitus, eos neſcio quo caſu in ſaccos frumẽtarios raptim abdiderit. Quid ſi fortaſſe eleemoſinæ loco, reddere nobis voluerit monetam noſtram? Quid ſi plures hac ratione emptores allicere cogitarit? illi nihil horum, ſed ſapienter omnino: *Quidnam eſt hoc*, aiunt, *quod fecit nobis Deus?* Quicquid erroris interueneritaut fraudis, hoc Deus fecit, & nobis id fecit, horum omnium cauſſa eſt Voluntas Dei, ſine cuius nutu nec arenula quidem è monte, nec capillus è capite, nec foliolum ex arbore, nec paſſerculus ex aere decidit.

Nos frequentiſſimè, more canum, percuſſi fuſtem aut lapidem mordemus, aut ob ſcripturam malam calamo indignamur, aut in pictura errorem penicillo aſſignamus, & manum iacientis, ſcribentis, pingentis non conſideramus. Dei manus facit hæc omnia. Ita ſanè loquendum, ita & ſapiendum in omnibus: Deus diſponit, Deus regit, Deus facit hæc omnia. Et vt optimè capiamus hunc & loquendi, & ſapiendi modum, paradigmata dabimus compluſcula, è Chriſti & Diuorum ore petita.

a *Gen. c. 42. v. 28.*

§. IV.

CHriſtus Dominus in æternã Patris Prouidentiam velut ſuauiſſimo æſtu abreptus: Ita Pater, inquit, quoniam ſic fuit placitum ante te. a Ita mi Pater; rectè omnia feciſti, nec mortalium vllus in tua diſpoſitione, aut iudicijs tuis quidquam damnet, quoniam ſic placuit TIBI. En, quam ſuauiter doceamur diuinæ poteſtati modum non definire, Dei iudicia non ſcrutari, decreta non examinare, ſed hoc vno acquieſcere quia Deo ſic placet. Patri SIC placuiſſe Seruator aſſerit, quare ſic placuerit, non exponit. Siquidem diuinę Voluntatis cauſſa nec aſſignanda eſt, nec quærenda. Mille cauſſarum loco eſt, Deum ſic voluiſſe. Diuinę Prouidentiæ Voluntas, eſt ſumma iuſtitiæ norma; nec aliter eius rationes conſtant, quàm ſi nulli hominum redddantur. Idcirco in omnibus omnino rebus faciendis aut omittendis, fugiendis aut perferendis, exemplo Chriſti, ô Chriſtiane dic ſemper: *Ita Pater, Ita Pater. Ita mi Pater*, etſi hoc vno die millies, etſi ter millies ingeminandũ: *Ita Pater*. Et tunc magis id dicendum, & aſſiduè repetendum, cum magis premunt aduerſa, in omnibus tuam ſanctiſſimæ ipſius Voluntati ſubijciendo: *Ita Pater*. Hæc vigilans & dormiens, hæc ſanus, & ęger & moriens, identidem pronuntia, velut ſi dicas: Domine, nil poſſum tibi negare tu ſcis. Sicut ergo vis ſicut diſpónis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, quod Voluntati tuæ rectiſſimæ, optimæ vel minimum aduerſetur: *Ita Pater*, ita fiat & nunc, & ſemper, & in omnem æternitatem.

Hoc pacto è priſcis Patribus quidam precari ſolitus eſt: Fili Dei, ſicut ſcis & ſicut vis, miſerere mei, Fili mei. In hunc ferè modum ille diuinæ Voluntati deuotiſſimus ſcriptor: Domine, inquit, dummodo voluntas mea recta & firma ad te permaneat, fac de me quicquid tibi placuerit. Non enim poteſt eſſe niſi bonum, quicquid de me feceris. Si me vis eſſe in tenebris, ſic benedictus: & ſi me vis eſſe in luce, ſis iterum benedictus: Si me dignaris conſolari, ſis benedictus: & ſi me vis tribulari, ſis æquè ſemper benedictus. Domine libenter patiar pro te, quicquid volueris veni-

re ſuper me. Indifferenter volo de manu tua, bonum & malum, dulce & amarum, lætum & triſte ſuſcipere, & pro omnibus mihi contingentibus gratias agere. *b* Hoc eſto, Chriſtiani, vero nomine DEVOTE precari, deuote agere.

A prioribus nec iſta differt oratio: O bone IESV, ſic me amaſti, vt totum te dares carnificum furori figendum in cruce: quid iam magni ſit, ſi totum me tradam tibi in tuas manus, non crudeles illas, ſed vere paternas. Certus ego ſum, omnia tendere ad meum profectum. Fac ergo Domine mecum quod bonum eſt in oculis tuis, tua enim ſunt omnia, nec eſt qui tuæ poſſit reſiſtere Voluntati. Quia tu Domine ſicut voluiſti, feciſti. Nec eſt in hominis poteſtate conſilium tuum. *c* Tales omnino in veteri lege Sanctorum preces fuerunt: Sic precatus Tobias: Nunc, inquit, Domine, ſecundum Voluntatem tuam fac mecnm, & pręcipe in pace recipi ſpiritum meum. *d* Sic Iudith precata: Dicamus, inquit, flentes Domino vt ſecundum Voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum miſericordiam ſuam. *e*

a *Matth. c.11. v.26.*
b *Thom. de Kempis l.3 de imitat. Chriſti c.17.*
c *Ionæ c.1. v.14.*
d *Tob. c.3. v.6.*
e *Iudith. c.8. v.17. & c.9. v.4. & 5.*

§. V.

MIrum dictu eſt, quoties liber de imitando Chriſto Domino inculcet hanc ipſā de qua agimus, diuinę Prouidentiæ agnitionem, & ſanctiſſimum quod inde naſcitur, diuinæ humanæque voluntatis cōnubium. Nam poſt varia præcepta, velut præſtantiſſimum, imo compendium omnium traditurus: Nihil ergo, inquit, amatorem tuum, & cognitorem beneficiorum tuorum, ita lætificare debet ſicut Voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ diſpoſitionis tuæ: de qua tantnm contentari debet & conſolari, vt ita libenter velit eſſe minimus, ſicut aliquis optaret eſſe maximus & ita pacificus & contentus in nouiſſimo, ſicut in loco primo: atque ita libenter deſpicabilis & abiectus, nullius quoque nominis & famę, ſicut ceteris honorabilior, & maior in Mundo. Nam Voluntas tua & amor honoris tui omnia excedere debet. *a* Hoc ipſum inculcat alibi hac occaſione: Quæſtio eſt ſæpius agitata, in quo demum verus in virtute profectus conſiſtat. Quæſtioni ſic reſpondetur: In offerendo te ex toto corde tuo, Voluntati diuinæ non quærendo quæ tua ſunt, nec in paruo nec in magno, nec in tempore nec in Æternitate, ita vt vna ęquali facie, in gratiarum actione permaneas, inter proſpera & contraria; omnia æqua lance penſando. *b* Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt *c* cum Deo, non naturæ puritate, ſed voluntatis conformitate.

Obijcias hic forſan: Si velit Deus parentes meos mori, qua ratione poſſim ego parentum meorum obitum velle? Quod ſi Deus me aut illos damnari velit, an hoc ipſum velim & ego: Mi bone homo, patrem tuum matremque vult Deus mori, non eo ſolum quo illis eripiatur vſura vitæ, ſed vt ſatisfiat debito iuſtitiæ, vel vt ſeruetur ordo naturę; quod & te velle conuenientiſſimum eſt. Ita prorſus ſi damnari te velit Deus, non hoc ideo vult, vt tibi malum inferat, ſed vt malum puniat, & iuſtitiam defendat, qua ratione par eſt & te velle, puniri noxas, etiam in teipſo. Sed opportune hoc loco illud tibi ingero, quod diſertiſſimus eccleſiaſtes ante centenos & plures annos memoriæ conſignauit, in hunc modum: Si te, inquit, quotidie ex integro diuinę Voluntati ad omnes illius nutus promptum paratumque offeras, veniam noxis obtines, tantumque gratiæ mereris, vt poſſis non tantum inferorum rogos, ſed & piaculares flammas non timere. Sincera hæc tui oblatio ad omnem Dei Voluntatem exequendam, pęnitentiarum, & indulgentiarum, & eleemoſynarum loco eſt. *d*

Quid ergo tergiuerſamur? creatæ res omnes diuinæ parent Voluntati, & hoc (indignum prorſus) detrectet ſolus homo: Deus propoſitum ſibi finem in rebus omnibus ſpectat, & conſequitur, conſequemur & nos noſtrum, ſi cognita eius prouidentia, noſtram ipſius Voluntati ſemper ſubiunxerimus. Sed heu, nimis ſubinde molles ſumus, & ad omnes moleſtias grauiter ingemiſcimus. Veriſſime Seneca: Quomodo id poteſt Deo parere, inquit, & quicquid euenit bono animo excipere, nec de fato queri, caſuum ſuorum benignus interpres, ſi ad voluptatum dolorumque pun-

ctiunculas concutitur? e Si quid Deus immiſerit, quod grauiorem ingerat moleſtiam, quodque inferiores animæ vires horreant, tunc maximam imitandi Chriſti occaſionem cogitemus, dicamuſque cum Chriſto. Non mea ſed tua Voluntas fiat. Hoc eſt diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati ſe integrè committere, vt ipſe de nobis ſtatuat quod, quantum & quomodo voluerit, nos verò nihil excipiamus, nunquam contradicamus:

Ludouicus Bloſius hæc omnia ſuis verbis conſignet. Propriam, inquit ille, voluntatem vbique deſerat, eam Deo reſignet, eam integrè in Deum transfundat, eiuſque Voluntati perfectè vniat. Nunquam ore, nunquam corde dicat (ſpectando ſeipſum & propriũ commodum) verba iſta: *Volo hoc, Nolo illud; Eligo hoc, Reſpuo illud.* Neque in tempore, neque in æternitate aliquid ſuum quærat: ſed omni proprietate reiecta, ſe prorſus ſeipſo ſpoliet priuetque, & ſibi rebuſque omnibus ſic moriatur, ac ſi nunquam creatus eſſet. Quærat autem vbique Deum, eiuſque honorem ac Voluntatem, ita vt ipſis quoque orationibus pijſque deſiderijs ſuis, humilem ſui abnegationẽ reſignationemque coniungat, petens non ſuam ſed Dei Voluntatem fieri. Omnia quæ ſibi eueniunt, referat ad ipſam voluntatem diuinam, & ea nude de manu Domini ſuſcipiat, ſine cuius prouidentia nec vnum quidem folium arboris decidit in terram. Permiſſionem ordinationemque illius ſicut in proſperis, ita & in aduerſis, in damnis rerum, in iniurijs, calumnijs, opprobrijs, ludibrijs atque ſui contemptu; in doloribus corporis, in anguſtijs preſſuriſque cordis; in mœroribus, in derelictione calamitateque interna, & in quibuſlibet afflictionibus, patienti ac tranquillo animo ferat, eumque laudet: credens illum & velle, & poſſe ſalutem ſuam in omnibus promouere. *f*

a *Thom à Kemp. l. 3. c. 22. fine.*
b *Tom. à Kemp. l. 3. c. 25.*
c *1. Cor. c. 6. v. 17.*
d *Ioan. Gailer à Kaiſerſper. de ſpirit. peregrino proprietate 7. mihi pag. 87.*
e *Sen. de vita beata c. 15.*
f *Bloſ. Inſtit. ſpirit. ca. 2. initio, mihi pag. 355.*

CAPVT XII.

EPILOGVS

SEV

Omnium in his quinque libris dictorum Compendium.

COmpendiariam hic docere, beneuole Lector, cogitamus, & huius inſtitutionis de conformanda voluntate noſtra cum diuina, ſummam & epitomen dare, vt ſemper ſit in oculis, quod cupimus ſemper eſſe in animo.

Eam ob cauſſam imagines etiam huic rei ſignificandæ adiecimus. In ſingulis illarum, geminum cernis tam diuinæ quam humanæ voluntatis ſymbolum. *Cor* aurea corona redimitum, oculis diuinam Voluntatem ſubijcit, quæ non tantum optima, rectiſſima, imperãs omnibus, ſed & immutabilis ſibique ſemper ſimillima; Lilium & Gladium vtrinque ſecus habet, nam & præmio & ſupplicio mortales afficit. *Cor* alatum humanæ voluntatis ſymbolum corollam è roſis, ſubinde è pauonum pennis, contextam habet. Velle noſtrum variabile atque inconſtans, tunc ſolum laudabile, cum ſuis ſe alis, ſuis ſe deſiderijs ad cor & Voluntatem diuinam euehit, aut certe non reluctatur, cum euehitur aliunde vel attrahitur, Voluntas humana tanto felicior ſemper, quanto diuinæ coniunctior eſt.

Alterum diuinę Voluntatis ſymbolum *Sol* eſt, humanę *Heliotropium*. Inter ſolem & hunc florem ſumma eſt amicitia. Obtutu religioſiſſimo eoque aſſiduo. Solem velut ſuum dominum flos iſte ſequitur: nec denſę nubes, quicquid venerationis aut obſequij hoc eſt. impediunt. Minus flore ſapimus, niſi pariter diuinam Voluntatem noſtra comitetur, vt aſſecla calamitate nulla ſeparabilis, Cetera iſtarum imaginum, tuæ, mi Lector, interpetationi permittimus.

Hactenus dicta digeſſimus in hunc ordinẽ. Et primo quidem libro egimus de *Diuinæ Voluntatis Cognitione*. Altero, de *Humana volun-*

voluntatis ad diuinam Conformatione. Tertio, de huius *Conformationis Emolumentis.* Quarto autem, de *Conformationis iſtius impedimẽtis,* Quinto denique, de *eiuſdem Conformationis adiumentis.* Hæc iam ſummatim & compendio, ſic trademus vt ea quidem quæ dicta ſunt non temere repetamus, ſed dictis confirmationem addamus.

§. I.

DIVINÆ VOLVNTATIS COGNITIO.

DE hac erudite Bernardus: Formidoloſa eſt, inquit, ſcrutatio Maieſtatis, ac Volũtatis tam tuta quam pia. Quid ni tota diligentia ſcrutando inſtem ſacramento Voluntatis Dei, cui mihi parendum per omnia ſcio? *a* Quis autem ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus eſt Deum velle aut quod certus eſt eum nolle, id velle pręſumat? Quis ille tam proteruæ frontis, tam exhauſti ruboris homo, qui dicere non vereatur: Volo potius meam, ô Deus, quam tuam fieri voluntatem, quia meam vtiliorem tua iudico. Ego ipſi mihi prouidebo; æternæ prouidentiæ tuæ me totum committerę, nec ſecurum nec tutum eſt. Hæc forſan dicere pudori ducimus, non item facere. O multos, nimis modice verecundos, qui voces has quidem deteſtantur, ſed voce ſolum, non re & factis. Hic profecto grande periculum eſt, dum infeliciter nobis blandimur, & palpando noſmetipſos ſeducimus. Nam diſſimulamus Dei Voluntatem noſſe, dum noſtram facere, & aliquam de ignorantia habere volumus excuſationem. Præclariſſime hic inſtruens Bernardus: Propterea rogo vos, inquit, diligenter attendite, quia nihil mihi occurrit quod vtilius poſſitis audire. Vbi certa eſt Dei Voluntas; omnino noſtra ſequatur, in his videlicet in quibus certum aliquid in ſcripturis inuenimus, aut ipſe ſpiritus manifeſte clamat in cordibus noſtris, quid ſentiendum ſit, vt eſt Charitas, Humilitas, Caſtitas, Obedientia: hęc approbemus indubitanter & appetamus, quę placere Deo ſcimus indubitanter. Sed & ea omnimodo odiſſe debemus, de quibus certum eſt quod oderit ea Deus, vt eſt fornicatio, impatientia. In his vero rebus, in quibus nihil certi poſſumus inuenire, nihil certum voluntas noſtra definiat: pędeat inter vtrumque, aut ſaltem neutri parti, nimis inhæreat, cogitans ſemper ne forte altera pars Deo magis placeat: & parati ſimus Voluntatem eius ſequi in quamcumque partem, eam cognouerimus inclinari. Nemo ſuper his quæ certa ſunt hæſitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo ſibi in dubijs iudicium vendicet, præcipitetue ſententiam, & experiemur quod ſcriptum eſt: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum. Ergo quod certum eſt Deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum eſt eum nolle, ſimiliter execremur & nos: quod autem incertum eſt vtrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. *b*

Hæc longe vtiliſſima Bernardi inſtructio, dubijs omnibus occurrit, defectibus actionum noſtrarum omnibus medetur. Exemplo demonſtratur id quod dicimus. Egenis ſtipem largior: Hic ſane neſcio, velitne Deus à me fortaſſe plus erogari. Ergo ad diuinam Voluntatem confugio: Mi Deus, ſi ſcirem te velle in eleemoſynis dandis me largiorem eſſe; vtique mox eſſem largior. Pari modo. Per horę partem precationes in eo; Mi Deus, ſi noſſem te velle prolixius me precari, abiecta omni cũctatione id facerem. Eodem modo: Ieiunia ineo; mi Deus, ſi exploratum mihi eſſet te velle, ſtrictiorem aut crebriorem inediam me tolerare, promptiſſimus id exequerer. Idem in omnibus alijs actionibus factitandum, cum Deo ſic ſemper paciſcendo: Mi Deus, ita hoc, ita omnia alia facere vellem, prout, tu à me id fieri velles, quod ſi ego minus aſſequor voluntatem tuam, tu meam inſtrue, impelle, coge prout vis; poſſide me, mea voluntas non ſit mea amplius, ſed tua, proinde tu illa vt tua vtere. Hic iuuerit illam Eccleſiæ precatiunculam crebrius iterare: *Oblationibus noſtris quæſumus, Domine, placare ſuſceptis, & ad te noſtras etiam rebelles compelle propitius voluntates. c* Sed & breuiſſimum illud vel vno die centies repetijſſe proderit: *Mi Deus, doce me facere Voluntatem tuam.* d Aut; *Domine quid me vis facere.*

Hinc etiam ad callidiſſimas illas diaboli quæſtiũculas in promptu reſponſio eſt. Solet interdũ dęmõ interrogatiũculis vrgere hominem: Si

nem: Si quis tibi hoc illudue obijceret, quid reſponderes? in hoc illoue rerum euentu quid conſilij caperes? Si ſpes tua te falleret, ſi quod ambis negaretur, quid oro faceres? Mille talia verſutiſſimus argutator ingerit, & vt cautius irretiat, vera falſaque miſcet. Frequenter rem eo modo proponit, vt vtram in partem aliquis ſe flectat, muſcipulam inueniat, perplexus fiat, & noxa non careat. Tutiſſimum hic non reſpondere: victus es ſi cum vaferrimo Sophiſta hoc cęperis diſputare. Ergo diſputationem cum aduerſario tam ſubtili ne ingredere, ſed velut compreſſis oculis hoc vnum oppone: Si velit hoc Deus, & ego volo: ſi nolit, & ego nolo: diuinę Prouidentiæ ac Voluntati me totum do, dico, addico; in Dei arbitratum quantus quantus ſum, tranſij; ſicut Deo placuerit, ſic fiat. Hoc vno diuinæ Voluntatis clypeo, diaboli tela omnia eluduntur: ſic vincitur diſputator ex Orco, ſic ſua homini tranquillitas conſeruatur. Ad vberiorem autem diuinæ Voluntatis notitiam, plurimum conducet arbitror, ſequens præceptio.

Memorant virum tam eruditum quam pium, morti iam vicinum ab amicis & cognatis rogatum hoc modo! Quandoquidem ad Æternitatis oſtium iam ſtaret, & ad illas oras, vbi placidiſſima quies, pararet abitum, hoc vnum ſe rogare, ſui aliquod monimentum relinqueret. Non abnuo, inquit ęger, hanc rem vobis gratificari paratus ſum. Multa de Deo deque virtutibus me diſſeruiſſe memini, nunc diſſertationum mearum omnium epilogum, imo virtutum omnium Summã, omnis doctrinæ breuiarium dabo. At ſcitote, ſæpe nobis exiguum videri, quod ad diuinam æſtimationem maximum eſt. Virtutum ergo ſummarium hoc eſt. Omnia quæ nobis Deus euenire permittit, æqualiter ab illius manu accipere, ne aliud vnquam velle, quam omnia ad diuinæ Voluntatis perpendiculum facere. En cognati optimi, hæc omnium virtutum epitome, hoc ſummarium eſt omnium virtutum. Sed quęretis forſan, quis modus ſit diuinę Voluntatis in rebus omnibus cognoſcendæ? Modum ergo hunc habetote: Si quis in omnibus ita ſe affectum ſentiat, vt ſi Dei Voluntatem perſpectam haberet, eam ſine mora ſequeretur promptiſſimè, hic à Dei Voluntate non facile aberrabit; implebitur agnitione Voluntatis Dei, *e* & Voluntas Dei in manu eius dirigetur. *f* Et quo talis à ratione & conſcientia ſæpe ſe impelli ac trahi perſenſerit, eo vocantem Deum ſecurè ſequetur, modo impulſus iſti nil à ſacris paginis, aut Eccleſiæ legibus alieni ſuadeant. *g*

Sed hic illud obieceris, quod plurimos peſſimè angit. Et vnde, aiunt, ſcio Deum & hoc & iſtud & illud velle? Tunc ſanè ſcis, mi Chriſtiane, & hoc, iſtud, & illud Deũ velle, cũ cernis permittere ſi nollet, non permitteret. An Deus nolit, quod ab ęterno permittere decreuit. Locupletiſſimum produco teſtem Auguſtinum, qui dilucidiſſimè: Deus, inquit, quaſdam voluntates ſuas vtique bonas, ita implet per malorum hominum voluntates malas ſicut per Iudæos maleuolas bona voluntate Patris Chriſtus pro nobis occiſus eſt. Propterea magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius, vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius Voluntatem, quod etiam contra eius fit Voluntatem, quia non fieret ſi non ſineret; nec vtique nolens ſinit, ſed volẽs. Nec ſineret de bono fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene. *h* Obſerua hoc, mi Chriſtiane: *Non fieret, ſi non ſineret, nec vtique nolens ſinit, ſed volens.* Quod ergo vides vel audis Deum permittere, ſcias velle. At dices: Etiam peccatum permittit Deus. Ita eſt; ſed non ignoras in omni peccato & culpam & pœnam, velut duos vermiculos in putrido dente, aut carioſa trabe deliteſcere; culpam non vult Deus, ſed certè pœnam, & ita quidem, vt omnem omnino pœnam, non tantum in nos ſtatuat, ſed eas nos ipſe afficiat, hinc ſæpiſſime peccatum, punitur peccato, ita per facinus Abſalonis inceſti punitum eſt crimen Dauidis adulteri. Eadem eſt ratio cęterorum:

Hanc eandem diuinæ Voluntatis cognitionem promouet illud Siracidę pręceptum: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe. *i* Quid enim tibi proderit manus tui amans, & ſapiens imponere, quod tibi non conueniat? Rex cæli pater tuus eſt, ſapiens eſt, bonus eſt, omnia poteſt, Cur in te permittat, niſi quod è re tua ſit? Hoc ergo quod tibi fuerit applicitum, qualecumque demum & à quibuſcunque applicetur, id diuinæ Voluntatis eſſe

ſcito,

ſcito, & ideo quam agnoſcis, hanc & ſequere Voluntatem. Memento, ne ea quæ fidunt, velis arbitratu tuo, ſed ita fieri, prout fiunt. Peccatum deme rebus contingentibus, & in omnibus, Prouidentiam ac Voluntatem diuinam facilè agnoſces. Optimè Auguſtinus: Acquiris, inquit, pecuniam, perdis innocentiam? Perde potius pecuniam, cuſtodi innocentiam & vide directionem qua diriget te Deus, vt omnia quæcumque vult, velis & tu; ipſa enim eſt directio. *k* Quocirca prudentiæ aut prouidentiæ ſuæ nemo fidat: Medicus quidem, ait Tullius, ingraueſcentem morbum ratione prouidet, inſidias Imperator, tempeſtates gubernator, & tamen ipſi ſæpe falluntur, qui nihil ſine certa ratione opinantur, incertæ ſunt prouidentię noſtræ, *l* incertiſſimæ: Neminem fallit, nunquam fallitur diuina Prouidentia.

a *Bern. ſerm. 62. in Cant.*

b *Bern ſerm. Quomodo voluntas noſtra diuinæ ſubijci debeat, mihi pag.* 402.

c *Oratio in ſacris, pridie Dominicæ paſſionis, & Dom. 4. poſt Pentecoſt.*

d *Pſ.* 141 *v.* 10.

e *Coloſſ. c.* 3. *v.* 9.

f *Iſ. c.* 53. *v.* 10.

g *Ioan. Taulerus fine ſermonum de Sanctis, mihi pag.* 441.

h *Auguſtin. tom. tert. in Enchiridion. ca.* 100. *ad Laurent. Romæ primicerium.*

i *Eccli. c.* 2. *v.* 4.

k *Aug. in Pſal.* 36. *fine prima concionis.*

l *Sap. c.* 9 *v.* 14.

§. II.

HVMANÆ VOLVNTATIS AD Diuinam Conformatio.

Voluntatem diuinam noſſe non ſatis eſt, oportet & facere. Seruus qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis. *a* Recta ſequitur diuinæ Voluntatis notitiam, humanæ cum illa Conformatio. Sanctiſſimam Dei Voluntatem agnoſcis? ergo & amplectere, & tuam illi ſubiunge. An forſan hoc expectas, vt illa ſe tuæ ſubijciat, & conformet? Fruſtra es, Deus operatur omnia ſecundum conſilium Voluntatis ſuæ. *b* Et fac velle hoc Deum, quod tu vis, tuo id damno vellet. Non poteſt eſſe bona voluntas, quæ non conuenit cum omnium bonarum voluntatum norma & regula. Fundamentum eſt immobile: Pax hominibus bonæ voluntatis, at non poteſt non eſſe bona, quæ conuenit cum optima Voluntate.

Fit quandoque vt materfamilias hypocauſtum reperiat plus æquo calefactum, putetque balneum ſe ingreſſam, non cęnaculum. Hinc bona mulier tota in fermento eſſe, & in ancillam bilem omne effundere, ſtomachoſis etiam vocibus ſic illam obiurgare: Eccur, improba, hypocauſtum ſic calefeciſti? ad cenandum huc conuenimus an ad lauandum? quid opus fruſtra conſumere lignorum tam grande pretium? vtrimque noces, & nobis, & lignis. At ancilla. Ne indigneris, inquit, ô domina, ita imperauit herus. Illa, mox vbi herum ita fieri voluiſſe audit, reſtringit bilem, & mitius loquitur, caloremque ingratum alias diſcit non ſentire. Atque hic finis eſt pugnę in verboſiſſimam litem alioqui protrahendæ. Tanti eſt illud vnicum reſpondiſſe: *Herus ita voluit* Idem nobis, in aduerſis omnibus manſuetum ſilentium perſuadeat, hoc vnicum cogitaſſe. *Deus ita voluit.*

Eleganter & verè diuus Proſper. Nec aliquid in nobis, inquit, libera voluntas melius agere poteſt, quàm vt illi ſe commendet, qui malè agere non poteſt. *c* Quæ cum ita ſint, nihil rectius aut melius facere poſſumus, quam inuictæ Dei Voluntati noſtram penitus ſubmittere, nec aliud vnquam in animum admittere quàm quod Heli ſacerdos dixit: Dominus eſt, quod bonum eſt, in oculis ſuis faciat. *d* Pleniſſima Philoſophiæ verba, vocat hoc effatum Chryſoſtomus, *e* quo ſeipſum Heli ad omnem æquanimitatem, etiam in aduerſis animauit. Bene hoc quidem Heli, ſed optimè Chriſtus: Pater; ſi vis, transfer calicem iſtum à me, veruntamen non mea, ſed tua Voluntas fiat. *f* Prima petitio infirmitatis fuit, altera virtutis; illud, inquit Leo, optauit ex noſtro, iſtud elegit ex ſuo; vt ſuperiori voluntati cedat inferior, Fiat Voluntas tua. Hæc vox Chriſtianos inſtruit, hæc martyres accendit, virgines confirmat, certantes animat, puſillanimes roborat, iacentes erigit, mœſtos recreat, afflictos ſanat. Tandé à Chri-

ſti vo-

ſti voce illorum omnium vox vna eſt: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat volũtas tua. *g* Hic Præſtantiſſimus Dei cultus eſt, cum diuinæ Voluntati noſtram penitus accommodamus, & in ea conquieſcimus immobili & imperturbata tranquillitate, ſiue proſperis nos Deus exciret, ſeu aduerſis emẽdet. Hoc enim eſt quod aſſidue petimus; Fiat Voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Neque enim ſolum precamur, vt Dei Voluntas fiat à nobis, exequendo quod iuſſerit, ſed etiam de nobis, & in nobis, ſuſtinendo quicquid immiſerit. Et hoc priſci Patres exercitium Magnum vocabant, à Dei manu omnia accipere, quod Iobus & Dauid exactiſſimè præſtiterunt. Ille: Dominus inquit, dedit, Dominus abſtulit, Sicut Domino placuit, ita factum eſt? Sit nomen Domini benedictum. *h* Perinde ſi dicat: Dominus iſta commodauit, nec à ſe abdicauit Dominium; quod ergo ſuum eſt repetere poteſt; ſit ille benedictus, illi agãtur gratiæ. Nec aliter Rex Dauid: Benedicam, inquit, Dominum in omni tempore, *i* & aduerſo, & proſpero, vtcunque ille mecum egerit. Hæc ſuæ voluntatis in diuinam reſignatio, ſupremæ perfectionis & ſinceri amoris opus eſt, ſummus enim amicitię gradus eſt, idem VELLE & NOLLE. Sic homo ſub iugum mittit affectus omnes, & ad diuinam voluntatem ſe totum componit, lætuſque canit cum beato Bernardo: Vita mea in voluntate tua, Domine. *k* Egregiè Hieronymus de hoc diſſerens: Bonus eſt Deus, inquit, & omnia quæ bonus facit, bona ſint neceſſe eſt. Mariti orbitas irrogatur? plango quod accidit: ſed quia ſic placet Domino, ęquo animo ſuſtinebo. Vnicus raptus eſt filius? durum quidem, ſed tolerabile; quia ſuſtulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici lectio me conſolabitur. Si auditum quoque ſurdæ aures negauerint, vacabo à vitijs: nihil aliud niſi Dominum cogitabo. Imminebit ſuper hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas? extremam expectabo horã, & breue putabo malũ, quod finis melior ſubſequatur. Sanus ſum? gratias refero creatori. Lãgueo? & in hoc laudo Domini Voluntatem, virtus ſpiritus in carnis infirmitate perficitur. *l* Cedendum eſt, ait Iuſtinus martyr, Voluntati Dei, ſicut lutũ obſequitur ſuo figulo. *m*

Hęc omnia Ludouicus Bloſius in compendium conferens aurò ſcribendum: Qui veræ perfectionis amans eſt, inquit, non à Deo ſolatium internum, non hoc aũt illud præcipuè poſtulare, ſed eius gratiſſimam Voluntatem votis omnibus, expetere debet. Licet enim illa alia peti poſſint in gratia, immoderatius tamen ea appetere; imperfectio eſt. Planè ſuper omnia Deus à nobis exigit, vt noſtrã voluntatem illi penitus offerentes, permittamus ipſum facere quicquid volet. Et per hoc vera pace in omnibus gaudemus. Multo acceptius Deo eſt, vt cum Apoſtolo ex animò dicamus: Domine quid me vis facere? quàm ſi mira quædã ex voluntate propria, pro illius amore nos libenter facere velle dicamus: Super omnia namque quæ vel dicere, vel facere poſſemus, hoc à nobis maximè expoſcit Deus, vt intus in corde dicamus; Domine fiat gratiſſima Voluntas tua. Inter omnes preces quas Chriſtus in hoc Mundo fudit, illa ſumma & excellentiſſima fuit, Pater non mea ſed tua Voluntas fiat. Iucundum quidem eſt, dum pro gratia & virtutibus oramus, obtinere à Deo quod petimus; multo tamen delectabilius atque vtilius eſt, potiſſimò Dei beneplacito ſe reſignare. Vbi quis ad hoc peruenerit, vt ſeipſum ex toto reſignans, & offerens Deo omnia propter ipſum intus ac foris pati aut ſubire paratus ſit; tunc reuera cum ipſo bene agitur & non ante. Bona voluntas virtutum omnium fundus ſiue fundamentum eſt. Vnius autem eſſe cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excellit, & in hoc perfectio eſt. Quiſquis enim ita bona præditus eſt voluntate, vt ſeſe abneget ac propriæ renuntiet voluntati, ſeque libentiſſimè reſignet ac dedat voluntati Dei, eius bona voluntas eſt perfecta, idemque abſque formidine & anxia ſui cura vitam tranſigit, & de vita æterna obtinenda quandam ſe ſentit habere certitudinem. Eiuſdem enim in omnibus cum Deo voluntatis eſt, & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Moderatè, ſuauiter, ac tranquille ferre nouit & verba aſpera, & truces geſtus, ſæua opera, & quicquid demum iniuriæ, ſiue in ipſum, ſiue in amicos eius conferri poſſit. Sedatè, inquam, & æquanimiter tolerat omnia, quæ ipſi vndecumque, ſiue à Deo, ſiue à creaturis quibuſcunque accidere queant. Eum perturbare nihil poteſt, neque iactura terrenarum rerum, vel amicorum

corum & cognatorum, neque corporis aduerſa valetudo, neque ignominia: neque mors, neque vita, neque purgatorium; neque dæmon, neque infernus. Quia enim ex vero amore diuinæ ſe permiſit atque reſignauit Voluntati, & nullius mortiferi peccati conſcientia tenetur, facile illi toleratu eſt, quicquid de eo fieri mandat Deus in tempore atque æternitate. Itaque cū aliquid patitur, & in omni rerum euentu, ita cogitat ac dicit: Domine, ſicut ipſe ab æternitate, antequam ego eſſem, voluiſti, ita fiat, & non vt ego volo. Non meum commodum, non meam delectationem quærere debeo, ſed tuum honorem & tuam laudem. Gratior mihi eſt tua ſancta Voluntas, quàm optandi libertas. En igitur meipſum ded o, reſigno, & permitto tibi Deus meus, non in tempore modo, ſed etiam in æuum ſempiternum.

Plurimi ſunt qui hunc aut illum viuendi modum, hæc aut illa bona appetant, ſed plerumque totum quod agunt ex propria voluntate procedit. Itaque nihil equidem dicere dubitem, vel vnicam ſalutationem Angelicam cum ſui ipſius abnegatione ad gloriam Dei prolatam, meliorem vtilioremque eſſe multis pſalterijs ex propria voluntate perlectis. *n* Ita Bloſius.

Millies ergo ingeminandum, quod pijſſimus hic ſcriptor toties inculcans: Veriſſima deuotio, inquit, in humillima ſui reſignatione ſita eſt: quando videlicet homo non ſolum in abundantia, ſed etiam in penuria & mœrore; & alijs quibuſcunque caſibus ac euentibus in ſanctiſſima Dei Voluntate pleniſſimè acquieſcit. *o* Nam, vt optimè Chryſoſtomus & Bernardus: Humilitatis ſumma in eo conſiſtit, ſi voluntas noſtra per omnia diuinę Voluntati ſubiecta fuerit. *p*

Epictetus haud aliter: audi digniſſima quæ gemmis ſcribantur: Mihi quidem, inquit, optabile eſt à morte me inuadi, nulla alia re, niſi voluntate mea curanda occupatum, vt perturbatione vacuus & liber, dicere poſſim Deo? Nunquid præcepta tua violaui? numquid ad alia ſum abuſus facultatibus quas mihi dediſti? num ſenſibus? num te vnquam incuſaui? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotaui, quia voluiſti. Ægrotarunt & ceteri, ſed & ego volens. Pauper fui te volente, ſed lætus. Non imperaui, quia tu voluiſti. Nunquam appetiui imperium. Nunquid me vnquam hac de cauſſa triſtiorem vidiſti? Nunquid vnquam vultu minus hilari te acceſſi? Paratus ſi quid mandes, ſi quid imperes: Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quam poſſum maximam habeo, quod me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc ſcribentem, hæc legentem occupet mors. *q* Quàm hæc omnia Chriſtianè ac ſapienter!

Quæſtio inter duos naſcebatur ſuper dicto Gerſonis, cum alter interrogauit: Rectene Gerſon aſſereret, Iobum plus meruiſſe quod illatam à Satana ceteriſque ſuis hoſtibus iniuriam patienter tulerit quàm ſi ſuo libitu opes ſuas omnes pauperibus erogaſſet? Rectiſſimè, inquit iſte, nam præmio digni ſumus maiori, ſi ærumnas vndecunque ortas, ſine querela & expoſtulatione, ſine diuinorum iudiciorum reprehenſione, ſine inimicorum accuſatione & odio ſufferamus, quam ſi crebris ieiunijs, flagris, cilicijs carnem maceremus. Tāti eſt propriæ Volūtatis reſignatio. Contra vero impium eſt tolerare nolle, quæ Deus per quoſcunque demum, immittit toleranda.

Humana igitur voluntas nunquam bona eſt, niſi qua diuinæ conformis eſt; tanto autem ſeipſa melior eſt, quanto diuinæ conformior: illa demum voluntas cenſenda eſt perfectiſſima, quæ ſubiectiſſima diuinæ. Hinc tantum quiſque proficit in virtute, quantum in ſuæ voluntatis ad diuinam conformatione. Et hoc libro ſecundo pertractatum.

a *Luc. cap* 12. *v.* 47. b *Epheſ. c.* 1. *v.* 12.
c *Proſper. in ſent. ex Aug. num.* 318.
d 1. *Reg. c.* 3. *v.* 18.
e *Chrſ. l.* 3. *contra vitup. vitæ monaſt.*
f *Luc. c.* 22. *v.* 42. g *Matth. c.* 26. *v.* 42.
h *Iob c.* 1. *v.* 21.
i *Pſ.* 33. *v.* 1.
k *Sanct. Bernard. ſermon.* 14. *in Cant fere med.*
l *Hieron ad Paulam de obitu Bleſillæ.*
m *Inſt. l. de recta confeſſ.*
n *Bloſius Farrag. Inſtitution. mihi pag.* 542. *& ſequent.*
o *Idem in dictis Patrum ca.* 11. *mihi pag.* 611.
p *Chryſoſt. hom* 3 *in Matth. Bernard. l. ſupracit.*
q *Epict. l.* 3. *diſſert. c.* 5.

§. III.

§. III.

HVMANÆ VOLVNTATIS AD diuinam conformandæ Emolumenta.

VErbo dixero: Humana voluntas cum diuina in omnibus conſentiens, Panoplia eſt virtutum omnium. Nimirum ex hoc armentario arma ſuppeditantur in omne genus calamitatum. Is certè qui ſuam voluntatẽ agglutinauit ad diuinam, quicquid in rerum natura triſte aut formidabile occurrerit, ſerena mente deſpiciens, hoc vnum ingeminabit: Fiat Voluntas Domini. Eripiantur ei opes, conflagrent ædes, dicet: Fiat Voluntas Domini. Infeſtetur morbis, exagitetur doloribus, laceretur tormentis, etiamnum clamabit. Fiat Voluntas Domini. Spolietur honore omni, contumelijs innumeris exagitetur, necdum ſuum illud deſinet: Fiat Voluntas Domini. Omnes illum homines diuexent, omnes illi dæmones inſultent; ruat cælum, pereat Orbis, pandantur inferi, vociferabitur adhuc: Fiat Voluntas Domini. In ſummis calamitatibus, ſummum illius ſolatium, poſſe dicere: Sic Domino placuit; hoc vult Deus.

Bion interrogatus, quis in vita maximè videretur anxius? Illum arbitror, reſpondit, qui in maximis rebus cupit eſſe fortunatus, mille curis angitur vt aſſequatur quod optat, aſſecutus torquetur ne amittat Nimirum habere ſatagimus, non adepti dolemus, adepti timemus; mouent erepta, ſollicitant eripienda. Quiſquis autem integrè diuinæ ſe Voluntati permittit, hinc & hinc liber eſt, nec enim angitur quid acquirat aut perdat, ſed quid Deus perdere ſe velit vel acquirere. At quomodo ſcit Deum hoc vel illud velle? Iam dixi: quia cognoſcit permittere. In hanc Dei permittentis Voluntatem ſic pridem transfudit ſuam, vt ſi omnia Orbis mala in ſe vnum coniurent, hanc tamen illi ereptura non ſint, liberrimam vocem: Fiat Voluntas Domini. Admirandum hoc animi robur, & quæ inde ſequitur, tranquillitas inæſtimabilis. Sed ordine videamus huius in diuinam Voluntatem deuotionis commoda.

Primum. *Pax & gaudium ingens.* Quis reſtitit ei, & pacem habuit? *a* Rectè Auguſtinus: Feciſti nos Domine ad te, inquit, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. *b* Proinde ſaluberrimum Iobi conſilium eſt: Acquieſce ei (conformando tuam ad illius voluntatem) & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. *c* Cui cõuenit pium illud monitum: Dixi tibi ſępiſſimè, & nunc iterum dico: Relinque te, reſigna te, & frueris magna interna pace. *d* Nihil profectò tam acerbum eſt, in quo æquus animus ſolatium non inueniat. Quod autem in hoc Orbe maius vſpiam poſſit eſſe ſolatium, quam ſanctiſſimam Dei voluntatem in rebus omnibus amantiſsimè complecti, Adbibeamus modo rationem difficultatibus, & noſtram diuinæ Voluntati per omnia ſubdamus, hac vna ratione facillimè poſſunt & dura molliri, & anguſta laxari, & grauia ſcite ferentes minus premere. Omnia nobis & facilia erunt & iucunda, modo nos in omnem Dei arbitratum dedamus.

Secundum. *Singulares Dei ductus in rebus omnibus.* Nam qui adeo liberaliter diuinæ Voluntati ſe totum permittit, vt nil ardentius cupiat, quàm illam in rebus omnibus & noſſe & ſequi, huius certè vita momentis ſingulis ſic à Deo temperatur & regitur, vt pænè, in omnibus videat quid velit Deus, & vt omnia in ſuum cedant bonum. De Ioſepho Ægypti prorege hoc aſſeritur: Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens: habitauitque in domo domini ſui, qui optimè nouerat Dominum eſſe cum eo, & omnia quæ gererentur ab eo, dirigi in manu illius. *e* Ita fit prorſus: homo diuinæ Voluntati deditus, ac deuotus, in cunctis actionibus ſingulariter manu diuina ducitur, & dirigitur, ad intelligendam, & exequendam Dei Voluntatem.

Tertium. *Singularis animi demiſſio & conſtantia.* Cum enim hic talis, non mutabilibus rebus ſuam voluntatem applicet, ſed immutabili Deo affigat, ac cum eo ſic vnus efficiatur ſpiritus, vt velit quod Deus vult, nolit quod ille non vult, quamuis caduca hęc & mortalia labantur, & fluant, & mutentur, & pereant, ipſe tamen ſtat ſemper idem, ſicut idẽ eſt cui perpetuo inhæret. Mundus tranſit & concupiſcentia eius (inquit Ioannes) qui a utem facit Voluntatem Dei, manet in æternum. *f* Venuſtè Bernardus: Eris, inquit, inter

inter aduerſa & proſpera mutabilium temporum ; tenens quandam Æternitatis imaginẽ, vtique hanc inuiolabilem , & inconcuſſam conſtantis animi æqualitatem , benedicens Dominum in omni tempore, proindeque vẽdicans tibi, etiam in huius mutabundi ſeculi dubijs euentibus, ceteriſque defectibus, perennis quodam modo incommutabilitatis ſtatum, dum te cœperis renouare & reformare, in inſigne illud antiquum ſimilitudinis æterni Dei , apud quem non eſt tranſmutatio , nec viciſſitudinis obumbratio , quippe ſicut ipſe eſt , ita & tu eris in hoc Mundo, nec in aduerſis timidus , nec in proſperis diſſolutus. *g* Conſtãtiam repræſentaturi , rupem pingũt marinis fluctibus cinctam, cum inſcriptione: EADEM SVM SEMPER. Homo diuinæ voluntati deuotus , hoc idem dixerit in omni ſorte: Deprimunt aduerſa ? *Idem ſum.* Extollunt proſpera ? *Idem ſum.* Flagellat Deus *Idem ſum*. Solatur ? *Idem ſum ſemper.* Qui facit Voluntatem Dei , manet in æternum.

Quartum, *Felix & ſua & aliena ſalutis procuratio.* Qui ſui ſenſus ac propoſiti tenax eſt, cum ſe non facile alio ſinat inflecti , multas neceſſe eſt ſibi vias obſtruat , & opportunitates recte agendi intercipiat. Neque tãtũ ſeipſum, ſed & alios impediet , quo minus ad optatum finem pertingant. Nihil deterius quã ſic eſſe ſuum. Væ filij deſertores , clamat Iſaias , vt faceretis conſilium & non ex me, & ordiremini telam , & non per ſpiritum meum. *h* Vultis eſſe veſtri : ſinam eſſe , ſed in ſupplicium , nam breui nec veſtri eritis nec mei. Homo cerebroſus , & ſui arbitrij , non raro alijs , ſibi ſępiſſime & moleſtus , & noxius eſt. At vero qui non ſuo ſemper iudicio ſtare , nec ſuo viuere ingenio cupit , ſed ſe ad omne vnius diuinæ Voluntatis momentum librare nouit , hic & ſibimet ipſi ſemper , & alijs prodeſt ſępiſſime. Nam in omni euẽtu, etiam peſſimo ac turbatiſſimo, exempla is ſuppeditat optima omnigenę virtutis, neque enim aliud fere audietur dicere quam hoc vnum: Sicut Domino placuit, ita factum eſt, fiat Voluntas Domini. Ita quo eũ Deus vocat aduolat, & quo auocat, euolat , nec aliter quã Rex Dauid loquitur. Si autem dixerit mihi, non places , pręſto ſum , faciat quod bonum eſt coram ſe. *i*

Quintum *Faſtigium & culmen eſt Chriſtianæ perfectionis* , hæc humanę voluntatis cũ diuina Conformatio. Fructus enim lucis eſt in omni bonitate , & iuſtitia, & veritate: probantes quid ſit beneplacitum Deo . *k* Nimirum , hoc primarium hominis Chriſtiani ſtudium eſt , exquirere quid velit Deus , quaue ratione ſanctiſſima Dei Voluntas colenda ſit, & exequenda, vt in re qualibet, & quouis momento , cum Paulo dicat : Domine quid me vis facere ? & cum Chriſto, Fiat Voluntas tua de me , in me, circa me, per me , tam in vita quam in morte, tam in tempore quam in æternitate. De hoc tali homine Chryſoſtomus: Melior eſt , inquit , vnus faciens Voluntatem Domini, quam innumeri peccatores. *l* De hac tali mente Iſaias : Vocaberis , inquit , *Voluntas mea* in ea , quia complacuit Domino in te. *m* Qui virtutibus omnibus ſtudere vult compendio , hoc agat , ſuam voluntatem affigat diuinæ , & iam virtutes omnes perdidicit. Multum facit qui rem bene facit, optime facit qui promptius diuinæ quam ſuæ ſe volũtati ſubijcit. Hoc eſt quod Orbis Eccleſiaſtes Paulus tanta ſollicitudine vrget , quod tanta diligentia commendat, quod ſuorum auribus toties inculcat &; Ideo; inquit , & nos ex qua die , audiuimus , non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes , *vt impleamini agnitione Voluntatis eius* , in omni ſapientia , & intellectu ſpirituali , vt ambuletis digne Deo per omnia placentes , facientes Voluntatem Dei ex animo. Vt ſtetis perfecti , & pleni in omni Voluntate Dei. *n* Idem hortatur Auguſtinus: Stantem te, inquit , inueniat omnis caſus, *o* Vere ſtat, & omnem calamitatis impetum impauidus excipit , qui ſuam diuinæ Voluntati iam tranſcripſit : Stantem hunc inueniunt omnes caſus. Mentem diuinæ Voluntati adſtrictam nullæ hoſtium vires auellunt. Fare age Suſanna , quid pateris , quibus in periculis luctaris ? Anguſtiæ mihi ſunt vndique : *p* omnibus rebus vrgeor , me plurima depreſſum eunt , timor , ſollicitudo, horror; anguſtiæ vndequaque affluunt. Sed quid dicis, aut quid agis ſic anxia animi , atque incerta? *Melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras , quam peccare in conſpectu Domini. q* O vocem pluſquam virilem, ô cõſtantiam inuincibilem ! Suſanna iudicat ſuauius eſſe morĩ, quam diuinæ Voluntati non obſequi : In quaſcũque , ait , anguſtias adducar , quibuſcunque

quę calumnijs infamer, quocunque mortis genere afficiar, nihil quidem ego, præter tuam, mi Deus Voluntatem ante oculos ſtatuo; ſatius eſt millies perire, quam Voluntatem tuam vel ſemel deſerere. En, ô Chriſtiane, Virtutum, Panopliam in femina! Stantem inuenerunt Suſannam mœſtiſſimi caſus. Animus diuinæ Voluntati deuotus, ſupra omne omnium malorum imperium eſt, faſtigium & culmen attigit, vbi ſemet in diuinæ Voluntatis ſinum ſuauiſſime infudit.

Pręclare abbas Lętienſis Bloſius: Quando nobis Deus, inquit, pręſentiæ ſuæ conſolationem ſubtrahit, adeoque ſe nobis elongat, ac ſi inter ipſum & nos denſiſſimus murus interpoſitus ſit; quando item nos in anguſtijs, afflictionibus ac miſerijs noſtris veluti relinquit (ſicut Chriſtus à Patre ſuo relictus fuit) & perinde nos quaſi cõfugientes ad ſe, neque videre neque audire vellet, ſolos certare ſinit; tũ in ipſa noſtra deſolatione immobiles permanere, & in nulla mortali creatura vel negotio ſolatium quęrere debemus, niſi in illo dumtaxat verbo, quod & Chriſtus ipſe dixit. *Fiat voluntas tua.* Hoc verbum & iucundiſſimũ, & Deo gratiſſimum eſt. Beatus qui illud ex animo tunc dicere poteſt. *r* Et hęc humanam voluntatem cum diuina conformatam emolumenta comitantur. Sed quia non deſunt quæ impediant, ideo tertio, quartus liber adnectendus fuit.

a *Iob c.9.v 4.* b *Aug.l. 1.confeſſ.c.1.* c *Iob c.22.v.21.* d *Tho. de Kemp.l 3.c.37.*
e *Gen. c.39 v.2.& 3.* f *1.Ioan.c.2.v.17.*
g *Bernard ſermon.71.in Cantic circa med.*
h *Iſ. c.30.v.1.* i *2 Reg.c.15.v.26.*
k *Epheſ.c.5.v.9 & 18.* l *Chryſ.tom.3.hom. 8 in Act.Apoſt.* m *Iſ.c.62.v.4.*
n *Coloſſ.c.1.v.9.& c.4.v.10.*
o *Aug.in Pſalm.86.*
p *Dan.c.13.v.22.* q *Ibid.*
r *Bloſ.Farrag.inſtit.mihi pag.542.*

§. IV.

HVMANÆ VOLVNTATIS AD diuinam conformandæ Impedimenta.

Voluntas humana tetriorem in Orbe peſtem nullam inuenit ſeipſa. Hæc illa remora eſt, & omnium grauiſſimum impedimentum, quo minus diuinę Voluntati ſe ſubdat mẽs humana. Summũ hominis malum, voluntas propria, non conſentiens cum diuina. Cum Intellectum & Voluntatem arctiſſimum amicitiæ vinculum copularit, in procliui eſt, ſi Volũtas cuiuſpiam rei cupiditate flagret. Intellectum non ſolum ad conſentiẽdum, ſed etiam ad comprobandum, quod cupit, inducit. Eſt enim intellectus tanquam Iureconſultus, qui blanditijs & numis corruptus, leges explicat non ad mentem legiſlatoris, ſed ad votum largientis: ita Voluntati difficile non eſt, Intellectum in ſuos errores quadam familiaritatis ſuauitate deducere. De propria & mala voluntate ſcite Anſelmus; Solus Deus ait, quicquid vult, debet velle propria voluntate; ita vt aliam quam ſequatur, non habeat ſupra ſe. Cum igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quaſi ſuam coronam, ſicut enim corona ſoli regi competit, ſic propria voluntas ſoli Deo; & quemadmodum regẽ grauiſſime lęderet, qui coronam ei auferret, ſic homo Deũ plurimum offendit, qui ſibi rapit quod Deo conuenit. Sed ſicut propria voluntas Dei, fons eſt & origo totius boni, ita propria voluntas hominis, totius eſt exordium mali. *a* Ita eſt prorſus; nihil impedimentorum deeſt, vbi propria voluntas adeſt; mille ſunt obſtacula, cum vnica voluntas claudicat.

Ah! quid reſiſtimus miſeri, quo minus nos vltro dedamus Deo, & conſtituamus noſtram in diuina Voluntate? Omni iure diuinæ Voluntati obligatiſſimi ſumus. Quicquid enim ſumus, non vno ſed plurimis nominibus Dei ſumus, velimus nolimus. Ille nos condidit, ille reparauit, ille adhuc conſeruauit. Illi debemur nos omnes vt Conditori, vt Liberatori, vt Conſeruatori. Serui ſumus & natura, & emptione. Et nos ſcilicet pręſcribemus Deo, quid de nobis ſtatuere debeat; ſua re non vtetur Deus arbitratu ſuo, ſed libidine noſtra? Quid præpoſterum magis? Quapropter ſi eſſe volumus, qui eſſe debemus, miniſtri Dei, nutu & arbitrio illius omnem vitã, & ſingulas vitæ actiones inſtituere nos decet, ita quidem, vt Dei voluntate non probante, nec pedem, neque digitum moueamus, ſed hoc vnũ ſummo ſtudio agamus, vt ad amuſſim & perpendiculum diuinæ Voluntati, omnia perficiamus, idque quanta poſſumus animi alacritate. Ecce, ſicut oculi ſeruorum in

manibus dominorum ſuorum, *b* Ita oculi noſtri vigilent, vt vniuerſos nutus & indicia diuinæ voluntatis obſeruent. Ite degeneres, ite ſpuria vitulamina, ſi veſtris vos placitis & arbitrio delectet viuere; nimis grande hoc ſerui ſupercilium eſt, & intolerabilis arrogantia, ſi ea tantum mandata velit perſequi, quę ſibi probantur, & allubeſcunt. Et quid indignius, quam vt homo Chriſtiani ſanguinis, qui quotidie rogat, vt Dei voluntas à ſe & in ſe perficiatur, ſuam tamen audeat diuinæ Voluntati anteponere, velitque certo iudicio, quæ patienda ſunt, ſibi deligere, illis aut illis miſerijs inuolui ſe ſinat, non alijs; illac tenus calamitoſus fieri ſuſtineat, non vltra. O nimis emunctæ naris, & perfrictæ frontis homines! Si moleſtiæ ac cruces eſſent, quales non eſſe vellemus, cruces non eſſent. Si Deo velis ſerio placere, hoc tibi ab ipſo petendum, vt te ducat quo ipſe iudicat & vult, non quo tu putas & vis. Periculoſum impatientiæ genus eſt, cum nobis ipſi eligimus, quæ toleranda cenſemus, perinde ſi dicamus, vti quãdoque etiam dicimus. *Hoc patiar, hoc non, iſtud tolerabo, illud minime.* Non hoc ſeruorũ eſt, ſed Domini. Recte Auguſtinus; Optimus, inquit miniſter tuus eſt qui non magis nititur hoc à te audire, quod ipſe voluerit, ſed potius hoc velle quod à te audierit. *c*

Damnat non immerito Plato illam vulgi precationem; Deus det tibi quicquid velis? Imo nunquam det, inquit, ſed faciat vt velis quod ipſe vult. Hęc enim eſt pura religio; ſic te religes Deo. *d*

Hoc ergo ſumma voluntate conemur, vt ad Dei arbitrium nos totos fingamus; inſtar mille legum ſit, vnicum Dei VELLE. Suauia ſint an acerba, cum à Deo ſint, ſine recuſatione omnia, & ſine exceptione perferenda ſunt. Quidam diuinæ voluntati ſe dedunt ſed cum exceptione, pæne vt priores illi. De his optime religioſiſſimus ſcriptor, quidam ſe reſignant, inquit, ſed cum aliqua exceptione; non enim plene Deo confidunt, ideo ſibi prouidere ſatagunt. Quidam etiam primo totum offerunt, ſed poſtea tentatione pulſati, ad propria redeunt, ideo minime in virtute proficiunt. Domine, quoties me reſignabo, & in quibus me relinquam? Semper & omni hora, ſicut in paruo, ſic & in magno; nihil excipio. Alioquin quomodo poteris eſſe meus, & ego tuus, niſi fueris ab omni propria voluntate, intus & foris ſpoliatus? Quanto celerius hoc agis, tanto melius habebis, & quanto plenius & ſincerius, tanto mihi plus placebis, & amplius lucraberis. *e* Si enim voluntas prompta eſt, ſecundum id quod habet accepta eſt, non ſecundum id quod non habet, *f* duxit beatus Paulus hoc ſenſu; Vis & meritum virtutis, in prompto voluntatis ſtudio conſiſtit, non in magnitudine factorum aut numero. Hinc eleganter beatus Leo; ſubinde, inquit, ęquatur merito, qui diſtat impendio; quia poteſt par eſſe animus, vbi diſpar eſt cenſus, *g* & Anſelmus: Hic omnes, ait, tam pauperes quam diuites æqualiter dant, ſi quiſque ex tanto det quantũ habet. Vt ergo ſeria ſit & efficax voluntas, in actum ſeſe ita exerat, *Secundum id quod habet*, vt pro viribus aut opibus det, aut faciat quod poteſt, alioqui tantum velle, non robuſta cenſebitur voluntas. Volumus ſubinde ſeu languidiſſime, & ſine omni neruo. Sic olim Deus per Iſaiam queritur: Scire vias meas volunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iuſtitiæ appropinquare Deo volunt. *h* En egregiam propriæ & flaccidæ voluntatis adumbrationem. *Scire vias meas volunt*: in conſilia & decreta diuina, eorumque rationes inquirunt, quare permittat Deus populũ in Babylone detineri, & indigna pati; mirantur ieiunijs ſe atteri, & à Deo non audiri; quin etiam *appropinquare Deo volunt*, non vitæ, ſanctimonia, ſed vt cum eo diſputent, eiuſque iudicia examinent, & in ius vocent. Horum hominum hodieque affatim eſt, qui ſemper queruntur male ſecum agi, cum enim caduca bona inhient inique ferunt; ea ſibi non largiſſime à Deo ſuppeditari; inter diuinæ Voluntatis cultores cenſeri volunt; ſed volunt, frigidiſſime; neque enim ad Dei Voluntatem quam iactant, ſuam applicant. Proximus eſt nolenti qui vult tam frigide.

Ioannes à Kempis, Thomæ frater, natu maior, vir religioſiſſimus dicere ſolebat: Volumus eſſe humiles, ſed ſine tribulatione: obedientes, ſed ſine coarctione, pauperes ſed ſine defectu; virtuoſi, ſed ſine labore; pœnitentes, ſed ſine dolore. Volumns laudari, ſed ſine virtute; amari, ſed ſine bonitate; honorari, ſed ſine sãctitate. *i* Sic velle non multo dignius eſt

quam nolle. Sic quandoque viuere nolumus, nec tamen volumus mori, vt iure nobis obijciat Angelus, quod illi mortem deprecanti: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Quid hic reſpondere par ſit, Bernardus docet & voce præit: Viuere erubeſco, quia parum proficio, & mori timeo, quia non ſum paratus. Paratiſſimus eris, mi homo, ſi tuam diuinæ Voluntati delegaueris. Proinde ſibi quiſque perſuadeat: Hæc mihi iuſto Dei iudicio, aut in virtutis exercitationem, aut præmij augmentum eueniunt. Sane qui certo in animum ſuum induxerit, à Deo optimo parente ſiue immittente, ſiue permittente, hæc omnia prouenire, gaudebit aduerſis, nec homini aut hoſti ea imputabit, ſed diuino fauori.

Ecquid obſecro luctamur, quin nos voluntati Dei quam integerrime impendamus? Væ qui contradicit factori ſuo, teſta de Samijs terræ, nunquid dicet lutum figulo ſuo quid facis? *k* Ecce ſicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea. *l* Numquid dicit figmentum ei qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? *m* Quid igitur, ô lutum, ô teſta Samia, figulo tuo reſiſtis, cur non diuinæ Voluntati te formandum pleniſſime committis? Cedamus ſeu volenti, ſeu nolenti Deo, moniti ſequamur meliora. Tam præclare quam vere dixit ille apud Moguntinos in æde ſumma eccleſiaſtes: Niſi cor noſtrum ſe immergat in diuinam voluntatem ac beneplacitum, nunquam poteſt amaritudinem ſuam expellere. Animum noſtrum modo hæc modo alia torquet amaritudo. Huic malo fruſtra medemur, fruſtra prorſus niſi penitus, prout inſtruimur, in diuinam voluntatem immergamur. *n* Qui benignam & amantem Dei voluntatem ſpreuerit, iuſtam ſentiet.

a *Anſelm. ſimil. c.* 8. b *Pſal.* 122. *v.* 2.
c *Aug l.* 10 *confeſſ. c.* 26. d *Plato in Critone.*
e *Thom. de Kemp. l.* 3. *c.* 37. f 2. *Cor. c.* 8. *v.* 12.
g *Leo ſer.* 4. *de ieiunio* 10 *menſis* h *Iſ. c.* 18. *v.* 2.
i *Ioann. Buſchius de Vir. illuſt. VVindet. c.* 35.
k *Iſ. c.* 45. *v.* 9. l *Hierem. c.* 18. *v.* 6.
m *Rom. c.* 9. *v.* 20. & 21.
n *Ioan. Ferus in Eccleſiaſt. c.* 9. *v.* 7.

§. V.

HVMANÆ VOLVNTATIS CVM diuina conformandæ Adiumenta.

PRincipem hic locum tenent, *diuinæ Prouidentiæ cognitio*, & quæ ex hac oritur, *conſtans in Deũ fiducia*. Seria cogitatio de Dei prouidentia, vnicum eſt remedium aduerſus innumeras eaſque ſtultiſſimas hominum ſollicitudines. Quid enim vero ſtultius quam à Deo optimo Maximo minima non ſperare, qui maxima vltro largiatur? Millies & repetendum, & inculcandum illud Iobi. Nihil in terræ ſine cauſſa fit, *a* nihil, nihil; nec etiam quidquam rerum minutiſſimarum. Æternæ Prouidentiæ manus hęc omnia verſat ſapientiſſime. Non caſu nobis mala eueniunt, neque è terra germinant vt herbæ. Ab alto ſunt omnia. Eam quam aliqui fortunam fingũt nos altiſſimam Dei Prouidẽtiam agnoſcimus. Diuinæ Prouidentiæ conſilia ſunt abſcondita quidem, ſed iuſtiſſima; ſunt à diuina Prouidentia rerum progreſſus occulti, ſed certiſſimi. Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur. *b* Dum hic viuimus, ſortes noſtræ velut in ſinu vel vrna videntur eſſe incertæ, dum eas mors extrahat: ſed tamen quod alij prę alijs ad opes, ad honores capeſſendos euocentur, non fortunæ eſt, ſed Prouidentię Dei, qui cuncta & vel minima quæque ſic temperat, vt illis ſors felicitatis obtingat, hi ea excidant, non caſu, ſed Dei certiſſima ordinatione. Auguſtinus hoc aſtruens: Non fit aliquid, ait, niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo. *c* Ideo Rex Dauid tanta fiducia. Ego autem, inquit, in te ſperaui Domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis ſortes meæ. *d* Omnes vitæ mortiſque vices à tua pendent Prouidẽtia & Voluntate; non viuam niſi quamdiu tu volueris, non moriar niſi quando tu quoque volueris; viuendi ac moriendi ſors omnis in tua manu verſatur.

Sigiſmundo Imperatori annis compluribus famulus fuit, qui ſæpiuſcule ſorti ſuæ grauiter indignabatur, & vero rem indignam eſſe, ſeruos optime meritos, tam parum liberaliter haberi; in eos tantum ſpargi munera, qui iam antea opibus affluerent, ceteros tot annorum ſeruitio exhauſtos, vix vllis vnquam

munuſ-

munuſculis hilarari; præpoſteram hanc eſſe liberalitatē quæ in vaſa iam plena effunderet. Inaudijt Cęſar ſe ab aliquo ſuorum perſtringi. Vt ergo dicacitatem hominis mitiſſima obiurgatione corrigeret, & os ſatis importunum obſtrueret, hoc ingenioſè commentus *a* Pyxides duas parari iuſſit, ęqualis omnino formæ ac magnitudinis, & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere pręcepit. Iamque accerſitum hominem humanius affatus: vt ſcias, inquit, non mihi benefaciendi animum, ſed tibi gratiam accipiendi beneficia defuiſſe: En tibi duas has pyxides, vtramque plenam, vnam auro, plumbo alteram, tu iam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua eſt, ea enim quam abdicaueris, proximo cuique dabitur, ergo age res tui arbitrij eſt. Hic miſer æſtuare, modo hanc; modo illam pyxidem curioſiſſimè contemplari, iamque iſtius, iam & alterius pondus manu explorare, ſed æqualiſſimum deprehendere, nec vllum auri, aut plumbi veſtigium reperire, ſic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis quam plumbeam paupertatem perhorreſcere. Arrecto demum animo, velut ſi auream fortunam iam manu teneret: Auguſtiſſime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis, ait Cæſar, hanc ipſam, & tibi gratias ages, ſi potuiſti non errare. Protinus aperta eſt pyxis illa poſt longum examen delecta, quæ cum plumbum exhiberet, Imperator occaſionem nactus. Vides; inquit, tuæ paupertatis cauſſam, mi homo, non mihi ſed diuinæ Prouidentię adſcribendam? hic tibi non Cæſaris, ſed Dei Voluntas defuit: Si Deus annuiſſet, hunc errorem tua manus non commiſiſſet. *e* Optimè igitur Rex Dauid: Dixi, ait, Deus meus es tu, in manibus tuis ſortes meæ; omnes vitæ meę periodi, quin imo ſingula momenta ſic à Deo reguntur, & ordinantur, vt omnia, ſi quidem ego ipſe velim, in meum ceſſura ſint bonum. Eadem in hoc omnium hominum eſt ratio. Auguſtinus veriſſimè: Nihil fit, aiebat, in iſta totius creaturę ampliſsima quadam immenſaque Republica, quod non de ſummi Imperatoris aula aut iubeatur, aut permittatur, ſecundum ineffabilem iuſtitiam præmiorum, atque pœnarum. *f*. At nos incautiſsimi oris, & nullius ferè prouidentiæ homines, modo culpam diabolo impingimus, modo hominis illius negligentiam, modo imprudentiam iſtius, modo quorundam maleuolentiam accuſamus, ? iam æmulorum inuidia (vt putamus) nobis obſtruit, iam cognatorum fraus impedit, iam ceſſant amicorum ſubſidia, iam miſerię noſtræ cauſſa eſt domeſticorum nequitia: Nunquam deſunt in quos cauſſam & culpam transferamus, & cæci, diuinam Prouidentiam, rebus omnibus maximis minimis moderantem non ſuſpicimus. Quid homines accuſamus, ô homines? Homo, inquit Auguſtinus, nil poteſt in hominem, niſi Deus illi det poteſtatem. *g* Æque parū in nos poſſunt diaboli, ceteroqui ad hæc inferiora miſcenda, turbāda, euertenda potētiſsimi Sed illos Deus velut rabidos canes ſic cōſtrictos tenet, vt ſine permiſſu diuino, ipſi nihil ſint, nihil poſsint, nec porcos quidem inſidere, niſi annuente Domino. Hanc Dei prouidentiam Iobus accuratiſsimè agnorat, ideò tantis gratiarum actionibus ærumnas ſuas ſalutarat. Iobo certè diaboli, & omnes hoſtium cunei, non tantum non ouium greges, ſed nec vnius ouiculæ flocculum rapere potuiſſent, niſi Deus ſingularem eius rei licentiam dediſſet.

Quid quod eadem hac Dei Prouidentia decernente, omnia etiam rationis expertia tanta ratione in ſuos quęque fines tendant, vt ab omnibus diuinæ Voluntati obtemperetur exactiſsimè. Sine diuinę Prouidentię legibus nihil omnino naſcitur, nihil denaſcitur aut perit; nihil mouetur, nihil quieſcit. Illa ſuis omnia finibus deſtinat, & ſingulis præſidens intimeque inſidens, propriam cuiuſque indolem format, per quam vniuerſa, in congruas ſibi functiones ſe dirigi ſinunt. Et ſolus homo rationis compos, gubernationi & legibus Prouidentię diuinæ ſe ſubtrahere, aut illam ad ſuos calculos reuocare conetur? Rem mihi dixiſſe viſus eſt, qui temeritati humanæ ingemiſcens. Non eſt, aiebat, vllius artis aut ſcientiæ, diſcipulus tam rudis & miſer, qui tot magiſtros, doctores, criticos, cenſores patiatur, quot æterna Dei Prouidentia ac ſapientia, quæ iuſtificatur à filijs tuis. Verum, vti Gregorius loquitur, ſapientes in ſua ſapientia, & aſtutia Dominus comprehendit, quando eius conſilijs humana facta etiam tunc congruè ſeruiant, cum reſiſtunt. *h* Multæ cogitationes in corde viri, Voluntas autem Domini permanebit. *i* Sic diuinum conſilium, dum

dum deuitatur, impletur; ſic humana ſapientia, dum reluctatur, comprehenditur. *k* Et quamuis homo dum peccat, diuinę Prouidentiæ legibus non pareat, hoc ipſum tamen non perpetrat ſine lege Prouidentiæ, à qua vires accipit, quibus in ſuam perniciem abutitur, & ea ſinitur agere, quæ abſque permiſſu agere non poſſet: ita certis circumſcribitur limitibus, nę aliter aut amplius malè agat, quã Deo viſum fuerit permittere. Pulcherrimè ? Auguſtinus? Non ſic, ait, conſtituta ſunt opera Domini, vt creatura in arbitrio libero conſtituta, creatoris ſuperet Voluntatem, etiamſi contra eius faciat Voluntatem. Non vult Deus, vt pecces, nam prohibet: tamen ſi peccaueris, non putes hominem feciſſe quod voluit, & Deo accidiſſe quod noluit. Sicut enim vult vt homo non peccet, ita vult peccanti parcere, vt reuertatur & viuat, ita vult poſtremo in peccato perſeuerantem punire, vt iuſtitiæ potentiam contumax non euadat. Ita quicquid elegeris, Omnipotenti non deerit, vnde ſuam de te compleat Voluntatem. *l* Sic omnia prorſus intra Prouidentiæ diuinæ ambitum concluſa ſunt, vt eam nihil vſpiam, nec latentiſſima quidem, ac ſubtiliſſima cogitatiuncula poſſit effugere.

Hanc Dei Prouidentiam agnouiſſe, eſt maximum gradum ad Fiduciam in Deum feciſſe. Cum enim diuina Prouidentia ſic paſcat auiculas, vt ſua illis alimenta, cubilia, tegumenta diſpertiat, ſic veſtiat floſculos, vt ſuos illis odores, elegantias, colores diſtribuat, quomodo filiorum obliuiſci poſſit, quibus ius regni dedit? Cum ergo Deus maximam ſuorum, & peruigilem curam gerat, & nihil ſine ipſius nutu & Prouidentiæ conſilio fiat, non eſt quod quidquam timeamus vel hominum potentiam, vel dęmonum terriculamenta, vel beſtiarum ſæuitiam, vel quicquid vterque orbis terribilium minatur: Si Deus pro nobis quis contra nos? Nec vnicus è noſtris pilus lædetur, Deo non volente. Neque ille nobis quidquam ab vllo irrogari ſinet, quod non cedat in grande bonum, modo ipſi nobis non deſimus, & quaſcunque demum illatas iniurias quo par eſt animo excipiamus. Hac in Deum Fiducia imbutus Dauid: in te, inquit, curram accinctus, & in Deo meo tranſiliam murum. *m* Eſt aliquid, tam potentem & ætate iam fractum regem currere; longè plus eſt, indutum armis currere; vix credi poteſt eundem regem tanti eſſe animi, vt armis indutus velit etiam murum tranſilire. *n* Nimirum has vires ſuggerit Fiducia. Ita ſanctus Ignatius veriſſimè: Neſcitis, inquit, quantas vires habeat magna in Deum Fiducia. Adeoque in hoc pręcipuè noſtra elaborare debet meditatio, vt huius in Deum fiduciæ quam altiſſimas radices agamus: Eſtque nobis eo vſque enitendum, vt pro re quacunque nata, mox ad iſtud diuinæ prouidentiæ aſylum, ceu munitiſſimam arcem, confugiamus ingenti cum fiducia. Ea de cauſſa Bernardus omnibus viribus ad hanc fiduciam vnumquemque noſtrum excitans: Crede ergo te Deo, inquit, committe te ei, iacta in eum cogitatum tuum, & ipſe te enutriet, vt fiducialiter & fideliter dicas: Dominus ſollicitus eſt mei. Neque enim hoc ſapiũt homines amantes ſeipſos, curam carnis perficiẽtes deſiderijs, ſurdi ad vocem dicentis: Omnem ſollicitudinem veſtram proijcientes in eum, ipſi enim cura eſt de vobis. Nam ſibi quidem ipſi fidere, non fidei, ſed perfidiæ eſt. *o* Deo in omnibus fidere hoc virtutis eſt, & ita quidem fidere, vt nec ſcire quidem cupiamus, quid de nobis ſtatuerit Deus. Quemadmodũ opulentus dominus; ita domum ſuam fideli œconomo commitit, vt ipſe quid ſupellectilis domi habeat, iucundè ignoret, illud ſecum reputans, pauperis eſſe numerare pecus. Hoc in Ægypto Ioſephus de hero ſuo: Ecce dominus meus, inquit, omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo ſua. *p* Hoc ſingularis in Ioſephum fidentiæ argumentũ erat. Ita prorſus, magnum is in Deum gerit fiduciam; qui piè ſimul & eruditè neſcire cupit, quid circa vitæ mortiſque ſuę periodos decreuerit Deus, illud aſſiduè verſans animo, Deum & ſapientiſſimum gubernatorem, & potentiſſimum regem, & optimum patrem eſſe, qui & prouidentiſſimè norit, & efficaciſſimè poſſit, & amantiſſimè velit, cum vera bona ſuppeditare, tum vera mala auertere: Proinde huic vni & ſapientiſſimo gubernatori, & potentiſſimo regi, & optimo patri in omnibus ſine omni trepidatione pleniſſimè fidendum eſſe. Ruat iam Orbis, & ridebit homo ſic fidens Deo.

Hæc illa ſunt adiumenta, quibus in ipſa di-

uinæ Voluntatis penetralia ſuauiter deducimur. Quiſquis diuinam Prouidentiam noſſe didicerit, eidem ſe committere nil dubitabit; qui autem hoc modo ſe Deo permiſerit, huic facillimum erit in diuinæ Voluntatis ius atque ditionem penitiſſimè concedere, animo ſic compoſito, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem in rebus omnibus collineet, nec tantum non aliud iam velit, nolitue quam quod Deus vult, aut non vult, ſed etiamſi liceret ſibi à Dei voluntate diſſentire, nihilominus non aliud velle vnquam aut nolle cuperet, quam quod Voluntati diuinæ placere ſciret.

Hoc eſt quod Catharina Senenſis rectiſſimè monet, vt qui ſerio ſtudent virtuti, ſecretum DIVINÆ VOLVNTATIS cõclaue in ſuomet ſibi pectore ſtruant, hic ſeſe concludant, in eo perpetuo habitent, nec inde vnquam vel curioſiorem oculũ, vel liberiorem manum, vel pedem petulantiorem proferant, ſed ſicut apis in alueari ſuo, aut in ſuo monili adhæreſcit gemma, ſic illi in diuina Voluntate perſiſtant conſtantiſſime. Virtutum omnium complexum breui obtinet, qui ex animo totum ſe Voluntati diuinæ deuouet.

Ad Antiochum regem miſſus eſt à ſenatu Romano Caius Popilius legatus cum his mãdatis, vt rex Antiochus ſe bello, quo Ptolemæum laceſſabat, abſtineret, Rex mira humanitate virum complexus, amiciſſimo vultu dextram ei porrexit, at ſuam inuicem porrigere noluit Popilius, & fronte ad maieſtatem compoſita: Seponamus, inquit, priuatam amicitiam, publica iam curanda ſunt, & vna ſenatus conſultum protulit, quo iubebatur rex aut Ægyptum non inceſſere, aut bellum habere, cum populo Romano. Tabellas ab ſenatu miſſas vt legit Antiochus, dixit ſe cum amicis collocuturum. Cui Popilius: Moram, inquit, negotium non fert; tollenda eſt omnis cunctatio. Atque ſimul virga, quam manu gerebat, pauimentũ denotauit, & in eo circulum deſcribens: Prius, inquit, quam hoc circulo excedas, da reſponſum quod ſenatui referam. Non legatum locutum, ſed ipſam curiam ante oculos poſitam crederes. Continuo enim rex affirmauit fore, ne amplius de ſe Ptolemæus quereretur. Ac tum demum Popilius manum tanquam ſocij apprehendit: ſic eodem momento Syriæ Regem terruit, Ægypti protexit. Idem pœnè nobis quod Antiocho contingit; cum Deo amici eſſe volumus, ſed in Dei Voluntatem tranſire non lubet. Ergo filius in Orbem legatus à Patre miſſus, diuinæ Voluntatis circulum circa nos deſignans: Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit Voluntatem Patris. q En mi homo, in hoc circulo concluſus es, nec prius egredieris quam dixeris, num in arbitratum Dei dedere te velis, an tuis placitis viuere. Si tibi pax cordi ſit, ſi nolis eſſe hoſtis Numinis, ſi impium cum Deo bellum oderis, illico reſponſum dabis. Ah, mi bone Chriſtiane, quid tergiuerſaris, quid deliberas, quid cunctaris? moram odit hoc negotium. Si ſapis, regem illum imitaris, & paratiſsimè reſpondes: Mi Deus, ſanctiſsimę Voluntati tuę me totum perfectiſsimè trado, & adſtringo, paratus omnia & agere, & pati, viuere, mori, prout tu volueris. In quibuſcunque vel grauiſsimis etiam ærumnis ſummo mihi ſolatio erit rectiſsima Voluntas tua. Hanc ego mihi nunc vnam vnicam & viuendi & moriendi regulam ſtatuo; Fiat Voluntas Domini, fiat, fiat. Varijs omnia procellis diſturbentur, furant arma mutuis concurſibus, claſſes claſſibus frangantur, fora litibus dies perpetuos ſtrepant, omnia negotioſis conatibus tumultuentur, hoc ego mihi negotij ſumo, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem me totum componam. Iamque illud intimo pectore, amplector ſanctiſsimum oraculum: Mundus tranſit & concupiſcentia eius: qui autem facit Voluntatem Dei, manet in Æternum. r

a *Iob c.5.v.6.* b *Prou.c.16.v.33.*
c *Aug.Enchirid.c.96.* d *Pſal.30.v.15.*
e *Caſp.Peucer.in Chronicis.*
f *Aug.in ſent. apud Proſper.* g *Aug.in Pſ.32.*
h *Gregor.l.6.moral c.12.fusè & eleganter.*
i *Prou.c.19.v.13.* k *Gregor.Ibid.*
l *Aug.in Pſ.110.* m *2.Reg.c.22.v.30.*
n *Vide ſupra lib.2.c.5.§ vlt.*
o *Bern.ſerm.tert.in vigil.Natiu.Domin.*
p *Gen c.39.v.8*
q *Matth c.7.v.21.*
r *1.Ioan.c.2.v.17.*

FINIS.

RECTA
INTENTIO
OMNIVM HVMANARVM ACTIONVM AMVSSIS.

CORAM

SERENISSIMO VTRIVSQVE BAVARIÆ DVCE, S.R.I. ARCHIDAPIFERO, ELECTORE;

MAXIMILIANO

ET SERENISSIMA CONIVGE

ELIZABETHA

pro ſuggeſtu explicata;

Eiſdem Sereniſſimis Principibus inſcripta & dedicata

AB

HIEREMIA DREXELIO, è Societate IESV.

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS MAXIMILIANO S. R. I. ARCHIDAPIFERO, ELECTORI;

ET SERENISSIMÆ CONIVGI ELISABETHÆ COMITIBVS PALATINIS Rheni, Boiorum Ducibus;

Dominis meis Clementiſsimis.

CAPITIS ornamentum olim (ſi Suidę credimus) fuit Tiara. Hanc ſoli Reges rectam ferebant apud Perſas, Duces autem inclinatam. *a* Demaratus rex Spartę, ſed tunc exul, regum potentiſſimo Xerxi, quid è re foret ſuſcepti belli prudenter ſuaſerat. Xerxes iam non vna clade ſapere doctus, Demarato gratias egit, quod ſolus ſibi verum dixiſſet, & permiſit petere quod vellet. Petijt ille, vt Sardes maximam Aſię ciuitatem curru vectus intraret. *rectam capite tiaram gerens.* Id ſolis datum Regibus. *b* Recta Intentio, Sereniſſimi Principes, non ſolum oſtendit Reges, vti Tiara recta, ſed & facit; nec tantum ornamentum eſt capitis, ſed & caput humanarum actionum omnium. Sine hac Tiara, ſeu, Cidari recta nemo beatum illud in alto regnum adibit.

Et quamuis non malè Recta Intentio, huic Regum inſigni, rectæ Cidari conferri poſſit, eam tamen longe melius Seruatuor noſter *Oculo* comparauit, & quidem *ſimplici.* Hic oculus inſtar regulæ eſt, quâ omne Rectũ probari ſolet. Mille errores ſunt, quibus inuoluimur, ſi vel momento deflectamus oculos ab hoc ſeu oculo, ſeu hac amuſſi & regula. Ab hac ſane pendent omnia, ad hanc omnia examinãda ſunt. Eam ob cauſſam neceſſaria prorſus eſt exactiſſima cognitio Rectæ Intentionis, ſeu, noſtri finis in rebus agendis omnibus. Et Plato cenſuit, *inutilem omnem ſcientiam, ſine notitia optimi finis. c* Et quamuis pluri-

uis plurimi non neſciant omnia ad Deum dirigenda, ijs tamen euenit quod aliquibus, qui neſciunt ſe ſcire quod ſciunt, quemadmodum id ſæpe quęrimus quod manu tenemus: ita plerumque non tam ignoramus, quid Recta Intentio ſit, quam exercere illam negligimus. Hæc cauſſa fuit, quæ non impullit ſolũ, ſed coegit me pænè, illud quod dixiſſem, etiam ſcribere, vt rei ſummè neceſſariæ vſus non ſolum optimè ſciretur, ſed etiam exactè & aſſiduè adhiberetur. In plurimis errabit, imo in omnibus, qui aut neſcierit quid Bona, quid Mala ſit Intentio, aut illam actionibus omnibus applicare, hanc repudiare in omnibus neglexerit. Tanti eſt, non tam facere quod decet, quàm reſpicere quod oportet. Ad illum oculũ omnia videntem, omnium oculi erigantur neceſſe eſt. Nihil videt, aut certè cum noxâ videt, quiſquis oculum illum non aſſiduè intuetur. Inter illos in cęlo Reges nunquam cenſebitur, qui Tiaram hanc aut inclinatam geſſerit aut recuruam: Intentio à recto detorta prauum efficit, quicquid contingit. Nec vnquam dici poterit Bonum, quod Intentione factum eſt Malâ, Intentio actionum prorſus omnium AMVSSIS eſt.

Et hanc Amuſſim, Sereniſſimi Principes, hunc ſimplicem Oculum, ſereniſſimis oculis veſtris velut rem ſuam expectantibus, hic defero. Orbi liquere puto, quàm Serenitates Veſtræ hunc Rectę Intentionis Oculum, vel ſuis oculis longè habeant chariorem, quàm in omnibus Deum & Diuina ſpectare, quàm ſincerè Dei honorem quærere, quàm denique ſua omnia ad diuinæ Voluntatis nutum dirigere ſoleant. Hæc illa Rectæ Intentionis argumenta non fallacia ſunt, hic ille *ſimplex oculus* eſt, adeò commendatus ab ipſa Veritate. Hunc igitur Oculum, cum Sereniſſimis oculis offero, non tam mea do, quam ſua illis reddo, & ad ſe ſpectantia. Et vtinam hoc facere ſcirem congruè tantorum Principum faſtigijs. Erubeſcit hic liber tam tenuiter excultus, Sereniſſimos oculos ac manus adire, atque, ſi liceret, ſuum auctorem non proderet. Verum à ſua fronte ſumit audaciam; ſolatur illum & in ſpem erigit, præfixus ſibi titulus *Recta Intentio*. Hęc enim viliſſima etiam munuſcula commendare nouit.

Notum è veteri hiſtoria, Sinętam, hominem paganum regi Artaxerxi aquam è Cyro flumine cauis manibus obtuliſſe. In auream phiolam exceptum hoc munus, & in pretioſiſſimis numeratum eſt. d Tam tenue donum, gratum vtique non fecit, niſi tam *Bona Intentio*. Regi Galliarum Ludouico XI. Conon agricola rapam inſigniorem obtulit, munus fuit & hoc gratiſſimum auroque repenſum. e Sed quis rapæ hoc pretium poſuit? *Bona intentio*. Siquidem nec argentum nec aurum, nec quidquam eorum, quæ pro maximis accipiuntur, beneficium eſt, ſed ipſa tribuentis voluntas. Et hoc eſt, Sereniſſimi Principes, quod mihi meoque libro animum addidit, vt mea ſe voluntas explicare auderet per tam tenue obſequium. Non enim refert quid detur, ſed quà mente: quia non in eo quod fit aut datur, obſequium conſiſtit, ſed in ipſo dantis aut facientis animo, ſeu, *Bona Intentione*. Sicut nec in victimis (ait Romanus Sapiens) licet opimę ſint, auroque pręfulgeant, Deorum honos eſt, ſed piâ ac rectâ voluntate venerãtium. f Hac ipſa, Sereniſſimi Principes, hanc ego Amuſſim, hunc oculum ſimplicem Serenitatibus Veſtris offero dicoque. Liceat, obſecro, Sereniſſimi nominis ſplendore frui & hunc librum, qui tum demum quorumcumque oculorum noctem non metuet, cum ei talium principum oculi ſereniſſimum diem ſuum non negauerint. Monachij Anno Chriſtiano M. DC. XXVI.

Serenitatum VV.

infimus cliens

HIEREMIAS Drexelius è Societate IESV.

a *Suidas in hiſtor. mihi pag. 966.* b *Seneca l. 6. de benef. c. 31.* c *Plato in Theat.*
d *Ælian. l. 1. var. hiſt. c. 32.* e *Ioan à Cock. l. 2. Aphor. c. 17.* f *Sen. l. 1. de benef. c. 6.*

LECTORI.

DE voculis, Lector, litem mihi non mouebis ſpero, Hic ſepiuſcule. Vallam iubemus valere, ſeu quemcunque comptioris ſermonis auidum, Animus eſt piè diſſerere; quid refert, ſi minus ſcitè? DE RECTA INTENTIONE loquimur; hanc alius finem appellet, aut ſcopum, mentem vocet aut metam: nomen rei tribuat quodcunque placuerit, nos rem curamus, neque enim hic diſcere cupimus loqui, ſed ſapere. Nec neſcimus, non tantum vitij eſſe, non intelligi, ſed & ægrè intelligi. Ita minus comptè loqui non refugimus, modò poſſimus clarè. Et vtinam redeat Auguſti Cæſaris æuum, quo hominibus verba ſua nondum periculoſa erant a.

Diſſertatio noſtra, Summa rerum, omnium humanarum actionum regulam & caput complectitur. INTENTIONEM RECTAM. Hanc tibi vocem, licet huc non è Latio adductam, millies ingerimus, vt Chriſto monente, b importunitas ſaltem perſuadeat, quod nequit ratio.

INTENTIO RECTA virtutum omnium caput, & dux caſtrum, & arx, & metropolis non malè appelletur, vt quæ omnes ampliſſimis viribus defendat. Quia vero nec ipſa ſuos ignorat hoſtes, ideo duo ingētia mala humanæ gentis, VANAM GLORIAM, & TEMERARIVM IVDICIVM, bonæ Intentionis hoſtes capitaliſſimos iure inſectamur. Hæc vero, mi Lector, corā Sereniſſimo Electore MAXIMILIANO, & coram Sereniſſima ELISABETHA Bauariæ Ducibus, Anno 1623. dicta; tuo autem bono, quicunque legis, ſcripta ſunt. Si lubet, fruere. Atque vt ſcias, RECTÆ INTENTIONIS notitia, ars eſt, quæ compendio doceat, nunquam errare. Artes ceteræ pani, hæc cælo lucrando facit. Hanc artem neſciſſe, eſt cęlum perdidiſſe.

Quare, mi optime Lector, in rem tuam vigila, & diſce ſine impenſis cælum emere: tanto melior erit omnis tua actio, quanto ſanior INTENTIO. Hoc te volui ſcire, & ſaluere.

a Senc. l. 3. de benef. c. 27. b Luc. c. 11. v. 8.

LI-

LIBER PRIMVS.

INTENTIONEM BONAM, MALAM, ADIAPHORAM, NVLLAM EXPLICAT.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit RECTA INTENTIO.

DARIVS, clade ſuâ & Alexandri Macedonis fortunâ, notiſſimus rex Perſarum, acinacem habuit, cui ex gemmâ erat vagina, quem zonâ aureâ muliebriter cinctus ſuſpenderat. *a* Nobilis gladius. modò virilem dexteram fuiſſet ſortitus. Celebertimus eſt multorum ſcriptis gladius Georgij Caſtrioti, quem Scanderbegum vocabant, qui hominem medium ictu tranſuerſo vnico diſſecare potuiſſe ferebatur. Noti ſunt è ſacris voluminibus Goliathi & Saulis gladij: Celebres ſunt ab eruditis paginis complures alij equeſtrium virorum gladij, nonnunquam ſuperſtitioſâ religione culti.

At verò nullius herois gladius vnquam tam vitalis fuit famæ, atque Hebræi Moſis Virga: Illa tot miraculorum, tot ſtupendorum prodigiorum operatrix Virga: Quæſierat è Moſe Deus, quid manu teneret? Virgam, reſpondit. Cui Deus: *Proijce eam*, inquit, *in terram. Proiecit: & verſa eſt in colubrum.* Iuſſerat iterum Deus, extenderet manum, & apprehenderet caudam colubri. *Extendit, & tenuit; verſaque eſt in virgam. b*

Hic pulchrè ſubiecit oculis Deus, bonas & malas actiones ſic à nobis eſſe, vt ſi terram & res terræ ſpectemus cum agimus, colubri fiant; actus malitiæ veneno tincti; ſin animum cælo attollamus, virga Moſis, opera cæleſti præmio digna exiſtant. Tanti refert, quomodo Moſaicus iſte ſcipio tractetur, an manu teneatur, an humi proijciatur. Hic ſcipio, hæc Moſis virga omniũ magorũ virgas deuorauit hæc flumina in ſanguinem mutauit; hæc rupẽ in fontem diluit; & è duri ſilicis venis ſubitum torrentem elicuit; hæc marinos fluctus in tutiſſimos parietes diuiſit. potuit dicere Moſes, hoc baculo duce & ſaxa, & maria penetro; omnia mihi peruia ſunt. Hac Moſis virgâ ſacri Doctores deſignatam aiunt RECTAM in omnibus humanis actionibus INTENTIONEM. cui penetrabilia ſunt omnia. Hic autem, prima omnium quæſtio, quid ſit RECTA INTENTIO.

Chriſtus Dominus RECTAM INTENTIONEM appellat OCVLVM SIMPLICEM Cur Oculum? cur ſimplicem? DEVM Theologi *ſubſtantiam ſimpliciſſimam* vocant, in quâ nulla ſit compoſitio aut mixtura: nil aliunde collecti aut emendicati, nihil enim in Deo eſt, quod non eſt Deus. Sic oculus, ſic & Intẽtio

tio ſimplex dicitur, cui nihil impuri, nullus ſui amor, non fatuus timor, non ſpes vana ſit admixta, ſed quæ pura, nec vllis eiuſcemodi ſordibus turbata; ad Deum ſolum directa, eo ſolo contenta ſit.

Ergo, Intentio Recta eſt, quæ cum operatur, operis ſui finem conſtituit Deũ, ſeu, quæ omnia ad Dei gloriam & honorem reuocat. Explanat id ſanctus Ambroſius Aquilæ ſolertiâ. Hæc pullos ſuos inuolucres exploratura, & à legitimis ſeparatura ſpurios, vngue ſuſpenſos tenet in aere, eoſque opponit ſolaribus radijs: qui irretortis & hiantibus oculis excipiunt ſolem, ij agnoſcuntur in filios, ſubmittuntur in nidum, fouentur & aluntur. perinde ſi dicat mater: hi mei filij ſunt, ſtirps aquilina, digni quos nutriam, ceteros qui ſolē tremulis ac palpitantibus oculis, idque ægrè admittunt, vt degeneres nido præcipitat, & vt genus nō ſuum exhæredat miſerabili lapſu. Ita & ij prorſus qui Deum obtutu aſſiduo ſic poſſunt reſpicere, vt omnes ſuos actus SINCERE ac INTEGRE ad Dei honorem dirigant, vnicã voluntatem diuinam in omnibus ſectentur, veriſſimi Dei filij ſunt, his SIMPLEX OCVLVS eſt.

a *Curtius lib. 3. poſt initum.*
b *Exodi. c. 4. v. 2. 3. 4.*

§. II.

FVit è priſcis Aſcetis vnus aliquis qui quotieſcunque operis aliquid erat aggreſſurus, ſubſiſtebat aliquantiſper cogitãti ſimilis. Interrogatus quid hoc ageret: opera noſtra, reſpōdit, ex ſe nulla ſunt, velut informis trabs, niſi recto fine ſincerâque Intentione velentur ac veſtiantur. Et velut qui ſagittis ad ſcopum eiaculandis certant, non emittunt antè ſagittã quam oculo collinearint ad metam: ſic & ego, quicquid demum acturus ſim, ad Deum finem & ſcopum noſtrum vltimum, Intentionem meam dirigo & hoc eſt, ait, quod ago dum ſubſiſto, id enim Deus à nobis exigit. *a* Optimè factum dictumque. Recte ſentit Bernardus, inſulſam eſſe Deo noſtram omnem & obedientiã & patientiam, niſi omnium quæ agimus vel patimur, ipſe ſit cauſſa. Et quemadmodũ qui propoſito prẹmio bombardas explodunt in eundem orbem ligneum, quo minus ab orbis centro aberrent, oculum læuum plerumque claudunt, ſolo vſuri dextro, quo vegetior ſit acies & certior feratur in vmbilicum ſcopi: ita prorſus claudẽdus & nobis eſt ſiniſter oculus tot humanorum reſpectũum, tot peſſimarum obſeruationum, tot inanium ſcientiarum, ſolus vero dexter largiſſimè aperiendus aſpiciendo Deo per ſinceram Intentionem.

Sederat ad fontem Seruator noſter à viã feſſus, fame ſitique exhauſtus, & vbi colloquium cum Samaritide finijt, diſcipuli ea quæ emerant, anteponentes: *Rabbi*, aiunt, *manduca.* Quibus Dominus: *Ego* inquit, *cibum habeo manducare quẽ vos neſcitis*, Nec tamen inter ſe quærere omittũt diſcipuli, &: *Nunquid*, aiũt, *aliquis attulit ei manducare?* Tandem apertè Chriſtus, *Meus cibus eſt*, inquit, *vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius. b* Hic itidem cibus eſt omnium Deo ſeruire cupientium, *vt perficiant opus eius.*

Atque ſi rem ad calculos reuocemus, omnes ex eadem patina cenamus, herus & famulus, opulentus & egenus, doctus indoctuſque, vnus omnium cibus eſt, vnica Dei voluntas, vnicus Dei honor; tamque contentus ſit ſortè ſuâ primus & ſummus, quàm ſuâ poſtremus & infimus, quando omnium vna debet eſſe actio, vnam atque vnicam Dei gloriam in omnibus ſpectare.

a *Vitæ Patrum.*
b *Io. c. 4. v. 41. & ſeqq.*

§. III.

RAtio viuendi, inquit Baſilius, in homine Chriſtiano, verum ſibi ſcopum habet propoſitũ, Gloriã Dei. *a* Et diuini Pauli præceptũ eſt: *Non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatẽ Dei ex animo.* Et vt hoc altiùs infigat animo, idipſum ingeminat: *cum bona volũtate ſeruientes, ſicut Domino & non hominibus. b* Amandus eſt Deus operando, & amãdo Deum, operandum eſt propter Deum, ab exemplo id patebit.

Honeſtæ vitæ matrona, cum reducem habet è via maritum, ſoſpitem & ſanum, qui vtrum viueret ignorabat, à quo diu nullas acceperat litteras, cum præſentem videt, ingentia edit lẹtitiæ ſigna; hic famulæ vices obire, ocreas detrahere, pedes abluere, non infra ſortẽ

ſuam

uam reputat. Scit quidem hoc ancillarum aut ſeruorum eſſe, ſed illa ſeruilem hanc operam præoccupans, & amorem teſtari vult & gaudium; non vile videtur ei obſequium, quod amor facit tam ſuaue: honori ducit ſic à ſeipſa abijci. Pari modo, ſi nos quicunque ſimus, noſtrum duntaxat munus, laborem, officium, fortunam attendamus, facilè obrepet tædium, & oneri erit etiam facillimus labor, grauiter queremur quoties non iucundè licuerit quieſcere: At vero ſi oculos alio mittamus, & Deũ reſpiciamus, *ſeruientes ſicut Domino & non hominibus*, nullũ nec vilem nimis, nec nimis grauem cenſebimus laborem; quies erit moleſtiæ. Opifices cum ipſis Dominis ſe laborare ſciunt, ſolertiâ longè maiore id faciunt. thoracem accipit ſartor reficiendum: hic prima quæſtio eſt, cuinam? ſi Domino, mox ſepoſitis tantiſper alijs, ipſe magiſter hanc operam præſtat quã alioqui puero imperaſſet. Ergo, non nos, ſed Dominum attendamus, *ſeruientes ſicut* DOMINO, *& non hominibus*. Pura erit Intentio, inquit Bernardus, ſi omni actione noſtrâ aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conſcientiam quæramus. *c*

Præclariſſimè Seneca: Non poteſt, inquit, quiſquam beatè degere, qui ſe tantum intuetur, qui omnia ad vtilitates ſuas conuertit: alteri viuas oportet, ſi vis tibi viuere. *d* Quodlibet vitium ſic à Deo abducit hominem, vt is ſibi viuat, ad ſua commoda vigilet, ſtertat ad aliena. Vbi ergo Intentio anhelat ad æs & nummos, ibi carior hoſpes non eſt quàm pecunia: vbi Intentio carnem ſapit, illic voluptas inter intimos amicos numeratur: vbi verò in altum ſuſpirat Intentio ad honores & dignitates, iſtic anxiâ ſedulitate colliguntur pennæ quæ euehant ad alta, nec vllus gratius fert munus, quàm qui alas donat huic ambitioſo volatui idoneas. En, vt horum oculi auerſi abeant à Deo in res vaniſſimas, quas occultâ Intentione concupiſcunt, ita ſibi ipſis viuunt. At, nequit Deo viuere, qui vult viuere ſibi.

Ergo, Oculus ad Deum perſeueranter reflexus, hic demum SIMPLEX; Intentio Deum vbique obſeruans, nec aſpiciens quidquam niſi ſimul aſpiciat Deum, hæc demum & RECTA & SINCERA eſt Intentio. Per hanc viuimus Deo, vti Hebræo pſaltæ iucundiſſimum erat dicere: *Et anima mea illi viuet*; *e* Hinc pulcherrimum illud à ſeipſo impetrans. *Non proponebam*, inquit, *ante oculos meos rem iniuſtam. f*

a *Orat.* 16 *de ebriet. & ingluuie.*
b *Epheſ. c.6.v. 6. & 7.*
c *Ber. in ſentent.* d *Sen. Ep.* 48. *initio.*
e *Pſal.* 21. *v.* 31. *& Pſal.* 100. *v.* 3.
f *Ibi.*

CAP. II.

Quæ ſit INTENTIO RECTISSIMA.

Triplici ferè modo Intentionem noſtram dirigimus ad Deum. Primo, ſeruit quis Deo, & à noxis grauioribus ſe continet, formidine pœnæ; inferorum ignes, æternos cruciatus metuit. hic talis ſubinde audet aliquid non carcere tantũ aut breuibus Gyaris, ſed inferis dignum: audet, inquam, aliquid, & rem in caſum dat, nam cogitat: nondum tam vicinus inferorum ergaſtulis ſum, quin lætiuſculè hoc aut illud audeam: debitum quo me forſan obſtricturus, confeſſione piaculari tollere, noxam quam fortaſſe contracturus, iterum delere potero: audeamus ergo; perendie licebit redire ad officium. Ah, oculus iſte ſimplex non eſt, nec, ſi ſit, diu talis eſt, non enim ſolum Deum reſpicit. Si manes & inferi fabula eſſent, homo ille cælum ſibi extra cælum ſtrueret, & beatum ſe crederet, ſi licenter & ad ventris curas abiectus viueret vt pecus. Hæc Intentio eorum eſt ferme quos Paulus homines vocat *Animales*, qui non percipiunt ea quæ ſunt ſpiritus Dei. *a*

Altero modo, Intentio ad Deum dirigitur: Seruit quis Deo, quia cupit inter beatos viuere, cœlum ei dulce: merces ęterna, merces magna nimis. Inclinat cor ſuum ad faciendas iuſtificationes propter retributionem. *b* Intentio hęc prima multò melior eſt, nec tamen optima eſt: melior, inquam, nam iſte qui cæli gaudia concupiſcit, cautior eſt, quàm ille qui orci tormenta ſolum metuit, neque ea metuit ſemper, ſed quandoque ſuæ formidinis oblitus, ruit in vetitum.

Tertio modo, Intẽtionem ad Deum rectiſſimè dirigit, qui ſic animo ſentit: Seruio Deo, & ideò ſeruio, quia hic Dominus digniſ-

ſimus eſt, vt ei ſeruiatur ab omnibus, & quia me beneficijs eximijs, innumeris præuenit; omnia ipſi debeo. Huic placere cupio, & propter hunc omnia facio, quæcunque facio: de præmio & mercede nihil omnio ſolicitus ſum. Ego Deo ſeruio, ſeruiamque dum vixero, vbi demum ſit remuneratio.

Hęc omnium optima, hæc RECTISSIMA eſt Intentio, non ſui, ſed Dei; non Vtilis, ſed ſolius Honeſti aſpectu facere omnia. De hac Intẽtione gloriatus Hebræus rex Dauid: Voluntariè inquit, ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, *quoniam bonum eſt: c* Facũdiſſime hic Auguſtinus. Quare, inquit, voluntarie? quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum & in ipſa laude gaudeo, ipſius laude, gaudeo, quo laudato non erubeſco. Gratuitum ſit, & quod amatur, & quod laudatur, quid eſt gratuitũ? ipſe propter ſe, nõ propter aliud. Quod premium accepturus es à Deo, ô Auare? Non tibi terram ſed ſeipſum ſeruat, qui fecit cælum & terram. Voluntariè ſacrificabo tibi: noli ex neceſſitate. Si enim propter aliud laudas Deum ex neceſſitate laudas: ſi adeſſet tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas Deum, verbi gratia, vt tibi det amplam pecuniam. Si haberes aliunde amplam pecuniam, non à Deo, nunquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntarie ſacrificas Deo, ſed ex neceſſitate ſacrificas, quia præter illum neſcio quid aliud amas. Contemne omnia, ipſum attende, ipſum gratis dilige, quia melius ab eo non inuenis quod det quam ſeipſum. Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum eſt. Ob nihil aliud, niſi quia bonum eſt. Nunquid ait, Confitebor nomini tuo Domine, quia das mihi fructuoſa prędia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas diuitias, excellentiſſimam dignitatem: non, ſed quid? *quoniam bonum eſt.* Melius nihil inuenio quam nomen tuum, ideo confitebor nomini tuo Domine, quia bonum eſt. *d*

a 1. *Cor.* 2. *v.* 14.
b *Pſal.* 18. *v.* 14.
c *Pſal.* 53. *v.* 8.
d *Aug. tom.* 8. *in Pſal.* 53.

§. I.

EN, ſeruire Deo propter Deum, hoc demũ vere Deo ſeruire eſt. Sic enim & Deus nos amat, ſic & ipſe nobis ſeruit, vti per Oſeam promittens: Diligam, inquit, eos ſpontaneè, *a* hoc eſt, mere gratis. Idem à nobis iure exigit, neque enim vult vt nos ſeruiamus ſibi, ſicut canis ſeruit ſuo Domino pro oſſe aut offà. nam ſi Deo ſeruiamus pro cælo, cælum nobis charius eſſe Deo, ſatis monſtramus. Appoſitiſſime huc Seneca: Inueniuntur, inquit, qui honeſta in mercedem colant, quibuſque non placeat virtus gratuita: quæ nihil habet magnificum, ſi quidquam habet venale, cum virtus nec lucro inuitetur, nec abſterreatur damno; adeoque neminem ſpe ac pollicitatione corrumpat. Calcatis vtilitatibus ad illam eundum eſt, quocunque vocauit, quocunque miſit ſine reſpectu rei familiaris: interdum etiam ſine vlla ſanguinis ſui parſimonia vadendum, nec vnquam imperium eius detrectandum. Quid conſequar, inquis, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè fecero? quod feceris. Nihil tibi extra promittitur. Si quid forte obuenerit commodi inter acceſſiones numerabis. Rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt. *b* Præclariſſimus teſtis in hanc rem venit Ludouicus Bloſius, qui hoc ipſum confirmans: Dominus inquit, ad ipſam Gertrudem virginem aliquando dixit: Vellem electis meis perſuaſum eſſe, quod eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando ipſi ſeruiunt expenſis ſuis. Illi autem expenſis ſuis mihi ſeruitium pręſtant, qui licet ſaporem deuotionis minime ſentiant, fideliter tamen (vt poſſunt) orationes & alia pia exercitia ſua peragunt: confidentes de pietate mea, quod ego illa libenter & grate ſuſcipiam. Plerique ſunt, quibus ſi ſapor & conſolatio interna concederetur, non eis prodeſſet ad ſalutem, & meritum ipſorum valde minueretur. *c*

Hanc igitur Intentionem vt optimã & puriſſimam probamus, quã quis facit quippiam, quia Deo ſic placet, quia Deus vult, quia Deus ob immẽſam bonitatẽ ſuam digniſſimus eſt, vt eius honori fiãt omnia. Quare ſecum quiſque ſic ſtatuat: Seruio Deo propter Deũ, qui TANTVS eſt, vt ſi cęlũ non ſit, nec ſint inferi, ſolus

tamen

tamen digniſſimus ſit, cui omnes Angeli, cui gens humana, cui quicquid creatum eſt, ſeruiat quam accuratiſſime.

Facile autem eſt deprehendere, cum quis animo ſic ſentiat. Fit enim non raro vt alteri alteros temere aſpernemur, & contemptim dicamus: ecquid magni habet hęc ſcriptio, hęc dictio? quid egregij in hoc conſilio, hac actione, hoc opere mandetur hoc alijs, quiuis id poſſit. His cauillis Rectæ Intentionis homo minime turbatur, ſed generoſa mente: Domine mi, ait, parũ ego laboro tibi hoc diſplicere, non hoc feci vt tu laudes; tibi & mille alijs non placeat, id mihi curæ non eſt, modo vni Deo non diſpliceat. Mihi maxima laus eſt & merces, recte feciſſe. Probet hoc Deus, etſi vniuerſus Orbis improbet; id ego ſcilicet nec flocci facio; contemnere & contemni iam didici. Sciant homines eum me eſſe quem offendere ſine periculo poſſint. Scio quem debitorem appellem poſt laborem; in ſinu gaudere ſcio. Hæc Amuſſis rectę Intentionis docet.

Quod ſi quis res ſuas ab alijs non magni fieri, grande ſupplicium putet, turbetur, doleat, triſtetur & animo concidat, dicatque: ergo poſt hac penitus feriabor, vt non habeant hi ſcioli quod damnent; otiari mihi ſuauius erit, quam hæc tam iniqua iudicia ſubire. En, miſer, hic deprehenderis in flagranti delicto. nam ſi recta tibi eſſet ad Deum Intentio, in minimis poneres te tuaque ab alijs non commendari, aut ſiniſtris iudicijs atque ſermonibus flagellari, hæc puræ Intentionis hominem nunquam deijciunt gradu: ſpernit ſe ſperni, Deum reſpicit, cui vni ſe ſuaque probare cupit. Hem, quam eſſemus miſeri (& ſumus certe) qui aliorum iudicia in tormenta noſtra vertimus, alijs diſplicere ſupremum malum credimus, laudem ex plurium aſſenſione venientem maximum bonum cenſemus, nec vnquam nobis ſuaue eſt laborare, niſi cum alij nos incipiunt laudare, aut certe laborem noſtrum beneuole ſpectare. An ignoramus, ægre & rarò ſatisfieri humanis oculis, qui ſolum opus quod vident, æſtimant, animum cæci prætereunt? Deo ſeruire & iucundum eſt, & facile, Deus enim cor, vt Gregorius loquitur, & non ſubſtantiam penſat, nec cogitat quantum, ſed ex quanto quis operetur.

a *Oſ.c.14.v.15.*

b *Sen l.4.de benef.c 1.*

c *Bloſ.Monil ſpirit.c.3.ante med.*

§. II.

ARboris radix aut fructum dulcem facit: aut amarore inficit, nam prout radicis ſuccus dulcis aut amarus eſt, ſic & fructus. *Si radix ſancta, & rami.* a Et ſicut riuulorum aqua eiuſdem cum fonte ſaporis eſt; ſic & humanæ actiones, eiuſdem bonitatis aut malitiæ cum Intentione, quæ illarum & radix, & fons eſt. Optime, ſimulque breuiſſime Auguſtinus: Non, inquit, valde attendas, quid homo faciat, ſed quid, cũ facit, aſpiciat *b*. Donauit aliquis magnam pecuniam: ſed diues, ſed non ſenſurus impendium. Donauit alius: ſed pauper, ſed parte patrimonij ceſſurus. Sũma eadem eſt; beneficium idem non eſt; Intẽtio variat. Seneca velut vnus ex integerrimis Chriſtianis præclariſſima hac de re monita ingerens: Quoniam quidem, inquit, non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodũ fiat. Exẽplis hoc firmat: eadem res ſigulæ datur, turpis eſt: ſi honori. reprehenſionem effugit. Amico ęgro aliquis aſſidet? probamus. at hoc ſi hęreditatis cauſſa facit, vultur eſt, cadauer expectat. eadẽ & turpia sũt, & honeſta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Ergo infigi debet perſuaſio (nos Intentionem vocamus) ad totam pertinens vitam: qualis hæc perſuaſio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. M. Brutus dat multa præcepta & parentibus, & liberis, & fratribus. Hæc nemo faciet quẽadmodum debet, niſi habuerit quo referat. Proponamus oportet finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum noſtrum dictumque reſpiciat (nemo Chriſtianorum magis Chriſtiane hoc dixerit) veluti nauigantibus ad aliquod ſidus dirigẽdus eſt curſus. Vita ſine propoſito vaga eſt. *c* Quid poſſet dici religioſius?

Publius Mimus ſuccincte quidem, ſed pręclare quoque dixit: Malus eſt vocãdus, qui ſua cauſſa eſt bonus. Ergo non tantum non licet mihi eſſe malum propter me, ſed nec bonum etiam propter me: propter Deum omnia. Ad finem ſummi boni, vt Seneca loquitur, omne factum dictumque noſtrum reſpiciat.

a *Ad Rom.c.11.v.17.*

b *Aug. in Pſ. 31.*
c *Sen. longiſſ. ſed aurea epiſt. 95. circa med.*

§. III.

IVſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnũ Dei. a Sed quaid ratione verũ? An non Paulus, cũ Orbis eccleſiaſtes eſſet, iuſtus fuit? quantas tamẽ per ambages, per quot anfractus, quam curuis itineribus ductus eſt ad cælum? Principio, Iudæus erat Phariſæorum diſcipulus, ſectæ ad quam formabatur, tenaciſſimus. Dein è diſcipulo magiſter, feruens Phariſęus, pertinax Rabbinus. Tertio, factus eſt Chriſtianorum inſecutor & tortor, præſes lictorum, *vt ſi quos inueniſſet huius vitæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem. b* Quarto, fit denuo diſcipulus, ſed Ananiæ, optimi Chriſtiani. Quinto, fit & ipſe Chriſtianus, & Chriſtianorum Orator; Sexto, in omnem orbis plagam emiſſus à Deo, terras tranſilijt & maria, terram ex terra, mare ex mari mutans. An non flexuoſæ ſunt hæ viæ? Quot præterea caſibus, quantis quotidie periculis, quam pæne innumeris vrgebatur ærumnis? nunc ei mortem minatur mare, nunc falſi fratres, nunc latrones in Pauli caput coniurant: modo gentes infeſtant, modo Iudęi vexant; iam in naui, iam in carcere, iam in ſolitudine, iam in vrbibus contrarios experitur euentus: nunc virgis cæditur, iam lapidibus inſternitur, quotidie fere moritur. Septimo demum Romam venit, & illic caput amittit. Quis has ſemitas non dicat ſinuoſas? Sed audi, mi bone homo, via hæc tã tortuoſa, recta via non eſt ad cęlum? Potuiſſet alius, non Paulus, ęquẽ multum & plus Paulo perpeti, & tamen aberrare à cælo. Ergo rectiſſima via Pauli ad cælum, fuit eiuſdem puriſſima ac ſinceriſſima Intentio ad Deum: in illis perferendis omnibus, vnicum Dei honorem ſpectabat. Hæc amuſſitata ad cælum via eſt, hanc omnes Sancti tenuerunt, ab hac nullus proborum hominum obliquo tramite ingreſſus eſt: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas.* At illi tam varij caſus, tam multiplices ęrumnæ, tam incerti ac mali euentus, quibus omnis vita pleniſſima eſt, militię morem à nobis obſeruari volunt. In bello nil noui aut mirum eſt tortuoſos aggeres moliri. Imo quandoquidoque dux belli ad vrbis męnia vallum ducere inſtituit, non rectis lineis ſed incuruis flexuoſum ducit. Hæc ad obſidendam vrbem directa via eſt, quæ tam curua eſt & impedita. Ita nos Deus per omnigenam calamitatum varietatem ad cælum ducit, at quoniam in hoc ipſo tam flexuoſo calle, rectiſſima eſt proborũ ad Deum Intentio, veriſſime affirmatur: *Iuſtũ deducit Dominus per vias rectas*: & quod huic proximum: *Iuſti in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio eorum apud altiſſimum. c* Quia illi hoc aſſidue cogitant, hoc vnice curant, placere Deo, non hominibus; ideo & à Deo præmium capient ampliſſimum. Hæc ergo, vt Bernardus loquitur, puritas Intentionis eſt, vt quicquid feceris, propter Deum facias, & ad locum vnde exeunt gratiæ, reuertantur, vt iterum fluant. *d*

a *Sap. c. 10. v. 10.*
b *Act. c. 9. v. 2.*
c *Sap. c. 5. v. 16.*
d *Bern. in vig. Natiuit. Dom. ſerm. 3. med.*

CAPVT III.

Quam neceſſaria ſit RECTA INTENTIO.

SI diuinæ paginæ de neceſſitate rectæ Intentionis altum alibi ſilerent, ab vnico Seruatoris dicto abunde conſtaret, quam illa omnibus ſit neceſſaria. Apertiſſime Chriſtus: Si inquit, oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidũ erit. *a* Affirmat Auguſtinus, Chriſtum Dominum hic proprie locutũ de RECTA INTENTIONE, vt qui paullo ante de precibus, eleemoſynis, ieiunio diſſeruerit. Ne quis ergo ſuarum precum, ſtipis, aut ieiunij vim omnẽ elideret aucupandis rumuſculis, addit Seruator ſaluberrimam inſtitutionem de oculo, qui aut ſimplex & purus, aut multiplex & nequam eſt.

Sicut ergo, cũ oculi nitidi ſunt, clari, acres, atque vegeti, corpus ſibi ſuum habet diem, & ſolem ſuum circumfert ſecum; quaquà vult ſe mouet, & in luce eſt. At vero ſi oculi ægri & affecti, ſi pæti aut luſcioſi, ſi lippientes aut tunicis obducti, omne corpus miſerum eſt, & infra domeſticas nebulas ingemiſcit: ita prorſus ſi Intentio ſincera ſit, & ab omnibus falſæ glo-

ſæ gloriæ vmbris libera, preces, eleemoſynæ, ieiunia à vitiorum fæce ſincera ſunt? ſin mala ſit Intentio, omnes hominis actiones tales ſunt. Quid per oculum, inquit Gregorius, exprimitur, niſi opus ſuum præueniens cordis Intentio? quæ priuſquã ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis deſignatur, niſi vnaquęque actio, quæ Intentionem ſuam quaſi intuẽtem oculum ſequitur? Lucerna itaque corporis eſt oculus, quia per bonæ Intentionis radium, merita illuſtrantur actionis. *b*

a *Luc. c. 11. v. 34.*

b *Greg. l. 28. mor. c. 6. prope finem.*

§. I.

Optime ſolitus dicere Ambroſius: Quantum intendis, tantum facis. Nimirũ tanti pretij eſt tuus labor, quanti eſt tuus iſte oculus qui laborem præcedit. Si recta ſit Intentio, recta erit & actio, certe in oculis Dei, nam hic millies oculi humani falluntur. De his pulchre dixit Bernardus: Opera probant, quę cernunt, ſed vnde prodeant, non diſcernunt. *a*

Ita omnium actionum noſtrarum Amuſſis, & fundamentum, & baſis eſt Intentio. Clare de hoc Gregorius: Baſes, inquit, vniuſcuiuſque animæ ſunt Intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur: ita vita noſtra in virtutibus, virtutes vero in intima Intentione ſubſiſtunt. Et quia ſcriptum eſt: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere preter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus IESVS? tunc baſes in fundamento ſunt, cum Intentiones noſtræ in Chriſto roborantur. *b* Tales omnino ſumus, qualis eſt noſtra Intentio: Virtutis laudem, aut vitij notam ab Intentione ſortimur, ſi Intentio terram ſpectet, terrei ſimus: ſi cælum, cæleſtes. Et plerunque vbi deeſt finis Virtutis, ibi ſe miſcet vanus, aut naturalis, aut vitioſus.

Præclare Laurentius Iuſtinianus: In cũctis operibus, inquit, quicunque animi ſalutem exoptat, Intentionis ſuæ componat obtutum, & ad illum quem diuina lex mandat, dirigat finem; vt non caſſo labore deſudet. Addit: Parum prodeſt ardua tractare negotia, cum Principibus & Regibus familiariter conuerſari, ſauctitatis & ſcientiæ celebre nomen acquirere & obliqua Intentione hoc agere. *c* Richardus Victorinus: Quod eſt inquit, corpus ſine vita, hoc eſt opus ſine Intentione bona. *d* Quælibet actio quamuis bona videatur, tamen quaſi mortua iudicatur, ſi non per Intentionem bonam animatur.

a *Bernardus, tract. de grad. Humil. grad. 5.*

b *Greg. d. l in c. 38 Iob ad finem.*

c *Laur. Iuſt. de Regim. Prælat. c. 22.*

d *Rich. de ſtatu inter hom. c. 7.*

§. II.

Quotieſcunque fere Chriſtus illud ſuum, ATTENDITE, proclamat, vti cum monet; Attendite à Scribis, Attendite à fermento Phariſæorum, Attendite à falſis Prophetis, *a* plerunque periculum graue imminet, & cautiſſime tunc agendum. Hac voce Chriſtus nos omnes altum inclamans: ATTENDITE, inquit, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. *b* Cautos pedes figite, pone vos inſerpit lauernio detracturus pallium? vbi reſpexeritis, amiciſſimum ſe finget, manum deoſculabitur, mille obſequia ſimulabit. Ecquis fur iſte, quis hic lauernio? Intentio, ſed obliqua illa hominibus placendi, hominum oculos implendi, humanas laudes emerendi. Ideo Chriſtus ſignate addidit: *vt videamini ab eis.* Auguſtinus: Videant, inquit, bona facta veſtra, & glorificẽt nõ vos, ſed Deum. Nã ſi propter vos glorificandos facitis opera bona, reſpondetur vobis quod ipſe dixit de quibuſdam talibus: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuã. Ergo, inquies, debeo abſcondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non, ait Dominus, diuerſa iubeo. Finem attende, in finem cauta: quo fine facias, vide. Si ideo facis vt tu glorificeris, hoc prohibui: ſi autem ideo vt Deus glorificetur, hoc iuſſi. Pſallite ergo non nomini veſtro, ſed nomini Domini Dei veſtri. Vos pſallite, ille laudetur; vos bene viuite, ille glorificetur. *c*

Sanctus Gregorius illud Domini monitum de regendâ ſtipe exponens: Sic ſit opus, inquit, in publico, quatenus Intentio maneat in occulto; vt & de bono opere proximis prębeamus exemplum, & tamen per Intentionẽ, qua ſoli Deo placere quærimus, ſemper optẽmus ſecretũ. *d* Ergo intentio bona ſumme ne-

 ceſſaria

ceſſaria eſt, quæ ſola manticularios hos erudite nouit declinare. Ergo ATTENDITE.

a *Luc.c.20.v.45.Luc.c.12.v.1. Mat.c.7.v.15.*
b *Matth.c.6 v.1.*
c *Aug.tom. 8.in Pſ.65.*
d *Greg.hom.11.in Euang.*

§. III.

INter priſci fœderis ceremonias, quas Deus ab Hebræis exigebat, commẽdandis ſacrificijs, & illa è præcipuis erat, *victimæ manũ imponere*. Ita lex imperabat: ponet manum ſuam ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit. *a* Quærunt interpretes: Ad quid Deus hanc manus impoſitionem exigat, quo ſacrificium & ſibi gratum, & offerenti foret vtile. Oleaſter: Voluit Deus, inquit, vt ſacrificaturus non ſolã hoſtiam offerret, ſed ſeipſum inſuper, cor, voluntatem, intentionem adiungeret. Hoc omnino neceſſarium eſt, nam ſolæ pecudes nec Deo acceptæ nec offerenti fructuoſæ. Hinc Auguſtinus, in illud regij vatis, *In me sũt Deus vota tua*: Quæris, ait, quid des Deo? non animalia aris oblata: de cordis arca, de cellario bonæ conſcientiæ, de teipſo profer teipſum. *b* Ita prorſus, voluntatem, animum, cor tuum offer; dic Deo: In me ſunt, mi Deus, vota tua: quæ enim exigis à me, intra meipſum ſunt: hæc tu, mi Domine, in ſacrificium tibi poſtulas, non illa exteriora cordis & Intentionis vacua.

Chryſoſtomi ſenſu, vera Chriſtianorum ſacrificia ſunt eleemoſynæ, oratio, temperantia. At Deus hæc non nuda vult, ſed vt ſeipſum quis addat, vnde holocauſtum fiat medullatum. Nam regius pſaltes apud ſeipſum ſtatuẽs: Holocauſta, inquit, medullata offeram tibi. *c* Quid eſt, inquit Auguſtinus, medullata? Intus teneam charitatem tuam: non erit in ſuperficie, in medullis meis erit quod diligo te. Nihil enim interius medullis noſtris. Carne interiora ſunt oſſa, medullæ interiores ſunt ipſis oſſibus. Quiſquis ergo in ſuperficie colit Deum, magis placere vult hominibus, quàm Deo. Aliud autem intus ſentiens, non offert holocauſta medullarum: cuius autem medullam inſpicit, ipſum totum accepit. *d*

Illa igitur opera medullata sũt holocauſta, quibus voluntas ſeu Intentio bona ineſt. Nullo modo vult Deus oſſa exucca, arida, emedullata. Reperias multos qui frequenter orent, ſacris etiam interſint, non rarò inedia ſe macerent, ſtipem dent, ſed heu quam nihil medullæ ineſt his operibus! ſunt hæc quidem velut candida nitidaque oſſa, ſed deeſt medulla, ſpiritus, recta Intentio, pius affectus, qui hæc opera ſubuehat ad Deum.

Inter omnia ſacrificia, primas habuit holocauſtum; alia in bonum etiam offerentium cedebant, iſtud Deo eiuſque honori totum cremabatur. Et quemadmodum ſacrificia olim erant diſtincta, ita nunc noſtra opera: quędam & nobis etiam commoda ſunt, vt eſſe, bibere, dormire, deambulare, legere, ſcribere, monetam numerare: bona ſunt hæc opera ſi bene fiant, & vt debent: alia ſolum honori diuino inſtitui ſolent, veluti holocauſta, vt orare, inediam tolerare, rei diuinæ interreſſe, confeſſione ſe luſtrare, diuinum epulum accumbere. Illa primi generis apud pleroſque raro medullata ſunt: nam cum hora vocat, ad menſam itur, nec vltra cogitatur; cum ſomnus inuitat, ad lectum properatur, nec aliud animo agitatur quam quies; cum cæli fauor in campos euocat, exitur nec aliud in corde verſatur quàm hilaris deambulatio: ita multi edunt, bibunt, garriunt, ad negotia incumbunt, nec aliò reſpiciunt; ſatis eſt illis hæc fieri, animum cum Deo in his non vniunt, Intentionem ad Deum non attollunt. Non ſunt hęc ſacrificia medullata, non ſunt. Sed mirandum magis, & grauius culpandum, quod ipſa holocauſta nihil habeant medullę, quod oratio ſine attentione, ieiunium ſine emendatione, eleemoſyna ſine cõmiſeratione, Dominici corporis communio ſine deuotione; è labris preces, è crumenâ ſtipem fundimus, ſed vbi calentes affectus, vbi mentis ardor, vbi Deo placendi ſtudium, vbi medulla? Ergo, qui Numini gratum quid offerre vultis, holocauſta offerte medullata. Effundite coram illo corda veſtra: *e* Intentione plenâ totâque Deum honorate.

Quærit Cyrillus Alexandrinus, cur Deus victimè ſanguinem vetuerit edi, illumque omnem iuſſerit ad aram effundi? *f* His ita reſpondet: Sanguis ſedes animi; qui ſanguinem, is & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni ſacrificio voluntatem, cor, Intentionem velut ſanguinem effundi coram ſe, nec guttulâ in alios vſus reſeruatâ. Cum ergo ſacrificamus,

mus, cum oramus aut ieiunamus, eò ſolum tendat Intentio vt Deo placeamus, & quicquid huic contrarium, reijciamus.

a *Leuit c.1. v.4.b.*
b *Aug. in Pſ.55.v.13.*
c *Pſ.65.v 15.*
d *Aug.t 8. in dictum Pſ.*
e *Pſ.61.v.5.*
f *Leuit.c.3.v.17.*

§. IV.

EX his Euſebius Emiſſenus duo hæc ſtatuit. Primum: Opus bonum quodcũque tanti eſt apud Deum, quanti hæc cordis effuſio, & Intentio in homine, Alterum: Nobis opus bonũ aggreſſuris ſumma ſit cura rectę Intentionis, ſeu Voluntatis bonę *a*. Lex Olim edicebat: Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij põderabitur *b*. Hęc enim ſola pondera fallaciarum erant expertia. Ita prorſus & opera noſtra, non ponderanda nec æſtimanda ſunt ex opinione, vulgi, aut nitore exteriori, aut oculorum fide & indicijs ſæpe falſiſſimis, ſed è ſola cordis Intentione. Quoties nobiliſſima opera vix vnius drachmæ cenſentur, quæ à Deo ęquiſſimo rerum æſtimatore velut centenarium argenti pondus recipiuntur? Æra duo minuta Hebrææ viduæ quantilli pretij credebantur, ad illam argenti molem, quæ à Phariſæis iactabatur? & tamen hanc illa longè ſuperabant. Quam ponderoſę videri poterant Phariſæi in templo ſe laudantis preces, ieiunia, eleemoſynæ? vix ęquabant diſcolorem lapillum; frigidiſſimis hominum elogijs omnia penſari poterant.

Non neſcit hoc cacodęmon; exactiſſimè perſpectum habet, omne operi pretium à recta Intentione accedere, propterea omnẽ mouet lapidem, & extremè laborat, vt Intentionem rectam vel ſubtrahat, vel inficiat, ſatis gnarus, tum nos incaſſum fatigari, & agendo multa nil agere, ac fruſtra expectare præmium, vbi tam ingratus Deo labor præceſſiſſet. Certè Deus hoc ſimplici oculo mirè ſe capi luculentè faſſus: Vulneraſti, inquit, cor meum, ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. *c* Idiomate Hebræo: rapuiſti cor meum. Tertullianus hoc expendens: Salomon, inquit, morem mulierum in Oriente attendit, quæ honeſtati tuendæ prodibant opertâ facie, oculo vnico detecto. Sponſus ergo hunc morem tanquam honeſtatis argumentum commendans, ab vno hoc oculo in amorem ſe raptum fatetur. At verò alij hoc myſterium profundius eruentes, commendatam hic aiunt admirabilem oculorum ſeu vnionem, ſeu vnitatem, vterque enim pari ſemper paſſu graditur, nec iſte ab illo vnquam diuerſus abit. vnà idem ſemper aſpiciunt, nec poteſt eſſe inter eos tanta diſſenſio, vt ille cælum, hic terram contueatur: eadem & capillorum eſt vnitas, cum omnes in eum ordinem compoſiti ſunt, vt vnus videri poſſit capillus. Oculi cordis, affectus & Intentio, capilli, cogitationes ſunt. Hic nil deformius quam diſcors horum oculorum varietas, ſi huc iſte, aliò feratur ille; ſi cupiamus placere Deo, ſed & Mundo non diſplicere; ſi hoc oculo cęlum, iſto lucrum aut luxuriam, aut aliud vetitum quid ſpectemus. Tunc amore Numinis cor vulneratur, cum hominis vnus eſt oculus, iſque in Deo fixus; vna Intentio, eaque ad Deum erecta.

Et hoc Deus in Abrahami ſacrificio pulcherrimè declarauit, in quo & aues & animantes alias iuſſus eſt offerre, has quidem diuiſas & conciſas in fruſta, illas minimè. *d* quo ſignificatum eſt, quamuis partiri quis poſſit curas ſuas in vxorem, liberos, familiam, ſubditos, Intentionem tamen quam aues deſignabant, nullo modo diuidendam eſſe. Attendat pater filijs, merces cogitet mercator, oues paſtor, ciues conſul, pecuniam numularius; in omnium horũ animis innumeræ cogitationes ſe prodent capillis denſiores, hi tamen capilli ſint vniti, hę cogitationes omnes vnum quid ſpectent, Deum, Dei honorem, Dei obſequium. Vnus hic crinis, oculus vnus ante omnia neceſſarius. Hac ratione cor ſupremi Regis ſuauiſsimè vulneratur *in vno oculorum, & in vno crine colli.*

a *Euſeb. Emiſ in c.6. Matth.*
b *Leuit.c.27.v.25.*
c *Cant.c.4.v.9.*
d *Gen.c.15.v.10.*

CA-

CAPVT IV.

Nullam humanarum rerum actionem Deo placer ſine RECTA INTENTIONE *vbi ſtrictim de Vanâ gloria.*

SVmmi ſacerdotis Aaronis veſtis, in quâ diuino cultui operabatur, tanti pretij & pulchritudinis erat, non ſolum qua materiâ, ſed & quà arte, vt omnium Regum ac Imperatorum veſtes cum eâ nequaquam conferri poſſint. Beſeleel, maximus artifex veſtem illam confecit: ſed maiorem ſe artificem habuit, Spiritum ſanctum, qui dictauit, qui conficiendæ modum præſcripſit, & ipſi magiſtro velut puero manum duxit. *a* De hac veſte Siracides: *Sic pulchra*, inquit, *ante ipſum non fuerunt talia vſque ad originem. Gloria honoris & opus fortitudinis deſideria oculorũ ornata b.* Quicquid in hoc genere venuſti vel curioſiſſimus oculus deſiderarit, id vnâ hac veſte ſpectare potuit: *Deſideria oculorum.* Omnẽ vel auidiſſimi oculi cupidinem ſatiauit hęc veſtis; nil pretioſius, nil & pulchrius in opere non maximo videre quiſquam optarit.

Hoc bonus Deus eo fine voluit, vt ſummus ſacerdos ad templum progreſſus, omnium ad ſe oculos raperet: ea etiam de cauſſa ad huius veſtimenti imum marginem trecenta ſexaginta ſex aurea tintinnabula iuſſit appendi, vt ipſo ſacerdos inceſſu ad hoc ſpectaculum vndequaque omnes conuocaret. Nec erat qui non oculos ſuos in hoc ſpectaculo libẽter perderet. Intereà tamen huic ipſi ſummo ſacerdoti, qui omnium in ſe oculos conuertit, in neminem oculos emittere licuit; ab omnibus aſpiciendus neminem ipſe debuit aſpicere. Voluit enim Deus vt iuncti ſacerdotis oculi in vnicum ineffabile DEI nomen irent, quod ea de cauſſa ſacerdos aureæ laminæ inſculptum fronte præferebat.

Nobiliſſimum hoc paradigma eſt, hominis ex aſſe probi. Homo ſeriò bonus in ſe ſpectandum prębeat quicquid caſtis oculis videre in voto eſt: *In omnibus teipſum prebe exemplum bonorum operũ c.* In hoc tali homine opulenti videant exemplum piæ Liberalitatis; afflicti & pauperes, Patientiæ; Iracundi & pugnaces, Manſuetudinis; impuri & intemperãtes, Continentiæ; Ignaui & deſides, induſtriæ: ſit denique talis, *deſiderium oculorum ſanctorum:* Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona.

Enimvero qui aliorum oculos, vitę ſanctioris exemplo ad ſe trahunt, ipſi ſuos oculos nequaquam in ſui ſpectatores emittant, vt ipſis placeant, ſed vt ab ipſis diſcant: vnum atque vnicum Dei honorem ſpectent in omnibus, velut Aaron ſolum frontale ſuum oculis admittebat; Ita hi ſolum Deum obtutu aſſiduo contemplantes, laudem etiam oblatam reſpuant, & à ſe deriuent in Deum, quantùmque ſibi ipſis diſplicent, tantum ſoli Deo cupiant placere, per veram ſinceramque in omnibus intentionem, de qua proximo capite dictũ, quam ſit neceſſaria, nunc porrò demonſtrabitur, quam nulla noſtrarum actionum ſine hac Deo poſſit placere.

a *Exo. c.31. v.2. & 3.*
b *Eccli. c.45. v.14.* c *Ad Tit. c.2. v.7.*

§. I.

IN epithalamio diuino, *a* regiæ Virginis oculos mirificè commendat regius è cælo ſponſus, ſed per ſimilitudines diſſimillimas, ita vt homo cæleſtium arcanorum rudis, non immerito quærat: quæſo, an ſponſus hic temulẽtus eſt, quibus verbis ſponſam laudat? *Oculi tui*, inquit, *columbarum*. Et: *Oculi tui ſicut piſcinæ Heſebon.* Ecquid oculis columbinis cum piſcina? quid minus ſibi ſimile quam oculus & ampliſſimum ſtagnum? Myſterium texit diuinus ſpiritus eleganti inuolucro. Oculi columbinis oculis ſunt ſimiles, vt videant; piſcinis Heſebon conferuntur, vt videantur. Heſebon, vrbs regia, Hieronymo teſte, viginti milliaribus diſtabat à Iordane. Ad huius portã duæ erant nobiliſſimæ piſcinæ, cryſtalli æmulæ. Huc populus feriatis diebus cateruatim effundebatur animi cauſſa, ad ſpectaculũ cryſtallini maris. His ergo piſcinis pœne quotidianum erat, *videri*. Et hinc ſanctus Spiritus oculos ſibi placentes & piſcinis confert, & columbarum oculis. Et principio quidem cõparat oculis columbinis. Columba omnium gentium ſenſu ſymbolum erat mutuę fidelitatis coniugum, cum alter alterum pari fide reſpicit. Et hoc cæleſtis ſponſus in animâ caſtâ dilaudat, oculos eã habere columbinos: Oculi

tui, ait,

tui, ait, columbarum; oculi fideles & caſti, quos in me ſolum deflectis, & quos ego ſolus expleo, neque enim agendo, alium quàm me reſpicis, *Et ad me conuerſio tua b.* Et velut alteruter coniux oculos à cõiuge diuertens, adulteræ mentis ſuſpicionem mouet: ſic Anima ſi oculum Intentionis in aliud quid quam in Deum conijciat, fidem fallere, & alijs à Deo placere ſe velle oſtendit, nam quæ fidelis eſt, illud aſſiduè ingeminat: *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea, faciem tuã Domine requiram c*: oculi mei tam & amplę ſimul & anguſtæ capacitatis ſunt, vt præter te, mi Deus, capiant neminem, nec vllius oculis ſeruiant quam tuis. Eam ob cauſam tam fideles columbarum oculi, etiam piſcinis Heſebõ conferuntur, vult enim Deus ſibi caros ab omnibus videri, vult omnium oculos in illis defigi, vt ſuperbus in ijs intuendis diſcat, quàm eximia ſit virtus Humilitas; vt auarus cernat, quid poſſit Liberalitas; vt impurus videat quã decora ſit Caſtitas; vt iracundus norit quid pręſtet Månſuetudo & Placabilitas. Vult Deus amicos ſuos eſſe velut piſcinas Heſebon, quas plurimi contemplentur, è quibus hauriant, à quibus virtutum exempla capiant. Et quamuis hę piſcinæ videãtur, non tamen ſentiant ſe videri, neque alios ita videant, vt ijs placere cupiant, prorſus vt Aaron qui omniũ in ſe oculos recepit, ipſe ſuos in neminẽ auſus emittere

Ergo alijs placere nõ cupiat, qui cupit Deo; nec Intentionis oculum in rem creatam vllam defigat, qui creatoris in ſe amorem concitare, deſiderat. Hic rerum cardo vertitur, vt Deum omnium actionum ſuarum finem aſſiduè obſeruet homo. Certè officium Chriſtianum non ab initijs metiendum eſt; poteſt quis è viliſſimo tugurio Romam ire in Summi Pontificis palatium, ex hoc pariter ad pauperrimam caſam tendere, & ab his viæ terminis æſtimandum eſt, & illud, & iſtud iter. Sicut autem viator Romam iturus, cum animo ſuo aſſiduè voluit Romam; Romam diu noctuque ſecum agitat, Romam ſomniat, hæc eum cogitatio & cubitum euntem & ſurgentem non deſerit, Roma enim viæ terminus eſt: ſic in omnibus noſtris actibus finem nobis noſtrum præſtituamus: quiuis ipſe ſibi dicat quotidie, quo tendo? quid quæro? propter quid me fatigo?

Hæc Intentio tam neceſſaria eſt volenti piè viuere, atque neceſſarium eſt ſpiritum ducere volenti naturaliter viuere, idque duplici de cauſſa. Prima, arcendæ Vanægloriæ: Altera, augendis meritis.

a *In Canticis Canticorum ſæpius.*
b *Cant. c. 7. v. 10.*
c *Pſal. 26. v. 8.*

§. II.

VAna gloria vitium ſimul & periculoſiſſimum & ſubtiliſſimum, tam multiplici vaframento inſidioſum, vt euitari poſſit difficillimè. Alia vitia inſidiantur nobis in terra; hoc etiam in ipſo pænè cælo pedicas tendit, vndique virtutibus occupatum inuadit. Imo quo ſanctius quis viuit, hoc maiorem illud ſibi ſumit licentiam, tantoque irruit audacius, quanto plus contra ſe cernit præſidij, è virtutibus noſtris creſcit, & acquirit vires. Omne genus inſectorum velut ranæ ſcarabęi, mures, cimices, vermes, & id genus animalculorum è putri materia naſcuntur: at vero fœdiſsimus hic vermis, Vana gloria, ſemine prodit recenti & generoſo, è largâ eleemóſyna, è rigido ieiunio, è feruidis precibus ortum ducit, & nulli loco, vt Hieronymus loquitur, nulli ſtatui, ætati, ordini, aut ſexui parcit, & victũ in victorem inſurgit vehementius. Vana gloria, vehemens hectica eſt medullas exſugens, & vix vnquam, ſi quem occupauit, deſerens, primum & vltimum vitium nobis ſuperandum, Auguſtini ſenſu.

Quam ſuaue fuit Prophetæ Ionę ſub vmbroſâ hederâ, meridiari? vnicus vermiculus omnem amœnitatem illam turbauit. Virent ſubinde opera noſtra, velut arbor feracia diffundens brachia, ſed quamprimum vermiculus ſuperbiæ hanc arborem admordet, momento exareſcunt omnia. Vermiculus iſte ſic ſe nouit abdere, ſic furtim rodere, vt ij ipſi qui Vana gloria turgent, non tantum id non notent, ſed nec credant notanti, & monenti: Vermiculus iſte abigi ſe patitur, & cedit incantationi, ſed mox redit. Non ſatis eſt vanã gloriam ſemel effugiſſe, centies redit, millies redit & ſæpe impetu maiore. Ideo venenatus hic anguis quotidie, & ſæpius ſacris carminibus vrgendus eſt. Vera cõtra hanc peſtem incantatio eſt illud regij vatis: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam *a*. Dum viuimus,

uimus, monente Bernardo, *b* è corde & ore non abeat iſtud Hebræi regis ſacrum carmen.

At quis ſemper ad hoc cantādum tam alacer? is qui in omnibus eſt ſinceræ rectæque Intentionis: hæc excitat & impigrum facit, hæc docet bene agere, & ſibi aſſiduè præcinere: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: tuo, Domine, non noſtro nomini, nec noſtris meritis, ſed tuis. Sanctus Ignatius Loiola, chariſſimum ſibi ſymbolum habuit: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.*

a *Pſ.* 113. *v.* 9.
b *Bern. ſerm.* 5. *de Sanct.*

§. III.

ADeò neceſſaria eſt recta Intentio, vt ſine hac nemo effugiat Vanam gloriam, quā rectè Cyprianus vocat ſubtiliſſimum malum, quod reconditiora cordis arcana penetrat, & ſpiritualioribus mentibus inſenſibiliter ſe infundit. *a* Eleganter Petrus Chryſologus: Vana gloria, inquit, ſecretum virus, virtutum fucus, tinea ſanctitatis *b.* Optimè Ioannes Chryſoſtomus: O nouę, inquit, calamitatis genus, ô furioſam hanc turbationem, quę tinea corrodere nō poteſt, nec fur violare, ea inanis gloria omnino diſpergit. Hęc eſt tinea cęleſtis theſauri, hic eſt fur qui æterna regna furatur, qui immarceſſibiles à nobis diuitias aufert, qui tanquā contagioſus morbus omnia corrumpit. Ita quoniam proſpexit diabolus tam latronibus & vermibus, quam alijs machinis inexpugnabile illud eſſe præſidium, per inanem gloriam hoc expugnat. *c*

En etiam cęlum ab his vermibus tutum nō eſt. Suadet Chriſtus: theſaurizate vobis theſauros in cælo, *d* & tamen ne ſic quidem penitus ſecura ſunt quę illic reponuntur? Vana gloria furtiuo meatu ſurrepens, theſauros cælo iam repoſitos clanculum aſportat, niſi cuſtos apponatur recta Intentio, quæ nec latum vnguem abeat à commiſſis ſibi diuitijs. Quicquid vnquam boni fecimus, quicquid facturi ſumus, Intentione rectiſſima vndique communiamus, niſi nos delectet fruſtra laborem ſumere.

Nullius ſunt meriti difficillima etiam & excellentiſſima opera, niſi accedat Intētio bona: vanus eſt omnis labor, quem non recta Intentio commendat. Hanc Deus ſpectat in omnibus actionibus noſtris, huic datutus eſt præmium. Haud maius, nec magis memorandum facinus eſt, quàm alterum alteri vitam impendere: ſed etſi quis ſuo corpore cētenas cruces veſtiat, ſexcentas rotas induat, mille ſecures purpuret, & moriatur millies, niſi id fiat pro Chriſto, Dei cauſſa, ſancta Intentione, mori poterit, ſed martyr nunquam erit, ad cęleſtem gloriam id ei nihil proderit. Non pœna, ſed cauſſa, ſed Intentio facit martyres, vti Hieronymus teſtatur. *e*

Eadem eſt ratio, in alijs maximi momenti rebus, Intentio baptizat, Intentio conſecrat &c. eum è mille panibus ſacerdos in dominicum corpus, verbis Domini commutat, quem Intentione ſibi deſtinat.

Omnis meriti noſtri, quà nos, fundamentum eſt Intentio, ideo Chriſtus orationis Dominicæ caput eſſe voluit: *Sanctificetur nomen tuum*, ne ſcilicet vnquam alio agendi principio moueremur, quàm Dei honore. Cum ergo tantæ ſit nobilitatis Intentio, iure in diuinis paginis Cor vocatur. Cor initium eſt vitæ; talis vita, quale cor, homo in pecudem migrat, ſi ei cor pecudis inſeratur; pecus in hominem tranſit, ſi ei cor humanum addatur.

Nabuchodonoſorem Regem voluit Deus fieri *beſtiam*, & inter illas velut vnā ex illis agere, ideo iuſſit: *Cor eius ab humano cōmutetur & cor feræ detur ei f.* Sed voluit bonus Deus vt hæc beſtia denuo in hominem mutaret. factum eſt, &: *Super pedes ſuos quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei. g* Talis eſt Intentio, cor omnium eorum, quæ agimus.

a *Cypr. l. de Tent. & ieiun. initio.*
b *Chryſol. ſerm.* 7.
c *Chryſ. in c.* 21. *Matth. hom.* 2. *propius finem.*
d *Matth. c.* 6. *v.* 20.
e *Hier. in c.* 5. *ad Gal.*
f *Dan. c.* 4 *v.* 13. g *Dan. c.* 7. *v.* 4.

§. IV.

COnſiderate hic mihi, obſecro, eandem ſententiam in duabus curijs pronunciatam. In curia Hieroſolymitana, præſide Caiphâ ſummo Pontifice, pleno conſeſſu Senatorum dictum eſt: Expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. *a* Hoc ſummus Pontifex decreuit, ſubſcripſerūt ceteri. Idem prorſus in curia cęleſti à ſanctiſſi-

ma Trinitate decretum eſt: Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Hæc autem eadem decretoria ſententia, in Hieroſolymitano quidem Cōcilio ſummæ fuit ſtultitię & iniuſtitiæ; in concilio cæleſti ſummæ ſapientiæ & iuſtitiæ: illic ferinum cor Caiphæ & Senatorum eius, odio & inuidia incitabatur, *in hūc vnum hominem*, hic vero cor diuinum *in eundem hominem* ſummo amore ferebatur. Ita cor principium vitæ, & ſicut corde læſo, vicina eſt mors omnibus cordis functionibus: ita nullum hominis opus dici poteſt viuum, quod iſthoc corde caret, quod non fit propter Deum: intermortuus eſt labor omnis, quicunque hac viuâ Intentione deſtituitur.

Rem miram narrat Appianus Alexandrinus de duplici victimâ ex corde. Iulius Cæſar eo die quo in curiâ occubuit, ſenatum ingreſſurus, de more fecit: apertâ victimâ cor defuit. Extiſpice neſcio quid vaticinante de Imperatoris obitu, irriſit Iulius, & aliam admoueri iuſſit, ſed & hæc corde caruit. *b* Mirum prorſus, bis mirum. Et quâ ratione viuat animal ſine corde, an tunc primum abſumpto, an vero, anteà deſiderato? ſi anteà, & quomodo vixit? ſi tunc, & quomodo conſumptum eſt? Quicquid id eſt, victima ſine corde, certus mortis nuncius; ſic & opus ſine Intentione recta, opus mortuum, inutile, nullum.

Ergo, omni cuſtodia ſerua cor tuū, quia ex ipſo vita procedit. *c* Ergo quotieſcunque laborem nobis ſumimus, aut precaturi, aut rem diuinam audituri, aut eleemoſynam daturi, aut quiduis aliud acturi, hoc vnicè curemus & ante omnia, vt agentibus hoc tale cor non deſit, vt per Intentionem rectam ad Dei honorem agamus omnia. Non eſt virtus, non eſt vllum rectè factum, cui deeſt pars optima, Intentio recta. Videte voſmetipſos ne perdatis quę operati eſtis, ſed vt mercedem plenam accipiatis. *d*

a *Ioan.c.11.v.50.*
b *Quamuis id Cicero lib.2. de diuin. eludat.*
c *Prou.c.4.v.23.*
d *Ioan.epiſt.2.v.8.*

CAPVT V.

In quo potiſſimum conſiſtat RECTA INTENTIO: *Vbi aliquid de actu & habitu Intentionis.*

NOuum pacti genus & pænè inauditum, ſi quis cum altero ſic paciſcatur: Amicitiam coibimus, ſed in mutui fœderis ſtabilitatem ego te denaſabo: tuus mihi naſus loco litterarum, & ſigni, & ſubſcriptionis erit. Hoc tamen cruentum & Scythicum pactum tolerabilius foret, quam fuit illud Ammonitarum regis Naas cum viris Iabes Galaad, qui rogarunt haberi ſe fœderatos, & ſic ſeruituros regi. Quibus Naas Ammonites: In hoc, inquit, feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omniū veſtrum oculos dextros. *a* Volebat ſæuus rex miſeros ad bellum prorſus inutiles reddere, ſiniſter enim oculus tegebatur ſcuto, dextrum volebat erutum. Itaque hoc agebat, vt non tantum neſcirent vincere, ſed & pugnare.

Rex inferorū Lucifer non alia lege amicitiā init cum homine, quàm vt ſinat ſibi erui oculum dextrum *bonæ Intentionis*, Oculum illum ſimplicē, ad Deum dirigendum. Vbi fœdus hoc admittitur, triumphum canit Sathā? hominem facillimè vincit, eumque ſibi facit mancipem, nam oculo illo caret, quo ſolo vtendum eſt contra hoſtem. De dextro hoc oculo, quem Chriſtus ſimplicem vocat, hactenus actum; quid ſit oculus iſte ſimplex, quàm neceſſarius, & quā ſine hoc nihil Deo placeat, Nunc porro explicabimus, quid huic oculo ſit gratiſſimum, ſiue, in quo potiſſimum recta Intentio conſiſtat.

a *1. Reg.c.11.v.2.*

§. I.

FVit vt Chriſtus reprehēderet ſuos in quo minimè videbantur cōmeruiſſe reprehenſionem. Reuerſi ſunt, inquit Lucas, ſeptuaginta duo, cum gaudio, dicentes: etiam dæmonia ſubijciuntur nobis. *a* Nimirum præclarè rem geſſerant, & miracula quoque patrarant? num igitur eis triſtandum ob hoc, aut flendū? ſubijcit tamen Chriſtus illa narrantibus: *Verumtamen in hoc nolite gaudere*: facta, ô mei diſci-

diſcipuli non improbo, ſed hoc in factis ſanè ſpectandum non eſt, huc veſtra Intentio non eat, neque enim ſat purus eſt iſte fons gaudij, quãuis rarum ac magnum ſit hoc donum, mirabilis & magnifica hæc poteſtas in cacodæmones, non tamen veſtrum hoc opus eſt, ſed mea gratia; nec ad veſtrã ſalutem ſpectat ſpiritus vobis ſubijci, ſed ad aliorum; alia ſunt & potiora dona, de quibus ſolidè gaudere liceat. Hoc vnum vobis maximi faciendum, vos bono loco eſſe apud patrem meum: *Gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt, in cœlis*; huc omnis actio veſtra, huc veſtrum gaudium collineet.

En vt cœleſtis medicus ſuorum oculos malignè humidos terſerit, & fluxum Intentionis non commendandæ ſiccarit. Intentio mala ſemper caducum quid vanumque ſpectat, eoque vitioſè contenta eſt. Intentio bona puraque, non niſi æternantia deſiderat, atque ſi ſit puriſsima, ſolum Deum.

Diximus Capite ſecundo, cauere culpam eo tantum animo, ne culpa in flammis ſit luẽda, Intentionem eſſe non damnandam, ſed nequaquam purã, nec adeo magni pretij æſtimatori Deo. Et quemadmodũ ciuis ille tam probę notę non eſt, qui ciuicam legem de ſympoſijs extra vrbem nõ inſtituendis religioſè quidem ſeruat, non tamen reuerentia legis, ſed nummorũ amore; crumenæ parcit non famę, nam altero tanto carius potaret in paganis tabernis: itaque potius in vrbe helluatur: Ita nec illa omnino puriſsima Intentio eſt, diuinæ legi parere ideò, vt vitã agere liceat æternam in gaudijs: Bona eſt quidem, & melior priore, ſed aliquem ſui amorem ſapit. Optima & puriſsima eſt Intentio, & verè *ſimplex oculus*, qui Deum ſolum reſpicit tam fixè, vt qui habet hunc oculum ſinceriſsime de ſeipſo pronũciet: ſeruiam Deo propter Deum. Hoc ſenſu vociferatur olim Hebræus rex, & : quid mihi eſt, inquit, in cælo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. *b* Propter te ſolum; mi Domine, omnia libenter vitabo, quæ vitari iuſſeris; omnia hilariter & faciam & patiar, quæ mihi facienda venient, aut patienda.

Illud vnicum, *propter te Domine, propter te*, ô mi Domine, *propter te*, vſque & vſque ſexcenties, & vſque millies, imo aſsidue ingeminandum. Nullus dies abeat, ſed nec hora quæ non & labori. & cuicunque demum moleſtiæ nos promptè ſubmittamus; iſthoc identidem per calentem affectum repetito: *propter te, Domine propter te*, & ab hoc abſtinere, & ſuſtinere illud: hoc agere & iſtud perpeti paratus ſum, ſed *propter te, Domine, propter te*. Nam *propter te mortificamur tota die*.

a *Luc. c. 2. v. 20.*
b *Pſ. 72. v. 26.*
c *Pſ. 43. v. 22.*

§. II.

Recte Bernardus: Purus amor, inquit, non eſt mercenarius. *a* Mercedem operis ſecuturam non neſcit, ſed eo nunquam reſpicit, neque ideo bene loquitur, vt bene paſcatur, nec ideo ſancte agit vt copioſe id exſoluatur: Amor purus imitandum ſibi proponit Deum, qui vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt, & propter gloriam ſuam. *b* Æquum omnino eſt, vt homo propter hunc eundem Dominum, & conditorem ſuum nihil facere aut ferre detrectet. Talis erat illa cęleſtis ſponſa, quæ omnia poma, noua & vetera, dilecto ſe ſeruaſſe ait. Noui recenteſque fructus ſunt, ea quę in noua lege à diuina gratia oriuntur, vt ſunt Deum amare, in Deum credere, ſperare, precari, inediam & vigilias, aliave aſpera propter Deum tolerare, & hoc eſt vitiorum ex Adamo traduces crucifigere, & hi ſunt fructus horti. Poma vetera ſunt illa naturæ opera, edere, bibere, loqui, dormire, &c. quæ tamen vnà cum nouis offerenda, vt etiam hæc facturi nunquam non dicamus, *propter te Domine*, edam & bibam, *propter te* dormiam, *propter te* omnia faciam, vt tibi vni placeam, etſi hominibus vniuerſis diſpliceam.

Et quamuis difficile non ſit illa primi generis opera propter Deum facere, difficile tamẽ eſt illa generis ſecundi, cum vis animæ inferior, ac deprauatior natura, incredibili affectu ad ſe trahat quicquid nouit ſibi eſſe commodum & ſuaue: huc tota feſtinat, & id vnum agit ne malè ſibi ſit: atque ſi ſibi ipſa relinquatur, ſibimet ſeruit fideliſſimè. Itaque vi adigenda eſt, vt illa omnia Deo permittat fieri; vt quis ideò tantum velit edere, bibere, loqui, dormire, quod id placeat Deo. Et hoc eſt quod diuinus Paullus tam ſerio commendans: ſiue ergo:

ue ergo manducatis, inquit, ſiue bibitis; ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facitè *c*. Tertullianus apud Chriſtianos in more poſitum fuiſſe aſſerit, ad principium cuiuſque operis cruce ſe ſignare *d*. quod tantundem erat ac dicere: hoc fiat ad gloriam Dei, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

a *Bern. ſerm.* 88.
b *Prou. c.* 16. *v* 4.
c 1. *Cor. c.* 10. *v.* 31.
d *Tert. l. de Coron. mil.*

§. III.

QVærit Baſilius, *a* quâ tandem ratione quis poſſit edere & bibere ad Dei gloriã: Huic ſuę quæſtioni reſpondet in hunc modum: Mẽſam accedat animo non nimium ſoluto, & in ſolum cibum hiãte, qui tantum imperet: affer, affer, cibus eſt meus, meam quadram lambo, è meo penore viuo; ideo curabo vt mihi bene ſit, & ſentiam me viuere, non ſic loquendum, neque ſic edendum, ſed iſtud animo voluendum: Inſpectorem habeo Deum, ergo cibum ita ſumam, vt nullus inde offendatur, Dei gloria non minuatur: nolo ventris mei eſſe mancipium, vt ſolam hic voluptatem ſecter, neque enim viuo vt edam, ſed edo vt viuam, & par ſim ferẽdis laboribus. Verbo, qui refici vult ſine culpâ, nunquam edat & bibat, quin hoc ipſum in Dei laudem faciat. *Propter te, Domine, propter te* comedam & bibam; te meum finem in omnibus quæram.

Sed num hoc nobis cogitandum eo ipſo tẽpore quo menſam accedimus? Notandum, hic aliam eſſe Intentionem, quę dicitur ACTVALIS, aliam quę VIRTVALIS. Actualis eſt, cum quis Deo offert quod facit dum facit, aut dum facere incipit. Hac certè Intentione omnis nobis dies eſt ordiendus antequam quidquam agamus, offerendo diuinæ gloriæ, quicquid acturi ſumus. Sed expedit non confuſam operum turbam & conglobatim, ſed explicate & præmeditatè futurę diei actiones ſic Deo ſiſtere: Mi Deus, quicquid ego hoc die dixero, fecero; quicquid etiam cogitauero, id omne tibi offero. Ego has & has preces, illum & illum laborem, iſta atque iſta negotia mea tibi conſecro, nec aliud cupio, quam vt quicquid hodie horis omnibus acturus ſum, id omne cedat in tuum honorem, mi Deus. Hęc Intentio dum mane ſuſcipitur *actualis* eſt, tunc enim voluntas eſt in opere. Hac ita ſuſcepta abit quis in templum, in forum, in curiam, in ſphæriſterium, nec amplius cogitat, pro Dei honore illuc aut illuc ſe iturum: atque tunc Intentio quæ mane erat *actualis*, incipit eſſe *virtualis*, ſi tamen vis eius aliqua remotis illis actionibus hæreat impreſſa, ſicut lapis manu excuſſus, ſurſum per aërem volitans, non ſua mole, ſed manus impulſu regitur ac mouetur.

a *Baſ. in reg. breuior. reg.* 196.

§. IV.

HIc notãdus perpetuus mos Sanctorum, qui minime cõtenti matutina illa Intẽtione, omnia opera velut in cumulũ cõgerere, & ſic Deo in plenum tradere, ſed inſuper quotieſcunque noui operis aliquid ſumunt, toties Intentionem illam reſtaurant, illud aſſidue ſecum ingeminantes: Domine, hoc propter te faciam; propter te Domine, orabo; propter te laborabo; hoc propter te cogitabo; nunc propter te tacebo, nunc & propter te loquar. Quemadmodum homo potulentus quoties fere bibit, toties combibonum vni propinat, & plerumque poculum exſiccat, ita homo probus ad cuiuſcunque operis initium, illam actionem ſuam quaſi Deo propinans ait: Domine, omnis hic meus labor tuus eſt, hæc lectio, Domine, hęc ſcriptio, hęc mea meditatio tua eſt; tibi Domine, & propter te hęc omnia facio. Hæc proborum hominum perpetua eſt conſuetudo, & ſunt Theologi qui vnicam illam matutinam Intentionem negent ſufficere, ad omnes diei actiones Deo conſecrandas. Nã Intentio *virtualis* actionem ſaltem impellat & promoueat neceſſe eſt: at quis impulſus eſt à matutina Intentione, cum quis meridie ad menſam ſine vlla Dei aut diuini honoris memoria, à tempore, à fame, à conſuetudine monitus venit? Non eſt in illo matutino propoſito vis alia, quàm vt ex eo bona cenſeantur, quæ illius velut iuſſu fiunt, fiunt autem illa ſola quæ hinc non interrupta vi oriuntur: eam autem interrumpit obliuio, cogitatio, vel actio naturalis diuerſa.

Hinc liquet non ſufficere homini iuſto ad promerendam ſingulis actionibus gratiam, & gloriã, principio diei totũ ſe Deo offerre, cum propoſito omnia ad ipſius gloriã faciendi: ſed

neceſſe eſt vt hoc propoſitum efficax ſit, & verè cauſſa operum quæ poſteà fiunt, ad quod generalis Intentio non ſatis eſt, ſed requiritur vt peculiariter conſtituatur, exempli cauſſa, ſumma pecuniæ danda pauperibus, quæ deinceps vi illius propoſiti erogetur, hæc Theologorum mens eſt. *a* Hinc etiam luculentum, cur Chriſtus bonis actionibus mercedem gloriæ promiſerit, non tamen ſine hac appendice, ſi fiant propter nomen ſuum. Eſt quidem propoſitum initio hebdomadis aut diei conceptum, ob Dei amorem omnia ad eius gloriam agendi, actus Charitatis ac Religionis, tantò præſtantior maioriſque meriti, quantò amplius & extenſius obiectum habet, nō tamen omnibus illius diei aut hebdomadis actionibus ſuā nobilitatem induit. Nam vt opera ſequentia ex tali actu promereantur diuinam gratiam & cæleſtem gloriam, neceſſe eſt vt ſint effectus illius. E bona Intentione ſeu actuali, ſeu virtuali ſunt, quæ vi illius prodeunt, velut arbor ſurgit è ſemine: Vt ſi quis peregrinationem inſtituat ad locum Deo ſacrum, omnes actiones in via exercendę, aut perferendi labores, præclari erunt meriti, ſi exerceantur illæ, iſti perferantur ex vi ac neceſſitate propoſiti illius nunquam reuocati. Et vt ſummatim dicamus: Opus hominis iuſti, æternam gloriam tunc promeretur, ſi ab actu Charitatis ſeu recta Intentione imperetur, atque in Deum vt finem vltimum referatur; ſiue per præſentem actum bonæ Intentionis (quod eſt actu referri) ſiue per præteritum, à quo tanquam cauſſa mouente opus procedat, quod eſt referri virtute.

Ergo, ſi proborum exempla æmulari, ſi ex virtute agere, ſi omnes actiones noſtras Deo conſecrare cupimus, huius operæ non laborioſæ nos minimè tædeat, quin propoſito matutino ſæpius per diem inſtaurato, & Intētione actuali (quæ certiori pede graditur quā virtualis) omnia dirigamus ad Deum. Quoties mechanici opifices opus ſuum ad certam normam, amuſſim, regulam examinant? quoties de die faber lignarius, aut cæmentarius regulâ longitudines, normâ angulos, altitudines libella explorant: quoties ſtatuarius, latomus, marmorarius canonem applicant: quoties Architecti, pictores, Mathematici ad chorobatam aut lineam vndequaque omnia menſurant? Ita Chriſtiani ſingulos actus ſuos ad diuini beneplaciti perpendiculum exigant, ne fallantur aut errent, néue obliqua Intentio ſubrepat, & optima quæque deprauet.

a S.Th. l.2.q.114. art.4. S. Bonauent. diſt. 41, art. 1.q.3. & aliorum.

§. V.

Gratiſſimum eſt Deo, actionibus omnibus & ſingulis, diuini honoris lineam dicta ratione applicare. Refert Ludouicus Bloſius, Gertrudem ſanctam virginem à Chriſto monitam, ſua ſibi opera omnia minutatim conſecraret, nec tantùm lectionem omnē, aut ſcriptionem, ſed voces quas lectura, characteres quos ſcriptura; neque tantū cibum, aut potum quem ſumptura, ſed bolos quos comeſtura, verba omnia quę locutura, greſſus omnes quos poſitura, anhelitus omnes, quos & vigilans & dormiens ductura, ſingulari affectu offerret. *a* Quid hoc aliud eſt, quam exigere, vt cētum floreni, qui vt æs alienum debentur, per ſingulos aſſes aut obolos numerentur. Sed cur id Deus à nobis exigit? Noſtrum non eſt quærere, cur hoc aut illud velit Deus (quis enim dicere poteſt, cur ita facis? *b*) Sed tamen ratio in promptu eſt; Vult Deus homines ſui ſeruitij exquiſitè ſedulos, vigilantes, induſtrios & in omne ſuum obſequium eſſe attentos, qui non obiter, perfunctoriè, & oſcitanter faciant quod debent, qui nunquam in officio claudicent, nullamque rem diſſolutè conficiant, ſed qui ſtudioſiſſimè omnia diligētiſſiméque curent, qui noctes & dies nihil aliud agant, quàm vt Domino ſuo placeant, qui omnibus neruis ac facultatibus cōtendant, vt ei ſe probent cui placere cupiunt.

Hæc hominis contenta induſtria, Deo accepta eſt, etiā in minimis. Palladius Helenopoleos Epiſcopus, de ſeipſo iuuene; Quodam die, inquit, cōueni Macarium Alexandrinum valdè anxius, dixique: Ecquid faciam, pater, affligunt me cogitationes meæ, illud aſſiduè ingerentes: nihil facis, recede hinc, fruſtra ſunt tua omnia. Ad hæc Macarius reſpondit: Dic tu tuis cogitationibus, propter Chriſtum cuſtodio parietes *c*. Quid obſecro facilius quā parietes cuſtodire, qui non tantum non aufugiunt, ſed nec aſportari queunt, & tamen hęc ipſa parietum cuſtodela magni æſtimanda, ob ſim-

ob ſimplicem illum oculum in Chriſtum conuerſum.

Duo ſunt in omni peccato, *Auerſio* & *Conuerſio*. Qui agit contra rationem, conſcientiã, Dei legem, auertit ſe à Deo, vt degener filius, reluctante patre & altum reclamante: mane fili, mane hic, mane. Ille nihilominus domo excurrens in tabernam à parente vetitam ſe penetrat. Dupliciter delinquit refractarius hic iuuenis; à patre abit, & ſubit ganeam prohibitam. Eadem prorſus ratio eſt omnium grauius peccantium, Cui ſua libido, aut dignitas, aut crumena potior eſt quàm Dei lex, hic è facili diuina iuſſa contemnit, rei amatæ aditu arceri non vult, ideo auerſus à Deo abit, & excurrit ad illicita, hic quidem ad pecuniam, iſte ad mulierculam, ille ad alias vetitas voluptates.

Sed vtrum in cõtemptoris filij delicto grauius eſt? nũ excurſus & fuga è paterna domo, an ingreſſus tabernæ? grauior certè videtur fuga hæc à patre, velut cauſſa culpæ ſequentis: Ita prorſus in omni peccato, Auerſio à Deo grauiſſimum malum, & malorum inde prouenientium origo.

Eodem planè modo in quauis virtute duo ſpectanda ſunt; exemplo ſit pia liberalitas in pauperes, in qua cernitur, & benefica manus in egenum, & conuerſa mens ad Chriſtum, cui placere vult, & cuius legi ſatisfacere cupit is qui ſic in egenos liberalis eſt. Atqui hæc ad Chriſtum conuerſio præ illo altero maioris eſt meriti, & plurimum gratiæ conciliat omni actioni. *Tantum ergo facis quantũ intendis.*

a *Bloſius inſtitut. ſpiritual. cap. 9. mihi pag.* 362.
b *Iob. c. 9. v. 18.*
c *Pallad. c 20.*

CAPVT VI.

Vtrum bona, ſeu, RECTA INTENTIO *poſſit opus malum, facere bonum?*

DEVS Abrahamo ſacrificium imperans: *Sume*, inquit; *mihi vaccam triennem & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbã a* Colũbam ſolã non vult Deus, niſi iungatur ei turtur, ea ſcilicet auis quę ſpectet ad cognationem: non vulturem, non vpupam, non accipitrem in hanc ſocietatem admittit, ſed turturem. Nimirum exigit Deus, vt omnibus quæ ipſi offerimus, columbam addamus, ſinceram Intentionem: at ſi quis huic columbæ iungat fætentem vpupam, ſactum faciet ingratiſſimum. Sit turtur cum columba; ſit opus vt minimè non malum cum Intentione bona: alioqui columba & vpupa in coniugium conueniunt inæquale: Bona Intentio, & opus malum, exoſum Deo ſacrificium.

Liquet quàm Deo non gratum munus veniat ab eo, qui aufert donandi gratia; qui pauperes veſtit, ſed pannum ac corium furatur pro his veſtibus; exuuijs diuo Petro detractis, diuo Paulo induuias præſtat. Hoc aliud non eſt quam columbam & vpupam in idem ſacrificium cogere, opus malum bona Intentione veſtire velle.

Sed non immeritò quæras: Cur bona Intentio non poſſit malum opus reddere bonũ? cum tamen mala Intentio poſſit opus bonum reddere malum? Vnde tantum, quęſo, roboris intentioni malæ, vt opus etiam optimum corrumpat, cum Intentio bona tantarum virium non ſit, vt operi malo mederi poſſit? opus bonum intentione mala contaminatur, & qui ſit quod opus malum Intẽtione bona non emẽdatur? ſi nullius eſt pretij ieiunium ex auaritia, cur non alicuius ſit meriti plagium ex miſericordia? clariſſimè Chriſtus: *Si oculus tuus, inquit, fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit.* Videtur ergo ex ęquo iure bonam Intentionem pręſtare poſſe in opere malo, quod mala poteſt intentio, in opere bono. Reſpondemus,

a *Gen. c. 15. v. 9.*

§. I.

E Diui Bernardi ſenſu: Duo mala robuſtiora ſunt vno bono. Vbi non bona eſt Intẽtio, etſi bonũ ſit opus, ibi duo ſunt mala, mala ſcilicet intentio, & fallax error. Exempli gratia: triduum fere à potu tempero, & quàm parciſſimè bibo, venturus eſt enim ad me potator inſignis, vt huic reſpondere poſſim viribus non imparibus, iam minus bibo, vt poſteà poſſim bibere largiùs. Hic duplex malum. Primum:

Intentio mala, ſitio in gratiam ebrietatis: Alterum: error fidei qui perſuadet vt credam hanc potius temperantiam Deo non diſplicituram. Atque hic opus bonum eſt duplici modo coniunctum, intentioni & errori, quod Bernardus eleganter: Vt oculus, inquit, ſit verè ſimplex, requiritur Charitas in Intentione, & Veritas in electione. *a*

At Verò vbi opus malum eſt cum bona Intentione, bonum vnicum eſt Intentio; cetera mala ſunt omnia. Hinc fermentum illud etſi bonum, tam potens non eſt, vt maſſam malam penetret aut tranſmutet in meliorem. Notum illud: In aſymbolis, vti ſunt ignis & aqua, non facilis eſt tranſmutatio: bene opinari & malè facere, maximè ſunt aſymbola. Ad actionem bonam non ſatis eſt, putare illam bonam eſſe, neceſſe eſt etiã, abſit & error, & dolus: Ad malam actionem ſatis eſt, ſi pars eius vnica ſit mala. Vulgatiſſimum eſt illud diui Dionyſij; bonum conſtat ex integra cauſſa, malum verò è quouis defectu. Quod confirmans Seneca: Adijce nunc, inquit, quod nihil honeſtè ſit, niſi cui totus animus incubuit atque affuit, cui nulla parte ſui repugnauit. *b* Ad bene ambulandum, inquit Hieronymus, media tritaque via eundum eſt: bonum agere mala intentione, eſt nimium ad dextram flectere; malè agere bona Intentione eſt nimium ad læuam declinare. Vtrum fiat non multum curat diabolus, modò fiat alterutrum, modò viator abducatur à medio, cum ſit vbique virtutis modus; æque peccat quod excedit, quam quod deficit. Paulus monet: Et non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio iuſta eſt *c*.

a *Bern. l. de præcept. & diſpenſ.*
b *Sen. ep. 82. propius finem.*
c *Ad Rom. c. 3. v. 8.*

§. II.

GRegorius Nazianzenus confirmans dicta; quis dubitet, inquit, maioris eſſe artis valetudinem ægro reſtituere, quam adimere ſano? difficilius amariſſimum liquorem dulceſcere, quàm dulciſſimum vinum amareſcere, ad hoc enim paucis guttulis opus, ad illud grande dolium vix ſuffecerit. Dialecticis lex eſt: Concluſio ſequitur debiliorem partem, vbi Intentio bona, & opus malum eſt, concluſio tota mala eſt.

Ita fucus eſt, & mera fraus, actionem ex ſe malam bono fine honeſtare velle, Vitium bona Intentione ſic cupere veſtire vt id DEVS velut virtutem probet. Optimè Gilbertus: Quid cum opus bonum prætenditur, inquit, & non ipſum bonum, ſed aliud totum intenditur. Oculuſne iſte tenebroſus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebroſus ex toto videtur. Nam etſi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoſcitur in Intentione. Quomodo autem Intentio bona, quę bonum non optat: aut quomodo ſimplex, quæ ſub boni velamine ſeipſam occultat? *a*

Qui ſtatum priorum annorum, ab 1618. ad 1625. annum in memoriam reuocat, perpenditque horribiles Romani Imperij turbas, & grauiſſimam tot prouinciarum rebellionem, in eam fortè ſententiam benignè deſcendet, vt perſuaderi ſe patiatur, multos rebellium honeſtiſſimo fine deluſos fuiſſe, quãtus tunc clamor ad arma vocantium, ſeque mutuis adhortationibus animantium! ſed quo fine, qua Intentione? Quantos audiſſes dicere: *vt verbum Dei creſcat, vt Euangelium propagetur*, multi, non dubitem, ſanctiſſimis ſeſe vocibus fefellerunt, quibus hoc vnum in ore: *Deo pugnamus, & Euangelio.* Sed, ô boni, ſi quidem Deo pugnatis & Euangelio, cur in legitimum magiſtratum inſurgitis? cur indicta cauſſa, in hos & illos tam ſæuè animaduertitis? Hoc contra Deum, contra Dei verbum eſt, hoc vetat Euangelium, Verbum Dei non gaudet ſeditionibus, non tumultibus, non rebellionibus. Neque mali quid patrandum, vt inde aliquid boni eueniat. Ergo ſpecioſiſſimos titulos omittites bona, vt putatis, Intentione opus peſſimum nunquam ſatis velabitis. Malè iunguntur finis bonus, & medium malũ; Vpupa & Columba ingratum Deo ſacrificiũ; mala vi auferre vni quod des alteri, vetitum eſt. Operi malo bona Intentio veram honeſtatem nunquam induet.

a *Gilbert. ſerm. 22. in Cantica. D. Bernardo in hoc labore ſuccenturiatus.*

§. III.

PAari modo, an non & illi qui Apoſtolos iugulabant, Intentione optima factum pur-

purgabant? Chriſtus clariſſimo vaticinio præmonẽs: Venit hora, inquit, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequiũ ſe præſtare Deo. *a* Nimirum ideo necabantur Apoſtoli, ne religio nouaretur, neve peregrina ſacra introducerentur in prouincias; ita grauiſſimum crimen honeſtiſſimo nomine prætexebant, vix enim nullum iniuſtitiæ genus eſt, quod honeſtatis mantelo velati non poſſit. Clariſſimè hoc videre eſt in Saule rege Hebræo. Iuraſſet quis à Samuele propheta magis impetu quam ratione regem obiurgatum eſſe. Saulem prouide & bono animo egiſſe. res ita habuit, Præceptum eſt Sauli regi: *Vade & interfice peccatores Amalec, & demolire vniuerſa eius. b* Volebat Deus homines & pecudes mixtim ad internecionẽ deleri. At, *pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum, & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis quæ pulchra erant nec voluerũt diſperdere ea, quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti ſunt c.* Adeſt ergo Samuel: & *: quæ*, inquit, *eſt hæc vox gregum quæ roſonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio?* Cui Saul: *De Amalec adduxerunt ea*, inquit, *pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.* Quid hic obſecro mali? an non hæc optima Intentio, *vt immolarentur ea Domino Deo tuo?* An non hoc prudenter eſt agere, melioribus parcere in vſum ſacrificij, ceterorum viliſſima quæque deſtruere.

At verò Samuel aliâ lance hoc factum trutinans: *Quare*, inquit, *non audiſti vocem Domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini? Imò audiui vocem Domini*, ait Saul, *& ambulaui in via per quam miſit me Dominus.* Cui Samuel: *Nunquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini?* Timuiſti populum? at Deũ magis debuiſſes. Obtuliſti ea Domino? at *melior eſt obedientia quam victima.* Putaſti Dei cauſſa mitius interpretanda? At *quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare.* Arbitratus es Deum id non tam rigidè imperare? At *quaſi ſcelus idololatriæ eſt nolle acquieſcere.* Summa ſummarũ hęc eſt, ſtultè egiſti, mi Saul: Inobedientia Intentione bona defendi nequit? corium ſublegere, & calceos egenis diuidere, eleemoſyna patibulo digna eſt.

Eiuſdem generis eſt & hoc. Iubet herus acceſſiri ad ſe ſeruum, qui tunc crapula plenus, nec pedibus valet conſiſtere, huic excuſando ſeruorum alter: here, inquit male habet. Hic honeſte, vt putat, mentitur. Num hoc licitum? nequaquam, mendacium veritatis hoſtis eſt, vitium eſt, etſi palliolum bonæ Intentionis ei inijcias: Verum quidem eſt, quod Bernardus monet, Intentio bona dictum factumque non adeo bonum excuſat, ſi non à toto, ſaltem à tanto, vt minor culpa ſit in eo, qui bonum diligit, & malum neſcius agit. *d* Ita minus peccat, qui alterius honori ſeruando aliquid fingit, ſed tamen peccat. Omne mendacium eſt peccatum; nec bona Intentione penitus depurgari poteſt.

a Ioan. c. 16. v. 2.
b 1. *Reg. c.* 15. *v.* 3.
c *Ib. v.* 9.
d *Bern. l. de Præcept.*

§. IV.

QVantis anguſtijs premebatur caſtiſſima Suſanna, à ſubſeſſoribus vetulis deprehenſa in horto ſola? famæ vitæque amiſſio verſabatur ob oculos, neque tamen vt famam & vitam non perderet, committere potuit adulterium, *a* & rectam ad Deum Intentionem amittere.

Eodem modo quærit quis relaxationem animi, rem quærit hic non illicitam; bona Intentio, ſed ſi duos in mutuum iurgium & pugnam committat, factum malum bona Intentione non defendet. Idem facit, qui feras alit vt licitam venationem inſtituat, ſed hoc cum damno vicini, & plurium aliorum, quorum ſegetes coculcat, & agros vaſtat; bona hic quidem Intentio, ſed actio mala nunquam excuſabilis, perinde vt furtiuum corium, & ex eo calcei pro ſtipe dati.

Diſerte hęc omnia confirmans Auguſtinus: Intereſt plurimum, inquit, qua cauſſa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quæ conſtat eſſe peccata, nullo bonæ cauſſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona Intentione facienda ſunt. Et vt opera ex ſe mala, ab alijs neque bonis ex ſe, neq; malis diſtinguat, ſubdit. Ea quippe opera hominum, ſicut cauſas habuerint bonas ſeu malas, nunc ſunt bona nunc mala, quæ non ſunt per ſeipſa peccata.

Cum verò iam opera ipſa peccata ſunt, ſicut furta, ſtupra, blaſphemię, vel cetera talia, quis eſt qui dicat cauſſis bonis eſſe facienda, vt vel peccata non ſint, vel quod eſt abſurdius, iuſta peccata ſint. Quis eſt qui dicat, vt habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus, aut teſtimonia falſa vendamus, maxime ſi non inde innocentes læduntur, ſed nocentes potius damnaturis iudicibus eruuntur? duo enim bona fiunt huius venditione mendacij, vt & pecunia ſumatur vnde inops alatur, & iudex fallatur, ne homo puniatur. Teſtamenta etiam ſi poſſumus, cur non vera ſupprimimus & falſa ſupponimus, vt hęreditates vel legata nō habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni, ſed hi potius à quibus eſurientes paſcuntur, nudi veſtiuntur, peregrini ſuſcipiuntur, captiui redimuntur, eccleſiæ conſtruuntur? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, ſi propter hæc bona nec illa sūt mala? Quis iſta dicat, niſi qui res humanas, omneſque conatur mores legeſque ſubuertere? *b*

Ergo Auguſtini ſenſu, nihil mali faciendū eſt, etſi multiplex inde ſperetur ſecuturum bonum. Sed ipſe Auguſtinus ſibi obijciens: Dicet aliquis, inquit, ergo æquandus eſt fur quilibet, ei furi qui miſericordiæ voluntate furatur. Quis hoc dixerit? ſed horū duorum nō ideo eſt quiſquam bonus quia peior eſt vnus, peior eſt enim qui concupiſcendo, quam qui miſerando furatur: ſed ſi furtū omne peccatum eſt, ab omni furto abſtinendū eſt *c*. Eodem prorſus modo cum Auguſtino dicere licebit: ſi mendacium omne delictum eſt, ab omni mendacio refugiendum eſt, ſeu mendacium honoris, ſeu officij, ſeu commiſerationis ſit. Nam, eodem Auguſtino teſte, ſi hanc peccatis aperimus viam, vt committamus minora, ne alij maiora committant, lato limite, imo nullo, ſed conuulſis & remotis omnibus terminis, infinito ſpatio cuncta intrabunt atque regnabunt vitia. Hoc ſapere, quid eſt aliud niſi deſipere, vel potius inſanire?

a *Dan.c.*13.
b *Aug.tom.*4.*l.contra mendac.c.*7.*ante med.*
c *Ibid.c.*8.

§. V.

Qvam ergo parētes ſibi ſuiſque liberis male conſulunt, dum in omne genus lucri inhiant, ne prolem minus opulentam relinquant. Bonus finis, liberorum facultates augere, ſed actio mala, pauperum teculas diripere, publica valetudinaria ſpoliare, varium vſuræ genus exercere, omne lucrum venari.

Anno nongenteſimo quadrageſimo nono, Taxis Rex Vngarorum ingenti exercitu Italiā inuaſit, Berengarius rex Italam terram liberare, & hoſtem repellere cogitabat, bonus finis, optima Intentio, modo bonum etiam modum huic rei adhibuiſſet. Rationem certe inijt non bonam: templa & egenorum domos adeo exhauſit, vt immenſum theſaurum vndequaque corraſerit, è quo Vngaris, decem modios nummorum facile potuit admetiri. Quicquid remanebat, ſibi retinebat, factus vel ab hoſte ditior. *a*

Sic etiam, cum quis ſanari cupit, & à morbo reualeſcere, finis optimus: ſed mittit ad fatiloquos & vaticinatores, ad diuinos & ariolos, ad coniectores & magos, hoc iam peſſime agit, nec peccatum purgabit honeſto fine. Sic ambit quis officium, munus, dignitatē cupit emergere, finis in ſe non malus: *ſi quis episcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat b*: at ſi hoc ſatagat ne pauperior, etſi aptior pręueniat, ſi monetam & munera ſpargat, ſi poſt plurima data, plura promittat, & ita per argenteos gradus in ſublime aſcendat, aut ſi etiā alium loco moueat, vt ipſe in eum ſuccedat, actus ſunt peſſimi, tametſi illud quod cupit malum non ſit.

Sic alius quis cauſſę iudiciariæ finem appetit, rem certe bonam appetit, ſed quia his atque illis manus argēto oblinit, & donis in ſuā partem trahit, ideo bonum finem peſſima liberalitate corrumpit & deſtruit. Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona: in conclaue ingredi, licitum mihi, ſed non per feneſtras.

Sic omnes actiones quæ Chriſtiana prudētia carent, veræ virtutis honeſtatem nunquam induent, etſi optima Intentione fiant. Sine prudentia nullus actus bonus: Eſtote prudētes ſicut ſerpentes *c*. Nec excuſat dicere: putaui ſic agendum, non putaui ſecuturum hoc dānum, putaui hunc hominem caſtigandum. Erat omnino, vt dicis, caſtigandus, ſed non infamandus, non tam inſolenter tractandus. Multi *æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam d*. Iudæi eo ardore ferebantur in

legem Moſaicam, vt vbicunque poſſent, honorem Chriſti extinctum vellent: en ſub magno zelo legis, odiũ latebat legiſlatoris. Hæreſiarchæ, & horum aſſeclæ habuerunt zelum Eccleſię in priſtinum nitorem reformandæ: bonus erat hic finis, bona Intentio. At vero in omnis ordinis & ſtatus homines maledicta congerere, magiſtratum contumelijs lacerare, minuere maieſtatem, odio inſaturabili in Pôtificem pugnare, plebem in proceres armare, concitare bella, alia ex alijs mala proſeminare, non erat hoc aliud facere quam quod fecit Thracius ruſticus, qui cum vicinũ putantem vites oleaſque vidiſſet, ipſe à ſtirpe omnes incidit: Ita illi; neque excuſari poterunt hæc talia, vel millies ingerendo, putaui omnia melius ceſſura, non putaui tantum damni ſecuturum.

Frigidiſſimum hoc, *Non putaui*, Virtutis patrocinium ſuſcipere non poteſt. Turpiſſimam aiebat Fabius Imperatori excuſationem eſſe, *non putaui*: ego turpiſſimam cenſeo homini Chriſtiano, cuius eſt talem imprudentiam omnem cauere.

Quod ſi bona Intentio malam actionem nequeat in ſolidum corrigere, quid erit, Intentioni malæ malum opus addere? ſi bonis male vti malum eſt, malis male vti peſſimum erit. Laudatur cæleſtis ſpõſa à genarum pulchritude, *Pulchræ ſunt genæ tuæ* e. Nemo pulcher, Bernardi ęſtimatione, cui altera gena nimiũ tumet, aut ceræ ſimilis eſt, vtraque neceſſe eſt, amabili colore viuat: Stude, inquit, ambas ſpecioſas habere has genas tuæ Intentionis. f Nam ſatis non eſt Intentionem eſſe, bonam, ſed & actio inſuper bona requiritur, aut quæ ſaltem mala nõ ſit. Huc nobis collineandum, vt omnia fiant à nobis Intentione quam ſinceriſſima, nec decipi amemus tã ſpecioſis nominibus. *Tamen bonæ Intentionis ſum, eius rei rationes mihi ſunt & cauſſæ; iſtud aut illud, hoc illove inductu facio.* Quęſo non fallamus nos ipſos; actionibus noſtris honeſtatem verbis non conciliabimus, parum bonus eſt, qui ore tantum eſt bonus. Et verendum certè, ne ſæpenumero pręter blandam nobiſque illudentem aſſentationem, nihil virtutis ſit. Nimis quam frequenter iudicium affectus interpellat. Et quoties vel conſuetudine, vel impetu non bono, in hoc aut illud ferimur, nihilominus vane iactamus iſtud: *Ad Dei gloriam.* Scutare, quæſo, teipſum mi Chriſtiane, verene Dei gloria ad hoc te impulit: an non aliũde id voluiſti? an non conſuetudo aut tuus te affectus huc duxerunt? Et qui fit te ad menſam, ad ambulationes, ad animi relexationes ſic properare, imo & currere; ad ea vero quæ tui muneris, quæ virtutis ſunt, vix ire, imo & ſerpere: ſiccine omnia pari paſſu ad Dei gloriam aggrederis? Crede mihi, hæ tales loquẽdi formulę ſępe meri ſunt pretextus, quibus malefacta Deo nunquam purgabimus. Repeto quod dixi: DEVS columbæ vult iungi turturem, non vpupam.

a *Luitprand. Ticin. l. 5. hiſt. c. 15.*
b *1. Tim. c. 3. v. 1.*
c *Matth. c. 10. v. 16.*
d *Ad Rom. c. 10. v. 2.*
e *Cant. c. 1. v. 10.*
f *Bern. ſerm. 40. in Cant. poſt med.*

CAPVT VII.

Quinam gradus ſint Puræ RECTÆQVE INTENTIONIS.

Experientia docet aquam ex alto defluentem, quamuis multis ambagibus curſum ſuum exerceat, tandem tamen ad primæ originis altitudinem aſcendere, & cum ortu ſuo æquari. Idem pæne obſeruare eſt in humanis actionibus, quæ omnes ab Intentione dimanant, hæc illarum ſcaturigo & fons eſt, nam cum ratione nemo agit qui ſine Intentione, quo iam altior eſt Intentio, hoc & actio. Enimuero actiones noſtræ quandoque in imam voraginem ſe demittunt, decurruntque in profundam vallem, & velut ſeipſas amittunt.

Quot hodieque ſunt homines religioſi, qui delicate nutriti, veſtibus non niſi pretioſis, menſæ non niſi lautæ, actionibus ſolũ honorificis aſſueti, ſcopas antea tractare, pauimentum verrere, ollulam vel vnicam tergere grandiſſimum duxiſſent piaculum. At cũ religioſam vitã amplexi ſunt, illa omnia & longe abiectiora promptiſſime facere, honori ducunt & voluptati. Ita ſanctus Ioannes Damaſcenus, regius ante præfectus aulæ, poſt pannoſus monachus, etiam latrinas purgare

deprehenſus eſt à magno viro. En, in quam profundam altitudinem hęc aqua ſeſe præcipitatit? Verum, ſicut torrens ex edito delapſus, àd ſuum fontē recurrit, ſic & actiones iſtæ licet viliſſimę, quia originem habent altiſſimam, quia propter Deum ſuſcipiuntur (ex hac enim Intentione promanant) ideo ſuam originem repetunt, redeuntque ad primum fontem; à Deo, à quo ſumpſerunt exordium, etiam finem capiunt & præmium. Tāti refert actionibus etiam abiectiſſimis ad maximam nobilitatem extollendis, altiſſimam habere Intentionem, ipſum Devm. Atque de hac locuti ſumus hactenus, ſupereſt certos in ea gradus, & quidem tres oſtendere; ſupremum horum omniumque celſiſſimum aſcendere, difficile non erit *volenti*. Hos gradus nunc ordine aſſigno.

§. I.

Primus eſt: In omnibus rebus vnicum Dei honorem ſic attendere, vt omnis affectus ad caduca hæc iuguletur, id ſolum ſpectando, quid placeat Deo. Qui ſudo cælo, itinere longo fatigatus domum redit, omne veſtium onus defluere ſinit, pileum deponit, pallium excutit, thoracem aperit, collare & cingulum ſoluit, ſoleas deſtringit, ita captandæ auræ ſe exponit. Pari modo cuius animus Deo æſtuat, is facile affectum exuit, quem in hæc fluxa prius gerebat. Bernardus de domo interiore: Quomodo enim, inquit, perfectè diligis, aut diligeris, ſi in ſummorum deſiderio ad ſuperna non raperis? Collige teipſam ad temetipſam, & in ſolo diuinitatis deſiderio requieſce. *a* Atque hic dictum Auguſtini veriſſimum: Minus te amat, Domine, qui tecum aliquid amat.

Eſther illa Imperatrix potentiſſima, quæ Aſſuerum centum viginti ſeptem prouincijs imperantem ſuæ poteſtatis habuit, quæ omni voluptatum genere (modo voluiſſet) affluere potuit, nihilominus tamen: Tu ſcis, Domine, inquit, quod nunquam lætata ſit ancilla tua, ex quo huc tranſlata ſum, vſque in præſentem diem, niſi in te Domine Deus Abrahā. *b.* Atque hic primus eſt purę Intentionis gradus *rerum conditarum obliuio.*

a *Bern. de Do. int. c. 99. fin.*
b *Eſth. c. 14. v. 18.*

§. II.

Secundum eſt, *Obliuio ſui ipſius*. Hęc docet quâ ratione quis poſſit ſuimet non meminiſſe, & ſolā inter voluptates numerare in ſolā Dei voluntate acquieſcere. Sicut enim beatis in cælo ſummæ voluptatis eſt, videre Dei voluntatem per vniuerſum Orbem, perque ipſos inferos velut inoffenſo pede progredientem, nec vſquam quidquam reperiri, quod diuinæ poſſit reſiſtere voluntati. Imò, quod miriſſimum, voluptas illa nō ſic eos afficit, quod bona poſſideant nunquam amittenda, quàm quod Deus in illos beneuolentiſſimus ſit, illis maximè cupiat illorum gaudijs plurimum faueat. Et hoc eſt, quod rex Hebræus Dauid exclamat: Confitemini Domino, *quoniam bonus*, *a* Confitemini Domino, non quia me regem fecit ex opilione, non quia me pauperē ditauit, nec ideò quia tanta inſuper daturum ſe mihi promiſit, ſed, Confitemini Domino, *quoniā bonus*, quoniam in ſęculū miſericordia eius. Hic alter puræ Intentionis gradus eſt, ab illo tamen non facilè ſuperandus, quem regium carmen ſic notat. *Confitebitur tibi cum benefeceris ei b.* In hoc ergo gradu & relinquit, & obliuiſcitur quis ſeipſum, quod non omnibus tam in expedito eſt. Non enim arduum relinquere ſua, ſed valde arduum relinquere ſe. Virtute conſtat, hæc *ſui obliuio.*

a *Pſ. 117. v. 1.*
b *Pſ. 48. v. 19.*

§. III.

Tertius eſt, cum quis ſeruit Deo, non ſolum vt id Deo placeat, hoc enim neſcio quid humani etiamnum retinet, ſed quod ſibi ſic ſeruienti placeat Deus, vel quia Deus tam bonus eſt, vt noſtrū obſequiū dignetur approbare, eoque ſe capi ac deliniri oſtendat. Diuinus pſaltes: Introibo, inquit, in potētias Domini, memorabor iuſtitiæ tuę ſolius. Deus docuiſti me à iuuentute mea, & vſque nunc pronuntiabo mirabilia tua. *a* Ego quidem homo doctus non ſum *quoniam non cognoui litteraturam*, ſed Dei omnipotentiam ac iuſtitiam ita capio, vt nil aliud crebrioribus vſurpare poſſim ſermonibus. Huic igitur Domino tam bono, tam potenti, tam iuſto prōptiſſimè ſeruiam, & ideo ſeruiam, quia tam & bonus, & potens,

potens; & iuſtus eſt. Bernardus: O pura inquit, & defæcata Intentio voluntatis! eò certè defæcatior, quò in eâ de proprio nil iam admixtum relinquitur. Sic affici deificari eſt. *b*

Chriſtus primum Pontificem iuſſurus, quã accuratè puriſſimam hanc Intentionem in eo excitans: Petre, inquit, amas me? Hoc iam ago, vt tibi mei muneris vicariam operam cõmendem, meaſque oues committam paſcendas: at hoc officio fungi, & meas partes ſuſcipere non poteris, ſine puriſſima Intentione. Ergo, mi Petre, amas me? Nec ei Chiſtus antè hoc munus aſſignauit, quàm Petrus ter aperte pronunciaſſet quo ſuum cor, oculi Intentio irent, dixiſſetque: Domine, tu ſcis, quia amo te. Demum Chriſtus: Ergo, mi Petre, ſi ego tibi adeo placeo, & ſeruire mihi vis propter me, nunc tibi meum gregem committo. Paſce oues meas. *c*

O Præſules, ô Epiſcopi & Antiſtites, ô Principes, ô magiſtratus & Præſides, ô Iudices & populi Paſtores, attendite quo veſtri oculi, quos & Intentio veſtra feratur? videte quid quæratis, an vos ipſos & prædam è ſubditis, an vero ſalutem & bonum ſubditorum: aduertite an veſtram potius cauſſam agatis, an Reipublicæ, conſiderate, obſecro, num Deum, Deique gloriam Intentione puriſſima in omnibus ſpectetis. *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. d*

a *Pſ. 70. v. 16. & 17.*
b *Bern. de dil. Deo.*
c *Ioan. c. 21. v. 15. & ſeqq.*
d *Pſ. 2. v. 10.*

§. IV.

AVguſtus Imperator iuueni olim non optimè ſe gerenti miſſionem dedit è bello, cumque iuuenis quæreret, quid domi reſpondendum eſſet parenti? Auguſtus ei iterũ. Dic, inquit, me tibi non placere: voluit dicere: tu mihi non places, ideo tua opera carere poſſũ. Nos Chriſtiani ſic agamus cũ Deo, vt pro ſe quiſque ſic ſentiat: Domine, ſeruire tibi cupio, & ſeruiam tibi pro viribus, quia mihi places. In omnibus eximiè; ideo, mi Domine, ideo prorſus, & hac omnino Intentione tibi ſeruiam quoad vixero, atque in hoc vnum neruos omnes contẽdam, vt ſeruitijs tuis omnem affectum meum, meque totum impendam, quia tu mihi non potes non placere.

Hæc verè ſincera puraque Intentio, hæc Midæ virgula, inaurans omnia quæ tangit. Sed hæc intentio quia tam pura, ideo etiam tam delicata & omnis mixturæ impatiens eſt. Norunt hortulani quoſdam fructus ſolo ad terram caſu vitiari, formoſum pomum pirumue vix vllum ex arbore decidit, quin næuum cõtrahat, & læſum ſe mõſtret. Intentio ſincera tener fructus eſt, & vnico ad terram illiſu corrumpitur. Seruire Deo, metu ſupplicij æterni, nõ vetitum, nec metus hic malus eſt ſed tamen ſeruilis eſt; niſi bonus eſſet, Dauid non bene rogaſſet: Cõfige timore tuo carnes meas. *a* Aiunt tamẽ Theologi, peccaturum eum qui ſic ſentiret; ſi inferi non eſſent, peccatum hoc committerem: talis enim voluntatis eſſet peruerſæ. Seruire Deo ſpe præmij æterni, melior eſt Intentio priore illa, nec tamen optima: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem. *b* Seruire Deo propter Deum, hæc omnium optima & puriſſima eſt Intentio: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius. *c* Hæc poſtrema Intentio continuo inculcãda eſt omnibus, ſummi enim refert, qua quis Intentione ſua omnia faciat; hic agitur de mercede ac præmio inexplicabili, æterno.

a *Pſa. 118. v. 120.*
b *Pſal. 118. v. 118.*
c *Pſ. 117. v. 1.*

§. V.

FVit qui amicorum optimo bene ſuaſurus, ex eodem prius quæreret: Quæſo te habeſne argentum infectum & purum? Cui amicus: Habeo, inquit, plus minus quingentorum florenorum. Ille iterũ: Si me audias, ait, non id in monetam cudes, ſed parabis in dona. Donem? ait iſte, non hoc mearum opum eſt. Ille denuo: Mi optime amice, inquit, hac ratione donabis, & donando diteſces. Crede mihi, fœnerati eſt, donare in loco. Hoc tu ages, meo conſilio, malluuium vnà cum perfuſorio fieri curabis è tuo argento, & donabis huic Principi. Primâ à dono hebdomade, quinque millia philippeorum ad te redibunt, vnà cum gratia & amplis fauoribus, niſi ſic fiat, domum meam oppignero: dominus iſte nil minus ferepo-

re poteſt, quam gratis ſibi aliquid donari, omnemque in ſe liberalitatē tanto fœnore compenſat, vt donum ipſi oblatum decuplo tanto pluris, quam quanti eſt, æſtimari poſſit. Huic ergo dona, ſi vis rem tuam augere amittendo. Iſte ingentes egit gratias, & eius conſilijs ſe vſurum promiſit. Intellexiſtis hoc? Eadem prorſus eſt ratio Intentionis: Aliqui Deo ſeruiunt, & vt viles abiectæque animæ plagas metuunt, gehennam formidant, vere mācipia. Alij faciunt quod alimentarij, qui vt cibaria ſibi publice locentur, omnem pecuniam expendunt, ſic enim alimenta perpetua ſibi comparant: ita plurimi ſpe pręmij Deo ſeruiūt pro cælo tanquam mercede, propriè ſerui. Alij denique Deo ſeruiunt amore, vt parenti amātiſſimo filij. Filius impuber cum parens conuiuium celebrat, inter vernas quidem adſtat, & conuiuis miniſtrat, non tamen vllam mercedem cogitat, nam filius eſt, qui à parte ſuauiſſimum illud ſæpius audit: *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt.* a

Tales, ô Chriſtiani, tales omnino & nos ſimus in Deum, non mācipia, non ſerui, ſed filij, quando Deus ipſe nos homunculos, terræ vermiculos honore tanto dignatur. Nam, Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus *b*. Nunquid nō & ſeruus, qui pluſculum ingenuitatis habet, maximi æſtimat, domino ſuo à ſe ſatisfieri, & famulatum ſuum probari? hoc illi contra aurū carum eſt, filius ergo non maximas opes cenſeat, placere patri? Chriſoſtomus: Aliam adhuc, inquit, præter hoc ipſum quod placere meruiſti, mercedem requiris? vere ignoras, quantū bonum ſit, placere Deo *c*. Eſtote igitur imitatores Dei ſicut filij chariſſimi. *d* Iucundum vobis ſit, omne argentum bonorum operum Deo non vendere ſed donare, nec mercedem pro ijs aut pręmium exigere: ita nō tantum mille floreni pro centenis, ſed & pro obolo tot & plures redibunt. Aptiſſime monens Chryſoſtomus: Ne putemus, inquit, nos præmio carituros, ſi pro pręmio non laboremus, imo ob hoc ipſum, pręmium erit maius. *e* Omne enim opus, quo minus operantis lucrū ſpectat, hoc puriorem habet Intentionem, ipſumque eſt perfectius. *Si filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* f

Deus promptior eſt vt donum pro dono reddat, quam vt argentariam faciat & nummum commutet.

Pharaonis Ægypti regis filia, mercede conduxit matrem Moſis, vt paruulum illum ſibi educaret, at illa non nummis perſuaſa, ſed amore materno inducta promptiſſime fecit quod rogabatur. Hos tales oculos, hanc amoris Intentionem vult Deus. Nam qui Deo ſeruiunt præmij ſpe, aut ſupplicij terrore, ſic ei ſeruiunt, vti nos pani & vino, non propter ipſa ſed propter nos. hic ſe miſcet plurimus ſui amor, quem Chriſtus ſuis coloribus depingens: Quæritis me, inquit, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. *g*

a *Luc. c.* 15. *v.* 31.
b 1. *Ioan. c.* 3. *v.* 1.
c *Chryſ. l.* 2. *de compunct. cord.*
d *Ad Epheſ. c.* 5. *v.* 1.
e *Chryſ. hom.* 5. *in epiſt. ad Rom.*
f *Ad Rom. c.* 8. *v.* 17.
g *Ioan. cap.* 6. *v.* 26.

§. VI.

Diabolus hac in re nihil non tentat vt Intētionem aut vitiet, aut quam vitiare nō poteſt, ſaltē terreat. Duo quidem, in eremo Deo magis viuebant quam ſibi, magna concordia, nec minore profectu. Inuidit illis cacodęmō, has vitæ diuitias in tanta paupertate, & vt tragulam inijceret, Angelum induit nitidiſſimi vultus, ita ſe ſeniori ſiſtens, vt tectius falleret: Nuntij non boni, inquit, baiulus tibi ſum, aut certe ſocio tuo. Nam iuuenis ille, tuus in hac Dei palæſtra commilito & ſocius, à Deo præſcitus, æternis flammis iam deſtinatus eſt, ideo quātumcunque bene agat, fruſtra agit omnia. Cohorruit ad hanc vocem ſenex, & : ô terribilem, inquit, nuncium! Ergone peſſum eant huius iuuenis conatus & labores tam pręclari? ah, animo miſereor. Hic iterum angelus ex Orco: Sciebam, inquit, non ſine dolore ac gemitu te auditurum iſta; verum diuina decreta reſcindi nō poſſunt, ita oculis ſe ſubduxit venuſtiſſima larua. Inde factum vt ſenex iſte ſocium iuuenem nunquam ſine præſago ſuſpirio intueretur. Obſeruauit id tādem iuuenis, nec diſtulit quærere, quid cauſſæ eſſet, quod, quotieſcunque ſe aſpiceret, ſimul etiam ingemiſceret? ad quæ denuo altum ingemiſcens

ſcens ſenex: Quid iubes, inquit, infandum dolorem renouare? hic me potius tacere velis quam loqui. Ipſa hæc ſenis tergiuerſatio ſtimulabat iuuenem ad extorquendum reſponſum. Multis ergo precibus fatigatus ſenex, vt quicquid id eſſet eloqueretur, non ſine gemitu tandem: ſignificatum mihi eſt, inquit, te damnandum, fruſtra pro cælo laborare. Hic iuuenis ſingulari alacritate: ô mi pater, inquit, hoc te non turbet neque affligat: Ad hoc temporis Deo ſeruij, non vt mercenarius pro cælo, ſed vt filius ex debito, quia ipſe ſummum bonum eſt, cui ego me totum debeo, quicquid demũ ille in me ſtatuat. Admiratus ſenex tam ſinceræ Intentionis animũ: Seruiamus, inquit, Deo quam poſſumus fideliſſime: bonus ille pater non poterit patrem exuere: ipſi curæ eſt de nobis.

Neque vero diſtulit DEVS paternum animum monſtrare in filios tam obſequẽtes. Breui poſt ſubmiſit verum angelum qui moneret ſenem, impoſtoris diaboli mendacijs ne crederet, iuuenem illum ęternis pręmijs à Deo deſtinatum eſſe, Deoque ſingulariſſime placere tam generoſum illius in ſeruiendo animum.

Vult ergo Deus ſibi à nobis ſeruiri, non ideo vt æternos carceres euadamus, neque ideo vt cæleſtia tempe habitemus, ſed quia ipſe digniſſimus eſt omnium hominum & Angelorũ obſequijs. Quapropter maxima recte factorũ merces eſt, *Deo placuiſſe*. Eſt quidem tantæ bonitatis atque liberalitatis Deus, vt etiam mancipiorum inferos timentium & ſeruorũ cælum ſperantium officia non reijciat, ſed ſi qui ſeruiant volũtariam prorſus & gratuitam ſeruitutem, hos vt vere amantiſſimos filios complectitur, horum ſingulis amabiliſſimum illud reſpondet: *Fili omnia mea tua ſunt.*

CAPVT VIII.

Quid ſit mala INTENTIO.

EXile animalculum eſt crabo, illud tamen membrum quod læſit, quam dolet & ardet, quam vritur! multo exilius volatile eſt culex; quam illi roſtellum gracile? eo tamen velut ſiphunculo fugit ſanguinem, & pars quã vulnerauit, mox intumeſcit. Quid ſubtilius ſcorpionis aculeo? vix oculis deprehenditur, illo tamen velut gladiolo vix viſibili totus homo iugulatur. Exiguum fermenti quantam farinæ maſſam permeat paucis horis? vnicus, aceti caliculus, aut modicum fellis, totum generoſi vini dolium corrumpit.

Intentio MALA venenum tam potens eſt & malignum, vt optimam quamque actionem deprauet. Egimus hactenus de Intentione bona, quid ea ſit, & quam neceſſaria: Nunc porro agemus de Mala, & oſtendemus qua ratione hoc fermentum, & fel iſtud peſſimum optima quæque vitiet, quomodo ſubtiliſſimus hic ſcorpionis aculeus ſine tumultu occidat.

§. I.

STatua Nabuchodonoſori regi viſa, prodigium erat qua pretij materiæ, magnitudinis, inuiſa prorſus turris ex auro, argento, ære, ferro. Sed quia imum ſtatuæ firmum non erat, quia pedes erant lutei ac fictiles, ideo pretioſam hanc molem lapillus vnicus ſic contriuit, vt nec teſtula quidẽ fuerit relicta, quæ poſſet eſſe vſui: *Tunc cõtrita ſunt pariter ferrũ, teſta, æs, argentum & aurum, & redacta quaſi in fauillam æſtiuæ areæ, quæ rapta ſunt vento* a. Ita prorſus Mala Intentio bonum opus quodcũque ſic cõterit, vt ei nil penitus relinquat boni. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Seditioſi illi ducenti quinquaginta proceres Synagogæ thus obtulerunt; quilibet horum ſuum habuit thuribulum. Dixiſſes tot eſſe ſacerdotes, quod erant factionis huius capita, è regione horum vnicus ſtabat Aaron. Ita vtrinque idem fecerunt, tanquam ſi certarent quis melius hoc officio fungeretur. Vtra pars ergo vicit? vtra magis Deo placuit; Illos omnes extreme auerſatus eſt Deus, non quod eorum thuribula parum pretioſa b, aut thus minus fragrans, ſed quod Intentio illorum fuerit peſſima, qua Moſen & Aaronem in odium populi trahere conabãtur. Quocirca omnes hauſti ſunt à terra vindice, *deſcenderuntque viui in infernũ operti humo, & perierunt de medio multitudinis* c Thuribula eorum in laminas producta & altari affixa, vt hoc æternum monimẽtũ eſſet Iſraëlitis, quo commonerẽtur, Deum non ad actionem ſed ad Intentionem reſpicere.

Cuiu

re. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Ab omni ęuo quanta ſunt facta, & quanta etiamnum fiunt per Orbem, quę humanis oculis videantur optima, ſanctiſſima, cùm eadē vt peſſima damnent oculi diuini cernentes omnia. Et videte mihi, obſecro, regium iuuenem Abſalonem quam is humanus, quā obſequioſus, quam & modeſtus fuit? primo diluculo ſtetit ad portam regiam velut ianitor, & vbi quiſpiam acceſſit ſalutaturus illum, extendebat Abſalon manum ſuam, & apprehendens oſculabatur eum *d*. Quis vnquam regij ſanguinis iuuenem æqualis vidit eſſe humanitatis? nam ſi quis & negotia in aula tractaturus veniſſet, eum humaniſſimè ad ſe vocatum interrogabat, è qua ciuitate adeſſet, quod vbi cognouiſſet, familiariſſimè ſolatus hominem: videntur mihi, aiebat, ſermones tui iuſti & boni, ſed non eſt qui te audiat conſtitutus à rege. O mitem, ô & benignum Dominum, & quam olim idoneus erit qui ad regni gubernaculum ſedeat, & imperet! Nam audite: Quis me, inquit, conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iuſtè iudicem *e*? En, tam laboris quàm iuſtitię amantiſſimum.

Sed quis non videat ſub hoc lapide ſcorpionem latere, qui vniuerſas Abſalonis actiones inſidioſiſſimè venenet. Quorſum enim omnis illa manſuetudo, & prolixa humanitas, quorſum tot blanda obſequia? quorſum tam manè ſurgit, aduentores & hoſpites manu prenſos oſculatur, ſe iudicem promittit, niſi vt coronam regiam parentis capiti decutiat, & imponat ſuo? Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

Quid porrò ſanctius quàm vouere Deo & reddere? hoc ipſum fecit probus iſte, ſic dicam, veterator Abſalon, ſacrificium & peregrinationem vouit, eaque de cauſſa à domino parente abeundi veniam petens: Vadam, inquit, & reddam vota mea quę voui Domino in Hebron, vouens enim vouit ſeruus tuus, cum eſſet in Geſſur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Hieruſalem, ſacrificabo Domino. Nunquid non eximius hic eſt actus, quis illo melior? *Vouens*, ait, *voui*. & *ſacrificabo Domino*. Omnia laude digniſſima videtur. Sed quę horum omnium Intentio? Furtiua, peruerſa, impia. Vt optimum patrem ſolio pelleret, & ipſe imperaret, iſta excogitauit; nimirum huc ibant omnia. Hinc votum peſſimum, peſſima peregrinatio, ſacrificium peſſimum. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt.

a *Dan. c. 2. v. 25.*

b *Nam Aaronis thuribulum ex auro puriſſimo erat, horum autem ænea. Vide Iacob. Salianum tom. 2. Annal. vet. Teſt. Anno mundi* 2547. *n.* 1.

c *Num. c.* 16. *v.* 33.

d 2. *Reg. c.* 15. *v.* 5.

e *Ibid. v.* 4.

§. II.

EIuſdem pictæ nequitiæ fuit illa vulpes Galilæa Herodes. Peregrinationem quoque rex iſte ſimulauit à ſe inſtituendam Bethlehemum, nouo regi Iudæorum adorando: Vt & ego, inquit, veniens adorem eum *a*. Nunquid non ſanctum hoc iter fuiſſet? imo vero, ſed qua Intentione veniſſet? vt infantulum recens natum in cunis iugularet. Cuius finis malus eſt & ipſum quoque malum eſt.

Quàm vero iſtud in aulis Principum frequens, quam pœnè quotidianum eſt, ſimulare & diſſimulare, manus oſculari & ampliſsime porrigere, ad aliorum genua ſe ſubmittere; mille delicias facere, ceremoniarum nil omittere, omne obſequium polliceri, amiciſsimum ſe fingere, verba ſeſamo & papauere ſparſa ingerere, merū mel loqui. Sed vbi cor & Intentio? Lingua in melle, cor in felle; manus quidē beneuolæ ſunt, plenum obſequijs os, vultus amicitiam promittit, ſed aliud ſuſurrat Intentio, hæc ſæpe patibulum, laqueos, diabolum, & omnem malæ fortunæ comitatū apprecatur. Lingua quidem humaniſsime ſalutat: non eſt, mi frater, quem alium malim cernere, quā te. Intentio addit, ſed in patibulo. Lingua, prout docetur, familiariſsime garrit: nil magis cupio quam Domino meo ſeruire. Intentio ſubdit, ſed meo commodo. Lingua officioſiſsime optat: Vtinam fratri meo amantiſsimo quā plurimum gratificari poſsim. Intentio explicat, ſed ſine labore meo. O Herodes, ô vulpes! quam longè aliud eſt, dicere, aliud etiam ſentire, quod dixeris. Verba vendere facile eſt, Intentionē bonam dictis factiſque omnibus adiun-

adiungere, hoc virtutis eſt.

Optimè Publius Mimus: Non aſpicias, inquit, quam plenas quiſque manus Deo, ſed quam puras admoueat. In huius rei teſtimonium, duos ſimul Oratores propono, Ezechiã, & Phariſæum, qui ex eodem precatorio libello Numini ſupplicant. Rex Ezechias: Obſecro Domine, inquit, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim *b*. Phariſęus: Deus gratias ago tibi, inquit, quia nõ ſum ſicut ceteri hominum. Quid hoc aliud eſt dicere, quam ambulaſſe ſe corã Deo, in veritate & corde perfecto, quod & Ezechias de ſe dixit. Pergit Phariſæus: ieiuno bis in ſabbato; decimas do omnium quæ poſſideo *c*. Vterque ſe laudat, eadem vtriuſque precatio. Cur ergo illius placuit, huius diſplicuit? Hoc dubium diuus Gregorius explicans: Sępe, inquit, contingit vt iuſti & iniuſti habeant verba ſimilia, ſed tamen cor ſemper diſſimile, & ex quibus dictis Dominus ab iniuſtis offenditur, in eiuſdem quoque à iuſtis placatur. Ecce Phariſæus iuſtificat ſe in opere, Ezechias etiam in cogitatione, vnde ergo hic offendit, & iſte placat? Omnipotens Deus ſingulorum verba à cogitationibus penſat, & in eius auribus ſuperba non ſunt, quæ humili corde proferuntur.

a *Matth.c.*2.*v.*8.
b 4. *Reg c.* 20. *v.*3.
c *Luc.c.*18.*v.*11. & 12.

§. III.

SEd duos alios propono ſimillimè facietes, diſſimillimè ſentientes, Thomam Aquinatem virum ſanctiſſimum. & Troianum adulterum Paridem. Beatus Thomas, vti de eo memorant, aſſidens in conuiuio, feminam venuſti vultus fixioribus oculis aſpexit. Eius rei cauſſam rogatus à ſocio nõnihil ob hoc offenſo: Admirabar, inquit, mundi creatorem: ſi enim rebus creatis tantum eſt formæ ac pulchritudinis, ipſe opifex & creator, infinitè pulchrior ſit, & formoſior neceſſe eſt. Si caduci homunciones adeò vultu præſtant in hoc Xenodochio, quales erunt beati poſt Reſurrectionem in cælo *a*? Ita Thomas Aquinas, conſcientia illęſa, & bona Intentione ſurrexit è menſa, creuitque Dei amore. Et forte hic ſanctus vir, non minus egit ex virtute quam Pior Abbas, qui cõtrarium fecit, qui nec ſuam quidem ſororem, ægrotam & viduam anum in oculos voluit admittere, ſed ſe illi ſpectandum præbuit clauſis oculis. Thomæ Aquinati ſimilis fuit facto, non Intentione, Paris laſciuus iuuenis, qui vix aliud fecit quàm Thomas, in Menelai menſa, vbi Helenam coniugem non ſuam continuò aſpexit, ſed oculis non caſtis, ſed in dedecus ſuum ſuorumque ęternum, nam raptum, nequitiam, adulterium cogitauit. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malũ eſt.

Propono tres alios homines, Matrem Chriſti, diſcipulum Chriſti, ſed quem ipſe diabolum vocauit, & Chriſti hoſpitam, quorum actio eadem pœnè, Intentio fuit diſſimillima. Mater Chriſti millies vtique in cunis filium reuerenti oſculo ſalutauit: Magdalena pari reuerentia pedes Domini oſculata eſt, cum Simon Phariſæus, ob neglectum hoc officium reprehenſus eſt: ſed & Iudas Iſcariotes ori Dominico fixit oſculum. Tam hic impar meritum, quam Intentio. Mater diuini fauoris & amoris ingens augmentum obtinet: Magdalena delictorum veniam, Iudas gehennam. Vnde hæc tanta inęqualitas in matre, diſcipulo, famula, eundem prorſus hominem oſculantibus? Mater, amore caſtiſſimo; Magdalena, affectu religioſiſſimo; Iudas, prodendi ſtudio nequiſſimo hoc fecit. Cuius finis malus eſt, & ipſum quoque malum eſt. Idem in alijs pluri mis videre eſt. Aſſidet quis ægrotanti amico, non quia bonus amicus eſt, & officij memor, ſed quia captator, imò quia vultur eſt, qui laſſa morbo pecora & caſura è proximo ſpeculatur; imminet morti, & hæreditatem exſpectat. En vt bonam actionem fœdiſſimè corrumpat Intentio mala. Pari modo, & Herodes & Zachæus Chriſtum videre cupijt; eadem fuit vtriuſque actio, diſpar Intentio. Chirurgus hominem ægrum arctè alligat, brachium ei vulnerat, manum amputat, pedem ſecat, illi tamen gratię aguntur, & rependuntur aurei: prædo hominem etiam mutilat, ſed in præmium ei debetur rota. & ratio eſt, ille vt læſum ſanet, hic vt ſanum lędat, ferrum expedit. Eâdem ratione homo pius lapidem tollit, vt ad tẽpli ſtructurã conferat; homo iratus tollit & ipſe lapidem, ſed vt illum, cui ſtomachatur, eo feriat. Duo vnà Romam eunt, ille religio-

 nis

nis exercendæ, iſte inimici iugulandi cauſſa; illi merces è cælo, iſti ab Orco debetur. Mercedis diſcrimen facit Intẽtio. Fuit, qui alterum ferro læſurus, tuber aperiret. Num ideo huic gratiæ agendæ, aut reddendum præmium, quod vomicam quam medicorũ manus reformidauerant, diuiſerit, & eum, cuius exitij cupidus erat ſanarit nocendo? Vides? non eſſe magnum in actione ipſa momentum, ſed in agentis Intentione. Ita non videtur dediſſe beneficium, qui malo animo profuit. Caſus enim beneficium eſt, iniuria hominis. *b*

a *Vide Specula P. Ioan. Dauid. Spec. 9. pag.* 111.
b *Vide Senec. l. 2. de benefi. c. 19. initio. Ciceronem l. 3 de Nat. Deor. Valer. Max. l. 1. c. 8. Plutarch. de Vtilitate ex inimicis capienda.*

§. IV.

IN obedientia ex obliuione, negligentia, errore plagas meretur non ita multas. At vero cum accedit Intentio & repugnandi ſtudiũ, hoc plagis vix centenis expiabitur. Iſtud enim pertinaciæ & contumaciȩ, ariolandi peccatum eſt. Pulchre & vere Bernardus: Elatio, inquit, contemnentis, & obſtinatio impœnitentis, in minimis quoque mandatis, culpam facit nõ minimam. *a* Hic admodum cauendum ne in vllo delicti genere ad negligẽtiam, incuriam, inobedientiam accedat ſuperbia, contẽptus, pertinacia, hac enim ratione vitia mire ſe multiplicant, & immenſum excreſcunt, & quandoquidem illa, quȩ dixi, latentia ſunt crimina, mira celeritate grauitatem eis addit fœdiſſimam Intentio mala. Ideo diabolus non tam curat quid boni vel mali faciamus, modo hoc obtineat, vt bonum faciamus Intentione mala. De hac diaboli vafritie Gregorius: Totam arborem, inquit, fructus ſibi ferre cõſpicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Et Bernardi ſenſu bonum hominem prorſus condemnat Intentio praua, Chriſtus ipſe clariſſime: Si oculus tuus, inquit, fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. *b*

Sed eſt perſonatorum grex, vbique terrarũ reperiendus, quem Deus cælo nunquam admittet, ſcilicet Opera bona malam Intentionem induta. De his diaboli laruis dici poteſt: Lupus ſub pelle ouina furit, Vitium virtutis palliolo incedit, Satanas Angelũ lucis ſe gerit. Iobus: Abominabuntur, inquit, me veſtimenta mea *c* Tam fœdus ſum & purulenta tabe plenus, vt ipſæ me veſtes meæ horreant, velut tangere recuſent tam impurum hominem. Veſtes, exteriora ſunt opera bona, hæc illum, qui intus & in animo tam vlceroſus eſt, maliſque intentionibus ſcatet, abominantur, dãnant, refugiunt, velut ſi doleant hominem foris tam eſſe nitidum, intus plenum ſordibus. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit*, etſi ouinam pellem, aut Virtutis palliolum, etſi Angeli veſtẽ ei circũponas. Gregorius: Cum peruerſa intentione, inquit, vel rectum quid agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obſcuratur. *d*

a *Bern. l. de pracep. & diſp.*
b *Luc. c. 11. v. 30. Mat. c. 6. v. 23.*
c *Iob c. 9. v. 31.*
d *Greg. l. 28. moral. c. 6.*

§. V.

ET hoc DEVS quandoque luculente oſtendit. Rem miram narrat idem ſanctiſſimus ſcriptor Gregorius, in hunc modum. Tudertinus Pontifex Fortunatus vir miræ ſanctitatis, diabolum humani corporis inſeſſorẽ precibus expulit. Diabolus hoſpitio pulſus, vt iniuriam ſuam ſarciret, Deo ſic annuente, habitum hominis peregrini induit, quem ex arte ſimulans vrbem obijt ſub crepuſculum, & velut exul egenſque contra Fortunatum Epiſcopum querelas cœpit ſpargere, & ; En, inquit, quam ſanctus vir ſit Fortunatus Epiſcopus veſter; ecce quid fecerit, hominẽ peregrinum, & à fortuna peſſime habitum hoſpitio inſuper, excluſit, quo tendam? non eſt qui miſerum domo recipiat. Dum hæc queritur, audijt ea ciuis, ad prunas cũ vxore & filiolo conſidens, & mox inuida curioſitate ſciſcitatus eſt preſſius, quid iniuriæ illi feciſſet Epiſcopus? Vbi vaferrimi peregrini querelas audijt, liberaliter ei domum ſuam in hoſpitium obtulit, non tã vt peregrino faceret bene, quam vt Epiſcopum, cui peſſime volebat, traduceret. Sic laruatum dęmonẽ vna ſecũ pertraxit ad prunas. Hic vbi multa confabulati, exiliens ſubito peregrinus, filium hoſpitis arripuit, & vi maxima in ignem excuſſit, eliſitque animã *a*. Heu miſerrime parens, agnoſce demum, vel quẽ tu domo receperis, vel quẽ Antiſtes tuus domo exegerit.

exegerit. Laudatiſſima virtus eſt Hoſpitalitas, ſed ſi eam Intentio deprauet mala, à virtute degenerat in vitium; peregrinos hoſpitio ſuſcipere, etiã in magno illo Abrahamo cõmendatiſſimum fuit, ſed ſi bona deſit Intentio, tã facile diabolus recipitur quam Angelus. Eadem eſt ratio virtutum aliarum omnium, quibus ſi praua ſeſe inſinuet Intentio, cacodęmon apertam inueniet tabernam, quam occupet pro libitu, facitque hominem idololatrã, vt ſuum ipſe ventrem, pecuniam ſuam, ſuam arcam numariam, aut eſcariam menſam adoret, quod fieri conſtat in omni lethali noxâ.

Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit *b*. Ah, quam hic circũſpecte attendendum, ne fruſtra nos fatigemus, & operam ludamus, ne, meritum bonis actionibus obtinendum perdamus omne, Intentione non bona. Ideo cum Hebræo pſalte precandum aſſiduè: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis *c*: vt tibi ſeruire cupiam, tibi in omnibus placere.

a *Greg. l. 1. Dial. c. 9.*
b *Matth. c. 6. v. 23.*
c *Pſ. 50. v. 12.*

CAPVT IX.

Quâ ratione malam INTENTIONEM *prodat operis publicatio.*

EXploratores Hebræi, à militiæ duce Ioſue miſſi, vrbem Hiericho ingreſſi, notiſſimæ feminæ Rahab hoſpitium ſubierunt. Excepit illa, abſcondit, aluit. Illi vt hoſpitę ſuæ gratias meminiſſent, rem magni momenti promiſerunt, eâ tamen lege: *Si tamen*, inquiunt, *non prodideris nos, quod ſi nos prodere volueris, & ſermonem iſtum proferre in mediũ, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiuraſti nos a.* Norant homines prudentes fieri vix poſſe, vt penitus laterent. Et certe vicini latebras has odorati, rem ad magiſtratum mox detulerunt. At Ioſuani plus non exigebant, quam hoc ipſum: *tu ne prodideris nos*, nam ſi euulgetur per te, nos hic eſſe, tuum tibi hoſpitium nec quadrante ſoluemus; promiſſis neutiquam ſtabimus.

Opera bona exploratores ſunt, & ad cęlum tabellarij, qui in orbe hoc peregrini ciuibus omnibus exoſi ſunt. Inter ciues ſuos Mundus numerat Dolum, Iniquitatem, Vitium, Fraudem. Porro exploratores illi promittunt nobis inaudita & inuiſa præmia à magno illo Ioſue Chriſto tunc danda, cum Hiericho, hoc eſt, orbem ſuccenſurus aduenerit: Eam tamen illa conditionem requirunt: *Si non prodideris nos*. Cum facis eleemoſynam; monet Chriſtus noli tubâ canere ante *b*. Virtutes proditæ euaneſcunt.

Enimero tã garrula eſt Iactantia & Inanis gloria, vt nihil non ſimul, & prodat & perdat. Huic ergo tam garrulo monſtro, non tantum os, ſed manus pedeſque ſunt ligandi, ne vllũ dare poſſit ſignum cæleſtium nunciorum operum bonorum latentium. Hoc Chriſti præceptum crebrius ingerit: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis *c*. Cum tamen in eadem concione imperet: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona *d* Quâ ratione iſta conueniant, & quis noſtrorum operum bonorum proditor ſit, nunc exequemur.

a *Ioſ. c. 2. v. 14 & 20.*
b *Matth. c. 6. v. 2.*
c *Math. c. 6. v. 1.*
d *Matth. c. 5. v. 17.*

§. I.

QVærit è Iobo cognatorum vnus, & Nũquid viuere, inquit, poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aqua? *a* Scirpi in paludibus & piſcinis virent, neque enim ſine humore ſcirpus, neque ſine aqua carectum proficit. Sed inutiles ſunt hæ ſtirpes, nullæ inde ficus colliguntur, nec quidquam quod in humanos vſus ſit. Ita multos reperias quorũ habitus exterior planè decens & compoſitus, qui multa pręclare & dicũt & faciũt, ſed ideo quia & auditores & ſpectatores habent: itaque creſcunt & virent, dum videntur & laudantur, hoc ſcriptum facit virere, humor humanæ laudis, cum hi tales deſinunt laudari, deſinunt & virere. Quia enim, inquit Gregorius, ſine Intentione rectæ cogitationis bona ſtuduit agere, indicat ſe ſine radice floruiſſe *b*. Idcirco ingemiſcens hic idem vir ſanctiſ-

ſimus; Magna, inquit, vecordia eſt, laborioſa agere & aurę laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit humanos fauores deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cæli regnum mereri potuit, inde numum tranſitorij ſermonis quęrit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna agit, ſed minima recipit c.

Plato, cum nobiliores aliquot amicos ad cenam inuitaſſet, tricliniumque ornari iuſſiſſet non omnino ſordide, irrupit Diogenes Cynicus, & ſpurcis ſuis cænoſiſque pedibus cępit lectulos conculcare. Ingreſſus cū conuiuis Plato: Quid agis, inquit, ô Diogenes? Calco, ait ille, Platonis faſtum. Calcas, reſpōdit Plato, ſed alio faſtu, maiore iactātia, certe in Diogenis animo impotentior erat, quod inops eſſet, quam in Platonis, qui cultum illum amicorum oculis dabat, non ſibi. Ita inuenias ſuperbos plurimos ſimul & egenos, qui hoc tātum nomine meliores & ſanctiores bonis, ſed diuitibus ſibi videantur, quod nihil habeant: ceu vero modicum cenſum laudarit Dominus, non modicum animum, & tanquam virtutis ſit egere, & non potius egeſtatem æquanimiter ferre.

Idem ille Diogenes perpeſſu aſpera tolerabat multa, ſed eo animo vt omnium oculos ad ſe ſuſpiciendum raperet. Idcirco cum media hieme frigidiſſima lauaret aqua, frequenſque populus ad id ſpectaculi confluerer, & vero etiam aliqui hominis miſerti rogarent vt ſibi parceret, Plato inter ſpectatores exclamauit: *Si vultis miſereri, abite.* Nouerat Plato ingenium huius morbi, qui tunc ſuis viribus deſtituitur, cum alienis oculis aut auribus caret.

a *Iob.c.8.v.11.* b *Greg.l.8.moral.c.24. ante finem.* c *Geeg.ibid.c.25.initio.*

§. II.

ATtendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, VT VIDEAMINI AB EIS: quantū alij humanos oculos quærunt, tantum vos fugite. Ariſtoteles quidem magnanimum putat eum, qui nec maiore nec minore vult honore, quam ſibi conueniat, affici. a At in Chriſti Academiâ hæc præceptio exploditur: Chriſtus magnanimum iudicat, qui omnem honorem poteſt ſpernere, inſuper & ſeipſum. Certe honor quicunque, non ſat dignum virtutis præmium erit. Volucre fugaxque bonum eſt honor, & inter res extrarias euaueſcit, nec in honorati poteſtate, ſed in honorantis eſt. Ideo Chriſtus infantiæ noſtræ miſereſcens, tam ſolicite monet: Attendite, ne virtutes veſtras viliſſimo pretio vendatis; SI VIDERI vultis ab hominibus, oculos à vobis auertet DEVS, Attendite, alioqui mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cælis eſt. Ergo, ne velitis decipi; Maximus honor pro opere bono minimo, impar prorſus & indigna merces eſt.

Equidem Seneca hoc probe intellexit, idque in epiſtolis vrgens: Virtutum inquit, omnium pretium in ipſis eſt: recte facti merces eſt, feciſſe. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe deuotus, quam qui boni viri famā perdidit, ne conſciētiam perderet. b Maximi quidem eſt bonum nomen, at pluris bona conſcientia. At dicas, commendari à ſolis hominibus non cupio, ſed à Deo hominibuſque. O mi bone, Deum nondum noſti, ſi tibi non ſufficit laudari à ſolo Deo. En, ne fallaris, terrarum orbis & Deus, non maius quid ſunt Deo: Arca Dei & idolum Dagonis non plus ſunt quam arca: Tantum ergo tibi ſit Deus, quantum DEVS & alia ſimul omnia. Scis etiam Chriſtum & mundum amicos non eſſe, quid ergo ditari vis aut commēdari ab inimico Chriſti? neque neſcis Deū tui curam habere, ſi tibi id proſit, ſpoliabit is Ægyptum vt te honoret. Virtutis maximum præmium eſt, quod latere ſuos non ſinit, producit illos ad gloriam, ſed ſuo tempore. Interim patere omnē tibi noxium honorem ſubmoueri, & ne quęratis *non honoror, prout meritus ſum, alia me deceret veneratio, &c.* vaniſſimę ſunt hæ querelæ: *Attendite.* Imo tam non vult Deus humanos fauores & honores à nobis amari, vt permiſerit ſuum etiam filium dici Beelzebub; nec fere vllum eſt contēptus aut iniuriæ genus, quo affectus non ſit ſeruator Mundi, qui vt omnem humanam laudem nobis redderet inuiſiſſimam, illā nobiliſſima concione, quam Mathæus deſcripſit, hoc pænè vnū perſuadere conatus: *Te autem,* inquit, *faciente eleemoſynam neſciat ſiniſtra tua, quid*

faciat

faciat dextra tua c. Vultus Chriſtiani totus introrſum reſpiciat, nunquam curioſè foras exeat cum Dina, non quærat alienigenam cum Samſone, non Ægyptiam cum Salomone. Eccur humanis laudibus, tanquam ridentibus hæredibus noſtrarum virtutum opes permittamus? ridendo rapiunt omnia. *Neſciat ergo ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.*

a *Ariſtot.l 1, mor.c.25.*
b *Sen. epiſt.81.*
c *Matth.c.6.v.3.*

§. III.

Contendit Chriſtus, & pluribus modis inculcat, omne opus Intentione puriſſima propter Deũ eſſe faciendũ neque hic quærendum, quid nobis ſapiat, quid placeat, aut adlubeſcat: *Neſciat ſiniſtra tua.* Plurimum ſane laborum noſtrorum perdimus, dum in ijs ſolummodo guſtũ & ſenſum ſectamur, & vt vocamus, deuotionem noſtram quærimus: Si hęc deſint, & noſtras preces, & functiones noſtras, & hoc atque illud temere omittimus, quia guſtum operis non habemus; at vero cum hic adeſt, cum ſapit quod facimus, & oramus & laboramus, hoc eſt ſibi ſacrificare, non Deo. Si pueri diſcere nolint, niſi butyrum & ſimilagineus panis ad ſcholas ferendus detur, ſero doctores fient. Opera noſtra plerumque tum plurimum habent meriti, cum minimum delectationis, cum noſmet piâ vi ad ea adigimus, cum in ijs moleſtiam & nauſeam ſentimus, illam tamen vincimus.

Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua. Subinde & ipſe qui iuuatur fallendus eſt: vt habeat, nec tamen à quo acceperit, ſciat. Optimus quiſque cælo & Deo teſte contentus eſt, & cum Iobo ſe ſolatur: *Ecce enim in cælo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis. a* Hoc noſtræ ſtultitiæ pars eſt, cum videmur nobis fruſtra laborare, niſi ſint multi ſpectatores, & teſtes laboris noſtri. Deus, ô vani, theatrum ſuũ in tenebris habet, quid vos lucem & publicum ambitis? Sed quærat quis: quid mali eſt, ſi ſeruus ſuo domino placere, ſeque illi probari cupiat? Aio: quiuis ſuo munere ſic fungatur, quemadmodũ iubetur: cũ ambigit, quid velit dominus, facięda, quam accuratiſſime poteſt, faciat; de cetero anxius non ſit, placuerit an diſplicuerit, alioqui humanis tantum oculis ſeruiiſſe cenſebitur.

Gedeonis milites in Madianitas pugnaturi, læuâ lagenam, in quâ lumen, dextra buccinas tenebant. Ac vbi res congreſſum & prælium ſpectabat, buccinis clangebant, & lagenas frãgebant, atque vna conclamabant: DOMINO & GEDEONI. *b* Nos itidem cum lagenam frangimus, & de corpore ſupplicium ſumimus; cum buccinis clangimus, & Chriſti religionem in templis extollimus, lux effulget: præclare hęc omnia, modo nemo clamet: MIHI & GEDEONI. Non ita, ſed DOMINO & GEDEONI. Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: non mihi, ſed CHRISTO: non mihi, & meo guſtui, ſed GEDEONI, & aliorum plurimorum ſaluti. Solam Dei gloriam, & Deo ſoli quæramus non nobis; tam alieni à noſtrâ, vt *neſciat ſiniſtra quid faciat dextra noſtra*: Petrus Rauennas: Si teipſum, inquit, vult neſcire, quanto magis alium? Auguſtinus, dextram appellat amorem & puram Intentionem ad Deum; læuam, obliquum oculum ad vmbras falſæ gloriæ *c.* Hebræus pſaltes: Si oblitus fuero, inquit, tui Hieruſalem, obliuioni detur dextera mea *d.* Cum cæli non meminimus, obliuiſcitur noſtri dextra noſtra, hec iuuat nos, perinde ac ſi ea prorſus careamus; cum dextra hęc vacat, nunc viget ſiniſtra. Sed nunquid infantes corripimus, cum ſalutanti læuam porrigunt, cum lęua cibum eximunt; quis illis nõ obijcit? pudeat te non manu honeſtiore vti, ſed nec in adultis id diſſimulamus, cum Scæuolas eſſe cernimus. At vero in rebus animi, læua vti & rumorem aucupari, longe turpius eſt, neque ſolam poſt ſe trahit turpitudinem, ſed & noxam. At ſicut infantibus ligatur læua, dextra libera: ſic qui obſeruat Intentionem ſuam in multis ſiniſtram, liget illam conſideratione damni, quod inde maximum & æternum emergit.

a *Iob.c.16.v.20.*
b *Iudic c.7.v.20.*
c *Aug. ſerm.60.*
d *Pſ.136.v.5.*

§. IV.

Pulcherrime Petrus Chryſologus: Iuſtitia, inquit, quæ ſe humanis oculis locat, diuini Patris mercedem nõ expectat. Voluit videri, & viſa eſt; voluit hominibus placere & pla-

cuit; habet mercedem quam voluit; præmium quod habere noluit, non habebit *a*. Et quam cōgruè Chriſtianę legi Seneca: Pacem, inquit, demus animo, quam dabunt actus boni, & intenta mens ad vnius honeſti cupiditatem, Cōſcientiæ ſatisfiat, nihil in famam laboremus, ſequatur vel mala, dum bene merearis *b*. An non hæc eadem diuinus Paulus ſæpius inculcat? Sed iam paſſim (quod Plinius annotat) multi famam, conſcientiam pauci verentur. Plerique non attendunt, quam ipſi bene agant, ſed quàm alij de ipſis bene ſentiant, quàm promptè applaudant, modo in ore hominum ſint, modo laudentur, quàm laudanda faciant, hæc apud illos curarum minima eſt.

Longè aliter ſponſa cæleſtis: Læua eius, inquit, ſub capite meo: & dextra illius amplexabitur me. *c* Centum hic myſteria, ſed noſtrum hoc eſt. Læua ſub capite cerni non poteſt, amplexantem vero dexteram cernit is qui amplexu ſtringitur. Læuam ergo ſponſa nō videt, videt tamen dextram. In ſponſi læuâ diuitiæ ſunt & gloria, ſed cum tēpore peritura; in dextra longitudo eſt dierum, beatiſſima ęternitas. Hinc fidelis ſponſa oculos ſuos in æternitatē à ſe defixos; opes autem & honores, veluti læuam manum à ſe non aſpici affirmat. Quod ergo Chriſtus imperat, Neſciat ſiniſtra tua, hoc & ſponſus mandat: Læuam meam ſub capite habeto, dextram in oculis.

Quemadmodum autem ille fidelis ſeruus eſt, qui multa millia florenorum numerat ſuo domino tanta fide, vt nec vnicus quidem quadrans piceatis vnguibus adhæreſcat: ita is optima fide agit cum Deo, qui quicquid humanæ laudis accipit, huic Domino ſuo in ſolidum adnumerat, nec ſibi vel minimum inde reſeruat. De quo inſigniter Chryſoſtomus: Maxima virtute eſt, inquit, omnia Deo adſcribere, nihil ſuum eſſe ducere, nihil ſuæ gloriæ cauſſa facere, ſed ad Dei voluntatem perpetuò intentam oculorum aciem habere. Hic enim eſt qui vitę actæ rationes exacturus eſt. Nunc vero rei ordo inuerſus eſt: atque illum qui dem qui pro tribunali ſeſſurus, ac rationes repetiturus eſt, non valdè metuimus? eos autem qui nobiſcum ſtabunt, ac iudicium ſubituri ſunt, expaueſcimus. *d*

Fit quandoque vt litteræ reddantur non illi domino ad quem ſcriptæ ſunt, ſed alteri has ſi prudentior quis accipiat, quamprimum litterarum frontem inſpexerit, ſtatim: hæ litteræ, dicet, ad me non pertinent; hæc tituli pręfatio non me alloquitur, nec mihi tam grādia nomina conueniunt: ita prorſus facit qui laudes non ſibi ſed Deo deberi agnoſcit, qui omnem à ſe gloriam in Deum deriuat, hic demum fidelis ſeruus, Deo ſincerè ſeruit, huius ſiniſtra ignorat, quid dextra faciat.

a *Chryſol. ſerm. 9.*
b *Senec. lib. 3. de Ira, c. 41.*
c *Cant. c. 2. v. 6.*
d *Chryſ. hom. 5. in ep. 2 ad Cor.*

§. V.

SIc autem neſciat dextra noſtra, quid faciat ſiniſtra, non vt nihil in publico faciamus, nec vllum noſtrorum operum ab alijs videri, ſed vt nō velut noſtrum cōmendari velimus. Non eſt ingrata Deo, inquit Chryſoſtomus, quę viſa fuerit ab hominibus eleemoſyna, ſed quæ ideo facta eſt vt viſa ſit. *a* Imo ij quibus eminens & publica perſona impoſita eſt, quędam publicè faciant, eoque exemplo alios animent ad audenda ſimilia. Neque hic timidi ſint aut puſilli animi: Nam, vt præclarè Auguſtinus, ſi times ſpectatores, non habebis imitatores: videri debes, ſed non ad hoc facere, vt videaris; opus publicum, Intentio ſecreta. *b* Vt glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt *c*.

At qui debili eſt virtute, huic Propertianum illud ingerendum:

———diſce manere domi *d*,

Quod & Gregorius optimè monens: Sed valdè perfectorum eſt, inquit, ſic oſtenſo opere, Auctoris gloriam quęrere, vt de illata laude, priuata neſciant exultatione gaudere. Tunc ſolum namque innoxiè hominibus laudabile opus oſtenditur, cum per deſpectum mentis veraciter laus impenſa calcatur. Quam quia infirmi quique perfecte contemnendo non ſuperant, reſtat neceſſe eſt, vt bonum hoc quod operantur, abſcondant. Sępe enim ab ipſo oſtenſionis exordio, proprium laudem quæſunt, ſæpe vero in oſtenſione operis, Auctoris patefacere gloriam cupiunt, ſed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatē rapiūtur: cumque ſemetipſos dijudicare interius negligunt, ſparſi exterius ignorant quid agunt,

eorumque opus ſugelationi militat, atque hoc ſe impendere obſequio Largitoris putant. *e*

Atque his quidem triplex hoc documentũ ſeruandum. Primum: in Deum vbique præſentem mentis oculos intendant, ſiue priuatim quid agant, ſiue publicè: Optent ſoli Deo placere, quaſi ſolus Deus in orbe ſit, quamuis infirmioribus iſtis difficile ſit Dei præſentiam in publico non amittere. Alterum: non edant ſigna rectè factorum: publicare virtutem, eſt perdere, publicatio hæc eſt tuba conuocans ſpectatores, qui ſpectent & laudent. Chriſtus hoc prohibens: Cum facis, inquit, eleemoſynã noli tuba canere ante te *f*. Sic & ieiunia vult tegi, ne illa tanquam in vultu deſcribantur? Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcõdito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. *g* Sic bona noſtra introrſus ſpectent. Tertium: non tantum publicum fugiant hi tales, & ſua laudatoribus oculis occultent, ſed fugiant ſe ipſos, & operis ſui obliuiſcantur, ne forte ſibi ipſis placeant: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra. Optimè Iobus: Etiamſi, inquit, ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea *h*. Spiritus, mi Chriſtiane, ſpiritus bonus & rectus ſciat quid facturus ſis, hic opera tua dirigat, nec multum ſuper ijs cum Carne deliberet, alioqui mille repugnantijs & pertinacijs implicaberis, aliæque Intentiones carnem & terram olentes miſcebunt ſe innumeræ, ita te potius quæres quam Deum. Sic ergo opus tuum perfice, Carne illius non conſcia, & hoc vnum ſpecta vt velis quod vult Deus.

Neſciat ergo ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua: eleemoſyna tua, & alia tua opera bona, ſint ſecretiſſima, prorſuſque oſtentationis expertia. Manus autem tunc quaſi ſtipis eſt conſcia, quando ad erogandam illam adhibetur. Quare ſi dexteram eius rei conſciam fieri ſufficiat, non adhibeatur etiam ſiniſtra. Vſque adeo ergo abſis ab omni oſtentationis ſtudio, iſtòque hypocritarum affectu, qui actiones ſuas hominum oculis ingerunt, vt tu, quantum ad te, prorſus velis ea quę facis latere, neque deſideres teſtes; ſed & ipſe ſcire nolis quæ rectè agis, neque memineris eorum diutius quàm dum operi incumbis, moxque tradas obliuioni quod fecisti, ne tibi ipſi hoc nomine placeas quod feceris, *ea quæ retro ſunt obliuiſcẽs, ad ea quæ ſunt priora, teipſum extendens. i* Quod ſi maior quã par ſit boni operis noſtri cõſideratio in animũ admittatur, ſi res facta voluatur verſeturq; mente, nobis ipſis noſtrorum operũ ſpectatoribus, admiratoribus, laudatoribus oblectabimur, quod aliud non eſt, quàm ſi altera, quâ minimè opus eſt, manus adhibeatur. Ad rem planè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, æquè inania reddit benefacta diſperditque atque eorum, quæ nos rectè fecimus, memoria, duo enim parit, mala; negligentiores facit, & in arrogantiam tollit. *k*

Præcepit olim Deus altare ſibi ſtrui è lapidibus non ſectis: Quod ſi, inquit, altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus. Si enim leuaueris cultrum ſuper eo, polluetur *l*. Ecquid hic tantæ religionis? multum ſanè. Lapides ſecantur vt videantur, intra parietis ſinum locãdi, hoc ferri polimine non egent: ita Deus in hominis animâ velut arâ ſibi ſtructa, illas virtutes probat, quæ ſimplici & pura Intentione fiunt, quæ verò ideo fiunt vt videantur, ceu ſecti lapides ad hanc aram idonei non ſunt. Omnibus bonæ mentis hominibus ſatis eſt, ſatis ſuperque, ſua rectè facta extremo die iudicij ſcienda ab omnibus & Angelis, & hominibus. Hic demum verus erit honor, bene egiſſe, idque laudari ab Orbe vniuerſo.

a *Chryſ. in Matth. hom. 9.*
b *Auguſtin. tom. 9. tract. 8. in epiſt. S. Ioan.*
c *Matth. c. 5. v. 6.*
d *Propert. lib. 2. eleg. Heſterna, mea lux &c.*
e *Greg. l. 8. mor. c. 30. poſt med.*
f *Matt. c. 6. v. 2.*
g *Ibi. v. 17. & 18.*
h *Iob. c. 9. v. 21.*
i *ad Philip. c. 3. v. 13.*
k *Chryſ. hom. 12. in ep. ad Philip.*
l *Exod. c. 20. v. 5.*

CAPVT X.

Quam varia ſit & multiplex MALA INTENTIO.

SAlamandra non grandis fera, ſed variegatæ & verſicoloris pelliculæ animalculum eſt, vt ſtellio, tantum tamen veneni the-

ſaurum

laurum ſecum vehit, vt ſi radicem arboris contingat, fructus omnes in radice iuguler, & arbori adimat omnẽ vitam. Diabolus, Orcinianus ſerpens, veriſſima Salamandra, nullo igne conſumenda, ſi fœcundæ arboris radicem admordeat, totam corrumpit. Radix omnium operum noſtrum eſt Intention noſtra, hanc ſi contingat Diabolus, & prauæ Intentionis veneno inficiat, tota ſterileſcit arbor; omne opus inutile, peruerſum venenatum redditur, quodcũque hac cacodæmonis fraude læditur. Notum eſt illud: Cum peruerſa eſt Intentio quæ præcedit, prauum eſt omne opus quod ſequitur. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.

Oſtendimus proximo capite quã affine ſit Malæ Intentioni, opus ſuum publicare: nunc explicandum, quàm varia ſit Mala Intentio, & quam è diuerſis fontibus hoc veneni genus ſcaturiat.

§. I.

VIx quidquam è terra naſcitur, quod adeò contra hiemem ſe muniat & inuoluat atque cæpe: ſeptem ei tunicæ non ſufficiunt; inſuper etiam caput defigit terra. His ita tunicatis cæpis, non abſimiles ſunt illorum oculi, de quibus Siracides: Oculi inſipientium ſeptemplices *a*: multas habent tunicas, vti cæpæ. Tales oculi minimè ſimplices ſunt, prout eos Chriſtus eſſe voluit. His oculis, & his tam bene veſtitis cæpis ſimillima eſt Intentio Mala, huic ſi vnam tunicã ademeris, adeſt mox alia, hanc etiam demis? continuo alia atque alia ſe prodit. Et vti cæpæ ſe abdunt, ſic & Mala Intentio: nemo mortalium hanc ſatis excuſſerit, aut penetrarit. Mala Intentio, mala videri non vult; omnigeni colores & prætextus ei non deſunt. Reprehendit Chriſtus Phariſæos, quod ſtipem daturi iuberent ante ſe tuba cani. illi honeſtiſſimæ excuſationis tunicam obijcientes: Non hæc, aiebant, facimus, vt eleemoſynam noſtram commendemus, ſed vt pauperes conuocemus, non vt nos alij liberales dicant, ſed vt egeni ad ſtipem confluant: Oculi inſipientium ſeptemplices: Intentio mala multiplex, verſicoloris & variegati tergoris eſt, vt Salamandra.

Scire natura omnes cupimus, quam eſt autem varia & multiplex Intentio in hoc vnico ſciendi deſiderio? Pulcherrime Bernardus: Sunt, inquit, qui ſcire volunt, eo fine tantum, vt ſciant, & turpis curioſitas eſt. Sunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. hi profectò non euadent ſubſannantem ſatyricum, & illis talibus occentantem: Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter *b*. Et ſunt qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam vendant, verbi cauſsâ, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volunt, vt ędificent, & charitas eſt. Et ſunt item qui ſcire volunt, vt ædificentur, & prudentia eſt. Horum omnium ſolum vltimi duo non inueniuntur in abuſione ſcientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant *c*.

En, quàm ſit multiplex in re vnâ Mala Intentio: en, quàm multi non vitæ ſed crumenæ diſcant! & quantos vanitas ac voluptas, quæſtus ac curioſitas ad libros trahat? Idem obſeruans Seneca: Quidam, inquit, veniunt vt audiant, non vt diſcant, ſicut in theatrum voluptatis cauſſa ad delectandas aures, oratione vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam auditorum partem videbis, cui philoſophiæ ſchola, diuerſorium otij ſit. Non id agunt vt aliqua illic vitia deponãt, vt aliquam legem vitæ accipiant, ad quam mores ſuos exigant, ſed vt oblectamẽto aurium perfruãtur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non vt res excipiant ſed verba, quę tam ſine profectu alieno diſcant, quam ſine ſuo audiant *d*.

a *Eccl.c.20.v.14.*
b *Perſ.ſat.1.*
c *Bern.ſerm.36.in Cant.med.*
d *Senec.epiſt.108.poſt init.*

§. II.

ÆQue propemodum diuerſa eſt Intentio eorum qui cõcionem audituri in templa coëunt. Quidam veniunt non vt diſcant, nec vt meliores euadant, ſed tantum vt audiant. Alij vt tempus fallant, & moram ad prandium minus ſentiant: alij vt conſuetudini ſatisfaciant, iſti vt dormiant, & ante meridiem ſuauiter meridientur; concionator illis pro tibicine eſt, ſomnum blande conciliante: Porro alij cõcionibus interſunt vt garriant, & commodius modo cum hoc, modò cum illo confabulentur: alij vt imperio herili pareant,

neque

neque enim aliter poſſunt; velint, nolint, adiguntur ad hoc genus obſequij. Si quis iam quærat: Vnde obſecro poſt tot conciones, poſt tantos clamores, poſt tot ſerias exhortationes non aliam probitatis faciem Orbis induit? facile eſt reſpondere. Plurimi ad cõciones omnino non veniunt, plurimis alijs, etſi veniant, deeſt Intentio; curioſitate, conſuetudine, neceſſitate trahuntur, nam multi, ſi ſui iuris eſſent, penitus remanerent, & ex illis ipſis qui conciones frequentant, quotuſquiſque eſt, qui animum vacuũ adferat, qui aure vtraque audiat, qui non innumeris phantaſijs ſcateat, qui auditis animum ſeriò aduertat, qui denique velit eſſe melior. Difficile reperies auditorem ex toto ad audiendum compoſitum. Hinc illæ lacrimæ, quia Inteñtio bona euntes ad templum non comitatur, aut in via mutatur in aliam, & in malam facillimè flectitur. Præclariſſimè Seneca: Qui, inquit, ad philoſophorum ſcholas venit, quotidie ſecum aliquid boni ferat: aut ſanior domum redeat aut ſanabilior *a*. Idem prorſus ego dixerim de Chriſtianorum concionibus: qui ad templum eccleſiaſtem auditurus venit, ſemper boni aliquid ſecum ferat, & aut ſanior domum redeat, aut certè ſanabilior. Redibit autem, quiſquis ſic redire voluerit, ea enim eruditionis Chriſtianæ vis eſt, vt omnes ſincerę intentionis auditores plurimum iuuet. Qui in ſolem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in vnguentaria taberna reſederunt, & paulò diutius commorati ſunt, loci odorem ſecum ferunt: & qui apud eccleſiaſtẽ fuerunt, traxerint aliquid neceſſe eſt, quod prodeſſet etiam negligentibus. Attende quid dicam: negligentibus, non repugnantibus. Quid ergo? non nouimus quoſdam, qui plurimis annis in concionibus perſederint, & ne colorem quidem duxerint? Hi tales nunquam voluerunt proficere, ſed tantum audire. Attalus & ſubtilis & facundus philoſophus dicere ſolebat: Idem & docenti, & diſcenti debet eſſe propoſitum; vt ille prodeſſe velit, hic proficere. Hinc nemo miretur è tot concionibus ſe nihil profeciſſe, ſed miretur nihil proficere voluiſſe. Intentionis bonę, & ſerij conatus hoc negotium eſt: Sed vlterius progrediamur.

a *Ibid.*

§. III.

AMor ſui omnibus pænè actionibus ſeſe nouit quàm molliſſimè inſinuare, & dum bonam Intentionem ſenſim ac blandè ſubtrahit, ſubſtituit malam. Amor ſui amicus omnium delectationum eſt, & hoc vnum efficaciſſimè docet, ſeipſum quęrere. Hic verus fõs, hæc origo & radix omnium malarum Intentionum eſt. Trahit ſua quemque voluptas: Nemo non benignus ſui iudex eſt, qui nihil minus poſſit quam ſeipſum odiſſe. Intentio mala ſemper aut delicias quærit, aut diuitias, aut eminentias, ſed non æternas. Nam inter bonam & malam Intentionem hoc diſcriminis eſt: bona nunquam non æterni quid ſpectat: caducis & fluxis contenta eſt mala; vna ei cura geritur, ſe intueri & ſuum commodum. Et hoc quidem ſubtilis eſt idololatria, & adoratio occultiſſima, quam reperire eſt in omnibus peccatis lethalibus, cùm in re creata finis vltimus ponitur, in ſolo Deo reponendus. Sed vix eſt tam grande piaculum, modò ſit occultum, cui innocentiæ fucum allinere non poſſit variegata illa & multicolor Salamandra. Habet Intentio mala ſuos prætextus, colores, nomina, titulos, laruas, quibus ſe pulchram fingat. Et vbi ſe quæſo non oſtentat Auaritia ſub palliolo Parſimonię? Sub Neceſſitatis nomine veſtium pompa, & menſarum affluẽtia, & omnis Intemperantia ſe vendicat: ſub ſchemate officij, muneris, auxilij. Ambitio proſerpit; de iuſtiſſimæ indignationis titulo Inuidia ſibimet gratulatur. Mala Intentio ſemper rimam reperit qua euadat, eſt enim ſubtiliſſima. Sed exemplis rem demonſtremus.

§. IV.

PRincipiò, ob humanos reſpectus, ah quantum boni ſæpiſſime omittitur, & quantum committitur mali? Quotus quiſque eſt qui non alios potius attendat quam ſe, nec tam quid ſui officij, quam quid alieni ſit iudicij, perpendat. Quam multi cetera non vitioſi, alijs tamen ad probitatem plus adiumenti adferre deberent, ſed his ipſis reſpectibus impediuntur: Et quid iſte & ille diceret, aiunt, quã illi & iſti hoc non probarent quam toruis oculis me peterent? mille talia ſunt in quæ oculi ſeptemplices aſſiduo volatu feruntur. Oculus

ſimplex vnum atque vnicum Dei honorem ſpectat. Is qui ſimplicem habet oculum: hoc, ait ipſe ſibi, Iuſtitia, hoc conſcientia mea, hoc cura, & hoc officij mei eſt; quicquid hic aut ille obiectet, huic aut illi placeat, id ego parum moror, hoc faciendum eſt, & ideo aliorũ iudicium circa hoc, curandum non eſt: Deum reſpicio, non homines; quicquid dixerint mortales, ſi aliud Rex immortalis iubeat, hunc ſequor.

Deinde, & quod ſecundo loco ponendum: Ob ſolũ lucrum quanta non fiunt? Pauperiem fugiens Mercator currit ad Indos. Taceo cędes innumeras & latrocinia. Mundi lex eſt: Lucri odor bonus eſt, ex qualibet re, & quolibet modo. Vnius lucelli gratia infinita facimus, quæ ſi Intentione recta, Dei cauſſa faceremus, cælum centies promereremur. Veriſſime dixit ſanctus ille vir: Pro modica prębenda longa via curritur, pro æterna vita, à multis vix pes ſemel à terra leuatur. Vile pretium quæritur; pro vno numiſmate interdum turpiter litigatur: pro vana re & parua promiſſione die noctuque fatigari non timetur. *a* Iethro Moſen olim generum ſuum increpans: Non bonam, inquit, rem facis: ſtulto labore conſumeris. *b* Idem prorſus omnibus illis lucrionibus quæſtui ſeruientibus ingerẽdũ eſt? vnuſquiſque horũ ſic monendus. Quid agis, ô homo, ſtulto labore conſumeris: non bonam rem facis. Sed vt facias bonam, bona Intentione vtere; vt lucreris, dimitte lucrum, præſertim omne non honeſtum, aut quod bona conſcientia odiſſe ſolet.

a *Thom à Kemp. l. 3. c. 3. n. 2.*
b *Exod. c. 18. v. 18.*

§. V.

TErtio, quantum toleratur in gratiã ſuperbiæ? Veriſſimum illud: Aut ſuperbus non ſis, aut ſis patiens: Multi frigere ſe diſſimulant, ne venuſtam gracilitatem veſtiũ turbent; nolũt vt ruſtici fartas & pingues tunicas induere. Calceus modo niteat & ſine rugis pedi ſtrictus hæreat, etſi vrat, non refert. Hũc è ſuperbis collare ſtringit, illum thorax. Iſte vt ſuperbiæ ſuæ genium exprimat, etiã onera veſtium non recuſat, hic vt ad ęui luxum ſe veſtiat, etiam famem tolerat. Quinimo & cretam vorare iam didicimus, vt vultui decorum pallorem perſuadeamus. Quid cetera narrem huius inſaniæ tormenta? Hęc aliaque infanda patiens ſuffert Superbia, ſed ſibi ſuffert, & in ſui gratiam, quæ ſi propter Deũ recta Intẽtione perferrentur, quãta inde rediret merces? Sed & huic tali ad ſuperbię leges patienti verè occinitur: Stulto labore conſumeris. Thomas Morus æquè ſanctus ac doctus vir, Anglię magnum decus, fortè fortuna virginem in conclaui reperit coram vitreo iudice, ſpeculo, quæ multo labore atque etiam dolore comas plicabat, vt frons lata, & mamillare amictorium ſtringebat, vt ipſa gracilis videretur, huic Morus: Niſi Deus, inquit, tibi pro hoc tuo tãto labore infernum reddat, magnam tibi profecto iniuriam faciet. Affirmabatque ſerio, perſuaſiſſimum ſibi eſſe, quã plurimos in hac vita eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuiſſent. Cuius nam rei defectu hoc fieri cenſendum, niſi ſolius intentionis bonæ?

§. VI.

QVarto, quid non fit acquirendæ, retinendæ, augendę gratiæ? hic nulli labori parcitur, nulla moleſtia recuſatur, nihil intolerabile ęſtimatur, totos dies dominorum obſequio apparere, graue non cenſetur. Viri ſancti olim in columnis ſtabant annis compluribus, inde & nomen traxerunt Simeon Stylita, Daniel Stylita, Alipius & Theodulus Stylitæ. Hi dies nocteſque ſtabant colẽdo Deo, & corpori affligendo. Hæc religio Stylitarum annis aliquot continuis ſtantium deſijt, non item eorum qui continuis horis aliquot perſtant & ſæpe ſolam gratiam expectant, quæ tamen in ſaxo lubrico & veſtigium fallente ſita eſt, & longe citius perdi poteſt, quàm acquiri.

Ioſeph Ægypti prorex in ſumma gratia fuit apud ſuum Pharaonem, ab illo proximus, ſed ſucceſſit rex alius, qui Ioſephum noſſe recuſauit. Quàm charus Dario Daniel, & tamẽ omnis Darij gratia Danielem à leonum fouea ſeruare non potuit. Achitophel Abſalonis topanta, gratiſſimus conſiliarius fuit, ſed hęc gratia collo eius nõ aureum torquem, ſed laqueũ iniecit. Aman gratia potentiſſimus, & pænè alter Aſſuerus, ſed per hos aureos gratię gradus altiſſimum patibulum conſcendit. Et quis Beliſarius ſub Iuſtiniano, tot victorijs illu-

illuſtriſſimus Dux? tandem non gratiam tantum, ſed & oculum vtrũque perdidit, ad extremã mendicitatẽ deuolutus. Quis ſub Tiberio Seianus; iam pænè alter Tiberius, & gratiam ſimul & vitam amiſit, vnco tractus & in Tiberim abiectus eſt. Dies prius finiat, quàm ego tragœdiarum iſtarum vel tantum nomina expreſſero. Habeat Argus mille oculos; Gratiam nemo negauerit mille habere alas quibus auolet. Et tamen hæc tam fallax & incertiſſimæ fidei gratia, tantis deſiderijs ac votis expetitur, tot laboribus ambitur, tantis ſudoribus & quęritur, tot ſolicitudinibus & curis, vix tãdem & ægrè obtinetur: vt obtenta retineatur, nõ minus laborũ & ſolitudinum impenditur, mẽte ſemper pauidiſſima, & in omnẽ partẽ ſe torquente, ne, quod tantis impendijs impetratũ eſt, leui flatu diſſipetur. Ita videas hos gratię aucupes ſemper trepidos & anxios, ſemper ſolicitos, & gratiæ iacturã, velut ſupremũ malũ, formidantes, terret eos ſonitus folij volantis: *a* pæne vt lepores apertis dormiunt oculis adeo ad omnem gratiæ auram trepidãt. Nam (quod magnum malum eſt) incipit illis opus eſſe fortuna: ſequitur vita anxia, ſuſpicioſa, caſuum pauens, temporumque ſuſpenſa momentis. Nunquam dant virtuti fundamentum graue, immobile, ſed iubent illam in loco volubili ſtare. Hęc obſecro notate, Aulici. Et quę iſta tam rigida ſeruitus eſt, hæc diu noctuque & pati, & agere, in vnius Gratiæ gratiam? Qui hæc & pateretur & ageret Intentione bona, Dei cauſſa, quantum is præmij reportaret? Dum hoc autem & iſte, & ille, & alius, atque alius negligit, vnicuique illorum occinendum eſt: Non bonam rem facis, ſtulto labore conſumeris, ſtulto, protſus ſtultiſſimo, hoc enim agis vt tibi ipſe importune noceas, & cum tædio.

Leuit.c.26.v.36.

§. VII.

QVinto, quid nõ tolerãt alij extra aulas famuli, & ancillæ; non ijs verba tantũ, ſed & colaphi ſæpe glutiendi ſunt. Quoties herus aut hera ſtomachoſi clamant, trifurcifer, ſtulte, beſtia, flagrio, aſine, flagitium, poſt hæc vocum tonitrua frequenter & fulmina ſequũtur à manu venientia, volant fuſtes, & quicquid armorum ira furorque miniſtrat. Et quid miſeris inde lucri eſt? merces exigua, victus tenuis & plerumque intempeſtiuus, ſæpiſſime & frigidus. Qui hæc ideo fert tãtum vt viuat, ſtulto pariter, ſtultiſſimo labore conſumitur. Quod ſi ancilla vel famulus generoſo animo hæc omnia offerat Deo, dicatque: Domine, propter te fatigari me patiar & vexari, propter te, mi Domine, hæc feram omnia, ſcio, equidem te mitiorem & liberaliorem eſſe Dominum, quã cui me mancipaui: à te, mi Deus, expectabo præmium. Hic profecto ſapit, qui ſuos labores ſic vendit, quemadmodũ diuinus Paulus hoc genus hominum præclariſſime his inſtruit: Non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo. *a*

Sexto, quid mechanici opifices non ferunt miſeriarum? Ad grauiſſimos labores ſummo mane redeunt, eoſque vrgent in ſeram & adultam noctem, ſæpe tamen vix mucidum panem pro ſe ſuiſque extundunt: æſtum; fætores, gelu, incommoda plurima tolerant modici lucelli gratia quis pauperior iſtis, ſi ſolum ſpectemus corpus, & quis ijſdem ditior, ſi quis horũ ſubinde animo dicat: Mi Deus hunc ſudorem meum in tuam manum effundo, labores meos omnes tibi offero; tibi fatigor, mi bone Domine tu diues ille paterfamilias es, qui tuorum famulorum labores nunquam non ſuperas mercede, nec gratis tibi quidquam fieri permittis: opellas noſtras pręmijs excedis infinite. Omnes ergo meos cum filij tui laboribus tibi conſecro & dono. De his talibus ſua omnia Deo ſic offerentibus vere Paulus: Diuites, inquit, facti eſtis in illo, in omni verbo *b*.

a *ad Epheſ.c.6.v.6.*
b 1. *Cor.c.1.v.5.*

§. VIII.

SI omnes hominum ſtatus ordineſque luſtremus, in omnibus ſane perferenda plurima reperiemus. Et vos ipſi, quos vt diuites & beatos ſalutamus, & pæne adoramus, an non moleſtiarum & ærũnarum ſatis abunde habetis? quis veſtrum queritur deeſſe ſibi quod patiatur? Virtutis eſt, cùm ſanctiſſimus quiſque, licet afflictiſſimus, audet generoſo ſpiritu dicere: Domine, da plura, immitte grauiora quæ patiar. Apud hunc hominem res optime habent,

habent, hæc talis poſtulatio puræ Intentionis luculentum indicium eſt. Sed vos alij, ô beatuli, ô Magni & omni opulentia inſtructi, & qua ratione vos afflictiones veſtras toleratis? varie vos affligi, nil penitus dubito, etſi negent id oculi, quibus hic nulla fides habenda. Imo perſuaſum habeo, vos ſæpe acerbius, licet occultius, torqueri quam vllos religioſos homines, quorum vitæ tenor merus eſt pænitentiæ labor: Vobis quidem molliores ſunt lecti quàm religioſis, ſed quæſtio ſit, vos an illi quietius dormiant, non enim dormitũ imus, vt bene cubemus, ſed vt bene dormiamus: ſomnũ veſtrũ prolixiorem eſſe, quàm illorum ſit, non negem, ſed neſcio an credam eſſe tranquilliorem, & ſuauiorem: plurima ſunt quæ veſtrum, illorum vero ſoporẽ minime turbãt.

Cibi vobis & multo plures, & longe meliores, ſed iterum quæſtio ſit, quibus hi meliùs ſapiãt, neque enim dubitẽ quin religioſorũ hominum plurimis oluſcula ſua & auenaceę pulticulæ, lixũ hordeũ & lactucula iucundius ſapiant, quã vobis galli ſpadones mera ſimilagine & lacte paſti, ac ipſum Iouis cerebrum.

Veſtes vobis pulchriores quàm illis & plures; ſed & hic interrogem, quibus ſint habiliores, qui in ijs minus frigeant, minus ſtringantur? Religioſos viros rariſſime premũt calcei, vos ſæpius: accedunt occulta cilicia, vobis etiam inuitis iniecta, quæ animum vexent, fodiant, lacerent?

Vobis largius otium & plures ſunt feriæ, ſed forsã multi ſuauius laborant, quam vos otiemini. Vobis denique libertas longe maior eſt quam religioſis, ſed veſtram libertatem multa comitantur vincula, morſus animi, & laniena conſcientiæ incredibilis. In ſumma, cruces quas feratis minime deſunt, ſed fortaſſe deeſt Patientia & Intentio recta, quâ cruces ſunt perferendæ.

Hic igitur, obſecro, attendite, an propter Chriſtum, an vero propter Lazarum Bethaniam veniatis; an quæ vobis ſuſtinenda, eo quo par eſt animo ſuſtineatis.

In monte Golgothæo duo iuxta Chriſtum vtrinque pendebant, vterque latro, vterque crucifixus; vterque in vno hoc eodemque ſupplicio mortuus eſt: at ille paradiſo, iſte tartaro receptus eſt. Quid quæſo æque reos, æquali ſupplicio affectos tam inęquali ſorte ſeparauit? Intentio. Ille Chriſto Domino mortem ſuam obtulit, iſte auerſus à Chriſto in impatientia finijt. Hæc è ſimillima cruce, in regna diſſimillima eſt via, ſi tam diſſimilis ſit intentio.

§. IX.

ITaque cauendum, ne ſimus Martyres Mũdi, Confeſſores diaboli, Mammonæ diſcipuli, Veneris alumni. Amor ſui mille fraudes comminiſcitur, blãdiſſimè quod vult perſuadet, ponitque pro ſcopo proprium iudicium, curioſitatẽ, propriam voluntatem? hoc agit vt Intentionem reddat obliquam, non ſinceram, à Deo alienam, & quam Deus iure auerſetur. Sicut admodum æſtuanti & ſitienti lactis optimi florem propines, è tali tamen catino, in quo plurimæ muſcæ innatent, an rem gratam te facturum ſperas? quis ſtatim bibat, etſi valde ſitiat? niueus potus inuitat quidẽ, ſed innatantes beſtiolæ abſterrent: nigellas auiculas priùs eijce, dein lacteam promulſidẽ propone. Sic opera bona, velut candida ſuauiſque potio velut fercula præſtantiſſima, Deo tamen grata nunquam erunt, ſi ea fœdet Vana gloria, Voluntas propria, curioſitas, auaritia, ſui amor & æſtimatio: Muſcę morientes perdũnt ſuauitatem vnguẽti. *a* Sic omnis Intentio non ſincera & recta nobiliſſimum quodque opus corrumpit & deſtruit.

Quis non riſerit hoſpitem illum, qui peregrinum hominem lautiſſimis verbis in ſuam tabernam inuitans: mi Domine, aiebat, ad me obſecro diuerte, vinum mihi prorſus generoſum eſt & nobile, niſi quod nonnihil aceſcat. Apage tu cum tuo hoc generoſo vino, quod aut acidum ſit, aut dilutum, vel dubium. Hoc ipſum queritur olim Deus per Iſaiam: Vinum tuum miſtum eſt aqua *b*. De multis idem dici poteſt, hæc illius actio, hæc opera, hoc obſequium illius, hæc induſtria, hic conatus vinum bonum eſſet, niſi aqua malæ intentionis miſtum eſſet. Cum peruerſa eſt Intentio, quæ præcedit, prauũ eſt omne opus quod ſequitur, quamuis rectum eſſe videatur. *c*

In priſca lege cum leproſorum quiſpiam ſanitati reſtituendus fuit, dextra eius auricula & pollices dextræ manus ac pedis oleo tingebãtur. *d* Quid hoc ritu Deus magis cõmendat, quàm vt miſericordię oleo vſuri, & ſtipẽ

daturi,

daturi, nil læuum tangamus, nil ambitionis, iactantiæ, aut vllius ſiniſtræ Intentionis ſe miſceat, Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.

Ad Salomonis tribunal duæ feminæ litigabant de infante; vtraque quidē prolem habuit, ſed illa viuam, hæc mortuam, vt quam dormiens oppreſſerat. Nos inſtruit lis iſta, ſi aduertimus. Nos quidem oramus, ſtipem damus, cōſilijs aut manu iuuamus, inediā aliaque toleramus; hos velut liberos gignit bona actio, ſed niſi ad hæc omnia vigilemus, niſi ſemper Intentio ſinceriſſima liberos iſtos defendat, incurioſo ſomno eos opprimimus orationem noſtram, & eleemoſynam, & inediam, & omnem tolerantiam noſtram ſomnolentia perdimus, & ita quicquid illis vitium & vitæ inerat, adimimus. Nam, vt præclarè Richardus Victorinus: Quod eſt, inquit, corpus ſine animâ, hoc eſt opus ſine Intentione bona. *e* Si ergo hi liberi noſtri nobis ſint chari, ſi nolimus fruſtra laborare, ita ſemper laboremus, vt illa faciamus, non quia ſic nobis placet ſapitque, nec ſolum quia ſic moris eſt, aut quia fit ab alijs, ſed quia ſic placet Deo, oculus ſimplex ad vnum atque vnicum Dei honorē collineet in omnibus, in quibus errare refugit? Deus in cauſſa ſit, quare hæc faciamus, iſta fugiamus, illa perferamus. Si iam, quod ſæpe fit, operam noſtram alijs locatam, parcius illi quàm par eſt, compenſent. Deum vadem & ſponſorem habemus. Quod Deus Abrahamo dixit: hoc omnes bonæ Intentionis ſibi à Deo dictum cenſeant: Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. *f*

a *Eccl.c.10. v. 1.*
b *Iſ.c.1.v. 22.*
c *Greg. l.1 Dial.c. 9.*
d *Leu.c.14.v. 14.*
e *Rich.tract.1.de ſtatu int hom.*
f *Geneſ.c.15. v. 1.*

CAPVT XI.

Exemplar nobile INTENTIONIS *malæ fuiſſe Herodem Magnum, Aſcalonitam.*

A Diuo Ludouico Galliarum Rege miſſus eſt ad Damaſci Sultanum Orator è ſancti Dominici familia Iuo, vir doctus & religioſus. Huic in itinere, mirum quid contigit, & quod credibile; ſtudio id adornatum eſt, complurium inſtructioni, hac ratione. Anus Iuoni loco quodam occurrit, altera manu Hydriam aqua plenam, altera vas cupreum prunis geſtans. Miratus Iuo inſolitum occurſum vetulæ, aquam & ignem geſtantis, quærit quid hæc ſibi velint? Cui mulier: Prunas, inquit, fero vt iis paradiſum incendam & comburam: aquam defero, vt ea flammas inferorū extinguam, & Orcum aboleam. Iamque magis miratus Iuo reſponſum tam inſperatum, interrogat vltra, quid hæc moliri cogitet, & cui bono? Illa, vt in poſterū, inquit, omnis Intentio non recta aut non pura ceſſet, vt nemo probus ſit ſolum ſpe cæli & præmij; nemo etiam peccare oderit formidine pœnæ & inferorum horrore, ſed ſolo Dei amore, & deſiderio placēdi Deo Ad Chriſti pueri præſepe atque ſtramineas cunas, tres ab Ortu magni Principes venerunt: Itinere toto tam apud Herodem hoſpitem, quàm alibi nihil æque frequenter audiebantur reſpondere, quàm illud rectiſſimæ Intētionis: *Et venimus adorare eū.* Sed & Herodes idem prorſus grandi ore pronunciabat: *Vt & ego veniens adorem eum.* Hic nulla ſpes præmij, nullus pœnæ metus ſe miſcuit, nec enim vlla vel inferorum vel cæli fit mentio: Vnicus itineris Bethlemitici finis eſt, diuinus cultus & adoratio. Tam Herodes quàm illius hoſpites, in vnam illam vere ſanctam Intētionem conſpiraſſe videtur. Adſunt adoraturi, nec metu ſupplicij vllo, nec ſpe præmij prouocati. Et quis Herodem non idem ſentire dixerit, quod pios illos aduenas? Verùm, iam demonſtrabimus inter Herodis & trium hoſpitum Intentionem, tantum eſſe diſcriminis quantum inter cælum terramque. Et apparebit Herodem Malæ Intentionis egregiam ideam exiſtere.

§. I.

PHiloſophorum ſcitum eſt, Vltimum in actione, Primum eſt in Intentione. Finis eſt ad quem referuntur omnia. Ab experientia quotidiana id conſtat. Sumit ſibi quis diuerſiſſimos labores; hac hebdomade calcem conuehit, altera lateres & ſaxa, arenam tertia, aſſeres quarta, dein cū amicis deliberat, modo hoc

modo illud ad regulam reuocat, iam circinum rotat, iam & nummos numerat, modo cum architectis agit, iam cęmentarios accerſit, modo vitriarium, & ferrarium fabrum conducit. Et quorſum hæc omnia? Ad domum. Finis omnium domus eſt, prima quidem Intentione, ſed Actione vltima.

Narrat Matthæus, tres ex Oriente dynaſtas iter ingreſſos Hieroſolymam verſus, iter hoc lōgum, difficile, laborioſum, & magnarũ impenſarum fuit. Ecquis huius itineris finis & ſcopus? Noui Regis adoratio. *Et venimus adorare eum a*. Hoc, toto itinere agitabant ſecũ; *Venimus adorare eum*. Hęc illorũ Intentio iter indixit, hæc diuerſa munera congeſſit, hæc in viam neceſſaria præſcripſit, hæc Hieroſolymam Iudææ metropolim duxit, hæc hoſpitium Herodis quæſiuit, hæc pręeunti ſideri fideliſſime obtēperauit: Finis hęc omnia dictauit, finis ſane optimus ac laudatiſſimus, *Et venimus adorare eum.*

Sed & Herodes idem ait, & quidem verbis iiſdem: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Quis non credat Herodē, & illius regios hoſpites vnius eſſe animi, ęqualis propoſiti, eiuſdem protſus Intentionis? Sed videte obſecro, quantum tellus & aſtra diſſident, tantum Herodis & trium Magorum animus, propoſitũ, Intentio diſcrepant. Horum longe optimus, illius longe peſſimus finis fuit. Argumenta huius clariſſima hæc ſunt.

Principiō, *Audiens autem Herodes Rex turbatus eſt b*. Res iam ſuſpecta, & in primũ Malæ Intentionis argumentum, turbari. Homo bonæ Intentionis, nunquam totus turbatur, vt vt res eueniant, etſi omnia teterrimè cadant, ſibi conſtat; ſui ſimilis eſt. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit *c*. Nam bona, quam habet, Intentione non poteſt excidere. Herodes ideo turbatus eſt, quia regno pelli metuebat. Sed vnde hic metus? ſibi ipſi nimiũ amicus, ſeipſum nimis ardenter & amabat & quærebat.

Anno 1414. tres erant Pontifices (ea erat æui labes) Ioannes, Benedictus, Gregorius. In his turbis è purpuratorum Patrum numero Ioānes Dominicus, vir integerrimus animum ſuum Intētionemque vere optimam diſſimulare nō potuit. Nam licet is vnus omnia apud Gregorium poſſet, ab eo etiam ad illud faſtigij euectus fuiſſet, nihilominus tamen Gregorium monere non deſijt, deſcenderet ſponte ſua ipſemet de tam ſublimi ſolio, in quod via negata & non legitima perueniſſet. Paruit tam ſincere monenti Gregorius: Alij duo hac ſede vi ſubmoti ſunt, Quo facto Ioannes Dominicus purpuratus ſenator, & ipſe ſeſe in ordinem redigere aggreſſus, Concilium Conſtantienſe adijt, purpuram ſuam digniori dandam exuit, & infra Epiſcopos ſe locauit. En, quam variè & quam feliciter Ambitionem triumpharit recta Intentio! Herodes quia tam ambitioſus, hinc etiam tam turbatus. Si quis illius auribus dies noctesque ingeſſiſſet, natum eſſe quidem Meſſiam, non tamen vel minima ex parte nociturum, neque enim veniſſe vt regna eriperet, ſed vt daret: nihilominus Herodes turbatiſſimus aſſidue timuiſſet, nec aliud animo voluiſſet, quam regis infantuli properatam cædem. Quod ſi Herodi vel vnica bonæ Intentionis venula fluxiſſet; ſic ſecum fuiſſet ratiocinatus: Si natus puer vere Meſſias & Chriſtus ſit, aderit illi Deus, ſin autem, Deum à me ſtaturum confido. Sed nihil tam ſanę cogitationis admiſit rex impius: hoc vnum ei erat in animo: Moriatur, hic puer, moriatur; & ſi per mille, etſi per quatuordecim millia corpora *d* mihi configendus ſit, configatur, moriatur. Et tamen hunc parricidam animum tam pijs vocibus vultuque velans: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Bene locutum, peſſime cogitaſſe, primum ſignum prodidit, Turbatio: *Audiens autem Herodes rex tubatus eſt.*

a *Matth.c.2.v.2.*
b *Matth.c.2.v.3.*
c *Prou.c.12 v.21.*
d *Tot occiſorum infantium fuiſſe, optimorum auctorum aſſertio eſt.*

§. II.

SEcundo, *Et cōgregans omnes Principes ſacerdotũ & ſcribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur a*. Quæ hic Herodis Intentio? Noſſe locum nati puerili. Quid vero hoc mali? Iſtud certe, quod nihil hic boni ſit. Scire velle, ex ſe quidem indifferens, vt vocatur, Intentio eſt quę nec bona nec mala; huic ſi iungatur actio mala, neutrum bonum dici poterit. Et cur Herodes Chriſti nati patriam

noſſe

poſſe voluit? an vt ſalutaret, munera ferret, adoraret? Vt iugularet: Hæc mens illius, hæc erat Intentio.

Tertio, *Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ b.* Neque hoc bonæ Intẽtionis ſignum eſt. Vocare Magos, nil vitij erat: clam vocare, parum virtutis, & vitio proximum eſt. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. c Hoc cuius certum ſit ſignum Intentionis non bonæ, ſi quid adeo laboret occulere, contegere, ſupprimere, vt nullo modo ab alijs ſciri velit, odit lucem iſte, & latere cupit non ſe, ſed ſua vitia.

Multa quidem clam fiunt, quæ fido ſilentio committuntur; ſua ſunt arcana curiæ, ſua & militiæ, & tamen in his ipſis conſcium habere nemo reformidat, ſi id expedire ſciat. Quãtum eleemoſynę clam datur, auctore vix vni, ſæpe nemini noto? pie hoc, ſancte, & ad Chriſti mentem. Si tamẽ ij qui dant, ſcirent ad maiorem Dei honorem facere, ſciri ſe, vtique non ſupprimerent has voces: ego ſum, ego do. Non eadem in vitijs eſt ratio, ſunt enim receſſus & latebræ vbi luditur, vbi potatur, vbi furtiue amatur, vbi contra leges laboratur: hi latebricolæ, luſores iſti, potatores, aut amatores nequaquam ſciri volunt. Quis Orator his talibus perſuaſerit fore ad Dei honorem ſciri, quinam ipſi ſint, qui ſocij illorum. Nihil audiunt, ſed omnibus minaciter imperant, aut ſile, aut peri. Nemo eſt illorum, cui vocem illam extorſeris: Ego ſum luſor, ego ſum potator, ego procus & decoctor. Hæc furtim & *clam* fieri conſuẽrunt. Sed hoc ipsũ CLAM, euidens eſt indicium, hæc omnia fieri Intentione non bona. Tecta plerunque ſuſpecta. Herodes ergo dũ Magos *clam* accerſit, ſe palam malæ Intentionis ſuſpectum reddit. Ab hac vitiata radice ſimiles enati ſunt rami. Quicquid hic egit Herodes, vitioſè egit. Cum peruerſa eſt Intentio quæ præcedit, prauum eſt opus omne quod ſequitur. Vbi ergo clam Magos vocaſſet, tempus ſtellę ab eis diligenter didicit, amãdauit eos in Bethlehem, de ſingulis ſolerter interrogari, & ſibi renuntiari mandauit, omnia maligne & cum noxa, nam addidit fucatiſſimam ac nequiſſimam Intentionem: *Vt & ego veniens adorem eum.* En diabolum, ſed pulchrum, & Angeli veſte decorũ O vulpes calidiſſima, non ſine cauſſa Herodianæ ſtirpi hoc nomen tribuit Seruator. Vulpina vafritie cruentum, immanem, ſceleſtum animum poſſe tegi ſperabant.

a *Ibi.v.4.*
b *Ibi.verſ.7.*
c *Ioan.c.3.v.20.*

§. III.

HErodis vero ſacri Senatores & Patres cõſcripti, cuiuſnã animi & intentionis fuerunt? Variæ. Cũ enim ſenatus indiceretur extra ordinẽ, credibile eſt ex ijs fuiſſe qui dicerẽt: Quis diabolorum exteros hos homines ab orientis oris adduxit, tanquam ſi abſque illis non ſatis negotiorũ nobis eſſet? Alium audiſſes dicere: Velim idololatrię iſti domi maneãt & noſtrã nobis pacem non turbent. Alius peſſime precatus, forſan dixerit: In malam rem abeant hi homines, pudore nos affecerunt maximo: in Arabia hoc ſciant, & nos neſciamus in Iudæa! Alij, paullo modeſtius: Ex officio, aiebãt, hoc Regi debemus, cui nos in omnem hanc operã obligauimus, ergo libros adire, & inquirere oportet, quæ Chriſti ſit terra patria. Sed neque hi adeo erant laudãdę Intentionis. Nam intentio bona raro impellit, cum vis & neceſſitas cogit: Non eſt virtutis bene iubenti dicere: Nolo quidem, ſed debeo. Licet ergo curiam Herodis omnem ſcrutemur, vix vllã Intentionem rectam in ea inueniemus, & quod ſequitur, nullam actionem bonam. Illa enim omnia conuenire, inquirere, libros conſulere, reſponſa dare, ſunt politicum quid, & actiones adiaphoræ, quibus ſi non iungatur Intentio bona, nil cæleſtis prẽmij aſſequuntur.

Porro illa Herodis turbatio, Rabbinorum conſultatio, trepidatio Vrbis, tres illos ex Oriente reges admodum dubios reddere; imo in errorem trahere & re infecta regreſſum eis perſuadere potuiſſet. Promptũ enim illis fuiſſet dicere: Quam nos infantes ſumus, & digni regum cachinnis! En in ipſo Iudææ meditullio, de hoc Iudæorum rege quẽ quærimus, nihil ſcitur, & nos tam temere mutum ignem ſecuti, noſtris regionibus deſertis in peregrinas has oras noſmet eiecimus: turbauimus Herodem regem, regijs conſiliarijs negotium faceſſiuimus, vrbem Hieroſolymam fruſtra com-

cõmouimus: quid vani hoc itinere nobis voluimus? Nihil harum cogitationum, nihil admiſerunt, ſed quo cœperunt pede, Intentione bona qua orſi, ea etiam conſtanter progreſſi, hoc vnum omnibus reſponderunt: *Venimus adorare eum.* Si quis illorum aliquem in antro Bethlemitico interrogaſſet: & quid hæc veſtra ſibi munera volunt? quid humilis procidentium habitus, quid prona in terram corpora? non aliud vnquam reſpondiſſent, quam hoc ipſum; *Venimus adorare eum*, huc nos neque metus, neque vis, aut vlla neceſſitas adegit, non ſpes opum vlla impulit, hoc vnum nos domo exciuit; *Venimus adorare eum.* Et quem illum ô viri, quem veniſtis adorare? Illum ipſum, aiunt, cuius ſtellam vidimus, cui parent ſidera, qui nobis facem cælo extulit, hunc *Venimus adorare.*

Tandem aſſecuti ſuum finem, *& procidentes adorauerunt eum.* Poterat pro ſe quiſque dicere: Ego gloriam meam non quæſiui, ſed nati Regis Hebręi, huc animum intendi; eâ de cauſſa hoc iter ſuſcepi, hoc fine munera hæc attuli: vna mens & vox vna omnium: *Venimus adorare eum.* Delati demum, ſidere duce, ad viliſſimũ tuguriolum, ad pecudum ædes, ad puerulum pauperrimum, nec diuini quicquam præ ſe ferentem, nihilominus *procidentes adorauerunt eum.*

En, mi Chriſtiane: quid mala, quid bona doceat Intentio. En, quam fucata illa & trepida; quam hæc conſtans & erecta ſit, & quam ſeſe vtraque ſuis vtcunque prodat indicijs! Herodes, licet homo abſtruſus & tectus, ex arte truculentum animum diſſimulare nouerit, vitiatæ tamen Intentionis ſigna edidit ſatis aperta. Tres ab exortu Magi aberrarunt nonnihil, hoſpitem quęrendo Herodem; ſed hic ipſe error bono eis fuit, ob bonam Intentionem: profuit ſic erraſſe. Quando ergo Intentione optima ferebantur ad Chriſti nati cunabula, non tantum ſtellam ducem habuerunt, ſed & Angelum monitorem, qui fideliſſimè inſtruxit, perfidum hoſpitium ſtudioſè declinarent, ad Herodem ne redirent, alia via domum remearent, ne Intentionem optimam, qua venerant, deprauarent. Neque enim Magi alia mente ſecuti ſunt ſtellam, quam vt illius ſe voluntati ac nutui, qui ſtellam in ducem in ducem miſerat, ex integro ſubmitterent.

Hæc vera & prorſus pura eſt Intentio: *Dei voluntatem in omnibus ſequi.* De hac noſtri æui Theologus *a*: Qui ſic animatus eſt, inquit, vt nihil aliud expetat, niſi Dei voluntatem explere, eum Deus nunquam poteſt deſerere. Ingens promiſſum.

Hæc ergo hominis Chriſtiani ſit Intentio in rebus agendis omnibus, vt ſincero corde apud ſe aſſiduè voluat: Domine, tuo honori facio omnia, tuæ voluntati parere cupio in omnibus, ſiue illa mihi facilia ſint factu ſiue difficilia, aſpera an iucunda, *Venio adorare te*, non vt Herodes, ſed vt tres ab Ortu reges, te Domine ſemper, & omnibus actionibus meis adorare cupio; eam ob cauſſam viuo, ideo, edo, bibo, dormio, laboro, vt tibi ſeruiam, tibi placeam, tuę voluntati obſecundem vbique, ſemper in omnibus: ſic viuam ſic moriar.

a *Matth. Tymp. in ſpec. epiſ. ſigno* 117.

CAPVT XII.

Quid indifferens, quid nulla INTENTIO *à nobis vocetur.*

QVamuis nulla ſit actionum voluntariarũ, quæ non originem trahat ex Intentione aliquam; quicquid enim volentes & ſcientes agimus, deſiderio alicuius conſequendi finis agimus: nihilominus multa tam ambigue, plurima tam oſcitanter, incurioſe, properanter facimus, vt in multis adiaphoram vel indifferentem, in plurimis nullam habere Intentionem videri poſſimus. Quam autem Intentionem vocemus Indifferentem, quam Nullam, dilucidè iam explicabimus.

§. I.

INDIFFERENS appellatur Intẽtio, ſeu Adiaphora, quæ nec bona eſt in ſe, nec mala, nec ad probitatem, nec ad improbitatem confert, & hęc plerunque actiones mere naturales pro fine habet, vti ſunt, edere, bibere, ambulare, dormire. Lucem hic allucebit Seneca, qui ſenſu prorſus Chriſtiano: Indifferentia, inquit, eſſe dico, nec bona, nec mala, tanquam morbum dolorem, paupertatem, exiliũ, mortem: nihil horum per ſe glorioſum eſt, nihil tamen ſine his. Laudatur enim non paupertas,

ſed is

ſed is quem non ſubmittit, nec incuruat: Laudatur non exilium, ſed qui hoc non doluit: laudatur non dolor, ſed quem nihil coëgit dolor. Nemo mortem laudat, ſed eum cui mors ante abſtulit animum quam conturbauit. Omnia iſta per ſe non ſunt honeſta, nec glorioſa: ſed quicquid virtus ex illis adijt tractauitque, honeſtum & glorioſum facit. Illa in medio poſita ſunt? intereſt, vtrum malitia illis, an virtus manum admouerit *a*. Et vt liquido ſciamus quid indifferens, quid bonum, quid malum ſit, addidit Annæus: Omnis res quod non habuit decus, virtute addita ſumit. Cubiculum lucidũ dicimus; hoc idem obſcuriſſimũ eſt nocte; dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic iſtis quę à nobis indifferentia ad media dicuntur, diuitijs, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra morti, exilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minus aut magis pertimuimus, aut malitia aut virtus dat boni vel mali nomen. Maſſa per ſe nec calida nec frigida eſt, in fornacem coniecta concaluit, in aquam remiſſa refrixit. *c*

Ergo, ſola virtus, bonum: ſola malitia, malum; Indifferentia, per ſe nec bona, nec mala: vſus dat ijs nomen, ſiue cum virtus, ſiue cum malitia acceſſit. Ita ingenium, ars, ſcientia, ſanitas, vires, opes, gloria, nobilitas, indifferẽtia ſunt, quia naturalia ſunt, nec altius exurgũt quam quo ea erigit bona Intentio, quæ ſi & ipſa intra naturæ fines ſe cõtineat, nec ad Deũ ſubuolet, Indifferens manet, & ſine præmio. Hinc ire, ſtare, ſedere, currere, loqui, laborare, &c. bona non ſunt, nec promeriti nomen acquirunt, niſi bonâ Intentione, quæ actiunculam etiam minimam, ac viliſſimam in altiſſimum dignitatis gradũ extollit, quod vt optime capiamus; Ludouicus Bloſius præclare; nos inſtruit hunc in modum: Quæ agenda ſunt, (etiam dum manducare, dormire vel quoduis aliud ſolatium carni indulgere oportet) tu tali conſideratione pręueni, vt ea ipſa pure ad Dei honorem facere deſideres. Nam quemadmodũ opus quod ex ſe grande ac magni momẽti videtur, Deo prorſus diſplicet, ſi operantis Intẽtio impura fuerit: ita opus quod ex ſe frigidum nulliuſque momenti iudicatur; Domino plurimum placet: ſi operantis Intentio fuerit recta. Etiamſi pietate ductus ceruicem tantum inclinaueris ante crucifixi IESV imaginem, vel ad altare Dei genitricis MARIÆ floſculos obtuleris, aut pedem moueris propter charitatem, non fruſtraberis à ſpe iuſtæ mercedis *c* Et hoc poteſt Intentio bona; Intentio indifferens horum nihil poteſt, ſed actionem, cui iungitur, nec deteriorem reddit, nec meliorem, vt infra pluribus dicemus.

a *Senec. ep. 82. med.*
b *Idem ibi.*
c *Bloſ. in Can. vitæ ſpirit. c. 30. initio.*

§. II.

INtentio NVLLA, vocatur à nobis ea, cum quis ex conſuetudine temere hoc illudue facit, nec ſibi vllum actionis ſuę finem proponit, & quaſi caſu viuit. Ingens hoc vitæ malum eſt, & omnium laborum cęca vorago, Iuſtiſſime queritur olim Seneca, &: Neceſſe eſt, inquit, multum in vita noſtra caſus poſſit, quia viuimus caſu. Quoties, quid fugiendum ſit, aut quid petendum, voles ſcire; ad ſummum bonum, & propoſitum totius vitæ reſpice. Illi enim conſentire debet quicquid agimus non diſponet ſingula, niſi cui iam vitæ ſuæ ſumma propoſita eſt. Nemo, quamuis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi iam conſtet quid velit pingere. Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere: & tunc dirigere, & moderari manu telum, errant conſilia noſtra, quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum appetat, nullus ſuus vẽtus eſt. *a* Omnia præclariſſimè; & vere ingnorat quem portum pellat, qui Intentione Nulla incaſſum ſe fatigat. Vbi certus actionis ſcopus & finis deeſt, illic confuſio, & omnia indigeſtum ac rude chaos.

Deus olim pręcipiens: *Omnis adeps*, inquit, *Domini erit iure perpetuo in generationibus; & cunctis habitaculis veſtris b* Quid mirum, inquit Iſychius, aruinam & adipem tam ſeuere à Deo exigi: Adeps iſte, recta eſt Intentio, in omnibus ad Deum dirigenda; hanc Deus nemini remittit. Qui vero nullam ſuis actionibus Intentionem præſtituit, is quod optimum eſt ſacrificij, Deo ſubtrahit hic talis, quicquid facit, aut ex inclinatione, aut ex conſuetudine

LIIII facit,

facit, neſcit enim faciat, aut quorſum, & qui faciat. Miſerrimum eſt hoc genus hominum, quibus poſt varios labores, nulla ſperanda eſt merces.

a *Sen. ep 71. initio.*
b *Leuit. c. 3. v. 16.*

§. III.

PVeris trimulis aut quadrimulis quis inquietior? totos dies huc illuc oberrant, nec vnquã vno loco diu conſiſtunt? nunc equitare ſe putant, nunc volantem plumam agitãt, iam domunculas ędificant, iam per ſedilia ſurſum deorſum ſaltant, ita ſeſe plurimũ fatigant, in ſummo otio nunquam otioſi, & vbi totum diem ad laſſitudinem, diu multumque ſemet agitauerint, quid tandem eſt omnis hic labor & laſſitudo? Nugas egerunt, muſcas depulerunt, cribro aquam hauſerunt, in aqua ſementẽ fecerunt, infantili & inani opera. His infantibus ij omnes ſimillimi ſunt, qui actiones ſuas nulla Intentione regunt: ardua vix attingunt; ſi tamen ea tangant, leui decurrunt manu, & ſuperficiem potius radunt, quam latentia petant. Quærit ex his appoſite nebuloſus ſatyricus.

Eſt aliquid quo tendis, & in quod dirigit arcum?
An paſſim ſequeris coruos teſtaque lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore viuis?

Num tibi certus eſt finis quo omnia referas? an in diem viuis ſine propoſito, ſine prouidentia, prout natura ſuggerit? Et quis ille tabellarius, qui quærenti, *quorſum tendis?* reſpondeat: *vere ipſe ego neſcio.* O ſtolidum caput! redi domum, ridicule homo, redi, & prius quo tendas cogita, quam exeas.

In hac vita, ô Chriſtiani, non licet nobis vanos ambulatores agere, & quo pes fert, excurrere: ſingulis horis cogitanda eſt hora vltima, & viæ terminus, omnibus pœne momentis Intentio recta reſtauranda eſt. Maximi refert, quomodo res appetamus, an virtutum amore, an noſtri; nudas edere operas minime laudabile eſt. Vbi autem Intentio recta non eſt, ibi aut mala, aut nulla eſt. Ingenium quod virtutibus non impleueris, vitijs vacat, veluti ceſſante cultu ager, quem meſſibus onerare timueris, ſe inutilibus herbis ſponte exhauriet. Ita plerumque vbi bene agere ceſſamus, incipimus agere male. De hoc etiam eximie Seneca: Putemus aliquem, inquit, facere quod oportet: non faciet aſſidue, non faciet æqualiter, neſcit enim quare faciat. Aliqua vel caſu vel exercitatione exibunt recta, ſed non erit in manu regula ad quam exigantur, cui credat recta eſſe quę fecit. Non promittet ſe talem in perpetuum, qui caſu bonus eſt. Deinde, præſtabunt tibi fortaſſe præcepta, vt quod oportet, facias: non prę̃ſtabunt, vt quemadmodum oportet, facias: & ſi hoc non præſtant, ad virtutem nõ perducunt. Faciet quod oportet monitus, concedo, ſed id parum eſt, quoniam quidem non in facto laus eſt, *ſed in eo quemadmodum fiat a.* Excellentiſſime prorſus, & ad regulam diuinę paginæ: Vere non in facto laus eſt, ſed in eo, quemadmodũ fiat, Nõ tantum non facere, ſed nec bene facere ſatis eſt, niſi hoc ipſum bona fiat Intentione. Tanti ergo ducamus *oculum ſimplicem* omni tempore, & omni loco intendere in Deum.

Sed an non ſæpe omni puero ſtultiores ſumus, qui in tanta luce caligamus, imo nobis omnia tenebras facimus, & ſubinde nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat. Tota vita incurſitamus, nec ob hoc reſiſtimus, aut circumſpectius pedem ponimus. Quis vero neſcit quam ſit furioſa res, impetus in tenebris? At nos certe id agimus vt longius reuocandi ſimus: & cum ignoremus quo feramur, velociter tamen huc illuc, quocunque demum, cæco impetu ruimus.

a *Sen. epiſt. 95. med.*

§. IV.

FIdeliſſime Deus per Aggæum Prophetam commonefaciens: Ponite, inquit, corda veſtra ſuper vias veſtras. Seminaſtis multũ & intuliſtis parum: Comediſtis, & non eſtis ſatiati, bibiſtis & non eſtis inebriati: operuiſtis vos, & non eſtis calefacti, & qui mercedes cõgregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras *a.* En quam vrgeat Deus illud: *Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras*, quã velit conſiderari: quâ viâ, & quo eamus; En, quam vbique Intentionem bonam requirat. Omnibus vero hoc negligentibus occinitur: *Seminaſtis multum & intuliſtis parum.* Sunt qui nummos ſeminẽt, tantum ſcilicet pecuniæ

in men-

in menſam erogant, tantum in veſtes & ſupellectilem, tantum in recreationes, luſus cõuiuia, tantum etiam in rerum nouarum auditionem, tantum in varias animantes, tantũ in libros quos nec ipſi legunt, nec alijs legendos permittunt, ſed cuſtodiunt vt canis præſepe; tantum æris inſuper expendunt in adulatores ſanniones, mimos, paraſitos, moriones; tacebo aliam hominum impuram fæcem; tantum etiam inſumunt in artificiola curioſa, & ſæpe pernicioſa, tantum in alias vaniſſimas inſanias, tantum denique in ſtipem & eleemoſynam exponunt, & modo id Intentione ſana fiat. Hi ſane plurimum argenti ſeminant & vnoquoque horum recte dixerit, DISPERSIT, non autem, *dedit pauperibus*, ſed iam ante diuitibus, aut dedit ſartoribus, dedit cocis, cupedinarijs, palponibus, geſticulatoribus, ſuſurronibus: dedit his, & iſtis vt eos in ſuam cauſam traheret, vt corrumperet, vt os illorum ſibi emeret. O miſeri! *ſeminaſtis multum, & intuliſtis parum*, quia intentione non debita ſeminaſtis. hinc meſſis tam modica, tam nulla: dimidio pecuniæ veſtræ cælum emiſſetis, ſed altero tanto maluiſtis emere gehennam.

Comediſtis, & non eſtis ſatiati, bibiſtis & nõ eſtis inebriati. Sunt qui comedant & bibant, ſunt qui de rebus diuinis multa & præclara audiant, virtus eis varie ſuadetur: & vt coci ſolent qui modo lixa, modo aſſa, modo frixa; iã ſicca, iam iuſculis perfuſa, iam frigida, iam fumantia & calida apponũt, vt edendi appetitum acuant: ſic faſtidioſis his rerum ſacrarum auditoribus, amabili varietate virtus commẽdanda eſt, audiunt illi, & velut audita comedunt, auidos ſe oſtendunt, ſed mox aliud eſuriunt, audita celeri obliuione ſepeliunt, & animum alio conuertunt, inde nec habitiores nec robuſtiores fiunt, nam ſacris admonitionibus non ea Intentione auſcultant, vt meliores ſanctioreſque euadant: O miſeri! *comediſtis, & non eſtis ſatiati.*

Operuiſtis vos, & non eſtis calefacti. Sunt qui etiam virtuti quandoque operentur; templũ frequentant, orant, exomologeſeos & Euchariſtiæ ſacramentis ſe muniunt, nec tamen inde calefiunt, partim quia hæc per ſinceram, & feruidam Intentionem ad Deum non dirigunt, partim quia ſe frigori mox iterum exponunt? è templo, ab oratione, à confeſſione vix digreſſi, ad antiquum libidinis volutabrum redeunt, priſtinam iurandi & imprecandi cõſuetudinem repetunt, peſſimas occaſiones non fugiunt; ita mores inolitos nunquam deponunt, in aſſuetis noxis frigidi, vt ante, perſiſtũt. O miſeri! *Operuiſtis vos, & non eſtis calefacti.*

Et qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Liberaliſſimus eſt Deus in tribuendis muneribus, quę nos ſacculo noſtro excipimus, ſed ſæpe pertuſo. Mens noſtra velut ſacculus tot habet foramina per quæ cæleſtes dotes excidant, quot occaſiones non vitat quæ ad nequitiam inuitant. Hæc omnia pulchrè complexus Gregorius: Multum, inquit, cordi ſuo ſeminat, qui de mandatis cęleſtibus, vel legendo vel etiam audiendo multa cognoſcit, ſed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & nõ ſatiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriam ſæculi cõcupiſcit. Bene autẽ non ſatiari dicitur, quia aliud mandit, & aliud eſurit. Bibit & non inebriatur, qui ad vocem prędicationis aurem inclinat, ſed mentem non mutat *a*

DEVS olim Ezechieli: Fili hominis, inquit, venter tuus comedet, & viſcera tua replebuntur volumine iſto, quod ego do tibi. *b* Ventris autem viſcera, inquit Gregorius, quid ſunt aliud niſi mentis interna, id eſt, recta Intẽtio, ſanctum deſiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Penſemus, chariſſimi fratres mei, quàm ſit pia iſta promiſſio. Multi enim legunt. & ab ipſa lectione ieiuni ſunt, multi vocem prædicationis audiunt, ſed poſt vocem vacui recedunt, quorum etſi venter comedit, viſcera non replentur: quia etſi mente intellectum ſacri verbi percipiunt, obliuiſcendo & non ſeruando quæ audierint, hæc in cordis viſceribus non reponunt. *c* O miſeri! *mercedes cõgregatis, ſed eas in ſacculum pertuſum mittitis.* Hic idem beatus Gregorius In ſacculo, inquit, pertuſo videtur quando pecunia mittitur, ſed quando amittitur non videtur, qui ergo quanta largiuntur aſpiciunt, ſed quanta rapiunt non perpendunt, in pertuſum ſacculum mercedes mittunt: qui profectò has in ſpem ſuæ fiduciæ intuentes congerunt, ſed non intuentes perdunt *d.*

Ita demum fruſtra laboramus, quia laboris animam INTENTIONEM non curamus. Id

LIIII 2 quod

quod boni facimus, ante oculos nobis ſtatuimus, Intentionem rectam quam negligimus, nihil pendimus: ita *mercedes congregamus, & in ſacculum pertuſum mittimus.*

a *Agg.c.1.v.5.6.7.*
b *Greg. lib.1. in Ezech. hom.10. poſt. init*
c *Ezech. c.3. v.3.*
d *Greg. loco proxime cit.*
e *Greg. par.3 cura paſtoral. cap.22. fine.*

§. V.

NOn eſt moleſtior labor, quam labor irritus & ſine effectu: nemo eſt qui velit operam ludere. Enimuerò aliqui vt aſini laborant, multa grauiaq; in ſe onera recipiunt, & omnem laudem in eo ponunt, vt opera quã plurimum ſumant: Iſſachar aſinus fortis &c. ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factuſque eſt tributis ſeruiens *a*. At hi non ſibi laborant ſed alijs, cum Intentione careant, quâ Deo laborem ſuum vendant. Aliqui porrò patiuntur vt Martyres, ſed non cantabitur de illis: Gaudent in cælis animæ Sanctorum qui Chriſti veſtigia ſunt ſecuti *b*. Miſerandi prorſus, & fletu tantò digniores, quantò numero plures. Ah, quanti ſunt qui põderoſis à crucibus premuntur, & tamen in via ad cælum vix quidquam promouent, ſolo Intentionis defectu. Grandia patiuntur, ſed ideo, quia pati coguntur. Tergiuerſantur quidem, torquent ſe miſere, reſiſtunt vt poſſunt, quia vero impoſitam crucem excutere nequeunt, vacillãdo pergunt. Hoc non eſt pati pro Chriſto; hoc eſt in aere remigare, frigido furno panes immittere, in arena ædificare.

Balaami ſacerdotes quid tandem laboris omiſerunt, vt Eliam ſacrificando vincerent? bouem impoſuerunt arę, & inuocarunt Deũ ſuum à primo manè vſque ad meridiem, continuo vociferantes, Baal exaudi nos, Baal exaudi nos &c. *tranſiliebantque altare quod fecerant. Cumque eſſet iam meridies, illudebat illis Elias dicens: Clamate voce maiore. Clamabant ergo voce maiore, & incidebant ſe iuxta ritum ſuum, cultris & lanceolis, donec perfunderentur ſanguine c.* Nulla tamen Balaami vox, nullus igniculus, ſucceſſus rei nullus ſe prodidit. Debuiſſent amẽtes ſacrificuli prius ignem excitaſſe in animo (quod fecit Elias) Intentionẽ extimulaſſe ad Deum, hac ratione ignem euocaſſent è cœlo. Mundus velut alter Baal variè ſuos exercet, fatigat, vexat: iſtos ad omnem nequitiam, illos ad quamcunque ſeruitutem rapit: exagitantur miſeri eundo, ſtando, currendo: laboribus ſæpe odioſis, difficilibus moleſtis, improbis, inſanis, indignis exercentur: qui mundo ſeruiunt debent glutire poſſe omnis generis inuectiuas, conuitia, reprehenſiones, vituperia, morſus acerbos, crebros deſpectus: & ſicut hiſtriones arte geſticulatoria deuorant cultros, ita hi tolerare coguntur & glutire, velint nolint, acerba multa & admodum aculeata dicta. Habent hi ſuos obtrectatores, ęmulos, aduerſarios, maleuolos & inuidos, antagoniſtas, nihilominus tamen horum genibus aduolui, manus oſculari, mille ceremonijs & delicijs hos ipſos venerari adiguntur, aut Mundo ſeruitium abrenuntiare, neque verò deſunt curæ, ſolicitudines, perturbationes, rei familiaris anguſtię. Hæc omnia ſimul ſumpta inſtar obeſi & in fruſta diſſecti bouis eſſent, modo non deeſſet ignis, modo Intentio recta, velut cæleſtis flãma, ea delibaret. Verum quia multi talia ferunt, ſed impatienter; ferunt, ſed Deo illa non offerunt; patiuntur iſta, ſed ſine Intentione recta; patiuntur non propter Chriſtum, ſed propter ſe, in ſuam & Mundi gratiam. hinc nihil hic promeriti aut mercedis cogitandum nebulas diuerberant, & in ſaxis ſeminant, nullam à Deo gratiam merentur.

De his eleganter & verè Bernardus *d*: Væ, inquit, portantibus crucem, non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut ille Cyrenęus alienam. Duplici quippe contritione conteruntur, qui huiuſmodi ſunt, quando & hic pro temporali gloria temporaliter ſe affligunt, & in futuro pro interna ſuperbia ad ſupplicia æterna pertrahuntur. Laborant cum Chriſto, ſed non regnant cũ Chriſto. De torrente bibunt in via, ſed non exaltabunt caput in patria: lugent nũc, ſed tunc non conſolabuntur *e*. Ita maledicus ille latro iuxta Chriſtum quidem crucifixus, ſed è cruce in paradiſum cum Chriſto non migrauit. Pari ratione multi multum laborãt, ſed fruſtra; multa ſuſtinent, ſed & fruſtra; virtutes etiam vt videtur, exercent ſed fruſtra hęc omnia, imo cum damno, quia recta in his omnibus Intentione carent,

Oſeas, vates Hebreus hos ipſos deſignans: Vitulá, inquit, docta trituram *f*. Qui abſque Intentione certa & recta laborãt, bobus ſimiles ſunt qui triturant. hi etſi ab opere ſoluantur, redeunt tamen vltro; iam aſſueuerunt huic operi, quo etiam fruuntur, nã ſubinde os mergunt auena, & ſic lubentes perpetuant hunc laborem, iugumque facillime recipiunt. Non aliter aguntilli Mundi alumni, quos inſigniter notans Gregorius: Pro Mundi gloriâ, inquit, cuncti ſudoribus libenter inſeruiunt, & grauium laborum iugo colla deuotiſſime ſubmittunt. Et quæ merces operis? os plenum auena, marſupium non adeo turgens pecunia. Certe vituli docti trituram, laborant vt iumenta plauſtralia aut molaria; vel vt equi cęci in fullonica. hi ab vnico puero voce & flagello aguntur, curruntque toto die; & quo tandem veſperi perueniunt? in eodem omnino loco ſunt, quia in orbem acti ſunt: Sic qui recta carent Intentione, vere cæci ſunt, & in virtutibus progreſſum nullum faciunt; hodiernus, craſtinus, perendinus dies nullo illis diſcrimine veniunt. Hi boues ſemper in eadem area triturant; & hunc laborem ſuum pro mercede habent, ideo à Deo aliam non expectent. Hæc eſt cauſſa, cur Paulus tam contente præcipiat: Omne quodcunque facitis, in verbo & in opere, omnia in nomine Domini Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & Patri per ipſum. *g* Idem æque grauiter inculcans: ſiue ergo, inquit, manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in Dei gloriã facite *h*: Omnia, omnia. Sic edendum, ſic bibendum, ſic aliud quiduis faciendum, vt Deus honoretur; nullus hominum lædatur, aut offendatur: Chryſoſtomus Paulinum hoc præceptum explicãs: Etiamſi, ait, ſpirituale quid fuerit, ſi tamen propter Deum non fiat, cum primis illum lædit qui facit *i*. Et ſicut cæmentarij amuſſim ſuam ab angulo ad angulum ducũt; ſic noſtrarum actionum amuſſis ſit diuinum illud Pauli effatum, ſiue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Itaque rectiſſime Laurentius Iuſtinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet laudem, ignitam ad Deum dirigat ſupplicationem *k*. Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

a *Gen.c.49.v.15.*
b *Eccleſia.offic.in 2.veſp.de Mart.*
c *1.Reg.c.18.v.26.& ſeqq.*
d *Bern.in Apol.ad Guil.abb.initio.*
e *Bern in Apol.ad Guil.abb.initio.*
f *Oſ.c.10.v.11.*
g *Ad Coloſſ.c.3.v 17.*
h *Ad Cor.c.11.v.10.*
i *Chryſ.tom.5.orat.Calendis dicta.*
k *Laur.Iuſt.de diſcipl.& perfect.mo.c.10.fin.*

LIBER SECVNDVS BONÆ INTENTIONIS ET FAVTORES ET HOSTES,

maximè verò Vanam gloriam, & Iudicium temerarium; Eiuſdem ſigna, praxin, præmia declarat.

CAPVT PRIMVM.

Rectam INTENTIONEM *eſſe bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam.*

BONA voluntas, actionis anima eſt, bona voluntas nunquam non diues eſt, bona voluntas omnia poteſt. Nocte naſcentis Chriſti nouam, inauditam oden cecinerunt in terra cæleſtes genij. Horum è cęlo cantorum auditores erant opiliones; odeum, campus; ode ipſa: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis a*. Et quid eſt *Bona voluntas*? Obſecro, tantum nobis otij ſumamus, vt ex omnibus illis qui ad Chriſti nati ſtramineas cunas obſequioſè ſeſe ſtiterunt, hoc ipſum quæramus, quid ſit *Bona Voluntas*? Interrogationis noſtræ initium petamus ab ipſis Angelis.

a *Luc.c,2.v.15.*

§. I.

O Puriſſimi, beatiſſimique Spiritus, quid agmine facto ad tuguriola noſtra deſcendiſtis? quid in terra, quæritis, quod deeſſe poſſit in cælo? nullum apud nos eſt dignum vobis hoſpitium. Ad hanc quæſtionem noſtram Angelorum omnium vna vox eſt:

O mortales, loci genium & incolas probe nouimus, neque hoc aduentu noſtro illuſtria facinora, raras inuentiones, exoticas artes, artificia peregrina, neque aurum aut gemmas quærimus, ſed Bonam Voluntatem, quæ & auro, & gemmis omnibus pretioſior eſt, nobiſque charior.

Et in hoc quidem feciſſe mihi videntur Angeli, quod magnates aliquando ſolent in pauperculam cereuiſiariam cauponam peregrè delati. Caupo namque ſi generoſum Baronem aut illuſtrem Comitem videat ſuum eſſe hoſpitem, primũ omnium inſtituit hoſpitij tenuitatem excuſare, cupedias & delicias apud ſe nullas reperiri, lectos tanto hoſpite non ſat dignos eſſe, panem & Zithum ſuppetere, cetera pænè omnia negari, neque vero aliam ruri viuendi rationem eſſe; ſi tamẽ libeat manere, dominus

minus modo imperet, ſe quidem promptiſſimè daturum, quicquid omni domo poſſideat. Comes homini animando modeſtè & placidè: Scio, ait, mi vir quas ædes ingreſſus ſim; ſi mihi par ouorum, & tuæ cereuiſiæ hauſtum tuleris, in hanc cenam ſatis appoſuiſti, neque ego huc comeſſaturus veni; ignotus hoſpes latere cupio, & te relinquere ditiorem, vis hoc? Caupo lętitiæ plenus, & renidenti ore: quid ni velim, inquit, ô mi domine, quid ni velim hoc votis omnibus? manda, iube; impera; ego, meique, iuſſa faciemus pro viribus. Hanc animi promptitudinem, paratiſſimam hanc voluntatem potentiſſimi illi ab æthere dynaſtæ Angeli quæſierunt in Orbe hoc inferiore, idque noſtro commodo, vt nos relinquerent, longè quam anteà ditiores. *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Sic Otho Imperator ad Romualdum, viſere, cellulam illius non tantum ingredi, & vna cibum ſumere, ſed etiam in Romualdi paupere ac duro lectulo cubare voluit tanta Maieſtas *a*. Sic alij Reges & Principes, deſertiſſimas quandoque caſas ingreſſi fonte ſolo & pane pænè ſaxeo in cenā vſi ſunt non ſine voluptate. Sic & Angelorum apud nos voluptas, eſt bona voluntas, rectaque Intentio. Sed & ex Ioſepho quæramus, qua ipſe Intentione Bethlemum venerit.

a *Hier. Platus l. 2. de bono ſtat. rel. c. 37.*

§. II.

O Sanctiſſime Paterfamilias, caſtiſſime Ioſeph, quid hoc itinere quæris, tam & longo, & difficili, tempore præſertim tam alieno? quid Bethlehemum migras, omnia vbique hoſpitia occupata ſunt, tibi nec angulus patet, excluſiſſimus es vndique; mille domos adeas locum requiemque petens, mille domos occludent ſeræ, te tuamque coniugem nulla recipiet. Ergo potius iter relege, & Nazareth habita: hic nemo te hoſpitem ſalutauit, multo minus honorario vino donabit. Ioſephus Intentionis ſanctiſſimę plenus: Nō refert, inquit, nullam mihi patere habitationem hominum: ergo pecudum ſubibimus; neque enim huc migrauimus, vt laxe cōmodeque habitemus, ſed vt voluntati diuinæ obtemperemus, id quod quærimus, eſt obedientia, huic omnem animum intendimus, ſequemur, quacunque nos vocauerit voluntas diuina.

Sed cum bona venia tua, ô mi optime Ioſeph, videris errare à limine: non hæc voluntas eſt Dei, ſed ſuperbia Imperatoris Romani. Cuperet Auguſtus Cæſar noſſe vires ac potentiam ſuam, ea de cauſſa regiones & prouincias omnes turbat, vt quantus ſit, ſciat, & inde magis ſuperbiat.

Ioſephus contra. Hanc ipſam, inquit, ſuperbiam hominis idololatræ, Deus ſuæ voluntati perficiendæ aptum reperit inſtrumentum. *Dominus eſt, quod bonū eſt in oculis ſuis faciat a.* Quandoquidem ergo Auguſtus Cęſar, ſummus magiſtratus, Dei nutu edixit per Orbem, vt quiuis in ſuæ tribus ciuitatem ſe conferret, ideò & nos hoc iter ſuſcepimus, vt huic edicto pareremus. Hæc mea, & commiſſæ mihi Virginis eſt Intentio, quam ęquè commodè in humillima caſa, in viliſſimo angulo, in ſtabulo exequemur, quàm in Herodis Regis, aut Annæ Pontificis palatio. Sed ipſam etiam beatiſſimam Virginem matrem ſuper hac ipſa re interrogemus.

a 1. *Reg. c. 3. v. 18.*

§. III.

O Virgo beatiſſima, te ſi matrem Dei dixero, omnem in te laudem congeſſero. Tu verè digniſſima mater es, ad cuius virgineum puerperium è cælo deſcendant Angeli: quid, obſecro, Virgo diuina, quæris in natali loco proſapiæ? An neſcis? cognatos pauperes nemo nouit. Et valde verendum, ne hoc tuum iter fruſtra ſuſceptū ſit, nam ditiores è ſtirpe Dauidica, omne vrbis diuerſoriū præoccuparunt, vobis aut in publico habitandum, aut redeundum eſt. Gentiles veſtros vobis loco ceſſuros ne ſperate, nemo erit ex his qui ad vos reuiſat, qui cibum potumque honorarium mittat, qui vllum honorem deferat; cognationem nemo agnoſcet, humanitas omnis hinc pridem exulat, nec vllum vos diuerſoriolum recipiet. Cōtemnuntur qui pauperes ſunt, etſi optimi ſint. Et verè dicitur: Mortuus viuos frequentat, pauper inter diuites *a*. Quare, ô Virgo integerrima, aut publica platea domus tibi erit, aut via qua veniſti, erit repetenda.

Ad hæc Virgo puerpera: Meus Ioſephus, inquit, & ego, non quærimus cognatos, nec noſtri ſtemmatis reuerentiam, neque cōmodum habitationis locum, ſed vnam atque vnicam Dei

cam Dei voluntatem, quam nobis Deus declarauit per Auguſtum Cæſarem.

Sed, ô beatiſſima Mater, ſit verbo venia, non hæc videtur eſſe voluntas Dei, ſed hominis Deo inimici. nam quod pauperes tam miſerè & ſine cauſſa fatigentur, iuſſu Cyrini præſidis fit; hic vir hic eſt qui vniuerſam Syriam inquietat, & obturbat, iſte eſt qui vniuerſos ſuis ſedibus huc illuc euocat. Ad quæ Virgo: ſed quis, inquit, Cyrino id permiſit? Putem, inquam ego, Auguſtum Cæſarem. Virgo iterum: Ecquis permiſit Auguſto Cæſari? DEVS, vtique reſpondi. Hic demum Virgo cæleſtis: Huius ergo, inquit, permiſſum diuinum ſequimur, huius voluntati paremus, hac Intentione iter iſtud ſuſcepimus. De diuerſorio iam anxij non ſumus. Deus prouidebit. *b* Si locum negent homines, forſan pecudes non recuſabunt: Fiat voluntas Dei. Sed & ex ipſo diuiniſſimo infante iſtud quærere iucundũ ſit.

a *Vet. monoſt. Throchaic.*
b *Gen.c.22.v.8.*

§. IV.

O Infans omni Salomone ſapientior, ô Rex Angelorum, quid tandem hic quæris inter exules, quod non millies melius reperias inter tuos ciues Angelos? num animi gratiâ peregrinum & paganum panem guſtare placet? num cæleſtia tempe cum horridiſſima hac ſilua commutare delectat? O Domine, Mundus non nouit te, & niſi te aliter patefacias, omnigeno contemptu te calcabit.

Ad hæc Chriſtus puer, vel ſolo nutu oculorum, vel lacrimis ſolis, reſponſionis ſat dedit hoc ſenſu: Honores ego non quæro, nec voluptates, nec vllam menſę lauticiam deſidero; Cibus meus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius *a*. Alijs cibis omnibus carere, facili mihi erit, illum vero cibum gratiſſimum, cibum vere meum auidiſſimè confector, hunc quæro, hic meus eſt finis, hæc Intentio. Vti vero nunc cernitis præſepi me incumbere, ita olim cerneretis cruci. Et hoc omne ad paternæ volũtatis regulam fiet, Nam ſicut Pater meus Imperatoris Romani ſuperbia, & meorum cognatorum inclementia eo vtitur, vt iam in fœdiſſimum hoc antrum detrudar, ita vtetur Hebræorum Pontificum inuidia, vt olim in trabem ignominioſiſſimam extollar. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me *b*, quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, *c* quia deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me *d*. Hoc Chriſti ad nos reſponſum eſt.

a *Ioan.c.4.v.34.*
b *Ibid.*
c *Ioan.c.5.v.30.*
d *Ioan.c.6.v.38.*

§. V.

QVid ergo, eſt Voluntas bona, cui Angeli pacem imprecantur? Optimè ad hoc quæſitum ſanctus Leo: Chriſtiano, inquit, vera pax eſt, à Dei voluntate non diuidi. Horis omnibus ex animo dicendum: Domine, fiat voluntas tua: fiat, & in me, & in omnibus hominibus, perfectiſſime, omni tempore, ſicut in cælo. Hæc, ô Chriſtiani, bona voluntas eſt, in rebus omnibus toto pectore hoc vnum velle, Domine fiat voluntas tua. Hanc voluntatem, Intentionẽ hanc animi commendant Angeli. de hac verè D. Gregorius: Nil ditius, inquit, offertur bona voluntate *a*. Hæc voluntas veram conciliat pacem. Voluntatem hanc ad Chriſti cunas attulerũt paſtores: Voluerũt ire & quærere, iuerunt & quæſiuerunt illũ ipſum infantem, quem quærendum ſuaſit Angelus, hinc illorum mutuæ cohortationes Tranſeamus vſque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes *b*. Hac voluntate penitus caruit callidiſſima vulpes illa, Herodes Aſcalonita, qui & ſe venturum, imò & adoraturum promiſit: nimirum pueri iugulum petiturus, non genua obſculaturus veniſſet.

In hac demum bona voluntate rectaque Intentione quies & pax vera conſiſtit. Quicquid agas, ô Chriſtiane, mille turbas in rebus alijs omnibus inuenies: nihil vſpiam ſatis pacati extra hanc bonã voluntatem: inquietatio & moleſtiæ innumeræ à corpore, ab animo, ab amicis, à conſanguineis, à liberis, à ſubditis, à ſeruis, ab officio, à negotijs; turbæ domi, foris, in templo, in publico, in aquis, in ſiluis, turbæ in ipſis relaxationibus & voluptatibus; turbarũ vbique affatim te circumſiſtet. Et licet omnia componas ad pacẽ, nihilomi-

ominus reperies pacem niſi in hac tantum bona voluntate, quæ voluntati diuinæ vinculo inſolubili ſeipſam alligat. Et hoc cælum eſt extra cælum, ſeu cęli veſtibulum. Pax hominibus bonę voluntatis, pax bona, conſtans, tuta; pax vera & nemini pœnitenda.

In plurimis alijs illud vulgi vſurpare quis poſſit: Malo bonã guerram, quàm malam pacem, ſi ſpiritus velit cum carne pacem inire, cupiditatibus illius indulgere, omnem contumaciæ noxam diſſimulare, pax peſſima, & longè peior bello & diſcordia. Pax ergo nemini aut tuta aut bona eſſe poteſt, niſi hominibus bonæ voluntatis, rectæque Intentionis.

a *Greg. hom. 5. in Euang.*
b *Luc. c. 2. v. 15.*

CAPVT II.

RECTÆ INTENTIONIS *actioni à ſolo Deo perſolui poſſe præmium.*

GEmmarium olim acceſſit, homo pretioſæ illius mercis imperitiſſimus, & auidè quærẽs: Quanti æſtimas, inquit, hunc lapillum bonæ vir? Gemmarius ad hæc promptè in hunc modum reſpondit: Hæc margarita merito vænit centum & quinquaginta millibus coronatorum. (Hanc gemmam donauit Iulius Cæſar Seruiliæ, matri Bruti à quo occiſus eſt, *a* & hęc, vt dictum, æſtimabatur ſexagies HS) Miratus ſupra modum ille qui interrogarat, &, O ſuperi, ait, quid virtutis aut fortunæ in hoc lapide? Sed & denuo quærens de alio cimelio: Quanti ergo, inquit, hos ſimul lapillos æſtimas? Cui Gemmarius: Pretio, inquit, exſolui vix poſſunt: dimidium regni dederis, nondum tamen perſolueris: cimelium eſt inæſtimabilis pretij. Hic ille primum ſerio in admirationem rapi, & non capere, tanti vænire lapides.

Stephanus, flos Martyrum, *Vir plenus fide & Spiritu ſancto. b* merces propoſuit ſolos lapides, & quamuis nec pyropos, nec adamantes, nec topazios venales habuerit, ſed meros ſilices ſanguine tinctos, eo tamen pretio indicauit, vt tã diues emptor repertus non ſit, qui pretio vel minimum lapillum potuerit facere ſuum. Quis non miretur cum imperito illo, ad hoc dignitatis & pretij peruenire potuiſſe ſilices, vt etiam contrà gemmas ſint chari. Siliceos hos lapides Stephani, Bethlehemiticus infãs pręſenti demum monetâ emit, omniumque pretium liberaliſſime perſoluit.

Sub hac Stephani protomartyris, & Chriſti diuiniſſimi infantis imagine nunc explicabimus, omnem actionem bonam etiam viliſſimam, rectâ tamen Intentione ſuſceptam, tanti eſſe pretij, vt id ſolus Deus infinite diues poſſit perſoluere.

a *Sueton. Budæus de Aſſe.*
b *Act. c. 6. v. 5.*

§. I.

AD hoc lapidum mercimoniũ, quod Stephanus Leuita venale propoſuit, principio matrona graui vultu, & honeſtiſſimo habitu acceſſit, PHILOSOPHIAM nominant, Hæc Stephanum miris argutijs fatigauit, vt ſuos illi lapides extorqueret, *Surrexerunt quidam de Synagoga quæ appellatur Libertinorũ, Cyrenenſium, Alexandrinorum, &c. diſputantes cum Stephano a* in ſuas illũ partes petrahere conabãtur: ſed fruſtra. Suos Stephanus lapides acerrimè defendit, certo eos amiſſurus, ſi cum illis ſentire voluiſſet. *Et non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur*. Ita ab emptione abijt *Philoſophia*, de qua Paulus optime monet: Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam. *b*

Secuta PVSILLANIMITAS. anus rugoſa fronte, exangui & mortuali vultu, tremulis manibus, tamque pauide videbatur emere, ac ſi aſſem porrigeret elephanto. Hæc vt purpuratos illos lapides ſui iuris faceret; O mi Stephane, inquit, mille teſtibus conuictus es, omnium ſententiæ contra te eunt. Nunquid vniuerſo ſenatui te oppones? Cauſſam licet optimam tuearis, non ſat tibi virium eſt, vt inſtitutæ rei exitum expedias. Dogmata quæ propugnas, nimium noua ſunt, permitte illa tempore adoleſcere & firmari: Initia hæc lente volunt tractari; aliquanto tempore hos impetus tuos diſſimula. Sed nihil obtinuit trepida hæc anus, *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine c*: Tametſi, ait, ſenatorum altero tanto plures ſint, animo non cadam, Hęc DOMINI cauſſa eſt, hic non licet eſſe pauidum; faceſſe à me Puſillanimitas.

Hac vix digreſſa, adfuit INCONTINENTIA

procax femina, ipſo vultu laſciuiam profeſſa, & facile apparebat non ſerio illam empturam. Ne tamen Stephani lapidibus nullum pretium poſuiſſe videretur, hoc vnum anxiè agebat, vt iuueni perſuaderet coniugium. Quid tergiuerſaris, mi Stephane, inquiebat, quin tu more priſcorum Patrum matrimonium contrahis? æmulare ſanctiſsimos maiores tuos Abrahamum, Iſaacum, Iacobum, Moſen, Aaronem, & ne ſperne nuptias. Ad maiora natus es, quàm vt ſolum menſis ſeruias. Hæc, vt eam decuit, breue reſponſum tulit: Procul inde faceſſeret; ſtare animo, non nubere, ſed virgineam integritatem tueri. *Et intuentes eum omnes qui ſedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli d.*

Poſt illam, mox adrepſit VANA GLORIA, omnium oculos ſuis deuorans, alijs omnibus præmercatura. Hæc, contra morem emptorum, merces, quas emptura videbatur, impenſiſſimè laudauit, garrulam mercatricem dixiſſes, nam poſt copioſè recitata Stephani elogia: O ſanctiſſime iuuenis, inquit, tota Hieroſolymorum vrbs in te vnum conuerſa, te veneratur, omnium ciuium ora de te loquuntur. In luce ſunt prodigia quę patras: *faciebat prodigia & ſigna magna in populo. e* At noſti te tibi maximum eſſe debitorem, in fama præſertim & nomine tuo ſeruando. Ergo Spartam quam nactus es, tuere, & orna. Fauentiſſimum tibi ſenatum habes, ſi potes illi eſſe non inimicus. Non tulit Stephanus loquaciſſimæ femellæ fabulam, ſed ea protinus reiecta: Fallaciſsima eſt, inquit, omnis gloria, quæ à mortalibus offertur: Cor meum, meoſque oculos aliorſum defixos teneo, gloriam cęleſtem iam eminus proſpicio, in Chriſtum Dominum omnis mea fertur Intentio: *Intendens in cælum vidit gloriam Dei f.*

Prioribus illis repulſis, VIOLENTIA nota furia ex Orco irruit, non tam emptura lapides, quam ereptura, varijs iſtud machinis aggreſſa eſt. 1. *Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerēt, ſe audiuiſſe eū dicētē verba blaſphemiæ in Moſen & Deum g.* En teſtes; veri an falſi, nil intereſt. 2. *Commouerunt itaque plebē, & ſeniores, & ſcribas: & concurrentes rapuerunt eum.* Et hęc quidem vis expugnabit iuuenem; patietur Stephanus frangi pertinaciam ſuam. *Audientes autē hæc, diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum g.* Concluſus eſt Stephanus inter fulmineos apros; non euadet. 4. *Et impetum fecerunt vnanimiter in eum h.* Stephane quid agis? tu toto ſenatu ſis ſapientior? cede ſententiæ. 5. *Et eijcientes eum extra ciuitatē lapidabāt.* Ita vincēdus eſt, qui neſcit cedere.

Sed fruſtra fuere omnia. O imbecillem VIOLENTIAM, nec vnico quidem iuueni expugnando ſatis robuſtam! merces veniſti raptura Stephano, imo dediſti.

a *Actor.c.6.v.9.*
b *ad Coloſ.c.2.v.8.*
c *Act.c.6.v.8.*
d *Ib.v.15.*
e *Ibid.v.8.*
f *Act.c.7.v.55.*
g *Act.c.6.v.11.*
h *Ibid.v.12.*
i *Act.c.7.v.54.57 & 58.*

§. II.

ITa ſeruauit Stephanus ſuos ſibi lapides, à peſſimis his nundinatricibus, nulla eos nec vi, nec pretio potuit extorquere. Demum paruulus ex oppido Bethlehem, ad iſtas merces acceſſit, & hos ipſos lapides ſanguine pictos liceri cœpit. Cui Stephanus: Mi diuiniſſime puer, inquit, placent ne tibi? accipe, tui ſunt. Noui equidē, parentem habes opulentiſſimū, qui ſolus poteſt & hos lapides æſtimare, & dignum ijs pretium rependere; omnes ergo tibi dono: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei a.* Ad illum Dei oculum inſomnem, & omni momento peruigilem mei affixi ſunt oculi. Pro veritate, & pro Chriſto hunc ſaxorum nimbum ſuſtineo, hos lapides Deo, eiuſque honori conſecro.

Ita PATI, ita & AGERE oportet, ô Chriſtiani; bonę actionis cuiuſcunque pretium, omnibus alijs, etiam Angelis, præterquam Deo eſt inſolubile. Loquimur hic de ijs tantum actionibus, à quibus, vt ſupra docuimus, abeſt malitia, quibus adeſt gratia, nec deeſt Intentio recta. Et huiuſcemodi quidem actiones, cetera viliſſimę tanti ſunt pretij, vt ſermone nemo vnquam expreſſerit vel minimi boni operis valorem. Terrarum orbem da, imo da cælum, nondum ſatis dederis, niſi des Deū. Imperium in cæleſtes orbes & ſidera, in omnes Angelos non æquat dignitatem actionis

cum

cum virtute coniunctæ. Exempli gratia: Obolus mendico porrectus, ſed ſana, rectaque Intentione: quanti, putas in cęlo æſtimatur? Confer in vnum regna omnia, & Turcicum, & Sinenſe, & Perſicum, Hiſpanicum & Gallicum, cum omni eorum opulentia, cum omnibus imo voluptatibus, & nondum obolo illo dignum pretium ſtatuiſti. Ratio huius euidentiſſima eſt: vniuerſa illa vti principium habuerunt, ſic & finem ſuum reperient; ſuis vtrinque terminis vrgentur: At obolus ille mendiculo datus pretium acquiſiuit æternum. Momentaneum & leue tribulationis noſtrę, ſupra modũ in ſublimitate ęternum gloriæ pondus operatur in nobis. *a* Quid minus dixeris, quàm, *momentaneum & leue?* Ita vnicũ ad Deum ſuſpiriũ, ſerius ob priores noxas gemitus, acus fracta pauperi data, frigidæ calix ſitienti propinatus (an vilius quid dicam?) mercedem emerentur ſupra omnẽ modum maximam, æternam: *æternum gloriæ pondus operantur.* Omnium regum aurum in vnum locum congeſtum, vnius hebdomadis ſpatio facilè totum ad libram examinetur, neque enim infinitæ molis eſt? At vero illud oboli, quod diximus pretium, per omnem æternitatem appendi non poteſt, infinitum eſt.

Sed vnde hic obolus tam pretioſus? A diuina gratia, quod veriſſimè affirmans Auguſtinus: Omne, inquit, meritum noſtrum in nobis non facit niſi gratia: Et cum Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronat quàm munera ſua *c.* Dei gratia animã Deo iungi vt ſponſam. Aſſuerus regum potentiſſimus, centum viginti ſeptem prouinciarium Imperator Eſtherem pauperculam, parẽtibus orbam, captiui Iudæi cognatam, ſuam tamen coniugem eſſe voluit, & reginam fecit. Nec cauſſam pete: Sic illi placuit. Quis iã Aſſueri & Eſtheris filios, regni hæredes neget? Mens noſtra à ſe pauperrima (*cum non ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis d*) eam tamen Deus in ſponſam ſibi adſciſcit admiranda gratiæ benignitate. Et hinc regni hęreditas in liberos noſtros, hoc eſt, in actiones noſtras deriuatur; hinc nos olim futuri *diuinæ conſortes naturæ e.* Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei, ſi autem filij, & hæredes *f.*

a *Act.c.7.v.69.*
b *2.Cor.c.4.v.17.*
c *Aug epiſt.105.ad Sixtum.*
d *2.Cor.c.3.v.5.*
e *2.Pet.c.1.v.4.*
f *ad Rom.c.8.v.13.*

§. III.

Solus ergo Deus, illi quem diximus, obolo perſoluere poteſt præmium, nec vult alia ſolutione, quam ſeipſo. Ille Theologię ſol Thomas Aquinas, inter preces olim è terrâ elatus, voces illas audiſſe dicitur: *Bene ſcripſiſti de me, Thoma, quã ergo recipies pro tuo labore mercedem?* Ad quę Thomas promptiſſimè: *Domine, non aliam præter te.* Vtique probe cepit vir ſanctiſſimus, dignum actione bona præmium, Deum eſſe. Ideo diuinus Paulus accuratiſsimè commonefaciens: Non ceſſo, inquit, gratias agens pro vobis, vt Deus Domini noſtri Iesv Christi, pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis, in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis *a.* Hæc Apoſtolus aſsiduè precabatur, daret illis Deus *ſpiritum ſapientiæ & reuelationis*, ſiquidem tale præmium à Deo aſsignatum eſt cuiuis bonæ actioni, vt id omnis philoſophorũ ſapientia non capiat. *Quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis, calicẽ aquæ frigidæ, tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedẽ ſuam b.* Proponit Dominus perſonas abiectiſſimas, & rem viliſſimam calicem aquæ non calidæ, hæc enim ſine impenſis non calefieret; ſed frigidę ſic è fonte manantis: *Non perdet mercedem ſuam*, quâ gaudeat æternum.

Maxima fuerunt munera quæ duo Reges, ſed jam temulenti promiſerunt. Aſſuerus à vino calidus. Quæ eſt, inquit, petitio tua Eſther, vt detur tibi? etiamſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis *c.* Herodes pænè idem ſaltatriculę pollicitus: Quicquid petieris, inquit, dabo tibi, licet dimidium regni mei. *d.* En, maximum regis donum, dimidium regni, ſed perituri. Deus liberalior Rex, in operis boni vel minimi, in vnius oboli præmium, daturus eſt totum regnum ſuum, nunquam periturum, ſeipſum. *Vocauit nos in ſuum regnum, & gloriam e.*

 Nunc

Nunc temporis Deus pleraque omnia tribuit per res creatas, per cœlum, ſidera, terram, terræ germina per miniſtros Angelos. At vero, *cum euacuauerit omnem principatum, & poteſtatem & virtutem, f* tunc rerum creatarum miniſteria ceſſabunt, tunc Deus omnigenas voluptates beatis afferet ſeipſo, in bonarū actionum præmium, *Erit omnia in omnibus g.* Ideo Chryſoſtomus, illum in ſeipſum crudelem tyrannum iudicat, qui poteſt alio contentus eſſe præmio, quam Deo *h.* Et ſane hic talis multo ſtultior eſt illo, qui nobiliſſimum adamantem quinque ſeſtertijs, aut aliquot pomis commutat.

a *Ad Epheſ. c.1.v.16.*
b *Matt.c.10.v.42.*
c *Eſth.c.7.v.2.*
d *Marci c.6 v.23.*
e 1 *Theſſ.2.v.13.*
f 1.*Cor.c.15.v.14.*
g 1.*Cor.c.15.v.18.*
h *Chryſ.hom.21. in Matth.*

§. IV.

SI ergo præmium cuiuis bonę actioni decretum eſt infinitum inexplicabile, æternum, Deus ipſe: vel, vt clarius loquamur, ſi pro quouis opere bono vel minimo, ſperanda merces æterna: Nil iam miri quod Stephanus ſuos lapides, neque Vanæ gloriæ, neque Violentiæ, nec ex illis emptricibus vlli vēdere voluerit, nemo enim eos digno pretio ſoluere poterat, niſi Pater illius infantis, cuius cunę Bethlehemi, præſepe & paleæ fuerunt. At nos, infantes ſtultiſſimi (parum dixi) tyrāni in noſmet atrociſſimi, tot præclaras actiones, pro pomulo, pro teſtula, pro vitreis fractis, aut pictis apinis, imo pro breui gloriolę fumo, pro leui fauoris aura vendimus vel oculis vel auribus, aut linguis eorum quibus placere cupimus. Ita tota merces eſt, viſum eſſe, auditum eſſe, laudatum eſſe. Quam vere ſanctus Gregorius: Qui pro virtute, inquit, quam agit, humanos fauores deſiderat, rem magni ac ingentis valoris vili pretio venalē portat: Vnde cæli regnum mereri potuit, inde numū tranſitorij ſermonis quærit *a.* Ea de cauſſa tam ſerio hortatus Paulus. Serui obedite per omnia, inquit, dominis carnalibus, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus: Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis: Domino Chriſto ſeruite. *b* Hoc igitur vnice caueamus, ne noſtra obſequia homini duntaxat probare ſtudeamus, eorumque præſentiæ ſolū atque oculis ſeruiamus, ſed animi potius ſingulari quodam candore, cum diuino timore coniūcto, omnes noſtri muneris partes expleamus. Quocirca quicquid fecerimus, vere atque ex animo agamus, certoque nobis perſuadeamus, non nos hominibus ſed Deo bonorum omnium auctori ac Domino ſeruitutem ſeruire. Et quoniam certum nobis atque exploratum eſſe debet, ſempiternam illam beatorum ſedem noſtris laboribus ac conatibus, tanquam palmam, præmium, ac mercedem eſſe propoſitam, æquum profecto eſt, vt in vnū Chriſtum noſtra omnis feratur Intentio, in Chriſtum hi noſtri eant oculi, Chriſto liberalitate tanta emere volenti, noſtra omnia quam promptiſſime vendamus.

a *Greg.l.8.mor.c.28.ad finem.*
b *ad Col.c.3.v.22.*

CAP. III.

RECTA INTENTIO *quantum à diabolis impugnetur.*

IOannes ille Apocalypticus Angelus, vidit feminam ſole veſtitam, luna calceatam, coronatam ſideribus, & hanc parturientem. Coram hac ſtabat draco ſepticeps, & expectabat dum peperiſſet, vt abreptum filium glutiret; ſed expectauit fruſta, & inani hiatu. Nam femina illa, *peperit filium maſculum, & raptus eſt filius eius ad Deū, & ad thronum eius: & mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo a.* Ita famelicus draco eluſus eſt.

Incredibile eſt, quantum diabolus draco peruigil laboret, quam ſubtili artificio hoc vnum agat, vt bonam Intentionem in prauam, aut inutilem detorqueat: hic expectat hians beſtia, dum edatur in lucem fętus, vt eum mox glutiat. Vix Petro nouum Pontificis officium detulit Chriſtus, cum ſtatim *conuerſus Petrus, Domine*, inquit, *hic autem quid b?* O Petre, quid

quid hæc obſecro ad te? teipſum aſſiduè obſerua, teipſum reſpice. Eſt qui inſidijs obſeruet, vt munus delatum turbet: *Quid ad te, tu me ſequere*: tui oculi attendant meos; tui pedes meis hæreant, *tu me ſequere*.

Vt ergo bonam Intentionem ab huius ſepticipitis draconis vi tueamur, diui Ioannis viſum iam explicãdum eſt, & vna demonſtrandum, quam variè, quamque ſolicitè cacodæmon neruos omnes in eo contendat, vt rectam Intentionem aut adimat, aut vitiet.

a *Apoc. c. 12 v. 5.*
b *Ioan. c. 21. v. 20.*

§. I.

MVlier illa prægnans à Ioanne viſa, Animam deſignat, quæ in gratia eſt apud Deum. Huic animæ omnia ſeruiunt, ipſa ei ſidera famulantur, ſol & luna obſequium ferunt; cælum ei tranſcriptum eſt. Talis Anima nunquam non parturit optima deſideria, fideliùs & accuratius Deo ſeruiendi, neque tantum parturit, ſed & partum emittit, & ſanctiſſima propoſita in opus deducit, enititur feliciter, & præclariſſima quæque opera in lucem edit. Et velut femina prægnans delicatiſſimi faſtidij eſt, nauſeatque ſæpe quæ antea merum ei mel videbantur, appetitque quę prius iudicabat fellea. Ita mens hominis caſtis deſiderijs grauida, omnes carnis voluptates, Mundum omnẽ faſtidit; At verò aduerſa quæcunque & vniuerſum patiendi apparatum magno affectu amplectitur. Hic vigilat draco ſepticeps, & omni momento inſidiatur, vt mentem illam inficiat vel occulta ſuperbia, vel ſubtili auaritia, vel cæca inuidia, vel clãdeſtina luxuria, aut etiam pietate ſed fucata; aut alia quauis picta quidem, ſed ſiniſtra Intentione. Sic armatus coluber ex Orco ante parturientem feminam excubat. Quid ergo hic agendum Animę, ſi vel minimo indicio, læua Intentio ſe prodat, quâ ratione reſiſtendum? Rapiatur filius *ad Deum & ad thronum eius*, Intentio ad creatorem ſe ſuſtollat his precum alis: Mi Domine, tui ſolius amore, hoc fecerim, & facturus ſim. *Et mulier fugiat in ſolitudinem*. Dicat huius filij parens: Non cupio mi Domine, videri, non ſciri, non laudari affecto: nolo in foro id proclametur, nolo tanquam magnum aut rarum commendetur: ſic iſtud factum volo, velut ſi feciſſem in extrema ſolitudine, in eremo deſertiſſima: modo tu, mi Deus, id ſcias, vti ſcis omnia: tu ſolus, ſatis amplum theatrum es omnibus meis actionibus.

Cornelius Centurio, ille notus ſuperis miles, omnes filios ſuos filiaſque, hoc eſt, opera bona ſua omnia, ante ſe præmiſit in cælum, ideò Angelus eum humaniſſime affatus: *Orationes tuæ*, inquit, *& eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei a.* Vir enim erat *religioſus ac timens Deum, & deprecans Deũ ſemper.* ita filij eius omnes rapiebantur *ad Deum, & ad thronum eius*, cluſo dracone ſtygio qui prædones, piratas, latrones omnes lõge ſuperat. Hic enim prædator nunquã non in inſidijs ſubſidet, viatorem obſeruat antequam tranſeat, & in ipſo quoque tranſitu. Indefeſſi laboris eſt diabolus, ſæpe initio actionis, quandoque medio, non raro in fine Intentionem rectam conuellere nititur, quod disertè Gregorius exponens; Sciendum eſt, inquit, quod bona noſtra tribus modis antiquus hoſtis inſequitur, vt videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conſpectu vitietur. Aliquando namque in bono opere Intentionem polluit, vt omne quod in actione ſequitur, eo purum mundumque nõ exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando vero Intentionem boni operis vitiare non præualet, ſed in ipſa actione ſe quaſi in itinere opponit, vt cum per propoſitum mentis ſecurior quiſque egreditur, ſubiuncto latenter vitio, quaſi ex inſidijs perimatur. Aliquando vero nec Intentionem vitiat, nec in itinere ſupplantat, ſed opus bonum in fine actionis illaqueat: quandoque vel à domo cordis, vel ab itinere operis longius receſſiſſe ſe ſimulat, tanto ad decipiendum bonę actionis terminum aſtutius expectat: & quo incautum quemque quaſi recedẽdo ſecurum reddiderit, eo illum repentino nonnunquam vulnere durius inſanabiliuſque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cũ facilia ad decipiendum corda hominum conſpicit, eorum deſiderijs auram tranſitorij fauoris apponit, vt in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima, fortitudine Intentionis inclinetur. Vnde rectè ſub Iudeæ ſpecie de vnaquaque anima miſeræ Intentionis laqueo capta, per Propheram dicitur: Facti ſunt hoſtes

eius in capite *b*. Ac ſi aperte diceretur? Cum bonum opus non bona Intentione ſumitur, huic aduerſantes ſpiritus ab ipſo cogitationis exordio principantur, tantoque eam plenius poſſident, quanto & per initium dominantes tenent *c*.

Imo, quod Chryſoſtomus *d* annotauit, diabolus quandoque repoſita iam apud Deum opera, per malam Intentionem etiam nunc vitiat. Atque ſi opus obiectis difficultatibus nequeat impedire, Intentionem laceſſit eamque vitiare conatur. Necdum aſtus ſuccedit? actionem ipſam varijs perturbationum machinis adoritur. Nec ſic quidem quod vult efficit? actionis finem ſtudet peruertere,

a *Act.c.10.v.4.* b *Thren.c.1.v.5.*
c *Gregor.l.1.mor.c.19.initio.*
d *Chryſ.hom.1.in illud: Vidi Dominum.*

§. II.

NArrat Horatius de comite importuniſſimo, quem vt à ſe amandaret, varia negotia hîc illic cóficienda ſimulauit. At ille importuniſſime illud vnum reſpondit --- vſque ſequar te. Nihil habeo quod agam, & non ſum piger: vſque ſequar te *a*. Sic diabolus, qui non habet aliud quod agat, quam vt nos impugnet ac vexet, & verè nõ eſt piger: hic velut comes indiuiduus, aſſidue illud muſſat — vſque ſequar te, vſque, & vſque te inſectabor: vſque tenebo te, & perſequar: non interquieſcam, nõ ceſſabo, non deſinam dum Intentionem tuam alio deflectam, ne ſic recta tendat ad Deum; vſque ſequar te. Certe ſic agit, quem inani gloria nequit fallere, hunc decipit per Iram aut per triſtitiam, aut impatientiam, aut etiam per lætitiam, aut immoderatum feruorem, aut nimium languorem. Mille nocendi viæ. Si labor male ſuccedat, reddit puſillanimem: ecquid dicetur de te? nihili fies, ridebęris ab omnibus, hoc certe tibi damno erit, Sin è voto ſuccedat labor, adeſt iterum vulpes Orciniana: En artificem, en artificium! belle, præclare, eximie; non potuit melius, quid iſte aut iſte ſimile? nemo eſt qui hoc opus imitetur; omnes laudabunt. Ita cæcus homo tam bellus ſibi videtur, tam ſibi placet inſigniter: aures vt aper, vbique attigit quid alij de ſe ſentiant, quã laudent auditurus: nempe vaniſſimo homini magnum eſt & pulchrum eſt digito monſtrari & dicier, hic eſt. *c*

O miſerum! vere: *facti ſunt hoſtes eius in capite*. Principium & caput operis eſt Intẽtio, huc diabolus collineat, in hanc frontem ſaxũ dirigit, quod Dauid Goliatho fecit. Si caput hoc læſum, ſi bonus affectus ad Deum corruptus aut extinctus ſit, ruit omnis reliqua moles. Hoc caput ſibi defenſum gloriatus Dauid: Domine, inquit, Domine virtus ſalutis meæ, obumbraſti ſuper caput meum in die belli. *d*

Narrat Plinius, Erodium *e* aſtutiſſimam auem ad aquas raptu viuere hoc modo. Ad illas aues, quę ſe mari mergunt, aduolat, & capita illarum morſu corripit, donec capturam extorqueat. *f* Homines probi volucribus non abſimiles, in edito quidem habitant, pabulãtum tamẽ ad aquas deſcendunt, iiſque ſeſe immittunt, curas, ſolicitudines, labores, exercitationes varias non refugiunt; his ſeſe fluminibus mergunt, neque enim aliter opera bona conſtant; ſudore opus & induſtria; nemo cum virtute inediam tolerat, niſi corpus id ſentiat; nemo prout oportet, orat niſi vigilet, animumque excitet ad attentionem: Ita probi, ſui ſpiritus alimenta ſibi comparant. At diabolus, inſtar Erodij, harum volucrum caput, *Intentionem*, impetit. Cernit orantem? Intentionis rectæ regulam conuellit, &: Multi, ait, te vident; eant nunc & dicant te orationis non eſſe amantẽ. Videt ſtipem in manu? Hic oculos ad eleemoſynæ ſpectatores rapit, aut aures ad mendici clamores importunos trahit, vt dum ſtipem dat, conuitium addat, dicatque, en improbe canis, ceſſa latrare: *Multi homines miſericordes, virum autem fidelem quis inueniet g*? Obſeruat in te aliquid patientię, charitatis obedientiæ? Mox commendatitias litterulas quærit, laudantium voculas excipit, & tibi in aures inſtillat: en, bono es nomine, placuit huic domino tua ſubmiſſio; profecto hoc in laude ponendum. Mille tales morſus infigit hic ex Orco Erodius, dum caput vulneret, Intentionem rectam confodiat. Ideo in omnibus actionibus, illud obuerſetur animo: *Ad Deum, & ad thronum eius*, alioqui ſtygium Erodium nõ effugiemus, niſi omnis fœtus noſter, omnes bonæ actiones noſtræ, rapiantur *ad Deum, & ad thronum eius*.

a *Horat. l.1 ſerm. Sat.9 poſt init.*
b *Perſius ſat.1.v.28.*

e *Pſ.139.v.9.*

d *Alijs Pelican, Platea, Platalaa nominatur.*

e *Plin.l.10 Nat.hiſt.c.40.*

f *Prou.c.26.v.6.*

§. III.

MIrandũ eſt quod in rebus geſtis ſãcti Seuerini Colonienſis põtificis memorat ır *a*. Fuit quo Seuerini preſulis eremicola è principum ſtirpe oriundus, delicijs omnibus innutritus iuuenis, qui cum ad nuptias contrahendas iã ematuruiſſet, ſponſam opibus & ſanguine non imparẽ accepit. Iãque totis ędibus perſonabat Hymenæus, iamque nouos coniuges nuptialis thalamus vocabat, cum ſponſus ſubito pauore correptus, vidit, iuuenem formoſiſſimum lateri ſuo hęrentem, qui eum hilari vultu affatus: Si ego, inquit, maiores tibi delicias, & gloriam lõge illuſtriorem ſponderem velleſne præeuntẽ me ſequi? Vellem, ait ſponſus, ſi ſpõdeas his ampliora. Cui perſonatus angelus: Spondeo, inquit, delicias cæleſtes & immortalẽ gloriam, ſi tamen tu vir ſis, & præ illis iſta noris contemnere. Mox ſponſus, tota ambitione promiſſis inhians, & ſponſoris amore captus: En, inquit, virum: ſponde, & duc quo lubet, ſequor. Dixit, & facit: nec aliud quidquam ex omni theſauro ſuo, pręter vaſculum ligneum, aſportauit. Tam generoſe ſequentem Angelus, in remotum ab omni humano conſortio locum perducẽs: Hic inquit, Dzo & tibi vaca: cetera curare omitte. Ita ſe oculis illius ſubduxit. In hoc theatro nouus hic actor perſonã quam ſuſcepit, pręclare diu egit, & Deo Angeliſque ſpectatoribus, auſteram vitæ rationem annis compluribus perſeuerauit, precandi aſſiduitate, inedia, vigilijs admodum exhauſtus. Tandem inceſſit hominem cupido cognoſcendi, quis æquale ſecum præmium eſſet accepturus in cælo, vitam enim viuebat pæne inimitabilem. Reſponſum eſt ei cælitus, Colonienſem epiſcopum parem ipſi futurum in ſedibus beatorum. Admiratus eremicola hanc pręmij æqualitatem in vitę ſtatu tam inæquali. Oſtendi ergo ſibi huc virum, ſummis precibus contendit. Nec mora, idem ille qui eum illuc duxerat, ſe ſtitit, moſtrauitque viam qua ad illummet ipſum epiſcopum perueniret. Ita inſtructus eremicola ſolenni die Coloniam venit, & rei diuinæ interfuit, è templo digreſſus; in epiſcopi triclinium etiam ſpectatum admiſſus eſt. Vidit hic anachoreta, epulum tametſi non ad noſtri æui genium Saliare, tamen lautum & liberale, hoc vrbis proceribus Colonienſis Pontifex dedit. Ferculorum copia, deliciarum varietas, argenteæ ſupellectilis opulentia, illo quo rari luxus exemplum cenſebatur Hic ipſe ſecum in animo fabulari cæpit religioſus ſpectator: Ergone ego cum hydriola mea, inquit, cum pane arido radiculis & oſculis inſulſis, ieiunijs quotidianis, precibus pæne continuis, & hanc lauticiem omnem ſponte deſerendo, non plus apud Deum emeruerim gratiæ; quam hic epiſcopus in tanto luxu? quid ago, ſi non plus ago, quam rerum & deliciarum diues hic Præſul? O mi optime Anachoreta, ſapienter forſan ratiocineris, ſed non ſancte; audi obſecro, & reſponſum admitte à tuo ductore Angelo, cuius hęc ſunt verba: Hic quẽ cernis, epiſcopus, minus afficitur omni ferculorum põpa, quam tu ligneo tuo vaſculo. Capis iſta: Magnus ille eſt, qui fictilibus vtitur, quemadmodum argento: nec ille minor eſt, qui ſic argento vtitur, quemadmodum fictilibus *c*. Agnouit hic prudens Aſceta, qua ratione Deus non tam actiones, quam agentium Intentiones põderaret, non æſtimaret quantum quiſque faceret, ſed ex quanto. Sic eſt prorſus:

Quicquid agant homines, Intentio indicat omnes.

Et, en, vt Acheronticus Erodius Seuerino, per omnẽ luxum extorquere nequiuerit affectum & Intentionem optimam ad Deum: Colonienſis hic Antiſtes, omnes actiones ſuas, tanquam ſuos liberos ante ſe præmiſit *ad Deũ & ad thronum eius*. Atque hoc ſtratagemate, vigilantiſſimo draconi ſubduxit, quicquid pietatis exercuit. Sed quis eſt qui imitetur? Rariſſimæ virtutis eſt, inter diuitias & delicias non corrumpi, cum etiam rigidiſſima Paupertas inueniat quo bonam Intentionem nonnihil offendat. Nam huic alteri, eremi cultori cetera ſancto, & qui vitæ fuit laudatiſſimæ, aliquid tamen bonæ Intentionis, & melioris affectus in ligneum illud vaſculũ exciderat. Adeo in rebus etiã minimis, non minimũ quid aut amittimus aut acquirimus, prout ſcilicet ad Creatorem, aut ad res creatas noſtra

vergit

vergit Intentio. Habet Satan plurimas & pæne inobſeruabiles pædicas, quas irretiendæ rectæ Intentioni latenter recōdit. His ſeſe retibus implicandos deliciarij ſenſus noſtri, & ſui amor immodicus offerunt vltro, ſuaue illis eſt ſic capi. Quicquid ergo actionum noſtrarum non quàm primum *ad Deum & ad thronum eius* emittitur mox à celerrimo dracone irretitum glutitur.

a *Surius tom. 5. die 23. Octobris claruit Seuerinus circa Ann 499.*

b *Sen. ep. 5.*

§. IV.

HEbręus vates Ezechiel, quatuor vidit animalia, quorũ & alæ & capita attollebãtur cælo: *Et facies eorũ & pennæ eorũ extenta deſuper.a* Non aliud monet erectus hic animalium & vultus, & volatus, quam hoc ipsũ, à dracone illo nil ſatis tutum eſſe, quicquid nō mox ſubuolet ad Deum, alis bonæ rectæque Intentionis. Perit, quicquid non hac ratione draconi ſe ſubtrahit. Ideo Richardus Victorinus, eum qui bona quidem opera malâ tamen Intentione patrat, filiorum ſuorum homicidam appellat. Hic duo notatu digniſſima occurrunt.

Primum: In quęſtione ſit, in quo medulla, nucleus, vis & robur, ſeu neruus Intentionis bonæ conſiſtat; quo hic maximè collineandum, aut quis vnquam hominum optimam habuerit Intentionem? Chriſtus humanæ gētis reparator, de quo Pater ab æthere pronunciauit: Audite illum.*b* Hic præceptor noſter, tres potiſſimũ habuit Intentiones. Prima fuit *Obedientiæ.* Hoc mandatum, inquit, accepi à Patre meo.*c* Nam primo momēto quo in Virginis viſceribus hominem induit, Patris præceptum ei propoſitum fuit: *Crucifigendus es,* ita Pater imperat. Huic imperio paterno Chriſtus obedientiſſimè ſe ſubiecit. Hinc verè dici poteſt: Seruator Mundi triginta quatuor annis pependit in cruce. Nam Intentio Chriſti per omnem vitam ibat ad crucem, hærebat in cruce: *Hoc mandatum accepit à Patre.* Altera *fuit reuerentia in paternum honorem:* Ego autem, inquit, non quæro gloriam meam, ſed honorifico patrem meum.*d* Tertia fuit *Dilectionis & amoris* in Paternam voluntatē. Ego, inquit, quę placita sũt ei, facio ſemper: Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Veruntamen, non ſicut ego volo, ſed ſicut tu, fiat voluntas tua. Triplex hæc Intentio re quidem pænè eadem eſt, ſed tamen in ea etiam differentia videri poteſt. Aliud enim eſt, ideo quid facere, quia ſic imperatur: aliud quia in alterius honorem cedit: atque aliud demum quia alteri ſic placet. Qui huius animi eſt, vt alterius voluntatem & nutum etiam obſeruet, ac paratiſſimum ſe offerens, dicat: Quid opus eſt, iuberi? non vi, non imperio, non legibus cogendus ſum, vltro hoc faciam, eo ſolo perſuaſus, quia ſcio id illi Domino placere, illius volūtatem eo ferri, ſiquidem illius *velle,* eſt meum *facere,* voluntas illius mihi inſtar mille mandatorum eſt. Et hic, arbitror, apex & culmen eſt omnis bonæ Intentionis. Atque iſta fuit Chriſti Domini Intentio in vita, in cruciatibus, in morte, in rebus omnibus, *Voluntas Patris.* Sicut, mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.*e* Qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt, quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor *f.*

Hinc nos ab ore, nec à corde noſtro, illud abeat: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me & mea omnia tibi offero, ad omne beneplacitũ tuum.g* Vel illud, *Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te: Ita Pater, Ita Pater &c.* Vel illud *Veruntamen, non ſicut ego volo, ſed ſicut tu fiat voluntas tua.*

Alterum etiam quæſtionis eſt, & quidem creberrimæ, inter homines pauidæ conſcientię, quos illa variè angit pungitque. Sæpe audias dicentem: Modo ſcirē quo loco res meæ eſſent apud Deum, an ego in gratia, & ſeruus Deo charus, nũ illi ſapientiſſimo cordiũ ſcrutatori actiones meę placerent: modo hoc mihi cōſtaret, libentiſſimè, quicquid à me exigitur, præſtarem. O mi Chriſtiane, aueſne hoc ſcire? Intentionem tu tuam interroga: expende tantum qualis tua ſit Intentio, quam ſincera & pura, quanto enim hæc ſincerior eſt: & purior, quanto voluntati diuinæ conformior ac coniunctior, tanto tu melior es, tanto Deo gratior & charior, ne dubita. An neſcis? quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes, Fieri non poteſt, vt tu ſinceræ ſis Intentionis, & optimo animo in Deum, Deo tamen

non

non placeas, niſi Deum velis eſſe iniuſtum. Dei vox eſt: *Ego diligentes me diligo,h* & non contineo me, nec aliter poſſum, quin tam bene erga me affectos, benigno itidem affectu complectar.

a *Ezech.c.1.v.11.*
b *Marc.c.9.v.7.*
c *Ioan.c.10.v.18.*
d *Ioan.c.8.v.49.& 50.*
e *Ioan.c.14.v.31.*
f *Ioan.c.12.v.50.*
g *De quo vide Horolog. Angeli tutelaris editione ſecunda, pag. 18.*
h *Prou.c.8.v.17.*

§. V.

TV ergo, mi Chriſtiane, hoc vnum age, vt ad omnem diuinæ voluntatis nutum, ſemper ſis paratiſſimus; Dei VELLE, ſit tuũ & VELLE, & FACERE. Ita vulnerabis cor diuinũ aureo amoris telo *a*. Hoc enim adeo diuinos fauores emeretur, vt lucrari plurimum poſſimus, non tantum dicendo & agendo, ſed & omittendo ac feriando. Ludouicus Bloſius, vere pius ſcriptor: Si quis, inquit, propter DEVM, voluntati ſuæ in rebus etiam minimis reluctetur, rem ipſi Deo gratiorem præſtat, quàm ſi multos mortuos(Notetur) ad vitam reducat. Et vt rem firmet exemplo: Duo, inquit, vnà iter faciunt, in via vterque elegantem floſculum cernit & alter quidem iam in eo eſt, vt illum carpat, deliberans tamen ipſe ſibi imperat: manus ab hoc flore, propter Deum, abſtinet. Alter, nihil præmeditatus, florem illum carpit. Et hic quidem nil delinquit decerpendo, ſed ille prior eundem non attingendo, tantum præ altero promeritus eſt, quãta eſt diſtantia cæli à terra. Quod ſi Deus pro tantillo obſequio tantum daturus eſt præmium, quantum dabit ijs qui maiora fuerint auſi pro Deo *b*.

Ita paratus prõptus ſit neceſſe eſt in alijs omnibus, qui voluerit eſſe bonæ Intentionis, vt ſi norit Deum quippiam velle, hoc ipſum & ille velit, quantumcunque voluntati ſuæ aduerſetur. Idcirco frequenter(vti Bloſius inſtruit) ſecum ipſe dicat: Propter te, Domine, nolo illud videre, cum neceſſe non ſit, vt id videam: propter te nolo illud audire, nolo illud guſtare, nolo illud loqui, nolo illud tangere. Domine, ſi tibi mea veſtis, ſi menſa, ſi negotia, labores, aut negotiatio mea diſpliceant, non recuſo craſſo ſabano veſtiri, pane & aqua victitare, hæc & illa procul è me amandare.

Sed nos, ô quoties longè aliter & agimus, & loquimur? audias quandoque qui dicat: Mei iuris & arbitrij ſum, quem Dictatorem timeam? ita ergo ſoleo; hoc meæ conſuetudinis eſt; è meâ crumena hic ſumptus; meam quadram lambo: quid ego morer alios? ſic ego volo; hic mihi nemo modum conſtituerit &c. Hoc non eſt ad diuinæ voluntatis nutum ſeſe attemperare. O ergo ter beatum, qui vnam atque vnicam in omnibus Dei voluntatem, Intentione ſinceriſſima ſectatur, iſte demum peruigilis draconis oculos & vngues exit, & quicquid cum virtute agit, ſaluo commeatu præmittit *ad Deum & ad thronum eius.*

a *Cant.c.4.v.9.*
b *Bloſ.inſtit.ſpirit.c.2 propius finem.*

CAPVT IV.

RECTÆ INTENTIONIS: *hoſtem maximum à cacodæmone, eſſe Vanam gloriam.*

HIc hoſtis rectæ Intentionis, iure omnibus metuendus eſt: omnium virtutum præmia ſubducit Vana gloria, & ſupplicijs damnat grauiſſimis.

Herodes Agrippa, non degener nepotulus à maiorum ſuorum flagitijs, Iacobum Zebedęi filium, virum ſanctiſſimũ occidit; diſſimulauit id DEVS: Petrũ in vincula rapuit; neque ob hoc à Deo punitus eſt; alia prioribus flagitia iunxit, necdũ vindicauit id Deus: At cùm concionaretur, veſte regiâ coruſcus, non populi docendi, ſed ſui oſtentandi cauſſa, plebſque acclamaret? *Dei voces, & non hominis, Cõfeſtim percuſſit eum Angelus, eo quod nõ dediſſet honorem Deo & conſumptus à vermibus, expirauit.* HABET: homini vitã ademit, & tacuit Deus; Deo gloriam rapere voluit; hic defendit ſe Deus, *& conſumptus à vermibus, expirauit.* Tanti cõſtabat ventus. In Herodem recte pronunciat Auguſtinus: Qui laudari vult Domine de tuo dono, & non quærit in illo tuam gloriam ſed ſuam, hic licet propter tuum do-

num laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo ſuam non tuam gloriam quæſiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defenditur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te *a*.

a *Aug. in Medit.*

§. I.

IN cunctis Dei operibus duo quædam reperienda ſunt, Vtilitas & Dignitas: homini Deus vtilitatem cedere voluit, dignitatem ſibi ſeruauit. Veluti pictor celeberrimus, imaginē à ſe factam facilis cedit alteri, vnum illud ſuum eſſe ducit quod ſubſcribit, Protogenes inueniebat, Timanthes faciebat, Apelles pingebat. Ita Deus: ea etiam de cauſſâ ſacrificia olim ſic iuſſit fieri, vt cum carnibus, frugibus, panibus, ſimul thus lucidiſſimum offerretur, partitione tam benigna, vt quicquid hic commodi eſſet, in ſacrificantium vtilitatem abiret, ſibi thuris ſuffitum ſolummodo depoſcebat. Et velut cum duo mercatores ſocietatem coëunt, vterque in negotiationem expēdit, quod facultates ſuggerunt. Subinde vnus expenſas omnes, alter induſtriam; quandoque pares aut pecuniæ aut mercium portiones exhibent, lucrum quod negotiatio facit, diuidunt; neutri totum debetur. Ioannes DOMINI oculus, affirmat ſanctos habere *ſocietatem cum Deo*, *a* hæc ſocietas eo coitur, vt æterna beatitudo, tanquam lucrum obtineatur. Non ſolus Deus hanc mercaturam facit, nec homo ſolus. Notum Auguſtini dictum: Qui enim fecit te, ſine te, non ſaluabit te, ſine te. Ad hanc negotiationē Deus expenſas omnes tribuit, Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate *b* homo ſolam adfert induſtriam, quicquid ex hac negotiatione lucri prouenit, inter Deum & hominem diuidendum eſt: Deus ſolo honore & gloria contentus, quicquid beatitudinis & opū eſt, homini aſſignat. Fiat igitur bona diuiſio: Gloria ſit in altiſſimis Deo, homini pax, & omnium honorum poſſeſſio. Qui iam ſibi arrogat quod Deo debetur, iniquiſſimè agit, & ſocietate hac eijci, ac priuari bonis vniuerſis meretur. Vniuerſa propter ſeipſum operatus eſt Dominus. *c* Hic rerum omnium opifex honorem velut tributum ab omnibus ſuis operibus exigens: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. *d* Hoc Deo vectigal fideliſſimè reddit Intentio recta: hoc idem nequiſſimè rapit inanis gloria.

Ecquis autem ferat vaniſſime ſe iactantem de ſuo ædificio, quod tamen è marſupio non ſuo eduxit, quid gloriaris ſuperbe, qui nec lapillum contuliſti è tuo, ad hanc ſtructuram; alienis ſumptibus ædificare cuiuis facile eſt. Pari modo quid nos miſelli, actiones & promerita noſtra, velut grādia ædificia iactamus? à Deo ſunt omnes impenſæ quibus ædificamus, in vſum noſtrum, non in præconium. Clariſſimè Chriſtus: Sine me, inquit, nihil poteſtis facere *e* Quid ergo gloriamur? ædificiū habitare permittimur, honor qui ædificij fabricam ſequitur, ſolius Dei eſt. Ergo, Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cælis eſt. *f* Ideo autem tam ſolicite monet Chriſtus, quia hoc vitium Cenodoxiæ, ſeu inanis gloriæ, & ſubtiliſſimum eſt, & ipſa ſua ſubtilitate nocentiſſimum. Climacus: Omnibus, inquit, ſtudijs Cenodoxia aggaudet. Verbi gratia: ieiuno? inaniter glorior. ſi latendi cauſſa ſoluo ieiunium, tanquam prudens iterū glorior. Si ſplenidide veſtitus; vincor eâ peſte. Si vilius induar, denuo glorior. Si loquar, hac ſuperor: ſi taceam, iterum ſuperatus ſum, quocūque hunc tribulum ieceris, erecto perſiſtit aculeo. *g* Eiuſmodi vero glorioſus, eſt fidelis idolorum cultor, qui Deum quidem colere & venerari videtur, hominibus vero non Deo placere ſtudet.

Dixi iam ſubtiliſſimum eſſe hoc vitium, & prorſus ſic eſt. Perſæpe gloria vt acquiratur, ſpernitur, & ab ipſo gloriæ contemptu inanis gloria enaſcitur, & eos quandoque qui omnem gloriam iam pridem videtur proculcaſſe, fortiſſime aggreditur. Nihil hic meo ſenſu definiam. Vir maximus, noſtri qui Theologus *h* hac de re ſic differit: Fit ſæpius, vt cultiſſima femina ex omni muliebri mundo; aut eques torquatus ex omni ſuarū veſtium nitore tantopere ſibi non placeat, quantum monachus pauper, pannoſus, in pauperrimi monaſterij angulo deſidens, è pannis, è cucullo lacero & male ſarto, à nudis pedibus, à vacua cellulâ & ab ipſa pomparum omnium victoria, ſibimet pla-

met placet & applaudit. O verè miſer, quem Cenodoxia honoribus nequiuit fallere, per ipſam decipit humilitatem!

Ita nemini parcit inanis gloria, omnes hominum ordines inuadit, ſed, vt diuus Baſilius loquitur, leniter, blandè, ſuauiter, inſenſibiliter, & antequam aduertatur, omne bonum opus inficit, totamq; illius pulchritudinem conſumit. Imperitis dulce quid eſt, Vana gloria, dulcis animorũ prædo *i*. Multi occultè ſeipſos quærunt in rebus quas agunt, & neſciunt. *k* Et ſæpe, inquit Gregorius, bono operi dum laus humana obuiat, mentẽ operãtis immutat, quæ quamuis quæſita non fuerit, tamen oblata delectat, cuius delectatione cum mens bene operantis reſoluitur, ab omni Intentionis intimæ vigore diſſipatur. nam qui bona agere videtur, & per hęc non Deo, ſed hominibus placere deſiderat, Intentionis ſuæ faciem deorſum premit. *l* Ea de cauſſa ſanctiſſimi quique homines vigilantiſſimè in illam pugnarunt.

a *Ioan.c.1.v.7.*
b *ad Phil.c.2.v. 13.*
c *Prou.c.16.v.4.*
d *Iſa.c.42.v.8.& c.48.v.12.*
e *Ioan.c.15.v.5.*
f *Matth.c.6.v.1.*
g *Climac.Grad.21. de Cenodox. initio.*
h *Hier.Bapt.de la Nuza Theologiæ Doctor in S. Dominici familia Prouincialis nunc Epiſcopus Barbaſtenſis. to.1.Tract.2.par.2.§.5.de recto affectu in Deum.*
i *Baſ de conſtit.mon.c. 11.*
k *Tho.de Kemp.l.1.c.14.n.2.*
l *Greg.l.1.mor.cap.19.poſt initium, & l.1.in Ezech.hom.4.*

§. II.

NArrat Laurentius Surius, &: Cũ fortè inquit, Pachomius inter ſui Ordinis ſenes cõſideret, monachus duas ſtoreas eo die à ſe cõfectas attulit, poſuitque è regione ſedentiũ, vt commodè ſpectarentur, ſperabat enim à Pachomio ſe auditurum: En fratris diligentiam, diurnum opus ſibimet duplicantis, duaſque ſtoreas texentis, cum alij die vno non niſi vnam cõficiant. At vero Pachomius ob vaniſſimum hoc laudis aucupium, ſerio ingemiſcens? Patres, inquit, iſte frater à ſummo manè ad hoc diei multum laborauit, ſed omnem ſuum laborem diabolo conſecrauit, ſiquidem laudem humanam prætulit diuinæ. Hominem igitur ad ſe accerſitum grauiſſimis verbis obiurgans: Alijs, inquit, ad orationem euntibus, tu tuas ſtoreas in humeros recipe, & clama: Obſecro Patres Fratreſque, Deum mihi miſerrimo homuncioni exorate, quia duas ſtoreas pluris feci quàm cælum. Fecit vt iuſſus. Præcepit deinde Pachomius, vt alijs ad cenulã vocatis, iſte plus æquo ſedulus homo, incenatus medio triclinio ſtaret cum ſuis ſtoreis. Sed neque dum ſatisfactum arbitratus Pachomius, hominem cellæ includi iuſſit, & quinque totis menſibus ſolo pane, ſale & aqua parce refici, ſimul etiam quotidie duas ſtoreas plecteret, imperauit, vetuitque ſic clauſum ab vllo adiri aut ſalutari. *a* His machinis expugnãda eſt Cenodoxia, malum alioqui ferè inexpugnabile, & quod poſt omnia vitia expugnata, valentius inſurgit, & ab ipſis virtutibus ſumit incrementum. Rectè Climacus: Gaudet deſperationis ſpiritus, inquit, cum videt multiplicari vitia, Cenodoxia vero cum virtutem multiplicari videt, Obſerua diligenter, & vſque ad mortem & ſepulchrum inuenies hanc nefariam labẽ veſtigijs tuis hærere. *b* Addit: Qui in prerogatiuis naturalibus, puta acumine, peritia, lectione, pronunciatione, ingenio, ceteriſque omnibus, quæ nobis ſine labore noſtro proueniunt, extollitur, hic nunquam eis, quæ ſupra naturam ſunt, bonis potietur? qui enim in modico infidelis eſt, in multo quoque infidelis erit. Eiuſmodi vero eſt ſeruus inanis glorię.

Pulchrè Gregorius hoc ſenſu dixit: Quiſquis ſe, beneficus in alterum, extollit, maiorẽ culpam ſuperbiendo incurrit, quàm mercedem largiendo acquirit, fitque nudus dum nudum veſtit, & dum ſe meliorem putat, deterior euadit, minus quippe inops eſt, qui veſtẽ non habet, quàm qui Humilitatem. *c* Græcus & ſanctus Orator Chryſoſtomus, in hanc peſtem facundiſſimus, & pro cathedra eam ſæpiſſimè flagellans: Et quomodo, inquit, non hoc extremæ ſtultitiæ eſt, hominum mente adeo corruptorum, & temere omnia agentium, gloriam quærere; cum oporteat ad oculum qui ſemper eſt inſomnis confugere, & ad illius ſententiam aſpicientes, omnia facere & dicere. Nam iſti quidem etiamſi laudauerint, nihil nos

hil nos iuuare poterunt. Ille autem, ſi ea; quę fiunt, fuerint ei accepta, & hic reddit claros & illuſtres, & in die futuro impertietur bonis ineffabilibus. *d* Eiuſdem & hęc ſunt: Quare, ſi gloriam adipiſci ſtudes, repelle gloriam. Quod ſi eam aucuperis, eâ excides. Ac ſi lubet hunc ſermonem in ijs quoque, qui promiſcuum huius vitę genus ſequuntur, ventilemus. Ecquos enim cauillis inceſſimus? An non eos qui ipſam expetunt? Itaque ipſi maximè, ſunt qui eâ carent, vt qui innumeras reprehẽſiones habeãt, atque ab omnibus contemnantur. Ecquos rurſus, dic quæſo, ſuſcipimus ac prædicamus? An non eos qui hanc ſpernunt ac pro nihilo putant? Ergo hi ſunt qui gloria afficiuntur. Quemadmodum enim is demum diues eſt, non qui multis, ſed qui nulla re indiget: ſic clarus ille & celebris eſt, non qui gloriæ cupiditate æſtuat, ſed qui eam contemnit, ac nihili ducit. Vmbra enim gloriæ eſt hæc gloria. Nemo autem picto pane conſpecto, etiamſi millies fame teneatur, picturam attinget, eodem igitur modo tu quoque minime committe, vt vmbrã conſecteris, vmbras enim ſequi hominis eſt inſaniâ laborantis. *e* Fieri non poteſt, vt quiſquam magnus, & excelſus ac ſtrenuus ſit qui non ab inani gloria immunem ſe præſtat, verum humi ſerpat, ac multa labefactet neceſſe eſt, dum ſceleſtæ Dominæ, ac barbaro quouis crudeliori ancillatur. Et quid enim ea truculentius eſſe queat, quæ tũ maximè ſæuit & efferatur, cum maxime colitur atque obſeruatur? Atqui hoc ne feræ quidem habẽt, ſed multo obſequio deliniũtur. At contra prorſus inanis gloria; contempta enim miteſcit honore, affecta exaſperatur, atque aduerſus eum à quo honore afficitur, arma ſumit. *f* Qui eſt in ſeruitutem redactus inanis gloriæ, non ſolum non poterit videre, quod alijs, ſed nec quod ſibi eſt vtile. *g* Et vt hæc omnia à ſe dicta conſignet Chryſoſtomus: *Mater gehennæ*, inquit, eſt inanis gloria, ignemque illum vehementer accendit, vermemque peſtiferum confouet. Et huius rei rationem aſſignans: alia, inquit, vitia finiuntur morte, hæc & in mortuis vires obtinet. *h* Aſpice ſepulchrũ plus æquo ſumptuoſum, & obſeruabis quãtũ ſubtili flatu ſpiret inanẽ gloriam. O demens quid tibi prodeſt tam ambitioſè quęſita memoria? ſi vbi es, torqueris; & vbi non es, laudaris.

a *Sur. tom. 3 die 14. Maij*
b *Clim. d. l Grad. 21. de Cenob.*
c *Greg. l. 21. mor. c. 14.*
d *Gre. l. 21. mor. c. 14.*
e *Hom. 29. in ep. 2. ad Cor.*
f *Ibid.*
g *Hom. 35. in ep. 1. ad Cor.*
h *Hom. 17. in ep ad Rom.*

§. III.

NOn minus eleganter ſanctus Valerianus, Mathlheſis Antiſtes: Stultitiæ genus eſt, inquit, vt cùm alij debeas vitæ beneficium tibi adſcribas ornamenta virtutum. Ecce hic honore extollitur, ille ſibi de corporis integritate blanditur: hic diuitias labori ſuo imputat, ille ſcientiã doctrinæ vigilijs adſignat. O miſeri, vacillat humanum ſtudiũ, vbi non requiritur Dei auxilium: noſtrum eſt bonum velle, Chriſti vero perficere. Totũ perdidit quod laborauit, qui proprijs virtutibus fructum ſanctitatis adſcripſerit. *a* Ita prorſus eſt, nam vt ſumma omnia habeas, eruditionem, eloquentiam, ingenium, prudentiam, munificentiam, formã imperio dignam, ſi res tantas inani gloria, tãquam ſale condias, arbitreris ſtillicidia mellis de canali venenato fluere, vt omnis venuſtas, opinio, amor priorum pereat, vna gloriæ vanitate tanquam toxico in mortem temperato. Sis licet bonus cantor, bonus ſcriba, bonus pictor, bonus pugil, bonus poëta, bonus orator &c. ſi horum omnium malus ſis ęſtimator, omnia perdidiſti: at vero malè hæc æſtimat, qui ea inani gloria deprauat. Et quamuis ita ſe vitia nonnunquam prodant, vt nullus ſit negandi locus, ſupereſt tamen fucus quem illinamus noſtræ famæ; hic nemo tam tardi oris eſt, quin promptè oggerat: Ille me magis claudicat, balbutit, delirat, cæcutit, atrior eſt. Ita nobis formam aſtrui putamus, ſi non numeremur inter deformiſſimos.

Plebs Iſraelis Ægypto educta, impio conſilio vitulum aureum quem fecit, pro Deo colẽdum propoſuit cum acclamatione. Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti. *b* Vix aliud ab his faciunt, qui ſe ſuorum operum magiſtros magnifico ſupercilio circũſpiciunt, & quicquid cõſilio, arte, induſtria efficiunt, velut pro Dijs haberi volunt. O idololatræ!

latræ! Soli Deo honor & gloria, proclamat Paulus *c*: Soli Deo, ſoli, ſoli honor & gloria *d*: noſtra eſt operum vtilitas, Dei eſt dignitas.

Agaſicles ab Halicarnaſſeis extorris factus eſt, quod tripodem, quem ipſe ludis obtinuerat, non dedicaſſet Deo, ſed donum hoc domum retuliſſet *e*. Omnis gloria recte factorum à Deo & ſoli Deo tribuenda.

Dijs te minorem quod geris, imperas.
Huc omne principium, huc refer exitum. f

Nihilominus omni infante infantiores ſumus, ſicut enim pueri tam ſe alios credunt in nouis veſtibus, vt ſibi perſuadeant notiſſimos etiam oculos ab ornatu ſuo decipi: ita nos quinquaginta aut centum annorum pueri, rebus etiam minimis ac viliſſimis ambitionem induimus. Ille ſe iactat, quod ceremoniam venuſtius adhibeat, iſte quod cibos elegantius carpat, hic quod alijs erectior incedat, infinita ſunt oſtentationum genera. Sed & ad probra & pudendas artes deſcendimus, atque dedecore noſtro ſuperbimus.

Malus numerat ſceleſte facta in gloriam. g

Ille ſe vnum ex omni numero plurimum vini capere gloriatur: iſte cuiuſcunque luſus peritiſſimum aſſeuerat: hic ſe omnium nequitiarum magiſtrum oſtentat. Vere infantes, ſed nequiſſimi, & qui Zabulo ſacrificant. Zabulus aleam fertur inueniſſe primus. Hic non modo inſigni ſe ſtatua conſecrauit, cuius in gremio tabula luſoria cernebatur, ſed ſibi quoque ſacrificari ab aleatoribus voluit, antequã ludum aggrederentur *h*: Nimirum improbi, non ſolum vitiorum fomites nefaria quęrũt ſolertia, ſed ijs inuentis triũphant. *& exultant in rebus peſſimis i.* Alij paullo altius ſe credunt ſapere, peccantque modeſtius, à quibus voces illas ſpargi audias: Hoc conſilium à me eſt, bardis illis id nunquam occurriſſet: hoc prudentiæ meæ, iſtud meæ fuit vigilantiæ: Abſque me fuiſſet, negotium hoc finem nullum vidiſſet: eſt quod mihi agantur gratiæ, hoc ego eff. ctum dedi: hoc quidem artis eſt, ſed à me repertæ: officio meo, ſi quiſquam alius, fungi ſcio: noui equidem neminem mihi in hoc genere parem; operam meam, ſat ſcio, quanti deſiderent. Eſt qui clamet: Omnes voco gladiatores contra: Ille, & ego conſiliarios omnes? Hic, & ego omnes doctores? Iſte, omnes ego torquatos equites: Alius, & ego cũctos voco artifices contra. O vanitas ô ſomnia, ô quantũ eſt in rebus inane! Amore inanis gloriæ quid inanius? Optime Siracides de vaniſſimis his oſtentatoribus; Vana ſpes, inquit, & mendacium viro inſenſato, & ſomnia extollunt imprudentes *k*. Omnis hominum laus, fauor, gratia, honor, commendatio, quid niſi ventus, aura, flatus, bulla, fumus, vanitas, merum ſomnium? Nam, ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit *l* Cũ exiguntur mella, fumo abiguntur apes. Fumus eſt vana gloria quo ſparſo dæmon liquẽtia bonorum operũ mella diripit, vt vere dixerit Baſilius: Odium quo apes fumum proſequuntur; ſignificat, eos qui Deo mellificant, re nulla ęque offendi quam humanarum laudum fumo *m*, Eo dixit Iſidorus: Pompa & faſtus, & inanis gloria, cũ cæleſti luce non bene congruunt *n*. Supremo omnium die non tantum non proderunt iſta, ſed multis plurimum oberunt, quoniam tu benedices iuſto *o* in quæ verba Chryſoſtomus: Quid enim, inquit, damni accipit, ſi homines contemnant, & vniuerſus Orbis terrarum; quando Dominus Angelorum eum laudat, & prædicat? quẽadmodum; ſi ipſe non benedicat; etſi omnes laudant qui terram & mare habitant, ei nihil prodeſt. Nam etiam beatus Iob, & in ſterquilinio ſedens, & vulnerum ſanie exulceratus, & innumerabilibus ſcatens vermium fontibus; & illa indigniſſima patiens, vt qui à ſeruis conſpueretur, eique ab amicis & inimicis, & ab vxore inſidiæ tenderentur & ad inopiam, famem, & immedicabilem ægritudinẽ illam eſſet redactus, erat omnium beatiſſimus, quoniam Deus ei benedicebat, dicens: Homo à reprehenſione alienus, iuſtus, verus, pius ab omni re mala abſtinens *p*.

Diuinam minime aſſequitur, qui humana ſeruit gloria.

Eſſe quaris glorioſus? gloriam omnem deſpice.

a *Valerian. homilia vndecima fine huius ferm.*
b *Exod. c. 3. v. 4.*
c *1. Tim c. 1. v. 17.*
d *Omnis enim honor & gloria qua homines afficiuntur, ſolide in Deum vt in auctorem & vltimum finem referenda eſt.*
e *Herod l. 1.*
f *Horat. l. 3. ode 6.*

g *Vet.Iamb.*
h *Cyp.de Aleatoribus.*
i *Prou.c 2.v.14.*
k *Eccleſiaſt.c.34.v.1.*
l *Gal.c 6.v.3.*
m *Baſil.in Aſcet.*
n *Iſid. Peluſiota epiſt.197.* o *Pſ.5.v.13.*
p *Chryſ.tom.1 in Pſ.5.propius finem.*

§. IV.

CHRISTVS Dominus non habuit in more poſitum, ad riſum, aut ad vultus hilaritatē ſuos auditores prouocare, multo minus luxum ijs ſuadere, nihilominus tamen permiſit, imo prçcepit, diſſimulando ieiunio, vnguentis ritu patrio vti: *Vnge caput tuum*, *a* vt odore & nitore vultus ieiunium tegas, *ne videaris hominibus ieiunans.* Phariſçi cum ieiunium obſeruarent, omnia ſibi hilaritatis ſigna interdicebant, vt omnibus teſtatum facerent, ſe voluptatum cōtemptores, luctuoſo aſperoque ieiunio dare operam. Seruator in contrariū iubet, ne quidquam in ſolita vitç ratione mutemus, oſtendendo ieiunio, quin potius pro more regionis, vultu ſimus læto, hilari, amœno, ad occultandum ieiunium, vt ſecreti ſincerique operis à Deo referamus prçmium. Ne igitur alij noſtram laudent continentiam, hāc potius præ nobis feramus lætitiam: præſtat vngi & nitere, quam abſtinentiam prç ſe ferre & videri velle: ſæpiſſime namque virtutum officia publicare eſt perdere, præſentium laudes, adulationes ſunt, laudes non ſunt.

Inter prodigia recenſens Plinius: Inuenimus, inquit, natas ſine folijs vitem & malum punicam, ſtirpe fructū tuliſſe, non palmite aut ramis *b.* Hoc viri boni, & Humilitatis ſtudioſi faciunt: fructus, hoc eſt, actiones ſanctas occultant, cauentque maxime ne in publicum emanent. Ita virtus eorum eſt tutior, & minus obnoxia inſidijs dçmonum, qui ad explicatas merces vno agmine proſiliunt. Vis virtutes tuas augere: noli prodere. Viue tibi, & longe nomina magna fuge.

Viatores, vt, quod portant aurum cuſtodiāt, an non illud calceis etiam, aut caligis, cingulo, thoraci, pileo inſuunt, aut baculo infundunt, in ipſum denique ventrem, vt olim Iudæi, in obſidione Hieroſolymis, recondunt? ecquid opus metallum tā pretioſum ſic abdere? hoc ipſo quia pretioſum, ab hoſte nunquā tutum eſt; vt ſeruetur, occultatur: Gregorius: Qui in itinere, inquit, deprædari formidat, abſcondat neceſſe eſt bona quæ portat *c.* Ita prorſus actiones cum pietate ſuſceptas longe intutiſſimum eſt oculis aut auribus, non dicam alienis, ſed & ſuis exponere: neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua. Sic Hebræus rex Ezechias, theſauros ſuos perdidit, quia oſtendit.

Prçclariſſime monet Hieronymus, &: Cōueniat, inquit, vnuſquiſque cor ſuum, & in omni vita inueniet; quam rarum ſit fidelem animam inueniri, vt nihil ob glorię cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat, neque enim ſtatim qui ieiunat, Deo ieiunat; aut extendens pauperi manū, Deo fœnerat: vicina ſunt vitia virtutibus. Difficile eſt Deo tātum iudice eſſe contentum *d.* Hieronymo accedit Ioānes Sariſberienſis *e*, Carnotēſis Præſul, vir eximiè doctus, qui Vanæ gloriæ propſapiam deſcribens: Si quempiam, inquit, inanis gloria ſtimulat, neceſſe eſt vt per abrupta vitiorum præceps ruat, hoc eſt autem quod nobile cenſetur vitium, adeoque humanæ fragilitatis demulcet ingenium, vt vix ſit vel à præclaris mentibus alienum, nam & ortū nobilem habet, ſuique diſpendij proceſſum neſcit, antequam à faſtigio corruat quod optauit, nam & de ſe inuicem vitia oriuntur. At inanis gloria etiam in virtute originis ſuæ figit radicem, in quo enim quiſque præ ceteris pollet, in eo, niſi adſit moderatrix gratia, facilius intumeſcit. Vix tamen eſt qui Vanæ gloriæ non inſiſtat, & eam quæ ab hominibus eſt, nō concupiſcat laudem. Ad hanc alij virtute, alij virtutis imagine, alij naturæ, aut fortunæ beneficio proficiſcuntur *f.*

Gloriæ ambitio, virorum morbus eſt felicium.

a *Matth.c.6.v.17.*
b *Plin.l.17.nat.hiſt.c.25.*
c *Greg.l.mor.c.30.*
d *Hier.contra Lucif.c.6.*
e *Obiit An.* 1182.
f *Sariſb.l.8.Policrat.c.2.*

§. V.

DEplorauit hunc morbum ſecum ipſe Gregorius Magnus, ille oculus Eccleſię, nec cū ſine lacrimis deplorans, Dum ipſam, inquit, ſubti-

ſubtiliter radicem meæ Intentionis inſpicio, Deo quidem ex ea me ſummopere placere voluiſſe cognoſco. Sed eidem Intentioni qua Deo placere ſtudeo, furtim ſe, neſcio quomodo, Intentio humanę laudis interſerit, quod cum iam poſtmodum tardeque diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic etenim ſępe Intentionem noſtram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè ſibi ſubiuncta, & eam velut in itinere comprehendens, Intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu, dum furtim gula ſubrepit, edendi delectatio permiſcetur. Vnde plerumquę contingit, vt refectionem corporis, quam ſalutis cauſſa cepimus, cauſſa voluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur, quod rectam Intentionem noſtram, quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam Intentio minus recta, quæ de donis Dei, placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autem de his diuinitus diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra, pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt *a*.

Obijcias: Quid ergo Deus homini appetitũ dedit gloriæ, ſi gloria omnis ab homine ſit repudianda? quid viri maximi fruſtra ſe fatigant in obtinenda gloria, ſi eam obtinuiſſe piaculum ſit? Non omnẽ, mi homo, gloriæ appetitum damnamus, ſed inopinatum & illicitum, qui ſuaui, ſed furtiuo illapſu vbique miſcere ſe ſolet. Inordinatum aio & illicitum, qui hoc agit, vt homo glorię cupidus gloriam quærat è virtute quâ caret, aut è re cui tale præmium non conuenit. Vt nóris; Gloria vmbra virtutis eſt: inuitos etiam comitatur *b*. At nos hanc vmbram & ſollicitè nimis quærimus, & nimis cupidè amplexamur, gloriam non à Deo, ſed ab hominibus expectamus, acquiſitam non ad Dei honorem, ſed ad noſtrũm conuertimus. Veriſſimè dixit Seneca: O quàm ignorant homines gloriæ cupidi, quid illa ſit, aut quomodo petenda *c*. Et quæſo, dic quibus in terris, & inter quos homines inueniendus eſt honoris appetitus vndequaque moderatus? Res rara prorſus coruo quoque rarior albo. Facilius gloriam omnino fugere, quam rite quærere.

Ita ſanctiſſimos etiam viros feminaſque inanis hæc aura quandoque afflauit, ſed afflauit tantum, non infecit, non proſtrauit. Dominicus certè, illud ampliſſimè familiæ ſidus illuſtre, aciter in peſtilentem hanc auram pugnauit. Nam cum Tolosæ plures Chriſto adiunxiſſet, Carcoſiæ tamen potius figebat domicilium. Eius rei cauſſam rogatus: Quia, inquit, plures ibi me honorant; hic vero me omnes impugnant. Credidit vir ſanctus inter odia hominum tutius habitari, quam inter blandimenta & encomia, maluitque ſe vexationis, quàm inanis glorię ſtimulis conficiendum exponere *d*. Honoris repulſa, magna eſt gloriæ eminentia. Raræ virtutis eſt, magna facere, & magnum ſe neſcire; ſanctitatem omnibus manifeſtam ſolum latere auctorem. Nil difficilius quam omnem calcare gloriam. Ea tamen etiam à feminis inſigniter triumphata eſt.

Sara ſacrarum Virginum Antiſtita, admirandæ ſanctitatis virgo, tredecim annis ab impuro cacodæmone impugnabatur aſſiduè, nec aliud volebat laſciuus Satan, quàm vt ſe hominem fateretur Sara, velletque ſuauiſſimè vulnerari. At virgo conſtantiſſimè obſtitit, nec hoſtem vnquam intra portas recepit, illæſo ſemper Caſtitatis propugnaculo. Idcirco diabolus alio ſtratagemate rem agendam ratus, vt, quam laſciuiâ non potuiſſet, Cenodoxia ſaltem expugnaret. Nec dubitauit vaferrimus hoſtis, quin animum huius teli non metuentem occultiſsimâ plagâ ſauciaret. Itaque ei Parthorũ more, à fuga placuit petere victoriam, vt quã ſtando nequiſſet, fugiendo vinceret. Ideo viſendã ſe Orciniana larua præbuit, & velut iam abitum deſparatâ victoria moliretur, horrendum vociferari cæpit: Viciſti me, Sara, viciſti, viciſti. At virgo non ignara hoc etiam telum exire. Non ego, inquit, te vici, ſed Dominus meus IESVS. Hæc eſt vera gloria, gloriam omnem velut rem minimẽ ſuam ad Deum remittere: Soli Deo, ſoli, ſoli honor & gloria. Hinc ſibi nemo prędam ſine crimine pollicetur.

a *Greg. l. 35. moral c. 16. & vlt.*
b *Senec. Epiſt. 79 fine.*
c *Senec. Epiſt. 95. fine.*
d *Vita ipſius l. 4 c. 10.*

§. VI.

§. VI.

ACcipiter olim, vt eſt in fabulis, irriſit Trochilum, illã littoralem auem, quod cum ſibi colore non abſimilis, tam anguſti tamen pectoris ſit, vt vermiculis & viliſſimo paſtu malit viuere, quàm ſuauibus aliarum auiũ carnibus veſci. Cui Trochilus: Nõ eſt, inquit, quod tibi tantopere graturleris, mi frater, de cibis non tuis, & quos iniquiſſimum tibi aucupium parat. Ego viliore menſa contentus, maiore quam tu pace fruor, & erit forſan cũ gulam tam delicatam malè lues, & ſero nimium te pœnitebit, venationes has nullo iure licitas inſtituiſſe. Vates videri potuit hæc auis. Nam paucis poſt diebus Accipiter, in ipſa venatione à ruſtico, cuius columbas inſectabatur, captus, & more ceterorum, ex altâ turri, alijs in terrorem ſuſpenſus eſt. Trochilus, pendulum funus vel eminus vidit, & mox aduolans: O mi frater, inquit, quàm vitæ tuæ longè fuiſſet conſultius, vnà mecum vermiculos in cibum legere, quàm alienas aues inſectari, & omnium auium ludibrium fieri, ſi venari noluiſſes, iam viuere poſſes.

O miſer, ô inanis gloriæ venator! mutato nomine de te, fabula cantatur. Tu ille Accipiter es: ſed quid rumuſculos & præconia, quid applauſus & gratulationes, quid fauorem & gratiam, quid blandientes voculas & cõmendatiunculas, quid popularẽ famam, & ſpecioſos titulos venaris? nullo tibi iure permiſſa eſt hęc venatio, ô Accipiter. Non eſt hæc gloria quam quęris, non eſt; vmbras conſectaris gloriæ, & quidem falſæ idque in tuum exitium. Quanto tibi ſatius foret Trochilum æmulari, & victitare vermibus, illis inquam, quos ſepulchrum tuum, quo properas claudit, hos tu vermes cogita, & aues alienas, laudes humanas facilè ſpernes. Pulcherrimè Auguſt. Melius eſt, inquit, vel de paruo Dei dono gratias ipſi agere, quam ſibi agi velle de magno *a*. Ecquid in orbe hoc magni ſperas aut æterni? nulla hic diuturna poſſeſſio eſt. Armis, eruditione, opibus, ſolertiâ, fraudibus, etiam virtute paratus honos ferè prius euaneſcit, quã in plenum eo fruaris. Floris inſtar ſolſtitialis eſt tota humana gloria, ecquid ſudorem ſudocumulas? fugitiua adeoque & volatica om[illegible]us & gratia eſt, non tenetur corpore; ac ne penna quidem, ſed neque inuita teneri poteſt, non magis quam rapidiſſimum flumen. Quid ergo cogitationes in elogia & famam iacularis? neſcis mortalium cuncta incerta eſſe, quantoque plus adeptus fueris, tanto te magis in lubrico ac fragili verſari?

Vitam agit leporis quicunque vanus auceps gloriæ eſt.

Et vt votis reſponderit euentus, ac in poſſeſſionem te fortuna ſperatorum immiſerit, quanta hæc erunt, & quamdiu? ſors hodie, ſors hac ipſa hora poſteritati fabula iacebis, & prędа vermibus.

Narrat Plinius, ad extremos fines Indię gẽtem Aſtomorum degere ſine ore, corpore toto hirtam, veſtiri frondium lanugine, halitu tãtum viuentem & odore quem naribus trahant. Cenodoxi ſeu inanis gloriæ ſtudioſi, os nullum habent, quo vel Deo laudes debitas pendant, vel homines bene meritos ſerio laudent, à veri honoris ornamentis inueſtes ſunt, nec quidquam habent pręter pilos & folia, hoc eſt, humanarum laudum quiſquilias, halitu tantum viuunt, aura ſcilicet vanæ glorię quam naribus trahunt, cum ore careant, & nunquam cenent lautiùs, quàm dum laudantur. Alij, quibus os & frons eſt, tunc plurimũ erubeſcunt & verecundantur, cum eis hæc aura largius in cibum apponitur. Optimè religioſiſſimus ille ſcriptor: Qui veram, inquit, & æternam gloriam deſiderat, temporalẽ non curat. Et qui tẽporalem requirit gloriam, aut non ex animo contemnit, minus amare conuincitur cæleſtem. Magnam habet cordis tranquilitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia *b*.

Gloria vmbra, eſt parua magnis, puſillis maxima.

Si compendio aſſequi vis gloriam, contemnito c.

In theatro es vacuo eoque anguſtiſſimo, quid hic plauſum expectas? altum illud & ampliſſimum cæli theatrum ſuſpice, & frigidiſſimos hos plauſores ridebis.

Auctior redit: ſpreta in tempore gloria.

Quid? quod ſicut temerarijs iudicijs, ita inanibus elogijs peccant homines frequentiſſimè, quorum hic ſolennis error eſt, laudanda vituperijs, vituperãda laudibus afficere. Inde Chriſtianus ſapiẽs: Nolo, inquit, ab his laudari, quo-

dari, quorum laus vituperium eſt: nec ab his culpari vereor, quorum criminatio laus eſt. Quid? quod ijs ſæpe minime placemus, quibus placituros nos maxime ſperamus. Refert Herodotus *d* Agariſtam Cliſthenis filiam vario ambitu plurimorum, in coniugem poſtulatam. Certabat inter florentiſſimos Græciæ iuuenes, Tiſandri filius Hippoclides, qui ſaltandi peritiſſima venuſtate ſe nemini ſecũdum ſibi perſuadebat. Itaque impetrandæ coniugi, omnem artem in illud tripudium conſumendam cenſuit, & mire geſticulatus eſt. Diſplicuit multis, cum primis Agariſtę parenti, qui deſaltato cantico: O Hippoclida, inquit, perdidiſti coniugem ſaltãdo. Cum tamen ſtultus iuuenis ſe omnium crederet ſcitiſſimum, & ſibi vni virginem deberi. Ita nos vani frequẽtiſſime credula perſuaſione fallimur, quãdo alijs nos admodum placere credimus, quia ipſi nobis adeo placemus prius, vt ſibi quiſque ſit miraculum. Eccleſiaſtes quiſpiam inſigniter ſe dixiſſe autumat, & nulli placuit: Muſicus, omnes ſibi applauſuros opinatur, & nemo laudat: Pictor ſibi mire gratulatur de ſui operis elegantia, & plurimi reprehendũt: Dux militiæ coronas & triumphos expectat, & vix æquis oculis aſpicitur, Palatinus, miros principis fauores ſomniat, & proxime abeſt, vt excludatur aula. Choragus neſcio quem plauſum ſperat, & nauſeam oſtendunt ſpectatores: Paraſitus, adulator, ſannio omnes à ſe hilarandos putant, & nemo ridet: Calamiſtratus aliquis Iopas, aut ad omnem venuſtatem excultus Hortenſius, admirationem ac laudes ſibi promittit, & omnes irrident. Ita miſeri ſæpiſſime ijs nauſeam mouemus, quos inſanijs noſtris maxime deliniendos ſperabamus: coniugem perdimus ſaltando.

Demoſthenes antequam eloquio Greco innotuiſſet, operoſioris cultus nitorem appetiiſſe dicitur, ſciebat enim à purpura vendi cauſſidicum. At poſtquam facundiæ famam aſſecutus eſt toga viliore cõtentus dictitabat, ſe velle ſibi à ſe potius quam à veſte aut cultu exquiſito conſtare gloriam, quem enim ſuus attollit honor, vilitas aliena non deprimit; ſed nec alienus erigit honor, quem ſua vilitas humo affligit. Emendicatum nec vlli honeſtum laudis ſuffragium eſt quod totum extrinſecus accerſitur. Chryſoſtomi verbis hæc conſigno? Pręſentis temporis gloria & nulla eſt, & inſtabilis fluctuat: & ſi aliquandiu permaneat, repente tandem extinguitur. *e*

Sequitur fugientes gloria, ſequentes fugit.

a *Aug. epiſt. 32. ad Paulinum.*
b *Thom de Kemp. l. 2. c. 6. n. 2.*
c *Monoſt. Trochaic.*
d *Herod. l. 6. ante finem.*
e *Chryſ. hom. 3. in 1. ep. ad Tim.*

§. VII.

AT, difficile eſt, inquis, non amare, non ſequi gloriam, etiam vanam hanc & inanem. Omnibus inſidet opinio ſui & pretium, viuitque etiam in optimis quibuſque viris neſcio cuius gloriæ aculeus, qui perraro ita in plenum emoritur, vt nulla ſuperſint ſemina, quæ fota in herbam & fruticem non exurgant. Ah, quoties ad famam potius quam ad cõſciẽtiam laboramus? Ah, quanti acerba omnia ſuperarunt, turpiſſime ſuperati ab inani gloria? Identidem ad nos redimus, & in noſtrum honorem reuoluimur. Gloriæ cupido hominibus exuitur nouiſſima *a*.

Et vbi quæſo reperias eos, qui laudem omnem auerſentur? Superbiam palam omnes deteſtamur, noſtra tamen encomia ſine auriũ vulnere audimus. Vanæ glorię ſtudium nemini probatur, cum interim hoc pœne omnibus hæreat, quod omnibus diſplicet. Et ſæpe dum laudari nos prohibemus, tacite inuitamus, ne qui cœpit, tam cito deſinat. difficile eſt odiſſe gloriam, laudem omnem & laudantis fauorem ſpernere, difficillimum. Nemo ſuę vnquam refragatus gloriæ eſt.

Hic mihi Chryſoſtomus etiamnum in mẽtem eſt: Quomodo ergo, inquit, ab hac dura ſeruitute liberabimur? Si aliam gloriam adamauerimus, nempe eam quę vera eſt gloria, quemadmodum enim eos qui corpora amant, alia ſpendidior facies viſa, à priore ſeparat: ſic & eos qui gloriam hanc depereunt, ſplendida illa cæleſtis gloria conſpecta ſi fuerit, ab iſta abducere poterit. Vanę gloriæ cupidus, ſimilis illis eſt qui tempeſtates ferunt, ſemper tremens, ſemper timens, innumeroſque dominos obſeruans. Qui vero extra illam eſt tyrannidem, recte comparatur ijs qui in portu cõſtituti, integra iam libertate potiũtur. Alius vero non item, ſed quam multis eſt cogni-

tus, tam multos habet dominos, omnibus ſeruire coactus *b*.

Vniuerſis ſinguliſque ſeruit ſeruus gloriæ c.

Inter hos non poſtremus ille ab aula dominus. Obuium is habuit quemdam è regia domo, ad quem ſuperba fronte: heus tu, inquit, quiſnam de me in aula ſermo? Alter rubore ſuffuſus: Nullus, inquit, Domine, neque qui ad laudem faciat, neque qui aduerſus eam. Audijt hoc homo gloriç appetentiſsimus, qui ſe per omnium ora volitare credebat, & adſtantium oculis notari indignatus, mox hominē inſontem fuſtibus excipi; poſt plagas, quinquaginta aureis donari iuſsit, quibus ipſe dictū inſuper hoc adiecit: iam tibi materies & laudis eſt, & vituperij; vtere, & adhibe in palatio. Hunc tu ſui dominum dixeris? mille heris ſeruit, quicunque gloriæ: Imo eſt omnium ſeruus, quiſquis eſt Gloriæ, Nam,

Gloriæ ſeruire, mentis non niſi abiectiſſimæ eſt.

Gloriæ ſeruus nihil recte inchoat, nil perficit.

Recte, ne finis ſuo principio nō reſpondeat. Vnum igitur, inquit Chryſoſtomus, intueamur ſolum, ad id tota noſtra dirigatur Intentio, quo ſcilicet pacto, Dei mereamur ore laudari. Non laudat te ille aut ille? nihil inde amittis: & ſi vituperet quiſpiam, nihil omnino te læſit: ſiue enim laus, ſiue vituperatio, ex Deo tantum emolumentum habet, aut detrimentum. Ceterum humana omnia ſunt prorſus inania *d*. Vere, inaniſſima.

Hæc erat mens, hæc doctrina Seruatoris Chriſti Iesv, cuius eruditionem cum admirarentur Iudæi, dicerentque: Quomodo hic ſcit litteras, cum non didicerit? Ad iſtud verus Magiſter Humilitatis: Mea, inquiebat, doctrina, non eſt mea, ſed eius qui miſit me *e*. Ita cum admiranda patraret, & homines valetudinis deſperatiſſimæ curaret, plerunque, ne cui dicerent, imperabat. Noſtrę hoc inſtitutioni factum, vt ſi gloriari velimus, in Domino gloriemur, non enim qui ſeipſum commēdat ille probatus eſt: ſed quem Deus commēdat *f*.

Ergo, quod præclariſſime monuit Seneca, Cōſcientiæ ſatisfiat, nihil in famā laboremus. Et vero ſeipſum ad hoc adigens Annęus: Nihil inquit, opinionis cauſſa, omnia conſcientiæ faciam. *g* Bernardus hæc explicatius confirmans: Pura erit Intentio, inquit, ſi in omni actione noſtra, aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conſcientiam quæramus.

Deus olim ſub pœna capitis ſanxit, rem primo intuitu minutam, ne quis ſcilicet odores diuino cultui deſtinatos vſu profano incenderet: *Talem compoſitionem non facietis in vſus veſtros, quia ſanctum eſt Domino. Homo quicū que fecerit ſimile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis. h* Pretioſum thymiama eſt Gloria, ſed Deo debetur, & ſoli: quiſquis homo es, caue tangas hos odores, capitis res eſt: Soli Deo honor & Gloria.

Vigilanti igitur cura, inquit Gregorius per cuncta opera, Intentio noſtra penſanda eſt, vt nihil temporale in his quæ agit, appetat: totā ſe in ſoliditate *Æternitatis* figat, ne ſi extra fūdamentum actionis noſtrę fabrica ponitur, terra dehiſcente ſoluatur. *i* Quiſquis bonam Intentionem amat, gloriam inanem odiſſe debet aut cælum non magni æſtimat.

Fuſius diximus de hac peſte rectæ Intentionis. Sed vt capite ſequenti, hac ipſa de re plura diſſeramus, exigit tam obſtinati, & vbique vulgatiſſimi morbi malignitas.

a *Monoſt. Trochaic.*
b *Vet. troch.*
c *Ego non nomino, ſed Floreſta, qui de illo.*
d *Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Titum.*
e *Ioan. c. 7. v. 16.*
f *2. Cor. c. 10. v. 18.*
g *Sen. l. 3 de Ira c. 41. & de vit. beat. c. 20.*
h *Exod c. 30. v. vlt.*
i *Greg. l. 28. mor. c. 6 propius finem.*

CAPVT V.

Quid demum ſit Vana gloria, & quam ea Rectam INTENTIONEM *fœde iugulet, ni preueniatur.*

Inanis gloria, ſcopulus eſt immanis, ad quem vix vlli hominum, non naufragium, aut certe damnum patiuntur. Ecquis ille tam peritus nauta, quis ſatis caueat, ne nauium ad huncſcopulum illidat? Quam autem ipſa in ſe varià eſt inanis gloria, tam diuerſa ſortitur nomina à priſcis ſcriptoribus Baſilius: Fugiamus, inquit, dulcem ſpiritualium operum expoliatricem, iucundum animarum noſtrarum

ſtrarum hoſtem, tineam virtutum, blandiſſimam bonorum operum deprędatricem, eandem mellis illitu, veneni coloratricem *a*. Tituli digni quos expendamus *dulcis*, inquit, *ſpiritualium operum expoliatrix*, ſimilis deceptrici Dalilæ, quæ humaniſſimis blanditijs Samſonē viribus exuit, & obiecit hoſtibus. *Iucundus animæ hoſtis*, grauius necat, quo plus delectat, &, vt aptè Cyprianus, dum extollit, emollit; & pungit, cum vngit. *Virtutum tinea*, Inanis gloria. Sicut autem è pretioſiore veſte, robuſtior naſcitur, tinea, quę ſuos parentes lacerat, & corrodit, ſic è virtute nobiliore gloria naſcitur vanior & pernicioſior, mors ſuæ matris. *Blandiſſima bonorum deprędatrix*, allicit & delectat, erigit & demulcet, vt iugulet, & animo bona ſua rapiat omnia. *Veneni coloratrix*. Ah! quis hominum tam religioſus & ſanctus, vt omnes Vanę gloriæ inſidias deprehendat & caueat? S. Ignatius Loyola hoc vno vir ſanè magnus, quod ſingulari Dei fauore conſecutus dicatur, vt annis compluribus ante mortem, nullam inanis gloriæ nec cogitationem quidem habuerit. Imò tam ſui & cognitor, & contemptor erat, vt nullum ſe vitium, diceret minus extimeſcere, quàm turgidæ huius vanitatis *b*. Audite filij, & parentis ſanctitatem, vel hoc vno æmulamini.

a *Baſil. de conſtit. mon. c. 11.*
b *Ribaden. l. 5. vita, c. 3.*

§. I.

QVam autem hoc vitium ſupra cetera ſit audax, & noxiū, egregiè Chryſoſtomus: Nihil, inquit, ab hoc inimico ſecurum, qui tanquam contagioſus morbus omnia corrūpit. Chriſtus Dominus hortatus fuit, vt theſauros noſtros in cœlo reconderemus, quò fur non appropinquat, & vbi tinea non demolitur. Nihilominus inanis gloria eò pertingit, & ſępe quæ quis in cęlo per bonorum operum fructum theſaurizauerat, vnius inanis gloriæ impetus perdit, conſumit, & expugnat *a*. Eodem prorſus modo Baſilius: Callida inſidiatrix, inquit, Vana gloria, vel in ipſius cæli conuexis, inſidiarum aduerſus nos collocatrix *b*. Nō minus eloquenter de hac peſte Petrus Chryſologus: Subtile malum eſt, inquit, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Aduerſa omnia nituntur ſuis viribus, armis ſuis pugnant, impugnant palam; vnde & cauentur tam facilè, quàm videntur? hæc tamen crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, miſericordiam miſeratione proſternit: hoc vitium de remedijs creat morbos, & dę medicinâ conficit languorem *c*.

Eleazarus Hebræus, ille heroum gemma, vt vnus ipſe totum vinceret exercitum, elephantem regium ſibi ſumpſit ſternendum, nam *viſum eſt ei quod in eo eſſet rex d*. Itaque pugione armatus, generoſiſſimo curſu ſubter beſtiam ruit, ferroque ventrem medium, quà mollior eſt, rupit, ſed ſub ipſo elephante quem occidit, & ipſe occubuit, remanſitque, vt Ambroſius loquitur *e*, ſuo triumpho ſepultus. Facinus mirandum! In pręlio & nos verſamur, ſed contra nos ſtant Vitia pugnantque diuerſo impetu. Primus & maximus hic labor eſt, noſtræ carnis elephantum deijcere. Sed heu miſeros nos, quos ipſa ſępe victoria opprimit, & extinguit, dum ſub hoſte quem ſuperamus, cadimus. Ieiunijs, vigilijs, alijſque rigoribus laſciuientem carnem vincimus, ſed hoc ipſo triumpho noſtro vincimur, & ſepelimur, non à Carne, ſed ab inani gloriâ cæſi. Nimius ſui ſuſpectus, & inſitum mortalitati vitium, ſe ſuaque mirandi & æſtimandi, nos iam victores iugulat. Facinus miſerandum! Epictetus hic nobile documentum ſuauiter ingerens, Sicut ſol, inquit, preces aut blandimēta non expectat vt exoriatur, ſed ſtatim fulget, & ab omnibus ſalutatur: Sic tu nec plauſus expecta, nec ſtrepitus vel laudes, vt bene facias, ſed ſponte bene facias, & pariter ac ſol charus eris *f*.

a *Chryſ. hom. 72. in Matth.*
b *Baſil. in Conſtitut. Mon. c. 11.*
c *Chryſol. ſerm. 7.*
d *1. Machab. c. 6. v. 43.*
e *Ambroſ. l. 1. offic. c. 40.*
f *Stobæus de Magiſtrat.*

§. II.

STruthio auis, nobile ſymbolum ſtultitiæ, mole corporis non inæqualis camelo, vnde & Struthio camelus dicitur, ſed capite, inſtar anatis, exiguo; pēnas habet amplas, vt Accipiter, ſed nunquam volat, velut quadrupes

beſtia. Mira fœcunditate parit oua, eorum tamen plurima non fouet, ſed in puluere viatoribus calcanda deſerit, pullos ouis excluſos ſummè amat, hos ipſos tamen truculenter negligit. Qui laudes humanas ambit, ſtultitia Struthioni non cedit, pennas habet Herodij pennis ſimillimas. Hominum ſanctorum alæ quibus in ſublime feruntur, ſunt orationes, eleemoſynæ, ieiunia, vigilæ, quæ Struthionibus illis non deſunt, ſed ij in altum non tolluntur, terræ hęrent, nec aliud cupiunt, quam VIDERI, & licet fœtus edant, pias actiones, quas & ipſi amant ęſtimantque plurimum, & ab omnibus amari ac ęſtimari volũt, nihilominus chariſsima hæc pignora, locis non abditis minimeque ſecuris commendant; publicum expetunt, & quę faciunt, videnda exponunt. *Amant in ſynagogis & in angulis platearũ ſtantes orare vt videantur ab hominibus exterminãt facies ſuas, vt pareãt hominibus ieiunantes a.* Cainum per Inuidiam, Abiron per Superbiam, Zambri per luxuriam, Iſcariotem per Auaritiam, Purpuratum epulonem per Gulam, Virgines fatuas per Socordiam, ad inferos ruere nil mirum: hoc mirum eſt, bis mirum, eſſe non paucos qui per preces, abſtinentiam, eleemoſynas, per nobiliſsimos labores tendant ad Erebum. En ſtultiſsimos Struthiones! Ergo, *Non efficiamur inanis gloria cupidi b.* Chryſoſtomus: Si gloriam amas, inquit, magis eam ama quæ à Deo eſt *c*. Quam ſtultus ſit athleta vel pugil qui certaminis ſui ſpectatores habet Regem, & omnẽ regium comitatum, in præmium vero propoſitum cernit coronam auream gemmis diſtinctam, is tamẽ mendiculum cæcum interrogat, num placuerit, & ab eodem pugilatus ſui mercedem poſtulat, nitentem ſcarabeum, aut verſicolorem lapillum. In ſtadio & nos ſumus, quotquot viuimus, ſpectaculum facti Mundo, & Angelis, & hominibus *d*. Sed vani ac fatui, quam præclarè nos geſſerimus, ex ijs quærimus, qui abditæ virtutis actus, cernere nequaquam poſſunt, ab ijſdẽ etiam in præmij locum laudatiunculas frigidiſsimas auidè acceptamus. Nunquid non inſigniſsimæ ſtultitiæ hoc eſt, laborioſa agere, vt Gregorius loquitur *e*, & auræ laudis inhiare; forti opere præceptis cęleſtibus inſeruire, & terrenę retributionis pręmium quærere. *Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius. f* Aranea huc illuc excurrit, & mirè ſe fatigat, itque ſexcenties: è ventre ſtamina deducit *g*, & irretiendis tenuiſsimis animalculis venabulum conficit, atque in retis ſpeciem diffundit, textrinum hoc opus araneæ, multi laboris & mirę ſubtilitatis eſt, ſed huic penitus deſtruendo nõ opus malleis, non ſecuribus, aut bõbardis; aura paullulum concitatior omnem laborem auehit. Aſpice obſecro actuoſorum hominum ſudores & diſcurſus; vt nituntur, vt ſatagunt, vt moliuntur, idque toto corpore, atque omnibus, vt dicitur, vngulis! varijs ſe laboribus frangunt, & exhauriunt, officinas ingredere, curias adi, ſcholas luſtra, Aulas inſpice, & miraberis multorum miſerandam ſedulitatẽ. Tot menſiũ, tot & annorum labores ſæpe puncto temporis intereunt, nam vbi recta Intentio deficit, in ventum labor omnis euaneſcit; aura humani fauoris omnia tollit, *& ſicut tela aranearum fiducia eius.*

a *Matth. c. 6. v. 5. & 16.*
b *Gal. c. 5. v. 26.*
c *Chryſ. hom 2. & 28. in Io.*
d *1. Cor. c. 4. v. 9.*
e *Greg l. ſup. cit. maximè l. 8. moral. c. 25. & c. 16. initio & c. 30.*
f *Iob. c. 8. v. 14.*
g *Scio alios aliter ſentire.*

§. III.

NArrat qui oculis fidem habuit *a*, viſum à ſe illuſtriſsimum Comitem, qui grauiter admodum offenſus à filio, cum non opportunum duceret, in ipſum è veſtigio filium vindicare, tale ſupplicij genus inuenit. Effigiem filij fortè conſpicatus, eam à pariete ſoluit, & mox in fruſta concerpſit, æquiſsimum paternę iræ argumentum præ ſe ferens. Hanc filiũ ſapientiam præire voluit, vt is denique fateretur, ſibi hanc pœnam fuiſſe perſoluendam quã ſua effigies dependeret. Aiunt & Perſas cum ſupplicium de illuſtri viro ſumpturi ſunt, veſtẽ & tiaram ei detrahere, eaque ſuſpenſa verberare vt hominem ipſum. Non multum abſimili pœna Chriſtus Dominus Vanę gloriæ cupidos puniuit. Viderat Seruator in viâ ficum folijs abundantem, ſed carentem fructibus. Ideo ſeuerè in eam pronuncians, & vitam ei omnẽ adimens, Nunquam ait, ex te naſcatur

fructus

fructus in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea *b*. Hęc arbor, comis tam decora, pomis vacua, germana eorum effigies eſt, qui ad ſpeciem valent, ſed carent rectâ Intentione. Hos vt Chriſtus terreret, dum eis parceret, effigiem illorum exſecrationibus lacerauit, vt indignationem quam ipſi promeruerant, in ſua imagine cernerent.

Miramur primos omnium parentes ob malum vnicum admorſum ſupplicio tam graui affectos. Quis enim Diocletianus aut Phalaris, ob pauculas ficus, aut aliquot floſculos, aut vnicum pomum, mille homines in crucem rapuit? Cur igitur Deus non mille homines, ſed innumeros hominum milliones æternæ mortis damnauit, ob arbuſculam vnam, non ſolo exciſam, ſed pomo priuatam, & quidem vnico? Puerile præceptum, inquit Theodoretus *c*; & infantibus cõueniens videri potuiſſet illud: De ligno hoc ne comedas, cur ergo tã diuturna ſeueritate punitur transgreſſio? Meritò ſanè, quod imperium hoc expeditiſſimum, & nec pueris difficile, detrectauerint tamẽ Protoplaſti. Si grandia difficilia imperaſſet, habuiſſent quo culpã purgaſſent. At verò cum illis amœniſſima libertas in omnes paradyſi arbores eſſet, exceptâ vnicâ facinus fuit intolerabile, & tanto ſupplicio dignum, nec ab hac quidem vnica tam ſerio vetita velle manus abſtinere. Hinc etiam liquet, quàm Deus & illos deteſtatur, qui gloriam, quam ſibi vnam vult deberi, iniquiſſimè præreptum eunt: odit Deus omnes vitioſos, ſed ſuperbis & arrogantibus etiam reſiſtit *d*, quos ſcilicet infecit vitium idololatrię cognatum. Pro teſte ſtat Veritas, &: Quomodo, inquit, vos poteſtis credere qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis *e*? O miſeri, theatrum vobis in cælo conſtitutum eſt, in terra tamen ſpectatores colligitis *f*.

a *Hier. Naza. tom. 1. tract. 2. par. 2.*
b *Matth. c. 21. v. 13.*
c *Theod. ſerm. 10. de prouidentia.*
d *Iacobi c. 4. v. 6.*
e *Ioan. c. 5. v. 44.*
f *Chryſ. in epiſt. ad Rom. hom. 17. ante finem. vbi plura huc facientia licet videre.*

§. IV.

§. IV.

AVguſtinus veterum Philoſophorum turbam, telo ab ipſis accepto, feriebat in hunc modum *a*. Picturam illi talem ſtatuerãt. Regina, nec veſte, nec vultu eam dignitatem decente, ſublimi tamen ſolio ſedebat; Reginæ nomen VOLVPTAS. Adſtabant nobiliſſimæ virgines, VIRTVTES, velut ancillæ ad omnem herilem nutum paratæ: Has varijs imperijs fatigabat proterua Domina, & modo prudentiæ, modo Fortitudini, modo Temperantiæ dictitabat, quid in rem ſuam curatum vellet. Bene, inquit Auguſtinus, hac pictura expreſſerant Philoſophi, quod volebant, ſed ad laudis appetitum, quo ipſi maximè laborabant, pulchrè conuincendum.

Ergo ſimillimam priori tabulam pingamus, ſed pro voluptate, VANAM GLORIAM ſubſtituamus, cui pariter imperanti Virtutes ſic ancillentur, vt nihil prouideat Prudentia, nihil diſtribuat Iuſtitia, nihil toleret Fortitudo, nihil Temperantia moderetur, niſi quod à Vanâ gloriâ iubeatur, & aliorum oculis placiturum ſperetur. Et quid, oro, improbo hoc dominatu iniquius? Fœdiſſimum illud monſtrum, illa verę Gloriæ larualis vmbra, ampliſſimis reginis, Virtutibus ſic illudat, vel inuitas cogat ſub imperium prorſus deteſtabile? Ita ſanè fit, ſic viuitur, ſic ſeruitur: hęc mundi ſunt ſpectacula, hæc illius miracula, operoſa, fateor, & ſæpe multi ſudoris, ſed laudis appetitu non difficilia: ſub Vanæ gloriæ amabile imperiũ fluunt omnia? ipſæ Virtutes ad hanc ſuauiſſimam vim degenerant, & generoſam ſuã contumaciã, hic expugnari non valde nolunt, trãſeuntque in arbitrium fucatæ Gloriæ. Sed, *Amen dico vobis, receperũt mercedẽ ſuã b*. Romani, rerũ domini quam præclarè geſſerunt multa, quanti armis togâque? quã laudata eorum Iuſtitia, quam exquiſita Prudentia, quàm Clementia celebris, quam inuicta Fortitudo, quam Temperantia illuſtris, quam caſta & impenetrabilis Pudicitia; quam admiranda conſtantia? Sed *receperunt mercedem ſuam*, Locupletiſſimus teſtis Auguſtinus: Honor, inquit, & gloria qua Deus Romanos fecit illuſtriſſimos, merces fuit bonorum operum quę egerant, nec eſt quod de ſummi & veri Dei iuſtitia conquerantur *c*. Eximia illorum erant o-

pera, ſed præmium ſe dignũ retulerunt. Gloriam ambierunt, & certè obtinuerunt. Fines imperij Romani, Orbis & Oceanus, ita vt quicquid opportunum fuit aut dignum vinci, vicerint. Itaque terminos ſibi fecerunt Orientem & Occaſum, exceptis locis inacceſſis, aut inhabitatis vel ignobilioribus: *Receperunt mercedem ſuam.* Æquiſſimus Deus, nihil vitij, nihil & virtutis ſine ſupplicio & præmio tranſmittit. Vnde actionibus illic melioribus, quibus tamen cælum debere non vult, congruam, & extra cælum remunerationem aſſignat: recipiunt mercedem ſuam, ſed ita vt non recipiant æternam. Ah, quantum vbique laboratur, ſed nihil ad cælum hi labores. Obſecro, vel Aulas tantũ inſpiciamus, quã hic varij generis ſeruitia ſunt; quã exactæ ſedulitatis, quàm cõptę patientiæ; quam pictę fidelitatis, quàm operoſæ ſolertiæ! totos dies & ſæpe in adultam noctem ſtare, aut ad omnẽ laſſitudinẽ huc illuc excurrere, plurimorum inuidiã tolerare, omnes heriles nutus obſeruare, illic quotidiani vſus eſt. Et ſunt qui hæc omnia religioſiſſima vrbanitate faciant, ſed preter pecuniam & gratiam nil expetant: *Receperunt mercedem ſuam*, non enim quam Deo, ſed quam Principi chari eſſent, laborarunt. Alij ad negotia & curarnm ſubtilitatem in aulis admoti vigilantiſſimos oculos in omnem partem emittunt, ne quid regijs gazis aut honoribus decedat, ſed ſæpe hi boni viri, dum attentiſſima ſolicitudine curant omnia, animum ſuum inter curãda nõn numerant; modo crumenam farciant, modo Principis gratiam non perdant, tantiſper ſui ac cæli negligentes eſſe licitum credunt, & ſeipſos vix vnquã conueniũt cum conſcientiâ ſuâ rariſſime, & non niſi obiter loquuntur, ſuam in rebus agendis Intentionem non examinant: ceterum de rebus omnibus ſuauiſſimè confabulari norunt, de cælo per horam diſſerentem, audire ægerrimè ſuſtinent: verbo dicam, non ſolent eſſe domi ſuæ, & ſecum loqui, omnibus alijs fideliores quàm ſibi. Et hi quoque, *Receperunt mercedẽ ſuam*, humani fauoris auram, & aurum ſplendẽtis terræ particulam, heu mercedẽ poſt funera non duraturam! Ergo, *videte voſmetipſos* ô Aulici, ô quicunque alij) *ne perdatis quæ operati eſtis ſed vt plenã mercedem accipiatis. d* Seduli eſtis, & diligentes in officijs veſtris? bene hoc quidem; Sed quod diligentes videri vultis, hoc iam malè: imò hoc iam peſſimè, quòd ſæpe vobis curæ non eſt, quàm fideles & induſtrij ſitis, ſed quàm eſſe videamini. Videte ergo voſmetipſos, ne & vos olim audiatis: *Receperunt mercedem ſuam.*

a *Aug. l. 5. de Ciuit. c. 29.*
b *Matt. c. 6. v. 2. 5. 16.*
c *Aug. l. 5. de ciuit. c. 16.*
d *2. Ioan. c. 6. v. 8.*

§. V.

OCcurrit olim Iephthæa Virgo parenti è bello reduci, laudes amãtiſſimi patris decantatura, & vnà victoriam ac triumphũ gratulatura. Audijt Iephte quãtis patrẽ præconijs afficeret filia, ſed tamen hanc laudatricem quamuis inuitus, pro laudum præmio iugulauit. *a* Facinus ingens, & nobis prorſus imitandum qua licet. In bello ſumus & nos, neç vnquam non ſatis hoſtium eſt: omnis diabolorum impetus deſæuierit, ſola tamen Caro nunquam non refractaria, bellum mouet continuum. Poſtquam rem præclare geſſimus in hoc bello, noſtra nobis filia prodit obuiam, pulcherrimis nos elogijs affectura. Hęc eſt, vt Origenes explicat *b* Inanis gloria, quæ tunç maximè apparet laudibus inſtructa, cum res ſtrenuè & feliciter geſta eſt: Cum Xenodochium locupletaſti, cum templum condidiſti, cum prolixas preces iniiſti, cum pauperculam virginem dotaſti, cum liberaliorem ſtipem dediſti, cũ ſtrictius ieiunium obſeruaſti, tunc blanda illa filia ſeſe fert obuiam, ore pleno, quicquid factum dilaudans, & velut ſuaue carmen, hæc talia ingeminans: Quam præclarè? quàm pie hoc & laudabiliter? quàm iſtud religioſè & ſanctè, quam hæc res boni exempli? factũ nobile, quis negauerit? viciſti teipſũ, res loquitur: ſic decuit, & vtinam multi te imitẽtur; inſigniter egiſti: His victori applaudit blandiſſima hęc filia. Quid hic agẽdũ? Tu, ſi vires, & labores tuos non vis eſſe caſſos, hiç grãdẽ affectũ indue, & laudatricem hãc generoſa manu iugula; quicquid à te factum, vnà cum omni laude integerrimè ad Deum remitte, & rectam Intentionem quam actionis initio tibi ſumpſeras, ardenter reſume; Auguſtinus ad hoc addens animum: Huic cupiditati, ait, melius reſiſtitur ſine dubitatione, quam

quam creditur. Non enim huius hoſtis vires ſentit, niſi qui ei bellum indixerit; quia etſi cuiquã facile eſt laude carere dum denegatur, difficile eſt ea non delectari cùm offertur. Tanto quiſque eſt Deo ſimilior, quanto ab hac immunditia mundior. *c*

Sed quis ille vir qui omnem Vanam gloriã ſatis cauerit? Iephte quo minus filia prodiret in occurſum, impedire vix potuit, ſed efficere potuit, vt nõ caneret, aut prius vitam quam cantũ abſolueret, vocem ei & animam ſimul auferendo: Sic homo quantumcunque religioſus & ſanctus, vitare vix poteſt, quin poſt plurima bene geſta, Vana gloria occurrat, quin canere, quin titillare incipiat, ſed prohibere poteſt, imo debet, cantum finiri. Hunc igitur occurſum deteſtari, laudantis carmen auerſari ipſam incantatricem hanc gloriam recta Intentione confodere nil cunctetur, ſi Deo potius, quã ſibi placere malit. Omnem rectam Intentionem Vana gloria iugulat, ni præueniatur, & occurſu primo ipſa iuguletur.

Verè, Vana gloria, vt optimè Chryſoſtomus, ſæua eſt bellua, horrendus dæmon, peſtis Orbis terræ, venenata vipera, quomodo enim illa beſtia vnguibus vterum matris diſcerpit; ita etiam hoc vitium parentem dilacerat *d*. Et quã eximie Thomas ille à Kẽpis: Vere, inquit, inanis gloria, mala peſtis, vanitas maxima: quia à vera trahit gloria, & cęleſti ſpoliat gratia. Dũ enim homo cõplacet ſibi, diſplicet tibi, dum inhiat laudibus humanis, priuatur veris virtutibus. Quærãt Iudæi gloriam quæ ab inuicem eſt: ego hanc requiram quæ à ſolo Deo eſt. Omnis quidẽ gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana, æternæ glorię tuæ cõparata vanitas & ſtultitia eſt *e*. Atque ſi Climaco credimus, Inanis gloria eſt laborum diſſipatio, ſudorum perditio, theſaurorũ inſidiæ, perfidiæ alumna, ſuperbię præcurſor, in portu naufragium, in areã formica, quę etſi tenuis eſt, laboribus tamen omnibus & fructibus inſidiatur. Expectat formica dum perficiatur triticum. Cenodoxia vero dum congregentur opes gaudet illa vt furetur, hæc autem vt diſſipet. *f* Operarius ebrioſus, inquit Siracides, non locupletabitur, qui quod actione honeſta colligit, per ebrietatem vanæ gloriæ diſſipat. *g*

Sed vereor, ne multi hæc monita non ſatis capiant. Hos mores hoc æuo amamus, vt cũ vitium aliquod perſtringitur, neminem facile reperias, qui illo ſe laborare fateatur? nec mille teſtibus ſinceram ei confeſſionem expreſſeris. Et quis eſt qui ſe arrogantem credat & doleat? Cum tamen Auguſtinus Antiſtes longe ſanctiſſimus, huius ſe culpæ minime immunem pronunciarit, nã ſeipſum diſerte accuſans: Hoc mihi ipſe, inquit, tanto quotidie, & tamen vehementer cum aduerſario dimicãs, ſępe ab eo vulnera capio, cum delectationem oblatæ laudis mihi auferre non poſſum. *h* Nos quidem inanem gloriam damnamus omnes, non omnes fugimus, nemo eſt, nemo qui hunc morbũ non perite diſſimulare ſe credat: plurimi ab hoc morbo ſaniſſimos ſe iurabunt, cum eo maximè ſint infecti, ebrijs illis ſimillimi qui tunc ſibi maxime ſapere, & animo conſtare, ac belle omnia facere videntur, cum & lingua titubat & pedes: ita gloriolæ vanæ ſitientes, tunc ſe primum velut religioſiſſimos homines circũſpiciunt, cum ex hoc mulſo probè ſunt appoti. Idcirco Chryſoſtomus. Intolerabilis, inquit, quædã ebrietas eſt, Inanis gloria, quicquid facit, aliorum tantum gratia facit. *i* Ea de cauſſa Chriſtus illud ſuum ATTENDITE, tam fideli præmonitione ingeminat, vt inanem gloriã, velut furem vaferrimum, & furandi peritiſſimum omni ſtudio caueamus. Ergo, ATTENDITE, Omne bonum quod per concupiſcentiam laudis oſtenditur, occulti aduerſarij iuri mancipatur, inquit Gregorius. *k* Spoliari vult quiſquis ab hominibus vult videri.

a *Iudic. c. 11. v. 39.*
b *Orig. hom. 5. in Gen. ad fin.*
c *Aug. l. 5. de Ciuit. c. 14. ipſo initio, & ep. 64. ad finem.*
d *Chryſ. hom. 12. in epi. 1. ad Cor.*
e *Th. de Kemp. l. 3. c. 40. n. 4 & 6.*
f *Clim. grad. 21. de Cenod.*
g *Eccl. c. 17. v. 1.*
h *Aug. ep. 64. ad Aurel. epiſc. fine.*
i *Chryſ. hom. 2. in Ioan.*
k *Greg. l. 8 mor. c. 30.*

CA-

CAPVT VI.

Aliquot quæſtiones ſuper recta INTENTIONE.

DEo ſeruire; non tantum omnibus legibus, & omni rationi congruum; ſed & nobiliſſimum ac optimum obſequium eſt in Orbe, & res prorſus neceſſaria obtinendo cælo. Illa vero ſolatij dulcedo quam multi ſētiunt, qui Deo ſeruiunt, mel eſt è cælo, & res ſane pretioſa. Nihilominus Deo ſeruire ad emerendam hanc animi dulcedinem, exiguæ laudis eſt, & à ſanctioris iudicij viris habita ſemper eſt hæc Intentio vitioſa. Adeo delicata res eſt INTENTIO PVRA, & ſui ipſius amori nunquam non inimica, quacunque demum ratione is ſeſe inſinuet. Eſt autem ſui ipſius amor omnium delectationum amicus, earum etiam quæ minime profanæ cenſentur. Et quia Deus ſibi non temperat, quin ſuis fidelioribus ſeruis aliquid eiuſcemodi mellis è cælo ſtillet, amor proprius mox illud excipit, & ob hanc ipſam guſtationem, in ampliora ſeruitia ſe offert. At hoc non eſt Deum quęrere, ſed ſeipſum, nec in donantis ſed doni gratiam laborare. Quod quidem à vitio nō penitus immune cenſetur, neque enim aliud eſt, quam ſi ſeruus aut ancilla operam ſuam locet cauponi, quod ſperet ſeu honorarios ſeu furtiuos caliculos, & crebriores dominicæ cenę reliquias? aut ſi quis in ſeruitutē ſe tradat pharmacopæo, aut dulciario, aut cupediario ob mellita cruſtula ſępius lambenda. Hoc amor ſui ipſius tam occulte agit; eſt enim ſubtiliſſimus artifex, vt aliquando ſerius, ab induſtrio etiam homine deprehēdatur tam tecta impoſtura. Deprehendi tamen poteſt, & tunc maxime cum preces & labores, cum quicquid virtutis eſt, ideo in faſtidio eſſe incipit, quia mel illud deficit. Atque ſi talem interroges, cur non oras, cur non laboras, ſicut nuper feceras? reſpondebit: non ſapit, nauſeo; inamœna res eſt oratio, tędet laboris. Verum qui Intentionis eſt ſinceræ, his minime mouetur: etſi eum laboris tędeat, leborare tamen ſuſtinet; etſi orationem faſtidiat, orare tamen non deſinit; etſi moleſtiæ cumulentur, eas tamen tolerat, neque enim Deo ſeruit propter cælum, ſed propter Deum. Et hoc purę atque ſinceræ Intentionis proprinm eſt, quod enucleatius videtur exponendum, ideo nunc aliquot ſuper hoc ipſo quæſtiunculas ponemus.

I. QVÆSTIVNCVLA.

Quid minus aut facilius poſſet à nobis exigere Deus, quam hoc ipſum, rectam Intentionem? Nimirum id à nobis poſtulat quod nullus hominum cuiuſcunque ſtatus, ordinis, ſexus, quantumcunque æger & pauper ſit, negare poſſit. Quid creditor minus exigat à ſuo debitore, quam hoc ipſum, velle ſerio ſatisfacere? hoc ipſum poſcit à nobis Deus: vis ſoluere quod debes? iam partem maximam ſoluiſti, nam apud me etiam velle, eſt facere. Et cui non conceſſum eſt VELLE? hoc voluntatis ærariū ægerrimus ac pauperrimus, hoc afflictiſſimus quiſque penes ſe habet, Iure olim Deus contra illos queritur, qui vel leniſſimum imperiū detrectabant: Mandatum hoc, inquit, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitū, vt poſſis dicere: quis noſtrū valet ad cælū aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere cōpleamus. Neque trans mare poſitū, vt cauſſeris & dicas: quis è nobis poterit trāsfretare mare, & illud ad nos vſque deferre vt poſſimus audire & facere, quod præceptū eſt? ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illū *a* Idem prorſus de recta Intētione dici poteſt, *iuxta te eſt valde*, Intentio illa, *in ore tuo & in corde tuo*, quid autem tib propinquius quā os & cor tuum? Pauperē veſtire nequis? da duos obolos; adde deſideriū ingens & ſerium omnibus egenis propter Deū opitulandi; & en pauperem veſtijſti. Orationes prolixas fundere, tuarum viriū non eſt: fac quod potes, ſed adde affectum validū ſemper laudandi Deum: & en prolixiſſime oraſti. Huius rei teſtem locupletiſſimum tibi ſiſto Chryſoſtomum, qui diſerte hoc confirmans: Non parantur, inquit, hæc ſumptu, non labore, non ſudore; ſufficit velle, & confecta ſunt omnia. *b*

a *Deut. c. 50. v. 11. 13. 14.*
b *Chyſ. hom. 24. in ep ad Heb. fine.*

II. QVÆ:

II. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis poteſt plures actiones bonas ſimul eodemque tẽpore exercere? Poteſt omnino, & leui opera, ſola Intentione. Nõ omnibus quidem facile eſt, de vna fidelia duos dealbare parietes; varium pulmentum eodem pultario ſimul coquere, diuerſos colores ex eadem concha promere: At hoc bonæ Intentioni facillimum eſt, non duobus tantum parietibus, ſed decem, opus albarium ſuperinducere ex eodem vaſe. Vtiliſſimum prorſus eſt, ad operis initium plures ſibi fines ſeu Intentiones præſtituere. In exemplum ſit hoc. Ad rem diuinam, & ad ſacrum eo, 1. Ex obedientia in dominum meum, quem ex officio comitari debeo, vti Aulica Nobilitas ſuum Principem. 2. Obſequium meum volo ſincerum ſit, non enim deducam tantum dominum, vt aliquorũ mos eſt, qui poſt primum ingreſſum templi, mox ſe ſubducunt, ad finem preſentes ſe ſiſtũt domino, tanquam ſi ſemper adfuiſſent: talem ego hypocritam non agam. 3. Ex obedientia in Eccleſiã, cui hoc dominicis & feſtis diebus debeo. 4. E grato animo in Deũ, vt illi gratias agã ob accepta tot beneficia. 5. Cũ hodie cælum rigeat, & tempeſtas perfrigida ſit, patientiam exercebo. 6. Cum non deſint qui me peſſimè oderint, pro his inimicis meis Numen ſerio deprecabor. 7. Fidam Deo; haberem equidem abunde quod domi agerem, ſed Deus hanc à domo abſentiam occulto fœnore penſabit. En tibi ſeptenas Intentiones, ſeu, ſeptem virtutis actus, duplicis Obedientiæ, Sinceritatis, Grati animi, Patiẽtiæ, Charitatis, Fiduciæ in Deum. Addi poſſent totidem alij: Hoc nimirum eſt, Virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij. At dicas: Mihi difficile nimis eſt tot actus multiplicare, & vno quaſi halitu tam multa intendere animo. Hoc ergo conſilij tibi do, mi homo, vnam atque vnicam Dei voluntatem animo tuo amplectere, & quicquid agas, hoc ſemper premittas: *Propter te Domine*, & hoc & illud, & iſtud, & omnia faciam: propter te Domine, tuo honori, tuæ voluntati, tibi ſit quicquid demum à me fit.

Qui tamen æmulari vult illos Deo familiariores viros, ducem habet qui viam monſtret, ad ſublimiorem hanc ſapientiam Sanctiſſimus rex Dauid, in ſuis actionibus & tam immenſi populi gubernatione, plures indubie ſanctas Intentiones iungebat, nam quos ſuæ fidei & ſceptro commiſſos ſuſcepit, *pauit eos in innocentia cordis ſui, & in intellectibus manuũ ſuarum deduxit eos* a. Quid hoc? nunquid & manibus eſt intellectus? Etiam plures, ſed tales quos Dauid ſuis manibus inſerebat. Vtique ſapientiſſimus, optimus rex in ſuis actibus, quos ille manus nominat, præſtantiſſimos diuerſi generis affectus in Deum copulabat. Quid ſacra regis huius carmina ſunt aliud, quam nobiliſſimorum affectuum medulla, ſeu, theſaurus ſanctiſſimarum Intentionum? quid frequentius ſuſpirauerit Rex Dauid, quam hoc ipſum: O ſi tibi placeam Domine; populum mihi commiſſum rectè gubernem; cultum tuũ vndique terrarum augeam: Vtinam, mi Deus, te nunquam nõ laudem: Vtinam omnia membra mea linguæ fiant decantandis tuis laudibus. Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi. *b* Miſericordias Domini in æternum cantabo. *c* Etiam impios docere non recuſo, vt redeant ad te, ô mi Deus. Viliſſimus ſim & abiectiſſimus, modo ſim in tua domo, mi Domine. Male ſit, male hoſtibus Dei male omnibus qui oderũt Deũ: Bene ſeruis, bene amicis Dei, bene omnibus qui diligunt Deum. En præclariſſimos piarum manuũ intellectus! mille talia ſpirabat animus illius Hebrei monarchæ. Verè *in intellectibus manuum ſuarum*, deduxit velut oues populum ſuũ; innumeris bonis Intentionibus cælum fatigauit. Hæc illa pia vis eſt cælo cum virtute inferenda. Cælum rapit, Deum expugnat, qui hoc modo, qui toties ad ad cælum, ad DEVM aſpirat.

a *Pſal.* 76. *v.* 78.
b *Pſ.* 70. *v.* 23.
c *Pſalm.* 88. *v.* 1.

III. QVÆSTIVNCVLA.

Quid rectam intentionem plurimum vitiat? AMOR SVI. Verbo dicã cum quis omnia ſuaui meatu ad ſe deriuat, & hoc vnum animo agitat: Mihi hoc placet, hoc mihi ſapit, mihi hoc prodeſt; hoc meo bono meo, commodo, hoc ad meũ ſenſum & lubitũ fit, hoc mihi iucundum & volupe, hoc demum me mihi reddit. Hic *amor ſui* ſilueſtris taurus eſt, fera peſſima, quatuor cornibus arietat in rectã Inten-

 tionem,

tionem. Cornu primum, honoris, titulorum, laudis Auiditas, quæ hoc vnum magni æſtimat, eminere, & præ alijs videri. Cornu alterũ, Auiditas delectationis, quæ docet cibum potumque ſumere, non tã neceſſitati quam voluptati, neque menſam accumbere, vt ſedetur fames, ſed vt Gula propitietur, idem in aliis corporis oblectationibus obſeruat. Cornu tertium, Auiditas opũ, quæ labores ingerit multos & graues, eo ſolũ nomine, vt magis magiſque intumeſcant marſupia. Cornu quartum, Auiditas dãni alieni, hæc multiplici fraude inſtructa, dicit facitq; quod alijs noceat, ſaltem quod moleſtiæ, quod offendiculo, quod nauſeæ ſit: neq; tamen ſemper aperta molitione in aliorum perniciem laborat, nonnunquam enim tam commode, tantoque circuitu peccat, vt nihil minus videatur velle, quam eos quos odit, lædere. Aſſiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratioſi, prætextu iuuandi aut monendi, ſatiant inuidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt. vt maligna deinde inſerentibus ſit pronior fides. Ita *ſui amor* cornuta beſtia eſt, & omnem bonam Intẽtionem quadruplici hoc cornu ferit, ac deijcit; caueto. Peſſimum veri affectus venenum eſt, ſua cuique vtilitas.

Itaque *amor ſui* hoc ſpectat, vt vbique in ſagina ſit; ipſe ſe paſcit, ſe curat, facitque quod ille olim, de quo Gellius memorat. Cum quidã corpulentus ac nitidus equum haberet macilẽtum ac ſtrigoſum, rogatus quid eſſet in cauſſâ quod ipſe longè curatior ſit, quam equus ipſius? reſpondit, mirum non debere videri, ſi equo ſuo eſſet habitior, quandoquidem ipſe ſe curaret, equum Statius ſeruus *a*. Ita prorſus *amor ſui*, quicquid non ſuum putat, aut id alijs mandat, aut leuiſſimè curat: ad commoda ſua ſudare, hoc eſſe ſui muneris putat. Certum: tanto miſerius peſſum it bona Intentio, quanto felicius *ſui amor* inualeſcit.

a *Gell. l. 4. Noct. Art. c. 29. ſeu vlt.*

IV. QVÆSTIVNCVLA.

Cur in diuinis paginis tam multa æſtimationis alioqui viliſſimæ adeo exaggerantur? vt incautior Arcæ tactus, ligna ſabbato collecta, multitudo ſubditorum numerata, calix frigidæ porrectus, laſciuior feminæ aſpectus, &c. Moſes olim proclamans: Hæc autem ſunt, inquit, quæ accipere debetis, aurum & argentum, & ęs, hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctũ, & byſſum, pilos caprarum &c. *a* Inter munera cenſeri aurum & argentum, nil miri? Sed quo pretio inter hæc ſunt pili caprarum, donum prorſus ignobile? Etiamne Deo chara tam vilia & minuta? Quantilla res, pugillus farinæ & paullulum olei Eliæ obſequio impenſum? *b* Quid duo illi numuli viduę, num tantum poſtulabant elogium, quantum tulerunt? Sederat Chriſtus & tanquam ad maximè ſerium ſpectaculum intentus, ſpectabat turbam quæ in ſacrum gazophylacium ingentia munera iactabat. Inter tot opulentos vidua quædam paupercula plus non attulit quã æra duo minuta, vnicum quadrantem, in hãc DOMINVS benigniſſimè pronuncians: *Vere dico vobis*, inquit, *quia vidua hæc pauper plus quam omnes miſit. c* Exiguũ fuit quod illa muliercula in ærarium cõtulit, ſed amplius non potuit: multoque gratius venit quod tam facili, quàm quod plenâ manu dabatur, nam hæc munera non in rebus, ſed in ipſa benefaciendi voluntate conſiſtunt, plurimum dat qui pauca etiam dat magnificè, & regum opes ęquat animo, qui exiguum tribuit, ſed libenter: qui paupertatis ſuæ obliuiſcitur, dum alienam reſpicit: qui accipere ſe putat beneficium cum largitur: qui dat tanquam non recepturus, qui occaſionem quâ proſit, & occupat & quærit, hic & ditiſſimus eſt, & liberaliſſimus, ob rectam Intentionem. Quid igitur, obſecro, adeo commendauit illos numulos, quid farinulam illam, quid caprarum pilos, vna atque vnica RECTA INTENTIO. hęc eſt quæ omnium penora, theſauros, æraria, quæ omnes Perſicas gazas ſuperet. Nil ditius Recta Intentione.

a *Exod. c. 25. v. 3.*
b 3. *Reg. c. 17. v. 12.*
c *Luc. c. 21. v. 3.*

V. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis dormire ſimul & precari poteſt? Equidem Seruator ſerio pręcepto exigens: Quoniam, inquit, oportet ſemper orare, & non deficere *a*. Ergone etiam dormientes orare poſſumus? Poſſumus, ſi velimus; idq; hac ratione. Quieti pręmittẽda eſt oratio, & ipſa quies in Dei obſequiũ offerenda, eiuſcemodi

fere

ferè verbis : Cupio, mi Deus, vt quoties hac nocte animā duxero, toties ſingulæ reſpirationes meæ te laudent, tanquā ſi ſemper illud pronunciem : Benedictus Deus in æternum, Benedictus Deus, Benedictus &c. Aut: Cū tuo, mi bone IESV, ſomno, quem tu in terra cepiſti, iungo & meum, tibique vna offero. Qui ſic ad ſomnum ſe parat, ſemper orat.

Ludouicus Bloſius huius rei mentionem faciens: Dominus, inquit, ad virginem Mechtildem dixit: Quando quis ſomnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecū loquatur. Ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me. Etiam dormiturus quiſque deſideret, vt ſingulas reſpirationes, quas nocte illâ faciet, tanquam eximiam mei laudem ſuſcipiam, & ego qui ſanctis Votis piæ amantisque animæ deeſſe non poſſum, in veritate deſiderium eius implebo. *b*

Sanè non ſatis capere videmur quantum emolumenti adferat, ſic omnia in diuinos honores reducere. Nullo non temporis momento lucrari poſſumus. Et quàm ſuaue hoc virtutis compendium eſt edendo etiam, bibendo ac dormiendo poſſe emereri cælum? Solâ profectò Intentione poteſt quis vno die plus promereri quàm alius quiſpiam toto anno. In vineam laboraturus ſerò venit, qui hora diei penultima venit, non minus tamen denarium accepit quàm qui à primo manè in ſerum veſperem ſudarunt. *c* Aliud eſt operam impendere prolixam, aliud intentam. Non tam ſpectat Deus, quamdiu quis laborarit, ſed quàm bene.

Nec rarum eſt, vt facillimum quid factum & viliſſimum, maioris ſit pretij ob rectam Intentionem, quam actio quæuis excellentiſſima, ſed illa Intentione deſtituta. Et cui non placeat ars, quæ ingenioſam diteſcendi celeritatem doceat? Hæc eſt ars illa, *Rectæ Intentionis notitia*, hæc illa Midæ virgula eſt, quæ quicquid tangit, inaurat.

Hoc ſanctum Ignatium Loiolam mouit, vt ſuis omnibus aſſiduum rectæ Intentionis ſtudium altiſſimè voluerit impreſſum, hac ipſa lege: *Omnes rectam habere Intentionem ſtudeant, non ſolum circa vitæ ſuæ ſtatum, verum etiam circa res omnes particulares; id ſemper in eis ſincere ſpectantes, vt ſeruiant & placeant diuinæ bonitati propter ſeipſam.* d

a *Luc.c.18.v.1.*
b *Bloſ.Monil.ſpirit.c.9.mihi pag.93.*
c *Matth.c.20.v.9.*
d *Reg.17.Summarij.*

VI. QVÆSTIVNCVLA.

Quodnam opus Deo gratiſſimum? Si nos hac in re poſſimus æſtimatores eſſe, cenſemus illud omnium præclariſſimum, cui plurimum ineſt diuini amoris, ſeu, quod à feruentiſſima Intentione vni Deo placendi prouenit, Ludouicus Granata hac de re diſſerens: Illud opus, inquit, Deo gratiſſimum, quod ſolis eius oculis conſpicuum, ei qui operatur nec vtilitati, nec honori, ſed nec voluptati eſt, niſi hoc ſolo nomine, quod Dei cauſſa ſit factum. Quantis ſæpe deſiderijs pectora ſanctorum æſtuant ampliandi diuini honoris, etſi decies, etſi centies impendenda ſit vita. Hæc ipſa deſideria tam ardentis in Deum affectus, inter maxima virtutum opera ſunt recenſenda.

Reperiuntur actores Comici, qui in gratiam vnici alicuius domini totam exhibent comœdiam; ſed vnus ille liberalius lucas perſoluit quam aliorum ſpectatorum plurimi: Sic homo integerrimæ Intentionis quotidie diuinis obſequijs ſe offerens: Tuis, inquit, ſolis oculis, mi domine, ſpectaculum edo, tibi ſpectatori actor ſum horis omnibus: aliorum ſpectantium oculos & aures penitus non curo: quicquid illi de me dixerint, ſenſerint, ſuſque deque habeo, modo tuis oculis modo tuis me auribus probem; omnes res poſteriores pono, atque operam tibi do, tuum, mi Deus, honorem curo. Priſcis celeberrimum erat: Alter alteri ſatis magnum eſt theatrum vir probus. Epicurus cum vni ex conſortibus ſtudiorum ſuorum ſcriberet: Hæc, inquit ego non multis, ſed tibi: ſatis enim magnum, alter alteri theatrum ſumus *a*. Homini probo nimis quam magnum theatrum eſt Deus; Deo quoque ſat amplum theatrum eſt probæ Intentionis homo, qualia theatra fuerunt Deo vnicus Abraham, vnicus Paulus, qui ſinceriſſimæ erant Intentionis?

a *Senec.epiſt.7.fine.*

VII. QVÆSTIVNCVLA.

Quoties renouanda eſt recta Intentio? Sanctus Bernardus: Si quis diem, inquit, ita

conſumat, vt omnibus actionibus graue Dei odiũ miſceat, peracto die quot gehennas promeruerint toties repetita flagitia? Contra vero ſi quis diem ſic tranſigat, vt in cunctis actibus ſincerum Dei amorem exerceat, quam altam in cælo ſedem hic obtinuerit? eſt enim Deus pronior ad danda præmia, quam ad irroganda ſupplicia. Ita Bernardi conſilium eſt, rectam Intentionem quam creberrime de die inſtaurare; quod nos iam ſupra demonſtrauimus.

Christus Matthæi ore: Qui recipit Prophetam, inquit, in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. *a* Non tantum hoſpitium concedi vult Chriſtus, ſed & certam Intentionem adiungi. Quid enim magni facis, ſi domum peregrino pandas, & obſtruas cor? Ex quo colligere eſt, quam vtile ſit & neceſſarium cæleſtis lucri auido, Intẽtionem bonam ſępius inſtaurare, nam tanti præmij non eſt hoſpitio prophetam accepiſſe, quanti eſt optima Intentione id feciſſe.

Quod ſi quis innouandæ Intentionis ſtatam horam noſſe cupiat, quinque præcipue tempora de die obſeruãda iudico. Primũ eſt, poſt quietem, matutinũ. Alterum, meridianum ante menſam, & poſt illam. Tertium, ante preces, maxime vero ſub re diuina. Quartum, ante labores & quæuis negotia. Quintum, ante ſomnum. Per hęc potiſſimum interualla diei, Animus ſuæ poteſtatis fiat, & ad ſeipſum ſeſe recipiat. Conditorem ſuum velut reſpirãs, adoret, atque ita rectam Intentionem innouet. Nemo tam negotioſus eſt, quin id facillime poſſit ac commodiſſime: tribus ſolum voculis hoc negotium omne perficitur. Faciles Deus habet aditus, nec vllum noctis aut diei momentum eſt, quo ſui copiam neget. Itaque rectam Intentionem innouaturus, præſente animo horum aliquid dicat: Domine, propter te? Honori tuo Domine: In tuam gratiam: Ad tuam gloriam: Tuo nomine: Ob amorem in te: Tibi, mi Deus hoc faciam, hoc dicam, hoc perferam, tibi omnia. Incredibile dictu eſt, quam hoc actiones noſtras commendet, quam & opulentet. Nullum enim mere naturale opus, vt Theologi loquuntur, meritorium eſt vitæ æternæ, qualia ſunt, ieiunare ſolum valetudinis, laborare mercedis, deambulare ſanitatis, edere, bibere vitæ duntaxat ſeruandæ cauſſa. Niſi hæc per Intentionẽ eant ad Deũ, nihil ſunt ad lucrandum cælum. Et hæc crebrius repetita Intentio plurimis vitijs aditum intercludet, alioqui miſere in nos graſſaturis, ſimul & vanitatem, quæ ſe rebus omnibus blande inſinuat, fugabit vnico deſiderio placendi Deo.

a Matth.c.10.v.41.

VIII. QVÆSTIVNCVLA.

Qvomodo è muſca fiat elephas? Sic peccata alioqui leuiora, Intentione fiant nos remiſſe improbâ. Huius rei certiſſimus teſtis venator Eſau, cui tãtopere vertitur, rufum pulmentum comediſſe, tanquam ſi neſcio qua Apicij delicias fuiſſet conſectatus. Quid tandem mali eſt, lentis edulium abſumere, pręſertim fame ſic ſtimulante? At Eſau velut venaticus canis tam auide coctas lentes inuaſit, vt gula dominante rationi locus non fuerit, vt propter pulticulam ius primogeniti vendiderit, & quod turpius, vendidiſſe parui duxerit. *a* Ità quorundam gula plus peccat in viliſſimis cibis, quam aliorum tẽperantia in exquiſitiſſimis epulis: & quandoque plus ſuperbiæ latet ſub rudiſſimo panno, quam ſub aurea toga. Animus & Intentio hic ſpectatur, non ferculum aut tegumentum. Et quemadmodũ maiori cum laude orat, qui breuius quidem, ſed tamen ardentius orat, quam qui prolixiſſimas fundit preces, ſed ſine vllo igne: ita ſæpe grauius peccat qui in rem cetera leuiorem, maiore tamen ardore impetuque fertur, quam qui languide, & velut aliud agens in culpæ ſocietatem venit deteriorem.

a Gen.c.25.v.27.

IX QVÆSTIVNCVLA

Quotuplex emolumẽtum ſit rectæ Intentionis! Sparſim, iam ſupra demonſtratum, quã Intentio recta ſit cognoſcentibus ſe iucunda, vtilis, neceſſaria. Hoc loco breuiter & ſummatim ſeptemplex emolumentum percenſendum venit.

Primũ eſt: Deo hac ratione pro culpis ſatisfacimus. Pœnas & ſupplicia peccatis deberi non neſcimus, & hæc vel olim certe dependenda; horum partem tollimus, quoties animum bona Intentione à rebus caducis quaſi

ſeducimus,& erigimus ad Deum.

Alterum: Magna virtutibus fit acceſſio, & ingens gratiæ incremẽtum,non tantum ab exercitijs pietatis, ſed etiam à quotidiano vitæ tenore. Rectę Intẽtionis homo nunquã fruſtra laborat, ſiue enim legat, ſcribat, audiat; ſiue vendat,emat, iter faciat, negotia tractet; ſiue comedat,bibat,dormiat,quicquid denique rerũ agat, modo Dei honorem,ſuum ſibi finem in omnibus præſtituat, quæſtus ſemper facit honeſtiſſimos. Revera ſalutis initium, ſincera Intentio.

Tertium: miram vim addit precibus recta Intentio. Hęc enim illa eſt ſuada conciliatrix quæ Deum flectere ſcit, & in vota precantis deducere. Intentio recta non tantum orare nouit, ſed & impetrare. Vſque modo non petiſtis quidquã in nomine meo: Petite & accipietis.*a* Neruus orationis recta Intentio. Diligentiam ſuo iure virtutum omnium fæcundiſſimam vocant;idem pœne,aut amplius de recta Intentione merito prædicauerim: Intentio recta virtutum omnium & fecundiſſima, & coram Deo facundiſſima.

Quartum: Intentio bona mirabili nexu hominem vnit cum Deo. Præclare de hoc Rusbrocius: Simplex Intentio ea eſt, inquit, quæ nihil ſpectat niſi Deum, & omnia in ordine ad Deum. Ipſa virtutum finis, initium, decus & ornamentum eſt. Ipſa fictionem, hypocriſin & duplicitatem omnem pellit: vires animę diſperſas in vnitate ſpiritus colligit, & adiuuat, *ipſumque ſpiritum Deo adiungit*. Ipſa naturam peſſum premit;atque proculcat, virtuteſque omnes incolumes conſeruat; & pacem, ſpem atque confidentiam in Deum,tam hic quam in die iudicij præſtat. Quamobrem danda tibi opera eſt, vt in cunctis actionibus tuis illam retineas & colas. *b* Ingens theſaurus recta Intentio, & ſerio, volenti inexhauſtus.

Quintum: Perpetuũ gratię canalem à Deo deriuat ad hominem recta Intentio, idque tunc maxime apparet, cum toleranda ſunt aduerſa. Bonum aut malum corium in pluuijs potiſsimum ſe prodit; bonus aut malus homo in aduerſis, quam patiens & Dei obſeruans eſt homo probus, tam impatiens,& Deo contumax eſt improbus. Eximie hoc Auguſtinus declarans: Vnde, inquit, in eadem afflictione, mali Deum deteſtantur atque blaſphemant, boni autem precantur & laudant. Tantum intereſt non qualia ſed qualis quiſque patiatur. Nam pari motu exagitatum & exhalat horribiliter cænum, & ſuauiter fragrat vnguentum.*c*

Sextum: Intentio recta in hoſtes pugnat ſtratagemate nunquam fallaci, ſemperque victoriam reportat. Dum in rupe Moſes cælo extolleret manus, vicit Iſraël & Amalecitas fugauit memorabiliſſima victoria. Quamdiu Intentio ad Deum ſtat erecta, tamdiu nullis ſuccumbit hoſtibus, inuincibilis, inexpugnabilis eſt: vbi laſſata terram ſpectare incipit, mox vires amittit, & à ſuis hoſtibus triumphatur.

Non omiſerim hic, quod mirum videatur. Fit nonnunquam, vt duo litigent coram Iudice: quiſquis ſuam agit cauſſam, ille affirmat, negat iſte, vterque ſuis certat legibus, vterque ius petit ab iudice: Si cauſſam ſpectes, vterque vincere non poteſt; ſi Intentionem, vterque ſæpius euadit victor, tunc ſcilicet cum neuter dolo malo controuerſiam intendit, cum iuſtitiam damnantem neuter odiſſe vult, paratus litem perdere aut euincere, prout iuſtitiæ viſum fuerit. Sic ambo vincunt, non cauſſa, ſed Intentione, quæ in ambobus admodum laudabilis eſt.

Septimum: Intentio recta in rebus omnibus ingens ſolatium eſt, illa præcipue hora quæ de annis omnibus fert ſententiam. Equidem reor ſupremo vitæ tempore, nil moribundo fore iucundius, quam omnia per vitam præteritam Intentione optima egiſſe. Securiſſime profecto morietur, quiſquis vixerit ſinceriſſime. Si enim bonus Deus tam liberalem munificentiam decreuit in ſingulas quantumcunque viles actiunculas, ſibi tamen bona Intentione oblatas, quam largis muneribus excipiet omnem vitam ſibi ſemper ſincera mente deuotam?

Sed quis horror & tremor occupabit miſerũ, cui conſcientia omnem vitæ ſeriem pandet ex ordine, illudque flebili exaggeratione vociferabitur: Nec inter homines, nec cum Deo egiſti ſincere: ſæpe alios, teipſum ſemper turpiſſime fefelliſti: alius videri volebas, alius eras: honeſtatem verbis præferebas, nõ animo: quoties amicitiam geſtu & ore mentiebaris, men-

mente capitalis hoſtis?quoties actionibus tuis pulcherrimam laruā induebas, vt ea Intentionem improbam velares? mulſum & mera mella loquebaris, mens inuida nouaculam acuebát: variegata pauonijs tunica te creberrime oſtentabas, animo miluum & vulturem fouebas, tam pulcher foris, quam turpis intus. Sed teipſum decepiſti, non Deum cui patent omnia. Vę tibi, væ omnibus qui Intentione ſæpius nulla, frequenter non pura, plerumque mala, actiones ſuas non Deo, ſed ſuo genio, ſibique offerunt, & perdunt.

Supremo die iudicij plurimis illud poterit opprobrari: Argētum tuum verſum eſt in ſcoriam: Vinum tuum miſtum eſt aqua: Equidem nitebant opera tua, velut purum putum argētum, ſed quia eam frequentem malæ Intentionis miſturam admiſerunt, in argentum reprobum, imo in ſcoriam mutarunt. Quam igitur aſſidue clamandum: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam *d* Chriſti præceptum eſt: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent (non vos,) ſed, patrem veſtrum qui in cælis eſt *e*. Ergo, *benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſecula f.* Omnia omnino opera noſtra, minima, maxima benedicant Deo in æternum.

a *Io.c.16.v.24.*
b *Rusbroch. in farrag. Inſtit. apud Ludou. Bloſ.*
c *Aug.l 2.de ciuit.c.8.fine.*
d *Pſ. 113.v.9.*
e *Matth.c.5.v.17.*
f *Dan.c.3.v.37.*

CAPVT VII.

E dictis circa RECTAM INTENTIONEM *quæ conſequantur: vbi vberius.*

DE TEMERARIO IVDICIO.

Plures ſunt artium pulchræ quidem, & minime plebeię, at quia nil faciunt ad farinam, aut lucrandum panem, ideo non magno ambitu frequentātur: Quid prodeſt, aiūt, hæc ſcire, & eſurire? Multa inter doctos, multa etiam in templis pro ſuggeſtu diſputantur, de quibus illud vere pronuncies, *non eſt de pane lucrando* imo, *non eſt de lucrando cælo*. Cui bono eſt facundiſſime temporum ſeriem percenſere, quid iuuat ſtellarum numerum & ortus noſter, quid prodeſt orbium cæleſtium motiones ſcire, ſi neſcias artem quę te ſupra ſtellas euehat? Quam multi potientur cælo, tametſi nunquam audierint dubitari, an conſiſtat cælum, moueatur terra.

At vero ars hęc, quę docet qua ratione tractanda ſit omnium humanarum actionum AMVSSIS, vt maxime facit ad lucrandum panem, panem Angelorum. panem in regno Dei manducandum *a*

De pecunia vetus eſt cantiuncula, Et genus & formam Regina pecunia donat. Vertamus, & rectius cantabimus. Et genus & formam regina Intentio donat. Intentio ſincera rebus omnibus conciliat cęleſte pretium; abſque hac omnes etiam nobiliſſimę actiones iacent inhonorę & nullius pretij. Ad huius rectæ Intentionis ampliorem cognitionem neceſſariū prorſus eſt, oſtendere iam quid ei ſit è dictis conſequens. Itaque aliquot ordine conſecutiones ſubiungam.

a *Luc.c.14.v.15.*

I. CONSECVTIO.

Qui errat in Intentione, errat in omnibus. Res tota in aperto eſt, & mille teſtimonijs hoc vnum certius eſt: *Si autem oculus tuus fuerit nequam totum corpus tuum tenebroſum erit a.* totum corpus, totum. Quid clarius? Qui in itinere aberrat à via, quo plus progreditur, grauius errat: ſic quo quid vehemētius agitur, aut quo nobilior actio ſuſcipitur, hoc peius fit, ſi bona Intentio deſit. Omnibus actionibus nobilitatem impertitur Intentio; ſi hæc ignobilis ſit, & carnem, vel terram oleat, qui alijs dabit, quo ipſa caret? Qui tractat litteras, tātum vt ſciat, qui Religionem ambit, ne panis deſit; qui aulam ſectatur, vt diteſcat, vel extollatur; qui ſacerdotium quærit, vt culinam inueniat; toto cælo aberrat: horum omnium quia nequam oculus eſt, totum corpus tenebroſum eſt. Rectè Gregorius: Lucerna itaque corporis eſt oculus, inquit, quia per radium bonę Intentionis, merita illuſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, quia ſi recte intendimus

per ſimplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamſi minus bonum eſſe videatur. Et ſi oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit: quia cum peruerſa Intentione quid vel rectum agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obſcuratur *b*. Addit: Vide ergo, ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Si lumen quod in te eſt tenebræ ſunt, ipſe tenebræ quantæ erunt? quia ſi hoc quod bene nos agere credimus, ex mala Intentione fuſcamus, quanta ipſa mala ſunt, quæ mala eſſe, etiam cum agimus, non ignoramus *c*.

a *Matth.c.6.v.23.*
b *Greg.l.28.mo.c.6 propius finem.*
c *Ibid.*

II. CONSECVTIO.

Opus bonum bona Intentione omitti poteſt, ſed malum fieri non poteſt. Thomas à Kēpis: Pro nulla, inquit, re mundi, & pro nullius hominis dilectione, aliquod malum eſt faciendum: ſed pro vtilitate tamen indigentis, opus bonum liberè aliquando intermittendum eſt, aut etiam pro meliori mutandum *a*. Hic ſæpe grauiter impingimus nec ſentimus. Sunt quibuſdam in dies ſingulos ſtatæ precatiunculæ, ſunt certæ, quas vocant, deuotiones, his quandoque tam pertinaciter inhęrent, vt fame ſitique alios potius perire, quàm aliquid ſuæ cōſuetudinis intermittere velint. Hanc ego piā malitiam vocauerim, quâ ſæpe ad infamiā laboramus: nulla aliorum cura tangimur, in noſtram duntaxat rem ſapimus: quicquid fiat alijs, noſtra nobis ſemper potiora ſunt: hic deuotiones, & precatiunculæ noſtræ nemini cedunt. Sed quanto ſatius eſſet, charitati Chriſtianę, quam pietati tam obſtinatę morē gerere, quanto maiore lucro hæc talia aut omitterentur, aut certè differrentur? Fuerunt plurimi inter priſcos Aſcetas obſeruantiſſimi ieiuniorum, reperti tamen ex his, qui in gratiam hoſpitum ſexies aut ſepties poſſent prandere, & ſemper eſurire. In rebus animi longè vtiliſſimum eſt, vtilitates ſuas in tempore omittere; & ſæpe maximum eſt commodum, nullam ſui commodi rationem ducere. Optimè in rem Gregorius: Plerumque enim virtus, inquit, cum indiſcretè tenetur, amittitur: cumque diſcretè intermittitur, plus tenetur *b*. Hic apte deducitur.

a *Thom. de Kemp.l.1.c.5.n.3.*
b *Greg.l.28.mor.c.6.*

III. CONSECVTIO.

Hoc purior eſt Intentio, quo quis minus quærit ſeipſum, & hoc impurior quo quis magis rē ſuam ſapit, & agit. Abel primus & martyr, & virgo ſacrificaturus Deo optima quæque ſacrificio deſtinauit, daturus meliora, ſi potuiſſet. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum a.* Miram hic Abelis in Deum liberalitatē obſeruans Chryſoſtom. Non tantum, inquit, de ouibus, ſed de primogenitis, de optimis & ſelectiſſimis obtulit, & ex his ipſis quod præſtantiſſimum erat, legit, *& de adipibus eorum* pinguiſſima quęque altari ſecreuit. Nil ſimile fecit Cainus, ſed, *factum eſt autem poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino*, arborum fætus, & obuia quæque ad ſacrificium rapuit. Itaque Abel quaſi conuiuium inſtruxit Deo, Cain conuiuij epilogum poma, nuces, pira, agreſte munus congeſſit. De hoc pulchrè Auguſtinus: Cain, inquit, non rectè diuiſit, quia male viuens, dedit Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſeipſum.

In Moſe, Deuteronomium prędicat: Non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt *b*. Interpres vetus: Nube malitiæ, inquit, intuitus piæ Intentionis à recto non deuiauit: Moſes enim Deum quæſiuit, non ſe, hinc intentio illius tam pura & firma.

Bernardus illud de paſchatis agno præceptum explicans: Cuſtodit Dominus, inquit, omnia oſſa eorum *c*, vnum ex his non conteretur, quia nunquam propoſitum cordis eorum, nunquam ſalubris Intentio conteritur, vt concupiſcentiæ titillanti detur aſſenſus. Intentionem igitur & propoſitum mentis eâ ſollicitudine cuſtodiamus, fratres, quâ vitam animarum noſtrarum. Tanto igitur, ô Chriſtiane, ſincerior eſt tua Intentio, quanto minor tui ad teipſum affectio.

a *Gen.c.4.v.4.*
b *Deut.c.34.v.7.*
c *Pſ.33.v.21.*

IV. CON-

IV. CONSECVTIO.

In rebus plurimis ſola Intentio, præmio aut ſupplicio afficitur. Nimirum cum deeſt facultas, mercedem accipit voluntas. In omni officio, magni æſtimatur dantis voluntas: propte dedit, qui citò voluit; plurimum contulit, qui plura non potuit. Sciebat Plato faſtidiri ſe à Dionyſio rege Siculo. Quapropter admitti petijt, & aures ſibi dari. Admiſſus, ſic fari cœpit: Rex potentiſſime, num impune ſineres abire, ſiquis Siciliam fuiſſet ingreſſus eo animo, vt grande tibi malum inferret, tametſi obiectis impedimentis mali nihil intuliſſet? Ad hæc Dionyſius: Nequaquam, ô Plato, inquit, nam hoſtium non tantum mala facinora, ſed & conſilia ac propoſita mala ſunt punienda. Hic plato ſubiungens: Quod ſi quis, inquit, veniſſet in Siciliam, Majeſtatis tuæ honori, & bono, plurima facturus, impediretur autē non ſua culpa, ſed occaſionis & fortunæ, num æquum foret, hunc talem ſine omni gratia, cum dedecore & ignominia dimittere? Ecquis eſt iſte, ait Rex. Mox Plato: Æſchines, inquit, vir ſinceriſſimus, tam fidus Socratis: amicus quam vllus alius, & qui eos omnes, quibuſcū conſueuit, poſſit facere meliores. Hic plurimū maris enauigauit, commune acturus negotium, & alios quoque artis ſuę facturus participes, hactenus tamen neglectus eſt. Breuis hæc peroratio ſic affecit Dionyſium regem, vt Platonem antea exoſum amare, Æſchinem laute tractare cœperit *a*. En etiam homines ſolam puniunt Intentionem, aut munerant, quanto magis Deus? ſi voluntas prompta eſt, ſecundum id quod habet, accepta eſt, non ſecundum id quod non habet *b*.

Quanta cum laude exaggerauit Deus illud Abrahami facinus illuſtriſſimum? Et non pepercisti vnigenito filio tuo propter me *c*. Tamen parentis gladius filium non attigit, non pilum ei læſit: Voluntate Abrahamus, filio non pepercit, animo illum iugulauit, Intentione iam ſacrificauit. Hoc Deus in ſacrificiū perfectiſſimum acceptans, *Nunc*, inquit, *cognoui quod timeas Dominum d*. Tu non pepercisti ob meum iuſſum, ego autem peperci ei ob tuum obſequium: ſatis eſt mihi, Abrahame, te hoc voluiſſe, ideo non minus ample remunerabo tuam Intentionem, quam remuneraturus fuiſſem tuum factum.

Noëmus vix Arcâ egreſſus mox aram ſtruxit tumultuariam, *& tollēs de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare e*, certo ſciens volūtatem bonā, animiq; Intentionē in his Deo plurimum probari. *Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuauitatis*. En etiam nidorem & fumum ſacrificij gratiſſimū fecit Intentio *f*. Non æſtimauit Deus aues aut quadrupedes, ſed odorabatur in eis fragantiſſimum quid, affectum Noëmi. Qualecunque, inquit Chryſoſtomus, noſtrum ſacrificium ſit, ſiue oremus, ſiue ieiunemus, ſiue eleemoſynam demus, hic illius ſacrificij ſit odor qui ſolus placet. Hoc ſenſu dixit Bernardus: Sola interdum bona voluntas ſufficit, cetera non proſunt, ſi ſola defuerit. Valet itaque Intentio ad meritum, actio ad exemplum *g*. Exemplo, quod dicimus, ſic oculis ſubijciamus. Videt quis mendicum miſerrimum, ipſe non diues, animo dolet huius vicem, ſuſpicit cælū, agitque Deo gratias ob ſibi cōceſſa, &, ô ſi (ait ipſe ſecum) & huius mendici penuriam ex integro ſubleuare poſſem, quàm id facerem hilariter! Hic talis, etiamſi nihil, aut exiguum quid det, mercedem tamen, ac ſi dediſſet, recipiet.

Pari modo ſi ęger, ſerio & ardenter exoptet, & preces fundere, & inedia corpus affligere, aut alia pietatis opera exercere, ea tamen virium defectu præſtare nequeat, non minus Deum ſibi debitorem habebit, quàm ſi omnia illa quæ optarat facere, feciſſet, modo animus cū Deo ſic agat: Mi Deus, quàm ego in tuum honorem hoc libens facerem! ſed tu ſcis, Domine, id in mea poteſtate non eſſe, hoc ergo deſiderium & voluntatem meam in locum operis tibi ſubmiſiſſime offero.

Hinc Chryſoſtomus ingenti plurimorum ſolatio affirmans: Da, inquit, indigenti, ſi minus habueris, vel ſuſpirium ſi profers, omne tribuiſti, nam inſomnis ille oculus videt te dediſſe quod habueras *h*. Hinc & Gregorius: Ante Dei oculos, inquit, nunquam eſt vacua manus à munere, ſi fuerit arca cordis repleta bona voluntate *i*. Ideo & à fortunis pauperrimi, & à morbis afflictiſſimi, tā opulenta & pręclara poſſunt Deo ferre munera, quam ditiſſimi atque ſaniſſimi. Non hoc opū aut viriū negotium eſt, voluntatis eſt, quę ſi verè bona ſit, & opes, & vires, & omnia exæquat. Quo modo

modo eſt diſertus etiam qui tacet, fortis etiam qui compreſſis vel alligatis manibus: quo modo gubernator, etiam qui in ſicco eſt: ita & liberalis, & laborioſus, & obſequioſus eſt, qui vult tantùm, nec habet huius voluntatis ſuæ vllum alium, quam ſe teſtem. Regius pſaltes: In me, inquit, ſunt Deus vota tua quæ reddam laudationes tibi *i*. Etſi ô Deus, extra me non reperiam, quod aræ imponam, in meipſo tamen inuenio, quod tibi offeram: in memoria, in intelligentia, maximè vero in voluntate mea repoſita ſunt, quæ tibi oblata, nunquam accepta non ſunt.

Hæc omnia diſertiſſimè confirmans Chriſtus: Quicunque, inquit, potum dederit, vni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, *tantũ in nomine diſcipuli*. Amen dico vobis, *non perdet mercedem ſuam k*. Scio, non eſſe omnium, hoſpitium præbere, & vitæ neceſſaria ſubminiſtrare, ergo quod pauperrimis quibuſque in manu eſt, hauſtum frigidæ præbeat ſitienti, *non perdet mercedem ſuam*. Ergo nemo per inopiam ſe excuſet, quo minus ijs, qui Chriſti ſunt, ſubueniat, cum ijs etiam beneficijs, quæ nullius ſunt æſtimationis, tam nobile ſit promiſſum præmium, *non perdet mercedem ſuam*. Et ne quis ſumptum lignorum in danda calida pro abluẽdis pedibus cauſſari poſſit, det ſolùm frigidam, nihilominus ob tam tenue & facile officium, ob rem etiam tantillam, *non perdet mercedem ſuam*. Non enim in hoc beneficij genere opulenta liberalitas, ſed pia voluntas, & recta Intentio attenditur. Æſtimat Deus opera magis è ſtudio & conatu, quam è rei magnitudine, magis ex affectu dantis, quàm è doni pretio. Hinc etiam minimum quid & viliſſimum, in Chriſti honorem datum *non perdet mercedem ſuam*. In vilioribus iſtis fruſtra nos fatigari, puſillanimitatis noſtræ cogitatio eſt, non intelligentium, quanti Deus faciat, beneficium etiam viliſſimum, bona tamen Intentione collatum.

Hac de cauſſa Auguſtinus: Deus, inquit, coronat bonam voluntatem, quando non inuenit facultatem *l*. Eiuſdem animi Bernardus dixit: Deus indubitantes tribuit bonæ voluntati, quod defuit facultati. Quid planius, quã quod volumus, profacto reputetur, vbi factum excludit neceſſitas *m*. Nec ſine cauſſa Parthenius cætus beatiſſimæ Virginis Matris monſtruis ſchedis ſubſcribi iubet, *Deſiderium martyrij*. Quiſquis vult, fieri poteſt Intentione Martyr. Magni eſt vtique, Deum animo ſic affari: Quam vellem, mi Deus, tibi è meo ſanguine propinare purpureum poculum: paratus ſum caput meum, & omnem vitam certę morti obijcere, propter te. Profecto hic talis, cui non voluntas moriendi, ſed facultas deeſt, *non perdet mercedem ſuam*, eamque ampliſſimam mercedem. Sæpius in magnis vel voluiſſe ſat eſt.

At ſunt homines ignaui quibus ęterna hiems eſt in pectore, ex horum numero ſi qui aut leui tuſſicula tententur, aut caput ſentiant grauatius, aut ſi aura afflet ſtrictior, voces tam pias vſurpare ſolent: ſacris hodie intereſſe non poſſumus, itaque manebimus domi, piè voluiſſe bonus Deus pro piè feciſſe munerabitur; cum deeſt facultas, ſufficit voluntas. Eâdem loquendi formulâ cùm Auaritia, tum Pigritia multorum ſe ſolatur. Cùm pauperes iuuandi ſunt: Non poſſumus, aiunt, itaque voluiſſe iuuare ſat erit. Cùm ieiunium tolerandum: valetudo impedit, non poſſumus ferre inediam; itaque dies eſuriales, in nos nihil imperij ſibi vendicent. Cum difficultas ardui operis, generosè perrumpenda: en, inquiunt, quis hoc poſſit? veniat ergo in locum operis Voluntas.

O ignauas pecudes non cælo natas! ô impiam hiemem expirantis animi! ſiccine veſtrã vobis inertiam purgare, & à re diuina pro libitu abeſſe, ceteraque ad arbitrium omittere licet? nihil hæc ſocordię veſtrę patrocinantur. Aliud eſt, ô boni, difficulter & ægrè quid poſſe; aliud, omnino non poſſe. Si ea omnia negemus nos poſſe, quæ difficulter poſſumus, quid tandem erit inter honeſta & pulchra quæ nos poſſe fateamur? pleraque enim omnia difficilia, quæ pulchra. Iſtud igitur (*cũ deeſt facultas, ſupplet volũtas*) cauſſæ veſtræ nil penitus fauet: poſſetis, modo velletis. Si, quicquid non facilè fit, liberè omitti poſſet, quid demum honeſti aut præclari vnquam in opus exiret; habent hęc omnia ſuas quęque difficultates, quas qui fugit, præmium perdit. Pelicanus auis fluuiatilibus conchis ſe complet, eaſque ſtomachi calore concoctas reuomit, eligitque ex his quæ ſunt eſculenta. Ita, ô torpidi Chriſtiani, ſi quid difficultatis & laboris

deuorare volueritis, etiam difficilia nos poſſe ab effectu comperietis Qui nucleum eſſe vult, frangat nucem. Non detrectat pugnam, qui amat victoriam: non metuit plagas, nec certamen refugit, qui lauream appetit. Quod autem negatur poſſe, hoc ſaltem ſerio velle, ſit promptum. Sed progrediendum.

a *Laer.l* 3.
b 2.*Cor.c.*8.*v.*12.
c *Gen. c.*22.*v.*12.
d *Ibid.*
e *Gen.c.*8.*v.*20.
f *Seu bonus affectus, quem cum Intentione ſubinde confundimus.*
g *Bern.l de grat.& lib. arbit.*
h *Chryſ.hom.*7 *de pœnit.ad finem.*
i *Greg. hom.*5 *in Euang.*
k *Pſ.*55.*v.*18.
l *Matth.c.*10.*v.* 42.
m *Aug.in Pſ.*105.
n *Bern.ep.*77.

V. CONSECVTIO.

Summæ temeritatis eſt, vllum hominem iudicare, aut damnare ſceleris non aperti, cum Intentio qua omnes vel abſoluimur, vel damnamur, ſoli Deo ſit nota. Accerſebatur olim Moſes abbas, vt in fratrem qui deliquerat, ſententiam diceret. Venit ergo, ſed ſaccum arena plenum humeris detulit. Rogatus quid illud ſpectaculi ſibi vellet? Peccata, inquit, mea ſunt, quæ nec noſſe ſatis & vix ferre valeo; iam de alienis quomodo iudicauero?

Extremę hoc prorſus audaciæ eſt, & vitium longè inuiſiſſimum Deo; animi arcana rimari velle, & ipſas aliorum cogitationes ad tribunal rapere, ac ſententiam in eas dicere. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit *a*. Dominus illius, cor illius ſcrutatur; ſi domino ſuo probetur, quid tu hic te ingeris? propter quod inexcuſabilis es, ô homo, omnis qui iudicas, in quo enim iudicas aliũ, teipſum condemnas. Quot actiones ab omni æuo viſę ſunt peſſimæ, quæ tamen ob Intentionem, non tantum non malę, ſed & laude fuerunt digniſſimę. Ambroſius, vir integerrimus lupanar ingreſſus eſt, ſed vt ſacros honores fugeret: Abraham eremita, veſtem mutauit velut apoſtata, & ſolitudinem deſeruit, ſed vt rediret ſanctior; ſed vt neptem à flagitijs abſtraheret: Pynuphius anachoreta ad Thaidem Alexandrinam diuertit, ſed vt eam à Veneris cultu auerteret. Quotuſquiſque noſtrum eſt, ſi illorum aliquem ad infames latebras cõtendentem vidiſſet, qui non peſſimè ſuſpicatus, mox vt iudex proſiluiſſet cum dicto: Videte hominẽ impurum, qui ſub fornice laſciuas delicias quærit. Promptiſſimum nobis fuiſſet hoc iudicare, ſed an non falſiſſimum fuiſſet hoc iudiciũ? Ergo, Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Quod verè dixit Bernardus: Intentionis propoſitum culpas diſcernit, & merita *b*.

*Ad Rom.c.*14 *v.*4.
b *Bern.ep.*69.*ad Guid.abb.*

§. I.

IN diuinis paginis res hæc longè clariſſima. Iacob Iſaaci filius, ille Abrahamo digniſſimus nepos, patrem maternis artificijs induxit, fratrem ſpe ampliſſima fraudauit, & tamen fauſtiſſimam patris precationem impetrauit. Fuit vtique Iacob Intentionis optimę, qui & hoc quoque meruit elogium. *Iacob autem vir ſimplex a.*

Phinees duos homines vnà confodit, nec tamen rotâ laceratus, aut in crucem actus eſt, facinus illius mirè Deo placuit: *Stetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiã b.* Cain Abelem, Dauid Goliathum & Vriã, Ioab Abnerũ & Amaſam, Herodes Magnus Aſcalonita Bethlehemiticos infantes, Herodes Antipas Ioannem Baptiſtã, Herodes Agrippa Iacobum, Petrus Ananiam & Sapphiram interfecerunt: mera homicidia, & vel manu, vel iuſſu facta, ſed eorum Intentiones & cauſſæ longè diuerſiſsimæ. Eodem modo Apoſtolus vnus, & quatuor Reges illã dolentium vocem pronunciarunt, PECCAVI. Dixit hoc Pharao, dixit & Dauid, nec non & Saul hoc dixit, hoc idem prorſus & Manaſſes rex, & Iudas Iſcariotes dixerunt, ſed heu quã non pari effectu! nam vti diſpares prorſus Intentiones erant, ſic & effectus diſsimillimi. Veriſsimum etiamnum illud: Quicquid agant homines Intentio iudicat omnes.

Et quantæ actiones videri poſſent laudatiſſimæ, niſi eas Intentio peſsima vitiaret. Illud Romani nominis inſigne dedecus, Catilina, ab opere cenſeri potuiſſet Apoſtolus, non ab Intentione.

tentione. Æſtus, frigoris, inediæ, ſitis patientiſsimus erat. Iſta tolerabat, inquit Auguſtinus, vt immaniſsimas expleret cupiditates: Apoſtoli vt eas premerent, & dominanti rationi ſeruire cogerent *c*. Stirps Herodiana huius rei ſpecimen præbuit luculentum. Herodes Aſcalonita, *Vt & ego veniens*, inquit, *adorē eum* veniſſet certè, ſed pugionem cruentum retuliſſet. Herodes Antipas Baptiſtæ parricida, Chriſto, quem Pilatus tranſmiſerat, viſo lætatus eſt quidem, ſed non vt Zachæus; hanc ei lætitiam curioſitas creabat; prodigium expectabat. Herodes Agrippa interfector Iacobi, concionatorem egit, nam, *concionabatur ad eos d*, ſed non vt populum erudiret, ſed vt ſeipſum in ornatu regio ſpectandum proponeret, ideo in ipſa cathedra ab Angelo interfectus eſt. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Cum ergo Deus non tam opus attendat quam operantis Intentionem, Intentio autem ſciri nequeat niſi à ſolo Deo, nimium quam audax & intolerabilis temeritas eſt, vllius hominis actiones etſi peſsimæ videantur, iudicare. Hoc enim facere, eſt perinde atque dicere: Ego cerno hominis iſtius cogitationes, ego Intentionem illius intueor, ego Chriſtus ſum, ego renes & corda ſcrutor, ego ſum Deus. Ex Orco hi tales iudices vociferantur: Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniā, & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorū eſt *e*. Exteriora aſpeximus, & ab his interiora iudicauimus, inde noſter tam temerarius, tamque fatuus error. Iobus in grauiſsimis illis ærumnis, mira prolocutus, nunc diſputare cupiebat cum Deo, nunc peccata ſua appendi, & examinari trutina, nunc ſcire ſe aiebat quod nihil impij geſsiſſet: eiuſcemodi verba maligna interpretatione cognati exceperunt, nec aliter iudicarunt, quā eum velut hominem flagitioſum iure merito puniri à Deo, qui tamen Deo fuerat chariſsimus. O iudices temerarij & improbi! Atque hi tales, vt probè noſcantur, cum in ſuis ſint cæci, in alienis ſunt oculatiſsimi; monſtro ſimiles. Domeſtica, & è propinquo ſua nō vident; aliena, etiam remotiſsima vſque ad oſsium medullas ſcrutantur. Quinetiam vident in alio quę nuſquā ſunt: ſolis ſuſpicionibus in aliorū vitia defigunt oculos, in quorum laudibus carent oculis. Si quid tenebrarum eſt, vident, noctemque non raro in alieno cælo inueniunt, in quo plena lux eſt, diem eſſe in deſiſsima nocte ſua credunt, ita in nocte diem, noctem in die reperiunt, prodigioſo vbique errore, minima in alijs vitia, apud illos maxima ſunt; vitia ſua, virtutes arbitrantur, quo fit vt in grauiſsimos errores labantur, nec mirum, oculos habent nequaquam ſimplices, ſed in alienis inuidia ac odio, in ſuis amore ſui grauidos. O non Areopagitarum, ſed cæcum nimis iudicium!

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Cum tua peruideas oculis malè lippus inunctis? f.

Erraſti, & errabis hic millies. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

a *Gen.c.*25.*v.*27.
b *Pſ.*105.*v.*30.
c *Aug l.*2.*de mor. Manich.*
d *Act.c.*12.*v.*23.
e *Sap.c.*5.*v.*5.
f *Horat.l.*1.*Sat.*3.

§. II.

At hæc iudicandi libido totum Orbem turpiſsimè infatuat: Verè dixit Chryſoſtomus: Non facilè reperies quemquā expertē huius erroris. Omnes homines vt thronum non conſcendant, vt carnifices, vt fidiculas, ac compedes minimè habeant, attamen & ipſi quoq; eos quos peccare intelligunt iudicant in colloquijs, in cōmunibus cętibus, in conſcientiæ calculo *a*. Et Auguſtinus: Maxima, inquit, pars generis humani, indiſcreto iudicio ad reprehendendum prompta, & parata eſſe probatur, cum tamen non ita velit ab alijs iudicari, quomodo vult alios iudicare *b*.

Ita eſt prorſus, alteri alteros temerarijs iudicijs continuè flagellamus. Neque in ea tantum, quę mali ſpeciem præ ſe ferunt, ſententiam proferimus, ſed in ea etiam quę benignā interpretationem non tantum admittunt, ſed & exigunt, iniqui iudices ſumus. Quantum Roma vetus in Fabio Maximo hallucinata eſt; tantum, nec minus in Minutio. In hoc temeritatē pro fortitudine, in illo prudentiam pro timiditate grauiter auerſata eſt, vna tamen hora docuit, multitudinis eſſe proprium, nihil ſapere, temereque indicare, vt vbi

conſilio eſt opus, euentum requirat. Sed omitto profana, quando ſacris teſtibus abundamus.

Cum Moſes ex Æthiopia vxorem ſibi accepiſſet, mox ſoror connubium hoc malè interpretata fratrē mordaci iudicio perſtrinxit. Neque ſanctiſſimus Rex Dauid ſuæ coniugis acerbiſſimum iudicium potuit euitare.

Si quis patrij moris ignarus aut libidinoſus vidiſſet Iacobum ad fontem Racheli ferētem oſculum, de læſa caſtitate haud dubiam hauſiſſet ſuſpicionem, aut Iacobum ſibi ſimilem, hoc eſt, libidinoſum iudicaſſet. Quis Iuditham adeò comptam in Aſſyrij ducis caſtra properantem intuitus, non ſimul peſſime de illa fuiſſet ſuſpicatus?

Longe aliter Ioſephus, ille beatiſſimæ Virginis caſtiſſimus ſponſus. Vterum geſtabat DOMINI mater, æterna Virgo, Ioſephus quia coniugem ſuam Angelo ſimiliorem norat quàm homini, in eam ſententiam adduci non potuit, vt ab ea quidquam contra coniugij fas actum crederet, ita rem omnem iudicio diuino commendabat. Et quamuis argumentum ab oculis validiſſimum mouendæ ſuſpicioni vrgeret, huius tamen arcani iudex eſſe nequaquam ſuſtinuit. Et vero Chriſtus ipſe, iam morti proximus, cum immaniſsimum facinus illorum qui ſe crucifixerant, negare non poſſet, excuſauit malitiam, & ſcelerum nefandam ſeriem, miti nomine appellauit ignorātiā.

Ita omnes verè Chriſtiani, cum factum non poſſunt, Intentionem excuſant; cum nec Intentio videtur excuſabilis, ſibi tamen iudicandi auctoritatem non ſumunt, ſed id omne, omnium iudici Chriſto tranſcribunt. Hi ſane norunt quam verè dixerit religioſus ille ſcriptor *c*: In iudicando alios, homo fruſtra laborat, ſæpius errat, & leuiter peccat.

a *Chryſ. hom. 5. in c. 2. ad Roman. ante med.*
b *Aug. de Temp. ſer. 202.*
c *Thomas à Kempis l. 1. de imit. Chriſti ca. 14. n. 1.*

§. III.

NArrat Anaſtaſius Sinaita, fuiſſe hominem in cœnobio, veſte quidē religioſum, moribus tamen minimè probatum, vt qui plurimum vitæ per otium & torporē exegit. Venit is ad extrema, iamque vicinus morti, nihil tamen formidinis aut horroris oſtendit. Sollicitos hoc habuit adſtantes, qui male metuebant homini, ne vitæ parum emendatæ clauſulam apponeret non bonam. Itaque præſentium cordatior vnus: Mi frater, inquit, quanta deſidia hucuſque vitam egeris non neſcimus, & ideo miramur, vnde tibi hæc ſecuritas tam periculoſa: gemitus & lacrimas hoc ſibi tempus poſcit, non intempeſtiuam hanc lætitiam. Ad hæc moribundus: Ita eſt, Patres, nec ego nego, inquit, vitam traduxi turpi ſocordia, nec vllas iam virtutes numero. Verum hac ipſa hora, omnium noxarum mearum chirographum attulerunt ad me Angeli, & vero etiam interrogarunt, num meas eſſe agnoſcerem? Quibus ego: Agnoſco, inquam, & doleo: Vnicum tamen eſt, quod iudicem mihi promittat mitiorem. Ex quo monachum indui, niſi me fallat memoria, *Neminem vnquā iudicaui, nec vllius iniuriæ meminiſſe volui.* Obſecro igitur, mihi reo patrocinentur verba DOMINI dicentis: *Nolite iudicare, & non iudicabimini: dimittite, & dimittetur vobis.* His auditis Angeli, peccatorū meorū chirographū lacerarunt. Hinc ego nunc hilaris & ſpei bonæ pleniſsimus, in orbem alium migrabo. Hæc vbi moribundus fracta voce narrauit, extremum vitæ ſpiritum edidit placidiſsime. Et ne meam hic fidem appelles, Lector, en eam ſignatis tabulis exhibeo. *a* Tanti eſt, ô Chriſtiani, tanti eſt vel vnicum hoc velle & poſſe NEMINEM IVDICARE. Plurimum poterit apud iudicem Chriſtum, quiſquis poterit non iudicare apud ſeipſum. Ergo, Nolite iudicare, & non iudicabimini. *b* Quiſquis errare metuit, iudicare formidet.

Sed quis eſt qui hos errores velit cauere? Precabatur olim Anna, & ardentes preces largiſſimis diſtinguebat lacrimis. Vidit hanc Heli ſacerdos, & precantis os obſeruans, atque temulentā ratus: Vſquequo, ait, ebria eris, digere paulliſper vinū quo madeſc. Iniquiſsimo iudicio feriebat, ſuſpicioſus hic ſenex optimā feminā, quæ *cum eſſet amaro animo orauit ad Dominū flens largiter. Porro Anna loquebatur in corde ſuo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.*

Hunc orantis habitum conſiderans ſacerdos, iudicauit illam probe appotam, vano labiorum motu demurmurare verba. Tam falſum

ſum quam temerarium iudicium; nec illo minus tale quod ſequitur.

Miſerat Hebræus Rex Dauid ad Ammonitarum Principem qui ſuo nomine doleret obitum parentis nuper defuncti. Credidit ille non officij cauſſa ad ſe miſſos, ſed vt ſua omnia explorarent: In hanc ſententiam deductus, barbam ijs qui miſſi fuerant contra ius gentium abraſit, & veſtes turpiter circumcidit. Temeritas ingens, & quæ non impunè illi ceſſit. Enimuero legatis barbam ademit, ſibi auté regnum. I, nunc, & optimæ mentis conſilia peſſimè interpretare. Pulchrè Gilbertus: Et praua Intétio, inquit, & peruerſa interpretatio vtraque malignatio eſt; vtraque fellea, vtraque falſa, nihil habens cum columbarum natura commune. Oculi columbarum ſunt, qui nec falli volunt, nec fallere norunt. *d*

At Chriſtus ipſe, actionum noſtrarum omnium multo excellentiſſimum exemplar, heu quàm crebra, quàm & iniqua ſubijt iudicia! Phariſæi captatores acerrimi, cenſores impudentiſſimi, nequiſſimi iudices aſsiduè in ſpecula excubabant, ſi quid forte in verbis factiſque DOMINI deprehenderent, quod inuido dente lacerarent. Seipſum ſubinde non vocatum ad cenas inuitabat Seruator: mox è ſua ſpecula proclamabant Phariſæi: Ecce vobis prophetam, vini amanté, comeſſatorem, menſarum aſſeclam. Cùm DOMINVS nobiliſsimam illam de paſtore & ouibus diſſertationem inſtitueret, multi auditorum non verebantur dicere: *Dæmonium habet, & inſanit; quid eũ auditis? e* Si cui Chriſtus ſabbato valetudinem reſtituiſſet: mox iterum è ſpecula ſua prorumpebant Phariſæi, &: En, clamabant, hic homo ſabbatum audacia manifeſta violat. Quicquid demum egiſſet aut dixiſſet IESVS, phariſæa gens quam primum maligniſsimam interpretationem apponebat. Nec mitiora iudicia in DOMINI diſcipulos ferebãtur, cum fame adacti ſpicas vellerent, cùm manus ſuperſtitiosè non lauarent, cum ieiunium non vt alij obſeruarent, mox rigidâ cenſurâ notabantur: cum denique diuino ſpiritu afflati facundiſsimè ſimul & conſtanſsimè de Chriſto rediuiuo perorarent, fuerunt qui nequiſsima criſi facundiam hanc cauillati dicerent: quid miramini? facundi calices hoc poſſunt: boni viri largius obbibentes immaduerunt muſto, hinc tam diſerti.

a *S. Anaſtaſius in oratione de ſacra ſynaxi. Baronius tomo* 8. *An.* 599 *num.* 14.
b *Luc* 6.*v.*37.
c 1.*Reg.c.*1.*v.*10. *& ſeqq.*
d *Gilb. ſerm.*49.*in Cant. fin.*
e *Ioan.c,* 10.*v.*20.

§. IV.

NEmo eſt qui hęc temerariorum iudicum ſubſellia poſſit effugere. Siquis paullo lautiore veſtitu incedat, mox eum ad iudicium raptamus, & more noſtro quærimus: Vnde huic quæſo tantum æris eſt, vt ſic ad omnem pompam ſeſe exornet? credibile, ipſum & dominum ipſius ex eodem viuere marſupio, & quod domino ſubtrahitur, in veſtes expendi. Si quis tritiore veſte cõtentus, curam omnem ad mores transferat: Mox adſumus, &, O hominem auarum, dicimus, nec ſibi nec alijs bonum; vt numis parcat, veſtitum obſoletum ac humilem probat. Si quis Confeſſionis & Communionis ſacramenta plus alijs frequentet; mox eum cenſuræ & calumniæ ſequuntur, nec deſunt qui dicant: En ſimulatam ſanctitatem, alijs non minus nequam eſt, ſed alium fingit ſe eſſe quàm ſit. Si quis crebrius inædia ſe maceret, mox ſibili & notę: En abſtinentem Phariſæum, vt laudetur eſurit. Si quis fractis viribus & incommoda valetudine ieiunium indictum non obſeruet; mox iterum peſſimę voces, & nigrum theta: En hominem gulonem & ventri natum, qui ab vnius diei inediâ mortem metuit, Si quis ſolitudinis & ſilentij amantior, vitam cogitet religioſam, breui adeſt non vnus tantum, qui eum his vocibus lapidet: Otium ſectatur iſte, & bonos dies; labor ei ſordere cæpit, aut deſperatio illum ad hæc conſilia protruſit. Si quis prauorum ſodalitiũ fugiens, moribus viuere ſanctioribus conetur: hic varij & incõditi clamores oriuntur; illi adulatorem, hypocritam iſti, miſanthropum alij nominant. Nemo tutus à volantibus his pugionibus, quibus multorum nomen turpiter cõfigitur. Si quis cogitationibus ſuis immerſus trãſeat nec aperiat caput honoratiori, illicò proſilit iudex, &: En, exclamat faſtum hominis & grande ſupercilium! Si quis obuium amicum non ſalutet, aut duriuſculum ſe faciat, in promptu eſt accuſatio, & iudi-

cium: En, vociferantur, quàm iſte odium & hoſtilem animum non diſſimulet, en quam dedignetur noſſe pauperes! Vere Auguſtinus: In homine, inquit, carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi. *c* Sanctus Caſſius Narnienſis Antiſtes, vultu fuit rubicundiore, mox eum Totila ſacerdotem potulentum iudicauit. Vt autem omnibus liqueret iudicij huius falſitas, Caſſius in conſpectu Totilæ, famulum eiuſdem à malo dæmone inſeſſum, ſigno crucis liberauit *d*. Vitaliũ integerrimæ vitæ monachum lupanari egreſſum, colapho excepit homo temerarius, at mox deformis ęthiops colaphum illũ liberaliter repẽdit; & ipſe viri ſancti percuſſor furijs agitãtibus amens & ſpumans, tãdem ad ipſum Vitaliũ perductus eſt, Vitalius omnem iniuriã ſanctiſſimâ obliuione oblitterans, hominem ab impuro genio vindicauit. Interim alij curioſiores tugurium Vitalij luſtrãtes, in chartã repererunt perſcriptum: Viri Alexandrini, nolite ante tempus iudicare, quoaduſque veniat Dominus. *e* O vocem in concionem omnium mortalium emittendam! Nolite iudicare, nolite, O viri Monacenſes, viri Auguſtani, viri Ratisbonenſes &c. iudicare nolite.

Nihilominus, ah quoties, quàm temerè religioſorum hominum cætus & iudicantur & damnantur, tã ſuperbiæ quam auaritiæ, aliorũque vitiorum? Quo quis ore prõptior & audacior, hoc ſeuerior in eos iudex decretoriam ſententiam pronunciat inexorabilis; defenſionem non admittit, rationes non audit, nemini niſi ſibi aut ſui ſimilibus credit. Verè, Et nos in vitium credula turba ſumus.

Hinc fulminatrices illæ iudicum voces crux ſuperbo huic Ieſuitæ, auarum illum Oeconomum ad leonem; ad ſcalas Gemonias improbum hunc monachum.

O mortales, quantum ſupplicij vobis imminet ab his iudicijs! Orbem pænè totum ad interitum trahũt, & impudica Venus, & temeraria Criſis: illic incõtinentiâ homines & libidine furunt, iſtic iudicij ſupercilio in alienos lapſus ſæuiũt. Adeo vafer eſt diabolus, vt quos velut ſanctiores ad ſpurcam pecudũ voluptatẽ pertrahere nequit, hos temerarij iudicij cõſuetudine facillimè irretit. Nemo ferè eſt qui alijs hac in re norit parcere. Quanti reperiuntur qui vbiuis locorum ceram miniatulam, tanquam omnium cenſores ſecum circumferant & vbi demum quod diſpliceat vident, audiunt, mox miniatula iſtud inſigniunt.

a *Aug ſerm*.147. *de temp.*

b *Gre. l*.3. *dia. c*. 6.

c *Fusè, ſed paullo aliter hoc narrat Leontius Neap. Cyp. epiſc. in vita S. Ioan. Eleemoſ. c*. 35.

§. V.

AT dixeris: ſi quid narret fidedigniſſimus, ſi quid hiſce meis oculis videam, ſi quid audiam his ipſis auribus meis, nihilominus ſententiam promere non audeam? Non audes, mi homo, nam & ſic falli potes, & ante te falſi ſunt hac ipſa ratione innumeri. Ad Paſtorẽ presbyterum venit religioſorum quiſpiam, rogauitque veniam ſibi daret è cœnobio migrandi, nolle enim ſe cum fratre illo qui tam male audiret, diutius verſari. Cui Paſtor. Ne facile, inquit, malum crediderís, quod audiuiſti, Ille contra è viri fideliſſimi relatu id ſe accepiſſe, & ideo abitionem vrgere. Ad hæc optimè Paſtor: Si, inquit, fidelis eſſet, nunquam id tibi dixiſſet. Suſurronum & detractorũ nequitiam dextre notauit. Sed licet quippiam ipſe videris & audiueris, tu tamen (ni tui officij ſit) iudex in viſa & audita eſſe non poteris. Si ſapis, dices: Hoc eſſe factum, ſcio, quo id animo, quâ Intentione, quas ob cauſſas, quibus impulſibus ſit factum, neſcio. Si tamen (quod fieri non poteſt) omnia tibi liquido forent percognita, tu nihilominus ſubſtringe iudicium, & Dorotheo *a* monẽte dic apud teipsũ: Heu mihi, quia ille hodie deliquit, ego forſam craſtinâ. Stare mihi videor, cras forſitan caſurus, & illum quidem fors facti iam pœnituit, quod mihi de me polliceri ſanè non poſſum. Bernardus: Etiamſi, ait, perperam actum quid deprehendas, nec ſic iudices proximum, magis autem excuſa. Excuſa Intentionem ſi opus non potes: puta ſubreptionem, puta caſum. Quod ſi omnem omnino diſſimulationem rei certitudo recuſat, ſuade nihilominus ipſe tibi, & dicito apud temetipſum: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem? *b*

Lex Chriſtiana non tantum imperat: non furari, noli fornicari, ſed & noli iudicare. Qui manducat, nõ manducantẽ non ſpernat: & qui

non manducat, manducantem non iudicet c. Mirum, ter mirum! nos miſelli ad abſtruſiſſimos angulos noſtri pectoris penetrare non poſſumus, & tamen parietes perfodere, atque aliena ſecreta ſcrutari tentamus; in noſtris marcente ac hebeti viſu ſumus, & vel cominus cæcutiāt nobis oculi (nam *delicta quis intelligit? d*) Et tamen alieni pectoris penetralia eminus peruidere, & de ijs iudicium ferre aggredimur. Hic ego cum Chryſoſtomo vociferor: Vitam tuam ô homo, animaduerte, in tuam ipſius conſcientiam deſcende. Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: ſine eijciam feſtucam de oculo tuo; & ecce trabs grandis, trabs ingens eſt in oculo tuo: Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo & tunc videbis eijcere feſtucā de oculo fratris tui e. In quæ verba Chryſoſtomus: Qui tam acer, inquit, in alienis fuiſti, vt etiam exigua denotares, quemadmodum in tuis tam negligens extitiſti, vt etiam magna tranſcurreres. Velut ſi aliquis ſæuiſſimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore conſtrictus, hunc quidem etiam negligat, eum vero culpet qui exiguum in aliqua corporis ſui parte non curat tumorem. Si vero malum eſt propria peccata non cernere, duplex iam aut triplex malum eſt iudicare alios, & in ſuo oculo trabem abſque dolore geſtare f. Verum ita nos ſolemus, hic mos noſter eſt: diſſimulare propria negligenter, & inſultare impudenter alienis.

Quid agis, iudex temerariè? cū nec auribus tuis, ſed neque tuis oculis tuto poſſis credere? imo ſi vel Angelus è cęlo tibi narret quid alter fecerit; ne ſic quidem ſemper ſententiam in alterum dicere poteris, cum nec Angelus humani pectoris arcanum rimari queat. Solus Deus eſt, *Dominus ſcrutans corda & probās renes. g* Huic vni omnium hominum Intentiones perſectæ ſunt. Cum autem ab Intentione pēdeat qua quiſque nocēs vel innocens ſit, quę hæc temeritas noſtra eſt, ſuo Deum tribunali emouere, imo extrudere, & noſmet in eo reponere audacia incredibili? quæ hæc, inquam ergo, temeritas, & quā digna vltricibus flammis, Dei partes vſurpare ſententiam in quoſuis liberrime proferre? Hinc illa Iacobi Apoſtoli grauiſſima commonitio: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Tu autem quis es qui iudicas proximum. *h*

a *Dor. ſerm. 6.*
b *Bern. ſer. 40. in Cant. fine.*
c *ad Rom. c. 14. v. 3.*
d *Pſalm. 18. v. 13.*
e *Matth. c. 7. v. 3. & Luc. c. 6. v. 41.*
f *Chryſ. tom. 5. orat. de prouid. & tom. 2. in c. 7. Matth. hom. 24. poſt init.*
g *Hier. c. 17. v. 10.*
h *Iac. c. 4. v. 11. & 13.*

§. VI.

TAm autem fœdum eſt hoc & graue quā commune ac vſitatum flagitium. Totus Orbis laborat exitiali hac, ſed ſuaui peſte. Iucundū eſt & volupe pleriſque omnibus, tam licente cenſura quoſuis notare. Ita vix vllum eſt vitium in hac vita frequentius, nec in vlla vitæ parte denſior exiſtit humanæ mentis caligo, nuſquam maior ignorantia. Nam incerta pro certis affirmamus, aut ſi certa ſint, ad nos certe non pertinent; aut ſi pertineant, occulta pro manifeſtis iudicamus; aut ſi etiam manifeſta ſint, quo tamen animo ea facta ſint, ignoramus, nihilominus tanquam perperam facta perſequimur. Et eo ſæpe audaciæ progredimur, vt ob vnicum proditorem Iudam, omnes Apoſtolos, totum Chriſti collegium; ob aliquot malos præſules, omnes Pontifices & Epiſcopos; ob religioſos aliquot exleges; totos religioſorum cætus, ob aliquot improbæ vitæ ſacerdotes, Clericos omnes & presbyteros; ob diſcordes aliquot coniuges, omnes matrimonio iunctos, ob infames aliquot virgines & viduas, omnem cælibem vitam; ob mercatores aliquot iniuſtos, omnia mercimonia; ob perditos aliquot ciues aut opifices, totam ciuitatem, ob paucos ſenatores aut Conſules nō bonos, totum ſenatum; ob principes aliquot, Reges, & Imperatores illaudatos, omnia magnatum faſtigia; iniquiſſima temeritate damnemus. Heu nimium hic audaces ſumus, & pluſquam dici poteſt, temerarij, qui noſtro iudicio æternum iudicem præuenire non formidamus: Veniet Chriſtus, vt iudicetur Mundus; quiſquis pręuenit, non Chriſtus, ſed Antichriſtus eſt. Magiſtratus interpretes Dei ſunt neque illis, tanquam diuinis oraculis, de quoquam, niſi quod auctore Deo cognouerint,

pro-

pronunciare licet. Si aliter faciant, ſuiſque affectibus ſeruiāt, iudicium & ipſi ſeueriſſimum ſubibunt. Hominibus vt hominibus iudicare vetitum.

Prohibuit Deus in priſca lege, ſacerdotem de lepra iudicium ferre, ante diem ſeptimum. Tantæ res moræ fuit in diſcernendo morbo, qui tamen oculis cernebatur: & quomodo permittet bonus hic Deus, vt alter alterius iudicet Intentionem, quę nulli patet oculo niſi diuino.

Fæderis Arcam non violarunt Betſamitæ, ſed paullo curioſius ſpectarunt. At ſuam hanc curioſitatem, quę leuiſſima poterat videri, aut etiam pia, ſupplicio tamen luerunt longe grauiſſimo. Nam è primoribus ſeptuaginta, è plebe quinquaginta millia hominum vna ſtrage perierunt *a*. Quanto maius arcanum obſecro, eſt Cor humanum, quam arca illa lignea? Et tu tamē, quiſquis es, temerarie, hoc Dei archiuum non curioſo tantum oculo, ſed & improbo iudicio reuelare audes, & alijs etiam in ſpectaculum vel irriſum proponere.

Liberrime hic iuxta & veriſſime Chryſoſtomus: Si nullum, inquit, peccatū à nobis aliud fuiſſet admiſſum, pro hoc ſolo gehennæ nos tradi, ſatis abundeque ſufficeret. Quippe qui in aliorum delictis ſeueri & amariſſimi iudices reſidemus, noſtras autem trabes, oculis infixas proprijs non videmus: qui aliena etiam minima ſollicite perſcrutamur, & ad condemnandum ceteros, omne vitæ noſtræ tempus abſumimus: à quo vitio neque ſæculi hominem, neque monachorum vllum facile inuenies liberum. Et quidem cū tāta ſit in hoc poſita comminatio, diuina enim ſententia dicit: In quo iudicio iudicaueritis, etiam ipſi iudicabimini. Cum ergo mali huius pœna quidem tanta ſit poſita, libido vero aut voluptas, vt in ceteris ſolet peccatis, ex hoc nulla ſumatur, omnes tamen feſtini ac præcipites huic ſe vitio ſubiugarunt, tanquam ſi ſtudium nobis & certamen eſſet propoſitum, quis ad hoc malum prior omnium perueniret. *b*

a 1.*Reg.c.*6 *v* 19.
b *Chryſ.tom.*5, *lib.*1.*de compunct. cordis, circa med.*

§. VII.

Ergo, quod præclariſſime Seneca monet, Tollēda ex animo ſuſpicio & coniectura, fallaciſſima irritamenta: Ille me parum humanæ ſalutauit, ille inchoatum ſermonē cito abrupit, ille ad cenā non vocauit, illius vultus auerſior viſus eſt. Nunquam deerit ſuſpicioni argumentatio: ſimplicitate opus eſt, & benigna rerum ęſtimatione. Nihil niſi quod in oculos incurret, manifeſtumque erit, credamus: & quoties ſuſpicio noſtra vana apparuerit, obiurgemus credulitatem. Hæc enim caſtigatio conſuetudinem efficiet non facile credendi *a*. Addo, nec temere iudicandi. Porro ij qui de omnibus male ſentiunt, & quicquid egeris, vitio vertunt, nō abſimiles ſunt cucurbitulæ medicæ, quæ eo tantum facta eſt, vt impuriorem ſanguinem eliciat: ita temerarij hi iudices, optima relinquunt intacta, ſi quid autem inter aliorum virtutes non laudandum, ſi quid in alijs praui conſilij latet, in lucem, vt putant, protrahunt; ſimul omnia vitiorū virtutumque nomina turpiſſime confundant: Demiſſi animi hominem, inertem aut ſimulatorem vocāt: piè ſimplicem, fatuum; ſobrium nimis auſterum; abſtinentem, delirum; ſerium; in delinquentes crudelem, ingenioſæ quieti vacantem, ignauum appellant; prouidum, cunctatorē & timidum nominant; parcum, auaritiæ nota inſigniūt; fortis & magnanimus illis cōtentioſus eſt; taciturnus pro illiterato habetur; modeſtus, inficeti nomine infamatur: Contra vero adulatorem pro amico venerātur, & adulationem, amicitiam interpretantur; temeritas ab ijs ſub titulo fortitudinis laudatur; temulentia ſub hilaritatis ſchemate commendatur pro cauto timidus; prodigus pro liberali; ſordidus & inhumanus, pro parco & frugali accipitur; auarus induſtrij fert nomen; inuidus & iracundus in magnanimorum ſocietatem tranſeunt; ambitioſus & turgidus inter generoſos cenſentur; fraudulenti prudentium, ſuperbi conſtantium, garruli & laſciui affabilium, titulos ſortiuntur; ceſſatores otioſiſſimi, inter quietos, velut Dij referuntur.

Suſque deque omnia vertuntur his iudicijs tam temerarijs, quibus magnam irrogamus Deo iniuriam, nam temerè nobis arrogamus quod ad ſolū Dei tribunal ſpectat. Et ſicut in

Rei-

publicæ damnum inſigne cedat, ſi quiſque ſibi iudicis auctoritatem aſſignet, controuerſias inter ciues ortas ſuo calculo diremptusus; aut profani tribunali iudex hominum ſacrorum cauſas vi ad ſe trahat: Sic temerarium prorſus eſt, Chriſti iudicis, (cui ſoli perſpectiſſimum, quo quæque animo fiant) officium ſibi minimè cōmiſſum liberrimè vſurpare. *Vnus eſt Legiſlator & Iudex, qui poteſt perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum?* Tu domi tuæ cadauer habes, cui lacrimas tuas impendas, & tamen domum alienam quæris, vt in eâ mortuum defleas, ô miſer.

I, nunc, & noctes diſce manere domi.

Tuos prius defle mortuos. Nox alta ignorantiæ te premit in cernendis rebus proprijs, & tu tibi diem polliceris in alienis?

Et quæ hæc audacia veſtra, ô Chriſtiani, *Nunquid faciem Dei*, quaſi laruam, *accipitis, & pro Deo iudicare nitimini b?* Et quæ turpior ſit temeritas, quàm abditiſſima illa, vti eſt Intentio, quæ nemini vnquam præterquam ſuo Domino ſatis cognita eſſe poteſt, dijudicare? *Quis enim hominū ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt c?* Imo & ipſummet hominis ſpiritum multa prætereunt, quæ diuinus ſolum ſpiritus nouit, cui omnia patent pectoris penetralia. *Homo videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. d*

Rectiſſimè Franciſcus Aſſiſias Seraphicus, comitis ſui oculos in alienam mentem audacius immiſſos ſic retraxit. Iter egit Franciſcus, & obuium habuit in via hominem vultu lurido, & ſeminudum. Ingemuit altum hoc aſpectu vir ſanctus, doluitque ſibi non largiſſimam ſtipem ſuppetere. At Franciſci comes: Quid, inquit, mœrore afficeris pater? egeat indumentis hic homo, at forſan concupiſcentijs abundat? Franciſcus ad hæc ſeriâ fronte. Itáne frater, inquit, ſic tu de alijs iudicare? tuā illi veſtem quàm primum da, ſed & abi, atque ad hominis genua ſupplicem te prouolue, ac dicti veniam pete. Ita diſces in poſterum non tam temerè ferre iudicium. Optimè factum: *Dominus intuetur cor*, non homo.

a *Sen. l. 2. de ira c. 24.*
b *Iob. c. 13. v. 8.*
c *1. Cor. c. 2. v. 11.*
d *1. Regæ. 17. v. 7.*

§. VIII.

CVm ergo humanus oculus ad hæc interiora minimè pertingat, is qui temerè iudicat, vltione non humanâ homines, ſed diuina flagellat. Super quo queſtus Iob: *Quare*, inquit, *perſequimini me ſicut Deus a?* Imo hęc vltio diuina non eſt, ſed eſt prorſus diabolica. Diabolus namque præcipiti iudicio Iobum incurſans: *Nunquid Iob*, ait, *fruſtra timet Deū? b* En, re incognitâ, ſuſpicio ac iudicium falſum & iniquum. Quapropter Deus ipſe (quod Gregorius obſeruat *c*) quo noſtram iudicandi pronisſimam temeritatem coërceret, in Sodomæas turpitudines & flagitia, non prius ſententiam pronunciare voluit, quā vndequaque ad amuſsim omnia exploraſſet. Ideo: *deſcendam*, inquit, *& videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non eſt ita; vt ſciam d.* Quâ loquendi ratione declarauit Deus, ſe nō relatu ſolo, aut leuibus cōiecturis; ſed rebus penitiſsimè perſpectis in ius vocare.

At nos, non Dij, non Angeli, nec dum beati, ſed homines vaniſsimi, tribunal hoc non modeſte conſcendimus, ſed impudenter inuadimus & irruimus; ſi quis obſtet, irrumpimus vi, & occupamus. Ita de occultis aſſeueranter, de incertis confidenter, de ambiguis indubitanter, de plurimis ad nos nihil ſpectātibus arroganter, de omnibus denique praue & impie iudicamus, cum mitiſsimi ſumus, minimum ſuſpicamur. At hæc ipſa ſuſpicio, iudicium eſt, ſed nonnihil dubium, & leuibus coniecturis nixum.

Hanc autem tam temerariam ſuſpicandi ac iudicandi conſuetudinem, ingentia ſequuntur damna: Quiſquis ita iudicas, perſuaſiſsimus ſis, tibi grauius imminere iudicium, non ab hominibus tantum, ſed à Deo. Vt enim peccata tua diligentius examinentur, ait Chryſoſtomus, legem prius ipſe poſuiſti, ſeuerius de his quę proximus peccauerat, iudicando. Fidelis hic monitor etiam Bernardus: Ita clemens eſto, inquit, in alienis delictis ſicut in tuis; nec quemquam diſtrictius quā te iudices: ſic alios iudica, vt ipſe iudicari cupis. Lex tua te conſtringit, iudicium quod alijs imponis, ipſe portabis *e*. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini *f*.

Phariſæus qui vnà cum Publicano templū

 ſubierat,

ſubierat, & precando quaſi certauerat, victus & damnatus eſt, non quod Deo pro beneficijs gratias egiſſet, ſed quod Publicanum temere iudicaſſet impium eum arbitratus quem pœnitentia iam expiauerat. Atque vt præceps hoc iudicium ipſi Phariſæo plurimum, ita nihil Publicano nocuit. Sic ſæpe, inquit Auguſtinus *g*, iudicandi temeritas nulli plus nocet quam ipſi iudici. Pulchre dixit abbas Paſtor: Sunt qui linguam contineãt & ore ſileãt: ſed quia intus non tacent, & corde iudicant, ideo ſine ceſſatione garriunt, ſed neminem iuuant, & ſibi plurimum obſunt *h*. Et fit frequenter vt in eadem incidamus ipſi, quæ prius damnaueramus in alijs, vt vel ſic inſania noſtra diſcat erubeſcere. Ita ſenex ille Machetes (Caſſiano memorante *h*) in ſeipſum queſtus: Reprehendi, aiebat, fratres meos in tribus, & in ijſdem ipſe grauiter deliqui.

Illud vero frequentiſſimum, vt, qui tam lynceus iudex eſt in culpis alienis, in ſuis noctua ſit & talpa, feſtuculam alieno inhærentem oculo educit ſolertiſſimè, trabem è ſuo tantum abeſt vt eximat, vt nec quidem videat. Hic temerarij iudicij mos eſt, nemini parcere, obuiũ quemque cenſura perſtringere, peſſima quæque de alijs ſuſpicari, omnium Intentiones rimari & examinare, ſeipſum penitus ignorare. Quod deplorans Gregorius: Stulti tantò intentius, inquit, de alijs iudicant, quanto ſua profundius ignorant *i*. Siracides veriſſimè: Pes fatui facilis, inquit, in domum proximi *k* quia ſuis neglectis, alienas ædes irruit & ſcrutatur.

Huc omnino ſpectat quod de comitijs Athenienſium, quiſpiam olim dixerat: Sapientes ac docti proponunt, indocti vero ac ſtulti iudicant & decernunt. Idem hic fit: Homines modeſti & prudentes plurima quidem obſeruant, ſed iudicium ſemper continent, & ſubſtringunt; ſtolidi & temerarij pauca capiunt, & omnia continuo iudicant. Euidente hoc indicio, à fatuis facillimum eſt diſtinguere modeſtæ ſapientiæ viros ac feminas. Et quemadmodum Apes cælo pluuio, & ſparſis per aerẽ nebulis, in aluearia conficiendo melli ſe recipiunt: ita homines bonæ mentis, & oris minimè venenati, in ſeipſos deſcendunt, ſecũ ipſi habitant, & optimarum cogitationum mel faciunt, nec in apertum ſuo periculo euolant, cum in rebus humanis omnia plena nebularũ cernant. Rectiſſimè prorſus: quid enim denſioribus nebulis inuolutum quam humani cordis Intentio? Sermones audimus, actiones cernimus, Intẽtiones latẽt, nec vllius Lyncis oculi ad illam vnquã penetrauerint. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Ictericis, & ijs qui regio morbo laborãt, omnia videtur eſſe cerei ac flaui coloris. Huic ſanando morbo chelidoniũ plẽtę pedis ſupponitur. Noxa hæc iudiciariæ temeritatis, Icteros & animi, quæ omnibus hoc morbo laborantibus, non ſuo, ſed maligno colore omnia, repręſentat. Qui ſanari cupit, à pedibus ſuis, hoc eſt, à ſuis affectibus medendi ducat initium. Affectum in alios non moroſum, non difficilem, non ſtomachoſum, non odioſum, non inhumanum, non hoſtilem gerat; ſed potius mitem, benignum, facilem, qui omnia molliore contegat interpretatione, qui vitium oderit, non vitioſum, qui dicat: alia erit ipſius & melior Intentio quàm ſit actio: ſed erráuerit, fors illum erroris iam pœnituit? Nobiliſſimum hoc miſericordiæ genus eſt, non tam dando multa, quàm nihil iudicando beneuolũ ſe alteri præbere. Qui ſuccum Ophiuſæ Æthiopicę bibunt, ſerpentes à ſe & neſcio quæ terrifica mõſtra putant videri: Qui ſuperbiæ, ambitionis, inuidiæ aut odij ſuccos hauſerint, omnia quæ viderint & audiuerint, carpent & damnabunt, ſeipſos duntaxat mirabuntur & extollent, tam ſibi ipſis pretioſi, vt dicere non vereantur: Non ſum ſicut ceteri hominum *m*. Morbus hoc ipſo peſſimus, quod plerumque ſpernat remedia.

a *Iob.c.19.v.22.*
b *Iob.c.1.v.9.*
c *Greg.l.19.mor.c.14.*
d *Gen.c.18.v.21.*
e *Bern.de inter. domo c.45.*
f *Matth.c.7.v.1.*
g *Aug.l.2.de ſerm.Dom.in monte cap.6.*
h *Pelagius libell.10.n.51.*
i *Caſſ.l.5.inſtit.c.30.*
k *Greg.l.14.mor.c.1.*
l *Eccl.c.21.v.27.*
m *Luc.c.18.v.19.*

§. IX.

§. IX.

ET hoc eſt quod diuinus Paulus grauiſſimè inculcat, hoc illud eſt quod acerrimè nos dehortatus: Itaque, nolite, clamat, nolite ante tẽpus iudicare: quoadúſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium *a*. Quid iudicatis pręproperi, lis etiamnum pendet, & tota eſt ſub iudice. Adhuc dum ſecretiſſima quæque conſilia cordium in archiuo diuino latent, quo nulli hominum acceſſus nondum dies dictus, necdum producti teſtes, aut peroratæ cauſſæ: Sed ſit tempus dicendi iuris, non tamẽ hoc veſtrum, ſed Dei eſt, Deus *illuminabit abſcondita tenebrarum*. Tantiſper ergo, dum iudex omnium adſit, iudicia veſtra continete.

Hoc idem Chriſtus ipſe, contentiſſime vociferatur; Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condẽnabimini: Dimittite & dimittemini *b*. Ergo, *Nolite iudicare*, nolite dicta factaue dubia ſiniſtre interpretari, vel delicta leuia exagerare, vel crimina etſi certa diuulgare, vel calumnijs benefacta impetere, vel delinquentem deſperatæ ſalutis proclamare, nam hoc temere iudicandi vitium Phariſæis eſt familiariſſimum, qui ſibimet omnia ignoſcũt, nihil alijs. *Nolite iudicare*, nam quiſquis in alios curioſus, ſeuerus, iniquus eſt cenſor, tales experientur cenſores & ſuæ vitæ, qualis ipſe fuerit alienæ: *Nolite iudicare*, alioqui ſubeundum erit vobis apud Deum quoque iudicium exactum, ſeuerum, rigidum: *Nolite iudicare*, nam adeo benignus eſt Deus, vt vel hoc ipſum NOLLE veſtrũ ampliſſime remuneraturus ſit; hoc veſtrum erit præmium, *Non iudicabimini*; vos Orbis iudex non vt reos gehennâ damnandos, ſed vt amicos cælo donandos humaniſſime affabitur die omnium ſupremo.

Aſcetarum aliquis, Ioſephum abbatem interrogabat in hunc modum. Quid obſecro, mi Pater, faciam? ſtipem quam largiar, non habeo; tot moleſtias ægerrime tolero, quid ergo mihi faciendum ſuades? Ad hæc Ioſephus: Si horum, inquit, nihil poſſis facere, hoc age, & neminem iudica: multum fecit, quiſquis hoc potuit *c* Sed quam multi ſunt, qui hoc, etſi facillimum, nollunt poſſe. In quos Chryſoſtomus merito excandeſcens, in illa Domini verba (Nolite iudicare) ſic diſſerit: Si ergo nõ per vnam, ſed per omnes, vt ita dicam, vias, & per omnes aditus currimus, & feſtinamus occupare gehennæ ignes, & non ſolum pro his, quæ laboris aliquid & continentię videntur exigere, proni in ea ruimus, ſed etiam pro ijs quæ leuia ſunt, & neque neceſſitatis aliquid, neque illecebræ quidquam continent aut voluptatis, pari linea vtrobique præuaricationis damnamur. Arguimur enim ex his facilibus & leuibus, quod etiam in illis quæ videntur laborioſa eſſe, propria ignauia deſidiaque delinquimus. Nam, dic mihi, quid laboris habet, vt non iudices alium, neque peccata aliena diſcutias, neque condemnes proximum tuum? imo vero magis in diſcutiendo & perquirendo aliena cõmiſſa labor eſt, & iudicare de alterius mente, ſumma difficultas. Quis vero hoc audiens credere aliquando poſſit, quod cũ poſſimus ſine labore ſeruare mandatum, laboramus, & nitimur, vt præuaricemus. Si per otium, & negligentiam peccaremus, eſſet fortaſſe aliquid veniæ his qui laborare nequiſſent. Vbi vero laboratur vt peccetur, ſtudiumque adhibetur & contentio, quatenus prætereatur mandatum, quis eſt qui pro hoc malo veniam ſperet? Hoc enim eſt contendere aduerſus eum qui præcepta dedit, & bellum legibus eius inferre. *d*

Ex hac Chryſoſtomi ratiocinatione liquet, illam iudicandi temeritatem ea de cauſſa inter grauiora flagitia cenſeri, quod ea legem ſeruatu facillimam procaciter euertat. Quiſquis à ſe illud vnicum, NOLO IVDICARE, impetrauit iam obtemperauit legi. Quod ſi te, tanta iudicandi libido ſtimulat, audi obſecro eundem Chryſoſtomum optime ſuadentem his verbis: Vis iudicare? tua iudica. Nemo te accuſat, ſi teipſum condemnes: accuſat autem ſi non iudices; accuſat, ſi teipſum non arguas, accuſat ſtuporis. Vides quempiã iraſci, irritari, aut aliquid aliud facere graue & indignum? ſtatim etiam tu quoque cogita, quę ſunt tua, & ita nec illum valde condemnabis, & à peccatorum onere te liberabis. Si ſic vitam noſtrã componamus, ſi eam ſic exerceamus, ſi nos ipſos condemnemus, non multa forte peccata admittemus, multa autem bona & pręclara faciemus ſi mites ſimus & modeſti *e*.

Hæc de iudicijs temerarijs neceſſario erant

interſerenda. Et penè certum, quo quis minus ſuam examinat Intentionem, tanto pronius iudicat alienam, ſed ſuo damno, quod plerumque tanto eſt grauius, quo minus ſentitur.

a *1.Cor.c.4.v.5.*
b *Luc.6.v.37.*
c *Pelagius è Græco, libell.10.n. 51.*
d *Chryſ. tom. 5. lib. de comp. cordis, circa med.*
e *Chryſ.hom.21.fine in ep.ad Hebr.*

CAPVT VIII.

Quæ ſit RECTÆ INTENTIONIS *Praxis.*

MAthematicis figura rotunda omnium perfectiſſima eſt, cuius idem & principium, & finis eſt: Actiones hominis nobiliſſimæ ſunt, quæ vno gaudent & principio, & fine, Deo Deique honore. Qui tam puram & candidam mentis ſinceritatem actionibus ſuis omnibus induit, nunquam non plurimum emeretur; & facillimũ eſt huic tali, plus vno die promereri, quã alius poſſit anno integro. Sanè oblata Deo, vti Saluianus loquitur, non pretio ſed affectu placent. Hoc eſt quod egregiè theologus ille dixit Chriſtianos nos non per verba, ſed per aduerbia cęlum adipiſci; cùm non tam attendendum, vt actio bona ſit, quã vt bene fiat, neque enim ieiunare ſolùm, aut orare, & eleemoſynas dare, aut aliud præclari quippiam patrare, cælum obtinet, ſed rectè ieiunare, bene orare, piè eleemoſynas dare, omnia ſanctè facere: duplici Eliæ ſpiritu; geminis bobus ad portandam Arcam; duobus pullis ad perficiendum ſacrificium eſt opus, ſcilicet opere bono, & bona Intentione.

Ceterum reſtat exponere, id quod in rebus animi & ſalutis præcipue ſpectandum, vt ſcilicet non tam laboremus, quâ ratione ſalubria monita capiamus, aut memoriæ tradamus, quàm quo modo audita in opus educamus, & ſic iſta diſcamus, vt quæ fuerunt verba, fiant opera, & vt inſtitutionem probemus rebus. *a* Facere docet lex Chriſtiana, non dicere. Ergo hoc iam agamus, & quomodo reipſa actionibus diuerſis, Intentio iungenda ſit, exponamus.

a *Sen.epiſt.20.initio.*

§. I.

Ad auſpicium diei.

INitium ergo ſumamus à lucis exordio. Prima omniũ cogitatio quouis die ad Deũ eat. Præclare Laurentius Iuſtinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet laudem, & illi ſe ſincero corde committat. *a* Atque ſi de verbis agatur, hæc eſſe poſſunt.

O mi amantiſſime Deus, totius diei huius actiones, ad gloriam & honorem tuum tibi offero, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

Addi poteſt.

O bone IESV, per paſſionem tuam te rogo, ab omni praua Intentione, hac die me conſerua.

Nec aliud quam hoc ipſum ſomni principium ſit. Neque enim ſine culpa ignorare poſſumus, diabolum in hoc diei ac noctis confinio eſſe occupatiſſimum, quando hoc ſatagit veterator vt hominẽ ſemiſomnem peſſimis cogitationibus ſuauiter præoccupet, & in eo vel inuidiæ vel libidinis, vel impatientiæ ſemina ſpargat in totum diem plurimum valitura. Nouit Orciniana hæc vulpes, dimidium facti ſe habere, ſi tam induſtriè cæperit. Idcirco vigilandum tam ad diei principium, quam ad finem, nam & noctem cacodæmon ex voto habet, ſi noctis initium fecerit ſuum. His igitur temporibus potiſſimum, caſtiſſimis cogitationibus muniendum eſt pectus, ne illud hoſtis prius expugnaſſe ſentiatur, quàm obſediſſe.

a *Laur. Iuſt.l.de diſcipl.c. 10.*

§. II.

Ad ſingulas horas.

VTiliſſimum prorſus exercitiũ eſt, & magni momenti, horis ſingulis ſe Deo Deique matri commendare, exitum vitę cogitare, atque ita rectam Intentionem reſtaurare. Huic fini commodiſſimum, ſingulis horis Dominicam orationem, aut Angeli ſalutationem recitare, illudque (Nunc, & in hora mortis noſtrę) affectu excitatiore pronunciare. Et qui enim poteſt benigniſſimus Deus illi non optimum vitæ finem concedere, qui cum aliquot annis, omnibus horis petijt: Poteſt quidem Deus, neminis debitor, hoc ipſum æquiſſimè negare ſi velit, tametſi quis mille annis nulla non hora

hora

hora id petijſſet. Verum, *Sentite de Domino in bonitate* : a *Pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe.* b Omnia quæcunque petierimus in oratione credentes, accipiemus. c Ergo qui ſibi quàm optimè cõſultum volet in nouiſſimâ vitæ hora, id horis ſingulis à Deo Deique matre flagitet. Ad hanc vtiliſſimã pietatem promouendam Leo X. Pontifex Max. omnibus qui quot horis ſalutationem Angeli pronunciarent, mille dierum indulgentias conceſſit. Paulus V. in eodem ſolio ſucceſſor, Anno Chriſtiano M.DC.XI. hoc ipſum confirmauit. d Rectiſſime fecerit, qui ad priorem illam, tres precatiunculas iſtas adiunxerit.

Benedictus Deus in æternum.

Miſerere me Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam.

O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum.

Hæc ideo addenda, quia tunc maximè renouatur bonæ Intentionis ſtudium, cum quis ſeipſum diuinę voluntati quàm integerrimè cõmittit. Ludouicus Bloſius teſtatur, ſanctam Gertrudem diuinitus eius rei admonitam, trecenties ſexagies quinquies hæc verba pronunciaſſe : *Non mea ſed tua voluntas fiat, ô amantiſſime IESV.* e Hoc nemini non imitabile eſt, idque cum laude, vti præclare idem Bloſius: Nulla, inquit, præſtantior oratio eſt, quàm vt quis petat gratiſſimam Dei voluntatem, in ſe, & in omnibus alijs fieri. f

Cui tale nullum eſt exercitium, huic eunt horæ, & dies, huic hebdomades, & menſes, & anni effluunt, quibus tamen rariſſima Dei memoria eſt, vix vnquam & non niſi frigide de Deo cogitatur quod non tantum non Chriſtianum, nec humanum, ſed ferinum eſt.

Si quis autem omnes actiones ſuas, ad generalem Intentionem, velut ad regulam, cupiat dirigere, hanc ei formulam damus Intentionis optimæ:

O mi amantiſſime Deus, ego me meaque omnia, ad ſanctiſſimam voluntatem tuam, in omnibus conformare vnicè deſidero.

Hæc vna omnes bonas Intentiones complectitur, nec eſt quidquam homini ad veram trãquillitatem & felicitatem expeditius, quàm idem in omnibus velle quod Deus. Quiſquis ad hunc apicem pertingit, ſupra omnes procellas eſt, & proximus cœlo.

a *Sap.c.1.v.1.* b *Luc.c.11.v.13.*
c *Matth.c.21.v.22.*
d *Vide Triſmegiſtum Chriſt.l.2.c.4. §.2.*
e *Bloſ.Monil.ſpirit.c.11.*
f *In Inſtit.ſpirit.c. 8.*

§. III.

Ante orationem, ſacrum, examen conſcientiæ, confeſſionem, communionem.

ORATVRVS ſic animo ſecum ſtatuat. 1. Orabo vt Deum honorem, colam, & laudem. 2. Vt Deo placeam, & gratum ei ſacrificium exhibeam, & ſic in eius gratiâ me conſeruem. 3. Vt Deo meo gratias agam, pro illius in me liberalitate, & beneficijs innumeris. 4. Vt ſatisfaciam pro noxis meis. 5. Vt animo & corpori neceſſaria impetrem; vires, valetudinem; animi lumen, mei ipſius notitiam. 6. Vt obtineam virtutis augmentum in hac vitâ, gloriæ in altera. 7. Vt voluntatem meam cum diuina magis magiſque vniam. Perfunctoriè non orabit, qui ad orationem tam ſerio ſe pręparabit.

Fuit ſacerdos qui horariis precibus has Intentiones ſanè pias præfixerit.

Preces MATVTINAS dixit in honorem ſanctiſſimę Trinitatis, pro conuerſione omnium in peccato lethali exiſtentium.

LAVDES, vt vocant, recitauit in honorem omnium ſanctorum Angelorum, pro omnibus ſuis inimicis, & obtrectatoribus.

PRIMAM, in honorem Chriſti Ieſu ad columnam flagellati, pro ſuorum peccatorum veniâ, & virtute ſibi maximè neceſſaria impetranda.

TERTIAM, in honorem Chriſti Ieſu ſpinis coronati, pro Regibus & Principibus Chriſtianis omnibus.

SEXTAM, in honorem Chriſti Ieſu ea hora crucifixi, pro omnibus eo die ſingulariter afflictis.

NONAM, in honorem Chriſti Ieſu ea hora expirantis, pro omnibus eo die animam agentibus.

VESPERAS, in honorem beatiſſimæ Virginis Mariæ exanimem filium tunc complectentis, pro omnibus eo die defunctis.

Completorivm, in honorem omnium Sanctorum cęlitum, præcipuè tutelaris angeli & Patroni, pro felici Perſeuerantia in bene cœptis.

Nobiliſſimum hoc orationis condimentum eſt, ſi ſint qui eo velint vti ſeria imitatione, piaque conſuetudine Bloſius ſacerdoti hanc precatiunculam ante Canonicas preces dicendam ſuggerit:

Domine Ieſu ego pro tui honore humiliter obedire, & tibi fideliter ſeruire teque purè laudare deſidero, in vnione illius perfectiſſimæ attentionis, qua tu patrem oraſti & laudaſti in terris, & quia ſine te nihil poſſum, adiuua me gratia tua.

Avditvrvs ſacrum, eaſdem quas Oraturus, Intentiones ſibi proponere, ſed & has addere poterit. 1. Sanctiſſimum hoc ſacrificium, ô Deus, cum ſacerdote tibi offero, vt teſter te eſſe Deum, Dominum, Conditorem meũ, cui omnia meque totum debeo. 2. Vt particeps fiam tanti myſterij in quo verum Chriſti corpus & ſanguinem offerri firmiſſime credo. 3. Vt pro viuis ac defunctis orem.

Examinatvrvs conſcientiam, hæc præmittat. 1. Rationes à conſcientia mea exigam, vt meipſum noſſe diſcam. 2. Vt conſcientiæ puritatem obtineam. 3. Vt tam crebros relapſus in priſtinas noxas ſtudioſius caueam. 4. Vt apud Deum in gratia maneam, & per hanc actiones meas illi commendem. 5. Vt confeſſioni faciendæ hac ratione me pręparem. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regem. *a*

Obitvrvs Confeſſionem, hæc ſibi proponat. 1. Firme ſtatuo animum meum ſacerdoti aperire integerrime. 2. Meipſum accuſando ſubmiſſionem exercebo. 3. Cum Deo in gratiam redire cupio. 4. Turpi mole mearum ſordium, & pœnis ob eas debitis liberari appeto. 5. Conſcientiæ tranquillitatem, & ardentiorem ſpiritum in diuinis obſequijs obtinere deſidero.

Perceptvrvs Euchariſtiam, ad hæc animum intendat. 1. Diuinum epulum accedam, vt Dominicæ Paſſionis memoriam in meipſo reuocem, iubente Domino: Hoc facite in meam commemorationem. *b* 2. Vt Chriſto meo per amorem quàm arctiſſime vniar. 3. Vt contra diaboli tentamenta, & inſidias omnes meipſum muniam. 4. Vt Deo meo vere deuotiſsimus & ſubiectiſsimus fiam. 5. Vt omnigenam gratiam, omniumque virtutum, præſertim Humilitatis, Patientiæ, Charitatis incrementum conſequar.

a *Prou.c.22.v.11.* b *Prou.c.22.v.11.*

§. IV.

Ante quaſlibet virtutum actiones.

Gratificatvrvs gratiam alteri, præſertim non adeo bene merito, hæc apud animum ſuum voluat. 1. Huic Homini, ô Deus, gratiam hanc præſtabo pro ſingulari quo in te ſum affectu, & vt te Dominum meũ, qui in omnes etiam hoſtes benigniſsimus es, pro viribus imiter. 2. Vt ego maiorem apud te gratiam meam, & poſt hãc vitam, ampliorem gloriam obtineam. 3. Vt tibi morem geram, qui mihi charitatem in alios, etiam inimicos, tantopere commendaſti & præcepiſti.

Datvrvs ſtipem, hos ſibi fines conſtituat. 1. Benigne faciam egenis, ad maiorem Dei gloriam, vt vniuerſis illius beneficijs me gratum exhibeam. 2. Vt quod mihi fieri velim, id alij faciam, & vt mendiculorum vtilitati ſeruiam, eoſque Chriſtiana charitate complectar. 3. Vt Orbis iudex æquiſsimus, mei quoque miſereatur, quãdo ipſemet miſericordibus promiſit miſericordiam. *b* 4. Vt pro noxis meis ſatisfaciam. 5. Vt meritum ac præmium æternum, quantum in me eſt, augeam.

Porro expedit ſummopere, vnam eandemque actionem pluribus ad Deũ Intentionibus dirigere, hoc enim mirabile dat incrementũ amori diuino. Nam cum multiplicantur actus, augetur habitus, At vero recta Intentio amoris actus eſt, igitur his actibus amoris multiplicatis, neceſſe eſt amor ipſe mirifice augeatur. Vt autem rerum omnium quas Numinis honori agimus, plures Intentiones velut in parato habeamus paradigma ſubijciemus, ad quod omnes actiones alias licebit conformare. Hoc fit exemplo: Eſt qui extra legem & eſuriales dies ieiunium velit ſeruare; vt autem iſtam à cibo abſtinentiam Deo reddat commendatiorẽ, hanc precatiunculam pręmittet.

O mi amantiſſime Deus, hoc ieiunium tibi offero. 1. Ad gloriam tuã, & ad Iesv *Chriſti crucifixi*

crucifixi honorem, in vnione omnium ieiuniorũ, quæ filius tuus Dominus noſter, cũ in deſerto, tum alibi tolerauit. 2. Ita nunc ieiunare ſtatui, ob amorem in te. 3. Et vt tibi gratior fiam. 4. Digniore ſq; tibi gratias agã ob innumera tua in me beneficia. 5. Vt etiam maiorem gratiam & ſublimiorem paradiſi gloriã promerear 6. Eaſque virtutes quæ mihi in hac vita neceſſariæ ſunt, impetrem, 7. Vt pro peccatis meis pœnitentiam agã, pœniſque mihi perferendis me exonerem. 8. Vt immoderatam cibi vel potus appetentiam refrenem. 9. Vt caſtitatem, ſtatui meo conuenientem, illibatam conſeruẽ. 10. Vt Chriſti, Domini mei veſtigijs inſiſtam, qui, vt mihi exemplo eſſet, ieiunauit.

O mi Deus, ego tibi hoc ieiunium, omnes afflictiones ac miſerias meas, & quicquid animo vel corpore paſſus aut paſſurus ſum, ſimul etiam omnia omnino opera mea, tam cogitationes, quam dicta & facta tibi offero, ad tuũ honorem, per merita Chriſti Ieſu Domini mei, qui tecum viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Cum ab Eccleſia, confeſſario, aut alijs pręceptum eſt ieiunium, decem ſuperioribus illis addi poteſt hæc vndecima Intentio.

11. Vt obediam, & Eccleſiæ legibus ſatisfaciã.

Sed & hęc duodecima.

12. Vt hoc (illudue) beneficium, quod peto, à te impetrem.

Eadem hæc oratiuncula, pauculis mutatis, præmitti poteſt quibuſcunque alijs virtutum actionibus. Atque vt huius rei ſpecimen demus: Eſt qui actum heroicum, quem vocant, actum generoſum, difficilem, arduum velit exercere, & ſuam Deo caſtitatem aſſerere, hanc oratiunculam velut ſcutum obijciet.

O Ieſu caſtiſſime ſtatuo cum tua gratia caſtitatem ſeruare inuiolatã, omnibuſque carnis inuitamentis pro viribus repugnare. 1. Vt ſanctiſſimo nomini tuo plus inde honoris accedat. 2. Vt ego tibi magis magiſque placeam, & accuratius inſeruiam 3. Vt tot ſanctiſſimarum virginum, tot aliorum caſtiſſimorum hominum totque puriſſimorum Angelorum ſuauiſſima ſocietate gaudeam, & ſic vberiori gratiæ me præparem. 5. Vt effrenos libidinis motus, & omnem carnis petulantiam retundam atque ſic noxas priores eluam. 6. Vt præmium ſingulare cæleſte, æternum caſtis omnibus promiſſum obtineam.

Eſt porro, cui cum iracundis, peruicacibus, præfractis hominibus agendum ſit, hic ergo vt Chriſtiana ſubmiſſione & manſuetudine omnem verborum contumeliam poſſit concoquere, his ſeſe Intentionibus præmuniat, & precatiunculam opponat iſtam:

*O Ieſu mitiſſime, ego iram & omnem verborum acerbitatẽ deteſtor, cupioque cum omnibus manſuete & benigne agere. 1. Vt gloriam tuam amplificem. 2. Vt te magiſtrum meum imiter, qui tuis diſcipulis omnibus hoc vnice commendas: Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.*b *3. Vt omnibus bono ſim exemplo, neminem lædam, nec vllum ad iram aut impatientiam prouocem. 4 Vt in meipſo tranquillitatem animi, cum alijs amicitiam & pacem conſeruem. 5. Vt extremã vitæ horam te iudice eo benigniorem experiar. 6. Vt te Dominum meum ſponſorem ac debitorem habeam à quo manſueti promiſſum. Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram,*c *beatam ſcilicet illam viuentium. 7. Vt eo altius euehar in cælo, libenter omnibus me ſubmittam, cum ſciam illud longe certiſſimum. Qui ſe humiliauerit, exaltabitur.*d

Et qui tetricum, ſeuerum rigidum habeat dominum, aut ſimilem huic dominam, aut etiam plures non tam dominos quam reges ſiue humaniores tyrannos, Hic ergo vt generoſa obedientia hero ſuperbo etiam & imperioſo pareat, ſemetipſum adigit ab obſequelam, his Intentionibus.

O mi Deus, voluntatem tibi meam offero, & conſtituo ijs omnibus quibus obligor, prõpte, integre, ſincere obſequi. 1. Vt dum homini obedienter ſeruio, tuæ voluntati tuiſque iuſſis obtemperem, nam noui à quo mihi dictum ſit: Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit *e*. 2. Vt tot mala immorigeris & rebellibus imminentia euitem, nam & illud, noui, quis dixerit: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas niſi à Deo, quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtũt, ipſi ſibi damnationem acquirunt *f*. 3. Vt victoria mihi præſcripta meipſum triumphem, nam nec iſtam iuſſionem ignoro: Serui, ſub-

diti

diti eſtote, in omni timore: dominis non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis, hęc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſte *g.* 4. Vt à veſtigijs Domini & Seruatoris mei non abeã, qui propter me, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis *h.* Vt promiſſum ingens obedientiæ præmium adipiſcat, ſcio namque quanti Deus hanc vnam virtutem æſtimet. Melior eſt enim obedientia quã victimæ *i.* Et: Vir obediens loquetur victoriam *k.* Tanti eſt Ludouico Bloſio, ſuam alterius voluntati ſubijcere, vt dixerit: Qui relicta propria volũtate, facit humilites ad honorem Dei, voluntatem alterius in re licita, magis Deo placet, quã ſi multo tempore corpuſculum ſuũ pane & aqua tantum ſuſtentaret, aſperiſque flagellis cruciaret ex voluntate propria Victoriam loquetur vir obediens. Sed & illud addit Bloſius notatu digniſſimum, & quod rectæ Intentionis ſtudium mirifice cõmendat: Acceptius obſequium, inquit, homo præſtat Deo, quando à vano & non neceſſario viſu, auditu, olfactu, guſtu vel tactu diſcrete abſtinet, voluntatem ſuam in huiuſmodi rebus pure propter Deum, mortificans, quam ſi mortuos ad vitam temporariam reuocaret. *l*

Eſt qui carnem ſubinde ſentiat refractariã. Vt ergo hanc beſtiam cicuret, & dicto faciat audientem, vario illam ſtratagemate adoritur; nunc cibo fraudat, nunc ſiti cruciat, nunc edulia præſtantiora vilibus emutat, nunc ad offertam ferculis mẽſam eſurire docet; iam vigilijs torquet, iam flagris coercet, iam laboribus vexat, iam moleſto itinere fatigat; modo ei veſtem ſetis horrentem inijcit, modo in rigidum cubile illam abjicit, modo alijs rigoribus exercet: vt hæc omnia & Deo grata, & animo ſint ſalutaria harum Intentionum induſtria ſeipſum exſtimulat.

Hanc pœnitentiæ myrrham è cruce tua collectam, mi bone Ieſu, tibi offero, hanc egomet mihi vim inferam. 1. Vt tuum honorem dilatem. 2. Vt meum in te amorem augeam. 3. Vt tuam in me beneuolentiam mihi magis deuinciam. 4. Vt tuis in me beneficijs maximis, continuis reſpondeam. 5. Vt improbã carnis rebellionem comprimam. 6 Vt ſcelerum meorum pœnas, meipſo iudice & vindice, dependam. 7. Vt hac tam pia vi beatorum ſedes expugnem. Ad hanc Seruatoris dictum me animat: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *m*

a *Matth.c.5.v.7.*
b *Matth.c.11.v.29.*
c *Matth.c.5.v.4.*
d *Matth.c.23.v.12.*
e *Luc.c.10.v.16.*
f *Ad Rom.c.13.v.1.2.*
g 1.*Pet.*2.18.
h *Ad Phil.c.2.v.9.*
i 1.*Reg.c.15.v.22.*
k *Pro.c.21.v.28.*
l *Bloſ. in Tabella ſpiritual. mihi pagina 576. col.1.*
m *Matth.c.11.v.12.*

§. V.

Ad labores, aut etiam dolores recte tolerandos.

LABORATVRVS, aut negotium ſuũ quodcunque curaturus, hæc animo verſet. 1. Hunc laborem meum, ô Deus quẽ cum cura, impigre, fideliter & accurate obibo, tibi ad tuum honorem offero. 2. Vt vitam meam in obſequium tuum impendendam ſuſtentem. 3. Vt ad obedientiam me exerceam (ſi labor pręſcriptus ſit aut imperatus.) 4. Vt charitatem in alios demonſtrem (ſi labor alijs etiam profuturus ſit) 5. Vt ad ſubmiſſionem me excolã (ſi opus ſit abiectum, & ignobile.) 6. Vt patiẽtiam diſcam (ſi labor moleſtus, difficilis, & incerti euentus ſit) 7. Vt carnem otio & petulantiæ pronam, opere frangam & edomem.

Cum aduerſa ingruunt, cum moleſtiæ, tædia, difficultates, afflictiones, anxietates fatigãt cum quid obtingit graue & perpeſſu aſperum, tunc maxime vigilet RECTA INTENTIO. Quando autem vix quiſquam eſt qui non vel Vnico die centenas habeat occaſiones exercendæ patientię, accuratiſſime hoc agendum, vt ea qua par eſt Intentione cũcta perferantur. Plurimos reperias, qui & valetudinis, & facultatum, & famæ nominiſque iacturam faciant; ægri, inopes, contempti, ſed quia nihil tranquille, nihil patienter, nihil non repugnanter patiuntur, quia omnia non aliter ferunt, quam quod cogantur ferre, nunquam nõ impatientes & queruli, ideo nihil promerentur, niſi ſupplicia & pœnas, intolerantibus debitas.

tas. Nam quod illis Deus ſubmittit in pharmacum, hoc illi mutant in venenũ: Hic ergo negotium ſuum ſedulo agat Intentio recta, vt quod ferendum eſt, cum lucro & quæſtu nobili perferatur, fiatque è neceſſitate virtus.

Quotieſcunque igitur res incommodæ & aſperæ, graues, afflictæ, turbidæ ſunt, qui lędi non vult, his intentionibus ſe armet. 1. Hoc quicquid eſt, mi Deus, patienter tolerabo, vt ad tuam ſanctiſſimam voluntatem, meam cõformem, cum certo ſciam, hoc à te, meo bono in me immiſſum eſſe. 2. Iſtud mi IESV, libenter perferam, tui amore, & vt tuis veſtigijs, quæ mihi hanc viam ſignarunt, inhæream. 3. Aduerſa omnia hilariter & excipiam, & patiar, vt priorem vitæ improbitatem luam, Dei fauorẽ & gloriæ futurę præmium augeam. Maximæ artis eſt, quælibet MALA BENE PATI poſſe. Sed & maximi lucri eſt erudita hæc patientia. Optime Ludouicus Bloſius: Etiam exigua moleſtia, inquit, propter Deum æquanimiter tolerata, incomparabiliter præſtantior eſt, quam ſint multa & grandia bonorum operum exercitia. a

a *Bloſ. in Inſtit. ſpirit. c. 8.*

§. VI.

Ante ſtatus mutationem, ad Sacerdotium, aut Religionis ingreſſum.

ORta eſt quondam inter eruditos ac Religioſos viros quęſtio, quis omnium Ordinum ſit rigidiſſimus? Varij varia ſuper ea quæſtione pronunciarunt: Illi, S. Brunonis, hi, S. Franciſci rigidos fratres, alij alios vitam maxime auſteram viuere cenſebant. Tandem vnus auditis omnium ſententijs: Pace, inquit, veſtra dixerim, viri: qua de ſcientia non male, qua de experientia iudicaſtis peſſime: Non eſt in Orbe ordo magis adſtrictorij rigoris, quam ſit matrimonium, idque argumentis diuerſis firmare ingreſſus eſt. Veriſſime hic omnium videtur dixiſſe, ſi quidem non ea qua par eſt Intentione matrimonium ineatur. Qui aut Reginam Pecuniam, aut Dominam, Formam, aut Heram Nobilitatem tantum in coniugem adſciſcit, miſerijs ſeſe implicat innumeris; vere in ordinem hic ſeſe redigit, ſed rigidiſſimum: Vxorem ducit, Libertatem vendit. Ita ſolet Deus ſæpiſſime corruptam Intentionem punire (experientia loquitur) vt qui delicias, aut diuitias Intentione peruerſa quæſijt, rixas & diſſenſiones inueniat perpetuas. Heu quid ęque miſerum eſt, quam toties vel ab inuito confeſſionem hanc edi? Nec poſſum tecum viuere, nec ſine te.

Hoc tale coniugium inteſtinis bellis afflictum, recte dixeris viuum inferorum ectypon, *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Videte igitur qui coniugium cogitatis vt illud Intentione quam ſaniſſima ordiamini. Non proſapię ſolum, neque ſolum formæ, aut pecuniæ nubendum eſt: optimi ac probiſſimi mores quærendi ſunt. Imprimis illud curandum, ne impares iungantur. Hęc enim imparitas non poteſt non eſſe ſeminarium litigij. Ante omnia recta ſit oportet vtriuſque coniugis Intentio, ne Achab & Iezabel, ſed vt Tobias & Sara, vt Ioacim & Suſanna conueniãt. *Hi namque qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deũ à ſe & ſua mente excludant & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatẽ dæmonium ſuper eos.* Ergo non ante in coniugium mutua erat conſenſio, quam recta Intentio. Huius Intentionis formulã dat Tobias iſtam: Domine tu ſcis quia non luxuriæ cauſſa accipio coniugem ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſæcula ſæculorũ. a Sed ad ſacerdotes & homines religioſos me verto.

Hic gemitus velim & ſuſpiria pro me loqui. Heu vereor, ne forte ſint qui in Sacerdotium veniant, non vt pium officium, ſed vt largius alimentum inueniant, vt penum congerant, vt culinã inſtruant, vt cellam impleant, taceo peiora, quæ tamen oblique ſuggerere ſolet Intẽtio praua, etiã tunc cum ad honeſtiſſima tẽdimus. Verus ſed æqua eſt querela de ſacerdotibus. Dei loco clamat Malachias: *Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meũ gratuito? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum; & munus non ſuſcipiã de manu veſtra* b. Perinde ſi dixiſſet, quãuis miniſtrorũ meorum labores nolim eſſe ſine ſtipendio quo ſe alãt, nolo tamen eos officiũ ſuum, ob finẽ adeo vilem præcipue facere. Obſequio meo cum primis ſtudeant, commodum ſuum pro additamento habeant. Hinc liquet lethalem eſſe noxam, diuinum officiũ, & huiuſcemodi munia, ea præcipue Intentione

exequi, ne reditus annui cenſuſque amittantur. Pari modo ad ingreſſum Religionis ſumme neceſſaria eſt ſinceritas Intentionis. Ah, metuo ne forſan aliqui etiam ad religionem properent, non vt religioſè viuant, aut infra omnium vilitatem ſe abijciant, ſed vt parentum aut cognatorum auaritiæ non diſpliceant, vt dies quietos & ſuaues reperiant, vt tandem emergant, & inter ceteros emineant, vt in ſolium, eo alioqui nunquam peruenturi, conſcendant: imo tam ſubdolæ nequitiæ eſt mala Intentio, vt nonnunquam per ipſam vitæ auſteritatem delicias quærat, & illic indulgere velit genio, vbi omnes ſeruiunt Chriſto.

O Sacerdotes, ô Religioſi (vos appello quoſcunque non ſincera huc agit Intentio) hoc eſt toto cœlo aberrare, & non in vno delinquere, ſed in omnibus. Si vobis hac pia libeat pergere, ad inferos recta tenditis. Ergo aut ſemitam aliam inſiſtite, aut Intentionem peſſimam mutate. Hac ire, & hoc animo, perire eſt.

Quiſquis ergo ſacerdotium aſpirat, non ſuum, ſed Dei honorẽ ſincera Intentione quærat, non tondere oues aut deludere velit, ſed paſcere, non meliorem victum, ſed ſanctiorem vitam cogitet.

Quiſquis in religioſam familiam adſcribi deſiderat, in vnam atque vnicam Dei gloriam totus intendat, nec quidquam aliud percupiat, quã Deo perfectius ſeruire, fortiter agendo, & ſuſtinendo plurima. Cui non in voto eſt, quotidie multum perpeti pro Chriſto, ad Chriſti ſcholã ne veniat. Qui pati non vult, ineptus eſt diſcipulus in hoc lyceum. Abite, delicati, abite, abite: procul hinc impatientes & querult: ſed omnium primi hinc recedite ſuperbi. Exeſte religioſi, qui cathedras, qui claues, aut mitras quæritis. Omnia vitia odit Religio, ſed ante omnia Superbiam, è qua omnium vitiorum propago eſt. Angelos & diabolos cœlum vnum non capiebat, nec vnum cœnobiũ aut collegium Humiles & Superbos. Nimia hæc morum diſcrepantia eſt in veram ſocietatem nunquam colitura.

Igitur ô Sacerdotes, ô Religioſi videte, cauete; æternæ ſalutis negotiũ non cæco impetu aggrediendũ eſt. Ad hæc ſacra dux eſſe non poteſt, niſi recta, ſincera, puraque Intentio. Quiſquis ad ſacerdotium, quiſquis ad religionem alio venit duce, vel comite, quam bona Intentione, aut hinc ad priſtina redibit, aut hic certe interibit.

a *Tob. c. 8. v. 9.*

b *Mala. c. 1. v. 10.*

§. VII.

Chriſti actionibus noſtras eſſe iungendas.

INcredibile dictu eſt quantum conferat in hoc bonæ Intentionis exercitio, ſuas Chriſti actionibus iungere, & ſic eas diuino Patri offerre. Hortatur ad hoc Paulus: Omne, inquit quodcunque facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. *a* Sanctiſſime fecerit qui cum hoc octario nobiliſſimo, ſua omnia diuinæ Maieſtati obtulerit. In exemplum ſint hæc paucula:

O mi Deus, hunc ego laborem meum tibi offero, cum omnibus filij tui, Domini mei laboribus.

AVT

Iſtud quod ego patior cum omnibus ijs, quæ in terra paſſus eſt filius tuus, tibi conſecro.

AVT.

Hanc ego actionem, hanc orationem, hanc fatigationem meam, ad filij tui actiones, orationes, & fatigationes, velut guttulam in mare deferens, appono, ſimulque tibi omnia immolo.

AVT.

Pater æterne hanc ego neceſſitatem, hanc miſeriam, hoc grauamen, hoc impedimentũ, hunc mœrorem, hos dolores, hanc tentationem, calamitatem, tribulationem vnitam Paſſioni & ærumnis Vnigeniti tui tibi offero, ad æternam tuam gloriam.

AVT.

O mi amantiſſime Deus, ego me meaque omnia tibi offero per vnicum filium tuum ad omnium hominum ſalutem, & laudem nominis tui æternam. b

Sic actiunculę noſtræ etiam viliſſimę, ſic miſeriæ & calamitates noſtræ vniuerſæ, Chriſti actionibus, iniurijs, doloribus & cruciatibus coniunctæ ſummi pretij dignitatem induent, nec poterunt cæleſti Patri non eſſe acceptæ. Hoc nil aliud eſt, quam plumbi granulum in liquatum aurum immittere, & auream illi no-

illi nobilitatem donare: aut aliquot aquæ guttulas in dolium generoſiſſimo Falerno plenum ſpargere, & ad vini dignitatem attolere: ſic & opera noſtra ex ſe imperfecta, frigida, defectuum plena Chriſti operibus iuncta pretium acquirunt maximum, ab vnione hac tam excellenti, hoc eſt enim veſtibus Eſau optimis induere Iacob. *c*

Hac de re præclariſſime Bloſius: Conſueſcat, inquit, tā illa quæ agit, quam ea quæ patitur, coniungere atque vnire operibus & doloribus Chriſti per orationē ſiue deſiderium. Sic enim ipſa opera & grauamina eius, quæ ex ſe vilia, obſcura, atque imperfecta ſunt, nobiliſſima, clariſſima, Deoque gratiſſima erunt. Ineffabilem namque dignitatem ex meritis Chriſti, quibus vnientur, accipient. Et: Bona opera illius qui iſtud piè obſeruat, excellunt incomparabiliter bona opera eius qui nō obſeruat. *d* Idem, hoc ipſum in ſuo ſpeculo confirmans: Si bona opera, inquit, & exercitia tua copulaueris vnieriſque actibus & exercitijs Chriſti, atque ita obtuleris illa Deo in laudem æternam: erit ſanè iſta oblatio ipſi Domino longè gratiſſima, & opera tua claritatem dignitatemque ineffabilem recipient, ex actibus Chriſti quibus vniētur. Plumbum tuum (vt ita dicā) mutabitur in aurum optimū, & aqua tua in vinū excellentiſſimum. *e* Ita omnia Dominus familiariſſimis amicis ſuis reuelare dignatus eſt, vt nos hac ratione opera noſtra reddamus nobiliſſima; hac ratione noſtrā inopiam ex inhauſto meritorum Chriſti theſauro ſubleuemus, & animas noſtras eiuſdem Chriſti meritis exornemus: hac denique oratione pro peccatis noſtris facillime ſatisfaciemus. *f*

Hoc ſacrificij genus ita placet diuinis oculis, vt Chriſtus voluerit ſibi à beata Gertrude, omnes omnino actiones minutatim etiam efferri, ea nimirum ratione, vt vel litteras quas pictura, bolos quos ſumptura, verba quæ dictura, paſſus quos factura, anhelitus quos captatura fideli obſequio quaſi adnumeraret *g*. Ecquid Deus hæc ita minutim poſtulat? Vt homines ſuis obſequijs intentos, & fideles faciat ac diligētes, qui etiam minimos in rebus Domini neglectus caueant. Quia vero noſtra Intentio ſubinde dormitat, & actiones noſtræ ſæpe ſteriles ſunt ac languidæ, vult ſuauiſſimus Dominus nos compendio hoc vti, & noſtras ſuis actionibus, Intentionem noſtram ſuæ, quam ipſe in terrâ habuit coniungere, ſicque diteſcere. Hinc illud Eccleſiæ quotidianū & perpetuū: Per CHRISTVM Dominum noſtrum. Hæc autem noſtrorum cum Chriſti operibus coniunctio fieri poteſt, non tantum actionis principio, ſed etiam fine, aut medio. Quemadmodum recta Intentio, non ſolum initio; ſed & medio; ac fine vitiari poteſt. Aliqui bona Intētione incipiunt, pergunt aliquādiu, vbi autem occaſionem cernunt exerrandi, de facili ſeipſos inueniunt, & Deum quem antè quæſiuerant, corrupta Intentione deſerunt. Aliquot huius farinę homines ipſi Chriſto in diſciplinam ſe tradidere. Intentione vtique bona cœperunt, perrexerunt aliquanto tempore, inter Domini diſcipulos cenſi. Tandem eâ dicendi vi perorauit Chriſtus de pane viuo, ſed & ſpiritum eſſe qui viuificet, carnem non prodeſſe quidquam, vt hoc *multi audientes ex diſcipulis eius dixerint durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* Hic illorum recta Intentio vacillare, hic ad caſum inclinare, hic cadere. *Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant. h* En, non incepiſſe tantum, ſed & finiſſe recta Intentione virtutis eſt.

Ideò continuâ hic opus eſt reſtauratione, nunquam hic ceſſandū, recta Intentio continuè vrgēda, manè præſertim, ſub ſacro, ad cuiuſuis laboris initium, & ante ſomnum, his interuallis dici recta Intentio renouanda, his ſaltem pauculis verbis: Domine, hæc omnia propter te. Aut: Tuo honori, Domine, hoc facio Aut: In tuam gratiam, mi Domine, hoc patiar. Ah, ingemiſco cum cogito, nos à beſtijs etiam in ruborem dari. Narrant, Elephantem fuiſſe in vrbe Colchin, qui operas diurnas præbere ſolitus erat ad portum & res marinas. Eum fortè vrbis Præfectus vrgebat, vt Liburnicam (nauim) quam commouere cœperat, deduceret porrò in mare. Ille abnuere, inſtare alter multis blanditijs; elephas laborem hunc conſtanter auerſari, ad extremum Præfectus, ſaltem in gratiā Luſitaniæ regis id vellet, orare. Hic immane dictu, Elephas, clare hæc duo verba ingeminat, *Hoo, Hoo*, quod Malabarum lingua eſt, *Volo, Volo*, ac ſine morâ nauim traxit in mare. *i* Tanti erat elephanto, regis Luſitani gratia laborare. Quid nos

ratione præditi, diſciplinæ capaces homines? quoties præfracte reſiſtimus, & imperata etiam leuia detrectamus, etſi millies inuitemur: *Eia quæſo, in gratiam Chriſti. Domini Ad voluntatem Regis cæleſtis. Ad gratiam IESV crucifixi*. Ne ſic quidem mouemur; ad nobiliſſima hęc inuitamenta obſurdeſcimus, vel beſtijs contumaciores.

At quibus ſalua eſt ſemper ſinceritas Intẽtionis puræ, cum quid faciendum, in ſupremi Regis gratiam, promptiſſime illud vel centies ingeminant: *Volo, Volo*. Propter te, mi Domine: Et quamuis ad hoc pręſtandum, me nulla vis adegerit, licet nullum præmium, nec ſupplicium vllum hoc mihi perſuaſerit, nihilominus tamen in Chriſti gratiam, hoc libenter præſtabo; Propter te, mi Domine, hæc faciam, hæc omittam, hæc perferam, propter te Domine.

In omnium poteſtate eſt, hæc dicere, hæc ſentire & velle: nec valentibus, nec ægris hæc difficilia. Alioqui agendo multa, nihil agimus. Sine mercede labor eſt, quandocunque eſt ſine recta Intentione. Qui perdere non vult operam, aſſiduam gerat rectæ Intentionis curam.

a *Ad Coloſſ. c.3 v.17.*
b *Bloſ. Monil. ſpirit. c.3 fine & inſtitut. ſpirit. c.9.*
c *Gen. c.27. v.15.*
d *Bloſ. Inſtit. ſpirit. c.9. initio.*
e *In ſpec. ſpirit. c.5. fine.*
f *In inſtitut. ſpirit. c.6. fine.*
g *Vide ſupra l.1. c.5. §.5.*
h *Ioan. c.6. v.64 & 67.*
i *Chryſtoph. à Coſta in hiſt. Aromatum opera Caroli Cluſij editus Antuerp. Ann. 1582.*

CAPVT IX.

Quæ ſint ſigna rectæ INTENTIONIS.

HEbręę plebis homines magnam partem rudes & aſperi, tamque obtuſo captu erant, vt ægerrime crederent, quod non oculis cernerent. Vt ergo ſuis ipſi oculis exploratiſſimum haberent, quid ſit Intentio mala & præuaricatrix, voluit Deus vt manna quod ex præſcripto in ſabbatum collegiſſent, integrum, recens, incorruptum ſeruaretur; quod vero contra legem aut vitioſè prouidi, aut repetendi laboris pertęſi, in alios etiam dies collegerunt, id omne mox corruptum, vermibus cœpit ebullire. Hic neque locus, neque vas in quo cæleſte hoc alimentũ aſſeruabatur, neque ipſum manna in culpa fuit, ſed ſola voluntas & Intentio praua, legi ſe ſubijcere dedignata.

Hoc Deus Hebræorum oculis ſic obiecit, tanquam ſi è cælo proclamaſſet. Cernitis tandem immorigeri; quid voluntas poſſit in homine, quid ſit velle aut nolle obedire, quid bona malaue Intentio progignat? hi vermes rebellionis veſtræ teſtes ſunt, hos fructus producit contumax voluntas veſtra, & peruerſa Intentio, ſpectate hæc oculis, attrectate manibus increduli.

Cum Chriſtianis Deus poſt Filij tot conciones, alia ratione agit, bonæ malęque Intentionis ſigna ijs etiam proponit, ſed magis recondita, & non tam oculis, quam animo cernenda.

Si quis corporis oculos conſideret, eos admodum eſſe garrulos, quamuis ſine voce comperiet: Illi namque ſua garrulitate dominum ſuum ſæpiſſime produnt, cum ex oculis valetudinem & morbum, hilaritatem & mœrorem odium & amorem deprehendere ſit facillimum: latentes hos affectus oculi euulgãt. Porcus, qua interiora corporis, ſimillimus homini, morbum ſuum lingua & oculis detegit aſpicienti. Si ferendum ſit iudicium quam ſana ſit hominis actio, interrogandus eſt interior illius oculus, Intentio: *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*. En tibi, ab oculo diſcitur, quod de toto corpore pronuncietur.

At ſicuti nil artis eſt ſcire, morbum in oculis deprehendi, niſi & ſciatur quibus ſignis & indicijs deprehendatur: ita non ſatis eſt noſſe vitę probitatem ab Intentione proba colligi, niſi etiam nouerimus, quæ probæ Intentionis ſigna ſint & indicia, de quibus nunc agendum eſt. Igitur vt fidem ſibi quiſque habeat, & recta ire via ſe credat, duodecim ordine ſigna numerabimus, è quibus ſuam cuiuis facile erit Intentionem æſtimare.

I. *Signum bonæ Intentionis.*

Non facile turbari, non tumultuosè aut turbu-

turbulenter rem aggredi. Indoles eorum non bona eſt qui inconſulta ſeuitate ad labores accedunt, qui cum impetu agunt omnia, & in res non veniunt, ſed rapide feruntur, æſtuant, manus pedeſque iactant, anxij, trepidant, ac ſi ſuis curandis defuturum ſit tempus; inquietiſſimi diſcurſant, tanquam primo aggreſſu omnia deproperaturi. Quid opus hac æſtuatione & impetu? Feſtina lente, mi homo. Conſilio eſt opus, non impetu, Quinto Curtio monente. Qui principio tam contente currit, cito deficit: qui gradu clemente ac preſſo incedit, etiam progreditur, & minus fatigatur. *Qui feſtinus eſt, pedibus offendet.* a Temperanter ſumendum eſt illud priſcorũ: Sis in conſilijs cochlea, in factis aquila. Itaque ſub initium plerunque placide incedendum, dum ab ipſo inceſſu accreſcat vigor. Nota nobis verba ſunt à præceptis de Chriſti imitatione: Quod homo non ſit importunus in agendo. b Et: Sint actiones tuæ ſub te &c.

Qui ſinceræ Intentionis eſt, in negotijs etiam impeditiſſimis hoc verſat animo: Deus mihi hæc negotia dedit curanda; vtique dabit etiam tẽpus & gratiam ad ea conficienda: Deo laboro, & eius honori, facioque quod mearum virium eſt; bonus Deus curabit cetera. Itaque, quod etiam poëtæ monent, Permitto Diuis cetera. c

a *Prou.c.19.v.2.*
b *Imit.Chriſti l.3. c.39.*
c *Horat.l.1.Carm.ad Taliarch.*

2. *Signum bonæ Intentionis.*

In omni actione ſic affectum eſſe, vt ſi quæreretur, quorſum hæc? Promptiſſime reſponderet: Ad maiorem Dei gloriam? Quorſum illa? Ad hanc ipſam. Quorſum iſta; ad eandem. Sicut viator interrogatus quà viam teneat, ſine morâ reſpondet, Ingolſtadium, aut Viennam, aut Pragam, aut Romam. Atque ſi vel leuiter itinere ſe deceſſiſſe intelligat, quam primum in viam regiam redit. Qui ſolum animi cauſſa deambulaturus exit, ſæpe nec panem, nec pecuniam ſecum defert, nec enim tabernam, ingredi in animo eſt. At qui peregre ituri, aut nummos ſumunt in viam, aut panes, vti fere ſolent homines à pago, & cùm venter iam mugire & magnum inane queri incipit annonam ſuam è ſacciperio extrahũt, & ſolãtur oblatrantem ſtomachum. Ita prorſus homo rectæ Intentionis, qui ſe nunquam non meminit peregrinum eſſe, cum in opere fatigatus vitæ moleſtias grauius incipit ſentire, mox ſecum ipſe Intentionem rectam renouans: Et cui hæc facio, inquit, cui laboro, cui lego & ſcribo, cui ſto & curro? Nunquid Deo? an nõ propter Deũ hæc omnia tolero? Abi ergo torpor, abi tædium? Abi otium & deſidia, Abi procul impatientia; abite peſſimæ peſtes. Si cuncta hæc Deo fiant, prout par eſt illi ſoli hæc fieri, ergo & patienter, & promptè, & libenter faciam atque patiar hæc vniuerſa. Ita pergo; propter te Domine; omnia mihi & facilia & iucunda, ô Domine, propter te. Secus faciunt illi quibus vita velut deãbulatiuncula tranſigitur, qui nec panem ſecũ ferunt nec pecuniã; & ſeria & ſincera carent Intentione: homines vani, in omne genus illecebrarum proni, quibus anima pro ſale data eſt. horum viuere, eſt animi cauſſa deambulare, quò pedes ferunt, quò affectus præcurrunt. Non ita veri illi peregrini, quibus & panis eſt & pecunia, Intentio non tantum ſeria, ſed & ſincera.

3. *Signum bonæ Intentionis.*

Non angi, nec ob agenda diſtrahi in curas, quæ hominem à precibus, à conſcientiæ cura, à Dei memoria auocent. Qui ſinceræ Intentionis eſt, hoc agit vt facultati & viribus ſuis agat conuenienter. Obſeruat Chryſoſtomus, eum ab hero Euangelico æquè laudari, qui duo accepit talenta, atque illum qui quinque. a Sed dicas: cur vtrique par honor habitus? Quia in vtroque par fuit diligentia, tametſi circa imparem pecuniam. Hoc creberrimè cõtingit, vt duo in eâdem re operam ſuam ponant, ſed effectu prorſus inæquali, illo ab hoc longiſſime ſuperato? fieri tamẽ poteſt, vt æquale præmium promeritus ſit vterque, certe apud Deũ, qui non attendit quale opus, ſed à quali conatu & induſtria prodierit. Sũt qui viribus, aut ingenio, aut prudentia polleant, & quæ alijs difficillima, ipſi velut per iocum faciant. Sunt & alij quibus aut fractæ vires, aut infelix & pingue tardumque ingenium, hi quamuis ſudent & conatum omnem exerant, omnemque induſtriam in opere conſumant, tandem tamen vrceus exit, opus ſine omni gratiâ & Venere. Et quinã horum maiore digni

gni præmio; ſæpe illi, quorum opus velut nimis inelaboratum ab omnibus ſpernitur. Ab humanis longiſſime diſtant iudicia diuina. Et hoc ijs qui aut ingenij celeritate præſtant, aut ad omnia fauentes habẽt Gratias, ſuperbiæ alas merito incidat; iſtos erigat, ijſque animum addat, cũ nullius momenti ſit humanis oculis placuiſſe, maximi diuinis. Præclare Thomas ille: Si Deus, inquit, ſemper eſſet pura Intentio noſtri deſiderij, non tam facile turbaremur pro reſiſtentia ſenſus noſtri. *b*

a *Chryſ. hom. 41. in Gen.*

b *Thom. à Kemp. lib. 1. ca. 14. num. 1. Imitat. Chriſti.*

4. *Signum.*

Opere peracto non diſcurſare, aut ſollicite aliorum iudicia expiſcari. Sunt qui inſtar comicorum hiſtrionum, dramate peracto quærunt: qui placuimus? nemone plaudit? ita iſti quærere ſolent: quid ſentiunt domini de me meoque opere? num ſatisfeci, num placui? quid tacent? Intentionis corruptæ ſignũ euidens. Nam qui ſinceræ Intentionis eſt, ita ſecum ipſe loquitur: Scio, cui credidi, & certus sũ quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. *a* Ego quidem feci quod potui, idque ſincero animo in diuinum honorem: laus inde ſequatur, an non, mihi perinde eſt; ſcio quàm ſerio volenti facile ſit, & ſeruire, & placere Deo.

Fuit qui annulum gemmatum ſummi pretij inuenit, quem mox ad proximum ſutorem deferens? dic quæſo, inquit, mi magiſter, quanti æſtimas hunc annulũ cum hoc lapillo? Cerdo, cui corium notius quàm aurum & gemmæ: Inſignis, inquit, ſplendor eum forſan euexerit ad trium florenorum pretiũ. Ecquis, obſecro, horum amborum ſtultior, an qui talem interrogauit, an qui talia reſpondit? Certe inuentor annuli videtur ſtultitię palmam pręripuiſſe, quod ad imperitiſſimum gemmarum iudicem, gemmam æſtimandum detulerit. Gemmæ ſunt pretij prorſus inæſtimabilis, opera bonâ Intentione edita: quid vero de his hominum aures oculoſque interrogamus? minus hæc æſtimare norũt quàm ſutor vniones, præſertim cum Intentio, à qua pretium actioni accedit, nemini vnquam ſatis poſſit eſſe cognita. Nux & cælum, guttula & Oceanus, lapillus & terrarũ Orbis, mutuam inter ſe comparationẽ ægrè admittunt: minus tamẽ quod bona Intentione factum eſt, comparari ſe ſinit cum eo quod mala. Et quomodo tandem hic poſſint iudices eſſe oculi, cur apud hos de margaritarum noſtrarum nobilitate vaniſſimè litigamus? Deus ſolus eſt qui hæc æſtimet, huius iudicio permittenda ſunt omnia, huius ſtandum. Ab hominibus virtutes ac vitia plerumque non ex meritio ęſtimantur, ſed ex populari iudicio. Hinc longiſſima ſeries errorum:

a *2. Tim. c. 1. v. 12.*

5. *Signum.*

Euentu rei aut laboris minus ſecundo non turbari aut cõcuti, cum Deus ad quem Intentione collineandum, non tam ſpectet quid effectum, quàm quomodo, qua Intentione, qua diligentia quippiam factum ſit. Magnus ille Apoſtolus Iacobus, tota Hiſpania, vt narrant, non plures Chriſti ſacris imbuit quàm octo homines; ita velut ab irrito conatu reuerſus Hieroſolymam, Herodis gladio caput præbuit ſecandum. An Deus Iacobo non idem præmium daturus quod ceteris Apoſtolis, qui reges & regna integra ad diſciplinam Chriſtianam traduxerunt? Idem vtique, & forſan maius. Neque enim illi Deus quid efficeret, ſed quid faceret imperauit: ab Apoſtolo ſemen ſpargendum erat, ſeminis incrementum penes Deum fuit.

Hoc probæ Intentionis homo altè combibit, ſuũ eſſe, laborare, Dei labori aſpirare. Itaque cũ ars decipit cũ nihil procedit, cũ aliquid in perniciem ei vertit, cum ſpes ad irritũ cadit, vix quidquam turbatur, hoc enim inquit, nõ in mea eſt poteſtate, ſed Dei. Feci quod licuit, quod debui, quod decuit, res aliter ceſſit? humanarũ hæc natura rerũ eſt. Atque hoc admodum neceſſarium eſt ſcitu, neque enim infrequens eſt vt operam ludat etiam laborioſa diligentia, & ſine effectu ſit præclarus quique labor. Num quis ideo diſcrucietur animo? Nequaquam: Si bonæ Intentionis eſt, tam ſecundos quam aduerſos euẽtus Deo committet, diuini conſilij ſecurus. Chriſtus ipſe poſtremis quatuor vitæ annis, quot obſecro ſibi diuiniſſimis ſuis concionibus adiunxit? non adeo multos numerabis, longè plures Apoſto-

li ad

liad noſtras religiones permouerunt.

Pari modo qui nihil non ſancta Intentione aggreditur, quamuis in ſeipſo plurima deſideret, tametſi prauitates & errata in ſe deprehendat, non tamen continuo abijcit animum, non conſternatur, non exanimatur, ſed quam illum ſua miſeria deprimit, tam erigit Dei miſericordia, neque tam male vnquam res vertunt, vt bonam Intentionem mutet. Inter aduerſa & proſpera idem ei animus, hoc eſt, ad Deum ſemper erectus. Cetera omnia velut nubes infra ſe calcat, firmat animum in fortuita, & in omnes caſuum impetus; omnia æquo ac hilari aſpicit oculo. Animus ei ſemper æqualis, & qui ſecundo curſu eat, placidoque ſtatu maneat. Itaque eo peruenit, vt magnum illud Deoque vicinum obtinuerit, NON CONCVTI. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit *a*.

a *Prouerb. c.12.v.21.*

6. *Signum.*

Re quapiam peracta; Inanem gloriam, & omnem cogitationum vanitatem fugere. Quis eſt hic, & laudabimus eum, qui ſibi ipſe nunquam applaudat domi, cui ſuus labor apud ſe non ſit in pretio, qui à ſeipſo non audiat: bene, belle, præclare, ecquis melius? Hoc vero aliud non eſt quã totis hebdomadibus corbes plectere, & operam tam longi temporis Vulcano conſecrare. Euanuerunt in cogitationibus ſuis & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum *a*.

Sunt qui ſua duntaxat laudent, aliena aut damnent, aut ſilentio tranſeant; laudes ſuas etiam ab imperitis auide excipiant, aliorum deiecto vultu, fronte, oculis hauriant, & cum improbare non poſſint, nunquam tamen probent. Hi non Deo, ſed famę ſuę tantummodo niti, ingentes arrogantiæ montes ſub modeſtâ fronte tegunt, neque aliunde prouenit parca hęc alienarum virtutum laudatio, quam ab animo laudis ſuæ auido, qui cum aliorum commendationibus detractum iri veretur ſuis, ſerio cauet ne quid elabatur in alio laudandum: odit pares in potiunda gloria. Ad rem hic ſubmonens Annæus Seneca: Illud, inquit, adhuc tibi affige, quod paullo ante dicebam nihil ad rem pertinet, quam multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem ſuam publicari vult, non virtuti laborat, ſed gloriæ. Non vis eſſe iuſtus ſine gloria? at mehercule ſæpe iuſtus eſſe debebis cum infamia. Et tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat *b*.

Iacob Patriarcha moriturus: Fiat Dan, inquit, coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro *c*. Ceraſtes, ſerpens non ſpatioſi corporis, ſabulo ſe abdit, equi illac tranſituri vngulam admorſurus, vt is dolore furens excutiat ſeſſorem. Diabolus Ceraſtę ſimillimus, dum nos arctiore via virtutis incedimus, ille humanæ laudis puluere ſe occulit, vt equi vngulam, hoc eſt; Intentionem rectam vitiet, & ſic per falſæ glorię imaginem præcipitet. Qui bonę Intentionis eſt, hunc Ceraſten cautiſſime declinat, & vbique locorum aſſidue ingeminat: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam *d*? Soli Deo gloria? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.

a *Rom. c.1.v.21.*
b *Sen. ep.113 fine.*
c *Gen. c.49.v.91.*
d *Pſ.113.v.1. Pſ.8.v.10.*

7. *Signum.*

Nec inuidiola quidem tangi. Qui diuino tantum honori ſtudet, parum curat, etiamſi in artibus aut ſcientijs pares, vel etiam ſuperiores habeat: nullam rem à ſe tantum vult confici, neque hoc vnquam in votis habet ab alio non ſuperari: nunquam inuidet altius ſtanti; quod in alijs magnum, non deprimit, vt ſua extollantur. Nobiliſſimum huius rei ſpecimen præbuit Moſes. Venerat ad illum adoleſcens inuidiam in alios concitaturus, nam eos inſoliti vaticinij accuſauit. Diuina pagina rem ſic narrat: Cucurrit puer & nunciauit Moſi, dicens, Eldad & Medad prophetant in caſtris. Statim Ioſue ait: Domine mi Moſes, prohibe eos. At ille: quid, inquit, ęmulatis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus ſpiritum ſuum *a*? Fit in aulis principum, vt legati, aut aliud aliquod munus obeundum ſit, & forſan ad id deligitur qui minimè putabat, negligitur qui ſe maximè deligẽdum ſuſpicabatur: hic rem magnam facit; qui poteſt non inuidere. Idem inter religioſos contingit: varia apud eos officia, gubernandi, docendi,

docendi, concionandi, hoc illudue curandi. hic ille magnæ virtutis, & Intentionis optimę cenſendus, qui tam ęquis oculis alium gubernantem, docentem, concionantem, hoc aut illud curantem aſpicit quam ſe. Sed quandoque alius ſeſe affectus prodit. Quoties accidit, vt alicuius inopiam leuari velimus, ſed à nobis ipſis; inſcientiam doceri, ſed à nobis ipſis; vitium corrigi, ſed è nobis ipſis; confeſſiones excipi, ſed à nobis ipſis; hos aut illos officiosè ſalutari, ſed ab alio nemine quàm à nobis ipſis, conciones ad populum haberi, ſed non ab alijs, cum nos ipſos æque bene aut melius id pręſtituros non diffidamus. Quam rari hodie Moſes ſunt qui ſerio clament: quis tribuat vt omnis populus prophetet? Vt omnes ſint legati, aut legatorũ curatores: Vt omnes ad gubernandum, ad docendum, ad concionandum ſint apti, quis tribuat?

Eodem modo cum alii ab induſtria, ab ingenio, à fidelitate; ab eruditione, ab alijs naturæ atque animi, ſcientiæque dotibus largius laudantur, ſi quis has laudes ęquis auribus admittere, & inuidiola poſſit non tangi, & ipſe quoque rẽ magnã fecerit. Quiſquis autẽ bonæ Intentionis eſt, ad hæc omnia ex animo dicet: Velit Deus, vt mille tales ſint, & iſtis & illis nõ inuideo: Velit Deus, vt dominus meus huic laudatiſſimo famulo tot ſimiles habeat alios quotquot optat; ego, quod in me erit, fideli opera præſtabo, ab hoc aut illo me vinci abſque inuidia patiar. Hæ probæ notæ voces ſunt, & longe meliores iſtis: Tam fidelis & diligens non eſt hic homo, atque eſſe creditur: Iſte reuera non ſummam eruditionem habet: Ille non tantæ virtutis eſt, quantæ putatur. Hoc eſt inuido dente alienas laudes conuellere, & tunc demum ſe circumſpicere vt Magnum, cum præ ſe omnes alios in paruo cenſu poſuerit. Quæ omnia à bona Intentione longiſſimè abhorrent.

Sed ô Inuidia, ô malum peſſimum! quot aulas, quot, pœnè dixerim, religioſas domos aut euertis, aut inficis? O Inuidia alienis incrementis ſemper inimiciſſima! Hinc illud eſt tædium, & nuſquam reſidentis animi volutatio, & conceſſi otij triſtis atque ęgra patientia. Inde mœror marcorque, & alienorum proceſſuum auerſatio, & mille fluctus mentis incertę: inde ille affectus otium ſuum deteſtātium, querentiumque nihil ipſos habere quod agant; alios ſe neglectis ad honorificas functiones produci. Hæc ſecum agitat animus ſibi relictus, nec ſibi ſufficiens. Et quis eſt, qui ſi aliquid præclarè fecerit, & facti honos ad alterum etiam redundet, non ſtatim cum ſtomacho vociferetur: Hos ego verſiculos, feci, tulit alter honores: Per me victorem triumphant alij, ego ſub iugum mittor.

Verum alienis delectari malis, voluptas non hominis, ſed diaboli eſt; alienis bonis torqueri; æterna miſeria eſt. Hi æmulationis & inuidiæ non riuuli, ſed flumina à prauæ intentionis fonte exundant, ad RECTAM INTENTIONEM exareſcunt.

a *Num. c. 11. v. 27. & ſeqq.*

8. *Signum.*

Iudicia hominum poſſe contemnere. Hæc vna maximarum, & maximè neceſſariarum artium eſt. Nunquam vir erit, quiſquis hoc poſſe non exactè didicerit. Hoc nobis omnes ſapientes ex omni domo conclamabunt, iudicia hominum non formidanda. Infra Chriſtianam nobilitatem eſt, ab hominum iudicijs huc illuc agitari, & malum ſane ingens, ex aliena opinione tanquam è filo pendere. Quę enim eſt tam modeſta felicitas, quę maligniores cenſuras vitare poſſit? Priſcorum monitum eſt: ſi vis beatus eſſe, cogita hoc primũ, contemnere & contemni. Nondum es felix, ſi nondum te turba irriſit. Sed longe præclarius Thomas à Kempis: Iacta cor tuum, inquit, firmiter in Domino, & humanum ne metuas iudicium, vbi te conſcientia pium reddit & innocuum. Bonum eſt & beatum taliter pati *a*. Non es ſanctior ſi laudaris; nec vilior, ſi vituperaris. Quod es, hoc es; nec maior dici vales, quam Deo teſte, ſis. Si attendis quid apud te ſis intus, non curabis quid de te loquantur homines, homo, conſiderat actus, Deus vero penſat Intentiones *b*.

Qui ſinceræ Intentionis eſt, ideo hos iudices non veretur. 1. Quia exploratum habet quam illi grauiter fallantur in plurimis, & hoc vel à ſeipſo diſcit, toties in alijs iudicandis decepto 2. Scit ab his iudicijs nihil ſibi accedere, nihil demi. Notum Seraphici Franciſci dictum: Talis quiſque eſt qualis & in oculis Dei, & non amplius. Vere non amplius, quamuis

quamuis illum nemo non oneret encomijs. 3. Quia conſcientiam habet teſtem, quod agat ſincera Intentione. 4. Scit neminem vſquam placere poſſe omnibus, nec Petrum, nec Paulũ, nec ipſum Chriſtum. 5. Scit etiam eximiæ virtutis eſſe, hęc iudicia Chriſtiana nobilitate poſſe concoquere, quod certè potuit Tarſenſis Paulus, qui etſi omnibus omnia factus, tamen liberè proclamabat: Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer aut ab humano die *c*. 6. Quia Deus olim hæc iudicia ad certiſſimam amuſſim iudicabit exactiſſimè. Hęc cum probè ſciat bonæ Intentionis homo, hominum iudicia velut minorum canum latratus facilè contemnit, nec vnquam laborat qualis alijs videatur, ſed qualis Deo & ſibi.

a *Tho. à Kempis, l. 3. de Chriſti imitat. c. 37. n. 21.*
b *Idem l. 2. c. 6. n. 3.*
c *1. Cor. c. 4. v. 3.*

9. *Signum.*

In omnibus quæ carni blandiuntur, moderatum valde ac continentem eſſe, ſin minus, certum pænè indicium eſt, aliquem ſibi ipſi nimis eſſe pretioſum & charum. Amor ſui ipſius tectiſſimus eſt, ſimul & callidiſſimus: amor ſui, cum inualuerit, nec humana, nec diuina penſi habet; ad æterna præmia, ad ignes æternos planè cęcus eſt: omnia benigna interpretatione ad ſeipſum trahit; commodis ſuis vbique impenſiſſimè ſtudet, in omnibus ſibimet ignoſcens liberaliter indulget, præcipuè vero mollia amat & curioſa; hos duos bolos, velut ſoporatam offulam, & corpori objicit, & animo. Animum vt ſibi conciliet, curioſiſſima quæque ingerit; corpus vt demulceat, ad omnem mollitiem inuitat, idque cauet vnicè, ne quid duri aut aſperi offendat tam bonum amicum. Atqui veriſſima D. Gregorij, imo virorum SS. omnium vox eſt: *Sicut carne quieſcente ſpiritus deficit, ita ea laborante conualeſcit: & quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta ſuſtollunt, illa nãque delectationibus paſcitur, hæc amaritudinibus vegetatur a.* Spiritus deficit, vbi caro requieſcit: vt enim caro mollibus, ſic anima duris nutritur. Si quis ergo ad mollia & curioſa inclinet animum, ſignum de ſe præbet impuræ Intentionis, qua non Dei honorem ſed ſuum commodum attendit, vti ancilla quę piſtori, ſuam operam locat ob panem ſimilagineum. Hic talis vt primum aſperiora ſenſerit, manum retrahit, & ad mollia flectit, deligitque ignaua potius commoditate ſordeſcere, quam per ardua viam ad meliora ſternere: aut ſi quando ad difficilia dextram porrigat, non extendit conatum ad maiora, quam quo eum honoris ac dignationis propriæ libido impellit. Bernardus eiuſcemodi hominem ſui religioſa veſte latitantem depingens: Ad omnia ſua ſtrenuus, inquit, ad communia piger; vigilat in lecto, dormit in choro. Sic & Philautia ad ſua omnia maximè ſtrenua eſt, & quicquid ſibi opportunum credit, blando ambitu ad ſe trahit. Hic ſeipſum bonæ Intentionis homo rigidiſſimè coercet, illudque ſibi aſſidue occentat: Non teipſum, ſed DEVM quære.

a *S. Greg. tom. 2. in 3. Pſalm pœnit. v. 16.*

10. *Signum.*

Æquè libenter priuatim quid agere ac publice, & æque diligenter ab aliorum oculis remotum laborare, quam ſi oculi omnium in ipſum conuolarent; neque etiam ſuos ſpectatores, auditores, laudatores numerare. Sunt qui lacrimas fundunt vt oſtendãt, & toties ſiccos habent oculos, quoties ſpectator defuit. Sunt qui laborent diligenter & impigrè, quãdiu aſpiciuntur, deme illis teſtes ſpectatoreſque, non placebit labor ſecretus. Seneca hominem nimis amantem publici, & ſpectari volentem præclariſſime inſtituens: Non eſt, inquit, quod te gloria publicandi ingenij producat in medium, vt recitare iſtis velis, aut diſputare. Cui ergo, inquis, iſta didici? Non eſt quod timeas ne operam perdideris, ſi tibi didiciſti. Sed ne mihi ſoli hodie didicerim, communicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregie dicta circa eundem fere ſenſum tria (Notate hæc obſecro, vos illi quibus ſumma votorum eſt, à multis videri vel audiri, notate hæc) Democritus ait: *Vnus mihi pro populo eſt, & populus pro vno.* Bene & ille, quiſquis fuit, cum interrogaretur, quo tanta diligentia artis ſpectaret ad pauciſſimos peruenturæ? Satis ſunt, inquit, mihi pauci, ſatis eſt vnus, ſatis eſt nullus. Egregie hoc tertium Epicurus cum vni ex conſortibus ſtudiorum ſuorum ſcri-

ſcriberet : Hæc, inquit, ego non multis, ſed tibi: ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus. Iſta, mi Lucili, condenda in animum ſunt, vt contemnas voluptatem, ex plurium aſſenſione venientem. *a* Sic noſtrum quilibet dicat: Vnus mihi Angelus, vnica conſcientia, Deus vnus pro vrbe, pro regno, pro Orbe toto, pro omnium oculis & auribus eſt: Satis mihi eſt, ſi pauci, ſatis eſt ſi vnus, ſatis, ſi nullus ſciat, quæ ego, hactenus cum perfecerim, tum pertulerim. Sic Chriſtianorum quiuis ad Chriſtum: Alter alteri ſat magnum theatrum ſumus? Chriſte tu mihi longè ampliſſimum theatrum es Obedientia, Amoris, Patientiæ, & omnium virtutum: Ego tibi theatrum copioſiſſimæ miſeriæ ſum, & omnium ferè vitiorum. Hæc ſincera eſt Intentio, quæ ſolis diuinis oculis laborat, & omnia iiſdem tolerat; humanos oculos, abſint, adſint, perinde æſtimat.

a *Senec. epiſt. 7. ad finem.*

11. *Signum.*

Vituperijs non deijci, nec innumeris aliorum reſpectibus deterreri à bene cœptis.

Notum, quid reſponſi Bernardus in cacodæmonem aptiſſimè regeſſerit. Laudarat illum diabolus largiſſimè, & quàm tu hoc præclarè facis, quàm inſigniter! cùm non moueretur, vertit ſtylum veterator, & quàm nihil eſt quod agis, quàm ineptè & inſulsè agis omnia: ceſſa, muſcis domicilia ſtruis. His ſanctus ille vir hoc vnum reſpondit: propter te non cœpi, nec finiam propter te. *a* Hanc bona Intentio loquendi formulam habet: Non incœpi vt laudarer; nec deſinam cum vituperor. At dicas: Si herus, aut hera, aut alius quis, in cuius gratiam laboratur, & cui merito probetur placeatque labor, eum tamen tantopere ſibi diſplicere nō obſcurè ſignificet, quis id nō ægrè ferat? Id ſanè non ægrè feret puræ Intētionis homo, ſed ita ſecum ipſe ratiocinabitur: feci quod potui, idque optima mēte, quod vero huic aut illi non ſatisfecerim, iacturam non grandem interpretor, modò Deus & ego amici ſimus; hic, niſi valde me fallo extra culpam ſum. Vaniſſima ſpes eſt omnibus ſe placiturum ſperare. Num ideo ad reſtim properē quod laudatus non ſim, quod diſplicuerim? propter hæc crepundia non cœpi, non finiam propter hæc. Mihi Deus & laboris merces, & laus eſt, & omnia eſt. Ita bona Intentio philoſophatur. Et vere, magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia *b* Felix qui hoc elogij meretur: *non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonā hominum. c* Verbum vetus eſt & verum, Deſpectus, ſuſpicio, & reſpectus euertunt Orbem. Non eſt ſimplicitatis, ſic alios reſpicere, vt obliuiſcaris tui: Eſtote ſimplices ſicut columbæ. *d* Lothi vxor ad Sodomā & igneum imbrē reflexit oculos, & perijt. Stephanus à ſaxea grādine auertens oculos ad Chriſtum ſuſpexit, & ſanctiſſimè finijt. Chriſti vox eſt: *Quid ad te? tu me ſequere. e* Culpent te alij an laudent, quid ad te? ad Chriſtum ſuſpice, hunc ſequere, aliorum vituperia recta Intentione deſpice. Non eſt vitij vituperari, ſed vituperanda facere.

a *Res geſta S. Bern. Dicti huius vſum oſtendit S. Ignatius, lib. Exercit. de dignoſc. ſcrup.*
b *Imit. Chriſti l. 2. c. 6. num. 2.*
c *Matth. c. 22. v. 16.*
d *Matth. c. 20. v. 16.* e *Ioan. c. 21. v. 22.*

12. *Signum.*

Ad vtrumque ſemper promptum paratum eſſe. Philippus III. Hiſpaniarum Rex, hoc ſibi familiare habuit ſymbolum, AD VTRVMQVE, quod leo expreſſerat qui dextro pede crucem & oleam, altero equeſtrem haſtam præferebat. Bonæ mentis & Intentionis homo, ſic AD VTRVMQVE paratus eſt, vt apud eum nullo fere diſcrimine ſint aduerſa & proſpera, opes & inopia, honor & contemptus, fauor & neglectus ſui, valetudo & morbus, longa & breuis vita: huic tali perinde eſt, in diuitijs aut paupertate, in morbo aut integris viribus, ridente aut ſtomachante fortuna vitam exigere: circa hæc omnia indifferens eſt, prout ea Deus ex alto immiſerit: Deum quærit iſte, hac an illa via ad Deum peruenire poſſit, illius non intereſt, modo perueniat. Qui aliquid tam parate facit, non eſt dubium, quin libenter faciat.

Mathematicorum eſt de numeris, lineis, dimenſionibus, & circinationibus agere, an verò figuras mathematicas chartæ, an ligno, plumbo an argento, aut etiā arenæ imprimāt, quod Archimedes fecit, id ipſis curæ non eſt, cum om-

cum omnis eorum diſſertatio circa quantitatem abſtractam, quam vocant, ſeſe occupet. Sic omnes, quotquot ſerio virtuti ſtudent, Intentione tota feruntur in Deum, Deique honorem: ſi iam ipſis tam expeditum ſit per aduerſa hanc metam contingere, quam per proſpera, per inualetudinem quàm per ſanitatẽ, per egeſtatem quàm per abundantiam, nil ſanè altercantur, ſorte ſua contenti, & parati AD VTRVMQVE, faciles in omnia æquo certe ferunt animo cuncta quæ eueniunt: nemo horum eſt qui non vel vno die centies dicat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *a* Proniſſimus in tuam abeo voluntatem. Quòd ſi omnis generis aduerſa, ſi paupertas, ignominia, dolor, breuiorẽ illis tutioréque ad Deum tramitem monſtrent, quam proſpera, quam opes, honor, voluptas, hic illis deliberatiſſimum eſt, præ opibus, honore, voluptatibus, paupertatem, ignominiam, dolorẽ obuijs vlnis amplecti, nec queri quicquam de difficultate viæ cum ad tantam ducat amœnitatem vitę, & quidem æternæ.

Quiſquis hanc rerum notitiam adeptus eſt, perſuaſiſſimũ ſibi habet, omnia quæ in Mundo ſunt, optime à Deo adminiſtrari; ſcit, omnia hæc ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, eſſe tributa vitæ, quorum immunitas nec ſperanda ſit, nec petenda cum non accidant iſta, ſed decernantur. Et iſto quidem modo tam rectæ Intentionis homo ad id faſtigij aſcendit, vt iam incipiat nil optare, aut ſperare, nil appetere, timere nihil niſi Deum & peccatum, illum vt ſummum bonum, iſtud vt omnium malorum malum maximum.

Si horum omnium ſignorum ſumma ſit ineunda, compendio hæc numerantur. 1. Nil turbulenter aggredi. 2. Continuo affectu ad bonam Intentionem duci. 3. Ob agenda non anxium eſſe. 4. Rebus peractis non ſollicite indagare quid alij ſentiant. 5. Euentu laboris improſpero non turbari. 6. Inanem gloriam omni modo fugere. 7. Ab inuidia immunem ſe tueri. 8. Iudicia humana poſſe contemnere. 9. In omnibus quæ carni grata, temperantiſſimum eſſe. 10. Non publicum, non ſpectatores vel auditores ambire. 11. Opinionibus non ſeduci, vituperijs non deijci. 12. Circa omnem vitę tenorem ad vtrumque paratum & indifferentem eſſe. Quam bonus Iſrael Deus, his qui recto ſunt corde! *b* qui vnum id vnice laborant, vt hęc ſalutis ſigna in ſe deprehendant.

a *Pſal.* 56. *v.* 8.
b *Pſ.* 72. *v.* 1.

CAPVT X.

Aliquot concluſiones de RECTA INTENTIONE.

OPinabantur veteres, præcipuam hominis pulchritudinem in oculis eſſe, cum in his primariam ſibi ſedem delegerit frontis elegantia. Nam etſi totius vultus ſymmetria & proportio requiratur ad formam, nulla tamen pars in facie eſt, per quam animus animique affectus ita traluceant, ſicut per oculos. Certè per vitreos hos globulos cor perlucet. Hinc priſci poëtæ, Dearum formam laudaturi, ab oculis laudarunt. Homero Minerua γλαυκῶπις Iuno βοῶπις Muſæ ἑλικώπιδες, dicuntur.

Hæc veterum opinio, formoſiſſimum in homine ineſſe oculis, longè certiſſima eſt, ſi de interiore hominis pulchritudine ſit ſermo. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. *a* Hi oculi admirandam homini conciliãt pulchritudinem, totum reddunt formoſum. Per oculum, Intentionem hominis deſignari, iam ſupra demonſtratum eſt. Nunc illud reſtat, vt omnes has de Bona & Mala Intentione pręceptiones in compendium conferamus. Idcirco concluſiones ſiue decreta, & placita theologorum ſuper hac re, ſubiungemus.

a *Luc.c.* 11. *v.* 34.

I. CONCLVSIO.

Operis boni cuiuſcũque quod mercede dignum ſit, tres ſunt conditiones. 1. Abſit malitia. 2. Adſit gratia. 3. Non deſit Intentio recta. Si vna harum defuerit, opus nec Deo gratum, nec homini vtile, ac ſine merito eſt. Quod primam conditionem attinet excludit hæc omnia opera ex ſe, ſeu ex obiecto (vt loquuntur) mala, vt eſt luxuria, inuidia &c. nunquam bonum pannum dicemus, cuius ſtamina & licia omnia ſunt mala. Altera conditio boni operis eſt, vt illius auctor apud Deum

 ſit in

ſit in gratia, quæ omnium meritorum fundamentum eſt: quamdiu quis Dei hoſtis eſt, tamdiu non agit quod gratum ſit Deo. Tertia. intentio bona; nam vti quinque illæ dormitatrices fatuæ, ſine oleo admittendæ non erant à ſponſo, ita nec opera noſtra probantur Deo ſine recta Intentione. Inanibus votis pulſamus cęlum, ſi nobis bonæ Intentionis deſit oleum. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. *a*

a *Matth.c.60.v.23.*

ALTERA CONCLVSIO.

Omnia indifferentia opera, Recta Intentio efficit æternæ vitæ meritoria. Indifferentia opera iam ſupra diximus ea eſſe, quæ ex ſe nec bona nec mala, vti ſunt cōedere, bibere, legere ſcribere, ambulare, pingere, dormire, laborare, negotiari, nundinari, &c. hæc enim omnia vltra naturæ vim nihil habent: at ſi bona Intentio ijs iungatur, nouam induunt dignitatē, & promerentur æternum præmium, modò diuina gratia omnis meriti fons non abſit. Ita prandendo, cenando, dormiendo &c. promereri nos poſſe cælum benigniſſimus Deus voluit. Nā in hac tali actione tria illa, quę dixi, coniunguntur. 1. Abeſt malitia? edere, enim, bibere, dormire &c. ex ſe nil mali habent. 2. Adeſt gratia? hoc enim ponimus. 3. Non deeſt Intentio bona, & en cælum pro his vult debere Deus, ſic viliſſimæ quæque actiunculę, quę vix nomen laboris habent, vt fila facere, explicare, conuoluere, bacillos cuſpidare, pecuniam numerare, menſæ adſtare, imò & parietes cuſtodire propter CHRISTVM (quod Magnus ille Macarius Palladium iuſſit facere *a*) ęternam beatitudinem emeretur. An non Deum iure meritiſſimo BONVM, an non æquiſſimo nomine PATREM appellemus; qui cælum venale fecit pretio tam tolerabili, tam vili? Quod ſi humanarum actionum infimas illas ad tantam euehit dignitatem Dei gratia, & Intentio recta; meliori iure illas ex ſe commendabiles, vt orare, ſtipem dare, obſequium præſtare, cæleſti præmio reddent digniſſimas.

a *Pallad.c.20.apud Roſvveid.*

III. CONCLVSIO.

Triplex eſt hæc concluſio. 1. Mala Intentio actionem quamcunque, licet excellentiſſimam ita vitiat, vt nullius omnino ſit pretij. Quid generoſius quis audeat, quàm vt ſeipſum viuum flammis obijciat? At ſi gratia Dei, aut recta Intentio deſit, nihil habet laudis, nihil virtutis hoc facinus. Clariſſimè Paulus: *Si tradidero*, inquit, *corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, nihil mihi prodeſt? a* ſi charitatis, actus recta Intentio defuerit.

2. Mala Intentio quodcunque opus indifferens mox malum efficit. Nam ſi bonas, imò optimas quaſque actiones ſuâ contagione corrumpit Intentio mala, quanto magis nondum bonas? Lues contagioſiſſima eſt praua Intentio, quicquid afflat, iugulat. Hinc dicere aliquid aut facere vt ęſtimeris aut lauderis, nil boni habet, quia & fons malus, Intentio inanem gloriam olens. Ita emere, vendere artes exercere ſolum vt diteſcas; ita cibum & potum capere, ſomno indulgere, confabulationi, luſui, venationi vacare, tantum quia hoc ſuaue & iucundum, nullius ponderis, & vitioſa ſunt.

3. Mala Intentio, malæ actioni coniuncta, res longè peſſima, & diaboli opimum ſpolium eſt. Iſidorus: Bonis, inquit, malè vti malum? ſic malis malè vti peſſimum eſt. *b* Huius generis ſunt, furari vt habeas quod in luſum, in gulam, in impuros amores effundas; nitere veſtium luxu, vt alios ad laſciuiam pellicias; carpere alterius famam, vt graue nocumentum inferas; obruere rationem vino, vt ad flagitium animoſior ſis; ſtudere auaritiæ, ne quid deſit ſuperbiæ &c. Hoc verè eſt vtroque pede ad Orcum currere.

a 1.*Cor.c.*13.*v* 3.

b *Iſid.l.*3.*ſent.c.*63. *fine.*

IV. CONCLVSIO.

Indifferens Intentio, indifferenti operi iuncta, nil promeretur apud Deum. Theologorum notiſſimum effatum eſt: Nullum opus merè naturale, meritoriū eſt vitæ æternę, qualia ſunt, artē mechanicam exercere, ſolius lucri gratiâ; cibo abſtinere tātum ſanitatis cauſſâ; deam-

ſâ; deambulationes inſtituere, tempori ſolùm fallendo &c. Hæ actiones nunquam inter virtutum officia cenſeri poterũt. Et hoc è Theologiæ ſcholis ſic pronunciatur: Omne opus æternæ vitæ meritorium, neceſſe eſt vt habeat ſupernaturale aliquid, quod acquirit per rectam ad Deum Intentionem.

Salomonis ſacrum ædificium diuina pagina ſic laudat: Nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur, ſed & totum altare oraculi texit auro. *a* Cogitationes, ſermones, actus noſtri ſic auro bonæ Intentionis veſtiendi, vt nihil in animo, nihil in ore ſit aut opere, quod non huius auri nobilitatem participet. Ecquid oro, dicite, quid corpus eſt ſine animo; nec ſenſum, nec formam, nec motum habet, miſerrimus truncus eſt, quid arbor eſt ſine radice? quid domus ſine fultura & ſubſtructione? Hoc eſt actio ſine INTENTIONE RECTA.

a 3.*Reg.c.6.v.*22.

V. CONCLVSIO.

Vir in omnibus ſinceræ Intentionis, vnus idemque, immutabilis, incōcuſſus permanet, &, quod mireris, nunquam errat ſuo vel alieno damno. Salomon hoc aſſerit: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. *a* Illas vitę vices euitare non licet, quin iam læti, iam dolētes, iam alacres, iam faſtidioſi ſimus, modo has, modo illas mutationes ſentiamus, ſed (vt loquitur Thomas à Kempis) ſtat ſuper hæc mutabilia ſapiens, & bene doctus in ſpiritu, non attendēs quid in ſe ſentiat, vel quâ parte flet ventus inſtabilitatis: ſed vt tota Intentio mentis eius, ad debitum & optimum proficiat finem, Nam ſic poterit vnus & idem, inconcuſſuſque permanere, ſimplici Intentionis oculo, per tot varios euentus, ad me imprætermiſſe directo. *b* Dementiæ & plebeij per omnia ingenij eſt, fortuitis potius caſibus, quàm ratione res metiri. Fit ſubinde vt inter ſe diuerſi luctentur venti, ſed ſi ſupremus ſit Subſolanus aut Fauonius, apertum cælum & ſereni dies perdurant. Sic in homine ſinceræ Intentionis, nonnunquam diuerſæ affectiones inter ſe certant, at ille *ſimplici Intētionis oculo ad Deum impratermiſsè directo*, per euentus maximè diſpares, ſaluus & incolumis tranſit & quò purior ipſius Intētio, hoc ipſe conſtantior inter omnes procellas, nec ſe ſibi patitur extorqueri, diuinis decretis vndecunque immiſſis nunquam non optimè cōtentus: Sic omnia præterquam animum mutationibus permittit, perinde ſi quis hodie galea, cras petaſo caput tegat, perendie ligonem, paullo poſt calamum manu verſet, & nunc ſtramini, nunc plumis indormiat, itaque veſtem mutet aut cubile, non frontis ſerenitatem, non animum. Talis eſt ſincerę Intentionis homo, hac vna ratione ſibi ſemper ſimillimus, omnia ad maiorem Dei gloriam cōponit: aduerſa, non dico, non ſentit, ſed vincit! illud marmoris, hoc hominis eſt. Si nihil aliud (inquit Thomas ille) quam Dei beneplacitum & proximi vtilitatem intēdis & quæris, interna libertate perfrueris. Si rectum cor tuum eſſet, tunc omnis creatura ſpeculum vitæ & liber ſanctę doctrinæ eſſet. *c*

Addidi: nunquam eum errare qui quidem rectæ Intētionis ſit. Quoniam diligentibus Deũ omnia cooperantur in bonum. *d* Et quomodo is à Vero aut Bono aberret vnquã, qui in omnibus quæ agit, & Verum & Bonum, Deum ipſum, Intentione ſemper amantiſſimè complectitur. Scio ſapientiſſimos quoſque viros multa delinquere; ſcio, neminem tam circumſpectũ, cuius diligentia non aliquando ſibi ipſi excidat; neminem tam maturum, cuius prudentiam non in aliquod feruidius factum caſus impingat; neminem tam timidum offenſarum, qui non in illas, dum vitat incidat. *e* At hi errores (ſic vocemus) politici, ipſi erranti, ſæpe alijs quoque bono ſunt, cautioni & documento ſunt. Tres illi ex Oriente Dynaſtę in errore fuerunt, cum apud Herodē noui Regis capitaliſſimum hoſtem diuerterunt, quia tamen rectiſſima eorum erat Intentio, error hic tam illis ipſis quam Chriſtianis omnibus bono fuit, præſtabat ſic errare, vt multi ſuos errores dediſcerent, Non aliter bonæ Intentionis homo; politicè, ſic loquar, errabit ſæpius, ſed ſuo aliorumque bono. Diligentibus DEVM omnia cooperantur in bonum.

a *Prou.c* 12.*v.*21.
b *Imit. Chriſti lib.*3.*c.*33.*n.*1.
c *Imit.Chriſti l.*2 *c.*4.*nu.* 1.
d *Rom.c.*8 *v.*28.
e *Sen.l.*3.*de Ira.c.*14.

VI. CONCLVSIO.

Rectæ Intentionis hoſtis eſt maximus, humanæ laudis appetitus, & huius pater, Amor ſuiipſius, nunquam ſine improbitate ingenioſus. Nos in rem noſtram callidi homines, felibus ſimillimi ſumus. Felis quomodocumque ex alto ruat, in pedes decidit, & cadere deſinit ſtando. Quacunque demum ratione nobiſcum agat DEVS, quicquid minetur, quicquid promittat, nos identidem ad nos ipſos relabimur, & ſtamus vitioſis pedibus, malignis affectibus. Blandimenta carnis, hæc noſtra ſunt fulcimenta, his baſibus nitimur. Quod carni ſuaue, quod gratum, quod delectabile, hoc à nobis auidiſsimè ambitur. Veriſsimè dictum ab illo: In multis caligat oculus, puræ Intentionis, reſpicitur enim cito in aliquod delectabile quod occurrit. Nã & raro totus liber quis inuenitur, à næuo propriæ exquiſitionis. Sic Iudæi olim venerant in Bethaniam ad Martham & Mariam, non propter IESVM tantum, ſed vt Lazarum viderent. Mundandus eſt ergo Intentionis oculus, vt ſit ſimplex & rectus, atque vltra omnia media ad me dirigendus *a*. Quanti ſunt, è quibus ſi quæras, cur hoc facis? reſponſum aliud non referas, quam iſtud: quia ita mihi placet, quia hoc iuuat, & mel mihi eſt, quia hoc ad meum ſtomachum facit; hac re paſcor, in hanc meus calor inhiat, hoc mihi volupe. Sic nos nobis ipſis ſemper fauentiſsimi cenas apparamus, ſic veſtes dictamus, ſic ędificamus, ſic titulos affectamus, ſic omnia facimus ſuaui ſemper in noſmet indulgentia & miti affectu. Sed & illud felium feliciter imitamur; illæ vix vnquam à domo tam procul aſportãtur, quin norint redire domum: Sic nos tametſi à nobis ipſis diſceſsionẽ ſubinde faciamus per rectam Intentionem, breui tamen redimus ad nos, & eadem qua prius induſtria commoda, delicias, lucra, & quicquid noſtrum putamus, quærimus. Cum omnia fallunt, illud, *Sic mihi placet*, mordicus retinemus, & ſic quandoque animi cauſſa mali ſumus. Virum autem fidelem quis inueniet *b*? qui nunquam ſeipſum, Deum quærat in omnibus.

a *Imit. Chriſti l. 3. c. 33. n. n. 2.*
b *Prou. c. 20. v. 6.*

VII. CONCLVSIO.

Recta Intentiõne ad Deum ſe ſemper attollere, omnia facili animo tolerare, Dei voluntatem & honorem in omnibus ſpectare, cęlum eſt extra cęlum, & æternæ beatitudinis nobiliſſimum guſtatorium, quo nobis propinatur ſummum bonum. Auguſtinus: Quicquid tibi Deus, inquit, aliud dederit, minus eſt quam ipſe; colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipſum accipies, quod enim dulcius à Deo præmium quam Deus ipſe *a*; An non amantiſſime nobiſcum agit munificẽtiſſimus Deus qui ad ſuum nos ſeruitiũ ſic inuitat: Quo plus præmij petis, hoc mihi charior es ſeruus; plus autem petere nequis, quam meipſum, *ſummum bonum*; hoc ipſum non negabo, ſi tamẽ actiones tuas ad hoc diſpoſueris.

Quam illud cupiditatem noſtram ſuauiter demulceret, ſi eſſet qui promitteret in horas ſingulas quinque aureos, modo ſingulis horis bis terue ſerio quis fateretur, ſe id quod facit, in gratiam aureorum facere. O Chriſtiani, quin hoc tandem capimus? quauis hora non quinque aureos, ſed ſummum, ſed omne, ſed infinitum bonum promereri poſſumus, modo quot horis ad ſummi boni honorem, id quod agimus, referamus, vel vnica tali cogitatiuncula: Mi Deus, hoc tuo honori facio; Domine propter te omnia. Dum hanc vitæ militiam ſectamur, aſſiduè clamandum: DOMINO & GEDEONI; *b* DEO & DIVINÆ GLORIÆ; DEO & DIVINÆ VOLVNTATI.

a *Aug. l. 50. hom.*
b *Iudic. c. 7. v. 18.*

CAPVT XI.

ADHORTATIO AD *Religioſos, ad Aulicos, ad omnis Ordinis homines*, RECTÆ INTENTIONI *exercendæ*.

AD RELIGIOSOS.

CVm RECTA INTENTIO Amuſſis ſit omnium prorſus humanarum actionum, nihil æque magis curandum, quam ne illa in obliquum detorqueatur. Fit enim plerunque vt quo nitidius quid eſt, eo citius inficiatur; quo tenerius, eo facilius lædatur; quo præ-

præſtantius, eo grauius impugnetur. INTENTIO RECTA cum ſui vigoris eſt, nitidiſſima prorſus, tenerrima, ac præſtantiſſima eſt, hinc tam cito inficitur, tam facile læditur, tam grauiter impugnatur.

Ipſa quidem Religio commiſſos ſibi clientes docet omnia recta Intentione obire, ſed heu quam facile ac pronum eſt errare, nec ferè quidquam minus habet negotij quam ſeipſum decipere. Nemo hic veſti ſuæ credat, ſed ſeipſum altius rimetur, & ſuę Intentioni vigilantiſſimis curis attendat. Nil vſitatius ſtygio leoni quam horrificas iubas ſancta veſte tegere. Tria ſunt occulta, inquit Bernardus; illicita actio, doloſa Intentio, impudica affectio *a*. Actionem illicitam & affectionem impudicam licet effugeris, doloſam tamen Intentionem non tam facilè cauebis, quę mille oſtiolis nouit in intimos animi receſſus ſe penetrare.

Et videte obſecro, quam lubricis illapſibus doloſa Intentio omnia pererret. Quid laudabilius in homine religioſo, quam ſemper eſſe in actione, & iam rudibus docendis, iam confeſſionibus excipiendis, iam concionibus habendis, iam ægris inſtruendis occupari. Sed in has ipſas religioſiſſimas actiones quam arcaua malignitate obliqua ſeſe inſinuat Intentio! Nam, ſubinde nihil malumus quam agere, ſed non tam vt agamus, quam vt tædium noſtrum minuamus? prodire cupimus, non vt multis profimus, ſed quia latere nō didicimus: labores varios ambimus, non vt otium fugiamus, ſed vt in plurium notitiam veniamus. Non operoſum tantum, ſed & religioſum eſt concionari; at omnem concionis fructum non à conatu, ſed ab euentu æſtimare, auditores paucos, aut pauperes, ſimplices aut paganos ſpernere, celebriores cathedras non aperto quidē ambitu inuadere, ſed occultis meatibus aditum in illas ſibi aperire, & ea pro ſuggeſtu diſſerere quæ admirationi ſint potius quàm inſtructioni, quæ doctiores faciant auditores non ſanctiores, corruptam prorſus arguit Intentionem. Eiuſdem generis eſt, à viliorum hominum confeſſionibus audiendis abhorrere, aut ſaltem tam promptum non eſſe, quam cum primates viri feminæque confluunt. Eodem ſpectat, in ſcholis non ſine pompa & ampullis docere, in ſcientijs præcellentem ſe oſtendere, alios tanquam ex ſolio deſpicere, & omnem curam in hoc intendere, vt palmam laudemque nemo, vel pauciſſimi præripiant: ceterum temerè, inconſtanter, & inconſultè pleraque aggredi, nullam iniuriæ ferre imaginem, & pænè omnia ad plauſum facere, nec ſuauiorem muſicam vllam putare, quam audire: hic ille Rhetorum facundiſſimus, hic Magnus ille concionator eſt, ille acutus Philoſophus, hic ille profundæ ſcientiæ Theologus eſt. O Religioſi, ô ſerui Dei, hoc eſt nobiliſſimas merces pretio viliſſimo vendere, imo in ignem abijcere. Videte, quorum mores Chryſoſtomus deploret his ipſis verbis: Ita etiam nunc vſu venit in Eccleſia: Ignis omnia deprehendit. Honores quærimus ab hominibus, & amore gloriæ accendimur. Honoris ſerui facti ſumus, Deo dimiſſo. Non amplius poſſumus increpare eos qui à nobis reguntur, cum ipſi quoque eadem febre teneamur; & ipſi egemus medicina, quos Deus poſuit; vt alijs mederemur. Quænam autem iam reſtat ſpes ſalutis, cum ijs ipſis qui medentur, aliorum manu indigent? *b*

Moſes bis rupem in fontem diluit, & largiſſimas aquas è petra ſcaturire iuſſit, ſui ſcipionis illiſu, ſed non vtroque facto Numini placuit. Et quæ cauſſa diſcriminis? vtrobique enim ingens miraculum vtrobiq; ad iuſſus diuinos, ſaxum virgâ percuſſit, vtrobique de ſolidi ſaxi vulnere patefecit flumina. Ratio diuerſitatis hęc fuit. Primo illo prodigio, dum Moſes virga ſcopulum tetigit, intentiſſimos oculos in Deum fixit. Deus enim pollicitus, *En ego*, inquit, *ſtabo ibi coram te ſupra petram Horeb: percutieſque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus c*. Altero autem prodigio hic idem Moſes, non in ſolo Deo defixos tenuit oculos, ſed in Iſraelis populo. Nam: *Audite*, inquit, *rebelles & increduli, num de petra vobis aquam poterimus eijcere*? Non placuit hic Moſes, vt antè, Deus ipſe in illum & Aaronē commotior: Quia non credidiſtis mihi, inquit, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis *d*. Tanti refert, cum quid facimus, oculos in Deum, an alio cōuertamus. O Religioſi, vos quidem petram virga percutitis, cū carnem ieiunijs, flagris, vigilijs atteritis, ſed niſi vigilantes rectiſſimæ Intentionis oculos in Deum aſſidue figitis, non placetis. Ingra-

ta ſunt,

ta ſunt, vana ſunt omnia obſequia, quæ non commendat Intentio recta. Ergo dum manus inhæret operi, oculus affigatur Deo.

Moris erat in Eccleſia Græcanica olim, vt cum præſente populo panis ad arã offerretur ſacrandus, aræ miniſter conſcenſo ſuggeſtu plebem his verbis commoneret: SANCTA SANCTE. Hoc voluit, vt rem ſanctam, ſanctitatis affectu proſequerentur. Sic & Deus olim præcipit: Iuſtè quod iuſtum eſt, perſequeris, vt viuas *e*. Idem in ceteris actionibus omnibus ſeruandum, vt quod bonum, bona quoque Intentione, quod optimum Intentione quoque optima exequamur. Huc ſane vnuſquiſque religioſorum in cunctis omnino actibus omni ſtudio contendat, vt ſancta ſancte fiant, vt & ipſe ſanctiſſimi Regis imitator dicere poſſit: Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper *f*.

a *Bern. in ſerm. breu. ſerm. 2.*
b *Chryſ. hom. 10. in ep. ad Epheſ.*
c *Exod. c. 17. v. 5.*
d *Num. c 20. v. 10. & 12.*
e *Deut. c. 16. v. 16.*
f *Pſal. 15. v. 8.*

AD AVLICOS.

Si pœna martyrem faceret non cauſſa, multos Aulicorum, velut ſanctiſſimos Martyres affari vix dubitarem. Religioſis multa ſunt perferenda; ſæpe tamen non minus Aulicis, quibus Religioſorum vnus aliquis optime dixerit: Videtis cruces noſtras, ſed non videtis vnctiones noſtras. Cùm vero de Aulicorum miſerijs ſermo eſt, liceat hoc vertere & cantare: videmus vnctiones illorum, cruces illorum non ita videmus. Varium illi habent à voluptate vnguentum, ſed non minus varium habent hinc illinc cruciamentum, & crebro tale quod vnguentis illis & vnctionibus parum iuuetur. Quantum eſt vel vnicum illud tormentum, ex inuidia aut ſua aut aliena laborare! crux eſt & ingens, tam hic agere quam pati. Suis Inuidiam titulis afficit Chryſoſtomus, cum eam diaboli telum, homicidij radicem, omni venia & excuſatione indignam, ſolam ſibi nocentem & inuidi pœnam, malorumque omnium matrem appellat. Inuidiam aiunt in aulis adoleſcere & educari, neſcio an non etiam ſeneſcere illic dicamus. Grande hoc malum nec vllum facile remedium inuenit, quia vix vllum non ſpernit. Neque ſolum inuidiæ malum propè inſanabile multos in aulis exercet; alia quoque non deſunt; quæ melius tamen vinci nequeunt, quam tolerando. Notiſſima vox eſt eius, qui in cultu Regum conſenuerat. Cum illum quidam interrogaret: Quomodo rariſſimam rem in aula conſecutus eſſet, ſenectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo *a*. Nam potentiorum iniuriæ hilari vultu, non patienter tantùm ferendæ ſunt. Sæpe adeo iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expediat. Ergo licet in aulas Fortuna bona, Fortuna aurea, cum maximis copijs immigraſſe videatur, niſi tamẽ ſæpius in ſubſidium vocetur & Patientia, nulla felicitas in aulis diu ſalua erit. Etiam in ampliſsimis palatijs & regum turribus, patientia opus eſt & quidem crebra, & ſæpe non vulgari aut plebeia. Si ars patiendi hic deſit, innumeris omnia querelis miſcebuntur: vix quiſquam erit qui ſibi ex integro ſatisfactum fateatur; nullus ſuo ſe pretio ſatis æſtimatum credet omnes aut maiora ſe ſperaſſe, aut minora meritis impetraſſe dicent. Nobiliſsimum in hæc omnia mala eſt antidotum RECTA INTENTIO. Sine hac vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quæcunque Regibus delata obſequia. Certè Deus conuenientiſsimo præmio eos remunerat, qui omnem ſuam induſtriam praua Intentione corrumpunt. Sunt qui ſolis Principum oculis & auribus ſeruiant, modo illos impleant, has occupent, hoc ſummam votorum ducunt: de recta in Deum Intentione aſsiduè dirigenda parum laborant; Dei gratiam vti non ſpernunt, ita ſane nec ambiunt, ſed nec aliter viuunt, quam ſi apertè dicant: *Quis nobis pecuniam de cælo?* Regum aureæ manus noſtra marſupia ſaginant; aureos è cælo imbres expectet qui volet, nos ab aulis excipimus opulentas has pluuias. His regum fauor ſumma felicitas eſt, ac tum demum beatos ſe credunt, cũ Principum oculos ſibi maximè propitios & annuentes habent. Hos, inquã, Deus, prout de illo meriti ſunt, tractare exſequitur, quandoque illis omnia alia quam ſperant, eueniunt: illis ipſius oculis, quibus deuotiſsimi erant, diſplicere incipiunt, nec iam amplius, vt olim tam patentes ac beneuolas aures obtinent. Hic illi cælum & terram querelis in-

relis inceſſere: nil ſuis obſequijs dignè rependi, meliora ſe meritos; ſi humanum deſit auxiliũ Deum iniuriæ ſuæ fore vindicem. Et quid vos, ô boni, Deum in veſtram nunc partem trahitis? Principis oculos obſeruaſtis, nõ Numinis: omnium laborum veſtrorum Intentio in aulam ibat, non in cælum. Vos iam ſine fronte, ſubſidiũ è cęlo, quod nunquam quæſijſtis? opem à Deo, cui nunquam ſeruijſtis, ſperatis? Vbi ſunt Dij in quibus habebatis fiduciam? de quorũ victimis comedebatis adipes, & bibebatis vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegãt. *b* Hæc digniſſima illis merces eſt, qui rectam Intentionem quam vni Deo debebant, in homines obliquam detorſerunt. Demum ab hominibus & Deo iuſtiſſimè deſerti, ſibi ipſis relinquuntur in exitium. Tanti eſt rectam Intentionem quam Deo vniuerſi debemus, improbo furto in ſeruitutem humanam traducere: tanti eſt diuinis oculis neglectis ad humanos omnem ſuæ induſtriæ Intentionem auertere.

Vos ergo, quicunque Aulas ſectamini, per veſtram ſalutem obſecro, hoc ſaltem velitis, ſcilicet labores veſtros non perdere, nec enim vtilius quidquam eſt, quam ſibi ſic vtilem fieri. Placeat vobis virtus, & ante omnia Intentio recta, non quia delectat, ſed ideo delectet, quia placet; minima maximaque è conſilio rectæ Intentionis vobis gerenda ſunt. Sæpe Deo gratior eſt modus agendi, quàm actio ipſa, quamuis præſtantiſſima. Sicut cibus exquiſite conditus, ſuauior interdum eſt, quàm alius lõgè pretioſior, ſi malè condiatur. Quid humilius Dauidis ante Arcam ſaltatione? In ea tamen affectus & præclara Intentio mirè placuit, Deo diſplicere nequit quod à recta Intentione prouenit.

Intentio recta multis Aularum malis ſuauiter mederi poterit ſi admittatur. Reperiuntur in Aulis, præter illos quos diximus, nec pauci, qui quamuis vultu rideant, animo tamen triſtes & omnia deplorantes, quibus nulla non cauſſa in querelas placet, perturbati & omnia gementes, quibus nec aureus imber ſatis ſit, vt queri deſinant. Infelix genus hominũ quibus nihil placet, niſi quod ipſi faciunt? quibus, quicquid datur, ſemper minus eſt quàm cupiuerant, vel ſperarant. O ærummoſi! ſed veſtra culpa, quod de Aula conquerimini, hoc nuſpiam non inuenitur. Cogitate ergo ſæpius, nullam eſſe tam bonam felicitatem, de qua nihil queri poſſimus. Quiſquis autem rectæ in omnibus Intentionis eſt, contentus eſt ſe teſte & ſua conſcientia, teſte Deo & cælo: omnium, quæ meritis ſuis non reſpondent, Deum debitorem appellat. Sunt in Aulis alij, primis illis non multum abſimiles, quos non benefacere delectat, ſed videri benefeciſſe, qui gloriæ dediti, rebus ſuis omnibus pompam induunt, qui principum oculis aut auribus oſtentatricem & inanem operam vendunt, omnium minimè ſolliciti de recta Intentione. Vt quidam fructus ad videndi voluptatem ſunt non ad guſtum; & vt quædam obſcuriores gemmæ interdum ab artificio & circumpoſito auro lucem accipunt optimis parem, ſic illorũ functiones ſplendeſcunt adſcititijs radijs fucatæ ſolertiæ. Vere de his Gregorius: Cum ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant, quod agunt. *c* Horum inaniſſimi ſunt labores & planè nulli, quia recta Intentione deſtituti. Quod ſi fruſtra fatigari nolint, diſcant Intentionem rectam actionibus omnibus miſcere, & omnem muneri ſuo pompam detrahere, diſcant plurimum facere, & minimum de ſe loqui.

Sed ſunt etiam in aulis, qui cum eorum maxima ſit cura, gratiam & fauorem ambire, vices periclitantis dignitatis, & voluptatũ fugitiuos ac mutabiles vultus aſſiduè formidãt. Hi vitam leporis agunt, inquieti ſemper & trepidi, atque ad omnem aurę ſibilum pericula ſomniantes, alia illos ex aliâ fatigat cura, qui ſi recta Intentione animum firmarent, extra metum & tremores iſtos viuerent, Deo nixi non humanis fauoribus.

Quid porrò de ijs ſentiendum qui omnium minimè ferre poſſunt, quod ipſimet faciunt, hoc eſt, inuidere alijs & æmulari. Aliorum inuidia cum petuntur, res ipſis intolerabilis videtur, verùm ſe alijs inuidere ſuauiſſima ſui indulgentia diſſimulant. In hos iam ſupra pronunciauimus? Rectæ Intentionis hoſtilis eſt, quiſquis Inuidiæ tam familiaris eſt. Ecquid alteri alteris noxam inferre tam laborioſè contenditis? Imperitorum hoc eſt qui dum hoſtem ferire ſtatuunt, ſeipſos aduerſo telo tranſuerberant. Nemo alteri vel leuiter inuidet, quin

det, quin ſibi ipſe plurimum noceat.

Aude animo inuidiam contemnere: non nocet illi
Quem petit; auctori ſed nocet illa ſuo.

Coneris itaque, quiſquis es, æmulos tuos tua patientia, & rectè factis macerare; ſic vincis. Scis, quàm bene aut Phaethon curru, aut Icarus pennis ſit vſus: Si te altius ſupra alios efferre volueris, cades.

Neque vero deſunt in aulis quos deliciarũ cõſuetudo corpori blãdiens, & pietatis quaſi ſuperfluæ obliuio eo deducunt, vt ſibi ipſi tantum in pretio ſint, alios quaſi è ſublimi deſpiciant, & nihil prę ſe faciant; impotentiores premant, & omnem iniurię vel vmbram horreant. Tam autem gratioſa virtus eſt, vt inſitum ſit etiam malis, probare meliora. Quis illorum eſt qui non beneficus videri velit? qui nõ inter ſcelera & iniurias opinionẽ bonitatis affectet? qui non ijs quę impotentiſſime facit, ſpeciem aliquam induat recti? velut etiam & ijs videri beneficium dediſſe, quos læſit? Gratias itaque agi ſibi ab his quos afflixere, patiũtur; bonoſq; ſe ac liberales fingunt, quia præſtare nolunt. Sed & hos recta Intentio (ſi tamen diſciplinam admittant) docebit, vitæ tractum proſpicere, & alternantis fortunę viciſſitudinem contemplari: diſcent humanæ fragilitatis nõ obliuiſci, nec nimia ſui fiducia extolli, aduerſus minores humanitatem, aduerſus maiores reuerentiam ſeruare, lentos eiuſmodi odioſoſque mores exuere, omnia ſine cõtumacia ſic agere, vt nulla ſit in audiendo difficultas, nulla in reſpondendo mora, & ipſi, cùm opus, ad omnia quæ agenda ſunt, quieta cum induſtria adſint. Sed & illud docet recta Intentio: Si imbecillior eſt qui te læſit, parce illi; ſi potentior, tace, & fortunam tuam, quæcunque illa ſit, reuerenter habe: Noris ſapienter dictum: Dum excelſus ſteti, nunquam pauere deſtiti. *d* Nam,

Fortuna magna non caret formidine.
Nec ſplendor eminens vacat periculo:
Et quicquid altum eſt, haud tutum diu manet.
Vt quod ruat vel inuidia, vel tempore. e

Ne nimium tibi fide, imò nihil, quiſquis es, propoſitique memor contrahe vela tui. *f* Frequenter eminentis vitæ exitus fuit, *cadere.* Qui caſum metuit, omnium actionum ſequatur ducem Rectam Intẽtionem, hac qui caret, nec ſibi commodat, nec alijs. Non dat beneficium qui malo animo prodeſt. In præcipitium tendit, qui ſuas actiones non optimo fine inſignit: incaſſum laborat, qui Deum laboris terminum non cogitat; omnium ſeruorum miſerrimus eſt, cui rectã Intentio deeſt. Nolite igitur, ô Palatini domini, ô quicunque Aulici, nolite ſerere in ſpinas: *g* Nolite meritis veſtris tantam inſerere cõtumeliam, vt ea velitis cæleſti præmio fraudari. Obſecro non ambitioni, non famæ, nõ oculis laborate, quicquid laboris veſtra vobis munia exhibeant; & quicquid demum tolerandum veniat, non fauori & gratiæ, non numis & opibus, non oſtentationi & glorię tolerate, ſed Deo, cui ſe nemo vnquam aliter probauerit, quàm recta Intentione.

a *Seneca l.2.de Ira.c.35.*
b *Deu.c.32.v.30.*
c *Greg. l. 8. mor. c. 30.*
d *Sen.Thyeſt.act.3.*
e *Apollod.*
f *Ouid. l.3. Triſt.*
g *Hier.c.4.v.4.*

Ad omnis ordinis homines.

Optime dixiſſe mihi viſus eſt Diogenes, qui aiebat: Homines ea, quę faciunt ad viuendum, ſumma cura perquirere, ſed quæ ad bene viuendum conducant, nihili pendere & negligere. *a* Ita prorſus eſt, omnes hoc agimus, vt res noſtras agamus, quam bene, & quâ Intentione agamus, pauciſſimi ſunt qui ſeriũ ad id animũ applicent. O Chriſtiani, nõ ſolum quid faciamus, ſed quo id animo faciamus, maximi momenti eſt. Hinc contra Sardenſem Antiſtitem Apocalypticus ille Angelus Ioannes grauiſſimè conqueri iuſſus: *Scio,* inquit, *opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es. Non enim inuenio opera tua plena corã Deo meo. b* Epiſcopi huius opera hominibus quidem plena & præclara videbantur, ſed non talia erant coram Deo, qui intimam hominis Intentionem inſpicit, ideo illa vt vacua prorſus & inania accuſantur, carebant enim rectâ finis Intentione. Id ęo etiam hic ipſe Sardenſis Eccleſiæ præſul, mortuus pronunciatur, tametſi ab alijs inter viuos cenſeretur.

O quantus talium mortuorum numerus in orbe vi-

orbe viuere credendus eſt! qui nomen habent quòd viuant, & mortui ſunt, quorum opera plena quidem videri poſſunt, ſed quia Intentione recta deſtituũtur, inania ſunt, & caſſæ nuci ſimilia Fœda nox & meræ tenebrę omnia inuoluunt, vbicũque rectæ Intentionis ſplendor nõ effulget. Nullũ corpus pulchrum ſine hoc oculo, nullum cum hoc fœdum: *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.c* Diximus iam ſupra: rectè agere, vt inferos euadas, illiberalis ſerui eſt: vt cælũ obtineas, quæſtuoſi mercenarij: vt Deo placeas, hoc demum chariſſimi eſt filij, Bonus homo de bono theſauro profert bona? & malus homo de malo theſauro profert mala.*d* Verè theſaurus cordis, Intentio eſt cogitationis. Intentio eſt, inquit Auguſtinus, qua facimus, quicquid facimus, quæ ſi munda fuerit & recta, & illud aſpiciens quod aſpiciendum eſt, omnia opera noſtra, quæ ſecundum eam operamur, neceſſe eſt bona ſint.*e*

Itaque non tam quid demus, quid faciamus, vel quid toleremus refert, quam qua mẽte, qua Intẽtione. Nam virtus non in eo quod datur, quod fit, aut quod toleratur conſiſtit, ſed in ipſo dantis, aut facientis, aut tolerantis animo & Intentione. Qua in re penſandũ eſt, inquit Gregorius, vt omne bonum quod agitur, per Intentionem ſemper ad cęleſtia leuetur.*f* Intentio eſt quę parua extollit, ſordida illuſtrat, magna vero & in pretio habita dehoneſtat, prout ipſa vel recta, vel praua eſt. Illa quæ appetuntur, neutram naturã habent, nec boni, nec mali id refert quò ea Intẽtio impellat, hęc enim formam dat rebus. Omnes virtutes ruunt, ſine recta Intentione, quę vita virtutum eſt, & omnium meritorum ſcaturigo. Bernardus in illa Domini verba, (Tu autem cum ieiunas, laua faciẽ tuam) Per hoc, inquit, quod iubet faciem lauare, pręcipit nobis Intentionem puram ſeruare: quia ſicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animæ conſiſtit in Intentione.*g*

Cæleſtis rex ſponſam ſuam à proceritate commendans: Statura tua, inquit, aſſimilata eſt palmæ.*h* Hoc encomio bonæ Intentionis rectitudinem ac firmitatem appoſitiſſimè deſignat, quæ conſtans & recta perpetuo ſe ad Deum erigit, quod palmæ proprium, in altũ ſcilicet ramos emittere, & inter arbores eminere. Sponſa ſic laudata, ne ingrati animi ſit: Omnia, inquit, poma noua & vetera, dilecte mi ſeruaui tibi *i*. Me meaque omnia ſanctiſſimę voluntati tuę trado, honori tuo me totam conſecro, oculos meos rebus omnibus clauſos, tibi vni aperio, illos in te ſolum intendo, ſed & omnibus membris alijs in tuum duntaxat famulatum vtor. Qua vero ratione membra omnia diuinis ſeruitijs impendenda ſint, inſigniter Chryſoſtomus: Oculũ. inquit, tibi fecit? oculum illi vtendũ exhibe, non diabolo, quomodo vero illi exhibebis? ſi creaturis eius viſis, ipſum glorificaueris, viſumque à mulierum conſpectu abduxeris. Fecit tibi manus: illas ipſi poſſideto, non diabolo: non ad rapinam & auaritiam, ſed ad ipſius mandata & beneficia, & ad continuas preces, & ad ſuccurrendum deficientibus eas porrigens & extendens. Fecit tibi aures? illas ipſi exhibeto, non laſciuis concentibus, obſcœnis fabulis ſed omnis meditatio tua ſit in lege excelſi. Os tibi fecit, illud nihil agat eorum quę illi non probantur, ſed pſalmodias, hymnos, & ſpirituales odas concinito. Fecit tibi pedes; non vt ad malitiam curras, ſed ad ea quę bona ſunt. Fecit tibi ventrem, non vt eum cibis rumpas, ſed vt philoſopheris, Dedit indumenta vt tegamur, non ad oſtentationem, non vt illa quidem multum habeant auri, Chriſtus vero nudus pereat. Caſam, pecunias, & fruges dedit, non vt ſolus habeas, ſed vt & alijs, præſertim egenis impertias.*k* Hæc omnia docet recta Intentio quę omnes humanas actiones ad Deum eleuat, nec quidquam in ſe venale habet, ſibi ſemper bene conſcia, infatigabilis, omnibus expoſita, nudo homine contenta, nunquam enim vſque eo intercluſa ſunt omnia, vt optimæ Intentioni locus non ſit. Nũquàm recta Intentio vtitur, nec ſibi odio eſt, nec quidquam mutat, quia ſemper ſequitur optimũ, vnum Deum, ſummum bonum. Illuc ergo aſcendit, vnde nulla vi detrahitur: quò nec dolori, nec ſpei nec timori ſit aditus, nec vlli rei quæ ſummi boni complexum eripiat. Intentio recta quicquid aduerſi euenit, perfert, non patiens tantum, ſed etiam volens & hilaris, omnemque temporum difficultatem ſcit legem eſſe naturæ. Intentio recta optimum

optimum eſt, etiam peſſimæ fortunæ condimentũ. Et vt bonus miles vulnera non horret, cicatrices enumerat, & tranſuerberatus telis, moriens amat eum, pro quo cadit, Imperatorem: Sic recta Intentio vetus illud præceptum, DEVM SEQVERE, pro regula habet, Deumque ſemper totis ſequitur viribus, nihil vnquam quod Dei cauſſa faciendum, recuſat; aſperrima quæuis pro Deo promptiſſimè amplectitur, Deo in omnibus parere maximam libertatem iudicat, pro Deo mori, felicitatis ſuæ iucundiſsimam clauſulam arbitratur. Hac ratione recta Intẽtio nunquam ſine lucro eſt, quacunque ſe vel leuiter moueat, maximos quæſtus facit, nihil fruſtra tentat, è rerum euentu non pendet, omnia ei ex ſententia cedunt; neque impediri vlla ratione poteſt. Et quamuis nondum ſit in regno, ad regnum tamen & quidem æternum ſe natam nouit. Oculatiſsima eſt recta Intentio; imo tota eſt oculus, ſed qui continuè fixus hæreat in Deo. Quicunque igitur rectæ Intentionis eſtis, putate Deum vobis dicere: Quid eſt quod de me queri poſsitis vos, quibus recta placuerunt? Alij bona falſa rapiunt, & animos gerunt inanes, velut longo fallacique ſomnio luſos. Auro illi, argento, & veſte pretioſa ornantur, intus boni nihil eſt. Iſti quos pro felicibus aſpicitis, ſi non qua occurrunt, ſed qua latent, videritis, miſeri ſunt, ſordidi, turpes, ad ſimilitudinem parietum ſuorum extrinſecus culti. Nõ eſt iſta ſolida & ſincera felicitas: cruſta eſt, & quidem tenuis. Itaque dum illis licet ſtare, & ad arbitrium ſuum oſtendi, nitent & imponunt; cum aliquid incidit, quod diſturbet ac detegat; tunc apparet quantum altæ ac veræ fœditatis alienus ſplendor abſconderit. Vobis dedi bona certa, manſura: quanto magis ea verſaueritis & inſpexeritis, meliora erũt maioraque. Permiſi vobis metuenda contemnere, cupienda faſtidire, non fulgetis extrinſecus bona veſtra introrſus obuerſa ſunt: non egere felicitate felicitas veſtra eſt. At multa incidunt triſtia, horrenda, dura toleratu? quia vos bono veſtro his ſubducere, nolui, animos veſtros aduerſus hæc omnia armaui. Ferte fortiter *l*, & aſsiduè in vobis Rectam Intentionem, velut ignem iugis ſacrificij reſtaurate.

Igitur, ô Chriſtiani, in vobis ac veſtra voluntate ſitum eſt, nunquam aut ſemper errare; rarius an continuè mereri velitis. Rectę Intentionis inopiam nemo patitur niſi qui vult, prima ſiquidem & maxima pars illius eſt VELLE. Quiſquis ſincere omnia propter Deum vult, hic virtutibus omnibus per compendium ſtudet. Nam vt omnium aliarum virtutum, ita huius ad animum tota redit æſtimatio.

a *Stob. ſerm.* 2.
b *Apoc. c.* 3. *v.* 2.
c *Matt. c.* 6. *v.* 22. *&* 23.
d *Matt. c.* 12. *v.* 35.
e *Aug. l.* 2. *de ſerm. dom. c.* 21.
f *Greg. l.* 1. *in Ezech. hom.* 4.
g *Bernard. in ſentent.* h *Cant. c.* 7. *v.* 7.
i *Ibid.* k *Chryſ. in moral. hom.* 10. *&* 11.
l *Sen. l. de prouid. c.* 6.

CAPVT XII.

De recta INTENTIONE *dictorum Epilogus.*

ATTENDE TIBI *a*, Tobiæ & Timotheo ſaluberrime dictum, in virtutis tutelam. Oſtium pandit vitijs omnibus, *ſibi non attendere*, raro domi ſuæ, ſibi ipſi præſentem non eſſe; animo, quaquà lubet, euagari, rebus plurimis ſe miſcere, cupiditates longè mittere, nihil præcogitare, in ſuperuacuis aut alienis laborare, multa & nihil agere, omnia turbato animo, & in incertum emiſſis oculis aſpicere. Simplex oculus, laudatiſsimus.

a *Tob. c.* 4. *v.* 13. *&* 1. *Tim. c.* 4. *v.* 16.

§. I.

CYrus Perſarũ rex potentiſsimus, vti Xenophon memorat, etſi Tigranẽ Armeniorum regem bello exarmatum, vna cum cõiuge captiuum in vinculis haberet, humanitatis tamen obliuiſci noluit, & ſe quoque hominem eſſe prudenter meminit. Cum itaque variam regum fortunam altiore cogitatione ſecum ipſe perpenderet, duos illos regios coniuges, non ad colloquium tantum, ſed & ad menſam ſuam adhibuit, ipſe velut conuiuator & cenæ dominus, inter epulas variè facetus, nec ſine riſu hilaris. Demum conuiuarum animũ exploraturus: Dic Tigranes obſecro, inquit, pro tua coniuge quod mihi redemptionis pretium das? Cui Tigranes liberè: Equidem regnum darem in lytrum, ſi tua fortuna id mihi non inuidiſſet:

uidiſſet: nunc cum regno caream, caput meum in illius ſalutem prompte dependam. Mirificè delectatus Cyrus tam ſincero amore, in commiſerationis affectum libenter tranſijt, & vtrique libertatem vna cum regno reſtituit. Tigranes iam ſibi & regno redditus coniugem interrogare inſtitit, quid ei de Cyri prudentia & magnanimitate, quid de forma videretur? Ad quę prudens Regina? O mi optime coniux, inquit, non ego in Cyrum oculos, ſed in illum conieci, qui ſe capite ſuo libertatem meam redempturum pollicebatur; hunc ego vnum aſpexi, dum inter Perſas egimus. Prudentiſſimum dictum: Ei oculos iure deberi, cui nec vitam negare poſſis,

§. II.

QVin ergo, mi Chriſtiane, *Attendis tibi*, & oculos ei tuos non negas, cui & vitam tuam debes. Scis, te tuum non noſſe: noſti, quis pro te moriendo vitam tibi dederit: & quomodo nō in vnum hunc aſſertorem tuum tuus ibit oculus, tua intentio? Fruſtra viuis, niſi in huius vnius obtutu aſſiduo hæres. Hac enim vna ratione tibi pręſens es, cum in tuum conditorem & reparatorem ſic tranſis. Ah, quoties domi noſtræ non ſumus, & extra nos abimus? quoto cuique habere ſe contingit? Hominem iratum mihi obſerua, & audies quam ipſe vltro fateatur, ſe non eſſe apud ſe præ iracundia nihil enim minus in poteſtate habet quā ſeipſum, & irā ſuam. Aſpice libidinoſum; hic & oculos & animū perdidit in alieno vultu, non eſt apud ſe, nihil illi cum oculo ſimplici. Auarum cerne; ſuę mentis nunquam eſt, pecuniam eam ipſi rapuit. Et quis inuidum ſui compotem eſſe dixerit? ſibi nunquam attendit, ſed alijs quos it perditum. Hominem gulonē intuere, exſenſa mente eſt totus in patinis, aut poculis ſepultus eſt. Omnia omnino vitia, errores omnes hoc ſui principium habent, *non attendere*, vix vnquam ſibi præſentem eſſe.

Hoc ſe quiſque modo fugit —— a

Sic & impatiens à ſe exit, totus extra ſe agit, & hinc in ſtultiſſimas querelas effunditur. Qui aliquid ſui & ſanæ mentis retinet, ita ſecum ratiocinatur: Quid ago? rem meam ex mala meliuſculam non fecero furēdo, ſi quod damnum paſſus ſum, augebit illud ab hac rabie; ſi quod illaturus ſum, incautum habeo miniſtrum, furorem; quicquid attentauero per hanc veſaniam prius id deſtruam; quam efficere incipiam; nec lucrum inde aliud ſperandum, præterquam celer & inutilis pœnitentia. Re-uera quod vnguis eſt in vlcere, hoc impatientia in omni actione: qui malum ſuum exaſperari vult, impatienter illud ferat. Quin ergo ſæuire deſino, & compeſco querelas? in ventū latratus mitto, re nulla profuturos, niſi vt quotquot me audierint, lapidibus me petant vt canem. Idcirco attendam mihi ipſe, & quam inſaniendo perderem, patiendo reſtituam rem: tranquilitas dabit, quod auferret furor. Verè dixit Thucydides, duo aduerſiſſima eſſe rectæ menti, Celeritatem & Iram. Ea de cauſſa vide vt Iram in poteſtate habeas, & ne te quælibet indignatio ad temeraria verba efferat. Hoc ratiocinium eſt hominis à ſe non exeuntis, hic ſimplex oculus longè plus cernit quàm oculi illi ſeptemplices.

Verùm, ſicut priores illi, ſic & præceps ac temerarius in dandis conſilijs, aut ferendis iudicijs, nihil pro ſano aget, niſi hoc ipſum ſibi aſſiduè ingerat: *Attende tibi*, tam præpropera & calida conſilia, non infrequenter ſecum pœnitenda trahunt. Sunt qui in rerum executionem adeo calidè proſiliunt, vt antè feciſſe quā cogitaſſe videantur; qui ad res non eunt ſed decurrunt, tanquam ſi quis inopinato incendio latè omnia populante, domo propellatur. Omne horum conſilium tanquam in medijs ignibus eſt, deliberationem ignorant; ac ne domeſticum quidem pectoris ſui ſenatum in conſilium vocant, feciſſe his deliberaſſe eſt; remque peregiſſe, eſt perpendiſſe, non eunt illi in res, ſed proſiliunt, aut verius inuolant; tanquam ſi quis ex ingenti præcipitio, vno ſe ſaltu deturbet, pertæſus moræ quàm in prudenti lentoque lapſu ponendam videt. Prima non dicam his conſilia, ſed primus illapſus quacunque fortuna iniectus pro ſententia eſt; damna daturus, an ſecus, ne cogitant quidem, vt fortuito hi veriùs quàm cōſilio viuant; fors bene, fors malè res cadent, excepturi hunc aleę iactum ſunt *b*. Hic altiſſima voce inclamandum: *Attende tibi*; quiſquis es, & frenos iudicijs tuis, ſed & linguę tuæ iniice. Millies perire vult, qui linguam coercere non vult.

a *Lucret. l. 3.*

b *Scribanij ſuperior relig. l. 1. c. 14.*

§. III.

ANte omnia vide vt ante bellum circumſpicias arma : hic maxime *Attende tibi*, ne nudũ latus obijcias hoſti. Hoc aſſueſce, vt rebus omnibus medicinã pares præmeditando. Pręmeditatio eorum omnium malorum, quæ venientia longè antè videris , aduentum lenit,eſtque ſapientis,quicquid homini accidere poſſit,id modicè ferendum eſſe ſi aduenerit, pręmeditari. Chriſtus ſuos in omne genus iniuriarum & cruciatuum armaturus:Hæc, inquit, locutus ſum vobis,vt cum venerit hora, eorum reminiſcamini *a*. Tanquam ſi dixerit ſuis : facilius omnia feretis , ſi præuideatis ferenda. Prouiſio hæc animi ad vitam rectè inſtituendam ſummè neceſſaria eſt. Ideo vrget Siracides, &:Fili,inquit,accedens ad ſeruitutem Dei,ſta in iuſtitia,& in timore,& præpara animam tuam ad tentationem *b*.Prępara te, ſiquidem hominis eſt præparare cor *c*. In aduerſa omnia clypeus adamantinus eſt,ſeria eorum præmeditatio.Leuius lædit,quicquid antè præuidimus. Nam præuiſa minus tela ferire ſolent.Repentina omnia videntur grauiora, & facillime nos ſubruunt , quæ ſubito impetu in nos feruntur.

Romanus Sapiens , pręclariſſime hac de re Philoſophatus:tutiſſimum, inquit, fortunam raro experiri,ceterum ſemper de illa cogitare, & ſibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo,niſi ſi quid inciderit:& prætor fiam, niſi ſi quid obſtiterit: & negotiatio mihi reſpõdebit, niſi ſi quid interuenerit Hoc eſt quare ſapiẽti nihil contra opinionem dicamus accidere,non illum caſibus hominum excepimus,ſed erroribus : nec illi omnia vt voluit, cedunt,ſed vt cogitauit, in primis autem cogitauit, aliquid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere. Neceſſe eſt autem leuiùs ad animum peruenire , deſtitutæ cupiditatis dolorem , cui ſucceſſum non vtique promiſeris *d*.

Qui hic ſibi non attendit , ſi quid contra quam deſtinauit, accidat , fremit & inſanit, moderate id toleraturus , ſi præuidiſſet. Ita Zeno Citienſis cum inaudijſſet omnia ſibi ſua mari ſubmerſa : Laudo , inquit, tuum factum fortuna , quę nos in palliolum & porticum redigis ; iam expeditius philoſophari me iubes. Pręuidet vtique hanc plagam,ideo placate tulit.Inexpectata plus aggrauant:nouitas adijcit calamitatibus pondus.Ideo nihil nobis improuiſum eſſe debet. In omnia præmittendus eſt animus,cogitandumque,non quicquid ſolet, ſed quicquid fieri poteſt. Nullum tempus exceptum eſt ab acerbo euentu:in ipſis voluptatibus cauſſæ doloris oriuntur : bellum in media pace conſurgit , & auxilia ſecuritatis in metum tranſeunt : ex amico inimicus,hoſtis ex ſocio fit.Sępe ſine hoſte patimur hoſtilia;& cladis cauſſas, ſi alia deficiunt, nimia ſibi felicitas inuenit.Inuadit temperatiſſimos morbus, validiſſimos phthiſis , innocentiſſimos pœna, ſecretiſſimos tumultus *e*.Ea vero plerunque plurimum dolent,quæ vt inopinata & inſolita miramur: Vnde hoc? Quomodo? Quis putaſſet?

Ergo *Attende tibi*, nihil eorum quæ pateris, inſolitum,nihil inexpectatum tibi ſit. Offendi rebus iſtis tam ridiculũ eſt quàm queri quod ſpargaris in publico,aut inquineris in luto.Eadem vitæ conditio eſt quæ balnei , turbę, itineris ; quædam immittentur , quædam incident. Non eſt delicata res, viuere. Longam viã ingreſſus es, & labaris oportet , & laſſeris, & cadas. Alio loco comitem relinques, alios efferes, alio timebis, *Attende tibi*. Per eiuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter pręparetur ergo animus contra omnia. Sciat ſe veniſſe vbi patiatur fulmen , ſciat ſe veniſſe, vbi

Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ,
Pallenteſque habitant morbi , triſtiſque ſenectus f.

In hoc contubernio vita degenda eſt. Effugere iſta non potes,pręuidere potes;contemnere potes;contemnes autem , ſi ſæpe cogitaueris, & futura præſumpſeris. Nemo non fortius ad id cui ſe diu compoſuerat , acceſſit , & duris quoque, ſi præmeditata erant,obſtitit.At contra imparatus,etiam leuiſſima expauit.Id agẽdum eſt, ne quid nobis inopinatum ſit:& quia omnia nouitate grauiora ſunt , hæc cogitatio aſſidua præſtabit, vt nulli malo tirones ſimus. Nihil miremur eorum ad quæ nati ſumus, quæ ideo nulli ferenda , indignè , quia paria ſunt omnibus; Quicquid dixeris,multis accidit,& accidet deinceps.Ita dico,paria ſunt,nã etiam quod effugit aliquis,pati potuit. Æquũ autem ius eſt , non quo omnes vſi ſunt , ſed quod

quod omnibus latum eſt. Imperetur æquitas animo, & ſine querela mortalitatis tributa pĕdamus. Hiems frigora adducit; algendum eſt. Æſtas calores refert; æſtuandum eſt. Intemperies cæli valetudinem tentat; ægrotandum eſt. Et fera nobis loco occurret, & homo pernicioſior omnibus feris, *Attende tibi.* Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non poſſumus: id poſſumus, magnum ſumere animum, & homine Chriſtiano dignum, quo fortiter fortuita patiamur. Optimum eſt pati quod emendare non poſſis: & Deum, quo auctore cuncta proueniũt, ſine murmuratione comitari, malus miles eſt qui imperatorem ſuum gemens ſequitur. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit: at contra ille puſillus ad degener, qui obluctatur, & de ordine Mũdi male exiſtimat, & emẽdare mauult omnia quam ſe Deo nos tradamus & ſimplicem Intentionis oculum in Deo vno figamus. Sic viuamus, ſic loquamur, paratos nos ſemper inueniat atque impigros ſanctiſſima Dei voluntas.

a *Ioan.c.16.v.4.*
b *Eccleſiaſt.c.2.v.1.*
c *Prou.c.16.v.1.*
d *Sen.de Tranquil.*
e *Sen.epiſt 91. poſt init. & ep. 107. paucis mutatis.*
f *Virgil.l.6. Æneid.*

§. IV.

HOc ipſum inſigniſſime confirmans Epictetus: Cuiuſque rei, inquit antecedentibus & cõſequentibus cõſideratis ſic eam aggreditor. Alioqui cupide quidem eam aggredieris: quippe qui nil eorum quæ ſequuntur conſideratis. Poſtea vero cũ aliquæ moleſtię ac difficultates interceſſerint, turpiter deſiſtes. Cupis vincere Olympia? Cõſiderato antecedentia & conſequentia: & ſic, ſi è re tua fuerit, rem aggreditor. Eſt tibi accurato ordine opus, bellarijs abſtinendum, & exercendum corpus vel inuito, idque hora præfinita, in æſtu, in frigore: non bibenda frigida: aliquando ne vinum quidem; denique laniſtæ tanquam medico te tradas oportebit. Deinde in certamine laniari corpus contingit, manum lædi, diſtorqueri lumbos, multum pulueris deglutiri, flagris cędi, & cum his omnibus interdum vinci. His rebus conſideratis, ſi placet, certamen inito. Sin minus, vide vt puerorum more acturus ſis, qui nunc pugiles ludunt, nunc gladiatores, nunc tuba canunt, nunc tragœdias agunt, cum iſta viderint admiratique fuerint. Sic & tu nunc pugil eris, nunc gladiator, mox philoſophus, poſtea orator, toto autem animo nihil: ſed vt ſimius, quicquid videris, imitaberis. Subinde aliud ex alio tibi placebit vſitata verò diſplicebunt. Neque enim conſideratò quidquam aggreſſus es, neque rem totam exploraſti, aut examinaſti, ſed temere & frigida cupiditate impulſus *a.* Ergo in poſterum. *Attende tibi.*

Diogenes interrogatus quid in Philoſophia didiciſſet? Reſpondit: Præuidere aduerſa; & cũ aduenerint illa, patienter ferre. Nihil ſcit, quiſquis iſta non didicit. Quæ alijs diu patiẽdo leuia fiunt, vir ſapiens leuia facit, diu cogitando *b.* In tanta rerum, ſurſum ac deorſum euntium, verſatione, ſi non quicquid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus aduerſis, quas infregit, quiſquis prior vidit *c.* Baſiliſcus, vt aiunt, prius videndo necat hominem; ſin ipſe prius ab homine videatur, in fugam vertitur. Idem nobis euenit, ſi calamitas celerior ſit noſtris cogitationibus, & in ſecuros irrũat, facili negotio totos deijcit; ſin animum in eam obfirmemus, & veniẽtẽ oculo illo ſimplici aſpiciamus, ſine viribus eſt, & iam paratos leuiter ſtringet, idque tum profectu & emolumento noſtro, Ergo, *Attende tibi,* & ad aſperrimam quamque ſortem excipiendam te para.

Cum Anaxagoras apud Athenienſes in vinculis eſſet, duo ad eum nuncij vno die allati ſunt in carcerem. Prior mortem ei decretam eſſe ſignificabat. Ad quem Anaxagoras conſtanti vultu: Iam pridem, inquit, ſententiam tulit natura, tam in me, quam illos qui me dãnant. Porro alter, duos ipſius filios interijſſe nunciabat. Et huic, ſaluo colore, reſpondit: Sciebam me mortales genuiſſe. En, tela tãdiu præuiſa, quam non læſerint! Seuerus Imperator vitialia pleraque, ſic & mortem præmeditari ſolitus, loculum ad lectum habuit. quem frequenter allocutus: Tu virum aiebat, capies quem Orbis non poteſt. Vlyſſes viginti annis militiæ vagatus, iã redux Penelopen coniugẽ flentem

flentem

flentē ſiccis ſalutauit oculis;ſed catello ad domini præſentiam inſanè geſtienti, & repentè mortuo illacrimauit *d*. Nam vxoris lacrimas præcepit, atque animo ſecum ante peregit; in illū autem fletū ſubita res & inexpectata eum cōiecerat. Sic aduerſa omnia præcipienda ſunt animo, & longe tranquillius perferentur. Quemadmodum enim is qui ſe turbæ immiſcet, aliud non expectet quam impelli, trudi, comprimi: ita is qui peregre iturus non ſperet, niſi cælū caliginoſum, immite, ventoſum, pluuium, ſpurciſſimam tempeſtatem, hoſpitia incommodiſſima, non tamen modicos ſumptus exactura: iam errores viæ, lapſus equorum, euerſionem currus, varios caſus, tanquam ſolitas itinerum appendices conſideret, vt cum hæc euenerint, dicere poſſit: *iſta præuidi*. turpiſſimæ ſunt voces illæ: Sperabam meliora: Non putaram ſic mecum agēdum. Tam grauia non expectabam: Neſciebam fortunam mihi nouercam eſſe: Quis hoc futurum crediſſet? Quis tam hoſtilem animum in hoc homine ſuſpicatus fuiſſet? Quis hæc omnia præuiderit? Ita magna pars hominum eſt, quæ nauigatura de tempeſtate non cogitat. At hoc ſapientis non eſt. Si tibi ſapere vis, *Attende tibi*, & prouidum animum in omnia præmitte, vt cum Anaxagora dicere liceat: Præuidebam hæc, ſciebam iſta, iam ante illa cogitabam. Pecuniam amiſi? ſciebam poſſe adimi. Gratiam perdidi? noueram quam inſtabile bonum poſſiderem. In paupertatem decidi? Pridem credidi hanc expeditam, hilarem, tutam eſſe, ſi pauper non ſit vitioſus. Malè de me loquuntur homines: Faciunt, non quod mereor, ſed quod ſolent. quibuſdam canibus innatum eſt vt non pro feritate ſed pro conſuetudine latrent. Morbus me affligit? & morbis, & morti obnoxium me ſcio, ſed exhibetur etiam in lectulo virtus. Graues inimicos habeo? Iam olim in Chryſoſtomo legi: Neminem lædi niſi à ſeipſo. Inuidia, tædium, mœror me cruciant? neque hoc contra expectationem euenit. Luctus, dolor, metus, non tam ſupplicia quàm viuendi tributa ſunt. Mors liberos, parentes, cognatos, amicos abſtulit? Quid iſtud aut nouum aut mirum? perierè perituri: ego illis proximus, mortaliū mortem non acerbè deflendam iam didici.

Hoc ſi quis in medullas admiſerit, & omnia aliena mala, quorūm ingens quotidiè copia eſt, ſic aſpexerit, tanquam illis liberum & ad ſe iter ſit, multo ante ſe armabit quam petatur. Ergo, *Attende tibi*. & iſtud quoque eodem animi robore præſtabis, ne quid ex his quæ eueniunt, tibi ſubitum ſit. Quicquid enim fieri poteſt, tanquam futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus mollies. Sero animus ad periculorum patientiam inſtituitur, *Attende tibi*.

a *Epictet. l. 3. differt. c. 15.*
a *Sen. l. de tranquill. c. 11.*
b *& l. 6. qq. nat. q. 3.*
c *Plutarch. de Tranquil. animi, ante finem.*

§. V.

SEd & in ceteris rebus omnibus idem tibi aſſiduè ingero: *Attēde tibi*. Pedetentim ad præcipitia ducimur, à minimis ſcilicet initijs, ad latiſſima damna deſcenditur. Nihil rationis eſt vbi ſemel affectus inductus eſt, iuſque illi aliquod voluntate noſtra datum eſt, faciet de cetero quantum volet, non quantum permiſeris. In primis, inquam, finibus hoſtis arcendus eſt. nam cum intrauit, & portis ſe intulit, modum à captiuis non accipit. *a* Affectu contumaciter parent. Nullum vitium eſt ſine patrocinio: nulli non initium eſt verecundum & exorabile, ſed ob hoc latiùs funditur. Non obtinebis vt deſinat, ſi incipere permiſeris. Ergo, *Attende tibi*, & principijs obſta, Incipientibus vitijs obſtruendæ ſunt viæ, per Rectam Intentionem; ſi malitia radices ſemel egerit & inueterauerit, ſicut coalita ægritudo difficilis erit extinctu. Facilius eſt excludere pernicioſa quam regere; & non admittere quā admiſſa moderari, nam cum ſe in poſſeſſione poſuerunt, potentiora rectore ſunt nec recidi ſe minuiue patiuntur. Deinde, ratio ipſa, cui freni traduntur, tamdiu potens eſt, quamdiu diducta eſt ab affectibus: Si miſcuit ſe illis, & inquinauit, non poteſt continere quos ſubmouere potuiſſet. Commota enim ſemel & concuſſa mens, ei ſeruit à quo impellitur. Quarundam rerū initia in noſtra poteſtate ſunt; vlteriora nos ſua vi rapiunt, & ægrè relinquunt regreſſum. Vt in præceps datis corporibus nullum ſui arbitrium eſt, nec reſiſtere morariue deiecta poſſunt; ſed conſilium omne & pœnitentiā irreuocabilis præcipitatio abſci-

tio abſcindit; & non licet non eo peruenire, quo non ire licuiſſet: ita animus ſi in iram, libidinem, alioſque ſe proiecit affectus, impetum difficulter reprimet, rapiet illum, & ad imum aget vitiorum natura procliuis. Ergo intrantibus vitijs reſiſtamus: quia faciliùs, vt dixi, non recipiuntur, quàm recepta exeunt. Curam nobis noſtri natura mandauit: ſed huic vbi nimium indulſeris, vitiũ eſt. Sic ab initio non malo ad carnem tranſimus, & corporis commoda, & quicquid illis vicinum. Optimè Iſidorus: Diabolus, inquit, ſerpens eſt lubricus, cuius ſi capiti, hoc eſt, primæ ſuggeſtioni non reſiſtitur, totus in intima cordis dum non ſentitur, illabitur *b*. Ergo, *Attende tibi*, & obſta principijs recta Intentione aſſiduo reſtaurata, alioqui ſæpius in præcipitia rues vix emendanda.

a *Sen. l. 1. de ira c. 7. & 8. & Ep. 116.*

b *Iſid. l. 3. de ſum. bon. c. 5.*

§. VI.

PRoximum ab his erit attendere, ne in ſuperuacuis laboremus, aut alienis, id eſt, ne aut quæ non poſſumus conſequi, concupiſcamus: aut adepti, cupiditatum noſtrarum vanitatem ſerio & poſt multum pudorem intelligamus, ne etiam labor aut irritus ſine effectu ſit, aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his triſtitia ſequitur, ſi aut non ſucceſſit, aut ſucceſſus pudet. Circumcidenda eſt concurſatio, inquit Seneca, qualis eſt magnæ parti hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium. Alienis ſe negotijs offerunt, ſemper aliquid agentibus ſimiles. Horum ſi aliquem exeuntem domo interrogaueris: quo tu? quid cogitas? reſpondebit tibi: *Non mehercule ſcio: ſed aliquos videbo, aliquid agam.* Domum cum ſuperuacua redeuntes laſſitudine, iurãt neſciſſe ſeipſos, quare exierint, vbi fuerint, poſtero die erraturi per eadem illa veſtigia. ſic ſine propoſito vagantur, quærentes negotia: nec quæ deſtinauerunt, agunt, ſed in quæ incurrerunt. Inconſultus illis vanuſque curſus eſt, qualis formicis per arbuſta repentibus: quæ in ſummum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. His plerique ſimilem vitam agunt, quorum non immerito quis inquietam inertiam dixerit, qui negotia magis amant quam agunt. Omnis itaque labor aliquo referatur, aliquo reſpiciat, nec vnquam ſana careat Intentione. Ex illo malo dependet teterrimũ hoc vitium, auſcultatio, & publicorum ſecretorumque inquiſitio, & multarum rerum ſcientia, quæ nec tuto narrantur, nec tuto audiuntur *a*.

Quoties aut alienis negotijs nos miſcemus, neglectis noſtris, aut non neceſſaria curamus, omiſſis vtilibus & neceſſarijs, nec quidquam ferè ſanctiore cura componimus, quam quod ad nos non pertinet. Quid vana, quid inutilia aut noxia diſcimus? Diſcamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem æquis oculis aſpicere, frugalitatem colere. Queſtus olim Iſaias: Quare, inquit, appenditis argentũ non in panibus? laborem veſtrũ non in ſaturitate *b*? Quid de homine illo ſentias, qui iam extrema fame laborat, pecuniolam tamen quam reliquam habet omnem, ad mercatorem defert, & plumas emit in pilei ornamentum? Non diſparem ab hoc, inſaniam plurimi committunt, quos ſtrenua exercet inertia, qui omnia agunt præterquam ea quę animi ſunt & ſalutis, curis & laboribus variè ſe conficiunt, ſed curas & labores aut nulla, aut non recta Intentione inſigniunt: pecuniam ambiunt aut gratiam, aut vtrumque; obtinendo cęlo nunquam fatigantur: in omnibus alijs ad laſſitudinem exerceri in lucrum trahunt. Apud hos diuinus Paulus merito vociferatur: Tanta paſſi eſtis ſine cauſſa *c*.

Sunt qui maria emetiantur, omnes regiones luſtrent, circulentur orbem: ſunt qui omnes pænè libros ſcrutentur, & quicquid vſpiam rerum nouarum eſt, in ſuas aures deriuent; de his verè dixeris: Hi tales neminem ex omnibus difficilius domi, quam ſe, conueniũt; ſemper extra ſe ſunt, ac per aliena vagantur, & quod hinc ſequitur, nemini minus noti quam ſibi ipſis. Miſerum genus hominum, qui ſub vitæ finem ipſi de ſe fatebuntur: Per totam noctem laborantes, nil cepimus *d*. Ergo, attende tibi, & res tuas age: ſibi ipſe animus hæreat, ſe colat, nihil alieni agat. Omnium virtutum tenera ſunt principia, tempore ipſis duramentum & robur accedit. Itaque initio vis moderata erit animo facienda, vt vigil in hac attentione perſtet, & ijs quæ agit, intendat, ne volatica inſtabilitate huc illuc per diuerſa rapiatur; ſed vbi vel paullulum reſpi-

 rare

rare licuerit, in ſinum adamatæ orationis (etſi minimè prolixæ) refugiat. Animus ita ſibi prǽſens, non tantum ad aliena non diffluit, ſed & in proprijs cauet, ne quid vltra limites.

a *Sen.l.de tranq.c.12.*
b *Iſ.c.55.v.12.*
c *ad Gal.c.3.v.4.*
d *Luc.c.5.v.5.*

§. VII.

DEnique obſeruatio ſui aſſidua, negotijs omnibus rectè prǽſidet, hic maximè *Attende tibi*, & nunquam ſic accede ad negotia, vnde tibi ad Deum liber regreſſus non ſit. Vtique animus ab omnibus externis ad ſeipſum ſæpius reuocandus eſt. Subinde ſaltem, vt periculoſa nauigatione portum pete, nec expectes, donec res te dimittant, ſed ab illis te ipſe diſiungas, & in te quantum poteris, recedas. Aſſueſce in medijs etiam occupationibus cǽlũ inambulare, & frequentibus ab imo pectore ductis ſuſpirijs communem omnium parentem adire, vnaque rectam Intentionem reſtaurare. Memento properantis Æternitatis, & ad Deum, quoties per interualla licuerit, ardenter euola. Deum tibi ſemper terminum fige, in quo oculi tui nunquam non deſinant. Sic omnia tam diligenter facies tamque circumſpectè quam homo fidelis, ſanctuſque ſolet tueri fidei commiſſa: Sic non expalleſces ad ardua, nec retrahes timidus pedem, ſed incurrentibus celſior; nihil temerè, fortiter multa aggredieris: ſic profutura iuxta obſuraque proſpicies. Noſti, prudentiſſimum haberi, qui à ſe non ab alio conſilia mutuatur. Iſtud hic non laudabile tantum, ſed neceſſariũ. Omnium actionũ tuarum animam & vitam, non ab alienis oculis aut auribus pete, ſed à te tuaque Intentione. Hæc vera prudentia eſt, hæc tutiſſima ſunt conſilia. omnibus actionibus, minimis maximis, rectam ſemper Intentionem prǽmittere, & oculos à Deo nunquam deflectere.

Liceat hic indignari, & æquiſſimè in ignauiam humanam excandeſcere. Plerique omnes ſumus in minimis cauti, in maximis negligentes: Intentionem rectam non ſolum per plurimas vitæ partes negligimus, ſed & prauam nimium frequenter actionibus noſtris miſcemus. Iacob olim filios obiurgans: Quare negligitis, inquit, deſcendite; & emite nobis neceſſaria *a*. Idem ego hic proclamem: Quare negligitis, ô mortales, quid vaniſſima ſtudia ſectamini, quid labores ſumitis non profuturos, omiſſis neceſſarijs? De plurimorum vanis & otioſis conatibus non malè ego dixerim, quod ille de ſuis ſuorumque ſociorum ſtudijs ingenuè faſſus. Omnia, inquit, diſcimus præterquam neceſſaria. Eodem prorſus modo reperias non paucos, qui omnia diſcant, omnia ſciant, præterquam ea quǽ faciunt lucrando cælo. Qui ſolum ſcit *agere*, is ſanè nihil ſcit, niſi ſciat & *bene agere*, actionibuſque ſuis omnibus Intentionem rectam adiungere. Heu quanta facimus, & facta noſtra Intentione praua corrumpimus, atque ſic agros noſtros ipſi vrimus, & propria cædimus vineta. Oramus, ſed vt orationis amantes habeamus: Stipem erogamus, ſed vt auari nomen effugiamus, & benefici dicamur: Ieiunamus, ſed quandoque ideo tantum vt plus poſtea voremus: Laboramus, ſed lucro tantum, ſed oculis, ſed laudi, ſed neceſſitati, ſed crumenæ ſolũ. Templa frequentamus, vt videamur, aut certè videamus tunc non videnda: Rei diuinæ interſumus, ſed ex mera ſæpe conſuetudine, aut tempori fallendo; Conciones audimus, ſed curioſitate tracti, vt doctiores fiamus, non vt meliores: Confeſſionis myſterium obimus, ſed ne minus alijs præſtare cenſeamur: Epulum cæleſte accedimus, ſed neque hic nos ipſos deſerimus, & ſæpe non niſi dulcedinem hic quærimus: Peregrinationes inſtituimus, ſed tantum vt animum relaxemus, & domeſticum tædium vitemus: Inuitamus ad conuiuium, non pauperes, ſed eos à quibus & nos inuitemur: Donamus, vt & nobis donetur: Obſequium impendimus, vt impendatur & nobis; Laudamus alios, vt & ipſi laudemur: Subinde mel & roſas loquimur, ſed vt affabiles audiamus, vt humani ǽſtimemur, vel vt eo ſuauius fallamus: Edimus, bibimus, non tantum quia eſurimus & ſitimus (hoc enim & bos facit in prato) ſed quia eſſe, bibere, nobis admodum ſapit, gulamque mirè demulcet: Opes congerimus, non vt egenos iuuemus, ſed vt nos diuites ſimus: Garrimus, deãbulamus, nugamur, dormimus, non vt feſſum animum aut corpus reficiamus, ſed vt genio noſtro ſacrificemus, & faciamus quod magis

luber,

Iubet, delectatque: Quoties in humilitatem etiam nos ſubmittimus, ſed vt emergamus, & aſcendamus altius: Quoties minutula quædã grandi religione obſeruamus, negligimus peccata grandia: Quoties acerbum frigus, arctas veſtes, ſtrictos calceos, & neſcio quę patimur, ſed quia id nobis ſuperbia perſuaſit: Reprehenſiones etiam ſilenter ferimus, non à modeſtia, ſed ab obſtinatione ſic inſtructi. Heu mille talia facimus! ita vitam noſtram implemus innumeris erroribus, & quod miſerrimum eſt, errare nos neſcimus, aut ſane non animaduertimus. Ita theſauros colligimus, ſed palearum, aut damnatæ monetæ.

Anno, à Virgineo partu, Milleſimo decimoſexto, vti Ditmarus commemorat *b*. Italiæ littora Saraceni barbaro furore infeſtarũt. Benedictus VIII. Summus Põtifex hoſti in finibus concurrendum ratus, inſtructiſſima claſſe comparata tam feliciter rem geſſit, vt hoſtiles exercitus ad internecionem delerit, & regem Saracenum in fugam compulerit. Regina minus aſſueta fugæ capta eſt, & capite truncata. Rex ſupplicio & morte coniugis ſuorumque clade mirum in modum efferatus, ingentes minas cœpit ſpargere, & vltionem parare. Atque vt prius Italiæ metum inijceret, quàm pugnę aleam tentaret, Summo Pontifici ſaccum miſit ingentem caſtaneis plenum, ſimulque nunciari iuſſit: Sciret, tot milites æſtate proxima Italiam vaſtaturos, quot in ſacco illo caſtaneas numeraret. Benedictus Pontifex, vt huic tam barbaræ denunciationi reſponſum attemperaret, regi marſupium amplum milio plenum remiſit, eidemque renunciari præcepit: Veniret modo, tot illum in Italia loricatos inuenturum, quot milij grana marſupio illo continerentur. *c* Hic ſaccus, & hoc marſupium non croco, non pipere vel auro, ſed vili merce turgidum humanæ vitę ludibria pręclare repræſentat. Docuit nos Chriſtus, quâ ratione theſauros cælo reconderemus. *d* at nos tuguriolis noſtris contenti, caſtaneas & milium pro theſauro accumulamus: actiones aceruamus innumeras, ſed parum pretioſas, vtpote Intentione ſancta deſtitutas, ita milio & caſtaneis diuites ſumus. Tandem, vt Gregorius loquitur. *e* finis operis probabit, quod operationis Intentio proba non fuerit. Cùm ergo mors fores pulſauerit, cum ſpiculum fatale torſerit, cùm ex hoc in alium Orbem migrare iuſſerit, quos inde theſauros aſportabimus? Marſupia milij, ſaccos caſtanearum refertiſſimos (actiones pura Intentione caſſas) heu merces in cælo minimè venales! Ideoque, vt rectiſſimè monet Bernardus, maximè opus eſt puritate Intentionis, qua ſoli mens noſtra Deo & placere appetat & valeat inhærere. *f* Quicquid agamus, actio recta non erit, niſi recta fuerit voluntas, ſeu Intentio, ab hac enim eſt actio. Optimè ad rem Seneca: Nulli non virtus, inquit, & viuo & mortuo retulit gratiam, ſi modò illam *bona ſecutus eſt fide*, ſi ſe non exornauit & pinxit, ſed idem fuit. *g* Videte, obſecro, nec Seneca quidem ſatis eſſe cenſet virtutem ſequi, niſi quis eam ſequatur *bona fide*, quod quid aliud eſt, quã bona Intentione? Hęc certè neminem ſinit à ſeipſo ſic exornari & pingi, vt actus illius non tam ſint, quàm eſſe videantur boni: has omnes offucias & pigmenta extreme odit Intentio bona: Virtutem vt ſequamur imperat, ſed vt *bona fide* ſequamur, non ſpe vana illecti, non metu adacti, ſed ipſius amore virtutis. Inſigniſſime hoc explicans Auguſtinus: Implebis, inquit, amore, quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malè, mallet facere, ſi liceret. Itaque etſi facultas non datur, voluntas tenetur. Non facio, inquis. Quare? Quia timeo. Nondum dum amas iuſtitiam (*nondum ſobrietatem, nondum caſtitatem amas*) adhuc ſeruus es: Eſto filius. Sed ex bono ſeruo fit bonus filius. Interim timendo noli facere, diſces & amando non facere. *h* Idem ſanctiſſimus Antiſtes, obliquam nimis Intentionem auari ſic perſtringit: Auare quid inhias cælo & terræ? Melior eſt qui fecit cælum & terram: ipſum viſurus, ipſum habiturus es. Quæris vt tua ſit illa villa, & tranſiens per illam dicis: Beatus, cuius eſt poſſeſſio iſta. Hoc dicunt quam multi qui tranſeunt per illam: & tamen cum dixerint & tranſierint per illam, poſſunt caput agitare, & ſuſpirare; nunquid & poſſidere? Sonat cupiditas, ſonat iniquitas: ſed non concupiſcas rem proximi tui. Beatus, cuius eſt villa illa, cuius eſt domus iſta, cuius eſt ager iſte. Compeſce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius eſt, quid? iam noſtis quid dicturus ſim. Ergo deſiderate vt habeatis,

tunc

tunc demum beati eritis. Hac ſola beati eritîs, re meliore, quàm vos eſtis, meliores eritis. Deus eſt, inquam, melior te, qui fecit te. *i* Erige te ad illum, & quicquid oculorum habes, in hunc vnum conuerte.

Quod ergo Tigranis coniux fecit in Perſiâ, hoc tibi faciendum in omni loco, aſſidue, in omni vita: ſuos illa oculos in vnum illum defixit, qui caput pro illa ſuum offerebat; idem à te iure meritiſſimo poſtulatur, vt tuos in illo vno defigas oculos, qui & oculos, & caput, & totum ſe teque vnà tibi donauit, qui vitam & ſanguinem ſuum pro te redimendo, non ſolum offerre paratus fuit, ſed obtulit. At parum eſt regiam Tigranis coniugem imitari: exemplis ſanctioribus vrgemur. Quiſquis bonam Intentionem cordi habes, regium Numinis pſaltem æmulare, & prouide Dominum in conſpectu tuo ſemper *k* In hunc vnum tuus cat oculus, ſed vide vt ſimplex cat & rectus, in hunc vnum tua feratur Intentio, ſed vide vt pura feratur & ſincera; nec aliorum quidquam aſpiciendum eſt, niſi per hunc vnum, aut in hoc. Ergo, quod vltimum moneo, ATTENDE TIBI.

a *Geneſ.c.42.v.2.*
b *Ditmar.l.7.*
c *Baronius, idem narratio. 11. An.an.* 1016. *initio.*
d *Matth.c.6.v.19.*
e *Greg.l.1.dial.c.9.*
f *Bernard.ſerm.7.in Cant.propiùs finem.*
g *Sen.epiſt.79.fine.*
h *Aug.to.8.in Pſ.12.conc.1.med.*
i *Idem in conc.2.einſdem Pſal.32.poſt med.*
k *Pſ.15.v.8.*

FINIS.